

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

<http://www.archive.org/details/summasanctithoma08bill>

6880
F. C.-R. BILLUART

SUMMA SANCTI THOMÆ

F. C.-R. BILLUART

SUMMA SANCTI THOMÆ

HODIERNIS ACADEMIARUM MORIBUS ACCOMMODATA.

EDITIO NOVA.

OPTIMÆ AUCTORIS SIMILIMA
A VARIIS VERO VINDICATA NOTISQUE ILLUSTRATA CUM INDICIBUS LOCUPLETISSIMIS
RERUM SCILICET ET SCRIPTURÆ SACRÆ

Sub Augusto Nobilissimoque Patrocinio Illust. ac RR. DD.

J.-B.-J. LEQUETTE

Episcopi Atrebatensis, Boloniensis et Audomarensis.

TOMUS OCTAVUS. 8

PARISIIS

Apud VICTOREM PALMÉ, Bibliopolam, 25, via dicta Grenelle-S.-Germain.

ROMÆ

LIBRARIA S. CONGREG. DE PROP. FIDE
Equ. MELANDRI, Soc.

BRUXELLIS

Apud J. ALBANEL, Bibliopolam
5, FORO LOVANIENSI, 5.

THE INSTITUTE OF MEDIEVAL STUDIES
10 GEMMELLY PLACE
TORONTO 5, CANADA,

NOV 24 1931

1358

TABULA GENERALIS

LOCORUM SCRIPTURÆ SANCTÆ

QUÆ IN SEPTEM TOMIS ADHIBENTUR

Numerus primus et major indicat volumen, paginam vero posteriores arabici.

AUCTORITATES DESUMPTÆ EX LIBRO GENESEOS

CAPUT I.

1. In principio creavit Deus cælum et terram. II, 85, 87, 89, 101 ; III, 292.
2. Terra autem erat inanis et vacua, et tenebræ erant super faciem abyssi, et Spiritus Domini ferebatur super aquas. II, 87, 101.
3. Dixitque Deus : Fiat lux, et facta est lux. I, 154, 155, 464 ; II, 87, 101.
4. Et vidit Deus lucem quod esset bona, et divisit lucem a tenebris. II, 101.
5. Appellavitque lucem Diem, et tenebras Noctem. Factum est vespere et mane dies unus. II, 101 ; VI, 79.
6. Dixit quoque Deus : Fiat Firmamentum in medio aquarum, et dividat aquas ab aquis. II, 87, 101.
7. Et fecit Deus firmamentum, divisitque aquas quæ erant sub firmamento ab his quæ erant super firmamentum. Et factum est ita. II, 101.
8. Vocavitque Deus firmamentum Cælum; et factum est vespere et mane dies secundus. II, 101.
9. Dixit vero Deus : Congregentur aquæ quæ sub cælo sunt in locum unum, et appareat arida; et factum est ita. II, 102.
10. Et vocavit Deus aridam Terram, congregationesque aquarum appellavit Maria. Et vidit Deus quod esset bonum. II, 102.
11. Et ait : Germinet terra herbam virentem et facientem semen, et lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum, cujus semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita. II, 102.
12. Et protulit terra herbam virentem et facientem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum et habens unumquodque sementem secundum speciem suam. Et vidit Deus quod esset bonum. I, 466 ; II, 103.
13. Et factum est vespere et mane dies tertius. II, 103.
14. Dixit autem Deus : Fiant luminaria in firmamento cæli et dividant diem ac noctem, et sint in signa et tempora et dies et annos. II, 87, 100, 103.
16. Fecitque Deus duo luminaria magna, luminare majus ut præesset diei, et luminare minus ut præesset nocti, et stellas. II, 87, 103.
17. Et posuit eas in firmamento cæli... II, 103.
19. Et factum est vespere et mane dies quartus. II, 103.
20. Dixit etiam Deus. Producant aquæ reptile animæ viventis et volatile super terram sub firmamento cæli. II, 104.
21. Creavitque Deus cete grandia et omnem animam viventem atque motabilem quam produxerant aquæ in species suas, et omne volatile secundum genus suum... II, 87, 104.
23. Et factum est vespere et mane dies quintus. II, 104.
24. Dixit quoque Deus : Producat terra animam viventem in genere suo, jumenta, et reptilia, et bestias terræ secundum species suas. Factumque est ita. II, 105.
25. Et fecit Deus bestias terræ juxta species suas, et jumenta, et omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus quod esset bonum. II, 105.
26. Et ait : Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, et præsit piscibus maris, et volatilibus cæli, et bestiis, universæque terræ, omnique reptili quod movetur in terra. I, 448, 453 ; II, 105, 115 ; IV, 16, 121, 123, 232.
27. Et creavit Deus hominem ad imaginem suam; ad imaginem Dei creavit illum, masculum et foeminam creavit eos. I, 448 ; II, 105, 115, 117, 126, 128, 520 ; III, 31.
28. Benedixitque illis Deus, et ait: Crescite et multiplicamini, et replete terram, et subjicite eam, et dominamini piscibus maris, et volatilibus cæli, et universis animantibus quæ moventur super terram. II, 121, 128, 132, 143 ; IV, 210 ; V, 222 ; VII 350.
29. Dixitque Deus: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, et universa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam. II, 106, 138 ; IV, 209.
30. Et cunctis animantibus terræ, omnique volucris cæli et universis quæ moventur in terra, in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum. II, 106 ; IV, 209.
31. Viditque Deus cuncta quæ fecerat, et erant valde bona, et factum est vespere et mane dies sextus. I, 72, 158, 242 ; II, 91, 105, 128.

CAPUT II.

1. Igitur perfecti sunt cœli et terra et omnis ornatus eorum. II, 141.
2. Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat, et requievit ab omni opere quod patrarat. II, 91, 115, 521.
4. Istæ sunt generationes cœli et terræ, quando creata sunt in die quo fecit Dominus cælum et terram. II, 99.
5. Et omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret. Non enim pluerat Dominus Deus super terram; et homo non erat qui operaretur terram. II, 99, 103; II, 521.
7. Formavit Deus hominem de limo terræ. II, 117, 123.
8. Plantaverat autem Dominus Deus Paradisum voluptatis a principio, et in eo posuit hominem quem formaverat. II, 141, 142, 143.
9. Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu et ad vescendam suave, lignum etiam vitæ in medio Paradisi, et lignum scientiæ boni et mali. II, 138, 145.
11. Nomen uni Phison... II, 141.
13. Et nomen fluvii secundi Gehon .. II, 141.
14. Et nomen fluvii tertii Tygris... Fluvius autem quartus ipse est Euphrates. II, 141.
15. Tulit ergo Dominus Deus hominem et posuit eum in Paradiso voluptatis, ut operaretur et custodiret illum. II, 145.
16. Præcepitque ei, dicens: Ex omni ligno Paradisi comedere. II, 131, 146; V, 222.
17. De ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas, in quocumque enim die comederis, morte morieris. II, 129, 131, 146, 152, 499, 509; III, 28.
18. Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi. II, 125, 127, 128.
19. Formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus terræ, et universis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam ut videret quid vocaret ea. Omne quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus. II, 194, 117.
20. Adæ vero non inveniebatur adiutor similis ejus. II, 127, 128.
21. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus et replevit carnem pro ea. II, 125, 126, 127.
22. Et ædificavit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam in mulierem, et adduxit eam ad Adam. II, 125.
23. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea; hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est. II, 125, 126, 127, 128, 133, 591; V, 363; VII, 377, 442.
24. Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. I, 4; II, 125, 127, 128, 133; III, 234; V, 363; VII, 373, 375, 377.

CAPUT III.

1. Sed et serpens erat callidior omnibus animantibus terræ quæ fecerat Dominus Deus: qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus ut non comederetis de omni ligno Paradisi? II, 146, 151.

2. Cui respondit mulier: De fructu lignorum quæ sunt in Paradiso vescimur. II, 138.

3. De fructu vero ligni quod est in medio Paradisi præcepit nobis Deus ne comederemus, etc., ne forte moriamur. II, 146.

4. Nequaquam morte moriemini. II, 149.

5. Scit enim Deus quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii, scientes bonum et malum. II, 118, 148, 149, 151, 152.

6. Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, et pulchrum oculis aspectuque delectabile et tulit de fructu ejus, et comedit. II, 141, 145, 150.

9. Vocavitque Dominus Deus Adam, et dixit ei: Ubi es? II, 9.

12. Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi. II, 149, 150.

13. Serpens decipit me. II, 119.

14. Et ait Dominus Deus ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia et bestias terræ: superpectus tuum gradieris, et terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ. II, 146, 147.

16. Mulieri dixit: Multiplicabo ærumnas tuas et conceptus tuos. Sub viri potestate eris, et ipse dominabitur tui. II, 152, 153.

17. Quia audisti vocem uxoris tuæ, et comedisti de ligno ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in labore comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. II, 129, 149, 153, 530.

18. Spinæ et tribulos germinabit tibi, et comedes herbam terræ. II, 103, 153.

19. In sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram de qua sumptus es. Quia pulvis es, et in pulverem reverteris. II, 129, 153.

22. Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum et malum. II, 150, 151.

23. Ne forte sumat de ligno vitæ in æternum. II, 131.

24. Ejecitque Adam et collocavit ante Paradisum voluptatis Cherubim. II, 79, 142.

CAPUT IV.

3. De fructibus terræ Domino. IV, 50.

4. De primogenitis gregis sui..... Respexit Dominus ad Abel et ad munera ejus. II, 522; III, 190; IV, 50; V, 592.

7. Nonne si bene egeris recipies; sin autem male, statim in foribus peccatum aderit? Sed subte erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius. II, 233, 242; V, 281.

13. Major est iniquitas mea quam ut veniam merear. VII, 34.

14. Omnis qui invenerit me, occidet me... Et posuit Dominus Caïn signum, ut non interficeret eum omnis qui invenisset eum. II, 522.

16. Habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden. II, 144.

17. Cognovit autem Caïn uxorem suam quæ concepit et peperit Henoch. Et ædificavit civitatem, vocavitque nomen ejus ex nomine filii sui Henoch. II, 522, 523.

25. Cognovit quoque adhuc Adam uxorem suam: et peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth. II, 522.

26. Seth natus est filius. VI, 314.

CAPUT V.

1. Hic est liber generationis Adam. In die qua creavit Deus hominem, ad similitudinem Dei fecit illum. II, 521.

2. Masculum et fœminam creavit eos, et benedixit illis; et vocavit nomen eorum Adam, in die quo creati sunt. II, 510, 521.

3. Vixit autem Adam centum triginta annis: et genuit ad imaginem et similitudinem suam, vocavitque nomen ejus Seth. I, 502; V, 467.

CAPUT VI.

4. Gigantes autem erant super terram in diebus illis. II, 125.

5. Cuncta cogitatio cordis intenta est ad malum omni tempore. III, 84, 311.

6. Pœnituit eum quod hominem fecisset in terra; et tactus dolore cordis intrinsecus. I, 61.

7. Delebo, inquit, hominem quem creavi a facie terræ. Pœnitet enim me fecisse eos. I, 61.

12. Omnis caro corruerat viam suam. I, 260; III, 84; V, 359.

CAPUT VII.

10. Cumque remansisset septem dies, aquæ diluvii inundaverunt super terram. II, 145.

27... Remansit solus Noë et qui cum eo erant in arca. II, 145.

CAPUT VIII.

7. Non revertetur donec siccarentur aquæ super terram. V, 369.

20. Ædificavit autem Noë altare Domino. V, 4.

21. Sensus enim et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia. I, 406; IV, 104.

CAPUT IX.

3. Omne quod moeretur et vivit erit vobis in cibum, quasi olera virentia tradidi vobis omnia. II, 138; IV, 209; V, 180.

6. Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Ad imaginem quippe Dei factus est homo. V, 211.

9. Ecce ego statuam pactum meum vobiscum et cum semine vestro post vos. II, 106.

10. Et ad omnem animam viventem quæ est vobiscum, tam in volucribus quam in jumentis et pecudibus terræ cunctis. II, 106.

11. Et nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis. II, 106.

20. Cœpitque Noë vir agricola exercere terram et plantavit vineam. V, 217.

21. Bibensque vinum inebriatus est, et nudatus in tabernaculo suo. V, 217.

CAPUT X.

24. At vero Arphaxad genuit Sale, de quo ortus est Heber. IV, 50.

25. Nati que sunt Heber filii duo: nomen uni Phaleg, eo quod in diebus ejus divisa sit terra. IV, 50.

CAPUT XI.

12. Porro Arphaxad vixit triginta quinque annis: et genuit Sale. VI, 21.

13. Vixitque Arphaxad postquam genuit Sale trecentis tribus annis: et genuit filios et filias. VI, 21.

CAPUT XII.

1. Dixit autem Dominus ad Abram... V, 30.

3... In te benedicentur universæ cognationes terræ. V, 380.

5. Tulitque Saraï uxorem suam et Lot filium fratris sui, universamque substantiam et omnes animas quas fecerant in Haran. II, 113, 591.

8... Ædificavit quoque ibi altare Domino, et invocavit nomen ejus. V, 4.

10... Descenditque Abram in Ægyptum... V, 32, 34.

11... Dixit Saraï uxori suæ... V, 32, 34.

13. Dic ergo, obsecro te, quod soror mea sis. V, 32, 34.

CAPUT XIII.

8. Dixit ergo Abram ad Lot... Fratres enim sumus. V, 34.

11... Divisique sunt alterutrum a fratre suo. V, 34.

14. Dixitque Dominus ad Abram... Leva oculos tuos... V, 385.

15. Omnem terram, quam conspicias, tibi dabo et semini tuo usque in sempiternum. V, 385.

16. Faciamque semen tuum sicut pulverem terræ. Si quis potest hominum numerare pulverem terræ, semen quoque tuum numerare poterit. V, 385.

CAPUT XIV.

9... Quatuor reges adversus quinque. VI, 32.

14. Quod cum audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem et octo: et persecutus est usque Dan. VI, 32.

15. Et divisis sociis, irruit super eos nocte: percussitque eos, et persecutus est eos usque Hoba... III, 552.

16. Reduxitque omnem substantiam et Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque et populum. III, 552.

18. Melchisedech, rex Salem, proferens panem et vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi. V, 612; VI, 532.

19. Benedixit ei, et ait: Benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt. V, 612; VI, 532.

22. Qui respondit ei: Levo manum meam ad Dominum, Deum excelsum, possessorem cœli et terræ. IV, 665.

CAPUT XV.

7. Dixitque ad eum: Ego Dominus qui eduxi te de Ur Chaldæorum, ut darem tibi terram istam et possideres eam. V, 23.

8. At ille ait: Domine Deus, unde scire possum quod possessurus sum eam? V, 23.

CAPUT XVII.

1. Ego Deus omnipotens: ambula coram me et esto perfectus. V, 313; VII, 438.

3. Cecidit Abram pronus in faciem. V, 627.

5. Patrem multarum gentium posui te. II, 500.

7. Et... ut sis Deus tuus, et seminis tui post te. V, 307.

8. Daboque tibi et semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaan in possessionem æternam, eroque Deus eorum. V, 385.

10. Hoc est pactum meum quod observabitis inter me et vos, et semen tuum post te: circumcidetur ex vobis omne masculinum. VI, 341, 405, 406.

11. Et circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit signum fœderis inter me et vos. V, 382; VI, 341, 406.

12. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris, tam vernaculus quam emptitius, circumcidetur. V, 382; VI, 35, 338.

13. Eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum. V, 382; VI, 347, 338.

14. Masculus cujus præputium caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit. VI, 338, 339.

17. Cecidit Abraham in faciem suam. V, 627.

CAPUT XVIII.

1. Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei. I, 448.

2. Cumque eleasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum. Quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, et adoravit in terram. I, 448; II, 8; V, 627.

3. Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum. I, 448.

23. Et appropinquans ait: Numquid perdes justum cum impio? III, 182.

25. Absit a te ut rem hanc facias. III, 182.

32... Quid si inventi fuerint ibi decem? Et dixit: Non delebo propter decem. I, 233.

CAPUT XIX.

1. Veneruntque duo angeli Sodomam vespere, et sedente Lot in foribus civitatis. Qui cum vidisset eos, surrexit et ivit obviam eis, adoravitque pronus in terram. II, 10; V, 626.

7. Nolite, quæso, fratres mei, nolite malum hoc facere. I, 223.

8. Habeo duas filias, quæ necdum cognoverunt virum, educameas ad vos, et abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodo viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub umbra culminis mei. II, 223.

13. Delebimus enim locum istum, eo quod increverit clamor eorum coram Domino, qui misit nos ut perdamus illos. II, 78.

30. Ascenditque Lot de Segor, et mansit in monte, duæ quoque filiæ ejus cum eo (timuerunt enim manere in Segor); et mansit in spelunca ipse et duæ filiæ ejus. V, 217.

31. Dixitque major ad minorem: Pater noster senex est, et nullus virorum remansit in terra qui possit ingredi ad nos juxta morem universæ terræ. V, 218.

32. Veni, inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo, ut servare possimus ex patre nostro semen. V, 218.

33. Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte illa. Et ingressa est major dormivitque cum patre: et ille non sensit nec quando accubuit filia, nec quando surrexit. V, 218.

34. Altera quoque die dixit major ad minorem: Ecce dormivi heri cum patre meo; demus ei bibere vinum etiam hac nocte et dormies cum eo, ut salvemus semen de patre nostro. V, 218.

35. Dederunt etiam et illa nocte patri suo bibere vinum: ingressaque minor filia dormivit cum eo; et nec tunc quidem sensit quando concubuerit vel quando illa surrexerit. V, 218.

36. Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de patre suo. V, 218.

37. Peperitque major filium, et vocavit nomen ejus Moab: ipse est pater Moabitarum usque in præsentem diem. V, 218.

38. Minor quoque peperit filium, et vocavit nomen ejus Ammon, id est, filius populi mei. Ipse est pater Ammonitarum usque hodie. V, 218.

CAPUT XX.

2. Dixitque de Sara uxore sua: Soror mea est. V, 32, 34.

9. Induxisti super me et super regnum meum peccatum grande. II, 479.

CAPUT XXII.

2. Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum quem diligis, Isaac, et vade in terram Visionis; atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi. II, 575, 590.

5. Dixitque ad pueros suos: Expectate hic cum asino: ego et puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos. V, 35.

12. Nunc cognovi quod timeas Dominum. V, 512.

16. Per memetipsum juravi, dicit Dominus. Quia fecisti hanc rem, et non pepercisti filio tuo unigenito propter me. II, 321; IV, 667.

17. Benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum sicut stellas, et velut arenam quæ est in littore maris. Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum. II, 32, III, 224.

18. Et BENEDICENTUR in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. II, 500, V, 380.

CAPUT XXIII.

7. Surrexit Abraham, et adoravit populum terræ, filios videlicet Heth. IV, 592.

8. Dixitque ad eos: Si placet animæ vestræ ut sepe- liam mortuum meum, audite me et intercedite pro me apud Ephron filium Seor. V, 82.

9. Ut det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui. Pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulcri. V, 82.

CAPUT XXIV.

2. Dixitque ad servum seniore[m] domus suæ... Pone manum tuam super femur meum. IV, 665.

9. Posuit ergo servus manum sub femore Abraham domini sui, et juravit illi super sermone hoc. IV, 665.

14. Igitur puella cui ego dixero: Inclina hydriam tuam ut bibam; et illa responderit: Bibe, quin et camelis tuis dabo potum: ipsa est quam præparasti servo tuo Isaac... V, 13.

15. Necdum intra se verba compleverat, ecce Rebecca egrediebatur. VI, 32.

CAPUT XXV.

8. Et deficiens mortuus est... congregatusque est ad populum suum. VI, 339.

23... Duæ gentes sunt in utero tuo, et duo populi ex ventre tuo dividuntur, populusque populum superabit, et major serviet minori. III, 288.

29. Coxit autem Jacob pulmentum: ad quem cum venisset Esau de agro lassus, V, 82.

30. Ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppido lassus sum. Quam ob causam vocatum est nomen ejus Edom. V, 82.

31. Cui dixit Jacob: Vende mihi primogenita tua. V, 82.

32. Ille respondit: En morior! quid mihi proderunt primogenita? V, 82.

33. Ait Jacob: Jura ergo mihi. Juravit et Esau et vendidit primogenita. V, 82.

34. Et sic accepto pane et lentis edulio, comedit et bibit, et abiit: parvi pendens quod primogenita vendidisset. V, 82.

CAPUT XXVI.

4. BENEDICENTUR in semine tuo omnes gentes terræ. V, 366.

13. Isaac ibat proficiens atque succressens, donec magnus vehementer effectus est. V, 369.

CAPUT XXVII.

- 10 Dixitque Jacob: Ego sum primogenitus Esau; feci sicut præcepisti mihi. Surge, sede, et comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua. V, 32, 34.
 33. Benedixique ei et erit benedictus. V, 34.
 35. Venit germanus tuus fraudulenter. V, 34.
 41. Veniet dies luctus patris mei, et occidam Jacob fratrem meum. VII, 13.

CAPUT XXVIII.

- 14... Et BENEDICENTUR IN TE et in semine tuo cunctæ tribus terræ. V, 366.
 18. Jacob tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, et erexit in titulum, fundens oleum desuper. V, 4.
 20. Vovit etiam votum... IV, 622.
 22. Cunctorumque quæ dederis mihi, decimas offeram tibi. IV, 622.

CAPUT XXX.

- 23... Abstulit Deus opprobrium meum. VI, 11.

CAPUT XXXI.

13. Ego sum Deus. . V, 35.
 15. Nonne quasi alienas reputavit nos, et vendidit comeditque pretium nostrum? IV, 108.
 53. Deus Abraham et Deus Nachor iudicet inter nos, Deus patris eorum. V, 45.

CAPUT XXXII.

1. Jacob quoque abiit itinere quo cœperat... fueruntque ei obviam Angeli Dei. II, 80.
 24... Ecce vir luctabatur cum eo usque mane. I, 103.
 30. Vidi Deum facie ad faciem. I, 97, 103.

CAPUT XXXIV.

30. Turbastis me et odiosum fecistis me Chananæis et Pherezæis, habitatoribus terræ hujus. Nos pauci sumus; illi congregati percutient me, et delebor ego et domus mea. III, 572.

CAPUT XXXV.

19. . Ephratam, hæc est Bethlehem. VI, 27.

CAPUT XXXVII.

2. . Joseph. . accusavitque fratres suos apud patrem, crimine pessimo. V, 264.

CAPUT XLI.

26. Septem boves pulchræ, et septem spicæ plenæ, septem anni ubertatis sunt. VI, 405.

CAPUT XLII.

8. . Fratres ipse cognoscens. . V, 33.
 9. Ait adeos: Exploratores estis: ut videatis infirmiora terræ venistis. V, 33.
 10. Qui dixerunt: Non est ita, domine. . V, 33.
 12 Quibus ille respondit: Aliter est: imminuta terræ hujus considerare venistis. V, 33.
 14. Hoc est, ait, quod locutus sum; exploratores estis. V, 33, 36.
 15. Jam nunc experimentum vestri capiam. V, 36.

CAPUT XLIII.

34. Biberuntque et inebriati sunt cum eo. V, 218.

CAPUT XLIV.

2. Scyphum autem meum argenteum pone in ore sacci junioris. Factumque est ita. V, 33.
 5. Scyphus quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, et in quo augurari solet: pessimam rem fecistis. V, 33.
 16. An ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia? V, 33, 36.

CAPUT XLV.

8. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum. II, 492.

CAPUT XLVI.

26. Cunctæ animæ quæ ingressæ sunt cum Jacob in Ægyptum et egressæ sunt de femore illius. . sexaginta sex. II, 112.

CAPUT XLVII.

20. Emit igitur Joseph omnem terram Ægypti vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis. Subjecitque eam Pharaoni. II, 576.

22. Præter terram sacerdotum, quæ a rege tradita fuerat eis: quibus et statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, et idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas. IV, 208.

26. Ex eo tempore usque in præsentem diem in universa terra Ægypti, regibus quinta pars solvitur, et factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit. II, 576; IV, 208, 499

CAPUT XLVIII.

7. Sepelivi eam juxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellabatur Bethlehem. VI, 27.

14. Qui extendens manum dexteram posuit super caput Ephraim minoris fratris, sinistram autem super caput Manasse qui major natus erat, commutans manus. VI, 352.

15. Benedixitque Jacob filiis Joseph. VI, 352.

16. Angelus qui eripuit me de cunctis malis benedicit pueris istis, et invocentur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum, Abraham, Isaac. IV, 549.

22. Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de domo Amorrhæi in gladio et arcu meo. III, 572.

CAPUT XLIX.

5. Simeon et Levi fratres, vasa iniquitatis bellantia. III, 572.

6. In consilium eorum non veniat anima, et in cœtu illorum non sit gloria mea: quia in furore suo occiderunt virum, et in voluntate sua suffoderunt murum. III, 572.

7. Maledictus furor eorum, quia pertinax; et indignatio eorum quia dura: dividam eos in Jacob, et dispergam eos in Israël. III, 572.

8. Juda, te laudabunt fratres tui: . . adorabunt te filii matris tuæ. V, 376.

9. Requiescens accubuisti ut leo et quasi leæna: quis suscitabit eum? VI, 77.

10. NON AUFERETUR sceptrum de Juda, et dux de femore ejus donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium. III, 224; V, 365, 366, 380.

11. Ligans ad vineam pullum suum, et ad vitem, o filii mi, asinam suam. Lavabit in vino stolam suam et in sanguine uvæ pallium suum. V, 376.

26. ...Donec veniret desiderium collium æternorum. I. 89.

28. . . Benedixitque singulis, benedictionibus propriis. V, 376.

32. ...Appositus est ad populum suum. VI, 339.

CAPUT L.

12. Feceruntque filii Jacob sicut præceperat eis. V, 618.

13. Et portantes eum in terram Chanaan, sepelierunt eum in spelunca duplici quam emerat Abraham cum agro

in possessione sepulcri ab Ephron Hætheo contra faciem Mambre. V, 648.

19. ... Nolite timere : num Dei possumus resistere voluntati ? II, 492.

20. Vos cogitastis de me malum : sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut impræsentiarum

cernitis, et salvos faceret multos populos. II, 327, 492.

21. Nolite timere : ego pascam vos et parvulos vestros : consolatusque est eos, et blande ac leniter est locutus. II, 492.

24. Asportate ossa mea vobiscum de loco isto. V, 648.

AUCTORITATES EX LIBRO EXODI

CAPUT I.

19. Quæ responderunt : Non sunt Hebrææ sicut Ægyptiæ mulieres ; ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, et priusquam veniamus ad eas, pariunt. V, 28.

20. Bene ergo fecit Deus obstetricibus. V, 28.

21. Et quia timuerunt obstetrices Deum, ædificavit eis domos. V, 28.

CAPUT II.

15. Audivit enim Pharao sermonem hunc, et quærebat occidere Moysen. IV, 270.

CAPUT III.

6. Ego sum Deus patris tui. VI, 483.

14. EGO SUM QUI SUM : sic dices filiis Israël : QUI EST misit me ad vos. I, 31, 44, 514.

CAPUT IV.

13. Obsecro, Domine, mitte quem missurus es V, 366.

24. Cumque esset in itinere, in diversorio occurrit ei Dominus, et volebat occidere eum. VI, 35.

25. Tulit illico Sephora acutissimam petram, et circumcidit præputium filii sui. VI, 35.

CAPUT VI.

23. Accepit autem Aaron uxorem Elisabeth, filiam Aminadab, sororem Nahasson, quæ peperit ei Nadab, et Abiu, et Eleazar, et Ithamar. VI, 17.

CAPUT VII.

1. Dixitque Dominus ad Moysen : Ecce constitui te Deum Pharaonis. I, 93.

12. ... Devoravit virga Aaron virgas eorum. II, 591 ; VI, 408, 464.

CAPUT VIII.

19. Digitus Dei est hic. III, 230.

CAPUT IX.

6. Mortua sunt omnia animantia Ægyptiorum. III, 312.

34. Videns Pharao quod cessasset pluvia... auxit peccatum. I, 290.

CAPUT XII.

2. Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni. II, 97.

3. Loquimini ad universum cœtum filiorum Israël, et dicite eis : Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias et domos suas. VI, 444.

6. Et servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus ; immolabitque eum universa multitudo filiorum Israël ad vesperam. VI, 444, 447.

7. Et sument de sanguine ejus ac ponent super utrumque postem et in superliminaribus domorum in quibus comedent illum. VI, 444.

8. Et edent carnes nocte illa assas igni et azymos panes cum lactucis agrestibus. VI, 444.

11. Est enim phase, id est transitus Domini. VI, 405

15. Septem diebus azyma comedetis : in die primo non erit fermentum in domibus vestris : quicumque comede-

rit fermentatum, peribit anima illa de Israël, a primo die usque ad diem septimum. VI, 444, 445, 450.

16. Dies prima erit sancta atque solemnitas, et dies septima eadem festivitate venerabilis : nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad vescendum pertinent. V, 444, 449.

18. Primo mense, quarta decima die mensis ad vesperam, comedetis azyma, usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis ad vesperam. VI, 444, 445, 450.

19. Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris. VI, 444.

21. ...Ite tollentes animal per familias vestras, et immolate Phase. V, 405.

22. ...Nullus vestrum egrediatur ostium domus suæ usque mane. VI, 449.

23. ...Transibit enim Dominus percutiens Ægyptios ; cumque viderit sanguinem in superliminari et in utroque pōste, transcendet ostium domus et non sinet percussorem ingredi domos vestras et lædere. VI, 449.

26. Et cum dixerint vobis filii vestri : Quæ est ista religio ? VI, 405.

27. Dicetis eis : Victima transitus Domini est, quando transivit super domos filiorum Israël in Ægypto, percutiens Ægyptios, et domos nostras liberans. VI, 405.

35. Feceruntque filii Israël sicut præceperat Moyses, et petierunt ab Ægyptiis vasa argentea et aurea, vestemque plurimam. II, 590, 591, 592.

36. Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptiis ut commodarent eis ; et spoliaverunt Ægyptios. II, 590, 591, 592.

44. Omnis autem servus emptitius circumcidetur et sic comedet. VI, 317.

48. Si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, et facere Phase Domini, circumcidetur prius omne masculinum ejus, et tunc rite celebrabit, eritque sicut indigena terræ. Si quis autem circumcisis non fuerit, non vescetur ex eo. VI, 317.

CAPUT XIII.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens : VI, 37.

2. Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vulvam in filiis Israël, tam de hominibus quam de jumentis : mea sunt enim omnia. VI, 37, 38, 39

4. Hodie egredimini mense novarum frugum. II, 97.

12. Separabis omne quod aperit vulvam Domino, et quod primitivum est in pecoribus tuis : quidquid habuerit masculini sexus, consecrabis Domino IV, 657.

13. Omne autem primogenitum hominis de filiis tuis, pretio redimes. IV, 657 ; V, 580.

19. Tulit quoque Moyses ossa Joseph secum, eo quod adjurasset filios Israël, dicens : Visitabit vos Deus ; efferte ossa mea hinc vobiscum. V, 649.

CAPUT XV.

10. Flavit spiritus tuus et operuit eos mare. I, 467.

CAPUT XVII.

7. ...Tentaverunt Dominum dicentes: Estne Dominus in nobis, an non? V, 22.

9. Dixitque Moyses ad Josue: Elige viros, et egressus pugna contra Amalec... III, 552.

10. Fecit Josue ut locutus erat Moyses, et pugnavit contra Amalec. III, 552.

CAPUT XIX.

3. Moyses autem ascendit ad Deum, vocavitque eum Dominus de monte, et ait: Hæc dices domui Jacob et annuntiabis filiis Israël. III, 224.

6. Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, et gens sancta: Hæc sunt verba quæ loqueris ad filios Israël. III, 224.

22. Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne percutiat eos. VI, 176.

CAPUT XX.

2. Ego sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis. II, 9; V, 128.

3. Non habebis deos alienos coram me. V, 127, 128.

4. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cælo desuper et quæ in terra deorsum. V, 128, 634.

5. Non adorabis ea, neque coles. Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam et quartam generationem eorum qui oderunt me. II, 539; IV, 694; V, 6, 120, 589, 634.

7. Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. IV, 668; V, 127; 128.

8. Memento ut diem sabbati sanctifices. IV, 694, 695, 699, 720, 721; V, 127.

10. Non facies omne opus in eo. IV, 664.

11. Sex enim diebus fecit cælum et terram, et mare et omnia quæ in eis sunt, et requievit die septimo. II, 3, 85, 99, 101; IV, 695.

12. Honora patrem tuum et matrem tuam. III, 286; V, 110, 127, 128.

13. Non occides. IV, 214, 225, 226; V, 127, 128.

14. Non mœchaberis. V, 127, 128, 252.

15. Non furtum facies. IV, 274; V, 127; VII, 195.

16. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. V, 127, 128.

17. Non concupisces domum proximi, nec desiderabis uxorem ejus. V, 127, 128, 282.

23. Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis. V, 636.

CAPUT XXI.

1. Hæc sunt judicia quæ propones eis. IV, 112.

15. Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur. VI, 506.

17. Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur. V, 110.

18. Si rixati fuerint viri, et percusserit alter proximum suum, et ille mortuus non fuerit, sed jacuerit in lectulo; IV, 215.

19. Si surrexerit et ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit; ita tamen ut operas ejus et impensas in medicos restituat. IV, 255.

26. Si percussisset quispiam oculum servi sui aut ancillæ, et luscus eas fecerit, dimittat eos liberos pro oculo quem eruit. IV, 254.

CAPUT XXII.

2. Si effringens fur domum sive suffodiens fuerit inventus, et accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. IV, 219.

3. Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, et ipse morietur. IV, 219.

6. Si egressus ignis invenerit spinas et comprehendere acervos frugum sive segetes, reddet damnum qui ignem accenderit. IV, 112.

16. Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam et habebit eam uxorem. IV, 261.

18. Maleficos non patieris vivere. IV, 210, 211.

20. Qui immolat diis occidetur, præterquam Domino soli. V, 626.

25. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes. IV, 487.

29. Decimas tuas et primitias tuas non tardabis reddere. IV, 598.

CAPUT XXIII.

1. Non suscipies vocem mendacii. IV, 295.

2. Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio plurimorum acquiesces sententiæ, ut a vero devies. IV, 293.

4. Si occurreris bovi inimici tui aut asino erranti, reduc eum. III, 485.

7. Mendacium fugies. Insontem et justum non occides. III, 556; IV, 217, 295; V, 27.

8. Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, et subvertunt verba justorum. V, 65.

16. Solemnitatem messis primitivorum operis tui, quæcumque seminaveris in agro. Solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro. II, 97.

26. Non erit infœcunda et sterilis in terra tua. V, 223; VI, 11; VII, 375.

CAPUT XXIV.

8. Ille vero sumptum sanguinem respersit in populum et ait: Illic est sanguis fœleris quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his. VI, 536.

CAPUT XXV.

24. . . Faciesque illi II, 196.

25. Coronam interrasilem altam quatuor digitis, et super illam alteram coronam aureolam. II, 196.

CAPUT XXIX.

38. Hoc est quod facies in altari: agnos anniculos duos per singulos dies jugiter. V, 612.

39. Unum mane, et alterum vespere. V, 612.

40. Decimam partem similæ conspersæ oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem hin, et vinum ad libandum ejusdem mensuræ in agno uno. V, 612.

CAPUT XXX.

10. Et deprecabitur Aaron super cornua ejus semel per annum in sanguine, quod oblatum est pro peccato et placabitur super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctorum erit Domino. VI, 7.

CAPUT XXXII.

4. Fecit ex eis vitulum conlatilem. Dixéruntque: Hi sunt dii tui, Israël. V, 636; VI, 63.

6. Surgentesque mane obtulerunt holocausta et hos-

tias pacificas, et sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere. III, 311.

13. Recordare, Domine, Abraham, Isaac et Israël, servorum tuorum, quibus jurasti per teipsum. IV, 549.

14. Placatusque est Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat adversus populum suum. VII, 45.

15. Et reversus est Moyses de monte. II, 395.

19. Cumque appropinquasset ad castra, vidit titulum et choros: iratusque valde, projecit de manu tabulas et confregit eas ad radicem montis. II, 395.

31. Aut dimitte eis hanc noxam. I, 416; II, 223; III, 493.

32. Aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. I, 416; II, 223; III, 493.

34. Ego in die ultionis visitabo et hoc peccatum eorum V, 589; VII, 45.

35. Percussit Dominus populum pro reatu vituli. II, 514, 529.

AUCTORITATES EX LIBRO LEVITICI

CAPUT II.

15. Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis igni et confringes in morem farris, et sic offeres primitias tuas Domino. II, 97.

CAPUT IV.

2. Loquere filiis Israël. Anima quæ peccaverit per ignorantiam, et de universis mandatis Domini, quæ præcepit ut non fierent, quippiam fecerit. II, 482.

3. Si sacerdos, qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino.

13. Quod si omnis turba Israël ignoraverit, et per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est, II, 482.

14. Et postea intellexerit peccatum suum, offeret pro peccato suo vitulum, adducetque eum ad ostium tabernaculi. II, 482.

22. Si peccaverit princeps ... per ignorantiam..... II, 482.

23. ...Offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum. II, 482.

27. Quod si peccaverit anima per ignorantiam..... II, 482.

28. Et cognoverit peccatum suum, offeret capram immaculatam. II, 482.

CAPUT V.

1. Si audierit vocem jurantis, nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam. III, 544.

CAPUT VII.

20. Anima polluta .. peribit de populis suis. VI, 339.

21. Et quæ tetigerit... interibit de populis suis. VI, 339.

25. Si quis adipem... peribit de populo suo VI, 339.

27. Omnis anima quæ ederit sanguinem peribit de populis suis. VI, 339.

CAPUT XI.

32. Et super quod ceciderit quidquam de morticinis eorum polluetur tam vas ligneum etc. V, 182.

33. Vas autem fictile, in quod horum quidquam intro ceciderit, polluetur, et id circo frangendum erit. V. 182.

CAPUT XXXIII.

2. Mittam præcursorem tui angelum. II, 78.

11. Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. I, 97.

13. Ostende mihi faciem tuam. I, 103.

19. Ego ostendam omne bonum tibi. Et miserebor cui voluero, et clemens ero in quem mihi placuerit. I, 380; II, 166, 188.

20. Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo et vivet. I, 103, 108, 110.

23. Videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris. I, 110.

CAPUT XXXIV.

15. Nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis, ne postquam ipsæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant et filios tuos in deos suos. I, 185.

CAPUT XII.

2. Mulier si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus juxta dies separationis menstruæ. VI, 36, 38.

3. Et octavo die circumdicetur infantulus. VI, 36.

4. Ipsa vero triginta diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingreditur in sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ. VI, 35, 36, 39.

5. Sin autem fœminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus juxta ritum fluxus menstrui, et sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ. VI, 36.

6. Cumque repleti fuerint dies purificationis suæ pro filio sive pro filia, deferet agnum anniculum in holocaustum et pullum columbæ sive turturem pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonii, et tradet sacerdoti. VI, 37.

7. Qui offeret illa coram Domino, et orabit pro ea, et sic mundabitur a profluvio sanguinis. Ista est lex parientis masculum aut fœminam. VI, 37, 38.

8. Quod si non potuerit offerre agnum, sumet duos turtures vel duos pullos columbarum, unum in holocaustum, et alterum pro peccato, orabitque pro ea sacerdos, et sic mundabitur. VI, 37.

CAPUT XVI.

2. Ne omni tempore ingrediat sanctuarium. VI, 7

3. Vitulum pro peccato offeret, et arietem in holocaustum. VI, 386.

5. Suscipietque ab universa multitudine filiorum Israël duos hircos pro peccato et unum arietem in holocaustum. VI, 386

9. Cujus exierit sors Domino, offeret illum pro peccato. VI, 386

10. Cujus autem in caprum emissarium, statuet eum vivum coram Domino ut fundat preces super eo, et mittat eum in solitudinem. VI, 536.

21. Posita utraque manu super caput ejus, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israël, et universa delicta atque peccata eorum: quæ imprecans capiti ejus, emittet illum per hominum paratum in desertum. VI, 536.

27. Vitulum autem et hircum, qui pro peccato fuerant immolati, et quorum sanguis illatus est in sanctuarium ut expiatio compleretur, asportabunt foras castra, et comburent igni tam pelles quam carnes eorum ac fimum. VI, 64, 386.

29. Eritque vobis hoc legitimum sempiternum. Mense septimo, decima die mensis affligetis animas vestras, nullumque opus facietis, sive indigena, sive advena qui peregrinatur inter vos. VI, 450.

30. In hac die expiatio erit vestri atque mundatio ab omnibus peccatis vestris. VI, 450

31. Sabbatum requietionis est, et affligetis animas vestras. VII, 71.

CAPUT XVII.

11. Anima omnis carnis in sanguine est. II, 113.

CAPUT XVIII.

16. Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis; quia turpitudine fratris tui est. VII, 482.

18. Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus, adhuc illa vivente VII, 482.

CAPUT XIX.

2. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. VI, 176.

4. Nolite converti ad idola, nec deos conflabiles facietis vobis. V, 636.

11. Non mentiemini. V, 27.

12. Non perjurabis in nomine meo. IV, 668.

17. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum. III, 485, 544.

18. Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum. Diliges amicum tuum sicut teipsum. III, 485.

19. Leges meas custodite. Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus II, 105.

CAPUT XX.

11. Qui dormierit cum noverca sua, et revelaverit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo. VII, 483.

17. Rem nefariam operati sunt. V, 255.

CAPUT XXI.

6. Sancti erunt Deo suo, et non polluent nomen ejus. VI, 176.

CAPUT XXII.

3. Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, et quæ obtulerunt filii Israël Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino. VI, 176.

CAPUT XXIII.

3. Dies septimus, quia sabbati requies est, vocabitur sanctus. Omne opus non facietis in eo. IV, 695.

5. Mense primo, quarta decima die mensis ad vesperam, Phase Domini est; et decima quinta die mensis hujus, solemnitas Azymorum est. VI, 445.

CAPUT V.

12. Vir cujus uxor erraverit, maritumque contemnens, V, 241.

13. Dormierit cum altero viro, et hoc maritus deprehendere non quiverit, sed latet adulterium, et testibus

BILL. T. X. TA

7. Omne opus servile non facietis in eo. IV, 695.

15. Numerabitis, ab altero die sabbati in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas pleonas. V, 370.

16. Usque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est quinquaginta dies: et sic offeretis sacrificium novum Domino. VI, 450.

32. A vespera ad vesperam celebrabitis sabbata vestra. VI, 444.

CAPUT XXIV.

5. Accipies quoque similam, et coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas. VI, 453.

9. Eruntque Aaron et filiorum ejus ut comedant eos in loco sancto: quia sanctum sanctorum est de sacrificiis domini jure perpetuo. II, 630.

16. Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur; lapidibus opprimet eum omnis multitudo, sive illé civis, sive peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini morte moriatur. II, 555.

17. Qui percusserit et occiderit hominem, morte moriatur. II, 484.

CAPUT XXV.

8. Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem. V, 370.

36. Ne accipias usuras ab eo, nec amplius quam dedisti. IV, 464.

37. Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, et frugum superabundantiam non exiges. IV, 464.

CAPUT XXVI.

1. Ego Dominus Deus vester: non facietis vobis idolum et sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra ut adoretis eum. V, 634.

CAPUT XXVII.

2. Homo qui votum fecerit, et sponderit Deo animam suam, sub æstimatione dabit pretium. IV, 651.

9. Animal quod immolari potest Domino, si quis voverit, sanctum erit. IV, 651.

10. Et mutari non poterit; consecratum erit domino. IV, 651.

14. Homo si voverit domum suam. IV, 622.

16. Si agrum possessionis suæ voverit et consecraverit Domino. IV, 622.

28. Omne quod Domino consecratur, sive animal, sive ager, non vendetur nec redimi poterit: quidquid semel fuerit consecratum sanctum sanctorum erit Domino. IV, 651, 657.

29. Et omnis consecratio quæ offertur ab homine non redimetur, sed morte morietur, IV, 657.

30. Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, et illi sanctificantur. IV, 598

AUCTORITATES EX LIBRO NUMERORUM

argui non potest, quia non est inventa in stupro. V, 241

23. Scribet sacerdos in libello ista maledicta, et delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congegessit. V, 241.

24. Et dabit ei bibere. V, 241.

27. Quas cum biberit, si polluta est, et contempto viro a Iulterii rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, et inflato ventre computrescet femur: erit que mulier in maledictionem, et in exemplum omni populo. V, 241.

28. Quod si polluta non fuerit, erit innoxia, et faciet liberos. V, 241.

29. Ista est lex zelotypiæ. V, 241.

CAPUT VII.

81. Hæc in dedicatione altaris oblata sunt a principibus Israël, in die qua consecratum est. II, 99.

CAPUT X.

35. Surge, Domine, et dissipentur inimici tui, et fugiant qui oderunt te a facie tua. III, 547.

CAPUT XII.

2. Num per solum Moysen locutus est Dominus? Nonne et similiter nobis locutus est? I, 108.

6. Audite sermones meos: si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. I, 108, 111.

7. At non talis servus meus Moyses. I, 108.

8. Ore enim ad os loquar ei et palam et non per ænigmata et figuras Dominum videt. I, 108.

13. Clamavitque Moyses ad Dominum dicens: Deus, obsecro, sana eam. VII, 45.

14. Cui respondit Dominus: Si pater ejus spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, et postea revocabitur. VII, 45.

15. Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus. VII, 45.

CAPUT XV.

25. Quoniam sponte non peccaverunt II, 482.

CAPUT XVI.

10. Idcirco ad se fecit accedere te et omnes fratres tuos filios Levi, ut vobis etiam sacerdotium vindicetis. II, 327.

CAPUT XVIII.

16. Cujus redemptio erit post unum mensem siclis argenti quinque. VI, 37.

21. Filiis Levi dedi omnes decimas Israël in possessionem, pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis. IV, 598.

23. Nihil aliud possidebunt. IV, 598.

24. Decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum et necessaria separavi. IV, 598.

26. Præcipe Levitis atque denuntia: Cum acceperitis a filiis Israël decimas quas dedi vobis, primitias earum afferte Domino, id est decimam partem decimæ. IV, 603.

27. Ut reputetur vobis in oblationem primitivorum tam de arcis quam de torcularibus. IV, 603.

28. Et universis quorum accipitis primitias, offerte Domino, et date Aaron sacerdoti. IV, 603.

31. Pretium est pro ministerio quo servitis in tabernaculo testimonii. V, 84.

CAPUT XIX.

15. Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper, immundum erit. V, 182.

20. Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesiæ. VI, 339.

CAPUT XX.

12. Dixitque Dominus ad Moysen et Aaron: Quia non

credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israël, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis VII, 45.

CAPUT XXI.

2. At Israël voto se Domino obligans ait: Si tradideris populum istum in manu mea, delebo urbes ejus. III, 552.

3. Exaudivitque Dominus preces Israël et tradidit Chanaanum, quem ille interfecit subversis urbibus ejus. III, 552.

23. Venit in Jasa, pugnavitque contra eum. III, 552.

24. A quo percussus est in ore gladii. III, 552.

CAPUT XXII.

28. Aperuitque Dominus os asinæ, et locuta est: Quid feci tibi? cur percutisme? ecce jam tertio II, 147.

30. Dixit asina: Nonne animal tuum sum, cui semper sedere consuevisti usque in præsentem diem? dic quid simile unquam fecerim tibi? At ille ait: Nunquam. II, 147.

CAPUT XXIII.

19. Non est Deus quasi homo ut mentiatur, neque ut filius hominis ut mutetur. III, 213.

CAPUT XXIV.

17. ORIETUR STELLA ex Jacob. V, 364; VI, 31,

19. De Jacob erit qui dominetur et perdat reliquias civitatis. V, 385.

23. Heul quis victurus est quando ista faciet Deus? V, 385.

CAPUT XXV.

11. Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis, avertit iram meam a filiis Israël: quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse delearem filios Israël in zelo meo. V, 375.

16. Locutus est Dominus ad Moysen dicens. III, 552.

17. Hostes vos sentiant Madianitæ, et percutite eos III, 552.

CAPUT XXVIII.

3. Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis: agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum. V, 612.

4. Unum offeretis mane, et alterum vespere. V, 612.

5. Decimam partem ephissimilæ quæ conspersa sit oleo purissimo et habeat quartam partem hin. V, 612.

17. Et quinta decima die solemnitas: septem diebus vescentur azymis. VI, 445.

CAPUT XXX.

3. Si quis vivorum votum Domino voverit aut se constrinxerit juramento, non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit implebit. IV, 674.

16. Sin autem contradixerit postquam rescivit, portabit ipse iniquitatem ejus. IV, 638.

CAPUT XXXIII.

3. Profecti igitur de Ramesse mense primo, decima quinta die mensis primi altera die Phase. VI, 449, 450.

CAPUT XXXVI.

6. Hæc lex super filiabus Salphad a Domino promulgata est: Nubant quibus volunt, tantum ut suæ tribus hominibus. VI, 17.

7. Ne commisceatur possessio filiorum Israël de tribu in tribum Omnes enim viri ducent uxores de tribu et cognatione sua VI, 17.

8. Et cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient, ut hæreditas permaneat in familiis. VI, 17.

AUCTORITATES EX DEUTERONOMIO

CAPUT I.

16. Quod justum est judicate. IV, 96.

CAPUT IV.

2. Non ad letis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: custodite mandata Domini Dei vivi, quæ ego præcipio vobis. III, 291, V, 382.

15. Non vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis. V, 624.

16. Ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel fœminæ. V, 634.

19. Ne forte.... errore deceptus, adores ea et colas quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus. V, 634.

20. Vos Dominus eduxit de fornace ferrea Ægypti. II, 542.

23. Cave ne.. facias tibi sculptam similitudinem eorum quæ fieri Deus prohibuit. V, 640.

25. Deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem. V, 640.

29. Cumque quæsieris ibi Dominum Deum tuum, invenies eum: si tamen toto corde quæsieris, et tota tribulatione animæ tuæ. VII, 67.

39. Deus in cœlo sursum, et in terra deorsum, et non sit alius. I, 76.

CAPUT V.

7. Non habebis deos alienos in conspectu meo. V, 634.

8. Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium quæ in cœlo sunt desuper, et quæ in terra deorsum, et quæ versantur in aquis sub terra. V, 634.

9. Non adorabis ea et non coles; ego enim sum Dominus Deus tuus, Deus æmulator. V, 631.

16. Honora patrem tuum et matrem. V, 110.

21. Non concupisces. V, 280, 282.

CAPUT VI.

4. Audi Israel: Dominus Deus noster Dominus unus est. I, 92, 456.

5. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. IV, 667.

13. Dominum Deum tuum timebis, ac per nomen ejus jurabis. IV, 667.

CAPUT VII.

2. Tradideritque eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eas usque ad internecionem. Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum. III, 552.

3. Neque sociabis cum eis conjugia. VII, 494.

8. Dilexit vos Dominus, eduxitque vos in manu forti et redemit de domo servitutis de manu Pharaonis regis Ægypti. III, 78.

14. Non erit apud te sterilis utriusque sexus, tam in hominibus quam in gregibus tuis. V, 223; VI, 11.

CAPUT X.

20. Dominum Deum tuum timebis, et illi soli servies. III, 139.

CAPUT XI.

10. Terra enim ad quam ingrederis possidendam. V, 378.

11. Montuosa est et campestris, de cœlo expectans pluvias. V, 378.

CAPUT XII.

6. Offeretis in loco illo holocausta.... et vota atque donaria, primogenita bouum et ovium. VII, 265.

11. Et quidquid præcipuum est in muneribus, quæ vovebitis Domino. VI, 265.

23. Ne sanguinem comedas, sanguis enim eorum pro anima est; et idcirco non debes animam comedere cum carnibus. VI, 410.

26. Quæ autem sanctificaveris et voveris Domino tolle, et venies ad locum quem elegerit Dominus. VII, 265.

31. Non facies similiter Domino Deo tuo; omnes enim abominationes quas aversatur Dominus fecerunt, diis suis offerentes filios et filias, et comburentes igni. IV, 657.

32. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino; nec addas quidquam, nec minuas. II, 579; V, 4.

CAPUT XV.

11. Præcipio tibi ut aperias manum fratri tuo egeno et pauperi. III, 532.

CAPUT XVI.

2. Immolabis phase Domino Deo tuo de ovibus et de bobus in loco quem elegerit Dominus Deus tuus. VI, 448.

3. Non comedes in eo panem fermentatum; septem diebus comedes absque fermento afflictionis panem. VI, 448.

5. Non poteris immolare phase in qualibet urbium tuarum. VI, 445.

6. Sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi. VI, 445.

13. Judices et magistros constitues in omnibus portis tuis, ut judicent populum justo judicio. IV, 96.

19. Non accipies personam nec munera, quia munera excæcant oculos sapientum et mutant verba iustorum. IV, 306.

CAPUT XVII.

6. In ore duorum aut trium testium peribit qui interficitur. IV, 292, 295, 314.

13. Cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia. VII, 449.

CAPUT XVIII.

15. *Prophetam* de gente tua et de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies. V, 483.

18. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, et ponam verba mea in ore ejus, loquetur que ad eos omnia quæ præcepero illi. V, 365, 483.

19. Qui autem verba ejus quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego ultor existam. VI, 257.

CAPUT XIX.

15. In ore duorum aut trium testium stabit omne verbum. IV, 292, 293, 295, 314, 412.

CAPUT XX.

10. Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offeres ei primum pacem. IV, 692.

11. Si receperit, et aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est, salvabitur, et serviet tibi sub tributo. IV, 692.

16. De his autem civitatibus quæ dabuntur tibi nullum omnino permittes vivere. IV, 693.

17. Sed interficies in ore gladii, Hethæum videlicet et Amorrhæum et Chananæum, Pherezæum et Hevæum, et Jebusæum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. IV, 693.

18. Ne forte doceant vos facere cunctas abominationes quas ipsi operati sunt diis suis, et peccetis in Deum vestrum. IV, 693.

CAPUT XXI.

15. Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam et

alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos, et fuerit filius odiosæ primogenitus, VII, 437.

16. Volueritque substantiam inter filios suos dividere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum et præferre filio odiosæ VII, 437.

17. Sed filium odiosæ agnoscet primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia: iste enim est principium liberorum ejus, et huic debentur primogenita. V, 82.

CAPUT XXII.

5. Non induetur mulier veste virili, nec vir veste muliebri. V, 307.

22. Si dormierit vir cum uxore alterius, uterque morietur, id est, adulter et adultera: et auferes malum de Israel. V, 253.

CAPUT XXIII.

1. Non intrabit eunuchus, attritis vel amputatis testiculis et abscisso uretro, ecclesiam Domini. IV, 271.

2. Non ingredietur manzer, hoc est, de scorto natus, in ecclesiam Domini, usque ad decimam generationem. IV, 271.

17. Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel. V, 235.

18. Non offeres mercedem prostibuli, nec pretium carnis in domo Domini Dei tui: quia abominatio est utrumque apud Dominum Deum tuum. V, 235.

19. Non fœnerabis fratribus ad usuram, pecuniam, fruges, nec quamlibet aliam rem. IV, 467.

20. Sed alieno. IV, 467.

21. Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requirit illud Dominus Deus tuus, et si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. IV, 613, 618, 619.

22. Si nolueris polliceri, absque peccato eris. IV, 622.

25. Quod autem semel egressum est de labiis tuis observabis, et facies sicut promisisti Domino Deo tuo, et propria voluntate et ore tuo locutus es. IV, 617.

CAPUT XXIV.

1. Si acceperit homo uxorem et habuerit eam, et non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudii et dabit in manu illius, et dimittet eam de domo sua. VII, 452.

2. Cumque egressa alterum maritum duxerit. VII, 452.

3. Et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii et dimiserit de domo sua. VII, 452.

4. Non poterit prior maritus recipere eam in uxorem, quia polluta et abominabilis facta est coram Domino. VII, 452, 454.

16. Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur. V, 589.

CAPUT XXV.

2. Sin autem eum qui peccavit dignum viderint plagis, prosternent, et coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit et plagarum modus. VI, 60.

5. Quando habitaverint fratres simul, et unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus, et suscitabit semen fratris sui. VI, 19.

6. Et primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ejus in Israël. VI, 19.

13. Non habebis in sacco diversa pondera, majus et minus. IV, 278, 437.

14. Nec erit in domo tua modius major et minor. IV, 437.

16. Abominatur enim Deus tuus eum qui facit hæc, et aversatur omnem injustitiam. IV, 278, 437.

CAPUT XXVI.

16. Hodie Dominus Deus tuus præcipit tibi ut facias mandata hæc atque judicia, et custodias et impleas ex toto corde tuo, et ex tota anima tua. II, 245, 352.

CAPUT XXVII.

20. Maledictus qui dormit cum uxore patris sui. V, 114.

22. Maledictus qui dormit cum sorore sua filia patris sui vel matris suæ. V, 114.

25. Maledictus qui dormit cum socru sua. V, 114.

26. Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficiet. II, 552.

CAPUT XXVIII.

12.... Fœnerabis gentibus multis, et ipse a nullo fœnus accipies. IV, 467.

CAPUT XXX.

6. Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum et cor seminis tui, ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo. III, 93.

11. Mandatum hoc quod ego præcipio tibi non est supra te, neque procul positum. III, 93.

12. Nec in cœlo situm, ut possis dicere: Quis nostrum valet ad cœlum ascendere ut deferat illud ad nos et audiamus atque opere compleamus? III, 93.

14. Sed juxta te est sermo valde in ore et in corde tuo, ut facias illum. III, 93.

20. Ipse est vita tua et longitudo dierum. III, 174.

CAPUT XXXII.

4. Dei perfecta sunt opera et omnes viæ ejus judicia: Deus fidelis et absque ulla iniquitate, justus et rectus. II, 91, 490.

6. Numquid non ipse est pater tuus qui possedit te, et fecit et creavit te? I, 464.

7. Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi; majores tuos, et dicent tibi. III, 291.

12. Dominus solus dux ejus fuit, et non erat cum eo Deus alienus. I, 460.

17. Immolaverant dæmoniis et non Deo, diis quos ignorabant. Novi recentesque venerunt quos non coluerunt patres eorum. V, 5, 636.

18. Deum qui te genuit dereliquisti, et oblitus es Domini creatoris tui. V, 5, 636.

21. Ipsi me provocaverunt in eo qui non erat Deus. V, 636.

35. Mea est ultio, et ego retribuam. IV, 212.

39. Videte quod ego sim solus et non sit alius Deus præter me: ego occidam, et ego vivere faciam. I, 92; IV, 18, 211, 214.

14. Vivo ego in æternum. I, 89.

41. His qui oderunt me retribuam. III, 547.

AUCTORITATES EX LIBRO JOSUE

CAPUT I.

14. Vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, et pugnate pro eis. III, 552.

CAPUT II.

1. Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, et quieverunt apud eam. III, 82.

4. Tollensque mulier viros abscondit et ait: Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam unde essent. III, 82.

14. Cumque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus in te misericordiam et veritatem. III, 82.

CAPUT V.

2. Fac tibi cultros lapideos et circumcide secundo filios Israël. VI, 337.

3. Fecit quod jusserat Dominus, et circumcidit filios Israël in colle præputiorum. VI, 35.

CAPUT VI.

17. Sola Rahab meretrix vivat, cum universis qui cum ea in domo sunt: abscondit enim nuntios quos direximus. III, 82.

20. Ascendit unusquisque per locum qui contra se erat, ceperuntque civitatem. III, 552.

21. Et interfecerunt omnia quæ erant in ea, a viro usque ad mulierem, ab infante usque ad senem. III, 552.

25. Rahab vero meretricem, et domum patris ejus, et omnia quæ habebat, fecit Josue vivere; et habitaverunt in medio Israël usque in præsentem diem, eo quod absconderit nuntios quos miserat ut explorarent Jericho. III, 82.

CAPUT VII.

15. Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua. II, 542.

24. Tollens itaque Josue Achan filium Zari ... II, 542.

25. Dixit: Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in hac die. Lapidavitque eum omnis Israël, et cuncta quæ illius erant igne consumpta sunt. II, 542.

CAPUT VIII.

15. Josue vero et omnis Israël cesserunt loco, simulantibus metum, et fugientes per solitudinis viam. V, 33.

24. Igitur omnibus interfectis qui Israël ad desertum tendentem fuerant persecuti, et in eodem loco gladio corrudentibus, reversi filii Israël percusserunt civitatem. III, 552.

25. Erant autem qui in eodem die conciderant, a viro usque ad mulierem, duodecim millia hominum, omnes urbis Hai. III, 552.

CAPUT IX.

3. Qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Josue Jericho et Hai. IV, 693.

4. Et callide cogitantes. IV, 693.

6. Perrexerunt ad Josue, et dixerunt ei atque simul omni Israël: De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. IV, 693.

15. Fecitque Josue cum eis pacem, et initio fœdere pollicitus est quod non occiderentur: principes quoque multitudinis juraverunt eis. IV, 693.

17. Moverunt castra filii Israël, et venerunt in civitates eorum die tertio; quarum hæc vocabula sunt, Gabaon, et Caphira. IV, 693.

18. Et non percusserunt eos, eo quod jurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israël. Murmuravit itaque omne vulgus contra principes. IV, 693.

19. Qui responderunt eis: Juravimus illis in nomine Domini Dei Israël, et idcirco non possumus eos contingere. IV, 693.

21. Sed sic vivant, ut in usus universæ multitudinis ligna cedant, aquasque comportent. IV, 693.

CAPUT X.

7. Ascendit Josue de Galgalis, et omnis exercitus bellicorum cum eo viri fortissimi. III, 552.

8. Dixitque Dominus ad Josue: Ne timeas eos; in manus enim tuas tradidi illos: nullus ex eis tibi resistere poterit. III, 552.

9. Irruit itaque Josue super eos repente. III, 552.

10. Contrivitque plaga magna in Gabaon. III, 552.

CAPUT XIV.

15. Nomen Hebron antea vocabatur Cariath-Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim situs est. II, 125; VI, 64.

CAPUT XV.

25. Et Cariath. VI, 56.

CAPUT XXII.

17. An parum vobis est, quod peccatis in Beelphegor? et usque in præsentem diem macula hujus sceleris in vobis permanet. II, 526.

CAPUT XXIV.

15. Optio vobis datur, eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeatis, utrum diis quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia, an diis Amorrhæorum in quorum terra habitatis? Ego autem et domus mea serviemus Domino. II, 233.

AUCTORITATES EX LIBRO JUDICUM

CAPUT II.

1. Ascenditque Angelus Domini de Galgalis ad locum Flentium. II, 14.

CAPUT IV.

4. Erat autem Debhora prophetis, uxor Lapidoth, quæ judicabat populum in illo tempore. IV, 306.

5. Et sedebat sub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama et Bethel, in monte Ephraim; ascendebantque ad eam filii Israël in omne iudicium. IV, 307.

23. Humiliavit ergo Deus in die illo Jabin regem Chanaan coram filiis Israël. V, 369.

24. Qui crescebant quotidie, et forti manu opprimebant Jabin regem Chanaan, donec delerent eum. V, 369.

CAPUT VI.

14. Spiritus Domini induit Gedcon. IV, 659.

CAPUT VII.

13. Cumque venisset Gedcon, narrabat aliquis somnium proximo suo: et in hunc modum referebat quod

viderat : Vidi somnium, et videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi, et in castra Madian descendere ; cumque pervenisset ad tabernaculum, percussit illum atque subvertit, et terræ funditus coæqualavit. V, 12.

14. Respondit is cui loquebatur : Non est hoc aliud nisi gladius Gedeonis filii Joas viri Israelitæ ; tradidit enim Dominus in manus ejus Madian, et omnia castra ejus. V, 12.

15. Cumque audisset Gedeon somnium, et interpretationem ejus, adoravit, et reversus ad castra Israël, ait : Surgite, tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian. V, 12.

CAPUT XI.

29. Factus est ergo super Jephthe spiritus Domini, et circueiens Galaad, et Manasse; Maspha quoque Galaad, et inde transiens ad filios Ammon. IV, 658.

30. Votum vovit Domino dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas. IV, 657, 658.

31. Quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihiq̃ue occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino. IV, 657.

34. Revertente autem Jephthe in Maspha domum suam, occurrit ei unigenita filia sua cum tympanis et choris: non enim habebat alios filios. IV, 657.

35. Qua visa, scidit vestimenta sua et ait: Heu mea filia mea, decepisti me et decepta es. IV, 657.

37. Dimitte me ut duobus mensibus circumeam montes, et plangam virginitatem meam cum sodalibus meis; IV, 657.

38. Cui ille respondit: Vade... IV, 657.

39. Expletis duobus mensibus, reversa est ad patrem suum, et fecit ei sicut voverat quæ ignorabat virum. IV, 657, 659, 660.

CAPUT XIV.

11. Cum ergo cives loci illius vidissent eum, dederunt ei sodales triginta ut essent cum eo. V, 189.

CAPUT XVI.

1. Abiit quoque in Gazam, et vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eam. IV, 270.

4. Post hæc amavit mulierem quæ habitabat in valle Sorec, et vocabatur Dalila. IV, 270.

28. At ille, invocato Domino, ait: Domine Deus, memento mei, et redde mihi nunc fortitudinem pristinam, Deus meus, ut ulciscar me de hostibus meis, et pro amissione duorum luminum unam ultionem recipiam. IV, 270.

29. Et apprehendens ambas columnas, etc. IV, 270.

30. Ait: Moriatur anima mea cum Philistiim. IV, 216, 270.

CAPUT XXI.

1. Juraverunt quoque filii Israël in Maspha, et dixerunt: Nullus nostrum dabit filiis Benjamin de filiabus suis uxorem. V, 294.

2. Veneruntque omnes ad domum Dei in Silo, et in conspectu ejus sedentes usque ad vesperam, levaverunt

vocem, et magno ululatu cœperunt flere, dicentes: V, 294.

3. Quare, Domine Deus Israël, factum est hoc malum in populo tuo, ut hodie una tribus auferatur ex nobis? V, 294.

6. Ductique pœnitentia filii Israël super fratre suo Benjamin, cœperunt dicere: Ablata est tribus una de Israël. V, 294.

7. Unde uxores accipient? Omnes enim in commune juravimus non daturus nos his filias nostras. V, 294.

8. Idcirco dixerunt: Quis est de universis tribubus Israël qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecce inventi sunt habitores Jabes Galaad in illo exercitu non fuisse. V, 294.

12. Inventæque sunt de Jabes Galaad quadraginta virgines quæ nescierunt virum, et adduxerunt eas ad castra in Silo, in terram Chanaan. V, 294.

13. Miseruntque nuntios ad filios Benjamin, qui erant in Petra Remmon, et præceperunt eis ut eos susciperent in pace. V, 294.

14. Veneruntque filii Benjamin in illo tempore, et datæ sunt eis uxores de filiabus Jabes Galaad: alias autem non repperunt, quas simili modo traderent. V, 294.

15. Universusque Israël valde doluit, et egit pœnitentiam super interfectione unius tribus ex Israël. V, 294.

16. Dixeruntque majores natu: Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt uxores? Omnes in Benjamin feminæ conciderunt. V, 294.

17. Et magna nobis cura ingentique studio providendum est ne una tribus deleatur ex Israël. V, 294.

18. Filias enim nostras eis dare non possumus, constricti juramento et maledictione, qua diximus: Maledictus qui dederit de filiabus suis uxorem Benjamin. V, 294.

19. Ceperuntque concilium atque dixerunt: Ecce solemnitas Domini est in Silo anniversaria, quæ sita est ad septentrionem urbis Bethel, et ad orientalem plagam viæ quæ de Bethel tendit ad Sichimam, et ad meridiem oppidi Lebona. V, 294.

20. Præceperuntque filiis Benjamin, atque dixerunt: Ite, et latitate in vineis. V, 294.

21. Cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repente de vineis, et rapite ex eis singuli uxores singulas, et pergite in terram Benjamin. V, 294.

22. Cumque venerint patres eorum ac fratres, et adversus vos queri cœperint atque jurgari, dicemus eis: Misere mini eorum; non enim rapuerunt eas jure bellantium atque victorum; sed rogantibus ut acciperent, non dedistis, et a vestra parte peccatum est. V, 294.

23. Feceruntque filii Benjamin ut sibi fuerat imperatum; et juxta numerum suum rapuerunt sibi de his quæ ducebant choros uxores singulas, abieruntque in possessionem suam, ædificantes urbes et habitantes in eis. V, 294.

24. Filii quoque Israël reversi sunt per tribus et familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israël; sed unusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat. V, 294.

AUCTORITATES EX LIBRO RUTH

CAPUT IV.

4. Si vis possidere jure propinquitatis, eme et posside. Sin autem displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, ut sciam quid facere debeam. Nullus enim est propinquus, excepto te, qui prior es, et me qui secundus sum. At ille respondit: Ego agrum emam. VI, 18.

5. Cui dixit Booz: Quando emeris agrum de manu mu-

lieris, Ruth quoque Moabitidem quæ uxor defuncti fuit, debes accipere, ut suscites nomen propinqui tui in hæreditate sua. VI, 18.

6. Qui respondit: Cedo juri propinquitatis: neque enim posteritatem familiæ meæ delere debeo; tu meo utere privilegio, quo me libenter carere profiteor. VI, 18.

13. Tulit itaque Booz Ruth, et accepit uxorem. VI, 18.

AUCTORITATES EX LIBRO I REGUM

CAPUT II.

6. Dominus mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit. IV, 211.

25. Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Dominus; si autem in Dominum peccaverit, quis orabit pro eo? VII, 13.

27. Venit vir Dei ad Heli, et ait ad eum: Hæc dicit Dominus: Numquid non aperte revelatus sum domui patris tui, cum essem in Ægypto in domo Pharaonis? II, 395.

28. Et elegi eum ex omnibus tribubus Israël mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, et adoleret mihi incensum, et portaret ephod coram me: et dedi domui patris tui omnia de sacrificiis filiorum Israël. II, 395.

29. Quare calce abjecisti victimam meam, et munera mea quæ præcepi ut offerrentur in templo, et magis honorasti filios tuos quam me, ut comederetis primitias omnis sacrificii Israël populi mei? II, 395.

31. Ecce dies veniunt, et præcidam brachium tuum, et brachium domus patris tui, et non sit senex in domo tua. II, 395.

34. Hoc autem erit tibi signum, quod venturum est duobus filiis tuis, Ophni et Phinees: in die uno morientur ambo. II, 395.

CAPUT III.

11. Et dixit Dominus ad Samuelem: Ecce ego facio verbum in Israël: Quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures ejus. II, 395.

12. In die illa suscitabo adversum Heli omnia quæ locutus sum super domum ejus: incipiam, et complebo. II, 395.

13. Prædixi enim ei quod judicaturus essem domum ejus in æternum, propter iniquitatem, eo quod noverat indigne agere filios suos, et non corripuerit eos. II, 395.

14. Idcirco juravi domui Heli, quod non expietur iniquitas domus ejus victimis et muneribus usque in æternum. II, 395.

CAPUT IV.

4. Misit ergo populus in Silo, et tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum sedentis super cherubim: erantque duo filii Heli cum arca fœderis Dei, Ophni et Phinees. V, 366.

5. Cumque venisset arca fœderis Domini in castra, vociferatus est omnis Israël clamore grandi, et personavit terra. V, 366.

11. Et arca Dei capta est: duo quoque filii Heli mortui sunt, Ophni et Phinees. V, 366.

CAPUT VII.

3. Præparate corda vestra Domino. III, 165.

5. Dixit autem Samuel: Congregate universum Israël in Masphath, ut orem pro vobis Dominum. IV, 549.

8. Dixeruntque ad Samuelem: Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum, ut salvet nos de manu Philistinorum. IV, 549.

CAPUT VIII.

4. Congregati ergo universi majores natu Israël, venerunt ad Samuelem in Ramath. V, 366.

5. Dixeruntque ei: Ecce tu senuisti, et filii tui non ambulant in viis tuis: constitue nobis regem, ut judicet nos, sicut et universæ habent nationes. IV, 562.

6. Displacuit sermo in oculis Samuelem, eo quod dixisset: Da nobis regem, ut judicet nos. Et oravit Samuel ad Dominum. IV, 562.

7. Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi; non enim te abjecerunt sed me, ne regnem super eos. IV, 562; VII, 453.

21. Et audivit Samuel omnia verba populi et locutus est ea in auribus Domini. IV, 562.

22. Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem eorum et constitue super eos regem. IV, 562.

CAPUT X.

1. Tulit autem Samuel lenticulam olei, et effudit super caput ejus, et deosculatus est eum, et ait: Ecce unxit te Dominus super hæreditatem suam in principem, et liberabis populum suum de manibus inimicorum ejus, qui in circuitu ejus sunt: et hoc tibi signum, quia unxit te Deus in principem. II, 454.

CAPUT XIV

44. Et ait Saül: Hæc faciat mihi Deus, et hæc addat quia morte morieris, Jonatha. IV, 663.

45. Dixitque populus ad Saül: Ergone Jonathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israël? hoc nefas est: vivit Dominus! si ceciderit capillus de capite ejus in terram quia cum Deo operatus est hodie. Liberavit ergo populus Jonathan, ut non moriretur. IV, 663.

CAPUT XV.

3. Nunc ergo vade et percutere Amalec et demolire universa ejus; non parcas ei, non concupiscas ex rebus aliquid. Sed interfice a viro usque ad mulierem, et parvulum atque lactentem. II, 353; III, 552.

7. Percussitque Saül Amalec ab Hevila, donec venias ad Sur... III, 552.

8. Omne vulgus interfecit in ore gladii. III, 552.

20. Imo audiavi vocem Domini, et ambulavi in via per

quam misit me Dominus, et adduxi Agag regem Amalec, et Amalec interfeci. II, 353.

21. Tulit autem de praela populus oves et boves, primitias eorum quæ cæsa sunt, ut immolet Domino Deo suo in Galgalis. II, 353.

22. Melior est obedientia quam victimæ. IV, 543, 595; V, 104.

24. Dixitque Saül ad Samuelem: Peccavi, quia prævaricatus sum sermonem Domini et verba tua. II, 353.

CAPUT XVI.

1. Usquequo tu luges Saül, cum ego projeccerim eum ne regnet? II, 319.

7. Homo enim videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor. IV, 395.

CAPUT XVIII.

26. Cumque renuntiassent servi ejus David, verba quæ dixerat Saül, placuit sermo in oculis David ut fieret gener regis. VI, 18.

27. Et post paucos dies surgens David abiit cum viris qui sub eo erant, et percussit ex Philistinum ducentos viros, et attulit eorum præputia, et annumeravit ea regi, ut esset gener ejus: Dedit itaque Saül ei Michol filiam suam uxorem. VI, 18.

CAPUT XX.

5. Dixit autem David ad Jonathan: Ecce calendæ sunt crastino, et ego ex more sedere soleo juxta regem ad vescendum: dimitte ergo me ut attendar in agro usque ad vesperam diei. V, 33.

6. Si respiciens requisierit me pater tuus, respondebis ei: Rogavit me David ut iret celeriter in Bethleem civitatem suam: quia victimas solemnes ibi sunt universis contribulibus suis. V, 33.

8. Si est iniquitas aliqua in me, tu me internece, et ad patrem tuum ne introducas me. II, 223.

CAPUT XXI.

2. Et ait David ad Abimelech sacerdotem: Rex præcepit mihi sermonem, et dixit: Nemo sciat rem propter

quam missus es a me, et cujusmodi præcepta tibi dederim: nam et pueris condixi in illum locum. V, 33.

6. Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem. Neque enim erat tibi panis, nisi tantum panes propositionis, qui sublatis fuerant a facie Domini, ut ponerentur panes calidi. II, 630.

12. Posuit autem David sermones istos in corde suo, et extimuit valde a facie Achis regis Geth. V, 33.

13. Et immutavit os suum coram eis, et collabebatur inter manus eorum, et impingebat in ostia portæ, defluentque salivæ ejus in barbam. V, 33.

CAPUT XXII.

22. Ego sum reus omnium animarum patris tui. V, 35.

CAPUT XXIII.

12. Si tradent me viri Ceilæ. I. 186.

CAPUT XXVII.

8. Et ascendit David et viri ejus, et agebant prædas de Gessuri, et de Nerzi, et de Amalecitis. V, 34.

9. Et percutiebat David omnem terram, nec relinquebat viventem virum et mulierem. V, 34.

10. Dicebat autem ei Achis: In quem irruisti hodie? Respondebat David: Contra meridiem Judæ, et contra meridiem Jerameel et contra meridiem Ceni. V, 34.

CAPUT XXVIII.

11. Dixitque ei mulier: Quem suscitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi suscita. V, 21.

12. Cum autem vidisset mulier Samuelem, exclamavit voce magna, et dixit ad Saül: Quare imposuisti mihi? tu es enim Saül. V, 20, 21.

13. Dixitque ei rex: Noli timere. Quod vidisti? et ait mulier ad Saül: Deos vidi ascendentes de terra. V, 21.

14. Intellexit Saül quod Samuel esset. V, 20.

15. Dixit Samuel ad Saül: Quare inquietasti me ut suscitarer? V, 20, 650.

16. Et ait Samuel. V, 20.

19. Et dabit Dominus etiam Israël tecum in manus Philistinum. Cras autem tu et filii tui mecum eritis. V, 21.

AUCTORITATES EX LIBRO II REGUM

CAPUT II.

5. Misit ergo David nuntios ad viros Jabes Galaad, dixitque ad eos: Benedicti vos Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saül, et sepelistis eum. III, 527.

6. Et nunc retribuet vobis quidem Dominus misericordiam et veritatem. III, 527.

CAPUT V.

2. Tu pasces populum meum Israël. II, 579.

CAPUT VII.

12. Cumque completi fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, et firmabo regnum ejus. VI, 80.

13. Ipse ædificabit domum nomini meo, et stabiliam thronum regni ejus usque in sempiternum. VI, 20.

14. Ego ero ei in patrem, et ipse erit mihi in filium. Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, et in plagis filiorum hominum. VII, 40.

15. Misericordiam autem meam non auferam ab eo,

sicut abstuli a Saül, quem amovi a facie mea. VII, 40.

16. Et fidelis erit domus tua et regnum tuum usque in æternum ante faciem tuam, et thronus tuus erit firmus jugiter. VI, 20.

CAPUT VIII.

1. Percussit David Philistinum, et humiliavit eos: et tulit David frenum tributum de manu Philistinorum. III, 552.

2. Et percussit Moab, et mensus est eos funiculo, coæquans terræ. III, 552.

3. Et percussit David Adarezer, filium Rohob, regem Soba, quando profectus est ut dominaretur super flumen Euphraten. III, 552.

CAPUT IX.

13. Miphiboseth de mensa regis jugiter vescebatur. IV, 561.

CAPUT XII.

10. Quamobrem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, eo quod despexeris me, et tuleris uxorem Uriæ Hæthei, ut esset uxor tua. VII, 44.

11. Ego suscitabo super te malum de domo tua, et tol-
lam uxores tuas in oculis tuis, et dabo proximo tuo, et
dormiet cum uxoribus tuis in oculis solis hujus. II, 492,
494.

12. Tu enim fecisti abscondite, ego autem faciam in
conspectu omnis Israël et in conspectu solis. II, 492,
494.

13. Dominus transtulit peccatum tuum, non morieris.
VII, 44.

14. Verumtamen quoniam blasphemare fecisti inimicos
Domini propter verbum hoc, filius qui natus est tibi,
morte morietur. II, 530; VII, 44, 45.

CAPUT XIII.

13. Loquere ad regem et non negabit me tibi. VII, 476.

CAPUT XVI.

10. Quid mihi et vobis est, filii Sarviæ? Dimittite eum
ut maledicat. Dominus enim præcepit ei ut malediceret
David? II, 492; V, 468, 556.

CAPUT XIX.

27. Fac quod placitum est tibi. IV, 108.

30. Etiam cuncta accipiat. IV, 108.

CAPUT XXI.

1. Facta est quoque fames in diebus David tributo an-
nis jugiter: consuluit David oraculum Domini. Dixitque
Dominus: Propter Saül, et domum ejus sanguinum, quia
occidit Gabaonitas. IV, 693.

4. Dixeruntque Gabaonitæ... IV, 693.

5. Virum qui attrivit nos et oppressit inique, ita de-
lere debemus, et ne unus quidem residuus sit de stirpe
ejus in cunctis finibus Israël. IV, 693.

6. Dentur nobis septem viri de filii ejus, ut crucifiga-
mus eos Domino in Gabaa Saül, quondam electi Domini:
et ait rex: Ego dabo. IV, 693.

9 Et dedit eos in manu Gabaonitarum, qui crucifixe-
runt eos in monte coram Domino. IV, 693.

CAPUT XXIV.

1. Addidit furor irasci Domini contra Israël, commovit-
que David in eis dicentem: Vade, numera Israël et Ju-
dam. II, 492.

AUCTORITATES EX LIBRO III REGUM

CAPUT I.

16. Inclinavit se Bethsabée et adoravit regem. IV,
592.

23. Et nuntiaverunt regi dicentes: Adest Nathan pro-
pheta. Cumque introisset in conspectu regis, et adorasset
eum pronus in terra. IV, 592.

52. Dixitque Salomon: Si fuerit vir bonus, non cadet
ne ullus quidem capillus in terram; sin autem malum
inventum fuerit in eo, morietur. IV, 307.

CAPUT II.

15. Translatum est regnum et factum est fratris mei;
a Domino enim constitutum est ei. IV, 307.

19. Venit ergo Bethsabée ad regem Salomonem, ut lo-
queretur ei pro Adonia: et surrexit rex in occursum
ejus, adoravitque eam, et sedit super thronum suum;
positusque est thronus matri regis, quæ sedit ad dexte-
ram ejus. VI, 89.

22. Responditque Salomon et dixit matri suæ: Quare
postulas Abisag Sunamitidem Adoniæ? Postula ei et
regnum: ipse est enim frater meus major me, et habet
Abiathar sacerdotem et Joab filium Sarviæ. IV, 307.

CAPUT III.

12. Dedi tibi cor sapiens et intelligens, in tantum ut
nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus
sit. II, 118.

CAPUT VIII.

27. Cæli cælorum te capere non possunt. I, 84.

39. Ut des unicuique secundum omnes vias suas, sicut
videris cor ejus (quia tu nosti solus cor omnium filio-
rum hominum). II, 33; IV, 551.

46. Non est homo qui non peccet. III, 97.

CAPUT X.

28. Et educebantur equi Salomoni de Ægypto, et de
Coa. V, 59.

29. Egrediebatur autem quadriga ex Ægypto sexcentis
siclis argenti, et equus centum quinquaginta. VI, 59.

CAPUT XI.

2. Dixit Dominus filiis Israël: Non ingrediemini ad
BILL. T. X. TAB.

eas,.... certissime enim avertent corda vestra ut sequa-
mini deos eorum. I, 185.

4. Cumque jam esset senex, depravatum est cor ejus
per mulieres ut sequeretur deos alienos VII, 438.

41. Reliquum autem verborum Salomonis, et omnia
quæ fecit, et sapientia ejus: ecce universa scripta sunt
in libro verborum dierum Salomonis. VII, 41.

43. Dormivit Salomon cum patribus suis, et sepultus
est in civitate David. VII, 41.

CAPUT XII.

1. Venit autem Roboam in Sichem: illuc enim con-
gregatus erat omnis Israël ad constituendum eum regem.
V, 366.

8. Qui dereliquit consilium seniorum, quod dederant
ei, et adhibuit adolescentes qui nutriti fuerant cum eo,
et assistebant illi. II, 353.

13. Respondit rex populo dura, derelicto consilio se-
niorum quod ei dederant. II, 353.

15. Et non aquievit rex populo, quoniam aversatus fue-
rat eum Dominus. II, 353.

20. Factum est autem cum audisset omnis Israël quod
reversus esset Jeroboam, miserunt et vocaverunt eum
congregato cœlu, et constituerunt eum regem super Is-
raël, nec secutus est quisquam domum David præter tri-
bum Juda solam. V, 366.

CAPUT XIII.

30. Et posuit cadaver ejus in sepulcro suo, et planxe-
runt eum: Heu, heu, mi frater! III, 527.

31. Cumque planxissent eum, dixit ad filios suos: Cum
mortuus fuero, sepelite me in sepulcro in quo vir Dei
sepultus est: juxta ossa ejus ponite ossa mea. III,
527.

CAPUT XVII.

4. Corvisque præcepi ut pascant te ibi. II, 493.

CAPUT XVIII.

26. Qui cum tulissent bovem, quem dederat eis,
fecerunt: et invocabant nomen Baal de mane usque

ad meridiem, dicentes : Baal, exaudi nos. IV, 689.

27. Clamate : Deus enim est, et forsitan cum alio loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur. IV, 690.

28. Clamabant ergo voce magna. IV, 689.

CAPUT XIX.

10. Dereliquerunt pactum tuum filii Israël, altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, et quærunt animam meam ut auferant eam. III, 311.

18. Derelinquam mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal. III, 311, 312.

CAPUT XXI.

2. Locutus est ergo Achab ad Naboth dicens : Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, et prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem : aut si commodius tibi putas, argenti pretium, quanto digna est. V, 127.

18. Descende in occursum Achab regis Israël..... ecce

ad vineam Naboth descendit ut possideat eam. II, 575.

19. Et loqueris ad eum dicens : Hæc dicit Dominus : Occidisti, insuper et possedisti. Post hæc addes : Hæc dicit Dominus : In loco hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum. II, 575.

21. Et ego inducam super te malum, et demetam posteriora tua, et interficiam de Achab mingentem ad parietem et clausum et ultimum in Israel. VI, 21.

22. Et domum tuam sicut domum Jeroboam filii Nabat, et sicut domum Baasa filii Ahia : quia egisti ut me ad iracundiam provocares, et peccare fecisti Israël. VI, 21.

CAPUT XXII.

21. Ego decipiam illum. II, 494.

22. Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Decipies et prævalebis : egredere et fac ita. II, 492 494.

23. Dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum. II, 492, 493.

AUCTORITATES EX LIBRO IV REGUM

CAPUT II.

9. Dixit Eliseus : Obsecro ut fiat in me duplex spiritus tuus. I, 457.

16. Spiritus Domini. II, 20.

CAPUT V.

17. Dixitque Naaman... Non faciet ultra servus tuus holocaustum diis alienis, nisi Domino. I, 417.

18. Hoc solum est de quo depreceris Dominum pro servo suo : quando ingreditur dominus meus templum Remmon ut adoret, et illo innitente super manum meam, si adoravero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoscat mihi Dominus servo tuo pro hac re. III, 243.

19. Qui dixit ei : Vade in pace. III, 243.

23. Dixitque Naaman : Melius est ut accipias duo talenta. Et coegit eum, ligavitque duo talenta argenti in duobus saccis, et duplicia vestimenta, et imposuit duobus pueris suis, qui et portaverunt coram eo. VII, 435.

CAPUT VI.

16. Noli timere : plures enim nobiscum sunt quam cum illis. II, 59.

19. Non est hæc via, neque ista est civitas, sequimini me et ostendam vobis virum quem quæritis. Duxit ergo eos in Samariam, etc. V, 32.

CAPUT VIII.

10. Dixit ei Eliseus : Vade, dic ei : Sanaberis : porro ostendit mihi Dominus quia morte morietur. V, 33, 37.

24. Et dormivit Joram cum patribus suis, sepultusque est cum eis in civitate David, et regnavit Ochosis filius ejus pro eo. VI, 21.

CAPUT X.

18. Congregavit ergo Jehu omnem populum et dixit ad eos : Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius. III, 243.

19. Nunc igitur omnes prophetas Baal et universos servos ejus, et cunctos sacerdotes ipsius vocate ad me : nullus sit qui non veniat : sacrificium enim grande est

mihi Baal : quicumque defuerit, non vivet. Porro Jehu faciebat hoc insidiosè, ut disperderet cultores Baal. III, 243.

20. Et dixit : Sanctificate diem solemnem Baal. III, 243.

23. Ingressusque Jehu et Jonadab filius Rechab templum Baal, ait cultoribus Baal : Perquirite et videte ne quis forte vobiscum sit de servis Domini, sed ut sint servi Baal soli. III, 243.

24. Ingressi sunt igitur ut facerent victimas et holocausta. III, 243.

CAPUT XI.

2. Joas filium Ochoziæ. VI, 21.

CAPUT XII.

20. Servi ejus percusserunt Joas... VI, 21.

21. Et mortuus est..... regnavitque Amasias filius ejus pro eo. VI, 21.

CAPUT XIII.

19. Si percussisses quinquies, aut sexies, sive septies percussisses Syriam usque ad consumptionem. I, 168, 185, 200.

21. Quidam autem sepelientes hominem viderunt latrunculos, et projecerunt cadaver in sepulcro Elisei. Quod cum tetigisset ossa Elisei, revixit homo, et stetit super pedes suos. V, 648.

CAPUT XV.

32. Joatham filius Oziæ regis Juda. VI, 21.

CAPUT XIX.

18. Et miserunt deos eorum in ignem, non enim erant dii, sed opera manuum hominum. V, 636.

CAPUT XX.

1. Venit Isaias filius Amos propheta dixitque ei : Hæc dicit Dominus Deus : Præcipe domui tuæ : morieris enim tu et non vives. I, 186 ; V, 33, 37.

CAPUT XXII.

20. Colligam te ad patres tuos, ut non videant oculi tui omnia mala quæ introducturus sum in locum istum. IV, 551.

CAPUT XXIII.

13. Excelsa quoque, quæ erant in Jerusalem... quæ ædificaverat Salomon rex Israël, Astaroth idolo Sidoniorum, et Chamos offensionis Moab, et Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit rex. VII, 41.

14. Et contrivit statuas, et succidit lucos : replevitque loca eorum ossibus mortuorum. VII, 41.

29. Ascendit Pharao Nechao rex Ægypti, contra regem Assyriorum ad flumen Euphraten : et abiit Josias rex in occursum ejus; et occisus est in Mageddo, cum vidisset eum. VI, 22.

30. Et portaverunt eum servi sui mortuum de Mageddo; et pertulerunt in Jerusalem, et sepelierunt eum in sepulchro suo. VI, 22.

CAPUT XXIV.

5. Et dormivit Joakim cum patribus suis. VI, 22.

6. Et regnavit Joachin filius ejus pro eo. VI, 22.

CAPUT XXV.

7. Filios Sedeciae occidit coram eo, et oculos ejus effodit, vinxitque eum catenis, et adduxit in Babylonem. V, 367.

27. Factum est vero in anno trigesimo septimo transmigrationis Joachim regis Juda, mense duodecimo, vigesima septima die mensis, sublevavit Evilmerodach rex Babylonis, anno quo regnare cœperat, caput Joachin regis Juda de carcere. V, 367; VI, 22.

28. Et locutus est ei benigne; et posuit thronum ejus super thronum regum qui erant cum eo in Babylone. V, 367; VI, 22.

AUCTORITATES EX LIBRO I PARALIPOMENON

CAPUT I.

18. Arphaxad autem genuit Sale, qui et ipse genuit Heber. VI, 21.

19. Porro Heber nati sunt duo filii : nomen uni Phaleg, quia in diebus ejus divisa est terra; et nomen fratris ejus Jectan. IV, 50.

CAPUT III.

15. Filii autem Josiæ fuerunt, primogenitus Johanan, secundus Joakim, tertius Sedecias, quartus Sellum. VI, 22.

16. De Joakim natus est Jechonias et Sedecias. VI, 22.

17. Filii Jechoniæ fuerunt Azir et Salathiel. VI, 22.

18. Melchiram, Phadaia, etc. VI, 22.

19. De Phadaia orti sunt Zorobabel et Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam et Salomith, sororem eorum. VI, 22.

CAPUT VI.

15. Porro Josedec egressus est, quando transtulit

Dominus Judam et Jerusalem per manus Nabuchodonosor. VI, 20, 21, 22.

CAPUT XIV.

4. Et hæc nomina eorum qui nati sunt ei in Jerusalem : Samua et Sobad, Nathan et Salomon. VI, 19.

CAPUT XVII.

14. Et statuam eum in domo mea, et in regno meo usque in sempiternum, et thronus ejus erit firmissimus in perpetuum. VII, 40.

CAPUT XXI.

1. Consurrexit Satan contra Israël, et concitavit David numeraret Israël. II, 493.

CAPUT XXIX.

21. Obtulerunt holocaustum die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille, VI, 448.

AUCTORITATES EX LIBRO II PARALIPOMENON

CAPUT I.

17. Quadrigam equorum sexcentis argenteis, et equum centum quinquaginta. VI, 59.

CAPUT IV.

19. Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, et altare aureum, et mensas, et super eas panes propositionis. VI, 167.

20. Candelabra quoque cum lucernis suis ut lucerent ante oraculum juxta ritum, ex auro purissimo. VI, 167.

21. Et florentia quædam, et lucernas et forcipes aureas : omnia de auro mundissimo facta sunt. VI, 167.

CAPUT VI.

30. Propitiare et redde unicuique secundum vias suas quas nosti eum habere in corde suo. (Tu enim solus nosti corda filiorum hominum.) II, 33.

CAPUT VII.

5. Mactavit Salomon rex hostias, boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia. VI, 448.

CAPUT IX.

29. Reliqua autem operum Salomonis priorum et novissimorum, scripta sunt in verbis Nathan prophetæ et libris Ahiaë Silonitis, in visione quoque Addo videntis contra Jeroboam filium Nabat. VII, 41.

CAPUT XV.

3. Transibunt autem multi dies in Israël absque Deo vero. III, 313.

CAPUT XX.

12. Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. V, 22.

CAPUT XXII.

11. Porro Josabeth, filia regis, tulit Joas filium Ochosiæ, et furata est eum de medio filiorum regis cum interficerentur; absconditque eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum : Josabeth autem, quæ absconderat eum, erat filia regis Joram, uxor Joiadæ pontificis. soror Ochosiæ; et idcirco Athalia non interfecit eum. VI, 18.

CAPUT XXVI.

18. Restiterunt regi, atque dixerunt : Non est tui officii, Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujusmodi ministerium; egredere de sanctuario, ne contempseris; quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Domino Deo. IV, 594.

CAPUT XXXIII.

15. Abstulit deos alienos, et simulacrum de domo Domini, aras quoque quas fecerat in Jerusalem, et projecti omnia extra urbem. VII, 41.

CAPUT XXXVI.

9. Octo annorum erat Joachin cum regnare cœpisset, et tribus mensibus ac decem diebus regnavit in Jerusa-

lem, fecitque malum in conspectu Domini. V, 367.

10. Cumque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex qui adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini. Regem vero constituit Sedeciam patrum ejus super Judam et Jerusalem. V, 367.

AUCTORITATES EX LIBRO I ESDRÆ

CAPUT I.

1. Ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremiæ. V, 384.

CAPUT VI.

1. Darius rex præcepit. VI, 62.

11. Ut omnis homo qui hanc mutaverit jussionem, tollatur lignum de domo ipsius, et erigatur et configatur in eo. VI, 62.

CAPUT VII.

7. Ascenderunt de filiis Israël, et de filiis sacerdo-

tum, in Jerusalem, anno septimo Artaxerxis regis. V, 372.

8. Et venerunt in Jerusalem mense quinto, ipse est annus septimus regis. V, 372.

24. Vobis quoque notum facimus de universis sacerdotibus, et levitis, et cantoribus, et janitoribus, nathinæis, et ministris domus Dei hujus, ut vectigal, et tributum, et annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. IV, 208.

AUCTORITATES EX LIBRO II ESDRÆ

CAPUT I.

1. Et factum est in mense Casleu anno vigesimo, et ego eram in Susis castro. V, 372.

CAPUT II.

1. Factum est autem in mense Nisan anno vigesimo Artaxerxis regis. V, 372.

CAPUT XI.

10. Et de sacerdotibus, Idæia filius Joarib. V, 375.

AUCTORITATES EX LIBRO TOBIÆ

CAPUT I.

19. Tobias, etc. III, 527.

20. Mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat. III, 527.

CAPUT II.

3. Jejunus pervenit ad corpus III, 527.

4. Tollensque illud portavit ad domum suam occulte, ut dum sol occubisset, caute sepeliret eum. III, 527.

7. Cum vero sol occubisset, abiit et sepelivit eum. III, 527.

9. Sed Tobias plus timens Deum quam regem, rapiebat corpora occisorum, et occultabat in domo sua, et mediis noctibus sepeliebat ea. III, 527.

12. Hanc autem tentationem ideo permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus, sicut et sancti Job. II, 538.

CAPUT IV.

13. Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione, et præter uxorem tuam nunquam patiaris crimen scire. V, 253.

14. Superbiam nunquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas; in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. II, 53, 148; V, 303.

CAPUT V.

7. At ille respondit. Ex filiis Israël. V, 34.

18. Ego sum Azarias, Ananiæ magni filius. V, 34.

CAPUT VIII.

3. Raphaël angelus apprehendit dæmonium, et reli-gavit illud in deserto Ægypti. II, 14.

8. Tu fecisti Adam de limo terræ, dedistique ei adjutorium Evam. II, 123.

CAPUT XII.

7. Sacramentum regis abscondere bonum est: opera autem Dei revelare et confiteri honorificum est. VI, 99.

9. Eleemosyna a morte liberat, et ipsa est quæ purgat peccata, et facit invenire misericordiam et vitam æternam. III, 528.

12. Quando orabas cum lacrymis, et sepeliebas mortuos, et derelinquebas prandium tuum, et mortuos abscondebas per diem in domo tua, et nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino. IV, 550.

13. Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te. II, 538.

15. Ego enim sum Raphaël angelus, unus ex septem qui astamus ante Dominum. II, 79.

19. Videbar quidem vobiscum manducare et bibere; sed ego cibo invisibili et potu qui ab hominibus videri non potest, utor. II, 10; V, 467.

20. Tempus est ut revertar ad eum qui me misit. II, 78.

AUCTORITATES EX LIBRO JUDITH

CAPUT IX.

2. Domine Deus patris mei Simeon, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores exstiterunt in coinquinatione sua, et denudaverunt femur virginis in confusionem. III, 572.

3. Et dedisti mulieres illorum in prædam et filias illorum in captivitatem, et omnem prædam in divisionem servis tuis, qui zelaverunt zelum tuum. III, 570.

4. Tu enim fecisti priora, et illa post illa cogitasti; et hoc factum est quod ipse voluisti. I, 389.

5. Tua judicia in tua providentia posuisti. I, 369.

CAPUT X.

10. Judith transivit per portas, ipsa et abra ejus. V, 33.

12. Quæ respondit: Filia sum Hebræorum, ideo ego fugi a facie eorum, quoniam futurum agnovi quod dentur vobis in deprædationem, pro eo quod contemnentes vos noluerunt ultro tradere seipsos ut invenirent misericordiam in conspectu vestro. V, 33, 35.

13. Hac de causa cogitavi mecum dicens: Vadam ad faciem principis Holopernis ut indicem illi secreta illo-

rum, et ostendam illi quo aditu possit obtinere eos, ita ut non cadat vir unus de exercitu ejus. V, 33.

CAPUT XI.

4. Et dixit illi Judith: Sume verba ancillæ tuæ, quoniam si secutus fueris verba ancillæ tuæ perfectam rem faciet Dominus. V, 33.

CAPUT XII

7. Et exhibat noctibus in vallem Bethuliæ, et baptizabat se in fonte aquæ. VI, 254.

13. Judith respondit: Quæ ego sum ut contradicam domino meo? V, 33.

14. Omne quod erit ante oculos ejus bonum et optimum faciam. Quidquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitæ meæ. V, 33.

CAPUT XVI

21. Dabit ignem et vermes in carnes eorum ut urantur et sentiant usque in sempiternum. II, 544.

31. Dies autem victoriæ hujus festivitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, et colitur a Judæis ex illo tempore usque in præsentem diem. V, 9.

AUCTORITATES EX LIBRO ESTHER

CAPUT VI.

9. Sic honorabitur quemcumque voluerit rex honorare. VI, 210.

CAPUT XIII.

9. Domine, rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita, et non est qui possit tuæ resistere voluntati, si decreveris salvare Israël. I, 253, 307; III, 144.

11. Dominus omnium es, nec est qui resistat majestati tuæ I, 307; III, 144.

CAPUT XIV.

12. Domine rex deorum, et universæ potestatis. I, 307; III, 144.

13. Transfer cor illius in odium hostis nostri. I, 307; III, 144.

14. Domine, qui habes omnium scientiam. I, 145.

CAPUT XV.

11. Convertitque Deus spiritum regis in mansuetudinem. I, 307; III, 144.

AUCTORITATES EX LIBRO JOB

CAPUT I.

7. Circuivi terram et perambulavi eam. II, 21.

CAPUT II.

2. Circuivi terram et perambulavi eam. II, 21.

CAPUT IV.

18. In Angelis suis reperit pravitatem. II, 49.

CAPUT V.

1. Voca ergo, si est qui tibi respondeat, et ad aliquem sanctorum convertere. IV, 549.

7 Homo nascitur ad laborem. II, 153.

CAPUT IX.

2. Et quod non justificetur homo compositus Deo. III, 174.

21. Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. III, 168.

CAPUT X.

9. Memento, quæso, quod sicut lutum feceris me. II, 123.

22. Ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. II, 60.

CAPUT XI.

8. Excelsior cælo est, et quid facies? profundior inferno, et unde cognosces? I, 61, 76, 84.

9. Longior terra mensura ejus et latior mari. I, 61, 76, 84.

CAPUT XII.

4. Deridetur justi simplicitas. IV, 355.

CAPUT XIV.

3. Et dignum ducis super hujusmodi aperire oculos tuos, et adducere eum tecum in judicium. II, 497.

4. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu, qui solus es? II, 497; III, 162.

CAPUT XV.

15. Ecce inter sanctos ejus nemo immutabilis, et cæli non sunt mundi in conspectu ejus. IV, 549.

CAPUT XIX.

25. Scio quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum. V, 364.

26. Et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum meum. I, 97; V, 364.

27. Quem visurus sum ego ipse et oculi mei conspiciuntur sunt, et non alius. I, 97; V, 364.

CAPUT XX.

26. Devorabit eum ignis qui non succenditur. II, 544.

CAPUT XXI.

14. Dixerunt Deo : Recede a nobis, et scientiam viarum tuarum nolumus. I, 283, 336; II, 222, 466.

CAPUT XXII.

3. Quid prodest Deo si justus fueris? IV, 165.

13. Quid enim novit Deus? Quasi per caliginem iudicat IV 150.

14. Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, et circa cardines cœli perambulat. I, 76, 150, 369.

CAPUT XXIV.

5. Dirige me in veritate tua, et doce me. II, 361, 363.

13. Ipsi fuerunt rebelles lumini. I, 283, 336.

CAPUT XXV.

5. Ecce luna etiam non splendet, et stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus. III, 174.

6. Quanto magis homo putredo, et filius hominis vermis! III, 174.

CAPUT XXVI.

11. Columnæ cœli contremiscunt et pavent ad nutum ejus. III, 457.

CAPUT XXXI.

18. Ab infantia mea crevit mecum miseratio. II, 403.

CAPUT XXXV.

6. Si peccaveris, quid ei nocebis? II, 419.

7. Si juste egeris, quid donabis ei? III, 195.

CAPUT XXXVII.

7. Qui in manu omnium hominum signat, ut noverint singuli opera sua. V, 13.

11. Frumentum desiderat nubes. V, 378.

CAPUT XXXVIII.

28. Quis est pluviae pater? Aut quis genuit stillas roris? III, 118.

CAPUT XL.

10. Ecce Behemot, quem feci tecum. II, 100.

CAPUT XLI.

25. Ipse est rex super universos filios superbiæ. II, 56.

CAPUT XLII.

5. Auditum auris audiivi te, nunc autem oculus meus videt te. I, 97.

6. Ago poenitentiam in favilla et cinere. VII, 218.

8. Job servus meus orabit pro vobis. IV, 549.

AUCTORITATES EX LIBRO PSALMORUM

PSALM. II.

2. Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum, adversus Dominum, et adversus Christum ejus. V, 379.

6. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus. IV, 46.

7. Dominus dixit ad me : Filius meus es tu. Ego hodie genui te. I, 443, 502; VI, 77.

8. Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ. I, 443; III, 306; V, 380.

9. Reges eos in virga ferrea. V, 368.

PSALM. III.

6. Ego dormivi, et soporatus sum, et exsurrexi, quia Dominus suscepit me. V, 379.

PSALM. IV.

3. Utquid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium? IV, 350; V, 144.

5. Irascimini, et nolite peccare. V, 296.

6. Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in Domino. Multi dicunt : Quis ostendit nobis bona? II, 474; IV, 595.

7. Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine! II, 474.

PSALM. V.

5. Non Deus volens iniquitatem tu es. I, 351; II, 490.

7. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. II, 515; V, 29.

PSALM. VI.

2 Domine, ne in furore tuo arguas me neque in ira tua corripas me. I, 61.

3. Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum. II, 551.

6. In inferno autem quis confitebitur tibi. II, 60.

PSALM. VII.

10. Scrutans corda et renes Deus. II, 610.

11. Salvos facit rectos corde. II, 119.

PSALM. VIII.

6. Minuisti eum paulo minus ab angelis. II, 2.

8. Omnia subiecisti sub pedibus ejus, oves et boves universas; insuper et pecora campi. IV, 16; V, 495.

9. Volucres cœli, et pisces maris, qui perambulant semitas maris? II, 102.

PSALM. IX.

8. Dominus in æternum permanet. I, 89.

18. Convertantur peccatores in infernum. III, 484.

PSALM. X.

5. Dominus in templo sancto suo; Dominus, in cœlo sedes ejus. I, 76.

PSALM. XIII.

1. Dixit insipiens in corde suo : non est Deus. I, 144.

3. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt. II, 100.

6. Omnes declinaverunt. I, 260.

PSALM. XIV.

1. Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? an quis requiescet in monte sancto tuo? II, 190, 526; IV, 466; VII, 13.

2. Qui ingreditur sine macula, et operatur justitiam. II, 190, 526.

4. Qui jurat proximo suo, et non decipit. IV, 667.

5. Qui pecuniam suam non dedit ad usuram. IV, 466

PSALM. XV.

2. Dixi Domino : Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. III, 464.

5. Dominus pars hæreditatis meæ. II, 166.

9. Lætatum est cor meum, et exultavit lingua mea. IV, 563.

10. Non relinques animam meam in inferno ; nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. III, 278 ; VI, 74, 77, 80.

PSALM. XVI.

15. Satiabor cum apparuerit gloria tua. I, 102 ; II, 166, 175, 177 ; V, 579.

PSALM. XVII.

4. Laudans invocabo Dominum : et ab inimicis meis salvus ero. IV, 690.

12. Et posuit tenebras latibulum suum. I, 37.

20. Salvum me fecit quoniam voluit me. I, 380.

26. Cum sancto sanctus eris. I, 87.

27. Et cum electo electus eris et cum perverso perverteris. I, 87, 416.

28. Populum humilem salvum facies. I, 406.

30. In te eripiar a tentatione. III, 95.

PSALM. XVIII.

2. Cœli enarrant gloriam Dei. I, 22, 37.

5. In omnem terram exivit sonus eorum. III, 305.

6. In sole posuit tabernaculum suum. III, 302.

7. Nec est qui se abscondat a calore ejus. I, 286.

9. Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos. II, 574.

13. Delicta quis intelligit ? Ab occultis meis munda me. III, 169 ; VII, 189.

PSALM. XXI.

2. Longe a salute mea verba delictorum meorum. V, 535.

7. Ego autem sum vermis, et non homo : opprobrium hominum, et abjectio plebis. V, 379.

8. Omnes videntes me deriserunt me : locuti sunt labiis, et moverunt caput. V, 379.

9. Speravit in Domino, eripiat eum ; salvum faciat eum, quoniam vult eum. V, 379.

17. Foderunt manus meas et pedes meos. III, 224 ; V, 379.

18. Dinumeraverunt omnia ossa mea. V, 379.

19. Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem. III, 224 ; V, 379 ; VI, 532.

28. Convertentur ad Dominum universi fines terræ : et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium. III, 306 ; V, 366.

PSALM. XXII.

6. Misericordia tua subsequetur me. III, 126.

PSALM. XXIII.

1. Domini est terra, et plenitudo ejus. IV, 16.

3. Quis ascendet in montem Domini ? VII, 13.

4. Qui nec juravit in dolo proximo suo. V, 30.

10. Quis est iste rex gloriæ ? Dominus virtutum ipse est rex gloriæ ! II, 72.

PSALM. XXIV.

7. Delicta juventutis meæ et ignorantias meas ne memineris. II, 353.

10. Universæ viæ Domini, misericordia et veritas. II, 494.

11. Propitiaberis peccato meo ; multum est enim. III, 105.

PSALM. XXV.

5. Odivi ecclesiam malignantium. III, 295.

PSALM. XXVI.

9. Adjutor meus esto. I, 443.

12. Insurrexerunt in me testes iniqui, et mentita est iniquitas sibi. V, 379.

PSALM. XXVIII.

3. Vox Domini super aquas : Dominus super aquas multas. VI, 263.

PSALM. XXIX.

7. Non movebor in æternum. I, 414.

8. Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus. I, 414.

PSALM. XXX.

2. In te, Domine, speravi. III, 454 ; V, 480.

6. In manus tuas commendo spiritum meum. II, 107.

20. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te ! I, 414.

PSALM. XXXI.

1. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. III, 172.

2. Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum. III, 172.

3. Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea. VII, 69.

5. Dixi : Confitebor adversum me. VII, 69.

10. Multa flagella peccatoris. Sperantem in Domino misericordia circumdabit. I, 406 ; II, 529.

PSALM. XXXII.

1. Exsultate justi in Domino : rectos decet collaudatio. II, 119.

3. Cantate ei canticum novum ; bene psallite ei in vociferatione. IV, 690.

6. Verbo Domini cœli firmati sunt ; et spiritu oris ejus omnis virtus eorum. I, 154, 444, 447 ; III, 56.

9. Quoniam ipse dixit, et facta sunt : ipse mandavit, et creata sunt. IV, 355.

15. Qui finxit sigillatim corda eorum : qui intelligit omnia opera eorum. I, 145, 150 ; II, 112.

PSALM. XXXIII.

2. Benedicam Dominum in omni tempore ; semper laus ejus in ore meo. IV, 690.

14. Labia tua ne loquantur dolum. V, 30.

15. Diverte a malo, et fac bonum. II, 245.

16. Oculi Domini super justos. I, 61.

PSALM. XXXIV.

3. Effunde frameam. III, 61.

11. Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam, interrogabant me. V, 379, 511.

15. Congregata sunt super me flagella. III, 224 ; V, 379.

PSALM. XXXV.

4. Noluit intelligere ut bene ageret. II, 222.

9. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ ; et torrente voluptatis potabis eos. II, 177 ; IV, 560 ; V, 210, 218.

PSALM. XXXVI.

5. Spera in eo ; et ipse faciet. III, 447.

23. Apud Dominum gressus hominis dirigentur : et viam ejus volet. II, 308.

27. Declina a malo, et fac bonum. IV, 3.

30. Os justi meditabitur sapientiam. I, 155.

39. Salus justorum a Domino. I, 376.

PSALM. XXXIX.

8. In capite libri scriptum est de me. V, 502, 559.

9. Ut facerem voluntatem tuam : Deus meus volui, et legem tuam in medio cordis mei. V, 559.

18. Ego autem mendicus sum, et pauper. V, 334.

PSALM. XL.

5. Sana animam meam, quia peccavi tibi. II, 551; III, 105.

PSALM. XLII.

1. De gente non sancta. I, 420.

PSALM. XLIII.

19. Non recessit retro cor nostrum: et non declinasti semitas nostras a via tua. II, 493.

PSALM. XLIV.

2. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. III, 271, 272.

3. Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis: propterea benedixit te Deus in æternum. V, 534; VI, 47.

5. Specie tua et pulchritudine tua intende, prospere procede, et regna. VI, 47.

7. Sedes tua Deus in sæculum sæculi virga directionis virga regni tui. I, 468; V, 368, 414.

8. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis. V, 445.

PSALM. XLV.

10. Arcum conteret, et confringet arma. V, 385.

PSALM. XLVII.

9. Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri: Deus fundavit eam in æternum. I, 137; III, 309.

PSALM. XLVIII.

11. Simul insipiens et stultus peribunt. II, 4, 100.

13. Homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis. II, 106; IV, 211.

PSALM. XLIX.

7. Audi, populus meus, et loquar; Israëli, et testificabor tibi: Deus Deus tuus ego sum. V, 380.

8. Non in sacrificiis tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper. V, 380.

9. Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos. V, 380.

14. Immola Deo sacrificium laudis. et redde Altissimo vota tua. V, 380.

PSALM. L.

3. Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam; et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. III, 171; VII, 34.

6 Tibi soli peccavi; ut justificeris in sermonibus tuis. III, 202.

7. Ecce in iniquitatibus conceptus sum: et in peccatis concepit me mater mea. II, 498.

9. Asperges me hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor. II, 526; III, 172; VI, 266.

11. Omnes iniquitates meas dele. III, 171.

12. Cor mundum crea in me, Deus. III, 164.

14. Redde mihi lætitiā salutaris tui; et spiritu principali confirma me. I, 566.

18. Si voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non defectaberis. IV, 595.

19. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies. IV, 595; VI, 287; VII, 94.

PSALM. LI.

1. Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus. I, 22, 39.

4. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt. I, 260.

PSALM. LIV.

12. Et non defecit de plateis ejus usura et dolus. IV, 466.

PSALM. LVII.

11. Lætabitur justus cum viderit vindictam. II, 319; III, 484.

PSALM. LVIII.

11. Misericordia ejus præveniet me. III, 126.

PSALM. LIX.

6. Dedisti metuentibus te significationem: ut fugiant a facie arcus. II, 473.

PSALM. LXI.

12. Semel locutus est Dominus. I, 501.

13. Quia tu reddes unicuique juxta opera sua. II, 550.

PSALM. LXII.

3. Labia mea laudabunt te. IV, 690.

6. Et labiis exultationis laudabit os meum. IV, 690.

12. Laudabuntur omnes qui jurant in eo. II, 574.

PSALM. LXIV.

5. Beatus quem elegisti et assumpsisti. V, 508.

PSALM. LXV.

10. Igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. II, 542.

12. Transivimus per ignem et aquam. II, 542.

13. Reddam tibi vota mea. IV, 620.

14. Quæ distinxerunt labia mea. IV, 620.

PSALM. LXVI.

2. Deus misereatur nostri, et benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostri. II, 474.

7. Benedicat nos Deus, Deus noster. I, 447.

8. Benedicat nos Deus, et metuant eum omnes fines terræ. I, 447.

PSALM. LXVII.

5. Iter facite ei qui ascendit super occasum. III, 224.

19. Ascendisti in altum, cepisti captivitatem: accepisti dona in hominibus. V, 379.

PSALM. LXVIII.

4. Defecerunt oculi mei. III, 312.

5. Quæ non rapui, tunc exsolvebam. V, 583.

6. Delicta mea a te non sunt abscondita. I, 150.

10. Zelus domus tuæ comedit me. V, 543.

13. Adversum me loquebantur qui sedebant in porta: et in me psallebant qui bibebant vinum. IV, 338.

21. Sustinui qui simul contristaretur, et non fuit; et qui consolaretur, et non inveni. V, 524.

22. Dederunt in escam meam fel; et in siti mea potaverunt me aceto. III, 224; V, 379.

29. Deleantur de libro viventium: et cum justis non scribantur. I, 416; III, 93.

PSALM. LXX.

5. Patientia mea, Domine. III, 462.

9. Cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me. III, 203.

15. Quoniam non cognovi litteraturam. IV, 458.

16. Introibo in potentias Domini. IV, 458.

PSALM. LXXI.

8. Dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum. III, 305; V, 365, 380.

9. Coram illo procident Æthiopes: et inimici ejus terram lingent. VI, 31.

10. Reges Tharsis et insulæ munera offerent; reges Arabum et Saba dona adducent. VI, 31.

11. Et adorabunt eum omnes reges terræ; omnes gentes servient ei. I, 447; V, 365; VI, 31.

14. Ex usuris et iniquitate redimet animas eorum. II, 535.

17. Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ, et omnes gentes magnificabunt eum. V, 380.

18. Qui facit mirabilia solus. III, 229.

19. Benedictum nomen majestatis ejus in æternum, et replebitur majestate ejus omnis terra. V, 365.

PSALM. LXXII.

25. Quid mihi est in cælo? et a te quid volui super terram. II, 166.

26. Pars mea Deus in æternum. II, 166.

PSALM. LXXIII.

1. Iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ. III, 297.

23. Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. II, 60, 63; III, 548.

PSALM. LXXV.

4. Confregit potentias arcuum. III, 304, 305.

5. Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis. I, 89.

12. Vovete, et reddite Domino Deo vestro. IV, 621.

PSALM. LXXVI.

4. Memor fui Dei, et delectatus sum. IV, 544.

PSALM. LXXVII.

18. Tentaverunt Deum in cordibus suis. V, 22.

19. Numquid poterit Deus parare mensam in deserto? V, 22.

24. Pluit illis manna ad manducandum. III, 285.

57. Averterunt se, et non servaverunt pactum: quemadmodum patres eorum, conversi sunt in arcum prævum. V, 383.

PSALM. LXXVIII.

6. Effunde iram tuam in gentes quæ te non noverunt, et in regna quæ nomen tuum non invocaverunt. I, 37.

PSALM. LXXXI.

1. Deus stetit in synagoga deorum. I, 93

2. Usquequo judicatis iniquitatem? Et facies peccatorum sumitis? IV, 187.

4. Eripite pauperem, et egenum de manu peccatoris liberate. IV, 310, 312.

6. Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes. I, 93; V, 414.

7. Vos autem sicut homines moriemini. I, 93; V, 414.

PSALM. LXXXIII.

3. Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini. Cor meum et caro mea exsultaverunt in Deum vivum. II, 395; IV, 544.

12. Gratiam, et gloriam dabit Dominus. III, 162; IV, 548.

PSALM. LXXXIV.

11. Misericordia et veritas obviaverunt sibi: justitia et pax osculatæ sunt. V, 587.

PSALM. LXXXV.

9. Omnes gentes quas-cumque fecisti, venient. V, 366.

PSALM. LXXXVIII.

4. Juravi David servo meo. VI, 17.

5. Usque in æternum præparabo semen tuum. VI, 17.

27. Ipse invocabit me: Pater meus es tu. I, 543.

29. In æternum servabo illi misericordiam meam; et testamentum meum fidele ipsi. III, 309.

30. Et ponam in sæculum sæculi semen ejus: et thronum ejus sicut dies cæli. III, 309.

BILL. T. VII. TAB.

49. Quis est homo qui vivet, et non videbit mortem? VI, 93.

PSALM. XC.

1. Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. V, 16

11. Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. II, 29, 80.

PSALM. XCI.

5. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. III, 216.

PSALM. XCII.

1. Deus ultionum libere egit. I, 243.

8. Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat? I, 68.

PSALM. XCIV.

4. In manu ejus sunt omnes fines terræ. I, 307.

8. Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra. I, 289.

PSALM. XCV.

5. Omnes dii gentium dæmonia. V, 3, 6.

PSALM. XCVI.

2. Nubes et caligo in circuitu ejus. I, 37.

7. Adorate eum, omnes Angeli ejus. I, 447.

PSALM. XCVII.

8. Flumina plaudent manu, simul montes exsultabunt. V, 384.

PSALM. C.

8. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ. IV, 210.

PSALM. CI.

19. Populus, qui creabitur, laudabit Dominum. I, 459; V, 401.

28. Tu idem ipse es, et anni tui non deficient. I, 89.

PSALM. CII.

5. Qui replet in bonis desiderium tuum. II, 166.

7. Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israël voluntates suas. II, 280.

8. Miserator et misericors Dominus: longanimis, et multum misericors. I, 282.

PSALM. CIII.

4. Qui facis angelos tuos spiritus. II, 2.

24. Omnia in sapientia fecisti. I, 154.

30. Emittes spiritum tuum, et creabuntur, et renova-bis faciem terræ. I, 447.

35. Deficiant peccatores a terra et iniqui, ita ut non sint. III, 484.

PSALM. CIV.

8. Memor fuit in sæculum testamenti sui: verbi quod mandavit in mille generationes. II, 186.

15. Nolite tangere christos meos. V, 473.

25. Convertit cor eorum ut odirent populum ejus. II, 493.

37. Non erat in tribubus eorum infirmus. VI, 342.

PSALM. CV.

2. Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus? VI, 397.

13. Cito fecerunt, obliti sunt operum ejus. V, 5.

19. Et fecerunt vitulum in Horeb: et adoraverunt sculptile. V, 5, 636.

20. Et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum. V, 5, 636.

21. Obliti sunt Deum, qui salvavit eos, qui fecit magna in Egypto. V, 5, 636.

22. Mirabilia in terra Cham, terribilia in mari Rubro. V, 5.

35. Et commixti sunt inter gentes, et didicerunt opera eorum. V, 5.

36. Et servierunt sculptilibus eorum: et factum est illis in scandalum. V, 5.

37. Et immolaverunt filios suos et filias suas dæmoniis. V, 5.

PSALM. CVI.

32. Exaltent eum in ecclesiam plebis. III, 295.

PSALM. CIX.

1. Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis. I, 4, 444, 446, 456.

3. Ante luciferum genui te. I, 444, 502.

4. Juravit Dominus et non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. IV, 367; V, 611, 612; VI, 162, 260, 532, 565.

6. Implebit ruinas. V, 500.

PSALM. CXIII.

1. In exitu Israël de Ægypto. V, 636.

3. Omnia quæcumque voluit fecit. I, 79, 239, 241, 253, 305.

4. Simulacra gentium argentum et aurum; opera manuum hominum. V, 3.

16. Cælum cæli Domino: terram autem dedit filiis hominum. I, 76.

PSALM. CXV.

15. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus. III, 194.

PSALM. CXVII.

1. Confitemini Domino, quoniam bonus. I, 73.

13. Impulsus eversus sum ut caderem, et Dominus suscepit me. III, 95.

PSALM. CXVIII.

1. Beati immaculati in via. II, 526.

4. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. II, 352.

9. Custodiendo sermones tuos. II, 280.

11. In corde meo abscondi eloquia tua. II, 280.

30. Judicia tua non sum oblitus. II, 280.

33. Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuarum. V, 189.

36. Inclina cor meum in testimonia tua, et non in avaritiam. II, 493.

63. Particeps ego sum omnium timentium te, et custodientium mandata tua. VII, 224, 276.

105. Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis. II, 574.

112. Inclinaui cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum, propter retributionem. III, 500.

113. Iniquos odio habui. III, 484, 548; VII, 90.

120. Confige timore tuo carnes meas: a judiciis enim tuis timui. III, 153; VII, 77.

164. Septies in die laudem dixi tibi. IV, 563

PSALM. CXXI.

1. Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi. III, 153.

PSALM. CXXII.

2. Oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. VI, 9.

PSALM. CXXVIII.

2. Sæpe expugnaverunt me a juventute mea, etenim non potuerunt mihi. III, 309.

3. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores. V, 379.

PSALM. CXXIX.

3. Si iniquitates observaveris, Domine: Domine, quis sustinebit? III, 195.

6. A custodia matutina usque ad noctem. IV, 578.

PSALM. CXXXI.

1. Memento, Domine, David et omnis mansuetudinis ejus. IV, 549.

10. Propter David servum tuum, non avertas faciem Christi tui. IV, 549.

PSALM. CXXXII.

2. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron. VI, 348.

PSALM. CXXXV.

4. Facit mirabilia magna solus. III, 229; V, 458.

5. Qui fecit cælos in intellectu. I, 154.

PSALM. CXXXVIII.

2. Tu cognovisti sessionem meam, et resurrectionem meam. VI, 77.

3. Intellexisti cogitationes meas de longe. I, 150.

4. Omnes vias meas prævidisti. I, 150, 168.

5. Cognovisti omnia, novissima et antiqua. I, 150, 168.

6. Mirabilis facta est scientia tua ex me. I, 146.

7. Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam? I, 76.

8. Si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero in infernum, ades. I, 76.

17. Nimis honorificati sunt amici tui, Deus. III, 463.

PSALM. CXL.

4. Ad excusandas excusationes in peccatis. V, 220.

5. Corripiet me justus in misericordia, et increpabit me; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. VI, 171.

PSALM. CXLII.

2. Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. III, 174, 195.

10. Doce me facere voluntatem tuam. II, 280.

PSALM. CXLIV.

9. Suavis Dominus universis. I, 405.

PSALM. CXLV.

4. Exhibet spiritus ejus, et revertetur in terram suam. II, 110.

6. Qui fecit cælum et terram, et mare, et omnia quæ in eis sunt. II, 85.

PSALM. CXLVI.

4. Qui numerat multitudinem stellarum, et omnibus eis nomina vocat. II, 118.

9. Qui dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum. IV, 560.

PSALM. CXLVII.

20. Non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis. I, 281; II, 280, V, 389.

PSALM. CXLVIII.

5. Ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt. I, 155; VI, 396.

AUCTORITATES EX LIBRO PROVERBIORUM

CAPUT I.

4. Ut detur parvulis astutia. III, 580.

7. Timor Domini principium sapientiæ. VII, 79.

24. Vocavi, et renuistis; extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret. I, 253, 256, 282, 316; III, 135.

CAPUT III.

5. Ne innitaris prudentiæ tuæ. II, 346.

7. Ne sis sapiens apud temetipsum; time Deum, et recede a malo. III, 153.

12. Quem diligit Dominus, corripit. IV, 246.

15. Pretiosior est cunctis opibus: et omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari. V, 54.

19. Dominus sapientia fundavit terram, stabilivit cœlos prudentia. I, 154.

CAPUT IV.

3. Unigenitus coram matre mea. I, 503.

7. In omni possessione tua acquire prudentiam. III, 581.

18. Justorum semita, quasi lux splenscens procedit, et crescit usque ad perfectam diem. III, 204, 471.

24. Remove a te os pravum, et detrahentia labia sint procul a te. IV, 346.

CAPUT V.

22. Funibus peccatorum suorum constringitur (impius). VII, 25.

CAPUT VI.

16. Sex sunt quæ odit Dominus, et septimum detestatur anima ejus. IV, 354.

19. Qui seminat inter fratres discordias. IV, 354.

23. Mandatum lucerna est, et lex lux. II, 574.

30. Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit; furatur enim ut esurientem impleat animam. IV, 275.

31. Deprehensus reddet septuplum. IV, 275.

32. Qui autem adulter est perdet animam suam. IV, 275; V, 253.

CAPUT VIII.

15. Per me reges regnant, et legum conditores justa decernunt. II, 578, 583, 619.

17. Ego diligentes me diligo. III, 463; VII, 93.

18. Mecum sunt divitiæ, et gloria, opes superbæ. V, 301.

22. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio. I, 444; II, 3, 93; V, 401.

24. Nondum erant abyssi, et ego jam concepta eram. II, 93.

25. Ante colles ego parturiebar. II, 93.

26. Adhuc terram non faceret, et flumina, et cardines orbis terræ. II, 93.

30. Cum eo eram cuncta componens. I, 443, 444.

35. Qui me invenerit, inveniet vitam, et hauriet salutem a Domino. I, 419.

CAPUT IX.

3. Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem. I, 5.

5. Bibite vinum quod miscui vobis. VI, 460.

6. Ambulate per vias prudentiæ. III, 581.

CAPUT X.

19. In multiloquio non deerit peccatum. V, 199.

30. Impii non habitabunt super terram. II, 555.

CAPUT XI.

1. Statera dolosa, abominatio est apud Dominum. IV, 278.

13. Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana, qui autem fidelis est animi, celat amici commissum. IV, 357.

14. Ubi non est gubernator, populus corruet. II, 578.

29. Qui stultus est, serviet sapienti. IV, 211.

CAPUT XII.

10. Novit justus jumentorum suorum animas: viscera autem impiorum crudelia. IV, 210.

26. Qui negligit damnum propter amicum, justus est. III, 495.

CAPUT XIII.

10. Inter superbos semper jurgia sunt. II, 396.

16. Astutus omnia agit cum consilio. III, 580.

24. Qui parcit virgæ, odit filium suum. IV, 245; V, 120.

CAPUT XIV.

12. Est via quæ videtur homini justa: novissima autem ejus deducunt ad mortem. II, 385.

22. Errant qui operantur malum. II, 488; IV, 350.

24. Corona sapientium, divitiæ eorum. V, 313.

27. Timor Domini fons vitæ. VII, 79.

CAPUT XV.

8. Victimæ impiorum abominabiles Domino. III, 81.

CAPUT XVI.

1. Hominis est animam præparare, et Domini gubernare linguam. III, 104.

4. Universa propter semetipsum operatus est Dominus: impium quoque ad diem malum. I, 433; II, 88, 160, 165, 491; III, 463.

9. Cor hominis disponit viam suam: sed Domini est dirigere gressus ejus. III, 104.

16. Acquire prudentiam, quia pretiosior est argento. III, 581.

33. Sortes mittuntur in sinum sed à Domino temperantur. I, 370; V, 13.

CAPUT XVII.

6. Gloria filiorum patres eorum. VI, 6.

17. Omni tempore diligit qui amicus est. III, 480.

CAPUT XVIII.

3. Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. V, 108.

5. Accipere personam impii non est bonum, ut declines a veritate judicii. IV, 201.

17. Justus prior est accusator sui. VI, 560.

CAPUT XIX.

5. Qui mendacia loquitur non effugiet. V, 27.

CAPUT XX.

1. Luxuriosa res vinum. V, 185.

CAPUT XXI.

1. Sicut divisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud. I, 307, 310, 316; II, 234; III, 144, 147.

13. Qui obdurat aurem suam ad clamorem pauperis, et ipse clamabit et non exaudietur. III, 529.

CAPUT XXII.

1. Melius est nomen bonum quam divitiæ multæ. IV, 335, 338.

CAPUT XXIII.

13. Noli subtrahere a puero disciplinam; si enim percusseris eum virga, non morietur. IV, 245.

14. Tu virga percuties eum, et animam ejus de inferno liberabis. IV, 245.

21. Dantes symbola consumentur. III, 220.

29. Cui: vae? V, 212.

30. Nonne his qui commorantur in vino, et student calicibus epotandis? V, 212.

CAPUT XXIV.

11. Erue eos qui ducuntur ad mortem. IV, 310, 312.

15. Ne quæras impietatem in domo justi. III, 539.

16. Septies cadet justus, et resurget. II, 550.

32. Quod cum vidissem, posui in corde meo, et exemplo didici disciplinam. VII, 41.

CAPUT XXV.

21. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. III, 485.

23. Ventus aquilo dissipat pluvias, et facies tristis linguam detrahentem. IV, 347.

CAPUT XXVI.

4. Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. IV, 335.

5. Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur. IV, 335.

20. Susurrone subtracto, jurgia cessabunt. IV, 353.

CAPUT XXVII.

23. Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera. VII, 136.

CAPUT XXVIII.

24. Qui subtrahit aliquid a patre suo et matre, et dicit hoc non esse peccatum, particeps est homicidæ. IV, 279.

CAPUT XXX.

1. Verba congregantis, filii vomentis. VII, 41.

2. Stultissimus sum virorum, et sapientia hominum non est mecum. VII, 40, 41.

8. Mendicitatem et divitias ne dederis mihi; tribue tantum victui meo necessaria. IV, 558; VI, 49.

AUCTORITATES EX LIBRO ECCLESIASTES

CAPUT I.

2. Vanitas vanitatum, et omnia vanitas. VII, 40.

7. Omnia flumina intrant in mare. II, 103.

15. Stultorum infinitus est numerus. IV, 104.

16. Ecce magnus effectus sum, et præcessi omnes sapientia qui fuerunt ante me in Jerusalem. II, 118.

CAPUT II.

9. Sapientia quoque perseveravit mecum. VII, 40.

CAPUT III.

11. Cuncta fecit bona in tempore suo, et mundum tradidit disputationi eorum. II, 471.

18. Dixi in corde meo de filiis hominum. II, 111.

19. Unus est interitus hominis, et jumentorum, et æqua utriusque conditio: sicut moritur homo, sic et illa moriuntur; similiter spirant omnia, et nihil habet homo jumento amplius. II, 110, 111.

21. Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, et si spiritus jumentorum descendat deorsum? II, 107, 111.

CAPUT V.

3. Si quid vovisti Deo, ne moreris, reddere: displicet enim ei infidelis et stulta promissio; sed quodcumque voveris redde. IV, 605, 613, 614.

4. Multo melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere. IV, 605, 613.

CAPUT VII.

12. Utilior est sapientia cum divitiis. V, 313.

14. Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexit. I, 289.

21. Non est homo justus in terra, qui faciat bonum, et non peccet. III, 97.

30. Hoc inveni quod fecerit Deus hominem rectum, et ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. II, 124, 500.

CAPUT VIII.

3. Omne quod voluerit, faciet. I, 253.

CAPUT IX.

1. Sunt justi atque sapientes, et opera eorum in manu Dei: et tamen nescit homo utrum odio vel amore dignus sit. I, 418; III, 342.

2. Sed omnia in futurum servantur incerta. I, 418.

5. Mortui nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem. III, 190; IV, 551.

10. Nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos. II, 60.

CAPUT X.

1. Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti. VI, 171.

3. In via stultus ambulans, cum ipse sit insipiens, omnes stultos æstimat. IV, 102.

11. Si mordeat serpens in silentio. VII, 107.

CAPUT XI.

3. Lignum in quocumque loco ceciderit; ibi erit. III, 190.

4. Qui observat ventum, non seminat: et qui considerat nubes, nunquam metet. IV, 622.

CAPUT XII.

7. Revertatur pulvis in terram suam unde erat, et spiritus redeat ad Deum qui dedit illum. II, 107, 109, 110, 111.

AUCTORITATES EX CANTICO CANTICORUM

CAPUT I.

1. Osculetur me osculo oris sui. III, 283.

3. Recti diligunt te. II, 119.

CAPUT II.

4. Introduxit me in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem. III, 488.

CAPUT IV.

1. Quam pulchra es et absque co, quod intrinsecus latet. IV, 215.

2. Sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro omnes gemellis fœtibus. VI, 263.

7. Tota pulchra es, et macula non est in te. III, 342.

12. Hortus conclusus. III, 342.
 13. Emissiones tuæ paradisi malorum puniceorum cum pomorum fructibus. II, 141, 144.
 CAPUT VI.
 3. Decora... terribilis ut castrorum acies ordinata. III, 305.
 8. Una est columba mea. III, 304, 305.

9. Pulchra ut luna, electa ut sol. III, 305.
 CAPUT VIII.
 5. Sub arbore malo suscitavi te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. II, 145.
 7. Aquæ multæ non potuerunt exstinguere charitatem. III, 480.

AUCTORITATES EX LIBRO SAPIENTIÆ

- CAPUT I.
 4. In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdolo peccatis. VI, 6.
 5. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. VI, 171.
 7. Spiritus Domini replevit orbem terrarum: et hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis. I, 447.
 11. Os quod mentitur, occidit animam. V, 27.
 13. Deus mortem non fecit nec lætatur in perditione vivorum. I, 363, 421; II, 129.
 16. Impii manibus et verbis accersierunt illam. I, 421.

- CAPUT II.
 16. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo et abstinet se a viis nostris tanquam ab immunditiis, et præfert novissima justorum, et gloriatur patrem se habere Deum. V, 379.
 17. Videamus si sermones illius veri sint, et tentemus quæ ventura sunt illi; et sciemus quæ erunt novissima illius. V, 379.
 18. Si enim est verus filius Dei, suscipiet eum, et liberabit eum de manibus contrariorum. V, 379.
 19. Contumelia et tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus et probemus patientiam illius. V, 379.
 20. Morte turpissima condemnemus eum. V, 379.
 21. Hæc cogitaverunt, et erraverunt: excæcavit enim illos malitia eorum. II, 109.
 23. Deus creavit hominem inextinguibilem, et ad imaginem similitudinis sui fecit illum. II, 129, 500; III, 28.
 24. Invidia autem diaboli mors intravit in orbem terrarum. II, 129, 146; III, 28.

- CAPUT III.
 1. Justorum animæ in manu Dei sunt. II, 109.
 2. Visi sunt oculis insipientium mori. II, 109.
 3. Illi autem sunt in pace. II, 109.
 5. Deus tentavit eos, et invenit eos dignos se. III, 194, 197.
 13. elix est sterilis; et incoinquinata quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum. VI, 12.

- CAPUT IV.
 11. Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus. I, 186, 187.

- CAPUT V.
 3. Dicentes intra se, pœnitentiam agentes, et præ angustia spiritus gementes: hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, et in similitudinem improprietatis. II, 64.
 5. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei. II, 64.
 16. Justi in perpetuum vivent. II, 109, 193.

17. Dexterâ suâ teget eos, et brachio sancto suo defendet illos. V, 385.
 18. Accipiet armaturam zelus illius, et armabit creaturam ad ultionem inimicorum. V, 385.
 19. Induet pro thorace justitiam, et accipiet pro galea judicium certum. V, 385.
 20. Sumet scutum inexpugnabile, æquitatem. V, 385.

- CAPUT VI.
 8. Non subtrahet personam cujusquam Deus. Equilatera cura est illi de omnibus. I, 363, 392, 405, 523.
 9. Fortioribus fortior instat cruciatio. II, 452.

- CAPUT VII.
 17. Ut sciam dispositiones orbis terrarum, et virtutes elementorum. II, 118.
 18. Vicissitudinum permutationes, et commutationes temporum. II, 118.
 19. Anni cursus et stellarum dispositiones. II, 118.
 24. Omnibus mobilibus mobilior est sapientia. I, 87.

- CAPUT VIII.
 1. Attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter. I, 369, 370; II, 77; III, 116; VI, 106.
 6. Quis horum quæ sunt magis quam illa est artifex? I, 154.
 7. Sobrietatem et prudentiam docet, et justitiam, et virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus. II, 404.
 8. Signa et monstra scit antequam fiant, et eventus temporum et sæculorum. I, 150.
 19. Puer autem eram ingeniosus, et sortitus sum animam bonam. I, 150; II, 115.
 20. Et cum essem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum. II, 115.
 21. Scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, et hoc ipsum erat sapientiæ scire cujus esset hoc donum. III, 92.

- CAPUT IX.
 13. Quis hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? V, 397.
 19. Per sapientiam sanati sunt quicumque tibi placuerunt, Domine. II, 154.

- CAPUT X.
 1. Hæc illum qui primus formatus est a Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit. II, 154, 521.
 2. Et eduxit illum a delicto suo, et dedit illi virtutem continendi omnia. II, 154, 521; VII, 45.

- CAPUT XI.
 17. Per quæ peccat quis, per hæc et torquetur. II, 532.
 18. Creavit orbem terrarum, ex materia invisâ. II, 90.

21. Sed omnia in mensura, et numero, et pondere disposuisti. I, 72.

24. Misereris omnium. I, 284.

25. Diligis omnia quæ sunt, et nihil odisti eorum quæ fecisti. II, 490; III, 115.

26. Quomodo posset aliquid permanere nisi tu voluisses? I, 180.

CAPUT XII.

10. Et naturalis malitia ipsorum. II, 415.

16. Omnium Dominus es. IV, 16.

CAPUT XIII.

1. Vani sunt omnes homines in quibus non subest scientia Dei; et de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est. V, 6.

2. Sed aut ignem, aut spiritum, aut solem et lunam, rectores orbis terrarum deos putaverunt. V, 6.

5. A magnitudine speciei et creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri. I, 22, 37.

9. Si tantum potuerunt scire ut possent æstimare sæculum: quomodo hujus Dominum non facilius invenerunt? I, 37.

17. Non erubescit loqui cum illo, qui sine anima est. V, 2.

CAPUT XIV.

1. Alius navigare cogitans, et per feros fluctus iter

facere incipiens, ligno portante se, fragilius lignum invocat. V, 2, 6, 7.

3. Tua autem, Pater, providentia gubernat. I, 369.

9. Similiter autem odio sunt Deo, impius et impietas ejus. II, 490, 515; III, 172.

20. Multitudo hominum abducta per speciem operis, eum qui ante tempus tanquam homo honoratus fuerat, nunc deum æstimaverunt. V, 6.

21. Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio; quoniam aut affectui, aut regibus deservientes homines, incommunicabile nomen lapidibus et lignis imposuerunt. V, 6, 7.

CAPUT XV.

15. Quoniam omnia idola nationum deos æstimaverunt, quibus neque oculorum usus est ad videndum. V, 636.

CAPUT XVI.

13. Tu es, Domine, qui vitæ et mortis habes potestatem. IV, 18, 211, 214.

24. Creatura enim tibi factori deserviens. V, 607.

CAPUT XVII.

14. Cum quietum silentium contineret omnia, et non in suo cursu medium iter haberet. VI, 15, 29.

15. Omnipotens sermo tuus de cœlo a regalibus sedibus, durus debellator, in mediam exterminii terram prosilivit. VI, 15, 29.

AUCTORITATES EX LIBRO ECCLESIASTICI

CAPUT I.

8. Unus est Altissimus, creator omnipotens. II, 90.

25. Radix sapientiæ est timere Deum. III, 153.

27. Timor Domini expellit peccatum. III, 153; VII, 40.

CAPUT III.

22. Altiora te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris: et in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus. V, 304.

26. Multos quoque supplantavit suspicio illorum et in vanitate detinuit sensus illorum. V, 304.

27. Qui amat periculum in illo peribit. II, 348, 392; V, 240.

CAPUT IV.

1. Eleemosynam pauperis ne defraudes, et oculos tuos ne transvertas a paupere. III, 529.

CAPUT V.

5. De propitiato peccato noli esse sine metu. III, 168.

8. Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem. I, 289; VII, 71, 72.

CAPUT VI.

15. Amico fideli nulla est comparatio. IV, 354.

CAPUT VII.

14. Noli velle mentiri omne mendacium. II, 554.

27. Trade filiam, et grande opus feceris; et homini sensato da illam. V, 107.

CAPUT VIII.

11. Non te prætercat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt a patribus suis. III, 291.

CAPUT X.

9. Avaro nihil est scelestius. V, 124.

10. Nihil est iniquius quam amare pecuniam; hic enim animam suam venalem habet, quoniam in vita sua projecit intima sua. V, 124.

14. Initium superbiæ hominis, apostatare a Deo. II, 148.

15. Quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor ejus: quoniam initium omnis peccati est superbia. II, 53, 148; V, 303.

CAPUT XIII.

19. Omne animal diligit simile sibi. II, 396.

CAPUT XV.

1. Qui timet Deum, faciet bona. III, 153.

11. Non dixeris: Per Deum abest. I, 282.

12. Non dicas: Ille me implanavit. II, 490.

14. Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui. I, 316, 392; II, 232, 233.

15. Adjecit mandata et præcepta sua: II, 233,

16. Si volueris mandata servare, conservabunt te. II, 233; III, 93.

17. Apposuit tibi aquam et ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. I, 316; II, 233.

18. Ante hominem vita et mors, bonum et malum; quod placuerit ei dabitur illi. I, 392; II, 233.

21. Nemini mandavit impie agere, et nemini dedit spatium peccandi. II, 490.

CAPUT XVII.

1. Deus creavit de terra hominem, et secundum imaginem suam fecit illum. II, 125.

5. Creavit ex ipso adjutorium simile sibi et disciplina intellectus replevit illos. II, 117, II, 125.

6. Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum. II, 117.

12. Mandavit illis unicuique de proximo suo. IV, 496; V, 187.

CAPUT XVIII.

1. Qui vivit in æternum, creavit omnia simul. II, 3, 100.

22. Ne verearis usque ad mortem justificari, quoniam merces Dei manet in æternum. III, 193.

30. Post concupiscentias tuas non eas. II, 459, 461; V, 278.

CAPUT XIX.

1. Qui spernit modica, paulatim decidet. II, 556.
4. Qui credit cito, levis est cor. III, 217.
26. Ex visu cognoscitur vir, et ab occurso faciei cognoscitur sensatus. V, 304.

CAPUT XX.

15. Exigua dabit, et multa improbrabit. IV, 333.
31. Dona excæcant oculos iudicum, et quasi mutus in ore avertit correptiones eorum. IV, 306.
32. Sapientia abscondita et thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque. VI, 29.

CAPUT XXI.

1. De pristinis deprecare, ut tibi dimittantur. VII, 13.
4. Quasi rhomphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas. VII, 13.
7. Qui timet Deum convertetur ad cor suum. VII, 79.
13. Consummatio timoris Dei sapientia. VII, 79.

CAPUT XXIII.

9. Jurationi non assuescas os tuum, multi enim casus in illa. IV, 668.
12. Vir multum iurans implebitur iniquitate, et non discedet a domo illius plagæ. IV, 668.

CAPUT XXIV.

5. Ego ex ore Altissimi prodivi primogenita ante omnem creaturam. I, 459; V, 401.
6. Ego feci in cœlis ut oriretur lumen indeficiens. V, 401.
7. Ego in altissimis habitavi, et thronus meus in columna nubis. V, 401.
8. Gyrum cœli circuivi sola, et profundum abyssi penetraui, in fluctibus maris ambulavi. V, 401.
12. Creator omnium; et qui creavit me, requievit in tabernaculo meo. I, 458.
14. Ab initio, et ante sæcula creata sum. I, 458.
25. In me gratia omnis viæ et veritatis, in me omnis spes vitæ et virtutis. I, 68.
29. Qui edunt me adhuc esurient. III, 453.
45. Penetrabo omnes inferiores partes terræ, illuminabo omnes sperantes in Domino. VI, 75, 76.

CAPUT XXV.

33. A muliere initium factum est peccati, et per illam omnes morimur. II, 510, 525.

CAPUT XXVI.

28. Duæ species difficiles et periculosæ mihi apparuerunt: difficile exiit negotians à negligentia, et non justificabitur caupo a peccatis labiorum. IV, 458.

CAPUT XXVIII.

11. Vir peccator conturbabit amicos, et in medio pacem habentium immittet inimicitiam. IV, 353.
15. Susurro et bilinguis maledictus; multos enim turbabit pacem habentes. IV, 353, 354.

CAPUT XXIX.

1. Qui facit misericordiam, fœneratur proximo suo. IV, 468.
2. Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius. IV, 468.
10. Multi non causa nequitiae non fœnerati sunt. IV, 468.
12. Propter mandatum assume pauperem, et propter inopiam ejus ne dimittas eum vacuum. III, 529.
13. Perde pecuniam propter fratrem et amicum tuum. III, 495.

15. Conclude eleemosynam in corde pauperis, et hæc pro te exorabit ab omni malo. III, 528.

CAPUT XXXI.

8. Beatus dives qui inventus est sine macula. II, 526.
10. Erit illi gloria æterna: qui potuit transgredi et non est transgressus, facere mala et non fecit. II, 233.
35. Vinum in jucunditatem creatum est, non ad ebrietatem, ab initio. V, 218.

CAPUT XXXIII.

10. Omnes homines de solo, et ex terra, unde creatus est Adam. II, 123.
13. Quasi lutum figuli in manu ipsius, plasmare illud et disponere. I, 307, 370.
14. Omnes viæ ejus secundum dispositionem ejus: sic homo in manu illius qui se fecit. I, 307, 370.
15. Intuere opera Altissimi, duo et duo, et unum contra unum. I, 233.

CAPUT XXXIV.

4. Ab immundo quid mundabitur? VI, 174.
23. Dona iniquorum non probat Altissimus. V, 535.
30. Qui baptizatur a mortuo, et iterum tangit eum, quid proficit lavatio ejus? VI, 171.
31. Homo qui jejuna in peccatis suis et iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? VII, 229.

CAPUT XXXVII.

20. Ante omnia opera verbum verax præcedat te, et ante omnem actum consilium stabile. II, 352, 362.
23. Qui sophisticè loquitur, odibilis erit. V, 30.

CAPUT XXXIX.

39. Omnia opera Domini bona. II, 48.

CAPUT XLI.

15. Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi et magni. IV, 335, 338.
17. Sapientia abscondita et thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque? V, 29.

CAPUT XLIV.

16. Henoch placuit Deo, et translatus est in paradysum, ut det gentibus pœnitentiam. II, 144.
17. Noë inventus est perfectus, justus, et in tempore iracundiæ factus est reconciliatio. III, 288.
20. Abraham magnus pater multitudinis gentium, et non est inventus similis illi in gloria. III, 288.

CAPUT XLV.

1. Dilectus Deo et hominibus Moyses. III, 288.
2. Similem illum fecit in gloria sanctorum. III, 288.
7. Excelsum fecit Aaron fratrem ejus. III, 288.
8. Statuit illi testamentum æternum, dedit illi sacerdotium gentis. III, 288.

CAPUT XLVI.

16. Samuel propheta Domini. V, 20.
23. Et post hoc dormivit; et notum fecit regi, et ostendit illi finem vitæ suæ, et exaltavit vocem suam de terra in prophetia delere impietatem gentis. V, 20.

CAPUT XLVII.

15. Salomon, quemadmodum eruditus est in juventute tua. VII, 41.
18. In cantilenis et proverbiiis, et comparisonibus, et interpretationibus miratæ sunt terræ. VII, 41.
21. Et inclinasti femora tua in mulieribus; potestatem habuisti in corpore tuo. VII, 41.
22. Dedisti maculam in gloria tua. VII, 41.

AUCTORITATES EX ISAIA

CAPUT I.

3. Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe domini sui. VI, 27.

4. Væ genti peccatrici... Dereliquerunt Dominum. II, 420.

11. Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? plenus sum. Holocausta arietum nolui. V, 380.

13. Neomeniam et sabbatum, et festivitates alias non feram. V, 382.

14. Calendas vestras et sollemnitates vestras odivit anima mea. V, 382.

16. Lavamini, mundi estote... quiescite agere perverse. VII, 47.

18. Et venite, et arguite me, dicit Dominus; si fuerint peccata nostra ut coccinuni, quasi nix dealbabuntur. VII, 47.

22. Argentum tuum versum est in scoriā, vinum tuum mixtum est aqua. IV, 437.

CAPUT II.

2. Erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes. III, 302; V, 366, 380, 384, 385.

3. De Sion exiit lex et verbum Domini Jerusalem, V, 380, 382.

4. Et iudicabit gentes, et arguet populos multos; et conflabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces; non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium. V, 382.

20. In die illa projiciet homo idola argenti sui, et simulacra auri sui, quæ fecerat sibi ut adoraret, talpas et vespertiliones. VI, 251.

CAPUT III.

13. Stat ad iudicandum Dominus. I, 61.

14. Rapina pauperis in domo vestra. IV, 29.

CAPUT IV.

4. Si abluerit Dominus sordes filiarum. II, 526.

CAPUT V.

3. Iudicate inter me et vineam meam. I, 316.

4. Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, et non feci ei? An quod expectavi ut faceret uvas, et fecit labruscas? I, 256, 316, 317; III, 135.

20. Væ qui dicitis malum bonum, et bonum malum. V, 122.

22. Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem! V, 212.

CAPUT VI.

1. Vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum. I, 61, 552.

2. Seraphim. II, 68.

3. Clamabant alter ad alterum: Sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum. I, 456; II, 68.

6. Et volavit ad me unus de Seraphim, et in manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari. II, 77, 79.

9. Vadē, et dices populo huic: Audite audientes et nolite intelligere. I, 447.

10. Excæca cor populi hujus, et aures ejus aggrava. III, 484.

CAPUT VII.

11. Pete tibi signum a Domino Deo tuo in profundum inferni, sive in excelsum supra. V, 378.

12. Et dixit Achaz: Non petam, et non tentabo Dominum. V, 27.

14. Ecce virgo concipiet, et pariet filium et vocabitur nomen ejus Emmanuel. I, 186; V, 37, 378; VI, 8, 10.

15. Ut sciat reprobare malum et eligere bonum. V, 555.

CAPUT IX.

6. *Parvulus natus* est nobis, et filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum ejus; et vocabitur nomen ejus, Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis. III, 278; V, 364, 409, 497, 501.

7. Super solium David et super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud et corroboret in iudicio et justitia, a modo et usque in sempiternum. IV, 45; V, 385.

CAPUT X.

5. Virga furoris mei et baculus ipse est. II, 493.

6. Ad gentem fallacem mittam eum, et contra populum furoris mei mandabo illi ut auferat spolia. II, 493.

7. Ipse autem non sic arbitrabitur, et cor ejus non ita existimabit, sed ad conterendum erit cor ejus. II, 493.

15. Numquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum a quo trahitur? Quomodo si elevetur virga contra elevantem se, et exaltetur baculus qui utique lignum est. I, 307; II, 493; III, 144.

CAPUT XI.

1. Egredietur virga de radice Jesse. III, 224; V, 378.

2. Requiescet super eum spiritus Domini: spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis. V, 478, 482.

3. Et replebit eum spiritus timoris Domini. V, 482.

4. Percutiet terram virga oris sui, et spiritu labiorum suorum interficiet impium. V, 385.

5. Et erit justitia cingulum lumborum ejus, et fides cinctorium renum ejus. V, 385.

6. Habitabit lupus cum agno, et pardus cum hœdo accubabit: vitulus et leo et ovis simul morabuntur, et puer parvulus minabit eos. V, 384, 385.

7. Vitulus et ursus pascentur, simul requiescent catuli eorum: et leo quasi bos comedet paleas. V, 384.

10. Ipsum gentes deprecabuntur et erit sepulcrum ejus gloriosum. V, 379, 648.

CAPUT XIII.

17. Ego suscitabo super eos Medos. II, 493.

CAPUT XIV.

12. Quomodo cecidisti de cœlo, Lucifer, qui mane oriebaris? II, 53, 58.

13. Qui dicebas in corde tuo: In cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum. II, 54, 58.

14. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. II, 4, 5, 56.

24. Juravit Dominus exercituum, dicens: Si non, ut putavi, ita erit, et quomodo mente tractavi. I, 178.

25. Sic eveniet : ut coueram Assyrium in terra mea. I, 178.

26. Hoc consilium quod cogitavi. I, 178.

27. Dominus enim exercituum decrevit : et quis poterit infirmare ? Et manus ejus extenta, et quis avertet eam ? I, 178, 253, 307.

CAPUT XIX.

1. Ecce Dominus ascendet super nubem levem, et ingreditur Ægyptum ; et commovebuntur simulacra Ægypti a facie ejus, et cor Ægypti tabescet in medio ejus. VI, 42.

19. In die illa erit altare Domini in medio Ægypti. V, 380, 381.

20. Clamabunt enim ad Dominum a facie tribulantis, et mittet eis salvatorem et propugnatorem qui liberet eos. V, 380.

21. Cognoscent Ægyptii Dominum, et colent eum in hostiis et muneribus, et vota vovebunt Domino et solvent. IV, 621 ; V, 381.

CAPUT XXII.

22. Et dabo clavem domus David super humerum ejus, et aperiet, et non erit qui claudat ; et claudet, et non erit qui aperiat. II, 579.

CAPUT XXIV.

21. In die illa visitabit Dominus super militiam cœli in excelso. II, 66.

23. Erubescet luna, et confundetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, et in Jérusalem. V, 384.

CAPUT XXV.

2. Posuisti civitatem in tumulum, urbem fortem in ruinam, domum alienorum, ut non sit civitas, et in sempiternum non ædificetur. V, 369, 384.

CAPUT XXVI.

12. Omnia opera nostra operatus es nobis. I, 181, 306, 310 ; III, 147.

17. Sicut quæ concipit, cum appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus suis : sic facti sumus a facie tua, Domine. VII, 39.

18. Concepimus, et quasi parturivimus et peperimus spiritum. VII, 77.

CAPUT XXVII.

1. In die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, et grandi et forti, super leviathan serpentem vectem, et super leviathan serpentem tortuosum. II, 152.

8. In mensura contra mensuram, cum abjecta fuerit, judicabit eam. II, 535, 541.

CAPUT XXIX.

11. Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent : Lege istum ; et respondebit : Non possum, signatus est enim. III, 287.

CAPUT XXXIII.

14. Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante ? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis ? II, 544.

22. Dominus legifer noster, Dominus rex noster : ipse salvabit nos. II, 579 ; V, 406.

CAPUT XXXV.

1. Florebit quasi lilium. VI, 26.

2. Germinans germinabit, et exultabit lætabunda et laudans. VI, 26.

BILL. T. VII TAB.

4. Deus ipse veniet, et salvabit vos. V, 378

5. Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum patebunt. V, 378.

6. Tunc saliet sicut cervus claudus, et aperta erit lingua mutorum. V, 378.

8. Non transibit per eam pollutus. III, 298.

9. Non erit ibi leo, et mala bestia non ascendet per eam. III, 298.

CAPUT XXXVIII.

1. Morieris tu, et non vives. I, 186 ; V, 57.

15. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. VII, 36.

CAPUT XL.

2. Loquimini ad cor Jerusalem et advocate eam : quoniam completa est malitia ejus, dimissa est iniquitas illius. VI, 286 ; VII, 63.

4. Omnis vallis exaltabitur, et omnis mons et collis humiliabitur, et erunt prava in directa et aspera in vias planas. V, 384.

16. Libanus non sufficiet ad succendendum, et animalia ejus non sufficient ad holocaustum. VII, 217.

18. Cui ergo similem fecistis Dominum ? aut quam imaginem ponetis ei ? V, 641.

CAPUT XLI.

22. Accedant et nuntient nobis quaecumque ventura sunt ; priora quæ fuerunt nuntiate ; et ponemus cor nostrum. II, 32.

23. Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, et sciemus quia dii estis vos. I, 169 ; II, 30 ; III, 225, V, 7.

CAPUT XLII.

1. Ecce servus meus, suscipiam eum. V, 606.

13. Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir præliator suscitabit zelum : vociferabitur et clamabit : super inimicos suos confortabitur. VI, 88.

17. Confundantur confusione qui confidunt in sculptili, qui dicunt conflati : Vos dii nostri. V, 3.

CAPUT XLIII.

4. Ex quo honorabilis factus es in oculis meis et gloriosus : ego dilexi te. III, 115.

24. Servire me fecisti in peccatis tuis. I, 353.

25. Ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me. III, 171.

CAPUT XLIV.

24. Ego sum Dominus, faciens omnia, extendens cœlos solus, stabiliens terram, et nullus mecum. II, 85, 90.

26. Qui dico Jerusalem : Habitaberis ; et civitatibus Juda : Ædificabimini, et deserta ejus suscitabo. V, 370.

28. Pastor meus es, et omnem voluntatem meam complebis. II, 579 ; III, 93.

CAPUT XLV.

1. Hæc dicit Dominus christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus gentes. V, 367.

9. Væ qui contradicit fictori suo, testa de samitis terræ ; numquid dicet lutum figulo suo : Quid facis, et opus tuum absque manibus est ? II, 123.

13. Ego suscitavi eum ad justitiam, et omnes vias ejus dirigam ; ipse ædificabit civitatem meam, et captivitatem meam dimittet. V, 370.

14. Hæc dicit Dominus : Labor Ægypti, et negotiatio Æthiopæ, et Sabaim viri sublimes ad te transibunt et tui erunt : post te ambulabunt, vincti manicis pergent,

et te adorabunt, teque deprecabuntur : tantum in te est Deus, et non est absque te Deus. V, 365, 409.

15. Vere tu es Deus absconditus, Deus Israël, Salvator. I, 37, 416 ; V, 365, 367, 409.

18. Dominus formans terram, ipse plastes ejus, non in vanum creavit eam, ut habitaretur formavit eam. II, 143.

23. In memetipso juravi. III, 143.

CAPUT XLVI.

1. Confractus est Bel, contritus est Nabo : facta sunt simulacra eorum bestiis et jumentis, onera vestra gravi pondere usque ad lassitudinem. V, 3.

9. Ego sum Deus, et non est ultra Deus, nec est similis mei. II, 30.

10. Annuntians ab exordio novissimum et ab initio quæ necdum facta sunt. Consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet. I, 253, 261 ; II, 30.

CAPUT XLVIII.

8. Scio quia prævaricans prævaricaberis, et transgressorem ex utero vocavi te. I, 168.

12. Audi me Jacob et Israël quem ego voco : Ego ipse, ego primus, ego novissimus. V, 365.

13. Manus mea fundavit terram, et dextera mea mensa est coelos. V, 365.

16. Accedite ad me et audite hoc : Non a principio in abscondito locutus sum ; ex tempore antequam fieret, ibi eram ; et nunc Dominus misit me et Spiritus ejus. V, 365.

17. Hæc dicit Dominus redemptor tuus, sanctus Israël : Ego Dominus Deus tuus, docens te utilia, gubernans te in via qua ambulas. V, 365.

CAPUT XLIX.

6. Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob et fæces Israël convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ. V, 380.

CAPUT L.

6. Corpus meum dedi percutientibus, et genas meas vellentibus ; faciem meam non averti ab increpantibus, et conspuentibus in me. III, 224 ; V, 379.

CAPUT LI.

2. Attendite ad Abraham patrem vestrum, et ad Saram quæ peperit vos. VI, 21

CAPUT LII.

1. Non adjiciet ultra ut pertranseat per te incircumciscus et immundus. III, 298.

11. Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere : exite de medio ejus. Mundamini, qui fertis vasa Domini. III, 298 ; VI, 176.

CAPUT LIII.

2. Non est species ei, neque decor et vidimus eum, et non erat aspectus, et desideravimus eum. I, 453 ; V, 533 ; VI, 48.

3. Despectum et novissimum virorum, virum dolorum, et scientem infirmitatem : et quasi absconditus vultus ejus et despectus, unde nec reputavimus eum. V, 533 ; VI, 48.

4. Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit, et nos putavimus eum quasi leprosum et percussum a Deo et humiliatum. V, 533, 542, 582.

5. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, at-

tritus est propter scelera nostra ; disciplina pacis nostræ super eum, et livore ejus sanati sumus. V, 582.

6. Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. V, 582.

7. Oblatus est quia ipse voluit, et non aperuit os suum : sicut ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente se obmutescet et non aperiet os suum. V, 134, 379, 555.

8. De angustia, et de judicio sublatus est : generationem ejus quis enarrabit ? Quia abscissus est de terra viventium : propter scelus populi mei percussi eum. I, 502 ; III, 286 ; V, 379.

10. Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate : si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum. V, 557, 575, 579, 582.

11. Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit et saturabitur. Justificabit ipse justus servus meus multos. V, 575, 579, 606.

12. Et cum sceleratis reputatus est. V, 379 ; VI, 63.

CAPUT LIV.

10. Montes commovebantur, et colles contremiscent : misericordia autem mea non recedet a te. VII, 14.

11. Sternam per ordinem lapides tuos, et fundabo te in sapphiris. V, 384.

12. Et ponam jaspidem propugnacula tua. V, 384.

CAPUT LV.

1. Venite, emite absque argento et absque ulla commutatione vinum et lac. III, 196.

3. Inclinate aurem vestram et venite ad me : audite et vivet anima vestra, et feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordias David fideles. V, 382.

4. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus. V, 382.

CAPUT LVI.

10. Speculatores ejus cæsi omnes, nescierunt universi : canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes et amantes somnia. III, 314.

11. Ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam : omnes in viam suam declinaverunt, a summo usque ad novissimum. III, 314.

CAPUT LVIII.

1. Annuntia populo meo scelera eorum. VII, 453.

3. Quare jejunavimus et non aspexisti ? Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra. V, 159

5. Numquid tale est jejunium quod elegi. V, 162.

7. Frange esurienti panem tuum et carnem tuam ne despexeris. III, 497 ; VI, 403.

CAPUT LIX.

2. Iniquitates vestræ diviserunt inter vos et Deum vestrum. VII, 376.

CAPUT LX.

3. Ambulabunt gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui. VI, 31.

4. Leva in circuitu oculos tuos, et vide : omnes isti congregati sunt, venerunt tibi : filii de longe venient, et filiae tuæ de latere surgent. V, 383.

15. Ponam te in superbiam sæculorum. V, 301.

19. Erit tibi Dominus in lucem sempiternam, et Deus tuus, in gloriam tuam. III, 309.

20. Non occidet ultra sol tuus, et luna tua non minuetur, quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam, et complebuntur dies luctus tui. III, 309.

CAPUT LXI.

1. Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me, ut mederer contritis corde, et prædicarem captivis indulgentiam. V, 378, 406, 478.

8. Dabo opus eorum in veritate, et fœdus perpetuum feriam eis. V, 379.

9. Et scient in gentibus semen eorum, et germen eorum in medio populorum. V, 379.

CAPUT LXIII.

3. Torcular calcavi solus. VI, 395.

16. Abraham nescivit nos, et Israël ignoravit nos. IV, 551.

17. Quare errare nos fecisti, Domine, de viis tuis, indurasti cor nostrum, ne timeremus te? II, 493.

CAPUT LXIV.

4. Oculus non vidit, Deus, absque te quæ præparasti expectantibus te. I, 2, 109.

6. Facti sumus ut immundus omnes nos, et quasi pannus menstruatae universae justitiæ nostræ. II, 498; III, 195.

8. Et nunc, Domine, pater noster es tu, nos vero lutum. II, 123.

CAPUT LXV.

2. Expandi manus meas tota die ad populum incredulum. I, 256.

16. Qui jurat in terra jurabit in Deo amen? IV, 632.

CAPUT LXVI.

1. Hæc dicit Dominus: Cœlum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum. I, 76.

9. Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam; dicit Dominus? si ego, qui generationem cæteris tribuo, sterilis ero? I, 492.

18. Ego venio ut congregem cum omnibus gentibus et linguis: et venient, et videbunt gloriam meam. V, 381.

19. Et ponam in eis signum: et mittam ex eis, qui salvati fuerint, ad gentes in mare, in Africam et Lydiam tendentes sagittam, in Italiam et Græciam, ad insulas longe, ad eos qui non audierunt de me, et non viderunt gloriam meam. V, 381.

21. Et assumam ex eis in sacerdotes et levitas. V, 381.

23. Et erit mensis ex mense, et sabbatum ex sabbato: veniet omnis caro ut adoret coram facie mea, dicit Dominus. V, 384.

24. Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur. II, 65, 330, 534, 540.

AUCTORITATES EX JEREMIA

CAPUT I.

5. Antequam exires de vulva, sanctificavi te. VI, 6.

10. Ecce constitui te hodie super gentes et super regna, ut evellas, et destruas, et disperdas, et dissipas, et ædifices, et plantes. III, 293.

CAPUT II.

13. Duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, et foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. II, 423, 428, 532, 561.

18. Qui tibi vis in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam? II, 144.

19. Malum et amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum. II, 420.

20. Confregisti jugum meum, rupisti vincula mea, et dixisti: Non serviam. V, 302.

22. Si laveris te nitro, et multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus. II, 536.

27. Dicentes ligno: Pater meus es tu; et lapidi: Tu me genuisti. V, 3, 636.

28. Ubi sunt dii tui quos fecisti tibi? V, 3.

29. Omnes dereliquisti me. III, 311.

CAPUT III.

1. Tu autem fornicata es cum amatoribus multis. V, 220.

CAPUT IV.

2. Jurabis: Vivit Dominus in veritate, in iudicio et in justitia. IV, 671.

CAPUT VI.

20. Utquid mihi thus de Saba affertis? Holocaustumata vestra non sunt accepta, et victimæ vestræ non plauerunt mihi. V, 380.

CAPUT VII.

26. Pejus operati sunt quam patres eorum. II, 450.

CAPUT VIII.

7. Milvus in cœlo. II, 102.

CAPUT X.

2. Juxta vias gentium nolite discere: et a signis cœli nolite metuere quæ timent Gentes. V, 10.

3. Quia leges populorum vanæ sunt. V, 10.

23. Non est hominis via ejus, nec viri est ut ambulet, et dirigat gressus suos. II, 234.

CAPUT XI.

10. Irritum fecerunt domus Israël et domus Juda pactum meum, quod pepigi cum patribus eorum. V, 383.

19. Non cognovi quia cogitaverunt super me consilia dicentes: Mittamus lignum in panem ejus. V, 511; VI, 394.

CAPUT XII.

15. Cum evulsero eos, convertar et miserebor eorum: et reducam eos, virum ad hæreditatem suam, et virum in terram suam. IV, 632.

16. Et erit: si eruditi didicerint, vias populi mei, ut jurent in nomine meo. IV, 632.

CAPUT XIII.

23. Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas, et vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. I, 290.

CAPUT XIV.

10. Hæc dicit Dominus. V, 36.

CAPUT XV.

1. Si steterit Moyses, et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. IV, 556.

CAPUT XVII.

5. Maledictus homo qui confidit in homine ! I, 406.

9. Pravum est cor omnium et inscrutabile : quis cognoscet illud ? II, 33.

10. Ego Dominus, scrutans cor et probans renes, qui do unicuique juxta viam suam. II, 33.

CAPUT XVIII.

6. Sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea. I, 317 ; II, 123

8. Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum adversus eam : agam et ego pœnitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei. VI, 542.

CAPUT XIX.

11. Hæc dicit Dominus exercituum : Sic conteram populum istum et civitatem istam, sicut conteritur vas figuli quod non-potest ultra instaurari. V, 369, 384.

CAPUT XXII.

18. Hæc dicit Dominus ad Joakim, filium Josiæ, regem Juda : Non plangent eum : III, 527 ; V, 36.

19. Sepultura asini sepelietur, putrefactus et projectus extra portas Jerusalem. III, 527.

30. Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur : nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, et potestatem habeat ultra in Juda. IV, 46 ; V, 374 ; VI, 22.

CAPUT XXIII.

5. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et suscitabo David germen justum : et regnabit rex, et sapiens erit : et faciet judicium et justitiam in terra. V, 364.

6. In diebus illis salvabitur Juda, et Israël habitavit confidenter ; et hoc est nomen quod vocabunt eum : Dominus, justus noster. V, 364.

24. Numquid non cœlum et terram ego impleo ? dicit Dominus. I, 76.

28. Qui habet somnium, narret somnium : et qui habet sermonem meum, loqualur sermonem meum vere : quid paleis ad triticum ? dicit Dominus. VI, 171.

CAPUT XXV.

12. Cumque impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regem Babylonis, et super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum. V, 375.

CAPUT XXIX.

10. Quia hæc dicit Dominus. Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni visitabo vos : et suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum. V, 375.

14. Reducam captivitatem vestram et congregabo vos de universis gentibus et de cunctis locis ad quæ expuli vos, dicit Dominus : et reverti vos faciam de loco, ad quem transmigrare vos feci. V, 383.

CAPUT XXXI.

18. Converte me et convertar. III, 202.

CAPUT I.

7. Viderunt eam hostes, et deriserunt sabbata ejus. IV, 717.

CAPUT III.

6. In tenebrosis collocavit me quasi mortuos tuos semperiternos. II, 66.

31. Ecce dies venient, dicit Dominus : et feriam domui Israël et domui Juda fœdus novum. V, 382.

32. Non secundum pactum quod pepigi cum patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum ut educrem eos de terra Ægypti : pactum, quod irritum fecerunt ; et ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. V, 382.

33. Sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israël post dies illos, dicit Dominus : dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam, et ero eis in Deum, et ipsi mihi erunt in populum. III, 302, 318 ; V, 382.

34. Et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum, dicens : Cognosce Dominum ; omnes enim me cognoscent, a minimo eorum usque ad maximum. II, 75 ; III, 302, 318.

40. Non evellatur, et non destruetur ultra in perpetuum. V, 384.

CAPUT XXXII.

18. Fortissime, magne, et potens, Dominus exercituum nomen tibi. I, 144.

19. Magnus consilio, et incomprehensibilis cogitatu. I, 131.

40. Timorem meum dabo in corde eorum, ut a me non recedant. III, 153.

CAPUT XXXIII.

17. Hæc dicit Dominus : Non interibit de David vir, qui sedeat super thronum domus Israël. V, 381.

18. Et de sacerdotibus et de levitis non interibit vir a facie mea, qui offerat holocaustomata, et incendat sacrificium, et cædat victimas omnibus diebus. V, 381.

22. Sicuti enumerari non possunt stellæ cœli et metiri arena maris : sic multiplicabo semen servi mei et levitas ministros meos. V, 381.

CAPUT XXXVI.

18. Dixit autem eis Baruch : Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos, et ego scribebam in volumine atramento. III, 272.

CAPUT XLVIII.

24. Super Carioth. VI, 66.

46. Væ tibi, Moab ! periisti popule Chamos : quia comprehensi sunt filii tui et filiæ tuæ in captivitatem. V, 385.

47. Et convertam captivitatem Moab in novissimis diebus, ait Dominus. V, 385, 386.

CAPUT XLIX.

2. Ecce dies veniunt, dicit Dominus : et auditum faciam super Rabath filiorum Ammon fremitum prælii. V, 385, 386.

6. Et post hæc reverti faciam captivos filiorum Ammon, dicit Dominus. V, 385, 386.

CAPUT LI.

9. Curavimus Babylonem, et non est sanata : derelinquamus eam. I, 297.

AUCTORITATES EX THRENIS

CAPUT I.

7. Viderunt eam hostes, et deriserunt sabbata ejus. IV, 717.

CAPUT III.

6. In tenebrosis collocavit me quasi mortuos tuos semperiternos. II, 66.

CAPUT IV.

4. Parvuli petierunt panem et non erat qui frangeret eis. VI, 408.

30. Dabit percutienti se maxillam, et saturabitur opprobriis. V, 379.

6. Major effecta est iniquitas filiae populi mei peccato Sodomorum. II, 450.

CAPUT V.

7. Patres nostri peccaverunt, et nos iniquitates eorum portavimus. V, 589

21. Converte nos, Domine, ad te, et convertemur, III, 102; VII, 39.

AUCTORITATES EX BARUCH PROPHETA

CAPUT II.

34. Et revocabo illos in terram quam juravi patribus eorum Abraham, Isaac et Jacob, et dominabuntur ejus. V, 775.

35. Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum, et ipsi mihi erunt in populum. V, 382.

CAPUT III.

36. Hic est Deus noster, et non æstimabitur alius adversus eum. I, 446; V, 364, 409.

37. Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, et tradidit

illam Jacob puero suo, et Israël dilecto suo. V, 364.

38. Post hæc in terris visus est, et cum hominibus conversatus est I, 446; V, 364.

CAPUT VI.

3. Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos et argenteos, et lapideos et ligneos in humeris portari, ostentantes metum gentibus. V, 636.

11. Hi autem non liberantur ab ærugine et tineæ. V, 636.

14. Unde vobis notum sit quia non sunt dii. V, 636.

15. Non ergo timueritis eos. V, 636.

AUCTORITATES EX EZECHIELE PROPHETA

CAPUT X.

1. Super caput Cherubim. II, 77.

CAPUT XI.

19. Auferam cor lapideum de carne eorum. I, 307; III, 144.

CAPUT XIV.

4. Homo de domo Israël, qui posuerit immunditias suas in corde suo. II, 526.

9. Propheta cum erraverit, et locutus fuerit verbum: ego Dominus decepi prophetam illum. II, 526.

CAPUT XVI.

3. Jerusalem. V, 385.

55. Soror tua Sodoma et filiae ejus revertentur ad antiquitatem suam: et Samaria et filiae ejus revertentur ad antiquitatem suam: et tu et filiae tuæ revertemini ad antiquitatem vestram. V, 385.

60. Recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescentiæ tuæ: et suscitabo tibi pactum sempiternum. V, 385

CAPUT XVIII.

2. Patres comederunt uvam accerbam, et dentes filiorum obstupescunt. V, 589.

4. Ecce omnes animæ meæ sunt; ut anima patris, ita et anima filii mea est: anima quæ peccaverit ipsa morietur. V, 589.

8. Ad usuram non commodaverit, et amplius non acceperit. IV, 466.

13. Ad usuram dantem et amplius accipientem: numquid vivet? non vivet, morte morietur. IV, 466.

20. Anima quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, et pater non portabit iniquitatem filii. II, 498, 500, 538, 552; VI, 312.

21. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis... vita vivet. VI, 287; VII, 45.

22. Omnium iniquitatem ejus non recordabor. I, 430; VII, 46, 58.

23. Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, et non ut convertatur a viis suis, et vivat? I, 286.

24. Si averterit se justus a justitia sua et fecerit iniquitatem, omnes justitiæ ejus quas fecerat non recordabuntur. In prævaricatione qua prævaricatus est, et in peccato suo, quod peccavit, in ipsis morietur. III, 191, 203; VII, 58.

26. Cum averterit se justus a justitia sua et fecerit iniquitatem, morietur in eis. III, 480.

30. Convertimini, et agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, et non erit vobis in ruinam iniquitas. III, 81; VI, 287; VII, 53.

CAPUT XX.

25. Ego dedi eis præcepta non bona. II, 312.

CAPUT XXII.

12. Usuram et superabundantiam accepisti, et avare proximos tuos calumniabaris. IV, 469.

27. Principes ejus in medio illius, quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem. IV, 325.

CAPUT XXIV.

13. Mundare te volui, et non es mundata. I, 253.

CAPUT XXVIII.

2. Elevatum est cor tuum et dixisti: Deus ego sum. II, 56; V, 144.

12. Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, et perfectus decore. II, 25.

13. In deliciis Paradisi Dei fuisti, in die qua conditus es. II, 4, 25, 58

14. Tu Cherub extensus, et protegens, et posui te in monte sancto Dei. II, 4, 26.

15. Perfectus in viis tuis, a die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te. II, 4, 42, 48, 58.

16. Et ejeci te de monte Dei et perdi te, o Cherub protegens. II, 4.

17. Elevatum est cor tuum in decore tuo. II, 53.

CAPUT XXIX.

19. Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in terra Ægypti: III, 82.

20. Dedi ei terram Ægypti, pro eo quod laboraverit, ait Dominus Deus. III, 82.

CAPUT XXX.

13. Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam simulacra, et cessare faciam idola de Memphis. V, 380.

CAPUT XXXIII.

11. Vivo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, et vivat. Convertimini, convertimini. I, 256, 289, 405, 421; VII, 184.

12. Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit. I, 430; VII, 57.

14. Si... egerit pœnitentiam. IV, 107.

15. Et pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, vita vivet et non morietur. IV, 107.

CAPUT XXXIV.

12. Sicut visitat pastor gregem suum, in die quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum, sic visitabo

oves meas et liberabo eas de omnibus locis in quibus dispersæ fuerunt in die nubis et caliginis V, 384.

13. Et educam eas de populis, et congregabo de terris, et inducam eas in terram suam: et pascam eas. V, 384.

14. Et in montibus excelsis Israël erunt pascua eorum. V, 384.

CAPUT XXXVI.

25. Effundam super vos aquam mundam et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. III, 114, 172, VI, 263, 266, 268, 331.

26. Dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri et auferam a vobis cor lapideum de carne vestra, et dabo vobis cor carneum. I, 307; III, 114, 144.

27. Faciam ut in præceptis meis ambuletis. I, 307, 410; III, 144.

CAPUT XLIV.

2. Porta hæc clausa erit; non aperietur, et vir non transibit per eam; quia Dominus Deus Israël ingressus est per eam, eritque clausa. VI, 8.

AUCTORITATES EX DANIELE PROPHETA

CAPUT II.

44. Suscitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur. III, 306.

CAPUT III.

35. Neque auferas misericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum tuum, et Isaac servum tuum, et Israël sanctum tuum. IV, 549.

CAPUT IV.

24. Rex, consilium meum placeat tibi; peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum; forsitan ignoscet delictis tuis. III, 81, 82, 191, 528, 529; VI, 218.

CAPUT VII.

9. Aspiciebam donec throni positi sunt, et Antiquus dierum sedit: vestimentum ejus candidum quasi nix, et capilli capitis ejus quasi lana munda. V, 420.

10. Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei. II, 5, 78.

14. Dedit ei potestatem, et honorem, et regnum; et omnes populi, tribus et linguae ipsi servient: potestas ejus potestas æterna quæ non auferetur: et regnum ejus, quod non corrumpetur. V, 385.

CAPUT VIII.

16. Gabriel, fac intelligere istam visionem. II, 2, 68.

CAPUT IX.

17. Ostende faciem tuam super sanctuarium tuum, quod desertum est. II, 474.

24. Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, et super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna, et impleatur visio et prophetia, et ungatur Sanctus sanctorum. V, 369, 370.

25. Scito ergo et animadverte: ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem, usque ad Christum ducem

hebdomades septem et hebdomades sexaginta duæ erunt, et rursum ædificabitur platea, et muri in angustia temporum. V, 369, 370, 372.

26. Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: et non erit ejus populus, qui eum negaturus est. Et civitatem et sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: et finis ejus vastitas, et post finem belli statuta desolatio. V, 369, 380, 384.

27. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una: et in dimidio hebdomadis deficiet hostia et sacrificium: et erit in templo abominatio desolationis: et usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio. III, 224, 313; V, 369, 380, 384.

CAPUT X.

11. Nunc enim missus sum ad te. IV, 550; V, 398.

13. Restitit mihi viginti et uno diebus. Et ecce Michael, unus de principibus primis, venit in adjutorium meum. IV, 556.

19. Et dixit: Noli timere, vir desideriorum: pax tibi: confortare, et esto robustus. IV, 602.

CAPUT XII.

2. Et multi de his qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt. I, 268.

3. Qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. II, 197.

11. A tempore eum ablatum fuerit iuge sacrificium, et posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. III, 313.

CAPUT XIII.

23. Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Dei. II, 365.

CAPUT XIV.

4. Quia non colo idola manu facta, sed viventem Deum. V, 636.

5. Et dixit rex ad eum: Non videtur tibi esse Bel vivens Deus? An non vides quanta comedat et bibat quotidie? V, 636.

6. Et ait Daniel arridens: Ne erres, rex: iste enim intrinsecus luteus est, et forinsecus æreus, neque comedit aliquando. V, 636.

AUCTORITATES EX OSEA PROPHETA

CAPUT I.

2. Vade, sume tibi uxorem fornicationum, et fac tibi filios fornicationum III, 283; V, 237.

7. Domui Juda miserebor, et salvabo eos in Domino Deo suo; et non salvabo eos in arcu, et gladio, et in bello, et in equis, et in equitibus. V, 385.

CAPUT II.

4. Et filiorum illius non miserebor quoniam filii fornicationum sunt. V, 237.

5. Quia fornicata est mater eorum. V, 237

14. Ducam eam in solitudinem: et loquar ad cor ejus. V, 337.

19. Sponsabo te mihi in sempiternum: et sponsabo te mihi in justitia, et iudicio, et in misericordia et in miserationibus. III, 31, 309.

20. Et sponsabo te mihi in fide. III, 31.

CAPUT III.

4. Dies multos sedebunt filii Israël sine rege, sine principe, sine sacrificio, sine altari, sine ephod, et sine theraphim. V, 365, 382, 384.

5. Et post hæc revertentur filii Israël, et quærent Dominum Deum suum: et pavebunt ad Dominum et ad bonum ejus, in novissimo dierum V, 384.

CAPUT IV.

6. Conticuit populus meus, eo quod non habuerit scientiam; quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi; et oblita es legis Dei tui, obliviscar filiorum tuorum et ego. V, 381.

8. Peccata populi mei comedent. II, 418; V, 535.

CAPUT VI.

3. In die tertia suscitabit nos. IV, 595.

6. Misericordiam volui, et non sacrificium. IV, 606.

7. Ipsi sicut Adam transgressi sunt pactum; ibi prævaricati sunt in me. II, 505; V, 383.

CAPUT IX.

10. Facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt. II, 423, 428, 526.

14. Da eis vulvam sine liberis. VI, 11.

CAPUT XI.

1. Ex Ægypto vocavi filium meum. VI, 41.

CAPUT XIII.

9. Perditio tua, Israël: tantummodo in me auxilium tuum. I, 319, 337, 421.

14. Ero mors tua, o mors. I, 273; VI, 75.

CAPUT XIV.

3. Omnem aufer iniquitatem. III, 171.

AUCTORITATES EX JOELE PROPHETA

CAPUT I.

20. Area sitiens imbrem. V, 378.

CAPUT II.

12. Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejuniis, et in fletu, et in planctu. V, 159; VII, 35, 57, 66, 218, 232.

13. Et scindite corda vestra, et non vestimenta vestra. Benignus et misericors est, patiens et multæ mise-

ricordiæ et præstabilis super malitia. VII, 35, 42, 94, 232.

25. Reddam vobis annos quos comedit locusta, bruchus et rubigo. VII, 57.

28. Effundam spiritum meum super omnem carnem: et prophetabunt filii vestri. I, 467; V, 379; VI, 349.

32. Omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit. VII, 93.

AUCTORITATES EX AMOS PROPHETA

CAPUT II.

2. Devorabit ædes Carioth. IV, 566.

6. Super tribus sceleribus Israël, super quatuor non convertam enim: pro eo quod vendiderit pro argento justum, et pauperem pro calceamentis. VI, 59; VII, 13.

CAPUT IV.

13. Creans ventum. I, 466.

CAPUT V.

1. Audite verbum istud quod ego levo super vos planctum. Domus Israël cecidit, et non adjiciet ut resurgat. V, 384.

2. Virgo Israël projecta est in terram suam, non est qui suscitet eam. V, 384.

21. Odi et projecit festivitates vestras. V, 380.

CAPUT VI.

14. Qui lætamini in nihilo. II, 420.

CAPUT VII.

14. Responditque Amos, et dixit ad Amasiam: Non sum propheta et non sum filius prophetae: sed armentarius ego sum vellicans sycomoros. V, 35.

15. Et tulit me Dominus cum sequeretur gregem: et dixit ad me: Vade propheta ad populum meum Israël. V, 35.

CAPUT VIII.

6. Possideamus pauperes pro calceamentis. VI, 59.

9. Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet sol in meridie, et tenebrescere faciam terram in die luminis. V, 379.

CAPUT IX.

11. In die illa suscitabo tabernaculum David quod cecidit: et reedificabo illud, sicut in diebus antiquis. V, 383.

14. Convertam captivitatem populi mei Israël : et ædificabunt civitates desertas et inhabitabunt : et plantabunt vineas et bibent vinum earum : et facient hortos et comedent fructus eorum. V, 383.

15. Et plantabo eos super humum suam : et non evellam eos ultra de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus. V, 383.

AUCTORITATES EX JONA PROPHETA

CAPUT I.

7. Venite, et mittamus sortes, et sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes : et cecidit sors super Jonam. V, 13.

CAPUT III.

4. Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur. I, 186; V, 33, 37.

7. Homines, et jumenta et boves, et pecora non gustent quidquam; nec pascantur, et aquam non bibant! V, 176.

AUCTORITATES EX MICHÆA PROPHETA

CAPUT II.

11. Utinam non essem vir habens spiritum, et mendacium potius loquerer! V, 28.

CAPUT IV.

1. In novissimo dierum, erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, et sublimis super colles: et fluent ad eum populi. III, 309

2. Et properabunt gentes mul'æ et dicent : Venite, ascendamus ad montem Domini : de Sion egredietur lex, et verbum Domini de Jerusalem. V, 335.

5. Nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum et ultra. III, 309.

CAPUT V.

2 *Et tu Bethlehem* Ephrata, parvulus es in millibus Juda : ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israël, et egressus ejus ab initio a diebus æternitatis. III, 224 ; V, 365, 368, 409 ; VI, 27.

CAPUT VI.

7. Numquid placari potest Dominus in millibus arietum? V, 380.

CAPUT VII.

18. Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem? III, 172.

AUCTORITATES EX HARACUC PROPHETA

CAPUT II.

3. Quia veniens veniet, et non tardabit. V, 366.

CAPUT III.

2. Domine, opus tuum, in medio annorum vivifica il-
lud. V, 45t.

6. Stetit et mensus est terram, aspexit et dissolvit gentes : et contriti sunt montes sæculi ab itineribus æternitatis ejus. V, 385.

AUCTORITATES EX SOPHONIA PROPHETA

CAPUT III

8. Expecta me, dicit Dominus in die resurrectionis meæ in futurum. VI, 77.

AUCTORITATES EX AGGÆO PROPHETA

CAPUT II.

7. Adhuc unum modicum est, et ego commovebo cœlum, et terram, et mare, et aridam. V, 37t.

8. Et movebo omnes gentes, *et veniet Desideratus* cunctis gentibus : et implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. V, 366, 371.

10. Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quam primæ, dicit Dominus exercituum : et in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum. III, 224 ; V, 374.

14. Si tetigerit pollutus in anima. VI, 171.

AUCTORITATES EX ZACHARIA PROPHETA

CAPUT I.

3. Convertimini ad me, ait Dominus exercituum : et convertar ad vos. III, 104, 165, 202.

12. Domine exercituum, usquequo tu non misereberis Jerusalem et urbium Juda? II, 72.

CAPUT II.

3. Et ecce angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, et angelus alius egrediebatur in occursum ejus. VI, 29.

CAPUT V.

3. Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut tibi scriptum est, judicabitur. IV, 274.

CAPUT IX.

9. Exulta satis, filia Sion, jubila, filia Jerusalem; *Ecce Rex tuus* veniet tibi justus et salvator: ipse pauper, et ascendens super asinam, et super pullum filium asinæ. III, 278; IV, 45.

11. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vi-
ctos tuos de lacu, in quo non est aqua. VI, 75, 76.

CAPUT XI.

12. Et appenderunt mercedem meam triginta argen-
teos. III, 224; V, 379.

13. Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statua-
rium, decorum pretium quo appretiatum sum ab eis. V,
379.

CAPUT XII.

1. Fingens spiritum hominis in eo II, 112.

CAPUT XIII.

1. In die illa erit fons patens domui David, et habitan-
tibus Jerusalem in ablutionem peccatoris, et mens-
trualæ. II, 526; VI, 266.

2. Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum: dis-
perdam nomina idolorum de terra, et non memorabi-
tur ultra: et pseudo-prophetas, et spiritum immundum
auferam de terra. V, 380; VI, 55

7. Percute pastorem et dispergentur oves. III, 273.

AUCTORITATES EX MALACHIA PROPHETA

CAPUT I.

2. Nonne frater erat Esaü Jacob, dicit Dominus, et
dilexi Jacob: I, 373.

3. Esaü autem odio habui? I, 373.

10. Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus
exercituum, et munus non suscipiam de manu vestra.
V, 381; VI, 532.

11. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum
est nomen meum in gentibus; et in omni loco sacrificat-
ur, et offertur homini meo oblatio munda: quia ma-
gnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus
exercituum. V, 381; VI, 532.

CAPUT II.

16. Cum odio habueris, dimitte, dicit Dominus, Deus
Israël; operiet autem iniquitas vestimentum ejus. VII,
453.

CAPUT III.

1. Ecce ego mitto Angelum meum, et præparabit
viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum
suum Dominator quem vos quæritis, et Angelus testa-
menti quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exer-
citus. III, 224; V, 371.

6. Ego Dominus, et non mutor. I, 86.

CAPUT IV.

4. Mementote legis Moysi servi mei, quam mandavi ei
in Horeb ad omnem Israël præcepta, et judicia. V, 382.

5. Ecce ego mittam vobis El am prophetam, antequam
veniat dies Domini magnus et terribilis. V, 382.

6. Et convertet cor patrum ad filios, et cor filiorum ad
patres eorum: ne forte veniam et percutiam terram
anathemate. V, 382.

AUCTORITATES EX LIBRO I MACHABÆORUM

CAPUT II.

1. Mathathias filius Joannis, filii Simeonis, sacerdos ex
filiis Joarib. V, 375.

41. Cogitaverunt in die illa, dicentes: Omnis homo
quicumque venerit ad nos in bello in die sabbatorum,
pugnemus adversus eum. III, 559.

46. Circumciderunt pueros incircumcisos, quotquot
invenerunt in finibus Israël, et in fortitudine. VI, 320.

54. Phinees, pater noster, zelando zelum Dei, accepit
testamentum sacerdotii æterni. V, 375.

CAPUT IV.

45. Incidit illis consilium bonum. II, 269.

CAPUT V.

3. Et debellabat Judas filios Esaü. V, 375.

63. Et viri Juda magnificati sunt valde in conspectu
omnis Israël, et gentium omnium, ubi audiebatur nomen
eorum. V, 375.

65. Et exivit Judas et fratres ejus, et expugnabant
filios Esaü in terra quæ ad Austrum est, etc. V, 375.

CAPUT XIV.

30. Appositus est ad populum suum: VI, 339.

CAPUT XVI.

16. Cum inebriatus esset Simon, et filii ejus. V, 218.

AUCTORITATES EX LIBRO II MACHABÆORUM

CAPUT I.

24. Deus omnium creator. I, 89.

25. Solus præstans, solus justus, solus omnipotens, et
æternus. I, 89.

CAPUT VI.

20. Destinavit non admittere illicita propter vitæ amo-
rem. I, 373.

BILL. T. VII. TAB.

CAPUT VII.

28. Peto, nate, ut aspicias ad cælum et terram, et ad
omnia quæ in eis sunt; et intelligas, quia ex nihilo fe-
cit illa Deus, et hominum genus. II, 89.

CAPUT IX.

13. Orabat scelestus Dominum a quo non esset mise-
ricordiam consecuturus. I, 298; VII, 13.

CAPUT XII.

44. Nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur, et vanum orare pro mortuis II, 187.

46. Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur. II, 109, 187; IV, 560.

AUCTORITATES EX EVANGELIO SECUNDUM MATTHÆUM

CAPUT I.

1. Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham. V, 467; VI, 18.

8. Joram genuit Osiam. VI, 21.

11. Josias autem genuit Jechoniam, et fratres ejus in transmigratione Babylōnis V, 374; VI, 19, 22.

12. Et post transmigrationem Babylonis, Jechonias genuit Salathiel, Salathiel autem genuit Zorobabel. V, 374; VI, 19, 22.

16. Jacob genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus. V, 468; VI, 19; VII, 421.

18. Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto. V, 378; VI, 9, 12, 13; VII, 391, 421, 422.

19. Joseph autem, vir ejus, cum esset justus, et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. VI, 12, 13; VII, 421, 422.

20. Ille autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam; quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. V, 452; VI, 12, 13, 313, 314; VII, 421.

21. Pariet autem filium; et vocabis nomen ejus *Jesum*; ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. VI, 12, 565.

22. Hoc autem totum factum est ut adimpleretur quod dictum est a Domino per prophetam dicentem: V, 378; VI, 8.

23. Ecce virgo in utero habebit, et pariet filium. V, 378; VI, 8.

24. Exsurgens autem Joseph a somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, et accepit conjugem suam. VI, 8, 12, 13.

25. Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. V, 339, 401; VI, 9.

CAPUT II.

1. Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda, ecce Magi ab oriente venerunt Jerosolymam. V, 378; VI, 32, 314.

2. Dicentes: ubi est qui natus est rex Judæorum? vidimus enim stellam ejus in oriente. VI, 31, 32, 314.

6. Et tu Bethlehem, terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda. VI, 27.

7. Herodes, clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis. VI, 33.

8. Et mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, et interrogate diligenter de Puero; et cum inveneritis, renuntiate mihi. VI, 31.

9. Et ecce stella quam viderant in oriente antecedeat eos, usque dum veniens staret supra ubi erat Puer. VI, 31.

11. Et procidentes adoraverunt eum. VI, 34.

13. Qui cum recessissent, ecce Angelus apparuit in somnis Joseph, dicens: Surge et accipe puerum et ma-

trem ejus, et fuge in Ægyptum, et esto ibi usque dum dicam tibi. VI, 32, 42.

15. Et erat ibi usque ad obitum Herodis, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per prophetam dicentem Ex Ægypto vocavi filium meum. VI, 41.

16. Herodes... mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, et in omnibus finibus ejus a bimatu et intra, secundum tempus quod exquisierat a Magis. VI, 27, 33.

19. Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph in Ægypto. VI, 41.

20. Dicens: Surge et accipe puerum et matrem ejus, et vade in terram Israël; defuncti sunt enim, qui quærebant animam pueri. VI, 41, 63.

21. Qui consurgens, accepit puerum, et matrem ejus, et venit in terram Israël. VI, 41.

22. Audiens autem quod Archelaüs regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illo ire: et admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ. VI, 41.

CAPUT III.

2. Pœnitentiam agite. VII, 36, 218.

10. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur. III, 38.

11. Qui autem post me venturus est, fortior me est: ipse vos baptizabit in spiritu sancto et igni. VI, 136, 255, 266, 286.

12. Permundabit aream suam: et congregabit triticum suum in horreum; paleas autem comburet igni inextinguibili. II, 543, 544.

14. Ego a te debeo baptizari. VI, 45, 259.

15. Respondens Jesus, dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem justitiam. VI, 45, 259.

16. Baptizatus autem Jesus, confestim ascendit de aqua, et ecce aperti sunt ei cœli: et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam. VI, 39, 46.

17. Et ecce vox de cœlis dicens: Ille est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui I, 444; III, 273.

CAPUT IV.

1. Tunc Jesus ductus est in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo. VI, 50.

2. Et cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esuriit. VI, 51.

3. Et accedens tentator. VI, 51.

5. Tunc assumpsit eum Diabolus in sanctam civitatem et statuit eum super pinnaculum templi. VI, 51.

10. Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies. V, 639.

11. Angeli accesserunt, et ministrabant ei. II, 19, 21.

CAPUT V.

3. Beati pauperes spiritu. II, 408.

6. Beati qui esuriunt, et sitiunt justitiam. IV, 81; V, 150.

8. Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt. II, 168, 175.

10. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam : quoniam ipsorum est regnum cœlorum. III, 193 ; V, 131, 134, 150.
11. Beati estis cum maledixerint vobis, et dixerint omne malum adversum vos, mentientes, propter me. IV, 236, 237, 335.
12. Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. I, 126 ; III, 193, 500 ; IV, 236, 335.
14. Non potest civitas abscondi supra montem posita. III, 302.
16. Sic luceat lux vestra coram hominibus : ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. III, 182, 515.
17. Nolite putare quoniam veni solvere Legem. Non veni solvere, sed adimplere. II, 521, VI, 260.
19. Qui solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. II, 551.
20. Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum cœlorum. III, 182 ; IV, 81, 598.
21. Non occides. IV, 211.
22. Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui dixerit fratri suo, Raca, reus erit concilio : qui autem dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehennæ ignis. II, 418, 529, 544 ; IV, 334, 336 ; V, 297.
23. Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, III, 488 ; IV, 336.
25. Relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo ; et tunc veniens offeres munus tuum. III, 488 ; IV, 336.
28. Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. II, 321, 323, 418.
29. Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, et projice abs te : expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. III, 285 ; VII, 169.
32. Qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari. V, 115, 235 ; VII, 446.
33. Audistis quia dictum est antiquis : Non perjurabis ; reddes autem Domino juramenta tua. IV, 668, 674.
34. Ego autem dico vobis non jurare omnino, neque per cœlum, quia thronus Dei est : IV, 664, 668.
35. Neque per terram, quia scabellum est pedum ejus ; neque per Jerosolymam, quia civitas est magni Regis. IV, 664, 668.
36. Neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum. IV, 668.
37. Sit autem sermo vester : Est, est : Non, non ; quod autem his abundantius est, a malo est. IV, 668 ; V, 32, 39.
39. Ego autem dico vobis, non resistere malo ; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi et alteram. III, 552 ; IV, 226, 334.
40. Et ei qui tecum vult in iudicio contendere, et tunica tuam tollere, dimitte ei et pallium. IV, 96, 233.
43. Audistis quia dictum est : Diliges proximum tuum et odio habebis inimicum tuum. III, 485.

44. Ego autem dico vobis : Diligite inimicos vestros ; benefacite his qui oderunt vos ; orate pro persequentibus et calumniantibus vos. I, 419 ; III, 118, 484 ; IV, 559.

45. Ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est ; qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos. I, 419 ; III, 484, 485.

46. Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis ? III, 502.

48. Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater vester cœlestis perfectus est. I, 451 ; III, 97, 485, 493.

CAPUT VI.

1. Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis ; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cœlis est. II, 295.

2. Receperunt mercedem suam. II, 300.

5. Cum oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus : amen dico vobis, receperunt mercedem suam. IV, 690.

6. Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito. IV, 563, 691.

7. Orantes autem, nolite multum loqui, sicut ethnici ; putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. IV, 561.

9. Sic ergo vos orabitis : Pater noster qui es in cœlis : sanctificetur nomen tuum. IV, 558.

10. Adveniat regnum tuum : fiat voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra. I, 251 ; IV, 558.

11. Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie. IV, 558, 585.

12. Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. III, 550 ; IV, 558 ; V, 397 ; VI, 7 ; VII, 34.

13. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo ; amen. IV, 558.

14. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum : dimittet et vobis Pater vester cœlestis delicta vestra. IV, 107 ; V, 120.

15. Si autem non dimiseritis hominibus : nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. III, 484.

22. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit ; II, 295.

23. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. II, 295, 298.

24. Nemo potest duobus dominis servire... Non potestis Deo servire et mammonæ. II, 160 ; III, 532 ; V, 128.

25. Ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis. V, 333, 336.

33. Quærite primum regnum Dei. IV, 557.

CAPUT VII.

1. Nolite judicare, ut non judicemini. IV, 96, 98, 103.

5. Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui. III, 542.

6. Nolite dare sanctum canibus : nec mittatis margaritas ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis III, 283, 287.

7. Petite, et dabitur vobis. IV, 548.

8. Omnis qui petit, accipit. VII, 93.

14. Quam angusta porta, et arcta via est, quæ ducit ad vitam I II, 363.

16. A fructibus eorum cognoscetis eos. VII, 66, 170.

18. Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere. II, 305; III, 81, 83; IV, 669; VI, 171.

19. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur. III, 182.

22. In nomine tuo virtutes multas fecimus? II, 398.

CAPUT VIII.

2. Domine, si vis, potes me mundare. V, 530.

8. Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum. VI, 500.

10. Audiens Jesus miratus est. V, 543.

17. Ipse infirmitates nostras accepit: et ægrotationes nostras ipse portavit. V, 582.

20. Vulpes foveas habent et volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. IV, 15; VI, 50.

CAPUT IX.

2. Videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua. III, 181.

4. Cum vidisset Jesus cogitationes eorum dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris? II, 327.

10. Factum est, discumbente eo in domo, multi publicani et peccatores venientes, discumbebant cum Jesu et discipulis ejus. II, 526.

12. Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. V, 390, 496, 497.

13. Non enim veni vocare justos, sed peccatores. V, 390, 496, 497.

22. Confide, filia, fides tua te salvam fecit. III, 181.

CAPUT X.

4. Iscariotes. VI, 60.

8. Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos munda, dæmones ejicite; gratis accepistis, gratis date. V, 54, 64, 383; VII, 291.

9. Nolite possidere aurum neque argentum. VI, 49.

10. Dignus est operarius cibo suo. V, 71.

16. Mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. I, 147, 451; III, 581; V, 386.

17. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos. III, 245.

18. Et ad præsides, et ad reges ducemini propter me in testimonium illis et gentibus. III, 245.

19. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. III, 244.

20. Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. I, 552.

23. Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. III, 244.

28. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timeate eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam. II, 109; III, 153, 455; V, 150; VI, 410; VII, 77, 78.

32. Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus,

confitebor et ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est. III, 244; V, 136; VI, 290, 291.

33. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est. III, 242; V, 3.

37. Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. II, 561; III, 489.

39. Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. VI, 290, 291.

CAPUT XI.

3. Tu es qui venturus es, an alium expectamus? V, 366.

11. Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista; qui autem minor est in regno cœlorum, major est illo. II, 1, 171; III, 100.

12. Regnum cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. VII, 232.

18. Venit Joannes neque manducans neque bibens. VI, 49.

19. Venit Filius hominis manducans et bibens. VI, 49.

21. Væ tibi, Corozain, væ tibi, Bethsaida; quia si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere pœnitentiam egissent. I, 185, 196, 221, 318.

23. Si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem. I, 185; II, 149.

27. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et nemo novit Filium nisi Pater; neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare? I, 190, 471, 540, 552; III, 78; V, 526.

28. Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis. I, 286.

30. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve. II, 364, 580.

CAPUT XII.

5. Sacerdotes in templo sabbatum violant, et sine crimine sunt. IV, 697.

10. Si licet sabbatis curare? ut accusarent eum. IV, 703.

11. Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo qui habeat ovem unam, et si ceciderit hæc sabbatis in foveam, nonne tenebit et levabit eam? IV, 703.

12. Quanto magis melior est homo ove? itaque licet sabbatis benefacere. IV, 703.

25. Jesus autem sciens cogitationes eorum. II, 33.

30. Qui non congregat mecum, spargit. III, 377.

31. Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus; spiritus autem blasphemiae non remittetur. VII, 14.

32. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. I, 448; VII, 14.

34. Ex abundantia enim cordis os loquitur. V, 233.

36. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. II, 309.

37. Ex verbis enim tuis iustificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis. II, 309.

40. Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, et tri-

bus noctibus; sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, et tribus noctibus. VI, 74.

47. Ecce mater tua, et fratres tui foris stant, quærentes te. III, 497; VI, 6.

48. Quæ est mater mea, et qui sunt fratres mei? V, 468.

49. Et extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, et fratres mei. V, 468.

50. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, et soror, et mater est. III, 497; V, 468.

CAPUT XIII.

3. Exiit qui seminat, seminare. III, 286.

17. Amen dico vobis, quia multi prophetæ et justi cupierunt videre quæ vos videtis, et non viderunt. I, 474.

24. Simile factum est regnum cœlorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo. II, 543.

30. Sinite utraque crescere usque ad messem. Colligite primum zizania, et alligate ea in fasciculos ad comburendum. II, 543.

38. Ager autem est mundus. II, 543.

41. Mittet Filius hominis angelos suos. II, 78.

42. Mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus et stridor dentium. II, 544.

44. Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro; quem qui invenit homo, abscondit, et præ gaudio illius vadit, et vendit omnia quæ habet, et emit agrum illum. III, 56.

48. Elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. II, 543.

49. Sic erit in consummatione sæculi: exhibunt angeli, et separabunt malos de medio iustorum. II, 543.

50. Et mittent eos in caminum ignis. II, 543.

54. Unde huic sapientia hæc, et virtutes? VI, 7.

55. Nonne hic est fabri filius? nonne mater ejus dicitur Maria? VI, 7.

56. Unde ergo huic omnia ista? VI, 7.

CAPUT XV.

3. Vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? III, 291.

6. Irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram? III, 291.

9. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas et mandata hominum. II, 580.

11. Non quod intrat in os coinquinat hominem. V, 162, 181.

14. Sinite illos: cæci sunt, et duces cæcorum. III, 569.

24. Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israël. V, 380; VI, 52.

26. Non est bonum sumere panem filiorum, et dare canibus. V, 380; VI, 52.

CAPUT XVI.

2. Fac' o vespere dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim cœlum. II, 78.

3. Et mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum. II, 78.

15. Dicit illis Jesus: Vos autem quem me esse dicitis? III, 349.

16. Respondens Simon Petrus, dixit: Tu es Christus, Filius Dei vivi. III, 349.

17. Respondens autem Jesus, dixit ei: Beatus es, Simon Bar-Jona: quia caro et sanguis non revelavit tibi,

sed Pater meus, qui in cœlis est. I, 471; III, 78, 345, 347, 349, 373.

18. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. II, 579; III, 211, 309, 311, 322, 345, 347, 348, 351, 373, 374, 377, 383, 427, 430; VII, 361.

19. Et tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis. II, 579, 594, 619; III, 345, 347, 350, 373; IV, 640, 653; VI, 116; VII, 11, 26, 28, 104, 107, 272, 274, 280, 286, 287.

22. Assumens eum Petrus. VI, 51.

24. Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. III, 489.

26. Quam dabit homo commutationem pro anima sua? V, 241.

CAPUT XVII.

1. Assumit Jesus Petrum, etc. VI, 51.

2. Et resplenduit facies ejus sicut sol: vestimenta ejus facta sunt alba sicut nix. VI, 55.

4. Bonum est nos hic esse. I, 102.

5. Hic est Filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. V, 474, 621.

18. Quare nos non potuimus ejicere illum? III, 226.

20. Hoc genus dæmoniorum non ejicitur nisi per orationem et jejunium. IV, 548.

24. Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ a quibus accipiunt tributum vel censum? a filiis suis, an ab alienis? II, 635.

25. Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Jesus: Ergo liberi sunt filii. II, 635.

26. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, et mitte hamum: et eum piscem qui primus ascenderit tolle; et aperto ore ejus, invenies staterem; illum sumens, da eis pro me et te. II, 634, 635.

CAPUT XVIII.

5. Qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit. III, 199.

7. Necesse est ut veniant scandala. III, 566.

8. Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscide eum, et projice abs te. IV, 244; VII, 451.

9. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice abs te; bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. V, 241.

10. Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei. II, 2.

15. Si peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. III, 484, 536, 537, 542, 543; VII, 17.

16. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. III, 543.

17. Quod si non audierit eos, dic ecclesiæ. Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. II, 619; III, 301, 310, 427, 536, 543; V, 180; VII, 18, 245, 250.

18. Quæcumque alligaveritis super terram erunt ligata et in cœlo: et quæcumque solveritis super terram, erunt

soluta et in cœlo. III, 349; IV, 640, 653; VII, 8, 11, 16, 17, 18, 25, 26, 29, 33, 104, 107, 108,

20. Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. III, 423, 427; IV, 593

21. Domine, quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei? Usque septies? III, 536; VII, 34.

22. Dicit illi Jesus: Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies. V, 371; VII, 34, 172.

35. Sic et Pater cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris. VII, 54.

CAPUT XIX.

4. Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculinum et foeminam fecit eos? et dixit: VII, 439.

5. Propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ et erunt duo in carne una. V, 252; VII, 439, 442.

6. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit homo non separet. I, 4; III, 416; V, 252; VII, 380, 383, 439, 442, 448.

9. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur. VII, 439, 446.

12. Sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum cœlorum. IV, 244; V, 221.

17. Quid me interrogas de bono? Unus est bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata. I, 281, 283, 403; II, 169, 620; III, 93, 182, 233, 500; V, 607.

19. Honora patrem tuum et matrem tuam. V, 110.

20. Omnia hæc custodivi a juventute mea. III, 93.

21. Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes; et da pauperibus... et veni, sequere me. IV, 46, 406; V, 655.

27. Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te: quid ergo erit nobis? II, 120; III, 500; VII, 351.

28. Sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israël. III, 500.

29. Omnis qui reliquerit domum aut patrem, aut matrem propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit. III, 193, 199; VII, 351.

CAPUT XX.

8. Voca operarios, et redde illis mercedem. I, 366.

13. Nonne ex denario convenisti mecum? I, 366.

14. Tolle quod tuum est, et vade. I, 366, 408; IV, 188.

15. Aut non licet mihi quod volo facere? I, 408; IV, 188.

16. Multi sunt vocati, pauci vero electi. I, 386.

18. Ecce ascendimus Jerosolymam, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, et scribis, et condemnabunt eum morte. V, 466.

19 Et tertia die resurget. V, 466.

23. Sedere ad dexteram vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo. I, 459.

26. Quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister. VI, 168.

28. Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et dare animam suam, redemptionem pro multis. I, 268; V, 581; VI, 71.

CAPUT XXII.

14. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. I, 386, 391, 393.

16. Non enim respicis personam hominum. IV, 187.

17. Licet sensum dare Cæsari, an non? IV, 499.

21. Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; et quæ sunt Dei, Deo. II, 635; IV, 197, 203.

30. In resurrectione neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in cœlo. II, 185.

32. Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium. II, 109.

36. Magister, quod est mandatum magnum in Lege? II, 521; III, 485.

37. Ait illi Jesus: Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua. III, 87, 465, 489, 503, 504, 507, 513.

38. Hoc est maximum et primum mandatum. III, 489, 503.

39. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum, sicut te ipsum. III, 465, 485, 493, 503.

40. In his duobus mandatis universa Lex pendet, et Prophetæ. III, 503.

42. Quid vobis videtur de Christo? cujus filius est? Dicunt ei: David. I, 456.

43. Ait illis: Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens: I, 456.

44. Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis? I, 456.

45. Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est? I, 4, 456.

46. Et nemo poterat ei respondere verbum. I, 456.

CAPUT XXIII.

2. Super cathedram Moysi sederunt. III, 371.

10. Nec vocemini magistri, quia Magister vester unus est, Christus. III, 319.

21. Quicumque juraverit in templo, jurat in illo, et in eo qui habitat in ipso. IV, 664, 667.

22. Et qui jurat in cœlo jurat in throno Dei, et in eo qui sedet super eum. IV, 664, 667.

23. Decimatis mentham et anethum. Hæc oportuit facere, et illa non omittere. IV, 598.

24. Excolantes culicem et camelum glutientes. II, 311, 333.

37. Jerusalem.... quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti? I, 253, 256, 261; III, 135.

CAPUT XXIV.

14. Et prædicabitur hoc evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus; et tunc veniet consummatio. III, 238, 307.

23. Si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic; nolite credere. IV, 458.

35. Cælum et terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. I, 9; VII, 14.

CAPUT XXV.

9. Ne forte non sufficiat nobis et vobis, ite potius ad vendentes. VII, 224, 225.

15. Dedit unicuique, secundum propriam virtutem. VI, 106.

21. Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam; intra in gaudium domini tui. II, 185; III, 198, 465.

34. Venite, benedicti Patris mei; possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. I, 391, 419; III, 194, 528.

35. Esurivi enim et dedistis mihi manducare. I, 391, 419; II, 542; III, 194, 528.

40. Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis V, 335.

41. Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, et angelis ejus. I, 391, 420; II, 49, 59, 60, 529, 532, 534, 540; III, 529.

42. Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare. II, 542.

46. Ibunt hi in supplicium æternum : justi autem in vitam æternam. I, 89; II, 60, 109, 187, 193, 534; III, 285.

CAPUT XXVI.

2. Scitis quia post biduum Pascha fiet. VI, 146.

5. Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. VI, 446, 449.

17. Prima die Azymorum, accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes : Ubi vis paremus tibi comedere pascha? VI, 444, 448.

18. Apud te facio pascha cum discipulis meis. VI, 447.

19. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Jesus et paraverunt pascha. VI, 444, 447.

20. Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis. VI, 444.

23. Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet. VI, 519.

25. Respondens autem Judas, dixit : Numquid ego sum, rabbi? Ait illi : Tu dixisti. IV, 480; VI, 519.

26. Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, et benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et ait : Accipite et comedite. Hoc est corpus meum. VI, 112, 118, 390, 407, 434, 451, 454, 464.

27. Et accipiens calicem gratias egit; et dedit illis, dicens : Bibite ex hoc omnes. VI, 390, 434, 454.

28. Illic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. I, 268; VI, 119, 390, 391, 406, 407, 434, 454, 478.

29. Dico autem vobis : Non bibam amodo de hoc genere vitis, usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei. II, 186; VI, 406, 454, 456, 460, 519.

30. Hymno dicto, exierunt in montem Oliveti. IV, 544, 690.

31. Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim : Percutiam pastorem et dispergentur oves gregis. III, 273, 312.

38. Tristis est anima mea usque ad mortem. V, 468, 508, 543.

39. Pater mi! si possibile est, transeat a me calix iste : verumtamen non sicut ego volo; sed sicut tu. V, 532, 535, 552, 610.

41. Ora e ut non intretis in tentationem. IV, 548.

52. Converte gladium tuum in locum suum : omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. III, 552, 558; IV, 226.

CAPUT XXVII.

5. Laqueo se suspendit. VI, 59.

18. Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum. II, 479.

26. Jesum flagellatum tradidit eis. VI, 60.

32. Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem, hunc angariaverunt ut tolleretur crucem ejus. VI, 61.

44. Latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperebant ei. VI, 63; VII, 307.

45. Tenebræ factæ sunt super universam terram. VI, 67.

46. Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? V, 535.

50. Jesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum. VI, 67, 69.

51. Et ecce velum templi scissum est in duas partes a summo usque deorsum, et terra mota est, et petreæ scissæ sunt. VI, 67, 68.

52. Et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. VI, 68, 79.

53. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, et apparuerunt multis. VI, 68, 79.

54. Vere Filius Dei erat iste. III, 312.

CAPUT XXVIII.

1. Vespere autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati. VI, 79.

2. Angelus Domini descendit de cœlo, et accedens revolvit lapidem. II, 14, 21.

3. Erat autem aspectus ejus sicut fulgur. II, 17.

18. Data est mihi omnis potestas in cœlo, et in terra. I, 461; IV, 45; V, 104, 383, 526, 609.

19. Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. I, 447, 448, 502; III, 310, 350; V, 526; VI, 46, 111, 112, 166, 256, 257, 258, 262, 263, 274, 276, 280, 298, 301, 306, 311; VII, 18, 25, 29.

20. Docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi. III, 182, 211, 306, 309, 310, 311, 322, 427; VI, 402.

AUCTORITATES EX EVANGELIO SECUNDUM MARCUM.

CAPUT I.

4. Fuit Joannes in deserto baptizans, et prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. VI, 45.

8. Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto. VI, 45.

9. Venit Jesus a Nazareth Galilææ : et baptizatus est a Joanne in Jordane. VI, 46.

34. Non sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum. V, 362.

36. Simon, et qui cum illo erant. III, 346.

CAPUT III.

5. Circumspiciens eos cum ira. II, 394; IV, 543.

22. Quoniam Beelzebub habet, et quia in principe dæmoniorum ejicit dæmonia. VI, 354, 355.

CAPUT V.

7. Adjuro te per Deum. IV, 688.

CAPUT VI.

3. Nonne hic est faber? VI, 41.

9. Ne induerentur duabus tunicis. VI, 49.

13. Et ungebant oleo multos ægros, et sanabant. VII, 290.

50. Ego sum ; nolite timere. VI, 50.

CAPUT VII.

6. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. IV, 585.

7. In vanum me colunt, docentes doctrinas, et præcepta hominum. IV, 531.

10. Honora patrem tuum et matrem tuam. V, 110.

19. Quia non intrat in cor ejus, sed in ventrem vadit, et in secessum exit. VI, 402.

24. Ingressus domum, neminem voluit scire, et non potuit latere. V, 531.

32. Deprecabantur eum, ut imponat illi manum. VI, 357.

33. Misit digitos suos in auriculas ejus et expuens, tetigit linguam ejus. VI, 357.

34. Ephphetha, quod est, Adaperire. VI, 343.

CAPUT VIII.

9. Erant qui manducaverant quasi quatuor millia. VI, 46.

31. Oportet Filium hominis post tres dies resurgere. VI, 35.

CAPUT IX.

40. Quisquis potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis, non perdet mercedem suam. III, 199.

42. Ire in gehennam, in ignem inextinguibilem. II, 540, 544.

43. Ubi vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur. II, 540, 544.

CAPUT X.

9. Quod Deus conjunxit, homo non separet. III, 416.

11. Quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit super eam. VII, 439, 442, 445.

19. Honora patrem tuum et matrem. V, 110.

38. Potestis bibere calicem quem ego bibo : aut baptismo quo ego baptizor, baptizari ? VI, 286, 322.

CAPUT XI.

2. Invenietis pullum ligatum. VII, 104.

24. Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis. I, 418.

CAPUT XII.

14. Nec enim vides in faciem hominum. IV, 187.

17. Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari ; et quæ sunt Dei, Deo. III, 372.

30. Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. III, 87.

32. Bene, Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, et non est alius præter eum. I, 92.

33. Et ut diligatur ex toto corde, ex toto intellectu, et ex tota anima, et ex tota fortitudine. III, 502.

CAPUT XIII.

32. De die autem illo, vel hora, nemo scit, neque angeli cælo, neque Filius, nisi Pater. I, 459 ; V, 32, 511.

37. Quod vobis dico, omnibus dico : Vigilate. VI, 505.

CAPUT XIV.

12. Primo die Azymorum, quando pascha immolabant, dicunt ei discipuli : Quovis camus et paremus tibi ut manduces pascha ? VI, 444, 446, 448.

14. Ubi est refectio mea ; ut pascha cum discipulis meis manducem ? VI, 447.

16. Et paraverunt pascha. VI, 445.

17. Vespere autem facto, venit cum duodecim. VI, 445.

22. Et manducantibus illis accepit Jesus panem, et benedicens fregit, et dedit eis et ait : Sumite, hoc est corpus meum. VI, 390, 395, 397, et alibi sæpissime.

23. Et accepto calice gratias agens, dedit eis ; et biberunt ex illo omnes. VI, 390, 434, 480, 518.

24. Et ait illis : hic est sanguis meus, novi testamenti, qui pro multis effundetur, in remissionem peccatorum. VI, 390, 395, 406, 434, 480, 482.

33. Et cœpit pavere, et tædere. V, 543.

CAPUT XV.

15. Tradidit Jesum flagellis cæsum. VI, 60.

39. Videns centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait : Vere hic homo Filius Dei erat. VI, 67, 69.

42. Erat Parasceve, quod est ante sabbatum. VI, 449.

44. Pilatus mirabatur si jam obiisset. VI, 69.

CAPUT XVI.

9. Surgens mane, prima sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalene. VI, 78, 83.

14. Novissime recumbentibus illis undecim apparuit : et exprobravit incredulitatem eorum et duritiam cordis ; quia iis qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt. III, 252 ; VI, 84.

15. Et dixit eis : Euntes in mundum universum, prædicate evangelium omni creaturæ. III, 180, 235, 238, 305, 306, 366 ; IV, 45 ; V, 503 ; VI, 306.

16. Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit : qui vero non crediderit, condemnabitur. III, 179, 232, 233, 235, 255 ; V, 136 ; VI, 306, 311, 331, 343 ; VII, 18.

17. Signa eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia ejicient : linguis loquentur novis. IV, 689 ; VI, 90, 277, 280.

19. Dominus Jesus postquam locutus esteis, assumptus est in cælum. VI, 87.

20. Prædicaverunt ubique, Domino cooperante. III, 125.

AUCTORITATES EX EVANGELIO SECUNDUM LUCAM

CAPUT I.

6. Erant justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine querela. III, 100.

15. Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ. VI, 6, 24.

26. Missus est angelus Gabriel a Deo. II, 21, 78.

27. Ad Virginem. II, 21.

28. Ave, gratia plena : Dominus tecum : benedicta tu in mulieribus. VI, 6, 14, 15, 16.

29. Cogitabat qualis esset ista salutatio. VI, 15.

30. Ne timeas, Maria. VI, 15.

31. Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum. V, 468; VI, 14, 16, 32.

32. Hic erit magnus, et dabit illi Dominus sedem David patris ejus; et regnabit in domo Jacob in æternum. II, 185; III, 309; IV, 45; VI, 14, 18.

33. Et regni ejus non erit finis. II, 185, III, 309.

34. Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? VI, 9, 12, 15, 16, 32, 398.

35. Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei. I, 447; V, 468, 478, 479, 534; VI, 15, 16, 25, 398.

37. Non erit impossibile apud Deum omne verbum. V, 359; VI, 15.

38. Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et discessit ab illa angelus. VI, 14, 16, 23.

39. Exsurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum festinatione. VI, 23.

41. Ut audivit salutationem Mariæ Elizabeth, exultavit infans in utero ejus; et repleta est Spiritu sancto Elizabeth. VI, 24.

42. Benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui. VI, 23.

43. Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? VI, 23, 25.

44. Exultavit in gaudio infans in utero meo. VI, 23.

45. Beata, quæ credidisti quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi a Domino. VI, 23.

48. Respexit humilitatem ancillæ suæ. V, 300.

52. Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles. VI, 77.

56. Mansit autem Maria cum illa, quasi mensibus tribus. VI, 11.

58. Et audierunt vicini, et cognati ejus, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, et congratulabantur ei. VI, 11.

59. Factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum; et vocabant eum nomine patris sui Zachariam. VI, 35.

60. Nequaquam, sed vocabitur Joannes. VI, 35.

68. Fecit redemptionem plebis suæ. VI, 35.

78. Per viscera misericordiæ Dei nostri: in quibus visitavit nos oriens ex alto. V, 449.

CAPUT II.

1. Exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis. VI, 18, 66.

3. Et ibant omnes, ut profiterentur singuli in suam civitatem. VI, 18.

4. Ascendit autem et Joseph a Galilæa de civitate Nazareth, in Judæam in civitatem David, quæ vocatur Bethlehém: eo quod esset de domo et familia David. VI, 13, 18, 27.

5. Ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante. VI, 18; VII, 421, 422.

7. Reclinavit eum in præsepio; quia non erat eis locus in diversorio. VI, 27.

8. Pastores erant in regione eadem vigilantes, et custodientes vigilias noctis super gregem suum. VI, 27, 29.

10. Evangelizo vobis gaudium magnum. V, 497.

11. Quia natus est vobis hodie Salvator. V, 497.

14. Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. IV, 690; VI, 30.

15. Discesserunt ab eis angeli in cælum. II, 14.

BILL. T. VII. TAB.

19. Maria autem conservabat omnia verba hæc, confrens in corde suo. VI, 38.

21. Postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab Angelo priusquam in utero conciperetur. VI, 16, 34, 35, 38.

22. Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus, secundum legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem ut sisterent eum Domino. VI, 36, 37, 38.

23. Sicut scriptum est in lege Domini: quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur. VI, 36.

24. Et ut darent hostiam, secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. VI, 36, 37.

25. Et ecce homo erat in Jerusale'm, cui nomen Simeon, et homo iste justus et timoratus, expectans consolationem Israël. VI, 39.

26. Responsum acceperat a Spiritu sancto non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini. VI, 30.

27. Et cum inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo. VI, 39.

28. Et ipse accepit eum in ulnas suas, et benedixit Deum. VI, 39.

33. Et erat pater ejus et mater mirantes super his. VII, 421.

35. Tuam ipsius animam pertransibit gladius. VI, 95.

39. Ut perfecerunt omnia secundum Legem Domini, reversi sunt in Galilæam in civitatem suam Nazareth. VI, 32, 40.

40. Puer autem crescebat et confortabatur, plenus sapientia. VI, 40.

48. Ecce pater tuus et ego dolentes quærebamus te. V, 20; VI, 18; VII, 421.

52. Jesus proficiebat sapientia et ætate et gratia, apud Deum et homines. V, 521, 524.

CAPUT III.

1. Anno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Iturææ et Trachonitidis regionis, et Lysania Abilinae tetrarcha. V, 373; VI, 46.

2. Sub principibus sacerdotum Anna et Caïpha, factum est verbum Domini super Joannem, Zachariæ filium, in deserto. V, 373.

3. Venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. VII, 19.

6. Videbit omnis caro salutare Dei. V, 359.

7. Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? VII, 77, 218.

8. Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. VII, 46, 77, 218.

9. Omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. III, 530.

10. Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus? III, 530.

11. Respondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: et qui habet escas, similiter faciat. III, 530, 532; VI, 49.

14. Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, et contenti estote stipendiis vestris. III, 552.

16. Ego quidem aqua baptizo vos : ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni. VI, 45.

21. Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, et Jesu baptizato et orante, apertum est cœlum. VI, 45, 46.

22. Et descendit Spiritus sanctus corporali specie, sicut columba, in ipsum : et vox de cœlo facta est : Tu es Filius meus dilectus : in te complacui mihi. III, 273 ; VI, 46.

23. Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat. VI, 19, 20, 45, 46 ; VII, 421.

27. Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri. VI, 19.

34. Qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abraham. VI, 20.

35. Sale, VI, 21.

36. Qui fuit Gaius, qui fuit Arphaxad. VI, 21.

CAPUT IV.

1. Jesus autem, plenus Spiritu sancto, regressus est a Jordane : et agebatur a Spiritu in desertum. V, 482.

5. Duxit illum Diabolus in montem excelsum. VI, 51.

9. Duxit illum in Jerusalem. VI, 51.

14. Regressus est Jesus in virtute spiritus. I, 445.

34. Scio te quis sis, Sanctus Dei. V, 363.

41. Tu es Filius Dei : et increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum. V, 363.

43. Aliis civitatibus oportet me evangelizare : quia ideo missus sum. V, 445.

CAPUT V.

8. Petrus procidit ad genua Jesu : dicens : Exi a me, quia homo peccator sum, Domine. VI, 500.

10. Noli timere. VI, 500.

31. Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. V, 398.

32. Non veni vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam. V, 398.

34. Numquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere jejunare? V, 189.

35. Venient autem dies cum ablati fuerit ab illis sponsus : tunc jejunabunt in illis diebus. V, 189.

CAPUT VI.

12. Exiit in montem solus orare, et erat pernoctans in oratione Dei. V, 338.

19. Virtus de illo exibat, et sanabat omnes. V, 527 ; VI, 55.

20. Beati pauperes. II, 408.

31. Prout vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis similiter. III, 548.

34. Et si mutuum dederitis his a quibus speratis recipere, quæ gratia est vobis? nam et peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant æqualia. IV, 466.

35. Diligite inimicos vestros ; mutuum date, nihil inde sperantes ; et eritis filii Altissimi. III, 118 ; IV, 466, 471.

36. Estote misericordes, sicut et Pater vester misericors est. VII, 34, 172.

37. Nolite judicare, et non judicabimini. IV, 98.

38. Mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in sinum vestrum. III, 198.

41. Vides festucam. II, 574.

CAPUT VII.

28. Major inter natos mulierum propheta Joanne Baptista nemo est III, 100

33. Venit enim Joannes Baptista neque manducans panem, neque bibens vinum. V, 227.

34. Venit Filius hominis manducans, et bibens. V, 227.

37. Mulier quæ erat in civitate peccatrix. II, 526.

47. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. III, 121, 177 ; VI, 259 ; VII, 28.

48. Remittuntur tibi peccata. VI, 259.

CAPUT VIII.

2. Et mulieres aliquæ. VI, 50.

3. Quæ ministrabant ei de facultatibus suis. VI, 50.

11. Semen est verbum Dei. VI, 405

45. Dixit Petrus, et qui cum illo erant III, 346.

46. Novi virtutem de me exisse. V, 527.

CAPUT IX.

22. Oportet Filium hominis multa pati, et tertia die resurgere. VI, 85.

26. Qui me erubuerit et meos sermones, hunc Filius hominis erubescet. III, 244.

32. Petrus vero, et qui cum illo erant. III, 346.

35. Hic est Filius meus dilectus I, 443.

36. Dum fieret vox, inventus est Jesus solus. I, 460.

55. Nescitis cujus spiritus estis. III, 256.

CAPUT X.

7. Dignus est operarius mercede sua. IV, 598.

16. Qui vos audit, me audit : et qui vos spernit, me spernit. II, 557, 605, 619 ; V, 161, 180.

19. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes et scorpiones, et supra omnem virtutem inimici : et nihil vobis nocebit. IV, 689.

21. Confiteor tibi, Pater, quod abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Etiam, Pater, quoniam sic placuit ante te. I, 380.

27. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis, et ex omni mente tua. II, 352 ; III, 87, 285, 286.

30. Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, et incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum ; et plagis impositis, abierunt semivivo relicto. V, 535, 555.

40. Domine, non est tibi curæ quod soror mea reliquit me solam ministrare? I, 460.

42. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. V, 222, 335.

CAPUT XI.

2. Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. IV, 558.

5. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. IV, 558 ; VI, 393.

9. Petite, et dabitur vobis : quærite, et invenietis. III, 104.

15. In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia. VII, 16.

24. Revertar in domum meam unde exivi. VII, 55.

38. Quare non baptizatus esset ante prandium? VI, 254.

41. Quod superest, date eleemosynam : et ecce omnia munda sunt vobis. II, 313 ; III, 528 ; IV, 107.

CAPUT XII.

1. Attendite a fermento pharisæorum. VI, 390.
8. Omnis quicumque confessus fuerit me. VI, 290.
9. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram angelis Dei. III, 242.
13. Magister, dic fratri meo ut dividat mecum hæreditatem. IV, 46.
14. Homo, quis me constituit iudicem super vos? IV, 46.
18. Destruam horrea mea. III, 532.
32. Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum. I, 380, 386.
38. Si venerit in secunda vigilia, et si in tertia vigilia venerit. IV, 578.

47. Voluntatem Domini sui. II, 353.

48. Qui non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis. II, 353.

50. Baptismo autem habeo baptizari. VI, 255, 286, 322.

CAPUT XIII.

5. Si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis. VII, 43.

CAPUT XIV.

23. Compelle intrare, ut impleatur domus mea. VI, 319.

26. Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus. I, 424; III, 489, 548.

33. Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. IV, 50.

CAPUT XV.

7. Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente. I, 362.

19. Jam non sum dignus vocari filius tuus : fac me sicut unum de mercenariis tuis. VII, 40.

CAPUT XVI.

8. Laudavit Dominus villicum iniquitatis. IV, 540.

9. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. III, 534.

16. Lex et Prophetæ usque ad Joannem. II, 521.

18. Omnis qui dimittit uxorem suam et alteram ducit, mœchatur ; et qui dimissam a viro ducit, mœchatur. VII, 442, 445.

25. Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala. I, 419.

CAPUT XVII.

3. Si peccaverit in te frater tuus. VII, 19.

4. Si septies in die peccaverit in te, et septies in die conversus fuerit ad te, dicens : Pœnitet me, dimitte illi. VII, 172.

5. Adauge nobis fidem. III, 254.

10. Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite : Servi inutiles sumus : quod debuimus facere, facimus. III, 194 ; VII, 277.

14. Ite, ostendite vos sacerdotibus. VII, 111.

20. Non venit regnum Dei cum observatione. III, 303.

21. Neque dicent : Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est. III, 303.

22. Et ait ad discipulos suos : Venient dies quando desideretis videre unum diem Filii hominis, et non videbitis. III, 303.

23. Et dicent vobis : Ecce hic et ecce illic. Nolite ire, neque sectemini. III, 303.

CAPUT XVIII.

1. Oportet semper orare, et non deficere. IV, 548, 561.

8. Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra? III, 313 ; V, 390.

12. Jejuno bis in sabbato. VI, 78.

14. Omnis qui se exaltat humiliabitur. V, 300.

19. Nemo bonus nisi solus Deus. I, 74.

20. Honora patrem tuum et matrem. V, 110.

34. Et ipsi nihil horum intellexerunt. III, 286.

CAPUT XIX.

10. Venit Filius hominis quærere et salvum facere quod perierat. V, 398.

23. Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens, cum usuris utique exegissem illam? IV, 467.

30. Ite... et invenietis pullum asinæ alligatum. VII, 107.

40. Si hi tacuerint, lapides clamabunt. I, 185.

41. Videns civitatem, flevit super illam. II, 394.

CAPUT XX.

25. Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari ; et quæ sunt Dei, Deo. III, 372.

CAPUT XXII.

7. Venit dies Azymorum, in qua necesse erat occidi pascha. VI, 260, 445, 446.

8. Et misit Petrum et Joannem, dicens : Euntes parate nobis pascha, ut manducemus. VI, 260, 445.

13. Euntes, invenerunt sicut dixit illis, et paraverunt pascha. VI, 445.

14. Et cum facta esset hora, discubuit, et duodecim Apostoli cum eo. VI, 445.

15. Et ait illis : Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar. VI, 445, 518.

17. Et accepto calice, gratias egit, et dixit : Accipite, et dividite inter vos. VI, 434.

19. Et accepto pane, gratias egit, et fregit, et dedit eis, dicens : Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur : hoc facite in meam commemorationem. III, 287 ; VI, 166, 168, 385, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 397, 398, 405, 406, 407, 408, 410, 412, 413, 417, 427, 428, 429, 433, 434, 435, 460, 466, 467, 468, 473 et sæpissime alibi ; VII, 330.

20. Similiter et calicem, postquam cœnavit, dicens : Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur. VI, 390, 405, 451, 464, 474.

21. Verumtamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa. VI, 518.

22. Filius hominis, secundum quod definitum est, vadit. V, 559.

23. Et ipsi cœperunt quærere inter se, quis esset ex eis qui hoc facturum esset. VI, 519.

25. Reges Gentium dominantur eorum : et qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. II, 608 ; III, 350.

26. Vos autem non sic. II, 608 ; III, 350.

31. Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum. III, 374, 375.

32. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua ; et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. III, 314, 374, 375, 379, 385, 386.

41. Positis genibus orabat. IV, 544.
 42. Dicens : Pater, si vis, transfer calicem istum a me; verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat. V, 552.
 49. Domine, si percutimus in gladio. IV, 242.
 53. Hæc est hora vestra, et potestas tenebrarum IV, 289.
 67. Si vobis dixero, non credetis mihi. VI, 69.
 70. Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum. VI, 69.

CAPUT XXIII.

34. Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. III, 105.
 36. Illudebant autem ei, et milites accedentes, et acetum offerentes ei. VII, 307.
 40. Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es. VI, 63.
 41. Et nos quidem juste, nam digna factis, recipimus; hic vero nihil mali gessit. VI, 63.
 42. Domine, memento mei, cum veneris in regno tuo. III, 313.
 43. Hodie mecum eris in paradiso. II, 141; VI, 64.
 46. Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. V, 468.
 48. Omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum illud, et videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua, revertebantur. III, 312.

49. Stabant autem omnes noti ejus a longe, et mulieres quæ secutæ eum erant a Galilæa. III, 312.
 54. Et dies erat Parasceves, et sabbatum illucescebat. VI, 449.

CAPUT XXIV.

26. Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam? V, 494, 498, 508, 577.
 28. Ipse se finxit longius ire. V, 33, 37.
 34. Surrexit Dominus vere, et apparuit Simoni. VI, 83.
 36. Ego sum: nolite timere. V, 466.
 39. Palpate, et videte: quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere. I, 95, 99; V, 466.
 44. Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cum essem adhuc vobiscum. VI, 83.
 46. Sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die. VI, 78.
 47. Et prædicari in nomine ejus poenitentiam, et remissionem peccatorum. VI, 78.
 49. Et ego mitto promissum Patris mei in vos. Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto. VI, 352.
 50. Eduxit autem eos foras in Bethaniam, et elevatis manibus suis, benedixit eis. VI, 88.
 51. Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, et ferebatur in cælum. VI, 88.

AUCTORITATES EX EVANGELIO SECUNDUM JOANNEM

CAPUT I.

1. In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum et Deus erat Verbum. I, 83, 443, 444, 446, 451, 452, 472.
 2. Hoc erat in principio apud Deum. I, 452.
 3. Omnia per ipsum facta sunt. et sine ipso factum est nihil quod factum est. I, 154, 238, 446, 560; II, 85, 100, 420; VI, 282.
 4. In ipso vita erat. I, 238.
 5. Et lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt. I, 282.
 6. Fuit homo missus a Deo. I, 446.
 9. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum I, 282, 291, 477.
 12. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. III, 117.
 13. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt. III, 117.
 14. Verbum caro factum est, et habitavit in nobis: et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre. III, 285; V, 359, 410, 412, 466, 547, 616; VI, 46, 391, 428, 439; VII, 298.
 15. Quia prior me erat. I, 458.
 16. De plenitudine ejus nos omnes accepimus, et gratiam pro gratia. I, 385; III, 163, 173, 196; V, 390, 450, 488, 580; VI, 331.
 17. Lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est. II, 521; III, 163; V, 527.
 18. Deum nemo vidit unquam: unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit. I, 103, 110, 443.
 25. Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque propheta? VI, 255.

27. Qui post me venturus est, qui ante me factus est I, 458.
 28. Hæc in Bethania facta sunt, trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans. VI, 46.
 29. Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. III, 172; V, 407.
 30. Quia prior me erat. I, 459.
 31. Ut manifestetur, in Israël, propterea veni ego in aqua baptizans. VI, 40, 42.
 33. Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. III, 346; VI, 44, 169.
 44. Erat autem Philippus a Bethsaida, civitate Andreæ et Petri. III, 350.

CAPUT II.

1. Et erat mater Jesu ibi. V, 468; VI, 25.
 3. Vinum non habent. VI, 6.
 4. Quid mihi et tibi est, mulier? nondum venit hora mea. V, 468; VI, 6.
 11. Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ VI, 55.
 19. Solvite templum hoc. VI, 391.

CAPUT III.

3. Nisi quis renatus fuerit denuo. VI, 313.
 5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei. II, 499, 513, 539; III, 117; VI, 130, 134, 236, 253, 256, 259, 260, 263, 266, 286, 287, 288, 304, 305, 306, 310, 334, 338, 379, 492, 493.
 7. Oportet vos nasci denuo. VI, 261, 313.
 10. Tu es magister in Israël, et hæc ignoras. VI, 266.

11. Quod scimus loquimur, et quod vidimus testamur. I, 448; V, 507.

13. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo. V, 468, 507.

14. Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto; ita exaltari oportet Filium hominis. I, 268, 273; III, 235.

15. Ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. I, 268; III, 235.

16. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. I, 256; III, 31; V, 398, 405; VI, 17.

17. Misit Deus Filium suum in mundum. I, 574.

18. Qui credit in eum non judicatur; qui autem non credit, jam judicatus est: quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei. III, 232, 235.

22. Post hæc venit Jesus, et discipuli ejus in terram Judæam, et illic demorabatur cum eis, et baptizabat. VI, 256.

27. Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de cœlo. III, 145.

29. Amicus sponsi. V, 192.

31. Qui est de terra, de terra loquitur. Qui de cœlo venit, super omnes est. V, 522.

32. Et quod vidit et audivit, hæc testatur. V, 522.

34. Non enim ad mensuram dat Deus spiritum. V, 484.

35. Pater diligit Filium I, 502.

36. Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum. III, 180, 236.

CAPUT IV.

1. Ut ergo cognovit Jesus quia audierunt Pharisæi quod Jesus plures discipulos facit et baptizat, quam Joannes. VI, 256.

2. (Quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus). VI, 256.

3. Reliquit Judæam et abiit iterum in Galilæam. VI, 256.

7. Da mihi bibere. V, 333.

10. Si scires donum Dei, et quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu forsitan petiisses ab eo. II, 149.

13. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei. III, 114.

14. Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. III, 114, 197.

23. Venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate. III, 303; VI, 535.

24. Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum in spiritu et veritate oportet adorare. I, 61, 447; IV, 544.

44. Propheta in sua patria honorem non habet. V, 483.

CAPUT V.

17. Pater meus usque modo operatur. II, 115.

19. Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem; quæcumque enim ille fecerit, hæc et Filius similiter facit. I, 444, 446, 459.

23. Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificent Patrem: qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum. I, 417; V, 627.

26. Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et Filio habere vitam in semetipso. I, 461, 502.

27. Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est. VI, 89.

30. Non quaero voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. V, 552.

34. Ego autem non ab homine testimonium accipio. III, 319.

36. Opera quæ dedit mihi Pater ut perficiam eâ, ipsa opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me. VI, 55.

39. Scrutamini Scripturas; illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. III, 318; V, 363.

44. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis? III, 319.

CAPUT VI.

20. Ego sum, nolite timere. III, 188.

39. Hæc est voluntas ejus, qui misit me, Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo. I, 416.

44. Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. I, 376; III, 101.

46. Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est a Deo. I, 110.

51. Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi. V, 410, 468; VI, 27, 397.

52. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. VI, 389, 397, 417, 433, 502.

53. Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? VI, 389.

54. Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen, dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. VI, 259, 261, 389, 403, 404, 405, 492, 493, 502, 505, 506.

55. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam; et ego resuscitabo eum in novissimo die. VI, 131, 393, 502, 522.

56. Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. VI, 131, 389, 391.

57. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. VI, 502.

58. Sicut misit me vivens Pater et qui manducat me, et ipse vivet propter me. I, 574; VI, 404, 472, 497, 521, 522; VII, 359.

59. Hic est panis qui de cœlo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri manna, et mortui sunt: qui manducat hunc panem vivet in æternum. VI, 389, 390, 407.

60. Hæc dixit in synagoga docens in Capharnaum. VI, 389.

61. Multi ergo audientes ex discipulis ejus, dixerunt: Durus est hic sermo, et quis potest eum audire? VI, 387, 389.

62. Sciens autem Jesus apud semetipsum quia murmurarent de hoc discipuli ejus, dixit eis: Hoc vos scandalizat? VI, 389.

63. Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius? VI, 389.

64. Spiritus est, qui vivificat: caro non prodest quidquam. Verba quæ ego locutus sum vobis spiritus et vita sunt. VI, 389, 390, 403.

65. Sciebat ab initio Jesus qui essent non credentes, et quis traditurus esset eum. I, 168.

67. Ex hoc multi discipulorum ejus alierunt retro: et jam non cum illo ambulabant. VI, 89, 403.

71. Nonne ego vos duodecim elegi? et ex vobis unus diabolus est. I, 386.

CAPUT VII.

3. Transi hinc, et vade in Judæam, ut et discipuli tui videant opera tua, quæ facis. V, 33.

4. Manifesta te ipsum mundo. VI, 6.

8. Vos ascendite ad diem festum hunc, ego non ascendo ad diem festum istum: quia meum tempus nondum impletum est. V, 32, 33, 34.

10. Ipse ascendit non manifeste, sed quasi in occulto. V, 33.

17. Si quis voluerit voluntatem ejus facere; cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego a me ipso loquar. III, 319.

19. Nemo ex vobis facit legem. II, 573.

23. Mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato? III, 559.

39. Nondum erat spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus. III, 279; V, 78; VI, 258, 353.

CAPUT VIII.

7. Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. IV, 97.

12. Ego sum lux mundi. I, 282.

16. Solus non sum: sed ego, et qui misit me, Pater. I, 574.

17. In lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est. I, 444; IV, 314.

18. Ego sum, qui testimonium perhibeo de me ipso: et testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater. I, 444.

26. Et ego, quæ audiavi ab eo, hæc loquor in mundo. I, 470.

29. Quæ placita sunt ei facio semper. V, 575.

34. Omnis qui facit peccatum, servus est peccati. V, 66.

41. Nos ex fornicatione non sumus nati. VII, 437.

42. Ego ex Deo processi. I, 491.

44. Vos ex patre Diabolo estis. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit. II, 42, 146; VI, 171.

46. Quis ex vobis arguet me de peccato? V, 535.

47. Qui ex Deo est, verba Dei audit. I, 419; III, 169.

55. Scio eum, et sermonem ejus servo. V, 506, 507.

56. Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum; vidit et gavisus est. I, 474.

CAPUT IX.

3. Neque hic peccavit, neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo. II, 538.

4. Me oportet operari opera ejus qui misit me, donec dies est; veniet nox, quando nemo potest operari. II, 60; III, 190; V, 576.

31. Scimus quia peccatores Deus non audit. III, 81; IV, 562; VI, 171.

32. A sæculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati. III, 227.

33. Nisi esset hic a Deo, non poterat facere quidquam. III, 227.

CAPUT X.

11. Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. III, 244.

15. Animam meam pono pro ovibus meis. I, 268.

16. Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili;

et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile et unus pastor. III, 297, 304, 305; VI, 28.

17. Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. V, 559.

18. Nemo tollit eam a me; sed ego pono eam a meipso; et potestatem habeo ponendi eam, et potestatem habeo iterum sumendi eam: hoc mandatum accepi a Patre. V, 556, 559, 612; VI, 69.

25. Loquor vobis, et non creditis. Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me. III, 216; V, 527.

27. Oves meæ vocem meam audiunt. III, 297.

28. Ego vitam æternam do eis: et non rapiet eas quisquam de manu mea. I, 269, 416, 450; II, 193.

29. Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est; et nemo potest rapere de manu Patris mei. I, 450, 461.

30. Ego et Pater unum sumus. I, 450, 451, 464, 465, 479, 503; V, 410; VI, 391, 412.

31. Sustulerunt ergo lapides Judæi, ut lapidarent eum. I, 450.

33. De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: et quia tu, homo cum sis, facis te ipsum deum. I, 450.

34. Nonne scriptum est in lege vestra: Quia ego dixi, Dii estis? I, 451; III, 277.

35. Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, et non potest solvi Scriptura. I, 451.

36. Quem Pater sanctificavit, et misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemias; quia dixi: Filius Dei sum. I, 451; V, 474.

37. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. I, 450.

38. Si autem facio, et si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis et credatis quia Pater in me est, et ego in Patre. I, 450, 479; VI, 55.

39. Quærebant ergo eum apprehendere, et exivit de manibus eorum. I, 451.

CAPUT XI.

22. Scio quia quæcumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus. V, 610.

25. Ego sum resurrectio et vita. III, 174, 180.

26. Qui credit in me, non morietur in æternum. III, 180.

27. Utique, Domine, ego credidi quia tu es Christus, Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti. III, 180.

33. Turbavit seipsum. II, 395.

35. Et lacrymatus est Jesus. II, 395.

41. Pater. I, 269.

42. Ego autem sciebam quia semper me audis. I, 269; V, 610.

43. Lazare, veni foras. VI, 479.

CAPUT XII.

8. Pauperes semper habetis vobiscum; me autem non semper habetis. VI, 406.

32. Si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum. I, 268.

39. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaïas: I, 289.

40. Excæcavit oculos eorum, et induravit cor eorum. I, 289.

43. Dilexerant enim gloriam hominum magis quam gloriam Dei II, 561.

CAPUT XIII.

1. Ante diem festum Paschæ, sciens Jesus quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem : cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. VI, 390, 415, 445, 448.

2. Et cœna facta est. VI, 446.

4. Surgit a cœna, et ponit vestimenta sua. VI, 49.

7. Quod ego facio, tu nescis modo, scies autem postea. VI, 246, 247.

8. Si non laverō te, non habebis partem mecum. II, 551 ; VI, 246, 247.

10. Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes. III, 172 ; VI, 246, 247, 259.

12. Scitis quid fecerim vobis ? VI, 247.

14. Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus et Magister : et vos debetis alter alterius lavare pedes. VI, 246, 247.

15. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis. VI, 246, 247.

18. Ego scio quos elegerim. I, 416.

26. Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ. VI, 519.

27. Quod facis, fac citius. II, 492.

34. Mandatum novum do vobis : ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. III, 493 ; IV, 226.

35. In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. III, 169.

CAPUT XIV.

1. Creditis in Deum, et in me credite. III, 235 ; VI, 402.

2. In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Vado parare vobis locum. I, 126 ; VI, 86.

3. Ut ubi sum ego, et vos sitis. I, 126.

6. Ego sum via, et veritas et vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me. I, 52, 62, 238 ; V, 500.

8. Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis. II, 175.

11. Non creditis quia ego in Patre, et Pater in me est ? I, 573.

15. Si diligitis me, mandata mea servate. III, 503, 504.

16. Ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum. I, 443, 444, 500 ; III, 310, 322, 427 ; V, 610 ; VI, 349.

17. Spiritum veritatis. Vos cognoscetis eum : quia apud vos manebit, et in vobis erit. III, 169, 322.

20. In illo die vos cognoscetis quia ego sum in Patre meo, et vos in me, et ego in vobis. III, 169.

21. Qui diligit me, diligetur a Patre meo : et ego diligam eum. III, 120, 463 ; VI, 287, 288 ; VII, 93.

23. Si quis diligit me, Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus. I, 443, 552, 575 ; III, 115, 462 ; VII, 68.

26. Paracletus autem Spiritus sanctus, quem Pater mittet in nomine meo, ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia, quaecumque dixerō vobis. I, 574 ; III, 310, 427.

28. Vado ad patrem, quia Pater major me est. I, 458 ; V, 607 ; VI, 391.

31. Ut cognoscat mundus quia diligo Patrem, et sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Surgite, eamus hinc. V, 556, 577 ; VI, 69.

CAPUT XV.

1. Ego sum vitis vera : et Pater meus agricola est. VI, 406.

2. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum. III, 195.

3. Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. VI, 113.

4. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite ; sic nec vos, nisi in me manseritis. VI, 406.

5. Ego sum vitis, vos palmites ; qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum : quia sine me nihil potestis facere. III, 93, 101 ; 193 ; V, 580.

10. Si præcepta mea servaveritis, sicut et ego Patris mei præcepta servavi. V, 556.

12. Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. III, 504.

13. Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. III, 496 ; IV, 231 ; V, 132 ; VI, 292.

14. Vos amici mei estis. III, 463.

15. Jam non dicam vos servos. Vos autem dixi amicos quia omnia quaecumque audiavi a Patre meo, nota feci vobis. I, 242 ; III, 463 ; V, 34.

16. Non vos me elegistis : sed ego elegi vos. III, 101 ; V, 625.

22. Si non venissem, et locutus fuisset eis, peccatum non haberent : nunc autem excusationem non habent de peccato suo. I, 292 ; II, 467 ; III, 254 ; VI, 70.

24. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent : nunc autem et viderunt, et oderunt et me et Patrem meum. II, 479 ; III, 548 ; VI, 70.

25. Ut adimpleatur sermo qui in lege eorum scriptus est : Quia odio habuerunt me gratis. III, 277.

26. Cum autem venerit Paracletus quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit. I, 500, 550, 552, 555, 574

CAPUT XVI.

2. Venit hora, ut omnis qui interfecit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. II, 479

3. Non noverunt Patrem, neque me. VI, 69

7. Expedi vobis ut ego vadam : si non abiero, Paracletus non veniet ad vos : si autem abiero, mittam eum ad vos. I, 552 ; VI, 352, 415.

13. Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non loquetur a semetipso : sed quæcumque audiet loquetur, et quæ ventura sunt annuntiabit vobis. I, 551 ; III, 220, 310, 322.

14. Ille me clarificabit : quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis. I, 443, 551, 552.

15. Omnia quaecumque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi : Quia de meo accipiet. I, 446, 552, 555.

22. Gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis. II, 177.

23. Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. IV, 552.

24. Petite, et accipietis. II, 463, 473.

28. Exivi a Patre, et veni in mundum : iterum relinquo mundum. I, 443 ; V, 410 ; VI, 406

32. Non sum solus, quia Pater mecum est I, 443.

CAPUT XVII.

3. Hæc est vita æterna : ut cognoscant te, solum Deum verum et quem misisti, Jesum Christum. I, 92, 100, 102, 126, 447, 460 ; II, 168, 169, 175.

4. Opus consummavi. V, 577.

5. Nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum, claritate quam habui priusquam mundus esset, apud te. I, 444 ; II, 93 ; V, 508, 577.

6. Tui erant, et mihi eos dedisti. V, 626.

9. Non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi. I, 269, 272.

10. Mea omnia tua sunt, et tua mea sunt. I, 446.

12. Quos dedisti mihi, custodivi ; et nemo ex iis periit, nisi Filius perditionis. I, 416.

20. Non pro eis autem rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me. III, 306.

22. Ego claritatem quam dedisti mihi dedi eis ; ut sint unum, sicut et nos unum sumus. I, 451 ; III, 117 ; V, 625.

24. Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, et illi sint mecum : ut videant claritatem meam quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante mundi constitutionem. II, 93 ; V, 507.

CAPUT XVIII.

9. Quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam. I, 417.

20. Ego palam locutus sum mundo : in occulto locutus sum nihil. VI, 52.

23. Quid me cædis ? IV, 335.

28. Non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent pascha. VI, 446.

31. Accipite eum vos, et secundum legem vestram judicate eum. Dixerunt ergo ei Judæi : Nobis non licet interficere quemquam, V, 373 ; VI, 60, 61.

36. Regnum meum non est de hoc mundo : si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Judæis : nunc autem regnum meum non est hinc. III, 372 ; IV, 45, 46.

37. Dixit ei Pilatus : Ergo rex es tu ? Respondit Jesus : Tu dicis quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. IV, 45, 46.

39. Est autem consuetudo vobis ut unum dimittam vobis in Pascha : vultis ergo dimittam vobis regem Judæorum ? VI, 446.

CAPUT XIX.

1. Apprehendit Pilatus Jesum, et flagellavit. VI, 60.

6. Accipite eum vos, et crucifigite. V, 373.

11. Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi

tibi datum esset desuper. Propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet. II, 450 ; IV, 289.

14. Erant autem parasceve Paschæ, hora quasi sexta. VI, 446.

15. Non habemus regem, nisi Cæsarem. V, 373.

25. Stabat juxta crucem Jesu mater ejus. VI, 65.

26. Dicit matri suæ : Mulier, ecce filius tuus. VI, 429.

27. Deinde dicit discipulo : Ecce mater tua. VI, 429.

30. Consummatum est. VI, 260, 261, 262.

31. Judæi ergo (quoniam parasceve erat), ut non remanerent in cruce corpora sabbato (erat enim magnus ille dies sabbati) rogaverunt Pilatum. VI, 447, 448.

33. Ad Jesum cum venissent, ut viderunt jam mortuum, non fregerunt ejus crura. VI, 65.

34. Sed unus militum lancea ejus latus apernit, et continuo exivit sanguis et aqua. VI, 65.

CAPUT XX.

1. Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum. VI, 78, 79.

17. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum. Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum. V, 607 ; VI, 84.

21. Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. III, 349 ; VI, 352 ; VII, 11, 104, 123.

22. Hæc cum dixisset, insufflavit, et dixit eis : Accipite Spiritum sanctum. III, 349 ; VI, 131, 166, 174, 259 ; VII, 11, 33, 123, 125, 129, 130, 328.

23. Quorum remisistis peccata, remittuntur eis ; et quorum retinueritis, retenta sunt. VI, 166, 174, 184, 259 ; VII, 7, 8, 11, 18, 26, 27, 33, 101, 115, 123, 125, 129, 130, 274, 328, 366.

27. Infer digitum tuum huc, et vide manus meas ; et affer manum tuam ; et mitte in latus meum. VI, 82.

28. Dominus meus, et Deus meus. I, 446.

29. Beati qui non viderunt et crediderunt. VI, 53.

30. Multa quidem, et alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. III, 292.

31. Hæc autem scripta sunt ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei, et ut credentes, habeatis vitam in nomine ejus. III, 180, 292.

CAPUT XXI.

15. Simon Joannis, diligis me plus his ? Pasce agnos meos. II, 579 ; III, 345, 376.

17. Domine, tu omnia nosti : tu scis quia amo te. Pasce oves meas. I, 459, 477 ; II, 579 ; III, 296, 297, 322, 345, 350, 376 ; VII, 274, 286.

25. Sunt autem et alia multa, quæ fecit Jesus : quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros. V, 383.

AUCTORITATES EX ACTIBUS APOSTOLORUM

CAPUT I.

1. De omnibus quæ cœpit Jesus facere et docere. IV, 46 ; VI, 518.

3. Per dies quadraginta apparens eis, et loquens de regno Dei. VI, 84, 87, 352.

4. Et convalescens, præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris. VI, 88.

5. Vos baptizabimini Spiritu sancto. VI, 255, 286.

6. Si in tempore hoc restitues regnum Israël ? I, 475.

8. Accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos. I, 445.

9. Videntibus illis, elevatus est ; et nubes suscepit eum ab oculis eorum. VI, 87, 88.

12. Tunc reversi sunt Jerosolymam, a monte qui vocatur Oliveti qui est juxta Jernsalem, sabbati habens iter. VI, 88.

14. Ili omnes erant perseverantes unanimiter in ora-

tionem cum mulieribus, et Maria matre Jesu, et fratribus ejus. VI, 88.

15. In diebus illis, exurgens Petrus in medio fratrum dixit : III, 427.

16. Viri fratres, oportet impleri Scripturam. III, 427.

18. Suspensus crepuit medius : et diffusa sunt omnia viscera ejus. III, 427 ; VI, 59.

CAPUT II.

1. Et cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco. VI, 89, 450, 451.

2. Et factus est repente de cœlo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum ubi erant sedentes. VI, 89, 350, 450, 451.

3. Et apparuerunt illis dispersitæ linguæ tanquam ignis, seditque supra singulos eorum. VI, 89, 90.

4. Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, et cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. VI, 89, 90, 91.

14. Stans Petrus cum undecim. III, 346.

15. Non, sicut vos aestimatis, hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia. VI, 89.

21. Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. VII, 16.

23. Hunc, definito consilio, et præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes interemistis. II, 492.

24. Quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. VI, 75.

37. His auditis, compuncti sunt corde, et dixerunt ad Petrum, et ad reliquos Apostolos : Quid faciemus, viri fratres ? III, 318 ; VI, 311.

38. Petrus vero ad illos : Pœnitentiam agite et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum, II, 499 ; VI, 279, 281, 305, 311, 331 ; VII, 19, 89.

42. Erant perseverantes in doctrina Apostolorum, et communicatione fractionis panis, et orationibus. VI, 503.

CAPUT III.

4. Intuens autem in eum Petrus. VI, 480.

6. Argentum et aurum non est mihi. Quod habeo, hoc tibi do : In nomine Jesu Christi Nazareni surge, et ambula. VII, 30, 326.

21. Quem oportet quidem cœlum suscipere. VI, 87.

CAPUT IV.

10. In nomine Domini nostri Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit a mortuis. VI, 85.

12. Non est in aliquo alio salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. I, 409 ; III, 231 ; VI, 126.

18. Ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Jesu. VI, 85.

19. Petrus vero et Joannes respondentes, dixerunt ad eos : Si justum est in conspectu Dei vos potius audire quam Deum, judicate. VI, 85.

20. Non enim possumus quæ vidimus et audivimus non loqui. VI, 85.

21. At illi comminantes dimiserunt eos. VI, 85.

27. Convenerunt vere in civitate ista adversus sanctum puerum suum Jesum, quem unxisti, Herodes et Pontius Pilatus cum gentibus et populis Israël. II, 492 ; V, 559.

BILL. T. VII. TAB.

28. Facere quæ manus tua et consilium tuum decreverunt fieri. II, 492 ; V, 559

CAPUT V.

3. Cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto ? I, 447.

4. Non es mentitus hominibus, sed Deo. I, 447.

29. Respondens Petrus et Apostoli, dixerunt : Obedire oportet Deo magis quam hominibus. II, 336, 619 ; III, 346, 544.

41. Illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. IV, 410.

CAPUT VI.

2. Convocantes duodecim multitudinem Discipulorum. III, 424.

CAPUT VII.

22. Moyses. IV, 270.

24. Percusso Ægyptio IV, 270.

25. Existimabat intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipsius daret salutem illis. IV, 270.

51. Dura cervice, et incircumcisis cordibus et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis. I, 253, 316 ; III, 135.

55. Ecce video cœlos apertos, et Filium hominis stantem a dextris Dei. VI, 39.

CAPUT VIII.

14. Cum autem audissent Apostoli, qui erant Jerosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Joannem. VI, 345, 346.

15. Qui cum venissent oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum. VI, 345, 346, 364.

16. Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. VI, 279, 345, 346.

17. Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum. VI, 131, 345, 346, 365.

20. Pecunia tua tecum sit in perditionem : quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. V, 54, 55.

22. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua. VII, 13.

31. Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi ? III, 286.

36. Venerunt ad quamdam aquam : et ait eunuchus : Ecce aqua ; quid prohibet me baptizari ? VI, 263.

37. Credo Filium Dei esse Jesum Christum. V, 278.

CAPUT IX.

6. Domine, quid me vis facere ? VII, 92.

CAPUT X.

19. Dixit Spiritus ei : Ecce viri tres quærent te. I, 445.

20. Surge itaque, descende, et vade cum eis, nihil dubitans ; quia ego misi illos. I, 445.

31. In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus. I, 294, 523.

35. Sed in omni gente, qui timet eum, et operatur justitiam, acceptus est illi. I, 294.

38. Jesum a Nazareth : quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto et virtute, qui pertransiit benefaciendo, et sanando omnes oppressos a Diabolo. V, 383.

41. Non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo. VI, 82.

47. Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi qui Spiritum sanctum acceperunt sicut et nos ? VI, 263

48. Jussit eos baptizari in nomine Domini Jesu Christi. VI, 279.

CAPUT XI.

14. Qui loquetur tibi verba, in quibus salvus eris tu, et universa domus tua. III, 236.

CAPUT XII.

7. Angelus Domini astitit : et lumen refulsit in habitaculo ; percussoque latere Petri, excitavit eum. II, 14, 17.

15. Angelus ejus est. II, 81.

CAPUT XIII.

2. Dixit Spiritus sanctus : Segregate mihi Saulum et Barnabam in opus ad quod assumpsi eos. I, 445.

9. Paulus intuens in eum. VI, 480.

38. Notum igitur sit vobis, viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur. III, 181.

39. In hoc omnis qui credit justificatur. III, 181.

46. Vobis oportebat primum loqui verbum Dei ; sed quoniam repellitis illud, et indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes. V, 380.

CAPUT XV.

6. Convenerunt apostoli et seniores videre de verbo hoc. III, 425.

7. Cum magna conquisitio fieret, surgens Petrus, dixit ad eos : Viri fratres. III, 427.

9. Fide purificans corda eorum. VI, 113.

10. Quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri neque nos portare potuimus. III, 94.

11. Sed per gratiam Domini Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum et illi. III, 94.

12. Tacuit omnis multitudo. III, 425.

19. Propter quod ego judico. III, 426.

22. Placuit apostolis et senioribus cum omni ecclesia. III, 425.

28. Visum est Spiritui sancto, et nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria. III, 425 ; VII, 360.

41. Perambulabat... præcipiens custodire præcepta Apostolorum et seniorum. II, 578.

CAPUT XVI.

7. Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam, et non permisit eos Spiritus Jesu. I, 552.

14. Et quædam mulier, nomine Lydia, colens Deum, audivit ; cujus Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur a Paulo. III, 78, 125, 218, 318.

27. Custos carceris. VI, 268.

33. Baptizatus est ipse, et omnis domus ejus continuo. VI, 268.

CAPUT XVII.

11. Susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent. III, 317.

22. Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosiores ego vos video. V, 3.

24. Deus, qui fecit mundum, et omnia quæ in eo sunt non in manufactis templis habitat. II, 85 ; IV, 544.

25. Nec manibus humanis colitur indigens aliquo, et ipse det omnibus vitam, et inspirationem, et omnia. 544.

26. Fecitque ex uno omne genus hominum. II, 125.

27. Quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum. 78.

28. In ipso enim vivimus, movemur et sumus. I, 366, 388, 479 ; III, 490.

CAPUT XIX.

3. In quo ergo baptizati estis. VI, 281.

5. His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu. VI, 279, 346.

6. Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, et loquebantur linguis, et prophetabant. VI, 346, 365.

19. Multi autem ex eis, qui fuerant curiosi sectæ, contulerunt libros, et combusserunt coram omnibus computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam de riorum quinquaginta millium. III, 266.

CAPUT XX.

7. Una autem sabbati, cum convenissemus ad frangendum panem... IV, 696.

16. Paulus festinabat, si possibile sibi esset, ut die Pentecostes faceret Jerosolymis. VI, 89, 450.

28. Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei. 579 ; III, 310, 350, 366, 367 ; VI, 166 ; VII, 360, 361.

35. Beatius est magis dare, quam accipere. I, 461.

36. Et cum hæc dixisset, positis genibus suis, oravit cum omnibus illis. IV, 544.

CAPUT XXII.

14. Deus patrum nostrorum præordinavit te, ut cognosceres voluntatem ejus. I, 305.

16. Et nunc quid moraris ? Exsurge, et baptizare, ablue peccata tua, invocato nomine ipsius. II, 499 ; 288, 331 ; VII, 92.

CAPUT XXIII.

3. Tu sedens judicas me secundum legem. V, 32.

8. Non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum. II, 2.

CAPUT XXV.

16. Non est consuetudo Romanis damnare aliquem hominem, priusquam is qui accusatur præsentem habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad ablucendum crimina. IV, 298.

CAPUT XXVII.

9. Cum jam non esset tuta navigatio, eo quod et jejunium jam præterisset. V, 206.

CAPUT XXVIII.

25. Bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros. I, 447.

26. Dicens : Vade ad populum istum, et dic ad eos : Aure audietis, et non intelligetis. I, 447.

AUCTORITATES DESUMPTÆ EX EPISTOLIS DIVI PAULI

EX EPIST. AD ROMANOS.

CAPUT I.

3. De Filio suo, qui factus est ei ex semine David, secundum carnem. V, 411, 466, 467, 535, 622 ; VI, 18.

4. Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, secundum Spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri. V, 622.

5. Per quem accepimus gratiam. III, 174.

num quidem gratias ago Deo meo per Jesum
pro omnibus vobis; quia fides vestras annun-
tavit universo mundo. III, 354, 356.

Etis enim mihi est Deus. IV, 664.

lo autem vos ignorare, fratres, quia sæpe pro-
necire ad vos (et prohibitus sum usque adhuc).

nam enim erubesco evangelium. Virtus enim Dei
lute omni credenti. VI, 132.

tus ex fide vivit. VI, 132.

visibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea
ta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna
ejus virtus, et divinitas: ita ut sint inexcusabi-
li, 35, 94, 141; III, 77; IV, 544.

propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis
in immunditiam. II, 531.

verierunt creaturæ potius quam creatori. V, 5.

propterea tradidit illos Deus in passiones ignomi-
niæ. 31.

tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant
non conveniunt. II, 493, 531.

factores, Deo odibiles. IV, 338, 354.

statia agunt, digni sunt morte: et non solum
munt, sed etiam qui consentiunt facientibus. IV,
V, 235.

CAPUT II.

nam enim judicas alterum, teipsum condemnas.

is enim quoniam judicium Dei est secundum
II, 515.

noras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam
? I, 256, 282.

et unicuique secundum opera ejus. I, 126; III,

idem qui secundum patientiam boni operis,
et honorem, et incorruptionem, quærunt vitam
III, 194.

ratio et angustia in omnem animam hominis
malum. II, 529.

amque sine lege peccaverunt, sine lege peri-
3, 587.

auditores legis justi sunt apud Deum, sed fac-
justificabuntur. III, 182.

enim Gentes, quæ legem non habent, natura-
e legis sunt faciunt, ejusmodi legem non ha-
sibi sunt lex. II, 584; III, 82, 93, 233.

stendunt opus legis scriptum in cordibus suis.
82.

CAPUT III.

ergo amplius Judæo est? aut quæ utilitas cir-
? VI, 155, 341, 342.

per omnem modum. Primum quidem, quia
t illis eloquia Dei. VI, 155, 341.

ciamus mala ut veniant bona. III, 494.

io peccati. II, 522.

a Dei manifestata est. III, 174.

a autem Dei per fidem Jesu Christi, in omnes
nes. III, 234.

cati gratis per gratiam ipsius, per redemp-
e est in Christo Jesu. III, 201; V, 580, 587,

proposuit Deus propitiationem, per fidem in
sius, ad ostensionem justitiæ suæ, propter

remissionem præcedentium delictorum. V, 583; VI, 126;
443.

26. Ut sit ipse justus, et justificans eum qui est ex fide
Jesu Christi. VI, 126.

28. Arbitramur enim justificari hominem per fidem
sine operibus legis. III, 182, 183; VI, 132.

CAPUT IV.

2. Si enim Abraham ex operibus justificatus est, habet
gloriam, sed non apud Deum. III, 182.

4. Ei autem qui operatur, merces non imputatur secun-
dum gratiam, sed secundum debitum. III, 183.

5. Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum
qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam
secundum propositum gratiæ Dei. III, 183.

6. Sicut et David dicit beatitudinem hominis, cui Deus
accepto fert justitiam sine operibus. III, 183.

11 Et signum accepit circumcisionis, signaculum jus-
titiæ fidei, quæ est in præputio. VI, 104, 341.

12. Pater circumcisionis. VI, 52.

15. Ubi non est lex; nec prævaricatio. II, 419, 500, 522
553.

16. Ut secundum gratiam firma sit promissio. I, 406.

25. Traditus est propter delicta nostra, et resurrexit
propter justificationem nostram. VI, 78.

CAPUT V.

3. Scientes quod tribulatio patientiam operatur. VII,
234.

4. Patientia autem probationem. VII, 234.

5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spi-
ritum sanctum, qui datus est nobis. I, 576; III, 114, 119,
174, 462, 469.

8. Commendat autem charitatem suam Deus in nobis,
quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum
tempus. V, 494.

9. Christus pro nobis mortuus est. V, 494.

10. Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus
Deo per mortem Filii ejus; multo magis reconciliati,
salvi erimus in vita ipsius. V, 587.

12. Sicut per unum hominem peccatum in hunc mun-
dum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes ho-
mines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt. II,
129, 132, 498, 503, 504, 510, 511, 513, 525; III, 28; V,
407.

13. Usque ad legem enim peccatum erat in mundo:
peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset.
II, 473, 521.

14. Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam
in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævarica-
tionis Adæ. II, 500, 521, 522.

15. Sed non sicut delictum, ita et donum: si enim
unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei
et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures
abundavit. II, 500; V, 500, 596; VII, 316.

18. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines
in condemnationem: sic et per unius justitiam in omnes
homines in justificationem vitæ. I, 265, 268; II, 154;
III, 174, 234.

19. Sicut enim per inobedientiam unius hominis, pec-
catores constituti sunt multi, ita et per unius obe-
ditionem, justi constituentur multi. I, 268; II, 500,
502, 503, 506, 509, 510; III, 174; V, 556, 557.

20. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit
gratia. III, 105; V, 406, 596; VII, 61.

CAPUT VI.

3. Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? VI, 257, 321, 331.

4. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus. VI, 78, 321, 331.

8. Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum Christo. VI, 332.

9. Scientes quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. VI, 78.

11. Ita et vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Jesu Domino nostro. VI, 78, 331.

12. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis ejus. II, 461.

20. Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ. II, 225.

23. Stipendia enim peccati, mors: Gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Jesu Domino nostro. I, 128, 376, 385; II, 42, 129, 169, 498, 499, 525; III, 39, 195, 482; VI, 331.

CAPUT VII.

7. Peccatum non cognovi, nisi per legem; nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. II, 521, 522.

14. Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venumdatus sub peccato. III, 168.

15. Quod enim operor, non intelligo: non enim quod volo bonum, hoc ago; sed quod odi malum, illud facio. II, 234; III, 168.

16. Si autem quod nolo, illud facio; consentio legi. II, 459.

17. Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. II, 459.

18. Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. I, 406.

23. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. I, 406; II, 234.

24. Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis hujus? III, 90, 95.

25. Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. III, 90, 96.

CAPUT VIII.

1. Nihil ergo nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant. II, 459, 515.

3. Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati. V, 467, 533.

8. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. VII, 376.

10. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter justificationem. II, 129, 525.

11. Qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis. VI, 332.

15. Non enim accepistis spiritum servitutis, iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater). VII, 78.

16. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei. I, 418; III, 169.

17. Si autem filii, et hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur. I, 418; V, 509.

18. Existimo enim, quod non sunt condignæ passionnes hujus temporis ad futuram gloriam. III, 198.

24. Spe enim salvi facti sumus: spes autem quæ videtur non est spes; nam quod videt quis, quid sperat? III, 447, 453.

26. Ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus innarrabilibus. I, 466; IV, 561.

28. Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt sancti. I, 376, 381, 392, 412, 414.

29. Nam quos præscivit, et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. I, 386, 392, 503, 545; II, 116; III, 31; V, 401, 624.

30. Quos autem prædestinavit, hos et vocavit, et quos vocavit, hos et justificavit: quos autem justificavit, illos et glorificavit. I, 375, 381, 386, 392, 409.

31. Si Deus pro nobis, quis contra nos? I, 381.

32. Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. V, 621; VI, 69.

33. Quis accusabit adversus electos Dei. III, 481.

34. Qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. V, 576, 609; VI, 87.

35. Quis ergo nos separabit a charitate Christi? I, 479.

38. Certus sum enim quod neque mors, neque vita. III, 480.

39. Neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei. III, 480.

CAPUT IX.

1. Veritatem dico in Christo, non mentior. IV, 664.

3. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis. III, 493.

5. Christus, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. I, 446.

6. Non enim omnes qui ex Israël sunt, ii sunt Israël. V, 383; VI, 307.

7. Neque qui semen sunt Abraham, omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen. V, 383; VI, 307.

8. Id est, non qui filii carnis, hi filii Dei: sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine. VI, 307.

11. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali (ut secundum electionem propositum Dei maneret). I, 381, 399, 424, 427; II, 114.

12. Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei. I, 381, 399.

13. Quia major serviet minori sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esaü autem odio habui. I, 381, 399, 424, 427.

14. Numquid iniquitas apud Deum? Absit! II, 490.

15. Miserebor cujus misereor: et misericordiam præstabo cujus miserebor. I, 381.

16. Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. I, 221, 381; II, 234; III, 141.

18. Ergo cujus vult miseretur, et quem vult indurat. I, 221, 243, 334.

19. Dicis itaque mihi: Quid adhuc quæritur? Voluntatem enim ejus quis resistit? I, 221, 239, 253, 334; II, 272.

20. O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Numqui

dicit figmentum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic? I, 221, 334, 381, 405, 408, 431.

21. An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? I, 334, 408.

22. Quod si Deus volens ostendere iram, et nolam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ, apta in interitum. I, 427.

23. Ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam. I, 427.

24. Quos et vocavit nos non solum ex Judæis, sed etiam ex Gentibus. I, 382.

CAPUT X.

3. Ignorantes justitiam Dei, et suam volentes statuere, justitiæ Dei non sunt objecti. III, 174.

4. Finis enim legis, Christus. II, 522.

8. Hoc est verbum fidei, quod prædicamus. III, 180.

9. Quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, et in corde tuo credideris quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris. III, 180, 181.

10. Corde creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem. III, 231, 239, 244; VI, 287.

11. Omnis qui credit in illum, non confundetur. VI, 287, 288.

13. Omnis enim, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. IV, 550; VI, 287, 288.

14. Quomodo invocabunt in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? I, 281, 287, 293 II, 467; III, 77, 254; IV, 550.

17. Ergo fides ex auditu. VI, 30.

18. In omnem terram exivit sonus eorum. III, 238.

20. Inventus sum a non quærentibus me, palam apparui his qui me non interrogabant. III, 101.

CAPUT XI.

2. Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit. I, 392.

5. Secundum electionem gratiæ. I, 381.

6. Si autem gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia jam non est gratia. I, 381; III, 131, 202.

20. Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time. III, 480.

29. Sine pœnitentia enim sunt dona et vocatio Dei. VI, 73; VII, 53.

32. Concluserunt enim Deus omnia in incredulitate: ut omnium misereatur. I, 414.

33. O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! I, 131, 145, 148, 178, 382, 431.

34. Quis enim cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit? I, 382.

35. Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? I, 366, 381; III, 78, 101, 145, 193.

36. Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia. I, 68, 178, 306, 381; II, 85; III, 78, 101, 145.

CAPUT XII.

1. Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam. IV, 595, 688.

2. Ut probetis quæ sit voluntas Dei bona. I, 239.

3. Sapere ad sobrietatem. V, 208.

4. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus,

omnia autem membra non eundem actum habent. IV, 253.

15. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. II, 395.

19. Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim; Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus. III, 552; IV, 212, 226; V, 119.

21. Noli vinci a malo, sed vince in bono malum. V, 119.

CAPUT XIII.

1. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non est enim potestas nisi a Deo; quæ autem sunt a Deo ordinata sunt. II, 583, 605, 619; III, 372; V, 105.

2. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. II, 605, 619, 625; III, 372; IV, 325; V, 105.

4. Si autem malum feceris, time; non enim sine causa gladium portat: Dei enim minister est; vindex in iram, ei qui malum agit. IV, 96, 210.

5. Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. II, 619; IV, 203.

6. Ideo enim et tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. II, 619; IV, 203.

7. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal. II, 619; IV, 107, 203.

9. Non concupisces. II, 521.

10. Plenitudo legis est dilectio. III, 199; V, 109.

11. Hora est jam nos de somno surgere. VII, 293.

12. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis. III, 173.

13. Sicut in die honeste ambulemus, non in comessationibus, etc. III, 173.

14. Sed induimini Dominum Jesum Christum. III, 172, 173.

CAPUT XIV.

3. Qui non manducat, manducantem non judicet. IV, 103; V, 181.

4. Tu quis es, qui judicas alienum servum? IV, 96, 98.

14. Nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est. II, 334.

17. Non est enim regnum Dei esca et potus. VI, 49.

23. Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est; quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide peccatum est. II, 334, 655; III, 83.

CAPUT XV.

8. Dico enim Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis. V, 380.

30. Obsecro ergo vos, fratres, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum. IV, 549.

CAPUT XVI.

16. Salutant vos omnes Ecclesiæ Christi. III, 295.

17. Rogo autem vos, fratres: ut observetis eos qui dissensiones et offendicula, præter doctrinam quam vos didicistis, faciunt. III, 291.

EX EPIST. I AD CORINTHIOS.

CAPUT I.

9. Fidelis Deus: per quem vocati estis in societatem Filii ejus Jesu Christi Domini nostri. VII, 84.

10. Idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata. III, 379.

12. Ego quidem sum fauli; ego autem Apollo; ego vero Cephæ. VI, 165.

13. Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis? I, 448; V, 586.

17. Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare. VI, 112, 295.

23. Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam. III, 231; VI, 345, 415.

24. Ipsis autem vocatis Judæis, atque Græcis, Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam. III, 231, 415.

27. Sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes, et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia. III, 230.

28. Et ignobilia mundi, et contemptibilia elegit Deus, et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret. III, 230.

30. Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et redemptio. III, 174.

31. Ut, quemadmodum scriptum est, qui gloriatur, in Domino gloriatur. III, 183.

CAPUT II.

2. Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum. I, 11.

7. Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est. I, 472.

8. Quam nemo principum hujus sæculi cognovit: si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. II, 479; VI, 29.

9. Sed sicut scriptum est: Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum. I, 92; II, 184, 546; III, 38, 117.

10. Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum: Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. I, 150, 447; II, 546, III, 169, 342.

11. Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita et quæ Dei sunt nemo cognovit, nisi Spiritus Dei. I, 140, 150, 447; II, 35, 107; III, 170, 342.

12. Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis. III, 169.

14. Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei; stultitia enim est illi, et non potest intelligere: quia spiritualiter examinatur. II, 106; III, 79, 319.

15. Spiritualis autem judicat omnia: et ipse a nemine judicatur. III, 319.

CAPUT III.

4. Quid igitur est Apollo? quid vero Paulus? VI, 164.

5. Ministri ejus, cui credidistis. VI, 164.

7. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat, Deus. III, 78; VI, 205.

8. Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. I, 366.

11. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus. III, 306, 347.

15. Ipse autem salvus erit; sic tamen quasi per ignem. II, 535.

16. Nescitis quia templum Dei estis? I, 576; II, 175.

17. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. I, 576.

22. Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura: omnia enim vestra sunt. I, 412; III, 162; V, 402, 624.

23. Vos autem Christi; Christus autem Dei. III, 162; V, 402, 624.

CAPUT IV.

1. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei. V, 54; VI, 164, 183.

2. Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. IV, 192.

3. Sed neque meipsum judico. III, 168.

4. Nihil enim mihi conscius sum; sed non in hoc justificatus sum; qui autem judicat me, Dominus est. III, 168.

5. Itaque nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum et manifestabit consilia cordium. III, 168; IV, 460.

6. Ne supra quam scriptum est, unus adversus alterum inpletur pro alio. I, 192.

7. Quis enim te discernit? quid habes quod non accepisti? quid gloriaris quasi non acceperis? I, 128, 192, 193, 194, 226, 381; III, 59, 78, 87, 101, 106, 143, 145; V, 144.

9. Puto enim quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tanquam morti destinatos. I, 373.

15. Nam si decem millia pedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui. V, 201.

16. Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut et ego Christi. IV, 622.

CAPUT V.

1. Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat. V, 254; VII, 483.

6. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? II, 300.

7. Pascha nostrum immolatus est Christus. VI, 459.

8. Itaque epulemur, non in fermento veteri, sed in azymis sinceritatis et veritatis. VI, 459.

12. Quid enim mihi de iis qui foris sunt, judicare? III, 257.

CAPUT VI.

4. Sæcularia igitur judicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum. IV, 97.

8. Sed vos injuriam facitis, et fraudatis: et hoc fratribus. IV, 97.

9. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis servientes neque adulteri. III, 172; V, 235, 236, 253.

10. Neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt. III, 172; IV, 44, 274, 356; V, 235, 236, 253, 267.

11. Et hæc quidam fuistis; sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in Spiritu Dei nostri. III, 172, 173; V, 236; VI, 331.

18. Fugite fornicationem. V, 283.

19. An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti qui in vobis est? I, 417.

20. Empti estis pretio magno. Glorificate et portate Deum in corpore vestro. I, 447; V, 581; VI, 57.

CAPUT VII.

1. Bonum est homini mulierem non tangere. VII, 376.
2. Unusquisque suam uxorem habeat. VII, 375.
3. Uxori vir debitum reddat; similiter autem et uxor viro. VII, 376, 431.
4. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. IV, 76; V, 252; VII, 431, 435, 490.
5. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram. V, 262; VII, 425.
6. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. VII, 425.
7. Volo enim omnes vos esse sicut meipsum, sed unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius vero sic. I, 385; V, 221.
8. Dico autem non nuptis et viduis: bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego. V, 221; VII, 375, 440.
9. Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere quam uri. II, 365; V, 223; VII, 426, 427, 440.
10. Iis autem qui matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere. III, 273; VII, 442, 444.
11. Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem suam non dimittat. VII, 442, 444.
12. Nam cæteris ego dico, non Dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, et hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. III, 273; VII, 445.
14. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, etc. VI, 289, 307.
15. Quod si infidelis discedit, discedat. VII, 444.
23. Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum. II, 580; V, 581.
25. De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis. V, 221, 226.
27. Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem. V, 221; VII, 375.
28. Si autem acceperis uxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit. II, 553; VII, 375.
29. Qui habent uxores, tanquam non habentes sint. VII, 376.
31. Et qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. VII, 376.
32. Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. V, 226.
33. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est. V, 226.
34. Et mulier innupta, et virgo, cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore et spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. V, 226, 306.
36. Quod vult faciat: non peccat, si nubat. II, 233.
37. Non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis; et hoc judicavit in corde suo, servare virginitatem suam, bene facit. II, 233, 242; VII, 376.
38. Igitur et qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit; et qui non jungit, melius facit. V, 225, 226; VII, 375, 376, 379.

39. Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit. Quod si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat, tantum in Domino. VII, 415, 440, 493.

40. Beatior autem erit si sic permanserit, secundum meum consilium: puto autem quod et ego spiritum Dei habeam. III, 274; V, 226.

CAPUT VIII.

4. De escis autem quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, et quod nullus est Deus nisi unus. I, 92, 460, 461; V, 2, 632.

5. Nam etsi sunt qui dicantur dii, sive in cælo, sive in terra (siquidem sunt dii multi et domini multi). I, 93, 460.

6. Nobis tamen unus Deus, Pater ex quo omnia, et nos in illum: et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum. I, 93, 460, 461; VI, 278.

8. Esca autem nos non commendat Deo. Neque s manducaverimus, abundabimus; neque si non manducaverimus, deficiemus. V, 162, 181.

11. Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est? I, 265.

CAPUT IX.

5. Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut et cæteri Apostoli, et fratres Domini, et Cephas? III, 350; VII, 351.

7. Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam et de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, et de lacte gregis non manducat? IV, 203; IV, 598; V, 71.

9. Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura est Deo? I, 151; IV, 598.

11. Sic nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus. IV, 598; V, 71.

13. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt; et qui altari deserviunt, cum altari participant? IV, 567; V, 71.

14. Ita et Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere. V, 71.

20. Et factus sum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrarer. V, 48.

21. Iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem (cum ipse non essem sub lege) ut eos qui sub lege erant lucrificerem; iis qui sine lege erant, tanquam sine lege essem, ut lucrificerem eos qui sine lege erant. V, 48.

22. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos. VI, 49.

24. Sic currite, ut comprehendatis. I, 130.

27. Castigo corpus meum, et in servitutem redigo: ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar. I, 382, 392, 412; III, 480.

CAPUT X.

1. Patres nostri... VI, 406.

2. Et omnes in Moyse baptizati sunt in nube, et in mari. VI, 255.

3. Et omnes eandem escam spiritalem manducaverunt. VI, 406.

4. Et omnes eundem potum spiritalem biberunt. (Bibebant autem de spiritali, consequente eos, petra: petra autem erat Christus.) III, 317; VI, 405.

11. Hæc autem omnia in figura contingebant illis. III, 234; VI, 405.

12. Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat. I, 406.

13. Tentatio vos non apprehendat nisi humana ; fide
lis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra
id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione pro-
ventum, ut possitis sustinere. III, 96.

16. Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne com-
municatio sanguinis Christi est ? et panis quem frangi-
mus nonne participatio corporis Domini est ? VI, 479,
551.

17. Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus,
omnes qui de uno pane participamus. VI, 386, 442,
454.

20. Sed quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, et
non Deo. Nolo autem vos fieri socios dæmoniorum. IV,
688 ; V, 5.

25. Omne, quod in macello venit, manducate, nihil in-
terrogantes propter conscientiam. V, 181.

26. Domini est terra, et plenitudo ejus. V, 181.

27. Si quis vocat vos infidelium et vultis ire, omne
quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes
propter conscientiam. V, 181.

31. Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid
facitis ; omnia in gloriam Dei facite. II, 308, 312, 551 ;
III, 514.

CAPUT XI.

6. Turpe est mulieri tonderi. VII, 341.

7. Vir imago et gloria Dei est ; mulier autem gloria
viri est. II, 116.

8. Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro.
II, 116.

9. Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed
mulier propter virum. II, 116.

10. Ideo debet mulier potestatem habere supra caput
propter angelos. II, 1.

18. Convenientibus vobis in ecclesiam. III, 296 ;
VI, 554.

22. Numquid domos non habetis ad manducandum ?
aut ecclesiam Dei contemnitis. VI, 554.

23. Ego enim accepi a Domino quod et tradidi vobis
quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit
panem VI, 511.

24. Et gratias agens fregit, et dixit : Accipite et man-
ducate : hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.
VI, 407.

25. Hic calix novum testamentum est in meo sanguine.
Hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemo-
rationem. VI, 505.

27. Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit
calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis
Domini. VI, 392, 505, 511.

28. Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo
edat, et de calice bibat. VI, 505, 511 ; VII, 119.

29. Qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi
manducat et bibit ; non dijudicans corpus Domini. VI,
392, 497, 505, 511.

32. Dum iudicamur autem a Domino corripimur, ut
non cum hoc mundo damnemur. VII, 218.

34. Cætera autem, cum venero, disponam. VI, 250.

CAPUT XII.

4. Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus. I,
445 ; III, 125 ; VI, 17.

5. Et divisiones ministracionum sunt, idem autem Do-
minus. III, 125.

6. Et divisiones operationum sunt, idem vero Deus,

qui operatur omnia in omnibus. I, 445, 447 ; III, 125.

7. Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad uti-
litem. III, 124, 125.

8. Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ :
alii autem sermo scientiæ secundum eundem Spiritum.
I, 445 ; VI, 90.

9. Alteri fides in eodem Spiritu ; alii gratia sanitatum
in uno Spiritu. I, 445 ; VI, 90.

10. Alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio
spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio ser-
monum. VI, 90

11. Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spi-
ritus, dividens singulis prout vult. I, 243, 445, 447.

12. Sicut enim corpus unum est, et membra habet
multa ; omnia autem membra corporis, cum sint multa,
unum tamen corpus sunt : ita et Christus. III, 304.

13. Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus
baptizati sumus. VI, 305.

23. Quæ putamus ignobiliora membra esse corporis,
his honorem abundantiorum circumdamus. V, 307.

25. Ut non sit schisma in corpore. VI, 167.

27. Vos autem estis corpus Christi, et membra de mem-
bro. V, 489.

30. Numquid omnes linguis loquuntur. VI, 347.

31. Emulamini autem charismata meliora ; et adhuc
excellentiorem viam vobis demonstro. III, 125 ; VII,
316.

CAPUT XIII.

1. Si linguis hominum loquar et Angelorum, charitatem
autem non habeam, factus sum velut æssonans, aut cym-
balum tinniens. II, 68 ; IV, 44.

2. Si habuero omnem fidem, ita ut montes transfe-
ram, charitatem autem non habuero, nihil sum. III, 182,
190, 248.

3. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem
autem non habuero, nihil mihi prodest. III, 190, 199 ;
IV, 231 ; V, 133, 136 ; VI, 292.

4. Charitas patiens est, benigna est ; charitas non æmu-
latur, non agit perperam. III, 121, 465.

5. Non querit quæ sua sunt. III, 494.

8. Charitas numquam excidit : sive prophetiæ evacua-
buntur ; sive linguæ cessabunt, sive scientia destruetur.
I, 9 ; III, 480 ; V, 561.

9. Ex parte enim cognoscimus, et ex parte propheta-
mus. III, 250.

10. Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabi-
tur quod ex parte est. III, 250.

12. Videmus nunc per speculum in ænigmate ; tunc
autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte ; tunc
autem cognoscam sicut et cognitus sum. I, 34, 102, 132 ;
II, 171.

13. Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc ;
major autem horum est charitas. II, 182 ; III, 248, 448,
469.

CAPUT XIV.

8. Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se
ad bellum ? VI, 562.

9. Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem,
dederitis ; quomodo sciatur id quod dicitur ? VI, 562.

16. Cæterum si benedixeris spiritu ; qui supplet locum
idiotæ, quomodo dicet : Amen, super tuam benedictionem
quoniam quid dicas, nescit. VI, 562.

18. Omnium vestram lingua loquor. VI, 90.
 21. In Lege scriptum est. III, 277.
 22. Linguae in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus. VII, 293.
 34. Mulieres in ecclesiis taceant. III, 296; VI, 554.
 35. Si quid autem voluit discere, domi viros suos interrogent. VI, 554.

CAPUT XV.

3. Quoniam Christus mortuus est. VI, 77, 394.
 4. Et resurrexit tertia die secundum Scripturas. VI, 77.
 10. Non ego autem, sed gratia Dei mecum. I, 346; III, 125.

12. Si autem Christus prædicatur quod resurrexit a mortuis; quomodo quidam dicunt in vobis quoniam resurrectio mortuorum non est? VI, 72, 78.

14. Si autem Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est et fides vestra. VI, 77.

19. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiles sumus omnibus hominibus. II, 110.

20. Nunc autem Christus resurrexit a mortuis, primitiæ dormientium. VI, 79.

21. Quoniam quidem per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum. II, 129.

22. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur. I, 268; II, 502.

26. Cum autem dicat: V, 495, 609.

27. Omnia subjecta sunt ei: sine dubio præter eum qui subiecit ei omnia. V, 495, 609.

28. Cum autem subjecta fuerint illi omnia, tunc et ipse Filius subjectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus. I, 458; V, 380.

29. Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Ut quid et baptizantur pro illis? VI, 322.

41. Stella enim a stella differt in claritate. I, 126; VI, 81.

42. Sic et resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. II, 196; VI, 81.

43. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. II, 196; VI, 81.

44. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. I, 98; II, 196.

45. Factus est primus homo Adam in animam viventem novissimus Adam in spiritum vivificantem. II, 120, 521.

47. Primus homo de terra terrenus; secundus homo de cælo, cælestis. V, 468.

49. Igitur, sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem cælestis. I, 545.

50. Caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt. V, 467.

54. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem. VI, 332.

CAPUT XVI.

14. Omnia vestra in charitate fiant. III, 514.
 22. Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema. III, 503.

EX EPIST. II AD CORINTHIOS.

CAPUT I.

3. Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis. IV, 341.

4. Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. IV, 341.

BILL. T. VII. TAB.

12. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiae nostrae. II, 330; IV, 237.

21. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus. VI, 156, 355, 378.

22. Qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. III, 114; VI, 156, 355, 378.

23. Ego autem festem Deum invoco in animam meam quod parcens vobis, non veni ultra Corinthum: non quia dominamur fidei vestrae, sed adiutores sumus gaudii vestri; nam fide statis. III, 320, IV, 667.

CAPUT II.

7. Ne forte abundantiori tristitia absorbeat qui ejusmodi est. VII, 279.

10. Nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi. IV, 640; VII, 11.

15. Christi bonus odor sumus Deo. VI, 353.

CAPUT III.

5. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis. III, 101, 102.

6. Qui et idoneos nos fecit ministros novi Testamenti, non littera, sed Spiritu; littera enim occidit, Spiritus autem vivificat. III, 272.

17. Dominus autem Spiritus est. I, 61.

CAPUT IV.

3. Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum, in iis qui pereunt est opertum. III, 286.

5. Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum: nos autem servos vestros per Jesum. V, 310.

11. Semper enim nos, qui vivimus. I, 479.

13. Habentes autem eundem spiritum fidei. III, 234.

17. Id enim, quod in præsentia est momentaneum et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate æternum gloriae pondus operatur in nobis. III, 194, 198.

CAPUT V.

6. Scientes quoniam dum sumus in corpore peregrinamur a Domino. IV, 584.

10. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. II, 500, 540, 550; III, 190.

14. Estimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. I, 265; II, 498.

15. Et pro omnibus mortuus est Christus. I, 265, 268; II, 498.

18. Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Christum; et dedit nobis ministerium reconciliationis. V, 587.

19. Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, et posuit in nobis verbum reconciliationis. I, 256; V, 587.

20. Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. V, 505, 587.

21. Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso. II, 418; V, 535; VI, 405.

CAPUT VI.

1. Adjuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. I, 316; III, 135; VI, 527.

5. In jejuniis. V, 158.

6. In castitate. V, 158.

14. Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras? II, 303; VII, 493.

15. Quæ autem conventio Christi ad Belial? VI, 6, 175.

CAPUT VII.

8. Quoniam etsi contristavi vos in epistola, non me pœnitet. V, 121.

12. Igitur, etsi scripsi vobis, non propter eum qui fecit injuriam, nec propter eum qui passus est. VII, 483.

CAPUT VIII.

8. Non quasi imperans dico. III, 529.

9. Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives. IV, 45.

10. Et consilium in hoc do. III, 529.

21. Providemus enim bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. IV, 237.

CAPUT IX.

7. Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate; hilarem enim datorem diligit Deus. IV, 623.

CAPUT X.

4. Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo. III, 552.

5. In captivitatem redigentes omnem intellectum, in obsequium Christi. I, 19.

8. Nam, et si amplius gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, et non in destructionem vestram, non erubescant. VII, 360.

CAPUT XI.

2. Despondi enim vos uni viro, virginem castam exhibere Christo. V, 220.

6. Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia. VI, 91.

13. Nam ejusmodi pseudoapostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. VI, 56.

CAPUT XII.

2. Scio hominem in Christo, ante annos quatuordecim, (sive in corpore, nescio, sive extra corpus, nescio, Deus scit), raptum hujusmodi usque ad tertium cælum. I, 108.

3. Et scio hujusmodi hominem. I, 108.

4. Quoniam raptus est in paradysum: et audivit arca na verba, quæ non licet homini loqui. I, 108, 123.

9. Sufficit tibi gratia mea. II, 459.

CAPUT XIII.

1. In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. IV, 666.

4. Nam etsi crucifixus est ex infirmitate; sed vivit ex virtute Dei. VI, 77.

13. Gratia Domini nostri Jesu Christi et charitas Dei sit cum omnibus vobis. III, 119

EX EPIST. AD GALATAS.

CAPUT I.

4. Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris. I, 457.

8. Sed licet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit. III, 291.

20. Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior. IV, 664

CAPUT II.

5. Quibus neque ad horam cessimus subjectione. III, 352.

7. Sed e contra cum vidissent quod creditum est mihi Evangelium præputii, sicut et Petro circumcisionis. III, 352.

9. Et cum cognovissent gratiam quæ data est mihi, Jacobus, et Cephas, et Joannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi et Barnabæ societatis. III, 350, 352.

11. Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. III, 352; V, 46, 47.

12. Prius enim quam venirent quidam a Jacobo, cum Gentibus edebat: cum autem venissent, subtrahebat et segregabat se, timens eos qui ex circumcisione erant. V, 47.

13. Et simulationi ejus consenserunt cæteri Judæi, ita ut et Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. V, 47, 48.

14. Sed cum vidissem quod non recte ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu, cum Judæus sis, gentiliter vivis, et non judaice, quomodo Gentes cogis judaizare? V, 47.

16. Scientes autem quod non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi. III, 183, 234.

21. Si enim per legem justitia: ergo gratis Christus mortuus est. III, 109, V, 498.

CAPUT III.

4. Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa? VII, 57.

7. Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ii sunt filii Abraham. V, 383, 385.

13. Christus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum. V, 412, 581.

23. Prius autem quam veniret fides, sub Lege custodiebamur conclusi, in eandem fidem, quæ revelanda erat. III, 234.

27. Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. VI, 305.

CAPUT IV.

1. Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differa servo, cum sit Dominus omnium. IV, 16.

4. At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub Lege. V, 398, 410, 411, 452, 467; VI, 16, 35, 50.

5. Ut eos qui sub Lege erant redimeret. VI, 35, 50.

6. Quoniam autem estis filii, misit Deus spiritum Filii sui in corda vestra. I, 552.

9. Quomodo convertimini iterum ad infirma et egena elementa? VI, 153.

CAPUT V.

2. Si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit. V, 48.

3. Testificor autem rursus omni homini circumcident se, quoniam debitor est universæ Legis faciendæ. II, 334.

4. Evacuati estis a Christo, qui in Lege justificamini; a gratia excidistis. III, 251, 480.

6. Nam in Christo Jesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides quæ per charitatem operatur. III, 182, 199, 342.

13. Vos enim in libertatem vocati estis, fratres: per charitatem Spiritus servite invicem. II, 580; V, 102.

19. Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria. V, 209, 235.

21. Homicidia, ebrietates, comessiones, et his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. V, 209, 235.

22. Fructus autem Spiritus est charitas gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas. VI, 90.

23. Mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. VI, 90

CAPUT VI.

1. Fratres, etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerante ipsum, ne et tu teneris. III, 536.

2. Alter alterius opera portate, et sic adimplebitis legem Christi. II, 538; III, 536; V, 333; VII, 224.

5. Unusquisque enim onus suum portabit. VII, 224.

10. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum. II, 60; III, 190.

15. In Christo enim Jesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura. III, 164.

EX EPIST. AD EPHESIOS.

CAPUT I.

3. Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo. I, 381; III, 162; V, 580, 625.

4. Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, et immaculati in conspectu ejus in charitate. I, 305, 381, 399, 404; II, 93; V, 402, 625.

5. Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ. I, 305, 381, 383.

6. In laudem gloriæ gratiæ suæ. I, 381; III, 206.

7. In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum. V, 581.

10. Instaurare omnia in Christo quæ in cœlis, et quæ in terra sunt, in ipso. V, 390, 500.

11. In quo etiam et nos sorte vocati sumus prædestinati secundum propositum ejus qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ. I, 155, 180, 243, 305, 376, 381; II, 93.

17. Ut Deus det vobis spiritum sapientiæ, et revelationis, in agnitione ejus. I, 97; III, 78.

18. Illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus. I, 97; III, 78.

20. Suscitans illum a mortuis, et constituens ad dexteram suam in cœlestibus. V, 488.

21. Supra omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et dominationem. II, 76.

22. Ipsum dedit caput supra omnem ecclesiam. III, 296; V, 488.

CAPUT II.

2. Principem potestatis æris hujus. II, 65.

3. In desideriis carnis, eramus natura filii iræ. II, 498, 504, 543; III, 43, 93; V, 430.

4. Propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos. V, 391.

5. Et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo. III, 14.

6. Et conresuscitavit. III, 14.

8. Gratia enim estis salvati per fidem; et hoc non ex vobis, Dei enim donum est. III, 78.

9. Non ex operibus, ut ne quis glorietur. III, 78.

10. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu, in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus. I, 305; III, 164.

14. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum. VI, 28.

25. Superædificati super fundamentum Apostolorum, et Prophetarum. III, 306, 348.

CAPUT III.

5. Quod aliis generationibus non est agnitus filiis hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis Apostolise ejus et Prophetis, in Spiritu. III, 220, 234.

7 Cujus factus sum minister, secundum donum gratiæ Dei, quæ data est mihi, secundum operationem virtutis ejus. III, 138, 147.

9. Et illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in Deo. V, 362.

10. Ut innotescat principatibus et potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei. II, 26, 72.

17. Christum habitare per fidem in cordibus veritris. VI, 305.

CAPUT IV.

3. Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. III, 361.

4. Unum corpus, et unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. I, 460; III, 304, 361.

5. Unus Dominus, una fides, unum baptisma. I, 460; III, 305, 361; VI, 286, 309.

6 Unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes, et per omnia et in omnibus nobis. I, 460.

7. Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. III, 174.

9. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia et descendit primum in inferiores partes terræ? VI, 74.

10. Qui descendit, ipse est et qui ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia. VI, 87, 88.

11. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem pastores et doctores. I, 3; III, 361.

12 Ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi. I, 3; III, 361; VI, 167.

14 Ut jam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, et in astutia ad circumventionem erroris. I, 3.

15. In charitate crescamus. III, 471.

22. Deponere vos veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. III, 173.

23. Renovamini autem spiritu mentis vestræ. III, 173.

24. Et induite novum hominem qui secundum Deum creatus est, in justitia et sanctitate veritatis. III, 173.

30. Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei. VI, 390.

32. Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et Deus in Christo donavit vobis I, 363; V, 588.

CAPUT V.

2. Et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis. V, 583, 611; VI, 69.

5. Hoc enim scitote, intelligentes quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servi

tus, non habet hæreditatem in regno Christi et Dei. V, 124, 236.

6. Nemo vos seducat inanibus verbis : propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiae. III, 323 ; V, 236.

13. Omne, quod manifestatur, lumen est. II, 72.

14. Surge qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus. III, 109 ; VII, 293.

18. Implemini Spiritu sancto. IV, 691.

19. Loquentes vobismetipsis in psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris Domino. IV, 564, 691.

23. Quoniam vir caput est mulieris : sicut Christus caput est Ecclesiae. III, 296.

25. Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea. I, 268 ; III, 305 ; VI, 107 ; VII, 378.

26. Ut illam sanctificaret mundans lavacro aquae in verbo vitae. II, 499 ; III, 305 ; VI, 107, 130, 134, 276, 305, 321.

27. Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam. II, 190.

28. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. IV, 91 ; V, 116.

29. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam. V, 116.

30. Quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, et de ossibus ejus. II, 128.

31. Propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam, et adhærebit uxori suae ; et erunt duo in carne una. V, 115 ; VII, 377.

32. Sacramentum hoc magnum est ; ego autem dico in Christo et in Ecclesia. II, 129 ; V, 363 ; VI, 99 ; VII, 371, 377, 384.

CAPUT VI.

6. Honora patrem tuum et matrem tuam. V, 110.

12. Rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae, in cœlestibus. II, 14

18. Orantes omni tempore. IV, 561.

EX EPIST. AD PHILIPPENSES.

CAPUT I.

6. Confidens hoc ipsum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet. III, 101, 102.

9. Et hoc oro, ut charitas vestra magis ac magis abundet. III, 471.

23. Desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo. II, 186.

CAPUT II.

3. Sed in humilitate superiores sibi invicem arbitantes. IV, 322.

6. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. I, 446, 573 ; V, 409, 410.

7. Sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo. V, 412, 452, 467 ; VI, 391.

8. Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. V, 69, 445, 467, 494, 498, 556, 557, 558, 575, 577.

9. Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen. V, 498, 557, 575, 577, VII, 275.

10. Ut in nomine Jesu omne genu flectatur. V, 445, 577.

12. Cum metu et tremore vestram salutem operamini. I, 393 ; III, 168.

13. Deus est enim, qui operatur in vobis et velle, et perficere, pro bona voluntate. I, 181, 258, 306, 307, 308, 309, 393 ; II, 234, 308 ; III, 61, 101, 125, 144, 145, 204.

21. Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Jesu Christi. III, 312, 356.

CAPUT III.

6. Secundum justitiam, quæ in lege est, conversatus sine querela. III, 93.

9. Et inveniar in illo, non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi Jesu. III, 183.

12. Sequor autem, si quomodo comprehendam. I, 130.

19. Quorum Deus venter est. II, 160, 561 ; V, 198.

21. Qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundum operationem, qua etiam possit sibi subicere omnia. II, 458.

EX EPIST. AD COLOSSENSES.

CAPUT I.

5. Propter spem, quæ reposita est vobis in cœlis : quam audistis in verbo veritatis Evangelii. III, 500.

6. Quod pervenit ad vos, sicut et in universo mundo est, et fructificat, et crescit. III, 306.

10. Ut ambuletis digne Deo, in omni opere bono fructificantes. III, 194, 197.

15. Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ. I, 444, 545 ; V, 401, 502, 503.

16. Quoniam in ipso condita sunt universa in cœlis et in terra, visibilia et invisibilia, sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates ; omnia per ipsum et in ipso creata sunt. I, 446, 447 ; II, 2.

17. Et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant. I, 446.

18. Qui est principium, primogenitus ex mortuis. VI, 79.

19. Quia in ipso complacuit. I, 256.

20. Et per eum reconciliare omnia in ipsum, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt. I, 256 ; V, 500.

24. Gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia. V, 590, 595 ; VII, 276.

26. Mysterium, quod absconditum fuit a sæculis, et generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus. III, 234.

CAPUT II.

3. In quo sunt omnes thesauri sapientiæ. V, 511.

8. Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, et inanem fallaciam. VI, 265.

9. Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. I, 446 ; V, 415, 496.

10. Qui est caput omnis principatus, et potestatis. V, 496.

12. Consepulti ei in baptismo, in quo et resurrexistis, per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum a mortuis. V, 496 ; VI, 264.

15. Et expolians principatus, et potestates, traduxit confidenter. VI, 76.

16. Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut in potu. V, 181, 182.

20. Si ergo mortui estis cum Christo, ab elementis hujus mundi: quid, adhuc tanquam viventes in mundo decernitis? V, 181.

21. Ne teligeritis, neque gustaveritis, neque contrectaveritis. V, 181.

22. Quæ sunt omnia in interitum ipso usu, secundum præcepta et doctrinas hominum V, 181.

23. Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione et humilitate. V, 181.

CAPUT III.

1. Quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens. VI, 86.

2. Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. VI, 86.

9. Nolite mentiri invicem. V, 27.

11. Ubi non est Gentilis et Judæus, circumcisio et præputium, Barbarus et Scythæ, servus et liber: sed omnia, et in omnibus Christus. VI, 30.

14. Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis. III, 469.

16. Commonentes vosmetipsos, psalmis, hymnis et canticis spiritualibus. IV, 690.

17. Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Jesu Christi, gratias agentes Deo et Patri per ipsum. III, 514.

20. Filii, obedite parentibus per omnia. V, 106.

21. Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant. V, 113.

22. Servi, obedite per omnia dominis carnalibus. V, 106.

CAPUT IV.

11. Hi soli sunt adiutores mei in regno Dei. III, 356.

EX EPIST. I.

AD THESSALONICENSES.

CAPUT I.

4. Scientes, fratres dilecti a Deo, electionem vestram. I, 418.

5. Quia Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed et in virtute, et in Spiritu sancto, et in plenitudine multa. I, 418; III, 78.

CAPUT III.

2. Misimus Timotheum fratrem nostrum, ad confirmandos vos. III, 376.

CAPUT IV.

3. Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra. I, 241; IV, 562, 611.

CAPUT V.

17. Sine intermissione orate. IV, 561.

19. Spiritum nolite extinguere. I, 457; III, 135; VII, 316

21. Omnia probate: quod bonum est tenete. II, 385; III, 319.

22. Ab omni specie mala abstinete vos. II, 385; III, 565.

26. Salutate fratres omnes in osculo sancto. V, 288.

EX EPIST. II

AD THESSALONICENSES.

CAPUT I.

4. In omnibus persecutionibus vestris, et tribulationibus, quas sustinetis. III, 194, 197.

5. Ut digni habeamini in regno Dei, pro quo et patimini. III, 194, 197.

9. Pœnas dabunt in interitu æternas, a facie Domini. II, 534.

CAPUT II.

3. Nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis. I, 26; III, 313.

4. In templo Dei sedeat ostendens se tanquam sit Deus. I, 26; II, 56.

9. Cujus est adventus secundum operationem Satanæ, in omni virtute, et signis, et prodigiis mendacibus. III, 226.

10. Mittet illis Deus operationem erroris, et credant mendacio. II, 493.

14. Itaque, fratres, state, et tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram. III, 288, 289, 319.

CAPUT III.

15. Nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem. III, 536.

EX EPIST. AD TIMOTHEUM.

CAPUT I.

5. Charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta. VII, 86.

7. Volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. III, 283.

9. Lex justo non est posita, sed injustis. II, 580; V, 189.

13. Blasphemus fui, et contumeliosus: ignorans feci in incredulitate. II, 93, 105.

14. Superabundavit autem gratia Domini nostri, cum fide et dilectione. III, 119.

15. Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere V, 398.

17. Regi sæculorum immortalis, invisibilis. I, 94, 102.

18. Hoc præceptum commendo tibi, fili Timothee, secundum præcedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam. VII, 316.

CAPUT II.

1. Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus. I, 255; IV, 559.

2. Pro regibus, et omnibus qui in sublimitate sunt. I, 255.

3. Hoc enim bonum est, et acceptum coram Salvatore nostro Deo. I, 255.

4. Qui omnes homines vult salvos fieri; et ad agnitionem veritatis venire. I, 253, 255, 257, 259, 275, 276, 283, 297, 336; III, 140; IV, 557.

5. Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus. I, 255; IV, 550.

6. Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. I, 255, 265, 268, 298; II, 154; V, 581.

9. Mulieres in habitu ornato, cum verecundia et sobrietate ornantes se, et non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa. V, 306.

13. Adam enim primus formatus est, deinde Eva. II, 151.

14. Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit. II, 149, 150, 151.

CAPUT III.

1. Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. IV, 612.

2. Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, oportet episcopum esse unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem. IV, 192, 213; VII, 350.

3. Non vinolentum, non percussorem. IV, 213.

10. Et sic ministrent, nullum crimen habentes. VI, 178.

15. Ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis. III, 211, 310, 322.

16. Magnum est pietatis sacramentum. VI, 99.

CAPUT IV.

1. In novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus errori et doctrinis dæmoniorum. V, 180.

2. In hypocrisi loquentium mendacium. V, 180.

3. Prohibentium nubere, abstinere a cibis quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus. V, 180.

4. Quia omnis creatura Dei bona est, et nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. I, 72; V, 180, 181, 182.

7. Exerce te ipsum ad pietatem. V, 159.

8. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est; pietas autem ad omnia utilis est. V, 159.

10. Speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium. I, 265.

14. Noli negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii. III, 114; VI, 131; VII, 315, 316, 365.

CAPUT V.

1. Seniores ne increpaveris, sed obsecra ut patrem. III, 541.

3. Viduas honora. III, 529.

8. Si quis autem suorum, et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior. III, 497; V, 115.

12. Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. IV, 613.

14. Volo juniores nubere, filios procreare. VII, 376.

17. Qui bene præsent presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo et doctrina. V, 84.

18. Dignus est operarius mercede sua. IV, 598.

19. Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. VII, 360.

20. Peccantes coram omnibus argue: ut et cæteri timorem habeant. III, 543.

22. Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. VII, 316.

CAPUT VI.

9. Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et in laqueum diaboli, et desideria multa inutilia et nociva, quæ mergunt homines in interitum et perditionem. V, 124.

10. Radix enim omnium malorum est cupiditas. V, 124, 303.

16. Lucem inhabitat inaccessibilem: quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest. I, 34, 94, 103, 110, 131.

17. Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sa-

pere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo. III, 532; IV, 49.

18. Facile tribuere, communicare. VI, 27.

20. O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates. I, 207; III, 323.

EX EPIST. II AD TIMOTHEUM.

CAPUT I.

6. Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. III, 114; VII, 315, 316, 365.

7. Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, et dilectionis, et sobrietatis. VII, 78, 316.

13. Formam habe sanorum verborum, quæ a me audisti in fide. III, 290, 323.

14. Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis. III, 323.

CAPUT II.

1. Tu ergo, fili mi, confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu. III, 290.

2. Et quæ audisti a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere. III, 290.

4. Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit. III, 559; IV, 459; V, 332.

8. Memor esto Dominum Jesum Christum resurrexisse a mortuis, ex semine David. VI, 18.

10. Omnia sustineo propter electos. VII, 276.

12. Si negaverimus, et ille negabit nos. III, 242.

13. Negare se ipsum non potest. III, 32.

14. Noli contendere verbis. III, 550.

16. Profana autem et vaniloquia devita; multum enim proficiunt ad impietatem. III, 323.

17. Et sermo eorum ut cancer serpit. III, 323.

19. Cognovit Dominus qui sunt ejus. I, 416.

20. In magna autem domo non solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia, et quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliã. I, 392, 427.

21. Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum. I, 392.

CAPUT III.

2. Blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti. V, 118.

15. Ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu. III, 291.

16. Omnis scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum. III, 272, 291.

17. Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. III, 291.

CAPUT IV.

1. Testificor coram Deo, et Jesu Christo. IV, 664.

6. Tempus resolutionis meæ instat. II, 187.

8. In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, justus iudex. I, 126, 367, 389, 428; II, 187; III, 193, 194, 197; V, 444.

16. In prima mea defensione, nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt. III, 356.

EX EPIST. AD TITUM.

CAPUT I.

5. Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desun-

corrigas, et constituas per civitates presbyteros, sicut et ego disposui tibi. III, 366; VII, 359, 360, 361.

7. Oportet episcopum sine crimine esse. I, 3; VII, 361.

8. Sed hospitem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem. VII, 350.

9. Amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt arguere. I, 3, 5.

10. Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, et seductores. I, 3.

11. Quos oportet redargui: qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet. I, 3.

15. Omnia munda mundis: coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum et mens et conscientia. III, 81, 83.

16. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. I, 38.

CAPUT II.

1. Tu autem loquere quæ decent sanam doctrinam. III, 581.

2. Senes ut sobrii sint, pudici, prudentes. V, 203.

12. Sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc sæculo. V, 208.

13. Expectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. I, 449.

14. Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate. V, 581.

CAPUT III.

3. Eramus aliquando et nos insipientes, increduli, errantes, servientes desideriis et voluptatibus variis, in malitia et invidia agentes. III, 93.

4. Cum autem benignitas et humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei. V, 449.

5. Non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti. II, 499, V, 449; VI, 130, 134, 136, 305, 331; VII, 15.

10. Hæreticum hominem, post unam et secundam correctionem devita. VII, 451.

EX EPIST. AD PHILEMONEM.

CAPUT UNICUM.

17. Si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me. IV, 552.

EX EPIST. AD HEBRÆOS.

CAPUT I.

3. Qui cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ. I, 154, 441, 446, 545.

5. Filius meus es tu, ego hodie genui te? I, 453.

7. Ad Angelos quidem dicit: Quia facit Angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis. I, 453; II, 2.

8. Ad Filium autem: Thronus tuus, Deus, in sæculum sæculi. I, 468; II, 2.

13. Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede a dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? I, 446, 447, 453; VI, 89.

14. Nonne omnes sunt administratores spiritus, in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capient salutis? I, 446; II, 2, 29, 79; V, 499.

CAPUT II.

8. Omnia subiecisti sub pedibus ejus. In eo enim

quod omnia ei subjecit, nihil dimisit non subjectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia subjecta ei. V, 495, 609.

9. Videmus Jesum propter passionem mortis, gloria et honore coronatum, ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem. I, 265, 90; V, 577.

10. Decebat enim eum, propter quem omnia, et per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare. V, 500.

11. Qui enim sanctificat, et qui sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens: V, 497.

12. Nuntiabo nomen tuum fratribus meis. V, 497.

13. Et iterum: Ecce ego, et pueri mei, quos dedit mihi Deus. V, 497.

14. Quia ergo pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse similiter participavit eisdem. V, 469.

16. Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit. VI, 16.

CAPUT III.

1. Considerate Apostolum, et pontificem confessionis nostræ Jesum. III, 306.

4. Qui autem omnia creavit, Deus est. II, 90.

6. Christus vero tanquam filius in domo sua; quæ domus sumus nos, si fiduciam et gloriam spei usque ad finem firmam retineamus. III, 297.

CAPUT IV.

13. Non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: omnia autem nuda et aperta sunt oculis ejus. I, 76, 150.

14. Habentes ergo pontificem magnum qui penetravit cœlos, Jesum Filium Dei. V, 611.

15. Tentatum per omnia pro similitudine, absque peccato. V, 541.

CAPUT V.

1. Omnis namque pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis. IV, 594; V, 583, 611; VI, 166, 564.

2. Qui condolere possit iis qui ignorant, et errant. VI, 564.

4. Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron. IV, 594; VI, 167; VII, 344.

5. Sic et Christus non semetipsum clarificavit ut pontifex fieret; sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. V, 583, 584; VI, 167; VII, 344.

6. Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. VI, 522.

7. Exauditus est pro sua reverentia. I, 269; V, 610.

11. De quo nobis grandis sermo, et ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. VI, 533, 565.

12. Facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo. VI, 533.

CAPUT VI.

2. Impositionis quoque manuum. VI, 355.

4. Impossibile est enim, eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cœleste, et participes facti sunt Spiritus sancti. VI, 284; VII, 14, 15, 34.

5. Gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi. VII, 14

6. Et prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei. VI, 284; VII, 14, 15, 34.

10. Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, et dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius. I, 367; III, 193, 194; VII, 57.

16. Homines enim per majorem sui jurant: et omnis controversiæ eorum finis, ad confirmationem, est jurementum. IV, 660, 662.

17. In quo abundantius volens Deus ostendere, pollicitationis hæredibus, immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum. III, 213.

18. Ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, firmissimum solatium habeamus. III, 213.

20. Introivit Jesus... pontifex factus in æternum. V, 412.

CAPUT VII.

1. Melchisedech, rex Salem. VI, 563.

2. Qui interpretatur rex justitiæ. VI, 563.

3. Sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum neque finem vitæ habens; assimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum. V, 612; VI, 564, 565.

7. Quod minus est a meliore benedicitur. VII, 369.

11. Si ergo consummatio per sacerdotium leviticum erat, quid adhuc necesse fuit secundum ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem, et non secundum Aaron? VI, 19.

14. Manifestum est enim quod ex Juda ortus sit Dominus noster; in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est. V, 375; VI, 18, 19.

19. Nihil enim ad perfectum adduxit lex. III, 84.

22. In tantum melioris testamenti sponsor factus est Jesus. V, 581.

23. Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere. VI, 565.

24. Hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium. V, 612; VI, 542, 565.

25. Semper vivens ad interpellandum pro nobis. V, 609.

26. Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, excelsior cœlis factus. V, 535, 583; VI, 87.

27. Qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi; hoc enim fecit semel seipsum offerendo. V, 583, 584; VI, 87.

CAPUT VIII.

3. Omnis enim pontifex ad offerendum munera et hostias constituitur; unde necesse est et hunc habere aliquid, quod offerat. V, 583; VI, 542.

4. Si ergo esset super terram, nec esset sacerdos; cum essent qui offerrent secundum Legem munera. V, 583.

5. Qui exemplari et umbræ deserviunt cœlestium. V, 583.

CAPUT IX.

3. Post velamentum autem secundum. VI, 67.

11. Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius et perfectius tabernaculum non manu factum, id est, non hujus creationis. V, 583.

12. Neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed

per proprium sanguinem, introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa. V, 583.

14. Sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis. V, 505.

15. Et ideo novi Testamenti mediator est; ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum quæ erant sub priori Testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hæreditatis. V, 581.

17. Testamentum enim in mortuis confirmatum est. IV, 416.

24. Non enim in manu facta sancta Jesus introivit, exemplaria verorum, sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis. V, 584.

25. Neque ut sæpe offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno. V, 584.

26. Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi; nunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit. V, 584.

27. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem judicium. III, 190; VI, 93.

28. Sic et Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. I, 268.

CAPUT X.

4. Impossibile enim est sanguine taurorum et hircorum auferri peccata. V, 583, 585.

5. Ideo ingrediens mundum, dicit: Hostiam et oblationem noluisti; corpus autem aptasti mihi. V, 559, 576, 583, 584, 585.

6. Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. V, 583.

7. Tunc dixi: Ecce venio; in capite libri scriptum est de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam. V, 559, 576, 583.

11. Et omnis quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans, et easdem sæpe offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata. V, 585.

12. Hic autem unam peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei. V, 585.

14. Una enim oblatione, consummavit in sempiternum sanctificatos. V, 494, 498, 585, 589; VI, 535.

18. Ubi autem horum remissio: jam non est oblatio pro peccato. VI, 535.

26. Voluntarie enim peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia. VI, 535; VII, 14.

38. Justus autem ex fide vivit. III, 180.

CAPUT XI.

1. Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. III, 180, 207, 214, 232, 246; VII, 40.

3. Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent. III, 180.

6. Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, et inquireribus remunerator sit. I, 31, 293; III, 83, 179, 180, 193, 232, 247, 249; V, 301; VII, 39, 89.

9. Fide demoratus est in terra repromissionis, tanquam in aliena. III, 500.

10. Expectabat enim fundamentum habentem civitatem cujus artifex et conditor Deus. III, 500.

16. Nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem. III, 233.

17. Fide obtulit Abraham Isaac. V, 35.

19. Arbitrans quia et a mortuis suscitare potens est Deus. V, 35.

24. Moyses. I, 127.

25. Magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem. I, 127; III, 500.

26. Aspiciebat enim remunerationem. III, 500.

32. Deficiet me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jephthe, David, Samuel et Prophetis. IV, 270, 659.

33. Qui per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones. III, 552; IV, 270, 659.

34. Fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum. III, 552.

37. Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egen-tes, angustii, afflicti. V, 305.

39. Et hi omnes testimonio probati, non acceperunt repromissionem. VI, 80.

40. Den pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur. VI, 80.

CAPUT XII.

14. Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam sine qua nemo videbit Deum. II, 190.

15. Contemplantur ne quis desit gratiæ Dei. I, 316.

17. Postea cupiens hæreditare benedictionem, repro-

batus est; non enim invenit pœnitentiæ locum; quam cum lacrymis inquisisset eam. I, 298; VII, 13, 14.

18. Non enim accessistis ad tractabilem montem. III, 303.

22. Sed accessistis ad Sion montem, et ad civitatem Dei viventis. III, 303.

CAPUT XIII.

4. Fornicatores enim et adulteros judicabit Deus. VII, 351.

10. Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt. VI, 534.

11. Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra. VI, 64.

12. Propter quod et Jēsus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. VI, 64.

13. Exeamus igitur ad eum extra castra, improprium ejus portantes. VI, 64.

16. Beneficiæ autem, et communionis nolite oblivisci; talibus enim hostiis promeretur Deus. III, 194; IV, 595.

17. Obedite præpositis vestris, et subjacete eis. II, 580, 605; V, 105.

20. Deus autem pacis. I, 310.

21. Aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem. I, 310.

AUCTORITATES EX EPISTOLA CATHOLICA BEATI JACOBI

CAPUT I.

5. Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, et non impropere. II, 473.

12. Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. III, 121, 191; VI, 40.

13. Nemo cum tentatur, dicat quoniam a Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est, ipse autem neminem tentat. II, 267, 459.

14. Unusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus. II, 490.

15. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum; peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem. II, 459; V, 280.

17. Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. I, 86.

18. Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus. II, 101; III, 117.

27. Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem, hæc est: visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum. V, 333.

CAPUT II.

1. Fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi gloriæ. IV, 200.

2. Etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum anulum habens in veste candida, introierit autem et pauper in sordido habitu. IV, 200.

3. Et intendatis in eum qui indutus est veste præclara, et dixeritis ei: Tu sede hic bene; pauperi autem di-

BILL. T. VII. TAB.

catis: Tu sta illic, aut: Sede sub scabello pedum meorum. IV, 200.

4. Nonne judicatis apud vosmetipsos, et facti estis iudices cogitationum iniquarum? IV, 200.

5. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, et hæredes regni quod repromisit Deus diligentibus se? I, 392.

10. Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. II, 450; III, 253; VII, 53.

11. Quod si non mœchaberis, occides autem, factus est transgressor legis. II, 450.

13. Superexaltat misericordia judicium. I, 368.

14. Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum? III, 181.

17. Fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa. III, 181.

19. Dæmones credunt, et contremiscunt. III, 249.

20. Fides sine operibus mortua est. III, 246.

23. Abraham amicus Dei appellatus est. III, 463.

24. Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, ita et non ex fide tantum? III, 181.

26. Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine operibus mortua est. III, 181.

CAPUT III.

2. In multis enim offendimus omnes. II, 550; III, 97.

8. Linguam autem nullus hominum domare potest. IV, 339.

CAPUT IV.

2. Non habetis propter quod non postulatis. IV, 548.
 6. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. III, 169; V, 301.
 7. Resistite autem diabolo, et fugiet a vobis. V, 150.
 11. Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi, et judicat legem. IV, 98.

CAPUT V.

7. Patientes estote, fratres. VII, 290.
 12. Ante omnia autem, fratres mei, nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem sermo vester : Est,

est; Non, non; ut non sub judicio decidatis. IV, 668.

13. Tristatur aliquis vestrum? orat. VII, 290.
 14. Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo, in nomine Domini. VI, 131, 166; VII, 124, 290, 291, 292; 293, 294, 295, 297, 299, 300, 301, 305, 306, 307, 310.
 15. Et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus : et si in peccatis sit, remittentur ei. VI, 144; VII, 32, 290, 291, 292, 293, 302, 303, 304, 307.
 16. Confitemini ergo ad alterutrum peccata vestra; et orate pro invicem ut salvemini. IV, 548, 559; VII, 290, 306.

AUCTORITATES EX EPISTOLIS BEATI PETRI APOSTOLI

EX EPIST. I.

CAPUT I.

3. Regeneravit nos in spem vivam ! II, 190.
 4. In hæreditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcescibilem. II, 190.
 9. Reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum. III, 500.
 12. Spiritu sancto misso de cælo, in quem desiderant Angeli prospicere. I, 261, 448; III, 453.
 18. Scientes quod non corruptibilibus auro vel argento redempti estis. V, 581.
 19. Sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi et incontaminati. V, 581.

CAPUT II.

2. Sicut modo geniti infantes, rationabile, sine dolo lac concupiscite. VI, 302, 344.
 5. Et ipsi tanquam lapides vivi. Superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias. III, 303; VI, 168.
 6. Et qui crediderit in eum non confundetur. VII, 93.
 9. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta. III, 305; VI, 167.
 13. Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum : sive regi, quasi præcellenti. V, 105.
 14. Sive ducibus, tanquam ab eo missis. V, 105.
 18. Servi, subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam dyscolis. IV, 17.
 22. Qui peccatum non fecit. V, 535.
 23. Qui, cum pateretur, non comminabatur. V, 134.
 24. Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiæ vivamus : cujus livore sanati estis. V, 582.

CAPUT III.

1. Mulieres subditæ sint viris suis. V, 116.
 3. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. V, 306.
 15. Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe. III, 401.
 19. His, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicavit. VI, 75.
 20. Qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cum fabricaretur arca. VI, 75.

21. Vos nunc similis formæ salvos facit baptisma : non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum. VI, 112, 113.

CAPUT IV.

6. Mortuis evangelizatum est. VI, 75.
 7. Estote igitur prudentes, et vigilate in orationibus. III, 581.
 8. Caritas operit multitudinem peccatorum. VII, 40.
 10. Sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. VI, 164.
 18. Justus vix salvabitur. VII, 224.

CAPUT V.

2. Pascite qui in vobis est gregem Dei. III, 350, 366.
 7. Ipsi cura est de vobis. I, 369.
 8. Adversarius vester Diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret. II, 29, 496.
 9. Cui resistite fortes in fide. V, 150.
 13. Salutatur vos Ecclesia, quæ est in Babylone coelecta, et Marcus filius meus. III, 354.

EX EPIST. II.

CAPUT I.

4. Per quem maxima et pretiosa nobis promissa donavit : ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ. III, 114, 116.
 10. Quapropter fratres, magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis. I, 377, 392, 417; III, 181.

CAPUT II.

4. Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos II, 49, 65, 66.
 11. Ubi Angeli fortitudine et virtute cum sint majores. II, 2.
 19. A quo enim quis superatus est, hujus et servus est. II, 59; III, 51; V, 606.

CAPUT III.

9. Dominus patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti. I, 256, 286, 421.
 16. In quibus sunt quædam difficilia intellectu. III, 286.

AUCTORITATES EX EPISTOLA I BEATI JOANNIS APOSTOLI

CAPUT I.

1. Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostræ con-
tractaverunt de Verbo vitæ. V, 409.

7. Sanguis Jesu Christi, Filii ejus, emundat nos ab omni peccato. III, 172; V, 407, 469; VII, 49.

8. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est. II, 550; III, 97.

9. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, et justus, ut remittat nobis peccata nostra. III, 202.

CAPUT II.

1. Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum. III, 202; VI, 87.

2. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris : non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. I, 265; III, 202; V, 407.

15. Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. II, 461.

16. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ; quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. II, 461; III, 43; V, 313; VII, 235.

17. Et mundus transit, et concupiscentia ejus. II, 461.

18. Nunc Antichristi multi facti sunt. III, 318.

19. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis; nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum. III, 298, 480.

20. Sed vos unctionem habetis a Sancto. VI, 355.

21. Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam, et quoniam omne mendacium ex veritate non est. III, 318; V, 27.

26. Hæc scripsi vobis de his qui seducunt vos. III, 318.

27. Et vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis ut aliquis doceat vos; sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, et verum est, et non est mendacium. II, 404; III, 318; VI, 355.

CAPUT III.

1. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut Filii Dei nominemur et simus. III, 121.

2. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus; quoniam videbimus eum sicuti est. I, 94, 102, 121, 133; II, 175.

3. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se. III, 447.

7. Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justitiam, justus est. III, 173, 182.

8. Qui facit peccatum, ex diabolo est : quoniam ab initio diabolus peccat. II, 49, 490.

9. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet : et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. I, 324; III, 97, 111, 117, 178, 480.

10. Omnis qui non est justus, non est ex Deo, et qui non diligit fratrem suum. I, 460.

14. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte. II, 551; III, 120, 169, 176, 199.

15. Omnis qui odit fratrem suum homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem. II, 551; VI, 405.

16. Nos debemus pro fratribus animas ponere. III, 495.

17. Qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clausit viscera sua ab eo : quomodo charitas Dei manet in eo? III, 495, 532.

18. Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate. III, 529.

20. Major est Deus corde nostro. I, 458.

CAPUT IV.

1. Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint. I, 418; III, 319.

2. Omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est. V, 466.

3. Et omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est. V, 466, 615.

7. Omnis qui diligit, ex Deo natus est. III, 120.

10. Ipse prior dilexit nos, et misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris. III, 120; V, 589; VII, 94.

13. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, et ipse in nobis : quoniam de spiritu suo dedit nobis. III, 169.

16. Et nos cognovimus, et credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus charitas est; et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo. III, 120, 199, 462; V, 309.

18. Perfecta charitas foras mittit timorem. VII, 79.

19. Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos. III, 503.

CAPUT V.

3. Mandata ejus gravia non sunt. II, 364.

7. Quoniam tres sunt qui testimonium dant in cœlo : Pater, Verbum, et Spiritus sanctus; et hi tres unum sunt. I, 447, 449, 450, 455; III, 276, 279.

13. Hæc scribo vobis : ut sciatis quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei. I, 418.

14. Quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos. IV, 562.

16. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, et dabitur ei peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem : non pro illo dico ut roget quis. VII, 14.

18. Scimus quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat : sed generatio Dei conservat eum. III, 117.

20. Et simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus, et vita æterna. I, 443, 446, 447, 460, 462; V, 411.

AUCTORITATES EX EPISTOLA BEATI JUDÆ APOSTOLI

6. Angelos vero, qui non servaverunt suum principatum, vinculis æternis sub caligine reservavit. II, 66.

9. Cum Michaël Archangelus cum Diabolo disputans, altercaretur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiae, sed dixit : Imperet tibi Dominus. II, 66, 75.

20. Vos autem, charissimi, superædificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in Spiritu sancto orantes. III, 181.

21. Vosmetipsos in dilectione Dei servate, expectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam. III, 181.

AUCTORITATES EX LIBRO APOCALYPSIS BEATI JOANNIS APOSTOLI

CAPUT I.

4. Ab eo qui est, et qui erat, et qui venturus est : et a septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt. I, 89; II, 2.

5. Et a Jesu Christo, qui est primogenitus mortuorum. VI, 79.

6. Fecit nos regnum et sacerdotes Deo et Patri suo. VI, 167.

10. Fui in spiritu in dominica die. IV, 696.

CAPUT II.

5. Age poenitentiam ; sin autem, venio tibi cito, et movebo candelabrum tuum de loco suo. VII, 72.

CAPUT III.

2. Esto vigilans, et confirma cætera, quæ moritura erant. III, 376.

11. Tene quod habes, ut nemo corripiat coronam tuam. I, 417.

20. Ecce sto ad ostium, et pulso : si quis aperuerit mihi januam, intrabo ad illum. I, 256, 282 ; III, 135.

CAPUT IV.

11. Dignus es, Domine Deus noster, accipere gloriam et honorem, et virtutem : quia tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant, et creata sunt. I, 180, 461.

CAPUT V.

5. Ecce vicit leo de tribu Juda. III, 285.

9. Redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, et lingua, et populo, et natione. III, 306.

10. Et fecisti nos Deo nostro regnum. III, 306.

11. Erat numerus eorum millia millium. II, 5.

12. Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem et divinitatem, et sapientiam. I, 461 ; V, 445, 577, 583.

CAPUT VI.

9. Vidi subtus altare animas interfectorum propter Verbum Dei. II, 187.

10. Usquequo, Domine (sanctus et verus), non judicas, et non vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitant in terra ? IV, 556

11. Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ ; et dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum et fratres eorum qui interficiendi sunt sicut et illi. II, 187 ; IV, 556.

CAPUT VII.

4. Audiavi numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israël. I, 419.

5. Ex tribu Juda dodecim millia signati. V, 371.

9. Et post hæc vidi turbam magnam, quæm dinumerare nemo poterat. I, 419.

CAPUT XII.

1. Signum magnum apparuit in cælo. VI, 10, 12.

8. Neque locus inventus est eorum amplius in cælo. II, 14.

10. Quia projectus est accusator fratrum nostrorum. V, 500.

11. Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, et propter verbum testimonii sui, et non dilexerunt animas suas usque ad mortem. V, 500.

CAPUT XIV.

10. Cruciabitur igne et sulphure. II, 534.

11. Et fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum. II, 534.

CAPUT XVII.

1. Sedet super aquas multas. VI, 383.

15. Aquæ, populi sunt. VI, 383.

CAPUT XVIII.

7. Quantum gloriificavit se, et in deliciis fuit ; tantum date illi tormentum et luctum. II, 452, 540.

CAPUT XX.

1. Et vidi Angelum descendentem de cælo, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua. II, 185.

2. Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est Diabolus et Satanas, et ligavit eum per annos mille. II, 66, 185.

3. Et misit eum in abyssum et clausit, et signavit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni : et post hæc oportet illum solvi modico tempore. II, 66, 185.

4. Et vidi sedes, et sederunt super eas, et iudicium datum est illis ; et animas decollatorum propter testimonium Jesu et propter verbum Dei, et qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus aut in manibus suis : et vixerunt, et regnaverunt cum Christo mille annis. II, 185.

5. Hæc est resurrectio prima. II, 185.

6. Beatus et sanctus, qui habet partem in resurrectione prima : in his secunda mors non habet potestatem sed erunt sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis. II, 185.

7. Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satanas de carcere suo, et exhibit, et seducet gentes quæ

Sunt super quatuor angulos terræ, Gog, et Magog, etc. II, 185.

12. Vidi mortuos magnos et pusillos: judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum. II, 542.

13. Et judicatum est de singulis secundum opera ipsorum. II, 542.

15. Qui non inventus est in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis II, 512

CAPUT XXI.

2. Ego Joannes vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de cœlo a Deo. III, 346.

14. Murus civitatis habens fundamenta duodecim et in

ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni III, 306.

23. Civitas non eget sole, neque luna, ut luceant in ea, nam claritas Dei illuminavit eam II, 75.

27. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens et mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni. I, 417; II, 190, 552.

CAPUT XXII.

11. Qui justus est, justificetur adhuc; et sanctus, sanctificetur adhuc. III, 471; VII, 387.

16. Ego sum stella splendida et matutina. VI, 31.

18. Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. III, 291.

INDEX GENERALIS

NOTA. Numerus primus et major, Romanus dictus, volumen indicat; pagina vero indicatur per numerum posteriorem et minorem, Arabicum.

AARON In sacrificiis Aaron offerebatur panis et vinum, ut pars tantum aut condimentum sacrificii, non ut materia integra et totalis, sicut in sacrificio Melchisedech. VI, 456.

ABBATES vocantur ad concilium generale cum jure suffragii decisivi, ex privilegio summorum pontificum. III, 424.

ABBATISSÆ præsunt ne in spiritualibus suis monialibus? VII, 342.

ABAYLARDUS (Petrus) ponebat in trinitate gradus, in majestate modos, numeros in æternitate: constituebat denique Patrem plenam esse potentiam, Filium quamdam potentiam, Spiritum sanctum nullam potentiam. I, 442. In hoc situs erat error Abaylardi, quod attributa divina partiretur inter personas, non adoptione aut appropriatione, sed partitione et consignatione; et sic dicebat Patri competere omnipotentiam, Filio sapientiam, Spiritui sancto bonitatem. *Ibid.* Abaylardus contendeat fidei nostræ mysteria posse ratione demonstrari. II, 471.

ABDICATIO. Quæritur an abdicatio dominii requiratur ad justitiam distributivam. Resp. Non requiritur abdicatio omnis dominii, sed tantum concessio alicujus dominii, aut etiam quandoque simplicis usus. I, 367. Utrum abdicatio seu renuntiatio pura beneficii, hoc est, neminem collatori commendando, facta in scio superiore, sit valida? V, 90. Abdicatio beneficii simoniace accepti fieri debet inter manus collatoris, cum non sit alius qui illud legitime conferre possit. 95. Sed quid fieri debet si collator etiam in ipsa beneficii collatione sit simoniacus, ideoque excommunicatus? *Ibid.*

ABEST. Axioma: quod parum abest, nihil abesse videtur, non debet admitti in moralibus. IV, 140.

ABGARI regis Edessæ in Syria Epistola ad Jesum; et Epistola Jesu ad Abgarum. VI, 53. Istæ duæ epistolæ videntur nobis apocryphæ et supposititiæ. *Ibid.* Apocryphæ declarantur a Gelasio papa in concilio Romano. *Ibid.*

ABIGEATUS. Ultra furtum simplex, sunt quædam furta qualificata, quorum malitia augetur ex aliqua circumstantia; vocantur species furti; ut sunt.... *abigeatus*, quo quis furatur pecora in pascuis, ad quem reducitur furtum instrumentorum necessariorum ad culturam agrorum. In hoc crimen severissime animadvertit respublica,

quia cum hæc necesse sit sæpe relinquere in pascuis et in agris, horum furta non possunt nisi severiori pœna cohiberi. IV, 273.

ABIMELECH ignorabat-ne invincibiliter Saram fuisse uxorem Abrahæ? II, 479.

ABLUTIO. Vide BAPTISMA.

ABORTUS, quem Tertullianus vocat festinationem homicidii, est ejectio præmatura fœtus, sive sit animatus sive non, modo sit conceptus. IV, 238. Procurare abortum fœtus sive animati, sive inanimati, directe et ex intentione, est gravissimum peccatum quod nullo bono fine, sive famæ sive vitæ salvandæ, cohonestari potest. *Ibid.* Qui tentat procurare abortum effectu secuto vel non secuto peccatne et incurrit pœnas? Denique quandonam procurans abortum pœnas incurrit a legibus latas? *Ibid.* Etiam illicitum est causare abortum indirecte, faciendo scilicet id unde prævidetur secuturus, quamvis non intendatur formaliter, nisi in raro casu adsit justa et gravis ratio tale quid agendi. 239. Rea est abortus coram Deo mulier ferens grave pondus, nimium laborans, violenter irascens, aut quid simile agens ex quo prævidet aut prævidere potest secuturum abortum, quamvis formaliter non intendat. *Ibid.* Idem est dicendum de viro ex ira graviter percutiente mulierem prægnantem, aut eam affectu implendæ libidinis cum nimia agitatione cognoscente. *Ibid.* Hi tamen non incurrunt pœnas latas contra procurantes abortum; quia procurare abortum, stricte loquendo, est studiose et ex industria agere ad ejectionem fœtus, quod isti non faciunt. *Ibid.* Secus puella quæ, ne diffametur aut occidatur, sumit potiones abortivas; hæc enim studiose et ex industria quærit abortum, ut vitam aut famam servet. *Ibid.* Restat difficultas non levis, an ad salvandam vitam matris prægnantis et periclitantis, liceat ipsi dare pharmacum causativum per se vel per accidens abortus, præter tamen intentionem præbentis aut sumentis. *Ibid.* Quando fœtus est animatus, aut etiam quando dubitatur an sit animatus, nullo modo licet ad conservationem matris illi dare pharmacum causativum per se vel per accidens abortus, etiam præter intentionem dantis vel sumentis, saltem quamdiu spes est fœtum in lucem edendi et baptizandi. 240. Quando certum est fœtum nondum esse animatum, communis opinio tenet licitum esse præbere

matri periclitanti cum foetu pharmacum, matris ex intentione conservativum, et foetus præter intentionem expulsivum: suppono non aliud suppetere remedium. *Ibid.* Procurare abortum est studiose et ex industria agere ad ejectionem foetus immaturi, sive animati, sive inanimati. VII, 150.

ABRAHAM nobis exhibetur a S. Scriptura orans pro Sodomitis, etsi non a Deo exaudiendus. I, 270. Per Abraham instaurata est fides Redemptoris et vera religio. 279. Absolviturne Abraham a mendacio sub prætextu bonæ intentionis? II, 298. Abraham non peccavit dum emit ab Ephron speluncam duplicem in sepulturam. V, 82. Ex speciali privilegio respectu Abrahæ tantum, eo quod pater esset credentium, non vero respectu posterorum, circumcisio fuit illi Abrahæ *sigillum justitiæ fidei*. VI, 104, 341.

ABSENS. Nullibi legitur Ecclesiam unquam praxim absolvendi absentes tenuisse, aut in hoc dispensasse, cum tamen non defuerint urgentes occasiones tempore persecutionum, dum non licebat pro libitu adire sacerdotes. VII, 204. Absens potest absolvi ab excommunicatione, et non a peccatis. *Ibid.*

ABSENTIA pecuniæ non est titulus legitimus accipiendi aliquid ultra sortem. IV, 476.

ABSOLUTUM, omne reale quod possumus concipere in divinis personis, vel sunt ipsæ personæ secundum se totas spectatæ, vel aliquid absolutum commune omnibus. I, 527. Omnia absoluta in Deo sunt tribus personis communia, quod fatentur omnes theologi. *Ibid.* Subsistentia in Deo prout importat perseitatatem independentiæ ab alio ut sustentante, est aliquid absolutum. 528.

ABSOLUTIO. Ad sufficientem dispositionem pro absolute, sufficit ut nunc pœnitens detestetur peccatum super omne malum in generali. II, 342. Absolutionis incapax est qui ignorat, etiamsi invincibiliter, quoad substantiam mysteria Incarnationis et Trinitatis. III, 238. Regulariter non sunt absolvendi qui sub mortis articulo nolunt restituere per se ipsos, dum possunt, sed id suis hæredibus committunt. IV, 167. Prudenter tamen judicare potest confessarius an aliter sit agendum, attentis personarum circumstantiis. *Ibid.* Procrastinantes solutionem debiti ex contractu, non statim sunt repellendi ab absolute, et variis de causis excusari possunt a solutione interesse. 168. Plures Ecclesiæ olim certis criminibus absolute denegabant. VII, 17. Absolutio sola non ponit omnem effectum sacramenti pœnitentiæ. 23. Forma conveniens et legitima sacramenti pœnitentiæ est hæc: *Ego absolvo te a peccatis tuis in nomine Patris, etc.* 25. Hanc formam absolute tradunt concilium Florent. et Trid. *Ibid.* Cur sacerdos ad ligandum, non dicit: *Te ligo*, licet Christus pariter dixerit: *Quodcumque ligaveritis*, etc. *Ibid.* Hæc duo sola verba: *Absolvo te*, sunt essentialia formæ hujus sacramenti; est communior. 26. Forma absolute debet necessario verbis exprimi; non sufficiunt nutus aut alia signa. 27. Absolutio sub his solis verbis: *Absolvo te*, probabilis est valida, sed illicita. 26. Absolutio prolata sub forma æquivalente est valida sed illicita. 27. Sensus horum verborum, *Absolvo te*, non est, *Remitto penas peccatis debitas*. *Ibid.* Sacerdos, per verba absolute, non solum declarat seu ostendit peccata esse remissa, sed ea vere remittit. Est contra Magistrum Sententiarum et quosdam antiquos, nec non contra novos hæreticos, quamvis diverso sensu locuti

fuerint. *Ibid.* Sensus naturalis horum verborum: *Absolvo te a peccatis*, attenta significatione quam habent ex institutione hominum est hic: Remitto seu condono tibi peccata. *Ibid. et seqq.* Sensus autem sacramentalis seu significatio quam habent ex institutione Christi a quo omnia sacramenta habent quod sint significativa et collativa gratiæ, est hic: Sacramentum absolute tibi impendo, quantum est ex se absolutivum a peccatis, et collativum gratiæ. 28. Probabilis est formam absolute simpliciter deprecatoriam in sacramento pœnitentiæ non posse esse validam. 29. Absolutio sacramentalis est actus judicialis quem exercet sacerdos, et a quo ipso velut a iudice sententia pronuntiatur. *Ibid.* Quo sensu Patres vocant absolute sacramentalem orationem seu supplicationem. 30. Actus contritionis debet certo præcedere absolute, et quidem tutius præcedit inchoatam absolute. 100. Solus sacerdos potest absolute a peccatis confessis. 123. Concil. Florent. et Trid. sess. 14. cap. 4. declarant nullam esse absolute collatam a sacerdote qui non habet jurisdictionem. 125. Ratione periculi, seu articulo mortis, quilibet est subditus cuilibet sacerdoti a quo potest absolvi. 127. Omnis sacerdos in sua ordinatione accipit potestatem absolvendi a peccatis physicam, seu ordinis, non moralem, seu jurisdictionis. 129. Possetne dici sacerdotem absolute auctoritate Ecclesiæ, intelligendo de sola jurisdictione? 131. Quilibet sacerdos habetne potestatem completam absolvendi a venialibus et a mortalibus jam remissis? *Ibid.* Jurisdictio necessaria ad absolute descendit a superioribus ad inferiores. 146. Quilibet pœnitens in fine vitæ, hoc est, in articulo mortis, potest absolvi a quolibet sacerdote, consequenter etiam ab excommunicato, degradato, schismatico, hæretico. 159. Sacerdos non approbatus, si facile possit haberi approbatus, probabilis, communis et tutius valide non absolvit in articulo mortis. 161. Idem est censendum de periculo ac de articulo mortis. 162. Qui fuit absolutus propter periculum mortis per simplicem sacerdotem, tenetur iterum adire alium potestatem habentem ut ab eo denuo absolvatur? *Ibid.* Per absolute dilationem periclitaturne salus pœnitentis, si forte interim moriatur? 173. Secundum antiquos canones opera satisfactoria præmitti debebant absolute. 174. Absolvendus est moribundus qui priusquam destitueretur sensibus petiit confessarium, aut aliquod aliud signum pœnitentiæ dedit coram astante vel astantibus, qui per se vel per alios referant confessario advenienti. Est communis et certa in variis conciliis et locis juris definita. 176. Moribundus qui professus est religionem christianam, etsi nullum speciale signum doloris dederit antequam privaretur sensibus, est absolvendus. *Ibid.* Huic conclusioni contradicunt plures et graves theologi, videtur tamen nunc communior. *Ibid.* Moribundus in casu, tam astantibus quam confessario ignotus, nec ullum habens apud se religionis indicium estne absolvendus? 178. Absolutio data sub conditione *si sis dispositus*, est valida. *Ibid.* Extra casum necessitatis non est licitum uti hac forma. *Ibid.* Videtur licitum in casu necessitatis absolute sub hac conditione mente retenta, *si sis dispositus*. 180. De disciplina veteri Ecclesiæ circa absolute datam vel denegatam certis peccatoribus, tam sanis quam infirmis, digressio historica. 182. Nunquam fuit ea universalis Ecclesiæ disciplina,

ut denegaret absolutionem sanis, atrociorum criminum reis, pœnitentibus. Videtur probabilior et communior contra Petavium Morinum et quosdam alios. *Ibid.* Probabile est peccatoribus sero et in exitu tantum pœnitentibus, nunquam ab Ecclesia denegatam fuisse absolutionem sacramentalem. Videtur communior contra Morinum, Natalem Alexandrum et paucos alios. 183. Sine valida absolutione non subsistit sacramentum. 186. Olim collata fuit absolutio sacramentalis statim ac pœnitentes sufficienter dispositi, satisfactionem injunctam acceptassent. 244. Absolutio ab excommunicatione, *vide* EXCOMMUNICATIO; a censuris, *vide* CENSURA; CONCUBINARIUS, DUELLEM, CONSUEUDINARIUS, CASUS RESERVATI, RECIDIVUS.

ABSTINENTIA. Quantum ad cibum abstinentia est pars subjectiva temperantiæ. V, 155. Abstinentia est virtus specialis. 157. Abstinentia ex suo nomine importat subtractionem alimenti. *Ibid.* Hujus virtutis sunt diversi gradus. Primus est abstinere ab omni cibo ad tempus, ut Christus fecit per quadraginta dies; secundus est abstinere a certo genere cibi, v. g. a carnibus, semper; tertius, ad tempus; quartus, abstinere a certo genere potus, ut a vino, semper; quintus, ad tempus. *Ibid.* Adverte etiam quod, quamvis abstinentia dicatur versari circa potum, non excludat tamen potum præcise secundum se, sed tantum potum inebriantem; unde qui excederet in potu aquæ, lactis, etc. peccaret contra abstinentiam. *Ibid.* Abstinentia summa medicina est, juxta Galenum 160. Feria sexta et sabbato cujuslibet Hebdomadæ, item tribus diebus Rogationum, est obligatio sub mortali abstinendi a carnibus. 165. Est quædam exceptio. *Ibid.* Circa abstinentiam a carnibus, ovis et lacticiiniis, duæ hæreses contrariæ versantur. Prima est illorum qui quosdam cibos natura sua immundos ac ideo illicitos reputabant: secunda hæresis huic contraria, est eorum qui contendunt nullos omnino cibos, sive in perpetuum, sive ad tempus, sive omnibus sive quibusdam, posse aut debere Interdici. 179 *et seqq.* Contra quos: Ecclesia jure potest interdicare jejunantibus usum carniū 180. Abstinentia a carnibus pars ecclesiastici jejunii semper fuit. *Ibid.* Convenienter ab Ecclesia interdicitur jejunantibus esus carniū, ovorum et lacticiniorum. *Ibid.* Scriptura sacra neque damnat, neque rejicit legem de abstinentia carniū. 181. Præceptum abstinendi a carnibus, ovis et lacticiiniis, secundum se obligat sub mortali; admittit levitatem materiæ. 185. Exemptus seu dispensatus in abstinentia a carnibus, hoc ipso non est dispensatus in abstinentia a pluribus refectionibus, et e contra: est communior inter doctores, et sic observatur inter fideles. 186.

ABUSUS sanctæ Eucharistiæ aut sanctorum reliquiarum, vel etiam S. Scripturæ ad exercitium artium magicarum, est casus reservatus. VII, 153.

ACACIANI. Ariana hæresis progressu temporis in tres sectas divisa est: quarum tertia fuit Acacianorum, a suo principe Acacio episcopo Cæsariensi dicta. Hæc secta Filium prædicabat non esse consubstantialem Patri, neque unam ex creaturis, sed similem, non tamen substantiam vel *ousia*; sed *homoion* propugnabat, hoc est similem Patri, qualis statua est similis homini quem repræsentat. I, 441. Ariani quadraginta, quorum caput erat Acacius Cæsariensis cum pluribus aliis Seleuciam conveniunt, ad quid? 483.

BILL. T. VII. TAB.

ACADEMIA Parisiensis admisit infallibilitatem SS. Pontificis in multis occasionibus. III, 385. Quisnam fuit academice Parisiensis sensus circa Declarationem aliquorum episcoporum anni 1682? 390.

ACCEPTIO. In acceptione rei alienæ duo sunt consideranda, quorum unum est inæqualitas ex parte rei, quæ quandoque est sine injustitia. aliud est injustitiæ culpa, quæ potest esse cum æqualitate rei; quandoque utrumque conjungitur, scilicet inæqualitas et injustitia, ut cum quis injuste alienum accipit. IV, 120. Accipere personam idem significat ac accipere seu respicere faciem. Acceptio personarum est injustitia qua in rebus communibus ex justitia distribuendis, non attenditur ad proportionem meritum vel idoneitatis eorum quibus dantur, sed ad aliquam causam huic rei impertinentem. 188. Acceptio personarum est vitium oppositum justitiæ distributiæ. *Ibid.* Insuper et reperitur esse violatio justitiæ commutativæ. 189. Acceptio personarum est ex genere suo peccatum mortale. *Ibid.* De acceptione personarum in distributione spiritualium. Per spiritualia hic intelligimus potestatem ecclesiasticam sive ordinis sive jurisdictionis et ejus usum, sed præsertim beneficia et officia ecclesiastica. *Ibid.* Quæ dicuntur in § de acceptione personarum circa collationem spiritualium, sunt etiam extendenda ad officia sæcularia. 193. In exhibitione honoris et reverentiæ locum habet acceptio personarum. 200. In judiciis locum habet peccatum acceptionis personarum, ut si judex non attendat ad merita causæ, sed ad rationes ei impertinentes, ut judicium ferat in favorem unius litigantium; ut quod sit amicus, nobilis, consanguineus, etc., unde istud Proverb. *Accipere personam in judicio non est bonum*: et is peccat non solum contra justitiam distributivam, sed etiam commutativam, et tenetur parti alteræ restituere. 201. In his quæ relinquuntur arbitrio judicis, contingitne peccare acceptione personarum? *Ibid.* Acceptio personarum locum habet non solum in bonis, sed etiam in oneribus distribuendis. *Ibid.*

ACCESSIO est, quando res unius accedit seu adjungitur ad rem alterius per laborem et industriam humanam. IV, 61. Regula generalis accessionis: quando res unius conjungitur rei alterius, totum compositum ex utroque est illius cujus est principale in composito. *Ibid.*

ACCESSORIUM sequi congruit naturam principalis. Intellege tamen semel pro semper cum obligatione reddendi domino æstimationem minus principalis, etiamsi bona fide fuerit usurpatum. IV, 61. Inferenda ex hoc plurima expenduntur. *Ibid.*

ACCIDENS. Quæritur utrum in Deo sint aliqua accidentia, sive utrum sit in eo compositio accidentalis? Responsio negativa, quare? I, 63. Implicatne dari accidens supernaturale? cur non? 117. Accidens potest-ne definiri logice: quod potest adesse vel abesse sine subjecti corruptione? V, 421. Ut aliquid non sit accidens, sufficit quod abesse non possit absque corruptione suppositi, si suppositum sit capax corruptionis. *Ibid.* Quo sensu accidens dicitur *ens* in subjecto existens. 530. Accidens est ens in alio existens, seu cujus esse est esse in subjecto. VI, 143. Accidens corporeum etiam viale non potest subjectari in subjecto spirituali. *Ibid.* Patres per naturam et substantiam panis, intelligunt duntaxat accidentia et proprietates panis, quibus ejus natura et substantia dignoscitur. VI,

418. Accidentia possuntne esse sine subjecto? 420. Impugnatur sententia eorum qui contendunt accidentia esse in aëre circumstante, tanquam in subjecto; et sententia eorum qui dicunt accidentia esse in subjecto in corpore Christi. *Ibid.* Accidentia non possunt esse sine subjecto naturaliter, possunt vero supernaturaliter. 422. Accidens definitur ens alteri inhærens aptitudinaliter juxta S. Thomam, actualiter juxta Cartesianos. *Ibid.* Inhærentia actualis estne essentia accidentis actu existentis? 423. Remanere in Eucharistia accidentia solida absque ullo subjecto substantiali contendit Auctor. 420. Inter accidentia sacramenti Eucharistiæ sola quantitas existit sine subjecto; cætera vero existunt in quantitate. 425.

ACCIPERE personam idem significat ac accipere seu respicere faciem. IV, 187. *vide* ACCEPTIO. Accipere aliquid temporale pro rebus spiritualibus an sit simonia. *Vide* SIMONIA.

ACCUSATIO. Præter accusatorem formalem aut suppletem vices ejus, ut judex reum juridice interrogare possit requiritur vel infamia juridice probata aut adminiculata, vel expressa indicia, vel semiplena probatio. IV, 302. Accusatio definitur: Delatio rei de crimine ad vindictam publicam, facta per eum qui spondet se probaturum. 308. De jure communi sex conditiones requiruntur ad accusationem legitimam: 1° ut fiat in scriptis; 2° ut exprimatur dies et annus quo intentatur; 3° ut exprimantur nomina accusatoris et accusati; 4° species delicti; 5° locus et tempus delicti; 6° inscriptio accusatoris quæ se obligat ad pœnam talionis si non probet. *Ibid.* Accusatio triplici modo redditur injusta, scilicet *calumnia*, *prævaricatione*, et *tergiversatione*. *Ibid.* Non ubique nec promiscue admittitur accusatio. *Ibid.* Quando crimen commissum est in detrimentum alicujus particularis, quandoque potest homo accusare, quandoque non potest. 309. Utrum accusationi vel denuntiationi juridicæ, sive necessariæ sive licitæ, debeat permitti monitio fraterna? *Ibid.* In causis gravioribus, sive civilibus, sive criminalibus, in quibus agitur de condemnatione alicujus, præter accusatorem aut id quod supplet vices ejus, requiruntur et sufficiunt ordinarie duo testes; est communis. 314.

ACCUSATUS. Accusans aut denuntians in propria causa incurritne irregularitatem si mors accusati sequatur? IV, 249. Quando crimen alienum vergit immediate in detrimentum reipublicæ, tenetur homo ad accusandum, si probare possit et non prohibeatur aliunde accusare; si vero non vergat immediate in detrimentum reipublicæ, non tenetur per se loquendo. 309. Accusatus sive juste sive injuste, non potest calumniose se defendere, imponendo falsum crimen accusatori aut testibus, vel etiam adhibendo fraudem et dolum: fraus et dolus habent rationem mendacii. 321. Quando accusatus non interrogatur juridice, aut de eo non constat, si aliter evadere non possit, potest negare crimen et dicere accusatorem falsum accusare, calumniari, mentiri. *Ibid.* Accusatus potest prodere crimina occulta testium si prosint ad infirmenda eorum testimonia, nec aliter possit evadere: idque sive verum testentur, sive falsum, sive secundum ordinem juris, sive contra. *Ibid.* Accusato, qui injuste gravatur a iudice, licitum est appellare. 322.

ACEDIA. Desperatio specialiter oritur ex luxuria et

acedia, specialius tamen ex acedia. Quia homo luxuriosus bona spiritualia fastidit etc., ex acedia autem reputat nimis difficile bene vivere. III, 458. Acedia, secundum Damascenum, est quædam tristitia aggravans quæ scilicet ita deprimit animum ut nihil agere libeat; sicut ea quæ sunt acida etiam frigida sunt, et ideo acedia importat quoddam tædium operandi. A quibusdam acedia dicitur torpor mentis bona negligentis inchoare. 549. Sumitur autem a theologis pro tædio seu tristitia de bono spirituali. *Ibid.* Unde patet quod sit peccatum tam secundum se, quam secundum effectum. *Ibid.* Acedia, prout est tristitia de bono spirituali, non est speciale vitium, sed circumstantia omnis vitii. 550. Acedia est vitium capitale, quia ex acedia profluunt plura vitia. Sex ejus filias assignat S. Gregorius, scilicet, malitiam, rancorem, pusillanimitatem, desperationem, torporem circa præcepta, evagationem mentis circa illicita. *Ibid.* Est speciale peccatum; quatenus est tædium de bono divino ad nos pertinente, apprehenso ut malo proprio, est peccatum mortale. *Ibid.* Acedia vincenda est resistendo et impugnando. *Ibid.* In acedia continua cogitatio de bonis divinis reddit ea magis placenta, ex quo cessat acedia. *Ibid.*

ACEPHALI. Sic appellati sunt hi sectarii, quod a capite, id est, patriarcha suo, disjuncti, seorsim congregabantur. Ortum habent a Petro Moggo in sedem Alexandrinam restituto a Zenone imperatore. V, 435. Acephali etiam dicti sunt Hæsitantes et Monophistæ, item et Semi-Eutychiani, quia Eutychetis errorem emoluebant. 436. Dicti sunt etiam Jacobitæ a Jacobo Syro, sicque in Ægypto nomen retinuerunt. *Ibid.*

ACETUM non est materia consecrabilis. VI, 456.

ACOLYTHATUS est unus ex septem ordinibus. VII, 317. Potest acolythatus exerceri a laïco. 323. Ejus materia duplex est. Prima est traditio urceoli vacui cum hac forma: Accipe urceolos ad suggerendum vinum et aquam in Eucharistiam sanguinis Christi in nomine Domini. Secunda materia est traditio candelabri cum cereo extincto sub ista forma: Accipe ceroferarium cum cereo ut scias te ad accendenda Ecclesiæ lumina mancipari in nomine Domini. 333. An utraque materia sit essentialis dubitatur. *Ibid.* Officium acolythi est 1° urceolos cum vino et aqua ad missam præparare et ministris offerre, non vero in calicem immittere in missa solemni; 2° cereos præparare, accendere, deferre ad Evangelium, tempore consecrationis, etc. *Ibid.*

ACQUISITIO rerum tripliciter potest fieri illicite: 1° quando id quod acquiritur debetur ei a quo accipitur sicut in furto et in rapina; 2° aliquid illicite est acquisitum, quia ille qui acquisivit retinere non potest, nec tamen debetur ei a quo acquisivit, sicut contingit in simonia; 3° est aliquid illicite acquisitum, non quidem quia ipsa acquisitio est illicita, sed quia id ex quo acquiritur est illicitum, sicut patet de eo quod mulier acquirit per meretricium. V, 534. *Vide insuper tractatum de Contractibus*, art. 8.

ACTIO Deus est causa omnis actionis in quantum est actio. I, 354. Actiones, ut fert commune axioma, sunt subsistentium. 537. Actio creaturæ cum sit accidens, dependet a subjecto inesse et operari; nulla igitur actio creaturæ potest concurrere etiam instrumentaliter ad creationem. II, 91. Actiones quæ ab homine procedunt

sunt duplicis generis: aliæ dicuntur hominis, aliæ humanæ. II, 157. Illæ actiones proprie dicuntur humanæ quæ procedunt ab homine, in quantum homo est et illæ solæ proprie dicuntur actiones humanæ quæ ex voluntate procedunt deliberata. *Ibid.* Actiones autem quæ ab homine quidem procedunt, sed non ex deliberata voluntate, sunt actiones hominis. *Ibid.* Actiones hominis indeliberatæ et necessariæ quæ non sunt actus humani, suntne etiam propter finem? 159. Actiones sortiuntur speciem a principio, passiones a termino. 160. Actus humanus, sive consideretur ut actio, sive ut passio, specificatur a fine. *Ibid.* Quadruplex bonitas potest considerari in actione humana: prima naturalis, secunda moralis et specifica, tertia ex circumstantiis, quarta ex fine. II, 295. Objectum actionis moralis est res sumpta moraliter. 289. Ut aliqua actio non sit otiosa, sufficit quod ad aliquam naturæ commoditatem referatur. 309. Datur præceptum naturale et positivum præfigendi cuilibet actioni finem honestum. 312. Homo tenetur referre virtualiter explicite omnes actiones suas in Deum ut auctorem supernaturalem in actu charitatis strictæ. III, 524. Relatio et totalis consecratio virtualiter perseverat in actibus sequentibus, donec revocetur per peccatum mortale. 525. Debet restitui per novum actum charitatis. *Ibid.* Ratio est homini intrinseca et inseparabilis regula omnium suarum actionum. *Ibid.* Elevatio ad finem supernaturalem est quid intrinsecum et accidentale. *Ibid.* Dum homo refert suas actiones ad Deum ut finem naturalem, habet semper Deum pro fine, et illi adhuc deservit; ideoque non peccat. *Ibid.* Profertur a quibusdam nec male hæc regula: Quas actiones exerceo licite dum recito preces non debitas, easdem licite exerceo recitando debitas. IV, 583. Actiones sunt suppositorum, non solum denominative, sed etiam elicitive. V, 536. Actio humana præcipue circa corporalia versatur. VI, 122.

Actus. Existere in actu exercito, quid est? item quid est existere in actu signato? I, 24. Possibili posito in actu sequiturne impossibile per accidens, et facta aliqua suppositione? 315. Homo in omnibus suis actibus humanis agit propter finem. II, 154. Actus humani specificantur a fine. 160. Omnis actus voluntatis, ut liberæ, est liber. 189. Omnes actus necessarii possuntne crescere? *Ibid.* Actus liber est perfectior necessario ex imperfectione cognitionis et coarctatione iudicii. 206. Actus nostri liberi sunt humani et morales, quia dirigi possunt per regulam rationis. *Ibid.* Omissio potest esse indirecte voluntaria absque omni actu voluntatis qui fit de essentiali ejus ratione, non potest tamen esse sine actu qui sit causa vel occasio ejus. *Ibid.* Actus voluntatis quandonam censetur moraliter interruptus. 207. Violentia causat involuntarium simpliciter, seu actus ex violentia factus est involuntarius simpliciter. 215. Nullus actus sine Dei concursu poni potest. 210. Actus necessarii et mere spontanei non sunt morales. 237. Non sunt meritorii aut demeritorii. *Ibid.* Actus necessarii et pure spontanei non possunt subjici regulis morum nec ab eis dirigi. *Ibid.* Actus secundum se invariabiles non possunt subjici regulis morum, nec ab eis dirigi. *Ibid.* Actus necessarii non sunt in nostra potestate sic ut possimus illos ponere et non ponere. *Ibid.* Est etiam liber actus in quo voluntas se movet ex propria determinatione. 240. Actus cui præest iudicium rationis

indifferens, est liber. 251. Actus proprie et stricte imperatus est liber essentialiter. *Ibid.* Duplex est actus voluntatis, eliciti nempe et imperati. Sunt autem sex actus a voluntate eliciti; tres circa finem, scilicet volitio, intentio et fructio: et tres circa media, scilicet consensus, electio et usus activus. 262. His sex actibus voluntatis correspondent ex parte intellectus quinque actus diligentes, et unus ex parte potentiarum executive. *Ibid.* Voluntas se ipsam movet quoad exercitium in aliquibus actibus. 267. In hoc differunt actus humani et liberi a necessariis et non humanis, quod in illis agens se moveat in finem, improprie et late, non in istis. 268. Imperium est substantialiter actus rationis, præsupposito actu voluntatis, in cuius virtute ratio movet per imperium ad exercitium actus. 279. Virtus prioris actus remanet in actu sequenti. *Ibid.* Illi actus qui sunt in potestate et arbitrio nostro, et ad quos ratio suadens movere nos potest, imperari possunt: ii vero qui non sunt in potestate et arbitrio nostro, et ad quos ratio suadens nos movere non potest, imperari non possunt. 281. Quantum ad exercitium possunt imperari eo sensu quod possunt admitti vel respui: quantum ad objectum et specificationem seu apprehensionem veritatis imperari non possunt, excepto assensu vel dissensu. *Ibid.* Quidam actus appetitus sensitivi cadunt sub imperio rationis, quidam non cadunt, quia quidam sunt in nostra potestate, quidam non sunt. 282. Actus animæ vegetativæ non subduntur imperio rationis. *Ibid.* Quidam denique actus membrorum exteriorum subjiciuntur imperio rationis, quidam non subjiciuntur. *Ibid.* Actus moralis reddit hominem laude vel vituperio dignum. 283. Actus moralis definiri potest: *Actus procedens a deliberata voluntate cum subjectione ad regulas morum.* *Ibid.* Duplex esse distinguendum est in actu humano: esse physicum seu naturæ, et esse moris. *Ibid.* Esse naturæ est ipsa entitas physica actus. *Ibid.* Esse morale et præsertim bonitas moralis, est perfectio in actibus humanis existens a parte rei, causata a virtutibus, a voluntate libera, et a Deo. *Ibid.* In actibus supernaturalibus est bonitas moralis quæ est fundamentum meriti. *Ibid.* Deus remunerat in æternum propter actus bonos et punit propter malos mortaliter. *Ibid.* Forma a qua actus humanus denominatur moralis, debet esse alicui subjecto intrinseca. *Ibid.* Nullus est actus liber in individuo de quo non detur lex; ideo est moralis, seu bonus aut malus. 285. Actus liberi, libertate contradictionis, sunt dirigibiles, seu capaces moralitatis. *Ibid.* Sunt imputabiles ad meritum vel demeritum, quia subjiciuntur regulis morum. 286. Bonitas moralis nihil aliud est quam ordo realis transcendentalis actus ad objectum consonum regulis morum. *Ibid.* Est in habitudine ad collectionem extrinsecorum. Ad illam requiritur ut actus vestiatur omnibus debitis circumstantiis. *Ibid.* Malitia moralis considerata positive, est ordo realis actus ad objectum dissonum regulis morum; privative considerata, est privatio consonantiæ et rectitudinis. *Ibid.* Principia moralitatis intelligimus ea omnia ex quibus fit quod actus sit vel bonus vel malus, vel indifferens. 288. Prima et essentialis bonitas vel malitia actus humani desumitur ab objecto moraliter considerato. 289. Circa objectum physice consideratum possunt versari actus specie diversi, bonus et malus. *Ibid.* Actus moralis habet suam boni

tatem vel malitiam a lege mediate et tanquam a regula. 290. Actus humanus primo respicit finem operis, non operantis, specificatur enim a fine. *Ibid.* Quæ differentia est inter actus ex objecto bonos et actus ex fine bonos? 291. Hic actus: *Volo honeste vivere*, licet plura objecta materialia respiciat, ea tamen respicit sub eodem motivo. *Ibid.* Actus interior et exterior sibi mutuo conferunt bonitatem vel malitiam in diverso genere causæ. *Ibid.* Actus exterior in executione habet bonitatem formalem ab interiori in genere causæ efficientis, et interior habet in intentione bonitatem objectivam ab exteriori in genere causæ formalis extrinsecæ. *Ibid.* Circumstantia est *accidens actus humani, ipsum inesse morali jam constitutum moraliter efficiens*. 292. Assignantur communiter septem circumstantiæ actuum humanorum hoc versu comprehensæ; *Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, quomodo, quando*. *Ibid.* Actus humanus desumit aliquam bonitatem vel malitiam a circumstantiis. *Ibid.* Inter actus morales, alii sunt aliis meliores vel peiores. 293. Actus conditionatus et inefficax non recipit ab objecto bonitatem vel malitiam nisi juxta proportionem conatus præsentis, et affectus. *Ibid.* Actus humanus aliquando desumit a circumstantiis speciem boni vel mali, aliquando tantum aggragationem vel diminutionem bonitatis vel malitiæ intra eandem speciem. *Ibid.* Actus humanus desumit bonitatem vel malitiam a fine. 295. Actus humanus differt ab actione hominis propter causam, pendet enim a fine et ejus inflexu. *Ibid.* Actus ex objecto bonus ad bonum finem imperatus, desumit bonitatem suam specificam et essentialem ab objecto, accidentalem a fine. *Ibid.* Actus imperatus dupliciter considerari potest: 1° secundum se et specificative; 2° formaliter et reduplicative ut imperatum. 296. Actus interior seu imperans desumit speciem a fine ut a proprio objecto. Actus exterior, id est imperatus, desumit speciem ab objecto circa quod versatur. *Ibid.* Ut actus sit bonus requiritur quod bonitas seu honestas sit formaliter et directe volita, saltem in actu exercito. Ut autem actus sit moraliter malus, sufficit quod malitia sit indirecte, virtualiter et implicite volita. 297. Actus bonus præcise et unice volitus propter finem indifferentem, amittit bonitatem; si autem propter malum finem est volitus, fit malus. *Ibid.* Idem actus potest simul habere duas species bonitatis vel malitiæ, unam ex objecto, alteram ex fine. 299. Actus non interruptus physice potest successive de bono fieri malus per moralem mutationem objecti. 300. Actus bonus potest dupliciter eligi propter finem malum. *Ibid.* Actus alias secundum se bonus, cujus malus finis est totalis et adæquata ratio cur eligatur, ex nulla parte est bonus, sed totus malus. *Ibid.* Actus alias secundum se bonus, cujus finis malus non est totalis et adæquata ratio cur eligatur, potest esse bonus ex objecto et malus ex fine. 301. Actus ex objecto et fine bonus cui supervenit aliqua circumstantia venialiter mala, potest esse partim bonus, partim malus. *Ibid.* Quod dicitur de actu bono ex objecto et malo ex fine, dicendum est a fortiori de actu bono ex objecto et fine cui se immiscet aliqua alia circumstantia venialiter mala. 302. Leges præcipiunt tantum substantiam actus, non modum, nisi modus sit de intrinseca ratione actus, vel secundum se, vel prout cadit sub lege. 303. Dum elicitur actus bonus in ordine ad malum finem, aut intenditur bonus

finis per malum medium, interveniuntne duo actus qui tamen pro eodem computantur. 304. Actus virtutis prout a virtute procedit, non potest esse malus. *Ibid.* Actus humanus potest dupliciter considerari: 1° secundum speciem et ex parte objecti tantum; 2° in individuo et ut est a parte rei vestitus suis circumstantiis. 306. Quæstio est igitur utrum detur actus humanus secundum speciem et ex parte objecti. *Ibid.* Dantur actus humani indifferentes ex sua specie. *Ibid.* In ordine supernaturali dantur actus indifferentes, neque boni neque mali. 307. Nullum esse, nec esse posse actum indifferentem in individuo, communiter sentiunt. *Ibid.* Ut actus sit malus, sufficit quod careat bono fine, quod utique reperitur in actu quem adversarii dicunt indifferentem. 308. Actus leves sæpe indeliberate fiunt. 314. Actus leves facti propter commoditatem naturæ sunt boni. *Ibid.* Omissio actus non præcepti voluntaria et deliberata, si sit rationabilis, est bona. 315. Si non sit rationabilis, est mala. *Ibid.* Actus exterior, ut est præcise executio actus interioris, illi non addit bonitatem aut malitiam simpliciter in ordine ad præmium aut pœnam essentialem, sed tantum secundum quid in ordine ad præmium vel pœnam accidentalem. Unde non reddit operantem meliorem aut pejorem simpliciter, sed secundum quid tantum. 321. Defectus actus exterioris nihil detrahit de bonitate vel malitia interioris. *Ibid.* Actus interior et exterior distincto præcepto prohibentur. 323. Tenemur confiteri actum externum, licet non addat malitiam novam interiori. *Ibid.* Difficultas quæ occurrit in executione actus exterioris extendit actum interiorem, et meretur præmium accidentale. 324. Quibus titulis actus exterior malus efficit operantem miseriorem. 325. Actus imperans non est regula, sed regulatus. 326. Cadit sub præcepto. *Ibid.* Ejus bonitas vel malitia duplex est, objectiva et formalis. *Ibid.* Eventus sequens prævisus et aliquo modo intentus, addit ad bonitatem vel malitiam actus exterioris, sive per se sequatur, sive per accidens. 327. Adest obligatio cessandi ab actu ex quo sequitur malus effectus, quando non subest jus seu legitima ratio illum actum ponendi. *Ibid.* Quando adest vel abest jus seu legitima ratio non ponendi actum, potestne poni vel non poni, non obstante malo eventu inde secuto? *Ibid.* Eventus per se sequens ad actum, etiamsi non sit prævisus nec in se volitus, addit ad bonitatem vel malitiam, modo ex ipso actu non sequatur duplex effectus, unus bonus et alter malus. 328. Eventus per se sequi censetur ex actu, quando semper aut ut plurimum accidit. *Ibid.* Eventus sequens, per accidens, ex actu non addit ad bonitatem vel malitiam, si non sit aliquo modo intentus. 329. Actus conscientie procedit ab habitu sapientie et scientie. 330. *Vide CONSCIENTIA.* Ut actus sit bonus materialiter, sufficit quod sit conformis legi æternæ. 336. Ut actus sit malus, sufficitne quod sit deformis legi æternæ? 337. In actibus humanis sufficit certitudo probabilis, quia non potest haberi certitudo demonstrativa. 382. Pejus est actu peccare quam inclinari ad peccatum. 417. Habitus non dicitur bonus vel malus, nisi ex hoc quod inclinet ad actum bonum vel malum, ideoque propter actus bonitatem vel malitiam habitus dicitur bonus vel malus, propter autem unumquodque tale et illud majus est. *Ibid.* Pro actu vitioso aliquis juste punitur, non vero pro habitu vitioso, si non procedat in actum. *Ibid.* Ha-

bitus est causa actus in genere causæ efficientis, sed actus est causa habitus in genere causæ finalis. *Ibid.* In actu duplex distingui potest formalitas : prima est tendentia positiva in objectum ; altera est ultima actualitas et perfectio. *Ibid.* Actus impossibilis cum observantia præcepti potest dupliciter conjungi cum omissione : 1° ut causa, vel occasio illius ; 2° concomitanter. 435. Omnis actus quamvis ex objecto bonus, qui est causa vel occasio omissionis actus præcepti, vitatur ex ipsa omissione et fit malus. *Ibid.* Actus vero qui non est causa vel occasio omissionis, sed tantum concomitanter se habet ad illam, quamvis sit cum actu præcepto impossibilis, nisi sit aliunde malus, non est peccatum nec vitatur ex omissione. *Ibid.* Actus quandonam censetur esse causa vel occasio omissionis, vel tantum concomitanter se habere ad illam. 436. Quamvis actus de se bonus aut indifferens, qui est causa vel occasio omissionis culpabilis, fiat malus, communis tamen sententia est contra paucos non esse malum alia malitia quam omissionis, sicque non esse necessario explicandum in confessione. *Ibid.* Omissio et actus qui est causa vel occasio illius, eodem præcepto prohibentur. *Ibid.* Distinctio numerica peccatorum petitur ex interruptione morali actuum voluntatis, quia actus humani habent quod sint peccata ab actu voluntatis : ergo ubi actus voluntatis est diversus et moraliter corruptus, est distinctum peccatum. 446. Tunc censetur actus voluntatis moraliter interruptus, quando nec formaliter nec virtualiter perseverat ex triplici capite : 1° quando per actum contrarium expresse revocatur ; 2° per cessationem voluntariam ab actu voluntatis ; 3° per cessationem involuntariam ab actu interno voluntatis. *Ibid.* Quoad hunc tertium modum varii varie sentiunt et distinguunt. *Vide horum et illorum rationes. Ibid.* Advertens ad actum potest advertere ad malitiam in actibus externis quæ sunt contra primaria et secundaria juris naturalis præcepta, non vero contra remotiora. 484. Actus remanens idem numero in esse naturæ, potest de veniali fieri mortalis. 556. Ut actus remanens idem numero in esse moris, non potest de veniali fieri mortalis. *Ibid.* Notitia consonantiæ vel dissonantiæ actus ad regulas morum debet adesse ad agendum indifferenter et libere moraliter. 571. Lex essentialiter est aliquid rationis, præsupponens tamen, in legibus positivis, actum voluntatis. 574. Quidam censent legem essentialiter esse actum voluntatis, alii actum intellectus, alii utriusque. *Ibid.* Actus internus dupliciter considerari potest : 1° secundum se seorsim, nullam habens connexionem cum externo ; 2° ut connexus cum externo. 609. Dupliciter autem potest actus internus connecti cum externo : 1° per accidens ; 2° per se, et hoc iterum dupliciter : 1° tanquam causa per se actus externi in genere moris constituti ; 2° tanquam conditio necessario requisita ut actus exterior constituatur in certa specie moris. *Ibid.* Actus interior qui connectitur cum exteriori ut causa per se illius manifestatur per exteriorem. *Ibid.* Actus interior qui connectitur alio duplici modo cum exteriori non manifestatur per illum, quia actus exterior potest esse sine illis. *Ibid.* Cum bonum in actibus humanis seu moralibus attendatur secundum quod regulatur regula debita, perfectio virtutis quæ ut principium bonorum actuum consistit in attingendo humanorum actuum regulam, quæ est duplex, scilicet ratio humana et Deus.

III, 469. Aliquid esse in actu virtualiter potest intelligi duplici modo : 1° virtualiter eminenter ; 2° virtualiter potentialiter. Virtualiter eminenter, quando in actu seu forma superiori perfectius continet inferiorem. Virtualiter potentialiter, quando habet virtutem, quæ mota et excitata potest agere 160. Non præcepta dantur de habitibus, sed de actibus. 503. Intentio actus voluntatis provenit ex vehementia objecti moventis illam. 489. Agnoscimus homines, toties quoties deliberate agunt, teneri referre suum actum in Deum relatione virtuali implicita. 514. Istud autem præceptum non spectat nisi fideles. *Ibid.* Qui facit actum bonum nulla ex parte vitiatum, sic utitur creaturis, ut aliis adhibitis possit pervenire ad beatitudinem. 521. Qui facit actum moraliter bonum, nulla ex parte vitiatum, v. g. qui absque ullius pravæ circumstantiæ admixtione diligit parentes, amicos, viros probos, motus honestate particulari hujus legitimi amoris, nullatenus constituit finem suum in hoc actu, sed ipsa honestate ut sic, quæ in re Deus est. *Ibid.* Nihil prohibet unius actus esse duos effectus, quorum alter sit solum in intentione, alter vero præter intentionem. Sic, v. g. in expugnatione urbis, in bello justo, sequitur defensio reipublicæ et occisio plurium innocentium : defensio reipublicæ intenditur ab expugnanter, occisio innocentium est præter ejus intentionem. IV, 221. Debet intelligi hoc principium sub duplici conditione : prima, quod bonus effectus æque immediate ex illa actione sequatur ac effectus malus ; secunda, quod effectus bonus qui intenditur prævaleat malo qui permittitur aut saltem eum compenset. 222. Defectu secundæ conditionis non licet ponere actionem occisivam matris, v. g. eam secare ut baptizetur proles alioquin peritura in æternum. *Ibid.* Ecclesia habetne quandam jurisdictionem in actus mere internos. 631. Actus moralis ex duobus speciem sortitur, scilicet ex objecto et ex fine. V, 24. Actus interiores, quales sunt pacta, testamenta, etc., solent apud homines explicari per aliquod instrumentum exterius quod sit signum actus interioris. VI, 405. Ecclesia potest præcipere actus internos indirecte, etsi jungantur necessario cum actibus externis ut hi constituentur in certa specie moris. 498. Omnis actus bonus, non ideo est actus virtutis. VII, 73. Omnis actus quo impletur præceptum est meritorius si ex charitate fiat. 376. *Insuper* quoad actionem Dei in actus nostros, *vide* AUXILIUM, DEUS, DECRETA DIVINA, CONCURSUS, GRATIA, LIBERTAS, MOTIO, VOLUNTAS. *Et circa intentionem actus, vide* INTENTIO, *et alia verba hanc materiem spectantia.*

ADAM. Primus homo Adam in statu innocentiae non vidit Deum per essentiam secundum communem statum illius vitæ : perfectius tamen illum cognovit quam nos illum cognoscimus. II, 116. Adam in statu innocentiae non solum cognoscebat Deum ex sensibilibus et intelligibilibus effectibus sicuti nos, sed etiam per immediatam revelationem, etc. 117. Primus homo Adam in statu innocentiae non vidit angelos per essentiam, perfectius tamen eos cognovit quam nos cognoscimus. *Ibid.* Dum nos a plena et lucida intelligibilium contemplatione impedimur per sensibilia, per quæ distrahimur et circa quæ impedimur, Adam non impediabatur : unde sequitur Adam in statu innocentiae habuisse fixiorem et certiores intelligentiam Dei et angelorum, quam nos. *Ibid.* Primus homo Adam habuit cognitionem a Deo infusam omnium rerum quas homines naturaliter cognoscere possunt ;

supernaturalium vero tantam habuit cognitionem quanta erat necessaria ad gubernationem humanæ vitæ secundum illum statum ordinatum ad finem supernaturalem. *Ibid.* Adam habuit fidem explicitam mysteriorum divinorum et specialiter Incarnationis. *Ibid.* Adam non fuit præscius sui peccati, alioquin fuisset miser ante peccatum. *Ibid.* Trinitatis habuit fidem explicitam. *Ibid.* Adam habuit cognitionem rerum omnium naturalium non solum terrestrium, sed etiam cœlestium. *Ibid.* Ex eo quod omnia animalia adducta sint ad Adam ut illis nomina imponeret et reipsa omne quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum sit nomen ejus, id est, ipsius naturæ conveniens, sequitur illum cognovisse omnium animalium naturas et proprietates. *Ibid.* Eadem ratione potuit cognoscere naturas et proprietates aliarum rerum naturalium sive terrestrium sive cœlestium. *Ibid.* Habueruntne primi parentes Adam et Eva scientiam boni et mali, antequam illis promitteret serpens? 118. Scientia naturalium Adæ infusa, erat ejusdem speciei ac nostra. *Ibid.* Adam fuit omnium hominum sapientissimus, excepto Christo. *Ibid.* Quantum ad notitiam rerum supernaturalium et theologiarum, majorem habuit B. Virgo, quam Adam; quantum vero ad notitiam rerum materialium et civilium, majorem habuit Adam, quam B. Virgo. *Ibid.* Adam in statu innocentiae potuitne errare seu decipi? Adam fuisse seductum negat Apostolus ad Timoth. scribens. Affirmant tamen communiter SS. Patres ipsum fuisse seductum. Ad horum conciliationem varii varias afferunt rationes. 118, 119. Adam a Deo immediate fuit creatus, et ab ipso creatore constitutus magister et gubernator generis humani. 118. Primum hominem Adam constitutum fuisse in gratia antequam peccaret, est doctrina fidei, definita in concilio Trid. his verbis: « Si quis • non confitetur primum hominem Adam, cum mandatum Dei in paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem et justitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse: • anathema sit. » 119. Primus homo Adam creatus fuit in gratia sanctificante. *Ibid.* Probabilius fuit justificatus more adulatorum mediante actu liberi arbitrii, scilicet consensu in acceptionem gratiæ. 120. Adam fuit creatus cum perfecto usu rationis. *Ibid.* S. Bernardus ait Evæ ante transgressionem defuisse prudentiam, Adæ temperantiam. *Ibid.* In primo homine Adam fueruntne animæ passiones quædam? *Ibid.* Adæ in statu innocentiae nullum malum, nec etiam peccatum quod non posset facile vitare, imminabat. *Ibid.* In statu innocentiae habuitne Adam omnes virtutes? 121. Sic erat dispositus Adam, ut si peccaret, doleret. *Ibid.* Primus homo Adam habuit dominium super omnia animalia non solum quoad jus et potestatem, sed etiam quoad exercitium et usum, ita ut imperabat et ei obediebatur. *Ibid.* Quomodo Adam potuisset sibi subicere animalia a se longe distantia, et eis pro arbitrio uti? 122. Homo in statu innocentiae habuit dominium, non solum super animalia, sed etiam super omnes res creatas se inferiores. *Ibid.* Adæ corpus fuit formatum de limo terræ, quod probatur ex variis Scripturæ locis, præsertim ex Genes. II: *Formavit Deus hominem de limo terræ*, ubi per hominem intelligitur solus Adam, siquidem postea dicatur Evam factam esse ex una costa Adæ: et ex Tob. VIII: *Tu fecisti Adam de limo terræ*, et sæpe alibi. 123. Ratio hujus facti est, juxta S. Hieronymum, ut homo intuens materiam sui corporis, sciat nihil esse ea vilius, sibi que desinat de

sua origine gloriari. *Ibid.* Corpus humanum fuit immediate a Deo productum, nec ad hoc opus assumpti sunt angeli vel ut factores, vel ut pulveris collectores ad formationem corporis Adæ, sicut colligent ad resurrectionem mortuorum. *Ibid.* Corpus humanum fuit a Deo constitutum, in optima dispositione, non simpliciter, sed secundum quod congruit animæ rationali et ejus operationibus. 124. Corpus Adæ productum fuit in ea magnitudine quæ convenit viro perfecto, puta sex pedum circiter. 125. Locus Josue XIV; 15, ubi legitur: *Adam maximus inter Enacim silus est*, licet quidam dicant Adamum fuisse nostrum et quidem proceritatis giganteæ, non tamen probabiliter intelligendus est de Adamo protoplasto generis humani. *Ibid.* Adam productus est in ætate florentissima ad operationes tam corporis quam mentis maxime idonea, quæ est triginta aut triginta quinque annorum circiter. *Ibid.* Illa costa ex qua dicitur Eva formata, erat ne Adamo necessaria, vel superflua? 126. Virtute divina potuit costa ab Adam separari absque ullo dolore. *Ibid.* Fuit Adæ somnus verus et proprius. 127. Evigilans Adam tanquam prophetiæ plenus, cum ad se adductam mulierem suam videret, eructavit continuo: *Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea.... quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ.* *Ibid.* Quod magnum sacramentum commendans Apostolus ait: *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, et in Ecclesia.* 129. Certum est Adamum non fuisse immortalem, siquidem sit mortuus; attamen primi parentes Adam et Eva sic fuerunt immortales, ut si in innocentia perseverassent nunquam fuissent mortui. Est de fide. *Ibid.* Adamo non peccante, non fuissent nati iidem homines quantum ad corpus qui nunc nascuntur. 135. Adam a Deo acceperat justitiam originalem, ea conditione ut si non peccaret, eam transmitteret in posteros; et si peccaret, eam sibi et posteris amitteret. *Ibid.* Expulso Adamo e paradiso, collocavit Deus Cherubim ad paradisi portam, ut homines ab ejus ingressu arceret. 142. Si Adam non peccasset, omnes ejus posterii habitassent ne in paradiso terrestri? 143. Quidam ex posteris Adæ potuissent peccare et amittere innocentiam. 144. Quamvis hoc præceptum, *de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas*, soli Adæ fuerit immediate intimatum, attamen obligabat et Evam et omnes Adæ posteros, si status innocentiae perseverasset. 146. Primum peccatum primorum parentum Adæ et Evæ, fuit superbia. 148. Licet Adam haberet amorem inordinatum erga uxorem, et iste amor præcesserit transgressionem præcepti exterioriorem, non tamen præcessit superbiam ejus interiorem. 149. Secundum peccatum Adæ fuit iste inordinatus amor uxoris; tertium fuit gula; quartum fuit inobedientia. 150. Difficultas non levis est, an Adam fuerit seductus. Ex una parte negat Apostolus ad Timotheum scribens: *Adam non est seductus*, etc. Ex altera parte communiter sancti Patres censent et docent Adamum fuisse seductum. Expenduntur utrorumque rationes 150 et 151. Si peccatum Adæ et Evæ consideretur secundum genus, utrumque fuit æquale, quia utrumque fuit superbia. Si consideretur secundum speciem, peccatum Evæ fuit gravius. 152. Si vero consideretur utrumque peccatum ex conditione personæ peccantis, gravius peccavit Adam quam Eva. *Ibid.* Prima pœna peccati primorum parentum, utrique communis per se et directe a Deo imposita, fuit amissio justitiæ originalis

et supernaturalium donorum illi annexorum. *Ibid.* Secunda pœna etiam utrique communis parenti fuit mors, id est, amissio immortalitatis, nam primi parentes post esum fructus vetiti non mortui sunt eodem die, sed adhuc diu vixerunt. *Ibid.* Quædam sunt pœnæ propriæ mulieri ut hæc: *Multiplicabo ærumnas tuas* in conceptibus tuis; *In dolore paries filios*; *Sub viri potestate eris*, et ipse dominabitur tui, etc. 152 et 153. Quædam sunt pœnæ homini propriæ, quæ his verbis continentur: *Malédicla terra in opere tuo: in labore comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, spinas et tribulos germinabit tibi et comedes herbam terræ, in sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram, de qua sumptus es*; ergo labor gravissimus culturæ terræ; spinæ et tribuli qui germinant illi; labor necessarius ad victum; reditus ad substantiam terræ, id est, mors. 153. Adam pœnitentiam agit de suo peccato et veniam obtinuit. 154. Adam æternam salutem conscclulus est. *Ibid.* Si Adam non peccasset, Verbum non fuisset incarnatum vi præsentis decreti. V, 399. In statu innocentie habuit Adam fidem Christi, saltem ut consummatoris gloriæ. 495. Gratia Adæ in statu innocentie non erat ex meritis Christi. *Ibid.* Fomes in actu secundo, hoc est, motus inordinati appetitus sensitivi, non fuerunt in Adamo in statu innocentie 541. In Adamo non fuit fomes peccati in actu primo, quia per justitiam originalem appetitus sensitivus perfecte subiciebatur rationi. *Ibid.* VI, 64. Adam fuit creatus in perfecto statu naturæ integræ: 1º quantum ad immortalitatem; 2º quantum ad immunitatem a concupiscentia. III, 28. Donum integritatis in Adamo oriebatur a gratia sanctificante. *Ibid.* Adam erat constitutus caput generis humani, non solum quantum ad gratiam, sed etiam quantum ad instructionem et gubernationem. *Ibid.* Utrum tam Adamo quam angelis fuerit necessaria gratia per se efficax ad perseverandum, controvertitur. Juxta sanctum Augustinum gratia per se efficax fuit Adamo et angelis necessaria ad perseverandum. 52 et seqq. Revera peccatum Adæ nocuit posteris imitatione, non propagatione, et infantes non nascuntur cum usu rationis quem habebat Adam ante lapsum. II, 498. Peccatum Adæ est causa miseriarum et ærumnarum hujus vitæ. 500. Peccatum originale non est solius Adami, sed etiam nostrum, quatenus eo peccante ut capite totius naturæ, nos omnes in ipso peccavimus. *Ibid.* Omnes qui renascuntur ex Christo constituuntur justi, sicut omnes qui nascuntur ex Adam constituuntur peccatores. *Ibid.* Per Adam peccatum intravit in mundum. *Ibid.* Adam fuit a Deo constitutus caput non solum naturæ, sed etiam morales omnium hominum quantum ad conservationem aut amissionem justitiæ originalis, ita ut ipse Adam et omnes ejus posterius censerentur tanquam unum corpus, cujus ipse est Adam caput, atque gerat personam omnium in eo in quo est caput. 504 *ibi plura*. Omnes homines qui nascuntur ex Adam considerari possunt ut unus homo. *Ibid.* Decretum Dei, Adæ manifestatum, necessarium fuit ut voluntas Adæ haberetur pro nostra voluntate. 505. Quidam hoc decretum sic manifestatum Adæ vocant pactum inter Deum et Adam. *Ibid.* Deus potuit illud facere absque injustitia. *Ibid.* Hoc decretum erat in rem et bonum nostrum. *Ibid.* et *plura hic de Adamo*. Per generationem virtute seminis habetur et traducitur natura ad Adam seminaliter propagata. *Ibid.* Causa effi-

ciens moralis peccati originalis est peccatum Adæ. 507. Si non peccasset Adam, fuisset generatio et non fuisset peccatum. 508. Quodnam Adæ peccatum fuit causa translationis peccati originalis? *Ibid.* Et adhuc *plura in sequentibus, desumpta ex Patribus*. Secundum fidem catholicam tenendum est omnes omnino homines ex Adam seminaliter propagatos, secluso speciali privilegio, contrahere peccatum originale. 511. Peccatum originale non est ipsa substantia animæ rationalis ex peccato Adæ corrupta. 513. Peccatum originale non est actuale peccatum Adæ. *Ibid.* Vide PECCATUM ORIGINALE. Homines, si Adam non peccasset, fuissent immortales et incorruptibiles, ex dono Creatoris. 525. Ante peccatum Adam habuit fidem explicitam Incarnationis, secundum quod ordinabatur ad consummationem gloriæ, non autem secundum quod ordinabatur ad liberationem a peccato per passionem et resurrectionem; non enim fuit præsciens sui peccati futuri. III, 234. Adamo perseverante in justitia originali, et posteris ejus peccantibus, fuissentne instituta sacramenta? VI, 125. Si nunc revivisceret Adam, posset-ne nubere? VII, 476, 477. *Quoad cætera vide PRIMUS HOMO et PECCATUM ORIGINALE*.

ADÆQUATUM potest esse aliquid alteri 1º ex natura rei 2º ex beneplacito ponentium. IV, 2.

ADDUCTIO non est conversiva VI, 430. Adductio importat motum localem. *Ibid.*

ADJURARE latine idem est ac græce exorcizare: adjuratio, exorcismus? adjurator, exorcista. IV, 688. Licitum est homini adjurare Deum deprecative, quod facit quotidie Ecclesia terminando orationes suas *Per Dominum Jesum Christum*. *Ibid.* Licitum est homini adjurare deprecative angelos bonos et sanctos. *Ibid.* Licitum est nobis adjurare alios homines vel imperative vel deprecative. *Ibid.* Non est licitum homini adjurare ullo modo deprecative dæmones, neque etiam imperative ad obtinendum ab eis aliquod obsequium, seu ad aliquid discendum. *Ibid.* Licitum est adjurare dæmones imperative, hostiliter et increpatorie, ut nobis aut proximis non noceant, juxta potestatem a Christo datam. *Ibid.* Solis clericis exorcistis licitum est ex officio adjurare dæmonem solemniter, et juxta ritum exorcismorum ab Ecclesia præscriptum. 689. Vanum est et illicitum adjurare creaturas irracionales secundum se consideratas. *Ibid.* Adjurare vero privatim dæmonem sive possidentem, sive per spectra et terrores infestantem, cuilibet licitum est. *Ibid.*

ADJURATIO, idem est ac exorcismus. IV, 688. Adjuratio est contestatio seu interpositio divini nominis aut rei sacræ cujus reverentia, timore, vel amore, is qui adjuratur movetur ad aliquid faciendum vel omittendum. *Ibid.* Duplex est adjuratio: una imperativa seu compulsiva, qua utimur erga subditos et dæmones; hac usus est Caïphas, Matth. XXVI, erga Christum quem sibi subditi existimabat: altera deprecativa, qua uti possumus erga quemlibet, excepto dæmone. *Ibid.* Licitum est homini uti adjuratione. *Ibid.* Aliter tamen ad Deum et aliter ad hominem utimur adjuratione. *Ibid.* Circa adjurationem dæmonum exponitur et expenditur difficultas. *Ibid.*

ADJURATOR, idem est ac exorcista. IV, 688, *vide ADJURARE et ADJURATIO*.

ADMINISTRATORES sacramentorum possunt-ne accipere aliquid tanquam pretium laboris? V, 83.

ADMIRATIO. Utrum in Christo fuerit admiratio? V, 543,

Admiratio est intentio animæ applicatio ad aliquid novum et insolitum. *Ibid.* Respective ad scientiam experimentalem, fuit in Christo admiratio, non respective ad scientiam divinam beatam et infusam. *Ibid.*

ADMONITIO quædam est necessaria correptioni fraternæ, facta tum secreto, tum modo publico. III, 545. *Vide* CORREPTIO FRATERNA.

ADONIAS. Adoniam petentem sibi uxorem Abisag Sumamitidem iussit Salomon interfici. IV, 307. Fuit-ne justum hoc Salomonis iudicium? *Ibid.*

ADOPTARE et ADOPTIO. Communiter a jurisperitis et a theologis definitur adoptio: *Gratuita et liberalis assumptio personæ extraneæ ad hæreditatem*. V, 613. Deo convenit adoptare. *Ibid.* Adoptare est actio Trinitatis. *Ibid.* Omnis creatura intellectualis potest adoptari. *Ibid.* Angeli sunt Filii Dei adoptivi. *Ibid.* Item primi parentes fuerunt in statu innocentie; iusti in veteri lege, et ii omnes qui sunt in gratia. *Ibid.* Utrum Christus quatenus homo sit Filius Dei adoptivus. *Ibid.* et seqq. Quinam generaliter possint adoptari et adoptare? VII, 489.

ADOPTIO. In quo differt adoptio divina ab humana? V, 613. Adoptio est personæ extraneæ in filium aut filiam assumptio legitima. 255. Ex adoptione perfecta triplex oritur cognatio legalis. *Ibid.* Cognatio legalis est quædam propinquitas orta ex adoptione. VII, 488. Adoptio recte definitur: extraneæ personæ in filium, vel nepotem, vel deinceps, legitima assumptio. *Ibid.* Duplex est adoptionis species; perfecta quæ vocatur adrogatio; imperfecta, quæ vocatur adoptio simplex. *Ibid.* In quo earum consistit differentia? *Ibid.* Adoptio duo necessario requirit: 1º quod non solum ipsa natura personæ quæ adoptatur, sed etiam ipsa persona quæ adoptatur, sit extranea adoptanti; 2º quod non habeat jus ad hæreditatem ad quam adoptatur. *Ibid.*

ADOR. Nomen adorationis derivatur, vel ab *ador* quod est species frumenti in sacrificiis adhiberi soliti; vel etc. IV, 592; V, 626.

ADORARE. Licet in veteri Testamento verbum *adoro* non semper sumatur pro cultu *latræ*, vix tamen aut ne vix sumitur aliter in novo Testamento, maxime si ad iuncta sit prostratio. VI, 34.

ADORATIO. Nomen adorationis derivatur vel ab *adoro* quod est species frumenti in sacrificiis adhiberi soliti; vel a præpositione *ab* et verbo *oro*, qui adoratio ut plurimum comitatur, præcedit et sequitur adorationem. At vero secundum vocis significationem, adoratio est *honor exhibitus alteri propter superiorem ejus excellentiam, in protestationem nostræ erga illum submissionis*. V, 626. Adoratio tres actus complectitur: 1º actum intellectus, quo excellentiam alicujus apprehendimus; 2º actum voluntatis quo nos illi interius inclinamur et aliquid actu interiore facimus, vel volumus facere actu exteriori in protestationem ejus excellentiæ et nostræ ad eum subjectionis; 3º actum exteriorem, scilicet signum aliquod exterius protestativum excellentiæ et nostræ submissionis. *Ibid.* Secundus actus est maxime proprius et essentialis adorationi. *Ibid.* Adoratio ratione excellentiæ propter quam exhibetur, dividitur analogice in tres species. Alia est enim excellentia divina cui respondet prima species cultus seu adorationis, quæ dicitur a theologis *latræ*; alia excellentia creata naturalis, cui respondet secunda species adorationis, quæ a theologis dicitur *observantia*

civilis: alia est excellentia creata supernaturalis, cui respondet species adorationis, quæ a theologis dicitur *dulia*. *Ibid.* Et quia inter sanctas creaturas maxime præcellit Mater Dei, illi tribuitur a theologis hyperdulia. *Ibid.* Hæ adorationes seu cultus species optime distinguuntur quoad actus interiores. *Ibid.* Quoad actus exteriores non ita facile distinguuntur; excepto enim sacrificio et iis quæ ad ipsum referuntur, omnes fere actus alii sunt communes omni cultui Dei et creaturæ. *Ibid.* Adoratio in communi dividitur in adorationem absolutam et relativam: absoluta est, quando res adoratur propter seipsam, id est, propter excellentiam propriam et intrinsecam: adoratio relativa est, quando res adoratur propter aliud. 627. Priori modo est adorabilis creatura rationalis tantum. *Ibid.* Posteriori modo autem, scilicet adoratio relativa, sunt adorabiles res etiam inferioris ordinis; quia cum adorentur propter aliud, adoratio non sistit in illis, redundat in personas propter quas adorantur. *Ibid.* Fide certum est hominem Christum adorari cultu *latræ*. Eadem adoratione *latræ* adoranda est divinitas Christi et ejus humanitas. *Ibid.* et seqq. Nomen adorationis derivatur vel ab *Ador*, quod est species frumenti in sacrificiis adhiberi soliti; vel a præpositione *ad* et verbo *oro*, quia oratio ut plurimum vel comitatur, vel præcedit aut sequitur adorationem. Secundum vero vocis significationem, adoratio est honor exhibitus alteri propter superiorem ejus excellentiam. IV, 592. Adoratio est honor Deo exhibitus alteri propter ejus summam et omnibus superiorem excellentiam: unde patet quod sit actus religionis. *Ibid.* Minus late patet adoratio quam honor: honoratur quippe æqualis, et non nisi superior adoratur. *Ibid.* Per adorationem homo seipsum Deo subjicit: per alios actus, nempe sacrificium, primitias, decimas, etc. res alias exteriores Deo offert. *Ibid.* Sola adoratio divinæ excellentiæ seu *latræ* est simpliciter et proprie adoratio, aliæ dicuntur improprie adorationes. *Ibid.* Adoratio proprie dicta pendet ab interiori adoratione, seu ab intentione exhibentis. 593. Adoratio secundum se quidem non importat actum corporalem; angeli enim sola mente adorant: prout tamen convenit nobis qui ex duplici natura sumus compositi, adoratio est duplex spiritualis et corporalis. *Ibid.* Unde primo et principaliter est in interiori reverentia Dei; secundario est in actibus seu signis exterioribus quæ habent triplicem relationem ad interiorem adorationem: 1º tanquam ad finem; 2º ut ad causam efficientem; 3º ut signum ad signatum. *Ibid.* Quantum ad interiorem adorationem, nullus requiritur determinatus locus. *Ibid.* Quantum ad exteriorem requiritur determinatus locus, non secundum necessitatem, sed secundum quamdam decentiam. *Ibid.* Quandoquidem licitum est exhibere creaturis signa, sed actus exteriores qui dicuntur improprie adoratio. *Ibid.* In veteri lege adoratio fiebat ad Occidentem ad excludendam idolatriam. *Ibid.* Christiani adorant maxime in sacrificio missæ et orationibus publicis versus Orientem. *Ibid.* Quantum ad adorationem imaginum et reliquiarum, *Vide* IMAGO et RELIQUIÆ.

ADRIANUS I. Synodum generalem VII, Nicænam II, approbavit Adrianus non ritu solemniori, neque quoad omnia, sed quoad decretum fidei tantum quod in septima et ultima actione editum est. V, 631. Confutavit libros Carolinos. *Ibid.* et 638. Ejus litteræ ad imperatorem et ad Tarasium, patriarcham Constantinopolitanum lectæ in synodo generali VII Nicæna II, fuerunt ne approbatæ

absque examine ? III, 383.

ADRIANUS II, Misit ad concilium Constantinopolitanum IV, formulam fidei cui subscribere tenebantur omnes qui admissi erant. III, 383.

ADRIANUS VI, Docuitne pontificem errare posse ? III, 400.

ADROGATIO est species perfecta adoptionis. VII, 488.

ADRUMETINI monasterii nonnulli monachi occasione libri sancti Augustini de Correptione et gratia conturbati sunt, conquerentes doctrina S. Augustini extinguere liberum arbitrium; hi monachi quibusnam sunt annumerandi, nunc Prædestinationis, nunc potius semi-pelagianis ? III, 13.

ADULATIO est, quando quis, supra debitum modum virtutis, vult alios vel verbis vel factis delectare, in communi conversatione. Est turpior morositate. Opponitur affabilitati per excessum. Per se adulatio non est peccatum mortale. Tripliciter tamen potest fieri mortale. V, 122.

ADULATOR. Palpo seu adulator dicitur, qui laudibus, adulationibus, aut etiam exprobrationibus movet aliquem ad inferendum damnum, ut injuriam alteri illatam exaggerando, vindictam extollendo, patientiam irridendo, paupertatem vituperando, furti utilitatem prædicando. Qui ergo his et similibus modis movent moraliter ad injustam damnificationem, peccant graviter et tenentur ad restitutionem. IV, 150.

ADULTER. Si ex adulterio non sequatur proles, nihil restituendum incumbit adultero et adulteræ pro damno reali, quia nullum est. Si innotescat marito, debet ab utroque illi fieri satisfactio pro injuria personali, per veniæ petitionem, humiliationem, signa doloris. IV, 267. Si proles sequatur ex adulterio, et ad illud adulter et adultera communi consensu convenerint, uterque tenetur ad restitutionem damnorum inde sequentium pro rata: uno deficiente, alter tenetur in solidum; uterque enim est illorum causa. *Ibid.* Quantum et quibus restituat adulter qui paratus est restituere nunc antequam pater putativus sit mortuus ? 268. Tam adulter quam adultera tenentur restituere filiis legitimis pro iis bonis quæ istis non debebantur et illegitimo conferuntur ? v. g. consanguinei aut amici putativi, filium illegitimum, quem legitimum putant, instituunt hæredem, vel ei liberaliter aliquid legunt aut donant, v. g. sumptus ad studia, nuptias, etc. conferunt, quæ non legassent aut donassent, imo dedissent filio alteri legitimo, si deceptio abfuisset. *Ibid.* Quomodo restituet adultera ? *Ibid.* Si non possit, teneturne revelare crimen suum marito ? *Ibid.* Vel spurio ? *Ibid.* Si adulter dubitet an proles sit ex suo adulterio, teneturne aliquid restituere ? *Ibid.* Adulter privaturne jure petendi debitum ? VII, 434.

ADULTERIUM est violatio thori alieni. IV, 267. *Vide ADULTER.* In foro conscientie licetne marito aut patri occidere uxorem aut filiam et adulterum in adulterio actuali deprehensos ? 212. Adulterium est species luxurie ab aliis distincta. V, 234 et 252. Adulterium sicut ipsum nomen sonat, est accessio ad alienum thorum; communiter definitur. *Thori alieni violatio*, 252 Adulterium est grave peccatum mortale. *Ibid.* Tres sunt gradus in adulterio; primus est conjugati cum soluta, secundus conjugatæ cum soluto, tertius, conjugati cum conjugata. 253. Illorum gravitas est diversa. *Ibid.* Et si compars

BILL. T. VII. TAB.

cedat juri suo, aut etiam vir fiat leno uxoris suæ, remanet tamen adulterium. *Ibid.* In foro conscientie licet ne marito aut patri occidere uxorem aut filiam et adulterum in adulterio actuali deprehensos. *Ibid.* In nomine tamen adulterii intelliguntur alia peccata graviora in eodem genere, v. g. sodomia, bestialitas, etc. VII, 450 et seqq. An matrimonii vinculum dissolvi possit propter adulterium ? *Ibid.* *Vide MATRIMONIUM.*

ADVOCATUS, qui in civilibus patrocinando liti injustæ, causa est cur cliens non restituat alienum, tenetur resarcire damnum. IV, 150. Advocatus rei manens intra terminos defensionis, non incurrit irregularitatem, etiamsi contingat reum aliunde convictum damnari, aut accusatorem causa cadere et pœna talionis plecti. 250. Incurreret tamen si directe ageret ad petitionem accusatoris, effecta secuto, aut si reum defendat in causa injusta, et inde accusator causa cadens morte aut mutilatione mulctetur. *Ibid.* Advocatus est ille qui in judicio partem alterutrius litigantis defendit. Dicitur advocatus, quia vocatur in judicium ut ibi causam defendat. 328. Utrum teneatur advocatus præstare gratis patrocinium causæ pauperum ? *Ibid.* Utrum advocatus peccet si injustam causam defendat ? 329. Quidam arcentur secundum jura ab officio advocandi, propter impotentiam; quidam, propter indecentiam. *Ibid.* Potestne advocatus suscipere causam dubiam aut minus probabilem ? 330. Quid dicendum de avvocato qui fraudibus et mendaciis defendit causam injustam ? *Ibid.* Utrum liceat avvocato pro suo patrocinio pecuniam recipere ? *Ibid.* Advocatus peccat graviter et restitutioni obnoxius est si exigit aut accipit pretium ut non protrahat inique causam. *Ibid.*

ÆGYPTII, et alii populi orientales initium anni ducebant ab autumno, quia id tempus erat commodius agricolis et pecuariis. Hanc Ægyptorum consuetudinem secuti sunt Hebræi ex quo fuerunt in Ægypto, et postquam egressi sunt ex Ægypto eam retinuerunt quoad annos civiles, nundinationibus et contractibus servientes, non vero ad res sacras. II, 97. Teste Baronio, Ægypti idololatria, illiusque fana et simulacra ad annum Christi 389 perennarunt, quo tempore a Theodosio imperatore eversa sunt. VI, 43.

ÆGYPTUS. De fuga sacræ familiæ in Ægyptum et cætera quæ leguntur de Ægypta in dissertatione V, art. 3, tom. VI, pag. 40 et seqq. *Vide CHRISTUS*, ad eund. art.

ÆGRI rei sunt si recusant remedia communia, non autem si recusant insolita aut multum pretiosa. IV, 216. Ægri ab apostolis ungebantur ad sanitatem corporis recipiendam. VII, 291.

ÆQUIVOCUM. Æquivocorum usus estne mendacium, vel dolus aut injustitia, vel societati humanæ noxius ? V, 31.

AER facile in aquam, et aqua in aërem verlitur. II, 104.

AERIANI et Eustachiani, quarto sæculo, negarunt jejunium esse in præcepto. V, 161.

AERIUS. Vide quod discurret. V, 161. Aerius contendit nullum esse, jure divino, discrimen inter episcopos et presbyteros. VII, 359.

ÆRARIUM. Ærario exhausto in sumptus inutiles, potestne rex, premente necessitate, nova tributa imponere ? IV, 202.

ÆS. Ære ingenti alieno gravati supra vires suarum facultatum non debent admitti ad religionem. V, 341.

ÆTAS legitima requiritur ad suscipiendos ordines. VII, 345.

ÆTERNITAS. Æternitas est actualis et tota simul duratio rei immutabilis. I, 81. Æternitas est actualis duratio rei ab æterno et in æternum immutabilis, independens a contactu et operatione. 85. Æternitas definitur a Boëtio: *interminabilis vitæ tota simul et perfecta possessio*. Et hanc definitionem communiter recipiunt. Cujus definitionis sensus est, quod æternitas sit duratio tota simul et indeficiens rei viventis, carens successione, principio et fine. 88. Æternitas differt ab ævo et tempore, non præcise quia æternitas caret principio et fine; et ævum habet principium, tempus, principium et finem; sed quia æternitas est duratio tota simul rei invariabilis in esse et operari. *Ibid.* Duo importat æternitas: 1° caret termino durationis, principio scilicet et fine; 2° caret omni successione et mutabilitate. *Ibid.* An habeat æternitas rationem veræ durationis respectu Dei? Responsum est affirmativum, quia æternitas se habet respectu Dei, sicut ævum et tempus respectu creaturarum. 89. Quæritur utrum æternitas habeat rationem mensuræ respectu Dei et creaturarum? Multi affirmant, multi negant; utrisque favere videtur sanctus Thomas. *Ibid.* Quæritur an æternitas habeat rationem mensuræ respectu creaturarum? respondetur æternitatem esse mensuram creaturarum, sed inadæquatam et excedentem; quia æternitas est mensura actionis divinæ qua Deus creaturas producit et conservat in suo esse. 91. Æternitas essentialis est mensura rei invariabilis secundum esse et operari tam ab intrinseco quam ab extrinseco. 143. Duplex est æternitas; alia per essentiam, quæ soli Deo competit, et alia per participationem, quæ posset creaturæ communicari a Deo. II, 94.

ÆTERNUM. Quando quædam præter Deum æterna dicuntur, hoc improprie sumi debet. I, 89. Omne æternum estne necessarium? 244. Æternum a parte post, non est æternum duratione infinita actu, sed potentia tantum et syncategorematicè; æternum autem a parte ante, est æternum duratione infinita actu et categorematicè. II, 96.

ÆTIUS, et ejus discipulus Eumonius, quarto sæculo erroris et dementiæ arguuntur a sanctis Patribus, quod jactarent se æque perfecte cognoscere Deum ac Deus ipse se cognoscit. I, 40. Non solum Dei visionem intuitivam, sed et comprehensivam tribuant solis naturæ viribus. 100. Nullam attributorum a se invicem et ab essentia distinctionem agnoverunt, et negabant Filium esse Deum. 50.

ÆVUM est duratio rei immutabilis secundum esse substantiale, sed mutabilis accidentaliter. I, 88. Ævum est mensura rei invariabilis secundum esse, variabilis secundum operari. 143.

AFFABILITAS quandoque vocatur amicitia: non habet tamen perfectam rationem amicitiae, quæ in mutuo amore consistit. V, 121. Alio nomine dicitur comitas, urbanitas, honestas. *Ibid.* Affabilitas est specialis virtus justitiæ annexa. *Ibid.* Affabilitas est virtus qua quis ex debito vitæ socialis, in communi convictu se decenter habet ad alios, spectata conditione personarum et aliis circumstantiis. *Ibid.* Hæc porro virtus sic est necessaria, ut sine ea parum simus idonei ad vitam socialem. 122. Virtuti affabilitatis opponuntur duo: unum per excessum,

scilicet adulatio; aliud per defectum, scilicet morositas seu litigium. *Ibid.*

AFFECTIONES quas in nobis experimur sunt motus appetitus sensitivi simul et intellectivi; prout sunt appetitus sensitivi habent semper conjunctam aliquam transmutationem corporis; secus autem, ut sunt actus appetitus intellectivi. I, 362.

AFFECTUS. Affectus quidam Deo non possunt convenire formaliter et proprie, sed metaphorice tantum: quidam proprie de illo dicuntur, tamen sine passione. I, 362. Illi affectus qui in sua formali ratione nullam involvunt imperfectionem, tribuendi sunt Deo; qui vero aliquam important imperfectionem, non Deo sunt tribuendi. *Ibid.* Affectus quilibet habet esse, adeoque perfectionem a quatuor causis, efficiente, finali, materiali et formali. V, 590. Affectus non reddit partem probabiliorem, sed obnubilat intellectum. VI, 82. Omnes affectus cordis referri debent in Deum vel explicite, vel implicite. III, 513. Affectus præsentis sæculi est una ex octo filiabus luxuriæ. V, 233.

AFFINITAS. Gradus prohibiti sunt in consanguinitate orta ex matrimonio sive rato, sive consummato, usque ad quartum inclusive; in affinitate orta ex copula illicita, usque ad secundum inclusive. V, 254. Si uterque conjux habeat impedimentum affinitatis aut voti, neuter potest per se petere nec reddere debitum. VII, 433. Affinitas secundum nominis etymologiam, est idem quod confinitas, id est, finium propinquitas. 478. Affinitas communiter definitur: Propinquitas personarum, ex carnali copula proveniens, omni carens parentela. *Ibid.* Affinitas causatur complete ex matrimonio consummato, inchoative ex matrimonio rato non consummato. *Ibid.* Affinitas causatur ex quavis copula illicita, etiamsi involuntaria, ut in somnis aut vi habita, modo sit talis quæ ex se sufficiat ad prolis generationem. 479. Affinitas non causat affinitatem, sed aliud genus attinentiæ. 480. Secundum jus antiquum, tria erant necessitudinum genera, quas pertinentias et quodammodo affinitatis genera vocabant. *Ibid.* Dicebantur genera affinitatis, non gradus, quia non erant ejusdem speciei. *Ibid.* Consanguinei uxoris nullam nisi cum ejus marito habent affinitatem, et vice versa consanguinei viri nullam nisi cum ejus uxore. *Ibid.* Inter ipsos mariti et uxoris consanguineos nulla est prorsus affinitas. *Ibid.* Affinitas non habet per se gradus, sed ratione consanguinitatis. *Ibid.* Regula generalis dignoscendi gradus affinitatis. 481. Quoto gradu consanguinitatis attinet mihi vir, eo gradu affinitatis attinet mihi ejus uxor. *Ibid.* Affinitas olim jure ecclesiastico impediabat et dirimebat matrimonium contrahendum usque ad septimum gradum; nunc autem a concilio Lateran. sub Innocentio III, si orta sit ex matrimonio, sive consummato, sive non, impedit et dirimit usque ad quartum gradum inclusive. *Ibid.* Si vero proveniat ex copula illicita, impedit et dirimit tantum usque ad secundum gradum inclusive, jure novo Trid. sess. 24, cap. 4: ita ut in tertio et quarto gradu nedum valide, sed et illicite, de quo aliqui dubitabant, matrimonium contrahi possit; ut declaravit Pius V: hæc certa sunt ex communia. *Ibid.* et seqq. An aliquis gradus affinitatis jure naturæ dirimat matrimonium, incertum est. 482. Matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ rectæ est graviter illicitum sine urgenti causa; non videtur tamen ipso jure naturæ irritum, sive affinitas proveniat

ex copula licita, sive illicita. *Ibid.* De copula illicita omnes conveniunt; de licita quidam tantum? *Ibid.* Matrimonium affinium in primo gradu lineæ collateralis, non est jure naturæ irritum; videtur tamen esse illicitum. *Ibid.* Omnes gentes matrimonia in primo gradu affinitatis lineæ rectæ semper sunt-ne detestata, ut naturæ contraria? 483. Manentibus personis inter quas contracta est affinitas, ipsa non desinit, si moriatur persona ratione cujus contracta est. 484.

AFFLIGERE corpus suum licitum est. III, 484. Sancti et apostoli quo sensu oderunt corpus suum illud affligendo. *Ibid.* Affliguntur aliquando justi a Deo per pœnalitates et tribulationes hujus vitæ ad probandos eos. V, 120.

AFRI. Quosdam Afros formam baptismi non servasse constat ex concil. Arelat., sed eos baptizasse in morte Christi. VI, 273.

AFRICANA ecclesia usum appellationum ad sedem romanam, non autem jus impugnavit. III, 365.

AGAPÆ erant conventus convivales qui fiebant in Ecclesia, ut foveretur mutua inter Christianos dilectio, atque inde juvarentur pauperes; et quia hæc convivia præcedebat eucharistiæ celebratio, ideo nomen Agapæ illi tributum est. VI, 386 et 514.

AGERE et AGENS. Moventia et agentia dupliciter inter se subordinantur, per accidens scilicet et per se. I, 27. In agentibus et moventibus per accidens subordinatis admitti potest processus in infinitum; secus tamen in per se subordinatis, quare? *Ibid.* Quicumque prudenter et ordinate agit, prius intendit finem quam media. 386. Deus prudenter et ordinate agit, et merita sunt media, gloria est finis. *Ibid.* Non potest dari aliquod agens naturaliter in animam, ejus destruens existentiam. II, 110. Agere dicit perfectionem. V, 527. Utrum sit proprium creaturæ rationalis agere propter finem? II, 157. Omnia agentia agunt aliquo sensu propter finem. *Ibid.* Agens particulare debet attendere ad rationes particulares sibi proprias. 320. Agendi vel non agendi obligatio non præsumitur absque rationali fundamento. 351. Semper agens est præstantius patiente. V, 310. Agere currus, naves, equos, mulos onustos est opus servile, et sic die festo vitia: inchoare, illicitum. IV, 702. Agere est perfectio: agere non solum moraliter, sed etiam physice, dicit majorem perfectionem. VI, 138. Agens materiale potest actione propria operari dispositive ad productionem gratiæ ex parte modi operandi. 140. Nunquam est licitum agere contra significationem sacramenti. VII, 207.

AGGÆUS propheta prædicat Messiam oriturum stante secundo templo restaurato a Zorobabele, eumque vocat DESIDERATUM cunctis gentibus. V, 370.

AGGREDI est actus fortitudinis. Ad actum aggrediendi duo requiruntur: 1. promptitudo animi ad periculum subeundum, 2. strenuitas in executione illorum quæ fidenter inchoavit. V, 138.

AGILITAS est dos corporis beati, qualitas supernaturalis ab anima beata dimanans in corpus, ipsum reddens celerrime mobile, non tamen in instanti. II, 196.

AGNATIO et cognatio differunt in hoc, quod agnati per patrem, cognati per matrem ab eodem descendant juxta leges civiles. Hanc distinctionem non admittunt canones ecclesiastici. VII, 468.

AGNUS Agni paschalis immolatio fuitne sacramen-

tum? VI, 102. Agnus paschalis erat figura Eucharistiæ, si consideretur collective cum circumstantiis mactationis suæ. 386. Die statuto ad mactationem agni omne fermentum e domibus erat ejiciendum. 447.

AGATHO. Concilium sextum generale congregatum fuit auctoritate Agathonis papæ, promovente et ministerialiter concurrente piissimo Constantino Pogonato. V, 566. Agatho, Romanus pontifex, præfuit sextæ Synodo per suos legatos Theodorum et Georgium presbyteros, et Joannem diaconum. *Ibid.* Quid continent duæ Agathonis epistolæ ad Constantinum Pogonatum. III, 375.

AGRESTA (ex), gallice *verjus*, non potest confici sacramentum Eucharistiæ. VI, 456.

AGRICOLÆ eximuntur a jejuniis. V, 195. Vide JEJUNIUM.

AGRIPPINUS inter catholicos, episcopus carthaginiensis, primus dogmatizavit rebaptizandos esse ab hæreticis baptizatos; id constat ex S. Cypriano epist. 71 et 73; ex S. August. lib. de baptismo etc. et ex Vincentio Lirin. in Commonit. qui illum vocat venerabilis memoriæ Agrippinum. VI, 218.

ALBIGENSES. Sacramenta a malo ministro collata rejiciebant. VI, 108.

ALBERTINUS calvinista et alii quidam ejusdem sectæ, Nestorium equidem ignorantiam aut inconstantiam, et etiam pertinaciam circa prolationem quorundam verborum accusant, et ab errore immunem fuisse contendunt. V, 424.

ALCIATUS (Paulus), Mediolanensis sub nomine Sociatorum comprehenditur. I, 442.

ALCUINUS. Fuit Alcuinus præcipuus debellator hæresis Elipandi et Felicis. V, 615.

ALDEMANNUS hæresim Berengarii impugnavit. VI, 387.

ALEA. Alearum ludus prohibetur per leges ecclesiasticas. IV, 535.

ALEXANDER Alexandrinus episcopus non præfuit concilio Nicæno, sed tantum maximæ fuit auctoritatis. I, 478 et 479.

ALEXANDER III. Erravit-ne circa testamenta? III 399. Concilium Lateranense III convocavit, 438. Ad restituendam familiam Justinianam in bello contra Turcas extinctam, dispensavit-ne cum Justiniano Veneto, monacho Benedictino, ut duceret uxorem, ex cujus matrimonio natus est B. Laurentius Justinianus? IV, 654.

ALEXANDER VII anno 1656, Innocentii X successor, dedit bullam, in qua declarat quinque propositiones ex libro Jansenii excerptas, et in sensu ab eodem Jansenio intento damnatas fuisse, et uti tales iterum damnat. III, 25. Anno 1661 octoginta præsules gallicani exposuerunt per litteras Alexandro VII, se ad firmiorem constitutionum apostolicarum executionem adhibuisse usum formulæ subscribendæ, cui multi subscribere recusabant, eo prætextu quod hujusmodi formulas condere ad SS. pontificem privative pertineat, quapropter rogabant ut hujusmodi formulam mittere dignaretur. *Ibid.* Annuit Alexander VII, data anno 1665 nova constitutione *Regiminis apostolici*, in qua hæc fidei formula ab omnibus et singulis clericis subscribenda continetur. *Ibid.* Alexander VII auctor est formularii cui subscribere tenebantur episcopi et ecclesiæ inferiores ministri. 320 et seqq. Quid de eo censent rigidiores Jansenistæ. 322 Testatur causam Jansenii fuisse accurate examinatam: 331. Quid jussit circa sententias sive negantem sive asserentem aliqualem dilectionem Dei necessariam esse

ad justificationem, cum sacramento poenitentiae. VII, 85.

ALEXANDRIA. Damnata fuit primum haeresis Sabellii a Dionysio Alexand. in synodo Alexandriae coacta, anno 319. I, 440.

ALGERUS contra errorem Berengarii scripsit. VI, 387.

ALLATIUS (Leo) confutavit Graecorum opinionem circa formam Eucharistiae. VI, 478.

ALLUVIO. Quod per alluvionem agro tuo flumen adjicit, jure gentium tibi acquiritur. Est autem alluvio incrementum latens, ideoque per alluvionem id videtur adjici quod ita paulatim adjicitur, ut intelligi non possit quantum quoque temporis momento adjiciatur. IV, 60.

ALMARIANI ponebant Deum esse principium formale omnium rerum. I, 63.

ALMARICUS, teste Turrecremata impegit in errorem quorundam haereticorum qui visionis beatæ possibilitatem negabant. I, 102.

ALTARIA in omni gente et religione semper ad sacrificia erigebantur, unde ubi altare primum erectum est, Genes. VIII, causa sacrificii erectum legimus. IV, 595. Altaria soli Deo eriguntur, sed erigi et consecrari possunt sub invocatione vel patrocinio hujus vel illius sancti. *Ibid.* Est altare in Ecclesia. VI, 534. Ad celebrandam missam necessario requiritur altare lapideum ab episcopo consecratum. 557. Duplex est altare, unum fixum, aliud mobile quod etiam portabile et viaticum appellatur. Fixum execratur seu violatur si mensa separetur a reliqua structura operis cæmento conjuncti, non vero si tota structura cum mensa in alium Ecclesiae locum transferatur. Utrumque violatur, si mensa ita frangatur, ut non possit recipere hostiam et calicem pro majori parte. *Ibid.* Altare debet cooperiri tribustobaleis seu mappis mundis. Debet altare ornari pallio. *Ibid.* Altaria si non sunt consecrata, probabilius ipso usu sacra non fiunt. 559. Quaedam unctiones fiunt in consecratione altaris. VII, 290.

AMALARIUS. Suasu Hincmari Rhemensis metropolitæ, Amalarius contra doctrinam Gotteschalci scripsit. I, 274. Amalarius, abbas Metensis, realitatem defendit. VI, 402.

AMANDUS (S). Non usus est potestate sibi a Dagoberto tradita, sed verbum Dei apud Gandavenses infideles prædicavit, et quos e captivitate redimebat, baptizabat. VI, 320.

AMARCHIANUS. I, 211.

AMARE. Cum amare sit velle bonum alicui, duplici ratione potest aliquid magis vel minus amari: 1° ex parte ipsius actus voluntatis, qui est magis vel minus intensus; et sic Deus non magis quædam aliis amat, quia omnia amat uno et simplici actu voluntatis et semper eodem modo se habente. 2° Ex parte ipsius boni quod aliquis vult amato; et sic dicimus aliquem magis alio amare, etc. I, 363. Deus amat creaturas rationales amore amicitiae, irrationales amore concupiscentiae. *Ibid.* Non amat Deus res possibles saltem amore complacentiae; est communior inter Thomistas. 364. Homo lapsus naturalibus viribus sic potest amare aliquod bonum particulare, puta patriam, ut etiam fundat vitam pro ipso. III, 90. Deus libere elicit amorem creaturarum, nunquam beati elicuerunt libere amorem beatificum. II, 250. Amat Deus necessario suam justitiam in se et secundum se sumptam. *Ibid.* Dupliciter aliquid potest amari amore concupiscentiae; 1° sic ut res amata refe-

ratur ad amantem tanquam ad finem; 2° sic ut res amata habeatur semper ut finis, sed amatur alteri tanquam subjecto per hunc finem perficiendo. III, 449. Deus non potest amari amore concupiscentiae primo modo, hoc esset ipsum ordinare ad aliud tanquam ad finem, cum ipse sit finis omnium. *Ibid.* Per charitatem homo diligit Deum propter se ut ultimum finem, et Deus non amat homines propter ipsos, sed propter semetipsum. 465. Qui amat proximum propter qualitates naturales, non autem propter Deum, amat naturaliter, non amore charitatis. 467. Deus dignus est amari amore perfectissimo et magis intenso quam quælibet creatura. 489. Debemus amare Christum plus quam nos, quia est Deus et homo, et auctor salutis nostrae. 494. Debemus amare plus quam nos B. Virginem objective, non autem appetitive. *Ibid.* Amare Deum amore benevolentiae quid est? 515.

AMBITIO est appetitus inordinatus honoris. V, 143. Ambitio est peccatum oppositum magnanimitati per excessum. *Ibid.*

AMBROSIVS (S.). Docuit-ne S. Ambrosius animas justorum corporibus solutas et plene purgatas consequi statim suam beatitudinem? II, 186. S. Ambrosius excludit populum a judicio publico et definitivo. III, 425. S. Ambrosius loquitur de lotionem pedum ut sacramento latiori sensu accepto. VI, 247. Agnovit-ne S. Ambrosius baptismum collatum in nomine solius Christi esse validum sicut et in solo Spiritu sancto. 278. S. Ambrosius erat tantum catechumenus quando fuit electus episcopus. 307. S. Ambrosius est-ne auctor libri de sacramentis? 396. S. Ambrosius non fatetur absolute blasphemiam in Spiritum sanctum esse irremissibilem. VII, 16.

AMENTES sine fide actuali per solam fidem habitualement in baptismo susceptam salvantur. III, 238. Amentes sunt capaces dominii. IV, 16. Possunt-ne admitti ad professionem religiosam? V, 340. Amentibus licet ministrare carnes die jejunii. 187. Amentes a nativitate sunt baptizandi non secus ac infantes. VI, 322. Amentibus conferri posset confirmatio, licet id non sit in usu. 375. Ipsi neganda est communio. Quid vero si aliquando fuerint sui compotes, vel sint tantum semi-fatui? 509.

AMESIUS. Inter Calvinistas præsertim Amesius et Twissius et quidam alii testabantur se non aliter sentire quam Thomistæ in materia gratiae. I, 350.

AMICITIA. Quod possumus per amicos juvare volentes, possumus per nos ipsos. I, 241. Per collationem gratiae contrahitur amicitia spiritualis inter Deum et hominem. II, 120. Leges amicitiae cum Deo non eadem sunt ac cum hominibus. 320. Amicitia est electio boni alicujus cum redamatione. III, 461. Charitas est vera et proprie dicta amicitia inter Deum et hominem. 462. Ad veram et proprie dictam amicitiam tres conditiones communiter requiruntur: 1° quod sit amor benevolentiae et non concupiscentiae; 2° ut amor iste sit mutuus; 3° ut amor mutuus fundetur in aliqua communicatione. 463. Quæ sunt leges amicitiae? 464. Amicitia poscit ut non tantum amicum diligamus, sed etiam omnes qui ad illum specialiter pertinent. 465. Cur amicitia humana minuitur per leves offensas, et non divina? 480. Quænam bona animæ necessaria sunt absolute ad amicitiam hominis cum Deo, et quænam non necessaria? 492.

AMICUS S. Augustini febribus laborans fuit-ne invitus baptizatus? VI, 240.

AMICUS, Deus debet amicis amicabilem motionem et protectionem, quamdiu non desunt ejus gratia et amicitia. III, 111. Deus non debet etiam amicis ut nunquam desint ejus gratiæ. *Ibid.* Dilectiones amici et inimici possunt comparari dupliciter, ex parte proximi qui diligitur, et ex parte rationis propter quam diligitur. 501. Primo modo dilectio amici præeminet dilectioni inimici, quia amicus et melior est et magis conjunctus: secundo modo dilectio inimici præeminet, quia est purior et ostenditur esse fortior. *Ibid.* Dilectio amici secundum se et cæteris paribus, est absolute melior et magis meritoria quam dilectio inimici. *Ibid.* Dilectio amicorum secundum se considerata, est ferventior et melior quam dilectio inimicorum, et addit S. Thomas: Si consideremus istos duos actus, absolute melius est diligere amicum quam inimicum. *Ibid.* Dilectio inimici præeminet-ne secundum rationem diligendi? est-ne fortior? est-ne purior? est-ne difficilior quam dilectio amici? 502. Dilectio amici meretur-ne et quo sensu meretur vel non meretur mercedem? *Ibid.* Quid censendum sit de amico qui ex urbanitate et amicitia urget amicum ad potum, unde tandem inebriatur? V, 215.

AMOR. Amor est proprie in Deo, tum quia amor est primus motus voluntatis; tum quia cum amor nihil sit aliud quam inclinatio in bonum, nullam involvit imperfectionem; tum denique quia amare est velle bonum. I, 362. Hoc est discrimen inter amorem Dei et nostrum, quod amor Dei non solum est affectivus, sed etiam effectivus; at vero amor noster quo bonum volumus alicui, non est causa bonitatis ipsius, sed e converso bonitas ejus provocat amorem nostrum. 363. Amat Deus creaturas rationales amore amicitiae. *Ibid.* Amor complacentiae est prima immutatio appetitus ab appetibili qua appetibile placet appetitui et appetitus ad illud afficitur et inclinatur: ex hac complacentia sequitur tendentia seu motus in appetibile qui est desiderium, et ultima quies in appetibili possesso quæ est gaudium. 364. Amor dicitur essentialiter in divinis. 544. Amor naturalis est duplex, scilicet innatus, qui est veluti naturale pondus, in bonum cuique proprium; elicitus, quo vivens ex apprehensione boni, ad illud prosequendum se movet. III, 87. Duplex amor Dei super omnia distinguendus est: unus naturalis, alter supernaturalis. Primus est amor Dei ut auctoris naturæ, ad quem sufficit virtus naturæ adjuncta auxiliis ordinis naturalis quæ non deessent in statu naturæ puræ. Alter est amor Dei ut auctoris supernaturalis beatitudinis, et hic est opus præcipuum gratiæ; amor enim sequitur cognitionem boni. 40. Amor elicitus iterum duplex est; necessarius, qui ex boni apprehensione sine deliberatione procedit, qualis reperitur etiam in brutis; alius liber, quo natura rationalis ex deliberatione et ponderatis rei meritis se in illam inclinat. 87. Amor deliberatus est duplex: unus imperfectus et inefficax, quia est solum complacentia de Dei bonitate, non inferens media ad placendum Deo, neque removens impedimenta peccatorum: alter est perfectus et efficax, vi sua inferens media ad placendum Deo, et removens omnia quæ repugnant ejus amicitiae. 88. Et iterum duplex: unus efficax quoad affectum tantum; alter efficax quoad affectum et effectum. *Ibid.* Amor efficax affective tantum est simplex actus voluntatis, quo homo se et omnia refert in Deum

ut ultimum finem, cum proposito ipsi per omnia placendi, et removendi omnia quæ ipsi displicent, quod est Deum super omnia appetitive amare: amor efficax effective non est singularis actus, sed est executio dicti propositi, seu actualis observantia mandatorum naturalium. *Ibid.* Infirmitas et corruptio naturæ, qua voluntas fit incapax assurgere propriis viribus ad amorem Dei super omnia, consistit in aversione a Deo ut ultimo fine, non solum supernaturali, sed etiam naturali. 89. Amor quo Deus ab æterno nos dilexit in ordine ad beatitudinem, reduci potest ad gratiam externam, et dicitur gratia increata ex qua in tempore effluunt omnes gratiæ creatæ. 124. Amor est ne per se consequitivus? II, 180. Causat efficienter unionem realem et affectivam. *Ibid.* Amor Dei est-ne perfectior visione Dei? 182. Amor patriæ est-ne idem ac amor viæ? 189. Amor Dei secundum se considerati, in Christo erat liber. 190. Amor liber perfectior est necessario, si necessitas oriatur ex imperfectione cognitionis, ut in motibus subitis. *Ibid.* Amor beatificus non est proprie actus humanus, quia non est ex libera voluntate. 206. Amor beatificus est necessarius et tamen voluntarius perfecte et perfectius quam actus liber. 204. Amor beatificus procedit a principio maxime intrinseco, scilicet a voluntate, toto corde, toto affectu et conatu Deum amante, et est cum perfectissima cognitione, nempe clara Dei visione perfectissime influente in eum amorem et totam universalitatem intellectus et voluntatis adæquante. *Ibid.* Amor beatificus est actus humanus quoad substantiam operis. 251. Amor ut sic est complacentia boni. 395. Aliter amor est propensio seu inclinatio in bonum secundum se, abstrahendo an sit præsens vel absens. *Ibid.* Triplex est amor; rationalis seu intellectivus, sensitivus seu animalis, et naturalis. *Ibid.* Amor rationalis est inclinatio in bonum per intellectum apprehensum. *Ibid.* Amor sensitivus est inclinatio in bonum per sensum apprehensum. *Ibid.* Amor naturalis est inclinatio cuique naturæ, sive cognoscitivæ, sive non, ab Auctore naturæ indita in bonum sibi conveniens. *Ibid.* Amor, sive rationalis, sive sensitivus dividitur in amorem amicitiae et amorem concupiscentiæ, quia amare est velle alicui bonum. 396. Sic motus amoris in duo tendit, scilicet in bonum quod quis vult alicui, sive sibi, sive alteri; et in eum cui vult bonum. Primus est amor concupiscentiæ, secundus amor amicitiae. Amor amicitiae est simpliciter amor; quia quod amatur amore amicitiae simpliciter et secundum se amatur. *Ibid.* Amor concupiscentiæ est amor secundum quid. *Ibid.* Causa præcipua amoris est bonum, quia bonum est objectum amoris; objectum autem amoris est causa motiva illius. *Ibid.* Altera causa amoris est cognitio. *Ibid.* Tertia causa amoris est similitudo. *Ibid.* Duplex est similitudo, una actualis, altera potentialis: similitudo actualis causat amorem amicitiae. *Ibid.* Similitudo potentialis causat amorem concupiscentiæ. *Ibid.* Primus effectus amoris est unio, et dicit Dionys. amorem esse vim unitivam. *Ibid.* Secundus effectus amoris est adhæsiō; tertius extasis; quartus zelus; quintus læsio amantis; sextus et universalissimus, loquendo de amore ut sic, est generalis influxus in omnia quæ agit amans. *Ibid.* Amor necessarius finis est principium et radix libertatis circa media. 397. Amor quo amamus Deum, ut summum nostrum bonum

non est actus spei, sed supponitur a spe, quatenus non speramus nisi amatum. III, 451. Amor, quatenus attingit bona desiderata, est amor concupiscentiæ, quatenus autem respicit personas quibus optantur, est amor charitatis. 454. Amor magis late patet quam dilectio, charitas et amicitia. 461. Amor rationalis est duplex: amor concupiscentiæ, et amor benevolentiae, Amor benevolentiae est amor simpliciter, et amor concupiscentiæ est amor secundum quid. *Ibid.* Ad veram et proprie dictam amicitiam tres conditiones communiter requiruntur: 1° quod amor sit benevolentiae quo volumus alicui bonum propter ipsum, non concupiscentiæ quo volumus bonum propter nos; 2° ut amor iste sit mutuus; 3° quod iste amor mutuus fundetur in aliqua communicatione. 463. Præcepta distincta amoris Dei et proximi non efficiunt virtutes distinctas. 468. Amor appetitativus longe facilius dignoscitur amore intensiori. 489 Non peccat contra præceptum charitatis qui intensiori amore, sive naturali, sive supernaturali, diligit proximum quam Deum. *Ibid.* Amor appetitativus non supponit intensum. 491. Amor Dei propter mercedem est amor mercenarius, improprie dictus, attamen non est malus. Diligere Deum propter mercedem pertinet ad amorem concupiscentiæ. 501. Amor charitatis est amor amicitiae cum Deo. VII, 75. Quidam Thomistæ refugiunt actum benevolentiae vocare amorem. Distinguunt inter benevolentiam et amorem seu charitatem. Dicunt actum benevolentiae esse affectivum tantum et inefficacem, actum charitatis affectivum, efficacem et totius legis adimpletivum. 85. Amor simplicis benevolentiae est velle alicui bonum sine redamatione. *Ibid.* Duplex in nobis potest amor attendi erga Deum: 1° amor concupiscentiæ, quo volumus Deum nobis bonum, ejusque beatitudinem et perfectionem appetimus; 2° amor amicitiae, quo Deo bonum, ejusque perfectionem et beatitudinem volumus. 83. Non potest esse dolor et odium peccati ut est malum et offensa Dei, sine amore Dei benevolo. 90. Amor Dei benevolus necessarius cum sacramento debet esse super omnia appetitativus. 91. Datur amor Dei propter se, quo non justificatur peccator ante susceptionem sacramenti. *Ibid.* Amor Dei benevolus super omnia non est causa formalis nostræ justificationis, sed dispositio ad eam. 93.

Amos propheta per quartum peccatum intelligit impenitentiam finalem. VII, 13.

AMPHIBOLOGIA. Amphibologiis utendi justa causa est utilitas gravis propria vel aliena: sive vitatio gravis damni proprii vel alieni. V, 30.

AMPLEXUS inviti et violenti solent magis horrorem quam amorem ingerere. IV, 236. Amplexus alii sunt honesti et alii inhonesti ex parte objecti. V, 288. Amplexus in partibus honestis facti causa urbanitatis, amicitiae, pacis, reconciliationis et similibus, secluso consensu in delectationem, si inde exurgat, aut consensus periculo, sunt liciti. *Ibid.* Amplexus quicumque etiam in partibus inhonestis facti, per se et secundum suam speciem non sunt peccata. *Ibid.* Amplexus quantumvis leves et in partibus honestis, si fiant ex se cum effectu delectationis veneræ, sunt peccata mortalia. *Ibid.* Amplexus præfati in partibus honestis, facti ex levitate, joco, curiositate, et alia simili causa, non excedunt peccatum veniale. 289. Amplexus præfati in partibus honestis ob solam delectationem sensualem seu organicam facti,

non sunt peccata saltem mortalia, sunt tamen periculosi. 288. Amplexus quicumque, turpiloquia libidinosa inter conjuges præsentis sine periculo pollutionis et intra terminos honestatis naturalis, sunt licita, si fiant in ordine et ex intentione copulæ; sunt autem peccata duntaxat veni alia, si in eis sistatur, nec ordinentur ad copulam. 292; VII, 431.

AMPLIFICATIO imperii non est justa causa inducendi bellum. III, 555.

ANABAPTISTÆ errorem Valentini renovantes negant Christum habuisse veram carnem ex Maria virgine assumptam. V, 358. Negabant licitum esse jurare. 361. Anabaptistæ rebaptizabant baptizatos in infantia. VI, 283.

ANACHORETÆ deferebant secum Eucharistiam a sacerdotibus acceptam. VI, 524.

ANANIAS quare dicit Paulo contrito et pœnitenti *Baptizare, et ablue peccata tua?* VI, 288. Confirmavit-ne hunc Apostolum? 367.

ANASTASIUS imperator, Zenonis successor anno 491, fuit concilii Chalcedonensis hostis; cum videret enim inter episcopos pertinacissimam contentionem, damnavit et pro et contra certantes. V, 435.

ANASTASIUS Sinaïta non fuit auctor sententiæ asserentis realem Christi præsentiam in Eucharistia, quidquid dicat Blondellus. VI, 399 et 400.

Anathema idem est ac execratio et prohibitio. II, 614.

ANGELUS. Angelus inferior potest naturaliter cognoscere quidditative superiorem. I, 101. Deus singulis hominibus etiam infidelibus et obduratis præfuit angelos custodes quibus dirigantur in hujus vitæ via ad patriam. 287. Angeli custodes aliquando deserunt peccatores, non tamen omnino; præbent enim tutamen sufficiens. 297. Angelus est vox græca, idem significans quod latine nuntius; est nomen officii non naturæ, et ideo quandoque in S. Scripturis tribuitur cuicumque qui Dei voluntatem aut legem nuntiat. II, 1. Quandoque significat eos qui sunt in infimo ordine, quandoque generaliter omnes qui continentur in novem ordinibus. 2. Attamen nomine Angeli intelligimus substantiam spiritualem et intellectualem creatam, hominibus superiorem. *Ibid.* Certo constat esse angelos; est de fide contra quosdam antiquos philosophos et Sadducæos. *Ibid.* Esse angelos novimus ex fide et multis apparuisse scriptum legimus. *Ibid.* Ad perfectionem universi requiritur quod sint quædam substantiæ spirituales et intellectuales. 3. Angeli non sunt producti a Deo ab æterno. *Ibid.* Circa tempus creationis Angelorum duplex est Doctorum sententia. *Ibid.* Hæ sententia expenduntur. *Ibid.* Fuisse creatos angelos est de fide. *Ibid.* Juxta sanctum Augustinum angelos in narratione creationis mundi non fuisse prætermisissos compertum est, sed a Moyse fuisse significatos nomine cœli aut lucis. 4. Quare Moyses illos non speciatim nominavit? *Ibid.* Probabilius est angelos fuisse in supremo cœlorum, quod dicitur empyrenm. *Ibid.* Ratio est, quia angeli, utpote spirituales substantiæ, creaturas corporeas sua dignitate excedunt et tanquam superiores toti naturæ præsidant. *Ibid.* Juxta S. Scripturam, est maxima et stupenda angelorum multitudo: dicitur enim apud prophetam Daniele, cap. VII, vers. 19: *Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia*

millium; et in B. Joannis Apocalypsi, cap. V, vers. 2.: *Erat numerus eorum millia millium*; quibus loquendi modis innuitur prope innumerabilis multitudo. 5. Juxta sanctum Thomam post Dyonis. cap. XIV, de cœlesti Hierarch. rationabiliter dicitur quod multitudo angelorum excedat incomparabiliter multitudinem substantiarum materialium, quoad species tantum et non quoad individua. *Ibid.* Quantum autem angeli excedant numerum hominum qui fuerunt, sunt et erunt, videtur incertum. *Ibid.* Angeli creati sunt: 1° ad consequendam beatitudinem; 2° ad concentum divinarum laudum; 3° ut creaturæ corporali præsint eamque regant, creaturam autem rationalem adjuvent et custodiant. *Ibid.* Angeli sunt omnino immateriales et incorporei. *Ibid.* Non componuntur ex forma et materia saltem spirituali vel tenui. Sunt expertes omnis materiæ, etiamsi spiritualis fingatur, *ibid* et 6. Angeli non habent corpora etiam tenuia et subtilia sibi naturaliter unita. *Ibid.* Quo sensu intelligendi sunt SS. Patres qui dixerunt angelos esse corporeos. 7. Per filios Dei qui in S. Scriptura leguntur fuisse congressi cum mulieribus et genuisse gigantes possuntne intelligi angeli? *Ibid.* Variæ variorum Patrum et doctorum itemque conciliorum et synodorum sententiæ ad hanc materiam expendantur. *Ibid.* Secundum suam naturam angeli sunt incorruptibiles. 8. Possunt tamen annihilari, quia in suo esse pendent a Deo. *Ibid.* Quo genere, vel qua specie peccati angeli primo peccaverint, vel nunc peccant, non omnes idem sentiunt doctores. 6. Angeli aliquando assumunt corpora, ita ut apparitiones illorum non semper contingant secundum imaginationem, sed quandoque secundum assumpta corpora. 8. Sanctus Thomas dicit angelos assumere corpora virtute divina. 9. Quot requirantur conditiones ad assumptionem corporis ab angelo? 8. Tres requiruntur: 1° quod angelus sit secundum substantiam intime præsens corpori; 2° quod huic corpori uniatur ut motor mobili; 3° quod illi uniatur tanquam motor mobili ad repræsentandum se, vel suas, vel Dei, cujus est legatus, proprietates. 8 et 9. Corpora ab angelis assumpta regulariter ex aëre seu vapore formantur. 9. Potest tamen angelus formare sibi corpus ex quibusvis elementis mixtis, cum omnia corpora subjiciantur angelis quantum ad motum localem. *Ibid.* Utrum angelus possit assumere corpus veri animalis viventis, videtur negare auctor. *Ibid.* In assumptis corporibus non exercent angeli vere opera vitæ sensitivæ, sed similitudinarie tantum. 10. Utrum sint plures angeli solo numero distincti intra eandem speciem. *Ibid.* Videtur implicare esse plures angelos solo numero distinctos intra eandem speciem; consequenter id videtur impossibile etiam de potentia Dei absoluta. *Ibid.* et seqq. usque ad finem articuli. Quæstio quæ sit ratio per quam angeli tangunt locum et sunt in illo, agitur inter Scotistas, Vasquesium et Thomistas. 14 et seqq. Angeli sunt in loco saltem connaturali per operationem virtualiter transeuntem. 16. Angelus, quamvis sit secundum se inextensus et indivisibilis, potest tamen existere in loco extenso et divisibili majori vel minori, intra sphæram suæ activitatis, sicut anima secundum se inextensa existit in corpore extenso. 20. Potest esse simul in pluribus locis inadæquatis, etiam distantibus, intra sphæram suæ activitatis, non existendo in medio, v.g. in quatuor angulis unius aulæ; non existendo in

medio, quia potest operari in quatuor angulis non operando in medio. *Ibid.* Unus angelus non potest esse naturaliter simul in duobus locis adæquatis. *Ibid.* Plures angeli non possunt esse in eodem loco formali et inadæquato, bene tamen in eodem loco materiali aut etiam formali inadæquato. 21. Angeli possunt moveri localiter. *Ibid.* Possunt moveri motu continuo vel discreto. *Ibid.* Motus localis angelorum fluit ex eo quod angeli sint in loco per operationem. *Ibid.* Angelus potest transire motu discreto ab uno extremo ad aliud, non transeundo per medium. 22. Motus angeli non fit in instanti. 23. Angelus ad se cognoscendum non indiget specie intelligibili, sed seipsum cognoscit per suam substantiam gerentem vices speciei impressæ. 24.

Media cognitionis angelicæ sunt species intelligibiles, quibus mediantibus objecta cognoscunt; et sunt duplicis generis, impressæ scilicet et expressæ. 24. Probabilius et communius admittitur substantiam angeli non gerere vices speciei expressæ in sui cognitione. 25. Angelus etiam per suam substantiam Deum cognoscit. 24. Angelus non cognoscit alia a se per suam substantiam, sed ad hoc indiget speciebus impressis. 25. Species angelorum non sunt a rebus acceptæ, sed a Deo in sui creatione inditæ, et ideo connaturales et congenitæ. *Ibid.* Illæ species angelis in sua creatione inditæ suntne rigore proprietates ab eorum essentia dimanantes? 27. Utrum implicat angelos intelligere per species a rebus acceptas, nulla videtur implicantia. *Ibid.* Utrum superiores angeli intelligant per species magis universales quam inferiores. *Ibid.* (Per species universales intelligamus hic quæ multa repræsentant, non solum in communi et confuse, sed in particulari et distincte. *Ibid.*) Species quibus angeli intelligunt, sunt universales et eo universaliores quo angeli sunt superiores. *Ibid.* In angelis non est sicut in nobis intellectus agens, qui purificet phantasmata a sua materialitate et reddat intelligibilia. *Ibid.* Quantum ad immaterialia constat angelum seipsum et Deum cognoscere per suam substantiam. 28. Constat etiam angelos cognoscere alteros angelos, non per suam cognoscentis substantiam; sed cognoscunt sicut alia cætera a se per speciem a Deo in sui creatione immissam. *Ibid.* Angeli cognoscunt quidditates rerum materialium. Magna enim foret angelorum imperfectio, si naturaliter non cognoscerent materialia quæ Deus et homo cognoscunt. 29. Certum est de fide angelos cognoscere singularia materialia. *Ibid.* Angeli cognoscunt singularia antequam flant, consequenter futura. *Ibid.* Futura sunt triplicis generis: 1° quædam sunt necessario ventura, et hæc certo cognoscunt angeli, non in seipsis, sed in suis causis necessariis et inimpedibilibus, 2° quædam ut in pluribus eveniunt per causas naturales absolutæ quidem impedibiles, sic tamen ordinatæ ut raro impediantur; et hæc cognoscunt angeli non per certitudinem, sed per conjecturam. 3° Tandem sunt futura contingentia quæ pendent a libero arbitrio ad utrumque indifferenti; et hæc sicut præcedentia cognoscunt angeli conjecturaliter. 30. Angeli non possunt lumine naturali cognoscere futura mere contingentia. Est communis et videtur de fide. *Ibid.* Angeli habent species futurorum antequam flant; quando enim futura flant præsentia, angeli non recipiunt novas species pro illis cognoscendis, sed per congenitas illa cognoscunt. *Ibid.* Angeli cognoscunt

præterita quæ cognoverunt cum essent præsentia, aut quæ sui vestigium aliquod reliquerunt. Quæ autem non cognoverunt cum essent præsentia, aut quæ nullum sui vestigium reliquerunt, non cognoscunt. 32. Angeli non cognoscunt naturaliter cogitationes cordium. *Ibid.* Ratio est quia cognoscere cogitationes cordium est proprium Dei, et quod est proprium Dei non convenit angelis. *Ibid.* Quidam dicunt angelos latere secreta cordium, non quod ex natura sua non possint ea cognoscere, sed quia Deus per subtractionem concursus impedit ne cognoscant. 33. Verum iste dicendi modus est plane insufficiens. Quas ob causas? *Ibid.* Quæritur, utrum actus phantasie et appetitus sensitivi sint etiam naturaliter ignoti angelis? hi actus ab angelis possunt cognosci. 34. Angeli non cognoscunt naturaliter mysteria gratiæ. 35. Ratio est quia si angelus non potest cognoscere cogitationes alterius ex ejus voluntate dependentes, multo minus potest cognoscere ea quæ ex sola Dei voluntate dependent. *Ibid.* Angelus necessario seipsum semper actu intelligit. *Ibid.* Angelus etiam necessario semper cognoscit actu Deum cognitione naturali; quia non potest se continuo cognoscere, nisi continuo cognoscat dependentiam quam habet a suo Auctore. *Ibid.* Angelus est semper intelligens actu respectu visionis beatificæ. *Ibid.* Quantum ad ea quæ naturali cognitione cognoscere potest, non est semper in actu respectu cognitionis omnium. *Ibid.* Item angeli motores cœlorum semper eos cognoscunt, quia semper efficacia suæ intellectionis ipsos movent. *Ibid.* Similiter semper cognoscunt suos clientes, quibus semper invigilant, non tamen ex necessitate quæ se et Deum cognoscunt. *Ibid.* Angelus non potest simul intelligere plura ut plura. 36. Non potest denegari discursus improprius angelis, qui non omnia unico actu intelligunt, sed successive per plures actus. *Ibid.* Angelus non est proprie et formaliter discursus. *Ibid.* Angelus non solum non discurret, sed nec potest discurrere formaliter sive circa naturalia, sive circa supernaturalia. 37. Angelus non etiam intelligit componendo et dividendo; si enim statim uno intuitu conclusiones in principiis cognoscit, ita uno intuitu statim cognoscit quid subjecto conveniat, quid ab eo removeri debeat. *Ibid.* In intellectu angeli mali potest esse falsitas, non vero in intellectu boni angeli. 38. In angelis ponitur duplex cognitio; cognitio scilicet matutina et cognitio vespertina. Cognitio matutina dicitur qua angeli per lumen gloriæ res vident in Verbo: cognitio vespertina dicitur, qua angeli per species inditas res cognoscunt in seipsis. *Ibid.* Est difficultas utrum angeli inferiores comprehendant superiores virtute naturali: in cujus resolutione divisi sunt Thomistæ. Quidam partem affirmativam tenent; quidam partem negativam amplectuntur. *Ibid.* Videtur probabilius et S. Thomæ conformius angelum inferiorem vi propria et naturali non comprehendere superiorem. *Ibid.* Certum est angelum se et angelos inferiores cæteraque inferiora, sive materialia, sive immaterialia, quæ pertinent ad hoc universum comprehendere; quia vis intellectiva angeli adæquat sui intelligibilitatem. *Ibid.* Quæstio est utrum angelus inferior illuminatus et roboratus a superiore, illum non comprehendat. 39. In angelis est voluntas, quia voluntas est appetitus sequens ad intellectum, seu est inclinatio ad bonum. *Ibid.* Est in angelis liberum arbitrium; est facultas electiva unius præ alio. *Ibid.* Angelus se et Deum diligit dilec-

tione naturali et necessaria, saltem quoad specificationem. *Ibid.* Sed utrum se diligat et Deum quoad exercitium, non conveniunt omnes Thomistæ; scinduntur in duas partes. *Ibid.* Angelus diligit Deum dilectione necessaria quoad exercitium. 40. Probabilius videtur seipsum diligere necessario quoad exercitium. *Ibid.* Angeli fuerunt creati in beatitudine naturali et habuerunt ab initio suæ creationis perfectam cognitionem et dilectionem Dei. 41. Angeli autem non fuerunt creati in beatitudine supernaturali quæ in clara Dei visione consistit. *Ibid.* Angelus non potuit converti ad Deum ut objectum supernaturalis beatitudinis absque auxilio gratiæ. 42. Certum videtur omnes angelos habuisse gratiam sanctificantem, saltem antequam pervenirent ad terminum beatitudinis vel damnationis. *Ibid.* Probabilius est angelos gratiam sanctificantem accepisse in ipsa sua creatione. *Ibid.* Probabilius est angelum in sui creatione recepisse gratiam per motum seu consensum liberi arbitrii. 43. Hanc sententiam docet sanctus Thomas et dicit angelos in primo instanti suæ creationis meruisse. *Ibid.* Docet etiam angelos superiores majorem gratiam recepisse, quia meliusse disposuerant ad illam. *Ibid.* Non tamen sequitur angelos meruisse primam gratiam, siquidem ille eorum actus charitatis seu conversionis ad Deum ut auctorem supernaturalem erat ab ipsa gratia ut principio efficiente; principium autem meriti non cadit sub merito. *Ibid.* Angeli supernaturalia dona gratiæ et gloriæ receperunt secundum quantitatem suarum perfectionum naturalium, ita ut quo fuerunt perfectiores et superiores, eo plus gratiæ et gloriæ receperint; non tamen quasi naturales angelorum perfectiones fuerint dispositiones ad gratiam et gloriam, quod est pelagianum, sed quod Deus gratuito et ex mero beneplacito, voluerit servare quamdam proportionem inter naturalia angelorum et sua dona supernaturalia, majorem gratiam tribuens perfectioribus in naturalibus, minorem minus perfectis. 44. Quod S. Augustinus dicit angelos in æquali felicitate ab initio fuisse creatos, intelligendum est de æqualitate geometrica et proportionis, non vero arithmetica, hoc est omnes angeli fuerunt pariter creati in beatitudine naturali et gratia, cum aliqua tamen diversitate in naturalibus et quoad supernaturalia proportionate ad cujusque naturam. *Ibid.* Angeli meruerunt suam beatitudinem supernaturalem. *Ibid.* Angeli meruerunt suam supernaturalem beatitudinem, non per opera illam subsequenter neque per opera illam simul tempore concomitantia et natura tantum præcedentia, sed per opera illam tempore præcedentia. 45. Actus supernaturales quibus angeli meruerunt gloriam, regulabantur cognitione obscura fidei. *Ibid.* Quamvis angelus in instanti creationi et post, non solum actus charitatis, sed etiam fidei spei, humilitatis et aliarum virtutum exercuerit, omne tamen hi actus comprehenduntur sub actu charitatis tanquam sub principaliore ad quem alii ordinantur, et sic censentur unus; quo sensu angelus post primum perfectum actum charitatis quo beatitudinem meruit statim fuit beatus. 45 et 46. Quia omnes angeli tam boni quam mali, in instanti suæ creationis actum charitatis elicerunt, et per ipsum beatitudinem meruerunt, et tamē mali non sunt illam consecuti, sed econtra ab ea exclusi necessario intelligenda est hæc doctrina de primo actu charitatis perfecte libero et perfecte meritorio. 4

Observandum estigitur actum charitatis quem elicerunt angeli in instanti suæ creationis non fuisse liberum quoad specificationem, sed quoad exercitium tantum. *Ibid.* Quæritur quot instantibus completa fuerit via angelorum; hoc est, quot actiones intrinsece diversas successive elicerint a primo instanti suæ creationis usque ad terminum damnationis vel glorificationis inclusive, id est, comprehendendo etiam instans in quo fuerunt vel damnati, vel glorificati. De via malorum angelorum levis est difficultas, gravior de via bonorum angelorum apud Thomistas. *Ibid.* Via malorum angelorum fuit completa tribus instantibus. Tot sunt enim instantia in angelis, quot sunt in eis operationes distinctæ sibi succedentes; atqui tribus operationibus distinctis sibi succedentibus mali angeli compleverunt viam: 1° meruerunt sicut boni angeli per conversionem ad Deum; 2° peccaverunt; 3° pœnam peccati contra voluntatem receperunt. *Ibid.* Probabile est viam bonorum angelorum completam fuisse tribus instantibus: 1° fuit in ipsis in instanti creationis actus charitatis liber quoad exercitium, non quoad specificationem, communis bonis et malis; 2° postea fuit actus charitatis perfecte liber quoad specificationem et quoad exercitium; 3° tandem adeptio gloriæ. 47. Alii vero dicunt probabile esse viam bonorum angelorum completam fuisse duobus instantibus. Uno quo meruerunt, altero quo glorificati sunt. *Ibid.* Quamdiu duravit quodlibet ex his duobus vel tribus instantibus, per correspondentiam ad nostrum tempus? 48. Primum instans in quo boni et mali angeli imperfecte meruerunt, duravit unico instanti nostri temporis. *Ibid.* Secundum instans in quo boni angeli perfecte meruerunt et mali peccaverunt, correspondet parti nostri temporis, quia in tempore nostro post instans sequitur pars; quamdiu autem istud tempus duravit, incertum est. *Ibid.* Solum constât malos angelos damnatos fuisse ante lapsum Adæ, siquidem unus ex ipsis sub figura serpentis Evam tentaverit. 49. Tertium instans quo boni primo glorificati sunt, et mali damnati, coexistit instanti nostri temporis, quia actiones Dei non pendent a tempore, sed sunt instantaneæ. Quantum vero ad permanentiam, utraque, tam glorificatio quam damnatio, mensuratur æternitate participata. *Ibid.* Fide certum est angelos potuisse peccare, nam etiam fide certum est angelos re ipsa peccasse. *Ibid.* Angeli peccaverunt ex ignorantia, seu errore, non specialiter et stricte sumpto pro assensu quo quis assentitur falso tanquam vero, sed ex errore seu ignorantia generaliter sumpta pro actuali inconsideratione qua quis non attendit, neque considerat practice actu quæ posset et deberet considerare. *Ibid.* Occasione peccati angelorum, quærent theologi utrum de potentia Dei absoluta possit dari creatura quæ sit ex natura sua impeccabilis. 50. Probabile est poss. produci a Deo creaturam quæ sit ex natura sua impeccabilis contra legem naturalem directe et immediate, et sicut ita angelos fuisse impeccabiles; ita ut si non fuissent elevati ad ordinem supernaturalem, simpliciter non potuissent peccare. 51. Quo genere vel qua specie peccati angeli primo peccaverint et nunc peccent non omnes eandem tenent sententiam. 53. Quantum enim ad genus peccati, quidam existimant primum peccatum angelorum fuisse omissionis. Quantum ad speciem, Scotus reponit primum peccatum angelorum in quadam luxuria spiritali: alii in invidia contra genus humanum

et Christum. *Ibid.* Peccatum angelorum non fuit nec potuit esse peccatum omissionis, sed commissionis. *Ibid.* Primum peccatum angelorum fuit superbia. Est communis. *Ibid.* Et seq. non tamen invidia brevi subsecuta est in angelo appetitum inordinatum propriæ prosperitatis et excellentiæ, qui est superbia. 55. Certum est angelum peccasse appetendo esse ut Deus, seu aliquam æqualitatem cum Deo. 56. Difficultas est quam æqualitatem cum Deo appetierit. *Ibid.* Angelus non peccavit primo appetendo æqualitatem cum Deo in natura. *Ibid.* Primum peccatum angeli non fuit appetitus principatus seu potestatis in alias creaturas inferiores, quia talis appetitus pertinet ad ambitionem quæ sequitur superbiam cuius est filia. *Ibid.* Quantum ad unionem hypostaticam, res est incerta et communiter negatur. *Ibid.* Objectum circa quod primo superbiit angelus, fuit utraque beatitudo tam naturalis quam supernaturalis, quatenus appetiit remanere in beatitudine naturali, in ea complacendo, tanquam in perfectione et excellentia sibi naturaliter debita, et qua aliis creaturis singulariter præemineret, et recusando beatitudinem supernaturalem, quatenus erat obtinenda per gratiam Dei specialem, et debebat esse communis hominibus sibi inferioribus. 57. Angelos in primo instanti suæ creationis non peccasse certum est. 58. Angelus non potuit absolute peccare in primo instanti suæ creationis. *Ibid.* Supremus inter peccantes, probabilius fuit supremus inter omnes. 59. Peccatum primi angeli probabilius fuit aliis causa peccandi, non quidem cogendo, sed quasi exhortatione vel exemplo inducens. *Ibid.* Quæritur utrum tot angeli peccaverunt quot remanserunt. Patet plures permansisse quam peccasse ex hoc S. Scripturæ, 4 Reg. VI,... *Plures nobiscum sunt quam cum illis* *Ibid.* Angelus secundum connaturalem modum suum procedendi, immobiliter adhæret fini ad quem semel ex certo iudicio et perfecta deliberatione se determinavit, et hæc immobilitas est causa intrinseca obstinationis dæmonum. 61. et seq. Angelus in secundo instanti suæ creationis, sui juris factus, non solum deliberavit de uno fine assequendo, sed etiam de altero recusando et excludendo. 62. Sunt-ne angeli mutabiles ex natura sua? *Ibid.* Multi patres docent angelos esse mutabiles ex natura sua; et non dicunt esse mutabiles per retractationem. *Ibid.* Certum est angelos inter se loqui; patet ex Scripturis; constat etiam ratione; quia angeli componunt societatem seu rempublicam quæ intellectualiter gubernatur. At quomodo loquantur angeli, magna est difficultas circa quam varie opinantur theologi. 68. Unus angelus alteri loquitur per ordinationem seu directionem suorum conceptuum ad alterum. *Ibid.* Casu quo loquens non audiatur et urgeat necessitas ut audiatur, quomodo excitabit alterum ut audiat. 70. Utrum angeli inferiores possint loqui superioribus et omnes Deo? 72. Utrum angelus possit alteri loqui in quacumque distantia? *Ibid.* De illuminatione angelorum. *Ibid.* Angeli superiores illuminant inferiores. Est communis cum S. Thoma contra Durandum, qui dicit angelos a solo Deo illuminari, ministerio tamen angelorum. *Ibid.* Difficultas est quomodo fiat hæc illuminatio. *Ibid.* Illuminatio angelorum non fit per infusionem novi luminis aut speciei, sed per solam objecti prius incogniti propositionem explicatam et artificiose dispositam ad captum angeli inferioris. *Ibid.* Angeli inferiores non

illuminant superiores; nam licet angelus inferior loquatur superiori, manifestando ei suos conceptus, id tamen non facit per modum illuminationis et magisterii, dividendo, distinguendo et optando suos conceptus ad caput superioris, ejusque intellectum confortando; cum sit luminis inferioris et imperfectioris. 74. Angeli superiores illuminant inferiores de omnibus sibi notis quæ pertinent ad statum naturæ, gratiæ et gloriæ. *Ibid.* Boni angeli illuminant dæmones. 75. Tres sunt hierarchiæ angelorum. 76. In qualibet hierarchia sunt tres ordines, ita ut sint novem ordines seu chori angelorum. *Ibid.* In suprema hierarchia sunt Seraphim, Cherubim et Throni; in secunda, Dominationes, Virtutes, et Potestates; in tertia, Principatus, Archangeli, et Angeli. 77. Convenienter sic nominantur a suis proprietatibus et officiis. *Ibid.* Creatura corporalis administratur per angelos, sive Deus in gubernatione creaturæ corporalis utitur quoad executionem ministerio angelorum. *Ibid.* Sicut inferiores angeli qui habent formas minus universales reguntur per superiores, ita omnia corporalia reguntur ministerialiter per angelos. 78. Est de fide tradita in variis S. Scripturæ locis, angelos mitti in ministerium. *Ibid.* Angeli distinguuntur in assistentes et ministrantes. Assistentes dicuntur, non ii qui immediate Deum vident, hoc enim omnibus angelis beatis est commune, sed qui immediate illuminantur a Deo, quales sunt tres ordines primæ hierarchiæ. *Ibid.* Missio angelorum est duplex: invisibilis, quæ consistit in hoc quod superiores illuminant inferiores; et visibilis, qua angelus mittitur ad aliquod exterius ministerium. *Ibid.* Missio visibilis angelorum etiam duplex est: una immediata, dum qui mittuntur immediate per se ipsos opus exequentur; altera mediata, in iis qui ex divina ordinatione movent per imperium alios ad ministerium exterius exequendum. *Ibid.* Quæstio est an omnes angeli mittantur missione visibili et immediata. *Ibid.* Scotus, Durandus et plures alii non improbabili-ter existimant omnes angelos mitti: inferiores quidem regulariter et secundum legem ordinariam; superiores vero ex speciali dispensatione ad aliquem effectum extraordinarium. *Ibid.* Sanctus Thomas post S. Dionys. c. 7 et 13 Cœlest. Hierarch., et S. Greg. Hom. 8 in Ezech. et Hom. 34 in Evang. docet tres ordines primæ hierarchiæ et primum secundæ nunquam mitti. Ita sentiunt plures theologi. *Ibid.* Ex iis ultimis probabilius est 1° angelos superiores nunquam mitti, sed inferiores tantum. *Ibid.* 2° Angelos quatuor priorum ordinum non mitti, sed tantum angelos quinque inferiorum ordinum. 79. Proprietates angelorum et eorum officia ex eorum nominibus manifestantur, et ideo angeli illorum ordinum ad exterius ministerium mittuntur, ex quorum nominibus aliqua executio exterior datur intelligi. *Ibid.* Angeli et archangeli denominantur a denuntiando. *Ibid.* Omnes angeli sunt administratorii spiritus et nuntii; quia omnes mittuntur, aliqui invisibiliter et mediate; alii nvisibiliter et immediate. *Ibid.* Est de fide in multis S. Scripturæ locis expressa homines ab angelis custodiri. 80. Utrum plures homines ab uno angelo, an singuli homines a singulis angelis custodiantur? 81. Singuli homines a singulis angelis custodiuntur a nativitate. *Ibid.* Patet ex Scripturis et suadetur ratione. *Ibid.* Pueri adhuc in utero materno existentes habent ne angelos custodes? *Ibid.* Quænam sunt officia angelorum custodum erga nos? 2. Utrum angeli custodes deserant quandoque suos

clientes. *Ibid.* Angeli custodes non dolent de malis nostris. *Ibid.* Ex quo ordine sunt angeli custodes? *Ibid.* Angeli custodes privatarum personarum sunt ex infimo ordine. Angeli vero custodes multitudinis, aut eorum qui præsunt multitudini, sunt ex aliis superioribus ordinibus. *Ibid.* Estne cuique suus malus angelus ad exercitium, sicut est cuique suus bonus ad custodiam. *Ibid.* Angeli sunt perfectius facti ad imaginem Dei quam homines, quia sunt perfectiores in natura intellectuali. 115. Angelus, si per impossibile incarnaretur, mutaretur? V, 360. Angeli et homines figurate vocantur Dii propter excellentem aliquam auctoritatem seu gratiam quam Deus illis contulit. 414. Utrum Christus sit caput angelorum? 496. Christus est vere et proprie caput Angelorum, tamen minus perfecte quam hominum. *Ibid.* Christus sic est caput angelorum, ut in eos non influat gratiam et gloriam essentialem, sed accidentalem tantum. 497. Juxta quosdam Thomistas angeli habuerunt gratiam et gloriam essentialem titulo duplici. 498. Angeli in via habuerunt fidem Christi venturi et glorificatoris hominum. 502. Angeli sunt filii Dei adoptivi. 613. Annuntiatio B. Virginis convenienter facta est per angelum. VI, 14. Angelus Gabriel missus ad Mariam non est supremæ hierarchiæ, sed infimæ, primus ex secundo ordine qui est archangelorum. *Ibid.* Spiritus superiorum ordinum non mittuntur ad ferenda nuntia, sed soli archangeli et angeli, archangeli quidem ad summa, angeli ad communia. *Ibid.* Angelus in humana specie apparuit B. Virgini. *Ibid.* Salutatio angelica debito ordine peracta est. *Ibid.* In natura pura fuisset etiam custodia bonorum angelorum. Insuper malus angelus habet majorem potestatem in hominem sibi subditum per peccatum ad impellendum ad malum, quam bonus angelus ad bonum, propter defectum peccati. III, 51. Nulla creatura, neque etiam angelus possunt se facere meliores quam a Deo facti sunt, juxta S. Augustinum. 53. Quibus modis boni angeli potuerunt a Deo effici meliores. *Ibid.* Tria bona in angelis distinguit sanctus Augustinus: primum omnibus bonis et malis commune, bonam voluntatem, in qua omnes creati sunt: secundum, quo boni a malis sunt discreti, perseverantiam in accepta justitia: tertium, istius secundi præmium, inamissibilem beatitudinem. 54. Angeli boni certam suæ felicitatis scientiam receperunt. 55. Angeli boni præter auxilium sufficiens omnibus collatum, indigebant altero potentiori et efficaciore quo perseverarent et meliores efficerentur. 55 et 56. Angelis et primo homini in statu innocentiae necessarium fuit speciale ad perseverandum. 113. Angeli diligendi sunt ex charitate propter Deum. 483. Preces non sunt fundendæ angelis sicut funduntur Deo. IV, 549. Quoad angelos malos vide DÆMON, SATANAS, DIABOLUS.

ANGLICANÆ ordinationes absolute sunt invalidæ. VII, 341.

ANIMA. Juxta Aristotelem, anima est quodam modo omnia, quia ratione specierum continet in se omnium rerum naturas, non inesse naturali, sed intentionali. I, 118. Anima sensitiva est immaterialis. 146. Anima assimilatur Deo quoad gradum intellectivum. II, 3. Anima rationalis est forma substantialis hominis constitutiva cum corpore. 107. Quidam philosophi antiqui posuerunt animam esse corpus. *Ibid.* Definitur anima rationalis: *Primum principium ratiocinandi, vel: Actus primus*

corporis organici potentia vitam habentis. Ibid. Spiritus sumitur pro anima sive sensitiva, sive rationali. *Ibid.* Anima rationalis non est materialis seu corporea, sed est entitative spiritualis. *Ibid.* Anima individuatur a corpore quoad perseitatem incommunicabilitatis. 108. Anima principium est operationis spiritualis. *Ibid.* Pars illa animæ quæ sensu et passionibus viget, animale vocant. *Ibid.* Anima rationalis est incorruptibilis et immortalis. 109. Immortalitas animæ pertinet ad fidem pro his qui illam lumine naturali non attingunt. *Ibid.* Anima in intelligendo dependet a sensibus corporeis et phantasmatibus imaginationis? 108. Immortalitas animæ non solum fide cognoscitur, sed etiam ratione naturali demonstratur. 110. Anima rationalis et corpus sic conveniunt in uno esse hominis, ut tamen ab invicem non dependeant inesse; non enim anima dependet inesse a corpore, sed illi suum esse communicat. 111. Anima rationalis non traducitur a parentibus, sed a Deo creatur et unitur corpori sufficienter disposito. *Ibid.* Hanc doctrinam ad fidem pertinere, et oppositam esse hæreticam multi contendunt. *Ibid.* In homine est una et eadem anima secundum substantiam, vegetativa, sensitiva et intellectiva. 113. Per quid corrumpuntur præcedentes animæ, vegetativa et sensitiva? *Ibid.* Licet animæ creentur a Deo, Deus non cooperatur adulteris, ex quorum illicito coïtu proles generatur. 114. Animæ rationales non fuerunt creata ante corpora, sed creantur et corporibus suis infunduntur dum sunt sufficienter disposita. *Ibid.* Individuatio animæ quoad perseitatem existentiae dependet a solo Deo. 136. Anima rationalis sicut non dependet inesse a corpore, ita nec ex se limitatur ad informandum potius hoc corpus quam aliud. *Ibid.* Anima rationalis est assumptibilis. V, 465. Anima rationalis est capax duplicis status, nempe conjunctionis ad corpus, et separationis ab illo, et in utroque statu specialem habet cognoscendi modum connaturalem. In statu conjunctionis cognoscit per conversionem ad phantasmata a sensibus hausta; in statu separationis cognoscit per species infusas sicut angeli, quia tunc deficiunt organa ad depromendas species. 514. Passiones animæ sunt duplicis generis: aliæ sunt corporales quibus anima patitur ad corporis læsionem, cum enim sit forma corporis, consequens est quod unum sit esse animæ et corporis, et ideo corpore perturbato per aliquam corpoream passionem, necesse est quod anima per accidens perturbetur. 542. Aliæ sunt animæ passionēs animales quæ vel sunt actus animæ, vel principalius animæ quam corporis, ut affectiones appetitus sensitivi; et hæc propriissime dicuntur passionēs animæ. *Ibid.* Utrum anima Christi fuerit passibilis? *Ibid.* Anima unitur ne prius corpori quam humanitas unitur Verbo. 550. Anima separata appetitne efficaciter reunionem ad suum corpus. III, 38. In homine præter animam rationalem quæ per gratiam originalem uniebatur Deo, sunt quatuor potentiae: intellectus in quo est prudentia, voluntas in qua est iustitia, irascibilis in qua est fortitudo, et concupiscibilis in qua est temperantia. 48. Quinque numerantur vulnera animæ quæ fiunt per peccatum. *Ibid.* Deterioratio animæ causata per peccatum originale, est quid morale impedimentum, non physicum, nempe aversio ab ultimo fine. 52. Omnes animæ justorum in purgatorio detentæ sunt incapaces meriti. 190. Bona opera beatorum et animarum in purgatorio non

sunt meritoria, quia Deus illa non ordinat, nec acceptat ad præmium. 192. Animæ justorum operibus solutæ et plene purgatæ consequuntur statum suum, beatitudinem. II, 186. Animæ sanctorum quibus nihil purgandum restat, habent gloriæ meritum. *Ibid.* Dotes animæ beatæ sunt visio, comprehensio et delectatio. 195. Illæ dotes sumuntur pro qualitatibus disponentibus animam ad perfectam conjunctionem cum Deo. 196. Gloria animæ, quæ est fruitio divina est primum objectum spei. III, 453. Qui habet gloriam animæ non sperat gloriam corporis, sed desiderat tantum. *Ibid.* Anima est pars hominis potior. 494. Summum animæ est ipsa ratio, imum est operatio per corpus exercita: gradus medii plures sunt. 579. Quid est censendum de apparitione animarum defunctorum suis conjunctis aut hæredibus, et de eorum monitione ut quam primum restituerent, sicque restituendo a pœnis purgatorii liberarentur. IV, 109. Quidam Patres censuerunt sanctorum animas extra cælum degere usque ad diem resurrectionis. 554. Animæ detentæ in purgatorio possuntne a nobis invocari, licet id non ferat ecclesiæ consuetudo. 556. Si non orant in particulari, orantne saltem pro necessitatibus nostris in genere? Non enim ignorant nos pluribus affligi. *Ibid.* Non sunt in statu orandi; sed magis ut oretur pro eis, propter pœnas quas patiuntur: posse tamen pro nobis orare quidam existimant theologi. *Ibid.* Duplex est motus passionum animæ: 1º prosecutionis boni corporalis; 2º fugæ mali corporalis et sensibilis. V, 151. Anima non est sita in sanguine. VI, 410. Omnes animæ purgatorii non sunt in æquali gradu gratiæ. 546. Quomodo percipiunt fructus sacrificii. *Ibid.*

ANIMALIA. Animalia quæ videntur nobis noxia aut inutilia suam habent utilitatem et concurrunt ad plenitudinem et perfectionem universi. I, 370. In Scripturis anima brutorum vocatur spiritus. II, 107. Omnes species animalium perfectæ, quæ scilicet naturaliter produci possunt ex commixtione maris et fœminæ ejusdem speciei, fuerunt die sexta creationis productæ. 105. Quantum vero ad minuta animalia seu insecta quæ nascuntur ex sudore, putrefactione, etc., incertum est. *Ibid.* Quantum denique ad animalia quæ nascuntur ex congressu animalium diversæ speciei, ut mulos, etc., negat S. Doctor fuisse actu producta sexta die. *Ibid.* Dominium quoad jus et potestatem super omnia animalia est naturale homini. 121. Sanguis ita est animali necessarius, ut sine illo subsistere non possit. V, 469. Triplicis generis animalia solent distingui: 1º quædam sunt ex natura sua fera, ut cervi, apri, etc.; 2º quædam ex his consuetudine cicurantur et fiunt domestica ut cervi, columbæ, etc.; 3º quædam tandem ex natura sua et ex consuetudine sunt cicurata et domestica, ut gallinæ, boves, oves, etc. IV, 51. Quantum ad consuetudinem et animum non revertendi, non una est pro omnibus animalibus regula. 52. Animalia ex natura sua domestica et mansueta, « licet conspectum tuum effugerint, quocumque loco sint, tua esse intelliguntur; et qui lucrandi animo ea detinet, vel eorum lanam, plumas, ova, etc., sibi appropriat », furtum committere intelligitur. *Ibid.* Animalia ex natura sua fera, sed consuetudine cicurata et mansueta, « eo usque tua intelliguntur, donec revertendi animum habeant, aut facile possint reduci; nam si revertendi animum habere desierint, et fiunt occupantium; quia tunc censentur recuperasse suam

libertatem. Revertendi autem animum videntur desinere habere, tunc cum revertendi consuetudinem deseruerint. » 51. Ita jus romanum. « Tertiæ, volucres, et pisces, et omnia animalia quæ mari, cœlo et terra nascuntur *et natura sua* et consuetudine fera, simul atque ab aliquo cepta fuerint, jure gentium, statim illius esse incipiunt; quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur. » *Ibid.* Ita jus romanum. Si animal absque ulla culpa domini damnum causet, dominus tenetur ad damnum. *Ibid.* Quoad animalium occupationem jus novum gallicum nihil statuit, standum est juri communi. Primogenita animalium voveri non poterant. 609.

ANIMORUM consensio non reperitur inter ecclesiæ hostes. III, 305.

ANNA. Anna filium suum Samuelem non obtulit nisi post triennium, et postquam esset ablactatus. VI, 37 et 38.

ANNATUS (Franciscus) Thomistes objiciebat notam Calvinismi, sed postea pœnitentia ductus palinodiam cecinit et in pluribus operibus variis argumentis ostendit Thomistas longe a calvinismo et jansenismo distare. I, 341.

ANNIHILATIONEM (ad) quid requiritur? VI, 429.

ANOMÆI. Agebat S. Chrysostomus contra Anomæos qui asserebant Deum posse ab intellectu creato comprehendere: et contra illos quinque edidit homilias. I, 103. Contra illos etiam insurrexerunt SS. Patres Basilius, uterque Gregorius et alii. 130 Anomæi dissimiles dicti, eo quod Filium Dei in omnibus dissimulem propugnabant. 441. Concilium Constantinopolitanum I damnat hæreticos cum suis erroribus, anomæos scilicet seu puros Arianos. III, 434.

ANSELMUS (S.) juxta S. Anselmum duplex est necessitas, præcedens et consequens: præcedens quæ causa est ut res sit; sequens, quam res facit, etc. I, 331. Necessitas antecedens juxta sanctum Anselmum tollitne libertatem? *Ibid.* Dicit sanctus Anselmus Incarnationem fuisse necessariam necessitate hypothetica, et consequente. V, 393.

ANTICHRISTUS. Potest-ne Antichristus dici caput omnium malorum? V, 506. Omnes mali qui eum præcesserunt, sunt quasi imago et figura Antichristi. *Ibid.* Antichristus auferet-ne omnino sacrificium novæ legis? III, 313.

ANTENICENI patres admittunt quoad substantiam consubstantialitatem Verbi cum Patre. I, 463.

ANTIOCHIA. Duo celebrata sunt concilia Antiochiæ, in quorum primo Paulus Samosatenus suam fidem simulans, Patribus illusit; in secundo autem de hæresi convictus et anathemate percussus, a sua sede ejectus est. V, 357.

ANTIOCHUS falsam egit pœnitentiam prava sua voluntate, cum potuisset veram agere. I, 298, et VII, 13.

ANTITYPUS. Sic aliquando Eucharistia vocatur a Patribus. VI, 408.

ANTONINUS (S.). Sententia ejus circa ebrietatem causa vitandæ mortis. V, 212. Testatur Berengarium obiisse catholicum. VI, 387.

ANTROPOMORPHITÆ credebant Deum esse corpus. I, 24.

APHARTODOCETÆ. Quidam fuerunt hæretici Phantasiastæ dicti et Aphartodocetæ, qui circa annum 476 dogmatizabant corpus Christi fuisse incorruptibile etiam ante resurrectionem. V, 532.

APIARIUS presbyter Africanus appellavit ad sedem romanam. Ejus appellationem ægre tulerunt africani episcopi. III, 365.

APOCRYPHI libri quinam sunt? III, 275.

APOLLINARIS, patria Laodiceus, vir doctus, filius alterius Apollinaris eruditissimi presbyteri, qui pro Ecclesia multos edidit libros contra Porphyrium, traductionem animarum sustinuit ut Tertullianus et plures Occidentales. II, 111. Hæc hæresis varias habuit phases; damnata est in concilio romano, sub Damaso papa anno 373, in Antiocheno 378, in secundo Constantinopolitano anno 381. V, 358. Erravit Apollinaris circa humanitatem Christi, dicens Christum sumpsisse corpus ex Maria Virgine, sed sine anima. *Ibid.* Apollinaris discipuli dixerunt humanitatem esse consubstantialem divinitati. *Ibid.*

APOSTASIA non videtur distingui ab hæresi, nisi secundum magis et minus; quia apostata deserit totam fidem quam professus est, hæreticus partem tantum. III, 255. Apostasia græce idem est ac latine discessio seu desertio. Si generaliter sumatur, omne peccatum potest dici apostasia, quia est discessio a Deo et ejus mandatis: specialiter autem sumpta, est discessio a bono quod quis solemniter professus est; et est triplex apostasia a fide, a religione, ab ordine. 267 et 268. Apostasia a fide est desertio totius fidei. 268. Apostasia a religione est religionis approbatæ, tacite vel expresse professæ, desertio, sine legitima superiorum licentia, cum animo non redeundi, etiamsi non dimisso habitu. *Ibid.* Apostasia ab ordine est ab ordine sacro, sine legitima dispensatione, retrocedere ad statum sæcularem. *Ibid.* Apostasia est peccatum mortale. *Ibid.* Retrocedere a minoribus ordinibus non est apostatare. *Ibid.* Apostasia triplex est, a fide, a religione, et ab ordine: a fide apostasia, dum quis a fide quam in baptismo professus est ex toto deficit: apostasia a religione est, dum quis religionem approbatam professus, eam deserit sine licentia, animo non amplius ad eam vel ad aliam redeundi, sed vivendi laicaliter aut etiam clericaliter in sæculo: apostasia ab ordine est, cum clericus in sacris ordinibus constitutus, deserit habitum clericalem animo vivendi laicaliter. VII, 149.

APOSTOLI. Apostoli Petrus et Paulus in suis Epistolis vocant electos et prædestinatos eos omnes quos alloquuntur. I, 393. Admonent apostoli electos et prædestinatos ne desint gratiæ Dei, ut cum tremore suam salutem operentur et satagant per bona opera certam suam vocationem facere. *Ibid.* Apostoli baptizati fuerunt baptismo Christi. VI, 45. S. Petrus probat apostolos ipsa die descensus Spiritus sancti variis linguis loquentes, non esse ebrios, quia erat tunc hora diei tertia. 89. Apostoli meruerunt, quamvis essent confirmati in gratia. II, 238. Apostoli composuerunt Symbolum quod eorum nomen adhuc retinet. III, 221. *Vide* SYMBOLUM. Non solum moti erant Apostoli a Spiritu sancto, sed testes erant factorum quæ annuntiabant 274. Christus et apostoli usi sunt versione Syriaca. 276. Vera Ecclesia ab apostolis propagata et firmata atque ab eis derivata, usque nunc perseverat. 306. Apostoli amiserunt-ne fidem tempore passionis Christi, et in triduo mortis Christi amiserunt-ne fidem in Christum? 312. Apostoli fuerunt æquales Petro ratione apostolatus, non vero ratione officii pastoralis. 344 ad 353. Inter apostolos erat contentio de primatu temporalis dominationis. 350. Duplex in apostolis distin-

guenda est potestas, una apostolatus, quæ erat cum tota plenitudine; alia episcopalis, secluso apostolatu et sine plenitudine, et hæc in omnes episcopos est transfusa. 366. Apostoli celebrarunt plura concilia, eorum usus ab ipsis habemus. 422. Apostoli una cum Petro convocarunt concilium Hierosolymitanum. 424 et 425. In hoc concilio fuerunt veri iudices. 425. Ab apostolis venit usus psallendi Deo, et orandi secundum aliquam formam. IV, 564. Apostoli exemplo et verbo religiosæ vitæ professionem per totalem sui mancipationem cultui et obsequio Divino instituerunt. 626. Intelliguntur apostoli vovisse pertinentia ad perfectionis statum, quando Christum, relictis omnibus, secuti sunt. 622. Credibile est Christum propriis manibus apostolos baptizasse, antequam recepissent ordinem sacerdotalem. VI, 256. Apostoli ad tempus ex œconomia observari iusserunt legalia. Ipsi ea observaverunt sine peccato. 261. Illorum traditiones circa mores et fidem sunt necessario servandæ; non autem illæ quæ sunt circa disciplinam; multa enim quæ statuerunt circa disciplinam non amplius observantur. 270. Verisimile est ipsos baptizasse quinque millia hominum per aspersionem aut infusionem. 268. Apostoli ex dispensatione contulerunt ne baptismum in solo nomine Christi? 279. Utraque sententia, tam negans, quam affirmans, est probabilis. Momenta sententiæ affirmantis apostolos baptizasse in solo nomine Christi, cum responsis adversæ partis, et vice versa, expenduntur. *Ibid.* Tentaverunt-ne Deum cum ab ipso petierunt ut in nomine Jesu Christi signa fierent? 299. Apostoli probabilius fuerunt baptizati. 307. Impositio manuum visibilis ab apostolis facta erat signum permanens. 347. Quo sensu apostoli non habebant Spiritum Sanctum, sed orabant ut veniret? 351. Adhibuerunt-ne chrisma in confirmando? 354. Fuerunt-ne in hoc dispensati a Christo? 355. Licet essent pauperes, habebant unde emerent balsamum. 360. Illorum oratio pro Samaritanis, ut acciperent Spiritum sanctum, fuit-ne forma confirmationis? 365. Delegaverunt-ne presbyteris facultatem confirmandi? 372. Acceperunt præceptum a Christo expectandi Hierosolymis post ejus ascensionem. 376. S. Thomas refert apostolos in primitiva Ecclesia celebrasse in azymo: « quem morém, inquit, Romana ecclesia ab apostolis qui ipsam fundaverunt, accipit, etc. » et hunc morem fuisse suspensum aliquo tempore ob hæresim Ebionitarum. 457. Græci illam postea servavere, dicentes non posse confici amplius in azymo. *Ibid.* Hæc narratio rejicitur ut falsa a multis recentioribus propter silentium veterum. *Ibid.* Hæc verba: *Hoc facile in meam commemorationem respiciunt-ne tantum apostolos, sed etiam omnes proportionaliter?* 505. Christus potestatem consecrandi solis apostolis et eorum in sacerdotio successoribus contulit. 523. Non legitur in Scriptura apostolos confessionem frequentasse nec eos illam fidelibus præcepisse, hoc argumentum nihil nocet confessioni. VII, 113. Apostoli præter potestatem ordinariam, acceperunt potestatem jurisdictionis immediate a Christo per missionem quam misit eos cum apostolica auctoritate in universum mundum. 130. Apostoli quandoque ad sanandos ægros ipsis manus imponebant, quandoque ungebant. 316. Post resurrectionem Christi non habuerunt uxores 351.

APOSTOLICITAS est una e quatuor notis Ecclesiæ. III, 304 ad 307.

APOSTOLUS per autonomasim designat S. Paulum, *vide* S. PAULUS.

APPARITIONES Christi post resurrectionem. *Vide* CHRISTUS et RESURRECTIO.

APPELLATIO. Summus pontifex declaravit appellantes a constitutione *Unigenitus*, ab Ecclesiæ communione separatos. III, 340. Appellationum jus ad sedem romanam semper in Ecclesia viguit; non tamen semper illud exercuerunt Romani pontifices. 364. Potest-ne quis appellare a summo pontifice ad concilium generale, vel vice versa? 404. Appellationes a summo pontifice ad concilium generale quæ factæ fuerunt in Galliis probant-ne aliquid contra auctoritatem pontificis? 417. Appellatio est a minore iudice ad majorem provocatio. IV, 322. Accusato qui injuste gravatur a iudice licitum est appellare. *Ibid.* Non licet appellare a justa sententia, causa efferendæ moræ, ne sententia mandetur executioni. *Ibid.* Attamen in causis criminalibus conceditur reo appellare a justa sententia, causa protrahendæ vitæ, aut sub spe benignioris sententiæ obtinendæ a iudice superiore. *Ibid.* Quandonam in civilibus, qui causa cadit, potest appellare a justa sententia? *Ibid.* Quot dies conceduntur a jure tam civili quam ecclesiastico ad appellandum a sententia lata? *Ibid.* In Ecclesiasticis negotiis appellatio potest fieri non solum post, sed etiam ante latam sententiam. *Ibid.* A iudicio arbitrorum mutuo partium consensu assumptorum non datur appellatio. 323. Non licet appellare tertio in eadem causa, sed post tres sententias censetur res irrevocabiliter definita. *Ibid.* Appellatio debet fieri gradatim, nullo prætermisso iudice medio, nisi appelletur ad papam extra Galliam. *Ibid.* Quando temere est appellatum, iudex appellationis non potest causam sibi retinere, sed debet remittere ad iudicem a quo est appellatum. *Ibid.* Jure canonico regulares prohibentur appellari non solum ad iudices incompetentes, sed etiam ad competentes intra suam religionem. *Ibid.* Non pauci tamen doctores tenent regulares generaliter posse appellare quando injuste gravantur, et prælati in eos modum correctionis etiam regularis excedunt. *Ibid.* Appellatio habet duplicem effectum, nempe devolutivum et suspensivum. 324. In certis casibus appellatio non habet effectum suspensivum. *Ibid.* Appellatio non admittitur a sententia interlocutoria, nisi importet gravamen irreparabile. *Ibid.* Gravamen irreparabile dicitur omnis actus irretractabilis ac ferens secum actuale excusationem, ut tortura, incarceration. *Ibid.* Appellatio tanquam abusu, quid est? 325.

APPETITUS. Appetitus innatus est inclinatio seu propensio ab auctore naturæ indicta, qua unaquæque res ad bonum sibi proportionatum propendet absque ulla cognitione, per quos ultimas particulas distinguitur ab appetitu elicitu. Dupliciter considerari potest: in actu primo, et in actu secundo. Gravitas in lapide est appetitus innatus in primo actu in centrum; gravitare autem est appetitus in actu secundo. V, 464. Non inest homini appetitus naturalis innatus ad claram Dei visionem. Habet enim duntaxat homo hujus modi appetitum innatum ad perfectam Dei cognitionem abstractivam. III, 38. Duplex est appetitus naturalis, innatus et elicitus. 37. Appetitus innatus nihil est aliud quam propensio et pondus alicujus naturæ in propriam perfectionem. Appetitus elicitus est qui sequitur formam sensu vel in-

tellectu apprehensam, et est duplex, inefficax et efficax. *Ibid.* Appetitus alius est innatus, et alius elicitus; elicitus alius est efficax, alius inefficax. *Ibid.* Appetitus naturalis est quædam inclinatio ab interiori principio non cognoscente. II, 213. Discrimen est inter appetitum naturalem et appetitum rationalem seu etiam sensitivum, quod id in quod tendit appetitus naturalis sit semper bonum verum et in re existens, quia appetitus naturalis consequitur formam in re existentem quæ semper tendit ad suam perfectionem et bonum vere conveniens: id autem in quod tendit appetitus rationalis non semper est bonum vere et in re existens. 263. Appetitus sensitivus est virtus organi corporalis. 282. Actus appetitus sensitivi quatenus pendent ex dispositione organi corporalis, non subjacent imperio rationis. *Ibid.* Quatenus dependent ex vi appetiva, cadunt sub imperio rationis. *Ibid.* Ratio dominari debet appetitui animali. 310. Passio recte definitur: *Motus appetitus sensitivi ex imaginatione boni vel mali cum transmutatione corporali.* 394. In appetitu concupiscibili sex sunt passiones. *Ibid.* Et quinque in appetitu irascibili. *Ibid.* Ergo est duplex appetitus sensitivus, concupiscibilis nempe et irascibilis; in animalibus enim sicut in naturalibus non solum est inclinatio ad prosequendum quod est conveniens et fugiendum quod est disconveniens, sed etiam ad resistendum contrariis et impredientibus. *Ibid.* Prima inclinatio in animali dicitur appetitus concupiscibilis; secunda, appetitus irascibilis. *Ibid.* Appetitus sensitivus, prout natus est obedire rationi, est objectum virtutis, scilicet temperantiæ et fortitudinis. 395. Non sola voluntas, sed etiam appetitus sensitivus et ratio sunt subjectum peccati formaliter sumpti. 455. Appetitus sensitivus in homine ex conjunctione immediate cum voluntate et subordinatione ad illam participat æqualem libertatem, licet imperfectam. 456. Appetitus alimenti potest esse inordinatus duplici modo: 1º quoad ipsum alimentum; 2º quoad ejus sumptionem. V, 197, et seqq.

APPLICATIO *Vide* BENEFICIUM, MISSA, MATERIA, FORMA et SACRAMENTUM.

APOLLO Thyanæus. Unus Philostrates centum et amplius annis post Apollonii mortem, ejus historiam fabulis refertam scripsit... deinde Apollonium habitum fuisse impostorem evincitur, quod nullum sectatorem habuerit, nec sectam fecerit. III, 230.

APOLLONIA (S). Projecit se in ignem, etc. Potest-ne excusari ratione bonæ intentionis? II, 298. Injecit seipsam in ignem et instinctu Spiritus sancti. *Ibid.*

APPREHENSIO quid est? in quolibet rei apprehensione, sive per sensum, sive per intellectum possunt duo considerari: 1º apprehensio; 2º ipsum opus, seu objectum apprehensum. V, 277.

APPRECIATIO fit ex intentione et electione voluntatis. III, 491.

APPROBATIO. In approbatione alicujus ordinis religiosi, duo interveniunt judicia: primum, hanc religionem esse bonam, evangelio conformem et perfectioni acquirendæ utilem: aliud, utrum hic et nunc expediat hunc ordinem admittere. III, 311. Approbatio, juxta plures et communius, est judicium publicum et authenticum de idoneitate et sufficientia sacerdotis ad confessiones audiendas, sicque est præcise actus intellectus. VII, 139. Juxta alios, approbatio ultra judicium quod est

actus intellectus, importat actum voluntatis, scilicet consensum, permissionem et licentiam episcopi. *Ibid.* Approbatio episcopi necessario requiritur ad confessiones audiendas. *Ibid.* Decretum concilii Trid. circa approbationes confessorum, explanatur. *Ibid.* et seqq. Jus novum abrogavit jus antiquum, juxta quod parochi delegare poterant suam jurisdictionem etiam non approbati ab episcopo. *Ibid.* An parochus censeatur, juxta decretum concilii Trid. sic approbatus nedum pro sua parochia, sed etiam pro quavis alia etiam alterius diocesis, negant alii, affirmant cæteri. 140. Cujus episcopi approbatio est necessaria, an pœnitentis, an confessarii, an loci ubi confessio excipitur. 141. Episcopus potest repellere ab examine eos qui se presentant, aut examinatos non approbare ex causa spectante utilitatem Ecclesiæ: non potest vero sine hujusmodi causa. 142. Approbatus ab uno episcopo non censetur approbatus pro omni loco, excepto forte parochia. *Ibid.* Parochus et quilibet alius approbatus potest suum subditum ubicumque repertum sacramentaliter, saltem privatim absolvere. *Ibid.* Episcopus potest revocare approbationes regularium. *Ibid.* Approbatio data ad revocationem, seu ad beneplacitum, censetur approbatio simplex et perpetua. *Ibid.* Clausula quæ quandoque apponitur in approbationibus, *de consensu quorum interest*, seu *de consensu parochorum*, non est limitativa approbationum, ita ut absolutio data sine consensu parochorum, sit invalida. *Ibid.* Approbatio injuste denegata vel revocata, non debet haberi pro concessa. *Ibid.* Qui sine approbatione episcopi audit confessiones incurrit pœnam suspensionis ferendæ. 143.

APPROPRIATIO est attributio alicujus proprietatis essentialis, tribus Personis communis, facta tamen uni Personæ ad ejus manifestationem. Sic tribuitur omnipotentia Patri, quia est fons et origo totius divinitatis; sapientia Filio, quia est Verbum procedens per intellectum; bonitas Spiritui sancto, quia procedit per amorem. I, 461 et 569. Dupliciter potest fieri appropriatio vel manifestatio: 1º per viam similitudinis; 2º per viam dissimilitudinis. 569. Usus appropriationis est frequens in S. Scripturis et SS. Patribus, secundum varias Dei considerationes. *Ibid.* 1º Prout Deus consideratur ut ens, æternitas appropriatur Patri, species Filio, usus Spiritui sancto. *Ibid.* 2º Prout consideratur ut unus, unitas appropriatur Patri, æqualitas Filio, concordia seu connexio Spiritui sancto. 570. 3º Prout consideratur ut inest et virtus ad operandum, potentia appropriatur Patri, sapientia Filio, bonitas Spiritui sancto. *Ibid.* 4º Prout consideratur Deus habens habitudinem ad suos effectus, sumitur illa appropriatio, *ex quo, per quem, et in quo.* *Ibid.*

APES. Apum examen quandonam fit primi occupantis juxta jus antiquum. IV, 51. Juxta jus novum gallicum examen apum fugientium pertinet proprietario tamdiu quamdiu illud persequitur; potest illud reclamare tunc temporis. Si vero cesset ab illo persequendo, pertinet proprietario fundi cui insedit. *Vide adnotationem.* *Ibid.*

AQUA, prout est materia baptismi, vide BAPTISMA. Aqua prout consecratione calicis adhiberi solet, vide EUCHARISTIA. — Aquæ ferventis judicium est illicitum. V, 13. Aqua simplex non solvit jejunium. 173.

AQUÆ. Ubinam sunt aquæ quæ dicuntur supra firma-

mentum? An sunt supra cœlum sidereum, et ad quem usum sint illis positæ? II, 102. Aquæ tertia die congregatæ sunt. *Ibid.* In quem locum terræ potuerunt aquæ congregari. 103. Quomodo aquæ congregatæ sunt in unum locum, cum constet eas esse in multis locis. *Ibid.* Aquæ producerunt pisces et aves non efficienter, sed materialiter, ministrando scilicet materiam omnipotenti verbo Dei. 105.

AQUARIUM aquam solam adhibebant in conficienda Eucharistia. VI, 454.

AQUAVIVA (Claudius). Decrevit-ne systema Congruistarum esse docendum in societate Jesu? III, 134. Vide ejusdem decretum. *Ibid.*

AQUILA. Secunda versio græca est Aquilæ circa annum Christi 130. III, 277.

ARAUSICANÆ synodi doctrina confirmata fuit a synodo Valentina anno 840, et a synodo Tridentina 1546. In secundo synodo Arausicana damnati sunt Semi-Pelagiani. III, 16.

ARBOR. Plantæ et arbores Paradisi terrestres ex natura sua erant-ne corruptibiles, ita ut etiam Adamo non peccante, non semper eadem numero durassent? II, 145. Arbor, quæ dicta est scientiæ boni et mali in medio Paradisi terrestres sita erat. *Ibid.* Utrum lignum scientiæ boni et mali sit vera et realis arbor. *Ibid.* Quæ speciatim arbor fuerit? *Ibid.* Unde hæc arbor dicta est scientiæ boni et mali? 146. Arbores tertia die ornaverunt terram. 103. Arbor bona non potest malos fructus facere per se, potest tamen per accidens. 305.

ARCA Noë non fuit quoad omnia figura Ecclesiæ, sed tantum quoad aliquid. III, 297.

ARCHIEPISCOPUS potest-ne tempore visitationis absolvere subditos suffraganei? VII, 126.

ARCTITUDO mulieris, si potest dilatari, tenetur-ne mulier illam dilatationem pati. VII, 491. Idem debet-ne dici de virgine? 492.

ARCUDIUS scripsit contra sententiam græcorum de forma Eucharistiæ. V, 478.

ARELATENSE concilium non fuit œcumenicum, sed ad summum nationale. III, 415. Subjecit-ne suo iudicio sententiam Melchiadis in causa Cœciliani? *Ibid.* Arelatense concilium fuit-ne plenarium? tanquam plenarium illudne habuit S. Augustinus? aderant-ne, huic consilio sexcenti episcopi? VI, 233 et 236.

ARGENTEOS. Per triginta argenteos vulgo intelliguntur triginta denarii; unde communiter dicitur Christum venditum fuisse triginta denariis, circiter quindecim libris gallicis. VI, 59.

ARGUMENTA tria evidentissima religionis christianæ divinitatem asserentia assignantur. III, 224. Argumenta negativa nihil probant quando absunt positiva ad contrarium. 355.

ARIAGA cum Valentia reputat probabile posse creari oculus corporeum qui vel natura sua, vel dono aliquo superaddito possit videre Deum. Quid ad hæc? I, 94, 97.

ARIANISMUS. *Vide* ARIUS. Arianismus primum damnatus est in synodo Alexandriæ a centum episcopis. I, 440. Tandem in concilio Nicæno. *Ibid.* Tempore Arianismi Ecclesia non defuit. III, 313.

ARIDA. Tertia die apparuit arida. II, 102.

ARIUS. Arius ex Libya ortus, ea parte qua Ægypto vicina est, externa corporis specie ad gravitatem et modestiam erat compositus, novitatum avidus, dialecticis argutiis apprime instructus. Prius fuit schismaticus quam hæreticus. I, 440. Meletio se adjunxerat, a quo secedens, ordinatus est diaconus a S. Petro Alexandrino; sed cum iterum ad Meletium defecisset, ab eodem S. Petro ecclesia pulsus est, in quam tamen, mortuo S. Petro, iterum rediit, et ab Achilla presbyter ordinatus, Ecclesiæ parochiali Baucalensi præfectus fuit. *Ibid.* Erravit circa mysterium Incarnationis. *Ibid.* Pluries ab Ecclesia ejectus. *Ibid.* Negavit consubstantialem Personarum. *Ibid.* Sanctum Alexandrum in conventu ecclesiastico contradixit aperte circa mysterium SS. Trinitatis. *Ibid.* Hymnum glorificationis invertit, suos cantare docens: *Gloria Patri per Filium in Spiritu sancto*. *Ibid.* Sabbato præcedente dominicam qua ejus fautores jactaverant se illum in ecclesiam introducturos, animam simul cum visceribus in latrinis effudit. 441. Hæreseos et blasphemias convictus est in concilio Nicæno, maxime a S. Athanasio. 476. Dogmatizabat Verbum et Christum simplicem esse creaturam, aliis tamen perfectiorem. III, 433. Ab illo concilio proscripta est hæresis ejus, sed non penitus extincta. *Ibid.*

ARIANA hæresis progressu temporis in tres sectas divisa est. Prima Filium Dei in omnibus dissimilem propugnabat; unde Anomæi, id est, dissimiles, dicti. Secunda fuit secta Semiarianorum, qui *homoousion*, seu Filium Patri consubstantialem negabant, sed per omnia similem asserebant, adeoque *katousion* dicebant et *homoiousion*, id est, similem Patri. Tertia secta fuit Acacianorum, a suo principe Acacio, episcopo Cæsariensi, dicta. Hæc Filium prædicabat non consubstantialem Patri, neque unam ex creaturis, sed similem, non tamen substantia vel *ousia*, unde neque *homoousion*, neque *homoiousion*, sed *homoion* propugnabat. I, 441. Ariani objiciunt sacræ Scripturæ textus ubi filius dicitur minor Patri, ipsi inferior et subjectus. 458. Ariani, pendente concilio Ariminensi, Nicæa Thraciæ concilium celebrarunt. 475. Sane totus orbis nunquam fuit Arianus: Hieronymus, quando id innuit hyperbolice locutus est, siquidem, eodem teste et S. Athanasio, ipsi patres Ariminenses non erant Ariani, et plures Seleuciæ Arianis restiterunt, imo longe plures fuisse in orbe catholicos quam Arianos constat. 485. Ariani episcopi hæresim damnatam recruderunt. III, 433. Pseudosynodum Philippensem, Sardicensem appellarunt. *Ibid.* Ariani in Hispania trina immersione baptizabant, quia SS. Trinitatem dividebant, tres distinctas naturas asserentes. VI, 269. Quidam Ariani post concilium Nicænum erraverunt circa formam baptismi. 273.

ARIMINUM et ARIMINENSIS. Constantius controversiarum fidei dirimendarum causa, synodum œcumenicam Arimini indixit anno 359; sed Arianorum consilio, in duas partes divisit, assignata Occidentalibus urbe Ariminensi, vulgo Rimini in Italia: Orientalibus, Seleucia in Isauria. Ariminum convenerunt quadringenti circiter episcopi. I, 483. Arimini congregatis Patribus, Ursacius et Valens formulam tertiam Sirmiensem a concilio probandam obtulerant, quam rejecerant patres orthodoxi, soli Nicænæ adhærentes. *Ibid.* Quid Constantius egit contra patres concilii Ariminensis? 484. Taurinus præ-

fectus urgebat patres ut formulæ fidei ab Ursacio et Valente oblatae subscriberent. *Ibid.* Patres Ariminenses, non subscripserunt hæresi Arianæ. *Ibid.* Etiam si propositiones quibus subscripserunt patres Ariminenses fuissent vere hæreticæ, ipsi tamen non nisi materialiter fuissent hæretici quia non censebant eas esse contrarias Nicænæ fidei, quod ut adverterunt, statim retractaverunt. 485.

ARISTÆUS unus ex legatis Ptolemæi ad Eleazarum refert historiam versionis Septuaginta interpretum. III, 276.

ARISTOTELES, cum non posset conciliare Dei immutabilitatem cum ejus libertate, hanc negavit et hinc posuit mundum esse necessario et consequenter ab æterno productum. I, 243. Aristoteles tenuit mundum esse ab æterno, etiam quoad successiva. II, 96.

ARMENI sæculo decimo quarto a Palamistis hauserunt suum errorem circa visionem beatam. I, 102. Armenis recenter ad fidem catholicam conversis expositionem doctrinæ Clemens V proposuit. III, 381. Articulus V loquitur de summo pontifice. *Ibid.* Decretum Armenorum in concilio Florentino editum est ab Eugenio IV. 443. Quidam volunt hoc decretum non habere auctoritatem decreti concilii generalis, sed nationalis tantum, quia discesserant Græci, quando fuit editum. *Ibid.* Decretum concilii Florentini pro instructione Armenorum circa sacramento in genere. VI, 97. Decretum ejusdem concilii pro instructione Armenorum circa baptismum. 252. Decretum ejusdem concilii pro Armenis circa confirmationem. 344. Armeni septimo sæculo vinum purum absque aqua consecrabant. 459.

ARMINIANI et Gomeristæ sunt duæ sectæ Calvinismi: quid sibi invicem objiciebant? I, 350.

ARNALDUS (Antonius) dimicavit pro Jansenio. III, 24.

ARNALDUS Brixienensis monachus multos errores disseminavit, teste S. Bernard. I, 442.

ARNOBIUS erat Pelagianus. II, 502.

AROMATA præparare in sepulturam Christi erat opus religionis quod non prohibebatur die festo. VI, 449.

ARS notoria est quædam ratio adipiscendi scientiam sine labore per inspectionem quarundam figurarum aut prolationem quorundam verborum. Illicita est hæc vana et superstitiosa observantia. V, 14.

ARTICULUS græca vox est, quæ significat quamdam coaptationem aliquarum partium distinctarum; unde credibilia fidei nostræ dicuntur per articulos distingui, in quantum dividuntur in partes habentes aliquam coaptationem ad invicem. III, 219. Duæ conditiones requiruntur, ut ea quæ in Scripturis continentur distinguantur in articulos fidei: 1º quod principaliter pertineant ad fidem; 2º quod habeant aliquam specialem difficultatem ad credendum. *Ibid.* Quidam numerant quatuordecim, alii vero duodecim fidei articulos. *Ibid.* Articuli fidei secundum successionem temporum creverunt quoad explicationem, non autem quoad substantiam. 220.

ARTIFICUM delineationes in charta non sunt opus servile. IV, 701.

ARTOTYPIÆ offerebant panem et caseum in Eucharistia. V, 453.

ASCENDERE. In S. Scriptura dicitur Deus ascendere descendere, ambulare, et est in sensu metaphorico, tantum, loquente Scriptura, ut se aptet captui nostro. I, 77.

ASCENDENTES, designat formam primam lineam consanguinitatis. VII, 472.

ASIATICI restiterunt Victori in causa celebrationis Paschæ, et reputaverunt illum fallibilem circa hanc causam. III, 401.

ASPECTUS impudici in loco sacro non sunt sacrilegia; possunt tamen ita fieri, jure naturæ. V, 262. *Vide* AMPLEXUS, OSCULA, etc., etc. Aspectus, oscula, tactus, etc., etc., possunt considerari tripliciter: 1º per se et secundum speciem; 2º ratione causæ motivæ, seu finis extrinseci, qui dicitur etiam operantis; 3º ratione affectus seu finis operis. 288. Aspectus deliberatus partium pudendarum aut vicinarum diversi sexus, quovis fine fiat, excepta necessitate, est peccatum mortale. 291. Aspectus est sensus magis elevatus, sed minus materialis quam tactus, minusque ideo movet ad libidinem. *Ibid.* Quid specialiter circa aspectus colligendum est. *Ibid.* Aspectus et tactus libidinosi proprii corporis in uno conjugē, saltem altera parte absente, sunt peccata mortalia; est communis contra paucos. 293.

ASPERGIO: ritus quo administrari potest baptismus. *Vide* BAPTISMUS.

ASSECURATIO. Contractus duplex scilicet societatis et assecurationis sortis tantum, vel societatis et assecurationis lucri tantum, non videtur secundum se illicitus. IV, 516. Assecuratio fidei jussioni affinis, *est alieni periculi in se susceptio*; seu, est contractus quo quis periculum rei alienæ in se suscipit, se obligans ad illam rem compensandam si perierit. 530.

ASSENTIO fidei humanæ non est eadem ac assentio fidei divinæ. III, 253.

ASSISTENTIÆ spiritus sancti in ecclesia promissio, quid importat? III, 310.

ASTROLOGI. Hoc axioma astrologorum vulgatum: *Astra inclinant, sed non necessitant* intelligendum est de inclinatione indirecta et dispositiva tantum, non de inclinatione directa voluntatis. V, 11. Astrologi falsa fere semper prænuntiant. *Ibid.*

ASTROLOGIA judiciaria est quando quis conatur futura præcognoscere ex consideratione situs et motus siderum: huc pertinent genethliaci (*donneurs d'horoscopes*). V, 8. Astrologia naturalis quæ, ex consideratione motus cælorum, cursus siderum, conjunctionis seu oppositionis planetarum, prænuntiantur certo effectus ex eis naturaliter et necessario secuturi, ut eclipses, ortus et occasus solis et lunæ, etc., vel probabiliter prænuntiantur quæ ex eis plerumque solent evenire, ut pluviae, ventus, tempestates, siccitates, frigus, æstus, etc., est licita. 9. Ultra progredi est vanum et temerarium. *Ibid.* Astrologia judiciaria quæ ex siderum aspectu et situ judicat de his quæ pendent ex libero hominis arbitrio aut de eventibus fortuitis, seu quæ alioquin sunt omnino occulta, ut de alicujus hominis statu, matrimonio, cœlibatu, vitæ cursu, dignitatibus, prolibus, salute, morte, certaminibus, cædibus, prosperitate, adversitate, etc., etc., est prorsus illicita. 10.

ASTUTIA est excogitatio viarum simulatorum et apparentium ad consequendum aliquem finem, sive bonum sive malum. III, 580. Astutia sumitur aliquando pro circumspectione. *Ibid.*

ATHANASIUS (S.) aderat concilio Nicæno in quo damnatus est Arius. I, 440. Contra Macedonium scripsit. 441.

in communione illum hæresiarcham recipere noluit, militante frustra Constantino. *Ibid.* S. Athanasius dedit leges ecclesiæ docendo, non jubendo. III, 367. Nec auctoritate sua episcopos ecclesiæ coegit ad concilium. *Ibid.* Defensor præcipuus consubstantialitatis, multa passus est ab Arianis, quæ mira constantia tulit. 433. Concilium Sardicense Athanasium insontem declaravit, ipsumque et alios ab Arianis ejectos suis sedibus restituit. *Ibid.* An administraverit S. Athanasius baptismum pueris cum ipso admodum puero ludentibus in littore maris, et an S. Alexander episcopus illud baptismum ratum habuerit dubium est. Data veritate facti quid inde sequitur? VI, 184 et 185. Quibusdam videtur S. Athanasius rebaptizantibus esse accensendum, quia baptismum Arianorum rejicere videbatur. 230. Nunquam censuit peccatum in spiritum esse irremissibile nisi in eis qui in illo persistunt obstinate. VII, 16.

ATHEI. Atheus dicitur quasi sine Deo. Quidam ergo dicuntur athei speculative et proprie, quales sunt, si sint, qui mente seu judicio interno negant dari Deum. Alii dicuntur athei practice, qui quamvis mente Deum agnoscant, vivunt tamen quasi non esset Deus, quem vellent non esse suorum criminum vindicem, de quibus dicit S. Paulus, Epist. ad Titum, cap. I, *confitentur se nosse Deum; factis autem negant.* Item dicuntur athei indirecte, qui tribuunt creaturis et idolis quod soli Deo proprium est, seu qui ipsi Deo denegant quod ipsi convenit; hi Deum verum non agnoscunt. Tandem dicti sunt athei qui vulgares Deos suæ patriæ eorumque simulacra non venerabantur, ut Socrates habitus est a suis civibus, sic Judæi a Græcis et Romanis, sic etiam christiani a paganis vocabantur. I, 38 et 39. Esse etiam atheos practice et indirecte plus quam notum est; at vero an dentur athei veri nominis, speculative scilicet et proprie, non unus est theologorum sensus; alii negant, alii affirmant, idque nobis non videtur improbabile. 39. Multi enim citari possunt homines qui fuerunt athei speculative et proprie. *Ibid.*

ATHENAGORAS. Philosophus christianus, in Apologia pro christianis ad imperatores, pluralitatem et consubstantialitatem personarum asserit. I, 453, 454.

ATTENTIO est actus intellectus, nempe consideratio, seu advertentia mentis ad aliquid. IV, 582. Differt ab intentione, licet cum ea quandoque confundatur. *Ibid.* Attentio quæ orationi vocali adhiberi potest, est triplex; una qua attenditur ad verba; secunda, qua attenditur ad sensum verborum; tertia, qua attenditur ad finem orationis. 583. Attentio requiritur necessario in iis quæ pertinent ad cultum Dei. *Vide* HORÆ, MISSA, ORATIO, SACRAMENTUM, etc.

ATTRIBUTUM proprie sumptum communiter definitur: Perfectio absoluta simpliciter simplex, necessario et formaliter in Deo existens, et ad essentiam constitutam modo nostro concipiendi consequens. I, 48. Attributa Dei non sunt plura realiter, propter summam ejus simplicitatem et unitatem, sed virtualiter tantum, quatenus entitas Dei simplicissima æquivaleret pluribus perfectionibus creatis realiter distinctis. 49. Quædam attributa pertinent ad esse divinum; quædam ad operationes. Quædam sunt negativa, a Deo imperfectiones removen-
tia; alia sunt affirmativa, quæ de Deo affirmative enuntiantur. *Ibid.* Quæstio est qua distinctione attributa divina a se invicem et ab essentia distinguantur; resolu-

tio quæstionis. 49 ad 60. Petitur an omnia attributa in Deo sint æqualia? resolvitur quæstio. 60. Personæ et attributa sunt-ne tantum objectum secundarium visionis beatificæ? 136. Attributum est ratio absoluta formaliter in Deo existens, et ad naturam divinam jam constitutam consequens, eamque ad diversam lineam trahens. 149. Aliquid discriminis intercedit inter attributa divina et relationes. 518.

ATTRITIO. Peccatum mortale tollitur per attritionem existimatam contritionem cum sacramento. VI, 146. Peccatum mortale cognitum et non retractatum per sinceram attritionem, est obex ad effectum sacramenti vivorum; non tamen ad eorum effectum sufficit attritio putativa. *Ibid.* Requiritur attritio supernaturalis, actualis vel virtualis. 147. Attritio requiritur pro sacramentis mortuorum. 236. Attritio, qualis requiritur ad baptismum et pœnitentiam, est dispositio necessario requisita ad martyrium. 292. Attritio est vox per metaphoram translata a corporalibus ad spiritualia. VII, 63. Sicut corpus dicitur atteri vel frangi quando in magnas partes dividitur; ita per similitudinem cor humanum suis peccatis inhærendo atteri dicitur quando per pœnitentiam non perfecte peccatum dimittit. Attritio est animi dolor et detestatio de peccato commisso. Vocatur contritio imperfecta. 75. Attritionis modi sunt multiplices; potest enim provenire: 1º ex eo quod peccatum est aliquid turpe repugnans rationi; 2º vel ex eo quod est illativum mali temporalis; 3º vel quia est inductivum gehennæ; 4º vel quia est exclusivum gloriæ; 5º vel quia est malum et offensa Dei; hæc sola ultima est actus pœnitentiæ. *Ibid.* Attritio cum sit de peccato ut est malum Dei, non potest esse sine aliquo amore Dei. Non tamen coincidit cum contritione charitate perfecta. Attritio ex amore benevolo non potest fieri contritio. *Ibid.* Ad justificationem cum sacramento nullus requiritur gradus in attritione, modo habeat aliunde conditiones requisitas. Attritio seu dolor de peccatis conceptus ex seu cum amore Dei benevolo, non sufficit ad justificationem sine sacramento, saltem extra casum necessitatis, nisi sit intensus ad certum gradum. 66. Attritio ex qualicumque Dei amore concepta, quando impossibilitas, non voluntas excludit actualem susceptionem sacramenti pœnitentiæ, sufficit-ne ad justificationem? 67. Id potest ne præsumi ex misericordia Dei et merito passionis Christi? *Ibid.* Attritio intensa sufficit ad justificationem sine sacramento, unde innotescit sufficienter intendi attritionem, ut ad eam statim sequatur justificatio? *Ibid.* Pœnitentes attritionis intentionem, nec intentionis gradum discernere possunt. Ex usu et praxi Ecclesiæ, non solent confessarii exigere a pœnitentibus ullam doloris intentionem, sed tantum ut ex animo Dei offensam super omnia detestentur. *Ibid.* Adagium: Pœnitens in sacramento ex attrito fit contritus, quomodo est intelligendum? 76. Attritio seu dolor de peccatis ex solo gehennæ metu sine ullo Dei amore benevolo, etiamsi nondum sit satis efficax ut absolute excludat omnem peccandi voluntatem, si tamen ad id conetur et inducat, nec sit serviliter servilis, est bonus, honestus et utilis. 77. In attritione salutari et sufficiente ad justificationem cum sacramento, non requiritur aliquis actus charitatis, quantumvis debilis et remissus. 85. Ad justificationem cum sacramento pœnitentiæ consequendam, non sufficit attritio ex metu concepta etiam cum amore spei seu con-

cupiscentiæ, sed requiritur amor Dei benevolus. 87. Nulla est attritio sufficiens ad justificationem cum sacramento, nisi sit de peccato ut est malum et offensa Dei. 90. Non licet in praxi sequi sententiam de sufficientia attritionis formidolosæ, etiam in hypothese quod sit probabilis. 99. Opinio de attritionis formidolosæ sufficientia non est moraliter certa. *Ibid.* Ecclesia permittitne hanc opinionem doceri in scholis tanquam moraliter certam et in praxi tutam? 99 et 100.

AUCTOR. Auctorum dissensus in referenda historia quoad circumstantias non est signum falsitatis. III, 356. Auctoris protestatio. VII, 502.

AUCUPATIONEM prohibere, nedum in propriis fundis, sed etiam in locis publicis, eam-que sibi reservare potest respublica seu princeps. IV, 57.

AUDACIA. Audacia est motus quo appetitus insurgit adversus malum terribile imminens ad ipsum fugandum et superandum. II, 397. Audacia est de bono sive de malo sub ratione boni. *Ibid.* Audacia seu temeritas est excessus in audendo et aggrediendo. V, 137. Hæc tria, timiditas, intimiditas, et audacia, sunt peccata opposita fortitudini, quandoque mortalia, quandoque venialia. *Ibid.* Audacia oritur ex triplici causa. 138.

AUDI alteram partem: Nemo condemnetur inauditus; sunt adagia communia. IV, 298.

AUDIENTES. Qui numerabantur in primo gradu seu ordine catechumenatus, erant illi qui, se offerentes ad baptismum, recipiebantur ab episcopis inter catechumenos cum quibusdam cæremoniis. Admittebantur ad audiendum Verbum Dei in ea parte ecclesiæ quæ hodie navis dicitur: instruebantur insuper privatim, sive ab episcopis, sive a sacerdotibus, sive a diaconis. Non autem docebantur profundiora religionis mysteria sed ea tantum quæ communiter fidem et mores spectant, et cætera alia. VI, 326. Audientes stabant intra fores ecclesiæ in propylæo, ubi audiebant lectionem Scripturarum et sacras conciones, indeque exire cogeantur antequam inchoaretur missa catechumenorum. VII, 238. Audientes confessionem alterius non possunt de peccatis inter se loqui. 208.

AUDIENTIA erat secundus gradus pœnitentiæ sollemnis seu publicæ. VII, 238.

AUGMENTUM est veluti continuata rei productio. III, 472. Actus nostri non causant efficienter physice augmentum charitatis, quia eadem est ratio augmenti et productionis habitus. *Ibid.* Actus nostri concurrunt ad augmentum charitatis dispositive, non solum moraliter seu meritorie, at etiam physice. *Ibid.* Homo justus potest sibi mereri augmentum charitatis. *Ibid.* Quilibet actus charitatis etiam remissus, sive elicited, sive imperatus, meretur de condigno augmentum charitatis. 473. Non omnes conveniunt de momento quo confertur augmentum gratiæ et charitatis actibus remissis debitum. 474. Augmentum debitum actibus remissis non confertur in hac vita, sed differtur usque ad ingressum gloriæ, seu ad primum instans glorificationis. 476.

AUGUSTINIANI. Theologi, vulgo dicti Augustiniani, cum Molinistis censebant reprobationem malorum angelorum etiam negativam esse ex præviso peccato in quod libere prolapsi sunt. I, 422. Quantum vero ad reprobationem negativam hominum in statu naturæ lapsæ, dicunt esse factam ex præviso peccato originali. *Ibid.* Utrum tam Adamo quam angelis fuerit necessaria gratia per se

efficax ad perseverandum, controvertitur inter Thomistas, esseclas Jansenii et theologos Augustinianos. Augustiniani contendunt Adamum et angelos non indiguisse ad perseverandum gratia per se efficaci, sed sola gratia indifferenti et versatili pendente a motu liberi arbitrii, qualem Molinistæ admittunt in præsentī statu. III, 52. Tota contestatio est de mente sancti Augustini: unde, juxta S. Augustinum, gratia per se efficax fuit in Adamo et angelis necessaria ad perseverandum. 53 et 70. Augustiniani theologi quid sentiunt circa gratiam? 135.

AUGUSTINUS (S.) ait sacrilegium esse asserere quod Deus exeat extra se ad aliquid cognoscendum. Insuper S. Augustinus cognitionem *vespertinam* qua res cognoscuntur immediate in seipsis nullibi Deo tribuit, sed solam cognitionem *matulinam* qua res in Verbo videantur. I, 162. Sanctus Augustinus rerum cognitionem in Deo vocat *matulinam*, id est, clariorem, et rerum cognitionem in ipsis vocat *vespertinam*, id est, obscuriorem. 166. Quo sensu negabat præscientiam futurorum conditionatorum. 187. Totus est S. Augustinus in suis scriptis contra Pelagianos et Semi-Pelagianos ut probet efficaciam et infallibilitatem divinæ voluntatis repetendam esse ex ejus omnipotentia et dominio quod habet super voluntates hominum. 308. Quid ait sanctus Augustinus explicans quomodo Deus inclinet voluntates et de iis faciat quod vult. *Ibid.* Ad hoc explicantur ejus verba. *Ibid.* Quid intelligit sanctus Augustinus explicans illa verba Apostoli: *Deus est qui operatur in nobis velle et perficere*. *Ibid.* Variæ dantur sancti doctoris explicationes. 309. Regulæ sancti Augustini ad explicandas sententias Patrum ipsi antiquiorum circa prædestinationem. 395. et seqq. In quibus paginis dicit 1° SS. Patres prædecessores suos ante exortam hæresim Pelagianam, aliis erroribus confutandis occupatos, non tractasse ex professo quæstionem de prædestinatione, sed solum obiter attigisse: unde factum est ut in hoc mysterio nondum satis discussio expressiones minus accuratæ illis exciderint; catholice tamen sentiebant sicut posteriores, cum asservierint principium ex quo sequuntur veritates catholicæ, nempe in opere salutis, totum ad Dei gratiam et misericordiam esse referendum; 2° Patres qui dicunt prædestinationem inniti præscientiæ, intelligendos esse de præscientia innixâ decreto divino et non voluntate creata; quæ præscientia involvitur in prædestinatione. 304 ad 308. Sanctus Augustinus exponens hæc verba Epist. ad Rom.: *Conclusit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur*, dicit Deum permisisse prædestinatos ex Judæis et gentibus incidere in peccatum infidelitatis, « ut de amaritudine illius pœnitendo confusi et ad dulcedinem divinæ misericordiæ credendo conversi, clamarent illud in Psalmo 30: *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te*. » Unde juxta sanctum Augustinum permissio peccati in prædestinatis, est immediate ex intentione humiliationis et conversionis, consequenter mediate ex prædestinatione. 414. Cum contenderent Pelagiani Deum fore injustum acceptorem personarum, si alios præ aliis reprobaret absque prævisis demeritis, ad hanc querelam compescendam, respondit sanctus Augustinus nemini justam esse causam conquerendi. Quas dat causas et motiva præbet sanctus Doctor? 431. S. Augustinus docet prædestinationem ad gloriam esse gratuitam

ante merita gratiæ prævisa. 397 et seqq. Hanc non admittebat doctrinam Tournely. Quidam Patres inter quos S. Augustinus comparant tres personas in Deo tribus auri fragmentis. 467. Sanctus Augustinus sex dies creationis accipit figurate pro diversis angelorum cognitionibus. II, 98. Non constat tamen eum in ea sententia firmiter stetisse. *Ibid.* Sanctus Augustinus post S. Hieronymum scripsit contra Pelagianos, nempe anno 412 tres libros de Peccatorum meritis et remissionibus: eodem anno librum de Spiritu et littera; anno 413, librum de Natura et Gratia, etc., etc. III, 4. Denique libros de Prædestinatione sanctorum et de Dono perseverantiæ adversus Semi-Pelagianos. *Ibid.* Obiit S. Augustinus die vigesimo octavo Augusti anno 450. *Ibid.* Ipse sanctus Augustinus fatetur se ante episcopatum fuisse in errore qui postea fuit Semi-Pelagianorum, sed ab eo revocatum illo Apostoli dicto: *Quid habes quod non accepisti?* 13. Gratia de qua fuit concertatio inter S. Augustinum et Pelagianos, fuit gratia actualis bonæ voluntatis et actionis, necessaria ad singulos pietatis actus, et gratuito non ex meritis naturæ collata. 12. Gratia voluntatis et actionis necessaria et gratuita quam S. Augustinus propugnavit non fuit gratia indifferens et expectans consensum nostrum ut sit efficax, sed per se et vi sua, hujus consensus et operis efficax. *Ibid.* Semi-Pelagianorum errores S. Augustinus primus omnium confutavit sub finem vitæ, anno circiter 429. 15. Certum est Semi-Pelagianis omnibus summopere displicuisse S. Augustini gratiam victricem præviam et discretionem electorum, secundum propositum, absque præscientia meritorum. 16. S. Augustini principia, 1° nulla creatura potest se facere meliorem quam a Deo facta est: 2° non potest homo homini esse melior, quam Deus ipse est homini: 3° nemo habet a se ipso in ordine supernaturali de quo in semetipso possit gloriari et quo ab aliis se discernat: 4° creatura innocens debet orare, et petere a Deo donum perseverantiæ, et ea obtenta illi gratias inferre: 5° cur unus gratiæ consentiat et non alter? cur unus in accepta justitia perseveret et salvetur, et non alter? Est quæstio inscrutabilis. 56-61. Contra monachos monasterii Adrumetini, seu Prædestinatianos, scripsit librum de Correptione et Gratia. 63. Cum enim quidam monachi Adrumetini accepissent prædicari a S. Augustino quoddam gratiæ genus, quæ ad omnia pietatis opera esset necessaria, nec tamen ullis meritis obtineretur, dixerunt neminem esse corripiendum, si bonum non ageret, aut si in bono non perseveraret, cum neutrum posset sine gratia, quam nec sibi dare, nec a Deo mereri posset; sed orandum tantum ut Deus ipsi gratiam largiatur. *Ibid.* Ut hanc querelam depelleret S. Augustinus, composuit librum de Corrupt. et Grat. in quo probat hæc duo coherere, scilicet, hominem indigere gratia ut bene agat, et tamen juste corripi si ea destitutus non bene agat. *Ibid.* Quanam occasione S. Augustinus tractat de gratia primi hominis et angelorum. *Ibid.* Dixit ipsos ad perseverandum indiguisse gratia efficaci. *Ibid.* Adjutorium sine quo et adjutorium quo estne fundamentum doctrinæ S. Augustini de gratia? 64 ad 70. Sanctus Augustinus contra Pelagianos ex oratione infert necessitatem specialis gratiæ supernaturalis. 76. Quomodo intelligitur illud celebre effatum S. Augustini in Epist. ad Galat.: *Quod amplius non delectat, secun-*

dum id operemur necesse est? 154. Sanctus Augustinus observat Romanis, propter quosdam bonos eorum mores, mercedem temporalem fuisse redditam. 206. Librum arbitrium dicitur a S. Augustino amissum peccato Adæ, non quod sit extinctum quoad substantiam, sed quia deterius est factum et debilitatum quoad bonum. De hac doctrina sese explicat disertis terminis in suo libro I ad Bonifacium etc. II, 235. Defendit enim liberum arbitrium. *Ibid.* Impugnat necessitatem peccandi. *Ibid.* Urget Stoicos libertatem humanam destruentes. 245. Probat contra illos philosophos præscientiam Dei stare cum nostri arbitrii libertate. *Ibid.* Sanctus Augustinus retractavit quod dixerat nimis generaliter quod *Deum habere est nosse*, quia hoc verificare non potest de notitia Dei in hac vita. 176. Explanatur ejus retractatio. *Ibid.* S. Augustinus, nomine coactionis, in definitione liberi arbitrii non intelligit coactionem strictesed paulo latius sumptam pro necessitate, et spontaneum pro libero. 246. Sanctus Augustinus non sumit opinionem sicuti nos, pro assensu ex motivo probabili, sed pro errore in quo quis obstinate perseverat. 385. Sanctus Augustinus non agnoscit virtutes perfectas et christianas in infidelibus. 411. Necessitas non sumitur a S. Augustino sicut hodie sumitur in Ecclesia et schola. 482. Sæpe loquitur de quacumque ignorantia juris naturalis et positivi: ideo Jansenio non favet. *Ibid.* Quando loquitur de ignorantia, intelligendus est de ignorantia vincibili ideoque culpanda. *Ibid.* Nihil certi habuit circa modum quo traducitur peccatum originale. 508. Fuit anxius et incertus circa pœnas parvulorum. 544. S. Augustinus variis in locis primatum Romani pontificis asserit. III, 360. Quænam est ejus sententia circa quæstionem infallibilitatis? 377 et 378. Habetne judicium Innocentii I contra Pelagianos pro ultimo et irreformabili? 388. Quænam fuit ejus sententia circa causam agitatam inter S. Cyprianum et S. Stephanum? 393 et 394 Nunquam negavit infallibilitatem concilii generalis. 428. Quidquid bene fit Deo fit, quia ex ejus præcepto fit. S. Augustino in hoc suffragatur S. Thomas. 509. Causa adipiscendæ beatitudinis præcipimur agere quidquid agere debemus. 519. Quid docet Augustinus de virtutibus infidelium? *Ibid.* Sumit sæpe charitatem lato sensu pro amore boni honesti. 521. Sumit etiam aliquando illam stricto sensu. 522. Controversia S. Augustini cum Julianio. *Ibid.* Erat, juxta S. Thomam, de operibus bonis ad malum finem relatis. *Ibid.* Quibus utendum est ut pervenire possimus ad beatitudinem. 524. Opera quæ sunt sine fide per dilectionem operant, ex recto tamen fine naturali fiunt. Vocat Augustinus peccata lato sensu. *Ibid.* Sententia S. Augustini circa divisionem et distinctionem præceptorum Decalogi communiter accipitur. V, 128. Habuit rata sacramenta collata a malis ministris, quicumque fuerint. Quid ergo dicendum est de textibus qui huic doctrinæ contrarii videntur. VI, 173. Fuitne dubius circa validitatem baptismi ludere et mimice collati? 183. Quo sensu agnoscit in ecclesia catholica fallaces, et in hæresi veraces? 204. Dubitavitne an baptismum collatum mimo omnino ludere et jocosè adeoque sine externa intentione esset validum? *Ibid.* Probat contra Donatistas sanctitatem et conscientiam ministri non esse necessariam ad veritatem sacramenti. 205. Quid dicendum est de dubio S. Augustini circa epistolas S. Cypriani, in quibus S. Cyprianus errorem Rebapti-

zantium defendit? 218. Distinguit tria tempora respectu legalium : 1° ante passionem ; 2° a passione ad Evangelii promulgationem ; 3° post Evangelii promulgationem. 260. Laudat leges ab imperatoribus lata^s adversus sacrificia Paganorum. 319. Sancti Patres pro diversitate argumentorum, diverso dicendi genere usos fuisse testatur S. Augustinus. 397. Ejus tempore invaluisse opinionem de præsencia reali falso contendit Zuinglius. 400. Panem benedictum et eulogias lato sensu sacramenta vocat. 409. Hoc præceptum : *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis*, etc., intelligit de manducatione reali pro adultis, et de manducatione spirituali et mystica pro parvulis. 492. Tenuisse realem sumptionem Eucharistiæ necessariam esse parvulis necessitate medii falso quidam dicunt. *Ibid.* Quotidie Eucharistiæ communionem accipere, nec laudat, nec vituperat. 499. Expenditur mens S. Augustini circa scientiam mediam. 539.

AUGUSTUS, Archelao Herodis filio et successore Vienne in exilium pulso, Judæam in provinciam redegit Romanam, misso ad eam administrandam procuratore seu præside, primum Caponio, deinde Pilato, jusque gladii Judæis ademit ; unde Judæi, tempore passionis Christi, dicebant : *Nobis non licet occidere quemquam : non habemus regem nisi Cæsarem*, V, 373.

AUREA est corona. Significat præmium essentiale beatorum. II, 196.

AUREOLA, parva corona superaddita majori coronæ. Significat beatorum præmium accidentale et diminutum. II, 196. Aureola proprie existit in mente ; est enim gaudium de operibus illis quibus aureola debetur. 197. Ex gaudio aureolæ redundat aliquis decor in corpore. *Ibid.*

AURIFICI possunt ne emere arte facta aurea vel argentea, æstimando tantum pondus materiæ et non artificium, quamvis forte nullo aut modico labori possint adhuc vendi ? IV, 456.

AURORA est crepusculum diei seu lucis, quod est ante ortum seu apparitionem corporis solis supra nostrum hemispherium. V, 554

AUTHENTICITAS. Authenticitas Vulgatæ editionis in hoc sita est, juxta communiorem sententiam, quod nihil contineat fidei aut bonis moribus repugnans, ex quo perniciosus error natus sit sequi. VI, 21.

AUTHENTICUM a jure mutuati sunt theologi. In jure autem est : Scriptum aliquod quod ex se fidem certam et infallibilem facit in judicio, et ita supremæ est auctoritatis, ut a nullo rejici vel in quæstionem verti debeat. III, 280.

AUXILIUM. Utrum Deus omnibus provideat auxilia sufficientia ad salutem ? I, 278. Quid debet intelligi per auxilium seu gratiam sufficientem ? *Ibid.* Plures dantur definitiones. *Ibid.* Tandem juxta Thomistas, auxilium seu gratia sufficiens est, quæ quidem confert potentiam proximam vel remotam ad bene operandum ; sed nunquam actualem operationem, nisi superveniat alia gratia seu concursus, non solum concomitans, sed natura præveniens, qui vi sua voluntatem ad consensum inclinet et determinet. 279. Deus vi voluntatis quam habet salvandi omnes per Christum et propter Christum, præparat in communi omnibus auxilia generalia sufficientia ad salutem. *Ibid.* Præcepta naturalia observari non possunt sine auxiliis sufficientibus. *Ibid.*

Juxta Arnaldum voluntas qua Deus hominibus præparat auxilia sufficientia ad salutem, illos in particulari respicit, unde vi illius voluntatis antecedentis nihil posset inferri pro auxiliis sufficientibus omnibus ad salutem præparatis. 280. Quæ responsio ad hæc ? *Ibid.* Utrum non solum præparentur in communi, sed et offerantur, imo et conferantur omnibus et singulis auxilia sufficientia ad salutem ? *Ibid.* Omnes theologi admittunt contra Jansenium et Jansenistas, a Deo vi voluntatis antecedentis per Christum præparari et provideri in communi media seu auxilia sufficientia ad salutem omnium ; quidam tamen existimant Deum ea de facto quibusdam denegare, non quidem justis, quia id damnatum est in prima propositione Jansenii, sed quibusdam aliis : 1° infidelibus ; 2° obduratis et excæcatis ; 3° parvulis sine baptismo morientibus, in pœnam præcedentis peccati, vel originalis, vel actualis. *Ibid.* Auxilia sufficientia intrinsece recepta, esse semper necessaria ad salvandam possibilitatem sive salutis sive mandatorum Dei non existimamus ; modo tamen nulli denegentur in pœnam, sed unicuique ita offerantur et præsto sint, ut si eis careat, non ideo sit quia Deus ipsi denegat, sed quia recipere detrectat, ita vult Gonet. *Ibid.* Quæstio momentosa variis modis proponitur : 1° an Deus conferat omnibus auxilia sufficientia ad salutem ; 2° an omnibus adultis conferat auxilia sufficientia ad observantiam mandatorum, quando hic et nunc urgent ; 3° an omnibus adultis infidelibus seu peccatoribus fidelibus obduratis et excæcatis conferat auxilia sufficientia sive ad fidem, sive ad conversionem ; 4° utrum et parvulis non desit. 280 et 281. Auxilium sufficiens non consistit in indivisibili, sed admittit latitudinem ; aliudque est proxime, aliud remote sufficiens. 281. Explicatur hæc distinctio auxilii sufficientis. *Ibid.* Certo constat apud omnes auxilium sufficiens non æqualiter distribui omnibus, ex cujus positionis probatione sequitur non omnes habere auxilium proxime sufficiens sive ad fidem, sive ad conversionem, sive ad observantiam mandatorum. *Ibid.* Deus nedum in communi præparat, sed etiam in particulari confert omnibus et singulis hominibus moraliter viventibus pro loco et tempore auxilia proxime vel remote sufficientia ad salutem, juxta cujusque conditionem et exigentiam ; ita ut si aliqui vel mandata non observent et non observando peccent, vel ad fidem aut ad pœnitentiam non convertantur, ac tandem salutem non consequantur, hoc non setenent ex parte Dei, quasi illa auxilia ulli deneget in pœnam præcedentis peccati, sed ex parte hominum qui vel illa oblata respuunt, vel illis receptis non utuntur aut abutuntur. Hæc conclusio licet non sit omnino certa et a multis etiam Thomistis impugnetur, videtur tamen nobis divinæ bonitati conformior, et veritati. *Ibid.* Sanctus Prosper probat Deum nulli prorsus homini auxilium sufficiens denegare. 283. Ex S. Scriptura probatur Deum nemini denegare auxilia proxime vel remote sufficientia ad observantiam mandatorum, quando hic et nunc urgent, adeoque ad vitanda omnia peccata. *Ibid.* Si homines essent impotentes ad implenda præcepta et carerent auxiliis sufficientibus ad illa observanda, non peccarent ea transgrediendo, quamvis talis impotentia et carentia proveniret ex peccato. Ita putat Gonet. 284. Cum Deus nulli prorsus deneget commune auxilium custodiæ angelorum, colligitur quod etiam alia communia nulli deneget. 287. Cur infideles

et peccatores obcæcati illustrationibus et excitationibus cœlitus immissis non attendunt. *Ibid.* Circa naturam auxilii sufficientis non una est omnium sententia. Quidam illud reponunt in libero arbitrio semper ad bonum flexibili quamdiu homo vivit Sed hæc opinio generaliter sumpta Pelagiana est reprobata in pluribus locis a S. Augustino. *Ibid.* Quidam reponunt in libero arbitrio non se solo, sed quatenus potest semper adjuvari auxilio. *Ibid.* Auxilium oblatum a quibusdam Thomistis reponitur in quadam qualitate habituali quæ facultatem instar prioris dispositionis elevet, bonisque actibus exercendis remote potentem efficiat. *Ibid.* Quidam dicunt situm esse in piis motionibus et illustrationibus, seu potius in divina motione has illustrationes et pios motus causante. 288. Illæ piæ interiores illustrationes et excitationes varie distinguuntur: quædam enim sunt naturales entitative, et supernaturales tantum quoad modum; e contra, quædam sunt supernaturales entitative et naturales objective; aliæ sunt tandem supernaturales absolute et ex omni parte tam entitative quam objective et quoad modum. *Ibid.* Quomodo intelligitur voluntatem creatam respicere auxilium oblatum seu ei obstaculum ponere. Quæ responsio? *Ibid.* Solvuntur objectiones variae et multæ circa hanc materiam. 289 à 299. Impotentia adimplendi præceptum, orta saltem ex propria culpa, non excusat. 292. Multi infideles quo auxilio carent ad fidem? 293. Quodnam est auxilium infidelibus collatum; est-ne naturale vel supernaturale? 294. Quidam censent istud auxilium esse entitative naturale, sed supernaturale quoad modum. *Ibid.* Alii existimant istud auxilium esse entitative supernaturale. *Ibid.* Hoc ipso quo Deus patitur peccatorem vivere et uti ratione, vult misericorditer ipsum esse in statu assequendæ salutis, alias non differret a damnato; consequenter confert ipsi auxilia sufficientia ad salutem. 297. Impii carent-ne auxilio orandi? *Ibid.* Proponuntur objectiones et solvuntur ex insufficientia auxilii. 334. Auxilium ultra quod requiritur aliud, est-ne sufficiens in suo ordine? 335. Qua culpa Deus denegat auxilium per se efficax quem omnibus paratus est dare; an culpa præsentis, an præteriti; an originali, an intellectuali? *Ibid.* Posita sufficientia gratiæ ex parte potentiæ, ita, reipsa, mandatum est possibile non habenti auxilium efficax, ut jure possit reprehendi et damnari si non servet. *Ibid.* Deus est provisor generalis circa omnes et provisor specialis circa electos: ut provisor generalis, vult voluntate antecedente salutem omnium et eam æqualiter; seu similiter curat, quatenus omnibus providet communia auxilia secundum cujusque capacitatem et debitum, imo supra debitum. At ut provisor particularis, aliquos ex omnibus speciali amore dilectos seligit quibus specialia auxilia prævidet; ne communibus sua fragilitate deficiant. 393.

Omne auxilium efficax communius observant non esse ejusdem conditionis et virtutis. III, 65. Aliud est movens tantum et applicans potentiam ad agendum; aliud non solum movens et applicans, sed simul sanans et roborans. Primum dicunt necessarium fuisse et Adamo et angelis, ratione dependentiæ a Deo in agendo; non secundum: qua natura eorum cum esset sana et integra, non indigebat auxilio medicinali et sanativo, quati indiget nunc nostra natura infirma et vulnerata, cui proinde est necessarium auxilium quod sit non solum movens et applicans, sed etiam sanans et roborans. *Ibid.* Observant

vero S. Augustinum, cum a statu naturæ innocentis excludit auxilium quo et efficax, loqui de auxilio sanante et roborante, non de adjuvante simpliciter et applicante. *Ibid.* Datur auxilium supernaturale supplens vices habituum fidei, spei et pœnitentiæ ad eliciendos actus fidei spei, et pœnitentiæ in catechumenis et pœnitentibus nondum justificatis. 67. Motio generalis qua Deus ut primus et universalis motor, tam in ordine naturæ quam in ordine gratiæ, applicat potentiam et virtutem præexistentem secundum ejus exigentiam et consuetum rerum cursum ad actus ipsi proportionatos, pertinet-ne ad auxilium speciale gratiæ? 73. Generalis Dei motio potest considerari dupliciter: 1° respective ad naturam secundum se: 2° respective ad hoc vel illud individuum hujus naturæ, cui præ alio datur. Considerata respective ad naturam secundum se, non debet dici auxilium speciale nec gratuitum, sed generale quo Deus movet unumquodque secundum suum modum. 86. Considerata vero respective ad individuum cui præ altero datur, debet dici auxilium speciale et gratuitum. *Ibid.* Qui requirunt auxilium speciale gratiæ, non intelligunt virtutem superadditam et supra cursum naturæ collatam, sed ipsam motionem uni præ alio gratis. *Ibid.* Auxilium speciale perseverantiæ non consistit in aliquo indivisibili, neque eodem modo datur omnibus, sed plura includit et intrinseca et extrinseca. 112. Quoad auxilium quo nos adjuvare possunt sancti. *Vide* SUFFRAGIUM. Nomine auxilii sufficientis intelligimus id omne quod Deus nobis concedit ut possimus facere opus salutare, ita ut non defectu auxilii, sed hominis se divino auxilio subtrahentis bonum omittatur aut malum fiat. 141. Auxilium sufficiens non consistit in aliquo uno determinato indivisibili, sed in pluribus concurrentibus ad actus nostros, unoquoque in suo genere et inadæquate. *Ibid.* Variæ sunt auxilii sufficientis divisiones: 1° dividitur in externum et internum. *Ibid.* 2° Dividitur in morale et physicum. *Ibid.* 3° Dividitur in proximum et remotum. *Ibid.* 4° Posset dividi auxilium sufficiens in collatum et oblatum. 142. Justus per bonum opus præsens potest-ne mereri auxilium efficax ad bonum opus sequens? 205. Non omnibus probatur auxilium efficax cadere sub merito. 206.

AVARITIA. Nomen avaritiæ desumptum est ab *aveo* seu cupio. Generaliter sumptum, significat inordinatum amorem habendi quamcumque rem, sive divitias, sive honorem, sive sanitatem, etc. Specialiter sumptum significat inordinatum amorem habendi possessiones seu divitias. V, 123 Avaritia est immoderatus amor divitiarum. *Ibid.* Avaritia partim opponitur justitiæ, et ex ea parte est ex genere suo peccatum mortale; partim opponitur liberalitati, et ex ea parte est ex genere suo peccatum veniale tantum. *Ibid.* Avaritia potest considerari dupliciter, et modo quo sensu opponitur justitiæ est ex genere suo peccatum mortale. *Ibid.* Peccatum avaritiæ secundum quid est turpius et gravius aliis peccatis, simpliciter autem est minus grave. 124. Nullum vitium ad plura scelera impellit quam avaritia. *Ibid.* Avaritia vocatur *idolorum servitus*. Dicitur peccatum periculosum et insanabile. Est medium inter peccata pure spiritualia et pure corporalia. *Ibid.* Avaritia est vitium capitale. *Ibid.* Sunt septem filiæ avaritiæ, quas enumerat D. Gregorius, lib. XXXI Moralium, cap. 31. Scilicet: *obduratio cordis contra misericordiam, inquietudo, violentia, fallacia, perjurium, fraus et proditio*. *Ibid.*

AVARUS et prodigus idem potest esse simul. 125.

AVENIONE Clemens V sedem SS. Pontificum primus fixit, ubi permansit plus quam septuaginta annis, usque ad Gregorium XI. III, 441.

AVERSIO a Deo est quid commune omnibus peccatis. II, 418.

AVES creatæ sunt quinta die creationis, sed difficultas est utrum non solum pisces, sed etiam aves sint productæ ex aqua. Alii negant, voluntque aves esse productas ex terra. Alii et communius affirmant: utrique fundati in S. Scripturæ textu: *producant aquæ reptile animæ viventis et volatile super terram... produxerant aquæ in species suas, et omne volatile*, etc. II, 104. Motus et garritus avium manifestissime non sunt causa futurorum eventuum; unde ex his tanquam ex causis futura cognosci non possunt. V, 12.

AVIRUS (S.) agnoscit summum pontificem ut supremum iudicem in causis fidei. III, 384. Quid scripsit ad Urbis senatores occasione Symmachi papæ? 406.

AVOCANS religiosum a monasterio vi vel fraude tenetur-ne ad restitutionem? IV, 263. Sublata vi vel fraude, si advocatus non vult redire ad monasterium, aut si monasterium non vult amplius eum recipere, avocans tenetur-ne adhuc ad aliquam restitutionem? *Ibid.*

AZYMORUM festum qua occasione institutum fuit? Complectebatur septem dies integros quorum primus et ultimus erant solemnissimi. VI, 444 et 445.

AZYMUS. Multæ sunt opiniones circa azymum et fermentatum. VI, 457. In azymo vel fermentato pane triticeo corpus Christi conficitur: unde Domini corpus conficere debent, unusquisque juxta suæ Ecclesiæ, sive occidentalis, sive orientalis consuetudinem: sunt verba concilii Florentini. 458. Azymus panis est verus panis. *Ibid.* Christus non consecravit in fermentato. 459. Uti azymis in consecratione Eucharistiæ non est cæremonia legalis. *Ibid.* Si enim desit azymus in Ecclesia latina, sacerdos non potest celebrare etiam ad communicandum infirmum, alioquin sine viatico moriturum. *Ibid.*

B

BACCALAUREI Universitatis Lovaniensis, ut referunt Fasti academici Lovanienses, adhæsere constitutioni Gregorii XIII, bullam Pianam confirmanti, contra Baium, voce consona conclamantes: *articulos damnamus, bullam reverentes suscipimus atque obedientiam pollicemur*. III, 22.

BAIUS et BAIANISMUS. Baius, natus Melini in territorio Atheniensi anno 1513, Doctorali laurea Lovanii insignitus 1550, ad concilium Tridentinum a Philippo II, Hispaniarum rege, missus anno 1563, multa scripsit, in pluribus erronee. III, 21. Anno 1567, S. Pius bulla *Ex omnibus afflictionibus septuaginta sex propositiones damnavit* tacito nomine Baii, tum ne inde Baius exasperaretur et ut ejus famæ consuleretur, tum quia non omnes propositiones sunt Baii, quamvis omnes vulgo dicantur Baianæ. *Ibid.* Eodem anno, Morillonius, vicarius generalis cardinalis Granvelli archiepiscopi Mechliniensis, hanc bullam legit et promulgavit coram stricta facultate theologica Lovaniensi. *Ibid.* Anno 1569 Baius dedit litteras SS. pontifici, quibus conqueritur se nullum bullæ transsumptum potuisse obtinere; simul apologiam misit in qua exponit plures propositiones damnatas sibi falso imponi, et eas ad mentem S. Augustini esse veras. SS. pontifex apologia et propositionibus novo examine discussis, rescripsit Baio esse obediendum, ipsique et cæteris prædictarum propositionum defensoribus perpetuum pro earum assertione silentium imposuit. *Ibid.* Breve apostolicum Morillonius Baio reddidit, qui post aliquas instantias propositiones ejuravit. *Ibid.* Anno 1579, cum nonnulli has propositiones propugnare pergerent, Gregorius XIII, S. Pii V successor constitutione *Provisionis nostræ*, bullam Pianam confirmavit. *Ibid.* Hanc constitutionem Franciscus Toletus, postea cardinalis, Lovanium missus, jussit in numerosissimo totius academici congressu, legi per Conradum Sylvium, universitatis notarium. Omnes, tam Michael Baius quam doctores, licen-

tati, baccalaurei, huic bullæ adhæsere. *Ibid.* Bullam Pianam quantum ad formam non habere vim legis contendunt fautores Baii et Jansenii. 22. Quantum ad materiam disputant de positione cujusdam commatis, ex qua sequeretur quasdam propositiones posse sustineri in rigore et proprio verborum sensu ab assertoribus intento. 22 et 23. Tandem graves theologi docent quasdam propositiones esse damnatas ut temerarias aut scandalosas aut offensivas, non ut falsas et hæreticas. 22. Cum juxta bullam Pianam, nonnullæ propositiones Baianæ aliquo pacto sustineri possint, unde potest cognosci et discerni sensus damnatus a non damnato. 23. Jansenio præverant Lutherus, Calvinus et Baius in propositionibus damnatis. 31. Jansenius et Baius non agnoscunt amorem Dei naturalem. 88. Hanc 67^{am} propositionem Baii: *Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod necessario facit*, damnaverunt S. Pius V et Gregorius XIII. II, 236. Assectæ Jansenii et Baii censent hominem peccare damnabiliter in eo quod necessario facit. 478. Baius omnia infidelium opera esse peccata dicebat. Hæc propositio a tribus summis pontificibus damnata est. III, 511. Omnia quæ fiunt ab homine procedere vel a cupiditate et esse malum, vel a charitate et esse bonum contendit. VII, 76. Affinis est Lutheri erroribus *Ibid.*

BALAAM in veteri Testamento et Giezi crimen simoniæ commiserunt. V, 54.

BALSAMUM verum adhuc reperitur. VI, 358: est-ne rarissimum? *Ibid.* Balsamum Indicum non est adulterinum. 360. Potest adhiberi loco balsami Arabici. *Ibid.* An balsamum sit necessario adhibendum in confirmatione? *Ibid.* Vide CONFIRMATIO. Parva quantitas balsami brevi et facile pervadit omnes partes olei. *Ibid.*

Βαρυνοία opponitur per excessum magnificentiae. Et redditur latine, consumptio seu inepta operositas. V, 147.

BANNUM est vox germanica, significans edictum, seu publicam proclamationem : igitur banna sunt publicæ denuntiationes futuri matrimonii inter tales personas. VII, 402. Publicæ denuntiationes futuri matrimonii sunt necessario præmittendæ matrimonio, necessitate præcepti, non sacramenti. *Ibid.* Exponitur decretum concilii Trid. *Ibid.* Bannorum proclamationes debent fieri a proprio contrahentium paracho. Proclamationes fieri debent ter tribus continuis diebus festivis in ecclesia inter missarum solemnia. 403. Ordinarius potest dispensare a proclamatione bannorum ex legitima causa. *Ibid.* Utrum non sint aliquando repetendæ denuntiationes? *Ibid.* Quas pœnas incurrunt tam parochus assistens quam contrahentes matrimonium sine præviis proclamationibus aut legitima dispensatione? *Ibid.* Qui post unam aut duas proclamationes contrahit matrimonium incurrit-ne has pœnas? 401.

BAPTISMUS. Deus salutis parvulorum, attentæ eorum conditione, sufficienter providit per institutionem baptismi, quatenus est institutus pro omnibus, et omnibus conferri potest. I, 295-298. Dubium exprimitur circa baptismum collatum in aqua rosacea. II, 332 Pelagiani dicebant baptismum conferri infantibus non in remissionem peccati, neque ad consequendam vitam æternam, sed ut haberent jus ad regnum. 499. Solo voto baptismi homo salvari potest, sine reali ejus susceptione. III, 233. Baptizandus init cum Deo pactum. VI, 112. Verba Christi in Joan., 3. « *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei,* » non sunt intelligenda figurate de renovatione interiori per Spiritum sanctum, sed de vero baptismo aquæ. 130. Aliud est ministerium baptizandi, aliud concionandi. 131. Baptismus infanti collatus est validus et confert illi gratiam regenerantem, non ex fide aut merito ministrantis, collatus enim a malo ministro, infideli vel pagano, validus est; non ex fide, merito, aut dispositione susipientis, hujus est enim incapax. 132. Fides Ecclesiæ supplet in baptismo fidem quæ deest infantibus. *Ibid.* Baptismus est sacramentum mortuorum. 144. Baptismus et pœnitentia dicuntur sacramenta mortuorum, quia supponunt subjectum mortuum per peccatum et privatum vita spirituali gratiæ. *Ibid.* Baptismus confert characterem. 157. Baptismus pertinet ad recipientes, quia per illum confertur potentia valide recipiendi alia sacramenta. *Ibid.* Qui baptizati erant baptismo Joannis, iterum debebant baptizari baptismo Christi; qui vero erant baptizati a Juda baptismo Christi, non iterum baptizabantur: ergo baptismus Christi a perverso etiam ministro collatus est validus, quoniam semper est baptismus Christi qui baptizat in Spiritu sancto. 169. Baptizatus ab hæretico seu peccatore baptizatur a mortuo tanquam ab instrumento, et baptizatur a Christo vivente tanquam a causa principali. Insuper fatemur baptizato ab hæretico nihil prodesse baptismum, nisi transeat ad corpus Christi, quod est Ecclesia. 171. Recipiens baptismum si non teneat rectam fidem, baptismo non mundatur, sed polluitur, ait S. Ambrosius. 173. Qui baptizantur ab hæreticis generantur filii Dei ab Ecclesia, quia ejus sunt sacramenta quæ ministrant hæretici. Baptisma ab ipsis collatum est validum. 175. Sacerdos et a fortiori laicus existens in peccato mortali, non peccat saltem graviter baptizans in casu necessitatis; secus ministrans in

aliis sacramentis: ita communiter cum Auctore contra paucos. 177. Quid dicendum de puero Hebræo quem pueri ludentes cum eo in littore maris baptizarunt? 184. Ratum-ne fuit hoc baptismus? 185. In baptismo non exercetur judicium de peccatis remittendis aut retinendis; ideo ante ejus receptionem non est necessaria eorum confessio. 193. Quædam synodi prohibent rebaptizari etiam sub conditione baptizatos ab hæreticis. 199. Innocentius IV definiivit-ne ad integritatem baptismi sufficere intentionem externam, nec ullatenus requiri internam? 201. Baptisma fallaciter et animo simulato traditum et susceptum in ecclesia fuit-ne habitum a S. Augustino ut ratum et validum? 203. Pagani, etc. perficientes serio ritum externum baptismi possunt-ne habere intentionem faciendi rem sacram? 212. Plures fuerunt hæretici qui ab aliis sectis et etiam a catholicis baptizatos rebaptizabant. 218. Controversia inter S. Cyprianum et S. Stephanum de baptismo hæreticorum. 218 ad 222. Quæstio de baptismo hæreticorum fuit-ne dogma fidei in concilio Nicæno, vel tantum in concilio Trii. 221. Baptizandi qui non habet potestatem non potest baptizare. *Ibid.* Baptizans fallaciter et animo simulato habet-ne intentionem interioriorem aut exterioriorem tantum? 226. Controversia de baptismo hæreticorum reipsa fuit definita, si non formaliter et explicite, saltem illative et per necessariam consequentiam. 234. Omnis baptizatus non est subjectum capax omnium sacramentorum. 236. Omnis homo viator est subjectum capax baptismi. *Ibid.* Solus homo baptizatus est subjectum capax aliorum sacramentorum. *Ibid.* Ad receptionem baptismi sufficit-ne intentio implicita illum recipiendi, inclusa, puta, in vita christiana, vel propositio vivendi christiane? 238. Ecclesia cur approbat baptismum metu suppliciorum susceptum? 240. Metu baptizati tempore regis Sisebuti ad mores christianorum a concilio Toletano coacti sunt. *Ibid.* Quæ sunt differentiæ præcepti receptionis baptismi et præcepti receptionis Eucharistiæ? 241. Baptismus est institutus non solum in remissionem peccati originalis, sed etiam actualis quod proprio consensu committitur? *Ibid.* Baptismus est omnibus simpliciter necessarius. 249. Quid docet decretum concilii Florentini pro instructione Armenorum circa baptismum? 253. Canones concilii Tridentini de baptismo. *Ibid.* Baptismus est vox græca idem grammaticaliter significans ac immersio vel intinctio, ideo apud Græcos et Hebræos baptismus usurpatur pro lotionem seu ablutionem. 254. Sensu metaphorico, baptismus significat afflictionem qua homo instar aquæ mergitur et absorbetur: et inde baptismi nomen pœnitentiæ et martyrio accommodatur: pœnitentia enim dicitur baptismus flaminis, martyrium baptismus sanguinis; item sensu metaphorico usurpatur etiam baptismus ad significandum remissionem peccatorum et gratiarum copiosam effusionem; tandem vox *baptismus* aliquando adhibetur ad significandum diluvium generale et transitum maris Rubri. 254 et 255. Præter vero has grammaticales et metaphoricæ significationes, baptismus S. Scripturæ et Ecclesiæ significat primum ex septem sacramentis. 255. Potest considerari vel physice, vel metaphysice. *Ibid.* Sacramentum baptismi physice consideratum recte definitur: *Ablutio corporis sub præscripta verborum forma.* *Ibid.* Baptismus metaphysice sumptus, recte definitur a Catechismo Romano: *Sacramentum regenerationis per aquam in*

verbo; quidam addunt ad maiorem explicationem, *expressivo sanctissimæ Trinitatis. Ibid.* Baptismus dicitur sigillum, sacramentum fidei, illuminatio, lavacrum regenerationis et renovationis, sepultura hominis cum Christo, intromissio non manu facta. *Ibid.* In sacramento baptismi tria importantur, scilicet: sacramentum; res tantum sacramenti; res et sacramentum simul. *Ibid.* Baptisma non ducit originem a lustrationibus et baptismatibus Gentilium et Hebræorum. *Ibid.* Baptismus pessime a Socino confunditur cum doctrina evangelica. *Ibid.* A sectariis male reponitur in hoc quod sit signum nudum gratiæ susceptæ, aut cooptationis in societatem fidelium. *Ibid.* Baptismus institutus fuit a Christo. Variæ tamen sunt sententiæ de tempore quo institutum fuit baptisma a Christo. 256. Christus sacramentum baptismi instituit ante suam passionem, quando scilicet in Jordane fuit baptizatus. *Ibid.* Baptismus suam habet efficaciam a passione Christi. 257. Baptismus licet esset institutus ante resurrectionem, non erat tamen in præcepto. *Ibid.* Quando ex baptismis cœperit obligare, non una et eadem est sententia. 258. In quo differt sacramentum pœnitentiæ a sacramento baptismi? 259. Baptismus non fuit in præcepto ante passionem et resurrectionem Christi. 260. Una ex perfectionibus baptismi est ut nos configuret morti et resurrectioni Christi. *Ibid.* Videtur probabilius baptismum fuisse in præcepto statim post passionem et resurrectionem Christi. *Ibid.* Lex baptismi ante passionem non obligabat gentiles. *Ibid.* A resurrectione Christi ad Pentecosten baptismus fuit peccati originalis remedium; ignorantibus vero circumcisio in quantum erat fidei protestatio. 262. Quædam loca veteris Testamenti de baptismo figurative et prophetice sunt intelligenda. 263. Baptismi materia est aqua. Aqua in baptismo est materia remota. Applicatio aquæ ad corpus, seu ablutio est materia proxima. *Ibid.* Omnis et sola aqua vera et elementaris est materia remota baptismi. *Ibid.* Aquæ proprietates conveniunt effectibus baptismi. *Ibid.* Baptismus in quam aqua valide fieri potest? In quibus aquis est invalidus? 264. Aqua amittere potest suam veritatem et simplicitatem: 1º per mixtionem alterius corporis; 2º per alterationem; et hoc utrumque fieri potest sive per naturam, sive per artem. *Ibid.* Species et natura aquæ intelligitur ex usu et æstimatione communi hominum. Si species aquæ non solvitur, fieri potest baptismus; si solvitur, fieri non potest. *Ibid.* Aqua benedicta et consecrata in baptismo descendit-ne ex apostolorum traditione. 265. Aqua baptismo sive privato sive solemni adhibenda, debet necessario non necessitate sacramenti, sed præcepti, esse consecrata seu sacro chrismate delibuta et benedicta illo anno, Sabbato sancto aut vigilia Pentecostes, si haberi potest. *Ibid.* An gravis vel levis sit obligatio aquam benedictam adhibendi in baptismo, disputatur. Quid pro praxi notandum est? quæ in rituali præscripta sunt, observari debent. *Ibid.* Vox *igni* in his verbis S. Joannis: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni*, quomodo est intelligenda? 266. Quid de Judæo qui in itinere baptizatus est a comitibus arena, juxta Moschum et Nicephorum? 267. Alii liquores non æquam ablutionem significant ac aqua. Aqua significat mysteria quæ in baptismo celebrantur et quibus justificamur. Aqua adhibetur in baptismo voluntate Christi, ratione suæ communitatis et abundantiae, ratione baptismi, qui est generatio spiritualis,

quod maxime congruit aquæ. *Ibid.* Duodecim primis Ecclesiæ sæculis baptismus communius per immersionem administratus fuit. Aliquando adhibita tamen est effusio vel aspersio. Trina vel immersio, vel effusio vel aspersio olim communius, sicut et nunc, adhibita fuit. Hic ritus mutatus fuit apud Hispanos sæculo sexto. 268. Validum est baptismus collatum sive per immersionem, sive per infusionem, sive per aspersionem. *Ibid.* In multis casibus aspersio aut infusio sola adhiberi poterat. *Ibid.* A seculo decimo tertio usus baptizandi per effusionem ferme ubique invaluit. Hic usus convenienter adhibetur, saltem apud Latinos. *Ibid.* Quænam aspersio adhibenda est in baptismo? *Ibid.* Trina immersio, sive infusio, sive aspersio, non est de necessitate sacramenti, sed præcepti tantum. 269. Sepultura Christi expressius representatur per immersionem; sed in aliis modis aliquo modo etiam representatur. *Ibid.* Ea in baptismo requiritur aquæ quantitas qua quis possit dici moraliter ablutus. Una vel altera gutta non sufficit; saltem valde dubium est. 271. Ea requiritur ex institutione sacramenti ablutio qua homo dicatur moraliter ablutus. *Ibid.* Ablutio debet fieri in capite, ita ut si fiat in alia parte baptisma sit dubium et iterandum sub conditione. *Ibid.* Est communis Ecclesiæ praxis, quam ritualia præscribunt, præsertim Romanum. *Ibid.* Aqua dubia extra casum necessitatis nunquam est adhibenda; ubi certa haberi potest, in casu necessitatis potest adhiberi. *Ibid.* Aqua debet tangere corpus successive, mediante actione ministri. *Ibid.* Quid colligendum de hoc principio. *Ibid.* Casus certi et dubii. Aqua debet immediate tangere corpus. Si tangat capillos aut unguis tantum, dubius est baptismus. Non valet baptismus si aqua tangat tantum vestes aut etiam pelliculam quæ vocatur *galea natiuitatis*. *Ibid.* Ablutio occisive duplex est: una occisiva ratione materiæ; alia ex se occisiva. Validum est baptismus si conferatur per ablutionem occisivam ratione materiæ puta aqua ferventi aut venenata. Circa baptismum collatum ablutione ex se occisiva, v. g. si infans moriens projiciatur in altum puteum cum prolatione formæ et intentione baptizandi, alii negant illud valere, et alii affirmant. 271 et 272. Quidquid sit de validitate hujusmodi baptismi nunquam licet sic baptizare infantem. 272. Dum baptismus confertur sub trina immersione aut effusione, quandonam habetur essentia baptismi? *Ibid.* Quinam ritus olim observabatur in trina immersione? observanda sunt quæ præscribuntur a Rituali. 273. Fideles statim post receptionem baptismi olim confirmabantur et Eucharistia reficiebantur. *Ibid.* Formula baptismi apud Latinos hæc est: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*. Ista apud Græcos: *Baptizatur vel baptizetur servus Christi N. in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti*. 274. Forma Græcorum est imperativa vel deprecativa, et juxta recentiores enuntiativa. *Ibid.* Hæc Latinorum forma: *Ego te baptizo in nomine*, etc., est legitima. *Ibid.* Moderni hæretici, quamvis servant formam legitimam in baptizando, eam non reputant tamen necessariam. *Ibid.* Hæc forma Græcorum *Baptizatur vel baptizetur*, etc., est etiam legitima et valida. *Ibid.* Non videtur necesse exprimere in baptismo causam instrumentalem. *Ibid.* Quare in sacramento baptismi exprimitur causa illius instrumentalis per quam perficitur exterius sacramentum, et principalis a qua tota virtus sacramenti derivatur, licet in formis aliorum

sacramentorum non exprimatur. *Ibid.* Traditio his verbis: *Te baptizo*, formæ baptismi inserendis favetne? 276. Baptismi forma a Christo determinata est dum jussit apostolos baptizare in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. *Ibid.* Nulla controversia orta est de necessitate horum verborum ante sæculum duodecimum. *Ibid.* Eam diremit Alexander III. Errant qui sententiam contrariam defendunt. *Ibid.* Hic est usus perpetuus et definitiones iteratæ Ecclesiæ. *Ibid.* Hæc verba: *Te baptizo*, vel *baptizatur servus Christi*, vel æquivalentia, quibus exprimitur actus baptismi, sunt omnino necessaria ad valorem sacramenti; ita ut baptismus collatum sine illis, dicendo simpliciter: *In nomine Patris*, etc., sit nullum. 275. Unanimis est Patrum utriusque Ecclesiæ, Græcæ et Latinæ, consensus. *Ibid.* Baptisma etiamsi, in nomine Christi collatum nullum est sine expressione distincta trium personarum SS. Trinitatis. 276. Baptismus est sacramentum fidei et religionis Christi initiativum: debet in eo exprimi Trinitatis fides. 277. Nicolai I, in responso ad consulta Bulgarorum agnovit validum esse baptismum in nomine Christi collatum. *Ibid.* Sed ut privatus auctor id asserit. 278. Baptisma collatum in nomine Genitoris, et Geniti, et Procedentis ab utroque probabilius nullum est. 282. Baptisma collatum sub hac forma; *baptizo*, aut *baptizatur*, in nomine patris, etc., absque expressione baptizandi, nullum est. *Ibid.* Baptisma collatum sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine SS. Trinitatis*, vel, *in nomine trium Personarum SS. Trinitatis*, vel, *in nomine Dei unius et trini*, vel, *in nomine primæ, secundæ et tertiæ Personæ*, nullum est. *Ibid.* Quid, si quis honoris causa dicat: *baptizo vos*, vel *nos te baptizamus*? 283. Non valet baptismus si minister dicat *in nominibus*, loco *in nomine*. *Ibid.* Irritum tamen non esset si quis diceret: *Ego te baptizo in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus sancti*. *Ibid.* Præpositio *in*, particula *et*, pronomen *ego*, particula *amen*, non sunt de essentia formæ in baptismo. *Ibid.* Persona baptizandi est exprimenda. *Ibid.* Debet exprimi distinctio inter baptizantem et baptizatum. *Ibid.* Baptismus validus nec licite, ne valide iteratur. 284. Si sit dubium fundatum an aliquis sit baptizatus, sive sit dubium juris, sive facti, debet baptismus, non dico iterari, sed conferri sub conditione dicendo: *Si es baptizatus, non te baptizo. Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine*, etc. *Ibid.* An infans baptizatus domi ab obstetrice vel ab altero laico, debeat baptizari sub conditione, dubium est; tutius est eum baptizare. 285. An infans inter catholicos ad valvas templi aut alibi expositus cum schedula aut aliquo testimonio sui baptismi, debeat nihilominus baptizari sub conditione? negant plurimi auctores; affirmant plures, et quidem tutius. *Ibid.* Baptizatus ab hæretico qui omnia essentialia observavit, est valide baptizatus, nec est denuo baptizandus sub conditione; sed cum raro constet an omnia essentialia servata fuerint, probabilius baptizari debet sub conditione. *Ibid.* Adultus qui sub conditione baptizatur tenetur post sic susceptum baptismum confiteri peccata post primum baptismum commissam. *Ibid.* Quæ sint pœnæ rebaptizantium? 286. Qui se rebaptizare facit aut patitur, incurrit irregularitatem. *Ibid.* Qui rebaptizat dubitans de valore, vel leviter præcedentis baptismi, probabilius non incurrit irregularitatem. *Ibid.* Distinctio trium baptismatum, scilicet,

fluminis, Flaminis et sanguinis, frequens est, non solum apud scolasticos, sed etiam apud SS. Patres. Baptismata Flaminis et sanguinis in tantum dicuntur baptismata in quantum suppleant vices baptismi aquæ quoad principalem ejus effectum. Baptisma Flaminis dicitur perfecta cordis contritio seu quilibet actus perfectæ charitatis, includens saltem virtualiter et implicite votum baptismi aquæ. Baptisma Flaminis dicitur a Flamine seu Spiritu sancto movente cor ad diligendum Deum et pœnitendum de peccatis. Baptisma sanguinis est martyrium pro Christo toleratum, antecedens baptismum aquæ. *Ibid.* Baptisma Flaminis seu perfecta contritio, et quilibet actus charitatis perfectæ cum voto baptismi aquæ, supplet ejus vices quoad effectum primum, scilicet gratiam remissivam peccatorum. 287. Hanc generalem Christi legem, *Nisi quis renatus*, etc., Ecclesia merito intellexit de baptismo aquæ in re vel in voto. 288. Martyrium supplet vicem baptismi aquæ quoad remissionem totius culpæ et pœnæ, tam in infantibus quam in adultis. 290. Martyrium supplet vicem baptismi aquæ quantum ad remissionem culpæ et pœnæ tam in adultis quam in infantibus ex opere operato, non active et physice, sed passive et moraliter. 291. Baptismus aquæ præstat aliis baptismis in ratione sacramenti in modo causandi gratiam, et ob characterem quem imprimit. 294. Baptismus sanguinis est potissimè inter alia baptismata ratione effectus, scilicet gratiæ, quem in eo operatur passio Christi. 293. Duplex distinguitur minister baptismi: unus solemnitatis, alter necessitatis. Minister solemnitatis iterum est duplex: unus ordinarius et ex officio, alter extraordinarius et ex delegatione. 294. Omnis et solus sacerdos vi suæ ordinationis, est ordinarius minister solemnitatis in baptismo; diaconus vero est tantum minister extraordinarius, et ex delegatione episcopi vel presbyteri. *Ibid.* Jure ecclesiastico effectum est ut episcopi prioribus Ecclesiæ sæculis sibi reservarent munus solemniter baptizandi. 295. Sacerdos quamvis vi suæ ordinationis potestatem habeat baptizandi, non potest ea licite uti, extra casum necessitatis, nisi habeat jurisdictionem ordinariam vel delegatam. Unde peccat si eam non postulet. *Ibid.* Per baptismum annumeratur quis populo christiano. *Ibid.* Diaconus non potest sine necessitate delegari ad baptizandum solemniter. 296. Diaconus baptizans in extrema necessitate, sine commissione episcopi aut sacerdotis, potest probabilius baptizare solemniter. *Ibid.* Diaconus extra necessitatem baptizans solemniter, sine commissione episcopi vel sacerdotis, ex communiore sententia incurrit irregularitatem. *Ibid.* Subdiaconi vel inferiores clerici possunt ne delegari, saltem a Papa ad baptizandum solemniter. *Ibid.* Quilibet homo ratione utens, sive vir, sive mulier, sive catholicus, sive hæreticus, sive fidelis, sive infidelis, adhibitis essentialibus, materia, forma, et intentione, semper valide baptizat, et in necessitate licite. *Ibid.* Baptismus a quocumque collatus in necessitate est licitus, consequens validus; ergo etiam extra necessitatem est validus. 297. Quid objicit Calvinus contra baptismum a laicis collatum? *Ibid.* Quid contra baptismum a non baptizatis collatum objicitur? 298. Quid tandem contra baptismum a mulieribus datum? 299. Utrum et quis ordo servandus si plures adsint puero periclitanti baptizando. 300. Ratio ordinis peti debet ex dignitate et jurisdictione inter personas ser-

vanda. *Ibid.* Obstetrix aut alter laicus praesente sacerdote excommunicato probabilius debet baptizare. *Ibid.* Quale sit peccatum ordinem statutum sine causa intervertere? *Ibid.* Nemo potest seipsum baptizare. 301. Plures non posse baptizare certum est. *Ibid.* Quod spectat ad validitatem baptismi, quandoque baptismus est ratus, quandoque est irritus. *Ibid.* Unus potest a pluribus baptizari triplici modo. *Ibid.* Non urgente necessitate licet-ne baptizare extra ecclesiam in qua sunt fontes baptismales? 302. Utrum in baptismo solemnique requiratur susceptor seu patrinus? *Ibid.* Ad quid tenentur patrini et matrinæ? *Ibid.* Quæ conditiones requiruntur ut quis sit patrinus? 303. Jam distinximus triplicem baptismum, fluminis, flaminis et sanguinis. Baptismus fluminis est baptismus aquæ; baptismus flaminis est perfecta contritio cum voto baptismi, et dicitur baptismus in voto: baptismus sanguinis est martyrium. 304. Extra casum martyrii, baptismus aquæ est omnibus necessarius necessitate medii ad salutem, adultis in re vel in voto, infantibus in re. *Ibid.* Baptismus est adultis necessarius etiam necessitate præcepti. 306. Constat ex traditione, definitionibus et praxi Ecclesiæ, Christum voluisse baptismum esse omnibus necessarium necessitate medii. *Ibid.* Qui post Evangelii promulgationem ex ignorantia invincibili transgreditur præceptum baptismi suscipiendi non peccat, nec propter illius transgressionem damnabitur. *Ibid.* Deus instituendo baptismum pro omnibus providet media sufficientia parvulis secundum eorum conditionem. 308. Votum baptismi et votum aliorum præceptorum non eodem modo concurrunt ad justificationem. 309. Votum baptismi est duplex, explicitum et implicitum. Votum baptismi explicitum requiritur in eo cui innotescit baptismus et ejus necessitas. Votum implicitum requiritur illi qui, de aliis articulis fidei instructus, nihil adhuc de baptismo audivit. *Ibid.* Sanctificatus in utero, aut via non seminali natus absque peccato originali, debet-ne baptizari? *Ibid.* Viri sancti qui diu baptismum distulerunt non ideo existimabant illum non esse magnæ necessitatis. 307. Si quis presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur et iterum ordinetur. 310. Parvuli sunt capaces baptismi, eosque nedum convenit, sed et necesse est baptizare. *Ibid.* Infantes in antiqua Lege circumcidebantur: ergo in nova sunt baptizandi. *Ibid.* Doctrina, fides, pœnitentia quæ requiruntur ante baptismum, spectant adultos et non infantes. 311. Votum baptismi a parentibus conceptum pueris in utero clausis nullo modo sufficit. 313. Infans in utero non baptizatur baptismis matris, si forte contingat eam tunc baptizari. *Ibid.* Si corpus pueris ita in utero clausum est ut aqua tangi non possit, inutiliter et illicite tentatur baptismus. *Ibid.* Si puer, inchoato puerperio et aperto ostio uteri, possit manu vel syringia aliove instrumento aqua perfundi, sive scissa secundina, sive ea integra manente, probabilius nec licite, nec valide potest baptizari. *Ibid.* Non est iniquum per baptismum pueris non consentientibus jugum Christi imponere. *Ibid.* Si infans caput emisit et periculum mortis imminet, baptizari debet in capite; nec postea, si vivus evaserit, iterum est baptizandus. 314. At si aliud membrum emisit quod vitalem indicet motum, in illo, si periculum impendat, baptizetur: et tunc, si natus vixerit, erit sub conditione baptizandus. 315. Si vero ita baptizatus, deinceps mor-

tuus prodierit ex utero, debet in loco sacro sepeliri. *Ibid.* Mater prægnans a medicis desperata potest-ne aperiri, ut puer extractus valeat baptizari. *Ibid.* Parentes fidelium possunt cogi ut offerant infantes suos baptismis. 316. Baptisma infantibus quorumcumque fidelium, etiam ipsis parentibus invitis, collatum est validum. *Ibid.* Filii quorumcumque infidelium adulti possunt licite, si consentiant, baptizari. Filii hæreticorum possunt licite parentibus invitis baptizari. Filii infidelium mancipiorum possunt invitis parentibus baptizari. Est communis contra paucos. *Ibid.* Pueri infidelium qui principibus christianis non subjiciuntur, vel eis subjiciuntur politice tantum, non possunt licite baptizari invitis parentibus, exceptis certis casibus. *Ibid.* Idem dicendum de avo cui amoto patre incumbit cura nepotum. 317. Non autem idem sentiendum de tutoribus. *Ibid.* Exceptis certis casibus, tres communiter assignantur: 1º si puer sit ita morti proximus ut nulla spes vitæ moraliter remaneat, potest secreto baptizari inconsultis parentibus; 2º si puer, sive juste, sive injuste sit ita a parentum custodia abstractus, ut nulla sit spes redditus ad illos, potest baptizari; 3º si alteruter parentum ad fidem conversus in baptismum prolis consentiat altero repugnante, potest baptizari proles. *Ibid.* Deus sic legem baptismi statuit ut noluerit transgredientes ad eam cogi derogando juri naturali. 319. Deus præcipit omnes baptizari salvo jure parentum. *Ibid.* Baptismus recipere volens quid agere debet? 321. Ad validam susceptionem baptismi non requiritur in adulto neque fides, neque pœnitentia, sed requiritur et sufficit intentio illum suscipiendi, quæ aliquando fuit, et moraliter perseverat. *Ibid.* Ad licitam et fructuosam susceptionem sacramenti, ultra intentionem et rectam fidem, requiritur in adulto attritio. *Ibid.* Peccatores accedentes ad baptismum non debent præmittere confessionem sacramentalem. *Ibid.* Peccatores quos pœnitet peccatorum præteritorum sunt baptizandi, non autem qui perseverant in voluntate peccandi. *Ibid.* Qui morte præoccupati non potuerunt baptizari, non sunt baptizandi mortui. Vivi juxta Apostolum non sunt baptizandi pro mortuis. 322. Qui habent lucida intervalla, si habuerint aliquando voluntatem baptismi, sunt baptizandi necessitate urgente in ipsa amentia. *Ibid.* Infantes sunt quamprimum baptizandi. *Ibid.* Parentes peccant si diu illos baptismis offerre differant. 323. Jure divino non est tempus determinatum, excepto mortis periculo, ultra quod si adultus differat baptismum, peccat mortaliter; tenetur tamen sub mortali peccato non differre diu, nisi ex gravi causa. Jure autem ecclesiastico peccat graviter, si ultra tempus ab Ecclesia institutum differat. *Ibid.* Quanta debeat esse dilatio baptismi ut sit peccatum mortale, est judicio prudentum æstimanda ex qualitate periculi et causæ gravitate. *Ibid.* Duo tempora Ecclesia designavit ad baptizandos adultos, scilicet festum Paschæ et Pentecostes. 324. Quænam sunt causæ differendi baptismi. *Ibid.* Decem menses sunt tempus dilationis ab Ecclesia statutum. *Ibid.* Ecclesia potest suo præcepto astringere infideles qui nondum ipsi subjiciuntur duplici modo: 1º indirecte; 2º directe. 325. Baptismi principalis effectus tam in adultis quam in parvulis est gratia sanctificans cum virtutibus infusis. 331. Hic effectus est æqualis in parvulis, et inæqualis in adultis, ob inæqualitatem dispositionum. *Ibid.* Per baptismum remittuntur omnia pec-

cata, tam originale, quam actualia. *Ibid.* Per baptismum remittitur omnis pœna pro peccatis luenda coram Deo, non tamen tolluntur præsens vitæ pœnalitates. 332. Ecclesia nullam baptizatis injungit satisfactionem. *Ibid.* Alii effectus baptismi sunt: *incorporatio*, quia per baptismum incorporamur Christo tanquam ejus membra; *illuminatio*, quæ est per fidem, cujus baptismus est sacramentum et perfectio; *fecundatio*, quatenus ratione gratiæ sacramentalis per baptismum collatæ, fecundamur ad bona opera exercenda; *apertio* regni cœlestis, quatenus baptisma tollit culpam et reatum culpæ, quæ sunt obstaculum quo quis impeditur introire regnum cœleste. 333. Tandem imprimit animæ characterem indelebilem quo fit ut iterari nullo modo possit. *Ibid.* Duplex fictio distingui potest in baptismo fide suscepto; fictio voluntatis et fictio dispositionis. Qui fingit se habere voluntatem suscipiendi baptismum, quam tamen non habet, non recipit sacramentum. Fictio dispositionis duplex est: positiva et negativa. *Ibid.* Qui recipit baptismum cum fictione dispositionis recipit sacramentum et characterem, non autem gratiam et remissionem peccatorum. *Ibid.* Baptismus fide susceptus, recedente fictione, sic reviviscit, ut gratiam producat, et peccata tam originale quam actualia, quæ ipsum præcesserunt aut comitata sunt, remittat quoad reatum culpæ et totius pœnæ, non tamen illa quæ post ipsum commissa sunt: Est communis cum auctore. *Ibid.* Quænam dispositio requiritur ut sacramentum baptismi fide susceptum reviviscat. 336. Baptismi cæremoniæ sunt antiquissimæ. 343. 1° Baptizandi afferuntur aut adducuntur ad fores ecclesiæ, et ab ejus introitu arcantur; 2° baptizando nomen imponitur, ut olim in circumcissione; 3° adhibentur exorcismi cum precibus et tribus insufflationibus, ad expellendum dæmonem ejusque vires frangendas; 4° baptizandus obsignatur signo crucis in pluribus corporis partibus, ut crucem non erubescat et in ea fiduciam ponat; 5° sal ori apponitur, ut significetur quod victima Christi non debeat peccatorum vermibus putrefieri; 6° nares et aures saliva liniuntur sub his verbis: *Ephpheta*, quod est, *Adaperire* et statim baptizandus mittitur ad baptismum, ut sicut cæcus evangelicus, oculis luto illitis, Siloës aquis lumen recuperavit, sic intelligamus eam vim esse ablutionis baptismalis; 7° his peractis deferitur aut adducitur baptizandus ad fontem baptismalem et sacerdos ter interrogat ipsum *Abrenuntias Satanæ et omnibus operibus ejus et pompis ejus?* 8° baptizandus ungitur oleo sacro, dicto catechumenorum, in pectore et scapulis quasi athleta; 9° interrogatur a sacerdote: *Credis in Deum?* Cui ille respondet: *Credo*; 10° petit sacerdos a baptizando, num baptizari velit, quo annuente, vel ejus nomine patrino, baptizatur. *Ibid.* Baptismo absoluto, sacerdos verticem baptizati chrismate inungit: ipsi dat cereum accensum. *Ibid.* Olim baptizatus admittebatur ad osculum pacis in signum unionis et fraternitatis. Induebatur veste alba quam deferebat usque ad octavam Paschæ; tandem illi porrigebatur mel et lac gustandum in signum novæ infantie. 344. Efficacia baptismi major est quam pœnitentiæ. VII, 89. Reus peccati mortalis post baptismum tenetur jure divino quærere reconciliationem cum Deo. 103. Baptismus est majoris necessitatis quam pœnitentia. 114. Ecclesia non habet jurisdictionem in non baptizatos. 115. Quoad baptismum Joannis, *Vide JOANNES BAPTISTA*.

BAPTISTERIA quandoque magnis sumptibus olim construebantur, ut aqua benedicta solemniter decentius servaretur. VI, 265.

BARDA Theodoræ frater, in S. Ignatium exacerbatus, quod ipsum ob stupri consuetudinem cum propria nuru ab ecclesiæ communionem separasset, suadet Michaëli ut Theodoram matrem in monasterio includat et Ignatio præcipiat ut illi etiam invitæ religionis velum imponat; quod cum recusaret S. Ignatius, in exilium pulsus est et ejus loco substitutus Photius. III, 435.

BARDANES. Anno 711, Philippus Bardanes, invaso imperio, spem fecit Monothelitis resurgendi; sed eo ad ordinem redacto, et Anastasio catholico principe ad imperii fastigium evecto, spes omnis evanuit. V, 565.

BARONIUS. Narrat Baronius ad annum Christi primum duo miracula et approbat, videlicet incurvationem arboris quæ dicebatur *Persis* vel *Persea*, et commotionem ac concussionem simulacrorum. Serrius hæc ut commenta rejicit. VI, 41. Quid docet Baronius de damnatione Honorii? III, 3, 29.

BASILEENSE. Consilium Basileense, Sess. II, decretum Constantiense innovavit et confirmavit. III, 412. Decretum sessionis II fuitne speciatim approbatum? *Ibid.* Deposuit Eugenium IV et ejus loco creavit Amedæum Sabaudie ducem sub nomine Felicis V. *Ibid.* Ejus decreta non fuerunt, statim ac peracta sunt, approbata ab Eugenio IV. *Ibid.* Basileense concilium anno 1435 inditum, initio legitimum, degeneravit-ne in conventum schismaticum? 442. Prohibere conatum est concilium Florentinum. 444. Declarat omnes notorie excommunicatos quacumque de causa sint excommunicati, esse vitandos. VI, 181.

BASILICÆ erectæ sunt ubi deferbuit persecutio. VI, 554

BASILIDES. Circa annum 124 advenit Basilides qui dogmatizabat Simonem Cyrenæum loco Christi fuisse crucifixum, quem ideo Christus in suam transformaverat figuram, et cujus ipse induerat speciem. V, 358 et 466.

BASILIVS (S.). Sanctus Basilius in suo ad Amphilochem libro de Spiritu sancto, impugnat hæresim Macedonii. I, 441. Sanctus Basilius dicitur censuisse Spiritum sanctum non esse dicendum Deum, non ex errore circa ejus naturam, sed ex œconomia ut gravioribus Ecclesiæ persecutionibus occurreret. Hanc S. Basilii œconomiam quidam improbarunt, laudaverunt alii. 467. Tempore Basilii Magni erant in Cappadocia rebaptizantes. VI, 225. Videtur S. Basilius in errorem rebaptizantium consensisse. 229. S. Basilius distinguit tres classes eorum qui ab ecclesiæ communionem separantur, scilicet hæreticorum, schismaticorum, et parasynagogarum. *Ibid.*

BASILIVS Ancyranus particeps fuit erroris Semi-Arianorum qui *homoousion*, seu Filium Patri consubstantialem negabant, sed per omnia similem asserebant. I, 441. Basilius Ancyranus hæresi Macedonii etiam adhæsit. *Ibid.*

BASILIVS tyrannus, fugato Zenone et invaso imperio, Timothei Eluri consilio synodum Chalcedonensem impugnat, datis ad omnes ubique episcopos litteris, quibus et ipsam synodum et S. Leonis epistolam damnabat. V, 435.

BASSIANUS conquerebatur se invitum fuisse ordinatum episcopum. VI, 239.

BASTIDA (P.) agens nomine Societatis in congregationibus de Auxiliis primus Thomisticæ opinioni de gratia

objecit notam calumniosam calvinismi quam exsufflavit P. Lemnos. I, 341.

BEATI vident-ne aut videre possunt Deum visione ejus increata ipsis communicata, sicut vident eum per ejus essentiam gerentem speciei vicem. I, 126. Beati inæqualiter vident Deum unus scilicet perfectius altero. Est de fide contra Jovinianum et Lutherum. *Ibid.* Tota inæqualitas visionis beatificæ provenit physice ex inæqualitate solius luminis gloriæ et non intellectus. 127. Beati vident omnia quæ in Deo continentur formaliter et necessario, nimirum, essentiam, attributa et personas. Est communis contra Nominales. 133. Quantum ad decreta libera, licet ea videant quoad realitatem quam habent in Deo, non tamen semper quoad terminationem liberam ad creaturas. *Ibid.* Implicat essentiam divinam videri a beatis sine attributis et personis, attributa aut personas sine essentia, unum attributum sine altero et unam personam sine altera. Est communis contra Scotistas, quibus pauci assentiunt. 134. Quæritur: 1º quid de creaturis beati videant; 2º quomodo eas videant, an formaliter in verbo, an causaliter. 137. Beati non vident omnia quæ Deus facit et facere potest. Est communis. *Ibid.* Cognitio Dei in beatis est intuitiva, quidditativa et beatifica. 135. Beati videntes Deum ipsum non comprehendunt comprehensione proprie dicta, nec ipsum possunt absolute comprehendere. 131. Beatos de facto Deum non comprehendere tenet fides catholica. Ratio est, quia Beati Deum per visionem beatam assequuntur et possident. 130. Nec eos posset absolute comprehendere, est communis theologorum sententia. *Ibid.* Beati vident de creaturis præteritis, præsentibus et futuris quidquid specialiter et præcipue eos spectat. Ita communiter cum auctore. 137. Quantum ad decreta Dei libera secundum terminationem defectibilem quam habent ad creaturas, quædam cognoscunt beati, non omnia, quia quædam tantum et non omnia spectant specialiter eorum statum et consolationem rationabilem. 138. Quæ beatos specialiter spectant assignare in particulari non est facile; pro quo observant communiter theologi beatum posse tripliciter considerari: 1º ut est elevatus ad ordinem gratiæ; 2º ut est pars universi; 3º ut est talis persona publica vel privata. 137. Beati prout sunt elevati ad ordinem gratiæ vident mysteria fidei quæ crediderunt in via. *Ibid.* Prout sunt pars universi vident omnia genera et species rerum, nempe omnes angelos et præcipuas universi partes, ut cælum et terram, clementa, stellas et alia similia quæ per se et principaliter pertinent ad ornatum et integritatem mundi. 138. Quantum vero ad individua et singularia quæ apud nos facta sunt, fiunt aut fient, item et secreta cordium quædam vident, non omnia. Quare? *Ibid.* Beati prout sunt talis persona vident omnia aut saltem præcipua quæ pertinent ad suum statum, sive sint actus liberi, sive necessarii, sive naturales, sive supernaturales, sive contingant in hac vita, sive in altera. 138. Beati vident omnes preces quæ ad ipsos diriguntur, cum hæ specialiter ipsos ut intercessores spectent. *Ibid.* Non cognoscunt tamen omnes cogitationes sive actus hominum liberos. *Ibid.* Beati vident creaturas possibles, non omnes, sed aliquas, et tanto plures quanto perfectior est visio beatifica. Est communis cum auctore. 139. An creaturas quas vident beati, videant in verbo formaliter, an tantum causaliter: item si in verbo formaliter an in illo tanquam in medio quo incognito, vel tanquam in medio quod prius

cognito tanquam effectus in causa et quoad proprium et formale esse. *Ibid.* Beati vident aliquas creaturas in verbo formaliter, aliquas causaliter seu extra verbum vi status beatitudinis, omnes quoad proprium et formale esse. *Ibid.* Beati vident creaturas in verbo non tanquam in medio quo, seu specie illas immediate repræsentante, sed tanquam in medio in quo prius cognito, seu tanquam in causa efficiente et exemplari: ita ut Deus cognitus sub ratione causæ sit medium ducens in creaturarum cognitionem, eo modo quo nunc per causam cognoscimus effectum, cum hac differentia quod causæ et effectus notio in cœlis habeatur unico intuitu seu actu, propter perfectionem luminis gloriæ et unitatem speciei. *Ibid.* Cur aliquæ creaturæ videntur in verbo, et non aliæ, neque omnes. 140. Vident ne beati in verbo secreta Dei libera? *Ibid.* Implicat omnia quæ Deus facit et facere potest cognosci a beatis formaliter in verbo ut in causa, secundum omnes habitudines, modos et rationes eorum possibles. 141. Probabile est non implicare omnia possible cognosci a beatis extraverbum. 142. Beati possunt-ne videre Deum absque eo quod videant se ipsos in particulari? *Ibid.* Est-ne absolute impossibile Deum videri ut est in se, nulla visa in eo creatura? *Ibid.* Vide VISIO BEATIFICA. Ea quæ beati vident, vident-ne per aliquas similitudines? *Ibid.* En quæ beati vident in Deo, vident-ne simul ab initio? *Ibid.* Beati qui intelligunt rem visione beatifica et cognitione naturali, dicuntur bis intelligere, quamvis nulla sit intellectionis interruptio. VI, 25. Voluntas beatorum totaliter impletur, adæquatur, imo inundatur et vincitur a summo bono, quod est Deus. II, 188. Beati sunt absolute impeccabiles ab intrinseco, nimirum et ex visione Dei et ex ejus amore. 191. Beatus est capax legis imperantis et prohibentis. *Ibid.* Licet in beatis remaneat libertas, tamen in eis non remanet potentia peccandi. *Ibid.* Dos beatorum definitur, *perpetuus animæ et corporis ornatu a Deo collatus, vitæ sufficiens et in æterna beatitudine jugiter perseverans.* 195. Tres communiter assignantur animæ dotes in beatis, visio nempe, comprehensio seu tentio, et delectatio. *Ibid.* Illæ dotes sumuntur pro qualitatibus disponentibus animam ad perfectam cum Deo conjunctionem. 196. Dos corporis beati nihil aliud est quam qualitas supernaturalis dimanans ab anima beata in corpus sibi unitum et plene sibi subiectum, ipsum perficiens et disponens ad beatitudinem et gloriam. *Ibid.* Quatuor assignantur dotes corporis gloriosi, impassibilitas, subtilitas, agilitas et claritas. *Ibid.* Beati necessario determinati sunt ad bonum, ita ut nullo modo possint oppositum. 236. Qua libertate beati Deum amant? 240. Deus libere elicuit amorem creaturarum, nunquam beati elicuerunt libere amorem beatificum. 250. Beatorum desiderium non est rei futuræ, sed exclusio fastidii. III, 453. Spes theologica neque quoad actum neque quoad habitum manet in beatis. *Ibid.* Beati sperant beatitudinem viatoribus spe late sumpta, non autem theologica. *Ibid.* Virtutes morales remanent in beatis quoad ornamentum. destructio fidei et spei in beatis non est destructio charitatis. 454. Beati non possunt Deum odio habere. 547. Quantum ad mortuos, non est orandum pro beatis; nulla re indigent, inebriati ab ubertate domus Dei (*Psalms. xxxv*), neque pro damnatis; sunt absolute in termino. IV, 560.

BEATITUDO. Beatitudo debet perfecte satiare omne

desiderium justum et honestum beatorum. I, 137. Nō mine beatitudinis, intelligitur ultima perfectio intellectualis naturæ; est et duplex: una quæ viribus naturæ haberi potest, scilicet perfectissima Dei ut auctoris naturæ contemplatio: et hæc dicitur quodam modo et secundum quid beatitudo seu felicitas. II, 41. Sed super hanc felicitatem est altera quæ superat vires naturæ et quam in futuro expectamus, quæ consistit in clara Dei visione. *Ibid.* Angeli fuerunt creati in beatitudine naturali. *Ibid.* Beatitudo duplex est: una naturalis seu conditioni naturæ commensurata, quæ consistit in perfecta conjunctione ad Deum per cognitionem abstractivam et affectum viribus et auxiliis naturalibus possibilem. Altera est supernaturalis, naturæ vires et jura transcendens, quæ consistit in consecutione gloriæ et beatitudinis Deo propriæ. Prima beatitudo foret ultimus finis hominis conditi in puris naturalibus. III, 39. Specialis ultimus finis hominis est beatitudo. II, 166. Definitur beatitudo a Boëtio: *Status omnium bonorum aggregatione perfectus*; et ab Auctore, *bonum perfectum totaliter quietans et satians appetitum*. *Ibid.* Dupliciter beatitudo distingui potest, objective et formaliter. Beatitudo objectiva est res illa in cujus possessione appetitus quiescit. Formalis est ipsa hujus rei adeptio et possessio. *Ibid.* Beatitudo objectiva hominis consistit in solo bono increato, scilicet Deo. *Ibid.* Posito quod beatitudo objectiva hominis sit Deus, sequitur quod beatitudo ejus formalis sit assecutio Dei. 168. Quæritur per quid homo assequitur Deum et consequenter in quo consistat essentialiter hominis beatitudo formalis. Circa hanc quæstionem varia sunt theologorum placita. Quidam beatitudinem hominis formalem reponunt in quodam illapsu divinitatis in essentiam animæ: quidam in habitu deificante essentiam animæ et perficiente potentiam ad operationem; quidam in intellectione Dei increata: quidam in solo actu voluntatis, scilicet vel amore amicitiae, vel fruitione, ut volunt alii: quidam in actibus intellectus et voluntatis simul: quidam tandem in solo actu intellectus. *Ibid.* Tres priores sententiæ exploduntur; et dicimus: Beatitudo formalis hominis non consistit essentialiter in quodam illapsu et quasi transfusione Dei in ipsam essentiam animæ, neque in habitu deificante essentiam animæ et perficiente potentiam ad operationem; sed in operatione aliqua elicita. *Ibid. et seqq.* Duo posteriores sententiæ impugnantur, nempe: Beatitudo formalis non consistit essentialiter in pluribus actibus, scilicet intellectus et voluntatis. 173. Et: Beatitudo formalis non consistit essentialiter in actu voluntatis. 174. Vera sententia asseritur, et dicimus: Beatitudo formalis hominis consistit essentialiter in actu intellectus, clara scilicet Dei visione. 175. Scriptura et Patres attingunt-ne quæstionem metaphysicam de essentia beatitudinis. *Ibid.* Beatitudo essentialis debet-ne, juxta quædam Scripturæ loca, reservari in diem judicii? 187. Beatitudinis essentialis proprietates sunt præsertim amor, impeccabilitas et perpetuitas, seu inamissibilitas. *Ibid.* Tristitia et dolor repugnant-ne beatitudini? Beatitudo sine fine duratura est in perpetuas æternitates. 193. Beatitudo est-ne perpetua ab intrinseco seu ex natura sua; vel ab extrinseco, seu ex Dei concursu? *Ibid.* Beatitudo sanctorum est ab intrinseco perpetua et iramissibilis. *Ibid.* Præsumptio est sperare beatitudinem obtinendam sine charitate. III, 448.

Beatitudo æterna et omnia quæ ad illam conducunt sunt objectum materiale adæquatum et extensivum spei. *Ibid.* Beatitudo est objectum primarium et principale spei, quod dicitur formale quod. *Ibid.* Beatitudo dicitur vita æterna, quia participat æternitatem in qua non est præteritum et futurum. 453. Homo cui de potentia Dei extraordinaria facta esset suæ damnationis revelatio posset inefficaciter desiderare beatitudinem, sed non posset nec deberet sperare. 459. Aliquid potest esse dupliciter utile ad finem beatitudinis: 1° directe et principaliter; 2° instrumentaliter. IV, 558. Si convenientia donorum et beatitudinum consideretur secundum rationem objecti et actus, dono pietatis correspondent ex octo beatitudinibus tertia et quarta, scilicet desiderium justitiæ et misericordia ad alios, propter Deum communem patrem omnium. Aliqualiter etiam correspondet secunda, quatenus per mansuetudinem tolluntur impedimenta actuum pietatis. V, 126. Nemo potest alteri mereri gloriam beatitudinis. VII, 224.

BEATIFICATIO est permissio ut alicui deferatur cultus religiosus in aliqua provincia vel religione. III, 341.

BEGUARDI et BEGUINÆ. Decimo quarto sæculo Beguardi et Beguinæ errorem Aetii et Eunomii renovarunt quantum ad visionem Dei intuitivam, aliaque damnable dogmata docuerunt, quos damnavit concilium Viennense. I, 100. Damnati sunt Beguardi et Beguinæ, fratricellorum cognati vel propago. III, 440.

BENEMOT significat-ne Diabolum, aut bestias vel elephantem? II, 101.

BELGIUM. In Gallia, in Hispania et Belgio leges pontificiæ non habent vim nisi fuerint in supremis curiis acceptatæ, et permissæ promulgari, seu ut communiter dicunt, nisi fuerint munitæ placito regio. II, 608. Attamen quantum ad Belgium non conveniunt theologici. peus et Wamesius istud privilegium restringunt ad solas provisiones beneficiales, quia principum Belgii edicta de his tantum loquuntur. *Ibid. et alia plura ibi.* Canonissæ Belgicæ quid sunt? tenentur ne ad Horas privatim? IV, 569. An bulla *Cænæ* vigeat in Belgio controvertitur inter theologos. VII, 148. Matrimonia in fœderatis Belgii provinciis (in quibus publicatum fuit concil. Trid. decretum per Margaritam Parmensem, de mandato Philippi II,) contracta, non servata concilii Tridentini forma, sunt-ne valida? VII, 500.

BELLARE non est per se malum, sed positis tribus conditionibus, scilicet legitima auctoritate indicendi bellum, iusta causa et recta intentione, est licitum. III, 552 et seqq. Omnibus clericis jure ecclesiastico prohibitum est propria manu bellare extra casum urgentis necessitatis. 558. Licitum est bellare diebus festis quando id est necessarium ad salutem reipublicæ. 559. Extra vero casum necessitatis pugnare diebus festis non videtur licitum. *Ibid. Vid.* BELLUM. Bellare et digladiare, quævis olim fuerit ea de re opinio, nunc saltem non reputatur servile, cum nobilibus competat maxime, aut consuetudine factum est licitum, etc. IV, 703.

BELLICA exercitia quæ fiunt in torneamentis et agitationibus taurorum aut aliarum bestiarum ferocium contra homines non sunt licita, quia sæpe contingit in eis aliquem occidi vel graviter lædi. III, 554.

BELLUM, secundum aliquos, dicitur per antiphrasim, quia est minime bellum; secundum alios, dicitur

bellum a belluis, quia bellantes sæpe belluarum feritatem imitantur. Definiri potest: *Congressio vi et armis inter duos exercitus contrarios*: per quod distinguitur a duello quod est congressio unius contra unum. III, 551 et 552. Duplex est bellum: defensivum, quod est ad propulsandam injuriam inferendam; et offensivum quod est ad obtinendam satisfactionem pro injuria illata. 552. Bellum semper est peccatum juxta Manichæos. Erasmus contendit omne bellum esse Christianis interdictum. *Ibid.* Bellare non est per se malum, sed positis tribus conditionibus, scilicet legitima auctoritate indicendi bellum, justa causa et recta intentione, est licitum. *Ibid.* Bellum contrariatur paci secundum quid. Bellum quod numeratur inter vitia opposita charitati, est bellum injustum. 553. Ex bello multa mala et peccata sequuntur per accidens et ex malitia militantium. 554. Auctoritas requisita ad indicendum bellum offensivum debet esse suprema, quæ nullam aliam in temporalibus superiorem agnoscat, qualem habent imperatores, reges, quidam duces, reipublicæ independentes: 1° quia quicumque habet superiorem potest apud ipsum prosequi jus suum: bellum autem moveri non potest, nisi quando non est alia via jus suum prosequendi; 2° Bellum offensivum est actus supremus justitiæ vindicativæ. *Ibid.* Si princeps supremus sit negligens in vindicanda injuria, princeps inferior aut respublica dependens non potest, per se loquendo, bellum ingressivum indicare ad illam vindicandam. *Ibid.* Generaliter loquendo, justa causa indicendi bellum offensivum est unica, nempe injuria gravis illata, et non reparata aut alio modo non reparanda. 555. Amplificatio imperii, gloria et celebritas nominis, jus convenientiæ, non sunt justæ causæ indicendi bellum. *Ibid.* Ad bellum defensivum, instante periculo non requiritur auctoritas suprema. *Ibid.* Antequam bellum declaretur, tentandæ sunt aliæ viæ satisfactionis; nam ubi desinitesse necessarium, desinit esse jus. *Ibid.* Si satisfactio condigna offeratur post inchoationem belli, et quando aliqui jam ceciderunt ex parte ejus qui justum bellum gerit, desinere debet, non est amplius licitum. *Ibid.* Si agatur de reparatione injuriæ, princeps dubius de justitia belli non potest bellum indicare. *Ibid.* Quid si agatur de possessione recuperanda? quid si neuter possideat? 556. Qui non sunt subditi principi bellum gerenti, in dubio de justitia belli non possunt militare. *Ibid.* Causæ belli et ejus justitia non sunt sæpe manifestæ; quid inde sequitur pro militum ratione agendi? *Ibid.* Qui sunt subditi principi bellum gerenti, jussi possunt et debent inscribi militiæ, et inscripti bellare, etiamsi dubitent de justitia belli, formando tamen sibi judicium practicum quod sibi liceat obedire et bellare. *Ibid.* Si auctoritas et justa ratio desint in indictione belli, restituendi obligatio adest. *Ibid.* Si dubium militum de justitia belli est mere negativum, licite bellare possunt. *Ibid.* Bellum non potest ex utraque parte esse justum materialiter, bene tamen formaliter. *Ibid.* Bellum geri non debet nisi ex intentione justitiæ et boni communis; nam bellum geritur, ut pax acquiratur. *Ibid.* Privati milites peccant et ad restitutionem tenentur, si sine consensu expresso vel saltem præsumpto ducis occidant, incendiant, prædas agant, etc., tunc enim bellum gerunt sine legitima auctoritate. *Ibid.* In bello justo nunquam licet per se et ex intentione occidere innocentem, nisi facta sit a Deo specialis auctoritas; licet ta-

men per accidens et præter intentionem. *Ibid.* Quinam innocentium nomine veniant, quando agitur de bello? 557. Innocentes qui sunt pars reipublicæ hostilis possunt bonis spoliari, in quantum requirit necessitas vel victoriæ, vel pacis, vel satisfactionis. Hæc est consuetudo jure gentium introducta. *Ibid.* Mobilia in bello justo capta, jure gentium sunt occupantis, etiamsi excedant justam compensationem. *Ibid.* Quidam arbitrantur quod etiam bona injuste ablata quæ reperiuntur apud hostes post pacificam possessionem unius nocti vel viginti quatuor horarum circiter, esse capientis, attento minimum non jure naturæ, sed gentium et consuetudine ex illo jure introducta. *Ibid.* Bona immobilia in justo bello capta sunt principis supremi, in quantum necessarium est ad justam compensationem et pacem atque securitatem stabiliendam; idque tam jure naturæ quam jure gentium et usu recepto. 558. Obtenta victoria, stricto jure possunt occidi omnes nocentes in pœnam peccati. *Ibid.* Quinam nocentium nomine in hoc casu veniunt? *Ibid.* Bello capti ex usu inter christianos recepto non fiunt servi. *Ibid.* Omnibus clericis jure ecclesiastico prohibitum est propria manu bellare extra casum urgentis necessitatis. *Ibid.* In bello licitum est uti insidiis, modo id fiat absque mendacio et violatione promissi. 559. Licitum est diebus dominicis et festis bellare quando id est necessarium ad reipublicæ salutem. *Ibid.* Cæteræ difficultates spectantes bellum discutiuntur. *Ibid.* Utrum bellum quod filii Jacob intulerant Sichimitis propter stuprum Dinæ sorori illatum fuerit justum? 571. Istud bellum non erat justum, quas ob causas? 572. Quo sensu intelligenda sunt verba Judith laudantis zelum Simeonis in invasione et eversione urbis Sichem? *Ibid.* Quoad cætera bellorum accidentia vide DUX, HOSTES, IMPERATOR, MILITES, PACTUM, PAX, REX, etc.

BENEDICENS est unum e sex sacramentalibus. VI, 251.

BENEDICTIO victimæ sufficit-ne aliquando ad sacrificium? IV, 594. Panis benedictus, lato sensu, vocatur a S. Augustino sacramentum. 596. Aliquid communiter dicitur benedictum et consecratum quando est deputatum usibus sacris. 625. Benedictiones adhibentur tam circa alias creaturas. *Ibid.* Benedictio campagnarum improprie vocatur baptisma. VI, 322. Vide CAMPANÆ. Innocentius III opinative censuit Christum benedictione consecrasse sine verbis, postea tamen præscripsisse formam seu verba quibus sacerdotes consecrarent. 478. Nomine benedictionis Apostolus intelligit-ne totam cœnæ celebrationem? 479. Benedictio Christi fuit consecratoria præparatorie et mediate, non autem formaliter per se et immediate. *Ibid.* Non est inconveniens quod sacerdos post consecrationem benedicat sacramentum signo crucis. 560 et 561. Quædam, ultra modum reverentiæ erga res divinas qui in eorum usu reperitur, habent insuper specialem ab Ecclesia benedictionem et consecrationem. VII, 52. Benedictio olei est-ne ritus mere accidentalis? 296. Materia sacramentorum sanctificatur benedictione. *Ibid.* Benedictio sponsorum requiritur-ne de necessitate sacramenti vel de necessitate præcepti? 387. Benedictio nuptialis est aliquid sacramentale. *Ibid.*

BENEDICTUS IX. Dispensavit-ne cum Casimiro rege Poloniae, qui erat monachus Cluniacensis? De ea re dubium est, et expenditur. IV, 654.

BENEDICTUS XII falso scripsit SS. Stephanum et Cyprianum in oppositos errores incidisse. VI, 228.

BENEDICTUS XIII a concilio Constantiensi exauctoratus est. III, 442.

BENEFICENTIA est actus, seu affectus exterior charitatis. III, 364. Omnibus est beneficiendum; pro loco tamen et tempore inter eos quibus est benefaciendum observandus est ordo. *Ibid.*

BENEFICIUM. Beneficiorum fructus possunt spectari vel quatenus sunt necessarii ad honestam sustentationem vel quatenus sunt superflui huic honestæ sustentationi, quæ non consistit in indivisibili. IV, 24. Collatio beneficii cujuscumque aut officii ecclesiastici facta minus digno, prætermisso digniore, regulariter loquendo est illicita, sed valida. 189. Est fere semper peccatum mortale. 190. Quinam sunt casus in quibus licet promovere dignos ad beneficia etiam curata, prætermissis dignioribus? *Ibid.* Si non reperiantur digni, licebit conferre beneficium indigno ad evitanda majora mala. 189. Indignus habetur ille qui ad officium propter quod datur beneficium est ineptus, seu non speratur futurus utilis ratione sive pravæ vitæ, sive ignorantiae, sive alicujus impedimenti canonici. *Ibid.* Qui est minus dignus, aut qui se reputat talem, ut omnes se reputare debent, peccat-ne petendo et acceptando beneficium? 192. Minus dignus in concursu promotus, tenetur-ne beneficium dimittere, aut digniori prætermisso aliquam restitutionem facere? 193. Qui promovet indignum, tam promovens quam promotus tenetur restituere Ecclesiæ omnia damna quæ inde ipsi obveniunt: promovens, quia peccat contra justitiam commutativam erga Ecclesiam, cui ex officio debet præficere dignos ministros; promotus, quia cooperatur injustæ promoventis actioni, et ab ipso immediate profluunt mala Ecclesiæ. 192. Prima et præcipua qualitas ad beneficia rite obtinenda est probitas morum, non solum quæ vitiis careat, sed quæ virtutibus christianis, prudentia præsertim, charitate, salutis animarum zelo fulgeat: secunda est scientia; tertia est ætas legitima; quarta, torus legitimus, sine quo, aut sine dispensatione, est irrita collatio; quinta, est tonsura clericalis collata a proprio episcopo, vel ab altero cum litteris ejus dimissorialibus; sexta, est cœlibatus; septima, est immunitas ab excommunicatione majori, suspensione, interdicto, et irregularitate; octava, est immunitas ab hæresi in se et in parentibus usque ad secundam generationem secundum lineam paternam, et usque ad primam secundum lineam maternam: nona, est determinata intentio suspiciendi officium beneficio annexum, seu, si nullum sit annexum, perseverandi in statu clericali: decima et ultima, est ut habenti beneficium non conferatur aliud sine causa. 194 ad 198. Qualis debet esse intentio requisita per nonam qualitatem? 197. Ad has qualitates attendere debet qui alicui intendit procurare beneficium. 193. Habere simul plura beneficia, non est de genere malorum quæ habent inseparabiliter annexam malitiam ut fornicatio, adulterium, etc.: Neque est de genere actionum quæ de se indifferenter se habent ad bonum vel malum, ut levare festucam, etc., multo minus de genere honorum, ut dare eleemosynam, etc.; quia unum habere plura simul beneficia, continet in se plures inordinationes: 1° Destituitur Ecclesia numero et obsequio ministrorum; 2° Sequitur diminutio cultus divini; 3° Sequitur defraudatio voluntatis fundatorum qui ad hoc aliqua bona Ecclesiæ contulerunt, ut secundum numerum beneficia-

riorum ibidem Deo ministrantium; 4° Sequitur inæqualitas. Adde pluralitatem beneficiorum esse fomentum ambitionis, avaritiæ, crapulæ, luxuriæ et plurium aliorum vitiorum. *Ibid.* Pluralitas beneficiorum est de genere actionum quæ absolute consideratæ deformitatem vel inordinationem quamdam important, quæ tamen aliquibus circumstantiis advenientibus bonæ efficiuntur. *Ibid.* Causæ seu circumstantiæ excusantes pluralitatem beneficiorum reducuntur ad duo capita: 1° Si unum beneficium non sufficiat ad vitam beneficiarii decenter sustentandam; 2° major Ecclesiæ utilitas aut necessitas. *Ibid.* Aliæ causæ nullæ sunt. *Ibid.* Quodnam est jus novum de pluralitate beneficiorum? *Ibid.* Legitima pluralitatis beneficiorum subsistente causa semper requiritur-ne dispensatio summi pontificis ut quis licite obtineat duo beneficia? 199. Qui accipit beneficium absque animo suscipiendi officium ei annexum, aut perseverandi in statu clericali, tenetur-ne ad restitutionem fructuum? 198. Quæ sunt beneficia incompatibilia, quæ vero compatibilia? 199. Beneficia incompatibilia sunt duplicis generis: primi generis dicuntur quæ talia sunt ut ex juris dispositione, per pacificam possessionem secundi vacet ipso facto primum; et si utrumque retineatur, etiam secundo privetur beneficiarius. *Ibid.* Secundi generis dicuntur, quæ simul retineri non possunt absque dispensatione, licet unum non vacet altero oborto. 200. Quare dicamus quod possidens plura beneficia incompatibilia primi generis, ipso facto priveretur primo et non secundo, siquidem in jure de utroque æqualiter dicatur quod beneficiarius illis ipso facto privetur? *Ibid.* Hæc beneficia sola dicenda sunt quæ his tribus casibus continentur: 1° Quando unum non sufficit ad honestam beneficiarii et suorum egentium sustentationem; 2° quando quis possidet canonicatum et dignitatem in eadem ecclesia; 3° quando ecclesia parochialis est unita canonicatui. *Ibid.* Qui scienter per sententiam injustam obtinet rem vel beneficium alterius, tenetur restituere cum omnibus expensis litis et fructibus etiam consumptis, neque potest unquam præscribere. 306. Si bona fides processit statim ac cognoscit injustitiam sententiæ, tenetur tantum rem vel beneficium restituere, nisi durante bona fide præscripserit. *Ibid.* Permutatio beneficiorum in quibus temporale non intervenit non fiunt absque periculo simoniæ. V, 54. Collatio beneficii seu alterius rei spiritualis, facta alicui ratione consanguineitatis, amicitiae aut alterius affectus carnalis, est illicita, non est tamen simoniaca. 68. Si preces prodigno porrigantur, non est simonia. *Ibid.* Potest-ne aliquis rogare pro se beneficium simplex vel beneficium cum cura animarum? *Ibid.* Injuste vexanti ne consequaris beneficium, licet tibi absque simonia procurare aliud beneficium ut ab injusta vexatione desistat. 81. Volentibus eligere indignum ad beneficium seu dignitatem ecclesiasticam, licet offerre pretium ne illum eligant. *Ibid.* Volentibus eligere indignum licet-ne offerre pecuniam ut eligant dignum in genere, aut etiam hunc dignum in particulari casu quo solus sit dignus. *Ibid.* Beneficium ecclesiasticum communiter definitur: Jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ, ratione spiritualis officii, auctoritate ecclesiastica fundatum. 84. Unde est duplex jus in beneficio: unum ad officium spirituale, et aliud ex primo consequens ad temporales fructus. *Ibid.* Beneficium aliud est sæculare, quod cle-

ricis sæcularibus competit; aliud regulare, quod regularibus addictum est *Ibid.* Beneficium aliud est simplex, aliud duplex. Item aliud est titolare seu perpetuum, aliud manuale. *Ibid.* Beneficia sex modis acquiruntur: 1° præsentatione patroni ut institutione secuta; 2° electione et confirmatione secuta; 3° postulatione et confirmatione secuta; 4° collatione libera; 5° permutatione; 6° resignatione in favorem cum collatione secuta. 85. Beneficium sæculare non potest regulariter absque dispensatione Papæ conferri regularibus, neque vice versa regulare sæcularibus. 84. Beneficia amittuntur triplici modo: 1° per sententiam iudicis; 2° per resignationem; 3° ex dispositione juris et hoc quadrupliciter: 1° per consecutionem alterius beneficii incompatibilis, 2° per validum matrimonium; 3° per professionem religiosam; 4° propter crimen cui annexa est pœna amissionis beneficii, quale est hæresis, schisma, frequens sodomia; item si quis obtinens parochialem ecclesiam, non ordinatur sacerdos intra annum; et alia plura; de quibus vide Lessium, lib. 11, c. 34. Dub. 34. 85. Tria in beneficio spectari possunt: jus ad officium spirituale, jus ad temporales fructus, et fructus ipsi. 86. Permutatio simplex beneficiorum facta auctoritate superioris, est licita et valida. 88. Permutationes beneficiorum in quibus temporale non intervenit non fiunt absque periculo simoniæ. *Ibid.* Resignatio beneficiorum sub pensione, facta coram summo Pontifice, est licita. 89. Resignans beneficium non potest exigere sumptus quos fecit pro illius adeptione. *Ibid.* Collatio beneficii simoniaca est nulla, jure positivo, Extra L. 5, tit. 3 de Simon. c. 26: et Extra de Simon. cap. *Cum deestabile*. Ideoque tam beneficium quam pretium ipso eodem jure positivo ante sententiam iudicis sunt restituenda. 91. Est communis et certa; sed difficultas est de jure naturæ quod non solum beneficia, sed quæcumque alia spiritualia simoniace data et accepta spectat. 92. Beneficia et quæcumque alia spiritualia simoniace accepta, sunt ipso jure naturæ restituenda ante sententiam iudicis. *Ibid.* In casu duplici beneficium simoniace acceptum dimitti non debet: 1° si in scio beneficiario simonia per inimicum commissa est; 2° si beneficiarius contradixerit simoniæ. Multi affirmant extra hos casus, simoniace provisum sine sua notitia vel culpa, gaudere saltem privilegio triennalis possessionis, ita ut eo elapso tuto possit retinere beneficium etiamsi postea, ipsi innotestat simonia. 93. Si simonia mentalis interveniat ex utraque parte, collatoris scilicet et collatorii, uterque debet restituere; si ex una parte tantum, pars simoniaca nihil debet restituere, sed altera, dum simoniæ alterius erit conscia. 94.

BENEFICIATI ab hora suscepti beneficii tenentur recitare quotidie Horas canonicas. IV, 565. Quilibet beneficiatus, sive in sacris constitutus sive non, tenetur quotidie sub mortali peccato ad recitandas Horas canonicas, tum ex præcepto ecclesiastico, tum ex justitia; ita ut eas culpabiliter omittens sit in conscientia obnoxius restitutioni, etiam ante sententiam iudicis. *Ibid.* Beneficium, etsi tenue, juxta probabiliorem et tutiorem sententiam, non eximit ab obligatione recitandi Officium. 566. Qui partem notabilem alicujus horæ omittit, tenetur-ne ad restitutionem fructuum beneficii? *Ibid.* Beneficiatus qui voluntarie suscipit aut retinet beneficium quod nullos fructus reddit aut reddit, astringitur nihilominus

Horis canonicis. 567. Beneficiarius qui nondum est in possessione tenetur-ne ad Horas? *Ibid.* Qui habet duplex beneficium ex dispensatione, tenetur ne ad duplex officium? 569. Qui ex legitima causa absunt privantur-ne distributionibus quotidianis? 574. Beneficiati tenentur esse præsentibus officio, non mere materialiter ut dormientes, neque tantum moraliter, sed religiose per modum orantium et colentium Deum. *Ibid.* In choro beneficiarii tenentur ad cantum communem, cessante legitimo impedimento. 575. Qui culpabiliter absunt a choro amittunt ne non solum distributiones quotidianas, sed etiam partem aliorum fructuum? *Ibid.* Beneficiati religiose præsentibus, sed non canentes in choro, acquirunt-ne distributiones quotidianas. *Ibid.* Beneficiarius potest sibi reservare aliquid in futurum, sed moderate. 585. Beneficiatus qui ratione voluntariæ distractionis Officio non satisfacit, tenetur ad restitutionem pro rata distractionis, non secus ac si non recitasset. 588.

BENEVOLENTIA pertinet ad charitatem. VII, 93.

BENJAMINÆ tollendo filias Silo non verum commiserunt raptum, neque in eo peccaverunt. V, 294.

BERENGARIUS, Turonibus oriundus, Andegavensis archidiaconus, anno 1047, primus in Ecclesia palam negavit præsentiam realem Christi in Eucharistia, contenditque omnia in signis et figuris consistere. Hæc primum hæresis damnata est in concilio Romano, deinde in Vercellensi sub Leone IX anno 1053 et liber Joannis Scoti, quo maxime utebatur Berengarius, proscriptus. Rursus damnata est pluribus in conciliis hæc hæresis quam scriptis impugnavit viri doctissimi. Tandem Berengarius veritatem catholicam in Formula fidei profiteri coactus est. Illam tamen denuo impugnavit. VI, 387. Pœnitentem catholicumque obiisse certum videtur. *Ibid.*

BERNARDUS (S), quid censet de summo pontifice? III, 360. Ejus primatum asserit. *Ibid.* S. Bernardus ecclesiæ Gallicanæ decus scripsit ad pontifices extare tribunal Christi, se autem nolle ad illud appellare, etc. 407. S. Bernardus non excludit obligationem omnis affectionis internæ. 504. S. Bernardus accipit lotionem pedum pro sacramento latiori sensu accepto. VI, 247. Bernardus Berengarianam hæresim scriptis, sermonibus et miraculis confudit. 383.

BEROENSES. III, 317.

BERTHAMNUM, alias Ratramnum, abbatem Orbacensem, debere inter hæreticos annumerari quidam volunt: alii vero ejus doctrinam de Eucharistia ad sensum catholicum adducendam esse contendunt. VI, 401.

BERTY (Laurentius) subscripsit huic opinioni nimirum sacramenta esse causam instrumentalem physicam gratiæ, non directam, sed indirectam. VI, 143. Quid de ea est sentiendum. *Ibid.*

BESA asserit baptismum in aqua collatum valere. VI, 263.

BESSARION antistes Nicænus. In concilio Florentino anno 1439 sub Eugenio IV, affuit Bessarion, cujus tum eminebat valde eruditionis fama, et qui postea Ecclesia Romanæ cardinalis fuit. I, 551. Subscripsit in hoc concilio definitioni processionis Spiritus sancti a Filio, dimicans contra Marcum Ephesinum. *Ibid.* Bessarion creatus cardinalis ab Eugenio IV. III, 443. Confutavit opinionem Græcorum de forma Eucharistiæ. VI, 478.

BESTIALITAS. Inter peccata contra naturam gravissimum est bestialitas. V. 264. Concubitus cum dæmone habet malitiam bestialitatis. *Ibid.* Pœnæ in bestialitatem latæ probant hujus sceleris atrocitatem. 265. Si non sit seminatio intra vas, bestialitas non est casus reservatus, ubi reservatur. *Ibid.* In confessione non est necesse explicare speciem bestię. *Ibid.* Bestialitas est peccatum contra naturam in materia luxurię. VII, 151.

BESTIÆ feræ an fiant primo occupanti? *Vide ANIMALIA.*

BETHANIA erat in declivio montis Oliveti sita. Transivit Jesus Bethania, atque inde ascendit in montem, unde et in cælum elevatus est. VI, 88.

BETHLEHEM, vicus Judææ, ubi debuit nasci Messias juxta Michæam prophetam et ubi revera natus est juxta Evangelium Mâtthæi. V, 378.

BIGAMIA. Triplex est bigamia inducens irregularitatem, scilicet vera et proprie dicta, interpretativa et similitudinaria. VII, 268. Bigamia est pluralitas successiva mulierum post mortem prioris uxoris. 435. Bigamia est licita et verum sacramentum. 440. Bigami incurrunt-ne irregularitatem? 441. Pœnitentia a quibusdam ecclesiis particularibus fuit olim imposita bigamis. *Ibid.* Non sufficit probabilitas de morte prioris conjugis ad contrahendum secundum matrimonium, sed requiritur certitudo moralis. *Ibid.* Utrum conjux dubitans de morte conjugis, vel etiam putans eum esse vivum, valide contrahat, si revera obierit prior conjux. *Ibid.*

BILLUARTI vita, ejus encomium et historia. Ejus epitaphium, approbationes operis ejus. I, ix, et seqq.

BISSY cardinalis archiepiscopi Senonensis instructiones pastorales in causa bullæ *Unigenitus* citantur. III, 341.

BIVIRATUS seu multiplicitas virorum simul cum una muliere, est jure naturæ illicitus. VII, 435.

BLASPHEMIA in Spiritum sanctum est-ne irremissibilis? Quid intelligitur per blasphemiam in Spiritum sanctum? I, 298. Blasphemia opponitur confessioni fidei. III, 254. Blasphemia est vox græca significans idem ac latine maledictio. Sumitur a theologis pro maledictione derogante excellenti bonitati, præcipue divinæ. 268. Blasphemia definiri potest: *Cordis vel oris locutio, qua per modum convicii dicitur aliquid derogans excellentiis divinæ bonitatis*; seu brevius, *Contumeliosa contra Deum locutio*. *Ibid.* De modis diversis quibus blasphemari potest. 269. Blasphemia dividitur: 1° In hæreticalem et non hæreticalem; hæreticalis est, quæ asserit aliquid contrarium fidei, aut negat aliquid ad fidem pertinens; non hæreticalis est quæ, licet nihil contra fidem aperte contineat, ea tamen quæ sunt fidei contemptibiliter et contumeliose, quasi essent vituperabilia, profert. *Ibid.* 2° Blasphemia dividitur in eam quæ est secundum opinionem seu errorem intellectus tantum, non adjuncta detestatione seu odio voluntatis: in eam quæ est ex sola detestatione voluntatis, seu odio in Deum absque errore saltem explicito intellectus, et in eam quæ simul est secundum falsam opinionem intellectus et malitiam voluntatis, seu Dei odium; et hæc est perfecta et completa blasphemia. *Ibid.* Quantum ad praxim, quid in confessione accusare debent blasphemii? *Ibid.* Blasphemia est ex genere suo gravissimum peccatum mortale, non fieri potest veniale ex parvitate materiæ, sed solum ex indeliberatione involuntaria actus. *Ibid.* Cui virtuti opponitur blasphemia? 270. Quid advertere debent

confessarii, dum audiunt blasphemiam hæreticalem? *Ibid.* Blasphemiæ sunt quædam verba execratoria, non juramentum. IV, 662. Blasphemia in Spiritum sanctum quæ nunquam remittitur, est, juxta S. August. peccatum impœnitentiæ; juxta alios, est peccatum ex certa malitia, quale est peccatum Pharisæorum qui veritatem agnitam impugnabant. VII, 14. Blasphemia est locutio falsa qua excellentiæ bonitatis divinæ derogatur, idque per modum convicii. 152. Blasphemiæ enormitas æstimanda est ad arbitrium boni viri qui considerat: 1° Objectum blasphemię; 2° Modum blasphemandi; 3° Qualitatem personarum, locorum, temporum, occasionis, etc. 153. Blasphemia ex parte voluntarii est duplex: formalis et materialis; formalis alia est directa, quæ fit cum directa et expressa intentione inhonorandi Deum; indirecta, quæ fit cum virtuali tantum intentione inhonorandi Deum. 152. Blasphemia materialis est ea quæ fit absque intentione directa et inhonorandi Deum. *Ibid.* Ex parte objecti blasphemia est etiam directa quando fit directe contra Deum; et indirecta quando fit indirecte contra Deum; nempe contra aliquid Deo sacrum. *Ibid.* Blasphemia publica est ea quæ innotescit majori parti non solum provinciæ, civitatis aut parochiæ, sed viciniæ. *Ibid.* Publica et enormis blasphemia in Deum et sanctos est casus reservatus. *Ibid.*

BLASTUS Romanus abdicatus est gradu presbyterii, eo quod schisma in Ecclesia faceret, et quod judaismum in Ecclesiam introducere vellet, contendens Pascha esse custodiendum secundum legem Moysis. IV, 723.

BLONDELLUS quid dicit de Anastasio Sinaïta? VI, 399.

BOETII definitiones de beatitudine et æternitate referuntur in *Indice*.

BONA. Sunt duplicis generis bona; quædam supponunt malum, ut pœnitentia, patientia, martyrium, etc.: quædam vero sunt simpliciter et ex omni parte bona. II, 132. Si bona temporalia considerentur prout sunt utilia ad salutem, cadunt sub merito, sicut et augmentum gratiæ et omnia illa quibus homo adjuvatur ad vitam æternam consequendam; quia in bonis operibus comparatis ad bona temporalia sic considerata possunt reperiri omnes conditiones requisitæ ad meritum. Si vero bona temporalia considerentur secundum se, cum non sint bona simpliciter sed secundum quid, ita non cadunt sub merito simpliciter, sed sub merito secundum quid. III, 206. Juxta plurium interpretationem, per *bona* de quibus agit Psalmista, non intelliguntur opera bona facienda et mala fugienda sed intelliguntur merces bonorum operum. II, 474. Bonum naturæ potest dici tripliciter. 523. Bonum naturæ primi generis non tollitur nec minuitur entitative per peccatum. 524. Bonum naturæ secundi generis, id est, inclinatio ad bonum honestum, minuitur per peccatum, non intrinsece et ex parte subjecti seu radicis, sed ex parte termini. *Ibid.* Quid est censendum de communitate bonorum et libertate. 594. Tenemur exponere bona fortunæ pro vita salvanda corporali proximi in extrema necessitate positi. III, 495. Licitum est præferre bonum virtutis bono corporis ubi necessitas id exigit. 496. Bona temporalia juvant aliquo modo ad finem supernaturalem consequendam. 501. Bona temporalia quorum non sumus domini, propter scandalum

pusillorum, vel sunt totaliter dimittenda, vel scandalum est sedandum per monitionem aut instructionem. 570. Bona temporalia quæ non sunt nostra, sed nobis ad conservandum pro aliis commissa, non sunt propter scandalum dimittenda. *Ibid.* Si vero scandalum sit ex malitia et Pharisæum, non sunt dimittenda propter eos qui sic scandala concitant. 571. Bona spiritualia quæ sunt de necessitate salutis, id est, quæ prætermitti non sunt absque peccato, non sunt dimittenda propter scandalum passivum vitandum. 569. Bona spiritualia quæ non sunt de necessitate salutis, si non immineat periculum sunt propter scandalum pusillorum occultanda aut differenda, donec reddita ratione hujusmodi scandalum cesset. *Ibid.* Bona spiritualia quæ non sunt de necessitate salutis, seu quæ prætermitti possunt absque peccato non sunt dimittenda propter scandalum Pharisæum, si subsit aliqua causa ea non differendi. *Ibid.* Primis Ecclesiæ temporibus bona clericorum erant communia, sicut postea fuerunt in monasteriis, dispensatione penes episcopum relicta; at vero crescente in dies fidelium et clericorum multitudine, summi pontifices jusserunt hæc bona in quatuor portiones dividi: prima assignata episcopo; secunda clero; tertia fabricæ; quarta pauperibus. IV, 23. Bona vacantia sunt, quæ quis relinquit moriens ab intestato, nec habens hæredes qui ei juxta legem ab intestato succedant: hæc adducuntur fisco regio. 57. Bona recens amissa non sunt inventoris, sed remanent illius qui ea amisit, cui proinde necessario restituenda sunt si fieri possit; quia horum bonorum dominio non spoliatur qui amisit, nec illud acquirit qui invenit. 58. Si facta diligenti inquisitione, quæ debet esse major vel minor pro rei conditione, non possit cognosci dominus, bona inventa debent expendi secundum voluntatem ejus præsumptam: id lex naturalis indicat. *Ibid.* Bona peregrinorum mobilia ad quem pertinere debent. 57. Distinguenda sunt bona duplicis generis: alia sunt certa, alia incerta. Certa dicuntur quorum dominus est certus et notus; incerta quorum dominus est ignotus aut incertus. Bona certa ordinarie sunt restituenda ei a quo fuerunt accepta, sive sit eorum dominus, sive tantum legitimus possessor. IV, 160. Bona dicuntur incerta dupliciter, 1º simpliciter, quando eorum dominus est absolute incognitus; 2º secundum quid, quando dominus cognoscitur secundum quid et in communi, ignoratur autem quis sit in particulari. 163. Omnia bona simpliciter incerta, sive parva ex delicto, sive non, sive inventa, sunt expendenda in usus pios, si facta diligenti inquisitione non compareat dominus. *Ibid.* Bona incerta secundum quid sunt restituenda domino meliori modo quo fieri potest. Hoc generale patet ex se. *Ibid.* Cui restituenda sunt bona defuncti? 164. Hæc divisio primum inchoata sub B. Sylvestro circa annum 324, non ubique statim invaluit, sed paulatim profecit. Porro progressu temporis accidit quod hæc quarta pars pauperum in pluribus ecclesiis non reperiatur seorsim ab aliis. *Ibid.* Possunt distingui bona quadruplicis ordinis: 1º bona animæ non solum naturalia, ut intellectus et memoria; sed maxime quæ spectant salutem æternam, ut gratia, fuga peccati, etc. 2º bonæ corporis, ut vitæ integritas, membrorum sanitas, virginitas, libertas; 3º honor et fama; 4º bona fortunæ, seu divitiæ 177. Bona communia sunt duplicis generis: 1º quædam sunt pri-

mario et immediate ordinata ad bonum publicum, et eo mediante tantum ac secundo in utilitatem particularium qui ea occupant; 2º alia sunt primario ordinata ad utilitatem particularium. 188. Bona patrimonialia clericorum sunt-ne etiam immunia? 208. Nomine bonorum temporalium intelliguntur bona fortunæ, scilicet divitiæ, pudicitia, honor et fama; sententia communis sæculo præterito fuit eorum defensionem esse licitam cum occisione invasoris; nunc autem opposita evasit communior. 233. Quantum ad alia bona spiritualia sed naturalia, ut sunt potentiæ animæ, scientiæ et artes, satis patet quod qui alteri in istis injuste nocet, teneatur restituere. 264. Utrum liceat religiosi habere bona in communi? V, 317. Quid possunt prælati regulares circa alienationem bonorum communium monasterii? *Ibid.* Quis est iste prælatus superior, cujus licentia requiritur ad alienationem bonorum immobilium monasterii? 318. Cuique habenti bona liberum est de eis disponere causa mortis, nisi jure vel naturali vel positivo prohibeatur. IV, 415. Homo potest petere determinate et absolute bona spiritualia, scilicet beatitudinem et media ad illam, ut sunt virtutes et gratia. 557. Bona temporalia non possunt peti a Deo principaliter ut in eis finem constituamus, neque determinate absolute, sed possunt peti conditionate, nempe si saluti expediant. *Ibid.*

BONA OPERA. Deus per bona opera proprie per se operatur permissive, et non vero mala. I, 352. Bona opera, quæ fiunt ante justificationem sunt-ne meritoria et digna vita æterna? 417. Opera bona extra charitatem facta sunt duplicis generis; quædam fiunt ex solo dictamine rationis sine ulla gratia; quædam fiunt cum auxilio gratiæ, qualia fiunt a pœnitentibus per Spiritum sanctum nondum inhabitantem, sed moventem III, 107. Homo per bona opera subsequenter non potest mereri gratiam prius sibi datam intuitu istorum bonorum subsequentium, sicut vidimus, v. g. quod miles arma prius sibi data a rege intuitu meritorum subsequentium, illa mereatur per bonum usum illorum. 202. Cur bona opera per peccatum mortificata redeunt per pœnitentiam, non vero peccata quæ per pœnitentiam remittuntur? VII, 55. Bona opera quæ Deo semel placuerunt nunquam illi displicent. 58.

BONA FIDES est credulitas, seu actus intellectus quo quis inculpabiliter credit rem esse suam, aut nescit esse alienam. IV, 65.

BONÆ SPEI. Magister Bonæ Spei et ipsum sequentes Carmelitæ calceati in Belgio, ponunt beatitudinis essentiam in intellectione Dei increata. II, 163.

BONAVENTURA (S.) contendebat beatitudinem formalem esse sitam in habitu deificante essentiam animæ et perficente potentiam ad operationem. II, 168. S. Bonaventura aderat concilio II Lugdunensi. III, 439. Exigere copulam tempore menstrui accusat peccati mortalis; reddere, venialis VII, 430.

BONI præmiantur-ne per pacem internam et consolationes animæ, et voluptatem quam degustant in exercenda virtute, et in perferendis vitæ ærumnis. II, 110.

BONIFACIUS II. Felices III Romani pontificis successor Bonifacius II. synodi secundæ Arausicanæ sententiam damnationis contra Semi-Pelagianos confirmavit. III, 16.

BONIFACIUS VIII definivit-ne omnia regna mundi Romanis pontificibus subesse in temporalibus? III, 399. Regni procures petierunt a Clemente V ut damnaret me-

moriam Bonifacii VIII, quem dicebatur hæreticum fuisse ut hominem privatum, nec legitimum extitisse pontificem. 407. Quid constituit circa impedimentum publicæ honestatis? VII, 484.

BONIFACIUS IX concessit-ne indulgentiam extraordinariam illis qui pecuniæ summam in pauperes erogarent? III, 399.

BONITAS. Bonitas Dei I. 73-76. Tota ratio eligibilitatis est bonitas et convenientia. II, 274. Regula bonitatis in entibus absolutis est ipsum subjectum. 290. Bonitas moralis nihil aliud est quam ordo realis transcendentalis actus ad objectum consonum regulis morum. 286. Actus humanus desumit bonitatem vel malitiam a fine. 295. Actus ex objecto bonus ad bonum finem imperatus, desumit bonitatem suam specificam et essentialem ab objecto, accidentalem a fine. *Ibid.* Quadruplex bonitas potest considerari in actione humana. *Ibid.* Bonitas vel malitia diversa existit ubi existit convenientia aut disconvenientia voluntaria et formalis cum recta ratione. 324. Eventus sequens prævisus et aliquo modo intentus, addit ad bonitatem vel malitiam actus exterioris, sive per se sequatur, sive per accidens. 327. Bonitas. objectiva, ut conferat bonitatem formalem actui, debet formaliter intendi. 448. Bonitatis divinæ consideratio movet ad conversionem. VII, 39.

BONONIENSIS universitas approbavit-ne doctrinam Molinæ. I, 220.

BONOSIACUM Quid de Bonosiacis circa formam baptismi? VI, 273.

BONUM. Quæritur in quo præcise consistat ratio boni formalis? I, 70. Quidam eam reponunt in perfectione, alii in appetibilitate. 71 et seqq. Bonum habet rationem causæ finalis. 72. Quo sensu bonum dicitur communiter esse sui diffusivum et communicativum. *Ibid.* Cur dicitur bonum esse id quod omnia appetunt. *Ibid.* Ratio boni secundum quid consistit in perfectione, etiam consistit in modo, specie et ordine. *Ibid.* Bonum convenienter dividitur in honestum, utile et delectabile. 73. Unumquodque dicitur bonum in quantum est perfectum. 72. Bonum honestum est principaliter bonum, alia vero sunt bona ratione illius. *Ibid.* De bonitate Dei. Esse bonum præcipue Deo convenit, etc. 73. Omne bonum quod est in nobis et maxime consensus noster in bonum opus, est-ne proprie a Deo volente et causante? 341. Bonum justitiæ est ratio reprobationis negativæ, non tamen est totalis, nec excludens alias rationes, ut sunt completio et bonum universi. 427. Bonum est sui diffusivum objective. 501. Hoc sensu dicitur bonum sui diffusivum, quod sit objectum et finis appetibilis a voluntate. *Ibid.* In quovis bono opere nihil gratiæ auxilio esse subtrahendum. III, 75. Bonum supernaturale non posse fieri absque auxilio supernaturali, constat et admissum est. 80. Potest fieri in statu naturæ lapsæ bonum opus morale sine gratia sanctificante et charitate, proindeque non omnia peccatorum opera sunt peccata. *Ibid.* Nullum bonum supernaturale conducens ad salutem potest fieri sine auxilio supernaturali gratiæ quæ datur per Christum. 85. Nullum est bonum opus si non referatur ad Deum propter se dilectum relatione virtuali implicita. *Ibid.* Homo lapsus cum solo concursu generali, sine aliquo alio superaddito gratiæ auxilio, potest facere aliquod bonum opus morale naturalis ordinis. 86. Plures in Scripturis referuntur qui per bonum opus naturale

pervenerunt ad gratiam. 105. Solum bonum increatum potest satiare appetitum hominis. II, 166. Bonum omne et universale, et adæquatum, est objectum voluntatis, sicut objectum intellectus ad quem sequitur voluntas, est omne et universale verum. *Ibid.* Liberum arbitrium per se in bonum ordinatum est, cum bonum sit objectum voluntatis; sicut verum intellectus. 244. Utrum e duobus bonis voluntas possit eligere minus vel æquale, non retractato iudicio, nec novo motivo appposito pro sua libertate, disputatur. 274. Bonum ex integra causa, malum ex quovis defectu. 300 Bonum honestum, non actu sed potentia, est objectum actus voluntatis secundum speciem considerati. 301. Quod bonum recta ratio, seu prudentia sic dictat bonum esse bene et ex bono fine faciendum, ut ipsi omnino repugnet quod bonum serviat malo, et ad malum tanquam ad finem ordinetur. *Ibid.* Duo præcipit prudentia: primum, bonum esse propter se amandum et faciendum; secundum, esse bene et cum omnibus circumstantiis debitis faciendum. 304. Ratio formalis boni consistit in perfectione non ut constitutiva entis, sed ut conveniente et coaptata appetitui. Deus est bonum per essentiam. Deus est summum bonum. III, 461. Possumus Deo bonum velle gaudendo de bonis ejus internis. 465. Bonum spirituale hic sumitur pro eo quod conducit ad salutem, vel immediate, ut gratia et virtus, quæ amittuntur per peccatum; vel mediate, ut status religionis. IV, 260.

Booz quo titulo accepit Ruth in matrimonium. VI, 19.

Bos. Apostolus dicit quod non sit Deo cura de bobus quid intelligit? Sensus Apostoli est quod non sit Deo tam specialis cura de bobus quam de hominibus. I, 371. Numerus culicum, bonum est ne per se ordinatus. *Ibid.*

BOSSUETIUS. Vir illustrissimus ille errorem Millenariorum refert in sua Apocalypsis Expositione. II, 186.

BRENTIUS confessionem absolute rejecit in specie, contentus confessione generali. VII, 102.

BREVIARIUM. Sic vocantur Horæ canonicæ, quia continent lectiones breviores ex Scripturis sacris et Homiliis Patrum in singulos anni dies distributas. IV, 563. Utentes Breviario Romano non tenentur extra chorum ad Officia B. Mariæ Virginis, defunctorum, et Psalmis gradualibus. Qui vero utuntur Breviario alicui ecclesiæ vel religioni, proprio tenentur privatim recitare officium B. Mariæ Virginis, vel defunctorum, quando in rubricis præscribuntur. 572. Omnes officio divino astricti tenentur illud recitare juxta formam et ritum generalem Breviarii jussu S. Pii V edit. 1568, ita ut nemo nisi hac sola formula satisfacere possit, exceptis iis ecclesiis vel religionibus qui ante ducentos annos alio ab Ecclesia approbato utebantur; quibus tamen conceditur ut de consensu episcopi et universi capituli, sive prælati et communitatis, Romano uti possint in choro. 576. Astrictus Breviario Romano, si illo careat, et si aliud habeat, probabilius et tutius contra non paucos tenetur recitare Officium ex illo alio Breviario. *Ibid.* Illi quorum ecclesia vel religio non accepit ad chorum Breviarium Romanum, possuntne privatim illo uti? *Ibid.* Quo Breviario uti debeat qui ex dispensatione est præbendatus in duobus ecclesiis in quibus sunt diversa Breviaria. 577. Licet assumere socium, sive iste sit clericus, sive non, quocum alternis versibus Officium persolvat, modo pars ab uno recitata

ab alio audiatur. 580. Recitare cum socio est-ne gratia et privilegium? *Ibid.*

BRIGITTA (S.). Scripsit sacrum præputium asservari Romæ. VI, 36.

BRIXIUS (S.) suam innocentiam probavit iudicio ignis. V, 14.

BRUIS (Petrus de), a quo Petrobusiani, multos errores docuit, quos confixit concilium Lateran. II, generale X. III, 437 et VI, 388. Impugnatus est a Petro Cluniacensi. *Ibid.*

BRUTÆ. Quare quidam sensus exteriores magis vigent in brutis quam in homine? II, 124. Proprium est naturæ brutorum agere materialiter, et ut ab alio motæ. 159. In

brutis non datur imperium, sed instinctu moventur et agunt. 279.

BUCERUS hoc celebre encomium D. Thomæ fecit: *Tolle Thomam, et dissipabo Ecclesiam.* I, 6. Bucerus dixit baptismum non esse necessarium infantibus prædestinatis VI, 304. Bucerus Zuinglii virus apud Argentinenses propinavit. 388. Erravit circa formam Eucharistiæ. 478.

BULGAROS confirmatos denuo confirmari a præbyteris Græcis jussit Nicolaus I. VI, 372.

BULLE omnimodo obedientia quam exigit summus Pontifex non est prohibitio examinis episcoporum. III, 338.

*BULLINGERUS erat sacramentarius. VI, 589.

C

CABASILAS. Græcus schismaticus dixit erronee Eucharistiam confici precibus quas fundit sacerdos post hæc verba: *Hoc est corpus meum.* VI, 478.

CÆREMONIÆ. Qui deliberate sive in forma, sive in materia, sive in cæremoniis sacramentorum non servat ritum et modum suæ ecclesiæ, ex genere suo peccat mortaliter. VI, 119. Quomodo dijudicandum est an sit mortale vel veniale. *Ibid.* Cæremoniæ sacramentorum sunt actus exteriores religiosi; quædam sunt sacramentis essentielles; quædam accidentales. 249. Variæ sunt utilitates cæremoniarum in sacramentis a concilio Tridentino et ejus catechismo designatæ. *Ibid.* Cæremoniæ sacramentorum non sunt institutæ ob solam decentiam cultus divini, neque ob solum commodum ministrorum et astantium, aut fortuito, sed etiam ob symbolicam et mysticam significationem quam continent. 250. Ecclesia habet potestatem instituendi cæremonias. *Ibid.* Ministri, etiam secluso scandalo aut contemptu, tenentur sub peccato servare cæremonias sive ab Ecclesia universa, sive a sua particulari ecclesia præscriptas, in administratione sacramentorum. 251.

CÆSAR (Julius) laudavit oracula Sibyllina. V, 388.

CÆSARIUS (S.). Cæsarius ex monacho Lirinensi, primum monasterii prope Arelatum abbas, deinde Arelatensis episcopus, librum de *Gratia* et *Libero Arbitrio* adversus errores Fausti et in S. Augustini doctrinæ commendationem edidit. III, 15 et 16.

CAÏN timuit occidi a fratribus suis et eorum filiis qui habitabant plagam orientalem Eden. II, 522.

CAYANI dicebant baptismum non esse necessarium ad salutem. VI, 304.

CAÏPHAS usus est adjuratione erga Christum quem sibi subdi existimabat. IV, 688.

CAIUS, perantiquus scriptor, errorem millenariorum oppugnavit. II, 185.

CAJETANUS in cap. 3 Genes. docuit diabolus tentasse Evam per solam suggestionem interiorem, sicut nos nunc tentare solet, metaphorice intelligens quæ dicuntur de serpente. II, 146. Cajetanus non admisit acceptionem personarum in collatione officiorum sæcularium. IV, 191. Censebat juste damnatum ad mortem posse rumpere vincula et carceres ut fugiat et mortem evadat. 326. Arbitratus est Cajetanus ad salutem parvulorum sufficere votum baptismi a parentibus seu ab aliis conceptum.

VI, 304. Pius V jussit expungi ex Cajetani commentariis in Summam D. Thomæ dissertationem circa verba essentialia formæ Eucharistiæ, contrariam sententiæ D. Thomæ. 487.

CALAMITATES sunt bonis et malis communes, imo bonis frequentiores quam malis, quod fuit multis tentatio adversus providentiam. I, 371.

CALIX. Ecclesia eximit laicos a sumptione calicis. VI, 502. Probabilius videtur hæc sola verba, *Hic est calix sanguinis mei*, vel ista: *Hic est sanguis meus*, esse formæ calicis essentialia. 484. Controvertitur inter Thomistas. *Ibid.* Calix significat rationem sacramenti sicut panis. 504. Cur Christus dixit de calice: *Bibite ex eo omnes*, et non dixit de pane: *Manducate ex eo omnes*? 505. Posset Ecclesia laicis usum calicis permittere justis de causis. *Ibid.* Sumptio calicis necessarium non est ad commemorationem passionis. VI, 507. Christus instituit calicem pro omnibus sub directione Ecclesiæ et dependenter ab ejus voluntate. *Ibid.* Calix cum patena requiritur ad sacrificium missæ. 558. Debet esse innectus chrismate et ab episcopo consecratus. *Ibid.* Calix potest execrari seu violari, quibus in circumstantiis? *Ibid.* Probabilius per ipsum usum, si non est consecratus, sacer non fit. *Ibid.* *Insuper vide* MISSA, COMMUNIO, EUCHARISTIA, ORDINATIO, etc.

CALIXTINI sunt una ex duabus sectis Hussitarum, quid censebant? quid credendum proponebant? VI, 502.

CALIXTUS V adversus Henricum V exercitum comparavit. III, 436.

CALVARIE nomen, hebraice Golgotha, datum huic monti in quo Christus crucifixus est extra portam civitatis Jerusalem, in suburbio. VI, 64. Occurrit quæstio unde huic monti, in quo Christus passus est, *Calvarie* nomen? Juxta quosdam venit a capite seu Calvaria Adæ qui ibi esset sepultus; juxta alios a capitibus ibi decollatorum: erat enim locus supplicii communis apud Jerosolymitanos. *Ibid.*

CALVINUS. Negat in Deo voluntatem salvandi reprobos. I, 254. Calvinus negando Deum velle omnes salvos fieri, negat consequenter Christum qui venit in mundum ut faceret voluntatem Patris, esse mortuum pro omnibus. 263. Secundum Calvinum sensus compositus componit actum cum potentia ad non actum. Sensus autem ejus divisus dividit ab actu potentiam ad non actum, ita ut

juxta illum præmotus ad agendum non possit non agere in sensu composito, id est, stante præmotione non habet potentiam non agendi; possit in sensu diviso, id est, sublata præmotione habet potentiam non agendi. 323. Lutherus et Calvinus negabant indifferentiam activam et positivam, sicut potentialem et suspensivam. 328. Calvinus lib. 2° Instit. cap. 1, cui præfigit hunc titulum: *Hominem arbitrii libertate nunc esse spoliatum et miseræ servituti addictum*, dicit: « Libero arbitrio pollebat homo in prima conditione creationis, quod lapsu suo amisit, etc. » 343. Docet etiam Calvinus liberum arbitrium tolli per efficaciam divinorum decretorum et divinæ motionis, in quo plane desivit. *Ibid.* Non agnoscit Calvinus in homine aliam libertatem quam a coactione seu spontaneitatem. 344. Docet hominis voluntatem nihil cooperari divinæ motioni assentiendo. *Ibid.* Negat ullum esse meritum in homine. *Ibid.* His omnibus et similibus Calvinus sibi præmunivit viam ad præcipuum dogma in quo maxime delectatur, nempe Deum prædestinasse et reprobasse homines independenter ab eorum prævisis meritis vel demeritis tam in executione quam in intentione. *Ibid.* Quomodo intellexit Calvinus necessitatem consequentis et consequentiæ? 348. Admisit tantum Calvinus sub decreto et motione necessitatem consequentiæ non eodem sensu quo illam admittunt Thomistæ, et alii doctores Catholici, sed longe diverso. *Ibid.* Negavit-ne Calvinus indifferentiam objectivam iudicii, qua stante secundum Thomistas, voluntas necessitari non potest? 349. Certo constat Calvinum passim docuisse Deum esse causam et auctorem peccatorum criminum, pravorum affectuum et maleficiorum quæ ab hominibus scelerate perpetrantur. 359. Dicebat Calvinus hominem sui gratia moveri tantum spontanee, et ut equum sub sessore. II, 255. Erravit Calvinus circ. Ecclesiam. III, 304. Falso refert conversionem Pauli ad annum tertium a passione Christi. 357. Calvinus in Gallia variis erroribus Ecclesiam misere vexavit. 445. Sententia Calvini circa vota est insulsa. IV, 622. Contendit infantes fidelium in utero matrum esse sanctificatos. VI, 304. Erravit circa Eucharistiam. 389. Erravit Calvinus circa poenitentiam. VII, 44. Docebat Calvinus confessionem non esse juris divini, ejus usum antiquum fuisse, sed liberum, ideoque de medio esse tollendam auricularem confessionem, cujus Innocentio III tribuit inventum. 103. Rejiciebat extremam-unctionem. 290. Negabat matrimonium esse sacramentum novæ legis proprie dictum. 374. Adoptavit errorem Aërii et Wicleffii circa potestatem episcoporum et presbyterorum. 353. Scripsit communionem sub una specie ex officina diaboli prodixisse. VI, 506. Et alia multa Calvini erronea decursim in loco opere videre est.

CALVINISTÆ asserunt omnes fideles teneri credere fide divina se esse prædestinatos. I, 418. Liberum arbitrium, ut astruerent gratiam, negarunt Lutherani, Calvinistæ et Jansenistæ. III, 1. Lutherani et Calvinistæ negant gratiam esse donum animæ intrinsecum. 114. Volunt hominem etiamsi peccatorem et in peccatis perseverantem, esse Deo gratum et amicum denominatione extrinseca, nempe per imputationem justitiæ Christi, cujus intuitu Deum ipsum diligit, ejus peccata dissimulat, eumque habet filium et hæredem: modo per fidem internam firmiter credit et confidat Deum sibi propter merita Christi peccata, etiamsi usque ad finem vitæ con-

tinuata, condonaturum. *Ibid.* Lutherani et Calvinistæ tria circa certitudinem possidendi gratiam asserunt: primum, hominem certa et indubitata fide posse se esse in gratia: secundum, unumquemque id de se ipso teneri credere, alioquin nec est justus nec fidelis: tertium hac sola fide homines justificari. 168. Duo ultima anathemate confixit concil. Trid. *Ibid.* Quantum ad primum, quamvis in canonibus sub anathemate non damnet, attamen sat manifeste improbat. *Ibid.* Lutherani et Calvinistæ, qui non agnoscunt veram et propriam remissionem peccatorum, dicunt gratiam non haberi per formam intrinsece justificantem, sed vel per justitiam qua Deus justus est, vel per justitiam Christi extrinsece imputatam. 173. Lutherani et Calvinistæ distinguunt triplicem fidem: primam vocant historicam; secundam vocant fidem miraculorum; tertiam vocant fidem promissorum, qua credimus Deum promisisse remissionem peccatorum. 179. Hanc autem tertiam fidem subdividunt in generalem et particularem: generalem vocant qua credimus Deum omnibus credentibus in communi promisisse remissionem peccatorum et salutem; specialem vocant qua unusquisque credit vel certo confidit peccata sibi esse remissa propter merita Christi. *Ibid.* Hanc fidem seu fiduciam particularem requiri ad justificationem et eam solam justificare contendunt. *Ibid.* Calvinistæ qui volunt hominem lapsum non justificari intrinsece, negant ipsum posse aliquid bonum opus facere quod sit meritorium apud Deum, saltem vitæ æternæ. 193. Lutherani et Calvinistæ volunt per Adæ peccatum fuisse extinctum liberum arbitrium, esseque mere titulum sine re, seu rem de solo titulo, atque in homine læso remanere duntaxat libertatem a coactione. II, 232. Finxerunt Calvinistæ duplicem Ecclesiam. III, 304. Romanum pontificem Antichristum appellare non erubuerunt. 358. Calvinistæ contendunt gratia vel cupiditate necessitari voluntates nostras. IV, 548. Erraverunt et errant circa orationem. *Ibid.* Nullam aliam vim in sacramentis agnoscunt quam excitandi objective fidem qua sola volunt nos justificari. VI, 129. Falsissime explicant verba Christi Nicodemo circa baptismum. 266. Contendunt per baptismum peccata non vere tolli, sed tegi tantum et non imputari. 332. Alios effectus insulsos baptismi comminiscuntur, quos non agnoscit Ecclesia. *Ibid.* Calvinistæ improbant materiam confirmationis, manuum impositionem et chrisma. 353. Contendunt Christum non esse corporaliter præsentem in Eucharistia. 389. Verbum *est* sumunt pro *significat*; mero vino in cœna utuntur. 459. Dicunt hostiis reservatis nullum cultum esse exhibendum. 433. Non permittunt adorationem Christi in Eucharistia, neque in usu, neque extra usum, voluntque illam esse meram idololatriam. 438. Non videntur agnoscere aliquod verum sacramentum. 431. Calvinistæ rejiciunt sacramentum poenitentiae. VII, 10. Negant remissa culpa per poenitentiam, remanere reatus poenæ. 44. Calvinistæ negant extremam-unctionem esse sacramentum. 290. Negant matrimonium esse sacramentum novæ legis proprie dictum. 374. Contendunt matrimonium sine consensu peractum esse irritum jure naturali et divino positivo. *Vide* CALVINUS.

CAMBIRE idem est ac permutare. IV, 506.

CAMBIUM idem est ac permutatio, qualiscumque sit, sive rerum cum rebus, sive rerum cum pecuniis.

IV, 506. Cambium definitur: *Permutatio pecuniæ pro pecunia cum lucro camporis*. *Ibid.* Cambium dividi solet in fictum et verum. Fictum, quod dicitur etiam siccum, quia caret humore ad producendum fructum seu titulo ad lucrum, nihil est aliud quam mutuum nomine cambii palliatum. Verum seu reale est, in quo vere commutatur pecunia pro pecunia, sive præsens pro præsentis diversæ qualitatis, sive præsens pro distante aut e contra. 507. Subdividitur cambium reale in minutum et locale. Cambium minutum est, quo permutatur pecunia præsens cum præsentis diversæ rationis, ut aurea cum argentea, minor cum majori, antiqua cum nova; dicitur etiam manuale quia fit de manu ad manum. Cambium locale est, quo permutatur pecunia præsens pro distante aut distans pro præsentis. *Ibid.* Cambium sive minutum, sive locale, est licitum, servatis debitis conditionibus. *Ibid.* Cambium siccum esse illicitum nemini dubium est, utpote mere usurarium *Ibid.* Cambium quod vocant temporale seu ad terminum, quid est? 509. Hujusmodi cambium esse prorsus illicitum palam est. *Ibid.* Cambium Francofurtense quid est? 510. Aliquod lucrum hic esse licitum ratione cambii localis, si verum sit, nullus negare potest. *Ibid.* Cambium quod vocant Bizuntinum aut Placentinum, eo quod in istis urbibus non sit copia mercatorum, quomodo fit? *Ibid.*

CAMPANÆ. Usus campanarum in Ecclesia est valde antiquus. VI, 322. Earum benedictio lato sensu dicitur baptismus. *Ibid.* Adhibetur in earum benedictione unctio, nomenque ipsis imponitur. *Ibid.* Cur baptizantur campanæ? *Ibid.* Hæc benedictio antiquior est Joanne XIII. *Ibid.*

CAMPANUS (Joannes) errores Sabellii, Arii et Macedonii suscitavit. I, 442.

CANON græce idem est ac latine regula. IV, 563. Canon Missæ, seu ritus celebrandi Missam, incipit ab oratione *Te igitur* et terminatur ad communionem seu ad Orationem dominicam. VI, 561. Convenienter submissa voce recitatur. *Ibid.*

CANONES APOSTOLICI, inter quos sunt quidam erronei, sunt apocryphi. III, 429.

CANONES qui dicuntur apostolici falso apostolis adscripti sunt. III, 429 et IV, 6. Isti qui dicuntur canones apostolorum vulgo circumferuntur octoginta quinque; alii plus, alii minus admittunt. Varia de illis censerunt multi. IV, 6 et seqq. Plures ex illis falsam continent doctrinam. *Ibid.*

CANONES PŒNITENTIALES olim certis peccatis certas taxabant pœnitentias, præsertim quoad tempus. VII, 226. Canones pœnitentiales enumerantur. *Ibid.*

CANONICÆ Belgicæ quid sunt? IV, 569.

CANONICI tenentur esse præsentis officio, non mere materialiter ut dormientes, neque tantum moraliter ut in cœlu civili, sed religiose per modum orantium et colentium Deum. IV, 573. *Vide* BENEFICIATI.

CANONICI LIBRI tum veteris, tum novi Testamenti enumerantur. III, 275. S. Scripturæ dividuntur in proto canonicos et deuterocanonicos. *Ibid.*

CANONISATIO est publicum Ecclesiæ testimonium de vera sanctitate et gloria alicujus hominis defuncti. Istud autem testimonium est per modum iudicii, quod homini canonisato decernuntur honores qui cum Deo regnanti-

bus debentur, scilicet, quod inscribatur in sanctorum catalogo, quod in publicis Ecclesiæ precibus invocetur, quod in ejus memoriam Deo templa erigantur, sacrificium offeratur, horæ canonicæ recitentur, dies festi celebrentur, ejus imago cum radiis qui denotent ejus gloriam depingatur, et ejus reliquiæ publice honorentur. III, 341. In hoc differt canonisatio a beatificatione quod canonisatio sit ultima et definitiva sententia de gloria et sanctitate alicujus, non vero beatificatio. *Ibid.* Quamvis canonisatio sanctorum, quoad modum qui nunc servatur in Ecclesia, non semper fuerit in usu, fuit tamen semper quoad substantiam. *Ibid.* Ecclesia est infallibilis in canonisatione sanctorum. Est communior et probabilior. 342. Non videtur esse de fide quod Ecclesia sit infallibilis in canonisatione sanctorum, consequenter neque quod ab Ecclesia canonisatus sit sanctus et beatus. 343. Qui negaret aliquem ab Ecclesia canonisatum esse sanctum esset temerarius et impius. 344.

CANTORES ratione officii ecclesiastici, non ordinis, quandoque numerantur inter clericos. VII, 318.

CANTUS. Quæ cantantur in organis debent-ne in choro recitari? IV, 581.

CANUS (Melchior) docuit communionem sub utraque specie majorem conferre gratiam quam sub una tantum specie. VI, 502. Docuit etiam sacerdotem esse ministrum sacramenti matrimonii. Hanc sententiam alii haud ignobiles theologi secuti sunt. VII, 383.

CAPHARNAÏTÆ primi erraverunt circa Eucharistiam. VI, 387. Intellexerunt verba Christi promissoria de Eucharistiæ institutione, de reali manducatione sicut quidam Discipuli. 403.

CAPITULA tria famosa sunt scripta et personæ trium episcoporum. III, 332. Erant-ne facta dogmatica ex omni parte? 328. Tria capitula neque approbata neque reprobata in concilio Chalcedonensi fuerunt, sed omissa et neglecta. 334.

CAPITULA religiosorum. III, 544. In ipsis fiunt proclamationes culparum, nulla secreta admonitione præmissa. *Ibid.*

CAPUT. Proprium et per se constitutivum capitis ut differt a cæteris membris, consistit in tribus prærogativis: Prima est ordo, scilicet supereminetia super alias partes: caput enim est prima pars corporis incipiendo a superiori et supereminens cæteris: secunda, est perfectionis plenitudo, in eo enim resident omnes sensus tam interiores quam exteriores: tertia est virtus seu influxus in membra. V, 488. Christus ut homo est caput Ecclesiæ; habet enim has tres prærogativas. *Ibid.* Christus non solum secundum animam, sed etiam secundum corpus est caput hominum et quantum ad animas et quantum ad corpora. 489. Caput debet-ne convenire cum membris in natura? 499.

CARBONARIÆ venæ ejusnam sunt? IV, 60.

CARDINALES pilco rubro donati sunt in concilio Lugdunensi. III, 439. Utrum jus eligendi Romanum pontificem semper fuerit apud cardinales? *Ibid.*

CARISIACUS. Jussu Caroli Calvi celebratus est conventus Carisiacus anno 853, occasione Gotteschalci. I, 275. Referuntur quatuor Carisiaca capitula contra Gotteschalcum. Prudentius Tricassinus seu Treccensis subscripserat capitulis Carisiacis; sed metuens-ne S. Augustini doc-

trinae aliquod inde inferretur detrimentum, qualnor alia capitula opposuit, verbis tenuis, non sensu, Carisiaciis contraria. *Ibid.* Ecclesia vero Lugdunensis Capitula Carisiaca exacte discussa, alieno tamen sensu intellecta, acriter exagitavit altero libro edito. 276.

CARLOSTADIUS impios Iconoclastas circa annum 1522 imitatus est. V, 631. Carlostadius, Lutheri discipulus primus, hæresim Berengarii circa præsentiam realem recudit. VI, 388. Usus calicis ut necessarium propugnauit. 502.

CARNALES motus sunt ne peccata. V, 281. Se habere negative circa motus carnales naturaliter exortos, est regulariter peccatum mortale; nisi saltem actum displicentiae seu nolletatis aut improbationis eliciat. 282. Optimus modus fugandi atque vincendi motus carnales, est divertere cogitationem ad alia objecta non mala, præsertim quæ maxime afficiunt et animum intentum requirunt. 283.

CARO. Certum videtur primos parentes in statu innocentiae non fuisse usos carnibus tum ex verbis Evæ ad serpentem: *De omni ligno paradisi vescimur*; tum quia non est verisimile quod in tam brevi intervallo temporis cogitaverint de cæde animalium et esu carniū. II, 138. Probabilius est quod neque primi parentes, neque eorum posterius usi fuissent carnibus, etiamsi diutissime perseverasset status innocentiae. *Ibid.* Qui carnes comedit in die jejunii peccat toties quoties manducat. V, 186. Qui vero in die jejunii non habet alium cibum nisi carnes, potest eas comedere ob necessitatem. *Ibid.* Cui licet ex dispensatione comedere carnes aut ova, potest etiam comedere pisces. *Ibid.* Facta historica circa esum carniū, etc. In diebus jejunii nihil probant contra legem Ecclesiae. 183. Religiosi exempti possunt ne, saltem extra conventum, comedere carnes, ova, non prius obtenta licentia sui prælati regularis, quando episcopus pro sua diocesi dispensavit? 191.

CAROLUS MAGNUS. Innocentius III scribit sacrum præputium ab Angelo fuisse delatum Carolo Magno qui illud deposuit Aquis-Grani. VI, 36. Carolus Magnus liberas reliquit Romanis summorum pontificum electiones. III, 440. Non vi compulit Saxones ad baptismum, sed perducere curavit suasionibus. VI, 320.

CAROLINI. Acta septimæ synodi de cultu imaginum sunt ne damnata et reprobata in libris Carolinis. V, 631, et seqq. Libri Carolini sunt ne fœtus Caroli Magni? 638.

CARTESIANI, qui brutis denegant animam sentientem, et volunt ea esse meras machinas, a veritate aberrant. II, 105.

CARTESIUS duas commentus est demonstrationes de Dei existentia, quas ineluctabiles jactitabat, quasque usurpant non pauci recentes tam philosophi quam theologi. I, 33. Prima demonstratio Cartesii 3 Medit. Metaphys. hæc est: Extat in nobis idea entis infiniti et summe perfecti, quæ neque a nobis ipsis, neque a parentibus, neque a magistris, neque a rebus sensibilibus ortum habere potuit, sed ab ente infinito et summe perfecto, id est, a Deo solo: ergo existit ens infinitum et summe perfectum, nempe Deus. *Ibid.* Secunda Cartesii demonstratio 5 Medit. Metaphys. hæc est: Quidquid in idea clara et distincta alicujus rei comprehenditur, id de ea re verum est, seu vere affirmari potest: atqui in idea clara et distincta Dei, existentia actualis comprehendi-

tur: ergo de eo affirmari potest. *Ibid.* Utraque demonstratio objectionibus vicissim impugnatur et defenditur objectionibus et responsis. 34 et seqq. Hæc est hypothesis seu thesis Cartesii. Supponit: 1° materiam esse a Deo creatam ex natura sua homogenam seu ejusdem rationis; 2° essentiam ejus consistere in trina extensione longi, lati et profundi; 3° materiam nullos habere fines suæ extensionis; 4° vacuum etiam divinitus esse impossibile; 5° mundum hunc esse infinitum; 6° plures mundos esse impossibiles, neque minimam materiæ portionem posse de novo creari; 7° Deum divisisse materiam in partes æquales, non quidem sphaericas, sed angulares; 8° illis materiæ fragminibus duos motus a Deo impressos. II, 86. Hæc Cartesii hypothesis, quam ut thesim hodie propugnant quidam ejus discipuli, aperte pugnat cum S. Scriptura et ratione. *Ibid.* Motus, qui, juxta Cartesium, est quasi anima ejus mundi, est in ejus systemate impossibilis. 87.

CARTHUSIANUS in periculo mortis positus non potest manducare carnes, dum adsunt alii cibi, etiamsi non ipse sed medicus judicet carnes esse necessarias. IV, 286.

CASSIANUS (Joannes) hæresim Nestorii debellavit. V, 424. Celebrrior inter Semi-Pelagianos fuit Joannes Cassianus, Collator dictus ob libros Collationum Patrum in quibus, et præsertim collatione 13, errorem apertedocuit Semi-Pelagianismi. III, 14. Qua patria sit oriundus incertum est. *Ibid.* Videtur excusandus ab errore formali. 15. Existimavit falso quandoque urgente necessitate licitum esse uti mendacio tanquam medicamine. V, 27.

CASTITAS est pars subjectiva temperantiæ. V, 156. Castitas a castigando dicitur. 219. Castitas proprie sumpta est virtus specialis distincta ab abstinentia. 220. Castitas dupliciter sumitur: 1° proprie, et sic est virtus moderativa delectationum in venereis juxta dictamen rationis; 2° improprie et metaphorice; et sic sumitur pro moderatione delectationis quæ oritur ex conjunctione mentis ad objectum; sic sumpta est virtus generalis. *Ibid.* Materia proxima castitatis, sunt motus interiores circa venerem; materia remota, sunt actus externi, puta coïtus, tactus, oscula, etc. *Ibid.* Quamvis castitas et pudicitia sæpe pro uno et eodem sumantur, si tamen stricte loquamur, pudicitia non est castitas, sed specialis ejus circumstantia. *Ibid.* Triplex distinguitur castitas: conjugalis, vidualis et virginalis. *Ibid.* Sufficit ne pœnitenti dicere se peccasse contra votum castitatis, aut se peccasse cum persona voto castitatis obstricta, non explicando qualitatem voti, an sit solemne vel simplex? 260. Qui voto castitatis astructus consuleret impudica alteri pari voto non astricto, peccaret ne contra votum et foret ne sacrilegus? 261.

CASUALE per oppositum dicitur ad voluntarium. IV, 240. Casus est causa agens præter intentionem. *Ibid.* Unde casualia non sunt intenta neque voluntaria. *Ibid.* Aliquid potest esse casuale simpliciter et absolute, et casuale mixtum seu secundum quid; quod contingit dupliciter: 1° quando dans operam rebus illicitis quas vitare debebat, v. g. homicidium committit; 2° quando vacans rebus licitis non adhibet debitam sollicitudinem ad vitandum, v. g. sequens homicidium. *Ibid.*

CASUS. Anno 1702, confectus est famosus casus con-

scientiæ, in quo quidam clericus inducitur cui absolutio denegata fuit, quam ob causam? III, 26. Hic casus propositus fuit quadraginta doctoribus Parisiensibus. *Ibid.* Casus reservatus est peccatum mortale externum, grave, certum et in sua specie completum, a quo absolvere non est cui libet concessum. VII, 143. Est in Ecclesia potestas reservandi casus, eaque residet in superioribus qui aliis jurisdictionem ordinariam vel delegatam conferunt, scilicet in summo pontifice pro tota Ecclesia, in episcopis pro suis diocesis, et in superioribus regularium respectu suorum. 145. Casus reservati summo pontifici seu casus papales, enumerantur. 146. Quidam continentur 1° in bulla in *Cænâ Domini*; 2° alii continentur in jure et in constitutionibus pontificiis. *Ibid.* Casus reservatur Papæ magis propter excommunicationem quam propter peccatum. 147. Regulares extra Ecclesiam etiam a quinque casibus assignatis, possunt absolvere. *Ibid.* Præsumentes absolvere a casibus in bulla *Cænæ* contentis incurrunt excommunicationem latam in ejusdem bullæ clausula. 148. Casus contenti in bulla *Cænæ* possunt-ne fieri episcopales? *Ibid.* Nullus casus jure communi, saltem quod sit in vigore, episcopis reservatur, nisi forte illi qui sunt primo papales dum sunt occulti, aut adest impotentia moralis adeundi Romanum Pontificem. *Ibid.* Omnes casus papales, saltem extra bullam *Cænæ*, fiunt episcopales, id est, permittitur ut ab eis absolvant quando sunt occulti. *Ibid.* Casus episcopales ab homine, hoc est, ab ipsis episcopis reservati, varii sunt pro voluntate episcoporum et more dioceseum. *Ibid.* Casus reservati episcopo Leodiensi enumerantur. *Ibid.* Casus regulares reservabiles ad undecim a Clemente VIII reducuntur. 153. A quibus possunt augeri? *Ibid.* Quinam sunt? *Ibid.* Praelatus regularis probabilius non potest quibusdam casibus non designatis annectere excommunicationem et illam sibi reservare. *Ibid.* Si quis casum reservatum dubium confessus est communi confessario postea deprehendit esse certo reservatum, probabilius liberatur a reservatione. 145. Crimen complicitis in materia venerea a quo, juxta hodiernam plurium dioceseum disciplinam non potest absolvere complex, vero sensu videtur reservatum. *Ibid.* Episcopi Belgici possunt absolvere ab omnibus casibus Bullæ *Cænæ*, etiam publicis. 154. Potest absolvere a reservatis: 1° qui reservavit; 2° ejus successor 3° superior in eodem foro, qualis est papa in tota Ecclesia; non archiepiscopus respectu suffraganeorum, nisi in actuali visitatione, quia extra visitationem non est superior, nisi quoad forum exterius; 4° qui habet potestatem ad hoc delegatam ab eo qui ordinaria gaudet. Hæc per se patent. Item omnis sacerdos in articulo mortis. 153. Episcopi ordinarii directe absolvere possunt ab omnibus casibus papalibus, etiam in Bulla *Cænæ* contentis, quando adest impotentia moralis adeundi sedem Romanam. Item quando casus papales sunt occulti; attento jure Tridentini sess. xxiv, c. 6, episcopi possunt suos subditos ab eis absolvere per se vel per vicarium ad id specialiter deputatum, excepta hæresi, a qua absolvere non possunt nisi per se ipsos. (Dicitur autem occultum quod vel nemini, vel ita paucis notum est, ut vel negatione vel aliqua tergiversatione celari possit.) 154. Quilibet confessarius communis, alias nullam habens jurisdictionem in reservata, potest absolvere pœnitentes ad se ex alia diocesi venientes a

casibus in illa diocesi reservatis, si non sint reservati in diocesi in qua est approbatus et confessionem excipit, nisi noverit eos venire in fraudem reservationis; et e contra non potest eos absolvere, si habeant casus reservatos in diocesi in qua est tantum communiter approbatus, licet non sint reservati in diocesi ex qua veniunt. *Ibid.* Quando pœnitens habens casus reservatos impeditur adire superiorem, vel ab eo delegatum ad reservata, potest ne absolvi a quolibet confessario? 155. Parochus si casu reservato gravatus non potest abstinere a celebratione sine scandalo, nec habet præsentem nisi confessarium communem, potest-ne ab illo absolvi a reservato. *Ibid.* Ad enodandam hanc difficultatem triplex est sententia. *Ibid.* Qui legitime confitetur habenti potestatem absolvendi a reservatis tam casibus quam censuris, si obliviscatur alicujus reservati, tollitur reservatio, et potest postea quemlibet confessarium communem ab illo absolvi. 156. Facultas absolvendi a casibus reservatis non expirat morte vel amotione concedentis, si sit generaliter data non determinando hunc casum, hanc personam. *Ibid.* Secus vero, saltem probabilius, si hæc facultas sit determinata ad hunc casum vel ad hanc personam. *Ibid.* Reservatio tollitur-ne per confessionem factam habenti potestatem in reservata, licet defectu dispositionis in pœnitente confessio sit invalida? *Ibid.* Confessarius non habens potestatem in reservata, dum audit in confessione aliquod reservatum, quomodo se gerere debet? *Ibid.* Quam pœnam incurrunt absolventes a casibus reservatis sine licentia? 157. Quomodo debet se gerere superior quando ad ipsum accedunt pœnitentes cum casibus reservatis? *Ibid.*

CATAPHRYGAS Eucharistiam suam confecisse ferunt in sanguine infantis. VI, 453.

CATECHIZANDI ritus ortum ducit a Christo. VI, 325.

CATECHUMENUS græce significat, instructus viva voce in catechismis. VI, 325. Infantes dicuntur adhuc catechumeni, licet non catechizentur. *Ibid.* Pro tempore quo durabat catechumenatus varia fuit Ecclesiæ disciplina. 326. Tres communiter numerantur gradus seu ordines catechumenatus. 325. Audientes, competentes et electi. Scrutinium de vita et moribus competentium fiebat coram multitudine, ut si quis haberet aliquid opponendum, opponeret. *Ibid.* Erant septem scrutinia. 326.

CATHARINUS (Ambrosius) distinguit duos ordines salvandorum, scilicet eximie sanctos, ut sunt B. Virgo et Apostoli, et hos dicit esse prædestinatos: alios vulgaris sanctitatis, et hos dicit suæ libertati permissos per communis providentiæ auxilia salutem consequi. I, 375. Catharinus est auctor opinionis intentionis externæ in administratione sacramentorum. VI, 188. Illam sufficere contendunt plures theologi. *Ibid.* Quænam est ejus sententia circa verba efficacia ad consecrationem? 478.

CATHOLICITAS est una e quatuor notis veræ Ecclesiæ III, 304. Catholicitas competit Ecclesiæ Romanæ. 305.

CATHOLICUM. Hæc vox, *catholicum* est græca, composita ex *kata*, quod significat *secundum*, et ex *olon*, quod significat *totum*. Catholicum idem est ac universale. III, 305. Controversia inter Donatistas et Catholicos non erat circa intentionem ministris, sed circa ejus mores et fidem. VI, 190.

CAUSA. Causa totalis et adæquata potest dici dupliciter: 1° si sola et sine alterius consortio produca effec-

tum; sic Deus est causa totalis eorum quæ producit per creationem; 2° potest dici causa totalis et adæquata non per exclusionem alterius causæ, sed in suo ordine, quatenus in eo nihil perfectionis et virtutis deest ad rationem causæ totalis effectus, licet ad ejusdem effectus productionem non excludat consortium alterius causæ diversi ordinis; sic idem homo producitur a parentibus, ab astris et a Deo; a parentibus, ut a causa totali particulari hujus hominis; ab astris, ut a causa totali universali omnium corporum sublunarium; a Deo, ut a causa totali universali totius entis. I, 346. Utrouque autem modo Deus est causa totalis in negotio salutis. *Ibid.* Causa partialis, partialitate scilicet causæ, et non effectus, dicit necessario imperfectionem pluribus titulis. *Ibid.* Cum Deus, ut pote actus purus, non sit minus perfectus in ratione causæ quam in ratione entis, ipsi aperte repugnat ratio causæ partialis. 347. Quod est causa alicujus est-ne causa ejus quod convenit illi secundum rationem suæ speciei, sicut si aliquis sit causa *sortis*, sequitur quod sit causa hominis? 355. Quod est causa formæ est-ne causa privationis quæ isti formæ jungitur? 356. Qui est causa unius est-ne causa alterius quod ei inseparabiliter connectitur? *Ibid.* Quando Græci utuntur in divinis nomine causæ, non sumunt causam sicut nos stricte prout efficit et habet aliquam diversitatem essentialem ab effectu, sed prout significat id a quo aliquid est, quovis modo sit. 543. Probabilius est creaturam non posse assumi ut causam etiam instrumentalem physicam creationis. II, 90. Omnis causa debet esse prior suo effectu prioritate naturæ, non prioritate temporis. 95. Quid requiritur ad rationem causæ physicæ. V, 523. Principium in philosophia receptum est, quod causæ sint sibi invicem causæ. III, 185. Prima inter omnes causas est finalis. Omnia causa agit aliquo sensu ex causalitate finis seu propter finem. II, 159. Causæ secundæ non movent nisi moveantur a prima. 163. Quadruplicis generis sunt causæ: materialis, formalis, efficiens et finalis. 463.

CAUSARE est quid principalius in sacramentis quam significare. VI, 101.

CELEBRARE missam. *Vide* MISSA.

CELSUS fuit religionis christianæ hostis infensissimus. VI, 17.

CENSURA. Censura ecclesiastica non tam est pœna vindicativa in ultionem criminis, quam pœna medicinalis deterrens a crimine. II, 487. Censura ecclesiastica est pœna extraordinaria quæ sequitur culpam non secundum suam naturam et simpliciter consideratam, sed ratione gravitatis superadditæ ex cognitione et contemptu hujusmodi pœnæ. *Ibid.* Si confessarius absolverit pœnitentem a censura a qua absolvere non poterat et pœnitens ignoret se censura innodatum, confessarius potest, obtenta facultate, ipsum nescientem aut absentem absolvere: nisi forte facultas esset restricte concessa ad absolvendum in confessione tantum: quo casu deberet ipsum monere, secluso scandalo, ut ante. VII, 181. Censura olim apud Romanos significabat sententiam censoris deputati ad corrigendos mores. 245. Censura est pœna ecclesiastica, medicinalis et temporalis privans baptizatum delinquentem et contumacem usu communium bonorum spiritualium. *Ibid.* Translata est a scriptoribus ecclesiasticis ad significandam pœnam ab Ec-

clesia peccatoribus inflictam. *Ibid.* Est tantum triplex censura ecclesiastica, scilicet: excommunicatio, suspensio et interdictum. 246. Quælibet species censuræ dividitur in censuram a jure, quæ a lege lata est contra omnes subditos qui tale crimen commiserint, et censuram ab homine, quæ fertur per sententiam, sive generalem, sive particularem, superioris seu judicis; per generalem, ut si dicat superior: Si quis tale crimen commiserit, sit excommunicatus; per particularem, ut si dicat: Si Petrus non restituat intra mensem, sit excommunicatus. *Ibid.* Item quælibet censura dividitur in censuram latæ sententiæ, quam scilicet lex vel iudex per sententiam actu infligit, adeoque ipso facto seu criminis admissione, absque alia sententia, incurritur; et censuram ferendæ sententiæ, quam lex aut iudex minatur tantum se inflicturum, aut jubet infligi. *Ibid.* Est in Ecclesia potestas ferendi censuras. 247. Omnis et solus prælatus habens jurisdictionem spirituales in foro externo, potest jure ordinario ferre censuras in subditos contumaces. 248. Qui habent potestatem ordinariam ferendi censuram, possunt illam delegare. *Ibid.* Potestas ferendi censuram potest delegari cuivis clerico clericalibus privilegiis gaudenti. *Ibid.* Hæc potestas committi non potest laicis nisi a summo Pontifice. Verosimilius non potest ab eodem summo Pontifice hæc potestas committi fœminis. *Ibid.* Censura debet ferri in scriptis, causa censuræ expressa. 249. Solus homo viator baptizatus ratione utens, qui habet superiorem in Ecclesia, potest ligari censuris. *Ibid.* Peregrinus subicitur-ne censuris dioceseos per quam transit, et subditus existens in aliena diocesi, censuris suæ dioceseos. *Ibid.* Censura non fertur nisi ob peccatum externum mortale, in sua specie consummatum et involvens inobedientiam seu contumaciam contra Ecclesiam. 250. Censura ferri non potest pro peccato omnino præterito. Censura ferri non potest sine prævia monitione. Probabilius, si censura non sit latæ sed ferendæ sententiæ, iudex non potest statim procedere contra reum convictum, et in ipsum ferre censuram absque monitione. 251. Ignorantia excusat a censura. *Ibid.* Qui ex gravi metu facit actionem prohibitam sub censura, regulariter non incurrit eam. *Ibid.* Censura lata in innocentem probatum juridice nocentem, reipsa et in foro conscientie est invalida, nec ullum habet ex se effectum; per accidens tamen ratione scandali vitandi habet aliquos. 252. Censura potest esse injusta dupliciter: 1° ex parte ferentis; 2° ex parte ipsius censuræ, si vel causa sit indebita, vel prætermisus fuerit ordo juris. 251. Censura injusta ratione causæ indebitæ, aut defectu ordinis substantialis, si injustitia sit notoria, sic est invalida ut nullum habeat effectum, neque per se cum sit nulla, neque per accidens ratione scandali vitandi. 252. Censura ex parte ferentis tantum injusta, aut lata prætermisso ordine juris accidentali, est valida et consequitur omnes suos effectus. 251. Censura tollitur duntaxat per absolutionem legitimi judicis, non per ejus mortem aut depositionem. 252. Ad validam absolutionem a censuris non requiritur determinata verborum forma. 253. A censura ab homine lata per sententiam particularem, is solus absolvere potest qui eam tulit, vel superior, vel successor aut delegatus. 252. A censura juris, seu sententiæ generalis reservata is solus absolvere potest qui sibi reservavit, vel superior, vel successor,

vel delegatus. *Ibid.* A censura juris, si non sit reservata, potest absolvere quilibet confessarius; et ideo solent confessarii præmittere absolutionem a censuris absolutioni a peccatis. *Ibid.*

CENSUS, nisi aliter fuerit conventum, videntur solvendi ex natura contractus, non in loco censualistæ, sed in loco hypothecæ. III, 383. Census dicitur a censendo seu æstimando. IV, 499. Nunc a theologis et juris consultis accipitur census pro reditu seu pensione annua, vulgo *rente*; vel pro ipso jure recipiendi hanc pensionem annuam. *Ibid.* Census ergo definitur: Jus percipiendi annuam pensionem ex re vel persona frugifera alterius. *Ibid.* Census potest esse vel perpetuus vel temporalis. 500. Perpetuus dicitur ille qui semper durare debet, nisi legitima redemptione extinguatur. *Ibid.* Temporalis ille est qui cessat ad certum tempus, sive determinatum, sive indeterminatum. *Ibid.* Hic etiam voratur vitalitius. *Ibid.* Census dividitur in reservativum et consignativum. Reservativus est jus percipiendi annuam pensionem, sive in fructibus, quod quis sibi reservat in re fructifera quam alteri absolute donat, aut vili pretio vendit. 499. Census consignativus est jus quod quis mediante pretio acquirit percipiendi annuam pensionem ex re vel persona alterius qui tale jus ementi consignat; unde consignativus dicitur. *Ibid.* Census consignativus subdividitur in reale, personalem et mixtum. *Ibid.* Census alius est pecuniarius, alius fructuarius. 500. Census perpetuus subdividitur in redimibilem et irremidibilem. *Ibid.* Census tam realis quam personalis est licitus, servatis debitis conditionibus. *Ibid.* Census utrinque redimibilis est-ne licitus? 504. Est-ne licitum in emptione census obligare censuarium ad redimendum, si redimere velit, eadem moneta; puta dedisti in emptionem census mille coronatos, eo pacto ut censuarium refundat mille coronatos, seu quanti tunc valebunt in specie? 505. Census potest-ne emi minori pretio quam fuerit creatus? v. g. emisti centum aureis censum quinque annuorum, possum-ne a te eundem censum emere octoginta vel nonaginta aureis? *Ibid.* Census potest-ne creari sive ex pensionibus non solutis, sive ex aliis debitis? 506. Si censuarium simulet se velle redimere censum ut obtineat diminutionem a censualista, cum tamen nec velit nec possit defectu pecuniæ redimere, peccat et tenetur ad restitutionem integrarum pensionum. *Ibid.* Quæ sit hypotheca pecuniæ ad censum acceptæ et census annui? quis sit venditor census et dominus pecuniæ acceptæ? *Ibid.* Duobus modis census extinguitur. *Ibid.*

CEPHAS. Vox Syriaca significans saxum seu petra. III, 345.

CEREI. In usu cereorum Ecclesia intendit mysticam significationem, sicut in usu thuris. VI, 250.

CERINTHIANI. Sectatores errorum Cerinthi. V, 357.

CERINTHUS, a quo Cerinthiani, Simonis Magi discipulus, Apostolis cœtaneus, fuit unus ex iis qui anno circiter 69 descendentes de Judæa, dogmatizabant Antiochiæ circumcisionem et legalia necessario esse observanda: item unus fuit ex his qui millenarium Christi regnum post resurrectionem prædicabant. Eravavit etiam Cerinthus circa divinitatem Christi, docens *Christum purum hominem fuisse*. Refert S. Polycarpus quod, cum Joannes apostolus hunc hæresiarcham vidisset ad balneum accedentem, recesserit exclamando:

• Fugiamus hinc, ne balneum in quo Cerinthus veritatis inimicus moratur, subito corruens non opprimat. • Quo dicto, subito collapsa domus Cerinthum cum sociis oppressit. V, 357. Cerinthus dicebat Christum ex semine Josephi conceptum. VI, 8. Cerinthus revelationes sibi ab angelo factas mentiens Millenariorum regnum committens est transigendum in immoderatis et obscœnis voluptatibus ventris et carnis: hujus regni sedem fore urbem Jerusalem de novo ædificandam, item templum restaurandum, etc., etc. Unde ejus sectatores dicti sunt græce *Chialistæ*, latine *Millenarii*. II, 184.

CERTITUDO. Theologi communiter distinguunt duplicem certitudinem, unam objectivam, aliam subjectivam: objectiva est firma et invariabilis objecti determinatio in suo esse: certitudo subjectiva est firmitas adhæisionis virtutis cognoscitivæ ad suum cognoscibile. I, 14. Unde oritur hæc firmitas? 15. Aliquid potest esse altero certius dupliciter: uno modo quoad se; altero modo quoad nos. *Ibid.* Quænam est certitudo primorum principiorum? 17. Certitudo duplex est, una simpliciter dicta et absoluta, cui non potest subesse falsum, et excludi, omnem formidinem de opposito: altera est secundum quid seu moralis et conjecturalis, quæ nititur momentis, signis et conjecturis gravibus quidem, at non ita firmis quin possit etiam moraliter loquendo eis subesse falsum. Major esse vel minor potest. III, 167 et 168. Tandem certitudo alia est metaphysica, alia physica et moralis. II, 347. Certitudo aggravat ne peccatum? VII, 196.

CETE. Per cete grandia non intelligitur una species piscium, sed omne genus piscium magnorum cujuscumque speciei; vox enim Hebræa significat dracones et omnia grandia animantia. Refert Plinius cetos sexcentorum pedum longitudinis et trecentorum sexaginta latitudinis intrasse flumen Arabiæ. II, 105.

CHALCEDONENSE. In actis concilii Chalcedonensis pro Julio legitur Julianus. V, 432. Concilium Chalcedonense, sub S. Leone, contra Eutychem in suburbiis civitatis inceptum est, in amplissima basilica S. Euphemie, anno 451, mense Octobri. 433. Contra synodum Chalcedonensem insurrexerunt hostes plurimi. 434. Concilium Chalcedonense auctoritate S. Leonis S. Pontificis fuit convocatum per Marcianum imperatorem. 437. S. Leo synodo Chalcedonensi præfuit per legatos Paschasium Lylibætanum et Lucentium Asculanum episcopos, et Bonifacium presbyterum, quibus adjunxit Julianum Cœnsem, saltem ut consiliorum participem. 438. Epistola dogmatica S. Leonis ad S. Flavianum, in concilio Chalcedonensi fuit recitata et approbata. 439. Exclamaverunt patres in concilio Chalcedonensi: • Hæc « patrum fides: hæc Apostolorum fides: omnes ita « credimus: anathema ei qui non credit: Petrus per « Leonem locutus est: Apostoli ita docuerunt: pie et « vere Leo docuit: Cyrillus ita docuit. » *Ibid.* Acta synodi Chalcedonensis contra primatum summi Pontificis nullius sunt auctoritatis. III, 370. Exclamarunt Patres in concilio Chalcedonensi: « Petrus per Leonem locutus est. 381. Concilium Chalcedonense generale quartum petiit confirmationem a S. Leone. 430. Chalcedonense concilium anno 451 sub S. Leone contra Eutychem celebratum est. 434.

CHALDAÏCÆ versionis seu paraphrasis quinam sint auctores et quænam est ejus auctoritas? III, 276.

CHARACTER. Character non potest amitti, bene tamen charitas illo nobilior. III, 473. Character sacramentalis dicitur sacramentum. VI, 102. Ex eo quod gratia sit deletibilis non sequitur characterem esse deletilem, etc. Character manet post mortem in cœlo et in inferno. 101. Character est vox græca quæ significat notam vel signaculum quo vel unus ab alio distinguitur, vel ad aliquod officium deputatur. 156. A theologis usurpatur pro signaculo quodam spirituali per sacramentum animæ indelebiter impresso, quo fideles deputantur ad ea quæ sunt cultus divini. *Ibid.* Per characterem homo redditur habilis ad agendum vel recipiendum quæ spectant cultum divinum. 157. Silentium Scripturæ circa characterem nihil probat contra illum. 158. Sufficit traditio. *Ibid.* Hæretici falso contendunt Innocentium III, qui obiit anno 1216, esse primum characteris inventorem. 156. Variæ sunt sententiæ circa naturam characteris, quæ describuntur. 159. Character non est mera denominatio extrinseca seu relatio rationis: est contra Durandi sententiam. *Ibid.* Character non est relatio realis. Est contra Scotum. 160. Character est effectus sacramenti, juxta S. Thom. dispositivus immediate ad gratiam. 140. Character est qualitas secundæ speciei, nimirum potentia. 161. Character non est per se directe in secunda specie qualitatis, sed reductive tantum. *Ibid.* Character non subjectatur immediate in essentia animæ, sed in ejus potentia. 162. Explicantur variæ denominationes characteris. 161. Character est participatio sacerdotii Christi. *Ibid.* Immediate subjectatur in intellectu practico, non in voluntate. 162. Character est indelebilis, attenda ipsius natura, non autem attenda omnipotentia divina. *Ibid.* Sacramenta quæ imprimunt characterem non requirunt actum seu consensum ex parte infantis recipientis. 343.

CHRISMA significat quæcumque gratiam sicut, *charis*. VII, 316.

CHARITAS. Per actum charitatis homo non reddit Deo totum quod illi abstulerat per peccatum. V, 396. Gratia probabilius distinguitur a charitate. III, 119. Charitas supponit gratiam. *Ibid.* Gratia est participatio divinæ naturæ charitas participatio divinæ voluntatis. Charitas est inclinatio ordinis supernaturalis. *Ibid.* Idem effectus tribuuntur gratiæ et charitati. *Ibid.* Charitas potest-ne ita separari a gratia ut quis sine ea salvaretur? 142. Charitas non est sine gratia sanctificante, docet enim Scriptura opera hominis esse mortua, nisi vivat per charitatem. 190. Charitas imperat aliis virtutibus, movendo simpliciter ad finem. II, 280. Charitas non est forma intrinseca et essentialis aliarum virtutum, sed forma extrinseca tantum et accidentalis. 410. Charitas est finis et plenitudo præcepti. 551. Minimum bonum opus justii ex charitate elicited meretur vitam æternam. 553. Peccata quæ secundum rectam rationem graviter lædunt charitatem Dei et proximi sunt mortalia; quæ leviter, venialia. 555. Ad discernendum vero an graviter vel leviter lædant charitatem Dei et proximi, multa sunt consideranda: 1º natura actus, 2º gravitas vel levitas materiæ; 3º an peccatum sit ex genere suo mortale vel non; 4º tenor verborum legis; 5º quæ fuerit intentio legislatoris, 6º an peccatum sit commissum cum perfecta vel imperfecta deliberatione, an ex malitia, vel infirmitate aut ignorantia. *Ibid.* Charitas non est forma intrinseca et essentialis fidei, sed extrinseca

et accidentalis. III, 246. Charitas definiri solet: *Virtus divinitus infusa, qua Deus propter se et proximus propter Deum diligitur*. 462. Charitas habitualis est quid creatum in anima. *Ibid.* Charitas qua deum diligimus est effectus charitatis increatæ qua nos ipse diligit. *Ibid.* Charitas est vera et proprie dicta amicitia inter Deum et hominem. 463. Charitas est virtus specialis. 462. Objectum formale quo seu ratio formalis motiva charitatis est bonitas increata ut est in se et propter se amabilis, lumine supernaturali cognoscibilis. 465. Deus est objectum materiale. principale et primum charitatis, seu res amata. *Ibid.* Objectum formale quo charitatis non est sola bonitas essentiæ divinæ ut distinctæ virtualiter ab attributis, sed est bonitas divina ut involvit essentiæ, attributa et personas, seu bonitas divina transcendens omnem Dei perfectionem. *Ibid.* Eadem specie charitatis diligitur Deus et proximus, Deus propter se ipsum, proximus propter Deum. 466 et 467. Charitas est una virtus specie atoma: insuper charitas est amicitia hominis ad Deum. 468. Charitas est excellentior aliis virtutibus, non solum in esse moris sed etiam probabilius in esse physico. 469. Sine charitate potest esse vera virtus, sed imperfecta; quia sine charitate potest esse bona qualitas quæ sit constanter principium boni actus, consequenter vera virtus; sed, quia sine charitate non ordinat ad ultimum finem, neque facit operari meritorie ad vitam æternam, non est perfecta virtus. 470. Charitas est forma aliarum virtutum, non intrinseca et essentialis, alias omnes virtutes essent ejusdem speciei, sed extrinseca et accidentalis, quatenus per eam referuntur ad finem ultimum supernaturalem, quo veluti ornamento formantur in ordine supernaturali. *Ibid.* Voluntas est subjectum charitatis. *Ibid.* Habitus charitatis non acquiritur nostris actibus, sed a Deo infunditur. 471. Charitas viæ potest augeri sine termino. *Ibid.* Charitas non augetur extensive, sed intensive tantum. *Ibid.* Charitas viæ potest-ne sic augeri ut adæquet aut etiam superet charitatem patriæ? 472. Charitas non augetur intensive per additionem charitatis ad charitatem. 471. Actus nostri concurrunt ad augmentum charitatis dispositive non solum moraliter seu meritorie, sed etiam physice. 472. Actus nostri non causant efficienter physice augmentum charitatis. *Ibid.* Perfectio charitatis potest intelligi vel ex parte diligibilis, vel ex parte diligentis. Ex parte diligibilis nullæ creaturæ charitas potest esse perfecta. *Ibid.* Ex parte vero diligentis tunc est perfecta charitas quando diligit quantum potest. *Ibid.* Homo justus potest sibi mereri augmentum charitatis. *Ibid.* Quilibet actus charitatis etiam remissus, sive elicited, sive imperatus, meretur de cōdigno augmentum charitatis. Est contra Durandum. 473. Charitas potest considerari dupliciter: 1º in esse physico, quatenus est qualitas; 2º in esse morali, prout dicit jus ad gloriam ut mercedem. 474. Gratia et charitas statim moraliter augentur per actus remissos, seu quod idem est, homo per actus charitatis remissos acquirit jus novum ad augmentum gratiæ, charitatis et gloriæ. 475. Gratia et charitas non statim augentur in esse physico per actus remissos. *Ibid.* Quando justus prorumpit in actum ferventiorē, augmentum charitatis quod acquirit correspondet isti soli actui ferventiori, non actibus prioribus remissis; ita ut non sit unum præmium duplici

titulo collatum. 476. Augmentum debitum actibus remissis non confertur in hac vita, sed differtur usque ad ingressum gloriæ, seu ad primum instans glorificationis. *Ibid.* Actus charitatis est modo intensior, modo remissior. 479. Caritas habitualis non potest diminui directe, bene tamen indirecte; est communis. *Ibid.* Diminutio directa charitatis potest attendi vel ex parte objecti, vel ex parte subjecti. *Ibid.* Quo sensu caritas habitualis minuitur indirecte per peccata venialia. *Ibid.* Augmenti charitatis causa potest assignari, non diminutionis. 480. Caritas potest amitti. Est contra Jovinianum, et contra Beguardos et Beguinas damnatos in concilio Viennensi. *Ibid.* Caritas per unum peccatum mortale amittitur. Est de fide decisa in concilio Tridentino. 481. Cur caritas mittitur per peccatum mortale, licet fides et spes quæ sunt virtutes infusæ non amittantur? 482. Nulla creatura potest nos invitos et nolentes a Dei charitate separare; sed soli nos ipsi prava voluntate. 481. Caritas amittitur dupliciter: directe, per actuale contemptum; indirecte, per actum contrarium charitati. 482. Proximus est objectum secundarium charitatis. 483. Creaturæ rationales possunt-ne diligere ex charitate? *Ibid.* Homo debet se ipsum diligere ex charitate. *Ibid.* Hæc caritas non est vituperabilis. *Ibid.* Homo debet ex charitate diligere corpus suum, non solum ut id quod tanquam bonum vult amico, sed etiam ut id cui vult bonum. *Ibid.* Peccatores sunt ex charitate diligendi secundum naturam, non secundum culpam. 484. Inimici sunt ex charitate diligendi, non qua inimici, sed qua homines, dilectione utique communi, non speciali per se loquendo. *Ibid.* Per se loquendo, signa et opera communia charitatis sunt exhibenda inimicis, non specialia. 486. Quatuor sunt ex charitate diligenda: 1º quod supra nos est, scilicet Deus, 2º nos ipsi; 3º quod juxta nos est, scilicet proximus; 4º quod infra nos est, scilicet corpus nostrum. 488. Deus est ex charitate diligendus super omnia et præ omnibus objective et appetitive; sicque simpliciter loquendo est magis diligendus quam proximus et quam nos ipsi. 489. Infusio non requiritur ad rationem charitatis secundum se. *Ibid.* Minima caritas justificat. *Ibid.* Homo debet ex charitate se magis diligere quam proximum. 493. Habitus charitatis inclinatur-ne magis ad diligendum Deum. 492. Caritas communia propriis anteponit. Non quærit quæ sua sunt. 494. Homo magis debet diligere proximum quam proprium corpus, quia illud magis est ex charitate diligendum quod habet plenior rationem diligibilis ex charitate diligendum quod habet plenior rationem diligibilis ex charitate: atqui etc. *Ibid.* Ad quid tenetur pastor in gravi necessitate proximi? 495. Homo potest-ne exponere propriam vitam corporalem pro vita corporali proximi? *Ibid.* Caritas est etiam amor benevolentiae. 501. Datur speciale et a cæteris distinctum præceptum diligendi Deum effectu et actu interno explicito, et non solum effectu observando cætera mandata, istud præceptum non ponitur in Decalogo. 504. Observatio mandatorum est signum dilectionis Dei. *Ibid.* Præceptum charitatis obligat dupliciter, sicut alia præcepta, per se et per accidens ratione alterius præcepti quod sine actu charitatis impleri non potest. 505. Quid intelligitur in præcepto charitatis per istas particulas: Ex toto corde, ex tota anima, ex tota fortitudine, et ex tota mente? 501. Eleemosyna est actus charitatis mediante

misericordia. 526. Odium directe contrariatur charitati quæ est vita animæ. 548. Tenemur ne ex præcepto charitatis vitam nostram corporalem profundere pro salute æterna proximi? IV, 224. Actus charitatis non supplet vices aliorum sacramentorum tam insigniter quam baptismi. VI, 287. Quilibet homo tenetur-ne in articulo mortis elicere actum charitatis perfectæ? 293. Actus perfectæ charitatis est inseparabiliter conjunctus cum gratia sanctificante, sive antecedenter, sive concomitanter, sive consequenter. 288. Caritas est vera et proprie dicta amicitia inter Deum et hominem. VII, 85, 90. Unde conditiones quæ requiruntur ad charitatem. *Ibid.* Datur medium inter charitatem et cupiditatem. 79. Non datur actus charitatis qui non procedat ab habitu charitatis in genere causæ efficientis, licet possit natura præcedere in genere causæ materialis et dispositivæ. 86. Omnis actus charitatis est meritorius gloriæ. 49. Est-ne meritorius remissionis venialium? *Ibid.* Caritas seu actus charitatis pro objecto formali respicit Deum ferturque in ipsum ut est nobis amicus, et ut nobis unitus. 84. Caritas perfecta quid est juxta S. Thomam? Caritas parvula, quid est? 86. Perfectio tam contritionis quam charitatis, unde petitur. *Ibid.* Si actus charitatis, quantumvis debilis et remissus, habeat semper annexam justificationem, sequitur-ne justificationem hominis extra sacramentum non esse ita difficilem ut multi existimant? 87. Si actus charitatis debilis et remissus non requiritur ad justificationem in sacramento poenitentiae, sequitur-ne posse fieri quod homo salvetur sine adimplerione præcepti charitatis? *Ibid.* Objectum formale charitatis est Deus quidem ut in se bonus, sed ut amicus et nos redamans. 93. Defectus charitatis non est obex characteri sacramentali. 231.

CHERUBIM interpretatur plenitudo scientiæ. II, 59. Cherubim positus ante portam paradisi terrestris fuit unus ex inferioribus angelis, qui Cherubinibus subordinabatur in custodia ligni scientiæ quæ Cherubinibus tribuitur. 80.

CILPERICUS multos Judæos baptizari jussit. VI, 319.

CHIROTANIA idem est ac manuum impositio seu expansio. VII, 314.

CHOREÆ. Quid est dicendum de choreis quæ die dominica peraguntur? IV, 703. Non sunt per se malæ, et positis certis conditionibus possunt esse licitæ, sed sunt valde periculosæ: ab his deterrendi sunt fideles. V, 199.

CHOREPISCOPI erant-ne tantum simplices presbyteri? VII, 336.

CHORUS. Canonici (idem dic de aliis beneficiatis ad chorum deputatis) tenentur adesse Officio divino in choro, sic ut absentes priventur ipso facto distributionibus quotidianis, quas nullatenus recipere possunt etiamsi ab aliis præsentibus remittantur. IV, 573. Qui jam per trimestre sive continuum sive interpolatum sibi a jure permissum abfuerunt, si reliquo anni spatio majoribus tantum Officiis, scilicet Matutinis, Missæ et Vesperis, aut uni tantum illorum adsunt, aliis omissis, satisfaciunt-ne suæ obligationi? 574. Qui in choro sunt voluntarie distracti, aut culpabiliter aliquid omittunt, quid debent facere? *Ibid.*

CHRISMA generatim significat unguentum quodcumque;

strictē seu usu ecclesiastico, est unguentum mixtum ex oleo et balsamo, ab episcopo benedictum. VII, 292. Chrisma Latinorum differt accidentaliter a chrismate Græcorum. VI, 356. Necessarium est, necessitate præcepti ecclesiastici, quod chrisma sit benedictum ab episcopo. 360. Probabile est esse de necessitate sacramenti quod chrisma sit ab episcopo consecratum, ita ut simplex sacerdos non possit, etiam ex dispensatione pontificis, illud valide consecrare : est communior antiquorum scolasticorum. *Ibid.* Concilium Toletanum declarat-ne irritam consecrationem chrismatis factam a presbytero? 361. Summi Póntifices dispensarunt-ne ut simplex sacerdos conficeret chrisma? 362. Chrisma debet confici, de necessitate sacramenti, ex solo oleo olivarum, non ex oleo nucum vel amygdalarum, etc. *Ibid.* Quinam sunt ritus consecrationis chrismatis. 363. Salutare chrisma his vocibus : *Ave sanctum chrisma*, non est superstitiosum. *Ibid.* Licitum fuit olim omni tempore chrisma consecrare ; nunc non consecratur nisi semel in anno feria quinta Majoris hebdomadæ. *Ibid.* Quotannis presbyteri tenentur petere a suo episcopo novum chrisma, veteri combusto. *Ibid.* Chrismatio baptismalis non est pars essentialis baptismi. 356. Quædam concilia conceduntne presbyteris potestatem ordinariam conficere chrisma? 367. An chrismatio sit materia confirmationis, et quo ritu fieri debet. *Vide* CONFIRMATIO.

CHRISMARE generaliter significat ungere. VII, 292.

CHRISTIANÆ vitæ perfectio attenditur specialiter secundum charitatem. V, 309. Posito quod perfectio christianæ vitæ attendatur specialiter secundum charitatem, sequitur quod per se et essentialiter consistit in observatione præceptorum ipsius charitatis Dei, proximi et aliorum præceptorum, sive divinorum, sive humanorum, quorum violatio sit contraria charitati ; secundo autem et quasi ministerialiter, in observantia consiliorum quæ ordinantur ad charitatem. *Ibid.*

CHRISTIANI ad sepulcra defunctorum imagines ipsarum superstitioso cultu adorabant. V, 644. Recte-ne appellantur Christiani antiqui philosophi qui secundum rationem vixerunt. III, 233. Multi christiani erant Romæ antequam Paulus eo veniret. 354. Christianus sæpe tenetur operari propter finem supernaturalem. 524. Omnes Christiani qui colunt Deum possunt dici religiosi. IV, 540. Omnes Christiani dicuntur sacerdotes improprie, quatenus mentem devotam et opera pia Deo offerunt. VI, 167 et 168. Dicuntur reges, quatenus passionibus suis dominantur. IV, 595 et 596. Non omnes christiani habent potestatem administrandi omnia sacramenta : est de fide contra Lutherum VI, 167. Christus in ultima cœna instituit solos apostolos sacerdotes, non vero omnes Christianos. 168. Christiani sunt fratres Christi per adoptionem. *Ibid.* Nascente Ecclesia, primi Christiani habuerunt ecclesias, seu loca specialia a privatis ædibus distincta, tum ad arandum et verbum Dei prædicandum, tum ad sacrificandum. VI, 554. Fideles priorum sæculorum adhibuerunt-ne confessionem sacramentalem sive in vita, sive in morte? VII, 113.

CHRISTUS fuit simul comprehensor et viator. I, 106 ; III, 462, et V, 518, 543, 545. Christus est et vocatur in Scripturis Primogenitus omnis creaturæ, et primus omnium hominum prædestinatorum. I, 503. Christus est persona composita ex duabus naturis, divina et humana. V, 420 et 421. Christus tam masculine quam

neutraliter est unus et unum, non duo. Prima pars est de fide contra Nestorianos, qui admittebant in Christ duas personas ; unus enim masculine significat personam ; unde in symbolo S. Athanasii ponitur : *non duo lamen*, sed unus et Christus, et in Nicæno : *Credo in unum Dominum Jesum Christum* et ita definitum est concilio Ephesino, can. 93. 548 et 549. Posset-ne dici Christus : Est divinitas et humanitas simul ? Quomodo intelligendi sunt Patres qui ita locuti sunt ? *Ibid.* In Christo est unica Verbi existentia ; est contra Scotistas, Suarem et alios ; est-ne S. Thomæ? 549, 550 et 551. Christus est nomen personæ, non secus ac Petrus. VI, 30.

Christus non fuit conceptus sub initium salutationis Angelicæ, quando Mariæ dixit Angelus : *Ave, gratia plena, Dominus tecum* ; sed in fine, quando B. Virgo præbens consensum, dixit : *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*. VI, 23. Conceptio Christi facta est in instanti, quantum ad formationem corporis in qua principaliter consistit conceptio. 22. Corpus Christi animatum fuit in primo instanti suæ conceptionis. *Ibid.* Corpus Christi in primo instanti suæ conceptionis fuit a verbo assumptum. *Ibid.* Christus in primo instanti suæ conceptionis habuit plenitudinem gratiæ sanctificantis. 23. Christus fuit comprehensor in primo instanti suæ conceptionis. *Ibid.*

Christus egressus est ex utero clauso matris. VI, 10. Christus secundum carnem est ex stirpe David. 17 et seqq. Christus erat de genere sacerdotali. 19. Secundum communem sententiam nunc admissam, computando sex mundi ætates juxta textum hebræicum et Vulgatam editionem, natus est Christus anno circiter quater millesimo a creatione mundi : hic annus erat quadagesimus primus imperii Cæsaris Augusti. 28. De circumstantiis nativitatis Christi ; de loco Christi nascentis. 27. Probabile est Christum natum esse in suburbio Bethlehem, in spelunca diversorio conjuncta, brutis animantibus destinata. *Ibid.* Juxta Evangelistas, Matth. II et Luc. II, Christus natus est in Bethlehem civitate Judæ seu tribus Judæ. Exprimitur civitas Judæ, ut distinguatur ab altera Bethlehem tribus Zabulon. Voluit Christus nasci in Bethlehem in qua erat natus ipse David. *Ibid.* Universa Ecclesia, tam græca quam latina, ex constanti majorum traditione tenet Christum esse natum vigesimo quinto Decembris. Ecclesia Ægypti falso existimat Christum esse natum sexto Januarii. 28. Natus est Christus media nocte. 29. Christo nascenti adfuisse bovem et asinum antiqua traditio est apud Hieronymum Epist. xxvii, S. Greg. Nazianz. Orat. xxxviii, de nativitate Christi. 28. Congruebat ut Christus nasceretur ex virgine desponsata. VII, 421.

Verbum assumpsit ex B. Virgine corpus terrenum ex carne et sanguine sicut nostrum ; est de fide contra valentinianos. V, 467. Animam, corpus et humanitatem Christi simul tempore fuisse assumpta a Verbo, est definitum a concilio quinto generali contra Origenem. 471. Christus non assumpsit omnes defectus corporales hominum. 533 et 534. Species externa corporis Christi non fuit insigniter venusta, neque insigniter deformis, ut spectantium oculos sola vel raperet vel offenderet ; sed pulchra mediocriter, utpote statui suo conveniens. 534. Christus accepit carnem de Adam. VI, 21. Christus assumpsit carnem de fœmina, juxta Apost. Galat. IV :

Misit Deum Filium suum factum ex muliere; idque convenientissimum fuit 16. Non debuit nativitas Christi communiter et promiscue omnibus manifestari. 29. Debuit tamen aliquibus manifestari nativitas Christi; tum quia nulli profuisset, si omnibus occultata, juxta illud Eccl. X: *Sapientia abscondita et thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque?* *Ibid.* Convenienter fuerunt electi illi quibus Christi nativitas est manifestata, nempe paslores, Magi, Simeon et Anna. 30. Non decebat quod Christus per se ipsum manifestaret suam nativitatem, quia id derogaret fidei humanitatis; et aliunde voluit nasci nobis similis, omnibus infantiae infirmitatibus obnoxius. *Ibid.* Quid censendum de descriptione Christi facta a quodam Lentulo et a Nicephoro? 48. Humana facies et corporis Christi forma non fuit insigniter venusta, neque insigniter deformis, sed mediocriter pulchra. 47.

Conveniens fuit Christi corpus subjacere defectibus propter tria: 1° ut pro nobis satisfaceret; 2° ut veritatem humanæ naturæ comprobaret; 3° ut nobis fieret exemplum virtutis. V, 532. Christus non contraxit hos defectus sicuti nos ex debito peccati quo caruit, sed voluntarie eos suscepit. At vero Christus licet hujus status puritatem assumpserit, voluit tamen de statu nostro assumere passibilitatem proveniente ex contrariis. 533. Christus assumpsit famem, sitim, defatigationem, mortem, etc. Quia hi defectus omnibus hominibus seu toti naturæ conveniunt communiter ex peccato communi primi hominis. *Ibid.* Non assumpsit Christus lepram, febrim, claudicationem, aut quemvis alium morbum, neque ignorantiam, pronitatem ad malum et difficultatem ad bonum. *Ibid.*

Quid de duabus Christi naturis credendum sit definitum est? V, 408 et seqq. Naturæ in Christo inter se manent inconfusæ et distinctæ cum suis proprietatibus. V, 544. In Christo admittenda est idiomatum communicatio; est de fide. 545. Quæ conveniunt Christo ratione personæ seu naturæ divinæ possunt simpliciter de illo prædicari sine addito; ut esse Dominus. 609. Quæ conveniunt Christo ratione humanæ naturæ non prædicantur de illo simpliciter, sed cum addito secundum humanam naturam. *Ibid.* Fide certum est Christum ut Deum non esse filium Dei adoptivum, sed filium naturalem Patris æterni, ipsi consubstantiali. 613. Christum qua hominem esse filium Dei adoptivum triplici sensu potest intelligi: 1° quod sit purus homo, et hæc fuit hæresis Photini; 2° ponendo in illo duo supposita, unum divinum, alterum humanum, ratione cujus sit filius Dei adoptivus, et hæc fuit hæresis Nestorii; 3° servata unitate personæ, asserendo Christum quatenus hominem esse filium Dei adoptivum. 614. Quidam auctores catholici sustinuerunt, salva unitate personæ, Christum qua hominem esse filium Dei adoptivum duplici sensu. 615, 616 et 617. Opinio asserens Christum quatenus hominem esse filium Dei adoptivum ratione humanitatis, etiam salva unitate personæ, aut humanitatem esse adoptatam etsi non filiam, videtur damnata a concilio Francofordiensi. 616. Humanitas non potest dici adoptata. 617. Christus quatenus homo non solum materialiter et identice, sed formaliter est filius Dei naturalis. 619. Christus quatenus filius Virginis non potuisset adoptari ab alio homine. *Ibid.* Christus qua homo est filius Dei naturalis. *Ibid.* Christus ut homo non est filius naturalis totius Trinitatis. 621. Christus ut homo non est filius naturalis B. M. Virginis, ita ut tamen filiatio in

Christo sit tantum relatio rationis. *Ibid.* Humanitas non dicitur esse prædestinata ad filiationem Dei. 623. In Christo sunt duæ filiationes, sicut sunt duæ nativitates; una æterna, altera temporalis; cum hoc discrimine quod relatio filiationis temporalis in Christo non sit realis, sed rationis tantum. VI, 25.

Christum fuisse circumcicum fides est Ecclesiæ. VI, 34. Christus non fuit circumciscus in templo aut synagoga, sed in spelunca Bethlehemitica, vel in vicina domo ad quam forte SS. parentes cum divina prole commigrarunt post peractam descriptionem et evacuato diversorio. 35. Christus non fuit circumciscus a summo pontifice neque ab alio sacerdote, sed ab alternro parente; quia ministerium circumcisionis non erat sacerdotale, imo nec leviticum, sed laicum, quod a parentibus exerceri solebat. *Ibid.* A quo parente fuerit circumciscus? Quidam dicunt a Maria; versimile autem est a S. Joseph. 36. Corrigendi sunt pictores qui nobis exhibent summum pontificem circumcidentem in templo puerum Jesum. *Ibid.* Secundum communem theologorum opinionem, Christus reliquit in terra suum præputium ad venerationem fidelium; unde ad id quod opponitur de integritate corporis Christi resurgentis, respondent tam exigua pars, quæ vix latitudinem ungulæ humanæ æquat, non pertinere moraliter loquendo ad integritatem corporis Christi, maxime si consideretur ut filius Abraham et vir Judæus, cui ex Lege præputium debebat deesse; sicque eo carere exigebat ejus conditio. *Ibid.* Divinitas non mansit hypostatice unita in præputio. *Ibid.* S. Joseph cum B. Maria et divina prole profectus est de Nazareth paulo post purificationem B. Virginis et oblationem Jesu in templo. 40. Cur Christus fugit in Ægyptum? *Ibid.* Cur mandatum fuit fugere in Ægyptum potius quam in aliam regionem. *Ibid.* Sacra familia commorata est in Ægypto non novem, aut septem, aut quinque, aut tribus annis, ut quidam opinati sunt, sed uno necdum integro anno. 41.

De cæde infantum et vitæ Christi instituto usque ad suum baptismum. VI, 43. Quam artem fabrilem exercuit, an ferrariam, an lignariam? 44. Christus usque ad suum baptismum exercuit cum sancto Joseph artem qua posset, suæ et parentum inopiæ succurrere atque humilitatis ac modestiæ exemplum præberet. *Ibid.* Quamvis Christus non esset legi subjectus, convenienter tamen illam servavit: 1° ut legem approbaret; 2° ut eam observando in seipso consummaret et terminaret, ostendens quod ad ipsum erat ordinata; 3° ut Judæis occasionem calumniandi subtraheret; 4° ut homines a servitute Legis liberaret. 50. Christus ante suam passionem baptizavit per suos discipulos. 256. Christus in Jordane potuit sustinere personam legislatoris et pœnitentis respective ad diversa. 259. Christus quare voluit baptizari. *Ibid.*

De Christo baptizato. VI, 45. Jesu baptizato et orante, aperti sunt cœli, non siderei et proprie dicti; hi enim naturaliter scindi non possunt, supernaturaliter autem esse superfluum; sed suprema aëris regio cœlis propinqua, quæ in S. Scripturis sæpe cœlum appellatur, quatenus dum ejus partes aliqua hinc inde condensantur, medio aëre manente rareore, hiatus apparet ex quo columba descendere cerneretur, et vox Patris audiretur. 46. Christo baptizato, convenienter vox Patris Filium protestantis audita est. *Ibid.* Vox non fuit vera et naturalis; fuit tamen sonus sensibilis, non solum a Joanne,

sed et ab astantibus auditus. 47. Attribuitur Patri. *Ibid.*

De tentatione Christi in deserto. VI, 50. Conveniens fuit Christum tentari: 1° propter nostram cautelam, ut nullus quantumcumque sanctus se aestimet securum et immunem a tentatione; 2° propter exemplum, ut scilicet nos instrueret qualiter tentationes diaboli vincamus; 3° ut fiduciam præberet recurrendi in tentationibus ad ipsum, qui sicut nos fuit tentatus. 51. Tres tentationes visibiles, quas referunt Matth. et Lucas, non nisi post jejunium quadraginta dierum factæ sunt. Nihil obstat quominus ipsum diabolus, licet non visibilis, aliis modis tentaverit, durante jejunio. *Ibid.* Quomodo diabolus Christo in monte constituto ostendit omnia regna mundi? *Ibid.* Utrum diabolus portaverit Christum super pinnaculum templi, an tantum duxerit, problema est. *Ibid.*

Perfectio animæ Christi exigebat ut omnis ejus potentialitas esset reducta ad omnem actum convenientem secundum statum suum et per ordinem ad unionem hypostaticam. V, 516. Duplex est in Christi anima potentialitas: una naturalis ad cognoscenda omnia naturalia per species acquisitas et infusas, quatenus est comprehensor; et obediens ad cognoscenda omnia supernaturalia etiam per species infusas. *Ibid.* Anima Christi annihilare non potuit creaturas. 526. Annihilatio correspondet creationi. *Ibid.* Anima Christi secundum propriam virtutem quæ ipsi competit ut est anima humana, non habebat omnipotentiam immutandi proprium corpus a naturali dispositione, v. g. non poterat secundum hanc virtutem efficere ne corpus gravitaret, ne nutriretur, ne pateretur, etc. 530 et 531. Si vero consideretur anima Christi secundum quod est instrumentum unitum Verbo, subdebatur ejus potestati omnis dispositio corporis proprii excepta annihilatione et conservatione. 531. Anima Christi potest considerari dupliciter: 1° secundum propriam naturam et virtutem; 2° secundum quod est instrumentum unitum Verbo Dei in persona. 530 et 531. Anima Christi potest adhuc considerari: 1° in ordine ad Deum; 2° in ordine ad corpus, quatenus est forma corporis. 543.

Fuisse in Christo scientiam seu intellectionem creatam, definitum est contra Monothelistas in sexta synodo. V, 506. Est de fide. In Christo triplex agnosci debet scientia: beata scilicet, quæ est visio Dei beatifica, infusa et acquisita. 507. Visio beata competebat Christo homini. 508. Christus habuit scientiam beatam. 507. Christus a primo instanti suæ conceptionis habuit scientiam beatam. 508. Christi anima non comprehendit nec comprehendere potest divinam essentiam. *Ibid.* Anima Christi per scientiam beatam comprehendit ne divinam essentiam, aut saltem vidit ne divinam essentiam clarius quam quælibet alia creatura? 508, 509. Anima Christi clarius vidit divinam essentiam quam ulla alia creatura. *Ibid.* Christus per scientiam beatam cognoscit ne omnia in Verbo? *Ibid.* Hæc propositio: Anima Christi videt Deum tam clare et intense sicut Deus videt seipsum, damnata est in concilio Basileense ut erronea. 508. Christus non erat beatus quoad omnia. 509. Fuit visio Christi beata ejusdem speciei cum visione beatorum. *Ibid.* Christus per scientiam beatam non videt omnia possibilia in Verbo. *Ibid.* Anima Christi per scientiam beatam cognovit in Verbo omnia præsentia, præterita et futura, nedum habituali-

ter, sed etiam actualiter. 509, 510 et seqq. Anima Christi videt per scientiam beatam quidditative omnipotentiam Dei. 511. Anima Christi potest ne cognoscere actu infinita? 512. Præter scientiam beatam, fuit in Christo scientia infusa. 514 et seqq. In Christo fuit duplex scientia infusa: una supernaturalis qua objecta supernaturalia attingebat; altera naturalis, nempe ex parte objecti, qua objecta naturalia cognoscebat. 515. Scientia infusa fuit in Christo ab instanti conceptionis: habuit etiam tunc actum visionis beatificæ. *Ibid.* Christus per scientiam infusam cognovit ne omnia? 516. Per ly *omnia*, hic non intelligimus possibilia, sed solum omnia in aliqua temporis differentia existentia, scilicet præterita, præsentia et futura, sive naturalia, sive supernaturalia. 517. Christus per scientiam infusam cognovit omnia, tam naturalia quam supernaturalia. *Ibid.* Christus per scientiam infusam cognovit omnia naturalia, non solum in communi quoad rationes genericas et específicas, sed etiam distincte et in particulari quoad rationes individuales. *Ibid.* Christus per scientiam infusam cognovit cogitationes cordium et futura contingentia. *Ibid.* Quomodo illa cognovit. 518. Hæc scientia non fuit intuitiva, sed abstractiva, clara et distincta. *Ibid.* Christus per scientiam infusam cognovit quidditative omnia entia creata supernaturalia, et probabiliter comprehensive. *Ibid.* Christus per scientiam infusam cognovit, saltem mediate et indirecte, omnia mysteria nostræ fidei, etiam SS. Trinitatis quoad an est. *Ibid.* Christus potuit ne uti hac scientia infusa sine conversione ad phantasmata? 519. Non est difficultas ex parte ipsiusmet scientiæ infusæ, sed ex parte intellectus. *Ibid.* Scientia infusa in Christo fuit perfectior scientia angelorum. *Ibid.* Scientia infusa Christi non fuit collativa seu discursiva quoad acquisitionem; potuit tamen esse vel non esse quoad usum. *Ibid.* Scientia infusa in Christo fuit distincta per diversos habitus speciei, una vero generice. 520. Scientia infusa Christi fuit habitualis et actualis semper ab instanti conceptionis quoad quædam objecta, corpore licet ac sensibus quiescentibus, seu alio intentis. *Ibid.* Conveniens fuit ut omnis potentialitas animæ Christi naturalis reduceretur ad actum. 521.

Anima Christi præter unionem physicam cum Deo, aliam habuit per cognitionem et amorem supernaturalem. V, 480. Scientiæ naturales non fuerunt infusæ in Christo. 482. De scientia Christi acquisita 520. Fuit in Christo scientia per se acquisibilis. 521. Scientia per se acquisibilis fuit in Christo propriis actibus acquisita. *Ibid.* et seqq. Scientia per se acquisibilis in Christo non fuit imperfecta, nec inferior scientiæ Adæ. 522, 523. Christus in hac scientia profecit quantum ad habitum et quantum ad actum. 524. Christus per scientiam acquisitam cognovit ne omnia. *Ibid.* Christus nihil ab homine vel angelo didicit. *Ibid.* In Christo nulla fuit ignorantia. 542.

Omnes virtutes supernaturales, sive theologicæ, sive morales, per se infusæ, fuerunt in Christo, excepta fide, spe et poenitentia. V, 480. Omnia dona Spiritus sancti fuerunt in Christo, etiam timor. 482. In Christo nullum fuit peccatum sive actuale sive originale. Est de fide. 534. Christus de lege Dei ordinaria erat impeccabilis. 535. De potentia Dei absoluta Christum esse impeccabilem contendunt multi contra Scotistas. *Ibid.* Christus ut homo, vi præcise gratiæ unionis, peccare absolute non potuit, sive peccato cum unione composito, sive

peccato unionem destruyente. Est contra Scotistas, qui contrarium tenent. 535, 536 et seqq. In Christo nec originale peccatum, nec habituale personale, nec veniale, nec habitus vitiosus, nec ulla imperfectio potuit reperiri. 540. Si Christus ab Adamo seminaliter prodisset, peccatum originale non contraxisset. *Ibid.* Fomes in actu secundo nec fuit, nec absolute potuit esse in Christo. 541. Fomes in actu primo non fuit in Christo, et probabilius esse non potuit absolute. *Ibid.* Christus non debuit austeram vitam eligere, quia congruum erat fini incarnationis ut Christus non ageret vitam solitariam, sed cum hominibus conversaretur, utque in cibo et potu communiter se sicut alii, haberet. VI, 49 et seqq. Christus habuit-ne tantum unicam vestem? incedebat-ne nudis pedibus? *Ibid.* Christus exercuit-ne mendicitatem? 50.

Gratia habitualis consideratur vel quatenus Christum ut personam singularem sanctificat et vocatur personalis; vel prout est Christo principium alios sanctificandi, et dicitur capitalis. V, 478. Duplex est difficultas circa sanctificationem Christi per gratiam substantialem unionis. *Ibid.* Gratia unionis est-ne homini Christo naturalis. *Ibid.* Gratia unionis in Christo est gratia substantialis; est etiam alia accidentalis, quæ nempe est gratia habitualis. *Ibid.* Quidam negarunt gratiam habitualement fuisse in Christo, utpote superfluum. *Ibid.* Gratia habitualis fuit in Christo, necessaria ad duo. 479. Christus habuit gratiam habitualement a primo instanti suæ conceptionis. *Ibid.* Gratia habitualis Christi superat intensione omnem gratiam angelorum et hominum simul sumptorum. 483. Gratia habitualis est proprietas unionis hypostaticæ, non physica, sed moralis. 481. Christus in primo instanti suæ conceptionis se disposuit per actum liberi arbitrii ad gratiam habitualement ipsi tunc infusam. 480. Gratia habitualis Christi non potest augeri de potentia Dei ordinaria. 484. Gratia habitualis Christi potest augeri intensive de potentia Dei absoluta. Est contra Scotistas, Cajetanum et Nazarium. *Ibid.* In Christo fuit omnis plenitudo gratiæ sive quoad intensionem, sive quoad extensionem. 483. Plenitudo absoluta gratiæ non respectiva est propria Christo. *Ibid.* In Christo fuerunt omnes gratiæ gratis datæ, etiam prophetiæ donum. 482. Fuit in Christo plenitudo gratiæ respectiva seu subjectiva tam quoad intensionem quam quoad extensionem. 483. Gratia habitualis Christi non est infinita physice et in ratione entis. 484. Gratia habitualis Christi potest dici infinita moraliter in ratione gratiæ, quatenus 1º habet juxta connaturalem suum statum quidquid pertinet ad rationem sui; 2º est in summo gradu excellentiæ conferibilis, secundum divinam ordinationem et potentiam ordinariam, licet posset augeri secundum absolutam potentiam; 3º quia extenditur ad omnes effectus sui generis, imo ad infinitos syncategorematicos. *Ibid.* Christi gratia potest-ne augeri in infinitum? 485 et seqq. In Christo triplex est causa impeccabilitatis, nempe gratia unionis, gratia habitualis et visio beatifica. 540. Christus nec gratiam habitualement nec gloriam essentialem sibi meruit: ita communius cum S. Thoma. 578.

Doctrina Christi. VI, 52. Christus in sua conversatione exemplum perfectionis dedit in omnibus quæ per se pertinent ad salutem. 49. Christus omnia publice docuit. 52. Conveniens fuit prædicationem Christi tam per se ipsum quam per apostolos a principio solis Judæis exhiberi. *Ibid.* Christus doctrinam suam non tradidit scripto.

53. Unde habita est ejus epistola ad Abgarum apocrypha. *Ibid.* Christus accepit-ne testimonium hominis quasi indigeret ad probandam suam divinitatem. III, 319. Ut legitimus verborum Christi sensus cognoscatur quid est perpendendum? VI, 266.

Christus per communicationem idiomatum est et dicitur simpliciter omnipotens omnipotentia divina, sicut est et dicitur simpliciter Deus. V, 525. Vi unionis hypostaticæ humanitas Christi habuit omnipotentiam secundum quid; sed utrum habuerit simpliciter, Ubiquitæ affirmant. *Ibid.* Tres sunt sententiæ Thomistarum circa modum pro virtute patrandi miracula et gratiæ producendæ fuit communicata Christi humanitati. 529. De miraculis Christi. VI, 54. Conveniens fuit ut Christus faceret miracula. 55. Non erat conveniens ut Christus per se visibiliter agens operatus est, fuit conversio aquæ in vinum in Cana Galilææ. *Ibid.* Christus convenienter fecit miracula: 1º circa substantias spirituales ejiciendo scilicet dæmones e corporibus; 2º circa cœlestia corpora, ut contigit tempore passionis in defectu solis: 3º circa homines, eos sanando et resuscitando; 4º circa creaturas irracionales, ut ostenderet omnia sibi esse subjecta. *Ibid.* Christi miracula sufficienter probant ejus divinitatem. 1º Si considerentur secundum speciem; 2º quantum ad modum; 3º quantum ad finem. *Ibid.* Christus curavit hominem sabbato et ei mandavit tollere grabatum suum. 50. Sanationes corporales quos fecit Christus, significant sanationes spirituales. VII, 35. Licet Christus non illas iteraverit, non inde sequitur illum non iterare denuo veniam petentibus. *Ibid.*

De transfiguratione Christi. VI, 55. Transfiguratio non idem significat in S. Scripturis ut in scriptis profanis. 56. Claritas corporis Christi transfigurati fuit claritas gloriæ. *Ibid.* In eo posita fuit transfiguratio Christi, quod manente immutata corporis et faciei substantia et figura, splendorem clarissimum ad instar solis emisit. 55. Convenienter Christus fuit transfiguratus; 1º ut ostenderet finem ad quem perventurus erat per crucem; 2º ut de cordibus apostolorum crucis scandalum tolleretur; 3º ut illos cæterosque fideles ipse gloria, cujus tenuis radius fulgebat, ad adversa quæque toleranda excitaret. 56. Convenienter inducti sunt testes, tum ex hominibus qui præcesserunt Christum, tum ex eis qui eum secuti sunt. *Ibid.* Quas ob causas? *Ibid.* Ex præcedentibus convenienter inducti sunt Moyses et Elias; ex sequentibus, Petrus, Joannes et Jacobus. *Ibid.* Cur illis prohibuit nuntiare quod viderant ante suam resurrectionem. *Ibid.* Communis opinio est Christum fuisse transfiguratum in monte Thabor, qui est mons excelsus in Galilæa. *Ibid.*

Passiones Christi. Summum gaudium potest-ne stare cum summa tristitia? V, 508. Passiones tam corporales quam animales fuerunt in Christo, aliter tamen ac in nobis, quoad objectum, principium et effectus. 541. Anima Christi fuit-ne passibilis? 542. In Christo fuit-ne dolor sensibilis? *Ibid.* In Christo fuit tristitia. 543. Fuit in Christo timor ut est actus appetitus sensitivi refugientis malum difficile, possibiliter tamen evitabile. *Ibid.* In Christo fuit gaudium. *Ibid.* Admiratio in Christo fuit respectiva ad scientiam experimentalem, non respectiva ad scientiam divinam beatam et infusam. *Ibid.* In Christo fuit ira. *Ibid.*

Utum in Christo sint duæ voluntates. V, 552. In

Christo sunt duæ voluntates et duæ operationes seu volitiones, divina et humana; est de fide contra Monothelistas, decisa 1° in concil. Lateran. 2° in VI et VII synod. general. ac tandem in Florent. 552. Fuit-ne in Christo duplex voluntas rationis? 554. Possunt-ne admitti in voluntate Christi, ut ratio est, quidam actus inefficaces et imperfecti, non conformes divinæ voluntati in voluto materiali? *Ibid.* Anima Christi habuit omnipotentiam respectu suæ voluntatis circa ea quæ voluit fieri per divinam virtutem voluntate absoluta adimplenda per se, idque virtute propria. Circa ea quæ habuit omnipotentiam, non virtute propria, sed quatenus erat instrumentum divinitatis. Ea quæ voluit non voluntate absoluta, sed conditionata aut inefficaci, non semper fuerunt adimpleta. 531. Nihil voluit Christus voluntate absoluta et efficaci per alios adimplendum, quod non fuit factum. Est Sylvii contra Cajetanum. *Ibid.* Non fuit in Christo contrarietas voluntatum: est de fide decisa in concil. general. VI, 554. Fuit-ne in Christo voluntas sensualitatis? *Ibid.* Voluntas Christi fuit-ne conformis voluntati divinæ? *Ibid.*

Christus habuit-ne libertatem seu potentiam contrarietatis ad bonum et malum? V, 538. In Christo fuit liberum arbitrium, hoc est, libertas a coactione et a necessitate; utramque enim importat liberum arbitrium, ut docet S. Doctor. Est quoad libertatem a necessitate contra Calvinum, Lutherum et Jansenium, et videtur quoad eam partem de fide. 555. Quomodo salvatur libertas Christi in actibus præceptis aut prohibitis cum ejus impeccabilitate. *Ibid.* Concordia libertatis Christi cum ejus impeccabilitate. *Ibid.* Referuntur variæ sententiæ circa præceptum moriendi et impugnantur. *Ibid.* Prima sententia negat Christo fuisse impositum strictum et rigorosum moriendi præceptum, sed latum et improprium, seu insinuatio voluntatis Dei quæ decreverat ipsum pro salute hominum moriturum; præceptum, non obligans, sed dirigens. 555, 556. Hæc sententia impugnatur. 556. In Christo fuit vera et stricta obedientia, ex eaque mortuus est. *Ibid.* Secunda sententia comminiscitur verum et proprium præceptum fuisse impositum Christo de morte subeunda quoad substantiam tantum, non quoad circumstantias illius, puta, tempus, locum, motivum, intensionem actus, etc. 557. Impugnatur hæc secunda sententia. *Ibid.* Tertia sententia est eorum qui existimant præceptum moriendi fuisse impositum Christo dependenter ab ejus consensu quo se prius ad illud acceptandum obtulit, aut sub conditione quod, quando vellet, posset dispensationem obtinere. Ita novissime Tournely. 558. Impugnatur hæc tertia sententia. *Ibid.* Tres sententiæ impugnantur communibus argumentis. *Ibid.* Vera sententia stabilitur. *Ibid.* Admittendum est in Christo verum et rigorosum præceptum moriendi nedum quoad substantiam, sed etiam quoad circumstantias mortis, nec ab ejus voluntate quoad impositionem aut continuationem dependens. *Ibid.* Stante hoc præcepto et Christi impeccabilitate, ipse nihilominus liberrime mortuus est. 559. Christus fuit-ne liber circa præceptum dilectionis Dei et alia præcepta naturalia? 561.

De potentia animæ Christi respectu proprii corporis et executionis suæ voluntatis. V, 530. Non fuit simpliciter et absolute necessarium Christum pati; poterat enim Deus, apud quem non est impossibile omne verbum,

BILL. T. VII. TAB.

alio modo salvare homines. Erat tamen necessarium secundum quid, scilicet, ex suppositione finis et ordinationis divinæ. VI, 57. Convenientissimum fuit Christum pati ad liberationem generis humani. *Ibid.* Certum est Christum non sustinuisse omnes passionum species quæ ab hominibus inferri possunt; non enim fuit igne combustus, nec gladio percussus. Sustinuit tamen omnes passiones quantum ad genus, id est, ab omni hominum genere, in omni bono humano, in omnibus membris et in omnibus corporis sensibus. 58. Si considerentur simul omnes causæ doloris Christi, ejus dolor fuit intensive major omnibus doloribus præsentis vitæ. *Ibid.* Christus fuit ab angelo confortatus. V, 524. Conveniens fuit ut Christus a Judæis pati inciperet, et postea, Judæis tradentibus, per manus gentilium ejus passio finiretur. VI, 66.

De flagellatione Christi. VI, 60. Quomodo Christus fuit flagellatus? *Ibid.* An Christus semel tantum fuerit flagellatus? an virgis, an funiculis nodosis, an loris Christus fuerit flagellatus? *Ibid.* Quantum fuerit numerus plagarum Christo inflictarum. *Ibid.* Quantum numerum plagarum determinaverit Pilatus, ignoratur. *Ibid.*

De corona spinea. VI, 60. Unicum est dubium, ex qua materia fuerit contexta. *Ibid.* Quid credendum est de corona spinea quam S. Ludovicus magno pretio ex barbarorum manibus redemit? *Ibid.*

De sententia mortis in Christum lata. VI, 60. Pilatus tulit-ne sententiam mortis in Jesum, vel dimisit-ne eum arbitrio Judæorum? *Ibid.* Cur Judæi Jesum de blasphemia accusatum crucifigendum postulaverunt, cum secundum eorum legem, Levit. xxiv, blasphemi non crucifigendi, sed lapidandi erant? 61. Christus bajulavit-ne crucem suam vel prævit-ne onere liber? *Ibid.* Convenientissimum fuit Christum pati in cruce. 57.

De crucifixione. VI, 62. Titulus quomodo fuit cruci affixus. *Ibid.* Probabile est cruci jam erectæ et terræ cuneis infixæ Christum fuisse affixum; talis enim erat consuetudo gentilium. *Ibid.* Solet tamen depingi Christus cruci humi prostratæ et jacenti affixus et cum magno conatu cum cruce elevatus. *Ibid.* Certum videtur non tantum tribus, sed quatuor clavis Christum fuisse cruci affixum. *Ibid.* Christus pependit-ne omnino nudus in cruce, ne velatis partibus quas pudor in nobis obtegi voluit? 63. Quoad locum, Christus convenienter crucifixus est Jerusalem, non quidem in ipsa civitate, sed extra portam in suburbio, hoc est, in monte Calvariæ, hebræice, Golgotha. 64. Christus fuit crucifixus luna XV, hoc est, feria sexta, non vero luna XIV, seu feria quinta, ut volunt Græci. *Ibid.* Fuit crucifixus hora tertia, seu, juxta Evang. S. Joannis, hora quasi sexta. *Ibid.*

De prodigiis, Christo in cruce pendente, factis et primo de tenebris. VI, 66. Verbum, *Consummatum est*, quod Christus protulit in cruce ad quid est referendum? 260.

De apertione lateris Christi. VI, 65. Miles lancea Christi latus aperuit. *Ibid.* Hunc militem fuisse Longinum nomine, qui postea martyr occubuit, tenet communis opinio. *Ibid.* Fluxum aquæ ex latere Christi fuisse miraculosum negant medici; affirmant SS. Patres. *Ibid.* Tempus quo Christus mortem subiit incertum est. III, 355. Persecutores Christi fuerunt causa directa illius moris. VI, 68. Christus vero fuit causa indirecta. *Ibid.*

Mors Christi in quo differt a morte martyrum. V, 612.

Christus ex obedientia mortuus est. VI, 69. Et etiam ex charitate. *Ibid.* Deus Pater tradidit Christum passioni, juxta illud Rom. VIII: *Proprio filio suo non pepercit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* *Ibid.* Conveniens fuit Christum mori: 1° ut satisfaceret pro nobis; 2° ut ostenderet veritatem naturæ assumptæ; 3° ut moriendo nos a timore mortis liberaret; 4° ut resurgendo a mortuis, et virtutem suam ostenderet qua mortem superavit, ut nobis spem resurgendi a mortuis daret. 72. In morte Christi divinitas non fuit separata ab ejus corpore, sed ipsi mansit hypostatice unita, ita ut non esset alia hypostasis Verbi Dei et carnis post mortem. *Ibid.* In morte Christi divinitas non fuit separata ab ejus anima. 73. Deus potest dici crucifixus, mortuus sine indecentia. *Ibid.* Corpus Christi vivum et mortuum fuit idem numero absolute, non tamen omnino et totaliter. *Ibid.* Fuit tamen idem supposito. *Ibid.* Erroneum est dicere Christum in triduo mortis esse hominem; neque etiam in triduo mortis proprie fuit Christus. *Ibid.* Probabilius corpus Christi mortuum mansit sine forma substantiali. Assumpsit formam cadaveris humani. *Ibid.*

De sepultura Christi. VI, 73. Convenienter Christus fuit sepultus; tum ad comprobendam veritatem mortis; non enim aliquis in sepulcro ponitur, nisi quando jam de veritate mortis constat: tum quia per hoc quod Christus de sepulcro resurrexit, datur spes resurgendi per ipsum his qui sunt in sepulcro. *Ibid.* Convenienti modo Christus fuit sepultus. *Ibid.* Hæc autem omnia dicimus convenienter facta, nempe corpus Christi aromatibus myrrhæ et aloës conditum, syndone munda involutum, in monumento novo alieno sepultum in horlo item et monumentum in petra excisum, saxum magnum ad ostium monumenti advolutum. *Ibid.* Corpus Christi mansit incorruptum in sepulcro ad ostensionem divinæ virtutis, etc. 74. Christus fuit convenienter una die et duabus noctibus in sepulcro. *Ibid.*

De descensu Christi ad inferos. VI, 74. Christus hoc est anima Christi, realiter et substantialiter descendit ad inferos, et non tantum secundum effectum et operationem. *Ibid.* Conveniens fuit ut Christus descenderet in infernum. 75. Christus non descendit in infernum damnatorum secundum præsentiam realem. *Ibid.* Descendit secundum effectum. *Ibid.* Nos arguendo et convincendo de eorum infidelitate et malitia. *Ibid.* Christus descendens ad inferos, nullum damnatorum liberavit. 76. Christus suo descensu ad inferos non liberavit omnes animas a purgatorio. *Ibid.* Christus descendens ad inferos liberavit SS. Patres, 1° exhibendo eis, statim a morte sua, claram Divinitatis visionem, qua huc usque privati fuerant, nondum soluto redemptionis nostræ pretio; deinde eos e loco inferni educendo. *Ibid.* Sicut corpus Christi fuit una die et noctibus in sepulcro, tantumdem ejus anima mansit in inferno, scilicet usque ad momentum resurrectionis, ita ut simul anima exiret de inferno et corpus educeretur de sepulcro. *Ibid.*

De resurrectione Christi. VI, 77. Resurrectio Christi fuit pluries in Veteri Testamento prænuntiata verbis et factis. *Ibid.* Necessarium fuit non quidem simpliciter, sed ex suppositione divinæ ordinationis, prophetiarum, meritorum Christi, et nostræ utilitatis, Christum resurgere; 1° ad commendationem divinæ justitiæ; 2° ad fidei nostræ instructionem; 3° ad sublevamen spei no-

stræ; 4° ad informationem vitæ fidelium; 5° ad complementum justificationis nostræ. *Ibid.* Christus non liberavit nos a necessitate moriendi, sed a necessitate permanendi in morte: ob hoc dicitur habere mortis imperium et mortem moriendo vicisse. 75. Christum resurrexisse tertia die a morte sua indubitata fides est sæpe in S. Scripturis asserta. 78. Conveniens fuit Christum resurgere tertia die. *Ibid.* Tertia dies qua Christus resurrexit, fuit prima hebdomadæ, quæ apud nos est dies Dominica, diluculo seu sub aurora. *Ibid.* Quamvis plures ante Christum resurrexerint resurrectione imperfecta, quæ est liberatio a morte actuali tantum, ipse tamen primus omnium resurrexit resurrectione perfecta. 79. Qui cum Christo resurrexerunt, iterum mortui sunt, et ad sua sepulcra redierunt, secundo resurrecturi in fine mundi. 80. Christus fuit causa suæ resurrectionis efficiens secundum divinitatem, instrumentalis secundum humanitatem, meritoria per suam passionem. 81. Christus convenientissime resurrexit cum cicatricibus: quod intelligendum est non de nudis signis et vestigiis vulnerum, sed de ipsis patentibus et foraminibus apertis. 82. Corpus Christi resurrexit integrum. 81. Assumpsit-ne etiam totum sanguinem qui effusus est in passione? *Ibid.* Non resumpsit præputium. *Ibid.* Corpus Christi in resurrectione fuit palpabile. Christus manducavit et bibit realiter. 82. Corpus Christi resurrexit gloriosum, nempe clarum, impassibile, incorruptibile, subtile et agile. 81. Christus post resurrectionem non debuit se omnibus promiscue manifestum exhibere, sed aliquibus tantum per quos deinde aliis manifestaretur: non debuit etiam resurgere discipulis videntibus. 83. Ipsi custodes non viderunt Christum resurgere. *Ibid.* Pia et probabilis est sententia quæ dicit Christum a mortuis resurgentem primo apparuisse B. V. matri suæ. *Ibid.* Equè ad minus probabile est Christum resurgentem primo apparuisse M. Magdalenæ. *Ibid.* Thomas non tantum vidit, sed etiam tetigit vulnera Christi; de cæteris incertum est. 82. Circa resurrectionem duo erant discipulis declaranda: 1° Ipsa veritas resurrectionis; 2° gloria resurgentis. 83. Christus post suam resurrectionem non debuit continue conversari cum discipulis. *Ibid.* Decem referuntur ab Evangelistis Christi apparitiones, quinque ipsa die resurrectionis, aliæ postea. *Ibid.* Ubi Christus erat extra tempus harum apparitionum? 84. Christus apparuit-ne pluries discipulis præter apparitiones ab Evangelistis recensitas? *Ibid.* Christus variis testimoniis et argumentis, seu signis sensibilibus, sufficienter probavit veritatem suæ resurrectionis. *Ibid.* Veritas resurrectionis Christi invictissime probatur testimonio apostolorum. 85. Resurrectio Christi est causa resurrectionis nostrorum corporum et nostrarum animarum, efficiens, instrumentalis et exemplaris. 86.

De ascensione Christi secundum se. Christus ascendit super omnes cælos. VI, 86. Quid requiritur ad naturam mutationis? I, 86. Conveniens fuit Christum ascendere in cælum. VI, 86. Christus convenienter ascendit in cælum post quadraginta dies a resurrectione. 87. Christus ascendit propria virtute: 1° divina, quia est verus Deus; 2° virtute animæ moventis, prout vult corpus glorificatum et dote agilitatis præditum. *Ibid.* Probabile est Christum sic ascendisse super omnes cælos, ut pedibus contingat convexum supremi cœli et totus sit extra cælos. *Ibid.* Effectus seu fructus ascensionis Christi sunt

partim ea quæ recensuimus tanquam motiva illius scilicet augmentum fidei, spei et charitatis et missio Spiritus Sancti; insuper apertio regni cœlorum, quorum introitus peccato protoparentis erat nobis occlusus; item officium advocati quod Christus pro nobis erga Patrem exercet; denique manifestatio suæ supremæ potestatis, ut adimpletionis prophetiarum ac munificentiae in omnes homines. *Ibid.* Christus ascendit in cœlum ex monte Oliveti. 88. Christus ascendit in cœlum quinta Maii, quæ hoc anno incidit in feriam quintam. *Ibid.* Probabile est Christum ascendisse in cœlum circa meridiem seu paulo post. *Ibid.* Christum in monte impressisse terræ vestigia pedum constanter permanentia, et templum ibi ab Helena, Constantini matre, exstructum nunquam potuisse contegi, referunt gravissimi auctores. *Ibid.* Christus ascendendo in cœlum remanet caput Ecclesiæ principale. III, 344.

Christus fuit-ne prædestinatus ante angelos? V, 502. In operationibus theandricis Christi est ordo realis et intrinsecus ad objectum a quo specificantur, et ad principium a quo eliciuntur. 591. Principium eliciens est duplex, *quo et quod*; Principium *quo* est multiplex. *Ibid.* *Quod* est unum. *Ibid.* In operibus Christi hominis nulla est infinitas physica. *Ibid.* Duplex valor debet distinguere in actionibus Christi: unus qui petitur ab objecto, et est finitus; alter qui petitur ab eliciente objecto, et ratione suppositi est moraliter infinitus. *Ibid.* Operationes Christi non solum ex extrinseca Dei acceptance, sed etiam ab intrinseco, fuerunt valoris simpliciter infiniti, tam ad merendum quam ad satisfaciendum. 590. Triplex est genus operationum in Christo; quædam sunt mere divinæ, quædam mere humanæ: aliæ mixtæ in quibus agit utraque natura, divina et humana. *Ibid.* Actiones Christi erant-ne sub dominio generali Dei in omnes creaturas. 601. Christus ut homo est vere servus Dei servitute naturali: est communis sententia Thomistarum cum Auctore et plurium extraneorum contra Vasquem, Beccanum, etc., est forte quasi quæstio de nomine. 620. Christus est prædestinatus. 622. Christus ut homo prædestinatus est primario et principaliter ad filiationem Dei naturalem, secundario tantum, ad visionem beatificam cæteraque dona supernaturalia ipsi collata. *Ibid.*, et seqq. Prædestinatio Christi est causa exemplaris finalis et efficiens, moralis seu meritoria prædestinationis nostræ: est expresse D. Thomæ quoad primam partem, implicite quoad secundam et tertiam. 624.

De merito Christi: an, quando et per quos Christus meruit? V, 574. Christus vere et proprie meruit. Est de fide definita in concilio Trid. *Ibid.* Christus meruit a primo instanti suæ conceptionis usque ad finem vitæ: est communis cum Auctore. *Ibid.* Christus non meruit in instanti mortis suæ, nec a fortiori post mortem. 576. Christus meruit sibi gloriam corporis, hominis exaltationem et alia bona quæ pertinent ad ejus excellentiam exteriorem, ut est ascensio, veneratio, etc., quæque accepit post suam passionem. Est contra Calvinum. 577. Christus meruit per omnes actus liberos humanæ voluntatis. *Ibid.* Christus meruit per actum dilectionis Dei, utpote liberum. *Ibid.* Christus meruit per omnes actus suarum potentiarum, etiam partis sensitivæ et vegetativæ, imo et corporis. *Ibid.* Christus meruit per omnes actus, etiam præceptos, virtutum moralium obedientiæ, humilitatis, patientiæ. *Ibid.* Potuit-ne Christus de potentia

Dei absoluta sibi mereri gratiam et gloriam essentialem, ut habitas in primo instanti conceptionis? 578. Christus non tantum sibi meruit, sed et aliis. 579. Christus non meruit angelis gratiam et gloriam essentielles, sed tantum gratias accidentales. 580. Merita Christi non sunt effectus prædestinationis nostræ. *Ibid.* Christus est causa meritoria justificationis nostræ. *Ibid.* Christus non meruit primis parentibus gratiam status innocentiae. *Ibid.* Christus meruit aliis hominibus omnes gratias actuales disponentes ad justificationem, ipsam gratiam justificantem, gloriam, auxilia omnia, dona supernaturalia, omnes denique nostræ prædestinationis effectus. *Ibid.* Christus non meruit virtutes et dona quæ simul cum gratia conferuntur et ad eam ut proprietates consequuntur. *Ibid.* Nullus præter Christum potest alteri mereri primam gratiam de condigno, bene tamen de congruo. III, 201.

Christus non est mortuus ut liberaret nos à morte temporali. V, 582. Passio Christi quomodo operata est nostram salutem. VI, 70. Passio Christi operata est salutem nostram per modum satisfactionis, per modum sacrificii et tandem per modum meriti. *Ibid.* Passio Christi operata est salutem nostram per modum redemptionis. *Ibid.* Passio Christi, hoc est, humanitas Christi, ut aliquando subjecta passioni, salutem nostram operatur efficienter: est enim instrumentum divinitatis. 71. Per passionem Christi liberati sumus a peccato, quatenus Christus, ut caput nostrum, per passionem tanquam per pretium redemit nos ut membra sua a peccatis. *Ibid.* Passio Christi est causa universalis sufficiens ad nos liberandos a servitute diaboli, a poena æterna peccato debita, ad nos, Deo reconciliandos, ad aperiendam cœli januam, modo nobis applicetur per sacramenta et bona opera. *Ibid.* Mors Christi in facto esse nihil operata est ad nostram salutem per modum meriti; nisi tamen intelligamus carnem mortuam potuisse operari efficienter ad nostram salutem. 73. Christus pro omnibus mortuus est. II, 499. Mors est poena peccati. *Ibid.* Mors Christi sufficit ad redemptionem totius generis humani, non autem quoad applicationem. VI, 536.

Christus ita mortuus est pro omnibus omnino hominibus, ut vera et sincera voluntate mortem oppetierit, eamque Patri obtulerit pro omnium redemptione et salute æterna, antecederet quidem et sufficienter pro reprobis, consequenter et efficaciter pro prædestinatis. Est catholica sententia. I, 265. Christus vere et proprie pro nobis satisfecit. V, 581. Christus morte sua duo præstitit: primum et principale, quod morte sua nos redemit et pro peccatis nostris satisfecit, alterum, quod exemplum mutæ charitatis imitandum nobis dedit. 582. Oblatus est Christus in cruce ut victima piacularis pro peccatis nostris. 583. Mors Christi fuit ne pretium redemptionis nostræ? 586. Condouatio ex parte Dei potest-ne dici gratuita et si Christus pro nobis plene satisfecerit soluto pretio. 588. Qui negant opera Christi esse ab intrinseco valoris infiniti, negant pariter ejus satisfactionem esse ab intrinseco condignam. 592. Valor satisfactorius operum Christi adæquat-ne gravitatem peccati mortalis? 593. Valor meritorius aut satisfactorius crescit-ne arithmetice juxta dignitatem personæ? *Ibid.* Christus satisfecit ex toto rigore justitiæ et ad apices jurls. Est communis inter Thomistas, quibus adhærent plures alii. 599. Si Deus non acceptasset satisfactionem Christi pro peccatis hominum

remaneret-ne tamen inextinctum debitum in hominibus? 604. Actiones Christi sufficebant-ne ut satisfaceret obligationi gratitudinis pro omnibus beneficiis acceptis? *Ibid.* Christus pro nobis satisfecit plene, sed debuit sua satisfactio nobis applicari per bona opera. 590. Valor satisfactionis Christi patitur-ne ex Verbo ut subsistente in natura humana vel ut subsistente in natura divina? 602. A qua virtute procedit satisfactio Christi. 604. Satisfactio Christi fuit actus iustitiæ commutativæ, est communis inter Thomistas. *Ibid.* Iustitia commutativa Christi specie distinguitur a nostra; habet enim obiectum formale distinctum. 605. Christo homini proprium est esse redemptorem stricte sumptum. VI, 70. Virtus passionis Christi se extendit ad eos qui sunt in peccato. 76. Cur virtus passionis Christi nunc non liberat omnes animas quæ sunt in purgatorio detentæ? *Ibid.*

De gratia Christi secundum quod est caput Ecclesiæ. V, 483. Christus non solum secundum animam, sed etiam secundum corpus est caput hominum, et quantum ad animas et quantum ad corpora. 489. Christus est caput omnium hominum diversimode; quorundam actu, aliorum in potentia; quorundam semper, aliorum ad tempus. *Ibid.* Christus est caput in potentia omnium hominum viatorum, etiam infidelium. *Ibid.* Christus dicitur caput Ecclesiæ mystice seu moraliter. 488. Christus ut homo est caput Ecclesiæ. Intellige tamen ly *ut* non omnino reduplicative, sed potius specificative, id est, ut homo subsistens persona divina. *Ibid.* Christus est caput omnium hominum viatorum existentium in gratia, quamdiu in illa existunt, sive sint prædestinati, sive reprobati. 489. Joannes Hus aliter contendens merito damnatus est a concilio Constant. 490. Christus est caput actu hominum beatorum in cœlo et existentium in purgatorio. 489. Christus non est caput, nec actu nec potentia damnatorum, damnatorum puerorum in limbo. *Ibid.* Christus est actu caput fidelium omnium, etiam in peccato mortali existentium, imperfecte tamen et secundum quid. 490. Prima pars est communis contra quosdam. *Ibid.* Christus est caput fidelium excommunicatorum et schismaticorum præcise. 491. Est caput catechumenorum. *Ibid.* Christus non est actu caput hæreticorum etiam occultorum. 492. Christus est caput antiquorum patrum qui in lege naturæ vel scripta vixerunt, etiam primorum parentum post lapsum. 493. Christus non est caput primorum parentum pro statu innocentie. Est contra Scotistas, Suarem et Gonet. *Ibid.* Christus est caput angelorum quoad externam gubernationem. 496. Sed difficultas est an sit vere et proprie, an tantum improprie; an influendo in eis gratiam et gloriam essentialem, an tantum accidentalem. *Ibid.* Christus sic est caput angelorum ut in eos non influat gratiam et gloriam essentialem, sed accidentalem tantum. Est contra Scotistas. 497 et seqq. in objectionibus. *Ibid.* Christus est vere et proprie caput angelorum, tamen minus perfecte quam hominum. 496. Christus ut homo non est etiam caput irrationalium creaturarum. 503. Gratia Christi capitalis non est ipsa gratia unionis præcise, sed gratia habitualis ut connotans gratiam unionis. Est contra Vasquez et quosdam recentiores. 503. Esse caput Ecclesiæ est-ne proprium Christo? 505. Christus non fuit aliquo decreto constitutus caput generis humani ad justificationem. II, 506. Christus qua homo potuit rex esse temporalis, non solum Judææ, sed etiam totius mundi; sed dubita-

tur an de facto fuerit, saltem quoad jus et dominium. IV, 45. Christus qua Deus et simpliciter dictus, fuit et est universorum rex ac dominus temporaliter. *Ibid.* Christus qua homo est omnium rex et dominus spiritualis. *Ibid.* Probabile est Christum qua hominem, fuisse regem temporalem omnium quoad jus et potestatem regiam non quidem jure hæreditario, sed ex commissione et institutione Patris æterni. *Ibid.* Communior sententia est, Christum qua hominem non fuisse regem temporalem sive totius mundi, sive alicujus provincie, etiam quantum ad jus et regiam potestatem; potuisse tamen indirecte de omnibus temporalibus disponere. *Ibid.* Solus Christus fuit rex spiritualis. 47.

Christus fuit verus sacerdos novæ legis, non solum in cœlo, sed et in terra. V, 583. Christus est sacerdos ratione humanitatis, non ratione divinitatis. 611. Christus est vere sacerdos et hostia simul. *Ibid.* Sacerdotium Christi ex multiplici capite est æternum et secundum ordinem Melchisedech. 612. Effectus potissimus sacerdotii Christi est expiatio peccatorum quoad culpam et quoad poenam. Etenim Christus morte sua nobis meruit gratiam qua deletur culpa, et plenarie satisfecit pro pœnis debitis, ut late dixi contra Socinianos; quem effectum ipse, quia non erat peccator, non recepit. *Ibid.*

De oratione Christi. Est-ne eadem ratio de morte Christi ac de ejus oratione? V, 609. Oratio Christi fuit-ne semper exaudita? 610. Christus oravit-ne pro omnibus et singulis hominibus? *Ibid.* Christo competit orare. 609. Christus oravit, licet non fuerit ipsi necessarium sicut nobis. *Ibid.* Christus oravit pro se dupliciter, secundum sensualitatem et secundum rationem. 610. Oratio Christi proprie dicta semper fuit exaudita, non vero oratio ejus improprie dicta. *Ibid.* Christus nunc existens in cœlo vere et proprie orat pro nobis; licet neget Vasques, Medina, etc. Posset-ne dici absolute: *Christe, ora pro nobis?* 609.

De adoratione Christi. V, 626. Fide certum est hunc hominem, designato Christo, adorari cultu *latriæ* 627. Eadem adoratione latriæ adoranda est divinitas Christi et ejus humanitas. *Ibid.* Humanitas secundum se sumpta et ut per intellectum præcisa a verbo, potest adorari cultu inferiori ob perfectiones suas creatas, v. g. ob gratiam habitualement, dona spiritus sancti, etc. 628. Humanitas Christi seu Christus ut homo adoratur latria, non tantum per communicationem idiomatum, sed ita quod humanitas revera est res adorata. *Ibid.* Humanitas Christi potest dici coadorari cum divinitate. *Ibid.* Adoratio humanitatis Christi non dici debet relativa sicut ea quæ defertur ejus imagini, sed propria et absoluta. *Ibid.* Verbum mentis Christum representans posset-ne adorari latria? 646.

De sessione Christi ad dexteram Patris. VI, 88. Sedere ad dexteram Patris convenit Christo qua Deo et qua homini, diverso tamen modo *Ibid.* Est ipsi proprium sedere ad dexteram Patris qua homini, quia est in excellenti possessione divinarum bonorum præ cæteris creaturis, etiam angelicis. 89. Quid est intelligendum per hæc verba, sedere Christum ad dexteram Patris? *Ibid.*

Qurysostomus (S.) divisionem voluntatis divinæ in antecedentem et consequentem admisit sub nomine primariæ et secundariæ voluntatis. I, 251. Excessit dicendo B. Virginem ex vana gloria a Christi petiisse miraculum

in nuptiis Cana Galilææ. III, 99. Agnovit S. Chrysostomus peccatum originale. II, 498. S. Chrysostomus imploravit Innocentii I auxilium contra Theophilum Alexandrinum. III, 360. Comparando malum sacerdotem cum asina Balaam, ostendit improbitatem ministri non tollere virtutem sacramenti VI, 186. S. Chrysostomus impugnavit Synousiastas. 419. Non favit novatorum erroribus circa confessionem. VII, 15.

CHUNEGUNDA (S.) suam innocentiam probavit iudicio ignis. V, 14.

CIBORIUM seu pixis, in quo asservantur hostiæ, debet benedici. VI, 558. A quibus est benedicendum? 559.

CIBUS. Non sumere cibum etiam oblatum esset-ne se ipsum occidere? IV, 327. Cibus naturalis nutrit per sui mutationem in substantiam aliti. VI, 521. Quod ab extrinseco intromittitur per os in stomachum estque ab eo alterabile et digestibile, sumitur per modum cibi aut potus. 514. Quantum ad usum cibi in die jejunii, vide JEJUNIUM.

CICERO negavit actus nostros liberos subjacere divinæ providentiæ, quia putabat cum ea stare non posse libertatem; et ideo, ut ait S. August. ut faceret homines liberos, fecit sacrilegos. I, 369. Cicero laudavit oracula Sibyllarum in suo libro de Divinitate. V, 388. Ciceroni neganti præscientiam exprobrat S. Augustinus, quod, cum voluerit facere homines liberos, eos fecit sacrilegos. I, 246.

CIRCUMCELLIONES, seu Circitores, existimabant esse quoddam genus martyrii occidere se ipsum, et passim hoc faciebant, domosque circuibant ut alios ad id impellerent. IV, 214.

CIRCUMCISIO. Circumcisio fuit, speciali privilegio, Abrahamo sigillum justitiæ fidei. VI, 104. Conferbat gratiam parvulis ex opere operato non active, sed passive. 153, et 340. Dubium est et valde obscurum an circumcisio pro adultis et alia sacramenta veteris legis conferrent gratiam ex opere operato, vel ex opere operantis; exponuntur et expenduntur circa hanc quæstionem variæ plurimorum sententiæ. 154. Dicendum, juxta auctorem, sacramenta veteris legis moraliter aliquid gratiæ ex opere operato conferre passive, et non totum haberi ex merito operantis. Fides aliena in circumcissione non juvabat in quantum erat actus personæ, sed quatenus respiciebat objectum suum, scilicet Christum. 155. Circumcisio erat signum fœderis quo Judæi populo Dei ascribebantur. 256. Circumcisio poterat considerari dupliciter: 1° ut erat signum carni impressum quo Judæi a populis alienis distinguebantur; 2° ut erat sacramentum fidei et regenerationis. 258. Primo modo non conferebat gratiam, conferebat vero secundo modo considerata. *Ibid.* Circumcisio propter varios fines fuit instituta. 337. Circumcisio fuit figura baptismi. *Ibid.* Negant plures fuisse institutam in remedium peccati originalis. 338. Circumcisio fuit instituta in remedium peccati originalis. *Ibid.* et seqq. Hæc est sententia sancti Augustini. *Ibid.* Hujus auctoritas est præferenda aliis Patrum sententiis. 342. Ritus circumcissionis convenienter fuit institutus in membro generationis. 337. Ritus cultri lapidei non erat de necessitate sacramenti. *Ibid.* Dies octavus erat de necessitate præcepti, non autem de necessitate sacramenti; poterat enim differri. 338. Quare circumcisio debebatur conferri octavo die? 323. Lex generalis lata est, quod qui non circumcidebatur deleri debebat de populo

Dei. 339. Lex circumcissionis non obligabat fœminas, nec pueros ante diem octavum. 341. Apostolus dicit-ne circumcissionem non esse utilem populo Judæo. *Ibid.* Rabbini faciunt ne mentionem virtutis spiritualis circumcissionis? *Ibid.*

CIRCUMINSESSIO est mutua divinarum personarum coexistentia in se invicem, ita ut Pater sit in Filio, Filius in Patre, uterque in Spiritu sancto, et Spiritus sanctus in utroque. I, 573. Ad circuminseccionem duo requiruntur: primum, distinctio suppositorum; secundum, unitas numerica essentiæ. 574.

CIRCUMSCRIPTIVE potest aliquid esse in loco. VI, 413.

CIRCUMSTANTIÆ aliæ mutant speciem. VII, 192. Aliæ notabiliter aggravant intra eandem speciem. *Ibid.* Quænam regula assignatur ad dignoscendas circumstantias notabiliter aggravantes intra eandem speciem? *Ibid.* Circumstantiæ mutant speciem necessario sunt exprimendæ, non autem leviter aggravantes. *Ibid.* Circumstantia mutans speciem debet exprimi, quia novam addit malitiam. 193. Circumstantias notabiliter aggravantes esse necessario confitendas tenet tutior et nunc communior sententia. *Ibid.* Explicatio circumstantiarum tantum aggravantium est-ne moraliter impossibilis. 195. Circumstantiæ notabiliter minuentes non sunt explicandæ. 196.

CISTERCIENSES abbates possunt, ex privilegio concessio ab Innocentio VIII, conferre minores ordines, subdiaconatum et diaconatum? VII, 336.

CLANDESTINITAS a concilii Tridentini tempore irritat matrimonia. VII, 420.

CLARITAS est dos corporis beati. II, 196. Claritas qualitas est supernaturalis ab anima beata dimanans in corpus, ipsum efficiens luminosum et diaphanum. *Ibid.*

CLARIUS, Floriacensis monachus, testatur Berengarium catholicum obiisse. VI, 387.

CLAUSURA dicitur a claustrum: idem est ac monasterium apud canonistas. V, 323. Est locus in quo clauduntur religiosi et moniales ad quietius Deo vacandum. *Ibid.* Sumitur etiam pro obligatione non egrediendi e monasterio et non ingrediendi monasterium sine licentia. *Ibid.* Clausura est inducta pro melius servandis votis, præsertim continentiæ. *Ibid.* Non est eadem ratio clausuræ respectu egressus religiosorum e monasterio, et respectu ingressus mulierum in monasterium. *Ibid.* Potest spectari vel quoad egressum religiosorum et monialium e monasterio, vel quoad ingressum mulierum in monasterium virorum, et virorum in monasterium monialium. *Ibid.* Alia est ratio clausuræ religiosorum et clausuræ monialium. *Ibid.* Exitus e monasterio sine licentia superioris non videtur prohibitus religionis jure communi. 324. Est tamen prohibitus ex usu et consuetudine. *Ibid.* Supposita institutione et professione vitæ cœnobiticæ, ejusmodi egressus sine licentia non solum usu et consuetudine sed etiam jure naturali videtur prohibitus. *Ibid.* Egressus sine licentia, etiam abstrahendo a pravis circumstantiis, est secundum se peccatum mortale. *Ibid.* Fit veniale ex levitate materiæ. *Ibid.* Nullum erit peccatum si sit gravis et manifesta necessitas exeundi quæ moram non patitur. *Ibid.* Egressus furtiva et nocturna est-ne semper peccatum mortale? *Ibid.* Ad quem pertineat designare terminos clausuræ? 328. Sepes possunt-ne esse termini et limites clausuræ? *Ibid.* Hortus contiguus qui conti-

netur intra ambitum muri continui et deservit deambulationi religiosorum, non est intra clausuram respectu mulierum ingredientium si ad illum ingrediuntur non transeundo per monasterium. 325. Non idem est dicendum de horto monialium. 326. Prohibitum est mulieribus quibuscumque usum rationis adeptis, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ, ne accedant aut præsumant ingredi monasteria religiosorum, nisi in certis casibus; ipsis vero religiosis, ne illas introducere admittereve præsumant, sub pœna privationis officiorum quæ in præsentia obtinent, et inhabilitatis in posterum ad illa et alia omnia, et suspensionis a divinis ipso facto, sine alia declaratione, incurrenda. 324 *et seqq.* Pœnæ quæ incurruntur pro violatione clausuræ incurruntur ne ante sententiam judicis? 328. Nemini sanctimonialium licet post professionem exire e monasterio, etiam ad breve tempus, quocumque prætextu, nisi ex aliqua causa legitima ab episcopo approbanda, indultis quibuscumque et privilegiis non obstantibus. *Ibid.* Aliter egredientes, seu licentiam exeundi quomodocumque concedentes necnon comitantes, ac illarum receptrices personæ sive laicæ aut sæculares vel ecclesiasticæ, consanguineæ vel non, excommunicationis majoris latæ sententiæ vinculo, eo ipso absque alia declaratione subjacent, a quo præterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvi nequeunt. 329. Ingredi intra septa monasterii monialium nemini licet, cujuscumque generis aut conditionis, sexus vel ætatis fuerint, sine episcopi vel superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda. Dare autem tantum episcopus vel superior licentiam debet in casibus necessariis, neque alius ullo modo posset, etiam vigore cujuscumque facultatis, vel indulti, hactenus concessi vel concedendi. 330. Clausura potest per usum contrarium abrogari in una provincia, non in alia. 331. Est-ne licitum aliquem facilius recipere propter devotionem quam ostendit ad monasterium faciendo largas eleemosynas? V, 76. Est-ne etiam licitum aliquem provocare ad devotionem monasterii per temporalia beneficia? *Ibid.* Violatio clausuræ monialium ad malum finem est casus reservatus summo Pontifici. VII, 146.

CLAVES collatæ fuerunt Petro nomine Ecclesiæ. III, 349. Potestas clavium est majus sola potestate ligandi et solvendi. *Ibid.*

CLAVI. Certum videtur non tribus tantum sed quatuor clavis Christum fuisse cruci affixum, quia: 1° sic ferebat usus Romanorum; 2° ex testimonio SS. Patrum: Clavi Dominici, inquit Greg. Turon. quod quatuor fuerint hæc est ratio, duo sunt affixi in palmis, et duo in plantis, etc. VI, 62. Clavos alios Dominicos freno equino, alios galeæ Constantini fuisse insertos quidam referunt. *Ibid.*

CLEMENS (S.) fuit S. Pauli coadjutor et successor Sancti Petri in sede Romana. I, 453. Epistola Clementis cum aliis decretalibus veterum Pontificum supposititia nunc ab eruditis reputatur. VI, 436.

CLEMENS (S.) Alexandrinus presbyter probat in Scriptis filium esse æternum et verum Deum. I, 454. Vox græca *πυλις* quam adhibuit Clemens Alexandrinus, quamvis plerumque sumatur pro natura, interdum tamen usurpatur pro persona. *Ibid.*

CLEMENS V Avenionæ sedem summi Pontificis fluxit. III, 441 Indixit concilium Viennense, quod fuit generale

decimum quintum. In hoc concilio rescidit decretalem *Unam sanctam*. 440.

CLEMENS VI, Armenis ad fidem catholicam conversis, quosdam fidei articulos proposuit. In articulo quinto loquitur de auctoritate summi Pontificis. III, 384.

CLEMENS VIII. Clementem VIII, aliquando alieno fuisse animo adversus doctrinam Molinæ fatetur P. Livinus de Meyer Jesuita, pseudo-historiæ congregationum auctor, ac contendit tandem in ejus partes inclinasse: nos dicimus in eo usque ad mortem constanter perseverasse, fuisseque ipsi in proposito ut eam damnaret, nisi fuisset morte præventus. I, 210. Examine tertio causæ Molinianæ absoluto, censores obtulerunt censuram Clementi VIII, qui maximam adversus Molinam animi offensionem ostendit, quas ob causas? *Ibid.* Cum viderent Jesuitæ Clementem VIII certo statuisset causam definire adversus Molinam, nihil non tentarunt ut a præconcepto proposito deterrent *Ibid.* Idem tandem evincunt amaræ scriptorum Societ. expostulationes adversus Clementem VIII, hunc scilicet malo animo in societatem fuisse. At omnes longe superat R. P. N. professor Societ. Duaci in cujus dictatis hæc legimus: « Mirum videri non debet « quod Clemens VIII privata scientia adhæserit Domini- « canis, cum ex illorum ordine ad pontificatum fuerit assumptus. » 211. Mortuo Clemente VIII et Leone XI intra electionis suæ mensem sublato, pontifex eligitur Paulus. *Ibid.* Congregationem de *Auxiliis* in causa Molinæ indixerat Clemens VIII. 212. Clemens VIII, Græcis quos instruebat præscripsit formam concilii Florentini. VII, 31.

CLEMENS IX admisit ad pacem Ecclesiæ quatuor episcopos qui docuerant sufficere silentium obsequiosum. III, 330.

CLEMENS XIV. Esse summum Pontificem probabilius videtur esse de fide, licet quidam contrarium teneant. III, 418.

CLEMENTIA est virtus moderatrix pœnarum ex affectus lenitate, in quantum justitiæ ratio patitur. V, 298. Videtur quod clementia et mansuetudo sint idem. *Ibid.*

CLEMENTINA PAX, qua occasione et quo sensu acta est. III, 25 et seqq.

CLERUS. Clerici non tenentur legibus principum sæcularium, si quas ferant pro causis ecclesiasticis, quæ scilicet fidem spectant, sacramenta, ordines ecclesiasticos, etc. II, 634. Tenentur-ne clerici legibus civilibus, vectigalia, tributa et hujusmodi onera imponentibus? *Ibid.* Legibus civilibus quæ communem spectant gubernationem, neque, sacris canonibus neque clericorum statui repugnant, tenentur clerici quoad vim directivam, non coactivam. 636. Clerici strictius quam laici tenentur ad eleemosynas. III, 534. Triplicis generis sunt bona clericorum, patrimonialia, quasipatrimonialia, et ecclesiastica. IV, 23. Clerici habent dominium bonorum patrimonialium, sic ut de ipsis pro libitu valide disponere possint. 24. Bonorum quasi-patrimonialium clerici habent absolutum dominium, non secus ac patrimonialium, sicut de illis pro libitu possint disponere absque ulla obligatione restituendi. Ita communiter contra quosdam. 24 et seqq. Primis Ecclesiæ temporibus bona clericorum fuerunt communia sicut nunc in monasteriis, dispensatione penes episcopum relicta. 23. Ante divisionem factam nullus, sive episcopus sive clericus, habuit in particulari dominium bonorum ecclesiasticorum, sed

fuit toti cœtui commune. 24. Clerici portionis proventuum ecclesiasticorum necessariae congruæ sustentationi videntur absolute domini, sic ut de ea, non secus ac de patrimonialibus at quasi-patrimonialibus pro libitu disponere possint: est saltem sententia communior et probabilior. Henno dicit esse omnium theologorum; Lessius, esse sententiam fere communem theologorum, etsi multi canonistæ dissentiant. 25. An possint clerici parte proventuum ecclesiasticorum superflua congruæ sustentationi uti pro libitu absque onere restitutionis, non convenit inter omnes. 26. Inter omnes convenit eos teneri saltem ex lege charitatis et ex præcepto ecclesiastico, illam impendere pauperibus aut aliis piis usibus. *Ibid.* Probabilius est clericos, saltem nunc post creata beneficia, habere absolutum dominium partis proventuum ecclesiasticorum congruæ sustentationi superflua, sic, ut de illa possint pro libitu valide disponere, licet illicite, nec teneantur ex iustitia illam erogare pauperibus aut in usus pios, adeoque nec sint obnoxii restitutioni si in alios usus impendant. *Ibid.* Expenditur mens D. Thomæ in probationem hujus conclusionis. 28 et seqq. Clerici strictiori jure quam sæculares, tenentur erogare superflua ecclesiastica pauperibus aut in usus pios, ita ut mortaliter peccent si in profanos usus impendant: est communis. 32. Clerici habentes propria, possunt vivere ex bonis ecclesiasticis. 36. Est communis contra Julianum Pomerium, Dionysium Carthus. et paucos alios. *Ibid.* Quæ censeatur congrua clerici sustentatio. 39. Est-ne habenda ratio mobilitatis. *Ibid.* In casu paupertatis licet clericis subvenire consanguineis ex bonis ecclesiasticis, et in duobus aliis casibus: 1° ut non indigeant, etsi non sint de facto pauperes; 2° ut ipsis in ecclesia dignitate constitutis non sint dedecori. *Ibid.* Clerici possunt-ne propter debita in carcerem trahi? 182. Clerici sunt regulariter exempti a tributis. 206. Sunt tamen casus in quibus licitum est exigere tributa a clericis. 207. Quo jure clerici sunt immunes? 208. Clericis jurisdictionem temporalem habentibus non licet occidere malefactores, seu ad eorum occisionem directe concurrere. 213. Possunt et debent constituere judices ad hujusmodi causas sanguinis discutiendas et judicandas. *Ibid.* Clerici qui non habent jurisdictionem temporalem, si adsint executioni malefactoris ex levitate vel curiositate, nullam auctoritatem vel auxilium præstantes, peccant venialiter nec fiunt irregulares. 214. Clericus in sacris constitutus, chirurgiam exercens per incisionem vel adustionem, morte vel mutilatione secuta, non est reus homicidii, si sufficientem adhibuit diligentiam ne sequeretur. 242. Sive clericus sive laicus qui ex charitate et bona fide agit circa infirmum ea quæ communiter exhiberi solent infirmis, seclusa lata culpa, non incurrit irregularitatem, si inde contra ejus voluntatem mors acceleretur. 253. Negotiatio est jure canonico interdicta clericis. 458. Clerici tenentur ad horas canonicas sub mortali, sive in choro, sive extra chorum. 570. Ex universali Ecclesiæ usu clerici minorum ordinum ad horas canonicas non tenentur. *Ibid.* Nullus clericus jurare debet in judicio in manibus laici, nisi tamen de licentia superioris; vel agatur de juramento coactivo seu facto laico tanquam superiori. 674. Clerici manus impositione ordinantur. VI, 351. Clericus excommunicatus potest-ne percipere fructus sui beneficii. VII, 255. Si quis suadente Diabolo in clericum vel monachum manus violentas inje-

cerit, anathematis vinculo subiaceat; et nullus episcoporum præsumat illum absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur, et jus mandatum suscipiat. 260. Clerus est vox significans sortem seu hæreditatem Christi. 314. Specialiter tribuitur ministris Ecclesiæ. *Ibid.* Omnes clerici lege ecclesiastica tenentur deferre tonsuram. 325. Privilegium clericale triplex distinguitur: 1° privilegium fori, quo eximuntur clerici a jurisdictione sæculari; 2° privilegium immunitatis a tributis; 3° privilegium canonis quo excommunicantur percutientes clericum. *Ibid.* Clerici majores in Ecclesia Latina obligantur-ne ad continentiam immediate ex præcepto Ecclesiæ, an mediahntem voto quod emittunt? 352. *Vide* CONTINENTIA. Clerici majores adstringuntur recitationi Horarum canonicarum ex universali Ecclesiæ consuetudine vim legis habente? 348. Exercens ordinem in hac suspensione incurrit irregularitatem. *Ibid.* Quantum ad jus quod habent clerici ad decimas, *vide* DECIMÆ.

COACTIO. Tripliciter sumi potest coactio: 1° stricte, pro violentia illata ab extrinseco, passo renitente; 2° late, pro determinatione naturali et necessaria ad unum sine potentia ad oppositum; 3° latius, pro vi quadam morali, absolute tamen vincibili: quo sensu qui metu mortis aliquid facit dicitur coacte fecisse. II, 246. Patres veteres sumpserunt coactionem late pro necessitate. *Ibid.* Nomine coactionis, SS. Augustinus et Thomas et alii non intelligunt coactionem stricte, sed paulo latius sumptam pro necessitate, et spontaneum pro libero. *Ibid.* Coactum, licet non raro confundatur cum violento et involuntario, differt tamen ab illis. 213. Coacta non durant. VII, 410.

CODICES Hebræi et Græci ante Christum non fuerunt notabiliter depravati, imo neque ante S. Hieronymum. III, 278. Non licet tradere sacros codices tyranno petenti ad eos comburendos aut aliter indignè tractandos. IV, 218.

CODICILLUS quasi parvus codex seu scriptura, continens aliquam ultimam voluntatem absque institutione hæredis. IV, 407. Est ergo codicillus quasi imperfectum testamentum quo neque datur neque adimitur hæreditas. *Ibid.*

CÆCI et surdi possunt et debent Missæ interesse. IV, 407.

CÆCITAS mentis est effectus luxuriæ. V, 233.

CÆCILIANUS. Cæciliani causa, post sententiam Melchiodis papæ, in concilio Arelatensi denuo judicata fuit. VI, 233.

CŒLESTINUS I, acceptis tum Nestorii, tum Cyrilli litteris, coegit Romæ synodum anno 430, in qua Nestorium excommunicavit. V, 423. Concilium Ephesinum convocatum fuit auctoritate Cœlestini I Romani pontificis. 427. Concilio Ephesino sub ejus initium præfuit S. Cyrillus Alexand. nomine Cœlestini pontificis. Post vero actionem primam præfuerunt legati Cœlestini, Arcadius et Projectus episcopi, et Philippus presbyter. *Ibid.* Decem capitula, quibus errores Semi-Pelagianorum proscribuntur, esse Cœlestini opus negant quidam recentiores. III, 15. Quid egit in causa Apiarii? 365. Præsedit per suos legatos huic concilio, tertio generali. 426.

CŒLESTINUS III erravit-ne definiendo quod, cum alter conjugum labitur in hæresim, dissolvitur matrimonium? III, 399. An dispensaverit cum Constantia, Rogerii Siciliæ

regis filia, quinquagenaria moniali professa in monasterio Panormitano, ut nuberet Henrico VI imperatori, dubium est. IV, 654.

COELESTIUS. Suae hæreseos nactus est Pelagius patrum et assertorem fervidum et effrontem Cœlestium cujus patria ignoratur. Is perversitati Pelagianæ propagandæ tantam novavit operam, ut hujus sectatores etiam Cœlestiani appellarentur. III, 2. Cœlestius damnatus est Carthagine in synodo ibi congregata. *Ibid.* Cœlestius post Pelagium, una cum Juliano negavit peccatum originale, contendens Adam sibi soli nocuisse, non posteris. II, 497.

COELUM. Duplex est motus in cœlo : unus communis toti cœlo qui facit diem et noctem : alius est qui diversificatur per diversa tempora. II, 100. Nomine cœli quid intelligatur varii varie sentiunt. 101.

COELIBATUM suis ministris præcipere potuit Ecclesia. VII, 350. *Vide* CONTINENTIA.

COEMETERIUM Ecclesiæ conjunctum, polluta Ecclesia, polluitur; non e contra polluto cœmeterio polluitur Ecclesia. VI, 557.

COENAM triplicem pridie mortis Christum habuisse est probabile : primam legalem; secundam communem et usualementem; tertiam sacramentalem. VI, 451. Harum cœnarum ordo qualis fuisse creditur exponitur. *Ibid.* Cœnæ præcedentis reliquæ in ore remanentibus, si casualiter deglutiantur, non frangunt jejunium naturale. 515.

COENULA vespertina quæ dicitur collatio diu fuit ignota in Ecclesia. V, 170. Quisnam huic præbuerit occasionem. 171. et a quo tempore incœperit, incertum est. *Ibid.* Quid sit de ejus origine, hæc cœnula vespertina nunc est licita. *Ibid.* Circa quantitatem et qualitatem ciborum in cœnula sumendorum variæ sunt sententiæ. *Ibid.* Possunt tamen hæc attendi : 1° consuetudo cujusvis regionis inter timoratos recepta; 2° conditio personæ jejunantis. 172. Quantus excessus requiritur in collatione ad peccatum mortale? *Ibid.* Licet ob aliquam causam sumere collationem meridie, prandio in vespere dilato. *Ibid.* Vigilia Nativitatis potest-ne sumi largior collatio? *Ibid.*

COETUS prædestinatorum potest-ne videri? III, 304.

COHIBERE idem est ac excludere. VII, 81.

COGITATIONES. Per cogitationes cordium, intelligimus actus immanentes liberos tam intellectus quam voluntatis, qui neque aliquo effectui seu signo exteriori, neque ipsa cogitantis voluntate manifestantur. II, 32. Angeli non cognoscunt naturaliter cogitationes cordium. *Ibid.* Cognoscere cogitationes cordium, est proprium Dei. *Ibid.*

COGNATIO. Ex sacramento pœnitentiæ non oritur cognatio spiritualis qualis oritur ex baptismo et confirmatione, dissolvens matrimonium; adeoque confessarius peccans cum sua pœnitente, non committit incestum. V, 256. Cognatio spiritualis non contrahitur nisi per aliquod sacramentum. VI, 303. Cognatio ut sic, est personarum propinquitas seu vinculum. Triplex est : una spiritualis; secunda legalis; tertia carnalis. VII, 468. — Cognatio spiritualis est propinquitas quædam personarum jure ecclesiastico introducta ratione generationis spiritualis in baptismo aut in confirmatione. 485. Cognatio spiritualis oritur tantum ex baptismo et confirmatione. *Ibid.* Cognatio spiritualis contrahitur : 1° inter baptizantem et suscipientem ex una parte, et baptizatum ex altera; 2° inter baptizantem et suscipientem ex una parte,

et parentes baptizati ex altera. Idem est dicendum de confirmatione. 486. Primus modus dicitur paternitas; secundus modus dicitur compaternitas. *Ibid.* Ad contrahendum cognationis spiritualis impedimentum, requiritur ne quod susceptores tangant corporaliter baptizatum, tenendo, offerendo, levando, aut alio simili modo, dum actu baptizatur? 487. Utrum et quæ conditiones requiruntur ut spiritualis cognatio et impedimentum ipsi annexum contrahantur? *Ibid.* Procurator qui levat infantem loco patrini, non contrahit cognationem spirituales et impedimentum ipsi annexum. *Ibid.* Si plures quam unus et una designati et a paroco admissi tangant et suscipiant, quinam contrahunt cognationem? *Ibid.* Ex statuto Ecclesiæ cognatio spiritualis impedit et dirimit matrimonium, si illud antecedit. 486. — Cognatio legalis est quædam propinquitas orta ex adoptione. 488. *Vide* ADOPTIO. Cognatio legalis, quæ provenit ex adoptione perfecta, impedit et dirimit matrimonium, jure humano per Ecclesiam approbato. *Ibid.* Inter quos contrahatur cognatio legalis, seu quot sint ejus species? 489. Cognatio legalis orta ex adoptione perfecta triplex est : prima in linea recta, quasi descendens; secunda in linea transversa quasi collateralium; tertia per modum cujusdam affinitatis. *Ibid.* Quænam est earum differentia? *Ibid.* — Cognatio carnalis oritur ex carnali generatione, et dicitur consanguinitas. 468. *Vide* CONSANGUINITAS.

COGNITIO. Quid est cognitio matutina? quid vespertina. I, 1. Triplici via, vel brevius et clarius duplici via aliqualem Dei cognitionem acquirere possumus : 1° per viam negationis, removendo ab eo imperfectionem; et hoc est potius scire quid non sit, quam quid sit; 2° per viam affirmationis, tribuendo ei perfectiones creaturarum semotis imperfectionibus, et longe excellentiori modo. 40. Multipliciter Deus potest a nobis cognosci : 1° abstractively per effectus; sic per creaturas cognoscimus naturaliter Deum ut auctorem naturæ; 2° Supernaturaliter, sed obscure per fidem; 3° supernaturaliter clare et intuitive, ut est in se, quomodo beati in cœlo eum vident, Hæc cognitio Dei dicitur visio. 94. Cognitio nostra fit quatenus potentia cognoscens trahit res ad se, illas sibi coniungendo. 118. Quia vero res propter suam materialitatem non possunt entitative ingredi potentiam, indigent specie quæ sit illorum repræsentatio et similitudo formalis per quam uniuntur potentiae. *Ibid.* Duplex distinguitur species, impressa et expressa. Impressa præcedit cognitionem tanquam vicaria objecti. Expressa est terminus cognitionis et vitalis repræsentatio objecti producta ab intellectu. *Ibid.* Cognoscibilitas objecti duplex est : una intrinseca quæ commensatur perfectioni entitative objecti cognoscendi : altera extrinseca, quæ non commensatur perfectioni entitative objecti cognoscibilis. 130. Deus ut comprehensive cognoscibilis ab intellectu divino, continetur intra objectum adæquatum intellectus creati. 133. Duplex distinguitur medium cognitionis : unum, quod prius cognitum, *ut quod*, ducit in cognitionem alterius, et dicitur medium, *in quo*. Aliud est quod facit cognoscere absque eo quod prius cognoscatur *ut quod*, sed solum repræsentando objectum. 139. Non possumus per rationem naturalem, cujus cognitio oritur ex sensibilibus, noscere Dei essentiam, seu quoad quid est; possumus tamen cognoscere quoad an est et quod sit prima omnium causa. 143. Cognitio quæ habetur de Deo per gratiam perfectior est et altior quam ea quæ

habetur per rationem naturalem. *Ibid.* Nulla creatura possibilis potest adæquate et comprehensive Deum cognoscere. *Ibid.* Cum triplici via Deus a nobis cognosci possit, 1° per viam remotionis dum ab eo removemus imperfectiones creaturarum; 2° per viam collectionis, dum omnes perfectiones dispersas in effectibus in eo tanquam in omnium causa colligimus; 3° per viam excessus dum omnes perfectiones creaturarum ipsi modo eminentiori tribuimus: juxta hunc triplicem modum cognoscendi Deum, tria nominum genera ei attribuiamus. 144. Cognitio sit quatenus cognitum est in cognoscente, non secundum entitatem, sed secundum suam similitudinem seu representationem. 145. In hoc differunt cognoscentia a non cognoscentibus, quia non cognoscentia nihil habent nisi formam suam tantum; sed cognoscentis natum est habere formam etiam alterius rei; num species cogniti est in cognoscente. 146. Aliquid dupliciter cognoscitur; uno modo, in se ipso; alio modo, in altero. 161. In se ipso cognoscitur aliquid, quando cognoscitur per speciem propriam adæquatam ipsi cognoscibili. *Ibid.* Talis species dicitur medium quo et incognitum ut quod, quia facit cognoscere absque eo quod cognoscatur prius ut quod, sed solum repræsentando objectum. *Ibid.* In alio videtur, quod videtur per speciem alterius in quo continetur; hoc medium vocatur medium in quo, quod prius debet cognosci ut ducat in cognitionem alterius. *Ibid.* Debetne necessaria esse connexio inter medium cognoscendi et rem cognitam? 163. Cognoscere aliquid in causa est-ne cognoscere discursive? 164. Cognitio rei in se ipsa est-ne perfectior quam ejus cognitio in alio? 165. Omne cognitum est in cognoscente secundum esse intelligibile et illud esse vocatur idea. 235. Peccator cognoscitne suum peccatum? 297. Nihil de Deo possumus cognoscere per rationem naturalem nisi ex effectibus creatis. 471. Objectum cognitionis est principium quo cognitionis, non vero principium quod. 549. Dicitur cognitio matutina qua angeli per lumen gloriæ res vident in Verbo: vespertina, qua per species inditas res cognoscunt in seipsis; quia vero res in Verbo clarius videntur quam in seipsis, ideo prima cognitio dicitur matutina, secunda vespertina. II, 38. Cognitio qua simul duo attiguntur estne perfectior illa qua unum solum objectum cognoscitur? V, 513. Objectum potest cognosci vel in Verbo, vel in se ipso: cognoscitur in Verbo per scientiam beatam; cognoscitur in se ipso immediate per scientiam infusam vel acquisitam. 514. Homo lapsus potestne absque gratia cognoscere veritates naturales? III, 75. Deus potest dupliciter cognosci, scilicet per lumen naturale ut auctor boni naturalis; et per fidem ut auctor boni supernaturalis. 87. Cognitio nulla est nisi circa verum, quod est objectum adæquatum potentiae cognoscitivæ. II, 158. Cognitio Dei infinito modo est impossibilis creaturæ. 168. Cognitio finis est duplex; perfecta et imperfecta: prior sit quando cognoscitur ratio et dignitas finis et proportio mediorum ad finem; et talis cognitio cum sit collativa et discursiva, soli intellectuali naturæ competit. Imperfecta autem cognitio finis est quæ in sola apprehensione rei, quæ finis est, consistit, absque eo quod cognoscatur ratio et dignitas finis, ut proportio mediorum ad finem; et talis cognitio finis reperitur in brutis per sensum et æstimationem naturalem. 202. Sentire est cognoscere. *Ibid.* Duplex

est in homine quantum ad cognitionem inclinatio; 1° ex parte animæ; 2° ex parte naturæ corporalis. V, 303. Res spirituales quoad sui cognitionem sunt in duplici differentia; aliæ sunt quæ naturali lumine cognosci possunt. VI, 124. Aliæ quæ solum lumine supernaturali. *Ibid.* Primi generis res spirituales cognosci possunt per sensibilia. *Ibid.* Secundi generis, per revelationem fidei. *Ibid.* Quomodo Deus cognoscit omnia: vide DEUS.

COÏTUS. Naturæ ordo exigit ut ad generandum conveniant per coitum mas et fœmina. II, 133. In statu innocentiae coitus fuisset absque corruptione, et partus absque dolore. 134. In statu innocentiae coitus fuisset purior ac nunc est. *Ibid.* Ad quam speciem vitii contra naturam pertinet coitus viri cum fœmina mortua? V, 264. Coitus mariti cum fœmina causa generationis est naturalis. VII, 374.

COLERE Deum et orare quidam vanum esse posuerunt. IV, 545. Potestne Deus coli superflue? Deus colitur fide, spe et charitate. 542. Vide CULTUS. Multi coluntur in Ecclesia ut martyres, qui non sunt occisi directe causa fidei. V, 134. Ecclesia colit ut sanctos infantes pro Christo occisos jussu Herodis. 294. Ecclesia non statim aliquem pro sancto martyre colit, nisi certo ipsi constet quomodo se in confessione et passione gesserit. 137.

COLLATIO spiritualium facta indigno, si reperiantur digni, est peccatum mortale. IV, 189. Collatio facta penitus illitterato est invalida. 195. In collatione spiritualis potest quis intendere dupliciter temporale et e contra: 1° ut finem operis; 2° ut finem operantis. V, 63. Collatio seu cœnula vespertina quæ fieri solet in die jejunii: vide COENULA. Collationes malorum in particulari cum peccato non sunt faciendæ a pœnitentibus saltem vulgaribus, neque a confessariis sunt illis proponendæ. VII, 66.

COLLATORES seu patroni non sunt beneficiorum domini, sed administratores tantum et œconomi. IV, 189. Simoniacum est temporaliter inservire collatori ea lege, ut loco stipendii ipsi conferat beneficium. V, 67. Item si quis confert beneficium alicui eo pacto ut ipsum laudet vel commendet apud principem, aut ut impetret sibi vel ad se pertinentibus aliquem favorem. 68.

COLLECTA est oratio quæ omnia populi vota in unum colligit et exhibet Deo, per sacerdotis ministerium. IV, 563.

COLLOQUIA impudica in loco sacro licet non sint, possunt tamen fieri sacrilega. V, 52.

COLLYRIANI potestatem conficiendi Eucharistiam mulieribus tribuebant. V, 526.

COLUMBA quæ descendit in Christum fuitne animal verum aut tantum similitudo columbæ? VI, 46. Cur descendit in Christum? *Ibid.*

COLUMBANUS (S.) scribendo acriter Bonifacio IV, non negabat infallibilitatem. III, 401.

COLUMBARIA sunt licita. IV, 52. Quibusnam de jure sunt licita. *Ibid.*

COMEDERE usque ad vomitum an sit ideo præcise peccatum mortale, alii affirmant, alii negant. V, 198. Comedere carnem humanam in extrema necessitate estne licitum? *Ibid.* Comestiones quæ die Dominica peraguntur suntne illicitæ? IV, 763.

COMESSATIO non dicitur a comedendo, sed a Como, qui apud antiquos habebatur deus crapulæ. V, 209.

COMMISSORIÆ legis pactum in venditione fit cum res eo pacto venditur, ut si emptor intra certum tempus non solvat, res sit inempta. IV, 451. Illoc pactum approbatur in jure toto ferme. *Ibid.* Pactum legis commissorie in pignore dato pro mutuo aut credito est jure positivo prohibitum. 487. Irritum etiam declaratur jure novo Gallico. *Vide appendicem nostrum.*

COMMIXTIO quid est? IV, 63. In quo differt a commixtione. *Ibid.*

COMMODATUM est contractus in solam recipientis utilitatem. Non est eadem conditio precarii et commodati. Commodatum formaliter sumptum definitur: Rei alicujus quoad usum solum gratuita concessio ad certum tempus. IV, 528.

COMMODITAS alia est non æstimabilis pecunia, ut res spiritualis, amor benevolentiae; alia est pecunia æstimabilis, et est triplex, scilicet: munus ab obsequio, munus a lingua, et munus a manu. IV, 470.

COMMUNIA. Quod est commune tribus personis non potest specialem constituere personam ab aliis discretam: atqui omnia absoluta in Deo, sunt tribus personis communia, ut fatentur omnes theologi. I, 527.

COMMUNICATIO idiomatum et perfectionum. *Vide* IDIOMA et PERFECTIO.

COMMUNICATIO. Pax, Reconciliatio sumebantur a veteribus patribus eodem sensu ac communicatio. VII, 184.

COMMUNIO usurpabatur a veteribus ad significandam promiscue, vel absolutionem sacramentalem, vel Eucharistiæ participationem, vel reconciliationem cum Ecclesia. VII, 184. Communio. Ut quis censeatur peccator publicus, ideoque repellendus a communione, non requiritur ut sit denunciatus. III, 264. Communio seu manducatio corporis Christi est adultis necessaria ad salutem. VI, 405. Pueri doli capaces et apti ad confessionem, sed nondum admissi ad communionem, si in periculo mortis constituentur, probabiliter tenentur ex præcepto divino communicare. 495. Graviter culpandi sunt parentes qui negligunt hoc munus. *Ibid.* Mulieres prægnantes difficile pariturae, præliaturi, periculose navigantes, jure divino tenentur ad communionem. 494. Qui heri vel hodie mane communicavit, et vespere incidit in periculum mortis, tenetur iterum communicare per modum viatici. *Ibid.* Homo non debet pluries in una die communicare. 495. Major discretio requiritur ad communionem quam ad confessionem. *Ibid.* Peccata venialia affectu retenta obstant ut quis quotidie vel frequenter Eucharistiam recipiat. 500. Decretum Innocentii XI de sacræ communionis usu, datum anno 1679. *Ibid.* Obligatio communicandi ex præcepto Ecclesiæ determinata est a concilio Lateranense, confirmante Tridentino. 495. Expenditur et explicatur præceptum Ecclesiæ: *Omnis utriusque sexus fidelis.* 496. In primitiva Ecclesia fideles quotidie communicabant. *Ibid.* Postea vero, minuentem fervorem charitatis, ter in anno omnes communicare debebant. Hodie semel in anno ad Pascha; quæ vox sumitur pro quindena incipiente a Dominica Palmarum inclusive usque ad Dominicam in albis, quæ dicitur *Quasimodo*, etiam inclusive. Potest tamen differri, sive ab episcopis, sive a parochis, sive a confessariis. *Ibid.* Communio paschalis sumenda est in propria parochia, a proprio sacerdote; ita communius et tutius. *Ibid.* Qui prævidet futurum impedimentum

communicandi intra quindenam paschalem, ea nondum inchoata, si non communicavit ab ultimo Paschate, tenetur prævenire. 497. Quinam eximuntur ab obligatione communicandi in propria parochia? 496. Habens duo domicilia communicare debet in ea parochia in qua habitat tempore Paschali. *Ibid.* Qui sive culpabiliter sive inculpabiliter non communicavit in Paschate non est liber a præcepto usque ad sequens Pascha. *Ibid.* Ecclesia præcipit communionem ut cibum spiritualem et unitivum Christo, qui non potest esse talis sine statu gratiæ. 498. Neque divino neque ecclesiastico præcepto communicandi satisfacit per communionem sacrilegam. 497. Secundum se laudabilius est et utilius frequenter quam raro communicare. 501. Alio modo ex parte summentis, in quo requiritur ut cum magna devotione et reverentia ad hoc sacramentum accedat: et ideo si aliquis se quotidie ad hoc paratum inveniat, laudabile est quod quotidie sumat. 499. Non est exhibenda communio sacramentalis non baptizatis. 509. Quid agendum circa surdos et mutos a nativitate? dandane est illis communio? 510. Menstrua mulierum, fluxus sanguinis, lepra et similia, non arcent a communione. 517. Quisnam dicitur peccator publicus in ordine ad privationem communionis. 509. Fideles laici aut sacerdotes non consecrantes nullo præcepto divino tenentur communicando sumere utramque speciem. 502. Gratia confertur ad summationem primæ speciei? 508. Per se loquendo, major gratia non confertur communicanti sub utraque specie quam sub una. Est communis. 507. Nulla gratia ad salutem necessaria confertur communicanti sub utraque specie, quæ communicanti sub una specie non confertur. *Ibid.* Usque ad duodecimum Ecclesiæ sæculum non infrequens fuit communio sub utraque specie. 502. Sed usurpata non fuit tanquam necessaria ad salutem, aut ex præcepto divino. *Ibid.* In communione publica aliquando porrecta fuit olim sola species panis, aut saltem liberum fuit unam vel duas species sumere. 503. Communio domestica sumebatur sub sola specie panis. *Ibid.* In communione infirmorum constat unam tantum speciem porrectam esse. *Ibid.* In communione infantium datam aliquando fuisse illis unam tantum speciem constat. *Ibid.* Communio sub utraque specie conceditur regi Galliæ dum inauguratur. 505. Ex verbis Concilii Tridentini licitum est communicare cum sola contritione, absque præmissa confessione sacramentali, quando hæc duo simul occurrunt, defectus confessarii, necessitas communicandi. 511. Quandonam censetur deesse copia confessarii? 512. Nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis se contritum existimet, debet absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere, nisi desit illi copia confessarii, et urgeat necessitas communicandi. Quod si, urgente necessitate, sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quam primum confiteatur. 511. Dubitans an sit reus peccati mortalis tenetur præmittere confessionem receptioni Eucharistiæ. *Ibid.* Confessio præmittenda pro reus peccati mortalis sacramenti Eucharistiæ receptioni, videtur esse non solum præcepti ecclesiastici et Apostolici, sed etiam divini. *Ibid.* Qui post confessionem legitime factam recordatur ante communionem peccati mortalis non confessi, tenetur illud confiteri antequam communicet? *Ibid.* Jejunium naturale requiritur ex præcepto ecclesiastico ad communionem, ita ut sumptio cujus

cumque rei quantumvis in minima quantitate per modum cibi aut potus, aut medicinæ post mediam noctem, arceat sub peccato mortali a communione, nisi in certis casibus exceptis. 514. Explicantur conditiones jejunii. *Ibid.* et seqq. Quænam mundities corporis requiritur ad communionem. 517. Peccatoribus publicis evidentia facti vel juris, sive publice sive occulte petant, deneganda est communio sacramentalis extra mortis articulum : peccatoribus occultis publice petentibus est danda, ex facto Christi erga Judam et propter tranquillitatem Ecclesiæ et reipublicæ; occulte petentibus est deneganda. 509. Peccatoribus in ultimo exitu tantum pœnitentibus non est deneganda communio. 510. Infantibus olim in quibusdam locis exhibita fuit Eucharistia, non ex necessitate salutis, sed ob probabiles rationes. 509. Ecclesia Orientalis antiquum morem adhuc retinet. *Ibid.* Sacerdotibus et aliis clericis in pœnam alicujus gravioris criminis denegabatur olim communio clericalis, et concedebatur tantum communio laïca. 522. Communio dari potest in Missis defunctorum. 530. Quandonam manducatio censetur completa? 521. Communio laïca non videtur fuisse illa in qua una species tantum conferebatur; clericalis, in qua utraque species. 522. Verosimilius videtur quod communio laïca differat a clericali, et quantum ad locum, et quantum ad modum. 523.

COMMUNIO Sanctorum. In Ecclesia est triplex communio: prima pure interior et invisibilis; secunda partim interior et exterior, tertia pure exterior. III, 301.

COMMUNITAS. De ratione legis est quod feratur pro communitate. II, 575. Quid est communitas perfecta? *Ibid.* Potestas legislativa cōpetit communitati, vel illi qui curam gerit communitatis. 578. Communitas sub diverso respectu considerata potest esse sibi superior. *Ibid.* Quando major pars communitatis legem nec acceptat, nec eam observat, minor pars quæ huc usque legem servavit, non amplius eam observare teneri videtur. 607. Nomine communitatis intelligitur non solum tota ecclesia aut regnum, sed provincia, diocesis, civitas et quælibet multitudo aliquod corpus politicum seorsim constituens. *Ibid.*

COMMUTARE votum est condonare cum onere. IV, 647. Ipse vovens non potest regulariter auctoritate propria suum votum commutare, sed requiritur ad hoc auctoritas prælati. *Ibid.* Vovens posset-ne saltem etiam propria auctoritate votum suum commutare in quid æquale. 648.

COMMUTATIO voti est subrogatio alicujus boni operis in locum illius quod voto promissum est, facta sub eadem obligatione voti. IV, 647. Omnes qui possunt dispensare in votis jure sive ordinario sive delegato, possunt illa commutare, non contra. *Ibid.* Aliqua forma est-ne servanda in commutatione? *Ibid.* Ad rectam commutationem voti non debet solum spectari materia promissa seu ejus difficultas, etc., sed potissimum spectari debet id quod, attento fine voventis, magis conducit ad ejus salutem et Dei gloriam. 649. Commutatio simplex (hoc est seclusa omni dispensatione) debet fieri in æquale, non in minus: æquale non debet esse mathematicum, sed morale. 648. Commutatio in minus notabiliter sine justa causa, est non tantum illicita, sed etiam invalida. 649. Ad licitam commutationem voti in minus nulla requiritur causa; ad commutationem in æquale requiritur aliqua, sed sufficit levis, v. g. major devotio

voventis. Ad commutationem in minus requiritur major causa, non tamen tanta quam pro absoluta dispensatione. *Ibid.* Votum emissum in favorem tertii potest commutari ante acceptationem, non autem post acceptationem. *Ibid.* Pœna per transgressionem voti contracta, potest etiam commutari: v. g. vovisti te non amplius lusurum, et quoties luderes te daturum decem asses pauperibus; Interea sæpius lusisti, nec eleemosynam ullam fecisti; potest hæc pœna jam contracta commutari sicut ipsum votum. *Ibid.* Utrum facta commutatione possit vovens propria auctoritate redire ad prius votum? *Ibid.* Quomodo commutatio et dispensatio in juramentis intelliguntur fieri. 686, 687. Omnes commutationes aut pactiones quæ fiunt circa actiones seu jura inchoata et necessaria ad beneficium sunt simoniaca. V, 88.

COMPENSATIO, quæ vocatur in jure: *Debiti et crediti inter se contributio*, est licita. IV, 284. Compensatio improprie dicta nihil aliud est quam recuperatio rei vel debiti quam facit is qui nihil debet suo debitori: v. g. debes mihi viginti aureos: totidem a te clam surripio. *Ibid.* Compensationes manifestæ suntne licitæ? 287. Compensationes seu recuperationes occultæ sive rei adhuc existentis, sive debitæ, per se loquendo sunt illicitæ. 284. Famuli et famulæ (idem est de mercenariis) non possunt uti compensatione occulta si necessitate coacti convenerint de minore stipendio. 286.

COMPOSITI et divisi sensus distinctio quomodo est intelligenda. I, 324. Sensus compositus componit cum actu aut cum prærequisitis natura tantum ad actum, non actum aut actum oppositum. Sensus divisus dividit actum non a potentia ad non actum seu actum oppositum, sed a non actu tantum seu ab actu opposito. 323. Uno verbo, sensus compositus importat potentiam simultatis sensus divisus simultatem potentiæ. *Ibid.* Aliter Calvinus intellexit hanc distinctionem. *Ibid.* Vide CALVINUS.

COMPOSITO potest sumi dupliciter: 1° pro unione extremorum in aliquo uno communicante esse extremis unitis, et hæc non involvit imperfectionem; 2° pro unione partium ex qua causetur et resultet esse totius, et hæc importat imperfectionem V, 415.

COMPREHENDERE, si proprie accipiatur, significat aliquid habens et includens alterum. I, 150. Quinam Deum comprehendere possunt? Vide BEATI, ANGELI, CHRISTUS.

COMPREHENSIO. Anomæi comprehensionem Dei etiam in hac vita sibi arrogaverunt. I, 130. Beatos Deum de facto non comprehendere tenet fides catholica; eos autem nec posse absolute comprehendere communis est theologorum sententia; sed dissentiunt in assignanda ratione hujus comprehensionis, quia non unam habent comprehensionis notionem. *Ibid.* Comprehensio spiritualis quæ a corporea comprehensione distinguitur, dupliciter sumitur: primo large prout opponitur insecutioni, et est idem ac assecutio et obtentio rei quæ desideratur, licet per totum seu adæquate non capiatur: sic, v. g. corporaliter dicitur quis latronem comprehendere cum capit, etsi non totum teneat sed partem. Hoc modo de fide est Deum esse comprehensibilem et de facto comprehendi a beatis. *Ibid.* Ratio est, quia beati Deum per visionem beatam assequuntur et possident: ergo eum comprehendunt comprehensione large sumpta ideoque *comprehensores* vocantur *Ibid.*

Secundo modo sumitur comprehensio stricte, secundum quod aliquid includitur in comprehendere; unde comprehensio stricta de qua hic agitur est cognitio objecti adæquans, non in ratione naturæ seu entis, sed in ratione cognitionis, objecti possibilitatem intrinsecam; ita ut per eam objectum cognoscatur quantum est cognoscibile naturaliter et ex propriis meritis, non solum extensive, sed etiam intensive. *Ibid.* Explicatur hæc definitio. 130, 131. Beati videntes Deum ipsum non comprehendunt comprehensione proprie dicta, nec ipsum possunt absolute comprehendere. 131. Comprehensio intellectiva stricte sumpta, prout distinguitur a simplici cognitione quidditativa, quæ dicitur etiam comprehensio, est cognitio adæquans objecti cognoscibilitatem intrinsecam, ita ut per eam objectum cognoscatur quantum est cognoscibile naturaliter et ex propriis meritis, non solum extensive, sed etiam intensive. II, 38. Comprehensio dupliciter sumi potest: 1° pro ipsa essentiali apprehensione qua res capitur et tenetur; 2° pro perfectione consecuta istam apprehensionem. 180.

CONCEPTUS. Relatio duplicem importat conceptum, scilicet, conceptum *in* et conceptum *ad*; conceptus *in* est communis omnibus accidentibus, et in divinis, omnibus relationibus. Conceptus *ad* est relationi specificus, eoque distinguitur ab aliis accidentibus. I, 526. *Vide* RELATIO ET PERSONA DIVINA.

CONCILIIUM. Ratio definitionis in concilio potest esse falsa, licet vera sit definitio. V, 536. Sensus et sententiæ definitionum quas edunt concilia generalia sunt dictata et inspirata a Deo. III, 272. Concilia Orientalia irrita habeantur nisi auctoritate Romani pontificis firmarentur. 359. Romanus pontifex solus indicit, congregat, confirmat concilia œcumenica, ipsisque dat robur. 388. Concilium generale est quoddam morale cujus Pontifex est pars præcipua. 417. Auctoritas concilii est divina. *Ibid.* Est de fide quod concilium universale sit infallibile. 418. Concilia sejuncto capite errare possunt et quædam errare. *Ibid.* Concilia cur post damnatas hereses a summis pontificibus fuerunt congregata? 394. Confirmatio conciliorum petita et data a summis Pontificibus conciliis generalibus eratne honoraria tantum, vel auctoritatem conferens? 403. Quare summi pontifices requisierunt approbationem conciliorum ut necessariam suis decretis? 418. Concilia generalia exercueruntne auctoritatem in plures summos pontifices? 416. Concilium dictum est vel a concidendo, vel a consulendo, vel a concurrente in eandem sententiam. 422. Significat cœtum, seu congregationem. *Ibid.* Potest defini: Congregatio ecclesiasticorum, præsertim episcoporum, legitima auctoritate convocata, ad statuendum quæ spectant religionem moresque christianorum. *Ibid.* Usus conciliorum habemus ab Apostolis. *Ibid.* Institutionem conciliorum esse divinam probabile est. *Ibid.* Quadruplex solet distingui concilium: diœcesanum, provinciale, nationale, et generale. *Ibid.* Quid requiritur ut concilium dici possit generale? 425. Concilii generalis convocatio ad solum summum pontificem certum et indubitatum pertinet. 422. Imperatores convocaruntne concilia summo jure vel dispensatione summorum pontificum. 424. Summi Pontifices qua ratione moti petiere ab imperatoribus ut concilia convocarent vel indicere permitterent? *Ibid.* Imperatores præse-

aliquando conciliis loco et honore, non autem auctoritate et potestate. 427. Concilium legitime congregatum, præsentibus legatis Apostolicis, repræsentat universam Ecclesiam. 431. Concilium generale, legitime congregatum et confirmatum a summo Pontifice, est infallibile in definiendis quæstionibus fidei et morum. 427. Est-ne de fide concilium generale determinatum, nempe Nicænum, esse legitimum? 429. Quid est dicendum de decretis conciliorum provincialium aut nationalium? *Ibid.* Definitiones in conciliis quæ spectant disciplinam non indigent confirmatione Pontificis. 432. Concilia Orientalia ut plurimum convocata fuere auctoritate imperatorum, cum assensu summi Pontificis. 423. Confirmatio summi Pontificis debet necessario accedere concilio generali, ut sit ratum et firmum. 430. — Dupliciter nomine Christi quidam possunt congregari. 427. Soli episcopi sunt de jure vocandi ad concilium generale habentes jurisdictionem in foro exteriori ecclesiastico, non autem inferiores clerici nec laici. 424. Ad concilium universale non requiruntur omnes omnino totius orbis episcopi, 425, neque certus numerus. *Ibid.* Sed requiritur quod convocatio auctoritate summi Pontificis facta omnibus innotescat et nullus excludatur non excommunicatus. *Ibid.* Episcopi in concilio sunt veri iudices. *Ibid.* Gaudentes jure suffragii decisivi. *Ibid.* Subordinati tamen summo Pontifici. *Ibid.* Quinam ex privilegio summorum Pontificum vocari possunt ad concilia generalia? 424. Generales ordinum vocantur cum jure suffragii decisivi. *Ibid.* Theologica nonistæ cur vocantur ad concilium generale? *Ibid.* Imperatores vocantur ut concilium defendant et adjuvent. *Ibid.* Quo modo legati Apostolici mittuntur ad concilia? 431. Instructio data legatis Apostolicis a summo Pontifice ut præsent concilio generali est-ne definitio ex cathedra? *Ibid.* In casu schismatis Ecclesia potest convocare concilium per suos prælatos. 423. Confirmatio summi Pontificis est ne-necessaria ut rata sint quæ acta sunt in concilio cui præerant legati apostolici? Concilia generalia octodecim vulgo numerantur. 432: Octo celebrata in Oriente; decem in Occidente. *Ibid.*

CONCIO. Ecclesia ubi de sacramentis agitur nunquam promissionis aut concionis, sed consecrationis meminit. VI, 112. In collatione sacramentorum non est necessario præmittenda aut adhibenda ut pars eorum essentialis, concio qua audientes instruantur de promissionibus divinis, de sacramentorum institutione et effectibus. 111.

CONCIONATORES causant gratiam persuadendo exterius, non autem influendo interius. V, 505. Concionatores possuntne legere Scripturam in lingua vulgari? III, 284. Concionatores possunt absque metu irregularitatis hortari principes et iudices ut delicta non ferant impunita sed ut legibus mortiferis ea coercant. IV, 249. Concionans in peccato non publico, non peccat mortaliter VI, 179.

CONCIPERE. Resolutio seminis fœminei non requiritur a conceptionem tanquam quid necessarium, sed tanquam quid utile tantum et ut melius ac perfectius fiat conceptio. VI, 25. Concipi et generari tribuitur personæ et ad eam terminatur. *Ibid.* Ejectio seminum ante conceptionem, licet sit grave peccatum, non est tamen proprie abortus, nec subjacet pœnis latis contra procurantes abortum. IV, 238. Estne necesse ad con-

ceptionem prolis, conjuges simul seminare? VII, 430.

CONCIPERE. Concipimusne ad instar corporis quidquid concipimus? II, 109.

CONCLUSIO. Quamvis conclusio proprie theologica sit certior aliis scientiis naturalibus, non est tamen formaliter, qua conclusio, certa certitudine supernaturali fidei, nec pertinet ad fidem. I, 16. Conclusio potest virtualiter contineri in præmissis dupliciter: 1° ratione connexionis naturalis, ut effectus in causa; 2° potest contineri virtualiter conclusio in præmissis ratione significationis, vel ut pars in toto, vel ut singulare in universali, vel ut implicitum in explicito. 15 Conclusio sequiturne debiliorem partem? 16.

CONCUBINA eratne vere uxor in lege veteri? V, 239.

CONCUBINARIUS estne absolvendus antequam concubinam ejecerit? V, 240. Concubinarius nolens expellere concubinam aut ab ejus consortio desistere potestne in aliquo casu absolvi? quod generalius quæri solet utrum liceat permanere in periculo proximo peccandi, et talem in aliquo casu absolvere? *Ibid.* Quænam sunt pænæ concubinariorum? 241.

CONCUBINATUS dicitur cum quis habet consuetudinem accedendi ad aliquam determinatam, sive eam domi habeat sive non. V, 239. Est gravior fornicatione et meretricio. *Ibid.* Concubinitus et meretricium non distinguuntur specie a simplici fornicatione, sed sunt diversi gradus ejusdem speciei. *Ibid.* — Concubitus cum virgine sacra seu moniali professa, dicitur incestus metaphorice. VII, 151.

CONCUPISCENTIA potest sumi dupliciter: vel in actu primo pro ipsa potentia concupiscibili, vel in actu secundo pro ipsius potentiae motu in bonum sensibile. Item utraque potest iterum considerari dupliciter: 1° simpliciter et secundum se, seu materialiter, quatenus est præcise inclinatio in bonum sensibile; 2° formaliter et cum addito, prout est inclinatio in bonum sensibile cum deordinatione et repugnantia ad rationem rectam. III, 43. Primo modo sumpta concupiscentia est naturalis facultas et legitima inclinatio in bonum corpori proportionatum, estque a Deo et ex ejus intentione in creatione hominis. Secundo modo sumpta est vitiosa inclinatio, quæ proprie dicitur concupiscentia et libido: non est a Deo, nec ejus intentione, sed defectus sequens naturam hominis ratione materiæ et subjecti. *Ibid.* Non repugnat hominem creari obnoxium concupiscentiæ. *Ibid.* Concupiscentia ab Apostolo vocatur peccatum, eamque deplorat ut summum malum et summam miseriam. 45. Per concupiscentiam intelligitur motus seu passio appetitus sensitivi prosequentis bonum prout distinguitur a motu refugiente malum, qualis est metus. II, 220. Hæc concupiscentia vel antecedit omnem motum voluntatis eumque causat ut dum visa pulchra muliere commovetur libido, moveturque voluntatem ad eam appetendam; vel sequitur motum voluntatis, ut dum quis intensa voluntate vult aliquid, inde excitatur passio in appetitu inferiori. *Ibid.* Concupiscentia antecedens potius causat voluntarium quam involuntarium. *Ibid.* Concupiscentia antecedens augeat voluntarium absolutum, minuit perfectum et liberum. *Ibid.* Per concupiscentiam voluntas inclinatur ad volendum id quod appetit concupiscentia. *Ibid.* Ad id fertur majori impetu. *Ibid.* Concupiscentia antecedens minuit peccatum quatenus turbat iudicium et minuit liberum, imo quandoque eximit a toto peccato.

Ibid. Concupiscentia minuitne peccatum, quia minuit voluntarium? *Ibid.* Concupiscentia minuit cognitionem finis formaliter sumpti et sub indifferentia propositi. 221. Apostolus vocat concupiscentiam peccatum, quia ex peccato est et ad peccatum inclinatur. III, 45. Concupiscentia vel fomes manet in baptizatis: II, 460. Impossibile est homini impedire ne exurgant motus concupiscentiæ. *Ibid.* Motus voluntarii, solummodo prohibentur lege: *Non concupisces*; motus autem involuntarii, ut objectum præcepti. 461. S. Joannes sumit concupiscentiam non formaliter, sed materialiter. *Ibid.* Concupiscentia nocet non consentienti, non quod ipsum reum efficiat, sed quia minuit spirituales mentis delectationem. *Ibid.* Omnis concupiscentia est vincibilis quantum ad consensum. 476. Concupiscentia non est formale peccati originalis, sed materiale tantum. 514. Petitur utrum concupiscentia, seu rebellio appetitus sensitivi tam irascibilis quam concupiscibilis, fuisset in statu puræ naturæ. 524. Concupiscentia et desiderium inefficax est de omni bono secundum se, abstrahendo ab hoc quod sit futurum vel non. III, 459. Concupiscentiæ dum refrenantur, minuuntur; si vero nutriantur per hoc quod eis consentitur, augentur. V, 219. Nullus concupiscentiæ motus habet rationem peccati formalis etiam venialis, independentem ab omni consensu saltem indirecto seu interpretativo voluntatis. 277. Utrum sit peccatum et quantum si quis post plenam advertentiam rationis non reprimat motus naturales concupiscentiæ, sed negative se habeat neque consentiendo, neque dissentiendo? Circa hanc quæstionem duplex est sententia; affirmans scilicet et negans. 281. Tres ponuntur radices peccatorum: concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, et superbia vitæ. VII, 235. Concupiscentia quæ reperitur in actu conjugali est-ne turpis turpitudine pænæ, provenientis ex peccato primi parentis, non turpitudine culpæ? 376, 377.

CONCURSUS. Illud dicitur concurrere seu convenire per se quod convenit sub formali ratione conducente ad aliquam operationem. I, 546. Concursus physicus est perfectior morali. Concursus moralis non tam agit quam causæ actionem obtinet: concursus autem physicus vere agit et effectum veluti e sinu suo emittit. V, 527. Quomodo Deus concurrat cum homine in actibus moralibus: *Vide* circa hanc quæstionem verba DECRETUM, AUXILIUM, GRATIA, MOTIO, DEUS, etc.

CONDEMNARE. Injuste condemnato licet se defendere. IV, 325.

CONDIGNITAS, ut vox ipsa sonat, dicit æquam dignitatem inter duo. Unde meritum condignum dicit æquam dignitatem operis ad præmium: sicque meritum de condigno est inter quod et præmium est æqualitas valoris, seu quod est tanti valoris in ratione meriti quanti est præmium in ratione præmii. III, 197. Deus remunerat justos ultra condignum. 198.

CONDITIONES quædam possunt apponi contractibus quorum defectu fiunt invalidi. *Vide* CONTRACTUS.

CONDUCTIO et locatio sunt duo contractus correlativi. *Vide* LOCATIO.

CONDUCTOR et Locator sibi invicem obligantur. *Vide* LOCATOR.

CONGRUITAS quid importat? III, 197. Aliquis potest mereri de congruo. *Ibid.*

CONFESSARIUS. Mulier quæ prævidet ex confessione faciendâ suo parochio ejus lapsum futurum, potest illi

confiteri, si non possit commode alteri. II, 328. Quomodo se gerere debeat confessarius cum pœnitente quem deprehendit laborare conscientia erronea? 341. Confessarius teneri videtur monere suum pœnitentem qui laborat conscientia erronea. *Ibid.* Confessarius tenetur instruere pœnitentem de rebus necessariis necessitate medii ad salutem. *Ibid.* Si ignorantia invincibilis pœnitentis vergit in scandalum multorum, aut damnum, tenetur confessarius monere. *Ibid.* Confessarius qui deprehendit suum pœnitentem laborare conscientia invincibiliter erronea, aliquando tenetur monere, aliquando non. *Ibid.* Quidam censent confessarium teneri advertere pœnitentem si ejus ignorantia versetur circa principia secundaria juris naturalis. *Ibid.* Si confessarius deprehendit matrimonium pœnitentis esse nullum, quod pœnitens invincibiliter ignorat, quid agere debet? 342. Tenetur confessarius advertere pœnitentem quem videt laborare conscientia erronea contra se. 343. Mulier ex odio non vult accedere ad virum quem invincibiliter credit esse suum, licet revera non sit, et quem non expedit monere de nullitate matrimonii, quid aget cum illa confessarius? *Ibid.* Quomodo confessarius gerere se debet cum scrupuloso? 345. Quomodo confessarius aut vir doctus consultus super licitate aut illicitate alicujus actionis debeat respondere consulenti. 390. Utrum possit confessarius et debeat absolvere pœnitentem reluctantem suæ opinionis? *Ibid.* Confessarius debet maxime venari ex moribus pœnitentis, an inadvertentia quam allegat sit vincibilis vel invincibilis, nam gravitas peccati pensanda est ex gravitate vel levitate inadvertentiæ. 486. Forum pœnitentiæ non est forum externum et humanum, sed internum et divinum, in quo confessarius non agit ut homo, sed ut Deus. 614. Qui semel vel iterum fregit fidem confessario, est illi regulariter deneganda absolutio, donec de facto restituerit. IV, 167. Confessarius qui ex ignorantia aut negligentia graviter culpabili non injungit pœnitenti restitutionem ad quam tenetur sit-ne obnoxius restitutioni? 157. Probabilius est confessarium qua talem, sive ex officio habeat curam animarum, sive non, non teneri ad restitutionem ad quam tenetur pœnitens. 158. Confessarius qui habet facultatem generalem absolvendi a casibus reservatis potest-ne a crimine abortus absolvere? 239. Confessarius sive in judicio sive extra interrogatus de crimine quod ex sola confessione novit, si aliter non possit evadere, potest dicere *se nescire*. Si magis urgeatur, debet respondere se, sive sciat sive nesciat, nec posse nec debere respondere ad hanc impiam interrogationem V, 39. Utrum confessarius possit audire confessionem suæ concubinæ? 241. Quid agendum cum illis pœnitentibus qui neque infirmi, neque laborantes, confessario urgenti obligationem jejunandi simpliciter respondent: Non possum jejunare et nihil aliud? 196. Confessarius, occasione vel prætextu confessionis, impudica agens aliave peccata sollicitans, sive tunc sive postea perpetranda, gravissimum sacrilegii peccatum committit propter gravissimam irreverentiam quam infert sacramento, eo ejusve occasione aut pretextu abutens ad peccatum. Ita communiter sentiunt. 259. Pœnitentes tenentur ne denuntiare ordinariis locorum confessarios sacrilegos ad inhonesta sollicitantes? *Ibid.* Confessarius, licet dicatur pater spiritualis non contrahit tamen cognitionem spirituale. 257. Jure antiquo ecclesiastico, ratione sacramenti pœnitentiæ contrahatur

inter confessarium et pœnitentem quoddam fœdus simile cognationi spirituali, non quidem dirimens matrimonium, sed tale, ut tantum peccaret confessarius pœnitentem carnaliter cognoscens, et iisdem subjaceret pœnis ac si esset sua spiritualis filia. *Ibid.* Hæc jura antiqua de quodam fœdere inter confessarium et pœnitentem videntur abrogata; ita quod peccatum confessarii simplicis cum sua pœnitente, absque ullo respectu ad sacramentum, licet ex hoc capite habeat forte aliquam deformitatem, non tamen videatur talis ac tanta, quæ debeat necessario exprimi confessione. *Ibid.* A Christo instituti sunt sacerdotes medici et judices. VII, 104. Prælati sive regulares sive sæculares debent-ne eligere confessarium approbatum ab ordinario. 128. Prælati regulares eligere possunt confessarium extra suum ordinem. *Ibid.* Imprudentia est admittere aliquem tanquam confessarium sine exhibitione tituli. 138. Ecclesia non favet imprudentibus. 139. Confessarius potest licite et valide uti jurisdictione quam credit probabilius se habere, vel absolute in pœnitentes, vel respective ad certum casum, tempus aut personam. 138. Ecclesia non supplet jurisdictionem in illo qui sine gravi causa utitur jurisdictione probabili; ideoque iste confessarius peccat, et si revera desit jurisdictio quam putat probabiliter se habere, invalida est absolutio, nisi concurrat error communis ex parte pœnitentium. 139. Duplex in confessario requiritur bonitas: una legalis, altera moralis. 162. Legalis, ut careat impedimento canonico auferente jurisdictionem aut ejus actum prohibente. *Ibid.* Moralis: 1° ut sit in statu gratiæ per confessionem vel per contritionem; 2° ut sit variis virtutibus ad hoc munus rite obeundum necessariis adornatus. Confessarius instructus esse debet: 1° prudentia; 2° charitate, patientia, et mansuetudine 3° fortitudine; 4° vitæ sanctitate. 163. Confessarius generaliter loquendo scire debet theologiam, præsertim moralem: specialiter quid scire debet? *Ibid.* Illa scire debet non in gradu summo et eminenti, sed mediocri. *Ibid.* Major minorve requiritur scientia pro diversitate locorum et pœnitentium. *Ibid.* Quando et qualiter peccat confessarius defectu scientiæ? 164. Defectu scientiæ in confessario est-ne aliquando invalida confessio adeoque iteranda? *Ibid.* Confessarius debet-ne ferre determinatum judicium de quantitate cujuslibet peccati confessi in individuo, v. g. an hoc peccatum hic et nunc sit mortale. an veniale? 163. Confessarius debet-ne habere distinctam singulorum notitiam, quando vel satisfactionem injungit, vel absolutionem præfert? 164. Confessarius vocatus ad pœnitentem cujus conscientiam ex prioribus confessionibus novit valde intricatam, potest-ne sub alio prætextu recusare, aut se abscondere ne accedat? 215. Delegatus stricte tenetur audire confessiones in quasi extrema et gravi necessitate; in communi autem tenetur audire saltem aliquas. 165. Ad quid tenetur confessarius dum actu audit confessiones? *Ibid.* Confessarius debet judicare de dispositione pœnitentis, quando id potest. 179. Requiritur-ne certitudo status pœnitentis in confessario? 203. Confessarius tenetur sub gravi peccato instruere pœnitentem de his omnibus quæ pertinent ad hoc sacramentum valide et fructuose suscipiendum, si appareat ipsum aliquā horum ignorare. 166. Quid colligendum de hac conclusione? 167. Quando confessarius jure suspicatur pœnitentem omittre sive culpabiliter, sive inculpabiliter, aliquid necessario requisitum ut sa-

cramentum sit validum et fructuosum, puta numerum, species, circumstantias graves peccatorum, tenetur illum examinare, examine morali et prudenti: quod si ex ignorantia vel negligentia gravi omittat, fit reus lethalis peccati. 165. Quid agere debet confessarius, quando novit peccatum pœnitentis de quo non se accusat? 166. Regulariter loquendo, et extra casum necessitatis, sufficit et requiritur in confessario iudicium prudens de legitima dispositione pœnitentis, ut eum licite absolvat. 167. Confessarius tenetur ex iustitia absolvere pœnitentem rite confessum et legitime dispositum, nisi adsit justa ratio aliquandiu differendi absolutionem. *Ibid.* Certe indispositum in nullo casu potest absolvere confessarius; alias absolvens et absolutus scienter peccant mortaliter, peccato sacrilegii. Est certa et evidens. *Ibid.* Confessarius potest injungere sub comminatione negandi absolutionem, quod iudicat necessarium sive ad reparationem præteriti, sive ad cautelam futuri, licet sequatur indirecta revelatio confessionis. 211. Confessarius interrogatus de auditis in confessione potest respondere, imo et jurare se nescire. 208. Si confessarius ex confessione unius complicitis noverit vinum paratum ad missam esse venenatum, etc. potest-ne abstinere a celebratione, vel alia via pergere, si extractæ sibi sint insidiæ in via? 215. Quid si gravamen sequeretur pœnitenti? *Ibid.* Confessarius potest et tenetur injungere satisfactionem pœnitenti. 219. Quid attendere debet confessarius in pœnitentia injungenda. 228. In pœnitentiis injungendis incedendum est media via inter utrumque extremum nimii rigoris et nimiae laxitatis; magis tamen sectanda est misericordia quam severitas. *Ibid.* Confessarii non tenentur ad injungendas pœnitentias juxta præscriptum et rigorem canonum pœnitentialium. 227. Opus satisfactorium potest a confessario imponi pro sublevamine sive vivorum sive defunctorum. 225. Quando confessarius simpliciter pœnitentiam injungit, semper censendus est obligare pœnitentem ut per se illam adimpleat, maxime si sit actus omnino personalis et qualis afflictivus. *Ibid.* Confessarius non potest imponere pœnitentiam publicam ex qua sequitur indirecta revelatio confessionis, nisi ex spontanea acceptatione pœnitentis. 211. Confessarius potest-ne imponere pœnitentiam publicam pro peccatis publicis? 229. Confessarius non debet esse facilis in transferenda satisfactione ad alium. 225. Nullus confessarius, sive idem, sive alter, potest satisfactionem mutare extra confessionem. 222. Alter confessarius, sive superior, sive inferior, potest ex justa causa mutare satisfactionem injunctam a priori confessario, si tamen habeat æqualem jurisdictionem in ea peccata, et ipsi ex integro repetatur prior confessio. *Ibid.* Idem confessarius potest mutare satisfactionem, eodem sacramento moraliter durante. Quidam longiorem moram plurium horarum aut dierum assignant, sed sine fundamento; non potest autem eodem sacramento non amplius moraliter durante. *Ibid.*

CONFESSIO. Quidam actus boni possunt esse materia confessionis, si non fiunt propter finem honestum. II, 314. Ecclesia docet necessario esse confitenda omnia mortalia, non venialia, etiamsi multiplicata. 557. Integritas confessionis est juris divini, et tamen mulier in confessione potest et debet omittere peccatum ex quo intelligit confessarium, cui necessario confiteri debet, grave scandalum ex infirmitate passurum. VII, 188.

Confessio communiter definitur: *Accusatio legitima peccatorum, facta sacerdoti competenti, ad veniam virtute clavium obtinendam.* 162. Confessio est via facilior ad justificationem quam sola contritio. 119. Confessio reddit contritionem sensibilem in quantum indicat dolorem aut esse, aut fuisse, aut futurum esse. 101. In lege naturæ fuit confessio peccati interioris coram Deo, qualis debet esse etiam nunc. 114. Quid sequitur ex decreto concilii Tridentini circa confessionem? 103. In foro confessionis quomodo creditur homini pro se et contra se. 173. Cognitio peccati interioris non potest haberi, nisi per confessionem. 113. Iudicium exerceri non potest incognita causa. 104. Confessio peccatorum publica, neque pœnitentia publica peccatorum occultorum, nunquam fuerunt in præcepto in Ecclesia. 113. Christus non prohibuit absolute confessionem publicam. 207. Confessio publica non semper comitabatur pœnitentiam publicam. 114. Peccata publica confessioni publicæ fuisse aliquando obnoxia, ex præscripto canonum et lata lege, incertum est, nec ullo antiquitatis monumento evinci potest. *Ibid.* Prin is Ecclesiæ sæculis quidam pœnitentes, peracta confessione secreta, quædam peccata non solum publica, sed etiam occulta, publice confitebantur, vel motu proprio ex fervore pœnitentiæ vel hortante, non tamen cogente confessario, in majorem vindictam et humiliationem, atque in aliorum exemplum et ædificationem Ecclesiæ. *Ibid.* Confessio secreta prævit tum pœnitentiæ tum confessioni publicæ. *Ibid.* Explicantur textus Patrum qui videntur contrarii confessioni auriculari. 17. Confessio sacramentalis censetur ea quæ fit illi qui habet aut habere creditur potestatem absolventi, cum animo se peccatorum accusandi et peccata sua clavibus Ecclesiæ subjiciendi, etiamsi non sequatur absolutio. 209.

Confessio sacramentalis est omnibus post baptismum lapsis necessaria jure divino. Est de fide. 103 et seqq. Confessio sacramentalis in re vel in voto est necessaria, non solum necessitate præcepti divini, sed medii. 113. Est de fide decisa in conc. Trid. sess. XIV, can. VII, *Ibid.* Confessio publica peccatorum occultorum nunquam fuit in præcepto. *Ibid.* Falsum est præceptum confessionis sacramentalis esse inventum Innocenti III, in concilio Lateranensi. 109. Confessio sacramentalis peccatorum non solum publicorum, sed etiam occultorum, qualis nunc agitur inter catholicos, fuit in usu ab exordio Ecclesiæ. 105. Ecclesiam posse præcipere confessionem venialium quidam affirmant, alii vero negant. 117. Solus sacerdos est minister legitimus confessionis sacramentalis. 123. Non omnis sacerdos est legitimus minister confessionis; nam præter potestatem ordinis, requiritur jurisdictio. 129. Via salutis fit-ne arctior si oporteat soli sacerdoti jurisdictionem habenti confiteri? 130. Sacerdos habet-ne jurisdictionem in aliquem tanquam in subditum, hoc ipso quod sibi ipsi subjicit ut confiteatur et ab ipso absolvatur? 131. Invalida est confessio quam pœnitens facit sacerdoti quem, ex errore particulari, credit habere jurisdictionem quam non habet. 138. Valida est confessio facta sacerdoti qui, ob titulum coloratum, creditur communi errore habere jurisdictionem quam non habet. 137. Etiamsi confessarius esset in mala fide, sciretque suum titulum esse nullum. 138. Non valet si non sit sacerdos. *Ibid.* Valet-ne pro casibus reservatis? *Ibid.* Videtur etiam valida confessio facta sacerdoti qui,

sine titulo, communiter censetur habere jurisdictionem quam non habet. *Ibid.* Est plurium gravium theologorum. *Ibid.* An valeat pro casibus reservatis incertum est. *Ibid.* Episcopus electus et confirmatus, licet non ordinatus, potest aliis conferre exercitium potestatis excipiendi confessiones sacramentales. 124.

Major requiritur dispositio ad sacramentum poenitentiae quam ad sacramentum baptismi. VII, 180. Sexdecim conditiones a theologis post S. Thomam ad confessionem requiruntur. 205. Conditiones requisitae ad confessionem vel sunt ab bene esse ipsius, vel de ejus necessitate. Ab bene esse duae requiruntur: prima, quod sit accelerata; secunda, quod sit frequens. *Ibid.* Conditiones quae sunt de necessitate confessionis ei competunt vel secundum quod est actus virtutis, vel secundum quod est pars sacramenti. 206. Confessio secundum quod est actus virtutis consideratur vel in ratione virtutis in genere; et sic quatuor requiritur conditiones: 1° ut sit discreta; 2° libens; 3° pura; 4° fortis. *Ibid.* Vel in ratione specialis virtutis; et tres requiritur conditiones: 1° ut sit verecunda; 2° lacrymabilis; 3° humilis. *Ibid.* Vel in ratione ipsa actus; et sic quatuor habet conditiones: 1° ut sit fidelis; 2° nuda; 3° simplex; 4° integra. *Ibid.* Secundum quod est pars sacramenti debet esse: 1° accusans; 2° parere parata; 3° secreta. *Ibid.*

Fidelis quomodo debet efficere ut confessio sit integra. VII, 118. Qualis et qualiter numerus peccatorum est exprimendus ad integritatem confessionis? 198. Duplex distinguitur confessionis integritas: materialis, quando poenitens confitetur quidquid per se loquendo est confessioni obnoxium; formalis, quando confitetur omnia quae hic et nunc confiteri potest et debet, licet aliqua omittat ex justa causa. 188. In confessione non requiritur integritas materialis, sed sufficit formalis. *Ibid.* Integritas formalis est jure divino necessaria ad validitatem confessionis; ita ut poenitens in tantum teneatur uni et eidem confessario confiteri omnia et singula peccata quoad numerum, speciem infimam et circumstantias mutantem speciem, in quantum aliqua justa causa non excusat. *Ibid.* Materialis integritas non est semper necessaria ad validitatem et fructum confessionis; ita ut poenitens possit aliquando ex justa causa omittere aliquod peccatum mortale in confessione, stante ejus valore et fructu. 189. Ad integritatem confessionis necessarium est confiteri peccata dubia ut dubia. Est communis contra Coninek. 196. Si peccatum declaratum ut dubium postea ut certum deprehendatur, probabile est et tutius declarandum esse ut certum. 197. Haec conclusio intelligenda est de dubio circa substantiam actus tantum. 198. Nemo tenetur confiteri peccatum cujus non recordatur, sed tenetur de illo confiteri implicite. 187. Si poenitens habet tantum unum peccatum mortale quod non potest confiteri, quid agere debet? 190. Peccata ex justa causa celata, cessante causa, debent accusari in sequenti confessione. *Ibid.* Nemo ob propriam infamiam apud solum confessarium, eximitur ab integritate materiali confessionis. *Ibid.* Infamia complicitis apud solum confessarium non excusat ab integritate materiali confessionis. *Ibid.* Si poenitens possit facile et commode confiteri alteri confessario cui complex sit ignotus, ad id tenetur. 191. Infamia apud solum confessarium alterius non complicitis, sed qui est objectum peccati,

probabilius non eximit ab integritate materiali confessionis. Est plurium contra plures. *Ibid.* Ad integritatem confessionis exprimendus est numerus certus in quantum sciri potest. 198. Insufficienter confitetur qui accusat tantum species peccatorum et non numerum, dicendo, v. g. Aliquoties juravi. *Ibid.*

Ad confessionem requiritur diligens examen, non diligentia summa, sed humana et morali, qualem adhibere solent viri prudentes in negotiis gravibus et seriis. VII, 199. Ubi post diligens examen certus numerus sciri non potest, accusandus est similior et probabilior sub solitis clausulis, *circiter, plus minusve*. 198. Si tandem nullus certus vel probabilis numerus reperiri potest, sufficit ut poenitens exponat suum statum, consuetudinem et moram in peccato. 199. Causae omnes excusantes ab integritate materiali confessionis reducuntur ad impotentiam physicam, et moralem. 189, 190. Impotentia moralis est illa quae fieri non potest sine gravi damno sui, vel proximi, v. g. ipsius poenitentis, confessarii, et tertii. 189. Quenam debent occurrere ut celatio peccati fiat licite. 190. Populi concursus in certis solemnitatibus non excusat ab integritate materiali confessionis. *Ibid.*

Erubescencia in confitendo est pars poenitentiae. VII, 201. Ut confessio dicatur dolorosa, non requiritur quod praecedat eam dolor, sed sufficit quod ipsa referatur ad dolorem qui sequitur. 100. Non videtur posse dari sacramentum poenitentiae informe et validum. 186. Confessio dicitur informis quando caret vel absolutione valida, quae est forma sacramentalis, vel gratia quae est quasi forma ultima et extrinseca, ad quam ordinatur. *Ibid.* Quid agendum ei qui advertit confessarium dormire aut dormivisse audiendo confessiones? 200. Utrum confessio facta ex fine venialiter malo, v. g. ex vana gloria, sit invalida? 201. Utrum qui culpabiliter reticet aliquod peccatum mortale in confessione, teneatur repetere omnes confessiones ab illis factas? 200. Qui accusaret aliquod peccatum veniale et alia voluntarie reticeret, sine tamen ulla in eis complacentia, posset-ne in sacramenti poenitentiae susceptione consequi eorum remissionem? 51.

Utrum mentiri in confessione, sive negando peccatum quod est, sive affirmando quod non est, sit semper peccatum mortale? VII, 199. Quomodo confessio invalida est iteranda? 201. Modus confitendi scripto non est moraliter impossibilis. 202. Utrum qui timet ne peccata memoria excidant, teneatur ea scribere, et de scripto vocaliter confiteri sacerdoti? *Ibid.* Graviter peccat qui sine causa confitetur sacerdoti praesenti, scripto aut nutibus, et non voce propria. 201. Qui non potest, sive physice sive moraliter, confiteri vocaliter, potest et tenetur, quoties urget praeceptum confessionis, confiteri scripto si possit: si non, nutibus et signis. 202. Confessio facta per litteras aut internumtium sacerdoti absenti et in absentia absolventi, est illicita et invalida. *Ibid.* Confessio facta sacerdoti absenti, quamvis in praesentia absolventi, non solum est illicita, sed etiam probabilius invalida. 204. Quid dicendum de moribundo qui petit confessionem absente confessario? 205. Nemo tenetur confiteri per interpretem. 192.

Cum aliquo dispensari non potest, ne unquam confiteatur. VII, 122. Duplici praecepto peccator tenetur confiteri peccata, divino et ecclesiastico. 118. Utroque ju-

tam divino quam ecclesiastico, ad confessionem tenentur omnes qui post baptismum peccaverunt mortaliter. 115. Præceptum divinum confessionis non obligat statim ac peccatum commissum est, etiam data opportunitate, neque (saltem probabilius) in periculo obliviscendi aliquorum peccatorum. 118. Præceptum divinum confessionis obligat per accidens, 1° quando sumenda est Eucharistia; 2° quando aliter gravis tentatio vinci, seu peccatum vitari non potest. 119. Præceptum divinum confessionis per se obligat in probabili periculo; a fortiori in articulo mortis: item extra illud aliquoties in vita. *Ibid.* Infideles et ii ex fidelibus qui habent solum peccata venialia, non tenentur, neque jure divino neque ecclesiastico, ad confessionem. 115. Pueri tenentur duplici præcepto confiteri cum ad annos discretionis pervenerint. 117. Quoties in vita et quo determinato tempore obliget præceptum confessionis, facile definiri non potest. 119. Confessio est necessaria semel in anno ex præcepto ecclesiastico. 120. Annus confessionis unde est inchoandus? *Ibid.* Ecclesia potest dispensare in tempore confessionis. 122. Præceptum confessionis annuæ impletur per solam confessionem validam et talem ut, ea posita cum absolutione, subsistat sacramentum poenitentiae et reconciliationis. 121. Qui facit confessionem voluntarie nullam, non satisfacit præcepto Ecclesiae. *Ibid.* Præceptum canonis *Omnis utriusque sexus* est determinativum tantum juris divini circa tempus confessionis; nihil innovat circa ejus substantiam. 115. Præceptum ecclesiasticum confessionis obligat semel in anno, non præcise tempore Paschali, sed quovis anni tempore. Qui confessus est in decursu anni, si nullius peccati mortalis conscius sit in Paschate, non tenetur tunc vi illius præcepti iterum confiteri, et, modo communicet, non peccat. 120. Usu receptum est ut fideles, tempore Paschali vel saltem Quadragesimæ confiteantur. Hic usus approbatur a Tridentina synodo, et merito retinendum judicat: sed an sit in præcepto non probatur. *Ibid.* Non satisfacit præcepto confessionis per confessionem non factam proprio sacerdoti aut alteri de ejus licentia. 121. Confessio annua facta cuilibet sacerdoti a summo Pontifice vel ab episcopo delegato et approbato, non requisito consensu sacerdotis parochialis, imo eo contradicente, est valida et licita, eaque satisfacit canonibus *Omnis utriusque sexus*. 133 et seqq. Constitutiones summorum Pontificum referuntur. *Ibid.* Non sunt receptæ in Gallia: quid inde? 135. Papa, delegando sacerdotes ad excipiendas confessiones fidelium, non agit contra decretum concilii Lateranensis. 136. Qui confessionem annuam Papæ vel episcopo facit satisfacit canonibus. 133. Qui constitetur Mendicantibus ab ordinario approbatus quovis tempore, etiam Paschali, satisfacit-ne præcepto canonis *Omnis utriusque*, etc. 136. Qui omisit confiteri intra annum, illo elapso, tenetur adhuc statim confiteri. 121. An teneatur ad secundam confessionem pro obligatione tutius est et conformius menti Ecclesiae. *Ibid.* Qui diutius differt suam confessionem præsentis anni ultra annum, eo gravius peccat. *Ibid.* Committit-ne unum aut plura peccata, tot quot occurrunt occasiones confitendi? Consultum est subicere clavibus ante annum sequentem peccatum justa de causa in confessione hujus anni celatum, si causa celandi antea desiderit; non tamen videtur obligatorium. 121, 122. Modo absit scandalum, nec sit sumenda eucharistia, etc. poenitens potest, ex consilio confessarii, confessionem differre ultra tempus ab Ecclesia statum. *Ibid.* Qui per totum annum confessus est sæpe tantum venialia, si in fine anni incidit in peccatum mortale tenetur adhuc confiteri. 118.

Qui prævidet se ante finem anni fore ut non possit confiteri, quia ingreditur longam navigationem, teneturne confessionem anticipare? VII, 120. Aggredientes aliquod opus unde mors solet, aut fundate aut probabiliter timetur evenire, sub peccato tenentur ad confessionem, si peccati mortalis conscii sunt. 119. Qui non satisfacit præcepto confessionis, non incurrit de facto excommunicationem et alias pœnas juris. 121. S. Pius V, in bulla *Super gregem*, prohibet medicis visitare infirmum tertia die, nisi confiteatur. 119. Constitutus in articulo mortis non tenetur ad confessionem, si nullius peccati mortalis conscius sit; potest tamen teneri per accidens ratione scandali. 116. Moribundus qui, absente confessario, petit confessionem, potest-ne ab illo præsentem licite et valide absolvi, licet confessio facta sit absenti? 106. Professio vitæ christianæ juncta statui morbi est quædam confessio. 178. Implicite et virtualiter. *Ibid.* Tempore D. Thomæ quidam confitebantur quibus poterant; hanc confessionem vocabat quodam modo sacramentalem. 123. Hæc consuetudo nunc non expedit; merito diu inolevit. *Ibid.* Confessio venialium facta laïco humilitatis et detestationis peccati causa, valet ad remissionem eorum. *Ibid.*

Confessio generalis præscribi debet consuetudinariis et recidivis. VII, 175. Quinam cogendi non sunt ad confessionem generalem ex omissione cujusdam peccati in præcedentibus confessionibus. 189. Utrum qui instituit confessionem generalem teneatur explicare aliquod peccatum nunquam fuisse confessum, aut ab ultima confessione fuisse commissum, et quod? 200. — Sigillum confessionis nihil aliud est quam obligatio celandi audita in confessione. 207. Metaphora sumitur a sigillo quo obsignamus quæ volumus esse secreta. *Ibid.* Majus malum sequeretur ex revelatione confessionis quam ex eversione fidei in aliqua provincia. 209. Confessio stare non posset si vel uno casu liceret revelare confessiones. 207. In nullo casu imaginabili, etiamsi agatur de amittenda vita, etc., licet frangere sigillum confessionis. *Ibid.* Frangens sigillum confessionis triplex peccatum committit. 208. Præceptum de non revelanda confessione est negativum, quod semper et pro semper obligat. 207. Jure naturali, divino et humano, prohibetur sacerdos revelare in quovis casu, sive directe sive indirecte, peccata audita in confessione sacramentali, sine expressa et spontanea licentia poenitentis. *Ibid.*

Confessarius potest loqui cum ipso poenitente de auditis in confessione, absque ejus licentia in eodem tribunali, si id expediat ad rectitudinem præsentis confessionis et judicii. VII, 213. Non potest autem extra confessionem sine ejus licentia. *Ibid.* Licet-ne confessario loqui cum licentia poenitentis de auditis formaliter in confessionem, dicendo, v. g. Hoc iste mihi dixi in confessione; is erat indispositus; hunc non absolvi, etc. *Ibid.* Potest sacerdos de licentia expressa et spontanea confitentis, ejus peccatum alteri proderet. 212. Si ex errore confessarii non sit invalidum sacramentum, nec sequatur in poenitente periculum proximum peccandi, nec damnum respectu tertii, sed tantum præjudicium directæ remis-

sioni aliquorum peccatorum, tenetur quidem, ut salve'ur in quantum potest integritas materialis confessionis, monere poenitentem in confessione, si redeat et possit fieri absque inconvenienti; extra confessionem autem, secundum communio'em et nobis verio'em poenitentiam, non tenetur monere. 181. Si ex errore, sive culpabili sive inculpabili confessarii, poenitens exponatur periculo proximo peccandi, quantumvis sit validum sacramentum, videtur eodem modo loquendum ac in praecedenti conclusione; item propter idem si omiserit injungere restitutionem necessariam, aut dixerit non esse faciendam. Si autem in hoc casu monere non possit poenitentem, non tenetur loco ejus restituere. *Ibid.* Si confessarius notitiam peccati confessi aliunde habeat, potest illa notitia uti, dicendo, vel: Illud vidi, vel: Audivi. 213. Licet-ne uti notitia ex sola confessione sacramentali hausta? 214. Si non sit periculum revelationis, neque sequi possit ullum gravamen poenitenti vel alteri, licitum est uti scientia ex sola confessione sacramentali hausta. *Ibid.* Nunquam est licitum uti notitia confessionis, si subsit periculum revelationis directae vel indirectae, aut si sequatur gravamen poenitenti vel alteri: inde confessio redderetur o'liosa et formidabilis. *Ibid.*

CONFIRMATIO. In sacramento confirmationis sufficit moralis similitudo materiae et formae. VI, 110. Sacramentum confirmationis, pertinet ad agentes et recipientes. 157. Quantum ad sacramentum confirmationis, sufficit intentio implicita eam recipiendi, inclusa, puta, in vita christiana, vel proposito vivendi christiane. 238. Confirmatio varia nomina sortita est ratione formae, ratione materiae, et ratione effectus. 346. Confirmatio definitur: *Signum sensibile quo baptizatus a legitimo ministro, chrismate in fronte ungitur sub praescripta verborum forma.* *Ibid.* Ab aliis definitur: Sacramentum novae legis qua baptizatis confertur gratia firmans et roborans ad profitendam fidem christianam. *Ibid.* Promissio gratiae in sacramento confirmationis constat ipso facto apostolorum qui illam per manuum impositionem conferebant. 350.

Confirmatio est vere et proprie novae legis sacramentum: est de fide. VI, 346. Ecclesia Graeca recenset confirmationem inter sacramenta. 351. Antiquiores Ecclesiae Patres siluerunt ne de confirmatione? 350. Sacramentum confirmationis est-ne ignotum apud quasdam christianas nationes, ut Aethiopes, Armenos, etc. 352.

Sacramentum confirmationis institutum fuit a Christo. VI, 252. Tempus institutionis sacramenti confirmationis incertum est: quidam dicunt fuisse institutum cum Christus parvulis manus imponeret. *Ibid.* Alii in ultima coena. *Ibid.* Alii a resurrectione ad suam ascensionem quando loquebatur Apostolis de regno Dei. *Ibid.* S. Thomas dicit quod Christus instituit sacramentum confirmationis non exhibendo, sed promittendo. *Ibid.* — Theologi dissentunt in assignanda materia et forma confirmationis. 352. Nihil sequitur contra ejus existentiam. *Ibid.* Quidam reponunt materiam confirmationis in sola manuum impositione, quidam in sola chrismatione, quidam in chrismatione et impositione manus, sed diversimode, disjunctive et conjunctive. 353. — Materia aequata sacramenti confirmationis est conjunctive unctio chrismatis et manus impositio, ab ipsa unctione indistincta; salva tamen probabilitate sensus disjunctivi. *Ibid.* Admissa hac opinione, materia remota est chrisma; materia proxima est unctio

chrismatis. *Ibid.* Manus impositio est duplex in confirmatione: una praevia ad unctionem; alii concomitans unctionem. 353. In prioribus saeculis manus impositio fuit-ne distincta ab unctione? 354. Episcopi admittunt ad confirmationem eos qui erant absentes dum facerent manus impositionem praeviam ad chrismationem. *Ibid.* Est ne abusus corrigendus? *Ibid.* Graeci adhibent-ne in confirmatione manuum impositionem? 357. Omnis impositio manuum seu unctio quae fit in Spiritum sanctum non est confirmatoria. 379. Non est absurdum vocare unctionem manus impositionem, quia per manus fit. 357. An chrismatio sit de necessitate sacramenti non certum videtur. 362. Chrismatio est-ne necessaria confirmationi ut ejus materia essentialis, vel ut ejus pars integrans et caere'monia praeepta? 356. Chrismatio et signatio non semper sumuntur pro confirmatione, sed aliquando pro unctione verticali quae fit in baptismo, etc. 368. Chrismatio debet fieri necessario necessitate sacramenti in fronte. Qua ratione Chrismatio debet fieri in modum crucis. 362-363. Probabilius de necessitate sacramenti. *Ibid.* — Diversae sunt opiniones circa formam confirmationis, sicut circa ejus materiam. *Ibid.* Juxta quosdam Christus determinavit formam sacramenti confirmationis in genere tantum, non vero in specie. 366. Omnes tenentur ex praeepto Ecclesiae adhibere formam a concilio Florentino traditam. 367. Mutationes quas a saeculo octavo passa est forma confirmationis sacramenti, non tangunt ejus substantiam. *Ibid.* Forma confirmationis est-ne deprecatoria? 364. Forma legitima confirmationis apud Graecos est haec: *Signaculum doni* seu donationis *Spiritus sancti*. 364. Forma Graecorum est propria sacramento confirmationis. *Ibid.* Oratio praevia ad unctionem non est forma sive totalis sive partialis sacramenti confirmationis. *Ibid.* Forma legitima sacramenti confirmationis apud Latinos est haec: *Signo seu consigno te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti.* *Ibid.* Haec forma reperitur ne sive in Scriptura, sive apud Patres? est-ne antiqua? *Ibid.* Omnia verba formae Latinorum sunt-ne ita essentialia, ut si aliquid omittatur, sit nullum sacramentum? 366. Innocentius III dicit-ne non esse iterandam confirmationem in qua oleum loco chrismatis adhibitum fuit? 359. Duplex est minister confirmationis: ordinarius, et extraordinarius. 367. Confirmare jure ordinario, est actus ordinis episcopalis. 373. Confirmare jure extraordinario, est actus ordinis sacerdotalis. *Ibid.* Solus episcopus est minister ordinarius confirmationis: est de fide decisa a concilio Florentino in decreto Unionis. 367. Quidam Patres tribuunt-ne simplici presbytero potestatem ordinariam confirmandi? *Ibid.* Simplex sacerdos, ex dispensatione seu commissione legitima, esse potest minister extraordinarius confirmationis. 370. Negant Durandus, Estius cum paucis .. affirmant communiter theologi cum S. Thoma. *Ibid.* Presbyteri in multis locis confirmant, etiam nunc confirmant ex commissione et ut ministri extraordinarii. *Ibid.* Plures Pontifices concesserunt simplici presbyteris potestatem confirmandi. 371. Alii declarant-ne hanc potestatem non posse concedi? 372. Presbyteri Graeci etiam valide confirmant. *Ibid.* Posset tamen illis hoc privilegium adimi. *Ibid.* Sacerdos delegatus ad confirmationem est-ne ex institutione Christi? 373. Papa confert potestatem confirmandi presbyteris ratione jurisdictionis. 374. Videtur probabilius summum

Pontificem posse committere sacerdoti ut sit minister extraordinarius confirmationis. *Ibid.* Episcopus non potest delegare sacerdoti potestatem confirmandi. *Ibid.* Per confirmationem homo promovetur in ætatem perfectam spiritualem. 375. Omnis homo baptizatus, sive adultus, sive infans, est capax confirmationis. 374. Confirmatio est præmittenda primæ tonsuræ et sacris ordinibus. 377. Ecclesia duodecim primis sæculis, etiam infantibus confirmationem statim post baptismum administravit. 375. Hæc consuetudo mutata est. *Ibid.* Dispositiones requisitæ in suscipiente confirmationem sunt duplicis generis, alia ex parte corporis, alia ex parte animæ. *Ibid.* Confirmatio non est necessaria necessitate præcepti per se et directe obligantis, bene tamen obligantis per accidens et indirecte ratione periculi, contemptus aut scandali: est communior saltem inter Thomistas. *Ibid.* Qui cum potest commode suscipere confirmationem eam tamen non suscipit, ut quando episcopus adest præsens et paratus, et nulla subest causa legitima differendi, est-ne dicendus illam contemnere saltem virtualiter? 376. Jejunium non est absolute necessarium tam in suscipiente quam in dante confirmationem. 375. Receptio sacramenti confirmationis non est necessaria necessitate medii. *Ibid.* — Specialis effectus confirmationis est augmentum gratiæ, quo homo roboratur ad profitendam fidem, et acquirit jus ad auxilia specialia pro illa professione constanter peragenda. 378. Character indelebiliter animæ impressus est alter effectus confirmationis. *Ibid.* Character confirmationis necessario præsupponit characterem baptismi. 380. Confirmatio iterabatur-ne olim in Ecclesia? 378. Qui confirmationem iteraret probabilius non fieret irregularis sicut de iterantibus baptismum dictum est. 380. Quare statim ac episcopus formam sacramenti pronuntiavit, levem alapam infligit in maxillam confirmati? *Ibid.* Tempus institutionis hujus ritus incertum est. *Ibid.* Quare vitta seu fasciola linea frons confirmati circumligatur? *Ibid.* Sæpe tamen frons confirmati statim abstergitur. *Ibid.* Patrini sunt ne assumendi in confirmatione? *Ibid.* Confirmatio ordinatur ad Eucharistiam tanquam ad finem. 491. Confirmatio est complementum baptismi, VII, 291.

CONFUSIO rerum dicitur quando corpora distincta ita miscentur ut in unum coeant, sic ut nulla pars designari possit quæ non sit utriusque miscantis IV, 62. Quando ex consensu duorum dominorum aut casu materiæ confusæ fuerint, totum conflatum est pro rata ipsis commune. *Ibid.* Si uno volente et altero nolente aut ignorante materia utriusque confundatur, totum conflatum illius erit cujus, attentis opera et materia, principale erit in conflato; quia accessorium sequitur principale. *Ibid.*

CONGREGATIO alia est œconomica, et alia politica. IV, 212.

CONGRUITAS dupliciter accipi potest: uno modo, prout fundatur in pura Dei misericordia, sine ullo jure vel debito ex parte operis: alio modo, pro congruitate fundata in amicitia et in opere gratiæ procedente ab amico. V, 114.

CONGRUISTÆ dicunt consensum nostrum et omne bonum quod est in nobis esse a Deo, quas ob causas? I, 314. Scientiæ mediæ defensores, posita voluntate generali in Deo salvandi omnes et præparatione auxiliorum sufficientium ad illam salutem consequendam, communiter dicunt Deum per scientiam mediam præscire

quomodo quisque his uteretur si in his vel illis circumstantiis poneretur; qua præscientia conditionali posita, ex omnibus ad quos voluntate generali ad salutem ordinat, aliquos speciali dilectione et misericordia seligit, quos statuit ponere in his circumstantiis in quibus prævidit eos bene usuros gratia et in ea perseveraturos, iisque salutem decernit: alios autem statuit ponere in his circumstantiis in quibus prævidit eos non bene usuros gratia, sicque eos negative reprobat. 379. Admittunt congruistæ prædestinationem gratuitam, differunt tamen a modo quo eam defendunt Thomistæ. 380. Congruistæ communiter dicunt quod, cum prædestinatio adæquate sumpta duo importet, nempe gratiam et gloriam, Deus prædestinando incipiat ab intentione dandi gratiam, specialem scilicet et electis propriam, deinde propter merita ex ea gratia speciali procedentia decernere gloriam. 385.

CONJUGATI in Ecclesia latina arcentur ab ordinibus ratione status conjugalis. VII, 379.

CONJUGES. S. Thomas nihil aliud requirit ut actus conjugii excusetur totaliter a peccato quam intentio prolis vel fidei sine aliqua prava circumstantia. III, 515, 516. Conjuges ex quadam observantia debent sibi invicem: 1° amorem et honorem; 2° cohabitationem, quoad domum, mensam et thorum; 3° debitum conjugale; 4° necessaria ad vitam et statum. V, 115, 116. Vir debet-ne necessaria ad victum et statum uxori quæ non attulit dotem? *Ibid.* In actu venereo tria possunt considerari: 1° ex parte solius corporis; 2° ex parte corporis et animæ; 3° ex parte solius animæ. 221. Dari potest actus venereus qui non sit peccatum. 232. Jus conjugale consistit in duobus: 1° quod alter alteri petenti debitum reddere teneatur; 2° quod a persona extranea abstinere debeat. 252. Conjux potest-ne diu abesse conjuge invita? VII, 432. Conjux per se non tenetur petere debitum. 431. Duobus solum modis conjuges absque omni peccato possunt convenire: 1° causa generandæ prolis, 2° et debiti reddendi. 425. Obsequi ac servire libidini etiam intra limites matrimonii est peccatum veniale. 426. Actus matrimonialis sic excusatur per bona assignata, ut sit bonus, et possit esse sanctus. 425. Actus conjugalis excusari non potest sine bonis matrimonii. *Ibid.* Conjuges committere possunt peccata in usu conjugii ex indebito fine, ex parte modi, situs, temporis, loci et aliarum circumstantiarum copulæ. 429. Actus matrimonialis propter sanitatem conservandam aut recuperandam est-ne licitus? 427. Actus conjugalis ob solam voluptatem, aut fornicationem in se vitandam, est venialiter malus. 425. Probabilius est etiam venialis culpa quando intenditur partim delectatio, partim prolis generatio. 428. Actus conjugalis est-ne illicitus mulieribus gravibus, sterilibus, et senibus? *Ibid.* Actus conjugalis cum uxore gravida ubi nulla est spes superfætationis, est peccatum tantum veniale ex parte petentis, nullum ex parte reddentis si commode recusare non potest, nisi imminuat periculum abortus. 431. Unde generaliter exercere actum conjugalem cum periculo morali abortus, monstrosæ prolis, gravis detrimenti salutis corporalis in alterutro conjuge, est per se loquendo peccatum, vel mortale vel veniale, pro gravitate vel levitate periculi et detrimenti. *Ibid.* Pro actus conjugalis consummatione locum secretum esse oportere, ipsa naturalis verecundia dicat; et ne

fiat in loco sacro debita ipsi reverentia et leges Ecclesiae prohibent sub mortali, etiam probabilius in causa necessitatis 430 Tempus secretum et nocturnum suadet verecundia naturalis, non videtur tamen stricte obligare. *Ibid.* — Triplex distingui potest separatio conjugum: 1° quoad vinculum; 2° quoad thorum; 3° quoad thorum et cohabitationem. 450. Conjux innocens tenetur-nocentem emendatum, redire petentem, recipere? 452. Conjux nocens tenetur-ne, divertio etiam juridice facto, ad conjugem innocentem eum revocantem redire absque nova judicis sententia? *Ibid.* Fidelis conversus potest-ne aut debet-ne cohabitare cum fidei nolit converti, volente tamen pacifice et legitime cohabitare? 445.

CONJUNCTUM. Si aliqua duo sunt realiter conjuncta, ubicumque est unum, oportet et aliud esse. VI, 472.

CONSANGUINITAS recte definitur: Vinculum personarum ab eodem stipite descendendum, carnali propagatione contractum. VII, 468. Est communis, excepto quod quidam addant, *vel quarum una ab alia descendit*. *Ibid.* Consanguinitas est propinquitas fundata in naturali communicatione secundum actum generationis, qua natura propagatur: habet plures ramos. 469. — Omnes homines non sunt consanguinei, licet descendant ab eodem stipite, scilicet Adamo, carnali propagatione. *Ibid.* Consanguinitas convenienter distinguitur per gradus et lineas. *Ibid.* Triplex est linea. Gradus et consanguinitas reipsa sunt quid idem, sed ratione distinguuntur. 470. Linea consanguinitatis est ordinata collectio personarum consanguinitate conjunctarum, diversos continens gradus. 469. Ad cognoscendos gradus consanguinitatis statuuntur tres regulæ: una pro linea recta, duæ pro linea collateralis. 470. Una persona per se non constituit gradum, sed comparata ad alterum. *Ibid.* Filius est magis intensive consanguineus suo patri quam suo fratri. *Ibid.* Canonicum jus computat gradus linearum collateralium differenter a jure civili vel legali 471. Reverentia parentibus debita, et indecentia actus conjugalis inter eos, maxima inter eos familiaritas, communicatio amicitiae ad plures propagandâ, sunt rationes quibus nititur impedimentum consanguinitatis, saltem in primo gradu. 475. A mundi exordio usque nunc, non una fuit disciplina in contrahendis matrimoniis inter fideles consanguineos, sed secundum diversa tempora, consanguinitas secundum diversos gradus matrimonium impedivit et diremit. 473, 474. Nunc gradus consanguinitatis matrimonium dirimentes reducti sunt ad quartum inclusive in concilio Lateran sub Innocentio III, anno 1215. 473. Arbor consanguinitatis. 472. Primus gradus consanguinitatis in linea recta impedit et dirimit matrimonium jure naturæ. 474. Juxta mentem et doctrinam D. Th. probabilius videtur nullum alium gradum consanguinitatis præter primum lineæ rectæ, jure naturæ dirimere matrimonium. 475.

CONSCIENTIA. Datur in homine conscientia quæ ipsum terret dum vult committere crimen, et remorsibus cruciat dum commisit: atqui non materia, sed sola natura spiritualis est capax hujusmodi conscientiae. II, 108. Esse conscientiam nihil notius, omnes enim docti et indocti conscientiam clamant. Quid sit autem conscientia, non ita notum. Quidam dicunt pertinere ad voluntatem, alii ad intellectum: quidam volunt esse habitum vel potentiam, alii actum. 329. Conscientia nihil aliud est quam applicatio scientiae seu notitiae ad aliquod parti-

culare factum. *ibid.* Conscientia est actus, non habitus. *Ibid.* Pertinet conscientia ad intellectum, non vero ad voluntatem. *Ibid.* Conscientia est regula morum fallibilis, sed proxima, quatenus explicat et applicat legem ad actus particulares. 331. Conscientia non est regula et lex ratione sui, sed proponit et applicat regulam et legem in particulari. *Ibid.* Conscientia differt a synderesi et a scientia morali, et a prudentia. *Ibid.* Conscientia dividitur 1° communiter in veram et falsam seu erroneam, in certam et probabilem seu opinativam et dubiam, in scrupulosam et laxam. *Ibid.* Conscientia vera est quæ ex principiis veris dictat aliquid in particulari esse licitum vel illicitum, quod est revera tale. *Ibid.* Conscientia falsa seu erronea, est quæ ex principiis falsis, reputatis tamen veris, dictat aliquid esse licitum vel illicitum, quod non est revera tale; et est duplex, vincibiliter et invincibiliter erronea, sicut ipsa ignorantia. *Ibid.* Conscientia certa, est quæ formaliter et in se ac in omnibus principiis ex quibus immediate formatur est talis, ut excludat omnem formidinem rationabilem de opposito. *Ibid.* Conscientia probabilis, seu opinativa, est quæ ex principiis tantum probabilibus dictat aliquid esse licitum vel illicitum cum formidine partis oppositæ. *Ibid.* Conscientia dubia, est suspensio intellectus neutri parti contradictionis assentientis. *Ibid.* Conscientia scrupulosa est quæ ex futilibus et prorsus contemnendis rationibus judicat aut timet ne mala sit actio. *Ibid.* Conscientia lata seu laxa est quæ ex levibus admodum et contemnendis judicat non esse malum quod revera est malum, aut leve malum quod est grave, cum utrumque possit deprehendi. 332. Dividitur 2° conscientia in obligantem, consultantem et permitentem. 3° Dividi potest conscientia in bonam et malam. *Ibid.* Conscientia a theologis dicitur vera, falsa, certa, dubia, probabilis, etc. duplici sensu: 1° intrinsece et formaliter ratione dictaminis ultimi veri, falsi, certi, dubii, probabilis, etc. Quod ultimum dictamen est proprie conscientia: 2° extrinsece et præsuppositive ratione dictaminis speculativo-practici veri, falsi, certi, dubii, probabilis, etc. Ex quo remote deducitur dictamen ultimum practice-practicum, seu conscientia proprie dicta. *Ibid.* A multis et passim confunditur conscientia vera cum conscientia recta. 333. Solum verum practicum est objectum conscientiae. *Ibid.* Omnis conscientia practice vera est recta. *Ibid.* Non omnis conscientia speculative vera est recta. *Ibid.* Dicere conscientiam esse rectam per conformitatem ad appetitum rectum, et appetitum esse rectum per conformitatem ad rectam rationem, est ne circulus vitiosus? *Ibid.* Duplici modo possumus conformari conscientiae, negative, non agendo contra illam; positive, agendo secundum illam. *Ibid.* Conscientia potest errare, quia conscientia est conclusio syllogismi practici. 334. Quando error est invincibilis, conscientia est speculative falsa et practice vera et recta. *Ibid.* Nunquam licet agere contra conscientiam tam prohibentem quam præcipientem, sive veram sive erroneam, etiamsi vincibiliter erret. *Ibid.* Non solum tenemur non agere contra conscientiam invincibiliter erroneam, sed tenemur absolute agere secundum illam, dum dictat aliquid esse de præcepto faciendum 335. Tenemur etiam agere secundum conscientiam vincibiliter errantem, præcipientem aliqui faciendum, non absolute sed conditionate, et in hypo-

thesi quod non deponatur prout potest et debet deponi ; at non omnes idem sentiunt. *Ibid.* Conscientia obligat vi legis divinæ et virtutum particularium. 336. Conscientia potest obligare ad peccandum indirecte et per accidens. 337. Quomodo qui laborat conscientia vincibiliter erronea, debeat illam deponere? 336. Deus non potest dispensare ut quis licite agat contra conscientiam, quia implicat quod quis agat contra conscientiam et non peccet. 338. Subditus non potest obedire superiori contra conscientiam dictantem esse illicitum hic et nunc illi obedire. *Ibid.* Agere conscientiam sive rectam sive erroneam, secundum se non est speciale peccatum. 339. Quod fit contra conscientiam sive vincibiliter sive invincibiliter errantem est mortale vel veniale, prout conscientia dictat esse mortale vel veniale. 340. Pœnitens non tenetur dicere in confessione se egisse contra conscientiam rectam, nisi forte contra egerit ut illam extingueret. *Ibid.* Qui agit contra conscientiam erroneam, tenetur id accusare et simul explicare speciem et gravitatem peccati, quam dictabat conscientia. *Ibid.* Utrum gravius sit agere contra conscientiam vincibiliter erroneam, quam agere secundum illam? *Ibid.* Duplex distingui potest conscientia scrupulosa ; una ex scrupulis formata, et est dictamen rationis practicæ, quo quis propter leves et inanes rationes judicat id quod agit esse illicitum, vel de eo dubitat. Hæc conscientia improprie dicitur scrupulosa, sed est vel erronea, vel dubia. Altera est scrupulis agitata et cruciata, dum scilicet quis judicat id quod agit esse licitum, levibus tamen de causis timet et anxietur ne sit illicitum : unde, quatenus scrupulosa, non est proprie conscientia, sed umbra et similitudo conscientiæ. 343. Quibus indiciis potest cognosci conscientia scrupulosa? *Ibid.* Licet-ne agere contra conscientiam scrupulosam? 344. Conscientia dubia vel probabilis consistit in solo dubio aut iudicio practicepractico. 347. Nunquam est licitum agere cum conscientia dubia, probabili, aut probabiliori proprie sumpta. *Ibid.* Sola conscientia certa moraliter est regula actionum nostrarum. 348. Qui agit cum conscientia dubia, probabili aut probabiliori, peccat ea specie et gravitate peccati de quo dubitat aut quod formidat. 349. Quomodo se gerere debet qui laborat conscientia perplexa? Ille dicitur habere conscientiam perplexam qui, quam partem contradictionis eligat, putat se peccare. 350. Conscientia est forum Dei. II, 620.

CONSECRATIO. *Vide* EUCHARISTIA.

CONSECRATUM aliquid dicitur quando usibus sacris est deputatum. IV, 625. Res consecrata non amittit suam consecrationem, quamdiu integra manet. VI, 378.

CONSENSUS. Consensus requiritur ad bonitatem vel malitiam actus humani. II, 262. Consensus est approbatio utilitatis mediorum propositorum ; pertinet ad voluntatem et eum sequitur iudicium discretivum. 273. Consensus duplex est : perfectus et imperfectus, quænam sunt eorum signa? 558. Consensus principis duplex est, personalis, juridicus seu legalis. 613. Consensus requisitus ad matrimonium : *vide* MATRIMONIUM. Omnes conveniunt aliquem consensum requiri ad validitatem contractus ; sed non omnes consentiunt qualis consensus requiratur. IV, 363. Consensus positivus, et non resistentia extrinseca, requiritur in receptione sacramentorum. VI, 240

CONSERVATIO rei est continuata ejusdem rei productio. III, 205.

CONSILIIUM est signum voluntatis divinæ. I, 251. Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur : regula juris. IV, 119. Quid sit donum consilii, et utrum prudentiæ correspondeat? *Vide* DONUM.

CONSISTENTES quinam dicebantur. VII, 238.

CONSISTENTIA erat quartus gradus pœnitentiæ sollemnis. VII, 237.

CONSTANTIENSE concilium. In hoc concilio damnati sunt Wicleffus, Joannes Hus et Hieronymus de Praga. Duo postremi combusti sunt ut pertinaces in hæresi. II, 315 ; III, 324.

CONSTANTIENSE concilium, generale XVII, ann. 1413 indictum est a Joanne XXIII, promovente Sigismundo imperatore ad extinguendum schisma quod Ecclesiam dilacerabat. III, 359. Confirmatum est concilium a legatis Gregorii XII. *Ibid.* Tandem in illo electus est Martinus. 405. Concilii Constantiensis decreta, sess. IV et V prolata, statuunt ne concilio generali inferiorem esse auctoritatem summi Pontificis? 407. Hujusmodi decreta fuerunt-ne conciliariter aut in materia fidei prolata? 411. Tandem fuerunt-ne approbata a Martino V? *Ibid.*

CONSTANTINOPOLITANUM concilium I, generale II, in causa Macedonii. Hæc synodus Kalendis Maii anno 381, Damasi Pontificis 15, imperantibus Theodosio Seniore, Gratiano et Valentiniano, consulibus Eucharide et Evagrii celebrata est : fuit centum et quinquaginta episcoporum imperii Orientis tantum, quibuscum sub initium aderant triginta episcopi ex parte Macedoniorum, sed statim discessere. I, 486. Duplex hujus convocandi fuit præcipua causa : prima, ut fides Nicæna tot pseudosynodis et formulis Arianis labefacta firmaretur, hæresesque Macedonii et Apollinaris damnarentur : altera, ut de episcopo legitimo ecclesiæ Constantinopolitanæ adversus Maximum Cynicum, ab Ægyptiis episcopis illegitime ordinatum, provideretur. *Ibid.* Natalis Alexander distinguit triplex concilium Constantinopolitanum intra biennium : primum sub initium anni 381 ; secundum œcumenicum, quod Kalendis Maii ejusdem anni inchoatum est ; tertium quod anno sequenti 382 celebratum est. *Ibid.* Verum de primo concilio ut a secundo distincto non constat. *Ibid.* Difficultas est gravissima utrum et quomodo hoc concilium Constantinopolitanum sit œcumenicum. *Ibid.* Expenduntur sententiæ pro et contra. 487-489. Concilium Constantinopolitanum, quantum ad definitionem seu Symbolum fidei semper fuit in Ecclesia receptum. 490. Quantum ad canones circa disciplinam, non fuit semper receptum in Ecclesia. *Ibid.* Constantinopolitanum I concilium, generale II, confirmatum fuisse a Damaso papa in Synodo Romano tradit Photius. III, 430. Episcopus Constantinopolitanus non præfertur Romano Pontifici a concilio Constantinopolitano. 366.

CONSTANTINOPOLITANUM II concilium, generale V, anno 553, sub Vigilio papa in causa Trium Capitulum et Origenistarum celebratum fuit ; adfuerunt centum et sexaginta episcopi. III, 434. Hoc concilium damnavit Tria Capitula. 323. Fuit confirmatum a Vigilio et ejus successoribus. 430.

CONSTANTINOPOLITANUM III concilium, generale VI,

congregatum fuit auctoritate Agathonis papæ, promovente et ministerialiter concurrente piissimo imperatore Constantino Pogonato. III, 435 et V, 566. Celebratum fuit anno 680, contra Monothelitas : huic adfuerunt centum et sexaginta sex episcopi. III, 435. Quinam præfuerunt huic concilio nomine Agathonis ? 426 Sexta synodus generalis nullos edidit canones. 428. Petiit confirmationem in epistola data ad Agathonem. 430.

CONSTANTINOPOLITANUM IV concilium, generale VIII, anno 869 inchoatum est, præsentibus legatis Adriani II : congregatum est contra Photium, qui loco S. Ignatii in exilium pulsus, in sedem Constantinopolitanam ausus erat ascendere nefanda intentione ; et contra Iconoclastas. III, 435. Huic concilio præsedente Adrianus II per suos legatos ? 126. Concilium generale VIII, Constantinopolitanum IV, postulavit confirmationem ab Adriano II ; illam datam fuisse testatur Anastasius. 431.

CONSTANTINUS MAGNUS convocavit concilium Nicænum, ex assensu tamen S. Sylvestri Romani pontificis, anno æræ communis 325. I, 475. Huic concilio adfuit Constantinus Magnus qui infra episcopos et nonnisi ipsis annuentibus sedit. *Ibid.* Constantinus Magnus agnovit primatum Pontifici Romano esse collatum ab *Imperatore* cœlesti. III, 370. Constantinus Magnus præsens erat concilio Nicæno. 428. Constantinus Magnus distulit baptismum usque ad mortem. VI, 307, 325. In assignandis Constantini baptismi tempore et loco duplex est sententia. 326 Prima tenet Constantinum baptizatum fuisse Romæ a S. Sylvestro, anno 324, ætatis 50, ante mortem 14. *Ibid.* Secunda sententia tenet Constantinum baptizatum fuisse in suburbio Nicomedie sub finem vitæ. 327.

CONSTANTINUS COPRONYMUS. Leoni Isauro successit anno 741 Constantinus ejus filius, regni et impietatis paternæ heres ; dictus est Copronymus ab excrementorum profluvio quo sacrum fontem fœdavit dum baptizaretur. V, 630. Post biennium comparato exercitu Artabasdam Curopalatem fudit Copronymus, eumque cum filiis trucidavit. *Ibid.* Prosperè confecit bellum contra Saracenos et bellum adversus sacras imagines ardentius instauravit impius imperator. *Ibid.* Eo fine convocavit Constantinopolim concilium trecentorum et triginta octo episcoporum qui a fide defecerant, ut auctoritate concilii et Ecclesiæ sacræ imagines aboleri viderentur. *Ibid.* Constantinus Copronymus cum Constantino quodam monacho nefario quem in sedem Constantinopolitanam intruserat, prolatis in medium sacra Eucharistia et sanctis Evangeliiis, super illis plebem solemniter jurare jussit quod nusquam imagines coleret, quod illas idola vocaret, et ut talia execraretur. *Ibid.* Immanissimas crudelitates egit contra eos qui recusabant, eos ad ultimam pauperiæ adegit aut morte damnavit. *Ibid.* Senatores gravissimos et nobilissimos nervis in medio Fori cædi jussit ad internationem : ipsum Constantinum patriarcham capite truncari jussit. *Ibid.* Stephanus IV pontifex maximus hujus pseudosynodi acta rescidit. *Ib.* Anno 775 crudelem efflavit animam scelestus imperator Copronymus, carbunculis crura depascentibus et febri insolita ad instar ignis urente, qua se velut inferni flamma torreretur misere ejulabat ob violetum Deiparæ cultum, quam ideo deinceps coli jussit. *Ibid.* Copronymo successit Leo ejus filius qui miserabiliter obiit. *Ibid.*

CONSTANTINUS. Leo moriens Constantinum filium tunc decem annis natum regni hæredem reliquit sub pietissimæ matris Irenes tutela, cui cum nihil religione esset antiquius, cultum imaginum pro viribus instaurari curavit. V, 630. Concilium congregari petiit ab Adriano I. Adrianus misit legatos Constantinopolim qui concilium congregaverunt primo in basilica SS. Apostolorum, sed postea propter seditionem militum Iconomachorum, in Nicæam urbem transtulerunt. 631. In eo Iconoclastæ damnati sunt. *Ibid.* Imago Salvatoris in medio consessu Patrum prolata ab omnibus procumbentibus adorata est. *Ibid.*

CONSTANTIUS controversiarum fidei dirimendarum causa synodum œcumenicam Arimini indicit anno 359 ; sed Arianorum consilio in duas partes dividit, assignata Occidentalibus urbe Ariminensi, vulgo *Rimini*, in Italia, Orientalibus Seleucia in Isauria. I, 483. Quid egit contra patres Ariminenses. 484 et seqq. Quid egit adversus Liberium ? *Vide* LIBERIUS.

CONSTANS. Edictum suum, quod dictum est *Typus*, promulgavit Constans anno 648. Quid est hoc edictum ? V, 564.

CONSUBSTANTIALITAS Personarum duplici sensu potest intelligi : 1° quod sint ejusdem omnino et individue naturæ, in ipsis immultiplicatæ et indivisæ, et hæc est intelligentia catholica ; 2° quod sint ejusdem quidem naturæ, sed specificæ tantum, divisæ et multiplicæ in illis, sicut duo supposita naturæ humanæ ; et hic sensus est error paganismi pluralitatem deorum admittentis ; in eumque declinare videbantur Semi-Ariani qui dicebant Filium esse similem Patri in substantia, etsi tamen id asserere non auderent. I, 445. Consubstantialitas Filii asseritur ex Scripturis contra Arianos. 446. Consubstantialitas Spiritus sancti asseritur contra Macedonianos. 447. Pluralitas et consubstantialitas personarum simul probantur ex SS. Scripturis. 448. Pluralitas et consubstantialitas Personarum probantur traditione. 452. Vox *Homoousion* seu consubstantialis significat Filium non solum esse similem Patri, sed esse ejusdem prorsus naturæ et essentiæ, quod est fides catholica, et ideo ad hæresim Arianam, quæ Filium in ordinem creaturarum redigebat, profligandam apprimè idonea. 479. Vox *Homoousion*, seu consubstantialis, convenienter appositæ est Symbolo Nicæno. *Ibid.* et seqq. Hæc vox reperitur in Scripturis non quoad sonum, sed quoad sensum. *Ibid.* Fuit in usu ante concilium Nicænum. *Ibid.* Vox *Homoousion*, id est, similis substantiæ, fidem Ecclesiæ exprimebat ne sufficienter 480 Quid censendum de illis qui hanc vocem *homoousion* admittebant, rejecto *homoousion*. *Ibid.*

CONSUBSTANTIATIO et impanatio excluduntur a concilio Tridentino. VI, 417.

CONSUBSTANTIATORES dicuntur qui volunt panem in Eucharistia conjungi corpori Christi, sed absque unionis hypostatica. VI, 416.

CONSUETUDINARIUS est ille qui consuetudinem seu habi- tum et propensionem peccandi in certo genere peccati ex frequentatis ejus actibus contraxit. VII, 169. Consuetudinarius tenetur confessario interroganti fateri suam consuetudinem 175. Illi qui sunt in statu, consuetudinem et mora peccandi debent, in quantum possunt, exprimere numerum probabilem. 199. Juxta communem Providentiæ cursum perfecta conversio peccatoris consue-

tudinarii est difficilis, sed illa conversio non requiritur ad absolutionem. 173. Quæ remedia sint præscribenda consuetudinariis et frequenter recidivis? 175. Consuetudinarius qui post obtentum absolutionis beneficium diligenter adhibuit remedia præscripta et est notabiliter emendatus, licet aliquoties relapsus fuerit, debet iterum absolvi. Idem a fortiori dicendum de recidivis. 171. Consuetudinarius qui in prioribus confessionibus nunquam fuit correptus, nec monitus de remediis adhibendis, neque illorum est conscius, si nihil aliud obstat quam consuetudo, et protestetur se de illa et de peccatis dolere, paratumque se exhibeat ad omnia remedia, etsi dura et difficilia, potest post præmissam ut plurimum confessionem generalem statim absolvi, nec est expectandum donec pravam consuetudinem penitus eradicaverit. Idem a fortiori dicendum de simpliciter recidivis 170 *et seqq.* Differenda est regulariter absolutio consuetudinario qui, semel et iterum monitus et correptus a confessario, neglexit remedia ab ipso præscripta, nec se emendavit, quousque factis emendationem probaverit, quantumvis dicat nunc se pœnitere et se esse ad omnia paratum. Idem dicendum in paribus circumstantiis de recidivis statim et frequenter in idem peccatum. *Ibid.*

CONSUETUDO. Consuetudo est optima legum interpretet vim legis habere potest. II, 639. Consuetudo duplex est, una facti, altera juris. 643. Consuetudo facti definitur: *Frequentia operandi libere eodem modo.* *Ibid.* Consuetudo juris quæ sequitur ex consuetudine facti definitur: *Jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur cum deficit lex.* *Ibid.* Tria tribuit S. Thomas consuetudini: primum, quod legem inducat, quando scilicet est præter legem et nullam supponit; secundum, quod abroget legem latam et receptam; tertium, quod eam interpretetur. *Ibid.* Hæc autem tria consuetudo obtinere potest duplici via: 1° via conniventiae, 2° via præscriptionis. *Ibid.* Consuetudo rationabilis potest inducere legem ubi non est, tam via conniventiae quam præscriptionis. *Ibid.* Ut consuetudo inducat legem plura requiruntur. 643 *et seqq.* Quantum temporis requirit consuetudo ut obtineat vim legis? 644. Consuetudo rationabilis potest abrogare legem humanam etiam irritantem, aut ei derogare tam via conniventiae quam præscriptionis. *Ibid.* Unde dignosci potest consuetudinem inductam fuisse cum intentione obligandi, et vim legis habere? *Ibid.* Plura inferuntur. *Ibid.* Ut consuetudo præscribat contra legem debet esse rationabilis. 645. Et insuper debet esse bona fides in præscribente. *Ibid.* Consuetudo humana numquam prævalet contra legem naturalem aut divinam. *Ibid.* Consuetudo potest-ne derogare legi quoad pœnam ipso facto incurrendam, v. g. excommunicacionem, relicta culpa? 645 *et seqq.* Consuetudo potest interpretari legem. 646. Interpretatio duplex est: una doctrinalis, altera authentica. *Ibid.* Utroque modo consuetudo potest interpretari legem humanam; priori autem modo tantum legem naturalem et divinam. *Ibid.* Consuetudo potest præscribere contra legem etiamsi lex feratur cum hac clausula, *non obstante quacumque consuetudine.* 645. Consuetudo legi contraria quam legislator scit in particulari et tolerat, tollit vim legis post duas vel tres ejus infractiones, absque determinato tempore et indèpendenter a præscriptione. III, 284. Consuetudo non potest derogare legi naturali aut divinæ, utpote in quam nihil potest humana potestas; potest

tamen derogare legi humanæ, si sit rationabilis et legitime præscripta. *Ibid.* Consuetudo legi contraria quam legislator ignorat in particulari, non præscribit contra legem civilem nisi decem annis. *Ibid.* Idem dicendum de consuetudine adversus legem ecclesiasticam nondum receptam moribus utentium. *Ibid.* Videtur quod requiratur bona fides in subditis ad hoc ut consuetudo præscribat contra legem. *Ibid.* Dispensatio et consuetudo legitima excusant a peccato laborantes diebus Dominicis et festis. IV, 703. Consuetudo est-ne consuetudinario occasio proxima peccandi? VII, 174.

CONSULENS sumitur dupliciter: 1° pro eo qui decernit de bonitate aut malitia actionis, et qui dicit contractum esse licitum cum sit illicitus, etc.; 2° pro eo qui, supposita et cognita actionis injustitia, eam suadet, sive proponendo utilitatem, etc., sive ad eam precibus, etc., excitando, sive suppeditando media et modos quibus efficaciter et tuto fieri potest. IV, 147. Consulentes primo modo quandonam tenentur ad restitutionem damni illati eorum consilio. *Ibid.* Consulentes secundo modo quandonam tenentur ad restitutionem. *Ibid.* Consilium si revocetur tempestive antequam damnum inferatur, manet-ne consulens absolutus ab onere restituendi si nihilominus damnum fiat? 148.

CONSULTATIO est actus intellectus, nempe inquisitio de mediis congruis II, 273. Uti sorte consultoria ad discendum a Deo quid sit agendum, pertinet ad Dei tentationem, nisi forte ubi, urgente gravi necessitate agendi, deficit humanum iudicium; tunc præmittendæ sunt preces ut Deus dirigat sortes. V, 13.

CONTEMPTUS formalis duplex est: perfectus et imperfectus. II, 557, V, 322. Quandonam aliquis transgreditur regulam ex contemptu. *Ibid.* et V, 108. Frequentia peccati dispositive inducit ad contemptum. *Ibid.* Contemptus est perfectus quando quis renuit in toto subijci superiori, ex quovis contemptu sive præcepti, sive potestatis, sive præcipientis procedat illa pervicacia. 109. Imperfectus, est quando quis renuit obedire superiori in aliqua re tantum, sive gravi, sive levi, paratus ipsi obedire in aliis. *Ibid.*

CONTENSON. Sententia ejus circa finem ultimum quem intendit homo in actu deliberato refertur. II, 163.

CONTENTIO generatim est pugna verborum. Specialiter est impugnatio veritatis cum confidentia clamoris. III, 550. Si contentio est impugnatio falsitatis cum debito modo acrimonie, non est peccatum; secus si sit cum inordinato modo. 551. Contentio una est e septem filiabus inanis gloriæ. V, 145.

CONTINENTIA generaliter est abstinencia ab omni re illicita; specialiter, est firmitas voluntatis, qua quis resistit quibuscumque pravis concupiscentiis quæ in eo vehementer existunt; stricte, est dispositio voluntatis qua resistitur pravis concupiscentiis circa tactum. V, 295. Continentia est-ne virtus proprie dicta? *Ibid.* Differt a temperantia. *Ibid.* Cur continentia laudabilior est matrimonio? II, 135. Continentia subiectatur in voluntate, non autem in appetitu sensitivo. 50. Status continentie est excellentior statu matrimonii. VII, 379.

Ordinibus sacris annexa est continentia. VII, 320. Rationabiliter atque convenienter Ecclesia annexuit ordini sacro continentiam. 349. In Ecclesia Occidentali omnes clerici majorum ordinum, ab episcopoad subdiaconum inclusive, tenentur servare continentiam perpetuam ita ut,

nec post ordinem susceptum, matrimonium contrahere possint, nec matrimonio ante ordinem contracto uti. 348. In Ecclesia Orientali presbyteri possunt uti matrimonio contracto. 349. Continentia annexa est ordini sacro, non jure naturali aut divino, sed ecclesiastico. *Ibid.* Qui ignoraret votum continentiae esse annexum ordini sacro, ad illam servandam teneretur. 353. Quid vero si suscipiens ordinem expresse nollet vovere? *Ibid.* Quo se recipere debent uxores clericorum post ordinationem continentium? *Ibid.* Qui susciperet sacrum ordinem ante usum rationis, aut post ex gravi metu injuste incusso, non teneretur ad continentiam. *Ibid.* Clerici minorum ordinum aliquando fuerunt-ne obstricti lege continentiae? *Ibid.*

CONTINERI multipliciter aliquid in alio potest: 1° formaliter, seu quoad rationem suam formalem; 2° virtualiter, quando unum habet virtute quiddam perfectionis est in re contenta; 3° eminenter, quando unum continetur in alio perfectiori modo quam sit in se ipso; et hoc vel eminenter formaliter, vel eminenter virtualiter. I, 69. Quænam est differentia inter formaliter et virtualiter contineri in aliquo. V, 511.

CONTRACTUS. Contractus in jure definitur: Ultro citroque obligatio. IV, 361. Contractus, generaliter sumptus, prout comprehendit contractum late et stricte sumptum, definitur: Duorum plurimorumve in idem, placitum et consensus, signo sensibili manifestus, pariens obligationem, saltem in uno contrahentium. *Ibid.* Variæ sunt contractus divisiones. 1° Dividitur in innominatum et nominatum. Nominatus subdividitur in illum qui est in utilitatem utriusque contrahentis, et in illum qui est in utilitatem unius tantum. 362. Contractus innominatus est quadruplex. *Ibid.* Contractus dividitur 2° in gratuitum, qui etiam dicitur lucrativum, et onerosum, 3° in explicitum et implicitum, 4° in contractum stricti juris et bonæ fidei. 5° Alius est qui solo consensu; alius qui verbis; alius qui scriptura; et alius qui re seu traditione perficitur. 6° Tandem contractus dividitur apud jurisconsultos in nudum, et vestitum. *Ibid.* In foro civili, contractus reputatur validus ex præsumptione quod contrahens intus senserit quod exterius expressit. 363. Non sufficit ad validitatem contractus consensus in sola verba, sed requiritur consensus in ipsum contractum, ita quod contractus verbotenus sine animo contrahendi et se obligandi, sit contractus fictus et nullus in foro conscientiae. *Ibid.* Cur et qua ratione contractus defectu consensus et jure naturæ invalidi, possint fieri jure positivo validi. 382. Error in contractibus potest versari vel circa rei substantiam, vel circa rei accidentia. 365. Vel est causa contractus, et dicitur antecedens; vel non est causa, et dicitur concomitans aut incidens. *Ibid.* Causans seu antecedens vel est principaliter movens, vel excitans tantum. *Ibid.* Tandem vel provenit ab ipso contrahente decepto, vel ab altero contrahente per dolum decipiente, vel ab aliquo tertio non contrahente. *Ibid.* Error circa substantiam rei, sive sit antecedens, sive concomitans tantum, et a quocumque proveniat, irritat contractum. Est communis et certa. *Ibid.* Error circa rei accidentia, etiamsi antecedens et a fortiori concomitans, non proveniens ex dolo alterius contrahentis, neque irritat contractum, neque rescindibilem facit ad nutum decepti. *Ibid.* Metus potest oriri vel a causa naturali, vel a causa libera; et hic vel juste, vel injuste

incutitur. Item incutitur vel in ordine ad contrahendum vel ad alium finem. 368. Omnis contractus initus ex gravi metu a causa naturali incusso, est validus. Idem dicendum de voto. *Ibid.* Omnis contractus initus ex gravi metu a causa libera juste incusso, est validus. *Ibid.* Omnis contractus initus ex gravi metu a causa libera injuste incusso, sed non in ordine ad contrahendum, est validus, saltem si non ineatur cum illo qui metum incussit. *Ibid.* Contractus initus ex gravi metu injuste incusso in ordine ad contractum, aut equidem sine ordine ad contractum, si contractus ineatur cum ipso vexante, an sit validus non omnes consentiunt. *Ibid.* Contractus cujus objectum est aliud quam cessatio ab injusta vexatione, initus ex gravi metu injuste incusso, in ordine ad contractum, etiam cum ipso vexante, est jure naturæ validus. *Ibid.* Contractus cujus objectum est sola liberatio a vexatione seu metu injusto, est jure naturæ invalidus, sive metus incutiat in ordine ad contractum, sive non, modo tamen in hoc ultimo casu contractus ineatur cum incutiente metum. *Ibid.* Contractus cujus objectum est aliud quam cessatio ab injusta vexatione, initus ex gravi metu injuste incusso, in ordine ad contractum, etiam cum ipso vexante, est jure naturæ validus. *Ibid.* Probabile est contractus quos præcedenti conclusione dixi jure naturæ valere, etiam jure positivo esse validos, paucis exceptis. 369. Vera est conclusio etiamsi contractus ineatur cum aliquo tertio metus injusti nescio. 370. Contractus quod duabus præcedentibus conclusionibus dixi esse validos tam jure naturali quam civili, sunt rescindibiles ad nutum metum passi, sive metus sit gravis sive levis, modo det causam contractui, et sit injuste incussus in ordine ad contractum. *Ibid.* Juramentum contractui invalido appositum, est validum, et servari debet si absque peccato jurantis servari possit; est vero invalidum, nec servari debet si sine peccato jurantis servari non possit. 377. Contractus jure naturæ irriti et illiciti, pro certo non firmanur juramento. Item non firmanur juramento contractus qui sunt rescindibiles propter injuriam aut turpitudinem exigentis aut acceptantis juramentum. 378. Contractus qui inducunt naturalem obligationem, sed irritantur a jure positivo, principaliter in favorem contrahentis, ejus juramento firmanur. *Ibid.* Quid interest utrum juramentum confirmet contractum necne, quandoquidem qui juravit teneatur semper ex omnium consensu, vi solius juramenti persolvere quod promisit. 379. Est-ne id etiam verum de juramento cui error, dolus aut metus causam dedit? 377. Contractus qualificatus. 379. Primus est conditionalis. *Ibid.* Conditionate contrahens non potest neque licite neque valide resilire a contractu, sic, ut extinguat hanc obligationem conditionatam absque consensu alterius partis. 380. Contractus initus sub conditione de præsentis vel præterito, non suspenditur, sed statim est validus vel invalidus; ut si dicas: Emo vinum si sit vetus; Do tibi decem aureos, si negotia mea Parisiis perfecêris; Duco te, si sis virgo. *Ibid.* Contractus initus sub conditione de futuro necessario cognito ut tali, non suspenditur; suspenditur autem si sit de futuro contingenti honesto saltem regulariter. *Ibid.* Contractus sub conditione futura contingenti initus, purificata conditione, fit purus et absolutus absque novo consensu, si prior non fuerit retractatus. Est communior et probabilior. 381. Contractus sub con-

ditione impossibili, sive de præsenti, sive de præterito, sive de futuro, jure naturæ est nullus; sub conditione vero turpi de futuro, nullam jure naturæ inducit obligationem antequam conditio impleatur. *Ibid.* Contractus sub conditione operis turpis, sive repugnantis justitiæ, sive alteri virtuti, sive puniendi per leges sive non, purificata conditione, jure naturæ obligat, sic ut promitteus teneatur dare rem promissam, et promissarius possit eam accipere, et acceptam retinere, nec teneatur retinere. 385. Utrum, purificata conditione turpi, stet contractus, proindeque promitteus teneatur dare rem pactam seu promissam et promissarius possit eam accipere et acceptam retinere quidam negant. 384. Probabilius nobis est præfatos contractus quos diximus, purificata conditione, valere jure positivo quoad forum conscientiæ, seu quoad obligationem naturalem quam inducunt, sed tantum quoad actionem fori externi. 387. Secundus est modalis. 379. Contractus proprie modalis non suspenditur quousque impleatur modus, sed statim obligat, neque revocatur si non servetur modus. 383. Tertius est causalis. 379. Contractus causalis nullus est, si causa primaria et principalis ob quam initur non subsistit; validus est, si causa secundaria et minus principalis non subsistit subsistente primaria. 383. Quartus est demonstrativus. 380. Si error in demonstratione versetur circa rei substantiam, irritat contractum; si versetur tantum circa accidentia, non irritat. 384. Quintus est ad diem. 380. Contractus ad diem certum, hoc est, certo futurum, sive certum sit quando sit futurum ut Pascha, sive incertum sit quando sit futurum, ut dies mortis, modo sit certo futurum, parit obligationem statim, sed non pro statim. 384. Contractus de re vel actione pretio æstimabili, debita ex alia virtute, distincta a justitia, est validus, sed illicitus. Est communior et probabilior. 391, 392. Contractus de re vel actione alteri debita ex justitia, est nullus, ita ut pretium promissum vel datum sit obnoxium restitutioni. Est communis. *Ibid.* — Legislator, sive civilis, sive ecclesiasticus, potest, ob justam causam bonum commune spectantem, irritare contractus qui alioquin, spectato solo jure naturæ, essent validi. 392. Lex potest variis modis improbare contractum aliquem seu actum: 1º negative, si nempe neque prohibeat neque irritet, sed tantum non assistat aut probet. *Ibid.* 2º si prohibeat tantum et non irritet. *Ibid.*

CONTRITIO ET ARRATIO per metaphoram translata sunt a corporibus ad spiritualia. VII, 63. Contritio ut sic, prout abstrahit a statu veteris et novæ legis, a perfecta et imperfecta, est animi dolor et detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. 64. Auctoris definitio: Dolor pro peccatis assumptus, cum proposito confitendi et satisfaciendi. *Ibid.* Dolor et odium peccati, atque propositum non peccandi, requiruntur-ne necessario ad contritionem? *Ibid.* Dolor debet esse de peccatis, non de defectu doloris. 65. Propositum in contritione debet-ne esse explicitum? 64. Sufficit-ne aliquando implicitum? *Ibid.* Propositum formale non est de essentia contritionis. 65. Essentia contritionis non consistit formaliter in istis tribus, sed formaliter in solo dolore, præsuppositive in odio, et consecutive in proposito. *Ibid.* Quo sensu contritio est displicentia peccati. 66. — Quantitas contritionis potest distinguere tripliciter: appetiatiua, quæ spectat objectum; intensiva, quæ

spectat subjectum; extensiva, quæ spectat multitudinem peccatorum. *Ibid.* Contritio est duplex; perfecta, et imperfecta. Perfecta, quæ a charitate perficitur, justificat ante susceptionem sacramenti. 75.

Contritio perfecta extra sacramentum semper importat justificationem, non tamen sine voto sacramenti in ea incluso. VII, 33. — Contritio debet esse supernaturalis. 65. Contritio est sensibilis, non per se, sed per accideris. *Ibid.* Contritio debet esse vera et sincera, ita ut si quis conteratur fecte, aut se credat vere contritum et non sit, sicque accedat ad sacramentum, neque effectum sacramenti neque ipsum sacramentum recipiat. 66. Dolor de peccatis, qui est essentialiter contritio, debet esse omnium dolorum maximus appetiatiue; hoc est, peccator debet sic detestare peccata, ut pro nulla re mundi velit illa committere. *Ibid.* Dolor ac detestatio voluntatis de peccatis non debet necessario esse maximus omnium dolorum intensive. *Ibid.* Dolor de peccatis qui est in parte sensitiva non debet necessario esse maximus qui in ea esse potest. 67. Contritio debet esse de omnibus et singulis peccatis. 69. — Contritio est necessaria, non solum necessitate medii, sed et præcepti, tum naturalis, tum divini positivi, tum ecclesiastici. 70. Quamvis sit omnibus suadendum, tanquam salutare consilium, statim post peccatum conteri, attamen præceptum contritionis non obligat per se statim ac peccatum commissum est, neque statim ac memoria occurrit, neque singulis diebus dominicis et festis. *Ibid.* Præceptum contritionis est affirmativum. *Ibid.* Præceptum contritionis per se obligat in morali periculo mortis aut perpetuæ amentię. Extra illud vero sic obligat, ut peccator non possit diu sine novo peccato differre illius adimpletionem. 71. Quamdiu differi debet contritio ut peccator censeatur ejus præceptum transgredi et peccare mortaliter? 71 et 72. Quo tempore præceptum contritionis obligat? 71. Præceptum contritionis obligare singulis diebus dominicis et festis nulla ratione probatur. *Ibid.* Præceptum contritionis obligat per accideris: 1º toties quoties requiritur status gratiæ ad aliquod aliud præceptum adimplendum: unde obligat quando homo tenetur recipere aliquod sacramentum vivorum, quoties sunt administranda sacramenta; 3º per accideris obligat quando urget gravis tentatio quam sine contritione homo moraliter superare non potest; 2º in casu publicę necessitatis, quando creditur Deum punire populum propter peccata particularia: quidam addunt casum, dum est periculum ne peccata oblivioni tradantur; sed non videtur admittendum quia peccata oblita possunt esse objectum contritionis. 72. Actus contritionis est a charitate imperative. 35. Non idem est contritio charitate perfecta et contritio seu charitas intensa. Votum implicitum sacramentorum et præceptorum includitur-ne in contritione? 34. Contritio est dispositio ad sacramentum cum fructu suscipiendum. Quo sensu? 23. Requiritur in pœnitentia ut pars. 24. Contritio requiritur in baptismo ut dispositio. *Ibid.* Potest-ne dari contritio quæ sit pars tantum sacramenti pœnitentię et non dispositio sufficiens ad gratiam? 187. Si contritio præcedens nullo modo referatur ad confessionem, debet iterari. 101. Actus contritionis necessario debet aliquo modo jungi confessioni sacramentali, non quidem physice, sed moraliter. 100. Non videtur necessarium quod actus contritionis

præcedat confessionem licet sit consultum. *Ibid.* Quando contritio præcedit confessionem, non requiritur quod immediate ante confessionem eliciatur, sed requiritur et sufficit quod non fuerit revocata vel formaliter, vel virtualiter. *Ibid.* Qui immediate post confessionem accusat peccatum oblitum, probabiliter non tenetur ad novam contritionem. 101.

CONTUMELIA est dehonoriatio qua aliquis id quod est contra honorem alicujus deducit in notitiam alius et aliorum; seu brevius, est injusta dehonoriatio personæ præsentis. IV, 332 et VII, 153. Contumelia reipsa non est idem quod convicium et improprium. IV, 333. Contumelia est ex genere suo peccatum mortale; potest tamen multis modis fieri veniale. 334. Debemus illatas contumelias sustinere in præparatione animi, non semper actu. *Ibid.* Contumelia frequentius oritur ex ira, licet quandoque oriatur ex superbia, odio et stultitia. 335. Idem dicendum est de tolerantia seu repulso detractationis ac de tolerantia vel repulso contumeliæ. *Ibid.* Contumelia quæ infertur coram aliis, inducit obligationem restituendi, quatenus minuit seu tollit apud alios opinionem de excellentia patientis contumeliam ipsumque exhibet vilem et contemptibilem, sicque privat honore ab aliis recipiendo; quod est damnum grave restitutioni obnoxium. *Ibid.* Qui privatim intra quatuor oculos alteri contumeliam infert, tenetur ad satisfactionem. *Ibid.* An hæc satisfactio debeat dici restitutio non omnes conveniunt. 336. Satisfactio pro contumelia illata, seu honoris læsi restitutio, fieri debet per exhibitionem honoris et reverentiæ. *Ibid.* Verba contumeliosa possunt excusari ab omni peccato. 334.

CONVERSIO. Duplex ad Deum conversio distinguitur: alia explicita et formalis; alia virtualis et implicita. II, 568. Homo in primo instanti morali usus perfecti rationis tenetur sub mortali se convertere ad Deum, vel explicitè, vel implicitè. *Ibid.* Tenetur-ne homo etiam in primo instanti usus rationis se convertere ad Deum ut auctorem supernaturalem? 569. Ad conversionem veram et strictam quatuor requiruntur conditiones: prima, quod terminus *a quo* et *ad quem* sint quid positivum; secunda quod terminus *a quo* desinat esse, et terminus *ad quem*, incipiat esse; tertia quod non sit mera concomitantia, sed quædam connexio inter destinationem unius et inceptionem alterius; quarta, ut sit aliquid commune utrique termino *a quo* et *ad quem*. VI, 429. Conversio ad creaturam tanquam ad finem ultimum est tota peccati malitia et inordinatio. VII, 88. Simplex propositum servandi mandata tollit-ne conversionem peccatoris ad creaturam tanquam ad finem ultimum? *Ibid.*

CONVICIANTIS audacia potest moderate reprimi propter officium charitatis, non propter cupiditatem privati honoris, neque propter vindictam. IV, 325.

COOPERANS damno alterius ad quid tenetur? IV, 142. Modi quibus aliquis potest cooperari injustæ damnificationi in tantum obligant ad restitutionem in quantum influunt efficaciter in damnum. *Ibid.* Si non ad substantiam damni influant, sed in modum tantum, puta ut fiat citius, atrocius, etc. dubium est an teneantur ad restitutionem. *Ibid.* Ut cooperans sit causa efficax damni et inde obnoxius restitutioni, requiritur-ne quod sit causa sine qua damnum non fuisset? 143.

COOPERATIO materialis peccato alterius per actiones secundum se indifferentes, si fiat metu mortis aut gravis damni, non est peccatum scandalum. III, 571.

COPULA. Non est sacrilegium exercere copulam sive conjugalem sive fornicariam, cum reliquiis aut similibus rebus sacris ad collum aut alibi appensis, nisi id fiat in contemptum hujus rei sacræ, aut adhibeatur ad ipsum actum venereum. V, 263. Copula conjugal potest ne licite et absque sacrilegio exerceri in loco sacro? 262. Quid censendum de copula cum alterius sponsa de futuro, an sit simplex fornicatio, an adulterium? 238. Peccat ne sponsa vel vidua, de copula carnali futura aut præterita oblectans? 240. Licet abrumpere copulam fornicariam. 239. Condition non exerceendi copulam reddit-ne matrimonium invalidum? VII, 413 et 414. Copula carnalis non pertinet ad essentiam matrimonii. 373. Copula potest esse illicita vel ex parte petentis, vel ex parte actus. 433. Modus essentialis copulæ, quæ est principaliter ordinata ad generationem proles, est ut fiat cum immissione et retentione seminis intra vas naturale. 429. Usus copulæ inter conjuges in quo non servantur tria substantialia assignata, aut periculum morale subsit ne non servantur, est peccatum contra naturam, gravius inter conjuges quam inter solutos. *Ibid.* Si vas debitum, immissio et retentio seminis in eo servantur, accidat inordinatio circa accidentalia tantum copulæ in modo et situ, non est plus quam veniale. *Ibid.* Quando copula est mortaliter illicita ex parte petentis, si debitum possit commode negari, non licet reddere; si vero ex denegatione prævideantur gravia incommoda, iræ, dissensiones, etc. potest et debet reddi. 433. Quando copula est mortaliter illicita ex parte actus, ut si petatur in loco sacro vel publico, etc. non licet reddere petenti debitum. *Ibid.* Convenientissimum et decentissimum est abstinere a carnali copula diebus festis, præsertim die quo SS. Eucharistia recipienda vel recepta est: ita tamen quod non sit plus quam veniale in petente, in reddente autem sæpe nullum. 430. Exigere copulam tempore menstrui seu puerperii, multi cum S. Bonaventura accusant peccati mortalis, reddere venialis, propter periculum proles vitiosæ et monstrosæ, quod ex talit copula imminet. *Ibid.* Videtur tantum veniale et quibusdam nullum.

CORNELIUS, antequam S. Petrus ad eum accederet, habebat fidem implicitam, quæ ut explicita evaderet. S. Petrus ad eum missus est. III, 105, 233, 237. Fuit-ne justificatus sine fide incarnationis?

CONNELIUS papa dubitavit una cum synodo Romana de baptismo per infusionem collato Novatiano in lecto decumbenti. VI, 269.

CORNET (D.) Facultatis Parisiensis syndicus, examini facultatis subjecit septem propositiones ex Jansenii libro desumptas: duabus ultimis rescissis remanserunt quinque famosæ. III, 24.

CORONA et præmium dicunt-ne ordinem necessario ad merita? I, 401. Deus intendit prædestinatis gloriam ut coronam et præmium. *Ibid.* Quod intenditur ut corona et præmium, intenditur ut debitum justitiæ exercendæ in ordine executionis. 402. Coronæ spinæ quam S. Ludovicus magno pretio ex manibus barbarorum emit, et quæ Parisiis asservatur, historia narratur. VI, 60.

CORPORALIA a quo sunt benedicenda? VI, 559.

CORPUS. Corpus a quibusdam antiquis, praesertim a Tertulliano, dupliciter usurpatur: 1° improprie pro omni eo quod est reale ac subsistit, et opponitur nihilo, inani et vacuo; 2° proprie pro mole materiali extensa et prout opponitur substantiae immateriali. Quando igitur Tertullianus dicit Deum corpus esse, intelligit de corpore improprie prout est aliquid subsistens et opponitur nihilo. I, 66 et II, 7. Res corporeae possunt ne agere in puros spiritus virtute propria? 8. Angeli aliquando assumunt corpora, ita ut apparitiones illorum non semper contingant secundum imaginationem, sed quandoque secundum assumpta corpora. *Ibid.* Angeli in assumptis corporibus non exercent vere opera vitae sensitivae, sed similitudinarie tantum. 10. *Vide* ANGELUS Corpora caelestia sunt-ne animata? 104. Anima individuat a corpore quoad perseitatatem existentiae. 108. Dissoluta corporis et animae unione, corpus non annihilatur sed solvitur in partes, quarum nulla perit aut annihilatur. 110. Corpus humanum fuit a Deo constitutum in optima dispositione, non simpliciter, sed secundum quod congruit animae rationali et ejus operationibus. 124. Sanguis erit in corporibus gloriosis secundum theologos. V, 170. Corporis gloriosi quatuor qualitates numerantur, claritas, impassibilitas seu incorruptibilitas, subtilitas et agilitas. VI, 81. Corpus Christi resurrexit integrum et gloriosum. *Ibid.* Secundum ea quae ad naturam corporis spectant, homo homini obedire non tenetur. IV, 320. Cultus corporis ad quatuor potest ordinari: 1° ad fovendum corpus contra injurias aeris; 2° ad tegenda verecunda naturae; 3° ad servandam decetiam status juxta consuetudinem patriae; 4° ad fovendam et augendam pulchritudinem. V, 305.

CORREPTIO est effectus exterior charitatis. III, 526. Est ad emendationem fratris reprehensio. Correptio et ipsa emendatio confunduntur tamen a theologis. 536. Correptio fraterna est actus charitatis et misericordiae, quo per convenientem sermonem, vel aliquid aequivalens, proximum a malo peccati ad bonum virtutis convertere nitimur. *Ibid.* Correptio delinquentis duplex est: fraterna, et judicialis. 535. Requiritur ad correptionem fraternam spes probabilis emendationis, 537; modo tamen non agatur de correptione quae assumeretur ad alium aliquem finem. 539. Ad hoc ut quis teneatur corripere proximum, debet habere notitiam moraliter certam peccati commissi vel committendi; non sufficit dubium. *Ibid.* Requiritur insuper necessitas correptionis ad emendationem fratris. *Ibid.* Varii casus expenduntur. 540. Correptio fraterna est in praecepto naturali et divino positivo, ita ut omni tempore, etiam ante Legem, obligaverit. 536. Christus loquitur de Christianis ita tamen ut non excludat alios. *Ibid.* Praeceptum correptionis fraternae, utpote affirmativum, non obligat pro semper. Ut autem obliget, quatuor requiruntur: 1° materia sufficiens; 2° certa peccati notitia; 3° spes emendationis; 4° necessitas correptionis. 537. Solum peccatum mortale et non veniale est per se materia sufficiens et propria correptionis fraternae. *Ibid.* Omnes tenentur generaliter ad correptionem fraternam. 540. Praelati strictius tenentur quam caeteri ad corripiendos suos subditos. 541. Tenentur etiam inquirere in vitam subditorum ad finem correptionis fraternae. *Ibid.* Cavere tamen debent nimiam suspicionem et nimiam incuriam. *Ibid.* Videtur

quod non teneantur ex stricta justitia, sed ex misericordia et fidelitate qua tenentur adimplere suum munus. *Ibid.* Parentes tenentur ad correptionem fraternam, secundum cujusque disciplinam judices, sicut praelati, reges. *Ibid.* Subditi possunt et aliquando tenentur corripere fraterne suos superiores. *Ibid.* Sed modo congruente haec correptio debet fieri. *Ibid.* Peccatores cogniti ut tales ab iis qui corripiuntur, non eximuntur a praecepto correptionis fraternae faciendae. *Ibid.* Non obstant SS. Patres. *Ibid.* Peccator ad corripiendum alium tenetur ad emendationem sui, si sit superior, *Ibid.*; si aliis scandalo est, *Ibid.*; si proximus sit in peccato mortali moriturus nisi ipse emendatus corripiat. *Ibid.* Extra hos casus, probabilius est peccatorem non teneri ex praecepto se emendare ut alium corripiat. *Ibid.* Christus tradidit ordinem correptionis fraternae. 542. Sunt tres gradus in ordine correptionis fraternae: 1° corripere secreto; 2° corripere coram uno vel duobus; 3° dicere Ecclesiae seu praelato. 543. Ordo correptionis fraternae est non solum juris divini positivi, sed etiam naturalis. 546. Si peccatum sit publicum, id est, majori parti communitatis notum, admonitio secreta non debet necessario praecedere denuntiationem, sed est publice arguendum. 543. Si peccatum sit occultum, sed vergens in nocumentum aliorum, sive corporale, sive spirituale, oportet statim procedere ad denuntiationem, non praemissa admonitione secreta. *Ibid.* Si peccatum sit occultum, et solo peccanti ac ei in quem peccatur noxium, per se loquendo, necessario est praemittenda secreta monitio denuntiationi. *Ibid.* Per accidens in quibusdam casibus non videtur praemittenda secreta monitio denuntiationi. *Ibid.* Si post pluries adhibitam infructuose admonitionem secretam, sit spes quod ulterius procedendo frater emendabitur, debemus ulterius procedere, adhibendo testes, deinde denuntiando praelato, ut patri, quantumvis peccatum sit occultum. Si vero non sit spes quod ulterius procedendo frater emendabitur, non est ultra ad privatam admonitionem procedendum. 545. Peccatum praeteritum nullo relicto complacentiae vestigio, nec damni aut relapsus periculo, an sit corripiendum dubium est. 540. Peccat modo mortaliter, modo venialiter, qui non adhibet correptionem fraternam statim moraliter quando adsunt conditiones ad eam requisitae. *Ibid.* Raro tenentur privati ad correptionem fraternam sub mortali. *Ibid.* An liceat praeter correptionem fraternam spe majoris utilitatis, affirmant quidam. *Ibid.* Duplex est necessitas spiritualis proximi: gravis, et extrema. *Ibid.* Quando peccator est in extrema necessitate spirituali, quilibet tenetur cum periculo vitae adhibere correptionem. *Ibid.* In gravi necessitate quilibet tenetur cum aliquo damno suorum temporalium. *Ibid.* Quibus cura animarum incumbit, ex officio tenentur cum periculo vitae. *Ibid.* Peccatum veniale per accidens potest esse materia necessaria correptionis fraternae. 538. Peccata commissa ex ignorantia vincibili juris aut facti cadunt sub praecepto correptionis fraternae, *Ibid.*; non autem ordinarie peccata commissa ex ignorantia invincibili. *Ibid.* Peccata committenda ex ignorantia invincibili juris naturae et divini positivi, aut forte contra ista jura si sit spes emendationis et non sit periculum majoris mali, cadunt sub praecepto correptionis aut monitionis. *Ibid.* Praelatis praecipientibus vel generaliter omnibus, ut in visitatio-

nibus, vel alicui specialiter, ut si quid sit corrigendum eis dicatur, est-ne obediendum? 544. Correptio fraterna est juris naturalis, et tamen est omittenda, si corripientis inde scandalizetur et fiat deterior. 569. Regula generalis: nemo tenetur sub peccato saltem gravi corripere male loquentem de proximo, nisi certo moraliter noverit illum injuste et mortaliter detrahere, possitque efficaciter et sine gravi suo incommodo impedire; ex quo patet æquales raro, inferiores rarissime peccare mortaliter, non impediendo detractones. IV, 347.

CORRUMPI. Duplici modo potest aliquid corrumpi, per se, et per accidens. II, 109. Generationes et corruptiones sunt ex contrariis, et in contraria. 110. Non est corruptio ubi non est contrarietas. *Ibid.* Licet-ne reo corrumpere custodes ut possit evadere. IV, 328.

CRAPULA potest committi in cibo et potu. V, 308.

CREARE. Denominatio Creatoris Deo accidit in tempore absque mutatione sui. I, 249. Deus res in esse produxit ex nihilo, hoc est, creavit. II, 89. Deus non omnia, stricte loquendo, creavit seu produxit ex nihilo, sed tantum aliqua proprie creavit et creat, ut cœlum et terram, angelos et animas rationales. 90. Attamen aliquo sensu, non omnino improprio, posset dici creasse seu fecisse omnia ex nihilo, quatenus ea vel secundum se tota, vel secundum eorum partem intrinsecam et essentialem, nempe materiam, facit ex nihilo. *Ibid.* Si vero creare sumatur generaliter, prout idem est ac facere seu producere, constat Deum hoc sensu omnia creasse. *Ibid.* Dogma fidei est solum Deum de facto creasse universum. *Ibid.* Sic solius Dei est creare, ut nulla creatura possit esse causa principalis creandi. *Ibid.* Creare non est proprium alicui personæ divinæ sed toti Trinitati commune. 91. Attamen quia potentia accommode tribuitur Patri, sapientia Filio, amor Spiritui sancto, ideo in sensu accommodatitio tres personæ dicuntur diversimode creare: Pater dicitur creator, Filius per quem creatur, Spiritus sanctus ex quo creatur. *Ibid.* Deus mundum creavit libere: *Operatur enim omnia secundum consilium voluntatis suæ.* 93. Deus omnia creata creavit ne simul, id est, eodem momento. 98.

CREATIO potest sumi tripliciter: 1° late pro qualibet cujuscunque rei reproductione; 2° æquivoce pro elevatione ad superiorem gradum, quo sensu quis dicitur creari episcopus; 3° stricte pro productione totius entis ex nihilo, id est, a non aliquo. II, 89. Creatio est emanatio totius entis a causa universali. *Ibid.* Deus res in esse produxit ex nihilo, hoc est, creavit. *Ibid.* Creatio est actio instantanea, non successiva. 90. Creatio proprie non est transitus de non esse ad esse; sed est totius rei productio ex nullo præsupposito subjecto: unde illa creationis notio, dum dicitur transitus de non esse ad esse, soli creationi temporali convenit. 93. Creatio non in hoc differt a conservatione, quod creatio sit prima rei productio, sed in hoc quod quamvis utraque sit eadem actio, attamen illa unica actio prout dat esse dicitur creatio. 94. Creatio sicut et productio habet duplicem terminum, unum primum qui est essentia, alium secundarium qui est existentia. V, 420. Creatio est productio entis ex nihilo seu ex nullo præsupposito subjecto. Eductio vero est productio formæ dependenter a subjecta. III, 163.

CREATURA quæ in creatis realiter distinguuntur, identificantur in Deo salvis suis naturis. I, 57. Omnis creatura

est aliquo modo, hoc est imperfecte, similis Deo. 70. Nullum creatum est infinitum actu secundum quantitatem, aliudve accidens. 75. Duplex esse creaturarum distinguitur: unum in Deo quod est eminentiale, et illud est ipse Deus prout eminenter continet creaturas; aliud proprium et formale quod habent creaturæ in se ipsis si existant, vel habere possunt si sint possibles. 139. Creaturæ in statu possibilitatis sunt bonæ possibiliter, non actualiter. 364. Dari non potest creatura quæ sit ex natura sua impeccabilis simpliciter et ex omni parte. II, 50. Probabile est posse produci a Deo creaturam quæ sit ex natura sua impeccabilis contra legem naturalem directe et immediate. 51. Cur nulla creatura est impeccabilis in ordine supernaturali? 52. Probabilius est creaturam non posse assumi ut causam etiam instrumentalem physicam creationis. 90. Operatio Dei quæ dicitur transiens et recipitur in creaturis, cum sit aliquid creatum, habet sicut cætera creata pro fine ultimo Deum, sive divinam bonitatem. 88. Creaturæ irrationales, proprie loquendo, non sunt factæ ad imaginem Dei. 115. Creatura rationalis, de lege ordinaria et secluso speciali privilegio, non confirmatur in justitia, nisi per claram Dei visionem. 139. Creaturæ omnes conveniunt-ne in vero fine materiali hominis? 165. Creaturam diligere intensius quam Deum, inordinatio est. III, 483. Creatura rationalis appetit Deum explicite. 518.

CREDERE. Cum Ecclesia omnibus proponat revelata, quare ergo unus credit et alter non credit? III, 212. Credere dicitur tripliciter: 1° credere Deo; 2° credere Deum; 3° credere in Deum. 232. Fuit omni tempore necessarium omnibus adultis necessitate mediæ ad salutem credere fide supernaturali aliquid supra rationem naturalem. *Ibid.* Fuit omni tempore necessarium necessitate mediæ ad salutem, credere fide supernaturali determinate et explicite hæc duo, scilicet Deum esse auctorem gratiæ et remuneratorem gloriæ. *Ibid.* Quid est credere aliquid explicite et implicite? 231. Omnes fideles in hoc statu legis Evangelicæ tenentur ex præcepto obligante sub peccato mortali credere explicite, saltem quoad substantiam et præcipuas circumstantias: 1° omnes articulos contentos in symbolo Apostolorum; 2° omnia præcepta Decalogi et Ecclesiæ; 3° orationem Dominicam; 4° sacramenta necessario suscipienda, quæ sunt tria: baptismus, eucharistia et poenitentia. 238.

CREDIBILIA convenienter distinguuntur per articulos. III, 219.

CREDIBILITAS petitur a testimoniis et motivis extrinsecis. III, 217. Ut aliquis credat debet-ne necessario esse ipsi evidens mysteria fidei esse credibilia? 218. Lumen interius suadens dictorum credibilitatem non idem est ac spiritus privatus hæreticorum. *Ibid.*

CREDITOR. Si creditor ex dilatione restitutionis causata per impotentiam moralem patiat damnum emergens aut lucrum cessans, tenetur-ne illud restituere debitor si postea melior fortuna ipsi arrideat? IV, 180. Probabilius creditor pauper non est præferendus diviti per se loquendo, quia posset præferri aliquando ex lege charitatis. 176. Qui inter creditores non privilegiatos nec hypothecarios primus petit, est-ne præferendus? *Ibid.* Si creditori non prius petenti debitor totum solvat, et tunc fiat impotens aliis æqualibus creditoribus satisfacere, peccat contra justitiam. *Ibid.* Creditor potest tota conscientia accipere et retinere quod ipsi vi contractus

in casu conclusionis initi solvit aut donat pupillus donec ab illo repetatur ex beneficio legis civilis hanc repetitionem concedentis. 375. Si creditor occulte novit suum debitorem non esse solvendo parem, aut esse difficilis solutionis, potest-ne iis qui nesciunt vendere suum debitum secundum totum quod continet? 435.

CRIMEN aliquod potest esse tripliciter notorium: jure, facto, et fama seu rumore. IV, 344. Aliquod crimen potest esse notorium vel respective tantum, puta respectu familiæ; vel absolute, respectu omnium qui eandem regionem vel civitatem incolunt. *Ibid.* Qui crimen occultum refert non nominata persona, peccat si ex ejus narratione possit dignosci persona; secus non peccat. 343. Crimen est impedimentum matrimonii. VII, 495. Quot sunt modi quibus iudex potest procedere adversus crimina? *Ibid.* Vide JUDEX et JUDICIUM. Impedimentum criminis dirimit matrimonium contrahendum inter ipsos criminosos tantum, non cum aliis. *Ibid.*

CRUELITAS. Virtuti vindicationis opponitur per excessum, peccatum crudelitatis vel sævitiae quæ excedit mensuram in puniendo. V, 296. Nomen crudelitatis a cruditate sumptum esse videtur. Est crudelitas atrocitas animi in exigendis pœnis. Crudelitas directe opponitur clementiæ. 299. Crudelitas distinguitur a sævitia, seu feritate, quia crudelitas attendit pœnam in eo qui puniatur, sed excedit modum in puniendo. *Ibid.*

CRUX Christi, sive ea in qua pependit, sive aliæ quæ ad ejus similitudinem effinguntur, item cæteræ reliquæ illius ac sanctorum, sunt veneratione et cultu dignæ. V, 647. Crux in qua Christus pependit duplici ratione colitur: uno modo in quantum repræsentat nobis figuram Christi extensi in ea; alio modo ex contactu ad membra Christi, et ex hoc quod ejus sanguine est perfusa. 648. Præter veram crucem aliæ cruces possunt adorari. 649. Veneramur crucem, clavos, lanceam, quatenus fuerunt instrumenta triumphi Christi et nostræ liberationis. *Ibid.* Cruces non debent erigi in plateis et locis indecentibus. *Ibid.* Magnitudinem, longitudinem et formam depingere difficile est. VI, 61.

CULPA duplex distinguitur: altera theologica, altera juridica. Culpa theologica est peccatum formale coram Deo, sive mortale sive veniale. Culpa juridica est omissio alicujus diligentiae ex qua alteri sequitur damnum IV, 110. — Culpa juridica dividitur in latissimam, latiore et latam, levem et levissimam *Ibid.* Contractus potest iniiri vel in solam dantis utilitatem vel in solam utilitatem recipientis, vel in utilitatem utriusque. 116. Quando contractus cedit in solam utilitatem dantis, ut communiter contingit in deposito, recipiens non tenetur de damno, nisi ex culpa lata. 117. In jure sunt tamen quædam exceptiones. *Ibid.* Quando contractus cedit in utilitatem utriusque contrahentis, ut in locato, deposito non gratuito, pignore quod datur in assecurationem mutui, tenetur ex culpa levi. *Ibid.*

CULTUS alius est interior et alius exterior: uterque est necessarius. IV, 544. Vide RELIGIO. Cultum interio-rem videntur abominari sectarii. *Ibid.* — Cultus superfluous non dicitur talis secundum absolutam quantitatem, sed secundum quantitatem proportionis, quia scilicet non est fini religionis proportionatus. V, 2. — Cultus falsus, qui dicitur a S. Thoma perniciosus, fit dupliciter: 1° ratione falsæ significationis, ut si quis doctrinam fi-

dei vellet confirmare falsis miraculis, 2° ex parte colentis, ut si quis colat Deum ut publicus Ecclesiæ minister, qui tamen non sit. *Ibid.* Divinus cultus dupliciter idolis a Gentibus exhibebatur. 1° Quidam per quamdam artem nefariam certas construebant imagines quæ virtute dæmonis aliquos certos effectus habebant. 3. 2° Alii non exhibebant cultum divinitatis ipsis imaginibus, sed creaturis quarum erant imagines. Horum triplex fuit opinio. *Ibid.* Vide IDOLOLATRIA. Nulla est idololatria in cultu sanctorum et sacrarum imaginum. 4. Cultus debetur parentibus. 100.

CULTUS DISPARITAS non est qua unus est fidelis et alter hæreticus, sed qua unus est baptizatus, alter non. VII, 493. Disparitas cultus præcedens irritat matrimonium, non jure naturali aut divino, sed ecclesiastico consuetudinario. *Ibid.* Quo tempore incœpit consuetudo qua irritatur matrimonium disparitate cultus præcedente? 494.

CURATORES et tutores debent pupillis et minoribus curam in temporalibus et spiritualibus, sic nimirum ut eorum bona fideliter administrent et eorum educationem spirituales procurent, non secus ac ipsi parentes. V, 114.

CURIOSITAS generatim significat curam superfluum circa res inutiles. Specialiter definiri potest: *Appetitus inordinatus cognoscendi*. V, 303 et 304. Vitium curiositatis versatur tam circa cognitionem intellectivam quam sensitivam multiplici modo. 304. Curiositas est ex se peccatum veniale; potest multipliciter fieri mortale ex circumstantiis: 1° ratione materiæ; 2° ratione finis; 3° ratione medii. *Ibid.*

CUSANUS (Nicolaius) falso contendit in capite sexto Joannis non agi de Eucharistiæ promissione. VI, 404.

CUSTODES qui se abscondunt ne videantur a damnificantibus, ut sic eos in actuali damnificatione deprehendant, non tenentur ad aliquam restitutionem. IV, 157

CYPRIANUS (S.) de Unitate Dei c. IV ait: « De Patre et Filio et Spiritui sancto scriptum est: *Hi tres unum sunt.* » I, 455. S. Cyprianus quædam erronea docuit-ne circa episcoporum et summi Pontificis potestatem? III, 363. S. Cyprianus conqueritur de appellatione Fortunati. 365. S. Cyprianus Agrippini, prædecessoris sui, sententiam de rebaptizandis hæreticis propugnavit. VI, 218 et seqq. S. Cyprianus quo sensu vocat sententiam S. Stephani errorem? 220. S. Cyprianus cum collegis sibi consentientibus non existimavit controversiam de baptismo hæreticorum pertinere ad fidem, sed tantum ad disciplinam. 219. S. Cyprianum errorem deposuisse incertum est, potest tamen præsumi. 224. Cyprianus et Firmilianus peccarunt, durius excipiendo decretum S. Stephani, ipsumque injuriis et dictis afficiendo. 225 Error S. Cypriani et aliorum Rebaptizantium ex multis capitibus est excusabilis; non videtur tamen ab omni prorsus culpa immunis, maxime post S. Stephani decretum. *Ibid.* Ecclesia cultu præstantiore prosequitur S. Cyprianum quam S. Stephanum; quid est inde inferendum? 228. S. Cyprianus cum pluribus aliis rebaptizabat baptizatos ab hæreticis. 285. S. Cyprianus falso existimabat S. Stephanum per manuum impositionem conferre confirmationem redeuntibus ab hæresi. VI, 351. S. Cyprianus rejiciebat ne confirmationem hæreticorum? 379. Quo sensu *Exomologesis* sumitur apud S. Cyprianum, ut

impositio manuum, denique ut pax. 350. S. Cyprianus non dat diaconis confessiones audiendi potestatem. *Ibid.* Concedit-ne ipsis ut faciant ea omnia quæ episcopus aut sacerdos fecisset si affuisset? VI, 559.

CYRILLUS (S.) Alexandrinus quo sensu comparat naturam divinam quoad unitatem naturæ humanæ pluribus communem? I, 467. S. Cyrillus patriarcha Alexandrinus qui et Cœlestinus I summum pontificem monuit de hæresibus Nestorii, hunc hæresiarcham scriptis maxime insectatus est. Cœlestinus acceptis tum Nestorii, tum Cyrilli litteris, coëgit Romæ synodum anno 430. V, 423. Insuper summus pontifex litteris datis mandavit Cyrillo ut in causa Nestorii Sedis apostolicæ vice fungeretur. *Ibid.* Cyrillus his acceptis litteris, synodum habuit Alexandriae ex universa diœcesi Ægypti eodem anno 430, tertio Novembris, ex qua per legatos synodica missa est ad Nestorium, ut mandatis Cœlestini obtemperaret huic autem synodicæ subijuncti sunt duodecim anathematismi a Cyrillo editi. *Ibid.* His morem non gessit Nestorius, imo duodecim anathematismos blasphemos duodecim anathematismis Cyrilli opposuit. *Ibid.* Celebratur S. synodus Ephesina anno 431, cui initio præfuit solus Cyrillus, tum jure suæ sedis a Romana secundæ, tum ut Sedis apostolicæ legatus. *Ibid.* Joannes Antiochenus quid egit contra S. Cyrillum dum haberetur hoc

concilium Ephesinum. *Ibid.* Anno 432, Sixto summo pontifice, Theodosius tentavit concordiam inter S. Cyrillum et Joannem Antiochenum. 424. Ex inita pace subierunt invidiam aliquorum Cyrillus et Joannes Antiochenus. Quidam Cyrillum nimiae œconomiae, ignaviae et levitatis insimularunt. *Ibid.* Concilio Ephesino sub ejus initium præfuit S. Cyrillus Alexand. nomine Cœlestini pontificis. 427. Probabilius videtur S. Cyrillum, adventibus legatis, cum illis etiam præfuisse concilio Ephesino, saltem in iis quæ propriam suam causam non spectabant. 428. Epistolæ et anathematismi S. Cyrilli sunt ab omni tæbe erroris puri; est contra Orientales qui illa scripta acriter aliquando impugnarunt, et Apollinaristarum errore conspurcata. *Ibid. et seqq.* S. Cyrillus Alexandrinus dicit hominum felicitatem esse in summæ contemplationis possessione. II, 175. Quid dicit epistola Cyrilli ad Nestorium quam approbaverat Cœlestinus? fuit-ne deducta ad synodi examen et judicium III, 380.

CYRILLUS (S.) Jerosolymitanus favebat erroribus Basilii Ancyran, Macedonii Constantinopolitani, et Meletii Antiocheni hæreticorum. I, 441. S. Cyrillus Jerosolymitanus inter Rebaptizantes a quibusdam numeratur, sed ab aliis vindicatur ab isto errore. VI, 232.

D

DÆMON. Non est absolute concedendum quod Deus sit in dæmonibus, in quantum sunt res quædam. I, 77. Dæmones in assumptis corporibus non possunt vere generare, quia generare est actio vitalis. II, 10. Secundum reatum culpæ omnia peccata in dæmonibus esse contingit, quia dum homines ad omnia peccata inducunt, omnium peccatorum reatum quoad culpam et maculam incurrunt. 55. Secundum affectum vero illa solum peccata in malis esse possunt, ad quæ contingit affici spiritualem naturam. *Ibid.* Ira potest-ne esse in dæmonibus? *Ibid.* Dæmones peccant-ne quotidie contra legem et finem naturalem, mentiendo, blasphemando, homines ad furta, adulteria, homicidia, etc., excitando? 52. Inter pœnas dæmonum, primo loco Auctor recenset eorum obscurationem, deinde obstinationem in malo. 59. Obscuratio est privatio cognitionis veritatis; obstinatio est firmitas in peccato. *Ibid.* Cognitionis naturalis speculativa dæmonum non est ablata, nec minuta. *Ibid.* Cognitionis supernaturalis speculativa non est in eis totaliter ablata, sed diminuta. 60. Cognitione vero supernaturali affectiva et effectiva, producente amorem Dei, sunt totaliter privati, sicut et charitate. *Ibid.* Dæmones ita sunt obstinati in malo ut ad bonum reverti non possint, nec a sua malitia converti. Est contra Origenem. *Ibid.* Duplex obstinationis dæmonum potest assignari causa: una extrinseca, ex parte Dei denegantis gratiam: alia intrinseca, ex parte voluntatis creatæ immobiliter adhærentis peccato. *Ibid.* Dæmones sunt ita obfirmati in malo, ut non

possint ullum bonum opus morale facere. 63. Omnis dolor in dæmonibus non pertinet ad pœnam quæ dicitur sensus. 64. Potest-ne esse gaudium in dæmonibus? *Ibid.* Duplex locus pœnalis pro tempore assignatus est dæmonibus: unus ratione culpæ, et hic est infernus; alius ratione exercitationis humanæ, et iste est caliginosus aer. 65. Post diem judicii omnes mali, tam homines quam angeli, in inferno erunt; boni vero in cœlo. *Ibid.* Dæmones non torquentur sola apprehensione ignis cruciantis qui tamen non cruciet, ut quidam volunt. *Ibid.* Ignis inferni torquet dæmones, quatenus, ut instrumentum divinæ virtutis, alligat potentias eorum operentur, sive interne sive externe, secundum quod volunt et ubi volunt, et consequenter quoad locum sint ubi volunt et sint ubi nolunt. 66. Ignis inferni licet non torquet dæmones, an per aliquid pure extrinsecum, an per aliquam formam intrinsecam ab ipso productam, et quo hæc forma subjectetur? 67. Dæmones, præter illam allegationem, nullum-ne aliud acerbius supplicium sentiunt ab igne? *Ibid.* Dæmones superiores illuminantur ne dæmones inferiores? 75. Dæmones sunt-ne alij superiores, seu, in dæmonibus est-ne hierarchia et gradus? 77. Observandum quod concordia seu subordinatio dæmonum qua quidam aliis obediunt, non sit ex amore sed ex communi nequitia. *Ibid.* Utrum dæmones pugnant et tentant homines? 82. Utrum est cuique malus angelus ad exercitium, ut est cuique sanus bonus ad custodiam? *Ibid.* Dæmones potuissent-ne cognoscere

mysterium incarnationis esse peractum? V, 363. Dæmones credunt fide naturali, non divina III, 241. Quibus signis dignosci potest hominem a dæmone possideri? IV, 639. Dæmones quomodo hominibus se colendos exhibuerunt? V, 7. Dæmones, licet non possint certo cognoscere supra quæ pendent a libero arbitrio, longe tamen plura quam homines cognoscunt de futuris aliisque occultis. *Ibid.* Quibusnam modis id possunt? *Ibid.* Divinatio est species superstitionis qua cultus divinus impenditur dæmoni. *Ibid.* Dæmones possunt scire quid ipsi vel alii dæmones, Deo permittente, sint facturi. *Ibid.*

DAIBERTUS. Quidam dicunt Urbanum II iterasse ordinationem Daibertifacum a Nezelone, quia qui Nezelonem ordinaverant non erant episcopi, sed chorepiscopi. VI, 172.

DALLÆUS unctionem baptismalem et confirmatoriam, apud veteres unam et eandem esse falso contendit. VI, 347. Dallæus errorem Calvinii circa confessionem defendit. VII, 103.

DAMASUS papa causam Maximi Constantinopolitani episcopi cognovit et deremit. III, 364. Pontificale quod Damaso ascribitur, est-ne opus ejus genuinum? VI, 369.

DAMNATI in statu damnationis et obstinationis peccant, quia illum ex libera voluntate incurrerunt; sic tamen quod per hujusmodi peccatum non demereantur. II, 60. Damnati necessario sunt determinati ad malum, ita ut nullo modo possint oppositum. 236. Fides non remanet in damnatis. III, 453. In damnatis non remanet spes, bene tamen in animabus quæ in purgatorio mundantur, *Ibid.* Damnati satisfaciunt in pœna, seu satisfaciuntur pro pœna. VII, 230.

DAMNATIO. Damnationem æternam non licet optare cuicunque adhuc in hoc sæculo viventi. III, 484. Qui se injicit ex propria malitia in periculum damnationis, non censetur in extrema necessitate. 495. Damnatio invasoris non sequitur ex defensione invasi, sed ex ejus peccato ac propria malitia. IV, 223.

DAMNATUS ad mortem potest-ne non solum, sed etiam tenetur-ne fugere? IV, 326. Juste damnatus ad mortem, quamvis licite possit fugere, non tamen tenetur. *Ibid.* Juste damnato ad mortem non licet se defendere. 325. Reus, etiam si juste damnatus, sive ad mortem, sive ad mutilationem, sive ad triremes, potest fugere e carcere. 326. Reus juste damnatus ad mortem potest rumpere vincula et carceres, ut fugiat. Est communis cum Cajetano, Soto, Banne, Sylvio, Serra et aliis. *Ibid.* Nulla fuit unquam lex generalis ab Ecclesia universali lata, prohibens dari Eucharistiam damnatis ad extremum supplicium, sive quibusdam moribundis. VI, 494. Praxis denegandi Eucharistiam damnatis ad extremum supplicium olim viguit in Hispania, ut refert Soto, sed eam nunc exolevisse scribit Sylvius, cui contrarium falso affingit Gaspar Juenin. Viget adhuc nunc in Gallia. At magis probanda videtur praxis contraria. 510.

DAMNUM. Quando plures immediate concurrunt ad damnum, v. g. spoliant vineam, domum, ærarium, etc. tenentur-ne ad restitutionem totius in solidum? IV, 154. Qui reddit rem domino repetenti in damnum alterius, v. g. gladium depositum volenti occidere inimicum, peccat non solum contra charitatem, sed etiam contra justitiam, teneturque ad restitutionem, si sequatur damnum: est communis. 161. Novem modi communiter recensentur

quibus injustæ damnificationi quis potest cooperari, his versibus comprehensi:

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstands, non manifestans.

Sex priores concurrunt ad damnum positive et directe; tres ultimi, negative et indire te. 142. Qui dubitat an aliquem injuste damnificaverit debet-ne illi aliquid restituere? 136. Duplex distinguitur: unum personale, quod est privatio vitæ aut membri, seu etiam corporis læsio ac deformatio; alterum reale in bonis fortunæ, sequens ex occisione, mutilatione, aut læsione. 254. An pro damno personali facienda sit restitutio aut saltem aliqua compensatio, affirmant multi, negant alii. *Ibid.* Quamvis pro damno personali non possit nec debeat fieri restitutio stricte dicta quæ æquale importet, probabilius est tamen quod debeat fieri aliqua recompensatio qualis possibilis est, sive in pecunia, sive in aliquo honore, sive etiam in bonis spiritualibus, puta, eleemosynis, precibus, sacrificiis, considerata conditione utriusque personæ læsæ vel lædentis, secundum arbitrium boni viri. *Ibid.* Damna causata ex vulnere lethali, quædam antecedunt mortem, ut impensa in chirurgos, medicamina, etc.; quædam sequuntur mortem, et ea sunt quæ non occiso, sed parentibus occisi inferuntur, ut uxori, filiis, etc. 256. In dubium est omnia damna realia quæ ex injusta occisione aut læsione obveniunt, sive mortem antecedant sive sequantur, esse ab occidente aut lædente restituenda, imo, ipso deficiente, ab hæredibus, si possint. 257. Idem dicendum de damno spirituali satisfactionum quas occisus erat verisimiliter factururus, si vixisset. *Ibid.* Omnia damna realia mortem antecedentia sunt restituenda ad æqualitatem, vel ipsi læso morituro, vel cuivis ejus heredi sive necessario sive non necessario, sive ab intestato sive ex testamento. *Ibid.* Omnia damna realia mortem subsequenda sunt restituenda non secundum æqualitatem, sed secundum moralem æstimationem, solis hæredibus necessariis, scilicet filiis, parentibus et uxori, non heredibus voluntariis, quales sunt fratres aut alii consanguinei. *Ibid.* Qui ratione stipendii vel officii etiam gratis assumpti, tenentur docere aliquam scientiam vel artem, ut sunt professores scientiarum humanarum, repetitores, artifices, magistri, si male vel negligenter doceant; tenentur resarcire damna inde provenientia. 264. Si ex sola benevolentia vel charitate doceant, non tenentur ex negligentia; tenentur tamen si falsa pro veris scienter doceant, etc. *Ibid.* Nemo tenetur-ne procurare bonum alterius aut impedire ejus damnum cum æquali suo damno? 138.

DAMNUM EMERGENS. Licet ratione damni emergentis vel lucri cessantis ex venditione seu emptione, vendere supra et emere infra pretium commune. IV, 430. Damnum emergens est titulus legitimus accipiendi aliquid ultra sortem in mutuo, servatis certis conditionibus. Est communis cum D. Thoma. 478. Damnum emergens causa mutui est jactura in rebus actu habitis; ut si defectu pecuniæ quam dedisti mutuo, non possis reparare domum quæ ruinæ patescit, tenearis vendere res tuas viliori pretio, aut emere credito annonam chariori pretio et similia. *Ibid.*

DANIEL. Probatur adventus Messiae ex sepluaginta heddonadibus Danielis. V, 369. Anno ultimo captivitatis Babylonicæ, regnante Dario, cui eodem anno successit

Cyrus, ante Christum natus. 536. Danielelem prophetam orantem, et peccata populi sui plangentem affatus est angelus Gabriel. *Ibid.* Referuntur verba angeli. *Ibid. et seqq.* Hoc vaticinio Messias venturus aperte designatur, non autem Cyrus rex Persarum, nec Zorobabel, nec Jesus filius Josedech, nec Nehemias, duces Israëliitarum in reditu a captivitate, nec etiam Agrippa junior qui fuit occisus in excidio Jerosolymitano. 370. Hæ septuaginta hebdomades faciunt annos quadringentos et triginta. 371. Hoc Danielis vaticinium significat Messiam venturum non post septuaginta hebdomadas completas, sed intra illas, et in medio ultimæ ecce occidendum. *Ibid.* Illæ septuaginta hebdomades ab angelo in tres partes distribuuntur, et unicuique suus eventus assignatur. Primus est ædificatio urbis; secundus, vita publica Christi; tertius ejus occisio. *Ibid.* Daniel non annumeratur inter Prophetas quoad modum vivendi, sed annumeratur inter Prophetas quantum ad opus. *Ibid.* Omnia quæ a prophetia Danielis prænuntiata sunt, ut cessatio prophetiarum, cessatio hostiæ et sacrificii, abominatio desolationis, dissipatio Jerusalem, apprimere Jesu Nazareno conveniunt, et manifeste in eo sunt impleta simul cum Messie venturi circumstantiis in Daniele notatis. 372.

DANS est unum e sex sacramentalibus. VI, 251.

DATARIA est tribunal Romæ existens in quo dispensationes conceduntur. VII, 459.

DAVID. Erat-ne corpus Davidis in sepulcro post ascensionem Christi? VI, 80. David duello contra Goliath pugnavit instinctu divino, ut multis placet. III, 563. Peccavit-ne David auferendo oves et boves, et in Gessur et Gersi et dando Sibæ omnia bona Miphiboseth. IV, 108.

DAVID DE DINANDO stultissime posuit Deum esse materiam primam. I, 64. Errori Davidis de Dinando affine est impium ac insanum systema Benedicti Spinosæ. David enim posuit materiam primam esse Deum; Spinosæ ponit unicam esse mundi substantiam eamque esse Deum. *Ibid.*

DEBORAM inter iudices Israël numerandam esse probabilius judicant multi. IV, 306.

DEBITA certa esse prius solvenda quam incerta, utroque modo communior est sententia theologorum. IV, 138 *et seqq.* Quid dicendum de debitis privilegiatis et hypothecatis? 172. An existat aliquis ordo inter debita ex delicto ex una parte, et debita ex contractu oneroso ex altera, triplex est sententia: communior est nullum esse ordinem; censet ea æque primo esse restituenda pro rata. 139. Res debita ex contractu, si sit eadem numero reddenda, ut in commodato, locato, deposito, adhibita sufficienti diligentia ex parte debitoris, perit domino. Si sit alia numero reddenda, ut in mutuo, perit debitori, etiamsi adhibuerit sufficientem diligentiam. 170.

— Duplici sensu debita dicuntur incerta: 1° quia dubium est an revera debeantur; 2° quia, licet sit certum quod debeantur, ignoratur tamen creditor. 139. Debita dubia solvenda sunt pro rata dubii. 205. Probabilius est huiusmodi debita non posse emi minori pretio quam secundum se valeant. Ita multi communius. 433. Qui debitum difficilis solutionis minoris emit quam secundum se valeat, quamvis ipse noscat privatim modum obtinendi facile integram solutionem, non videtur peccare contra justitiam: est probabilior et communior, quid-

quid dicat Daelman. 435. Debitum quod respiciunt religio, pietas et observantia, est legale. V, 117. Debitum quod respicit gratitudo, est morale tantum et honestatis. *Ibid.* Vide GRATITUDO.

DEBITOR per aliquid æquivalens gratuito collatum, non potest compensare seu extinguere suum debitum. IV, 185. Sed quid tamen si per hoc interius intendebat satisfacere suo debito? *ibid.* Si debitor cedens bonis componat cum creditoribus unicuique partem, v. g. viginti pro centum solvens, tenetur adhuc totum residuum solvere si ad pinguiorem fortunam redeat. 182. Quid censendum de formulis a debitoribus adhibitis in Belgio frequenter? 505.

DEBITUM. Uxor tenetur ne reddere debitum marito petenti in ebrietate? V, 212 Debitum conjugale differt ne ab aliis debitis? VII, 431. Qui petit debitum conjugale petit usum rei suæ. *Ibid.* Non peccat qui denegat in morali periculo mortis aut gravis morbi. 432. Quid si sit periculum morale abortus, aut prolem non esse edendam vivam? *Ibid.* Est-ne licitum per se negare petenti debitum ob multiplicationem prolis? *Ibid.* Quandonam petitio debiti est injusta? 433. quando autem illicita? *Ibid.* Conjux non peccat negando debitum petenti in amentia, in furore, vel absoluta ebrietate. 432. Conjugi serio et rationabiliter petenti expresse vel tacite debitum conjugale, compars reddere tenetur sub mortali. 431. Conjux consentiens concubitu incestuoso suæ compartis contrahit-ne inde impedimentum petendi debitum? 434. Contrahunt ne impedimentum petendi debitum qui ignorant legem? *Ibid.* Si mulier violenter opprimatur a consanguineo viri sui, impeditur-ne petere debitum? *Ibid.* Quid in dubio de valore matrimonii, quantum ad petitionem vel redditionem debiti? *Ibid.* Votum non petendi debitum ab uno conjugate emissum potest ne irritari ab altero? *Ibid.*

DECALOGI præcepta sunt præcepta justitiæ; tria prima præscribunt quæ debemus Deo; quartum, quæ debemus parentibus et superioribus; sex ultima, quæ debemus æqualibus seu indiscriminatim omnibus. V, 126. Decem præcepta Decalogi convenienter ordinata sunt; informant enim hominem ad virtutem. *Ibid.* Quantum ad divisionem et distinctionem præceptorum Decalogi non una semper fuit inter catholicos sententia. 127. Prima sententia est Esichii; secunda, Origenis; tertia S. Augustini, quæ communis est. 128.

DECENTIA status non consistit in aliquo indivisibili. III, 528. Multa addi possunt vel detrahi sine læsione decentiæ status. *Ibid.* Pendet ex arbitrio prudentiæ et discretionis. *Ibid.* Luxus summus magnatum necessarius non est ad decentiam status. *Ibid.*

DECIMÆ duplici sensu sumi possunt: 1° stricte, pro decima portione fructuum; 2° late, pro eo quod a fidelibus traditur in sustentationem ministrorum Dei. IV, 597, 598. Circa decimas duo sunt consideranda: 1° ipsum accipiendi decimas; 2° res quæ nomine decimarum dantur. 601 Decimæ aliæ sunt prædiales, quæ proveniunt ex fructibus agrorum; aliæ personales, quæ proveniunt ex lucro per industriam acquisito; aliæ mixtæ. 598. Ecclesia habet-ne dominium decimarum ante separationem? 601. Ecclesia potuit-ne quotam seu decimarum determinare? 599. Quota est determinatio decimarum? *Ibid.* Decimæ quæ immediate offeruntur ministris non sunt dicendæ oblationes. 598. — Decimæ secundum substantiam

tiam debentur jure naturæ. *Ibid.* Solutio decimarum secundum quotam non est juris naturalis : in veteri lege erat juris divini ; in nova lege est juris ecclesiastici tantum, non divini. *Ibid.* Stando juri communi, homines tenentur solvere decimas ex omnibus suis bonis, nedum ex agris, prædiis, arboribus, molendinis, etc., sed etiam ex negotiatione, opificio, militia. 600. Ministri Ecclesiæ laudabiliter decimas non requirunt, ubi sine scandalo requiri non possunt. 599. Decimæ personales debentur ecclesiæ in cujus parochia homo habitat : decimæ vero prædiales rationabiliter magis videntur pertinere ad ecclesiam in cujus terminis prædia sita sunt. 602. Quoad mixtas decimas quid dicendum? *Ibid.* Licet solis clericis curam animarum ex officio habentibus competat jus decimarum ex justitia, attamen competit etiam aliis clericis divina officia obeuntibus. 601. Jus percipiendi decimas solis clericis competere potest ; res vero quæ nomine decimarum dantur, possunt competere laïcis. *Ibid.* — Jus percipiendi decimas duplex est : primum et spirituale, quod ad laïcos transire non potest ; secundarium, ortum ex primario, mediante contractu humano. 602. Omnes laïci quicumque sint, sive christiani, sive Judæi aut pagani, qui possident prædia alicui ecclesiæ subjecta quoad decimas, eas jure communi tenentur solvere. *Ibid.* Clerici in quantum clerici decimas solvere non tenentur : quoad bona vero quæ possident proprio jure, sunt ad decimas solvendas obligati. *Ibid.* Attentis subsequentibus Constitutionibus Apostolicis, de nullis omnino bonis decimas solvere tenentur regulares. 603. Qui solvit decimas juxta consuetudinem receptam in suo loco satisfacit suæ obligationi. 600. Quo loco et tempore solvi debeant decimæ, standum est consuetudini. *Ibid.* Qui decimas defraudant duplici peccato peccant, nempe irreligionis et injustitiæ, ideoque tenentur ad restitutionem. 599. Tenerentur clerici summo Pontifici dare decimam, si exigeret. 603.

DECLARATIONES et interpretationes congregationis cardinalium habent-ne vim legis? II, 599. Quem sensum aut quam vim habent hæc verba : *ipso jure, ipso facto*, absque alia declaratione? IV, 290.

DECREPITUDO est morbus. VII, 309.

DECRETALES priorum Pontificum a multis habentur ut apocryphæ. IV, 7. Plerique eruditi illas habent ut supposititias. *Ibid.* Quis fuerit iste Isidorus qui harum decretalium dicitur artifex incertum est. 8.

DECRETUM. Per decretum determinans nihil aliud intelligimus quam decretum divinæ voluntatis efficaciter et infallibiliter determinans rei futuritionem, suaviter tamen, quia modum ejus liberum etiam determinat. I, 181. Duplici titulo dicitur prædeterminans : 1° quia causat futurum ; 2° quia certo et infallibiliter, libere tamen causat. *Ibid.* Theologi non refugiunt admittere decretum generale in Deo concurrendi cum causis liberis, si velint aut quando voluerint se determinare ad agendum. 189. Decretum in Deo, quod dicitur etiam prædefinitio et prædestinatio, sumendo prædestinationem lato sensu, nihil aliud est quam libera divinæ voluntatis volitio, seu determinatio efficax et infallibilis, suavis tamen, circa eventus futuros. 230. Duplex est decretum, absolutum et conditionatum ; absolutum, quod a nulla conditione pendet, sive ex parte subjecti, sive ex parte objecti ; conditionatum quod pendet ab aliqua conditione et sub

illa exprimitur, et hoc iterum est duplex, conditionatum ex parte subjecti, et ex parte objecti. *Ibid.* Dari in Deo decreta absoluta circa eventus futuros, nullus negat. Sed quoad actus nostros liberos, est disparitas inter nos et Molinistas. *Ibid.* Admittenda sunt in Deo decreta subjective absoluta et objective conditionata, futuritionem conditionatam rerum determinantia. *Ibid.* Certo constat non dari in Deo decreta conditionata ex parte subjecti. *Ibid.* Decreta subjective absoluta et objective conditionata sensu Thomistico, sunt-ne : 1° nova? 2° sunt-ne inutilia? 3° sunt-ne illusoria? 4° sunt-ne implicatoria? 231 et 232. Unde repetenda sit infallibilis efficacia divinorum decretorum circa actus nostros liberos? 312. Decreta indifferentia videntur Vaticano fulmine contrita. 316. Quisnam ordo statuendus est inter decreta divina, valde inter se dissentiunt theologi. 412.

DEFENSIO est propulsio damni vel injuriæ quam aggressor conatur inferre. IV, 223. Unicuique licitum est defendere propriam vitam cum occisione injusti invasoris, servato moderamine inculpatæ tutelæ : est multorum contra paucos. 219. Conclusio nostra, nempe licitum esse unicuique defendere vitam suam, intelligenda est generaliter de quocumque invaso contra quemcumque injustum invasorem vitæ, excepto forte uno vel altero casu. 230. Filius potest defensione occisiva se defendere contra parentem, subditus contra dominum seu principes, nisi vita invasoris esset summe necessaria reipublicæ ; laïcus contra clericum, clericus contra laïcum. 226 et seqq. Ut servetur in defensione sui moderamen inculpatæ tutelæ plura requiruntur : 1° ut adhibeatur defensio non ad sumendam vindictam, sed ad propulsandam injuriam ; 2° ut invasus non utatur majori violentia quam sit opus ad avertendam mortem intentatam ; 3° ut vera vis actu inferatur, alias non erit defensio, sed aggressio : id est intelligendum moraliter ; 4° ut malum quod avertere volumus prævaleat aut saltem adæquet malum quod ex defensione sui sequitur ; 5° quod invasus non intendat mortem invasoris, sed suam defensionem. 222 et 223. In praxi raro contingit quod invasus apprehendat defensionem suam esse necessario et infallibiliter occisivam. *Ibid.* Invasus potest-ne non solum licite, sed etiam tenetur-ne defendere vitam suam cum occisione invasoris? 231. Etiam licet-ne invaso se defendere cum occisione invasoris mutilare tantum volentis, non occidere? 232. Utrum invasus possit se defendere contra injustum vitæ invasorem cum occisione innocentis, si non possit aliter evadere? *Ibid.* Casus dubii. Primus : uxor deprehendit maritum habere sub cervicali latentem pugionem ut ipsam dormientem trucidet, nec ulla est via evadendi. Secundus : aliquis est in oppidulo vel in aliqua domo unde nullum patet effugium, sed necesse est ut incidat in manus inimici illum expectantis ad necem. Tertius : dominus vocat famulos ad te occidendum. Dubium est an in his et similibus casibus liceat prævenire. 223. Potest quis pro defensione vitæ proximi quod potest pro defensione vitæ propriæ, nisi forte invasor proximi sit pater suus vel mater, filius vel conjux. 232. Ad id tenetur-ne, dum potest? *Ibid.* Qui defendit vitam suam cum occisione injusti invasoris, id facit ex legitima auctoritate. 220. — Licitum est defendere aliqua violentia infra occisionem bona fortunæ et pudicitiam. 233. Non est licitum defen-

dere bona fortunæ cum occisione inuasoris. *Ibid.* Si ex defensione moderata bonorum fortunæ aut pudicitiae, inuasor irritatus impetat vitam invasi, potest tunc inuasus se defendere cum occisione inuasoris. 234.

DEFINITIONIBUS (in) duo distinguenda sunt: intentia definitio seu conclusio, et rationes conclusionis. III, 373.

DEFINITIVE aliquid potest esse in loco. VI, 413.

DEFRAUDATIO tributi inducit obligationem restituendi. IV, 203. *Vide* TRIBUTA.

DEFUNCTI. Non est superfluum pro defunctis orare. II, 187. Defuncti ultima voluntas praesertim quoad legata pia, potest ne ab episcopo vel executore mutari in alium pium usum? IV, 423.

DEGRADATIO est ablatio honoris et loci dignitati convenientis. VI, 526.

DENONORATIO est injuria qua honor læditur vel auferitur. IV, 332.

DELECTABILE est quies in re desiderata. I, 73. Inordinatio circa delectabile tripliciter contingit: 1° in interioribus motibus animi; 2° in motibus exterioribus; 3° in rebus exterioribus. V, 155. Delectabilia plus movent in communi. VII, 66.

DELECTATIO. Delectatio potest sumi dupliciter: 1° stricte, et est quies appetitus in bono possesso; si sit appetitus rationalis, est delectatio spiritualis; si appetitus sensitivi, est delectatio sensibilis; 2° sumitur delectatio latiori sensu pro affectu seu inclinatione voluntatis in bonum ut conveniens et naturæ ac rationi consentaneum. III, 153. Item gratiam per se efficacem consistere in delectatione, potest intelligi, vel in sensu formali, ut videlicet gratia efficax sit ipsa delectatio victrix, vel in sensu causali, ut gratia efficax sit hujus delectationis causa. *Ibid.* Falsum est et maxime falsum delectationem sensibilem in ulla operatione a natura, seu ab auctore naturæ intentam tanquam finem creaturæ rationalis. II, 311. Delectatio est quies appetitus in bono possesso: si sit appetitus rationalis, est delectatio spiritualis; si sit appetitus sensitivi, est delectatio sensibilis, quæ sola est passio. 397. Causæ delectationis sunt plures, sicut ipsius effectus. 398. Delectationes spirituales sunt majores secundum se quam delectationes corporales; attamen quoad nos delectationes sensuales sunt majores spiritualibus. *Ibid.* Delectationes sensuum respective ad hominem possunt considerari dupliciter; 1° quatenus ad sensibilia referuntur ad delectationes tactus in his quæ spectant conservationem vitæ sive in individuo, sive in specie; 2° quatenus eorum sensibilia sunt secundum se delectabilia propter sui perfectionem et convenientiam ad sensum. V, 153. Delectatio, ea est corporalis quæ consequitur ex sensibus corporalibus, maxime ex tactu corporeo animalis, ea est quæ consequitur ad apprehensionem animæ sensitivæ et etiam intellectivæ, ex quo dici potest spiritualis. 129. Delectatio sensuum non est secundum se mala, ut dicebant Manichæi, sed bona. 154. Nullum est peccatum si abstinetur a delectatione sensuum, ob honestum finem. *Ibid.* Materia sensualitatis est delectatio orta ex proportionem subjecti sensibilis ad sensum. 230. Materia venerea est delectatio orta ex commotione spirituum generationi deservientium. *Ibid.* In delectatione sensualitatis est admittenda levitas materiæ. *Ibid.* Hæc delectatio, propter

se quæsita, non excedit culpam venialem. Est tamen cavenda. 231. Delectatio venerea potest esse vel directe in se, vel indirecte in causa tantum. *Ibid.* Quænam regulæ assignantur ad resolvendum dubium, an fuerit consensus in delectationem, aut an fuerit plene deliberatus. 255. Delectatio voluntaria de cogitatione aut cognitione rei venereæ, non est de genere peccati mortalis, sed quandoque est peccatum veniale, quandoque nullum. 278. Delectatio morosa, sive consensus directus et plene deliberatus in delectationem ipsius rei venereæ realiter aut per apprehensionem præsentis, est semper peccatum mortale. *Ibid.* Delectatio morosa idem est ac voluntaria. 277. Delectatio morosa per omnia peccatorum genera vagatur. *Ibid.* Ude noscitur an delectatio fuerit de cogitatione ipsa, vel de re cogitata. 278. Delectatio ut sic est actus appetitus sive rationalis, sive sensitivi quiescentis, seu sibi complacentis atque oblectantis circa rem vel operationem aliquam sibi convenientem. 276. Delectatio venerea est illa quæ oritur ex commotione spirituum generationi deservientium. 277. Delectatio sequitur naturam objecti. 284. Quid censendum est de delectatione morosa inter conjuges ab invicem absentes? 286. Omnis delectatio non est mortaliter mala. 288. Triplex distingui potest delectatio: prima honesta et amicabile; secunda sensualis et organica; tertia venerea. *Ibid.* Qui vellet fornicari aut morose delectari, tangi vel tangere impudice, si liceret, non est reus lethalis luxuriæ. 287. Delectatio morosa prohibetur præcepto, *Non concupisces*. 282. Delectationem morosam sine desiderio operis faciendi, tot malitias contrahere quot habet objecta si ab illis præscindat, seu eas non apprehendat, quamvis aliunde noverit inesse: plures negant, plures affirmant et æque probabiliter. 283. Delectatio morosa conjuncta voluntati aut desiderio operis perficiendi, contrahit omnes malitias sui objecti? *Ibid.* Delectatio venerea in actu matrimoniali potest considerari dupliciter. VII, 429. Delectationem naturæ actui matrimonii adjunxit propter conservandæ speciei necessitatem. 428. Utrum eam delectationem admittere et ei consentire ut medio tantum ad actum propter generationem prolis vel redditionem debiti exercitum, sit venialis culpa? *Ibid.* Quid censendum de delectatione morosa inter conjuges ab invicem absentes? 432. Delectatio morosa, sive consensus directus et plene deliberatus in delectationem ipsius rei venereæ realiter aut per apprehensionem præsentis, est semper peccatum mortale. 170. *et seqq.* Delectatio venerea de copula in conjuge absente, probabilis est peccatum mortale, propter commotionem carnis quæ in casu non ordinatur ex se ad copulam, sed ad pollutionem. 431.

DELEGATI non possunt subdelegare, nisi id expresse eis concedatur. VII, 128. Parochus nec licite nec valide, a tempore concilii Tridentini, potest delegare quemlibet sacerdotem ad ministerium sacramenti poenitentiae, in sua parochia. *Ibid.*

DELEGATIO. Generalis delegatio a Christo facta S. Petro patet eam esse intelligendam intra terminos delegationis ejus est capax potestas humana, et quam esse Petro factam agnoscit traditio. II, 591. Ad delegationem ab homine sufficit ne ratihabitio sperata, seu præsumptio consensus futuri illius qui delegare potest? VII, 128. Voluntas interior delegantis nullo signo externo manifestata non sufficit. *Ibid.*

DELIBERATIO. Quid est perfecta et quid imperfecta deliberatio? 558.

DELICTA. Quo sensu, *Ubi abundavit delictum, superabundavit et gratia*, est intelligendum? VII, 61. Delicta olim severius puniebantur quam nunc. 243.

DEMERITUM. Meritum vel demeritum involuntarium esse non potest. II, 322.

DEMOCRITUS Deo providentiam denegabat. I, 369.

DENOMINATIO venit non ab actu, sed ab affectu et habitu. II, 441.

DENUNTIATIO Quo fine et quo fructu adhibentur testes in denuntiatione? III, 545. Inquisitores possunt ne precipere suis edictis ut peccata quæ in eis continentur statim ipsis denuntientur ante communicationem cum aliquo? *Ibid.* Denuntiatio est duplex: una evangelica seu charitativa, quæ fit superiori ut patri in bonum et emendationem delinquentis; altera fit superiori ut judici in vindictam criminis et bonum commune. IV, 299. Denuntiatio juridica differt-ne ab accusatione? 300.

DEPOSITUM formaliter sumptum, est contractus quo sola rei custodia alterius fidei committitur ut integra reddatur. IV, 527. Regulariter fieri non potest nisi inter personas ad contrahendum habiles.

DEPOSITARIUS non tenetur servare depositum cum majori aut æquali suo damno. IV, 124. Si ex non redditione depositi imminet depositario grave damnum, licet-ne reddere repetenti in sui vel alterius perniciem? IV, 172. Ad quid tenetur depositarius juxta jus novum Gallicum?

DEPOSITIO est privatio executionis ministerii sine spe restitutionis in illud. VI, 536.

DERELICTÆ res, vel amissæ, vel vacantes, juxta jus novum Gallicum ad rempublicam pertinent: hæc tamen dispositio quamdam ex usu limitationem accepit. *Vide append.* IV. Id pro derelicto habetur quod dominus ea mente abiecit ut id in numero rerum suarum esse nolit, ideo que statim ejus dominus esse desinit. IV, 57. Jure Romano si rem pro derelicta a domino habitam occupaverit quis, statim ejus dominus efficitur *Ibid.*

DERISIO est vitium quo quis jocando objicit alteri aliquid vitiosum ut erubescat. IV, 354. Diversis modis potest fieri. *Ibid.* Quale peccatum est derisio inordinata? 355. Potest esse derisio ordinata absque peccato. *Ibid.* Si quis de levi malo derisus graviter erubescat et turbetur, erit-ne peccatum mortale deridenti? *Ibid.*

DISCHAMPS (Stephanus) Thomistas a Calvinismo vindicat. I, 341.

DESIDERARE multa possumus ut fiant, quæ tamen facere non possumus IV, 215. Licet orare hoc quod licet desiderare efficaciter. V 275.

DESIDERIUM est affectus appetitus tendens in bonum absens II, 396. Omne desiderium non est spes, licet spes importet desiderium III, 359 Desiderium; *vide* AMOR COMPLACENTIÆ.

DESPERATIO est motus recedens a bono arduo adeptu impossibili saltem moraliter. II, 397. Desperatio est motus voluntatis quo quis refugit adipisci beatitudinem per media ordinaria. III, 457. Desperatio positiva et plene deliberata beatitudinis adipiscendæ est peccatum mortale, gravius secundum se peccatis quæ opponuntur virtutibus moralibus, sed minus odio Dei et infidelitate.

458. Desperatio specialiter oritur ex luxuria et acedia, specialius tamen acedia. 449. Desperatio potest esse sine infidelitate. 450. Spes et desperatio versantur diverso modo circa idem objectum. *Ibid.*

DESTINARE vi nominis significat aliquando mente statuere et decernere aliquid faciendum: aliquando significat dirigere, deputare, ordinare unum ad aliud, vel ad aliquem locum. I, 373.

DETENTIO. Qui injuste detinet alienum continuo peccat. II, 439. Detentio injusta, puta, rei furtivæ, quæ est possessio facti, potest-ne esse aut dici aliquo sensu etiam possessio juris? IV, 14. Detinens injuste alienum peccat-ne dum dormit, dum orat, dum facit eleemosynam? 166.

DETESTATIO. Dolor et detestatio voluntatis de peccatis, non debet necessario esse maximus omnium dolorum intensive. VII, 66.

DETRACTIO est injusta denigratio famæ alienæ per occulta verba. IV, 337. Duplex est detractio: una formalis, quando quis per verba quæ profert intendit formaliter et explicitè denigrare famam proximi; altera materialis, quando quis per verba quæ profert non intendit formaliter et explicitè denigrare famam proximi, sed aliquid aliud non necessarium, aut ea profert ex loquacitate seu animi levitate, et tamen ex his sequitur aut nata est sequi famæ proximi denigratio, quæ proinde censetur implicite intendi. *Ibid.* Detractio, sive formalis sive materialis, fit dupliciter: directe, et indirecte: directe quadrupliciter; indirecte fit tripliciter. 338. Directe: 1° falsum imponendo; 2° peccatum augendo; 3° occultum crimen revelando; 4° id quod bonum est mala intentione factum dicendo. *Ibid.* Indirecte: 1° negando bonum alterius; 2° reticendo; 3° minuendo. *Ibid.* Detractio, licet non raro conjungatur cum contumelia, differt tamen dupliciter ab ea. 337. Quidam affirmant, alii negant omnes detractiones esse ejusdem speciei. *Ibid.* Detractio est ex genere suo peccatum mortale contra justitiam, levius quidem homicidio et adulterio, gravius tamen furto. 339. Ex quo æstimanda est gravitas vel levitas materiæ quando agitur de detractioe? *Ibid.* Detractio potest fieri levis ex imperfectione actus; et ex levitate materiæ. *Ibid.* Nunquam licet detrachere. 430. Narrare crimen alicujus non assertive, sed tanquam dictum ab aliis, est-ne peccatum mortale? 342. Casus frequens: *Fertur sen audivi hoc vel illud de tali: non affirmo tamen sic esse.* *Ibid.* Crimen occultum potest-ne aliquando revelari sine detractioe? 340. Non licet detrachere defuncto. 342. Revelare crimen occultum alterius propter aliquod bonum consequendum aut malum vitandum, sive revelantis, sive audientis, sive delinquentis, sive communitatis, aut etiam alicujus alterius particularis, debitis circumstantiis observatis, non est peccatum, nec dici potest detractio. 341. Inferenda. *Ibid.* Peccat regulariter loquendo peccato detractioe, qui narrando crimen occultum alicujus, narrat simul ejus pœnitentiam. *Ibid.* Est-ne gravis detractio loqui de defectibus naturalibus? *Ibid.* Audiens detractioem peccat quatenus consentit detractioe; quod dupliciter fieri potest: directe, et indirectè. 346. Qui consentit directe detractioe, sive quia inducit detractorem ad detrachendum, sive quia ei placet detractio propter odium ejus cui detrahitur, non minus peccat quam detrahens, et quandoque magis: si enim inducat, peccat contra charitatem peccato scandalii erga detrahentem quem inducit ad pec-

catum, et contra justitiam erga diffamatum, cum sit causa movens ad ejus diffamationem. *Ibid.* Qui consentit tantum indirecte detractiōi, quatenus scilicet eam non impedit dum potest, peccat minus quam detrahens; peccat tamen, et quidem mortaliter ex genere suo. *Ibid.* Plerumque tamen contingit quod sic non impediens detractiōem, peccet tantum venialiter; aut etiam nullo modo peccet. 347. Superior non impediens detractiōem dum potest, tenetur-ne ex justitia ad restitutionem? 348-349.

DETRACTOR tenetur ex justitia restituere famam apud omnes apud quos detraxit; alioquin fama non sufficienter repararetur: est communis et certa. IV, 351. Sed etiam-ne apud illos quibus primi auditores narraverunt? *Ibid.* Vide FAMA. Item tenetur detractor restituere omnia damna ex detractiōe secuta, quia per detractiōem est causa illorum efficax; est etiam communis et certa contra Soto, qui existimat damna secuta ex revelatione criminis veri, sed occulti, non esse ex integro restituenda, sed partim tantum. 347. Qui per suas detractiōes causa est cur aliquis ab officio aut beneficio, sive adepto sive adipiscendo, repellatur, damna inde secuta restituere tenetur. *Ibid.* Qui injuste detrahit, sed materialiter tantum et ex errore, tenetur-ne ad restitutionem ex justitia, ubi errorem advertit? 348.

DEUS est substantia intelligens, creatis omnibus superior, omnium opifex et directrix, independens, immutabilis, æterna, infinita, immensa, purissime actualis, uno verbo summe et infinite in omni genere perfecta. I, 25. Deus etiam apud atheos, significat Ens quo majus et melius excogitari non potest. *Ibid.* Deum esse est demonstrabile non a priori seu per causas, sed a priori seu per effectus. 21, 22. Quinque potissimum rationibus probatur contra atheos Deum existere. 25. 1° Datur primus motor omnino immobilis: atqui ille est Deus: ergo et existit Deus. 2° Datur prima causa omnium efficiens, omnino infecta: atqui hæc est Deus: ergo datur Deus. 2° Datur ens necessarium, hoc est, cui necessario et ex natura sua competit existere: atqui tale ens est Deus: ergo datur Deus. 1° Datur aliquod ens summe perfectum, summe nobile, summe ens, quod est causa omnis perfectionis aliorum: atqui illud est Deus: ergo datur Deus. 5° Datur summus provisor et gubernator: atqui talis est Deus: ergo datur Deus. 25. Additur adhuc sexta ratio desumpta a contemplatione mundi, qui necessario requirit summam intelligentiam opificem et directricem. 31. Existentia Dei est fidei respectu illorum qui per demonstrationem naturalem illam non sciunt, non vero respectu eorum qui illam sciunt. *Ibid.* Quidam quærent an notio Dei sit nobis ingenta seu innata, quod coincidit cum hac quæstione: an hæc propositio, *Deus est*, sit per se nota quoad nos. 21. Hæc propositio, *Deus est*, est per se nota quoad se, non quoad nos: consequenter non est nobis innata Dei notio. *Ibid.* Actus sunt ne proportionati Deo? 22. Quid dicendum de monstris, de malis, tam moralibus quam naturalibus, quid de oppressione bonorum et prosperitate malorum? *Ibid.* Non potest dari ignorantia invincibilis sive positiva sive negativa, de existentia Dei ut auctoris naturalis. Est communior sententia. Etenim existentiam Dei ut auctoris supernaturalis posse invincibiliter ignorari, extra controversiam est; datur enim infidelitas negativa. 37. I omnes qui admittunt posse dari ignorantiam invincibilem

de Dei existentia ad breve tempus, impingunt-ne necessario in propositionem damnatam de peccato philosophico? 40. De Deo perfecte scire non possumus quid sit. *Ibid.* Constitutio physica naturæ divinæ sensum humanum superat. *Ibid.* Quæstio de natura seu essentia Dei stricte sumpta prout est radix attributorum divinorum adeoque ab illis virtualiter distincta, variorum systematum fuit origo. *Ibid.* Prima sententia distinguit inter naturam et essentiam, in eo quod essentia sit principium essendi et natura principium operandi; vultque essentiam constitui per aseitatem, et naturam per intellectionem. *Ibid.* Hoc negant alii qui sumunt essentiam et naturam pro eodem. 41. Secunda sententia constituit naturam divinam in collectione omnium perfectionum: unde juxta illam poterit definiri Deus, *Ens summe perfectum*. *Ibid.* Tertia sententia reponit naturam divinam in infinitate, et juxta illam Deus definitur, *Ens omnimodo infinitum*. Ita Scotus cum suis. *Ibid.* Difficultas vertitur circa duas celebriores sententias, quarum prima reponit essentiam divinam in ascitate, seu in existentia a se et per se. *Ibid.* Altera, quæ est communior inter Thomistas, censet essentiam divinam constitui per gradum intellectivum. *Ibid.* Patroni hujus sententiæ inter se iterum dividuntur, aliis opinantibus pro intelligere radicali, aliis pro intelligere actuali. *Ibid.* Natura seu essentia Dei constituitur metaphysice per aseitatem. 41 ad 45. Intelligere divinum non radicale sed actuale sub ratione ultimæ actualitatis per se subsistentis constituit metaphysice divinam naturam: unde Dei descriptio erit hæc, *Ens summe et actualissime intelligens*. 44, 45. Attributum proprie sumptum, communiter definitur: Perfectio absoluta simpliciter simplex, necessario et formaliter in Deo existens, et ad essentiam constitutam modo nostro concipiendi consequens. 48. Deus est actus purissimus. 49. Eminentia attributorum divinorum, et infirmitas intellectus nostri causa sunt cur attributa divina distinguamus. 54, 55. Deus non componitur ex genere et differentia. 55. Omnia attributa in Deo sunt-ne æqualia? 62. Attributa quæ virtualiter plura multifariam dividuntur. Quædam pertinent ad esse divinum, ut simplicitas, immensitas, aseitas, etc. hæc dicuntur etiam absoluta. Quædam pertinent ad operationes, ut scientia, providentia: hæc dicuntur respectiva. Item quædam sunt negativa, quæ remonent a Deo imperfectiones; alia sunt affirmativa, quæ de Deo enuntiantur affirmative. 49. Divina attributa non distinguuntur a se invicem et ab essentia, neque relationes ab essentia distinctione actuali formali, vulgo Scotistica. 52. Neque attributa a se invicem et ab essentia, neque relationes ab essentia in Deo distinguuntur realiter entitative; est contra Gualterum, abbatem Joachim, Palamitos et Gilbertum. 53. Hæc præfata distinguuntur plusquam distinctione rationis ratiocinantis: est contra Aetianos et Nominales. *Ibid.* Attributa divina a se invicem et ab essentia, item relationes ab essentia distinguuntur distinctione virtuali, seu rationis ratiocinatæ, non quidem majori quæ sit per modum excludentis et exclusi, sed minori quæ est per modum impliciti et expliciti. 55 ad 58. Deus et beati faciunt ne etiam distinctionem rationis inter essentiam et attributa? 60. Attributa, relationes et essentia in Deo non omnino eodem modo differunt quod differunt gradus metaphysici, puta animalitas et rationalitas. 55. Quænam sunt attributa quæ pertinent ad divinum esse? 61.

Deus est perfectus. 1, 68. Rerum omnium perfectiones sunt in Deo. 69-70. Deus et omnes creaturæ simul, non sunt aliquid perfectius et melius quam Deus solus. 71. Omnes perfectiones creaturarum simpliciter simplices sunt in Deo formaliter eminenter. 70. Perfectiones secundum quid, quæ sunt tales ratione imperfectionis, non sunt in Deo formaliter, sed tantum eminenter virtualiter. 71. Aliæ sunt in Deo formaliter. 71. Deus non potest dici similis creaturæ. 72.

Deus non est corpus : est de fide. 1, 60 ad 63. In Deo non est compositio materiæ et formæ. *Ibid.* Item est Deus quod sua essentia vel natura ; id est, Deus caret compositione substantiali ex natura et supposito. 64. In Deo est idem essentia et esse ; id est, Deus est ita simplex ut careat compositione substantiali ex essentia et existentia. *Ibid.* Deus est ita simplex, ut nullam omnino admittat in se compositionem : est de fide decisa in conc. Lateran. *Ibid.* In Deo non potest admitti compositio rationis. *Ibid.* Deus in compositionem aliorum non venit tanquam pars vel formalis vel materialis, seu alio quovis modo. *Ibid.* Est contra Varronem, Almarianos, et Davidem de Dinando. Deo nomina in Scripturis tribuuntur sensu improprio et metaphorico. 61. Esse bonum per essentiam est proprium Dei. 73, 74. Esse bonum præcipue Deo convenit. *Ibid.* Deus est summum bonum. *Ibid.* Deus dicitur ascendere, descendere sensu metaphorico. 76. Metaphorice Deus dicitur pœnitere et irasci. 86. Beati vident Deum sicuti est, et totum quod est in Deo est unum. 134. Deus est solus et unicûs Deus. 91. Deus est unus. 92, 93. Non potest imponi aliquid nomen Deo quod ipsum ut est significet. 142, 143. Tria sunt præcipua Dei nomina. 143. Omnia nomina dicta de Deo non sunt synonyma. 144.

Datur in Deo scientia proprie dicta. Est communis contra Vasquem 1, 148. Scientia in Deo est ejus attributum. 149. Scientia Dei, cum sit perfectissima, debet esse invariabilis. 170. Rerum præsentia realis in æternitate est-ne necessaria ad certitudinem et infallibilitatem divinæ scientiæ, sicut est necessaria ad ejus invariabilitatem ? 172. Quodnam sit objectum formale et primarium scientiæ divinæ non consentiunt theologi. Durandus tenet esse ens ut sic, ut commune analogice creato et increato. Cæteri tenent quod sit quid increatum, scilicet ipse Deus. Sed sciuntur : quidam ponunt essentiam divinam ut præcisam ab attributis et relationibus ; alii essentiam divinam cum attributis et relationibus. 151. 152. Quamvis scientia divina ex parte Dei sit unica, simplex et illimitata, omnia unico actu perfectissime comprehendens ; ex parte objectorum, et secundum modum nostrum concipiendi, varie dividitur : 1° in intelligere primarium et intelligere attributale, seu scientificum ; 2° in scientiam speculativam et praticam : prima res solum contemplatur, non efficit ; secunda non solum cognoscit, sed efficit suum objectum ; 3° in scientiam necessariam et liberam ; 4° in scientiam simplicis intelligentiæ et visionis : hæc divisio est omnium celeberrima. Scientia simplicis intelligentiæ versatur circa ea quæ nec sunt, nec fuerunt nec erunt. 152. Scientia visionis est ea quæ fertur ad ea quæ sunt, vel fuerunt, vel erunt : hæc subdividitur in scientiam approbationis, quæ versatur circa bona ; scientiam improbationis, quæ versatur circa peccata. 153. Prima supponit decretum approbativum divinæ voluntatis circa ea ; secunda, decretum permissivum tan-

tum : unde fit quod Deus dicatur aliquando in Scriptura scire et nescire mala seu peccata ; scire scientia approbationis, nescire scientia improbationis. *Ibid.* Est in Deo perfectissima cognitio intellectiva. Est de fide tradita in Scripturis. *Ibid.* Intellectio et intellectus in Deo sunt unum et idem absque virtuali distinctione. 146, 147. Est plurimum Thomistarum. *Ibid.* Deus se per seipsum cognoscit, imo et comprehendit. 149. Deum seipsum non alio quam seipso cognoscere certum est. 152. Objectum formale et primarium cognitionis divinæ non est ens creatum, neque ens ut sic, abstrahens a creato et increato ; sed ens duntaxat increatum scilicet ipse Deus. 151. Si vero attendatur modus quo Deus seipsum revera cognoscit objectum formale et primarium divinæ cognitionis est Ens divinum, complectens essentiam, attributa et relationes : et sic forte conciliantur oppositæ Thomistarum sententiæ. 152. Deus cognoscit ne veritates creatas omni modo quo sunt cognoscibiles ? 165. Sed de medio in quo Deus alia a se cognoscit controvertitur. Tres sunt præcipuæ sententiæ. Prima, quæ communis est inter patres Societatis, tenet Deum alia a se utroque modo cognoscere, et mediate in se ut in causa, et immediate in seipsis. Secunda, quæ est Vasquesii, stat pro sola cognitione immediata. Tertia, quæ est Thomistarum, et contra negat cognitionem immediatam, et solam mediatam admittit. 152. Est alia sententia antiquata quæ tribuitur Scoto, secundum quam Deus cognoscit creaturas in aliquo esse diminuto et objectivo quod ab æterno produxit : videtur minus consona rationi et fidei. *Ibid.* Deus cognoscit omnia alia a se, sive possibilia, sive præsentia, sive præterita, sive futura etiam minima, non solum secundum communem rationem entis, sed etiam quoad esse proprium et singulare usque ad ultimas differentias. Est contra Epicureos. Est de fide. 149-150. Deus alia a se cognoscit mediate in se ut in causa præcognita, non immediate in seipsis. 163, 164, 165. Daturne in Deo potentia executiva virtualiter distincta ab intellectu et voluntate ? 161. Potentia executiva in Deo potest dupliciter intelligi. *Ibid.* Potentia executiva in Deo non distinguitur virtualiter ab intellectu et voluntate tanquam potentia diversa seu tanquam attributum adæquate distinctum ab illis, sed est eadem potentia cum illis sub aliqua tamen distinctione. *Ibid.* Deus cognoscitne entia rationis, privationes, peccata ? 151. Realis rerum præsentia in æternitate est necessaria, ut earum cognitio sit intuitiva. 173. Ita communiter Thomistæ.

Futura esse Deo præsentia in æternitate dupliciter potest intelligi : objective, seu intentionaliter ; et physice seu realiter. 1, 170. Futura esse Deo in æternitate præsentia objective et intentionaliter, non est dubium. *Ibid.* Quomodo Deus videt futura ut præsentia in sua æternitate. 172. Deus certo et infallibiliter cognoscit omnia futura absoluta, contingentia et libera, illæsa libertate. Est de fide. 168. Sociniani tenent futura libera a Deo cognosci conjecturaliter tantum, arbitantes ea non habere veritatem objectivam, et ita non esse in genere scibilem. *Ibid.* In quo medio Deus cognoscit futura absoluta contingentia et libera. 174. Variæ sententiæ afferuntur. 1° Molina assignat causarum secundarum supercomprehensionem ; 2° Suares, decretum futurum ; 3° Theophilus Raynaudus, causam secundam sibi relictam ; 4° inter recentiores, quidam veritatem formalem propositionum, alii objectivam ; 5° Tournely, essentiam

divinam, tanquam speciem intelligibilem in repræsentando infinitam; 6° Ægidius Romanus dicit quod Deus futura cognoscit in suis ideis; 7° tandem Auctoris sententia. 174, 175. Deus non cognoscit futura contingentia in supercomprehensione causarum secundarum ante decretum. Est contra Molinam. *Ibid* Deus non cognoscit futura contingentia in suo decreto præviso ut futuro. Est contra Suarem. 175. Deus non cognoscit certo futura contingentia et libera ante decretum in eorum veritate, sive formali, sive objectiva. Est contra recentiores professores Societatis. 176. Deus non cognoscit futura contingentia in causa secunda, sibi relicta, in his vel illis circumstantiis. Est contra Theophilum Raynaudum. 174. Deus non cognoscit futura absoluta libera, in essentia sua ut habet rationem ideæ aut speciei intelligibilis ante decretum. Prima pars est contra Ægidium Romanum, si tamen intellexerit de ideis secluso decreto, quod non constat; secunda contra Tournely. *Ibid*. Vera sententia, seu Auctoris: Deus cognoscit futura absoluta contingentia et libera in suo decreto eorum futuritionem determinante, sive in essentia sua huiusmodi decreto determinata. 178. Expanditur mens D. Thomæ circa Dei præscientiam. S. Th. statuit duo principia ex quibus conficitur conclusio, primum quod Deus extra se nihil videat, sed omnia in essentia sua tanquam in causa; secundum, quod sit causa rerum per suam voluntatem ex quibus conficitur quod Deus futura quæcumque, etiam contingentia et libera, cognoscat in sua voluntate; quod est conclusio citata. *Ibid*. Deus facit-ne futura ea prædestinando? 175. Deum certo cognoscere futura sensu illativo accepta per scientiam simplicis intelligentiæ, haud dubium est. 184. Deus cognoscit-ne futura conditionata per scientiam visionis, aut per scientiam simplicis intelligentiæ? 187. Scinduntur Thomistæ. Quantum ad futura conditionata sensu enuntiativo accepta, controvertitur: distinguuntur futura huiusmodi triplicis generis. 184. Antiquiores Thomistæ denegarunt ne Deo huiusmodi futurorum conditionatorum certam cognitionem, et concesserunt ne tantum conjecturalem? *Ibid*. Deus certo cognoscit futura conditionata contingentia et disparata. Est contra Cornejo, Curiel, Tiphany, etc. qui admittunt tantum in Deo circa hæc cognitionem conjecturalem. 185 et seqq. Deus certo cognoscit-ne omnia omnino futura conditionata? 187. Deus certo cognoscit futura conditionata libera. *Ibid*. In quo medio ea cognoscat controvertitur. Thomistæ ea dicunt a Deo cognosci in suo decreto subjective absoluto et objective conditionato. *Ibid*. Id patres societatis Jesu tanquam libertatis eversivum et sanitati divinæ injuriosum abhorrent. *Ibid*. Patres Societatis a temporibus Ludovici Molinæ unanimiter conveniunt Deum non cognoscere futura conditionata libera in aliquo decreto absoluto actuali, sed ante illud; eamque scientiam vocant mediam. 188, 189. Possibilia non sunt Deo in æternitate præsentia; non sunt termini actionis æternæ. 173.

Deus est infinitus secundum essentiam et rationem entis. 1, 74. Deus, et ipse solus, est æternus. 89. Deus est sua æternitas. *Ibid*. Quomodo sunt accipienda verba temporis præteriti præsentis et futuri, quando de Deo dicuntur. *Ibid*. Immensitas, Dei attributum est capacitas existendi in omnibus rebus, in omnibus locis etiam infinitis, si darentur. 75. Diversa est omnipotentiae et immensitatis divinæ ratio. 82. Immensum dicitur quasi

sine mensura: si spectetur quantum ad divinum esse, est infinitas; si quoad durationem, est æternitas; si quoad locum, est incircumscribilitas. 75. Ubiquitas est actualis existentia in omnibus rebus et locis qui sunt: non est Dei attributum. *Ibid*. Immensitas et ubiquitas differunt inter se. *Ibid*. Triplici modo generali Deus dicitur communiter esse in omnibus, scilicet, per potentiam, per præsentiam, et per essentiam, ad modum quo aliquid dicitur esse in rebus humanis. 76. Speciali modo, præter communes et generales modos, Deus existit in omnibus rebus: sic dicitur existere per gratiam in iustis et sanctis qui diligunt eum actu vel habitu; sic est in cœlo per gloriæ manifestationem, et in Christo per unionem hypostaticam, etc. *Ibid*. Existentia Dei secundum substantiam in omnibus rebus probatur efficaciter, ex ejus operatione in illis. 160, 164. Deus est causa creaturarum quatenus omnipotens radicaliter. 164. Deus est-ne causa adæquata possibilitatis rerum? *Ibid*. Est-ne causa entium rationis, privationum? *Ibid*. Deus est causa adæquata actuum vitalium. *Ibid*. Aliquid esse actu in spatio potest dupliciter intelligi: uno modo comparative ad terminum cui coexistit et præsens est; alio modo absolute in ordine ad se. 83. Deum non existere primo modo actu in spatiis imaginariis manifestum est. *Ibid*. De secundo modo est difficultas. *Ibid*. Deus non est actu positive in spatiis imaginariis, sed virtute tantum et potentia. 83, 86. Deus non est in aliquo genere seu prædicamento. Esse primo per se ubique est proprium Dei. 82. Deus secundum substantiam est intime in omnibus rebus. 63. Operatio Dei virtualiter transiens, est ratio formalis per quam existit intime in rebus. 81, 83. Deus est-ne non solum in omnibus rebus, sed etiam in omnibus locis, ut sunt loca formaliter? 83.

Deus est omnino immutabilis. 1, 86. Esse immutabile est proprium Dei. 88. Deus more hominum utitur quandoque metaphoris in Scripturis. 186. Est-ne in Deo unica simplex libera determinatio circa totam collectionem creaturarum, quæ nomine providentiæ intelligitur, cujus virtute aliud ordinatur ad esse absolute, aliud ad esse conditionate, aliud ad non esse. 233. Dantur ideæ in mente divina? 235. Quid sunt ideæ in Deo. *Ibid*. Sunt-nam plures ideæ in Deo. *Ibid*. Pluralitas idearum non officit simplicitati Dei. 237. Quarum rerum Deus habet ideas. *Ibid*. Deus habet propriam ideam omnium quæ actione propria fiunt ab ipso aut fieri possunt, diverso tamen modo. 238. Deus est primaria et summa veritas. *Ibid*. In Deo triplex distingui potest veritas, scilicet: i. essendo, in cognoscendo et in dicendo. *Ibid*. Veritas i. essendo est proprietas entis secundum quam habet essentiam, fixum et tale quod sit conforme intellectui divini res cognoscenti prout debent esse. Veritas in cognoscendo est conformitas cognitionis cum re cognita. Veritas in dicendo quæ dicitur veracitas, est conformitas dictionis cum cognitione. *Ibid*. Omnis perfectio simplicitatis simplex, quæ est in creaturis, est essentialiter et necessario in Deo. 242. Quidquid scit Deus, scit-ne ex necessitate? 244. Est ipse finis respectu omnium quæ ab ipso fiunt. 239. Vult-ne Deus creaturas in quantum vult suam bonitatem? 243. Deo sufficit-ne sua bonitas? 240. Deus est summe sui communicativum. 335. Deus est summe liber, eaque libertate fertur in creaturas. Est de fide contra quosdam antiquos. 242-244. Libertas divina

est, sicut humana, indifferentia potentiae ad diversos actus volendi et nolendi, sed est indifferentia unius simplicissimi et purissimi actus ad diversa objecta. 241. Per quid formaliter constituatur actus liber Dei : est nodus theologiae intricatissimus. Quis concipere potest quomodo stet libertas Dei cum ejus immutabilitate salvis utriusque juribus? *Ibid.* Ad constitutivum actus liberi in Deo quid requiritur? 246. Actus Dei liber potest-ne constitui per respectum rationis ad creaturas? *Ibid.* Actus Dei liber potest-ne constitui per aliquam realitatem intrinsecam Deo defectibilem. *Ibid.* Superadditam actui necessario, quantumvis diminutam? 246. Actus Dei liber potest-ne formaliter constitui per aliquid pure extrinsecum, nempe per creaturas productas seu realem ad extra earum productionem? *Ibid.* Actus Dei liber nihil est aliud quam ejus actus necessarius, quatenus dicit habitudinem seu terminationem non necessariam ad creaturas. Est D. Thomae et aliorum. 247. — Voluntas est formaliter et proprie in Deo. Conclusio salva fide negari non potest. 238, 239. Voluntas divina est formaliter ipsa sua volitio absque virtuali distinctione : ita ut voluntas respectu volitionis non habeat rationem potentiae nisi secundum modum nostrum concipiendi res divinas per analogiam ad res creatas : habet tamen rationem potentiae respectu effectus seu termini ipsam praecedentis aut producti. 239. Voluntas divina est de constitutione physica divinae naturae. 240. Objectum formale tam motivum quam terminativum divinae voluntatis est sola bonitas divina; creaturae autem sunt ejus objectum materiale tantum. 240, 241. Quidquid Deus vult, vult-ne necessario, an libere? Deus vult-ne necessario tam quoad specificationem quam quoad exercitium suam bonitatem? *Ibid.* Voluntas Dei libera potest manere suspensa ab omni actu circa objectum creatum, juxta quosdam : negant communius alii. 250. Omnis voluntas quae est formaliter in Deo est-ne efficax? 263. Voluntas Dei impletur-ne semper? 250. Voluntas dividitur in voluntatem beneplaciti et voluntatem signi. 251. Voluntas beneplaciti est ipse actus divinae voluntatis : unde est proprie et formaliter in Deo. Voluntas signi est aliquid exterius quod solet inter nos esse signum quod volumus aliquid; non est in Deo, cum sit effectus voluntatis. *Ibid.* Voluntas signi tribus modis se habet ad voluntatem beneplaciti. *Ibid.* Duplex in Deo voluntas distinguitur : una antecedens, cui resistitur; altera consequens, cui non resistitur. 317. Voluntas Dei absoluta et consequens est universalis causa omnium rerum. 253. Voluntas antecedens potest esse efficax et adimpleri respectu alicujus adjuncti seu medii. 254. Voluntas Dei consequens semper impletur; voluntas antecedens non semper impletur, saltem quoad principale volitum. 253, 254. De voluntate Dei circa salutem omnium. *Ibid.* Vult-ne omnes homines salvos fieri? Christus est-ne mortuus pro omnibus? Deus confert-ne aut offert-ne omnibus media sufficientia ad salutem? 2. *Ibid.* Vide PRAEDESTINATIO, REPROBATIO, SALUS, AUXILIUM, CHRISTUS. Sicut Deus sine intrinseca sui mutatione potuit velle quod voluit, et velle quod non voluit, ita nunc potest incipere velle quod non voluit, et non velle quod voluit, sicque fieri in tempore ex nolente volens, et e contra. Negat S. Thomas; affirmare videntur aliqui. 250. Deus non solum se vult, sed etiam alia a se. 240.

Deus non potest etiam de potentia absoluta per se vel per alium mentiri aut dicere falsum. 242, 244.

Tribuendae sunt Deo virtutes quae nullam in sua ratione formali involvunt imperfectionem; removendae vero sunt quae aliquam involvunt imperfectionem. I, 364. Justitia distributiva est formaliter in Deo. 365. Justitia commutativa non est proprie et formaliter in Deo. *Ibid.* Misericordia est proprie in Deo. *Ibid.* Spes et desiderium non sunt proprie in Deo. 362. Gaudium et delectatio est proprie in Deo. *Ibid.* Neque timor, neque tristitia, neque poenitentia, neque ira, sunt proprie in Deo. *Ibid.* Deus cognoscit-ne peccata futura in duplici decreto permissivo et effectivo? 360. Est in Deo perfectissima providentia. 369. Omnia etiam minima et vilissima subjiciuntur divinae providentiae. 370. Deus omnibus immediate providit. *Ibid.* Defectus naturales nedum impugnent, commendant contra providentiam. *Ibid.* Deus vult bonum rebus omnibus existentibus et futuris. 262, 263. Deus amat omnia existentia et futura, non aequaliter et ex parte boni voliti, sed magis meliora. *Ibid.* Deus producendo creaturas non habet relationem realem ad eas. I, 502. In Deo quaedam sunt absoluta et quaedam relativa ad se et ad aliud. *Ibid.* Sunt in Deo quatuor proprietates simpliciter, tres proprietates personales et quatuor relationes. 341. Deus non est necessario connexus cum creaturis per dependentiam sui ab illis sed per dependentiam creaturarum a se. 549. In divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio. 156. Deus est causa finalis omnium rerum. 566. Deus seu divina bonitas non est proprie et stricta causa finalis divinae operationis immanentis. *Ibid.* Recte tamen dicitur quod divina bonitas sit ratio divinae operationis, seu sit Deo ratio volendi et agendi. *Ibid.* Deus est prima causa exemplaris omnium rerum. *Ibid.* Deus et natura non deficiunt in necessariis, nec abundant in superfluis. II, 91. Deus non semper facit nec debet facere id quod est melius, perfectius et convenientius ex parte operis. V, 402. Quamvis in Deo non sint plures actus, quorum alii sunt priores, alii posteriores, ut in nobis, sed ipse unico simplicissimo actu omnia simul intelligat, velit, ordinet ac decernat, nihilominus propter imbecillitatem nostram distinguere solent in Deo diversa instantia seu signa rationis, quae quidem non diversificantur ex parte Dei, sed ex parte objectorum, idque juxta nostrum concipiendi modum et prout alia ab aliis aliquam habent dependentiam. 399. Quomodo illa signa in Deo disponuntur. 400. Deus disponit omnia suaviter. 402. Convenit summo bono qualis est Deus se summo bono communicare. 390. In Deo est perfecta libertas, seu liberum arbitrium, licet non possit velle malum. III, 88, 89.

Triplex distinguitur in Deo dilectio : prima mere naturalis, qua diligit omnes creaturas in ordine naturali; secunda, supernaturalis sed imperfecta, qua hominem diligit inchoative ad beatitudinem aeternam : tertia, supernaturalis perfecta, qua simpliciter et perfecte diligit hominem in ordine ad aeternam beatitudinem et per eam ipsi communicat gratiam habitalem qua fit Dei amicus. I, 115. Deus non excedit naturam creatam et creabilem praecise in esse, vivere et intelligere, sed in modo eas habendi sine admixtione potentialitatis et imperfectionis. 118. Excedit omnem naturam creatam et

creabilem ratione actus puri, entis a se infiniti, et in ratione principii radicalis divinarum operationum quæ ipsum Deum habent pro objecto specificativo et connaturali, utque ultimo fine. *Ibid.* Deus est causa efficiens immediata et universalis omnis entis et omnium ejus modorum. 161. Deus non minus providet naturæ in ordine supernaturali quam in ordine naturali. 119. Deus solus est omne et universale bonum. II, 166. Deus est necessario invariabiliter, absolute et totaliter determinatus ad se amandum. 236. Voluntas Dei non supponit bonitatem in rebus, sed facit eas bonas eligendo et diligendo. 276. Deus eligit minus bonum ex parte rei electæ, non autem ex parte motivi eligendi. *Ibid.* De Dei existentia dari non potest ignorantia invincibilis. 420. Deus permittit ut peccata fiant, seu sinit facere. 481. Est causa omnis mali pœnæ, non culpæ. 482. Deus simpliciter et absolute non necessitatur ad aliquid extra se, bene hypothetice. 485. Deus est charitas increata. III, 462. Deus est primum principium et ultimus finis. 524. Deus habet dominium universale, absolutum, independens et principale in omnes res creatas; illud dominium Deus non potest abdicare, neque ullæ creaturæ communicare, neque ullam creaturam ab illo eximere potest. 572. Deus solus cognoscit res in se ipsis. V, 7.

DEVOTIO magis abundat in mulieribus et simplicibus quam in aliis. I, 7. Devotio dicitur a devovendo; unde devoti dicuntur qui seipsos quodammodo Deo devovent ut ei se totaliter subdant. V, 544. Devotio proprie significat actum internum sine quo quod exterius paret non nisi improprie potest dici devotio. 584. Devotio est quædam actualis voluntas prompte tradendi se ad ea quæ pertinent ad Dei famulatum. 544. Devotio est actus religionis. *Ibid.* Devotio sumitur aliquando pro fervore delectante qui sentitur interdum in oratione. *Ibid.* Causa extrinseca et principalis devotionis est ipse Deus qui auxilio gratiæ suæ voluntatem promptam illi serviendi inspirat. Causa intrinseca est contemplatio seu meditatio partim divinæ bonitatis et beneficiorum ejus, partim nostræ infirmitatis. 641. Effectus primarius et per se devotionis est lætitia; secundarius et per accidens, est tristitia. *Ibid.* Devotio habetur-ne proprie ad homines sanctos. *Ibid.* Quinam apud Gentiles devoti dicebantur? IV, 641.

DEXTRA. Prima sedes in dextro ordine non fuit semper honoratio, sed aliquando prima in sinistro ordine, ut fuit adhibitus in synodo Nicæna, Chalcedonensi, etc. I, 478. Dextra non est semper locus honoratio in Ecclesia. III, 353.

DIABOLUS vocatur draco et serpens in variis Scripturæ locis, cujus est verborum sensus? II, 247. An et quo modo diabolus est causa peccatorum hominum? II, 496. Certum est diabolus aliquo modo esse causam peccatorum hominum. *Ibid.* Adversarius enim noster diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret. *Ibid.* Diabolus non potest esse causa peccati directe et sufficienter. *Ibid.* Potest duntaxat diabolus esse hominibus causa moralis et indirecta peccandi. *Ibid.* Principium exterius ad malum inclinans est diabolus. 573.

DIACONATUS generaliter est *ministerium*. VII, 331. Diaconatus est sacramentum. 320. Diaconatus potest-ne conferri ex commissione a simplici presbytero? 336. Probabilius est diaconatus in Ecclesia latina duplicem esse materiam et formam, scilicet: impositionem ma-

num episcopi cum his verbis: *Accipe Spiritum sanctum*, etc.; et traditionem libri Evangeliorum cum his verbis: *Accipe potestatem legendi Evangelium*, etc. 331. 332. In diaconatu confertur duplex character, sicut probabiliter confertur in presbyteratu. *Ibid.* Quando confertur character diaconatus? *Ibid.*

DIACONISSÆ, quarum apud veteres est frequens mentio, quid erant? VII, 352. Aliquo ritu diaconissæ consecrabantur; hic ritus non erat tamen ordinatio propria et sacramentalis. 353. Quæ erant diaconissarum ministeria? *Ibid.* Quæ mulieres assumebantur ad munus diaconissæ? *Ibid.*

DIACONUS. Probabilius est diaconum solemniter exercentem suum officium in peccato mortali, peccare mortaliter. VI, 175. De subdiacono quamvis minus certum, est tamen probabile. *Ibid.* Diaconus est *minister*, vel qui proximus ministrat sacerdoti sacrificanti. VII, 331 et 358. Quæ sint officia diaconi. 332. Septem primi diaconi non instituti sunt per se primo ad ministrandum mensis, sed per accidens. 320-321. Diaconus habet vi suæ ordinationis ut possit ei committi dispensatio eucharistiæ. VI, 528. Diaconi nunquam consecrarunt. 525. Diaconi primis sæculis passim ex commissione episcoporum vel presbyterorum eucharistiam ministrabant. 528. Hæc commissio erat sive generalis sive specialis. 514. Hic usus apud nos diu exolevit. 528. Possunt-ne in periculo mortis sine commissione speciali et expressa sibi vel aliis ministrare eucharistiam? *Ibid.* Licuit olim diacono ex licentia episcopi ultimam reconciliationem facere. VII, 242. Diaconi quamvis possent sponte suscipere pœnitentiam solemnem, nunquam tamen ad eam subeundam lege lata fuerunt obnoxii. 243.

DIAGORAS Atheus quidam. I, 38.

DICERE. Vox illa *dicere* sumi potest dupliciter: uno modo proprie, secundum quod dicere, idem est quod intelligendo verbum formare seu concipere: alio modo improprie, prout nihil aliud est quam simpliciter intelligere. I, 544.

DIES. Distinguendus est duplex dies: naturalis unus, complectens viginti quatuor horas æquales a media nocte ad mediam noctem; alter artificialis, complectens duodecim horas ab ortu ad occasum solis. IV, 577. Dies artificialis dividebatur in quatuor partes æquales, seu in quatuor quadrantes: tres horæ profanæ primi quadrantis dicebantur *prima sacra*; tres horæ secundi quadrantis, *tertia sacra*; tres horæ tertii quadrantis, *sexta*; tres horæ quarti quadrantis, *nona*. *Ibid.* Pars diei artificialis et noctis, seu quadrans, tres horas complectebatur. *Ibid.* Dies artificialis apud Judæos distribuebatur in quatuor partes seu horas quarum quælibet complectebatur tres ex nostris. VI, 443. Initium diei naturalis sumitur in Ecclesia Romana a media nocte.

DIES CREATIONIS. Moyses narrat Deum sex dierum spatio mundum creasse. Quæritur quomodo isti dies sint intelligendi; an realiter pro spatio viginti quatuor horarum, an figurate pro diversis cognitionibus angelorum. II, 98. Varii varie explicant; ad summam. Sex die creationis mundi sunt reales viginti quatuor horarum. *Ibid.* Probatur et confirmatur a Scripturis et patribus 99 et seqq. Ex narratione Moysis sequitur Deum creasse prima die cælum, terram, aquas et lucem. 100-101. Secunda die, Deus creavit firmamentum in medio aquarum, et divisit aquas ab aquis. 101. Verosimilius ma-

mora et metalla seu mineralia in visceribus terræ latentia fuerunt producta die tertia. 102. Eadem die tertia germinaverunt spinæ et tribuli, et herbæ venenosæ. 103. Die quarta, sol, luna et stellæ fiunt in signa, et tempora, et dies et annos. *Ibid.* Sol et sidera, nomine lucis, creata sunt prima die quoad substantiam; quarta autem die complementum et perfectionem acceperunt. *Ibid.* Quinta die pisces et aves creati sunt. 104. Sexta die, primo producta sunt tria genera animalium, jumenta, bestię et reptilia: per jumenta intelliguntur animalia domestica; per bestias, animalia sylvestria; per reptilia, quæ carent pedibus, aut tam breves habent ut vix eleventur a terra. 105. Ultimo die creatus est homo, quia est totius creaturæ corporeæ finis et Dominus. *Ibid.*

DIES DOMINICA. Licet-ne applicare amentes perpetuos et infideles operibus servilibus diebus dominicis et festis? II, 637. Si quis proficiscatur mane a loco in quo servatur festum, tenetur-ne audire missam vel ibidem vel alibi? 640. Dies dominica apud christianos non sanctificatur, iisdem fere subicitur regulis. Convenienter traditum est præceptum de observatione sabbati. IV, 694. Præceptum de observatione sabbati convenienter repōnitur inter præcepta moralia Decalogi. *Ibid.* Præceptum de observatione sabbati est partim morale; partim cæremōniale. 695. Observatio Diei dominicæ in nova lege non est juris naturalis aut divini positivi, sed ex constitutione Ecclesiæ et consuetudine populi christiani ab ipsis Apostolis derivata. 695, 700. Rationabiliter Ecclesia oco sabbati instituit diem dominicam, nimirum in memoriam resurrectionis Christi et nostræ redemptionis completæ; similiter varia alia festa per anni decursum celebrantur ad recolenda plura alia beneficia circa idem opus nostræ redemptionis, vel sanctorum merita et exempla. 694. Solemnitas diei dominicæ et festorum quando incipit. 695. Conveniens diei dominicæ et festorum sanctificatio postulat ut fideles præter Missam et cessationem ab operibus servilibus, verbum Dei audiant, vespertinis officiis intersint, actibus fidei, spei et charitatis, compunctioni cordis et contritioni vacent, atque in piorum librorum lectione aliisque religionis operibus sacros illos dies transigant; ita ut merito sint reprehensibiles qui, cessatione ab operibus servilibus et sola Missa contenti, reliquum diem agunt in nugis, in deambulationibus, colloquiis profanis, negotiis sæcularibus, lusibus, spectaculis, choræis, venationibus, et, quod pejus est, in computationibus, comensationibus, ebrietatibus, impudiciis, contentionibus et dissolutionibus. 717. Quilibet fidelis adultus ratione compos tenetur diebus dominicis et festis adesse moraliter et religiose integræ Missæ, seclusa justa causa excusante. Est communis quoad omnes partes. 706. Consultum est Christi fideles diebus dominicis et festis saltem solemnioribus audire Missam eamque solemnem in ecclesia sua parochiali. 712. Optandus est status gratiæ in audiente Missam, sed nullum hujus dispositionis extat præceptum. 711. Obligantur fideles sub peccato veniali adesse Vespertis diebus dominicis et festis. 717. Audiendo Missam in oratoriis privatis diebus quibus per in ultum prohibetur, satisfit-ne præcepto? 716. Qui absque justa causa omittit sacrum die festo incidente in dominicam, non committit duplex peccatum in confessione aperiendum. 706. Qui legitime excusantur a Missa, tenentur-ne ad aliquem alium actum religionis indeterminate, saltem diebus

dominicis? 706. Is qui tenetur ad tres Missas, unam ex lege ecclesiastica, alteram ex voto, tertiam ex præcepto confessarii, non satisfacit si eas audit a tribus simul celebrantibus. 709. Antequam præceptum obliget, non licet absque justa causa ponere impedimentum observationi illius, puta iter, venationem non necessariam suscipere, unde prævides fore ut non possis audire sacrum die dominica vel festo sequenti. 711. Itinerantes excusantur-ne ab auditione Missæ? *Ibid.* Qui diebus dominicis et festis abstinere ab operibus servilibus et audit Missam neglectis aliis religionis operibus, quamvis sit reprehensibilis, satisfacit tamen præcepto de observatione festorum, sic ut non peccet mortaliter. 716. Cessatio ab opere servili diebus dominicis et festis incipit a media nocte ad mediam noctem. 696. Opus servile quod pertinet ad Dei servitium, non prohibetur diebus dominicis et festis. 697. Præter assignata opera, nulla alia, sive spiritualia sive corporalia, servis et liberis communia, leguntur ullibi prohibita diebus dominicis et festis. 700, 703. Restat ergo inter opera servilia, sola servilia proprie dicta prohiberi diebus dominicis et festis. 700. — Causæ excusantes ab observatione hujus præcepti sicut et aliorum præceptorum ecclesiasticorum, generaliter sunt dispensatio, consuetudo legitima, et impotentia physica vel moralis. 709. Quidam his addunt charitatem et officium. 710. Altera causa excusans operantes serviliter diebus dominicis et festis, est necessitas sive privata sive publica, sive propria, sive aliena. 704. Levitas materiæ excusa a toto vel a tanto: a toto, si ita sit levis ut nullatenus contrarietur fini legis et quasi pro nihilo reputetur, ut unum aut alterum punctum sumere, unam aut alteram herbam in horto colligere. A tanto, hoc est a mortali excusat, quando avertit quidem a fine præcepti, cultu divino scilicet, sed leviter: v. g. laborare una hora circiter, non excedit culpam venialem, imo duabus horis juxta non paucos. *Ibid.* Præter opera servilia, specialiter ab Ecclesia prohibentur diebus dominicis et festis quatuor quæ non sunt servilia, scilicet mercatus, placitum, judicium ad mortem vel ad pœnam, et juramentum judiciale. 700. Quis dispensare potest a labore diebus dominicis et festis? 703. Peccatum commissum in die festo non inducit novam speciei malitiam contra religionem, necessario aperiendam in confessione. 696 697. Inter dies dominicas præcipua est dominica Resurrectionis. 696. Quid dicendum tam de potantibus quam de ministrantibus potum tempore divini Officii diebus dominicis et festis? V, 215.

DIFFAMATIO et DIFFAMARE. Quid est diffamatio formalis? III, 542. An non sit saltem peccatum diffamare se, seu negligere famam suam absque causa rationali? IV, 18. Diffamatum in uno loco per sententiam publice latam, licet diffamare ubivis locorum absque læsione justitiæ: est communis; non tamen absque læsione charitatis, si diffamatio fiat sine justa causa. IV, 345. Qui diffamatum publicitate facti aut rumoris diffamat apud nescientes ejusdem loci, aut in iis locis ad quæ verisimiliter diffamatio brevi est ventura, sive propter locorum viciniam sive propter mutua incolarum commercia, aut propter alias rationes, non peccat contra justitiam, nec saltem graviter contra charitatem: est communior. 345. Qui in uno loco diffamatum facto aut rumore, diffamat in aliis locis ad quæ verisimiliter non est brevi

perventura diffamatio, graviter peccat contra charitatem, imo et probabilius contra justitiam cum onere restituendi. IV, 346. Qui diffamatum uno tempore diffamat alio quo prius ejus crimen oblivione aut bona vita est oblitteratum, peccat non solum contra charitatem, sed etiam probabilius contra justitiam cum obligatione restituendi. *Ibid.* Excipiendum videtur crimen quod fuit notorium per sententiam publicam. *Ibid.* Qui alterum diffamavit falsum dicendo, debet retractare quod dixit, asserere se falsum dixisse, et si opus est ad fidem faciendam, juramentum et testes adhibere, quamvis diffamando non adhibuerit. 349. Potest ne quis aperire crimen volentis se occidere corporaliter ut impediatur, etiamsi diffametur? VI, 243. Potest-ne manifestari fur ut restituat ablatum, etiamsi inde diffametur? *Ibid.* Sacerdos potest-ne dare hostiam non consecratam? profanatio sacramenti est-ne majus malum quam diffamatio indigne accedentis? *Ibid.* Diffamare proximum est contra jus naturale: violare religionem secreti est mentiri. VII, 207. Qui injuste alterum diffamavit, revelando crimen verum sed occultum, tenetur restituere famam in quantum potest, sine mendacio tamen, utpote quod dicat se male dixisse, vel quod injuste eum diffamaverit, quod hallucinatus fuerit, quod erraverit, aut quid simile. 135. Secundus modus reparandi famam est tacere de priori dicto, et laudare sæpe cum veritate eum cui detraxisti. *Ibid.* Quando fama restitui non potest modis assignatis, debet aliter compensari, nimirum per pecuniam aut aliquid pecunia æstimabile, per preces, eleemosynas, aut per alium aliquem convenientem modum secundum arbitrium boni viri, considerata conditione utriusque personæ. *Ibid.* Heredes diffamatoris defuncti tenentur-ne loco ipsius ad restitutionem? 134.

DIFFERENTIA, *Vide* DISTINCTIO.

DIFFERRE diutius quam par est plures missas est peccatum mortale obnoxium restitutioni. VI, 549.

DIGNATIO. Dignationi et gratiæ operi nihil penitus est subtrahendum. III, 74.

DIGNITAS alicujus potest attendi dupliciter: 1° simpliciter et secundum se; 2° per comparisonem ad bonum commune. IV, 189.

DILECTIO. Qui diligit aliquid, diligit-ne id quod est connexum cum illo? I, 364. Dilectio est electio unius boni præ alio. III, 461. Unum potest plus altero diligere tripliciter: 1° objective; 2° appetitive; 3° intensive. 489. Diligimus ne intentius id quod est nobis magis conjunctum? 490. Præceptum dilectionis Dei, cum sit affirmativum, non obligat semper ad actus continuos; obligat-ne tamen ad semper virtutem? 507. Præceptum dilectionis Dei per se obligat: 1° initio usus rationis ad hoc sufficientis. 505; 2° in fine vitæ; 3° sæpius in vita. *Ibid.* Non sufficit semel in vita, nec semel in quinquennio. *Ibid.* Non obligat etiam quotidie, ut quidam putant colligere ex oratione Dominica. *Ibid.* Per accidens obligat præceptum dilectionis Dei quoties urget aliud præceptum quod non potest impleri sine dilectione, quia qui tenetur ad finem tenetur ad media. 506. Dari præceptum speciale a cæteris distinctum diligendi Deum actu interno explicito, negarunt non pauci 503. Præceptum dilectionis Dei sic intelligi debet, ut nihil supra Deum, aut contra Deum, aut æqualiter ei diligatur. 513. Homo in tantum diligit seipsum in quantum diligit se secundum naturam spiritualem. 492. Homo magis diligit debet proximum

quam corpus. 491. Qui hominem diligit propter se constituendo in eo suum finem, eo fruitur Aliquis ordo est servandus in dilectione proximorum; unus diligendus est magis quam alius. 496. Sanctitas est præferenda cognationi carnali in dignitate et æstimatione. 500. Meliores sunt magis objective diligendi quam nobis conjunctiores minus boni. 497. Nobis secundum carnem conjunctiores sunt magis intensive diligendi quam meliores extranei. *Ibid.* Per se loquendo. 498. Inter varie conjunctos, carnaliter conjuncti per se loquendo sunt magis diligendi in his quæ pertinent ad naturam quam aliter conjuncti. 499. Pater plus diligendus est objective quam filius, filius plus intensive quam pater. *Ibid.* Pater plus diligendus est quam mater. *Ibid.* Cæteris paribus; aliter non. 500. Pater plus est diligendus objective et appetitive quam uxor, uxor autem plus intensive quam pater et filius. *Ibid.* Potest tamen hic ordo immutari sine gravi peccato. *Ibid.* Præceptum dilectionis proximi in quibus obligat casibus? 505. Est actus virtutis conservare vitam proximi. 497. Dilectio inimici potest considerari dupliciter: 1° in universali; 2° in speciali. In veteri Lege erat necessarium diligere inimicos. 484, 485. Dilectio inimicorum est necessaria perfectioni cujusque christiani. *Ibid.* Intentio interna et significatio externa offensiva inimici, sunt considerandæ ut dignoscatur quando et quantum peccatur in exhibitione signorum charitatis erga inimicos. 486. Signa communia charitatis sunt ea quæ communiter omnibus exhibentur. *Ibid.* Signa specialia charitatis sunt ea quæ determinatis personis aut amicis aut familiaribus exhibentur. *Ibid.* Signa et opera communia charitatis sunt exhibenda inimicis, non specialia. *Ibid.* Per se loquendo. 296. Per accidens possunt denegari sine peccato signa communia charitatis inimicis. 286. Per accidens præceptum est dare inimicis signa specialia charitatis. 287. Præceptum diligendi inimicos et ipsis benefaciendi est affirmativum; non obligat pro semper et in omni casu. IV, 227. Præceptum diligendi Deum ex toto corde non intelligitur de totalitate intentionis. VII, 67.

DILUVIUM. Mensis quo incæpit diluvium dicitur secundus; alii, ut Josephus, contendunt incepisse diluvium in autumno; alii ut S. Ambrosius, collocant in verno tempore et dicunt mensem secundum fuisse qui Maio nostro respondet. Varii varie. II, 97.

DISSORTIÆ Litteræ quid sunt? VII, 336.

DIONYSIUS (S.) Areopagita, alter sancti Pauli discipulus, auctor libri de Divinis nominibus. I, 453.

DIONYSIUS (S.) Alexandrinus contra Sabellium scripsit ad Dionysium Romanum pontificem. I, 439. Damnata primum fuit hæresis Sabellii ab eodem S. Dionysio Alexandrino in synodo Alexandriæ coacta anno 319. V, 368. S. Dionysius Alexandrinus dum Sabellium impugnaret, Arianum dogma propugnavit. I, 466. Dionysius Alexand. errorem millenariorum oppugnavit. II, 185. S. Dionysium Rebaptizantibus adhæsisse testatur S. Hieronymus. VI, 228. Ab illo tamen errore alienum fuisse multi contendunt theologi, quorum citantur auctoritates. 129.

DIONYSIUS. Pontifex Romanus ad quem scripsit S. Dionysius Alexandrinus. I, 439. *Vide* precedent.

DIOSCORUS. Legimus in epistolis S. Augustini quemdam Dioscorum architheatrum, nugaciter ludentem in theatro, et mysteria religionis nostræ subsannantem, recepisse

baptismum, qui probatus fuit. VI, 184. Erat-ne validum hoc baptismum? 185.

Dioscorus in concilio Chalcedonensi, act. I prohibitus est sedere inter episcopos. V, 433 et III, 422.

DISCIPLINA. Ecclesiæ non colligitur ex legibus imperatorum, sed Ecclesiæ. III, 267. Qui violat solum Ecclesiæ disciplinam potest jure plecti pœna dispositionis. VI, 270.

DISCORDIA generatim est dissensio voluntatum aut judiciorum. III, 504. Prout opponitur charitati discordia est dissensio voluntatum circa bonum divinum vel proximi, in quo tenemur ex charitate consentire. *Ibid.* Discordia contingit dupliciter: per se, et per accidens; per se est peccatum mortale; per accidens, non est peccatum, nec repugnat charitati. *Ibid.* Discordia filia est inanis gloriæ. V, 145.

DISCRETIO est-ne adscribenda causæ nobiliori et principali? I, 193. Quo tempore infantes perveniant ad annos discretionis non potest certo definiri. VII, 117.

DISCURSUS est-ne essentialis scientiæ. I, 14. Ad discursum intellectualem proprium et formalem requiritur quod unum cognoscatur ex alio, id est, quod ex alio prius noto deveniatur in cognitionem alterius posterioris noti quod erat prius ignotum. II, 36.

DISPENSATIO. Dispensatio duplex est, proprie et improprie dicta. Dispensatio proprie dicta est relaxatio legis seu ejus obligationis in aliquo particulari facta ab habente potestatem, manente materia legis sic immutata, ut ejus obligatio remaneret, si non accederet auctoritas dispensantis. Dispensatio improprie dicta est quando legislator vel alter sic mutat materiam legis, ut desinat comprehendi sub lege. II, 588. Dispensatio propria spectat legislatorem seu superiorem; dispensatio autem impropria spectat dominum materiæ, sive sit legislator et superior, sive non. *Ibid.* Quidam opinati sunt Deum posse absolute dispensare in omnibus præceptis legis naturæ, imo totam illam legem abrogare, ita ut etiam odium Dei non esset peccatum. Sed hæc opinio merito rejicitur et nunc inolevit. *Ibid. et seqq.* Potestas humana non potest proprie dispensare in lege naturæ. 592. Dispensatio est relaxatio obligationis legis. Differt ab abrogatione et derogatione, ab interpretatione, licentia, absolute et privilegio. 646. Dispensatio, cum sit contra jus commune, est odiosa. 647. Potestate ordinaria dispensare potest in suis legibus ipse legislator, ejus successor et superior, cui legislator aut successor est subordinatus. *Ibid.* Et superior dispensat illicite sine causa legitima in sua vel inferioris lege. 649. Superior valide dispensat sine causa legitima in sua et sui inferioris lege. 650. Inferior non potest dispensare nisi potestate delegata et quantum illi concessum est, vel a jure, vel a consuetudine, vel a superiore. *Ibid.* Inferior nec licite nec valide dispensat sine causa legitima in lege superioris. 651. Petens dispensationem sine legitima causa peccat-ne? 649. Generaliter loquendo assignantur communiter tres causæ legitimæ dispensandi, pietas, utilitas præsertim boni communis, et necessitas. 651. Cessante causa dispensationis, cessat-ne dispensatio? *Ibid.* Quid certum est et quid incertum. *Ibid.* Dispensatio data subsistente legitima causa si causa cesset antequam dispensatio sortiatur suum effectum, non ideo cessat dispensatio, nisi sit restricta expresse vel tacite ad tempus quo

durabit causa. 652. Distinguenda duplex causa dispensationis, una principalis et finalis; altera minus principalis seu impulsiva tantum. *Ibid.* Subreptio seu reticentia veri ad rem per se et intrinsece pertinentis, seu error circa moralem substantiam rei, reddit dispensationem nullam. *Ibid.* Quando Romani apponunt in dispensatione alias causas quam eas quas exposuit orator, illæ non debent esse veræ ut sit valida dispensatio. 653. Quando dispensatio petitur in curia Romana, subreptio seu reticentia illius quod jus seu stylus hujus curiæ requirit, vitiant dispensationem. 652. Dispensatio petitur a sacra Dataria in triplici forma; in forma nobilium, honestorum et pauperum. *Ibid.* et 653. Defuncto dispensatore non cessat dispensatio. 653. Dispensationi renuntians incurrit denuo obligationem legis. *Ibid.* Si prælatus præcipiat aliquid contra regulam, inferior non tenetur obedire, nisi prælatus possit dispensare et adsit justa causa dispensandi. V, 318, 319. Hi qui possunt cum aliis dispensare jure ordinario, quales sunt, Papa, episcopi, prælati regulares exempti, possunt etiam indirecte secum dispensare, et probabiliter directe. V, 13, 14. Duplex est facultas generalis dispensandi: prima, quæ dicitur talis, quia est vaga et indeterminata, ut dispensandi in rotis, absolvendi a peccatis, eligendi sibi confessorem. IV, 643. Secunda, quæ dicitur talis, quia determinate et explicitè includit omnes casus, licet in genere tantum, ut dispensandi in omnibus rotis, absolvendi ab omnibus casibus. *Ibid.* Qui dispensat sine causa, peccat graviter vel leviter pro conditione materiæ; item qui utitur tali dispensatione. 644. Quænam sunt causæ sufficientes ad licitam et validam dispensationem? 645. Ecclesia non potest dispensare in iis quæ sunt juris divini primo modo; potest dispensare in iis quæ sunt juris divini secundo modo VII, 102. Episcopus ex consensu tacito summi Pontificis dispensat, in iis quæ non patiuntur moram. Si sine causa dispenset, nec valida, nec licita est hæc dispensatio. VII, 458. Dispensatio est obreptitia quando allegatur falsum pro ea obtinenda; est subreptitia quando reticetur verum. *Ibid.* Quisnam censetur pauper quando agitur de petitione dispensationis impediendi dirimentis matrimonium. 459. Dispensationes Romæ conceduntur in duplici forma; in forma commissoria, et in forma gratiosa. *Ibid.* Error circa substantiam moralem rei, reddit dispensationem nullam. *Ibid.* Si abreptio aut subreptio cadit super causam principalem dispensationis, dispensatio est nulla. 458. Duplex est Romæ tribunal ad quod recurritur pro dispensationibus obtinendis, scilicet: sacra Pœnitentiaria, et Dataria. Quænam sunt differentiæ inter utramque? 414.

DISPOSITIO duplex est, directa et indirecta; dispositio indirecta est per modum removeutis prohibens; dispositio directa est ad formam ejusdem speciei aut per se ei subordinatur. VII, 191.

DISTINCTIO. Quamvis hæ voces, distinctio, pluralitas, divisio, diversitas, differentia, quandoque promiscue pro eodem usurpentur, non tamen sub eadem formalitate significant. I, 49. Distinctio nihil aliud est quam carentia identitatis: dividitur in distinctionem realem et distinctionem rationis. *Ibid.* Distinctio realis est identitatis carentia quæ datur a parte rei independenter ab intellectu. Est duplex; una realis simpliciter, quæ dicitur major; altera realis modalis, quæ dicitur minor. *Ibid.* Realis

maiores est interventia perfecta quæ ab invicem separantur, vel separari possunt. Realis minor est inter rem et ejus modum. *Ibid.* Distinctio rationis est identitatis carentia sub conceptu tantum inter ea quæ a parte rei non sunt distincta, sed unum et idem; est etiam duplex: una rationis ratiocinantis; altera rationis ratiocinatae. *Ibid.* Scotus cum suis hanc distinctionem rationis ratiocinatae seu virtualem rejicit, aliamque astruit quam dicit actua-lem formalem ex natura rei. 50.

DISTRACTIONES involuntariæ in recitatione Horarum eximunt-ne scrupulosos ab hac recitatione? II, 618.

DIVINA OFFICIA dicuntur sacræ functiones quæ ab Ecclesia solemniter fiunt, ut Missæ sacrificium, publica recitatio Horarum canonicarum, quævis alia oratio publica, processio, benedictio, consecratio. VII, 562.

DIVINATIO juxta nominis etymologiam est quasi *divina actio*. V, 7. Divini dicuntur *quasi Deo pleni*. *Ibid.* Sola futurorum prænuntiatio dicitur proprie divinatio. 12, 13. Vox *divinatio* extenditur tamen ad aliarum rerum prænuntiationem. *Ibid.* Divinatio proprie dicta, est prænotio seu prædictio futurorum modo indebito. 7. Divinatio est species superstitionis qua cultus divinus impenditur dæmoni, non directe et ex intentione honoris vel adorationis, ut in idololatria, sed indirecte et ex consequenti. 8. Duplex est genus divinationis: primum quod est per expressam dæmonis invocationem; secundum per tacitam; et hoc est iterum duplex: unum quod fit per considerationem vel motum alterius rei; aliud per considerationem alicujus operis necessarii: unde universaliter est triplex genus divinationis sub quorum singulis continentur variæ species. *Ibid.* Sub primo genere divinationis continentur: 1° præstigium; 2° divinatio somniorum; 3° necromantia; 4° divinatio per pythones; 5° vocatur vel *geomantia*, vel *hydromantia*, vel *acromantia*, vel *pyromantia*, vel *haruspitium*, vel *oraculum*. 8 et 9. Omnis secundi generis divinatio, si extendatur ultra illud ad quod potest pertingere secundum ordinem naturæ vel divinæ providentiæ, est superstitiosa et illicita. 11 et 12. Sors divinatoria, qua res vel futura, vel alioquin occulta exquiruntur, citra specialem Dei inspirationem aut mandatum, ut in detectione Achan, Josue VII, est illicita et superstitiosa. 13. Sors divisoria ubi expectatur tantum casus fortuitus, nec divina oracula ad terrena negotia adhibentur, utendo, v. g. libro Evangeliorum ad sortiendum, non videtur habere nisi forte vitium vanitatis et otiositatis, dum fit absque necessitate aut utilitate; si fiat autem cum necessitate aut utilitate, est licita. 14. Si quis utatur somniis ad præcognoscenda futura, secundum quod somnia procedunt ex revelatione divina, vel ex causa naturali, quantum potest se virtus talis causæ extendere, non erit illicita divinatio: si autem hujusmodi divinatio fiat per somnia a dæmone excitata vel a causa naturali, sed ultra quam ejus virtus extendi potest, erit illicita et superstitiosa. 11. Omnes divinationis species recensitæ non sunt ita distinctæ, ut necesse sit eas exprimere in confessione. 9. Omnis divinatio est-ne peccatum mortale? *Ibid.* Generaliter loquendo in quo consistit peccatum divinationis: 7.

DIVISIO. Materia particularum divisionem in infinitum non capit mens humana. II, 87. Divisio rerum facta est, non jure naturæ, non jure divino positivo, sed jure gentium. IV, 49. Apparet ante diluvium fuisse aliquam bo-

norum divisionem; longe major facta est rerum divisio post diluvium. 50.

DIVITES qui norunt extremam vel gravem necessitatem proximi tenentur in solidum ad eleemosynam faciendam. III, 536. Non tenentur inquirere de necessitate, nisi ipsis incumbat cura pauperum, vel habeant rationem suscipiendi. *Ibid.* Divites sunt-ne honorandi præ cæteris. IV, 200. Dives potest in spiritu humilitatis et pœnitentiæ, sive sponte, sive ex injunctione Ecclesiæ, suscipere peregrinationem mendicando. V, 333.

DIVORTIUM dicitur a divertendo. VII, 450. Divortium est separatio conjugum. *Ibid.* Qua auctoritate possit et debeat fieri divortium? 451. Matrimonii vinculum dissolvi non potest propter adulterium alterius conjugis. 437. Exceptis quibusdam casibus divortium propter adulterium alterius conjugis potest fieri. 450. Licet-ne non solum, sed etiam debet-ne ex præcepto fieri divortium propter adulterium alterius conjugis? *Ibid.* Præter adulterium sunt aliæ causæ divortii. 451. Crimen quod est vel adulterium tantum, vel homicidium tantum, vel utrumque simul, positis certis conditionibus jam assignandis, dirimit matrimonium jure positivo. 450. Sævitia conjugis tanta ut alter sine periculo cohabitare non possit, est causa divortii. 451. Hæresis seu infidelitas compartis est causa divortii. *Ibid.* Si pars compartem pertrahat aut sollicitet ad peccatum mortale, est causa divortii. *Ibid.*

DIVULGATIO legis est declaratio ipsius promulgationis facta per privatos fide dignos iis qui promulgationi non interfuerunt. II, 599.

DOCTRINA. Tripliciter alicujus doctrina potest tradi in occulto; uno modo ex intentione docentis, qui intendit doctrinam suam non manifestare multis: secundo modo doctrina alicujus dicitur tradi in occulto, quia paucis proponitur: tertio modo aliqua doctrina dicitur esse in occulto quantum ad modum docendi, quatenus obscure proponitur. VI, 53.

DOGMATA. Substantia dogmatis pertinet ad fidem, non vero modi quos excogitarunt theologi ad illud explicandum. III, 137. Dubius de revelatione alicujus dogmatis non tenetur credere propter periculum erroris. II, 381. Qui deliberate dubitat dubio positivo de aliquo articulo fidei sufficienter proposito ab ecclesia, est formaliter hæreticus. III, 260, 261. Dogma proponendum fidelibus est inseparabile a facto. 324. Dogmata præcipua tradita sunt verbis propriis et claris. VI, 390.

DOLENS de peccato mere ob ejus turpitudinem, sine ullo ad Deum offensum respectu, non peccat. III, 510. Dolens de peccato, quia repugnat rationi vel convictui humano, sive quia ex illo sequitur dispendium famæ vel bonorum temporalium, etc. insufficienter et infructuose conteritur. VII, 64. Dolens de amissione parentum, amicorum, bonorum, etc. intensius etiam dolore voluntatis quam de peccato, non statim est culpandus. 65. Vulgares qui amarius et intensius sensibiliter desunt mortem parentum, aut amicorum, etc. quam Dei offensam et amissionem, sunt excusandi et consolandi. *Ibid.*

DOLOR. Dolor secundum quod est passio in dæmonibus esse non potest. II, 64. Dolor vero secundum quod est actus voluntatis, est in eis: quia dolor sic sumptus nihil est aliud quam renis voluntatis ad id quod est vel non est. *Ibid.* Ad dolorem duo requiruntur, nempe conjunctio alicujus mali et perceptio hujusmodi conjunctionis. *Ibid.* Utrum omnis dolor in dæmonibus pertinet ad pœ-

nam quæ dicitur sensus? *Ibid.* Ad pœnam sensus pertinet dolor qui provenit ex cruciatu ignis, vel aliorum. *Ibid.* Dolor qui requiritur in pœnitente, debet esse rationalis, seu appetitus rationalis, non necessario sensitivi. VII, 38. Dolor rationis de peccato non potest esse nimius; bene tamen dolor sensibilis. 68. Dolor rationis debet esse major appetitive de uno peccato quam de alio; quia in peccato graviore est major ratio doloris quam in leviori, cum sit major Dei offensa. 69. Dolor peccandi est-ne involuntarius? 78. Dolor ex amissa beatitudine est-ne pœna sensus, vel damni? 146.

DOLUS est executio astutiæ ordinarie per verba. Dolus et fraus nemini patrocinantur; regula juris. V, 192.

DOMICILIUM. Non solum qui habent domicilium aut quasi-domicilium in territorio alieno, sed etiam qui sunt in illo transeunter, ut itinèrantes, peregrini et vagi, probabilius tenentur legibus particularibus hujus territorii, si illic trahant moram observationi legis proportionatam. II, 638. Domicilium est fixa et perpetua habitatio inter limites diœcesis vel parochiæ. VII, 126. Quasi domicilium habet qui per magnam partem anni habitat in diœcesi vel parochia. *Ibid.*

DOMINARI, inquit sanctus Gregorius nihil aliud est quam subditum quemquam possidere. II, 232.

DOMINATIONES computantur inter angelos ministrantes, non sicut exequentes ministerium, sed sicut disponentes generaliter et mandantes quid per alios fieri debeat. II, 80.

DOMINICANI. Pacis inilæ inter Dominicanos et Jesuitas, ope Philippi III regis Hispaniæ, secunda conditio fuit, ut ambæ partes, conjunctis votis pro controversiæ auxiliorum definitione, summo pontifici supplicarent. I, 212. Dominicani, seu religiosi ordinis S. Dominici, tenentur privatim Officio B. Mariæ virginis, Defunctorum, Psalmis gradualibus quando præscribuntur in choro. IV, 573, 574. Secundum communem opinionem tenentur ad Officium Defunctorum die secunda Novembris, et ad Litanias in festo S. Marci et in triduo Rogationum. *Ibid.*

DOMINICUS (S.) affuit concilio Lateranensi IV, ut plures testantur auctores. III, 438. S. Dominicus exposuit propriam vitam Contra Albigenses et Lollardos dimicavit armis, prædicatione et miraculis. VI, 38.

DOMINIUM est potestas libera et sui juris, quæ se movet prout vult. II, 280. Dominium ut movens pertinet ad voluntatem. *Ibid.* Dominium non solum importat vim movendi, sed etiam intimidandi et dirigendi, quia non est dominium mere impulsivum, sed rationabile et ordinatum. *Ibid.* Dominium est duplex: 1º jurisdictionis, quod est potestas gubernandi suos subditos; 2º proprietatis, quod est facultas disponendi de aliqua re ut sua in proprium commodum. IV, 8. Dominium proprietatis est duplex: unum plenum et perfectum; alium non plenum et imperfectum: primum dicitur directum; secundum, utile. 9. Dominium proprietatis plenum et perfectum, prout directum et utile complectitur, recte definitur: Jus in re, seu facultas legitima disponendi de re tanquam sua, ad quemlibet usum lege non prohibitam, in proprium commodum. *Ibid.* Ad perfectum dominium eadem conditiones requiruntur ac pro jure in re. *Ibid.* Res respective ad dominium sunt duplicis generis: quædam sunt appropriate, id est, habent proprium et determinatum dominium; quædam sunt communes aut quasi communes, quæ scilicet nullum ex

se censentur habere dominium: unde diversisunt modi acquiendi domini. 48. Rerum quæ sunt appropriate alicui acquiritur dominium voluntate domini vel auctoritate legis. *Ibid.* Illarum quæ nullius sunt acquiritur dominium prima occupatione. *Ibid.* Dominia rerum quæ sunt alicujus, duplici modo acquiruntur, volente et nolente domino: volente domino, ut donatione, testamento, etc.: nolente domino, tripliciter: 1º jure gentium: 2º sententia judicis; 3º auctoritate legis. 63. — Dominium omni et soli naturæ intellectuali, nempe Deo, Angelo et homini competit. 14. Angeli, sive boni sive mali, non habent proprie dominium nisi suarum operationum. *Ibid.* Soli homini inter omnes creaturas competit proprie dominium, maxime in res sublunares. *Ibid.* Omnes res sublunares cadere possunt sub dominio hominis, quatenus potest eas sibi comparare, et de comparatis pro nutu disponere: earum vero de facto est dominus quas legitimo titulo possidet. Est dominus operationum quæ libere exercentur per intellectum et voluntatem, per sensus exteriores, et per potentiam locomotivam: potest dici dominus actuum supernaturalium. 17. Homo non est absolute et directe dominus vitæ suæ et membrorum, sed custos tantum et usurarius: solus vero Deus est dominus. 18. Homo potest cadere sub dominium proprietatis alterius hominis. 10. Amissa possessione non semper amittitur dominium. 42. Nec principes nec respublica habent dominium directum in vitam et membra civium, quasi pro libitu cives possint occidere aut mutilare; sed indirectum tantum, in quantum quorundam vita est bono publico noxia. 10. Principes seu respublica habent-ne dominium officiorum sæcularium? 192. Homo est capax domini, et licite res exteriores ut proprias possidet, posita earum divisione. 271. Dominium ut sic, ex una parte importat auctoritatem et potèntiam in rem vel personam; ex altera parte, subjectionem rei vel personæ, talem, ut ipsa dicatur alterius. V, 114.

DOMINUS. Nemo potest absolute duobus dominis servire. II, 305. Inter servum et dominum potest-ne dari perfecta amicitia? III, 463. Dominus alius est directus, alius utilis. 268.

DONATIO. Quomodo fideles donarunt bona sua Ecclesiæ et ecclesiasticis. IV, 26, 27. Quanam conditione Ecclesia illa recepit. 27. Donatio, quasi doni datio, communiter definitur: Datio liberalis: ita ut in quantum deficit a liberalitate, in tantum deficiat a perfectione et ratione donationis: id enim donari videtur, inquit jura, quod nullo jure cogente conceditur. Donatio stricte sumpta debet excludere ex parte donantis omne debitum non solum justitiæ, sed etiam gratitudinis seu aliud quodcumque. IV, 400. Dividitur donatio 1º in completam seu realem, et in incompletam seu verbalem. Completa seu realis est quam comitatur rei donatæ traditio: confert dominium seu jus in re. Incompleta seu verbalis est quam non comitatur rei donatæ traditio. Dividitur 2º in donationem inter vivos et in donationem causa mortis. 401. Debent hæ donationes acceptari a donatario. Donatio inter vivos est irrevocabilis, exceptis quibusdam casibus. *Ibid.* Probabilius si donatio non excedat beneficium acceptum, debet conseri mere liberalis et prohibita quoad excessum. *Ibid.* Quantum ad quantitatem rei donatæ irritatur donatio inter vivos omnium bonorum præsentium et futurorum: potest tamen valere hujus-

modi donatio in certis casibus. 406. Quod si promissor aut donator ante acceptationem moriatur, res est dubia. 397. Sed quid si promissor aut donator promissionem vel donationem revocaverit ante acceptationem? *Ibid.* Promissio aut donatio facta absenti, et sic acceptata ab eo qui potest acceptare, etiam si promissor aut promissarius moriatur ante ratificationem, valida est. 398. Donatio causa mortis est ea quæ fit intuitu et sub conditione mortis. 406. — Quando in jure donatio declaratur revocabilis propter ingratitudinem donatarii, non est intelligendum de donatione remuneratoria. 401. Quando in jure prohibentur aut irritantur donationes, ut sunt donationes inter conjuges, intelliguntur donationes mere liberales et non remuneratoriæ *Ibid.* Donatio dividitur in donationem puram, quæ caret modificatione, et in donationem non puram seu qualificatam, quæ fit cum aliqua modificatione. 402. Per se loquendo et abstracto a dispositionibus legum particularium, is et solus donare potest qui habet dominium liberum et administrationem liberam suorum bonorum. *Ibid.* Prælati regulares possunt de bonis communibus qualescumque donationes prudenter et discrete facere in utilitatem monasterii juxta tamen constitutionem et consuetudinem sui ordinis vel monasterii. 403. Religiosi officiales, ut sunt procuratores, æconomi, possunt ex tacito consensu superiorum facere aliquas eleemosynas aut donationes ex bonis communibus, juxta limites suæ administrationis et consuetudinem: *Ibid.* Jure communi simplex donatio mere liberalis, facta inter vivos marito ab uxore vel uxori a marito, est invalida et revocari potest a donante. *Ibid.* Defectu domini liberi vel administrationis liberæ, dare valide non potest communitas religiosa bona immobilia aut mobilia pretiosa quæ servando servari possunt, nisi accedente licentia summi Pontificis. *Ibid.* Pater non potest dare filio non emancipato. 405. Filius tamen etiam non emancipatus potest dare patræ de bonis castrensibus aut quasi-castrensibus. 406. Item mater potest dare filio. *Ibid.* Defectu administrationis valide donare non possunt qui carent usu rationis, ut sunt infantes, amentes, 402; item neque prodigi quibus a magistratu constitutus est curator, *Ibid.*; item neque pupilli, neque minores, neque filii familias, nisi de bonis castrensibus aut quasi-castrensibus; neque uxores, nisi de bonis paraphernalibus. *Ibid.* Uxores etiam possunt in variis casibus donare de bonis communibus aut dotalibus, sive ex consensu saltem tacito et præsumpto mariti. 403. Defectu domini religiosi dicuntur vulgo donare non posse. *Ibid.* Religiosi privati nullam prorsus donationem, etsi remuneratoriam aut eleemosynariam, facere possunt, nisi de licentia expressa vel tacita aut præsumpta sui superioris. 403. Jus novum Gallicum quasnam regulas statuit circa donationes? *Vide append.* Donatio facta latroni est-ne invalida? VII, 410.

DONATISTÆ dixerunt sacramenta collata ab hæreticis extra Ecclesiam, aut improbis intra Ecclesiam, esse nulla. VI, 168. Donatistæ baptismum a catholicis collatum iterabant. 263. Donatistæ victi fuerunt in concilio Arelatensi. 234, 235.

DONUM potest sumi essentialiter, notionaliter et personaliter: essentialiter, quatenus solum consideratur ut res quæ gratuito dari potest; notionaliter, prout dicit originem passivam a donante, convenitque tantum ali-

quibus personis et non omnibus; personaliter, prout convenit tantum uni personæ. I, 566. Donum personaliter sumptum, est nomen proprium Spiritus sancti. *Ibid.* Dona Spiritus sancti sunt quædam dispositiones quibus anima redditur bene et facile mobilis a Spiritu sancto. III, 578. Septem numerantur dona Spiritus sancti. *Ibid.* Donum Dei est efficacius quam peccatum. VII, 46-47.

Dos beatorum. II, 195. *Vide BEATI.*

DUBITARE non est judicare seu assentiri, sed suspendere omne judicium seu assensum, et hæreere fluctans inter utramque partem contradictionis. II, 422 et 346. Qui dubitat de aliqua re non eam ignorat invincibiliter. 376.

DUBIUM *subst.* et **DUBIUS** *adj.* Triplex distinguitur dubium, speculativum, speculativo-practicum et practice-practicum. Dubium mere speculativum est illud quod versatur circa naturam, substantiam, valorem, qualitatem, conditiones rerum sive speculabilium sive moralium: dubium speculativo-practicum est illud quod versatur circa bonitatem vel malitiam, licitatem vel illicitatem actus secundum se et in communi. Dubium practice practicum est illud quod versatur circa bonitatem vel malitiam, licitatem vel illicitatem actus hic et nunc ponendi, attentis omnibus circumstantiis. II, 346. Dubium distinguitur iterum in negativum et positivum. *Ibid.* Dubium est negativum, cum nullæ sunt aut admodum leves rationes pro et contra, et est improprie dubium. Dubium positivum est quando, propter rationes contrarias, utrinque æque vel fere æque probabiles fluctuat inter utramque partem suspensus animus neutri assentiens. *Ibid.* Item aliud est dubium juris; aliud dubium facti. Ex dubio facti sequitur aliquando dubium juris. 347. Dubium negativum non est proprie dubium sed potius nescientia aut ignorantia. 348 et 349. Dubium negativum de honestate alicujus actionis prudens et rationabile deponendum est et contemnendum tanquam scrupulus. 349. Qui dubitat positive dubio speculativo-practico propter æqualem aut fere æqualem momentum vim, de honestate objectiva sui actus, si non possit prudenter dubium deponere, debet eligere quod est tutius. *Ibid.* Qui negative dubitat dubio speculativo-practico de honestate vel malitia objectiva suæ actionis si post diligentem inquisitionem, nullam aut valde leve habeat rationem quod sit mala, potest, hoc dubio deposito et contempto tanquam scrupulo, formare sibi conscientiam moraliter certam quod liceat, et agere. 349. Quænam sunt adhibenda media ad deponendum dubium? 350. Quid censet S. Thomas de dubitatione ori immediate ex contrarietate opinionum. 354. Afferunt multæ opiniones testimoniaque antiquorum doctorum et theologorum qui partem tutiorem esse eligendam stabilunt, relicta minus tuta. 355, et seqq. Summi pontifices hanc regulam statuunt celebrem, *in dubiis tutiorem partem esse eligendam.* II, 358 et 371. Ille est dubius qui versatur inter duas opiniones æque probabiles. 37. Regula quæ statuit partem tutiorem esse eligendam non est nova, est universalis. 374. Indicat præceptum, non consilium. *Ibid.* Fundatur in jure naturali quo peccatum periculum vitare jubemur. 375. Tenenda est in dubio facti et juris. *Ibid.* Valet in dubiis positivis et in dubiis speculativo-practicis. *Ibid.* Valet etiam pro foro interno. 376. Dubium circa existentiam legis et circa certitudinem

rem non est quid idem. *Ibid.* In dubio existentiae legis aut nulla aut dubia saltem est possessio libertatis. 377. Opinio benignior est preferenda in quibusdam casibus. 380. Quando in dubio non constat quæ sit pars tutior, et arget necessitas agendi, agendum est juxta communes alias juris regulas. *Ibid.* Monitum ad probabilistas. *Ibid.* Duplex distinguendum est dubium: unum negativum, alterum positivum; negativum, quod quidam vocant in actu exercito, est quando quis apprehensa utraque parte opposita, an hoc sit verum vel falsum, neutri assentiens, absque ullo actu positivo suspensus manet: positivum, quod alii vocant in actu signato, est quando quis similiter apprehensa utraque parte opposita neutri assentiens, actu positivo judicat rem esse dubiam et incertam. II, 260. In dubio præsumendum est in favorem proximi. 358. Dubium sequens non facit quod judicium præcedens, si vere fuerit ex prudentia, sit falsum. 578. In pari dubio melior est conditio possidentis IV, 68-69 et 136. Quando agitur de cautela seu remedio adhibendo malis nostris vel alienis, licitum est interpretari dubium in pejorem partem, supponendo quod pejus est, aut etiam iudicando quod posset esse tale. 104. Dubium potest esse vel de rebus, vel de personis. 103. Dubia de rebus non sunt in meliorem partem interpretanda, sed suis æstimanda momentis. *Ibid.* Dubia circa personas possunt dupliciter interpretari in meliorem partem: 1° negative, non declinando in pejorem; 2° positive, declinando in meliorem partem. *Ibid.* Dubia circa personas non sunt semper in meliorem partem interpretanda positive, sed in certis tantum casibus. Communiter cum Cajetano contra Soto. *Ibid.* Dubia circa personas sunt in meliorem partem interpretanda, saltem negative. *ibid.* Dubium aliud est juris, aliud facti. Dubium juris, est si quis dubitet an hoc peccatum quod certo commisit, sit revera reservatum. VII, 144. Dubium facti est, si quis dubitet an peccatum quod certo scitur esse reservatum, commiserit. *Ibid.* Dubia de proximo non sunt interpretanda in pejorem partem. 173

DUCEs exercitus tenentur ex officio curare, in quantum possunt, disciplinae militaris observationem. III, 358. Providere debent justa stipendia militibus. *Ibid.* Et restituere debent damna quæ milites inferunt defectu stipendii. *Ibid.* Duces subordinati non debent exponere sine necessitate milites certæ internecioni. *Ibid.* Peccant mortaliter et tenentur ad restitutionem si partem stipendii militum recipiant, *Ibid.*; si minorem numerum militum habeant et pro majori stipendium recipiant, nisi id fiat ex consensu expresso vel tacito principis. *Ibid.* Commissarii qui id scienter admittunt implicantur hoc peccato. *Ibid.* Tenentur ad restitutionem qui dum ducunt copias per provinciam, ob accepta munera a certis pagis vel civibus, alios sive pagos sive cives numero militum aggravant. *Ibid.*

DUELLUM est pugna unius contra unum. III, 561. Quatenus censuris ecclesiasticis subicitur, est: Periculosa duorum pugna ex composito seu condito inita, cum designatione temporis et loci. *Ibid.* Duplex distinguitur duellum: unum solemne et publicum; aliud simplex. *Ibid.* Semper est peccatum grave. Duellum auctoritate publica est raro licitum. *Ibid.* 1° Non est licitum spectaculi aut ostentationis virium causa. 2° Est illicitum ad detegendum crimen vel innocentiam, ut olim frequentabatur. 3° Est illicitum ad finiendam litem

vel controversiam inter privatos. *Ibid.* Per se loquendo non est licitum duellum ad finiendam litem vel controversiam, seu ad evitandum aut terminandum bellum inter principes. 563. Describuntur casus in quibus duellum auctoritate publica licitum esse videtur. *Ibid.* Duellum privata auctoritate non est licitum. 561. Defensio honoris aut bonorum fortunæ non reddit duellum licitum. 562. Duellum non est medium aptum ad conservandum vel recuperandum honorem. *Ibid.* Si provocans minetur mortem hic et nunc inferendam provocato si non acceptat duellum, potest-ne acceptare ut salvet vitam? *Ibid.* Si parato et armato ad duellum, a quo deterrire non possum, commodem arma mea, quia meliora sunt quam ipsius arma, me non incurrere excommunicationem quidam affirmant. 564 — Multiplices sunt pœnæ duellantium. *Ibid.* Aliæ spirituales, ut excommunicatio latæ sententiæ, suspensio, interdictum; aliæ corporales, ut perpetua infamia, privatio sepulturæ ecclesiasticæ, etc. 564 Quinam incurrunt excommunicationem, quæ est præcipua pœna duellantium: permittentes? pugnantes? et cooperantes? *Ibid.* Spectatores ex industria, non autem transeuntes. *Ibid.* Dubium est an provocantes principales et pro se, pugna non secuta, incurrant excommunicationem. *Ibid.* Qui ratam habet pugnam, vel provocationem, aut aliam actionem in bullis Pontificum expressam, suo nomini factam, probabiliter non incurrunt excommunicationem. 565. Si unus vel ambo se provocant ad duellum, ad servandum honorem, non animo pugnandi, certo scientes impediendum ab amicis, aut aliter non futurum; vel etiam animo pugnandi et aliquos ictus inferendi, sed certi moraliter quod nullum inde damnum sit secuturum, verum potius pax concilianda: probabiliter non incurrunt excommunicationem. *Ibid.* Omnes istæ pœnæ contra duellantes incurruntur-ne ipso facto ante sententiam judicis? 365. Quis potest absolvere a casu duelli? *Ibid.*

DULCINISTÆ, seu Fratricelli, sic dicti a Dulcino suo duce, damnati sunt in concilio Viennensi. III, 440.

DULIA. Potest sive latria, sive dulia, dupliciter considerari, vel quoad actum quo colimus Deum aut sanctos, vel quoad habitum et est specialis virtus, scilicet religio, quando est de Deo. V, 626. Hæc nomina, *latria* et *dulia*, sunt voces græcæ idem omnino significantes, scilicet servitutem. *Ibid.* Attamen quamvis hæc vocabula, *latria* et *dulia*, secundum privatam eorum institutionem, non sint propria Dei vel sanctorum cultui, usu tamen theologorum effectum est ut *latria* significaretur cultus Dei, *dulia* cultus sanctorum, *hyperdulia* cultus B. V. Mariæ. 127. Sancti in se *dulia* sunt colendi, propter specialem eorum excellentiam, scilicet sanctitatem inamissibilem et possessionem summi boni. 362. Beata Virgo Maria *hyperdulia* est colenda, propter super-excellentem ejus dignitatem. *Ibid.* Dulia et latria idem omnino significant, nempe servitutem; sed usu Ecclesiæ, latria significat cultum Dei, et dulia cultum creaturarum, maxime beatorum in patria. V, 102 Dulia potest accipi dupliciter: late et communiter, secundum quod exhibetur reverentia cuicumque homini, ratione cujuscumque excellentiæ; *Ibid.*, stricte, prout secundum eam servus exhibet reverentiam domino. *Ibid.* Dulia stricte sumpta quæ honorem et debitam servitutem exhibet homini dominanti, alia est virtus a latria, quæ exhibet servitutem divino Domino: hæc pertinet ad religionem,

illa ad observantiam *Ibid.* Honor qui per duliam, sive late sive stricte sumptam, exhibetur, coram Deo potest consistere in solo interiori motu cordis; coram hominibus autem consistit insignis exterioribus. *Ibid.*

DURANDUS et cum illo quidam alii contendunt Personas divinas constitui per solam substantiam absolutam, non quidem ut absolutam, sed ut modificatam relationi-

bus; non vero per subsistentias relativas virtualiter distinctas ab absoluta. I, 532. Dicebat Durandus angelos esse ubique. VI, 14. Durandus erravit circa transsubstantiationem. 416. Durandus infantes esse ordinis incapaces existimabat. VII, 322. Non agnovit Durandus matrimonium nisi ut sacramentum late sumptum pro signo rei sacræ. 377-378.

E

EBION sub Tito imperatore et Cleto Romano pontifice, anno circiter 72, hæresi Cerinthi addebat Christum hominem esse, non ex virgine, sed ex viro et fœmina natum. II, 308. Nunc nos posse adhuc observare cærimonias legis dicebat. V, 48.

EBIONITÆ, eo quod vinum esse a malo principio crederent, vinum non adhibebant in Eucharistia. VI, 454.

EBRIETAS. Gula dividitur in duas species: in gulam stricte sumptam, et in ebrietatem. V, 197. Ebrietas est appetitus inordinatus solius potus inebriantis, et opponitur sobrietati. *Ibid.* Ebrietas dupliciter accipi potest: uno modo, prout significat ipsum defectum rationis qui accidit ex multo vino potato (per vinum hic intelligi debet omnis potus inebrians); et secundum hoc ebrietas non nominat culpam, sed defectum pœnalem consequentem ex culpa. 208. Alio modo ebrietas nominat actum quo quis in hunc defectum incidit. *Ibid.* Qui actus potest causare ebrietatem dupliciter; uno modo, ex nimia vini fortitudine præter opinionem bibentis, et sic etiam ebrietas potest accidere sine peccato, præcipue si non ex negligentia hominis contingat: et sic creditur Noë inebriatus esse. 209. Alio modo, ex inordinata concupiscentia et usu vini; et sic ebrietas ponitur esse peccatum. 209. Ebrietas, ut est peccatum, definiri potest ex S. Thoma: *Voluntarius excessus in potu inebriante usque ad defectum usus rationis.* 201. Quidam addunt definitioni, *voluptatis causa*, verum id non videtur absolute necessarium. *Ibid.* Ebrietas plane voluntaria, etiamsi semel tantum admissa, est secundum se peccatum mortale. *Ibid.* Contra quosdam qui contendunt solam assuetudinem se inebriandi esse peccatum mortale. *Ibid.* Ebrietas exponit ebrium periculo plura et gravia mala perpetrandi. 210. Ut ebrietas sit peccatum mortale, non requiritur totalis privatio usus rationis. 211. Certiora ebrietatis mortalis quænam et quot sunt? *Ibid.* Hi qui excedunt in potum inebriativo, absque tamen defectu rationis, quia vel a natura vel assuetudine facti sunt potentes ad bibendum, aut quia norunt aliquo pharmaco impedire ne deficiat ratio, non peccant peccato ebrietatis proprie dictæ, sed peccato gulæ, quandoque venialiter, quandoque mortaliter, pro ratione excessus. *Ibid.* Tene-turne uxor reddere debitum marito petenti in ebrietate? 212. Licet-ne se vel alium inebriare causa mortis vitandæ aut sanitatis recuperandæ? Id non licere causa vitandæ mortis ab aliquo intentatæ, est communior sententia; id licere causa sanitatis recuperandæ ex consilio medici,

est p'urium et gravium auctorum sententia. 215. Hunc autem ultimum casum esse metaphysicum plures existimant, quia non credunt dari talem morbum qui non nisi ebrietate sanari possit. 216. Cæterum hypothesi quod detur, probabilius est non licere se inebriare, neque causa vitandæ mortis ab alio intentatæ, neque causa sanitatis recuperandæ. *Ibid.* Non est licitum alterum inebriare aut inducere ad ebrietatem jussu vel suasionem, propter quodcumque malum vitandum, sive mortem, sive deflorationem, sive prodicionem civitatis aut patriæ. 214. Est-ne licitum cooperari ad hoc ut proditor aut alius graviter peccaturus se inebriet præter intentionem, v. g. provocando ipsum ad potum generosum cujus vim ignorat, aut clam infundendo in potum aliquid inebrians? 215. Ebrietas non est gravissimum peccatorum, est tamen grave et maxime fugiendum. *Ibid.* Ultra quod ebrietas tollit ab homine bonum ejus præstantissimum, nempe usum rationis et assimilatur bruto, est insuper ipsi fons et radix plurium et gravissimorum malorum tam spiritualium quam temporalium. *Ibid.* Ebrietas involuntaria excusat a peccato mala quæ ex ea fiunt, quia non sunt voluntaria neque in se neque in causa. 216. Si ebrietas fuerit plene voluntaria et culpabilis non excusat a peccato mala quæ prævisa sunt aut debuerunt ac potuerunt humano modo prævideri ex ea secutura; quia tunc sunt sufficienter voluntaria in causa; excusat autem si nec prævisa sunt nec potuerunt humano modo prævideri ex ea secutura; quia tunc non sunt voluntaria neque in se neque in causa. *Ibid.* Quid dicendum de illo qui pro prima vice se inebriat, respective ad effectus sequentes ex ebrietate? 217. Quandonam peccata ex ebrietate commissa imputantur ebrio, an quando se inebriat, an quando ea committit? *Ibid.*

EBRIUS. Quando ebrius de facto omittit sacrum, non potest illam omissionem vitare, sed potuit et debuit. II, 438. Quibus indiciis dignosci potest an homo ita sit ebrius, ut peccet mortaliter? V, 211.

ECCLESIA die Parasceves orat pro omnibus nullo excepto. I, 255. Si Ecclesia sciret certo quoniam sint reprobi, oraret-ne pro illis? 270. Sicut Ecclesia dicitur unum corpus mysticum per similitudinem ad corpus naturale hominis: ita Christus dicitur caput Ecclesiæ mystice seu moraliter. V, 488. Ecclesia est sancta ratione puritatis fidei, sacramentorum, etc. 490. Ecclesia incœpit ne in terris cum primi parentes cœperunt esse sancti? 495. Ecclesia orat Deum non tantum ut volentes, et conantes adjuvet, sed etiam ut ex nolentibus volentes fiant. III

101. Credimus Ecclesiam esse sanctam, quia habet Sponsum sanctum, dogmata sancta, leges sanctas, multos filios sanctos, et extra illam, nullus est sanctus; sed scimus ex S. Scriptura Ecclesiam esse aream in qua sunt paleæ cum tritico, etc. 180. Ecclesia exigit a catechumenis fidem hujus articuli symboli: *Credo remissionem peccatorum*, quo sensu? *Ibid.* Per aream, agrum et sagenam intelligitur Ecclesia. II, 450. Datur in Ecclesia potestas legislativa, eaque residet in SS. Pontifice et conciliis generalibus legitime congregatis pro tota Ecclesia, in legatis pro provinciis suæ legationis, in episcopis pro suis diocesis, in conciliis nationalibus seu provincialibus pro natione vel provincia, in comitiis generalibus ordinum religiosorum pro toto ordine. 578. Ecclesia Christi est respublica bene ordinata. *Ibid.* Christus sufficienter providit suæ Ecclesiæ condendo quasdam leges tunc necessarias, et relinquendo Ecclesiæ potestatem alias condendi prout judicaret bono communi expedire pro circumstantiarum emergentium, personarum et locorum exigentia. 479. Duplex est in Ecclesia potestas, una fori interni seu conscientiæ, altera fori externi. 612. Ecclesia novos articulos fidei non condit, sed declarat tantum et proponit quid sit fide tenendum. *Ibid.* Ecclesiæ prohibitio aliter credere vel sentire quam sit definitum, sub anathemate vel censuris, intelligi ne debet de actu priore interno fidei vel exterius manifestato. 613. Ecclesia obligando subdiaconum ad votum castitatis, prohibendo voluntatem internam non audiendi missam, exercet ne potestatem in actus mere internos? *Ibid.* Regula discernendi revelata non est S. Scriptura, neque spiritus privatus, sed sola Ecclesia. III, 210, 211. Ecclesia errare non potest in acceptanda fidei regula, est de fide. 258. Ecclesia habet jus prohibendi et condemnandi libros hæreticorum et alios perversam doctrinam continentes. 265.

Ecclesia, vox græca, latine *evocatio*, sive quia omnes ad se vocat, sive quia Deus præveniente sua gratia omnes ad eam vocat. III, 295. Quantum ad ejus significationem, Ecclesia generalissime sumpta significat quemcumque cœtum, seu congregationem, sive civilem, sive malam, sive bonam. Comuni vero Scripturarum et SS. Patrum Ecclesia sumitur in bonam partem pro Ecclesia Christi. *Ibid.* Ecclesia Christi generaliter sumpta secundum omnem statum, locum et tempus, *Est congregatio fidelium in vero Dei cultu adunatorum sub Christo capite*. 296. Ecclesia Christi militans est *Societas fidelium baptizatorum ejusdem fidei professione, eorumdem sacramentorum participatione, eodem cultu inter se adunatorum, sub uno capite Christo in cœlis, et sub ejus in terris vicario summo Pontifice*. *Ibid.* Ecclesia significat etiam locum in quo fideles conveniunt. *Ibid.* Ecclesia dicitur hortus conclusus. 297. Nec omnes, nec soli prædestinati sunt in Ecclesia; est contra quosdam hæreticos. *Ibid.* Ecclesia stetit ne aliquando solis traditionibus sine scriptura? 290. Propositio Ecclesiæ non est absolute necessaria ad veram fidem saltem privatam: aliter enim Deus potest illam infundere. 252. Non soli justī, sed peccatores manifesti sunt in Ecclesia. 297. Vasa aurea et argentea, ignea et fictilia quæ sunt in magna domo juxta Apostolum, quid significant? 300 Schismatici et excommunicati communicatione majori, non sunt in Ecclesia. 301. Quo in Ecclesia attendi possunt: unum interius, quod quidam vocant animam Ecclesiæ; et aliud exterius, quod

vocant corpus Ecclesiæ. 302. Quo sensu Ecclesia est domus spiritualis. *Ibid.* Notæ Ecclesiæ videri et credi possunt. 304. Notæ veræ Ecclesiæ sunt illi propriæ et non communes. *Ibid.* Quatuor sunt notæ Ecclesiæ veræ, nempe quod sit una, sancta, catholica et apostolica. *Ibid.* Quatuor notæ veræ Ecclesiæ assignatæ fuerunt in concilio Constantinopolitano. 307. Notæ reddunt Ecclesiam evidenter credibilem. 303. Mons significat Ecclesiam triumphantem. 302. Christus est primum fundamentum Ecclesiæ. 306. Quatuor notæ, de quibus supra, soli Ecclesiæ Romanæ conveniunt, non sectis hæreticorum. *Ibid.* Sectæ hæreticorum non habent unitatem consensionis in una fide. 307. Non habent sanctitatem. 308. Non habent catholicitatem. *Ibid.* Non habent apostolicitatem. *Ibid.* Ecclesia quoad aliqua lunæ comparatur. 313. Ecclesia comparatur regno, exercitui ordinato, navi, ovili. 346. Ecclesia duobus modis potest considerari: 1° ut est congregatio omnium fidelium; 2° ut est congregatio prælatorum et doctorum. 309. Ecclesia militans ex triumphante derivatur per similitudinem. 316. Ecclesia Romana est una, est sancta, est catholica, est apostolica. 308, 309. Vera Ecclesia est una. 303. Non tantum unitate numerali sed etiam unitate concordiæ seu consensionis, et unitate ordinis seu dispositionis. 301. Ad unitatem Ecclesiæ requiritur ut fideles in fide conveniant. 146. Vera Ecclesia est sancta. 303. Est catholica, *Ibid.*; ratione loci, conditionis personarum, *Ibid.*; ratione durationis; ratione doctrinæ. *Ibid.* Universalitas loci dupliciter accipi potest: vel pro diffusionem simultanea et permanenti, vel pro diffusionem successiva tantum. *Ibid.* Universalitas personarum non est intelligenda de omnibus personis, sed de omni gente et genere personarum. *Ibid.* Vera Ecclesia est apostolica ratione originis et successionis non interruptæ. 305. — Ecclesia dicitur visibilis per suum exterius. 302. Ecclesia Christi est perpetuo visibilis. *Ibid.* Quo sensu Ecclesia spiritualis est. *Ibid.* Duplex est Ecclesiæ conspiciuitas: essentialis, et accidentalis. 312. Ecclesia visibilis non potest deficere aut errare in rebus fidei et morum credendis. 309. Ut aliquid sit visibile non requiritur quod ex omni parte videri possit. 304. Visibilitas competit ne sectis hæreticorum? *Ibid.* Hæretici distinguunt inter Ecclesiam invisibilem prædestinatorum, et visibilem, compositam ex prædestinatis et reprobis: dicunt primam indefectibilem, non secundam: alii dicunt visibilem esse indefectibilem, sed pene posse extingui. 309. — Judex supremus et infallibilis in rebus fidei necessarius est. 315. Supremus et infallibilis controversiarum fidei judex non est Scriptura sacra, neque spiritus privatus. *Ibid.* Neque principes sæculares. *Ibid.* Ecclesia dispersa est infallibilis. 336. Promissiones infallibilitatis cui factæ sunt? 314. Infallibilitas Ecclesiæ nititur assistentiæ Spiritus sancti ipsi promissæ. 338. Ecclesia in suis pastoribus representata, sive per orbem diffusa, sive in unum congregata, errare non potest in rebus fidei et morum proponendis et definiendis. 309. Ecclesia judicat de sensu legitimo Scripturæ. Ecclesia non dominatur fidei nostræ. 319. Ecclesia est infallibilis in definiendo quis sit sensus Scripturæ et traditionis. 323. Et auctorum qui interpretantur Scripturam. 324. Veracitas infallibilis Ecclesiæ quibus rationibus probatur. 317. Quod tenet major pars Ecclesiæ potest aliquando non esse de fide. 340. — Infallibilitas Ecclesiæ circa facta dogmatica est ne de fide? 331. Judicium Ecclesiæ de sensu librorum, seu de factis

dogmaticis, est infallibile. 322-325 Potuerunt-ne ad examen revocari absque læsione infallibilitatis Ecclesiæ in his factis? 334. Ecclesia retractavit-ne in pluribus casibus suum iudicium de factis dogmaticis? 331. Quænam fuit praxis Ecclesiæ ab origine sua in damnandis libris hæreticorum? 380. Ecclesia habet-ne aliquam infallibilitatem grammaticalem? 329. — Christus instituit Ecclesiam infallibilem circa mores. 314. Ecclesia est-ne infallibilis in approbatione ordinum religiosorum? 311. Scripturæ testantur-ne Ecclesiam aliquando defecuram esse? *Ibid.* Ecclesia defecit-ne aliquando ante Christum? *Ibid.* Ecclesia novi Testamenti interiit-ne tempore passionis Christi? 312. Ecclesia multa proponit fidelibus quæ non sunt revelata. 315. Ecclesia est fallibilis in factis personalibus, non in factis doctrinalibus. 331. Ecclesia errare potest circa facta personalia. 321. Ecclesia de internis non iudicat. *Ibid.* Ecclesia mutat leges suas in iis quæ spectant disciplinam et quosdam ritus. Regimen Ecclesiæ monarchicum est-ne aliquo sensu temperatum? 346. Ecclesia non deficit vacante sede Romana per mortem capitis. 314. Extra Ecclesiam non est salus. 309. Ecclesia prohibet ne fideles vi compellantur ad fidem. 257. Sectæ orientales sunt-ne omnes extra Ecclesiam? 401. Ecclesiæ particulares sunt partes unius Ecclesiæ universalis. 305. Quid intelligendum est per sedem et cathedram Petri seu Ecclesiam Romanam? 391. Moriente Pontifice potest-ne periclitare fides Ecclesiæ? *Ibid.* An Ecclesia Romana acceperit a Constantino Magno supremum dominium sive in urbem Romam, sive in alias civitates et provincias, dissentiunt auctores, alii negantes, alii affirmantes; quidam referunt Pippino, alii Carolo Magno et eorum successoribus usque ad Carolum Calvum. IV, 78. Ecclesia potest saltem indirecte præcipere actus mere internos. 580. Ecclesia ædificatur et administratur per fidem et sacramenta. VI, 164. Ecclesia habet potestatem instituendi novas voces quando eas iudicat necessarias ad melius exprimendum dogma catholicum. IV, 644. Expulsus ab Ecclesia non potest exercere munia Ecclesiæ licite, nisi in casu necessitatis. 649. Ecclesia non offert preces et sacrificia pro adultis qui martyrium subiere ante baptismum, sed eorum opem apud Deum implorat. V, 43, 44. Ecclesia Hispana improbat regem Sisebutum, qui Iudæos ad baptismum cogebat. 72. Præceptum Ecclesiæ quoad tempus est determinatio juris divini humana, non divina. VII, 121. In Ecclesia Orientali numerantur-ne septem ordines? 318. Duplex est conjunctio Christi cum Ecclesia: una naturalis per incarnationem; altera moralis, seu spiritualis per charitatem et amorem. 374. Nomine Ecclesiæ intelligitur Papa et concilium generale. 429.

Ecclesia Gallicana declarationem dedit anno 1682, circa potestatem ecclesiasticam et summi Pontificis. III, 372. Faustum exitum habuit ne hæc declaratio? 331 et 389. Est-ne contraria avitæ Ecclesiæ Gallicanæ doctrinæ? 406 Ecclesia Gallicana differt-ne ab aliis ecclesiis per hanc declarationem? 360 et 372. Hæc declaratio fuit-ne improbata et cassata ab Innocentio XI? 389. Ecclesia Gallicana accepit constitutiones summorum Pontificum contra Jansenium. 331. Ecclesiæ ubi deferbuit persecutio erectæ sunt. VI, 554. Ecclesiæ convenienter et laudabiliter dedicantur et consecrantur. *Ibid.* Ecclesiæ, vestes sacræ, si non sunt consecratæ, probabilius per ipsum usum sacra non fiunt. 559-560. Quodnam

est discrimen inter pollutionem Ecclesiæ et execrationem? 556. Quot modis polluitur Ecclesia? *Ibid.* Quot modis execratur? Ut Ecclesia censeatur polluta, debent-ne omnes causæ pollutionis Ecclesiæ esse publicæ? 557. A quo et quomodo Ecclesia polluta debet reconciliari? *Ibid.* Quælibet pars Ecclesiæ est-ne locus sacer, respective ad sacrilegium carnale quod in ea committi potest? VII, 164.

ECCLESIASTICI (libri) auctor de stylo minus polito veniam petit. III, 274.

EDUARDUS VI, Angliæ rex, edidit Rituale Anglicanum. VII, 340.

EDUCATIO. Generaliter loquendo, parentes debent filiis amorem et educationem tam temporalem, quam spirituales. Quantum ad amorem et educationem temporalem, id ipsa natura dictat et clamat, ut patet in ipsis brutis. Et quia homo est ad finem supernaturalem elevatus, ipsi etiam incumbit educatio spiritualis. V, 112. Educatio corporalis importat providentiam vitæ, victus et status; educatio spiritualis importat instructionem, exemplum et correptionem. 113. Ad hæc tenentur parentes erga proles ex iustitia. *Ibid.* Peccant parentes qui filios suos aut filias odio, malevolentia, quovis pravo affectu prosequuntur et *cetera alia multa*. *Ibid.* Peccant parentes contra educationem spirituales filiorum, 1º quando illos non instruunt, vel per se vel per alios, in omnibus necessariis ad salutem; 2º quando male agunt coram illis; 3º quando illos nullo modo, vel raro, vel insipienter, vel durius reprehendunt. *Ibid.* Superiores spirituales, quales sunt episcopi et pastores, debent suis subditis educationem spiritualem. 114. Patrum filiis spiritualibus, heri famulis et ancillis, præceptores discipulis debent etiam ex officio educationem spiritualem, nimirum instructionem, bonum exemplum et correptionem. *Ibid.* Ad educationem hominis requiritur non solum cura matris a qua nutritur ad tempus, sed multo magis cura patris a quo instruendus est, defendendus, corrigendus, et in bonis tam interioribus quam exterioribus promovendus. 235. Proindeque necessum est ut in specie humana sit natura vinculum seu societas maris ad determinatam fœminam, non ad breve tempus, sed diu et per totam vitam; sic enim exigit secundum se debita prolis educatio. *Ibid.*

EFFECTUS. Ad effectum supernaturalem requiritur quod causa sit supernaturalis, quia causa naturalis non potest dare supernaturalem quam non habet. I, 12. Item et maxime requiritur quod causa hæc supernaturalis sit proxima, non remota. *Ibid.* Effectus actualis petitur causam actualem? 57. Effectus quantumvis perfectus cognitus, non ducit in cognitionem causæ, nisi sub e ratione qua ab illa procedit et connexionem per se habet cum illa. I, 471. Effectus consequens seu concomitans omissionem non est voluntarius absque obligatione illius impediendi, nisi forte ommissio per modum medii ad hunc effectum ordinaretur. II, 210. Omissio differt ab effectum illam sequente aut comitante respectu ad voluntatem? 212 Effectus distinguitur a causa in univocis 326. I effectus sequens addat ad malitiam, non est necessarius quod directe intendatur, sed sufficit quod sit indirecte et interpretative intentus. 327. Effectus creati sunt extrinseci Deo formaliter. III, 216. Effectus alicui causæ proprius potest ab alia produci in causis ex libera ins

tutione. V, 260. Effectus inferior non semper superiori ad nutum obedit. VII, 66.

ELECTIO duplex distinguitur; una proprie dicta, scilicet electio mediorum; altera minus proprie dicta, scilicet electio personarum ad finem. I, 398. Prima respicit executionem; secunda intentionem. *Ibid.* Electio definitur ab Aristotele: *Appetitus præconciliati*. Ex qua definitione sequitur hæc altera: *acceptatio discretiva unius medii præ alio ad finem consequendum*. II, 272. Est substantialiter actus voluntatis includeus et præsupponens actum intellectus. 273. Electio non est de fine ut finis est, sed tantum de mediis. *Ibid.* Electio non convenit brutis, quia electio regitur iudicio et collatione unius præ alio. *Ibid.* Neque est de medio impossibili, quia electio est de medio in ordine ad finem consequendum. *Ibid.* Quo sensu verum est quod semper electio sit de meliori. *Ibid.* Electio conjungit voluntatem cum volito affectivo tantum et in ordine intentionis. 277. Usus activus est actus distinctus ab electione, unde dixit S. Thomas: *Usus sequitur electionem*, et iterum: *medius est usus inter electionem et exercitium*. *Ibid.* Bona intentio, ut movens ad malam electionem, ex ea vitatur; et electio mala ex bona intentione non cohonestatur, ejus tamen malitia minuitur secundum quid. 298. Electio bona, ut electio, sordescit ex mala intentione, et intentio mala non rectificatur ex bona electione. 299. Prævus finis potest non esse causa totalis et adæquata cur eligatur bonum opus, sed propria ipsius operis honestas potest etiam movere et propter se appeti. *Ibid.*

ELECTUARIA frangunt-ne jejunium? V, 174.

ELEEMOSYNA pro peccatis non solum appetitur ratione poenitentiae, sed ratione sui. II, 300. Eleemosyna propter pravum finem erogata est medium ad malum. 302. Eleemosyna est virtus, seu actus virtutis; definiri potest: *Opus quo datur aliquid indigenti ex compassione propter Deum*. III, 526. Est actus charitatis mediante misericordia. *Ibid.* Eleemosynæ sunt duplicis generis: corporales, et spirituales. 527. Septem sunt ejusmodi eleemosynæ. *Ibid.* Eleemosynam dare est in præcepto naturali, et divino positivo. 529. Præceptum eleemosynæ est affirmativum; ejus obligatio metienda est a necessitate aliena et a facultate propria. 534. Eleemosynæ spirituales simpliciter loquendo sunt potiores corporalibus. 527. Qui eleemosynam non erogat, non peccat contra justitiam sed contra charitatem. 529. Eleemosynæ debent fieri de superfluis status et quandoque de necessariis. 527 et seqq. Ex parte dantis, bona quæ possidet possunt esse illi dupliciter necessaria et superflua, scilicet quantum ad vitam, et quantum ad statum. 527. In judicando necessario status non est tantum habenda ratio præsentis, sed futuri 528. Sed cavendum est ne ex avaritia vel ambitione exaggerantur necessitates futuræ. *Ibid.* Sub mortali tenetur quis bonis, tam naturæ quam superfluis, patienti extremam necessitatem eleemosynam facere. 530. De superfluis naturæ, etsi necessariis statui, tenemur sub mortali facere eleemosynam patienti extremam necessitatem. Est communis. In gravi necessitate proximi tenemur sub mortali illi subvenire de necessariis aliquo modo statui. *Ibid.* Eleemosyna fieri-ne potest de rebus illicitè acquisitis? 534. Non satisfacit præcepto eleemosynæ subveniendo illi qui simpliciter est pauper, mutuando, commutando, aut vendendo credito. 533. Sed satisficit ita subve-

niendo illi qui pauper est secundum quid. *Ibid.* Per se loquendo, ille solus potest facere eleemosynam qui habet liberam administrationem suorum bonorum. 534. Fictus pauper peccat petendo et accipiendo eleemosynas, teneturque illas restituere. *Ibid.* Qui præficit distributioni eleemosynarum, potest sibi retinere partem, si vere sit pauper. *Ibid.* Magistratus possunt-ne impedire ne in suis locis pauperes extranei mendicent? *Ibid.* Eleemosyna est ne facienda voluntarie pauperibus qui, si vellent, non egerent? 535. Ea quæ Ecclesiæ ministris a populo conferuntur, non sunt puræ eleemosynæ, sed stipendia sanctis laboribus ex justitia debita, sicut debentur ei qui alterius negotia utiliter gerit. V, 71. Eleemosyna datur simpliciter intuitu paupertatis. 72.

ELIAS. Probabile est Enoch et Eliam in Paradiso terrestri etiam nunc habitare. II, 142. Henoch et Elias translati sunt in aliquem locum amœnum a consortio hominum segregatum in quo vitam tranquillam agunt donec occurrant Antichristo; atqui non potest illis assignari locus amœnior et congruentior quam Paradisus terrestris, præsertim cum Vulgata Eccli. 44 habeat: *Henoch placuit Deo, et translatus est in Paradisum, ut det gentibus poenitentiam*. 144. Henoch et Elias non sunt translati in cœlestem patriam, sed in locum amœnum mortalibus impervium, donec veniat Antichristus contra quem pugnabunt, et quo devicto morientur, ac tum demum æternam beatitudinem obtinebunt. III, 90.

ELIPANDUS archiepiscopus Toletanus, una cum Felice episcopo Urgelitano circa finem sæculi VIII, propugnaverunt Christum non esse filium Dei naturalem, sed adoptivum tantum: unde consequens erat ipsum non esse Deum: hic error proscriptus fuit in concilio Forojuliensi, anno 791, Ratisbonensi 792 et et Francofordiensi 794. II, 154. Quo sensu Felix et Elipandus filiationem adoptivam in Christo propugnaverint: an sensu Nestoriano, ponendo duplex suppositum: an tertio sensu ratione humanitatis, servata unitate suppositi? disputant eruditi. V, 607 et seqq. Felix et Elipandus filiationem adoptivam in Christo sensu Nestoriano propugnaverunt, Est contra Vasquem. 615. Elipandum diu veritati obstinate resistentem, cessisse tandem, et in communione Ecclesiæ mortuum narrant. *Ibid.* Hanc hæresim primi impugnaverunt in Hispania contra Elipandum, Etherius Uxamensis episcopus, et Beatus presbyter. 616.

EMBRIO hominis ante infusionem animæ rationalis quid est? II, 112.

EMPHITEUSIS, vox Græca, Latine redditur, insitio seu implantatio. IV, 526. Emphiteusis definitur: Contractus quo rei immobilis dominium utile ad longum tempus transfertur, retento directo, sub onere pensionis annuæ solvendæ dominio directo. *Ibid.*

EMPTIO et venditio sunt duo contractus partiales correlativi unum integrum conficientes, qui dicitur emptio-venditio, et definiri potest: Contractus onerosus, mutuo consensu constitutus dandi mercem pro pretio determinato, et pretium determinatum pro merce. IV, 424. Contractus venditionis et emptionis originem ducit a commutationibus. *Ibid.* Materia emptionis vocatur numisma, pretium et pecunia. *Ibid.* Vide EMPTOR, VENDITIO, VENDITOR. Emptor malæ fidei tenetur rem vero domino reddere, etiam cum periculo amittendi suum pretium. IV, 424. Si dominus rem suam repetat, emptor tenetur

illi reddere : in hoc conveniunt omnes. *Ibid.* Si fur non compareat, aut si emptor bonæ fidei pretium suum recuperare non valeat, ipse emptor non potest rem alteri vendere aut in suos usus convertere ut se servet indemnem. *Ibid.* Si pretium non sit solutum, sed tamen assecuratum per pignus aut fidejussorem, tum non est reddenda res empta et tradita venditori potius quam aliis creditoribus : cum pignus aut fidejussor teneat locum pretii, transit absolute in dominium emptoris. 165. Qui palam in publicis nundinis emunt bona fide res furtivas, possunt-ne illas conservare, etiamsi deprehendant esse furtivas ? 127. Is qui rem furtivam bona fide emit, et eadem bona fide durante alteri vendidit, debet rescindere contractum cum secundo emptore, cum dispendio sui, et reddere rem illam domino. *Ibid.* Sed si secundus emptor non compareat ad rescindendum contractum, aut si res est consumpta, tenetur-ne nihilominus primus emptor refundere pretium domino rei ? Alii negant, alii affirmant. *Ibid.* Vide VENDITIO, VENDITOR. Qui bona fide emit rem furtivam, ubi novit esse furtivam, tenetur-ne eam reddere domino, vel potest-ne eam reddere furi, pretium suum recuperaturus ? 316. Emptor potest adhibere dolum positive et negative : positive, verbis et factis ; negative, silendo errores. IV, 439. Vide CONTRACTUS. Singularis affectus emptoris ad rem emendam, vel singularis ejus utilitas aut necessitas, non est titulus legitimus eam vendendi pluris quam secundum se valet. 432 Qui bona fide emit rem pretiosam tanquam vilem, quia omnium, etiam peritorum in arte, judicio reputabatur vilis, puta, gemmam pro vitro, vas aureum pro æneo, sed post emptionem deprehenditur pretiosa, tenetur-ne illam restituere venditori ? 446. Res absolute vendita etiam non tradita, si sit determinata in individuo et ad corpus vendita, perit emptori ; modo tamen non intercesserit culpa aut mora venditoris, seu aliter non sit conventum. Idem dicendum a fortiori de re tradita sed non soluta, cujus dominium manet penes venditorem. 447. Res indeterminata, vel etiam determinata, sed vendita ad mensuram, pondus aut numerum, perit venditori, si pereat antequam tradatur, vel mensuretur, vel ponderetur aut numeretur, nisi emptor fuerit in mora. Ita communiter. 448. Probabilius et æquitati naturali conformius videtur, fructus subsequentes, seu incrementa secuta rei determinate venditæ ad corpus, cujus periculum est penes emptorem, etiam ad ipsum pertinere quamvis pretium non solverit. Ita communius. 449. — Omne pactum emptori onerosum, venditioni-emptioni adjectum, debet compensari diminutione pretii vel aliter ; sicut si sit onerosum venditori, debet compensari auctione pretii, quia est onus pretio æstimabile seorsim a justo rei pretio. 450. Qui inter se conveniunt non vendere nisi pretio supra summum, aut non emere nisi intra infimum vulgare, peccant contra justitiam, et tenentur ad restitutionem. 454. Res quam quis aliena pecunia emit, est-ne ementis, an illius cujus est pecunia. 455. — Charius vendere vel vilius emere rem quam valeat, etiam seclusa fraude, est secundum se illicitum et injustum, proindeque restitutioni obnoxium 428. Si neque venditor neque emptor sciat justum rei pretium, et contrahant certo pretio, valet quantum valet, est licitus et validus contractus. 432. Regulariter, is cui commissum est aliquid vendere aut emere certo pretio, et vendit

supra aut emit infra taxatum pretium, non potest sibi retinere id quod est supra vel infra. 455. Personalis obligatio non transit ad emptorem, sed ad hæredem. 493. Peccat-ne semper qui scienter emit alienum ? 444

ENCHIRIDII vinum non adhibebant in Eucharistia. VI, 453. A principio malo illud provenire asserebant. *Ibid.*

ENERGUMENIS, dum sunt sui compotes, exhibenda est communio, non solum in articulo mortis et in Paschate sed etiam aliis temporibus, juxta judicium prudentis confessarii. VI, 510.

ENS. Ens est prius secundum rationem quam bonum, quia prius concipimus ens quam proprietatem ex eo virtualiter distinctam et ex eo sequentem ; bonum autem se habet ad ens ut proprietatem ab eo virtualiter distinctam et ex eo sequentem. I, 72 Omne ens in quantum ens, est bonum, quia omne ens in quantum ens est in actu et consequenter quodam modo perfectum, quia omnis actus perfectio quædam est. *Ibid.* Dicitur ens simpliciter secundum primum esse quod est substantiale ; dicitur bonum simpliciter secundum ultimum esse. *Ibid.* Ad intelligentiam unitatis Dei, S. Thomas expendit unitatem entis in communi ; quid est unitas in communi ? 91. Illud quod consequitur omne ens, convenit enti in quantum est ens, atqui cuilibet enti competit appetere suam perfectionem et conservationem sui esse. 239. Omne ens aliud a Deo quod est quomodocumque est effective a Deo causatum. Est de fide. II, 85. Præter materiam et motum sunt innumera alia entia in mundo. 86. Objectum proportionatum et connaturale intellectus humani est ens intelligibile per species haustas a sensibus. III, 80. Entia inanimata et non cognoscentia appetunt Deum implicite. 517.

ENTITAS termini producti est entitas relationis. I, 531.

EPHESINUM concilium. Quo sensu synodus Ephesina prohibuit alteram fidem nemini licere proferre, aut conscribere, aut componere, præter definitam a SS. Patribus qui in Nicæa cum Spiritu sancto congregati fuerunt. I, 562 563. Ob quem finem curaverunt legati in epistola Leonis in synodo probaretur ? 359. Ephesinum concilium in causa Nestorii convocatum fuit auctoritate Cœlestini, Romani pontificis. 353 et seqq. et IV, 324. Concilium Ephesinum, generale II, acta sua misit Cœlestino ab ipso confirmanda. 430. De prædatoria synodo seu latrocinio Ephesino in causa Eutychetis. De causa ejus congregationis ; quinam ibi præfuerunt ? quid egit Dioscorus contra Flavianum et legatos sedis apostolicæ ? et ibi alia multa. V, 432-433.

EPIIKIA definitur ab Aristotele : *Legis emendatio, ubi deficit propter universale.* II, 594. Petitur utrum interpretatio et epiikia habeant locum in lege naturali. *Ibid.* Interpretatio legum duplex est : una verbalis.... altera quæ dicitur epiikia, et est explicatio mentis, non quam habuit legislator condendo legem, sed quam habuisset si ad præsentem casum attendisset, et quam haberet si hic et nunc consuleretur. 653. Epiikiam in multis casibus locum habere in legibus humanis certum est. 654. Quando dubium est an observantia litteralis legis sit nociva aut iniqua, quid agere debet subditus ? *Ibid.* Licet ne uti epiikia in legibus infirmantibus contractum ? *Ibid.* Epiikia seu equitas, est virtus directiva legis ubi deficit propter universale. V, 125. Epiikia seu equitas,

est pars subjectiva iustitiæ legalis communiter dictæ. 125. Objectum epikiæ est bonum commune, quærendum præter communes regulas et præter verba legis in casibus particularibus in quibus ipsa lex obligaret seu in malum vergeret propter suam universalitatem. *Ibid.*

EPIPHANIUS (S.) dixit serpentem qui Evam tentavit, fuisse Dei sapientiam. II, 146. S. Epiphanius quo jure in aliena diœcesi ordines contulit. IV, 367. S. Epiphanius recusavit hospitari in ædibus S. Chrysostomi licet invitatus. VI, 223.

EPISCOPATUS et religio sunt status perfectionis. V, 309. Episcopatus differt in materia, forma et effectu a presbyteratu. VII, 18. Quidam episcopi vel sacerdotes fuerunt-ne reordinati sacramentaliter? 340. Episcopatus potest dupliciter considerari: adæquate et inadæquate. 364. Episcopatus inadæquate sumptus pro eo quod addit simplici sacerdotio, probabilius non est ordo stricte sumptus seu sacramentum ordinis, nec consequenter ordo distinctus a sacerdotio; sed ejus extensio et perfectissimum complementum. 364-365. Adæquate sumptus vere est et dici potest ordo stricte sumptus, seu sacramentum ordinis. 364. Certum est tres episcopos requiri ex præcepto saltem ecclesiastico ad unius episcopi ordinationem licitam; ita ut aliter ordinans et ordinatus peccent mortaliter. 366. Ordinatio episcopalis facta ab uno tantum ex dispensatione Pontificis, est licita et valida. *Ibid.* Tres episcopi non requiruntur jure divino ad validam ordinationem episcopalem, sed unus sufficit. 367.

EPISCOPUS. Spiritus sanctus quomodo instituit episcopos? III, 367. Episcopi universalis Ecclesiæ curam gerere dicuntur ratione charitatis, non auctoritatis. *Ibid.* Episcopi nominati vel electi nullam habent jurisdictionem nisi a Romano Pontifice confirmentur. *Ibid.* Episcopi sunt vicarii Christi minori jure ac Romanus Pontifex. *Ibid.* Quo sensu episcopi sunt successores Apostolorum et S. Petri. *Ibid.* Episcopus non potest in aliena diœcesi uti sua auctoritate. *Ibid.* Episcoporum auctoritas est immediate a Deo quoad ordinem, mediate tantum quoad jurisdictionem. *Ibid.* Episcopi et archiepiscopi quo jure concilia diœcesana vel provincialia celebrare possunt? 422. Status episcoporum est perfectior quam religiosorum. V, 310. Episcopus non potest nec licite nec valide admitti ad religionem sine licentia Papæ. 296. Triplex est episcopus proprius: 1° originis; 2° beneficii ecclesiastici; 3° domicilii. 207. Residentia episcoporum non est jure naturæ. 414. Episcopi sunt-ne mediatores intercessionis? IV, 550. Superiores spirituales quales sunt episcopi et pastores, debent suis subditis educationem spirituales, scilicet instructionem, bonum exemplum et correptionem. V, 114. Episcopus potest-ne in sua diœcesi quod potest Papa in tota Ecclesia? VI, 374. Episcopus in sua diœcesi est simpliciter et absolute ordinarius. VII, 126. Episcopus est principaliter rector omnium suorum diœcesanorum 77. Episcopus non est dominus, sed dispensator ministeriorum spiritualium. 142. Episcopus est princeps Ecclesiæ. 334-335 Potestas collata episcopo in sua consecratione nullo crimine deletur. 339. Episcopus græce idem est ac latine, *inspector, explorator, superintendens*. 359. Episcopi sunt ex institutione divina superiores presbyteris potestate ordinis et jurisdictionis. *Ibid.* Duplex in episcopo distinguitur potestas; ordinis

et jurisdictionis. 360. Posterior potest dupliciter considerari. *Ibid.* Episcopi sunt instituti a Christo ad regendam Ecclesiam. *Ibid.* Episcopus ac presbyter idem sunt quoad nomen, non quoad gradum et potestatem. 361 Episcopus dicitur sacerdos primus, sacerdos princeps. 361. Episcopus accipit-ne a Papa suam jurisdictionem? 365.

EPISTOLÆ decretales veterum pontificum Romanorum. *Vide* DECRETALES.

EQUITES Melitenses aut Teutonici ad Horarum recitationem non tenentur. IV, 572.

EQUUS commodatus remittendus est illuc ubi fuit commodatus, expensis commodatarii. IV, 169.

ERASMUS quid docet de baptismo infantium? VI, 310.

ERROR seu deceptio est malum. II, 118. Error speculativus non obstat intentioni practicæ. VI, 471. Error alius est communis, alius particularis; item vel est cum titulo colorato, vel sine titulo. VII, 137. Quadruplex error circa matrimonium contingere potest, scilicet: error personæ; error conditionis; error qualitatis; error fortunæ. 460. Error conditionis, seu servitus, ignorata ab altero contrahente libero, dirimit matrimonium jure positivo, non naturali. 462, 463. Error personæ jure naturæ dirimit matrimonium. 460. Error qualitatis aut fortunæ non dirimit matrimonium, nisi involvat errorem personæ aut limitet consensum contrahentis. 461-462 Error circa contractum: *vide* CONTRACTUS.

ESAU falsam egit pœnitentiam, de illo enim dicitur: *Non invenit pœnitentiæ locum quanquam cum lacrymis inquisisset eam*. I, 298. Esau peccavit et merito reprehenditur ab Apostolo ut profanus et carnalis vendendo singulare privilegium primogenituræ. V, 81 et VII, 49.

ESSE a se potest tripliciter sumi: 1° pro negatione essendi ab alio tanquam a causa reali cum dependentia, 2° pro negatione essendi ab alio tanquam a principio formali sine dependentia; 3° pro negatione essendi ab alio tanquam a causa virtuali, seu radice. I, 40.

ESSENTIA. Termini limitativi essentiæ sunt vel extrinseci, vel intrinseci. I, 74. Terminus limitativus extrinsecus est causa efficiens; termini limitativi intrinseci sunt vel metaphysici, nempe genus et differentia; vel physici, scilicet materia et forma, sive subjectum respectivum se habens per modum materiæ. 75. Essentiæ rerum sunt-ne æternæ et a Deo independentes? II, 134. Essentia divina non generat, sed Pater ratione essentiæ. V, 537.

EST, non semper in Scriptura usurpatur pro *significat*. VI, 406.

ETHNICI. Cum Ethnicis procedere oportet per rationem. III, 309. Ethnici ut defenderent cultum suorum idolorum objiciebant christianis adorationem Verbi incarnati; sed quam immensa disparitas! VI, 437.

EUBULIA juxta nomen significat bonum consilium. III, 375. Est virtus distincta a prudentia. *Ibid.*

EUCCHARISTIA. Species sacramentales, in Eucharistia, transacta consecratione, sunt sacramentum. VI, 109. In sacramento Eucharistiæ requiritur physica simultas materiæ et formæ. 110. Peccatum veniale impedit-ne effectum receptionis sacramenti Eucharistiæ? 149. Sacerdos ministrans Eucharistiam in peccato mortali, peccat mortaliter. 178. Non tamen existimamus eum tot peccata committere quot sunt personæ quibus absque interrup-

tione morali Eucharistiam ministrat. *Ibid.* Excusantur a mortali qui in malo statu Eucharistiam in vase vel vitro inclusum de loco in locum transportant, aut cum illa dant benedictionem; cum enim mediate tantum tangant Eucharistiam, videtur levitas materiæ. *Ibid.* Sacramentum Eucharistiæ est inter cætera excellentius et dignius. 152. In sacramento Eucharistiæ continetur ipse Christus substantialiter; in aliis autem sacramentis continetur tantum quædam virtus instrumentalis, participata a Christo. 153. Omnia sacramenta ordinantur ad Eucharistiam tanquam ad finem. *Ibid.* Prioribus Ecclesiæ sæculis infantes admissi sunt ad Eucharistiam, sed cum id pertineat ad disciplinam, Ecclesia propter graves rationes eos amplius non admittit. 312. Eucharistia est cibus ad reparandas vires spirituales quæ per quotidiana peccata deperduntur. *Ibid.* De Eucharistia referuntur decreta concilii Florentini pro instructione Armenorum; canones concilii Tridentini de sacrosancto Eucharistiæ sacramento; canones ejusdem concilii Tridentini de communione sub utraque specie et parvulorum; canones ejusdem concilii Tridentini de sacrificio Missæ. VI, 383-385. Eucharistia dupliciter considerari potest: 1° Respective ad homines quos sanctificat, sub qua ratione est sacramentum; 2° respective ad Deum quem colit et placat, sub qua ratione est sacrificium. 385. Eucharistia variis nominibus insignitur, secundum varias ejus significationes: primam habet significationem respectu præteriti, in quantum est rememorativum Dominicæ passionis quæ fuit verum sacrificium; et secundum hoc nominatur *Sacrificium*. Aliam habet significationem respectu rei præsentis; et secundum hoc nominatur *Communio* et *Synaxis*. Tertiam habet significationem respectu futuri, et secundum hoc dicitur *Viaticum* et *Eucharistia*, id est, bona gratia, tum quia gratia Dei vita æterna, tum quia continet Christum qui est fons gratiæ. 385. Quidam intelligunt etiam per Eucharistiam gratiarum actionem, quia Christus in ejus institutione gratias egit, et offertur in gratiarum actionem. 386. Sunt et alia hujus sacramenti nomina, sive ratione materiæ, sive ratione effectus, sive ratione rei contentæ. *Ibid.* Eucharistia physice considerata, prout constat ex materia et forma, definiri potest: « Species panis et vini consecratæ sub præscripta » verborum forma, continentes verum corpus et sanguinem Christi, ad causandam gratiam cibantem animam. » Metaphysice sumpta, prout constat genere et differentia, definitur: « Sacramentum corporis et sanguinis Christi ad spiritualem animæ refectionem. » Vel: « Signum sensibile corporis et sanguinis Domini, realiter » sub ipso contenti, ad producendam gratiam spiritua- » liter nutrientem. » Hæ definitiones patebunt ex dicendis. *Ibid.* Tria in sacramento Eucharistiæ considerare possumus: primum, id quod est sacramentum tantum; secundum, id quod est res et sacramentum; tertium, quod est res tantum, scilicet effectus hujus sacramenti; et hæc tria possunt considerari vel singula seorsim et divisive, vel omnia simul collective. Si considerantur divisione, et seorsim: quantum ad id quod est sacramentum tantum, potissima figura hujus sacramenti fuit oblatio Melchisedech, qui obtulit panem et vinum: quantum ad id quod est res et sacramentum, scilicet Christum passum qui continetur in hoc sacramento, figuræ ejus fuerunt omnia sacrificia Veteris Testamenti: quantum ad

effectum, manna fuit præcipua ejus figura. *Ibid.* Si vero hæc tria simul collective considerentur, figura hujus sacramenti fuit agnus paschalis. *Ibid.* In almo Eucharistiæ sacramento, post panis et vini consecrationem, Dominus noster Jesus Christus, verus Deus atque homo, vere, realiter ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilibus continetur. 389. Fides realitatis nata est cum Ecclesia et semper in illa viguit. 55. Eucharistia est maximum miraculum omnipotentiae Dei, intellectu difficile, quod proponitur in transmutatione panis et vini in corpus et sanguinem Christi. *Ibid.* Eucharistia in ratione sacramenti est præstantior manna et agno paschali; hæc enim erant umbræ futurorum. 402. Corpus Christi frangitur-ne in Eucharistia aliquo sensu? 407. Quando SS. Patres vocant Eucharistiam figuram, similitudinem, imaginem, typum, antitypum, speciem, repræsentationem, mysterium, sacramentum, signum corporis Christi, hæc multiplici et vero sensu intelliguntur absque detrimento realis præsentiae. 408. Eucharistia vocatur panis tam in Scriptura quam in Patribus, duplici ratione: 1° ratione accidentium panis; 2° ratione materiæ. 409. Corpus Christi in Eucharistia non est idem quoad statum et affectiones, sed idem est quoad substantiam quam corpus terrenum. *Ibid.* Christus existit in Eucharistia sacramentaliter. 413. Implicat-ne idem corpus esse simul in pluribus locis. *Ibid.* et seqq. Corpus Christi est-ne in Eucharistia sine quantitate? 414. Dogma præsentiae realis nihil indignum continet contra Christum. *Ibid.* In Eucharistia non remanet substantia panis et vini, sed vi verborum consecrationis fit vera transsubstantiatio, seu conversio totius substantiæ panis in corpus, et totius substantiæ vini in sanguinem Christi. 416. Ex Eucharistia fit generatio, quam difficile est explicare. 425. Substantia panis convertitur in corpus Christi. 429. Tandem in Eucharistia sunt: 1° actiones transeuntes; 2° res permanentes; nempe 1° consecratio et sumptio; 2° species panis et vini, corpus et sanguis Christi. 433. Eucharistia est sacramentum a Christo permanenter institutum. *Ibid.* Sacramentum Eucharistiæ consistit in re permanente, et non in usu vel sumptione; est de fide decisa in concil. Lateran. *Ibid.* Eucharistia est instituta ut cibus spiritualis. 435. Corpus Christi est præsens sub speciebus panis et viniante-usum. 433. Substantia panis et vini post consecrationem non annihilatur. 429. Corpus Christi dicitur improprie manducari, teritur tantum mediate ratione specierum quibus involvitur. 414. Fideles in cryptis latitantes asportabant secum Eucharistiam tempore persecutionis, et premente periculo sumebant. 434. Eucharistia asservabatur olim sive domi, sive in templis; adorabatur, et ad infirmos et alios absentes deferabatur. *Ibid.* Corpus Christi servabatur olim in columbis et turribus aureis et argenteis quæ in templis suspendebantur. 435. Possunt-ne impugnari testimonia quibus probatur olim Eucharistiam sive in domibus, sive in templis asservatam esse. *Ibid.*

Eucharistia potest palam a fidelibus adoranda exponi. 437. Hunc morem et praxim antiquam Ecclesiæ testantur SS. Patres. *Ibid.* Non requiritur speciale præceptum adorandi Eucharistiam. *Ibid.* Species consecratæ, ut continentes corpus et sanguinem Christi, constituunt totam essentiam sacramenti Eucharistiæ, est communior inter Thomistas, quibus adherent plures extranei. 439. Consecratio non constituit intrinsece essentiam sacra-

menti. *Ibid.* Corpus Christi non constituit essentialiter sacramentum. *Ibid.* Sumptio non constituit sacramentum. 440. Restat igitur solas species ut consecratas constituere essentialiter sacramenti. *Ibid.* Eucharistia est unum specie sacramentum. Est communior et certa, tradita a Catechismo Trid. 441. Sacramentum Eucharistiæ est plura materialiter, unum autem formaliter. *Ibid.* Sacramentum Eucharistiæ, specie unum, est multiplex numero. *Ibid.* Unitas specifica Eucharistiæ non est repetenda neque ex unitate corporis Christi, neque ex institutione. 442. Unitas vel pluralitas numerica sacramenti Eucharistiæ non desumitur ab unitate vel pluralitate specierum, neque ab una vel multiplici consecratione, sed ab ordine ad unam vel plures refectiones. *Ibid.* Christum Eucharistiam instituisse in ultima cœna, pridie quam pateretur, de fide est certum. 443. Christus celebravit ultimum Pascha, consequenter Eucharistiam instituit, die seu luna decima quarta exeunte, hoc est, feria quinta ad vesperam. 443 et seqq. Panis et vinum sunt materia sacramenti Eucharistiæ. 454. Est de fide decisa in concil. Lat. et concinit unanimis traditio utriusque Ecclesiæ Græcæ et Latine. *Ibid.* Christus in instituenda Eucharistia adhibuit panem et vinum. *Ibid.* Solus panis triticeus est materia legitima sacramenti Eucharistiæ. *Ibid.* Materia Eucharistiæ colligitur ex usu qui vigeat tempore Christi. 455. Panis debet esse usualis: unde rejici debet si conficitur aqua rosacea, lacte, etc., vel si massa farinæ sit cruda, etc. *Ibid.* Modica admixtio non solvit speciem, secus magna. *Ibid.* Quis panis rejiciendus in conficienda Eucharistia? VI. 455. Si panis tam corrumpitur ut solvatur ejus species, illo non potest confici corpus Christi. *Ibid.* Quando in eo adest tantum aliqua dispositio ad corruptionem, potest adhiberi, sed irreverenter id fiet. 456. Siligo seu secale, et spelta, sunt materia dubia in Eucharistia; adhiberi nefas est. *Ibid.* Panis ex amylo confectus non potest fieri corpus Christi, licet quidam illud contendat. *Ibid.* Si fiat modica admixtio alterius frumenti cum tritico, aut liquoris, remanet materia sacramenti; secus, non remanet. *Ibid.* Solum vinum de vite est materia idonea calicis. 456. Quodvis vinum de vite, sive album sive rubrum, sive Gallicum, sive Hispanicum, est materia Eucharistiæ. *Ibid.* Mustum seu vinum recens expressum est materia valida; juxta quosdam, vinum congelatum non est materia apta consecrationi. 457. Alii contendunt esse materiam aptam. *Ibid.* In praxi prima sententia est sequenda. *Ibid.* In azymo sive fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter conficitur; sunt verba concil. Florent. in decreto unionis. *Ibid.* In azymo vel fermentato sacerdotes ipsum Domini corpus conficere debent, unusquisque juxta Ecclesiæ suæ, sive Occidentalis, sive Orientalis, consuetudinem: sunt iterum verba concilii Florent. 458. Consuetudo Ecclesiæ Orientalis celebrantis in fermentato aliquibus rationibus innitur: attamen est rationabilior consuetudo Ecclesiæ Occidentalis in azymo celebrantis. *Ibid.* Congruit ut sacramentum Eucharistiæ conficiatur in vino aqua permixto. 459. Christum Eucharistiam in vino aqua permixto instituisse probabile est, secundum morem illius terræ. *Ibid.* Mixtio aquæ cum vino convenit repræsentationi Dominicæ passionis. 460. Significat unionem populi christiani ad Christum. *Ibid.* Confirmatur hæc Ecclesiæ Romanæ praxis Patrum traditione. *Ibid.* Permixtio aquæ non est de necessitate hu-

jus sacramenti, neque de jure divino, sed tantum ecclesiastico. Ita communiter. *Ibid.* Aqua modicissima vino consecrando miscenda est. 461. Hoc præceptum mixtionis aquæ cum vino in Eucharistia obligat sub peccato mortali. *Ibid.* Porro hæc mixtio debet fieri circa celebrationem sacramenti, non ante. *Ibid.* Probabilius est aquam non verti in sanguinem Christi, nisi prius conversa sit in vinum. *Ibid.* Est ne in Eucharistia duplex materia: libera nempe et necessaria; libera quæ esset aqua; necessaria quæ esset vinum? 462. Aqua potest ne converti naturaliter in vinum? 465. Aqua calici infusa convertitur-ne in sanguinem? Circa conversionem aquæ infusæ in calice triplex est sententia: prima docet aquam converti in aquam quæ fluxit ex latere Christi; secunda, eam converti in sanguinem; tertia, eam remanere aquam circumfusam accidentibus vini: secunda certior, etsi non de fide. 461 ad 466. Aqua quo sensu non est in Eucharistia materia principalis? 466. Una species valide consecratur sine altera. *Ibid.* Jure divino licitum est consecrare unam speciem sine altera. 467. Sacerdos debet habere intentionem consecrandi totam materiam licite consecrabilibus præsentem. *Ibid.* Instante morte alicujus infirmi non potest consecrari solus panis etiamsi vinum deficiat. *Ibid.* Summus pontifex dispensare non potest ut in aliquo casu sacerdos licite consecret unam tantum speciem. *Ibid.* Materia consecranda debet esse moraliter præsens consecranti; quia forma utens pronomine demonstrativo *hoc* et *hic* id necessario exigit, alias foret falsa. 470. Qualis autem præsentia requiratur ut materia censeatur moraliter præsens vix certo definiri potest. Cæterum pro regula generali dicimus illam materiam censi moraliter præsentem, quæ more et usu hominum, seu judicio prudentis viri, taliter est exposita ut pronomine demonstrativo *hoc* et *hic* designari possit. *Ibid.* Materia in suo tegente vel continente ordinario etiam clauso, valide, licet illicite, consecrari potest. *Ibid.* Nulla erit consecratio si interponatur corpus per modum dividentis aut separantis. *Ibid.* Quantitas materiæ hujus sacramenti non est determinata ex institutione Christi: unde sacerdos potest valide consecrare materiam cujuslibet magnitudinis vel parvitatatis, modo sit moraliter præsens, et in parva salvetur substantia panis aut vini, sitque sensu perceptibilis a consecrante. 470. Materia consecranda debet esse determinata in individuo per intentionem consecrantis. *Ibid.* Panis consecrandus debet esse exilis et figura rotundus juxta antiquam Ecclesiæ consuetudinem et praxim. *Ibid.* Dubium est an si materia non consecrata ita misceatur cum consecrata ut non possit discerni a materia consecrata, valide consecratur. 471. Per totum Christum intelligitur ejus corpus integrum, sanguis, anima, divinitas et substantia seu persona Verbi. 472. Totus Christus realiter continetur in sacramento Eucharistiæ sub quali et specie seorsim. Est de fide. *Ibid.* Totus Christus est sub qualibet parte specierum, sive sint divisæ, sive continuæ. *Ibid.* Partes post separationem non desinunt esse consecratæ. *Ibid.* Aliquid potest esse in Eucharistia dupliciter: 1º Vi sacramenti, seu vi verborum; 2º vi naturalis concomitantiae aut connexionis quam habet cum eo quod inest vi verborum. 473-474. Corpus Christi est sub specie panis, et sanguis sub specie vini ex vi verborum; ipsum autem corpus est sub specie vini, et sanguis sub specie panis, animaque ipsius sub utraque specie, ex vi naturalis connexionis et

concomitantiae qua partes Christi Domini inter se copulantur, qui jam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus; divinitas vero propter admirabilem illam ejus cum corpore et animahypostaticam unionem. 474. Patrem et Spiritum sanctum esse in sacramento Eucharistiae per concomitantiam quidam negant, quidam vero affirmant. *Ibid.* Quantitas dimensiva corporis Christi est-ne in sacramento Eucharistiae? 475. Corpus Christi in Eucharistia est coloratum, figuratum, etc., in ordine adse, non in ordine ad locum. *Ibid.* Corpus Christi in Eucharistia est sicut in loco late sumpto pro esse realiter praesens alicui spatio. Non est tamen in loco proprie, neque circumscriptive, neque definitive. *Ibid.* Corpus Christi est in Eucharistia ad modum substantiae, seu, ut communiter dicitur, sacramentaliter. *Ibid.* Christus in Eucharistia non potest moveri localiter per se, bene tamen per accidens. *Ibid.* Corpus Christi in sacramento Eucharistiae non potest agere aut pati actione corporea. 476. Corpus Christi non desinit per se in Eucharistia, quia de se est indeficiens et incorruptibile, sed desinit esse sub speciebus per accidens ad desitionem specierum. *Ibid.* Utrum corpus Christi in Eucharistia possit videri oculo? *Ibid.* Christus potuit solo imperio, sine verbis, convertere panem et vinum in corpus et sanguinem suum, extra dubium est; sed an ita fecerit, quaeritur. Christus consecrando non sola benedictione, sed his verbis: *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*; vel, *Hic est calix sanguinis mei*, usus est. 478. Expenditur quinam fuit ordo rei gestae in institutione Eucharistiae a Christo observatus. 479. Solis verbis dominicis, non precibus quae praecedunt aut sequuntur, consecratio perficitur. 480. Haec sola verba, *Hoc est corpus meum*, sunt essentialia formae consecrationis panis, est communis. 483. Apud Latinos proferuntur in consecratione calicis haec verba: *Hic est calix sanguinis mei, novi et aeterni Testamenti, mysterium fidei qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* *Ibid.* Probabilius videtur haec sola verba: *Hic est calix sanguinis mei*, vel, *Hic est sanguis meus*, esse formae calicis essentialia. 484. Sumptio realis Eucharistiae non est necessaria neque parvulis, neque adultis, necessitate medii ad salutem. 490. Sacramentum Eucharistiae duplici modo potest considerari: 1º ut sacramentum particulare ab aliis sacramentis distinctum, specialem producat effectum. 2º Potest considerari sub ratione communi omnibus sacramentis, quae est unio cum Christo et corpori ejus mystico virtute illius passionis. *Ibid.*

Votum Eucharistiae consideratae ut est particulare sacramentum, non est necessarium necessitate medii ad salutem; secus si consideretur ut spiritualis manducatio sub ratione unionis substantialis cum Christo redemptore, et ejus passione mystice exhibita. 491 Eucharistia est aliquo modo consummatio et perfectio aliorum sacramentorum, consequenter eorum finis. *Ibid.* Adulti tenentur praeepto divino ad sacramentalem communionem. 493. Christus hoc instituit sacramentum, per modum cibi, ad conservandam vitam spiritualem necessarii. 494. Eucharistia instituta est ut viaticum confortans adversus hostes salutis. *Ibid.* Instituta est Eucharistia ad reparandas animae vires quae debilitantur tentationibus. 495. Fideles obligantur praeepto divino simpliciter et immediate ad sumendam Eucharistiam; infideles vero mediate, scilicet ut convertantur et sic

communicent. 494. Praeeptum divinum Eucharistiae sumendae obligat: primo in articulo seu proximo mortis periculo: est communis contra paucos. *Ibid.* Id innuit praxis Ecclesiae. Obligat etiam pluries in vita, ex praeepto divino. 494-495. Triplex est modus manducandi corpus Christi: primus sacramentalis; secundus spiritualis; tertius sacramentalis simul et spiritualis. 489 Neque divino neque ecclesiastico praeepto communicandi satisfacit per communionem sacrilegam. 497. Circa usum Eucharistiae duo possunt considerari: unum ex parte ipsius sacramenti, cujus virtus est hominibus salutaris: et ideo est utile quotidie ipsum sumere, ut homo quotidie ejus fructum percipiat: alio modo potest considerari ex parte sumentis, in quo requiritur ut cum magna devotione et reverentia ad hoc sacramentum accedat. 499. Fideles laici aut sacerdotes non consecrantes nullo praeepto divino tenentur communicando sumere utramque speciem. 502. Totus Christus sub una specie continetur. 504. Ratio sacramenti Eucharistiae consistit in significando Christum praesentem, passionem ejus, refectionem spiritualem animae per gratiam, et unionem fidelium inter se et cum Christo capite: et in efficiendo seu causando gratiam cibantem et nutritivam. *Ibid.* Ecclesia justis de causis prohibuit laicis usum calicis. 505. Per se loquendo, major gratia non confertur communicanti sub utraque specie quam sub una. 507 et 508. Non est exhibenda communio sacramentalis non baptizatis, peccatoribus publicis extra mortis periculum, infantibus, amentibus qui nunquam habuerunt usum rationis, energumenis dum non sunt sui compotes? dum autem sunt sui compotes, illis exhibenda est communio, non solum in articulo mortis et in Paschate sed etiam aliis temporibus, juxta judicium prudentis confessarii. 509 et seqq. Quoad praxim denegandi Eucharistiam damnatis ad mortem lege rationes pro et contra. 510. Peccatoribus in ultimo exitu tantum poenitentibus non est deneganda communio. *Ibid.* Abusum dandi Eucharistiam mortuis reprobavit concil. Carthag. anno 397 et alia concilia. *Ibid.* Cum Eucharistia sit sacramentum vivorum, supponit in recipiente statum gratiae saltem prudenter existimatum. Unde qui cum conscientia peccati mortalis illud recipit, grave peccatum sacrilegii committit. 511. Nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis se contritum existimet, debet absque praemissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere, nisi desit illi copia confessarii et urgeat necessitas communicandi. *Ibid.* Christus instituit et distribuit Eucharistiam post cenam. 514. Nullum est nunc praeeptum manere aliquandiu jejunos post sumptionem Eucharistiae: convenit tamen ex decentia. 515. Christus sumpsit corpus et sanguinem suum. 518. Christus dedit Judae traditori corpus et sanguinem suum. *Ibid.* Christus sumpsit et dedit Discipulis suum corpus passibile. 182. Primus effectus Eucharistiae est gratia, cui secundo adjungitur, refectio spiritualis dulcedinis. 519-520. Sacramentum Eucharistiae non causat per se primario primam gratiam remissivam peccati mortalis, sed secundam tantum. Per accidens tamen et secundo potest causare primam gratiam peccati mortalis. 520. Eucharistiae secundus effectus est adeptio gloriae. *Ibid.* Tertius effectus est remissio peccatorum venialium, quam dupliciter operatur: immediate et directe, mediate et indirecte. *Ibid.* Quartus effectus Eucha-

ristiæ est remissio pœnæ peccato debitæ, sed diversimode. *Ibid.* Quintus effectus Eucharistiæ est præservatio a futuris-peccatis, quod sit dupliciter. *Ibid.* Eucharistia causal gratiam in instanti extrinseco manducationis, in quo verum est primo dicere, *Comestum est.* 521. In ratione sacramenti non prodest aliis quam summentibus *ex opere operato.* Potest tamen aliis vivis et defunctis prodesse *ex opere operantis.* *Ibid.* Duplex est minister Eucharistiæ unus consecrationis, alter dispensationis. 523. Soli sacerdotes sunt ministri consecrationis Eucharistiæ, sic, ut præter illos nullus possit valide consecrare. *Ibid.* Quid opinandum de historiis quæ referunt quosdam laicos consecrasse. 524. Plures possunt consecrare eandem materiam. 525. Eucharistia cum consistat in re permanenti, non est dubium quin valide a quocumque dispensetur. 527. Minister ordinarius et ex officio dispensationis Eucharistiæ est sacerdos. *Ibid.* Diaconus habet vi suæ ordinationis ut possit ei committi dispensatio Eucharistiæ *Ibid.* Hoc erat discrimen inter viros et mulieres, quod viri hostiam reciperent nuda manu, mulieres vero in linteolo mundo, quod ideo vocabatur *Dominicale.* 528. Fideles olim tempore persecutionis domum deferrebant Eucharistiam tempore opportuno sumendam. *Ibid.* Usus antiqui de receptione Eucharistiæ paulatim desiverunt in Ecclesia, et nunc prohibitum est Eucharistiam in manus laicorum tradere. 529. Jure ordinario solus parochus aut illi superior potest Eucharistiam dispensare. *Ibid.* Quo tempore potest et debet administrari Eucharistia? *Ibid.* Eucharistia dari potest in missa pro defunctis. *Ibid.* Parochus tenetur administrare Eucharistiam suis parochianis non solum in Paschate et morte, sed etiam quoties rationabiliter petunt, seclusis tamen legitimis impedimentis. *Ibid.* Pastor tenetur-ne suis parochianis peste infectis administrare Eucharistiam cum gravi vitæ suæ periculo? *Ibid.* Ritus quo sacerdos debet Eucharistiam ministrare sive laicis, sive infirmis, traditur in Rubricis. *Ibid.* Eucharistia potest-ne esse sacramentum et testamentum? 535. Eucharistia non est commemoratio et repræsentatio vacua sacrificii crucis. 536. Eucharistia est signum novi fœderis et pars hæreditatis a Christo nobis relicte. *Ibid.* Est tantum unum sacramentum in Eucharistia, quamvis diversa sit materia et forma in consecratione panis et vini. VII, 19.

EUCOLOGIA seu ritualia Græcorum referunt-ne tantum formam deprecativam pro sacramento pœnitentiæ? VII, 31. Quænam est illorum auctoritas? 32.

EUGENIUS IV approbavit-ne decretum sessionis secundæ concilii Basileensis? III, 412. Egredere ne recte non aperiendo subito mentem suam circa decreta concilii Basileensis statim ac peracta sunt? vel transferendo concilium alio? 413-414. Eugenius IV edidit decretum pro instructione Armenorum in concilio Florentino. 422.

EUNOMIANI Arianorum germen fuere. VI, 270. Eunomiani, utpote Ariani, in odium Trinitatis baptizabant una immersione. 271.

EUNOMIUS discipulus Arij, erat *Anomæus*, id est dissimilis, vide *ARIUS* et *ANOMÆUS*. I, 441. Eunomius dogmatizavit solam fidem, qua credimus omnes articulos fidei, sufficere ad justificationem, quem errorem suscitaverunt Calvinistæ et Lutherani. III, 181.

EUNUCHI spadones sunt-ne incapaces matrimonii? VII, 290.

EUSEBIUS Nicomediensis et alter Cæsariensis, partes Arij susceperunt. I, 440.

EUSTACHIUM, quarto sæculo negarunt jejunium esse in præcepto; illos secuti sunt Calvinistæ et Lutherani. V 161.

EUSTACHIUS Sebastenus, episcopus depositus in concilio Constantino-politano, cum magna multitudine populi hæresim Macedonii sectatus est. I, 441.

EUSTATHIUS Antiochenus quo sensu dictus est primus Patrum Nicænorum? I, 477.

EUTYCHIANISMI ET EUTYCHES. Ad errorem Valentiini pertinet error Eutychetis, qui circa annum, 441, ut unitatem personæ contra Nestorium propugnaret, in oppositam hæresim incidit negando duas in Christo naturas, et asserendo carnem in ipso incarnationis articulo in divinitatem fuisse commutatam, et ex utraque natura divina et humana unam coaluisse substantiam, sicque Christum ut Deum fuisse passum. V, 358. Hic error fuit damnatus sub Leone I, in concilio œcumenico Chalcedonensi. *Ibid.* Eutyches ardentiori zelo adversus Nestorium in extremum errorem ex imperitia impegit; ut enim unitatem personæ in Christo propugnaret contra Nestorium, unitatem etiam naturæ astruxit. 408 Synopsis historica Eutychianismi. 432. Eutyches presbyter erat et archy-mandrita, seu abbas, celeberrimi monasterii Constantinopolitani. Ardentissimo zelo contra Nestorium pugnavit, sed non secundum scientiam; ex imperitia enim in extremum errorem abreptus est; utque unitatem personæ contra Nestorium defenderet, unitatem naturæ astruxit, sive mixtione. sive confusione, sive conversione. *Ibid.* Nata est hæc hæresis anno 490. In concilio Constantinopolitano a Flaviano convocato, hæreseos accusatus est Eutyches ab Eusebio Dorylæi in Phrygia episcopo. *Ibid.* Citatus Eutyches ut compareret, ter abnuvit. *Ibid.* Tandem cum monachis pluribus et militibus stipatis comparuit. *Ibid.* Damnatus Eutyches ad Romanum pontificem appellavit, nihil autem obtinere potuit a Leone pontifice. *Ibid.* et alia plura ibi. In quo situs fuit error Eutychetis? 436. Varie varia referunt. Vide ibi; *Ibid.* Videtur Eutychem intellexisse ex duabus naturis factam esse unam in Christo, mixtione seu confusione, aut etiam conversione unius in aliam, nunc uno, nunc alio modo secundum quod varie urgebatur a catholicis. *Nesciens ignorans archimandrita*, inquit S. Flavianus ad S. Leonem quod dicit, neque de quibus affirmat. 437.

EVA. Corpus Evæ fuit a Deo immediate productum secundum convenientem dispositionem, in magnitudine et ætate idonea ad operationes corporis et animæ. II, 125. Formationis Evæ narratio intelligenda est in sensu proprio et literali, non metaphorico. Est communis et certa. *Ibid.* et seqq. Materia quæ addita est costæ ad formationem Evæ fuit-ne addita per novam creationem vel per materiæ præjacentis conversionem. 126. Eva adducta est ad Adam. *Ibid.* Eva non fuit producta simul et eodem instanti ac Adam, sed tamen eadem die, scilicet, sexta creationis. 127. Conveniens fuit mulierem in prima mundi creatione formari ex costa viri. 128. Quare de dormientis et non de vigilantis costa Deus voluerit formare Evam? 129. Eva tentata fuit a diabolo per serpentem verum et naturalem, quo diabolus usus est ut instrumento ad formandas voces humanis similes. 146. Non turbata est, nec fugit Eva dum serpens eam alloquebatur. 147. Superbia non fuit solum Evæ peccatum, plura fuerunt ei adjuncta: secundum

dum Evæ peccatum fuit infidelitas seu error quo credidit vera esse verba serpentis. 150. Prima pœna mulieri propria est multiplicatio ærumnarum conceptuum. 152. Secunda pœna est dolor partus. 153. Tertia est subjectio dominationi viri. *Ibid.* Pœnitentiam egit Eva de suo peccato et veniam obtinuit. 154. Eva salutem æternam consecuta est. *Ibid.*

EVANGELISTÆ in suis narrationibus non semper servaverunt ordinem quo res gestæ sunt. VI, 40. Evangelistæ sunt calami Spiritus sancti, sed calami vivi et liberi. III, 274. Quomodo citant Scripturas? 273. Evangelistæ indicant sæpe sensum metaphoricum. VI, 390-391. Evangelistas non semper eundem ordinem in recitando servasse. quo res gestæ sunt, colligitur ex S. Augustino et aliis Patribus. 480.

EVANGELIUM. Res sacræ, ut Evangelia, vasa altaris, imo omnes creaturæ, ex eo quod habent relationem ad Deum possunt ne adorari cultu latræ? V, 645. Nullum Evangelium fuit scriptum nisi post ascensionem Christi. VI, 53. Post peccatum, incarnationis aliqua fides, ante promulgationem Evangelii, omni tempore necessaria fuit necessitate medii. III, 234. Ante Evangelium sufficienter promulgatum, fides implicita incarnationis communiter sufficiens fuit. *Ibid.* Post Evangelium sufficienter promulgatum, fides explicita incarnationis est omnibus necessaria necessitate medii ad salutem. 235. Post Evangelium sufficienter promulgatum, fides explicita Trinitatis est omnibus necessaria necessitate medii ad salutem, voluntate Dei, non natura rei. 236. Evangelium est virtus Dei in salutem omni credenti, quatenus est tota lex Evangelica. VI, 133. Lex Evangelica quid continet? 134.

EVENTUUM observantia est species vanæ observantiæ. V, 14.

EVIDENTIA est ultimum in quo quiescit intellectus noster. I, 15. Evidentia in attestante cum suis adjunctis est compossibilis cum fide. III, 214-215. Evidentia in attestante seu revelationis dupliciter considerari potest. *Ibid.*

EVIRATIO est inutilis ad evitandum peccatum. IV, 243. Parentes qui pueros suos consentientes evirari curant ut servant sonoram vocem, graviter peccant. 244.

EVODIUS qua ætate scripsit S. Josephum et Deiparam contraxisse matrimonium. VI, 13.

EXACTORES exigentes tributa dubia non peccant. IV, 206.

EXAMEN prævium requiritur ad confessionem; non est idem et unum pro omnibus. VII, 199. *Vide* ART. CONFSSIONIS.

EXCÆCATIO. Qui dicuntur in Scripturis obdurati, excæcati, a Deo derelicti, maledicti, odio habiti, rejecti, non privantur auxilio sufficienti ad salutem. I, 288. Excæcatio est effectus reprobationis. 432. Excæcatio et induratio proprie dictæ duo important: primum induratio importat motum animi... etc. Excæcatio importat motum animi sic aversi a divino lumine ut veritatem evidenter manifestam nolit acceptare. II, 490. Quenam est gratia cujus privatio dicitur induratio et excæcatio. *Ibid.* Ad quid ordinantur induratio et excæcatio? *Ibid.*

EXCELLENTIA. Ratio formalis honorandi sanctum est propria ejus excellentia. III, 371. Excellentia triplex est: 1° divina; 2° creata naturalis; 3° creata supernaturalis. IV, 592. Sola excellentia divina est proprie per se excel-

lencia. *Ibid.* Est motivum adorationis et honoris. *Ibid.*

EXCEPTIO est duplex. 1° peremptoria; 2° dilatoria. III, 74.

EXCIPERE in jure quid est? III, 74.

EXCOMMUNICATIO privat secunda et tertia communione, sed non privat prima directe et per se. III, 301. Verosimilius subditi vi excommunicationis præcise non eximuntur ab obedientia debita superioribus excommunicatis, sicut non eximitur filius a præstanda obedientia patri excommunicato, nec uxor marito. 393. Quomodo liceat pro excommunicatis orare, siquidem priventur suffragiis Ecclesiæ. IV, 500. Excommunicatio, quasi extra communicationem, generaliter sumpta, est censura ecclesiastica separans ab aliqua communione Ecclesiæ. VII, 253. Ad intelligentiam definitionis datæ observandum est triplicem esse fidelium communionem. *Ibid.* Olim fuere quædam species excommunicationis improprie. 254. Excommunicatio est duplex: minor, et major. Minor est censura ecclesiastica, separans a participatione passiva seu susceptione sacramentorum. 253. Excommunicatio major est censura ecclesiastica, separans a qualibet licita communione fidelium. *Ibid.* — Effectus excommunicationis primus, est privatio susceptionis sacramentorum extra casum necessitatis. *Ibid.* Secundus effectus est privatio suffragiorum communium Ecclesiæ, quæ a publicis ministris pro tota Ecclesiâ, seu pro fidelibus tanquam pro membris Ecclesiæ fiunt, item et satisfactionum quæ ab Ecclesia conferuntur fidelibus per indulgentias. 254. Per tertium effectum, excommunicatus prohibetur celebrare divina Officia, aut iis interesse; hoc est enim communicare cum fidelibus. *Ibid.* Quartus effectus est privatio administrationis sacramentorum. *Ibid.* Quintus effectus est inhabilitas ad suscipiendum quodvis beneficium, dignitatem aut munus ecclesiasticum; ita ut præsentatio aut electio excommunicati, item institutio seu confirmatio, ipso jure sit nulla. *Ibid.* Sextus effectus: excommunicatus non toleratus privatur omni usu jurisdictionis spiritualis. 255. Septimus effectus: rescriptum Papæ, non tamen aliorum prælatorum ab excommunicato impetratum, est ipso jure irritum. *Ibid.* Octavus effectus est privatio sepulturæ ecclesiasticæ et officii ecclesiastici funebis, si excommunicatus non toleratus moriatur in excommunicatione. *Ibid.* Nonus effectus est privatio omnis communicationis civilis cum fidelibus et si hæreticis. *Ibid.* Excommunicatio inter omnes pœnas ecclesiasticas est gravissima, ideoque non est ferenda, nisi quando aliis pœnis levioribus et præviis monitionibus nihil obtineri potuit, et est spes per illam emendæ in peccatore aut boni communis promovendi. VII, 161. — Omnis autem excommunicatio civilis prohibita continetur hoc versu:

Os, orare, vale, communio, mensa negantur:
VII, 255.

Qui sint excommunicati non tolerati et vitandi? 256. Quodnam sit peccatum et quæ pœna communicantis cum excommunicato? 257. Causæ excusantes communicationem fidelium cum excommunicatis non toleratis, et excommunicatorum cum fidelibus, comprehenduntur hoc versu:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

— Non prohibetur autem excommunicatus privatim

orare nec audire concionem in ecclesia. 255. Excommunicatus est-ne inhabilis ad pensionem recipiendam? *Ibid.* Qui semel est excommunicatus, potest ulterius excommunicari. 259. Excommunicatio est annexa omnibus casibus papalibus. VII, 147. — Pronuntiatio excommunicationis, et ejus absolutio, non possunt esse deprecatoriae nisi apparenter. 30. Qui est pluribus excommunicationibus ligatus potest absolvi ab una et non ab omnibus. 23. Utrum quis possit valide absolvi a peccatis, priusquam ab excommunicatione? VII, 200.

EXISTENTIA. Duo possunt in existentia considerari: 1° ratio ultimæ actualitatis secundum quam esse seu existentia respondet enti ut ens est; 2° ipsa specificatio, et limitatio existentiae. I, 79. Existentia sequitur ad subsistentiam, non autem subsistentia ad existentiam? V, 551.

EXOMOLOGESIS sumitur aliquando pro ipsa actione poenitentiae publicae. VII, 124.

EXORCISMUS. Non habent ex se exorcismi effectum infallibilem. IV, 689. Exorcismi adhibentur tam circa cibos quam circa alias creaturas. V, 167. Omnes fideles possunt-ne exorcismos probatos super energumenos privatim agere? VII, 333.

EXORCISTATUS est unus ex quatuor minoribus ordinibus. VII, 332. Materia exorcistatus est liber exorcismorum; et forma: Accipe, et commenda memoriae, et habe potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizatos, sive catechumenos. 333.

EXORCISTÆ possunt imperative et hostiliter sciscitari a dæmone, et circa eum agere quod conducit ad ejus expulsionem. IV, 671.

EXPENSÆ distinguendæ sunt triplicis generis: aliæ sunt necessariae, sine quibus res periisset aut deterior evasisset; quædam utiles, quæ conducunt ad ameliorationem rei, et redditum ejus augent; aliæ sunt voluptuariæ, seu voluntariæ, quæ fructum non augent, sed speciem tantum exornant. III, 329. Labor et industria possidentis sunt intelligendi sub ratione expensæ. *Ibid.*

EXECRATIO aut pollutio est prohibitio vel irregularitas, seu quasi censura jure ecclesiastico introducta, ne divina officia in quodam loco propter indecentiam celebrentur. VI, 556.

EXECUTOR testamenti debet exequi voluntatem testatoris. IV, 425. *Vide TESTAMENTUM.*

EXTREMA UNCTIO, VII 290. *Vide UNCTIO.*

EXTREMUM. Quid est? V, 415.

F

FACIENTI quod in se est quo sensu Deus non denegat gratiam? III, 102, 103, 104.

FACTUM. In quæstionibus facti magis est standum conciliorum, pontificum et auctorum coævorum testimoniis quam levibus conjecturis, ut sunt fere omnia Vasquesii argumenta. V, 615. An Ecclesia sit infallibilis circa facta *Vide ECCLESIA.* Factum triplex communiter distinguitur: personale et particulare; generale et dogmaticum, seu doctrinale. III, 320. Facta quæ narrant Apostoli vera esse multiplici ratione constat. 227. Facta narrata ab apostolis sunt vera miracula. 28.

FACUNDUS. Testimonium Facundi Hermianensis referentis Zozimi sententiam esse contrariam sententiæ Innocentii I, est-ne grave et admitendum? III, 397. Facundi Hermianensis auctoritas est-ne admittenda? VI, 411.

FALSA sunt quandoque probabiliora veris. V, 362. Falsum est malum intellectus, sicuti verum est bonum ejus. II, 193.

FALSITAS. Omnis falsitas in materia religionis est Deo injuriosa et perniciosa. V, 10. Falsitas qua quis dicitur falsarius, est immutatio veritatis cum dolo et injuria. VII, 196. Falsitas circa monetas contingit tripliciter: 1° in substantia monetæ 2° in pondere; 3° in caractere principis. *Ibid.* Falsitas circa litteras apostolicas est casus reservatus. 197.

FAMA est instabilis. II, 167. Homo est dominus propriae famæ et honoris. IV, 16, 17. Si tamen famam negligat vel prodigit peccat-ne contra justitiam? *Ibid.* Fama nostra potest tripliciter esse necessaria proximo. 17, 18. Non licet defendere honorem seu famam cum occisione

invasoris. IV, 235, 236. Nulla est obligatio restituendi famam, nisi re ipsa et injuste sit ablata. 360. Fama injuste ablata, est statim restituenda. Est communis et certa. 347. Diversimodo fieri debet famæ restitutio. 349. Quando fama sufficienter restitui non potest per duos priores modos, neque pecunia compensatur, adhibenda-ne est petitio veniæ? 351. Nemo regulariter tenetur restituere famam cum detrimento vitæ. 352. Tenetur tamen aliquando cum detrimento bonorum fortunæ. *Ibid.* et cum detrimento propriae famæ. *Ibid.* Prima causa excusans detractorem a restitutione famæ, est quando fama est aliunde recuperata: tenetur tamen ad reparanda damna illata per detractionem. 351. Secunda causa excusans a restitutione famæ, est remissio expressa vel tacita læsi, nisi hoc vergat in detrimentum aliorum. *Ibid.* Tertia causa est si peccatum occultum quod revelasti fiat aliunde publicum. 352. Quarta causa est impotentia moralis. *Ibid.* Quinta causa est compensatio mutua. *Ibid.* Fama generaliter sumpta, est frequens et vulgaris sermo de re aliqua. 331. Prout spectat laudem vel vituperium alicujus, strictius definitur: Opinio et sermo multorum de vita et moribus alicujus. 333. Quodnam est discrimen inter bonam famam et honorem? 332. Fama consistit in opinione et laude. V, 144. Præceptum servandi famam proximi non est præceptum naturale ubi justa ratio aliud postulat. VII, 191.

FAMULI villicorum qui ovibus, jumentis, etc. plus alimenti tribuunt quam taxaverit dominus, tenentur ne ad restitutionem? IV 282.

FAUSTUS, ex Lirinensi abbate episcopus Rhegiensis,

fuit unus et quidem acerrimus defensorum Semi-Pelagianismi: videtur tamen ab errore formali excusandus. III, 14.

FELIX, Urgelitanus episcopus, dicebat Christum esse filium Dei adoptivum. Errorem ejuravit, sed dubium est an constans in fide permanserit. V, 615. *Vide* ELIPANDUS, *simul enim fere nominantur*.

FESTUM corporis Christi ab Urbano IV, institutum fuit anno 1264. VI, 451. Prima origo et occasio hujus festi fuit visio cujusdam monialis nomine Julianæ. *Ibid.* Leodii primum celebratum fuit hoc festum. *Ibid.* F. Joannes Leodiensis officium composuit. *Ibid.* Tandem bullam direxit Urbanus ad Evam reclusam Martianam in qua hoc festum in orbe christiano celebrandum esse solemniter decrevit. 452. Festum corporis Christi religiose in ecclesia institutum fuit: convenit ut solemniter veluti triumpho publice corpus Christi circumferatur. 439.

FERA laqueo meo capta aut a me vulnerata, est-ne mea, vel capientis? IV, 49, 50. *Vide* ANIMALIA.

FERITAS seu sævitia, est bestiale vitium, non humanum. V, 299.

FERRANDUS diaconus quid egit in concilio Chalcedonensi? III, 534.

FERRI candentis judicium est illicitum. V, 13, 22.

FESTA a quibus possunt institui? V, 19. Quoad observationem festorum, *vide* DIES DOMINICA.

FEUDUM, a fidelitate dictum, accipitur vel pro ipsa re feudali, vel pro contractu. Hoc sensu acceptum definitur: Contractus quo rei immobilis dominium utile transfertur, retento directo, sub onere fidelitatis et obsequii personalis. Qui accipit, dicitur feudatarius seu vassallus. IV, 527.

FICTIO quæ potest referri ad aliquam veram significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. V, 20. Neque quando est tantum celatio seu dissimulatio veritatis quam aperire non expedit. *ibid.*

FIDEJUSSIO est alienæ obligationis in se susceptio, qua quis se obligat ad eam implendam, si debitor principalis eam non impleat. IV, 528. Si plures pro eodem debito fidejusserint, singuli tenentur in solidum. 529. Fidejussor non obligatur ad plus quam debitor. *Ibid.* In certis casibus fidejussor potest petere solvi a sua fidejussione. *Ibid.*

FIDELITAS est virtus qua quis servat promissum. IV, 398.

FIDEICOMMISSUM est substitutio indirecta. IV, 408. Substitnere enim, est in locum unius hæredis vel legatarii alterum statuere; quod fieri potest dupliciter: directe, et indirecte. 409. Fideicommissum et donatio causa mortis sub appellatione legatorum continentur. 407. Fideicommissarius nihil de fideicommisso donare potest. 406.

FIDELES. Ex præcepto Christi, tenetur fidelis aliquando fidem suam exterius profiteri. III, 244. Fideles cognoscere possunt judicium Ecclesiæ circa res fidei. 319. Possunt-ne fideles eximai jurisdictione summi Pontificis? 388. Fideles christiani tenentur obedire sæcularibus potestatibus, quamvis infidelibus. V, 105. Filii fidelium quo sensu semen sunt Abraham? 307. Quare apostolus eos vocat sanctos. *Ibid.* Quo sensu tenetur fidelis quilibet esse plene et perfecte Christianus? VI, 376 Fideles in S. Scriptura vocantur late et improprie sacerdotes, et reges. 524.

FIDES. Propositio fidei est quæ in verbo Dei scripto

vel tradito formaliter et immediate revelatur, et ab Ecclesia catholica ut revelata proponitur; si hæc secunda conditio desit, quamvis prima adsit, erit quidem fidei quoad se, non tamen quoad nos. I, 15 et 16. Deus in origine mundi fidem Redemptoris et veram religionem, per quam homines salvantur, inspiravit Adæ cum præcepto illam propagandi in posteros, posito remedio peccati originalis in adultis per propriam fidem, in parvulis per fidem parentum. Deinde hanc religionem hominum corruptione oblitteratam, minis, increpationibus, exhortationibus, generali diluvio, et statim inito novo fœdere cum Noë, in magna sua misericordia suscitavit ac innovavit. Postea per Abrahamum eandem fidem ac religionem instauravit, per Prophetas, tandem per ipsum Christum qui in terris apparuit, mundum verbo et exemplo, sanctissimis legibus et sacramentis, de necessariis ad salutem instruens, et Discipulis in universum mundum missis præcipientes ut ea prædicarent omni creaturæ, et docerent omnes gentes. I, 280. Sine fide salus obtineri nequit, imo concil. Trid. ex Apostolo et perpetuo sensu Ecclesiæ, declarat fidem esse humanæ salutis initium, fundamentum et radicem omnis justificationis. 292. Concil. Trid. dicens fidem esse salutis initium, fundamentum et radicem omnis justificationis, non intelligit de fide explicita et perfecta, sed de fide imperfecta et implicita: imo neque præcise de fide imperfecta formaliter sumpta pro assensu intellectus primis credibilibus, sed de fide sumpta tam pro illo assensu quam proprio voluntatis motu prærequisito ad illum assensum. 293. Quæ sunt fidei non sunt tentanda probare nisi per auctoritates, his qui auctoritates suscipiunt, apud alios vero sufficit defendere non esse impossibile quod prædicat fides. I, 474. Actus fidei quo assentimur veritatibus supernaturalibus ex motivo divinæ revelationis, est supernaturalis. III, 78. Quodnam est ejus objectum *quod*, et objectum *quo*? *Ibid.* Ad actum fidei qui fit propter malum finem, requiritur-ne gratia supernaturalis? 79. Fides humana non est ita certa ac fides divina. *Ibid.* Fides et spes remanent in peccatore secundum nudam entitatem et ut in subjecto præternaturali. 120 Actus fidei elicited precise ob vanam gloriam est-ne ex objecto bonus? II, 303. Tenetur unusquisque in materia fidei et morum sincere quærere veritatem, dum latet, et ad eam niti quantum potest. II, 361. Fides erat pars justitiæ originalis. 468. Carentia fidei est pars peccati originalis. *Ibid.* Fides varie sumitur: 1º pro fidelitate in promissis servandis: 2º pro conscientia; 3º pro fiducia; 4º pro veracitate, seu inclinatione dicendi verum; 5º pro ipsa doctrina et objecto fidei; 6º pro virtute supernaturali, qua credimus veritatibus a Deo revelatis et quæ definitur ab Apostolo, sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. III, 267. Objectum formale *quod*, seu objectum attributionis fidei, est prima veritas in essendo. 208. Objectum formale sub *quo* fidei est prima veritas in dicendo, seu divina veracitas revelans, connotans primam veritatem in cognoscendo, seu infinitam Dei sapientiam. 209. Objectum materiale adæquatum fidei est omne revelatum a Deo, primario Deus ipse, cætera secundario. *Ibid.* Motivum credendi et assentiendi revelatis, est auctoritas et veracitas Dei revelantis, non Ecclesiæ testimonium seu propositio. *Ibid.* Motivum fidei potest intelligi dupliciter: 1º vel de motivo assentiendi revelatis; 2º vel de regula discernendi quæ sunt

revelata. 210. Primum controvertitur inter catholicos; secundum inter catholicos et hæreticos. *Ibid.* Fidei non potest subesse falsum ex parte Dei revelantis. 212. Fidei non potest subesse falsum ex parte credentis. *Ibid.* Objectum fidei est necessario obscurum et inevidens. 215. Obscuritas non pertinet ad rationem formalem sub qua fidei, sed est conditio sine qua non. *Ibid.* Mysteria fidei nostræ sunt evidenter credibilia. 216. Qui disponuntur ad fidem et nondum habent habitum fidei, quomodo cognoscunt credibilitatem. *Ibid.* Habitus fidei in fidelibus concurret-ne ad cognitionem credibilitatis? 217. Omnia quæ in Scripturis continentur fide tenenda sunt. 219. Duplex est præceptum fidei, affirmativum et negativum. 239. Præceptum fidei obligat per se, et non solum per accidens ratione alterius. *Ibid.* Præceptum fidei affirmativum obligat per se ad ultimum rationis compotem statim moraliter ac credenda et credendi motiva ipsi sufficienter proponuntur. *Ibid.* Ratio inductiva ad credendum seu motiva credibilitatis, minuunt-ne meritum fidei? 242. In nullo unquam casu, etiam vitandæ mortis, licet fidem corde retentam ore vel facto negare, falsanve exterius profiteri aut simulare. *Ibid.* Quandonam in praxi quis censetur facto simulare aut profiteri exterius falsam religionem. 243. Ad fidem non requiritur intelligentia, sed assensus. 239. Fides sumitur aliquando pro lege evangelica. 242. Licet-ne aliquando celare fidem, verbi gratia, sumendo vestem turcicam? 243. Interrogatus a potestate publica de sua fide tenetur res et fidem confiteri etiam cum periculo vitæ. *Ibid.* Non tenentur autem respondere secluso scandalo, si a privato quis interrogetur. *Ibid.* Ad assensum fidei requiritur pia motio voluntatis. 241. Actus fidei humanæ differt ab actu fidei divinæ. *Ibid.* Duplex distinguitur actus fidei internus, et externus. 232. Actus fidei externus qui dicitur confessio, est actus ab ipsa fide elicitus et non solum imperatus. 242. Actus fidei potest esse meritorius. *Ibid.* Quinam ex præcepto Ecclesiastico tenentur fidem confiteri? 246. Quid exigit honor Dei? quid indemnitas fidei? quid salus proximi? *Ibid.* Fides recte definitur ab Apostolo: *Sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* *Ibid.* Doctrina fidei hominibus videtur potius stulta quam sapiens. 232. Fides explicita utriusque mysterii est necessaria necessitate medii, non solum ad secundam salutem, scilicet ad glorificationem, sed etiam ad primam, nempe justificationem. 236-237.

Fides est in intellectu tanquam in subjecto. 247. Fides informis est vera virtus, sed imperfecta. *Ibid.* Fides, est-ne dicenda virtus intellectualis? 248. Habitus fidei formatæ et informis est idem. *Ibid.* Fides per se, est prima inter virtutes ordine generationis. *Ibid.* Fides non est discursiva. 249. Quid est certitudo fidei, et unde oritur? 248. Fides est certior quoad se omnibus cognitionibus naturalibus non quoad nos. *Ibid.* Fides remanet in peccatore qui non committit peccatum infidelitatis. *Ibid.* Fides sive habitualis sive actualis, non remanet in heretico qui vel unum tantum fidei articulum pertinaciter discredat. 251. Tripliciter quis potest reniti fidei. 255. Est-ne licitum disputare de fide cum infidelibus? 256. Illud est de fide quod est revelatum. 257. Aliquid potest dupliciter revelari: 1° immediate in se; 2° mediate, et in alio. *Ibid.* Veritas revelata mediate non est objectum fidei. *Ibid.* Veritas revelata ut pars in toto est objectum fidei. *Ibid.* Quinque regulæ fi

numerantur: duæ inanimatæ: S. Scriptura et traditio; tres vero animatæ: Ecclesia, summus Pontifex, et concilium generale. 271. Fides Ecclesiastica quid est? est-ne firma et certa? 326. Non repugnat assensui fidei quod supponat aliquem discursum. 328. Fides in communi de gloria sanctorum est divina. 343. Qui elicit actus fidei spei, aut etiam operatur bonum solius æternæ mercedis intuitu, absque ulla relatione ad Deum propter se dilectum, non peccat. 511, 512. Sceleratis morientibus non est semper fides adhibenda. VI, 201. Circa ea quæ sunt fide, non est libertas, sed ea agere et credere omnes tenentur. 219. Homo per fidem inchoate fit membrum Christi. VII, 342. Fides in matrimonio idem est ac fidelitas quam conjuges sibi invicem debent. 422.

FIDES bona vel mala potest esse in possessore. *Vide Possessor.*

FILIATIO. Duplex est filiatio; naturalis una, adoptiva altera. V, 613. Filiatio naturalis est relatio quæ convenit alicui, quatenus ex vi suæ originis recipit naturam generantis, vel eam dem numero ut in divinis, vel specie ut in creatis; unde fundamentaliter sumpta, dicitur origo viventis a vivente in similitudinem naturæ. *Ibid.* Filiatio adoptiva est imitatio secundum quid filiationis naturalis in quantum qui adoptatur, cum non habeat ex patre naturam, ipsi confertur quædam ejus proprietas: unde communiter definitur: *Gratuita et liberalis assumptio personæ extraneæ ad hereditatem.* *Ibid.* Impugnatur rationibus theologicis filiatio adoptiva Christi secundum humanitatem, et adoptio humanitatis. 617 et seqq. Filiatio convenit-ne naturæ, saltem *ut quo?* *Ibid.* Filiatio adoptiva est-ne effectus formæ gratiæ habitualis? 618.

FILII debent parentibus honorem, obsequium, et in necessitate auxilium, tandem amorem. V, 109. Peccata quæ erga alios essent levia erga parentes sunt gravia. *Ibid.* Qui peccant contra parentes peccant contra justitiam et pietatem. 110. Filii peccant graviter contra amorem parentibus debitum, sive interius, dum eos odio prosequuntur, etc.; sive exterius, dum eos verbis duris etc., molestant. *Ibid.* Filii possunt peccare graviter contra reverentiam parentibus debitam verbis, signis, factis et defectu. *Ibid.* Peccant filii contra subventionem debitam parentibus dum non subveniunt ipsis in necessitate spiritali et in necessitate corporali. 111. Filii non obedientes parentibus serio et stricte præcipientibus, in rebus ad curam paternam spectantibus, v. g. in iis quæ spectant bonos mores et salutem, vel disciplinam domesticam, peccant mortaliter vel leviter pro gravitate vel levitate materiæ, contra obedientiam parentibus debitam. *Ibid.* Quandonam materia censetur gravis respectu obedientiæ? 110. Filii aut filiæ qui faciunt aut omittunt sine justa causa aliquid, licet ex se non malum, ex quo prævident parentes exacerbandos esse, peccant graviter contra pietatem; secus si agunt aut omittunt cum justa causa. *Ibid.* Qui adhuc est in sæculo constitutus, si habeat parentes qui sine ipso commode sustentari non possunt, non debet eis relictis in religionem ingredi. V, 100, 101. Peccant contra pietatem qui denegant amorem reverentiam, et in necessitate subventionem rationabilem, iis omnibus qui secundario in sanguine junguntur, 112. Filii et filiæ familias per se loquendo sunt omnino liberi in eligendo statu, sive religionis, sive ordinis sacri, sive cœlibatus, sive matrimonii (saltem in com-

muni quoad matrimonium) sic, ut quantum ad hoc nullatenus pendeant a voluntate parentum, nec peccent si iis nolentibus eligant, aut iis volentibus non eligant. 107.

FILII ILLEGITIMI sunt illi qui extra matrimonium legitimum sunt nati: alii sunt naturales, alii spurii. V, 113. Naturales nascuntur ex personis habilibus ad contrahendum matrimonium. 114. Spurii ex personis inhabilibus ad contrahendum nascuntur, ut ex incestuosis, adulteris, sacrilegis. *Ibid.* Filius ex illegitimo toro conceptus aut natus, sit-ne legitimus per subsequens matrimonium? 107, 108. Quænam a parentibus debentur filiis illegitimis? *Ibid.*

FILIUSFAMILIAS. Bona filiorumfamilias sub patria potestate degentium, quæ dicuntur peculium, sunt quadruplicis generis: castrensia, quasi-castrensia, adventitia, et profectitia. IV, 21. Lucra quæ facit filiusfamilias in domo paterna sunt-ne adventitia, an profectitia. 22. Filiusfamilias sub patria potestate habet dominium plenum bonorum castrensiarum et quasi-castrensiarum: adventitiorum habet tantum dominium directum seu proprietatem; pater, dominium utile, seu usumfructum: profectitiorum tandem nec directum nec utile dominium habet filius, sed totum est patris. 21, 22. Quot modis filiusfamilias patria potestate liberatur, sique juris effectus, bonorum adventitiorum usumfructum acquirat? 22. Filiusfamilias pubes aut pubertati proximus, etiam absque consensu patris, obligatur tam civiliter quam naturaliter ex communi contractu qui non cedit in præjudicium patris. 4, 5. Disparitas inter pupillum et filiumfamilias impuberem, est quod pupillus, sive infans, sive infantiae proximus, auctore tutore possit obligari; at filiusfamilias infans aut infantiae proximus, ne auctore quidem patre obligatur. 4. Filiifamilias habent jus ad necessaria victui et amictui. 278. Filiusfamilias dicitur quamdiu sub patris aut avi paterni potestate existit, etiamsi compleverit vigesimum quintum annum. IV, 370, 371.

FILIUS, secunda persona Trinitatis. Filius Dei non est factus, nec creatus. I, 459. Filio Dei non tribuitur ignorantia, nec impotentia. *Ibid.* Est Deus. 460. Filius cur non per generationem accipit intellectum quo possit producere aliud verbum, sicut accipit voluntatem quam cum Patre producit Spiritum sanctum? 501. Processio Verbi est generatio, non processio Spiritus sancti. 503. Exponuntur variæ opiniones scholæ: Prima dicit Verbum esse genitum et non Spiritum sanctum, quia hic a duobus Patre et Filio, procedit, Verbum ab uno tantum. Secunda opinio dicit ideo Filium esse genitum et non Spiritum sanctum, quia, licet uterque vi processionis procedat ut similis in natura, tamen Filius procedit ut imago, non Spiritus sanctus. Tertia opinio dicit processionem Verbi esse generationem, et non processionem Spiritus sancti, quia Verbum recipit naturam fecundam, potentem producere aliud suppositum, non Spiritus sanctus. Quarta opinio dicit processionem Verbi, non processionem Spiritus sancti, esse generationem, quia prima procedit naturaliter semper secundum modum naturæ, non secunda. 503, 504. His omissis opinionibus et quibusdam aliis, dicimus processionem Verbi esse generationem et non processionem Spiritus sancti, quia processio Verbi est per intellectum qui vi sua est assimilativus, et processio Spiritus sancti est per voluntatem quæ vi sua non est assimilativa. 504. Filius dici

potest unus cum Patre, non unus; et e contra dici potest alius a Patre, non aliud. 539. Potest-ne dici Filium esse principatum? 543. Inter varia nomina quibus insignitur secunda Trinitatis Persona, tria sunt præcipua, scilicet, Filii, Verbi et Imaginis. Quamvis hæc tria nomina sint omnino unum et idem absque virtuali distinctione, distinguuntur tamen penes modum significandi et ordinem ad diversa connotata extrinseca. Filius dicitur respective ad Patrem; Verbum, respective ad intellectum cui manifestat res cognitæ: Imago, respective ad principium quod imitatur. Ratio Filii ex ratione Patris consideratur et intelligitur. 544, 545. Nomen Imaginis est proprium Filio. Est cum Patribus latinis contra Græcos. 547. Filius Dei si assumeret plures humanitates, esset unus homo.

FINIS. Est commune axioma theologorum et philosophorum, quod finis sit primum in intentione, et ultimum in executione. I, 416. Principium et finis alicujus effectus debent-ne sic proportionari quod sint ejusdem ordinis? III, 355. Finis, relictis variis ejus acceptionibus, sumitur pro illa causarum quæ allicit agens ad operandum, et definitur, *id cujus gratia aliquid fit*, sive, *cujus gratia agens operatur*. II, 155. Ex quo inferes 1° quod finis sit principium in operabilibus ab homine et omnium causarum prima. *Ibid.* Inferes 2° finem et bonum esse idem materialiter. *Ibid.* Inferes 3° finem, cum sit primus in intentione, esse ultimum in executione; unde dicitur finis, quia ut obtineatur finis in re, debent precedere media. *Ibid.* Inferes 4° finem non movere nec finalizare, nisi apprehensum. *Ibid.* Finis dividitur 1° in finem *cujus gratia* et finem *cui*: finis *cujus gratia* est res quæ appetitur, finis *cui* est persona seu subjectum cui finis *cujus gratia* appetitur: sic finis *cujus gratia* in medico est sanitas, finis *cui* est æger cui appetit sanitatem. Hæc tamen divisio non est in duos fines distinctos, sed in duas res integrantes unum finem totalem. *Ibid.* Finis dividitur 2° in finem objectivum seu finem *qui*, et finem formalem seu finem *quo*. Finis objectivus, seu *qui*, est res seu objectum quod assequi cupimus: finis formalis, seu *quo*, est ejus assecutio et possessio. *Ibid.* Finis dividitur 3° in finem operis et finem operantis. Finis operis est ille ad quem ex natura sua tendit opus. Finis operantis est quem sibi ad libitum constituit operans. *Ibid.* Finis operis dicitur physicus, proprius, intrinsecus et universalis, finis operantis dicitur moralis, extrinsecus et particularis. *Ibid.* Finis dividitur 4° in finem primum seu principalem, et secundarium seu minus principalem. 456. Dividitur 5° in finem effectum et finem obtentum. Finis effectus est qui operatione agentis fit et producitur: finis obtentus est qui operatione agentis acquiritur sed non producitur. *Ibid.* Finis tandem dividitur 6° in finem ultimum et non ultimum. Finis ultimus est qui nullius alterius gratia appetitur, sed ejus gratia cætera appetuntur, vel qui sic appetitur gratia sui, ut in nullum alium referatur. Finis non ultimus, seu intermedius, est qui ratione sui quidem appetitur, cum relatione tamen et dependentia ab ulteriori fine. *Ibid.* Finis intermedius vere et proprie habet rationem finis. *Ibid.* Homo in omnibus suis actibus humanis agit propter finem. 157. Finis cognosci potest dupliciter: materialiter et formaliter. 159. Omnia agentia agunt aliquo sensu propter finem. *Ibid.* Proprium est naturæ

rationali agere propter finem formaliter et movendo se. *Ibid.* Dens agit-ne etiam propter finem? 160. Actus humani specificantur a fine. *Ibid.* Finis ultimus potest dupliciter considerari: 1° formaliter et in abstracto; 2° materialiter. *Ibid.* Impossibile est quod idem homo simul appetat diversa tanquam plures ultimos fines totales et adæquatos. *Ibid.* Quæcumque vult homo deliberate, vult actu vel virtute propter ultimum finem. 163. Finis ultimus quem homo intendit in omni actu deliberato, est-ne materialis aut formalis? 164. Finis communis de se non tribuit bonitatem aut malitiam actui. *Ibid.* Omnes homines conveniunt in ultimo fine formali. 165. Omnes aliæ creaturæ conveniunt in vero fine ultimo qui hominis, scilicet Deo. 166. Non autem conveniunt in ultimo fine quo quia Deus non possidetur nisi per actus intellectus et voluntatis, quorum aliæ creaturæ sunt expertes. *Ibid.* Se movere proprie in finem et libere illum velle non idem sunt inter se. 268. Qui vult efficaciter finem, necessitatur ad eligendum unicum medium, eo scilicet tempore quo finis est per illud obtinendus. 277. Ilæc necessitas, quia hypothetica est non officit libertati. *Ibid.* Finis obtineri nequit per media, nisi sint volita. *Ibid.* Distinctio est inter finem operis et finem operantis. 294. Actus humanus desumit bonitatem vel malitiam a fine. *Ibid.* Actus ex objecto bonus ad bonum finem imperatus, desumit bonitatem suam specificam et essentialem ab objecto, accidentalem a fine. 295. Bonus finis licet minuat, non tamen tollit omnem malitiam operis, nec de mortali facit venialem. 298 et 299. Omnis finis non est ultimus, sed datur finis intermedius. 300. Opus ex objecto malum ad malum finem extrinsecum relatum, est pejus et majoris demeriti. *Ibid.* Malus finis potest esse ratio totalis et adæquata cur eligitur bonum opus. *Ibid.* Actus alias secundum se bonus, cujus malus finis est totalis et adæquata ratio cur eligatur, ex nulla parte est bonus, sed totus malus. *Ibid.* Actus alias secundum se bonus, cujus finis malus non est totalis et adæquata ratio cur eligatur, potest esse bonus ex objecto, et malus ex fine. 301. Finis est quid extrinsecum objecto in esse entis, non in esse moris. 303. Omne opus bonum electum ut primum medium ad malum finem, est totaliter malum. 304. Opus bonum assecutum ut finis intermedius, etiam propter propriam honestatem in se placentem, non est totaliter malus, sed ex proprio objecto bonitatem habet. 305. Quotiescumque homo deliberate agit, tenetur actioni suæ præstitueret finem bonum et honestum. 309. Homo deliberate agens non potest agere propter bonum delectabile, sensibile, tanquam propter finem. *Ibid.* Finis supernaturalis non est assequibilis, nisi per media supernaturalia. 310. Finis ultimus in quem homo tendit est supernaturalis. III, 232. Media quibus ad finem ultimum homo pervenit sunt supernaturalia. *Ibid.* Finis ultimus est summum bonum quod propter se appetitur, et omnia propter ipsum. 514. Qui tenentur ad finem non tenentur ad media convenientia ex consilio tantum. 542-545. Tria sunt quæ nos a fine ultimo prohibent: 1° peccatum; 2° tentatio; 3° mala spiritualia et temporalia. IV, 557. Duplex distingui debet et solet finis præcepti: unus intrinsecus, qui ab ipsa re præcepta non separatur; alter extrinsecus, qui ab ipsa re præcepta distinguitur et separari potest. 695. Aliquid nos ordinat ad finem ultimum dupliciter: 1° per se; 2° per accidens. 557.

Deus est noster finis in quem noster affectus tendit dupliciter: 1° secundum quod volumus gloriam Dei; 2° secundum quod volumus frui gloria Dei. *Ibid.* Finis præcepti cadit-ne sub præcepto. VI, 499. Finis ultimus super omnia placet. VII, 66.

FIRMAMENTUM. Quod Vulgata dicit *firmamentum*, textus Hebræus vocat *expansionem*. II, 101. Secundum probabilem plurimum sententiam, firmamentum est cælum sidereum. Secundum autem communior sententiam, firmamentum est solum illud spatium quod a terra extenditur usquequo acies oculorum pertingere potest, comprehendens aerem et omnes orbes cælestes cum cælo sidereo. II, 102 et 103.

FIRMILIANUS, episcopus Cæsarensis, censuit rebaptizandos esse hæreticos. VI, 218. Firmilianus commotus est plus æquo in S. Stephanum. 223. Incertum est an Firmilianus ab errore Rebaptizantium recesserit. 224.

FIRMITAS fidei hæretici provenit ex sola pertinacia voluntatis. III, 210. Ea quæ pendent a ratione ratiocinata duplicem habent firmitatem: firmitatem sui esse, et firmitatem suæ veritatis. VI, 97.

*FLAGELLA præsentis vitæ, si patienter tolerantur, sunt satisfactoria. VII, 234.

FLETUS est gradus pœnitentiæ publicæ. VII, 237. Flentes decurrebant hunc gradum. 238.

FLORENTINUM concilium generale XVIII, ab Eugenio IV inceptum fuit anno 1438, Ferrariæ; postea translatum fuit Florentiæ, unde nomen accepit. III, 442. Huic aderant Joannes Paleologus et multi Orientis episcopi. *Ibid.* In hoc concilio actum est de quinque Capitulis inter utramque Ecclesiam controversis. *Ibid.* Synodus Florentina fuit certo et indubitate œcumenica, etiam ante discessum Græcorum. 424. Edidit decretum fidei pro instructione Armenorum. Initio tractatus cujusque sacramenti reperitur doctrina hujus decreti. V, 97. VI, 345. VII, 1 et 312.

FLORUS, monasterii Adrumetini monachus, detulit epistolam S. Augustini quæ conturbavit nonnullos monachos, credentes ex doctrina S. Augustini extinguere liberum arbitrium. III, 13.

FLORUS, magister et diaconus Ecclesiæ Lugdunensis scripsit contra Scotum, Originem. I, 274.

FLUMEN. Unde quatuor flumina Paradisi nunc habent quatuor origines? II, 143. Quid est flumen Sabbaticum? Unde hoc nomen habet? V, 367.

FOEMINA est præter intentionem naturæ particularis non autem naturæ generalis. II, 138. In statu innocentiae, si perseverasset, natæ fuissent mulieres. 139.

FŒTUS. Quandonam animetur anima rationali incertum est. IV, 238.

FOMES, qui alio nomine concupiscentia dicitur, potest considerari dupliciter: in actu primo, et in actu secundo. V, 541. Fomes in actu primo est appetitus sensitivus, ut connotat privationem subjectionis ad rationem. *Ibid.* Fomes in actu secundo est ipse actus seu motus ipsius appetitus in objectum rationi contrarium et illicitum. *Ibid.* Fomes in actu secundo nec fuit, nec absolute potuit esse in Christo. *Ibid.* Fomes in actu primo non fuit in Christo, et probabilius esse non potuit absolute. 542. Quæritur utrum per sanctificationem suam in utero fomes fuerit in B. Virgine totaliter sublatus; qui fomes dicitur appetitus sensitivus, non secundum se,

sed ut habitualiter inclinatus ad actus contrarios rationi. VI, 1. Per hanc sanctificationem primam fomes non fuit totaliter sublatus in B. Virgine, sed per secundam tantum in conceptione Christi. *Ibid.* Fuit tamen in B. Virgine ligatus fomes per primam sanctificationem. *Ibid.*

FORMA. Eadem forma potest ne præstare hunc utrumque effectum, scilicet elevationem ad esse supernaturale et dispositionem ad operandum? III, 119. Forma essentialis sacramenti est illa qua significatur id quod in sacramento efficitur. VI, 282 et 484. Significatio est forma totalis sacramentorum. VI, 109. Illud habet rationem formæ, quod est alterius determinativum et perfectivum. 108. Formæ omnium sacramentorum non sunt eodem gradu in Evangelio explicite. 115. Circa mutationes quæ fieri possunt in formis sacramentorum duo sunt considerata: unum ex parte illius qui profert verba; aliud ex parte significationis verborum. 116. Et circa hoc ultimum duplex distinguitur mutatio: una substantialis, alia accidentalis. *Ibid.* Mutatio, sive substantialis sive etiam accidentalis, formæ vel materiæ sacramentorum, est ex genere suo peccatum mortale; est enim profanatio rei sacræ, adeoque sacrilegium. 119. Mutatio substantialis seu varians sensum substantialem propositionis intentum a forma sacramentali, etsi esset debita intentio, irritat sacramentum. 116. Secus si sit tantum mutatio accidentalis, seu non tollatur sensus substantialis formæ. 117. Si minister per mutationem formæ sacramentalis ex industria factam, sive addendo, sive subtrahendo, sive corrumendo, sive quocumque alio modo, intendat inducere novum ritum seu novam formam essentialem ab Ecclesia non receptam, quamvis remaneat adhuc sensus legitimus, non videtur perfici sacramentum. 116. Quando illa mutantur verba formæ in sacramentis, ut sensus eorum reddatur ambiguus, ex intentione ministri pendet ut determinetur ad verum et legitimum seu falsum et erroneum sensum, adeoque ut validum sit vel invalidum sacramentum. 117. Octo modis contingit mutari verba formæ in sacramentis pro praxi: 1º ex parte idiomatis: hæc mutatio est accidentalis; unde valet sacramentum quocumque idiomate proferatur; 2º si verba usitata mutantur in synonyma: hæc mutatio est accidentalis, modo synonyma sint ejusdem omnino significationis et æque distincta, alias mutatio foret essentialis et nullum sacramentum; 3º corrumendo verba formæ: quæ corruptio, si neque proprie neque per accommodationem reduci possit ad verum sensum, erit substantialis et nullum sacramentum; alias non. Mutatio formæ fit per additionem alicujus termini, quæ si variat sensum debitum, erit essentialis; alias accidentalis: si additio sit sensus ambigui, consulenda est intentio ministri; 5º per subtractionem: quæ si tollit sensum debitum, sacramentalem, erit substantialis mutatio; alias accidentalis tantum; 6º per transpositionem verborum formæ: quæ pariter si tollat sensum sacramentalem, erit mutatio substantialis; secus accidentalis; 7º per interruptionem verborum formæ: quæ si tanta sit ut non censeatur moraliter loquendo verba in unam orationem convenire, erit mutatio substantialis; secus accidentalis; 8º si verba mutantur in nutus, scripturam, aut alia signa: et hæc est substantialis, nisi in matrimonio. 117-118. Forma conditionalis dicitur quæ profertur sub conditione, per oppositionem formæ absolutæ

quæ profertur sine conditione. 120. Formæ conditionalis septem vel octo primis Ecclesiæ sæculis nullum fuisse usum probant eruditi. 121. Primæ formæ conditionalis mentio reperitur in Capitularibus Caroli Magni, editis anno 807. *Ibid.* Forma conditionalis ubique obtinuit cum decretum Alexandri III fuit in corpus juris relatum a Gregorio IX. *Ibid.* Ab illo tempore invaluit usus formæ conditionalis in omnibus ecclesiis Latinorum, et merito. *Ibid.* Formæ sacramentorum, licet indicativæ, possunt ne dici deprecatoriæ? VI, 365. Forma deprecatoria fuit ne in usu usque ad sæculum duodecimum? VII, 31. Formæ sacramentorum, excepta extrema-unctione sunt ne aliquo sensu oratio facita? 30, 31. Dubium est an expressio hujus conditionis, *si sis dispositus*, in verbis formæ sit licita. 179. *vide* CONFESSARIUS.

FORMULARIUM Alexandri VII. III, 26. De ejus origine, obligatione et tenore; plura egerunt Jansenistæ circa Formularii subscriptionem. *Ibid et seqq.*

FORMIDOR levis et infundata de peccato prudenter condemnari potest ut scrupulus. II, 348.

FORNICATIO est congressus soluti cum soluta corrupta. IV, 264. Fornicatio spiritalis est quando mens delectabiliter conjungitur rebus quibus non debet conjungi, V, 219. Fornicatio contrariatur dilectioni proximi. 237. Fornicatio aliquando sumitur pro quovis illicito concubitu. 235. Fornicatio simplex est intrinsece mala mortaliter; proindeque non solum est mala quia prohibita, sed prohibita quia mala. *Ibid.* De fide est fornicationem simplicem esse peccatum mortale. *Ibid.* Fornicatio simplex non est majus peccatum quam peccata quæ sunt contra virtutes theologicas et religionem, neque majus quam homicidium; est tamen majus quam furtum. 237-238. Utrum sit simplex fornicatio, sufficiatque pro tali confiteri si quis cognoscat viduam, si servus suam dominam, si christianus gentilem aut judæam, si tutor aut curator pupillam vel minorem? *Ibid.* Potest dari ignorantia invincibilis de malitia fornicationis. *Ibid.* Vir qui fœminam inducit ad fornicandum tenetur ne hanc scandali circumstantiam exprimere in confessione? 239. Fornicatio inchoata sine seminatione intra vas in rigore non est fornicatio. VII, 146.

FORTITUDO est virtus moderans motus animi circa quæcumque terribilia, præsertim circa pericula mortis sustinerendæ vel repellendæ. V, 129. Fortitudo sumi potest dupliciter: 1º late et generaliter pro qualibet firmitate in bono honesto; 2º pro speciali firmitate animi in sustinendis et repellendis his in quibus maxime difficile est firmitatem habere. 130. Fortitudo versatur maxime circa pericula quæ imminet in bello justo, sive communi, sive particulari. *Ibid.* Fortitudo proprie sumpta, est virtus specialis. *Ibid.* Fortitudo est virtus cardinalis. 131. Fortitudo non præcellit inter omnes virtutes cardinales, sed est ordine dignitatis tertia. *Ibid.* Fortitudo non habet partes subjectivas. 138. Partes ejus integrales sunt ea quæ requiruntur ad integrum ejus officium. *Ibid.* Partes potentiales sunt quæ cum fortitudine in aliquo conveniunt, et in aliquo disconveniunt, et ideo illi adjunguntur ut secundariæ principali. *Ibid.* Fidentia, magnificentia, patientia et perseverantia sunt partes tam integrales quam potentiales fortitudinis sub diversa ratione. *Ibid.* Macrobius illis adjungit magnanimitatem, securitatem et constantiam. 139. Convenienter in lege divina præcepta fortitudinis traduntur.

151. Dantur magis negative quam affirmative. *Ibid.* — Donum fortitudinis est qualitas infusa qua quis, ex speciali motione Spiritus sancti, et præter connaturalem modum agendi, pervenit ad finem cujuslibet operis inchoati, cum fiducia evadendi omnia pericula, contrarium timorem excludente. *Ibid.*

FOSSARII officii, non ordinis, quandoque numerantur inter Clericos. VII, 317.

FRANCISCUS (S.) Xaverius infantes morti proximos a parentibus derelictos baptizabat. VI, 320

FRANCOFORDIENSE concilium anno 794 damnavit ne filiationem adoptivam in Christo, non solum in sensu Felicis et Elipandi, sed etiam in sensu duplici theologico catholico? V, 616. Reprobavit ne definitionem synodi primæ de cultu imaginum? 639.

FRATERNITATE natu major potest ne licite verberare fratres minores? IV, 246.

FRAUS est executio astutiæ per facta. III, 580.

FREDERICUS II, adjuvante Innocentio III, imperium adeptus est; at beneficii immemor, Ecclesiæ pacem turbavit: de hæresi vehementer suspectus erat. III, 438. Ad concilium Lugdunense non citatus, non comparuit. *Ibid.* Ob facinora a regno privatus est. 439.

FRUCTUS Initio mundi fructus arborum erant maturi. II, 97. Fructus sensibilis duo importat, suavitatem et finem, seu coronam laborum et culturæ 366 367. Fructus est utilitas quæ colligitur ex re, deductis expensis. Quadruplicis generis distinguendi sunt fructus, scilicet: 1º mere naturales; 2º fructus mere industriales; 3º fructus mixti; 4º fructus civiles. IV, 120.

FRUITIO. Nomen fruitionis a sensibilibus fructibus derivatum videtur. II, 272. Ad fruitionem tres actus concurrunt, scilicet possessio boni, ejus amor, et quies seu delectatio de illo. *Ibid.* Definitur fruitio: *Jucunda quies amantis in re possessa.* *Ibid.* Fruitio est una perfecta, alia imperfecta. Fruitio perfecta est ultimi finis realiter habiti; imperfecta, finis ultimi habiti in intentione tantum. 273.

FUCATIO mulierum est quædam species fictionis quæ fieri non potest sine peccato. V, 306.

FUGA est aversio et recessus a malo futuro. II, 395. Fuga in persecutione non est per se illicita. III, 244.

FULGENTIUS (S.) Ruspensis episcopus, libros Fausti Semi-Pelagiani confutavit. III, 15.

FURIOSI a natiuitate sunt baptizandi non secus ac infantes. VI, 322. *Vide* AMENTES.

FURTUM, quod dicitur a furvo, dupliciter accipitur: 1º generaliter pro omni injusta acceptione rei alienæ, sive sit occulta sive manifesta, sive sit rei proprie possessæ sive improprie; 2º stricte et proprie. IV, 272. Furtum stricte et simpliciter dictum, est occulta rei alienæ acceptio; plures addunt, domino rationabiliter invito. *Ibid.* — Omne furtum est peccatum ratione contrarietatis ad justitiam et ratione doli seu fraudis quam fur committit, rem alienam occulte et quasi ex insidiis usurpando. 274. Furtum, quod est ex genere suo peccatum mortale, potest fieri veniale ex multiplici capite: 1º ex levitate materiæ; 2º ex indeliberatione actus; 3º ex ignorantia, etc. *Ibid.* Furtum leve ratione parvi-

tatis materiæ potest fieri mortale. *Ibid.* Multi quantitatem requisitam ad furtum mortale determinant respective ad personas a quibus res auferuntur. *Ibid.* Alii eam determinant absolute, independenter a paupertate vel divitiis illius a quo res auferitur. 275. Quantitas requisita videtur esse stipendium diurnum boni operarii. *Ibid.* Qui ex intentione ditiendi, seu notabilem quantitatem subripiendi, sæpe quid leve furatur, singulis furtis peccat mortaliter ratione mortalis intentionis. 276. Qui sine intentione notabilem quantitatem subripiendi, sæpe quid leve furatur, non peccat mortaliter singulis furtis, sed ultimo quo sciens et reflectens saltem confuse ad præcedentia furtiva, complet materiæ sufficientem ad peccatum mortale. *Ibid.* Utraque conclusio præcedens vera est, etiamsi quis a diversis minuta furetur; major tamen tunc requiritur quantitas ad peccatum mortale quam si furaretur ab uno tantum. 278. Qui furatur partem levem non peccat mortaliter, nec tenetur sub mortali hanc levem partem restituere, si sciat damnum grave aliunde ab aliis esse inferendum aut illatum: imo etsi tum nesciat, sed postea resciat, non tenetur similiter suam partem levem restituere sub mortali. 154-155. Furtum committit qui non restituit, cum potest et debet, mutuum, commodatum, depositum. 272. Pœnitens tenetur explicare in confessione, an a paupere vel a divite furatus fuerit. 179.

FUTURUM recte definitur, *quod est determinatum in suis causis ad habendum existentiam in tempore sequenti*; hanc definitionem non admittunt, quin potius totis viribus impugnant defensores scientiæ mediæ: quod videant ea everti suum systema. I, 167. Futurum aliud est necessarium, aliud contingens; necessarium est, quod ex natura sua petit aliquando esse, nec est naturaliter impedibile, ut crastinus ortus solis. Contingens, si late sumatur, est quidem quod ex natura sua petit aliquando esse, sed ex concursu aliarum causarum est naturaliter impedibile, ut vita longæva ex temperamento longævo. Contingens proprie et stricte sumptum est, quod ex natura sua est indifferens ad esse et non esse, ut sunt quæ pendent ex libero arbitrio. 168. Futurum proprie contingens, aliud absolutum, aliud conditionatum. Absolutum est, quod non dependet ab aliqua conditione, nisi forte a conditione ponenda. *Ibid.* Futurum conditionatum, aliud pertinens, aliud impertinens, seu disparatum. Pertinens est quod connexionem quamdam sive moralem sive physicam habet cum conditione. Impertinens seu disparatum est quod nullam habet connexionem cum conditione. *Ibid.* Deus certo et infallibiliter cognoscit omnia futura absoluta, contingentia et libera, illæsa libertate. 169 *Vide* DEUS. Futurum conditionatum, est quod reipsa non erit, esset tamen si aliquid aliud poneretur. Potest accipi dupliciter: 1º in sensu illativo; 2º in sensu enuntiativo. 184. Causæ futurorum tripliciter se habent: 1º quædam producunt ex necessitate et semper suos effectus; 2º quædam non ex necessitate nec semper, sed ut in pluribus; 3º quædam sunt indeterminatæ et ad utrumlibet, quales sunt potentiæ rationis. V, 7. Futura dupliciter prænosci possunt, in suis causis, et in seipsis. *Ibid.*

G

GABRIEL Angelus, missus ad Mariam, non est supremæ hierarchiæ, sed infimæ, primus ex secundo ordine qui est archangelorum. VI, 14.

GARRULITAS, seu multiloquium, id est sermo superfluus, est peccatum. V, 200.

GAUDIUM spirituale est quædam de Deo delectatio. III, 525. Oritur ex amore. 526. Est effectus internus charitatis. *Ibid.*

GAUFREDUS, S. Bernardi monachus, fuse scripsit de conversione aquæ infusæ in calice. VI, 461.

GAUFREDUS (Ludovicus) fuit-ne parochus Massiliensis? Baptizavit-ne infantes illos devovendo Diabolo? VI, 200.

GEHENNÆ metus inducens peccatorem ut se ad Deum convertat, non solum est bonus, sed etiam supernaturalis. VII, 78, 79.

GELASIUS papa, anno 494, in synodo Romana, Fausti et Cassiani libros damnavit, sanctorum vero Augustini et Prosperi opera commendavit. III, 15.

GENEALOGIA. De genealogia Christi. Difficultas est in conciliandis tum inter se tum cum veteri Testamento binis Christi genealogiis a SS. Matthæo et Luca descriptis. Ad conciliandas has apparentes dissonantias, duæ sunt viæ. Prima est Julii Africani tertio sæculo, dicendo Matthæum descripsisse genealogiam carnalem Josephi; Lucam vero, legalem VI, 19. Alter conciliationis modus qui pluribus et etiam nobis arridet, est, ut dicamus Matthæum texere genealogiam Christi per progenitores Josephi, Lucam vero per progenitores naturales B. Virginis. 20, 21.

GENERALE aliquid dupliciter dicitur: 1º per prædicationem, sicut animal est generale ad hominem et equum, etc. 2º secundum virtutem, sicut causa universalis est generalis ad omnes suos effectus. IV, 74.

GENERATIO prout convenit etiam non viventibus, est mutatio de non esse ad esse in aliquo subjecto. Prout autem convenit solis viventibus, definitur: *Origo viventis a vivente conjuncto in similitudinem naturæ specificæ*. I, 502. Processio verbi est generatio, non processio Spiritus sancti. *Ibid.* In generatione hominis duplex est actio et duplex terminus. Prima actio est creatio quam facit solus Deus: altera actio est generatio quam facit Deus et homo. II, 113. Generatio terminatur ad suppositum seu personam. V, 413. Spiritualis generatio est majus beneficium quam carnalis. III, 499.

GENERARE, producere, spirare possunt purificatis imperfectionibus verificari in mysterio SS. Trinitatis. II, 238.

GENESIUS (S.) martyr an suscepit revera baptismum mimice collatum quidam dubitant. VI, 184, 185.

GENTILES. Errantibus contra Trinitatem adjungi possunt Gentiles, Judæi, Mahumetani qui, cum Deum agnoscant, trinum in personis negant. I, 442. Quidam gentiles steterunt pro virtute contra gravissimas tentationes, et has superarunt tentationes. III, 95. Scriptura nusquam-ne excusat gentiles olim peccantes contra

legem naturæ, sed e contra eos sine distinctione damnat? II, 473. Gentiles quædam legis opæa propriis viribus facere possunt, non autem omnia. III, 231-232. Qui vacabant rebus divinis apud Gentiles, liberi erant a tributis. IV, 208.

GENUS intellectivum est nobilius genere appetitivo. III, 469. Genus pertinet ad essentiam speciei, et cadit in ejus definitione. IV, 83.

GERSON erravit circa differentiam peccati mortalis et venialis. II, 549-550. Gerson quid de Romani pontificis statu dicit? III, 360. Primus videtur esse qui docuit concilium generale esse superius summo Pontifici. III, 407. Gerson arbitratus est ad salutem parvulorum sufficere votum baptismi a parentibus seu aliis conceptum. VI, 304.

GIBELLINORUM factio favebat Imperatori. III, 438.

GILBERTUS Poretanus, episcopus Pictaviensis sæculo duodecimo dicebat *divinitatem non esse Deum, sed formam qua Deus est*, sicut humanitas non est homo, sed forma qua homo est. Et cum in concilio Parisiensi anno 1147, contra ipsum coacto, primum negasset se unquam dixisse divinitatem non esse Deum, postea tamen variis interrogationibus pulsatus subjunxit: *audaciter confiteor Patrem alio esse Patrem, alio Deum, nec tamen esse hoc et hoc*; plura insuper obscura et subtilia protulit. I, 50. Quamobrem Eugenius III, summus pontifex, tunc in Galliis degens, ejus causam accuratius discutiendam remisit ad concilium Remense, quod anno sequenti 1148 fuit coactum ex episcopis decem provinciarum, pluribus theologis et abbatibus, inter quos fuit S. Bernardus. *Ibid.* Condemnatus fuit Gilbertus eandem suam doctrinam proferens. *Ibid.* Gilbertus subscripsit definitioni concilii Remensis, et errorem suum revocavit. 51. Gilbertus distinguebat inter abstracta et concreta, ita quod divinitus non esset Deus, sed forma qua Deus est. *Ibid.*

GILBERTUS Maguinus in curia monetarum præses dixit Gotteschalcum non errasse et sensum S. Augustini catholice defendisse. I, 299.

GLADIUS non potest reddi volenti se vel alium occidere. VI, 243.

GLORIA sumpta pro radice beatitudinis formalis, quæ est visio Dei, est gratia consummata. III, 123. Gloria excedit opera sanctorum ut sunt a gratia, excessu perfectionis actualis. 197. In alio quam in Domino gloriari et perverso fine agere, peccatum est. 534. Omnia opera nostra sint talia, ut de se tendant in gloriam Dei. 513-514. Gloria claritatem quamdam significat; definitur post S. Ambrosium, *Clara cum laude notitia de bono alicujus*. V, 141. Post Tullium vero definitur, *Frequens de aliquo fama cum laude*. *Ibid.* Gloria dicitur vana tripliciter: 1º ex parte rei de qua quis gloriam quærit; 2º ex parte ejus a quo quis gloriam quærit; 3º ex parte ipsius qui gloriam quærit. 144, 145. Inanis gloria si sumatur pro ipso appetitu inanis gloriæ, est peccatum. *Ibid.*

Ipsa est tantum objectum peccati. *Ibid.* Inanis gloria seu appetitus inanis et vanæ gloriæ, est peccatum oppositum magnanimitati. *Ibid.* Est vitium capitale. 146. Convenienter cum D. Greg. assignantur septem filiæ inanis gloriæ, scilicet : jactantia, præsumptio novitatum, hypocrisis, pertinacia, discordia, contentio, et inobedientia. *Ibid.*

GNOME est virtus distincta a synesi. Judicat secundum altiora principia in iis in quibus aliquando recedendum est a lege communi, licet non a mente legislatoris. III, 578.

GNOSTICI negarunt mundum esse a Deo conditum. II, 85. Gnostici negaverunt sacramenta sensibilia. VI, 263. Erraverunt circa formam baptismi. 274. Corpus Christi in pane semine humano consperso conficiebant. VI, 454.

GONETUS. Sententia Gonetii circa observationem mandatorum ad salutem obtinendam quænam est ? I, 284.

GOTTESCHALCUS, genere Germanus, professione monachus, Benedictinus cœnobii Orbacensis, circa medium noni sæculi Romam se contulit, deinde diu divagatus prætextu Evangelii prædicandi, Prædestinationum errores spargere quibusdam visus est. I, 274. Gotteschalcus a pluribus episcopis et abbatibus congregatis damnatus est ad pœnam depositionis, verberum et carceris. *Ibid.* Incarceratus in cella cœnobii Altvillarensis duas edidit fidei confessiones quæ insufficientes habitæ sunt, multaque in suos iudices scriptis effutiit. *Ibid.* Capitula Carisiaca quatuor celeberrima contra Gotteschalcum. 277. Obiit in carcere nedum hæreticus, sed et demens. *Ibid.* Utrum Gotteschalcus errores sibi imputatos revera docuerit dubitant quidam, affirmant alii. 321. Probabilius est Gotteschalcum errores sibi imputatos revera docuisse. *Ibid.* et seqq.

GRADUATI possunt petere beneficium. V, 68.

GRADUS est formaliter mensura distantiae consanguineorum, seu habitudo distantium personarum, qua cognoscitur quantum ipsæ distant a se invicem. VII, 460. Materialiter est una generationis alicujus progressio in linea recta. *Ibid.*

GRÆCI diu pertinaciter contra Latinos negarunt et quam plurimi etiam nunc pernegant, Spiritum sanctum a Filio procedere. I, 550. Acris et diuturna fuit per multas sessiones concilii Florentini disputatio inter Græcos et Latinos circa hanc particulam *Filioque*. Græci contendebant hanc additionem fieri non potuisse, jure Symbolo Nicæno-Constantinopolitano, id vetante lege concilii Ephesini et aliorum : Latinis e contra propugnantibus hanc additionem jure potuisse heri, nusquam violata lege conciliorum, ipsosque Græcos immerito inde sumpsisse occasionem discedendi ab Ecclesia Latina. 562. Non negabant tamen Græci posse explicari Symbolum, sed negabant explicationem posse inseri Symbolo. *Ibid.* Græci erraverunt circa tempus creationis Angelorum. II, 2. Græci quoties baptismus est ministrandus aquam consecrant. VI, 263. Forma Græcorum exprimit personam baptizantem in actu exercito. 274. Græci nullam aliam manuum impositionem adhibent quam ea quæ chrismationi est annexa. VI, 354. Græci quidam schismatici tenent realem susceptionem Eucharistiæ esse necessariam necessitate medii ad salutem. 492. Græci fundunt preces post verba consecratoria ut fiat corpus Christi moraliter, non autem physice et absolute.

481. Infundunt aquam fervidam immediate ante communionem. 461. Græci sæpe in quadragesima Missam præsanctificationum celebrant. 504. Græcus potest apud Latinos consecrare in azymo. 458. Formæ Græcorum quæ videntur mere deprecativæ, æquivalent formæ iudicativæ Latinorum ? VII, 31. Græci advocant septem sacerdotes aut saltem tres ad administrandam extremunctionem. 306. Græci sanos passim ungunt, abusive tamen. *Ibid.* Græci recentiores tenent matrimonium posse dissolvi propter adulterium alterius conjugis. 447.

GRATIA. Dari gratias sufficientes quæ homini lapso completam et expeditam conferant potentiam ad bene agendum, dogma est catholicum ; sed quo sensu explicando sit hæc gratiæ sufficientia, nondum est ab Ecclesia aperte definitum. I, 278. Gratia sufficiens longe abest quod sit causa peccati, quin e contra a peccato removet et inducit ad bonum. 298. Gratia moralis proprie loquendo non determinat voluntatem, sed eam allicit duntaxat ut ipsa se determinet, ita ut posita quacumque gratia morali, voluntas remaneat semper indifferens et indeterminata. 313. Duplex distinguitur gratia, una sufficiens quæ a voluntate antecedente procedit, cui resistitur ; altera per se efficax quæ a voluntate consequente procedit, cui non resistitur. 317. Quinque rationibus probat S. Thomas actum inordinatum præcedere privationem gratiæ et esse causam illius, consequenter hominem non ideo peccare quia privatur gratia, sed e contra ideo privari gratia quia peccat. 336. Subtractio gratiæ est pœna. *Ibid.* Ideo supponit culpam. *Ibid.* Dogma gratiæ per se efficax est-ne Ecclesiæ cœvum ab Apostolo per S. Augustinum ad S. Thomam transmissum ? III, 114. Perfectio gratiæ attenditur penes ejus plenitudinem et infinitatem. 182. Plenitudo gratiæ est duplex : altera intensiva quæ sumitur ex ejus perfectione seu radice in anima : altera extensiva quæ sumitur ex ordine ad varios effectus quos producere potest. *Ibid.* Utraque plenitudo est, vel absoluta, vel respectiva tantum : absoluta est, quando tanta habetur quanta haberi potest de potentia Dei ordinaria ; respectiva est, quando talis ac tanta est quantam exigit status et officium subjecti cui tribuitur ; prima dicitur plenitudo formalis se tenens ex parte gratiæ ; secunda subjectiva. *Ibid.* In Christo fuit omnis plenitudo gratiæ. *Ibid.* Plenitudo absoluta gratiæ, non respectiva, est propria Christo. 183. Gratia habitualis Christi non est infinita physice et in ratione entis. *Ibid.* Gratia habitualis Christi potest dici infinita moraliter in ratione gratiæ. *Ibid.* Gratia habitualis Christi potest augeri intensive de potentia Dei absoluta. 184. Duplex est finis gratiæ : unus intrinsecus, qui est unio ipsa accidentaliter et participativa Dei : alter extrinsecus, ut visio beatifica et ipsa unio personalis ad Deum. 185. Gratia sufficiens quæ dat posse, apud catholicos admittit latitudinem : alia dat posse remotum, alia proximum et expeditum ; alia sufficiens est in suo genere, alia sufficiens in omni genere possibilitatis. 10. Gratia potest considerari dupliciter : 1° ut oblata ; 2° ut collata voluntati. Item gratia actualis, qualiscumque sit, non potest recipi in voluntate, nisi in ea aliquem motum seu affectum causet ; est enim gratia actualis, motio ; non est autem motio moventis sine motu mobilis. 17. In primo statu gratia per se efficax erat gratia sanitatis, in secundo, gratia

medicinalis, seu, ut dicit S. Augustinus, illa est lætior, ista potentior. 53. Relictis variis gratiæ acceptionibus, sumitur generaliter pro quocumque dono seu beneficio gratis, hoc est, ex mera Dei benignitate, non ex iustitia aut ex meritis nostris concesso. 72. Gratia proprie et communi S. Scripturæ atque Ecclesiæ sensu, accipitur pro dono gratuito sive habituali sive actuali naturæ superaddito. 73. Nullum præceptum supernaturale in quovis statu potest impleri etiam quoad substantiam sine gratia supernaturalis tam quoad actus externos quam internos. 91. Homo lapsus potest sine gratia speciali aliquod legis naturalis præceptum implere, sed non omnia. *Ibid.* Nullum præceptum, sive supernaturale, sive naturale potest impleri quoad modum sine gratia supernaturali. *Ibid.* In omni statu ad observantiam aliqujus præcepti, opus est auxilio generali Dei moventis. *Ibid.* Præter hoc auxilium requiritur ne in hoc statu aliqua alia gratia specialis superaddita, ad impletionem totius legis naturalis. *Ibid.* Homo lapsus non potest sine gratia sanante adimplere totam legem naturalem quoad substantiam. *Ibid.* Quæ gratia requiritur in homine lapsa ad observationem totius legis, an naturalis, an supernaturalis? 95. Homo lapsus et in peccato mortali existens, sine speciali Dei gratia superaddita, non potest diu vitare omnia peccata mortalia contra legem naturalem, et omnes tentationes vincere. *Ibid.* Gratia est ergo necessaria ad vitanda peccata et vincendas tentationes. 96. Ut homo diu vitet omnia peccata mortalia et vincat omnes tentationes, requiritur præter gratiam actualem gratia habitualis sanans. *Ibid.* Homo justus cum ordinariis gratiæ auxiliis sine speciali privilegio potest evitare singula peccata venialia, non potest tamen diu vitare omnia. *Ibid.* Justus cum auxiliis communibus gratiæ sanctificantis annexis potest saltem aliquo parvo tempore esse sine peccato veniali. 99. Conclusio debet intelligi de omnibus peccatis venialibus, non solum quæ sunt ex imperfecta deliberatione, ut sunt motus secundoprimi, sed etiam quæ perfecte deliberata sunt venialia ex genere suo, ut mendacium jocosum deliberate dictum. 98. Non est de fide justos sine speciali privilegio non posse esse diu sine peccato veniali. 99. An et cui concessum sit quæritur istud speciale privilegium. *Ibid.* Certo concessum fuit B. M. Virgini, probabiliter nulli alteri. *Ibid.* Hominem posse sine gratia se præparare ad gratiam contendunt quidam theologi. 100. Ut homo se præparet ad gratiam habitualement, non indiget alia gratia habituali. *Ibid.* Homo lapsus nihil prorsus facere potest quod ipsum quovis modo disponat ad gratiam sive actualem sive habitualement, nisi auxilio gratiæ actualis præveniat. 101. Minima præparatio ad gratiam est bona cogitatio, quam homo habere non potest sine gratia præveniente. 102. S. Thomas docet hominem posse se præparare ad gratiam sine gratia gratis data. 106. Homo lapsus quomodo potest sine gratia non impedire receptionem gratiæ? 108. Homo non potest resurgere a peccato sine gratia: est de fide definita in Arausicano II concilio. 109. Homini justificato, præter gratiam habitualement et virtutes infusas ei annexas, necessaria est ad singulos pietatis actus generalis motio Dei ut auctoris supernaturalis, eaque sufficit ad aliquos, quæ tamen debet dici aliquo sensu specialis et gratuita: ut autem diu homo justificatus in illis perseveret, requiritur gratia specialis superaddita. *Ibid.* Homo in gratia constitutus indiget ne speciali auxilio

gratiæ ad finaliter perseverandum? 110. Ad perseverantiam finalem sive diuturnam sive brevem et brevissimam, requiritur speciale auxilium. *Ibid.* Gratia actualis non est qualitas, sed quidam motus animæ: posset dici qualitas incompleta habens se per modum passionis transeuntis. 115. Gratia actualis qua Deus movet ad agendum est aliquid a Deo distinctum et ab ipso causatum, est etiam aliquid distinctum ab operatione hominis. *Ibid.* Gratia est a solo Deo, operatio autem est a Deo et homine. *Ibid.* Gratia sanctificans est quædam animæ qualitas seu donum habituale permanens in anima. *Ibid.* Gratia habitualis gratum faciens est donum Dei animæ intrinsicum; est de fide decisa in concilio. Trid. 37. Non est de fide gratiam sanctificantem esse rigorose et philosophice qualitatem seu habitum; ita tamen esse certo tenendum est. *Ibid.* Gratia est formalis et physica participatio divinæ naturæ. 116. Gratia habitualis est entitativa supernaturalis. 117. Supernaturalitas gratiæ consistit in participatione principii radicalis divinarum operationum. 118. Gratia est nobilior omni alio ente creato. 119. Gratia probabiliter distinguitur a charitate. *Ibid.* Sex sunt effectus gratiæ sanctificantis: 1° gratia sanctificans nos filios Dei efficit; 2° gratia nos Deo gratos et acceptos reddit; 3° Gratia vitam spiritualem nobis confert; 4° gratia nos Deo conjungit; 5° gratia est radix omnium bonorum operum; 6° denique, gratia est semen vitæ æternæ ac salutis nostræ causa. 121. Gratia est in essentia animæ tanquam in subjecto, et non in aliqua potentia. 122. Gratia ut sic theologice sumpta, est donum supernaturale, gratis a Deo concessum creaturæ rationali, intuitu meritorum Christi, in ordine ad salutem æternam. 123. Gratia sic descripta dividitur in externam quæ hominem non afficit intrinsece sed extrinsece tantum, ut sunt lex divina, prædicatio Evangelii, miracula, etc. et in internam, quæ hominem intrinsece afficit, sive hærendo, ut gratia habitualis et virtutes infusæ, sive interiorius movendo, ut sunt gratiæ actuales intellectus et voluntatis. *Ibid.* Gratia interna dividitur in gratiam gratis datam, quæ per se primo ordinatur ad salutem aliorum, et definitur, donum Dei gratis collatum ad procurandam salutem aliorum; et gratiam gratum faciens quæ per se primo ordinatur ad salutem recipientis, et definiri potest, donum gratuitum quo nemo justus et acceptus Deo constituitur. 124. Gratia gratis datæ enumerantur novem ab Apostolo, nempe: sermo sapientiæ, sermo scientiæ, fides, gratia sanctorum, operatio virtutum, prophetiæ donum, discretio spirituum, genera linguarum, interpretatio sermonum. *Ibid.* Gratia gratum faciens est excellentior gratia gratis data. 125. Gratia gratum faciens dividitur in habitualement et actualem. Habitualis est duplex: una formaliter sanctificans, et est gratia habitualis residens in essentia animæ: altera est sanctificans complete, ut sunt virtutes infusæ. *Ibid.* Sunt quinque effectus gratiæ in nobis: 1° anima sanatur; 2° vult bonum; 3° bonum quod vult efficaciter operatur; 4° in bono perseverat; 5° ad gloriam pervenit. 125. Gratia dividitur in prævenientem et subsequentem. *Ibid.* Omnis gratia posset dici præveniens. *Ibid.* Gratia dividitur a quibusdam in excitantem et adjuvantem. 127. Tandem dividitur gratia in sufficientem et efficacem. *Ibid.* Sufficiens dat bonum posse si velimus; efficax facit ut velimus; sufficiens est gratia possibilitatis; efficax, gratia actionis. *Ibid.* Juxta S. August. Gratia

sufficiens est auxilium *sine quo non* ; Gratia efficax, auxilium *quo*. *Ibid.* Per gratiam sufficientem hic intelligitur ea quæ in genere suo, hoc est, in ratione potentiae agendi sufficit. *Ibid.* Varia sunt systemata circa gratiam sufficientem et efficacem, Jansenii nempe, Thomistarum et Jesuitarum, ad quæ cætera cæterorum reduci possunt. *Ibid.* Gratia duplici sensu dicitur sufficiens : 1° quia sufficit in omni genere et modo, ita ut ad agendum actualiter præter illam nihil aliud requiratur ex parte Dei. 128. 2° Sufficiens, quæ sufficit in suo genere, hoc est, quæ dat posse sufficiens et expeditum, sed ultra quam ad actu agendum requiritur altera ex parte Dei. *Ibid.* Quid censendum, de parvis gratiis quæ dantur homini in hoc statu naturæ lapsæ ? 129. Sunt-ne sufficientes ? *Ibid.* Quomodo Deus eos confert ? 130. Theologi qui non admittunt systema vel Molinæ vel congruistarum, vel scientiam mediam, stant pro systemate gratiæ efficacis quod substantiam dissentinunt quoad modum explicandi hanc efficaciam. 135. Præter gratiam efficacem datur in statu naturæ lapsæ gratia sufficiens ; est contra Jansenium, nec videtur salva fide posse negari. *Ibid.* Gratia sufficiens habet quemdam effectum. 136. Admittenda est gratia sufficiens sensu Thomistico, non alio. 137. Non potest admitti gratia sufficiens sensu Molinæ vel congruistarum. 138. Gratia sufficiens sensu Thomistico non est facultas ex se sterilis. 140. Non est prorsus inutilis. *Ibid.* Neque est perniciosa. 141. Sufficiens dat posse ; efficax dat agere. 142. Gratia efficax potest sumi dupliciter : 1° vulgari sensu, pro ea que habet insignem virtutem producendi effectum quem tamen ob quædam impedimenta non producit. *Ibid.* 2° sumitur gratia efficax pro ea quæ reipsa habet effectum ut cui non resistitur, ita ut quanta vi polleat si non sortiatur effectum, non sit efficax. 143. Unde gratia habet quod sit efficax. *Ibid.* Puri Molinistæ efficaciam gratiæ respondent ab eventu. *Ibid.* Congruistæ repetunt ex directione scientiæ mediæ, et quia datur in iis circumstantiis in quibus prævisa est habere effectum. *Ibid.* Thomistæ repetunt gratiæ efficaciam ex intrinsecis, sive ex omnipotentissima Dei voluntate et supremo dominio quod habet super voluntates hominum sicut in cætera creata. *Ibid.* Efficacia gratiæ est-ne repetenda ex eventu, vel ex directione scientiæ mediæ, aut congruitate circumstantiarum, vel ex omnipotentissima Dei voluntate atque ejus supremo dominio in voluntates nostras ; sicque est-ne per se infallibiliter efficax, non infallibilitate scientiæ tantum, sed et causalitatis ? 143 et seqq. Qui admittunt gratiam per se efficacem, non uno modo ejus efficaciam et causalitatem explicant ; quinque modi circumferuntur ; quidam explicant 1° per multitudinem auxiliorum ; 2° per causalitatem moralem ; 3° alii per actus indeliberatos ; 4° alii per delectationem victricem ; 5° alii per præmotionem physicam. 380 et seqq. Expenduntur omnes isti modi. *Ibid.* Gratia non semper operatur in nobis delectationem stricte sumptam, neque ea sola ad bonum inclinamur et pertrahimur, sed variis aliis modis. 381. Causa finalis gratiæ proxima est salus æterna habentis illam, ulterior Christus, ultima Deus. 392. Causa materialis est ipsa essentia animæ ; formalis nulla est ; instrumentalis est humanitas Christi et Ecclesiæ sacramenta ; ministerialis, angeli et homines ; meritoria principalis, homo justus. *Ibid.* Solus Deus potest esse causa principalis efficiens gratiæ. *Ibid.* Ad gratiam actuale nullam præparatio requiritur ex parte hominis

quasi præveniens divinum auxilium. 118. Convenit requiri ad gratiam habitualem, sed quidam volunt hanc præparationem esse tantum moralem et ex institutione divina, non physicam. *Ibid.* Injuxta communem Providentiæ cursum, requiritur ex parte hominis adulti sui compotis quædam dispositio ad gratiam ; quæ dispositio est actus et motus liberi arbitrii in Deum. Utraque pars videtur de fide decisa in concil. Trid. *Ibid.* Gratia est major in uno quam in alio. 395. Homo ex speciali privilegio et revelatione potest habere omnimodam certitudinem se esse in gratia ; talem habuit B. Virgo ; item paralyticus et mulier peccatrix. *Ibid.* Nemo seclusa speciali revelatione, potest esse certus se esse in gratia certitudine absoluta, cui non possit subesse falsum, aut saltem quæ excludat omnem formidinem ; sed solum certitudine secundum quid, morali et conjecturali. 396. Peccatum et gratia non possunt etiam de potentia Dei absoluta esse simul in eodem subiecto. Hæc conclusio intelligenda est tam de peccato actuali quam habituali. Est communior inter theologos contra Scotistas et Suarezem quoad utramque partem, et contra Lorcam quoad peccatum actuale. 506. Opera justorum ex gratia inhabitante et movente facta, sunt proprie et intrinsece meritoria de condigno vitæ æternæ. 507. Gratia dicitur pignus hæreditatis nostræ. *Ibid.* Nemo potest sibi mereri primam gratiam habitualem, neque de condigno, neque de congruo proprio, sed improprio tantum ; de actuali nullus catholicus dubitat ; ita definitum est contra Pelagianos, quam definitionem innovavit concil. Trid. 511. Gratia non creatur nec concreatur, sed educitur de potentia obedienciali animæ. Est D. Thomæ. VI, 140. Gratia communiter dicta est gratia donorum et virtutum. 150. Prima gratia est ea quæ nullam aliam supponit in subiecto cui infunditur. 142. Secunda gratia supponit aliam præexistentem, et illam auget. *Ibid.* Gratia *gratis data* initio nascentis Ecclesiæ non raro fuerunt collatæ in confirmatione. VI, 349. Gratia potest sumi dupliciter : 1° physice pro qualitate qua participes efficiamur divinæ naturæ ; 2° moraliter pro jure morali ad gloriam mediis bonis operibus vel præteritis, vel præsentibus quidem, sed remanentibus in Dei acceptance. VII, 59. Datur-ne speciale præceptum recuperandi gratiam. 69. GRATIANUS non negavit necessitatem confessionis. VII, 112. Auctoritas ejus non est magni ponderis. VI, 482.

GRATITUDO. Evidens est gratitudinem non habere locum in Deo, cum nihil recipiat ab homine quod non sit suum, ipsique repugnet respicere hominem ut benefactorem et superiorem, quod proprium est gratitudinis. III, 193. Gratitudo generatim sumpta, est virtus respiciens debitum ex beneficio, ad illud aliquo modo compensandum, vel agnitione beneficii accepti, vel gratiarum actione, vel altero beneficio. V, 116. Gratitudo specialiter sumpta, est virtus distincta a religione, pietate et observantia, respiciens tantum benefactores particulares. 117. Gratitudo debet magis attendere affectum beneficentis, quam beneficium. *Ibid.* Triplex est officium seu triplex gradus gratitudinis : primus est in animo ; secundus in verbis ; tertius in factis. *Ibid.* Re-compensatio gratitudinis debet fieri statim quoad affectum ; quantum ad donum, debet expectari tempus quo recompensatio sit benefactori grata et opportuna. *Ibid.* Debitum gratitudinis postulat ut compensatio non solum æquet beneficium, sed etiam superet, saltem secundum

affectum si non possit secundum effectum. *Ibid.*

GREGORIUS (S.) Thaumaturgus, in confessione fidei Personarum consubstantialitatem astruit. I, 454. Gregorius (S.) Nissenus contra Macedonium scripsit. 441.

GREGORIUS (S.) Nazianzenus nunquam negavit infallibilitatem concilii generalis. III, 427.

GREGORIUS (S.) agnovit-ne auctoritatem infallibilem V concilii in causa Trium-Capitulorum? III, 335. Scripsit ad episcopos Hiberniæ de hoc concilio. 328. Commemtitia videtur Trajani imperatoris ab inferis liberatio precibus S. Gregorii. IV, 259-260. S. Gregorium orasse ut quicumque in circuitu ecclesiæ S. Andreae apostoli in clivo Scauri sepulturam elegisset, modo Christi fidem teneret, ad æternæ vitæ gaudia sublimaretur ineptum est credere. 260.

GREGORIUS II diris devovit imperatorem Leonem frustra monitum. IV, 486.

GREGORIUS III respondit Bonifacio Moguntino in causa uxoris infirmitate laborantis, et in causa baptizati a Paganis. III, 398. Gregorius III iterum damnavit Leonem in concilio Romano. IV, 486.

GREGORIUS VII Henricum IV anathemate confixit ob investituras. III, 436.

GREGORIUS XII cessit pontificatui in concilio Constantiensi per legatos. III, 441.

GROTIUS (Hugo) erravit circa ministrum consecrationis Eucharistiæ. VI, 131. Contendebat facultatem consecrandi datam esse ex æquo omnibus christianis, ea tamen laicos et fœminas uti non debere, nisi ubi desunt sacerdotes et in necessitate. 532.

GUALTERUS posuit distinctionem absolute et simpli-

citer realem attributorum a se invicem et ab essentia, nec tamen negavit simplicitatem in Deo, quia ad veram compositionem existimabat requiri partes totius per modum actus et potentiae. I, 50.

GUBERNARE est movere aliquos in debitum finem. V, 101. Gubernari per instinctum interiorem non est perfectius quam gubernari per signa sensibilia. 327.

GUELFII summo Pontifici adhærebant. III, 438.

GUILLERMUS de Sancto-Amore scripsit librum contra religiosos Mendicantes, cui titulus : Tractatus brevis de periculis novissimorum temporum. V, 332. Hic liber fuit damnatus ab Alexandro IV. *Ibid.*

GUITMUNDUS tribuit errorem Consubstantiatorum quibusdam Berengarii discipulis. VI, 416.

GULA, generatim sumpta, est appetitus inordinatus cibi et potus. V, 197. Dividitur in duas species : in stricte sumptam, quæ dicitur etiam crapula et comesatio; et in ebrietatem. *Ibid.* Gula stricte sumpta, est appetitus inordinatus cibi et potus qua delectabilis præcise. Opponitur abstinentiæ. *Ibid.* Gula est peccatum, 197-198, quandoque mortale, quandoque veniale. *Ibid.* Est vitium capitale. 296. Sunt quinque species gulæ, sen quinque modis peccatur peccato gulæ, hoc versu comprehensis :

Præpropere, laute, nimis, ardentè, studiose.
Ibid.

Convenienter assignantur gulæ quinque filiæ, scilicet, *hebetudo mentis, inepta lætitia, multiloquium, scurrilitas, et immunditia.* 296-297.

GULOSI ita dicuntur a gula. V, 197.

H

HABERTUS (Isaacus) doctor Sorbonicus dimicabat in Gallia contra Jansenium. III, 24.

HABITUS. In quo differunt habitus supernaturales a naturalibus? I, 127. Habitus religionis. *Vide* NOVITIATUS. Traducuntur-ne tam boni quam mali habitus? III, 49. Habitus sive boni sive mali conducunt ad rationem voluntarii et liberi. II, 220. Peccantes ex habitu peccant ex malitia. 222. Habitus acquiruntur per actus in individuo. 307. Omnis habitus, sive bonus, sive malus, dicit triplicem ordinem; scilicet ad subjectum quod disponit, ad rationem cui conformis est de deformi, et ad actum, sive bonum sive malum, cuius est principium. 413. Peccatum est simpliciter pejus habitu malo; habitus tamen est secundum quid pejus peccato. 417. Unus actus contrarius habitui non illum destruit. III, 252. Triplex distinguitur objectum potentiae aut habitus. III, 448. Quomodo destruitur habitus? 450.

HÆREDITAS est successio juridica in jus defuncti, ratione propinquitatis vel legitimæ institutionis. IV, 417. Duplex est hæreditas : ab intestato, et ex testamento. *Ibid.* Renuntiatio hæreditatis futuræ est ne valida? 422-423.

HÆRES mediatus, item qui a possessore malæ fidei immediate quidem accepit, sed alio titulo quam hæreditatis, puta legato, etiamsi res mobilis sit furtiva et immobilis vi possessa potest præscribere. IV, 73. Hæres alius est a testamento, alius ab intestato. 49. Hæres ex testamento is est qui ultima voluntate morientis instituitur ad succedendum testatori. 418. Hæres ex testamento alius est universalis, alius particularis; alius necessarius, alius non necessarius. 417. Hæres universalis sive ex asse, est qui instituitur ad succedendum omnibus bonis et juribus defuncti, et consequenter ad subeunda omnia ejus onera et debita realia. 421. Hæres particularis est qui instituitur ad succedendum hæreditatis parti aliquotæ, seu indeterminatæ, puta ad tertiam, quartam partem; et illi incumbunt etiam onera defuncti pro rata partis. *Ibid.* Hæres necessarius est quem testator tenetur instituere in portione legitima, nisi justam ex hæredandi causam habeat, qualis est ingratitude enormis et injuria atrox in testatorem. *Ibid.* Hæres non necessarius est, quem testator non cogitur instituere, etiam in portione legitima, ut sunt omnes collaterales, etiam fratres et sorores. 422. Hæres ab intestato dicitur qui ratione pro-

pinquitate succedit in bonis illius qui nihil aut invalide disposuit. 417. Omnis hæres, sive ab intestato sive ex testamento, sive necessarius sive non necessarius, potest acceptare vel repudiare hæreditatem. Item potest acceptare vel pure et simpliciter, vel sub beneficio inventarii. *Ibid.* Quando hæres nimium gravatur legatis aut fideicommissis, quid potest detrahare? 407. Hæredes tenentur-ne in solidum restituere seuolvere debita defuncti? 493. Certum est hæredes usurariorum teneri ad restitutionem usurarum secundum vires hæreditatis, sive exstent ad hoc usuræ, sive non. *Ibid.* Jus novum Gallicum quid statuit circa hæredes? *Vide notas.* Hæredes tenentur ex iustitia ratione hæreditatis ad omnia vota defuncti realia et mixta, qua parte sunt realia, si reale non sit accessorium personalis; non vero ad personalia. IV, 620.

HÆRESIARCHÆ aut alii qui falsam doctrinam in materia fidei vel morum tradiderunt, tenentur ex iustitia falsitatem detegere et veritatem aperire deceptis. IV, 262.

HÆRESIS, vox Græca electionem importans. III, 259. In malam partem sumitur. *Ibid.* Hæresis est error pertinax fidei manifeste contrarius in eo qui fidem Christi in veritate professus est. 259-260. Ad pertinaciam et hæresim formalem non est necesse quod quis agnoscat dogma quod tenet esse falsum, et oppositum esse verum et revelatum. *Ibid.* Pertinacia hæresis non est directe contra veritatem revelatam et veracitatem Dei revelantis, sed contra auctoritatem infallibilem Ecclesiæ proponentis veritates revelatas. *Ibid.* Hæresis dividitur in materialem et formalem. 262. In internam tantum, in externam tantum, et in internam et externam simul. *Ibid.* Hæresis externa dividitur in occultam et manifestam. *Ibid.* Est ex genere peccatum mortale ex duplici capite ex parte objecti, scilicet veritatis quæ impugnatur, et ex parte modi. 544. Opponitur fidei: falsa dogmata introducit. *Ibid.*

HÆRETICI. Contingit quandoque in hæreticis ut firmitus adhæreant suis erroribus quam catholici veritatibus fidei. I, 16. Christus non est actu caput hæreticorum etiam occultorum, quia hæretici etiam occulti non sunt actu membra Ecclesiæ. V, 492. Hæretici tenentur legibus ecclesiasticis, quia per baptismum fiunt Ecclesiæ subditi. II, 638. Qui affectu est pertinax contra auctoritatem Ecclesiæ est formaliter hæreticus. III, 260. Qui de aliquo articulo fidei sufficienter ab Ecclesia proposito dubitat dubio negativo tantum, non est formaliter hæreticus. 261. Qui ex ignorantia etiam culpabili crassa et supina repugnat fidei, paratus tamen assentiri si esset instructus, non est hæreticus formalis. 259. Secus si ignorantia esset affectata. *Ibid.* Qui negat conclusionem theologicam est-ne hæreticus? 260. Hæretici multa credunt quæ non continentur in Scriptura, sed in traditione tantum. 290. Hæretici qui Scripturam admittunt sunt revincendi per Scripturam. 304. Pœnæ hæreticorum aliæ sunt spirituales, et aliæ corporales. 260-261. Neque hæreticus materialis, neque mere internus, neque mere externus, incurrit excommunicationem et alias pœnas hæreticorum. *Ibid.* Hæreticus internus, hoc ipso quo suam hæresim exterius distincte et assertive manifestat, etiamsi nullo audiente aut vidente, incurrit excommunicationem soli Papæ reservatam. *Ibid.* Quid de aliis pœnis spiritualibus hæreticorum manifestorum dicendum est? 262. Hæretici occulti retinent jurisdictionem.

Ibid. Hæretici etiam manifesti, nisi sint nominatim denuntiati, aut nisi ipsi recedant ab Ecclesia, retinent jurisdictionem et valide absolvunt. 263. Qui propositiorem a summo pontifice damnatam defenderet, esset-ne hæreticus? 392. Hæretici non possunt esse martyres. V, 134. Hæretici non habent sacramenta ut sua, sed ut sacramenta Ecclesiæ. 177. Hæretici non possunt conferre sacramenta salutariter sibi; at vero possunt salutariter conferre suscipientibus qui non consentiunt eorum hæresi et in necessitate recipiunt. *Ibid.* Hæretici non habent jus in sacramenta Christi, id est, illa illicite et illegitimè habent atque administrant. *Ibid.*

HEBDOMADUM duplex invenitur in S. Scriptura acceptio: una dierum, altera annorum. V, 369. A quo incipiunt septuaginta hebdomades Danielis? *Ibid.* *Vide DANIEL.*

HEBETUDO mentis est pœna peccati, et fit peccatum, si sit voluntaria. IV, 560.

HEBRÆI ducebant initium anni ab autumno. II, 95. Hebræi non furati sunt vasa Ægyptiorum. IV, 275. Quo die Hebræi egressi sunt de Ægypto? 100.

HEBRÆICUS textus et Græcus prout nunc exstant, non sunt authentici nec irrefragabilis auctoritatis; sunt tamen ad plura utiles. III, 278-279.

HELVIDIUS dixit Matrem Christi post partum a Joseph fuisse carnaliter cognitam et alios genuisse filios. VI, 8.

HEMEROBAPTISTÆ, secta orta inter Judæos, quotidie se lavantes, quovis tempore, etiam hyemali. VI, 254.

HEMOR et Sichem non erant Amorrhæi. III, 572.

HENNO agnoscit decretum in Deo, quod nec infert præmotionem physicam, nec supponit scientiam mediam. I, 304-305. Intellexit-ne systema S. Thomæ? II, 230. Henno contendit principia Scoti favere Jansenio. 252.

HENOTICON Zenonis est-ne rejiciendum ut hæreticum, vel ut hæresi tantum favens? V, 435 et seqq.

HENRICUS, a quo Henriciani, hæresim Petri de Brui circa Eucharistiam renovavit. VI, 388.

HENI debent ex contractu domesticis suis compensationem pro laboribus. V, 114.

HERMAPHRODITI. Non sunt absolute impotentes. VII, 490.

HERMAS, S. Pauli discipulus, est-ne auctor libri qui vocatur Pastoris? I, 453. Dixit-ne Hermas abnegationem Dei esse irremissibilem. VII, 16.

HERMENIGILDUS (S.) recusavit communionem ab episcopo Ariano. VI, 183.

HERMINIANI et Seleuciani dixerunt materiam non fuisse a Deo productam, sed ipsi coæternam, ex qua mundum visibilem produxit. II, 85. Herminiani et Seleuciani somniavere ignem esse baptismo adhibendum. VI, 263.

HERMOGENES dixit materiam non fuisse a Deo productam, sed ipsi coæternam, ex eaque mundum visibilem produxisse. II, 85.

HERODIANI, vilissima inter Judæos secta, ex adulatione Herodem ut Messiam colebant. V, 377.

HERODES Ascalonita obtinuit precario regnum Judææ a Romanis, invitis Judæis; exauctoravit Sanhedrim, omnibus senatoribus, uno excepto. occisis, eisque plebeios substituit. V, 372. Utrum Herodes reipsa fuerit alienigena controvertitur. 376. Herodes, etsi religione Judæus

genere tamen fuit alienigena. *Ibid.* Alii dicunt ipsum fuisse genere Idumæum, alii Ascalonitam seu Philistæum. 377 et seqq. Herodes omnes pueros a bimatu et infra occidi iussit. VI, 40. Herodes eadem infantium edixit. non biennio post nativitatem Christi, sed statim post purificationem et fugam in Ægyptum. 43.

HESYCHIUS emendavit versionem septuaginta interpretum. III, 277.

HIERARCHIA est sacer principatus. Tres sunt hierarchiæ angelorum Ita communiter theologi post S. Dionys. cap. 6 Cœlestis Hierarch. II, 76. In qualibet hierarchia sunt tres ordines, ita ut sint novem ordines seu chori Angelorum. *Ibid.* In suprema hierarchia sunt Seraphim, Cherubim et Throni; in secunda, Dominiones, Virtutes et Potestates; in tertia, Principatus, Archangeli et Angeli. 77. Insuper vide ANGELI et alios nominatim ordines angelorum.

HIERONYMUS (S.) primus contra Pelagianos scripsit. III, 4. Agnovit-ne actus indifferentes in individuo? II, 311. Connexionem virtutum admisit. 410. S. Hieronymus novam Scripturæ sanctæ versionem adorsus est III, 277. S. Hieronymi epistola ad Damasum papam scribitur. 360. Præcepta veteris legis dicuntur ab Hieronymo non bona, quia imperfecta erant. 363. Docet auctoritatem consuetudinis urbis Romæ minorem esse ac auctoritatem Ecclesiæ universalis. 367. Docet objurcationem S. Pauli fuisse simulatam, nihilominus licitam. IV, 722. Quo sensu comparat sacerdotes evangelicos legalibus. VII, 33.

HIERONYMUS DE PRAGA fuit damnatus a concilio Constantiensi. III, 324. In ejus salvo conductu erat hæc clausula, *justitia semper salva*. 442.

HIEROSOLYMITANUM concilium ab Apostolis convocatum fuit. III, 425. Quinam convenerunt in concilio Hierosolymitano? *Ibid.* Latci non aderant in concilio Hierosolymitano, multo minus cum jure suffragii. 226.

HILARIUS (S.) mortuo S. Augustino profectus est ad Cœlestinum papam. ut Semi-Pelagianos reprimeret. III, 15.

HINCMARUS scripsit Nicolao I omnes ecclesias subditas esse Romanæ Ecclesiæ. III, 405 406.

HISPANI. Apud Hispanos primum legitur additio *filioque* facta symbolo Nicæno. I, 567. Hispani recusarunt ne acceptare concilium? III, 334.

HISTRIONES. Officium histrionum quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum, non est secundum se illicitum; nec dicti sunt histriones in statu peccati, dummodo moderate utantur ludo, id est, non utendo aliquibus illicitis verbis vel factis ad ludum, et illi non adhibendo negotiis, locis et temporibus indebitis. Unde illi qui moderate histrionibus subveniunt, non peccant sed juste faciunt, mercedem ministerii eorum eis tribuendo. Si qui autem superflue sua in tales consumunt, vel etiam sustentant illos histriones qui illicitis ludis utuntur, peccant quasi eos in peccato foventes. IV, 532.

HOMICIDIUM. Si aliquis det operam rei licitæ, debitam diligentiam adhibens, et ex hoc homicidium sequatur, non incurrit homicidii reatum; quia tale homicidium nullatenus est ipsi voluntarium utpote omnino casuale. Si autem det operam rei licitæ, non adhibens diligentiam debitam, non evadit homicidii reatum si ex ejus opere mors hominis sequatur, sed plus minusve peccabit, quo gravior vel levior fuerit negligentia in adhibenda cautela; quia cum non sit ista mors voluntaria nisi indi-

recte in causa, est plus minusve voluntaria, quo negligentia, quæ est causa, fuerit major vel minor. IV, 240. Qui vacando rei illicitæ et prohibitæ, non quia est periculosa et inductiva mortis, sed ob alias rationes, si adhibita sufficienti diligentia, occidat hominem, non est reus homicidii, ita nunc communiter. *Ibid.* Qui vacando rei illicitæ et prohibitæ, quia periculosa est et inductiva mortis, occidit hominem, reus est homicidii, si non obstante diligentia adhibita, remaneat periculosa; quia tunc homicidium est ipsi voluntarium indirecte in causa, siquidem non obstante diligentia remaneat periculosa et inductiva mortis, in quo proinde potuit et debuit prævidere mortem, et a qua ideo debuit abstinere. 241. Si autem talem diligentiam adhibeat quæ periculum omnino abstergat, non videtur esse reus homicidii saltem in foro conscientiæ. *Ibid.* Qui intendit gladio amputare auriculam, aut punctum explodere in brachium, qualemcumque adhibeat diligentiam ut non occidat, si tamen occidat, incurrit ne reatum homicidii et irregularitatem. 145. Homicidium aliudve damnum per servum aut animal causatum debet-ne imputari domino? 147. Homicidium aliudve damnum causatum a filio, non sic imputatur patri ut de damno teneatur, modo absque ejus culpa factum sit. *Ibid.* Ex omni homicidio illicito plene voluntario, sive directe sive indirecte, incurritur irregularitas non solum ab eo qui occidit per se, sed etiam ab omnibus qui positive concurrunt ad homicidium injustum, quales sunt jubens, consulens et alii, etc. 251. Concurrentes negative ad homicidium, ut non obstantes, non manifestantes, etc. quando impedire tenentur, incurrit-ne irregularitatem? *Ibid.* Duplex est homicidium; casuale et voluntarium. 252. Certum est: 1º quod homicidium simpliciter et absolute casuale non inducat irregularitatem, quia nullo modo est voluntarium. *Ibid.* Certum est 2º homicidium casuale mixtum inducere irregularitatem, quia est aliquo modo voluntarium, indirecte scilicet et in causa. *Ibid.* Qui dat operam rei licitæ ex qua præter intentionem formalem sequitur homicidium, si adhibeat diligentiam debitam, non incurrit irregularitatem; si non adhibeat, incurrit. *Ibid.* Qui dat operam rei illicitæ ex qua præter intentionem formalem sequitur homicidium, si sit illicita, non quia est periculosa et mortis inductiva, sed aliunde adhibita fuerit sufficiens diligentia, non est irregularis; si vero sit illicita qui est periculosa et inductiva mortis, incurrit irregularitatem si non obstante diligentia res remaneat periculosa. Si tamen eam adhiberet diligentiam qua periculum omnino abstergeretur, probabiliter non foret irregularis in foro conscientiæ, licet reputatur talis in foro exteriori, propter præsumptionem negligentiam. *Ibid.* Si negligentia in adhibenda cautela fuerit tantum venialis, proindeque veniale peccatum homicidii causalis, incurritur ne irregularitas? *Ibid.* Facta sufficienti restitutione hæredibus necessariis, homicida nihil tenetur restituere creditoribus, sed tenentur hæredes, quia actio occisi adversus homicidam transit immediate in suos hæredes et non in creditores. 257. Si homicida debitorem occidisset ea intentione ut creditor suo debito frustraretur, teneretur ipsi restituere; sed quid seclusa non intentione? 258. Omnis homicida vel mutilator injustus tenetur ad restitutiones quæ sequuntur ex homicidio vel mutilatione. Quidam tamen excipiuntur casus. 259.

Homo. Hominem esse factum ad imaginem Dei aperte constat ex sacra Scriptura : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Et creavit Deus hominem ad imaginem suam, etc., etc.* Sed quæstio est quæ ratione homo sit imago Dei. II, 115. Homo est vera Dei imago ratione naturæ intellectualis, imperfecta tamen. *Ibid.* et seqq. In homine est imago Dei non solum quantum ad naturam divinam, sed etiam quantum ad trinitatem Personarum 116. Scripturæ et SS. Patres passim docent hominem convenire cum brutis in vita sensitiva et passionibus. 106. Primus homo in statu innocentie non vidit Deum per essentiam secundum communem statum illius vitæ; perfectius tamen illum cognovit quam nos illum cognoscimus. 116. Primus homo in statu innocentie non vidit angelos per essentiam, perfectius tamen eos cognovit quam nos cognoscimus. 117. Primus homo habuit cognitionem a Deo infusam omnium rerum quas homines naturaliter cognoscere possunt, supernaturalium vero tantam habuit cognitionem quanta erat necessaria ad gubernationem humanæ vitæ secundum illum statum ordinatum ad finem supernaturalem. *Ibid.* Adam fuit-ne omnium hominum sapientissimus? 118. Homo in statu innocentie potuit-ne errare seu decipi? *Ibid.* Primum hominem constitutum fuisse in gratia antequam peccaret, est doctrina fidei, definita in concilio Trid. 119. Primus homo creatus fuit in gratia sanctificante. *Ibid.* Primus homo habuit dominium super omnia animalia non solum quoad jus et potestatem, sed etiam quoad exercitium et usum, ita ut imperaret, et ei obediebatur. 121. Homo in statu innocentie habuit dominium non solum super animalia, sed etiam super omnes res creatas se inferiores. *Ibid.* In statu innocentie omnes homines non fuissent æquales. 122. Fuerunt plures causæ simul concurrentes ad immortalitatem primi hominis in statu innocentie. 130. Sunt in homine duo defectus, ex quibus, si non repararentur aut impedirentur, sequeretur mors: primus est diminutio humidi radicalis per actionem caloris naturalis; secundus, est debilitatio virtutis activæ ex alimento extraneo. *Ibid.* Peccatum primi hominis non fuit omnium peccatorum gravissimum simpliciter et absolute, sed tantum secundum quid. 142. Homo constat duplici appetitu, sensitivo et rationali. III, 43. Facultas intellectiva in homine lapso multis impedimentis irretitur, ne possit omne verum collective sumptum sine errore attingere. 80. Homo potest-ne semper facere totum quod potest? 105. Homo in omnibus suis actionibus agit esse propter finem? II, 157. Homo differt ab aliis creaturis irrationalibus quoad modum operandi. *Ibid.* Agit libere; est suorum actuum dominus. *Ibid.* A theologia morali consideratur ut agens morale. *Ibid.* Homo in omnibus suis actibus humanis agit propter finem. *Ibid.* Homo imperat sibi ipsi actum voluntatis in quantum est intelligens et volens. 278. Homo agens libere indiget imperio dirigente executionem. *Ibid.* Homo dirigitur per præcepta ad finem sibi proprium. 309. Homo in primo instanti morali usus perfecti rationis, tenetur sub mortali se convertere ad Deum, vel explicitè vel implicitè, eo modo quo potest et cum cognoscit. 329. In homine duo sunt: natura spiritualis, et natura corporalis. 415 et 416. Homo cum sit ex nihilo, est naturaliter defectibilis et peccabilis. *Ibid.* Homines sequuntur facilius appetitum sensitivum, quam rationem. *Ibid.* Natura hominisea dem est ante et post

peccatum, et diversus naturæ status. 423. Homo habet inclinationem ad bonum honestum ex hoc quod sit naturæ rationalis 523. Juxta S. Thomam homo uti debet creaturis, non frui. III. Homo non est neque vitæ, neque membrorum dominus, sed custos tantum. IV, 244. Homo est usufructuarius vitæ et membrorum. Proprium est homini ut per corporalia et sensibilia in spiritualia et intelligibilia deducatur. VI 218.

HONESTAS Persuasio honestatis formalis objecti necessaria est ad agendum licite. II, 347. Honestas particularis ex se tendit et refertur ad fontem, auctorem et consummatorem totius honestatis, qui est Deus. III, 508. Honestas est quasi honoris status. V, 156. Honestas specialiter sumpta, est pars integralis temperantiæ. *Ibid.* Honestas seu decor potest sumi dupliciter: 1º generaliter, pro conformitate actus cum judicio rectæ rationis, 2º specialiter, pro eo quod opponitur maxime turpi. *Ibid.*

HONESTATIS PUBLICÆ impedimentum oritur ex omnibus sponsalibus *puris* et *certis*, sive validis, sive invalidis, modo non essent invalidæ defectu consensus. VII, 484. Justitia publicæ honestatis est propinquitas ex sponsalibus proveniens, robur trahens ex Ecclesiæ institutione propter ejus honestatem. *Ibid.* Publicæ honestatis impedimentum durat post mortem alterutrius sponsæ aut sponsi. *Ibid.* Durat etiam si sponsalia mutuo consensu, vel ex alia justa causa dissolvantur. *Ibid.* Publicæ honestatis impedimentum non excedit primum gradum, non dirimit nisi in primo gradu. *Ibid.*

HONESTUM est idem quod virtuosum et decorum. V, 156. Honestum est idem re cum utili et delectabili, ratione tamen distinctum. *Ibid.*

HONOR. Proprie honor exhibetur personæ seu toti rei subsistenti. V, 627. Sola virtus est debita causa honoris. IV, 200. Aliquis potest honorari non solum propter virtutem propriam, sed etiam propter virtutem alterius. *Ibid.* Honor est testificatio de excellentia alicujus. 331 et V, 102 et 143. Honor potest sumi dupliciter: radicaliter et formaliter. Honor radicalis est excellentia quædam propter quam unus aliis præfertur et honoratur. IV, 236. Honor formalis est bona æstimatio quam homines concipiunt de alio propter excellentiam quamdam, aliquo signo exteriori manifestata. *Ibid.* Dicitur fama. — Ex mera omissione honoris debiti nulla oritur obligatio restituendi honorem omissum. 335. Exhibitio reverentiæ et honoris qua honor restituitur, convenienter fit per petitionem veniæ, quamvis hæc neque semper sufficiat, neque semper sit necessaria. 336. Signa honoris sunt triplicis generis: 1º verba honorifica; 2º actiones honorificæ, ut inclinationes, etc.; 3º res exteriores, puta munus oblatio, etc. V, 102. Honor non debetur nisi superioribus. 103. Honor tripliciter appetitur inordinate: 1º quando aliquis quærit honorem de excellentia quam non habet; 2º quando quis sibi honorem cupit, non referendo in Deum; 3º quando in honore qui defertur appetitus quiescit, non referens illum ad utilitatem aliorum. 143. Appetitio honoris est peccatum secundum se veniale: potest tamen fieri mortale. *Ibid.*

HONORIUS Romanus pontifex fuit revera damnatus in sexta synodo generali post mortem suam. Circa hoc factum varii varie sentiunt. V, 567. Honorius non fuit damnatus in sexta synodo ut hæreticus, sed tantum ut hæreseos fautor. 570. Honorius hortatus-ne est reipsa

hæreticos ut saltem tacendo ab errore desisterent ? 569. Acta sextæ synodi quæ referunt damnationem Honorii fuerunt-ne a Græcis adulterata ? 567. Eadem fere dicuntur de Honorio in volumine III, p. 39. 398, 414.

HORÆ diei artificialis longiores sunt in æstate, breviores in hyeme, et e contra horæ noctis longiores in hyeme, breviores in æstate. IV, 577.

HORÆ CANONICÆ. Publicæ sunt Horæ canonicæ ac statutæ preces, ex sacrorum canonum decreto ab ecclesiasticis personis nomine Ecclesiæ Deo persolvendæ. Dicuntur, *Horæ*, quia certis se distinctis diei horis sunt persolvendæ. Dicuntur canonicæ, quia juxta regulas ab Ecclesia constitutas fiunt. Dicuntur *officium divinum*, quia ad Dei cultum sunt institutæ ; *ecclesiasticum*, quia nomine Ecclesiæ a personis ecclesiasticis persolvuntur. Dicuntur etiam Breviarium, quia continent lectiones breviores ex Scripturis sacris et homiliis Patrum in singulis anni dies distributas. *Ibid.* Antiquitus varie dicebantur modo *Opus Dei*, nunc *cursus ecclesiasticus*, alias *Officium* simpliciter, aut *Psalterium*. *Ibid.* Horæ constant tribus præcipuis partibus. *Psalms*, *hymnis* et *oratione* quæ dicitur *collecta*, quia omnia populi vota in unum colligit et exhibet Deo sacerdotis ministerio. *Ibid.* Septem sunt horæ canonicæ juxta præsentem Ecclesiæ ritum, scilicet Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ et Completorium, juxta illud Davidicum Psal. 118 : *Septies in die laudem dixi tibi*. *Ibid.* Usus psallendi Deo et orandisecundum aliquam formam et ritum canonicum semper viguit in Ecclesia a temporibus Apostolorum. Est contra quosdam qui volunt id tantum incēpisse tempore S. Hieronymi sub initium quinti sæculi. *Ibid.* et 564 Obligatio recitandi singulis diebus Horas canonicas non est juris naturalis aut divini positivi, sed ecclesiastici tantum. 564 Usus recitandi quotidie Horas canonicas videtur fuisse in præcepto sub finem quarti sæculi, non ante. *Ibid.* Communis sententia est obligationem recitandi quotidie Horas canonicas oriri ex triplici titulo eoque seorsim sumpto, nempe ex titulo beneficii, ordinis sacri et professionis religiosæ. 565. Quilibet beneficiatus, sive in sacris constitutus, sive non, tenetur quotidie sub mortali peccato ad recitandas Horas canonicas, tum ex præcepto ecclesiastico, tum ex justitia. *Ibid.* Omnes clerici majorum ordinum tenentur ad Horas canonicas sub mortali, sive in choro, sive extra chorum. 570. Horæ primitus recitatæ fuerunt temporibus quæ ipsi earum termini exprimunt. 578. Nunc vero variæ sunt ecclesiarum consuetudines. *Ibid.* Ordinem Horarum invertere sine causa, culpa est, at juxta communem doctorum sensum nonnisi venialis ; subsistente vero aliqua rationabili causa, nulla erit culpa. 579. Eadem lege præcipitur Horarum integritas qua et ipsæ Horæ ; Ecclesia enim non præcipit officium mutilum, sed integrum ; unde lethalis peccati reus est qui illarum partem notabilem culpabiliter omittit, sive in eadem Hora, sive in diversis Horis ejusdem diei. *Ibid.* Pars notabilis inter varia doctorum opiniones, probabilius et communius censetur una parva Hora, vel pars illi æquivalens. *Ibid.* Qui omnes aut plures Horas omittit in die, committit-ne unum tantum peccatum, an e contra tot quot Horas omittit ? 580. Qui Sabbato sancto Vesperas omitteret, peccaret mortaliter juxta quosdam : negant probabilius alii. *Ibid.* Quæ cantantur in organis debent-ne in choro recitari ? 581. Horam incēptam, excepto Matutino respectu Laudum,

absque causa notabiliter interrompere, culpa est, juxta plures auctores nonnisi venialis. *Ibid.* Divino officio stricti, tenentur illud persolvere cum aliqua intentione orandi et colendi Deum. 582. Habitualis non sufficit, virtualis sufficit in decursu recitationis ; requiritur quod præcesserit actualis, saltem implicite *Ibid.* Ut satisfiat præcepto Horarum, optima est attentio litteralis aut spiritualis, et ad eam omnes conari convenit. Altamen, supposito animo seu intentione orandi et colendi Deum virtualiter saltem perseverante, sufficit superficialis seu quoad verba. 583. Certum nobis videtur non sufficere attentionem externam, sed internam requiri, ut quis satisfaciat præcepto de Horis canonicis *Ibid.* Probabilius qui recitando Horas inadvertenter occupatur alicui rei cum attentione interna impossibili, ut si inadvertenter picturas aut inscriptiones perlustret, officio satisfacit. 588 Causæ excusantes a recitatione Horarum, sicut ab aliis Ecclesiæ præceptis, generaliter loquendo, tres assignari possunt, nempe impotentia physica, impotentia moralis, et legitima dispensatio. *Ibid.* Impeditus recitare Officium statis Horis, tenetur anticipare intra eandem diem. 589. Qui non potest rectare Horas, non tenetur aliquid aliud orare, vel alium recitantem audire, vel alium substituere *Ibid.*

HORMISDAS Nunquam judicio publico ut hæreticam damnavit hanc propositionem : *Unus de Trinitate crucifixus est* sed eam refecit et cohibuit ut intempestivam, inutilem, etc. III. 330.

HOSTIA In veteri lege fuit triplex genus hostiæ seu sacrificii, nempe : hostia pro peccato, spectans statum poenitentium ; hostia pacifica spectans statum proficientium ; holocaustum, spectans statum perfectorum, unde et totum comburebatur ; et quidem homo indigno sacrificio ad tria, ad remissionem peccatorum, ad conservationem gratiæ et ad consummationem gloriæ : hæc autem per humanitatem Christi oblatam nobis pervenerunt. Christus in quantum homo non solum fuit sacerdos, sed etiam hostia perfecta, simul existens hostia pro peccato, et hostia pacifica et holocaustum. V, 611. *Vide* MISSA et SACRIFICIUM. Hostia quæ offertur pro peccati expiatione sumitur aliquando pro peccato. II, 418.

HOSTIS si pactum frangit, nulla est obligatio pacti servandi. III, 560.

HUMANITAS Christi non terminatur creata subsistentia. V, 363. Humanitas Christi formaliter sanctificatur per ipsam gratiam substantialem unionis. 473. Humanitas Christi formaliter substantialiter sanctificatur non per ipsum modum unionis, neque per ipsam personalitatem ratione illius quod addit ad perfectiones absolutas, sed per ipsam divinitatem quam includit personalitas. 476. Ad perfectionem humanitatis requiritur quod actu intelligat intellectione sibi propria et naturali 506 Humanitas Christi non habuit, nec habere potuit omnipotentiam simpliciter. 525. Humanitas Christi ab incarnatione peracta, sive in terris degens, sive modo in cælo existens, est et fuit causa instrumentalis physica gratiæ et miraculorum. 527. *Vide insuper* INCARNATIO, VERBUM.

HUMILITAS dicitur ab humo ; metaphorice significat vilem seu tenuem conditionem. V, 300. Est virtus, quæ definiri potest : Virtus qua quis considerans suum defectum, tenet se in infimis secundum modum suum.

Ibid. Homo potest et debet se omnibus per humilitatem subicere. *Ibid.* Humilitas dicitur fundamentum edificiï spiritualis, 301. Quinam sunt actus seu functiones humilitatis? *Ibid.* Omnes actus interiores humilitatis competunt superioribus erga subditos: quantum ad exteriores, opus est discretione. *Ibid.* Humilitas est nobilior inter virtutes morales quæ moderandis passionibus inserviunt. *Ibid.*

Hus (Joannes). Hus dicebat omnes actus hominis justi esse bonos, et omnes actus hominis peccatoris esse malos. II, 315. Ejus errores a concilio Constantiense damnati sunt. *Ibid.* Joannes Hus et Hieronymus de Praga, traditi sunt brachio sæculari et combusti tanquam pertinaces in hæresi. Non violata est fides salviconductus ipsis dati, combustus est Joannes Hus. III, 442. Joannes Hus, licet contra Eucharistiam nihil scripserit, deque eo mysterio hæreticorum more dubitanter locutus fuerit, patet tamen ipsum Wicleffi errores secutum fuisse. VI, 338. Usum calicis ut necessarium prædicebat. 502.

HUSSITÆ suum nomen habent a Joanne Hus. VI, 502. Errabant circa usum calicis quem necessarium prædicebant. *Ibid.*

HYDROPARASTATÆ, seu aquarii, aquam solam in Eucharistia adhibebant. VI, 454.

HYPOSTASIS. Magna fuit olim controversia Græcos inter et Latinos de hac voce græca, *hypostasis*. Latini existimabant hypostasim idem significare, ac usiam seu essentiam, et ideo tres hypostases rejiciebant, et Græcos eos admittentes Arianisini insimulabant. Græci vero existimabant per eam vocem significari non substantiam, sed officium seu qualitatem. I, 524. Nunc autem communi sensu hypostasis accepta est pro persona. *Ibid.* Personæ divinæ possunt-ne dici tres substantiæ, sicut dicuntur tres hypostates, seu tres personæ? *Ibid.* Unio hypostatica. *Vide* INCARNATIO.

HYPOTHECA est contractus quo res datur aut assignatur in assecurationem debiti. Si res sit mobilis, dicitur pignus; si sit immobilis dicitur hypotheca. Est duplex: generalis, et particularis tandem expressa et tacita. IV, 172, et 531. Quæcumque possunt vendi, possunt oppignori vel hypothecari. IV, 172, et 531. E contra quæ non possunt vendi non possunt hypothecari aut oppignori. *Ibid.* Quisnam est ordo inter creditores hypothecarios, tam ex natura quam ex juris dispositionibus? IV, 172.

I

IBAS Edessenus fuit unus auctorum Trium Capitulorum. III, 335.

ICONOCLASTARUM Synopsis historica. V, 629 et seqq. Concilium Iconoclastarum sub Constantino Copronymo a septima synodo probatum fuit. III, 422. *Vide* IMAGO.

IDEA græce, latine forma dicitur; unde per ideas, intelliguntur formæ aliarum rerum præter ipsas res existentes, et definiri solet idea: *forma in mente existens, ad quam respiciens artifex operatur*. Duplex est ejus officium; primum, quod sit exemplar ad cujus normam fit ideatum; secundum, quod sit ratio illud cognoscendi, per ideam enim in mente cognoscimus ideatum in re. I, 235. Dantur-ne ideæ in mente Divina? *Ibid.* Quid sunt ideæ in Deo? *Ibid.* Plures sunt-ne ideæ in Deo? 236.

IDIOMA Radix communicationis idiomatum est identitas suppositi. V, 460. *Idioma* græce idem est ac latine *proprietas*. Unde communicatio idiomatum est communicatio proprietatum. 544. Definiri potest communicatio idiomatum: *Naturæ divinæ et humanæ earumque proprietatum de se invicem mutua prædicatio*. *Ibid.* Idiomata, seu proprietates sunt triplicis generis. Primi generis sunt quæ conveniunt Christo ratione solius divinitatis independentem ab unione hypostatica, ut sunt esse æternus, omnipotens, immensus, etc.; secundi generis sunt, quæ ipsi conveniunt ratione solius humanitatis independentem ab unione, ita ut puro homini convenire possint, ut esse possibilis, mortalis, mortuus, etc.; tertii generis sunt, quæ Christo conveniunt ratione utriusque naturæ simul, ut esse mediator, redemptor, mereri seu satisfacere ex rigore justitiæ. *Ibid.* Communicatio idiomatum in Christo fundatur tum in unione hypostatica, ratione cujus unum et idem suppositum duplicem habet

naturam divinam et humanam; tum in eo quod nomina concreta, licet primario formam significant, eam tamen significant in obliquo, et suppositum in recto pro quo supponunt. *Ibid.* In Christo admittenda est idiomatum communicatio. Est de fide. 545. Regula generalis communicationis idiomatum: Concreta de concretis, tam naturarum quam proprietatum possunt de se invicem prædicari, regulariter loquendo. *Ibid.* Abstracta vero de abstractis, abstracta de concretis et concreta de abstractis, non possunt de se invicem prædicari saltem formaliter. *Ibid.* Quædam attributa excipiuntur ab hac regula. *Ibid.*

IDOLOLATRIA. Princeps christianus potest cogere suos subditos ut deserant idololatriam. III, 257. Idololatria fuit-ne universalis. 306. Idololatria sumpta metaphorice, est omne peccatum mortale quo peccator adhæret creaturæ ut fini ultimo: sumpta in sensu proprio, est cultus divinus alteri quam Deo exhibitus; vel, quod idem est, est cultus exhibitus creaturæ ut Deo. V, 3. Duplex insuper distinguitur idololatria: interior, qua quis animo et affectu veneratur creaturam ut Deum, et exterior, qua hanc internam reverentiam signis exterioribus protestatur et significat. *Ibid.* Alia est perfecta, et alia imperfecta. *Ibid.* Idololatria ex parte objecti seu ex genere suo est gravissimum peccatum. 6. Duplex est causa idololatriæ: una dispositiva, ex parte hominum; altera consummativa, ex parte dæmonum. *Ibid.* Homines tripliciter disponebantur ad idololatriam: 1° ex ordinatione affectus erga parentes vel amicos suos defunctos; 2° ex delectatione quam homo naturaliter percipit ex representatione, et tanto magis quanto expressiores sunt representationes; 3° ex ignorantia veri Dei. *Ibid.* Probabile est quod in prima mundi ætate, scilicet ab

Adamo ad diluvium, non fuerit idololatria. *Ibid.* In secunda mundi ætate incœpit idololatria, nempe post diluvium; sed quo præcise tempore, quisve primus auctor fuerit, incertum est. 7. In sexta mundi ætate per virtutem Christi magna ex parte exclusa est idololatria. *Ibid.*

Idolum est falsa similitudo, seu simulacrum repræsentans vel id quod simpliciter non est, vel quod non est tale quare colitur, juxta illud Apostoli: *Idolum nihil est*; scilicet quantum ad formam seu naturam quæ ab idololatriis creditur ibi inesse. Simulacrum videtur idem significare ac idolum. V, 3 et 632.

IGNATIUS (S.) martyr, Joannis evangelistæ auditor, scripsit epistolas ad Ephesios et ad Magnesianos de pluralitate et consubstantialitate Personarum. I, 453. Has epistolas esse S. Ignatii genuinum lætus agnoscunt catholici et ecclesia anglicana et alii. *Ibid.*

IGNATIUS (S.) a sede Constantinopolitana pulsus est malitia et insidiis Bardæ, et in exilium missus; sed postea sub Michaële, successore Basilii, in sedem est restitutus. III, 435.

IGNIS æternus quo damnatorum corpora cruciabuntur significat vel omnes pœnas inferni, vel quancumque pœnam in genere et indeterminate. II, 542 et 65.

IGNORANTIA invincibilis dicitur, quæ morali diligentia vinci non potest, et ideo est involuntaria atque inculpabilis. Ignorantia vincibilis est quæ morali diligentia vinci potest; sicque voluntaria est in causa, estque culpabilis. I, 37. Ignorantia alia est negativa, quæ nihil aliud est quam mera nescientia seu incogitantia: alia positiva, quæ est judicium erroneum quo quis judicat positive esse quod non est, aut non esse quod est, v. g. non esse Deum. *Ibid.* Non potest dari ignorantia invincibilis sive positiva sive negativa de existentia Dei ut auctoris naturalis. Est communior. *Ibid.* Ignorantia est carentia scientiæ in subjecto scire capaci. Si subjectum est incapax scire, hæc vocantur nescientia. II, 222. Ignorantia ex parte intellectus dividitur in ignorantiam privative sumptam, et in ignorantiam contrarie sumptam quæ dicitur pravæ dispositionis et est error. *Ibid.* Ignorantia considerari potest ex parte intellectus, objecti et voluntatis. *Ibid.* Ignorantia triplex est: antecedens, concomitans et consequens. *Ibid.* Ignorantia antecedens præcedit omnem actum voluntatis, causat involuntarium simpliciter, et excusat a peccato; est enim invincibilis. *Ibid.* et 223. Concomitans est etiam invincibilis: non facit voluntarium simpliciter, neque facit involuntarium positive et contrarie; non omnino excusat a peccato. 223. Consequens causat voluntarium secundum quid: accusat peccatum. *Ibid.* Hæc ignorantia est volita vel directe, vel indirecte; prima est affectata; secunda est cum quis negligit addicere. *Ibid.* Pauci negant dari ignorantiam invincibilem. 362. Ignorantia invincibilis excludit quancumque cognitionem attendendam. 384. Ignorantia potest esse causa peccati, non per se, quia cum sit privatio et non ens, non potest per se influere in actum, sed per accidens tanquam removens prohibens, quatenus removet scientiam, quæ si adesset peccatum non fieret. II, 464. Ignorantia concomitans non est causa peccati, quia non removet scientiam, quæ si adesset impediret peccatum, sed ea præsentæ æque fieret. Ignorantia antecedens et consequens sunt causa peccati, quia tollunt scientiam, quæ si adesset prohiberet

peccatum, cum hac tamen differentia, quod antecedens sit tantum causa actus peccati, seu actus peccati non formaliter, sed materialiter sumpti, quia actus ex illo sequens, quoad circumstantiam peccati, est involuntarius, cum ista circumstantia sit invincibiliter ignorata; consequens autem sit causa peccati formaliter, quia actus sequens ex illa, etiam quoad rationem peccati formalis, est voluntarius, cum hæc ratio sit voluntarie et vincibiliter ignorata. *Ibid.* Ignorantia invincibilis non est peccatum; vincibilis eorum quæ quis scire tenetur, est formaliter in se peccatum, non tamen ratione sui, sed ratione negligentiae addiscendi. Omnes autem scire tenentur communiter 1º ea quæ sunt fidei; 2º universalis juris præcepta; 3º singula quæ ad suum statum et officium pertinent. *Ibid.* Ignorantia culpabilis eorum quæ quis scire tenetur propter opus hic et nunc faciendum vel vitandum, non est peccatum speciale distinctum a peccato quod ex ea sequitur. 465. Ignorantia rerum quas homo propter ipsas tenetur scire est peccatum speciale distinctum a peccato cujus est causa. *Ibid.* Quænam est diligentia sufficiens et moralis ad expellendam ignorantiam? *Ibid.* Quæ diligentia censetur sufficiens ut ignorantia dicatur invincibilis et involuntaria? 466. Invincibiliter ignorari rarissime ea quæ spectant proprium statum, seu officium. *Ibid.* Potest dari ignorantia invincibilis juris positivi divini, non solum apud infideles, quibus non est annuntiatum Evangelium, sed etiam apud fideles, quibus est annuntiatum. 467. Ignorantia legis divinæ positivæ non oritur ex culpa. *Ibid.* Dari potest in adultis perfectum usum rationis habentis ignorantia invincibilis juris naturæ quoad præcepta remotiora et obscuriora quæ dicuntur tertiæ classis. Est nunc communissima inter theologos. 469. Non potest dari ignorantia invincibilis de primis præceptis, neque de secundariis secundum se consideratis. *Ibid.* Communiora media adhibere tenemur ad expellendam ignorantiam; non semper, sed aliquando, orationem et pœnitentiam. 470 et 471. Ignorantia juris naturæ potest vinci per lumen gratiæ extraordinarium. 477. Ignorantia invincibilis facti et juris positivi, tam divini quam humani, excusat a toto peccato operantem ex ea. *Ibid.* Ignorantia vincibilis juris aut facti non excusat saltem a toto peccato operantem ex ea; sed minuit aliquando. 478. Ignorantia juris naturalis profluens ut pœna ex peccato originali, et voluntaria in Adamo, est-ne ideo culpabilis? *Ibid.* Ignorantia juris positivi divini est pœna et effectus peccati originalis. 479. Illa regula: Ignorantia facti excusat, non ignorantia juris, valet tantum pro foro interno. 480. Ignorantia invincibilis juris naturæ reddit actum involuntarium. *Ibid.* Ignorantia invincibilis juris aut facti quæ excusat ab omni peccato, excusat a pœna. 486. Ignorantia vincibilis juris aut facti, quæ excusat a mortali, etiam excusat a pœna, saltem tanta. *Ibid.* Ignorantia vincibilis quæ non est crassa et supina excusat a mortali. *Ibid.* Ignorantia vincibilis etiam crassa et supina legis latæ sub hac aut similibus formulis: *Qui scienter, temerarie, ausu temerario contra fecerit, vel contra facere ausus fuerit, aut præsumpserit*, excusat a culpa. *Ibid.* Qui in hoc casu delinquerent ex ignorantia affectata, incurrerent-ne pœnam? dubium est. Quidam affirmant, alii negant. *Ibid.* Ignorantia etiam invincibilis pœnæ non eximit ab alia cum qui

peccat graviter contra legem quam vel novit, vel ignorat ignorantia crassa vel supina, nisi illa pœna sit extraordinaria, aut nisi sit censura ecclesiastica. *Ibid.* Ideo ignorantia invincibilis excusat a peccato, quia tollit cognitionem et consequenter voluntatem. 487. Ignorantia invincibilis censuræ ecclesiasticæ eximit ab illa peccantem scienter contra legem per quam est decreta. Est communis. *Ibid.* Probabilius videtur ignorantiam etiam vincibilem, modo non sit crassa et supina, censuræ ecclesiasticæ eximere ab illa peccantem scienter contra legem per quam est statuta. *Ibid.* Omnia peccata sunt ex ignorantia practica circa particulare hic et nunc eligibile. 488.

ILLIBERITANUM concilium non prohibuit cultum sacraminum imaginum. II, 638.

ILLITTERATUS quisdam censeri debet penitus. IV, 195.

ILLUMINARE nihil aliud est quam manifestare veritatem, non simpliciter, sed cum magisterio et doctrina. II, 72. Angeli superiores illuminant inferiores. *Ibid.* Illuminatio angelorum non fit per infusionem novi luminis aut speciei, sed per solam objecti prius incogniti propositionem explicatam, et artificiose dispositam ad captum angeli inferioris. *Ibid.* Angelus inferior illuminat ne superiorem. 74.

IMAGO est similitudo ad representandum expressa ex eo cuius est imago. I, 545. Unde ad veram et proprie dictam imaginem, duæ conditiones requiruntur: prima, ut sit similis, non solum in genere vel in aliquo analogo, aut accidentibus communibus, sed specie vel in signo speciei: secunda conditio est, quod hæc similitudo originem trahat, seu sit expressa ex eo cuius est imago, idque vi et modo processionis. *Ibid.* Imago potest tripliciter distingui: una artificialis, quæ importat similitudinem, non in natura specifica, sed tantum in signo speciei; et hæc est imperfecta imago: secunda intentionalis, ut species expressa quæ importat similitudinem non tantum in signo naturæ specificæ, sed in ipsa natura specifica, non tamen sub modo essendi naturali, sed intelligibili; et hæc est perfectior prima: tertia naturalis, quæ importat similitudinem in natura et modo essendi naturali, et hæc est imago perfecta. *Ibid.* Nomen Imaginis est proprium Filio Dei. *Ibid.* Homo est vera Dei imago ratione naturæ intellectualis, imperfecta tamen. II, 115. Ad rationem imaginis duo requiruntur: primum quod sit similis illi cuius est imago in ratione specifica et ultima differentia, vel in signo speciei, vel saltem in nobilissima proprietate illius: secundum, ut similitudo sit expressa et deducta ex eo cuius dicitur imago; quia imago dicitur ex eo quod imitatur alterum. *Ibid.* Bellum contra imagines sacras recrudescit in Oriente anno 814 et sequentibus sub pluribus imperatoribus. V, 631. Theodora mulier religiosissima, mortuo Theophilo marito, cum una cum filio annorum quatuor tantum nato proclamatur Augusta, totum animum restituendis sacris imaginibus applicuit. *Ibid.* Inter imaginem et idolum hoc est discrimen, quod imago (sic dicta ab imitando) sit vera rei similitudo, seu, ut alii dicunt, rei vere subsistentis ad eam representandam expressa similitudo: idolum vero est falsa similitudo, seu simulacrum representans, vel id quod simpliciter non est vel non tale quale colitur. 631-632. Differt etiam imago a similitudine tanquam inferius a superiore: licet

enim omnis imago sit similitudo, non tamen e contra; quia similitudo significat relationem inter duo ratione alicujus convenientiæ; imago autem significat talem similitudinem quæ ad representandum est expressa. 632. Cultus sacraminum imaginum Christi et sanctorum est licitus et pius. *Ibid.* et seqq. Duo sunt accurate distinguenda in cultu imaginum: dogma ipsum et ipsius dogmatis casus et praxis. Dogma, nempe licitum esse et pium colere sacras imagines, immutabile est et ab Apostolis ad nos continua traditione derivatur. Hujus autem dogmatis usus seu praxis, hoc est, actu colere imagines, cum disciplinam spectet, mutationi obnoxia est, non secus ac cætera disciplinæ capita. 639. Possunt depingi et coli imagines Dei, Christi et angelorum. 640. Licet Ecclesia definiverit imagines sacras esse colendas, gravis tamen et intricata difficultas restat quomodo et quo genere cultus sint colendæ: circa quam triplex est potissimum theologorum sententia. 641. Imago potest considerari tripliciter: 1° Materialiter ut est res quædam auro, ligno, tela constans, figura, coloribus, lineamentis aliisque artis ornamentis decorata: sic sumpta imago nulla est veneratione digna. 2° Potest considerari formalissime prout in actu exercito exercet officium imaginis. 3° Imago consideratur a quibusdam prout est res sacra cultui divino deputata et in honorem Dei et sanctorum instituta, habens vim eos significandi seu representandi. 644.

IMMATERIALITAS potest sumi tripliciter: 1° pro exclusionem informationis materiæ; 2° pro independentia a materia; 3° pro excessu supra conditiones materiæ in agendo et recipiendo. I, 146. Immaterialitas est radix intellectionis. II, 23.

IMMERSIO est modus quo potest administrari baptismus, VI, 268. *Vide BAPTISMUM.*

IMMORTALITAS. Quod quis sit immortalis dupliciter intelligi potest: 1° quod non possit mori; sic angeli, sic beati in cælo sunt immortales; 2° quod possit non mori. II, 129. Primi parentes fuissent immortales sic, ut si in innocentia perseverassent, nunquam fuissent mortui. *Ibid.* Primo homini in statu innocentiae non proveniebat immortalitas ex natura seu ab intrinseco hominis. 130. Fuerunt plures causæ simul concurrentes ad immortalitatem parentum in statu innocentiae. *Ibid.* Quamvis immortalitas possit dici naturalis primis parentibus, hoc sensu quod fuerit eis collata in prima naturæ institutione, simpliciter tamen loquendo fuit ipsis supernaturalis et indebita. 131. *Vide ANIMA.*

IMMUNDORUM triplex est genus. VII, 317.

IMPANATORES sunt illi qui docent Verbum sibi assumere hypostatice panem et vinum in Eucharistia, sicut assumpsit humanitatem in Incarnatione. VI, 416.

IMPASSIBILITAS est dos corporis beati. II, 196.

IMPEDIMENTA. Alia dirimunt ingressum religionis; alia tantum impediunt. V, 340. Impedimenta matrimonii sunt duplicis generis, scilicet: prohibentia seu impedientia tantum; et dirimentia. VII, 454. Quinque numerantur impedimenta impedientia tantum, nempe: Ecclesiæ vetitum, tempus feriatum, catechismus, sponsalia, et votum simplex. 455 et seqq. Reduci possunt ad duo. *Ibid.* Impedimenta dirimentia olim numerabantur duodecim; nunc quatuordecim numerantur a concil. Trid., nempe: error, conditio, votum, cognatio, crimen, cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas, affinitas, clau-

destinitas, impotentia, raptus. *Ibid.* Ecclesia potest statuere impedimenta dirimentia matrimonium. 456. Per Ecclesiam non sunt intelligendi reges et principes sæculares. *Ibid.* Ecclesia non usurpavit potestatem condendi impedimenta dirimentia matrimonium in præjudicium potestatis regiæ. *Ibid.* Ecclesia potest dispensare in impedimentis dirimentibus matrimonium quæ sunt juris ecclesiastici. 458. An principes sæculares jus habeant statuendi impedimenta matrimonium in foro conscientiæ dirimentia, non una et eadem est sententia. 457. Si impedimenta matrimonii a principibus sæcularibus statuuntur, non valent nisi quantum ad effectus civiles. *Ibid.* Principes infideles possunt apponere impedimenta matrimonio. *Ibid.* Qui novit impedimentum, tenetur ne illud revelare? 404. Si parochus noverit impedimentum ex sola confessione sacramentali, quid agere debet? *Ibid.* Nullus potest dispensare in impedimentis quæ sunt juris naturalis. 458, et quæ propter defectum consensûs dirimunt. *Ibid.* Potestas dispensandi in impedimentis dirimentibus matrimonium residet in summo Pontifice. *Ibid.* Quænam sunt causæ dispensandi in impedimentis dirimentibus matrimonium. *Ibid.* Episcopus potest dispensare in quatuor impedimentis impediens, excepto voto simplici castitatis et religionis ingrediendæ. 456.

IMPERATORES quidam christiani habuerunt plures uxores. VII, 439. Permiserunt repudium. 443. Adfuerunt conciliis. *Vide* CONCILIA.

IMPERIUM est substantialiter actus rationis, præsupposito actu voluntatis, in cuius virtute ratio movet per imperium ad exercitium actus. II, 279. Imperare tria dicit quæ pertinent ad rationem: ordinare; intimare; movere. *Ibid.* Imperium a quibusdam vocatur iudicium practice-practicum. 281. Diversæ sunt potestates imperandi quas respicit obedientia; alia est divina, alia humana, hæc alia ecclesiastica, alia, politica seu civilis, sub qua intelligitur domestica. V, 104.

IMPOENITENTIA est-ne speciale peccatum? VII, 70.

IMPOSITIO manuum visibilis facta ab apostolis erat signum permanens. VI, 349. *Vide* MANUS.

IMPOTENTIA est defectus impediens copulam conjugalem. VII, 489. Impotentia est multiplex: 1° alia provenit ex causa intrinseca et naturali, alia ex causa extrinseca et accidentali; 2° alia est perpetua, alia temporalis; 3° aliâ est absoluta, alia respectiva. *Ibid.* Omnis impotentia antecedens perpetua, sive naturalis, sive accidentalis, sive absoluta, sive respectiva inter eos inter quos subsistit, impedit et dirimit matrimonium jure naturali et ecclesiastico; secus si sit temporalis. *Ibid.* Laborantes impotentia antecedente perpetua, ubi de ea constat, statim sunt separandi. 491. Quibus signis poterit dignosci esse impotentiam ex maleficio, adeoque adhibendos esse exorcismos? 492. Quid agendum in dubio utrinque æquali, an impotentia præcesse-rit vel subsequuta fuerit matrimonium? 493.

IMPRECATIONES quæ in S. Scripturis reperiuntur, contra peccatores possunt tripliciter intelligi: 1° per modum prænuntiationis; 2° per modum optationis, modo referatur ad iustitiam punientis; 3° per modum desiderii, quod referri debet ad remotionem et destructionem culpæ. III, 484.

IMPRUDENTIA per defectum opponitur prudentiæ. III, 579. Sumi potest tripliciter: negative, pro sola carentia

prudentiæ; *Ibid.* privative, pro carentia prudentiæ quam quis natus est et debet habere; *Ibid.* contrarie, quatenus ratio directe movetur et agit contra prudentiam spernendo et repudiando consilium aut divina documenta. *Ibid.*

IMPUBES dicitur qui nondum complevit decimum quartum ætatis annum, si sit mas, et duodecimum, si sit fœmina. IV, 371.

INADVERTENTIA differt ab ignorantia, quod ignorantia sit privatio scientiæ seu cognitionis habitualis; inadvertentia, privatio cognitionis habitualis; inadvertentia, privatio cognitionis actualis: unde ubicumque est ignorantia est inadvertentia, sed non e contra; potest enim ille qui scit habitualiter actu non advertere, ex naturali distractione vel aliunde. II, 483. Inadvertentia potest esse simul ad actum et ad malitiam. Potest etiam esse advertentia ad actum, et inadvertentia ad malitiam. *Ibid.* Sicut datur ignorantia invincibilis et involuntaria facti, juris positivi divini et humani, et etiam naturalis quoad remotiora, ita circa eadem, propter easdem rationes, potest dari inadvertentia invincibilis et involuntaria. *Ibid.* Sicut quæcumque ignorantia invincibilis excusat a peccato, quia facit involuntarium; ita propter eandem rationem, quæcumque inadvertentia invincibilis excusat a peccato. *Ibid.* Difficultas est quæ et quando sit inadvertentia vincibilis. *Ibid.* Ut inadvertentia ad malitiam actus censeatur vincibilis et non excusans a peccato formali, non semper requiritur actualis sive scrupulus, sive dubitatio, aut suspicio de malitia actus. *Ibid.*

INCANTATIO est magia qua quis solis verbis miranda ope dæmonis operatur. VII, 150.

INCANTATORES dicuntur qui solis verbis artem magicam exercent. VII, 150.

INCARNATIO. Multiplices ac varios errores S. Thomas ad tres classes revocat: prima est errantium circa divinitatem Christi; secunda errantium circa ejus humanitatem; tertia errantium circa utriusque naturæ unionem. V, 357. Incarnatio idem significat ac inhumanatio; estque unio seu unio naturæ humanæ cum divina in una Verbi persona. 359. Unde Verbum incarnari, est hominem fieri, juxta illud Joan. VERBUM CARO FACTUM EST. *Ibid.* Quamvis autem natura humana constet carne et anima, a carne tamen potius quam ab anima hoc mysterium nomen accepit. *Ibid.* Incarnatio Verbi est possibilis. *Ibid.* In mysterio incarnationis ex nulla parte apparet contradictio. *Ibid.* Non potest lumine naturali demonstrari aut evidenter cognosci possibilitas incarnationis. 362. An et quibus revelatum est futurum incarnationis mysterium? *Ibid.* Conveniens fuit Deo incarnari. 389. Perfect ones Dei relucent in incarnatione. *Ibid.* Incarnatio fuit maxime conveniens generi humano. 390. Incarnatio fuit conveniens toti universo. *Ibid.* Inconvenienter facta fuisset incarnatio in principio et in fine mundi, sed convenienter peracta est in plenitudine temporis. *Ibid.* Incarnatio non fuit simpliciter necessaria ad reparationem generis humani, sed tantum secundum quid. 391. Unicum motivum incarnationis fuit redemptio generis humani: unde, Adamo non peccante, Verbum non fuisset incarnatum vi præsentis decreti. 398. Christus venit in mundum ad delenda omnia peccata, tam originale quam actualia, principalius tamen ad delendum originale. 407. Utrum-ne non existente peccato Verbum incarnatum fuisset vi alterius decreti? *Ibid.*

Existente solo originali peccato sine actualibus, vi præsentis decreti venisset Christus; solis autem peccatis actualibus existentibus sine originali, probabile est quod non venisset vi præsentis decreti. *Ibid.* Unio Verbi incarnati non est facta in natura, sicque natura divina et humana non coaluerunt in unam, sed utraque confusa et impermixta mansit integra, uni personæ Verbi unita. Est fidei dogma definitum contra Eutychetem in concilio Chalced. et Constantinop. 409. Unio Verbi divini cum natura humana facta est in persona Verbis, sic ut in Christo sit unica Verbi persona, unusque sit et idem Dei et hominis filius; est iterum fidei dogma definitum contra Nestorium in concil. Ephes. et confirmatum in concilio Chalced. 410. Unio naturæ humanæ cum Verbo nullatenus est accidentalis, sed absolute essentialis. 421. Unio hypostatica, si consideretur ex parte eorum quæ conjunguntur, non est maxima; si vero consideretur ex parte ejus in quo conjunguntur, est inter creatas uniones maxima. *Ibid.* Unio Verbi incarnati est-ne idem quod assumptio? 422. Christus nec meruit, nec absolute mereri potuit, sive *de condigno*, sive *de congruo*, suam incarnationem. 444. Circumstantiæ incarnationis aliæ sunt præcedentes, aliæ concomitantes, aliæ consequentes. 448. Christus non meruit eas circumstantias suæ incarnationis sive præcedentes, sive concomitantes, quæ vel in aliquo genere sunt causæ seu principia substantiæ incarnationis ut executioni mandatæ, vel eam necessario comitantur. *Ibid.* Meruit tamen Christus eas incarnationis suæ circumstantias quæ nec influunt in ejus esse, nec eam necessario comitantur. *Ibid.* Christus meruit circumstantias incarnationis consequentes; quia illæ non prærequiruntur merito insius, nec se tenent ex parte principii merendi sed ad illud consequuntur. *Ibid.* Christus meruit suæ incarnationis continuationem. *Ibid.* SS. Patres veteris Testamenti non meruerunt, nec mereri potuerunt *de condigno* incarnationem, nec circumstantias ejus intrinsecas, est communis et certa. 449. Antiqui Patres meruerunt *de congruo* incarnationem. Est etiam communis. 450. Difficultas est an meruerint *de congruo* stricte vel late sumpto. *Ibid.* Nulla creatura fuit aut esse potuit causa principalis efficiens incarnationis, sed solus Deus. 451. Beata virgo non fuit causa instrumentalis conjunctionis humanitatis cum verbo. Hæc conclusio insinuat ex auctoritatibus citatis: non enim proprie diceretur incarnatio opus solius Dei, si B. Virgo illi cooperata fuisset etiam instrumentaliter. *Ibid.* Tota Trinitas incarnationem operata est. 452. Filius dupliciter se habuit ad incarnationem, effective per potentiam, et terminative per subsistentiam. Pater autem et Spiritus sanctus effective tantum. *Ibid.* Convenientius fuit naturam humanam assumi a Verbo quam aliam quamcumque. 461. Decebat assumi naturam ex stirpe Adæ, licet aliunde natura humana potuisset assumi. 464. Verbum hypostatice assumpsit omnes partes pertinentes ad integritatem et perfectionem humanitatis, sive informantur vita totius, sive non. 466. Verbum hypostatice sumpsit verum corpus, non phantasticum aut umbratile, est de fide. *Ibid.* Verbum assumpsit ex B. Virgine corpus terrenum ex carne et consanguine sicut nostrum, est de fide. 467. Verbum assumpsit animam intellectualem, est etiam de fide. 468. Verbum assumpsit hypostatice dentes, ungues et capillos. 469. Verbum non assumpsit hypostatice lacrymas, sudorem, salivam et alias super-

fluitates corporis humani. *Ibid.* Verbum assumpsit hypostatice sanguinem naturalem. *Ibid.* Anima, corpus et humanitas Christi simul tempore fuerunt assumpta a Verbo. 471. Secundum ordinem intentionis, prius natura fuit assumpta tota humanitas quam partes, secus in ordine executionis. *Ibid.* Secundum ordinem executionis, prius natura fuit assumpta anima, mediante qua assumptum est corpus, ac tandem totum seu tota humanitas ex utraque resultans. *Ibid.* Christum assumpsit veram humanitatem. *Vide* CHRISTUS, HUMANITAS, NATURA.

INCESTUS est concubitus cum consanguines vel affines intra gradus prohibitos. V, 254 et VII, 151. Incestus est determinata species luxuriæ. V, 254. Omnes incestus carnales sunt ejusdem speciei. *Ibid.* Licet incestus cum consanguinea gravior sit incestu cum affine, iste tamen ex jure positivo habet duplicem effectum quem non habet alter: 1° Privat incestuosum jure petendi debitum ab uxore cujus consanguineam in primo vel secundo gradu cognovit; 2° mortua conjugē non potest aliam ducere. 255. Certum est incestus legales et spirituales, ratione nempe cognitionis legalis vel spiritualis, specie differre tum ab incestibus proprie dictis, tum inter se. *Ibid.*

INCLINATIO naturalis ad bonum non potest ita infirmari et minui per peccatum ut tandem omnino destruat. II, 451.

INCONSIDERATIO est cum quis contemnit vel negligit attendere ea ex quibus rectum judicium procedit. III, 580. Pertinet ad imprudentiam. *Ibid.*

INCONSTANTIA importat recessum quemdam a bono proposito definito. III, 580. Per sui consummationem pertinet ad imprudentiam. *Ibid.* Oritur ex luxuria. *Ibid.*

INCREDULI omnes tempore Noë deleti ne sunt in aquis diluvii. VI, 75. Increduli seu deistæ dicuntur qui Ens supremum agnoscunt sed negant eum quidquam revelasse hominibus, ideoque religionem christianam ut fictum rejiciunt: solam rationem ut judicem veritatis agnoscunt; in varias abeunt adinventiones. III, 223.

INDICIA sunt circumstantiæ aut signa ex quibus prudenter judicari potest talem esse reum commisisse hoc crimen. IV, 302. Indicia debent esse probata per duos testes juratos: non debent esse levia, nec remota, sed manifesta. *Ibid.* Quomodo dignosci possit quæ indicia sunt sufficientia et quæ non sunt ad judicandum sine temeritate? 102.

INDIVIDUATIO duo dicit: 1° perseitatem existentiae, seu existere per se independentem ab alio tanquam a subjecto seu materia; 2° incommunicabilitatem ulteriori supposito. II, 108.

INDUCENS mulierem ad peccandum, peccatne gravius quam qui facit homicidium? II, 328. Ad quid tenentur qui aliquem vi, metu vel fraude induxit in peccatum? IV, 261.

INDULGENTIA generatim sumpta, est remissio proprii juris in gratiam alterius. VII, 271. Ex usu autem Ecclesiæ et theologorum indulgentia definitur: Remissio pœnæ temporalis debitæ peccato actuali, remisso quoad culpam et pœnam æternam, facta extra sacramentum ab eo qui jurisdictionem spirituales habet dispensandi thesaurum Ecclesiæ. *Ibid.* Indulgentiæ valent non solum in

foro Ecclesiæ, sed etiam in foro Dei, 272. (Est in Ecclesia thesaurus satisfactionum Christi et sanctorum. 274.) Est in Ecclesia potestas dispensandi indulgentias ex thesauro Ecclesiæ. *Ibid* Potestas conferendi indulgentias primario competit summo Pontifici, et per ipsum in episcopos derivatur. 278. Non requiritur potestas ordinis. 275. Indulgentia dividitur : 1° in totalem seu plenariam, quæ sufficit tollendæ toti pœnæ restanti post culpam dimissam ; et in partialem, quæ sufficit tollendæ parti pœnæ tantum. 272. Partialis autem indulgentia est multiplex : quædam conceditur pro medietate, vel tertia vel quarta parte peccatorum, id est, pœnarum peccatis debitæ ; alia est unius vel plurium dierum, unius vel plurium annorum, unius vel plurium quadragenarum. *Ibid*. Est perpetua et temporalis. Dividitur : in personalem, realem et localem. *Ibid*. — Ut indulgentia sit valida et rata, quatuor requiruntur : auctoritas in concedente ; charitas in suscipiente ; causa legitima, quæ sit scilicet ad honorem Dei et Ecclesiæ utilitatem, et adimpletio operis injuncti. 279 Indulgentia sine causa pia et rationabili concessa, est illicita. *Ibid*. Est valida quoad aliquid. *Ibid*. Non est rata quantum ad remissionem pœnæ Deo debitæ, in hac vita luendæ. *Ibid*. Ad validitatem indulgentiæ causa pia requisita debet esse proportionata quantitati indulgentiæ. 280. Utrum suscipiens indulgentiam debet esse in statu gratiæ ? 282. Suscipiens indulgentiam debet esse baptizatus non excommunicatus. *Ibid*. Facere debet opus injunctum. *Ibid*. Ad indulgentiam consequendam estne adhibenda confessio sacramentalis ? 285. Utrum qui opera præscripta devote adimplet præcise toties quoties præscripta sunt, tantum participet de indulgentia quam qui pluries et devotius adimplet 283. Qui partem operis præscripti implevit et propter morbum aliamve justam causam residuum implere non potest, lucraturne indulgentiam ? 285. Utrum qui facit opus præscriptum sine intentione lucrandi indulgentiam, puta quia nescit aut oblitus est ei esse annexam indulgentiam, illam lucretur ? *Ibid*. An pœnitens qui vacat indulgentiæ lucrandæ possit omittere pœnitentiam a confessario injunctam ? 273. Utrum translato festo transferatur indulgentia ei annexa ? 285. Indulgentiæ possunt applicari et prodesse defunctis. 286. Ipsi prosunt per modum suffragii. *Ibid*. Indulgentiæ applicatæ defunctis non semper habent certum et infallibilem effectum. 287. Indulgentiæ applicatæ uni, vel aliquibus personis determinatis, prosunt omnibus quoad aliqua. 288.

INEBRIARE se causa vitandæ mortis ab alio intentatæ, vel causa sanitatis recuperandæ, probabilius non licet. V, 212. *Vide* EBRIETAS et EBRIUS.

INFAMATIO. Infamatum de uno crimine infamare de alio quod non est affine aut ordinarie conjunctum cum primo est ex genere suo peccatum mortale. IV, 342. Diffamatus in uno genere, non est ideo infamis in alio genere. *Ibid*. Infamatio formalis est intrinsece mala. VII, 191.

INFAMIA est duplex : juris et facti. Infamia juris est quæ per sententiam judicis incurritur, vel contrahitur per crimen publicum aut conditionem cui a jure annexa est infamia : infamia facti est publica opinio commissi criminis per quod fama graviter læditur. VII, 266.

INFANS. Infantes personaliter considerati non sunt capaces legis. II, 500. Infantes non tenentur legibus

humanis. 636. Infanti vel impuberi, qui dicitur pupillus, deficiente patre aut avo paterno, datur tutor ; minorenns, curator. IV, 371. Infans dicitur qui nondum complevit septimum ætatis annum, sive sit masculus, sive sit femina. 370. Via salutis facta non est nunc arctior, et infantes non sunt nunc peioris conditionis quam in lege naturæ et lege scripta. VI, 308. Infans in utero salvatur per martyrium matris suæ. *Ibid*. Infantes sunt capaces ordinationis. VII, 342.

INFERIOR potest-ne ligare in foro superioris ? II, 620.

INFIDELIS. Apost. Rom. I dicit infideles inexcusabiles esse, quod, cum Deum ut auctorem naturæ cognovissent, non tamen sicut Deum glorificaverunt, nec ei gratias egerunt I, 282. Infideles hortatur S. Scriptura ad bona opera. III, 82. Quædam facta infidelium laudantur et a Deo remunerata sunt. *Ibid*. Infidelis in omni actu non agit propter prævium finem. 85. Agit enim pro beatitudine in communi. *Ibid*. Cum infidelis ex dictamine rationis aliquod bonum facit, non referendo ad malum finem, non peccat. III, 255 et 508. Infidelis seu peccator qui nulla præcedente actuali relatione in Deum propter se dilectum, facit, v. g. eleemosynam ex motivo misericordiæ, habet Deum virtualiter implicite pro fine ultimo. 256. Infideles qui nunquam susceperunt fidem, sive subdantur principibus christianis, sive non, nullatenus sunt cogendi ad finem ; possunt tamen cogi ut non impendant fidem, fidei prædicationem, blasphemias, malis suasionibus, aut apertis persecutionibus. 257. Infideles qui aliquando fidem susceperunt, ut hæretici et apostatæ, possunt corporaliter compelli ut impleant quod promiserunt, et servent quod semel suscepêrunt. 258. Ritus infidelium principibus christianis subditorum per se loquendo non sunt tolerandi. *Ibid*. Opus infidelis non est meritorium, quia non est gratia informatum. 508. Agnoscere debent in infidelibus gratiæ sufficientes, cum quibus possunt vitare peccatum. 510. Matrimonium infidelium etiam consummatum jure divino, potest dissolvi si unus conjugum ad fidem convertatur, et alter vel discedat, vel nolit cohabitare, sine contumelia Creatoris, vel conjugem fidelem pertrahat ad peccatum mortale. VII, 443 et 444.

INFIDELITAS mere negativa, non est peccatum, sed pœna peccati III, 254. Infidelitas in communi est carentia fidei : et est triplex nempe vel negativa, vel privativa, vel contraria. Infidelitas negativa, est carentia fidei in eo qui nihil audivit de fide, vel non audivit sufficienter ; privativa, est carentia fidei in eo qui audivit sufficienter de fide, et non vult ei assentiri, absque eo tamen quod contrarium asserat ; contraria est carentia fidei in eo qui, sufficienter de fide instructus, non solum detrectat illam amplecti, sed etiam contrarium asserit et errorem positivum contra fidem sustinet. *Ibid*. Infidelitas mere negativa non est peccatum, sed peccati pœna. *Ibid*. Infidelitas privativa et contraria est peccatum. 255. Infidelitas est in intellectu tanquam in subjecto, pendet tamen a voluntate movente. *Ibid*. Infidelitas ex genere suo est gravius omnibus peccatis quæ sunt contra virtutes morales. *Ibid*. Quot sunt species infidelitatis ? *Ibid*. Paganismus, Judaismus et hæresis, tres sunt species infidelitatis. *Ibid*. An species infidelitatis distinguantur essentialiter, an tantum accidentaliter, dubium est. *Ibid*. Quænam est species infidelitatis gravius peccatum ? 256. Licitum est-ne de fide disputare cum infidelibus ? *Ibid*

INFINITUM dicitur quod caret fine, seu termino. Unde si careat terminis essentialibus, erit infinitum in essentia; si careat terminis in certo genere attributi, erit infinitum in isto genere. I, 74. Nihil aliud præter Deum est infinitum per essentiam. 75. Proprium est rei infinitæ identificare sibi res, salvis earum rationibus formalibus, quando non important imperfectionem. 469. Infinitum non est substantia sed accidens rebus quæ infinitæ dicuntur. V, 513. Infinito non est aliquid majus. *Ibid.* Esse infinitum simpliciter potest duplici modo intelligi: 1º pro eo quod est infinitum omnibus modis; 2º pro eo quod est infinitum absolute et sine diminutione, licet non omnibus modis. II, 564.

INGRATITUDO est duplex: materialis et formalis, formalis est, quando beneficium vel benefactoris animus contemnitur, ut non videaris ipsi obstrictus. Materialis ingratitudo est, quando absque contemptu vel omittitur gratitudinis officium, vel committitur aliquid contra benefactorem. V, 118. Ingratitudo tam materialis quam formalis est iterum duplex; una privativa, omittendo aliquid quod exigit gratitudo; altera contraria, agendo aliquid gratitudini repugnans. *Ibid.* Tres sunt gradus ingratitudinis: primus gradus ingratitudinis privativæ est, ut homo beneficium non retribuatur; secundus, quod dissimulet, gratias non agens nec demonstrans se beneficium accepisse; tertius est gravissimus, quod non recognoscat, sive per oblivionem voluntariam, sive alio modo. *Ibid.* Omnis ingratitudo est peccatum, quia repugnat rectæ rationi et virtuti, unde ab Apost. numeratur inter alia peccata: *Blasphemi... ingrati, etc.* *Ibid.* Ingratitudo formalis est speciale peccatum, quia opponitur speciali virtuti, nimirum gratitudini. *Ibid.* Ingratitudo autem materialis non est speciale peccatum. *Ibid.* Ingratitudo sive formalis sive materialis, sive privativa sive contraria, quandoque est mortale peccatum, quandoque veniale. *Ibid.* Ingratis sunt aliquando beneficia subtrahenda. *Ibid.*

INHONORATIO duplex est; intenta, et consecuta. V, 396.

INJURIA non sunt ulciscendæ privata auctoritate. Licet ne, causa doloris leniendi, injuriam acceptam referre uni viro prudenti? *Ibid.* Injuriae multoties iteratæ remitti debent fratribus ex præcepto Christi. VII, 172.

INJUSTITIA sumitur dupliciter: 1º late pro omni transgressione legis; quæ vocatur etiam iniquitas: hoc sensu omne peccatum est injustitia. IV, 92. 2º Sumitur stricte, prout opponitur virtuti cardinali justitiæ: sic sumitur vel actualiter, et est juris alieni violatio; vel habitualiter, et est prava dispositio inclinans voluntatem ad hujusmodi violationem. *Ibid.* Injustitia sive actualis, sive habitua is, dividitur in generalem seu illegalem, et particularem: particularis dividitur in commutativam et distributivam. *Ibid.* Injustitia tam illegalis quam particularis est vitium speciale. *Ibid.* Injustitia sive illegalis sive particularis est ex genere suo peccatum mortale. 93.

INJUSTUS non dicendus est, saltem philosophice, omnis qui facit injustum, sed solus ille qui facit injustum ex habitu aut ex deliberata electione nocendi, sive injustum faciendi. IV, 93. Sicut nullus potest facere injustum per se formaliter loquendo, nisi volens; ita nec pati injustum per se formaliter loquendo, nisi volens: per acci-

dens autem quasi materialiter potest quis nolens facere injustum et pati volens. *Ibid.*

INNOCENS. Innocentes qui sunt pars reipublicæ hostilis possunt bonis spoliari in quantum requirit necessitas vel victoriæ, vel pacis, vel satisfactionis. III, 557. Non licet innocentem tradere bestiis frementibus. IV, 218. Innocens condemnatus secundum allegata et probata, per se loquendo, potest se defendere, sive judex noverit ejus innocentiam, sive non: per accidens tamen regulariter non potest. 325.

INNOCENTIÆ STATUS. In statu innocentiae omnes homines non fuissent æquales. II, 122. Non est omnino improbabile homines in statu innocentiae fuisse futuros eosdem numero quoad animam quam nunc. 136. In statu innocentiae pueri mox nati non habuissent virtutem motivam membrorum sufficientem ad quosdam motus, bene tamen sufficientem ad actus convenientes pueritiæ. 137. In statu innocentiae, si perseverasset, natæ fuissent fœminæ. 139. In statu innocentiae homines nati fuissent in justitia originali, consequenter in gratia sanctificante, quæ est radix justitiæ originalis. *Ibid.* In statu innocentiae homines non fuissent nati confirmati in justitia. *Ibid.* In statu innocentiae pueri non fuissent nati perfecti in scientia, facile tamen processu temporis eam acquisivissent. 140. Pueri mox nati in statu innocentiae non habuissent perfectum usum rationis. *Ibid.* Innocentiæ status in quo constituitur? III, 27. In statu innocentiae homines usi fuissent matrimonio. VII, 375.

INNOCENTIUS I agnovit-ne in causa S. Joannis Chrysostomi synodum universalem plus posse quam ipse posset? III, 415.

INNOCENTIUS III non annuendo Philippo Augusto in rescissione sui matrimonii, agnovit-ne concilium esse sibi superius? III, 415. Innocentius III prohibuit presbyteris Latinis inter Græcos vitam agentibus impositionem manuum, id est confirmationem dare. VI, 372.

INNOCENTIUS X damnavit propositiones excerptas ex libro Jansenii cui titulus *Augustinus*. III, 320.

INNOCENTIUS XII. Additiones factas Formulario Alexandri VII a nonnullis episcopis Belgicis improbavit brevi dato 1694. III, 26 et 331. Quid continent litteræ scriptæ ad Innocentium XII per nominatos in Galliis ad sedes episcopales? III, 390.

INOBEDIENTIA dupliciter accipitur: 1º materialiter et late, pro transgressione cujusvis præcepti absque contemptu, et sic non est peccatum, sed generale quoddam, seu generalis circumstantia omnis peccati; 2º Formaliter et stricte, pro transgressione præcepti, ex ejus aut præcipientis contemptu, et sic est speciale peccatum formali obedientiæ oppositum, in confessione aperiendum, quando est mortale. V, 108. Inobedientia formalis est peccatum mortale ex genere suo, quia contrariatur charitati per quam spiritualis vita habetur. 109. Potest tamen fieri veniale, non solum ex indeliberatione actus, sed ex levitate materiæ. *Ibid.* Una inobedientia potest esse gravior altera dupliciter: uno modo ex parte præceptorum. *Ibid.* Inobedientia qua contemnitur præcipientis gravior est inobedientia qua contemnitur præceptum. 110.

INQUISITIO est triplex, generalis, specialis et mixta: generalis, dum princeps, judex, aut superior inquit in generali an leges observentur, an committantur cri-

mina, an sint scandalosi, etc.; specialis, qua inquiritur generaliter de persona et specialiter de facto. IV, 300. Ad inquisitionem generalem nulla requiritur in iudice rei aut criminis notitia. *Ibid.* Ad inquisitionem specialem tendentem ad punitionem prærequiritur infamia auctoris, aut aliquid æquivalens, supplens vices infamiae. *Ibid.* Eadem dicenda sunt de mixta. 301.

INSENSIBILITAS est vitium rarum inter homines; est secundum se veniale, potest tamen fieri mortale. V, 154.

INSINUARE est in publicas tabulas aliquod donationis instrumentum referre. IV, 406. Insinuare sumitur etiam pro *in notitiam alicujus adducere*, non inducere aut instituire. VII, 291.

INSULA quæ in mari nata est, quod raro accidit, primi occupantis fit; nullius enim creditur. IV, 61.

INSTRUCTUS naturalis est vehemens quædam motio a natura seu naturæ Auctore brutis impressa ad proseguendum bonum sibi conveniens. II, 160. Potest ex duplici causa procedere instinctus: 1º ex causa corporali, nempe cœlesti corpore; 2º ex causa spirituali, nempe vel ex Deo, vel ex dæmone. V, 12.

INTELLECTIO personalis generativa Verbi non constituit personam Patris. I, 48. In omni intellectione requiritur quod res vel per se, vel per suam similitudinem unia sit intellectui; 1º ut forma intelligibilis ante cognitionem; 2º ut intellecta per cognitionem, quia ex intelligibili et intelligente oportet aliquo modo fieri unum in intelligendo. 123.

INTELLECTUS. Intellectus creatus non potest de potentia Dei absoluta, videre Deum absque lumine gloriæ, vel permanenter per modum habitus, vel transeunter per modum dispositionis communicato, aut saltem absque aliquo auxilio supernaturali, luminis gloriæ vices supplente. I, 115. *Vide* BEATI et ANGELI Intellectus divinus, *Vide* DEUS. Intelligere est vitæ gradus perfectissimus. 235. Movet voluntatem quoad specificationem; voluntas autem movet intellectum et alias potentias sibi subditas quoad exercitium. II, 265. Intellectus imperans est potentia superior ad voluntatem cui imperat. 279. Intellectus non potest assentiri propositioni quam iudicat falsam. 362. Intellectus est subiectus virtutum intellectualium. 400. Duplex error distinguitur in intellectu; speculativus et practicus. 488. Intellectus et voluntas sunt fundamentum dominii. IV, 17. Intellectum per sensibilia cognoscere dupliciter intelligitur: 1º quantum ad acceptionem specierum per objecta; 2º tanquam per instrumenta. VI, 124.

INTEMPERANTIA est vitium inter humana maxime probrosum et infame. V, 154. Intemperantia dicitur a philosopho *vitium puerile*, non quod pueris conveniat, sed quod homines pueris indisciplinatis similes efficiat. 155.

INTENTIO est desiderium efficax finis per media asequendi. II, 273 et IV, 582. Intentio differt a volitione. II, 273. Bona intentio ut movens ad malam electionem ex ea vitatur. 298. Intentio movens ad malam electionem est quidem mala, attamen eo sensu minus mala est, quod malam electionem non appetat nisi ex amore boni honesti et ut medium utile ad illud consequendum. 298 et 299. Ex bona intentione procedit per accidens opus aliqua prava circumstantia vitiatum. 305. Intentio est triplex: actualis, virtualis, et habitualis. Actualis est cum quis actu et de facto aliquid vult facere, et hoc sive

explicite et in actu signato, sive implicite et in actu exercito. IV, 582 et VI, 214. Virtualis est virtus ab actu procedente relicta; durat quandiu opus incœptum continuatur, modo non revocetur vel directe per contrariam intentionem vel indirecte per opus impossibile. *Ibid.* Intentio virtualis est duplex: implicita, et explicita. VI, 214. Habitualis est quædam propensio ad aliquod faciendum ex actibus frequentatis relicta. *Ibid.* Tandem alia est interpretativa. *Ibid.* Alia est intentio absoluta; alia conditionata. *Ibid.* Ad perfectionem sacramenti requiritur in ministro intentio faciendi quod facit Ecclesia, ita ut sacramentum exterius mimice et irrisorie, seu a ministro rationis impote collatum, sit nullum. 215. Ad integritatem sacramenti non sufficit intentio interpretativa nec habitualis; non requiritur actualis: requiritur et sufficit virtualis, si tamen minister sit sui compos. *Ibid.* Ad veritatem sacramenti non requiritur in ministro intentio explicita producendi effectum sacramenti neque efficiendi rem absolute in se sacram seu veri nominis sacramentum, neque faciendi quod facit Ecclesia Romana; sed sufficit implicita quæ habetur in generali intentione faciendi quod facit vera Ecclesia, quæcumque illa sit. Est communis quoad omnes partes. 188. Intentio requisita in suscipiente ad valorem sacramenti non debet necessario esse actualis, neque proprie virtualis, vi scilicet cuius moveatur ad suscipiendum sacramentum; seu sufficit quod aliquando præcesserit et non sit revocata, ideoque moraliter perseveret, exceptis pœnitentia et matrimonio. 238. Ad veritatem et integritatem sacramenti non sufficit in ministro intentio externa, sed requiritur interna. 188. Qui non intendit quidem expresse sacramentum suscipere in ebrietate vel somno, prævidet tamen se in ebrietate vel somno baptizandum, confirmandum, ordinandum, etc., et in illa prævisione sola, sine intentione, se inebriat vel somno dat, suscipitne valide sacramentum? 238. Intentio errans perficitne sacramentum? 183. Sacramentum collatum cum intentione conditionata de præsentī vel de præterito, ut: Si non sis baptizatus, aut, si vivis, te baptizo, est validum si conditio subsistat, invalidum si non subsistat. *Ibid.*

INTERSTITIORUM observantia et temporis a jure statuti est sexta dispositio ad recipiendos ordines. VII, 345.

INTIMIDITAS seu vacuitas iusti timoris est defectus in timendo. V, 137. Oritur ex triplici causa. 138.

INVASORIS iniusti occisio non est ex se licita, sed quia consequens ad actionem licitam, nempe ad justam defensionem. IV, 229. *Vide* DEFENSIO.

INVESTITURA in eo sita erat, quod rex consentire electioni alicujus ad episcopatum vel abbatiam, et concederet electo per baculum et anulum possessionem et usum honorum ecclesiasticorum. III, 436. Graves abusus introduxit. *Ibid.* Huic malo occurrere conati sunt pontifices. *Ibid.* In concilio Lateranensi dissidium quo ex illa ortum erat finem accepit. *Ibid.*

INVIDIA est tristitia de bono alieno æstimato ut malo proprio, quatenus est diminutivum propriæ gloriæ et excellentiæ. III, 550. Est peccatum ex genere suo mortale. *Ibid.* Potest tamen fieri veniale. *Ibid.* Est vitium capitale. *Ibid.*

IRA est appetitus vindictæ cum fervore sanguinis circumcor. II, 398. Præcipua causa iræ est parvipensio et contemptus, qui eo major est excellentia irati. *Ibid.* Effe

tus iræ sunt: 1° delectatio ob spem vindictæ; 2° fervor sanguinis circa cor; 3° turbatio mentis et corporis: 4° taciturnitas, vel quia turbata ratio passione digna non reperit, vel quia tanta est turbatio ut lingua a suo usu impediatur. *Ibid.* Mansuetudo est virtus moderatrix iræ, V, 296. Ira est passio appetitus sensitivi a qua vis irascibilis denominatur. Definuitur *appetitus vindictæ*. *Ibid.* Cum vindicta possit bene vel male appeti, ira de se neque est mala neque bona, sed quid indifferens quo bene vel male uti possumus. *Ibid.* Ira dupliciter se habere potest ad iudicium rationis: uno modo antecedenter, et sic illud impedit atque obnubilat si, dum advertitur, non cohibeatur intra limites rationis; et dicitur ira per vitium. *Ibid.* Alio modo consequenter, quatenus postquam ratio deliberavit ac ordinavit de vindicta, tunc insurgit ad ejus executionem; et hæc ira est bona, et dicitur ira per zelum. *Ibid.* Ira est peccatum quando non continetur intra limites rectæ rationis, et vocatur proprie iracundia: quod contingit dupliciter; 1° ratione objecti, nempe vindictæ quam appetit, si appetat puniri eum qui non meruit, vel citra quam meruit, vel contra ordinem juris, vel ex odio: 2° ratione modi, si nempe motus iræ immoderate effervescat sive interius, sive exterius. *Ibid.* et 297. Ira vitiosa ex parte objecti est ex genere suo peccatum mortale; potest tamen esse veniale, vel imperfectione actus, vel ex levitate materiæ. 297. Ira vitiosa ex parte modi non est ex genere suo peccatum mortale; quia excessus in passione aliunde indifferenti, ut est ira, non excedit culpam venialem. Potest tamen fieri mortalis, si nempe ita sit vehemens ut vel signis enormiter dehonestet imaginem Dei, vel noceat graviter valetudini, vel grave scandalum generet. *Ibid.* Ira est vitium capitale. *Ibid.* Convenienter assignantur sex filiae iræ, scilicet indignatio, tumor mentis, clamor, contumelia, blasphemia et rixa, 298. Ira

potest tripliciter considerari: 1° secundum quod est in corde; 2° secundum quod est in ore; 3° secundum quod procedit usque ad factum. *Ibid.*

IRENÆUS (S.) Polycarpi discipulus, Lugdunensis episcopus et martyr. I, 454. Millenarius fuit. II, 185.

IRONIA est quando aliquis asserit de se aliquid vile quod in se non agnoscit, aut quando negat de se aliquid magnum quod tamen percipit in seipso. V, 26.

IRREGULARITAS est impedimentum canonicum, impediens per se primo et directe susceptionem ordinum ecclesiasticorum, secundario et indirecte eorum exercitium. IV, 246 et VII, 348. Dividitur irregularitas in irregularitatem ex delicto, et in irregularitatem ex defectu qui non sit delictum. Irregularitas ex defectu, alia est ex defectu corporis, alia ex defectu significationis seu sacramenti. 247. Prima irregularitas ex delicto, est ea quæ contrahitur ex homicidio voluntario aut mutilatione. *Ibid.* Episcopus dispensatur in irregularitate. *Ibid.*

IRRITATIO voti est ejus annullatio seu cassatio, facta ab habente potestatem in voventis voluntatem aut in materiam voti. IV, 634. Quicumque habet potestatem dominativam in voluntatem voventis, aut in materiam voti, potest alterius vota irritare: ita communiter. *Ibid.* Præditus facultate vota irritandi, si voventi licentiam dedit, aut votum emissum approbavit, potest-ne hoc non obstante votum irritare? 638.

ISIDORUS docet ne peccata esse æqualia? II, 453.

ISRAELITÆ, dolo Gabaonitarum decepti, juramentum illis præstitum servare non tenebantur IV, 691.

ITINERARI pedibus, equo, curru, navi diebus dominicis et festis est licitum. IV, 701.

Ivo Carnotensis scripsit judicia Ecclesiæ Romanæ a nemine retractari posse. III, 407.

J

JACOB quo sensu dicitur vidisse Deum facie ad faciem I, 97. Vaticinium Jacob respiciebat Messiam, non vero Moysem nec Cyrum, et impletum est in Christo. V, 372. Conscientia secundum quam Jacob accessit ad Liam, videtur falsa et tamen recta. II, 233. Congressus ejus cum Lia erat error speculativus. *Ibid.* Jacob graviter objurgavit Simeonem et Levi, auctores cædis Sichimitarum. III, 572. Jacob non dedit Joseph urbem Sichem, sed partem agri vicini quam centum agnis emerat a popularibus Hemor. *Ibid.* Jacob non fuit simoniacus emendo ab Esaü jus primogenituræ. V, 82. Inter Jacob et Liam fuit verum matrimonium ex consensu qui post concubitum accessit. VII, 461.

JACOBUS (S.). Epistola S. Jacobi est genuina, non supposititia. VII, 292.

JANSENISMUS non est phantasma neque hæresis imaginaria quam nemo defendat, ut toties decantaverunt Jansenistæ, sed est vera et realis hæresis, non solum fidei catholicæ, sed etiam moribus maxime pernicioza. II, 261.

JANSENISTÆ negarunt liberum arbitrium ut gratiam astruerent. III, 1.

JANSENIUS negavit Christum esse mortuum pro omnibus omnino hominibus, negabatque Deum velle omnes salvos fieri. I, 263. Hic error Jansenii damnatus est ab Innocentio X anno 1653. *Ibid.* Jansenius existimavit voluntatem Dei fuisse necessitatem ad impletionem præcepti, remansisse tamen sufficienter liberam ad meritum, quia fuit libera a coactione, quæ libertas juxta ipsum sufficit ad merendum. V, 558. Jansenius anno 1585, ex honestis catholicisque parentibus in territorio Laërdamensi apud Batavos nascitur; posthumaniores litteras, Ultrajecti exceptas, Lovanii operam dedit philosophiæ; emenso theologiæ cursu, collegii Baionensis primarius instituitur: anno 1617, laurea doctorali donatur: anno 1630, professor regius instituitur; anno 1635 episcopus Iprensis consecratur; anno 1636, die sexta Maii, peste extinguitur. III, 23 et 24. Per viginti annos insudavit et moriens ultimam manum adhibuit famoso operi quod inscripsit *Augustinus*, quia se in eo veram et puram S. Augustini doctrinam attingisse et docere credebatur. 24. Ab Urbano VIII, et Innocentio X damnatæ sunt famosæ propositiones excerptæ e libris Jansenii, 24 et 25. Quædam Dei præcepta esse homini lapso impossi-

bilis docebat. 94. Libertas in systemate Jansenii nihil est aliud quam voluntas, hoc ipso quo vult esse libera; unde sola coactio, non necessitas saltem mutabilis, repugnat libertati. 35. Distinguebat Jansenius duplicem necessitatem; unam fixam et immutabilem; alteram mutabilem, transitoriam et relativam. *Ibid.* Jansenius agnoscit in homine lapso libertatem arbitrii, nomine non re. 37. Systema Jansenii circa libertatem. II, 226. Admittit in homine lapso liberum arbitrium quoad nomen tantum. 233. Ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ non requiri in homine libertatem a necessitate, sed sufficere libertatem a coactione docet. 257. In homine lapso admittebat 1° liberum arbitrium, nomine tantum, non re; 2° admittebat in homine lapso indifferentiam contrarietatis et contradictionis quæ nihil aliud est quam mera flexibilitas in bonum et malum per delectationem gratiæ et concupiscentiæ, alternatim voluntatem captivantis et necessitantis; 3° admittebat dari sub concupiscentia parvas gratias quæ dant posse absolutum et præcisè concupiscentiæ superiori; 4° docebat voluntatem cuiusque gratiæ vel concupiscentiæ posse resistere, si velit, sic tamen et non possit velle. 259-261. Denique ex dictis, indifferentiam agendi vel non agendi Jansenius vocabat æquilibrium. *Ibid.* et alibi. *Vide ad hunc locum objectiones et responsiones.*

JEJUNIUM. Qui jejunit propter vanam gloriam adimplet præceptum materialiter et quoad substantiam. II, 444. Qui tenetur ex voto et præcepto confessarii jejunare feria sexta quatuor temporum, si non jejunit, triplex peccatum specie distinctum committit. *Ibid.* Jejunii nomen sumptum est a *jejunio*, quod est quoddam intestinum animalis semper vacuum, unde significat abstinentioniam a cibo et potu. V, 158. Jejunium sumitur generaliter pro abstinentia ab omni cibo et potu in stomachum transmissio, sive ab omni eo quod sumitur per modum cibi et potus, ut est etiam medicamentum. Et sic sumptum dicitur jejunium *jejuni*, seu jejunium naturale. Sumitur jejunium pro abstinentia cibi et potus secundum regulas communes temperantiæ, in ordine ad proprium finem qui est bona corporis et mentis dispositio ad suas functiones. Hoc jejunium vocatur morale et philosophicum. *Ibid.* Sumitur pro abstinentia cibi et potus, majori quidem quam exigit communiter temperantia secundum proprios fines, etc. et hoc est jejunium ecclesiasticum. *Ibid.* Denique jejunium sumitur metaphorice et improprie pro abstinentia a vitiis et peccatis. *Ibid.* Jejunium naturæ quod dicitur jejunium *jejuni*, non est actus virtutis. *Ibid.* Jejunium morale, ecclesiasticum et arbitrium est actus virtutis abstinentiæ. *Ibid.* Jejunium in communi, jure naturali præceptum est; quoad determinationem vero temporis et modi, jure ecclesiastico. 161. Lex ecclesiastica jejunii secundum se obligat sub mortali. *Ibid.* Convenienter determinata sunt tempora jejuniorum ecclesiasticorum nempe per quadragesimam, quatuor temporum, in vigiliis præcipuarum solemnitatum, etc. etc. 163. Convenienter Ecclesia non instituit de præcepto jejunia tempore paschali usque ad Pentecosten, neque diebus dominicis. 164. Præter assignata jejunia, alia sunt vel fuerunt ab Ecclesia jure communi præcepta. 165. Ad jejunium requiritur quod semel tantum comedatur in

die, excepta cœnula. 166. Probabilius peccatur contra legem jejunii, non solum secunda refectione, sed etiam sequentibus, tot quot sumuntur, excepta collatione. 167. Quomodo jejunare debet qui mane vel culpabiliter vel inculpabiliter sumpsit ientaculum? 169. Qui aliquid leve pluries comedit in die jejunii peccat mortaliter. *Ibid.* Qui sine causa legitima sic dividit refectionem ut non remaneat moraliter una, frangit jejunium. *Ibid.* Qui lautius prandet ut facilius sustineat laborem, jejunii satisfacit præcepto. *Ibid.* Quidam contendunt potu solvi jejunium sed recipiunt aquam simplicem; et in necessitate, extendunt ad aliquos liquores. 173. Licet potus non frangat jejunium, qui bibit sine necessitate extra horam refectionis, agit contra finem præcepti. *Ibid.* Juxta S. Thomam potus proprie sumptus secundum se non frangit jejunium. *Ibid.* Prioribus Ecclesiæ sæculis, hora solvendi jejunii communis extra quadragesimam erat nona, hoc est tertia promeridiana: intra quadragesimam protendebatur ad vespem. 178. Nunc hora solvendi jejunii est circa meridiem. *Ibid.* Qui absque legitima causa notabiliter anticipat horam refectionis in die jejunii, peccat mortaliter. Est sententia probabilior et tutior. 179. Ecclesia jure potest interdicare jejunantibus esum carniū, ovorum et lacticiniorum. 180. Hoc præceptum secundum se obligat sub mortali. 185. Qui tamen die jejunii non habet alium cibum nisi carnes, potest eas comedere. 186. Non licet absque justa et rationabili causa, violaturis jejunium ministrare cibos vitios aut cœnam. 187. Omnes christiani vigesimum primum ætatis annum completum adepti, tenentur ad jejunia ecclesiastica, nisi in eis fuerit aliquod speciale impedimentum. 189. Non est determinata ætas ad finiendam obligationem jejunii, sicut ad inchoandam. 191. Causa excusans a jejunio, generaliter loquendo, una est, nempe impotentia moralis qua quis non potest sine gravi suo vel alterius incommodo jejunare. Ad hanc revocantur omnes aliæ causæ assignari solitæ, ut infirmitas, labor, peregrinatio, paupertas, pietas, etc. etc. 192 et seqq. Hæ causæ excusant a jejunio ex rationabili et benigna interpretatione mentis ecclesiæ. 196.

JEJUTHE votum imprudenter emisit et creduliter adimplevit in filia, non virginitatis consecratione, sed maculatione cruenta. IV, 657 et seqq.

JESUS. Nomen *Jesu* fuit convenienter Christo impositum, quia *Jesus* idem est ac salvator: Christus Jesus est salvator omnium hominum et quoad animam et quoad corpus. VI, 36. *Vide CHRISTUS.* Quam ob causam, hoc nomen aliquibus in S. Scriptura legitur impositum? *Ibid.*

JOACHIM abbas, sub finem duodecimi sæculi, videtur admisisse distinctionem realem inter essentiam divinam et personas. I, 50. Ne tamen a fide Nicæna deviares, admittebat Patrem, Filium et Spiritum sanctum esse unam essentiam; sed unitatem intelligebat, non realem et simplicem, sed moralem et collectivam, sicut multi homines sunt unus populus. *Ibid.* In concilio Lateran. IV, sub Innocentio III, anno 1215, libellus hujus abbatis fuit damnatus. *Ibid.*

JOANNA. Joannam nomine mulierem fuisset papam aperta et purula est fabula. VII, 342. Digressio historica de fabula papissæ Joannæ. 354 et seqq. Martinus Polonus prius hanc fabulam retulit. 357.

JOANNES BAPTISTA fuit sanctificatus in utero, cum ibi fuerit repletus Spiritu sancto, sicque mundatus a peccato originali, quocum subistere non potest sanctificatio. VI, 24. Usus rationis acceleratus fuit in Joanne, quando exultavit in gaudio in utero matris ad præsentiam Deiparæ. *Ibid* Joannes Baptista fuit circumcisis in domo parentum 35 Conveniens fuit Joannem baptizare: 1° ut manifestaretur Christus; 2° ut suo baptismo homines assuefaceret baptismo Christi; 3° ut homines ad poenitentiam inducens, eos præpararet ad digne suscipiendum baptismum Christi. 44 Baptismus Joannis quantum ad ritum fuit a Deo, qui familiari revelatione Joannem ad baptizandum misit. Quantum vero ad effectum, qui nihil aliud erat quam mandatio corporis, erat ab homine, non a Deo nisi in quantum Deus operatur in homine. *Ibid*. Baptismus Joannis gratiam non conferebat, ideoque non erat sacramentum. 45. Baptizati baptismo Joannis, etiamsi habuissent fidem et spem in Christum, erant per se baptizandi baptismo Christi. *Ibid*. Probabilius est Joannem fuisse baptizatum baptismo Christi. *Ibid*. Conveniens fuit Christum baptizari a Joanne: 1° ut tactu mundissimæ carnis suæ aquas sanctificaret, ac eis vim regenerandi conferret; 2° ut baptismum Joannis comprobaret; 3° ut et ipse faceret quod alius faciendum præcipiebat; ut in tanta multitudine Judæorum qui ad Joannem confluebant, reciperet testimonium Patris. *Ibid*. Caput Joannis Baptistæ asservatur Romæ. 80. Joannes Baptista arguit Herodem quod haberet uxorem fratris sui, verosimilius viventis. VII, 482.

JOANNES Evangelista prohibet ne quid alidatur Apocalypsi. III, 291. Angelus S. Joannis recusavit acceptare ab eo adorationem. IV, 593.

JOANNES IV monothelismi hæresim damnavit in synodo sexta generali, tertia Constantinopolitana. V, 564.

JOANNES XXII Quid docuit circa tempus glorificationis sanctorum? II, 186 et 197. Erravit-ne Joannes XXII circa visionem Dei facialem quam definivit differri post ultimam corporum resurrectionem? III, 399.

JOANNES de Monte-Negro, Lombardiæ provincialis, vulgo dictus Joannes Theologus, vel Joannes Provincialis affuit concilio Florentino anno 1439, sub Eugenio IV, ubi pro Latinis præcipuas partes egit contra Græcos, I, 550.

Job quo sensu dicit: *In carne mea vidbo Deum Salvatorem meum* et sequentia? I, 97. Job erat in Ecclesia Dei. III, 299.

JONATHAS misit regi Demetrio in auxilium tria millia Israelitarum. III, 560

JOSEPH patriarcha. Non refert peccatum fratrum suorum ad voluntatem Dei, sed transitum suum in Ægyptum quatenus ex illo magnum bonum secutum est. II, 492. Joseph dixit se augurem esse. V, 13.

JOSEPH vir B. Virginis *Vide Maria*. Matrimonium inter B. Virginem et S. Josephum, non fuit contractum tribus mensibus post salutationem angelicam, sed probabilius antequam B. Virgo salutaretur ab angelo. VI, 12. Joseph dum cum Maria matrimonium iniiit, non erat senex octogenarius, sed vir ætate florens. 13. Certo certius est Josephum esse de tribu Juda et e familia David. 17. Quamvis Joseph non esset pater Jesu, vocabatur tamen pater Jesu. 18.

JOSEPHUS Historicus. Probabilius videtur Josephi testimonium de Christo esse genuinum et non suppositum. V, 386. Josephus meminit cum laude Joannis Baptistæ et S. acobi quem Jesus fratrem appellat. *Ibid* Omnia vaticinia de Messia accommodavit Vespasiano, quem adulatorie Messiam dixit. 387.

JOVINIANUS, licet agnosceret B. Mariam fuisse virginem in conceptu, volebat tamen in partu fuisse corruptam VI, 8.

JUBILÆUS. Certum est confessarium tempore jubilæi, sicut potest ex justa causa absolutionem peccatorum differre ultra tempus jubilæi, sic etiam posse commutationem votorum differre. IV, 650 et 651.

JUBENS dicitur ille, qui suo mandato expresso vel tacito movet alium ut suo mandantis nomine damnum alteri inferat. IV, 144. Debet-ne jubens esse superior mandatario ut censeatur jubens? *Ibid*. Quandonam tenetur ad restitutionem damni illati proximo? 145

JUDAS. Quantum fuit prodicionis pretium Judæ a Judæis constitutum? VI, 59. Judas laqueo se suspendit, et obiit. *Ibid*. Quidam tamen contendunt eum supervixisse suspensioni in qua *crepuit medius*, et *dispersa sunt omnia viscera ejus*. *Ibid*. Ortus erat ex urbe Cariot, et ideo dictus est *Iscariotes*, *Ibid*. Judas erat figura malorum. III, 319. Christus dedit Judæ corpus et sanguinem suum. VI, 243 et 518.

JUDEX nullus potest judicare alium, nisi sit aliquo modo subditus ejus. IV, 289. Judex excommunicatus ferendo sententiam peccat-ne usurpatione judicii, et sententia ejus est-ne irrita? *Ibid*. Judex qui ob crimen ipso jure est privatus suo officio, ferendo sententiam peccat-ne usurpatione judicii et acta ejus sunt-ne irrita? 291. Acta judicis alteriusve qui non habet nisi titulum putativum seu coloratum sunt-ne valida? 291. Nobis probabilis est iudicem, sive in criminalibus, sive in civilibus, posse, imo et debere judicare secundum allegata et probata contra privatam scientiam, licet inde contingat innocentem occidi? 292. Judex non potest aliquem condemnare ex privata scientia sine accusatione formali vel virtuali, sine testibus, et non concessio defensionis loco. Est communis 298. Judex potest-ne judicare secundum privatam scientiam sine allegatis et probatis? *Ibid*. Utrum judex et quis judex potest licite relaxare poenam 299 Tres assignantur modi quibus judex potest procedere adversus crimina, scilicet per accusationem, per denuntiationem et per inquisitionem. *Ibid*. Quid requiritur ut judex licite procedat ad crimina? 300. Quando crimen est publicum, et auctor ignoratur, judex potest-ne inquirere quis fecerit? 301. Judex in criminalibus non potest condemnare reum ad poenam ordinariam, nisi confessum vel convictum per duos testes irrejicibiles secundum ordinem juris. 303. In criminalibus judex potest judicare secundum opinionem minus probabilem faventem reo. 304. In civilibus judex non potest judicare secundum opinionem minus probabilem; sed tenetur judicare secundum opinionem quæ, omnibus attentis ipsi videtur probabilior, sive agatur de probabilitate juris vel facti, est enim perinde Ita nunc communis. 305. Sed quid si jura partium sunt æque probabilia? *Ibid*. Judex non potest nisi gratiam unius potius quam alterius sententiam ferre, alioquin esset personarum acceptor. *Ibid*. Omnis sententia injusta ex

causa, sive in causis sæcularibus, sive ecclesiasticis, sive sit declarativa, sive privativa est nulla, nec per se obligat. 305. Non licet iudici acceptare munera ante latam sententiam; quia munera nata sunt corrumpere iudices et eos a veritate atque a iustitia avertere. 306. Iudex tenetur ante sententiam latam, munera accepta remittere. *Ibid.* Imo restituere tenetur si acceptavit munera ad ferendam sententiam. *Ibid.*

JUDÆI revincendi possunt auctoritate veteris Testamenti. I, 442. Futurum mysterium incarnationis cognoscere poterant Judæi tam ex Scripturis quam ex traditione majorum. V, 364. Falsum est quod asserunt Judæi se per injuriam a Romanis fuisse regno privatos, siquidem nonnisi in pœnam perduellionis, sæpius monti ut arma deponerent, a Romanis fuerint regno spoliati. 367 et 368. Non simul et semel collapsa est tota Judæorum respublica, sed gradatim ad consummatam ruinam pervenit. 372. Civitas a Vespasiano per Titum eversa et templo exusto, tota Judæorum respublica penitus extincta est. 373. Primates Judæorum cognoverunt Christum esse Messiam in lege promissum. VI, 69. Minores seu plebei qui mysteria S. Scripturæ non noverant, non plene cognoverunt esse Christum seu Messiam. *Ibid.* Neutri autem cognoverunt esse Deum, et Filium Dei naturalem. *Ibid.* Opinio erronea fuit apud Judæos, actus animi interiores qui non pertingerent ad opus externum non esse peccata. II, 418. Judæi tenebantur credere Christo et amplecti ejus legem ex oraculis prophetarum. VI, 261. Digressio historica de libelli repudii apud Judæos VII, 452. Probabilius videtur libellum repudii apud Judæos, Deo dispensante, fuisse licitum, eoque dissolvi vinculum matrimonii; ita quod mulier repudiata posset licite et valide alteri nubere. *Ibid.*

JUDICIUM. Triplex est iudicium: 1° speculativum, de natura, aut qualitate rerum; 2° speculativo practicum, de bonitate vel malitia formali actionum. II, 346 et 347. Iudicium, secundum nominis etymologiam, est quasi *juris dictio*, judicare *jus dicere*, iudex *jus dicens*. IV, 95. Iudicium in speculativis est conformitas intellectus ad rem, in practicis, conformitas intellectus ad appetitum rectum. *Ibid.* Iudicium est cujuslibet virtutis, ad quamlibet enim virtutem pertinet recte judicare in propria materia; hoc tamen iudicium debet dici potius determinatio *recti* seu *virtuosi*, quam *justi*. *Ibid.* Iudicium est actus justitiæ. *Ibid.* Ad rectum iudicium duo requiruntur, quorum unum est virtus proferens iudicium, et sic iudicium est actus rationis; aliud est dispositio judicantis ex quo habet idoneitatem ad recte judicandum. *Ibid.* Iudicium debitis circumstantiis vestitum est licitum. 96. Tres sunt circumstantiæ iudicii: prima, ut procedat in inclinatione justitiæ; secunda, quod procedat ex auctoritate præsentis; tertia, quod proferatur secundum rectam rationem prudentiæ. *Ibid.* Iudicium temerarium est ex genere suo peccatum mortale. Est certa et communis. 98. Ut sive suspicio sive iudicium temerarium sit peccatum mortale in individuo, tria requiruntur: 1° quod sit perfecte deliberatum; 2° quod sit plene temerarium; 3° quod sit de gravi malo proximi; quorum si unum desit, erit tantum peccatum veniale. 101. Probabilius qui judicat temere in re gravi de eo quem eminens videt aut nocte invenit nec agnoscit, non peccat mortaliter. 102. Ex tribus causis oriuntur suspensiones et iudicia temeraria: 1° ex hoc quod aliquis sit ex se ipso

malus; 2° ex hoc quod aliquis male afficiatur ad alterum; 3° ex longa experientia. *Ibid.*

JULIANUS Apostata dicebat Jesum non esse de tribu Juda, sed ex tribu Levi, ideoque non esse Messiam. VI, 17.

JURAMENTUM potest dupliciter contractui adjici: 1° si jures te donare, te promittere, te vendere, etc., et hoc juramentum est simpliciter assertorium, neque contractum magis confirmat aut irrevocabilem facit quam si non esset appositum, quia nullam post se obligationem relinquit, sed tota extinguitur cum actu de quo juratur; sic enim jurando ad nihil aliud obligaris quam ad sincere donandum, promittendum; 2° si jures te contractum semper servaturum, te nunquam revocaturum, etc. Et de hoc juramento quæritur utrum firmet contractum aliunde nullum. IV, 377. Aliud est juramentum esse validum, aliud contractum ex juramento valere et firmari. Juramentum dicitur validum quando servari debet ex virtute religionis, propter reverentiam divini numinis, quamvis ex eo nullum jus acquiratur et in cujus favorem juratur. *Ibid.* Juramentum contractui invalido appositum, est validum, et servari debet si absque peccato jurantis servari possit; et id ob reverentiam divini numinis, ne scilicet testis falsi adducatur. Et vero invalidum, nec servari debet, si sine peccato jurantis servari non possit; quia juramentum, ut dicitur in jure, non est vinculum iniquitatis, nec obligat contra bonos mores; imo foret implicantia quod quis obligaretur ad id a quo abstinere tenetur. *Ibid.* Hinc inferendum juramentum appositum contractibus quod ejus positivum irritat, principaliter in favorem jurantis, esse validum et servandum. *Ibid.* Juramentum de solvendis usuris, aut pecuniis ludo perditis, est validum. *Ibid.* Juramentum appositum alienationi fundi dotalis, donationi inter conjuges, promissioni non revocandi testamentum, etc., etc., est pariter validum. *Ibid.* E contra juramentum appositum contractui jure naturæ invalido et illicito, est nullum, nec indiget relaxatione. 378. Item nullum est juramentum quod apponitur contractui jure positivo irritato primario et principaliter propter bonum commune. *Ibid.* *Insuper vide CONTRACTUS.* Juramentum dicitur a jure; quia pro jure seu lege introductum est apud omnes nationes, ut quod sub invocatione divini testimonii dicitur, pro vero habeatur. Dicitur etiam sacramentum, quia fit per rem sacram, scilicet divinum nomen. IV, 660. Jurare, est vocare Deum in testem alicujus rei; unde juramentum est invocatio divini nominis in testimonium alicujus rei. *Ibid.* Juramentum ad confirmationem rei dubiæ vel controversæ ordinatur. *Ibid.* Ad rationem juramenti necessario requiritur intentio jurandi seu vocandi Deum in testem. 661. Juramentum est actus religionis, sive latriæ. 662. Juramentum potest considerari: 1° ex parte materiæ seu rei quæ confirmatur; 2° ex parte modi jurandi; 3° ex parte ejus per quem juratur; 4° ex parte alicujus circumstantiæ notabilis. *Ibid.* Ex parte materiæ dividitur juramentum in assertorium et promissorium, ad quod reducitur comminatorium. *Ibid.* Juramentum assertorium est, quando divinum testimonium inducitur ad asserendum præsentia vel præterita. *Ibid.* Promissorium est, quando inducitur divinum testimonium ad confirmandum aliquid futurum juranti proprium. *Ibid.* Duplex distinguitur juramentum promissorium: unum simplex et per se stans; alterum

promissionis confirmatorium, et hoc triplex est : unum confirmatorium promissionis factæ Deo, et dicitur *votum juratum* ; secundum, est confirmatorium promissionis factæ homini, et dicitur *pactum juratum* ; tertium, est confirmatorium promissionis factæ Deo et homini, et dicitur *votum cum pacto juratum*. *Ibid.* et 663 Juramentum ex parte modi jurandi, dividitur in contestatorium, quod fit persimplicem Dei contestationem, dicendo, v. g. : *Sit mihi Deus testis : Juro per Deum*, etc ; et in execratorium, quod fit per execrationem, ut dum aliquis se vel aliquid ad se pertinens ad pœnam obligat, nisi sit verum quod dicit, ut : *Deus me damnet*. 663. Ex parte illius per quem juratur, dividitur juramentum in explicitum, et implicitum ; explicitum quod fit expresse per ipsum Deum, ut : *Deus sit mihi testis* : implicitum, quod fit per creaturas, quatenus in eis relucet divinitas seu veritas divina. 664 Ex parte notabilis circumstantiæ dividitur juramentum in privatum et solemne, quod fit cum aliqua solemnitate, ut coram notario, testibus, tactis Evangelis, etc et est triplex : verbale, quod fit per verba ; reale, quod fit per motus aut signa ; tacitum, v. g. tangendo Evangelia. Mixtum ex reali et verbali simul, dicitur *corporale* in jure. 665. Solemnitas juramenti quæ erat, et quæ nunc est ? *Ibid.* Cui iudex debet deferre juramentum litis decisivum, an reo, an actori ? 666. Juramentum non est per se appetendum, nec frequentandum citra necessitatem. 667. Juramentum, quamvis secundum se bonum, est tamen obnoxium periculo peccandi, maxime quando est frequens. 668. Convenienter ponuntur tres comites juramenti, videlicet, justitia, iudicium, et veritas. 671. Qui uteretur juramento tamquam instrumento peccati sui, sive mortali, sive venialis, v. g. ad persuadendam detractionem, sive gravem, sive levem, vel ad inducendum alium in peccatum, etsi veniale, peccaret mortaliter contra religionem. 672. Juramentum promissorium validum obligandi vim habet. 674. Juramenti promissorii obligatio est sub peccato mortali ex genere suo ; admittit tamen probabiliter levitatem materiæ, ita ut in re levi non sit obligatio nisi sub veniali. *Ibid.* Ad validitatem juramenti promissorii requiritur ex parte jurantis quod fiat : 1° cum deliberatione perfecta qualis requiritur ad actum perfecte moralem ; 2° quod non fiat ex ignorantia circa substantiam vel accidentia notabilia ; 3° quod fiat cum intentione jurandi. 676. In juramento quod quis metu coactus facit duplex est obligatio : una quidem qua obligatur homini cui aliquid promittit, et talis obligatio tollitur per coactionem ; alia est obligatio qua quis Deo obligatur ut impleat quod per nomen ejus promisit, et talis obligatio non tollitur in foro conscientiæ. 677 et 678. Omne juramentum, quodcumque sit, de re sive mortaliter sive venialiter mala, ut de adulterando, de mentiando, de non salutando inimico, de vindicta sumenda, etc, est invalidum, nec ullam ponit obligationem. Imo sic jurans et peccavit juramento, et peccat juramentum servando. 680. Juramentum confirmatorium promissionis Deo factæ hoc per se stans, solius honoris Dei intuitu præstitum, debet esse de meliori bono. *Ibid.* Juramentum per se stans de re indifferenti qua tali, quod neque in honorem Dei, neque in utilitatem proximi præstatur, est invalidum. *Ibid.* Major est obligatio voti quam juramenti promissorii in gratiam hominis facti. 683. Cujuscumque

juramenti obligatio propria, quæ est ex virtute religionis, ad alium non transit, quia est personatis nec ullus contrahere potest obligationem vi juramenti nisi qui jurat, sicut nec voti nisi qui vovet. 684. Juramentum confirmatorium promissionis Deo factæ, quod dicitur *votum juratum*, si sit personale, non obligat hæredes. *Ibid.* Si vero tale votum juratum sit reale, obligat hæredes. *Ibid.* Regulæ sequendæ in dubio juramenti promissorii. *Ibid.* Dupliciter potest tolli obligatio juramenti : 1° impediendo ne illam ab initio inducat ; 2° tollendo jam inductam. 686. Impeditur obligatio juramenti per legem aut superiorem. *Ibid.* Obligatio juramenti jam inducta relaxatur quinque modis sequentibus : 1° simplici cessatione per mutationem materiæ, ut si fiat impossibilis et illicita ; 2° condonatione seu remissione illius in cujus favorem juratum est ; 3° irritatione ; 4° dispensatione seu absolutione ; 5° commutatione. 686 et 687 Si aliquis exigit juramentum tanquam persona publica, secundum quod exigit ordo juris, ad petitionem alterius partis, ut iudex, v. g. non videtur esse in culpa, etiamsi sciat alterum juraturum falsum. V, 44. Privatus nesciens aut dubitans an alter sit pejeraturus necne, potest ex causa ab eo exigere juramentum, etiamsi iste fortasse pejeret. 45. Privatus sciens aut probabiliter credens alterum pejeraturum, non potest regulariter absque gravi peccato exigere, vel etiam a parato recipere juramentum. *Ibid.* Licet ex causa gravi exigere juramentum ab infideli qui scitur juraturus per falsos deos. *Ibid.* Quodnam est peccatum gravius, jurare per falsos deos verum, vel jurare falsum per Deum verum ? 46.

JURARE, est vocare Deum in testem alicujus rei. IV, 660. JURAMENTUM. Quid censendum de istis nunc frequentibus jurandi formulis : *Abnego Deum, Abnego fidem, Deus est injustus*. 664 Hæ formulæ loquendi frequentissimæ : *In veritate, In conscientia, Per fidem meam, In fide viri honesti*, non sunt secundum se juratoriæ, ex communi theologorum sensu. 665. Licitum est jurare ; est de fide. 667. Licitum est jurare per creaturas, quatenus in eis relucet specialiter veritas divina. *Ibid.* Peccat jurans id quod putat certo verum, sed temere. 673. Attento jure naturæ, omnis creatura intellectualis ratione utens, sive Angelus, sive homo, sive pubes, sive impubes, etiam ipse Christus qua homo jurare potest. *Ibid.* Attento jure positivo, impuberes et perjuri non coguntur nec admittuntur jurare in judicio. *Ibid.* Sacerdotes, ratione dignitatis suæ non debent ex levi causa jurare in judicio. *Ibid.* Jurare falsum sine animo jurandi videtur peccatum mortale. 677. Qui jurat cum restrictione proprie mentali, peccat graviter et multipliciter, non videtur tamen stricte et simpliciter perjurus, sed secundum quid tantum. 43. Jurare cum restrictione late mentali vel cum æquivocis sine causa gravi, licet non sit perjurium, est tamen illicitum. *Ibid.* Consuetudo jurandi nihil est aliud quam habitus seu pronitas ad facile frequenterque jurandum, acquisita ex frequentibus actibus jurandi. *Ibid.* Consuetudo voluntaria jurandi est mala, quia inclinatur ad malum ; licet enim jurare secundum se non sit malum, tamen facile et frequenter jurare est malum. *Ibid.* Qui consuevit jurare, ita ut neque velit neque solitus sit jurare falsum, ordinarie non peccat mortaliter consuetudinem illam non extir-

pando aut jurando, etiam quando subinde jurat falsum ex inadvertentia et subreptione. *Ibid.* Consuetudo voluntaria jurandi indiscriminatim, sive verum sive falsum, constituit hominem in statu peccati mortalis. 44. Ordinarie est peccatum gravius, jurare per deos falsos verum, quam jurare falsum per Deum verum. 46.

JURII systema de Ecclesia Patribus incognitus est, et ipsa sua novitate rejiciendum. III, 301.

JURIS DICTIO praelati non est in propriam ejus utilitatem sicut pallium aut pileus, sed in bonum communitalis. IV, 188. Jurisdictio generaliter sumpta, est quaedam potestas moralis regendi et gubernandi subditos; et specialiter, est potestas qua sacerdos et iudex fert in alterum, tanquam in subditum, sententiam in foro conscientiae. VII, 125. Jurisdictionis potestas differt a potestate ordinis. *Ibid.* Jurisdictio est duplex: ordinaria et delegata. Ordinaria est quae competit alicui ratione muneris, officii vel beneficii cui annexa est cura animarum; unde: 1° competit summo Pontifici respectu totius Ecclesiae; 2° episcopis respectu totius diocesis; 3° parochis respectu suorum parochianorum. 126. Delegata est illa quae habetur ex commissione illius qui habet ordinariam. *Ibid.* Aliquis alterius est subditus, seu ejus jurisdictioni subicitur, quoad sacramentum poenitentiae tribus modis: 1° ratione domicilii vel quasi domicilii; 2° privilegio status; 3° juris interpretatione seu consuetudine. *Ibid.* Jurisdictio delegata est duplex: directa, quando alicui committitur per se poenitentem absolvat; indirecta, quando alicui committitur ut delegat sacerdotem qui ipsum vel alios absolvat. 128. Jurisdictio delegata acquiritur tribus modis; ab homine, a jure, a consuetudine. *Ibid.* Non omnis sacerdos est legitimus minister confessionis; sed praeter potestatem ordinis, requiritur jurisdictio. 129. Jurisdictio putativa est ex errore, quae bona fide creditur esse et non est. 137. Videtur valida confessio facta sacerdoti qui sine titulo creditur communiter habere jurisdictionem quam non habet. 138. Rarius datur error communis jurisdictionis circa reservata quam circa communia. *Ibid.* Confessarius potest licite et valide uti jurisdictione quam credit probabiliter se habere, vel absolute in poenitentem, vel respective ad certum casum, tempus, aut personam. 138 et 139. Probabile est esse licitum et validum uti jurisdictione probabiliter, urgente aliqua gravi causa. 139. Ecclesia non supplet jurisdictionem in illo qui sine gravi causa utitur jurisdictione probabiliter. *Ibid.* Quilibet poenitens in fine vitae, hoc est in articulo mortis, potest absolvi a quolibet sacerdote, consequenter etiam ab excommunicato, degradato, schismatico, haeretico. 159.

Jus. Quid intelligitur per Corpus juris sive canonici sive civilis? II, 597 et seqq. Varie accipitur nomen juris: 1° pro eo quod justum est; 2° pro legitima facultate aliquid faciendi, acquirendi, possidendi, alienandi, etc., cujus violatio constituit injuriam; 3° jus sumitur pro lege, quae est regula justae in genere. IV, 1. Jus hoc triplici modo sumptum potest eadem divisione dividi in jus naturale et positivum. 2. Lex seu jus positivum dividitur in divinum et humanum; divinum, aliud veteris, aliud novi testamenti; item aliud pertinens ad ordinem naturae, aliud pertinens ad ordinem gratiae. Jus humanum positivum dividitur in jus gentium, jus canonicum, et jus civile. *Ibid.* Jus in re est quod quis habet

in re jam sua et obtenta; dat actionem realem in ipsam rem. Requirit tres conditiones: 1° existentiam rei; 2° legitimum titulum; 3° traditionem rei: sic jus statuit, exceptis quibusdam casibus. *Ibid.* Jus ad rem est quod quis habet ut res aliqua fiat sua: dat actionem non in rem, sed in personam tantum. Requirit tantum legitimum titulum. 3. In multis differunt jus naturale et jus positivum. Prima et praecipua differentia est, quod ea quae sunt juris naturae ideo sint praecipua quia bona, ideo prohibita quia mala: quae vero sunt juris positivi, ideo bona quia praecipua, ideo mala quia prohibita. *Ibid.* Secunda differentia est, quod juris naturalis Deus sit auctor quatenus naturae est auctor, unde vocatur etiam jus divinum; positivi autem, divini quidem, etiam Deus; humani, homo. *Ibid.* Tertia, quod jus naturae obligat omnes: jus positivum eos tantum quibus vel a Deo vel ab hominibus ponitur. *Ibid.* Quarta, quod jus naturae sit immutabile; jus positivum, mutabile. *Ibid.* Verum, ut intelligatur quomodo jus naturae sit immutabile, notandum est triplicis generis distingui praecipua juris naturae: 1° quaedam sunt prima et universalissima qualia sunt ista *De clina a malo, et fac bonum: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*: 2° quaedam sunt quae ex primis immediate deducta in certo genere, ita ut ex illis multa deduci possint, ut: *Deus est colendus: Pauperes sunt honorandi*, etc.; 3° quaedam tandem quae ex primis et communibus mediate, et secundariis immediate deducuntur, ut depositum esse reddendum. *Ibid.* Jus gentium non est idem cum jure naturali proprie et stricte sumpto; nec sub illo continetur, sed sub positivo. 4. Jus postliminium est jus recuperandae rei suae ab extraneo et in statum pristinum restituendae. 19. Jus altum est jus quod habet princeps aut respublica in bona subditorum ad conservationem boni publici ubi exigit necessitas. 85. Est conditionatum et legale. *Ibid.* Jus bassum est jus quod habent subditi in propria bona ad omnem usum lege permissum. *Ibid.* Hoc jus est absolutum. *Ibid.* Non firmatur tractu temporis quod de jure ab initio non subsistit. 195.

JUSIFICATIO dicitur a justitia. III, 171. Justificare, est justum facere. *Ibid.* In justificatione peccatoris non solum teguntur seu non imputantur peccata, sed vere remittuntur, delentur et auferuntur. *Ibid.* Remissio peccatorum, quae est justificatio peccatoris, non fit per imputationem extrinsecam justitiae qua Deus justus est, aut justitiae Christi, sed per veram et intrinsecam justitiam seu gratiae habitualis infusionem, est de fide decisa in concilio. Trid. 173. Justificatio peccatoris est effectus dilectionis Dei. 174. Justificatio completa et perfecta importat non solum condonationem offensae, sed etiam deletionem peccati habitualis. 175. Justificatio fidei tribuitur tanquam ejus initio et radici, non tamen excludendo alia opera ad eam disponentia. 183. Quinque actus quae sequuntur fidem, et qui requiruntur ex parte peccatoris ad sui justificationem, deducuntur unus ex alio, nempe motus fidei, motus servilis, motus spei, motus timoris filialis, etc. 184. Justificatio impii prout fit communiter potest dici mirabilis, non autem miraculosa. 188.

JUSTINIANUS. In errorem Aphthartodocetarum qui dogmatizabant corpus Christi fuisse incorruptibile etiam ante resurrectionem, incidit Justinianus imperator sub

finem vitæ, qui ideo Euthychyus patriarcham contrarium sentientem exulare jussit. V, 532. Quid egit Justinianus in causa trium Capitulorum? III, 332. Justinianus causas civiles episcoporum metropolitano reservavit. 364.

JUSTINUS (S.) in Dialogo cum Tryphone, ex professo probat Patrem esse invisibilem, filium vero visibilem; quo sensu id debet intelligi. I, 462. Millenarius erat. II, 185.

JUSTITIA originalis nihil aliud fuit quam perfecta rectitudo totius hominis. Tria importabat: primum, fundamentum et causa cæterorum, erat subjectio rationis seu voluntatis ad Deum: secundum, subjectio virium inferiorum ad rationem: tertium, subjectio corporis ad animam. II, 517. Justitia convenienter definitur in jure ex Ulpiano: *Constans et perpetua voluntas jus suum cuique tribuens*. IV, 81. Justitia dupliciter potissimum accipi potest: 1° generaliter, pro sanctitate christiana, seu collectione omnium virtutum: 2° specialiter justitia sumitur pro virtute particulari quæ est secunda inter cardinales, qua quis inclinatur ad reddendum unicuique quod suum est. *Ibid.* De ratione justitiæ proprie dictæ est, quod sit ad alterum suppositum. 82. Objectum materiale remotum justitiæ sunt res exteriores quæ commutantur aut distribuuntur. *Ibid.* Objectum formale quod, est jus acceptum pro justo, seu æquali alteri debito. *Ibid.* Subjectum justitiæ est appetitus rationalis seu voluntas. *Ibid.* Inter virtutes cardinales proprium est justitiæ et virtutum ipsi annexarum subjectari in voluntate. 83. Licet justitia sit formaliter bonum operantis, objectum tamen ejus est bonum alienum. *Ibid.* Justitia est virtus moralis. *Ibid.* Justitia ut sic dividitur in generalem, quæ alio nomine dicitur legalis, et particularem. *Ibid.* Justitia generalis est specialis virtus, a cæteris virtutibus realiter distincta. *Ibid.* Justitia generalis habet veram rationem justitiæ, sed, ut videtur, imperfecta. 85. Probabilius justitia legalis est ejusdem speciei in principe et in subditis. 86. Justitia particularis adæquate dividitur in commutativam et distributivam, tanquam in duas species essentialiter distinctas. *Ibid.* Justitia particularis est virtus qua quis ordinatur ad

aliquam personam particularem: atqui duplex est ordo unius ad alterum particularem, nempe vel partis ad partem vel totius ad partem: primum dirigit justitia commutativa, secundum distributiva. *Ibid.* Justitiæ generalis forma est æqualitas. *Ibid.* Justitia vindicativa potest considerari dupliciter: 1° ut est in iudice agente ex officio in reum ultionem sceleris, et consequenter in reo patiente; 2° in læso aut alio privato, requirente ultionem a iudice. *Ibid.* Proprium est justitiæ particularis versari per se primario circa exteriores operationes et res, non circa passionem. 87. Medium in justitia particulari non est medium rationis, ut in cæteris virtutibus moralibus, sed medium rei. 89. Ad justitiam perfectam tria requiruntur: 1° quod sit ad alterum; 2° quod id quod redditur sit debitum: 3° quod sit æquale. 90. Justitia tam generalis quam particularis præeminet virtutibus moralibus quæ subjectantur in appetitu sensitivo, nimirum fortitudini et temperantiæ, aliisque virtutibus annexis. 91. Rare contingit quod justitia distributiva non habeat annexam commutativam. 106. Justitia commutativa reddit unicuique quod suum est. *Ibid.* Justitia distributiva consistit in hoc quod diversis personis diversa tribuuntur secundum proportionem ac dignitates personarum. 188. Justitia distributiva est præstantior commutativa. 189.

JUSTUM dupliciter sumitur: 1° generaliter, pro eo quod est legi consonum; 2° stricte, pro æqualitate alteri debita. IV, 1. Justum est quod suæ regulæ est adæquatum et justitia quæ hanc adæquationem efficit. 81.

K

KEMNITIUS assignat circa tempora S. Augustini ortum invocationis sanctorum, et dicit auctorem invocationis B. Virginis fuisse Petrum Gnapheum qui vixit circa annum 480. IV, 549. Circa Eucharistiæ formam Kemniti-
us totam Christi institutionem pertinere ad integritatem formæ contendit. VI, 478. Kemniti-
us confessionem in specie, contentus confessione generali. VII, 102.

L

LABOR. Per laborem manuum intelliguntur omnia opera corporalia ex quibus homines victum lucrantur. Ma-
num labor est-ne religionis necessarius? V, 333.

LACTANTIUS in multis, parum theologicæ, imo erronee locutus est, et ideo ejus opera inter apocrypha a Gelasio papa sunt amandata. I, 77. Caute est legendus, licet alias sit egregius religionis nostræ defensor. 87.

LAYCI possunt exercere minores ordines. VII, 323.

LAPIDICINÆ sunt illius cujus est fundus. IV, 60.

LATERANENSE I concilium, generale IX, convocatum fuit ob grave dissidium inter summos pontifices, imperatores Germaniæ ac reges circa investituras. III, 436. Huic concilio aderat Sugerius. *Ibid.* Quidam canones editi sunt spectantes disciplinam et sacras expeditiones promovendas in Oriente. *Ibid.*

LATERANENSE II concilium, generale X, convocatum est et celebratum anno 1159 ab Innocentio II, 1° occasione schismatis Petri Leonis antipapæ. III, 436. 2° contra errores Petrobusianorum et Arnaldi Brixien-
sis. *Ibid.* 3° Pro restauranda disciplina ecclesiastica. *Ibid.*

LATERANENSE III, generale XI, anno 1179 convocatum est ab Alexandro III, post sedatum schisma, cui electio Victoris IV, a paucis cardinalibus electi, artum dederat. In hoc concilio cautum est ne deinceps schisma hujusmodi ortum haberent: damnati sunt insuper Waldenses. III, 437. Plures edidit canones. *Ibid.*

LATERANENSE IV concilium, generale XII. Vulgo dictum magnum Lateranense, ab Innocentio III celebratum est, anno 1215: plus quam mille episcopi huic aderant concilio. In hoc concilio 1° decreta est expeditio in

Terram Sanctam; 2° damnati sunt Albigenses; 3° proscriptus est error abbatis Joachim; 4° summus Pontifex indulsit sedi Constantinopolitanæ locum post Romanam; 5° canones circa disciplinam conditi sunt præserim circa confessionem et communionem. III, 438. Huic concilio adfuisse S. Dominicum plures testantur, et Innocentio III aperuisse mentem suam de ordine FF. Prædicatorum instituendo, quem probavit pontifex, ea de re prius in somnis cœlesti visione monitus. *Ibid.*

LATERANENSE V concilium, generale XIX, a Julio II inchoatum est anno 1512, contra conatus conciliabuli Pisani. III, 444. Hoc concilium continuavit Leo X: in hoc concilio multa decreta sunt circa fidem et disciplinam, præsertim pro abrogatione Pragmaticæ-Sanctionis 445.

LATINUS. Latini bis tantum in anno aquam consecrant, Græci vero quoties ministrandus est baptismus. VI, 265. Latinus potest ne apud Græcos consecrare in fermentato. VI, 458.

LATRIA est summa voluntatis prostratio et inclinatio cum apprehensione infinitæ excellentiæ, Dei scilicet ut primi principii et ultimi finis. V, 626. Potest latria dupliciter considerari, vel quoad actum quo colimus Deum vel quoad habitum et est specialis virtus, scilicet religio. 627. Hæc nomina, *latria* et *dulia*, sunt voces græcæ idem omnino significantes, scilicet *servilitatem*; attamen quamvis hæc vocabula, *latria* et *dulia*, secundum privatam eorum institutionem, non sint propria Dei et sanctorum cultui, usu tamen theologorum effectum est ut *latria* significaretur cultus Dei, *dulia* cultus sanctorum, *hyperdulia* cultus B. V. Mariæ. *Ibid.* Fide certum est hunc hominem, designato Christo, adorari cultu *latriæ*. *Ibid.* Eadem adoratione *latriæ* adoranda est divinitas Christi et ejus humanitas. *Ibid.* Præter cultum *latriæ* convenit ne etiam Deo cultus *duliæ*? 629. Quomodo intelligendus est S. Thomas dicens *latriam* deberi Deo Patri propter deitatem, et *duliam* propter dominium? *Ibid.* *Latriæ* virtus, qua exhibetur honor Deo, specie differt a virtute *duliæ*, qua honor defertur sanctis. III, 467.

LATRONES duo cum Christo clavis crucifixi sunt, non funibus alligati, ut plerumque depinguntur. VI, 63. An unus tantum latro, an uterque Christum blasphemaverit, dubium est. *Ibid.* Latro pœnitens non nisi in cruce conversus est. *Ibid.*

LAUS est sermo elucidans magnitudinem virtutis. IV, 689. Laudare aliquem, est illum ut bonum et virtuosum prædicare et extollere. *Ibid.* Cantus divinis laudibus convenienter adhibetur. 690.

LAVARDINUS, Cœnomanensis episcopus, ordinasse si intentione ordinandi, declaravit-ne morti proximus? VI, 200.

LECOURAYER (P.) decertavit pro validitate ordinationum Anglicanarum VII, 340.

LECTIO librorum hæreticorum est-ne prohibita sub excommunicationis pœna? II, 561 et III, 266 Lectio Scripturæ sacræ in lingua vulgari non est per se mala, nec absolute prohibita ab Ecclesia. III, 282.

LECTORATUS est unus e quatuor minoribus ordinibus. VII, 333. Ejus materia est codex divinarum lectionum; forma vero: Accipe et esto verbi Dei zelator, etc. *Ibid.* Quidnam est ejus officium? *Ibid.*

LEGALIA post passionem Christi erant mortua, sed non dum mortifera. V, 48.

LEGATUM quandoque sumitur pro ipsa re legata; proprie autem est donatio facta a defuncto, et ab hæredibus præstanda. IV, 407.

LEGATUS interrogatus circa secretum sui regis, respondere potest se nihil scire. V, 40

LEGIO Thebæorum militavit pro imperatore infideli. III, 560.

LEGISLATOR habet-ne suam auctoritatem a populo? II, 607. Quænam est intentio legislatoris? 616. Legislator obligando sub veniali in materia gravi peccat-ne? 628. Princeps seu legislator singularis et absolutus non tenetur suis legibus quoad vim coactivam, bene tamen quoad vim directivam saltem indirecte, si leges ex æquo ipsum et subditos spectent. 633. Legislator tenetur ne sub mortali observare suam legem in materia gravi? 634 Legislator, ejus successor pari gaudens auctoritate, aut superior, potest justa de causa licite et valide abrogare legem et a fortiori illi derogare. 642.

LEGITIMA est tertia pars hæreditatis quæ uni obveniret ab intestato, ubi non sunt plures liberi quam quatuor; si sunt plures, est media pars. Quod si deficient descendentes, legitima ascendentium est semper tertia pars hæreditatis. IV, 421.

LEGITIMATIO fit per legitimum matrimonium subsequens, et per summum Pontificem aut principem. IV, 419.

LENITAS nimia opponitur per defectum clementiæ. V, 299.

LEO (S.) Magnus additionem *Filioque* non permisit Hispanis. I, 567. Epistola S. Leonis ad Flavianum examinata fuit a concilio Nicæno. III, 381 et 392. S. Leo dixit: *Aliud sunt sedes, aliud sunt sedentes*. 391. S. Leo irritavit concilium Ephesinum II, ex ejus assensu convocatum. 403. S. Leo præfuit concilio Chalcedonensi, generali IV, per legatos. 426.

LEO II Leonis II binæ Epistolæ, una ad Constantinum imperatorem, altera ad episcopos Hispaniæ, sunt-ne supposititiæ? V, 570.

LEO III improbavit duntaxat additionem *Filioque* factam Symbolo, et morem cantandi solemniter cum illa additione, quia ad id nondum ulla tunc cogebat necessitas, nec accesserat sufficiens auctoritas. I, 556.

LEO X in constitutione *Pastor*, quæ facta fuit nec improbat in concilio Lateranensi V, dicit Romanum Pontificem solum auctoritatem habere super concilia omnia. III, 404.

LEO ISAURICUS. Anno 726, vehementer contra sacros imagines excitata fuit persecutio ab imperatore Leone Isaurico, qui a Constantino Nacoliæ in Phrygia episcopo, sed ob impietatem a suis diœcesanis sede expulso, in imagines incensus, in id etiam impellentibus Judæis, sacrilegum tulit edictum de abolendis sacris imaginibus, eas a templis eiecit, christianosque resistentes crudelissime exilio, mutilatione, nece, incendio peragitavit. V, 629 et 630. S. Germanum, Constantinopolitanum patriarcham suæ impietati resistentem, a sede et regia urbe expulsum, prope centenarium strangulâri jussit Leo furens, si subrogato Anastasio Iconomacho. *Ibid.*

LEONTIUS, Ariani episcopus, sacerdotio privatus est eo quod se ipsum evirasset. IV, 271.

LESSIUS quid censet circa voluntatem Dei salvandi omnes homines? I, 380.

Lex quoad prima principia est-ne per se nota? I, 25. Lex naturæ non excludebat præcepta supernaturalia fidei, spei et amoris. *Ibid.* Lex leviratus quid est? VI, 19. Præcepta legis possunt dupliciter impleri 1° quantum ad substantiam; 2° quantum ad modum. III, 91. Observatio legis naturalis superat-ne vires naturæ? 94. Lex essentialiter est aliquid rationis, præsupponens tamen, in legibus positivis, actum voluntatis. II, 282. Convenienter numerantur quatuor actus legis, scilicet præcipere, prohibere, permittere, punire. 287. Lex æterna non potest regulare actus nostros nisi sit cognita et applicata per conscientiam. 335. Leges positivæ, sive divinæ, sive humanæ, non obligant cum gravi dispendio et magna difficultate. 345. Transgressio materialis legis non est appetenda, sed fugienda, quantum est moraliter possibilis. 362. Quando major pars communitatis non acceptat legem nec eam observat, minor pars quæ huc usque observavit, non amplius eam observare teneri videtur. 375. Lex dubia est sufficienter promulgata ut obliget saltem indirecte. 376. Lex est sufficienter promulgata quando æque constat et probabile est illam dari vel non dari. *Ibid.* Lex æterna est dictamen rationis divinæ præcipiens homini quid sit agendum vel omittendum. 418. Lex æterna est prima regula agendorum, radix rectitudinis rationis, naturalem ordinem conservari jubens et perturbari vetans. 419. Circa tempus quo lex incipit aut desinit obligare non detur levitas materiæ. 560. Cessante fine legis cessat aliquando lex. 559. Lex naturalis continet intrinsece bona vel mala. 473. Lex naturalis quantum ad conclusiones remotas est scripta in corde, sed non sufficienter actu promulgata. 477. Circa legem in communi tria occurrunt considerata: 1° de essentia ejus; 2° de effectibus ejus; 3° de differentia legum. 573. Lex dicitur a *ligando*, quia obligat ad agendum. *Ibid.* Potest lex proprie accepta considerari tripliciter: 1° secundum quod est in legislatore ut regulante; 2° secundum quod est in subjecto ut regulato; 3° secundum quod est in signo exteriori. *Ibid.* Lex communiter definitur: *Ordinatio rationis ad bonum commune, ab eo qui curam communitatis habet promulgata.* 574. Lex essentialiter est aliquid rationis, præsupponens tamen, in legibus positivis, actum voluntatis. *Ibid.* De ratione legis est 1° quod feratur pro communitate. 575. De ratione legis est 2° quod sit propter bonum commune tanquam propter finem. *Ibid.* 3° Quod sit stabilis et perpetua. 576. Quæcumque sit intentio legislatoris valet et obligat subditos lex quam condit, si ex natura operis tendit in bonum commune. *Ibid.* Lex non desinit morte legislatoris. *Ibid.* Ut lex obliget, necessaria est aliqualis ejus promulgatio. *Ibid.* Leges divinæ exprimuntur per verba significantia opus intellectus. 574. Lex est regula actuum humanorum. *Ibid.* Probabilius videtur promulgationem non esse de essentia legis, sed esse conditionem duntaxat insupplebiliter requisitam ut actu obliget. 577. Lex sufficienter promulgata obligat ne omnes etiam illam invincibiliter ignorantes? *Ibid.* Potestas legislativa competit communitati, vel illi qui curam communitatis gerit. 578. Effectus legis est facere homines bonos: 1° quia lex inducit ad virtutem propriam subditis; 2° quia opus ad quod lex inducit est bonum sive

ex objecto, sive ex fine, sive ex circumstantiis. 580. Convenienter numerantur quatuor actus legis, scilicet præcipere, prohibere, permittere et punire. *Ibid.* Lex tam ex se quam ex intentione legislatoris tendit ad hoc quod homo sit bonus. *Ibid.* Leges quadruplicis generis recenset S. Thomas, alia est æterna, alia naturalis, alia divina positiva; et hæc duplex, vetus et nova; alia humana, et etiam duplex, ecclesiastica et civilis. 581. Datur in Deo lex æterna. *Ibid.* Lex æterna nihil aliud est quam ratio divinæ sapientiæ, secundum quod est directiva actionum et motionum creaturarum in ordine ad bonum commune totius universi. 582. Lex æterna habet vere et proprie rationem legis, saltem respectu creaturarum intellectualium. *Ibid.* Lex æterna est lex per essentiam. 583. A lege æterna derivantur omnes aliæ leges per participationem. 582. Triplici modo leges alias ab æterna derivari intelligi potest: 1° tanquam ab exemplari; 2° tanquam a causa efficiente; 3° quatenus lex æterna, mediante lumine rationis vel fidei, dictat et approbat quæ et quando leges sint instituendæ. 583. Lege æterna multa diriguntur quæ lege humana non possunt dirigi. *Ibid.* Datur in nobis lex naturalis. 584. Videtur legem naturalem nihil aliud esse quam lumen naturale, ut impressum et principatum a ratione seu lege æterna. 585. Lex divina positiva considerari potest dupliciter, ut est in Deo, et ut est in promulgante. 583. Lex divina positiva et lex naturalis obligant jure divino, quia Deus est immediatus auctor utriusque. *Ibid.* Ad legem naturæ pertinent non solum principia, sed etiam conclusiones ex eis necessario deductæ. 586. Lex naturalis obligat in conscientia. *Ibid.* Lex naturalis potest mutari per additionem et per modum abstractionis. 587. Hæc mutatio potest etiam esse ab intrinseco, et ab extrinseco. *Ibid.* Tandem potest esse proprie et improprie. *Ibid.* Lex humana definiri potest: *Ordinatio rationis humanæ legi naturali conveniens, ad bonum commune ab eo qui curam communitatis habet promulgata.* 595. Leges humanæ sunt necessariæ, non quidem simpliciter et absolute, sed sic, ut attentata hominum pervicacia, corruptione et pravitate in malum, sine legibus humanis nec multitudo virtutem nec respublica pacem habere et conservare posset. 596. Isidorus convenienter describit qualitates legis humanæ: « Erit lex » honesta, justa, possibilis secundum naturam, secundum consuetudinem patriæ loco temporique conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid » per obscuritatem in captionem contineat, nullo privato, commodo, sed pro communi utilitate civium » scripta. » 597. Divisio communis et vulgata legis humanæ est in civilem et ecclesiasticam. *Ibid.* Promulgatio est publica legis denuntiatio facta jussu legislatoris cum aliqua solemnitate secundum usum receptum. 599. Ex natura rei et secluso jure positivo, ea requiritur et sufficit legis humanæ promulgatio quæ possit moraliter devenire in notitiam subditorum. *Ibid.* Attento jure positivo, lex imperialis debet promulgari in singulis provinciis, seu in earum metropoli, et in iis obliget. *Ibid.* Probabilius videtur leges pontificias statuantes jus novum et novam obligationem inducentes, debere in singulis provinciis seu diocesisibus promulgari saltem virtualiter, ut in iis obligent, nisi contrarium exprimat SS. pontifex. 600. Si lex pontificia declarat jus antiquum, sufficit quod Romæ promulgetur. *Ibid.*

Non obedientes legibus declarativis juris antiqui in suis provinciis non promulgatis incurrunt-ne pœnas per eas latas? 601. Incertio legis corporis juris ex jussu summorum pontificum est-ne promulgatio sufficiens? 602. Ad revocationem validam legis onerosæ non requiritur promulgatio, sed sufficit si exterius manifestetur modo tamen ita sit intentio legislatoris, non autem si sola mente concipiatur. 603. Lex revocatoria legis onerosæ differt a revocatoria lege privilegii seu gratiæ. *Ibid.* Lex revocatoria privilegii seu gratiæ fit vel publice vel privatim. *Ibid.* Lex cessat-ne pro omnibus statim ac legislator declarat aliquibus se sustulisse eam? *Ibid.* Quantum lapsus temporis a promulgatione sufficienti requiritur ut lex obliget. 605. Utrum lex pendeat ab acceptatione populi? *Ibid.* Circa hanc quæstionem varia sunt auctorum placita. *Ibid.* Nulla lex, sive civilis sive ecclesiastica, pendet ab acceptatione populi. *Ibid.* Lex pendet ab acceptatione populi quando suprema potestas est penes populum. 606. Probabilius est et menti S. Thomæ conformius legem ecclesiasticam non posse præcipere aut prohibere actus mere internos qui nullam habent connexionem cum externis. 610. Lex civilis juxta fere omnes auctores non extenditur ad actus internos. 609. Lex humana potest præcipere aut prohibere actum externum occultum. 611. Potest præcipere aut prohibere actus internos qui necessario requiruntur ut externi constituentur in genere vel certa specie moris. *Ibid.* Probabilius est legem humanam posse præcipere aut prohibere actum internum qui conjungitur cum exteriori ut causa illius per accidens tantum. 612. Lex est actus jurisdictionis coactivæ. 614. Dupliciter potest considerari opus lege præceptum, scilicet quoad substantiam et quoad modum. Modus autem est quod fiat 1º scienter et voluntarie; 2º quod fiat bona vel mala intentione; 3º quod fiat ex habitu virtutis; 4º quod fiat ex charitate. 615. Ad legem implendam opus præceptum debet fieri scienter et voluntarie. *Ibid.* Ad legis impletionem non requiritur quod opus præceptum fiat ex habitu virtutis aut ex charitate. 616. Probabilius videtur eum satisfacere legi qui ponit debito modo opus præceptum, quamvis positive nolit per illud satisfacere, nisi forte ipsa obedientia præciperetur. *Ibid.* Omnis lex tam civilis quam ecclesiastica, obligat in foro conscientiæ. Est de fide, saltem quoad leges ecclesiasticas, definita in concil. Constantiensi. 619. Lex potest esse injusta ex duplici capite, si contrarietur 1º bono divino; 2º bono humano. 618. Legibus injustis ex auctore aut ex forma licitum est obedire, sed non est necesse. 619. Legibus injustis ex parte materiæ non est obediendum. *Ibid.* Christus abrogavit legem Mosaicam. 620. Quædam sunt leges puræ præceptivæ aut prohibitivæ, quædam pure pœnales, quædam mixtæ. Lex pure præceptiva aut prohibitiva est quæ actum præcipit aut prohibet, nullam imponendo transgressoribus pœnam; ut lex de audiendi missam. Lex pure pœnalis est, quæ statuit pœnam in eos qui aliquid fecerint aut omiserint, nihil saltem explicite præcipiendo aut prohibendo. Mixta est, quæ præcipit aut prohibet actum et simul statuit pœnam transgressoribus. 621. Lex mixta dupliciter considerari potest: 1º copulative, et sic obligat sub culpa ad actum ponendum, vel omittendum; 2º disjunctive et sic non obligat determinate ad actum vel ad pœnam, sed ad alterutrum. *Ibid.* Probabilius videtur et

certo tutius legem quæ dicitur pure pœnalis per se loquendo obligare non solum ad pœnam, sed etiam ad ponendum vel omittendum actum pro quo pœna imponitur. 622. Pœnæ legibus contentæ, aliæ sunt ferendæ, aliæ latæ. *Ibid.* Nulla lex pœnalis latæ sententiæ obligat in foro conscientiæ ad subeundum ante sententiam judicis pœnam activam, seu cujus executio requirit actionem. 623. Leges pœnales latæ sententiæ possunt obligare ad subeundam pœnam privatam ante sententiam judicis; paucæ tamen obligant. *Ibid.* Post sententiam judicis tenetur in conscientia legis prævaricator exequi pœnam activam quæ requirit actionem commodius exercendam ab ipso reo quam a judice vel ejus ministro; secus si requirat actionem quæ commodius exercetur a judice vel ejus ministro. 624 et 625. Leges humanæ obligant quandoque sub peccato mortali et quandoque sub veniali. 625. Ut lex humana obliget sub mortali duo simul requiruntur, nempe materia gravis et in legislatore intentio obligandi sub mortali. *Ibid.* Lex humana obligat cum periculo vitæ, quando ejus observatio est majoris momenti quam vita alicujus particularis. 629. Sæpe vero non obligat cum periculo vitæ, aut alterius gravis damni in honore, fama, sanitate, bonis fortunæ. Ita communiter. 630. Diversis legibus potest-ne aliquis satisfieri per unum actum, aut per plures eodem tempore exercitos? 631. Qui non potest totam legem implere tenetur-ne ad partem possibilem? 632. Leges infirmantes contractus minus solemnnes obligant-ne atque eos irritant in foro conscientiæ? 633. Duo sunt officia legis: unum est dirigere actiones humanas, aliud pœnis cogere invitos ad sui observantiam, *Ibid.* Princeps seu legislator singularis ut absolutus non tenetur suis legibus quoad vim coactivam, bene tamen quoad vim directivam, saltem indirecte, si leges ex æquo ipsum et subditos spectent. *Ibid.* Lex humana potest convenienter mutari. 641. Finis legis diversis modis potest cessare. 642. Lex nova in multis differt a lege veteri. III, 318. Lex favorabilis et nulli nociva debet ampliari; lex odiosa, restringi. *Ibid.* Impotentia moralis est magna difficultas, quando, v. g. lex observari non potest absque gravi labore seu gravi damno temporali vel spirituali, proprio vel alieno. *Ibid.* Necesse fuit exterius legem dari. VI, 114. In statu legis naturæ quomodo homines movebantur ad colendum Deum? *Ibid.* Primus est status legis naturæ ab Adamo ad Moysen; secundus est status legis scriptæ, a Moyse usque ad Christum; tertius status legis, a Christo usque ad finem sæculorum. 125. Licet status legis scriptæ rigoroze tantum incæperit a Moyse, ab Abrahamo tamen cœpit se insinuare, et status legis naturæ declinare per circumcisionem. *Ibid.* In utroque statu legis naturæ et scriptæ fuit remedium, saltem pro peccato originali. *Ibid.* Lex nova, ad quam pertinet baptismus, non debuit obligare antequam lex vetus obligare desineret. 240. Lex vetus ante passionem et resurrectionem Christi non desiit obligare. *Ibid.* Lex nova non fuit solemniter promulgata, nisi in die Pentecostes. 262. Duplex legis promulgatio distinguitur; essentialis, quæ sufficit ut lex vim obligativam habeat; solemnior et accidentalis, ordinata propius ad tollendam subditorum ignorantiam. *Ibid.* Lex Levitici nunc christianos non obligat, nisi quoad ea quæ juris naturæ continet. VII, 477.

LEVIR idem est ac mariti frater. Erat lex quæ dicebatur *Leviratus*. VI, 19.

LIBANIUS, ethnicus, Juliani Apostatæ familiaris, cum irridendo petiisset a ludimagistro quodam christiano: *Quid agit nunc fabri Filius?* intelligens Christum, respondit ludimagister: *Juliano tuo feretrum fabricatur*; quod eventu probatum est; paulo post enim Julianus fuit occisus et in feretro ad tumulum delatus? VI, 44.

LIBELLATICI quinam dicebantur? VII, 182.

LIBELLUS repudii. Vide JUDÆI.

LIBER vitæ duplex est: inchoatus, et completus. Inchoatus est in quo scribuntur omnes justi; completus est in quo ii soli qui ex divina prædestinatione sunt salvandi, scribuntur. I, 417.

LIBERALITAS est virtus moderans amorem divitiarum et reddens hominem facilem et promptum ad eas erogandas, quando recta ratio dictat. V, 122. Liberalitas versatur immediate circa passiones, nimirum æstimationem et affectum pecuniarum, utrumque moderando, sic non ut æstimentur nec amentur plus minusve quam debeant amari et æstimari. *Ibid.* Liberalitas versatur circa ipsum usum divitiarum 1° indirecte, tollendo impedimentum recti usus; 2° directe, movendo ad earum hilarem et promptam elargitionem prout postulat recta ratio. *Ibid.* Liberalitas est virtus annexa justitiæ. 123. Differt autem liberalitas a magnificentia. *Ibid.* Liberalitas non est per se maxima virtutum, attamen habet quamdam excellentiam et ad multa utilis est. *Ibid.*

LIBERIUS. Julio I successit Liberius anno 352, propter Nicænæ fidei et S. Athanasii defensionem in exilium missus a Constantio Beræam Thraciæ. I, 481. Anno 357, Constantio triumphum agente, matronæ Romanæ reditum Liberii ab eo petierunt; annuit imperator ea conditione ut cum Felice, qui in ejus sedem fuerat intrusus, Ecclesiam regeret, reclamante populo: *unus Deus, unus Christus, unus episcopus*. *Ibid.* Cæterum non prius Liberio facta est a Constantio licentia Romam redeundi, quam subscriberet et S. Athanasii damnationi et formulæ fidei sibi ab heterodoxis oblatae, quod tædio exilii fractus præstitit, 1° Berææ, vertente anno 357; 2° Sirmii. *Ibid.* Secundæ formulæ Sirmiensi non subscripsit Liberius, sed primæ quæ contra Photinum edita fuerat. *Ibid.*

LIBERTAS. Explicantur modi quibus libertas nostra stare potest cum divina præscientia. I, 169. Duplicem in libertate indifferentiam distinguunt theologi: prima, quam vocant potentialem, privativam, negativam, suspensivam et passivam, est privatio seu negotio actus et determinationis, seu suspensio animi qua quis necdum se determinavit ad agendum. Altera, quam vocant positivam et activam, est positio unius actus seu determinationis voluntatis cum potentia ad oppositum. 329. Duplex distinguitur libertas, nempe quoad exercitium et quoad specificationem; libertas quoad exercitium, dicitur libertas contradictionis; consistit in hoc quod quis potest idem velle et non velle, amare et non amare. Libertas quoad specificationem, vocatur libertas contrarietatis aut diversitatis, et consistit aut in hoc quod quis potest unum velle vel ejus contrarium, potest esse contraria, vel disparata. V, 559. Sola libertas exercitii seu contradictionis sufficit ad salvandam essentiam liberi arbitrii. *Ibid.* Potentia seu libertas peccandi, quæ

est contrarietatis ad libertatem bene agendi, non requiritur ad veram libertatem arbitrii, est potius nævum et defectus libertatis. *Ibid.* Libertas opponitur servituti et subjectioni; unde libertas generatim est exemptio seu immunitas a servitute et subjectione, totque modis accipitur quot modis accipitur servitus et subjectio cui opponitur. II, 225. Est prima libertas a pœna et miseria qua quis detinetur et opprimitur. Dicitur libertas felicitatis et gloriæ, quæ non erit perfecta nisi in patria. *Ibid.* Secunda libertas est a peccato et ab habitibus inclinantibus in illud. Hæc dicitur libertas gratiæ et virtutis et solis justis competit. *Ibid.* Tertia libertas est a lege. Hæc primario et principaliter competit soli Deo; secundo et participative competit justis. *Ibid.* Quarta libertas est a violentia seu coactione. Quinta libertas est a necessitate. *Ibid.* Dicitur etiam libertas indifferentiæ, quia est ad opposita. *Ibid.* Duplex est radix libertatis. 227. Extrinseca et intrinseca, extrinseca est summa divitiarum voluntatis. Intrinseca est 1° ipsa conditio naturæ intellectualis, nempe immaterialitas; 2° ipsa universalitas intellectus in cognoscendo et judicando de omnibus. *Ibid.* S. Thomas definit liberum arbitrium: *quod est causa sui*. 228. Definit libertatem arbitrii quod sit *facultas voluntatis et rationis*. *Ibid.* Definit liberum arbitrium quod sit *potentia rationalis ad opposita*. *Ibid.* Definit libertatem quod sit *electiva mediorum servato ordine finis*. *Ibid.* Libertas communiter definitur: *facultas quæ, positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere vel non agere*. 229. Libertas est proprietas naturæ intellectualis. 232. De fide est dari in homine lapsa libertatem arbitrii seu indifferentiæ. 233. Ad merendum vel demerendum in statu naturæ lapsæ requiritur in homine libertas a necessitate seu libertas indifferentiæ, et non sufficit libertas a coactione. 236. Ad merendum vel demerendum non requiritur necessario libertas contrarietatis ad bonum vel malum, sed sufficit libertas contradictionis. 238. Libertas vera et essentialis non compatitur naturalem necessitatem. *Ibid.* Vera et essentialis libertas arbitrii non consistit in sola immunitate a coactione, cum perfecta advertentiâ, seu ut dicunt, in solo voluntario rationali, sed in immunitate a necessitate, seu libertate indifferentiæ. Hæc opinio est communis. 240. Libertas spontaneitatis et lubentiæ sequitur voluntatem ut natura est. 243. Libertas indifferentiæ sequitur voluntatem ut voluntas est. *Ibid.* Libertas circa media est perfectio. 252. Indifferentia judicii est radix libertatis; ea ablata desinit libertas. 255. Libertas requiritur ad moralitatem, non tamen formaliter in ea consistit. 283. Libertas prior concipitur in actu quam moralitas. 284. Libertas qua nos donavit Christus est libertas 1° a servitute peccati; 2° a servitute diaboli; 3° a servitute legis Mosaicæ maxime cærimonialis. V, 162.

LIBIDO seu cupiditatis est inordinata voluntas qua aliquid concupiscitur plus quam dictat recta ratio: est ex genere suo peccatum veniale. V, 321. Libido specialiter significat cupiditatem delectationis venereæ. 229.

LIBRI qui Moysi Prophetisque tribuuntur sunt ipsis proprii, neque post natum christianismum ab aliquo impostore fuere fabricati. III, 225.

LIGAMEN, seu vinculum prioris matrimonii, etiam non consummati, est impedimentum dirimens subsequens matrimonium. VII, 439.

LIGNUM. Usus ligni vitæ non causabat immortalitatem simpliciter, est secundum quid. II, 130. Lignum scientiæ boni et mali est vera et realis arbor. 145. Qui cædit ligna viridia in sylvis alienis, sive sint regis aut principis, sive sint particularium per hæreditariam possessionem aut emptionem a republica, fur est et tenetur ad restitutionem; quia subripit alienum invito rationabiliter domino. IV, 54. Qui ligna cædit in sylvis sibi et aliis incolis communibus, contra prohibitionem reipublicæ seu magistratus, aliquando non peccat, si nempe non cædat nisi pro urgente necessitate familiæ cui aliter succurrere non potest; aliquando peccat, si sine urgente necessitate cædat. *Ibid.*

LIMUS est terra seu pulvis aqua mixtus Adam formatus est de limo terræ. II, 123.

LINGUA. Donum linguarum sic fuit collatum singulis apostolis, ut et variis nationum linguis loquerentur, et etiam, quandoque una lingua loquentes, a variarum nationum populis audirentur. VI, 90. Non solum apostoli sed omnes qui erant in cœnaculo centum fere viginti acceperunt donum linguarum, et alios effectus Spiritus sancti. 91.

LINGONENSE concilium, anno 859 celebratum, approbavit canones concilii Valentini in causa Gotteschalci, excepta censura facta quarto canone contra Capitula Carisiaca. I, 277.

LIQUIDUM frangit-ne revera jejunium? V, 175.

LITTERÆ pluribus modis possunt falsificari. Quid de apertione litterarum et explicatione secreti? IV, 358. Litteræ dimissoriæ quid sunt? VII, 338.

LITURGIE olim omnium mortuorum mentionem faciebant. IV, 553.

LIVINUS DE MEYER, Belga, scripsit historiam congregationum de Auxiliis. I, 216. Livinus de Meyer contendit gratiam a se efficacem esse novum Lutheri Calvinique commentum. 341.

LOCATIO definitur: Contractus onerosus quo usus vel fructus rei vel personæ traditur ad certum tempus pro pretio. IV, 520.

LOCATOR. Qui tradit, dicitur locator, gallice *le bailleur*. Qui suscipit, dicitur conductor seu locatarius, gallice *le preneur*. IV, 520. Locatori incumbit 1° tradere rem bonam non vitiosam, nec inutilem ad usum ad quem locatur, aut saltem aperire locatario vitium rei; 2° facere expensas utiles et necessarias pro conservatione et reparatione rei quoad substantiam et partes ejus permanentes, tum quia illius est, tum quia tenetur tradere locatorio rem aptam communibus usibus; 3° non repetere rem ante tempus statutum. 521. Locator et conductor sibi invicem obligantur ex culpa lata et levi, non tamen saltem regulariter et ex culpa levissima, nec a fortiori ex casu fortuito. *Ibid.* Sub cuius dominio sunt fructus rei locatæ? *Ibid.* Locator non potest rem suam repetere ante fixum tempus elapsam, nisi ex quatuor causis a jure civili indictis. 522. Ad quid præcise, vi contractus locationis, tenetur locatarius circa solutionem pensionis, casu quo re uti vel frui impediatur? 523. Si impedimentum usus vel fructus contingat ex parte locatoris, sive voluntarie, sive non; item si contingat ex parte rei conductæ absque culpa conductoris, secluso pacto, conductor non teneturolvere pensionem pro tempore quo re uti vel frui non potuit. *Ibid.* Si impedimentum proveniat ex parte conductoris, sive voluntarie,

sive involuntarie, teneturolvere pensionem pro tempore quo re uti vel frui fuit impeditus, saltem quanti interest locatoris. *Ibid.* Utrum, si sit insolita ubertas, possit etiam locator augere pensionem? 525. Si locator præmoriatur ante lapsum termini præfiniti, aut vendat vel donet rem locatam, hæres seu emptor aut donatarius tenetur-ne stare locationi? Idem quæri potest de hærede conductoris. *Ibid.*

LOCUS. Communiter assignantur decem loca theologica. Primus est Scriptura sacra; secundus, traditio apostolica; tertius, Ecclesiæ catholicæ consuetudo et auctoritas; quartus, definitio concilii œcumenici; quintus, Sedis apostolicæ seu Romani pontificis auctoritas; sextus, alicujus patris aut Ecclesiæ doctoris auctoritas; septimus, sententia doctorum graviorum; octavus, ratio naturalis; nonus, auctoritas philosophorum; decimus, historia humana. I, 19. Ex quinque primis duotaxat locis argumenta infallibilia deducuntur; ex quinque ultimis solum probabilia nisi forte ex sexto et septimo. *Ibid.* Septem primi ex locis assignatis sunt proprie theologici. *Ibid.* Tribus ultimis autem utitur theologia tanquam extraneis et probabilibus argumentis. *Ibid.* Septem primi pertinent ad auctoritatem divinam, tres ultimi ad rationem humanam. *Ibid.* Esse in loco dicitur quadrupliciter: circumscriptive, definitive, sacramentaliter, et ubique. II, 14. Dissertatio de loco Angelorum. *Ibid.* et seqq. Locus sacer dicitur ille qui auctoritate publica deputatus est ad sacrificium Missæ, Ecclesiæ sacramenta et divina Officia celebranda, tametsi nondum sit consecratus aut benedictus. V, 261.

LONGINUS. Hunc militem qui lancea latus Christi aperuit fuisse Longinum nomine, et qui postea martyr eccubuit, tenet communis opinio, et legitur in pluribus martyrologiis. VI, 65.

LOTIO pedum non est sacramentum. VI, 246.

LOTH, metu a Sodomitis incusso, non obtulit licite filias suas eorum libidini. II, 223. Ebrietas Loth non videtur posse excusari a toto saltem peccato, etsi forte a tanto bene tamen ejus incestus, V, 217.

LUCAS (S.) in Actibus Apostolorum describit præsertim acta S. Pauli et peregrinationes, etc. III, 356. S. Lucas quinque petitiones in Oratione Dominica expressit tantum; quia duæ aliæ aliquantulum continentur in illis. IV, 559.

LUCIA (S.) dicebat; *Si me invitam jusseris violari castitas mihi displicabitur ad coronam.* II, 322. Non est crimen mulieris per violationem corruptæ, si consensus non adsit, quia non inquinatur corpus nisi de consensu mentis, ut S. Lucia dixit. IV, 214.

LUCIANUS martyr novam versionem græcam aggressus est, quæ fuit in usu a Constantinopoli ad Antiochiam. III, 277.

LUCIFER, seu primus inter peccantes, denominatus est Cherubim. II, 59. Lucifer est caput omnium malorum. V, 505.

LUCRUM cessans est jactura in rebus spe habendis; ut si defectu pecuniæ non possis negotiari et inde lucrari, census aut agrum emere ex quo tibi lucrum accessisset. IV, 478. Lucrum cessans est legitimus titulus accipiendi aliquid ultra sortem in mutuo, servatis pariter certis conditionibus. 480. Prima conditio est ut revera lucrum cesset, alioquin fictus esset titulus. 482. Secunda ut mutuum sit vere causa cessantis lucri. *Ibid.*

Tertia, ut mutuarius præmoneatur de compensando tali lucro. 483. Quarta, ut mutans non exigit totum lucrum speratum, sed partem tantum, quæ attentis attendendis æstimabitur iudicio prudentium et intelligentium. *Ibid.* Quinta, ut non statim recipiat interesse lucrificantis. *Ibid.* Sexta, ut lucrum cessans foret justo titulo percipiendum, unde pro lucro injusto nihil posset recipi. *Ibid.*

LUDOVICUS XIV. Scripsit ad Innocentium XII se iussisse ut nemo ad observantiam sui edicti pro declaratione anni 1682 teneretur. III, 390.

LUDUS generatim sumptus, præcise prout est dictum vel factum, aut certamen ad oblectationem animi ordinatum, est licitus, imo quandoque necessarius. IV, 532. Triplex ludus distinguitur. Unus est qui soli industriæ aut corporali exercitationi innititur, et vix aut ne vix fortunæ ut ludus pilæ, globulorum, latrunculorum, metularum, scruporum et similes. Alter est qui soli fortunæ innititur et vix aut ne vix industriæ, et dicitur ludus alearum, vulgo, *jeu de hasard*, ut ludus tesserarum, et multi ludi chartarum, ut sunt, *le Lansquenet*, *le Pharaon*, etc. Tertius est mixtus qui regitur partim industria partim fortuna ut sunt, *le Trictrac*, et etiam multi ludi chartarum, *le Piquet*, *le Triomphe*, *l'Ombre*, etc. *Ibid.* Nullus ludus, etiamsi alearum cum pacto ut aliquod lucrum cedat victori, est secundum se illicitus, modo versentur debitæ conditiones. 533. Conditiones requiruntur ad ludum cum pacto: prima est, ut ludens habeat liberam administrationem rei quam ludo exponit: secunda, ut absit coactio; tertia, ut inter ludentes servetur æqualitas; quarta ut non intendatur principaliter lucrum, aut non nimis avide quærat. *Ibid.* et seq. Leges autem ludi constituuntur, vel conventionem partium, vel consuetudine locorum. 534. Ludus alearum, cum pacto ut aliquid pretio æstimabile cedat victori, prohibetur jure positivo omnibus, sed principaliter clericis. 535. Fraudes seu potius astutiæ passim receptæ seu toleratæ et in quas ludentes tacite consentire censentur, non obligant ad restitutionem. 534. Certum est victorem in ludo non prohibito posse lucrum retinere, et victum teneri jure naturæ solvere tanquam debitum ex legitimo contractu. 536. Victor in ludo prohibito potest lucrum ex eo acquisitum retinere; est communior et probabilior. *Ibid.* Victus in ludo prohibito, stante jure communi, non tenetur solvere, sive presenti, sive absenti pecunia luserit. *Ibid.*

LUGDUNENSE concilium I, generale XIII, anno 1245, Innocentius IV, celebravit, regnante S. Ludovico, contra Fredericum II. Huic concilio interfuit Balduinus II, imperator Constantinopolitanus. Disciplina ecclesiastica in plurimis restaurata fuit. III, 438.

LUGDUNENSE II concilium, generale XIV, anno 1274, Gregorio X præside, celebratum est. III, 439. Huic concilio aderant Michaëlis Pateologi legati. Pax cum Græcis inita et firmata est. *Ibid.* Forma a cardinalibus observanda in electione summi Pontificis constituta est. *Ibid.* Quædam alia decreta sunt, ut subsidia Terræ sanctæ non deessent. *Ibid.*

LUGDUNENSIS Ecclesia Gotteschalcum S. Augustini discipulum credebatur. Capitula Cirisiaca exacte discussa, alieno sensu intellecta exagitavit acriter altero libro edito de tenenda veritate scripturæ. I, 275 et 276.

LUMEN gloriæ in beatis est qualitas permanens seu

habitus supernaturalis infusus, inhærens intellectui, ipsum elevans et perficiens ad videndum Deum. I, 112. De potentia Dei absoluta, non est creabilis intellectus cui connaturale sit lumen gloriæ. 116. Per lumen gloriæ homo fit deiformis. *Ibid.* Lumen gloriæ et intellectus active concurrunt ad visionem beatificam 118. Lumen secundum quod ad intellectum pertinet, nihil est aliud quam manifestatio veritatis. II, 72.

LUMINARIA dicuntur esse *in signa*, scilicet, prognostica aëris mutationum et tempestatum. II, 104. Dicuntur sol et luna luminaria magna posita in firmamento, quo sensu? *Ibid.*

LUPUS SERVATUS abbas Ferrariensis scripsit in favorem Gotteschalci. I, 274.

LUTHERANI. Ab errore Eutychetis non multum abluunt Lutherani qui dicunt attributa Divinitatis communicari carni Christi, consequenter corpus Christi, non secus ac Divinitatem, esse ubique; unde dicti Ubiquistæ. V, 358. Errorem Iconomachorum resuscitarunt. 631. Lutherani, sectatores Lutheri, errores magistri aliosque docuere, nempe per Adæ peccatum extinctum esse liberum hominis arbitrium, ut astruerent gratiam. III, 1. Lutherani contendunt illicitum esse et vanum invocare sanctos. IV, 548. Lutherani contendunt omnem attritionem metu conceptam esse coactam et malam, hominemque reddere magis peccatorem et hypocritam, etiamsi interveniat aliquis Dei amor. VII, 76.

LUTHERUS contendit liberum arbitrium peccato Adæ fuisse extinctum. I, 343. Lutherus solus negavit dari posse ignorantiam invincibilem juris humani. II, 467. Lutherus in Germania Ecclesiam variis erroribus misere vexavit. III, 445. Lutherus existimavit pugnare contra Turcas esse contradicere Deo volenti per illos peccata nostra punire. 552. Insulsa est ejus sententia de votis. IV, 622. Lutherus duo vel tria tantum sacramenta admittebat. VI, 244. Lutherus dubitavit an baptismus in aqua collatus valeret. 263. Martinus Lutherus circa initium sæculi decimi sexti, cum non posset negare realitatem corporis Christi in Eucharistia ob evidentia S. Scripturæ testimonia, impanationem sustinuit. 388. Circa formam Eucharistiæ erravit. 478. Multum variavit circa usum calicis. 502. Illicitas et abrogandas esse missas privatas declaravit. 550. Lutherus recenset pœnitentiam inter sacramenta. VII, 12. Varie censuit de confessione; dicit modo esse liberam, utilem; postea vocat eam carnificinam. 102. Docuit quemlibet, etiam mulierem, in casu necessitatis esse ministrum confessionis. 122.

Lux potest etiam dici de spiritualibus. II, 99. Quid intelligitur nomine lucis? et quid intelligitur per verba: *Fiat lux*? 101.

LUXURIA dicitur a *luxando* seu solvendo animum et cum nihil magis luxet animum seu, ut dicit S. Augustinus, nihil tam ex arce deiciat animum virilem quam delectatio venerea, ideo luxuria proprie significat excessum seu superfluitatem in delectatione venerea, secundario autem et minus proprie translatus est hoc nomen ad significandum omnem excessum non solum in rebus ad hominem pertinentibus, sed etiam in rebus creaturas irracionales spectantibus. V, 229. Luxuria definiri potest: *Appetitus inordinatus delectationis venereæ*. *Ibid.* Luxuria est ex genere suo peccatum mortale. *Ibid.* Luxuria est peccatum capitale. 232. Convenienter assignantur a D. Gregorio octo filię interiores luxuriæ

nempe : cæcitas mentis, inconsideratio, præcipitatio, inconstantia, amor sui, odium Dei, affectus præsentis sæculi et horror futuri : et ab Isidoro quatuor exteriores ; scilicet : turpiloquia, scurrilia, ludicra et stultiloquia 233. Sunt septem species luxuriæ, scilicet, fornicatio

simplex, adulterium, stuprum, raptus, sacrilegium et vitium contra naturam. 234. Quatuor sunt peccata contra naturam in materia luxuriæ : pollutio, mollities, sodomia, bestialitas. VII, 151.

M

MACARIUS erat Patriarcha Antiochenus. V, 564.

MACEDONIANISMUS damnatus fuit in pluribus synodis et præsertim in concilio secundo œcumenico quod est Constantinopolitanum primum. I, 441.

MACEDONIUS, primum diaconus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, deinde adjuvantibus Arianis archiepiscopus Constantinopolitanus, e sede ejectus est ab acacianis : erat Semi-Arianus ; Spiritus sancti divinitatem impugnavit ; unde dicti sunt ejus sectatores Pneumatici. I, 441 ; III, 433 ; VI, 239.

MACHABÆI fuerunt-ne de tribu Juda an de tribu Levi ? V, 375. De stilo minus polito libri Machabæorum. III, 274. Machabæi fœdus cum Romanis inierunt ut eos adjuvarent, vel ab eis ipsi adjuvarentur. 560.

MACULA remanet in anima post actum peccati. II, 525. Macula peccati non est pœnæ reatus, 526 ; neque denominatio pure extrinseca ab actuali peccato præterito, *Ibid* ; neque positivus habitus, aut dispositio inclinans in bonum commutabile. *Ibid*. — Macula peccatis mortalis est privatio nitoris gratiæ, connotans peccatum actuale præcedens a quo causatur. *Ibid*. Macula peccati venialis est privatio fervoris charitatis ex peccatis actualibus venialibus. 528.

MAGDALENA et aliæ mulieres bis accesserunt ad sepulcrum. VI, 83. Christus apparuit et locutus est Magdalenæ. 84. Noluit ab illa tangi. *Ibid*.

MAGI. Stella quæ Magis apparuit erat nova stella ex elementari aliqua materia miraculose formata. VI, 30. Magi Christi adoratores non fuerunt magicis artibus et dæmonum invocationibus addicti, sed philosophi, sapientes et siderum scientiæ periti, qui in Oriente vocantur Magi : juxta communio rem sententiam non fuerunt simpliciter reges. 31. Erant forte reguli. *Ibid*. Tres fuisse creduntur ; incerta sunt eorum nomina. 32. Certum est ex Evangelio Magos venisse ex Oriente, quod debet intelligi respective ad Jerusalem ; sed ex qua parte Orientis, magna est SS. Patrum dissentio. *Ibid*. Quidam dicunt eos venisse ex Chaldæa ; quidam, ex Mesopotamia ; alii, ex Arabia Felice ; alii, ex Perside. *Ibid*. Verisimile est singulos obtulisse tria munera, aurum, thus et myrrham, ut regi, ut Deo, ut homini. 34. Magi advenierunt Jerusalem, subinde Bethleem die decimo tertio post Christi nativitatem, hoc est, sexto Januarii : hic est sensus communis fidelium, et Ecclesiæ traditio. 32. Incertum est unde Magi profecti sint. 33. Adorationem Magi exhibuerunt Christo nato non civilem tantum, sed spiritualem et religiosam, ut homini-Deo. Est contra Socinianos. 34.

MAGIA generaliter sumpta est duplex : naturalis et superstitiosa. Magia naturalis est ratio quædam operandi

mira per causas naturales ; et quamvis hæc non sit secundum se illicita, est tamen periculosa. Superstitiosa est ratio quædam operandi mira ope dæmonis, per signa ab ipso instituta. V, 15. Ex genere suo est grave peccatum. *Ibid*. Plura peccata solent adjungi magiæ, de quibus interrogandi sunt magi et sortiaræ : 1° hæresis ; 2° idolatria. 16.

MAGNANIMITAS est virtus inclinans ad magna in omni virtutum genere opera, magno honore digna. V, 139. Magnanimitas est vera virtus ab aliis distincta, pertinet ad fortitudinem, ut pars ejus potentialis. 141. Bona fortunæ, puta divitiæ, potentiæ et amici, conferunt ad magnanimitatem. 142.

MAGNIFICENTIA proprie sumpta est virtus specialis annexa fortitudini, ut secundaria principali. V, 146. Materia circa quam versetur, sunt magni sumptus, copiosa pecunia et copiosæ pecuniæ amor. *Ibid*. Magnificencia differt a magnanimitate, ut species a genere inter opera ad quæ intendit magnificencia primum locum obtinent ea quæ spectant cultum divinum ; secundum, ædificia sæcularia ad bonum publicum ; tertium, quæ pertinent ad usum proprium. Magnificentiæ opponuntur duo vitia : parvificencia et banausia. 147.

MALACHIAS propheta prædicat Messiam oriturum stante secundo templo. V, 371.

MALEDICERE seu imprecari malum, sub ratione mali alicui creaturæ rationali, est ex genere suo peccatum mortale, et tanto gravius quanto personam cui maledicimus magis amare et revereri debemus. IV, 356. Possumus-ne maledicere creaturis irrationabilibus ? *Ibid*.

MALEDICTIO lata in serpentem ipsi convenit. II, 49. Maledictio in individuo potest fieri peccatum veniale. IV, 357. Maledictio non est cæteris paribus gravius peccatum quam detractio. *Ibid*.

MALEFACTORES bono communi noxios licitum est occidere. IV, 210. Auctoritate publica potest licite malefactor mutilari in aliquo membro sui corporis. 244.

MALEFICIUM est quo quis ope dæmonis nocumentum infert alteri : est duplex ; veneficium et amatorium. V, 15. Remedia curandi maleficia alia sunt naturalia, sed hæc raro prosunt ; alia supernaturalia, ut Ecclesiæ exorcismi, etc. ; alia dicuntur moralia quæ pertinent ad dissolvendum pactum cum dæmone. 16 et VII, 150.

MALITIA moralis. II, 286. Malitia ex objecto est immutabilis quandiu objectum manet immutatum. 297. Malitia objectiva ut conferat malitiam formalem actui, sufficit quod virtualiter intendatur. 448.

MALUM est triplex, scilicet : 1° malum naturæ, quod est privatio boni naturalis ; 2° malum culpæ, quod est

privatio rectitudinis moratis, 3° malum pœnæ, quod est privatio alicujus boni propter culpam. I, 350. Nullum malum quo tale, sive naturæ, sive culpæ, sive pœnæ, est a Deo volitum aut causatum directe et per se. *Ibid.* Malum tam naturæ quam pœnæ vult et causat Deus in directe et per accidens, ratione scilicet boni ad quod consequitur; unde potest dici illius auctor. 351. Malum vero culpæ nullatenus vult aut causat etiam per accidens, sed tantum permittit: unde nullo sensu Deus potest dici illius auctor. *Ibid.* Malum idem est ac disconveniens. II, 297. Mala non sunt facienda ut eveniant bona. *Ibid.* Nunquam licitum est optare proximo malum sub ratione mali, secus sub ratione boni: cavendum tamen ne virus odii aut vindictæ lateat. III, 549. Semel malus semper-ne præsumitur malus? IV, 104. *Vide* POENA.

MANDANS si revocavit mandatum tacite vel expresse et ea revocatio innotuit mandatario, regulariter non tenetur restituere mandans ut mandans, etiam effectu secuto. IV, 146. Quando mandans non potest revocare efficaciter mandatum, tenetur monere damnificandum ut sibi consulat, etiam cum suo damno æquali si sit spes hac via mali impediendi, non tamen cum damno suo longe majoris et altioris ordinis. *Ibid.* Primario et principaliter totum restituere tenetur mandans; secundo, exequens, et consequenter alii per ordinem: ita ut restituente mandante cæteri sint liberi a restitutione; restituente vero exequente, mandans teneatur illi restituere, cæteri autem subsequentes sint liberi. 159. Prius cooperantes positive tenentur restituere quam cooperantes negative. 160. Inter cooperantes negative est etiam ordo. *Ibid.* *Vide* JUBENS.

MANDATA Dei esse possibilia justis de fide est. III, 135. Mandata Christi gravia non sunt, quia gratia inducit ad implendum ea ex amore II, 364.

MANICHÆI corpus phantasticum Christo tribuebant. V, 358. Dicebant homines cogi ad peccandum a mala anima. II, 246. Eorum delirium fuit non esse licitum occidere bruta animalia, neque destruere herbas. IV, 209. Erraverunt circa Eucharistiam. VI, 387. Vinum non adhibebant in Eucharistia, quia a principio malo esse credebant. 454. Actum matrimonii illicitum esse dicebant. VII, 375.

MANSUETUDO est virtus moderatrix iræ. V, 297. Est pars potentialis temperantiæ. *Ibid.*

MANUM impositio quadroxplex apud antiquos est distinguenda. VI, 351. Prima, sanativa infirmitatum; secunda, ordinativa clericorum; tertia, confirmativa; quarta, reconciliativa. *Ibid.*

MARATHONIUS ita hæresim Macedonii suscepit ut Macedoniani a pluribus vocarentur Marathoniani. I, 441.

MARCELLINUS adolevit-ne thus in templo Isidis et Vestæ in persecutione Diocletiana? III, 395.

MARCIANUS annuente S. Leone concilium Chalcedonense congregavit. V, 433.

MARCION negavit in Deo præscientiam futurorum. I, 168. Dicebat carnem Christi esse phantasticam et apparentem, et ea quæ dicuntur de Christo in Scriptura non esse realia. V, 358. Dicebat actum matrimonii esse illicitum. VII, 375.

MARCIONITE tribuebant Christo phantasticam carnem. V, 358. Ter baptizabant. VI, 283. Mulierculis facultatem baptizandi concessere. 294.

MARCUS (S.) Romæ scripsit Evangelium suum. III, 354.

MARCUS (S.) anachoreta pollicem sibi amputavit ne fieret sacerdos. IV, 245.

MARCUS hæreticus mulieribus potestatem conficiendi Eucharistiam tribuebat. VI, 523.

MARCUS Ephesinus concilio Florentino non adhæsit. III, 443. Incusavit Ecclesiam Romanam a vera fide defecisse, quia deseruerat baptismum per immersionem. VI, 268. Erravit circa Eucharistiam. 523.

MARDOCHÆUS denegavit adorare Aman. IV, 593.

MARIA DEIPARA. B. Virginem pium est existimare vidisse Deum in hac mortali vita. I, 111. B. Virgo accepit gratiam tanquam præmium meritorum Christi subsequentium. II, 45. Vere, proprie et catholice dicitur Theotocon seu Deipara, et non solum Christotocon seu Christipara, ut contendebat Nestorius V, 411. Quarevis Scriptura sacra nihil dicat de sanctificatione B. Mariæ in utero, sicut nec de ipsius nativitate, rationaliter tamen creditur eam fuisse in utero sanctificatam. VI, 6. Per hanc primam sanctificationem fomes non fuit totaliter sublatus in B. Virgine, sed per secundam tantum in conceptione Christi. *Ibid.* Quæ dicuntur de ejus parentibus, ortu, educatione et oblatione in Templo, sunt dubia et incerta. 7. Parentes B. Virginis coluntur ab Ecclesia sub nominibus Joachim et Annæ. *Ibid.* Deipara mortalium prima virginitatem vovit. 12. Probabile est Deiparam primum virginitatem vovisse conditionate. 10. Alia sententia dicit illam vovisse absolute. *Ibid.* Matrimonium inter B. Virginem et S. Josephum non fuit contractum tribus mensibus post salutationem Angelicam, sed probabilius contractum fuit antequam B. Virgo salutaretur ab Angelo. 12. Nullum extat certum antiquitatis monumentum B. Virginem ætatis suæ anno decimo quarto iniisse matrimonium. 13. Maria erat ejusdem tribus et familiæ cum sponso suo Joseph. *Ibid.* Maria erat hæres parentum suorum; carebat fratribus. *Ibid.* B. Virginem immunem fuisse a peccato originali est pia opinio. II, 512.

B. Virgo est vera realis mater Christi, quia totum præstitit in conceptione Christi quod solent aliæ matres præstare, subministravit scilicet materiam aptam conceptui. VI, 25. Vere et proprie potest et debet dici mater Dei. Est de fide decisa in concilio Ephesino contra Nestorium: deinde in concilio Chalcedonensi et aliis. *Ibid.* Virgo non potest dici causa Dei. Non fuit causa instrumentalis conjunctionis humanitatis cum Verbo. 26. B. Virgo peperit absque dolore; imo cum ingenti jucunditate et lætitia. Deridendi sunt pictores qui circa virginem parientem obstetrices depingunt. *Ibid.* Conveniens fuit annuntiari B. Virgini incarnationem Verbi in ea esse perficiendam. 13. Annuntiatio B. Virginis facta est convenienter per Angelum. 14. Salutatio Angelica debito ordine peracta est in civitate Galilææ, cui nomen Nazareth. 15. Juxta Ecclesiæ traditionem peracta est salutatio Angelica vigesima quinta Martii. De hora incertum est; quidam dicunt peractam esse statim post mediam noctem sub initium diei naturalis. *Ibid.* Turbatio B. Virginis orta est ex aliquo timore. *Ibid.* Angelus B. Mariæ proposuit exemplum conceptus Elizabeth. 14. B. Maria virgo concepit, virgo peperit. Prima pars est contra Cærinthum; secunda, contra Jovinianum: utraque contra Helvidium. 8. B. Virgo more aliarum fœminarum præparavit et subministravit materiam, purissimum scilicet sanguinem conceptui aptum: Spiritus autem sanctus hunc purissimum sanguinem deduxit in uterum ex quo

sacrum corpus organisatum illic formavit, eique animam creatam infudit. 17.

B. Virgo legi purificationis non fuit summo jure ascripta, convenienter se illi subiecit. VI, 38. B. Virgo peregrinavit in montana Judææ ad visitandum cognatam suam Elizabeth. 23. Hanc peregrinationem suscepit ex speciali instinctu Spiritus sancti, qui ea mediante volebat replere sua gratia Elizabeth et Joannem in ejus utero, ac utriusque revelare mysterium incarnationis. *Ibid.* S. Joseph non est comitatus B. Virginem in hoc itinere. *Ibid.* Quæ sit illa civitas Judææ ad quam accessit B. Virgo salutatura Elizabeth, non certo scitur. 24. Cum Jesu infante B. Virgo, comitante Joseph, fugit in Ægyptum. 40. Maria Mater Jesu juxta crucem stabat dolore perfusa, sed non indecore se gerens, voluntati divinæ omnino summissa. 65.

Certissime tenendum est B. Virginem esse mortuam. VI, 92. Quo loco obierit Deipara, an Ephesi, an Jerosolymis, certo definiri non potest, propter probabilitatem utriusque sententiæ. 93. Incertum est quo anno vitæ suæ et Christi obierit B. Virgo. 94. Placida morte obiit, non martyrio. *Ibid.* Temerarium foret negare B. Virginem esse corpore et animo assumptam in cælum. *Ibid.* Probabilius est ascendenti Christo præter Apostolos adfuisse præsentem B. Virginem matrem Jesu, et ejus cognatos cum aliis mulieribus. 88.

B. Virgo dicitur gratia plena. VI, 6. Mater Christi non est adoranda adoratione patriæ, sed hyperdulæ. V, 650. Si Virgo peccasset, non fui set idonea Mater Dei. VI, 6. B. Virgo majorem præ omnibus aliis, sive Angelis, sive hominibus, habuit gratiæ plenitudinem. 7.

Meruit, licet peccare non potuerit B. Virgo omnes martyres superavit in charitate. V, 133. Non fuit martyr vere et proprie, sed metaphorice et incomplete. 134. An poenitentia quoad habitum fuerit in B. Virgine dubium est. VII, 39. B. Virgo non fuit ligata præcepto confessionis; fabulosum est illam quotidie confessam fuisse B. Joanni Evangelistæ. 118.

MARIÆ STUART reginæ S. Pius V permisit ut seipsam in carcere communicaret. VI, 529.

MARITUS non habet jus verberandi uxorem. IV, 246. Quodnam jus habet in bona uxoris: *vide* Uxor, Dos.

MARTINUS (S) vixit octo annis in catechumenatu. VI, 307. Dixit Juliano: « Christi ego miles sum, mihi pugnare non licet. » III, 553.

MARTINUS I hæresim, Ectesim Heraclii, et Typum Constantis damnavit: ob quam causam summus pontifex in exilium vi ab imperatore pulsus obiit. V, 564. Tacet de Honorio. 568.

MARTINUS V electus est in concilio Constantiensi, ut pax Ecclesiæ redderetur. III, 442. Approbavit omnia quæ conciliariter acta fuerant in hoc concilio. 411.

MARTYR. Martyres patiebantur violentiam voluntarie a tyrannibus et tortoribus. II, 215 et IV, 94. Martyr dicitur testis fidei christianæ, per quam nobis visibilia pro invisibilibus contemnenda proponuntur. V, 133. Non solum qui directe pro fide christiana, sed etiam qui pro cujusvis virtutis christianæ officio aut quavis offensa Dei vitanda mortem appetit, vere dicendus est martyr. 134. Sunt ne martyres qui occiduntur in bello justo pro defensione reipublicæ adversus infideles aut hæreticos? *Ibid.* Non licitum est se offerre martyrio, regulariter loquendo. 135.

MARTYRIUM græce, latine, dicitur testimonium. In Ecclesia martyrium sumitur pro singulari testimonio veritatis christianæ per tolerantiam mortis, ut dum quis pro fide aut alia virtute non deserenda mortem subit, etc. V, 131. Sic acceptum tribuitur et ipsi morti pro veritate toleratæ, et actui quo pro veritate sustinenda ipsa mors acceptatur. *Ibid.* Quatuor condiciones requiruntur ad verum et salutare martyrium: prima, quod vere sequatur mors; secunda, quod voluntarie acceptetur; tertia, ut acceptetur mors propter causam honestam et piam, nempe opus virtutis christianæ in ordine ad Deum et propter Deum; quarta, est dispositio inferior quoad gratiam et charitatem. 135. Martyrium est actus virtutis fortitudinis et perfectæ charitatis. 131 et VI, 291. Omnes catholici admittunt martyrium supplere vices baptismi aquæ, quoad remissionem totius culpæ et pænæ, tam in infantibus quam in adultis, ex opere operato, non active et physice, sed passive et moraliter. Inter hæreticos pauci negant. V, 290, 291, 293.

MATERIA, circa quam errarunt philosophi antiqui, est a Deo producta. II, 86. Materia invisa quid est? 90. Materia est incapax reflexionis, discussionis et judicii. 108. Licitum est uti materia dubia in administratione sacramentorum, quando certa haberi non potest, et urget necessitas? 389. Levitas materiæ, exensans a mortali datur in præceptis quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ, nisi materia sit gravis et indivisibilis. 560. Materiæ duorum dominorum si commisceantur cujusnam sunt? IV, 62. Materia absolute levis est incapax obligationis sub mortali et reatus æternæ damnationis, quantumvis id intendat legislator. 614. In sacramentis quæ consistunt in usu rei sensibilis, duplex distinguitur materia; materia nempe remota, et materia proxima. Materia remota est ipsa res sensibilis; proxima est ipsius rei usus et applicatio. VI, 263 et VII, 19. Item alia circa quam versatur sacramentum, alia ex qua constituitur. *Ibid.* Non est determinata in individuo, neque quoad accidentia. VI, 115.

Quid est licitum vel illicitum in applicatione materiæ et formæ in sacramentis? VI, 110. In collatione sacramentorum ministri adhibere debent majorem quam possunt materiæ et formæ simultatem. 114. Materia quorundam sacramentorum fuit a Christo determinata in specie infima, quorundam in specie subalterna seu in genere. 115. Duplex est mutatio materiæ: una substantialis, alia accidentalis. 116.

Non est materia determinata in individuo, neque quoad accidentia. VI, 115. Materia sacramentorum debetne absolute esse communis? 360. Ad materiam sacramentorum id assumitur quod proprie et communiter habet talem speciem. 455. Ecclesia potest mutare materiam sacramentorum materialiter sumptam in ratione rei. VII, 378.

MATERIALISTÆ dicuntur increduli hujus ævi qui animam materiale esse contendunt. III, 223.

MATRIMONIUM. In sacramento matrimonii quænam requiritur materiæ et formæ simultas? VI, 110. Matrimonium potest iterari cum aliis personis; non iteratur cum eadem persona, propter vinculum quod non nisi morte alterutrius conjugis dissolvitur. 158. Contrahentes matrimonium, quamvis peccent ut recipientes indigne sacramentum, non peccant tamen mortaliter ut conficientes. 179.

Matrimonium sic vocatur a matre. VII, 372. Dicitur adhuc: 1° conjugium, id est junctio duorum sub uno iugo; 2° connubium. 3° nuptiæ. *Ibid.* Definitur communiter: Viri mulierisque conjunctio maritalis inter legitimas personas, individuum viæ societatem retinens, et gratiam conjugibus conferendam significans: hæc definitio convenit matrimonio ut est contractus civilis et sacramentum novæ legis. 373. Matrimonium est simpliciter et absolute bonum. 377. Tria assignantur matrimonii bona: proles, fides, sacramentum. *Ibid.* Matrimonium post peccatum fuit-ne institutum in remedium concupiscentiæ? 376. Finis primarius matrimonii est procreatio et educatio prolis. 435. Finis secundarius matrimonii est socialis et pacifica vita atque mutua obsequia. *Ibid.* Matrimonium essentialiter consistit in jure ad usum et non in ipso usu. 412. Usus matrimonii non est pars matrimonii, sed ejus actus et officium. 379. Actus matrimonii est licitus, potestque esse meritorius. Est contra antiquos hæreticos. 375. Commixtio seminum est necessaria ad consummationem matrimonii. 442. Coactus ad contrahendum matrimonium similiter cogi ad consummandum non potest licite. 411. Matrimonium est hominibus naturale. 374. Matrimonium cadit aliquo sensu sub præcepto naturali. 375. Præceptum de matrimonio obligat per se directe et primario communitatem, ut curet aliquos nubere, non unumquemque ut nubat, nisi forte casu quo paucitas hominum exigeret ut quilibet generationi vacaret. *Ibid.* Triplex distinguitur matrimonium: legitimum, ratum, et consummatum 442. Matrimonium in facto esse, consistit essentialiter in vinculo formali seu nexu indissolubili, resultante ex mutuo contrahentium consensu. 373. Omne matrimonium verum et legitimum jure divino est indissolubile. 442. Matrimonium saltem consummatum est jure naturæ indissolubile. 443. Matrimonium non consummatum esse jure naturæ indissolubile multi negant. *Ibid.* Matrimonium est et contractus civilis in officium naturæ quam propagat et conservat, et sacramentum novæ legis. 372 et 373. Contractus est mutus conjugum consensus. 405. Sacramentum quod esse non potest sine contractu, est ipse contractus ad esse sacramenti elevatus. *Ibid.* Matrimonium non potest etiam de potentia Dei absoluta subsistere in ratione contractus sine consensu mutuo conjugum. *Ibid.* Deus potest absolute efficere vinculum matrimonii, sine mutuo conjugum consensu, non aliqua potestas humana. *Ibid.* Consensus necessario requisitus ad matrimonium debet esse interior, nec sufficiunt verba consensus exterius prolata. 406. Consensus interius debet exterius exprimi per verba aut signa de præsentia. 407. Consensus contrahentium debet necessario ferri in ipsam mutuam corporum traditionem, seu in vinculum inde resultans. 412. Consensus explicitus in copulam non est necessarius ad matrimonium, sed implicitus. *Ibid.* Ad quid tenetur qui fide matrimonio consentit. 406. Pars decepta tenetur-ne credere alteri simpliciter asserenti se non consensisse et ab usu conjugii abstinere? 407. Quando matrimonium est nullum defectu consensus unius qui nempe vel fide, vel metu, vel errore consensit, probabilius sufficit, ut convalescat, hunc poni consensum, quamdiu alter adhuc in priori consensu perseverat, seu eum non revocavit. 419. Tutius et probabilius novus consensus unius partis debet aliquo signo exteriori exprimi. *Ibid.* Matrimonium initum sub

conditione sive de præterito, sive de præsentia, sive de futuro non necessario, sive possibili, sive impossibili, sive honesta, sive turpi, modo bonis et substantiæ matrimonii non sit contraria, posita conditione subsistit matrimonium, non positiva non subsistit, saltem in foro interno. 411. Probabilius est matrimonium sub conditione de futuro contingenti contractum, conditione positiva statim convalescere absque novo consensu, modo prior non fuerit revocatus. *Ibid.* Conditiones quæ apponuntur ab una comparte reddunt matrimonium invalidum si cadant in substantiam matrimonii. 413.

Matrimonium ex institutione divina est sacramentum late sumptum. VII, 377. Significat conjunctionem Christi cum natura humana et Ecclesia. 379. Matrimonium in nova lege est vere et proprie dictum sacramentum. 378. Quandonam Christus instituit sacramentum matrimonii? 380 et 385. Matrimonium ab Ecclesia incunabili semper celebratum fuit ut res sacra, in loco sacro, ritibus saceris, coram ministro sacro. 379. At plura valet gratia sacramentalis matrimonii. 380. Materia remota et circa quam sacramenti matrimonii, sunt contrahentium corpora, seu, ut alii volunt, quod perinde est, dominium mutuum in corpora in ordine ad usum conjugalem. 389. Materia proxima et ex qua sacramenti matrimonii, sunt verba contrahentium, prout expriment traditionem mutuam corporum; forma, eadem verba prout expriment acceptionem traditionis. *Ibid.* Ministri sacramenti matrimonii sunt ipsi contrahentes. 383. Unitas matrimonii, quando unius est cum una, dicitur monogamia 435. An matrimonium ante annos pubertatis contractum sit nullum? 493. Conjux dubitans de morte conjugis, vel etiam putans eum esse vivum, contrahit valide si revera obierit prior conjux. 441. Matrimonium potest duplici modo invalide contrahi: 1° inter personas inhabiles ratione impedimenti dirimentis; 2° inter personas aliunde habiles defectu solius eorum consensus. 418. Item est invalidum vel occulte vel publice. *Ibid.* Ad invalidi matrimonii revalidationem necessario est adhibendum et supplendum quod ipsi defuit. *Ibid.* Per se loquendo, ut matrimonium nullum convalescat, nullitas matrimonii debet innotescere parti ejus consensus requiritur, vel utrique si utriusque requiratur antequam consensum innovent. Est communis. 419. Ut matrimonium occulte nullum convalescat, non videtur requiri nova præsentia parochi et testium. 420. Matrimonia sine parentum consensu contracta sunt valida. 414 et seqq. Sed plerumque sunt illicita 416. Pater non potest per se præcepto cogere filium aut filiam ad matrimonium, sed potest eum inducere ex rationabili causa. 415. Ecclesia potest irritare matrimonium sine consensu parentum contractum. 414. Matrimonium, jure antiquo, illud ceasebatur clandestinum quod non poterat probari testibus. 496. Jure novo, illud est quod contrahitur absque præsentia parochi vel alterius sacerdotis, de ejus licentia et duorum testium. *Ibid.* Matrimonia clandestina semper fuerunt ab Ecclesia prohibita, et semper, illicita inter christianos. *Ibid.* Matrimonia clandestina ex natura rei sunt valida, nec unquam jure ecclesiastico invalida fuerunt ante Tridentinum; jure autem novo Tridentini absolute irritantur. *Ibid.* An aliquibus casibus valeant matrimonia clandestina, et quibus? 499. Quis et qualis sit parochus in materia sacramenti matrimonii? 498. Pro validitate matrimonio quæ et qualis præsentia tam parochi quam

testium requiratur. 499. Quales esse debeant testes matrimonii? *Ibid.* Quas pœnas incurrunt tam parochus assistens quam contrahentes matrimonium sine præviis proclamationibus aut legitima dispensatione? 403. Matrimonium inter absentes initum est validum in ratione contractus civilis, si serventur conditiones requisitæ a jure. 380. Matrimonium inter absentes contractum, sive per procuratores, sive per litteras, sive per nuntios, est proprie dictum sacramentum. *Ibid.* Quædam conditiones a jure requiruntur, ut matrimonium inter absentes sit validum. 382. Matrimonium contractum ex gravi metu, a causa libera, injuste et ad extorquendum consensum incusso, irritum est jure positivo, non naturali. 408. Matrimonium ex metu gravi initum et jure positivo nullum, non firmatur juramento, aut saltem juramentum non obligat. 409. Matrimonium inter infideles contractum non fit sacramentum dum postea baptizantur, etiamsi renovent consensum. 383. Matrimonium fidelis cum infideli, jure naturali, divino et ecclesiastico est regulariter illicitum. Matrimonium infidelium, etiam consummatum, non censetur solutum, nisi quando conversus de facto contrahit matrimonium. 444. Matrimonia principum ob solum defectum consensus regis declarari possunt invalida. 418. Servus vel serva potest licite et valide contrahere matrimonium sine consensu domini. 463. Ecclesia dispensat in matrimonio rato, non consummato. 446. Summus Pontifex si dispenset in impedimentis matrimonii sine causa dispensat valide, sed non licite. 458.

MEDINAM esse parentem probabillismi quidam dicunt. II, 367.

MEDIUM seu æqualitas rei est duplex: una quantitatis et altera proportionis. I, 14. Media sunt duplicis generis, alia physica, alia moralia ut merita. 390. Voluntas aversa a fine non potest esse recta circa omnia media: ordo mediorum pendet ex ordine ad finem. III, 92.

MELANCHTON, Lutheri discipulus, assignat ortum invocationis sanctorum ad tempora Gregorii Magni. IV, 549.

MELCHISEDECH excellentiam sacerdotii Christi in pluribus præfiguravit. V, 612. Sacrificium Melchisedech fuisse sacramentum agnoscit S. Thom. sicut et sacrificia amicorum Job. VI, 128. Melchisedech obtulit panem et vinum in sacrificium, et ad reficiendos milites Abrahamæ fatigatos ex prælio. 532. Melchisedech non fuit quædam virtus cœlestis Christo major, non angelus, non Spiritus sanctus, non Filius Dei; sed vernus homo. 564. Probabilius est Melchisedech non fuisse Sem filium Noë, sed hominem genere Chananæum, ex Chamo alteri filio Noë oriundum. *Ibid.*

MELCHISEDECHIANI quid censent de Melchisedech? VI, 564.

MELETIUS Antiochenus erat Semi-Arianus I, 441. Meletius, Lycopolis in Ægypto episcopus, schismaticus fuit. III, 433.

MELIORATIO et deterioratio rei est duplex; prima intrinseca, ut dum res in se mulctata fit melior vel deterior. IV, 121. Secunda extrinseca, dum res in se immutata pluris tamen vel minoris æstimatur ob emptorum vel mercium multitudinem aut inopiam, sive ex auctoritate legis. *Ibid.* Si melioratio percat, expensæ quas pro ea fecit possessor bonæ fidei debent ne illi

refundi a domino rei? 123. Quantum ad expensas seu meliorationes voluptuarias, possunt auferri a possessore bonæ fidei; sed si non possint auferri sine deterioratione, non convenit inter omnes an debeant illi refundi a domino rei. *Ibid.*

MENANDRIANI erraverunt circa Eucharistiam. V, 387.

MENDACIUM est sermo prolatus cum intentione dicendi falsum. V, 24. Mendacium in tota sua latitudine, prout comprehendit simulationem proprie dictam et hypocrisim, est omnis significatio falsa ex mente significantis, sive fiat verbis, sive factis. 25. Mendacium tripliciter dividi potest. 1° Secundum ipsam mendacii rationem, mendacium dividitur in hoc quod transcendit ad veritatem in majus, quod pertinet ad jactantiam; et in hoc quod deficit a veritate in minus, quod pertinet ad ironiam. 26. 2° Mendacium dividitur ex parte finis seu effectus ex quo culpa mendacii minuitur vel aggravatur, in jocosum, officiosum, et perniciosum. *Ibid.* 3° Mendacium secundum fines particulares seu certas materias, dividitur a S. August. in octo membra quorum singula continentur sub uno ex tribus prædictis. *Ibid.* Mendacium potest esse perniciosum duplici modo: 1° ratione materiæ; 2° ratione finis extrinseci mentientis. 27. Mendacium sive in verbis, sive in factis, in nullo casu est licitum. *Ibid.* Mendacium ut sic, præcise consideratum secundum se, abstrahendo a tali vel tali materia, tali vel tali fine, non videtur esse per se mortale. 28. Mendacium perniciosum est ex genere suo peccatum mortale. *Ibid.* Regulæ generales statuuntur ad intelligentiam verborum et factorum quæ habent in S. Scriptura apparentiam mendacii. 33.

MENDICARE causa humilitatis, necessitatis et utilitatis, non causa acquirendi divitias aut victum otiose, religiosi non secus ac sæcularibus licitum est. V, 333.

MENSURA duplex est, extrinseca et intrinseca. I, 89. Mensura extrinseca est quæ mensurat aliquid extra se et ideo per applicationem ad mensuratum. Mensura intrinseca est quæ inest rei mensuratæ et ideo non mensurat per applicationem, sed per informationem vel identitatem. *Ibid.*

MENTIRI. Æque repugnat legi æternæ velle mentiri, quam velle et efficere ut alter mentiatur. II, 490.

MERCES. Quamvis officium mercandi, industria mercatoris, modus vendendi minutatim, sumptus, labores, pericula communiter occurrentia sint pretio æstimabilia, non potest tamen mercator illorum ratione vendere majori pretio quam communi. IV, 429. Ultroneæ licite minoris emuntur, seu, ut communiter dicitur, vilescunt. *Ibid.* Qui mercem vendidit pretio infimo vel mediocri, non potest aliquid de quantitate detrahere vel adulterare, ut obtineat summum pretium. 430. Mercator interrogatus quanti velit suam mercem vendere, exigere supra pretium supremum nihil potest. 429. Qui vi vel fraude impedit ne aliunde advehantur merces, ut ipse solus et charius vendat suas, peccat contra justitiam, et tenetur ad restitutionem; si autem id fiat absque vi vel fraude, peccabit tantum contra charitatem et utilitatem communem. 453.

MERCES. Deus obligatur ne ex pacto oneroso, cum nobis promittit mercedem pro bonis operibus? I, 366. Mercedis æternæ intuitus movet aliquando peccatorem ad conversionem. VII, 40.

MERITUM. Licet diversa sit ratio meriti, est satisfactionis de facto tamen omne opus meritorium est satisfactorium, et e contra. V, 395, 590. Meritum vel sumitur in abstracto, et est jus ad præmium; vel in concreto, et est opus præmio seu retributione dignum. V, 444. Duplex distinguitur meritum vel de condigno, quod est opus cujus valor æquat valorem præmii, et cui redditur præmium ex justitia; et de congruo, quod est opus cujus valor non æquirit valorem præmii et cui non debetur præmium ex justitia, sed ex congruitate et decentia, amicitia seu liberalitate præmiantis. *Ibid.* III, 189 et VII, 229. Merita sanctorum a pœna temporali tantum nos liberant. VI, 71. Meritum late sumptum significat dignitatem rei ob quam exigit aliquid, et sic convenit etiam inanimatis; proprie sumptum, convenit actibus tantum. Est proprietas actus humani moraliter boni dicens proportionem ad præmium. II, 237; III, 189; VI, 153. Meritum de condigno est proprie et simpliciter meritum; meritum de congruo, improprie tantum et secundum quid. III, 189. Meritum de condigno est duplex: unum de rigore justitiæ, aliud de condignitate tantum. *Ibid.* Duplex potest distingui meritum de congruo: unum proprium et strictum, quod reponitur in jure amicabile ad præmium; et alterum latum et improprium, quod reponitur in exigentia formæ per modum dispositionis aut imperationis. Quidam non distinguunt; inde lites. 201. Sex conditiones requiruntur ad meritum. 189. Prima, ut opus sit liberum: est de fide; secunda ut opus sit bonum, 190; tertia, ut opus fiat in obsequium præmiantis. *Ibid.* Quarta est status viatoris. *Ibid.* Quinta est status gratiæ. *Ibid.* Sexta est ordinatio seu promissio et pactum Dei ordinantis bonum opus ad præmium seu mercedem 191. Posset addi septima, nempe influxus charitatis. Sed non omnes de hac conditione conveniunt. 193 et 199. Deus præmia meritis retribuit, non ex fidelitate tantum aut ex gratitudine, sed ex justitia commutativa seu distributiva; servat tamen modum justitiæ commutativæ. 192. Nihil meretur præmium accidentale, nisi quod est bonum et laudabile objective et formaliter denominative extrinsece. II, 238. Merita per peccatum mortificata reviviscunt per pœnitentiam, secundum quantitatem præsentis dispositionis, quamvis non sit de fide: est certa. VII. 57 et 59. Justa quosdam reviviscunt quoad omnes gradus et omnem quantitatem quam habebant, quantumvis sit remissa pœnitentia. 59.

MESSALIANI negant licitum esse jurare. IV, 667.

MESSIAS prænuntiatus in S. Scripturis futurus, est non homo purus, sed Deus et homo cum hominibus conversans. V, 364. Messias ratione humanitatis prænuntiatur fore similem Moysi. 365. Messias a Prophetis desideratus, a Judæis expectatus, jampridem advenit. *Ibid.* Natus est eo tempore quo defecit sceptrum in Juda, regnante Herode alienigena. 372. Et is fuit Jesus Nazareus virginis Mariæ filius, a Judæis crucifixus. *Ibid.* Messias debuit nasci Bethlehem. 373. Erat oriturus ex tribu Juda et ex familia David. *Ibid.* Venturus erat ad medendum contritis corde, ad prædicandum captivis indulgentiam, ad salvandum nos, ad patranda miracula. *Ibid.* Advéniente Messia abolendum erat sacerdotium leviticum, nempe sacrificia, sacerdotes, et Templum, tandem novum inducendum. 380. Juxta vaticinia Prophetarum

debuit legem Mosaicam auferre et novam condere. 381. De Messia secundum Judæos. 383.

METANOIA, latine resipiscentia, significat non solum propositum novæ vitæ, sed etiam odium et expiationem peccati. VII, 36.

METAPHORÆ quomodo adhibentur in Scripturis. I, 445.

METROPOLITÆ Africani se summos sacerdotes fastuose inscribebant. III, 368.

METUS definitur in jure: Futuri et instantis periculi causa mentis trepidatio, id est inquietudo et perturbatio; alius est gravis, absolute et respective; alius levis. II, 216 et IV, 367. Metus reverentialis revocatur ad metum absolute gravem. IV, 367. *Vide CONTRACTUS et MATRIMONIUM.* Quæ fiunt ex metu sunt mixta ex voluntario et involuntario II, 216 et VII, 82. Metus gravis non excusat a toto peccato in iis quæ sunt intrinsece mala. II, 219. In iis quæ non sunt intrinsece mala, sed tamen prohibita, metus gravis excusat regulariter a toto. *Ibid.* Metum gehennæ posse excludere se solo voluntatem peccandi, ideoque sufficere cum sacramento ad justificationem, multi asserunt; sed non est admittenda hæc sententia. VII, 81. Nihil obstat quominus metus inferni, si sit efficax, excludat privative se solo voluntatem actualem peccandi. 80.

MICHAEL cujus et quantæ dignitatis sit incertum est. II, 80.

MILENITANUM concilium non prohibet omnium appellationes. III, 363.

MILITES gregarii. Qui militat sine legitima auctoritate non tenetur ad restitutionem quatenus res suas injuste ablatas recuperat, sed quatenus damnum infert. III, 558. Milites debent esse contenti suis stipendiis. *Ibid.* Tenentur non deserere stationem aut arcem etiam cum certo vitæ periculo, nisi plene desperata victoria. *Ibid.* Omnes sponte militantes in bello justo, sive offensivo sive defensivo, si per seipsos mutilent aut occidant, sunt irregulares: est communis. IV, 250. Omnes militantes et quolibet modo cooperantes in bello injusto in quo patrata sunt homicidia vel mutilationes, sunt irregulares, etiamsi per seipsos non occiderint aut mutilaverint: est communis. *Ibid.* Privati milites peccant et ad restitutionem tenentur, si sine consensu expresso vel saltem præsumpto ducis damna inferant. *Ibid.* Miles dubitans de justitia belli, tenetur jussus militare. 206. Quid dicendum de milite qui in navi inimica positus ignem in pulverem tormentarium injicit, ut navis et hostes pereant? 216. Quid si eadem facit in propria navi ne ipse veniat in potestatem hostium cum navi. *Ibid.* Non peccat miles qui jussus stationem non deserit, primus muros ascendit etc. *Ibid.*

MILLENARIUM millenarium Christi in terris regnum cum sanctis admittebant. IV, 185.

MINISTER concurrit active ad effectum sacramenti. VI, 168. Ministri sacramentorum sunt instrumenta animata. 187. De lege ordinaria solus homo, non Angelus, est sacramentorum minister. 166. De lege extraordinaria Angeli possunt esse sacramentorum ministri. *Ibid.* Nemo est idoneus sacramentorum minister, excepto baptismo in casu necessitatis, et matrimonio in sententia Auctoris, nisi qui per legitimam ordinationem ad id accepit potestatem. 167. Minister necessitatis est qui, nulla consecratione deputans, sacramentum ministrat

propter necessitatem. 175. Minister solemnitatis seu ex officio est ille qui speciali consecratione ad ministerium sacramentorum est deputatus. *Ibid.* Minister debet habere Spiritum sanctum ut conferentem legitimam potestatem administrandi sacramenta. 174. Minister solemnitatis conficiendo vel ministrando sacramenta in peccato mortali, peccat mortaliter. 175 et 176. Minister sibi conscius peccati mortalis, ut eximatur a peccato irreverentiae et indignae tractationis, non tenetur praemittere confessionem sacramentis conficiendis aut distribuendis, excepta Eucharistia; non tamen sufficit attritio sed requiritur contritio, saltem prudenter existimata. 179. Mali ministri, etiamsi haeretici imo et pagani, valide conficiunt sacramenta, modo aliunde omnia ad illorum validitatem necessaria adhibeant, materiam scilicet, formam et intentionem faciendi quod facit Ecclesia. 168 et 169. Mali ministri non possunt conferre gratiam virtute propria, sed possunt virtute Christi. 174. Actio mali est mala in genere motis. 175. Malus minister est ille qui non est in statu gratiae. 168. Inter malos ministros quidam sunt ab Ecclesia tolerati, sed vitandi. 180. Minister haeticus confert sacramentum et ejus effectum quantum est ex se, modo non sit obex ex parte recipiendis. 170. Urgente mortis periculo licitum est petere et recipere quaedam saltem sacramenta a malo ministro non tolerato, si toleratus absit. 182. Extra mortis periculum, possum ex legitima et rationabili causa petere et recipere sacramenta de quovis malo ministro tolerato, sive sit parochus sive non, sive sit paratus sive non, si tamen absit bonus qui possit et velit conferre. *Ibid.*

MINISTRI sacramentorum sunt in republica christiana tanquam personae publicae quae nomine Christi et Ecclesiae sacra munia obeunt. VI, 210. Deputantur cum potestate pro suo arbitrio faciendi vel non faciendi. *Ibid.* Perfectio sacramenti non est tota a ministro. 241. Minister ministrando sacramenta peccatori concurrit ne ad ejus peccatum? 242. Princeps, ut minister Dei, quomodo curare debet ut servantur mandata Dei? 244.

MINORENNIS: *vide* PUPILLUS.

MIRACULUM. Duplex est finis miraculorum: 1° ad confirmandam veritatem supernaturalem quam docet aliquis; 2° ad ostendendam sanctitatem seu praesentiam Dei in homine per gratiam Spiritus sancti. VI, 55. Miraculum est effectus omnipotentiae divinae contra leges communes et supra omnes vires totius naturae III, 226. Nulla creatura propria virtute, neque Angeli, neque daemones, sed Deus solus, patrare potest miracula. *Ibid.* Omnia quae videntur aut dicuntur miracula non sunt vera et proprie dicta et miracula. *Ibid.* Triplex assignatur regula qua dignosci potest an aliquod miraculum sit factum virtute divina, et non virtute naturae nobis ignota, ideoque esse verum miraculum. 227. Unde dignosci potest factum miraculorum quod narratur, non esse suppositum et fabulosum? *Ibid.* Miracula facta a Christo et Apostolis in confirmationem religionis christianae continentur in libris Novi Testamenti. *Ibid.* Vera miracula nunquam fuerunt patrata a Gentilibus, multo minus in confirmationem idololatriae. 230. Quid de prodigiis magorum Aegypti sentiendum est? 229.

MISERIE hujus vitae in statu purae naturae non essent poenalitates sicut nunc sunt et vocantur. III, 47. Miseriae hujus vitae non solum supplicia peccati, sed juvant etiam ad exercitationes virtutum. VII, 45.

MISERICORDIA est virtus specialis quae potest definiri: virtus inclinans voluntatem ad alienae miseriae compassionem et sublevationem. I, 368. Misericordia est alienae miseriae in nostro corde compassio. III, 526. Quatenus convenit Deo misericordia est voluntas seu affectus alienam miseriam sublevandi *Ibid.*

MISSA. Qui duplex stipendium pro ipsa accipit, obligatur ad duas Missas. IV, 569. Quilibet fidelis adultus ratione compos tenetur diebus dominicis et festis adesse moraliter et religiose integræ Missæ, seclusa justa causa excusante. 706. Præsentia corporalis non sufficit ad implendum præceptum auditionis Missæ. *Ibid.* Triplex requisita est attentio ad Missam audiendam: prima ad Missam seu ad verba et actiones sacerdotis. Secunda, est ad sensum et mysteria per verba et actiones sacerdotis significata, præsertim passionis et mortis Christi; tertia, est generaliter ad Deum ipsum laudandum et orandum per preces, meditationes, aliosve pios mentis et cordis affectus. Secunda est optima, sed perfectorum et intelligentium. Tertia est bona, convenit tamen ut sic orantes sint attentius ad principales partes Missæ, nimirum consecrationem et communionem. Prima est minima, sufficiens tamen, modo sit cum intentione colendi Deum. 707. Non satisfit præcepto qui duas Missas partes audit simul a duobus sacerdotibus simul celebrantibus vel successive celebrantibus. 708. Consecratio est pars notabilis missæ sicut communio. *Ibid.* De causis excusantibus ab auditione Missæ. 709. Consultum est Christi fideles diebus dominicis et festis saltem solemnioribus audire Missam eamque solemnem in Ecclesia sua parochiali. 706. Licitum est aliquid accipere tanquam pretium pro obligatione celebrandi, v. g. tali tempore, tali hora, toties in hebdomade, etc. V, 83. Non licet ponere hostiam consecratam in loco sordido, neque dare petenti ad magiam. VI, 243. Missa est vox. Hebraica significans oblationem, juxta quosdam; vox Latina a verbo *mitto* derivata, juxta alios. 531. Illa actio sacra qua in Ecclesia catholica conficitur Eucharistia cum variis precibus et caeremoniis, dicitur apud Græcos *liturgia*, apud Latinos *Missa*. *Ibid.* Missa est verum et proprie dictum sacrificium. Est de fide decisa in conc. Trid. *Ibid.* Sacrificium Missæ idem est quoad substantiam cum sacrificio crucis. 134. Missa est necessaria ut applicentur nobis merita Christi. *Ibid.*

Missa non est inventum humanum quantum ad substantiam sacrificii. VI, 536. Per sacrificium Missæ adoratur Deus in spiritu et veritate. 535. Essentia sacrificii Missæ non consistit in oblatione sive præcedente sive subsequente consecrationem, neque in elevatione hostiæ, neque in fractione et mixtione specierum, neque in distributione. 537. Essentia sacrificii Missæ adæquate consistit in consecratione corporis et sanguinis, cum ordine ad sumptionem tanquam ad partem integrantem est communior. *Ibid.* Sacrificium non offertur beatis, sed soli Deo. 543. Missæ possunt celebrari in honorem sanctorum. *Ibid.* — Diversæ partes Missæ sunt: præparatio instructio, oblatio, consecratio, sumptio. 560. Omnes partes Missæ non sunt ejusdem rationis: aliæ sunt essentielles; aliæ sunt accidentales. 563. — Principali hostia sacrificii Missæ est Christus non ut in propria specie, sed ut sub speciebus panis et vini. 539. Ex quo pensanda est gravitas materiae in omittendis diversis partibus Missæ? 563. Sacerdos celebrans si advertat s

aliquid omisisse, aut unum pro alio legisse, quid facere debet? 562. Non est licitum interrompere Missam, sive postea perficiendam, sive non. *Ibid.* Christus est principalis offerens, non solum quia hoc sacrificium instituit, et in sui memoriam celebrari præcepit, sed etiam quia per sacerdotes tanquam per suos vicarios et ministros offert. 542. In Missæ sacrificio hostia occiditur incruente et mystice. 536. Panis et vinum sunt materia sacramenti Eucharistiæ. 453. Solus panis triticeus est materia legitima sacramenti Eucharistiæ. 454. Solum vinum de vite potest esse materia idonea calicis. 455.

Consecratio utriusque speciei requiritur ad essentiam sacrificii Missæ. VI, 539. Sacerdotes conscrant eo modo quo Christus consecravimus. 480. Solis verbis Dominicis, non præcibus quæ præcedunt aut sequuntur, consecratio perficitur. *Ibid.* In sola consecratione panis non salvatur ratio sacrificii. 467. Peccatum esset consecrare hostias extra corporale positas. 471. Hostiæ repositæ in altari, omnino nescio sacerdote non consecrantur. *Ibid.* Si sacerdos hostias consecrandas ad altare attulerit, consecrantur, licet tempore consecrationis ad eas non reflectat. *Ibid.* Invalida est consecratio, si sacerdos intendat consecrare mediam vel tertiam partem hostiæ, nullam designando, neque si ex decem velit consecrare sex, eas non designando. *Ibid.* Guttulæ vini calici exterius adhærentes non consecrantur consecrato calice. *Ibid.* Dubium est an guttulæ interius adhærentes calici consecrentur, si non adest expressa intentio consecrandi. *Ibid.* Mali sacerdotes valide consecrant. 526. — Ad celebrandam Missam necessario requiritur altare lapideum ab episcopo consecratum. 557. Altare debet 1° ordinarie cooperiri tribus mappis mundis; 2° debent ornari pallio, quod vocatur antependium; 3° requiritur sub mortali lumen; 4° crux collocanda est super altare, ex rubricis; juxta multos, debet esse crucifixus; 5° Missale quod saltem Canonem contineat requiritur per se loquendo sub mortali ex communi doctorum sensu; 6° minister est necessarius; sine illo est grave peccatum celebrare extra casum gravis necessitatis: debet esse masculus, non fœmina. 557, 558. Requiritur sub mortali ad sacrificium calix cum patena. 558. Debet esse inunctus chrismate, ab episcopo consecratus. *Ibid.* Requiritur corporale lineum benedictum. *Ibid.*; item, palla lineæ ex parte quæ tangit calicem similiter benedicta. *Ibid.* Requiritur purificatorium. Ad decentiam vero requiritur velum, bursa, manutergium et pulvinar, non necessario benedicta. *Ibid.* Sacerdos celebrare debet calceatus. 559, et capite detecto. *Ibid.* Si desint vestes sacræ, aut azymus in Ecclesia Latina, sacerdos non potest celebrare ad communicandum infirmum, alioquin sine viatico moriturum. Vestes sacræ omnino detritæ comburendæ sunt. *Ibid.* Celebrare cum vestibus valde sordidis est peccatum grave tam celebranti quam sacristæ. In gravi necessitate sine aliqua ex minoribus vestibus celebrare videtur pluribus licitum. *Ibid.* Canon Missæ convenienter submissa voce recitatur. 561. Canon idem ac regula, seu ritus celebrandi Missam, incipit a *Te igitur* et finitur ad communionem seu ad orationem Dominicam. *Ibid.* — Sacerdos non jejunus non potest celebrare ad communicandum infirmum sine viatico moriturum. 516. Qui cum sanguine sumeret muscam foret-ne jejunus? ita posset-ne die Nativitatis denuo consecrare? 515. Celebrare sine causa ante recitatum

Matutinum cum Laudibus non est peccatum mortale, est tamen veniale; ex aliqua causa vero, et si non multum gravi, nullum est peccatum. Est communior. 554. Extra ecclesiam ab episcopo consecratam, aut eodem vel altero de hujus licentia benedictam, aut extra oratorium ab episcopo deputatum celebrare sine necessitate, dispensatione aut privilegio, est peccatum mortale. 555. Illicitum est celebrare sine necessitate in ecclesia polluta vel consecrata. 556. Quantum ad horam, Missa non potest celebrari ante auroram, nec post meridiem. 553. Licitum est celebrare duobus horis ante ortum seu apparitionem corporis solis supra nostrum hemispherium: est communis. *Ibid.* Tempus celebrandi Missas æstimandum est ex voluntate rationabiliter præsumpta conferentium stipendia. 549. Per se loquendo licitum est, imo bonum et laudabile, celebrare quotidie. 552. Nullus sacerdos tenetur quotidie celebrare, nisi ratione beneficii cui annexa est hæc obligatio: qua non obstante, potest secundum communioem opinionem aliquoties omittere absque onere restituendi aut alium substituendi. *Ibid.* Sacerdos, etiamsi curam animarum non habeat, tenetur sub gravi peccato aliquoties celebrare nempe in præcipuis festis, maxime in iis in quibus fideles communicare consueverunt. 527. Parochus vi sui beneficii tenetur aliquoties celebrare pro suis parochianis non accepto stipendio. 549. Quoties debeat sic celebrare incertum est. *Ibid.* Semel tantum in die licitum est sacerdoti celebrare, 553, excepto die Nativitatis Domini. *Ibid.*, et casu necessitatis. *Ibid.* Consuetudo Ecclesiæ Orientalis celebrantis in fermentato aliquibus rationibus innititur: attamen est rationabilior consuetudo Ecclesiæ Occidentalis celebrantis in azymo. 459. Conscientia peccati mortalis, urgente necessitate, absque prævia confessione ob defectum confessarii celebrans, tenetur quamprimum confiteri. 560-562. — Missæ privæ dicuntur quæ fiunt absque publico conventu, aut in quibus nullus præter sacerdotem communicat. 550. Missæ privæ sunt licitæ et probandæ. *Ibid.* Essentia sacrificii salvatur sine assistantibus aut communicantibus. 550 et 551. — Eucharistia in ratione sacrificii prodest aliis quam sumentibus, pro aliis enim offertur. 521. Sacrificium Missæ est propitiatorium, satisfactorium et impetratorium. 540. Hos omnes effectus sacrificium Missæ causat *ex opere operato*, seu vi operis a Christo instituti, non physice sicut sacramenta, sed moraliter. 542. Sacrificium Missæ quantum est ex se et quoad sufficientiam, est infinitum intensive et extensive; habet tamen semper effectum finitum. 544. Missa mali sacerdotis æque valet ac Missa boni sacerdotis ex parte sacrificii, non ex parte ministri. 527. — Non est licitum celebrare feria sexta Majoris hebdomadæ. 552. Quantum ad feriam quintam et sabbatum Majoris hebdomadæ, usus invaluit in quibusdam ecclesiis celebrare. *Ibid.* In die Nativitatis Domini sacerdos potest ob triplicem Christi nativitatem, nempe æternam, spirituales, corporalem, tres Missas celebrare, sed non tenetur; neque laicus tenetur eas audire. 553. — Si Missa non sit aliunde obligata, licitum est accipere stipendium pro ea. 547. Sacerdos non potest per unam Missam satisfacere duobus stipendiis, applicando uni partem solitam, et alteri sibi propriam. *Ibid.* Qui unam Missam pro qua recepit stipendium omittit, non peccat probabilius mortaliter. 548. Qui accepit stipendium pro Missa votiva

aut de *requiem*, satisfacit celebrando Missam Diei occurrentis. 549. Videtur probabilius quod qui plura stipendia pingua Missarum accepit quæ statuto tempore non potest persolvere, possit dicere alteri: Adjuva me, postea adjuvabo te. 548. Qui accepit pecunias pro Missis potest-ne in alios transferre pro mercibus, puta, pro libris? Quæstio procedit de iis qui speciem quamdam negotiationis hac in re exercent. *Ibid.*

MISSIO divinarum Personarum potest definiri sic: Processio originis unius Personæ ab altera, cum novo modo existendi in alio. I, 574. Missio ex parte termini seu effectus temporalis quem connotat, dividitur in visibilem et invisibilem. 575. Missio invisibilis divinarum Personarum est solum secundum donum gratiæ sanctificantis. *Ibid.* Per missionem invisibilem Personæ divinæ fiunt substantialiter præsentæ animæ. 576. Missio visibilis est ea quæ fit in aliquo effectu vel signo sensibili manifestanti personam missam. 575. Alicui divinæ Personæ convenit mitti. 574.

MISSIONARIJ in partibus infidelium possunt-ne pro libitu disponere de oblati sibi a populo? IV, 25.

MODESTIA est virtus moderativa eorum quæ mediocrem habent difficultatem. V, 299. Est pars potentialis temperantiæ. *Ibid.* Modestia exterioris apparatus est virtus quæ in apparatu rerum exteriorum, puta vestium, etc., moderationem rationis adhibet. *Ibid.* Modestia exteriorum motuum est virtus motus externos corporis temperans secundum præscriptum rationis. *Ibid.*

MODUS præcepti potest-ne cadere sub præcepto? VI, 498.

MOHATRA. Contractus sic dictus ab Hispanis, est illicitus. IV, 451.

MONACHI veteres jungebant orationem cum labore. IV, 583.

MONASTERIJ nomine quid est intelligendum respective ad clausuram? V, 325.

MONIALES, etiam illæ quæ non voverunt explicite clausuram, et in quarum monasteriis nunquam fuit servata, possunt a suis superioribus compelli ad illam, eæque peccant mortaliter si obedire recusent. V, 106. *Vide CLAUSURA.*

MONOPOLIUM est vox Græca, quasi diceret, solius venditio, IV, 453. Est duplex monopolium. Primum, cum efficitur ut unus vel pauci, aliis exclusis, vendant certum genus mercium; et hoc tripliciter: 1º ex privilegio principis; 2º coemendo omnes merces ejusdem generis; 3º impediendo ne merces ejusdem generis advehantur. *Ibid.* Generatim sumptum, prout de eo disputant theologi, est communis machinatio seu industria qua unus vel plures per modum unius, efficiunt ut vel ipsi soli vendant certum genus mercium vel certo pretio. *Ibid.* Privilegium a principe vel republica concessum alicui ut solus genus mercium vendat, est licitum, si justis causis nitatur; si justis rationibus non nitatur, est illicitum. *Ibid.* Probabilius qui non sunt participes monopolii non possunt vendere merces suas pretio aucto et statuto per monopolas. *Ibid.*

MONOTHELITÆ solam voluntatem divinam in Christo agnoscebant. V, 358. Error Monothelitarum in negatione duplicis voluntatis et duplicis operationis in Christo situs est specialiter. 563. — Viguit monothelismus usque ad Paulum V apud Chaldæos; item apud Armenos et Maro-

nitas habitantes prope Libanum, usque ad annum 1182: nunc sunt catholici. 564.

MONTES PIETATIS Italici, Belgici et Lombardi declarati sunt liciti et justii a concilio Lateranensi V. III, 445, et IV, 497. Mons pietatis nihil aliud est quam cumulus pecuniarum, collectus ad subveniendum per mutuum necessitati indigentium, ne usuris opprimantur; et ideo dicitur *pietatis*. IV, 497. Hi montes sunt multiplicis generis. *Ibid.* Montes pietatis primi, secundi et tertii generis non sunt usarii. Est nunc communis. 498.

MONTANISTÆ, præter quadragesimam ab Ecclesia observari solitam duas alias quadragesimas seu xerophygias necessario esse observandas contendebant ex lege a Montana lata. V, 162. Montanistæ mulieres ordinabant diaconissas, presbyterissas et episcopissas. VII, 341.

MORALITAS est subjectio regulis morum. II, 283. Moralitas desumitur ex ordine ad regulam et non ad physice movens. 284. Moralitas in communi consistit formaliter in tendentia seu relatione reali transcendentali ad objectum subditum regulis morum. *Ibid.* In moralibus non potest semper haberi certitudo metaphysica aut physica, sed sufficit moralis, excludens formidinem rationabilem de peccato. 348. In moralibus illud dicitur impossibile quod est valde difficile, quodque decenter ac honeste fieri non potest. IV, 177.

MORI, pro aliquo manifeste importat intentionem morientis, esse ut sua mors ei prosit. I, 265. *Non mori* potest sumi negative vel privative. V, 560.

MORINUS censet potestatem confitendi esse olim concessam diaconis. VII, 122, 123. Contendit Ecclesiam denegasse absolutionem poenitentibus reis criminum atrociorum. 182.

MOROSITAS, seu litigium, est quando quis se præbet difficilem in consortio, nunquam acquiescens, sed semper contradicens verbis alterius ex intentione non placendi aut contristandi ut suis moribus obsequatur. V, 122. Morositas seu litigium non videtur etiam secundum se peccatum mortale. *Ibid.*

MORS est secunda pœna utrique parenti communis. II, 152. Mors et ærumnæ hujus vitæ statuuntur ut pœna peccati originalis. VI, 93. Aliquis potest optare mortem ut Deo fruatur et eum amplius non offendat. III, 549.

MOTIO. Vi motionis præviæ quomodo voluntas determinatur. I, 327. Deus movet voluntatem ut operetur actum suo modo effectivo, non vero suo modo defectivo. 357. Quodnam est discrimen inter motionem physicam et moralem. 385. Homo agens liber non potest moveri physice, nisi etiam moveatur moraliter et per propositionem objecti; sed in malis hæc motio moralis non est a Deo. *Ibid.* Generalis Dei motio potest considerari dupliciter: 1º respective ad naturam secundum se; 2º respective ad hoc vel illud individuum hujus naturæ, cui præ alio datur. III, 86. Homo lapsus, cum sola Dei motione generali, potest aliquandiu non peccare et vincere leves quasdam tentationes. 95. Ista tamen motio quæ respectu naturæ est generalis et debita, respectu hujus individui cui præ altero datur ad bonum, est specialis et gratuita, dicitur potest auxilium speciale gratiæ. *Ibid.* Deus movet omnia secundum eorum conditionem. II, 270. Deus potest movere voluntatem necessitando illam, sublata indifferentia judicii, non autem stante indifferentia judicii. 254. Motio qua Deus movet omnia moraliter:

vide AUXILIUM et DECRETUM. Deus est principium exterius movens ad bonum. 573.

MOTUS terræ contigit Christo moriente. VI, 67 et 68. Motus quoad specificationem est determinatio ad actum certæ speciei; motus quoad exercitium est applicatio ad agendum potentia indifferentis ad agere et non agere. II, 265.

MOYSES vidit Deum I, 110. Deus abscondit ne corpus Moysi's ne coleretur a Judæis? V, 649. Moyses non est fabulator et impostor; veritas agnoscitur in ejus narratione. III, 224. Israëlitas in errorem non induxit. *Ibid.* Moysi's existentia tam certa est quam Prophetarum. 225. Moyses non negavit articulum fidei, sed tardus fuit ad credendum aquam e silice erupturam. 252. Moyses prohibet aliquid addi verbo Dei quod loquitur. 291. Moyses licite Ægyptium percutientem quendam de Hebræis fratribus suis occidit, et percussum sabulo abscondit. IV, 269 et 270.

MULIER est-ne quid occasionatum et deficiens in natura? II, 127. Conveniens fuit mulierem in prima rerum institutione formari ex viro. 128. Debet-ne clamare mulier cum periculo vitæ aut famæ? 216. Non licet mulieri se occidere, ne ab alio violetur. IV, 214. Mulier in casu necessitatis potest ingredi monasterium. *Ibid.* *Vide* CLAUSURA. Mulieres quæ se in aquas projecerunt ut insectatores suæ pudicitia vitarent, vel prævenientes manus carnificum in ignem sponte prosilierunt, Ecclesia colit ut martyres IV, 214 et V, 135. Mulieres apud Romanos antiquitus non bibebant vinum. *Ibid.* Mulieres matrimonio junctæ vel ad illud aspirantes, possunt licite intendere ornatum pulchritudinis, ut placeant viris quos habent aut habituræ sunt, atque ut eas ab aliis mulieribus retrahant, servato tamen moderamine rationis; secus illæ quæ viros non habent nec volunt habere, et sunt in statu non nubendi. V, 306. Quid de nuditate pectorum mulierum est censendum? 307. Quomodo se gerere debeat mulier vi oppressa ut non peccet coram Deo? 290. Quomodo debeat se gerere mulier quæ a viro tangitur? *Ibid.* Mulieres quibus antiqui Patriarchæ copulabantur, erant-ne concubinæ, aut vere uxores? VII, 438.

MUNDUS non est indefinite extensus. II, 91. Mundus est instructus omnibus necessariis et sibi debitis ad suos fines qui sunt duo; utilitas hominis et gloria Dei. *Ibid.* Mundus est perfectus non essentiali, sed accidentaliperfectione. *Ibid.* Sunt-ne in mundo inutilia, incongrua, indecora, et nociva? 92. De file est mundum non esse ab æterno; sed in tempore productum. *Ibid.* Probabilius est mundum potuisse esse ab æterno quantum ad res permanentes, non vero quoad successivas. 93. Probabilius est mundum fuisse conditum verno tempore seu mense Martio. 96, licet plures recentiores non improbabiler censeant ipsum ab autumno incœpisse. *Ibid.* A quo tempore mundus est conditus? 97.

MURMURATIO sumpta in mala partem est clancularia oblocutio injuste querulantis. IV, 357.

MUTILATIO est abscissio et separatio membri, non tantum ejus debilitatio aut vulneratio. IV, 253.

MUTUS, non obstans, non manifestans concurrunt ad damnum negative tantum, in quantum illud non impediunt cum possunt et debent impedire, ex quo fit quod

damnum ipsis imputetur. IV, 155. Tria requiruntur ut hi tres, dum damnum non impediunt, teneantur ad illius restitutionem: 1º quod impedire culpabiliter omiserint; 2º quod sine suo gravi damno potuerint impedire; 3º quod impedire teneantur ex injustitia. *Ibid.*

MUTUANS est usurarius, qui obligat mutuatarium ut illi præstet quodcumque munus, sive a manu, sive a lingua sive ab obsequio IV, 472. Mutuans potest absque usura obligare mutuatarium ad id ad quod tenetur ex charitate tantum, vel ex alia virtute distincta a justitia. 472 et 473. E contra non est usurarius qui mutuatur cum pacto ut mutuarius faciat id ad quod ex justitia tenetur, v. g. ut solvat legitimum debitum. 473. Est usurarius qui mutuando obligat mutuatarium ut frequentet suam officinam, ut locet suas operas ad culturam agri, quamvis non plus exigit pro mercibus venditis quam alii, et justam mercedem operariis solvat. *Ibid.* Usura est si mutuator obliget mutuatarium ad remutuandum in posterum. *Ibid.* Sed difficultas est utrum possit obligare mutuatarium ad statim remutuandum alio genere. *Ibid.* Usurarius est, qui mutuatur cum pacto ut mutuarius reddat rem mutuata quando vel ubi pluris valet. 475. Usurarius est qui mutuatur pecunias, puta, centum aureos, cum pacto ut mutuarius totam summam vel ejus partem exigit a debitoribus qui sunt difficilis solutionis. *Ibid.* Licite potest mutuator pacisci cum mutuatorio ut si sua culpa non reddat sortem statuto tempore, solvat aliquid ultra sortem, in pœnam seu per modum mulctæ etiam secluso damno emergente vel lucro cessante; modo tamen recta sit intentio mutantis et servetur æquitas in pœna. 488.

MUTUUM definitur: Contractus onerosus quo quis rem suam sic alteri tradit, ut statim fiat accipientis, cum obligatione reddendi postea rem eandem non numero, sed specie et bonitate. IV, 460. Dupliciter accipi potest: vel pro re ipsa mutuata, ut dum dicimus dari mutuum; vel pro ipsa mutatione. 464. Licet aliquid accipere supra sortem ratione lucri cessantis et damni emergentis. *Vide* DAMNUM EMERGENS, LUCRUM CESSANS et SORS 478. Satis convenit inter theologos quod obligatio non repetendi mutuum intra aliquod tempus, non sit titulus legitimus accipiendi aliquid ultra sortem. 477. Verum plures nec ignobiles theologo contendunt quod obligatio non repetendi usque ad certum tempus longe distans, puta ad annum, non sit intrinseca mutuo, ideoque sit legitimus titulus accipiendi aliquid ultra sortem absque vitio usuræ. *Ibid.* Exigere a mutuatorio aliquid non tanquam ullo modo debitum, sed ut mere gratuitum solius amicitia et gratitudinis titulo liberrimo conferendum, non est secundum se usurarium. 471. Accipere mutuum sub usura ab eo qui paratus est dare, imo et petere ab eo simpliciter mutuum, est licitum si fiat propter aliquod bonum; nunquam tamen licet inducere aliquem ad mutuandum sub usuris. 496. Qui pro mutuo accipit aliquid cujus pretium pecunia mensurari potest, tanquam ex obligatione tacita vel expressa debitum, usuram committit: si vero accipiat aliquid hujusmodi, non quasi exigens, nec quasi ex aliqua obligatione tacita vel expressa, sed sicut gratuitum donum, non peccat. 470.

N

NAAMAN Syrus, permittente Elisæo, simulavit-ne adorare cum rege idolum in templo Remnon? III, 243.

NASCI et in lucem edi sunt synonyma. VI, 314.

NATANTES quid cavere debent? V, 291.

NATHAN erat-ne filius naturalis David? VI, 19.

NATURA definitur communiter: *Principium motus et quietis ejus in quo est*. I, 47. Natura est principium radicale operationis. 145 Per peccatum natura humana facta est indigentior. V, 406. Status naturæ puræ importat præcisæ naturam cum suis principiis intrinsece constituentibus, et iis quæ ex illis sequuntur seu ei debentur. III, 27. Fuit simpliciter possibile Deo creare hominem in statu naturæ puræ, scilicet sine peccato et sine gratia atque dono integritatis, obnoxium morti, ignorantiae et concupiscentiae. 32. Status naturæ integræ consistit in perfecta subjectione corporis ad animam, et appetitus sensitivi ad rationem. 28. Status naturæ lapsæ; natura humana quibus dotibus spoliata fuit per peccatum Adæ? 30. In quibus vulnerata est? *Ibid.* Typus hujus status miseri. *Ibid.* Status naturæ reparatæ convenit cum statu innocentiae, et quibusdam titulis differt ab illa. *Ibid.* Ex parte finis, ex parte causæ efficientis, ex parte subjecti seu causæ materialis, tandem ex parte causæ formalis, scilicet gratiæ tam habitualis quam actualis. 31. Vulnus naturæ est disruptio et discontinuatio unionis atque subordinationis rationis ad Deum, partis inferioris ad rationem, et corporis ad animam. 48 et II, 549 Natura rationalis agit propter finem formaliter seu movendo se. II, 159. Habet sola dominium super actus suos. *Ibid.* Natura sensitiva non possidet bonum sensibile nisi per sensum. 176. Assignantur quatuor vulnera naturæ ex peccato originali, sequentia scilicet: ignorantia ex intellectu, malitia in voluntate, infirmitas in irascibili, concupiscentia in concupiscibili. 524. Natura sumitur in incarnatione pro perfecta rei essentia quæ definitione essentiali explicatur, seu pro eo quod quid est. V, 408. Uniri in natura est sic uniri ut ex unione resultet tantum una natura sicut ex corpore et anima. *Ibid.* Ita proprium est personæ divinæ naturam alienam terminare, ut id repugnet omni personalitati creatæ vel creabili. 452. Quælibet ex personis divinis potuit terminare naturam humanam, eique hypostatice uniri. 457.

NATURALE dupliciter dicitur: 1° prout distinguitur contra liberum; 2° ad quod natura inclinatur, licet per liberum arbitrium compleatur VII, 374.

NAUFRAGANTIUM bona cujusnam sunt? IV, 57

NECESSARIUM aliquid duplici modo est ad salutem, nempe necessitate mediæ et necessitate præcepti. VI, 304, 309.

NECESSITARE non est vox Latina, idco Patres loco illius usurpabant vocem *cogere* II, 247.

NECESSITAS. Alia est necessitas antecedens, alia consequens. Necessitas antecedens est, quæ antecedit omnino exercitium nostræ libertatis, et hæc illi nocet. Necessitas consequens est, quæ supponit exercitium

libertatis nostræ vel formaliter vel æquivalenter. V, 559 et 560 Distinguitur necessitas in necessitatem quoad specificationem, et in necessitatem quoad exercitium. Necessitas quoad specificationem est, qua quis potest quidem suspendere actum circa aliquod objectum; sed si velit in aliquem actum erumpere circa illud, non potest nisi actum talis speciei, puta amorem, elicere, non odium. Necessitas quoad exercitium est, qua quis constringitur non solum ad actum talis speciei si velit agere, sed ad ipsum agere. II, 187 et 188. Visionem beatificam sequitur felix amandi necessitas, etiam quoad exercitium. 188. Necessitas naturalis non aufert libertatem, scilicet spontaneitatis, et ut ita dicam voluntarietatis, sed necessitas actionis. 203. Necessitas naturalis non repugnat dignitati voluntatis, sed sola necessitas coactionis. *Ibid.* Necessitas tollit rationem meriti vedemeriti in actibus humanis. 236 SS. August. et Thomas docent naturalem necessitatem non repugnare libertati voluntatis ut natura est. 246. Ex parte accipientis triplex distinguitur necessitas: extrema, gravis et communis. Extrema est, cum vita proximi evidenter periclitatur, nisi ei succurratur. Necessitas gravis est, quando mors non equidem evidenter imminet, sed probabiliter timetur, aut evidenter imminet aliquod notabile damnum minus morte. Necessitas communis est quam patiuntur pauperes communes ostiatim mendicantes qui, quamvis indigeant et non nisi necessaria vitæ petant, quia tamen a multis petunt et accipiunt, eorum necessitas non censetur gravis, sed communis. III, 527 et IV, 281. In extrema necessitate quilibet tenetur exponere propriam vitam pro salute æterna proximi, si sit spes quod juvari possit: in gravi necessitate tenentur solum ii quibus incumbit ex officio cura animarum: in necessitate communi nemo tenetur. III, 495. Licet accipere alienum sive occulte sive manifeste ad subveniendum extremæ necessitati propriæ vel alienæ IV, 281. Non licet accipere alienum necessitate indefinite gravi; sed committitur arbitrio uniuscujusque dispensatio propriarum rerum, ut ex illis subveniat gravem necessitatem patientibus. 283. — Necessitas quæcumque gravis saltem minuit peccatum furti, et eo magis minuit quo gravior est. *Ibid.* Non licet etiam in extrema necessitate dare temporale tanquam pretium pro sacramentorum administratione aut pro aliis actibus spiritualibus. V, 72. — Necessitas rerum essentias nec potestatem ministerialem mutat, nisi forte ubi requiritur jurisdictio in subditum. VI, 297.

NECTARIUS non abrogavit confessionem sacramentalem, sed pœnitentiarium, cujus munus præcipuum erat præesse pœnitentiæ publicæ. VII, 109.

NEGLIGENTIA 1° sumi potest dupliciter generaliter pro omissione cujuscumque actus debiti. III, 580. Sumitur 2° pro defectu actus interioris rationis non præcipientis quod debet aut eo modo quod debet. *Ibid.* Negligentia quæ opponitur studiositati per defectum, est voluntaria omisio sciendi ea quæ quis scire tenetur pro suo statu et

conditione : est mortalis vel venialis, prout obligatio sciendi et negligentia est gravis vel levis. V, 304.

NEGOTIATIO est actio qua quis rem comparat eo animo ut eam integram et immutatam cum lucro vendat vel permutet. IV, 457. Negotiatio secundum se habet quamdam speciem turpitudinis, potest tamen cohonestari et fieri licita. *Ibid.*

NEGOTIUM dicitur, quasi legatio otii. IV, 456. Unde negotiari, generaliter, est aliquid serio operari. *Ibid.*

NEOMENIA duplex, seu duplex initium mensis ex phase seu apparitione lunæ et ex conjunctione planetarum non erat in usu apud Judæos tempore Christi, neque ullum habet in S. Scriptura fundamentum, sed potius S. Scripturæ contrariatur. Pascha enim debebat celebrari simul a tota congregatione filiorum Israël, et post mactatam communem victimam in templo Jerusalem. VI, 447.

NEOMYSTÆ consecrant cum episcopo. VI, 526. Neomystæ non communicant sub utraque specie, quia non sunt principales celebrantes. *Ibid.*

NESTORIANISMI synopsis historica. V, 422.

NESTORUS, patriarcha Constantinopolitanus, dogmatizavit duas in Christo esse personas, unam divinam, aliam humanam, ac proinde B. Mariam virginem non esse matrem Dei, sed hominis. V, 358. Hæc hæresis damnata fuit in concilio œcumenico Ephesino. *Ibid.* Nestorius vere fuit hæreticus. 424.

NICEA, in qua primum concilium generale congregatum fuit, erat metropolis Bithyniæ; non Nicæa Thraciæ. I, 475.

NICÆNUM concilium convocatum fuit anno æ.æ communis 325, Sylvestri summi Pontificis 12, Constantini imperatoris 20, consulibus Paulino et Juliano; et eodem anno absolutum. I, 475 et III, 432. Adfuerunt huic concilio trecenti et octodecim episcopi præter plurimos clericos et philosophos : adfuit Constantinus Magnus. *Ibid.* Concilium Nicænum tribus de causis fuit celebratum : 1° ad componendas ecclesiarum disensiones circa tempus Paschatis celebrandi; 2° ad extinguendum Meletii schisma; 3° et maxime, ad damnationem hæresis Arianae. I, 476 et III, 433. Petiit confirmationem a S. Sylvestro. III, 430. Viginti canones disciplinam spectantes a patribus Nicænis editi sunt. I, 476. Disputant theologi præsertim circa tertium de cælibatu clericorum, et circa sextum de sede Alexandrina quam Romanæ æquiparat quoad jura patriarchalia. I, 476 et III, 433.

NICÆNUM II concilium, generale VII, fuit celebratum anno 787, sub Adriano I, contra Iconoclastas. III, 426 et 435.

NICEPHORUS (S.) patriarcha contra Iconomachos imperatores decertavit. V, 633.

NICODEMUS Christus instruxit de regeneratione spirituali mediante sacramento sensibili in aqua. VI, 266.

NICOLAUS I iussit Bulgaros confirmatos a presbyteris Græcis iterum confirmari. VI, 372.

NICOLAUS III erravit-ne circa dominium fratrum Minorum? III, 400.

NIMIL ex nihilo fit : hoc axioma est-ne verum aliquo modo? II, 89.

NOE. Probabile est Noë non fuisse absolute et proprie ebrium, sed mero duntaxat incaluisse. V, 218. Ad minus æque probabile est Noë absolute et proprie fuisse ine-

briatum : non peccavit tamen se inebriando, imo ejus ebrietas fuit mystica. *Ibid.*

NOETUS hæresim Praxeæ instauravit. I, 439.

NOMINA non significant res nisi mediante conceptu imponentis seu loquentis, sunt ejus conceptuum signa et expressiones. I, 143. Nomina synonyma sunt quæ eandem rem et sub eadem ratione seu eodem conceptu significant. 144. Tria nominum genera Deo tribuuntur, juxta triplicem eum cognoscendi modum. *Ibid.* Nomina essentialia, id est, quæ essentiam seu essentiam spectantia significant absque insinuatione Personarum, prædicantur-ne singulariter de tribus Personis? 568 et 569. Nomina essentialia convenienter appropriantur Personis. 569. Tria sunt nomina notionalia cuilibet Personæ propria. 542. Nomina notionalia primæ personæ SS. Trinitatis sunt : Pater, ingenitus seu innascibilis, et principium, secundæ, sunt : Filius, Imago, Verbum; tertiæ : Spiritus, donum, et amor. *Ibid.* Cura habenda est de bono nomine. IV, 237.

NOMINALES non multum distant ab Aëtio et Eunomio circa distinctionem a se invicem et ab essentia, attributorum. I, 50.

NOTIO in divinis nihil aliud est quam propria ratio cognoscendi divinam personam; vel, ut alii dicunt, ratio objectiva notificans Personam. I, 540. Tria requiruntur ad veram rationem notioris divinarum personarum : 1° quod ad originem pertineat; 2° quod pertineat ad dignitatem; 3° quod sit aliquid speciale. *Ibid.* Sunt in divinis quinque notiones, non plures nec pauciores, scilicet : innascibilitas, paternitas, filiatio, spiratio activa et passiva seu processio. *Ibid.* Actiones notionales præintelliguntur-ne proprietatibus seu relationibus? 571. Actus notionales sunt-ne voluntarii? *Ibid.*

NOTITIA ex objecto et potentia paritur. I, 118.

NOVALE est ager seu prædium de novo cultum, cum supra hominum memoriam non coleretur, ideoque modicum vel nullum fructum offerret. IV, 603.

NOVATIANI docuerunt post primam pœnitentiam quæ agitur in baptismo, peccantem non posse per pœnitentiam iterato restitui. VII, 34.

NOVATIANUS fuit ordinatus a tribus episcopis. VII, 366.

NOVITIATUS est mutuum experimentum quo religio ex una parte experitur mores et qualitates novitii, ut videat an expediat illum admittere vel ejicere; et novitius ex altera parte experitur religionis austeritates et statuta suamque indolem, ut videat an sibi expediat illam profiteri. V, 341. Non potest inchoari ante annum pubertatis. 342. Secluso privilegio, novitiatus debet durare per annum integrum; alioquin nulla est professio. 343. Annus debet esse continuus; alias est nulla professio. 345. Annus novitiatus non discontinuatur per exitum novitii e claustrum sine licentia superioris. *Ibid.* Ex causa legitima tempus novitiatus potest prorogari. 344. Novitiatus debet regulariter peragi in habitu religionis quam intendit profiteri novitius. 342. A superiore debet accipere habitum. *Ibid.* Si post susceptum habitum superveniat amentia accidentaliter causata ex morbo, non interruptit nec suspendit novitium. 347. Nunc videtur jure novo quod novitiatus non possit valide perfici extra monasterium ordinis quem vult profiteri novitius. 343.

NOVITIUM gaudent omnibus privilegiis professorum. V,

349. Infirmitas novitii post susceptum habitum, etsi durans per totum annum, non discontinuat novitium, ita ut expleto anno, si aliunde sit habilis ad religionem, possit admitti ad professionem. 347. Qui justa de causa advocat candidatum aut novitium a religione non peccat, nec tenetur ad restitutionem. IV, 262. Sunt sui juris. 263. Novitius non potest donare bona sua donatione inter vivos, neque monasterio, neque aliis, nisi intra duos menses ante professionem. IV, 405.

Nox artificialis complectitur duodecim horas ab occursu ad ortum solis. IV, 577. Nox artificialis dividebatur in quatuor quadrantes quæ dicebantur vigiliæ, vel custodiæ. *Ibid.*

NUMERUS sequitur divisionem. VI, 473.

NUPTIÆ per quædam bona excusantur, ideoque sunt licitæ. VII, 423. Secundæ nuptiæ à quibusdam damnantur patribus. 440.

O

OBSCURATIO est privatio cognitionis veritatis. II, 59.

OBEDIENTIA. Subditus debet-ne obedire præcepto superioris quando iudicat erronee hoc præceptum esse aperte de re illicita? II, 338. Subditus qui non est certus sed etiam dubitat aut etiam probabiliter iudicat præceptum superioris esse de re illicita regulariter loquendo, potest et tenetur illi obedire, formando sibi conscientiam moraliter certam suæ obedientiæ *Ibid.* Obediendum est superiori quando non est certum id quod præcipit non sit contra Deum. *Ibid.* Ex denegatione obedientiæ enervatur auctoritas in superioribus et totum regimen subvertitur, quando ejus causa manifesta assignari non potest. 339. Obedientia est virtus per quam aliquis sui superioris præcepto obtemperat, ex intentione satisfaciendi ejus præcepto. V, 104. Est duplex: materialis et formalis. *Ibid.* Obedientia formalis est specialis virtus ab aliis distincta. *Ibid.* Non datur præceptum quod præcipiatur obedientia formalis. 103. Si obedientia consideretur essentialiter ex parte objecti, est inferior religione. *Ibid.* Si vero consideretur accidentaliter ex parte ejus quod contemnit ut inhærat Deo, est maxima inter virtutes morales. *Ibid.* Omnes obedientiæ sunt ejusdem rationis seu speciei. *Ibid.* Triplex obedientia potest distingui: prima, sufficiens ad salutem, quæ scilicet obedit in his ad quæ obligatur; secunda perfecta, quæ obedit in omnibus licitis; tertia, indiscreta, quæ etiam in illicitis obedit. 106. Obediendum est Deo in omnibus; homini vero superiori obediendum quidem, non tamen in omnibus. 105.

OBJECTUM. In omni potentia vel habitu duplex distinguitur subjectum, materiale scilicet et formale: objectum materiale est id quod a potentia vel habitu attingitur quidem, non tamen ratione sui, sed ratione alterius. Objectum formale est id quod a potentia vel habitu attingitur ratione sui et ratione cujus cætera attinguntur. In objecto formali duplex ratio debet distingui: ratio quæ, et est ipsa res quæ attingitur, et dicitur objectum quod, et ratio qua seu sub qua, et est id quo mediante ratione quæ attingitur et dicitur objectum quod. I, 10. Objectum formale quod theologiæ est Deus sub ratione deitatis. *Ibid.* Objectum formale quo theologiæ, est divina revelatio virtualis et mediata. *Ibid.* Objectum materiale adæquatum theologiæ est omne quod cadit sub divina revelatione virtuali et mediata. *Ibid.* Objectum formale et specificativum alicujus scientiæ debet prædicari de omnibus partibus illius semper in recto. II. Objectum est id quod primo et per se attingitur a voluntate. II,

289. In objecto voluntatis duo sunt considerata: unum quod est quasi materiale, scilicet ipsa res volita; aliud quod est quasi formale, scilicet ratio volendi, quæ est finis. Ex parte objecti duplex conformitas inveniri potest, una ex parte voliti, alia ex parte rationis volendi, sive ex parte finis. 316. Peccata distinguuntur per objecta vel per fines intrinsecos. 443. Objectum unde habeat quod specie distinguatur in esse moris? *Ibid.* Quo objectum est propinquius voluntati, eo vehementius illam movet; atqui objectum sensibile pro hoc statu est ipsi propinquius quam spirituale. 430.

OBLATIO est illud quod non immutandum offertur immediate Deo, deputandum tamen vel cultui divino, vel usibus ministrorum. IV, 597. Oblationes de sui ratione habent quod sint libere et voluntariæ; per accidens tamen potest contingere quod aliquis ex quadruplici capite ad eas teneatur: 1° ex contractu; 2° ex deputatione; 3° ex Ecclesiæ necessitate; 4° ex consuetudine. *Ibid.* Cum sacerdos sit quodammodo sequester et medius inter Deum et homines, oblationes quæ a populo Deo exhibentur pertinent ad sacerdotes, ut eas fideliter dispensent, partim in cultum divinum, partim in proprios usus, partim in usus pauperum. *Ibid.* Religiosi possunt recipere oblationes tripliciter: 1° sicut pauperes; 2° si sint ministri altaris; 3° si parochiæ sint eorum. *Ibid.*

OBLIGATIO alia est naturalis, vi legis naturalis et quoad forum poli; altera civilis, vi legis positivæ et quoad forum fori. IV, 371. Duplex est obligatio: realis et personalis. 493. Realis est ea quæ ex ipsa re oritur et eam semper et ubique comitatur. *Ibid.* Personalis est ea quæ ex ipsa persona oritur et in ea est immediate, licet refundatur in illius personæ bona. *Ibid.* Obligatio semel extincta non reviviscit. 650. Obligationes parentum et superiorum correlativæ sunt ad obligationes filiorum et inferiorum. V, 112.

OBREPATIO aut subreptio si cadat supra causam principalem dispensationis, dispensatio est nulla. II, 652. Si obrepitio aut subreptio cadat supra causam impulsivam tantum et minus principalem ex malitia allegantis, probabiliter est nulla; si ex simplicitate et ignorantia allegantis, est valida. *Ibid.*

OBREPTITIUM dicitur, quod obtinetur allegando falsum. II, 651. Subreptitium, reticendo verum. *Ibid.*

OBSERVANTIA. In observantia præcepti duo sunt considerata: unum quod est finis, et est cultus divinus, seu quod homo vacet rebus divinis; aliud est objectum

præcepti in ordine ad hunc finem, et est cessatio operum. IV, 695. Observantia est virtus per quam homines aliqua dignitate antecellentes quodam cultu et honore dignantur. V, 101. Observantia est distincta a pietate. *Ibid.*

Vanæ observantiæ dicuntur, cum aliqua sunt ad aliquem affectum ad quem nec a Deo nec a natura ullam vim habent; vel cum ex consideratione alicujus eventus fortuiti conjicit quis aliquid prosperi vel adversi, et inde suas actiones moderatur. V, 14. Si vero adjungantur vel characteres aliqui, vel aliqua nomina, vel aliæ quæcumque observantiæ, quas manifestum est non habere naturaliter efficaciam ad effectus intentos, erit superstitiosa et illicita observantia. *Ibid.* Adhibere simpliciter res naturales ad aliquos effectus producendos ad quos petantur naturalem habere virtutem, non est superstitiosa et illicita observantia. *Ibid.*

Obsides non licet occidere si sint innocentes. III, 557.

OBSTETRICES Egyptiæ non fuerunt remuneratæ a Deo propter mendacium, sed propter timorem Dei et benevolentiam ex qua processit mendacium. V, 28.

OCCASIO peccandi dicitur id omne quod inducit ad peccandum. Est vel remota, quando raro inducit, vel proxima, quando frequenter VII, 168. Non recte definitur occasio proxima peccandi illa in qua quis semper aut sæpius peccat. *Ibid.* Recte definitur, in qua quis positus verosimiliter aut verosimilius peccabit. *Ibid.* Occasio proxima peccandi alia est interna, et alia externa: externa est vel continua, vel interrupta. Item alia est absoluta et per se; alia respectiva et per accidens. Denique alia est involuntaria physice, alia involuntaria moraliter. *Ibid.* Nemo tenetur deserere occasionem remotam peccandi. *Ibid.* Ei qui est in occasione proxima quam neque physice neque moraliter sine peccato deserere non potest, confessarius non debet denegare absolutionem; sed debet ei præscribere remedia quibus occasio ex proxima fiat remota: quæ si negligat, aut vix ulla sit emenda post unam vel alteram absolutionem, non debet amplius absolvi donec resipiscat. *Ibid.* Qui versatur in occasione proxima interrupta, ut qui sæpe peccat ex frequentatione alicujus puellæ, popinæ, choræarum, etc., potest prima vice absolvi, si appareat quod sincere proponat illam deserere. 169. Qui versatur in occasione proxima continua, ut qui alit domi concubinam quam et physice et moraliter sine peccato et gravi detrimento potuit et potest deserere, regulariter non est absolvendus, nisi de facto deseruerit, quantumvis nunc promittat eam deserere. *Ibid.* Excipitur periculum mortis. *Ibid.* Quando quis versatur in occasione proxima quam sine gravi detrimento famæ vel fortunæ deserere non potest, quid agere debet confessarius? *Ibid.*

OCCIDERE peccatores sola auctoritate publica, non privata, licitum est. IV, 212. Seclusa auctoritate divina jubente vel permittente, lethale peccatum est occidere seipsum directe et ex intentione. 214. Non licet cuilibet occidere tyrannum. 212. Neque licet occidere seipsum indirecte, faciendo aut omittendo aliquid unde sequatur mors, licet non intenta; nisi adsit justa et rationabilis causa illud faciendi vel omittendi. 215. Nulli unquam nec etiam reipublicæ licet innocentem occidere directe et ex intentione, nisi sit ipsi facta a Deo specialis aucto-

ritas. 217. Judex non potest condemnare reum ut seipsum occidat. 215. Non licet se occidere propter peccatum commissum, nec propter timorem consentiendi in peccatum. 214. Non est licitum occidere falsum accusatorem, falsum testem, aut iniquum judicem. 223.

OCCULTUM illud est quod non est publicum, etsi a quibusdam sciatur. VII, 148.

OCULUS corporeus qui possit supernaturaliter elevari ad visionem Dei non est creabilis. I, 94.

ODIUM in communi est actus seu motus voluntatis quo quis malevole fertur in aliquid. III, 547. Est duplex: odium abominationis, quod opponitur amoris concupiscentiæ. *Ibid.* Et odium inimicitiae, quod opponitur amoris amicitiae. *Ibid.* Ultimum nascitur sæpe ex primo. I, 363; II, 396; III, 547. Deus non potest odio haberi a beato qui videt illum clare per essentiam. III, 547. Potest odio haberi a viatore qui videt eum obscure tantum per effectus. *Ibid.* Odium Dei est ex genere suo omnium peccatorum maximum. 548. Est speciale peccatum in Spiritum sanctum. *ibid.* Odium Dei formale et expressum est peccatum speciale exprimendum in confessione. *Ibid.* Odium abominationis proximi est duplex, scilicet odium abominationis ipsius personæ, et qualitatis proximi. *Ibid.* Est ex genere suo peccatum mortale; potest tamen fieri veniale ex indeliberatione actus, et ex levitate materiæ. *Ibid.*

OECOLAMPADIUS (Joannes) Zuinglio adhæsit. VI, 388.

OFFENSA potest considerari ex parte actus, et ex parte subjecti. II, 564. Offensa Dei est ordinis altioris quam pœna. 552. Offensa triplex distinguitur: simplex, injuriosa, damnosa. Tria attendi possunt in eo qui reconciliationem petit: 1º remissio offensæ; 2º signa hujus remissionis; 3º remissio injuriæ et damni. III, 487.

OFFICIUM ecclesiasticum: *Vide* BREVIARIUM, HORÆ CANONICÆ, etc. Unusquisque tenetur recitare Officium secundum formam specialem, hoc est, secundum distributionem in dies et tempora Breviarii cui astringitur, ita ut peccati lethalis reus foret qui passim pro libitu ab hac forma recederet. IV, 577. Qui non potest totum Officium recitare, vel quia est infirmus, vel quia caret Breviario, aut est aliis officiis necessariis occupatus, potest autem partem, tenetur ad illam 580. Qui non potest solus recitare totum Officium, tenetur assumere socium, si commode haberi possit. *Ibid.* Qui mutilant Officium aliquo modo, peccant pro quantitate materiæ. *Ibid.* Si mutatio in ordine Officii sit levis, etsi fiat sine causa, non excedit culpam venialem. 581. Quædam causæ excusant a recitatione Officii secundum ordinem præscriptum. *Ibid.* In Officio ecclesiastico quædam falsa contineri possunt circa veritatem historiæ. III, 315.

OMISSIO potest esse indirecte voluntaria, et mera privatio. II, 206. Alia est omissio culpabilis, et alia voluntaria. 208. Ut omissio sit voluntaria, non requiritur præceptum ponendi actum qui omittitur. *Ibid.*

OMNIPOTENTIA simpliciter est solius Dei proprietas. V, 525. Attingit omne factibile implicationem non involvens. *Ibid.* *Vide* DEUS.

OPERA quæ disponunt ad justificationem non sunt peccata. III, 81. Omne opus ad salutem pertinens, vel est dispositio ad gratiam sanctificantem, vel est meritum vitæ æternæ. 85. Opus malum pœnam meretur. 190. Opus indifferens non datur in individuo, et si datur, neque pœna, neque præmio dignum foret. *Ibid.*

Opera supererogationis, imo quandoque præcepta Ecclesiæ, possunt et debent omitti pro salute non solum spirituale, sed etiam corporale proximi. III, 494.

Opus ex voto factum melius est et magis meritorium quam sine voto factum. IV, 622. Triplicis generis opera distinguuntur: liberalia, servilia, et communia servis et liberis. 700. Opus servile dicitur a servitute. 697. Opera quæ sunt servilia secundum se, ratione necessitatis propriæ vel alienæ, sunt communia et consequenter licita diebus dominicis et festis. 703. Quatuor genera operum servilium ex consuetudine diebus dominicis et festis sunt licita. 704. 1° Aurigarum; 2° coquorum et pistorum; 3° quæ ad nitorem domus; 4° quæ pertinent ad decentem hominis compositionem. *Ibid.* Quædam alia ex consuetudine permitti possunt. *Ibid.* Quadruplicis generis opera ob homine elevato ad ordinem supernaturalem dici possunt: alia sunt viva, alia mortua, alia mortifera, alia mortificata. VII, 56 et 57. Opera viva sunt quæ procedunt a principio vitæ spiritualis, scilicet a gratia; mortua non procedunt a gratia; mortifera sunt peccata, quæ gratiam destruunt; mortificata a gratia processerunt, sed per peccatum subsequens non obtinent suum effectum. *Ibid.* Opera nostra nullius sunt valoris apud Deum nisi quantum ab eo acceptantur. 229.

OPERATIO. Operationes sequuntur formas, quæ sunt agendi principia. V, 552. In Christo sunt duæ voluntates et duæ operationes seu volitiones, divina et humana. *Ibid.* Non possumus operari in commodum Dei velut intrinsecum, quasi ex operibus nostris aliquid accrescat Deo. III, 194.

OPHITE sive Serpentine tam dementes fuerunt ut assererent serpentem illum qui primos parentes decepit esse Christum. V, 358.

OPIFICES qui furcas, rotas, patibula, etc. conficiunt aut vendunt, etiam immediate ante executionem, non sunt irregulares; secus qui ad locum supplicii applicant aut deferunt, saltem ex officio. IV, 250.

OPINIO est assensus mentis in unam partem contradictionis cum formidine alterius. II, 351. Opinio quæ stat pro lege est tutior. 352. Opinio quæ stat pro libertate est minus tuta. *Ibid.* Probabilitas opinionis petitur ex apparentia veritatis. *Ibid.* Securitas opinionis consistit in remotione a periculo peccandi. 351. Opinio probabilior est regula actionum per accidens, si non per se saltem. 368. Opinio probabilis potest considerari dupliciter comparative ad oppositam. 351. Motiva probabiliora unius elidunt efficaciam motivorum oppositæ. *Ibid.* Licitum est sequi opinionem inter probabiles probabilissimam. 381. In concursu duarum opinionum de honestate objectiva actionis, non est licitum sequi minus probabilem et minus tutam, relicta probabiliori et tutiori, juxta sententiam communioem. 355. Quando agitur de sola honestate objectiva actus, licitum est sequi opinionem manifeste et solide probabilioem minus tutam, in concursu minus probabilioris tutioris. 381. Licitum-ne est sequi opinionem quam directe judico minus probabilem sed quam reflexe scio a multis sustineri ut probabilioem, absque eo quod illi ut veræ assentiar? 391. Licet ne unicuique sequi opinionem quam primo aspectu existimat probabilioem. 392. Ex opinione tantum probabiliori potest, mediante judicio reflexo, formari conclusio practice certa. 386. Imprudenter agit qui operatur secundum

opinionem minus tutam in concursu tutioris. 362. Auctoritas unius doctoris non sufficit communiter ad reddendam aliquam opinionem absolute probabilem ut in praxi tutam. 391. *Vide* PROBABILISMUS.

OPTATUS (S.) Milevitanus ab errore Rebaptizantium immunis videtur. VI, 231.

ORACULA Sibyllina laudata fuere a pluribus scriptoribus. V, 387. Oracula paganismi tribuenda sunt dæmonibus et sacerdotibus. III, 225.

ORATIO. Datur-ne præceptum recitandi quotidie Orationem Dominicam? III, 505, præsertim ex motivo charitatis. *ibid.* Oratio in genere est petitio quædam, IV, 546. Oratio religiosa, est *petitio decentium a Deo*; quidam addunt, *cum ascensu mentis ad Deum*. *Ibid.* Oratio est formaliter actus rationis, originaliter et præsuppositive voluntatis. *Ibid.* Oratio ut actus religionis nihil aliud est quam subjectio mentis ad Deum profitentis se eo indigere ut auctore bonorum. *Ibid.* Deus ordinavit orationem tanquam causam secundam ad obtinenda ab eo bona quibus indigemus. *Ibid.* Oratio est necessaria necessitate præcepti, tum divini, tum naturalis. 548. Perutile est ac convenientissimum orare. 547. Qualitas orationis non tam ex verbis quam ex sensu petenda est. 555. Oratio mentalis et vocalis non sunt duæ species orationis distinctæ. 584. Oratio vocalis est-ne vera oratio sine attentione interna? 585. Oratio communis, quæ scilicet per ministros Ecclesiæ in persona totius fidelis populi Deo offertur, debet esse vocalis. 563. Oratio privata, quæ offertur a singulari persona pro se vel pro aliis, non debet necessario esse vocalis. *Ibid.* Oratio secundum se spectata non potest esse continua. 561. Oratio secundum causam spectata, nempe desiderium salutis, debet esse continua. *Ibid.* attentio quæ orationi vocali adhiberi potest, est triplex: superficialis, qua attenditur ad verba, ne aliquis in eis erret; litteralis, qua attenditur ad sensum verborum; spiritualis, qua attenditur ad finem orationis, scilicet ad Deum, et ad rem petitam. 582 et 583. Duplex ordo in oratione distinguitur: alter ad rem petitam; alter ad superiorem a quo petimus. 546. Solus Deus est orandus, ut is qui per se præstare potest quæ petimus. 548. Neque divinis personis, neque brutis animantibus, sed soli creaturæ intellectuali convenit orare. 561. Nedum utilis est et conveniens oratio ad salutem, sed et omnibus adultis est necessaria necessitate mediæ, non quidem ex natura rei, sed ex dispositione divina. 548. Orandum est non solum pro nobis sed pro omnibus aliis hominibus viventibus, nullo excepto, sive fideles sint sive infideles, sive amici sive inimici, sive excommunicati sive non. 559. Oratio præter effectum spiritualis consolationis quam præsentia offerit, est meritoria, impetratoria, et satisfactoria. 561. Tres sunt conditiones quibus concurrentibus orans semper impetrat quod petit, ut scilicet pro se petat, necessaria ad salutem pie et perseveranter. 562. Licitum est et utile orare sanctos in cælis cum Christo regnantes, sive Angelos, sive homines, ut intercessores qui a Deo impetrent quæ petimus. Est de fide. 548. Sancti in cælis cognoscunt divina revelatione orationes in hac vita degentium. 552. Oratio specialis facta pro uno existente in purgatorio plus ei prodest quam generalis. 560. Oratio peccatoris ex bono desiderio naturæ gratia præventæ procedens, auditur a Deo ex misericordia. 562. Oratio peccatoris publico officio fungentis et orantis nomine totius Ecclesiæ,

est meritoria. *Ibid.* Convenienter assignantur septem petitiones orationis dominicæ. 558.

ORDO. Conferens simoniace ordines sive majores sive minores: 1° est excommunicatus; 2° est suspensus a cujusvis ordinis etiam tonsuræ collatione et ab executione omnium munerum pontificalium, ut a consecratione templorum, benedictione vestium sacratum; 3° est illi interdictus ingressus Ecclesiæ. V, 97. Quidam extendunt excommunicationem hanc ad eos qui pro prima tonsura, vel pro litteris dimissorialibus aut testimonialibus, aut sigillo aliquid simoniace accipiunt. *Ibid.* Suscipiens simoniace aliquem ordinem, 1° est excommunicatus; 2° est suspensus ab executione ordinum et probabilis omnium; 3° si in ea suspensione ministret, fit irregularis, utpote violans censuram, et privatur ipso facto omnibus dignitatibus, beneficiis, officiis, et fit inhabilis ad omnia. *Ibid.* Ordo, ordinatio, ordinare, ordinari, non semper apud antiquos significant sacramentum ordinis conferens characterem, sed quandoque restitutionem honoris et privilegiorum atque exercitii potestatis suspensæ, quæ fiebat resipiscentibus cum impositione manuum. VII, 339. Ordo generaliter sumptus significat habitudinem seu relationem prioris et posterioris. 314. Ordo dicitur ipsa actio qua conferuntur diversi gradus ordinis clericalis. *Ibid.* Datur in Ecclesia ordo clericalis ad sacra ministeria obeunda. *Ibid.* Ordo seu melius ordinatio est, juxta Magist. Sentent. signaculum quoddam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas traditur ordinato. *Ibid.* Ab aliis bene etiam definitur: Sacramentum novæ legis, quo traditur spiritualis potestas et confertur gratia ad debite obeunda munia ecclesiastica. 315. Ordo seu ordinatio qua in Ecclesia inaugurantur sacri ministri, est verum et proprie dictum novæ legis sacramentum. *Ibid.* Ordines alii dicuntur sacri, alii non sacri. 319. Distinctio ordinum est accipienda secundum relationem ad Eucharistiam. 317. Sunt septem ordines: presbyteratus, diaconatus, subdiaconatus, acolythatus, exorcistatus, lectoratus, et ostiariatus. *Ibid.* Christus instituit omnes ordines. 323. Quando illos instituit incertum est. *Ibid.* Duplex distinguitur minister sacramenti ordinis: ordinarius, et extraordinarius. 334. Christus determinavit saltem in genere materiam ordinis. 327. Duplex potestas confertur sacerdoti in sua ordinatione: una in verum Christi corpus, ad illud consecrandum; altera in corpus Christi mysticum, ad illud pascendum et judicandum in foro interiori. 328. Qualis contactus materiæ est necessarius necessitate sacramenti, non so-

lum in presbyteratu, sed etiam in aliis ordinibus. 331. Novem conditiones seu dispositiones requiruntur in ordinando, ad licitam susceptionem ordinum, scilicet: vocatio, recta intentio, probitas morum, scientia, ætas legitima, titulus, ordinatio gradatim et non per saltum, ac tandem immunitas ab irregularitate. 344. Titulus est jus perpetuum ad necessaria pro congrua et decenti sustentatione clerici, sive ex beneficio, sive ex patrimonio, sive ex professione religiosa. 346. Triplex est titulus: beneficii, patrimonii, professionis religiosæ. *Ibid.* Ante duodecimum sæculum nemo ordinabatur nisi titulo beneficii. *Ibid.* Ordinatio debet fieri per gradus, non per saltum. 348. Ordinatio per saltum dicitur quando quis, omisso ordine inferiori, suscipit superiorem. *Ibid.* Quamvis ordinatio per saltum sit graviter prohibita, est valida. *Ibid.* Ordinationes factæ ab episcopis intrusis, hæreticis, schismaticis, excommunicatis, degradatis, aut simoniacis, modo aliunde necessaria ad earum validitatem adhibeantur, scilicet materia, forma et intentio faciendi quod facit Ecclesia, sunt validæ, sed illicitæ. 338. Ordo sacer jure ecclesiastico dirimit matrimonium subsequens. 467.

ORGANORUM USUS et aliorum instrumentorum musicorum, est nunc conveniens in ecclesiasticis officiis IV, 692.

ORIGENES. Eruditi disputant de mente Origenis circa mysterium consubstantialitatis Verbi. I, 462. Dicitur parens pelagianismi et aliarum hæreseum. III, 1. Origenes posuit dæmones et homines damnatos aliquando liberandos esse a pœnis II, 193 et 534. Quid fecit ad faciliorem usum omnium versionum Gærcarum? III, 277. Origenes negavit varios errores quos ipsi attribuebant ut suos. 434. S. Sabæ monachi errores Origeni attributos disseminabant 435. Origenes fuit reprehensibilis seipsum evirando. IV, 244, 245 et 271.

OROSIUS non testatur Romæ christianos morari ante adventum Petri III, 357.

OSCUA alia sunt honesta; alia inhonesta. V, 288. *Vide* AMPLEXUS.

OSIANDER impanationem tennit. VI, 416.

OSTIUS Cordubensis concilio Nicæno generali I, nomine S. Sylvestri præfuit. III, 432.

OSTIARIATUS est unus ex quatuor minoribus ordinibus. VII, 333. Materia ostiariatus est traditio clavium ecclesiæ; forma, hæc verbi: *Sic age quasi*, etc. *Ibid.*

OTOSUS est ille qui non facit quod debet facere et quod conducit ad suum debitum finem. II, 309.

P

PACIANUS (S.) non fatetur blasphemiam in Spiritum sanctum esse absolute irremissibilem. VII, 16.

PACTA pacis inita metu belli injusti sunt servanda. III, 560.

PAGANI existimabant ne sua simulacra esse deos? V, 636. Pagani aliquam Eucharistiæ notionem, sed obcuram, habuisse videntur. VI, 412.

PALAMITÆ originem ducunt a Gregorio Palamo; distinguebant etiam secundum rem inter essentiam divi-

nam et ejus operationes I, 50. Visionis beatæ possibilitatem negarunt. 102.

PALÆSTINA, sicut aliæ Orientales et Australes plagæ, est temperatissima; ideo media hieme greges sub dio pernoctant, et pastores juxta accubant. VI, 29.

PALPO: *vide* ADULATOR.

PALUDANUS intentionem externam posse defendi dicit. VI, 209.

PAPA in tota Ecclesia est simpliciter et absolute ordi-

narius. VII, 126. Papa potest absolvi, ut peccator. 131. *Vide SUMMUS PONTIFEX.*

PAPIAS fuit auctor erroris Millenariorum. II, 184. Non fuit episcopus Hierosolymitanus, neque Joannis Apostoli discipulus. 185. Fuit pertenuis ingenii. *Ibid.* Magnam venerationem adeptus erat in Ecclesia. *Ibid.*

PAPINUTIUS confessor dissuasit ne concilium generale Nicænum cum vellet statuere ne clerici majorum ordinum uterentur uxoribus prius ductis. VII, 351.

PARACLETI nomen seu *consolatoris*, est nomen singulare Spiritus sancti. I, 566.

PARADISUS Græce, Latine hortus, interdum sumitur pro statu veræ beatitudinis; interdum pro horto singulariter amœno. II, 141. Paradisus de quo agitur Gen. II, est locus vere corporeus. Est certa et communis tam apud Patres quam apud theologos. *Ibid.* Paradisus terrestris est aliquis locus particularis et non tota terra. 142. Probabilius est Paradisum terrestrem esse in Oriente; in qua autem determinata parte Orientis, incertum est. 143. Probabilius est etiam nunc existere Paradisum terrestrem, licet quidam contrarium teneant. 144.

PARASCEVE Paschæ est præparatio ad celebrandum Pascha, seu vigilis Paschæ. VI, 445.

PARENTES. Primum peccatum primorum parentum fuit superbia. II, 143. Appetivere divinam similitudinem. 151. Prima pœna peccati primorum parentum, utrique communis per se et directe a Deo imposita est amissio justitiæ originalis et supernaturalium donorum illi annexorum. 152. Secunda pœna, mors. *Ibid.* Primi parentes consueverunt sibi folia ficus ad propriam nuditatem tegendam. 146. *Vide ADAM, EVA.* Parentes possunt verberare filios, aliasve similes pœnas leviores, sive privativas, sive positivas illis infligere non solum causa correctionis et disciplinæ, sed etiam amore justitiæ. IV, 245. Furti lethalis rei sunt cum onere restituendi parentes qui ex bonis quorum filii habent dominium et administrationem, partem notabilem ipsis invitis subripiunt. 279. Justis de causis parentibus testantibus, licitum est uni proli plus relinquere quam aliis. 420. Parentes qui sive directe metu, vi, fraude sive indirecte durius cum liberis agendo in victu, in vestitu, etc., eos invitos compellunt ad religionem, clericatum aut matrimonium, sunt rei peccati gravissimi V, 103. Quid filiis illegitimis debeant parentes? 113. Parentibus prohibetur graviter suscipere propriam prolem. 427. Generaliter loquendo parentes debent filiis amorem et educationem tam temporalem quam spirituales. 112. Parentes peccant contra amorem debitum filiis, qui eos pravo affectu prosequuntur vel exterius sine causa eos affligunt. 113. Graviter peccant parentes qui sine justa causa filios aut filias, sive directe sive indirecte, impediunt aut retrahunt a statu assumendo. 103.

PAROCHUS tenetur audire confessiones suorum parochianorum, quando hi tenentur confiteri, scilicet semel in anno et in mortis articulo. VII, 165. Ultra hunc duplicem casum assignatum, tenetur quoties parochiani rationabiliter volunt confiteri. *Ibid.* Tempore concilii Lateranensis abusus irrepserat, ut parochi tot quot posset parochianos ex aliis parochiis ad se attraherent pro confessione annua, ut ex eis decimas perciperent. 132. Vagabundorum quis est proprius parochus? 499. Parochus est proprius sacerdos. *Vide SACERDOS.*

PARTICIPANS est duplex: in præda, et in crimine.

Prior est ille qui post damnum illatum partem prædæ seu furti accipit. Ad quid tenetur? Posterior est non solum is qui immediate per se cum alio actionem damnificativam exercet, ut si duo simul occidant hominem, etc.; sed etiam illi qui ad damnum inferendum præbent auxilium seu instrumenta. IV, 151. Ad quid tenentur hi participantes? *Ibid.*

PARTUS sequitur ventrem. VII, 463. *Vide PROLES.*

PARVULI. Certum est de fide parvulos morientes cum peccato originali pati pœnam damni II, 529. Non autem patiuntur pœnam sensus. *Ibid.* Per accidens parvuli puniuntur in hac vita pœna sensus. 545. Parvuli morientes cum solo peccato originali nullam tristitiam, nullum dolorem percipiunt ex privatione visionis beatificæ. 546. Non sunt tamen beati beatitudine naturali. *Ibid.* Parvuli diligunt Deum ut auctorem naturæ dilectione naturali et necessaria. 549. Sola fides interior parentum sine ullo signo exteriori sufficiebat ne in statu legis naturæ ad salutem parvulorum juxta SS. Patres? VI, 127. Fides parentum sufficiebat ne sola in lege naturæ et in lege scripta, ante octavum diem, ad salutem parvulorum? 308.

PASCHA die dominica post lunam decimam quartam Martii celebrandum esse decrevit synodus Nicæna. III, 433. Circa tempus celebrandi festum Paschæ orta est controversia anno 170, quæ magis exarsit tempore Vicioris papæ, plura concilia ad dirimendam questionem celebrata sunt, tam Romæ quam in Oriente; tandem hanc controversiam dirimit concilium Nicænum. *Ibid.* Si solemnitas Paschalis incideret in feriam sextam, transferri in sabbatum quidam falso asserunt. VI, 446.

PASCHASIUM, Corbeiensem monachum, realitatis dogma in Ecclesia invexisse falso asserit Claudius. VI, 390.

PASSIO. Corporalis transmutatio est quasi materiale in passionibus, actus appetentis est quasi formale. I, 362. Omnes circumstantiæ mortis, passionis et resurrectionis Messiae quæ præsentibus et viventibus Judæis, atque in conspectu orbis in nostro Jesu sunt adimpletæ, ita distinctæ prænuntiatae sunt a Prophetis, ut non tam prophetas quam Evangelistas, egisse videantur. V, 379. *Vide CHRISTUS et JESUS.* Communis omnium sensus est, passionem esse actum appetitus sensitivi quo quis aliquid afficitur vel ab eo refugit. Cur autem, cum sit actus, dicatur passio? II, 393. Recte definitur cum Auctore, ex Damasceno: *Motus appetitus sensitivi ex imaginatione boni vel mali cum transmutatione corporali.* 304. Passio consequens voluntatem modo indicat majorem bonitatem moralem, modo auget. 395. Passio antecedens rationem et voluntatem, diminuit bonitatem actus. *Ibid.* Passiones sunt undecim: sex in appetitu concupiscibili; quinque in appetitu irascibili. 394. Objectum concupiscibilis est bonum aut malum sensibile præcise. *Ibid.* Objectum irascibilis est bonum aut malum arduum. *Ibid.* Passiones possunt esse bonæ vel malæ moraliter. *Ibid.* Passiones animæ possunt considerari secundum se, et secundum quod subjacent imperio rationis et voluntatis. *Ibid.* Passiones animæ possunt se habere dupliciter, ad voluntatem et rationem. 395.

PATER æternus seipsum intelligendo produxit Verbum ex summa fecunditate. I, 122. Datur in Deo vera paternitas et vera filiatio. 443. Pater vocatur Deus potius

quam Filius et Spiritus sanctus per appropriationem. 468. Pater cognoscit essentiam, attributa, relationes, creaturas omnes possibles et futuras. 546. Pater non mittitur, quia a nullo procedit: potest tamen dari, quia quamvis nemo se mittere possit, potest tamen se dare. 574. Pater et Filius sunt unum principium Spiritus sancti. 561. Pater generat-ne voluntarie Filium? Pater et Filius spirant-ne voluntarie Spiritum sanctum? 571. Utrumque vere dicitur, quia generat, est Pater; et quia est Pater, generat. *Ibid.* — Pater aut mater non potest dare vel legare aliquid filio spurio per fideicommissum. 450. *Vide PARENTES.*

PATRI dicitur tripliciter. II, 393. Omne passibile patitur præsente activo agente. 544.

PATIENTIA est virtus qua mala æquo animo toleramus, ne animo iniquo bona deseramus per quæ ad meliora perveniamus. V, 147; seu qua quis laudabiliter se habet in patiando quæ præsentialiter nocent, ut scilicet non inordinate ex eis tristetur. *Ibid.* Primus gradus patientiæ est tolerare sine murmuratione; secundus, sine lamentatione et querimoniis apud alios; tertius, cum gaudio. *Ibid.* Patientia est pars fortitudinis tam potentialis quam integralis, sub diversa ratione. 148. Patientia est radix et custos omnium virtutum. *Ibid.* Quamvis patientia sit vero christiano summe necessaria, non est tamen potissima virtutum. *Ibid.*

PATRIARCHARUM jus quodnam erat? III, 362. Dignitas patriarchalis est posterior Nicæno concilio, quoad nomen tantum. *Ibid.*

PATRINUS seu susceptor requiritur in baptismo solemni. VI, 302. Susceptor pertinet ad solemnitatem, non autem ad necessitatem sacramenti. *Ibid.* Si patrinus adhibeatur in baptismo privato, probabilius non contrahit cognitionem spiritualem. *Ibid.* Ut quis sit patrinus: 1° debet habere animum munus patrini suscipiendi; 2° debet esse designatus a parentibus; aut eorum defectu a parocho; 3° probabilius debet tangere baptizatum, sive immediate, sive mediantibus vestibus. 303. Patrini aut matrinæ tenentur sub gravi susceptos imbuere fide, religione et moribus, præsertim si inter hæreticos nutriuntur. 302. Contrahunt cognitionem spiritualem cum baptizato, ejus patre et matre. 303. Quando quis suscipit infantem per procuratorem, committens, non autem commissarius est patrinus. *Ibid.* Possunt esse plures susceptores ejusdem infantis. *Ibid.* Omnes indiscriminatim possunt-ne admitti ad munus susceptoris? *Ibid.*

PATRONATUS jus est potestas præsentandi aliquem ad beneficium ecclesiasticum vacans: dico vacans, alioquin foret irrita præsentatio. V, 85. Jus patronatus est duplex: ecclesiasticum et laicum. *Ibid.* Quo tempore patroni tenentur facere præsentationem? 86. Tribus modis ex dispositione juris acquiritur jus patronatus, dotatione, vel ædificatione ecclesiæ, vel concessione fundi ut in eo ecclesia edificetur: acquiritur etiam concessione Papæ et multiplicatis præsentationibus quod excedat memoriam hominum. 85.

PAULICIANI in quo dicebant baptismum perfici. VI, 263.

PAULUS (S.) in raptu non amisit fidem habitualement. I, 123. Pauli ignorantia fuit-ne causa motiva cur Deus ei fecerit misericordiam? III, 105. Paulus non potest

coæquari Petro in regimine ecclesiæ. 345. Paulus una cum Petro fundavit Ecclesiam Romanam; fuit coadjutor Petri in regimine Ecclesiæ Romanæ; frater Petri appellatur. 352. Restitit errori Petri. 353. Curam gessit gentium. *Ibid.* Fuit-ne omnino æqualiter primatus inter Petrum et Paulum? 352. Quo sensu videtur omnibus Ecclesiis præsidere? 353. Epistola ad Romanos scripta fuit dum Petrus adhuc exulabat Roma. *Ibid.* Paulus nullam Petri mentionem fecit. 355. Paulus nihil scripsit injuriosum Petro. 356. Conversio Pauli contigit anno primo a passione Christi. 357. Optat Paulus anathema esse a Christo pro fratribus. III, 493. Paulus apostolus juravit aliquando, sed juravit tantum scribens. IV, 668. Paulus vere et ex animo reprehendit Petrum et non simulatorie. V, 47. Paulus prudenter observavit legalia inter Judæos. *Ibid.* Apostolus usus est potestate a Christo concessa remittendi peccata. VII, 11. Fuit justificatus statim in ipso instanti suæ conversionis in via. 92.

PAULUS Samosatenus, a quo Paulianistæ, Antiochenus episcopus, dicebat Christum non esse Deum sed purum hominem. Damnata fuit hæc hæresis in duobus conciliis Antiochiæ habitis. V, 357.

PAULUS V volebat-ne sententiam promulgare in Molinam? I, 213.

PAUPER aliquis potest esse simpliciter et secundum quid. III, 533. Pauperes possunt habere virtutem liberalitatis. V, 122.

PAUPERTAS religiosa, est voluntaria abdicatio, voto firmata, rerum temporalium, quantum ad dominium, proprietatem et usum juris. V, 314. Paupertas potest considerari secundum se, et secundum quod est instrumentum ad perfectionem acquirendam. 336. Si consideretur paupertas respective ad finem communem religionum, qui est vacare divinis officiis, possessio bonorum, quantum sufficit ad simplicem victum et amictum, non impedit perfectionem religionis. 337; si vero consideretur respective ad fines speciales religionum, erit perfectior religio si paupertas magis suo fini accommodetur. *Ibid.*

PAX et unitas subditorum est finis regiminis. III, 346. Pax est concordia omnium appetituum qui sunt in eodem. 526. Causatur a charitate. *Ibid.*

PECCARE sub spe veniæ auget peccatum quando adest propositum perseverandi in peccato. III, 460. Minuit autem quando adest propositum abstinendi a peccato et poenitendi, non tamen in fine vitæ tantum. *Ibid.* Non licitum est peccare sive mortaliter sive venialiter, etiam pro salute mundi. 493.

PECCATOR potest-ne quovis momento converti ad Deum? I, 287. Peccatores non sunt membra viva et perfecta Ecclesiæ, sed imperfecta. III, 299. Peccator non tenetur statim Deo satisfacere per poenitentiam pro injuria ipsi per peccatum illata. IV, 165. Peccator petens aliquid in quantum peccator, id est, secundum desiderium peccati, vel etiam volens perseverare in peccato, non auditur a Deo ex misericordiâ, sed quandoque auditur ad vindictam. 562 — Peccator alius est publicus, alius occultus: peccator publicus ita dicitur vel evidentia juris vel evidentia facti; peccator occultus est ille cui deest evidentia vel juris vel facti. VI, 242. Peccatori occulto publice poenitentia non est denegandum sacramentum ubi sine ejus diffamatione et scandalo denegari non potest, ut si cum

aliis accedat ad sacram mensam. 243. Peccatori occulto occulte petenti, et publico, sive occulte sive publice petenti, extra periculum mortis, deneganda sunt sacramenta, excepta poenitentia et in aliquo casu matrimonium. Est communis. 242.

PECCATUM. Deus peccata permittit propter fines ipsi cognitos. I, 371. Deus est causa actus peccati, non vero peccati. 357 et II, 490. Actus qui dicitur materiale peccati, sumitur dupliciter, vel materialiter pro ipsa entitate physica praeclise, vel formaliter pro ipsa entitate ut substrata deformitati. I, 351. Peccati materiale a Deo causatur materialiter, non formaliter. *Ibid.* An formale constitutivum peccati commissionis consistat in positivo, an in privativo, non consentiunt theologi. 359 et II, 420. Peccatum originale non est motivum reprobationis eorum quibus remissum est. I, 430. Dari non potest peccatum mere philosophicum. 38 et II, 420, 453. Duo in peccato distinguenda sunt: malitia moralis, quæ petitur ab objecto; et ratio offensæ seu injuriæ, quæ petitur ex dignitate personæ in quam peccatur. V, 598. Peccatum originale quod traducitur ab Adamo in posteros non probat traductionem animarum. II, 114. Peccatum habituale opponitur gratiæ unionis. V, 540. Peccatum generatim significat quemcumque defectum a lege vel regula. II, 417. Peccatum recte definitur a S. August.: Dictum, vel factum, vel concupitum contra legem æternam; et a S. Ambros.: Prævaricatio legis divinæ. 418. Peccatum est actus inordinatus. 463. Actus peccaminosi duplex assignari potest causa efficiens: una interior, alia exterior 464. Causa interior est duplex: alia immediata et proxima, scilicet ratio et voluntas; alia mediata et remota, scilicet apprehensio sensitivæ partis et appetitus sensitivus. *Ibid.* Deus nec est nec esse potest per se et directe causa peccati: id est, non impellit, movet, instigat ad peccatum; non jubet illud, non facit illud, neque per se, neque per Satanam, aut impios, tanquam per sua instrumenta. 490. Deus neque per accidens et indirecte est causa peccati. *Ibid.* — Homo peccando incurrit triplex detrimentum, scilicet: maculam, in quantum privatur decore gratiæ; corruptionem naturalis boni, in quantum voluntas hominis Deo non est subjecta; reatum poenæ, per quem homo peccando mortaliter meretur damnationem æternam. III, 110 et 111. Subjectum peccati: *vide* APPETITUS SENSITIVUS. — Peccatum, utpote concretum accidentale, duo importat: materiale et formale. II, 489. Nullum peccatum formaliter sumptum, etiam veniale, potest esse in et a solo appetitu sensitivo, absque aliquo actuali influxu saltem interpretativo voluntatis. 457. Quoties voluntas peccat, præcedit saltem natura in intellectu aliquis error practicus proprie vel improprie dictus. 488. Peccatum est simpliciter pejus habitu malo. 417. — Omnia peccata non sunt inter se connexa. 450. Inæqualitas essentialis peccatorum petitur etiam per se et cæteris paribus ex virtutibus quibus opponuntur. 453. Peccatum eo gravius est quo opponitur directe et principaliter virtuti nobiliori. *Ibid.* Quantitas seu inæqualitas essentialis peccatorum in gravitate desumitur ex objecto. *Ibid.* Peccata specie distinguuntur per ordinem ad objecta specie distincta in esse moris. II, 442. Peccata specificantur a circumstantiis non stricte sumptis, sed prout transeunt in rationem objecti. 445. Gra-

vititas peccati petitur etiam ex circumstantiis. 454. Gravititas peccati alia est essentialis, alia accidentalis. *Ibid.* Peccati gravitas augetur: 1° ex majori voluntate peccandi, 2° ex conditione tam personæ in quam peccatur quam personæ peccantis; 3° tandem aggravatur peccatum propter nocumentum ex illo sequens. *Ibid.* — Distinctio numerica peccatorum petitur ex interruptione morali actuum voluntatis. *Ibid.* Peccata quæ morali hominum æstimatione inter se non uniuntur censentur numero plura. *Ibid.* Peccata, eadem manente voluntate, imo et eodem actu externo, multiplicantur numerice ex objectis numerice distinctis in esse moris. 447. Sunt quædam peccata intrinsece mala fundamentaliter, independenter a lege æterna. 419. — Peccatum dividitur in originale et personale. 441. Personale subdividitur in actuale et habituale. *Ibid.* Actuale dividitur: 1° in mortale et veniale, 2° in peccatum commissionis et omissionis, 3° in peccata carnalia et actualia. 4° Aliud est contra Deum, aliud contra seipsum, aliud contra proximum. 5° Dividitur in peccatum cordis, oris, et operis; 6° in peccatum superabundantiæ seu per excessum, et peccatum per defectum; 7° in peccatum infirmitatis, ignorantiae et malitiæ. 8° Peccatum aliud simpliciter tale, aliud in Spiritum sanctum. 9° Alia sunt peccata capitalia, alia quæ ex illis oriuntur. 10° Dividitur peccatum in proprium et alienum. 11° Tandem peccatum aliud dicitur materiale, aliud formale; et hoc duplici sensu. 441-442. — Peccatum originale est vere et proprie peccatum. 504. Peccatum originale non est ipsa substantia animæ rationalis ex peccato Adæ corrupta. 513. Peccatum originale non est actuale peccatum Adæ. *Ibid.* Peccati originalis essentia non consistit in reatu poenæ. 514. Peccatum originale non consistit in morbida qualitate transfusa ab Adamo in posteros. *Ibid.* Peccatum originale non consistit in habitu inclinante hominem in bonum commutabile, tanquam in ultimum finem. *Ibid.* Essentia seu formale constitutivum peccati originalis consistit in privatione justitiæ originalis quoad primum ejus effectum, ut voluntaria nobis voluntate capitis. Est communis Thomistarum. 517. Secundum fidem catholicam tenendum est omnes omnino homines ex Adam seminaliter propagatos, secluso speciali privilegio, contrahere peccatum originale. 511. Si, Adamo non peccante, Eva peccasset, posteri non contraxissent peccatum originale. 510. Si Adamo non peccante, aliquis ex ejus posteris, puta Cain, peccasset, posteri Caini contraxissent-ne peccatum originale? *Ibid.* Peccatum originale traducitur per generationem. 507. Peccatum actuale Adæ in nos traducitur moraliter. 504. Mors, morbi, cæterique defectus corporales et miseriæ hujus vitæ, sunt effectus peccati originalis non directe et per se, sed indirecte et per accidens. 525. — Peccatum habituale consistit in privatione justitiæ. 498. Peccatum actuale dividitur in peccatum commissionis et omissionis. 420. Gratia et peccatum actuale opponuntur-ne privative? III, 178. In peccato commissionis est privatio rectitudinis debitæ in esse ipsi actui: II, 433. Quidam dicunt esse tantum negationem. *Ibid.* Peccatum commissionis juxta quosdam dicitur specie distingui per virtutes, juxta alios per præcepta. 412. Peccatum commissionis per se loquendo est gravius peccato omissionis. 446. Peccata commissionis et omissionis distin-

guuntur specie et genere materialiter considerata, et formaliter si circa diversas materias exercentur. 445. Peccata commissionis et omissionis, in esse moris considerata, si circa idem objectum ex eodem motivo procedant, sunt ejusdem speciei. *Ibid.* Peccatum omissionis consistit in privativo. 420. Peccatum omissionis potest esse absque omni actu qui sit de essentiali ejus ratione, non tamen sine omni actu qui sit causa vel occasio illius. 435. Peccatum omissionis specie distinguitur per ipsos actus omissos specie distinctos in esse moris. 442. Peccata quæ sunt directe contra Deum sunt omnium gravissima; deinde peccata contra substantiam hominis; tandem contra res exteriores. 453. In peccatis quæ fiunt contra proximum duo reperiuntur, nimirum: actio mala vexantis, et passio illius cui injuria inferitur. 492. Peccata carnalia, per se et cæteris paribus, minora sunt quam peccata spiritualia. 455. Peccata quæ consistunt in verbis variantur in sua moralitate penes intentionem loquentis. 291. Septem numerantur peccata capitalia, scilicet: inanis gloria vel superbia, invidia, avaritia, ira, luxuria, gula, et acedia. 442. Ad peccatum personale requiritur voluntarium personale, non sufficit voluntarium naturæ seu in causa. 458. Peccatum mortale dicitur quod mortem animæ affert et est æterna pœna dignum. 549. Probabilius est peccatum mortale in ratione offensæ esse gravitatis simpliciter infinitæ. 564. Peccatum mortale est malum morale, bono honesto ut sic repugnans. Est malum divinum, seu divinæ bonitati contrarium. Est malum ipsius hominis quem bono rationis nudat, jure ad beatitudinem, omnibus virtutibus et donis spoliatur. Est aliquod speciale malum alicujus specialis virtutis honestati repugnans. VII, 36. Denique est injuria et offensa Dei quatenus est supremus Dominus habens jus proprietatis in omnes hominum actiones ut ad eum tanquam ad finem ultimum referantur 36 et 37. Quodlibet peccatum mortale personale inducit reatum duplicis pœnæ, scilicet damni et sensus. Est de fide II, 532. Peccatum mortale ex se et intrinseca sui malitia inducit reatum pœnæ æternæ; peccatum veniale, reatum pœnæ temporalis tantum. 535. Peccatum quod ex se esset mortale potest fieri veniale ex duplici capite: 1° ex imperfectione actus qui non plene sit deliberatus; 2° ex levitate materiæ. 558. Peccatum mortale et veniale essentialiter inter se differunt. 554. Peccata mortalia sunt materia necessaria sacramenti pœnitentiæ. VII, 19. Peccatum veniale est conversio inordinata ad bonum creatum, sine aversione tamen a bono increato. 47. Peccatum veniale importat veram maculam, scilicet privationem fervoris gratiæ. 49. Peccatum potest dici veniale tripliciter: 1° ab eventu; 2° ex parte causæ; 3° veniale stricte. II, 549 et 550. Peccata venialia sunt triplicis generis: 1° ex genere seu objecto; 2° ex levitate materiæ; 3° ex imperfectione actus. 555 et 556. Peccatum veniale est impedimentum accidentale gloriæ. VII, 49. Peccatum veniale ex genere disponit indirecte ad mortale ex genere, non directe; ad mortale autem, ex parte agentis, disponit directe. II, 556. Peccatum quod esset ex suo genere veniale, potest multipliciter fieri mortale ex parte agentis et circumstantiarum. *Ibid.* Peccatum veniale ex imperfectione actus aut ex levitate materiæ, disponit directe ad mortale. *Ibid.* Quantumvis multiplicentur peccata venialia, nunquam possunt effi-

cere unum peccatum mortale, nec illi æquivalere. 557. Continuatio in evitandis peccatis venialibus est difficultas difficultatum. III, 351. Peccata venialia facilius remittuntur quam mortalia. VII, 51. Remissio peccati venialis est redintegratio in familiaritatem Dei. 49. Quidam volunt ad remissionem peccati venialis nullam requiri pœnitentiam, sed sufficere quemcumque actum bonum. 47. Alii dicunt requiri pœnitentiam. *Ibid.* Media sententia est communior. *Ibid.* Sine gratia actuali per actum solis naturæ viribus elicatum non potest remitti peccatum veniale. 49. Peccata venialia remittuntur per sacramenta et sacramentalia. 50. Peccata venialia sunt materia libera sacramenti pœnitentiæ. 16 et 17. Gravitas vel levitas materiæ in iis peccatis quæ illam admittunt unde æstimanda est? II, 560. In quibus peccatis datur vel non datur levitas materiæ excusans a mortali? 559. Parvitas materiæ excusans a mortali non datur in peccatis quæ directe contra Deum committuntur. *Ibid.* In peccatis contra religionem quandoque datur, quandoque non datur parvitas materiæ. *Ibid.* Resurgere a peccato non est tantum cessare ab actu peccandi, sed est hominem reparari ad ea quæ peccando amisit, nempe liberari a malis quæ per peccatum incurrit. III, 107. Remissio peccatorum est opus Dei. VII, 53. Conceditur absolute. 54. Est peccati destructio. *Ibid.* Remissio peccatorum non fit sine infusione gratiæ sanctificantis. 55 et 56. Peccata dimissa per pœnitentiam non redeunt per sequens peccatum quoad actum numero eundem. 53. Peccata semel per pœnitentiam remissa non redeunt simpliciter per peccatum sequens, sed secundum quid tantum. *Ibid.* Peccatum inducit reatum pœnæ. II, 529. Re tus pœnæ est condignitas seu debitum pœnæ propter peccatum luerdæ. 530. Reatus pœnæ manet ne post peccatum sive actuale sive habituale remissum? *Ibid.* Nemo punitur pœna simpliciter et proprie dicta pro peccato alterius, sed unusquisque pro peccato suo punitur. 538. Si loquamur de pœna satisfactoria, contingit quod unus portet pœnam alterius. *Ibid.* Peccatum est pœna alterius peccati per accidens et secundum adjuncta. 495. In peccato est duplex malum: unum Dei, cui est indignum et quædam offendit; alterum hominis, cui est nocivum. VII, 91. Malitia peccati ut est malum et offensa Dei, in eo sita est quod contempto Deo habeat creaturam pro fine ultimo. *Ibid.* Peccatum habituale cujus voluntas est interrupta non statim tenetur peccator excutere. 75. Omnia peccata mortalia deleri possunt per pœnitentiam in hac vita. 43.

PECULATUS est furti species, quo quis ex bonis publicis aliquid subripit aut in suos usus privatos convertit. IV, 273.

PEDAGIUM, est quod solvitur a viatoribus pro pontium et viarum conservatione. IV, 201.

PELAGIANI admiserunt gratias actuales morales exteriores, scilicet legem, doctrinam et exempla Christi. III, 3. In secundo statu suæ hæreseos, admiserunt gratias actuales interiores ex parte intellectus. 7. Pelagiani admiserunt gratiam possibilitatis, seu quæ dat posse: in quo autem eam reponerent incertum est. 9. Pelagiani in ultimo statu suæ hæreseos ad semi-pelagianismum declinaverunt, cum aliquo tamen discrimine. 12. Pelagiani negantes peccatum originale, dicebant hominem

propriis viribus posse bona opera facere quibus promeretur primam gratiam, sicque gratiam dari secundum merita. 100. Pelagiani orationis utilitatem negarunt. IV, 547. Negabant baptismum esse necessarium ad peccati originalis deletionem. VI, 338.

PELAGIANISMI synopsis historica. III, 2.

PELAGIUS, patrocínio Joannis Jerosolymitani fretus, suos errores latius et audacius sparsit. Accusatus hæreseos a duobus episcopis Gallis, Eros et Lazaro, in synodo Diospoli congregata, innocens errore facti declaratus est; patribus enim illuserat suis æquivocationibus. III, 2. Hanc synodum non approbavit Innocentius. *Ibid.* Præcipuus error Pelagii in hoc versabatur, quod diceret hominem habere tantum a Deo possibilitatem seu facultatem boni, a seipso autem solo ejus usum seu voluntatem et actionem, sicque quod bene viveret magis sibi quam Deo debere. 3. Alter præcedenti affinis erat, quod peccatum originale soli Adæ nocuerat, et ad posteros non transiret nisi imitatione, sicque quod liberum arbitrium esset in illis æque sanum et æque potens ac fuerat in Adamo innocente. *Ibid.* Ab hoc duplici errore nunquam recessit. *Ibid.* In aliis minus constans fuit. *Ibid.* Damnatus est Pelagius in conciliis Carthaginensi, Milevitano et Romano. 2.

PELAGIUS I purgavit se de suspicionem fidei. III, 401.

PELAGIUS II quid censet de celebratione concilii generalis? III, 422.

PEPUSIANI Eucharistiam suam conficere perhibentur de sanguine infantis. VI, 453.

PERMUTATIO simplex beneficiorum, facta auctoritate superioris, est licita et valida. V, 88. Permutatio simplex, facta auctoritate propria est invalida et simoniaca jure ecclesiastico, non naturali. *Ibid.* Permutatio in spiritualibus quibus non est annexum temporale, est simoniaca et grave peccatum. *Ibid.* Permutatio privata beneficiorum inæqualium quoad dignitatem aut fructus, compensata inæqualitate dignitatis aut fructuum pecunia, vel pensione, est simoniaca jure naturali. *Ibid.* Probabiliter permutans potest privata auctoritate redire ad suum beneficium, si ante completam permutationem alter moriatur aut ejus beneficium non sit permutabile. 90.

PENSIO est jus percipiendi aliquos fructus ex beneficio alieno, non quidem titulo beneficii quod non habet pensionarius, sed titulo officii ipsi impositi, aut concessionis ipsi factæ a superiore. V, 86. Duplex est: una laicalis, quæ datur tam laicis quam clericis; alia clericalis, quæ datur clericis qua clericis. Pensio clericalis duplex est: una quæ datur ob ministerium spirituale, et dicitur spiritualis; altera quæ datur clerico qua talis, et dicitur mixta. *Ibid.* Quædam conditiones requiruntur ad obtinendam et possidendam pensionem. *Ibid.* Pensio extinguatur 1º morte pensionarii; 2º ejus matrimonio aut professione religiosa; 3º renuntiatione; 4º redemptione. *Ibid.*

PEREGRINI olim secum deferebant Eucharistiam a sacerdotibus acceptam. VI, 522.

PERFECTIO. Duplicis generis sunt perfectiones: quædam dicuntur simpliciter simplices; aliæ simplices tantum secundum quid. I, 43, 49 et 69. Perfectio simpliciter simplex definitur, quæ est melior ipsa quam non ipsa; id est, quam habere melius cuilibet enti, quam illa carere. 49. Perfectio simplex tantum seu secundum quid, est quæ non

est melior ipsa quam non ipsa. 49 et 69. Perfectio alicujus rei triplex est, nempe: 1º actualis existentia; 2º qualitates superadditæ; 3º consecutio finis. 70. Perfectionum communicatio. *Ibid.* Vide IDIOMA. Perfectionis opera magis laudabilia si ex voto fiant. VI, 10. Triplex distinguitur perfectio vitæ spiritualis: prima, hominis absolute; secunda, status episcopalis; tertia, status religionis. V, 336. Ad statum perfectionis requiritur obligatio perpetua ad ea quæ perfectionem promovent cum aliqua solemnitate. 309 et 310. Perfectio religionis non consistit essentialiter in paupertate, sed in sequela Christi. 336. Impedimenta perfectionis ex divitiarum possessione provenientia sunt tria: sollicitudo circa eas, earum amor, et elatio. *Ibid.* Solitudo non est essentia perfectionis, sed ejus instrumentum. 337.

PERFECTUM dicitur cui nihil deest secundum modum suæ perfectionis. I, 48.

PERJURIUM, late et generaliter sumptum, est omne juramentum illicitum, hoc est, destitutum aliquo ex tribus comitibus, nempe veritate, judicio et justitia. Perjurium, stricte et proprie dictum, est *juramentum falsum*, seu *mendacium juramento firmatum*. V, 42. Perjurium promissionum cui deest veritas præsens, scilicet animus adimplendi quod juratur, est semper mortale; si autem deest tantum veritas de futuro admittit levitatem materiæ. *Ibid.* Omne perjurium assertorium proprie dictum, si sit perfecte deliberatum, est peccatum mortale nec admittit levitatem materiæ. *Ibid.* Perjurium defectu solius justitiæ, quandoque est mortale, quandoque veniale: defectu solius judicii ex parte causæ jurandi, est communiter veniale; ex parte sufficientis inquisitionis de veritate, est mortale vel veniale pro ratione negligentiae. *Ibid.* Non est perjurium nec ullo modo illicitum jurare cum restrictione late mentali et sub æquivocis, gravi urgente causa. 43. Perjurium est gravius homicidio, secundum se et ex objecto. 46. Quænam sint pænæ perjurorum? *Ibid.*

PERSÆ filio permittunt, mortuo patre, novercam matrimonio ducere. VII, 83.

PERSEVERANTIA finalis est permanentia in gratiâ usque ad mortem, seu conjunctio status gratiæ cum morte. III, 204. Donum perseverantiæ finalis non est idem ac donum confirmationis in gratiâ. 113. Ad perseverantiam finalem, sive diuturnam, sive brevem et brevissimam, requiritur speciale auxilium. 111 et seqq. Donum perseverantiæ potest-ne cadere sub merito saltem de congruo? 206. Perseverantia ut virtus est continuatio operis virtuosius, quaecumque sit, usque ad finem quem ratio præscripserit. V, 149. Perseverantia est virtus specialis, annexa fortitudini ut secundaria principali. *Ibid.*

PERSONA est intellectua'is naturæ individua et immutabilis substantia. I, 523; V, 408 et 413. Persona non est idem quod hypostasis et subsistentia. I, 524. Persona importat concretum ex natura et subsistentia, completur et constituitur per subsistentiam. 532. Per id constituitur persona per quod redditur incommunicabilis. 529. Persona excludit triplicem communicabilitatem, scilicet 1º universalis ad inferiora, quia est singularis; 2º partis ad totum, quia est substantia completa; 3º naturæ ad suppositum, quia est ultimo terminata. 523. Ratio personæ propriè reperitur in divinis: est de fide. 525. Nomen Personæ dictum de Deo non reperitur in S. Scrip-

tura quoad nomen, reperitur vero quoad significacionem. *Ibid.* Tres Personæ dicuntur in divinis, non una persona. 538. Individuum non potest dici de personis divinis. *Ibid.* Personæ divinæ possunt-ne dici tres substantiæ, sicut dicuntur tres hypostases seu tres personæ. 524. Personæ identificantur cum essentia divina, et tamen distinguuntur realiter inter se. 568. Personæ constituuntur relationibus, et relationes fundantur in processionibus. 491. Utrum tres personæ divinæ existant una existentia absoluta, an tribus existentis relativis: affirmant quidam, negant communiter alii. 514. Personæ constituuntur-ne per origines activas et positivas? 526. Personæ in divinis non distinguuntur inter se realiter nisi per relationes oppositas, juxta quosdam; non vero juxta alios. 557. Personæ divinæ non distinguuntur inter se, se totis. Est contra Præpositivum et Gregorium Ariminensem. 526 et 527. Prioritas inter divinas personas est duntaxat prioritas originis et *a quo* seu ordinis et rationis, nullatenus prioritas durationis et *in quo*. 548. Tres personæ sunt sibi similes. 573. Sunt coæternæ. *Ibid.* Sunt æquales in magnitudine et potentia. *Ibid.* In divinis personis est ordo naturæ. *Ibid.* — Personæ particulares simoniacæ, in ingressu vel professione religionis, tam dantes quam accipientes, excommunicantur ipso facto. V, 97. — Persona sacra est ea quæ Deo dicata est ad servandam castitatem per votum, sive sit solemne per professionem religiosam, sive solemnizatum per susceptionem ordinis, sive simplex. 260.

PERVRSITAS vitæ humanæ in eo est quod fruatur utendis et utatur fruendis. II, 561.

PETRA. Per petram intelligenda est persona Petri moraliter sumpta. III, 347, 391. Petra significat aliquando Christum. *Ibid.*

PETROBRUSSIANI infantes esse baptismo incapaces dixerunt. VI, 310. Originem ducunt a Petro de Bruis. 388.

PETRONILLA (S.) non celebravit sacra mysteria cum Febricula collactanea sua. VI, 525.

PETRUS, isque solus, est institutus a Christo caput visibile Ecclesiæ: sive, soli Petro concessus est a Christo primatus non solum honoris et dignitatis, sed potestatis et iurisdictionis in apostolos et universam ecclesiam. III, 345. Petrus prius vocabatur Simon. 346. Confessio Petri fuit causa meritoria promissionis Christi. 349. Petrus fere semper ponitur primo loco. 350. Petri potestas in tribus præcellit potestati cæterorum apostolorum. 351. Petrum Romam venisse negant quidam inter Calvinistas. 353. Alii concedunt, sed negant fuisse episcopum Romanum; alii non rexisse hanc Ecclesiam usque ad obitum. *Ibid.* Petrus venit-ne Romam anno secundo Claudii? 353 et 354. S. Petrus Romam venit, ibique Ecclesiam fundavit, quam ad obitum usque rexit. 354. Petrus per Babylonem Romam intellexit. *Ibid.* Romæ Simonem magum vicit. 355. Romæ martyrio coronatus est. *Ibid.* Cruci affixus est. *Ibid.* Petrus non ita affixus erat Romæ quin interdum in varias provincias proficisceretur. 356. Mansit Antiochiæ annos septem. 357. Christus promisit instante passione indefectibilitatem in fide Petro. 374, 375. Verba promissionis diriguntur ne soli Petro vel aliis apostolis? 375. Quo sensu intelligunt hanc promissionem Christi indefectibilitatis Petri in fide, qui tenent pro fallibilitate summi pontificis? *Ibid.* Petrus amisit charitatem indirecte per formidinem, sed cito recuperavit eam. 482. Petrus publicavit peccatum occultum

Ananiæ et Saphiræ tanquam executor Dei. 544. Circa reprehensionem S. Petri a Paulo, an sincere vel simulate acciderit gravis exorta est controversia inter SS. Hieronym. et August. V, 47.

PETRUS Cluniacensis impugnavit Petrum de Bruis. VI, 388.

PETRUS LOMBARDUS, dictus Magister sententiarum, theologicæ scholasticæ incrementum dedit duodecimo sæculo. I, 2.

PEYRERIUS (Isaac), de grege Protestantium, contendit Adamum non esse primum omnium hominum, sed ante ipsum fuisse alios homines, quos vocat Præadamitas. II, 520.

PHANTASIASTÆ dicebant corpus Christi esse incorruptibile etiam ante resurrectionem. V, 532.

PHARAO poterat-ne obtemperare mandato Dei? I, 290.

PHARISÆI quotidianis suis baptismis se purificabant. VI, 266. Christus reprehendit Phariseos et Scribas Legem perverse interpretantes. III, 485.

PHILIPPENSEM pseudosynodum Ariani Sardicensem appellarunt. III, 433.

PHILO totam historiam Paradisi quam narrat Moyses intelligit allegorice: negat Paradisum esse locum corporeum. II, 141.

PHILOSOPHI gentiles ex solis miseriis hujus vitæ independentes a sacra Scriptura et traditione colligerunt-ne peccatum originale? III, 47.

PHILOSOPHIAM et ejus methodum Apostolus et SS. Patres improbant. I, 4.

PHISON seu Ganges, Gehon seu Nilus, Tygris et Euphrates, sunt quatuor flumina Paradisi. II, 142.

PHILEGONS, Adriani imperatoris libertus, loquitur de tenebris quæ moriente Christo accidere. VI, 66. Ejus testimonium debet admitti. *Ibid.*

PHOCAS tribuit-ne episcopo Romano novum jus? III, 370.

PHOTINUS, a quo Photiniani, Sirmiensis episcopus, hæresim Pauli Samosatani instauravit, circa annum 347. Damnatus fuit in concil. Mediolanensi. I, 440; V, 358.

PHOTIUS, vir ingenii acerrimi, sed summæ malitiæ, S. Ignatii sedem usurpavit, et eum variis tormentis vexavit. III, 435. Anathemate confixus est a patribus concilii Constantinopolitani. *Ibid.* Iostea in sedem restitutus. *Ibid.* Joannem pontificem delusit et schismatis Græcorum fundamenta gessit. *Ibid.*

PIETAS est virtus per quam sanguine junctis patriæque benevolis officium et diligens tribuitur cultus. V, 99. Religio et pietas sunt duæ virtutes. Pietas est virtus specialis. 100. Pietas præeminet observantiæ. 102. Si quoddam opus quod videtur pietatis, puta quoddam officium in parentes, contrariatur religioni, ita ut retrahat a cultu Deo debito, non erit veræ pietatis opus. 100. Contingere non potest ut occasione religionis prætermittenda sint erga parentes veræ pietatis officia. *Ibid.*

PIGNUS formaliter sumptum definitur: Contractus quo res mobilis creditori traditur in securitatem debiti. IV, 530, 531.

PILATUM nuntiasse Tiberio Cæsari gesta et miracula Christi, ejus mortem et resurrectionem, atque inde Tiberium tentasse apothecosim Christi apud senatum Romanum, est probabilissimum. VI, 91.

PINGERE est-ne opus servile? IV, 701.

PISANUM concilium, generale XVI, anno 1409 a cardi-

nalibus utriusque obedientiae convocatum est ad schisma luctuosum quod Ecclesiam lacerabat extinguendum. III, 441. Quidam a numero universalium rejiciunt, sed eorum sententia non videtur admittenda. *Ibid.*

PISANUM conciliabulum a novem cardinalibus Julio II infensis convocatum est. III, 444.

PISCATIO ex triplici capite potest prohiberi: 1° ratione status personae; 2° ratione publicae utilitatis; 3° ratione loci. IV, 53.

PISCES non sunt magis delectabiles quam carnes. V, 186. Pisces non prohibentur in die jejunii. *Ibid.*

PLAGIATUS, quo quis hominem sive liberum sive servum abducit in servitutem, est furtum speciale. IV, 273.

PLATO existimavit quandoque urgente necessitate licitum esse uti mendacio. V, 27.

PLURALITAS. Vide DISTINCTIO.

POENA stricte sumpta est malum punitivum et afflictivum, inflictum contra voluntatem passi in vindictam sui peccati. II, 531. Duplex est poena: positiva et privativa. 532. Utraque poena damni et sensus est finita simpliciter et intrinsece, poena tamen damni potest dici finita secundum quid. *Ibid.* Poena damni non est aequalis in omnibus damnatis. 534. Poena damni gravior est poena sensus. 533. De fide est poenas omnium damnatorum tam hominum quam daemonum de lege communi fore aeternas; sicque peccatum mortale in hac vita non remissum plectendum esse in inferno poena aeterna. 534. Poena justa adaequatur culpae quoad quantitatem, non vero quoad durationem. 535. Poena satisfactoria non est semper pro culpa illius qui punitur. 537. In assignanda culpa debita peccato originali multiplex est sententia. 539. In quantum poena est medicina non solum sanativa peccati praeteriti, sed etiam praeservativa a peccato futuro et provocativa in aliquod bonum, secundum hoc aliquis punitur seu potius affligitur sine culpa, non tamen sine causa. V, 121. Multa obveniunt hominibus quae videntur poenalia, et quae tamen non sunt simpliciter poenae, sed potius medicinae, vel exercitium virtutis et cautela futurorum. *Ibid.* Remissa culpa per poenitentiam, tollitur reatus poenae aeternae; at potest remanere et saepe remanet reatus poenae temporalis. VII, 45. Poena culpae veniali debita remittitur-ne per sacramenta et sacramentalia sicut ipsa culpa? 51. In poenis duo sunt consideranda: 1° aequalitas cum culpa, ad hoc quod poena sit justa; 2° utilitas, nam poenae quasi medicinae quaedam infliguntur ut his territi homines a peccato desistant. V, 120. Poena purgatorii taxatur radicaliter a Deo, antequam aliquid de ea remittatur, secundum quantitatem culpae. VII, 225, 226.

POENITENTIA vera definitur a theologis, *animi dolor et detestatio de peccato* formaliter ut peccatum est. VII, 90. Vera poenitentia est cessare a peccato. 80. Dicitur 1° secunda post naufragium tabula; 2° manuum impositio; 3° baptismus laboriosus; 4° mysterium reconciliationis; 5° exomologesis, id est confessio; 6° et metanoia, id est resipiscentia. 9. Virtus poenitentiae recte definiri potest: *Habitus inclinans poenitentem ad reparandam injuriam Deo illatam per peccatum.* 39. Poenitentia est virtus specialis. 36. Poenitentia est pars potentialis, seu species in perfecta justitia. 38. Poenitentia est prima inter caeteras virtutes ordine temporis, quantum ad ejus actum qui primus occurrit in justificatione impii. *Ibid.* Objec-

tum formale virtutis poenitentiae, est reparatio ad inaequalitatem juris divini laesi. 39. Poenitentia deficit in aliquo a perfecta ratione justitiae. 38. Poenitentia respicit id quod est reddendum Deo ut offenso. *Ibid.* Poenitentia distinguitur a timore filiali, *Ibid.*; a religione: habent enim distincta objecta formalia. *Ibid.*; a charitate: utraque respicit et odio habet peccatum, sub diversa tamen ratione formali. 37. Poenitentia quoad habitum fuit in Adamo antequam peccaret; est in parvulis baptizatis: remanet in beatis. 39. Poenitentia quae ad mortem differtur est rarissima et difficillima. 91. Loquendo de potentia ordinaria, necessaria est per se poenitentia formalis: loquendo de potentia absoluta, sufficit et requiritur poenitentia eminentialis seu radicalis eadem persona manente. 42. Poenitentia virtualis est cum aliquis hoc modo fertur secundum affectum in Deum, ut quidquid sibi occurreret quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret sibi et doleret se haec commisisse, etiamsi actu de illo non cogitet. 48. Remissio peccatorum fit in poenitentia per virtutem passionis Christi secundum modum applicationis ejus. 47. — Est in Ecclesia potestas remittendi omnia peccata post baptismum commissa, etiam graviora, ita ut nullum sit in hac vita irremissibile. 11 et seqq. Poenitentia quae in Ecclesia agitur, est verum et proprie dictum sacramentum: est de fide; 12; distinctum a baptismo ejusve memoria. *Ibid.* Physice definiri potest: *Confessio dolorosa peccatorum post baptismum commissorum, facta legitime ministro absolvente sub praescripta verborum forma.* 25. Logice definiri potest: *Sacramentum a Christo institutum, significativum et collativum gratiae peccatorum post baptismum commissorum remissive.* *Ibid.* Christus sacramentum poenitentiae tum praecipue instituit cum a mortuis excitatus insufflavit in Discipulos suos, dicens: *Accipite Spiritum sanctum; quorum remisistis peccata, remittuntur eis.* 32, 33. Sacramentum poenitentiae, in re vel in voto saltem implicito, est necessarium ad salutem necessitate medii lapsis post baptismum. 33. Est institutum, non solum ad tollenda peccata praeterita, sed etiam ad praecavenda futura. 170. Institutum est a Christo per modum actus et processus judicialis. 22. Sacramentum poenitentiae est pluries iterabile. 34. Terrores conscientiae incussi, quos Lutherani contritionem vocant, et fides seu fiducia remissionis factae peccatorum, non sunt materia seu partes materiales sacramenti poenitentiae. Est de fide. 20. Manus impositio non est materia proxima sacramenti poenitentiae. *Ibid.* — Actus poenitentis, contritio, confessio et satisfactio sunt-ne proprie materia proxima sacramenti poenitentiae, seu partes materiales ex quibus intrinsece componitur? *Ibid.* Vis sacramenti poenitentiae praecipue sita est in forma, quae reponitur a concilio Trid. in verbis sacerdotis. 24. Probabilius est formam simpliciter deprecatoriam in sacramento poenitentiae non posse esse validam. 29. Ritualia, poenentialia, sacramentalia et pontificalia ante annum millesimum scripta, exhibent-ne solam formam deprecativam? 31. Formam deprecatoriam adhibendam esse in sacramento poenitentiae tenuit olim antiquus scriptor. 28. Hanc opinionem suscitavit Morinus. *Ibid.* Apud Graecos semper valuisse et adhuc valere contendit. *Ibid.* In sacramento poenitentiae quanam simultas materiae et formae requiritur? VI, 110 Poenitentia dicitur sacramentum mortuorum. 144. Poenitentia non est re-

compensatio offensæ præcise secundum arbitrium iudicis, sed secundum voluntatem offendentis et offensi. VII, 21. Pœnitentia habet vim delendi omnia peccata in hac vita. 42. Non est vera pœnitentia de uno peccato; nisi sit de omnibus. 43, 44. Non potest per pœnitentiam unum peccatum mortale remitti sine alio. 43. Unum peccatum veniale potest remitti sine altero. 44. Nullum peccatum remitti potest mortale sine infusione gratiæ. *Ibid.* Gratia quæ confertur per sacramentum pœnitentiæ commensuratur-ne dispositioni pœnitentis? 61. Per donum gratiæ non remittitur simul culpa et totius pœnæ reatus. 46. Reatus pœnæ temporalis quandoque non remanet in pœnitente. 44. — Fuit olim in Ecclesia usus triplicis pœnitentiæ, scilicet, privatæ, solemnæ et publicæ. Privata in secreto agebatur ex præscripto confessarii, qualis nunc peragitur dum confessarius injungit certis diebus per mensem aut annum, jejunium et orationem. Pœnitentia solemnæ erat, quæ peragebatur cum certis solemnitatibus, et secundum varios gradus. Publica erat, quæ quidem publice agebatur, sed sine solemnitatibus et gradibus: unde omnis pœnitentia solemnæ erat publica, sed non e contra. 237. Ab exordio Ecclesiæ ad Montanum circa medium secundi sæculi, fuit æqualis usus pœnitentiæ publicæ, sed non solemnæ. *Ibid.* Pœnitentia durior et diuturnior ortum habuit in Ecclesia a Montanistarum hæresi. 238. Pœnitentia solemnis ortum habuit ab hæresi Novatianorum. 237. Pœnitentia solemnæ semel tantum concedebatur. 240. Pœnitentia solemnæ olim quatuor gradus habuit, nimirum: fletus, audientia, substratio et consistentia. 237, 238. Multiplex erat in pœnitentia solemnæ manus impositio. 241. Pœnitentia solemnæ pertrahebatur aliquando ad finem vitæ. 242. In Ecclesia Occidentali diutius subsistit rigor pœnitentiæ solemnæ, nec nisi post septimum sæculum antiquari cœpit. 238. Ad pœnitentiam solemnem non admittebantur, nisi qui vere et sincere erant pœnitentes. 242. Ritus in imponenda pœnitentia publica et in reconciliatione servari solitus describitur. 238. Plures ex zelo et pietate proprio motu se subiciebant pœnitentiæ publicæ. 114. Ad quid tenebantur pœnitentes præter pœnas publicas? 237. *Vide* ABSOLUTIO, CONFESSIO, CONTRITIO, SATISFACTIO et ATTRITIO.

POLLUTIO sive mollities, est voluntaria emissio seminis humani extra omnem concubitum. V, 265. Dividitur: 1° in simplicem, quæ præter malitiam pollutionis, nullam aliam habet adjunctam, ut si omnino liber proprii corporis tactu aut aspectu se polluat sistens in sola propria delectatione; 2° et qualificatam, quæ præter malitiam pollutionis, habet aliam adjunctam, vel ex parte objecti cogitati, vel ex parte personæ pollutæ aut polluentis. 266. Pollutio directe in se voluntaria est jure naturæ mortaliter mala, sic, ut nullo fine possit unquam cohonestari. Est communis et certa. 266 et 267. Certum est pollutionem nocturnam secundum se non habere rationem peccati, utpote involuntariam. 272. Si pollutio mere naturalis habita in somnis placeat ut naturæ exoneratio, peccatum non creditur. 274. Triplex potest esse causa pollutionis nocturnæ: corporalis, animalis, et spiritualis; seu spiritualis intrinseca, et spiritualis extrinseca. 273. Pollutionem mere naturalem et involuntariam affectu simplici et inefficaci desiderare propter bonum finem, non videtur esse peccatum. 274.

Pollutionis indirecte volitæ malitia est perpendenda ex suis causis. 269 et seqq.

POLYCARPUS (S.), S. Joannis Evangelistæ et etiam S. Ignatii discipulus, Smyrnensis episcopus, consubstantialitatem Personarum docet. I, 453.

POLYGAMIA est multiplicitas uxorum cum uno viro, si sit simultanea. VII, 435. Polygamia non repugnat finibus primariis matrimonii, sed secundariis; consequenter non est contra jus primum naturæ, sed contra secundarium. *Ibid.* — Post diluvium polygamia fuit licita ex dispensatione divina. 437. A tempore legis Evangelicæ, polygamia est illicita et irrita. 439. Polygamia etiam in infidelibus est nunc prohibita. *Ibid.*

PONTIFEX. Papa hoc ipso quo fieret hæreticus manifestus, amitteret ne jurisdictionem? III, 264. Christus reliquit vicarium sui visibilem in terris pro regimine Ecclesiæ. 344. Catalogus Romanorum Pontificum a S. Petro ab omnibus patribus ducitur. 355. Successorem Petri habere jure divino primatum auctoritatis in universam Ecclesiam fide certum est. 358 et 368. Pontifex Romanus vocatur a Patribus Pontifex maximus, Episcopus episcoporum, Vinculum sacerdotalis collegii, Centrum unitatis. 359. Episcopus Romanus habet-ne jus ordinandi omnes metropolitanos tam Orientis quam Occidentis? 362. Per ecclesias suburbicarias quid intelligendum est? 363. Romanus Pontifex dici potest episcopus universalis quia universalem Ecclesiam regit. 368. Pontifex potest-ne abrogare canones spectantes disciplinam aut jus ecclesiasticum? 368 et VII, 137. Papa potest-ne deponere episcopos? 368. Romanum Pontificem esse successorem Petri, stante præsentium rerum statu, fide certum esse probabilius est. *Ibid.* Probabilius est supremum pontificatum esse annexum episcopatu Romano ex institutione immediata Christi, consequenter jure divino. 369. Privilegium infallibilitatis Romani Pontificis in aliquo videtur differre a privilegio superioritatis ad concilium generale. 371. Papa potest considerari dupliciter: ratione suppositi et ratione officii, seu ut homo privatus et ut summus Pontifex, Christi vicarius. *Ibid.* Papam ut privatum doctorem posse errare omnes concedunt. *Ibid.* Papam ut Pontificem posse errare non eadem est sententia. 371 et 372. Prima contendit illum posse errare; inter illos eminent Galli episcopi qui Declarationem dedere anno 1682, circa potestatem ecclesiasticam. 372. Altera sententia est aliarum nationum quæ contendunt summum Pontificem loquentem ex cathedra esse infallibilem. 373. Judicium Romani Pontificis loquentis ex cathedra in rebus fidei et morum, est-ne infallibile independentem a consensu Ecclesiæ? *Ibid.* Est ne summum et ultimum? 388. Summus Pontifex est iudex semper permanens in Ecclesia. *Ibid.* Galli theologi a tempore concilii Constantiensis tenent concilium generale esse superius Pontifici. 401. Alii theologi contrarium tenent. *Ibid.* Solius summi Pontificis est præsidere auctoritative concilio generali, per se vel per suos legatos. 426. Quo sensu Pontifices profitentur se astringi canonibus conciliorum. 416. Papa potest-ne corripiri ab episcopis? 413. Summus Pontifex est-ne auctoritate et jurisdictione omni concilio superior? 414. Summus Pontifex potest-ne judicari a concilio generali? 405. Summus Pontifex est filius Ecclesiæ. 418. Electionis Pontificis potestas

complectitur-ne ipsius depositionem? *Ibid.* Pontifex simoniace electus potest deponi. *Ibid.* Quid agendum si Pontifex noxius esset Ecclesiae et eam vellet subvertere? *Ibid.* Pontifex captivus potest-ne deponi ab Ecclesia? *Ibid.* Quid agendum si Pontifex esset amens? *Ibid.* An sit de fide Pontificem qui hic et nunc regit Ecclesiam esse revera summum Pontificem, multiplex est sententia. 419. Summus Pontifex eligebatur primis saeculis, praesente plebe, ab episcopis comprovincialibus. 439 Postea imperatores jus eum eligendi usurpaverunt. 439 et 440. Ecclesiae Romanae cardinales nunc illo jure pollent a multis saeculis. 440

POPULUS christianus est unus. III, 346.

POSSESSIO. In dubio melior est conditio possidentis. II, 380. Possessio, dicta a pedum positione, alia est facti, alia juris. IV, 14. Possessio facti est detentio rei adminiculo corporis, animi et juris. *Ibid.* Possessio juris est jus insistendi alicui rei suae, non prohibita possideri. *Ibid.* Tribus modis acquiritur possessio: *apprehensione vera, apprehensione ficta, et legis dispositione.* 15. Inter varias possessionis divisiones (alia enim est justa, alia injusta; alia proprio nomine, alia alterius nomine), praecipua est in civilem, naturalem et civilissimam. 14. Possessio parit praescriptionem. *Ibid.* In dubio est melior conditio possidentis. Non est possessoris probare quod res sit sua, sed oppugnantis probare quod non sit. 15. Amittitur possessio naturalis et civilis mobilium: 1° sola voluntate possessoris, nolentis amplius rem possidere; 2° per furtum et rapinam alterius, si res ablata aliquandiu detineatur; 3° per amissionem, v. g. bursae, vel per fugam animalis. 15.

POSSESSOR bonae fidei est ille qui credit rem quam possidet esse suam: tenetur restituere ratione rei acceptae. IV 120 et 121. Generaliter, possessor bonae fidei in tantum tenetur restituere in quantum possidet de re aliena et ejus fructibus seu emolumento; ita quod quantitas rei possessae et ejus fructuum extantium, aut emolumenti inde provenientis sit mensura restitutionis faciendae. 121. — Possessor malae fidei est ille qui injuste accepit aut retinet rem alienam, seu qui sciens aut dubitans rem esse alienam, eam accipit aut detinet invito rationabiliter domino. *Ibid.* Generaliter, possessor malae fidei in tantum tenetur restituere in quantum damnificavit, ita ut mensura restitutionis sit quantitas damni allati. 128. Possessor malae fidei tenetur praestare valorem rei, secundum optimum statum meliorationis tam intrinsecae quam extrinsecae quam apud ipsum habuit, quamvis haec melioratio non fuisset apud dominum aut ipsi non profuisset. 131 Possessor malae fidei tenetur-ne praestare valorem rei, si apud ipsum pereat, certo peritura apud dominum? 129. Probabilius est expensas necessarias aut utiles posse in foro conscientiae deduci a possessore malae fidei, et dominum teneri secundum justitiam eas ipsi refundere. 134

POTENTIA duplex distinguitur: physica et moralis. III, 76. Potentia physica est libertas arbitrii qua homo potest peccatum eligere vel respicere: potentia moralis est quae dat facultatem bene utendi potentia physica seu libero arbitrio, removendo impedimenta ex quibus sequeretur abusus potentiae physicae. 96. Quod est in potentia reducitur ad actum per aliquid quod est in actu. II, 268. Potentiae facilitas respectu alicujus actus duplex est: intrinseca et extrinseca. 405.

POTESTAS. Omnis potestas est a Deo. III, 578. Potestas delegata duplex est: una a jure vel consuetudine; altera ab homine, et haec dupliciter. 647. Potestas dominativa est ea qua quis disponere potest de persona vovente aut materia voti tanquam de re sua. 634. Potestas divina fundatur in ratione causae et effectus. V, 101. Potestas civilis vel politica derivatur a Deo per naturalem rerum institutionem. *Ibid.* Potestas ecclesiastica derivatur a Deo per positivam ordinationem. *Ibid.*

PRÆADAMITARUM systema est fabulosum, verbo Dei contrarium, et nullo probabili fundamento nixum. II, 520.

PRÆCARIUM definitur: Rei alicujus quoad usum solum gratuita concessio, ad nutum concedentis revocabilis. IV, 538.

PRÆCIPITATIO dicitur metaphorice in actibus animae secundum similitudinem a corporali motu acceptum. III, 579. Pertinet ad imprudentiam. *Ibid.* Provenit ex defectu consilii *Ibid.* Oritur ex luxuria. *Ibid.*

PRÆCEPTUM est quid mere extrinsecum voluntati eamque nullatenus interius immutat. V, 559. Præceptum naturale refertur ad præceptum dilectionis Dei. II, 313. Alii dicunt esse quoddam præambulum ad Decalogum. *Ibid.* Triplicis generis sunt præcepta naturalia secundum triplicem hominis inclinationem. 586. Præcepta possunt distingui dupliciter: ex parte principii, et ratione rei præceptae. III, 514. Præcepta negativa obligant pro semper. *Ibid.* Præcepta affirmativa quæ præcipiunt universalitatem actionum nostrarum, obligant-ne pro semper? *Ibid.* Quando concurrunt duo præcepta quæ non possunt simul observari, majus obligat, aliud desinit obligare pro tunc. 570. Potest uno et eodem tempore duobus præceptis satisfieri quando non sunt incompatibilia sicut audire Missam die dominica, et recitare horas canonicas. IV, 708. Quidam nolunt præcepta humana obligare sub mortali, modo non agatur contra illa ex contemptu, vel ex consuetudine: ita angelus, sed falso. V, 161. Præcepta moralia moraliter sunt interpretanda. 197. Tempus quo obligat præceptum affirmativum non est quando commode impleri potest, sed quando tempus necessitatem urgentem inducit. VII, 71. Præcepta affirmativa non obligant tantum in extrema necessitate, sed et quando eorum actus rationabiliter judicatur necessarius. 119. Præcepta certo et determinato tempore affixa, ratione ipsius temporis, ut v. g. jejunium in vig. S. Joannis, pro tunc tantum obligant, nec præveniri debet eorum adimpletio, etsi prævideatur fore impedimentum quando obligabunt. 120 et 121.

PRÆDESTINATIONI Calvino præiverant. I, 254. Hæresis prædestinatio extitit-ne quinto saeculo? 433. Nullos fuisse Prædestinianos in monasterio Adrumetino nunc fuisse convenit inter eruditos contra Sirmundum. 434. Convenit etiam contra eundem, hanc hæresim emersisse in Gallis Cœlestino I Pontifice. *Ibid.* Soli prædestinati sunt-ne oves Christi? III, 297.

PRÆDESTINATIO recte definitur a S. August: *Præscientia et præparatio beneficiorum quibus certissime liberantur quicumque liberantur*; a S. Thom: *Ratio ordinis aliquorum in salutem æternam, in mente æterna existens.* I, 373. Prædestinatio apud theologos dupliciter sumitur; 1° late pro quovis Deo decreto æterno aliquid faciendi in tempore; 2° specialiter sumitur pro divina ordina-

tione aliquorum ad gloriam et ad media quibus infallibiliter obtinetur. *Ibid.* Prædestinatio est pars providentiæ non subjectiva, sed objectiva. 374. Prædestinatio ita est-ne necessaria ut absque ea nullus salvari possit : 375. Deus præordinavit-ne se daturum effectum prædestinationis, nempe salutem propter merita aliqua ? 379. Quidam dicebant merita sequentia prædestinationis effectum, scilicet gratiam, sed prævisa, esse causam prædestinationis. *Ibid.* Recentiores docent prædestinationem esse ex prævisis meritis gratiæ, sed omnes non explicant eodem modo. *Ibid.* Congruistæ differunt a Molina et Lessib. *Ibid.* Ultima sententia propugnat prædestinationem ex omni parte gratuitam. 380. Prædestinatio potest considerari dupliciter : in ordine intentionis ; et in ordine executionis. In ordine executionis, iterum dupliciter : executionis præconceptæ et volutæ, et executionis exercitiæ. 390. Prædestinatio in ordine executionis præconceptæ est nobis notior, et ad commendanda bona opera aptior. 397. Prædestinatio nostra fit intuitu meritorum Christi. 404. Triplicis generis excognare possunt prædestinationis effectus : alii supernaturales, ut substantia ipsa prædestinati, bona indoles et similia ; et tandem permissio peccati. 409. Numerus prædestinatorum est certus, non solum formaliter, sed etiam materialiter. 416. Prædestinatio est certa et infallibilis quoad consecutionem sui effectus. *Ibid.* Nemo absque speciali revelatione potest esse physice certus de sua prædestinatione. 418. Potest homo ex variis signis quæ exhibent S. Scripturæ et Patres, habere quamdam certitudinem conjecturalem, seu ad summum moralem prædestinationis suæ. 419. Prædestinatio proprie accepta, est Dei præordinatio ab æterno de his quæ per gratiam facturæ est in tempore. V, 622. Prædestinatio nostra potest considerari vel secundum bonum ad quod prædestinamur, vel secundum modum consequendi istud bonum. 624.

PRÆDICATIO. Conveniens fuit prædicationem Christi tam per ipsum quam per apostolos a principio solis Judæis exhiberi. VI, 52. Prædicatio est medium ordinarium cognoscendi mysteria fidei. II, 467. Prædicatio evangelii est juris divini positivi, et tamen ab ea cessandum propter scandalum. III, 570.

PRÆDICATOR. Deus mentem interius illustrat dum pastor prædicat. III, 318 et 319. Prædicator ex cathedra mentiens in materia doctrinali peccat mortaliter. V, 29.

PRÆDICATORUM (FF.) ordinis regula et constitutiones quandoque obligant sub mortali et quandoque sub veniali. V, 320.

PRÆLATUS potest dupliciter considerari : aut secundum quod iudicio præsidet, aut extra iudicium existens. III, 414. Prælatus qui licentias et dispensationes concedit amicis, eas denegando aliis non amicis, peccat peccato acceptionis personarum. IV, 188.

PRÆMOTIO physica movet-ne fortius voluntatem quam moralis ? I, 358. Præmotio physica expresse asserta est a divo Thoma. II, 253 et III, 158. Est-ne asserta ad omnes actus vel ad bonos solummodo. II, 272.

PRÆPUTIUM sacrum exstat-ne adhuc ? VI, 36.

PRÆSCIENTIA. Solvitur argumentum decantatum, quod fatigavit antiquos, contra præscientiam futurorum liberorum. I, 170. Præscientia divina respicit futura secundum duo : 1° secundum quod sunt in seipsis, in quantum ipsa præsentia intuetur in sua æternitate ; 2° secundum quod sunt in suis causis creatis et contin-

gentibus in quantum videlicet videt ordinem causarum ad effectus. *bid.* Vide DEUS.

PRÆSCRIPTIO seu usucapio est acquisitio domini per continuam possessionem certo tempore a lege definito. IV, 64. Ad legitimam possessionem requiruntur quatuor conditiones : 1° possessio vera ; 2° titulus præsumptus ; 3° bona fides ; 4° tempus legitimum. *Ibid.* Bona fides, orta ex ignorantia facti inculcata, sufficit de præscriptionem. 67. Fundata in ignorantia inculcata juris obscuri et vere dubii sufficit, ad præscriptionem. *Ibid.* Ignorantia juris clari sufficit-ne ad bonam fidem requisitam pro præscriptione. *Ibid.* Res quæ præscribi possunt, aliæ sunt mobiles, seu quæ loco moveri possunt, ut sunt vestes, animalia ; aliæ immobiles, quæ loco moveri non possunt, ut domus, prædium, etc. 70. Res mobiles sive privatorum sive ecclesiæ (ni forte excipias ecclesiam romanam) cum titulo præscribuntur spatio trium annorum, tamen inter absentes quam inter præsentis. *Ibid.* Absque titulo res mobiles sive privatorum sive ecclesiæ (excepta, ut supra, Romana) non præscribuntur nisi triginta annis. *Ibid.* Res immobiles privatorum cum titulo præscribuntur decem annis inter præsentis, viginti inter absentes : absque titulo sive inter absentes, sive inter præsentis, requiruntur triginta anni. 71. Præscriptio quandoque dicitur suspendi vel interrumpi ? 72 : 1° ea non possunt præscribi quæ non possunt possideri, ut jura ecclesiastica a laico, etc. 74 ; 2° contra jus naturale aut divinum non procedit præscriptio. *Ibid.* Præscribi non possunt quæ sunt usibus publicis deputata, ut viæ publicæ, plateæ pontes, etc. *Ibid.* Omnis præscriptio legitime facta valet in foro conscientiæ, sic, ut qui legitime præscripsit, si post præscriptionem completam deprehendat rem fuisse alienam, possit retinere ut suam. 75.

PRÆSENTIA realis Christi in Eucharistia varias habet utilitates. VI, 415. Præsentia realis non impedit præsentiam ejus spiritualem et receptionem Spiritus sancti. *Ibid.* Vide EUCHARISTIA.

PRÆSUMENS est ille qui aliquid scienter facit aut ex ignorantia affectata. VII, 148.

PRÆSUMPTIO ex communiter contingentibus est prudens. II, 344. Præsumptio definiiri potest : Temeraria expectatio beatitudinis mediorumve ad illam. V, 142. Sumitur etiam pro actu voluntatis quo quis facit vel aggreditur facere quod superat ejus facultatem sive physicam et executivam, sive juris tantum. *Ibid.* — Præsumptio apud juristas accipitur pro actu intellectus quo ex signis manifestis judicatur aliquid occultum. *Ibid.* Præsumptio est peccatum oppositum magnanimitati per excessum. *Ibid.* Præsumptio est peccatum mortale contra Spiritum sanctum ; minus grave quam desperatio. *Ibid.*

PRAGMATICA sanctio est constitutio edita a Carolo VII, anno 1488, in conventu Sitoricensi continens tres et viginti articulos conformes decretis concilii Basileensis. III, 445.

PRAXEAS, ex Asia oriundus, initio tertii sæculi fuit primus auctor Sabellianismi : Tertullianus dixit eum Paracletum fugasse et Patrem crucifixisse. I, 439.

PRESBYTER. Presbyteri, curati et archidiaconi possunt admitti ad religionem. V, 339. Presbyteri cum magno vitæ periculo in carceribus martyrum celebrabant. VI, 524. Simples presbyteri concedere poterant primam et

minorem reconciliationem sive intra sive extra Ecclesiam. VII, 241. Presbyter idem est ac senior. 305 et 359. Reipsa significat gradu et sacerdotii dignitate majores. *Ibid.* Presbyteri baptizant et consecrant, sed non alios generant presbyteros. 362. *Vide* SACERDOS.

PRESBYTERATUS non potest etiam dispensatione conferri a simplici sacerdote, juxta communissimam opinionem. VII, 336. Materia et forma essentialis presbyteratus apud Latinos, est calicis cum vino et patenæ cum pane traditio, cum his verbis : *Accipe potestatem*, etc. 327. Materia et forma presbyteratus apud Græcos, est sola impositio manuum cum his verbis : *Divina gratia*, etc. 328. Incertum est an in collatione presbyteratus conferatur duplex character. 332.

PRESBYTERIUM significat cœtus sacerdotum. VII, 316 et 361.

PRESBYTERIANI seu Puritani, in Anglia, errorem Arij adoptant. VII, 359.

PRETIUM. Generaliter loquendo, ille est justus rei valor seu justum pretium quod est commensuratum rei non physice consideratæ, sed moraliter et in ordine ad usum et convictum humanum. IV, 427. Duo sunt quibus constituitur justum rerum venalium pretium, nempe : reipublicæ auctoritas, seu ii qui ab illa auctoritatem habent, ut sunt principes et magistratus ; et communis æstimatio fori seu hominum intelligentium. *Ibid.* Primum pretium vocatur legitimum ; secundum vocatur arbitrarium seu vulgare. *Ibid.* Hæc duo pretia in eo differunt quod legitimum consistat in indivisibili, vulgare vero admittat latitudinem. 428 Triplicis generis pretium distinguitur in venditione seu emptione spiritualium, non secus ac in usura, scilicet, munus a manu, munus ab obsequio, et munus a lingua. V, 81. Pretium simoniace acceptum pro quacumque re spirituali, est jure naturæ restitutioni obnoxium etiam ante sententiam judicis. Ita multi. 93. Cui restitui debet? 94.

PRIMATUM annexum esse Ecclesiæ Romanæ gratia principum sæcularium, est omnino falsum. III, 370. Privilegium primatus fuit primo personale, et deinde locale. *Ibid.* *Vide* PONTIFEX.

PRIMITIAS offerre, non est de jure naturæ. IV, 597.

PRIMOGENITURA importare videbatur jus ad sacerdotium primario. V, 82.

PRINCEPS. Consensus principis duplex est : personalis, et juridicus seu legalis. II, 643. Princeps catholicus potest ne vocare in auxilium infideles aut hæreticos, vel eos juvare? III, 560. Aliquis fit subditus principi dupliciter : 1º ratione personæ, quia in ejus regno natus est vel domicilium habet ; 2º ratione bonorum quæ ibi possidet, vel vendit, vel distrahit IV, 204. *Vide* DUX.

PRINCIPATUS nomine duo intelliguntur, scilicet ipse princeps, et multitudo ordinata sub principe. II, 227.

PRINCIPIA et conclusio suo modo concurrunt ad producendum habitum scientiæ. I, 12. Principia theologiæ quæ sunt articuli fidei possunt considerari : 1º entitative in seipsis, et sic sunt supernaturalia, et non sunt principia theologiæ nisi materialiter et specificative ; pertinent proprie ad fidem ; 2º quatenus dicunt ordinem ad conclusiones quas virtualiter continent ; sic sunt formaliter principia theologiæ, et non attinguntur a fide, nec sunt formaliter supernaturalia. *Ibid.* Principii nomen in divinis dupliciter sumitur : vel essentialiter, respective ad

creaturas : vel notionaliter, prout tribuitur uni Personæ respective ad aliam. 542. Si nomen principii sumatur essentialiter respective ad creaturas, est commune tribus Personis ; si sumatur notionaliter, specialiter convenit Patri. *Ibid.* et seqq. Principium quod divinarum processionum est persona Patris et Filii, Patris respectu Filii, Patris et Filii respectu Spiritus sancti. V, 591. Principium quo saltem remotum et primordiale, est natura divina. 592. In assignando principio proximo quo natura producit Filium et Spiritum sanctum dissentiunt theologi. *Ibid.* Principia moralitatis sunt ea omnia ex quibus fit quod actus sit bonus vel malus, vel indifferens. II, 288 et 289. Tria assignantur ; objectum, circumstantia, finis. *Ibid.*

PRISCILLIANISTÆ erraverunt circa animas. II, 114. Errores suos mendaciis et perjuriis occultabant. V, 28.

PRIVATIO duplex est : una simplex et in facto esse ; alia secundum quid et in fieri. II, 451.

PRIVILEGIUM. Revocatio privilegii. *Vide* LEX. II, 604. Privilegium aliquod non potest indulgeri in præjudicium alterius. VII, 136.

PROBABLE est id quod est apparenter verum seu verisimile. II, 351. Probabile academicorum differt a probabili probabilistarum. 353. Probabilitas alia est intrinseca, et alia extrinseca. 351. Minus probabile non remanet vere probabile in concursu probabilioris. 365

PROBABILISMUS circiter versus xvi sæculi finem in scholis agitari cœpit. II, 352. Doctrinam probabilismi esse novam et antiquis inauditam censent ipsi principes probabilitatis. 357. Probabilismus legem christianam evertit, mores corrumpit, et fidem labefactat. 363. Ex principiis emissis a probabilistis non potest erui conclusio certa, seu formalis conscientia moraliter certa practice de honestate formali actionis. 361. Inquisitio veritatis inutilis est si probabilismus sit regula segura actionum nostrarum. 364. Numerus auctorum qui probabilismum docuere huic pravæ sententiæ non favet. 366 et 367. Silentium Ecclesiæ circa probabilismum ipsum ab errore non excusat. 368. SS. Patres licet ex professo probabilismum non impugnaverint, ita locuti sunt ut manifestum sit eos a venenata hac opinione esse omnino alienos. II, 353. Doctrina cleri Gallicani non favet probabilitati. 392.

PROBABILISTA dicitur ille qui sequitur sententiam faventem libertati, quam ipse judicat minus aut magis probabilem quam ea quæ favet legi. III, 319.

PROBITAS multum valet ad cognoscendum an aliqua doctrina sit ex Deo. III, 319.

PROCESSIO in divinis, est unius Personæ ab altera vel a duobus origo. Diversi eam acceperunt diversimode. I, 491. Omnis processio est secundum aliquam actionem, immanentem, non transeuntem. 500. Est duplex processio : 1º ad extra secundum actionem quæ tendit ad exteriorem materiam ; 2º ad intra secundum actionem quæ manet in ipso agente. 491. Sunt in Deo processiones ad intra. *Ibid.* Si in Deo non essent processiones, non esset oppositio relativa originis. 492. In Deo sunt duæ processiones et non plures : altera per intellectum, qua gignitur Verbum ; altera per voluntatem, qua spiratur Amor. 500. Processiones divinæ active sumptæ, non sunt simplices emanationes, sed veræ et propriæ

actiones. 497. Dictio et spiratio, quæ sunt actus notionales et in quibus formaliter consistunt processiones divinæ, non distinguuntur ab intellectione et volitione virtualiter. Processio Verbi est generatio; non processio Spiritus sancti. 502. Emanationi Spiritus sancti, adaptatur processio potius quam Filio, propter vocabulorum inopiam. *Ibid.* Ratio discriminis inter possessionem Verbi et Spiritus sancti est investigabilis. 503.

PRODICALITAS est erogatio superflua rerum suarum. V, 125. Prodigalitas opponitur avaritiæ secundum excessum et defectum diversimode. *Ibid.* Opponitur etiam liberalitati. Secundum se est tantum peccatum veniale, quod potest tamen fieri mortale. *Ibid.*

PROFESSIO religiosa non est simplex promissio, ut in voto simplici, sed est simul sui traditio ad cultum divinum, seu ad vivendum caste, sine proprio et sub obedientia, in religione approbata et simul traditionem acceptante. V, 349. Duplex distinguitur professio: expressa, quæ verbis; et tacita, quæ factis exorimitur. Non differunt essentialiter, sed in modo tantum. 350. Professio tacita inducitur: 1° vel gestando habitum proprium professis; 2° vel exercendo actus ipsis proprios. *Ibid.* Effectus professionis validæ sex numerantur. 350 et 351. Probabilius videtur professionem quovis jure invalidam nullum habere effectum. 352. Reclamare contra professionem invalidam est petere facultatem dimittendi habitum et statum religiosum, allegando causas nullitatis professionis. 353. Professio in religione non approbata est invalida: profitens probabilis non tenetur ad vota. 312.

PROLES tenetur-ne credere matri asserenti eam esse illegitimam? IV, 269. Proles naturalis non legitimata, jure Romano, non succedit patri ab intestato; bene matri etiam ex asse, si nullas alias proles legitimas habeat; si vero habeat, æqualiter succedit cum aliis. 419. Proles spuria non legitimata, nihil potest accipere a patre vel a matre, sive per testamentum sive ab intestato, sive per contractus, nisi necessaria victui et amictui. *Ibid.* Oppressio prolis est species homicidii spectans parentes et nutrices, et dicitur aliquo sensu parricidium. VII, 150. Proles habet a patre complementum ormæ, a matre habet substantiam corporis. 463.

PROMISSIO est liberalis, deliberata et spontanea fidei datio seu obligatio, exterius facta et acceptata, de re possibili et licita. IV, 394. Promissio liberalis acceptata, secundum se, et naturæ suæ relicta, obligat ex justitia et consequenter sub peccato mortali ex genere. 397. Circa obligationem promissionis tres sunt sententiæ. *Ibid.* Promittens obligatur ex justitia et graviter pro quantitate materiæ, quando sic se obligare intendit. 399. Obligatio promissionis cessat: 1° libera remissione promissarii; 2° si res promissa fiat vel impossibilis, vel illicita, vel inutilis promissario; 3° quando duo vicissim sibi gratuito promittunt, et unus non vult implere promissum, alter etiam non tenetur; 4° si causa principalis ob quam facta est promissio non subsistat; 5° quando talis mutatio supervenit, ut prudenter judicetur promittentem non voluisse se in tali eventu obligare. *Ibid.* Promissio simplex metu extorta non obligat. 678. Ut juramentum obliget, non est necesse promissionem per se et seorsim sumptam esse obligatoriam, sed sufficit ejus executionem esse licitam. *Ibid.* Juramentum debet magis servari propter divini nominis reverentiam quam nuda

promissio. *Ibid.* Promissio simplex in eo differt a juramento, quod promissio simplex vel irritetur a jure positivo, vel saltem sit irritabilis ad nutum metum passi propter injuriam quam ei fecit is cui promittitur: at jus positivum non irritat juramentum, nec est irritabile ratione injuriæ ad nutum jurantis, cum Deus ipsi injuriam non inferat. *Ibid.*

PROMULGATIO differt-ne a divulgatione? II, 599. Ex natura rei et secluso jure positivo, ea requiritur et sufficit legis humanæ promulgatio quæ possit moraliter devenire in notitiam subditorum. *Ibid.* Vide LEX.

PROPHETA. Quædam fuerunt-ne prædicta a prophetis ut futura, quæ revera non erant futura? I, 141, 169, 186. Propheta dicitur quasi de procul fans vel procul videns V, 482. Ille est et dicitur propheta qui cognoscit et annuntiat ea quæ procul sunt tam ab ipso secundum suum statum, quam ab ipsis quibuscum conversatur. *Ibid.*

PROPHETIA est participatio divinæ præscientiæ impressa intellectui Prophetæ per revelationem. I, 141; V, 482.

PROPOSITIO per se nota dicitur cujus veritas per se et sine medio a se distincto innotescit. I, 21. Duplex distinguitur: per se nota quoad se, et per se nota quoad nos. *Ibid.* Propositio deducta ex duabus propositionibus mediate tantum revelatis, debet adhuc censi theologia. 17. Propositio conditionalis accepta in sensu illativo est-ne necessario vera, vel necessario falsa? 184. Omnes propositiones conditionales contingentes sumptæ in sensu illativo sunt falsæ. *Ibid.*

PROPOSITUM non est promissio, sed duntaxat sincera voluntas non amplius peccandi. VII, 64.

PROSPER (S.) negabat-ne scientiam futurorum conditionatorum? I, 187. Cassianum impugnavit. III, 14.

PROVIDENTIA definiri potest: *Ratio ordinis rerum in finem in mente divina existens.* I, 368. Executio ordinis providentiæ dicitur gubernatio. *Ibid.* Providentia distinguitur a scientia ejus practica et a lege æterna, quasi conclusio a principio. 369. Providentia alia dicitur naturalis, alia supernaturalis, alia ordinaria, alia extraordinaria. 372. Infallibilitas divinæ providentiæ non est tantum infallibilitas præscientiæ, ut volunt quidam recentiores, sed etiam causalitatis. 373 et II, 272. Providentia divina naturam rerum servat, non corrumpit. II, 272. Ad divinam providentiam pertinet ut unicuique rei provideat secundum modum suæ conditionis. VI, 122. Vide DEUS.

PROXENETA potest-ne sibi rem emere statuto pretio, atque eam ut suam vendere, et si vendat pluris, illud sibi retinere? IV, 456.

PRUDENS est ille qui diligentiam debitam pro gravitate rei et conditione personæ, sive in judicando sive in consultando adhibet. III, 575.

PRUDENTIA est mensura et regula aliarum virtutum moralium. III, 574. Actus prudentiæ est semper practice verus et moraliter certus. 205. Prudentia est virtutum cardinalium prima et nobilissima. 573. Dupliciter sumi potest: 1° largius pro qualibet cognitione veri ad mores pertinente; 2° stricte pro notitia practica proxime morum directrice. *Ibid.* Definitur: Recta ratio agibilium; a S. Ag., Cognitio rerum appetendarum et fugiendarum, etc. *Ibid.* Actus seu functiones prudentiæ sunt: bene consultare, recte judicare et imperare; ultimus

est præcipuus. 575. Finis particularis virtutum moralium præcipitur a prudentia; finis communis, a synderesi. *Ibid.* Prudentia alia est acquisita seu naturalis, alia infusa seu supernaturalis. *Ibid.* Acquisita alia est falsa, alia vera: hæc duplex est, imperfecta et perfecta. 576. Prudentia falsa in materia morali est in solis peccatoribus. *Ibid.* Vera sed imperfecta communis est bonis et malis. *Ibid.* Perfecta acquisita non est in peccatoribus; infusa est in solis et omnibus iustis quantum ad ea quæ sunt de necessitate salutis. *Ibid.* Partes prudentiæ sunt triplicis generis: integrales, subjectivæ, et potentiales. *Ibid.* Partes integrales prudentiæ sunt eæ sine quibus non est perfectus actus seu usus prudentiæ. *Ibid.* Octo numerantur: 1° memoria, quæ hic sumitur pro recordatione præteritorum; 2° intellectus seu intelligentia sumpta pro cognitione præsentium, et pro recta æstimatione alicujus finis aut principii moralis particularis; 3° docilitas; 4° solertia; 5° ratio; 6° providentia; 7° circumspectio; 8° cautio. 577. Partes subjectivæ prudentiæ sunt species in quas dividitur prudentia ut sic et sunt duæ: personalis, qua quis regit seipsum; politica, per quam aliquis regit multitudinem. 576. Politica dividitur in regnativam, æconomicam, militarem, et politicam. 577. Partes potentiales prudentiæ sunt virtutes adjunctæ, quæ ordinantur ad aliquos actus secundarios vel materias, quasi non habentes totam potentiam prudentiæ; sunt tres, eubilia, synesis, gnome. 578. Vitia prudentiæ opposita sunt duplicis generis: quædam opponuntur per defectum: alia per excessum. 579. Prudentiæ opponitur per defectum imprudentiæ. *Ibid.* Vitia prudentiæ opposita per excessum, sunt prudentia carnis, astucia, dolus, fraus, et nimia sollicitudo de temporalibus et futuris. 580. Prudentia carnis dicitur secundum quod quis prævidet media idonea ad perficienda opera carnis. *Ibid.*

PRUDENTIUS Trecensis Capitulis Carisiacis subscripserat, sed quatuor alia capitula opposuit contraria. I, 276. Contra Scotum Erigenam scripsit. 274.

PUDICITIA. Non licet defendere pudicitiam cum occisione invaloris. IV, 235. Pudicitia dicitur a pudore, in quo verecundia significatur. V, 220.

PUELLA. Quidnam puella censetur oppressa vi, vel seducta fraude et dolo? IV, 235. Puellæ quæ se tangendo libidinose claustrum virginale reserant, committunt stuprum. 245.

PUER perveniens ad usum rationis tenetur ne in illo primo instanti se convertere ad Deum? I, 25. Pueri ante usum rationis sunt capaces dominii. IV, 16. Puer et

puella puberes possunt saltem valide independenter a voluntate parentum, imo et ipsis contradicentibus, vovere castitatem, religionem, eamque profiteri, sicut et matrimonium inire. 633. Pueris nondum adeptis usum rationis licet ministrare carnes die jejunii. V, 187. Pueri ante usum rationis: *Vide* AMENTES.

PUGNA duorum ex improvise sibi occurrentium non est duellum. III, 551. *Vide* DUELLUM. Pugna sine periculo occisionis-aut gravis læsionis, non sunt proprie duella. *Ibid.*

PULCHRITUDO seu decor spiritualis in quo consistit? V, 156.

PUNIENDUS non est aliquis sine culpa nisi subsit causa. V, 121. Nemo punitur pœna spiritali pro peccato alterius; bene tamen quandoque unus punitur seu affligitur pœna temporalis pro peccato alterius. 120. Homines possunt ne punire seu affligere aliquem sine culpa. 121.

PUPILLO etiam invito dandus est tutor. IV, 371. Suppono infantem, sive sit filius-familias, sive pupillus, nullatenus posse per se contrahere, sive in suum incommodum, sive in suum commodum. *Ibid.* Si pupillus aut minorennis, eorumve tutor aut curator, quod contractu promiserunt et solverunt, repetant conditione indebiti, sed per contradictionem alterius, judicisve injustitiam, recuperare non valent, compensatione uti non prohibentur. 375. Pupillus aut minorennis contrahens etiam cum auctoritate tutoris vel curatoris, non obligatur neque civiliter neque naturaliter circa alienationem suorum bonorum immobilium aut mobilium pretiosorum, quæ servando servari possunt. 372. Pupillus pubes aut pubertati proximus, habens curatorem, contrahens de aliis quam de alienatione suorum immobilium aut mobilium pretiosorum quæ servando possunt sine consensu tutoris, incurrit obligationem naturalem et coram Deo, non tamen firmam nec quoad omnes suos effectus. Est satis communis. 373. Pupillus pubes aut pubertati proximus, contrahens cum auctoritate tutoris vel curatoris de aliis quam de immobilibus pretiosis quæ servando servari possunt, obligatur tam naturaliter quam civiliter. 372 et 373.

PURGATIONES vulgares olim adhiberi solitæ per ferrum candens, per aquam fervidam, et per monomachiam, sunt illicitæ. V, 23.

PUSILLANIMITAS est qua quis refugit aggredi vel facere aliquid quasi nimis magnum et superans ejus vires, cum revera non superet. V, 145. Pusillanimitas oritur ex ignorantia culpabili suæ conditionis. 146.

Q

QUADRAGESIMA non eodem semper ritu ab omnibus observata fuit. V, 202. Quatuor dies quadragesimæ additæ sunt a Telesphoro papa circa medium secundi sæculi; hæc additio est saltem valde antiqua. 203. Quadragenarius dierum numerus ab Ecclesia convenienter assignatur. 163.

QUARTODECIMANI pertinaciter celebrabant Pascha luna 14, contra concilii Nicæni decreta. IV, 721.

QUESNELLUS (Paschasius) negat peccatores esse de corpore Ecclesiæ, et Christum esse eorum caput. V, 491. Quesnelli liber damnatus est a Clemente XI, anno 1713, per bullam *Unigenitus*. III, 27.

R

RABANUS asserit realem Chris'ti præsentiam VI, 401.

RACHEL, juxta plures, non peccavit furando idola patris sui. IV, 108.

RAPHAEL dixit se esse unum ex septem qui astant ante thronum. II, 79.

RAPINA est injusta et violenta rei alienæ ablatio. IV, 273. Rapina est peccatum gravius furto. 274.

RAPTOR postquam legitime duxit raptam in uxorem, adhuc subjacet aliis pœnis decreti contra raptos. IV, 274 et V, 250. Pœnæ contra raptos latæ incurruntur-ne ante sententiam judicis? V, 250. Sponsus qui sponsam de futuro rapit in matrimonium, est-ne vere raptor et incurrit-ne pœnas latas in raptos? *Ibid.*

RAPTUS. Qui non sibi, sed alteri jubenti aut consentienti rapit mulierem ad matrimonium, non incurrit cum illa impedimentum, sed incurrit tamen excommunicacionem. V, 250 Raptus potest dupliciter considerari. 1° ut est species luxuriæ; 2° ut est impedimentum matrimonii 246. Raptus in materia luxuriæ est vis illata cuicumque personæ aut ejus parentibus causa explendæ libidinis, sive persona adducatur de loco in locum, sive non. *Ibid.* Si rapta consentiat, nescientibus parentibus, non est proprie raptus. 247. Raptus inducens impedimentum matrimonii et alias pœnas concilii Tridentini decreto latas, est omnis et sola abductio violenta mulieris invitæ causa ineundi cum illa matrimonii. 248.

RATIO. Homo potest peccare in primo instanti initiativo usus rationis, non autem terminativo. II, 268. Ratio est potentia immaterialis super seipsam reflectens. 281. Ratio dominari debet appetitui animali. 310. Ratio præest irascibili et concupiscibili. 282. Ratio quantumvis vigilet non potest omnes et singulos motus impedire. 450. Usus perfectus rationis est discretio inter bonum et malum morale. 569. Usus rationis perfectus acquiritur paulatim et successive. *Ibid.* Tempus requisitum ad acquisitionem usus perfecti rationis non potest certo assignari. *Ibid.* Instans quo acquiritur est morale, non physicum. *Ibid.*

RAYMUNDUS (S.) dictus est non natus. VI, 314.

RECIDIVUS est qui in peccatum jam confessum relabitur, etsi semel. VII, 169. De recidivis idem dicendum, quoad absolutionem ipsis impertiendam, ac de consuetudinariis. 170. Recidivi frequenter in peccata venialia facilius absolvendi sunt quam frequenter recidivi in peccata mortalia. 175.

RECOGNITIONUM libri nullius sunt ponderis; sunt apocryphi. III, 357.

RECONCILIATIO pro pœnitentibus solemniter duplex erat: una minor, et prima; altera major, et secunda. Prima fiebat post substractionem, et per eam pœnitentes reconciliabantur cum Ecclesia quoad communionem precum et sacrificii, cui adesse poterant cum aliis fidelibus usque ad finem. Secunda fiebat post consistentiam, et per eam pœnitentes reconciliabantur Ecclesiæ, etiam

quoad participationem Eucharistiæ, ad quam libere sicut alii fideles poterant accedere. VII, 241. Ultima reconciliatio quid erat? *Ibid.*

RECTUM absolute et materialiter in opere justitiæ habetur per solam commensurationem ad alterum sine commensuratione ad agentem; secus in aliis virtutibus IV, 89.

RECUPERATIONES seu compensationes occultæ, positæ certis conditionibus sunt licitæ, raro tamen exercendæ aut consulendæ. quia raro concurrunt omnes conditiones requisitæ. IV, 289. Describuntur hæ conditiones. *Ibid.*

RECURSUS, hoc est præstans recursum, seu receptator, vulgo *receleur*, dicitur quicumque securitatem, commoditatem, protectionem, custodiam malefactori præbet, ex quo fit quod vel damnum inferat, vel illatum non restituat. IV, 150. Tenetur ad restitutionem. *Ibid.*

REDBESTIE, id est, redditio bestię, definiri potest conventio duorum vel plurium, qua unus animalia in societatem confert, alter hæc custodit et pascit, ut ambo lucrum et fructibus percipiant. Hic contractus est licitus non secus ac aliæ societates, modo eadem conditiones serventur. IV, 519 et 520.

REDEMPTIO efficax restringitur ad oves Christi. I, 268. Redemptio Christi non fuit impropria, sed vera et realis. V, 581. Latori sensu tota Trinitas nos redimit. VI, 71. *Vide CHRISTUS.*

REGIMEN Ecclesiæ est monarchicum. III, 346. Ad bonitatem regiminis multum confert quod illud ament populi. 347. *Vide ECCLESIA.*

REGULARES vi suæ jurisdictionis possunt absolvere omnes Christi fideles saltem sæculares, ex quacumque diocesi aut mundi parte ad eos venerint. VII, 158. Regulares possunt omni tempore audire confessiones sæcularium, nullo excepto nequidem Paschali aut articulo mortis. *Ibid.* Possunt-ne etiam ubique? *Ibid.* Regulares privilegiati possunt absolvere, extra Italiam, ab omnibus casibus Apostolicæ sedi reservatis, exceptis casibus bullæ Cœnæ. *Ibid.* Ab episcopis accipiunt solam approbationem, non autem jurisdictionem. *Ibid.* Regulares non possunt nunc absolvere a casibus quos sibi reservat episcopus. 159. Ea jurisdictione uti non possunt Mendicantes erga regulares utriusque sexus. *Ibid.*

REGULÆ quarundam religionum, licet non sint præcepta stricta et obligantia, sunt tamen materia obedientiæ: obligant ad pœnam. V, 320.

RELAPSI post pœnitentiam solemnem non erant destituti omni auxilio. VII, 241.

RELAPSUS frequens oritur ex mutabile voluntatis humanæ et ex defectu veri propositi. VII, 172.

RELATIO in divinis non dicitur perfectio simpliciter simplex. I, 69. Sunt in Deo aliquæ relationes reales. 71. *Vide PERSONA.* Sunt in Deo quatuor relationes reales originis, nempe: paternitas, filiatio, spiratio activa et

spiratio passiva seu processio; sic tamen, quod spiratio activa, non distinguatur realiter a paternitate et filiatione, sed virtualiter tantum. 510. Præter quatuor relationes reales originis assignatas, sunt-ne in Deo aliæ relationes reales? 511. Relationes in Deo quomodo identificantur cum essentia divina seu deitate. 512. Relationes seu personæ divinæ non habent existentias, proprias relativas, sed existunt una absoluta existentia essentiæ. 514. Relationes divinæ, præter perfectionem absolutam essentiæ quam implicite important, non afferunt vi conceptus sui relativi aliam perfectionem relativam ab absoluta virtualiter distinctam. 517. Relationes divinæ sunt in se perfectiæ et veram habent perfectionem; ideo necessario amantur a Deo, et a nobis cultu patriæ adorari debent. 516. — Relationes in creatis realiter distinguuntur ex duplici capite: 1° ex oppositione ad suum correlativum; 2° ex sua limitatione. 510.

RELIGIO. Religio Christiana modo mirabili et plane divino fuit fundata et propagata. III 230. Religio christiana crevit in mediis persecutionibus. 231. Viros doctissimos jugo religionis apparenter stultæ subjecerunt Apostoli. *Ibid.* Religio tripliciter sumi potest: 1° pro virtute qua Deus ut supremus omnium Dominus colitur; 2° pro quadam formula cultus divini omnibus communi, per quam homo addicitur obsequio divino, quantum est præcise necessarium ad salutem; 3° pro quadam speciali formula cultus divini per quam homo ex libera sua electione totaliter mancipatur cultui divino. V, 310 et 311. Religio est virtus per quam homines Deo tanquam rerum omnium principio debitum cultum exhibent. IV, 540. Religio non differt a sanctitate, nisi ratione. 544. Religio est virtus specialis ab aliis distincta. 540. Potest tamen dici generalis. 541. Religio præeminet inter omnes virtutes morales quæ respiciunt bonum divinum et supernaturale. 543. — Finis religionis est ut homo det gloriam Deo et ei se subiciat mente et corpore; quod ad illud non conducit reputatur superfluum et superstitiosum. V, 2. — Objectum immediatum religionis non est ipse Deus, sed cultus Deo debitus, quem ipsi per actus suos exhibet religio. IV, 541. Religio præter actus interiores, quos habet ut primarios, habet etiam exteriores ut secundarios et ad interiores ordinatos. 543. Actus exterior religionis potest considerari dupliciter: active, prout, est actio seu exhibitio cultus; et passive, prout est ipse cultus exhibitus. 544. — Duplex vitium religioni opponitur: unum secundum excessum, aliud secundum defectum: primum est superstitio, quæ dividitur in diversas species, secundum est irreligiositas, qua irreverentia exhibetur vel ipsi Deo immediate, ut tentatio Dei et perjurium, vel rebus sacris, ut sacrilegium et simonia. V, 1.

Religio, seu status religiosus, est unica si spectetur finis principalis; si spectentur fines proximi, diversæ sunt religiones. V, 334. Potuit institui religio aliqua ad corporalia opera vitæ activæ, ut ad suscipiendos peregrinos, redimendos captivos, curandos aut visitandos infirmos, sepeliendos mortuos, et ad alia quæcumque charitatis et misericordiæ opera. *Ibid.* Potuit institui religio ad prædicandum et ad confessiones excipiendas. 335. Congrue potest institui religio ad studium sacræ doctrinæ, et consequenter earum doctrinarum sine quibus sacra doctrina haberi non potest. *Ibid.* Inter reli-

giones supremum gradum tenent mixtæ. *Ibid.*; secundum, religiones quæ ad contemplationem ordinantur. *Ibid.*; tertium, quæ circa res corporales ordinantur. *Ibid.* Quisquis baptizatus, qui est sui juris et nullo aliunde impedimento irretitus, potest admitti ad religionem. 338. Conjuges, consummato matrimonio, nec licite nec valide possunt admitti ad religionem, nisi ex consensu comparis aut nisi propter adulterium notorium illius. 339. Qui solis precibus aut suasionibus sine vi vel fraude avocat a religione volentem ingredi vel profiteri, ad nullam tenetur restitutionem; qui vero vi vel fraude prædictum avocat, tenetur et illi et religioni restituere. IV, 262. Impedimenta dirimentia vel impedientia tantum ingressum religionis, quænam sunt? V, 340. An qui vovit ingredi religionem satisfaciat voto ingrediendo religionem in qua dissolute vivitur? IV, 263. Conceditur a jure bimestre conjugibus, ad deliberandum de ingressu religionis, intra quod tempus non tenentur reddere debitum petenti, quo transacto tenentur. VII, 448.

RELIGIOSI dicuntur monachi, a vita indivisibili et singulari qua in deiformem monadem colliguntur et proficiunt. V, 311. Status religiosus consistit in immobili vitæ conditione ab Ecclesia approbata, in qua homines per tria vota paupertatis, continentiae et obedientiae et certam regulam tendunt ad perfectionem. *Ibid.* Obedientia religiosorum est diversa sicut regula religionum. 319. Voto obedientiae, religiosus tenetur obedire præcepto legitimi superioris, in us quæ pertinent directe vel indirecte ad vitam regularem. 318. Vi voti castitatis, tenetur religiosus abstinere ab omni actu venereo, tam interno, ut est turpis cogitatio, delectatio morosa, etc., quam externo ut est tactus, aspectus, coitus, pollutio, etc. *Ibid.* Licet religioso habere peculium. 317. Licitum est religiosi bona in communi habere. *Ibid.* Licitum est religiosi vivere ex elemosynis, sive sint parvæ et quotidianæ, sive consistant in perpetuis redditibus. 333. Religiosi non solum licite, sed etiam laudabiliter, utuntur vilibus vestibus; secus dicendum, si vilitas vestium procederet vel ex inani gloria, vel ex avaritia, vel ex negligentia. 334. Religiosus transgrediens regulam, non semper peccat mortaliter; sed peccat aliquando mortaliter, aliquando venialiter; aliquando non peccat. 320. Religiosi vi statu non prohibentur docere, prædicare, sacramenta Eucharistiæ et poenitentiae administrare, aliasque functiones ecclesiasticas exercere. 332. Quæ licentia requiritur et sufficit, ut religiosus possit licite uti rebus aliquibus, sive donando, sive recipiendo, sive aliter disponendo? 315. Religiosus habet dominium rerum spiritualium. 314. Quilibet religiosus non tenetur ad omnia consilia. 312. Religiosus eodem genere peccati gravius peccat quam sæcularis. 322.

RELIQUIÆ Christi et sanctorum si apprehendantur simul cum eo cujus sunt reliquiæ tanquam unum totale objectum, eodem cultu adorantur. V, 648. Si vero reliquiæ considerentur præcise secundum relationem quam habent ad Christum aut sanctum cujus sunt reliquiæ, tunc adorantur cultu inferiori. *Ibid.* De falsis reliquiis quid dicendum? 650.

REMIGIUS, Amolonis successor, librum edidit cui titulus: De tribus Epistolis. I, 274.

RENAUDUS (Theophilus) impugnavit communionem pro

mortuis tanquam sordem non ferendam. VI, 521. Dam-natus est. *Ibid.*

REPRÆSALIÆ cum sint quædam species belli, de eis eodem modo loquendum est ac de bello. III, 560.

REPROBARE apud theologos significat actum illum mentis in Deo, quo ab æterno statuit aliquos a vita æterna rejicere. I, 419.

REPROBATIO non consistit in mera negatione præ-destinationis, sed in actu positivo quo Deus permittit aliquos sua culpa deficere a gloria, et propter culpam infligit damnationis pœnam. I, 420 et 432. Licet repro-batio sit unica, potest tamen dividi in negativam et po-sitivam. 420. Deus neminem positive excludit a gloria titulo beneficii indebiti ei ante præviso demerita sicque reprobatio negativa non est voluntas excludendi a gloria ante culpam, sed voluntas permittendi ut aliqui sua culpa excidant a gloria. 422. Motivum reprobationis negativæ absolute sumptæ, non petitur ex demeritis prævisis reprobi, sed ex divina bonitate. 427. Reproba-tio positiva tam Angelorum quam hominum est ex præ-visis demeritis: hoc est, Deus nemini decernit pœnam æternæ damnationis nisi propter prævisa peccata. Ita omnes catholici. 421. Per effectum reprobationis intelli-gitur quidquid fit a Deo ex intentione manifestandi suam justitiam per reprobationem aliquorum. 432.

Res naturales in quantum perfectæ sunt suum bonum aliis communicant. I, 241. Res necessariæ et contingen-tes a Deo ab æterno fuerant volitæ et prædefinitæ. 303. Res in mundo aliæ sunt permanentes, aliæ successivæ. II, 93. Res a quocumque habetesse, habet et perfec-tionem. V, 590. Res, ubicumque sit, clamat domino. IV, 124. Res fructificat domino. 128. Duplex quandoque rebus sacris inest sanctitas seu sanctificatio: prima, ex ipsa sua institutione seu dedicatione; secunda, altera priori superveniens. V, 49. Res corporalis non potest ex natura sua determinate significare rem spirituales. VI, 102. Res in sacramentis sunt non solum substantiæ physicæ, sed etiam actiones morales. 106. Res in sacra-mentis novæ legis sunt de facto a Christo determinatæ. 113. Res significata non potest nisi falso et insulse affirmari de signo, nisi sit illius signum vel ex natura rei, vel ex usu aut institutione, aut nisi auditoribus ita innotescat per aliquam explicationem. 405.

RESERVATIO nihil aliud est quam limitatio jurisdictio-nis. VII, 143. Reservatio est odiosa ipsis confessariis, et pœnitentibus est pœnalis. 144. Peccatum veniale potest-ne reservari? 143. Peccatum internum, licet possit, non solet ab Ecclesia reservari. *Ibid.* Vide CASUS RESER-VATUS.

RESIGNATIO est spontanea proprii beneficii demissio coram legitimo superiore, scilicet papa aut episcopo, vel prælato inferiore, cujus est beneficii collatio, id ac-ceptante. V, 85.

RESTITUTIO differt a solutione et satisfactione. IV, 105; V, 395. Restitutio in tota sua latitudine definiri potest: *Rei acceptæ redditio*, vel damni illati compensatio. IV, 105. Restitutio est necessaria jure naturali, divino et hu-mano. 107. Restitutio est actus justitiæ commutativæ. 105. Restitutio facienda est per expensas proportionatas. 169. Quæ sunt resitutioni obnoxia, debentur et ra-tione injustæ detentionis aut damnificationis, vel ratione rei acceptæ, vel tandem ex contractu. 168. Quod spec-tat inæqualitatem rei sufficit restituere simplum, hoc est,

tantum quantum fuit ablatum aut damnificatum. 120. Communiter assignantur duo tituli inducentes obligatio-nem restituendi, scilicet: res accepta, et injusta ac-ceptio. 109. Potest assignari tertius titulus inducens obligationem restituendi, scilicet contractus. 110. Nemo, secluso contractu, tenetur ad restitutionem ratione damni illati ante sententiam judicis, nisi in damno inferendo admiserit culpam theologicam contra justi-tiam commutativam. 110 et 111. Quilibet tenetur statim restituere si potest, vel petere dilationem ab eo qui po-test usum rei concedere. 164. Qui alienum injusto de-tinet, continuo et singulis momentis peccat, probabi-lius. 165. Regula generalis in qua fundantur omnes causæ excusantes a restitutione statim vel absolute facienda hæc est: Quotiescumque dominus rationabiliter consentire debet quod restitutio differatur vel omittatur, potest differri vel omitti, licet de facto sit invitatus. 177. Prima causa excusans a restitutione est impotentia de-bitoris sive physica, ut si nihil omnino habeat ad res-tituendum; sive moralis, hoc est, magna restituendi difficultas. *Ibid.* et seqq. Secunda causa excusans a res-titutione est remissio facta a creditore: ut autem valeat; tres communiter requiruntur conditiones: prima, est ut remittens possit remittere; secunda, est ut lex non obstet; tertia, est ut remissio fiat spontanee et libere, sine vi vel fraude. 181. Tertia causa excusans a resi-tutione est cessio honorum, seu cessio fori, cum nempe debitor omnibus suis debitis solvendis impar, quæ ipsi supersunt bona creditoribus dimittit. *Ibid.* Quarta causa excusans a restitutione est ingressus religionis. 182. Quinta causa est compensatio, duplex distinguitur: una improprie dicta, quæ est recuperatio rei vel debiti quam facit qui nihil debet suo debitori. Altera compen-satio proprie dicta est quando ex utraque parte est de-bitum: vocatur in jure, debiti et crediti inter se contri-butio. 185. Sexta causa est auctoritas superioris; quod fit dupliciter: 1° per præscriptionem; 2° per justam ju-dicis sententiam. 186. Septima causa est solutio facta creditori creditoris. *Ibid.* Octava causa est interitus rei. *Ibid.* Nona causa est compositio cum summo Pontifice quoad bona incerta, quatenus summus Pontifex, ex summa potestate quam habet in bona piis causis desti-nata, quædam ad hunc usum applicat, reliqua debitori remittit. *Ibid.* Qui urgente extrema necessitate restitu-tionem omisit, tenetur a transacta restituere rem adhuc extantem, vel simplex debitum; sed quidam negant ad rei in extrema necessitate consumptæ restitutionem eum teneri. 180. Tenetur restituere qui quovis modo impedit aliquem a consecutione boni publici, quod est principaliter institutum in utilitatem singulorum. 141. Qui impedit aliquem a consecutione boni ipsi debiti ex justitia commutativa, quovis modo impediat, etiamsi solis precibus aut suasionibus sine vi aut dolo tenetur ad restitutionem. 138. Tenetur ad restitutionem qui vi vel dolo efficit ne testator scribat aliquem hæredem, aut ut scriptum deleat. 141. Quando plures æqualiter concurrunt ad damnum, tenentur æqualiter ad res-titutionem, unusquisque pro sua parte. 159. Qui non potest restituere totum tenetur tamen restituere quod potest. 254. Obligatio restituendi non oritur ex gravitate peccati, sed ex violatione justitiæ. 261. Uno restituente, alii debent ipsi refundere quisque suam partem. 159.

RESTRICTIO mentalis est actus mentis quo, dum loquimur, verba restringimus seu detorquemus ad aliud quam ad id quod significant. V, 29. Recentiores plerumque distinguunt restrictiones in jure seu stricte mentales, et late mentales. *Ibid.* Justa causa utendi restrictionibus late mentalibus hæc est: utilitas gravis propria vel aliena, sive vitatio gravis damni proprii vel alieni. 32.

RESURRECTIO perfecta est liberatio non solum a morte actuali, sed etiam a necessitate, et quod plus est, a possibilitate moriendi. VI, 79. Verisimile est sanctos qui cum Christo resurrexerunt fuisse illos qui specialem respectum habuerunt ad Christum, fuerunt que illustiores ejus figuræ, ut Abraham, Isaac, etc., Joannes Baptista, etc. 80.

REUS juridice interrogatus tenetur sub mortali peccato fateri veritatem: si autem non interrogetur juridice, non tenetur respondere. IV, 317. Reus potest, imo tenetur se defendere contra sententiam qua condemnaretur ut ipse intro sumeret venenum aut sibi venas aperiret: est communior. 326. Quando reus prudenter dubitat an judex interroget juridice, non tenetur respondere. 318. Aliis licet-ne reo consulere fugam et carcerum effractionem, præbere instrumenta et eos adjuvare vel in fuga vel in effractione? 328. Post sententiam judicis tenetur reus pœnam subire. II, 624.

REVELARE absque ulla justa causa, sed ex mera loquacitate, crimen occultum alterius uni tantum viro prudenti, est-ne peccatum mortale? IV, 342.

REVELATUM aliquid dicitur dupliciter: 1° formaliter et immediate, ut Deum esse trinum; 2° virtualiter et mediate, quatenus continetur in aliquo formaliter et immediate revelato, ex quo per discursum vi luminis naturalis deducitur. I, 10. Quæ sunt supernaturalia et excedunt lumen humanum, nec nisi lumine gratiæ cognoscuntur, non solent omnibus revelari, sed aliquibus tantum, per quos deinde aliis manifestantur. III, 76. Deus ordinarie mediante Ecclesia revelat. 209. Revelationes

privatæ et ab Ecclesia non probatæ, non pertinent ad finem. 211. Sunt infirmæ auctoritatis apud theologos maxime si inter se pugnent. IV, 592.

REVERENTIA respicit personam excellentem. II, 557. Actus reverentiæ est contremiscere ex consideratione altitudinis divinæ, et resilire in propriam parvitatem. III, 457. Reverentia non est idem quod honor. V, 103.

Rex differt a tyranno, quia rex bonum commune, tyrannus bonum privatum spectat. II, 575. Rex potest ferre legem toti regno utilem, licet sit nociva alicui provinciae seu civitati. 576. Rex in bona subditorum non sic habet verum dominium ut possit illa in privatum commodum convertere. *Ibid.* Rex non dominatur in servos, sed in liberos. *Ibid.*

RICHERIUS (Edmundus) damnatus fuit ab Academia Parisiensi, anno 1612; retractavit suam sententiam anno 1629. III, 386.

RITUS in Ecclesia recepti mutari non possunt per quemlibet sacerdotem. VII, 180.

RIXA. Peccant-ne qui post rixam neque se salutant nec colloquuntur? III, 542. Rixa est quoddam bellum privatum in quo rixantes ex ira se percutere nituntur. 560. In eo qui injuste alterum invadit est ex genere peccatum mortale. *Ibid.* In eo qui se defendit potest esse sine peccato, quandoque cum veniali, quandoque cum mortali. *Ibid.*

ROGATIONUM diebus est abstinendum a carnibus. V, 164.

ROMANA synodus damnavit Appollinarem. V, 368. *Vide* LATERANENSE CONCILIUM.

ROSPIGLIOSIUS loquitur de pace Clementina. III, 331.

RUFINO nulla fides est adhibenda in his quæ spectant sedem Romanam. III, 362.

RUPERTUS a quibusdam impanationis accusatur, ab aliis excusatur. VI, 420.

RUSTICI et rudes examinandi sunt circa cogitationes morosas, et circa pollutiones venereas. VII, 167.

S

SABBATUM seu requies non sumitur eodem modo in Deo ac in homine II, 99. Per sabbata intelliguntur festa saltem solemniora. VI, 444. Sabbatum quod mortem Christi subsecutum est vocabatur magnus dies Sabbati. 447.

SABELLIUS, Noeti discipulus, suo nomine et patrocinio celebriorem magistri sui hæresim reddidit: ab illo dicti sunt Sabelliani et Monarchii. I, 439. Unicam in Deo personam agnoscebat. 442.

SACERDOS juxta nomen est quasi sacra dos: id est offerens pro hominibus preces, dona, maxime sacrificium. V, 611 et VII, 359. Sacerdos est quodammodo sequenter et medius inter Deum et homines; ad ipsum enim spectat divina dogmata et sacramenta exhibere populo et quæ sunt populi, ut preces, sacrificia, oblationes exhibere Deo. IV, 597. Si sacerdos resuscitaretur, non esset iterum baptizandus, neque confirmandus,

neque ordinandus. VI, 163. Non est in ecclesia nisi unus sacerdos principalis, sed sunt innumeri ministeriales. 534. Sacerdotes novæ legis in quo differunt a sacerdotibus legis veteris? Sacerdos celebrans debet applicare fructum sacrificii. 535. Sacerdotes curare debent ut tot celebrent missas quot acceperunt stipendia. 546. Sacerdos celebrans debet applicare fructum sacrificii. 544. Sacerdos in sua ordinatione accipit duas potestates: unam in corpus Christi verum; aliam in corpus Christi mysticum. VII, 130. Sacerdotes non sunt successores apostolorum, quoad apostolatam. *Ibid.* In famoso canone *Omnis utriusque*, etc. proprius sacerdos est parochus, non exclusis tamen summo Pontifice et episcopis. 132. Per proprium sacerdotem quidam intelligunt solum parochum exclusis summo Pontifice et episcopo. *Ibid.* Hæc opinio damnata est a Joanne XXII. 133. Nomine proprii sacerdotis alii intelligunt non tantum parochum,

sed etiam summum Pontificem in universa ecclesia, et episcopum in diœcesi. 132.

SACERDOTIUM. Fide certum est sacerdotium esse sacramentum. VII, 320.

SACRAMENTALIA sic dicuntur propter aliquam similitudinem cum sacramentis. VI, 251. Sex vulgo sacramentalia numerantur, scilicet: Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens. *Ibid.* Sunt ex institutione Ecclesiæ. *Ibid.* Causant remissionem peccatorum venialium. *Ibid.*

SACRAMENTARIJ ad tropos et figuras detorquent verba Christi instituentis Eucharistiam. VI, 390.

SACRAMENTUM. Christus voluit sacramenta confici ab homine. II, 439. Validitas sacramenti pendet ex institutione Christi, non ex opinione hominum. 388. Sacramentum late sumptum est quodcumque signum rei sacræ. Strictè sumptum, est signum practicum et effectivum rei sacræ, gratiæ scilicet nos sanctificantis. VI, 99 et VII, 377. Sacramenta sunt signa sensibilia quibus homines in unum religionis visibilis nomen coadunantur. V, 99. Sacramentum est signum ad placitum, practicum, sacrum tam ex parte rei sanctificantis quam ex parte rei significatæ permanens et stabile. 102. Signum stabile debet enim permanere quandiu durabit religio. 104. Sacramentum aliquo modo pertinet ad virtutem religionis. 102. Sacramenta sunt quædam composita artificialia, non physica, sed materialia, ab hominibus exercenda et recipienda. 108 et 109. Sacramentum tria significat: passionem Christi, gratiam sanctificantem, et gloriam. 105. Sacramenta possunt considerari: 1° ex parte causæ sanctificantis; 2° ex parte hominis sanctificandi; 3° ex parte ipsius significationis sacramentalis. 107. Sacramenta sunt necessaria, necessitate scilicet congruentiæ, ad humanam salutem. 122. Post peccatum ante Christum tam in lege naturæ quam in lege scriptæ, tam pro peccato originali quam pro actualibus, debuerunt esse sacramenta. 126. — Nullum in statu innocentiae de facto extitit sacramentum. 122. In S. Scriptura nullibi revelatur-ne fuisse sacramenta in lege naturæ, nec etiam in lege scriptæ, saltem pro peccatis actualibus? 128. Sacramenta, tam legis naturæ quam legis scriptæ, fuissent immediate a Deo instituta. 163. Sacramenta legis scriptæ reduci possunt ad tria genera: primum est quo homines constituebantur et deputabantur in statu colendi Deum; secundum, quod consistebat in usu rerum quæ ad Dei cultum pertinebant; tertium, per quod removebantur impedimenta cultus divini per illos exercendi. 128. Sacramenta veteris legis non causabant gratiam ex opere operato active sicut nostra. 153. Sacramenta veteris legis non imprimebant characterem. 159. Hæc sacramenta erant typi et figuræ sacramentorum novæ legis. 128. Sacramenta veteris legis erant prognostica. 103. — Post Christum debuerunt esse sacramenta a veteribus distincta. 128. Sacramenta nostra univoce conveniunt cum sacramentis antiquæ legis in ratione sacramenti. 105. Sacramenta novæ legis sunt septem, nec plura nec pauciora, scilicet: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-UNCTIO, Ordo et Matrimonium; est de fide. 244. Ratio congrua institutionis septem sacramentorum desumitur ex similitudine vitæ spiritualis cum corporali. 245. Duplex est sacramentorum causa: instituens, et exequens seu ministrans. 163. Deus solus per auctoritatem propriam est auctor principalis omnium sacramentorum. *Ibid.* Omnia novæ legis sacramenta

fuerunt immediate a Christo instituta. 164. Christus est causa principalis moralis seu meritoria gratiæ; et valorem sui meriti sacramentis moraliter applicuit. 134. Passio Christi est causa finalis et efficiens sacramentorum. 126. Christus in sacramentis duplicem habuit potestatem: unam auctoritatis supremæ, quæ ipsi competit secundum quod Deus: hanc potestatem nulli creaturæ potuit communicare. 165. Aliam habuit potestatem, ministerii principalis seu excellentiæ, quæ ipsi competit secundum quod homo conjunctus Verbo. *Ibid.* Christus potestatem excellentiæ secundum quam instituit sacramenta, potuit puro homini communicare, non tamen in ea perfectione et eminentia quæ sibi competit. *Ibid.* — Omnia sacramenta, tam antiquæ quam novæ legis, constant de facto rebus sensibilibus. 106. — Sacramenta novæ legis constant ex rebus et verbis tanquam materia et forma, et ut partibus intrinsecis et essentialibus. 108. Materia et forma compositi debent simul uniri simultate physica vel morali. *Ibid.* Sacramenta tangunt physice animam contactu virtutis. 140. — Verba sacramentorum non sunt simpliciter promissoria et concionatoria, sed consecratoria, id est, effectiva illius quod significant. 112. Verba sacramentorum usurpata et instituta a Christo nullam continent promissionem aut concionem. *Ibid.* Usus verborum communium non est necessitatis absolutæ pro sacramenti validitate, sed tantum congruentiæ; et obligationis sub peccato pro ministris. 116. Verbum concionatorium jocosè aut sine ulla intentione prolatum est efficax, non autem verbum sacramentale. 187. — Inter sacramenta novæ legis quædam dicuntur mortuorum; alia dicuntur vivorum. 144. Sacramenta mortuorum per se causant primam gratiam, sacramenta vivorum per se causant secundam gratiam. *Ibid.* In sacramentis mortuorum, ad percipiendum primum eorum effectum, scilicet primam gratiam, requiritur et sufficit, in adultis, dispositio quæ sit saltem attritio supernaturalis actualis vel virtualis. 147. In sacramentis vivorum ad percipiendum primum eorum effectum, scilicet augmentum gratiæ, non requiritur necessario dispositio actualis vel virtualis, sed sufficit habitualis, scilicet status gratiæ: unde etiamsi aliquis in actuali susceptione peccet venialiter, nihilominus recipit hunc effectum. Ita plures. 148. Aliquando et per accidens sacramenta mortuorum causant secundam gratiam, et sacramenta vivorum primam. 144. Falsum est catholicos nullam dispositionem requirere in suscipiente sacramentum, ut per illud justificetur. 130. Aliquis potest accedere ad sacramenta positive dignus, et dignus negative seu non indignus. 146. Attritio saltem requiritur pro sacramentis mortuorum, 236; pro sacramentis vivorum, status gratiæ saltem prudenter existimatus per confessionem vel contritionem. *Ibid.* Ad integritatem sacramenti non requiritur attentio tam in ministrante quam in suscipiente, excepta forte extrema-unctione. 213. Potest-ne quis esse certus suscepti sacramenti, licet intentio interna sit necessaria? 118. Qui rationabiliter dubitat de valore sacramenti debet ipsum repetere sub conditione. 120. Qui certus est de invaliditate sacramenti defectu sive materiæ sive formæ, debet, adhibitæ materia vel forma valida, ipsum absolute repetere. *Ibid.* Qui certus de validitate sacramenti ipsum repetit etiam sub conditione, sacrilegium committit. *Ibid.* Sacramenta fecte suscepta non conferunt probabilius physice gratiam recedente

fictione. 140. — Quædam sacramenta novæ legis conferre characterem, est de fide, contra Wiclefistas, Lutheranos et Calvinistas. 156. Tria tantum sacramenta, scilicet baptismus, confirmatio et ordo, conferunt characterem, non alia quatuor. 157. Sacramenta in quibus imprimitur character non reiterantur, eo quod character est indelebilis. *Ibid.* Sacramenta quæ imprimunt characterem, fide suscepta, recedente fictione causant ne physice gratiam? 139. Remanent-ne in characterem quem Deus elevat, ut, recedente fictione, producant gratiam? *Ibid.* — In sacramentis datur virtus instrumentalis ad inducendum effectum sacramentalem, quæ proportionatur instrumento. 140. Sacramenta agunt ad modum agentium naturalium, quæ plus vel minus efficiunt secundum majorem vel minorem capacitatem seu dispositionem subjecti. 133. Effectus sacramentorum nobis tantum innotescere possunt certo et infallibiliter vel ex Script., vel ex concil., vel ex trad. probabiliter ex aliis auctoritatibus. Sacramenta id solum causant per se quod significant, sed per accidens causant aliud. 145. Sacramenta quæ ordinantur ad perfectionem unius personæ, naturaliter præcedunt ea quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis. 248. — Sacramenta novæ legis sunt plus quam signa gratiæ. 136. Sacramenta veteris legis non habebant vim causandi gratiam. 137. Sacramenta novæ legis causant gratiam nobiliori et perfectiori modo quam sacramenta veteris legis. *Ibid.* Sacramenta novæ legis sunt causæ instrumentales gratiæ, non solum moraliter, sed etiam physice. 134. Gratia sacramentalis est novus modus intrinsecus perfectionis, seu specialis vigor gratiæ communiter dictæ superadditus, cum ordine seu exigentia et jure ad auxilium actuale suo tempore conferendum. Ita quidam contra quosdam alios. 150. Gratia duplici modo producitur, scilicet: ex opere operantis, et ex opere operato. 130. Gratiam produci ex opere operantis est illam conferri a Deo intuitu operis, quatenus ab operante laudabiliter et meritorie procedit. *Ibid.* Gratiam produci ex opere operato est eam conferri a Deo intuitu operis, non ut procedit laudabiliter ab operante, sed ut est a Christo institutum. *Ibid.* Abstrahendo a dispositione subjecti, sacramenta specie distincta ex se inæqualem conferunt gratiam; solo numero distincta, æqualem. 146. Sacramentum reviviscens quomodo confert gratiam? 336. Ecclesia non habet potestatem instituendi quædam signa visibilia, quæ vi præcisæ suæ institutionis gratiam conferant. VII, 72. Ecclesia non potest instituta sacramenta remove. Sunt ipsius Ecclesiæ fundamenta. 122. Unio cum Christo et effectus generalis omnium sacramentorum VI, 491. Gratia sanctificans est communis effectus omnium sacramentorum. 377. Quodlibet sacramentum addit aliquem modum seu rigorem cum jure ad auxilia specialia pro actibus sibi propriis eliciendis. 378. Quæ pertinent ad ritus sacramentorum habebantur pro secretissimis et scriptis non semper probebantur. 354. Nullum sacramentum novæ legis est per se primo institutum contra peccata venialia. VII, 302 et 303.

SACRIFICIUM, si generaliter sumatur, est omne opus bonum propter reverentiam divinam factum Si autem stricte et proprie sumatur, sacrificium est: Oblatio rei sensibilis a legitimo ministro facta Deo, per realem imutationem ad testandum supremum ejus dominium, nostramque subjectionem. IV, 594; VI, 531. Præter hanc

significationem quædam sacrificia habent aliam accessoriam quæ allegorica dici potest. IV, 595. Ad perfectum et proprie dictum sacrificium quinque requiruntur: 1° ex parte ministri, quod sit sacerdos; 2° ex parte materiæ oblatae quod sit res sensibilis permanens; 3° ex parte formæ, quod res illa realiter immutetur; 4° ex parte finis, quod soli Deo fiat, in protestationem supermi ejus dominii et nostræ subjectionis; 5° ex parte loci, quod fiat in templo vel in altari. *Ibid.* Ad rationem sacrificii non requiritur necessario mutatio qua victima totaliter destruat, sed sufficit talis mutatio qua hostia ponatur in statu humiliori et potius ad destructionem vergente, quam ad persistentiam. *Ibid.* De essentia sacrificii incruenti est ut sanguis mystice separetur a corpore. VI, 467. De essentia sacrificii cruenti est ut sanguis separetur realiter a corpore. *Ibid.* Valor sacrificii differt ab ejus effectus. 544. Valor est dignitas quam habet tam ex parte rei oblatae quam offerentis principalis. *Ibid.* Fructus seu effectus est id quod de facto confertur intuitu hujus dignitatis. *Ibid.* Inter varias sacrificiorum antiquorum divisiones præcipua est quæ sit ratione formæ et finis simul in holocaustum, sacrificium pro peccato, et hostia pacifica. IV, 596. Sacrificium dividitur in latreuticum, eucharisticum, impetratorium, et propitiatorium. VI, 531. In lege nova unicum est sacrificium infinitæ dignitatis, scilicet sacrificium Missæ, continens in se omnium sacrificiorum virtutem. IV, 596. Oblatio sacrificii est de jure naturæ. *Ibid.* Sacrificium Missæ differt a sacrificiis legis antiquæ, a sacrificio crucis, a sacrificio cœnæ et a sacramento Eucharistiæ. VI, 540. Fructus sacrificii potest applicari generalissime: 1° pro totius mundi salute; 2° generaliter pro parentibus, amicis, communitate; 3° specialiter pro illo vel isto in particulari. 543 et 544. Offerri potest hoc sacrificium pro omnibus hominibus viventibus, etiamsi infidelibus, schismaticis, hæreticis et excommunicatis, modo pro his non offeratur tanquam pro membris Ecclesiæ. 543. Non potest offerri pro damnatis et infantibus decedentibus sine baptismo, quia sunt in termino, et in inferno nulla est redemptio. *Ibid.* Missæ sacrificium pro fidelibus defunctis in purgatorio potest offerri. *Ib.* Vide Missa. Nulla natio aut religio est aut fuit unquam sine sacrificio. 534. Omnes homines tenentur ad sacrificium interius, tenentur etiam omnes ad sacrificium exterius, quod est proprie dictum sacrificium, non per se quidem, sed per alios. IV, 596.

SACRILEGIUM est omnis violatio, seu indigna et irreverens tractatio rei sacræ. V, 49 et seqq. Sacrilegium est speciale peccatum oppositum religioni. 50. Sunt tres species sacrilegii: 1° contra personam sacram; 2° contra locum sacram; 3° contra rem sacram. *Ibid.* et seqq. Utrum sacrilegium sit semper peccatum mortale? 52. Sacrilegia contra res sacras diversos habent gradus secundum differentiam rerum sacrarum: primum locum tenent sacramenta quibus homo sanctificatur, et inter illa Eucharistia; secundum locum obtinent vasa ad suspensionem seu administrationem sacramentorum consecrata vel benedicta, item cruces, imagines, reliquiæ, oleum sanctum, Evangelium, Scriptura, etc.; tertium locum, ea quæ pertinent ad ornatum ecclesiæ et ministrorum ut sacramentalia; quartum, jura et bona ecclesiastica. *Ibid.* Quando utraque persona complex est sacra, duplex est sacrilegium. 50. Sacrilegium carnale

committitur in res sacras, quando earum interventu aguntur impudica. *Ibid.* Quænam fiunt contra sanctitatem loci ut reatus sacrilegii incurratur? 51. Et quomodo debent fieri ut indigeat reconciliatione? *Ibid.* Quæ sit pœna conveniens sacrilegiorum? 53. Sacrilegium in materia venerea definitur violatio rei sacræ per actum venereum. 260. Triplex est species sacrilegii, carnalis, scilicet, personæ, loci, et rei. Sacrilegium carnale committitur per copulam carnalem, aut quamcumque voluntariam seminis humani effusionem in loco sacro. *Ibid.*

SACRUM omittens die festo incidente in dominicam unum numero et specie peccatum committit. II, 444. *Vid* DIES DOMINICA. Ludens tempore sacri cum eo qui prius firmiter statuit non adire sacrum, non peccat. 436. Uxor potest et debet semel et iterum sacrum omittere, propter zelotypiam aut morositatem mariti inde eventuram. III, 570. Puella quæ scit aliquem determinate ex suo aspectu scandalizari, potest et debet ne sacrum die festo omittere? *Ibid.*

SADDUCÆI negabant resurrectionem, et existentiam Angelorum atque spirituum. II, 2.

SALOMON præcellit ne sapientia omnes homines? II, 118. Non petit neque divitias, neque paupertatem. VI, 50. Condemnavit ne juste Adoniam ad mortem? IV, 307. Incertum est Salomonem egisse pœnitentiam. VII, 40.

SALUS. Voluntas Christi de omnibus salvandis non est superflua et otiosa. I, 270. Salus cuique moraliter viventi est possibilis, etiam supposito non solum peccato originali, sed suppositis quibusvis aliis peccatis actualibus, non finalibus. 283. Deus etiam post Adæ lapsum vult voluntate antecedente, non otiosa sed activa, omnes omnino homines salvos fieri. Deus voluntate efficaci et absoluta salvat aliquos ante omnem meritorum gratiæ prævisionem, et ex ea voluntate profluunt media sufficientia ad salutem. Vasquesius et pauci alii id negant de infantibus. 255, 401, 402. Via salutis non est arctior in lege nova quam in veteri. III, 237. Deus ex potentia extraordinaria potest non solum homines damnatos, sed etiam diabolos omnes salvare. IV, 590. Post peccatum nullus salvari potest nisi per fidem in Christum redemptorem. VI, 126.

SALUTATIO angelica. Ad venerationem et memoriam sacratissimi momenti salutationis Angelicæ usus obtinuit inter fideles ut ter in die, mane, meridie et vespere salutationem angelicam recitarent. VI, 14 et 15.

SAMARITANI non receperant a Philippo confirmationem, illam receperunt ab Apostolis. VI, 349 et 350.

SAMSON nec impœnitens nec suicidii reus occubuit. IV, 216.

SAMUEL non peccavit lugendo Saül. II, 320. Probabilius est verum Samuelem, saltem quoad animam, et non dæmonem sub Samuëlis specie, apparuisse Saüli mulierem pythonissam consulenti. V, 20.

SANCTI duobus modis res cognoscunt in Verbo: 1° formaliter, hoc est, ipsa formali visione Verbi; 2° causaliter, hoc est, per species a Verbo impressas, vi beatificæ visionis. *Vide* BEATI. IV, 552. Sancti dupliciter dicuntur orare pro nobis: uno modo oratione expressa, alio modo oratione intempestiva. 555. Sancti impetrare possunt, licet non sint in statu merendi. *Ibid.* Per invocationem sanctorum nulla fit injuria Deo et Christo. 550. Invocationes sanctorum prout fiunt apud catholicos, non sunt superstitiosæ, neque rejiciendæ. 554. In veteri Tes-

tamento sancti aliquando invocabantur. *Ibid.* Sectarii posteriores concedunt sanctos orare pro ecclesia in genere. 550. Sanctæ quæ in ignem aut fluvium se iniecerunt ne violarentur, id fecerunt ex instinctu Spiritus sancti. 214.

SANCTIFICATIO nostra consistit in subiectione mentis ad Deum. VI, 123. *Vide* DIES DOMINICA.

SANCTITAS dicitur per quam mens hominis seipsam et suos actus applicat Deo seu dirigit ad Deum. IV, 544 et V, 472. Sanctitas ex tribus coalescit: 1° est munditia mentis, seu ab omni labe puritas; 2° firmitas in bono; 3° summa conjunctio et applicatio ad Deum resque divinas: ab quod ultimum duo priora requiruntur. V, 472. Sanctitas potest haberi per infusionem gratiæ justificantis. IV, 544. Sanctitas potest inesse rebus. 634.

SANGUIS. Duplex potest distingui: nutrimentalis et naturalis. V, 469. Sanguis Christi etiam in triduo mortis mansit hypostatice unitus Verbo. 471. Sanguis in veteri lege dicitur anima bruti, id est, signum. VI, 410.

SAPIENTIA est scientia considerans causas altissimas. I, 18.

SARDICENSE concilium semper fuit habitum ut appendix concilii Nicænæ. III, 433. Illud concilium a Constantio, Jussu Julii papæ, convocatum fuit. 423.

SATISFACTIO quæ est recompensatio voluntaria debiti alia est condigna, quando res oblata adæquat debitum; alia de toto rigore justitiæ; seu ad apices juris, quando servantur omnes conditiones strictæ justitiæ. V, 394, 596, 599. Homo purus non potest Deo pro peccato offerre satisfactionem secundum totum rigorem justitiæ. 394. Utrum homo purus, id est non Deus, non potuerit satisfactionem de condigno Deo pro peccato proprio vel alieno exhibere, controvertitur. *Ibid.* Ille vere et proprie dicitur satisfacere, qui exhibet pretium æquivalens rei ablatae, seu injuriæ illatae, per quod extinguitur debitum; ita Christum pro nobis satisfecisse tenent omnes catholici; negant Sociniani. 580, 581. Satisfactio secundum vim nominis est omni actio qua quis facit quantum debet sive solvendo debitum, sive respondendo expectationi de se conceptæ, sive reddendo sufficientem rationem eorum de quibus rogatur. VII, 216. Satisfactio sumpta strictius significat compensationem, quæ vocatur restitutio si agatur de damno reparando, et quæ vocatur satisfactio si fiat ad compensandam offensam seu injuriam illatam. *Ibid.* Triplex distingui potest satisfactio: de condigno, de congruo late, de congruo stricte. 229. Homo non potest Deo satisfacere pro culpa secundum æqualitatem quantitatis, potest secundum æqualitatem proportionis. 217.

Satisfactio pro pœna temporali restante post remissionem culpæ et pœnæ æternæ, definitur: Solutio pœnæ temporalis peccato debitæ per opera bona et pœnalia, a confessario taxata, si nempe sit sacramentalis; vel sponte suscepta, si sit extra-sacramentalis. 216. Sola satisfactio quam sacerdos tanquam Dei minister in sacramenti pœnitentiæ dispensatione injungit, est pars integralis sacramenti. 217, 219. Satisfactio alia æquivalens seu sufficiens, alia insufficiens: sufficiens duplex: una ex parte materiæ, altera ex parte formæ. 216, 217. Necessaria est peccatoribus satisfactio. 218. Non est necesse adimplere satisfactionem ante absolutionem. 220. Convenientius tamen imponitur ante absolutionem; quia sic materia præsupponitur expressius formæ. 221. Im-

plenda est satisfactio injuncta quamprimum commode fieri potest, si nullum tempus sit præfixum. *Ibid.* Probabile est quod satisfactio sacramentalis causet ex opere operato gratias actuales, et augmentum gratiæ habitualis. 236. Omnis nostra satisfactio ad Deum est amicalis, nec fundatur in justitia, sed in sola acceptatione divina. *Ibid.* Abstrahendo a satisfactione sacramentali et extra-sacramentali, eamque spectando ut solutionem debiti, unus potest pro altero satisfacere; spectando autem ut medicinam, non potest nisi per accidens. 223. Satisfactio alia est publica, alia privata. 217. Convenienter enumerantur opera satisfactoria, eleemosyna, jejunium, et oratio. 235. Opus satisfactorium habet duplicem valorem: 1.° moralem; 2.° satisfactorium. *Ibid.* Opera satisfactoria debent esse pœnalia. 232. Opera alias debita sunt satisfactoria. 233. Opera satisfactoria quæ præcedunt reconciliationem, si fiant ex gratia actuali, se habent per modum præparationis et impetrationis ad ipsam remissionem culpæ et pœnæ æternæ. 219. Omnis actus virtutis est pœnalis et satisfactorius. 233. Opus in actu vel affectu peccati factum, nullo modo satisfacit. 229. Opus in reatu peccati factum, si, deposito affectu ad peccatum, procedat ex gratia actuali, ut in pœnitentibus, satisfacit non de condigno, nec de congruo stricte, sed de congruo late. *Ibid.*

SCANDALUM Græce, Latine offendiculum. III, 565. Recte definitur: Dictum vel factum minus rectum præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis. *Ibid.* Scandalum aliud est activum, et aliud passivum: activum duplex est: per se, et per accidens. 566. Scandalum activum proprie dictum est peccatum ex genere suo mortale. Potest fieri veniale. *Ibid.* Scandalum passivum est ruina spiritualis proximi occasione dicti vel facti alterius. *Ibid.* Scandalum passivum est peccatum, non speciale tamen. 566. Duplex est: datum, et acceptum. 567. Acceptum aliud dicitur scandalum pusillorum, et aliud scandalum Pharisaicum. *Ibid.* Ea quæ sunt legibus prohibita vel præcepta posse aut debere omitti ob scandalum pusillorum, negant quidam; affirmant alii. 570. Scandala necessaria sunt hypothetice, non absolute. 566. Scandalizari est peccando pati ruinam spiritualement. *Ibid.* Unde falsa est eorum opinio qui scandalum cum indignatione confundunt. *Ibid.*

SCHOLASTICI antiqui admiserunt formam deprecationis in pœnitentia. VII, 30.

SCHISMA Græce, Latine scissio, est peccatum speciale; definitur: Voluntaria separatio sui ipsius ab unitate Ecclesiæ. III, 551. Schisma est peccatum speciale et mortale ex genere suo. *Ibid.*

SCHISMATICUS triplici modo quis potest fieri, se separando: 1.° a capite; 2.° a membris; 3.° a capite et membris simul. III, 551. Id est, schismaticus est: 1.° qui renuit subesse Romano Pontifici ut tali, se ab illius obedientia separando. *Ibid.*; 2.° qui recusant communicare cum catholicis in rebus fidei et religionis. *Ibid.*; 3.° qui se separant a Romano Pontifice ut tali et ab his qui illi adhærent. *Ibid.* Excommunicantur schismatici excommunicatione majori Papæ reservata. *Ibid.* Non est schismaticus qui non renuit subesse Romano Pontifici ut est homo privatus, v. g. ex odio. *Ibid.* Schismatici occulti retinent jurisdictionem, non manifesti. *Ibid.*

SCIENTIA. Ad rationem scientiæ subalternatæ non requiritur evidentia actualis, sed sufficit radicalis. I, 6.

Scientiæ desumunt suam unitatem specificam ab objecto formali. 18. Scientia dupliciter sumitur: 1.° late pro omni cognitione intellectiva, certa et evidenti; 2.° proprie pro cognitione certa et evidenti rerum per causas. 145. Scientia dicitur infusa dupliciter, per se scilicet, et per accidens: per se est illa quæ non nisi a Deo causari potest; per accidens est illa quæ propriis actibus potest acquiri: de facto a Deo solo infunditur; est ejusdem speciei cum acquisita. V, 514. Scientia per se acquisibilis dicitur quæ per se et connaturaliter petit actibus nostris acquiri, licet per accidens possit a Deo infundi. 520. Scientia infinitorum debet-ne esse infinita? 513. Scientia publica habetur in civilibus per testes, per libros antiquos, per scripta manu publica confecta, per famam et indicia. IV, 314. In criminalibus vero habetur per evidentiam facti, per confessionem rei, et per testes. *Ibid.*

SCOTISTÆ distinguunt formaliter inter essentiam divinam, attributa et personas. I, 134. Scotistæ cum Scoto dicunt esse veras actiones intellectus et voluntatis, non tamen esse intellectionem neque volitionem, sed dictionem et spirationem. 497. Duplex in Deo distinguunt decretum relative ad incarnationem. V, 398. Dicunt absolute esse essentiam sacramenti pœnitentiæ, non autem actus pœnitentis. VII, 19. In multis aliis opinionibus contrarii sunt Thomistis. *Ibid.*

SCOTUS (Joannes), Erigena dictus, suspectæ habitus est fidei circa præsentiam realem. VI, 387. Hujus liber de corpore Christi proscriptus est in concilio Vercellensi anno 1053. *Ibid.*

SCOTUS quomodo intelligit meritum de condigno? III, 197. Ponit essentiam beatitudinis formalis in solo actu voluntatis, scilicet vel amore amicitiae, vel fruitione. II, 168. Censuit verba Christi ad consecrationem non esse efficacia nisi præmissis, *qui pridie*. VI, 478.

SCRIPTURA. Verba scripturæ sanctæ accipienda sunt in proprio sensu, quando nullum inde sequitur inconveniens. V, 556. Scriptura sacra est verbum Dei scriptum. III, 271. Scriptura sacra est norma et lex juxta quas dirimendæ sunt controversiæ fidei. 315. Ex traditione habemus quod Scriptura sit sacra et divina. 291. Scriptura sacra dividitur in Vetus et Novum Testamentum. 275. Omnes Scripturæ sententiæ sunt a Spiritu sancto inspiratæ et dictatæ. 272. Spiritus sanctus se accommodavit genio scriptoris cujusque sacri. 274. Probabilius videtur ad rationem Scripturæ sacre requiri quod non solum sensus et sententiæ, sed etiam singula verba, sint a Spiritu sancto dictata. 272. Sensus Scripturæ in multis locis obscurus est. 286. Scriptura non potest de suo sensu judicare ut volunt hæretici. 287. Spiritus cujusque privatus non potest esse judex de vero sensu Scripturæ, ut volunt hæretici. *Ibid.* Duplex est in genere sensus Scripturæ sacre: litteralis seu historicus, et mysticus seu spiritualis. 285. Sensus litteralis duplex est: unus proprius et grammaticus, alter improprius et metaphoricus. *Ibid.* Idem textus Scripturæ potest habere plures sensus litterales. 286. Sensus spiritualis triplex est, scilicet: allegoricus, moralis seu tropologicus, et anagogicus. 285. Sensus accommodatitius quid est? 288. Licet-ne cuique privato usurpare verba Scripturæ in sensu accommodatitio? *Ibid.* Ad quem sensum pertinet parabolicus. 285, 286. Italica versio quid est? in usu fuit-ne in Ecclesia? 278. In quo sita est versionis

Latinae authenticitas. 281, 282. Menda quibus scatet versio Latina auferunt-ne ipsius authenticitatem? *Ibid.* Vulgata communis quid est? 278. Ea nunc utitur Ecclesia. *Ibid.* Vulgata est-ne in omnibus conformis fontibus Hebraeis et Græcis? 281. Quid de mendis quæ in versione Vulgata reperiebantur olim et adhuc remanent censendum est? *Ibid.* Versiones in linguas vernaculas tot sunt quot existunt diversæ nationes. 278. Multæ fuerunt versiones Græcæ. 276. Quid est versio Septuaginta interpretum? Cujusnam est auctoritatis? *Ibid.* Quid censendum de versione Syriaca? *Ibid.* Certum est illam exstare; auctores ejus sunt incerti. *Ibid.* Autographa Scripturæ sacræ exstant-ne adhuc? *Ibid.* Scriptores sacri sunt calami Spiritus sancti, sed calami vivi et liberi. 273. Scriptores sacri intenderunt-ne omnia componere quæ pertinent ad doctrinam christianam? 295. Libri deutero-canonicus sunt æqualis auctoritatis ac proto-canonicus. 276. Quomodo locutiones S. Scripturarum figuratæ a non figuratis discernuntur? VI, 403.

SCRUPULUS nihil aliud est quam levis et inanis quædam ratiuncula occurrens de malitia actionis, cujus solutio non invenitur, et inde animus vel opinatur, vel suspicatur, vel dubitat cum anxietate an mala sit actio. II, 343. Potest esse vel de præterito, vel de præsentī, vel de futuro. *Ibid.* Duplicis generis sunt causæ scrupulorum: aliæ sunt intrinsecæ. 344; aliæ extrinsecæ. *Ibid.* Quibus remediis curandi sunt scrupulosi? *Ibid.* Aberrat vulgus circa scrupulosos. *Ibid.* Quomodo confessarius gerere se debeat cum scrupuloso? 345. Scrupulosos anxios circa confessiones præteritas non debet permittere confessarius cas repetendi. *Ibid.* Quomodo respondendum est objectionibus scrupulosorum. 346. *Vide* CONSCIENCIA.

SECRETUM est, quod clancularie ab aliquo vel a tam paucis scitur, ut neque sit famosum neque notorium. IV, 357. Servandi secreta triplex est obligatio: prima, ex eo præcise quod ejus revelatio noceret proximo; secunda, ex promissione expressa vel tacita illud servandi; tertia, ex lege sacramentali confessionis. *Ibid.* Ubi adest justa causa non est peccatum revelare secretum. 358.

SECTA a sectando dicitur. III, 259.

SEDITIONO est tumultus partium ejusdem multitudinis ad pugnam se parantium. III, 560. Est peccatum speciale ex genere suo mortale. *Ibid.* Qui seditionem procurat gravissime peccat, deinde qui eos sequuntur. 561.

SEDUCTIO alia est practica, alia speculativa, juxta quosdam. II, 150. Juxta alios, alia est seductio in errorem formaliter contra fidem; alia est seductio in peccatum seu etiam in errorem, sed non formaliter contra fidem, sed materialiter tantum. 151.

SELEUCIENSES patres Arianismo subscripsere. III, 340.

SEMEI Deus permisit maledicere David, sed non impunit. II, 493.

SEMEN in S. Scriptura sumitur quandoque pro prole. VI, 38. Non licet semen ejicere ad conservationem corporis. V, 267. Uxores quæ semen jam receptum ejiciunt peccant. VII, 430.

SEMI-PELAGIANI revera erraverunt circa mortem Christi pro omnibus, dicentes eum æquali et indifferenti affectu esse mortuum pro omnibus. I, 264 Synopsis Semi-Pelagianorum historica et enarrantur illorum errores. III, 13. Semi-Pelagiani admittebant peccatum origi-

nale et necessitatem gratiæ ad opera salutis; at cum Pelagio negabant eam ad initium salutis et perseverantiam. 13 et 14. Error capitalis Semi-Pelagianorum erat, quod initium fidei et salutis esset ex nobis et non ex Deo; et quod collatio gratiæ salutem operantis non præcederet, sed sequeretur obedientiam nostram; juxta illud Fausti: « Nisi fuerit obedientiæ præmissa devotio, gratiæ vilesceat oblatio. » 18.

SENIOR in Novo Testamento non ætatem sed dignitatem ecclesiasticam significat. III, 425.

SENONENSE concilium damnavit gratiam per se efficacem ad sensum Lutheri et Calvini. I, 319.

SENSUALITATIS motus dividuntur in motus primo-primos, secundo-primos, et deliberatos. II, 458. Motus plene deliberati circa objecta sub mortali prohibita, sunt peccata mortalia. 459. Motus secundo primi sunt venialia. *Ibid.* Sensualitatis primo-primi, nimirum qui omnem rationis advertentiam prævertunt; aut ii quos inviti patimur, quantumvis versentur circa objecta graviter illicita, non sunt peccata, nequidem venialia. *Ibid.*

SENSUS sunt dati homini non solum ad vitæ necessaria procuranda, sed etiam ad cognoscendum. II, 124.

SENTENTIA injusta valet-ne aut obligat-ne? IV, 305. Tripliciter sententia potest esse injusta: 1^a ex animo proferentis; 2° ex ordine juris; 3° ex causa. 304. Judex proferens sententiam injustam tenetur-ne ad restitutionem? *Vide* JUDEX.

SEPULTURA est opus corporalis eleemosynæ. III, 527. Juvat mortuum aliquo modo. *Ibid.*

SERAPHIM interpretatur ardens. II, 59. Seraphim purgavit labia Prophetæ. 79.

SERPENS naturalis est-ne callidior omnibus aliis animalibus? II, 147. Serpens quomodo potuit loqui? *Ibid.* Serpens promisit parentibus scientiam boni et mali. *Ibid.*

SERVILITAS non est vitium timoris, sed timentis. VII, 77.

SERVIRE Deo regnare est. III, 464. Fide certum est licere aliquo sensu Deo servire, sive illum diligendo, sive alia virtutum opera exercendo, propter retributionem. 500.

SERVITUS triplex potest distingui: naturalis, legalis, moralis. V, 606.

SERVUS alterius ille dicitur qui minor est illo qui ejus ordinationi subjacet, et qui ejus præceptis est obnoxius. V, 607. Quotuplici titulo aliquis sit alterius servus? IV, 19. An sit licitum servis fugere ad recuperandam libertatem? *Ibid.* Servi remanent domini bonorum quæ prius habebant. 18. Quoties dubitatur an dominus manumiserit servum, judicandum est pro libertate. 19.

SIBYLLARUM oracula continentur octo carminum libris qui Sibyllini dicuntur; an sint genuini aut supposititii controvertitur. V, 387.

SICLUS quid valebat? VI, 59.

SIGILLI obligatio oritur ex omni et sola confessione sacramentali. VII, 209. Proprie loquendo seu primario et principaliter tenetur solus sacerdos; secundario autem et per participationem tenentur omnes ad quos confessionis notitia quovis modo pervenit. 211. Sigillum confessionis se extendit directe ad illa omnia duntaxat de quibus est sacramentalis confessio, hoc est, ad omnia peccata tam mortalia quam venialia? eorum objecta,

complices et quasvis alias circumstantias. 210. Indirecte se extendit ad ea quæ, licet non cadant sub confessione sacramentali, per ea tamen possent devenire in notitiam peccati vel peccatoris, et ad ea quæ per se vel per accidens possent confusionem generare, etc. *Ibid.* Sigillum obligat etiam post mortem pœnitentis. 208. *Vide* CONFESSIO.

SIGNIFICATIO est relatio rationis ad significatum. VI, 99.

SIGNUM in metaphoris debet esse notum aliquo modo auditoribus. VI, 388. Signum instrumentale est id quod, præter speciem quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire. VI, 99 et seqq. Signum potest esse practicum. 102. *Vide* SACRAMENTUM.

SIMEON qui Jesum excepit in ulnas suas, non erat sacerdos, sed vir laicus. VI, 39.

SIMILITUDO attenditur secundum convenientiam, seu communicationem in forma. I, 70. Duplex est similitudo: una secundum externam apparentiam, secundum quam imago dicitur similis suo prototypo; altera secundum rei veritatem: v. g., unus homo dicitur similis alteri homini. V, 467.

SIMON dogmatizabat non Christum, sed Simonem Cyrenæum fuisse crucifixum. V, 466. Est parens simoniæ, 53.

SIMONIA communiter definitur: Studiosa voluntas emendi vel vendendi aliquid spirituale vel spirituali annexum. V, 53. Est vitium oppositum religioni, non fidei. 54. Peccatum simoniæ est ex genere suo peccatum mortale, nec admittit levitatem materiæ. *Ibid.* Triplex est pretium in simonia: munus a manu, munus a lingua, munus ab obsequio. 67. Celebris est divisio simoniæ in simoniam juris naturalis et divini, et in simoniam juris positivi ecclesiastici. Prima prohibetur, quia mala; secunda, mala quia prohibita. 55. Iterum, simonia dividitur in mentalem, conventionalem et realem. 56. Regula generalis juris contra simoniam statuit omnem pactionem, omnem conventionem in spiritualibus obligantem ad id quod non inest jure, cessare debere, nullam esse, et esse simoniacam ad minus simonia juris ecclesiastici. *Ibid.* Huic regulæ derogatum est pro precibus mutuis, pro reliquiis, etc., pro Missis, pro concionibus. *Ibid.* Dare vel accipere pecuniam, seu aliquid aliud pecunia æstimabile, tanquam pretium pro sacramentis, pro Missis, pro orationibus, pro statu religionis, pro usu jurisdictionis spiritualis, est crimen simoniæ juris naturalis quod nulla consuetudine excusari potest. 70. Non est minus simoniacum dare vel accipere munus ab obsequio vel a lingua tanquam pretium, aut ex pacto pro re spirituali, quam manus a manu. 67. Dare temporale pro spirituali, et e contra, sincere et non fide ex mera gratitudine, amicitia aut benevolentia, ita quod sit donum re ipsa absolute et omnino liberale et gratuitum, non videtur simoniacum. 60. Nulla simonia incurrit ipso facto pœnas juris, nisi sit realis completa: unde neque mentalis neque conventionalis etiam mixta. 96. Simonia pure conventionalis incurrit ne pœnas juris? *Ibid.* Nulla simonia inducit pœnas juris ipso facto, nisi sit commissa in his tribus: 1° in ordinibus sive majoribus, sive minoribus, sive susceptis, sive collatis; 2° in beneficiis; 3° in ingressu vel professione religionis. *Ibid.*

SIMONIACI incurrunt suspensionem et excommunicationem. V, 92. Mediatores in simonia ordinis et beneficii

excommunicantur ipso facto. 97. Simoniace conferens aut suscipiens beneficium, excommunicatur ipso facto; et insuper suscipiens fit inhabilis ad illud possidendum; non tamen ab alia beneficia sive obtenta, sive obtinenda, nisi per sententiam judicis id statuatur. *Ibid.*

SIMPLICITAS duplex est: prima, quæ provenit ex potentialitate et defectu; secunda, quæ procedit ex forma et actu: prior paupertatem et imperfectionem secum affert, et convenit materiæ primæ, quæ est proprie nihil; posterior denotat perfectionem et actualitatem. I, 61.

SIMULACRUM videtur idem significare ac idolum. V, 632.

SIMULATIO proprie dicta est fictio qua quis per exteriora signa factorum vel rerum significat contrarium ejus quod in eo est; ut si tristis simulet se lætum, IV, 580.

SIRMII duplex concilium celebratum est contra Photinum: primum a catholicis ann. 349; secundum a Semi-Arianis, anno 351. I, 481. Tres circumferuntur fidei formulæ Sirmienses. *Ibid.*

SIXTUS V jubendo editionem Vulgatam sub anathemate recipi ut authenticam, non peccavit contra fidem, licet Clemens VIII suppresserit ejus diploma. III, 400.

SOBRIETAS generalissime sumpta, significat omnem moderationem animi a mensura non deviantis in quacunque materia. V, 208. Minus late sumpta, sumitur pro temperantia quæ mensuram servat in delectationibus sensuum. *Ibid.* — Strictissime tandem sumitur pro moderatione potus inebriantis. *Ibid.* Sic sumpta definitur: Virtus moderans affectum et usum potus inebriantis. *Ibid.* Quamvis sobrietas omnibus conveniat, peculiari ratione convenit adolescentibus et mulieribus, iis qui aliis præsumunt sive spiritualiter sive temporaliter, et senibus. *Ibid.*

SOCIETAS definitur: Conventium duorum vel plurium conferendi aliquid pretio æstimabile ad usum vel quæstum communem, secundum proportionem rerum collatarum. IV, 510. Societas ex parte finis alia est ad usum tantum, ut si libri, frumenta, pecuniæ a pluribus conferantur ad usum et victum communem tantum, et non ad negotiationem causa lucri. 510, 511. Alia est ad lucrum tantum seu quæstum, ut sit in negotiatione, et dicitur societas negotiatoria, alia ad usum et lucrum, ut in matrimonio in quo vir et mulier conferunt bona et opera, ad perpetuum victum et lucrum. 511. Ex parte temporis societas alia est ad vitam, alia ad certum tempus aut ad finem certi negotii. *Ibid.* Quomodo iniri debet societas ut servetur æqualitas proportionalis, quando unus confert pecuniam, alter industriam et laborem, et quomodo in fine sit facienda divisio? *Ibid.* Extinguitur societas cessante negotio, aut pereunte re in qua fundatur, vel elapso termino in quem fuit inita. Item morte unius socii, naturali vel civili, solvitur societas reliquorum. *Ibid.* Cujus damno cedunt impensæ factæ pro bono societatis. 513. Jus novum Gallicum quænam statuit circa contractum societatis in genere? 511, in *notis*. Circa societatem commercialem. *Ibid.*, et societatem animalium. *Ibid.* Societas est reipublicæ perutilis, nec est aliquid in ea culpandum, modo servantur conditiones debitæ. 511. Societas diu subsistere non potest sine publica potestatis gubernatione. *Ibid.*

SOCINIANI. Sub nomine Socinianorum comprehendend.

tur illi omnes qui circa medium sæculi decimi sexti jamdudum sopitas Sabellii, Arii et Macedonii hæreses suscitaverunt : quorum duces fuere Michaël Servetus, Hispanus ; Valentinus, Neapolitanus ; Lælius Socinns, Senensis ; Faustus Socinus, Lælii nepos, Calvinista. Modo Trinitarii et modo Ariani vocati sunt, etc. : frequentius Sociniani. I, 442.

SOCRATES nihil ultra petendum a diis immortalibus arbitrabatur, quam ut bona tribuerent. III, 233.

SODOMIA est concubitus ad indebitum sexum. V, 265. Hoc peccatum est execrandum. *Ibid.* Pœnæ contra hoc peccatum latæ requirunt sententiam judicis. *Ibid.* Dum sodomia exercetur inter consanguineos aut affines, conjugatos, voto astrictos, etc., contrahit-ne malitiam incestus, adulterii, sacrilegii? etc. *Ibid.* Sodomitæ debet-ne explicare in confessione an fuerit agens aut patiens? *Ibid.*

SOLITUDO non est instrumentum congruum actioni, sed contemplationi. V, 337.

SOLLICITUDO importat studium quoddam ad aliquid consequendum vel conservandum. III, 580. Potest esse tripliciter illicita circa temporalia et futura. *Ibid.* Sollicitudo circa proprias divitias pertinet ad amorem privatum quo quis se temporaliter amat. *Ibid.*

SOMNIA an sint a malo vel bono spiritu, et quousque causa naturalis unde oriuntur se extendat, difficile est scire. V, 337.

SORTES proprie dicuntur, cum aliquid fit eo fine ut, ejus eventu considerato, aliquid occultum innotescat. V, 13. Tres sunt species sortium : 1° *divisoria* ; 2° *consultoria* ; 3° *divinatoria*. *Ibid.* — Obligatio non repetendi sortem intra certum tempus, sive breve, sive longum, non est titulus legitimus accipiendi aliquid ultra sortem. IV, 477. Probabilius est periculum sortis esse titulum legitimum accipiendi aliquid ultra sortem ; sæpe tamen est illegitima hujus tituli praxis. 484. Duplex distinguitur periculum sortis amittendæ : 1° generale et intrinsecum mutuo ; 2° singulare et extrinsecum. 483.

SORTILEGIUM dicitur tertium genus vanæ observationis. V, 9.

SPATIA imaginaria quid sunt? I, 83.

SPECIES est ipsa res cognita in esse intelligibile. I, 163. Duplex distinguitur species: impressa, et expressa. Impressa præcedit cognitionem tanquam vicaria objecti ; dicitur verbum mentis. Expressa est terminus cognitionis et vitalis representatio objecti producta ab intellectu ; dicitur etiam intellectio, et dictio. 118. — Una species significat rationem sacramenti sicut utraque. VI, 504. Species possunt adorari absque idololatria. 438.

SPERARE. Non licet sperare in homine, sed in solo Deo tanquam in primaria causa nostræ beatitudinis. III, 452. Licet sperare in homine tanquam in agente secundo. *Ibid.* Sperare alteri salutem potest esse aliquo modo actus virtutis spei. 451. Sperare non est amare sed expectare cum fiducia bonum futurum. VII, 89.

SPES est motus appetitus tendens in bonum futurum difficile et arduum, adeptu tamen possibile. III, 447. Spes est virtus theologica a fide et charitate distincta. 448. Spes theologica definiri potest : Habitus animi divinitus infusus, per quem certa cum fiducia æternæ vitæ bona auxilio divino obtinenda expectamus. 447. Spes præsupponit necessario amorem concupiscen-

tiae et in eo fundatur. VII, 88. Spes directe respicit solum bonum operantis. III, 451. — Objectum formale quod spei non est beatitudo formalis, sed objectiva, connotans tamen beatitudinem formalem, seu visionem beatificam. 449. Objectum formale quo spei, est omnipotentia auxilians, id est, præbens aut afferens auxilia. 450. Gloria corporis est objectum secundarium spei. 453. — Spes est certa ex parte sui objecti, scilicet Dei auxiliantis. 452. Certitudo spei in viatoribus non est absoluta sed conditionata. *Ibid.* Spes est incerta ex parte sperantis, qui ex fragilitate potest deesse gratiæ. *Ibid.* Spes theologica neque quoad actum neque quoad habitum manet in beatis. 454. Spes remanet in omnibus fidelibus viatoribus etiam peccatoribus qui non desperant vel præsumunt. 452. — Licet ponere aliquam spem in propriis meritis ex gratia Dei factis, tanquam in causis instrumentalibus. *Ibid.* Spes hæreticorum est humana et falsa, non theologica. *Ibid.* Spes præsupponit necessario amorem concupiscentiæ et in eo fundatur. VII, 88.

SPINOSA (Benedictus) insulse et impie unicum substantiam admisit. I, 64.

SPIRITUALIS judicat omnia, id est, non solum terrena, sed etiam cœlestia. III, 319. Spiritualia in acceptione personarum quid sunt? IV, 189. Spiritualia graviora sunt temporalibus. *Ibid.* Aliquid potest esse annexum spiritualibus multipliciter : 1° consequenter ; 2° anteceden-ter ; 3° concomitanter. V, 81.

SPIRITUS triplici modo sumi potest : 1° prout opponitur solidiori materiæ, quo sensu purior sanguis dicitur, spiritus aut vitalis aut animalis ; 2° pro anima sive sensitiva, sive rationali ; 3° pro substantia immateriali et incorporea. II, 107. Spiritus non potest divinitus esse extensive localiter. VI, 415.

SPIRITUS sanctus est Deus, Deoque Patri consubstantialis. I, 446. Ecclesia antiquitus dirigebat-ne suas preces ad Spiritum sanctum. 467. Spiritus sanctus a Filio procedit. 542. Recte dicitur Spiritum sanctum procedere a Patre per Filium. 551. Spiritum a Patre procedere, communis et certa fides est. 550. Spiritus sanctus per se et ratione proprietatis personalis petit procedere a duabus personis. 560. Spiritus sanctus est-ne nomen proprium tertiæ personæ sanctissimæ Trinitatis? 565. Amor est-ne proprium nomen Spiritus sancti? 566 et VI, 17. Donum est-ne proprium nomen Spiritus sancti. I, 566. Conceptio Christi, licet sit commune toti Trinitati, attamen appropriatione quadam specialiter tribuitur Spiritui sancto. VI, 17. Nihilominus Spiritus sanctus seu tota Trinitas, non debet dici Pater Christi secundum carnem. *Ibid.* Effectus missionis Spiritus sancti fuerunt : 1° augmentum gratiæ sanctificantis ; 2° septem dona quæ vulgo dicuntur Spiritus sancti, ab Isaia propheta in capite XI enumerata, nempe, sapientiæ, intellectus, consilii, fortitudinis, scientiæ, pietatis et timoris Domini ; 3° duodecim fructus ex his donis promanantes, quos recenset S. Paulus in Epistola ad Galatas, et sunt, charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas ; 4° gratiæ gratis datæ quas novem recenset idem Apostolus in Epistola prima ad Corinthios et sunt, sermo sapientiæ, sermo scientiæ, fides, gratia sanctorum, operatio virtutum, prophetia, discretio spirituum, genera linguarum, interpretatio sermonum. 90. Promissio assistentiæ Spiritus sancti in Ecclesia duo

importat: unum affirmativum, et aliud negativum. III, 310. Spiritus sanctus de quo in Actibus Apostolorum agitur, erat gratia sanctificans. VI, 349. An Spiritus sanctus descenderit in Apostolos die Dominica vel Sabato, non est certum 449.

SPONSALIA sumuntur aliquando improprie pro jocalibus, et aliquando pro matrimonio rato non consummato. VII, 390, 391. Sponsalia proprie sumpta sunt: Futurarum nuptiarum mutua promissio, aliquo signo sensibili expressa. *Ibid.* Sponsalia duobus modis contrahuntur, absolute et conditionate; absolute, quatuor modis: 1° nuda promissione; 2° datis arrhis sponsalitiis; 3° annuli subarrhatione; 4° interveniente jramento. Conditionate contrahuntur dupliciter, scilicet sub conditione honesta vel inhonesta. 392, 393. Sponsalia debent habere conditiones communes omnibus promissionibus et contractibus, nempe veritatem, libertatem, moralem, physicam, tandem acceptionem. 391. — Duplex est effectus sponsalium: primus est obligatio gravis ad contrahendum matrimonium cum ea persona cum qua fuerunt inita; alter est impedimentum justitiæ publicæ honestatis, quod oritur ex omnibus et solis sponsalibus validis. 396. Sponsalia adimplenda sunt tempore præfixo, si quod fuit; si non, primo tempore opportuno, parte petente implicite, vel explicitè. *Ibid.* Septennium est tempus a jure convenienter determinatum ad contrahenda sponsalia. 395. Sponsalia contracta ante usum rationis, etiamsi post septennium, sunt invalida. *Ibid.* Qui contraxerunt sponsalia ante pubertatem, cum eam attigerint, possunt ab eis resilire, etiam invita una parte. 396. Quicumque habent impedimentum sive dirimens sive impediens matrimonium, nec licite nec valide contrahunt sponsalia. 394, 395. Duplex poena, una de præsentis sive arrha, altera de futuro, apponi potest sponsalibus. 394. Potestne apponi sponsalibus conditio poenalis quæ resilientem obliget? *Ibid.* Si juste resilientem se obligaverit sub jramento solvere poenam, illud jramentum firmatne contractum, aut saltem per se obligatne? *Ibid.* Sponsalia clandestina post Tridentinum sunt valida. 391. An sint licita videtur dubium. 392. — Sponsalia etiam jurata dissolvuntur mutuo et libero contrahentium puberum consensu. 397. Sponsalia etiam jurata per professionem religiosam solvuntur, *Ibid.*; per susceptionem sacri ordinis; per matrimonium subsequens cum altera persona. 398. Solvuntur si superveniat impedimentum dirimens matrimonium futurum. *Ibid.*

SPONSIO et SPONSOR. Homo purus non potest esse sponsor alterius in causa capitali. V, 589. Sponsio est contractus quo duo vel plures de veritate alicujus rei contententes, ponunt præmium pro eo qui veritatem fuerit assecutus. IV, 537. Sponsio de re mala aut ad malum inductiva est-ne licita et valida? *Ibid.* Si unus certus est de rei veritate, potestne spondere, et præmium sponsionis retinere, modo moneat alterum de sua certitudine. *Ibid.* An qui spondit se victurum alterum cursu, si nolit currere, teneatur solvere præmium sponsionis. *Ibid.*

STATUS est conditio homini conveniens cum quadam firmitate et immobilitate. III, 27. Sumitur pro conditione et modo stabili quo se habet natura humana in ordine ad summum ultimum finem. *Ibid.* Nomen status dupliciter sumi potest: 1° generaliter, pro quavis vitæ conditione,

in qua quis sive ad tempus sive perpetuo permanet, V, 309; 2° stricte, pro immobili vitæ conditione, per quam quis alteri perpetuo astringitur. *Ibid.*

STEPHANUS (S.) decreto suo contra Rebaptizantes non approbavit omnium promiscue hæreticorum baptismum. V, 226. Stephanus papa comminatus est quidem excommunicare S. Cyprianum, sed de facto non excommunicavit. 222.

STEPHANUS Parisiensis episcopus quid decrevit circa sententiam infallibilitatis? III, 385.

STERCORANISTÆ arbitrabantur corpus Christi in Eucharistia esse corruptibile. VI, 388. An extiterint dubium est. *Ibid.*

STIPENDIUM taxatum ab ordinario vel consuetudine licet exigere. *Vide* MISSA, SACRAMENTUM.

STOICI ut salvarent Dei præscientiam futurorum, negaverunt liberum arbitrium. I, 168. Posuerunt omnia peccata esse paria. II, 450.

STUDIOSITAS definiri potest: Virtus moderans appetitum et studium veritatis cognoscendæ secundum regulas rectæ rationis. V, 303.

STUPRUM generaliter sumitur pro omni illicito concubitu. V, 241. Specialiter pro illicito concubitu cum virgine: quidam illud definiunt: Violenta virginis defloratio; alii: Illicita tantum virginis defloratio. IV, 264; V, 144; VII, 150. Stuprum virginis invitæ, superaddit simplici fornicationi malitiam mortalem specie distinctam. V, 242. Stuprum virginis ultro consentientis est etiam vera species luxuriæ a fornicatione distincta. *Ibid.*

SUARES et quidam alii volunt divinas processiones non esse veras actiones, sed simplices emanationes seu resultantias. I, 496. Congruismi parens est. 385.

SUBDIACONATUS et quatuor ordines minores sunt sacramenta. Hæc conclusio est communior et probabilior. VII, 321. Subdiaconatus potestne ex commissione conferri a simplici presbytero? 332. — Materia totalis subdiaconatus est traditio calicis vacui et patenæ vacuæ; forma vero, hæc verba: Videte cujus ministerium vobis traditur, etc. • *Ibid.*

SUBDIACONUS seu subminister deservit in sacrificio Missæ diacono. VII, 332.

SUBDITI debent superioribus honorem et obedientiam, V, 110; VII, 337; alius ratione tituli domicilii; tandem alius ratione beneficii. *Ibid.*

SUBHASTATIONIBUS (in) res potest licite pluris vendi aut minoris emi quam secundum se valeat, aut quam venderetur aut emeretur alibi. IV, 436.

SUBORDINATIO per accidens est quando unum accipit esse seu virtutem activam ab altero. I, 25. Subordinatio per se est quando unum movens aut agens indiget actuali influxu superioris ut actualiter agat. *Ibid.*

SUBREPTIO seu reticentia veri ad rem per se et intrinsece pertinentis, seu error circa moralem substantiam rei, reddit dispensationem nullam. II, 652. Subreptitium est quod obtinetur reticendo verum. 651.

SUBSISTENTIA est-ne perfectio et complementum naturæ? V, 413. Subsistentia quatuor importat: 1° singularitatem; 2° perseitatem independenti æ; 3° perseitatem incommunicabilitatis; 4° ipsum concretum naturæ per modum habentis ipsam et principii quod operationum. I, 532. In Deo secundum se considerato datur subsistentia absoluta qua existit per se independentem ab alio

sustentante, et constituitur principium *quod* operandi. *Ibid.* et V, 454. Præter subsistentiam absolutam, dantur in Deo tres subsistentiæ relativæ et personales 535. Nullum accidens est immediate assumptibile ad subsistentiam divinam. V, 465. Subsistentia Verbi, prout distincta ab altis, triplici munere gaudet : 1° Verbum genitum constituit sub munere passivæ generationis ; 2° personam sub munere formæ hypostaticæ ; Filium sub munere relationis. 624. Subsistentia creata est actus et forma naturam humanam informans. V, 360, 361. Subsistentia creata seipsa immediate unitur naturæ creatæ. 418.

SUBSTANTIA definitur : Ens per se subsistens aptitudinaliter et non actualiter. VI, 424. Non repugnat dari substantiam supernaturalem. I, 117. Quidam credunt substantiam existere posse sine subsistentia saltem positiva. VI, 425.

SUBSTITUTIO directa est quadruplex : vulgaris, pupillaris, exemplaris, et reciproca. IV, 408.

SUBSTRATI quinam dicebantur ? VII, 238.

SUBTILITAS dōs est corporis beati. II, 196.

SUICIDA, foret qui se in puteum vel mare projiceret certo submergendum ut infantem baptizaret. IV, 217. Suicidii rei sunt qui levibus de causis se injiciunt in discrimen mortis, ut funambuli, circulatores qui se vulnerant aut venena sumunt. 215 et 216. Graviter peccant in genere suicidii qui sibi mortem accelerant, per crapulam, ebrietatem et per immoderatas passiones, etc. 216.

SUPERBIA definitur : Appetitus inordinatus propriæ excellentiæ. V, 301. Est peccatum speciale. 302. Superbia est primum peccatum perfectione, causalitate, tempore. 303. Quatuor numerantur species superbiæ. 302. Est ex genere suo peccatum mortale. *Ibid.* Potest tamen esse tantum veniale. *Ibid.* Superbia differt ab inani gloria : est enim appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, et inanis gloria appetitus inordinatus manifestationis hujus excellentiæ. 144 et 145.

SUPERIOR habet jus certum præciendi, neque ob dubium subditi exiit suo jure. Dno sunt in superiore considerata : 1° excellentia status cum quadam potestate in subditos ; 2° ipsum gubernationis officium. V, 101.

SUPERNATURALITAS simpliciter dicta est elevatio super totam naturam creatam et creabilem. Duplex distinguitur : una ex parte causæ efficientis, seu quoad modum ; et est entitas naturalis supernaturali modo producta, ut resurrectio mortuorum. Altera est ex parte causæ formalis et entitative. III, 118.

SUPERSTITIO, secundum vocis significationem, est falsa religio, sive vitium exhibens cultum divinum vel cui non debet, vel eo modo quo non debet. Unde sunt duæ species in quas immediate dividitur, scilicet : cultus indebitus veri Numinis, et cultus falsi nominis. V, 1. — Superstitio cultus indebiti veri Numinis dividitur in cultum falsum et cultum superfluum. 2. Superstitio cultus falsi Numinis dividitur in tres species, scilicet : idololatriam, divinationem, et vanam observantiam. *Ibid.*

SURDI et cæci possunt et debent Missæ interesse. IV, 707.

SUSANNA non fuisset excusanda, si sui violationem sensibus impudicis permisisset. IV, 218.

SUSPENSIO est censura ecclesiastica, privans clericum usu potestatis seu juris ecclesiastici. VII, 200. Suspendio alia est totalis, ab officio et beneficio ; alia partialis, ab officio tantum, vel a beneficio tantum. *Ibid.* Suspendio a divinis officiis, est suspendio ab exercitio ordinum. V, 327.

SUSPICIO, dubitatio, opinio, et iudicium, ubi agitur de malo proximi, sæpe pro uno et eodem sumuntur, et sub generali nomine suspicionis temerariæ vel iudicii temerarii comprehenduntur. IV, 97. Probabilius est suspensionem temerariam de malo proximi, prout comprehendit dubitationem et opinionem, esse ex genere suo peccatum mortale, proindeque in individuo esse semper peccatum mortale, quando est plene deliberata de gravi malo proximi. 98.

SUSTINERE est actus fortitudinis. V, 138.

SUSURRATIO generaliter est quæcumque locutio secreta ad aurem mussitando et quasi susurrando theologice sumpta, est oblocutio mala, et secreta de proximo ad dissolvendam veram amicitiam. IV, 353. Susurratio est ex genere suo peccatum mortale contra charitatem, gravius detractio et contumelia. *Ibid.*

SUSURRIONES qui falsis relationibus discordias inter amicos disseminarunt, tenentur ex iustitia deceptis falsitatem detegere et veritatem aperire. IV, 354.

SUTORES, textores et sculptores eximuntur-ne a lege jejunii ? V, 194.

SYLVESTER (S.) præsedet per suos legatos concilio Nicæno. III, 264.

SYLVIVS restrinxit-ne orationem Christi pro crucifixoribus ? I, 272.

SYMBOLUM est summa articulorum fidei qui omnibus credendi proponuntur. III, 220. Conveniens fuit articulos fidei redigi in Symbolum. *Ibid.* Sunt tria celebriora symbola fidei in Ecclesia : primum, Apostolorum ; secundum, Nicæno-Constantinopolitanum ; tertium, quod dicitur S. Athanasii, ab Ecclesia receptum. 221. In his symbolis eadem continetur veritas. *Ibid.* — Symbolum quod dicitur Apostolorum fuit vere ab Apostolis traditum, non scripto, sed ore, cordibus et memoriæ fidelium commendatum. *Ibid.* Probabile est symbolum quod dicitur S. Athanasii esse ejus opus ; non tamen genuinum. 222. Verisimilius tribuitur Vigilio Taspensi in Africa. 223. Symbolum Nicæno-Constantinopolitanum quod in Ecclesia canitur, exponitur. I, 490. Hæc particula, *Filioque*, jure fuit addita symbolo Nicæno-Constantinopolitano. 562. Probabile est hanc additionem factam fuisse a Nicolao I, aut circa ejus tempora ; sedebat autem anno 858. 567.

SYMMACHUS est auctor quartæ versionis Græcæ. III, 277.

SYNAGOGA quid significat ? III, 296. Synagoga defecit-ne tempore Christi ? 312.

SYNDERESIS est actus dictans in genere bonum esse faciendum, malum esse fugiendum. II, 330. Synderesis est regula morum infaillibilis, sed remota. *Ibid.*

SYNESIS est virtus bene judicativa de operabilibus secundum regulas communes. III, 578.

SYRICIUS agnovit-ne in causa Bonosi Sardicensis concilium Capuanum esse sibi ipsi superius ? III, 322.

T

TACTUS et aspectus libidinosi proprii corporis in uno conjugē, saltem altera parte absente, sunt peccata mortalia. VII, 431. *Vide* AMPLEXUS.

TALEIA erat cantilana mollis et impura in qua Arius omne suæ hæreseos virus expresserat. I, 440.

TARDARE non censetur qui non facit tam cito quam potest; sed qui non facit eo tempore quo faciendum est. VII, 72.

TATIANUS contra martyrium locutus est. VI, 290.

TAURINUS præfectus minatus est patres concilii Ariminensis. I, 484.

TEMPERANTIA significat quamdam temperiem, id est, moderationem; dupliciter sumitur: 1° communiter et late prout importat moderationem rationis in quacunque materia morali; 2° specialiter prout importat moderationem in materia aliqua quæ maxime allicit appetitum. V, 151. Temperantia stricte sumpta definiri potest: *Virtus moderans appetitum circa delectationes tactus, ibid.* Temperantia est virtus specialis et cardinalis. *Ibid.* Temperantia versatur circa concupiscentias et delectationes. *Ibid.* Partes subjectivæ temperantiæ sunt: abstinencia, sobrietas, castitas, et pudicitia. 155. Partes potentiales temperantia sunt: continentia, humilitas, mansuetudo seu clementia, tandem modestia et moderatio. *Ibid.*

TEMPLA soli Deo eriguntur, sed consecrantur aliquando sub invocatione vel patrocinio hujus vel illius sancti. IV, 595. *Vide* ALTARE. Quantum situs loci permittit disponuntur ut ostium pateat ad occidentem et adoratio fiat vultu verso ad orientem. 593.

TEMPLARIORUM ordo variis criminibus incusatus, in concilio Viennensi extinctus est. III, 440.

TEMPUS est duratio rei variabilis secundum esse et operari; est mensura motus secundum prius et posterius. I, 88, 143.

TENEBRÆ, Christo in Cruce pendente ab hora sexta ad nonam, hoc est, a meridie ad tertiam pomeridianam, factæ sunt super universam terram. VI, 66.

TENTARE proprie est experimentum sumere verbo et facto de eo qui tentatur. V, 22. Deus permisit tentari primos parentes, quos præsciebat peccaturos. II, 147. Deus quosdam sanctos tentavit ut mundo virtutem eorum manifestam faceret et in exemplum poneret. V, 22.

TENTATIO alia est probationis, alia seductionis seu inductionis in peccatum. V, 22. Utraque Dei tentatio fit duobus modis: expresse, et interpretative. *Ibid.* Tentatio Dei probationis est duplex: una proprie dicta, quæ oritur ex infidelitate seu dubitatione de aliqua Dei perfectione; alia minus proprie dicta, quæ oritur ex præsumptione seu nimia confidentia, cum quis sine justa utilitatis aut necessitatis causa petit a Deo vel voluntatis suæ vel alterius rei miraculosam declarationem. *Ibid.* Tentatio est ex genere suo peccatum mortale, utpote contra religionem: fieri tamen potest veniale non tantum ex imperfectione actus, sed etiam ex

levitate materiæ. Est autem in individuo peccatum mortale. 23.

TERNARIUS numerus reperitur fere in omnibus rebus creatis. I, 473.

TERTULLIANUS ex professo docet animam esse corpoream. I, 66. Sustinuit traductionem animarum. II, 111. Probabile est Tertullianum non sensisse Deum esse corporeum, aut saltem eum hunc errorem revocasse. I, 66. Admisit-ne in Deo aliquas passiones proprie dictas? I, 67. Conqueritur hæreticos laicis sacerdotalia munera injungere. VI, 523.

TESTAMENTUM, quasi mentis testatio, definitur: Voluntatis nostræ justa sententia de eo quod quis vult post mortem fieri, cum hæredis institutione. IV, 406. Testamentum ut sic dividitur in testamentum solemne et testamentum privilegiatum. 409. Testamentum solemne est duplex, scilicet, scriptum clausum, et nuncupativum. 410. Solemnitates requisitæ jure Romano ad validitatem testamenti sunt: 1° ut instituatur directe hæres. 409; 2° requiritur ut nullus liberorum prætermittatur, *ibid.*; 3° requiritur quod adsint septem testes masculi, puberes, liberi, ad id vocati, et alias ad id munus non inepti aut suspecti. *ibid.* — Testamentum privilegiatum, cujus validitas non pendet ab omnibus præfatis solemnitatibus, est multiplex, nimirum, testamentum rusticorum, testamentum tempore pestis, testamentum militis, testamentum inter liberos, testamentum coram principe, et testamentum in pias causas. 410. Aliud insuper est genus testamenti privilegiati in locis consuetudinariis introductum, quod dicitur olographum, ad quod nulla alia solemnitas requiritur quam ut totum a testatore sit scriptum et subscriptum. 412. Testamentum ad pias causas, est id quod fit præcipue et directe ad Dei sanctorumve honorem, vel spirituales animæ salutem, puta, in favorem ecclesiæ. 411. Solemnitas quædam requiritur ad validitatem testamenti in causas pias. *Ibid.* — Testamentum minus solemne ad causas profanas est in foro conscientie partim validum, partim invalidum: validum, quatenus hæres institutus potest vi illius hereditatem adire et retinere donec per sententiam judicis rescindatur: invalidum, quatenus hæres ab intestato potest, ex legis beneficio, agere in judicio ad illius rescisionem, et ea obtenta tuto hereditatem occupare et retinere. 413. Jure naturali autem testari prohibentur qui carent usu rationis, infantes, furiosi, amentes, quorum tamen ultimæ dispositiones factæ tempore lucidi intervalli sunt validæ. 415. Jure positivo prohibentur testari, aliterve disponere per modum ultimæ voluntatis: 1° impuberes; 2° surdus simul et mutus a nativitate; 3° usurarius manifestus, nisi prius satisfecerit aut cautionem præstiterit; 4° prodigus cui honorum administratio est interdicta; 5° servus seu mancipium; 6° captivus vel obses apud hostes detentus: valet tamen testamentum antea factum; 7° damnatus ad mortem; 8° Filius-familias testari potest de bonis castrensibus aut quasi-castrensibus; 9° Clericus non potest testari de

bonis ecclesiasticis superfluis, nisi de licentia episcopi ad causas pias; 10° Tandem, religiosus testari prohibetur. 415 et 416. Testamentum et quævis ultima voluntas semper revocari potest ad nutum testatoris. 416. Si testator juraverit se non revocaturum testamentum, potest-ne nihilominus revocare? *Ibid.* Testamenta interpretanda sunt in proprio verborum sensu. VI, 390. — Testamenti executor est is quem testator nominavit: quod sit nullus si nominatus, executio testamenti pertinet ad hæredes. IV, 422. In codice civili Gallico quænam statuuntur circa testamentorum formas, eorum revocationem et caducitatem, circa testamenti executores. IV, 409 *in notis*.

Testamentum vetus quo idiomate originaliter scriptum fuit? III, 276. Ejus textus fuit-ne vitiatum tempore captivitatis Babylonicæ? *Ibid.* Vetus Testamentum dicitur liber signatus. 287. Libri novi Testamenti non sunt suppositi, sed proprii eorum quorum nominibus inscribuntur. 227. *Vide SCRIPTURA*.

TESTIMONIUM falsum ex intentione prolatum habet triplicem deformitatem: 1° ex perjurio; 2° ex violatione justitiæ; 3° ex ipsa falsitate. IV, 316. Qui scienter aut ex ignorantia crassa profert falsum testimonium, tenetur sub mortali ad restitutionem omnium damnorum inde secutorum. 314.

TESTIS idoneus est is cui nihil jure opponi potest quominus ipsi fides adhibeatur. IV, 316. Testis minus idoneus est is cui jure aliquid opponi potest quominus ipsi fides adhibeatur. *Ibid.* Testis incurrit-ne irregularitatem, si ex ejus depositione mors nocentis sequatur? 249. Ille qui, sciens se citandum ad testificandum, se occultat, non tenetur ad restitutionem. 313. Ille qui etiam citatus recusat ferre testimonium, non tenetur etiam ad restitutionem, si timeat sibi aut suis damnum ex suo testimonio. Probabilius testis qui, a judice legitime interrogatus, tacet et recusat ferre testimonium, non tenetur de damno quod ex ejus silentio sequitur. 157. Ut duo testes plene probent, requiritur: 1° quod deponant jurati; 2° quod sint contestes seu deponant de eodem facio; 3° quod deponant de sensu; 4° quod sint idonei seu omni exceptione majores. 315. Sufficit-ne unius testimonium in quibusdam casibus? *Ibid.*

THEODORETUS, Cyri episcopus et amicus Nestorii, ut a labe et suspicione hæreseos plene se purgaret, hæresim et hæresis auctorem Nestorium damnare in synodo Chalcedonensi merito coactus est. V, 439, 440. Hic erat mos Ecclesiæ. *Ibid.*

THEODORUS Mopsuestenus est unus auctorum Trium Capitulorum. III, 332.

THEODORUS papa Pyrrhum deposuit et anathemate confixit. V, 564. Calamo in calice tincto subscripsit huic sententiæ. *Ibid.*

THEODOSIUS imperator prohibuit ne humi pingerentur cruces vel sculperentur. V, 649. Theodosius everisit idololatriam et fana Ægyptiorum. VI, 43.

THEODOTIO est auctor tertiæ versionis Græcæ. III, 277.

THEOLOGIA nostra est vere et proprie scientia quoad substantiam, sed imperfecta quoad statum, defectu evidentiæ actualis. I, 6. et seqq. Theologia sive quoad habitum, sive quoad actum seu conclusionem, est certior quoad se omnibus aliis scientiis naturalibus etiam

habitu primorum principiorum, non tamen quoad nos. 15. Objectum materiale adæquatum theologiæ est omne quod cadit sub divina revelatione virtuali et mediata. 10. Objectum formale quod theologiæ, est Deus sub ratione deitatis. *Ibid.* Objectum formale quo theologiæ, est divina revelatio virtualis et mediata. *Ibid.* Theologia alia potest dici naturalis seu metaphysica, alia supernaturalis. Theologia supernaturalis describi potest: Doctrina rerum divinarum, ex principiis fidei immediate revelatis conclusiones deducens. 1. Theologia dividi solet ex parte subjecti, ex parte objecti, et ex parti modi. *Ibid.* Ex parte subjecti dividitur in theologiam beatorum, et theologiam viatorum. *Ibid.* Theologia beatorum innititur lumine supernaturali gloriæ. *Ibid.* Theologia viatorum est proprie subalternata scientia Dei et beatorum quæ dicitur matutina. Est communis Thomist. contra plures alios. *Ibid.* Ex parte objecti dividitur in speculativam, et practicam seu moralem; quidam addunt, polemicam. *Ibid.* Ex parte modi dividitur in positivam, et scholasticam. *Ibid.* Theologia positiva et scholastica differunt tantum accidentaliter inter se. 2. Theologia scholastica quoad statum, seu secundum accuratiorem methodum, prout nunc traditur in scholis, non est necessaria Ecclesiæ; est tamen valde utilis. 4. Theologia scholastica secundum se semper viguit in Ecclesia, eaque est et semper fuit necessaria. *Ibid.* Theologia est tandem mystica seu effectiva. 2. Theologia hæreticorum non est vera theologia, seu saltem non est ejusdem rationis cum nostra. 12.

THEOLOGUS non debet attendere ad id quod est facilius, sed ad id quod est conformius sensui et modo loquendi Ecclesiæ. VI, 245.

THEOPASCHISTÆ a Petro Fullone orti sunt? V, 436.

THESAURUS est vetus quædam depositio pecuniæ cujus non extat memoria, ut jam dominum non habeat. IV, 55. Thesaurus inventus de industria in fundo alieno sine consensu domini, totus est domini. *Ibid.* Inventus de industria in fundo alieno cum consensu domini, secluso pacto, totus est inventoris. *Ibid.* Inventus fortuito in loco sacro totus est inventoris: idem si inveniatur in loco publico. 56. Jure Cæsareo thesaurus, inventus in proprio fundo, totus est inventoris. 55. Inventus fortuito in fundo alieno, dimidium est inventoris, et dimidium domini fundi. *Ibid.* Jure gentium thesaurus est totus inventoris, quivis sit. Idem dic de lapillis, gemmis conchiliis quæ inveniuntur in littore maris. *Ibid.*

THOMAS (S) quid nomine sacræ doctrinæ intelligat non consentiunt ejus interpretes. I, 2. S. Thom. complementum dedit decimo tertio sæculo theologiæ scholasticæ. *Ibid.* Doctrina Thomistica de gratia et libero arbitrio in quo differt a Calviniana. 344. Est-ne eadem doctrina S. Thomæ et Thomistarum? 342. S. Thomas est auctor Officii quod Ecclesio in festo Corporis Christi legit. VI, 452.

THOMISTÆ duo distinguunt in voluntate, nempe: ejus applicationem ad actum, et ipsum actum quem ex propria et innata virtute elicit. I, 372. Thomistæ Semi-Pelagianismi accusarunt scientiam mediam in congregationibus *de Auxiliis*, coram Clemente VIII, et postea coram Paulo V. Systema S. Thomæ et Thomistarum. III, 129. Schola Thomistica post suum doctorem agnoscit:

1° necessitatem duplicis gratiæ sufficientis et efficacis pro omni statu; 2° gratiam sufficientem omnibus dari aut saltem afferri, gratiam efficacem aliquibus tantum conferri. 130. Duplicem in Deo super salutem hominum voluntatem agnoscit, *Ibid.*; 3° utramque gratiam esse gratuitam; 4° gratiam efficacem esse talem per se ex intrinsecis, hoc est, ex omnipotentissima Dei voluntate; 5° ex hac efficacia nullum inferri præjudicium libertati. *Ibid.* Thomistæ communiter reponunt efficaciam gratiæ in præmotione, seu prædeterminatione physica: per præmotionem seu prædeterminationem physicam nihil aliud intelligunt quam applicationem activam potentiæ ad actum, secundum modum ejus, scilicet ut agat libere, si sit potentia libera; necessaria. 155. Varia discrimina inter systema Thomisticum et Jansenianum tam in principiis quam in conclusionibus stabiliuntur. 131.

THUS in Ecclesia non offertur in sacrificium. IV, 596.

TIMIDITAS est excessus in timendo. V, 137. Quidam dicunt timiditatem in gravi materia esse peccatum mortale. II, 454.

TIMOR est dejectio animi victi gravitate periculi. II, 397. Timor vulgariter sumptus, est futuri et instantis periculi causa mentis trepidatio. III, 455. Timor duo respicit: 1° malum terribile imminens; 2° illud cujus potestate malum potest inferri. *Ibid.* et V, 482. Timor quando est motus appetitus sensitivi, est passio. III, 455. Quando est motus appetitus rationalis, est donum timoris. *Ibid.* Quadruplex est timor: mundanus, servilis, filialis, et initialis. *Ibid.*; VII, 76. Timor mundanus quo quis propter malum temporale paratus est Deum offendere est semper malus. *Ibid.* Timor Dei, qui numeratur inter dona Spiritus sancti, est timor filialis sive castus. 457. Timor filialis crescit crescente charitate. *Ibid.* Timor filialis remanet in patria quantum ad reverentiam. *Ibid.* Timor servilis et filialis non sunt idem in substantia. 456. Timor servilis est habitus, non autem virtus. 457. Timor servilis est a Spiritu sancto, non numeratur tamen inter dona Spiritus sancti. 456. Timor servilis crescente charitate minuitur quoad substantiam. 457. Timor servilis non remanet in patria. *Ibid.* Timor servilis quoad substantiam remanet cum charitate. 456. Timor serviliter servilis non manet cum charitate. *Ibid.* Timor initialis non differt essentialiter a filiali. *Ibid.* Timor inordinatus est excessus in timendo et defectus in audendo: ex primo capite dicitur timiditas: ex secundo, ignavia. V, 137. Timor servilis potest considerari dupliciter; scilicet, secundum substantiam, et secundum servilitatem; seu, ut alii dicunt, ut timor simpliciter servilis et timor serviliter servilis VII, 76. Timor servilis, secundum substantiam, est bonus; servilitas vero mala. 76 et 77.

TONSURA fit in modum coronæ: unde dicitur etiam corona. VII, 323, 324. Nulla potestas spiritualis confertur per tonsuram. 324. Tonsura non est ordo, est tantum præparatio ad ordines. Ritus tonsuræ potest-ne referri ad ætatem Apostolorum? *Ibid.* Aliqua fuit varietas quoad modum tonsuræ coronatæ. *Ibid.* Quæ sint dispositiones requisitæ ad tonsuram? 326.

TONSURATUS potest suspendere et excommunicare. VII, 324. Omnes tonsurati gaudent-ne privilegiis clericibus? 325.

TORNEAMENTUM est pugna hominis ad hominem etiam

armis offensivis ad experimentum dexteritatis et virium. III, 554.

TOURNELY. Contendit visionem, amorem, fruitionem et gaudium ingredi essentialiter in ideam beatitudinis formalis. II, 178 et VII, 98.

TRADITIO definiri potest: Doctrina ad fidem et mores christianos pertinens, viva voce a suo Auctore communicata. III, 288. Præter Scripturam sacram, necessario sunt admittendæ traditiones divinæ, 289 et seqq. Traditio, utpote ipsa revelatio, est primum principium in rebus fidei, 295. Seipsam manifestat, ut lux. *Ibid.* Traditio ex parte originis dividitur in divinam, Apostolicam, et Ecclesiasticam. 288 et seqq. Ratione materiæ, divitur in dogmaticam, et moralem seu ritualement. 289. Ratione temporis, dividitur in temporalem et perpetuam. *Ibid.* Quænam est regula dignoscendi traditionem in communi, deinde dignoscendi esse divinam? *Ibid.* Traditio divina est infallibilis auctoritatis et fidei regula. *Ibid.* Traditio Apostolica tantæ est auctoritatis quantæ sunt decreta apostolica. *Ibid.* Quænam est auctoritas traditionis Ecclesiasticæ? *Ibid.* Traditiones sunt-ne mutationi obnoxie? 294. Silentium Scripturarum nihil probat contra dogma fidei, modo adsit traditio. VI, 354.

TRANSACTIO est conventio onerosa qua res dubia et incerta componitur inter partes. IV, 531.

TRANSCRIPTIO est-ne opus servile. IV, 701.

TRANSSUBSTANTIATIO est-ne nomen novum? VI, 419. Transsubstantiatio non est adductiva; est enim conversio substantialis. 430. Est actio conversiva. *Ibid.* Est actio productiva seu reproductiva corporis Christi, non simpliciter, sed tali modo, scilicet ex pane. *Ibid.* Transsubstantiatio fit in instanti; id est eodem instanti quo desinit panis, incipit esse corpus Christi: id fit triplici ratione: 1° ratione formæ; 2° ex parte subjecti; 3° ex parte agentis. 432. Vide EUCHARISTIA.

TRIBUTUM generaliter sumptum significat omne id quod principi vel reipublicæ a privatis solvi solet, sive sit tributum proprie dictum, sive vectigal, sive pedagium, etc. IV, 201. Tributum proprie dictum est, pensio quæ super capita vel facultates subditorum imponitur solvenda principi vel reipublicæ, ut statum suum tueri ex communibus necessitatibus ac utilitatibus prospicere possit. *Ibid.* Est duplex: unum quod singulis personis imponitur, quod dicitur capitatio; aliud quod secundum propriarum facultatum proportionem a subditis solvitur: duplex est, ordinarium et extraordinarium. *Ibid.* Tres communiter conditiones requiruntur ut justum sit tributum: auctoritas legitima, justa causa, et debita proportio. 202. His tribus conditionibus concurrentibus, principes licite tributa imponunt et exigunt. 203. Defraudare justa tributa, sive petantur sive non, est ex genere suo peccatum mortale contra justitiam non tantum legalem, sed etiam commutativam, proindeque obligans ad restitutionem. Ita communiter. *Ibid.* Quando merito dubitatur de justitia tributi, solvi-ne debet in conscientia? Hæc quæstio est valde perplexa, unde quidam affirmant, et quidam negant. 205.

TRIDENTINUM. Quo tempore obligare cœperunt decreta concilii Tridentini? II, 310. Concilium Tridentinum quantum ad disciplinam in Ecclesia Gallicana receptum esse asserunt Cabassutius et Pontes. III, 415. Tridentinum concilium, generale xx, et ultimum, a Paulo III indictum est anno 1542. Duravit octodecim annos, sub tribus Pon-

tificibus Paulo III, Julio III, Pio IV. Anathema dixit erroribus Lutheri, Zuinglii et Calvinii. *Ibid.* Canones multos mores et disciplinam spectantes edidit. *Ibid.* In concilio Tridentino placuit omnibus ut peteretur confirmatio omnium quæ in eo fuerunt decreta. 431. Quando incipit tractatus alicujus sacramenti, refertur canon concilii Tridentini circa hoc sacramentum, ut videre est initio cujusque sacramenti.

TRINITATIS (SS.) mysterium est fundamentum religionis christianæ. I, 439. In hoc situm est, quod sit unus numero et individualiter Deus in tribus personis, seu una et eadem individua essentia divina in tribus personis realiter distinctis, Patre ingenito, Filio genito, Spiritu sancto procedente. 443. In Trinitate nihil est prius aut posterius duratione, sed origine duntaxat et ordine; sicque nulla persona potest dici aut esse altera prior aut posterior. 548. Deus potest dici trinus, non triplex, seu in Deo est trinitas, non triplicitas. 539. Catholicis non permittitur dicere Patrem, Filium et Spiritum sanctum esse tres Deos. 468. Intellectus creatus adjutus fide et ea utens, potest vi sua naturali cognoscere mysterium SS. Trinitatis. 471. Nulla ratione naturali potest cognosci aut demonstrari SS. Trinitatis mysterium. Est contra Abeilardum. *Ibid.* Supposita fide potest hoc mysterium variis congruentiis suaderi, et ab oppositis argumentis defendi: unde communiter dicitur quod sit supra, sed non contra rationem. 472. De SS. Trinitate cum cautela et modestia est loquendum, si quidem nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid invenitur. 538. Notitia aperta mysterii SS. Trinitatis concessa est Patriarchis, Prophetis, et singulari sanctitate præcellentibus. 474. Quænam hujus mysterii notio concessa est Judæis? *Ibid.* Philosophi gentiles cognoverunt-ne mysterium SS. Trinitatis? 472. Omnia Dei opera ad extra sunt toti trinitati communia. V, 452. Posset-ne dici: Unus de Trinitate passus est? 415. Trinitatis mysterii publicatio non fuit prohibita ante passionem Christi, sed tantum prædicare palam Christum esse Dei Filium. VI, 258.

TRIPLEX contractus cum eadem persona, sive successive, sive simul et semel initus, probabilius videtur illicitus. IV, 514.

TRISMEGISTI celebre dictum: « Monas genuit monadem, et in se suum reflexit ardorem » I, 472.

TRISTITIA est affectus appetitus causatus ex apprehensione mali præsentis. II, 397. Quænam sunt remedia tristitiæ? *Ibid.* Tristitia est efficax ad impediendum bonum rationis, quatenus habet vim deturbandi illam a suo statu. V, 147.

TRITHEITÆ, VI sæculo, duce Philoppono, admittebant contra Arianos, tres in Deo personas esse divinas et consubstantiales. I, 467.

TRULLANA synodus nullius est auctoritatis in Ecclesia. III, 365.

TULLENSE concilium apud Saponarias quindecim diebus post synodum Lingonensem, approbavit sex rationes Valentini concilii cum correctione Lingonensi. I, 277.

TURPIA loqui, audire, scribere, legere, canere ex se cum affectu libidinoso, aut ad eum in audientibus, legentibus excitandum, est peccatum mortale. V, 292.

TUTELA est triplex: testamentaria, legitima, et dativa. IV, 371.

TUTOR datur primario ad regendam personam pupilli, secundario ad administranda ejus bona. Curator e contra datur minorenni primario ad administranda ejus bona, secundario ad regendam ejus personam. IV, 371.

TYRANNUS duplex distingui debet: 1º regiminis tantum; 2º alter ipso jure regni, quatenus illud inique usurpavit. IV, 212. Priorem nunquam licet occidere: posset tamen deponi a republica. *Ibid.* Posterior positus quibusdam circumstantiis posset-ne occidi a privato? *Ibid.* Si tyrannus peteret virginem stuprandam, liceret-ne ei illam tradere? 218. Si tyrannus minaretur excidium civitatis nisi interficiat innocentem quem prosequitur ad mortem, ut olim Constantius Athanasium, civitas non potest illum innocentem occidere. 217.

U

UNCTIO (EXTREMA-) est sacramentum unctionis infirmorum, ad salutem animæ et corporis, factæ per sacerdotem, sub certa verborum forma. VII, 290. Extrema-unctio est vere et proprie novæ legis sacramentum. *Ibid.* Fuit immediate a Christo instituta et a S. Jacobo promulgata. VI, 164 et VII, 292. Ecclesiæ Græca et Latina consentiunt in admittenda extrema unctione. VII, 292. Extrema-unctio est sacramentum exeuntium. 290. Medicatio et sanatio. 302. Extremæ-unctionis sacramentum, non obstantibus pluribus materiis et formis, est unum. *Ibid.* Extrema-unctio semper habita fuit ut complementum et consummatio sacramenti pœnitentiæ. 291, 304. Materia remota extremæ-unctionis est necessario, necessitate sacramenti, oleum olivarum. 295. Debet esse simplex, nullo liquore permixtum. *Ibid.* Probabilius requiritur de necessitate sacramenti, quod oleum sit benedictum ab episcopo saltem mediate. 296. Ad validitatem extremæ-

unctionis sacramenti, sufficit-ne benedictio, quovis modo facta, ab episcopo vel sacerdote? 297. Deficiente oleo benedicto, potest augeri olei non benedicti parva quantitate. *Ibid.* Unctio, seu applicatio olei, est materia proxima extremæ-unctionis. 295, 297. Unctio adhibetur tanquam medicatio spiritualis. 293. Probabile est quintuplicem unctionem sensuum esse de essentia sacramenti. *Ibid.* Circa partes corporis ungendas varia fuit Ecclesiarum particularium disciplina. 297. Una unctio sufficit-ne ad essentiam extremæ-unctionis, vel plures requiruntur-ne? 298. Necessitate urgente una unctio adhiberi potest. *Ibid.* Uctiones faciendæ sunt per modum crucis, necessitate præcepti. 299. Quænam partes ungendæ sunt? *Ibid.* Extrema-unctio habet aliquam formam, sicut alia sacramenta. 300. Quænam est hæc forma ordinaria usurpata? *Ibid.* Forma extremæ-unctionis est-ne essentialiter oratio? *Ibid.* Valet-ne absque attentione

interna? *Ibid.* Forma extremæ-unctionis est necessario deprecativa, nec sufficit indicativa. *Ibid.* Negant tamen quidam. *Ibid.* Est-ne validum extremæ-unctionis sacramentum, si quinque sensus ungantur sub una forma illos omnes distincte exprimente? 299. An quilibet sensus debeat exprimi in forma extremæ-unctionis, negant alii, affirmant cæteri. 300. Quantum ad cæremonias et ritum administrandi extremam-unctionem unusquisque consilere debet rituale suæ Ecclesiæ. 312. Solus sacerdos est minister extremæ-unctionis. 305. Quilibet sacerdos potest-ne extremæ-unctionis sacramentum conferre? 306. Plures sacerdotes adhibuit olim Ecclesia Latina. *Ibid.* Unus sacerdos absolute sufficit ad conferendam extremam-unctionem. *Ibid.* Sacramentum extremæ-unctionis a pluribus collatum est validum. 307. Pastor tenetur-ne extremam-unctionem suis parochianis administrare, cum evidenti vitæ suæ periculo, ut contingit tempore pestis aut alterius morbi contagiosi? 311. Extrema-unctio vi suæ institutionis non est necessaria ad salutem. 310. Neque videtur necessaria necessitate præcepti divini vel humani, per se directe obligantis, *Ibid.*; non est tamen negligenda aut recusanda. 311. Quæ dispositio requiratur ad extremæ-unctionis sacramenti susceptionem? 312. Subjectum extremæ-unctionis est homo baptizatus periculose ægrotans qui habet aut habuit usum rationis, et aliquando peccavit actualiter. 310. Extrema-unctio non debet conferri nisi infirmis, iisque periculose decumbentibus. 307; non tamen est expectanda ultima vitæ periodus. 308. Extrema-unctio est-ne post vel ante viaticum conferenda? *Ibid.* Extrema-unctio collata sano aut non periculose ægrotanti, est irrita. *Ibid.* Non est conferenda eis qui sano corpore sunt in periculo mortis. 309. Senes decrepiti ungendi sunt. *Ibid.* Extrema-unctio potest-ne conferri amentibus qui aliquando habuerunt usum rationis, et pueris qui utuntur ratione? 310. Neque pueris ante usum rationis, neque perpetuo amentibus conferri debet extrema-unctio. 309. Extrema-unctio est iterabilis, 311, non autem durante eodem infirmitatis statu et periculo 312. Quidam opinati sunt sæculo duodecimo extremam-unctionem non posse iterari. 311. Primarius et principalis effectus extremæ-unctionis non est remissio peccatorum, sive mortalium sive venialium. 302. Effectus primarius et principalis extremæ-unctionis est gratia seu augmentum gratiæ habitualis, connotantis specialia auxilia contra proclivitatem in malum, torporem et debilitatem ad bonum, ex peccatis præcedentibus relictas, quæ ideo dicuntur reliquiæ peccatorum. 303. Remissio peccatorum est effectus secundarius extremæ-unctionis. *Ibid.* Peccatum mortale potest remitti aliquo modo per extremam unctionem. 304. Quid intelligendum est per reliquias peccatorum quæ tolluntur ab extrema-unctione. *Ibid.* Effectus secundarius extremæ-unctionis est sanitas corporalis, non absolute, sed conditionate, si animæ expediat. *Ibid.* Quandonam extremæ-unctionis sacramentum producit suum effectum, an post primam, an post ultimam unctionem? *Ibid.*

UNCTIONES multæ sunt in Ecclesia: prima, baptizantium; secunda, baptizantium; tertia, confirmandorum; quarta, sacerdotum et episcoporum; quinta, in consecratione altaris, ecclesiæ et calicis; sexta et ultima, infirmorum. VII, 290. Unctio Apostolorum super ægros

nt illos sanarent, non videtur fuisse sacramentalis, sed tantum ad sanitatem corporum adhibita. 290 et 291.

UNIGENITUS constitutio est iudicium infallibile et irrefragabile. III, 336. Episcopi eam acceptarunt libere et unanimiter. 337, 338. Non licet ab ea appellare. 336.

UNIO hypostatica est unio Verbi divini cum natura humana, in una Christi persona. V, 359. *Vide INCARNATIO.*

UNUM. Unumquodque inclinatur ad perfectionem sibi debitam et naturalem. I, 7. Unum formaliter nihil est aliud quam ens indivisum. 91. Unum ex duobus vel pluribus tripliciter constituitur: 1º ex duobus integris et completis, perfectis remanentibus; 2º aliquid fit unum ex perfectis et transmutatis; 3º ex aliquibus non permixtis et transmutatis, sed imperfectis et incompletis. V, 409.

URBANITAS idem est ac affabilitas, V, 121.

URBANUS III iteravit ordinationem Daiberti factam a Nezelone. VI, 172.

URBANUS VI ob severiorem agendi rationem luctuoso schismati quod per annos quadraginta Ecclesiam lace-ravit ortum dedit. III, 441.

URBANUS VIII, bulla in *Eminentissimi*, data 1641, confirmavit Pianam et Gregorianam, librumque Jansenii cui titulus *Augustinus* et errores in eo contentos damnavit III, 22.

URSACIUS erat Anomæus. I, 441.

USURA dicitur ab usu, et sic generaliter sumpta idem est ac usus cujuscumque rei, sive bonus sive malus. IV, 463. Apud theologos autem et juristas usurpatur in malam partem, non præcise pro usu, sed pro pretio usus rei. *Ibid.* Usura, juxta hanc notitiam, potest accipi vel formaliter pro ipso peccato usuræ, vel objective pro objecto hujus peccati. 463. 464. Usura formaliter sumpta, communiter definitur: Injustitia qua quis ex mutuo aliquid accipit ultra sortem, tanquam debitum vi mutui. Brevius S. Thomas: Acceptio pretii pro usu rei mutuatae. 464. Usura objective sumpta, communiter definitur: Lucrum ex mutuo tanquam debitum vi mutui; vel, juxta S. Thomam: Pretium usus rei mutuatae in idem reddit. *Ibid.* Usura est prohibita jure divino positivo, canonico et naturali. 466. Usura dividitur in realem et mentalem. Realis, quando lucrum deducitur exterius in pactum sive explicitum sive implicitum. 465. Usura mentalis est quando mutuans non deducit lucrum in pactum exterius, sive explicitum sive implicitum; intendit tamen illud tanquam sibi debitum vi mutui, et ut tale illud exigit aut accipit. *Ibid.* Alia est divisio usuræ apud jurisconsultas, scilicet in lucratoriam, compensatoriam et punitoriam. *Ibid.* *Vide MUTUUM.*

USURARIUS est qui, accepto pignore frugifero, v. g. agro, in assecurationem mutui, vi illius retinet fructus pignoris, eos non computando in diminutionem sortis. IV, 475. Usurarius mentalis est ille qui revera accipit, sed absque ullo alio pacto etiam implicito quam ipso pacto mutui. 491, 492. Esset usurarius qui secundario tantum et minus principaliter intenderet lucrum, ut vi mutui sibi debitum ex justitia. 465. Usurarius, per se loquendo, non acquirit dominium usurarum: est communis. 492.

Utrum usurarius venditor acquirat dominium pretii, dubitatur. 491. Usurarius tenetur restituere omnes usu-

ras. *Ibid.* Usurarius non tenetur restituere id quod acquirit ex re usuraria non fructifera, puta, ex pecunia, vino, tritico, usurarie acceptis. *Ibid.* Si usurarius accipiat lucrum ut debitum vi mutui, et mutuarius det pariter ut debitum vi mutui, tenetur usurarius ad restitutionem. 492. Omnia bona usurarii alia ab usuris non sunt obligata iis a quibus sunt acceptæ usuræ obligatione reali sed personali. 495. Ipsæ vero usuræ sunt obligatæ obligatione reali. *Ibid.* Omnes qui cooperantur efficaciter usuris, partes usurarii agendo, eo non restituente, tenentur ad restitutionem in solidum. *Ibid.* Pœnæ contra usurarios latæ spectant usurarios publicos, seu notorietate juris vel facti. 496. Usurarii publici sunt infames; admitti non possunt ad sacram communionem. *Ibid.* Licet-ne committere pecunias suas usurariis? 497.

USUCAPIO acquisitio dominii dicitur. IV, 63.

Usus est applicatio alicujus rei ad aliquam operationem. II, 277. Alius est activus, et alius passivus. *Ibid.* Usus activus est distinctus ab electione. *Ibid.* Duplex usus distinguitur: 1° usus juris, qui est ipsum jus utendi; 2° usus facti, qui est actualis usus, supponens tamen jus ut non sit iniustus. Uterque est duplex: unus independens et irrevocabilis ad nutum concedentis; alter dependens, et revocabilis ad nutum concedentis. IV, 11. Usus definitur a juristis: *Jus utendi tantum rebus alienis, salva earum substantia.* 10. Usus revocabilis in rebus uno actu consumptibilibus, distinguitur a dominio 11. Usus irrevocabilis in ipsis rebus uno actu consumptibilibus a dominio non distinguitur. *Ibid.*

USUSFRUCTUS definitur: *Jus utendi fruendi rebus alienis, salva earum substantia.* IV, 9. Quomodo acquiritur ususfructus? 10. Quomodo amittitur? *Ibid.* Quænam

onera incumbunt usufructuario ut salva maneat rei substantia? *Ibid.* Si usufructuarius moriatur antequam collegerit fructus etiamsi maturos, hi acquiruntur domino proprietatis et non hæredibus fructuarii. 9, 10.

UTILE per inutile non vitiatur, si utile ab inutili separari possit. IV, 613.

UXOR dubitans de valore matrimonii reddere potest debitum, non autem petere. II, 379. Triplicis generis distinguuntur bona uxoris, nempe: paraphernalia, dotalia, et communia. IV, 19. Juxta jus commune, uxor potest disponere de bonis paraphernalibus ad quoslibet usus lege permissos; secus vero de bonis dotalibus et communibus, nisi de consensu saltem tacito mariti, exceptis certis casibus. 21. Uxor habet dominium plenum, directum scilicet et utile, et administrationem bonorum paraphernalium. 20. Ex jure communi, de ipsis potest contrahere. 375. Bonorum dotalium uxor habet dominium directum, maritus autem utile et administrationem. 21. Ex jure communi, de ipsis non potest contrahere. 375. Medietatis bonorum communium uxor habet dominium directum. 21. Ex jure communi, non potest, absque consensu saltem præsumpto mariti, aliquid notabile surripere de bonis familiæ. 280. Uxor separata a viro quoad bonorum communionem, habet jus administrandi ea quæ ipsi cedunt, non tamen alienandi vivente marito. 375. Uxor quam maritus patitur vacare speciali commercio, potest quoad ea quæ illud commercium spectant, independenter a marito contrahere. *Ibid.* Jus Gallicum potest-ne contrahere? *Vide 402 et seqq. in notis.* Prohibetur fidejuberere. *Ibid.*

UXORICIDIUM qua donam impedit matrimonium. VII, 495.

V

VALDENSES, seu pauperes de Lugduno, sic dicti a P. Waldo, sacramenta a quocumque malo ministro collata rejecere. VI, 168. Tribuebant potestatem confessiones audiendi et Eucharistiam conficiendi cuilibet laïco probo. 523. VII, 122. Quidam transsubstantiationem, quidam cornoris Christi veritatem negarunt. VI, 388. Extremam-Uctionem contempsisse videntur. VII, 290.

VALENS erat Anomæus. I, 440.

VALENTINO in concilio, coacto in causa Valentini episcopi criminibus diffamati, editi sunt viginti tres canones quorum sex primi quæstiones quas Gottelshalcus et Scotus Erigena moverant attingunt. I, 276.

VALENTINUS negavit Christum assumpsisse carnem ex Maria virgine. V, 358. Dicebat carnem Christi esse cœlestem. VI, 35. Adversus martyrium debacchatus est. 290. Valentitiani hos errores docuere. *Ibid.*

VARRO (Marcus) posuit quod Deus est anima mundi. I, 64.

VASA sacra non omnibus licet tangere. VI, 559.

VASQUES Semi-Pelagianis annumerat magnum Chrysostonomum, sed injuriose. III, 14.

VECTIGAL, a vehendo dictum est, id quod pro rebus in urbem vel provinciam invehendis, vel ab urbe aut ex provincia avehendis solvitur: dicitur in jure *portorium*.

Huic affine est id quod solvitur principi ex rebus venditis, sive mobilibus sive immobilibus. IV, 201.

VELLE licet quod licet facere positive non autem quod licet facere permissive tantum. VII, 73.

VELUM. Quando scissum est? Quid mysterii habebat veli scissio? VI, 67.

VENARI, aucupari, piscari, contra prohibitionem factam ratione utilitatis publicæ, est peccatum mortale vel veniale ratione damni illati. IV, 54. Qui venatur, aucupatur, piscatur in fundo pervio alterius habentis jus venandi, etc., peccat mortaliter vel venialiter, pro ratione damni illati, ad cujus proinde reparationem tenetur, non tamen prædæ captæ. *Ibid.* Homo privatus potest prohibere venationem in proprio fundo. 53.

VENÆ non metallicæ, ut sunt lapidinæ, carbonariæ, tetulariæ, cretariæ, etc., sunt illius cujus est fundus, non solum quoad jus effodiendi, sed etiam quoad dominium et proprietatem. IV, 60. Attento solo jure naturæ, idem, eadem ratione, dicendum est de venis metallicis auri, argenti, cupri, ferri, stanni, etc.; jure Cæsareo principes aut respublicæ eas sibi vindicant, parte concessa inventori et compensato damno quod domino fundi infertur. *Ibid.* Venæ metallicæ et non metallicæ in jure Gallico cujusnam sunt. *Ibid. in notis.*

VENDERE omnia pretio æstimabilia quæ nostra sunt in re, spe, jure, credito, seu quæcumque sunt nostri juris, nisi speciali jure prohibeamur, nos posse certum est. IV, 444. Si quis sciens vendat rem alienam non fungibilem emptori ignoranti, venditio eatenus est valida, quatenus transfert dominium pretii in venditorem; non tamen transfert dominium rei venditæ in emptorem, sed tantum jus indemnitis contra venditorem, si res a vero domino evincatur. *Ibid.* Extra dubium est rem vendere pluris aut emere minoris justo prætio, fraude adhibita, ut frequentissime contingit inter mercatores, esse ex genere suo peccatum mortale injustitiæ. 425. Per accidens res licite potest vendi pluris aut emi minoris quam secundum se valeat. 427. Vendere pluris præcise propter anticipatam solutionem extra limites justi pretii, injustum est et restitutioni obnoxium. Est communis. 431. Quid censendum de illis qui mendaciis et perjuriis efficiunt ut vendant justo quidem pretio, sed summo, aut emant infimo, v. g. jurando falso rem sibi tanti constare, tantum ab anis esse oblatum, etc.? 429. Circa rem quæ venditur triplex defectus considerari potest: unus circa rei speciem seu substantiam; alter defectus est circa quantitatem; tertius, circa qualitatem. 437. Qui scienter vendit rem defectuosam, sive in substantia, sive in quantitate aut qualitate tanquam integram, peccat mortaliter ex genere suo contra justitiam, et tenetur ad restitutionem *Ibid.* Qui ex ignorantia inculpabili vendit rem defectuosam, non peccat, sed ubi id resciverit, tenetur damnum recompensare emptori. 437, 438. Si res habens defectum, sive casu, sive mangenio venditoris, sit æque bona et æque valeat ac res aliæ ejusdem speciei, quæ communiter venduntur, non videtur injustum eas vendere eodem pretio quo aliæ venduntur. 438. Vendere communiter et ex professo res quibus homo vix aut ne vix uti potest absque peccato, seu quæ ex modo et forma sunt determinatæ ad malum usum, est illicitum. 416. Vendere absque justa causa res indifferentes ad bonum vel malum usum illi qui verisimiliter creditur abusurus, est etiam illicitum. *Ibid.* Subsistente justa et proportionata ratione, id non est illicitum. *Ibid.* Vendere res quibus homo potest bene vel male uti, quando non est legitima ratio suspicandi emptorem abusurum, nulla ratione prohibetur. *Ibid.* Quæ sunt antecederet annexa spiritualibus sic, ut, independenter ab ordine quem dicunt ad spiritualia, non sint moraliter loquendo æstimabilia, non possunt absolute vendi. V, 82. Quænam res vendi possunt justa codicem civilem. IV, 444, *in notis*.

VENDITIO definitur in jure: Pactio mercis pro pretio et emptio: Pactio pretii pro merce. IV, 424. Certum est rem venditam et traditam soluto pretio vel assecurato, sive per pignus, sive per fidejussorem, sive per fidem habitam emptori, perire aut fructificare emptori. 446. Cui res vendita sed non tradita, aut tradita sed non soluta, pereat aut fructifcet? 447 et seqq. Cui debetur res successive vendita duobus? 449. Daretur-ne actio in foro exteriori contra venditiones et emptiones supra vel infra justum pretium lege taxatum, etiamsi non essent infra vel supra medietatem justi pretii? 426. Venditio propter defectum rei illicitæ quandoque est invalida, si defectus sit circa substantiam rei totaliter, aut circa accidens redundans in substantiam rei, ex quovis

capite promanet ignorantia defectus; et licet non det causam contractui. 439. Sed si defectus sit circa qualitatem aut quantitatem, id est circa mera accidentia, valida est venditio. *Ibid.* Contractus venditionis cum pacto retrovenditionis in gratiam solius venditoris, est licitus: ita communiter. 450. Contractus venditionis cum pacto retrovenditionis in gratiam solius emptoris, metaphysice loquendo, illicita non videtur; at est maxime periculosus nec in praxi admittendus. 451. Contractus venditionis, cum pacto redimendi, gallice *Contrat avec faculté de réméré ou de rachât*, est contractus quo res venditur, eo pacto, ut venditori, intra certum tempus, vel quando ipsi placuerit, emptor teneatur rem revendere. 450. Emens ex commissione potest-ne sibi retinere ea quæ vendens solo ejus intuitu gratis donat? 456. In jure Gallico quid statuitur circa venditionis et emptionis naturam; traditionem rei venditæ, vitia rei venditæ solutionem pretii; rescisionem venditionis propter læsionem; circa res quæ vendi possunt; cui res vendita pereat et fructifcet; pactum retrovendendi; et circa varias venditionis dispositiones. *Vide* 425 et seqq. *in notis*.

VENDITOR aut emptor censetur adhibere dolum dupliciter, positive et negative: positive, verbis et factis; negative, tacendo defectus. IV, 439. Venditor interrogatus de vitio suæ mercis quæcumque sit, sive occultum, sive manifestum, sive reddat rem inutilem emptori, sive non, sive minuat de pretio, sive non, tenetur illud aperire; alias contractus est nullus et injustus. 440. Venditor etiam non interrogatus tenetur manifestare vitium occultum rei suæ, si reddat rem emptori noxiam vel inutilem emptori, et venditor subtrahat de pretio pro ratione vitii, non tenetur illud manifestare. Est communis. *Ibid.* Si vitium sit manifestum, puta, si equus sit monoculus, venditor non rogatus non tenetur per se loquendo illud manifestare. *Ibid.* Venditor qui privatim novit pretium mercium brevi minuendum, non tenetur id aperire emptoribus; sed seclusa fraude, potest illæsa justitia suas vendere pretio corrente. 441.

VENENA *Vide* ANIMALIA NOXIA.

VENEREA (in re) directe in se volita et intenta non datur parvitas materiæ excusans a peccato mortali. V, 230.

VENIÆ facilitas præbet-ne incentivum peccandi? VII, 35.

VERBERARE filios in sacris constitutos, absque eo quod incurrant excommunicationem canonis *Si quis* etc. probabilius et tutius non licet parentibus. IV, 246. Non cuique licet alterum verberare causa correctionis et disciplinæ, sed id licet patri respectu filii domino respectu servi; non tamen illis licet occidere aut mutilare. 245.

VERBUM existit in humanitate per subsistentiam. I, 82. Verbum nullam subiit mutationem per incarnationem. 87. Omne verbum in nobis progreditur-ne ab altero? 122. Verbum in nobis tribus modis proprie sumitur, quarto modo improprie et metaphysice. 544. Verbum proprie dictum in divinis est nomen Personale et nullo modo essenziale. *Ibid.* Verbum est nomen proprium Filii. 545. Verbum procedit per se ex cognitione non solum essentialis et attributorum, sed relationum et creaturarum possibilium. 546. Verbum non procedit per se ex cognitione creaturarum futurarum, sed concomitan-

ter tantum et per accidens. 547. Verbum per se non procedit ex cognitione futurorum conditionatorum. 550. Si verbum dimitteret humanitatem Christi, hæc statim amitteret justitiam commutativam ad Deum. V, 606. *Vide* INCARNATIO. Verbum otiosum est prohibitum. II, 308, 309. Verba in sacramentis novæ legis sunt de facto determinata a Christo. VI, 113. *Vide* SACRAMENTUM. Verba habent significationem ex duplici capite: 1° ex impositione; 2° ex usu et accommodatione hominum. 116. Verba valent secundum sensum et non secundum sonum vocis. VI, 455.

VERECUNDIA est timor opprobrii, et consequenter actus turpis ex quo causatur opprobrium. V, 156. Verecundia non est virtus proprie dicta, sed passio laudabilis, quæ ideo quandoque dicitur virtus late. *Ibid.* Verecundia potest impedire liberam nominis Christi confessionem. VII, 25. Non est nisi de malo. 424.

VERITAS sequitur ad ens tanquam ejus proprietas, I, 175. Veritates sunt duplicis generis: naturales et supernaturales. III, 75. Veritates naturales intellectui nostro sunt proportionatæ, aliæ captum nostrum pro hoc statu superant: item quædam sunt pure speculativæ, quædam practicæ. *Ibid.* Veritates supernaturales sunt-ne intra objectum specificativum nostri intellectus? 79. Veritates speculativo-practicæ sunt eæ quæ quamvis spectent praxim, ad actum tamen non movent, et sunt principia generalia syndereseos, etc. 76. Homo non potest credere veritates supernaturales, ex motivo supernaturali divinæ revelationis, sive gratia speciali interna tam ex parte intellectus quam ex parte voluntatis. 78. Veritas a Deo revelatur dupliciter: immediate in se particulari, et mediate in alio: et hoc dupliciter, vel ut effectus in causa, vel ut pars in toto. III, 327. Veritas est objectum intellectus, non voluntatis, nisi ut bona. 510. Veritas, cui opponitur mendacium, sumitur dupliciter: actualiter, et habitualiter. Prior non est virtus; posterior, quæ vocatur veracitas, est virtus moralis. V, 24. Veritas actualis est conformitas, vel intellectus ad rem intellectam, vel vocis seu signi ad rem significatam. *Ibid.* Veritas habitualis, est habitus inclinans ad dicendum verum quando, ubi et quo modo oportet. *Ibid.*

VERONICA an obtulerit revera sudarium Christo ut faciem sudore et sanguine madentem abstergeret, atque illud a Christo statim receperit ejus facie impressa insignitum, incertum est. VI, 61.

VERUM aliud est practicum, aliud speculativum. II, 333; III, 574. Verum omne et universale est objectum voluntatis. II, 165.

VESPASIANUS vera non patravit miracula. III, 229.

VESPERÆ in quadragesima cantantur ante refectionem. V, 178.

VESTALES apud Romanos summo honore habebantur, et quæ ex illis corruptæ deprehendebantur, extremo supplicio afficiebantur. VI, 182.

VESTES SACRÆ requisitæ ad sacrificium sunt sex: humerale seu amictus, alba seu tunica, singulum, manipulus, stola et casula, seu planeta; omnes debent esse benedictæ. VI, 558. Sine omnibus vestibus sacris celebrare, secundum omnes, est peccatum mortale. *Ibid.* Color vestium sacrarum debet correspondere tempori seu festo, juxta præceptum rubricarum. 559. Ex his quæ usibus profanis inservierunt, licet conficere vestes ad

usus sacros. *Ibid.* Vestes sacræ quomodo amittunt benedictionem? *Ibid.*

VIATICUM sumens in malo statu nontenetur ex præcepto divino ad illud iterum sumendum. VI, 499.

VIATOR amat beatitudinem in communi, naturaliter et voluntarie. II, 239.

WICLEFISTÆ negabant solos sacerdotes esse ministros confessionis. VII, 122. Non certo constat an confirmationem egarint. VI, 346. Extremam-unctionem contempsisse videntur. VII, 290.

WICLEFF docuit decimas non esse debitas, sed meras eleemosynas quæ possent ad libitum denegari ministris Ecclesiæ propter eorum peccata. IV, 598. Dicebat baptismum non esse infantibus prædestinatis necessarium. VI, 304. Rejicit confessionem tanquam inutilem. VII, 102. Erravit circa Eucharistiam. VI, 388.

VICTORI restiterunt Asiatici in causa celebrationis Paschæ. III, 401.

VIENNENSE concilium, generale xv, indictum fuit a Clemente V ad definiendum quid in causa Templariorum agendum erat. III, 440. Damnavit plures alios hæreticos. *Ibid.*

VIGILIUS rogatus ut præsideret concilio Constantino-politano II, renuit. III, 426. Vigilius quid egit circa tria famosa Capitula? 398.

VIM vi repellere licet. IV, 220. Vis est impedimentum matrimonii. VII, 455.

VINCENTIUS fuit unus cultorum Semi Pelagianismi. An fuerit Lirinensis disputant auctores. III, 14.

VINDICATIO late sumpta describitur, per quam vis aut injuria et omnino omne quod obfuturum est, defendendo aut ulciscendo propulsatur. IV, 223; V, 119. Stricte sumpta est ultio injuriæ per aliquod malum pœnale inflictum peccanti; et sic est redditio mali pro malo, mali scilicet pœnalis pro malo culpabili. *Ibid.* Est virtus specialis. *Ibid.* Quamvis sit licitum appetere vindictam ad reparationem propriæ injuriæ, longe tamen melius est, regulariter loquendo, illam patienter ferre et condonare propter Deum. 120. Vindictio facta auctoritate privata est illicita. 119.

VINUM de vite est materia Eucharistiæ. VI, 456. *Vide* EUCHARISTIA et MISSA. Vinum arescens potest consecrari, sed id fit illicitè. 457.

VIOLENTIA non potest inferri voluntati quoad actus elicitos, bene tamen quoad actus imperatos. II, 213. Mutatio voluntatis a Deo non est violentia. 214. Violentia absoluta causat involuntarium simpliciter, seu actus ex violentia factus est involuntarius simpliciter. 215.

VIRGINES quæ religionem profitentur vocabantur olim *sanctimoniales*; nunc brevitatis causa *moniales*. Dicuntur etiam *nonnæ*. V, 311. Qui virginem, sive reputatam talem, aut viduam honestam libere consentientem cognovit, in foro conscientie nihil tenetur illi restituere. IV, 264. Teneturne aliquid restituere parentibus? 265. Qui virginem sive reputatam talem, aut honestam viduam invitam cognovit tenetur ad omnia damna inde sequentia. *Ibid.* Puella censetur invita quando vis infertur aut dolus: qui sub promissione matrimonii vera vel ficta, extorsit copulam a virgine, tenetur regulariter illam ducere. *Ibid.* Quidam casus excipiuntur. 265. Si nata sit proles ex fornicatione, ad quid tenetur fornicator? 267.

VIRGINITAS dicitur a *viore*. V, 220. — Sumitur dupliciter: 1° naturaliter, pro integritate carnis; 2° moraliter,

et hoc iterum dupliciter, vel pro quodam statu castitatis, vel pro speciali virtute a castitate distincta, quæ definitur firma voluntas perpetua abstinendi ab omnibus delectationibus venereis. 221. Virginitas sumpta pro quodam statu castitatis duo importat: 1º quod persona non sit voluntarie polluta; 2º quod sit in proposito sic se servandi, nisi matrimonio jungatur. 222. Virginitas est excellentior et melior matrimonio. 225. Virginitas non contrariatur legi naturæ neque præcepto divino de multiplicatione. 222. Virginitas pia moraliter sumpta pro voluntate perpetuo abstinendi ab omni delectatione venerea, non est illicita. 221. Virginitas est virtus specialis a castitate distincta. 223. Virginitas naturalis amittitur irreparabiliter in viro per copulam, in muliere per re-serationem claustris virginis. 227. Virginitas moraliter sumpta pro virtute amittitur per simplicem consensum in rem veneream. *Ibid.* Virginitas amissa per solam delectationem morosam probabiliter potest reparari. 228. Virginitas amissa per simplicem consensum in rem veneream potest reparari; amissa per pollutionem non potest. 227.

VIRTUS. Virtuti debetur præmium, et pœna peccato. II, 110. Virtus est habitus electivus secundum rationem in mediocritate consistens. 308. Virtutes sunt in triplici differentia; aliæ sunt intellectuales, aliæ morales, aliæ theologice. V, 480. Virtutes morales sunt duplicis generis; quædam sunt ordinis, quæ nostris actibus acquiruntur; aliæ sunt per se infusæ, non secus ac theologice, et deserviunt fini supernaturali. *Ibid.* Virtus est perfectio potentiæ congruens naturæ. III, 119. Nomen *virtutis* a viro derivatum est, quia fortitudo quæ dicitur virtus major est in viro quam in fœmina II, 398. Quandoque sumitur virtus pro ipsa potentia operativa, quandoque pro ipso effectu seu operatione potentiæ operativæ. *Ibid.* Virtus recte definitur: *Bona qualitas mentis qua recte vivitur et nemo male utitur, et quam Deus in nobis sine nobis operatur.* 398, 399. Virtus intellectualis non est virtus simpliciter, sed secundum quid. 400. Non sunt in voluntate virtutes circa bonum rationis proprium et privatum, sed hæ sunt in appetitu sensitivo. *Ibid.* Appetitus sensitivus, prout natus est obedire rationi, est subjectum virtutis, scilicet temperantiæ et fortitudinis. 402. Sunt in nobis a natura quædam semina et inchoationes virtutum tam moralium quam intellectualium, non virtutes essentialiter completæ et consummatæ. 403. Quatuor sunt virtutum proprietates: prima est, quod consistent in medio; secunda, quod sint inter se connexæ; tertia, quod sint inæquales; quarta, quod durent post hanc vitam. 407. Virtus moralis consistit in medio: unde definitur a Philosopho: *Habitus electivus in mediocritate existens.* *Ibid.* Omnis virtus moralis consistit in medio rationis. *Ibid.* Virtutes intellectuales consistunt in medio, quia verum, quod est earum objectum, mediat inter excessum et defectum. *Ibid.* Virtutes theologice per se et ratione objecti non consistunt in medio, bene tamen per accidens et ratione subjecti. *Ibid.* Certum est: 1º omnes virtutes intellectuales non esse inter se connexas, non enim qui habet unam scientiam, habet omnes. Certum est 2º omnes virtutes theologicas non esse inter se connexas; amissa enim charitate per peccatum, possunt remanere fides et spes. Certum est tertio omnes virtutes morales infusas esse inter se connexas, quia sunt proprietates gratiæ quacum infunduntur

et qua pereunte pereunt. 408. Potest autem virtus considerari dupliciter, in statu perfecto et imperfecto. Virtus imperfecta est quæ vel non attingit rationem essentialem habitus, sed est quædam dispositio vel inclinatio ad aliquod bonum, orta aut ex temperamento, aut ex assuetudine quorundam actuum imperfectorum, etc., etc. *Ibid.* Virtutes morales acquisitæ in statu perfecto sunt ita inter se connexæ, ut qui una caret, nullam perfecte habeat. Est communis cum Auctore contra Scotistas. *Ibid.* Virtutes morales infusæ a charitate sunt inseparabiles, utpote gratiæ sanctificantis proprietates. 410. Possunt esse sine charitate veræ virtutes morales acquisitæ, sicut fuerunt in multis gentibus, sed imperfectæ. *Ibid.* Virtutes morales acquisitæ sine charitate non bene ordinant hominem respectu finis ultimi simpliciter. 411. Virtus in peccatore remanet ut habitus quantum est ex principiis intrinsicis, ratione quorum petit difficile moveri, at per accidens et ratione subjecti, quod est aversum ab ultimo fine, fit facile mobilis, habetque ex illa parte modum dispensationis; unde remanet essentialiter virtus, sed imperfecta. *Ibid.* Virtutes intellectuales, simpliciter loquendo, sunt nobiliores moralibus, tum quia perficiunt nobiliorem potentiam, scilicet intellectum, tum quia habent nobilius objectum, scilicet res in communi abstractas a materia. *Ibid.* Virtus perfecta facit habentem simpliciter bonum, et ejus bonum reddit. *Ibid.* Virtutes morales non remanent post hanc vitam quantum ad suum materiale, remanent quantum ad suum formale in patria. 412. Omne vitium, tam illud quod opponitur virtutibus acquisitis, quam illud quod opponitur virtutibus infusis, est contra naturam hominis. 414. Virtus theologica est ea cujus objectum immediatum est Deus. III, 348. Finis virtutum moralium potest considerari in communi et in particulari. 575. Partes cujusque virtutis moralis sunt triplicis generis; integrales, subjectivæ et potentiales. 576 et IV, 539. Virtus cardinalis est ea in qua inest excellenter una ex quatuor conditionibus omni virtuti communibus, quæ sunt *discretio; fortitudo, firmitas, et moderamen.* V, 131. Tota ratio virtutis moralis in eo sita est, quod passiones circa quas versatur contineat in medio, seu intra limites recte rationis. 140. Virtutes infusæ per peccatum amissæ restituntur per pœnitentiam. VII, 55. Virtutes acquisitæ amissæ non restituntur per pœnitentiam, sed per actus repetitos. 56.

Visio beatifica. Omnes visiones beatificæ, sive hominum sive Angelorum, sunt ejusdem speciei essentialis. I, 130. Duplex distinguitur objectum visionis beatificæ: unum primum et formale, quod ratione sui videtur, et est ipse Deus; alterum secundarium et materiale, quod ratione primarii videtur, et sunt creaturæ. 133. Duplex distinguitur principium visionis beatificæ: unum se tenens ex parte potentiæ, illam elevans et perficiens ad hanc visionem; aliud se tenens ex parte objecti illud representans intellectui: prior dicitur lumen gloriæ, posterior species. 111. Essentia divina in visione beata gerit vices speciei impressæ et expressæ: hujus tamen secundum quid et incomplete. Est communis inter Thomistas. 123. Creaturæ videntur ne in Deo tanquam in speculo? 142. Nullus intellectus creatus potest per solas naturæ vires videre Deum intuitive, seu ut est in se. Est de fide. 100. Visio beatifica nullam ex se habet causam per quam amittere possit esse. II, 194. Visio beatifica

datur gratiæ ut merces et præmium 195. Visio beatifica est dos animæ beatæ. *Ibid.* Intellectus creatus, supernaturaliter adjutus, potest videre Deum ut est in se. Est de fide. I, 103. Homo purus de lege ordinaria non potest in hac mortali vita videre Deum ut est in se. 107. Inæqualitas meritorum est causa moralis inæqualitatis in visione Dei. 127.

VITA Aliquis in hac vita vidit-ne vel potest-ne videre Deum ut est in se? I, 107. Vita quæ est mediocris, inter paupertatem et divitias, est ne eligibilissima? VI, 49. Vita æterna dicitur gratia Dei. III, 101. Vita æterna est simul hæreditas et merces. 102. Quid requiritur ad perfectionem vitæ supernaturalis? II, 405. Laudandi sunt qui vitam suam exposuerunt pro vita aliorum III, 496.

VITIUM dicitur a *vitando*, quia debet vitari et fugi tanquam malum. Generaliter loquendo, significat quemcumque defectum a regula sive naturali, sive artificiali, sive morali. II, 413. In moralibus sæpe confunditur cum peccato; differt tamen: vitium enim proprie est habitus inclinans ad peccatum; peccatum autem est actus inordinatus ex vicio promanans, aut illud generans. *Ibid.* Vitium opponitur virtuti. *Ibid.* Omne vitium est contra ordinem rationis. 415. Vitia alia tendunt præcise contra rationem et legem naturalem, et alia contra motiva et præcepta supernaturalia. 415. Vitia quæ per se tendunt contra rationem naturalem sunt directe contraria virtutibus acquisitis. 414. Vitium nullum, neque naturale, neque supernaturale, contrariatur directe, sed indirecte, virtutibus infusis 415. Vitia quæ opponuntur virtutibus infusis sunt indirecte contra naturam hominis. 417.

VOCATIO gentium prædicta est a Prophetis. V, 379.

VOLITIO est nuda complacentia et appetitus inefficax boni propositi. II, 260. Nulla volitio naturalis est in dominio et potestate nostra. 243. Volitio essentialiter libera esse debet a voluntate ut voluntas est formaliter, et non ut est natura. 241.

VOLITUM movet-ne voluntatem. I, 241. Duplicitur aliquid potest esse volitum seu intentum: 1° directe, formaliter et explicitè; 2° indirecte, virtualiter et implicitè. II, 297. Volitum Dei seu ejus ultima ratio volendi est bonum commune. 316. Melius est conformari voluto materiali quando est nobis liberum illud velle vel nolle; secus si non sit nobis liberum nec licitum istud velle. 320. Volitum differt a voluntario; volitum est objectum voluntatis; voluntarium procedit a voluntate. V, 275.

VOLUNTARIUM est id quod a principio intrinseco cum cognitione finis. II, 201. Voluntarium distinguitur a violento, 202 a voluto simpliciter. *Ibid.*; a motu naturali. *Ibid.* Voluntarium dividitur: 1° in perfectum, quod soli naturæ rationali competit: et in imperfectum, quod competit brutis. 2° Dividitur in necessarium et liberum, seu directum; 3° in voluntarium in se, et voluntarium in causa seu indirectum. 202, 203. *Voluntarium indirectum* tres requirit conditiones, juxta theologos: prima, ut effectus fuerit prævi-us, aut potuerit aut debuerit; secunda, quod possit; tertia, quod debeat auferre hanc causam et hunc effectum impedire. 203 4° Dividitur in voluntarium positivum et negativum. *Ibid.* Voluntarium perfectum ex perfectione cognitionis non idem est quod liberum. 204. Voluntarium negativum non potest esse sine actu saltem ex parte operantis. 206. Voluntarium actu habetur per exercitium libertatis. *Ibid.* Defunctu principii intrinseci vel cognitionis finis voluntarium fit

involuntarium, positive si desit prima conditio. negative si desit secunda. 215.

VOLUNTAS est appetitus rationalis sequens cognitionem et ductum intellectus. II, 253. Fertur-ne voluntas in objectum eo modo quo ipsi proponitur ab intellectu? 313. Voluntas invincibiliter et insuperabiliter se determinat libere. 485. Voluntas numquam operatur sine directione intellectus. 485. Voluntas non fertur in incognitum. 453. Non determinat intellectum ad considerandum nisi ex prævia cognitione quæ non sit voluntaria. *Ibid.* Voluntas est potentia vitalis. 207. Voluntas non sequitur necessario judicium practicum necessitate absoluta et antecedente. 276. Potest ferri absolute in id omne quod habet rationem boni utilis. *Ibid.* Voluntas juxta quosdam non potest efficaciter imperare intellectui assensum unius partis, ubi momenta sunt æqualia. 371. Voluntas assumit pro motivo eligendi unum præ alio exercitium suæ libertatis, quod uni præ alio applicat 276. Voluntas imperat cansaliter originative omnes actus voluntarios. 280. Voluntas denominatur moralis quia producit actum moralem. 284. Voluntas est libera respectu cujuscunque actus divisive. 210. Voluntas potest eligere minus bonum relicto meliori. 368. Voluntas non potest velle efficaciter impossibile. 278. Voluntati convenit primo et per se movere. 280. Voluntas seipsam movet quoad exercitium in aliquibus actibus. 267. Voluntas a nullo exteriori principio nisi a solo Deo potest moveri quoad exercitium ut in genere causæ efficientis. 269. Voluntas movetur ad aliquid seu appetit aliquid naturaliter et necessario necessitate specificationis. 270. Voluntas non movetur de necessitate a Deo, neque quoad exercitium, neque quoad specificationem, nisi in his ad quæ naturaliter movetur. 272. Voluntas non fertur in aliquod bonum, nisi trahatur et alliciatur ab illo. 275. Voluntas appetit naturaliter et necessario: 1° bonum in communi; 2° ultimum finem. 270. Quantum ad bona particularia, ut cognitio veri, esse et vivere, etc., appetit si considerentur ratione sui, non autem ratione adjuncti. *Ibid.* et 271. Voluntas a nullo bono particulari moveri potest necessario quoad specificationem. 271. Voluntas a nullo objecto saltem creato movetur ex necessitate quoad exercitium. *Ibid.* Voluntas bona non est a nobis, sed a Deo. 307. Voluntas non potest dici bona, si intentio mala sit causa volendi. 301. Bonitas voluntatis pendet a regulis morum. 316. Prima bonæ voluntatis humanæ regula est divina voluntas. *Ibid.* Humana voluntas quadrupliciter potest intelligi conformari divinæ voluntati, juxta quadruplex genus causarum efficientis, formalis, materialis, et finalis. *Ibid.* — Voluntas non potest velle malum sub ratione mali. 263. Voluntas est primum movens in peccato. 217. Voluntas est subjectum peccati formaliter sumpti. 216. Voluntas facti sufficit ad peccatum materiale, non autem ad peccatum formale. 212. — Quando voluntas vult directe omissionem, non requiritur præceptum ponendi actum. 208. Voluntas præter defectum materiale habet alium, liberum scilicet recessum a lege. 463. Voluntas divina differt a nostra 277. Voluntas divina tripliciter nobis innotescere potest: 1° per revelationem, 2° per operationem, 3° per præceptum. 316. *Vide* Deus. Qui non retractavit priorem voluntatem peccat continuo peccato ejusdem malitiæ cum causa quam posuit. 439. Voluntas fertur intensius in minus bonum præsens quam in majus absens et refugit intensius

minus malum præsens quam majus absens. III, 489. Omnis actus voluntatis provenit ex aliqua consideratione. IV, 544.

VOLUNTAS ULTIMA est libera dispositio de eo quod quis statuit fieri post mortem. IV, 406. Dividitur testamentum, codicillum, legatum, fideicommissum, et donationem causa mortis. *Ibid.*

VOTUM est *promissio Deo facta de meliori bono*. IV, 605. Ad valorem voti requiruntur: 1° promissio, et non simplex propositum; 2° intentio se obligandi, 3° deliberatio; 4° spontaneitas seu libertas, id est quod votum non fiat ex ignorantia, ex metu; 5° facta Deo; 6° de re bona. *Ibid.* Votum est actus religionis, seu latriæ, quo quis se obligat Deo ad aliquid faciendum vel omittendum in ejus cultum et obsequium. 608. Votum debet esse de re bona quæ, attentis omnibus circumstantiis, sit Deo gratia. 611. Per votum voluntas immobiliter firmatur in bono. 622. Votum propriissime dictum debet esse de opere supererogationis et consilii. 609. Votum distinguitur in personale, reale et mixtum. 620. Personale est promissio actionis a vovente exercendæ, ut jejunandi. *Ibid.* Reale est promissio alicujus rei dandæ ut elemosynæ. *Ibid.* Mixtum est promissio utriusque, v. g., peregrinandi ad S. Hubertum, et illic offerendi cornu argenteum. *Ibid.* Votum aliud expressum, quod expressis terminis emittitur; aliud tacitum, quod alicui actioni annectitur, licet expresse non emittatur. 624. Votum aliud perpetuum, aliud tempore. *Ibid.* Votum aliud simplex, aliud solemne: in quo uterque consistat non consentiunt theologi. *Ibid.* Votum simplex consistit in simplici promissione; solemne vero, in promissione simul et traditione absoluta et irrevocabili, atque reciproca acceptance, facta ab habente legitimam auctoritatem. *Ibid.* Votum simplex et solemne sunt-ne ejusdem speciei? 627. Obligant-ne eodem modo? 628. Solemnitas voti consistit-ne in statuto Ecclesiæ personam voventem inhabilitante ad certos effectus? 625. Votum aliud absolutum, quo quis simpliciter et absolute independentem a conditione, aliquid Deo promittit; aliud conditionatum, qua promittit aliquid sub conditione extrinseca de futuro. 623. Votum conditionale est duplex, pœnale scilicet et simplex: pœnale est quod vovetur sub conditione culpæ; simplex, quod promittitur aliquid sub conditione quæ non sit culpa. 624, 628. Votum simpliciter conditionale prout a pœnali distinguitur, est id quo promittitur aliquid sub conditione extrinseca de futuro quæ non sit culpa: v. g. voveo ingredi religionem si convaluerō. 628. Votum sub conditione de præsenti aut præterito non est proprie conditionale, neque votum sub conditione, quæ ex natura rei aut ex dispositione juris inest. *Ibid.* Expedit vovere secundum se. 621. Omnis homo viator ratione sufficienti utens, quantum est ex se, hoc est nisi aliunde impediatur, potest vovere. 631. Subditus qualiscumque, vel alteri obligatus, non potest se per votum firmiter obligare in his quibus alteri subjicitur aut obligatur, sine ejus consensu. 632. Facultas vovendi potest ex duplici capite impediri: 1° auctoritate ecclesiastica; 2° ex dependentia ab alterius voluntate. 631. Duplex est dependentia voti ab alterius voluntate: una per se, se tenens ex parte voluntatis personæ voventis. *Ibid.* Altera voti dependentia est secundum quid, ratione scilicet materiæ quæ alterius juri seu potestati est subiecta. 632. Votum de re mala aut indifferente non obli-

gat, quia non acceptatur a Deo. 614. Votum proprie dictum potest recte et valide fieri de operibus aliunde præceptis. 609. Vota de rebus simpliciter necessariis aut impossibilibus sunt invalida et illicita. *Ibid.* Vota de rebus malis quomodocumque malæ sint, et indifferentibus qua talibus, sunt invalida et illicita. 610. Vovere res impossibiles, necessarias et indifferentes, qua tales, non videtur excedere culpam venialem. 611. Omne votum obligat ad sui observantiam. Est contra sectarios. 613. Obligatio voti est ex genere suo sub peccato mortali. 614. Obligatio voti maxime pendet ex intentione voventis, et juxta illam æstimanda est. 616. Votum affirmativum obligat tempore determinato a vovente. 617. Votum solemne obligat sub mortali. 616. Transgressio voti sollemnis est explicanda in confessione, juxta sententiam docentem circumstantias notabiliter aggravantes esse accusandas. 628. Transgressio voti in materia levi non nisi venialem irreverentiam erga Deum committit. 629. Qui non adimplet votum tempore determinato liberatur-ne ab obligatione voti? 617. Qui prævidet fore ut non possit adimplere votum tempore designato, tenetur-ne prævenire? 618. Quando voto nullum est tempus determinatum, obligat quamprimum moraliter et commode adimpleri potest. *Ibid.* Cujusvis voti, sive personalis, sive realis, sive mixti, obligatio sic est personalis et propria voventi, ut ad alium transire non possit. 620. Quodnam ex votis impossibilibus obliget? 619. Videtur quod omnes transgressionem votorum sunt ejusdem speciei. 615. Quando executio voti fit notabiliter difficilius, totum votum corrumpitur. 617. Si materia subrogata fiat impossibilis aut inutilis etiam ex culpa voventis, non tenetur redire ad prius votum. 650. Si Materia quæ fuit apta voto fiat deinceps inepta, non manet obligatio voti. 613. Votum conditionatum obligat-ne si conditio impleatur non determinate, sed in simili et æquivalenti? 629. Qui vi, fraude, dolo aut aliter peccando impedit ex industria conditionis positæ eventum, tenetur-ne nihilominus votum adimplere, si ad id maneat adhuc habilis? 630. Dubium circa votum potest esse vel de ejus substantia, aut de ejus essentialibus; vel de ejus accidentibus. 619. Ubi dubitatur de ipsa voti substantia aut de ejus essentialibus, si, omnibus utrinque mature perpensis, remaneat adhuc verum dubium, remanet obligatio voti, teneturque partem tutiorem eligere, ne se discrimini committat. *Ibid.* Si ignorantia negativa versetur circa substantialia voti, irritat votum. 607. Si ignorantia negativa sit circa voti accidentalia tantum, quæcumque illa sint, non irritat votum. *Ibid.* Votorum reservatio comprehendit tantum vota proprie dicta, certa, absoluta, determinata, integra, et ea quoad substantiam duntaxat, non quoad circumstantias. 642. Cessat votum, 1° mutatione materiæ, ut si fiat ex possibili impossibilis, ex licita illicita; 2° si ex aliquo accidente improvise adveniente fiat longe difficilius; 3° si tempus determinatum ad finiendum obligationem sit elapsus; 4° si cesset finis principalis. 633. Obligatio voti relaxatur simplici cessatione voti, irritatione, dispensatione et commutatione. Item dicendum de juramento promissorio, aut voti confirmatorio. *Ibid.* Vovens potest commutare votum suum in evidenter melius. *Ibid.* Vota possunt valide, sed non licite irritari. 638. Vota semel et absolute irritata nunquam reviviscunt. 639. Vota tantum suspensa reviviscunt dum vovens est sui juris. *Ibid.* Papa potest-ne irri-

tare vota omnium fidelium? *Ibid.* Vota filiorum-familias, uxorum et maritorum possunt irritari. 635, et seqq. Dispensatio votorum est relaxatio seu condonatio quædam facta nomine Dei, 641. Certo est in Ecclesia potestas dispensandi in votis. 640. Quinam possunt dispensare in votis? *Ibid.* Episcopus quandonam dispensat in votis? 644. Si vovens non possit per se adimplere votum, non tenetur implere per alium, nisi sic intenderit, aut nisi sit votum reale. 618. Vota seu promissiones sacræ factæ B. Virgini aut aliis sanctis absque relatione promissionis ad Deum, etsi fiant in materia reservata, non sunt ta-

men reservata. 642, Ecclesia non dispensat in voto durante ejus obligatione. VII, 122. Duplex in voto est distinguenda solemnitas, una essentialis seu substantialis; alia accidentalis. 466. Tria vota paupertatis, continentiae et obedientiae sunt essentialia statui religioso. V, 312.

VULGATA. Authenticitas Vulgatæ editionis in hoc sita est, juxta communioem sententiam, quod nihil contineat fidei aut bonis moribus repugnans, ex quo perniciosus error natus sit sequi. VI, 21. Vulgata editio, eaque sola, est authentica et certa fidei regula. III, 279.

Z

ZACHARIAS. Quidam putant Zachariam patrem Joannis Baptistæ fuisse occisum eo quod puerum suum subduxisset, ne ab Herode occideretur. At id maxime controversum est. VI, 41. Zacharias non credebat se posse habere filium, et ideo fuit punitus quod esset pertinax in negando articulo fidei sufficienter revelato. III, 252.

ZELUS est proprie in Deo. Quia zelus de se nihil aliud est quam amor intensus. fortiter repellens omne quod est sibi contrarium, quod maxime Deo convenit. I, 362.

ZISCA tyrannus quamdam civitatem Thabor in quadam monte ædificavit, in qua erexerat trecentas mensas communioni sub utraque speciei destinatas, ad quas feruntur una die accessisse triginta hominum milia: ab hac civitate duxit originem secta Thaboritarum. VI, 502.

ZOZIMUS, successor Innocentii I, dolosis litteris et ambigua fidei professione Pelagii et Cœlestii deceptus, Cœlestium benigne excepit, illius et Pelagii fidem commendavit; postea vero in eundem Cœlestium et Pelagium condemnationis sententiam pronuntiavit Zozimus, qua, errore deposito, perpetuæ poenitentiae subiciebantur;

quod si detrectarent, a communione fidelium arcebantur. Scripsit iusuper Zozimus universis episcopis epistolam quæ appellatur *tractatoria* contra errores Pelagii. III, 2, 3. Nunquam tamen Zozimus iudicio solenni librum Cœlestii ut catholicum approbaverat. III, 330. Cum Apiarius presbyter Africanus appellasset ad sedem Romanam, idque ægre ferrent episcopi Africani, Zozimus papa, in commonitorio quod dederat suis legatis ad concilium Carthaginense, fundabat usum appellætionum ad sedem Romanam in *canonibus Nicænis*, 365.

ZUINGLIUS in Helvetia Ecclesiam Dei misere vexabat. III, 445. Zuinglius baptismum dicebat non esse necessarium infantibus prædestinatis. 130. Zuinglius Helvetius edito libro *De vera et falsa religione* succinit Carlostadio, Zuinglio adhæsit Joannes OEccolampadius. 388. Mendacibus discipulis verberat magister eorum Zuinglius, qui in comment. *De vera et falsa religione* cap. de *Eucharistia*, agnoscit tempore S. Augustini invaluisse opinionem de præsentia reali, et ideo S. Augustinum non ausum fuisse sensum figurativum palam profiteri. 400.

EXPLICIT INDEX GENERALIS.

F. C. R. BILLUART

SUMMA SANCTI THOMÆ

HODIERNIS ACADEMIARUM MORIBUS ACCOMMODATA

TOMI OCTAVI PARS ALTERA

APPENDICES

Recentiora acta et decreta Sanctæ Sedis rem dogmaticam et moralem respicientia. — Commentarius in constitutionem *Auctorem fidei*. — Concordatum gallicum anni 1801. Documenta relate ad retractationem episcoporum constitutionalium et protestationes Romani pontificis adversus articulos organicos. — Encyclicæ SS. D. P. IX, et Syllabus errorem nostri temporis. — Acta, schemata et postulata concilii Vaticani. — Commentarius ad constitutionem *Apostolicæ sedis* circa censurarum restrictionem etc.

PARISIIS

Apud VICTOREM PALMÉ, Bibliopolam, 25, via dicta Grenelle-S.-Germain.

ROMÆ

LIBRARIA S. CONGREG. DE PROP. FIDE

Equ. MELANDRI, Soc.

BRUXELLIS

Apud J. ALBANEL, Bibliopolam

29, VIA PAROCHORUM, 29.

BRUXELLIS. — TYPIS A. VROMANT

Via Capellæ B. M. Virginis, 3.

INDEX DOCUMENTORUM

QUÆ IN APPENDICIBUS REFERUNTUR

	PAG.		PAG.
APPENDIX I. <i>De dogmatibus et ritibus Italo-Græcorum. Ex constitutione Benedicti XIV Elsi pastoralis data die 26 maii 1742</i>	5	xiii. Constitutio Dogmatica <i>Auctorem fidei</i> qua damnantur errores Pistoriensium et jansenistarum. — Adnotationes cardinalis Gerdil ad damnatas propositiones.	34-51
ii. Contra confessarios exquirentes a pœnitente nomen compliceis	6	Opuscula cardinalis Gerdil ad Constitutionem <i>Auctorem fidei</i> spectantia.	65
iii. De matrimoniis mixtis. Constitutio <i>Magnæ nobis</i> Benedicti XIV	6	xiv. Concordatum gallicum anni 1801. Litteræ apostolicæ Pii VII. De vera forma promissionis a cardinali legato factæ. De retractatione ab episcopis constitutionalibus exigenda deque ipsorum absolutione. Allocutio et declaratio Pii VII circa articulos organicos. Varia documenta ad concordatum spectantia. Altera S. Sedis reclamatio adversus organicos articulos. Indultum reductionis festorum. Instructiones cardinalis legati relate ad dispensationem vel renovationem matrimoniorum	84
iv. De baptismo infantium Judæorum. Ex epistola <i>Postremo mense</i>	7	Encyclica Leonis XII ad Gallos dissidentes vulgo anti-concordatistæ nuncupatos.	118
v. De duello. Propositiones damnatæ per Constitutionem <i>Detestabilem</i> diei 10 novembris 1752	9	xv. De matrimoniis protestantium et mixtis. Ex brevibus Pii VII, Pii VIII, et Gregorii XVI.	122
vi. Epistola Benedicti XIV apologetica pro cardinali Henrico Norisio	9	xvi. De bonis ecclesiasticis divenditis. An liceat ea tuta conscientia retinere. Instructiones et responsa S. Pœnitentiariæ.	126
vii. Epistola Benedicti XIV ad Ludovicum Antonium Muratori de censura ejusdem operum	12	xvii. Damnatio societatum occultarum. Constitutiones Clementis XII, Benedicti XIV, Pii VII et Leonis XII. Responsum S. Pœnitentiariæ	129
viii. Breve Benedicti XIV quod præmittitur Indici librorum prohibitorum	13	xviii. De onanismo. Varia responsa S. Pœnitentiariæ	140
ix. Damnatio libri gallicè editi, inscriptique: <i>Principes sur l'essence, la distinction et les limites des deux puissances</i>	14	xix. Encyclica <i>Mirari vos</i> Gregorii XVI diei 15 augusti 1832. De libertate conscientiæ et editionis librorum. De mutua imperii cum sacerdotio concordia.	142
x. De mutuo et usura. Encyclica <i>Vix pervenit</i> Benedicti XIV. Responsa et instructiones Apostolicæ Sedis in unum collecta jussu S. Congregationis de Propaganda fide anno 1873	15	xx. Damnatio et prohibitio operum Georgii Hermes.	147
xi. Forma fidei patriarchæ Antiocheno Græco-Melchitarum a Clemente XIII præscripta	26		
xii. De primatu Romani Pontificis. Litteræ apostolicæ Pii VI <i>Super soliditate</i> diei 28 novembris 1786.			

- xxi. Theses a Bautainio subscriptæ die 8 septembris 1840. De vi rationis et de fide. De probatione existentiae Dei et divinæ revelationis 149
- xxii. De festis suppressis et de obligatione parochorum relative ad missam *pro populo* iis diebus applicandam. 149
- xxiii. De sigillo confessionis servando in admissione puerorum ad primam communionem 151
- xxiv. De funere pro regina acatholica non celebrando. Epistola Gregorii XVI 152
- xxv. De materia extremæ unctionis. Decretum S. Inquisitionis diei 14 septembris 1842 153
- xxvi. Damnatio libri Francisci de Paula Gran-Vigil, de libertate conscientiae, coelibatu, prætensis juribus regiminis politici etc. 153
- xxvii. Damnatio libri Joannis Nepomuceni Nuytz. De potestate Ecclesiae. De prætenso jure principum in sacra. De evectione matrimonii ad dignitatem sacramenti 155
- xxviii. Allocutio consistorialis diei 5 septembris 1851 de Concordato Hispanico . . . 157
- xxix. Epistola SS. P. Pii IX ad regem Sardiniae diei 19 septembris 1852. Doctrina catholica de matrimonii sacramento . . . 160
- xxx. Theses a Bonnetty subscriptæ. De prætenso dissidio inter fidem et rationem, et de methodo scholasticorum 163
- xxxi. Instructio pro judiciis ecclesiasticis quoad causas matrimoniales 164
- xxxii. Epistola ad archiepiscopum Coloniensem circa errores Guntheri. — Rationalismus. Anima corporis forma. Dieteria in scholas catholicas 197
- xxxiii. De erroribus philosophorum. De infirmitate rationis ad explicanda mysteria. De æterna illorum salute qui in Ecclesia non versantur. 198
- xxxiv. Contra invasores et usurpatores provinciarum ad principatum Sanctæ Sedis spectantium. Litteræ apostolicæ diei 26 martii 1860 200
- xxxv. De unico in homine vitæ principio. Epistola SSmi Domini diei 30 aprilis 1860. 203
- xxxvi. Altera proclamatio et censurarum declaratio contra invasores Status pontificii. 204
- xxxvii. Epistola SSmi Domini ad archiepiscopum Monacensem, de viribus humanæ rationis et de libertate philosophica 207
- xxxviii. Theses ad Apostolicam Sedem anno 1862 delatæ cum censuris a nonnullis theologis propositis. De progressu civili, lege morali. Jura Ecclesiae. Principatus civilis Romanorum pontificum. De voluntate nationali 210
- xxxix. Encyclica ad episcopos Neogratenensis reipublicæ diei 17 septembris 1863. De usurpatione bonorum ac regularium expulsionem. De juramento 213
- xl. Epistola SSmi Domini ad archiepiscopum Monacensem, de conventu nonnullorum theologorum, diei 21 decembris 1863. An decreta S. Sedis et SS. Congregationum liberum scientiæ progressum impediunt. De veteri theologorum schola. De decretis quæ circa doctrinam a S. Sede eduntur 215
- xli. Epistola ad archiepiscopum Friburgensem de scholis popularibus earumque directione, et salutifero Ecclesiae influxu in institutionem juventutis 219
- xlII. Encyclica *Quanta cura* diei 8 decembris 1864 de fallacibus opinionibus hujus temporis. De libertate conscientiae et cultuum, et voluntate populi 221
- xlIII. Syllabus complèctens præcipuos nostræ ætatis errores. De naturalismo. De Ecclesia et societate civili. De matrimonio. De principatu civili Romani Pontificis. De libertate conscientiae et cultuum. De facultate publice manifestandi quaslibet opiniones et cogitationes 225
- xlIV. De matrimoniis mixtis expositio et postulationes archiepiscopi Friburgensis et suffraganeorum. Rescriptum S. Inquisitionis diei 17 martii 1865 231
- xlV. De matrimoniis mixtis Italorum qui in exteris ditiones proficiscuntur 232
- xlVI. Allocutio diei 25 septembris 1865 qua damnantur sectæ occultæ tum Massonica tum Carbonariorum 232
- xlVII. Epistola S. Inquisitionis circa societatem ad procurandam christianam uni-

tatem Londini erectam. Littera anglicano-
rum ministellorum. Responsum cardinalis
secretarii S. Inquisitionis diei 8 novembris
1865. De unitate fidei et communione cum
Apostolica Sede 234

XLVIII. De facultate dispensandi in matri-
moniis mixtis contrahendis. Resolutio diei
22 novembris 1865 239

XLIX. De pueris ad sacramentalem con-
fessionem et absolutionem ante primæ com-
munionis tempus admittendis 240

XL. Casus reservati in constitutione Bene-
dicti XIV *Sacramentum penitentiae*. Decisio
diei 27 junii 1866 241

LI. De absolutione regularium a casibus
et censuris in Ordine reservatis. Decretum
diei 16 augusti 1866 241

LII. De juramento deputatorum in regno
Italico. An deceat episcopos de electionibus
politicis agere et tractare? Decisio S. Pœni-
tentiariæ diei 1 decembris 1866 242

LIII. Consultatio de rebus Italicis. Jura-
mentum. Cantus hymni *Te Deum*. Collegia
et seminaria. Usurpatio bonorum ecclesias-
ticorum. De festis a gubernio indictis. Res-
ponsum diei 14 decembris 1866 242

LIV. Libri ab ethnicis auctoribus cons-
cripti an prælegi possint in seminariis aliis-
que collegiis? Epistola S. Inquisitionis diei
15 februarii 1867 244

LV. Circa regulares Italiæ e propriis do-
mibus expulsos. Instructiones et facultates
S. Pœnitentiariæ diei 18 aprilis 1867 245

LVI. Apostolicum Breve quo episcopis con-
ceditur ut pileolo violacei coloris uti pos-
sint 247

LVII. De votis solemnibus Trappensium.
Decretum S. Inquisitionis diei 5 februarii
1868 248

LVIII. De confessione sacramentali exi-
genda ab hæreticis qui in sinum Ecclesiæ
redeuntes sub conditione rebaptizantur.
Responsum diei 17 decembris 1868 248

LIX. Acta concilii Vaticani. — Quæstiones
episcopis propositæ. — Allocutio consisto-

rialis diei 26 junii 1867. — Bulla indictio-
nis concilii Vaticani. — Litteræ ad episco-
pos ritus orientalis. — Litteræ ad omnes
protestantes aliosque acatholicos. — Con-
gregationes et commissiones quæ materias
in concilio examinandas præparaverunt. —
Breve quo statuitur ordo servandus in con-
cilio Vaticano. — Elenchus vestium et pa-
ramentorum. — Constitutio de electione
Romani Pontificis. — Methodus servanda in
prima sessione. — Intimationes cursorum.
— Congregatio prosynodalis diei 2 decem-
bris 1869. — Forma jurisjurandi officialium
concilii. — Nomina stenographorum. —
Prima sessio habita diei 8 decembris 1869.
Allocutio SSmi D. N. Decreta duo. — De-
putationes speciales. — Secunda sessio. —
Decretum diei 20 februarii 1870 novam nor-
mam pro congregationibus generalibus sta-
tuens. — Tertia sessio habita die 24
aprilis 1870. — De Deo rerum omnium crea-
tore. De revelatione. De fide. De fide et
ratione. Canones dogmatici. — Quarta ses-
sio habita die 18 julii 1870. De primatu
apostolico. De perpetuitate primatus. De vi
et ratione primatus. De Romani Pontificis
infallibili magisterio. — Protestatio contra
libellos. — Electio patrum qui absentium
vices gerant. — Suspendio concilii Vaticani. 249

LX. Schemata constitutionum a theologis
Romæ vocatis præparata. — De SS. Trinitate.
— De hominis conditione et natura. — De
elevatione et lapsu. — De mysterio Incarna-
tionis. — De gratia Redemptoris. — De Ec-
clesia, corpore mystico Christi. — De Eccle-
siæ indefectibilitate et potestate. — De
temporali Sanctæ Sedis dominio. — De con-
cordia inter Ecclesiam et societatem civilem.
— De episcopis eorumque officio. — De con-
ciliis et synodis. — De catechismo. — De
vita et honestate clericorum. — De sede
episcopali vacante. — De oneribus mssæ.
— De titulis ordinationum. — De regulari-
bus, voto obedientiæ et perfecta vita com-
muni. — De clausura 299

LXI. Postulata episcoporum in concilio
Vaticano. — Contra ontologismum. — Pos-
tulatam ad varias doctrinas de Ecclesia spec-
tans. — De origine potestatis civilis, institu-
tione juventutis. — De libertate conscientiæ
et cultuum. — Postulatam ad scholas mixtas
spectans. — De socialismo. — Postulatam
nonnullorum Orientalium ad præsentem ge-

neris humani conditionem spectans. — De bello injusto, solemnitatibus belli justī, et causis. — De Assumptione B. Virginis Mariæ in cælum. — Postulatum ad usuram spectans. — Postulata episcoporum Galliæ. Seminaria. Exercitia. Vita communis. Concursum. De creatione cardinalium. De conciliis generalibus, provincialibus et diœcesanis. Reformatio juris canonici et Breviarii. De legibus abstinentiæ et jejunii. Diaria catholica moderanda. Novæ fidei definitiones. — Postulata complurium episcoporum Germaniæ. Nova canonum collectio. De reformatione breviarii. Concursus pro electione parochorum. De societatibus occultis. — Postulata episcoporum Belgii. De judiciis clericorum, seminariis, et concursu. De Synodo. De institutis religiosis. De novo codice canonico redigendo. — Postulatio episcoporum Canadensium. Nova canonum codificatio. Impedimentum cognationis legalis tollendum, et alia impedimenta supprimenda. — Postulata quorundam episcoporum Italiæ centralis. Matrimonium civile. De suppressione aliquorum matrimonii impedimentorum. Breviarium reformandum. Ut corpus juris recognoscatur. — Postulata episcopi Concordiensis. De abstinentia. Processus juridici. De titulis ordinationum. Postulata electionem vel nominationem episcoporum attinentes. Postulatum episcopi Vicentini. De absolutione complices etc. Petitio de lege ferenda in sacerdotes rarissime sacramentaliter confitentes. — Propositio episcopi Albinganensis. De titulo patrimonii. De vita communi clericorum. — Nova redactio juris canonici. — Postulatum episcopi Sangallensis de matrimoniis mixtis. — De Sanctissimo Nomine Jesu et nova præfatione in missa recitanda. — De cultu S. Josephi et patronatu universalis Ecclesiæ. — Ut titulus doctoris decernatur S. Francisco Salesio. — Ut societas S. Vincentii a Paulo commendetur. — Postulatum in gratiam piæ operæ a Propagatione Fidei nuncupatæ. — Postulatum in gratiam scholarum orientalium. — Pro sodalitate Sanctæ Infantiae. — Expositio congregationis Helveto-Benedictinæ circa decretum generale diei 19 martii 1857 de receptione novitiorum ac professione votorum simplicium. — Postulatum archiepiscopi Beritensis de conatibus protestantium in Syria nec non agendi ratione missionariorum ritus Latini. — Postulatum ad parvam Ecclesiam pertinens

LXIII. Historia concilii Vaticani. — De numero patrum. — Prima sessio publica. — Congregationes generales ante secundam sessionem. Secunda sessio. — Generales congregationes usque ad tertiam sessionem. Sessio tertia. — De congregationibus generalibus ante quartam sessionem habitis et de discussione constitutionis Ecclesiam et Romani Pontificis primatum respicientis. Quarta sessio habita die 18 julii 1870 399

LXIII. Constitutio *Apostolicæ Sedis* qua censuræ latæ sententiæ limitantur, quarto idus octobris anni 1869 edita. — Commentarius theologicus et canonicus ad singulas ejusdem constitutionis dispositiones 406

LXIV. Encyclicæ litteræ ad omnes episcopos scriptæ die 1 novembris 1870 contra invasionem Pontificiæ Ditionis. Urbs apostolorum principis sedes vi et armis expugnata. Indictio censurarum. 430

LXV. De vicario capitulari. Epistola S. Congregationis ad archiepiscopum Albiensem diei 4 septembris 1871. 434

LXVI. De societatibus Romæ institutis. Litteræ apostolicæ diei 23 februarii 1872 435

LXVII. De disciplina quæ binam missæ eadem die celebrationem prohibet. Instructio S. Congregationis de Propaganda Fide 436

LXVIII. De indulgentiis et piis scapularibus decisiones S. Congregationis Indulgentiarum. 441

LXIX. De Beato Pontifice Eugenio III. Sententia de cultu ab immemorabili tempore præstito 442

LXX. De domibus regularium in Italia suppressis. Responsio S. Pœnitentiariæ diei 12 septembris 1872. 446

LXXI. Allocutio ad cardinales habita die 23 decembris 1872 de infausto rerum statu in Italia, Germania, Helvetia et Hispania; nec non de Armenorum schismate 448

LXXII. Encyclicæ patriarchæ Ciliciæ, archiepiscopis, episcopis, clero ac populo ritus Armenii die 6 januarii 1873 scripta. De schismate inter Armenos. Constitutio *Reversurus* de episcoporum electione 450

LXXIII. De protonotariis apostolicis constitutio apostolica quæ eorum jura definit. 463

LXXIV. De casibus ad conscientiam spectantantibus, ne procuratoribus Romæ manifestentur. Monitum S. Pœnitentiariæ.	480	Epistola Summi Pontificis die 29 maii 1876 episcopo Lyciensi scripta	507
LXXV. De pecunia papyracea per legem civilem præscripta. Responsum S. Pœnitentiariæ diei 21 januarii 1873	480	xc. De schismate Italico. Damnatio factionis sub titulo <i>Ecclesiæ nationalis Italicæ</i> constitutæ. Epistola SSmi Patris cardinali archiepiscopo Neapolitano	508
LXXVI. De vicario capitulari et episcopo electo. Constitutio quinto kalendas septembris 1873	481	xcI. Facultates et privilegia capellanorum exercitus Gallici. Litteræ apostolicæ in forma Brevis diei 6 iulii 1875.	510
LXXVII. De inventione corporum SS. Ambrosii, Gervasii et Protasii. Constitutio 7 idus decembris 1873	483	xcII. De electione summi Pontificis. Damnatio societatis pro juribus populi Romani vindicandis institutæ. Responsum S. Pœnitentiariæ diei 4 augusti 1876.	511
LXXIX. De causis beatificationis et canonizationis. Instructio pro vicariis apostolicis missionum	486	xcIII. Encyclica ad episcopos, clericos, monachos et fideles patriarchatus Babylonienensis Chaldæorum.	511
LXXX. De mortalibus exuviis S. Thomæ Aquinatis. Ossium partes Romæ servatæ. Epistola SSmi Pontificis diei 3 martii 1874.	490	xcIV. De titulis ordinationis, præcipue quoad missionarios. Instructio S. Congregationis de Propaganda Fide.	526
LXXXI. De confessariis monialium quolibet triennio immutandis. Resolutio S. Congregationis Episcoporum et Regularium.	491	xcV. De missarum eleemosynis. An parochi retinere possint partem stipendii. Resolutio S. Congregationis Concilii die 25 iulii 1874	528
LXXXII. De casibus non reservatis in diœcesi pœnitentis. Declaratio S. Pœnitentiariæ.	492	xcVI. De eleemosynis pinguioribus a fidelibus sponte traditis intuitu personæ ipsius parochi	532
LXXXIII. Encyclica ad Ruthenos de liturgia sedulo conservanda die 13 maii 1874 scripta.	493	xcVII. Abusus in celebratione missarum. Decretum diei 9 septembris 1874.	537
LXXXIV. De missa <i>pro populo</i> a parochis applicanda qui duas parochias habent. Resolutio S. Congregationis Concilii diei 9 maii 1874	494	xcVIII. Missæ in celebrioribus sanctuariis collectæ, quonam modo alibi celebrari possint. Resolutio S. Congregationis Concilii diei 24 aprilis 1875.	538
LXXXV. Item de missa <i>pro populo</i> in cathedralibus ecclesiis	498	xcIX. De eleemosynis collectis ut unica missa celebretur. Responsum S. Congregationis diei 13 maii 1876	544
LXXXVI. De canonicis Galliarum. An redditus ab ærario præstiti verum beneficium constituent. De legitimis absentiae causis. Resolutio S. Congregationis Concilii diei 22 augusti 1874.	500	c. De onanismo. (Desumpta ex dissertatione R. P. Nardi sacerdotis regularis). De gravitate peccati onanistarum. De ignorantia circa hoc peccatum. De modo quo confessarius se gerere debet.	549
LXXXVII. Perturbationes in pias Brasiliæ sodalitates excitatæ per addictos sectæ Massonicæ. Encyclica diei 29 aprilis 1876	504	ci. Breve Pii sexti quo damnatur constitutio civilis cleri gallici.	572
LXXXVIII. Erectio universitatis Quebecensis per bullam Romæ sexto idibus maii anno 1876 editam.	505	cII. De doctrinis philosophicis per Ecclesiam nunquam definitis et de scholarum libertate. Epistola R. P. D. secretarii S. Congregationis negotiis ecclesiasticis extraordinariis præpositæ diei 5 iunii 1877	594
LXXXIX. De bonis ecclesiasticis in Italia.			

F. C. R. BILLUART

SUMMA SANCTI THOMÆ

HODIERNIS ACADEMIARUM MORIBUS ACCOMMODATA.

APPENDICES.

Constitutiones, decreta et resolutiones S. Sedis Apostolicæ quæ a tempore Billuart prodierunt.

MONITUM EDITORIS.

Cum post tempora clarissimi nostri auctoris, qui defunctus est anno 1757, Romani Pontifices plurimas constitutiones et resolutiones promulgaverint, quæ ad sacram doctrinam definiendam regulasque morum et bonæ disciplinæ confirmandas perutiles sunt, selectiora quædam decreta his appendicibus duximus inserenda.

APPENDIX PRIMA.

DE DOGMATIBUS ET RITIBUS ITALO-GRÆCIS.

Ex constitutione Benedicti XIV *Etsi pastoralis* data die 26 maii 1742.

Ac primo quidem quum catholica fides sit ejusmodi, ut nisi eam quisque integram inviolatamque servaverit, salvus esse non possit, quæcumque credit ac docet Sacrosancta Romana Ecclesia, ea omnia et singula iidem Græci et Albanenses Græci ritus integre, firmiter indubitanterque credere atque affirmare tenentur; prout in sacra œcumenica Synodo Florentina super unione Occidentalis et Orientalis Ecclesiæ definitum et declaratum fuit; et in professione orthodoxæ fidei a Græcis jussu Gregorii Papæ XIII, prædecessoris nostri emittenda continetur, videlicet:

I. Quod Spiritus Sanctus a Patre et Filio æternaliter est, et essentiam suam suumque esse subsistens habet ex Patre simul et Filio, et ex utroque æternaliter tamquam ab uno principio et unica spiratione procedit: et quod ea verborum illorum: Filioque: explicatio, veritatis

S. THOM. — Tom. VIII.

declarandæ gratia et imminente tunc necessitate licite ac rationabiliter Symbolo fuit apposita.

Etsi autem Græci teneantur credere, etiam a Filio Spiritum Sanctum procedere, non tamen tenentur in Symbolo pronunciare; contraria tamen consuetudo ab Albanensibus Græci ritus laudabiliter recepta est, quam ab iisdem Albanensibus aliisque quibuscumque in Ecclesiis, ubi ea viget, servari volumus; quin etiam a Græcis presbyteris aliarum quarumcumque regionum commorantibus in Italia ejusque insulis adjacentibus, si ab ordinariis locorum vel ob suspicionem hæresis vel ob scandalum, vel ob aliam justam causam requisiti fuerint, particulam illam: Filioque: in Symbolo pronunciari præcipimus ac mandamus.

II. Item profiteri tenentur tam in azymo, quam in fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici; et sacerdotes in alterutro ipsum Domini corpus conficere debere unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ sive Occidentalis sive Orientalis consuetudinem. In forma præscripta a Greg. XIII.

§ 3. Item si vere pœnitentes in Dei caritate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint, et omissis, eorum animas pœnis Purgatorii post mortem purgari, et ut a pœnis hujusmodi releventur, prodesse eis fidelium vivorum suffragia, missarum scilicet sacrificia, orationes et eleemosynas, et alia pietatis officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt secundum Ecclesiæ instituta. Illorumque animas, qui post baptismum susceptum, nullam omnino peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus, prout superius dictum est, sunt purgatæ, in cœlum mox recipi, et intueri clare ipsum Deum trinum et unum, sicuti est, meritorum tamen diversitate alium alio perfectius. Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen dispariter puniendas.

§ 5. Item sanctam apostolicam sedem et romanum pontificem in universum orbem tenere primatum et ipsum pontificem romanum successorem esse Beati Petri principis Apostolorum, et verum Christi vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, et omnium christianorum patrem ac doctorem existere, et ipsi in Beato Petro pascendi, et gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in actis œcumenicorum Conciliorum et in sacris canonibus continetur.

§ 6. Insuper profiteor ac recipio alia omnia, quæ ex decretis sacræ œcumenicæ generalis Synodi Tridentinæ sacrosancta Romana et apostolica Ecclesia, etiam ultra contenta in supradicto fidei symbolo, profitenda ac recipienda proponit atque præscripsit, ut sequitur (ut in professione Pii IV).

APPENDIX II.

CONTRA CONFESSARIOS EXQUIRENTES A PœNITENTE NOMEN COMPLICIS.

(Ad tom. 7 Billuart.)

Ex constitutione Benedicti XIV *Suprema* die 7 julii 1745.

Pervenit haud ita pridem ad aures nostras, nonnullos istarum partium confessarios falsa zeli imagine seduci se passos, sed a zelo secundum scientiam longe aberrantes, perversam quandam et perniciosam praxim in audiendis Christi fidelium confessionibus et in saluberrimo Pœnitentiæ sacramento administrando invehere atque intro-

ducere cœpisse : ut videlicet, si forte in pœnitentes incidissent socium criminis habentes, ab iisdem pœnitentibus socii hujusmodi seu complicis nomen passim exquirerent, atque ad illud sibi revelandum non inducere modo suadendo conarentur, sed quod detestabilius est, denunciata quoque, nisi revelarent, absolutionis sacramentalis negatione prorsus adigerent atque compellerent; imo etiam complicis ejusdem nedum nomen sed habitationis insuper locum sibi exigent designari : quam illi quidem intolerandam imprudentiam tum procurandæ complicis correctionis aliorumque bonorum colligendorum specioso prætextu colorare, tum emendicatis quibusdam doctorum opinionibus defendere non dubitarent; cum revera opiniones hujusmodi vel falsas et erroneas sequendo, vel veras et sanas male applicando, perniciem tam suis quam pœnitentium animabus consciscerent, ac sese præterea plurium gravium damnorum, quæ inde facile consecutura fore prævidere debuerant, reos coram Deo æterno judice constituerent... Nos autem, ne in tam gravi animarum discrimine ulla ex parte apostolico nostro ministerio deesse videamur, neve mentem hac super re nostram apud vos obscuram et ambiguum esse sinamus : notum vobis esse volumus, memoratam superius praxim penitus reprobendam esse, eandemque a nobis per præsentis nostras in forma Brevis litteras reprobari atque damnari tamquam scandalosam et perniciosam, ac tam famæ proximorum quam ipsi etiam sacramento injuriosam, tendentemque ad sacrosancti sigilli sacramentalis violationem atque ab ejusdem Pœnitentiæ sacramenti tantopere proficuo et necessario usu fideles alienantem.

APPENDIX III.

DE MATRIMONIIS MIXTIS.

Benedicti XIV epistola encyclica *Magnæ nobis* die 29 junii 1748 ad episcopos Poloniæ.

(Ad tomum 7 auctoris nostri)

Magnæ nobis admirationis nec minoris doloris causa fuit, quod ex fidei dignorum relatione certisque gravium virorum litteris accepimus, falsam quamdam in isto Poloniæ regno opinionem et famam invaluisse; quod scilicet ab hac Apostolica Sede, cui nos licet immeriti divina ordinatione præsidemus, aliquæ dispensationes matrimoniales concessæ et missæ fuerint et hactenus concedi et mitti soleant, quibus sublata

sint impedimenta canonica matrimonio legitime aut valide ineundo obsistentia, licet contrahentium alter vel etiam uterque hæreticam sectam aperte profiteatur. Quod quum nonnisi per injuriam et intolerabilem calumniam excogitatum sit atque disseminatum, apostolici ministerii nostri officio deesse nos arbitraremur, nisi vobis, venerabiles fratres, atque omnibus, ad quos hæ litteræ nostræ perventuræ sunt, testatum ac manifestum redderemus, quæ sit in hoc rerum genere perpetua apostolicæ hujus Sedis agendi regula et constans consuetudo; simulque vos omnes et singulos per istud Poloniæ regnum, sua semper fide et religione commendatum, ordinarios præsules constitutos enixe admoneremus et per misericordiam Dei obsecrarem, ut litteras dispensationum matrimonialium, quæ pro ipsius regni incolis ab hac sede et curia mittuntur, et ipsi attente legatis atque expendatis, et a vestris quoque vicariis et officialibus accuratissime considerari jubeatis. Nos enim pro certo habemus idque mox planum facturi sumus, si quid usquam in hac parte peccatum est, non id factum esse Apostolicæ Sedis ejusque officialium culpa, verum aut Ordinariis locorum aut eorum ministris, qui transmissas dispensationum litteras nec legere nec satis pensare curarunt, omnino tribuendum esse.

Neque vero necesse habemus ea omnia in medium proferre, quibus luculenter demonstrari posset antiquitas ejus disciplinæ, qua semper Apostolica Sedes catholicorum cum hæreticis conjugia reprobavit. Sed aliqua dumtaxat afferre sat erit, quibus ostendamus, eandem disciplinam ac regulam ad nostra usque tempora constanter servatam apud nos et Apostolicam Sedem non minus vigere et religiose custodiri. Hoc est, quod de se ipso suisque temporibus testatus est felicitis recordationis prædecessor noster Urbanus Papa VIII in suis litteris apostolicis datis die 30 mensis decembris anni 1624, quæ leguntur apud cardinalem Albitium in libro cui titulus: de inconstantia in fide, c. 37, n. 127, ubi ita scribit: « Licet probe teneamus catholicorum cum hæreticis matrimonia omnino fugienda esse, et, quantum in nobis est, a catholica Ecclesia procul arcere intendamus. » Nec minus aperte sententiam suam declaravit piæ memoriæ prædecessor pariter noster Clemens Papa XI, in litteris die 25 junii anni 1706 datis, et editis in collectione ipsius Brevium et epistolarum Romæ vulgata anno 1726, ubi pag. 321 sic legitur: « Majoris momenti esse existimamus, Ecclesiæ

Dei, Apostolicæ Sedis, prædecessorum nostrorum et sacrorum canonum, a catholicorum cum hæreticis conjugio abhorrentium, regulas, nisi id totius christianæ reipublicæ bonum exposcat, non transgredi. » Et in aliis litteris datis die 23 julii anni 1707, in eadem collectione relatis pag. 391: « Ecclesia siquidem ab hujusmodi conjugiiis, quæ plurimum deformitatis, nec parum spiritualis periculi præ se ferunt, abhorret. » Sed et nostrum hac de re judicium satis patere arbitramur ex decretali rescripto auctoritate nostra edito die 4 novembris anni 1741, et impresso tomo I bullarii nostri, num. XXXIV....

His autem veluti fundamentalibus Apostolicæ Sedis regulis ejusdem agendi ratio constanti usu recepta apprime respondet. Nam quoties ipsam adiri contigit, sive pro obtinenda simplici facultate contrahendi matrimonium inter personas, quarum altera hæresim profitetur, sive præterea pro obtinenda simul dispensatione super aliquo gradu aliove canonico impedimento, quod inter contrahentes intercedit: neque licentia neque dispensatio conceditur, nisi hac expressa lege seu conditione adjecta, nimirum: abjurata prius hæresi. Quin etiam recolendæ memoriæ prædecessor noster Innocentius Papa X ulterius progrediens jussit et cavit, ne dispensationes hujusmodi omnino concederentur, nisi per authentica documenta prius doctum esset, hæreticam labem a contrahente heterodoxo ejuratam fuisse: quod testatum reliquit laudatus cardinalis Albitius, congregationis universalis Inquisitionis tunc temporis assessor, in supracitato tractatu de inconstantia in fide, cap. 18, num. 44. Præfatus vero prædecessor Clemens XI in congregatione S. Officii coram se habita die 16 junii anni 1710 mandavit inhiberi per litteras archiepiscopo Mechliniensi, ne ullas omnino licentias aut dispensationes impertiretur pro matrimoniis inter contrahentem catholicum et alterum hæreticum celebrandis, nisi abjuratio hæresis reipsa præcessisset: theologos autem, qui contra hujusmodi praxim opinati fuerant, acriter admonendos decrevit; quemadmodum memoriæ prodidit bonæ memoriæ Vincentius hujus S. R. E. cardinalis Petra nuncupatus in suo commentario ad constitutionem XII Joannis XXII, ipsius operis tom. 4, pag. 76, num. 14.

Quod si nonnulla inveniantur exempla Romanorum Pontificum, qui aut licentiam contrahendi matrimonium aut etiam dispensationem super impedimento aliquo concesserunt, non adjecta conditione de abjuranda prius hæresi, rarissimas

primum omnium dicimus hujusmodi concessionem fuisse, et quidem plerasque earum pro matrimoniis inter supremos principes contrahendis, nec nisi gravissima urgente causa eaque ad publicum bonum pertinente, factas fuisse: insuper adjectas fuisse opportunas cautelas, tum ne conjux catholicus ab hæretico perverti posset, quin potius ille teneri se sciret ad hunc pro viribus ab errore retrahendum; tum etiam ut proles utriusque sexus ex eo matrimonio procreanda in catholicæ religionis sanctitate omnino educaretur. Deinde vero facile est agnoscere, in istiusmodi concessionum genere nullum errandi locum executoribus suppetere, nisi ipsi aliqua in re scienter et data opera officio deesse velint. Denique ex hæcenus dictis aperte constat, in omnibus casibus, quibus facultates aut dispensationes ab Apostolica Sede petantur pro matrimoniis a catholico viro aut muliere cum hæretica fœmina aut viro contrahendis, eandem Apostolicam Sedem, ut supra diximus, hujusmodi matrimonia, nisi hæresis abjuratio præcedat, et semper improbasse ac damnasse et nunc quoque abominari ac detestari.

APPENDIX IV.

Benedicti XIV decretum, de baptismo infantum Judæorum in epistola d. 28. febr. 1747: *Postremo mense ad Vicesgerentem in urbe.*

Primo expenditur, utrum invititis parentibus ac reluctantibus Hebræi infantes baptizari licite possint. Secundo, si hoc nefas esse duxerimus, an casus unquam contingat aliquis, in quo id fieri non modo possit, sed etiam liceat planeque deceat. Tertio, baptismum Hebræis infantibus tunc impertitum cum fas non sit, ratumne an vero irritum haberi debeat. Quarto, quid sit faciendum, quum infantes Hebræi afferuntur, ut baptizentur, aut compertum sit, eos jam fuisse sacro baptismo initiatos: demum, quomodo probari possit, eosdem aquis salutaribus jam lustratos fuisse.

De primo primæ partis capite si sermo sit, utrum nempe dissentientibus parentibus Hebræi infantes baptizari possint, aperte asserimus, hoc jam a S. Thoma tribus in locis definitum fuisse, nempe in Quodlibet. 2, art. 7; in 2. 2, qu. 10, art. 12, ubi ad examen revocans quæstionem in Quodlibetis propositam: Utrum pueri Judæorum et aliorum infidelium sint invititis parentibus baptizandi, ita respondet: « Respondeo dicendum, quod maximam habet auctoritatem Ecclesiæ consuetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda etc. Hoc autem Ecclesiæ usus nun-

quam habuit, quod Judæorum filii invititis parentibus baptizarentur »..... atque ita ait in 3 part. qu. 68, art. 10..... Prævaluit in tribunalibus S. Thomæ sententia..... atque inter theologos canonumque peritos vulgatio est.

Hoc igitur posito, quod nefas sit Hebræorum infantes, reluctantem parentum arbitrio, baptizare, nunc juxta ordinem initio propositum descendere jam oportet ad alteram partem: an videlicet contingere unquam possit occasio aliqua, in qua id liceat et conveniat... Cum id eveniat, ut ab aliquo christiano Hebræorum puer morti proximus reperiatur, rem opinor laudabilem Deoque gratam is certe efficiet, qui salutem puero aqua lustrali præbeat immortalem... Si item eveniret, ut puer aliquis Hebræus projectus esset atque a parentibus derelictus, communis omnium sententia est pluribus quoque confirmata judiciis, eum baptizari oportere, reclamantibus etiam repetentibus parentibusque...

Postquam casus magis obvios exposuimus, in quibus nostra hæc regula prohibet, Hebræorum infantes invititis parentibus baptizari, aliquas insuper declarationes addimus ad hanc regulam pertinentes, quarum hæc prima est: si parentes desint, infantes vero alicujus Hebræi tutelæ commissi fuerint, eos sine tutoris assensu licite baptizari nullo modo posse, cum omnis parentum potestas ad tutores pervenerit...

Secunda est, si pater christianæ militiæ nomen daret juberetque, infantem filium baptizari; cum quidem vel matre Hebræa dissentiente baptizandum esse, cum filius non sub matris, sed sub patris potestate sit habendus...

Tertia est; quamvis mater filios sui juris non habeat, tamen ad Christi fidem si accedat et infantem offerat baptizandum, tametsi pater Hebræus reclamet, eum nihilominus aqua ablendum esse...

Quarta est, quod si pro certo habeatur, parentum voluntatem esse infantum baptismo necessariam, quoniam sub appellatione parentum locum quoque habet paternus avus:... hinc necessario sequitur, ut, si avus paternus catholicam fidem amplexus sit ac nepotem ferat ad sacri lavacri fontem, quamvis mortuo jam patre mater Hebræa repugnet, tamen infans sit absque dubio baptizandus.....

Fictitia res non est, quod aliquando pater Hebræus se velle catholicam religionem amplecti prædicet ac se ipsum filiosque infantes baptizandos offerat, postmodum vero sui se consilii poenitet abnuatque filium baptizari. Id Mantua

evenit... Res ad examen deducta est in Congregatione S. Officii, ac Pontifex die 24 sept. a. 1699 statuit ea fieri, quæ sequuntur : « Sanctissimus auditis votis Eminentissimorum decrevit, quod duo filii infantes, alter scilicet triennis, alter quinquennis baptizentur. Alii, nempe filius octo annorum et filia duodecim, collocentur in domo catechumenorum, si ea Mantuæ adsit, sin minus apud piam honestamque personam ad effectum explorandi ipsorum voluntatem eosque instruendi »...

Sunt quoque aliqui infideles suos infantes christianis offerre soliti, ut aquis salubribus abluantur, non tamen Christi ut stipendia mereantur, neque ut originalis culpa eorum ex anima deleatur : sed id faciunt indigna quadam superstitione ducti, quod nempe baptismi beneficio existimant eosdem a malignis spiritibus, a fœtore aut morbo aliquo liberandos... Infideles aliqui, cum hoc sibi in animum induxissent, baptismi gratia infantes suos a morbis dæmonumque vexationibus liberatum iri, eo dementiæ adducti sunt, ut mortem quoque minitati sint catholicis sacerdotibus... Huic sententiæ refragatur Congregatio Sancti Officii coram Pontifice habita d. 6 sept. 1625 : « Sacra Congregatio universalis Inquisitionis habita coram Sanctissimo, relatis litteris episcopi Antibarensis, in quibus supplicabat pro resolutione infrascripti dubii : An, cum sacerdotes coguntur a Turcis, ut baptizent eorum filios, non ut christianos efficiant, sed pro corporali salute, ut liberentur a fœtore, comitiali morbo, maleficiorum periculo et lupis, an in tali casu possint saltem fide eos baptizare, adhibita baptismi materia sine debita forma? Respondit negative, quia baptismus est janua sacramentorum ac protestatio fidei, nec ullo modo fingi potest. »

Nihil aliud restat, ut primæ parti finis imponatur, quam exponere, quid sit faciendum, cum infantes Hebræi aut baptizandi offerantur, aut compertum sit, eos jam fuisse sacro baptismo initiatos Ad eos spectat hic sermo noster, qui baptismo, neque a parentibus neque ab aliis, qui jus in eos habent, offeruntur, sed ab aliquo nullam habente auctoritatem. De iis præterea agitur, quorum casus non comprehenduntur sub ea dispositione, quæ sinit baptismum conferri, etiamsi majorum consensus desit : hoc quidem in casu baptizari non debent, sed ad illos remitti, quorum in potestate ac fide sunt legitime constituti. Quod si jam sacramento initiati essent, aut detinendi sunt aut ab Hebræis parentibus

recuperandi tradendique Christifidelibus, ut ab illis pie sancteque informentur ; hic enim baptismi licet illiciti, tamen veri validique, effectus est.

APPENDIX V

DE DUELLO.

(Ad tomum 3 Billuart.)

Propositiones 5 de duello, damnatæ a Benedicto XIV Constitutione « *Detestabilem* » etc. 10 Novembris 1752.

Licet auctor noster referat (tom. 3, p. 564) censuras latas in constitutione *Detestabilem*, damnatas propositiones non inseruit.

1. Vir militaris, qui, nisi offerat vel acceptet duellum, tamquam formidolosus, timidus, abjectus et ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se suosque sustentat, privaretur, vel promotionis alias sibi debitæ ac promeritæ spe perpetuo carere deberet, culpa et pœna vacaret, sive offerat sive acceptet duellum.

2. Excusari possunt etiam honoris tuendi vel humanæ vilipensionis vitandæ gratia duellum acceptantes, vel ad aliud provocantes, quando, certo sciunt, pugnam non esse secuturam, utpote ab aliis impediendam.

3. Non incurrit ecclesiasticas pœnas ab Ecclesia contra duellantes latas dux vel officialis militiæ, acceptans duellum ex gravi metu amissionis famæ et officii.

4. Licitum est, in statu hominis naturali, acceptare et offerre duellum ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum jactura propulsari nequit.

5. Asserta licentia pro statu naturali applicari etiam potest statui civitatis male ordinatæ, in qua nimirum vel negligentia vel malitia magistratus justitia aperte denegatur.

Damnata ac prohibitæ tamquam falsæ, scandalosæ ac perniciosæ.

APPENDIX VI.

(Ad tomum II Billuart de gratia et diversis statibus hominum.)

EPISTOLA BENEDICTI XIV APOLOGETICA PRO CARDINALI HENRICO NORISIO AD SUPREMUM HISPANIÆ INQUISITOREM.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabilis Frater, salutem et Apostolicam benedictionem.—Dum præterito mense junio, ut ære liberiori frueremur, in arce Castri Gandulphi

rusticaremur, ad nos delata fuit epistola P. Generalis Ordinis S. Augustini in civitate Florentina degentis, ut visitationem expleat suorum Thusciae conventuum. Porro in epistola nos monitos fecit, insertas fuisse in Expurgatorium ab Hispana Inquisitione, cui præes, editum, inter libros prohibitos Historiam Pelagianam, et Dissertationem super V Synodo Œcumenica, editas a claræ memoriæ Henrico cardinali Norisio sui Ordinis Religioso; cumque nostram auctoritatem interpellasset, nedum ut vulnere suæ religioni inflicto mederemur, sed ut etiam imminetia mala ac perturbationes in Hispania propediem excitandas averteremus, respondimus, factum ab eo nobis expositum, nobis esse prorsus ignotum, nosque debitas super veritate facti informationes esse sumpturos. Cumque id jam præstiterimus et nobis abunde constet, factum a P. Generali nobis expositum veritati inniti, et inter libros proscriptos in Expurgatorio Hispano recensita cardinalis Norisii opera reperiri, cogimur abruptum silentium, teque, Ven. Frater, fraterne interpellare, et paterne admonere, ut aquam præpares, quæ vastum incendium jam præparatum extinguat.

Etsi memorata Norisii opera aliquid Bajanismi aut Jansenismi redolerent, prout auctor Bibliothecæ Jansenisticæ immerito autumavit, post tot annorum lapsum, in quorum decursu ea summo plausu excepta sunt, nonne prudens ecclesiastica œconomia exigebat, ut a proscriptione abstinereetur, quam unusquisque prævidere poterat multa mala esse excitaturam, unitatem Ecclesiæ Hispanæ esse scissuram, obstrepentibus videlicet, prout unusquisque prævidere poterat, Augustiniani Ordinis alumnis, et ipsorum asseclis, obstrepentibus tot aliis doctis viris in Hispania degentibus, et partium studio non abreptis, paratisque ad assumendam defensionem auctoris non incogniti, non gregarii, sed litteratorum sui temporis facile principis, et ex solo litteraturæ ecclesiasticæ, et profanæ merito Sacro Cardinalium Collegio adscripti?

Nota profecto tuæ erunt eruditioni, quæ prostant in ecclesiasticis historiis prudentis œconomiae exempla, juxta quæ pro scandalo frænando, malisque imminetibus avertendis nostri Majores censuerunt a rigore juris recedere, etsi locus illi esse debuisset. Nos tibi tantum nonnulla certe tibi ignota suggeremus. Tempore felicis recordationis Clem. XI, examinanda et proscribenda delata sunt celebris Tillemontii opera. Accensatores ex eis multa deprompserant censura

digna: Pontifex autem silentium imposuit ratus, multa mala ex ejus prohibitione esse derivatura. Similique œconomia usus est, cum Supremæ Romanæ Inquisitioni exhibitæ fuerunt ab accusatoribus Vitæ Sanctorum a Bollandi inceptæ et deinde a Papebrochio, aliisque Soc. Jesu Patribus continuatæ; etsi multa, et bene multa sagaces accusatores deprompsissent, quæ theologiam censuram merebantur. Notum tibi procul dubio erit opus non multis ab hinc annis editum, typisque impressum, quod etsi nomine auctoris careat, omnes tamen probe sciunt esse Bossueti episcopi Meldensis, quod ipse dum viveret composuerat, ita jubente Gallorum rege Ludovico XIV, sed manuscriptum in nonnullis Bibliothecis reliquerat. Totum opus versatur in asserendis propositionibus a clero gallicano firmatis in conventu anno 1682. Difficile profecto est aliud opus reperire, quod æque adversetur doctrinæ extra Galliam ubique receptæ de Summi Pontificis ex Cathedra definientis infallibilitate, de ejus excellentia supra quodcumque Concilium œcumenicum, de ejus jure indirecto, si potissimum religionis, et Ecclesiæ commodum id exigat, super juribus temporalibus principum supremorum. Tempore felicis recordationis Clem. XII nostri immediati prædecessoris serio actum est de opere proscribendo, et tandem conclusum fuit, ut a proscriptione abstinereetur, nedum ob memoriam auctoris, ex tot aliis capitibus de religione benemeriti, sed ob justum novorum dissidiorum timorem.

Notum denique tibi erit nomen Ludovici Antonii Muratori adhuc viventis, multorum librorum communi plausu receptorum editoris. Oh quam multa in eis reperiuntur censura digna! Quot hujusce furfuris nos ipsi eos legentes offendimus! Quot nobis ab æmulis, et accusatoribus oblata sunt! et nos usque adhuc abstinuimus, et abstinemus ab Operum condemnatione, nostrorum prædecessorum exemplis edocti, qui pacis, et concordiae amore a proscribendis iis, quæ proscriptionem merebantur, cessarunt, quando videlicet censuerunt plus mali, quam boni ex proscriptione derivandum.

Hæc procedunt in hypothesi, in qua Norisiana opera Bajanismus, aut Jansenismus redolerent. Quid autem dicendum erit, cum ea Bajanismi, et Jansenismi nota careant, et carere constet post multiplicatum super eis examen in hac Suprema Inquisitione Romana, cui Summi Pontifices pro tempore viventes præsent, quique mox recensita examina suo calculo approbarunt?

Quæ mox subdemus, non ex his historiis, non ex auctoribus uni vel alteri parti faventibus, sed ex monumentis, quæ ex archivio Supremæ Inquisitionis ad nos deferri fecimus, deprehenduntur. Antequam Norisius historiam Pelagianam, et dissertationem super V Synodo typis ederet, rumor insurrexit Bajanismi, et Janse- nismi, et hinc factum est, ut opus extra Urbem edendum, theologorumque, et extraneorum re- visorum approbatione munitum ante editionem ad Urbem transmissum fuerit. Novi idcirco re- visores in Urbe fuerunt deputati, et cum hi nihil mali, aut sanæ doctrinæ adversans in opere in- venissent, auctori datum est, ut jure suo uteretur, compositumque opus typis ederet.

Opere edito novæ adversus illud excitatæ sunt controversiæ, eo potissimum sub obtentu, quod ei furtive additæ ferebantur nonnullæ paginæ, quæ non erant in opere manuscripto, quæque idcirco non fuerant revisorum oculis subjectæ. Purgavit se ab hac calumnia Norisius, et nulla nota ejus operi inusta fuit; communisque plau- sus nedum perseveravit, sed auctus etiam fuit.

Degebat Norisius Florentiæ apud magnum He- truriæ ducem, et Ecclesiasticæ Historiæ Cathedram in Universitate Pisana moderabatur, tan- tique viri fama ad aures Innocentii XII, tunc Ecclesiam universalem gubernantis devenisset, ipsumque ad Urbem evocasset, ut officio primi custodis Bibliothecæ Vaticanæ fungeretur, ipsiusque æmuli bene prævidissent, ipsum ad Urbem fuisse vocatum, ut inter cardinales mox creandos adscriberetur, pontifici Innocentio XII detulerunt Norisium esse virum doctum, sed malæ doctrinæ, et libellis in vulgum sparsis ve- teribus repetitis accusationibus Jansenianæ doc- trinæ ipsum insimularunt.

Hæsitavit Innocentius, et ne in sacrum cardi- naliū collegium virum adscriberet malæ, aut dubiæ doctrinæ, octo deputavit theologos, qui a partium studio abessent, illisque curæ dedit, ut in Norisii opera acrius animadverterent. Theo- logi mandatis, ea qua decet reverentia, strenue morum gesserunt. Ipsorum sententiæ in Congre- gatione supremæ Inquisitionis, suffragantibus etiam cardinalibus eidem adscriptis perpensæ sunt, cumque nihil anathemate, vel alia censura dignum in operibus fuerit adinventum, Pontifex Innocentius theologorum, et cardinalium sensum, facto comprobavit; consultorum quippe Inquisi- tionis collegio Norisium adscripsit, quod utique non fecisset, si de ejus sana doctrina vel minimam habuisset suspicionem.

Æmuli etsi hoc novo fulmine percussi, necendi animum nullatenus deposuerunt, sed ne supremæ Inquisitionis judicium ab ipso Summo Pontifice, ut vidimus, comprobatum directe impugnare velle viderentur, nonnullos tantum dixerunt sibi scrupulos superesse adversus Norisii doctrinam, quos et sparsis in vulgus libellis ediderunt: et tunc jussu pontificis Innocentii, quinque eruditas dis- sertationes Norisius elucubravit; primam *de uno e Trinitate passo*: secundam, hoc est *Apolo- giam Monachorum Scythiæ, ab Anonymi scrupulis vindicatam*: tertiam *de Anonymi scrupu- lis circa veterum semipelagianorum sectatores*: quartam, quæ continet *Responsionem ad appen- dicem Auctoris scrupulorum*: quintam denique, cui titulus: *Janseniani erroris Calumnia su- blata*. Prodierunt hæ disputationes Romæ anno 1695, iterumque typis impressæ sunt inter opera omnia cardinalis Norisii editionis Veronensis anni 1732. In eis celeberrimus auctor universis adver- sariorum petitionibus occurrit, scrupulos injectos exturbat, evellit, eradicat, et cum jure merito plaudentibus omnibus, ut victor in cardinalium Collegium fuerit adscriptus, ab eodem Innocen- tio quoque inter cardinales supremæ Inquisitioni romanæ præsidentes relatus est; et in ea, sicut et in aliis congregationibus, quibus adscriptus fuit, usque ad obitum strenue, et maxime utilem operam navavit.

Ex his, quæ fuse tibi, Venerabilis Frater, expo- suimus, colligere poteris, Bajanismi, et Janse- nismi notam Norisio impactam, novam non esse, eamque repetitis solemnibus Romanis judiciis fuisse penitus eliminatam; non licuisse Hispanæ Inquisitioni eam iterum in controversiam vocare, multoque minus inter proscriptos libros opera Norisiana recensere, justissimos esse clamores Ordinis Augustiniani, et aliorum ipsi adhæren- tium, nec nos denique, qui nedum memores su- mus eximiæ benevolentiae, qua nos, etsi in ætate juvenili constitutos, cardinalis Norisius prose- quebatur, sed ulterius vestigiis pontificum præ- decessorum nostrorum inhærere tenemur, patienter esse laturos injuriam in expurgatorio Hispano adversus cardinalem Norisium ex improvise, et immerito jactatam. Te, Venerabilis Frater, ex corde diligimus, nota nobis est tua eximia do- ctrina, noti tui labores pro Ecclesia Dei exantlati. Te merito æstimamus, enixeque admonemus, et admonendo etiam rogamus, ut opportuna pares remedia, nec sinas dissidia inter te et nos exo- riri, et inter Inquisitiones Romanam et Hispa- nam. Tu scis in celeberrimis quæstionibus de

prædestinatione, et gratia, et de modo conciliandi humanam libertatem cum omnipotentia Dei, multiplices esse in scholis opiniones. Thomistæ traducuntur, uti destructores humanæ libertatis, et uti sectatores nedum Jansenii, sed etiam Calvinii; sed cum ipsi objectis apprime satisfaciant, nec eorum sententia fuerit unquam a sede apostolica reprobata, in ea Thomistæ impune versantur, nec fas est ulli superiori ecclesiastico in præsentium rerum statu eos a sua sententia remove. Augustiniani traducuntur tamquam sectatores Baji, et Jansenii : reponunt ipsi se humanæ libertatis fautores esse, et oppositiones pro viribus eliminant, cumque eorum sententia usque adhuc a sede apostolica damnata non sit, nemo est, qui non videat a nullo prætendi posse, ut a sua sententia discedant. Sectatores Molinæ, et Suaresii a suis adversariis proscribuntur perinde ac si essent Semipelagiani : Romani Pontifices de hoc Moliniano systemate usque adhuc judicium non tulerunt, et idcirco in ejus tuitione proseguuntur, et prosequi possunt. Uno verbo episcopi, et inquisitores non notas, quas doctores inter se digladiantes sibi invicem opponunt, attendere debent, sed an notæ invicem oppositæ sint a sede apostolica reprobatæ. Hæc libertati scholarum favet, hæc nullum ex propositis modis conciliandi humanam libertatem cum divina omnipotentia usque adhuc reprobavit. Episcopi ergo, et inquisitores, cum se dat occasio, eodem modo se gerant, etiamsi uti privatæ personæ unius potius quam alterius sententiæ sint sectatores. Nos ipsi etsi uti privati doctores in theologicis rebus uni faveremus opinioni ; uti Summi Pontifices tamen oppositum non reprobamus, nec sinimus ab aliis reprobari. Hi sunt animi nostri sensus, quos libenter tibi patefacimus ; teque interea plenis ulnis amplectentes tibi apostolicam benedictionem peramanter impertimur.

Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem die 31 julii 1748, pontificatus nostri anno VIII.

APPENDIX VII.

EPISTOLA BENEDICTI XIV AD LUDOVICUM MURATORI.

(25 septembris 1748).

Dilecto filio abbati Ludovico Ant. Muratori, Mutinam, Benedictus P. P. XIV. Dilecte fili, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

« Voici le fait. Afin de faire comprendre à l'inquisiteur général d'Espagne que les ouvrages des grands hommes ne se condamnent pas (comme il

l'avait fait pour ceux du cardinal Noris) quoi qu'on y trouve des choses qui déplaisent et qui mériteraient la prohibition si elles étaient l'œuvre d'autres auteurs, nous citâmes l'exemple des Bollandistes, de Tillemont, de Bossuet et le vôtre.

« Notre lettre fut communiquée confidentiellement en copie au procureur général des Augustins, afin qu'il vît par là que nous étions favorables à son institut. Il nous dit que la lettre méritait d'être imprimée en tête des ouvrages de Noris; nous répondîmes qu'on ne devait ni l'imprimer ni la publier, et que si jamais on en venait là, c'était notre volonté bien arrêtée, qu'on supprimât le passage concernant l'abbé Muratori, passage que nous avons mis dans le seul et unique but de prouver notre thèse, savoir : qu'on ne doit pas s'empresse de condamner les ouvrages des grands hommes pour quelque chose de désagréable que l'on y trouve.

« Le procureur général des Augustins parut se conformer à nos intentions, mais il ne se passa pas deux jours que, *Nobis insciis*, il publia la copie de la lettre telle quelle. Dès que nous le sûmes, nous fîmes appeler le procureur général, nous lui fîmes connaître très-clairement nos intentions, et nous lui défendîmes d'approcher du palais pontifical, tant que nous vivrions.

« Le cardinal Querini ayant reçu communication de cette lettre, nous écrivit qu'il n'en aurait pas fait usage quand bien même il l'eût connue avant d'imprimer ses ouvrages sur les fêtes. Ainsi se comportent les hommes véritablement grands. Nous lui répondîmes qu'il avait très-bien fait, et que, à l'avenir, il s'abstînt de se prévaloir de la lettre en question, parce que tout ce que nous avions dit à l'inquisiteur d'Espagne, au sujet de vos ouvrages, n'avait aucun rapport avec les fêtes, avec aucun point de dogme ou de discipline.

« Ce qui n'a pas plu dans vos ouvrages, et assurément vous n'avez pu vous flatter que cela pût plaire ici, regarde la juridiction temporelle du pontife romain dans ses Etats. Car on suit ici d'autres principes et l'on n'accepte pas certaines hypothèses, ni même certains faits. Soyez assuré que si les mêmes choses avaient été écrites par un autre, les Congrégations romaines n'auraient pas manqué de condamner. On ne l'a pas fait, parce qu'on connaissait l'affection que nous vous portons, ainsi que l'estime que nous faisons de votre talent si apprécié dans le monde entier. Nous n'avons jamais cru qu'il fût convenable de

vous causer du déplaisir pour quelque divergence de sentiments sur des points qui ne touchent ni au dogme ni à la discipline, quoique tout gouvernement soit en possession de prohiber les ouvrages contenant des choses qui lui déplaisent et qui ne sont pas conformes à ses sentiments.

« Voilà la pure, sincère et véritable histoire, sans réflexions ni corollaires. Vous pourrez les faire avec votre jugement solide et vous convaincre si nous avons les égards que méritent votre personne et vos ouvrages.

APPENDIX VIII.

BREVE BENEDICTI PAPÆ XIV, QUOD LIBRORUM PROHIBITORUM INDICI PRÆMITTITUR.

Benedictus PP. XIV. Ad perpetuam rei memoriam. Quæ ad catholicæ religionis puritatem integerrime tuendam, et castos mores a contagione caute servandos maxime pertinent, cum semper ab apostolica hac Sancta Sede provide, sapienterque constituta, et sanctissime custodita sint; tum illud in primis laudabili Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum zelo, ac vigilantia provisum et cautum fuit, ne ullum propter pravyos, exitiososque libros, quibus fides et pietas labefactari plerumque solent, Christifidelium animabus præjudicium ac detrimentum irrogaretur. Quamobrem non solum hujusmodi libros improbare et proscribere consueverunt, sed ne vetitæ quoque eorum lectionis oblivio ulla unquam subreperet, aut ignorantia obtenderetur, publicis tabulis, atque catalogis eosdem perniciosos libros describi et consignari voluerunt; quo sane fieret, ut, palam denunciata, atque oculis subjecta eorum pravitate, ab omnium manibus facilius removerentur. Crescente autem in dies exitiosa ipsorum segete et copia, renovari identidem, atque augeri oportuit Indices ipsos, quorum primum quidem publica Ecclesiæ auctoritate a sapientissimis Tridentinæ synodi Patribus dispositum fel. rec. Pius PP. IV, prædecessor noster, optimis regulis communitum perfecit atque apostolica auctoritate vulgavit: deinde vero Clemens PP. VIII, itidem prædecessor noster, librorum numero auctum, atque nonnullis in antedictas regulas observationibus illustratum nova luce donavit. Alexander deinde PP. VII, pariter prædecessor noster, diversa a prioribus methodo ordinatum, atque in varias partes distributum hujusmodi Indicem suo nomine edi voluit, ac promulgari. Etsi autem pro tem-

porum conditione satis diligenter atque utiliter in iis conficiendis elaboratum sit, diuturna tamen observatione atque experimento compertum est, memoratos indices neque satis correctos, neque satis usui accommodatos prodiisse: quapropter e publica utilitate fore visum est, si novus Index methodo aptiore digestus, atque a mendis erratique pluribus, quæ in priores irreperant, emendatus constitueretur. Rem hanc omni procul dubio laboris et diligentiae plenam jam tum animo præconceperamus, cum certas regulas in examine, et proscriptione librorum servandas tradidimus in constitutione nostra, quæ incipit: *Sollicita ac provida*, VII id. jul. anno incarn. Dom. MCCLIII, pontificatus nostri anno XII data. Hujusmodi subinde negotium mature jam discussum Ven. Fratribus nostris S.R.E. Cardinalibus Congreg. Indicis librorum prohibitorum præpositis dirigendum, promovendumque commisimus, qui pro injecti sibi muneris ratione, zelo, ac solertia, adhibitis etiam in consultationem et opus doctis, ac diligentibus viris omnia pro votis sedulo, accurateque perfecerunt. Absolutum itaque juxta mentem nostram laudatum indicem, et ab iisdem cardinalibus revisum, atque recognitum, typis cameræ nostræ apostolicæ edi volumus, ipsumque præsentibus litteris nostris tanquam expresse insertum habentes, auctoritate apostolica tenore præsentium approbamus, et confirmamus atque ab omnibus et singulis personis, ubicumque locorum existentibus, inviolabiliter et inconcusse observari præcipimus et mandamus sub pœnis tam in regulis Indicis quam in litteris et constitutionibus apostolicis alias statutis et expressis, quas tenore earumdem præsentium confirmamus et renovamus. Non obstantibus apostolicis generalibus, vel specialibus litteris, constitutionibus; ac quibusvis statutis, decretis, usibus, stylis, et consuetudinibus etiam immemorabilibus, cæterisque in contrarium facientibus quibuscumque. Volumus autem ut earumdem præsentium litterarum transumptis, seu exemplis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo prælati alicujus in dignitate ecclesiastica constituti obsignatis, eadem prorsus fides habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die XXIII Decemb. MDCCLVII, Pontificatus nostri anno XVIII.

CAJETANUS AMATUS.

APPENDIX IX.

DAMNATIO LIBRI GALLICE EDITI, INSCRIPTIONE : *Principes sur l'essence, la distinction et les limites des deux puissances, spirituelle et temporelle.*

Venerabilibus Fratribus, primati, archiepiscopis et episcopis regni Poloniae, Benedictus Papa XIV. — Venerabiles Fratres, salutem et apostolicam benedictionem.

Ad assiduas, quibus angimur, curas, ut excitata a nonnullis hujus sæculi filiis inter sacerdotium et imperium dissidia compescantur, illud accessit sane permolestum, quod licet universalis nostræ Inquisitionis decreto, die v augusti anni MDCCLIII edito, confixum damnatumque fuerit opusculum gallice editum hoc titulo : *Principes sur l'essence, la distinction et les limites des deux puissances, spirituelle et temporelle, ouvrage posthume du Père la Borde, de l'Oratoire*; rursus tamen idem opusculum prodidisse, tam gallico, quam polonico idiomate impressum, lateque in regionibus ac provinciis vestris per omnium manus pervagari nuper accepimus. Quod quidem vel ob solam ignorantiam prælaudati decreti contigisse arbitramur, vel quod satis explorata atque comperta vobis non fuerint exitiosa ac perversa dogmata, quæ in eo traduntur; alioquin dubitare vix possumus de fraternitatum vestrarum zelo, ac vigili studio, quo certe in fidelium manus non incidisset, si oculos, judiciumque vestrum antea subiisset.

Eo enim tendere, ac collimare vidissetis exequandi fœtus auctorem, ut collatam a Christo Domino et Salvatore nostro Ecclesiæ suæ potestatem, non solum dirigendi per consilia et suasionem, sed etiam jubendi per leges, ac devios contumacesque exteriore judicio, et salubribus pœnis coercendi atque cogendi, labefactet, convellat, et prorsus eliminet; ecclesiasticum ministerium ita sæculari dominationi subjiciens, ut ad hunc spectare pronuntiet, de externa omni ac sensibili gubernatione cognoscere ac judicare. Pravum ac perniciosum systema, jampridem ab apostolica sede præsertim vero Joanne XXII, prædecessore nostro, constitutione incipiente : *Licet juxta doctrinam*, reprobatur, ac pro hæretico expresse damnatum fallacibus ratiunculis, fucatis, atque ad religionem compositis verbis, contortisque Scripturarum, ac Patrum testimoniis, impudens scriptor obtrudit, quo simplicibus,

et minus cautis facilius imponat. Rem tamen ipsam ad religionis et fidei regulas sedulo accurateque expendenti, facile occurrit principiorum falsitas, earumque consecutionum absurditas; auctoris demum a veritatis tramite longe aberrantis temeritas, qua propositiones obtrudit captiosas et falsas, impias quoque et erroneas, alias damnatas et hæreticas, Ecclesiæ vero maxime injurias, ejusque potestatis, jurium et libertatis, quantum in ipsis est, prorsus everivas.

Quapropter ne latius serpat, in Ecclesiæ animarumque perniciem, pravi dogmatis corruptela, nos, quibus sanæ doctrinæ custodia, et sacerdotalis auctoritatis propugnatio præcipue demandata est, pro sollicita, quam gerimus, Ecclesiarum omnium, et Christifidelium cura, vos maxime, venerabiles fratres, monitos hortatosque volumus, ut procul ab ovibus vestris exitialis hujusce doctrinæ pabulum arceatis. Quod ut nomine quoque nostro præstare valeatis, supra descriptum librum quocumque idiomate impressum, vulgatum, aut scriptum, sub enuntiatis censuris, rejicimus, reprobamus, damnamus, ejusque lectionem, prætentionem et usum, omnibus et singulis Christifidelibus, etiam specifica, et individua mentione dignis, sub pœna excommunicationis ipso facto absque ulla declaratione incurrenda, a qua nemo a quoquam, præterquam a nobis, seu a Romano Pontifice pro tempore existente, nisi in mortis articulo constitutus, absolutionis beneficium obtinere valeat, omnino interdiciamus ac prohibemus. Volentes, et apostolica auctoritate mandantes, ut quicumque librum prædictum, aut ejus exemplaria, sive typis impressa, sive manu descripta, penes se aliqua habuerint, ea, statim ac præsentis litteræ eis innotuerint, teneantur tradere locorum ordinariis; qui exemplaria sic tradita illico flammis aboleri curent.

Vos itaque, venerabiles fratres, conjunctis nobiscum studiis, pastoralis zelo, et sacerdotali constantia, vigilate in custodiis vestris, ascendentem ex adverso, atque oppositum murum pro domo Israel, adversus vaniloquos, et seductores, docentes quæ non oportet; qui constitutos a Deo civilis potestatis fines amplificare, ac transilire moliuntur, Ecclesiæ vero jura coarctare, imminuere, atque convellere student; et divinis humana miscentes, imperium et sacerdotium seditiose committunt. Creditas vobis oves monete identidem, ut acquiescant sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, et ei, quæ secundum

pietatem est, sanæ doctrinæ; non intendentes mandatis hominum avertentium se a veritate; reddant autem omnibus debita, quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ sunt Dei Deo. Interim vobis, venerabiles fratres, ac universis fidelibus regimini vestro subjectis, apostolicam benedictionem peramanter impertimur.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die IV martii MDCCLV, pontificatus nostri anno XV.

D. CARD. PASSIONEUS.

APPENDIX X.

DE MUTUO ET USURA.

(Ad tomum IV Billuart, *De mutuo et usura*, p. 460.)

MONITUM.

Licet celebris encyclica Benedicti XIV ad episcopos Italiæ, incipiens *Vix pervenit* prodierit die 1 novembris 1745, duodecim circiter annis ante obitum Billuart, ad aures ejus minime pervenisse videtur; nam ipsius encyclicæ mentio quælibet in tractatu *De mutuo et usura* (p. 460 et seqq., tomi IV,) nusquam reperitur. Ea de causa percelebrem encyclicam appendicibus nostris referendam duximus.

Cum vero plurimis quæstionibus circa sensum præfatæ encyclicæ, apposita resolutione a Romanis Congregationibus provisum fuerit, responsa et instructiones hujusmodi in unum collecta jussu S. Congregationis de Propaganda Fide typis mandata sunt anno 1873, et ad omnes episcopos, vicarios ac præfectos apostolicos transmissa. Quæ quidem collectio est prout sequitur:

APOSTOLICÆ SEDIS Responsa authentica et instructiones circa lucrum ex mutuo in unum collectæ, anno 1873. — Sæpenumero contingit ut ad Apostolicam Sedem deferantur quæstiones circa lucrum ex mutuo, quibus a Romanis Congregationibus apposita resolutione in similibus casibus provisum est. Ut itaque Superioribus missionum præsto sit necessaria notitia eorum quæ hætenus hac super re decreta sunt, opportunum visum est S. Consilio Christiano Nomini progando omnes memoratas resolutiones una cum Constitutione Benedicti PP. XIV *Vix pervenit* in lucem edere; easque ad omnes Episcopos, Vicarios ac Præfectos Apostolicos ab eadem S. Congregatione dependentes mitti placuit.

I.

S. Congregationis Sancti Officii sub die 13 januarii 1780 ad R. P. D. Vicarium Apostolicum N. N.

Cum æqualitas in contractibus, ut justī sint, requiratur, nihil in mutuo vi mutui, ut sæpe definitum est, accipiendum ultra sortem princi-

palem. Quod si mutuanti lucrum cessare, vel damnum emergere, aut periculum imminere amittendæ sortis, vel assumendi insolitos labores pro illius reparatione contingat, horum quidem compensationem repeti posse, duabus tamen conditionibus semper ob oculos positīs, quarum prima, ut reapse titulus novus aliquis ex istis concurrat, altera ut nihil amplius, quam vere ille postulat, exigatur. Quamobrem a justitiæ regula deficere, et restitutioni obnoxios esse omnes contractus, in quibus aut interesse fingitur, quod compensatio requirit. Imprudenter igitur atque illicite agere, manifestoque se injustitiæ descrimini committere patet, qui ex eo quod periculum, quod innuimus, plerumque in tali loco occurrat, lucrum semper atque idem semper lucrum requirunt, quasi periculum semper intercedat, et cum adfuerit, eandem semper remunerationem petat: neque excusari quod minorem, quam quæ regni lege permittitur, usuram percipiunt; cum non ideo rectum sit aliquid, quod a justitia minus deflectit, nisi ad recti formam prorsus componatur, neque humana sed divina lege ac lege naturali, quæ æquitatis tenax est, hominum actiones pensandæ. Eos tantum recte se gerere, qui ad individuos casus respicientes tunc solum compensationem exposcunt, cum periculum revera intervenit, et non aliam tunc compensationem quærunt, quam quæ periculi gravitati, quæ proborum idcirco prudentumque judicio æstimanda est, respondet.

II.

S. Romanæ Inquisitionis anno 1784 martii 18, ad vicarium apostolicum D. D. M. super quæstione mutui.

Atque illud in primis est exploratum ratione mutui immediate, et præcise nihil esse accipiendum ultra sortem principalem. Si vero aliquid percipiatur ratione periculi probabiliter imminētis, non esse mutuantē inquietandos, dummodo habeatur ratio qualitatis periculi, et probabilitatis ejusdem, et servata proportionē inter periculum, et id quod accipitur. His ipsis verbis ita definitum est a Sacra Congregatione de Propaganda Fide die 12 septembris anni 1645, cujus decretum pro Sinensibus Missionibus editum hic adjungitur. Dubium autem sequens erat:

« In præfato regno lege sancitum est, ut in
« mutuo triginta pro centum accipiantur, absque
« respectu lucri cessantis, aut damni emergentis.
« Quæritur utrum Sinensibus sit licitum pro

« pecuniarum suarum mutuo, licet non interve-
 « niat lucrum cessans, aut damnum emergens,
 « prædictam pro centum triginta quantitatem
 « regni lege taxatam accipere : et causa dubi-
 « tandi est, quia in recuperanda pecunia est
 « aliquod periculum, scilicet quod qui accipit
 « mutuatum fugiat, vel quod tardet in solvendo,
 « vel quod necessarium sit coram iudice repe-
 « tere, vel propter alia hujusmodi.

« Eminentissimi Patres censuerunt ratione
 « mutui immediate, et præcise nihil esse acci-
 « piendum ultra sortem principalem : si vero
 « aliquid accipiant ratione periculi probabiliter
 « imminentis prout in casu, non esse inquietan-
 « dos, dummodo habeatur ratio qualitatis peri-
 « culi, et probabilitatis ejusdem, ac servata
 « proportionem inter periculum, et id, quod acci-
 « pitur.

« Eadem Congregatione supplicante, Sanctis-
 « simus D. N. ad conservandam uniformitatem
 « in prædicatione, ejusque praxi, omnibus, et
 « singulis Missionariis cujuscumque ordinis,
 « religionis, et instituti, etiam Societatis Jesu
 « in regnis Sinarum aut Chinæ pro tempore
 « existentibus, vel extituris sub pœna excommu-
 « nicationis latæ sententiæ Sanctitati Suæ, et
 « Sanctæ Sedi Apostolicæ specialiter reservatæ,
 « districtè præcipiendo mandavit, quatenus præ-
 « dicta responsa, et resolutiones diligenter obser-
 « vent, illisque in paxi utantur; ac ab illis, ad
 « quos pertinebit, observari, et practicari faciant,
 « donec Sanctitas Sua, vel S. Sedes Apostolica
 « aliud ordinaverit. »

Quæri nunc potest quale esse debeat pericu-
 lum, et quæ ejus ratio, et natura, ut hoc concur-
 rente titulo, possit mutuans aliquid ultra sortem
 recipere. In hac autem quæstione pro certo
 tenendum est, non qualecumque periculum satis
 aptum, atque idoneum æstimandum esse, ut
 aliquod lucrum ex mutuo percipi possit. Nam
 cum titulus, ex quo justa, ac legitima causa
 consurgit, ut quiddam amplius ultra sortem ex
 mutuo debitam rite exigatur, debeat semper
 esse extrinsecus, nec mutui naturæ conjunctus,
 et innatus : hinc plane consequitur, quod si
 periculum ex iis circumstantiis dumtaxat profi-
 ciscatur, quæ omnibus mutantibus istis com-
 munes sunt, nec ab ipsa mutui naturæ disjungi
 possunt, tunc certo quodlibet lucrum, quod
 ex mutuo captatur, ab usuræ labe purgari mi-
 nime potest. Quapropter cum pestis, incendia,
 Turcarum persecutiones, aliaque hujusmodi in-
 fortuna, quæ quamvis Constantinopoli frequen-

tiora sint, in quacumque tamen urbe semper
 instant mutantibus, maximopere cavendum est,
 ne propter commune hoc periculum, quod ipsius
 mutui vis, ac natura importat, aliquid in mutuo
 ultra sortem exigatur. Majorem potius habere
 videtur indaginem, cum periculum amittendæ
 sortis immineat vel ex culpa ipsiusmet mutua-
 tarii, quod veterator sit, fallax, vafer, quod fuga,
 aut malitiosis tergiversationibus creditorem fal-
 lere possit, vel cum præter ipsius mutuatarii
 culpam, alia instent creditori pericula ex loci,
 temporis, ac personarum circumstantiis, quæ
 ipsum in sorte recuperanda valde anxium, atque
 sollicitum teneant. Quamvis vero potiora semper
 haberi debeant pericula, quæ ex culpa mutuatarii
 proficiscuntur, attamen in his omnibus casibus
 an, quomodo, et quanti æstimari tale periculum
 possit, ex quo titulus legitimus mutuanti præ-
 beatur ad lucrum supra sortem captandum,
 perdifficile sane est generatim statuere. Ad
 unamquamque rem æstimandam, momentoque
 suo ponderandam, incumbat confessoriorum so-
 lertia, ac doctrina : ipsi perpendant singulos
 casus, inquirent super qualitate, et probabilitate
 periculi, videant si assecuratione pignoris omne
 absit periculum, servant proportionem inter
 periculum, atque id quod mutuanti lucrari supra
 sortem permittitur, probatos auctores consulant,
 atque præsertim adhæreant sententiis, atque
 principiis ab hac Apostolica Sede approbatis, tam
 in supra laudato decreto S. Congregationis de
 Propaganda Fide anni 1645 quam in Epistola
 Encyclica Benedicti XIV, *Vix pervenit* edita
 anno 1745, cujus exemplum hic alligatur.

ENCYCLICA SA. ME. BENEDICTI XIV

De usuris, aliisque injustis quæstibus.

Vix pervenit ad aures nostras, ob novam con-
 troversiam (nempe, an quidam contractus vali-
 dus judicari debeat) nonnullas per Italiam
 disseminari sententias, quæ sanæ doctrinæ haud
 consentaneæ viderentur; cum statim nostri Apos-
 tolici muneris partem esse duximus, opportunum
 afferre remedium, ne malum ejusmodi, temporis
 diuturnitate, ac silentio, vires magis acquireret;
 aditumque ipsi intercludere, ne latius serperet,
 et incolumes adhuc Italiæ civitates labefactaret.

§ 1. Quapropter eam rationem consiliumque
 suscepimus, quo Sedes Apostolica semper uti
 consuevit. Quippe rem totam explicavimus non-
 nullis ex venerabilibus fratribus nostris Sanctæ
 Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, qui Sacræ Theo-
 logiæ scientia, et Canonice Disciplinæ studio ac

peritia plurimum commendantur. Accivimus etiam plures regulares in utraque facultate præstantes, quorum aliquos ex monachis, alios ex Ordine Mendicantium, alios demum ex clericis regularibus selegimus; præsulem quoque juris utriusque laurea præditum, et in foro diu versatum adhibuimus. Diem quartam indiximus julii, qui nuper præteriit, ut coram nobis illi omnes convenirent, quibus naturam totius negotii declaravimus; quod illis antea cognitum perspectumque deprehendimus.

§ 2. Post hæc præcepimus, ut omni partium studio, omnique cupiditate soluti, rem totam accurate perpenderent, suasque opiniones scripto exararent; non tamen expetivimus ab ipsis, ut iudicium ferrent de contractu, qui controversiæ causam initio præbuerat, cum plura documenta non suppeterent, quæ necessario ad id requirebantur; sed ut certam de usuris doctrinam constituerent, cui non mediocriter detrimentum inferre videbantur ea, quæ nuper in vulgus spargi cœperunt. Jussa fecerunt universi: nam suas sententias palam declararunt in duabus Congregationibus, quarum prima coram nobis habita est die 18 julii, altera vero die prima augusti, qui menses nuper elapsi sunt; ac demum easdem sententias Congregationis secretario scriptas tradiderunt.

§ 3. Porro hæc unanini consensu probaverunt:

I. Peccati genus illud, quod usura vocatur, quodque in contractu mutui propriam suam sedem, et locum habet, in eo est repositum, quod quis ex ipsomet mutuo, quod suapte natura tantumdem dumtaxat reddi postulat, quantum receptum est, plus sibi reddi velit, quam est receptum; ideoque ultra sortem, lucrum aliquod, ipsius ratione mutui, sibi deberi contendat. Omne propterea hujusmodi lucrum, quod sortem superet, illicitum, et usurarium est.

II. Neque vero ad istam labem purgandam, ullum accersiri subsidium poterit, vel ex eo, quod id lucrum non excedens et nimium, sed moderatum; non magnum, sed exiguum sit; vel ex eo, quod is, a quo id lucrum solius causa mutui deprecatur, non pauper, sed dives existat; nec datam sibi mutuo summam relicturus otiosam, sed ad fortunas suas ampliandas, vel novis cœmendis prædiis, vel quæstuosis agitando negotiis, utilissime sit impensurus. Contra mutui siquidem legem, quæ, necessario in dati atque redditu æqualitate versatur agere ille convincitur, quisquis, eadem æquali-

tate semel posita, plus aliquod a quolibet, vi mutui ipsius, cui per æquale jam satis est factum, exigere adhuc non veretur: proindeque si acceperit, restituendo erit obnoxius, ex ejus obligatione justitiæ, quam commutativam appellant, et cujus est, in humanis contractibus æqualitatem cujusque propriam et sancte servare, et non servatam exacte reparare.

III. Per hæc autem nequaquam negatur, posse quandoque una cum mutui contractu quosdam alios, ut aiunt, titulos, eosdemque ipsimet universim naturæ mutui minime innatos et intrinsecos, forte concurrere, ex quibus justa omnino legitimaque causa consurgat, quiddam amplius supra sortem ex mutuo debitam rite exigendi. Neque item negatur, posse multoties pecuniam ab unoquoque suam, per alios diversæ prorsus naturæ a mutui natura contractus, recte collocari et impendi, sive ad proventus sibi annuos conquirendos, sive etiam ad licitam mercaturam, et negotiationem exercendam, honestaque indidem lucra percipienda.

IV. Quemadmodum vero in tot ejusmodi diversis contractuum generibus, si sua cujusque non servatur æqualitas, quidquid plus justo recipitur, si minus ad usuram (eo quod omne mutuum tam apertum, quam palliatum absit), at certe ad aliam veram injustitiam, restituendi onus pariter afferentem, spectare compertum est; ita si rite omnia peragantur, et ad justitiæ libram exigantur, dubitandum non est, quin multiplex in iisdem contractibus licitus modus et ratio suppetat humana commercia et fructuosam ipsam negotiationem ad publicum commodum conservandi, ac frequentandi. Absit enim a christianorum animis, ut per usuras, aut similes alienas injurias, florere posse lucrosa commercia existiment; cum contra ex ipso oraculo divino discamus, quod *Justitia elevat gentem, miseros autem facit populos peccatum*.

V. Sed illud diligenter animadvertendum est, falso sibi quemquam, et nonnisi temere persuasurum, reperiri semper, ac præsto ubique esse, vel una cum mutuo titulos alios legitimos, vel secluso etiam mutuo, contractus alios justos, quorum vel titulorum, vel contractuum, præsidio, quotiescumque pecunia, frumentum aliudve id generis alteri cuicumque creditur, toties semper liceat auctarium moderatum, ultra sortem integram salvamque, recipere. Ita si quis senserit, non modo divinis documentis, et catholicæ Ecclesiæ de usura judicio, sed ipsi etiam humano communi sensui, ac naturali rationi procul dubio

adversabitur. Neminem enim id saltem latere potest, quod multis in casibus tenetur homo, simplici ac nudo mutuo alteri succurrere, ipso præsertim Christo Domino edocente: *Volenti mutuari a te, ne avertaris*: et quod similiter multis in circumstantiis, præter unum mutuum, alteri nulli vero justoque contractui locus esse possit. Quisquis igitur suæ conscientiæ consultum velit, inquirat prius diligenter, oportet, vere ne cum mutuo justus alius titulus, vere ne justus alter mutuo contractus occurrat, quorum beneficio, quod quærit lucrum, omnis labis expers et immune reddatur.

§ 4. His verbis complectuntur, et explicant sententias suas cardinales, ac theologi, et viri canonum peritissimi, quorum consilium in hoc gravissimo negotio postulavimus. Nos quoque privatum studium nostrum conferre in eandem causam non prætermisimus, antequam Congregationes haberentur, et quo tempore habebantur, et ipsis etiam peractis; nam præstantium virorum suffragia, quæ modo commemoravimus, diligentissime percurramus. Cum hæc ita sint, adprobamus, et confirmamus quæcumque in sententiis superius expositis continentur; cum scriptores plane omnes, theologiæ, et canonum professores, plura Sacrarum Literarum testimonia, pontificum decessorum nostrorum decreta, conciliorum et patrum auctoritas, ad easdem sententias comprobandas pene conspirare videantur. Insuper aperitissime cognovimus auctores, quibus contrariæ referri debent; et eos pariter, qui illas fovent, ac tuentur, aut illis ansam, seu occasionem præbere videntur; neque ignoramus quanta sapientia, et gravitate defensionem veritatis susceperint theologi finitimi illis regionibus, ubi controversiæ ejusmodi principium habuerunt.

§ 5. Quare has literas encyclicas dedimus universis Italiæ archiepiscopis, episcopis, et ordinariis, ut hæc tibi, venerabilis frater, et cæteris omnibus innotescerent; et quoties synodos celebrare, ad populum verba facere, eumque sacris doctrinis instruere contigerit, nihil omnino alienum proferatur ab iis sententiis, quas superius recensuimus. Admonemus etiam vehementer, omnem sollicitudinem impendere, ne quis in vestris diœcesibus audeat literis, aut sermonibus contrarium docere. Si quis autem parere detrectaverit, illum obnoxium et subjectum declaramus pœnis per Sacros Canones in eos propositis, qui mandata apostolica contempserint ac violaverint.

§ 6. De contractu autem, qui novas has controversias excitavit, nihil in præsentia statuimus;

nihil etiam decernimus modo de aliis contractibus, pro quibus theologi, et canonum interpretes in diversas abeunt sententias: attamen pietatis vestræ studium ac religionem inflammandam existimamus, ut hæc, quæ subijcimus, executioni demandetis.

§ 7. Primum gravissimis verbis populis vestris ostendite, usuræ labem ac vitium a divinis literis vehementer improbari, illud quidem varias formas atque species induere, ut fideles Christi sanguine restitutos in libertatem et gratiam, rursus in extremam ruinam præcipites impellat. Quocirca si pecuniam suam collocare velint, diligenter caveant, ne cupiditate omnium malorum fonte rapiantur, sed potius ab illis qui doctrinæ ac virtutis gloria supra cæteros efferuntur, consilium exposcant.

§ 8. Secundo loco, qui viribus suis, ac sapientiæ ita confidunt, ut responsum ferre de iis questionibus non dubitent (quæ tamen haud exiguum sacræ theologiæ, et canonum scientiam requirunt); ab extremis, quæ semper vitiosa sunt, longe se abstineant. Etenim aliqui tanta severitate de iis rebus judicant, ut quamlibet utilitatem ex pecunia desumptam accusent, tamquam illicitam, et cum usura conjunctam; contra vero nonnulli indulgentes adeo, remissique sunt, ut quodcumque emolumentum ab usuræ turpitudine liberum existiment. Suis privatis opinionibus ne nimis adhæreant; sed priusquam responsum reddant, plures scriptores examinent, qui magis inter cæteros prædicantur; deinde eas partes suscipiant, quas tum ratione, tum auctoritate plane confirmatas intelligent. Quod si disputatio insurgat, dum contractus aliquis in examen adducitur, nullæ omnino contumeliæ in eos confingantur, qui contrariam sententiam sequuntur, neque illam gravibus censuris notandam asserant, si præsertim ratione, et præstantium virorum testimoniis minime careat; siquidem convicia, atque injuriæ vinculum christianæ charitatis infringunt, et gravissimam populo offensionem, et scandalum præseferunt.

§ 9. Tertio loco, qui ab omni usuræ labe se immunes et integros præstare volunt, suamque pecuniam ita alteri dare, ut fructum legitimum solummodo percipiant, admonendi sunt, ut contractum instituendum antea declarent, et conditiones inferendas explicent, et quem fructum ex eadem pecunia postulent: hæc magnopere conferunt non modo ad animi sollicitudinem et scrupulos evitandos, sed ad ipsum contractum in foro externo comprobandum: hæc etiam aditum in-

tercludunt disputationibus, quæ non semel concitandæ sunt, ut clare pateat, utrum pecunia, quæ rite data alteri esse videtur, revera tamen palliatam usuram contineat.

§ 10. Quarto loco vos hortamur, ne aditum relinquatis ineptis illorum sermonibus, qui dictitant, de usuris hoc tempore quæstionem institui, quæ solo nomine contineatur; cum ex pecunia, quæ qualibet ratione alteri conceditur, fructus ut plurimum comparetur. Etenim quam falsum id sit, et a veritate alienum, plane deprehendimus, si perpendamus, naturam unius contractus ab alterius natura prorsus diversam et sejunctam esse; et ea pariter discrepare magnopere inter se, quæ a diversis inter se contractibus consequuntur. Revera discrimen apertissimum intercedit fructum inter, qui jure licito ex pecunia desumitur, ideoque potest in utroque foro retineri; ac fructum, qui ex pecunia illicite conciliatur, ideoque fori utriusque judicio restituendus decernitur. Constat igitur haud inanem de usuris quæstionem hoc tempore proponi ob eam causam, quod ut plurimum ex pecunia, quæ alteri tribuitur, fructus aliquis excipiatur.

§ 11. Hæc potissimum vobis indicanda censuimus, sperantes fore, ut mandetis executioni quæcumque per has literas a nobis præscribuntur. Opportunis quoque remediis consulatis, uti confidimus, si forte ob hanc novam de usuris controversiam in diœcesi vestra turbæ concitentur, vel corruptelæ ad labefactandum sanæ doctrinæ candorem et puritatem indicantur. Postremo vobis, et gregi curæ vestræ concredito, Apostolicam Benedictionem impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die 1 novembris 1745. Pontificatus Nostri anno sexto.

III.

Pii VIII in audientia assessoris S. Officii ad dubia episcopi Rhedonensis.

Episcopus Rhedonensis in Gallia exponit Sacræ Congregationi Inquisitionis, non eandem esse confessariorum suæ diœcesis sententiam de lucro percepto ex pecunia negotiatoribus mutuo data, ut ea ditescant.

De sensu epistolæ encyclicæ *Vix pervenit* acriter disputatur. Ex utraque parte momenta afferuntur ad tuendam eam quam quisque amplexus est sententiam, tali lucro faventem, aut contrariam. Inde querelæ, dissensiones, denegatio sacramentorum plerisque negotiatoribus isti ditescendi modo inhærentibus, et innumera damna animarum.

Ut animarum damnis occurrant, nonnulli confessarii mediam inter utramque sententiam viam se posse tenere arbitrantur. Si quis ipsos consulat de istiusmodi lucro, illum ab eo detertere conantur. Si pœnitens perseveret in consilio pecuniam mutuo dandi negotiatoribus, et objiciat sententiam tali mutuo faventem multos habere patronos, et insuper non fuisse damnatam a sancta Sede non semel ea de re consulta; tunc isti confessarii exigunt, ut pœnitens promittat se filiali obedientia obtemperaturum judicio summi Pontificis, si intercedat, qualecumque sit: nec, hac promissione obtenta, absolutionem denegant, quamvis probabilior credant opinionem contrariam tali mutuo. Si pœnitens non confiteatur de lucro ex pecunia sic mutuo data, et videatur in bona fide; isti confessarii, etiamsi aliunde noverint ab eo perceptum esse aut etiam nunc percipi istiusmodi lucrum, eum absolvunt, nulla ea de re interrogatione facta, quando timent ne pœnitens admonitus restituere aut a tali lucro abstinere recuset.

Inquirit ergo dictus episcopus Rhedonensis:

I. Utrum possit horum posteriorum Confessariorum agendi rationem probare.

II. Utrum alios confessarios rigidiores ipsum adeuntes, consulendi causa, possit hortari, ut istorum agendi rationem sequantur, donec sancta Sedes expressum ea de quæstione judicium ferat. C. L. Episcopus Rhedonensis. Loco ✕ Sigilli.

FERIA IV DIE 18 AUGUSTI 1830.

Sanctissimus Dominus noster Pius divina providentia Papa VIII in solita audientia R. P. D. Assessori S. Officii impertita, audita relatione superiorum dubiorum una cum voto eminentissimorum DD. Cardinalium Inquisitorum Generalium, respondit:

Ad I. Non esse inquietandos.

Ad II. Provisum in primo.

Loco † Sigilli S. Inquisitionis. — *Pro D. Nicolao Soldini Sanctæ Romanæ et universalis Inquisitionis notario, Angelus Argenti secretarius.*

IV.

S. Pœnitentiariæ ad dubia D. Denavit professoris theologiæ in Seminario S. Irenæi Lugdunensis.

Quando Sacræ Pœnitentiariæ dubia circa materiam usuræ proponuntur, semper remittit ad doctrinam summi Pontificis Benedicti XIV, quæ revera sat clara et perspicua est pro iis qui bona fide eam perscrutari volunt.

Attamen sunt quidam presbyteri, qui contendunt licitum esse percipere auctarium quinque pro centum solius vi legis principis absque alio titulo vel damni emergentis vel lucri cessantis: quia, inquit, lex principis est titulus legitimus, cum transferat dominium auctarii sicut transfert dominium in præscriptione: et sic prorsus annihilant legem divinam et legem ecclesiasticam, quæ usuras prohibet.

Cum hæc ita se habeant, orator infrascriptus, existimans nullo pacto esse licitum recedere a doctrina Benedicti XIV, denegat absolutionem sacramentalem presbyteris qui contendunt legem principis esse titulum sufficientem percipiendi aliquid ultra sortem absque titulo vel lucri cessantis vel damni emergentis.

Quare infrascriptus orator humiliter supplicat, ut sequentia dubia solvantur:

I. Utrum possit in conscientia denegare absolutionem presbyteris præfatis.

II. Utrum debeat.

Lugduni 24 maii 1830.

Sacra Pœnitentiaria, diligenter ac mature perpensis dubiis propositis, respondendum censuit:

Presbyteros, de quibus agitur, non esse inquietandos quousque Sancta Sedes definitivam decisionem emiserit, cui parati sint se subicere; ideoque nihil obstare eorum absolutioni in sacramento pœnitentiæ.

Datum Romæ, in Pœnitentiaria, die 16 septembris 1830. — *F. Card. De Gregorio major Pœnit. — E. Fricca Sacræ Pœnit. Secretar.*

V.

Sacra Pœnitentiaria episcopo Veronensi communicat responsa alias data a Suprema Congregatione Sancti Officii.

Sacra Pœnitentiaria, perlectis expositis a venerabili in Christo Patre episcopo Veronensi in supplici libello die 1 mensis nuper elapsi, abstinendum sibi duxit a resolutione quatuor dubiorum quæ in eo proponebantur, sed oratori communicat responsa data a suprema Congregatione sancti Officii ad alia quædam eandem materiam respicientia. Hæc autem sunt huiusmodi:

I. Utrum confessarius possit in conscientia denegare absolutionem presbyteris, qui contendunt legem principis esse titulum sufficientem percipiendi aliquid ultra sortem absque alio titulo vel lucri cessantis vel damni emergentis.

II. Utrum debeat.

Respondetur:

Ad utrumque, non esse inquietandos, quous-

que sancta Sedes definitivam decisionem emiserit, cui parati sint se subicere, adeoque nihil obstare eorum absolutioni in sacramento pœnitentiæ.

ALIA DUBIA.

I. An confessarius ille possit absolvi, qui licet Benedicti XIV et aliorum summorum Pontificum de usura definitiones noverit, docet, ex mutuo divitibus aut negotiatoribus præstito percipi præter sortem lucrum quinque pro centum etiam ab iis qui nullum omnino alium, præterquam legem civilem, titulum habent mutuo extrinsecum.

II. An peccet confessarius, qui dimittit in bona fide pœnitentem qui ex mutuo exigit lucrum lege civili statutum absque extrinseco lucri cessantis aut damni emergentis, aut periculi extraordinarii titulo.

Respondetur:

Ad I. Confessarium, de quo in dubio, non esse inquietandum quousque sancta Sedes definitivam decisionem emiserit, cui paratus sit se subicere; ideoque nihil obstare ejus absolutioni in sacramento pœnitentiæ.

Ad II. Provisum in præcedenti, dummodo pœnitentes parati sint stare mandatis sanctæ Sedis.

ALIA DUBIA.

Vir quidam persuasus erat, encyclicam Benedicti XIV, non inhibere lucrum ex collatione pecuniæ perceptum juxta disposita a lege civili. Ejus heredes quærunt:

I. An encyclicam recte acceperit.

II. Etiam supposito quod male acceperit, persuasus tamen recte accepisse, an hæredes ab omni reparatione se exemptos existimare valeant.

Respondetur:

Ad I. Acquiescant, dummodo parati sint stare mandatis sanctæ Sedis.

Ad II. Provisum in primo.

ALIA DUBIA.

« *I. An possit eorum confessariorum agendi ratio probari, qui, dum tenent uti probabiliorum opinionem contrariam lucro ex pecunia negotiatoribus mutuo data, pœnitentes eo modo lucrum percipientes ut ditescant absolvunt, quando nempe isti, objicientes sententiam lucro faventem non fuisse damnatam a sancta Sede, promittunt tamen obedire judicio summi Pontificis, si intercedat; et similiter agunt, quando pœniten-*

tes, lucrum percipientes in bona fide, de eo non confitentur, licet aliunde noverint ipsos percipere lucrum ut supra, nulla ea de re facta interrogatione quando timent ne poenitentes, admoniti restituere aut a tali lucro abstinere, recusent.

II. Utrum episcopus possit hortari rigidiores confessarios consulendi causa ipsum adeuntes, ut priorum confessariorum agendi rationem sequantur, donec sancta Sedes expressum ea de quaestione iudicium ferat.

Respondetur :

Ad I. Non esse inquietandos.

Ad II. Provisum in primo.

Datum Romæ, in S. Pœnitentiariar. die 14 augusti 1831.

V. D. Solimei S. Pœnitentiariar. secretarius.

VI.

Congregationis Generalis sancti Officii a Gregorio XVI approbatæ circa quæsitæ capituli collegiatæ Locarni.

Il capitolo di questa collegiata di Locarno, diocesi di Como, territorio svizzero, ha la maggior parte delle proprie prebende in danaro, ricavato principalmente dall'estinzione delle decime avvenuta per decreto governativo : il qual danaro egli impiegare deve, per viverne dei frutti, ed adempire ai pesi annessi ai beneficii.

Per le circostanze de' tempi e dei luoghi, o non si trova affatto come investire il danaro suddetto in stabili fruttiferi, i quali scarseggiano assai in proporzione della popolazione; o per la carezza di detti stabili, non frutterebbe che il duo e mezzo per cento annualmente, il che peggiorerebbe eccessivamente le prebende già per sè stesse meschine.

I censi si vogliono proibiti da queste leggi municipali : e sono mal sicuri, non esistendo in queste parti l'ufficio delle ipoteche che accerti la libertà e sufficienza de' fondi su' quali vogliansi stabilire. Inoltre quegli stessi, che per fare i loro interessi ci chiedono il danaro, ricusano ordinariamente di sottoporsi ai censi, e amano meglio di riceverlo a prestanza col contribuire il quattro o il cinque per cento annualmente.

Ciò premesso si domanda :

I. Se la necessaria onesta sustentazione dei beneficiati, che deve proveuire dal frutto dei capitali di tali prebende, è dessa in tali circostanze un sufficiente titolo equivalente agli altri già approvati dalla Chiesa, per cui sia lecito un tale contratto di dare il danaro dotale di dette pre-

S. THOM. — Tom. VIII.

bende a interesse del quattro o cinque per cento, dietro ipoteca di beni stabili e cauzione di persone note e solvibili, affine di assicurare la perpetuità delle prebende.

II. Se questo titolo, supposto ammissibile, si possa estendere a favore anche delle chiese, monasteri, e altri luoghi pii, come anche dei pupilli e di altre persone che si ritrovano nelle circostanze medesime di sopra descritte, ed hanno bisogno di far fruttare il proprio danaro per sostenersi onestamente.

III. Se le leggi e procedure civili, che ormai approvano generalmente tali contratti, e li fanno eseguire, non che il comune tacito consenso dei popoli, che per l'uso invalso de' secoli sembra li abbiano per maggior comodo e facilità sostituiti ad altri contratti più complicati e difficili, bastino a giustificarli.

IV. Se sia attendibile l'autorità del nostro ordinario e di molti savii e dabbene ecclesiastici, che, avute di mira le circostanze suddette, opinano favorevolmente e simili contratti approvano.

V. Qual considerazione meritino in proposito le ragioni, che adduce Scipione Maffei ne' suoi tre libri dell'impiego del danaro dedicati a Benedetto XIV, ed approvati dall'inquisitore di Padova l'anno 1744.

VI. Se la bolla de usuris emanata dalla felice memoria di Benedetto XIV l'anno 1745, probabilmente in sequela dell'opera del Maffei, al n. 3 di essa e all'articolo de contractu autem e seg. si possa interpretare favorevolmente a tali contratti.

VII. Supposti illeciti tali contratti, che si ha a risolvere intorno a quelli già fatti, ed ai frutti già percepiti.

VIII. Se tali contratti si possano rendere leciti almeno coll'assumere il pericolo fortuito del fondo assegnato in pegno a carico della prebenda, colle dovute proporzioni, come nei censi.

I sottoscritti oratori umilmente de vostra Santità desiderano ed implorano una chiara ed opportuna decisione di questi loro dubbii, per regolamento delle proprie e delle altrui coscienze generalmente agitate in proposito.

Locarno 13 maggio 1831.

L'agente aggiunge la generale e grandissima scarsezza di numerario o di fondi, questi ordinariamente in possesso di pochi.

Tolta la prestanza di danari, i possidenti per la maggior parte inabile al commercio e alle

arti, consumati i pochi capitali, si ridurrebbero facilmente alla miseria.

Gli altri sprovisti di danaro proprio e di fondi stabili da cambiare in contanti, non potrebbero avvantaggiare coll'industria.

Mancando Monti di Pietà, sarebbero obbligati sovente a vendere la piccola eredità paterna, e sovente a vilissimo prezzo, nelle loro necessità.

L'agitazione delle coscienze è oltre modo grande. Onde diversi ordinarii, tutto considerato, si sono pronunciati in favore. Altrimenti nascerrebbe un disesto generale, e totale impedimento degli affari e dell'industria.

FERIA IV 31 AUGUSTI 1831.

Propositis superioribus capituli collegiatæ Locarni precibus, quæ jam per manus una cum dominorum consultorum suffragiis distributæ fuerant, eminentissimi et reverendissimi Domini dixerunt :

Ad I, II, III, IV. Non esse inquietandos, et acquiescant, dummodo parati sint stare mandatis sanctæ Sedis.

Ad V, VI, VII, VIII. Consulant encyclicam Benedicti XIV Vix pervenit, et probatos auctores.

FERIA IV 7 SEPTEMBRIS 1831.

netissimus Dominus noster Gregorius XVI in solita audientia R. P. D. assessori sancti Officii impertita, eminentissimorum resolutiones approbavit.

VII.

*Sacræ Pœnitentiariæ ad nova quæsitæ
D. Denavit professoris.*

Ad sacram Pœnitentiarum iterum exponit orator infrascriptus.

Ex responso sacræ Pœnitentiariæ ad oratorem infrascriptum directo die 16 septembris 1830, absolvendi sunt presbyteri, qui contendunt legem principis esse titulum sufficientem et legitimum aliquid percipiendi ultra sortem in mutuo absque alio titulo a theologis communiter admissio, donec sancta Sedes definitivam decisionem emisit, cui parati sint se subicere : et huic responso humiliter et libenter acquiesco.

Attamen, salvo sacræ Pœnitentiariæ responso præfato, consultis auctoribus probatis, et attenta doctrina omnium fere seminariorum Galliæ, ac præsertim eorum quæ a presbyteris congregationis sancti Sulpitii diriguntur, sententia quæ rejicit titulum legis civilis tanquam insufficien-

tem videtur longe probabilior, securior, et sola in praxi tenenda, donec sancta Sedes definierit.

Quapropter fidelibus, qui a me consilium petunt utrum possint auctarium percipere ex mutuo, et qui nullum habent titulum a theologis communiter admissum præter titulum legis civilis, respondeo, eos non posse præfatum auctarium exigere, et denego absolutionem sacramentalem si exigant. Pariter denego absolutionem iis, qui, perceptis hujuscemodi usuris, idest vi solius tituli legis, nolunt restituere.

Quæritur :

I. Utrum durius et severius me habeam erga hujuscemodi fideles.

II. Quæ agendi ratio in praxi tenenda erga fideles, donec sancta Sedes definitivam sententiam emisit.

Lugduni, 24 septembris 1831. — Denavit, professor.

Sacræ Pœnitentiariæ, perpensis dubiis quæ ab oratore proponuntur, respondit :

Ad I. Affirmative : quandoquidem ex dato a sacræ Pœnitentiariæ responso liquet, fideles hujusmodi, qui bona fide ita se gerunt, non esse inquietandos.

Ad II. Provisum in primo : unde orator priori sacræ Pœnitentiariæ responso sub die 16 septembris 1830 sese in praxi conformare studeat.

Datum Romæ, in sacræ Pœnitentiariæ, die 11 novembris 1831. — A. F. de Retz, sacræ Pœnitentiariæ regens. F. Fricca, sacræ Pœnitentiariæ secretar.

VIII.

Sacræ Pœnitentiariæ ad quæstiones Joannis Antonii Arvaro, S. T. Doctoris et regii professoris.

Eminentissime et reverendissime Domine. — Regia lex pedemontana universim et sine ulla restrictione permittit, ut, quisquis alteri cuiusque pecuniam mutuatur, stipulare et exigere possit annum auctarium 5 pro 100 supra sortem. Hinc in Pinaroliensi aliisque finitimis diocesis gravissima inter theologos fervet controversia, an, in casibus in quibus ex una parte nullus adest titulus lucri cessantis vel damni emergentis vel periculi extraordinarii sortis amittendæ, ex altera vero præceptum charitatis erga proximum non obligat ad mutuandum simpliciter ac nudo mutuo, liceat mutuantibus illud auctarium recipere et retinere. Alii enim auctarium illud omnino usurarium et illicitum, alii vero ab omni

usuræ labe immune prorsus licitumque esse propugnant : et, quod controversiam valde implicationem reddit, omnes gloriantur se niti auctoritati Benedicti XIV, aut saltem eum sibi nullatenus adversari.

Nimirum theologi, qui primam sententiam tuentur, dicunt auctarium, de quo agitur, a Benedicto XIV reprobatum fuisse, implicite quidem in encyclica diei 1 novembris 1745, *Vix pervenit*, ut patet ex attenta ejus lectione; explicite vero in opere *De synodo diœcesana*, lib. X, cap. IV, num. 2 et 3 his verbis : « Græcis ex parte consensit Calvinus, qui ad cap. XVIII Ezechielis licere docuit aliquod moderatum lucrum, non quidem a paupere, sed a divite, præcise ratione mutui, exigere. Errorem a Calvino obiter insinuat, ex professo propugnavit Carolus Molinæus in suo tractatu *de usuris*, ubi num. 10 audacter affirmat usuram non esse prohibitam, nisi in quantum est contra charitatem. Eamdem pravam opinionem amplexatus, alia ratione defendit Claudius Salmasius in duplici tractatu, altero inscripto *de usuris*, altero *de trapezitico fœnore*, quibus in locis usuram, nisi charitatem lædat, ab omni culpa absolvit, eo quod sit merces locatæ pecuniæ. Impiæ Calvinii et Molinæi opinioni non veriti sunt subscribere pauci quidam doctores catholici : illi scilicet, qui, quum agitur de mutuo quo pecunia aliave res datur ad negotiationem, a fœnoris labe excusant lucrum quod ex mutuo percipitur, dummodo sit moderatum, modumque servet a patriæ legibus definitum. » Porro, etsi Benedictus XIV in *Synodo diœcesana* solum loquatur ut privatus doctor, ipse tamen sine dubio omnium optime sciebat quid in sua encyclica reprobare voluisset : adeoque quidquid circa usuram postea scripsit in *Synodo*, et signanter citato cap. IV, ubi n. 10, doctrinam in encyclica definitam summam refert, habendum est tanquam ejusdem encyclicæ explicatio, a qua recedere piaculum sit.

Theologi vero, qui tuentur secundam sententiam, dicunt auctarium illud non percipi ex mutuo ipsius ratione mutui, vel solius causa mutui, vel vi mutui ipsius, vel præcise ratione mutui, hoc est lucri cessantis, damni emergentis, aliove extrinseco titulo remoto, quod veluti usurarium atque omni jure illicitum meritissime reprobavit Benedictus XIV, tum in encyclica § 4, num. 1 et 2, tum citato loco *de Synodo* num. 11, sed *ratione, causa, vi, ac titulo extrinseco legis civilis* dominium auctarii ex mutuuario in mutantem transferentis, eo modo quo rerum dominium ex

uno in alium transfertur per legitimam præscriptionem : vel *ratione publici boni*, quod, mutatis circumstantiis, in præsentis rerum statu, absque illo auctario, vix aut ne vix quidem obtineri posset : vel *ratione ultronei* taciti ac mutui consensus in auctarium a lege permissum ex parte totius generatim Societatis, cui inest jus disponendi de rebus suis prout ei libuerit, et speciatim ex parte eorum, qui modo pecunia abundant et modo indigent, ac modo pecuniam mutuo dant, modo vero accipiunt : vel *ratione consuetudinis* in orbe catholico fere ubique receptæ, etiam apud homines timoratæ conscientiæ, auctarium moderatum et a patriæ legibus definitum exigendi : vel ob alias hujusmodi causas, quas Benedictus XIV nullibi expendit aut memoravit. Ad argumentum autem quod ex encyclica et ex opere *de Synodo diœcesana* deducunt primæ sententiæ patroni, quadrupliciter respondent.

Respondent 1. Benedictum XIV in encyclica *Vix pervenit* hoc unum statuuisse, tunc scilicet ex mutuo nullum auctarium, etiam moderatum, ultra sortem recipi posse, cum quis vel tenetur simplici ac nudo mutuo absque ullo auctario alteri succurrere, quod ex præcepto charitatis, ex eoque solo, locum habet in multis casibus, idque ex eo quod tunc nullus cum mutuo concurrere potest legitimus titulus aliquid supra sortem exigendi ; vel mutuum dat in iis casibus, in quibus nullum alium justum contractum præter unum mutuum celebrare potest ; quod etiam accidit in multis circumstantiis, verbi gratia quum alteri credit vinum, oleum, etc., ut patet ex § 3, num. 5 ; ubi postquam definivit falso et temere affirmari, reperiri semper ac præsto ubique esse vel una cum mutuo titulos alios legitimos, vel, secluso etiam mutuo, contractus alios justos, quorum vel titulorum vel contractuum præsidio, quotiescumque pecunia, frumentum, aliudve id generis alteri cuicumque creditur, toties semper liceat auctarium moderatum ultra sortem integram salvamque recipere ; eumque qui ita affirmaret non modo divinis documentis et catholicæ Ecclesiæ de usura judicio, sed ipsi etiam humano communi sensui ac naturali rationi procul dubio adversari ; hujus definitionis rationem reddit, et concludit his notabilibus verbis : « Neminem enim id saltem latere potest, quod multis in casibus tenetur homo simplici ac nudo mutuo alteri succurrere, ipso præsertim Christo Domino edocente : *Volenti mutuari a te ne averturis* : et quod simpliciter multis in

circumstantiis, præter unum mutuum, alteri nulli vero justoque contractui locus esse possit : » ac proinde juxta Benedictum XIV, quoties mutuo datur pecunia, et præceptum charitatis non obligat ad eam mutuandam simplici ac nudo mutuo, semper una cum mutuo reperiri posse, quin imo præsto ubique esse legitimum aliquem titulum verbi gratia *legem civilem, publicum bonum, etc.*, cujus præsidio liceat auctarium moderatum ultra sortem recipere, juxta tritam illam regulam : *In necessariis expressio unius est exclusio alterius*, aut saltem Benedictum XIV huic sententiæ nullatenus adversari.

Respondent 2, huic quoque sententiæ nullatenus adversari Benedictum XIV in iis quæ circa usuram scripsit citato cap. IV *de Synodo* num. 2 et 3 : quia ibi solum docet, perpetuæ catholicæ Ecclesiæ de usura doctrinæ post Græcos schismaticos contradixisse tum Calvinum, qui erronee docebat aliquod moderatum lucrum ex mutuo *præcise ratione mutui* (in quo sita est usuræ essentia) licite a divitibus exigere posse; tum Carolum Molinæum qui audacter affirmabat hujusmodi *usuram* a Calvino admissam, et suapte natura malam, non esse prohibitam, nisi in quantum est contra charitatem; tum Claudium Salmasium, qui eandem *usuram*, nisi charitatem læderet, ab omni culpa prave absolvebat, falso eo prætextu, quod sit merces locatæ pecuniæ; tum demum paucos quosdam doctores illos catholicos, qui, impiæ Calvinii et Molinæi opinioni *subscribere* non verentes, una cum ipsis audacter affirmabant et erronee docebant, *usuram non esse prohibitam nisi in quantum est contra charitatem*, atque a fœnoris labe excusari lucrum quod a negociatoribus exigitur percipiturque ex mutuo *præcise ratione mutui*, dummodo sit moderatum, modumque servet a patriæ legibus definitum. Hæc omnia profecto ne latum quidem unguem differunt a doctrina, quæ continetur in Encyclica. At vero aliud est usurarium et illicitum esse auctarium, etiam moderatum et a patriæ legibus definitum, quod percipitur ex mutuo *præcise ratione mutui*; aliud est usurarium ac illicitum esse moderatum illud auctarium a patriæ legibus definitum, quod percipitur ex mutuo non *præcise ratione mutui* sed *ratione legis civilis*, vel ob extrinsecas alias causas paulo supra commemoratas : primum affirmat Benedictus XIV; de altero ne verbum quidem facit.

Respondent 3, in hypothesi quod Benedictus XIV in *Synodo* huic sententiæ reipsa adversaretur, nullo modo culpandum fore, qui solidis

rationibus innixus, a privata ejus opinione seu explicatione modeste recederet, quum ille ipse in fine præfationis ad Synodum diœcesanam aperte profiteatur, omnibus in rebus, quibus nullum ex publica Ecclesiæ auctoritate pondus accessit, qualis procul dubio est explicatio de qua agitur, nihil se in Synodo definire ac veluti decretorium exhibere velle, allata etiam ad hoc comprobandum auctoritate Melchioris Cani, et exemplo Innocentii IV, qui, etsi commentaria sua in libros decretalium scripserit quum summum pontificatum gereret, non tamen « hoc sibi unquam ar- » rogavit, ut, quicquid in eo opere scripsisset, pro » re definita haberetur, sed facile passus est opinionones suas, quas tamquam privatus doctor » proposuerat, ab aliis doctoribus oppugnari, ut » patet, etc. »

Respondent 4, in hypothesi quoque quod Benedictus XIV huic sententiæ adversaretur in Encyclica, jam inde nullum amplius argumentum peti posse ad reprobandum moderatum illud auctarium a lege permissum, quod percipitur in præsentis rerum statu : quia circumstantiarum mutatio aliquam inducere potuit, imo vero manifestam induxit variationem, non quidem quoad principia quibus nititur catholicæ Ecclesiæ de usura et mutuo doctrina, quæque eadem semper ac omnino invariabilia sunt, sed quoad eorum applicationem.

Ego, diligenter considerata, prout tenues ingenii mei vires ferunt, Benedicti doctrina, ut moderatius, sic probabilius illud existimo : dubitari merito posse, utrum ea doctrina, ex se sola, huic controversiæ dirimendæ sufficiat necne. Verum cum, etiam posita hac mea opinione, cui parum fidere debeo, incertum adhuc remaneat, num auctarium illud tuta conscientia recipi possit; ut sublata omni incertitudine sit mihi parata facultas apte respondendi quibusdam confessoribus, qui novissime circa eandem controversiam me consuluerunt, tum et aliis qui ratione munerum quibus perfungor, sive intra sive extra sacrum pœnitentiæ tribunal consulturi sunt; vestram Eminentiam suppliciter rogo obtestorque in Domino, ut mihi transmittat resolutionem trium quæstionum, quas hic subjicio :

I. An auctarium, de quo agitur, licitum sit? Et quatenus hæc quæstio ex doctrina Benedicti XIV aliisque Sedis apostolicæ judiciis directi resolvi nequeat;

II. An pœnitentes, qui auctarium illud sive bona sive dubia aut mala fide receperunt, sacramentaliter absolvi possint, nulla facta aut pro-

missa hic et nunc restitutione, dummodo serio promittant se esse paratos ad exequendum quidquid super hoc negotio Sedes apostolica determinaverit. Et quatenus affirmative, prout asserunt nonnulli, ad hanc aliasque similes quæstiones jam pluries nomine sancti Officii et Sedis apostolicæ provisorie rescriptum fuisse, de quibus tamen rescriptis eorumque tenore mihi non constat ;

III. An iis pariter, qui neque ullum habent titulum lucri cessantis vel damni emergentis vel periculi extraordinarii sortis amittendæ, neque versantur in casibus, in quibus præceptum charitatis erga proximum eos obligat ad mutuandum simplici ac nudo mutuo, liceat pecuniam mutuo dare, stipulato aut convento annuo auctario 5 pro 100, supra sortem prout lex regia permittit, sub eadem conditione de parendo futuris Sedis apostolicæ super hoc negotio determinationibus.

Maxima fretus fiducia, quod Eminentia vestra votis meis, in re mihi adeo necessaria, benigne obsecundabit, sum eroque semper

Eminentia vestra

Pineroli, die 22 januarii 1832. — Humillimus, obsequentiss. et deditiss. Servus Joseph Antonius Avvaro S. Theol. doctor, et regius ejusdem facultatis professor, canonicus theologus, et pro-
vicar. generalis.

SACRA PŒNITENTIARIA.

Dilecto in Christo Josepho Antonio Avvaro transmittendas censuit resolutiones alias datas ad quædam dubia circa usuras, scilicet : (*sunt autem eæ omnino quas superius attulimus* num. V.

Datum Romæ, in S. Pœnitentiaria, die 11 februarii 1832.

E. Card. De Gregorio Major Pœnitentiarius.

D. Fratellini S. Pœnitentiarius. secretarius.

IX.

S. Romanæ et universalis Inquisitionis ad dubium Episcopi Nicæensis.

BEATISSIME PATER. — In fasciculis quorum titulus *Annali delle scienze religiose*, vol. 1, num. 1, page 128, et *l'Ami de la Religion*, 2 avril 1835, num. 2436, legitur responsum, quod eminentissimus cardinalis Pœnitentiarius major dedit die 7 martii 1833, illustrissimo ac reverendissimo episcopo Vivariensi in quæstione ab ipso circa usuram proposita. Exposuerat enim præsul, nonnullos verbi Dei præcones docere in publicis concionibus licitum esse lucrum ex mutuo percipere titulo legis civilis, quin ullum verbum face-

rent de illa conditione, responsis a sacra Pœnitentiaria nuper latis apposita, qua cautum est, ut pœnitentes lucrum ex mutuo legis civilis titulo percipientes parati esse debeant stare mandatis sanctæ Sedis : ac postulaverat, an illi sacerdotes essent improbandi.

Cujus precibus benigne annuens eminentissimus Pœnitentiarius major respondit, sacram Pœnitentiariam haudquaquam voluisse responsis illis quæstionem a theologis agitatam de titulo ex lege principis desumpto definire, sed solummodo normam proposuisse, quam confessarii tuto sequerentur erga pœnitentes, qui moderatum lucrum lege principis statutum acciperent bona fide, paratique essent stare mandatis sanctæ Sedis : ac proinde minime probari posse illorum concionatorum agendi rationem, qui absolute docent in sacris concionibus licitum esse lucrum ex mutuo percipere titulo legis civilis, reticitis enunciatis conditionibus.

Quidam attendentes ad illa verba in responso apposita *bona fide*, contendunt juxta normam a sacra Pœnitentiaria confessariis pluries propositam, illos tantum sacramentaliter absolvi posse nullo imposito restitutionis onere, qui lucrum enuntiatum bona fide percepissent. Alii e contra asserunt, etiam illos, qui dubia vel mala fide dictum lucrum percepissent, absolvi posse, nullo imposito restitutionis onere, dummodo parati sint standi mandatis sanctæ Sedis : et, ut aiunt, hanc clausulam *bona fide* non respicere onus restitutionis, sed potius honestatem agentis et absolutionem, quam confessarii impertiri nequeunt pœnitentibus in mala fide constitutis, nisi prius de patrato in mala fide pœniteant : et hoc deducunt ex ipsa postulatione episcopi Vivariensis. Non petierat episcopus, aiunt, utrum pœnitentes dubia vel mala fide constituti obligandi essent ad restitutionem, sed tantum utrum improbandi essent concionatores illi, qui, nulla enunciata conditione, licitum usum mutui prædicti prædicabant : quumque sancta Sedes nondum quæstionem definierit, et patratum in mala fide, licet per se non inducat onus restitutionis, semper tamen inducat culpæ reatum ; hinc eminentissimum improbasse aiunt istorum agendi rationem, qui reticitis conditionibus *bona fide* et *standi mandatis sanctæ Sedis*, licitum usum dicti mutui absolute prædicabant, quin loqueretur eminentissimus de obligatione restitutionis, de qua non postulabat Præsul. Deducunt quoque ex conditione a sacra Pœnitentiaria requisita in pœnitentibus standi mandatis sanctæ Sedis, quæ

dispositio dubium necessario aut supponit aut excitat de honestate mutui prædicti.

Quumque hinc et inde sint viri summæ pietatis et non spernendæ auctoritatis; hinc ut animarum quieti in re tam frequenti et seria provideatur, perhumillime petitur:

An pœnitentes, qui moderatum lucrum solo legis titulo ex mutuo DUBIA vel MALA FIDE percepunt, absolvi sacramentaliter possint nullo imposito restitutionis onere, dummodo de patrato ob dubiam vel malam fidem peccato sincere doleant, et filiali obedientia parati sint standi mandatis sanctæ Sedis.

Nicææ 9 septembris 1837. — Subscriptus † Dominicus Episc. Nicæensis.

FERIA IV DIE 17 JANUARI 1838.

In Congregatione generali sanctæ romanæ et universalis Inquisitionis habita in Conventu sanctæ Mariæ supra Minervam coram eminentissimis Dominis sanctæ romanæ Ecclesiæ cardinalibus contra hæreticam pravitatem generalibus inquisitoribus, proposito supradicto dubio, iidem eminentissimi et reverendissimi Domini dixerunt: — *Affirmative, dummodo parati sint stare mandatis sanctæ Sedis.* — Loco † sigilli. — Angelus Argenti S. Romanæ et universalis Inquisit. Notarius.

X.

S. Congr. S. O. sub die 26 mart. 1840, proposito dubio, an ad aliquid reddendum teneatur N. N. cujus pater magnam pecuniæ summam mutuo dederat cum lucro *decem pro centum*, legali taxæ illius temporis respondente; et quatenus restitutioni esset obnoxius, utrum saltem quinque pro centum retinere licite valeat, rescriptum fuit: « *Quoad usuras in genere, consulat decreta jam lata. Quoad excessivitatem fructuum, consulat R. P. D. Episcopum, qui expendat facti circumstantias, et praxim illius temporis, quæ vigeat apud viros timoratæ conscientiæ, et provideat.* »

XI.

Cum demum elapso anno 1871 ex quodam Italiæ loco quæsitum fuerit: 1. Se sia lecito oggi, eziandio agli ecclesiastici, di collocare il danaro col frutto moderato, come permetteva la legge precedentemente sotto il legittimo governo, del cinque per cento? 2. Se oggi sieno da inquietarsi quei luoghi pii, monache e monasteri, che ricevono il frutto del loro capitale del sei per cento, stantechè oggi si dà e si riceve nell' andamento commune?

S. Congr. S. O. sub die 28 febr. 1872 respondit ad utrum: « *Juxta responsiones alias datas, dummodo sint parati stare mandatis S. Sedis, non esse inquietandos.* »

CONCLUSIO.

Hæc autem quæ sequendo ordinem temporis, hic retulimus, sunt responsa præcipua inter alia plura, quæ ad hæc ipsa revocantur. Ex quibus colligi potest:

1. Generatim loquendo de lucro ex mutuo, nihil omnino percipi inde posse vi mutui, seu immediate et præcise ratione ipsius.

2. Aliquid ultra sortem percipere licitum esse, si forte titulus aliquis extrinsecus, non mutui naturæ universim conjunctus et innatus, mutuo accedat.

3. Deficientibus licet aliis quibuslibet titulis, ejusmodi sunt lacrum cessans, damnum emergens, atque periculum amittendæ sortis, vel assumendi insolitos labores pro sortis recuperatione, unum quoque legis civilis titulum ceu sufficientem in praxi haberi posse, tum a fidelibus, tum ab eorum Confessariis, quibus proinde suos pœnitentes hac super re inquietare non licet, donec quæstio hæc sub judice pendeat, nec S. Sedes ipsam explicite definierit.

4. Praxis hujus tolerantiam minime extendi posse sive ad cohonestandam usuram quamvis modicam erga pauperes; sive usuram immodicam ac naturalis æquitatis limites excedentem.

5. Denique, quænam usuræ quantitas dicenda sit immodica et excessiva, quænam justa ac moderata, universim determinari non posse, cum hoc dimetiri oporteat in singulis casibus, respectu habito ad omnes et singulas circumstantias locorum, personarum ac temporum. (ROMÆ 1873. — Typis S. C. de Propaganda Fide.)

APPENDIX XI.

FORMA FIDEI PRÆSCRIPTA MAXIMO ARCHIEPISCOPO HIERAPOLITANO PATRIARCHÆ ANTIOCHENE GRÆCO-MELCHITARUM A CLEMENTE XIII.

(Bull. Rom. Cont. ed. Rom. 1837, 2, p. 7.)

Ego Maximus electus patriarchalis Ecclesiæ Antiochenæ nationis Græco-Melchitarum firma fide credo et profiteor omnia et singula, quæ continentur in symbolo Fidei quo S. R. E. utitur

videlicet. Credo in unum Deum Patrem..., etc., et vitam futuri sæculi. Amen. Veneror etiam, et suscipio universales synodos, prout requiritur, videlicet :

Nicænam primam, et profiteor, quod in ea contra Arium damnatæ memoriæ definitum est, Dominum Jesum Christum esse Filium Dei ex Patre natum unigenitum, id est ex substantia Patris natum, non factum, consubstantialem Patri, atque impias illas voces recte in eadem synodo damnatas esse, quod aliquando non fuerit, aut quod factus sit ex iis, quæ non sunt, aux ex alia substantia, vel essentia, aut quod sit mutabilis vel convertibilis Filius Dei.

Constantinopolitanam primam, secundam in ordine, et profiteor quod in ea contra Macedonium damnatæ memoriæ definitum est, Spiritum Sanctum non esse servum, sed Dominum, non creaturam, sed Deum, ac unam habentem cum Patre et Filio Deitatem.

Ephesinam I, tertiam in ordine, et profiteor quod in ea contra Nestorium damnatæ memoriæ definitum est, divinitatem et humanitatem ineffabili et incomprehensibili unione, in una persona Filii Dei, unum nobis Jesum Christum constituisse, eaque de causa Beatissimam Virginem vere esse Dei Genitricem ;

Chalcedonensem, quartam in ordine, et profiteor, quod in ea contra Eutychen et Dioscorum ambos damnatæ memoriæ definitum est, unum, eundemque Filium Dei Dominum nostrum Jesum Christum perfectum esse in Deitate, et perfectum in humanitate, Deum verum, et hominem verum ex anima rationali et corpore consubstantialem Patri secundum Deitatem, eundem consubstantialem nobis secundum humanitatem, per omnia nobis similem, absque peccato, ante sæcula quidem de Patre genitum secundum Deitatem, in novissimis autem diebus eundem propter nos et propter nostram salutem ex Maria Virgine Dei Genitrice secundum humanitatem, unum eundemque Christum Filium Dominum unigenitum in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indivise, inseparabiliter agnoscendum, nusquam sublata differentia naturarum propter unionem, magisque salva proprietate utriusque naturæ in unam personam, atque substantiam concurrente, non in duas personas partitum, aut divisum, sed unum, eundemque Filium, et unigenitum Deum, Verbum, Dominum Jesum Christum : item ejusdem Domini nostri Jesu Christi divinitatem secundum quam consubstantialis est Patri et Spiritui Sancto impassibilem esse et immortalem ;

eundem autem crucifixum, et mortuum tantummodo secundum carnem, ut pariter definitum est in dicta synodo, et in epistola S. Leonis romani pontificis, cujus ore B. Petrum apostolum locutum esse Patres in eadem synodo acclamaverunt, per quam definitionem damnatur impia hæresis illorum, qui Trisagio ab Angelis tradito et in præfata Calcedonensi synodo decantato, Sanctus Deus, Sanctus Fortis, Sanctus Immortalis, miserrere nobis, addebant, qui crucifixus es pro nobis, atque adeo divinam naturam trium personarum passibilem asserebant et mortalem ;

Constantinopolitanam secundam, quintam in ordine, in qua præfata Calcedonensis synodi definitio renovata est ;

Constantinopolitanam tertiam, sextam in ordine, et profiteor, quod in ea contra Monothelitas definitum est, in uno, eodemque Domino nostro Jesu Christo duas esse naturales voluntates et duas naturales operationes indivise, inconvertibiliter, inseparabiliter, inconfuse, et humanam ejus voluntatem non contrariam sed subjectam divinæ ejus atque omnipotenti voluntati ;

Nicænam secundam, septimam in ordine, et profiteor, quod in ea contra Iconoclastas definitum est, imagines Christi ac Deiparæ Virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas et retinendas esse, atque eis debitum honorem et venerationem impertiendam ;

Constantinopolitanam quartam, octavam in ordine, et profiteor in ea Photium merito fuisse damnatum, et S. Ignatium Patriarcham restitutum ;

Veneror etiam et suscipio omnes alias universales Synodos, auctoritate Romani Pontificis legitime celebratas et confirmatas, et præsertim Florentinam Synodum, et profiteor, quæ in ea definita sunt, videlicet, quod Spiritus Sanctus ex Patre et Filio æternaliter est, et essentiam suam, suumque esse subsistens habet ex Patre simul et Filio, et ex utroque æternaliter tamquam ab uno principio, et unica Spiratione procedit ; item dictionem illam, Filioque, veritatis declarandæ gratia, et imminente necessitate, licite ac rationaliter Symbolo fuisse appositam. Item in azymo sive fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici, sacerdotesque in altero ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ, sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem. Item si vere pœnitentes etc. *ut supra pag. 2 Append. I.* : Item legalia Veteris Testamenti seu Mosaicæ legis cæremonias, sacra sacrificia, et sacramenta Do-

mino Jesu Christo adveniente cessasse et post promulgatum Evangelium sine peccato observari non posse; ejusdem etiam legis veteris ciborum mundorum et immundorum differentiam ad cæremonialia pertinere, quæ surgente Evangelio transierunt. Illam etiam Apostolorum prohibitionem ab immolatis simulacrorum, et sanguine, et suffocato, illi tempori congruisse, ut inter Judæos et Gentiles dissensionis materia tolleretur, cujus Apostolicæ prohibitionis causa cessante, etiam cessavit effectus.

Pariter veneror et suscipio Tridentinam Synodum, et profiteor, quæ in ea definita et declarata sunt, et præsertim offerri Deo in missa, verum, proprium, et propitiatorium sacrificium pro vivis et defunctis, atque in sanctissimo Eucharistiæ sacramento, juxta fidem, quæ semper in Ecclesia Dei fuit, contineri vere, realiter, et substantialiter corpus et sanguinem una cum anima et Divinitate D. N. Jesu Christi, ac proinde totum Christum, fierique conversionem totius substantiæ panis in corpus, et totius substantiæ vini in sanguinem, quam conversionem Catholica Ecclesia aptissime Transsubstantiationem appellat, et sub unaquaque specie et singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri. Item septem esse novæ legis sacramenta a Christo Domino Nostro instituta ad salutem humani generis, quamvis non omnia singulis necessaria, videlicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unionem, Ordinem et Matrimonium, illaque gratiam conferre, et ex his Baptismum, Confirmationem, et Ordinem iterari non posse. Item Baptismum esse necessarium ad salutem, ac proinde, si mortis periculum immineat, mox sine ulla dilatione conferendum esse, et a quocumque, et quandocumque sub debita materia et forma et intentione collatum esse validum. Item Sacramenti Matrimonii vinculum indissolubile esse, et quamvis propter adulterium, hæresim, aut alias causas possit inter conjuges thori et cohabitationis separatio fieri, non tamen illis aliud Matrimonium contrahere fas esse. Item apostolicas et ecclesiasticas traditiones suscipiendas esse et venerandas. Indulgentiarum etiam potestatem a Christo Ecclesiæ fuisse relictam, illarumque usum christiano populo maxime salutarem esse. Pariter quæ de peccato originali, de justificatione, de sacrorum librorum, tam veteris quam novi Testamenti indice et interpretatione in præfata Tridentina Synodo definita sunt, suscipio et profiteor. Cetera item omnia suscipio et

profiteor, quæ recipit et profitetur S. R. E. simulque contraria omnia, et schismata et hæreses ab eadem Ecclesia damnatas, rejectas, et anathematizatas, ego pariter damno, rejicio, et anathematizo. Insuper Romano Pontifici B. Petri Principis Apostolorum successori ac Jesu Christi vicario veram obedientiam spondeo ac juro. Hanc Fidem Catholicæ Ecclesiæ, extra quam nemo salvus esse potest, quam in præsentī sponte profiteor, et veraciter teneo, eandem integram et inviolatam usque ad extremum vitæ spiritum constantissime, Deo adjuvante, retinere ac confiteri, atque a meis subditis vel illis, quorum cura ad me in meo munere spectabit, teneri, doceri et prædicari, quantum in me erit, curaturum, ego idem Maximus electus, qui supra, spondeo, voveo et juro, sic me Deus adjuvet et hæc sancta Dei Evangelia.

APPENDIX XII.

DE PRIMATU SANCTÆ SEDIS.

(Ad tomum III Billuart, p. 346 et seqq.)

DAMNATIO LIBRI CUI TITULUS : *Quid est Papa?*

Pius Papa Sextus. Ad futuram rei memoriam. Super soliditate Petræ fundatam a Christo Ecclesiam, Petrumque singulari Christi munere præcæteris electum, qui vicaria potestate apostolici chori princeps existeret, totiusque adeo gregis pascendi, fratres confirmandi, totoque orbe ligandi, ac solvendi summam curam, auctoritatemque in successores omni ævo prorogandam suscipere : DOGMA CATHOLICUM EST, quod ore Christi acceptum, perenni Patrum prædicatione traditum, ac defensum, Ecclesia universa omni ætate sanctissime retinuit, sæpiusque adversus novatorum errores summorum pontificum, conciliorumque decretis confirmavit. In hoc scilicet apostolicæ cathedræ principatu firmum voluit Christus, constrictumque teneri unitatis vinculum, quo Ecclesia per universum mundum propaganda, ex membris quantumcumque dissitis, mutua omnium in uno capite consociatione in unam corporis compagem coalesceret, fieretque adeo, ut hujus vis potestatis non tantum ad primæ Sedis amplitudinem, sed et maxime ad corporis totius integritatem, incolumitatemque valeret. Minime proinde mirum, quotquot omnibus retro sæculis extitere, quibus antiquus humani generis hostis hostile suum in Ecclesiam odium infudit, in hanc primam Sedem irruere consuevisse, qua unitatis firmitas continetur, ut disjecto, si fieri

posset, fundamento, ac dirempta Ecclesiarum cum capite conjunctione, qua potissimum nituntur, vigent, ac efflorescunt, ipsammet Ecclesiam, fractis viribus misere afflictam, ac dilaceratam, libertate spoliarent qua Christus eam donavit, indignæque servituti addicerent.

Hos inter, paucos ante annos procacis vir ingenii, damnatis dudum opusculis, nimium jam notus *Eybel*, novo exemplo infesti sui in Nos, et apostolicam hanc sedem animi testimonium edidit: qui nempe audito nuntio itineris a nobis religionis causa suscepti, libellum suis popularibus obtrudere properavit, hac inverecunda inscriptione: *Quid est Papa?* quo plenum illud pietatis studium, quo adventus nostri expectatio commoverat, restingueret, ipsumque decus pontificiæ dignitatis, in sacerdotalis ordinis invidiam, popularisque cœtus contemptum adduceret. Non tamen passus est misericors Deus improbi eum voti compotem fieri: quippe tanta ipsorummet suorum, quos abalienare a nobis studuerat, celebritate, et frequentia, tanta omnium ordinum gratulatione, ac plausu excepti sumus, prorsus ut perspicuum fieret, quamquam nullis nostris meritis in Petri Sedem, divina disponente Providentia, evecti sumus, divino tamen nominis ejusdem consilio provisum esse, ne honori, qui Petro debetur, successoris indignitas obsesset.

Ac tum quidem abstinendum duximus a libello merita damnatione notando; primum ne suspicacioribus, qui non desunt, hominibus, dolori potius nostro indulsisse, quam officio paruisse videremur: dein quod oblivione protinus obruendum videri poterat opusculum ejusmodi, quod tenue per sese nil momenti afferret præter procaciorem quamdam in veteribus calumniis retexendis licentiam. Nuper vero cum acceperimus, levitate ipsa operis factum esse, ut, qui semper parati sunt superseminare zizania inimici homines, repetitis illud typis, nec patrio tantum sermone, sed et in alios plures, quin et in *Græcam* vulgarem linguam translatum longe, lateque divulgari curarent hoc nimirum consilio, eaque spe inducti fore, ut scripti jocularis licentia non paucos ad legendum alliceret, scriptoris in affirmando confidentia incautis, qui nec pauci sunt, illuderet; nullam nobis moram interponendam novimus, quominus gliscenti malo in dies, quantum in nobis est, occurramus, omnique studio, et opera enitamur, ut qui pacem, et unitatem Ecclesiæ scindere quærunt (utinam non domestici hostes) ad saniora consilia revocentur, aut ne horum fallaciis irretiti bonarum etiam mentium

fideles ab orthodoxæ fidei constantia in profanas insurgentium errorum novitates miserrime abducantur.

Et sane cum monente *Augustino* (1), in cathedra unitatis posuerit Deus doctrinam veritatis, contra infelix iste scriptor nil non molitur, quo hanc Petri Sedem modis omnibus vexet, ac oppugnet, qua in Sede constitutam Patres unanimi sensu cathedram eam coluere, *qua in una unitas ab omnibus servaretur; e qua in reliquas omnes venerandæ communionis jura dimanant; ad quam necesse sit omnem Ecclesiam, omnes, qui undique sunt, Fideles convenire* (2). Non ille veritus est fanaticam turbam appellare quam prospiciebat ad aspectum pontificis, in has voces erupturam: Hominem eum esse, qui Claves Regni Cœlorum, cum ligandi, solvendi que potestate a Deo acceperit, cui non alius episcopus exæquari valeat, a quo ipsi episcopi auctoritatem suam recipiant, quemadmodum ipse a Deo supremam suam potestatem accepit: eundem porro Vicarium esse Christi, Caput Ecclesiæ Visibile, Judicem Supremum fidelium. An ergo, quod horribile dictu, fanatica fuerit vox ipsa Christi Claves Regni Cœlorum cum ligandi, solvendi que potestate Petro pollicentis: quas claves communicandas cæteris, post *Tertullianum* Petrum solum accepisse *Optatus Milevitanus* profiteri non dubitavit (3)? An fanatica dicenda tot solemnitiesque repetita pontificum, conciliorumve decreta, quibus illi damnati sunt, qui negarent in beato Petro Apostolorum Principe successorem ejus Romanum Pontificem constitutum a Deo Caput Ecclesiæ Visibile, ac Vicarium Jesu Christi, ei regendæ Ecclesiæ plenam potestatem traditam, veramque ab omnibus, qui christiano nomine censentur, obedientiam deberi, atque vim eam esse primatus, quem *Divino jure* obtinet, ut cæteris episcopis non honoris tantum gradu, sed et supremæ potestatis amplitudine antecellat? Quo magis deploranda est præceps, ac cæca hominis temeritas, qui tot decretis damnatos errores infausto suo libello instaurare studuerit, qui dixerit ac per multas ambages passim insinuarit: Quemlibet episcopum vocatum a Deo ad gubernationem Ecclesiæ non minus quam papam, nec minori præditum esse potestate: Christum eandem per sese apostolis omnibus potestatem dedisse: Quidquid

(1) Epist. dv, num. 16. Edit. Maur.

(2) Optatus Milev., lib. II *contra Parmen.* — Ambros., Epist. vi, 1 Clas. — Iren., l. III, c. III.

(3) Tertul., *Scorpiac.*, cap. x. — Optat. l. VII, num. 3.

aliqui credant obtineri, et concedi solum a pontifice, posse idipsum, sive a consecratione, sive ab ecclesiastica jurisdictione pendeat, perinde obtineri a quolibet episcopo : Voluisse Christum Ecclesiam reipublicæ more administrari : Ei quidem regimini opus esse præside pro bono unitatis, verum qui non audeat se aliorum, qui simul regunt, negotiis implicare; privilegium tamen habeat negligentes cohortandi ad sua implenda munia : Vim primatus hac una prærogativa contineri supplendæ aliorum negligentiae, prospiciendi conservationi unitatis hortationibus, et exemplo : Pontifices nil posse in aliena diœcesi præterquam extraordinario casu : Pontificem Caput esse quod, vim suam, ac firmitatem tenet ab Ecclesia : Licitum sibi fecisse Pontifices violandi jura episcoporum, reservandique sibi absolutiones, dispensationes, decisiones, appellationes, collationes beneficiorum, alia uno verbo munia omnia, quæ singulatim recenset, atque velut indebitas, ac episcopis injurias reservationes traducit.

Atque ille quidem ad fidem suis hisce dictis non tam conciliandam, quam quoquo modo surripiendam, nomina longa serie prætendit Sanctissimorum Patrum quorum decerptis hinc inde, maleque adductis sententiis insigni fraude abutitur, dum ea loca recenset, quæ faciunt ad commendationem episcopalis dignitatis, alia reticet, quibus illi singularem pontificiæ potestatis præstantiam extulerunt. Qui, si adessent, impudentem hominis calumniam ea voce refellerent, qua Sedis Apostolicæ principatum, suumque in eam obsequium non prædicarunt modo, sed et immortalibus scriptis ad omnem futuri temporis memoriam testatum reliquerunt : *Cyprianus* ipse, cujus hæc sunt verba (1) : « Deus unus est, Christus unus, et una Ecclesia, et cathedra una super Petrum Domini voce fundata : qui Petri cathedram profitetur Ecclesiam principalem, unde unitas sacerdotalis exorta est, ad quam perfidia non possit habere accessum. »

Chrysostomus (2) aperte declarans, potuisse Petrum jure suo successorem in proditoris locum eligere. Quo jure ex primatu ducto Petrus ipse deinceps, primique Petri successores usi sunt, dum per omnem Occidentem Ecclesias fundarunt eisque vel ante omnem Synodum episcopos præfecerunt, quibus gregis regendi portionem assignarunt, tum definitis regionibus unam Sedem designarunt, cujus antistes cæteris apostolica

(1) Cypr., Epist. XL; Epist. LV.

(2) Chrys., Homil. III, in cap. I Act. apost.

auctoritate præsideret. De qua Ecclesiarum institutione *Innocentius I* (1), velut de re manifesta, testimonium edidit luculentissimum, quo intelligere quisque valet, pontificiam auctoritatem non ex constituta ante per synodos disciplina prodiisse, sed constitutæ per synodalia decreta disciplinæ præluxisse. Quem etiam pontificem, compertum est, Antiochenam Ecclesiam Caput Orientalis diœceseos decretis suis ordinavisse (2).

Epiphanius (3), qui Ursacium, et Valentem pœnitentia ductos testatur Julio Romano Pontifici libellos obtulisse, quibus errorem suum deprecarentur, atque ad communionem, et pœnitentiam admitterentur.

Hieronymus (4), cui profanus erat quisquis non Cathedræ Petri communione consociaretur, super quam Petram sciret ædificatam Ecclesiam, atque adeo ab uno Damaso in gravissimis concertationibus, ut loquendi, ita et communicandi auctoritatem sibi dari efflagitabat.

Augustinus (5), qui se in Scripturis Sanctis testatur didicisse, primatum Apostolorum in Petro excellenti gratia præeminere : illum Apostolatus principatum cuilibet episcopatui præferendum : Romanam Ecclesiam, Petri Sedem, eam esse Petram, quam non vincunt superbæ Inferorum portæ. Quo alia refellitur scriptoris calumnia, dum Petræ nomine, super quam Christus ædificavit Ecclesiam suam, non personam, sed fidem aut confessionem Petri vult potius esse intelligendam, quasi Patres ii, qui, pro mira fecunditate Scripturæ, Petræ vocabulum eo quoque retulerunt, litteralem illum sensum, quo ad Petrum ipsum directe refertur, deseruerint, ac non etiam apertissime retinuerint. Sic et magister Augustini *Ambrosius* (6) : « Ipse est Petrus, cui dixit : *Tu es Petrus, et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam* : Ubi ergo Petrus, ibi Ecclesia. » Hæc una vox Patrum, hæc Doctorum perpetuata traditio, quam ex majoribus collectam paucis hisce verbis complexus est, Eugenium alloquens *Bernardus* (7) : « Tu es cui claves traditæ, cui oves creditæ sunt... Habent alii assignatos sibi greges, singuli singulos. Tibi universi crediti, uni unus. Nec modo ovium, sed et pastorum tu unus omnium Pastor. » Hoc lacte

(1) Innoc. I, Epist. ad Decent. Eugub.

(2) Epist. ad Alex. Antioch.

(3) Epiph., Hæres. LXVIII.

(4) Hier., Epist. LVII.

(5) Aug., lib. 2, de Bapt., cap. I.

(6) Ennarr. in Psalm. XL, num. 30.

(7) Lib. II, de Consid., cap. VIII.

doctrinæ nutriti sunt quotquot in Ecclesia Christi adoleverunt; hoc, si recordari volent, a pueritia imbuti, quotquot nunc omni vento doctrinæ circumferri se patiuntur. Semper ex Evangelio proditum, pascendas oves Petro a Christo commendatas, non item Petrum ab ovibus pascendum.

Nec vero a Patrum traditione Synodi œcumenici unquam recessere. *Chalcedonenses Patres* (1) Petro aures præbuere per os Leonis loquenti, nec a quovis antistite, sed ab Leone tanquam Capite cum implorata confirmatione, actionum suarum firmitatem noverunt esse repetendam.

Octava generalis Synodus (2) *Actione prima* perlectum libellum probavit, seu formulam, qua post præclara multa de Romani Pontificis auctoritate perscriptum erat, qui sequestrati essent a *communione Ecclesiæ catholicæ, id est non consentientes Sedi Apostolicæ, eorum nomina inter sacra non recitanda esse mysteria*. Quin præterea cum statuendum superesset de nonnullis dispensationibus, quas utilitas Ecclesiæ exposcere maxime videbatur, impartientiæ veniæ facultatem sumere sibi Patres ausi non sunt: verum eam per patriarcham Ignatium implorandam duxere a Sede Apostolica, quam proinde agnovere, non ipsos Patriarchas, relaxandorum canonum potestate pollere.

Magna *Lateranensis Synodus* (3) quarta, c. v., Romanam Ecclesiam tradit, disponente Domino, super omnes alias ordinariæ potestatis obtinere principatum, utpote universorum Christifidelium Matrem et Magistram.

In *Lugdunensi II* (4) edita est Græcorum fidei professio, qua se recognoscere testantur, Romanam Ecclesiam summum, et plenum primatum, et Principatum super universam Ecclesiam Catholicam obtinere, eumque ab ipso Domino in Beato Petro Apostolorum Principe, sive vertice, ejus Romanus Pontifex est Successor, cum potestatis plenitudine recepisse. Quas superiores Synodos subsecuta deinceps *Florentina* (5) catholicum primatus dogma celebri decreto sancivit.

Divino eodem spiritu afflati *Tridentini Patres* (6). declararunt *Pontifices Maximos pro suprema potestate sibi in Ecclesia universa tra-*

ditæ, causas aliquas criminum graviores suo potuisse peculiari judicio reservare. Quam adeo potestatem per omnes Ecclesias sese fundentem, atque ad alia ejusdemmodi munia, quæ libelli auctor explodere perperam nititur, ex æquo pertinentem, non aliunde adscitam, non ab inferioribus ad pontifices delatam, sed primatui ordinario jure insitam, cuique fatendum est, qui cœlestem synodorum sapientiam, humanæ insciitiæ disputationibus non dubitet longe præponendam.

Appellat EYBEL *Constantiense Concilium* (1). At meminisse ipsum oportuerat, damnatos in eo errores fuisse, cum Wicleffii aientis non esse de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse Supremam inter alias Ecclesias, nec Papam esse proximum et immediatum Christi Vicarium; tum Johannis Hus, Petrum non esse, nec fuisse Caput Ecclesiæ Sanctæ Catholicæ. Quibus erroribus sanorum verborum formam opponens *Martinus V* præscripsit interrogandos, qui de his suspecti essent, utrum credant Beatum Petrum fuisse Vicarium Christi, habentem potestatem ligandi, ac solvendi super terram. *Item* Papam canonice electum successorem esse Beati Petri habentem supremam auctoritatem in Ecclesia Dei. *Item* Papam omnibus christianis posse concedere Indulgentias; singulos porro episcopos suis subditis secundum limitationem sacrorum Canonum. Quo plane refutatur istius error, dum perperam disserens de Indulgentiis scribere ausus est, quemlibet episcopum, pari modo atque Papam, posse Indulgentias concedere. Quæ Patrum, Synodorumve documenta, quisquis æquo, pacatoque animo paulo attentius introspecterit profecto, longe præstantiorem auctoritatem comprehendere, quam quæ aut meri *directorii*, ut vocant, finibus, aut hortandi, monendi, supplendi munere continetur.

Quin et ipsi Basileenses (2) in synodali responso ad Tarentinum episcopum palam declarant fateri se, et credere Romanum Pontificem Caput esse, et primatem Ecclesiæ, vicarium Christi, et a Christo, non ab hominibus, vel synodis aliis prælatum, et Pastorem christianorum, cui datæ sunt a Domino claves, et uni dictum: *Tu es Petrus*, et solum in plenitudinem potestatis vocatum esse, alios in partem sollicitudinis. Quo magis pudere ipsum deberet impotentis audaciæ, qua eam potestatis plenitudinem infir-

(1) Ann. 451.

(2) Ann. 869.

(3) Ann. 1215.

(4) Ann. 1274.

(5) Ann. 1439.

(6) Sess. XIV, cap. VII.

(1) Ann. 1414.

(2) Sess. V.

mare aggreditur, quam Basileenses inter doctrinæ capita referunt adeo nota et pervulgata, ut nec opus foret ea percensere. Et sane quod supra dictum ab Augustino retulimus, in Romana Sede semper viguisse Apostolicæ Cathedræ principatum, huncque apostolatus principatum cuilibet episcopatui præferendum, cum aliis multis, tum et hac insigni nota cernitur, quod Petri successor, hoc ipso quod in Petri locum succedit, assignatum sibi habeat jure divino Christi gregem universum, ut simul cum episcopatu potestatem accipiat universalis regiminis : cæteris porro episcopis suam cuique peculiarem gregis portionem non divino, sed ecclesiastico jure, non Christi ore, sed hierarchica ordinatione assignari opus sit, ut ordinarium regiminis potestatem explicare in eam valeat. Cujus assignationis summam auctoritatem quisquis Romano Pontifici abjudicare volet, eum necesse est in legitimam tot in orbe toto episcoporum successionem invadere, qui Ecclesias apostolica auctoritate de integro fundatas, aut ab aliis divulsas aut invicem unitas regunt, ad easque regendas a Romano Pontifice missionem acceperunt : ut proinde sine ingenti Ecclesiæ perturbatione, ipsiusque Episcopalis regiminis discrimine tentari nequeat magnum hoc, et mirabile potentiæ consortium, divina dignatione Petri Cathedræ tributum, ut quemadmodum a *Leone Magno* dictum est (1), omnes proprie regat Petrus, quos principaliter regit et Christus, et si quid Christus commune cum Petro cæteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit quidquid aliis non negavit.

Laudat Gallicanos præsules, Gallicanos doctores : frustra omnino. Quos etenim ex his cogitat ille sibi suffragatores adsciscere? Vetustioresne, an aut qui medio ævo, aut recentiore memoria, in ea inelyta Ecclesia pietatis, doctrinæ laude floruerunt? At inter veteres illos, ut paucos ex multis proferamus, audire illum non pigeat *Cæsarium Arelatensem*, *Avitum Viennensem*, quorum ille supplici libello Symmachum papam alloquitur : « Sicut a persona Beati Petri episcopatus initium, ita necesse est, ut disciplinis competentibus Sanctitas Vestra singulis Ecclesiis, quid observare debeant, evidenter ostendat. » *Avitus* vero ad *Hormisdam* : « Quæsumus, ut quid filiis vestris, fratribus meis, id est Gallicanis, si consulant, respondere debeam, instruat ; quia jam securus non dicam de Viennensis, sed de totius Galliæ devotione pollicear, omnes

(1) Serm. III, in anniv. suæ assumpt.

vestram super statu fidei captare sententiam. » *Aurelianusenses Patres*, qui canonicam formam in metropolitanorum electione servandam ex apostolicæ Sedis decretis repetunt (1).

Audiat ex medio ævo *Hincmarum Remensem* (2), qui, cum testatur se erga sedem apostolicam omnium ecclesiarum matrem, ac magistratam, ejusque rectores fidelem semper, atque subjectum in omnibus extitisse, hoc ipso quod videri voluit, quid Apostolicæ Sedi debeatur, ac deberi sentiat, manifeste declarat. Tum et *Ivo-nem Carnotensem* graviter eorum audaciam coarguentem, qui contra Sedem Apostolicam caput erigunt, *cujus judiciis, et constitutionibus obviare, plane est hæreticæ pravitatis notam incurere : ad quam principaliter, et generalissime pertineat tam metropolitanorum, quam cæterorum episcoporum consecrationem confirmare, vel infirmare, constitutiones et judicia retractare, suas vero inconcussas detinere, et nullius inferioris judicio retractandas, vel corrigendas concedere* (3). Quod idem Gelasii quoque auctoritate comprobatur.

Quod si ab illa vetustate ad propiora tempora progredimur, latere illum non debuerunt gravissimæ censuræ adversus famosum Spalatensem apostatam ab insigni theologia facultate Parisiensi latæ (4), in quibus præformatam libelli sui damnationem perspicere facile potuisset. Hi scilicet fuere Spalatensis errores, quibus illa hæreticæ, ac schismaticæ pravitatis notam inurendam non dubitavit : « Disparitatem potestatis inter apostolos esse humanum inventum, in sacris Evangeliiis, et divinis novi Testamenti scripturis minime subsistens (quam hæreticam et schismaticam declarat de jurisdictione apostolica ordinaria, quæ in solo Divo Petro subsistebat, intellectam). — In Ecclesia non dari unum caput supremum, et monarcham præter Christum ; — episcopos omnes simul, et in solidum eandem regere Ecclesiam singulos cum plena potestate ; — Romanam Ecclesiam præcipuam fuisse, et esse nobilitate, existimatione, nomine, et dignitatis auctoritate, non regiminis, et jurisdictionis Principatu (quam dicit hæreticam et schismaticam, quatenus aperte insinuat, Romanam Ecclesiam jure divino auctoritatem in alias ecclesias non habere) ; — Unumquemque

(1) Ann. 538, can. 3.

(2) Epist. ad Nicol. PP. apud Labb., tom. 10, edit. Ven., col. 356.

(3) Epist. VIII ad Richer. Senonen.

(4) Ann. 1617.

episcopum jure divino esse universalem ; — Monarchiæ formam non fuisse immediate in Ecclesia a Christo institutam ; — Falsum esse, unionem Ecclesiæ catholicæ in unitate Rectoris visibilis consistere. » — Cumque Spalatensis subjunxisset Parisiensium doctrinam, enucleate intellectam, nihil a sua discrepare, impactam sibi calumniam continuo illi refutarunt *velut meram contra Facultatem Parisiensem imposturam*.

Præclarum etiam, atque ut allatæ Parisiensium doctorum sententiæ, sic et constanti majorum suorum traditioni plane consantaneum de Romani Pontificis primatu testimonium edidit Gallicani præsules in comitiis anno 1861 : « Caput est, inquiunt, Ecclesiæ, centrum unitatis : obtinet ille in nos primatum auctoritatis, et jurisdictionis sibi a Christo Jesu in persona S. Petri collatum : qui ab hac veritate dissentiret, schismaticus, immo et hæreticus esset. »

Quin et libelli auctori non prorsus ignota fuere, petita ex omni antiquitatis memoria de romano primatu luculentissima documenta, quo magis prodit sese pertinax illius adversus Romanam Sedem contentio, qui cum splendida illa patrum testimonia obscurare, ac delere non posset, ea veritus non sit per summam impudentiam velut allegorias male intellectas traducere, indeque factum ex parte esse, ut longa sæculorum serie creditus sit Papa is esse, qui non est ; quasi Sanctissimi Patres, quos Ecclesiæ suæ Deus dedit pastores et doctores, in re gravissimi momenti, quæ ad Ecclesiæ constitutionem pertinet, communi sensu aut erraverint ipsi, aut errandi causam fidelibus objecerint, ac non potius nefarii erroris convictus teneatur, qui de Romano Pontifice aliter credendum statuatur, quam tot seculorum continuata successione creditum sit.

Atque hæc quidem prædecessorum nostrorum paribus in causis exempla secuti paulo latius, ut muneris nostri ratio postulat exponenda duximus, non nostra, sed animarum lucra quærentes, solliciti servare unitatem in vinculo pacis ; in id intenti, ut, patefactis eorum fraudibus, qui patrum nomine ad pervertendas patrum sententias abutuntur, omnes intelligant, nil patribus ipsis antiquius fuisse, quam ut unitas ab omnibus in ea cathedra servaretur, quæ una est cæterarum omnium a Christo constituta mater et magistra.

Unum certe ovile Christi Ecclesia est, cujus unus supremus pastor, Christus ipse regnans in

cœlis, unum quoque sui vicarium supremum in terris visibilem pastorem reliquit, in cujus voce, Christi vocem oves audirent, ne seductæ alienorum vocibus in venenata quæque, ac mortifera pascua dilaberentur. Quo igitur cautius fideles curæ nostræ concrediti profana, et vaniloquia devitent, quæ proficiunt ad impietatem, contantesque maneant huic unitatis Cathedræ devincti (1), in qua Petrus adhuc velut in propria sede vivit, et præsidet, ac præstat quærentibus fidei veritatem, neve in hanc fraudem induci se patiantur, ut putent ambitione extortum, aut ignorantia, vel adulatione delatum, aut pravis artibus quæsitum, quod Christi est ordinatione constitutum ; nos memoratum opusculum e germanico idiomate in latinum translatum, complurium in sacra theologia magistrorum examini subjici mandavimus, quorum habitis consultationibus, auditisque suffragiis venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium in tota republica Christiana adversus hæreticam pravitatem generalium Inquisitorum coram nobis adstantium, motu proprio, et ex certa scientia, deque apostolicæ potestatis plenitudine, antedictum libellum, cujus titulus latine : Quid est Papa ? — cum dispensatione Cæsaræ regalis censurarum commissionis ob appositionem nominis — Viennæ apud Josephum Edlen de Kurzbeck 1782, Græce vero : Τὴ ἐστὶν ὁ Πάπας, tanquam continentem propositiones respective falsas, scandalosas, temerarias, injurias, ad schisma inducentes, schismaticas, erroneas, inducentes in hæresim, hæreticas, et alias ab Ecclesia damnatas reprobamus, damnamus, ac pro reprobo, ac damnato in perpetuum haberi volumus, atque decernimus.

Præcipimus insuper, ne quisquam ex Christi-fidelibus cujuscumque gradus, et dignitatis, quamvis specialissima nota dignis, libellum prædictum jam typis editum, sive manu conscriptum, vel in suo originali, vel in quacumque alia versione legere, retinere, vel denuo imprimere facere audeat, aut præsumat sub pœna suspensionis a divinis quantum ad personas ecclesiasticas ; quantum vero ad personas sæculares sub pœna excommunicationis majoris ipso facto absque alia declaratione incurrendis, quarum absolutionem, et respective relaxationem nobis, et successoribus nostris Romanis Pontificibus reservamus, excepto duntaxat, quoad excommunicationem prædictam, articulo mortis,

(1) S. Petrus Chrysost., Epist. ad Eutichem.

quo nimirum quilibet confessoribus ab hujusmodi censura, ut præfertur, incursa absolvere poterit.

Mandamus quoque bibliopolis, ac typographis, cæterisque omnibus, et singulis cujuscumque gradus, conditionis, et dignitatis, personis ecclesiasticis, et sæcularibus, etiamsi speciali, et individua mentione indigeant, ut quatenus prædictus libellus vel in suo originario, in quocumque idiomate impressus, vel etiam manuscriptus, ad eorum manus devenerit, statim deferre illum teneantur Ordinariis locorum sub eisdem suspensionis a divinis comminatis pœnis, ac respective excommunicationis.

Ut autem eædem præsentēs litteræ ad omnium notitiam facilius perducantur, nec quisquam illarum ignorantiam prætexere possit, volumus et mandamus, illas ad valvas basilicæ principis apostolorum, et cancellariæ apostolicæ, necnon curiæ generalis in monte citorio, et in acie Campi Floræ de urbe per aliquem ex cursoribus nostris, ut moris est, publicari, illarumque exempla ibi affixa relinqui. Sic vero publicitas perinde afficere omnes et singulos, quos concernunt, ac si unicuique illorum personaliter notificatæ, et intimatæ fuissent. Ipsarum autem litterarum præsentium transumptis seu exemplis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eamdem fidem tam in judicio, quam extra illud ubique locorum haberi, quæ iisdem præsentibus haberetur, si forent exhibitæ et ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris die XXVIII nov. MDCCLXXXVI, pontificatus nostri anno duodecimo.

B. MARISCOTTUS, *Pro-Secretarius*.

APPENDIX XII.

DAMMATIO QUAMPLURIUM PROPOSITIONUM EXCERPTARUM EX LIBRO ITALICO IDIOMATE IMPRESSO SUB TITULO : *Atti e decreti del concilio diocesano de Pistoja dell' anno M DCC LXXXVI.*

Pius Episcopus servus servorum Dei, Universis Christifidelibus salutem, et apostolicam benedictionem. — Auctorem fidei, et consummatorem Jesum aspicientes, nos jubet Apostolus (1) sedulo recitare qualem, quantamque

(1) Ad Hebr., xii.

ille sustinuit a peccatoribus adversum semetipsum contradictionem, ut ne laboribus, et periculis defatigati deficiamus aliquando animis nostris, peneque concidamus. Hac saluberrima cogitatione muniri nos ac refici tum maxime necessum est, cum adversus Corpus ipsummet Christi, *quod est Ecclesia* (1), diræ istius, nec unquam desiturae conjurationis æstus acrius exardescit; ut a Domino confortati, et in potentia virtutis ejus, scuto fidei protecti resistere possimus in die malo, et omnia tela iniquissimi ignea extinguere (2). In hoc sane motu temporum, in hac rerum perturbatissima conversione gravis est quidem bonis omnibus contra omnes cujusque generis christiani nominis hostes colluctatio subeunda : gravior nobis quibus pro credita pastoralis nostræ sollicitudini gregis totius cura, et moderatione, *major cunctis, Christianæ Religionis zelus incumbit* (3). Verum in hac ipsa oneris gravitate, quæ humeris nostris imposita est, *portandi onera omnium qui gravantur*, quo magis conscii nobis sumus infirmitatis nostræ, eo firmiorem in spem erigit nos, et sublevat apostolici hujusce muneris in persona B. Petri divinitus instituta ratio, ut qui semel tradita sibi a Christo Ecclesiæ gubernacula nunquam derelicturus erat, ipse apostolicæ gubernationis onera in illis portare non desineret, quos ei Deus protegendos perpetua successione, ac tuendos hæredes dedisset.

Et in hisce quidem ærumnis quæ undique circumstant, ad cæterarum molestiarum velut cumulum accessit, ut unde oportuerat nos gaudere, majorem inde tristitiam hauriremus. *Quippe cum aliquis Sacrosanctæ Ecclesiæ Dei præpositus sub sacerdotis nomine ipsum Christi populum a tramite veritatis in præceps devię persuasionis avertit, et hoc in amplissima urbe, tum plane est geminanda lamentatio, et major sollicitudo adhibenda* (4).

Fuit sane non in ultimis terris, verum in media luce Italiæ, sub oculis Urbis, et prope Apostolorum lumina; fuit episcopus duplicis sedis honore insignis (Scipio de Riccis antea episcopus Pistoriensis et Pratensis), quem ad nos pro pastoralis munere suscipiendo accedentem paterna caritate complexi sumus; qui vicissim nobis, atque huic Apostolicæ Sedi in ipso sacræ suæ ordinationis

(1) Ad Coloss., i.

(2) Ad Eph., vi.

(3) S. Siricius ad Himerium Tarrac. Epist. 1. ap. Const.

(4) S. Cœlest. I, Epist. 12, ap. Const.

ritu debitam fidem, et obedientiam solemnī jurisjurandi religione obstrinxit.

Atque is ipse non longo intervallo posteaquam a complexu nostro cum osculo pacis dimissus ad commissas sibi plebes accessit, coacervatorum perversæ sapientiæ magistrorum fraudibus circumventus eo cœpit intendere, ut quam superiores antistites ex ecclesiastica regula laudabilem, et pacatam christianæ institutionis formam jam pridem invexerant, ac pene defixerant, non ille pro eo ac debebat tueretur, coleret, perficeret, sed contra per speciem fictæ reformationis importunis inducendis novitatibus perturbaret, convelleret, funditus everteret.

Quin etiam cum et hortatu nostro ad Synodum Diœcesanam animum adjunxisset, præfracta ejus in suo sensu pertinacia effectum est, ut unde remedium aliquot vulnerum petendum erat, inde gravior pernicies enascetur. Sane postquam Synodus hæc Pistoriensis e latebris erupit, in quibus aliquandiu abdita delituit, nemo fuit de summa religione pie, sapienterque sentiens, qui non continuo adverterit, hoc fuisse auctorum consilium, ut quæ antea per multiplices libellos pravarum doctrinarum semina sparserant, ea in unum velut corpus compingerent, proscriptos dudum errores exsuscitarent, apostolicis, quibus proscripti sunt, decretis fidem, auctoritatemque derogarent.

Quæ cum cerneremus, quo graviora sunt per sese, tanto impensius pastoralis nostræ sollicitudinis opem efflagitare, mentem convertere non distulimus ad ea capienda consilia, quæ surgenti malo vel sanando, vel comprimendo accommodatiora viderentur.

Atque in primis sapientis moniti memores prædecessoris nostri B. Zozimi (1), *ea quæ magna sunt, magnum pondus examinis desiderare*, Synodum ab episcopo editam primum quatuor episcopis, aliisque adjunctis e clero sæculari theologis examinandam commisimus: Tum et plurium S. R. E. cardinalium, aliorumque episcoporum Congregationem deputavimus, qui totam actorum seriem diligenter perpenderent, loca inter se dissita conferrent, excerptas sententias discuterent, quorum suffragia coram nobis voce, et scripto edita excepimus: qui et Synodum universe reprobendam, et plurimas inde collectas propositiones, alias quidem per sese, alias attenta sententiarum connexionē plus minusve acribus censuris perstringendas censuerunt: quorum auditis perpensisque animadversionibus, illud

quoque Nobis curæ fuit, ut selecta ex tota Synodo præcipua quædam pravarum doctrinarum capita, ad quæ potissimum fusæ per Synodum reprobandæ sententiæ directæ vel indirecte referuntur, in certum deinceps ordinem redigerentur, eisdemque sua cuique peculiaris censura subjiiceretur.

Ne vero ex hac ipsa tametsi accuratissime peracta sive locorum collatione, sive sententiarum disquisitione, pervicaces homines obtrectandi occasionem arriperent, ut huic forte jam paratæ calumniæ obviam iretur, sapienti consilio uti statuimus, quod in emergentibus hujus modi periculis, noxiisve novitatibus reprimendis plures nostri sanctissimi prædecessores, tum et gravissimi antistites, ac generales etiam Synodi rite, cauteque adhibitum, illustribus exemplis testatum, commendatumque reliquissent.

Norant illi versutam novatorum fallendi artem, qui catholicarum aurium offensionem veriti, captionum suarum laqueos persæpe student subdolis verborum involucris obtegere, ut inter discrimina sensuum (1) latens error lenius influat in animos, fiatque ut corrupta per brevissimam adjectionem, aut commutationem veritate sententiæ, confessio quæ salutem operabatur, subtili quodam transitu vergat in mortem. Atque hæc quidem involuta, fallax disserendi ratio, cum in omni orationis genere vitiosa est, tum in Synodo minime ferenda, cujus est hæc laus præcipua, eam in docendo dilucidam consecrari dicendi rationem, quæ nullum offensionis periculum relinquat. Quo in genere proinde si quid peccatum sit, hac nequeat quæ afferrisolet, subdola excusatione defendi, quod quæ alicubi durius dicta exciderint, ea locis aliis planius explicata, aut etiam correctæ reperiantur, quasi procax isthæc affirmandi, et negandi, ac secum pro libito pugnandi licentia, quæ fraudulenta semper fuit novatorum astutia ad circumventionem erroris, non potius ad prodendum, quam ad excusandum errorem valeret: aut quasi rudibus præsertim, qui in hanc vel illam forte inciderint partem Synodi vulgari lingua omnibus expositæ, præsto semper essent alia, quæ inspicienda forent, dispersa loca, aut his etiam inspectis satis cuique facultatis suppeteret ad ea sic per sese componenda, ut, quemadmodum perperam isti effutiant, erroris omne periculum effugere valerent. Exitiosissimum profecto insinuandi erroris artificium, quod in Constantinopolitani antistitis Nestorii litteris jam olim sapienter

(1) S. Zozimus, epist. 2, ap. Const.

(1) S. Leo M. epist. 429, edit. Baller.

detectum gravissima reprehensione prædecessor noster Cœlestinus (1) coarguit; quibus nempe in litteris vestigatus veterator ille, deprehensus, et tentus, suo se multiloquio labefaciens, dum vera involvens obscuris, rursus utraque confundens vel confiteretur negata, vel niteretur negare confessa. Ad quas depellendas insidias nimium sæpe omni ætate renovatas non alia potior via inita est, quam ut iis exponendis sententiis, quæ sub latibulo ambiguitatis periculosam, suspiciosamque involvunt discrepantiam sensuum, perversa significatio notaretur, cui subesset error, quem catholica sententia reprobaret.

Quam et nos moderationis plenam rationem eo libentius amplexi sumus, quo magis ad reconciliandos animos, et ad unitatem spiritus in vinculo pacis adducendos (quod favente Deo in pluribus gaudemus jam feliciter evenisse), magno fore adjumento prospeximus, providere primum, ne pertinacibus, si qui supererunt, quod Deus avertat, Synodi, sectatoribus integrum sit posthac ad novas turbas ciendas, justæ suæ damnationis consortes veluti ac socias sibi absciscere scholas catholicas, quas invitas plane ac repugnantes, per detortam quamdam affinium vocabulorum similitudinem in expressa, quam illæ testantur, sententiarum dissimilitudine, in partes suas pertrahere nituntur. Deinde si quos imprudentes aliqua fefellit adhuc præconcepta mitior opinio de Synodo, his etiam omnis conquerendi locus præcludatur, qui si recte sapiunt, ut videri volunt, ægre ferre nequeant doctrinas damnari sic denotatas, quæ errores præ se ferant, a quibus ipsi profitentur se longissime abesse.

Necdum tamen satis ex animo lenitati nostræ factum putavimus, seu verius caritati, quæ urget nos erga fratrem nostrum, cui omni ope volumus, si adhuc possumus, subvenire (2). Caritas nempe illa urget nos, qua inductus, prædecessor noster Cœlestinus (3) etiam *contra fas*, seu majori quam fas esse videtur, patientia sacerdotes corrigendos expectare non abnuebat. Magis enim cum Augustino, Milevitanisque patribus volumus, et optamus homines prava docentes *pastorali cura in Ecclesia sanari quam desperata salute ex illa resecari, si necessitas nulla compellat* (4).

Quam ad rem, ne quod genus officii ad lucran-

dum fratrem prætermisum videretur, præfatum episcopum, antequam ad ulteriora progredemur, amantissimis litteris ad eum jussu nostro datis ad nos acciendum duximus, polliciti fore, ut benevolo animo a nobis exciperetur, nec videretur, quin, quæ in rem suam facere sibi viderentur, libere, aperteque expromeret. Nec vero spes nos omnis deseruerat fieri posse, ut siquidem animum illum docibilem afferret, quem ex Apostoli sententia in episcopo maxime Augustinus (1) requirebat, cum simpliciter, et candide, omni remota concertatione, et acerbitate recognoscenda ei proponerentur præcipua doctrinarum capita, quæ visa essent majori animadversione digna, tum facile sese ipse colligens non dubitaret, quæ ambigue posita essent, in saniores sensum exponere, quæve manifestam pravitatem præ se ferrent, aperte repudiare: atque ita magna cum sui nominis existimatione, tum lætissima bonorum omnium gratulatione, pacatissima, qua fieri posset ratione orti in Ecclesia strepitus optatissima correctione comprimentur (2).

Nunc vero cum ille oblato beneficio incommoda valetudinis nomine minus utendum sibi esse censuerit, differre jam non possumus, quin apostolico nostro muneri satisfaciamus. Non unius tantummodo, alteriusve diœcesis periculum agitur: *Universalis Ecclesia quacumque novitate pulsatur* (3). Undique jam pridem non expectatur modo, verum assiduis repetitis precibus efflagitatur supremæ apostolicæ Sedis iudicium. Absit, ut vox Petri in illa unquam Sede sua conticescat, in qua perpetuo vivens ille ac præsidens præstat quærentibus fidei veritatem (4). Tuta non est in talibus longior conniventia, quia tantumdem pene criminis est connivere in talibus, quanti est tam irreligiosa prædicare (5). Abscidendum igitur tale vulnus, quo non unum membrum læditur, sed totum corpus Ecclesiæ sauciatur (6). Atque divina opitulante pietate providendum, ut amputatis dissensionibus fides catholica inviolata servetur, et his, qui prava defendunt, ab errore revocatis, nostra auctoritate, quorum fides probata fuerit, muniantur (7).

Implorato itaque cum assiduis nostris, tum et piorum Christi fidelium privatis publicisque

(1) L. 4, *de Bapt. contra Donat.*, c. 5 et l. 5, c. 26.

(2) S. Cœlest., epist. 16, n. 2, ap. Const. 178, n. 2, edit Maur.

(3) S. Cœlest., ep. 21, *ad Episcopos Galliarum*.

(4) Chrysol., ep. *ad Eutychem*.

(5) S. Cœlest., ep. 12, n. 2.

(6) *Ibidem*, ep. 11, *Cyrillo*, n. 3.

(7) S. Leo M., ep. 23, *Flaviano*, C. P., n. 2.

(1) S. Cœlestinus epist. 12, n. 2, ap. Const.

(2) S. Cœlest., ep. 14, *ad Populum. C. P.*, n. 8, ap. Const.

(3) Ep. 1^a, *ad Nestor.*, n. 9

(4) Epist. 176, n. 4.

precibus, Spiritus sancti lumine, omnibus plene et mature consideratis, complures ex actis et decretis memoratæ Synodi propositiones, doctrinas, sententias, sive expresse traditas, sive per ambiguitatem insinuatæ, suis, ut præfatum est, cuique appositis notis, et censuris damnandas et reprobandas censuimus, prout hac nostra perpetuo valitura Constitutione damnamus, et reprobamus :

Sunt autem quæ sequuntur :

DE OBSCURATIONE VERITATUM IN ECCLESIA

(*Ex Decr. de Grat., § 1*).

I. Propositio, quæ asserit *postremis hisce sæculis sparsam esse generalem obscurationem super veritates gravioris momenti, spectantes ad religionem, et quæ sunt basis fidei, et moralis doctrinæ Jesu Christi.* — *Hæretica.*

DE POTESTATE COMMUNITATI ECCLESIAE ATTRIBUTA, UT PER HANC PASTORIBUS COMMUNICETUR.

(*Epist. Convoc.*).

II. Propositio, quæ statuit *potestatem a Deo datam Ecclesiae, ut communicaretur pastoribus, qui sunt ejus ministri pro salute animarum;* — Sic intellecta ut a communitate fidelium in pastores derivetur ecclesiastici ministerii ac regiminis potestas, — *Hæretica.*

DE CAPITIS MINISTERIALIS DENOMINATIONE ROMANO PONTIFICI ATTRIBUTA.

(*Decr. de Fide, § 8*).

III. Insuper quæ statuit *Romanum Pontificem esse caput ministeriale;* — Sic explicata, ut Romanus Pontifex non a Christo in persona B. Petri, sed ab Ecclesia potestatem ministerii accipiat, qua velut Petri successor, verus Christi vicarius, ac totius ecclesiae Caput pollet in universa ecclesia, — *Hæretica.*

DE POTESTATE ECCLESIAE QUOD CONSTITUENDAM, ET SANCIENDAM EXTERIOREM DISCIPLINAM.

(*Decr. de Fide, §§ 13, 14*).

IV. Propositio affirmans, *abusum fore auctoritatis Ecclesiae transferendo ultra limites doctrinæ, ac morum, et eam extendendo ad res exteriores, et per vim exigendo id quod pendet a persuasione, et corde;* tum etiam, *multo minus ad eam pertinere, exigere per vim exteriorum subjectionem suis decretis;* — Quatenus indeterminationis illis verbis *extendendo ad res exteriores*

notet velut abusum auctoritatis Ecclesiae, usum ejus potestatis acceptæ a Deo, qua usi sunt et ipsimet apostoli in disciplina exteriori constituenda, et sancienda, — *Hæretica.*

V. Qua parte insinuat, Ecclesiam non habere auctoritatem subjectionis suis decretis exigendæ aliter quam per media, quæ pendent a persuasionem; — Quatenus intendat Ecclesiam *non habere collatam sibi a Deo potestatem non solum dirigendi per consilia et suasionem, sed etiam jubendi per leges, ac devios, contumacesque exteriori judicio, ac salubribus pœnis coercendi, atque cogendi.*

Ex Bened. XIV, in Brevi *Ad assiduas*, anni MDCCLXXV, Primati, Archiepiscopis et Episcopis Regni Poloniae;

Inducens in Systema alias damnatum ut hæreticum.

JURA EPISCOPIS PRÆTER FAS ATTRIBUTA.

(*Decr. de Ord., § 25*).

VI. Doctrina Synodi, qua profitetur *persuasum sibi esse, episcopum accepisse a Christo omnia jura necessaria pro bono regimine suæ diœcesis;* — Perinde ac si ad bonum regimen cujusque diœcesis necessariae non sint superiores ordinationes spectantes sive ad fidem, et mores, sive ad generalem disciplinam, quarum jus est penes summos Pontifices, et Concilia Generalia pro universa Ecclesia, — *Schismatica, ad minus erronea.*

VII. Item in eo quod hortatur episcopum « ad « prosequendam naviter perfectiorem ecclesiasticæ disciplinæ constitutionem, idque, contra « omnes contrarias consuetudines, exemptiones, « reservationes, quæ adversantur bono ordini « diœcesis, majori gloriæ Dei, et majori ædificationi Fidelium; » — Per id quod supponit episcopo fas esse proprio suo judicio, et arbitrato statuere, et decernere contra consuetudines, exemptiones, reservationes, sive quæ in universa Ecclesia, sive etiam in unaquaque provincia locum habent, sine venia, et interventu superioris hierarchicæ potestatis, a qua inductæ sunt, aut probatæ, et vim legis obtinent, — *Inducens in schisma et subversionem hierarchici regiminis, erronea.*

VIII. Item quod et sibi persuasum esse ait, « jura episcopi a J. C. accepta pro gubernanda « Ecclesia nec alterari, nec impediri posse; et « ubi contigerit horum jurium exercitium quavis de causa fuisse interruptum, posse semper « episcopum, ac debere in originaria sua jura

« regredi, quotiescumque id exigit majus bonum
« suæ Ecclesiæ; » — In eo quod innuit jurium
episcopalium exercitium nulla superiori potes-
tate præpediri, aut coerceri posse, quandocum-
que episcopus proprio judicio censuerit minus id
expedire majori bono suæ Ecclesiæ, — *Inducens
in schisma et subversionem hierarchici regimi-
nis, erronea.*

JUS PERPERAM TRIBUTUM INFERIORIS ORDI-
NIS SACERDOTIBUS IN DECRETIS FIDEI, ET
DISCIPLINÆ (*Epist. convoc.*).

IX. Doctrina, quæ statuit, « reformationem
« abusuum circa ecclesiasticam disciplinam in
« Synodis Diœcesanis ab episcopo, et parochis
« æqualiter pendere, ac stabiliri debere: ac sine
« libertate decisionis indebitam fore subjectio-
« nem suggestionibus, et jussionibus episcopo-
« rum, — *Falsa, temeraria, episcopalis aucto-
« ritatis læsiva, regiminis hierarchici sub-
« versiva, favens hæresi Aeriana a Calvino
« innovatæ.* »

*Ex Ep. Convoc. Ex Ep. ad Vic. For. Ex Orat.
ad Syn., § 8. Ex Sess. 3.*

X. Item doctrina, qua parochi, aliive sacerdo-
tes in Synodo congregati pronuntiantur una cum
episcopo iudices fidei, et simul innuitur iudicium
in causis fidei ipsis competere jure proprio, et
quidem etiam per ordinationem accepto, — *Falsa,
temeraria, Ordinis hierarchici subversiva, de-
trahens firmitati definitionum, judiciorumve
dogmaticorum Ecclesiæ, ad minus erronea.*

Orat. Synod., § 8.

XI. Sententia enuntians veteri Majorum ins-
tituto ab apostolicis usque temporibus ducto,
per meliora Ecclesiæ sæcula servato, receptum
fuisse « ut decreta, aut definitiones, aut senten-
« tiæ etiam majorum Sedium non acceptarentur,
« nisi recognitæ fuissent, et approbatæ ab Synodo
« Diœcesana, — *Falsa, temeraria, derogans
« pro sua generalitate obedientiæ debitæ consti-
« tutionibus apostolicis, tum et sententiis ab
« hierarchica superiore legitima potestate ma-
« nantibus, schisma fovens, et hæresim.* »

CALUMNIÆ ADVERSUS ALIQUAS DECISIONES
IN MATERIA FIDEI AB ALIQUOT SÆCULIS
EMANATAS (*De Fide, § 12*).

XII. Assertiones Synodi complexive acceptæ
circa decisiones in materia fidei ab aliquot
sæculis emanatas, quas perhibet velut decreta
ab una particulari Ecclesia, vel paucis pastoribus

profecta, nulla sufficienti auctoritate suffulta,
nata corrumpendæ puritati fidei, ac turbis exci-
tandis, intrusa per vim, e quibus inflicta sunt
vulnera nimium adhuc recentia, — *Falsæ, cap-
tiosæ, temerariæ, scandalosæ, in Romanos Pon-
tifices et Ecclesiam injuriosæ, debitæ apostolicis
constitutionibus obedientiæ derogantes, schisma-
ticæ, perniciosæ, ad minus erroneæ.*

DE PACE DICTA CLEMENTIS IX (*Or. Synod.,
§ 2, in nota*).

XIII. Propositio relata inter acta Synodi, quæ
innuit Clementem IX pacem Ecclesiæ reddi-
disse per approbationem distinctionis juris, et
facti in subscriptione Formularii ab Alexan-
dro VII præscripti, — *Falsa, temeraria, Cle-
menti IX injuriosa.*

XIV. Quatenus vero ei distinctioni suffragatur,
ejusdem fautores laudibus extollendo, et eorum
Adversarios vituperando, — *Temeraria, perni-
ciosa, Summis Pontificibus injuriosa, schisma
fovens, et hæresim.*

DE COAGMENTATIONE CORPORIS ECCLESIAE
(*Append., n. 28*).

XV. Doctrina, quæ proponit Ecclesiam consi-
derandam velut unum Corpus Mysticum coag-
mentatum ex Christo Capite, et Fidelibus, qui
sunt ejus membra per unionem ineffabilem, qua
mirabiliter evadimus cum ipso unus solus sacer-
dos, una sola Victima, unus solus Adorator per-
fectus Dei Patris in Spiritu, et Veritate; — In-
tellecta hoc sensu, ut ad Corpus Ecclesiæ non
pertineant nisi Fideles, qui sunt perfecti Adora-
tores in Spiritu, et Veritate, — *Hæretica.*

DE STATU INNOCENTIAE (*De Grat., §§ 4, 7.
De Sacr. in gen., § 1. De Pœnit. § 4*).

XVI. Doctrina Synodi de statu felicis innocen-
tiæ, qualem eum repræsentat in Adamo ante
peccatum, complectente non modo integritatem,
sed et justitiam interiorem cum impulsu in
Deum per amorem caritatis, atque primævam
sanctitatem aliqua ratione post lapsum restitu-
tam; — Quatenus complexive accepta innuit sta-
tum illum sequelam fuisse creationis, debitum
ex naturali exigentia, et conditione humanæ na-
turæ, non gratuitum Dei beneficium, — *Falsa,
alias damnata in Baio et Quesnellio, erronea,
favens hæresi Pelagianæ.*

DE IMMORTALITATE SPECTATA UT NATURALI
CONDITIONE HOMINIS (*De Bapt., § 2*).

XVII. Propositio his verbis enuntiata: *Edocet:*

*ab Apostolo spectamus mortem non jam ut naturalem conditionem hominis, sed revera ut justam pœnam culpæ originalis;—*Quatenus sub nomine Apostoli subdole allegato insinuat, mortem, quæ in præsentī statu inflicta est velut justa pœna peccati per justam subtractionem immortalitatis, non fuisse naturalem conditionem hominis, quasi immortalitas non fuisset gratuitum beneficium, sed naturalis conditio, — *Captiosa, temeraria, Apostolo injuriosa, alias damnata.*

DE CONDITIONE HOMINIS IN STATU NATURÆ
(*De Grat.*, § 10).

XVIII. Doctrina Synodi enuntians post lapsum Adami Deum annuntiasse promissionem futuri Liberatoris, et voluisse consolari genus humanum per spem salutis, quam J. C. allaturus erat, tamen Deum voluisse ut genus humanum transiret per varios status, antequam veniret plenitudo temporum, ac primum ut in statu naturæ homo relictus propriis luminibus disceret de sua cæca ratione diffidere, et ex suis aberrationibus moveret se ad desiderandum auxilium superioris luminis; — Doctrina, ut jacet, captiosa, atque intellecta de desiderio adjutorii superioris luminis in ordine ad salutem promissam per Christum, ad quod concipiendum homo relictus suis propriis luminibus supponatur sese potuisse movere, — *Suspecta, favens hæresi Semipelagianæ.*

DE CONDITIONE HOMINIS SUB LEGE (*Ibid.*).

XIX. Item quæ subjungit, hominem sub lege cum esset impotens ad eam observandam prævaricatorem evasisse, non quidem culpa legis, quæ sanctissima erat, sed culpa hominis, qui sub lege sine gratia magis magisque prævaricator evasit, superadditque, legem, si non sanavit cor hominis, effecisse, ut sua mala cognosceret, et de sua infirmitate convictus desideraret gratiam Mediatoris; — Qua parte generaliter innuit hominem prævaricatorem evasisse per inobservantiam legis, quam impotens esset observare; quasi impossibile aliquid potuerit imperare qui justus est, aut damnaturus sit hominem pro eo quod non potuit vitare, qui pius est;

Ex S. Cæsario, *Serm.* 73, in Append. S. Augustini, *Serm.* 273, edit. Maur. — Ex S. Aug., de *Nat. et Gr.*, c. 43. — De *Grat. et lib. arb.*, c. 16. — Enarr. in *Psal.* 56, n. 1.

Falsa, scandalosa, impia, in Baio damnata.

XX. Qua parte datur intelligi, hominem sub lege sine gratia potuisse concipere desiderium

gratiæ Mediatoris ordinatum ad salutem promissam per Christum; quasi non ipsa gratia faciat ut invocetur a nobis.

Ex Concil. Araus. II, can. 3.

Propositio, ut jacet, captiosa, suspecta, favens hæresi Semipelagianæ.

DE GRATIA ILLUMINANTE, ET EXCITANTE.

(*De Grat.*, § 11).

XXI. Propositio, quæ asserit, « lumen gratiæ, « quando sit solum, non præstare, nisi ut cognoscamus infelicitatem nostri status, et gravitatem nostri mali : Gratiam in tali casu producere eundem effectum, quem lex producebat : « Ideo necesse esse, ut Deus creet in corde nostro sanctum amorem, et inspiret sanctam delectationem contrariam amorī in nobis dominantī : Hunc amorem sanctum, hanc sanctam delectationem esse proprie gratiam J. C., inspirationem caritatis, qua cognita sancto amore faciamus ; hanc esse illam radicem, e qua germinantur bona opera, hanc esse gratiam Novi Testamenti, quæ nos liberat a servitute peccati, et constituit Filios Dei ; » — Quatenus intendat eam solam esse proprie gratiam Jesu Christi, quæ creet in corde sanctum amorem, et quæ facit ut faciamus, sive etiam qua homo liberatus a servitute peccati constituitur Filius Dei, et non sit etiam proprie gratia Christi ea gratia, qua cor hominis tangitur per illuminationem Spiritus sancti (*Trid.*, sess. VI, c. v), nec vera detur interior gratia Christi, cui resistitur. — *Falsa, captiosa, inducens in errorem in secunda propositione Jansenii damnatum ut hæreticum, eumque renovans.*

DE FIDE VELUT PRIMA GRATIA.

(*De Fide*, § 1).

XXII. Propositio, quæ innuit, fidem, a qua incipit series gratiarum, et per quam velut primam vocem vocamur ad salutem, et Ecclesiam, esse ipsammet excellentem virtutem fidei, qua homines fideles nominantur, et sunt, — Perinde ac prior non esset gratia illa, quæ ut prævenit voluntatem, sic prævenit et fidem.

Ex S. Aug., de *Bono persever.*, c. xvi, n. 41.

Suspecta de hæresi, eamque sapiens, alias in Quesnellio damnata, erronea.

DE DUPLICI AMORE (*De Grat.*, § 8).

XXIII. Doctrina Synodi de duplici amore dominantis cupiditatis, et caritatis dominantis, enuntians hominem sine gratia esse sub servitute

peccati : ipsumque in eo statu per generalem cupiditatis dominantis influxum omnes suas actiones inficere, et corrumpere ; — Quatenus insinuat in homine, dum est sub servitute, sive in statu peccati, destitutus gratia illa, qua liberatur a servitute peccati, et constituitur Filius Dei, sic dominari cupiditate, ut per generalem huius influxum omnes illius actiones in se inficiantur, et corrumpantur : aut opera omnia, quæ ante ustificationem fiunt, quacumque ratione fiant, sint peccata ; — Quasi in omnibus suis actibus peccator serviat dominantæ cupiditati, — *Falsa, perniciosa, inducens in errorem a Tridentino damnatum ut hæreticum, iterum in Baio damnatum, art. 40.*

§ 12.

XXIV. Qua vero parte inter dominantem cupiditatem, et caritatem dominantem nulli ponuntur affectus medii a natura ipsa insiti, suapteque natura laudabiles, qui una cum amore beatitudinis, naturalique propensione ad bonum remanserunt velut extrema lineamenta, et reliquiæ imaginis Dei.

Ex S. August., *de spir. et litt.*, c. XXIII.

Perinde ac si inter dilectionem divinam, quæ nos perducit ad regnum, et dilectionem humanam illicitam, quæ damnatur, non daretur directio humana licita, quæ non reprehenditur.

Ex S. August., *serm. 349 de carit.*, edit. Maur.

Falsa, alias damnata.

DE TIMORE SERVILI (*De Pœnit.*, § 3).

XXV. Doctrina quæ timorem pœnarum generatim perhibet duntaxat non posse dici malum, si saltem pertingit ad cohibendam manum ; — Quasi timor ipse gehennæ, quam fides docet peccato infligendam, non sit in se bonus, et utilis, velut donum supernaturale, ac motus a Deo inspiratus præparans ad amorem justitiæ, — *Falsa, temeraria, perniciosa, divinis donis injuriosa, alias damnata, contraria doctrinæ Concilii Tridentini, tum et communi Patrum sententiæ opus esse juxta consuetum ordinem præparationis ad justitiam, ut intret timor primo, per quem veniat Caritas : Timor medicamentum, Caritas sanitas.*

Ex S. August. in *Epist. Johan.*, c. iv. Tract. 9, n. 4, 5. — In *Johan. Evang.* Tract. 41, n. 10. — Enarratione in *Psal. 127*, n. 7. — Sermone 157, *de Verbis Apostoli*, c. XIII. — Sermone 161, *de Verbis Apostoli*, n. 8. — Sermone 349, *de Caritate*, n. 7.

DE PœNA DECEDENTIUM CUM SOLO ORIGINALI (*De Bapt.* § 3).

XXVI. Doctrina, quæ velut fabulam Pelagianam explodit locum illum inferorum (quem Limbi puerorum nomine Fideles passim designant), in quo animæ decedentium cum sola originali culpa pœna damni citra pœnam ignis puniantur ;

Perinde ac si hoc quod qui pœnam ignis remonent, inducerent locum illum, et statum medium expertem culpæ, et pœnæ inter regnum Dei, et damnationem æternam qualem fabulabantur Pelagiani, — *Falsa, temeraria, in scholas catholicas injuriosa.*

DE SACRAMENTIS, AC PRIMUM DE FORMA SACRAMENTALI CUM ADJUNCTA CONDITIONE (*De Bapt.*, § 12).

XXVII. Deliberatio Synodi, qua prætextu adhæSIONIS ad antiquos Canones in casu dubii Baptismatis propositum suum declarat de omittenda formæ conditionalis mentione, — *Temeraria, praxi, legi, auctoritati Ecclesiæ contraria.*

DE PARTICIPATIONE VICTIMÆ IN SACRIFICIO MISSÆ (*De Euch.*, § 6).

XXVIII. Propositio Synodi, qua postquam statuit Victimæ participationem esse partem Sacrificii essentialem, subjungit, non tamen se damnare ut illicitas Missas illas, in quibus Adstantes sacramentaliter non communicant, ideo quia isti participant licet minus perfecte de ipsa Victima, spiritualiter illam recipiendo ; — Quatenus insinuat ad Sacrificii essentialitatem deesse aliquid in eo Sacrificio, quod peragatur sive nullo adstante, sive adstantibus, qui nec sacramentaliter, nec spiritualiter de Victima participant : Et quasi damnandæ essent ut illicitæ Missæ illæ, in quibus solo sacerdote communicante, nemo adsit, qui sive sacramentaliter, sive spiritualiter communicet. — *Falsa, erronea, de hæresi suspecta, eamque sapiens.*

DE RITUS CONSECRATIONIS EFFICACIA. (*De Euch.*, § 2).

XXIX. Doctrina Synodi, qua parte tradere instituens fidei doctrinam de ritu Consecrationis, remotis quæstionibus scholasticis circa modum, quo Christus est in Eucharistia, a quibus parochos docendi munere fungentes abstinere hortatur, duobus his tantum propositis : 1. Christum post Consecrationem vere, realiter, substantialiter esse sub speciebus ; 2. Tunc omnem Panis,

et Vini substantiam cessare solis remanentibus speciebus, prorsus omittit ullam mentionem facere transsubstantiationis, seu conversionis totius substantiæ panis in Corpus, et totius substantiæ Vini in Sanguinem, quam velut articulum fidei Tridentinum Concilium definivit, et quæ in solemnī Fidei professione continetur; — Quatenus per inconsultam istiusmodi, suspiciosamque omissionem notitia subtrahitur tum articuli ad fidem pertinentis, tum etiam vocis ab Ecclesia consecratæ ad illius tuendam professionem adversus hæreses, tenditque adeo ad ejus oblivionem inducendam, quasi ageretur de quæstione mere scholastica, — *Perniciosa, derogans expositioni veritatis catholicæ circa dogma transsubstantiationis, favens hæreticis.*

DE APPLICATIONE FRUCTUS SACRIFICII.

(*De Euch.*, § 8).

XXX. Doctrina Synodi, qua dum profitetur credere Sacrificii oblationem extendere se ad omnes, ita tamen ut in Liturgia fieri possit specialis commemoratio aliquorum tam vivorum, quam defunctorum, precando Deum peculiariter pro ipsis; dein continuo subjicit: *Non tamen, quod credamus in arbitrio esse sacerdotis applicare fructus Sacrificii cui vult; imo damnamus hunc errorem velut magnopere offendentem jura Dei, qui solus distribuit fructus sacrificii cui vult, et secundum mensuram, quæ ipsi placet: Unde et consequenter traducit velut falsam opinionem invecam in populum, quod illi, qui elemosynam subministrant Sacerdoti sub conditione, quod celebret unam Missam, specialem fructum ex ea percipiant; — Sic intellecta, ut præter peculiarem commemorationem, et orationem specialis ipsa oblatio, seu applicatio Sacrificii, quæ fit a sacerdote, non magis prosit, cæteris paribus, illis, pro quibus applicatur, quam aliis quibusque; quasi nullus specialis fructus proveniret ex speciali applicatione, quam pro determinatis personis, aut personarum ordinibus faciendam commendat, ac præcipit Ecclesia, speciatim a Pastoribus pro suis ovibus: quod velut ex Divino præcepto descendens a Sacra Tridentina Synodo diserte est expressum.*

Sess. XXIII, c. I, de Reform. — Bened. XIV, Constit. *Cum semper oblatas*, § 2.

Falsa, temeraria, perniciosa, Ecclesiæ injuriosa, inducens in errorem alias damnatum in Wicleffo.

DE CONVENIENTI ORDINE IN CULTU SERVANDO.

(*De Euch.*, § 5).

XXXI. Propositio Synodi enuntians conveniens esse pro Divinorum Officiorum ordine, et antiqua consuetudine, ut in unoquoque templo unum tantum sit altare, sibique adeo placere morem illum restituere, — *Temeraria, perantiquo, pio, multis abhinc sæculis in Ecclesia præsertim Latina vigenti, et probato mori injuriosa.*

Ibid.

XXXII. Item præscriptio vetans, ne super altaria Sacrarum Reliquiarum thecæ, floresve apponantur, — *Temeraria, pio ac probato Ecclesiæ mori injuriosa.*

Ibid., § 6.

XXXIII. Propositio Synodi qua cupere se ostendit, ut causæ tollerentur, per quas ex parte inducta est oblivio principiorum ad Liturgiæ ordinem spectantium, revocando illam ad majorem rituum simplicitatem, eam vulgari lingua exponendo, et elata voce proferendo; — Quasi vicens ordo Liturgiæ ab Ecclesia receptus, et probatus aliqua ex parte manasset ex oblivione principiorum quibus illa regi debet, — *Temeraria, piarum aurium offensiva, in Ecclesiam contumeliosa, favens hæreticorum in eam conviciis.*

DE ORDINE PŒNITENTIÆ. (*De Pœnit.* § 7.)

XXXIV. Declaratio Synodi, qua postquam præmisit ordinem pœnitentiæ canonicæ sic ad Apostolorum exemplum ab Ecclesia statutum fuisse, ut esset communis omnibus, nec tantum pro punitione culpæ, sed præcipue pro dispositione ad gratiam, subdit, se in ordine illo mirabili, et augusto totam agnoscere dignitatem sacramenti adeo necessarij, liberam a subtilitatibus, quæ ipsi decursu temporis adjunctæ sunt; — Quasi per ordinem, quo sine peracto canonicæ pœnitentiæ cursu hoc Sacramentum per totam Ecclesiam administrari consuevit, illius fuisset dignitas imminuta, — *Temeraria, scandalosa, inducens in contemptum dignitatis Sacramenti, prout per Ecclesiam totam consuevit administrari, Ecclesiæ ipsi injuriosa.*

De Pœnit., § 10 n. 4.

XXXV. Propositio his verbis concepta: *Si Caritas in principio semper debilis est, de via ordinaria ad obtinendum augmentum hujus Caritatis, oportet ut Sacerdos præcedere faciat eos actus humiliationis, et pœnitentiæ, qui fuerunt omni ætate ab Ecclesia commendati: redi-*

gere hos actus ad paucas orationes, aut ad aliquod jejunium post jam collatam absolutionem videtur potius materiale desiderium conservandi huic sacramento nudum nomen pœnitentiæ, quam medium illuminatum, et aptum ad augendum illum fervorem caritatis, qui debet præcedere absolutionem : longe quidem absumus ab improbanda praxi imponendi pœnitentias etiam post absolutionem adimplendas : si omnia nostra bona opera semper adjunctos habent nostros defectus, quanto magis vereri debemus, ne plurimas imperfectiones admiserimus in difficillimo, et magni momenti opere nostræ reconciliationis ; — Quatenus innuit pœnitentias, quæ imponuntur adimplendæ post absolutionem, spectandas potius esse velut supplementum pro defectibus admissis in opere nostræ reconciliationis, quam ut pœnitentias vere sacramentales, et satisfactorias pro peccatis confessis : quasi ut vera ratio Sacramenti non nudum nomen servetur, oporteat de via ordinaria, ut actus humiliationis, et pœnitentiæ, qui imponuntur per modum satisfactionis sacramentalis præcedere debeant absolutionem, — *Falsa, temeraria, communi praxi Ecclesiæ injuriosa, inducens in errorem hæreticali nota in Petro de Osma confixum.*

DE PRÆVIA NECESSARIA DISPOSITIONE PRO ADMITTENDIS PŒNITENTIBUS AD RECONCILIATIONEM (*de Grat.*, § 15).

XXXVI. Doctrina Synodi, qua postquam præmisit : Quando habebuntur signa non æquivoca amoris Dei dominantis in corde hominis, posse illum merito judicari dignum, qui admittatur ad participationem sanguinis Jesu Christi, quæ fit in sacramentis, subdit, supposititias conversiones quæ fiunt per attritionem nec efficaces esse solere, nec durabiles : consequenter Pastorem animarum debere insistere signis non æquivocis caritatis dominantis, antequam admittat suos pœnitentes ad sacramenta, quæ signa, ut deinde tradit (§ 17) Pastor deducere poterit ex stabili cessatione a peccato, et fervore in operibus bonis, quem insuper fervorem caritatis perhibet (*de Pœnit.*, § 10) velut dispositionem quæ debet præcedere absolutionem ; — Sic intellecta, ut non solum contritio imperfecta, quæ passim attritionis nomine donatur, etiam quæ juncta sit cum dilectione, qua homo incipit diligere Deum tanquam omnis justitiæ fontem, nec modo contritio caritate formata, sed et fervor caritatis dominantis, et ille quidem diuturno experimento per fervorem in operibus bonis probatus, generaliter, et

absolute requiratur, ut homo ad sacramenta, et speciatim pœnitentes ad absolutionis beneficium admittantur, — *Falsa, temeraria, quietis animarum perturbativa, tutæ, ac probatæ in Ecclesia praxi contraria, Sacramenti efficaciæ detrahens, et injuriosa.*

DE AUCTORITATE ABSOLVENDI (*de Pœnit.*, § 10, n. 6).

XXXVII. Doctrina Synodi, quæ de auctoritate absolvendi accepta per ordinationem enuntiat post institutionem diœcesium, et parochiarum conveniens esse, ut quisque judicium hoc exerceat super personas sibi subditas sive ratione territorii, sive jure quodam personali, propterea quod aliter confusio induceretur, et perturbatio ; — Quatenus post institutas diœceses et parochias enuntiat tantummodo, conveniens esse ad præcavendam confusionem, ut absolvendi potestas exerceatur super subditos ; — sic intellecta tanquam ad validum usum hujus potestatis non sit necessaria ordinaria, vel subdelegata illa jurisdictio, sine qua Tridentinum declarat nullius momenti esse absolutionem a sacerdote prolatam, — *Falsa, temeraria, perniciosa, Tridentino contraria, et injuriosa, erronea.*

Ibid., § 11.

XXXVIII. Item doctrina, qua postquam Synodus professæ est, se non posse non admirari illam adeo venerabilem disciplinam antiquitatis, quæ, ut ait, ad pœnitentiam non ita facile, et forte nunquam eum admittebat, qui post primum peccatum, et primam reconciliationem relapsus esset in culpam, subjungit, per timorem perpetuæ exclusionis a communione, et pace, etiam in articulo mortis magnum frenum illis injectum iri, qui parum considerant malum peccati, et minus illud timent, — *Contraria Can. 13 Concilii Nicæni I. Decretali Innocentii I ad Exuperium Tolos., tum et Decretali Cælestini I ad episcopos Viennen. et Narbonen. Provinciæ, redolens pravitatem, quam in ea Decretali sanctus pontifex exhorret.*

DE PECCATORUM VENIALIUM CONFESSIONE. (*De Pœnit.*, § 12.)

XXXIX. Declaratio Synodi de peccatorum venialium confessione, quam optare se ait non tantopere frequentari, ne nimium contemptibiles reddantur ejusmodi confessiones. — *Temeraria, perniciosa, sanctorum, ac piorum praxi a sacro Conc. Trid. probatæ contraria.*

DE INDULGENTIIS (*De Pœnit.*, § 16).

XL. Propositio asserens indulgentiam secundum suam præcisam notionem aliud non esse quam remissionem partis ejus pœnitentiæ, quæ per canones statuta erat peccanti; — Quasi indulgentia præter nudam remissionem pœnæ canonicæ non etiam valeat ad remissionem pœnæ temporalis pro peccatis actualibus debitæ apud divinam justitiam, — *Falsa, temeraria, Christi meritis injuriosa, dudum in art. 19 Lutheri damnata.*

Ibid.

XLI. Item in eo quod subditur, scholasticos suis subtilitatibus inflatos invexisse thesaurum male intellectum meritorum Christi, et sanctorum, et claræ notioni absolutionis a pœna canonica, substituisse confusam, et falsam applicationem meritorum; — Quasi thesauri Ecclesiæ, unde Papa dat indulgentias non sint merita Christi, et sanctorum, — *Falsa, temeraria, Christi, et sanctorum meritis injuriosa, dudum in art. 17 Lutheri damnata.*

Ibid.

XLII. Item in eo quod superaddit luctuosius adhuc esse quod chimerica isthæc applicatio transferri volita sit in defunctos, — *Falsa, temeraria, piarum aurium offensiva, in Romanos Pontifices, et in praxim et sensum universalis Ecclesiæ injuriosa, inducens in errorem hæreticali nota in Petro de Osma confixum, iterum damnatum in art. 22 Lutheri.*

XLIII. In eo demum quod impudentissime invehitur in tabellas indulgentiarum, altaria privilegiata, etc., — *Temeraria, piarum aurium offensiva, scandalosa, in Summos Pontifices, atque in praxim tota Ecclesia frequentatam contumeliosa.*

DERESERVATIONE CASUUM (*De Pœnit.*, § 19).

XLIV. Propositio Synodi asserens reservationem casuum nunc temporis aliud non esse quam improvidum ligamen pro inferioribus sacerdotibus, et sonum sensu vacuum pro pœnitentibus assuetis non admodum curare hanc reservationem, — *Falsa, temeraria, male sonans, pernicioiosa, concilio Tridentino contraria, superioris hierarchicæ potestatis læsiva.*

Ibid.

XLV. Item de spe quam ostendit fore, ut reformato Rituali, et ordine pœnitentiæ, nullum am-

plius locum habituræ sint hujusmodi reservationes; — Prout attentata generalitate verborum innuit per reformationem Ritualis, et ordinis pœnitentiæ factam ab Episcopo, vel Synodo aboleri posse casus, quos Tridentina Synodus (Sess. IV, c. vii), declarat Pontifices Maximos potuisse pro suprema potestate sibi in universa Ecclesia tradita peculiari suo judicio reservare, — *Propositio falsa, temeraria, Concilio Tridentino, et Summorum Pontificum auctoritati derogans et injuriosa.*

DE CENSURIS (*De pœnit.*, §§ 20, 22).

XLVI. Propositio asserens effectum excommunicationis duntaxat esse, quia tantummodo natura sua excludit ab exteriori communicatione Ecclesiæ; — Quasi excommunicatio non sit pœna spiritualis, ligans in cœlo, animas obligans.

Ex S. Aug. Ep. 250. Auxilio Episcopo. Tract. 50, in Johan., n. 12.

Falsa, pernicioiosa, in art. 23 Lutheri damnata, ad minus erronea.

§§ 21, 23.

XLVII. Item quæ tradit, necessarium esse juxta leges naturales, et divinas, ut sive ad excommunicationem, sive ad suspensionem præcedere debeat examen personale, atque adeo sententias dictas ipso facto, non aliam vim habere, nisi seriæ comminationis sine ullo actuali effectui, — *Falsa, temeraria, pernicioiosa, Ecclesiæ potestati injuriosa, erronea.*

§ 22.

XLVIII. Item quæ pronuntiat, inutilem, ac vanam esse formulam nonnullis abhinc sæculis inductam absolvendi generaliter ab excommunicationibus, in quas Fidelis incidere potuisset, — *Falsa, temeraria, praxi Ecclesiæ injuriosa.*

§ 24.

XLIX. Item quæ damnat ut nullas, et invalidas suspensiones ex informata conscientia, — *Falsa, pernicioosa, in Tridentinum injuriosa.*

Ibid.

L. Item in eo quod insinuat soli Episcopo fas non esse uti potestate, quam tamen ei defert Tridentinum (Sess. XIV, c. i, de Ref.) suspensionis ex informata conscientia legitime infligendæ, — *Jurisdictionis Prælatorum Ecclesiæ læsiva.*

DE ORDINE (*De Ordine*, § 4).

LI. Doctrina Synodi, quæ perhibet, in promovendis ad Ordines hanc more, et instituto veteris disciplinæ rationem servari consuevisse, ut si

quis clericorum distinguebatur sanctitate vitæ, et dignus æstimabatur, qui ad Ordines Sacros ascenderet, ille solitus erat promoveri ad diaconatum, vel sacerdotium, etiamsi inferiores Ordinis non suscepisset: neque tum talis Ordinatio dicebatur per saltum, ut postea dictum est.

§ 5.

LII. Item quæ innuit non alium titulum Ordinationum fuisse, quam deputationem ad aliquod speciale ministerium, qualis præscripta est in Concilio Chalcedonensi: subjungens (§ 6), quamdiu Ecclesia sese his principiis in delectu Sacrorum Ministrorum conformavit, Ecclesiasticum Ordinem floruisse; verum beatos illos dies transiisse, novaque principia subinde introducta, quibus corrupta fuit disciplina in delectu Ministrorum Sanctuarii.

§ 7.

LIII. Item quod inter hæc ipsa corruptionis principia refert, quod recessum sit a vetere instituto, quo, ut ait (§ 3), Ecclesia insistens Apostoli vestigiis neminem ad Sacerdotium admitendum statuerat, nisi qui conservasset innocentiam baptismalem.

Quatenus innuit corruptam fuisse disciplinam per decreta, et instituta,

1. Sive quibus Ordinationes per saltum vetitæ sunt;

2. Sive quibus pro Ecclesiarum necessitate, et commoditate probatæ sunt Ordinationes sine titulo specialis officii, velut speciatim a Tridentino Ordinatio ad titulum patrimonii: salva obedientia, qua sic Ordinati Ecclesiarum necessitatibus deservire debent iis obeundis officiis, quibus pro loco, ac tempore ab Episcopo admoti fuerint, quemadmodum ab Apostolicis temporibus in primitiva Ecclesia fieri consuevit;

3. Sive quibus jure canonico facta est criminum distinctio, quæ delinquentes reddunt irregulares: quasi per hanc distinctionem Ecclesia recesserit a spiritu Apostoli, non excludendo generaliter, et indistincte ab ecclesiastico ministerio omnes quoscumque, qui baptismalem innocentiam non conservassent: — *Doctrina singulis suis partibus falsa, temeraria, ordinis pro Ecclesiarum necessitate, et commoditate inducti perturbativa, in disciplinam per canones, et speciatim per Trid. Decreta probatam injuriosa.*

§ 13.

LIV. Item quæ velut turpem abusum notat unquam præterelegere eleemosynam pro celebrandis missis, et Sacramentis administrandis, sicuti et accipere quemlibet proventum dictum *Stolæ*, et generatim quodcumque stipendium, et honorarium, quod suffragiorum, aut cujuslibet parochialis functionis occasione offerretur: — Quasi turpis abusus crimine notandi essent ministri Ecclesiæ, dum secundum receptum, et probatum Ecclesiæ morem, et institutum utuntur jure promulgato ab Apostolo accipiendi temporalia ab his quibus spiritualia ministrantur. — *Falsa, temeraria, ecclesiastici, ac pastoralis juris læsiva, in Ecclesiam, ejusque ministros injuriosa.*

§ 14.

LV. Item qua vehementer optare se proficitur, ut aliqua ratio inveniretur minutuli Cleri (quo nomine inferiorum Ordinum clericos designat) a Cathedralibus, et Collegiatis submovendi, providendo aliter, nempe per probos, et provectionis ætatis laicos, congruo assignato stipendio, ministerio inserviendi missis, et aliis officiis velut acolythi, etc., ut olim, inquit, fieri solebat, quando ejus generis officia, non ad meram speciem pro majoribus Ordinibus suscipiendis redacta erant; — Quatenus reprehendit institutum, quo cavetur, ut *minorum Ordinum functiones per eos tantum præstentur, exerceanturve, qui in illis constituti, adscriptive sunt* (Concil. Prov. IV, Mediol.): idque ad mentem Tridentini (Sess. XXIII, c. xvii), *ut Sanctorum Ordinum a diaconatu ad Ostiariatum functiones ab apostolicis temporibus in Ecclesia laudabiliter receptæ, et in pluribus locis aliquandiu intermissæ juxta sacros canones revocentur, nec ab hæreticis tanquam otiosæ traducantur.* — *Suggestio temeraria, piarum aurium offensiva, ecclesiastici ministerii perturbativa, servandæ, quoad fieri potest, in celebrandis mysteriis decentiæ imminutiva, in Minorum Ordinum munera, et functiones, tum in disciplinam per canones, et speciatim per Trid. probatam injuriosa, favens hæreticorum in eam conviciis et calumniis.*

§ 18.

LVI. Doctrina, quæ statuit conveniens videri in impedimentis canonicis, quæ proveniunt ex delictis in jure expressis ullam unquam nec concedendam, nec admittendam esse dispensationem. — *Æquitatis, et moderationis canonicæ a Sacro Concilio Tridentino probatæ læsiva; auctoritati, et juribus Ecclesiæ derogans.*

Ibid., § 22.

LVII. Præscriptio Synodi, quæ generaliter, et indiscriminatim velut abusum rejicit quaecumque dispensationem, ut plus quam unum residentiale beneficium uni, eidemque conferatur: item in eo quod subjungit, certum sibi esse juxta Ecclesiæ spiritum plus quam uno beneficio tametsi simplici neminem frui posse. — *Pro sua generalitate derogans moderationi Tridentini*, Sess. VII, c. v, et Sess. XXIV, c. XVII.

DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIO (*Libel. memor. circa Sponsalia*, etc. § 2.)

LVIII. Propositio, quæ statuit sponsalia proprie dicta actum mere civilem continere, qui ad matrimonium celebrandum disponit, eademque civilium legum præscripto omnino subjacere; — Quasi actus disponens ad Sacramentum non subiaceat sub hac ratione juri Ecclesiæ, — *Falsa, juris Ecclesiæ quoad effectus etiam e sponsalibus vi canonicarum sanctionum profluentes læsiva, disciplinæ ab Ecclesia constitutæ derogans.*

(*De Matrim.* §§ 7, 11, 12).

LIX. Doctrina Synodi asserens, *ad supremam civilem potestatem duntaxat originarie spectare contractui matrimonii apponere impedimenta ejus generis, quæ ipsum nullum reddunt, dicunturque dirimentia*; quod *jus originarium præterea dicitur cum jure dispensandi essentialiter connexum, subjungens, supposito assensu, vel conniventia principum potuisse Ecclesiam juste constituere impedimenta dirimentia ipsum contractum matrimonii*; — Quasi Ecclesia non semper potuerit, ac possit in christianorum matrimoniis jure proprio impedimenta constituere, quæ matrimonium non solum impediunt, sed et nullum reddant quoad vinculum; quibus christiani obstrictiteneantur etiam in terris infidelium, in eisdemque dispensare, — *Canonum 3, 4, 9, 12, Sess. XXIV, concil. Trid., eversiva, hæretica.*

(*Cit. libel. memor. circa Sponsal.*, § 10).

LX. Item rogatio Synodi ad potestatem civilem, ut *e numero impedimentorum tollat cognitionem spirituales, atque illud quod dicitur publicæ honestatis, quorum origo reperitur in collectione Justiniani, tum ut restringat impedimentum affinitatis, et cognitionis ex quacumque licita, aut illicita conjunctione, provenientis ad quartum gradum juxta civilem computationem per lineam lateralem, et obliquam, ita tamen ut spes nulla relinquatur dispensationis obtinen-*

dæ; — Quatenus civili potestati jus attribuit sive abolendi, sive restringendi impedimenta Ecclesiæ auctoritate constituta, vel comprobata: item qua parte supponit Ecclesiam per potestatem civilem spoliari posse jure suo dispensandi super impedimentis ab ipsa constitutis, vel comprobatis, — *Libertatis, ac Potestatis Ecclesiæ subversiva, Tridentino contraria, ex hæreticali supra damnato principio profecta.*

DE OFFICIIS, EXERCITATIONIBUS, INSTITUTIONIBUS AD RELIGIOSUM CULTUM PERTINENTIBUS, ET PRIMUM DE ADORANDA HUMANITATE CHRISTI (*De Fide*, § 3).

LXI. Propositio quæ asserit, *adorare directè Humanitatem Christi, magis vero aliquam ejus partem, fore semper honorem divinum datum Creaturæ*; — Quatenus per hoc verbum *directe* intendat reprobare adorationis cultum, quem fideles dirigunt ad humanitatem Christi, perinde ac si talis adoratio, qua humanitas, ipsaque caro vivifica Christi adoratur non quidem propter se, et tanquam nuda caro, sed prout unita Divinitati, foret honor divinus impertitus Creaturæ, et non potius una, eademque adoratio, qua Verbum incarnatum cum propria ipsius carne adoratur.

Ex Concil. C. P. V. gen. can. 9.

Falsa, captiosa, pio, ac debito cultui Humanitati Christi a fidelibus præstito, ac præstando detrahens, et injuriosa.

De Orat. § 10.

LXII. Doctrina, quæ devotionem erga Sacratissimum Cor Jesu rejicit inter devotiones, quas notat velut novas, erroneas, aut saltem periculosas; — Intellecta de hac devotione, qualis est ab Apostolica Sede probata, — *Falsa, temeraria, perniciosa, piarum aurium offensiva, in Apostolicam Sedem injuriosa.*

De Orat., § 10. *Et Append.*, n. 32.

LXIII. Item in eo quod cultores Cordis Jesu hoc etiam nomine arguit, quod non advertant sanctissimam carnem Christi, aut ejus partem aliquam, aut etiam humanitatem totam cum separatione, aut præcisione a Divinitate adorari non posse cultu latriæ; — Quasi fideles Cor Jesu adorarent cum separatione, vel præcisione a Divinitate, dum illud adorant, ut est Cor Jesu, cor nempe personæ Verbi, cui inseparabiliter unitum est, ad eum modum, quo exsanguis corpus Christi in triduo mortis sine separatione, aut præcisione

a Divinitate adorabile fuit in sepulchro, — *Captiosa, in fideles Cordis Christi cultores injuriosa.*

DE ORDINE PRÆSCRIPTO IN PIIS EXERCITATIONIBUS OBEUNDIS.

(*De orat.* § 14. *Append.*, n. 34).

LXIV. Doctrina, quæ velut superstitiosam universe notat *quacumque efficaciam, quæ ponatur in determinato numero precum, et piarum salutationum*; — Tanquam superstitiosa censenda esset efficacia, quæ sumitur non ex numero in se spectato, sed ex præscripto Ecclesiæ certum numerum precum vel externarum actionum præficientis pro indulgentiis consequendis, pro adimplendis pœnitentiis, et generatim pro sacro, et religioso cultu rite, et ex ordine peragendo, — *Falsa, temeraria, scandalosa, perniciosa, pietati Fidelium injuriosa, Ecclesiæ auctoritati derogans, erronea.*

(*De Pœnil.*, § 10).

LXV. Propositio enuntians irregularem strepitum novarum Institutionum, quæ dictæ sunt *Exercitia, vel Missiones*... forte nunquam, aut saltem perraro eo pertingere, ut absolutam conversionem operentur, et exteriores illos commotionis actus, qui apparuere, nil aliud fuisse, quam transeuntia naturalis concussionis fulgura, — *Temeraria, male sonans, perniciosa, mori pie, salutariter per Ecclesiam frequentato, et in verbo Dei fundato injuriosa.*

DE MODO JUNGENDÆ VOCIS POPULI CUM VOCE ECCLESIAE IN PRECIBUS PUBLICIS

(*De Orat.*, § 24).

LXVI. Propositio asserens fore contra apostolicam praxim, et Dei consilia, nisi Populo faciliores viæ pararentur vocem suam jungendi cum voce totius Ecclesiæ; — Intellecta de usu vulgarislinguæ in liturgicas preces inducendæ, — *Falsa, temeraria, ordinis pro Mysteriorum celebratione præscripti perturbativa, plurium malorum facile productrix.*

DE LECTIONE SACRÆ SCRIPTURÆ (*Ex nota in fine Decr. de Gratia*).

LXVII. Doctrina perhibens a lectione Sacrarum Scripturarum nonnisi veram impotentiam excusare, subjungens ultro se prodere obscuratorem, quæ ex hujusce præcepti neglectu orta est super primarias veritates religionis, — *Falsa,*

temeraria, quietis animarum perturbativa, alias in Quesnellio damnata.

DE PROSCRIPTIS LIBRIS IN ECCLESIA PUBLICE LEGENDIS (*De Orat.*, § 29.)

LXVIII. Laudatio, qua summopere Synodus commendat Quesnelli commentationes in Novum Testamentum, aliaque aliorum Quesnellianis erroribus faventium opera, licet proscripta, eademque Parochis proponit, ut ea tanquam solidis religionis principiis referta in suis quisque Parœciis populo post reliquas functiones perlegant, — *Falsa, scandalosa, temeraria, seditiosa, Ecclesiæ injuriosa, schisma fovens et hæresim.*

DE SACRIS IMAGINIBUS (*De Orat.*, § 17).

LXIX. Præscriptio, quæ generaliter, et indistincte inter Imagines ab Ecclesia auferendas, velut rudibus erroris occasionem præbentes, notat Imagines Trinitatis incomprehensibilis, — *Propter sui generalitatem temeraria, ac pio per Ecclesiam frequentato mori contraria, quasi nullæ extent imagines Sanctissimæ Trinitatis communiter approbatæ, ac tuto permittendæ.*

Ex brevi Sollicitudini nostræ, Benedicti XIV, anno 1745.

LXX. Item doctrina, et præscriptio generatim reprobans omnem specialem cultum, quem alicui speciatim Imagini solent Fideles impendere, et ad ipsam potius quam ad aliam confugere, — *Temeraria, perniciosa, pio per Ecclesiam frequentato mori, tum et illi Providentiæ ordini injuriosa, quo ita Deus nec in omnibus memoriis Sanctorum ista fieri voluit, qui dividit propria unicuique prout vult.*

Ex S. Aug. ep. 78, clero, senioribus, et universæ plebi Ecclesiæ Hipponen.

LXXI. Item quæ vetat ne Imagines præsertim B. Virginis ullis titulis distinguantur præterquam denominationibus, quæ sint analogæ mysteriis, de quibus in Sacra Scriptura expressa fit mentio; — Quasi nec adscribi possent Imaginibus piæ aliæ denominationes, quas vel in ipsismet publicis precibus Ecclesia probat, et commendat, — *Temeraria, piarum aurium offensiva, venerationi B. præsertim Virgini debitæ injuriosa.*

LXXII. Item quæ velut abusum extirpari vult morem, quo velatæ asservantur certæ Imagines, — *Temeraria, frequentato in Ecclesia, et ad fidelium pietatem fovendam inducto mori contraria.*

DE FESTIS (*Libell. memorial. pro Fest. reform., § 3*).

LXXIII. Propositio enuntians novorum Festorum institutionem ex neglectu in veteribus observandis, et ex falsis notionibus naturæ et finis earumdem solemnitatum originem duxisse, — *Falsa, temeraria, scandalosa, Ecclesiæ injuriosa, favens hæreticorum in dies festos per Ecclesiam celebratos conviciis.*

Ibid., § 8.

LXXIV. Deliberatio Synodi de transferendis in diem dominicum festis per annum institutis: idque projure, quod persuasum sibi esse ait episcopo competere super disciplinam ecclesiasticam in ordine ad res mere spirituales; ideoque et præceptum missæ audiendæ abrogandi diebus in quibus, ex pristina Ecclesiæ lege, viget etiamnum id præceptum: tum etiam in eo, quod superaddit de transferendis in Adventum episcopali auctoritate jejuniis per annum ex Ecclesiæ præcepto servandis; — Quatenus adstruit episcopo fas esse jure proprio transferre dies ab Ecclesia præscriptos pro festis, jejuniisve celebrandis aut inductum missæ audiendæ præceptum abrogare, — *Propositio falsa, juris Conciliorum Generalium, et Summorum Pontificum læsiva, scandalosa, schismati favens.*

DE JURAMENTIS (*Libell. memorial. pro Juram. reform., § 5*).

LXXV. Doctrina, quæ perhibet beatis temporibus nascentis Ecclesiæ juramenta visa esse a documentis Divini Præceptoris, atque ab aurea evangelica simplicitate adeo aliena, ut ipsummet jurare sine extrema et incluctabili necessitate reputatus fuisset actus irreligiosus, homine christiano indignus: insuper continuatam Patrum seriem demonstrare juramenta communi sensu pro vetitis habita fuisse: indeque progreditur ad improbanda juramenta, quæ curia ecclesiastica, jurisprudentiæ feudalisi, ut ait, normam secuta in investituris, et in sacris ipsis episcoporum ordinationibus adoptavit: statuitque adeo implorandam a sæculari potestate legem pro abolendis juramentis, quæ in curiis etiam ecclesiasticis exiguntur pro suscipiendis muniis, et officiis, et generatim pro omni actu curiali, — *Falsa, Ecclesiæ injuriosa, juris ecclesiastici læsiva, disciplinæ per canones inductæ et probatæ subversiva.*

DE COLLATIONIBUS ECCLESIASTICIS (*De Collat. Ecclesiast., § 1*).

LXXVI. Insectatio, qua Synodus Scholasticam exagitat, velut eam quæ viam aperuit invenendis novis, et inter se discordantibus systematibus, quoad veritates majoris pretii, ac demum adduxit ad probabilismum, et laxismum; — Quatenus in Scholasticam rejicit privatorum vitia, qui abuti ea potuerunt, aut abusi sunt, — *Falsa, temeraria, in sanctissimos viros et doctores, qui magno catholicæ religionis bono Scholasticam excoluere, injuriosa, favens infestis in eam hæreticorum conviciis.*

Ibid.

LXXVII. Item in eo quod subdit, mutationem formæ regiminis ecclesiastici, qua factum est, ut ministri Ecclesiæ in oblivionem venirent suorum jurium, quæ simul sunt eorum obligationes, eo demum rem adduxisse, ut obliterari faceret primitivas notiones ministerii ecclesiastici, et sollicitudinis pastoralis; — Quasi per mutationem regiminis congruentem disciplinæ in Ecclesia constitutæ, et probatæ obliterari unquam potuerit, et amitti primitiva notio ecclesiastici ministerii, pastoralisve sollicitudinis, — *Propositio falsa, temeraria, erronea.*

§ 4.

LXXVIII. Præscriptio Synodi de ordine rerum tractandarum in Collationibus, qua posteaquam præmisit, in quolibet articulo distinguendum id quod pertinet ad fidem, et ad essentiam religionis, ab eo quod est proprium disciplinæ, subjungit, in hac ipsa (disciplina) distinguendum quod est necessarium, aut utile ad retinendos in spiritu fideles ab eo quod est inutile, aut onerosius, quam libertas filiorum novi fœderis patitur, magis vero ab eo, quod est periculosum aut noxium, utpote inducens ad superstitionem, et materialismum; — Quatenus pro generalitate verborum comprehendat, et præscripto examini subjiciat etiam disciplinam ab Ecclesia constitutam, et probatam, quasi Ecclesia, quæ spiritu Dei regitur, disciplinam constituere posset non solum inutilem, et onerosiorem, quam libertas christiana patitur, sed et periculosam, noxiam, inducentem in superstitionem, et materialismum, — *Falsa, temeraria, scandalosa, perniciosa, piarum aurium offensiva, Ecclesiæ, ac spiritui Dei, quo ipsa regitur, injuriosa, ad minus erronea.*

CONVICIA ADVERSUS ALIQUAS SENTENTIAS
IN SCHOLIS CATHOLICIS USQUE ADHUC
AGITATAS (*Orat. ad Synod.*, § 1.)

LXXIX. Assertio, quæ conviciis, et contumeliis insectatur sententias in scholis catholicis agitata, et de quibus apostolica sedes nihil adhuc definiendum, aut pronuntiandum censuit, — *Falsa, temeraria, in scholas catholicas injuriosa, debitæ apostolicis Constitutionibus obedientiæ derogans.*

DE TRIBUS REGULIS FUNDAMENTI LOCO A
SYNODO POSITIS PRO REFORMATIONE
REGULARIUM (*Libell. memorial. pro
reform. Regularium*, § 9).

LXXX. Regula 1, quæ statuit universe et indiscriminatim *statum regularem aut monasticum natura sua componi non posse cum animarum cura, cumque vitæ pastoralis muneribus, nec adeo in partem venire posse ecclesiasticæ Hierarchiæ, quin ex adverso pugnet cum ipsiusmet vitæ monasticæ principiis*, — *Falsa, pernicio, in sanctissimos Ecclesiæ Patres, et Præsules, qui regularis vitæ instituta cum Clericalis Ordinis muneribus consociarunt, injuriosa, pio, vetusto, probato Ecclesiæ mori, Summorumque Pontificum sanctionibus contraria*; quasi Monachi, quos morum gravitas, et vitæ ac fidei institutio sancta commendat, *non rite, nec modo sine Religionis offensione, sed et cum multa utilitate Ecclesiæ Clericorum Officiis aggregentur.*

Ex S. Siricio epist. decret. ad Himmerium Tarracon, c. XIII.

LXXXI. Item in eo quod subjungit, sanctos Thomam et Bonaventuram sic in tuendis adversus summos homines Mendicantium institutis versatos esse, ut in eorum defensionibus minor æstus, accuratio major desideranda fuisset, — *Scandalosa, in sanctissimos Doctores injuriosa, impiis damnatorum auctorum contumeliis favens.*

LXXXII. Regula 2, *multiplicationem Ordinum, ac diversitatem naturaliter inferre perturbationem, et confusionem*: item in eo quod præmittit § 4, *Regularium Fundatores, qui post Monastica instituta prodierunt, Ordines superaddentes Ordinibus, Reformationes Reformationibus, nihil aliud effecisse quam primariam mali causam magis magisque dilatare*; — Intellecta de Ordinibus, et Institutis a Sancta Sede probatis, quasi distincta piorum munerum varietas, quibus distincti Ordines addicti sunt, natura sua perturbationem et confusionem parere

debeat, — *Falsa, calumniosa, in Sanctos Fundatores eorumque fideles alumnos, tum et in ipsos Summos Pontifices injuriosa.*

LXXXIII. Regula 3, qua postquam præmisit, *parvum corpus degens intra civilem societatem, quin fere sit pars ejusdem, parvamque monarchiam figit in statu semper esse periculosam*, subinde hoc nomine criminatur privata Monasteria, communis instituti vinculo sub uno præsertim capite consociata, velut speciales totidem monarchias civili Reipublicæ periculosas, et noxias, — *Falsa, temeraria, regularibus institutis a Sancta Sede ad religionis profectum approbatis injuriosa, favens hæreticorum in eadem Instituta insectationibus et calumniis.*

DE SYSTEMATE, SEU ORDINATIONUM COMPLEXIONE DUCTA EX ALLATIS REGULIS, ET OCTO SEQUENTIBUS ARTICULIS COMPREHensa PRO REFORMATIONE REGULARIUM (§ 40).

LXXXIV. Art. 1. De uno duntaxat Ordine in Ecclesia retinendo, ac de seligenda regula sancti Benedicti, cum ob sui præstantiam, tum ob præclara illius Ordinis merita: sic tamen ut in his, quæ forte occurrent temporum conditioni minus congrua, instituta vitæ ratio apud Portum-Regium lucem præferat ad explorandum quid addere, quid detrudere conveniat.

2. Ne compotes fiant ecclesiasticæ Hierarchiæ, qui se huic Ordini adjunxerint, nec ad sacros Ordines promoveantur, præterquam ad summum unus, vel duo, initiandi tanquam Curati, vel Cappellani monasterii, reliquis in simplici laicorum ordine remanentibus.

3. Unum tantum in unaquaque civitate admitendum monasterium, idque extra mœnia civitatis in locis abditioribus, et remotioribus collocandum.

4. Inter occupationes vitæ Monasticæ pars sua labori manuum inviolate servanda, relicto tamen congruo tempore Psalmodiæ impendendo, aut etiam, si cui libuerit, litterarum studio. Psalmodia deberet esse moderata, quia nimia ejus prolixitas parit præcipitantiam, molestiam, evagationem. Quo plus auctæ sunt psalmodiæ, orationes, preces, tantumdem peræqua proportionem omni tempore imminutus fervor est, sanctitasque Regularium.

5. Nulla foret admittenda distinctio monachos inter sive choro, sive ministeriis addictos; inæqualitas isthæc gravissimas omni tempore lites excitavit, ac discordias, et a communitatibus Regularium spiritum caritatis expulit.

6. Votum perpetuæ stabilitatis nunquam tolerandum. Non illud norant veteres monachi, qui tamen Ecclesiæ consolatio, et Christianismi ornamentum extiterunt. Vota castitatis, paupertatis, et obedientiæ non admittentur instar communis et stabilis regulæ. Si quis ea vota, aut omnia, aut aliqua facere voluerit, consilium, et veniam ab episcopo postulabit, qui tamen nunquam permittat, ut perpetua sint, nec anni fines excedant. Tantummodo facultas dabitur ea renovandi sub iisdem conditionibus.

7. Omnem episcopus habebit inspectionem in eorum vitam, studia, progressum in pietate: ad ipsum pertinebit monachos admittere, et expellere, semper tamen accepto contubernalium consilio.

8. Regulares Ordinum, qui adhuc remanent, licet sacerdotes, in hoc monasterium admitti etiam possent, modo in silentio et solitudine, et propriæ sanctificationi vacare cuperent: quo casu dispensationi locus fieret in generali regula numer. 2° statuta, sic tamen ne vitæ institutionem sequantur ab aliis discrepantem, adeo ut non plus quam una, aut ad summum duæ in diem Missæ celebrentur, satisque cæteris sacerdotibus esse debeat una cum communitate celebrare.

ITEM PRO REFORMATIONE MONIALIUM (§ 11).

Vota perpetua usque ad annum 40, aut 45, non admittenda. Moniales solidis exercitationibus, speciatim labori addicendæ, a carnali spiritualitate, qua pleræque distinentur, avocandæ; expendendum, utrum, quod ad ipsas attinet, satius foret monasterium in civitate relinqui; — Systema vigentis, atque jam antiquitus probatæ ac receptæ disciplinæ subversivum, perniciosum, Constitutionibus Apostolicis, et plurium Conciliorum etiam Generalium, tum speciatim Tridentini sanctionibus oppositum et injuriosum, favens hæreticorum in Monastica Vota, et Regularia instituta stabiliiori Consiliorum Evangelicorum professioni addicta conviciis, et calumniis.

DE NATIONALI CONSILIO CONVOCANDO (*Libell. memorial. pro convoc. Conc. Nationale.*, § 1).

LXXXV. Propositio enuntians qualemcumque cognitionem Ecclesiasticæ Historiæ sufficere, ut fateri quisque debeat convocationem Concilii Nationalis unam esse ex viis canonicis, qua finiantur in Ecclesia respectivaram nationum

controversiæ spectantes ad religionem; — Sic intellecta, ut controversiæ ad fidem, et mores spectantes in Ecclesia quacumque subortæ, per Nationale Concilium irrefragabili judicio finiri valeant: quasi inerrantia in fidei et morum quæstionibus Nationali Concilio competeret, — *Schismatica, hæretica.*

Mandamus igitur omnibus utriusque sexus Christi fidelibus, ne de dictis propositionibus, et doctrinis sentire, docere, prædicare præsumant, contra quam in hac nostra Constitutione declaratur, ita ut quicumque illas vel earum aliquam conjunctim, vel divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputando publice, vel privatim tractaverit, nisi forsitan impugnando, Ecclesiasticis Censuris, aliisque contra similia perpetrantes a jure statutis pœnis, ipso facto, absque alia declaratione subiaceat.

Cæterum, per hanc expressam præfatarum propositionum et doctrinarum reprobationem, alia in eodem libro contenta nullatenus approbare intendimus, cum præsertim in eo complures deprehensæ fuerint propositiones, et doctrinæ sive illis, quæ supra damnatæ sunt, affines, sive quæ communis ac probatæ cum doctrinæ, et disciplinæ temerarium contemptum, tum maxime infensum in Romanos Pontifices, et Apostolicam Sedem animum præ se ferunt.

Duo vero speciatim notanda censemus, quæ de Augustissimo Sanctissimæ Trinitatis Mysterio, § 2, Decreti de Fide, si non pravo animo, imprudentius certe Synodo exciderunt, quæ facile rudes præsertim et incautos in fraudem impellere valeant. Primum, dum posteaquam rite præmisit Deum in suo Esse unum, et simplicissimum permanere, continuo subjungens ipsum Deum in tribus Personis distingui, perperam discedit a communi, et probata in christianæ doctrinæ institutionibus formula, qua Deus unus quidem in tribus Personis distinctis dicitur, non in tribus Personis distinctus: cujus formulæ commutatione hoc vi verborum subrepat erroris periculum, ut essentia divina distincta in Personis putetur, quam Fides Catholica sic unam in Personis distinctis confitetur, ut eam simul profiteatur in se prorsus indistinctam.

Alterum, quod de ipsismet tribus divinis Personis tradit, eas secundum earum proprietates personales, et incommunicabiles exactius loquendo exprimi, seu appellari Patrem, Verbum, et Spiritum sanctum, quasi minus propria et exacta foret appellatio Filii tot Scripturæ locis consecrata, voce ipsa Patris e cœlis et e nube de-

lapsa, tum formula Baptismi a Christo præscripta, tum ex præclara illa confessione, qua beatus ab ipsomet Christo Petrus est pronuntiatus; ac non potius retinendum esset quod edoctus ab Augustino Angelicus Præceptor (1) vicissim ipse docuit *in nomine Verbi eandem proprietatem importari, quæ in nomine Filii*, dicente nimirum Augustino (2), *eo dicitur Verbum quo Filius*.

Neque silentio prætereunda insignis ea fraudis plena Synodi temeritas, quæ pridem improbatam ab Apostolica Sede Conventus Gallicani Declarationem an. 1682, ausa sit non amplissimis modo laudibus exornare, sed quo majorem illi auctoritatem conciliaret, eam in Decretum *de Fide* inscriptum insidiosè includere, articulos in illa contentos palam adoptare, et quæ sparsim per hoc ipsum Decretum tradita sunt, horum articulorum publica et solemni professione obsignare. Quo sane non solum gravior longe se Nobis offert de Synodo, quam Prædecessoribus Nostris fuerit de comitiis illis expostulanti ratio, sed et ipsimet Gallicanæ Ecclesiæ non levis injuria irrogatur, quam dignam Synodus existimaverit, cujus auctoritas in patrocinium vocaretur errorum, quibus illud est contaminatum Decretum.

Quamobrem quæ acta Conventus Gallicani, mox ut prodierunt, Prædecessor Noster Ven. Innocentius XI, per litteras in forma Brevis die 11 Aprilis an. 1682, post autem expressius Alexander VIII, Constit. *Inter multiplices* diei 4 Augusti, an. 1690, pro Apostolici sui muneris ratione improbarunt, resciderunt, nulla et irrita declararunt: multo fortius exigit a Nobis pastoralis sollicitudo recentem horum factam in Synodo, tot vitiis affectam adoptionem, velut temerariam, scandalosam, ac præsertim post edita Prædecessorum Nostrorum Decreta, huic Apostolicæ Sedi summopere injuriosam reprobare, ac damnare, prout eam præsentī hac nostra Constitutione reprobamus, et damnamus, ac pro reprobata, et damnata haberi volumus.

Ad id genus fraudis pertinet, quod Synodus in hoc ipso Decreto de Fide quamplures articulos complexa, quo Lovaniensis Facultatis Theologi ad Innocentii XI judicium detulerunt, tum et alios duodecim a Card. de Noailles Benedicto XIII oblatos, non dubitaverit ex reprobato secundo Ultrajectensi concilio vanum, vetusque commentum exsuscitare, temereque his verbis jactare in vulgus, nempe universæ Europæ notissimum

esse, eos articulos Romæ severissimo examini subjectos fuisse, et non solum a qualicumque censura immunes exiisse, sed etiam a laudatis Romanis Pontificibus fuisse commendatos: cujus tamen assertæ commendationis non modo nullum extat authenticum documentum, quin potius eisdem refragantur Acta examinis, quæ in nostræ Supremæ Inquisitionis tabulis asservantur, e quibus id tantum apparet, nullum super iis prolatum fuisse judicium.

Hisce propterea de causis librum hunc ipsum, cui titulus: *Atti e Decreti del concilio diocesano di Pistoja dell' anno MDCCLXXXVI. In Pistoja per Atto Bracali, stampatore vescovile, con approvazione*; sive præmisso, sive quovis alio titulo inscriptum, ubicumque, et quocumque idiomate, quavis editione, aut versione hactenus impressum aut imprimendum, auctoritate Apostolica tenore præsentium prohibemus, et damnamus, quemadmodum etiam alios omnes libros in ejus, sive ejus doctrinæ defensionem, tam scripto, quam typis forsā jam editos, seu, quod Deus avertat, edendos, eorumque lectionem, descriptionem, retentionem, et usum omnibus, et singulis Christi fidelibus sub pœna excommunicationis per contra facientes ipso facto incurrendæ, prohibemus pariter et interdicimus.

Præcipimus insuper Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, et Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, nec non hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, ut contradictores et rebelles quoscumque per censuras, et pœnas præfatas, aliaque juris, et facti remedia, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino coerceant et compellant.

Volumus autem ut earumdem præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo Personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam Nostræ declarationis, damnationis, mandati, prohibitionis et interdictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo nonagesimo quarto, quinto Kalendas Septembris (28 Aug.), Pontificatus Nostri anno vigesimo.

(1) S. Th., I p. q. xxxiv, art. 2, ad. 3. — (2) Aug., *de Trinit.*, l. VII, c. II.

ADNOTATIONES

AD BULLAM AUCTOREM FIDEI

MONITUM EDITORIS.

Doctissimum cardinalem Gerdil præcipuas partes habuisse in compositione constitutionis dogmaticæ *Auctorem fidei*, nemo est qui ignoret. Nam in romano Collegio Barnabitarum ad S. Carolum asservantur manu ejusdem eminentissimi viri exarata tum adnotationes quibus censuræ adversus propositiones Pistorienses illustrantur, tum plurima opuscula ad plenioram constitutionis elucidationem valde conferentia. Quæ quidem opuscula et adnotationes non ita pridem juris publici facta apud *Analecta juris pontificii* (tom. I, col. 480 et seqq.), hisce Billuartii appendicibus existimavimus repetenda.

DE OBSCURATIONE VERITATUM IN ECCLESIA.

I. Propositio, quæ asserit *postremis hisce sæculis sparsam esse generalem obscurationem super veritates gravioris momenti, spectantes ad religionem, et quæ sunt basis fidei, et moralis doctrinæ Jesu Christi*,

Hæretica.

ADNOTATIO.

Aug. lib. 2. cont. Gaudentium Donatist. Episcopum c. 6. n. 6 : « Qui autem habeant fidem tanquam granum sinapis, qua montes etiam transferantur, rarissimi omnino sunt. De tali enim fide Dominus dicebat : *Putas veniet Filius hominis, et inveniet fidem in terra?* Non de apostasia totius orbis, sicut tu perversissime intelligis. »

Aug. de Moribus Ecclesiæ catholicæ l. I. c. 30. » (Apostrophe ad Ecclesiam totius sapientiæ magistram). »

De vera religione cap. 6. « (Vera religio in sola Ecclesia catholica). »

Confess. l. 4. c. 16. n. 31. « Aut quid tantum oberat parvulis tuis longe tardius ingenium, cum a te longe non recederent, ut in nido Ecclesiæ tuæ tuti plumescerent, et alas caritatis alimento sanæ fidei nutrent? »

L. 7. c. 19. n. 25 : « Improbatio quippe hæreticorum facit eminere quid Ecclesia tua sentiat, et quid habeat sana doctrina. »

Retract. L. 2. c. 18 : « Ubicumque autem in his libris commemoravi Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, non sic accipiendum est, quasi jam sit, sed quæ præparatur ut sit quando apparebit etiam gloriosa. Nunc enim propter quasdam ignorantias et infirmitates membrorum suorum, habet unde quotidie dicat : *Dimitte nobis debita nostra.* »

De morib. Eccl. Cathol. lib. I. c. 35, n. 76 : « Nunc vos et illud admoneo, ut aliquando Ecclesiæ catholicæ maledicere desinatis, vituperando mores hominum, quos ipsa condemnat et quos quotidie tanquam malos filios corrigere studet. »

Ambr. Enar. in psal. 118, serm. 5. n. 7 : « Sicut

« liliū inter spinas eminet; ita super omnes con-
« ventus Ecclesia Dei refulget. »

Vide Homil. S. Hilarii in Breviar. die 19 septembris ex Comment. in Matth. (2 lect. 3 noct.) Confirmatur igitur eos.

« Atque his quidem vexationibus multi turbabuntur. Et falsi Prophetæ erunt, multosque ementita veritate pervertent, et abundante nequitia, charitas refrigescet. Sed usque in finem perseverantibus, salus reservata est : ac tum per omnes orbis partes viris apostolicis dispersis, Evangelii veritas prædicabitur. »

August. de vera religione, cap. 6 : « Hæc enim Ecclesia catholica per totum orbem valide lateque diffusa, omnibus errantibus utitur ad proventus suos, et ad eorum correctionem cum evigilare voluerint. Utitur enim gentibus ad materiam operationis suæ, hæreticis ad probationem doctrinæ suæ, schismaticis ad documentum stabilitatis suæ, judæis ad comparisonem pulchritudinis suæ. Alios ergo invitat, alios excludit, alios relinquit, alios antecedit : omnibus tamen gratiæ Dei participandæ dat potestatem ; sive illi formandi sint adhuc, sive reformandi, sive recolligendi, sive admittendi. Carnales autem suos, id est, viventes aut sentientes carnaliter, tanquam paleas tolerat, quibus in area frumenta tutiora sunt, donec talibus tegminibus exuantur. Sed quia in hac area pro voluntate quisque vel palea, vel frumentum est, tamdiu sustinetur peccatum aut error cujuslibet, donec aut accusatorem inveniat, aut pravam opinionem pertinaci animositate defendat. Exclusi autem aut pœnitendo redeunt, aut in nequitiam male liberi defluunt, ad admonitionem nostræ diligentiae ; aut schisma faciunt, ad exercitationem nostræ patientiæ ; aut hæresim aliquam gignunt, ad examen sive occasionem nostræ intelligentiæ. Hi sunt exitus christianorum carnalium qui non potuerunt corrigi, aut sustineri. »

DE POTESTATE COMMUNITATI ECCLESIAE ATTRIBUTA, UT PER HANC PASTORIBUS COMMUNICETUR.

II. Propositio, quæ statuit, *potestatem a Deo datam Ecclesiæ, ut communicaretur pastoribus, qui sunt ejus ministri pro salute animarum* : sic intellecta ut a communitate Fidelium in Pastores derivetur ministerii, ac regiminis potestas,

Hæretica.

DE CAPITIS MINISTERIALIS DENOMINATIONE ROMANO PONTIFICI ATTRIBUTA.

III. Insuper quæ statuit *Romanum Pontificem esse caput ministeriale*, sic explicata, ut Romanus Pontifex non a Christo in persona B. Petri, sed ab Ecclesia potestatem ministerii accipiat, qua velut Petri successor, verus Christi Vicarius, ac totius Ecclesiæ Caput pollet in universa Ecclesia,

Hæretica.

ADNOTAT. AD PROPOS. II ET III.

Ex dicto (perperam tamen intellecto) Augustini, claves Petro datas esse ut gerenti personam Ecclesiae, non pauci Doctores, ex Gallis praesertim, inter quos etiam Nat. Alex. colligit claves *immediatus* Ecclesiae quam Petro datas esse. Notandum porro non proinde negare istos, quin simul etiam *immediate* Petro claves datae sint a Christo. Nec negare possunt, quin sibi contradicant apertissime. Quamvis enim profiteantur claves immediatus Ecclesiae datas esse quam singulis pastoribus, non propterea negant, immo acerrime contendunt singulos episcopos jurisdictionis etiam et clavium potestatem immediate accipere a Deo.

Quod si hæc supposita immediata communicatio potestatis clavium facta Ecclesiae non impedit, quin singuli pastores immediate a Christo accipiant potestatem non ordinis modo sed et jurisdictionis; multo minus impedire potest, quin et in hac ipsa hypothesis Summus Pontifex dicatur immediate accipere potestatem regiminis, quæ ipsi ut Capiti Ecclesiae competit in universa Ecclesia. Quod singulari Opusculo invictissime demonstrandum sumpsimus.

Jam quod ab Augustino dictum est : Petro Ecclesiae claves datas esse prout gerebat personam ecclesiae, ipsamque unitatem in persona Petri accepisse claves; id quidem congruentissime notatum est ab Augustino ad revincendum errorem eorum, qui ligandi atque solvendi potestatem sic Petro datam intelligi volebant, ut in ipsa persona Petri hæreret, non in futurum tempus proroganda, nec adeo in Ecclesia permansura; contra quos egregie defendit S. Pater claves, cum Petro datae fuerint ut personam Ecclesiae gerenti, ita datas esse, ut eas Ecclesia in ipsa Petri persona simul acciperet, adeoque perpetuo in Ecclesia permanerent. Circa modum vero quo Ecclesia claves in persona Petri acceperit, nihil est in dictis Augustini quod vel minimum repugnet vel Optato Milevitano testanti, Petrum solum claves accepisse cæteris communicandas; vel antiquiori Tertulliano aienti (Scorp. n. 73): *Claves Dominum Petro, et per eum Ecclesiae reliquisse*; aut Leoni Magno prædicanti Christum nonnisi per Petrum dedisse quod reliquis principibus non negavit. Immo in hanc eandem sententiam aptissime cadit, quod idem Augustinus expresse declarat, claves *primitus* Petro datas esse. Si primitus, ergo immediate; ergo Ecclesia cujus personam Petrus gerebat, per Petrum accepit quod primitus Petro datum est. Ergo non ab Ecclesia in Petrum derivari potuit ea potestas, quæ primitus in Petro fuit, in Ecclesiam derivanda.

(V. Tourneli de Pœnit. Q. 2. art. I. Dicebant quarto.)

Ad Coloss. I. v. 7 : « Sicut didicistis ab Epaphra « charissimo conservo nostro, qui est fidelis pro « vobis minister Christi Jesu.

I. Cor. c. 3 : « Quid igitur est Apollo? Quid vero « Paulus? Ministri ejus cui credidistis.

S. Ambr. in Evang. Luc. I. 8. Nota (ad num. 73) Editorum : « Dicitur hoc loco populus sacerdotium

« detulisse, quod nimirum Ambrosium *ordinari*, ut
« Paulinus testatur, *mirabili et incredibili concordia*
« *consensisset*, non quod ei contulisset ordinem aut
« jurisdictionem. Illa quippe nequaquam inter se
« confundenda sunt, quod hæretici faciunt ut legiti-
« mitatem missionis ac potestatis ministrorum suo-
« rum quoquo modo videantur defendere, sed ordi-
« nationem per quam confertur jurisdictio, nunquam
« nisi ab Episcopis in Ecclesia catholica peractam
« esse extra dubium est. »

DE POTESTATE ECCLESIAE QUOAD CONSTITUENDAM, ET SANCIENDAM EXTERIOREM DISCIPLINAM.

IV. Propositio affirmans, *abusum fore auctoritatis Ecclesiae transferendo illam ultra limites doctrinae, ac morum, et eam extendendo ad res exteriores, et per vim exigendo, id quod pendet a persuasionem, et corde; tum etiam, multo minus ad eam pertinere, exigere per vim exteriorum subjectionem suis decretis,*

Quatenus indeterminatis illis verbis extendendo ad res exteriores notet velut abusum auctoritatis Ecclesiae, usum ejus potestatis acceptæ a Deo, qua usi sunt et ipsimet apostoli in disciplina exteriori constituenda, et sancienda,

Hæretica.

V. Qua parte insinuat, Ecclesiam non habere auctoritatem subjectionis suis decretis exigendæ aliter, quam per media, quæ pendent a persuasionem,

Quatenus intendat Ecclesiam non habere collatam sibi a Deo potestatem non solum dirigendi per consilia, et suasionem; sed etiam jubendi per leges, ac devios, contumacesque exteriori judicio, ac salubribus pœnis coercendi, atque cogendi,

Ex Bened. XIV. in Brevi ad assiduas, anni 1755, primati, archiepiscopis, et episcopis regni Polon.

Inducens in systema alias damnatum, ut hæreticum.

ADNOTAT. AD PROP. IV ET V.

Affirmat Synodus Pistoriensis potestatem Ecclesiae non extendere sese ad res exteriores : atque ubi agit de censuris pariter affirmat excommunicationem non habere nisi effectus mere exteriores. Aliunde in *Apologia contra 14 Epos* etc., pag. 122, Excommunicatio expresse dicitur *pœna esse et medicina mere spiritualis*. Hinc argumentum : Ecclesia, salente synodo, habet auctoritatem ferendæ excommunicationis : Atqui excommunicatio est pœna habens effectus exteriores. Ergo Ecclesiae auctoritas extendit se ad res etiam exteriores.

Item excommunicatio est pœna mere spiritualis. Atqui excommunicatio nihilominus habet effectum exteriorum. Ergo pœna etiam spiritualis effectum habet exteriorum.

S. Aug. Epist. 55 n. 34 : « Sicut de hymnis et « psalmis canendis, cum et ipsius Domini, et Apos-

« tolorum habeamus documenta, et exempla, et
« præcepta. »

S. Cyprianus ad clerum et plebem Turnitanorum, de Victore qui Faustinum presbyterum tutorem nominavit : « Et ideo Victor cum contra formam nuper in concilio a sacerdotibus datam Geminium Faustinum presbyterum ausus sit tutorem constituere, non est quod pro dormitione ejus in Ecclesia frequentetur, ut sacerdotum decretum religiose et necessarie factum servetur. » Ecclesiæ decretum de tutela clericis non committenda (etsi tum nulla civili lege prohiberentur) quæ tamen res ad exteriorem disciplinam pertinebat.

S. Ambr. in Ev. Luc. l. 8. n. 76 : « Sed maluimus
« eum qui talis est publice monere, quam domestice
« coercere. » Hinc intelligas episcopis olim non solum admonendi, verum etiam coercendi jus auctoritatemque fuisse.

S. Augustinus lib. 3. cont. lit. Petiliani, c. 4 : « Ne-
« que hoc ideo dixerim ut negligatur ecclesiastica
« disciplina, et permittatur quisque facere quod
« velit, sine ulla correptione, et quadam medicinali
« vindicta, et terribili lenitate, et caritatis severi-
« tate. Nam ubi erit illud Apostoli, Corripite inquietos?
« Non ergo malum est correptionis pœna, cum sit
« malum culpa... Fiunt ista in Ecclesia. » Hinc pro-
dit se cum jubendi, tum salubribus pœnis coercendi Ecclesiæ potestas, quam Augustinus cum Apostoli auctoritate comprobatur et confirmatur, plane ostendit illam inde ab Apostolis in Ecclesia viguisse.

Aug. Epist. 43 ad Glor. Eleus. c. 7. n. 20 :
« Non enim ausus est christianus imperator sic
« eorum (Donatarum) tumultuosas et fallaces que-
« relas suscipere, ut de judicio episcoporum, qui
« Romæ sederant, ipse judicaret. » Ergo Ecclesiæ
judicia in causis ecclesiasticis (quale judicium fuerat de Cæciliani ordinatione) nullius sæcularis potestatis judicio obnoxia.

Aug. Epist. 233 Marcellino Tribuno : « Qui mo-
« dus coercionis (per virgarum verbera) a magis-
« tris artium liberalium, et ab ipsis parentibus, et
« sæpe etiam in judiciis solet ab episcopis adhiberi. »

Epist. 173 Donato presbyt. partis Donati n. 3 :
« Melius enim facimus voluntatem Dei monentis,
« ut vos ad ejus ovile redire cogamus, quam con-
« sentimus voluntati ovium errantium, et perire vos
« permittamus. »

Item Epist. 185 seu lib. ad Bonifacium, n. 23 :
« Cur ergo non cogeret Ecclesia perditos ut redi-
« rent, si perditii filii coegerunt alios ut perirent...
« imitatur itaque Ecclesia Dominum suum, quæ prius
« ut neminem cogeret expectavit, ut de fide regum
« atque gentium prædicatio prophetica compleretur. »

Ex harum Epistolarum contextu aperta mens patet Augustini : Ecclesiam a Christo cogendi potestatem accepisse, quam initio viribus suis exequi non potuerit : Reges porro sic postea ad Ecclesiam vocatos, ut Ecclesiæ in hac exercenda potestate servirent. Hinc congrua explicatio textus S. Leonis Epist. 15 ad Turibium, edit. Baller. : « Profuit diu
« ista districtio Ecclesiæ lenitati, quæ etsi sacerdo-

S. Thom. — Tom. VIII.

« talis contenta judicio, cruentas refugit ultiones, seve-
« ris tamen Christianorum Principum constitutioni-
« bus adjuvatur, dum ad spirituale nonnumquam
« recurrunt remedium, qui timent corporale judi-
« cium. » Tum et S. Thomæ (Supplem. q. 67, art. I) :
« Ecclesia non habet gladium materiale, ut in li-
tera dicitur 4. sentent. dist. 37. » Quæ commode de *cruentis ultionibus* intelliguntur, seu de pœna sanguinis.

Conc. Veneticum an. 465, c. 6 : « In monachis
« par quoque sententia servetur : quos si verborum
« increpatio non emendaverit, etiam verberibus
« statuimus coerceri. » Idem Agath. can. 38 an. 506.

Coercitio in episcopalibus judiciis adhibita :

Aug. de Gestis Pelagii cap. ult. n. 66 : « Impie
« vero facta, quorum coercitio ad episcopalem per-
« tinet disciplinam, ubi committuntur, ibi potissi-
« mum a præsentibus vel in proximo constitutis,
« diligentia pastoralis et pia severitate plectenda
« sunt. »

Tertullianus Scorp. c. 2, n. 25 : « Ad officium
« hæreticos compelli, non inlici. Duritia vincenda
« est, non suadenda. »

Aug. de Fide et oper. c. 5 : « Cum ergo sive per
« negligentiam præpositorum, sive per aliquam
« excusabilem necessitatem, sive per occultas
« obreptiones invenimus in Ecclesia malos, quos
« ecclesiastica disciplina corrigere aut coercere non
« possumus... Cum vero eis per quos Ecclesia regi-
« tur, adest salva pace Ecclesiæ potestas disciplinæ
« adversus improbos aut nefarios exercendæ, tunc
« rursus, ne socordia segnitiaque dormiamus, aliis
« aculeis præceptorum, quæ ad severitatem coerci-
« tionis pertinent, excitandi sumus. »

JUS PERPERAM TRIBUTUM INFERIORIS ORDINIS SACERDOTIBUS IN DECRETIS FIDEI ET DISCIPLINÆ.

IX. Doctrina, quæ statuit, *reformationem abusuum circa ecclesiasticam disciplinam in synodis diæcesanis ab episcopo, et parochis æqualiter pendere, ac stabiliri debere : ac sine libertate decisionis indebitam fore subjectionem suggestionibus, et jussionibus episcoporum.*

Falsa, temeraria, episcopalis auctoritatis læsiva, regiminis hierarchici subversiva, favens hæresi aerianæ a Calvino innovatæ.

X. Item doctrina, qua parochi, aliive sacerdotes in synodo congregati pronuntiantur una cum episcopo iudices fidei, et simul innuitur judicium in causis fidei ipsis competere jure proprio, et quidem etiam per ordinationem accepto.

Falsa, temeraria, ordinis hierarchici subversiva, detrahens firmitati definitionum, judiciorumve dogmaticorum Ecclesiæ, ad minus erronea.

ADNOTAT. AD PROP. IX ET X.

Tractoria Viventioli Lugdunensis an. 527 : « Præ-
« senti protestatione denuntio conventum episcopo-
« rum omnium sortis nostræ, circa septembris mensis

« initium; in Epanoensi parœcia mox futurum; ubi
« clericos, prout expedit, convenire compellimus;
« ut quæ a solis pontificibus ordinanda sunt, et popu-
« lus possit agnoscere.

Bened. XIV de Syn. L. 13. c. I: « Joannes Pe-
« trus Gibert... suadere conatur eosdem (presbyte-
« ros) ad Synodum vocatos habere votum decisi-
« vum.... Verum aliter rem se habere, fateri
« compellitur, qui declinare velit errorem Aerii, a
« Calvino renovatum. Aerius docuit nihil plane dis-
« criminis intercedere inter episcopum et presbyte-
« rum, sicut refert S. Epiph. Extinctam Aerii
« hæresim excitavit Joan. Calvinus qui asserit
« Episcopum nullum habere in presbyteros domina-
« tum, sed eas tantum partes quas habet consul in
« Senatu, ut referat de negotiis, sententias roget... et
« quod communi consilio decretum fuerit, exequatur.
« At Ecclesiæ catholicæ firmissimum dogma est,
« Episcopos esse superiores presbyteris non solum
« potestate ordinis, sed etiam jurisdictionis, etc. »

Concilium Parisien. III circa an. 557. Concil. An-
tiochenum I an. 341 (Labb. t. 2. col. 613): « Qui
« namque fieri potest ut cum simus Episcopi
« Aerio presbytero auscultemus?

Gregorius XIII consultus a Concilio Rothoma-
gensi an. 1581, an decisivum vel tantum consulti-
vum suffragium haberent in conciliis presbyteri,
abbates, etc., respondit, *abbates commendatarios,*
capitulum deputatos vocem dumtaxat consultivam ha-
bere: Episcoporum procuratores posse, si Concilio pla-
cuerit, et decisivam habere.

Idem. Concil. Burdigal. an. 1583. Burdigal. an.
1624: « Sacro approbante Concilio, decreto ultimi
« Concilii Burdigalensis inhærentes opinionem quo-
« rundam, qui ausi sunt asserere, præter episco-
« pos, quosdam etiam alios habere vocem decisivam
« in concilio provinciali, ut erroneam judicamus. »

S. Chrysost. (ap. Tourneli de Saer. Ordinib. I)
Homil. de legislatore t. 6. pag. 410: « Idcirco
« etiam in Ecclesia cum ordinantur sacerdotes (Epi-
« scopi) Evangelium Christi capiti imponitur, ut dis-
« cat is, qui ordinatur, veram se recipere Evangelii
« tiaram; atque ut discat, quamvis sit omnium ea-
« put, se tamen legibus istis subiacere; et eum qui
« omnibus imperat legis imperio subesse; etique
« qui omnibus dat mandatum, a legibus mandatum
« accipere. »

S. Ignatius Epist. ad Trallianos: « Quid enim
« aliud est episcopus, quam is qui omnem principa-
« lum et potestatem super omnes obtinet?

Epist. ad Magnesianos: « Decet vos obedire Epi-
« scopo, et in nullo ei refragari.... Quemadmodum
« itaque Dominus sine Patre nihil facit, sic et vos
« sine Episcopo, nec presbyter, nec diaconus, nec
« laicus. »

Sacra Theodos. ad Synod. Ephes. ap. Labb. col.
990, t. 3: « Nefas est enim qui sanctissimo episcopo-
« rum catalogo adscriptus non est, illum ecclesiasticis
« negotiis et consultationibus sese immiscere... Non
« licet, illos qui omnino necessarii non sunt ad sa-
« crorum dogmatum examen.... iis quæ cum tran-

« quillitate a vestra Sanctitate constitui, definirique
« debent, obstaculum aliquod afferre. »
Can. Apostol. 36. 37. 38.

Epist. I. Timoth. c. 5. S. Epiph. (ap. Morin.) ar-
gumentum efficax deducit ex cap. I. Epist. I ad
Timoth. quo Apostolus jubet, *presbyterum ne objurga-*
veris, sed hortare velut patrem, etc. « Quid (inquit
« Epiph.) attinebat episcopo vetare, ut ne presbyte-
« rum objurgaret, nisi majorem ipso potestatem
« haberet, etc. Non alicui ex presbyteris præcepit,
« ut accusationem contra episcopum non admitte-
« ret, aut ut episcopum non objurgaret. »

CALUMNIÆ ADVERSUS ALIQUAS DECISIONES IN MATERIA FIDEI AB ALIQUOT SÆCULIS EMANATAS.

XII. Assertiones synodi complexive acceptæ circa
decisiones in materia fidei ab aliquot sæculis ema-
natas, quas perhibet velut decreta ab una particulari
Ecclesia, vel paucis pastoribus profecta, nulla suffi-
cienti auctoritate suffulta, nata corrumpendæ puritati
fidei, ac turbis excitandis, intrusa per vim, a quibus
inflicta sunt vulnera nimium adhuc recentia.

Falsæ, captiosæ, temerariæ, in Romanos Pontifices,
et Ecclesiam injuriosæ, debitæ apostolicis constitutio-
nibus obedientiæ derogantes, schismaticæ, perniciosæ, ad-
minus erroneæ.

ADNOTATIO.

Bannes in 2. 2. S. Th. q. I. art. 10. *Dubatur*
ergo 6º col. 116: « Tertia conclusio. Asserere,
« Ecclesiæ aliquam consuetudinem universalem esse
« malam, vel aliquam ejusdem legem injustam,
« scandalosum est, et valde temerarium et hære-
« sicum sapit... similiter etiam non est absolute hære-
« ticum, credere, Ecclesiam errare in alicujus Sancti
« canonizatione, aut festo celebrando ut postea di-
« cemus. »

In 2. 2. S. Tho. q. II. art. 3. *Circa hos articulos*
col. 438: « Est enim aliud fides catholica, ut adver-
« tit M. Cano, ubi supra, et aliud doctrina catho-
« lica. Sunt enim aliqua quæ universaliter docentur
« in Ecclesia catholica, quæ tamen non sunt catho-
« lica fides. Horum exemplum ponit ille ut spe-
« ciales orationes applicatas uni personæ per præ-
« latos, vel per religiosos plus prodesse ei pro quo
« specialiter offeruntur cæteris paribus, quam si
« universaliter offeruntur. Item quod fratres non
« tenentur labore manuum victum quærere. Istæ
« propositiones ponuntur in sess. 8 Concilii Cons-
« tantien. inter articulos Wicleff. et de contrariis
« illarum dicit M. Cano esse errores contra doctri-
« nam Ecclesiæ. »

Col. 441: « Quæritur ultimo, an hæreticum sit,
« quod Ecclesia potest falli in definiendo aliquam
« propositionem esse male sonantem aut scandalo-
« sam, aut sapientem hæresim? et videtur quod non.
« Quia Ecclesia est regula infallibilis in proponen-
« dis rebus fidei....

« 2. Conclusio. Error est, vel proximum error

« asserere quod Ecclesia in ejusmodi censuris possit
« errare. »

De Schismate in causa trium capitulorum. S. Aug.
de hæresibus col. 4 : « Non enim omnis error hæ-
« resis est ; quamvis omnis hæresis quæ in vitio
« ponitur, nisi errore aliquo hæresis esse non possit.
« Quid ergo faciat hæreticum, regulari quadam
« definitione comprehendere, sicut ergo existimo, aut
« omnino non potest, aut difficillime potest. »

Col. 28 : « Nec ideo tamen parum prodest errores
« istos, quos huic operi intexui, lectos cognitosque
« vitare. Quid enim contra ista sentiat Ecclesia Ca-
« tholica, quod a me dicendum putasti, superflue
« quæritur : cum propter hoc scire sufficiat eam
« contra ista sentire, nec aliquid horum in fidem
« quemquam debere recipere. »

Martinus V in Conc. Constant. constit. *Inter cunctas*
contra errores Wicleffi etc. ap. Labb. t. 16, col. 754 :
« Si quis vero super aliquo sæpe dictæ pestiferæ
« doctrinæ hæresiarcharum prædictorum, vel aliqui-
« bus articulis dumtaxat scandalosis, temerariis,
« seditiosis, vel piarum aurium offensivis, culpabi-
« lis repertus fuerit, canonice puniatur. »

DE COAGMENTATIONE CORPORIS ECCLESIAE.

XV. Doctrina, quæ proponit Ecclesiam conside-
randam velut unum corpus mysticum coagmentatum
ex Christo capite, et fidelibus, qui sunt ejus mem-
bra per unionem ineffabilem qua mirabiliter evadi-
mus cum ipso unus solus sacerdos, una sola victima,
unus solus adorator perfectus Dei Patris in spiritu,
et veritate.

Intellecta hoc sensu, ut ad corpus Ecclesiæ non
pertineant, nisi qui sunt perfecti adoratores in spi-
ritu et veritate.

Hæretica.

ADNOTATIO.

Propos. 73 Quesnelii : « Quid est Ecclesia, nisi
« cœtus Filiorum Dei, manentium in ejus sinu,
« adoptatorum in Christo, subsistentium in ejus per-
« sona, redemptorum ejus sanguine, viventium ejus
« spiritu, agentium per gratiam, et expectantium
« gratiam futuri sæculi. » — Fuit qualificata *hæretica*
(a censoribus S. Officii tempore Clementis XI) una-
nimi voto.

Propositio 76 : « Nihil spatiosius Ecclesia Dei,
« quia omnes electi et justi omnium sæculorum
« illam componunt. » *Hæretica* unanimi voto.

S. Augustinus de Fide et operibus c. 4. n. 6, ma-
nifeste supponit peccatores, quos cum bonis per-
mixtos in Ecclesia semper futuros esse contra Dona-
tistas defendit, esse velut membra in compage corporis.

Quoad denominationem *exterioris communionis*,
tum et membrorum Ecclesiæ attributam peccatori-
bus, Gotti Tract. I. Isagogic. q. 3. Dub. 4. § 3.
n. 23. : « Sic improbi partes quidem ecclesiæ sunt ;
« membra Ecclesiæ aut Christi non sunt ; sunt au-
« tem diaboli membra... Ecclesia sancta ratione

« justorum dicitur, quamvis toleret alias partes, non
« tamen membra quibus nec vita inest, nec sancti-
« tas. Ita ex Cano lib. 4. c. ult. »

Gardinis-Veritates Catholicæ de Ecclesia Christi,
tom. I. cap. 7. pag. 73 : « Qui præter externam
« Ecclesiæ communionem internas quoque custo-
« diunt fidei, spei, et caritatis virtutes, ut fideles
« justi, hi ad Ecclesiam pertinent ratione tum animæ
« tum corporis... Qui vero externam retinent Ecce-
« siæ communionem, sed internis carent virtutibus,
« ut peccatores, isti de corpore tantum Ecclesiæ
« sunt. »

Bellarminus de Ecclesia militante lib. 3, c. 9 ad
obj. I : « A multis solet concedi, malos non esse
« membra vera, nec simpliciter corporis Ecclesiæ,
« sed tantum secundum quid et æquivoce. Ita Tur-
« recrementa, ex Alexandro de Ales, Hugone, et
« B. Thomas. Idem etiam docent Petrus a Soto,
« Melchior Canus, et alii, qui tamen etsi dicant ma-
« los non esse membra vera, dicunt nihilominus
« vere esse in Ecclesia, sive in corpore Ecclesiæ,
« et esse simpliciter fideles, seu christianos. »

Ad obj. 2 : « Tria requiruntur ad Ecclesiam
« constituendam 1. Baptisma... 2. Professio chri-
« stiana. 3. Membrorum unio inter se, et cum capite
« saltem externa. »

Ad obj. 10 : « Non esse necesse, ut Christus in
omnibus suis membris aliquid operetur. Sunt enim
quædam membra mortua, et arida, quæ solum adhæ-
rent reliquis externa conjunctione... Qui enim malis
moribus præditi, in fide catholica et conjunctione
cum cæteris fidelibus perseverant, ad regnum Christi
pertinent, quantum ad fidei professionem, ad re-
gnum autem diaboli quantum ad morum perversi-
tatem. »

DE STATU INNOCENTIAE.

XVI. Doctrina synodi de statu felicitis innocentiae,
qualem cum repræsentat in Adamo ante peccatum,
complectente non modo integritatem, sed et justi-
tiam interiorum cum impulsu in Deum per amorem
charitatis, atque primævam sanctitatem aliqua ra-
tione post lapsum restitutam.

Quatenus complexive accepta innuit statum illum
sequelam fuisse creationis, debitum ex naturali exi-
gentia, et conditione humanæ naturæ, non gratuitum
Dei beneficium,

*Falsa, alias damnata in Baio, et Quesnellio, erro-
nea, favens hæresi Pelagianæ.*

ADNOTATIO.

Propos. 35 Quesnellii : *Gratia Adami est sequela
creationis et erat debita naturæ sanæ et integræ*, fuit
qualificata a censoribus S. Officii sub Clemente XI :

« Temeraria, erronea, damnata in Baio, et sapiens
« hæresim Pelagianam. »

Ex evidenti ratione, in quantum excludit gratuita-
tem supernaturalis gratiæ.

DE IMMORTALITATE SPECTATA UT NATURALI
CONDITIONE HOMINIS.

XVII. Propositio his verbis enuntiata : *Edocti ab Apostolo spectamus mortem non jam, ut naturalem conditionem hominis, sed revera, ut justam pœnam culpæ originalis.*

Quatenus sub nomine Apostoli subdole allegato insinuat, mortem, quæ in præsentī statu inflicta est velut justa pœna peccati per justam subtractionem immortalitatis, non fuisse naturalem conditionem hominis, quasi immortalitas non fuisset gratuitum beneficium, sed naturalis conditio,

Captiosa, temeraria, Apostolo injuriosa, alias damnata.

ADNOTATIO.

Immortalitas hominis supra naturam, Estius in I. Cor. c. 15. v. 21. 47.

S. Aug. de Civit. Dei l. 13. c. 20 : « Qui (primi homines ante peccatum) licet morituri non essent nisi peccassent, alimentis tamen ut homines uterentur, nondum spiritualia, sed animalia corpora gestantes. Quæ licet senio non veterascerent, ut necessitate perducerentur ad mortem (qui status eis de ligno vitæ, quod in medio paradisi cum arbore vetito simul erat, mirabili Dei gratia præstabatur) tamen et alios sumebant etc... alebantur ergo aliis... »

Oper. imperf. l. I. n. 68 : « Subripere voluisti; quasi ego ita dixerim, Adam mortalem factum, ut sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset. Hoc enim vobiscum agitur, hinc tota de hac re inter nos et vos vertitur quæstio, quod nos dicimus, Adam si non peccasset, nec corporis mortem fuisse passurum, vos autem, sive peccasset, sive non peccasset, corpore fuisse moriturum. »

S. Hilarius (Callixti 14 octob.) in Matth. c. 10 post medium : « Quando (caro) pro naturæ suæ, atque originis conditione resoluta etc. » Igitur homo naturæ suæ originali conditione dissolutioni seu morti obnoxius.

DE CONDITIONE HOMINIS SUB LEGE.

XIX. Item, quæ subjungit, hominem sub lege cum esset impotens ad eam observandam, prævaricatorem evasisse, non quidem culpa legis, quæ sanctissima erat, sed culpa hominis, qui sub lege sine gratia magis magisque prævaricator evasit, superadditque, legem, si non sanavit cor hominis, effecisse, ut sua mala cognosceret, et de sua infirmitate convictus desideraret gratiam mediatoris.

Qua parte generaliter innuit hominem prævaricatorem evasisse per inobservatiam legis, quam impotens esset observare, quasi impossibile aliquid potuerit imperare, qui justus est, aut damnaturus sit hominem pro eo, quod non potuit vitare, qui pius est. — Ex S. Cæsario serm. 73 in append. S. Augustini serm. 273 edit. maur. Ex S. August. de nat. et gr. c. 43. de grat. et lib. arb. c. 16. Enar. in psal. 56. n. I. *Falsa, scandalosa, impia, in Baio damnata.*

ADNOTATIO.

S. Thom. 1. 2. qu. 98 art. 2 ad 4 : « Dicendum quod quamvis lex vetus non sufficeret ad salvandos homines; tamen aderat aliud auxilium a Deo hominibus simul cum lege, per quod salvari poterant, scilicet fides mediatoris per quam justificati sunt antiqui Patres, sicut etiam nos justificamur : et sic Deus non deficiebat hominibus quin daret eis salutis auxilia. »

Orsi (Apolog. Soti p. 300) : « Hanc quæstionem pertractans (Tournelius) *Utrum dantur gratiæ quædam sufficientes excæcatis et obduratis*, lectores præmonitos esse vult, de mera scholæ quæstione hic, non de fide moveri quæstionem. Hoc enim unum hic fides statuit, justis non deesse gratiam, qua possibilia fiant. Ejusdem opinionis est etiam Em. Meldensium Episcopus in Instruct. Pastor. adversus institutiones theologicas P. Juenin : *Quoniam adhuc dogma fidei non est omnes homines, ut infideles et obduratos gratiam habere actualem ad observandum præcepta et orandum....* »

« Quum celebris quidam Theologus huic opinioni erroris notam inurere visus esset, ad sedandam offensionem sequente publica declaratione coactus est.... »

« Denique plurimi Galliarum Episcopi, qui an. 1720 *Doctrinæ corpus* ut vocant, adprobarunt, temeritatis arguunt, qui hanc opinionem, quam plures, inquirunt, iique insignes Theologi docent, erroris damnare ausi fuerint. »

Art. 54. Baji : « Definitive hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso tribuitur Augustino, cum Pelagii sit. »

Art. 67 : « Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit. »

Trid. sess. 6. cap. 11. sess. 24. can. 9.

S. Cæsarius Serm. 73 in App. S. Aug. 272 n. 2 de diligendis inimicis : « Nec impossibile aliquid potuit imperare qui justus est; nec damnaturus est hominem pro eo quod non potuit vitare, qui pius est. »

S. Aug. de Nat. et Gr. c. 43 : « Non igitur Deus impossibilia jubet : sed jubendo admonet, et facere quod possis, et petere quod non possis. »

De Gr. et lib. arb. c. 16 : « Magnum aliquid Pelagiani se scire putant, quando dicunt, *Non juberet Deus, quod sciret non posse ab homine fieri*. Quis hoc nesciat? Sed ideo jubet aliqua quæ non possumus, ut noverimus quid ab illo petere debeamus. »

Ep. 196 ad Asellium episcopum n. 4 : « Videmus itaque in is Apostolicis verbis legem non solum non esse peccatum, sed etiam sanctam. Sed peccatum per bonum fallit, et per illud occidit eos, qui cum sint carnales, putant suis viribus legem spiritalem se posse complere et per hoc fiunt non solum peccatores, quod essent etiamsi legem non accepissent, sed etiam prævaricatores, quod non essent, nisi legem accepissent. »

Itaque prævaricatores sub lege illi fuere, qui putabant se posse suis viribus legem spiritalem implere. Culpabilis certe hæc erat præsumptio. Quod si ergo

aliqui sub lege sine gratia prævaricatores esse censentur, ex Augustino de illis intelligendum erit quibus in pœnam suæ præsumptionis gratia defuerit; et quorum impotentia fuerit dumtaxat consequens, et ipsis imputabilis.

Nihil igitur ex Augustino depromitur quod favere valeat generali propositioni Synodi, hominem sub lege sine gratia prævaricatorem evasisse per inobservantiam legis quam impotens esset observare.

S. Aug. Serm. 300 in solemnitate Martyrum Machabæorum I. n. I : « Nec quisquam arbitretur, « antequam esset populus christianus, nullum fuisse « populum Deo. Immo vero, ut sic loquar, quæ « madmodum se veritas habet, non nominum consuetudo, christianus etiam tunc populus ille fuit. « Neque enim post passionem suam cœpit habere « populum Christus, sed illius populus erat, ex « Abraham genitus. »

N. 5 : « Nam ut noveris, apertoque noveris quia « pro lege Moysi morientes pro Christo sunt mortui, « audi ipsum Christum, o Judæe : *Si crederetis Moysi, crederetis et mihi; de me enim ille scripsit.* « Si de Christo Moyses scripsit, qui pro lege Moysi « veraciter mortuus est pro Christo animam posuit. »

Quomodo populus ille fuisset populus Christi, nisi fidem implicitam habuisset Christi?

Exempla : Pia frequentia et celebritas populi fidelis in dedicatione templi, laudantes Deum, canentes hymnos David. — Septem millia virorum in regno Samariæ, qui non curvaverunt genua ante Baal. — Ninivitæ pœnitentiam agentes ad prædicationem Jonæ. — Multitudo mortuorum in prælio, pro quibus Judas jussit offerri sacrificium.

Psal. 113 : « Domus Israel speravit in Domino. « Domus Aaron speravit in Domino. »

S. Aug. Psal. contra partem Donati : « Nam et « septem millia virorum Deus se dixit reliquisse, et « sacerdotes et reges, multi justi sunt in lege. Ibi « habes sanctos prophetas, habes multos et deplebe. « Die mihi quis tunc justorum separavit sibi altare?

S. Aug. Tract. 33. in Joan. Evang. n. I. super illa verba Phariseorum : *Sed turba hæc quæ non novit legem*, subdit : « Qui non noverant legem, ipsi credebant, in eum qui miserat legem etc.

DE GRATIA ILLUMINANTE ET EXCITANTE.

XXI. Propositio, quæ asserit, *lumen gratiæ quando sit solum, non præstare, nisi ut cognoscamus infelicitatem nostri status, et gravitatem nostri mali : gratiam in tali casu producere eundem effectum quem lex producebat ; ideo necesse esse, ut Deus creet in corde nostro sanctum amorem, et inspiret sanctam delectationem contrariam amoris in nobis dominantis, hunc amorem sanctum, hanc sanctam delectationem esse proprie gratiam J. C., inspirationem charitatis, quæ cognita sancto amore faciamus ; hanc esse illam radicem, e qua germinantur bona opera, hanc esse gratiam novi testamenti, quæ nos liberat a servitute peccati, et constituit filios Dei,*

Quatenus intendat eam solam esse proprie gratiam Jesu Christi, quæ creat in corde sanctum amo-

rem, et quæ facit, ut faciamus, sive etiam, qua homo liberatus a servitute peccati constituitur filius Dei, et non sit etiam proprie gratia Christi ea gratia, qua cor hominis tangitur per illuminationem Spiritus Sancti (Trident. sess. 6. cap. 5), nec vera detur interior gratia, cui resistitur,

Falsa, captiosa, inducens in errorem in secunda propositione Jansenii damnatum ut hæreticum, eumque renovans.

ADNOTATIO.

Orsi advertit p. 142 : « Sed est tamen alia, ut « monui eorundem verborum... gratiam Christi ad « solam denotandam novi fœderis gratiam iidem « Patres coarctarunt : quo sensu nullum donum a « fide et caritate disjunctum gratiæ nomine decora- « runt. Quod sane innumeris Augustini locis de- « monstrari posset. »

Fatetur tamen paulo antea : « Nulla est pia cogita- « tio, nulla illustratio, nulla desideria, nullæ ins- « pirationes, vel tenuissimæ excitationes, quæ non « ex SS. PP. et maxime Aug. sensu, ex Christi « gratia proveniant, ideoque Christi gratiæ nomine « censeri debeant. »

De gratia cui resistitur, Aug. de gr. et lib. arb. e, 12 n. 24, post citatum textum Apostoli ad Rom. 10. : *Ignorantes Dei justitiam*, subjungit : « De Ju- « dæis hoc dixit, qui de se præsumentes gratiam re- « pellebant, et in Christum propterea non credebant. »

Orsi, Apol. Soti p. 329 : « Audiendus præ cæte- « ris cardin. Norisius, cujus verba descriptis ex « Soto testimoniis maxime consentanea sunt. Cæle- « rum, inquit, omnibus hominibus adesse auxilium « saltem remotum, mihi videor colligere ex Aug. « lib. de natura et gratia etc. » Minime putandum rejectum iri ab schola August. auxilium illud remotum, quod Norisius. ex Aug. collegisse sibi visus est, nec immerito. Nec tamen dubium, quin tali auxilio nimis frequenter plerique resistant.

DE TIMORE SERVILI.

XXV. Doctrina, quæ timorem pœnarum generatim perhibet *dumtaxat non posse dici malum, si saltem pertingit ad cohibendam manum ;*

Quasi timor ipse gehennæ, quam fides docet peccato infligendam, non sit in se bonus, et utilis, velut donum supernaturale, ac motus a Deo inspiratus præparans ad amorem justitiæ,

Falsa, temeraria, perniciose, divinis donis injuriosa, alias damnata, contraria doctrinæ concilii Tridentini, tum et communi Patrum sententiæ, opus esse, juxta consuetum ordinem præparationis ad justitiam, ut intret timor primo, per quem veniat charitas ; timor medicamentum, charitas sanitas,

Ex S. Aug. in epist. Joan. e. 4. tract. 9. n. 4.5. In Joan. Evang. tract. 41 n. 10. Enarratione in psal. 127 n. 7. Sermone 137 de Verbis Apostoli. Sermone 161 de Verbis Apostoli n. 8. Sermone 349 de charitate n. 7.

ADNOTATIO.

De Imit. Christi l. I. c. 24 n. 7 : « Bonum tamen est, ut, si necdum amor a malo te revocat, saltem « timor gehennalis coerceat. »

Aug. Enarr. in psal. 149 n. 15 : « Timor tormentum habet; hoc est vinculum ferreum. Et tamen « nisi timore incipiat homo Deum colere, non perveniet ad amorem. Initium sapientiæ timor Domini. Incipit ergo a vinculis ferreis, finitur ad torquem aureum. »

Aug. de vera religione. c. 17 : Nunc vero quoniam pietas timore inchoatur, caritate perficitur. »

DE APPLICATIONE FRUCTUS SACRIFICII.

XXX. Doctrina synodi, qua dum profitetur credere sacrificii oblationem extendere se ad omnes, ita tamen, ut in liturgia fieri possit specialis commemoratio aliquorum tam vivorum, quam defunctorum, precando Deum peculiariter pro ipsis; dein continuo subjicit; non tamen, quod credamus in arbitrio esse sacerdotis applicare fructus sacrificii cui vult; immo damnat hunc errorem velut magnopere offendentem jura Dei, qui solus distribuit fructus sacrificii, cui vult et secundum mensuram, quæ ipsi placet; unde, et consequenter tradidit velut falsam opinionem invecam in populum, quod illi, qui elemosynam subministrant sacerdoti sub conditione, quod celebret unam missam, specialem fructum ex ea percipiant,

Sic intellecta, ut, præter peculiarem commemorationem, et orationem, specialis ipsa oblatio, seu applicatio sacrificii, quæ sit a sacerdote, non magis prosit cæteris paribus, illis, pro quibus applicatur, quam aliis quibusque; quasi nullus specialis fructus proveniret ex speciali applicatione, quam pro determinatis personis, aut personarum ordinibus faciendam commendat, ac præcipit Ecclesia, speciatim a pastoribus pro suis ovibus; quod velut ex divino præcepto descendens a Sacra Tridentina synodo diserte est expressum, sess. 23 cap. I de Reform. Bened. XIV const. Cum semper oblatas, § 2.

Falsa, temeraria, perniciosa, Ecclesiæ injuriosa, inducens in errorem alias damnatum in Wicleffo.

EXPOSITIO SENTENTIÆ S. AUGUSTINI, DE SPECIALI FRUCTU EX SPECIALI OBLATIONE SACRIFICII PROVENIENTE.

Quæsierat Paulinus ab Augustino : *Utrum prosit cuique post mortem quod corpus ejus apud sancti aliusque memoriam sepeliatur.* Dicebat Paulinus *videri sibi non esse inanes motus animorum religiosorum atque fidelium pro suis ista curantium* : adjungens etiam, *vacare non posse, quod universa pro defunctis Ecclesia supplicare consuevit.*

Aliunde significabat Paulinus non satis sibi perspectum esse, quemadmodum huic sententiæ contrarium non sit quod dicit Apostolus (2 Cor. 5.v. 10) : « Omnes enim adstabimus ante tribunal Christi, ut « ferat unusquisque secundum ea quæ per corpus « gessit, sive bonum, sive malum. » Hæc quippe apostolica sententia ante mortem admonet fieri,

quod possit prodesse post mortem; non tunc quando jam recipiendum est quod quisque gesserit ante mortem.

« Verum, pergit Augustinus, hæc ita solvitur quæstio, quoniam quodam genere vitæ acquiritur, dum in hoc corpore vivitur, ut adjuvent aliquid ista defunctos; ac per hoc secundum ea quæ per corpus gesserunt, eis quæ post corpus religiose pro illis facta fuerint, adjuvantur. Sunt enim quos nihil omnino adjuvant ista; sive pro eis fiant, quorum tam mala sunt merita, ut neque talibus digni sint adjuvari; sive pro eis, quorum tam bona, ut talibus non indigeant. Genere igitur vitæ, quod gessit quisque per corpus efficitur ut prosint vel non prosint quæcumque pro illo pie fiunt, cum reliquerit corpus. Nam meritum per quod ista prosint si nullum comparatum est in hac vita, frustra quæritur post hanc vitam. Ita fit ut neque inaniter Ecclesiæ vel suorum cura pro defunctis, quod potuerit religionis impendat; et tamen ferat unusquisque secundum ea, quæ per corpus gessit, sive bonum, sive malum, reddente Domino unicuique secundum opera ejus. Ut enim hoc quod impenditur, possit ei prodesse post corpus, in ea vita acquisitum est, quam gessit in corpore. »

Cum nil certius exploratiusve haberet Augustinus nefas esse dubitare, quin quod per totum orbem frequentat Ecclesia, id omnino faciendum sit, non poterat non illa vehementer probare Christianorum fidelium plena pietatis officia, quæ in suos quisque defunctos impendere satagebat: simul præclare ostendit pio huic mori nequicquam adversari apostolicam sententiam, nempe ante tribunal Christi laturum unumquemque secundum ea quæ per corpus gessit, sive bonum, sive malum, idque præstat triplici distincto defunctorum genere: ac primum quidem eorum est, quorum tam bona sunt merita, ut nullis post mortem indigeant adjumentis; atque illi sunt, quibus cum in exitu vitæ nihil expiandum supersit, statim in æterna tabernacula recipiuntur: alterum contra eorum est, quorum tam mala sunt merita, ut nullis vivorum pietatis officiis digni sint adjuvari; qui nimirum lethali culpa obstricti discedentes e vita, æternis continuo suppliciis addicuntur. Inter utrosque medium genus illorum est, qui sic in Domino moriuntur, ut tamen aliquid post mortem luendum remaneat, antequam ipsis ad vitam æternam ingressus patere valeat. Atque istos Augustinus universe inter illos comprehendit, qui per ea quæ gesserunt in vita id sibi compararunt, ut illis prodesse posset, quidquid post eorum mortem pie fieret pro ipsis. Neque enim fas est putare hanc fuisse mentem Augustini, ut quemquam justorum istorum, qui piaularibus pœnis ad æternæ vitæ consecutionem præparantur, illis adjungeret, quorum tam mala sunt merita, ut nulla eis hujusmodi adjumenta prodesse possit; quod etiam scribit lib. de Octo Dulcitii quæstionibus, repons. ad 2 quæst. n. 4.

Doctus porro modis docet Augustinus justis istis post mortem subvenire; sive prout Ecclesia generatim pro defunctis supplicare consuevit, sive prout universali Ecclesiæ more fideles ipsi pro suis quis-

que defunctis speciatim religionis officia quæ possunt, curant impendere. *In Machabæorum libris* (inquit ille, c. I. de cura etc. n. 3) *legimus oblatum pro mortuis sacrificium* (quod quidem speciatim oblatum legitur pro mortuis qui ceciderunt in prælio). Pergit porro S. Doctor : « Sed et si nusquam in « scripturis veteribus omnino legeretur, non parva « est universæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine « claret auctoritas, ubi in precibus sacerdotis quæ « Domino Deo ad ejus altare funduntur, locum suum « habet etiam commendatio mortuorum. » Expresse vero c. 4. n. 6, supplicationes quæ generatim pro defunctis universe funduntur ab illis distinguit quas pro certis suis notis carisque superstites quique persolvunt. Ibi quippe loquitur de supplicationibus « quas faciendas pro omnibus in Christiana et Catholica societate defunctis etiam tacitis nominibus « eorum sub generali commemoratione suscepit « Ecclesia, ut quibus ad ista desunt parentes, aut « filii, aut quicumque cognati vel amici, ab una eis « exhibeantur pia matre communi. » Sentiebat igitur Augustinus specialem quemdam fructum illis obvenire, pro quibus parentes, filii, cognati, amici pietatis officia speciatim curant exhibere ; si enim fructus ejusmodi non ad eos speciali quadam ratione pertineret, sed ex æquo in omnes defunctorum spiritus funderetur ; nulla ratio esset, cur Ecclesia generalem commendationem in eorum subsidium indiceret, qui etsi ignoti atque a suis superstilibus deserti, ex æquo tamen participes essent omnis ejus adjumenti quod pro suis quisque earis parentes, filii, cognati, amici procurarent.

Nunc videndum restat qualia sint, cujusve generis illa religionis officia, quibus juvari mortui et egeant, et valeant. De his disserit Augustinus eum aliis locis, tum et hujusce lib. c. 18, eadem tribus capitulis comprehendit, nempe *sive altaris, sive orationum, sive eleemosynarum sacrificiis*. Quo loco observandum altaris sacrificium, in quo inest vera et propria ratio sacrificii, plane distingui ab Augustino a duobus aliis, quæ lato modo dicuntur orationum et eleemosynarum sacrificiis. Sic proinde ut Augustinus censuerit non orationibus tantum et eleemosynis mortuos juvari, sed et ipsamet oblatione sacrificii, sive quam pro suis quisque superstitem faciendam procurat, sive quam tacitis nominibus pro universis generatim adhibere pia mater Ecclesia consuevit.

Et quidem quod universali Ecclesiæ more et instituto a principio inductum sit, ut non modo in offerendo sacrificio precatio quædam pro certis speciatim personis adhibeatur, verum ut et sacrificium pro ipsis peculiariter offeratur seu applicetur, quemadmodum, pro singulari quopiam infirmo, pro peregrinantibus, ac generatim pro peculiaribus cujusvis generis impetrandis beneficiis, id vero ex ipsomet Sacræ Liturgiæ ordine patet apertissime. Quid enim aliud significat precatio illa quæ canone ipso missæ comprehenditur qua sacrificium expresse offerri dicitur sive a sacerdote, sive ab aliis qui suo modo eum sacerdote offerunt, pro se suisque omnibus, pro salutis et incolumitatis suæ : tum et precatio qua

sacrificii actio finitur, eum sacerdos precatur ut sacrificium quod oculis Divinæ Majestatis obtulit, sit omnibus pro quibus illud obtulit propitiabile. Cujus rationis preces in omnibus etiam vetustissimis liturgiis reperiuntur, quibus patet illud semper universali Ecclesiæ more probatum ac receptum fuisse, ut a sacerdote pro specialibus specialium personarum necessitatibus sacrificium offerri, seu quod idem est, applicari valeret.

Jam vero si nullus specialis fructus ex illa speciali oblatione (cæteris paribus) illis obveniret pro quibus speciatim offertur et applicatur, frustra omnino et inaniter in Ecclesia perpetuo, sancteque retentum esset, ut isthæc quomodocumque fieret specialis oblatio seu applicatio, quæ nullum vi sua specialem fructum, cæteris paribus afferret. Impia vox, atque homine Christiano prorsus indigna, quam Augustinus quantopere semper sit detestatus, intelliget profecto quisquis gravissimum illud notissimumque S. Doctoris dictum meminerit : « Quod per totum orbem « frequentat Ecclesiæ, disputare quin ita faciendum « sit, insolentissimæ est insanix. »

Atque hæc quidem Augustini certa constansque sententia de speciali fructu ex speciali oblatione seu applicatione sacrificii plane confirmatur, et luculentius etiam, si fieri potest, insigni loco declaratur, ex *Enchir.* c. 109, ubi ait : « Neque negandum est « defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, eum pro illis sacrificium Mediatoris offertur, « vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt. » Aperte hoc loco distinguit S. Doctor, seu potius per particulam *vel* sacrificium altaris disjungit ab aliis pietatis officiis, quibus mortui juvantur : simul inveteratam memorat Ecclesiæ consuetudinem, qua fiebat, ut pia viventium procuratio pro sui quisque defunctis sacrificium Mediatoris offerretur ; quæ sane specialis oblatio erat seu applicatio sacrificii pro illis qui suos pios superstites in terris reliquissent ; qua tamen speciali oblatione dubitaret nemo nec omnino negandum esset quin illi relevarentur. Quo perspicue patet eum tunc universalis Ecclesiæ sensum fuisse, ut et Mediatoris sacrificium specialiter pro specialibus defunctis illis rite offerretur, quorum *sui viventes* curam gererent ; atque specialiter illis prodesset pro quibus specialiter offerebatur.

Neque vero constanti huic Ecclesiæ mori ac sensui repugnat quod objectum est in synodo, solius Dei esse fructum sacrificii cui vult, et qua vult mensura applicare : quasi aut quisquam de hoc dubitet ; aut Deus quidquam ipse sibi detraxerit, siquidem ei placuit talem providæ suæ dispensationis ordinem constituere ut dum Mediatoris sacrificium offertur, specialis atque adeo, cæteris paribus, uberior quidam fructus illis obveniret quibus specialiter applicatur. Atqui hunc revera providentiæ ordinem a Deo constitutum esse, cum et exemplis e veteri fœdere ab Augustino depromptis, et universalis Ecclesiæ consensu, patrumque auctoritate comprobatur, tum et omnem dubitandi rationem sustulit Synodus Tridentina solemniter eo decreto quo pastoribus divino præcepto mandatum esse declaravit pro suis ovibus

sacrificium offerre. Quod profecto supervacaneum foret, nisi divina ordinatione institutum esset, ut ex speciali applicatione specialis fructus obveniret. Quo pertinet etiam Benedicti XIV const. *Cum semper oblatas*. Consulendus doctissimus idem Pontifex in Comment. de Syn. Diœces. l. 5. c. 8. n. 6. quo implexam ea de re parumque consideratam Walafriidi Strabonis opinandi rationem egregie discutit; tum et Tract. de Sacrif. Missæ l. 3. c. 8. ubi de triplici, quæ jam pridem in scholis inveteravit, fructus ejusdem distinctione, hanc ait non modo a doctoribus communiter, verum et ab Ecclesia receptam. Quem in locum apte cadit, quod lib. de Synodo profert ex Gersone: « Sufficere in primis debet ad consensum hujus veritatis usus totius communis Ecclesiae; cui si quis detrabit, imprudenter se decipit. »

DE AUCTORITATE ABSOLVENDI.

XXXVIII. Item doctrina, qua postquam synodus professæ est, *se non posse non admirari illam adeo venerabilem disciplinam antiquitatis, quæ, ut ait, ad pœnitentiam non ita facile, et forte nunquam eum admittebat, qui post primum peccatum, et primam reconciliationem relapsus esset in culpam*, subjungit, *per timorem perpetuæ exclusionis a communione, et pace, etiam in articulo mortis magnum frenum illis injectum iri, qui parum considerant malum peccati, et minus illud timent.*

Contraria can. 13 concilii Nicæni I; decretali Innocentii I ad Exuperium Tholos; tum et decretali Cælestini I ad episcopos Viennen. et Narbonen. provinciæ, redolens pravitatem, quam in ea decretali sanctus pontifex exhorret.

ADNOTATIO.

Nicæn. I. Can. 13: « De his qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua regularisque servabitur; ita ut si quis egreditur e corpore, ultimo et maxime necessario viatico minime privetur. »

S. Cælestinus I. Epist. ad Episc. Provinciæ Viennen. et Narbonen. cap. 2. ap. Constant.: « Agnovimus pœnitentiam morientibus denegari.... Horremus, fateor, tantæ impietatis aliquem reperiri, ut de Dei pietate desperet.... Quid hoc, rogo, aliud est, quam morienti mortem addere, ejusque animam sua crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere? »

S. Leo Epist. ad Theodorum Foro-Julien. Epum. c. 4. edit. Baller.: « His autem qui in tempore necessitatis, et in periculi urgentis instantia, præsidiū pœnitentiæ, et mox reconciliationis implo-rant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda. »

Innocentius III, in Concil. Generali (Later. IV) c. *Firmiter* de Summa Trinitate § 3 de Sacramentis Eccles.: « Et si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper pœnitentiam reparari. »

Clement. l. 5. cap. *Cum secundum statuta canonica* tit. 9 de pœnitentiis et remissionibus.

Trid. sess. 14 cap. 7: « Ut nulla sit reservatio in articulo mortis. »

S. Aug. de Conjugiis adulter. l. 1. c. 28: « Quæ autem baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si forte pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit. Nec ipsos enim ex hac vita sine arra suæ pacis exire velle debet Mater Ecclesia. »

S. Aug. Serm. 352 in die octava Infantium 9: « Solent inde Christianis pagani insultare de pœnitentia quæ instituta est in Ecclesia: et contra nonnullas hæreses tenuit Ecclesia catholica istam veritatem de pœnitentia agenda. Fuerunt enim qui dicerent, quibusdam peccatis non esse dandam pœnitentiam, et exclusi sunt de Ecclesia, et hæretici facti sunt. In quibuscumque peccatis non perdit viscera pia mater Ecclesia. » Agi autem de pœnitentia, quæ ducebat ad reconciliationem patet ex anteced.

August. Ep. 93 ad Vincent. Rog. c. n. 42: « Si autem quod veritas habet, et quod Ecclesia merito tenet, recte pœnitentibus adulteris pax dabatur, illi qui in totum locum pœnitentiæ contra adteros clauderant, impie utique agebant, et claves Ecclesiæ pulsantibus subtrahebant, et misericordissimæ patientiæ Dei, quæ illos propterea sinebat vivere, ut pœnitendo sanarentur sacrificio contriti spiritus, et contribulati cordis oblato, dura crudelitate contradicebant. »

DE CENSURIS.

XLVI. Propositio asserens, *effectum excommunicationis exteriorem dumtaxat esse, qui tantummodo natura sua excludit ab exteriore communione Ecclesiæ.*

Quasi excommunicatio non sit pœna spiritalis, ligans in cœlo, animas obligans,

Ex S. August. Ep. 250 Auxilio episcopo. Tract. 50 in Joan. num. 12.

Falsa, pernicioza, in art. 23 Lutheri damnata, ad minus erronea.

ADNOTATIO.

S. Ambros. de Pœnitentia l. I. c. 15: « Et bene dicitur tradi Satanæ, qui separatur a Christi corpore. »

S. Aug. Quæst. 39 in Deuteron.: « Hoc enim nunc agit in Ecclesia excommunicatio, quod agebat tunc interfectio. »

Tract. 50 in Joan. Evang. n. 20: « Cum excommunicat Ecclesia, in cœlo ligatur excommunicatus; cum reconciliatur ab Ecclesia, in cœlo solvitur reconciliatus. »

S. Aug. Epist. 250 Auxilio Episc. disserens de sententia excommunicationis ab eo Episcopo lata: « Spiritualis autem pœna, qua fit quod scriptum est, quæ ligaveris in terra erunt ligata in cœlo, animas obligat. »

Contra Adversarium legis et prophetarum l. I. c. 17. n. 36.

DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIO.

LIX. Doctrina synodi asserens, *ad supremam civilem potestatem dumtaxat originarie spectare contractui matrimonii apponere impedimenta ejus generis, quæ ipsum nullum reddunt, dicunturque dirimentia*, quod *jus originarium præterea dicitur cum jure dispensandi essentialiter connexum, subjungens, supposito assensu, vel conniventia principum potuisse Ecclesiam juste constituere impedimenta dirimentia ipsum contractum matrimonii*,

Quasi Ecclesia non semper potuerit, ac possit in Christianorum matrimoniis jure proprio impedimenta constituere, quæ matrimonium non solum impediunt, sed et nullum reddant quoad vinculum, quibus christiani obstricti teneantur etiam in terris infidelium, in eisdemque dispensare,

Canonum 3. 4. 9. 12. sess. 24 Concilii Tridentini eversiva, hæretica.

ADNOTATIO.

Nat. Alexander Theol. dogmat. et Mor. de Sacr. Matrim. c. 4. de impedim. Matrim. art. I propos. unica : « Ecclesiam potuisse, ac posse constituere « impedimenta matrimonium dirimentia, *dogma fidei est.* »

Drouin de Re Sacram. l. 9. q. 6. c. I. § 1 : « Olim « Ecclesiam potuisse, et posse etiamnum constituere « impedimenta matrimonium dirimentia : Dogma « fidei est, in Concil. Trid. nova definitione contra « Lutheri temeritatem assertum. »

Sylvius suppl. q. 50. Quæritur 5 Conclus. 5 : « Fide certum est Ecclesiam, atque adeo Summum « Pontificem, qui est Ecclesiæ caput, posse consti- « tuere impedimenta matrimonii tam dirimentia, « quam solum impediencia pro Christianis. »

Berti de Theol. Discipl. l. 37. c. 5 : « Prætermittenda nequaquam est illa quæstio, penes quos resideat auctoritas ejusmodi impedimenta constituendi. Lutherus enim, Calvinus, et prolixius Marcus Antonius de Dominis in lib. 5 de Christiana Rep. scripserunt nullam Ecclesiæ facultatem inesse conditiones et causas apponendi, propter quas aliqui nequeant matrimonium contrahere, in eam sententiam adducti ex quo matrimonium sit contractus civilis et ad effectum naturalem, corporeumque pertinens, ac propterea causæ ad matrimonium ipsum spectantes non sint a spiritualibus pertractandæ. Quum vero hæreticam illam opinionem damnaverit Trid. Synodus..... »

DE ADORANDA HUMANITATE CHRISTI.

LXI. Propositio quæ asserit, *adorare directe Humanitatem Christi, magis vero aliquam ejus partem fore semper honorem divinum datum creaturæ.*

Quatenus per hoc verbum *directe* intendat reprobare adorationis cultum, quem fideles dirigunt ad humanitatem Christi, perinde ac si talis adoratio, qua humanitas, ipsaque caro vivifica Christi adoratur non quidem propter se, et tanquam nuda caro, sed prout unita divinitati, foret honor divinus imper-

titus creaturæ, et non potius una, eademque adoratio, qua Verbum incarnatum cum propria ipsius carne adoratur,

Ex concil. C. P. V. gener. can. 9.

Falsa, captiosa, impia, ac debito cultui humanitati Christi a fidelibus præstito, ac præstando detrahens, et injuriosa.

ADNOTATIO.

Aug. in Psal. 98. n. 9 super verba, *Adorate scabellum pedum ejus* : « Et quia in ipsa carne hic ambu- « lavit, et ipsam carnem manducandam ad salutem « dedit; nemo autem illam carnem manducat, nisi « prius adoraverit: inventum est quemadmodum « adoretur tale scabellum pedum Domini, et non « solum non peccemus adorando, sed peccemus « non adorando. »

Damasc. de Fide orthodoxa l. 3. c. 8 : « Neque « enim adorandam esse carnem ejus negamus : quip- « pe quæ adoratur in una Verbi persona, quæ qui- « dem ipsi persona et hypostasis facta est. Qua in re « non creaturæ servimus; non enim illam seu nu- « dam carnem adoramus, sed velut Divinitati unitam : « et quia duæ ipsius naturæ ad unam Dei Verbi « personam reducuntur, unamque subsistentiam.... « Ambas Christi naturas ob unitam carni Divinitatem « adoro. »

Et lib. 4. c. 3 : « Ad eundem quoque modum « caro suapte quidem natura nequaquam est adoran- « da : sed cum incarnato Verbo adoratur, non qui- « dem propter seipsam, sed propter Deum Verbum, « quod secundum hypostasim ipsi copulatum est. « Neque enim fatemur nudam simplicem carnem « adorari, verum Dei carnem, sive Deum incarna- « tum. »

Sylvius in 3 part. D. Th. q. 25. art. 2 : « Quare « simpliciter dicendum est carnem et animam Chris- « ti, sicut et membra corporis ejus, adoranda esse « adoratione latriæ; quæ quidem eis debetur ratione « hypostasis Verbi Dei, a qua et in qua sustentan- « tur. »

Gotti Tract. 7 de Euchar. q. 3. Dub. 5. § 3 : « Caro enim Christi supposititaliter Verbo unita, ubi- « cumque sit, adoranda est. »

Juveninus part. 4. Dissert. 6. de termino Incarnat. c. I. conclus. I : « Humanitas Christi, etiam in « abstracto considerata, coli debet absoluta adora- « tione latriæ.

S. Th. 3. p. q. 25. art. 2 : « Sed contra est quod « Damascenus.... Sed Verbum incarnatum adoratur « adoratione latriæ.... Ergo et corpus ejus, sive « ejus humanitas. » Ad I : « Et per hoc etiam patet « resp. ad 2 et 3; quia adoratio latriæ non exhibetur « humanitati Christi ratione sui ipsius; sed ratione « Divinitatis cui unitur, secundum quam Christus « non est minor Patre.

S. Leo serm. 28 edit. Baller. in Nativit. 8. c. I : « Unde utrique naturæ in suis proprietatibus per- « manenti, tanta est unitatis facta communio, ut « quicquid ibi est Dei, non sit ab humanitate disjunc-

« tum; quicquid autem est hominis, non sit a Deitate
« divisum. »

Oratio recitanda post officium : « Sacrosanctæ et
« individue Trinitati, Crucifixi Domini Nostri Jesu
« Christi humanitati. »

Oratio secr. pro Missa in Concept. B. M. V. et
aliis : « Unigeniti tui, Domine, nobis succurrat hu-
« manitas. »

Invocatio cum cultu patriæ : « Corpus D. N. J. C.
« custodiat animam.... in vitam æternam. »

Ambr. in Psal. 118 serm. 5. n. 8 : « Caro Christi
« sine peccato est, quem perfecti contrectantes, ma-
« nus suas inquinaverunt; Sancti venerantes pietatis
« odore flagrarunt. »

Catechis. Rom. de Euchar. Sacram. n. 8 : « Atque
« ad eundem modum hoc Sacramentum adorandum
« esse, nimirum corpus et sanguinem Domini intel-
« ligentes affirmamus. »

I. Thessal. cap. 3. S. Thomas lect. 2 : « Etenim
« eo, quod Christus accepit carnem, et in ea resur-
« rexit, est exemplar nostræ resurrectionis. Nec
« solum hoc est, sed et causa efficiens, quia quæ
« humanitate Christi gesta sunt, non solum sunt
« gesta secundum virtutem humanitatis, sed virtute
« Divinitatis sibi unitæ. Unde sicut tactus suus cu-
« rabat leprosum in quantum instrumentum Divini-
« tatis; sic resurrectio Christi causa est nostræ
« resurrectionis, non in quantum corporis, sed in
« quantum resurrectio corporis uniti verbo vitæ. »

S. Basil. tom. I. Homil. in Psal. 59 n. 4 : « Di-
« vinitatis autem calceamentum caro est Dei gesta-
« trix, per quam ad homines accessit. »

Clericatus de Sacrif. decis. 6. n. 29 : « Christus
« adorandus est adoratione patriæ, non solum ut
« homo; quia humanitas Christi ut unita Verbo,
« includit ipsum verbum, et includit totum Christum.
« De Lauræa de Incarn. D. 39. n. 68 et seq. »

Blasi. Dissert. c. 12 : « Cor Jesu proprie, et
« per se sumptum ob hypostaticam unionem capax
« est adorationis patriæ. »

In festo Sacrarum Plagarum : « Tribue, nobis,
« quæsumus, ut qui ab eo suscepta vulnera venera-
« mur in terris. » — Posteum. Ut qui vulnera D. N.
« J. C. hodie devote colimus. » Quid vulnus cordis,
« nisi cor vulneratum?

Aug. Enarr. in Psal. 120. n. 12 : « Ipsa caro
« Christi caput Ecclesiæ est. »

Enarr. in Psal. 127. n. 8 : « Quam rem amamus
« in Christo? Membra crucifixa, latus perforatum,
« an caritatem? Quando audimus quia passus est
« pro nobis, quid amamus? caritas amatur. »

DE RITUS CONSECRATIONIS EFFICACIA.

XXIX. Doctrina synodi, qua parte tradere insti-
tuens fidei doctrinam de Ritu consecrationis, remotis
quæstionibus scholasticis circa modum, quo Christus
est in Eucharistia, a quibus parochos docendi munere
fungentes abstinere hortatur, duobus his tantum pro-
positis : 1. Christum post consecrationem vere, rea-
liter, substantialiter esse sub speciebus : 2. tunc
omnem panis et vini substantiam cessare solis rema-

nentibus speciebus, prorsus omittit ullam mentionem
facere transubstantiationis, seu conversionis totius
substantiæ panis in corpus, et totius substantiæ vini
in sanguinem, quam velut articulum fidei Tridentinum
concilium definivit, et quæ in solemnī fidei profes-
sione continetur,

Quatenus per inconsultam istiusmodi, suspicio-
samque omissionem notitia subtrahatur tum articuli
ad fidem pertinentis, tum etiam vocis ab Ecclesia
consecratæ ad illius tuendam professionem adversus
hæreses, tenditque adeo ad ejus oblivionem inducen-
dam, quasi ageretur de quæstione mere scholastica,

*Perniciosa, derogans expositioni veritatis catholicæ
circa dogma transubstantiationis, favens hæreticis.*

ADNOTATIO.

Synodus Pistoriensis in exponenda ritus conse-
crationis efficientia duas veritates proponit, velut
solas ad fidem ea de re pertinentes: 1. *Christum rea-*
liter existere in Eucharistia. 2. *Totam in eo cessare*
panis, et vini substantiam. Cæteris quæ ad modum
existentiæ pertinent promiscue rejectis inter schola-
sticas quæstiones, a quibus hortatur parochos prorsus
abstinere.

In hac synodi expositione notata est in pontificia
constitutione ommissio *conversionis panis et vini in*
corpus, et sanguinem Christi, quæ ab Ecclesia *transub-*
stantiatio dicitur; quatenus per eam omissionem
notitia subtrahitur tum articuli ad fidem pertinentis
tum vocis ab Ecclesia consecratæ ad illius tuendam pro-
fessionem adversus hæreticos, tenditque adeo ad ejus
oblivionem inducendam, quasi ageretur de quæstione
mere scholastica.

Jam vero cum satis constet gravi suspicione non
carere omissionem cujusvis catholici dogmatis in ex-
positione doctrinæ, quæ traditur, prout fit in synodo,
velut complectens omnia, quæ pertinent ad fidem in
subjecta materia, tota causa in eo versatur, utrum
conversio, quam Ecclesia transubstantiationem ap-
pellat, dogma constituat distinctum sive a reali præ-
sentia Christi sub speciebus, sive a simplici cessa-
tione panis, et vini, sine ullo conversionis interventu,
in corpus, et sanguinem Christi : quos duos articulos
synodus proponit velut solos ad fidem pertinentes.

Omnem ea de re, quæstionem dubitationemve sus-
tulit synodus Tridentina sess. 13, cap. 4, quod
nominatim *de transubstantiatione* inscribitur, ubi vim
ritus consecrationis perspicuis adeo verbis explicat,
ut major perspicuitas desiderari nequeat : « Quoniam
« autem, inquit, Christus Redemptor noster, corpus
« suum id quod sub specie panis offerebat, vere
« esse dixit : ideo persuasum semper in Ecclesia
« Dei fuit, idque nunc denuo sancta hæc synodus
« declarat, per consecrationem panis, et vini con-
« versionem fieri totius substantiæ panis in substan-
« tiam corporis Christi Domini Nostri, et totius
« substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus, quæ
« conversio convenienter, et proprie a Sancta Catho-
« lica Ecclesia *Transubstantiatio* est appellata. »

Profecto quisquis Pistoriensem expositionem cum
hac Tridentina contulerit, mirabitur, seu potius non

mirabitur, ab illa pseudo synodo temere neglectam esse conversionem eam, quam sancte adeo, velut ex perpetuæ Ecclesiæ persuasione acceptam, suis decretis denuo, ac tam aperte declarandum Æcumenica synodus censuit : ut nisi quis dicere non horreat in hac declaratione exaggeratius quiddam, præterquam fas esset, a Patribus Tridentinis Catholicæ doctrinæ professioni afflicum esse, tantumdem fateri cogatur Pistorienses in sua expositione de fidei integritate detraxisse.

Post expositam in decretis Catholicam doctrinam (quæ qualis sit de Transubstantiatione paullo ante vidimus): « Placuit sanctæ synodo canones subjungere, « ut omnes jam agnita Catholica doctrina, intelligant, « quæ ab illis hæreses caveri, vitarique debeant. » Jam vero illis canonibus præter duos illos priores articulos, *realis, et substantialis præsentiae Christi sub speciebus, tum et desitionis omnis substantiæ panis, et vini*; tertius, *Conversionis panis, et vini*, distinctis plane propriis, expressis verbis distinctus, et anathemate sancitus cernitur. Scilicet *Can. 1* contra sacramentarios primus articulus asseritur *veræ, realis, substantialis Christi præsentiae*. Deinde prima parte canonis 2 qua damnatur anathemate, *si quis dixerit in sacrosancto Eucharistiæ sacramento remanere substantiam panis, et vini una cum corpore, et sanguine Domini Nostri Jesu Christi*, asseritur alter articulus *cessationis omnis substantiæ panis, et vini*: Simulque error profligatur lutheranæ consubstantiationis, impanationisve; quippe sublata omni substantia panis, nulla jam dari potest mixtio Corporis Christi cum pane.

En proinde jam a Tridentino distincte definiti duo priores articuli, quos quod attinet ad consecrationis efficientiam, solos proponit synodus Pistoriensis velut ad fidem pertinentes. At his solis haud satis Tridentina synodus integritati fidei factum esse putavit. Sed illum quem ante in decreti capite 4 velut ex perpetuo Ecclesiæ sensu acceptum denuo declarandum sumpserat, conversionis nempe panis, et vini in corpus, et sanguinem Christi, iterum etiam speciatim munendum, sancendumque censuit, nempe 2 distincta parte canonis 2, qua anathemati subicitur quisquis negaverit mirabilem illam, et singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, et totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis, et vini, quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissime *transubstantiationem* appellat. » Quod si expressis adeo verbis hunc articulum Tridentina synodus a duobus prioribus distinxit, quis Catholicus abnuat in ea canonis parte distinctum reapse articulum agnoscere, et profiteri? Et sane quid huic argumento respondere abeas? Quotquot sunt partes doctrinæ Catholicæ a concilio Tridentino totidem distinctis formulis ad credendum propositæ, hoc ipso sunt etiam a Catholicis in genuina fidei expositione distincte profitendæ. Qui tres illæ partes. 1. Realis præsentiae. 2. Nihil remanentis substantiæ panis, et vini. 3. Conversionis triusque sub *transubstantiationis* nomine, totidem distinctis formulis sunt Tridentinis decretis, et cano-

nibus ad credendum propositæ. Ergo et a Catholicis distincte profitendæ.

Et revera quidem, si, non alia mens Tridentini fuisset quam 1. præsentiam realem asserere contra sacramentarios. 2. Lutheranam consubstantiationem impanationemve refellere, jam id utrumque primo canone, et prima parte canonis 2 plene, perfecteque præstitum fuerit: prorsus ergo supervacanea fuisset illa distincta tam expressa transubstantiationis adjunctio, quod suspicari nefas de Tridentino.

Quamquam et alia subest ratio, quamobrem religionis suæ, et sapientiæ Trid. PP. esse duxerint, speciali hoc ipsum transubstantiationis dogma proprio suo vocabulo jam inde a magna Lateranensi synodo notatum peculiari decreto sancire: quo nimirum specialis etiam error profligaretur Lutheri qui cum per aliquod tempus transubstantiationem tolerandam censuisset, velut rem indifferentem, eo postmodum audaciæ venerat, ut eam tanquam dogma impium, et nefarium traduceret: cujus erroris hæredes quotquot sunt ei sectæ addicti, transubstantiationi repugnare nec destiterunt unquam, nec etiamnum desistunt; idque ob eam maxime causam, quod fuerit a Tridentino tanquam fidei dogma delinita. Testis inter cæteros Kemniti, in *examine articuli de Transubstantiatione*, cujus hæc sunt verba: « Sed quia, inquit, transubstantiatio pro articulo « fidei, sub pœna anathematis, proponitur, necessario « contradicendum est. » Quid ergo? An non satis hac sua, et quidem denunciata contradicendi contumacia obtrectatores isti Catholicos doctores admonere videntur quas officii partes in hac causa suscipere debeant? Nempe ut Apostolici præcepti memores viribus omnibus enitentur *exhortari in doctrina sana*, prout ea certe Tridentinis decretis continetur, *et eos qui contradicunt arguere*. Ut proinde quo acrior est istorum in oppugnanda transubstantiatione pugnax contentio, eo studiosior esse debeat ejus dogmatis Catholicorum defensio.

Nec vero pro rei gravitate pigeat, quod ante jam attigimus, hoc loco denuo repetere: Tres sunt veritates, quas de Ritus consecrationis efficacia tribus distinctis formulis expositas Tridentina synodus expresse definivit. Tertiam Pseudo-Synodus Pistoriensis prætermisit, et eam quidem, cui, si Kemnitio placuit *necessario esse contradicendum*, hoc ipso intelligere synodus catholica debuerat sibi esse contra *necessario suffragandum*, ne saltem metuisse videretur heterodoxi hominis offensionem, sese adversus Tridentina decreta impotenti audacia cum suis gregalibus efferentis. An non ergo non opportuna modo, sed et prorsus necessaria erat Apostolica sanctio, quæ ad integritatem servandam Catholicæ professionis, eamque ab oblivionis periculo per suspiciosum Pistoriense silentium intentato vindicandam, gravi censura hanc ipsam notaret inconsultissimam omissionem tanquam « perniciosam, derogantem « expositioni veritatis Catholicæ circa dogma Transubstantiationis, faventem hæreticis? » Quid viro catholico in hac formula ad clariorem intelligentiam desiderandum?

Bellarminus, et cum eo sapientiores theologi utique sane consentiunt, neutiquam ad fidem pertinere modos, quos privati doctores ad planiorem quandam informandam mysteriorum intelligentiam privatim adhibent, de quibus salva fide, et pace certatur in scholis. Minime vero id concedunt de modis qui in ipsa fide Mysteriorum includuntur, suntque ab Ecclesia definiti. Fide certum est Verbum a Patre procedere, et quidem per modum generationis velut Filium Unigenitum a Patre : in peculiaribus modis divinæ hujusce processiois explicandæ, cur nempe generatio dicatur et sit potius quam cujusvis alterius generis processio, alias et alias vias indagare theologi cœperunt. Esto vero peculiare istiusmodi explicationum modos, utpote qui theologis argumentationibus exquiruntur, ad fidem non spectare, non minus fide certum est omninoque profitendum, Verbum non utcumque, sed per modum generationis a Patre procedere. Similiter licet ad fidem non spectent peculiare explicationes, de quibus disceptatur in scholis circa modum quo fit conversio panis et vini in corpus, et Sanguinem Christi, non minus fide certum est, in eoque omnes conveniunt, existere modum illum singularem, et mirabilem, quo per consecrationem ista fit conversio, quem modum (prout etiam de sacramentali modo existentie Christi in Eucharistia Trid. pronunciat) etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo, cogitatione per fidem illustrata, assequi possumus, et constanter credere debemus.

DE FESTIS.

LXXIV. Deliberatio synodi de transferendis in diem dominicam festis per annum institutis; idque pro jure, quod persuasum sibi esse ait episcopo competere super disciplinam ecclesiasticam in ordine ad res mere spirituales; ideoque et præceptum missæ audiendæ abrogandi diebus, in quibus ex pristina Ecclesiæ lege viget etiamnum id præceptum; tum etiam in eo, quod superaddit de transferendis in adventum episcopali auctoritate jejuniis per annum ex Ecclesiæ præcepto servandis,

Quatenus adstruit episcopo fas esse jure proprio transferre dies ab Ecclesia præscriptos pro festis jejuniisve celebrandis, aut inductum missæ audiendæ præceptum abrogare,

Propositio falsa, juris conciliorum generalium, et summorum pontificum, læsiva, scandalosa, schismati favens.

ADNOTATIO.

Monitum Editoris.

Inter notulas Felleri ad propositiones damnatas in dogmatica Auctorem fidei constitutione, unicam summam quæ Gerdilii animadversiones non habuerit, una cum literis nuntii apostolici Coloniensis circa abstinentiam qualibet feria sexta servari solitam. Cæteræ vero ejusdem auctoris notulæ per animadversiones Gerdilii sapientissime profligatæ; literæ autem nuntii Coloniensis, quas Fellerus brevioribus commentariis prosequitur, erant tenoris sequentis :

Venerabiles ac Reverendi admodum Domini. Literas octava hujus mensis ad me datas cum gaudio accepi, utpote quæ vestrum religionis et ecclesiasticæ disciplinæ studium luculenter testantur. Facilis eisdem responsio est, quæ omnem prorsus dubitationem de medio tollit. Certum enim est atque omnibus notum nulli episcopo licere in universali Ecclesiæ lege, absque summi pontificis auctoritate aut speciali indulto dispensare (a). Certum similiter est, abstinentiæ legem singulis feriis sextis ac sabbathis universalem esse in Ecclesia eamque peculiarem catholicorum tesseram semper fuisse quæ eos ab acatholicis hisce præsertim in regionibus, mirifice discernit (b). Certum denique est summum pontificem nulli episcopo aut archiepiscopo hac in lege dispensandi facultatem dedisse (c). Quamobrem si qua hujusmodi episcoporum aut archiepiscoporum dispensatio ex errore et ignorantia aut alia quavis de causa irrepsit ea profecto nulla est ac prorsus invalida, nec ulla ratione ea uti, eamque populis aut parochis, non sine magna Catholicorum offensione et ecclesiasticæ disciplinæ detrimento annuntiare fas est (d).

Erga vos omnes peculiari studio sum. Coloniæ, idibus sextilibus 1794.

Officiosus ad omnia, B. Arch. Damiat. N. Ap.

NOTULÆ AUCTORIS SUPRADICTI.

(a) Quamquam ea propositio, nixa evidenti isto notissimoque principio, quod *inferior non possit dispensare in lege superioris*, non debeat ulla theologorum aut jurisprudentium auctoritate roborari, placet huic adducere quæ hæc de re scripsit in suo *Traité des dispenses* æstimatissimo opere, celebris theologus ac canonista gallus Petrus Collet : « Et d'où les évêques auraient-ils ce pouvoir ? De leur qualité d'évêque, répondent quelques-uns, et de ce qu'ils sont préposés par l'Esprit-Saint pour gouverner son Eglise. Mais cette qualité si auguste fait-elle donc qu'ils ne soient subordonnés à aucune autorité ? Si elle ne le fait point comme en effet personne n'a osé l'avancer, il est clair qu'elle ne donne point le droit de toucher à ce que l'autorité a établi, et quant au bon gouvernement de l'Eglise loin d'exiger qu'ils puissent dispenser dans tous les cas, il demande plutôt qu'ils ne le puissent que dans quelques cas rares. Nous en avons donné une raison frappante (que l'inférieur ne peut défaire la loi du supérieur) et il y en a d'autres encore ; fut-ce que pour garder plus d'uniformité à l'égard dans l'exercice de la juridiction ecclésiastique. Les prélats auraient-ils donc ce pouvoir l'Eglise elle-même ? Mais point du tout ; sa volonté consignée dans son droit public est que la loi supérieure ne puisse être ni abolie ni modifiée, suspendue par aucun inférieur. L'auraient-ils en de quelque coutume qui étant ancienne et légitime se trouverait avoir force de loi ? On sait au contraire que la coutume immémoriale et générale, et de s'adresser à Rome, et une telle coutume, et

« une coutume universellement établie, combien « n'aurait-elle pas de force quand même elle ne « serait appuyée sur aucune espèce de loi... » Porro si secus foret quam hic a celeberrimo scriptore doctetur, quo non intra exiguissimum tempus Ecclesiæ catholicæ disciplina ac hierarchia decideret? Etenim si legem unam universalis Ecclesiæ possit quilibet Episcopus infringere, potest omnes et singulas. Si potestatem habet abstinentiæ præceptum auferendi, potest hoc ipso abolere et confessionem annuam, et communionem paschalem, et quadragesimale jejunium, et festa omnia et ritus et ceremonias omnes; et contra, inducere sacerdotum matrimonia, revocare pœnitentiam publicam, communionem sub utraque specie ec. ec. Heu! quo tum recidet (ut cætera mala ac scandala taceam) quo recidet constans illa, æqualis, una apud gentes omnes Ecclesiæ catholicæ facies! Dilacerabitur a filiis Mater, nec vestem jam ejus aut vultum illi ipsi dignoscent.

(b) Mire consonant ea nuntii apostolici verba iis quæ in celebri constitutione ad omnes christiani orbis episcopos 30 maii 1741, scripsit Benedictus XIV: *Hoc, inquit, veluti militiæ nostræ tessera ab inimicis crucis Christi secernimur, flagella divinæ ultionis avertimus, et cælesti præsidio in dies contra principes tenebrarum munimur.* Quæ idem pontifex summus immediate subdit circa violationem jejunii et abstinentiæ, digna quoque admodum seria consideratione sunt, atque utinam jam non ex eventibus suam explicationem aut confirmationem habuissent! *Hoc despectui habito non contemnendum divinæ gloriæ detrimentum, non leve catholicæ religioni dedecus, non dubium animabus Christi fidelium periculum oboritur; nec aliunde populis calamitates rebusque publicis et privatis cladem exitiumque importatum esse constat.*

(c) Ne illis quidem qui facultates quinquennales obtinuerunt. In his namque de jejunio, maxime quadragesimali quæstio est, idque ex palpabili ratione quæ inter jejunium et abstinentiam discrimen amplum instituit. 1° Ex eo quod lex jejunii etiam cum esu carniū existere pergat et observari; lex autem abstinentiæ tota per dispensationem aboleatur. 2. Durante diebus multis jejunio, certis potissimum locisque temporibusque arduum est quandoque cibos esuriales in quantitate sufficienti procurare; quæ difficultas pro uno alterove per hebdomadam diebus locum non habet: cum enim infra carnis pretium (quod his dispensationibus ingens insolitumque excrevit) plerumque sint legumina, ova, lacticinia, exsuccī pisces ec.; et illorum sane usus, non obstante prætensa dispensatione, perseveret; rationi et religioni consonum est, ut illo die absumantur quo vesci illis exclusive licet. . . Quod autem quidam episcopi ab antiqua et immemorabili consuetudine in quadragesimali jejunio quoad abstinentiam dispensant, inde est, quod nimirum suas pontifici ex localibus duraturisque obstaculis petitas rationes exposuerint easque pontifex ratas habuerit. Accedit, pro singularis zeli et prudentiæ laude id quoque aliquibus concessum, facultate ad eorum successores exporrecta: sicut

cum aliis quoque facultatibus, indultis et privilegiis factum est.

(d) Etsi hanc apostolici nuntii responsionem pontifex ratam habuit, mirum tamen minime est Romanæ sedis decretum hac in re nondum supervenisse; tum quia res per se ita manifesta est, ut boni Christiani omnes eas episcopales dispensationes insuper habuerint; tunc quia in tanta perturbatione rerum publicarum quibus tota Europa succutitur, pacifica primi pastoris vox difficile audiretur. Interim dubium non est, quin statim atque res et tempora id fieri patientur, contra novam hanc cladem, hierarchiæ et ecclesiasticæ disciplinæ illatam, pro pietate et officio suo summus Ecclesiæ Rector fidelium animos muniturus et erecturus sit.

OPUSCULA CARDINALIS GERDIL

AD BULLAM

AUCTOREM FIDEI SPECTANTIA.

MONITUM EDITORIS

Ex mss. doctissimi cardinalis prodierunt in ephemeride romana *Analecta juris pontifici* plura opuscula ad Constitutionem dogmaticam *Auctorem fidei* pertinentia (*Analect.* tom. I. col. 480 et seqq.).

Nempe: I. Observationes theologico-historicæ de usu verbi *Doctrina* in damnatione et censura errorum; de formula, *ad minus, ut minimum*; de qualificatione *inducere in errorem*; de formula, *in obvio verborum sensu, et attenta sententiarum connexionem*; de formula, *pro quanto, quatenus*.

2. Defensio bullæ *Auctorem fidei* contra oppositiones episcopi Nolensis in statu Januensi.

3. De retractatione præsulis Scipionis Ricci episcopi Pistoriensis.

Quæ quidem opuscula doctissimus cardinalis lingua italica scripsit. Versionem vero gallicam ex præfata Ephemeride his appendicibus servandam judicamus.

§ I.

USAGE DU MOT — DOCTRINE — DANS LA CONDAMNATION ET LA QUALIFICATION DES ERREURS.

Innocent III. au 4e concile général de Latran, chap. 2 *de errore abbatīs Joachim*, expose l'erreur, déclare la vérité contraire, et finit avec une censure formulée de la manière suivante: « Si quis igitur sententiam sive *doctrinam* præfati Joachim in hac parte defendere, vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus confutetur. »

Clément V au concile de Vienne en 1311: « Porro *doctrinam* omnem seu positionem temere asserentem aut vertentem in dubium quod substantia animæ rationalis aut intellectivæ, vere ac per se humani corporis non sit forma, velut erroneam, ac veritati ca-

tholicæ fidei inimicam sacro approbante concilio reprobamus : Definientes, etc. »

Le concile de Constance condamnant les articles de Wicleff, sess. 8 : « Compertum est etiam libros ejus plures alios articulos continere similibus quæstionum, *doctrinamque* in Dei Ecclesiam vesanam (al. venenosam) et fidei ac moribus inimicam inducere. »

Innocent X, commissio septem episcopis Franciæ super verificatione epistolarum pastoralium archiepiscopi Senonen. necnon, etc. (*Atias per Nostras*) en 1654 : « Nostræ constitutionis, qua in quinque propositionibus condemnâvimus *doctrinam* quondam Cornelii Jansenii, etc. »

Innocent XI désigne sous le nom de *doctrine* les propositions condamnées par son décret de 1676 : « Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI prædictus, ovium sibi a Deo creditarum saluti sedulo incumbens et salubre opus in segregandis noxiis *doctrinarum* pascuis ab innoxiiis.... persequi volens, plurimas propositiones, etc. » Les mêmes termes sont employés par Alexandre VIII dans son décret de 1690 condamnant 31 propositions.

Clément XI condamnant en 1708 le livre intitulé *le Nouveau Testament en français, ou Abrégé de la morale de l'Evangile* : « In quibus passim occurrunt *doctrinæ* et propositiones seditiosæ, etc. » — Le même Pape proscrivant de nouveau quatre libelles de l'évêque de S. Pons en 1710 : « Libellos supra dictos, et eorum quemlibet, utpote continentes doctrinas et propositiones falsas, perniciosas, scandalosas, seditiosas, temerarias, schismaticas, erroneas, atque hæresim respectivè sapientes, nec non in apertam fraudem, et elusionem constitutionis ad extirpandam penitus Jansenianam hæresim a nobis novissime editæ manifeste tendentes. »

§ II.

FORMULE AD MINUS, UT MINIMUM.

Clément VIII, constitution *Sanctissimus* de l'année 1602 : « Hanc propositionem scilicet licere per literas, seu internuncium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, et ab eodem absente absolutionem obtinere, *ad minus* uti falsam, temerariam et scandalosam damnavit et prohibuit. »

Alexandre VII dans l'un et l'autre décret : « prædictas propositiones, et unamquamque ipsarum, *ut minimum*, tanquam scandalosas esse damnandas. »

Innocent XI, décret du 2 mars 1676 : « Statuit et decrevit pro nunc sequentes propositiones et unamquamque ipsarum, sicut jacent, tanquam scandalosas, et in praxi perniciosas esse damnandas, etc. »

Clément XI, *Damnatio libelli, Véritable tradition de l'Eglise sur la prédestination et la grâce* par M. de Launoi, etc., en 1704 : « Illum ad minus tanquam impium, blasphemum, nec non fulgidissimo catholice Ecclesiæ lumini, maximoque doctore sancto Augustino, quin imo ipsimet Ecclesiæ atque Apostolicæ Sedi injuriosum... Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum qui ejusdem S. Doctoris præ-

celsam doctrinam magno semper in pretio habuerunt, totoque mentis affectu amplexi fuerunt. »

§ III.

QUALIFICATION INDUCERE IN ERROREM.

Outre le concile de Constance cité plus haut, innocent XI, condamnant Molinos, signale ses doctrines « ut quæ fideles in maximos errores et turpissima quæque inducebant. »

Benoît XIV, condamnant et prohibant le livre intitulé *Ilmorum ac Rmorum archiep. Ultraject. etc. instrumentum appellationis, etc.*, par la constitution *Altissimo divinæ Providentiæ consilio*, en 1745 : « Libellum præfatum, uti continentem propositiones falsas, seditiosas, scandalosas, captiosas, ad schisma et eversionem hierarchiæ Ecclesiæ pellentes, et Apostolicæ Sedis prædictæ auctoritati injuriosas, et ecclesiasticæ jurisdictionis eversivas, auctoritate apostolica tenore præsentium damnamus et reprobamus. »

Le même Pontife condamnant un livre en deux tomes sous le titre d'*Apologie, etc.*, tendant à démontrer 1° l'injustice et l'irrégularité du refus des sacrements, sépulture et autres peines décrétées contre les réfractaires à la bulle *Unigenitus*; 2° à démontrer la compétence des juges laïques en pareilles matières : « Utrumque supra relati libri totum tanquam continentem *assertiones* falsas, temerarias, scandalosas, piarum aurium offensivas, in Romanos Pontifices, Apostolicam hanc Sedem, et episcopos injuriosas, ecclesiasticæ jurisdictioni derogantes, obedientiæ constitutioni *Unigenitus* ab omnibus debitæ eversivas, schismati faventes, schismaticas, in errorem inducentes ac erroneas respectivè, etc. »

§ IV.

FORMULE IN OBVIO VERBORUM SENSU, ET ATTENTA SENTENTIARUM CONNEXIONE.

Innocent XII condamnant le livre de Fénelon : « Ex cujus lectione et usu fideles sensim in errores ab Ecclesia catholica damnatos induci possent, ac insuper tanquam continentem propositiones, *attenta sententiarum connexione* temerarias, scandalosas.... damnamus et reprobamus. »

§ V.

FORMULE PRO QUANTO, QUATENUS.

Martin V dans la bulle *Inter cunctas* (session 45e et dernière du concile de Constance, dans Labbe) qui confirme la condamnation faite dans la session 8e des articles de Wicleff, article 24 : *Fratres tenentur per laborem manuum victum acquirere et non per mendicantem*, ajoute et applique la censure particulière par une déclaration mesurée, qui est conçue dans les termes suivants : « Prima pars est scandalosa, et præsumptuose asserta, *pro quanto* sic generaliter et indistincte loquitur : » et secunda erronea *pro quanto* asserit mendicantem fratribus non licere. » Et sous

l'article 41, *non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias*, le même Pape ajoute cette précise déclaration: « Error est si per Romanam Ecclesiam intelligat universalem Ecclesiam, aut *pro quanto* negaret primatum Summi Pontificis super alias ecclesias particulares. » De la même manière Innocent X, en 1647, proscrivant diverses propositions qui insinuaient une totale égalité entre S. Pierre et S. Paul, emploie la précaution de noter le point précis de l'erreur et le mauvais sens sur lequel tombe la condamnation: « Propositionem sic explicatam, ut ponat omnimodam æqualitatem, etc. »

On voit combien cette méthode est propre à prévenir les subtilités des réfractaires. Innocent X l'employa lorsqu'il condamna, en 1653, la 5e proposition de Jansénius: « Et intellectam eo sensu, ut Christus pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuus sit, etc. » Son intention expresse fut de faire précéder la déclaration du sens mauvais de la définition qui le condamne: « Mandamus..... ne de dictis propositionibus sentire, docere, prædicare quam in hac præsentī nostra declaratione et definitione continetur. »

Ici j'observe 1° que la formule *sic explicatam, sic intellectam*, sous laquelle on met, avant la censure, la déclaration de la doctrine qu'on condamne, est la même que la formule *pro quanto* employée par Martin V et le concile de Constance, ainsi que dans le décret du 18 novembre 1682: « Quatenus admittit usum dictæ scientiæ cum gravamine poenitentis, etc. » sans parler de plusieurs décrets de la faculté de Paris, rendus sous la même formule.

2° Qu'Alexandre VII, constitution *Ad beatam* de 1656, en proscrivant de nouveau ou confirmant la proscription déjà faite par son prédécesseur Innocent X des propositions de Jansénius, les condamna sous le nom de doctrine: « Mandamus omnibus Christifidelibus, ne prædictam doctrinam teneant, etc. »

3° Que bien que les propositions de Jansénius pussent être regardées comme déjà condamnées *in globo*, dans les articles de Baius dont Jansénius renouvelait la doctrine, comme, par exemple, la première proposition janséniste *Aliqua Dei præcepta sunt impossibilia, etc.* se trouvait frappée dans l'article 54 de Baius: *Definitiva hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso tribuitur Augustino, cum Pelagii sit.* — Et la 3e de Jansénius, *Ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione*, était dans l'article 67 de Baius: « Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit. » Avec tout cela Innocent X ne jugea pas qu'il suffît de condamner les propositions de Jansénius comme renouvelant les articles déjà pros crits de Baius. Pour couper la racine de l'erreur, il voulut en venir à une censure propre, particulière, déterminée, de ces propositions.

Et en vérité lorsqu'il arrive que certaines erreurs, quoique prosrites généralement, ne laissent pas que de circuler dans le sein de l'Eglise et d'infester les

esprits des fidèles, le Saint-Siège mit toujours son devoir et les principaux soins de sa sollicitude pastorale à arrêter le cours de la contagion par des condamnations déterminées qui manifestent clairement l'erreur que doit abjurer quiconque veut rester dans l'Eglise et se professer catholique.

Aussi Alexandre VIII condamna en 1690 la thèse ou proposition suivante sous la censure spéciale d'hérésie: « Hunc (Deum) homo non tenetur amare neque in principio, neque in decursu vitæ suæ mortalis; » quoique ce fût une rénovation des propositions condamnées *in globo* auparavant par Alexandre VII — Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur actum fidei, spei et charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium (Prop. I); et par Innocent XI (prop. 5.) — « An peccat mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret condemnare non audemus. » Et la propos. 6: « Probabile est ne singulis quidem rigore quinquenniis per se obligare præceptum charitatis in Deum. » La même chose se voit encore plus expressément dans le mode que tint Benoît XIV en condamnant par la bulle *Detestabilem* cinq propositions sur le duel extraites d'un livre moderne. Il signale l'abus des interprétations par lesquelles on s'est étudié à décliner les condamnations déjà rendues par le S. Siège; il indique en particulier les propositions 2. 17. 18. parmi celles qu'Alexandre VII condamna *in globo*, et la 32e de celles qu'Innocent XI proscrivit *in globo*: « Quas quidem assertiones duellis faventes Apostolica Sedes censura notavit, rejecit, proscripsit. » Et pourtant Benoît XIV ne se contenta point de condamner les mêmes propositions avec la qualification qu'elles renouvelaient les assertions précédentes déjà condamnées *in globo*; mais l'erreur continuant à se propager sous des couleurs et des prétextes divers, il procéda à une condamnation spéciale et déterminée.

4° Il y a plusieurs et plusieurs exemples de censures où parmi les diverses qualifications de fausse, téméraire, erronée, on ajoute celle de *alias damnata*; mais je n'ai pas trouvé d'exemple d'une condamnation qui se borne à la seule et simple qualification de renouvelant une proposition déjà condamnée *in globo*.

Ce mode de censure pourrait être sujet à deux difficultés. D'abord il donnerait lieu de dire qu'une telle censure n'a rien de nouveau, et ne change rien à l'état des choses.

L'autre difficulté est que ce mode paraît être celui qui peut prêter à plus de subtilités de la part des réfractaires. Car si la proposition qu'on dit en renouveler une autre n'est pas identiquement et littéralement la même qu'on indique comme renouvelée, les esprits subtils se saisiront toujours d'une légère variété dans les expressions comme d'un motif apparent de disputer sur le sens des propositions respectives. Prenons pour exemple la proposition 36 de la bulle *Auctorem fidei*. Si on avait noté, dans le § 17 du décret sur la grâce du synode de Pistoie, le passage exprimant « que c'est une pratique pleine

de prudence et de charité, de donner le temps au pécheur de sentir le poids de ses péchés, de l'humilier devant Dieu, etc. ; » si on eût noté ce passage en le censurant comme renouvelant les propositions 87 et 88 de Quesnel, les défenseurs de Pistoie n'auraient pas manqué de répondre que cet endroit du synode regardait les pécheurs habituels au lieu que la proposition 87 de Quesnel parle des pécheurs en général.

Sur l'article des deux amours (propos. 23 et 24 de la bulle), qui est un des importants, et sur lequel l'attention du public devait se fixer spécialement, si on eût dit simplement que le synode *attenta sententiarum connexionem* renouvelait telles ou telles propositions condamnées dans Baius, Quesnel et les autres, on courait le risque de voir surgir d'abord une foule d'objections tendant à prouver que la connexion des sentences loin de préjudicier au synode était au contraire ce qui le sauvait en élaguant suffisamment tout soupçon de Baianisme et de Quesnellisme. On aurait dit que les textes épars dans le synode n'avaient été ni convenablement recueillis, ni bien confrontés ; qu'on s'était par conséquent trompé en censurant le synode comme renouvelant les erreurs de Baius et de Quesnel. On aurait cité cela comme exemple et preuve de la faillibilité de l'Eglise et du Saint-Siège en voulant juger du sens des livres et des auteurs ; enfin on aurait prétendu que la question devait se réduire à examiner si l'on avait bien ou mal considéré les textes exprimant la vraie pensée du synode, et en attendant, le jugement serait en quelque sorte resté à découvert en étant exposé à des altercations interminables.

Telles étaient les conséquences inévitables de cette méthode si on l'eût suivie en censurant les erreurs de Pistoie. D'où la nécessité de mettre à couvert le jugement du Saint-Siège en adoptant une autre voie qui fermât toute entrée à de pareilles questions. Elle était indiquée par l'exemple d'Innocent X.

Pour se convaincre jusqu'à quel point elle était nécessaire, il suffit de se rappeler les artifices habituels que les novateurs emploient pour insinuer les erreurs qu'ils veulent disséminer. Tantôt ils les pallient sous des expressions ambiguës qu'on peut interpréter en divers sens. Ils emploient dans un endroit ou dans un autre certaines phrases conformes à la doctrine catholique pour se mettre à couvert des reproches qu'ils redoutent. C'est ce que firent Pélagé et Célestius. Ce dernier publia dans Rome un livre où il s'expliquait de telle sorte que S. Augustin avouait : « Si nihil de hac re deinceps diceret, quis non eum crederet confiteri, etiam infantibus in baptismo originalia peccata dimitti, dicendo eos in remissionem peccatorum baptizari oportere? (De peccato originali contra Pelagium et Cœlest. c. 5.) Avec un tel artifice Pélagé trompa le concile de Palestine, mais, ajoute S. Augustin c. 8 : « Romanam vero Ecclesiam ubi eum esse notissimum scitis, fallere usquequaque non potuit, quamvis et hoc utcumque conatus, sed ut dixi minime valuit. » Au chap. 17 il explique encore mieux les artifices de ce nova-

teur : « Denique quomodo respondeat advertite, et videte latebras ambiguitatis falsitati præparare refugia, offundendo caliginem veritati : ita ut etiam nos cum primum ea legimus, recta vel correcta promodum gauderemus sed latiores disputationes ejus in libris, ubi se quantumlibet operiat, plerumque aperire compellitur, fecerunt nobis et ita suspecta, ut attentius intuentes inveniremus ambigua. » La même chose est arrivée pour le synode de Pistoie. On aurait cru voir corriger à un endroit l'erreur insinuée dans un autre. Pour discuter les ambiguïtés il fallait avec la formule *quatenus*, sic explicatam, sic intellectam préciser le sens erroné dont ces expressions sont susceptibles à cause de leur ambiguïté même ; et en faisant tomber la censure sur ce sens erroné, on a évité des subtilités à l'infini. D'une part, on a censuré un sens notoirement erroné et reconnu tel par toutes les écoles catholiques ; et d'autre part, la clause prudente *quatenus etc.* a laissé à part le point qui aurait pu donner ouverture à d'interminables disputes, savoir si ce sens est celui qui résulte de la combinaison des textes, et si ces textes ont été considérés, ou non, par ceux qui devaient les prendre en considération.

DEFENSIO BULLÆ AUCTOREM FIDEI ADVERSUS EPISCOPUM NOLENSEM.

La constitution dogmatique de Pie VI *Auctorem fidei* publiée à la fin d'août 1794, fut accueillie avec la plus profonde soumission et la plus vive satisfaction par les fidèles et les pasteurs du monde catholique. Devant une condamnation si savante et si formelle des doctrines jansénistes, le parti n'osa élever la voix, ni faire entendre des réclamations publiques. On lit dans les Mémoires de Picot : « M. Solari, évêque de Nole dans l'Etat de Gênes, est peut-être le seul évêque catholique qui ait montré pour cette bulle une opposition publique et formelle, et qui ait écrit contre elle. » S'étant opposé d'abord à laisser publier l'édit de l'inquisiteur relatif à la promulgation de la bulle, l'évêque de Nole adressa un mémoire au sénat de Gênes pour l'indisposer contre la définition pontificale. Cet écrit avait neuf paragraphes, dont les six derniers étaient consacrés à montrer la nécessité du *placet*, et les trois autres à faire voir que la bulle ne le méritait pas. Cet écrit n'entra point d'abord dans le domaine public. Une copie manuscrite qui parvint aux mains du cardinal Gerdil, donna lieu à la belle Apologie que nous publions, d'après l'autographe de l'auteur.

Au commencement de 1798 on entendit parler d'une opposition « formidable » qui allait se lever contre la bulle ; peu de temps après, une presse clandestine lança une brochure intitulée *Réflexions en défense de Mgr Ricci* ; venaient ensuite les fameux *Motifs d'opposition de l'évêque de Nole*, qui furent ainsi imprimés quatre ans après leur composition. La publicité donnée à cet écrit exigeait une réparation, une réfutation publique. Nul ne pouvait l'entreprendre avec plus de succès que le cardinal Gerdil. Il y

consacra les loisirs que la tourmente révolutionnaire lui fit. Les Mémoires inédits de sa vie nous apprennent que, retiré à Turin pendant la détention de Pie VI à Sienna et à la Chartreuse de Florence, il préparait son *Examen* des motifs d'opposition. La révolution dont le Piémont fut le théâtre en décembre 1798 l'obligea bientôt de prendre asile à S. Michel-de-Cluse, où, continuant de remplir les devoirs de la délégation apostolique dont la haute confiance de Pie VI l'avait investi, il acheva son admirable Apologie de la bulle. Il y mit la dernière main pendant le conclave de Venise, et, dédiant son livre à Pie VII, il le publia dans cette ville aussitôt après l'élection du Pape. Ce précieux travail fut réédité au tome XIV de l'édition complète de Rome. Nous n'avons pas cru qu'il nous dispensât de publier l'autre écrit, plus concis et plus serré, que nous avons retrouvé dans les manuscrits de l'illustre auteur, et qui fut apparemment rédigé vers l'année 1795, dès qu'on eut connaissance à Rome des attaques, alors secrètes, de l'évêque génois contre la Bulle. Il faut savoir en outre qu'au conclave de Venise, dans l'incertitude de l'élection plus ou moins prochaine du Pontife, Gerdil se proposait de dédier son livre au sacré-Collège des Cardinaux, pendant la vacance du siège pontifical. La dédicace qu'il prépara est un morceau achevé ; et, si l'élection de Pie VII la fit alors rester dans l'ombre, nous avons cru devoir enrichir notre collection d'une pièce aussi intéressante. On la trouvera à la suite de l'*Apologie* que nous éditeurs ; elle ne sera pas négligée des nouveaux éditeurs de Gerdil.

Nonobstant son opposition scandaleuse à une bulle dogmatique, l'évêque de Nole transmettait régulièrement au Saint-Siège ses relations sur l'état et le gouvernement de son diocèse. Celle de 1796 demeura sans réponse, par ordre de Pie VI. En 1801, la S. Congrégation du Concile examinant s'il fallait traiter de la même manière une nouvelle relation que le prélat venait de transmettre *de statu ecclesie*, le cardinal Gerdil donna son sentiment dans une consultation qui renferme des faits importants pour l'histoire ecclésiastique, avec des principes propres à confondre le prélat janséniste. Elle forme la troisième des pièces que nous éditeurs. On remarquera dans le profond isolement où se trouvait l'évêque de Nole, la preuve de l'impuissance du jansénisme contre la censure dont la Chaire de S. Pierre l'avait solennellement frappé.

I.

MÉMOIRE DU CARDINAL GERDIL SUR LES MOTIFS D'OPPOSITION DE L'ÉVÊQUE DE NOLE.

L'écrit de l'évêque opposant est divisé en neuf paragraphes. Les trois premiers sont employés à justifier le prélat de n'avoir point permis d'afficher publiquement l'édit de l'inquisiteur. Les trois suivants ont pour objet la nécessité du *placet* royal. Enfin les

trois derniers tendent à persuader le sérénissime sénat que la bulle est incapable de l'obtenir.

§ I.

L'évêque opposant s'élève contre l'édit de l'inquisiteur relativement à la promulgation de la bulle ; il le traite d'attentat contre le pouvoir suprême du gouvernement politique ; il le représente comme tendant à corrompre la pureté de la doctrine évangélique en ce qu'il propage le sentiment de quelques théologiens qui, pour flatter les Souverains Pontifes, étendent le pouvoir papal sur le domaine temporel des princes.

Il dit que « voyant les germes pernicieux de cette « opinion dangereuse dans le décret du P. Inquisiteur relativement à la constitution pontificale qu'il « voulait promulguer, il aurait trahi son ministère et « sa conscience si, par une déférence superstitieuse « envers le Saint-Père... il n'eût arrêté la promulgation de l'odieuse bulle en empêchant celle du « décret destiné à la faire connaître et à lui donner « force dans son diocèse ; sa sollicitude pastorale « l'obligeait aussi de ne pas laisser pénétrer l'erreur « de la prétendue monarchie universelle du Pontife « romain, qu'on insinue dans la bulle. »

Il s'applaudit « de n'avoir pas imité la patience et le silence de ses collègues dans le ministère épiscopal ; » il estime qu'il doit se glorifier dans le Seigneur d'avoir été plus hardi que les autres ; et il ne craint pas, à ce point de vue, de s'appliquer les paroles de l'apôtre : *Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc.* (Ephes. c. 8).

De l'erreur supposée de la prétendue monarchie universelle insinuée dans la bulle, on parlera en son lieu, ainsi que de l'opposition que fait l'évêque pour empêcher la publication et l'autorité de la bulle dans son diocèse. En attendant, qui pourra entendre sans indignation l'application profane, odieuse, pour ne pas dire sacrilège, qu'il se fait à lui-même des paroles de l'apôtre dans le texte cité ? L'apôtre reconnaît avec un profond sentiment d'humilité la grâce qui lui a été donnée, bien que le dernier des saints. Quelle était cette grâce ? Celle de promulguer la doctrine de l'Évangile parmi les gentils : *In gentilibus evangelizare investigabiles divitias Christi.* De quelle manière ? Quoique instruit par Jésus-Christ lui-même, le saint apôtre se rend à Jérusalem où il demeure quinze jours avec S. Pierre ; il y retourne ensuite pour conférer sa prédication avec les autres apôtres, *ne forte in vacuum currerem et cueurrissem ;* il n'a rien tant à cœur que l'uniformité *in eodem sensu et sententia.*

Au contraire, l'évêque opposant se glorifie d'avoir arrêté le cours d'une constitution apostolique émanée du siège de Saint-Pierre ; il se réjouit de se séparer dans la profession et la prédication unanime de la foi, non seulement de ses respectables collègues qui se trouvent dans le même Etat que lui, mais encore des autres évêques répandus dans toutes les parties du catholicisme, qui ont envoyé sans délai

tant de lettres d'adhésion, que leur nombre pourrait se mesurer en autorité avec les assemblées de plusieurs conciles. L'évêque se glorifie d'avoir arrêté le cours d'une constitution apostolique dans son diocèse ! Est-ce la promesse qu'il a faite dans l'acte solennel de la consécration : *Decretales Sanctæ et Apostolicæ Sedis constitutiones veneranter suscipere, docere, ac servare ?* L'opprobre d'une prévarication si honteuse peut-il devenir un sujet de gloire ? Le prélat doit supporter en paix, et permettre que pour le détromper et le ramener on lui dise avec l'apôtre, et avec bien plus de raison : *Non est bona gloriatio vestra.*

§ II.

L'évêque opposant dit : « Si par un de ces traits d'humilité, dont l'histoire des Papes ne fournit pas d'exemple, le S. Père rétractait sa bulle. »

Ajoutez à cela (§ 9) « cet esprit de domination avec lequel les Pontifes romains depuis plusieurs siècles exercent leur ministère. »

On peut demander si c'est là le langage d'un évêque catholique, ou celui des novateurs, d'un Paul Sarpi, d'un Marc-Antoine de Dominis ?

§ III ET SUIVANTS.

DE LA PRÉTENDUE NÉCESSITÉ DU PLACET POUR AUTORISER LES CONSTITUTIONS APOSTOLIQUES.

§ 3. « La bulle ne peut pas avoir autorité dans l'Etat sans le *placet* préalable du sérénissime sénat. »

§ 4. Il adopte le sentiment « que la nécessité du *placet* s'étend aux bulles de Rome qui ont pour objet de traiter et de décider des questions dogmatiques. »

§ 5. « Vu l'opposition de ladite bulle avec les lois publiques... on ne peut lui accorder le *placet* sans appeler nécessairement l'attention des sérénissimes seigneurs sur ce qu'elle décide par rapport au dogme et à la discipline. »

Que l'agrément préalable du gouvernement civil soit nécessaire pour une constitution dogmatique, et que sous le rapport particulier du dogme elle doive subir l'examen du gouvernement politique, c'est là une maxime anti-chrétienne, digne d'une censure que doivent aggraver les motifs invoqués par l'évêque en confirmation de ses assertions.

Ces motifs sont au nombre de deux (§ 4) : motif de piété, propre à un gouvernement catholique ; motif de politique, commun à tous les gouvernements, soit catholiques ou non catholiques et infidèles. Écoutez l'opposant : « Pourquoi le souverain d'un peuple catholique ne pourra-t-il pas assujettir les constitutions dogmatiques à la condition du *placet* et empêcher leur promulgation dans son royaume tant que l'adhésion libre des autres pasteurs de l'Eglise au sentiment du premier pasteur ne lui donnera pas l'assurance que la décision est régulière, et conforme à la vérité révélée ? Il y a plus, c'est que le souverain devra se procurer cette connaissance par motif de piété, afin que la religion se maintienne pure dans l'état, et par raison politique, afin d'empêcher les dissensions que pourraient facilement

soulever les nouvelles décisions dogmatiques sur les matières où les sentiments des pasteurs et des docteurs catholiques ne s'accorderaient pas. »

Commençons par le prétendu motif de piété. On attribue donc au souverain catholique le droit d'examiner et de juger si une constitution dogmatique du Saint-Siège rencontre la libre adhésion des pasteurs avec le premier pasteur, avant de donner cours à cette constitution dans ses états. En attendant que cette libre adhésion se manifeste suffisamment, au jugement du souverain, le gouvernement a le droit de différer le *placet* ; or le *placet* étant différé, l'autorité de la constitution reste aussi suspendue dans le royaume, ainsi que l'obligation des sujets d'obéir et d'adhérer aux dogmes qu'elle définit. Faisons une hypothèse parfaitement réalisable dans un des gouvernements professant la religion catholique ; supposons qu'un de ces gouvernements trompé par des conseillers peu éclairés ou mal intentionnés, veuille différer et même refuser son *placet*, tandis que d'autres laissent la décision dogmatique avoir son libre cours, comme une chose qui n'appartient nullement au jugement du pouvoir civil ainsi qu'on le crut toujours dans l'Eglise. Qu'arrivera-t-il en ce cas ? La plus grande absurdité : un article défini dans un décret dogmatique sera et devra être partout accueilli comme vérité de foi, et il restera suspendu dans le pays qui aura différé ou refusé le *placet* qu'on suppose préalablement nécessaire pour lui donner force de loi. Cette partie de la chrétienté ne sera pas libre de s'unir aux autres dans la profession d'une même foi ; elle devra même s'en tenir séparée afin de ne pas priver le gouvernement du prétendu droit d'après lequel, sans son agrément préalable, aucun décret dogmatique ne peut être notifié dans l'état par une promulgation officielle, ni y être invoqué comme faisant autorité.

Cela n'aura pas seulement lieu par rapport aux constitutions dogmatiques émanées du Saint-Siège, mais bien aussi à l'égard des décisions dogmatiques des conciles œcuméniques. Car un concile œcuménique ne pouvant pas déroger aux droits propres des hauts pouvoirs politiques, le gouvernement, dans les principes de l'opposant, sera toujours en droit d'examiner : 1. Si les décrets dogmatiques du concile ne contiennent rien de contraire aux lois de l'Etat. La fausse politique eut cette prétention par rapport aux décisions dogmatiques de Trente. 2. Le droit d'examiner si les décrets du concile rencontrent, après sa célébration, cet accueil et cette ratification des évêques dispersés que le gouvernement estime suffisante pour authentifier son œcuménicité. 3. Voir s'il n'y aurait pas des raisons de craindre les dissensions que pourraient exciter de nouvelles décisions sur lesquelles les évêques et les autres docteurs faisant profession de la religion catholique ne seraient pas d'accord. Ce prétexte ne manquera jamais à tout gouvernement qui voudra refuser son *placet* ou le différer, attendu que l'autorité d'un décret dogmatique venant du Pape ou du concile, si grande qu'on la suppose, n'empêche point qu'il n'y ait des

docteurs et des évêques opposants, au sein même de l'Eglise catholique, et toute époque eut les siens. On en trouve des exemples trop fréquents dans les déplorables oppositions suscitées contre les conciles de Nicée, de Calcédoine, d'Ephèse, etc., de la part des ariens, demi-ariens, nestoriens, eutychiens, etc. qui ne s'en regardaient pas moins comme orthodoxes et catholiques et voulaient être regardés comme tels.

Voici une réflexion digne d'une sérieuse attention. Supposez un décret offrant tous les caractères d'une légitime décision dogmatique qui déclare une vérité évangélique par la condamnation de l'erreur opposée ; le gouvernement qui refusera ou différera la promulgation de ce décret dans ses Etats se rendra donc grandement coupable devant Dieu ; mais cette faute du gouvernement, dans les principes de l'opposant, n'exempte point les sujets de l'obligation d'attendre le *placet* supposé nécessaire avant de reconnaître l'autorité du décret dogmatique, avant de prêter foi à la vérité évangélique, à la parole de Dieu déclarée dans ce décret. Voilà comment la concession du *placet* ou son refus devra faire varier au sein du catholicisme la profession de la foi d'un lieu à un autre.

Absurdité qui devient plus manifeste si l'on considère les gouvernements non catholiques et infidèles, auxquels l'opposant reconnaît la plénitude des droits du pouvoir suprême. Si la promulgation nécessaire à l'autorité d'une décision dogmatique dépend absolument de l'agrément que donnera le gouvernement après qu'il aura dûment examiné toutes choses, je demande à l'évêque opposant si dans les nombreuses églises dispersées au milieu de l'archipel et de la vaste étendue de l'empire ottoman il faut attendre un firman du grand-seigneur ; firman rendu après exacte révision du divan, sans quoi la promulgation sera illégale ? L'opposant ne peut le nier sans abandonner son système. Les gouvernements civils pourront toujours arrêter à leur gré le cours de la prédication évangélique dans le monde, contrairement au précepte formel du Christ. Ils pourront dépouiller l'Eglise de l'autorité que le Christ lui a donnée, de répandre et d'universaliser l'unité de doctrine ; ils pourront lui enlever ce caractère de catholicité qui brille dans la communion de doctrine et de foi de toutes les églises attachées au centre de l'unité. Ne faudra-t-il pas blâmer les apôtres d'avoir promulgué leurs décrets et leurs lettres dogmatiques sans *placet* ? Qui voudra maintenant dépouiller l'Eglise d'un pouvoir que le Christ lui donna dans la personne de ses apôtres et qui fut toujours exercé par leurs successeurs ?

En résumé, c'est un dogme catholique que l'Eglise a par la concession de J.-C. l'autorité propre de définir et de promulguer les vérités concernant la religion par ses décisions dogmatiques indépendamment de l'agrément des puissances du siècle, comme firent les apôtres par commandement de Jésus-Christ.

Donc, ou l'opposant reconnaît un tel pouvoir propre et indépendant dans l'Eglise ; et son système

tombe : ou il veut le nier, et qu'il voie alors comment il peut éviter les qualifications applicables à qui nie une vérité de foi.

§ IV.

Pour justifier la nécessité du *placet* préalable du gouvernement relativement à la constitution pontificale, l'opposant se fonde aussi sur la prétendue faillibilité des Pontifes romains dans leurs décisions, même dogmatiques. Il ne s'aperçoit pas que cet argument est absolument étranger à la question. La prétendue faillibilité du Pontife romain prouverait tout au plus qu'il faudrait l'adhésion du corps des évêques pour donner le plus haut degré d'autorité à une constitution pontificale, sans démontrer le moins du monde qu'elle doive subir l'examen et le jugement du pouvoir civil, qui ne peut rien sur la validité d'une décision dogmatique.

2. Que l'opposant juge si en attaquant l'infailibilité pontificale, il ne s'expose pas à combattre aussi la doctrine de saint Thomas, 2, 2. quæst. 1, art. 10 : « Ad illius auctoritatem pertinet editio symboli, ad ejus auctoritatem pertinet finaliter determinandi ea quæ sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur. Hoc autem pertinet ad auctoritatem Summi Pontificis. » Autant S. Thomas établit nettement en cet endroit et en plusieurs autres la doctrine de l'infailibilité pontificale, autant l'écrit de l'évêque l'attaque indignement. Qu'il juge jusqu'à quel point cela se concilie avec le respect que la vénérable doctrine d'un maître docteur de l'Eglise, est en droit de rencontrer de la part d'une école qui se glorifie de la professer, et surtout y ayant de la part du prélat la sainteté du serment.

3. Pour battre en brèche l'infailibilité pontificale il copie les vieilles objections, et surtout celles prises dans la résistance des Asiatiques au décret de Saint Victor ; il invoque celle de S. Cyprien au décret de S. Etienne ; le prétendu examen que le concile de Calcédoine entreprit sur la lettre de S. Léon avant de l'accepter. Il ne réfléchit pas que ni les Asiatiques n'opposèrent au décret de saint Victor, ni les Africains à celui de S. Etienne le défaut du *placet* royal préalable, et qu'au concile de Calcédoine on acclama que dans les causes ecclésiastiques les lois civiles étaient sans valeur contre les règles des Pères (Act. 4 de Photio episcopo Tyri et Eustathio episcopo Beryti).

Au surplus ces objections contre l'infailibilité pontificale, que l'évêque opposant a copiées ailleurs pour les insérer dans son écrit, furent mises à néant par d'excellents écrivains dès qu'elles commencèrent à paraître. Qu'il nous soit permis de rappeler qu'on s'est efforcé de compléter leurs doctes travaux par des réflexions non entièrement inopportunes, soit dans les remarques sur le dernier ouvrage de Fébronius, soit dans la réfutation de deux libelles contre le bref *Super soliditate*, etc.

§ V.

Le prélat veut présenter la bulle *In cœna Domini* comme une constitution dogmatique, par la raison qu'elle exprime d'abord la vigilance que le Pape doit exercer pour maintenir la foi, comme si l'énoncé de cette obligation qui peut entrer au préambule de tout décret de discipline, suffisait pour transformer en constitution dogmatique, une bulle qui roule sur des matières étrangères au dogme sans déclarer ou définir aucun point doctrinal?

Il passe ensuite à la bulle *Unigenitus*, qu'il représente comme de *périlleuse conséquence pour l'indépendance des souverains à l'égard du despotisme papal*, à cause de la condamnation de la proposition 91 : *Excommunicationis injustæ metus etc.* Il prend de là occasion d'invectiver contre la nouvelle constitution qui cite la bulle *Unigenitus* quatre fois bien comptées (Prop. 16, 22, 63, 68). Je n'entreprendrai pas de réfuter les calomnies de l'opposant contre la bulle *Unigenitus*, attendu les apologies de plusieurs écrivains très connus. Je réfléchis seulement : 1. Que si nonobstant ces prétendues conséquences périlleuses, la bulle *Unigenitus* a eu cours dans l'Etat de Gênes, la citation qu'on en fait dans la nouvelle bulle, doit beaucoup moins faire obstacle ; car les quatre propositions n'ont rien de commun avec l'indépendance et les droits du gouvernement ; la proposition 16 est sur l'état d'innocence ; la proposition 22 concerne la foi considérée comme première grâce ; 63, de la lecture de l'Ecriture-Sainte ; 68, les éloges accordés par le synode à des livres et à des auteurs proscrits. Cela n'a rien de commun avec les droits du gouvernement.

2. Gênes ayant laissé publier la bulle *Unigenitus*, rien n'a manqué de ce qu'il faut nécessairement, selon les principes de l'opposant, pour lui donner force de loi dans le pays. Ses attaques le rendent rebelle aux lois de l'Etat, comme à celles de l'Eglise, qui prescrit l'acceptation de cette bulle sous les plus graves censures. Il verra si le parti janséniste peut l'en tirer.

§ VI.

Il prétend que la bulle est incapable d'avoir autorité sans le *placet*, parce que « parmi les propositions qu'elle condamne il en est qui concernent des points de discipline non essentiels à l'Eglise, et à l'égard desquels les souverains catholiques ont toujours usé de leur droit d'inspection, et qu'en bien des cas ils ont réglés par des lois que le clergé observa religieusement. »

1. L'opposant regarde-t-il comme une doctrine catholique, et non comme une erreur positive, de refuser à l'Eglise le pouvoir d'établir, de son autorité propre, des lois disciplinaires qui, sans être essentielles à l'Eglise tendent à fixer, même extérieurement, les règles à suivre dans le culte et dans les pratiques de la religion. L'abstinence du sang n'est pas essentielle à l'Eglise, et pourtant les apôtres la prescrivent pour un temps. L'établissement des

pénitences canoniques n'est pas essentiel, car on ne les institua que postérieurement à l'hérésie et au schisme des Novatiens. Les rites prescrits depuis les temps apostoliques pour l'administration du baptême et des autres sacrements ne sont pas non plus essentiels. Qui donne donc à l'Eglise le pouvoir de faire de semblables règlements, sinon Jésus-Christ ? Et si J.-C. lui donne ce pouvoir, n'est-ce pas une impiété et une hérésie d'essayer de l'en dépouiller ? Que l'opposant veuille bien entendre S. Thomas de nouveau (3 p. q. 83). Traitant précisément des rites institués par l'Eglise pour la décente célébration des saints mystères, rites non essentiels à la religion, S. Thomas ne redoute pas d'affirmer art. 3 : *Sed contra est quod ea quæ per Ecclesiam statuuntur, ab ipso Christo ordinantur.* Art. 3 : *Sed in contrarium est Ecclesiæ consuetudo, quæ errare non potest, utpote a Spiritu Sancto instructa.* C'est le fondement de la célèbre sentence de S. Augustin (Ep. 54, n. 6) : *Similiter etiam si quid horum tota per orbem frequentat Ecclesia... quin ita faciendum sit disputare insolentissimæ insanix est.* Mais si les choses que l'Eglise institue, sans être essentielles à la religion, doivent être réputées prescrites par J.-C., qui osera nier qu'on doive rapporter à J.-C. même l'autorité que l'Eglise exerce en vertu des pouvoirs qu'il lui a conférés ?

2. L'opposant poursuit : « A ce genre de discipline (celle qu'il ôte à l'Eglise pour l'assujettir au gouvernement) se rapportent les propositions 31, 32, 72. La première concerne le nombre des autels dans les églises. Les pères de Pistoie crurent bon de les restreindre à un seul, selon l'usage de l'antiquité. La seconde proposition concerne le rite d'orner les autels avec des fleurs et des reliquaires. La troisième a pour objet les voiles qui couvrent habituellement certaines statues en quelques églises, et qu'on enlève seulement à l'occasion des offices ou d'un concours extraordinaire. » Il ajoute : « Ces règlements de Pistoie appartenant au genre de discipline auquel l'inspection du souverain s'étend, celui-ci aura droit d'examiner la constitution pontificale qui les a censurés. »

Sur le premier point la bulle se borne à condamner la témérité du synode qui propose d'admettre un seul autel en chaque église contrairement à l'usage, partout en vigueur ; témérité déjà censurée par S. Augustin dans la sentence citée plus haut.

Quant à la seconde proposition, si le rite qui consiste à orner les autels avec des fleurs et des reliquaires est sujet à l'examen du pouvoir séculier parce que c'est une chose extérieure non essentielle à l'Eglise, par la même raison nous devons lui soumettre les autres rites relatifs à l'ornement des autels dans l'acte du sacrifice, crucifix, cierges, pierre sacrée, linges, reliques des martyrs, ainsi que la qualité et l'emploi des ornements, l'usage de l'anneau et de la mitre, etc. Comment refuser de céder le bâton pastoral si on se montre si prompt à céder les droits pastoraux dans l'exercice de la discipline

relative au culte des autels? C'est à l'évêque opposant de voir comment il peut se soustraire à l'anathème fulminé à Trente, sess. 13, c. 13, contre quiconque présume ôter à la juridiction de l'Eglise les rites solennels approuvés par l'Eglise dans l'administration des sacrements, bien qu'extérieurs de leur nature, et non essentiels à l'Eglise. Par rapport à la troisième proposition, si le pouvoir séculier doit décider comment et quand il faut voiler ou découvrir les saintes images, ce sera aussi à lui à décider s'il faut garder l'usage de découvrir le crucifix. Voici à ce propos un extrait de l'histoire ecclésiastique d'Evagre, liv. 1, c. 26 : « Lorsque les habitants d'Apamée apprirent l'incendie d'Antioche par Chosroès, ils prièrent instamment leur évêque Thomas d'exposer publiquement le bois salutaire et vivifiant de la croix, outre les jours usités... Thomas accueillit leur demande, et découvrit le bois vivifiant, en désignant certains jours pour l'exposer publiquement. » Parlant de l'église érigée par Constantin à Jérusalem, et de la basilique de Ste-Croix de Jérusalem qu'il fit construire à Rome, Benoît XIV dit : « Alors commença la pieuse coutume de montrer publiquement le bois de la Ste-Croix en certains jours solennels, surtout le vendredi saint. (De festis Domini, lib. I, cap. XIV).

Cela montre n'être pas moins ancien que pieux l'usage de tenir couverts certains objets du culte religieux afin de leur attirer et de réveiller une plus grande dévotion les jours fixés pour les exposer à la vénération publique. Sera-ce au gouvernement civil de décider si les saintes images doivent être voilées pendant la semaine de la Passion et des Palmes, ou bien déterminera-t-il comment et quand il faut exposer le Saint Sacrement, ou le tenir dans le ciboire? Jamais le prélat opposant ne pourra persuader le très religieux gouvernement de Gènes. En somme, qu'il consulte pour sa confusion Pierre de Marca lui-même (Concord. 1. 2, n. 6) qui démontre que l'Eglise a seule dans le christianisme l'autorité sur les rites et le culte que les rois de Juda exercèrent dans l'Ancien-Testament : *De ritibus et caeremoniis decernere non potest princeps. Notatur Justinianus*, tel est le sommaire du num. cité. Le prélat aurait pu consulter aussi l'appendice de son synode de Pistoie, et voir le règlement sur les fonctions ecclésiastiques qui prescrit (art. 8) « qu'après le catéchisme on ouvrira le tabernacle et on exposera le Saint Sacrement dans le ciboire. » Ce rite fera supposer au peuple que l'exposition du Saint Sacrement a une efficacité plus ou moins grande selon qu'il est couvert dans le ciboire ou exposé dans l'ostensoir, comme on prescrit pour la fête du *Corpus Domini*, n. 4. Ce qui mérite aussi d'être observé, c'est ce qui est prescrit dans la *lettre pastorale*, num. 5 : « Comme rien ne fait mieux entrer les fidèles dans le véritable esprit de l'Eglise, que l'ordre et la simple régularité des saintes fonctions, je crois devoir prescrire certaines règles qu'on observera dans toutes les églises du diocèse, règles tout à fait conformes aux mesures déjà accueillies avec satisfaction de tous ceux qui

veulent adorer Dieu en esprit et vérité. » Laissons de côté la prétendue simplicité à laquelle tendait l'ex-évêque de Pistoie : il reconnaît donc que l'ordre des saintes fonctions fait entrer les fidèles dans l'esprit de l'Eglise, et il regarde comme un devoir pour lui de prescrire les règles qu'il estime adaptées à l'adoration que l'on doit à Dieu en esprit et vérité. Maintenant je demande si c'est de la puissance séculière (qui peut également être dans les mains d'un gouvernement fidèle et infidèle) ou de l'Eglise, que doit dépendre le règlement de l'ordre qui sert à faire entrer les fidèles dans l'esprit de l'Eglise, pour adorer Dieu en esprit et vérité. Si l'évêque, par obligation venant de J.-C. et de l'Eglise, est tenu de veiller à cet ordre, l'autorité qui lui en impose le devoir ne suffira-t-elle pas pour le lui faire accomplir? *Cetera dum venero disponam*, disait l'apôtre S. Paul, et c'est ce que l'Eglise pratiqua dès les premiers temps au sujet du culte extérieur.

§ VII.

Le prélat commence résolument l'examen de la nouvelle bulle. Il lui reproche d'abord la malice et les artifices qu'on emploie pour tirer à des sens erronés des propositions qui dans leur signification naturelle expriment une doctrine saine, et pour supposer des intentions perfides dans les règlements disciplinaires qui sont eux-mêmes salutaires et louables. Sur ce point, il suffira de mentionner brièvement le témoignage public de personnes de toutes conditions à Rome et hors de Rome qui ont remarqué tout le contraire dans la rédaction de la bulle.

Il restreint ensuite son attaque à trois défauts : « 1. Il y a, dit-il, un édit souverain dans l'état de la « sérénissime république, qui défend de publier des « excommunications *ipso facto* et qui prescrit de tous « jours employer les monitions canoniques avant « d'en venir à la fulmination de l'excommunication. » Il exalte la sagesse de cette loi, et finit par conclure « que la bulle la combat directement, et la condamne avec la doctrine de Pistoie, qui forme une des propositions proscrites. » (Prop. 47).

Commençons par un renseignement puisé ailleurs ; le prélat l'a passé soigneusement sous silence. La loi dont il parle est fondée sur des privilèges particuliers que Grégoire IX, Innocent IV et Clément IV accordèrent aux Génois.

Venons au discours du prélat. J'observe : 1. Un défaut évident de logique dans l'opposition qu'il prétend établir entre la censure de la bulle et la loi particulière de Gènes. La proposition censurée dans le synode de Pistoie consiste à dire que *les lois naturelles et divines* exigent l'examen personnel avant l'excommunication. A cette censure, le prélat oppose que, selon la loi de Gènes, les monitions canoniques doivent précéder la fulmination de l'excommunication. Or il n'y a pas ombre de contradiction en cela. Une chose non requise par les lois naturelles et divines peut devenir nécessaire en vertu de quelque loi humaine. Par exemple, dire que la loi naturelle et la loi divine n'exigent nullement le jeûne naturel

avant la communion, ce n'est pas attaquer la loi ecclésiastique qui prescrit ce jeûne ; de même, en niant que la loi naturelle et la loi divine exigent l'examen personnel comme une condition nécessairement préalable de l'excommunication, on n'entend pas nier que quelque loi humaine le prescrive pour la fulmination d'une censure, surtout si cette loi particulière se fonde sur des privilèges apostoliques.

2. Encourir des censures et fulminer des censures sont deux choses bien distinctes. Le prélat les confond. La bulle *Auctorem fidei* ne dit pas mot de la fulmination des censures. Le synode de Pistoie prétendit ôter tout effet aux censures dites *ipso facto* ; il les réduisit au rang de graves monitions, erreur destructive de l'autorité que l'Eglise exerça à toutes les époques, d'infliger des censures *latæ sententiæ*, comme le montrent les anathèmes des conciles généraux. Le concile de Trente reconnaît expressément ce pouvoir à la fin du canon IX de la session 15, où il enseigne la nécessité de se confesser avant que de communier pour qui ayant conscience d'un péché mortel, n'est pas privé de confesseur. Le concile ajoute : « Si quis autem contrarium docere præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat. » Voilà une excommunication *latæ sententiæ* ; le concile l'inflige pour être encourue *eo ipso*, c'est-à-dire *ipso facto* par toute personne qui présume transgresser le canon. Puisque l'exercice d'un tel pouvoir n'a pas empêché le concile de Trente d'avoir son libre cours dans l'Etat de Gênes, à quel titre arrêterait-on une bulle pontificale condamnant une proposition qui, par une témérité intolérable et erronée, réproouve un pouvoir si clairement établi par l'usage que le concile en fait ?

§ VIII.

Le prélat passe au second vice qu'il reproche à la bulle, et il ose confirmer en des termes encore plus odieux, la doctrine du synode sur les empêchements dirimants. La bulle censure cette doctrine avec raison, et la qualifie d'hérétique. Voici ce que dit le prélat : « Quoiqu'élevé par N.-S. à la dignité de « véritable sacrement de la loi évangélique, le « mariage des chrétiens est fondé sur le contrat « humain, et comme tel, il dépend de la haute puissance politique, à laquelle seule peut appartenir « originairement le droit d'imposer aux contractants « des conditions dont l'inobservation rend les parties inhabiles à contracter. »

Il entre en matière et dit avec les PP. de Pistoie ; 1. « Que dans les premiers siècles de l'Eglise les « fidèles ne reconnaissent d'autres empêchements « de droit humain positif annulant le mariage, que « ceux qui sont dans les lois de l'empire romain. »

Pour convaincre cette proposition de fausseté, dans sa généralité, l'autorité de S. Basile suffit (Epist. ad Diodorum) sans parler de documents irréfragables qui seront produits en temps et lieu. Admettons que parmi les empêchements dirimants, il en est que les lois impériales établirent et que l'Eglise approuva ensuite dans ses canons. Je demande si

ces canons avaient force de loi dans les nombreuses populations chrétiennes qui existaient dès cette époque hors des frontières de l'empire romain. Aucun catholique ne le contestera, l'Eglise a reçu de N.-S. le pouvoir d'étendre, avec la prédication de la foi, les prescriptions de sa discipline dans toutes les parties du monde. Ces canons avaient donc force de loi parmi les chrétiens qui vivaient hors de l'empire romain ; pour ces chrétiens l'obligation d'observer les empêchements autorisés par l'Eglise ne provenait nullement de l'autorité impériale dont ils ne dépendaient point ; elle provenait de l'Eglise qui avait adopté ces empêchements dans ses canons.

2. Voulant effacer la contradiction qui se présente manifestement entre la doctrine de Pistoie et les canons dogmatiques du concile de Trente session 24, c. 3 et 4, l'évêque loue les PP. de Pistoie de s'être mis à l'abri de la condamnation du concile par l'explication suivante : « Les princes n'ont pas toujours exercé leur droit originaire d'établir les « empêchements dirimants du mariage, droit essentiellement lié à celui de dispenser. Il semble que « pendant plusieurs siècles rapprochés de nous « l'exercice de ce droit fut abandonné à l'Eglise en « grande partie ; cet assentiment, cette connivence « du pouvoir civil étant supposée, nous reconnaissons que l'Eglise a pu établir des empêchements « qui annulent le contrat de mariage, et qu'elle n'a « pas erré, vu les circonstances des temps, en les établissant, comme l'a fort bien décidé le concile de « Trente. »

Observons que les canons de Trente ne contiennent pas trace de la clause artificieusement introduite dans l'exposition de Pistoie, *attendu les circonstances des temps* ; cette clause insinue que l'Eglise n'erra point en ce qu'elle se prévalut de l'assentiment et de la connivence des princes. Le concile déclare généralement et absolument, sans modification ou restriction de clauses, que l'Eglise a pu et peut établir des empêchements dirimants. Aucun changement de circonstances n'apparaît dans les canons. Le concile décide que l'Eglise a pu les établir par le passé, et elle le fit, non-seulement dans les pays des catholiques où l'on aurait pu supposer la connivence des princes, mais elle le fit aussi pour les pays sujets aux infidèles, où l'on ne put à aucune époque supposer une telle connivence de la part des souverains. Il décide que l'Eglise peut encore les constituer. C'est donc un dogme de foi défini dans un canon d'irréfragable autorité, *posse Ecclesiam constituere, ut plures impediunt et dirimant* ; vérité invariable, à l'abri de tout changement de circonstances. Et pourtant, s'il arrivait que les princes retirassent la connivence dont ils veulent bien user envers l'Eglise, il ne serait plus vrai de dire que celle-ci peut constituer des empêchements, et l'on devrait tenir pour une fausseté le dogme énoncé comme vérité de foi dans le canon dogmatique d'un concile œcuménique, dont l'autorité ne peut jamais faillir à travers la succession des temps ou devant des changements de circonstances.

3. A la note d'hérésie que la bulle donne à une proposition anathématisée par le concile de Trente, l'évêque oppose l'autorité de Launoy. « Il y avait, » dit-il, plus de cent ans que Jean Launoy, fameux « docteur de la faculté de Paris, un de ces cerveaux « qui ne se mettent pas à écrire des livres pour ré- « péter ce que tout le monde sait et enseigne, avait « soutenu la doctrine que le synode de Pistoie a « depuis embrassée. » Pourtant il avoue bientôt que « le sentiment de Launoy avait été combattu ouver- « tement, que les théologiens avaient composé des « livres dans le but direct de les réfuter; que tous « les auteurs qui ont publié des institutions ou cours « de théologie l'ont communément attaqué. » Il ajoute : « Avant la nouvelle constitution de N. S. « Père Pie VI, Rome s'était contentée de proscrire « les livres où ce sentiment de Launoy était ensei- « gné, mais elle n'avait pas cru devoir faire une « censure formelle de cette opinion, ni la condamner « solennellement; parti prudent que le Saint-Père « eût peut-être suivi, si les intérêts de la Daterie « n'eussent animé les employés à solliciter la con- « damnation d'une doctrine dont les dures consé- « quences commençaient à se faire sentir ! »

Commençons par cette influence imaginaire que les employés de la Daterie ont exercée sur la condamnation des doctrines du synode sur le mariage : il suffit de dire qu'elle est si visiblement absurde, si éloignée des intentions du S. Père, et de la marche qu'il a suivie en examinant et proscrivant le synode, qu'elle ne mérite pas de réfutation sérieuse; elle peut seulement servir à manifester davantage les passions indignes dont le prélat est animé contre le Saint-Siège et ses vénérés pontifes. Il donne une autre preuve visible de ce mauvais esprit en ce §, où il déplore les prétendues usurpations de la puissance ecclésiastique sur les droits civils. Un passage suffira. « L'immunité ecclésiastique, locale et person- « nelle, pendant combien de siècles et avec quelle « concorde de sentiments de la part des maîtres de « divinité et des professeurs décrétistes et décréta- « listes, n'a-t-elle pas été vantée comme étant de « droit divin et de juridiction exclusive des juges « ecclésiastiques? On sait de bonne source qu'en « général et même dans les siècles les plus noirs, les « magistrats séculiers réclamaient la juridiction que « les pasteurs des âmes avaient usurpée sur eux. » Voilà donc un évêque qui ne peut s'empêcher de se liguier avec les magistrats politiques contre les maîtres en divinité, contre les plus estimables canonistes, assistés des décrets d'une foule de conciles, sous l'escorte desquels celui de Trente ne craignit pas de recommander aux princes chrétiens la sauvegarde de l'immunité ecclésiastique qu'il dit être *Dei ordinatione et canonicis sanctionibus constitutam*, sess. 25, cap. 20.

Le prélat reconnaît que depuis les canons de Trente sur le mariage, la ferme croyance de toute l'Eglise fut qu'ils définissaient comme dogme de foi l'autorité propre de l'Eglise en fait d'empêchements; croyance tellement notoire, que les politiques (com-

me l'atteste Soave lui-même en son histoire du Concile, p. 772, édition de Londres 1619) *restèrent fort dépités pour le douzième anathématisme, que c'est une hérésie de tenir que les causes matrimoniales n'appartiennent pas aux juges ecclésiastiques, étant certain que les lois des mariages furent faites par les empereurs, etc.* Le dépit des politiques ne prévalut pas sur la constante et universelle et pacifique croyance de l'Eglise, jusqu'à ce qu'elle vint à être troublée au siècle dernier par un de ces cerveaux comme le prélat dépeint Launoy, *qui ne se mettent pas à écrire des livres pour répéter uniquement ce qui est connu et enseigné communément de tous.* Aussi son monstrueux système fut-il rejeté avec horreur de tous les docteurs catholiques pour son opposition manifeste à la doctrine retenue universellement dans l'Eglise comme dogme catholique défini dans les canons de Trente. Je demande au prélat si pour enlever à une telle croyance le caractère de dogme catholique il suffit de quelque étrange nouveauté sortie d'un cerveau fantasque qui s'attache à ne point répéter ce que *tous* savent et enseignent communément? Il faut vraiment s'étonner qu'un évêque n'ait pas reconnu le caractère patent de l'esprit d'erreur dans une nouveauté de ce genre qui est en opposition avec l'universel sentiment de tous. Devant la possession constante et pacifique d'un dogme catholique dans l'Eglise, sera-t-il nécessaire qu'à chaque délire d'un auteur particulier l'Eglise s'empresse d'entreprendre un examen en règle de son erreur pour procéder à une condamnation solennelle? Ne suffit-il pas de prémunir les fidèles contre la séduction de l'erreur en proscrivant les livres où elle est enseignée? Mais lorsque la nouveauté peut prendre du crédit par l'autorité de ceux qui l'enseignent, comme on devait le craindre par suite de l'adoption qu'un synode épiscopal a faite du sentiment de Launoy, alors il faut censurer particulièrement et réprimer l'erreur pour l'empêcher de se propager, ainsi que par devoir de son ministère apostolique l'a fait Pie VI, en condamnant la proposition du faux synode de Pistoie.

Je me dispense de signaler la faiblesse des arguments par lesquels le prélat essaie de dissiper toute opposition entre le sentiment de Launoy et la révélation contenue dans l'Ecriture et la tradition. Cela a été prouvé par d'illustres théologiens. Cette discussion nous porterait trop loin, et n'est pas nécessaire au but que nous avons présentement.

Mais il est important de signaler la vanité et la manifeste futilité de l'objection alléguée par l'évêque, afin de soustraire aux anathèmes de Trente la proposition du synode qualifiée *d'hérétique* dans la nouvelle constitution. Il avoue que « si le concile de « Trente eût décidé formellement le droit originaire « et propre de l'Eglise de constituer des empêche- « ments dirimants, on ne pourrait révoquer en « doute la tradition de cette doctrine. » Mais ensuite, pour éluder cette décision formelle et certaine, il s'en tient à l'explication de Pistoie, *que le concile n'a point décidé que le pouvoir exercé par l'Eglise en établissant des empêchements de mariage fût originaire*

en elle, et ne lui fût pas venu par concession tacite ou expresse des princes. Cette objection est mise à néant par un seul argument aussi invincible que concis. Le concile a défini comme dogme catholique, c'est-à-dire comme vérité de foi immuable et qu'on doit croire à perpétuité, le pouvoir de l'Eglise d'établir des empêchements dirimants : or ce dogme décidé par le concile ne serait pas une vérité de foi immuable si le pouvoir dont il s'agit n'était pas originaire dans l'Eglise et dépendait de la concession tacite ou expresse des princes. Donc, etc.

Le prélat fait un autre aveu, et reconnaît que le P. Gazzaniga a prouvé avec force « que les Pères de « ce concile écuménique étaient bien persuadés que « le pouvoir qu'ils revendiquaient à l'Eglise dans « leurs canons n'était pas une faveur des puissances « séculières, mais bien un droit à elle donné par « son divin fondateur. »

Voyons comme il s'y prendra pour affaiblir la force de cette persuasion où étaient les Pères de Trente. « Ce n'est pas, dit-il, ce que les Pères de « Trente pensaient de ce pouvoir qui constitue le « dogme défini dans les canons du concile, mais « uniquement ce qu'ils ont exprimé en ces canons. « Toute l'Eglise adhérerait à ce que les prélats assem- « blés à Trente décidaient extérieurement sur les « dogmes, non à ce qu'ils pensaient intérieurement. »

Que de réflexions pour démontrer la futilité de cette vaine objection !

1. Les pères de Trente décrétèrent leurs anathématismes contre les hérétiques de leur temps, et contre leurs erreurs : *Quorum temeritati sancta et universalis synodus cupiens occurrere, insigniores prædictorum schismaticorum hæreses et errores, ne plures ad se trahat pernicioiosa eorum contagio, exterminandos duxit, hos in ipsos hæreticos, eorumque errores decernens anathematismos.* Ces hérétiques, c'étaient les partisans de Luther et de Zvingle. Or, parmi les erreurs de Luther sur le mariage, une consistait à refuser formellement à l'autorité ecclésiastique pontificale le pouvoir d'établir d'autres empêchements dirimants que ceux du Lévitique. C'est pourquoi le concile de Trente, anathématisant Luther et ses erreurs, déclara et vengea extérieurement l'autorité que Luther refusait à l'Eglise et à ses Pontifes, et détermina ainsi publiquement la nature de l'autorité qu'il vengea dans ses canons, c'est-à-dire une autorité propre à l'Eglise, telle que la niaient et combattaient les Luthériens.

2. Donc la profession extérieure de croyance que durent faire et que firent tant les pères de Trente que les catholiques en vertu des canons dont il s'agit fut de croire et de confesser l'autorité niée par les Luthériens, c'est-à-dire l'autorité propre de l'Eglise.

3. Il était si notoire que les canons de Trente sanctionnaient un pouvoir propre à l'Eglise, que les politiques mal intentionnés firent un crime au concile d'avoir prétendu ériger à la hauteur d'un dogme catholique un article préjudiciable à l'autorité des souverains. Soave le dit. Et pourtant, pour réfuter cette

accusation des faux politiques, jamais une bouche catholique ne donna l'artificieuse interprétation inventée par Launoy et ressuscitée par le synode de Pistoie, savoir : que les canons de Trente ne définissaient nullement la source d'où provient l'autorité de l'Eglise dans l'établissement des empêchements dirimants : signe manifeste et preuve évidente que la croyance universelle des pasteurs et des fidèles était, qu'en anathématisant les erreurs des Luthériens, le concile avait défini comme un dogme de foi l'autorité propre et originaire de l'Eglise sur l'institution des empêchements dirimants.

4. La croyance universelle de l'Eglise ne pouvant être sujette à l'erreur, on ne peut douter que les canons de Trente n'aient vraiment défini comme dogme de foi l'autorité propre de l'Eglise en matière d'empêchements. Qu'on voie après cela, si le prélat opposant peut éviter les anathèmes du concile renouvelés dans la nouvelle constitution dogmatique, avec la qualification d'hérésie appliquée à la proposition du synode.

5. Voici une réflexion péremptoire contre le prélat opposant. Quoique les faux politiques essayassent de soulever les princes contre les canons de Trente sous prétexte qu'on faisait un dogme de foi de l'autorité propre de l'Eglise sur les empêchements, ils ne réussirent pourtant pas à arrêter le cours de ces canons : pourquoi donc le même prétexte renouvelé aujourd'hui par un évêque, digne émule de ces faux politiques, prévaudrait-il de manière à arrêter dans le sérénissime domaine de Gênes le cours d'une bulle qui ne fait rien autre que renouveler contre le synode de Pistoie la condamnation de Trente contre les erreurs de Luther ?

6. Enfin nous devons ne point passer sous silence une autre considération contre l'erreur que commet le prélat en assujettissant au gouvernement toute la discipline non essentielle à l'Eglise. En ce même § 8, voulant éluder la force des anciens canons qui montrent des empêchements de mariage déjà institués dès les premiers temps, il dit « que ces empêche- « ments peuvent s'entendre de simples prohibitions, « et pour parler vulgairement, d'empêchements em- « pêchants et non dirimants. » Cela supposé sans être admis, le prélat fait au moins l'aveu que dès cette époque et indépendamment de toute concession de la part des souverains, l'Eglise exerça le pouvoir de faire des prescriptions et des règlements disciplinaires sur le mariage, quoique non essentiels à l'Eglise ; règlements qui obligeaient en conscience, comme on le voit manifestement dans les peines établies contre les transgresseurs. Il ne peut donc pas, sans se contredire, nier à l'Eglise son autorité et son inspection propre sur la discipline, quoique non essentielle à la religion, pour l'assujettir, comme il fait, à l'inspection et à l'autorité des gouvernements politiques.

§ IX.

Ce paragraphe tend à démontrer que la bulle *Auctorem Fidei* frappe le sérénissime gouvernement dans les droits de son pouvoir temporel. Le pape ayant condamné l'acceptation des quatre articles dits « du clergé de France » par le synode de Pistoie, le prélat veut faire voir que cette condamnation tend à faire pulluler de nouveau l'erreur de la juridiction temporelle du Pape sur tous les gouvernements du monde. Quoiqu'il dise d'abord que les quatre articles n'ont pas besoin d'apologistes, il n'oublie pas de les illustrer, comme il dit, et de les défendre, comme une chose non étrangère à son but.

Cependant, ou il suppose que les quatre articles sont censurés dans la bulle *Auctorem Fidei*, et cette supposition est d'une fausseté manifeste, attendu que cette bulle laisse lesdits articles dans l'état où ils se trouvaient après les décrets d'Innocent XI et d'Alexandre VIII, et qu'elle fait tomber sa censure précisément sur l'adoption *tot vitiis affectum* que le synode en a faite.

Ou il prétend que l'intention du pape a été de faire retomber sur les articles la condamnation de l'adoption que le synode en a faite ; et dès lors on s'apercevra sans peine combien la malignité s'enlace elle-même dans ses propres artifices. Car lorsqu'il a voulu éluder la force des canons de Trente sur l'autorité de l'Eglise relativement aux empêchements, il a dit qu'il fallait considérer, non ce que les Pères de Trente en pensaient, mais seulement ce qui se trouve décidé extérieurement dans les canons. Ici il veut au contraire qu'on s'attache, non à ce que la constitution censure expressément, mais à l'intention qu'il suppose dans le Pontife.

Les quatre articles restent dans la position vulnérable que les décrets d'Innocent XI et d'Alexandre VIII leur ont faite, et Pie VI n'a fulminé aucune nouvelle censure contre eux. Le jugement exprimé dans sa constitution concerne uniquement les doctrines du synode. Le pape ne pouvait cependant pas omettre les fautes commises par le synode en adoptant les quatre articles.

Le premier vice du synode fut l'affectation avec laquelle il omit, en tête des articles adoptés, la protestation d'obéissance filiale dont les prélats français firent le préambule de leur déclaration, et dans laquelle ils attestaient leur profond éloignement de tous ceux qui « *primatum B. Petri ejusque successorum Romanorum Pontificum a Christo institutum, iisque debitam ab omnibus obedientiam, Sedisque Apostolicæ, in qua fides prædicatur, et fides servatur Ecclesiæ, reverendam omnibus gentibus majestatem imminuere non vereantur.* »

Second vice : l'affectation d'insérer ces articles dans le décret intitulé *De la foi et de l'Eglise*, contre l'expresse déclaration des prélats gallicans eux-mêmes insérée dans les actes de l'Assemblée ; car ils protestèrent de n'avoir pas eu l'intention de former un décret de foi, mais seulement d'exposer l'opinion qui leur semblait plus vraisemblable ; plu-

sieurs de ces prélats écrivirent au pape dans le même sens, pour témoigner leur repentir et leurs excuses. On verra plus clairement le vice de cette adoption si on réfléchit que la témérité du synode à insérer les quatre articles dans le décret de la foi a encouragé le prélat au point de soutenir hardiment qu'après l'acceptation de la faculté de Paris, « la doctrine de la déclaration a été considérée en France comme le sentiment et la foi de cette église, » comme si l'église de France professait une foi particulière en dehors de la foi de l'Eglise universelle, et qu'elle eût oublié le célèbre mot de Bossuet, pris dans la tradition de ses prédécesseurs, que la foi romaine fut toujours la foi de l'Eglise.

Le troisième vice consiste dans l'intention manifeste de sceller par cette adoption les doctrines perverses répandues dans ce chapitre du synode. Qu'il suffise de signaler les scandaleuses invectives contre les condamnations *in globo* rendues par le Saint-Siège depuis un siècle, et reçues par le clergé de France avec plein respect et parfaite soumission. Un illustre évêque de cette église, en sa lettre d'acceptation de la nouvelle bulle, reproche particulièrement au synode l'injure faite au clergé de France par cette adoption vicieuse des quatre articles.

Concluons. Les motifs allégués par le prélat dans son déplorable écrit contre l'acceptation de la nouvelle bulle, sont tirés : 1. De la citation qu'on y fait de la bulle *Unigenitus*, citation incapable d'empêcher le cours de la nouvelle bulle partout où l'on n'a mis aucun obstacle à celui de la bulle *Unigenitus*, qui, malgré l'opposition des réfractaires, trouve la soumission qui lui est due parmi les fidèles dans toutes les parties du catholicisme.

2. Des propositions 31, 32, 72. La première concerne le nombre des autels ; le synode voudrait le réduire à un seul par église. La seconde concerne l'usage d'orner les autels avec des fleurs et des reliquaires. La troisième concerne les voiles dont on couvre les saintes images. En condamnant ces propositions, la bulle ne fait pas autre chose que renouveler la censure de S. Augustin contre ceux qui réprouvent les pratiques reçues et observées dans l'église universelle.

3. De la proposition 47 sur les censures, où le prélat confond la censure avec la fulmination, et confond aussi par un défaut visible de logique, le droit naturel et divin avec les prescriptions des lois purement positives et humaines.

4. De la proposition 54 sur les empêchements de mariage, sur quoi on a observé que la doctrine de Trente promulguée dès lors et tenue pour un dogme de foi, ayant été reçue avec les canons qui la suivent, malgré les intrigues des faux politiques qui portaient les gouvernements à s'y opposer, il n'y a pas de raison d'empêcher le cours de la bulle qui ne fait que confirmer comme doctrine de foi cette doctrine qui fut reconnue universellement comme vérité de foi définie dans les canons de Trente.

5. De la fausse supposition qu'on ait censuré les articles du clergé de France par la censure qui tombe

expressément sur l'adoption vicieuse que le synode en a faite.

Motifs frivoles, faux, accompagnés de perverses maximes, en partie réfutées brièvement dans les précédentes remarques.

C'est pourquoi il faut espérer que la sagesse éclairée du sérénissime gouvernement de Gènes ne se laissera pas ébranler par les vaines oppositions du seul évêque dissident de Nole, au point de dévier de cet ancien et constant attachement filial au Saint-Siège dont il s'est fait un religieux devoir de donner récemment une nouvelle et éclatante preuve par l'applaudissement avec lequel a été reçue et publiée dans tous les autres diocèses de son sérénissime domaine régis par des très-respectables évêques, la constitution dogmatique de N. S. P. le Pape Pie VI contre les erreurs du faux synode de Pistoie. Il faut espérer que, ferme dans les religieuses démonstrations déjà manifestées, le sérénissime gouvernement laissera à l'inquisiteur la liberté de publier la bulle du S. Père dans le diocèse de Nole, comme cela s'est fait dans les autres diocèses, sans craindre des oppositions de la part de l'évêque, et en l'appuyant au besoin contre toute tracasserie que le prélat voudrait lui susciter pour un pareil motif.

II.

DÉDICACE ADRESSÉE AUX CARDINAUX PENDANT LA VACANCE DU SIÈGE PONTIFICAL (1).

C'est à l'auguste et vénérable clergé réuni à Rome pendant le siège vacant après le martyre du pape S. Fabien, que recourait, dans les cas les plus difficiles et les plus épineux, le glorieux martyr et docteur S. Cyprien pour recevoir les lumières, les conseils et la direction de ces premiers ministres de l'Eglise, source et mère de l'unité catholique, qui, de leurs titres anciennement établis, étendaient leur vigilance et leurs sollicitudes sur toutes les églises de la chrétienté.

Par l'intermédiaire de l'illustre prêtre René titulaire de saint Clément, le grand évêque Théodoret implora les remèdes efficaces qu'il n'espérait trouver que dans le Pontife romain au milieu des graves troubles qui agitaient les églises orientales.

Animé par des exemples si illustres, je me fais un respectueux devoir de soumettre aux lumières et au jugement des très-dignes héritiers actuels de l'esprit, non moins que de la dignité de cet illustre et ancien collège, un faible travail que j'ai consacré à la défense d'un des plus insignes monuments qui puissent éterniser la mémoire d'un illustre successeur du glorieux pape et martyr S. Fabien.

(1) Cette dédicace devait précéder le grand ouvrage de Gerdil contre l'évêque de Nole s'il eût paru pendant le conclave de Venise avant l'élection de Pie VII.

La singularité du cas semble mériter une attention particulière.

Il s'agit d'un évêque qui, seul entre tous, s'étant opposé à l'adhésion unanime et prompte de ses collègues à une constitution dogmatique émanée de ce premier siège, duquel, au dire de S. Irénée, descend et se répand en toutes les églises la prédication de la vérité par la bouche de ses Pontifes, n'a pas craint de tirer de son opposition solitaire un motif de s'associer aux gloires de l'apôtre des gentils et de s'approprier les mots : *Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc*, tandis que le saint apôtre n'avait rien tant à cœur que de pouvoir manifester son parfait accord avec ses coopérateurs apostoliques dans le ministère évangélique.

Il s'agit de l'éditeur anonyme des *Motifs d'opposition* à la publication de la bulle dogmatique *Auctorem Fidei*, lequel, forcé de reconnaître un signe évident d'adhésion dans l'universalité des évêques non réclamants, n'a pas hésité, dans ses *Réflexions préliminaires*, d'envelopper « dans l'opprobre d'une prévarication manifeste » le corps entier de l'épiscopat, uni de communion, c'est-à-dire, selon Bossuet, dans la société de la foi avec son chef suprême; il y prend ailleurs une raison d'exalter l'héroïque fermeté de l'évêque opposant choisi particulièrement de Dieu pour la garde et la défense du dépôt en ces temps malheureux, transportant ainsi en lui la prérogative indéfectible que J.-C. accorda expressément au ministère de Pierre, de devoir confirmer ses frères jusqu'à la consommation des siècles.

Je ne me suis pas dissimulé que l'énormité de pareils attentats semblerait réclamer, en qui essaierait de les réprimer, des forces bien supérieures à mes médiocres talents. Mais, ayant eu l'occasion de recueillir les monuments sacrés de l'antiquité dans la collection des conciles ou dans les traités des pères et des docteurs, je rencontrai dans le cours de la tradition une si riche et si brillante collection de sentences et d'autorités, que je m'aperçus sans peine qu'il n'y avait qu'à les présenter sous leur véritable aspect pour dissiper l'illusion des profanes nouveautés que nos adversaires produisent sous une fausse couleur d'antiquité. Alors je repris courage, dans la confiance de pouvoir, sans témérité, essayer une entreprise qui n'exigeait au fond que la diligence à recueillir et la fidélité à exposer.

Pour en donner brièvement un exemple, on ne voit que trop dans le cours du synode dont la condamnation a tant excité l'indignation du prélat et de son apologiste contre la bulle qui le condamne, on ne voit que trop, dis-je, la déplorable pensée de renverser de fond en comble la discipline établie et confirmée depuis plusieurs siècles. Ainsi, il fait disparaître des églises les divers autels qu'exigent la variété et la splendeur des saintes fonctions, et le grand nombre des fidèles qui les fréquentent. Il abolit ces missions apostoliques autorisées par les ordres et les exemples de J.-C., qui allait d'une ville à l'autre, d'un bourg à un autre pour annoncer le règne de Dieu. Il supprime ces fécondes et diverses

formes de dévotions consacrées par l'usage universel de l'Eglise, et encouragées avec autant de zèle que de fruit par la vigilance des premiers pasteurs pour entretenir et réveiller l'esprit de piété dans les fidèles. Que faut-il pour qualifier dignement la perversité de pareils projets, sinon la terrible sentence de S. Augustin : *Similiter etiam si quid horum tota per orbem frequentat Ecclesia, num et hinc quin ita faciendum sit, disputare insolentissimæ insanix est.*

Pour montrer ensuite l'abus d'autorité qu'a commis un simple évêque en essayant l'introduction de pareilles nouveautés qui troublent l'ordre hiérarchique, ne suffit-il pas de la très ancienne autorité du canon apostolique 33 d'après la version d'Hervet : *Episcopos unuscujusque gentis nosse oportere eum qui in iis est primus existimare ut caput, et nihil facere quod sit arduum, ac magni momenti præter illius sententiam.*

Que dirons-nous de la monstrueuse erreur d'étendre sur l'Eglise, sur la prédication des ministres du sanctuaire, sur l'enseignement des docteurs un obscurcissement général des vérités fondamentales de la religion ? Obscurcissement que l'apôtre ne reconnaît pas ailleurs que dans l'aveuglement des infortunés qui se mettent en état de perdition (2, Cor. 4, v. 3) parce qu'ils ferment volontairement les yeux à la lumière de la vérité, qui resplendissait de son temps, et ne cessera jamais de briller dans le ministère visible et indéfectible de la prédication : *Sicut et in universo mundo est, et fructificat, et crescit* (Colos. I, v. 6).

Que dirons-nous de l'attribution faite à de simples prêtres, de prérogatives qui conviennent exclusivement *jure proprio* à ceux qui ont été légitimement élevés au degré le plus éminent du sacerdoce ? N'est-ce pas fomenteur un dangereux esprit d'indépendance de toute autorité légitime, non moins dans l'ordre civil que dans l'ordre ecclésiastique ; cet esprit ne tarda pas à se manifester dans le parti qui déchirait les constitutions dogmatiques du Saint-Siège avec une audace si impétueuse, au grand scandale des enfants dociles de l'Eglise, dès qu'éclata l'infamale conjuration suscitée par l'esprit des ténèbres contre Dieu et son Christ, en jurant la destruction du trône non moins que celle de l'autel.

Le Très-Haut, dans les adorables desseins de sa miséricordieuse providence, a fait qu'ils ont eux-mêmes arraché de leur visage le masque hypocrite de zèle dont ils avaient la perfidie de faire ostentation envers les puissances suprêmes du siècle ; trait de providence qui fait espérer avec raison de voir accomplir de nos jours la consolante parole de l'apôtre au sujet des perturbateurs de la doctrine et de la paix dans le sein de l'Eglise naissante : *Sed ultra non proficient; insipientia enim eorum manifesta erit omnibus* (2 Tim. c. 4, v. 9).

Aux irréfragables autorités prises dans les principales sources primitives, j'ai cru à propos de joindre les sentiments exprimés par quelques illustres modernes dont nos adversaires se professent partisans et zélés disciples ; pour manifester et confon-

dre, sinon vaincre, l'obstination des gens pervers et égarés, il n'est peut-être pas de meilleur moyen que l'argumentation *ad hominem*, comme parlent les écoles.

Enfin, pour excuser l'ennui de certaines répétitions qui m'ont paru exigées par le plan même de l'ouvrage dont j'ai entrepris l'examen, j'ajouterai, à l'exemple de S. Augustin, que je me suis trouvé plus d'une fois dans le cas de me prévaloir de l'avis de Cicéron (De offic. l. 3. c. 12) : *Quod etsi sæpe dictum est, dicendum tamen est sæpius.*

Si ce faible travail peut, je ne dis pas mériter, mais obtenir l'attention bienveillante de vos Eminences, je pourrai me flatter qu'il n'est pas tout à fait au-dessous de l'importance d'une cause qui unit à la défense des droits sacrés de la hiérarchie celle de la majesté de l'empire. L'une et l'autre n'ont pas moins à craindre de ceux qui, sous la fausse apparence de ne prendre de mire que les lois tyranniques du système de superstition oppressif de la raison et de la liberté naturelle de l'homme, pour emprunter leur langage, tendent perfidement à déraciner tout principe et tout sentiment de religion, comme les faits le prouvent, et à ôter avec elle le plus ferme fondement de toute autorité légitime dans toutes les légitimes formes de gouvernements.

III.

SENTIMENT DU CARDINAL GERDIL SUR LES RELATIONS AD LIMINA DE L'ÉVÊQUE DE NOLE (1).

Mgr l'évêque de Nole a envoyé trois relations de l'état et du gouvernement de son diocèse à la S. Congrégation du Concile. La première commençant par les mots *Desiderio meo*, porte la date du 5 décembre 1792 ; il y fut répondu l'année suivante, il n'y a donc plus à s'en occuper.

Dans la seconde qui commence *Sub finem*, et fut signée à Nole le 30 novembre 1796, le prélat mentionnait en termes généraux un écrit privé dans lequel il s'était attaché à défendre *nonnulla Pistoriensis synodi decreta, quæ erant a censoribus perperam reprehensa*. Le cardinal Pallotta, alors préfet de la Sacrée-Congrégation du Concile, en référa au Saint-Père dans l'audience du 27 avril 1797, et dit ensuite que Pie VI, de saine mémoire, avait ordonné de ne faire aucune réponse pour le moment. Il fallait auparavant se procurer cet écrit pour s'assurer si les décrets que le prélat défendait, étaient ceux que condamne la bulle *Auctorem Fidei*.

On obtint bientôt de divers côtés les renseignements que le Pape avait demandés. Il parut, sans nom d'auteur ni indication de lieu, en 1796, un libelle intitulé *Réflexions en défense de Monseigneur Scipion Ricci, et de son synode de Pistoie, etc.*, réflexions

(1) On a vu dans l'avis préliminaire que l'évêque de Nole, opposant à la bulle *Auctorem Fidei*, n'interrompt point pour cela ses relations avec la Congrégation du Concile. Le Mémoire que nous publions est de l'année 1801.

xions remplies des plus atroces invectives contre ladite bulle ; après cela, et comme confirmation, l'éditeur anonyme publia dans le même volume et dans la même forme l'écrit privé dont nous parlons, sous le titre de *Motifs de l'opposition de l'évêque de Nole, etc.*, en avertissant que la transmission en fut faite au sérénissime sénat de Gênes par lettre du 8 octobre 1794. La non-réclamation de l'évêque depuis si longtemps est un indice suffisant de la fidélité avec laquelle fut faite l'édition des *Motifs d'opposition*, où il défend ouvertement plusieurs et plusieurs maximes du synode de Pistoie condamnées dans la bulle *Auctorem Fidei* sous les plus graves censures, comme subversives du dogme et de la discipline.

On peut apporter en confirmation la publication faite à Turin, de la réponse de Monseigneur à l'invitation que lui firent les évêques constitutionnels de France d'assister à l'assemblée convoquée par eux à Paris pour le 29 juin 1801. En cette réponse datée du 23 mai précédent, après les remerciements les plus affectueux et une adhésion ouverte à leur cause le prélat s'excuse de ne pouvoir pas, comme il aurait vivement désiré, assister en personne à leur réunion, à cause de l'urgente nécessité où il se trouve de veiller sur son troupeau, nécessité qu'il expose dans les termes suivants : *Nam ex quo parva quadam lucubratiuncula Pii VI judicium oppugnavi, quo contra fas, moremque majorum Pistoriensis concilii acta et decreta damnavit, et illamet doctrinæ capita, quibus nostri ordinis libertas stat, et reipublicæ salus ac dignitas in tuto sunt, lubefactare ausus fuit, magnam non apud Romanos modo, sed apud Italos ceteros ipsosque Ligures meos nomine conflata sustineo invidiam, tamquam si, quod adsit, Romanæ Ecclesiæ auctoritatem parvi faciam, et à Pontificis maximi obsequio fideque discedam.* C'est ainsi que le prélat ose parler d'une constitution dogmatique du Souverain Pontife ; on doit trouver étrange qu'il se flatte de n'avoir pas offensé l'autorité de l'Eglise romaine par de tels reproches, ni d'avoir manqué à la déférence que la profession de foi de Pie IV exige sous le nom de *véritable obéissance*, et dont tous les évêques de la chrétienté font serment au Souverain Pontife. Il offre ainsi, peut-être sans s'en apercevoir, une mesure très-propre à faire connaître le prix qu'on doit attacher à ses expressions affectées de respect et d'obéissance au Saint-Siège qu'il n'épargne pas dans ses relations.

En outre, en se plaignant du mauvais renom que son écrit a soulevé contre lui, non-seulement à Rome, mais auprès de tous les Italiens en général et de ses Liguriens eux-mêmes, il vient attester lui-même la désapprobation universelle, et s'il faut dire le mot, le scandale que son opposition à la bulle pontificale a causé dans la société des fidèles ; il atteste aussi son dissentiment de l'édifiante union pacifique de ses collègues dans le ministère épiscopal. Ce qui doit ne pas s'entendre seulement des très-dignes évêques de la Ligurie, mais aussi de l'universalité des évêques répandus dans les provinces de la chré-

tienté, constituant l'unité catholique moyennant leur communion, c'est-à-dire leur *société de foi*, comme la définit Bossuet, avec le siège apostolique, centre, source, et lien de l'unité sacerdotale ; car, selon Bossuet lui-même, le silence d'acquiescement résultant de la non-réclamation du corps des pasteurs est un signe certain, indubitable, de l'universelle acceptation de l'Eglise.

L'évêque de Nole avoue dans la présente relation qu'il a été empêché de convoquer son synode diocésain par la réputation qu'on lui a faite d'appuyer l'évêque Ricci ; il a craint que ses ennemis ne publiassent aussitôt que sous prétexte de synode il voulait une occasion de fomenter les dissensions déjà soulevées par le malheureux synode de Pistoie. Ces plaintes du prélat devraient lui faire comprendre combien les doctrines de Pistoie sont loin de pouvoir alléguer en leur faveur l'acceptation commune des pasteurs et des fidèles qui forment le corps de l'Eglise. Si dans la supposition que cette acceptation ferait défaut à la bulle, Mgr de Nole se crut autorisé à combattre les vérités qu'elle définit, comment peut-il aujourd'hui sans la plus étrange contradiction transformer en autant de sentences catholiques les maximes erronées du concile de Pistoie, vu la désapprobation manifestée, avouée par lui, non seulement de Rome, mais de l'Italie, de la Ligurie et en général de toutes les provinces gouvernées par des évêques non réclamants au point que l'apologiste de Nole n'a pas craint de les envelopper, par ce motif, dans l'opprobre d'une prévarication visible ?

Les doctrines de Pistoie ne présenteront jamais d'autre caractère que celui qui fut commun depuis l'origine du christianisme à tous les partis, qui, après avoir troublé quelque temps la paix de l'Eglise par la séduisante apparence d'une opposition fondée, *falsi nominis scientia*, ont disparu l'un après l'autre sans laisser d'autre souvenir que l'opprobre spécial qui reste empreint dans les annales de l'Eglise sur les différentes factions et sectes qui se succédèrent d'âge en âge.

Après cela, les Eminentissimes Pères auront à décider dans leur haute sagesse si, après avoir éclairci le doute qui porta Pie VI à ordonner de différer la réponse à la seconde relation, on doit maintenant y procéder sans autre délai, en y joignant la réponse à la troisième ; ou bien s'il y a encore lieu à une nouvelle expérimentation discrète de longanimité pastorale dans le but de ramener l'esprit du prélat opposant à l'universalité de ses collègues dans l'épiscopat, et de le disposer à un salutaire retour public, qui forme l'édification du peuple chrétien et la consolation spéciale du tendre Père et Pontife, qui ne peut avoir rien plus à cœur que de rappeler à l'unité du bercail les infortunées brebis égarées que la voix trompeuse de l'étranger a conduites dans les voies de perdition.

La prochaine promotion du cardinal Spinola à l'archevêché de Gênes, qui commence à se divulguer, semble se présenter bien à propos pour cet effet. On pourrait confier à sa haute prudence et à

son zèle éclairé la conduite de cette affaire, d'après les instructions suprêmes du Pontife ; il lui serait plus facile, on peut l'espérer, de vaincre et dissiper en un de ses suffragants de fâcheuses préventions qui lui ont fait oublier et transgresser les graves et inébranlables maximes hautement professées dans le célèbre sermon sur l'unité que Bossuet prononça à l'ouverture de l'assemblée de 1682 ; que l'autorité ecclésiastique établie premièrement en toute sa plénitude dans la personne d'un seul, ne s'est répandue dans les autres qu'à la condition d'être toujours ramenée au principe de son unité, et que tous ceux qui auront à l'exercer doivent rester inébranlablement unis à la même chaire ; si les évêques n'ont tous ensemble qu'une même chaire, c'est par le rapport essentiel qu'ils ont tous avec la chaire unique où siègent S. Pierre et ses successeurs. Rapport essentiellement fondé sur cette consanguinité des doctrines, comme parle Tertullien, que les branches doivent garder inviolablement avec l'Eglise-mère, originaire, et proprement apostolique, qui les enfanta : sentences faisant clairement entendre qu'en se séparant, dans le ministère de l'enseignement, du corps des évêques qui n'ont réellement tous ensemble qu'une même chaire grâce à leur inviolable attachement au premier siège, on perd cette unité en laquelle, selon S. Augustin, Dieu plaça la doctrine de la vérité : *In cathedra unitatis posuit Deus doctrinam veritatis*.

IV.

RÉTRACTATION DE SCIPION RICCI (1).

AVIS PRÉLIMINAIRE.

L'évêque Ricci de Pistoie se rétracta et se soumit en 1805. Pie VII eut la consolation de le réconcilier à l'Eglise, lorsqu'il passait à Florence au retour de son voyage de Paris. Quelques années auparavant, ce prélat avait signé une rétractation qui fut jugée insuffisante. Nous en avons trouvé la copie dans les manuscrits de Gerdil, suivie d'un Mémoire tendant à montrer que les termes dont elle est conçue sont loin de constituer une réparation suffisante du scandale que le prélat avait donné au monde entier par sa rébellion et ses doctrines. La correspondance inédite de Gerdil nous apprend que ces deux pièces lui furent adressées au conclave de Venise.

(1) Pie VI vivait encore lorsque l'ex-évêque de Pistoie consentit à signer une rétractation de ses erreurs. Elle fut jugée insuffisante, comme on l'a vu dans l'avis préliminaire. Ce ne fut qu'en 1805 que le prélat rentra dans la paix de l'Eglise. Le texte latin de l'allocution par laquelle Pie VII annonça aux cardinaux la soumission de l'ancien évêque de Pistoie à la constitution dogmatique *Auctorem fidei*, a été inséré dans la continuation du bullaire romain. Nous nous contentons de reproduire la traduction des *Analecta*, qui nous ont fourni ces divers opuscules du cardinal Gerdil.

I. Première formule de rétractation souscrite par le prélat en 1799.

« Très-Saint Père. Fermement uni de cœur et d'esprit à la chaire de Pierre, ce qu'elle croit et approuve, je le crois et l'approuve : ce qu'elle désapprouve et rejette, je le désapprouve et rejette aussi. Guidé par ces maximes et ces principes, je protestai au cardinal de Zelada, lorsque Votre Sainteté me fit appeler à Rome avant de condamner le synode de Pistoie, que j'acceptais dès-lors avec la soumission voulue tout jugement que V. S. prononcerait conformément aux canons.

La bulle *Auctorem Fidei* qui fut publiée à Rome peu de mois ensuite, ne me parvint jamais d'aucun côté en forme authentique, soit qu'on ne me l'eût pas envoyée, soit pour toute autre raison que j'ignore. Malgré cela, ma conduite, autant conforme aux nouvelles intentions du religieux souverain que respectueuse envers Votre Sainteté, a été telle qu'on a pu connaître suffisamment ma soumission et mon obéissance aux décrets du Saint-Siège.

Ces jours derniers, le vénérable frère l'archevêque de Florence m'ayant fait observer avec beaucoup de charité et de zèle que pour l'édification du peuple et pour faire un acte plus convenable de respect et de filiale obéissance envers Votre Sainteté, je devais renouveler ma soumission par écrit, et me conformer ainsi à ce qu'avaient fait les autres évêques de l'Eglise catholique romaine, tout ce qui peut s'être glissé de contraire à cette doctrine ou dans le synode de Pistoie ou dans quelqu'un de mes écrits contrairement à mes vrais sentiments, je déclare et entends le tenir pour condamné et anathématisé, adhérant ainsi avec pleine soumission selon les règles de l'Eglise, à tout ce qu'on prescrit dans la bulle *Auctorem Fidei* ; car rien ne m'est plus à cœur que de garder la pureté de la foi, et de me conserver en cette unité hors de laquelle il n'y a de salut pour personne.

Si Dieu accorde à l'Eglise la consolation de voir Votre Sainteté sur son siège, j'espère aussi avoir la grâce de pouvoir lui attester mes sentiments d'obéissance filiale, de soumission et du plus sincère attachement.

Daigne Votre Sainteté recevoir avec bienveillance ces humbles protestations d'un fils qu'elle a jugé peut-être, à une certaine époque, moins respectueux et moins obéissant, et qu'elle m'accorde en retour sa bénédiction apostolique.

De Votre Sainteté, etc. Florence, premier août 1799. »

L'évêque Ricci.

II. Réflexions sur la rétractation précédente (1).

1. Une rétractation n'a pas d'autre fondement que la réparation nécessaire du scandale public.

2. Et comme la réparation doit toujours se faire

(1) Nous n'avons pu découvrir l'auteur de ces *Réflexions*. Elles furent adressées à Gerdil au conclave de Venise. (Note de l'Editeur.)

ad æqualitatem autant que possible, d'après les exigences des circonstances du moment, il s'ensuit qu'une telle réparation est aussi le fondement et la mesure de toute rétractation.

3. Si Mgr Ricci n'est pas convaincu d'avoir donné lieu à un scandale public, immense et très répandu ; s'il n'en est pas convaincu, on ne pourra jamais espérer de le faire convenir de bonne foi de la nécessité d'une rétractation, et encore moins de l'étendue qu'elle doit avoir. Le scandale est le fondement et la mesure : si on ne le reconnaît pas, impossible de négocier sur les accessoires.

4. Le scandale étant admis comme préliminaire, ainsi que sa gravité, il faut bien déterminer en M. R. une double source pour laquelle il y a eu scandale dans l'Eglise : 1. Par sa conduite, qui a été contraire aux règles de la discipline, aux décisions du Saint Siège et aux monitions réitérées du Souverain Pontife. C'est ce qu'on pourrait nommer *scandale de désobéissance*, peut-être le plus sensible aux yeux de la multitude.

5. Il y a ensuite 2. le *scandale de doctrine*, au point de faire soupçonner et même croire que le prélat partageait ou favorisait des doctrines contraires aux décisions de l'Eglise.

6. La rétractation ne peut se restreindre à un seul de ces deux objets du scandale public, car on n'aurait pas la réparation *ad æqualitatem*, comme il la faut.

7. Il faut aussi considérer et reconnaître que les circonstances précises dans lesquelles Mgr Ricci se propose de donner sa rétractation sincère, en affaiblissent grandement l'efficacité dans l'opinion publique. L'Italie libérée, les Français partis, Monseigneur arrêté, les expériences passées, la défiance générale forment une barrière presque insurmontable à la réparation du scandale public ; et, à dire le mot, le public croira peu et ne croira peut-être rien.

8. Et pourtant l'obligation très-stricta est de réparer le scandale *ad æqualitatem*, autant que possible moralement (n. 2), eu égard à l'actualité précise des circonstances. M. R. est donc gravement tenu de tenir compte de ces empêchements, et de faire ce qu'il peut pour les écarter.

9. Sous ce rapport, sa rétractation est revêtue de conditions extérieures qui la mettent hors des règles générales, et qui exigent qu'elle soit accompagnée d'une force extraordinaire capable de vaincre, autant qu'on peut, le préjugé extérieur de l'opinion, de rendre le retour plus certain, de réparer en un mot le scandale *ad æqualitatem quæ habere possit*. Sans cet effort extraordinaire, la rétractation sera toujours infectée du vice de *coupable inefficacité* à réparer le scandale ; elle serait inutile et illusoire, au lieu que la réparation possible est le fondement et la mesure de toute rétractation (n. 1, 2).

10. Il est donc nécessaire d'accréditer la rétractation *autant qu'on le peut*, par la netteté des termes, par l'abondance des sentiments, par la sincérité du repentir, et en entrant autant que possible dans le détail des faits à rétracter.

11. Si on réussissait, ce qui n'arrivera pas, à se mettre d'accord sur ces préliminaires indispensables, alors on pourrait songer à rédiger une formule soignée, ce qui n'est pas une œuvre à souffler comme des bouteilles, ni à faire courir par la poste. C'est une matière très-compiquée, à considérer mûrement, avec les papiers sous les yeux. Gardons-nous de nous laisser prendre d'assaut. Il y a 20 ans que le Pape attend Mgr Ricci ; il peut bien attendre un peu.

12. Par exemple, en comprenant les deux objets dans la rétractation, il conviendrait de réparer le scandale de désobéissance en rétractant toutes ces lettres pastorales avec lesquelles on a attaqué la discipline autorisée dans l'Eglise, en réprouvant la dévotion du Cœur de Jésus ; en s'arrogeant une nouvelle réforme du bréviaire, en supprimant et transférant les fêtes, en sécularisant les religieux, et détruisant les autels intérieurs des églises. 2. Il faudrait nommer les scandaleuses et piquantes réponses à deux brefs du Pape sur l'affaire des religieuses de Prato. Elles furent rendues publiques dans la Pastorale apologétique de M. R. de 1788 ; et aujourd'hui même on voit encore à Igneo des peintures où un enfant foule aux pieds le premier bref de Pie VI. 3. En cette même lettre pastorale on voyait, entre autres erreurs, celle de désobéissance au Pape et je me souviens d'une longue tirade pour protester qu'il ne s'abaisserait jamais à dire le mot *obéissance*.

13. Pour le scandale de doctrine (n. 5) il n'y a pas à parler seulement du synode. Les lettres pastorales sont les écrits authentiques d'un évêque ; et il y en a plus d'une remplie d'erreurs et d'insubordination. Douze volumes d'opuscules tous condamnés l'un après l'autre par le Saint-Siège sortirent de l'imprimerie épiscopale de Pistoie. On les envoyait aux curés des deux diocèses comme des ouvrages sûrs, qu'il fallait transmettre aux successeurs. La nouvelle édition de Machiavel, s'il faut en croire l'opinion publique en Toscane, a été favorisée par Mgr Ricci. L'envoi de son buste au club patriotique de Florence est un fait consigné au Moniteur. Enfin, les *Réflexions morales* de Quesnel et le catéchisme condamné de Savolin, etc. étaient des livres diocésains. Dans les calendriers publics et ordinaires des deux diocèses de Prato et Pistoie on trouve une quantité de résolutions morales littéralement schismatiques. La défense du schisme de France en 1791 est connue de toute l'Europe, et rien de plus malheureux que la manière dont il s'en tire dans sa lettre à Mgr l'archevêque. Ces articles et autres semblables sont-ils de nature à être passés par transpiration, avec un *Si jamais, etc.* ?

14. A dire vrai, une rétractation vraiment adéquate, personne ne pourrait mieux la suggérer à Mgr Ricci, que sa conscience même, si elle était vraiment redressée. Je tiens pour règle que ces sortes d'actes sont toujours peu heureux quand il faut suggérer, forcer et presque conquérir pas à pas les eaux douces de l'esprit de Dieu qui coulent rapidement et à pleins bords. On n'exprime que le citron, et il rend l'acide.

15. Je n'ai point parlé de l'acceptation des constitutions apostoliques, parce que ces points se présentent d'eux-mêmes.

16. Je ne dis rien non plus des dommages-intérêts dûs à tant d'établissements religieux et particuliers. Cela pourrait, plus que tout le reste, accréditer une rétractation ; si Mgr Ricci ne cède pas tout ce qu'il a en compensation du tort qu'il a fait aux autres, il prêchera toujours aux sourds, et toute rétractation, qui ne coûte qu'un trait de plume, restera toujours équivoque. »

III. Rétractation finale de Mgr Ricci.

On lit dans l'allocution que prononça Pie VII dans le consistoire du 16 juin 1805 :

« Dieu tout-puissant et miséricordieux nous avait réservé à Florence la grâce d'une consolation bien supérieure à toutes celles que nous y éprouvâmes. A notre premier passage en cette ville nous avons été informé que N. V. F. Scipion Ricci, autrefois évêque de Pistoie et de Prato, songeait sérieusement à se réconcilier à nous et à la S. Eglise catholique romaine, ce que nous désirions depuis longtemps, et tous les gens de bien le souhaitaient ardemment. Or, il a exécuté ce dessein à notre retour en la même ville, et il a donné un exemple digne d'être loué et imité. Car il nous fit savoir avec une confiance filiale qu'il souscrirait avec un cœur sincère la formule qu'il nous plairait de lui proposer. Loin de manquer à la promesse qu'il nous donnait, il lut, admit et signa de sa main la formule qui lui fut transmise par N. V. F. l'archevêque de Philippe. Par cette formule, qu'il désira rendre publique en réparation des scandales, il déclara « qu'il accueillait et vénérât purement, simplement et de toute son âme les constitutions rendues par le siège apostolique pour « proscrire les erreurs de Baius, de Jansénius, de « Quesnel, et de ceux qui les ont suivis, et surtout « la bulle dogmatique *Auctorem Fidei*, qui condamne « quatre-vingt-cinq propositions extraites du synode « de Pistoie qu'il avait lui-même assemblé et fait « publier : qu'il réprouvait par conséquent toutes « ces propositions et chacune d'elles, et qu'il les « condamnait avec les qualifications et dans les sens « exprimés en ladite bulle ; enfin, qu'il voulait vivre « et mourir dans la foi de la Sainte Eglise catholique, apostolique, romaine, et dans l'entière soumission et véritable obéissance à nous et à nos « successeurs comme siégeant sur la chaire de « S. Pierre et vicaires de Jésus-Christ. » Après une déclaration si solennelle, nous l'admimes auprès de nous ; il nous attesta à plusieurs reprises la sincérité de ses sentiments et son intime soumission aux décisions dogmatiques de Pie VI, de saine mémoire. Il nous assura de son attachement à la foi orthodoxe et au siège apostolique (même au milieu de ses erreurs) et nous l'embrassâmes paternellement, etc. »

APPENDIX XIV.

CONCORDATUM GALLICANUM ANNI 1801.

Gubernium reipublicæ recognoscit religionem catholicam, apostolicam, romanam eam esse religionem quam longe maxima pars civium Gallicanæ reipublicæ profitetur.

Summus pontifex pari modo recognoscit eandem religionem, maximam utilitatem, maximumque decus percepisse, et hoc quoque tempore præstolari ex catholico cultu in Gallia constituto, nec non ex peculiari ejus professione, quam faciunt reipublicæ consules.

Hæc cum ita sint atque utrinque recognita, ad religionis bonum internæque tranquillitatis conservationem, ea quæ sequuntur inter ipsos conventiona sunt :

ART. I. Religio catholica, apostolica, romana, libere in Gallia exercebitur. Cultus publicus erit, habita tamen ratione ordinationum, quoad politiam, quas Gubernium pro publica tranquillitate necessarias existimabit.

II. Ab apostolica Sede, collatis cum Gallico Gubernio consiliis, novis finibus Galliarum dioceses circumscribentur.

III. Summus pontifex titularibus Gallicarum ecclesiarum episcopis significabit se ab iis, pro bono pacis et unitatis, omnia sacrificia firma fiducia expectare, eo non excepto quod ipsas suas episcopales sedes resignent.

Hac hortatione præmissa, si huic sacrificio, quod Ecclesiæ bonum exigit, renuere ipsi vellent (fieri id autem posse summus pontifex suo non reputat animo), gubernationi Gallicarum ecclesiarum novæ circumscriptionis de novis titularibus providebitur, eo qui sequitur modo.

IV. Consul primus Gallicanæ reipublicæ, intra tres menses qui promulgationem constitutionis apostolicæ consequentur, archiepiscopos et episcopos novæ circumscriptionis diocesisibus præficiendos nominabit. Summus pontifex institutionem canonicam dabit juxta formas, relate ad Gallias, ante regiminis commutationem statutas.

V. Item consul primus ad episcopales sedes quæ in posterum vacaverint, novos antistites nominabit, iisque, ut in articulo præcedenti constitutum est, apostolica sedes canonicam dabit institutionem.

VI. Episcopi, antequam munus suum gerendum suscipiant, coram primo consule, juramentum fidelitatis emittent quod erat in more ante

regiminis commutationem, sequentibus verbis expressum :

« Ego juro et promitto, ad sancta Dei Evangelia, obedientiam et fidelitatem Gubernio per constitutionem Gallicanæ reipublicæ statuto. Item, promitto me nullam communicationem habiturum, nulli consilio interfuturum, nullamque suspectam unionem neque intra neque extra conservaturum, quæ tranquillitati publicæ noceat; et si, tam in diœcesi mea quam alibi, noverim, aliquid in status damnum, Gubernio manifestabo. »

VII. Ecclesiastici secundi ordinis idem jurementum emittent coram auctoritatibus civilibus a Gallicano Gubernio designatis.

VIII. Post divina officia, in omnibus catholicis Galliæ templis, sic orabitur:

Domine, salvam fac rempublicam;

Domine, salvos fac consules.

IX. Episcopi, in sua quisque diœcesi, novas parœcias circumscribent; quæ circumscriptio suum non sortietur effectum, nisi postquam Gubernii consensus accesserit.

X. Idem episcopi ad parœcias nominabunt; nec personas seligent, nisi Gubernio acceptas.

XI. Poterunt iidem episcopi habere unum capitulum in cathedrali Ecclesia, atque unum seminarium in sua quisque diœcesi, sine dotationis obligatione ex parte Gubernii.

XII. Omnia templa metropolitana, cathedralia, parochialia, atque alia quæ non alienata sunt, cultui necessaria, episcoporum dispositioni tradentur.

XIII. Sanctitas sua, pro pacis bono felicique religionis restitutione, declarat eos qui bona Ecclesiæ alienata acquisiverunt, molestiam nullam habituros, neque a se, neque a Romanis pontificibus successoribus suis, ac consequenter proprietas eorundem bonorum, redditus et jura iis inhærentia, immutabilia penes ipsos erunt atque ab ipsis habentes.

XIV. Gubernium Gallicanæ reipublicæ in se recipit, tum episcoporum, tum parochorum, quorum diœceses atque parochias nova circumscriptio complectetur, sustentationem quæ ejusque statum deceat.

XV. Idem Gubernium curabit ut catholicis in Gallia liberum sit, si libuerit, Ecclesiis consulere novis foundationibus.

XVI. Sanctitas sua recognoscit in primo consule Gallicanæ reipublicæ eadem jura ac privilegia quibus apud Sanctam Sedem fruebatur antiquum regimen.

XVII. Utrunque conventum est, quod in casu quo aliquis ex successoribus hodierni primi consulis catholicam religionem non profiteretur, super juribus et privilegiis in superiori articulo commemoratis, nec non super nominatione ad archiepiscopatus et episcopatus, respectu ipsius, nova conventio fiet.

Ratificationum traditio Parisiis fiet quadraginta dierum spatio.

Datum Parisiis, die 15^a mensis julii 1801.

PIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI.

Ad perpetuam rei memoriam.

Qui Christi Domini vices in terris gerere, atque Ecclesiam Dei regere constitutus est, omnes occasiones arripere, omnique opportunitate, quæ ei offeratur uti debet, qua possit et fideles ad Ecclesiæ sinum adducere, et omnia quæcumque timentur pericula evitare, ne occasione amissa, spes amittatur etiam ea bona amplius assequendi, quibus catholica religio juvari possit. Hæ fuerunt causæ quæ nos superioribus mensibus ad conventionem inter hanc apostolicam sedem, et primum consulem reipublicæ Gallicanæ ineundam impulerunt, et eadem cogunt nunc ad cætera illa progredi, quæ si differrentur, et gravissimis damnis catholicam religionem affectam videre, et dilapsam spem illam omnem, in quam haud temere ingressi sumus catholicam unitatem in Gallia retinendi, dolere deberemus. In tanto hoc bono Ecclesiæ comparando cum statuissimus, et novam circumscriptionem diœcesium in Gallia faciendam, et in totis quam late eæ patent, regionibus, quæ nunc temporali dominationi reipublicæ Gallicanæ subjacent, decem Ecclesias metropolitanas, et quinquaginta episcopales esse erigendas, quarum singulis possent a primo ejusdem reipublicæ consule tribus mensibus, qui proximi promulgationem litterarum nostrarum consequerentur, idonei viri ecclesiastici nominari, ac digni quos consuetis, ut antea, formis, nos canonicè archiepiscopos, sive episcopos earum Ecclesiarum institueremus; minime putabamus futurum, ut nos cogi deberemus derogare assensibus legitimorum pastorum, qui pridem Ecclesias illas ac diœceses obtinebant, quæ nunc omnes juxta novam circumscriptionem immutatae, novis pastoribus a nobis donandæ sunt. Qui nimo sperabamus veteres omnes legitimos antistites, tanto præsertim a nobis studio atque amore, ad vetera ipsorum merita magna atque præclara novo hoc sacrificio augenda, excitatos litteris

amantissimis nostris, quod maxime flagitabamus statim responsuros, et sponte ac libere Ecclesias suas in manibus nostris resignaturos. Sed quoniam nunc magna cum animi nostri ægitudine in eo sumus, ut ex una parte etsi liberæ dimissiones multorum episcoporum ad nos venerint, multorum tamen aut nondum allatæ sint, aut litteræ allatæ, quæ rationes quærunt, quibus differri hoc sacrificium possit; ex alia vero cum maximum periculum sit, ne, si tanta res longius differatur, spolia ta diutius suis pastoribus Gallia, non solum religionis restitutio differatur, sed omnia, quod maxime timendum est, in deterius convertantur, atque spes omnes nostræ ad nihilum tanto rei christianæ discrimine, cæteris rationibus omnibus, quamvis gravibus, unitatis, ac religionis causa, quæ omnium potissima est judicanda, postpositis, ad ea deveniamus, quæ ad opus tam laudabile, tamque Ecclesiæ salutare conficiendum omnino necessaria sunt. Nos itaque, audito consilio plurium venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, derogamus expresse cuicumque assensui legitimorum archiepiscoporum, episcoporum, et capitulorum respectivarum Ecclesiarum, ac aliorum quorumlibet Ordinariorum, et perpetuo interdiciamus iisdem quodcumque exercitium cujusvis ecclesiasticæ jurisdictionis, nullius roboris declarantes quidquid quispiam eorum sit attentaturus, ita ut eæ Ecclesiæ, et respectivæ earum diœceses, sive integræ, sive ex parte, iuxta novam peragendam circumscriptionem, et haberi debeant, et sint revera prorsus liberæ, ut de iis nos constituere ac disponere ea forma possimus, quæ infra a nobis indicabitur. Habentes igitur prorsus pro expressis, et integre insertis omnia et singula quæ præsentibus litteris necessario exprimenda, et inserenda forent, suppressimus, annullamus et perpetuo extinguimus titulum, denominationem, totumque statum præsentem infrascriptarum ecclesiarum archiepiscopalium et episcopalium, una cum respectivis earum capitulis, juribus, privilegiis et prærogativis cujuscumque generis. ita ut (deleto etiam omni jure metropolitani ubicumque existentis) omnes supradicti archiepiscopatus et episcopatus cum abbatiis, etiamsi eæ vere essent nullius, cum separato territorio et jurisdictione, haberi debeant in posterum tamquam non amplius in primo ipsorum statu existentes, quia aut omnimode extincti, aut in novam formam erigendi. Derogamus item cuicumque assensui illorum archiepiscoporum, episcoporum,

capitulorum ac quorumcumque Ordinariorum, quorum Ecclesiæ, ac diœceses, cum contineantur ex parte in supradicta extensione domini Gallicani, ex hoc tempore haberi debebunt perpetuo exemptæ, ac separatæ a quacumque jurisdictione, jure ac prærogativa prædictorum archiepiscoporum, episcoporum, capitulorum, aliorumque Ordinariorum, ad hoc ut respective earum partes applicari, uniri, atque incorporari possint cum Ecclesiis, ac diœcesibus nova circumscriptione (ut infra) erigendis, firmis tamen remanentibus juribus, privilegiis, ac jurisdictione ipsorum archiepiscoporum, episcoporum, et Ordinariorum in ea parte territoriorum quæ dominationi Gallicanæ non subjacet (quod idem decernimus relate ad eas metropolitanas, et cathedrales ecclesias, quas supra nominatim suppressimus, et extinximus, si eæ forte partem aliquam suarum diœcesium habent extra fines actualis territorii Gallicanæ reipublicæ) reservata nobis cura prospiciendi in posterum tum partibus illarum diœcesium, quæ pridem ab episcopis Gallicanis regebantur, atque in aliorum principum ditone nunc constitutæ sunt, tum etiam cathedralibus ecclesiis, quæ extra limites dicti Gallicani territorii existentes antea suffraganeæ essent antiquorum Galliæ archiepiscoporum, quæque in novo hoc rerum ordine suo metropolitano carere inveniantur.

Volentes nunc necessariam constitutionem ecclesiastici regiminis catholicorum subditorum reipublicæ Gallicanæ exequi, prout etiam nobis primus consul ejusdem Gallicanæ reipublicæ se desiderare significavit, apostolicis hisce nostris litteris de novo constituimus et erigimus decem Ecclesias metropolitanas, itemque quinquaginta Ecclesias Episcopales...

Mandamus igitur dilecto filio nostro Joanni Baptistæ S. R. E. Præsbytero cardinali Caprara ad carissimum in Christo filium nostrum Napoleonem Bonaparte primum Galliarum reipublicæ consulem, Gallicanamque nationem, nostro et apostolicæ sedis de latere legato, ut is juxta has nostras prædictarum Ecclesiarum tam archiepiscopalium, quam episcopalium erectiones, procedens ad eas constituendas cum congrua assignatione, decernat tum sanctos titulares patronos, sub quorum invocatione in unaquaque Ecclesia metropolitana ac cathedrali templum majus erit appellandum, tum dignitates, et canonicos cujuscumque capituli juxta præscriptum sacrorum conciliorum eorum mandandi, tum singu-

larum diœcesium circuitum, novosque fines, clare, atque distincte omnia explicans, atque constituens singulis decretis quæ ab eo emitti debebunt in actis omnibus conficiendis quæ ad singulas, quas diximus Ecclesias, tam decem archiepiscopales, quam quinquaginta episcopales peculiariter pertinebunt, ad quod præstandum amplissimas quasque ei facultates, etiam subdelegandas, impertimur necessarias atque opportunas ad probanda statuta respectivorum capitulorum, ad concedendum iisdem choralia insignia, quæ is convenire arbitrabitur; ad veteres parœcias sive supprimendas, sive arctioribus limitibus circumscribendas, sive latioribus amplificandas, et ad novas novis finibus erigendas, itemque ad omnes controversias dijudicandas, quæ subcribi unquam possent in exequendis iis quæ per has litteras nostras apostolicas declarata sunt, ac generatim ad ea omnia efficienda, quæ per nos ipsos effici possent, ut per erectionem prædictarum Ecclesiarum archiepiscopalium atque episcopalium itemque per erectionem, ut primum commode fieri poterit, seminariorum, ac per constitutionem necessariarum parœciarum cum assignatione congruæ cuilibet paroco, spiritualibus necessitatibus omnium illorum catholicorum quam citius, atque opportunius provideatur. Ut vero in potestate facienda præfato Joanni Baptistæ cardinali legato procedendi per se ad omnia quæ ad constitutionem prædictarum Ecclesiarum archiepiscopalium atque episcopalium necessaria erunt, quin prius ea definita, ut moris est, a sede apostolica constituentur, nihil aliud optamus, nisi ut tanti momenti res ea celeritate, quæ maxime necessaria est, omnino conficiatur, ita eidem cardinali mandamus ut mittere ad nos curet exemplaria singula authentica actorum omnium hujus constitutionis, quæ ab eo deinde conficientur. Confidimus autem pro ea doctrinæ, prudentiæ, consilii laude, qua præstat, supradictum Joannem Baptistam cardinalem legatum rectissimis nostris studiis obsecuturum, omnemque operam adhibiturum ut meliori qua fieri ratione possit re tota ad exitum quem optamus, perducta, hoc tantum bonum, quod nos catholicæ religioni parare omni studio contendimus, auxiliante Deo, tandem aliquando consequi possimus. Præsentem autem litteras, et in eis contenta et statuta quæcumque, etiam ex eo quod quilibet in præmissis, seu in eorum aliquo jus, aut interesse habentes, vel habere prætendentes etiam quomodolibet in futurum, cujusvis status, ordinis,

præeminentiæ, et ecclesiasticæ, vel mundanæ dignitatis sint, etiam specifica, et individua mentione, et expressione digni, illis non consenserint, seu quod aliqui ex ipsis ad præmissa minime vocati, vel etiam nullimode, aut non satis, vel sufficienter auditi fuerint, aut ex alia qualibet, etiam læsionis, vel alias juridica, et privilegiata, ac privilegiatissima causa, colore, prætextu, et capite, etiam in corpore juris clauso, nullo unquam tempore de subreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio, vel intentionis nostræ aut interesse habentium consensus, aliove quolibet defectu, quantumvis magno, inexcogitato, substantiali et substantialissimo, sive etiam ex eo quod in præmissis solemnitates et quæcumque alia, forsitan servanda, et adimplenda, minime servata et adimpleta, seu causæ, propter quas præsentem emanaverint, non satis adductæ, verificatæ, et justificatæ fuerint, aut ex quibuslibet aliis causis, vel prætextibus notari, impugnari, aut alias infringi, suspendi, restringi, limitari, aut in controversiam vocari, seu adversus eas restitutiones in integrum, apositionis oris, aut aliud quodcumque juris vel facti, aut justitiæ remedium impetrari, easque omnino sub quibusvis contrariis constitutionibus, revocationibus, suspensionibus, limitationibus, derogationibus, modificationibus, decretis, vel declarationibus generalibus, vel specialibus, etiam motu, scientia, et potestatis plenitudine paribus quomodolibet, ac quibusvis de causis pro tempore factis, minime comprehendendi, sed semper ab illis exceptas esse, et fore et tanquam ex Pontificia providentia, officio, et motu proprio, certa scientia, deque apostolicæ potestatis plenitudine nostris factas, et emanatas omnimoda firmitate perpetuo validas et efficaces existere, et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac ab omnibus ad quos spectat, et spectabit quomodolibet in futurum, perpetuo, et inviolabiliter observari, ac earundem Ecclesiarum sic, ut præfertur, noviter erectarum episcopis, capitulis, et canonicis aliisque, quorum favorem præsentem nostræ litteræ concernunt, perpetuis futuris temporibus plenissime suffragari debere, eosdemque super præmissis omnibus et singulis, vel illorum causa ab aliquibus quavis auctoritate quomodolibet molestari, perturbari, inquietari vel impediri posse, neque ad probationem, seu verificationem quorumcumque in eisdem præsentibus nostris litteris narratorum nullatenus unquam teneri, nec ad id in judicio, vel extra cogi, seu compelli

posse, et si secus super his a quoquam quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum, et prorsus inane esse, et fore, pari auctoritate volumus, atque decernimus.

Non obstantibus de jure quæsito non tollendo, de suppressionibus committendis ad partes vocatis, quorum interest, aliisque nostris et cancellariæ apostolicæ regulis, nec non dictarum Ecclesiarum per nos, ut præfertur, suppressarum, et extinctarum, etiam confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, et consuetudinibus, etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis, concessionibus et donationibus eisdem Ecclesiis, ut præfertur, suppressis et extinctis aut quibuscumque personis quacumque ecclesiastica, vel mundana dignitate fulgentibus, quantumvis specifica et individua mentione dignis, etiam Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum, sub quibuscumque formis, et verborum tenoribus, etiam motu simili, et de apostolicæ potestatis plenitudine, seu consistorialiter in contrarium præmissorum concessis et emanatis et longissimi ac immemorabilis temporis usu, possessione, seu quasi, exercitis, atque præscriptis. Quibus omnibus et singulis, etiamsi de illis, eorumque totis tenoribus, et formis specialis, specifica, et individua mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut alia aliqua exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum tenores, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, et forma in illis tradita observata, inserti forent, præsentibus pro expressis habentes, ad præmissorum omnium, et singulorum effectum latissime, et plenissime, ac specialiter, et expresse ex certa scientia, motuque et potestatis plenitudine paribus derogamus, et derogatum esse volumus cæterisque contrariis quibuscumque. Volumus etiam, ut ipsarum præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus notarii subscriptis, et sigillo alicujus personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides ubique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ suppressionis, extinctionis, erectionis, constitutionis, concessionis, impertitionis facultatum, subjectionis, commissionis, mandati, decreti, derogationis et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis dominicæ millesimo octingentesimo primo, tertio calendas decembris, pontificatus nostri anno secundo.

BREVE FACULTATUM DOMINO CARDINALI LEGATO
CONCESSARUM. (1)

Dilecto Filio Nostro Joanni Baptistæ tituli S. Honuphrii S. R. E. presbytero cardinali Caprara nuncupato archiepiscopo episcopo Æsino ad Carissimum in Christo filium Nostrum Napoleonem Bonaparte, primum Galliarum Reipublicæ Consulem, Nostro et Apostolicæ Sedis de latere Legato.

PIUS PP. VII,

Dilecte fili noster salutem et apostolicam benedictionem. Cum pro tua religione, doctrina ac explorata nobis in rebus gerendis prudentia, te legatum nostrum a latere in Galliam mittere decreverimus ad ecclesiasticas res componendas juxta ea, quæ per acta conventionis inter nos, et rempublicam Gallicanam initæ, constituta sunt; quo facilius tantam rem cum Ecclesiæ gloria, Galliarumque tranquillitate explicare, conficere, expedire valeas, auctoritate nostra apostolica omnes, et singulas facultates tibi concedimus, quibus de jure, usu, stylo, consuetudine, privilegio, aut alias quomodolibet Apostolicæ Sedis a latere legati frui consueverunt, signanter absolventi, dispensandi, commutandi, condonandi, relaxandi, juxta locorum, temporum, ac personarum circumstantias pro tuo arbitrio et prudentia, atque tua onerata conscientia, et cum ea salubri moderatione, quam in Domino noveris expedire. Insuper potestatem facimus tibi alios qui tibi magis in Domino idonei videbuntur, subdelegandi ut iisdem facultatibus uti possint, si quando id utile ac necessarium ad Ecclesiæ atque animarum bonum judicaveris; qua quidem potestatis amplitudine ita te ad Ecclesiæ bonum, atque animarum salutem usurum speramus, ut in rebus dubiis illud continuo memoria teneas, quod S. Innocentius I prædecessor noster ad Felicem episcopum Nucerinum scribebat: « Mirari non possumus,

(1) Breve facultatum cardinali legato tributarum, publici juris factum est Romæ anno insequenti 1802, ut omnibus pateret ipsum legatum, nedum receperit facultates effrænatas, debuisse Apostolicam sedem consulere *super anxiiis rebus*. Quod minime fecit, ut infra videbitur.

« dilectionem tuam sequi instituta majorum,
 « omniaque quæ possunt aliquam recipere dubi-
 « tationem ad nos quasi ad caput, atque ad api-
 « cem episcopatus referre, ut consulta videlicet
 « Sedes Apostolica ex ipsis rebus dubiis certum
 « aliquid faciendumque pronuntiet. » Siquidem
 solemne semper in Ecclesia fuit, quod idem pon-
 tificex in epistola ad concilium Melevitanum me-
 morat, Apostolicam Sedem consulere « super
 « anxiis rebus quæ sit tenenda sententia » ac tibi
 apostolicam benedictionem peramanter imper-
 timur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub
 annulo piscatoris die 4 septembris 1801 Pontif.
 Nostri anno secundo.

PIUS PP. VII.

LITTERÆ APOSTOLICÆ IN FORMA BREVIS QUIBUS DOMINO
 CARDINALI LEGATO POTESTAS TRIBUITUR NOVOS EPIS-
 COPOS INSTITUENDI. — PIUS PP. VII. AD FUTURAM
 REI MEMORIAM (1).

Quoniam favente Deo, spes nobis affulget as-
 sequendi ut in omnibus locis dominio Gallicanæ
 reipublicæ ad præsens subjectis unitas Sanctæ
 Matris Ecclesiæ redintegretur et catholica religio
 reflorescat, in quem finem per nostras apostolicas
 sub plumbo hac ipsa die datas litteras de novo
 ereximus atque statuimus decem metropolitanas,
 et quinquaginta episcopales ecclesias... ad quas
 digni et idonei ecclesiastici viri erunt ab ipsius
 reipublicæ Consule nominandi, et a nobis ac pro
 tempore existentibus Romanis Pontificibus suc-
 cessoribus nostris approbandi, et servatis formis
 jampridem constitutis, canonice instituendi juxta
 conventionem per similes apostolicas sub plumbo
 litteras nuper confirmatam; et quoniam temporis
 ac circumstantiarum ratio omnino postulat ut
 supradictæ omnes ecclesiæ tam metropolitanæ
 quam episcopales de utili atque idoneo pastore
 absque ulla vel minima mora respective provi-
 deantur, et idcirco spatium minime suppetit nec
 habendi notitiam de nominationibus a dicto primo
 Consule faciendis, nec alia hic in urbe gerendi
 quæ in similibus peragi solent; nos attentis gra-
 vissimis causis animum nostrum digne moventi-
 bus, ut omnia arceantur pericula, et impedimenta

(1) Inde eruitur cardinalem legatem non debuisse nec
 potuisse institutionem canonicam nominandis episcopis
 præbere, nisi ipsi constaret « de fidei, doctrinæ et morum
 integritate, de judiciis apostolicæ Sedis subjectione, deque
 vera idoneitate cujuslibet ecclesiastici viri sic nominati. »
 Dicitur inferius an legatus apostolicum mandatum
 servaverit.

tollantur quæ conceptam tanti boni spem irritam
 fortasse et fructu prorsus vacuum redderent, salva
 tamen in posterum remanente debita præfata
 conventionis observantia, motu proprio et ex
 certa scientia, deque matura deliberatione ac
 apostolicæ potestatis plenitudine dilecto Filio
 Nostro Joanni Baptistæ S. R. E. presbytero car-
 dinali Caprara ad carissimum in Christo Filium
 Nostrum Napoleonem Bonaparte, Primum Gal-
 liarum reipublicæ Consulem, Gallicanamque na-
 tionem nostro, et Apostolicæ Sedis de latere,
 legato, potestatem et auctoritatem in hoc tan-
 tummodo peculiari casu impertimur, ut ipse
 nominationes ad præfatas archiepiscopales, et
 episcopales ecclesias, a primæva earum erectione
 nunc vacantes a supradicto primo Consule fa-
 ciendas excipere et constituto sibi prius per diligens
 examen et per assuetum, ea summaria forma qua
 fieri possit informativum processum, de fidei, do-
 ctrinæ et morum integritate, de religionis zelo,
 de judiciis apostolicæ Sedis subjectione, deque
 vera idoneitate, juxta nostram instructionem,
 cujuslibet ecclesiastici viri sic nominati, unum-
 quemque eorum, etiamsi doctoratus gradu non
 insignitum memoratis archiepiscopalibus, et epis-
 copalibus ecclesiis nostro nomine respective
 præficere et ad illas instituere possit ac valeat.
 Plurimum autem in ipsius Joannis Baptistæ Car-
 dinalis legati prudentia, doctrina et integritate
 confisi pro certo habemus, neminem ad archiepi-
 scopalem vel episcopalem dignitatem ullo un-
 quam modo ipsum sit admissurum, qui requisitis
 ad id necessariis juxta canonicas leges non sit
 apprime suffultus. Eidem insuper cardinali legato
 omnem facultatem et auctoritatem tribuimus, ut
 per se vel quemcumque alium antistitem ab eo
 specialiter deputandum et gratiam ac commu-
 nionem Sedis Apostolicæ habentem accitis, et ad
 hoc assistantibus vel aliis duobus episcopis, vel
 duobus abbatibus, seu dignitatibus, aut canoni-
 cis, sive in eorum defectu etiam duobus simpli-
 cibus presbyteris, cuicumque ex archiepiscopis
 et episcopis sic, ut præfertur, canonice instituen-
 dis, emissis prius a quolibet fidei professione, et
 fidelitatis debito juramento, consecrationis mu-
 nus impendere libere ac licite similiter possit, ac
 valeat. Non obstantibus constitutionibus et ordi-
 nationibus apostolicis, aliisque omnibus et sin-
 gulis, etiam expressa et individua mentione
 dignis, in contrarium facientibus quibuscumque.

Datum Romæ apud S. M. Majorem sub annulo
 piscatoris die 29 novembris 1801. P. N. ann. 2.

— PIUS PP. VII.

VERBA CARDINALIS LEGATI IN PRIMA EJUS PUBLICA ADMIS-
SIONE DIE 9 APRILIS 1802 AD PRIMUM CONSULEM REI-
PUBLICÆ GALLICANÆ. (1)

GENERAL PREMIER CONSUL.

C'est au nom du Souverain Pontife, et sous vos auspices, Général Premier Consul, que je viens remplir au milieu des Français les augustes fonctions de légat à latere.

Je viens au milieu d'une grande et belliqueuse nation, dont vous avez rehaussé la gloire par vos conquêtes, et assuré la tranquillité extérieure par une paix universelle et au bonheur de laquelle vous allez mettre le comble, en lui rendant le libre exercice de la religion catholique. Cette gloire vous était réservée, Général Consul. Le même bras qui gagna des batailles, qui signa la paix avec toutes les nations, redonne de la splendeur aux temples du vrai Dieu, relève ses autels et raffermi son culte.

Consommez, Général Consul, cette œuvre de sagesse si longtemps désirée par vos administrés. Je ne négligerai rien pour y concourir.

Interprète fidèle des sentiments du Souverain Pontife, le premier, et le plus doux de mes devoirs est de vous exprimer ses tendres sentiments pour vous et son amour pour tous les Français. Vos désirs régleront la durée de ma demeure auprès de vous. Je ne m'en éloignerai qu'en déposant entre vos mains les monuments de cette importante mission, pendant laquelle vous pouvez être sûr que je ne me permettrai rien qui soit contraire aux droits du gouvernement et de la nation. Je vous donne pour garant de ma sincérité et de la fidélité de ma promesse, mon titre, ma franchise connue, et, j'ose le dire, la confiance, que le Souverain Pontife, et vous-même m'avez témoignée.

VERBA PROMISSIONIS QUAM CARDINALIS LEGATUS IN PRÆ-
FATA PRIMA ADMISSIONE E SCRIPTO RECITAVIT.

Promitto primo Consuli, me legati munere non functurum, nec facultatibus mihi a S. Sede concessis usurum nisi quamdiu in republica ero et ipsi primo consuli placuerit, adeo ut certior factus de illius voluntate, illi convenienter legati

(1) Tria habentur exemplaria promissionis quam cardinalis legatus in prima publica admissione ad primum consulem reipublicæ gallicanæ recitavit. Forma quam referimus ea est quæ reapse a legato recitata, eodem anno jussu Pii VII Romæ publicata fuit, cum ceteris actis conventionis; quæque valde differt ab exemplari in Diario officiali gubernii gallicani inserto, ut inferius adnotatur.

nomen, et jus continuo sim depositurus, simulque omnium, quæ a me gerantur, legatione finita, codicillos relicturum in manibus ejus, quem voluerit primus Consul. Item servaturum statuta et consuetudines reipublicæ, et nunquam jurisdictioni, ac juribus gubernii derogaturum. In quorum testimonium præsentem meam promissionem publice perlegi.

EXEMPLUM EPISTOLÆ AD SSMUM DOMINUM NOSTRUM PIUM
PP. VII DATÆ AB IIS EX NOVIS GALLIARUM EPISCOPIS
A PRIMO REIPUBLICÆ CONSULE NOMINATIS QUI PRIUS
OCCUPAVERANT SEDES EPISCOPALES ABSQUE INSTITU-
TIONE SEDIS APOSTOLICÆ.

Bme Pater

A primo Galliarum Consule in episcopum... nominatus, nihil antiquius habeo quam ut ea omnia discordiarum semina penitus extinguere possim, quæ ex Gallicanæ revolutionis inevitabili serie dimanarunt. Quapropter, ne quid Sanctitati Vestræ dubii in hac parte, circa mentis meæ propositum existere possit, sincero corde profiteor me constitutionem, ut ajunt, civilem cleri Galliani ultro deserere, novæ conventionis inter Sanctitatem Vestram, et gubernium gallicanum initæ, me dispositiones et articulos admittere et admissurum profiteri et professurum; veramque Sanctitati Vestræ ac successoribus ejus obedientiam servaturum. Sanctitatem Vestram enixe rogo ut hæc pro invariabili mentis meæ proposito habens me tamquam ecclesiæ catholicæ filium obedientissimum respicere velit, mihi que canonicam institutionem, quam ab ipsa humiliter efflagito, concedere dignetur.

Interim benedictionem apostolicam ab ipsa petit tamquam caritatis ejus erga se pretiosum pignus. S. Vestræ Bme Pater. Umus et Obsequens. filius N. N.

Sequitur subscriptio cum testimonio de subscriptione a binis episcopis Aurelianensi et Vinctensi dato.

DECRETUM ABSOLUTIONIS, ET DISPENSATIONIS AB EMO
CARD. LEGATO ELARGITÆ IIS EX NOVIS GALLIARUM
EPISCOPIS QUI PRIDEM EPISCOPALES SEDES ABSQUE
SEDIS APOSTOLICÆ INSTITUTIONE OCCUPARUNT.

Claudio Francisco Mariæ Primat occupante primum Cameracensem, postea Lugdunensem Sedem.

Joanni Claudio le Blanc de Beaulieu Rothomagensis.

Joanni Francisco Perrier dicto Episcopo vulgo du Puy-de-Dôme.

Claudio le Coz Rhedonensem.

Joanni Baptistæ Saurine dicto Episcopo vulgo des Landes exaratum in forma gratiosa Emi D. Card. legati cuique eorum per R. D. Episcopum Aurelianensem consignandum, postquam resipiscentiæ signa quisque exhibuisset, eique se conformasset.

Nos Joannes Baptista tituli S. Honuphrii S. R. E. presbyter Cardinalis Caprara Archiep. Episcopus Æsinus SSmi D. N. Pii VII et S. Sedis Apostolicæ ad primum Galliarum Consulem reipublicæ a latere legatus.

Cum R. D. (cujuscumque nomen et cognomen atque archiepiscopalis aut episcopalis sedes exprimebatur) absque apostolicæ Sedis institutione jam occupatam abjecerit et ab illius ecclesiæ regimine prorsus cessaverit, nec non debitam Romano Pontifici obedientiam, et submissionem professus sit, atque judiciis Apostolicæ Sedis super ecclesiasticis Galliarum negotiis emanatis sincero animo se adhærere ac plane subjectum esse declaraverit.

Nos qui S. Suæ et S. Sedis de latere legati potestate fungimur, memoratum N. N. catholicæ unitati adhærentem, a quibusvis sententiis, censuris, et pœnis ecclesiasticis, tam a jure quam ab homine, quavis causa et occasione latis et quomodolibet respective incursis speciali et apostolica expressa auctoritate in utroque foro absolvimus et absolutum declaramus, cum pœnitentia semel recitandi septem psalmos pœnitentiales, et cum obligatione sollicite servandi unitatem in vinculo pacis; et cum præfato N. N. suffragante ex merito suæ conformitatis Sanctitatis Suæ hortatibus super quacumque irregularitate, quavis causa et occasione quomodolibet contracta pari apostolica speciali et expressa auctoritate, in utroque similiter foro misericorditer dispensamus. Constitutionibus et ordinationibus apostolicis cæterisque in contrarium facientibus speciali etiam et individua mentione dignis non obstantibus. Datum Parisiis ex ædibus N. resident. die 4 aprilis 1802. — J. B. Card. Leg. — Vincentius Ducci a secretis in ecclesiasticis. *Gratis etiam quoad scripturam.*

Ego subsignatus episcopus Aurelianensis ab Emo Cardinali Legato designatus ut decretum in forma gratiosa ut supra conceptum tum absolu-

tionis a quibusvis censuris et pœnis ecclesiasticis, tum dispensationis super quacumque irregularitate elargita quinque superius recensitis, ac ad archiepiscopales et episcopales sedes respective nominatis a primo Galliarum Reip. Consule; postquam tamen resipiscentiæ signa quisque exhibuisset et ipsius decreti conditionibus ac tenori se conformasset, fidem facio me die decima sexta currentis singulis præfatis nominatis, resipiscentiæ signa exhibentibus, et decreti conditionibus, ac tenori sese conformantibus, memoratum absolutiois et dispensationis decretum tradidisse, quod a singulis ea qua parerat reverentia exceptum fuit. In quorum fidem præsentis mea manu subscripsi. Datum Parisiis die...

Stephanus episc. Aurelianensis.

ALLOCUTIO HABITA IN CONSISTORIO SECRETO
DIE 24 MAII 1802 SUPER CONVENTIONE
INITA DE PRÆSENTIBUS GALLIARUM NEGOTIIS
ECCLESIASTICIS.

Venerabiles fratres.

Quam luctuosam in conditionem intestinis perturbationibus, quæ multis jam annis Galliam agitaverant, in florentissimis illius regionibus catholica religio adducta esset, non Europæ solum apertum est, verum etiam patet orbi terrarum universo ac vobis multo magis, venerabiles fratres, qui testes ac socii fuistis apostolicarum curarum Nostrarum et antea Pie VI fel. rec. decessoris Nostri; flentesque sæpe nobiscum vota Deo fecistis, ut ecclesiæ res in pristinum verterent, tantæque prohiberentur calamitates.

Qui catholicæ religionis studio tenebantur, in vastissimis illis regionibus abditis, inclusique, in omni amaritudine ac labore una cum bonis externorum regnorum lacrimas precesque indesinenter jungentes Deum obsecrabant ut iram indignationis averteret, ac ut flagella suæ iracundiæ procul amoveret.

Nos et quo tempore Forocorneliensem ecclesiam regebamus, et multo magis postquam ad ecclesiam universam gubernandam in hac Petri cathedra, licet immerentes, collocati fuimus, quibusnam gemitibus tanta domus Dei damna, tanta animarum in certum interitum in dies ruentium exitia sumus deprecati.

Placuit tandem patri misericordiarum Deo supplicum preces audire, fecitque ut illustris

vir, cui non magis suos triumphos, quam suam prosperitatem, quietem ac pacem Gallia refert acceptas, illud animo conciperet efficeretque ex quo ei summa præter omnia celebritas apud omnem posteritatem erit futura nimirum ut tot millibus millium hominum, quot continet Gallia, avita majorum religio, atque una cum ea vera ac solida felicitatis ipsorum fundamenta restituerentur. Nos hic, ut videtis, primum reipublicæ Gallicanæ consulem indicamus, Napoleonem Bonaparte.

Sapienter ille animadvertens veram felicitatem ac tranquillitatem tantæ nationis a restitutione catholicæ religionis omnino pendere, ultro desideriis Nostris occurrens, officiis ejus ingenio atque animo dignis significavit Nobis se agere nobiscum velle de ratione qua, catholica religione in Galliis restituta, felicitas simul illa, qua tam luctuosis temporum vicibus inde sublata fuerat, revocari posset.

Noscit Deus, noscitis vos, venerabiles fratres, qui assidui socii ac participes paternarum Nostrarum sollicitudinum fuistis, quanta Nos alacritate tantæ rei ac tam salutari operam navaverimus; scitis quantas curas susceperimus, quanta obstacula superaverimus, quo studio diu noctuque vigilantes numquam ab ea oculos, mentemque dejecerimus, ut rationes inveniremus, quibus ad optatum exitum adduci posset.

Adfuit tandem aliquando idem miserator Deus sollicitudinibus Nostris, ejusque potenti auxilio factum est, ut tot tristibus procellarum diebus, aurora pacis, nuncia optatæ serenitatis succederet. Cum perspexerimus, id a Nobis ecclesiæ, atque unitatis bonum postulare, ut paternæ Nostræ charitatis viscera dilatantes apostolicam potestatem ad ea proferremus, quæ ad religionem iterum in Gallia restituendam necessaria viderentur, facta est inter Nos, primumque Gallicanæ reipublicæ consulem conventio septemdecim articulis constans. Eadem subscripta ac firmata fuit tum a plenipotentariis Nostris, quos ea quæ constituenda erant docueramus, et omni potestate Nostra instruxeramus, tum a plenipotentariis, reipublicæ Gallicanæ die 15 Julii anni superioris 1801.

Tenor septemdecim articulorum iterum deinde expensus, atque examen vobiscum una a Nobis vocatus est antequam rati fierent subscriptione Nostra ex eaque vim suam, atque auctoritatem acciperent. Mox assiduis votis catholicæ religionis restitutionem, quam unam propositam semper ante oculos habebamus, properantes, nulla

per Nos interposita morâ, die 15 augusti ejusdem anni, quæ dies sacra est sanctissimæ Dei Genitrici in cælum assumptæ Galliarum patronæ apostolica constitutio, in qua enunciati septemdecim articuli continentur in Galliam, ut illic (quod summa cupiditate expetebamus) quamprimum fieri posset promulgaretur, est missa.

Non multo post ad optatam catholicæ religionis restitutionem ad effectum perducendam, alias etiam literas in forma brevis, alias apostolicas constitutiones dare non prætermisimus. Propeximur circumscriptioni novarum diocesium, canonicæ institutioni dandæ a Nobis episcopis earumdum, reconciliationi cum ecclesia eorum, qui aberraverunt, collationi necessariæ potestatis legato Nostro a latere dilecto filio Nostro Joanni Baptistæ cardinali Caprara, quem ad tantas res conficiendas in Galliam miseramus, tandem iis omnibus, quæ aut necessaria, aut opportuna esse ad sanctissimi hujus operis perfectionem judicavimus. Proponimus vobis ob oculos, venerabiles fratres, acta, quæ sive immediate, sive mediate ad hanc rem conficiendam sunt a Nobis profecta. Vos ea legetis in sylloge, quæ hic Nostra auctoritate est typis vulgata, in eaque quæ ab apostolica hac Sede in hac causa facta sunt, et in quibus partem habuit, reperietis.

Tandem aliquando dies tamdiu exoptatus promulgandæ præfatæ conventionis, cumque eo tempus restituendæ in Gallia catholicæ religionis advenit. Cardinalis Noster a latere legatus solemnî pompa exceptus est a gubernio reipublicæ Gallicanæ, a quo luculentiores obsequii, honoris, reverentiæ significationes in hanc apostolicam Sedem sunt editæ, quemadmodum superioribus legationibus in Gallia factum fuerat. Legatus vero Noster per se fiduciæ respondere studuit quam gubernium in eodem ad gravissimi muneris functionem admittendo in eo se habere declaravit. Conscius ille sensuum Nostrorum, qui sunt omnes ad una spiritualia conversi, et ad religionem in Gallia restituendam, certum fecit gubernii numquam in suo legationis munere attentatum iri contra jura gubernii ac nationis, statuta, ac consuetudines reipublicæ, seque ad gubernii beneplacitum in eodem munere continuaturum esse, prout ex enunciata sylloge cognoscere potestis.

Post hanc solemnen cæremoniam die sacra humani generis redemptioni maxima solemnitate ac pompa septemdecim articuli conventionis inter hanc apostolicam Sedem, et Gallicanum gubernium promulgati sunt. Promulgata item

apostolica constitutio Nostra, in qua iidem continentur, ratiq̃ue habentur a Nobis. Consules reipublicæ cum cæteris gubernii magistratibus magnificentiori amplitudinis ac potentia suæ apparatu augustis cæremoniis ad fuere ejus religionis, quam profitentur, gratiasque solemniter egere Deo de maximo beneficio in Galliam collato, catholica religione illi reddita, et cum religione etiam pace inter eam orbemque terrarum constituta.

Ex hoc auspicatissimo die, quam novam speciem non exhibet Gallia orbi terrarum universo ! Templâ Altissimi iterum patefacta, in eorumque frontibus augustum Dei nomen, sanctorumque suorum signatum, ministri sanctuarii Deo operaturi iterum cum fidelibus ad aras congregati; oves sub legitimis pastoribus iterum collectæ; Ecclesiæ sacramenta iterum libere, ac reverenter administrata; publicum catholicæ religionis exercitium firmiter constabilitum; supremum Ecclesiæ caput, cum quo qui non colligit dispergit, solemniter agnitum, vexillum crucis denuo elatum; dies Domini iterum sanctificata; luctuosissimum denique schisma, ex quo cum propter Gallicanarum regionum magnitudinem, tum propter populorum, oppidorumque illorum celebritatem infinita mala in catholicam religionem erant pertimescenda, amotum atque sublatum. Hæc aliaque bona magna ac salutaria memoratus ille dies habuit, de quibus Nos lætari in Domino, ac gaudere omnino debemus.

Gaudeamus igitur, venerabiles fratres, eaque lætitia gaudeamus, qua Nos religionis amor, studiaque spiritualis boni tam multarum animarum jure jubent gaudere. Et quoniam omne bonum a Deo est, atque hoc potissimum ei uni acceptum referri debet (neque enim sine divina ejus misericordia, ac sine præpotenti ejus ope tanta obstacula, difficultatesque superari potuissent, quæ superandæ omnino fuerunt, ut eo, unde tam longe aberant, res reverti possent), volumus ut, cum ulati iis beneficiis, quæ superius enunciamus, celebraturi propediem solemnia gloriosa Ascensionis divini reparatoris Nostri, sanctissimæque ejus religionis auctoris, quæ nunc denuo in Gallia est constituta, solemnes ei gratiæ a Nobis agantur pro memoratis iis bonis, quæ ejus ope per promulgationem præfatæ Nostræ constitutionis, et articulorum conventionis qui in ea continentur, consecuti sumus.

Haud ita tamen, venerabiles fratres, gaudio lætitiæque perfundimur, ut nihil Nobis ante oculos obversetur, quod sollicitudinem Nostram

non excitet, curasque Nostras (quæ sunt muneris Nostri partes) non exposcat. Qua tamen sollicitudine Nos liberari confidimus per sapientiam ac religionem primi consulis, nationisque Gallicanæ, quæ et optime tot sæculorum spatio de catholica religione merita est, et eam nunc denuo in Galliæ sinu restitutam tanta cum alacritate complectitur. Siquidem animadvertimus una cum præfata conventionem Nostram nonnullos alios articulos ignotos nobis promulgatos esse, quos, vestigiis prædecessorum Nostrorum inhærentes, haud possumus non expetere, ut opportunas ac necessarias modificationes ac mutationes accipiant. Nos certe officia Nostra apud primum consulem omni studio adhibebimus, ut ab ejus religione id tribuatur Nobis. Quod non sine causa confidimus tum ab eo, tum a Gallica natione tam perspicaci ac sapienti Nos esse consequuturos. Etenim gubernium Gallicanum in catholica religione restituenda, in ejus sanctitate, atque utilitate agnoscenda, nolle non potest, ut ea, quæ restitutæ religionis sanctissima constitutio exposcit, executioni demandentur, atque omnia cum illa salutaris disciplina plene consentiant, quæ ab ecclesiæ legibus est stabilita.

Avertat Deus, neque illud sinat umquam, ut ullum temporalis commodi studium, ulla cupiditas occupandi quidpiam, quod ad ecclesiam non pertinet, nos ipsos occupet, aut pastores, quos Christus subdidit auctoritati nostræ. Divinum illud semper ante oculos habeamus, *quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ sunt Dei Deo*. Exemplo omnibus in hoc erimus semper, dabimusque operam, ut episcopi, cæterique, qui in vinea Domini, juxta vocationem qua vocati sunt, laborant, verbis atque opere unis religionis officiis, uni animarum ipsorum fidei concreditarum saluti se intentos ostendant, nec iis, quæ ad ipsos non spectant, se implicantes, ullas religionis hostibus occasiones ministros ejus calumniandi præbeant. Hortabimur eos omni studio, ut præceptis sanctorum apostolorum, qui magistri sunt Nostri, arcte inhærentes, non concionibus solum, verum etiam exemplis debitam obedientiam civilibus potestatibus inculcent, propter quam vel a primis ecclesiæ exordiis christiani homines submissionis præpositis suis, ac fidelitatis exempla habebantur.

Superest, venerabiles fratres, ut de pastoribus, qui nuper diocesis Gallia gubernandis in nova earumdem restitutione præpositi sunt, vos doceamus. Agnoscetis vos inter eos haud exiguum numerum eorum vigilantissimorum

pastorum, qui ante novam diœcesium circumscriptionem recentesque mutationes in Galliis factas, semper centro unitatis, nimirum huic sanctæ Sedi, addærentes præclarissimis fidei, patientiæ, pastoralis vigilantæ, virtutumque omnium exemplis, quibus ecclesiam Dei illustraverunt (rogati a Nobis, quod ita ecclesiæ bonum postulabat), voluntarium sedium suarum sacrificium tanta cum laude addiderunt. Invenietis præterea magnum numerum dignorum ecclesiasticorum, qui nunc primum ad Ecclesiam Dei regendam vocati, laudabili anteactæ vitæ ratione (quemadmodum de iis Nobis relatum est) illud certo pollicentur Ecclesiæ, optimos se gregis ipsorum fidei commissi pastores esse exituros. Nonnullos etiam denique inter eos reperietis, qui cum in superiori temporum conversione absque apostolicæ hujus Sedis institutione archiepiscopales, seu episcopales sedes occupatas habuerint, in unitate Ecclesiæ, atque hujus apostolicæ Sedis non fuerunt, quæ tamen, ut nostis, ab iis ad maternos amplexus revocandis materna charitate nunquam destitit. Nolite perturbari, venerabiles fratres. Institutionem eorum ad officia legitimorum pastorum novarum diœcesium, quæ iis concreditæ fuerunt, præcessit ipsorum cum hac apostolica Sede reconciliatio. Ex actis, quæ legenda vobis exhibemus, intelligetis vos, eos viros necessarium hoc debitum Ecclesiæ persolvisse. Spiritus charitatis, quo dilecta Christi sponsa flagrat, effecit, ut in hoc etiam ea benignitate in eos uteremur, qua (incolumi rerum substantia), uti poteramus, ut tanta res, quanta est restitutio religionis in tam vastis Galliarum regionibus, perfici, et funestissimum schisma extinguere posset.

Exempla nostrorum prædecessorum, amor pacis, efficacia gubernii studia, a quo ad concordiam restituendam id postulatum est, nos ad hanc rationem ineundam adduxerunt; cujus facti vehementer in Deo confidimus, cui est integritas mentis, ac studiorum nostrorum perspecta, numquam fore ut nos pœniteat. Etenim dubitare nolumus quin pastores hi, quos tanta nos charitate complexi sumus, singulari, ac paterna nostra benignitate legitime novas sedes obtinentes, in ovibus ipsorum fidei commissis pascendis, in doctrinæ sanctitate, in morum integritate, in excolenda vinea Domini, in æmulanda fratrum suorum vigilantia, in vera fidei, ac charitatis nobiscum conjunctione, omni pastoralis officio sint perfuncturi.

Verum cum optime vos intelligatis perfec-

tionem tantorum operum ac bonorum, quæ huc usque recensuimus, et quorum consequendorum tanta flagramus cupiditate, a Deo proficisci, *etenim nisi Dominus ædificaverit domum in vanum laborant qui ædificant eam*), ad eum Nos convertere in humilitate spiritus, et in contritione cordis, Nostrasque preces cum vestris, atque ecclesiæ precibus conjungere constituimus, ad illud impetrandum, ut gratias agentes Deo, quod in tam feraci solo vineam Domini iterum, plantare concessit (*Quod maximum beneficium fuit*), illud addat etiam, ut ea, divina ejus gratia rorante de cœlo desuper, alte radices agat, crescat, ac fructificet in domo ejus, a quo uno id impetrandum est. Nam *neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*.

Ad eum igitur, venerabiles fratres, cum omni fiducia adeamus, ab eo consolationem et cumulatam gaudium imploremus; ab eo denique postulemus, *ut bonum opus, quod incepit, ipse perficiat*.

Itaque et ad gratias Deo agendas de religione in Gallia restituta, et ad impetrandum ut in tanta re vota nostra penitus expleantur, et ad divinam opem pro præsentibus ecclesiæ necessitatibus implorandam, thesauros ecclesiæ reserabimus, et quemadmodum per cardinalem legatum Nostrum a latere in Guallia fecimus, ita hic etiam per cardinalem vicarium Nostrum Jubilæum publicabimus, et quæ ad ejus consecutionem peragenda sunt præscribemus.

VARIA DOCUMENTA AD CONCORDATUM GALLICANUM SPECTANTIA.

MONITUM.

Hucusque monumenta jampridem *publicata* tum in fasciculo Romæ anno 1802 statim post publicationem concordati edito, tum in Bullario Romano (tom. XI, p. 335 et seqq.)

Ex manuscriptis autem cardinalis Gerdil, quæ Romæ servantur in archiv. PP. Barnabitarum, alia non pauca maximi momenti prodierunt, quæ respiciunt tum præcipua acta congregationis jussu Pii XII institutæ relate ad ipsam conventionem, tum adnotationes cardinalis Gerdil de singulis articulis, tum etiam quæ spectant ad verba et acta cardinalis legati, retractationem episcoporum constitutionalium et articulos organicos.

Quæ primum edita in Ephemeride *Analecta juris pontificii* (tom. 3 et 4), hisce appendicibus inserenda judicavimus.

Quibus adjicimus protestationem cardinalis legati Caprara adversus jam dictos articulos *Organicos* jussu Pii VII anno 1803 gubernio gallico communicatam, nec non epistolam encyclicam Leonis XII ad anti-concordatarios scriptam.

CONGRÉGATION DE DOUZE CARDINAUX.

L'allocution consistoriale du 24 mai 1802, atteste qu'une congrégation particulière de cardinaux fut instituée par Pie VII pour examiner les articles de la convention. Quel est le moment où cette congrégation fut convoquée ? Quels sont les cardinaux qui en firent partie ? C'est ce que nous apprend une lettre du cardinal Consalvi, qui a été recueillie parmi les manuscrits de Gerdil, tome 46, p. 54. Elle est du 31 mars 1801 :

« Mgr l'archevêque de Corinthe ayant transmis de Paris par l'envoi du courrier Livio l'ultimatum de sa négociation avec le gouvernement français pour le grand objet du rétablissement de la religion et arrangement des choses ecclésiastiques en France, Notre S. Père le Pape ordonna de transmettre à Mgr (di Pietro) patriarche de Jérusalem tous les papiers arrivés successivement à la secrétairerie d'Etat sur cette affaire jusqu'à ladite expédition inclusivement, afin que, comme secrétaire d'une congrégation particulière de 12 éminentissimes cardinaux que Sa Sainteté se décida de vouloir consulter sur une affaire aussi grave que celle-ci, il en fit le dépouillement, et qu'en classant et éclaircissant les matières par des réflexions opportunes, il facilitât l'examen et l'avis que Sa Sainteté attend des Emes qui composent la congrégation.

« Mgr le patriarche étant parvenu au terme de son travail, le S. Père a ordonné au cardinal secrétaire d'Etat de manifester sa volonté souveraine sur la formation de la congrégation susdite de 12 Emes indiqués dans le feuillet annexé à la présente. Sa Sainteté a daigné choisir V. E. pour en faire partie. Ce matin même les papiers seront transmis par Mgr le patriarche secrétaire de la susdite congrégation. Sa Sainteté a décidé de tenir dans huit jours, la troisième fête de Pâques, la congrégation en sa présence, à demi-heure de nuit dans ses appartements au Quirinal. V. E. est donc invitée dès ce moment à s'y rendre par le présent billet.

« Mgr l'archevêque de Corinthe a recommandé très-instamment au nom du gouvernement français lui-même, non moins la plus grande promptitude possible pour une réponse décisive, que le plus profond et impénétrable secret. Il dit très-clairement que le plus faible indice qu'on viendrait à en avoir par avance produirait de très-funestes et incalculables conséquences. Outre la haute importance intrinsèque de l'affaire, le gouvernement français a de graves raisons pour exiger ce secret impénétrable, qu'il croit absolument nécessaire pour l'exécution de ses dispositions actuelles en faveur de la cause de la religion. En conséquence, le S. Père impose en cette affaire le secret le plus rigoureux, et veut que les Emes Seigneurs Cardinaux étudient par eux-mêmes les papiers sans les communiquer à personne, ni même à leur théologien.

« Il recommande la plus scrupuleuse diligence à garder les papiers, en mettant la plus grande atten-

tion à ce que nul domestique ne puisse, le jour ou la nuit, avoir le moyen de pénétrer dans l'endroit où ils seront enfermés. Le S. Père ne veut pas que l'on dise à qui que ce soit, même en général, l'objet de cette Congrégation, ni le jour où elle s'assemblera, de manière qu'elle doit paraître convoquée à l'improviste le jour auquel elle est fixée. Le cardinal secrétaire d'Etat a ordre de Sa Sainteté de s'exprimer à cet égard avec les Emes membres de la Congrégation de la manière la plus énergique pour montrer jusqu'à quel point S. B. veut que l'on garde un très-rigoureux secret sur cette affaire, qui est sans contredit une des plus graves que le Saint-Siège ait jamais eues.

« L'intention du S. Père, est que les Emes Seigneurs Cardinaux portent à la congrégation leur sentiment écrit de leur main.

« Le S. Père, dans l'intervalle de ces jours destinés à l'examen de cette importante affaire, ne laissera pas de faire faire les plus ferventes prières par les plus exemplaires communautés religieuses, sans trahir directement ni indirectement le secret, pour demander à Dieu les lumières nécessaires à la discussion d'une matière si étroitement liée à la cause de la religion et de la gloire divine.

« Voilà ce que le cardinal secrétaire d'Etat, par ordre exprès de Sa Sainteté, doit communiquer à V. E., à qui il baise très-humblement les mains.

« Liste des Emes qui composent la Congrégation, — les Emes Albani doyen, Antonelli, Caraffa, Gerdil, Lorenzana, Joseph Doria, Borgia, Roverella, Soma-glia, Braschi, Carandini, Consalvi.

« Palais du Quirinal, 31 mars 1801. »

Deux jours après, Consalvi écrit une autre circulaire aux douze cardinaux de la Congrégation pour leur recommander de nouveau le secret le plus absolu. Pie VII ne voulut pas leur permettre de conférer avec leur théologien habituel. Voici cette seconde circulaire, du 2 avril 1801 :

« Le cardinal secrétaire d'Etat a représenté au S. Père dans l'audience de ce matin le désir exprimé par plusieurs Emes Seigneurs Cardinaux composant la Congrégation destinée à l'examen de la convention qui doit se faire avec la France, de pouvoir communiquer à une personne le secret qui leur a été enjoint sur cet objet.

« Sa Sainteté, suivant de nouvelles lettres de Mgr Spina arrivées par le courrier russe qui passait hier se rendant de Paris à Naples, pense que la force des circonstances de cette très-délicate affaire empêche absolument la communication demandée. Leurs Eminences en seraient certainement convaincues, si elles connaissaient pleinement tout le détail de la chose. Le S. Père réfléchit que la confiance qu'il a envers les 12 cardinaux ne peut s'étendre au même degré aux 12 personnes auxquelles ils communiqueraient le secret ; le choix des Emes cardinaux s'arrêterait, sans doute, sur des personnes dont ils auraient la meilleure opinion ; mais cette opinion, sans qu'il y ait la moindre faute pour celui

qui la nourrit, peut quelquefois regarder un sujet que l'on croit meilleur qu'il n'est en réalité, sinon sous le rapport de l'honnêteté, du moins sous celui de la capacité de garder un secret. Un seul des douze théologiens auxquels on ferait cette communication, qui laisserait tomber un mot, même indirect, sur une affaire si délicate, causerait un mal absolument incalculable pour la religion elle-même. L'objet est trop grand, trop important pour que l'on ne doive pas éviter avec le plus grand soin la possibilité même de le voir compromettre ; et d'ailleurs les intentions bien arrêtées du premier Consul sont trop fréquemment et formellement répétées pour que l'on puisse courir le risque de les voir frustrées.

« Toutefois Sa Sainteté voulant rendre l'examen plus facile pour les Eves cardinaux, a ordonné ce matin au cardinal secrétaire d'Etat d'écrire (comme il l'a fait) à Mgr le patriarche de Jérusalem de se rendre près d'eux toutes les fois qu'ils voudront l'appeler, pour les aider, et alléger le travail qui pourrait devenir extrêmement pénible s'ils devaient faire l'examen des pièces sans aucune personne qui les aidât en cela.

« De même pour le sentiment mis par écrit, Sa Sainteté permet, si l'obligation de l'écrire de leur main est trop pénible pour leurs Eminences, qu'elles le fassent écrire par Mgr le patriarche de Jérusalem, avec leur signature. En outre, Sa Sainteté se contente que le *votum* renferme, même brièvement, leur assentiment, ou dissentiment sur les articles, sans écrire les raisons qui les déterminent. On dira ces raisons de vive voix.

« Que si, malgré les deux facilitations susdites, quelqu'une de leurs Eminences se croyait chargée d'un poids trop grand, Sa Sainteté n'entend pas imposer des charges trop lourdes ; prenant en considération les raisons particulièrement d'âge ou d'infirmités personnelles qui peuvent se rencontrer en celui qui se trouve en pareille position, Elle accueillera avec sa clémence naturelle l'instance qu'on pourra lui faire pour être dispensé pour cette fois d'une telle charge, et Elle se réservera de profiter des lumières et du secours de l'Eve dans une autre occasion où les circonstances permettront de le faire avec moins d'incommodité pour lui.

« Le cardinal secrétaire d'Etat a l'honneur de faire connaître à V. E. l'ordre formel de Sa Sainteté etc. »

La réunion des douze cardinaux en présence de Pie VII eut lieu le 7 avril 1801. Ils écrivirent leurs suffrages sur tous les articles de la convention. Pie VII ordonna ensuite au secrétaire de la Congrégation de rédiger un nouveau projet de concordat. Lorsque ce projet fut prêt, le Pape voulut consulter de nouveau les douze cardinaux. La Congrégation se réunit donc pour la seconde fois le 20 avril 1801. C'est ce qu'atteste une lettre de Consalvi, qui est conservée dans les papiers de Gerdil, et qui vraisemblablement fut transmise à chacun des douze. Elle est du 18 avril :

« Notre Saint-Père le Pape, après avoir examiné les avis exprimés par les seigneurs cardinaux de la Congrégation du 7 courant, ordonna à Mgr le patriarche de Jérusalem de rédiger un nouveau projet de convention. Ce projet ayant été présenté au S. Père, d'un côté sa sainteté n'y trouverait pas de difficulté, mais de l'autre côté la grande importance de l'affaire a tenu son jugement encore en suspens, parce qu'elle veut consulter une seconde fois les seigneurs Cardinaux composant la congrégation particulière pour avoir leur avis. Elle a donc ordonné que M. le patriarche transmette à chaque Eve copie du projet, avec les raisons des changements opérés ; ce qui aura lieu peu après la remise du présent billet.

« Par suite, c'est l'intention de Sa Sainteté que la congrégation se réunisse de nouveau en présence de Sa Sainteté lundi prochain, 20 courant, à demi-heure de nuit.

« Le S. Père dispense cette fois les Eves Seigneurs Cardinaux de l'obligation de porter leur avis par écrit si cela leur plaît. Cependant, au lieu de parler *in globo* du projet, on devra exprimer un avis sur chacun de ses articles.

« Le S. Père recommande de nouveau la plus stricte inviolabilité du secret en tout et partout, suivant ce qui fut prescrit l'autre fois, y compris la réunion elle-même de la congrégation fixée pour la soirée de lundi.

« Le cardinal secrétaire d'Etat, en faisant part à V. E. de ces dispositions souveraines, lui baise très humblement les mains.

« Palais du Quirinal, 18 avril 1801. »

ADNOTATIONES CARDINALIS GERDIL.

Gerdil insista particulièrement pour qu'il fût bien entendu, et formellement dit, que les concessions auxquelles le Saint-Siège condescendait, étaient faites à des personnes catholiques.

Dans des notes écrites de sa main (Mss. tom. 46, p. 60) et qui furent indubitablement le fond de son *votum*, nous lisons ce qui suit :

« Attendu que les circonstances présentes ne laissent pas lieu d'espérer que la religion catholique, apostolique, romaine, soit pour le moment déclarée par acte public la religion dominante en France, il semble que le S. Père peut justement agréer, que le gouvernement déclare au moins qu'elle est la religion de la majorité de la nation, qu'il l'adopte spécialement pour la sienne, en promettant de protéger le libre exercice public de son culte, l'intégrité de sa doctrine tant pour le dogme que pour la discipline dans le mode exposé par Mgr le secrétaire dans son *votum* : de manière qu'il apparaisse à jamais que les grâces que Sa Sainteté daigne accorder sont concédées à un gouvernement professant la religion catholique, et en vue d'en raviver la profession dans toute l'extension de ce gouvernement. Il faut pour-

tant observer que quoique les Souverains Pontifes aient dû quelquefois tolérer en certaines contrées l'exercice d'un autre culte, il n'y a pas d'exemple qu'ils l'aient jamais autorisé par un signe quelconque d'approbation ou de consentement. »

Plus loin :

«Après avoir établi (art. 1er) que Sa Sainteté n'entend concéder ses grâces qu'à un gouvernement catholique, il semblerait plus simple de dire, au commencement de l'art. 4 : *Le premier consul et ses successeurs professant la religion catholique etc.*, et au lieu de dire : *Sa Sainteté s'engage à donner l'institution* (formule que les Souverains Pontifes n'ont pas coutume d'employer) dire simplement : *Sa Sainteté donnera.* »

D'autres observations, pareillement écrites de la main de Gerdil, disent la même chose, quoiqu'en d'autres termes :

«Titre 1er de la Convention. Article 1er. *Le gouvernement etc.*

« Je suis porté à croire qu'on pourrait s'accorder, aux deux conditions suivantes :

«1. La condition des temps ne permettant pas que la religion catholique, apostolique et romaine, soit déclarée par acte public dominante en France, que le gouvernement déclare au moins qu'il l'adopte comme la sienne propre, qu'il devra la professer dans la suite, et qu'il protégera la publicité de son culte, tant pour le dogme que pour la discipline.

«2. Que l'on supprime la clause *sans préjudicier à la liberté d'aucune autre*. Quoique les Souverains Pontifes aient dû tolérer quelquefois l'exercice des sectes séparées dans les états catholiques, il n'y a pas d'exemple qu'ils l'aient jamais autorisé par aucun signe d'approbation ou de consentement. Jésus-Christ les a établis chefs de l'Eglise pour propager dans l'univers entier sa sainte religion, qui est la religion catholique, à l'exclusion de toute autre.

«Art. 4 et 5. *Le premier consul nommera aux archevêchés et évêchés.... L'institution canonique sera donnée par le Saint Siège.*

« Le Saint-Siège a droit d'accorder la nomination des évêchés vacants au premier consul professant la religion catholique (suivant l'art. 1er) et de donner l'institution canonique dans les formes requises, ce qui comprend le droit imprescriptible de faire un examen préalable, et de se réserver le jugement sur les qualités des sujets nommés.

« Art. 18. *Sa Sainteté reconnaît etc.*

« Supposé la profession catholique dans le gouvernement suivant l'article 1er, rien ne semble s'opposer à ce que le S. Père lui accorde les droits et privilèges reconnus par le S. Siège dont jouissaient les rois de France avant la révolution. »

Une lettre de Gerdil à Consalvi nous apprend que l'article ne passa point sans difficulté. Cette lettre ne porte pas de date ; mais elle est indubitablement des derniers jours d'avril 1801 :

« Pour faire suite aux plus sérieuses réflexions

qu'il se réserva hier au soir de faire sur le premier article, le cardinal Gerdil ne peut cacher à V. E. qu'il est peiné de la rédaction de cet article ; car il croit indispensable de s'exprimer de manière à faire sentir clairement et sans ambiguïté, sur un point qui intéresse la doctrine, que Sa Sainteté ne concède et n'entend concéder ses grâces si ce n'est à un gouvernement catholique qui se déclare tel, ou soit notoirement catholique. Relativement à la suite des articles, le soussigné ne peut s'écarter par des sentiments particuliers de ce qui a été décidé d'un consentement commun dans les congrégations précédentes ; ne voulant pas se rendre responsable devant Dieu et les hommes des conséquences qui en pourraient arriver ; soumettant le tout au jugement plus éclairé de V. E. et surtout à l'irréfragable décision suprême de Sa Sainteté ; et il a l'honneur etc. »

La pièce suivante, recueillie parmi les manuscrits de Gerdil est la réponse du cardinal Consalvi à la lettre qu'on vient de lire.

« En remerciant infiniment V. E. du billet qu'elle a daigné m'envoyer, je puis l'assurer que nous sommes très occupés avec Mgr di Pietro de ce difficile travail ; et si l'on persiste du côté opposé à ne vouloir pas admettre les expressions qui ne sont que trop nécessaires du nôtre, je crains vivement que tout ce travail ne finisse par être inutile. Que le Seigneur daigne changer *asperas in vias planas*, sans quoi je n'ose me flatter d'un bon résultat. Je me réserve de faire part à V. E. du résultat du congrès que j'aurai ce soir, et je lui baise très humblement les mains. 28 avril 1801. »

Une lettre du 30 prévient Gerdil qu'un *congresso* aura lieu, le soir même, dans sa maison, par ordre du Pape pour aplanir certaines difficultés :

« Je prévient V. E. que par ordre du S. Père il se tiendra ce soir dans la maison de V. E., afin que cela soit moins incommode pour Elle, une réunion des Emes Albani, Carafa, Carandini et moi sur la très grave affaire dont il fut parlé l'autre soir ; il surgit toujours de nouvelles difficultés, que je crois insurmontables si l'on persiste dans les formes précises combinées jusqu'à ce moment. En me réservant d'en faire la relation ce soir, je prie V. E. de pardonner l'inconvenance que nous lui donnerons etc. 30 avril 1801. — E. Card. Consalvi. »

Gerdil adhéra pleinement à la proposition d'une circonscription des diocèses français. En ce qui concerne la démission des anciens évêques, il pensa d'abord que l'on pourrait, sans l'exiger, pourvoir aux besoins des églises suivant les circonstances, c'est-à-dire par le moyen d'administrateurs apostoliques, s'il nous est permis d'interpréter sa pensée ; mais bientôt il se rallia à ceux qui jugeaient la démission nécessaire.

« L'assignation des portions du troupeau à confier aux pasteurs respectifs devant dépendre de la plénitude de la puissance apostolique résidant dans le Souverain Pontife, le S. Père peut sans le moindre doute prendre en considération le plan d'une non-

velle circonscription des diocèses, et approuver ce plan dans le mode et avec les modifications qu'il jugera les plus propres à atteindre la fin qu'on se propose, qui est le rétablissement et l'exercice paisible de la religion catholique le plus promptement qu'on pourra l'obtenir etc. »

La déposition des évêques, sans un procès préalable, lui faisait redouter quelque nouvelle scission :

« Art. 2. *Il sera fait, de concert avec le Saint-Siège, une nouvelle circonscription des diocèses.*

« Lorsque le plan de la nouvelle circonscription sera communiqué au S. Père, il peut certainement l'autoriser dans le mode qu'il jugera convenir aux besoins des églises.

« Quant à l'invitation que l'on propose d'adresser aux évêques actuels afin qu'ils se démettent, en ajoutant que les sièges de ceux qui refuseront de se démettre seront déclarés vacants, il me semble que quoique l'on ne puisse douter du zèle que mettront les évêques actuels à se prêter à toute espèce de sacrifices dans l'intérêt de la paix et du bien de l'Eglise, cependant l'invitation pourrait exciter quelque étonnement, et peut-être des réclamations propres à faire craindre une nouvelle scission dans l'Eglise. On prendrait pour prétexte l'ancienne et constante discipline qui, pour déposer un titulaire légitime, exige un jugement canonique dans lequel il soit convaincu d'un délit auquel est annexée la peine de déposition.

« Mais je ne vois pas d'inconvénient à ce que le Saint-Père déclare qu'il ne s'ingérera pas dans la cause des émigrés suspects au gouvernement, et qu'en attendant il pourvoira aux besoins des églises dans le mode le mieux adapté aux circonstances présentes etc. »

Puis, nous trouvons que Gerdil, après avoir mûrement considéré toutes choses, se borne à exprimer le vœu que les évêques, dont la démission est jugée nécessaire, soient préalablement exhortés à faire le sacrifice de leurs sièges pour le rétablissement de la paix.

« Déclarer que le S. Père ne reconnaîtra pour légitimes évêques des sièges compris dans la nouvelle circonscription que ceux qui lui seront présentés par le gouvernement, ce serait déclarer équivalement que l'on tiendra pour démis de leurs sièges les titulaires actuels qui ne seraient pas compris parmi les sujets présentés. Et si on le faisait sans une monition préalable pour exhorter et exciter le zèle de ces évêques à se prêter à tous les sacrifices que pourra exiger d'eux le rétablissement de la paix et de l'unité catholique, cela pourrait causer un grand étonnement et même, attendu l'effervescence dans laquelle on sait que se trouvent les esprits en ce moment-ci, susciter de plusieurs côtés des réclamations capables de faire craindre quelque nouvelle scission. On pourrait donc, ce me semble, atteindre le but en répondant que, lorsque la dite exhortation aura été adressée aux évêques, vu l'obligation qui incombe à chaque évêque de céder dès que l'exige

le bien supérieur de la paix et de l'unité catholique, auquel tout doit se rapporter, Sa Sainteté prendra les dispositions nécessaires et utiles afin que la circonscription approuvée par Elle dans un tel but soit pleinement effectuée etc. »

Quelques historiens ont prétendu que le cardinal légat fut autorisé par ses instructions *secrètes*, à donner l'institution canonique aux constitutionnels sans exiger préalablement la rétractation de leurs erreurs. Cette assertion est insoutenable. D'abord, le bref apostolique qui conféra au cardinal légat le pouvoir d'instituer les nouveaux évêques ordonne expressément de constater préalablement par rapport à chacun d'eux sa pleine soumission aux décisions du Saint-Siège. Autre chose est la rétractation *explicite* de tous les actes faits dans le schisme, autre est la rétractation *implicite*. Nous croyons que Pie VII se contenta de celle-ci. Voici un enote que nous remarquons dans les manuscrits de Gerdil, tom 46, p. 195. C'est la copie d'une lettre par lui adressée au cardinal Consalvi :

« Jeudi au soir l'Eme Antonelli voulut bien me communiquer le plan d'instruction que l'on doit transmettre. Il me parut achevé et parfait en toutes ses parties, et tel est encore mon avis. S. E. ayant bien voulu revenir chez moi hier au soir, proposa une autre condition que devait ajouter celui qui se trouverait nommé à un siège, c'est à dire une renonciation explicite tant au concile, qu'aux formules répréhensibles des deux précédentes lettres de démission. S. E. apporta des raisons d'un grand poids, de manière à suggérer pour le moins à V. E. de faire en sorte qu'elles soient admises. Réfléchissant sérieusement ensuite au danger d'un refus absolu, danger qui n'est que trop à craindre, et aux funestes suites que cela aurait pour la religion si on devait perdre le fruit de ce qui a été fait jusqu'ici avec tant de zèle par N. S. P. le Pape, je ne dois pas dissimuler le grand scrupule qui m'est venu, de consentir positivement à un tel risque, ne jugeant pas improbable le sentiment que je crois avoir exprimé dans le *votum* transmis, savoir : que la protestation de soumission aux jugemens émanés du S. Siège *super negotiis ecclesiasticis Galliarum* est censée comprendre implicitement il est vrai, mais suffisamment la renonciation à tout ce qu'on a écrit ou publié par le passé dans un autre sens etc. »

Un assez grand nombre de prêtres constitutionnels avaient, pendant la révolution, transgressé les saintes lois de la continence ecclésiastique. Fallait-il accorder et insérer dans la convention une absolution, ou dispense générale, ou bien autoriser le délégué apostolique à pourvoir à la conscience de ceux qui s'adresseraient spontanément à lui ? Gerdil se prononça pour le dernier parti, et c'est celui qui fut adopté.

Voici deux notes extraites des manuscrits de l'illustre cardinal :

« Art. 16. *Les ecclésiastiques etc.*

« Voici un point difficile. Il peut y avoir une grande variété de cas relativement aux ecclésiasti-

ques qui ont violé les lois de la continence annexée aux ordres sacrés ; pour agir avec circonspection et sans danger d'exciter des troubles, le S. Père pourrait se contenter de notifier, que ces transgresseurs, chacun en particulier, *consultant conscientie suæ*. En outre, pourvoir à la chose au moyen d'un délégué autorisé à recevoir les recours des particuliers, avec faculté de dispense apostolique, *prout expedire in Domino judicabitur etc.*

Dans un autre endroit, nous remarquons l'observation suivante, écrite de la main du cardinal, comme toutes les autres :

« Art. 17. Je me range au sentiment de Mgr le patriarche. J'observe toutefois que des exemples qu'il rapporte, il résulte que l'on a quelquefois pourvu aux cas de cette espèce, au moyen de délégués apostoliques munis d'amples pouvoirs d'accorder des dispenses et de les modérer suivant la variété des circonstances. Cela semble un excellent moyen pour tranquilliser ceux qui veulent sincèrement *consulere conscientie suæ* ; et comme, d'autre part, on ne procède nullement par force envers les malheureux qui voudraient rester encore dans leur déplorable état sans s'inquiéter d'être admis à la participation des sacrements conformément aux règles prescrites dans la communion catholique, il n'y aurait aucun sujet de craindre qu'ils voulussent troubler cette tranquillité que le gouvernement croit conserver dans l'Etat par les moyens qu'il veut prendre, jusqu'à la tolérance de tout autre culte, quoiqu'il soit d'ailleurs certain que cette tranquillité se conserve plus solide et plus ferme par le moyen de la religion catholique, partout où elle devient dominante etc. »

En effet, l'article spécial concernant ces malheureux fut écarté de la convention.

Nous allons transcrire sans remarque diverses notes relatives à la dotation du clergé et aux biens ecclésiastiques. On admirera l'inviolable attachement de l'illustre cardinal pour les droits de l'Eglise et pour les traditions du Saint-Siège. La sagesse de ses vues et la délicatesse de sa conscience ne sont pas moins remarquables.

« Art. 12. *Toutes les églises métropolitaines, cathédrales, paroissiales et autres non aliénées... seront remises à la disposition des évêques.*

« Je voudrais faire disparaître la clause, *conformément à l'arrêté du 7 nivose*, afin qu'il n'y ait pas signe que le S. Père ait voulu se prêter en aucune manière aux dispositions décrétées dans ces arrêtés. »

« Art. 13. *Le Saint-Siège reconnaît...*

« Il me semble de toute évidence que le S. Siège ne peut pas reconnaître comme légitimes « les aliénations des biens ecclésiastiques qui ont eu lieu en vertu des lois de la république. » Ce serait reconnaître dans la puissance politique le droit d'aliéner les fonds et les possessions ecclésiastiques comme autant de biens nationaux, et dépouiller l'Eglise de son droit de propriété sur les biens consacrés à Dieu par la piété des fidèles. Mais le pape peut très bien,

comme suprême administrateur de ces biens, pour l'avantage spirituel de l'Eglise, légitimer (s'il le faut pour la paix et l'unité catholique) les acquisitions de ce genre par une dispense pontificale, qui autorise les acquéreurs à garder légitimement ce qui fut dans l'origine illégitimement acquis etc.

« Art. 16. relatif à l'article 4, tit. 5 du projet. On permet aux catholiques de faire des fondations, mais *en rentes*, ce qui semble mis pour ôter aux catholiques la liberté de les faire, et à l'Eglise le droit de les recevoir en biens stables. Je eroirais à propos de mettre préventivement ou ajouter dans la concession une clause par laquelle on réserverait le droit de l'Eglise de recevoir des fondations et donations en biens stables.

« Quant à l'assujettissement aux charges publiques, faire sentir l'intervention de l'indulgence apostolique en vue des besoins de l'Etat pour ne pas donner lieu à de funestes interprétations et conséquences au préjudice de l'immunité, comme si on s'écartait des maximes canoniques établies à cet égard. »

« Au titre IV, on pourvoit à la circonscription et à la nomination des paroisses. Et l'on dit que celle-ci sera faite par les évêques en choisissant *des pasteurs vertueux, et agréables au gouvernement*. Il semble que si on substituait, *non suspects au gouvernement*, on préserverait mieux l'autorité ecclésiastique qu'en énonçant une approbation du gouvernement.

« Art. 12. *Ils pourront avoir des séminaires, et conserver à volonté des chapitres, mais sans dotation de la part du gouvernement.* On dirait, suivant la rigueur de l'expression, que l'on veut établir par convention que quoique les évêques soient libres d'avoir des séminaires et des chapitres, ce sera toujours sans dotation de la part du gouvernement. On peut tolérer que le gouvernement ne contribue pas aux dotations ; mais qu'il se fasse une loi de ne jamais contribuer, cela paraît dur. On pourrait modifier ainsi : *Sans obligation de dotation de la part du gouvernement etc.* »

Un billet que Gerdil adresse au cardinal Consalvi en date du 1er mai 1801 nous révèle une difficulté spéciale de la question. Il montre aussi la scrupuleuse fidélité de notre cardinal pour les traditions du Saint-Siège. Voici ce billet :

« Daigne V. E. pardonner ce nouveau dérangement que, dans ma confiance en sa parfaite bonté, je prends la respectueuse liberté de lui causer. Dans l'art. 14 relatif aux biens ecclésiastiques, sur la proposition qui fut faite d'unir indistinctement les catholiques avec les dissidents de la communion catholique pour la conservation de ces biens, il fut dit que cela avait été déjà fait par les Papes précédents. Je me crois obligé de rappeler que je dis expressément et répétais que j'en convenais, pourvu que l'article fût rédigé dans les termes précis employés par ces Pontifes dans ces prétendues concessions.

« Ayant relu depuis les brefs de Clément XI et de Clément XII, je trouve que les expressions dont

ils se servent sont restreintes aux catholiques et à ceux qui se montrent disposés à rentrer dans la communion catholique, sans s'étendre aux autres.

« Ainsi, la condition que je mis à mon adhésion ne se vérifiant pas, comme il s'agit d'un objet aussi important que l'introduction d'une nouveauté dont j'ignore s'il existe un exemple dans l'Eglise, je me vois contraint de dire que je reste moi-même, comme je me déclarai dans le principe, dans le sentiment exposé dans la première formule, et avec la clause relative à ceux qui persévèrent dans l'infidélité, dans l'hérésie, et dans le schisme. Si le S. Père daignait montrer la condescendance dont ses prédécesseurs ont fait preuve, j'ôterais *per modum conniventiae* et je dirais qu'ils ne seront pas troublés dans leurs acquisitions, suivant ce qui a été suggéré par Mgr le secrétaire si je ne me trompe,

« Quant à l'article qui commence : *En conséquence des articles précédents*, j'oserais représenter qu'il faudrait insister sur l'expression qui fut proposée en premier lieu, pour ne point laisser le moindre doute sur l'intention du S. Siège de n'étendre qu'à des personnes catholiques les grâces qu'il concède dans l'intérêt de la religion catholique.

« Je sou mets le tout au suprême jugement irréfutable de Sa Sainteté, tandis que, dans les sentiments de la plus respectueuse inviolable obéissance, etc. 1er mai 1801. »

Gerdil revient sur la nécessité d'exprimer clairement que les concessions renfermées dans le concordat sont faites à des personnes catholiques. La réponse de Consalvi est du 2 mai. Elle a été recueillie dans nos manuscrits :

« Avant de recevoir la lettre dont V. E. m'a honoré, j'avais parlé à Mgr Di Pietro, et j'avais mieux arrangé le commencement de l'article 1er, dont je n'étais pas satisfait moi-même. On a donc mis dans la bulle : *En conséquence de tout ce qui s'est dit jusqu'ici*, et dans l'article on a mis : *En conséquence des trois articles précédents*. Quant à l'article 14 sur les biens, je croyais vraiment qu'il n'y eût pas de différence entre l'expression *per modum conniventiae*, (phrase qui certainement ne sera pas admise), et dire *qu'ils ne seront pas troublés*. Néanmoins je ne manquerai pas de faire connaître à Sa Sainteté le très respectable sentiment de V. E. qui est assurément pour moi un maître et un guide etc. »

ACTA CONGREGATIONUM ROMÆ POST PUBLICATIONEM CONCORDATI ANNO 1802.

Au mois de mai 1802 on reçut à Rome la nouvelle de la publication du concordat, ainsi que la relation des faits qui accompagnèrent cette publication. La gravité des circonstances fit que Pie VII voulut, avant toute chose, consulter la congrégation de douze cardinaux qui, l'année précédente, avait pris part à l'examen de la convention. Les manuscrits de Gerdil (tom. 46, pag. 171) renferment une lettre du

cardinal Consalvi du 12 mai 1802, relative à la congrégation. Voici cette lettre :

« Palais du Quirinal le 12 mai 1802.

« Après que N. S. P. le pape a eu reçu la nouvelle de la publication qui a été faite à Paris du concordat conclu avec le gouvernement français pour le rétablissement de la religion catholique, les circonstances qui ont accompagné cette publication ont paru telles au saint-père, qu'avant de procéder à aucun acte, il a cru nécessaire de demander le sentiment de la congrégation particulière composée des douze Ems seigneurs cardinaux notés à la marge, laquelle devra s'assembler dans le palais du Quirinal en présence de sa sainteté mardi soir 18 du courant.

« Mgr le patriarche de Jérusalem secrétaire de ladite congrégation adressera ce soir même à V. E. tous les papiers relatifs aux questions sur lesquelles sa sainteté désire avoir le prudent conseil de V. E. et son vote écrit.

« Comme les matières dont il s'agit exigent la plus grande et scrupuleuse délicatesse, le saint-père tout en permettant à V. E. de se faire aider par un théologien, impose le plus rigoureux secret sur les mêmes matières, de sorte qu'elles ne soient communiquées à personne autre : et il ordonne à V. E. la garde très vigilante des papiers susmentionnés.

« C'est aussi l'intention de sa sainteté que V. E. veuille bien, le soir même de la congrégation, laisser dans les mains de Mgr le secrétaire tous les papiers qu'on va lui adresser à présent, ainsi que le votum écrit, dans lequel le saint-père désire que le nom du théologien consulté par V. E. soit indiqué.

« C'est ce que, pour obéir aux ordres de sa sainteté, le cardinal secrétaire d'État a l'honneur de communiquer à V. E. en même temps qu'avec une très profonde obéissance il lui baise très humblement les mains. »

Les douze cardinaux sont les mêmes que l'année précédente. La dépêche de Consalvi donne leurs noms en cet ordre : les Ems Albani, doyen, Antonelli, Caraffa di Trajetto, Gerdil, Giuseppe Doria, Lorenzana, Borgia, Roverella, Somaglia, Braschi, Carandini, Consalvi.

On peut remarquer que Pie VII imposa aux douze cardinaux de la congrégation, comme l'année précédente, le secret le plus rigoureux, si ce n'est qu'il leur fut permis de consulter un théologien, ce qui leur avait été refusé précédemment.

La lettre rapportée plus haut étant du 12 mai et la congrégation devant le pape étant convoquée pour le 18, les cardinaux purent par conséquent consacrer six jours à l'étude des papiers et à l'examen d'une affaire aussi sérieuse que celle qu'ils eurent à traiter.

Di Pietro, alors patriarche de Jérusalem, était secrétaire de la congrégation. Il put, grâce à son infatigable activité, rédiger un long et savant *Pro-Memoria* qui fut imprimé dans la matinée du 18 et communiqué aux douze cardinaux le même jour. Mais

pendant qu'il y travaillait, il se vit obligé de recourir plus d'une fois aux lumières du cardinal Gerdil ; cela est constaté par les pièces rapportées plus loin. Il y eut, en outre, plusieurs conférences.

Les principales difficultés de l'affaire étaient : 1. La promesse ou serment fait par le cardinal Caprara. 2. L'institution canonique conférée à neuf évêques constitutionnels sans que le cardinal légat eût exigé de leur part la rétractation publique du schisme et de l'erreur. 3. Les articles organiques qui avaient été publiés à la suite du concordat sans la participation du Saint-Siège.

PROMESSE DU CARDINAL LÉGAT.

Pendant les négociations qui précédèrent le départ du cardinal Caprara, une formule fut arrêtée de commun accord entre le pape et le gouvernement français au sujet de la promesse que devrait faire le cardinal au début de sa légation. Au lieu de s'en tenir à cette formule, qui avait été acceptée de part et d'autre, on présenta une nouvelle formule, et le cardinal légat, contrairement à ses instructions, commit la faute de l'accepter. Gerdil va nous apprendre ce qui la rendait répréhensible. Mais le plus grand mal fut que le journal officiel du gouvernement publia une autre formule, et qui n'était pas celle dont le cardinal légat fit usage.

Il faut donc, pour la vérité de l'histoire, bien distinguer, par rapport au serment du cardinal Caprara, trois formules ou textes divers : 1. Celle qui fut arrêtée et acceptée de commun accord par le Saint-Siège et le gouvernement. 2. Celle que le cardinal légat prononça réellement. 3. Celle qui fut publiée par le journal officiel du gouvernement français.

Di Pietro, dans son *Pro-Memoria* du 18 mai 1802, établit parfaitement, comme certains et incontestables, les faits que nous venons d'énoncer : « Tandis que par un article formel du concordat, dit-il, on convient d'une nouvelle formule de promesse de fidélité au gouvernement et que l'on fait ainsi disparaître la promesse de fidélité à la constitution, on extorque publiquement et violemment au cardinal légat lui-même une formule de promesse qui semble se rapprocher de l'ancienne, et on la publie dans le journal officiel plus étendue et avec des expressions plus fortes et plus larges que celles que le cardinal légat a réellement proférées. » Plus loin : « Le cardinal légat a outrepassé ses instructions par la simple lecture de la formule latine de la promesse au gouvernement. Cette formule lui a été présentée de mauvaise foi ; car une autre formule avait été convenue avec le gouvernement. Le plus grand mal est l'extension donnée dans le journal officiel, bien au-delà des expressions que le cardinal légat a réellement prononcées. »

Le vrai texte de la promesse de Caprara fut rendu public, par ordre de Pie VII, dès l'année 1802, en même temps que l'allocution consistoriale du 24 mai. Elle se trouve aussi dans le bullaire de Pie VII,

tome XI, pag. 325. Nous l'avons rapportée plus haut.

Une formule ayant été arrêtée, le cardinal légat eut tort d'accepter celle qu'on lui présentait. Il n'est jamais permis de promettre sous la foi du serment l'observation d'un corps de lois renfermant des dispositions contraires à la religion, quand bien même il ne se trouverait qu'une seule disposition de cette nature. C'est le jugement que le cardinal Gerdil exprime sur la promesse en question dans un *votum* écrit avant le 18 mai, et qui semble avoir été communiqué à Di Pietro. On a recueilli ce *votum* dans les manuscrits de l'illustre cardinal, tome 46, p. 135. Voici cette intéressante pièce :

« C'est une maxime de droit naturel et divin qui est incontestable et n'a jamais été contestée, qu'il n'est pas permis de promettre sous la foi du serment l'observation d'un corps de lois ou statuts où se trouve un seul règlement qui offense la religion. Dans la constitution française actuellement en vigueur on a signalé bien des articles ouvertement contraires aux maximes catholiques embrassées et professées depuis l'origine du christianisme comme étant fondées sur la doctrine de l'Évangile. L'observation de pareils statuts ne pouvant jamais être licite, il n'est pas non plus licite d'en promettre l'observation.

« Pour réparer donc le scandale causé par une telle promesse, je croirais nécessaire et utile le moyen proposé par Mgr le secrétaire, c'est-à-dire faire insérer la clause restrictive *in mere civilibus et politicis*. Et en cas de refus de la part du gouvernement, il deviendrait nécessaire que le promettant fit quelque déclaration publique pour dire qu'il n'eut pas vraiment d'autre intention, suivant la teneur des instructions mêmes reçues du Saint-Siège, de sorte que l'on ne puisse jamais faire planer le plus léger soupçon d'approbation ou de connivence à la formule employée dans la promesse ou serment en question.

« Quant à la consignation des actes de la légation, il semble que cela doit s'entendre des actes exercés publiquement par le légat en vertu de sa représentation publique, et non des actes relatifs au for de la conscience exercés par le légat en vertu des facultés particulières concédées par le Saint-Siège. »

Quoique conforme à l'opinion émise par Di Pietro, le sentiment de Gerdil ne prévalut pas. La formule latine que le cardinal légat avait lue étant susceptible d'un sens plus restreint, et vu l'impossibilité d'obtenir que le gouvernement consentit à laisser ajouter dans ses registres les mots *in mere civilibus et politicis*, le meilleur parti, c'était le silence, sauf à bien faire savoir, par tous les moyens auxquels on pouvait recourir, que la formule du journal officiel n'était pas celle que le cardinal légat avait prononcée. Di Pietro dans son *Pro-Memoria*, après le passage rapporté plus haut, ajoute : « Le fait est que la formule a été lue. Il est impossible de compter sur l'addition de quelque apostille dans le registre afin de restreindre le sens aux choses civiles et politiques, comme quel-

qu'un l'a suggéré ; et d'ailleurs la promesse d'observer la constitution dans les choses civiles ne signifie-t-elle pas qu'on l'observera dans les articles qui regardent la vente des biens ecclésiastiques et de ceux des émigrés ? On peut, il est vrai, donner un sens plus restreint à la formule latine qui a été lue. Mais le plus grand mal est l'extension donnée à cette promesse dans le journal officiel bien au-delà des phrases lues par le cardinal légat. Il semble donc que le remède le plus adapté au désordre qui a eu lieu, ce sera d'en parler le moins possible, et de faire insérer dans d'autres gazettes que la formule latine rapportée dans le *Moniteur* n'est pas celle qui a été lue par le cardinal légat, sans entrer dans de plus grands détails, et de suggérer au cardinal légat de faire insérer la même chose dans les gazettes ou dans quelque feuille périodique de France. »

C'est ce qui fut fait. L'allocution du 24 mai 1802 au sujet du serment, contient le passage suivant : « Sachant fort bien que les choses spirituelles et le rétablissement de la religion en France étaient l'unique objet de nos pensées, il (le cardinal légat) a déclaré au gouvernement que dans le cours de sa légation il n'agirait jamais contre les droits du gouvernement, ni contre les statuts de la nation et les coutumes de la république. » Par conséquent, les coutumes de la république, les statuts de la nation et les droits du gouvernement, voilà tout ce que le cardinal légat promit de respecter, et rien autre. Parmi les pièces annexées à cette allocution et qui furent publiées à Rome dès le lendemain, on trouve les deux formules, française et latine, de la promesse faite par le cardinal, la première sous le titre : « Verba cardinalis legati in prima ejus publicæ ad-missione die 9 aprilis 1802 ad primum consulem reipublicæ gallicanæ. » La seconde porte l'inscription : « Verba promissionis quam cardinalis legatus in præfata prima admissione e scripto recitavit. » Nous les avons publiées ci-dessus, p. 89.

RÉTRACTATION ET ABSOLUTION DES CONSTITUTIONNELS.

En donnant au cardinal Caprara le pouvoir d'instituer les nouveaux évêques, Pie VII lui recommanda de s'assurer préalablement de leur soumission aux décrets du Saint-Siège. Le texte du bref apostolique portant concession du pouvoir dont nous parlons, est plus haut p. 88. *Constito sibi per diligens examen et per assuetum, ea summaria forma quæ fieri possit informativum processum, de fidei, doctrinæ et morum integritate, de religionis zelo, de judiciis apostolicæ Sedis subjectione, deque vera idoneitate, juxta nostram instructionem... memoratis archiepiscopalibus, et episcopalibus ecclesiis nostro nomine respective præficere et ad illas instituere possit ac valeat.*

Quelques historiens ont prétendu que le cardinal-légat fut autorisé par ses instructions secrètes à donner l'institution canonique aux constitutionnels sans exiger la rétractation de leurs erreurs. Cette

assertion est insoutenable, car le bref que nous venons de citer prescrit de constater par rapport à chacun des évêques nommés, sa pleine et entière soumission aux décisions du Saint-Siège, ce qui est la rétractation implicite du schisme.

Les instructions du cardinal-légat prescrivaient pour le moins cette rétractation implicite. Nous savons de plus, que dans leur rédaction primitive elles n'ordonnaient pas autre chose, sans prescrire une rétractation explicite et formelle des erreurs et du schisme. C'est ce que constate une lettre de Gerdil, laquelle montre en même temps que, suivant lui, l'on pouvait se contenter de la rétractation implicite qui serait renfermée dans une profession de soumission aux jugements émanés du S. Siège. Nous avons rapporté cette lettre de Gerdil ; elle fut adressée au cardinal Consalvi : la voici de nouveau : « Jeudi soir l'Eme Antonelli daigna me communiquer le plan des instructions que l'on doit transmettre. Il me parut achevé et parfait dans toutes ses parties, et tel est encore mon avis. S. E. ayant daigné revenir chez moi hier au soir, parla d'une autre condition à laquelle devrait se soumettre celui qui serait nommé à un siège, c'est-à-dire la renonciation explicite tant au concile (constitutionnel) qu'aux formules répréhensibles des deux lettres précédentes de démission. S. E. fit valoir des raisons de grand poids, et qui peuvent pour le moins suggérer à V. E. de faire en sorte que la condition soit admise. Réfléchissant sérieusement ensuite au danger d'un refus absolu, lequel danger n'est que trop à craindre, et aux suites funestes que cela aurait pour la religion si l'on allait perdre le fruit de ce qui a été fait avec tant de zèle par N. S. P. le Pape, je ne dois pas dissimuler le grand scrupule qui m'est ensuite venu de consentir positivement à un si grand péril ; car je ne juge pas improbable le sentiment que je crois avoir exprimé dans le *votum* transmis, savoir : que la protestation de soumission aux jugements émanés du S. Siège *super negotiis ecclesiasticis Galliarum* est censée comprendre implicitement, il est vrai, mais suffisamment la renonciation à tout ce qu'on a écrit ou publié par le passé dans un autre sens etc. »

La clause que suggéra le cardinal Antonelli fut-elle insérée dans les instructions ? Gerdil, dans un *votum* que nous allons rapporter, énonce que la rétractation explicite et formelle des erreurs était une condition prescrite expressément par le Pape parmi celles que le cardinal-légat devait exiger avant de donner l'institution aux constitutionnels dont les qualités seraient constatées par des informations en bonne règle. Il semble d'après cela que le sentiment du cardinal Antonelli avait prévalu sur l'opinion de Gerdil, qui pensait que l'on pouvait se contenter de la rétractation implicite, de la profession de soumission aux jugements du S. Siège.

Les constitutionnels nommés à de nouveaux sièges refusèrent de remplir la condition prescrite par le Pape. Ils reçurent avec soumission et repentir l'absolution des censures et de l'irrégularité, sans vouloir se soumettre à demander cette absolution.

Le décret d'absolution, rédigé *in forma gratiosa* par le cardinal Caprara, fut remis aux constitutionnels par l'évêque d'Orléans, qui vint ensuite attester par écrit que chacun d'eux avait donné des signes de résipiscence, s'était conformé aux conditions et à la teneur du décret, et l'avait reçu avec le respect voulu. Or les conditions du décret d'absolution sont que : chacun de ces évêques a renoncé au siège occupé sans l'institution du Siège apostolique, et a cessé entièrement d'administrer cette église ; il a professé l'obéissance et la soumission qui sont dues au Pontife Romain, et il a déclaré sa sincère adhésion et son entière soumission aux jugements du Siège apostolique sur les affaires ecclésiastiques de France. Posé cette adhésion à l'unité catholique, le cardinal-légat accorde l'absolution des censures et des peines encourues *quavis causa et occasione*, avec pénitence de réciter une fois les sept psaumes pénitentiels, et avec l'obligation d'observer fidèlement l'unité dans le lien de la paix ; puis il dispense de l'irrégularité *quavis causa et occasione quomodolibet contracta* ; l'absolution et la dispense sont accordées *in utroque foro*. Tel est le décret d'absolution et de dispense que l'évêque d'Orléans est chargé de remettre aux évêques constitutionnels. Il le fait le 18 avril 1802, et signe la déclaration suivante : « Je soussigné évêque d'Orléans désigné par l'Eme cardinal légat pour remettre le décret ci-dessus conçu *in forma gratiosa*... aux cinq sujets désignés plus haut et nommés par le premier consul à des sièges épiscopaux, après toutefois que chacun d'eux aurait donné des marques de résipiscence et se serait conformé aux conditions et à la teneur du même décret, j'atteste que, le 16 courant, à chacun des sus-nommés, donnant des marques de résipiscence et se conformant aux conditions et à la teneur du même décret, j'ai livré ce dit décret d'absolution et de dispense, lequel décret a été reçu par chacun d'eux avec le respect voulu. En foi de quoi etc. Etienne évêque d'Orléans. »

Indépendamment du décret d'absolution et de dispense, les constitutionnels nouvellement nommés à des sièges épiscopaux écrivirent au Pape une lettre dans laquelle chacun d'eux fit profession de renoncer sincèrement à la constitution civile du clergé et de se soumettre aux dispositions du nouveau concordat, en priant le Pape de vouloir bien, en vue de ce ferme et invariable propos, le regarder comme un fils très obéissant de l'Eglise catholique, lui accorder l'institution canonique, qu'il demandait humblement au Pape.

Le texte latin de la susdite lettre, ainsi que le décret d'absolution se trouvent rapportés plus haut, p. 89.

Renoncer à la constitution civile, embrasser le nouveau concordat, demander humblement l'institution canonique, professer l'obéissance au Pape, se soumettre aux jugements émanés du S. Siège sur les affaires ecclésiastiques de France, adhérer à l'unité catholique, recevoir avec respect l'absolution des censures et peines ecclésiastiques et la dispense

de l'irrégularité, donner des marques de résipiscence, accepter la pénitence imposée par le légat et promettre de conserver l'unité, c'est faire beaucoup sans doute, mais ce n'est pas encore la rétractation publique explicite et formelle des erreurs prescrites par le Pape comme condition de l'institution canonique.

Faut-il désapprouver l'institution accordée par le légat ? ou quelle disposition embrasser afin de remédier à un cas aussi difficile ? Telle est la question sur laquelle les douze cardinaux doivent exprimer leur sentiment.

Nous rapportons d'abord un *votum* de Gerdil, lequel se trouve, écrit de sa main, tom. 46 des manuscrits, p. 180. Il fut rédigé avant le 18 mai 1802, c'est-à-dire avant que le cardinal eût sous les yeux le *Pro-Memoria* déjà cité. Il porte pour inscription ce simple mot : *Istituzioni*.

« Il eût été bien désirable que le zèle apostolique qu'a témoigné Sa Sainteté pour éloigner des sièges vacants les évêques dits *constitutionnels* qui les occupaient précédemment contre toutes les lois de l'institution canonique, eût obtenu son plein effet. Il est vrai que l'histoire ecclésiastique offre plusieurs exemples dans lesquels on voit, pour le bien de l'unité, des évêques dissidents réconciliés à l'Eglise avec la grâce de conserver leurs sièges ; mais cela eut toujours lieu sous les deux conditions suivantes. Une, que les auteurs des factions schismatiques ou hérétiques fussent écartés. L'autre, relativement aux adhérents, est qu'ils devaient faire préalablement une rétractation explicite et formelle de leurs erreurs ; condition enjointe expressément par Sa Sainteté parmi celles que le cardinal légat devait exiger pour donner l'institution aux constitutionnels dont les qualités lui auraient été constatées par des informations en bonne règle. Et pourtant, comme Mgr le secrétaire le fait observer, on a procédé à l'institution malgré le refus qu'ils ont fait de se soumettre à la prescription pontificale.

« Ici Mgr le secrétaire signale les terribles inconvénients qu'on peut justement craindre d'une pareille institution. D'un côté il s'agit d'un fait solennellement accompli » et il serait extrêmement dangereux de manifester une désapprobation quelconque de Sa Sainteté, parce que cette désapprobation pourrait causer des troubles très sérieux, etc. » D'autre part, si le S. Père gardait un silence absolu sur ce fait, on peut prévoir que les constitutionnels oseraient s'en vanter ; or, cela serait un grave déshonneur pour le Saint-Siège. Mgr le secrétaire conclut que dans un si terrible embarras, il appartiendra aux Ems consultés de suggérer le tempérament qui pourra le mieux s'adapter à des circonstances aussi difficiles.

« Pour moi, quoique convaincu de ma médiocrité, obligé toutefois par l'obéissance de préférer un sentiment quelque faible qu'il puisse être, j'oserais proposer humblement une voie qui se présente à mon esprit pour éviter en quelque sorte l'un et l'autre inconvénient.

« J'observe que le cardinal légat, traitant de la formule d'absolution qui précéda l'institution, déclara que les sujets qui allaient être promus devaient, en présence des deux évêques d'Orléans et de Vannes députés pour les informations, confesser explicitement le schisme professé et l'abjurer; les deux évêques promirent que cela serait fait; et le légat ajoute que ces deux prélats députés pour les informations vinrent auprès de lui comme témoins pour lui porter la consolante nouvelle de l'accomplissement de l'acte de la part des constitutionnels qui allaient être promus.

« Il semblerait donc que le S. Père pourrait, sans préjudice pour la dignité pontificale, en répondant au cardinal légat, énoncer sous forme de simple récit l'avis transmis par le même légat, du témoignage par lequel les évêques députés avaient attesté que les constitutionnels *touchés de l'indulgence employée envers eux ont confessé d'avoir erré, qu'ils détestaient les erreurs commises, et qu'ils promirent avec larmes de se conduire comme des évêques catholiques doivent le faire.*

« De cette manière on laisse d'un côté l'institution intacte, et l'on ne fait rien qui puisse exciter le soupçon contre elle, ou contre la conduite du légat. D'autre part, on enlève aux constitutionnels tout moyen de se vanter que Sa Sainteté les ait dispensés de l'obligation de rétracter leurs erreurs, attendu que le témoignage des deux évêques députés les convaincrail de l'aveu et de l'abjuration qu'ils ont faits de ces erreurs, conformément à l'obligation imposée par Sa Sainteté. »

Le meilleur moyen de fermer la bouche aux constitutionnels, c'était de publier le décret par lequel ils avaient reçu l'absolution des censures et la dispense de l'irrégularité. Di Pietro, dans son *Pro-Memoria* du 18 mai, suggéra ce parti, qui fut adopté. Voici le passage du *Pro-Memoria* qui concerne les évêques constitutionnels.

« Les sièges des intrus sont supprimés et l'on exige que les constitutionnels en fassent l'abandon, mais en même temps neuf de ces intrus sont déjà nommés aux sièges de la nouvelle circonscription, et l'on veut les soustraire à la rétractation publique et aux actes de soumission que le S. Père exige **comme preuve de leurs nouvelles dispositions...**

« Une chose assurément bien grave, c'est l'institution donnée par le cardinal-légat aux neuf évêques constitutionnels nommés par le premier consul à neuf sièges de la nouvelle circonscription. On peut néanmoins en retrancher deux qui avaient fait précédemment une rétractation publique pleine et entière de leurs erreurs. Si les constitutionnels reconnaissent vraiment leur faute, s'ils rétractent de cœur et d'esprit leurs erreurs passées, je me sentrais le courage de supplier le S. Père de leur offrir à tous un siège épiscopal, les chefs du schisme exceptés. L'exemple des pères d'Afrique et l'indulgence dont Jules III fit preuve envers les évêques hérétiques d'Angleterre justifieraient mon courage. Mais que devons-nous penser de gens qui n'ont pas

voulu confesser expressément au chef de l'Eglise qu'ils ont erré, et qui ont reçu avec soumission, il est vrai, et avec un air de repentir, nous dit-on, l'absolution des censures et de l'irrégularité, mais qui n'ont pas même voulu la demander? L'histoire ecclésiastique renferme sans doute des exemples semblables à celui-ci; et dans la dure alternative où s'est vu le cardinal-légat, tout perdre ou prendre le parti qu'il a embrassé, Sa Sainteté ne peut éprouver que de la compassion, et elle ne peut pas refuser la confirmation de l'institution qui a déjà été donnée aux constitutionnels. Mais pour obvier au grand scandale qui aurait lieu si les constitutionnels ne se montraient pas publiquement comme revenus à d'autres sentiments, non seulement il faut nécessairement que le décret de leur absolution soit rendu public, mais aussi l'on devra recommander au cardinal-légat de surveiller leur conduite, et de faire tous les efforts pour obtenir au moins que dans leur première lettre pastorale ils parlent à leurs diocésains de manière à montrer qu'ils détestent les erreurs passées et qu'ils sont unis de cœur et d'âme au chef de l'Eglise et soumis à ses décrets. Et comme la lettre du cardinal-légat fait présumer aussi que les constitutionnels déjà nommés ne sont pas les moins répréhensibles pour la conduite et les qualités morales, il semble qu'on doit lui recommander aussi d'être très attentifs à cela dans le cas de nouvelles nominations et de refuser résolument l'institution canonique à quiconque en serait indigne non seulement à raison du schisme passé, mais encore par sa mauvaise conduite. L'affaire est de la plus grande importance et mérite une vigilance extrême, tant pour justifier le fait accompli et le rendre moins préjudiciable, que pour obvier à l'avenir. »

L'allocution consistoriale du 24 mai 1802, sans entrer dans les difficultés que nous venons de dire, contient seulement que les évêques constitutionnels ont été reconciliés avec le Saint-Siège avant de recevoir l'institution canonique dans les nouveaux diocèses : « Leur institution dans les offices de légitimes pasteurs des nouveaux diocèses a été précédée, dit Pie VII, de leur réconciliation avec ce Siège Apostolique. Vous verrez par les pièces que nous vous présentons qu'ils se sont acquittés de cette indispensable dette envers l'Eglise. L'esprit de charité dont brûle l'épouse chérie de J.-C. nous a fait user envers eux de toute l'indulgence que nous pouvions apporter, la substance des choses demeurant intacte, afin que des choses aussi importantes que le rétablissement de la religion dans un pays aussi grand que la France, et l'extinction d'un schisme très funeste pussent être effectués. Les exemples de nos prédécesseurs, l'amour de la paix, les instances du gouvernement qui l'a demandé pour rétablir la concorde nous ont décidé à prendre ce parti; nous espérons n'avoir jamais à nous en repentir, avec le secours de Dieu, qui connaît la pureté de nos intentions et de nos vœux. »

La lettre des constitutionnels au pape et le décret

de leur absolution furent rendus publics en même temps que l'allocution consistoriale.

LE DISCOURS DE PORTALIS.

Rempli de contradictions et de sophismes qui arrivent jusqu'à l'hérésie, ce discours est sévèrement jugé par Di Pietro et par Gerdil.

Le peu de temps que l'on eut du 12 au 18 mai, pour étudier des affaires d'une aussi haute importance, ne permit pas au cardinal Gerdil de laisser par écrit une appréciation complète et vraiment en rapport avec son talent. Nous remarquons toutefois (tome 46 de ses manuscrits, pag. 101) quelques précieuses notes qu'il importe de recueillir. Les voici :

« 1e et 2e question. Quel jugement porter sur les articles organiques, considérés en eux-mêmes, et relativement au discours de M. Portalis ? »

« Les réflexions faites à ce sujet par les très-respectables prélats consultés démontrent clairement l'incompatibilité de la majeure partie de ces articles avec les maximes catholiques professées depuis l'origine du christianisme. D'ailleurs je ne vois pas que M. Portalis puisse se mettre d'accord avec lui-même lorsqu'il exige l'autorisation du gouvernement pour publier un décret dogmatique de l'Eglise, quand bien même ce décret émanerait du concile général. La foi que prête le catholique à un dogme défini, est la foi même qui est due à une vérité révélée de Dieu et enseignée comme telle par le ministère apostolique auquel J.-C. a confié la révélation : *Sermonem tuum dedi eis... Rego enim non pro eis tantum, sed et pro iis qui credituri sunt per verbum eorum in me.* (S. Jean XVII 14, 20). L'enseignement du ministère institué par J.-C. est la seule chose qui fasse la foi certaine d'une vérité révélée. M. Portalis reconnaît (p. 19) que l'on ne croit à une religion que parce qu'on la suppose l'œuvre de Dieu : *Tout est perdu, si on laisse entrevoir la main de l'homme* ; et pag. 18 : *La force d'une religion vient uniquement de ce qu'on la croit. Or la foi ne se commande pas.* Mais exiger l'autorisation du gouvernement pour donner cours à un article de foi, n'est-ce pas vouloir introduire la main de l'homme, pour décider si la révélation s'accorde ou non sur cet article avec les maximes toujours instables d'un gouvernement humain, n'est-ce pas faire dépendre d'un tel jugement toujours vacillant la foi qu'on doit à Dieu révélateur ? »

« Les articles 5 et 73 parmi les organiques, concernant les fondations, semblent contredire l'art. XIV de la convention, où l'on permet, sans tant de réserves et de restrictions lésives du droit de l'Eglise, d'avoir des biens-fonds et de participer à la libéralité des fidèles.

« Question 3e. Si Sa Sainteté doit manifester sa désapprobation immédiatement, et en quelle forme ; ou bien si Elle doit d'abord faire une démarche auprès du premier Consul ? »

« On ne peut nier que le monde catholique n'ait

été gravement offensé des doctrines contenues dans les articles dits *organiques*, expression mondaine qui n'a jamais été employée pour les ordonnances qui concernent la police ecclésiastique ; d'autant plus que dans le mode dont ils ont été rendus publics par l'impression, on les a joints aux articles de la convention, comme s'il fallait les regarder comme autant de conséquences de cette convention. Cette considération semble exiger la plus prompte désapprobation du Saint-Siège, afin d'ôter de l'esprit des fidèles une erreur qui tournerait au préjudice du S. Siège. Quant au mode, je me range à celui qu'ont embrassé unanimement les Messieurs consultés dans le *Risultato del Congresso.* »

Suivant Di Pietro (Pro-Memoria) le discours de Portalis « est plein d'erreurs scandaleuses, d'injures pour le Saint-Siège et de maximes hérétiques. Il dénature le sens du concordat. » Plus loin : « Envoyé pour défendre le concordat devant le Corps-législatif et obtenir l'approbation de cette assemblée comme Lucien Bonaparte et Siméon furent envoyés au Tribunal, voyant qu'il parlait à une assemblée de mécréants et d'athées unis à quelques protestants, voulant écarter toutes les difficultés qui avaient été suscitées au Tribunal, Portalis s'est proposé de composer un discours philosophique qui pût s'adapter à toutes les opinions et persuader tous les esprits ; et c'est ainsi que diminuant à dessein l'influence que peut avoir, je ne dis pas la convention, mais la religion elle-même dans l'Etat, il a porté son raisonnement jusqu'à l'hérésie, et il s'est fait comparaître lui-même comme un hérétique. » Di Pietro ajoute que le discours de Portalis doit être séparé de la convention, comme son rapport sur les articles organiques doit être séparé de ces articles eux-mêmes, et il conclut en ces termes : « Il semble donc qu'on doit faire le même cas de ce discours que de celui des orateurs du Tribunal, c'est-à-dire le regarder comme un sentiment privé qui ne peut donner aucune interprétation légale ni à la convention ni aux articles qui l'accompagnent. Sa Sainteté pourra le condamner séparément si elle pense que le scandale l'exige. »

ARTICLES ORGANIQUES.

Nous venons d'entendre le cardinal Gerdil déclarant « que la plus grande partie de ces articles est incompatible avec les maximes catholiques professées depuis l'origine du christianisme. » Il ajoute : « L'univers catholique a été grandement offensé des doctrines contenues dans les articles dits *organiques*, expression mondaine qui n'a jamais été employée pour les ordonnances qui concernent la police ecclésiastique ; d'autant plus qu'on les a joints aux articles du concordat, comme s'il fallait les regarder comme autant de conséquences de cette convention. »

Consultons maintenant le *Pro-Memoria* du patriarche Di Pietro : « On fait suivre le concordat, dit-il, d'un amas indigeste d'articles organiques, qui

attaquent la primauté du pape, renversent presque la discipline de l'Eglise, enchainent l'autorité des pasteurs, et rendent tout à fait servile l'exercice de la religion catholique ; et, par un scandale intolérable, on veut faire croire que ces articles sont autorisés ou par le chef de l'Eglise qui a stipulé la convention, ou du moins par ses ministres. »

Vers la fin du *Pro-Memoria*, Di Pietro parle de nouveau des articles organiques en ces termes : « Dieu me garde de vouloir excuser et justifier les erreurs qu'ils renferment, et les maximes scandaleuses, injurieuses pour l'autorité ecclésiastique qu'on y établit. Que l'on veuille considérer toutefois combien de difficultés on a dû surmonter pour exécuter la convention, quels biens elle a déjà produits malgré les articles organiques, et quels biens elle produira encore. Que l'on réfléchisse ensuite sérieusement à ce qui arriverait si le premier consul contrarié par une bruyante réprobation des articles organiques, qui exciterait infailliblement une dangereuse fermentation, exigeait que les évêques fissent serment de les observer, ou bien s'il portait les choses jusqu'à en demander au Saint-Siège l'impossible approbation. »

Voici le moyen que proposait Di Pietro : « Le S. Père ne peut certainement pas garder le silence, il doit parler, mais ne peut-il pas annoncer au Sacré-Collège la publication de la convention dans le mode qu'elle a été faite, et tous les biens qui en sont dérivés ; et dans une allocution que l'on rendrait publique par la voie de l'impression, déclarer qu'il a vu paraître à l'improviste les articles organiques publiés avec la convention, que ni lui ni ses ministres n'y ont eu aucune part, et qu'il ne manquera pas de réclamer auprès du premier consul pour obtenir une prompt réparation contre les maximes que l'on veut faire revivre en France et contre lesquelles les pontifes ses prédécesseurs ont toujours réclamé ? Après cela, un bref dans le même sens adressé au premier consul et rédigé avec les expressions tendres et paternelles avec lesquelles tant de saints pontifes se sont adressés bien des fois aux empereurs pour des causes aussi importantes, pourrait être le moyen d'atteindre le but, sinon en totalité, du moins en grande partie. »

Le cardinal Gerdil demande la désapprobation des articles organiques dans une allocution bien nourrie que l'on imprimera et qu'on rendra publique. Il juge cela nécessaire pour détruire dans le public l'impression déjà produite et d'après laquelle les articles organiques sont les conséquences du concordat et son interprétation.

Il n'eut pas le *Pro-Memoria* avant le 18 mai, qui était le jour fixé pour la congrégation en présence du pape. C'est ce que constate un billet que lui écrit Consalvi ce même jour :

« Le *Pro-Memoria* annexé à cette lettre ayant été présenté au S. Père dans l'audience de ce matin, Sa Sainteté a ordonné au cardinal secrétaire d'Etat de le faire imprimer sans retard, et de l'envoyer aujourd'hui même aux Ems membres de la con-

grégation qui doit s'assembler ce soir en présence de Sa Sainteté. En remplissant l'ordre souverain, le cardinal soussigné baise très-humblement les mains de V. E. avec une très-profonde obéissance etc.

Gerdil adresse le même jour à Di Pietro le billet suivant, qui se conserve écrit de la main de Fontana, tome 46 des manuscrits, p. 179 ;

« Le cardinal Gerdil a reçu il y a un instant les feuilles imprimées contenant un *Pro-Memoria* sur les matières qu'on doit traiter dans la S. Congrégation qui se tiendra ce soir en présence du S. Père. Il ne peut donc, faute de temps, faire les remarques qu'exigent la gravité et la multiplicité des objets proposés, surtout par rapport à la situation des choses dans le passé et le présent.

« En ce qui concerne la promesse du cardinal légat et l'institution accordée aux évêques intrus, le soussigné se rapporte au *votum* déjà transmis à Mgr le patriarche de Jérusalem.

« Relativement aux démonstrations publiques de joie et aux solennelles actions de grâces au Seigneur, il semble qu'il pourrait être convenable de les faire, à la condition expresse qu'on les fit précéder d'une désapprobation que le S. Père ferait des articles organiques devant le Sacré-Collège dans une allocution bien nourrie que l'on rendrait publique en la livrant à l'impression, ainsi qu'on le propose vers la fin dudit Mémoire, afin de détruire dans le public l'impression déjà produite, d'après laquelle les articles organiques seraient les conséquences et l'interprétation des articles convenus avec Sa Sainteté. Cela remédiera au scandale, et l'empêchera dans l'avenir. »

L'allocution consistoriale du 24 mai 1802 renferme, en effet, le désaveu et la désapprobation des articles organiques. Pie VII déclare qu'il n'a pas eu connaissance de ces articles, que l'on a publiés avec le concordat ; il exprime assez clairement qu'ils sont incompatibles avec la discipline des saints canons, et même avec la constitution de l'Eglise. Par trois fois le pape a soin de bien dire que le concordat comprend dix-sept articles et pas davantage, comme pour exclure les autres qui ont été ajoutés sans son aveu ; puis il ajoute : « Nous avons remarqué que l'on a publié avec notre convention susdite, d'autres articles dont nous n'avons pas connaissance ; nous ne pouvons pas nous dispenser de demander que ces articles subissent les modifications et les changements opportuns et nécessaires etc. Le gouvernement français, en rétablissant la religion catholique et en reconnaissant sa sainteté et ses avantages, ne peut pas ne pas vouloir que ce qu'exige la constitution très-sainte de la religion que l'on rétablit soit mis à exécution, et que toutes choses soient mises en pleine harmonie avec la discipline salutare qui est établie par les lois de l'Eglise. »

Les notes qui parurent dans le journal officiel de Rome relativement au concordat français prennent toujours le soin de mentionner les dix-sept articles du concordat, afin de témoigner que le S. Siège n'approuve pas les autres.

PRO-MEMORIA.

La congrégation des douze cardinaux en présence du pape eut lieu le 18 mai 1802, ainsi que nous l'avons déjà dit. Les six jours qui s'écoulèrent jusqu'au 24 furent employés à préparer la célèbre allocution que Pie VII prononça dans le consistoire de ce jour.

Comme nous avons inséré cette allocution plus haut, p. 90, nous n'en parlerons pas de nouveau, mais il nous semble intéressant et utile de rapporter le *Pro-Memoria* rédigé par Di Pietro, secrétaire de la congrégation ; on y retrouve les principales pensées de l'allocution, quoiqu'elles soient exprimées dans un tout autre style.

« Pro-memoria sur la publication de la convention signée le 15 juillet 1801 entre Notre-Saint Père le pape et le gouvernement français et publiée à Paris le 18 avril de l'année courante.

« Pour pouvoir porter un jugement certain sur ce qui a eu lieu en France à la suite de la convention stipulée entre Sa Sainteté et le gouvernement français, et afin que l'on puisse décider quelles mesures doit prendre Sa Sainteté sur les diverses choses qui ont accompagné la publication, il faut se rappeler en quel état se trouvait la religion catholique en France depuis la révolution de ce royaume jusqu'à l'époque présente, quels biens sont déjà dérivés de la convention, si on peut en espérer d'autres. Il faut, en un mot, examiner tout ce qui a précédé le concordat, ce qui l'a accompagné, et ce qui le suit dans toute l'extension des rapports, des temps, des lieux, et du gouvernement lui-même qui l'a publié.

« Sans remonter à la cruelle époque des persécutions que l'on exerçait en France contre les ministres du culte catholique, et sans rappeler les catastrophes et les malheurs qui dérivèrent de la constitution civile du clergé, que l'on considère un instant l'état de la religion au moment où le S. Père envoya un ministre en France pour traiter avec le premier Consul. Soixante évêques constitutionnels occupaient paisiblement des sièges usurpés, et instituaient de nouveaux intrus sur les sièges vacants. Avec l'appui direct sinon du gouvernement, au moins avec celui de ses ministres on commençait à réunir de faux synodes diocésains ou conciles provinciaux, pour en imposer ensuite par un concile national au vulgaire ignorant, et consolider par ce moyen l'autorité du clergé constitutionnel. Les évêques légitimes, émigrés de la France, prenaient tous les moyens qu'ils pouvaient pour bien gouverner leurs diocèses ; mais les prêtres étaient en petit nombre, et ceux qui ne voulaient pas prêter le serment de fidélité à la constitution ne pouvaient soigner qu'en secret un nombre bien restreint de fidèles et administrer les sacrements. Ceux-là même qui jouissaient d'une plus grande liberté parce qu'ils avaient prêté serment, ne pouvaient exercer le culte catholique en public. Sans cesse persécutés par les intrus, souvent ils étaient obligés de leur abandon-

ner les quelques églises encore existantes. Le lieu sacré était publiquement profané par les théophilanthropes. Les temples dédiés au culte de Dieu portaient encore les inscriptions profanes : *Au Génie*, à *la Victoire*, à *l'Hyménée* etc. Il n'y avait pas une église, pas un lieu dans toute la France où l'on vit publiquement le signe de notre rédemption. La décade existait encore, et le peuple, surtout dans les campagnes, ne connaissait plus les grandes fêtes de la religion. Toutes les fois qu'un siège épiscopal venait à vaquer, il s'élevait des querelles interminables dans le clergé ; l'incertitude sur la légitimité des ministres, leur petit nombre, le manque de moyens, la difficulté d'apprendre au peuple les principes et les maximes fondamentales de notre sainte religion, rendait les hommes, sinon incrédules sur toute chose, au moins très-indifférents à l'égard de la religion.

« Voilà quel était l'état de la religion à l'époque réputée la plus heureuse pour la France depuis la révolution. Qu'on le compare rapidement au moment présent. Un cardinal légat du S. Siège se montre publiquement à Paris, sinon dans tout l'éclat de sa dignité, du moins avec celui que permettent les circonstances du temps et du lieu. Soixante évêques intrus sont remplacés par soixante évêques légitimes tous canoniquement institués par le S. Siège. Légitimes deviendront donc tous les curés que ces évêques institueront. Il ne leur est pas interdit de communiquer avec le chef de l'Eglise. La hiérarchie ecclésiastique est rétablie dans le clergé. Les temples nécessaires au culte de Dieu sont restitués, et le mélange d'autres cultes dans les églises est défendu. La décade est abolie, le cardinal légat diminue les fêtes par autorité apostolique et détermine le nombre des fêtes mobiles. Un jubilé est publié au nom du S. Père par le cardinal légat dans toute la France. Le culte catholique est libre, l'enseignement et la prédication sont libres. A la promesse de fidélité à la constitution est substituée une autre promesse que le S. Siège a approuvée, et cette nouvelle formule est étendue à tous les ecclésiastiques et à tous les émigrés. L'autorité publique annonce et sanctionne dans la plus grande solennité le rétablissement de la religion catholique, et ce ne sont pas quelques membres du gouvernement agissant en leur nom privé comme professant la religion catholique, c'est le gouvernement lui-même, avec tous les membres qui le composent, et dans tout l'éclat qu'exige une représentation publique, c'est le gouvernement, dis-je, qui se rend au temple du Seigneur, et remercie Dieu par un *Te Deum* et de la paix conclue, et du rétablissement de la religion catholique.

« Mais il n'est que trop vrai que de si beaux jours sont assombrés par un épais nuage, pour ne pas dire d'épaisses ténèbres qui doivent remplir d'amertume le cœur paternel de Sa Sainteté. Tandis que par un article formel du concordat on convient d'une nouvelle formule de promesse de fidélité au gouverne-

ment et que l'on fait ainsi disparaître la promesse de fidélité à la constitution, on extorque publiquement et violemment, au cardinal légat lui-même, une formule de promesse qui semble se rapprocher de l'ancienne, et on la publie dans le journal officiel plus ample et avec des expressions plus fortes et plus larges que celles que le cardinal légat a réellement proférées.

« Les sièges des intrus sont supprimés, et l'on exige que les constitutionnels en fassent l'abandon, mais en même temps neuf de ces intrus sont déjà nommés aux sièges de la nouvelle circonscription, et on veut les soustraire à la rétractation publique et aux actes de soumission que le S. Père exige en preuve de leurs nouvelles dispositions.

« On sanctionne enfin la convention qui proclame l'exercice public de la religion catholique, mais dans un discours de l'orateur du gouvernement, discours plein d'erreurs scandaleuses, d'injures pour le Saint-Siège et de maximes hérétiques, on dénature le sens de cette convention, et on la fait suivre d'un amas indigeste d'articles organiques pour l'exécution de la même convention, qui attaquent la primauté du chef de l'Eglise, renversent pour ainsi dire sa discipline, enchainent l'autorité des pasteurs, et rendent tout à fait servile l'exercice de la religion catholique; et par un scandale intolérable, on veut faire croire que ces articles sont autorisés, ou par le chef de l'Eglise qui a stipulé la convention, ou du moins par ses ministres.

« Examinons ces actes l'un après l'autre. Ils méritent toute la pastorale sollicitude du S. Père.

« On ne peut nier que le cardinal légat n'ait dépassé les limites de ses instructions, même par la simple lecture de la formule latine de la promesse faite au gouvernement. On ne peut nier aussi que cette formule n'ait été présentée avec mauvaise foi, lorsqu'une autre formule avait été convenue avec le gouvernement. Le fait est que la formule a été lue. Il est impossible de compter sur l'addition de quelque apostille dans le registre pour limiter le sens aux choses civiles et politiques comme quelqu'un l'a suggéré; et d'ailleurs la promesse d'observer la constitution dans les choses civiles ne signifie-t-elle pas qu'on l'observera dans les articles qui regardent l'aliénation des biens ecclésiastiques et des biens des émigrés? On peut toutefois donner un sens plus restreint à la formule latine, qui a été lue. Le plus grand mal est dans l'extension qu'on a donnée à cette promesse dans le *Moniteur* au delà des phrases lues par le cardinal légat. Il semble donc que le meilleur remède à ce qui a eu lieu, c'est d'en parler le moins possible. D'autres gazettes pourront dire que la formule latine insérée dans le journal officiel n'est pas celle que le cardinal légat a lue, sans entrer en de plus grands détails. On pourra recommander aussi au cardinal légat d'employer tous les efforts pour obtenir que les gazettes, ou quelque publication périodique de France dise la même chose.

« La nouvelle formule de serment adoptée par le gouvernement fera cesser en France toutes les con-

troverses sur la promesse, de même qu'on a oublié toutes les anciennes questions relatives à d'autres serments qui ont été exigés du clergé à diverses époques.

« Une chose assurément grave, c'est l'institution donnée par le cardinal légat aux neuf évêques constitutionnels nommés par le premier Consul à neuf sièges de la nouvelle circonscription. On peut néanmoins en retrancher deux qui avaient fait précédemment une rétractation publique pleine et entière de leurs erreurs. Si les évêques constitutionnels reconnaissent vraiment leur faute, s'ils rétractaient de cœur et d'esprit leurs erreurs passées, je me sentais le courage de supplier le S. Père de leur offrir à tous un siège épiscopal, les chefs du schisme exceptés. L'exemple des pères d'Afrique et l'indulgence dont fit preuve Jules III à l'égard des évêques hérétiques d'Angleterre justifieraient mon courage. Mais que devons-nous attendre de gens qui n'ont pas voulu confesser *expressément* au chef de l'Eglise qu'ils ont erré, et qui ont reçu avec soumission, il est vrai, et avec un air de repentir, nous dit-on, l'absolution des censures et de l'irrégularité, mais n'ont pas même voulu la demander? L'histoire ecclésiastique renferme sans doute des exemples qui ressemblent beaucoup à celui-ci; et dans la dure alternative où s'est vu le cardinal légat, tout perdre ou prendre le parti qu'il a embrassé, Sa Sainteté ne doit avoir que de la compassion, et ne peut se refuser à la confirmation de l'institution qui a été déjà donnée aux constitutionnels. Mais pour réparer le grand scandale qui serait donné si les constitutionnels ne se montraient pas au public comme revenus à d'autres sentiments, non seulement il faut nécessairement que le décret de leur absolution soit rendu public, mais il faut recommander au cardinal légat de veiller sur leur conduite, et d'employer tous les efforts pour obtenir au moins que dans leur première lettre pastorale ils parlent à leurs diocésains de manière à montrer qu'ils détestent les erreurs passées, et qu'ils sont unis de cœur et d'âme au chef de l'Eglise et soumis à ses décrets.

« Et comme la lettre du cardinal légat fait présumer aussi que les constitutionnels déjà nommés ne sont pas les moins répréhensibles pour la conduite et les qualités morales, il semble qu'on doit aussi lui recommander d'y être très-attentif dans le cas de nouvelles nominations, et de refuser résolument l'institution canonique à quiconque en serait indigne non seulement à raison du schisme passé, mais encore par la mauvaise conduite. L'affaire est de la plus grande importance, et mérite une vigilance extrême, tant pour justifier le fait accompli et le rendre moins préjudiciable, que pour obvier à l'avenir.

« Que dire enfin du discours du conseiller Portalis et des articles organiques qui ont accompagné la publication du concordat, et en conformité desquels on permet en France l'exercice de la religion catholique? Si l'on examine la chose paisiblement et sans prévention, on reconnaîtra que

s'il est vrai de dire que des maux très-graves dérivent des articles organiques, ces maux sont peut-être moindres et sont plus supportables que ceux qui peuvent résulter de la nomination des intrus aux nouveaux sièges.

« Avant tout il faut séparer entièrement le discours de Portalis de la convention, comme son rapport sur les articles organiques doit être séparé des articles eux-mêmes. Le conseiller Portalis est l'orateur du gouvernement, il est vrai, mais il ne s'ensuit pas que tout ce qu'il dit soit l'expression des sentiments de ceux qui gouvernent. Envoyé pour défendre le concordat devant le Corps-législatif et obtenir l'approbation de cette assemblée comme Lucien Bonaparte et Siméon furent envoyés au Tribunal, voyant qu'il parlait à une assemblée de mécréans et d'athées unis à quelques protestants, voulant écarter toutes les difficultés qui avaient été suscitées au Tribunal par ceux qui avaient furieusement déclamé contre, il s'est proposé de tisser un discours philosophique, qui s'adaptât à toutes les opinions et persuadât tous les esprits des législateurs; et c'est ainsi que diminuant à dessein l'influence que peut avoir, je ne dis pas la convention, mais la religion elle-même dans l'Etat il a porté son raisonnement jusqu'à l'hérésie, et il s'est fait comparaître lui-même comme un hérétique. Il semble donc qu'on doit faire le même cas de ce discours que de celui des orateurs du Tribunal, c'est-à-dire le regarder comme un sentiment privé qui ne peut donner aucune interprétation légale ni à la convention, ni aux articles qui l'accompagnent. Sa Sainteté pourra le condamner séparément si elle pense que le scandale l'exige.

« Tout l'examen doit donc s'arrêter sur les articles organiques. Dieu me garde de vouloir excuser et justifier les erreurs qu'ils renferment, et les maximes scandaleuses, injurieuses à l'autorité ecclésiastique qu'on y établit... Que l'on veuille considérer toutefois combien de difficultés le premier Consul a dû surmonter pour exécuter la convention, quels biens elle a déjà produits malgré les articles organiques, et quels biens elle produira encore. Que l'on réfléchisse enfin sérieusement à ce qui arriverait si le premier Consul contrarié par une bruyante réprobation publique des articles organiques (qui ne pourrait pas ne pas exciter en France une périlleuse fermentation) exigeait que les évêques fissent serment de les observer, ou bien s'il portait la chose jusqu'à en demander au Saint-Siège l'impossible approbation.

« Le S. Père ne peut certainement garder le silence, il doit parler, mais ne peut-il pas annoncer au sacré Collège la publication de la convention dans le mode qu'elle a été faite, et tous les biens qui en sont dérivés; et dans une allocution que l'on rendrait publique par la voie de l'impression, déclarer qu'il a vu paraître à l'improviste les articles organiques publiés avec la convention, que ni lui ni ses ministres n'y ont eu aucune part, et qu'il ne laissera pas de réclamer auprès du premier Consul pour obtenir une prompt réparation contre les

maximes que l'on veut aujourd'hui faire revivre en France, et contre lesquelles les pontifes ses prédécesseurs ont toujours réclamé? Après cela, un bref de même nature adressé au premier Consul et écrit avec les expressions tendre et spaternelles avec lesquelles tant de saints Pontifes se sont adressés tant de fois aux empereurs pour des causes non moins importantes, pourrait être le moyen d'obtenir, sinon en totalité, du moins en grande partie le but désiré.

« Il n'est pas difficile d'imaginer que quiconque découvre dans la publication et l'exécution du concordat d'aussi grands avantages que ceux qui ont été énumérés au commencement de ce mémoire, en rend du fond du cœur de grandes grâces au Très-Haut, et croit juste pour cela que ces actions de grâces soient rendues publiquement par un *Te Deum* solennel. On pourrait prescrire en même temps une prière publique pour obtenir de Dieu la réparation des maux qui diminuent le bien, et qui affligent encore l'Eglise. Un jubilé public fut prescrit après la réconciliation du royaume d'Angleterre. Il vient maintenant d'être publié en France. Il pourrait être très-utile de le répéter à Rome, et l'octave de la Pentecôte offre très à propos un temps opportun pour une œuvre aussi salutaire.

PUBLICATION DU CONCORDAT A ROME.

On lit dans le *Diario di Roma*, n. 146, 26 mai 1802 :

« Lundi matin 24 mai N. S. P. le Pape tint dans son palais apostolique du Quirinal le consistoire secret; dans ce consistoire Sa Sainteté ferma la bouche, suivant l'usage, aux Ems seigneurs cardinaux Carlo Crivelli et Giuseppe Spina. Puis Elle annonça dans une allocution au Sacré-Collège la publication qui a eu lieu à Paris de la bulle renfermant les 17 articles du concordat fait entre Sa Sainteté et le gouvernement français. »

Dans le *Diario* du 29 mai, n. 147, on lit ce qui suit :

« Jeudi 27 mai, fête de l'Ascension de N.-S. J.-C. au ciel, Notre S. Père le pape Pie VII, après avoir célébré la sainte messe dans sa chapelle privée, voulant se transporter à la basilique patriarcale de S. Jean de Latran pour assister à la chapelle papale qui devait s'y tenir, monta en voiture avec les deux Ems Cardinaux Valenti Gonzaga et Carafa de Trajetto; et, accompagné d'un grand nombre de prélats à cheval, parmi lesquels se trouvait monsignor Cavalcini, gouverneur de Rome, suivi d'autre noblesse de sa chambre secrète pareillement à cheval, entouré de la garde suisse noble, et d'un détachement de dragons, il se rendit à ladite basilique.

« La messe terminée, Sa Sainteté entonna le *Te Deum* solennel, qui fut continué par les chœurs pontificaux, en actions de grâce au Très-Haut pour

la publication de la Bulle de Sa Sainteté concernant le concordat entre le Saint-Siège et le gouvernement français, publication qui accomplit le rétablissement si désiré de la religion catholique dans ces contrées si peuplées.

« Pour une telle fonction sacrée, deux tribunes avaient été préparées près du chœur ; dans l'une se trouvait S. A. R. l'archiduchesse Marianne d'Autriche accompagnée du seigneur chevalier de Letzeltern, chargé d'affaires de S. M. Impériale près ce Saint-Siège, et suivie de sa cour ; dans l'autre était le seigneur Cacault, ministre de France près ce Saint-Siège, avec d'autres personnes de distinction de sa nation... Après le *Te Deum*, le S. Père monta à la *loggia* sur la façade de la basilique qui regarde la grande place, et, les prières prescrites récitées, le Souverain Pontife donna la solennelle bénédiction à l'immense foule de peuple assemblée en ce lieu ; puis les seigneurs cardinaux publièrent l'indulgence plénière...

« En une circonstance aussi heureuse que celle de l'avancement de la religion catholique dans les vastes régions de la France, le S. Père voulant porter tous les fidèles à se réjouir dans le Seigneur, a fait publier par l'Eme seigneur cardinal de la Somaglia son vicaire un édit d'indulgence plénière sous forme de jubilé. A l'exemple de ses prédécesseurs, et conformément à ce qu'il a fait en France par l'organe de son cardinal légat à latere pour cette même occasion, le S. Père a résolu d'ouvrir pareillement les trésors de l'Eglise dans cette cité de Rome pour l'utilité spirituelle de son peuple bien-aimé, en accordant une indulgence plénière en forme de jubilé dans le but d'obtenir du Maître évangélique du champ mystique, que la bonne semence répandue sur un terrain si fertile, par le bienfait de la rosée céleste de la divine grâce, jette de profondes racines, qu'elle croisse et qu'elle fructifie, que la zizanie ne lui nuise pas, et qu'une récolte pure et abondante remplisse le grenier du Seigneur ; implorant l'aide et l'assistance de Dieu pour les besoins de la S. Eglise suivant les très pieuses intentions de Sa Sainteté. »

Le n. 148 du *Diario* renferme la note suivante sous la rubrique de Rome 2 juin 1802 : « Nous croyons faire plaisir à nos lecteurs en donnant ici la traduction italienne que nous avons faite des articles du concordat ; le texte original de ces articles en latin et en français se trouve publié par les presses de Lazzarini, conjointement à la bulle de ratification de Sa Sainteté, et les papiers annexés, et l'allocution prononcée par Sa Sainteté dans le consistoire de lundi dernier. » On lit après cela les 17 articles du concordat, et rien autre.

Dans le *Diario* du 5 juin 1802 commence la publication de la traduction italienne de la bulle de ratification du concordat, et on renouvelle l'avis que l'original latin est en vente chez Lazzarini. Voici cette note : « Nous croyons faire plaisir à nos lecteurs en donnant la traduction italienne que nous avons faite de la bulle de Sa Sainteté qui ratifie le

concordat, et dont le texte original latin est en vente chez Lazzarini. » Il est de toute évidence que l'allocution du 24 mai 1802, les instructions données au cardinal Caprara, la vraie formule de la promesse qu'il fit à Paris, la rétractation et l'absolution des évêques constitutionnels, toutes les pièces en un mot propres à éclairer l'opinion des fidèles sur la vraie participation du Saint Siège aux actes qui accompagnèrent la publication du concordat furent rendues publiques à Rome dès l'année 1802, et avant l'ouverture du jubilé par lequel Pie VII voulut solenniser le rétablissement de la religion catholique en France.

INDULTUM REDUCTIONIS FESTORUM IN
TERRITORIO REIPUBLICÆ GALLICANÆ.

Nos Joannes Baptista, Tituli S. Honuphrii, S. Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis CAPRARA, Archiepiscopus, Episcopus Æsinus, Sanctissimi Domini Nostri Pii Papæ VII, et Sanctæ Sedis Apostolicæ, ad Primum Galliarum Reipublicæ Consulem a Latere Legatus.

Apostolicæ Sedis, cui Ecclesiarum omnium sollicitudo a Domino nostro Jesu Christo imposita fuit, officium est, servandæ Ecclesiasticæ Disciplinæ rationem ita moderari, ut locorum ac temporum circumstantiis opportune ac suaviter provideatur. Id præ oculis habens Sanctissimus Dominus noster Pius, Divina Providentia Papa VII, ad cæteras animi sui curas quas pro Gallicanis Ecclesiis suscepit, eam quoque adjecit, ut, quid in novo hoc rerum ordine, quoad Festos dies constituere oporteret, deliberandum sibi proponeret. Notum si quidem Sanctitati suæ imprimis erat, in tanta regionum latitudine quæ Gallicanæ Reipublicæ territorium constituunt, non unam hac in re, eamdemque consuetudinem viginisse, sed alios in aliis Diœcesibus Festos dies custoditos fuisse. Animadvertēbat præterea, populis qui ejusdem Reipublicæ Gubernio subjacent, magnam esse, post tantos bellorum eventus, earum rerum reparandarum necessitatem, quæ ad commercium pertinent, ac vitæ usus ; quibus quidem reparandis, propter interdictum diebus Festis manuum laborem, eorundemque dierum numerum, non ita facilis via pateret. Denique et illud, non sine magno animi dolore ex-pendebat, non eadem ubique pietate hisce in regionibus Festos huc usque dies observatos fuisse ; ut propterea ob neglectam pluribus in locis Festorum dierum religionem, non parvum in bonos piosque fideles scandalum dimanaret.

His ergo omnibus perpensis, et mature librat-
tis, factum est, ut e re tum Christiana, tum Pu-
blica futurum judicaverit, si status quidam Fes-
torum dierum numerus (isque quo contractior
fieri posset) in toto Reipublicæ territorio retinen-
dus constitueretur, ut et omnes qui iisdem legi-
bus continentur, æqualitate firmata, eandem
disciplinam tenerent, et eorum dierum imminu-
tione cum levare multorum necessitas, tum faci-
lius eorum qui reliqui fierent, observatio redde-
retur. Quare cum ad hæc primi etiam Reipublicæ
Consulis desideria et postulata accesserint, nobis
uti ejusdem Sanctitatis suæ a latere legato in-
junxit, ut de apostolicæ potestatis plenitudine,
Festorum dierum, qui iidem Dominici non sint,
numerum ad eos tantum in universo Galliarum
Reipublicæ territorio contractos esse declaremus,
quos ad calcem Indulti hujus enumerabimus, ita
ut posthac in reliquis Festis diebus omnes ejus-
dem incolæ, non solum a præcepto audiendi
Missam vacandique ab operibus servilibus, sed
a jejunii etiam obligatione in diebus qui Festa
hujusmodi proxime præcedunt, prorsus absoluti
censeantur et sint. Eam tamen legem adjectam
esse voluit, ut in Festis diebus Vigiliisque eos
præcedentibus, quæ suppressæ decernuntur, in
omnibus Ecclesiis nihil de consueto Divinorum
Officiorum Sacrarumque Cæremoniarum ordine
ac ritu innovetur, sed omnia ea prorsus ratione
peragantur, qua hactenus consueverunt, exceptis
tamen Festis Epiphaniæ Domini, Sanctissimi
Corporis Christi, SS. Apostolorum Petri et Pauli,
et Sanctorum Patronorum cujuslibet Diœcesis et
Parœciæ, quæ in Dominica proxime occurrente
in omnibus Ecclesiis celebrabuntur.

Ad honorem autem SS. Apostolorum et Mar-
tyrum, Sanctitas Sua præcipit, ut tum in publica,
tum in privata Horarum canonicarum recita-
tione, omnes qui ad illas tenentur, in Solemnitate
SS. Apostolorum Petri et Pauli, Sanctorum
omnium Apostolorum, in Festivitate vero S. Ste-
phani Protomartyris, omnium Sanctorum Mar-
tyrum commemorationem faciant; quod idem in
Missis omnibus iisdem diebus celebrandis agen-
dum erit. Eadem pariter Sanctitas Sua mandat,
ut Anniversarium Dedicationis Templorum quæ
in ejusdem Gallicanæ Reipublicæ territorio erecta
sunt, in Dominica quæ octavam Festivitatis om-
nium Sanctorum proxime sequetur, in cunctis
Gallicanis Ecclesiis celebretur.

Quamvis vero æquum esset, ut in diebus Festis
sic abrogatis præceptum saltem audiendi Missam
retineretur, ut tamen Galliarum populi vere pa-

ternam Sanctitatis Suæ in omnes caritatem ma-
gis agnoscant, hortatur solum atque eos præser-
tim qui victum parare sibi labore manuum
minime coguntur, ut iis diebus sacrosancto
Missæ sacrificio haud negligant interesse.

Illud denique Sanctitas Sua a religione ac pie-
tate Gallorum sibi pollicetur, ut quo minor in
posterum futurus erit tum dierum Festorum,
tum jejuniorum numerus, eo majori studio, fer-
vore, ac diligentia paucos illos qui supererunt
observaturi sint, illud sedulo animo reputantes,
Christiano nomine indignum esse quisquis
Christi et Ecclesiæ ejus mandata, qua par est
cura non custodit; ut enim præclare scriptum
est ab Apostolo Joanne : *Qui dicit se nosse eum,
et mandata ejus non custodit, mendax est, et in
hoc veritas non est.*

*Dies Festi, præter Dominicos, in Galliis ob-
servandi :*

Nativitas D. N. J. C.

Ascensio.

Assumptio B. M. V.

Festum Sanctorum omnium.

Datum Parisiis, ex Ædibus nostræ residentie,
hac die 9 aprilis 1802.

J.-B. CAPRARA, *Legatus.*

J.-A. SALA, *Apostolicæ Legationis Secretarius.*

INSTRUCTIO CARDINALIS CAPRARA, DIEI 25 APRILIS 1803.

Undique accepimus innumera prope connubia
existere nulliter inita, partemque unam sæpe
sæpius renuere in faciem Ecclesiæ sese sistere ad
copulationem suam ratam validamque coram Deo
reddendam; quamvis pars altera recte disposita
id velit et satagat. Animadvertentes quot mala
quotque discrimina tum fidelium animabus,
tum familiarum tranquillitati ex hoc irreligioso
renuentium ingenio agendique ratione immi-
neant, in amaritudine animi nostri lacrymas fun-
dere cogimur, et miserrimo innocentium compar-
tium statui, in quo ægre versari coguntur, merito
compatimur. Jam diu officii nostri sollicitudo
premitur et plurium Episcoporum consultationes
et innocentium postulata undique proveniunt.
Verum res difficultatibus obnoxia est; pertimes-
cimus enim ne dum bonum operari nitimur, ali-
quid mali exoriat. Sed ut bonum assequamur
et imminetia mala præcaveantur, hanc Instruc-
tionem emittendam ducimus, qua Ordinarius in
casibus particularibus hujusmodi se haud difficile
expedire et opportune providere poterit.

PARS PRIMA : *Quoad matrimonii renovationem, si uterque contrahens recte disponatur.* — 1. Qui civiliter, sive coram quocumque extraneo sacerdote, duobus saltem testibus præsentibus, aut dumtaxat coram duobus testibus, consensum mutuum de præsenti exprimentes matrimonium inierunt, tunc temporis cum ad proprium parochum seu superiorem legitimum aut ad alium sacerdotem, quique a catholica unitate non receserant; aut nullatenus aut non nisi difficillime seu periculosissime recursum habere potuerant, moneantur sic contrahentes de hujusmodi matrimonii validitate, et tantummodo hortentur, ut nuptialem benedictionem a proprio paracho recipiant.

2. Qui vero ita contraxerunt, sed tunc temporis cum absque gravissima difficultate seu periculo recursus patebat ad unum ex sacerdotibus præfatis, quive matrimonium quomodocumque inierunt cum aliquo dirimente impedimento absque legitima dispensatione aut cum dispensatione defectu legitimæ potestatis irrita, matrimonium servata forma sancti Concilii Tridentini denuo contrahant.

3. Si contrahentes communiter habeantur pro legitimis conjugibus, et ipsimet fortasse ex ignorantia invincibili sint in bona fide, et absque gravis scandali seu perturbationis periculo, certiorari nequeant de nullitate matrimonii, hisce in circumstantiis in bona fide relinquendi sunt, quemadmodum per sacros canones disponitur.

4. Si contrahentes in mala vel dubia fide versentur, aut si in bona fide existentes de nullitate matrimonii certiorari possint absque gravis scandali seu perturbationis periculo, unde locus detur matrimonii renovationi, eorum matrimonium in facie Ecclesiæ celebrandum est juxta modum inferius præscriptum.

5. Si præter clandestinitatis aliud ecclesiastici juris obstet impedimentum, dispensatio præmittatur juxta indultum inferius exaratum.

6. Si nullitas matrimonii occulta sit seu communiter ignoretur, matrimonium coram proprio paracho, adhibitis saltem duobus testibus confidentibus, secreto ad vitanda scandala contrahendum est, adnotata deinde particula in secretorum matrimoniorum libro.

7. Si vero nullitas publica sit, ad scandalum removendum matrimonium publice, servata forma Concilii Tridentini, celebrandum est: quod si Ordinarius ob peculiare circumstantias expedire judicaverit, ut secreto coram proprio paracho et duobus testibus potius celebretur, secreto

celebrari poterit, dummodo tamen publicum scandalum alia ratione removeri possit, et quamprimum removeatur.

PARS ALTERA : *Quoad rationem convalidandi matrimonium, si ejusdem convalidationem pars una petat, et altera renuat.* — 8. Si hujusmodi renuentia proveniat ex indispositione ad Sacramentorum Pœnitentiæ et Eucharistiæ susceptionem, paternis monitis curandum est, ut renuens rite disponatur.

9. Quatenus pars indisposita ad Sacramentorum susceptionem ita adduci non possit, et aliunde matrimonii renovationi assentiat, non erit illicitum ad matrimonii celebrationem procedere, non obstante illius indispositione; pars enim innocens et instans, attentis circumstantiis licite utitur jure suo: Ecclesiæ minister eidem innocenti directe ac licite reddit jus suum, et indigne renuentis susceptio ejus dumtaxat indispositioni tribuenda est.

10. Si renuentia oriatur ex ignorantia vel aliquo errore contra leges aut doctrinam Ecclesiæ circa impedimenta matrimonium irritantia, renuens debita cum prudentia et in charitate instruatur. Et quatenus adhuc renuat matrimonium suum in facie Ecclesiæ convalidare, tunc:

11. Satagendum est, ut specialem procuratorem constituat, qui ejus nomine matrimonium contrahat de more, aut saltem expresso consensu de præsenti per epistolam directam proprio paracho vel alteri sacerdoti Ordinarii aut parochi licentiam habenti, matrimonium renovetur.

12. In hujusmodi matrimonii celebratione ratio quoque habenda est tum existentiae alicujus impedimenti, tum matrimonii nullitatis sive publicæ sive occultæ, et servandæ regulæ sub nn. 5, 6 et 7.

PARS TERTIA : *Quoad dispensationem etiam in radice.* Si hactenus præscripta obtineri nullatenus possint, et pars una ad celebrationem matrimonii, juxta superius tradita, faciendam adduci nequeat, dummodo de præsenti exhibeat consensum remanendi in matrimonio, mature perpensis urgentibus circumstantiis et attentis servatisque conditionibus et forma inferius præscriptis, nec obstet publicitas fornicariæ copulationis et non justis matrimonii, ad dispensationem in radice matrimonii seu ad matrimonii sanationem in radice in casibus particularibus deveniri posse judicamus, ita ut saltem innocentis partis animæ saluti, prolis legitimitati, et familiarum tranquillitati omnino consultum sit, et quamprimum etiam renuentis animæ saluti provideri possit.

13. Ordinarius uti poterit facultate apostolica auctoritate inferius demandata, dispensandi scilicet in radice matrimonii, seu matrimonium in radice sanandi, postquam tamen per indubias quorum saltem testium depositiones, aut per rennentis testimonium in scriptis exaratum aut per ejusdem assertionem etiam oretenus factam ipsi Ordinario, sive alteri ecclesiasticæ personæ ab eo specialiter deputatæ et in scriptis redigendam, constiterit non solum rennentem in consensu de præsentī permanere, sed etiam hujusmodi rennentiam ab extrinseca causa ita manare, ut nihil unquam ex ea deduci aut præsumi possit contra ipsius actualis consensus permanentiam.

14. Si matrimonii nullitas occulta sit, Ordinarius ad sanationem seu dispensationem in radice, ad evitanda scandala, secreto deveniat.

15. Si vero nullitas publica sit, ad publicum scandalum removendum ejusmodi dispensatio seu sanatio notorie perficiatur, aut etiam secreto, si ad aliquam præcavendam perturbationem ita Ordinario in Domino visum fuerit, dummodo tamen locus sit evulgationi peractæ matrimonii sanationis seu dispensationis, qua publicum scandalum congrue removeatur.

16. Si evulgationi ejusmodi dispensationis locus non sit, ob imminentis gravis scandali aut perturbationis periculum, prælaudatus Ordinarius per ejusmodi secretam matrimonii sanationem seu dispensationem, innocentis compartis animæ saluti provideat, onerata ejusmodi Ordinarii conscientia, ut perpensis circumstantiis et pro sua prudentia, modum exquirat quo etiam publicum scandalum ex matrimonii nullitatis publica notitia existens quamprimum removeatur, monitis interim parochis, ut donec ejusmodi publicum scandalum sublatum sit, in admittendis innocentibus conjugibus ad sacramenta, ne ulla scandali præbeatur occasio, iis utantur circumspeditionis regulis quæ cuique exploratæ sunt.

17. Si præter clandestinitatis impedimentum aliud juris ecclesiastici forsā obstet, legitima semper ea præmittatur dispensatio, prout etiam cautum est n. 5.

18. Si unus vel uterque contrahens per divortium separatus sit a respectivo conjuge adhuc vivente, tradita instructio et sequens facultatum decretum executioni nullatenus demandentur, nisi prius et prout de jure constiterit de nullitate respective primi matrimonii proveniente ex aliquo canonico impedimento, et nisi prius ejusdem nullitatis declaratoria sententia ab Ordinario lata fuerit.

19. Serventur tandem cætera de jure servanda, quæ præsentī Instructioni non adversentur.

DECRETUM: *Quo Apostolicæ facultates demandantur.* — De speciali gratia et apostolica auctoritate a Sanctissimo Domino nostro Papa Pio VII nobis benigne concessa, Venerabili in Christo Fratri Episcopo N. sive ejus Vicario in spiritualibus Generali, infrascriptas facultates communicamus, quibus etiam per aliam personam ecclesiasticam in casibus particularibus specialiter deputandam, uti valeant in utroque foro et ad annum dumtaxat a die datæ præsentis computandum, cum omnibus et singulis Christifidelibus in propria Diocesi degentibus et quando agitur de matrimoniis nulliter quomodocumque contractis usque ad diem 14 augusti anni 1801, servatis forma et tenore præcedentis instructionis et facta expressa mentione apostolici indulti.

1. Absolvendi a censuris et pœnis ecclesiasticis tam a jure quam ab homine latis, ad effectum dumtaxat apostolicæ gratiæ consequendum.

2. Absolvendi pariter a censuris et pœnis ecclesiasticis ob matrimonium attentatum et incestus reatum incursis, et ab attentatibus et incestus reatibus et culpis hujusmodi cum gravi pœnitentia salutari.

3. Dispensandi super quibuscumque impedimenti juris ecclesiastici, etiam primi affinitatis gradus in linea collateralī, et secundi primum attingentis consanguinitatis gradus: exceptis impedimenti ex sacro Ordine et castitatis voto solemniter emisso et ex crimine machinationis in mortem conjugis cum effectu, provenientibus et quatenus mulier rapta fuerit, dummodo extra potestatem raptoris in loco tuto consistat, servatis in singulis casibus conditionibus de jure servandis.

4. Dispensandi in radice matrimonii seu matrimonium in radice sanandi perinde ac si contrahentes qui ad matrimonium ineundum inhabiles fuerant, et consensum legitime præstiterunt, ab initio habiles fuissent et consensum legitime præstitissent.

5. Prolem sive susceptam, sive suscipiendam legitimam decernendi et nuntiandi.

Præsentēs denique et cætera documenta ab Ordinario et præsentium executore exquirenda et habenda ut supra præscriptum est, nec non dispensationis decreta et commissiones ab Ordinario emittendæ in episcopali archivio diligenter asserventur. Insuper quatenus matrimonii celebrationi locus detur, juxta regulas superius traditas, matrimonii particula in parochiali libro

de more referatur, facta expressa mentione apostolicæ dispensationis, ut pro omni et quocumque futuro eventu constare possit de matrimonii validitate et prolis legitimitate.

Datum Parisiis, ex ædibus residentiae nostræ die 25 aprilis 1803.

RECLAMATIO SANCTÆ SEDIS CONTRA ARTICULOS ORGANICOS.

LETTRE DU CARDINAL CAPRARA A M. DE TALLEYRAND.

« Monseigneur, je suis chargé de réclamer, contre cette partie de la loi du 18 germinal, que l'on a désignée sous le nom d'*Articles Organiques*. Je remplis ce devoir avec d'autant plus de confiance, que je compte davantage sur la bienveillance du gouvernement et sur son attachement sincère aux vrais principes de la religion.

« La qualification qu'on donne à ces articles paraîtrait d'abord supposer qu'ils ne sont que la suite naturelle et l'explication du Concordat religieux. Cependant, il est de fait qu'ils n'ont point été concertés avec le Saint-Siège, qu'ils ont une extension plus grande que le Concordat, et qu'ils établissent en France un code ecclésiastique sans le concours du S. Siège. Comment Sa Sainteté pourrait-elle l'admettre, n'ayant pas même été invitée à l'examiner ? Ce code a pour objet la doctrine, les mœurs, la discipline du clergé, les droits et les devoirs des Evêques, ceux des ministres inférieurs, leurs relations avec le Saint-Siège et le mode d'exercice de leur juridiction. Or, tout cela tient aux droits imprescriptibles de l'Eglise : « Elle a reçu de Dieu seul « l'autorisation de décider les questions de la « doctrine sur la foi ou sur la règle des mœurs, « et de faire des canons ou des règles de discipline. » (Arrêté du Conseil du 16 mars et du 31 juillet 1731.)

« M. d'Héricourt, l'historien Fleury, les plus célèbres avocats généraux, et M. de Castillon lui-même, avouaient ces vérités. Ce dernier reconnaît dans l'Eglise « le pouvoir qu'elle a reçu de « Dieu pour conserver par l'autorité de la prédication, des lois et des jugements, la règle de « la foi et des mœurs, la discipline nécessaire à « l'économie de son gouvernement, la succession « et la perpétuité de son ministère. » (*Réquisitoire contre les actes de l'assemblée du clergé en 1765.*)

« Sa Sainteté n'a donc pu voir qu'avec une extrême douleur, qu'en négligeant de suivre ces principes, la puissance civile ait voulu régler, décider, transformer en loi des articles qui intéressent essentiellement les mœurs, la discipline, les droits, l'instruction et la juridiction ecclésiastique. N'est-il pas à craindre que cette innovation n'engendre des défiances, qu'elle ne fasse croire que l'Eglise de France est asservie, même dans les objets purement spirituels, au pouvoir temporel, et qu'elle ne détourne de l'acceptation des places beaucoup d'ecclésiastiques méritants ? Que sera-ce si nous envisageons chacun de ces articles en particulier ? Le premier veut « qu'aucune bulle, « bref, rescrit, etc., émanés du Saint-Siège, ne « puissent être mis à exécution, ni même publiés « sans l'autorisation du gouvernement. »

« Cette disposition prise dans son ensemble, ne blesse-t-elle pas évidemment la liberté de l'enseignement ecclésiastique ? Ne soumet-elle pas la publication des vérités chrétiennes à des formalités gênantes ? Ne met-elle pas les décisions concernant la foi et la discipline sous la dépendance absolue du pouvoir temporel ? Ne donne-t-elle pas à la puissance qui serait tentée d'en abuser, les droits et les facilités d'arrêter, de suspendre, d'étouffer même le langage de la vérité qu'un Pontife fidèle à ses devoirs voudrait adresser aux peuples confiés à sa sollicitude ?

« Telle ne fut jamais la dépendance de l'Eglise, même dans les premiers siècles du christianisme. Nulle puissance n'exigeait alors la vérification de ses décrets. Cependant, elle n'a pas perdu de ses prérogatives en recevant les empereurs dans son sein : « Elle doit jouir de la même juridiction « dont elle jouissait sous les empereurs païens. Il « n'est jamais permis d'y donner atteinte, parce « qu'elle la tient de Jésus Christ. » (*Lois ecclésiastiques.*) Avec quelle peine le Saint-Siège ne doit-il donc pas voir les entraves qu'on veut mettre à ses droits ?

« Le clergé de France reconnaît lui-même que les jugements émanés du Saint-Siège, et auquel adhère le corps épiscopal, sont irréfragables. Pourquoi auraient-ils donc besoin de l'autorisation du gouvernement, puisque, suivant les principes gallicans, ils tirent toute leur force de l'autorité qui les prononce et de celle qui les admet ? *Le successeur de Pierre doit confirmer ses frères dans la foi*, suivant les expressions de l'Ecriture ; or, comment pourra-t-il le faire, si sur chaque article qu'il enseignera, il peut être à chaque instant arrêté par le refus ou le défaut de

vérification de la part du gouvernement temporel? Ne suit-il pas évidemment de ces dispositions que l'Eglise ne pourra plus savoir et croire que ce qu'il plaira au gouvernement de laisser publier?

« Cet article blesse la délicatesse et le secret constamment observés à Rome dans les affaires de la Pénitencerie. Tout particulier peut s'y adresser avec confiance, et sans crainte de voir ses faiblesses dévoilées. Cependant cet article, qui n'excepte rien, veut que les brefs, même personnels, émanés de la Pénitencerie, soient vérifiés. Il faudra donc que les secrets des familles et la suite malheureuse des faiblesses humaines soient mises au grand jour pour obtenir la permission d'user de ces brefs. Quelle gêne! quelles entraves! Le parlement lui-même ne les admettait pas, car il exceptait de la vérification les *provisions*, les *brefs de la Pénitencerie*, et autres expéditions concernant les affaires des particuliers.

« Le second article déclare : Qu'aucun Légat, « Nonce ou délégué du Saint-Siège, ne pourra « exercer ses pouvoirs en France sans la même « autorisation. » Je ne puis que répéter ici les justes observations que je viens de faire sur le premier article. L'un frappe la liberté de l'enseignement dans sa source, l'autre l'atteint dans ses agents. Le premier met des entraves à la publication de la vérité; le second à l'apostolat de ceux qui sont chargés de l'annoncer. Cependant Jésus-Christ a voulu que sa divine parole fût constamment libre, qu'on pût la prêcher sur les toits, dans toutes les nations, et auprès de tous les gouvernements. Comment allier ce dogme catholique avec l'indispensable formalité d'une vérification de pouvoirs et d'une permission civile de les exercer? Les apôtres et les premiers pasteurs de l'Eglise naissante eussent-ils pu prêcher l'Evangile, si les gouvernements eussent exercé sur eux un pareil droit?

« Le troisième article étend cette mesure aux canons des Conciles, même généraux. Ces assemblées si célèbres n'ont eu nulle part, plus qu'en France, de respect et de vénération. Comment se fait-il donc que chez cette même nation elles éprouvent tant d'obstacles, et qu'une formalité civile donne le droit d'en éluder, d'en rejeter même les décisions?

« On veut, dit-on, les examiner; mais *la voie d'examen en matière religieuse est proscrite dans le sein de l'Eglise catholique* : il n'y a que les communions protestantes qui l'admettent, et

de là est venue cette étonnante variété qui règne dans leurs croyances.

« Quel serait d'ailleurs le but de ces examens? celui de reconnaître si les canons des Conciles sont conformes aux lois françaises? Mais si plusieurs de ces lois, telle que celle sur le divorce, sont en opposition avec le dogme catholique, il faudra donc rejeter les canons, et préférer les lois, quelque injuste ou erroné qu'en soit l'objet. Qui pourra adopter une pareille conclusion? Ne serait-ce pas sacrifier la religion, ouvrage de Dieu même, aux ouvrages toujours imparfaits et souvent injustes des hommes?

« Je sais que notre obéissance doit être raisonnable; mais n'obéir qu'avec des motifs suffisants, n'est pas avoir le droit non-seulement d'examiner, mais de rejeter arbitrairement tout ce qui nous déplaît.

« Dieu n'a promis l'infailibilité qu'à son Eglise : les sociétés humaines peuvent se tromper. Les plus sages législateurs en ont été la preuve. Pourquoi donc comparer les décisions d'une *autorité irréfragable* avec celles d'une puissance qui peut errer, et faire, dans cette comparaison, pencher la balance en faveur de cette dernière? Chaque puissance a d'ailleurs les mêmes droits. Ce que la France ordonne, l'Espagne et l'Empire peuvent l'exiger, et comme les lois sont partout différentes, il s'ensuivra que l'enseignement de l'Eglise devra varier suivant les peuples, pour se trouver d'accord avec les lois.

« Dira-t-on que le parlement français en agissait ainsi? Je le sais, mais il n'examinait, suivant sa déclaration du 24 mai 1766, que ce qui pouvait, dans la publication des canons et des bulles, altérer ou intéresser la tranquillité publique, et non leur conformité avec des lois qui pouvaient changer dès le lendemain.

« *Cet abus*, d'ailleurs, ne pourrait être légitimé par l'usage; et le gouvernement en sentait si bien les inconvénients, qu'il disait au parlement de Paris, le 7 avril 1737, par l'organe de M. d'Aguesseau : « Il semble qu'on cherche à « affaiblir le pouvoir qu'a l'Eglise de faire des « décrets, en le faisant tellement dépendre de « la puissance civile et de son concours, que sans « ce concours les plus saints décrets de l'Eglise « ne puissent obliger les sujets du roi. »

« Enfin ces maximes n'avaient lieu dans les parlements, suivant la déclaration de 1766, que pour rendre les décrets de l'Eglise lois de l'Etat, et en ordonner l'exécution, avec défense sous les

peines temporelles d'y contrevenir. Or, ces motifs ne sont plus ceux qui dirigent aujourd'hui le gouvernement, puisque *la religion catholique n'est plus la religion de l'Etat*, mais uniquement celle de la majorité des Français.

« L'article 6 « déclare qu'il y aura recours au conseil d'Etat pour tous les cas d'abus » mais quels sont-ils ? L'article ne les spécifie que d'une manière générique et indéterminée.

« On dit, par exemple, qu'un des cas d'abus est *l'usurpation ou l'excès du pouvoir*. Mais en matière de juridiction spirituelle, l'Eglise en est seule le juge. Il n'appartient qu'à elle de déclarer en *quoi l'on a excédé ou abusé des pouvoirs qu'elle seule peut conférer*. La puissance temporelle ne peut connaître de *l'abus excessif* d'une chose qu'elle n'accorde pas.

« Un second cas d'abus est *la contravention aux lois et règlements de la république* ; mais si ces lois, si ces règlements sont en opposition avec la doctrine chrétienne, faudra-t-il que le prêtre les observe de préférence à la loi de Jésus-Christ ? Telle ne fut jamais l'intention du gouvernement.

« On range encore dans la classe des abus *l'infraction des règles consacrées en France par les saints canons*.... Mais ces règles ont dû émaner de l'Eglise. C'est donc à elle seule de prononcer sur leur infraction ; car elle seule en connaît l'esprit et les dispositions.

« On dit enfin qu'il y a lieu à *l'appel comme d'abus* « pour toute entreprise qui tend à compromettre l'honneur des citoyens, à troubler leur conscience, ou qui dégénère contre eux en oppression, injure ou scandale public pour la loi. »

Mais si un divorcé, si un hérétique, connu en public, se présente pour recevoir les sacrements, et qu'on les lui refuse, il prétendra qu'on lui a fait injure, il criera au scandale, il portera sa plainte ; on l'admettra d'après la loi ; et pourtant le prêtre inculpé n'aura fait que son devoir, puisque les sacrements ne doivent jamais être conférés à des personnes notoirement indignes.

« En vain s'appuierait-on sur l'usage constant des *appels comme d'abus*. Cet usage ne remonte pas au-delà du règne de Philippe de Valois, mort en 1350. Il n'a jamais été constant et uniforme ; il a varié suivant les temps ; les parlements avaient un intérêt particulier à l'accréditer. Ils augmentaient leur pouvoir et leurs attributions : mais ce qui flatte n'est pas toujours juste. Ainsi Louis XIV, par l'édit de 1695, art. 34, 35, 36,

37, n'attribuait-il aux magistrats séculiers que *l'examen des formes*, en leur *prescrivant* de renvoyer le *fond* au *Supérieur ecclésiastique*. Or cette restriction n'existe nullement dans les *Articles Organiques*. Ils attribuent indistinctement au Conseil d'Etat le jugement de la forme et celle du fond.

« D'ailleurs les magistrats qui prononçaient alors sur ces cas d'abus étaient nécessairement catholiques ; ils étaient obligés de l'affirmer sous la foi du serment ; tandis qu'aujourd'hui ils peuvent appartenir à des sectes séparées de l'Eglise catholique, et avoir à prononcer sur des objets qui l'intéressent essentiellement.

« L'article 9 veut que le culte soit exercé sous la *direction* des Archevêques, des Evêques, et des curés. Mais le mot *direction* ne rend pas ici les droits des Archevêques et Evêques. Ils ont de *droit divin* non-seulement le droit de *diriger*, mais encore celui de définir, d'ordonner et de juger. Les pouvoirs des curés dans les paroisses ne sont pas les mêmes que ceux des Evêques dans les diocèses. On n'aurait donc pas dû les exprimer de la même manière et dans les mêmes articles, pour ne pas supposer une identité qui n'existe pas.

« Pourquoi d'ailleurs ne pas faire ici mention des droits de Sa Sainteté, aussi bien que de ceux des Archevêques et des Evêques ? A-t-on voulu lui ravir un droit général qui lui appartient essentiellement ?

« L'article 10, en abolissant toute exemption ou attribution de la juridiction épiscopale, prononce évidemment sur une matière purement spirituelle. Car si les territoires exempts sont aujourd'hui soumis à l'Ordinaire, ils ne le sont qu'en vertu d'un règlement du Saint-Siège. Lui seul donne à l'Ordinaire une juridiction qu'il n'avait pas. Ainsi, en dernière analyse, la puissance temporelle aura conféré des pouvoirs qui n'appartiennent qu'à l'Eglise. Les exemptions d'ailleurs ne sont point aussi abusives qu'on l'a imaginé. Saint Grégoire lui-même les avait admises, et les puissances temporelles ont eu souvent besoin d'y recourir.

« L'article 11 supprime tous les établissements religieux, à l'exception des séminaires ecclésiastiques et des Chapitres. A-t-on bien réfléchi sur cette suppression ? Plusieurs de ces établissements étaient d'une utilité reconnue ; le peuple les aimait ; ils le secouraient dans ses besoins ; la piété les avait fondés ; l'Eglise les avait solennellement approuvés sur la demande même des sou-

verains : *elle seule pouvait donc en prononcer la suppression.*

L'article 14 ordonne aux Archevêques de veiller « au maintien de la foi et de la discipline dans les diocèses de leurs suffragants. » Nul devoir n'est plus indispensable ni plus sacré ; mais il est aussi le devoir du Saint-Siège pour toute l'Eglise. Pourquoi donc n'avoir pas fait mention dans l'article de cette surveillance générale ? Est-ce un oubli ? Est-ce une exclusion ?

« L'article 15 autorise les Archevêques à connaître des réclamations et des plaintes portées contre la conduite et les décisions des Evêques suffragants. Mais que feront les Evêques, si les Métropolitains ne leur rendent pas justice ? A qui s'adresseront-ils pour l'obtenir ? A quel tribunal en appelleront-ils de la conduite des Archevêques à leur égard ? C'est une difficulté d'une importance majeure, et dont on ne parle pas. Pourquoi ne pas ajouter que le Souverain Pontife peut alors connaître de ces différends par voie d'appelation, et prononcer définitivement, suivant ce qui est enseigné par les saints canons ?

• L'article 17 paraît établir le gouvernement juge de la foi, des mœurs et de la capacité des Evêques nommés. C'est lui qui les fait examiner, et qui prononce d'après les résultats de l'examen. Cependant le Souverain Pontife a seul le droit de faire par lui ou ses délégués cet examen, parce que lui seul doit instituer canoniquement, et que cette institution canonique suppose évidemment dans celui qui l'accorde la connaissance acquise de la capacité de celui qui la reçoit. Le gouvernement a-t-il prétendu nommer tout à la fois et se constituer juge de l'idonéité ; ce qui serait contraire à tous les droits et usages reçus ? Ou veut-il seulement s'assurer par cet examen que son choix n'est pas tombé sur un sujet indigne de l'épiscopat ? C'est ce qu'il importe d'expliquer.

« Je sais que l'ordonnance de Blois prescrivait un pareil examen, mais le gouvernement consentit lui-même à y déroger. *Il fut statué, par une convention secrète, que les Nonces de Sa Sainteté feraient seuls ces informations.* On doit donc suivre aujourd'hui cette même marche, parce que l'article 4 du Concordat veut que *l'institution canonique soit conférée aux Evêques dans les formes établies avant le changement de gouvernement.*

« L'article 22 ordonne aux Evêques de visiter leur diocèse dans l'espace de cinq années. La discipline ecclésiastique restreignait davantage le temps de ces visites. L'Eglise l'avait ainsi

ordonné pour de graves et solides raisons. Il semble, d'après cela, qu'il n'appartenait qu'à elle seule de changer cette disposition.

« On exige, par l'article 24, que les directeurs des séminaires souscrivent à la Déclaration de 1682, et enseignent la doctrine qui y est contenue. Pourquoi jeter de nouveau au milieu des Français ce germe de discorde ? Ne sait-on pas que les auteurs de cette Déclaration l'ont eux-mêmes désavouée ? Sa Sainteté peut-elle admettre ce que ses prédécesseurs les plus immédiats ont eux-mêmes rejeté ? Ne doit-elle pas s'en tenir à ce qu'ils ont prononcé ? Pourquoi souffrirait-elle que l'organisation d'une Eglise qu'elle relève au prix de tant de sacrifices, consacraît des principes qu'elle ne peut avouer ? Ne vaut-il pas mieux que les directeurs des séminaires s'engagent à enseigner une morale sainte, plutôt qu'une Déclaration qui fut et sera toujours une source de divisions entre la France et le Saint-Siège ?

« On veut, article 25, que les Evêques envoient, tous les ans, l'état des ecclésiastiques étudiant dans leur séminaire ; pourquoi leur imposer cette nouvelle gêne ? Elle a été inconnue et inusitée dans tous les siècles précédents.

« L'article 26 veut qu'ils ne puissent ordonner que des hommes de vingt-cinq ans ; mais l'Eglise a fixé l'âge de vingt et un ans pour le sous-diaconat, et celui de vingt-quatre ans accomplis pour le sacerdoce. Qui pourrait abolir ces usages, sinon l'Eglise elle-même ? Prétend-on n'ordonner, même des sous-diacres, qu'à vingt-cinq ans ? Ce serait prononcer l'extinction de l'Eglise de France par défaut de ministres ; car il est certain que plus on éloigne le moment de recevoir les ordres, et moins ils sont conférés. Cependant tous les diocèses se plaignent de la disette des prêtres ; peut-on espérer qu'ils en obtiennent, quand on exige pour les ordinands un titre clérical de 300 fr. de revenu ? Il est indubitable que cette clause fera désertir partout les ordinations et les séminaires. Il en sera de même de la clause qui oblige l'Evêque à demander la permission du gouvernement pour *ordonner* : cette clause est évidemment opposée à la liberté du culte, garantie à la France catholique par l'article 1er du dernier Concordat. Sa Sainteté désire, et le bien de la religion exige que le gouvernement adoucisse les rigueurs de ces dispositions sur ces trois objets.

« L'article 35 exige que les Evêques soient autorisés par le Gouvernement pour l'établissement des chapelles. Cependant cette autorisation

leur était accordée par l'article 11 du Concordat. Pourquoi donc en exiger une nouvelle, quand une convention solennelle a déjà permis ces établissements? La même obligation est imposée par l'article 23 aux séminaires, quoiqu'ils aient été, comme les Chapitres, spécialement autorisés par le Gouvernement. Sa Sainteté voit avec douleur qu'on multiplie de cette manière les entraves et les difficultés pour les Evêques. L'édit de mai 1763 exemptait formellement les séminaires de prendre des lettres-patentes (*Mémoires du Clergé*, t. 11); et la Déclaration du 16 juin 1659, qui paraissait les y assujettir, ne fut enregistrée qu'avec cette clause : « Sans préjudice des séminaires qui seront établis par les Evêques pour l'instruction des prêtres seulement. » Telles étaient les dispositions de l'ordonnance de Blois, article 24, et de l'édit de Melun, article 1er. Pourquoi ne pas adopter ces principes? A qui appartient-il de régler l'instruction dogmatique et morale, et les exercices d'un séminaire, sinon à l'Evêque? De pareilles matières peuvent-elles intéresser le gouvernement temporel?

« Il est de principe que le Vicaire Général et l'Evêque sont une seule personne, et que la mort de celui-ci entraîne la cessation des pouvoirs de l'autre. Cependant, au mépris de ce principe, l'article 36 proroge aux Vicaires Généraux leurs pouvoirs après la mort de l'Evêque. Cette prorogation n'est-elle pas évidemment une concession de pouvoirs spirituels faite par le gouvernement sans l'aveu et même contre l'usage reçu dans l'Eglise?

« Le même article veut que les diocèses, « pendant la vacance du siège, soient gouvernés par le Métropolitain ou le plus ancien Evêque. »

« Mais ce gouvernement consiste dans une juridiction purement spirituelle. Comment le pouvoir temporel pourrait-il l'accorder? Les Chapitres seuls en sont en possession; pourquoi la leur enlever, puisque l'article 11 du Concordat autorise les Evêques à les établir?

« Les pasteurs appelés par les époux pour bénir leur union, ne peuvent le faire, d'après l'article 54, qu'après les formalités remplies devant l'officier civil; cette clause restrictive et gênante a été jusqu'ici inconnue dans l'Eglise. Il en est résulté deux espèces d'inconvénients :

« L'un affecte les contractants; l'autre blesse l'autorité de l'Eglise et gêne ses pasteurs. Il peut arriver que les contractants se contentent de remplir les formalités civiles, et qu'en négligeant d'observer les lois de l'Eglise, ils se croient légi-

timement unis, non-seulement aux yeux de la loi, quant aux effets purement civils, mais encore devant Dieu et devant l'Eglise.

« Le deuxième inconvénient blesse l'autorité de l'Eglise et gêne les pasteurs, en ce que les contractants, après avoir rempli les formalités légales, croient avoir acquis le droit de forcer les curés à consacrer leur mariage par leur présence, lors même que les lois de l'Eglise s'y opposeraient.

« Une telle prétention contrarie ouvertement l'autorité que Jésus-Christ a accordée à son Eglise, et fait à la conscience des fidèles une dangereuse violence. Sa Sainteté, conformément à l'enseignement et aux principes qu'a établis pour la Hollande un de ses prédécesseurs, ne pourrait voir qu'avec peine un tel ordre de choses. Elle est dans l'intime confiance que les choses se rétabliront en France sur le même pied sur lequel elles étaient d'abord, et telles qu'elles se pratiquent dans les autres pays catholiques; les fidèles, dans tous les cas, seront obligés à observer les lois de l'Eglise, et les pasteurs doivent avoir la liberté de les prendre pour règle de conduite, sans qu'on puisse, sur un sujet aussi important, violenter leurs consciences. Le culte public de la religion catholique, qui est celle du Premier Consul et de l'immense majorité de la nation, attend ces actes de justice de la sagesse du Gouvernement.

« Sa Sainteté voit aussi avec peine que les registres de l'état civil soient enlevés aux ecclésiastiques, et n'aient plus, pour ainsi dire, d'autre objet que de rendre les hommes étrangers à la religion, dans les trois instants les plus importants de la vie : la naissance, le mariage et la mort. Elle espère que le Gouvernement rendra aux registres tenus par les ecclésiastiques la consistance légale dont ils jouissaient précédemment. Le bien de l'Etat l'exige presque aussi impérieusement que celui de la religion.

« Article 61. Il n'est pas moins affligeant de voir les Evêques obligés de se concerter avec les préfets pour l'érection des succursales. Eux seuls doivent être juges des besoins spirituels des fidèles. Il est impossible qu'un travail ainsi combiné de deux hommes trop souvent divisés de principes, offre un résultat heureux; les projets de l'Evêque seront contrariés, et par contre-coup le bien spirituel des fidèles en souffrira.

« L'article 74 veut que les immeubles autres que les édifices destinés aux logements, et les jardins attenants, ne puissent être affectés à des

titres ecclésiastiques, ni possédés par les ministres du culte, à raison de leurs fonctions. Quel contraste frappant entre cet article et l'article 7, concernant les ministres protestants ! Ceux-ci non-seulement jouissent d'un traitement qui leur est assuré, mais ils conservent tout à la fois et les biens que leur église possède, et les oblations qui leur sont offertes. Avec quelle amertume l'Eglise ne doit-elle pas voir cette énorme différence ! Il n'y a qu'elle qui ne puisse posséder des immeubles ; les sociétés séparées d'elle peuvent en jouir librement ; on les leur conserve, quoique leur religion ne soit professée que par une minorité bien faible ; tandis que l'immense majorité des Français et les Consuls eux-mêmes professent la religion que l'on prive *légalement* du droit de posséder des immeubles.

« Telles sont les réflexions que j'ai dû présenter au Gouvernement français par votre organe. J'attends tout de l'équité, du discernement et du sentiment de religion qui anime le premier Consul. La France lui doit son retour à la foi ; il ne laissera pas son ouvrage imparfait, et il en retranchera tout ce qui ne sera pas d'accord avec les principes et les usages adoptés par l'Eglise. Vous seconderez par votre zèle ses intentions bienveillantes et ses efforts. La France bénira de nouveau le premier Consul, et ceux qui calomnieraient le rétablissement de la religion catholique en France, ou qui murmuraient contre les moyens adoptés pour l'exécution, seront pour toujours réduits au silence.

« Paris, le 18 août 1803.

« J. B. CARDINAL CAPRARA. »

EXHORTATIO AD GALLOS DISSIDENTES VULGO ANTICONCORDATISTAE NUNCUPATOS.

Leo P. P. XII.

§ 1. — Pastoris æterni errantes ac deperditas oves quærentis charitate excitati, et admoniti exemplo, pastoralis nostri muneris esse dignoscimus, ut quemadmodum cunctis christifidelibus catholicæ Ecclesiæ, ac sanctæ hujus sedis communionem habentibus, indicto anni sancti universali jubilæo, sacros aperuimus indulgentiarum thesauros, ita et in eos quoque omnem sollicitudinem impendamus, quos in communionis separatione, non æffrons obsistentis animi pervicacia, sed fraudulentium magistrorum, catholicos orthodoxos se jactitantium mendacia

detinent, et imperium ; quatenus nempe nostris cohortationibus commonefacti, eorum tandem derelinquentes castra, ad debitam Nobis, ac sanctæ sedis obedientiam redeant, sicque digni efficiantur, qui recurrente tam optato, tamque acceptabili expiationis, et veniæ, reconciliationis, et gratiæ tempore tantæ divinæ misericordiæ munera consequi et ipsi valeant.

§ 2. Quapropter ad vos præsertim sermo hic noster dirigitur, qui cum catholica quidem ecclesia communicare arbitramini, sed fraude circumventi auctorum infandi schismatis, sub nuncupatione Parvæ ecclesiæ prætextu conventionum Pium VII, prædecessorem nostrum inter et Gallicum gubernium annis millesimo octingentesimo primo et millesimo octingentesimo decimo septimo initarum, nostram, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ refugitis communionem. Ad vos scilicet nunc verba pacis convertimus, quos olim fortes in præliando prælia Domini contra furentes altaris ac solii eversores jam pene totus celebrabat, nunc autem, mutata rerum facie, contra ecclesiam ipsam certantes stupens ac indignans demiratur catholicus orbis ; vobisque paternæ charitatis nostræ sinum toto cordis affectu ducimus aperiendum. Licet enim inobedientes ac devios, adhuc tamen ut filios charissimos in Domino habemus, atque complectimur ; quippe non ex animi pravitate rebelles, sed perversis insanientium pseudomagistrorum vestrorum, catholicæ ipsius Ecclesiæ nomine, et auctoritate abutentium, suasionibus, et mendaciis deceptos vos novimus, ac dolemus.

§ 3. Cavete igitur, dilectissimi, a nefariis iis ducibus, eorumque declinate consilia, pestiferis obsistite instigationibus. Vos enim de catholicæ Ecclesiæ gremio rapere, hinc et omnino perdere pertentant, dum vos a nostra ac sanctæ sedis, episcoporumque cum ea communicantium, communione adnituntur arcere. Falso namque sibi blandiuntur de commentitia communione cum apostolica sede, dum cum Romano pontifice ac episcopis cum eo communicantibus non communicant (1). Ne sinatis itaque vobis illudi. Sed sedulo percipite ac mementote : ibi esse Ecclesiam, ubi est Petrus (2). Nec habere Petri hæreditatem, qui Petri sedem non habent, quam impia divisione

(1) Vid opusc. sacerdotum Gallorum in Anglia degentium Londini impressum, atque inscriptum « Omnibus catholicæ Ecclesiæ episcopis per universum orbem » ibi » § XVIII, p. 63.

(2) S. Ambr. en ps. XL, n. 30.

discerpunt (1) atque Antichristi esse, non Christi, quicumque cathedræ Petri communione renuit consociari (2): nec illud vos prætereant Cypriani Episcopum in Ecclesia esse, et ecclesiam in episcopo (3). Quæ quidem si ad crucifixi pedes, fideique lumen unusquisque vestrum parato animo secum recolat, facile cognoscet, eo tandem tendere talium præceptorum insinuationes, ut recedentes a Romano pontifice, et ab episcopis eidem communione conjunctis, a tota recedatis catholica Ecclesia, eamque proinde matrem habere desinatis.

§ 4. Nam quomodo erit vobis Ecclesia mater, si patres non habetis Ecclesiæ pastores, nempe episcopos? Et unde de catholico potestis nomine gloriari, si a catholicitatis centro, sancta hac nimirum apostolica sede, et summo pontifice, in quo disposuit Deus unitatis originem, segregati, catholicam scinditis unitatem? Catholica Ecclesia una est, non est scissa, neque divisa: parva igitur vestra Ecclesia ad catholicam nullatenus pertinere potest. Ipsi enim fatentibus magistris, seu deceptoribus vestris, nullus superest ex episcopis Gallicanis, qui vestras suscipiat ac tueatur partes, omnes imo catholici orbis episcopi ad quos iidem appellarunt, quibusque suas inscripserunt typis vulgatas schismaticas reclamaciones, memoratas conventiones, et inde secuta Pii VII acta adprobare dignoscuntur (4) eisque jam tota favet ecclesia catholica (5), quid ergo? Nonne ipsi catholicæ Ecclesiæ apertum inferunt bellum eamque jam defecisse adstruunt qui eam vel simulationis, vel ignorantiae, vel erroris hinc audent accusare? Atqui adeo desipiunt reclamatorum auctores, ut id impudentissime audeant (6), Ecclesiam enim quæ contra ipsos est, ac sanctæ hujus sedis communionem servat, ut simulatricem, vel deceptam, et errantem habendam esse conclamant; in eamque idcirco ut schismaticam furenter invehuntur (7). Quod perinde est, ac si ut donatistæ de eorum factione contendebant, sic et ipsi de propria contenderent, nimirum in ea tantum veram consistere Ecclesiam. Cum autem eorum fictitia parva Ecclesia nedum nullam habeat catholicæ Ecclesiæ notam, sed omnes e

contra præferat schismaticæ sectæ characteres, restat ut dicant, quod prono alveo consequeretur, scilicet, catholicam Ecclesiam jam periisse. Verrum qui id tenet, eo ipso in Ecclesia catholica se non esse ostendit. En igitur religio quam vobis tradunt, seu potius en barathrum in quod vos præcipitant, qui vestræ dominantur religioni, quibusque tam incaute fiditis animas vestras. Divellunt quippe vos ab Ecclesia matre, sicque a vobis quodammodo auferunt Patrem Deum: non enim, inquit Cyprianus, potest habere Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem.

§ 5. Profecto summo angore conficimur, nec possumus nisi in humilitate cordis nostri imperscrutabilia Dei judicia silentio venerari, dum mentem subit, eos qui talia nunc vobis comminiscuntur, illos ipsos esse sacerdotes, qui olim se suaque tuendæ catholicæ Ecclesiæ deditere; dum ut Augustini phrasi utamur (1), persecutoribus tunicæ Christi, eos ipsos nunc Ecclesiam Christi conscindere, qui persecutoribus sævientibus, se pro Christi tunica, id est pro catholicæ Ecclesiæ unitate servanda, ut fortes Israel opposuerunt. Deflendus sane acerbis lacrymis eorum casus; atque dicendum, quos apertus hostis vincere non potuit ut eos in proprium schisma traheret, illos de sua fortitudine inde gloriantes, animi tandem elationem vicisse, ut fierent ipsi peculiaris schismatis auctores.

§ 6. Et quidem: quis ferat temerariam ac detestandam eorum audaciam, qua se solos illuminatos, solos inter Gallicanos sacerdotes se orthodoxos, solos se in Ecclesia, Ecclesiæ defensores jactitantes (2), præsumunt se in tribunal erigere, de quo in toto, ac de toto terrarum orbe sententiam dicant, catholicamque damnent Ecclesiam, cum apostolica Sede, id est cum Romano pontifice communicantem?

Quis præterea catholicorum, non videat et non detestetur schismaticam, eorundem contumaciam, qua, post solemnem eorum opusculorum in propriam causam typis Londinensibus editorum damnationem ac proscriptionem, die sexta septembris millesimo octingentesimo vicesimo secundo promulgatam; post tot paternas suorum episcoporum preces ac monitiones; postque sacrorum interdictionem eis factam, tum a vicario apostolico districtus Londinensis; iis qui istis in regionibus degunt; qua adhuc insolentissime audent, imo et pugnacius eorum errorem

(1) Idem de pœnit. lib. 1, cap. vii.

(2) S. Hier. epist. xv ad Damasum.

(3) Lib. de unitate Ecclesiæ.

(4) Vid. cit. opusc. p. 1, 2, 3, 15, 16.

(5) Vid. epist. mss. eorundem sacerdotum ad archiepiscopum Tolosanum sub die 1 octobris 1821.

(6) In locis supra cit. et alibi passim.

(7) Vid. cit. opusc. p. 15, 16, 29, 69.

(1) In ps. CXIV, n. 16.

(2) Vid. cit. opusc. p. 20.

atque schisma defendere, et ardentius, vulgatis etiam scriptis, in contrasentientes, ac praesertim in eorum episcopos debacchari, et scandalosius ac impiissime, quacumque sprete Sedis Apostolicæ, eorumdemque episcoporum auctoritate, seditionem in Ecclesia concitare, ac sine missione, concultatisque omnibus sacris Ecclesiæ canonibus, interdicto sibi ministerio, in tot millium animarum perniciem nulliter fungi? Equis superbientium hæreticorum, et schismaticorum de se suaque secta altius tumuit, ac sensit, et iniquiora vomuit, egitque contra Romanos pontifices, eisque communicantes episcopos, scilicet contra catholicam Romanam Ecclesiam? Horrent profecto catholicæ aures audientes ab his sacerdotibus doceri — nihil catholicorum interesse debere utrum Ecclesiæ catholicæ caput sit catholicum (1). Id solum, dilectissimi, satis esset, ut vestrorum pseudomagistrorum agnoscat insidias ac deliramenta, atque proinde debeatis eorum placita ac consilia execrari, et sacrilegum declinare magisterium, ac schisma relinquere, hinc et ab eis omnino desciscere, adque ad Ecclesiæ redire unitatem.

§ 7. Sed et præclarum vos moveat exemplum, et auctoritas eorummet episcoporum, quos olim deerrantes hi sacerdotes ut patronos suspiciebant, et venerabantur, nunc autem ut sibi adversarios desperanter insultant, dum imo magis eos venerari deberent. Serio enim iidem episcopi perpendentes Augustini monita (2), scilicet: Episcopos ordinari propter christianos populos, ideoque de eorum episcopatu facere eos debere, quod christianis populis ad christianam pacem prodest; episcopalemque dignitatem fructuosioris eis fieri magis si gregem Christi deposita collegerit, quam si retenta disperserit, nec sibi sperandum esse in futuro sæculo promissum a Christo honorem si eorum in hoc sæculo honor christianam impedit unitatem atque hinc cernentes in hujusmodi ad amissim se versari circumstantiis, in tandem consilii ipsi cœperunt, sancteque id præstitere, quod faciendum monebat, et ipsemet fecisset Augustinus.

§ 8. Quorum episcoporum, ut jam probe nostis, exemplo, et auctoritate quamplures ex schismaticis sacerdotibus, hinc et non exigua factionis vestræ pars, relicto schismate ad catholicam unitatem redierunt. Quid igitur vos moratur ne id ipsum similiter faciatis? Ita ne forsitan ad hoc perducta est apud vos rerum existimatio; quem-

admodum apud donatistas, ut contendatis, factum eorum qui de vestra præcisione præcisi sunt, nil valere adversus vos, quia vobis (quod tamen falsissimum) comparati pauci sunt, vestram autem sectam valere debere adversus catholicam Ecclesiam, id est adversus gentes hæreditatem Christi, et possessionem ejus terminos terræ? Miror, inquiebat Augustinus de donatistis loquens, si habet in corpore sanguinem, qui de hac re non erubescit (1).

§ 9. Rerum ecclesiasticarum causamini mutationem initis conventionibus, et Pii VII, concessionibus peractam, ac si quoad principia mutata esset catholica religio? Utique id somniant, proclamant, vobisque falso, temere, et inique nugantur, qui vos in schismate detinere satagunt. Verum commenta hæc sunt, et calumniæ pontificiam spernentium, ac blasphemantium auctoritatem; qui hoc ipso religionem mutare convincuntur, dum apostolicam Sedem audent de religionis mutatione criminari. Cæterum nihil contra catholicam religionem egit, vel indulsit Pius VII. Firma semper remanet et intacta religionis catholicæ dogmata, atque statuta; una est eademque Pii VI, et Pii VII fides: nihilque in pactis conventis reperire est, quod summi pontificis potestatem excedat, quodque defectu auctoritatis irritum haberi possit ac nullum: siquidem nihil reperitur quod contra spiritum, imo quod actum non fuerit juxta spiritum piæ matris Ecclesiæ, ex prudenti ac sapienti dispensationis œconomia, qua pro circumstantiarum varietate uti semper consueverunt Romani pontifices.

§ 10. Quandoquidem sciebat idem Pius VII, ac præ oculis habebat illud sancti Leonis monitum (2), sicut quædam sunt quæ nulla possunt ratione convelli, ita multa esse quæ aut pro ratione ætatum, aut pro necessitate rerum oportet temperari: — Quemadmodum et illud S. Augustini (3) nempe — ubi per graves dissensionum scissuras non hujus, aut illius hominis est periculum sed populorum strages jacent detrahendum esse aliquid severitati (ecclesiasticæ videlicet disciplinæ) ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat. — Quapropter hisce principiis prudentissime ut sapiens Ecclesiæ gubernator insistens, ac Gelasii I regulam sequens (4), necessaria rerum dispensatione constrictus, atque

(1) Vid. cit. opusc. p. 66.

(2) Epist. CXXIX ad Marcellium, n. 3.

(1) Epist. LXXXVII ad Emeritum, n. 6.

(2) Epist. CXLVII, ad Rusticum (Edit. Baller.)

(3) Epist. CLXXXV, ad Bonifacium, n. 45.

(4) Epist. VI, ad episcopos Lucan.

libratis ex apostolicæ Sedis moderatione canonum paternorum decretis, mensisque prædecessorum suorum præceptis, ea quæ suorum necessitas temporum restituendæ in Gallia religioni, restaurandisque ecclesiis relaxanda deposcebat, adhibita consideratione diligenti, quantum fieri potuit, temperavit, intacta prorsus ac in suo robore ea relinquens, quæ nulla poterant ratione convelli impositaque iis qui contra hæc egerant schismatis reatu pollutis, debita Ecclesiæ satisfactione, ut in ejus communionem reciperentur : quin eum tamen illud præteriret Augustini, nimirum : cognitos malos bonis non obesse in ecclesia, si eos a communione prohibendi, aut potestas desit, aut aliqua ratio conservandæ pacis impediat (1).

§ 11. Quid ergo sanctissimum hunc pontificem, qui totius orbis sibi conciliavit venerationem, in ævum profecto duraturam, calumniantur sacerdotes vestri, ac sacrilego, et hæreticali ore blasphemant tamquam sacrorum canonum concultatorem, episcopalium jurium usurpatorem, catholicæ religionis hostem, et persecutorem (2), adeo ut asserere non erubescant, quod a sæculo est inauditum, quodque omnium sæculorum fidem evertit, videlicet : separationem a Pio VII esse catholicitatis characterem necessarium (3) ?

§ 12. Hæc delibasse sufficiat. Recensenda autem ea duximus, ut vos, detecta vestrorum magistrorum vesania, qui dum ore se venerari simulant catholicam Ecclesiam, eam in summo pontifice et episcopis insultare, et ejurare convincuntur, ab eis penitus recedatis ; utque simul et ipsi videant — se non habere omnino quod dicant contra veritatem, nec eis remanere nisi solam animositatis infirmitatem, quæ tanto est languidior, quanto se majores vires habere existimat (4), hincque id videntes, tandem resipiscant, utque ad catholicam revertantur unitatem. Tanto quippe magis eorum debebamus commemorare vanitatem, quanto magis eorum quærimus salutem (5) ; non secus enim ac pro vobis, ita et pro ipsis quoque medullas charitatis nostræ incessanter Deo fundimus, ut det illis sobrium sensum, roboretque virtute ex alto ad proprias animas a cæcitatibus, et schismatis in quo versantur abyssos redimendas.

§ 13. Hortamur ergo vos, dilectissimi, et obse-

cramus, ne velitis a veritate auditum avertere. Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium ; ad cor redite. Deterrimum schisma, certam perditionis viam, magno ac forti animo relinquit ; atque ad Ecclesiam, extra quam ut oves errantes absque pastore vagamini, omni abjecta cunctatione revertite, serio considerantes : quod quisquis a catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimet, hoc solo scelere, quod a Christi unitate disjunctus est, non habet vitam ; sed ira Dei manet super eum (1).

§ 14. Jam vestri, quorum studium datis etiam ad eos literis commendavimus, et iterum commendamus, episcopi id vobis pro pastoralis eorum officio denuntiare, atque in omni patientia, et doctrina, ac in spiritu lenitatis vos instruere, idest caliginosas quæ vos tenent illusiones discutere non destiterunt. Ecce ipsamet nunc pia Mater Ecclesia, contra quam murmuratis, imo Christus ipse quem in Ecclesiæ pastoribus spernitis, per os nostrum ad vos loquitur, vos ad se advocat, pacisque munera vobis offert. Obtestamur igitur vos per viscera misericordiæ Dei Nostri : — nolite obdurare corda vestra — Errare, hominis est : — Sed quasi peccatum, ariolandi esset monenti Ecclesiæ, ac vocanti Christo repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere (2).

§ 15. Verum, dum super vestra ab Ecclesiæ discessionem vestrisque, in quibus decepti hactenus ambulastis, erroribus graviter dolemus, de vestra tamen plurimum confidimus docilitate, quod nempe paternæ charitatis nostræ verba religiosis auribus suscepturi sitis, ac monita facturi. Speramus siquidem eum nos adhortationis hujus nostræ uberem fructum in vobis, divina opitulante gratia habituros, quem elapsis mensibus magna cum cordis nostri lætitia habuimus in quibusdam alterius regionis incolis, qui pariter vicissitudinum politicarum occasione et obtentu, veluti agmine facto contra proprium episcopum, sacerdotesque omnes ab eo missionem habentes, continuis gravibusque anxietatibus lacerati ab eorum jampridem se separaverant communione. Nostram enim ut audierunt vocem ad debitam eisdem episcopo ac sacerdotibus obedientiam eos revocantem, nobis in omnibus filiali submissione, ac nulla interposita mora obsequentes, obtemperarunt,

(1) Cit. epist. LXXXVII, ad Emeritum, n. 2.

(2) Vid. cit. opusc. p. 7.

(3) Ib., pag. 64.

(4) S. Aug. in ps. XXXII, n. 29.

(5) Idem in ps. XXXVI, serm. II, n. 48.

(1) S. Aug. epist. CXLI, ad Donatistas.

(2) Lib. I regum, cap. xv. v. 23.

sicque Ecclesiæ reconciliati ad jubilæi admissi sunt participationem: quod quidem cum non dubiis internæ pacis significationibus atque in gaudio spiritus celebrarunt.

§ 16. Enixis interim precibus patrem luminum Deum exoramus, ut det nunc similiter voci nostræ vocem virtutis pro vestra etiam exhortatione et salute, atque ut vos pro sua misericordia confortet adversus animarum vestrarum proditores, quatenus fractis teterrimi schismatis quæ vos constringunt catenis, ad sinum confugiatis amantissimæ matris Ecclesiæ, et sic amplissimam Jubilæi veniam consequi et ipsi possitis.

§ 17. Sed ne pluribus vos detineamus, paternam hanc nostram exhortationem concludimus, verbis sancti Augustini, videlicet: «Si paci Christi et unitati consenseritis, de vestra correctione gaudebimus: et sacramenta Christi, quæ in sacrilegio schismatis ad iudicium habetis, utilia et salubria vobis erunt, cum in catholica pace habueritis caput Christum, ubi charitas cooperit multitudinem peccatorum (1). »

Sic ergo agite, dilectissimi, et Deus totius consolationis et pacis erit vobiscum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum die secunda Julii millesimo octingentesimo vicesimo sexto, pontificatus Nostri anno tertio.

Leo PP. XII.

APPENDIX XV.

DE MATRIMONIIS PROTESTANTIUM ET MIXTIS.

BREVE PII VII AD CAROLUM DE DALBERG
ARCHIEPISCOPUM MOGUNTINUM D. 8 OCT.
1803.

Matrimonia Protestantium soluta a consistoriis Protestantium non posse pro solutis haberi, sententiam acatholicorum conventuum, a quibus præsertim matrimoniorum nullitas declaratur eorumque vinculi vult fieri dissolutio, nullum robur vimque prorsus nullam penes Ecclesiam consequi posse.

Partem solutam non posse catholico matrimonio jungi.

Parochos non posse tales nuptias sua præsentia probare et sua benedictione firmare.

Conjuges catholicos, qui sola acatholici consistorii auctoritate excusso prioris matrimonii

(1) Cit. epist. CXLI.

vinculo ad secundas nuptias coram ministro acatholico properaverint, posse ad Sacramentorum participationem admitti, si admissi sceleris pœnitentes veniam humiliter petant. Si veros pœnitentiæ fructus faciant, quorum primum illum esse oportet, ut a secundo conjugē separentur, si prior adhuc vivat.

PII VII BREVE AD EPISCOPOS GALLIARUM CIRCA DISPENSATIONES MATRIMONIALES D. 17 FEBR. 1809.

Sed et aliqui ex vobis supplicarunt nobis, ut potestatem iis faceremus impertiendi dispensationes seu licentias contrahendi inter personas quarum altera catholicam fidem, altera hæresim profitetur... Apostolica Sedes ægre admodum multaue cum cautione ad præfatum periculum quoad fieri posset removendum, nec nisi gravi aliqua intercedente causa, eaque fere publica, licentiam hanc consuevit impertiri. Episcopis vero, licet instantissime postulantibus, eandem licentiam dare, in Europa præsertim, nunquam concessit... Quare, si a nobis petitioni huic respondendum nunc esset, responsum certe nostrum a constanti hujus sanctæ Sedis regula et prædecessorum nostrorum exemplo agendique ratione dissidere non posset. At quoniam plures hac super re rationes in præsentī Galliarum statu partim a nonnullis ex vobis expositæ nobis fuerunt, partim ipsæ menti nostræ occurrunt, eas quidem minime negligendas duximus. Quocirca rem omnem, præpositis rerum ac temporum circumstantiis, ad accuratum diligensque examen revocari jussimus, ut de ea plurium theologorum et S. R. E. Cardinalium auditis exploratisque sententiis, quod magis in Domino expedire judicabimus, decernere possimus, quod et significare quamprimum vobis non prætermitemus.

PII VIII BREVE 25 MART. 1830. AD EPISCOPOS RHENANOS DE MATRIMONIIS MIXTIS, OCCASIONE LEGIS REGIÆ A. 1825 LATÆ.

Ignotum vobis non est, Ecclesiam ipsam a connubiis hujusmodi, quæ non parum deformitatis et spiritualis periculi præ se ferunt, abhorre: atque ideo Apostolicam hanc Sedem summo semper constantique studio curasse, ut canonicæ leges matrimonia eadem prohibentes religiose custodirentur. Quod si Romani Pontifices a sanctissimo illo canonum interdicto

nonnunquam dispensasse inveniuntur, id profecto graves ob causas et ægre admodum fecerunt suisque dispensationibus adjicere consueverunt conditionem expressam de præmittendis matrimonio opportunis cautionibus, non modo ut conjux catholicus ab acatholico perverti non posset, quin potius ille teneri se sciret ad hunc pro viribus ab errore retrahendum, sed etiam ut proles utriusque sexus ex eodem matrimonio procreanda in catholicæ religionis sanctitate omnino educaretur. Nostis autem, venerabiles Fratres, ipsas omnes cautiones eo spectare, ut hac in re naturales divinæque leges sartæ tectæ habeantur: quandoquidem exploratum est, catholicas personas, seu viros seu mulieres, quæ nuptias cum acatholicis ita contrahunt, ut se aut futuram sobolem periculo perversionis temere committant, non modo canonicas violare sanctiones, sed directe etiam gravissimeque in naturalem ac divinam legem peccare. Atque exinde jam intelligitis, nos quoque gravissimi coram Deo et Ecclesia criminis reos fore, si circa nuptias hujusmodi istis in regionibus contrahendas illa a vobis aut a parochis vestrarum diocesium fieri assentiremur, per quæ, si non verbis, factis tamen ipsis indiscriminatim approbarentur. Quare nos summo opere commendantes zelum illum vestrum, quo catholicos vestræ curæ commissos a connubiis mixtis avertere hactenus adlaborastis, enixe in Domino exhortamur, ut posthac pariter in idipsum sedulo incumbatis in omni patientia et doctrina, horum deinde laborum copiosam in cælis mercedem accepturi. Juxta hæc igitur, quoties præsertim catholica aliqua mulier viro acatholico nubere velit, diligenter ab episcopo seu a parcho edocenda erit, quænam circa hujusmodi nuptias canonum sententia sit, serioque admonenda de gravi scelere, quo apud Deum rea fiet, si eos violare præsumat; et maxime opportunum erit eandem adhortari, ut meminerit firmissimum illud nostræ religionis dogma, quod *extra veram catholicam fidem nemo salvus esse potest*; proindeque agnoscat, se in filios, quos a Deo expectat, jam nunc crudelissime acturam, si tales contraxerit nuptias, in quibus sciat illorum educationem in viri acatholici arbitrio futuram. Quæ quidem salubria monita erunt etiam, prout prudentia suggesserit, iteranda eo præsertim tempore, quo nuptiarum dies instare videatur, dumque consuetis proclamationibus disquiratur, utrum alia sint, quæ illis obstant, impedimenta canonica. Quod si nonnullis in casibus paterna hujusmodi sacrorum pastorum studia in

irritum cadere contingat; tunc sane abstinendum erit a catholica eadem persona censuris in illam nominatim expressis corripienda, ne tumultus aliquis excitetur, et graviora rei catholicæ mala obveniant; sed alia ex parte abstinere etiam catholicus pastor debet non solum nuptiis, quæ deinde fiant, sacro quocunque ritu honestandis, sed etiam a quovis actu, quo approbare illas videatur. Quam circa rem illud solummodo in nonnullis locis toleratum est, ut parochi, qui ad graviora rei catholicæ incommoda avertenda præsentiam suam contrahendis his nuptiis præstare cogebantur, paterentur quidem eas ipsis præsentibus confici (si scilicet nullum aliud obstaret canonicum impedimentum), ut, audito utriusque partis consensu, deinceps pro suo officio actum valide gestum in matrimoniorum librum referrent; sed caverent semper ab illicitis hujusmodi matrimoniis ullo suo actu approbandis, multoque magis a sacris precibus et ab ecclesiastico quovis ritu eisdem admiscendo.

Sequitur jam, ut de illorum causa respondeamus, qui matrimonia mixta inire ausi fuerint, catholico pastore non præsentem. Et hac quidem super re ita nobis censuimus statuendum, ut avertantur, quoad fieri poterit, scandala, quæ ex hujusmodi nuptiis oriri denuntiasti; itemque ut catholici illi, qui in conjunctione vivunt eo modo inita, facilius induci possint ad peccatum suum salutaribus pœnitentiæ lacrymis expiandum; denique ut imposterum certa omnibus regula sit, qua de vi matrimoniorum ea ratione contrahendorum dijudicent. Jam vero ad conjunctiones quod attinet, quæ isthuc usque ad præsens tempus sine parochi præsentia initæ sunt, nos brevi delegabimus Fraternitatibus Vestris necessarias facultates, quarum vi malis exinde ortis, magna saltem ex parte, mederi valeatis. Nunc autem per nostras has literas volumus et mandamus, ut matrimonia mixta, quæ posthac a die videlicet 25 Martii 1830 in vestris diocesis contrahi contingat, non servata forma a Tridentino concilio præscripta, si eisdem nullum aliud obstat canonicum dirimens impedimentum pro ratis ac veris connubiis habeantur.

In instructione ad prædictos antistites d. 27 Mart. 1830 missa conceduntur facultates ad sananda in radice matrimonia ante dictum terminum sine parcho catholico contracta, additis tamen his monitis: 1) ut delegati in singulis casibus perspiciant, an matrimonium instaurari non possit per renovationem consensus; 2) ut partem catholicam de gravitate sceleris sui atque de obligationibus pro

futuro moneant, pœnitentiamque injungant; 3) ut abstineant a nuptiis imprudenter confirmandis, quæ brevi per laicum magistratum solvendæ prævidentur. Eorundem sensuum est instructio ad episcopos Austriacæ ditionis in fœderatis Germaniæ partibus, nisi quod de matrimoniis coram acatholico ministello contractis non agatur.

Easdem conditiones pro matrimoniis mixtis ineundis jam Pius VII in rescripto ad Jos. de Hommer, vicarium apostolicum in diœcesi Trevirensi d. 31 Oct. 1819 exquisierat atque in singulis casibus unice a Sede Apostolica postulandam esse dispensationem enuntiaverat.

GREGORII XVI BREVE AD EPISCOPOS BAVARLÆ DE MATRIMONIIS MIXTIS 27 MAJI 1832.

Summo jugiter studio advigilavit Apostolica Sedes, ut Ecclesiæ canones, qui nuptias catholicorum cum hæreticis severe prohibent, religiose custodirentur. Et quamvis ad graviora evitanda scandala quandoque in aliquibus locis necesse fuerit, illicita hujusmodi matrimonia tolerare, non tamen prætermiserunt Romani Pontifices, omni, qua possent, ratione providere, ut tunc etiam iis in locis fidelis populus edoceretur, quantum deformitatis et spiritualis periculi nuptiæ illæ præ se ferant, quantique propterea sceleris reus sit catholicus vir aut mulier, qui canonicas ea de re sanctiones violare præsumserit. Quod si interdum Romani ipsi Pontifices sanctissimum idem canonicum interdictum relaxarunt in peculiaribus casibus, id sane graves ob causas et ægre admodum fecerunt, suisque dispensationibus consueverunt adicere conditionem expressam de præmittendis matrimonio debitæ cautionibus, non modo ut conjux catholicus ab acatholico perverti non posset, quin potius ille teneri se sciret ad hunc pro viribus ab errore retrahendum, sed etiam ut proles utriusque sexus in sanctitate religionis catholicæ omnino educaretur. Itaque nos, qui licet immerentes supremam Petri cathedram, Dno ita disponente, tenemus, præ oculis habentes rationem illam a prædecessoribus nostris sanctissime initam, non potuimus, Venerabiles Fratres, non contristari vehementer ob allatos e vestris diœcesibus (uti ex aliis diversis locis) plures certosque nuncios, ex quibus intelleximus, inveniri isthic nonnullos, qui apud populum curis vestris concreditum fovere omni ope nituntur omnimodam mixtarum nuptiarum libertatem, atque ad eam facilius promovendam opiniones disseminant catholicæ

veritati contrarias. Scilicet ipsi, ut accepimus, affirmare audent, catholicos posse libere ac licite matrimonia cum heterodoxis contrahere, non modo non impetrata Ecclesiæ dispensatione (quæ juxta notas regulas in singulis casibus ab hac Apostolica Sede imploranda est), sed prætermis- sis etiam debitæ, quas supra memoravimus, cautelis, illa præsertim, quæ est de prole uni- versa catholice educanda; quin imo eo res de- venit, ut iidem mixta illa connubia tunc etiam probanda esse contendant, cum hæretica pars habeat priorem alium conjugem adhuc viven- tem, a quo divortio discesserit; ad hæc et graves pœnarum minas adhiberi curarunt, quibus indu- cantur animarum pastores, ut mixtas nuptias in Ecclesia coram catholico populo proclamant et postea assistant actui, qua illæ contrahantur, vel saltem contracturis dimissoriales, quemad- modum appellant, litteras concedant: denique nec desunt ex ipsorum illorum numero, qui sibi aliisque persuadere conantur, non in catholica solum religione salvari hominem, sed eos quoque qui hæretici sint atque in hæresi moriantur, ad æternam vitam posse pertingere.... Ignotum vo- bis non est, Venerabiles Fratres, quam impenso constantique studio majores nostri inculcaverunt eum ipsum, quem illi negare audent, fidei arti- culum, qui est de catholicæ fidei atque unitatis necessitate ad consequendam salutem... Quæ quidem catholicæ unitatis tenendæ necessitas, ubi fuerit impressa in cunctis Bavarorum fide- lium animis alteque defixa, haud facile deinceps irrita erunt monita atque adhortationes, quibus ipsos avertere conabimini a nuptiarum fœdere cum hæreticis conjungendo; aut si aliqua inter- dum gravis causa interveniat, quæ mixtas hujus- modi nuptias suadere videatur, ut illas non ali- ter contrahant, nisi impetrata Ecclesiæ dispen- satione et conditionibus, quæ, ut supra diximus, præscribi ab illa solent, religiose servatis. Ves- trum scilicet officium est, ut fideles mixta illa connubia inire cupientes (uti et eorum genito- res, aliive, sub quorum cura sunt) edoceantur sedulo, quænam circa eam rem canonum sen- tentia sit, graviterque moneantur, ne eos in per- niciem animarum suarum perfringere audeant. Quare si res ita postulet, revocare in illorum memoriam oportebit notissimum illud naturalis divinæque legis præceptum, quo non peccata so- lum, sed pericula etiam ad peccatum proxime in- ducentia vitare jubentur, uti et præceptum aliud ejusdem legis, quo parentibus injungitur, filios e- ducare in disciplina et correptione Domini ideoque

et erudire ipsos ad verum Dei cultum, qui unice in catholica religione est. Hinc adhortabimini fideles illos, ut serio perpendant, quantum supremo numini injuriam faciant et quam crudeliter erga se futurosque sibi liberos acturi sint, ubi nuptiis mixtis temere contrahendis se filiosque ipsos perversionis periculo committant. Atque ut gravitas periculi ejusmodi luculentius appareat, commemorabimini iisdem saluberrima illa Apostolorum, Patrum canonumque monita, quæ sunt de periculosa cum hæreticis familiari conversatione evitanda. At vero si nonnunquam contigerit, quod Deus avertat, ut monita et adhortationes hujusmodi in irritum cadant, et catholicus aliquis vir mulierve recedere nolit a perverso suo concilio ineundi mixtas nuptias non petita, sen non impetrata Ecclesiæ dispensatione, vel debitis cautionibus seu earum aliqua prætermissa, tunc sane sacri pastoris officium erit, abstinere non solum a matrimonio ipso sua præsentia honestando, sed etiam a præmittendis eidem proclamationibus atque a dimissorialibus litteris concedendis. Vestrum autem est, Venerabiles Fratres, admonere parochos ac rite ab iisdem exigere, ut ab omni hujusmodi actu se abstineant. Enim vero animarum curator, qui se aliter gereret, in præsentibus præsertim Bavaricæ adjunctis, approbare quodammodo illicitas illas nuptias facto suo videretur, et illarum libertatem animarum saluti, imo et fidei causæ perniciosam sua ipse opera foveret. Post hæc vix est, ut aliqua addamus de aliis illis longe gravissimis casibus matrimonii inter catholicos et hæreticos contrahendi, in quibus pars acatholica habeat viventem adhuc priorem conjugem, a quo divoratio sejuncta fuerit. Nostis, Venerabiles Fratres, quanta ex divino jure sit firmitas matrimonialis vinculi, quod separari humana auctoritate non potest. Quare matrimonium mixtum in ejusmodi casibus non modo illicitum fieret, sed nullum prorsus atque adulterinum foret; præterquam si priores illæ nuptiæ, quas hæretica pars divoratio dissolutas esse autumat, irritæ omnino fuissent propter aliquod, quod illis vere obstiterit, canonicum dirimens impedimentum. Porro in postremo hoc casu non solum servanda erunt ea omnia, quæ supra dicta sunt, sed cavendum insuper, ut novum ipsum matrimonium non permittatur, nisi postquam causa primi connubii ab hæretica parte jam antea initi cognita fuerit ecclesiastico judicio ad canonum normam exacto, quo connubium idem fuerit irritum declaratum.

INSTRUCTIO AD EPISCOPOS BAVARIÆ 12
SEPT. 1834 DIRECTA, SIVE UBERIOR
EXPOSITIO PRÆCEDENTIUM LITTERARUM
APOSTOLICARUM.

Inprimis illud palam edicendum voluit Sanctitas sua, supradictas litteras nullam interpretationem seu declarationem suscipere posse, qua parte non modo commemorant sanctissimum illud nostræ religionis dogma, quod extra veram catholicam fidem nemo salvus esse potest, verum etiam statuunt, vel potius post antiquos canones explicant, catholicorum cum acatholicis nuptias tum ob flagitiosam communionem in rebus sacris, tum ob periculum subversionis catholici conjugis pravamque nascituræ sobolis institutionem illicitas prorsus ac vetitas esse...

Post hæc Sanctissimus Dominus Noster archiepiscopis et episcopis Bavarici regni significandum præcepit, litteras diei 27 Martii 1832, non ita esse intelligendas, quasi nempe eam omnino excludant tolerantiae rationem prudentiæque œconomiam, qua Apostolica Sedes ea mala patienter dissimulare consuevit, quæ vel impediri prorsus nequeunt, vel si impediantur, gravioribus etiam incommodis facile aditum possent patefacere. Siquidem igitur ex temporum locorum ac personarum conditione matrimonium acatholici viri cum catholica muliere et vicissim absque majoris mali scandalique periculo in religionis perniciem interverti nullo modo possit: tunc sane ad majora damna et scandala præcavenda abstinendum erit a catholico conjugis censuris in illum nominatim expressis corrigendo, imo vero tolerandum, ut a paracho catholico tum consuetæ proclamationes fiant, omni tamen prætermissa mentione religionis illorum, qui nuptias sunt contracturi; tum etiam de factis proclamationibus litteræ mere testimoniales concedantur, in quibus, si nullum adsit dirimens impedimentum, unice enuntietur, « nil præter vetitum Ecclesiæ ob impedimentum mixtæ religionis matrimonio conciliando obstare, » nullo addito verbo, ex quo consensus seu approbationis vel levis suspicio sit oritura. Quodsi in Ecclesiæ utilitatem et commune animarum bonum cedere posse dignoscatur, hujuscemodi nuptias quantumlibet illicitas et vetitas coram paracho catholico potius, quam coram ministro hæretico, ad quem partes facile confugere possent, celebrari, tunc ipse parochus catholicus aliusve sacerdos ejus vices agens poterit iisdem nuptiis

materiali tantum præsentia, omni excluso ecclesiastico ritu, adesse, perinde ac si partes ageret meri testis vulgo qualificati seu autorizabilis, ita scilicet, ut utriusque conjugis audito consensu, deinceps pro suo officio actum valide gestum in matrimoniorum librum referre queat.

Emanarunt etiam ab eodem fel. rec. Pontifice epistola ad primatem et episcopos Hungariæ de matrimoniis mixtis d. 30 Apr. 1841, et instructio ad eosdem eodem die emissa. Quarum præscripta eadem sunt ac in litteris et instructione ad episcopos Baviaræ, nisi quod in instructione ad Hungaros addatur, mixta matrimonia in Hungaria et Transsilvania coram ministello hæretico contracta, quamvis illicita, tamen in illis partibus, inspectis peculiaribus circumstantiis, pro validis habenda esse, « nisi tamen canonicum aliunde official dirimens impedimentum, seu in nuptiarum celebratione appositæ fuerint conditiones substantiæ matrimonii ex catholica doctrina repugnantes. » Quoad hæc ultima verba nota, Calvinistas in Transsilvania matrimonia contrahere sub conditione « quoadusque in sua honestate et puritate permanserit. » Ejusmodi matrimonium cum expressa illa conditione nullum esse, responsum est episcopis Transsilvanis d. 20 Maji 1754 S. Off. ad dubium episcopi Bosnensis « an sit validum matrimonium contractum inter catholicam et schismaticum cum intentione fœdandi vel solvendi matrimonium » d. 2. Oct. 1680 respondit: « Si ista sint deducta in pactum seu cum ista conditione sint contracta matrimonia, sunt nulla : sin aliter, sunt valida. » Eadem congregatio decisione solemni d. 1 Aug. 1748, duo matrimonia in Transsilvania inter Calvinistas contracta sub conditione « quamdiu permanseris in honestate conjugali vel si fidem thori servaveris, » nulla prorsus esse declaravit.

APPENDIX XVI.

DE BONIS ECCLESIASTICIS DIVENDITIS.

a. « N. N. Confessarius Diœcesis Mediolanensis videns viros pios æque ac doctos in diversam abire sententiam circa licitam retentionem Bonorum ecclesiasticorum, quæ sub fine præteriti sæculi ac sub initio præsentis a Gubernio laico usurpata fuerunt ac postmodum alienata (sunt enim qui docent, exceptis iis bonis quæ a gubernio laico post Concordatum italicum occupata fuere, cetera posse tuta conscientia retineri ; et sunt qui varias afferunt distinctiones : adeo ut alii omnem hujusmodi acquisitionem illegitimam, nec adhuc in ullo Concordato sancitam tradant) : humiliter quærit, « utrum possint « tuta conscientia retineri : 1. Bona ecclesiastica « quæ a Gubernio laico in Longobardia usurpata

« fuere et alienata, ante primam Gallorum invasionem factam anno 1796; 2. Bona ecclesiastica, quæ ante dictam invasionem occupata quidem, sed nondum alienata, in potestatem « Gubernii Gallici devenerunt, ac deinde alienata ante vel post Concordatum italicum ; « 3. Bona ecclesiastica quæ a Gubernio gallico « ante italicum Concordatum anni 1803 usurpata « fuere, ac deinceps ante vel post ipsum Concordatum de novo usurpata ? »

Sacra Pœnitentiaria, mature perpensis expositis, Oratori respondet : « Alienationes bonorum « Ecclesiasticorum in ditione vulgo *Regno italico* « a Gallico Gubernio factas, Apostolica postmodum Auctoritate sanatas fuisse ; ac propterea « ipsa sacra Pœnitentiaria declarat licere iis, « qui bona eadem acquisiverint (modo illarum « alienatio fuerit omnino consentanea legibus, « quæ obtinebant, quo tempore alienatio ipsa « perfecta est), tanquam propria et in suum « dominium ac potestatem translata habere, « deque iis libere disponere. Verum sacra eadem « Pœnitentiaria ipsos hujusmodi Bonorum possessores ad se recurrentes hortari ac vehementer obsecrare solet ut, pro ea pietate ac « Religione qua catholicum quemque flagrare « decet, pia onera, si quæ Bonis illis inhærebant, « adimplere non negligant. In reliquis autem « recurrendum est in casibus particularibus. » Datum Romæ in Sacra Pœnitentiaria, die 7 julii 1845. »

b. « In rescriptis S. Pœnitentiariæ, quæ referuntur ad bona Ecclesiastica, vertente sæculo XVIII et ineunte sæculo XIX, a Gubernio laico in alta Italia usurpata, mentio plerumque fit cujusdam sanationis, quæ Apostolica auctoritate facta est circa illegitimam eorundem possessionem. Ad dirimendas controversias de facili enascentes quæritur : 1. « Quo præciso tempore « sanatio hæc a Sede Apostolica benigne concessa « sit ? utrum unica tantum sanatio interfuerit « (ea scilicet, quæ in Concordato cum Republica « Cisalpina exstat) ; an aliqua posterior sub « regno italico ? 2. utrum ea sanatio sese extendat tantum ad bona, quæ tunc temporis jam « divendita privatis fuerant ; an etiam ad ea « bona, quæ occupata quidem tunc temporis jam « erant, sed postea sunt divendita, vel forte « modo et in posterum dividentur ? 3. Utrum « hæc sanatio referatur etiam ad bona Ecclesiastica ante invasionem Gallorum usurpata « et alienata ? »

Sacra Pœnitentiaria, mature expensis expositis, Venerabili in Christo Patri Episc. Mantuæ respondet: « Alienationes bonorum Ecclesiæ in « ditione vulgo Regno Italico, a Gallico guber- « nio factas ante Concordatum, 16 sept. 1803, « Apostolica postmodum auctoritate sanatas « fuisse; ac propterea S. Pœnitentiaria declarat « licere iis, qui bona eadem acquisiverint, modo « illorum alienatio fuerit omnino consentanea « legibus, quæ obtinebant quo tempore alienatio « ipsa perfecta est, tanquam propria et in « suum dominium ac potestatem translata reti- « nere; deque iis libere disponere. Verum « eadem S. Pœnitentiaria ipsos hujusmodi Bono- « rum possessores ad se recurrentes hortari ac « vehementer obsecrare solet, ut, pro ea pietate « ac Religione, qua catholicum quemque flagrare « decet, pia onera si quæ Bonis illis inhærebant « adimplere non negligant. In reliquis autem « recurat in casibus particularibus indicando « tempus et modum venditionis et acquisitionis, « necnon valorem Bonorum, de quibus agitur, « et pia onera ex testatorum dispositionibus « iisdem bonis inhærentia. » Die 17 julii 1847.

c. Anno 1848 20 mart. respondit S. Pœniten- tiaria episcopo Bouvier: « Pœnitentiaria de expressa apostolica auctoritate consulenti ora- tori declarat bona ecclesiastica a gubernio gallico occupata ante conventionem initam anno 1801 inter S. Sedem et Gubernium gallicum, in plena acquirentium proprietate esse adeo ut ea retinere, iis gaudere atque alienare etiam illa tuto ac libere possint, in foro tum interno tum externo, dummodo tamen acquisitio facta fuerit secundum leges tunc vigentes. Hortatur tamen acquirentes istos, ut pro sua pietate ac religione satisfacere velint piis missarum, eleemosynarum aliarumque rerum similium oneribus, quæ bonis illis olim infixæ erant. Sin autem bona ista ecclesiastica occupata fuerunt post prædictam Conventionem, declarat eadem S. Pœnitentiaria acquirentes, si ad S. Sedem pro conscientie suæ remedio recur- rent, eorumdem bonorum retinendorum faculta- tem non obtenturos, nisi conditionibus istis: — 1. ut ea retineant ad nutum Ecclesiæ: 2. ut satisfaciant piis oneribus quæ iisdem bonis fortasse infixæ sint; 3. tandem ut hæredes suos moneant de hisce ipsis obligationibus. »

d. *Alia responsio*: B. P. Titius diœcesis Cameracensis devote exponit quod via hæreditatis acquisivit et actu possidet bona immobilia non ad

ecclesiam, sed ad pauperes ante tempus pertur- bationis gallicanæ pertinentia, sed quæ a guber- nio gallicano tempore præfatae perturbationis occupata et ab eodem gubernio juxta leges existentes alienata fuere. Nunc pro suæ conscien- tiæ quiete quærit ad quid tenetur: 1. In hypothesi quod præfata bona fuerint alienata ante Concor- datum 1801: 2. In hypothesi quod fuerint alie- nata post Concordatum illud. — S. Pœnitentia- ria 2 jan. 1838 respondit: « Ad 1 declarando « licere ipsi bona de quibus in precibus, dum- « modo ante Concordatum anni 1801 occupata « fuerint et illorum alienatio omnino consentanea « fuerit legibus civilibus quæ obtinebant quo « tempore alienatio ipsa perfecta est, tanquam « propria et in suum dominium et potestatem « translata, retinere deque iis libere disponere. « Verum S. Pœnitentiaria eundem præfatum « oratorem vehementer obsecrat, ut pro ea « pietate ac religione qua catholicum hominem « flagrare decet, pia onera, si qua bonis illis « inhærebant, implere non negligat. Ad 2, « quatenus vero bona præfata occupata fuerint « post idem Concordatum, concedi quidem « possessori eorumdem ut bona ipsa de quibus « agitur, retinere possit his adjectis conditioni- « bus: ut paratus sit mandatis Sedis Apostolicæ « super his bonis omnino parere; et impleat « onera si qua bonis inhærebant, atque de his « obligationibus moneat hæredes ad quos bona « illa pervenient. »

e. Ceterum ut hæc gravissima quæstio (de qua agunt Bouvier, *De contractibus* p. 2, c. 11; Talento, *De just. et jure*, p. 1, c. 11; Lyonnet, *De justitia*, c. ult.; Affre, *De l'administration temporelle des paroisses*; sed fusius Carrière, *De just. et jure*, n. 128, etc.) rite intelligatur, et inde practica deducantur consectaria, quædam prænotanda. Famosa Constitutione 22 aug. 1790, tit. XIV, art. 354 gallicana ecclesia suis bonis sacrilege spoliata fuit et hæc bona magna ex parte fuerunt privatis vendita. Pius VII ex illo ingenti quo exardescibat desiderio Galliæ ad unitatem S. Sedis revocandæ, Concordatum iniit cum gubernio gallicano 15 jul. 1801, confirma- tum per Bullam *Ecclesia Christi*, 18 kal. sept. 1801, et in Gallia per cardinalem legatum notificatum 9 apr. 1802. In eo porro de plenitu- dine potestatis Pontifex art. XIII declarat pro bono pacis, « eos qui bona Ecclesiæ alienata « acquisiverunt, molestiam nullam habituros « neque a se, neque a romanis Pontificibus

« successoribus suis; ac consequenter proprietates eorum bonorum, redditus et jura iis inherrentia, immutabilia penes ipsos erunt atque ab ipsis causam habentes. »

Sed post annum 1802 gallicana respublica Italiam ex parte occupavit, ejusque ecclesiastica bona usurpavit etiam privatis ea vendendo. Sed iterum Pius VII pro bono pacis ac conscientiarum tranquillitate, nova inita conventionem 16 sept. 1803, extendit ad hanc quoque bonorum alienationem articulum XIII Concordati anni 1801 (V. Cappelletti, *Storia del cristianesimo dal 1720 al 1846*). — Quid tamen? Napoleo fidem non tenuit; sed post annum 1803 ceteras Italiae provincias ac regna iniquiter occupando, Ecclesiae bona sacrilegus usurpavit, vendidit, distraxit. Verum, usurpatore tandem, favente cœlo, ejecto, ac reddita omnibus pace, legitimi Principes in eo toti fuerunt, ut conventiones inirent cum S. Sede, quibus omnium Ecclesiae bonorum alienationes rite sanarentur. Sic, v. g., pro Belgio (ad quod jam extendebatur Concordatum an. 1801) habetur etiam Breve *Epistolam* Gregorii XVI, 15 sept. 1833, ubi primum illud Concordatum seu conventio ampliatur *ad alia quaelibet ex occupatis ut supra bonis, quæ sive post conventionem illam alienata a gubernio sint, sive adhuc apud gubernium ipsum remaneant*. Quæ ampliatio ideo forte necessaria fuit, eo quod non pauca ex illis bonis quæ in Belgio erant reposita, occupata fuissent post conventionem. Pro Regno utriusque Siciliae habetur Conventio, *In supremo* 7 mart. 1819; et sic de ceteris. Quoad Sardiniae tandem Ditionem habemus pro Nicæensi Comitatu et Ducatu Sabaudiae tunc Galliae unitis Concordatum 1801; pro Pedemontio et Genuensi Ducatu Breve *Datis ad nos* 20 dec. 1816; tandem pro toto Sardiniae Regno Bulla *Gravissimæ* Leonis XII, 14 maii 1828.

—

f. Ex hisce omnibus plura deducuntur: —

1. supradictæ sanationes non complectuntur bona quæ non fuerunt a gubernio tunc occupata; sed ejus manus effugerunt, quia vel apud privatos, v. g., eorum bonorum conductores, remanserunt; vel a privatis eorum tantum vi usurpata fuerunt. Non ea certe condonavit Pontifex; et ideo vel pro illis recurrendum ad S. Sedem, vel tribuenda Ecclesiae cum suis fructibus; — 2. prædictæ condonationes non complectuntur neque bona quæ fuerunt a gubernio occupata post initas Conventiones cum S. Sede, ut patet; neque bona, quæ in initis Conventionibus expresse

gubernium promisit tradere Ecclesiae, si postea tradita non fuerint; cum hæc ideo cognita sint esse de Ecclesiae jure; — 3. supra inita Concordata respiciunt bona, quorum alienatio tunc consummata fuerat, adeo ut omnium Ecclesiae bonorum uti confraternitatum, monasteriorum, beneficiorum, legatorum, etc., quæ tempore publicæ perturbationis a Gubernio sacrilege usurpata sunt, et invalide alienata (ad quascunque tandem manus ea Ecclesiastica bona devenierint), summi Pontifices de plenitudine potestatis venditionem confirmaverint etiam pro foro interno ad bonum pacis ac fidelium tranquillitatem; modo tamen illorum acquisitio facta sit juxta leges tunc vigentes. Quod vero pertinet ad onera ipsis bonis adnexa, utrum teneantur acquirentes ad ea adimplenda, distinguendum est; nam hæc onera triplicis generis. Vel respiciunt onera spiritualia, v. g., foundationes Missarum, eleemosynarum largitiones: et quoad hæc bonorum possessores ex S. Pœnitentia tantum sunt hortandi. Vel respiciunt onera temporalia erga Ecclesiam, v. g., census alicui ecclesiae vel religiosæ communitati debitas: et quoad hæc, Pontifex bona condonando censetur etiam condonasse talia onera, quæ erant veluti illorum pars aut saltem accessorium, et sic pluries eadem Pœnitentia respondit. Vel respiciunt onera temporalia erga privatos, et tunc pontifex nec potuit nec voluit sancire spoliationem jurium, quæ tertiis competere poterant: et sic oraliter respondisse fertur Pius VII; — 4. advertendum est, hanc Pontificis convalidationem eos qui jam ea bona usurparunt, non liberasse ab ecclesiastica censura. Unde adhuc erant absolvendi; attamen Leo XII Bulla *Gravissimæ* pro regno Pedemontano omnes sive laicos, sive Ecclesiasticos absolvit a quibuscunque censuris et pœnis, atque etiam ab irregularitate exinde forsitan ab Ecclesiasticis viris incurta hac de causa.

—

g. Tota quæstio est de bonis, quæ tempore initarum Conventionum erant adhuc penes gubernium, et post illas fuerunt alienata; dubitatur « an ea fideles potuerint licite et valide emere, « cum Concordata supradicta non sanent nisi « venditiones jam tunc consummatas? » Sunt qui negant attento sensu obvio verborum, quia in illis Conventionibus semper agitur de iis qui ea bona jam acquisierunt. Attamen hodie alii certant pro validitate; et certo nimis clara sunt verba Pii VII in suo Breve 20 oct. 1821 ad episcopum Pictaviensem, ubi respondit hac de re interrogatus.

« Omnem dubitationem tollunt nostra quæ plu-
 « ribus de eo argumento consultationibus dedi-
 « mus responsa: declaratum enim fuit haud se-
 « mel ut ex iis bonis quæ a gubernio quod tunc
 « dominabatur occupata fuerunt ante memora-
 « tam conventionem atque post eam sint vendita
 « ad legum præscripta, quæ per id temporis
 « obtinuerunt, possint emptores eadem tam-
 « quam propria et in suum jus ac potestatem
 « translata retinere, ac de iis libere disponere.
 « Hortantur vero iidem ac vehementer rogantur
 « ut pro ea pietate ac religione, qua catholicum
 « hominem flagrare decet, pia onera, si quæ bo-
 « nis illis inhærent, implere non negligant. »
 Nil sane expressius, illam cessionem S. Pontificis
 respexisse etiam bona quæ a gubernio antea fue-
 runt occupata, licet nondum alienata, adeo ut
 potuerit et possit gubernium ea retinere vel pri-
 vatis vendere, concludunt Logerot, Bouvier et
 Lyonnet. Unde si quando de his bonis fiat ad
 S. Sedem recursus, id est potius vel ad majorem
 timoratorum cautelam, vel ad sanandum si quid
 in iis occupationibus desit, vel ut novis surgen-
 tibus difficultatibus in ministrorum dotatione,
 in cultus restauratione, etc., fiat finis. — Quod
 maxime valet pro Regno Pedemontano, ex Bulla
Gravissimæ, ubi omnia confirmata, ordinata ac
 definita fuerunt quæ materiam hanc spectant:
 « Præterea quoque (ait Pontifex) omissiones tum
 « missarum tum aliorum piorum operum quibus
 « obnoxia erant ecclesiastica bona sive ab Econo-
 « matu sive a publico Ærario administrata ac
 « retenta sive ab alterutro tanquam ab omni
 « onere libera et immunia jam dimissa vel di-
 « mittenda apostolicæ potestatis plenitudine re-
 « mittimus et condonamus, supplentes hujus-
 « modi defectus de thesauro Ecclesiæ. Ut vero in
 « posterum aliquo pacto hisce missarum oneribus
 « satisfiat, propositam biscentarum Cappellania-
 « rum erectionem et designatam earundem Cap-
 « pellaniarum divisionem quarumquælibet annuo
 « ter centum librarum redditu et quinquaginta
 « missarum onere consistat probamus et commen-
 « damus. Earundem vero Cappellaniarum nu-
 « merus augebitur his adhibitis mediis quæ in-
 « dicantur; atque singulæ eæ Cappellaniæ pau-
 « peribus ad sacros Ordines promovendis cleri-
 « cis ab episcopis libere conferendæ erunt, etc.

APPENDIX XVII.

DAMNATIO SOCIETATUM SECRETARUM.

LEO EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Quo graviora mala Christi Dei et Servatoris
 nostri gregi imminent, eo majorem sollicitudinem
 in iis arcendis adhibere debent Romani Ponti-
 fices, quibus in beato Petro apostolorum principe
 illius pascendi et regendi potestas et cura com-
 missa est. Pertinet enim ad eos, quippe qui in
 suprema Ecclesiæ specula positi sint, longius
 prospicere insidias, quas christiani nominis hos-
 tes moliuntur ad Christi Ecclesiam (quod tamen
 nunquam assequuntur) exterminandam, easque
 tum fidelibus indicare et aperire ut ab iis caveant,
 tum auctoritate sua avertere et amoliri. Gravis-
 simum hoc munus sibi impositum intelligentes
 Romani Pontifices prædecessores nostri, vigilias
 boni pastoris perpetuo vigilarunt, et adhorta-
 tionibus, doctrinis, decretis, ipsaque anima data
 pro ovibus suis, sectas extremum Ecclesiæ exi-
 tium minitantes prohibendas et penitus delendas
 curarunt. Nec ex annalium ecclesiasticorum
 vetustate tantum erui potest pontificiæ hujus
 sollicitudinis memoria. Quæ nostra et Patrum
 nostrorum ætate gesta sunt a Romanis Pontifi-
 cibus, ut clandestinis hominum adversus Chris-
 tum malignantium sectis sere objicerent, id
 perspicue evincunt. Ubi enim *Clemens XII* præ-
 decessor noster vidit in dies invalescere novam-
 que firmitatem acquirere sectam *de' liberi mura-*
tori, sive *des francs-maçons*, sive aliter appella-
 tam, quam non modo suspectam, verum etiam
 omnino catholicæ Ecclesiæ inimicam multis ar-
 gumentis certo noverat, eam damnavit luculenta
 constitutione cui initium, *In eminenti*, edita
 quarto calendas maias anno 1738, cujus tenor is
 est qui subjicitur:

CLEMENS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI UNIVERSIS
 CHRISTI FIDELIBUS SALUTEM ET APOSTOLICAM
 BENEDICTIONEM.

In eminenti apostolatus specula meritis licet
 imparibus, divina disponente clementia, consti-
 tuti, juxta creditum nobis pastoralis providentiæ
 debitum, jugi (quantum ex alto conceditur) solli-
 citudinis studio iis intendimus, per quæ, erro-

ribus vitiisque aditu intercluso, orthodoxæ Religionis potissimum servetur integritas, atque ab universo catholico orbe difficillimis hisce temporibus perturbationum pericula propellantur.

Sane vel ipso rumore publico nuntiante nobis innotuit, longe lateque progredi atque in dies invalescerenonnullasocietates, cœtus, conventus, collectiones, aggregationes, seu conventicula vulgo *de' liberi muratori* seu *des francs-maçons*, aut alia quavis nomenclatura pro idiomatum varietate nuncupata, in quibus cujuscumque religionis et sectæ homines, affectata quadam contenti honestatis naturalis specie, arcto æque ac impervio fœdere secundum leges et statuta sibi condita invicem consociantur : quæque simul clam operantur, tum districto jurejurando ad sacra Biblia interposito, tum gravium pœnarum exaggeratione inviolabili silentio obtegere adstringuntur.

Verum cum ea sit sceleris natura, ut se ipsum prodat, et clamorem edat sui indicem, hinc societates seu conventicula prædicta vehementem adeo fidelium mentibus suspicionem ingesserunt, ut iisdem aggregationibus nomen dare apud prudentes et probos idem omnino sit, ac pravitatis et perversionis notam incurrere : nisi enim male agerent, tanto nequaquam odio lucem haberint. Qui quidem rumor eo usque percrebuit, ut plurimis regionibus memoratæ societates per sæculi potestates tamquam regnorum securitati adversantes proscriptæ ac provide eliminatæ jam pridem extiterint.

Nos itaque animo volentes gravissima damna quæ ut plurimum ex hujusmodi societatibus seu conventiculis nedum temporalis reipublicæ tranquillitati, verum etiam spirituali animarum saluti inferantur, atque idcirco tum civilibus tum canonicis minime cohærere sanctionibus ; cum divino eloquio doceamur, diu noctuque (more servi fidelis et prudentis, dominicæ familiæ præpositi) vigilandum esse, ne hujusmodi hominum genus veluti fures domum perfodiant, atque instar vulpium vineam demoliri nitantur, ne videlicet simplicium corda pervertant, atque innoxios sagittent in occultis ; ad latissimam, quæ iniquitatibus impune patrandis inde aperiri posset, viam obstruendam, aliisque de justis ac rationabilibus causis nobis notis, easdem societates, cœtus, conventus, collectiones, aggregationes, seu conventicula *de' liberi muratori* seu *des francs-maçons*, aut alio quocumque nomine appellatas, de nonnullorum venerabilium Fratrum

nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, ac etiam motu proprio, et ex apostolicæ potestatis plenitudine, damnanda et prohibenda esse statuimus et decrevimus, prout præsentī nostra perpetuo valitura constitutione damnamus et prohibemus.

Quocirca omnibus et singulis Christi fidelibus cujuscumque status, gradus, conditionis, ordinis, dignitatis et præeminentiae, sive laicis, sive clericis, tam sæcularibus quam regularibus, etiam specifica et individua mentione et expressione dignis, districte et in virtute sanctæ obedientiae præcipimus, ne quis sub quovis prætextu aut quæsito colore audeat vel præsumat, prædictas societates *de' liberi muratori*, seu *des francs-maçons*, aut alias nuncupatas inire, vel propagare, confovere, ac in suis ædibus vel domibus seu alibi receptare, atque occultare, iis adscribi, aggregari, aut interesse, vel potestatem seu commoditatem facere ut alicubi convocentur, iisdem aliquid ministrare, sive alias consilium, auxilium, vel favorem palam aut in occulto, directe vel indirecte, per se vel per alios quoquo modo præstare, nec non alios hortari, inducere, provocare, aut suadere ut hujusmodi societatibus adscribantur, annumerentur, seu intersint, vel ipsas quomodolibet juvent ac foveant, sed omnino ab iisdem societatibus, cœtibus, conventibus, collectionibus, aggregationibus, seu conventiculis prorsus abstinere se debeant, sub pœna excommunicationis per omnes ut supra contrafacientes ipso facto absque ulla declaratione incurrenda, a qua nemo per quemquam, nisi per nos seu Romanum Pontificem pro tempore existentem, præterquam in articulo mortis constitutus, absolutionis beneficium valeat obtinere.

Volumus insuper et mandamus ut tam Episcopi et prælati superiores aliique locorum Ordinarii, quam hæreticæ pravitatis ubique locorum deputati inquisitores adversus transgressores, cujuscumque sint gradus, status, conditionis, ordinis, dignitatis, vel præeminentiae, procedant et inquirant, eosque tamquam de hæresi vehementer suspectos condignis pœnis puniant atque coerceant : iis enim et eorum cuilibet contra eosdem transgressores procedendi et inquirendi ac condignis pœnis coercendi et puniendi, invocato etiam ad hoc (si opus fuerit) brachii sæcularis auxilio, liberam facultatem tribuimus et imperimus.

Volumus autem, quod earumdem præsentium transumptis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem

prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, damnationis, mandati, prohibitionis et interdictionis infringere vel ei ausu temerario contraire : si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo trigesimo octavo, quarto calendas maji, pontificatus nostri anno octavo.

Hæc tamen recolendæ memoriæ *Benedicto XIV* itidem prædecessori nostro satis non fuerunt. Percrebuerat enim sermonibus permultorum, latam in *Clementis* dudum mortui litteris excommunicationis pœnam jam evanuisse, quod *Benedictus* eas litteras diserte non confirmasset. Erat profecto absurdum, contendere, superiorum Pontificum leges obsolescere, nisi a successoribus expresse approbentur ; et præterea manifeste patebat, a *Benedicto* sæpius *Clementis* constitutionem ratam habitam fuisse. Attamen hanc etiam cavillationem de sectariorum manibus extorquendam judicavit *Benedictus*, edita nova constitutione, cujus initium *Providas*, decimoquinto calendas aprilis anno millesimo septingentesimo quinquagesimo primo, qua *Clementis* constitutionem totidem verbis relatum in forma (ut aiunt) specifica, quæ omnium amplissima et efficacissima habetur, confirmavit. Talis vero est *Benedicti* constitutio :

BENEDICTUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI
AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Providas Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum leges atque sanctiones, non solum eas quarum vigorem vel temporum lapsu vel hominum neglectu labefactari aut extinguere posse veremur, sed eas etiam quæ recentem vim, plenumque obtinent robur, justis gravibusque id exigentibus causis, novo auctoritatis nostræ munimine roborandas confirmandasque censemur.

Sane felicitis recordationis prædecessor noster *Clemens* Papa XII per suas apostolicas litteras anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo trigesimo octavo, quarto calendas majas, pontificatus sui anno octavo datas, et universis Christi fidelibus inscriptas, quarum initium est *In eminenti*, nonnullas societates, cœtus, conventus, collectiones, conventicula, seu

aggregationes vulgo *de' liberi muratori*, seu *des francs-maçons*, vel aliter nuncupatas in quibusdam regionibus tunc late diffusas atque in dies invalescentes, perpetuo damnavit atque prohibuit, præcipiens omnibus et singulis Christi fidelibus sub pœna excommunicationis ipso facto absque ulla declaratione incurrenda, a qua nemo per alium quam per Romanum Pontificem pro tempore existentem, excepto mortis articulo, absolvi posset, ne quis auderet vel præsumeret hujusmodi societates inire, vel propagare, aut confovere, receptare, occultare, iisque adscribi, aggregari, aut interesse, aut alias, prout in iisdem litteris latius et uberius continetur, quarum tenor talis est, videlicet : » etc. (Vide supra.)

Cum autem, sicut accepimus, aliqui fuerint, qui asserere ac vulgo jactare non dubitaverint dictam excommunicationis pœnam a prædecessore nostro (ut præfertur) impositam non amplius efficere, propterea quod ipsa præinserta constitutio a nobis confirmata non fuerit, quasi vero pro apostolicarum constitutionum a prædecessore editarum subsistentia Pontificis successoris expressa confirmatio requiratur.

Cumque etiam a nonnullis piis ac Deum timentibus viris nobis insinuatam fuerit, ad omnia calumniantium subterfugia tollenda declarandamque animi nostri cum ejusdem prædecessoris mente ac voluntate uniformitatem magnopere expediens fore ut ejusdem prædecessoris constitutioni novum confirmationis nostræ suffragium adjungeremus.

Nos licet hucusque, dum pluribus Christi fidelibus de violatis ejusdem constitutionis legibus vere pœnitentibus atque dolentibus, seque a damnatis hujusmodi societatibus seu conventiculis omnino recessuros et nunquam in posterum ad illas et illa redituros ex animo profitentibus absolutionem ab incursa excommunicatione tum antea sæpe, tum maxime elapso jubilæi anno benigne concessimus, seu dum facultatem Pœnitentiariis a nobis deputatis communicavimus ut hujusmodi pœnitentibus, qui ad ipsos confugerent, eandem absolutionem nostro nomine et auctoritate impertiri valerent, dum etiam sollicito vigilantie studio instare non prætermisimus ut a competentibus iudicibus et tribunalibus adversus ejusdem constitutionis violatores pro delicti mensura procederetur, quod et ab eis reipsa sæpe præstitum fuit, non quidem probabilia dumtaxat sed plane evidentiâ et indubitata argumenta dederimus, ex quibus animi nostri sensus ac firma et deliberata voluntas quoad

censuræ per dictum Clementem prædecessorem (ut præfertur) impositæ vigorem et subsistentiam satis aperte inferri debuerant; si qua autem contraria de nobis opinio circumferretur, nos eam securi contemnere possemus, causamque nostram justo Dei omnipotentis iudicio relinquere, ea verba usurpantes, quæ olim inter sacras actiones recitata fuisse constat: « Præsta, quæsumus, Domine, ut mentium reprobarum non curemus obloquium: sed, eadem pravitate calcata, exoramus, ut nec terreri nos lacerationibus patiaris injustis, nec captiosis adulationibus implicari, sed potius amare quod præcipis: » ut habet antiquum Missale, quod sancto *Gelasio* prædecessori nostro tribuitur, et a venerabili servo Dei Josepho Maria Cardinali *Thomasio* editum fuit, in missa quæ inscribitur *contra obloquentes*.

Ne tamen aliquid per nos improvide prætermisum dici valeret, quo facile possemus mendacibus calumniis fomentum adimere atque os obstruere, audito prius nonnullorum venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, eandem prædecessoris nostri constitutionem præsentibus ut supra de verbo ad verbum insertam in forma specifica (quæ omnium amplissima et efficacissima habetur) confirmare decrevimus: prout eam ex certa scientia et apostolicæ auctoritatis nostræ plenitudine earumdem præsentium litterarum tenore in omnibus et per omnia (perinde ac si nostris motu proprio, auctoritate, ac nomine primum editæ fuissent) confirmamus, roboramus, et innovamus, ac perpetuam vim et efficaciam habere volumus et decernimus.

Porro inter gravissimas præfatæ prohibitionis et damnationis causas in præinserta constitutione enuntiata una est quod in hujusmodi societatibus et conventiculis cujuscumque religionis ac sectæ homines invicem consociantur: qua ex re satis patet, quam magna perniciēs catholicæ Religionis puritati inferri valeat. Altera est arctum et impervium secreti fœdus, quo occultantur ea quæ in hujusmodi conventiculis fiunt: quibus proinde ea sententia merito aptari potest, quam *Cæcilius Natalis* apud *Minucium Felicem* (in causa nimirum diversa) protulit: *Honesta semper publico gaudent, scelera secreta sunt*. Tertia est jusjurandum quo se hujusmodi secreto inviolabiliter servando adstringunt: quasi liceat alicui cujuslibet promissionis aut juramenti obtentu se tueri, quominus a legitima potestate interrogatus omnia fateri teneatur quæcumque exquiruntur

ad dignoscendum an aliquid in hujusmodi conventibus fiat quod sit contra Religionis aut reipublicæ statum et leges. Quarta est, quod hujusmodi societates non minus civilibus quam canonicis sanctionibus adversari dignoscuntur; quum scilicet jure civili omnia collegia et sodalitia præter publicam auctoritatem consociata prohibeantur, ut videre est in Pandectarum libro XLVII, tit. xxii, *de collegiis ac corporibus illicitis*, in celebri epistola *C. Plinii Cæcili Secundi*, quæ est xcvi lib. X. in qua ait, edicto suo secundum imperatoris mandata vetitum fuisse Hætariæ ne essent, id est, ne societates et conventus sine principis auctoritate iniri et haberi possent. Quinta est, quod jam in pluribus regionibus memoratæ societates et aggregationes sæcularium principum legibus proscriptæ atque eliminatæ fuerunt. Ultima demum, quod apud prudentes et probos viros eadem societates et aggregationes male audirent, eorumque iudicio quicumque eisdem nomina darent, pravitatis et perversionis notam incurrerent.

Denique idem prædecessor in præinserta constitutione Episcopos et superiores prælatos aliosque locorum Ordinarios excitat, ut pro illius executione (si opus fuerit) brachii sæcularis auxilium invocare non prætermittant.

Quæ omnia et singula non solum a nobis approbantur et confirmantur, eisdemque ecclesiasticis superioribus respective commendantur et injunguntur, verum etiam nos ipsi pro apostolicæ sollicitudinis officio præsentibus nostris litteris catholicorum principum omniumque sæcularium potestatum opem et auxilium quoad præmissorum effectum invocamus et enixò studio requirimus: quum ipsi supremi principes et potestates electi sint a Deo defensores Fidei, Ecclesiæque protectores, ideoque eorum munus sit idoneis quibusque rationibus efficere ut apostolicis constitutionibus debitum obsequium et omnimoda observantia præstetur, quod iis in memoriam revocarunt Tridentinæ Synodi Patres sess. XXV, cap. xx, multoque antea egregie declaraverat imperator *Carolus Magnus* suorum capitularium titulo I, cap. ii, ubi, post demandatam omnibus sibi subditis ecclesiasticarum sanctionum observantiam, hæc addidit: « Nam nullo pacto agnoscere possumus, qualiter nobis fideles existere possunt, qui Deo infideles et suis sacerdotibus inobedientes appa-
« ruerint. »

Quapropter, cunctis ditionum suarum præsidibus et ministris injungens ut omnes et singulos

ad debitam obedientiam Ecclesiæ legibus exhibendam omnino compellerent, gravissimas quoque pœnas adversus eos indixit qui hoc præstare negligenter, subdens inter alia: « Qui autem in his (quod absit) aut negligentes eisve inobedientes fuerint inventi, sciant, se nec in nostro imperio honores retinere, licet etiam filii nostri fuerint, nec in palatio locum, neque nobiscum aut cum nostris societatem aut communitatem ullam habere, sed magis sub districtione et ariditate pœnas luent. »

Volumus autem, ut earundem præsentium transumptis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, innovationis, approbationis, commissionis, invocationis, requisitionis, decreti et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire: si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo quinquagesimo primo, decimo quinto calendas aprilis, pontificatus nostri anno undecimo.

Utinam qui rerum tunc potiebantur, tanti hæc decreta fecissent, quanti tum Ecclesiæ tum reipublicæ salus postulabat! Utinam sibi persuassissent, in Romanis Pontificibus beati Petri successoribus non modo Ecclesiæ universæ pastores et magistros, sed etiam strenuos eorum dignitatis defensores et diligentissimos periculorum quæ imminere indices suscipere et habere! Utinam potestate illa sua usi essent ad sectas convellendas, quarum pestifera consilia iis a Sede apostolica fuerant patefacta! Jam ab eo tempore rem plane confecissent. At cum, sive sectariorum fraude res suas callide occultantium, sive imprudentibus nonnullorum suasionibus, causam hanc negligendam vel saltem levissime tractandam judicaverint, ex veteribus illis massonicis sectis, quæ nunquam frigerunt, aliæ complures exortæ sunt multo illis deteriores et audaciores. Has omnes veluti sinu suo complecti visa est *Carbonariorum* secta, quæ cæterarum princeps in Italia aliisque nonnullis in regionibus habebatur, et in varios veluti ramos divisa nomine tenus

diversos, acerrime catholicam Religionem, et supremam quamque civilem legitimam potestatem impugnandam suscepit. Qua calamitate ut Italiam aliasque regiones imo et ipsam pontificiam ditionem (in quam, impedito tantisper pontificio regimine, illa irrepserat una cum exteris hominibus ejus invasoribus liberaret, felicitis recordationis *Pius VII* cui nos suffecti sumus, *Carbonariorum* sectam, quocumque tandem nomine pro locorum, idiomatum, et hominum diversitate appellaretur, gravissimis pœnis damnavit, edita idibus septembribus anno millesimo octingentesimo vigesimo primo constitutione, cujus initium *Ecclesiam a Jesu Christo*. Hujus etiam exemplum nostris hisce litteris inserendum esse censuimus, quod est ejusmodi:

PIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI

AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Ecclesiam a Jesu Christo Salvatore nostro supra firmam petram fundatam, et adversus quam ipsemet Christus promisit numquam portas inferi prævalituras, tot sæpe ac tam formidolosi hostes aggressi sunt, ut, nisi divina illa et quæ transire non potest promissio intercessisset, metuendum videretur, ne ipsa, illorum aut vi aut artibus aut calliditate circumventa, penitus interiret. Quod vero superioribus evenit, id etiam et præcipue quidem luctuosa hac nostra ætate factum est, quæ novissimum illud tempus esse videtur tanto ab apostolis prænuntiatum (1), quo venient illusores secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. Nec enim quemquam latet, quanta scelestorum hominum multitudo difficillimis hisce temporibus convenerint in unum adversus Dominum et adversus Christum ejus, qui id præcipue curant, ut, deceptis per philosophiam et inanem fallaciam (2) fidelibus et ab Ecclesiæ doctrina avulsis, ipsam Ecclesiam (irrito licet conatu) labefactent et evertant. Quod ut facilius assequerentur, eorum plerique occultos cœtus clandestinasque sectas coegerunt, ex quibus futurum sperabant, ut plurimos in suæ conjurationis et sceleris societatem liberius pertraherent.

Jampridem sancta hæc Sedes, his sectis detectis, magna liberaque voce contra eas clamavit, et consilia, quæ clam ab iis essent inita contra Religionem, imo et contra civilem socie-

(1) In epist. B. Judæ Apost. v. 18.

(2) Ad Coloss. II. 8.

tatem, patefecit. Jampridem omnium excitavit diligentiam, ut caverent, ne his sectis id coronari liceret quod nefarie meditabantur. Verum dolendum est, his Sedis apostolicæ studiis non eum exitum respondisse quem ipsa expectabat, et scelestos homines nunquam a suscepto consilio destitisse: unde consecuta tandem ea mala sunt, quæ nosmetipsi perspeximus: imo homines, quorum superbia ascendit semper, novas etiam secretas societates inire ausi sunt.

Commemorari hoc loco debet societas nuper orta, et longe lateque in Italia aliisque in regionibus propagata, quæ licet in plures sectas divisa sit ac pro earum varietate diversa ac distincta inter se nomina aliquando assumat, re tamen, sententiarum et facinorum communione; et fœdere quodam inito, una est, et *Carbonariorum* plerumque solet appellari. Simulant illi quidem singularem observantiam et mirificum quoddam studium in catholicam Religionem et Jesu Christi Servatoris nostri personam et doctrinam, quem etiam societatis suæ rectorem et magnum magistrum nefarie aliquando audent appellare. Verum sermones hi, qui super oleum molliti videntur, nihil aliud sunt, quam jacula ad tutius vulnerandos minus cautos, a callidis hominibus adhibita, qui veniunt in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

Sane severissimum illud jusjurandum, quo, veteres Priscillianistas magna ex parte imitantes, pollicentur, se nullo unquam tempore nullove casu vel patefacturos hominibus in societatem non adscriptis quidquam quod eam societatem respiciat, vel communicaturos cum iis qui in gradibus inferioribus versantur aliquid quod ad gradus pertineat superiores; clandestina illa præterea et illegitima conventicula, quæ more a pluribus hæreticis usurpato, ipsi habent, et cooptatio hominum cujuscumque religionis et sectæ in suam societatem, etsi cætera deessent, satis persuadent, nullam memoratis eorum dictis fidem haberi oportere.

Verum conjecturis et argumentis opus non est, ut ita de eorum dictis judicetur, quemadmodum superius indicatum est. Libri ab ipsis typis editi, quibus ratio describitur quæ in conventibus superiorum præsertim graduum adhiberi solet, eorum catechismi et statuta, aliaque authentica et ad fidem faciendam gravissima documenta, nec non eorum testimonia, qui, cum eam societatem deseruissent cui antea adhæserant, ejus errores et fraudes legitimis iudiciis patefecerunt, aperte declarant *Carbonarios* id præcipue

spectare, ut magnam licentiam cuique dent, religionem (quam colat) proprio ingenio et suis opinionibus sibi fingendi, indifferentia in religionem inducta, qua vix quidquam excogitari potest perniciosius; ut Jesu Christi Passionem per nefarias quasdam suas cæremonias profanent ac polluant; ut Ecclesiæ sacramenta (quibus nova alia a se per summum scelus inventa substituere videntur) et ipsa Religionis catholicæ mysteria contemnant; utque Sedem hanc apostolicam evertant, in quam, quoniam in ea apostolicæ cathedræ semper viguit Principatus (1), singulari quodam odio afficiuntur, et pestifera quæque ac perniciosa moliuntur.

Nec minus, ut ex iisdem constat monumentis, scelesti sunt quæ *Carbonariorum* societas tradit de moribus præcepta: quamvis confidenter jactet, se a suis sectatoribus exigere, ut charitatem ac omne virtutum genus excolant et exerceant, ac diligentissime ab omni vitio abstineant. Itaque libidinis voluptatibus impudentissime ea favet: docet licere eos interficere, qui datam de secreto quod superius memoratum est, fidem non servaverint, et licet apostolorum princeps Petrus præcipiat (2) ut christiani omni humanæ creaturæ propter Deum subjecti sint, sive regi quasi præcellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis, etc.; jubeatque Paulus apostolus (3), ut omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; ea tamen societas docet, integrum esse, seditionibus excitatis, reges cæterosque imperantes quos per summam injuriam tyrannos passim appellare audet, sua potestate expoliare.

Hæc aliaque hujus societatis dogmata et præcepta sunt, ex quibus ea extiterunt in Italia facinora nuper a *Carbonariis* commissa, quæ adeo gravem honestis piisque hominibus mœrorem attulerunt. Nos igitur, qui speculatores domus Israel (quæ est sancta Ecclesia) constituti sumus, et qui pro pastoralis nostri munere cavere debemus ne dominicus grex nobis divinitus creditus ullum dæmnum patiat, existimavimus in causa tam gravi non posse ab impuris horum hominum conatibus cohibendis abstinere. Exemplo etiam commovemur felicitis recordationis *Clementis XII* et *Benedicti XIV* prædecessorum nostrorum, quorum alter quarto calendas majas anni millesimi septingentesimi trigesimi octavi constitutione *In eminenti*, alter decimo

(1) S. Aug. epist. 43.

(2) Epist. 1 Petri II. 13.

(3) Ad Rom. III. 14.

quinto calendas aprilis anni millesimi septingentesimi quinquagesimi primi constitutione *Providas*, damnarunt et prohibuerunt societates *de' liberi muratori*, seu *des francs-maçons*, aut alio quocumque nomine pro regionum et idiomatum varietate appellatas, quarum societatum fortasse propago vel certe imitatio hæc *Carbonariorum* societas existimanda est. Et quamvis jam duobus edictis per nostram status secretariam propositis hanc societatem graviter nos prohibuerimus; memoratos tamen prædecessores nostros sequentes graves pœnas in hanc societatem solemniori quidem ratione decernendas putamus: præsertim cum *Carbonarii* passim contendant, se duabus illis *Clementis XII* et *Benedicti XIV* constitutionibus non comprehendî, nec sententiis et pœnis in illis latis subjici.

Audita igitur selecta Congregatione venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, et de ejus consilio, ac etiam motu proprio, et ex certa scientia ac matura deliberatione nostra, deque apostolicæ potestatis plenitudine, prædictam societatem *Carbonariorum*, aut alio quocumque nomine appellatam, ejus cœtus, conventus, collectiones, aggregationes, conventicula damnanda et prohibenda esse statuimus, et decrevimus, prout præsentî nostra perpetuo valitura constitutione damnamus et prohibemus.

Quocirca omnibus et singulis Christi fidelibus cujuscumque status, gradus, conditionis, ordinis, dignitatis, ac præeminentiæ, sive laicis sive clericis, tam secularibus quam regularibus, etiam specifica et individua mentione et expressione dignis, districtè et in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus, ne quis sub quovis prætextu aut quæsito colore audeat vel præsumat prædictam societatem *Carbonariorum*, aut alias nuncupatam inire, vel propagare, confovere, ac in suis ædibus seu domibus vel alibi receptare atque occultare, illi et cuicumque ejus gradui adscribi, aggregari, aut interesse vel potestatem seu commoditatem facere ut alicubi convocetur, eidem aliquid ministrare, seu alias consilium, auxilium, vel favorem palam aut in occulto, directe vel indirecte, per se vel per alios quoquo modo præstare, nec non alios hortari, inducere, provocare ac suadere, ut hujusmodi societati aut cuicumque ejusdem gradui adscribantur, annumerentur, aut intersint, vel ipsam quomodolibet juvent ac foveant, sed omnino ab eadem societate ejusque cœtibus, conventibus, aggregationibus, seu conventiculis prorsus abstinere se debeant, sub pœna excommunicationis per omnes ut supra

contrafacientes ipso facto absque ulla declaratione incurrenda, a qua nemo per quemquam, nisi per nos seu Romanum Pontificem pro tempore existentem, præterquam in articulo mortis constitutus, absolutionis beneficium valeat obtinere.

Præcipimus præterea omnibus sub eadem excommunicationis pœna, nobis et Romanis Pontificibus successoribus nostris reservata, ut teneantur denuntiare Episcopis, vel cæteris ad quos spectat, eos omnes, quos noverint huic societati nomen dedisse, vel aliquo ex iis criminibus quæ commemorata sunt se inquinasse.

Postremo, ut omne erroris periculum efficacius removeatur, damnamus, et proscribimus omnes *Carbonariorum*, ut aiunt, catechismos et libros, quibus a *Carbonariis* describuntur quæ in eorum conventibus geri solent, eorum etiam statuta, codices, ac libros omnes ad eorum defensionem exaratos, sive typis editos sive manuscriptos, et quibuscumque fidelibus sub eadem pœna majoris excommunicationis eodem modo reservatæ prohibemus memoratos libros vel eorum aliquem legere aut retinere, ac mandamus ut illos vel locorum Ordinariis vel aliis, ad quos eosdem recipiendi jus pertinet, omnino tradant.

Volumus autem, quod præsentium litterarum nostrarum transumptis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fide prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur si forent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, damnationis, mandati, prohibitionis, et interdictionis infringere, aut ei ausu temerario contraire: si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

« Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ millesimo octingentesimo vigesimo primo, idibus septembris, Pontificatus nostri anno vigesimo secundo. »

Non multo post editam hanc a *Pio VII* constitutionem, ad supremam beati Petri cathedram nullis nostris meritis evecti nos fuimus: et continuo omnem nostram operam convertimus ad detegendum, quis esset clandestinarum sectarum status, quis numerus, quæ potentia. Hæc inquirentes, facile intelleximus, crevisse illarum in-

solentiam; præcipue ob earum multitudinem novis sectis auctam: ex quibus ea præsertim memoranda est, quæ *universitaria* dicitur, quod sedem et domicilium in pluribus studiorum universitatibus habeat, in quibus juvenes a nonnullis magistris, qui eos non docere sed pervertere student, ejusdem mysteriis (quæ iniquitatis mysteria verissime appellari debent) initiantur, et ad omne scelus informantur.

Inde vero existit, quod, tanto etiam post tempore quo primum perduellionis faces in Europa a sectis clandestinis per consecutaneos suos inflammatae et elatae sunt, et post reportatas a potentissimis Europæ principibus præclarissimas victorias, quibus illæ comprimendæ sperabantur, nondum tamen nefarii eorum conatus finem habuerunt. In illis enim ipsis regionibus, in quibus pristinae tempestates conquievisse videntur, qui metus est novarum turbarum et seditionum, quas illæ sectæ perpetuo moliuntur? Quæ impiarum formido sicarum, quas in eorum corporibus clam defigunt, quos ad mortem designarunt? Quot et quam gravia non raro decernere vel inviti coguntur, qui iisdem cum potestate præsumunt, ut publicam tranquillitatem tueantur?

Inde etiam existunt acerbissimæ calamitates, quibus Ecclesia fere ubique vexatur, et quas sine dolore, imo sine mœrore commemorare non possumus. Impugnantur impudentissime sanctissima ejus dogmata et præcepta: ejus dignitas extenuatur: et pax illa et felicitas, qua suo quodam jure frui deberet, non perturbatur modo, sed omnino evertitur. Nec putandum est, omnia hæc mala, aliaque quæ prætermissa a nobis sunt, clandestinis his sectis perperam et per calumniam adscribi. Libri, quos de religione et republica scribere non dubitarunt qui his sectis nomen dederunt, quibus dominationem spernunt, majestatem blasphemant, Christum autem vel scandalum vel stultitiam dictitant, imo non raro nullum esse Deum, et hominis animam una cum corpore interire docent; codices et statuta, quibus sua consilia et instituta explicant, aperte declarant, cuncta quæ jam memoravimus, et quæ ad legitimos principatus labefactandos et Ecclesiam funditus delendam spectant ab iis proficisci. Atque hoc veluti certum exploratumque habendum est has sectas, licet nomine diversas, nefario tamen impurissimorum consiliorum vinculo esse inter se conjunctas.

Quæ cum ita sint, nos muneris nostri esse censemus, iterum clandestinas has sectas condemnare, atque ita quidem, ut nulla ex iis jac-

tare possit, se apostolica sententia nostra non comprehendendi, atque hoc prætextu homines incautos et minus doctos in errorem inducere.

Itaque de consilio venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, et etiam motu proprio, et certa scientia ac matura deliberatione nostra, societates occultas omnes, tam quæ nunc sunt, quam quæ fortasse deinceps erumpent, et quæ ea sibi adversus Ecclesiam et supremas civiles potestates proponunt quæ superius commemoravimus, quocumque tandem nomine appellentur, nos perpetuo prohibemus sub eisdem pœnis, quæ continentur prædecessorum nostrorum litteris in hac nostra constitutione jam allatis, quas expresse confirmamus.

Quocirca omnibus et singulis Christi fidelibus cujuscumque status, gradus, conditionis, ordinis, dignitatis, ac præeminentiae sive laicis, sive clericis tam sæcularibus quam regularibus, etiam specifica et individua mentione et expressione dignis, districte et in virtute sanctæ obedientiae præcipimus ne quis sub quovis prætextu aut quæsito colore audeat vel præsumat prædictas societates, quocumque nomine appellentur, inire, vel propagare, confovere, ac in suis ædibus seu domibus vel alibi receptare atque occultare, illis et cuicumque earundem gradui adscribi, aggregari, aut interesse, vel potestatem seu commoditatem facere ut alicubi convocentur, iisdem aliquid ministrare, seu alias consilium, auxilium, vel favorem palam aut in occulto, et quoquo modo præstare, nec non alios hortari, directe, aut indirecte per se vel per alios inducere, provocare, ac suadere ut hujusmodi societatibus aut cuicumque earundem gradui adscribantur, annumerentur, aut intersint, vel ipsas quomodolibet juvent ac foveant, sed omnino ab iisdem societatibus, earum cœtibus, conventibus, aggregationibus, seu conventiculis prorsus abstinere se debeant, sub pœna excommunicationis per omnes ut supra contrafacientes eo ipso absque ulla declaratione incurrenda, a qua nemo per quemquam, nisi per nos seu Romanum Pontificem pro tempore existentem, præterquam in articulo mortis constitutus, absolutionis beneficium valeat obtinere.

Præcipimus præterea omnibus sub eadem excommunicationis pœna, nobis et Romanis Pontificibus successoribus nostris reservata ut teneantur denunciare Episcopis, vel cæteris ad quos spectat, eos omnes, quos noverint his societatibus nomen dedisse, vel aliquo ex iis criminibus, quæ modo commemorata sunt se inquinasse.

Præcipue vero jusjurandum illud impium plane ac scelestum, quo se obstringunt qui in has sectas cooptantur, nemini patefacturos quæ ad illas pertinent, et morte mulctaturos eos omnes sodales qui ea superioribus sive ecclesiasticis sive laicis patefaciunt, omnino damnamus, plane irritum declaramus. Quid enim? Nonne nefas est, jusjurandum, quod *in justitia* pronunciandum est, veluti vinculum habere, quo quis se ad injustam cædem obliget, et ad eorum contemnendam auctoritatem, qui cum vel Ecclesiam vel legitimam civilem societatem moderentur, jus habent ea cognoscendi quibus illarum salus continetur? Nonne iniquissimum et indignissimum est, Deum ipsum veluti scelerum testem et fidejussorem appellare? Rectissime Patres Concilii Lateranensis III inquirunt, Can. 3. : « Non enim dicenda sunt juramenta, sed potius perjuria, quæ contra utilitatem ecclesiasticam et sanctissimorum Patrum veniunt instituta. » Et intoleranda est eorum ex his hominibus impudentia sive amentia, qui, cum non modo in corde suo sed etiam palam et in publicis scriptis dicant *non est Deus*, audeant tamen jusjurandum exigere ab iis omnibus quos suas in sectas deligunt.

Hæc a nobis constituta sunt ad furiosas et scelestas has omnes sectas comprimendas et damandas. Nunc vero vestram, venerabiles Fratres, catholici Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, et Episcopi, operam non postulamus modo, sed etiam flagitamus. Attendite vobis, et universo gregi, in quos vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Invadent quidem lupi rapaces in vos, non parcentes gregi : sed nolite metuere, nec facite animam vestram pretiosiores quam vos. Illud tenete, a vobis maxima ex parte pendere hominum vobis commissorum in religione et recte factis constantiam : quamvis enim iis vivamus diebus *qui mali sunt*, eoque tempore quo plures *non sustinent sanam doctrinam* : perdurat tamen permultorum fidelium in Pastores suos observantia, quos jure suspiciunt veluti Christi ministros et dispensatores mysteriorum ejus. Utimini igitur in ovium vestrarum commodum hac auctoritate, quam in earum animis immortali Dei beneficio retinetis. Cognoscant per vos sectariorum dolos, et quanta diligentia eos eorumque consuetudinem cavere debeant. Horeant, vobis auctoribus et magistris, pravam eorum doctrinam, qui sanctissima Religionis nostræ mysteria et purissima Christi præcepta irrident, omnemque legitimam potestatem impu-

gnant. Ac, ut vos verbis alloquamur prædecessoris nostri *Clementis XIII* in sua epistola encyclica ad Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos universos Ecclesiæ catholicæ, diei 14 septembris anni 1758 : « Repleti sinus, « obsecro, fortitudine Spiritus Domini, judicio, « et virtute, ne, tamquam canes muti non valentes latrare, greges nostros patiamur fieri in « rapinam, et oves nostras in devorationem omnium bestiarum agri. Neque nos quidquam « deterreat, quominus pro Dei gloria et salute « animarum ad omnes dimicationes nosmetipsos « objiciamus. Recogitemus eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem. Quod si nequissimorum timeamus audaciam, actum est de episcopatus « vigore, et de Ecclesiæ gubernandæ sublimi ac « divina potestate : nec christiani ultra aut durare aut esse jam possumus, si ad hoc ventum « est, ut perditorum minas aut insidias pertimescamus. »

Summo etiam studio vestrum flagitamus præsidium, charissimi in Christo Filii nostri catholici principes, quos singulari et prorsus paterno amore diligimus. Revocamus propterea vobis in memoriam verba, quibus *Leo Magnus* (cujus in dignitate successores, et nominis licet indigni hæredes sumus) ad *Leonem* imperatorem scribens usus est : *Debes incunctanter advertere, regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiæ præsidium esse collatam, ut ausus nefarios comprimendo, quæ sunt bona statuta defendas, et veram pacem his quæ sunt turbata restituas.* Quamquam in eo discrimine res hoc tempore versetur, ut, non modo ad catholicam Religionem defendendam, sed ad tuendam etiam vestram et populorum vestro imperio subjectorum incolumitatem, sectæ illæ a vobis coercendæ sint. Religionis enim causa, hoc præsertim tempore, cum societatis salute ita conjuncta est, ut nullo quidem modo altera dividi possit. Nam qui sectas illas sequuntur, non minus Religionis quam vestræ potestatis sunt hostes, utramque aggrediuntur, utramque penitus labefactare moluntur. Neque certe paterentur, si possent aut religionem aut regiam ullam potestatem superesse.

Ac tanta est hominum callidissimorum astutia, ut, cum maxime videntur vestræ potestatis amplificationi studere, tum ejus eversionem præcipue spectent. Docent illi quidem permulta, ut suadeant, nostram et Episcoporum potestatem

ab iis qui rerum potiuntur imminuendam et debilitandam esse, et ad eos plura transferenda jura tum ex iis quæ propria sunt apostolicæ hujus cathedræ et *Ecclesiæ principalis*, tum ex iis quæ ad Episcopos pertinent qui in nostræ sollicitudinis partem sunt vocati. Verum hæc illi non modo ex teterrimo quo inflammantur, in religionem odio, sed eo etiam consilio docent, quod sperent forte ut gentes quæ vestro imperio subjiciuntur, si forte perspicient everti terminos quos de rebus sacris Christus et Ecclesia ab eo instituta constituerunt, facile hoc exemplo adducantur ad politici etiam regiminis formam immutandam et destruendam.

Vos etiam omnes, o dilecti filii qui catholicam Religionem profitemini, peculiari oratione et hortationibus nostris respicimus. Homines, qui ponunt lucem tenebras, et tenebras lucem, omnino evitate. Quæ enim veri nominis utilitas exoriri vobis poterit ex conjunctione cum hominibus, qui nullam Dei nullam sublimiorum quarumcumque potestatum rationem habendam putant, qui per insidias et clancularios conventus bellum illis afferre conantur, quique, et si in foro ubique clament se publici Ecclesiæ et societatis boni amantissimos esse, attamen universis suis gestis jam declararunt omnia evertere velle. Sunt ii quidem iis hominibus similes, quibus nec hospitium dandum, nec dicendum *Ave* jubet Joannes secunda sua epistola, cap. 2., et quos primogenitos diaboli appellare majores nostri non dubitarunt. Cavete igitur ab eorum blanditiis et mellitis sermonibus, quibus vobis suadebunt, ut nomen illis sectis detis quibus ipsi adscripti sunt. Pro certo habete, neminem earum participem sectarum esse posse, quin gravissimi flagitii reus sit : eorumque verba ab auribus vestris repellite, qui, ut vestræ in gradus suarum sectarum inferiores cooptationi assentiamini, vehementer affirmant, nihil in gradibus illis admitti quod rationi, nihil quod Religioni adversetur, imo nihil prædicari vel perfici, quod non rectum, quod non incontaminatum sit. Etenim jusjurandum illud nefarium, quod jam memoratum est, quodque in illa etiam inferiori cooptatione jurari debet, satis per se est, ut intelligatis, nefas etiam esse levioribus illis gradibus adscribi atque in iis versari. Deinde quamvis quæ graviora et scelestiora sunt, iis mandari non soleant, qui superiores gradus assecuti non sunt; perspicue tamen patet, perniciosissimarum harum societatum vim et audaciam ex omnium qui iis nomen dederunt consen-

sione et multitudine coalescere. Itaque ii etiam, qui inferiores illos gradus non sunt prætergressi, scelerum illorum participes haberi debent. Et in eos cadit illud Apostoli ad Rom. cap. 1: *Qui talia agunt digni sunt morte : et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.*

Postremo, eos, qui cum jam essent illuminati, et gustavissent donum cœlestē, et participes facti essent Spiritus Sancti, deinde tamen miserrime prolapsi sunt, et sectas illas sequuntur, sive in inferioribus sive in superioribus earum gradibus versentur, peramanter ad nos vocamus. Ejus enim vice fungentes, qui professus est non venisse se vocare justos sed peccatores, et se pastori æquiparavit, qui, relicto reliquo grege, sollicite ovem quærit quam perdidit; eos hortamur et obsecramus, ut ad Christum revertantur. Quamvis enim maximo se polluerint crimine, non debent tamen de Dei et Jesu Christi Filii, ejus misericordia et clementia desperare. Recipiant igitur sese tandem aliquando et iterum ad Jesum Christum pro iis etiam passum confugiant, qui eorum resipiscentiam non modo non despiciet, sed imo, ad instar amantissimi patris qui filios prodigos jamdudum expectat, libentissime accipiet. Nos vero, ut quantum in nobis est, eos excitemus et faciliorem iis sternamus viam ad pœnitentiam, suspendimus ad integrum anni spatium, post publicatas nostras has apostolicas litteras in regione in qua morantur tum obligationem denuntiandi suos in sectis illis socios tum etiam reservationem censurarum in quas sectis illis nomen dantes inciderunt, eosque, etiam non denunciatis complicibus, absolvi ab his censuris posse declaramus a quocumque confessori, modo sit ex eorum numero qui a locorum in quibus degunt Ordinariis approbati sunt. Quam etiam facilitatem in eos, qui forte in Urbe morentur, adhibendam constituimus. Quod si quispiam ex iis, quos nunc alloquimur, ita pertinax sit (quod Deus misericordiarum Pater avertat), ut committat illud temporis spatium quod designavimus labi, quin sectas illas deserat et vere resipiscat; eo lapso, continuo et obligatio denuntiandi complicēs et censurarum reservatio in eum reviviscet, nec absolutionem deinceps impetrare poterit, nisi denunciatis antea complicibus, vel saltem juramento emisso de iis quamprimum denunciandis; nec ab alio poterit iis censuris solvi quam a nobis, vel a nostris successoribus, aut ab iis qui a Sede apostolica ab iisdem absolvendi impetraverint facultatem.

Volumus autem, quod præsentium nostrarum

litterarum transumptis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, damnationis, confirmationis innovationis, mandati, prohibitionis, invocationis, requisitionis, decreti et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire : si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejusse noverit incursurum.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo octingentesimo vigesimo quinto, tertio idus martii, Pontificatus nostri anno tertio. »

RESPONSUM SACRÆ PŒNITENTIARÆ.

L'archevêque de Naples et les autres évêques du royaume interrogent Votre Sainteté à l'égard des réponses qu'ils ont cru devoir faire, réunis en Congrégation, aux doutes suivants à l'occasion de la promulgation de la Bulle contre les Carbonari.

1er Doute. Quel caractère le S. Père a-t-il donné, dans cette Constitution, à la secte des Carbonari ? — R. Vu les dogmes et les commandements impies de cette société, et en particulier la permission qu'elle accorde à chacun de se faire une religion à son gré, nous avons cru devoir la déclarer une secte téméraire et hérétique.

II. Quel jour commence à obliger cette Bulle ? — Ayant été affichée à Saint-Jean de Latran et au Vatican le 13 de septembre dernier, elle oblige dès ce jour pour le commun ; elle oblige pour les personnes particulières dès le jour et l'heure où l'on en aura eu quelque connaissance.

III. Ceux qui ont encouru cette sentence peuvent-ils jouir du privilège accordé par la Bulle *Cruciata* ? — R. Ils ne peuvent pas en jouir, parce que la faculté accordée par la Bulle *Cruciata* ne s'étend pas à la censure qui est encourue par le péché d'hérésie.

VI. Les vieux Carbonari qui sont rentrés dans le sein de l'Eglise depuis la publication de la Bulle peuvent-ils jouir du bienfait des facultés anciennes ? — R. La persévérance dans le mal constitue une nouvelle faute, et dès lors ils sont compris dans la nouvelle Bulle.

V. Celui qui assiste d'une manière feinte à toutes les cérémonies des Carbonari, pour en connaître les embûches et en détourner les autres, encourt-il cette excommunication ? — R. Vu les paroles de la Bulle : *Ne quis sub quovis pretextu, aut quæsito colore audeat*, etc. il l'encourt sans aucun doute.

VI. Quelle connaissance est requise pour être obligé à la dénonciation ? — R. La connaissance oculaire est supposée ; quant à celle qui vient de l'ouïe, il faut examiner le caractère de l'accusateur et rapporter tout tel quel à l'ordinaire.

VII. Le fils doit-il dénoncer le père, la sœur, le frère, et vicissim ? — R. Après avoir établi que c'est une secte hérétique, le fils est tenu de dénoncer le père, et vicissim, mais tout cela avec une grande prudence et en secret.

VIII. Un juge laïque qui connaît par une procédure qu'un accusé est carbonaro, est-il obligé de le dénoncer à l'Eglise ? — R. Les paroles de la Bulle sont celles-ci : *Præcipimus omnibus sub eadem excommunicationis pœna.. denuntiare.... eos omnes, quos noverint huic societati nomen dedisse* ; donc dans le cas le juge laïque est obligé de le dénoncer.

IX. Doit-on dénoncer ceux dont la conversion est certaine et qui se sont confessés ? — R. Les hérétiques, quoique amendés, sont obligés à la dénonciation passive, pour réparer au moins les conséquences funestes.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI S. R. E.
CARDINALI ARCHIEPISCOPO NEAPOLITANO
SALUTEM ET SINCERAM IN DOMINO CHARITATEM.

Sacra Pœnitentia, jubente SS. Domino Nostro Pio divina divina Providentia Papa VII, diu multumque deliberavit de quæstionibus Neapoli exortis, cum promulgata est constitutio *Ecclesiam a Jesu Christo* adversus Carbonarios ; deque responsionibus, quas iis adhibendas existimarunt Reverendissimus in Christo Pater S. R. E. Cardinalis Aloysius Ruffo, Archiepiscopus Neapolitanus, alique Episcopi, et docti Ecclesiastici viri ab Eo in concilium acciti, atque ita rescribendum censuit. — Commendat quidem Sacra Pœnitentia, et vehementer quidem præclaram amplissimi Cardinalis et ceterorum Antistitum et Ecclesiasticorum hominum pietatem, qui more majorum in re dubia ad caput

id est ad B. Petri Sedem retulerunt, atque in præstantissimo hoc facto veteris in Sedem Apostolicam observantiæ exempla intueri sibi visa est.

Deinde de singulis quæstionibus atque responsionibus. quæ iisdem adhibitæ sunt, ita iudicat.

Ad I. Nihil impedire, quominus existimetur, sectam Carbonariam declaratam fuisse temerariam, et hæreticam a SS. Domino Nostro, qui tamen ab iis appellationibus abstinuit; sed inde non sequi omnes, qui in primo gradu *des initiés* versantur, cum sectæ errores callide occultentur, evenit fortasse non raro, ut ii nullam hæresim profiteantur.

Ad II. Per Constitutionis promulgationem, quæ idibus septembris Romæ evenit, eam adeptam esse Legis dignitatem, et vim obligandi. Ut vero singuli ea obligentur, necessariam esse ejusdem notitiam; quæ qualis esse debeat, poterit ex iis intelligi. quæ Theologi et Canonistæ docti ac probati disserunt.

Ad III. Posse Carbonarios, si nullam hæresim exterius professi sunt, vi Bullæ *Cruciatae* ab excommunicatione absolvi, quæ in eos in Const. *Ecclesiam a Jesu Christo* lata est.

Ad IV. Si post Constitutionis publicationem, et acquisitam illius notitiam, quæ satis est obligationi inducendæ, veteres Carbonarii in secta perseverarunt aut aliquo ex iis criminibus se inquinaverunt quæ § *Quocirca* commemorantur, excommunicationem in Const. latam incurrisse, a qua absolvi nequeunt ex facultatibus, quæ antea Episcopis ad Carbonarios absolvendos a S. Pœnitentiaria concessæ fuerant.

Ad V. Rectissimam esse concilii Neapolitani responsionem, et eum qui fide ad conventus Carbonarios accedit, et eorum cæremoniis interest, excommunicationem incurrere.

Ad VI. Obligationem in Constitutione impositam de Carbonariis denunciandis eadem ratione esse interpretandam, qua leges Ecclesiasticæ, quibus hæreticorum denuntiatio præcipitur; quoniam utramque denuntiationem publicum Ecclesiæ bonum postulat. Itaque cogi ad Carbonarios denunciandos non modo eum qui ex propria scientia, vel eorundem Carbonariorum confessione non sacramentali noverit, eos ad Sectam illam pertinere; sed etiam eum, qui id a relationibus fide dignis acceperit.

Ad VII. Ex eadem, quæ in responsione superiore indicata est ratione, cum de Carbonariis agitur, a filia patrem, a sorore fra-

trem germanum, et vicissim debere denunciari.

Ad VIII. Judicem laicum teneri ad denunciandum Episcopo hominem, quem ex actis quæstionis a se habitæ cognoverit Carbonarium esse.

Ad IX. Etsi fortasse non omnes Carbonarii pro hæreticis haberi possint; omnes tamen, etiamsi resipuerint, denunciari debere ex ea ratione, quæ superius in responsione ad VI indicata est.

Datum Romæ in Sacra Pœnitentiaria die 8 novembris 1821.

J. C. BUSSI, S. P. Regens.

Locus † Sigilli.

J. Pio, S. Pœnitentiariæ Secretarius.

APPENDIX XVIII.

DE ONANISMO.

Quæsitum. « Bertha virum habet quem constanti experientia cognoscit esse onanistam. In vanum omnia tentavit media ut illum a tam nefando crimine retraheret. Quinimo, gravissima aut gravia mala ei imminere nunc probabiliter, ita ut vel hæc mala incurrere debeat vel fugere e domo mariti, nisi permittat saltem aliquando abusum matrimonii, etc. »

Resp. « Cum in proposito casu mulier a sua quidem parte nihil contra naturam agat, detque operam rei licitæ, tota autem actus inordinatio ex viri malitia procedat, qui loco consummandi retrahit se, et extra vas effundit; ideoque si mulier, post debitas admonitiones nihil proficiat, vir autem instet minando verbera aut mortem aut alia gravissima mala, poterit ipsa (ut probati theologi docent), citra peccatum permissive se habere, cum in his rerum adjunctis, ipsa viri sui peccatum simpliciter permittat, idque ex gravi causa quæ eam excusat, quoniam caritas qua illud impedire tenetur, cum tanto incommodo non obligat.

« Datum Romæ in S. Pœnitentiaria die 1 febr. 1823.

J. C. BUSSI, S. P. Reg. Pio., S. P.
Secret.

Anterior consultatio circa eamdem materiam.

Proposita alias eadem quæstione, his verbis Sacra Pœnitentiaria satisfecit :

Resp. « Probatu castigatque morales theologi in hoc consentiunt ut... liceat uxori debitum reddere, si ex ejus denegatione male habenda sit a viro suo, et grave inde incommodum sibi timere possit, neque enim aiunt, hoc in casu, censetur uxor viri sui peccato formaliter cooperari ; sed illud tantummodo ex justa et rationabili causa permittere. Moneat tamen orator hujusmodi uxorem, ut non cesset prudenter commonere virum suum ut ab hac turpitudine desistat.

« Datum Romæ in S. Pœnitentiaria die 16 nov. 1816. Michael, card. di Pietro major pœnitentiarius »

CONSULTATIO : 1° An possit absolvi mulier, quæ pateretur equidem virum, si recte ageret in copula conjugali, vehementer autem desideret ut se retrahat vir, quia mulier illa prolem habere formidat. 2° An possit absolvi mulier, quæ in copula conjugali posset suis blanditiis obtinere a viro, quod non se retraheret, et non facit; quia illa copula sibi displicet.

Responsum : S. Pœnitentiaria, *perpensis dubiis a Ven. in Christo patre, N., propositis*, respondet NEGATIVE. 27 maii 1847.

CONSULTATIO : Quæritur a sede apostolica, qua nota theologica dignæ sint tres propositiones sequentes, nimirum : 1° « Ob rationes honestas conjugibus uti licet matrimonio eo modo, quo usus est Onan.—2° Probabile est istum matrimonii usum non esse prohibitum de jure naturali.—3° Nunquam expedit interrogare de hac materia utriusque sexus conjuges, etiamsi prudenter timeatur, ne conjuges, sive vir sive uxor, abutantur matrimonio.

RESPONSUM. S. Cong. Inquis. 21 maii 1851 ad I^m propositionem, esse *scandalosam, erroneam, et juri naturali matrimonii contrariam*. — Ad II^m propositionem esse *scandalosam, erroneam et alias implicite damnatam ab Innocentio XI, prop. 49*. — Ad III^m propositionem prout jacet, esse *falsam, nimis laxam, et in praxi periculosam*.

« BEATISSIME PATER : Episcopus Cenomanensis, ad pedes Sanctitatis Vestræ summa cum reverentia provolutus, ea quæ sequuntur humillime repræsentat :

« Fere omnes juniores sponsi numerosiorem prolem habere nolunt; et tamen ab actu conjugali abstinere moraliter nequeunt. A Confessariis interrogati, circa modum quo juribus matrimonii utuntur, graviter communius offendi solent. Et moniti, nec ab actu conjugali temperantur, nec ad nimiam prolis multiplicationem determinari queunt. Tunc adversus Confessarios mussitantes Sacramenta Pœnitentiæ et Eucharistiæ derelinquunt, malum præbent exemplum liberis, famulis aliisque Christifidelibus. Lugendum inde oritur detrimentum. Numerus eorum, qui ad sacrum Tribunal accedunt, multis in locis, ab anno in annum decrescit, præsertim ob hanc causam, fatentibus plerisque Parochis pietate, scientia et experientia magis conspicuis. Quomodo ergo olim agebant Confessarii, aiunt multi? Non plures, quam hodie communiter nascebantur liberi ex singulis matrimoniis. Conjugati non erant castiores; et nihilominus præceptis annuæ Confessionis ac Communionis paschalis non deerant. Omnes libenter admittunt infidelitatem erga partem, et abortus intentionem maxima esse peccata. At vix quidam persuaderi possunt se teneri sub peccato mortali aut perfectam in matrimonio servare castitatem, aut incurrere periculum innumeram generandi prolem.

« Præfatus Cenomanensis Episcopus ingentia hic obventura esse mala prævidens, et anxietate turbatus, Beatitudine Vestra sollicite exquirat : — 1. An conjuges, qui matrimonio eo utuntur modo, ut conceptionem præcaveant, actum per se mortaliter malum exerceant? — 2. An actus habendus sit ut per se mortaliter malus, et an conjuges de illo se non accusantes considerari possint tanquam in ea constituti bona fide, quæ eos a gravi culpa excuset? — 3. An probanda sit agendi ratio Confessariorum qui, ne conjugatos offendant, illos circa modum quo matrimonii juribus utuntur, non interrogant?

Sacra Pœnitentiaria, mature perpensis propositis quæstionibus :

Ad I^{am} respondet : cum tota actus inordinatio ex viri malitia procedat, qui loco consummandi, retrahit se et extra vas effundit : ideo si mulier, post debitas admonitiones, nihil proficiat, vir autem instet minando verbera aut mortem, poterit ipsa (ut probati Theologi docent) citra peccatum passive se præbere. Cum in iis rerum adjunctis, ipsa viri sui peccatum simpliciter permittat, idque ex gravi causa quæ eam excusat; quoniam charitas, qua illud impedire

tenetur, cum tanto incommodo non obligat. — Ad 2^{am} autem et 3^{am} respondet: quod præfatus Confessarius in mentem revocet adagium illud: « Sancta sancte esse tractanda. » Atque etiam perpendat verba S. Alphonsi de Liguorio, viri docti et harum rerum peritissimi, qui in Praxi Confessarii (§ 4, n. 7) inquit: « Circa autem peccata conjugum respectu ad debitum maritali, ordinarie loquendo, Confessarius non tenetur, nec decet interrogare, nisi uxorem an illud reddiderit, modestiori modo quo possit... De aliis taceat, nisi interrogatus fuerit. » Nec non alios probatos auctores consulere non omittat.

Datum Romæ, 8 junii 1842.

APPENDIX XIX.

ENCYCLICA GREGORII XVI INITIO PONTIFICATUS.

De calamitatibus Ecclesiam opprimentibus. — De studio erga Apostolicam Sedem. — De prætensa Ecclesiæ reformatione. — De cœlibatu ecclesiastico. — Matrimonium Christianum ejusque indissolubilitas. — Indifferentismus. — Libertas conscientiæ. Plena et immoderata libertas opinionum. — Detestabilis libertas artis librariæ ad scripta quælibet edenda in vulgus. — De fide et submissione erga principes. — De mutua imperii cum sacerdotio concordia.

EPISTOLA ENCYCLICA SS. DOMINI NOSTRI GREGORII XVI AD OMNES PATRIARCHAS, PRIMATES, ARCHIEPISCOPOS ET EPISCOPOS.

GREGORIUS PAPA XVI

*Venerabiles Fratres, salutem et Apostolicam
Benedictionem.*

Mirari vos arbitramur, quod ab imposita nostræ humilitati Ecclesiæ universæ procuratione nondum litteras ad vos dederimus, prout et consuetudo vel a primis temporibus invecata, et benevolentia in vos nostra postulasset. Erat id quidem nobis maxime in votis, ut dilataremus illico super vos cor nostrum atque in communicatione spiritus ea vos adloqueremur voce, qua confirmare fratres in persona beati Petri jussi fuimus (1). Verum probe nostis, quam malorum

ærumnarumque procella primis Pontificatus nostri momentis in eam subito altitudinem maris acti fuerimus, in qua, nisi dextera Dei fecisset virtutem, ex teterrima impiorum conspiratione Nos congemuissetis demersos. Refugit animus tristissima tot discriminum recensione susceptum inde mœrorem refricare; Patrique potius omnis consolationis benedicimus, qui, disjectis perduellibus, præsentem Nos eripuit periculo, atque, turbulentissima sedata tempestate, dedit a metu respirare. Proposuimus illico vobiscum communicare consilia ad sanandas contritiones Israel; sed ingens curarum moles, quibus in concilianda publici ordinis restitutione obruti fuimus, moram tunc nostræ huic objecit voluntati.

Nova interim accessit causa silentii, ob facitiosorum insolentiam, qui signa perduellionis iterum attollere conati sunt. Nos quidem tantam hominum pervicaciam, quorum effrenatus furor impunitate diuturna, impensæque nostræ benignitatis indulgentia non deliniri, sed ali potius conspiciebatur; debuimus tandem, ingenti licet cum mœrore, ex collata Nobis divinitus auctoritate, virga compescere (1); ex quo, prout jam probe conjicere potestis, operosior in dies instantia nostra quotidiana facta est.

Ast cum, quod ipsum iisdem ex causis distuleramus, jam possessionem Pontificatus in Lateranensi Basilica ex more institutoque majorum adiverimus, omni demum abjecta cunctatione, ad vos properamus, Venerabiles Fratres, testemque nostræ erga vos voluntatis epistolam damus lætissimo hoc die, quo de Virginis sanctissimæ in cœlum assumptæ triumpho solemnia festa peragimus, ut quam patronam ac sospitam inter maximas quasque calamitates persensimus, ipsa et scribentibus ad vos Nobis adstet propitia, mentemque nostram cœlesti afflatu suo in ea inducat consilia, quæ christiano gregi futura sint quem maxime salutaria.

Mœrentes quidem, animoque tristitia confecto venimus ad vos, quos pro vestro in religionem studio, ex tanta, in qua ipsa versatur, temporum acerbitate maxime anxios novimus. Vere enim dixerimus, horam nunc esse potestatis tenebrarum, ad cribrandos, sicut triticum, filios electionis (2). Vere luxit, et defluxit terra.... infecta ab « habitatoribus suis, quia transgressi sunt leges, « mutaverunt jus, dissipaverunt fœdus sempiternum (3). »

(1) Cor. iv, 21.

(2) Luc. xxii, 53.

(3) Isai. xxiv, 5.

(1) Luc. xxii, 32.

Loquimur, Venerabiles Fratres, quæ vestris ipsi oculis conspiciatis, quæ communibus idcirco lacrymis ingemiscimus. Alacris exultat improbitas, scientia impudens, dissoluta licentia. Despicitur sanctitas sacrorum, et quæ magnam vim, magnamque necessitatem possidet, divini cultus majestas ab hominibus nequam improbatur, polluitur, habetur ludibrio. Sana hinc pervertitur doctrina, erroresque omnis generis disseminantur audacter. Non leges sacrorum, non jura, non instituta, non sanctiores quælibet disciplinæ tutelæ sunt ab audacia loquentium iniqua. Vexatur acerrime Romana hæc nostra beatissimi Petri Sedes, in qua posuit Christus Ecclesiæ firmamentum; et vincula unitatis in dies magis labefactantur, abrumpuntur. Divina Ecclesiæ auctoritas oppugnatur ipsiusque juribus convulsis, substernitur ipsa terrenis rationibus, ac per summam injuriam odio populorum subjicitur, in turpem redacta servitutem. Debita Episcopis obedientia infringitur, eorumque jura conculcantur. Personant horrendum in modum academiarum ac gymnasia novis opinionum monstris, quibus non occulte amplius et cuniculis petitur catholica fides, sed horrificum ac nefarium ei bellum aperte jam et propalam infertur. Instituti enim exemploque præceptorum, corruptis adolescentium animis, ingens religionis clades, morumque perversitas teterrima percerebuit. Hinc porro freno religionis sanctissimæ projecto, per quam unam regna consistunt, dominatusque vis ac robur firmatur, conspiciamus ordinis publici exitum, labem principatus, omnisque legitimæ potestatis conversionem invalescere. Quæ quidem tanta calamitatum congeries ex illarum in primis conspiratione societatum est repetenda, in quas quidquid in hæresibus et in sceleratissimis quibusque sectis sacrilegum, flagitiosum, ac blasphemum est, quasi in sentinam quandam, cum omnium sordium concretionem confluit.

Hæc, Venerabiles Fratres, et alia complura, et fortassis etiam graviora, quæ in præsens percensere longum esset, ac vos probe nostis, in dolore esse Nos jubent, acerbo sane ac diuturno, quos in Cathedra Principis Apostolorum constitutos zelus universæ domus Dei comedat præ cæteris, opus est. Verum cum eo Nos loci positos esse agnoscamus, quo deplorare dumtaxat innumera hæc mala non sufficiat, nisi et ea convellere pro viribus connitamur; ad opem fidei vestræ confugimus, vestramque pro catholici gregis salute sollicitudinem advocamus, Venerabiles Fratres, quorum spectata virtus ac religio et singularis

prudentia et sedula assiduitas animos Nobis addit, atque in tanta rerum asperitate afflictos consolatione sustentat per jucunda. Nostrarum quippe est partium, vocem tollere, omniaque conari, ne aper de silva demoliatur vineam, neve lupi macent gregem: nostrum est, oves in ea dumtaxat pabula compellere, quæ salutaria iisdem sint, nec vel tenui suspitione perniciose. Absit, Charissimi, absit, ut, quando tanta premant mala, tanta impendeant discrimina, suo desint muneri pastores, et percussi metu dimittant oves, vel, abjecta cura gregis, otio torpeant ac desidiosa.

Agamus idcirco in unitate Spiritus communem, nostram seu verius Dei causam, et communes hostes pro totius populi salute una omnium sit vigilantia, una contentio. Id porro apprime præstabitis, si quod vestri muneris ratio postulat, attendatis vobis, et doctrinæ, illud assidue revolventes animo, universalem Ecclesiam quacumque novitate pulsari (1), atque ex Sancti Agathonis Pontificis (2), monitu nihil de iis, quæ sunt regulariter definita, minui debere, nihil mutari, nihil adjici, sed ea et verbis, et sensibus illibata esse custodienda. Immoti inde consistet firmitas unitatis, quæ hac Beati Petri Cathedra suo veluti fundamento continetur, ut unde in Ecclesias omnes venerandæ communionis jura dimanant, ibi universis et murus sit, et securitas, et portus expers fluctuum et bonorum thesaurus innumerabilium (3). Ad eorum itaque retundendam audaciam, qui vel jura sanctæ hujus Sedis infringere conantur, vel dirimere Ecclesiarum cum ipsa conjunctionem, qua una eadem nituntur et vigent, maximum fidei in eam ac venerationis sinceræ studium inculcate, inclamantes cum sancto Cypriano (4), falso confidere se esse in Ecclesia, qui Cathedram Petri deserat, super quam fundata est Ecclesia.

In hoc ideo elaborandum vobis est assidueque vigilandum, ut fidei depositum custodiatur in tanta hominum impiorum conspiratione, quam ad illud diripiendum, perdendumque factam alimur. Meminerint omnes, judicium de sana doctrina, qua populi imbuendi sunt, atque Ecclesiæ universæ regimen et administrationem penes Romanum Pontificem esse, cui plena pasce, regendi, et gubernandi universalem Ecclesiam potestas a Christo Domino tradita fuit, uti

(1) S. Cœlest. PP. Ep. xxi, ad Episc. Galliar.

(2) S. Agath. PP. Ep. ad Imp. apud Labb. tom XI, pag. 235, edit. Mansi.

(3) S. Innocent. PP. Ep. xi, apud Coustant.

(4) S. Cyp. *de Unitate Eccles.*

Patres Florentini Concilii diserte declararunt(1). Est autem singulorum Episcoporum Cathedræ Petri fidelissime adhærere, depositum sancte religioseque custodire, et pascere qui in eis est, gregem Dei. Presbyteri vero subjecti sint, oportet, episcopis, quos uti animæ parentes suscipiendos ab ipsis esse, monet Hieronymus(2): nec unquam obliviscantur, se vetustis etiam canonibus vetari, quidpiam in suscepto ministerio agere, ac docendi et concionandi munus sibi sumere sine sententia episcopi, cujus fidei populus est creditus, et a quo pro animabus ratio exigetur (3). Certum denique firmumque sit, eos omnes, qui adversus præstitutum hunc ordinem aliquid moliantur, Statum Ecclesiæ, quantum in ipsis est, perturbare.

Nefas porro esset, atque ab eo venerationis studio prorsus alienum qua Ecclesiæ leges sunt excipiendæ, sancitæ ab ipsa disciplinæ, qua et sacrorum procuratio, et morum norma, et jurium ecclesiæ, ministrorumque ejus ratio continetur, vesana opinandi libidine improbari, vel ut certis juris naturæ principiis infestam notari, vel mancā dici atque imperfectam, civilique auctoritati subjectam. Cum autem, ut Tridentinorum Patrum verbis utamur, constet Ecclesiam eruditam fuisse a Christo Jesu ejusque Apostolis, atque a Spiritu Sancto illi omnem veritatem in dies suggerente edoceri(4), absurdum plane est, ac maxime in eam injuriosum, restorationem ac regenerationem quamdam obtrudi, quasi necessariam, ut ejus incolumitati, et incremento consulatur, perinde ac si censeri ipsa possit vel defectui, vel obscuratiōi vel aliis hujusmodi incommodis obnoxia; quo quidem molimine eos spectant novatores, ut recentis humanæ institutionis jactantur fundamenta, illudque ipsum eveniat, quod detestatur Cyprianus (5), ut quæ divina res est, humana fiat Ecclesia. Perpendant vero, qui consilia id genus machinantur, uni Romano pontifici ex sancti Leonis testimonio Canonum dispensationem esse creditam, ipsiusque duntaxat esse, non vero privati hominis, de paternarum regulis sanctionum quidpiam decernere atque ita, quemadmodum scribit sanctus Gelasius (6), « decreta canonum

librare, decessorumque præcepta metiri, ut quæ necessitas temporum restaurandis Ecclesiis relaxanda deposcit, adhibita consideratione diligenti temperentur. »

Hic autem vestram volumus excitatam pro religione constantiam adversus fœdissimam in clericalem cælibatum conjurationem, quam nostis effervescere in dies latius, connitentibus cum perditissimis Nostri ævi philosophis nonnullis etiam ex ipso ecclesiastico ordine, qui personæ obliti, munerisque sui, ac blanditiis abrepti voluptatum, eo licentiæ proruperunt, ut publicas etiam atque iteratas aliquibus in locis ausi sunt adhibere principibus postulationes ad disciplinam illam sanctissimam perfringendam. Sed piget de turpissimis hisce conatibus longo vos sermone distinere, vestræque potius religioni fidentes committimus, ut legem maximi momenti, in qua lascivientium tela undique sunt intenta, sartam tectam custodiri, vindicari, defendi, ex sacrorum canonum præscripto, omni ope contendatis.

Honorabile deinde Christianorum connubium, quod sacramentum magnum nuncupavit Paulus in Christo et Ecclesia(1), communes Nostras curas efflagitat, ne quid adversus ipsius sanctitatem, ac de indissolubili ejusdem vinculo minus recte sentiatur, vel tentetur induci. Impense id jam commendarat suis ad vos litteris felicis recordationis prædecessor noster Pius VIII. Adhuc tamen infesta eidem molimina succrescunt. Docendi itaque sunt sedulo populi matrimonium simul rite initum dirimi amplius non posse, nexisque connubio Deum induxisse perpetuam vitæ societatem, nodumque necessitudinis, qui exsolvi, nisi morte, non possit. Memores, sacris illud rebus adnumerari, et Ecclesiæ proinde subjeci, præstitutas de ipso ejusdem Ecclesiæ leges habeant ob oculos, iisque pareant sancte, accurateque, ex quarum exequutione omnino pendet ejusdem connubii vis, robur, ac justa consociatio. Caveant, ne quod sacrorum canonum placitis, conciliorumque decretis officiat, ulla ratione admittant, probe gnari, exitus infelices illa habitura esse conjugia quæ vel adversus Ecclesiæ disciplinam, vel non propitiato prius Deo, vel solo æstu libidinis jungantur, quin de sacramento, ac de mysteriis, quæ illo significantur, ulla teneat sponso cogitatio.

Alteram nunc persequimur causam malorum uberrimam, quibus affligari in præsens complo-

(1) Conc. Flor. sess. xxv. in *definit.* apud Labb. tom. XVIII, col. 528, edit. Venet.

(2) S. Hieron. Ep. ii ad Nepot. a. i, 24.

(3) Ex can. Ap. xxxviii, apud Labb. tom. I, pag. 38, edit. Mansi.

(4) Conc. Trid. sess. xiii, decr. de *Eucharist. in præm.*

(5) S. Cyp. Ep. lxi, edit. Baluz.

(6) S. Gelasius PP. in Ep. ad Episcop. Lucaniæ.

(1) Ad Hebr. xiii. 4.

ramus Ecclesiam, indifferentismum scilicet, seu pravam illam opinionem, quæ improborum fraude ex omni parte percrebuit, qualibet fidei professione æternam posse animæ salutem comparari, si mores ad recti honestique normam exigantur. At facili sane negotio in re perspicua, planeque evidenti, errorem exitiosissimum a populis vestræ curæ concreditur propelletis. Admonente Apostolo (1), unum esse Deum, unam fidem, unum baptismum, extimescant, qui e religione qualibet patere ad portum beatitudinis aditum comminiscuntur, reputentque animo ex ipsius Servatoris testimonio, esse se contra Christum, qui cum Christo non sunt (2), seque infeliciter dispergere, qui cum ipso non colligunt, ideoque absque dubio in æternum esse perituros nisi teneant Catholicam fidem, integram, inviolatamque servaverint (3). Hieronymum audiant, qui cum in tres partes schismate scissa esset Ecclesia, narrat, se tenacem propositi, quando aliquis rapere ipsum ad se nitebatur, constanter clamitasse: si quis cathedræ Petri jungitur, meus est (4). Falso autem sibi quis blandiretur, quod et ipse in aqua sit regeneratus. Opportune enim responderet Augustinus (5): Ipsam formam habet etiam sarmentum, quod præcisum est de vite, sed quid illi prodest forma, si non vivit de radice? Atque ex hoc putidissimo indifferentismi fonte absurda illa fluit ac erronea sententia, seu potius deliramentum, asserendam esse ac vindicandam cuilibet libertatem conscientiæ. Cui quidem pestilentissimo errori viam sternit plena illa atque immoderata libertas opinionum, quæ in sacræ, et civilis rei labem late grassatur, dictantibus per summam impudentiam nonnullis, aliquid ex ea commodi in religionem promanare. At quæ pejor mors animæ, quam libertas erroris! inquiebat Augustinus (6). Freno quippe omni adempto, quo homines contineantur in semitis veritatis, prorupte jam in præceps ipsorum natura ad malum inclinata, vere apertum dicimus puteum abyssi (7), e quo vidit Joannes ascendere fumum, quo obscuratus est sol, locustis ex eo prodeuntibus in vastitatem terræ. Inde enim animorum immutationes, inde adolescentium in deteriora corruptio, inde in populo sacrorum,

rerumque, ac legum sanctissimarum contemptus, inde uno verbo pestis reipublicæ præ qualibet capitalior, cum experientia teste vel a prima antiquitate notum sit, civitates, quæ opibus, imperio, gloria floruerunt, hoc uno malo concidisse, libertate immoderata opinionum, licentia concionum, rerum novandarum cupiditate. Huc spectat deterrima illa ac numquam satis exsecranda et detestabilis libertas artis librariæ ad scripta quælibet edenda in vulgus, quam tanto convicio audent nonnulli efflagitare ac promovere.

Perhorrescimus, Venerabiles Fratres, intuentes quibus monstris doctrinarum, seu potius quibus errorum portentis obruamur, quæ longe ac late ubique disseminantur ingenti librorum multitudine, libellisque, et scriptis mole quidem exiguis, malitia tamen permagnis, e quibus maledictionem egressam illacrymamur super faciem terræ. Sunt tamen, proh dolor! qui eo impudentiæ abripiantur, ut asserant pugnaciter hanc errorum colluviem inde prorumpentem satis cumulate compensari ex libro aliquo, qui in hac tanta pravitate tempestate ad religionem ac veritatem propugnandam edatur. Nefas profecto est, omnique jure improbatum, patrari data opera malum certum ac majus, quia spes sit, inde boni aliquid habitum iri. Numquid venena libere spargi, ac publice vendi, comportarique, imo et obbibere debere, sanus quis dixerit, quod remedii quidpiam habeatur, quo qui utuntur, eripi eos ex interitu identidem contingat?

Verum longe alia fuit Ecclesiæ disciplina in excindenda malorum librorum peste vel Apostolorum ætate, quos legimus grandem librorum vim publice combussisse (1). Satis sit, leges in Concilio Lateranensi V in eam rem datas perlegere, et constitutionem, quæ deinceps a Leone X fel. rec. prædecessore nostro fuit edita, ne « id quod ad fidei augmentum, ac bonarum artium « propagationem salubriter est inventum, in « contrarium convertatur, ac Christi fidelium salutis detrimentum pariat (2). » Id quidem et Tridentinis Patribus maximæ curæ fuit, qui remedium tanto huic malo adhibuere, edito saluberrimo decreto de Indice librorum, quibus impura doctrina contineretur, conficiendo (3). « Pugnandum est acriter, » inquit Clemens XIII, fel. rec.

(1) Ad Ephes. iv, 5.

(2) Luc. xi. 23.

(3) Symb. S. Athanas.

(4) S. Hier. Ep. lviii.

(5) S. Aug. in *Psal. contra part. Donat.*

(6) S. Aug. Ep. cclxvi.

(7) Apoc. ix, 3.

(1) Act. Apost. xix.

(2) Act. conc. Lateran. V. sess. x, ubi refertur Const. Leonis X. Legenda est anterior Constitutio Alexandri VI, *Inter multipliccs*, in qua multa ad rem.

(3) Conc. Trid. sess. xviii et xxv.

prædecessor noster, in suis de noxiorum librorum proscriptione encyclicis litteris (1); pugnant dum est acriter, quantum res ipsa efflagitat, « et pro viribus tot librorum mortifera exterminanda perniciēs: nunquam enim materia subtrahetur erroris, nisi pravitatis facinorosa elementa in flammis combusta depereant. » Ex hac itaque constanti omnium ætatum sollicitudine, qua semper sancta hæc Apostolica Sedes suspectos et noxios libros damnare, et de hominum manibus extorquere enixa est, patet luculentissime, quantopere falsa, temeraria, eidemque Apostolicæ Sedi injuriosa, et fecunda malorum in christiano populo ingentium sit illorum doctrina, qui nedum censuram librorum veluti gravem et nimis onerosam rejiciunt, sed eo etiam improbitatis progrediuntur, ut eam prædicent a recti juris principiis abhorreere, jusque illius decernendæ, habendæque audeant Ecclesiæ denegare.

Cum autem circumlatis in vulgus scriptis doctrinas quasdam promulgari acceperimus quibus debita erga principes fides atque submissio labefactatur, facesque perduellionis ubique incenduntur. Cavendum maxime erit, ne populi inde decepti a recti semita abducantur. Animadvertant omnes, non esse, juxta Apostoli monitum, potestatem nisi a Deo; quæ autem sunt, a Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, et qui resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt (2). Quocirca et divina et humana jura in eos clamant, qui turpissimis perduellionis, seditionumque machinationibus a fide in principes desciscere, ipsosque ab imperio deturbare conituntur.

Atque hac plane ex causa, ne tanta se turpitudine fœdarent veteres Christiani, sævientibus licet persecutionibus, optime tamen eos de imperatoribus, ac de imperii incolumitate meritos fuisse constat idque nedum fide in iis, quæ sibi mandabantur religioni non contraria accurate prompteque perficiendis, sed et constantia, et effuso etiam in preliis sanguine luculentissime comprobasse. Milites Christiani, ait sanctus Augustinus (3), servierunt imperatori infideli; ubi veniebatur ad causam Christi, non agnoscebant, nisi illum, qui in cœlis erat. Distinguebant Dominum æternum a Domino temporali. Hæc quidem sibi ob oculos proposuerat sanctus Mauritius martyr invictæ legionis Thebanæ primicerius, quando,

uti sanctus Eucherius refert, hæc respondit imperatori (1): Milites sumus, imperator, tui, sed tamen servi, quod libere confitemur, Dei... Et nunc non nos hæc ultima necessitas in rebellionem coegit: tenemus ecce arma, et non restitimus, quia mori, quam occidi satius volumus. Quæ quidem veterum Christianorum in principes fides eo etiam illustrior effulget, si perpendatur cum Tertulliano (2), tunc temporis Christianis non defuisse vim numerorum, et copiarum, si hostes externos agere voluissent. Hesterni sumus, inquit ipse, et vestra omnia implevimus, urbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatium, senatum, forum.... Cui bello non idonei, non prompti fuissetus etiam impares copiis, qui tam libenter trucidamur, si non apud istam disciplinam magis occidi liceret, quam occidere?.... Si tanta vis hominum in aliquem orbis remoti sinum abruptissemus a vobis, suffudisset utique pudore dominationem vestram tot qualiumcumque civium amissio, immo et ipsa destitutione punisset. Procul dubio expavissetis ad solitudinem vestram.... Quævissetis quibus imperaretis: plures hostes, quam cives vobis remansissent, nunc autem pauciores hostes habetis præ multitudine Christianorum.

Præclara hæc immobilis subjectionis in principes exempla, quæ ex Sanctissimis Christianæ religionis præceptis, necessario proficiscebantur, detestandam illarum insolentiam, et improbitatem condemnant, qui projecta effrenataque procacis libertatis cupiditate æstuantes, toti in eo sunt, ut jura quæque principatuum labefactent, atque convellant, servitutem sub libertatis specie populis illaturi. Huc sane scelestissima deliramenta, conciliaque conspirarunt Waldensium, Beguardorum, Wiclefistarum aliorumque hujusmodi filiorum Belial, qui humani generis sordes, ac dedecora fuere, merito idcirco ab Apostolica hac Sede toties anathemate confixi. Nec alia profecto ex causa omnes vires intendunt veteratores isti, nisi ut cum Luthero ovantes gratulari sibi possint, liberos se esse ab omnibus, quod ut facilius celeriusque assequantur, flagitiosiora audacissime aggrediuntur.

Neque lætiora et religioni, et principatui ominari possemus ex eorum votis qui Ecclesiam a regno separari, mutuamque imperii cum sacerdotio concordiam abrupti discipiunt. Constat

(1) Lit. Clem. XIII, *Christianæ*, 25 nov. 1766.

(2) Ad Rom. XIII, 2.

(3) S. Aug. in Psalm. cxxiv, n. 7.

(1) S. Eucher. apud Ruinart. Act. SS. MM. de SS. Maurit. et soc. n. 4.

(2) Tertull. in *Apolog.* cap. xxxvii.

quippe, pertimesci ab impudentissimæ libertatis amatoribus concordiam illam, quæ semper rei et sacræ, et civili fausta extitit ac salutaris. At ad cæteras acerbissimas causas, quibus solliciti sumus, et in communi discrimine, dolore quodam præcipuo angimur, accessere consociationes quædam statique cœtus, quibus quasi agmine facto cum cujuscumque etiam falsæ religionis ac cultus sectatoribus simulata quidem in religionem pietate, vere tamen novitatis, seditionumque ubique promovendarum cupidine libertas omnis generis prædicatur, perturbationes in sacram et civilem rem excitantur, sanctior quælibet auctoritas discerpitur.

Hæc perdolenti sane animo, fidentes tamen in Eo, qui imperat ventis et facit tranquillitatem, scribimus ad vos, Venerabiles fratres, ut induti scutum fidei contendatis præliari strenue prælia Domini. Ad vos potissimum pertinet, stare pro muro contra omnem multitudinem extollentem se adversus scientiam Dei. Exerite gladium spiritus quod est verbum Dei, habeantque a vobis panem, qui esuriunt justitiam. Adsciti ut sitis cultores gnari in vinea Domini, id unum agite, in hoc simul laborate, ut radix quælibet amaritudinis ex agro vobis commisso evellatur, omnique enecato semine vitiorum convalescat ibi segēs læta virtutum. Eos in primis affectu paterno complexi, qui ad sacras præsertim disciplinas, et ad philosophicas quæstiones animum appulere, hortatores, auctoresque iisdem sitis, ne solius ingenii sui viribus freti imprudenter a veritatis semita in viam abeant impiorum, meminerint, Deum esse sapientiæ ducem, emendatoremque sapientium (1), ac fieri non posse, ut sine Deo Deum discamus, qui per verbum docet homines scire Deum (2). Superbi seu potius insipientis hominis est, fidei mysteria, quæ exsuperant omnem sensum, humanis examinare ponderibus, nostræque mentis rationi confidere, quæ naturæ humanæ conditione debilis est et infirma.

Cæterum communibus hisce votis pro rei et sacræ et publicæ incolumitate charissimi in Christo filii nostri viri principes sua faveant ope et auctoritate, quam sibi collatam considerent non solum ad mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiæ præsidium. Animadvertant sedulo, pro illorum imperio et quiete geri, quidquid pro Ecclesiæ salute laboratur; imo pluris sibi sua-

deant fidei causam esse debere quam regni, magnumque sibi esse perpendant, dicimus cum S. Leone Pontifice, *si ipsorum diademati de manu Domini, etiam fidei addatur corona*. Positi quasi parentes et tutores populorum, veram, constantem, opulentam iis quietem parient, et tranquillitatem, si in eam potissimum curam incumbant, ut incolumis sit religio et pietas in Deum, qui habet scriptum in femore: *Rex regum, et Dominus dominantium*.

Sed ut omnia hæc prospere ac feliciter eveniant, levemus oculos manusque ad sanctissimam Virginem Mariam, quæ sola universas hæreses interemit, nostraque maxima fiducia, imo tota ratio est spei nostræ (1). Suo ipsa patrocínio, in tanta Dominici gregis necessitate, studiis, consiliis, actionibusque nostris exitus secundissimos imploret. Id et ab Apostolorum Principe Petro, et ab ejus coapostolo Paulo humili prece efflagitemus, ut stetis omnes pro muro, ne fundamentum aliud ponatur præter id quod positum est. Hac jucunda spe freti, confidimus auctorem consummatoremque fidei Jesum Christum consolaturum tandem esse nos omnes in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis, cœlestisque auxilii auspicem Apostolicam benedictionem, vobis, Venerabiles Fratres, et ovibus vestræ curæ traditis peramanter impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, XVIII Kalendas Septembris, die solemni Assumptionis ejusdem B. V. Mariæ, anno Dominicæ Incarnationis MDCCCXXXII, pontificatus nostri anno II.

APPENDIX XX.

DAMNATIO ET PROHIBITIO OPERUM GEORGII HERMES PER BREVE GREGORII XVI 26 SEPT. 1835.

Damnantur hoc Brevi Introductionis in Theologiam Christiano-Catholicam pars 1 et 2., Monasterii 1819. et 1829., et Dogmatices pars 1., Monasterii 1834. Decreto S. Congr. Ind. d. 7. Jan. 1836 Summus Pontifex declarari mandavit, etiam partem 2 et 3 Dogmatices comprehendi decreto d. 26 Sept. 1835. Pius vero IX d. 25 Jul. 1847 utrumque decretum confirmavit.

Ad augendas, quibus diu noctuque premimur, angustias illud etiam calamitosissimum ac

(1) Sap. vii, 15.

(2) S. Irenæus, lib. IV, cap. x.

(1) Ex S. Bernardo, *Serm. de Nat. B. M. V.* § 7.

summopere deplorandum accedit, quod inter eos, qui pro religione editis operibus certant, nonnulli simulate se intrudere audeant, qui similiter pro eadem videri volunt et ostentant se dimicare, ut retenta religionis specie, veritate autem despecta, facilius possint per *philosophiam* seu per vanas eorum philosophicas commentationes et *inanem fallaciam* incautos seducere atque pervertere, hinc et populos decipere, fidentiusque inimicis palam sævientibus adutrices porrigere manus. Quapropter, ut nobis impiæ et insidiosæ quorundam horum scriptorum molitiones innotuerunt, non distulimus per nostras encyclicas aliasque Apostolicas litteras callida eorum et prava denunciare consilia erroresque damnare, simul et exitiales patefacere fraudes, quibus divinam Ecclesiæ constitutionem et ecclesiasticam disciplinam, inio et totum ipsum publicum ordinem funditus evertere vaferime contendunt. Et quidem tristissimo facto comprobatum est, eos deposito tandem simulationis velo, perduellionis vexillum contra quamcumque a Deo constitutam potestatem alte jam extulisse. Verum non hæc sola subest gravissima lugendi causa. Præter enim eos, qui omnium catholicorum scandalo se perduellibus devoverunt, ad amaritudinum nostrarum cumulum in theologicum etiam stadium prodeunt, qui novitatis cupidine et æstu semper discentes et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes, magistri existunt erroris, qui veritatis discipuli non fuerunt. Peregrinis quippe improbandisque doctrinis sacra ipsi inficiunt studia et publicum, etiam, si quod tenent in scholis et academiis, docendi magisterium profanare non dubitant, ipsumque, quod tueri se jactant, sacratissimum adulterare dignoscuntur fidei depositum. Atque inter hujusmodi erroris magistros ex constanti et fere communi per Germaniam fama adnumeratur Georgius Hermes, utpote qui audacter a regio, quem universa traditio et SS. Patres in exponendis ac vindicantibus fidei veritatibus tramite stravere, deflectens, quin et superbe contemnens et damnans, tenebrosam ad errorum omnigenum viam moliatur in dubio positivo tanquam basi omnis theologicæ inquisitionis et in principio, quod statuit, rationem principem normam ac unicum medium esse, quo homo assequi possit supernaturalium veritatum cognitionem

Hos igitur libros tradi jussimus theologis Germanicæ linguæ peritissimis omni ex parte diligentissime perscrutandos. . . Tandem rem totam ex integro discutiendam et examinandam

voluimus ad Venerabiles Fratres nostros S. R. E. Cardinales in tota republica christiana Inquisitores Generales. Hi autem omni studio, prout rei gravitas postulabat, cuncta et singula expendentes, post maturam discussionem coram Nobis habitam dijudicarunt, evanescere auctorem in cogitationibus suis pluraque in dictis operibus contexere absurda et a doctrina catholicæ Ecclesiæ aliena; præsertim vero circa naturam fidei et credendorum regulam; circa sacram Scripturam, traditionem, revelationem et Ecclesiæ magisterium; circa motiva credibilitatis; circa argumenta, queis existentia Dei adstrui confirmarique consuevit; circa ipsius Dei essentiam, sanctitatem, justitiam, libertatem, ejusdemque finem in operibus, quæ a theologis vocantur ad extra; necnon circa gratiæ necessitatem, ejusdemque ac donorum distributionem, retributionem præmiorum, et poenarum inflictionem; circa protoparentum statum, peccatum originale, ac hominis lapsi vires; eosdemque libros tanquam continentes doctrinas et propositiones respective falsas, temerarias, captiosas, in scepticismum et indifferentismum inducentes, erroneas, scandalosas, in catholicas scholas injurias, fidei divinæ eversivas, hæresim sapientes ac alias ab Ecclesia damnatas, prohibendos et damnandos esse censuerunt.

Nos itaque auditis præfatorum Cardinalium suffragiis et omnibus plene perpensis, de eorum consilio ac etiam motu proprio, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, prædictos libros ubicunque et quocunque idiomate, seu quavis editione aut versione hucusque impressos, aut in posterum, quod absit, imprimendos, tenore præsentium damnamus et reprobamus, ac in indicem librorum prohibitorum referri mandamus; hortantes et obtestantes in Domino Venerabiles Fratres Patriarchas, Archiepiscopos et Episcopos aliosque locorum Ordinarios, ut memores districti ac *durissimi judicii*, quod eis a pastorum principe fiet de instructione, regimine et custodia gregis ipsis commissi, nedum memoratos libros a scholis repellere, verum etiam proprias oves ab hujusmodi venenatis pascuis omni cura et sollicitudine avertere satagant.

APPENDIX XXI.

THESES A BAUTAINIO SUBSCRIPTÆ 8 SEP-
TEMBRIS 1840.

Cum Bautain, presbyter ac professor Argentoratensis, doctrinas quasdam de ratione et fide, a communibus sententiis absonas, protulisset, ab episcopo suo monitus est, qui et pastorem instructionem hac de re edidit. Gregorius XVI, epistola d. 20 Decemb. 1834, episcopi studium laudavit spemque expressit, fore ut sacerdos ille a suis opinionibus descisceret. Bautain, vir maximi cæteroquin meriti, laudabiliter se subiecit atque Reverendissimo Raess, coadjutori tunc Argentoratensi, sequentes propositiones a se ac sibi adhærentibus subscriptas obtulit, quas ex gallico idiomate ad verbum translatas subijcimus.

1. Ratiocinatio Dei existentiam cum certitudine probare valet. Fides, donum cœleste, posterior est revelatione; proindeque ad probandam Dei existentiam contra atheum allegari convenienter nequit.

2. Revelatio Mosaica cum certitudine per traditionem oralem et scriptam synagogæ et christianismi probatur.

3. Revelationis christianæ probatio ex miraculis Christi desumpta, quæ testium ocularium sensus mentesque percellerat, vim suam atque fulgorem quoad subsequentes generationes non amisit. Hæc eadem probatio in traditione omnium christianorum orali et scripta reperire est. Qua duplici traditione illis demonstranda est, qui vel eam rejiciunt, vel quin admittant, requirunt.

4. Non habemus jus ab incredulo requirendi, ut divini Salvatoris nostri resurrectionem admittat, priusquam certæ probationes ipsi administratæ fuerint: istæque probationes ex eadem traditione per ratiocinationem deducuntur.

5. Rationis usus fidem præcedit et ad eam hominem ope revelationis et gratiæ conducit.

6. Ratio cum certitudine authenticitatem revelationis, Judæis per Moysen et christianis per Jesum Christum factæ probare valet.

APPENDIX XXII.

DE FESTIS SUPPRESSIS ET DE OBLIGATIONE
PAROCHORUM RELATE AD MISSAM PRO
POPULO IN DIEBUS APPLICANDAM.

Circa festa a Pio VI in toto orbe suppressa :

Ad postulatum R. P. Tomei S. J. in collegio romano professoris, quoad obligationem celebrandi missam *pro populo* v. g. in plerisque festis Apostolorum, an. 1848, Curia romana responsum dedit sequens :

POSTULATUM : « Confessarius coactus necessitate certe sciendi an teneantur necne parochi missam applicare pro populo iis diebus festis quibus sublatum est fidelibus præceptum audiendi missam, petit ab Eminentia vestra Reverendissima, ut declarare velit :

« 1° Utrum in præsens regula tradita a Benedicto XIV, qua jubentur parochi *toties applicare pro populo quoties populus tenetur audire*, vim suam obtineat. Hinc :

« 2° Utrum post reductionem dierum festorum a Pio VI factam, teneantur parochi applicare missam pro populo in diebus festis quibus sublatum est præceptum fideles obligans eandem audire. »

RESPONSUM : « S. Pœnitentiaria, perpensis expositis, dilectissimo in Christo, respondendum censuit, prout respondet juxta responsionem alias datam, nempe, per apostolicum indultum super imminutione festorum dierum quibus sublatum est etiam præceptum audiendi missam nihil derogatum fuisse obligationi parochorum applicandi missam *pro populo*, etiam in iis festis diebus, prout alias a S. Congregatione concilii declaratum fuit in Camerinen. 28 mart. 1801.

Datum Romæ in S. Pœnitentiaria die 22 febr. 1848.

« P. J. de AVELLA, S. P. REG.

PH. POMELLA, S. P. SECRET. »

Circa festa a Pio VII in Gallia suppressa, an. 1841 curia romana, quoad obligationem celebrandi missam pro populo, responsum dedit sequens :

CONSULTATIO : « Beatissime pater, episcopus Cenomanensis (DD. Bouvier), in Galliis paternitati vestræ summa cum reverentia repræsentat quod ab anno 1803, communis invaserit opinio

eos qui curam animarum habent, missam pro populo sibi commissio applicare non teneri diebus festorum suppressorum aut translatorum, virtute indulti apostolici, diei 9 apr. 1802, idque ex dispositione Constitutionis *Cum semper* Bened. XIV, quia tum sublata erat obligatio pro fidelibus iis diebus missam audiendi. Nunc autem quidam dicunt felicis memoriæ Pii VII voluisse quidem obligationem audiendi missam his diebus suppressere, non vero obligationem eam pro fidelibus applicandi.

« Idcirco, dictus Cenonanensis episcopus pro sua et parochorum sibi subditorum conscientiae securitate, veritatem circa hoc punctum frequentioris praxis cognoscere cupiens, ad sanctitatem vestram cum filiali pietate recurrit, ut absque ullo dubio sciat quid agendum sit. Humiliter igitur expostulat:

« 1° An reipsa qui curam habent animarum missam pro fidelibus sibi commissis applicare teneantur diebus festorum suppressorum aut translatorum, virtute indulti diei 9 ap. 1802.

« 2° In hypothesis quod teneantur, quid agendum sit pro missis hucusque omissis. »

RESPONSUM: « Perillustris et reverendissime Domine, uti frater, relatis SS. Domino Nostro per subsecretarium Sacrae Congregationis Concilii, adjunctis precibus datis nomine Amplitudinis tuæ, eadem Sanctitas Sua ad amplitudinem tuam præsentem dari eidemque notificari mandavit, juxta resolutiones alias editas ab eadem S. Cong. Concilii, missam *pro populo* esse a parochis applicandam omnibus diebus festis etiam reductis. Attentis vero peculiaribus circumstantiis, ipsa Sanctitas Sua facultates necessarias et opportunas eidem Amplitudini tuæ benigne impertita est condonandi singulis parochis qui applicationem omiserint in adimplementum, celebrata ab unoquoque unica missa in compensationem præteritarum omissionum. Hæc Sanctitatis Suae mandata dum nos per præsentem exequimur, eidem Amplitudini tuæ fausta omnia precamur a Domino.

« Amplitudinis tuæ, etc.

« P. Card. Polidori, pro-præf.

« Romæ, 14 jun. 1841. »

Circa eandem obligationem, archiepiscopus Tolosanus, accepto responso simili post simile postulatum, verba hæc directa, necnon responsum ad suæ diœcesis parochos misit die 3 sept. 1842.

« Monsieur le curé, ayant consulté le Saint-Siège à l'exemple de plusieurs évêques, sur la question de savoir si tous les curés ou autres prêtres ayant titre à charge d'âmes, sont obligés d'appliquer la messe à leurs paroissiens, les jours de fêtes supprimées, en vertu de l'indult du 9 avril 1802, comme ils y sont obligés les saints jours du Dimanche et des fêtes commandées, nous en avons reçu la réponse que je vous adresse ; vous vous conformerez, dès que vous l'aurez reçue, aux dispositions qu'elle contient.

« Recevez, Monsieur le Curé, l'assurance de mon inviolable attachement.

« † P. E. D. archevêque de Toulouse. »

RESPONSUM. Perillustris ac Reverendissime Domine uti frater :

« Relatis Sanctissimo Domino nostro per subsecretarium Sacrae Congregationis Concilii, adjunctis precibus datis nomine Amplitudinis tuæ, eadem Sanctitas Sua ad Amplitudinem tuam præsentem dari, eidemque notificari mandavit, juxta resolutiones alias editas a Sacra Congregatione, teneri parochos ad applicationem missæ *pro populo*, etiam iis festis diebus qui suppressi fuerint vigore indulti sanctæ memoriæ Pii VII, die 9 aprilis 1802 ; attentis vero peculiaribus circumstantiis, ipsa Sanctitas Sua facultatem concedit Amplitudini tuæ singulos parochos diœcesis a præteritis omissionibus hujusmodi pro tuo arbitrio et prudentia gratis absolvendi, iisdemque missas sic de præterito non applicatas, celebrata tamen unica missa ab unoquoque parcho, gratis pariter condonandi, supplemte in reliquis eadem Sanctitate Sua de thesauro Ecclesiæ. Quod vero ad futurum ipsa Sanctitas Sua facultatem impertitur eidem Amplitudini tuæ per triennium proximum tantum cum iis parochis, quos vere indigere censuerit, super applicatione ejusdem missæ pro populo festis diebus, ut supra, a Pio VII sanctæ memoriæ suppressis, pro suo arbitrio et prudentia gratis dispensandi, firmo tamen onere hujusmodi applicationis in festo *Circumcisionis* D. N. J. C. necnon *Conceptionis*, *Annuntiationis* et *Nativitatis* B. M. V. Hæc Sanctitatis Suae mandato dum nos per præsentem exequimur, Amplitudini tuæ fausta omnia precamur a Domino.

« Amplitudinis tuæ,

« Rom. 6 Aug. 1842,

« Uti frater studiosissimus,

« P. Card. Polidori, Præf. »

APPENDIX XXIII.

DE SIGILLO CONFESSIONIS SERVANDO IN
ADMISSIONE PUERORUM ET PUELLARUM
AD PRIMAM COMMUNIONEM.

« Eminentissime Prince,

« Lorsqu'il s'agit de faire le choix des petits garçons et des petites filles qui doivent être admis pour la première fois à la sainte communion, voici la méthode qu'on a coutume de suivre dans les paroisses de certains diocèses.

« Quelque temps à l'avance, on annonce aux fidèles le jour où on donnera publiquement et solennellement la première communion à ceux de ces enfants *qui auront été jugés disposés*.

« On profite de cette circonstance pour avertir les pères de famille qu'ils ne doivent pas oublier que ce n'est point à eux, mais au supérieur ecclésiastique, qu'il appartient de juger et d'admettre ou de refuser les enfants pour la communion, et qu'ils ne doivent faire à cet égard aucune instance; qu'ils doivent avoir soin de les préparer à la table sainte par le moyen des bons exemples et des bons conseils, « et de les envoyer « à confesse, en les confiant à quelque prêtre « docte et pieux, sans avoir la témérité de s'informer jamais de quelle manière ils se sont confessés, ou de la raison pour laquelle tel ou tel « n'a pas été admis à la communion. »

« Ces paroles expresses sont adressées au peuple, et en même temps l'archiprêtre en donne avis par écrit à tous les confesseurs, en leur enjoignant de n'avoir égard ni aux instances ni aux recommandations pour recevoir tel jeune garçon ou telle jeune fille pour la communion; mais « d'entendre chacun en confession, et d'admettre « ou d'exclure librement ceux qui seront dignes « ou indignes, suivant le jugement qu'ils porteront prudemment sur les dispositions de « chacun. »

« On désigne ensuite deux prêtres (qu'on appelle les maîtres de la première communion) pour recevoir au nom de l'archiprêtre *les enfants qui leur remettent les billets des Confesseurs*; ils prennent le nom et le surnom de chacun, et ensuite, pendant les huit jours qui précèdent la communion, ils leur donnent les instructions nécessaires.

« Cette méthode ayant été proposée à d'autres paroisses, un prêtre qui remplit la charge de

Confesseur doute s'il peut se conformer à ces dispositions de l'archiprêtre, parce que, comme il est notoire, le jugement relatif à la disposition des enfants est remis au Confesseur, et n'est basé ni sur le défaut d'instruction ni sur quelque obstacle provenant d'une conduite connue par une autre voie que la confession, motifs qu'on pourrait opposer aux plaintes des parents, le cas échéant, pour leur expliquer la non-admission de leurs enfants, et qu'il serait même bon de leur soumettre, afin qu'ils puissent y pourvoir. Le jugement d'admission ou d'exclusion dépend donc d'une connaissance qui résulte de la confession.

« Cela posé, la considération :

« 1° Que les enfants pourraient être portés à faire une confession sacrilège en taisant leurs fautes, du moment qu'ils s'apercevront que leur admission ou leur exclusion, accompagnée soit de confusion, soit de la crainte des reproches et des châtiments domestiques, dépend de ce qu'ils accusent en confession :

« 2° Que cette privation et cet éloignement des enfants a toute l'apparence, en cette occasion, d'une humiliation publique, d'un châtiment pour des fautes connues seulement par la voie de la confession sacramentelle ;

« 3° Qu'un tel usage de la connaissance acquise par la seule confession pour le règlement extérieur d'une chose publique et solennelle paraît s'écarter du décret de Clément VIII, du 26 mai 1594; et de même que, étant en quelque manière injurieux au pénitent, il se trouve pros crit dans la proposition condamnée par Innocent XI, le 18 novembre 1682 ;

« 4° Que le billet d'admission accordé ou refusé aux enfants, et en conséquence duquel on les inscrit sur la liste des communians, dépendant aussi uniquement de la connaissance acquise par la confession, cette méthode semble compromettre l'intégrité du sceau sacramentel ;

« Oblige à solliciter humblement la solution des doutes suivants :

« 1° Si la méthode qui vient d'être exposée pour le choix, l'admission et l'exclusion des enfants pour la première communion, peut être suivie comme ne renfermant rien de contraire à la prudence nécessaire ;

« 2° Si la méthode exposée peut être adoptée et suivie *en toute conscience* ;

« 3° En particulier, si le Confesseur peut user *licitement* de la connaissance qu'il a acquise de l'âme des enfants, par la seule confession, et s'appuyer sur elle pour prononcer soit leur admission

soit leur exclusion, son jugement se manifestant au dehors par la concession ou le refus du billet d'admission;

« 4° Si dans cette méthode il y a violation du sceau sacramentel ;

« 5° En cas d'affirmative, si celui qui l'a employée, violant ainsi le secret sacramentel, a encouru les peines portées contre les infracteurs du sceau sacramentel ;

« 6° Si, cette méthode renfermant ainsi la violation du sceau sacramentel, il y a obligation de dénoncer à la sacrée Congrégation de la suprême et universelle Inquisition le Confesseur, et même l'archiprêtre qui l'a prescrite ;

« 7° Si, du moins, il y a obligation de faire cette dénonciation, lorsque l'archiprêtre et les Confesseurs persisteraient à employer cette méthode par système arrêté. »

RÉPONSE DE LA SACRÉE PÉNITENCERIE.

Sacra Pœnitentiaria, mature perpensis dubiis ab Oratore popositis, sic respondendum censuit. Ad Primum, Secundum et Tertium, *Negative* : — Ad Quartum, *Affirmative* : — Ad Quintum, Cum pœnæ statutæ contra violatores Sigilli Sacramentalis sint *ferendæ sententiæ Negative* ante sententiam, nisi aliqua pœna *lata sententiæ* esset in præfata Diœcesi, quod Orator aliunde scire poterit : — Ad Sextum, Cum violatio Sigilli Sacramentalis per se solitarie spectata non sit materia pertinens ad S. Congregationem Supremæ et Universalis Inquisitionis, regulariter *Negative* ; salva tamen obligatione, quæ independenter a Lege positiva oritur ex Lege Naturali, dum denuntiatio hujusmodi facienda legitimis superioribus est necessaria ad avertenda gravia mala : qua super re consulantur probati Auctores : — Ad Septimum, si praxim illam ita tueantur, ut se suspectos reddant de falso dogmate, *Affirmative* : secus, regulariter *Negative*, salva semper obligatione Legis Naturalis, ut in responsione ad Sextum.

Datum Romæ in S. Pœnitentiaria die 8 junii 1843.

C. CARD. CASTRACANE, M. P.

Locus sigilli. D. FRATRELLINI, S. P. *Secretarius*.

APPENDIX XXIV.

DE FUNERE PRO REGINA ACATHOLICA NON CELEBRANDO.

In opere *Analecta juris Pontificii anno 1860*, pag. 2390, legitur : « Ayant été consulté pour savoir s'il serait permis, le jour anniversaire de la mort d'une princesse protestante, de célébrer un service funèbre avec la messe pour le repos des âmes des défunts de la famille royale, la S. C. a répondu le 23 mars 1859, « non licere, et detur « exemplum epistolæ in forma brevis Grego- « rii XVI 9 jul. 1842 ad Rupert. Feiss, præsi- « dem monachorum de Scheyern. »

En Breve :... « Litteras accepimus, quibus... « significas carissimum in Christo filium nos- « trum Baviaræ regem in restituendo vobis cœ- « nobio eam apposuisse conditionem, ut monachi « in sua ecclesia funus celebrare tenerentur pro « rege ipso cum morietur, et in anniversariis « porro diebus in perpetuum ; itemque pro regi- « na conjuge ac pro futuris deinde seu regibus « seu reginis tum in cujuscumque obitu cum « in diebus anniversariis qui usque ad subse- « quentis mortem intercedent. Addis autem, te « quidem, dilecte fili, jam tum præsensisse diffi- « cultatem ex eo facile obventuram quod sere- « nissima regis uxor a catholicis sacris aliena est ; « sed nihilominus ex cujusdam prudentis, ut pu- « tabas, viri consilio induxisse animum, ut con- « ditionem illam acciperes ea mente, ut si « deinceps eadem regina extra communionem « catholicam moriatur, sacrificium missæ in ip- « sius funere et anniversariis diebus offeratur « pro regia catholica familia universim. Verum « cum nuper in morte acatholicæ item mulieris « serenissimæ reginæ viduæ non leves circa ejus « funus toto regno dissensiones extiterint, tuum « esse duxisti referre ad nos de conditione illa « hac de ratione a te monachisque tuis eo in « casu tenenda, sententiam nostram exposcere. « Nos igitur sanctissimis insistentes Ecclesiæ re- « gulis respondemus, intentionem illam offerendi « divinum sacrificium seu alias preces pro de- « functis e catholica regia familia universis, « haudquaquam satis esse ad cohonestandum, « publici funeris causa, quod pro acatholica per- « sona nominatim postulatum est, ut in ejus « obitu aut annua die celebretur ; atque hinc « nos ipsi etsi te, dilecte fili, tuosque monachos

« paterna charitate prosequamur, ea tamen quæ
 « ad cœnobium istud ejusque res pertinent, non
 « antea probaturi et confirmaturi erimus, quam
 « conditio illa, incaute a vobis suscepta, ad sola
 « catholicorum principum funera restringatur.
 « Nec enim permittere possumus, ut ullo modo
 « fraus fiat prohibitioni illi quæ in catholica ipsa
 « doctrina innititur, de sacro funere pro defunctis
 « acatholicis non celebrando. Age itaque, dilecte
 « fili, impende tuam omnem industriam atque
 « operam quo serenissimus rex pro pietate sua,
 « id omnino annuat... Interea si ante rem cum
 « sua majestate compositam contingat, quod
 « Deus avertat, reginam serenissimam extra
 « veram catholicam fidem supremam diem obire;
 « multa tibi monachisque tuis firmitate animi
 « prudentiaque opus est, ut vos quidem gravis-
 « simum illud ecclesiæ sanctæ interdictum mi-
 « nime violetis, et pius rex intelligat haudqua-
 « quam fieri posse, salvis religiosiis officiis, ut
 « eidem ea in re morem geratis...

APPENDIX XXV.

DECRETUM S. INQUISITIONIS APPROBATUM
 A GREGORIO XVI DE MATERIA EXTREMÆ
 UNCTIONIS.

1. Feria 5 coram SS. die 13. Jan. 1605.

Sanctissimus D. N. D. Paulus V in congrega-
 tione generali coram se habita prævio maturo
 examine et censura propositionis sequentis :

« quod nempe sacramentum extremæ Unctionis
 oleo episcopali benedictione non consecrato minis-
 trari valide possit » auditis DD. Cardinalium
 suffragiis declaravit, dictam propositionem esse
 temerariam et errori proximam.

2. Feria 4 die 14 Sept. 1842.

In congregatione generali habita in conventu
 S. Mariæ supra Minervam coram Eminentissi-
 mis et Reverendissimis DD. S. R. E. Cardina-
 libus contra hæreticam pravitatem Generalibus
 Inquisitoribus, proposito dubio, an in casu ne-
 cessitatis parochus ad validitatem extremæ
 Unctionis uti possit oleo a se benedicto, iidem
 Eminentissimi decreverunt, negative ad formam
 decreti feriæ V coram SSmo. diei 13 Jan. 1605.

Eadem die et feria SS. D. N. D. Gregorius
 div. prov. PP. XVI in audientia assessori S.
 Officii impertita resolutionem Eminentissi-
 morum approbavit.

APPENDIX XXVI.

De falsa libertate conscientiæ. — De cœlibatu. — De
 potestate instituendi impedimenta matrimonii. — De
 prætensis juribus guberniorum sæcularium. — An Ro-
 mani pontifices et concilia œcumenica a limitibus suæ
 potestatis recesserint, et jura principum usurparint. —
 Damnatio libri per litteras apostolicas in forma Brevis
 quæ rite et modo assueto promulgantur.

S. S. DOMINI NOSTRI PII IX

LITTERÆ APOSTOLICÆ.

Damnatio et prohibitio operis in sex tomis hispanico
 idiomate editi sub titulo : Defensa de la autoridad
 de los gobiernos y de los obispos contra las preten-
 ciones de la Curia Romana por Francisco de Paula
 G. Vigil. Lima 1848.

Ad perpetuam rei memoriam,

Multiplices inter gravissimasque, quibus un-
 dique premimur, officii Nostri curas, et maximas
 hujus temporis calamitates, quæ in gliscenti
 rerum omnium novitate animum Nostrum solli-
 citant anguntque vehementer, illud accedit ma-
 gnopere dolendum, quod Libri perniciosissimi
 e latebris Jansenistarum aliorumque hujus ge-
 neris hominum in diem erumpant, quibus hujus
 sæculi filii in persuasibilibus humanæ sapientiæ
 verbis loquuntur perversa, ut abducant discipulos
 post se. Apostolici itaque Nostri Ministerii ratio
 postulat, ut Libros istiusmodi solemniorem in
 modum ad Catholicæ Religionis puritatem ac
 venerandam Ecclesiæ disciplinam tuendam con-
 servandamque proscribamus, et damnemus, ac
 Dominicum gregem a Pastorum Principe Jesu
 Christo humilitati Nostræ commissum ab exi-
 tiosa illorum lectione et retentione tamquam a
 venenatis pascuis omni sollicitudine præservare,
 et advertere non prætermittamus.

Jam vero cum in lucem prodierit acceperimus
 Librum seu Opus, sex tomis constans, Hispanico
 idiomate exaratum, cui titulus « Defensa de la
 « autoridad de los Gobiernos y de los Obispos
 « contra las pretenciones de la Curia Romana
 « por Francisco de Paula G. Vigil. Lima 1848, »
 atque ex ipsa Operis inscriptione satis intellexe-
 rimus, auctorem esse hominem in hanc Apostoli-
 cam Sedem malevolo animo affectum, haud omi-
 ssimus illud pervolvere, ac facili negotio, quamvis
 non sine maximo cordis Nostri mœrore, eum-
 dem Librum plures Pistoriensis Synodi errores

dogmatica Bulla *Auctorem Fidei* fel. rec. Pii VI Decessoris Nostri jam confixos renovantem, aliisque pravis doctrinis et propositionibus iterum iterumque damnatis undique redundantem novimus atque perspeximus.

Auctor enim, licet Catholicus, ac divino Ministerio, ceu fertur, mancipatus, ut indifferens ac rationalismus, quo est infectum prodat, securius, ac impune sequatur, denegat, Ecclesiae inesse potestatem dogmatice definiendi, Religionem Ecclesiae Catholicae esse unice veram Religionem, docetque cuique liberum esse eam amplecti ac profiteri Religionem, quam rationis lumine quis ductus veram putaverit; legem caelibatus impudenter aggreditur, et Novatorum more statum conjugalem anteponit statui virginitatis: potestatem, qua Ecclesia donata est a suo Divino Institute, stabiliendi impedimenta Matrimonium dirimentia a principibus terrae dimanare tuetur, eamque Christi Ecclesiam sibi arrogasse impie affirmat: Ecclesiae et personarum immunitatem, Dei ordinatione et canonicis sanctionibus constitutam, a jure civili ortum habuisse asserit, nec illum pudet defendere, majori aestimatione et obsequio prosequendam esse domum Oratoris alicujus Nationis quam templum Dei viventis: Gubernio laico attribuit jus deponendi ab exercitio pastoralis ministerii Episcopos, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei: suadere nititur iis, qui clavum tenent publicarum rerum, ne obediant Romano Pontifici in iis, quae Episcopatum et episcoporum respiciunt institutionem: Reges aliosque principes, qui per Baptismum facti sunt membra Ecclesiae, subtrahit ab ejusdem Ecclesiae jurisdictione non secus ac Reges paganos, quasi Principes Christiani in rebus spiritualibus et ecclesiasticis non essent filii ac subditi Ecclesiae: imo celestia terrenis, sacra profanis, summa imis monstruose permiscens, docere non veretur, terrenam potestatem in quaestionibus jurisdictionis dirimendis superiorem esse Ecclesiae, quae columna est et firmamentum veritatis: tandem ut alios quamplures omittamus errores, eo audaciae, et impietatis progreditur, ut Romanos Pontifices et Concilia oecumenica a limitibus suae potestatis recessisse, jura Principum usurpasse, atque etiam in rebus fidei, et morum definiendis errasse in-fando ausu contendat.

Quamquam vero tot ac tanta in eodem Opere contineri errorum capita cuique facile innotescat; attamen Praedecessorum Nostrorum vestigiis inhærentes mandavimus, ut in nostra

Universalis Inquisitionis Congregatione praefatum Opus in examen adduceretur, ac postea ejusdem Congregationis judicium Nobis referretur. Porro Ven. Fratres Nostri S. R. E. Cardinales Inquisitores Generales, praevia ejusdem Operis censura, et perpensis Consultorum suffragiis, memoratum Opus tanquam continens doctrinas, et propositiones respective « scandalosas, temerarias, falsas, schismaticas, Romanis Pontificibus et Conciliis Oecumenicis injurias, potestatis, libertatis, et jurisdictionis eversivas, erroneas, impias, et haereticas, » damnandum, atque prohibendum censuerunt.

Hinc Nos, audita praedictorum relatione, et cunctis plene ac mature consideratis, de consilio praefatorum Cardinalium, atque etiam motu proprio, ex certa scientia, deque Apostolica potestatis plenitudine memoratum Opus, in quo doctrinae, ac propositiones, ut supra notatae, continentur, ubicumque, et quocumque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione huc usque impressum, vel in posterum, quod absit, imprimendum, tenore praesentium damnamus, et reprobamus, atque legi, ac retineri prohibemus, ejusdemque Operis impressionem, descriptionem, lectionem, retentionem, et usum omnibus et singulis Christi fidelibus, etiam specifica et individua mentione, et expressione dignis, sub poena excommunicationis per contrafacientes ipso facto absque alia declaratione incurrenda a qua nemo a quoquam, praeterquam a Nobis, seu Romano Pontifice pro tempore existente, nisi in mortis articulo constitutus, absolutionis beneficium obtinere queat, omnino interdicimus.

Volentes, et Auctoritate Apostolica mandantes, ut quicumque Librum, seu Opus praedictum penes se habuerint, illud statim atque praesentes Litterae innotuerint, locorum Ordinariis, vel haereticae pravitatis Inquisitoribus tradere, atque consignare teneantur. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque.

Ut autem eadem praesentes Litterae ad omnium notitiam facilius perducantur, nec quisquam illarum ignorantiam allegare queat, volumus, et Auctoritate praefata decernimus, illas ad valvas Basilicae Principis Apostolorum, et Cancellariae Apostolicae, nec non Curiae Generalis in Monte Citorio, et in Acie Campi Florae in Urbe per aliquem ex Cursoribus Nostreis, ut moris est, publicari, illarumque exempla ibidem affixa relinqui: sic vero publicatas, omnes et singulos, quos concernunt, perinde afficere, et arctare,

ac si unicuique illorum personaliter notificatæ, et intimatæ fuissent; ipsarum autem præsentium Litterarum transsumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eandem prorsus fidem tam in judicio, quam extra illud ubique locorum haberi volumus, quæ haberetur eisdem præsentibus, si exhibitæ forent, vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris, die X Junii anno MDCCCLI, Pontificatus Nostri anno V.

A. CARD. LAMBRUSCHINI.

APPENDIX XXVII.

De jure coercionis. — De schismate Orientalium. — De potestate quæ a civili imperio concessa Ecclesiæ asseritur, ab eodem prout libuerit revocanda. — De jure principum in sacra. — Exequatur et appellatio ab abusu. — De translatione Romanæ Sedis universorum populorum facto. — Errores circa matrimonii sacramentum. — De evectioe matrimonii ad dignitatem sacramenti. — De canonibus Tridentinis quod non sint dogmatici. — Litteræ apostolicæ in forma brevis quibus liber prædictos aliosque referens errores damnatur.

S. S. DOMINI NOSTRI PII IX

LITTERÆ APOSTOLICÆ.

Damnatio et prohibitio operis cui titulus: Juris ecclesiastici institutiones Joannis Nepomuceni Nuytz, in regio Taurinensi athenæo professoris. — Itemque: In Jus Ecclesiasticum universum tractationes, auctoris ejusdem.

Ad perpetuam rei memoriam.

Ad Apostolicæ Sedis fastigium sola miserentis Dei clementia, nullo suffragio meritorum evecti, atque a cœlesti Patrefamilias vineæ suæ custodiendæ præpositi, omnino officii Nostri, ac muneris esse ducimus, si qua noxia germina excrevisse noscamus, ea succidere, atque evelere stirpitus, ne in Dominici agri perniciem altius agant, ac diffundantur. Et sane quum jam inde ab Ecclesiæ surgentis exordio, tanquam in igne aurum, probari oportuerit electorum fidem, idcirco Apostolus vas electionis monitos jam tum fideles voluit sarrexisse quosdam, qui *convertunt et conturbant Evangelium Christi* (ad Gal. 1), quibus falsas doctrinas disseminantibus, fideique deposito detrahentibus, *Etiam si*

Angelus evangelizet, præterquam quod evangelizatum est, anathema diceretur. Et quanquam infensissimi veritatis hostes profligati semper victique ceciderint, numquam tamen destiterunt assurgere, acriusque exercere vires, quibus universam, si fieri posset, Ecclesiam labefactare niterentur. Hinc profanas manus injicientes in Sancta, Apostolicæ hujus Sedis prærogativas et jura invadere, Ecclesiæ constitutionem pervertere, atque integrum Fidei depositum pessumdare ausu impio contenderunt. Porro, etsi Nobis magno solatio sit Christi Servatoris promissio, qua portas inferi nunquam contra Ecclesiam prævalituras edicit, non possumus tamen non intimo cruciari animi angore, gravissimam animarum perniciem considerantes, quam ex effræna pravos libros edendi licentia, perverseque impudentia, ac scelere quidlibet contra divina ac sacra audendi latius in dies manare comperimus.

Jam vero in hac librorum undique grassantium peste, locum sibi vindicat opus sic inscriptum: « Juris Ecclesiastici Institutiones Joannis « Nepomuceni Nuytz, in regio Taurinensi Athenæo professoris, itemque « In Jus Ecclesiasticum universum Tractationes, » auctoris ejusdem; cujus nefarii operis doctrina ex una illius Athenæi cathedra sic diffusa est, ut selectæ ex eo acatholicæ theses ad disputandum propositæ sint prolytis ephebis qui lauream, seu doctoris gradum consequi adspirarent. In his vero libris, ac thesibus in speciem adserendi jura Sacerdotii atque Imperii ii traduntur errores, ut pro salutaris doctrinæ præceptis venenata omnino pocula juventuti porrigantur. Auctor siquidem pravis suis propositionibus, earumque commentis, illa omnia, quæ a Romanis Pontificibus Prædecessoribus Nostris, præsertim Joanne XXII, Benedicto XIV, Pio VI, ac Gregorio XVI, atque a tot Conciliorum decretis, præsertim a Lateranensi (IV), Florentino ac Tridentino damnata jamdiu ac rejecta sunt, quodam fuco novitatis adpersa, atque illita auditoribus proponere suis, ac typis edere non erubuit. Quandoquidem palam et aperte in editis dicti Auctoris libris asseritur: « Ecclesiam vis inferendæ potestatem non habere, neque potestatem ullam temporalem directam, vel indirectam; divisioni Ecclesiæ in orientalem atque occidentalem nimia Romanorum Pontificum arbitria contulisse; præter potestatem Episcopatui inhærentem, aliam esse attributam temporalem a civili imperio, vel expresse vel tacite concessam, revocandam

propterea cum libuerit a civili imperio civili; potestati vel ab infideli imperante exercitæ competere potestatem indirectam negativam in Sacra; civilem potestatem, ab Ecclesiastica si damno afficiatur, sibi consulere per potestatem indirectam negativam in Sacra; illi competere nedum jus, quod vocant *exequatur*, sed vero etiam appellationum ab abusu; in conflictu legum utriusque potestatis, jus civile prævalere; nihil vetare alicujus Concilii generalis sententia, aut universorum populorum facto, Summum Pontificatum ab Romano Episcopo, atque Urbe ad alium Episcopum, aliamque Civitatem transferri; nationalis Concilii definitionem nullam aliam admittere disputationem, et civilem administrationem rem ad hosce terminos exigere posse: doctrinam comparantium libero Principi Romanum Pontificem, et agenti in universa Ecclesia, doctrinam esse, quæ medio ævo prævaluit, effectusque adhuc manere: de temporalis regni cum spirituali compatibilitate disputare inter se Christianæ et Catholicæ Ecclesiæ filios. » Plura quoque de Matrimonio falsa asseruntur: « Nulla ratione ferri posse Christum exexisse Matrimonium ad dignitatem Sacramenti; Matrimonii Sacramentum non esse nisi quid contractui accessorium, ab eoque separabile, ipsumque Sacramentum in una tantum nuptiali benedictione situm esse; jure naturæ Matrimonii vinculum non esse indissolubile; Ecclesiam non habere potestatem impedimenta Matrimonium dirimentia inducendi, sed eam civili potestati competere a qua impedimenta existentia tollenda sunt: causas matrimoniales, et sponsalia suapse natura ad forum civile pertinere; Ecclesiam sequioribus sæculis dirimentia impedimenta inducere cœpisse, non jure proprio, sed illo jure usam, quod a civili potestate mutuata erat; Tridentinos Canones (Sess. xxiv, de *Matrim.*, c. iv), qui anathematis censuram illis inferunt, qui facultatem impedimenta dirimentia inducendi Ecclesiæ negare audeant, vel non esse dogmaticos, vel de hac mutuata potestate intelligendos. » Quin addit: « Tridentinam formam sub infirmitatis pœna non obligare ubi lex civilis aliam formam præstituat, et velit hac nova forma interveniente Matrimonium valere; Bonifacium VIII votum castitatis in Ordinatione emissum nuptias nullas reddere primum asseruisse. » Plura denique de potestate Episcopali, de pœnis hæreticorum et schismaticorum, de Romani Pontificis infallibilitate, de Conciliis temere atque audacter

in hisce libris proposita occurrunt, quæ persequi singillatim, ac referre in tanta errorum colluvie omnino tædeat.

Quapropter compertum est auctorem, per hujusmodi doctrinam ac sententias, eo intendere, ut Ecclesiæ constitutionem ac regimen pervertat, et Catholicam fidem plane destruat; siquidem ne errantes in viam possint redire justitiæ, externo judicio, et potestate coercitiva Ecclesiam privat, de Matrimonii natura, ac vinculo falsa sentit, ac docet, et jus statuendi, vel relaxandi impedimenta dirimentia Ecclesiæ denegat, et civili addicit potestati; denique sic Ecclesiam eidem civili imperio subditam esse per summum nefas asserit, ut ad potestatem civilem directe vel indirecte conferat quidquid de Ecclesiæ regimine, de personis, rebusque sacris, de judiciali Ecclesiæ foro Divina est institutione vel Ecclesiasticis legibus sancitum, atque adeo impium renovat Protestantium systema, quo fidelium societas in servitutem redigitur civilis imperii. Quanquam vero nemo est qui non intelligat perniciosum hujusmodi, pravumque systema errores instaurare tamdiu Ecclesiæ judicio profligatos: tamen, ne simplices, atque imperiti decipiantur, admonere omnes de pravæ doctrinæ insidiis ad Nostrum pertinet Apostolatam; expedit siquidem, « ut ibi damna fidei sarciantur, « ubi non potest fides sentire defectum. » (S. Bern. *ep.* cxc.) Propterea de unitate, atque integritate Catholicæ fidei ex Apostolici ministerii officio solliciti, ut fideles omnes perversam auctoris doctrinam devitent, fidemque a Patribus per hanc Apostolicam Sedem columnam, et firmamentum veritatis, acceptam constanter teneant, memoratos libros in quibus recensitæ nefariæ opiniones continentur ac defenduntur, accurato primum examini subjecimus, ac deinde Apostolicæ censuræ gladio percellere, ac damnare decrevimus.

Itaque acceptis consultationibus in Theologica, et Sacrorum Canonum facultatibus Magistrorum, acceptisque suffragiis VV. FF. NN. S. R. E. Cardinalium Congregationis supremæ et universalis Inquisitionis, motu proprio, ex certa scientia, ac matura deliberatione Nostra, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, prædictos libros, tanquam continentes propositiones et doctrinas respective falsas, temerarias, scandalosas, erroneas, in S. Sedem injurias, ejusdem jurebus derogantes, Ecclesiæ regimen, et divinam ejus Constitutionem subvertentes, schismaticas, hæreticas, Protestantismo ejusque propagationi

favescentes, et in hæresim, et in systema jamdiu ut hæreticum damnatum in Luthero, Baio, Marsilio Patavino, Jauduno, Marco Antonio de Dominis, Richerio, Laborde, et Pistoriensibus aliisque ab Ecclesia pariter damnatis inducentes, nec non et Canonum Concilii Tridentini everivas, reprobamus, damnamus, ac pro reprobatis et damnatis ab omnibus haberi volumus et mandamus. Præcipimus idcirco, ne quisquam fidelium cujuscumque conditionis, et gradus, etiamsi specifica et individua mentione dignus esset, audeat præfatos libros, ac theses apud se retinere, aut legere sub pœnis suspensionis a divinis quoad Clericos, et quoad laicos excommunicationis majoris ipso facto incurrendis, quarum absolutionem et relaxationem Nobis, et successoribus Nostriis Romanis Pontificibus reservamus, excepto tantum quoad excommunicationem mortis articulo. Mandamus quoque typographis, ac bibliopolis, cunctisque, et singulis cujuscumque gradus et dignitatis, ut quoties prædicti libri ac theses ad eorum manus pervenerint, deferre teneantur Ordinariis sub iisdem respective pœnis, nempe quoad Clericos suspensionis a divinis, quoad laicos excommunicationis majoris superius comminatis. Neque tantum memoratos libros, ac theses, sed alios, aliasque quoscumque sive scriptis, sive typis exaratos libros, vel forte exarandos, et imprimendos, in quibus eadem nefaria doctrina renovetur ex integro, aut in parte, sub iisdem pœnis superius expressis damnamus, reprobamus, atque legi, imprimi, retineri omnino prohibemus.

Hortamur tandem in Domino, et obsecramus, Venerabiles Fratres, quos Nobiscum pastoralis zelus, et sacerdotalis constantia conjungit, ut pro sibi commisso docendi ministerio omni sollicitudine vigilantes in custodia gregis Christi, oves suas a tam venenatis pascuis, hoc est ab horum librorum lectione avertere satagant; et quoniam « veritas cum minime defenditur, opprimitur » (S. Félix, III, dist. 83.), murum æneum et columnam ferream sese constituent pro Domo Dei contra vaniloquos, et seductores, qui divina atque humana jura sus deque miscentes, neque Cæsari quæ sunt Cæsaris, neque quæ Dei sunt Deo ipsi reddentes, Sacerdotium et imperium committunt inter se, atque adeo impetere utrumque, atque evertere conituntur.

Ut autem præsentis Litteræ omnibus innotescant, nec quisquam illarum ignorantiam prætexere, et allegare valeat, volumus ac jubemus ipsas ad valvas Basilicæ Apostolorum Principis,

et Cancellariæ Apostolicæ, nec non Curiae Generalis in Monte Citorio, et in acie Campi Floræ de Urbe per aliquem ex Cursoribus Nostriis, ut moris est, publicari, illarumque exempla ibi affixa relinqui: sic vero affixas, ac publicatas perinde omnes afficere ad quos spectant, ac si unicuique illorum personaliter notificatæ atque intimatæ fuissent. Præsentium quoque Litterarum transumptis etiam impressis, manu alicujus publici Notarii subscriptis, et sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eamdem fidem in judicio, et extra haberi volumus, quæ eisdem haberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Datum Romæ, apud S. Petrum, sub Annulo Piscatoris, die 22 Augusti anno MDCCCLI, Pontificatus Nostri anno sexto,

A. CARD. LAMBRUSCHINI.

APPENDIX XXVIII.

De ecclesiasticis Hispaniæ negotiis. Conventio cum gubernio. Interdictio omnis cultus acatholici. De regimine scholarum. De confixione pravorum librorum. Nova circumscriptio diœcesium. Familiæ religiosæ restaurandæ. Bona ecclesiastica in redditus publici æris alieni conversa. — Capita quædam cum Magno Etruriæ duce concordata.

S. S. DOMINI NOSTRI PII IX

ALLOCUTIO

In consistorio secreto 5 septembris 1851 habita.

Venerabiles Fratres,

Quibus luctuosissimis perturbationibus et calamitatibus ob tristissimas rerum conversiones multos per annos incluta Hispana natio de catholica Ecclesia; et hac S. Sede tot illustribus, gloriosissimisque factis optime merita, miserandum in modum fuerit exagitata, quæque gravissima, et nunquam satis deploranda mala amplissimi illius regni Ecclesiis, Episcopatibus, Capitulis, Monasteriis, cunctoque Clero, Populoque fidei incubuerint, et quæ sæva deinde clades Catholicam Religionem, Sacrorum Antistites, ecclesiasticosque viros affligerit, divexarit, quæque adversus sacratiora Ecclesiæ jura ejusque bona, libertates, et adversus hujus Apostolicæ Sedis dignitatem, auctoritatemque ibidem fuerint perpetrata, universo, qua late patet, terrarum orbi, ac vobis multo magis compertum, exploratumque est, Venerabiles

Fratres. Atque optime scitis quanta cura, et studio rec. mem. Gregorius XVI Prædecessor Noster expostulationes, querimonias, preces adhibuerit, nihilque intentatum reliquerit, ut afflictis illic, ac prostratis religionis rebus succurreret, mederetur, et consularet. Neque ignoratis, qua sollicitudine Nos, vix dum, licet immerentes, inscrutabili Dei judicio in ejusdem Deccessoris Nostri locum suffecti, et in hac sublimi Principis Apostolorum Cathedra collocati fuimus, præcipuas paterni animi Nostri curas, cogitationesque ad clarissimam illam nationem convertimus, quo ecclesiasticas ibi res, quantum fieri posset, ad sacrorum Canonum normam componere, et inflicta Ecclesiæ vulnera sanare possemus. Quamobrem postquam certiores facti fuimus, præcipuas quasdam, ac potiores conditiones, et cautiones a Nobis antea præscriptas fuisse admissas, ac in tuto positas, carissimæ in Christo Filiæ Mariæ Elisabeth postulationibus alacri ac libentissimo animo obsecundantes, ad eam, ut probe nostis, misimus Venerabilem Fratrem Joannem Archiepiscopum Thessalonicensem opportunis facultatibus munitum, qui apud ipsam Catholicam Majestatem Apostolici Delegati, ac deinde suo tempore Nostri, et hujus S. Sedis Nuntii munus obiret, omnemque suam operam ecclesiasticis ibi negotiis tractandis, ordinandis, sedulo ac sollicite impenderet. Ac meministis, Venerabiles Fratres, nihil antiquius fuisse, quam illius Regni Ecclesias legitimo Pastore a longo jam tempore pene omnes misere viduatas idoneis Antistitibus in primis committere, Nostrasque in id curas Deo bene juvante, et ipsius carissimæ in Christo Filiæ Nostræ opera, non levi certe animi Nostri consolatione optatum exitum habuisse.

Jam vero vobis significamus Nostras sollicitudines pro aliis sacris, ecclesiasticisque illius Regni rebus componendis susceptas, ob propensam præsertim ejusdem carissimæ in Christo Filiæ Nostræ in Religionis bonum voluntatem haud cecidisse irritas. Siquidem post diuturnam operosamque tractationem Conventio inter Nos et Reginam Catholicam est inita, quam delecti ex utraque parte Plenipotentarii subscripserunt, nomine quidem Nostro idem Venerabilis Frater Archiepiscopus Thessalonicensis, nomine autem Reginae dilectus Filius nobilis vir eques Emmanuel Bertran de Lis a publicis Majestatis Suae negotiis. Quam Conventionem ab eadem Regina, et a Nobis ipsis, audito consilio VV. FF. NN. S. R. E. Cardinalium Congregationis negotiis

ecclesiasticis extraordinariis præpositæ, jam ratam habitam, vobis exhiberi mandavimus una cum Apostolicis Nostris Litteris, quibus Conventionem ipsam confirmavimus, ut omnia clarius, et plenius agnoscere possitis.

Illud quidem Nobis vel maxime cordi fuit, ut sanctissimæ nostræ religionis incolumitati, et spiritualibus Ecclesiæ rebus studiosissime consuleremus. Itaque constitutum perspicietis, Catholicam Religionem cum omnibus suis juribus, quibus ex divina sua institutione et sacrorum Canonum sanctione potitur, ita unice in eo Regno, veluti antea vigere ac dominari debere, omnis alius cultus plane sit amotus, et interdictus. Hinc cautum quoque est, ut instituendi, ac docendi ratio in cunctis tum Universitatibus, tum Collegiis, tum Seminariis, tum publicis, privatisque scholis cum ejusdem catholicæ religionis doctrina plane congruat, atque Episcopi, alique Diœcesani Antistites, qui ex proprii ministerii officio in catholicæ doctrinæ puritatem tuendam, propagandam et in christianam juventutis educationem procurandam totis viribus incumbere debent, nullo prorsus unquam præpediantur impedimento, quominus publicis etiam scholis sedulo advigilare, et in illas pastoralis sui muneris partes libere exercere possint. Ac pari studio ecclesiasticæ auctoritatis libertatem, dignitatemque asserendam curavimus. Etenim non solum statutum est Sacrorum præsertim Antistites ad Episcopalem eorum jurisdictionem exercendam plena libertate pollere, quo catholicam fidem, et ecclesiasticam disciplinam tueri, et morum honestatem in christiano populo tutari, et optimam juvenum, eorum potissimum qui in sortem Domini vocantur, institutionem procurare, et alia omnia proprii ministerii munera explere valeant; verum etiam decretum est omnes Regni Magistratus eorum operam præstare debere, quo ab omnibus ecclesiasticæ auctoritati et dignitati debitus exhibeatur honor, observantia, et obedientia. Accedit etiam, ut præstantissima Regina, ejusque Gubernium iisdem Episcopis valido suo patrocínio, et præsidio omnem opem ferre profiteantur, cum ab ipsis pro pastoralis munere illorum potissimum hominum improbitas est cohibenda, et coercenda audacia, qui fidelium mentes pervertere, moresque corrumpere nefarie commoliuntur, et a proprio grege detestabilis, ac dira perversorum librorum pestis, atque perniciës est avertenda, ac profliganda. Et quoniam relatum ad Nos est, ex nova Diœcesium divisione majora spi-

ritualia bona in illius Regni fideles redundare, ideo novam hujusmodi circumscriptionem Nostra auctoritate, et ipsius Reginae consensu peragendam statuimus, atque Apostolicas de hac re suo tempore proferemus Litteras, postquam ea omnia fuerint perspecta, et statuta, quæ ad rem ipsam perficiendam sunt necessaria. Cum autem Religiosæ Familiæ pie institutæ, ac recte administratæ maximo sint Ecclesiæ, et civili societati usui, et ornamento, quantum in Nobis fuit haud omisimus eniti, ut illic Regulares Ordines conserventur, restituantur, augeantur. Atque in eam profecto spem erigimur fore, ut propter avitam ejusdem carissimæ in Christo Filiæ Nostræ pietatem, et eximiam Hispanicæ nationis religionem ipsi Regulares Ordines, ibi pristina dignitate, ac splendore fruantur. Ne quid autem Religionis bono quavis ratione officere possit, non solum constitutum est, Leges, Ordinationes, et Decreta quæcumque Conventioni adversantia de medio sublata omnino esse ac penitus abrogata, verum etiam sancitum, ut cetera omnia, quæ ad ecclesiasticas res, et personas pertinent, de quibus in Conventione nulla est habita mentio, juxta canonicam, et vigentem Ecclesiæ disciplinam exigi, et administrari plane debeant.

Nec vero ea prætermisimus, quæ ad temporale Ecclesiæ bonum possunt pertinere. Omni enim studio, et contentione vindicandum, ac tuendum curavimus jus, quo Ecclesia pollet, acquirendi scilicet, et possidendi quæcumque bona stabilia, et frugifera, veluti innumera prope Conciliorum acta et sanctorum Patrum sententiæ et exempla, et Prædecessorum Nostrorum Constitutiones apertissime loquuntur, sapientissime docent, ac demonstrant. Atque utinam ubique gentium, ubique terrarum possessiones Deo, ejusque Sanctæ Ecclesiæ dicatæ semper inviolatæ fuissent, et homines debita illas reverentia essent prosecuti! Equidem haud cogeremur de flere plurima, omnibusque notissima mala, et damna in civilem ipsam societatem derivata ex injusta prorsus, et sacrilega ecclesiasticarum rerum, ac bonorum spoliatione, et direptione, quæ ad funestissimos quoque ac perniciosissimos *Socialismi*, et *Communismi* errores fovendos magna ex parte viam munivit. Jam porro in Conventione constabilitum, firmatumque conspicietis Ecclesiæ jus novas acquirendi possessiones, ac simul sancitum, ut proprietas bonorum omnium, quæ vel in præsentia possidet, vel in posterum acquirat, inte-

gra, et inviolabilis omnino habeatur atque persistat. Hinc constitutum etiam fuit, ut, nulla interposita mora, Ecclesiæ illa omnia statim restituantur bona, quæ nondum divendita fuere. Verum cum ex gravibus, ac fide dignis testimoniis acceperimus, nonnulla ex iisdem bonis nondum alienatis ita in deterius esse prolapsa, et administrationis incommodis obnoxia, ut evidens constet Ecclesiæ utilitas, si illorum pretium in publici æris alieni redditus numquam quavis alia ratione transferendos convertatur, ejusmodi permutationi indulgendum esse censuimus, postquam vero bona ipsa fuerint Ecclesiæ restituta.

Omnem quidem dedimus operam, ut Episcopi, Capitula, Seminaria, Parochi congruis, ac stabilibus potiantur redditibus, qui Ecclesiæ perpetuo addicti, ab ea libere erunt administrandi. Etsi vero hi redditus cum antiqua Hispani Cleri dote conferri non possint, et ob temporum asperitatem minores, quam Nos optavissemus, existant; tamen probe noscentes, qua singulari religione, pietate idem Hispaniarum Clerus summopere præstet, plane non dubitamus, quin ipse in divina voluntate conquiescens, et omni virtutum genere magis in dies undique refulgens, in vineam Domini naviter, scienterque excolendam alacriori usque solertia, et studio incumbat, cum præsertim per ecclesiasticam libertatem in Conventione sancitam iis omnibus expeditus sit impedimentis, quæ antea libero sacri ministerii exercitio adversabantur, atque ita populorum obsequium, amorem, et venerationem sibi magis magisque conciliet, et devinciat. Ceterum cum plenum, ac liberum acquirendi, ac possidendi jus fuerit sancitum ac servatum, patet Hispanis Ecclesiis aditus ad ampliores obtinendos redditus, quibus et majori divini cultus splendori, et decentiori Cleri sustentationi facilius, et commodius consulatur. Atque id felicioribus temporibus ex regia carissimæ in Christo Filiæ Nostræ munificentia, ejusque Gubernii studio, et ex egregia, ac perspecta Hispanæ nationis religione futurum Nobis pollicemur. Ex iis, quæ raptim, cursimque commemoravimus, intelligitis, Venerabiles Fratres, quo studio Nostras omnes curas in ecclesiasticis Hispaniæ rebus instaurandis posuerimus, ac futurum confidimus, ut, divina adspirante gratia, in amplissimo illo Regno catholica Ecclesia, ejusque salutaris doctrina quotidie magis latissime dominetur, vigeat, et efflorescat.

Nunc vero noscatis velimus, dilectissimum in Christo Filium Nostrum Leopoldum II, Magnum

Etruriæ Ducem et Lucensium Ducem pro egregia sua pietate vehementer optasse, ut vigentes in Etruria leges quodammodo ordinari, et componi possent cum iis omnibus, quæ ecclesiasticas leges respiciunt. Itaque enixis precibus a Nobis efflagitavit, ut nonnulla interea temporis conciliare vellemus, cum eidem religiosissimo Principi in animo fixum destinatumque sit, plenam cum hac Apostolica Sede in posterum inire conventionem, qua in regionibus ei subjectis ecclesiasticarum rerum regimini, et rationibus prospere consulatur. Quocirca firma, ac certa spe freti fore, ut idem dilectissimus in Christo Filius Noster ejusmodi conventionem juxta Nostra desideria majori qua fieri potest celeritate sit initurus, illius votis obsecundantes aliqua capita a VV. FF. NN. S. R. E. Cardinalibus ejusdem Congregationis negotiis ecclesiasticis extraordinariis præpositæ perpensa, interim constituta fuere, quæ a Nobis, et ab ipso Principe rata habita sunt. Quibus quidem capitibus, seu articulis inter cetera constitutum est, ut Episcopi omnem habeant libertatem in iis omnibus peragendis quæ ad sacrum pertinent ministerium, ac in scripta, et opera, quæ de rebus ad religionem spectantibus tractant, censuram ferant, ut propriam eorum episcopalem auctoritatem libere adhibeant ad fideles a prava quavis lectione tum religioni, tum moribus perniciose arcendos, ac simul cautum, ut omnes cum hac B. Petri Cathedra catholicæ veritatis, et unitatis centro libere communicare valeant, et causæ omnes spirituales, et ecclesiasticæ ad sacræ potestatis judicium unice et omnino spectare debeant ex sacrorum Canonum præscripto. Non levi autem jucunditate affecti fuimus, propterea quod idem dilectissimus in Christo Filius Noster haud omisit Nobis polliceri, et profiteri, se omnem suam opem, et operam esse collaturum ad sanctissimam nostram religionem tutandam, ad divinum cultum tuendum, et ad publicam morum honestatem fovendam, ac valido suo auxilio præsto futurum, quo Sacrorum Antistites episcopalem eorum auctoritatem libere exerceant. Quocirca confidimus, ut, Deo bene juvante, earum, quas indulsumus, rerum usus in Ecclesiæ utilitatem cedat, iis insuper difficultatibus penitus amotis, quæ hucusque ejusdem Ecclesiæ libertati obstiterunt.

Denique certiores vos facimus, Nostras jam convertisse curas ad catholicæ religionis res in longinqua regione componendas, ac Nos magna spe sustentari fore, ut conventio possit iniri, quæ

juxta Nostra, et vestra desideria Ecclesiæ juribus, rationibus, ac prosperitati respondeat. Ac vel maxime optaremus, ut hujusmodi exemplum omnes earum dissitarum partium regiones, quarum populos præcipuo caritatis affectu in Domino prosequimur, imitari properarent, quo penitus averterentur plurima, et maxima damna, quibus in nonnullis præsertim earumdem partium regionibus immaculata Christi Sponsa cum summo animi Nostri dolore affligitur, ac divexatur. Atque hic haud possumus, quin illis Venerabilibus Fratribus vehementer gratulemur, eisque meritas, debitasque tribuamus laudes, qui in tristissima licet conditione ibi constituti, tamen haud omittunt episcopali eorum zelo, et firmitate Ecclesiæ causam strenue tueri, ejusque jura impavide defendere, ac dilectarum ovium saluti sollicitè prospicere.

Hæc erant, Venerabiles Fratres, quæ vobis hodierno die significanda existimavimus. Reliquum est, ut numquam desinamus dies, noctesque in humilitate cordis Nostri, et in sinceritate fidei, firmitate spei, et caritatis ardore assiduas clementissimo misericordiarum Patri adhibere preces, ut omnipotenti sua dextera, quæ mari et ventis imperat, Ecclesiam suam sanctam a tantis, quibus jactatur, procellis eripiat, eamque a solis ortu usque ad occasum novis, ac splendidioribus triumphis exornet, et augeat.

APPENDIX XXIX.

Doctrina catholica circa matrimonii sacramentum. An contractus a sacramento separari possit. Lex civilis in parlamento Subalpino discussa. De administratione diœcesis Taurinensis, archiepiscopo carceribus detento et mox in exilium damnato. De blasphemii et immoralitatibus impune per diaria vulgatis.

LETTRE

DE N. S. P. LE PAPE PIE IX.

à S. M. le Roi de Sardaigne.

Castelgandolfo, ce 19 septembre 1852.

La lettre en date du 25 juillet dernier que Votre Majesté Nous a fait remettre, à l'occasion d'une autre lettre que Nous lui avons adressée, a donné à Notre cœur des motifs de consolation ; car Nous y avons vu une demande faite par un souverain catholique au Chef de l'Eglise dans la question si grave du projet de loi sur les Mariages

civils. Cette preuve de respect envers notre sainte religion que Nous donne Votre Majesté, témoigne d'une manière éclatante du glorieux héritage que lui ont transmis ses augustes aïeux : Nous voulons dire l'amour pour la foi qu'ils professaient, et qui Nous inspire la ferme confiance que Votre Majesté saura en conserver le dépôt dans toute sa pureté, pour l'avantage de tous ses sujets et malgré la perversité des temps présents.

Cette lettre de Votre Majesté Nous engage à remplir les devoirs de Notre ministère apostolique, en lui adressant une réponse franche et décisive ; Nous le faisons d'autant plus volontiers que Votre Majesté Nous donne l'assurance qu'elle tiendra grand compte de cette réponse.

Sans entrer dans la discussion de ce que contiennent les écrits des ministres royaux que Votre Majesté Nous a fait adresser, et où l'on prétend faire tout à la fois l'apologie de la loi du 9 avril 1850 et celle du projet de loi sur le Mariage civil, représentant cette dernière comme une conséquence des engagements pris par la publication de la première ; sans faire observer que l'on fait cette apologie au moment où se trouvent pendantes les négociations commencées pour la conciliation avec les droits de l'Eglise violés par ces lois ; sans qualifier certains principes formulés dans ces écrits, et qui sont manifestement contraires à la sainte discipline de l'Eglise, Nous Nous proposons seulement d'exposer, avec la brièveté qu'exigent les limites d'une lettre, quelle est sur le point en question la doctrine catholique. Votre Majesté trouvera dans cette doctrine tout ce qui est nécessaire pour qu'une affaire aussi importante soit terminée conformément aux règles. Nous sommes d'autant plus convaincu de pouvoir obtenir ce résultat, que les ministres de Votre Majesté ont déclaré qu'ils ne consentiraient jamais à faire une proposition contraire aux préceptes de la religion, quelles que puissent être les opinions dominantes.

C'est un dogme de foi que le Mariage a été élevé par Jésus-Christ Notre-Seigneur à la dignité de sacrement, et c'est un point de la doctrine de l'Eglise catholique que le sacrement n'est pas une qualité accidentelle surajoutée au contrat, mais qu'il est de l'essence même du Mariage, de telle sorte que l'union conjugale entre des chrétiens n'est légitime que dans le Mariage-sacrement, hors duquel il n'y a qu'un pur concubinage.

Une loi civile qui, supposant le sacrement divisible du contrat de Mariage pour des catholiques, prétend en régler la validité, contredit la

doctrine de l'Eglise, usurpe ses droits inaliénables, et, dans la pratique, met sur le même rang le concubinage et le sacrement de Mariage, en les sanctionnant l'un et l'autre comme également légitimes.

La doctrine de l'Eglise ne serait pas sauve et les droits de l'Eglise ne seraient pas suffisamment garantis par l'adoption, à la suite de la discussion qui doit avoir lieu au Sénat, des deux conditions indiquées par les ministres de Votre Majesté, savoir : 1° que la loi reconnaitra comme valides les Mariages célébrés régulièrement devant l'Eglise, et 2° que, lorsqu'un Mariage dont l'Eglise ne reconnaît pas la validité aura été célébré, celle des deux parties qui voudrait plus tard se conformer aux préceptes de l'Eglise ne sera pas tenue de persévérer dans une cohabitation condamnée par la religion.

Quant à la première condition, ou l'on entend par Mariages valides les Mariages régulièrement célébrés devant l'Eglise, et, dans ce cas, non-seulement la distinction de la loi serait superflue, mais il y aurait une véritable usurpation sur le pouvoir légitime, si la loi civile prétendait connaître et juger des cas où le sacrement de Mariage a été ou n'a pas été célébré régulièrement *devant l'Eglise* : ou bien on entend par Mariages valides devant l'Eglise les seuls Mariages contractés *régulièrement*, c'est-à-dire conformément aux lois civiles, et, dans cette hypothèse, on est encore conduit à la violation d'un droit qui est exclusivement de la compétence de l'Eglise.

Quant à la deuxième condition, en laissant à l'une des deux parties la liberté de ne pas persévérer dans une cohabitation illicite, attendu la nullité du Mariage qui n'aurait été célébré ni devant l'Eglise ni conformément à ses lois, on n'en laisserait pas moins subsister comme légitime devant le pouvoir civil une union condamnée par la religion.

Au reste, les deux conditions ne détruisent ni l'une ni l'autre la supposition que le projet de loi prend pour point de départ dans toutes ses dispositions, savoir : que dans le Mariage le sacrement est séparé du contrat, et, par cela même, elles laissent subsister l'opposition déjà indiquée entre ce projet de loi et la doctrine de l'Eglise sur le Mariage.

Que César, gardant ce qui est à César, laisse à l'Eglise ce qui est à l'Eglise : il n'y a pas d'autre moyen de conciliation. Que le pouvoir civil dispose des effets civils qui dérivent du Mariage, mais qu'il laisse l'Eglise régler la validité

du Mariage même entre chrétiens. Que la loi civile prenne pour point de départ la validité ou l'invalidité du Mariage comme l'Eglise les détermine, et, partant de ce fait, qu'elle ne peut pas constituer (cela est hors de sa sphère), qu'elle en règle les effets civils.

La lettre de Votre Majesté Nous engage encore à donner des éclaircissements sur quelques autres propositions que Nous avons remarquées. Et d'abord, Votre Majesté dit avoir appris, par un canal qu'elle doit croire officiel, que Nous n'avons pas regardé comme nuisible à l'Eglise la présentation de la loi susdite. Nous avons voulu Nous entretenir sur ce point, avant son départ de Rome, avec le ministre de Votre Majesté, le comte Bertone. Il Nous a assuré, sur l'honneur, qu'il s'était borné uniquement à écrire aux ministres de Votre Majesté que le Pape ne pourrait rien opposer si, tout en conservant au sacrement tous ses droits sacrés et la liberté à laquelle il a droit, on faisait des lois relatives exclusivement aux effets civils du Mariage.

Votre Majesté ajoute que les lois sur le Mariage, qui sont en vigueur dans certains Etats limitrophes du royaume du Piémont, n'ont pas empêché le Saint-Siège de regarder ces Etats d'un œil de bienveillance et d'amour. A ceci Nous répondrons que le Saint-Siège n'est jamais demeuré indifférent aux faits que l'on cite, et qu'il a toujours réclamé contre ces lois depuis le moment où leur existence lui a été connue; les documents où sont consignées les remontrances faites à ce sujet se conservent encore dans Nos archives. Cela ne l'a jamais empêché cependant, et cela ne l'empêchera jamais d'aimer les catholiques des nations qui ont été contraintes de se soumettre aux exigences des lois susdites. Devrions-Nous cesser d'aimer les catholiques du royaume de Votre Majesté s'ils se trouvaient dans la dure nécessité de subir la loi en discussion? Assurément non! Nous dirons plus: les sentiments de charité envers Votre Majesté devraient-ils s'éteindre en Nous si, ce qu'à Dieu ne plaise, elle se trouvait entraînée à revêtir cette loi de sa sanction royale? Notre charité redoublerait, au contraire, et ce serait avec une ardeur encore plus grande que Nous adresserions à Dieu de ferventes prières, le suppliant de ne pas retirer de dessus la tête de Votre Majesté sa main toute puissante, et de daigner lui accorder plus abondamment que jamais le secours des lumières et des inspirations de sa grâce.

Il nous est cependant impossible de ne pas

comprendre dans toute son étendue le devoir qui Nous est imposé, de prévenir le mal autant que cela dépend de Nous, et Nous déclarons à Votre Majesté que si le Saint-Siège a déjà réclamé en diverses occasions contre les lois de cette nature, il est aujourd'hui plus que jamais obligé de réclamer encore vis-à-vis du Piémont et de donner à ces réclamations la forme la plus solennelle, et cela précisément parce que le ministère de Votre Majesté invoque l'exemple des autres Etats, exemple funeste dont c'est notre devoir d'empêcher l'imitation, et aussi parce que, le moment choisi pour préparer l'établissement de cette loi étant celui où des négociations sont ouvertes pour le règlement d'autres affaires, cette circonstance pourrait donner lieu de supposer qu'il y a en cela quelque connivence de la part du Saint-Siège. Une telle détermination Nous sera véritablement douloureuse. Mais Nous ne pourrions en aucune manière Nous décharger de ce devoir devant Dieu, qui nous a confié le gouvernement de l'Eglise et la garde de ses droits. En faisant disparaître la cause qui Nous oblige à le remplir, Votre Majesté pourrait Nous apporter un grand soulagement, et une seule parole d'Elle sur ce point mettrait le comble à la consolation que Nous avons éprouvée lorsqu'Elle s'est adressée directement à Nous. Plus la réponse de Votre Majesté sera prompte, plus elle sera douce à Notre cœur, car elle viendra le délivrer d'une pensée qui l'accable, mais que Nous serons cependant contraint de réaliser dans toute son étendue quand un devoir de conscience exigera rigoureusement de Nous cet acte solennel.

Il nous reste maintenant à lever l'équivoque qui trompe Votre Majesté en ce qui touche l'administration du diocèse de Turin. Pour éviter des longueurs superflues, Nous Nous contenterons de prier Votre Majesté d'avoir la patience de lire les deux lettres que Nous lui avons adressées sous les dates des 7 septembre et 9 novembre 1849. Le ministre de Votre Majesté à Rome, qui se trouve aujourd'hui à Turin, pourra lui rapporter à ce sujet une réflexion qu'il a entendue de Notre bouche, et que Nous rappellerons ici en toute simplicité. Ce ministre insistant pour la nomination d'un administrateur dans le diocèse de Turin, Nous lui fîmes observer que le ministre piémontais, en prenant la responsabilité de l'incarcération et de l'exil, si dignes de réprobation, de monseigneur l'Archevêque de Turin, avait obtenu un résultat que probablement il ne se proposait pas, ces mesures ayant rendu ce

prélat l'objet des sympathies et de la vénération d'une si grande partie du catholicisme, qui s'est plu à les manifester en tant de manières. Il s'ensuit que Nous sommes aujourd'hui dans l'impossibilité de paraître Nous mettre en opposition avec ce sentiment d'admiration exprimé par le monde catholique, en privant monseigneur l'Archevêque de Turin de l'administration de son diocèse.

Nous terminerons en répondant à la dernière observation que nous fait Votre Majesté. On accuse une partie du clergé catholique piémontais de faire la guerre au gouvernement de Votre Majesté et de pousser ses sujets à la révolte contre Elle et contre ses lois. Une telle accusation Nous paraîtrait invraisemblable si elle n'était formulée par Votre Majesté, qui assure avoir en mains les documents par lesquels elle est justifiée. Nous regrettons de n'avoir aucune connaissance de ces documents et de Nous trouver ainsi dans l'impossibilité de savoir quels sont les membres du clergé qui donnent les mains à la détestable entreprise d'une révolution en Piémont. Cette ignorance ne Nous permet pas de les punir. Toutefois, si par les mots excitation à la révolte on voulait parler des écrits que le clergé piémontais a fait paraître pour s'opposer au projet de loi sur le Mariage, Nous dirons, tout en faisant abstraction de la manière dont quelques-uns auront pu s'y prendre, qu'en cela le clergé a fait son devoir. Nous écrivons à Votre Majesté que la loi n'est pas catholique. Or, si la loi n'est pas catholique, le clergé est obligé d'en prévenir les fidèles, dût-il, en le faisant, s'exposer aux plus grands dangers. Majesté, c'est au nom de Jésus-Christ, dont, malgré Notre indignité, Nous sommes le Vicaire, que nous vous parlons, et Nous vous disons en son nom sacré de ne pas donner votre sanction à cette loi, qui sera la source de mille désordres.

Nous prions aussi Votre Majesté de vouloir bien ordonner qu'un frein soit mis à la presse, qui regorge continuellement de blasphèmes et d'immoralités. Ah! de grâce! par pitié, mon Dieu, que ces péchés ne retombent point sur celui qui, en ayant la puissance, ne voudrait pas mettre obstacle à la cause qui les produit! Votre Majesté se plaint du clergé; mais ce clergé a été, dans ces dernières années, persévéramment outragé, moqué, calomnié, livré à l'opprobre et à une dérision par presque tous les journaux qui s'impriment dans le Piémont; on ne saurait redire toutes les infamies, toutes les invectives haineuses répandues contre lui. Et

maintenant, parce qu'il défend la pureté de la foi et les principes de la vertu, il doit encourir la disgrâce de votre Majesté! Nous ne pouvons le croire et Nous Nous abandonnons de tout cœur à l'espérance de voir Votre Majesté soutenir les droits, protéger les ministres de l'Eglise, et délivrer son peuple du joug de ces lois qui attestent la décadence de la religion et de la moralité dans les Etats qui ont à les subir.

Plein de cette confiance, Nous élevons les mains au ciel, priant la très-sainte Trinité de faire descendre la Bénédiction apostolique sur la personne auguste de Votre Majesté et sur toute sa royale famille.

PIE IX PAPE.

La VIIe année de notre pontificat.

APPENDIX XXX.

De dissidio inter fidem et rationem. An ratiocinatio probare possit Dei existentiam, animæ spiritualitatem, et hominis libertatem. Rationis usus fidem præcedit. An methodus scholasticorum ad rationalismum ducat.

THESES A BONNETTY SUBSCRIPTÆ.

Sacra Indicis Congregatio in generali conventu habito in Palatio Apostolico Vaticano sub die 11 Junii 1855, proposito dubio :

« An quæ sequuntur Philosophiæ Theses probandæ sint, eademque subscriptioni exhibendæ D. Bonnetty, Ephemeridum auctoris, queis titulus : *Annales de Philosophie Chrétienne*, auditis pridem ac mature perpensis Theologorum suffragiis, censuit decrevitque : Has propositiones esse approbandas et præfati operis Auctoris subscriptioni exhibendas : Salvo semper Apostolicæ Sedis ulteriori Judicio quoad integrum ejus opus. »

Quod quidem Emorum P. P. decretum SSmo Dno Ntro Pio P. P. IX per me infrascriptum, die 15 Junii curr. anni 1855, relatum, eadem sanctitas sua firmavit atque executioni mandari præcepit.

Theses hujusmodi sunt :

1° Etsi Fides sit supra rationem, nulla tamen vera dissensio, nullum dissidium inter ipsas invenire unquam potest, cum ambæ ab uno eodemque immutabili veritatis fonte, Deo Optimo Maximo oriantur, atque ita sibi mutuam opem ferant. (Encycl. PP. Pii IX. 9 Nov. 1846.)

2° Ratiocinatio Dei existentiam, animæ spiritualitatem, hominis libertatem cum certitudine probare potest. Fides posterior est Revelatione, proindeque ad probandam Dei existentiam contra Atheum, ad probandam animæ rationalis spiritualitatem ac libertatem contra naturalismi et fatalismi sectatorem allegari convenienter nequit. (Prop. subscrip. a Bautainio 8 Sept. 1840.)

3° Rationis usus Fidem præcedit, et ad eam hominem ope revelationis et gratiæ conduit. (Prop. subscript. a. D. Bautain, 8 Sept. 1840.)

4° Methodus, qua usi sunt D. Thomas, D. Bonaventura, et alii post ipsos Scholastici non ad rationalismum ducit neque causa fuit cur, apud Scholas hodiernas, philosophia in naturalismum et pantheismum impingeret. Proinde non licet in crimen doctoribus et magistris illis vertere, quod methodum hanc, præsertim approbante, vel saltem tacente Ecclesia, usurpaverint. (Prop. contradict. propositionibus passim ex D. Bonnetty desumptis.)

Hieronymus Andrea, Card. Præf.

F. Aug. V. Modena, O. P., S. I. C. Secret.

Prædictis propositionibus libenter, corde et animo assertior.

Augustinus Bonnetty,

Ephemeridum queis titulus: *Annales de philosophie Chrétienne*, auctor.

APPENDIX XXXI.

INSTRUCTIO PRO JUDICIIS ECCLESIASTICIS QUOAD CAUSAS MATRIMONIALES.

MONITUM.

Præsentem instructionem, quam post concordatum inter Sanctam Sedem et gubernium austriacum anno 1855 archiepiscopus Vindobonensis Joseph Othmarus Rauscher, dein præclarissimus sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis, exaravit, examini aliquot Urbis doctorum subjecit, qui nihil in ea invenisse declararunt, quod vel sacrorum canonum præscripto, vel apostolicarum constitutionum ordinationibus, vel probatorum doctorum sententiis conforme non sit. Imo opus summo labore ac sapientia elucubratum, sacræ ac civili reipublicæ profuturum.

TITULUS PRIMUS.

DE MATRIMONIO.

Fæderis conjugalis natura et sanctificatio.

§ 1. Matrimonium est conjunctio maris et fœminæ ad propagationem humani generis et mutuum adjutorium Dei voluntate ordinata:

quod cum in ipsis ejus primordiis indissolubile esset institutum et eam accepisset legem, ut conjuges duo essent in carne una, a Christo Domino ad pristinam dignitatem reductum et in sacramentum novæ legis evectum est.

SPONSALIA.

§ 2. Sponsalia sunt conventio, qua mas et fœmina sibi matrimonii inter eos ineundi fidem dant.

Validitatis eorum conditiones.

§ 2. Sponsalia valide iniri nequeunt, nisi per voluntatis declarationem libere ac debita cum deliberatione factam ab iis, qui matrimonium inter se valide ac licite contrahere possunt. Impuberum nomine inita impuberes ad matrimonium contrahendum haud obligant, nisi, postquam ad pubertatem pervenerint, rata eadem habuerint.

Mutuo consensu solvi possunt.

§ 4. Sponsalia, licet jurejurando firmata sint, mutuo tamen consensu dissolvi possunt.

Quatenus absque mutuo consensu solvantur.

§ 5. Sub paterna potestate constitutorum sponsalia solvenda sunt, quoties parentes juste contradicant.

§ 6. Quando una pars fidem sponso debitam violaverit, altera promissis stare non amplius tenetur. Quod si post sponsalia inita talis intercedat mutatio, ut merito supponatur, hoc obtinente rerum statu haud eventurum fuisse, ut ad sponsalitia pacta procederetur, horum obligatio pro ea cessat parte, in qua ejusmodi mutatio haud contigit. Casu, quo talia rerum adjuncta jam sponsalium initorum tempore locum habuere, parti, cui ignota tunc fuerunt, jus competit a sponsalibus resiliendi.

§ 7. Sponsi obligatione, quam sibi imposuerunt, non impediuntur, quin religionem ingrediantur aut Deo in statu clericali militent. Professione religiosa aut ordinis sacri susceptione sponsalia dissolvuntur.

§ 8. Matrimonio, quod una pars cum tertia quadam persona contrahit, sponsalia quidem dissolvuntur, salvum tamen permanet jus, quod alteri parti quoad damnum resarciendum pro re nata competit.

Ad damnum resarciendum obligatio.

§ 9. A sponsalibus absque legitima causa resiliens, nec non qui legitimam resiliendi causam

vel celaverit, vel sua culpa adduxerit, teneatur ad resarciendum alteri pro personarum et rerum adjunctis damnum, quod resiliendo ipsi infertur.

§ 10. Obligatio standi promissis per contractum sponsalitium datis tunc quoque cessat, quando omnibus perpensis circumstantiis supponendum merito sit, matrimonium a sponsis contrahendum infaustum fore. Quodsi autem circumstantiæ, quibus suppositio ista innitur, culpa unius partis exortæ sint, hæc alteri damnum, quod ipsis frustratis justis ejus expectationibus illatum est, pro viribus resarcire tenetur.

Ad matrimonium valide contrahendum necessaria.

§ 11. Causa efficiens matrimonii est consensus mutuus, in quantum a personis ad contrahendum habilibus respective forma præscripta declaratur.

§ 12. Ad conjunctionem, quæ vere matrimonium sit, ineundum inhabiles sunt omnes et ii tantum, quos lex divina et ecclesiastica inhabiles pronuntiat.

IMPEDIMENTA DIRIMENTIA.

Defectus aptitudinis ad consentiendum.

§ 13. Amentes, furiosi, infantes, et quicumque impares sunt, talem, qualem rei natura exigit, consensum præstando, matrimonium contrahere nequeunt.

Error in persona.

§ 14. Ne consensus detur et matrimonium contrahatur, impedit error, qui versatur circa personam futuri conjugis, aut qui in personam redundat. In personam redundat error in ea tantum qualitate, qua sola futuri conjugis persona determinatur.

Error circa conditionem servilem.

§ 15. Quodsi contingeret, ut liber contrahat cum servo vel serva, quos liberos putet, irritum foret matrimonium.

Impotentia ad debitum conjugale præstandum.

§ 16. Impotentia debitum conjugale præstandi matrimonium antecedens et insanabilis, ne matrimonium valide contrahatur, impedit.

Impubertas.

§ 17. Quum pueri, qui decimum quartum, et puellæ, quæ duodecimum ætatis annum nondum absolverint, de regula neque physice ad matrimonium apti, neque ii sint, qui matrimonii contra-

hendi vim, prout decet, intelligant, de jure ad matrimonium inhabiles censeantur. Quodsi autem unquam eveniret, ut hac ætate minores et physica et morali ad matrimonium aptitudine pollerent, nihilominus, nisi desuper ab Episcopo diocesano vel ab ipsa Apostolica Sede sententiam declaratoriam obtinuerint, matrimonio jungi non possent.

Vis et metus.

§ 18. Consensus, ad quem exprimendum quis a quocumque per malum magnum et inevitabile injuste ipsi vel illatum vel intentatum compellitur, ad matrimonii vinculum nectendum haud sufficit.

Raptus.

§ 19. Mulier, quæ matrimonium ineundi causa rapta fuerit, cum raptore, quamdiu in ejus potestate manserit, matrimonium valide contrahere nequit. Rapta censenda est mulier, quæ violentia ipsi illata vel abducitur, vel in loco ad quem dolo allecta est, detinetur; nec non ea, quæ a viro, cui ante facinus rite desponsata haud fuit, ipsa licet consentiente, insciis tamen vel invitis parentibus seu tutoribus abducitur.

Ligamen.

§ 20. Matrimonii vinculum eodem junctos ad aliud matrimonium contrahendum inhabiles reddit.

§ 21. Vinculum matrimonii valide contracti sed nondum consummati per solemnem religionis professionem alterius conjugis vel Summi Pontificis dispensatione dirimitur. Matrimonium a Christianis contractum, postquam consummatum fuerit, nonnisi morte solvi potest.

§ 22. Quodsi Christiani non catholici autem, matrimonii vinculum solvi posse, Ecclesia errantes deplorat, verum pati nequit, ut error legis suæ sanctitatem contamine. Inter Catholicum et Christianum non catholicum, qui conjugem superstitem habet, matrimonium consistere nequit, licet tribunal, apud quod causæ matrimoniales Christianorum non catholicorum tractari solent, separationem quoad vinculum pronuntiaverit.

§ 23. Quum per sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur, matrimonium ab infidelibus contractum conjugibus ad Christum conversis firmum manet, non obstantibus impediementis ecclesiastica lege institutis. Quodsi autem altero tantum

conjuges converso alter in infidelitate persistens cum eodem cohabitare interpellatione neglecta omnino renuat aut cohabitare nolit absque contumelia creatoris, eidem petenti concedendum est, ut ad novas convolet nuptias; quibus rite celebratis vinculum conjugii in infidelitate contracti dirimitur.

Ordo sacer et votum solemne.

§ 24. Clerici in majoribus constituti et regulares, qui vota solemnia emisissent, ad matrimonium ineundum habiles non sunt. In quantum vota simplicia in congregatione regulari emissa eum per exceptionem sortiantur effectum, ut matrimonium irritent, secundum statuta ordinum a Sede Apostolica approbata dijudicandum est.

Cultus inter baptizatos et non baptizatos disparitas.

§ 25. Inter baptizatos et eos, qui regenerationis sacramentum haud susceperunt, Matrimonium consistere nequit.

Consanguinitas.

§ 26. Qui in linea recta aut in quarto vel proximiori quodam lineæ transversæ gradu consanguinei sunt, validum inter se matrimonium contrahere non possunt, neque refert, an consanguinitas ex copula licita vel illicita exorta sit.

Cognatio spiritualis.

§ 27. Cognatio spiritualis, quæ ex baptismo et confirmatione oritur, dirimit matrimonium inter sacramenti dispensatorem et baptizatum vel confirmatum, nec non baptizati vel confirmati parentes, inter patrimum quoque et baptizatum vel confirmatum, nec non baptizati vel confirmati parentes.

Cognatio affinitasque civilis.

§ 28. Adoptio, qualis arrogationi seu adoptioni perfectæ juris Romani quoad essentialia respondet, secundum nunc vigentem Ecclesiæ praxim, etiam postquam dissoluta fuerit, matrimonium dirimit inter adoptantem adoptatumque et ab adoptato descendentes sub paterna ejus potestate adoptionis tempore constitutos, nec non inter adoptantem adoptatique uxorem et adoptatum vicissim adoptantisque uxorem. Præterea quamdiu adoptio perdurat, inter adoptatum et adoptantis liberos carnales, legitimos, sub potestate paterna constitutos matrimonium consistere nequit.

Adoptio juris Austriaci.

§ 29. Adoptio juris Austriaci intra præfatos terminos matrimonium dirimit, quoties adoptatus paternæ adoptantis potestati subjiciatur vel in ejusdem domum filiorumfamilias ad instar cohabitaturus recipiatur. Quodsi autem neque paternæ adoptantis potestati subjiciatur neque in ejusdem domum cohabitaturus recipiatur, adoptio juris Austriaci imperfectæ æquiparanda est, et nullum matrimonii impedimentum involvit.

Affinitas ex copula licita.

§ 30. Matrimonium consummatum inter unam partem et alterius quartum usque inclusive gradum consanguineos affinitatem parit, qua irritatur matrimonium inter eosdem initum.

Affinitas ex copula illicita.

§ 31. Concubitus extra matrimonium habitus dirimit matrimonium contrahendum inter unam partem et alterius consanguineos in primo vel secundo gradu.

Affinitas superveniens.

§ 32. Conjux, qui cum alterius consanguineis in primo vel secundo gradu copula carnali culpose jungitur, privatur jure debitum conjugale petendi, donec dispensationem obtinuerit.

Justitia publicæ honestatis.

§ 33. Matrimonium ratum, non consummatum, conjugem, qui supervixerit, aut in sæculo remanserit, inhabilem reddit ad matrimonium ineundum cum alterius consanguineis quartum usque inclusive gradum.

§ 34. Matrimonium invalide contractum non consummatum, nisi propter defectum consensus nullum sit, impedit, ne conjugium subsistat inter unam partem et alterius consanguineos quartum usque inclusive gradum.

§ 35. Sponsalia valide et pure inita obstant, ne sponsum alter cum alterius consanguineis in primo gradu matrimonium contrahat. Idem operantur sponsalia sub honesta conditione contracta, postquam eadem purificata fuerit.

Adulterium.

§ 36. Inter eos, qui adulterio se polluerunt, matrimonium valido contrahi nequit, quando altero adhuc vivente conjugis matrimonii ineundi fidem sibi dederint vel matrimonium de facto inire attentaverint, aut quando vel una tantum

pars ea intentione, ut cum altera matrimonio jungi queat, in mortem conjugis, cujus jura adulterio violavit, machinata fuerit effectum secuto.

Conjugicidium.

§ 37. Conjugicidium inter conjugem ejusdem reum et personam, cum qua ad crimen patrandum conspiravit, matrimonium invalidum efficit, quando vel una tantum pars facinus ea intentione perpetraverit, ut cum altera matrimonium inire possit.

Clandestinitas.

§ 38. Ad matrimonium valide ineundum requiritur, ut contrahentes coram paroco proprio utriusque vel unius partis aut alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia et duobus vel tribus testibus consensum declarent. In iis tamen Imperii partibus, pro quibus Sancta Sedes instructionem dd. 30 april. 1841 edidit, absentia parochi catholici quoad matrimonia inter Catholicos et Christianos non catholicos ad ipsa irritanda non sufficit.

Domicilium verum et quasi domicilium.

§ 39. Proprius nupturientium parochus est is, in cujus parochia verum aut quasi domicilium habent.

§ 40. Domicilium verum ibi locorum est, ubi quis habitationem suam vel unice vel principaliter figit, ita, ut peregrinari dicatur, quando ibi non commoretur. Quamdiu hoc in loco habitationem sibi vel familiæ suæ destinata retinet, absentia longior licet, per se sumpta, non sufficit ad efficiendam domicilii veri translationem. Ubi quis duraturam figere sedem haud quidem intendit, verumtamen talem habitat in finem, ad quem assequendum longior commoratio requiritur, ibi quasi domicilium habet.

§ 41. Uxor, ubi maritus; minores ubi parentes, nutritii, tutor, verum habent domicilium. Locus, ubi e. gr. uxor servitia præstat, aut minoris studiorum ergo commoratur vel persona militaris stativa habet, ipsorum quasi domicilium reputandus est. Quinam minoris censendus vel minoribus quoad relationes juridicas æquiparandus sit, juxta legem Austriacam dijudicandum venit.

§ 42. Officiales publici nec non ii, qui ad servitia quæcumque publica in dies vitæ assumpti sunt, domicilium verum eo habent in loco, ubi ad muneris servitiive sui ordinarii partes explendas habitant. Quando alio in loco ad extraordinarium deputantur ministerium, quod pro

sua natura longiorem postulat moram, ibi quasi domicilium acquirunt.

§ 43. Qui hominis privati, societatis aut instituti cujusdam servitiis se mancipat, quasi domicilium acquirit in loco; ubi ad servitia hæc præstanda habitat. Haud ea tamen sint oportet, quæ continuam habitationis mutationem inferant. Neque ratione servitorum, quorum quis tenore herum quoad habitationem sequi debet, loco, quo herus domicilium non habet, domicilium acquiri potest.

§ 44. Casu, quo quis extra locum domicilii veri in aliis adhuc parochiis domus ejus usibus destinatas instructasque possideat, in illo tantum horum locorum quasi domicilium habet, ubi vel quovis anno per notabile tempus commorari solet, vel tempore, quo locum qua domicilium asserit, per sex ad minimum septimanas habitat.

§ 45. Eorum, qui neque verum, neque quasi domicilium habent, parochus proprius is est, in cujus parochia commorantur.

Competens personarum militarium parochus.

§ 46. Proprius personarum ad militiam vagam pertinentium parochus est capellanus et respective superior castrensium juxta tenorem facultatum a Sancta Sede concessarum. Qui militiæ stabili annumerantur, parochum domicilii adeant oportet.

Licentia tacite concessa et mere præsumpta.

§ 47. Quod licentia matrimonio assistendi ab eo, cui competit (§ 38), tacite collata sit, fœderis conjugalis valori haud obest: attamen absque urgentissima quadam necessitate copulationem non peragat, cui a paroco vel ab Ordinario ipso facultas expresse haud facta sit. Licentia mere præsumpta non sufficit; neque juvat, quod delegandi jus habens de ea requisitus reapse eam concessurus fuisset, aut rem postmodum ratam habeat.

Subdelegandi jus.

§ 48. Qui licentiam matrimonio assistendi pro universitate casuum accepit, eam pro singulis casibus alii sacerdoti concedere potest. Qui licentiam istam pro singulo casu accepit, jure subdelegandi caret, nisi expresse ipsi collatum sit.

Decisio de parochi competentia.

§ 49. Quando ex quacunque ratione dubium emergat, cuinam animarum curatori jus matrimonio assistendi competat, res ad Episcopum deferenda ac ejus decisio vel ordinatio expectanda est.

Matrimonium per procuratorem contractum.

§ 50. Consensus declaratio per procuratorem facta valida est, quando hanc in rem ei mandatum speciale, personam futuri conjugis sufficienter determinans, collatum, neque tempore forsan, quo mandantis nomine matrimonium contractum sit, revocatum jam fuerit. Parochus tamen matrimonium per procuratorem ineundum nullatenus admittat, nisi Episcopus facultatem expresse concesserit.

Conditio.

§ 51. An consensus sub conditione datus causa efficiens matrimonii sit, a conditionis impletionem dependet.

§ 52. Quando conditio versetur circa futurum contingens, vel non contingens, matrimonium suspenditur, usque dum conditio impleatur. Quod si non impleatur, consensus dati effectus cessat. Quando consensus alligatur conditioni de præsenti vel de præterito, matrimonium validum est vel non, prout conditio impleta jam sit, vel non.

§ 53. Irritus esset consensus, qui alligaretur conditioni substantiæ matrimonii repugnanti. Conditiones impossibile quidpiam aut immorale, quod matrimonii substantiæ haud repugnat, continentes pro non adjectis habendæ sunt.

§ 54. Qui ante conditionem impletam matrimonium consummat, eo ipso conditioni nuntium mittit.

§ 55. Ut consensus sub conditione detur, non nisi de expressa Episcopi licentia admitti potest. Conditiones, quæ in consensus declaratione haud exprimentur, pro non apposis habendæ sunt.

IMPEDIMENTA INPEDIENTIA.

§ 56. Ecclesia matrimoniorum et decori et puritati omni ex parte provisura, nec tamen consultum ducens, ut impedimentorum dirimentium numerus nimis augeatur, de matrimonio constitutiones edidit, pro quibus obedientiam postulat, quarum tamen transgressio matrimonii nullitatem minime involvit.

Sponsalia.

§ 57. In quantum et quamdiu sponsalia obligationem ad matrimonium contrahendum inducunt, illicitas reddunt nuptias quascumque sponsorum alter cum tertia quadam persona contrahit.

Votum simplex.

§ 58. Vota simplicia obedientiæ, paupertatis et castitatis in religiosa quadam congregatione emissa, nec non votum simplex perpetuæ castitatis, religionis, ordinis sacri et cœlibatus eisdem ligatos haud sinunt matrimonium licite contrahere.

Tempus sacratum.

§ 59. A prima dominica Adventus usque ad festum Epiphaniæ Domini inclusive, et a feria quarta Cinerum usque ad Dominicam in Albis inclusive prohibitum est, nuptias celebrare.

Bannus nuptialis.

§ 60. Matrimonium, antequam contrahatur, a paracho sponsi ac sponsæ tribus diebus dominicis vel festivis inter missarum solemnias publice denuntiandum, et omnis, cui impedimentum aliquod notum, ad revelandum istud monendus est. Persona nupturientium expresso utriusque nomine baptismali, cognomine, loco nativitatis, ætate, conditione ac domicilio accurate determinetur.

§ 61. Si sponsus vel sponsa non tantum verum, sed etiam quasi domicilium habet, trina proclamatio tam a paracho veri, quam a paracho quasi domicilii eorum instituenda est. Quando autem contingat, ut persona quædam præter domicilium verum plus quam unum habeat quasi domicilium, sufficit, ut matrimonium a paracho veri ejusdem domicilii ac ab uno parochorum, in quorum territorio quasi domicilium habet, rite denuntietur.

§ 62. Si sponsus vel sponsa in nulla parochiarum, ubi secundum regulas antefatas proclamatio fieri debet, per sex saltem septimanas habitet, proclamatio instituat præterea in Ecclesia parochiali ejus loci, ubi persona, de qua agitur, ultimo per sex saltem hebdomadas habitaverit. Peculiaribus rerum adjunctis, ne id commodè fiat, obstantibus, ea de re ad Episcopum referendum est.

§ 63. Apud eos, qui neque verum habent domicilium, neque in loco quasi domicilii per anni ad minimum tempus jam commorantur, proclamationes etiam, ubi jura indigenatum in communitate civili habentium eis competunt, et quando ejusmodi jura nullibi eis competant, quantum fieri possit, etiam in parochia loci eorum natalis instituendæ sunt. Nupturiente non tantum vero, sed etiam quasi domicilio carente, proclamatio fiat tam in parochia, ubi tunc temporis commo-

ratur, quam in loco, ubi jura indigenatum in communitate civili habentium ei competunt, aut quodsi nullibi iisdem gaudeat, quantum fieri possit, in parochia loci natalis.

§ 64. Iterandæ sunt proclamationes, quando intra sex post eas peractas menses matrimonium non contrahatur, vel et minori elapso tempore renovationem Episcopus imperet.

§ 65. Antequam proclamationes rite institutæ fuerint, matrimonium licite contrahi nequit.

*Disparitas cultus inter Christianum et apostatam
nec non inter Christianum
catholicum et non catholicum.*

§ 66. Ecclesia detestatur fidelium cum apostatis conjugia; improbat quoque matrimonia inter Catholicos et Christianos non catholicos et ab ipsis ineundis suos dehortatur.

Interdictum Ecclesiæ.

§ 67. Quanto fundata adsit suspicio, nupturientibus impedimentum quoddam ob stare, aut timendum veniat, nuptias magnis litibus vel scandalis, aliisve malis ansam præbituras, sacrorum Antistiti jus competit et respective obligatio incumbit, matrimonii celebrationem interdicere. Quamdiu interdictum ab eodem sublatum non sit, matrimonium contrahere illicitum est.

Parentum consensus.

§ 68. Etiam in nectendo matrimonii vinculo memores sunt filiifamilias Domini dicentis: Honora patrem tuum et matrem tuam! Præterea prona est ad præpropria consilia juvenus, nisi maturioris ætatis experientia regatur, et conjugia absque debita deliberatione inita uberem malorum continent fomitem. Quocirca illicita sunt matrimonia, quæ parentibus justis ex causis assensum denegantibus contrahuntur.

Prohibitiones legis Austriacæ.

§ 69. Sanctum est Christiano, potestati civili præstare obedientiam, ad quam Dominus ipse nos per Apostolum suum instituit. Eo districtius eas observet necesse est constitutiones civiles, quæ ad ordinem moralem conservandum accurate concurrunt. Quamvis igitur potestas civilis, quin validum inter Christianos matrimonium contrahatur, sanctionibus suis impedire minime possit, civi tamen Austriaco haud licet, negligere præscriptiones, quas lex Austriaca de civilibus matrimonii effectibus statuit.

*Quatenus nupturientes ad copulationes admittendi.
Documenta necessaria.*

§ 70. Ad matrimonii celebrationem contracturi tunc tantum admitti debent, quando conjunctioni eorum nullum, quantum sciri possit, obstet impedimentum et cuncta præstiterint, quæ Ecclesiæ leges ad matrimonia inválida aut illicita excludenda præscribunt. In specie ipsis incumbit, proclamationes rite peractas esse comprobare nec non liberi status testimonium exhibere; et nisi ætas et origo eorum ex libris parochialibus colligi possit, litteras baptismales afferre. Quodsi nupturiens testimonium baptismale parare plane non valeret, parochus ad Episcopum recurret. Supra memoratas legis Austriacæ præscriptiones quod attinet, magno agendum studio, ut a matrimonium contracturis exacte observentur. Quod si contingat, ut parochi monita nihil proficiant, res ad Episcopum deferenda. Hoc ipsum fiat, si alia quacunque ex causa difficultates vel dubia enascantur.

Exteriorum matrimonia.

§ 71. Caveatur oportet, ne exteri aliter, quam servatis omnibus, quæ ad matrimonium rite celebrandum requiruntur, matrimonium contrahere permittantur. In quantum parochus hoc in negotio procedere possit, quin ipsum curiæ episcopali dijudicandum proposuerit, Episcopus pro rerum adjunctis constituet.

Matrimonia præmatura.

§ 72. Procurandum est, ut avertantur matrimonia eorum, qui annum quidem decimum quartum et respective duodecimum absolverunt, ast nondum attigerunt ætatem, qua pro terræ gentisque ratione aptitudo ad matrimonium debita cum deliberatione ineundum et maturitas physica adesse solet.

Copulatio nupturientium domicilio carentium.

§ 73. Copulationem eorum, qui nec verum, nec quasi domicilium habent, peragere non licet, antequam Episcopus ipse licentiam concesserit.

Instructio religiosa.

§ 74. Quum matrimonium novi fœderis sit sacramentum et ejus vinculo se devinciuntibus sanctas gravissimasque imponat obligationes, qui elementa fidei Christianæ ignorant, ad nuptias admitti nequeunt; immo antequam de Deo ejusque mandatis saltem scitu absolute necessaria didicerint, nec ad proclamanda ipsorum matrimonia parochi procedant.

SS. Sacramentorum susceptio.

§ 75. Decet, ut sponsi, priusquam in facie Ecclesiæ fœdere mortem usque duraturo jungantur, pœnitentiæ sacramento cor emundent et corpus Domini nostri devote suscipiant. Nec ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam in eadem domo cohabitent. De hisce omnibus, quæ conferre possunt, ut matrimonium pie ac decore celebretur, statuta et laudabiles consuetudines cujusque diœcesis fideliter observandæ sunt.

Libri nuptialis gestio.

§ 76. Parochus, cui copulationem peragere competit, tenetur, matrimonium contractum cum omnibus rerum adjunctis, quæ ad probationem efficiendam necessaria vel utilia sunt, libro nuptiali parochiæ suæ propria manu inscribere. Distincte igitur exprimantur: Nomen baptismale, cognomen, ætas, religio, habitatio et conditio conjugum; insuper, an prius jam matrimonio juncti fuerint; porro nomen, religio et conditio parentum et testium, dies, quo, nec non sacerdos, coram quo matrimonium inierunt. Quodsi difficultates emergerint, modus, quo sublatae fuerint, indicandus venit.

§ 77. Quodsi parochus sacerdotem quemdam deleget ad copulandum sponso in loco, ubi neuter eorum domicilium habet, incumbit ipsi, rem in libro copulatorum parochiæ suæ annotare. Parochus loci, ubi matrimonium contrahitur, actum modo superius exposito libro copulatorum parochiæ suæ propria manu inscribere et addere simul debet, a quonam parochus delegatio concessa sit. Posterior tenetur pariter, copulationem peractam, de qua spatio octo dierum certior reddendus est, libero copulatorum parochiæ ipsius inferre.

§ 78. Casu quo civis Austriacus petit, ut matrimonium ab eo in exteris terris initum libro copulatorum parochiæ, ubi nunc domicilium fixit, inseratur, parochus libellum supplicem simul cum probationibus de conjugio rite inito allatis Episcopo proponet ac ejusdem expectabit mandata.

DISPENSATIO IN IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

§ 79. Ea matrimonii impedimenta, quæ juris canonici sanctionibus innituntur, dispensatione legitime obtenta et conditionibus, quæ fors adjunctæ sint, adimpletis pro singulis cessant casibus. In impedimentis dirimentibus proprio jure dispensare solius Apostolicæ Sedis est, cui

reservatum quoque, in voto castitatis simplici, sed perpetuo, nec non in disparitate cultus inter Catholicos et Christianos non catholicos dispensationem indulgere.

Impedimenta, in quibus dispensatio facilius concedenda.

§ 80. Episcopi, cum canonicæ non deficient rationes, faciles erunt in utendo facultatibus a Sancta Sede concessis, sequentia quoad impedimenta:

1. In tertio et quarto gradu consanguinitatis et affinitatis ex copula licita.
2. In cognatione spirituali.
3. In affinitate ex copula illicita, nisi timendum sit, ne ex immundis commerciis nupturientes consanguinitate in linea recta juncti sint.
4. In tertio et quarto gradu justitiæ publicæ honestatis ex matrimonio rato non consummato.
5. In justitia publicæ honestatis proveniente ex matrimonio invalide contracto et non consummato, aut ex sponsalibus.

Quoad ceterorum dispensationem tenenda.

§ 81. Cetera quod attinet impedimenta dirimentia, unanimi conatu agendum est, ut efficax eorum vigor aut asseratur aut restituatur. Ubi matrimonia inter consanguineos proximiores inita frequentiora occurrunt, corrumpunt intima familiarum commercia, utpote cupidinem pravam ejusque suspicionem excitantia.

Dispensatio in banno nuptiali.

§ 82. Dispensatio ab omnibus tribus proclamationibus non nisi urgentissimis in casibus, a secunda vero et tertia proclamatione non nisi ex causis consideratu dignis et sufficienter probatis concedenda est.

§ 83. Quum contingere possit, ut instans mortis periculum dilationem longiorem impossibilem reddat, Episcopi in quovis districtu pro ratione locorum unum pluresve sacerdotes delegabunt, qui tali eveniente casu ipsorum nomine ab omnibus tribus proclamationibus dispensent.

§ 84. Si duæ personæ, quæ conjugio sejunctas falso asserunt et in loco domicilii passim pro conjugibus habentur, matrimonium inter se contrahere optant, dispensatio ab omnibus tribus proclamationibus ipsis absque gravissima causa deneganda non est. Sedulo tamen examinetur, an ipsas peræque pro conjugibus haberi veritate undequaque nitatur.

§ 85. Nupturientes, quibus proclamationes penitus indulgentur, nunquam non tenentur,

coram parcho, cui copulationem peragere competit, jurejurando firmare, quod ipsis nullum impedimentum conjunctioni suæ obstandum sit.

Supplices de dispensatione concedenda libelli.

§ 86. In libello supplici, quo dispensatio petitur, impedimentum cum omnibus adjunctis, a quibus ejusdem qualitas dependet, clare exponendum est; insuper rationum momenta, quibus petitio fulcitur, necessariis allegationibus instruuntur. Episcopus de factis, quibus ejus decisio vel relatio Sanctæ Sedi proponenda innitatur oportet, investigationes necessarias habebit.

Dispensatio pro foro conscientie.

§ 87. Quodsi impedimentum occultum, necnon ipsius propositio prudenter timenda sit, ad conscientie consulendum dispensatio suppresso conjugum nomine etiam per confessarium seu aliam idoneam personam peti ac impetrari potest. Hujusmodi tamen dispensatio in foro externo nullatenus suffragatur: quocirca quando impedimentum præter expectationem publicum fieret, ne matrimonium coram iudice humano in discrimen adducatur, dispensationem pro foro externo validitatem servatis servandis petere oporteret.

MATRIMONII CONVALIDATIO.

§ 88. Si copulatio forma debita peracta propter impedimentum matrimonio obstandum invalida fuit, dispensatione obtenta matrimonii convalidatio institui debet.

§ 89. Dispensatione pro foro conscientie tantum concessa ad matrimonium convalidandum sufficit, ut ambæ partes consensum absque parcho et testibus renovent.

§ 90. Obtenta dispensatione, quæ pro foro externo valet, consensus invalide copulatum coram parcho, in cujus parochia domicilium habent, et duobus testibus renovetur oportet. Parochus nunquam non convalidationem peractam libro copulatum inserere debet; quando autem conjunctio invalida in alia parochia contracta fuerit, res hujus præterea loci parcho communicanda est, ut ipse convalidationem peractam inscriptioni, quæ de matrimonio invalido acta sit, diligenter adjungat.

§ 91. Proclamationes tali casu haud repetantur; copulatio a parcho privatim et coram iudicis testibus peragatur. Exceptio fieri potest, quando impedimentum loco, quo convalidatio instituenda veniat, notorium sit.

§ 92. Impedimento absque dispensatione mutatione facti sublata, conjugibus injungendum est, ut consensus declarationem coram parcho et duobus testibus iterent, nisi forsitan, quod nuptiarum celebratarum tempore impedimentum obtinuerit, et omnino occultum nec ullum rei probandæ sit periculum: tunc enim concedi potest, ut consensum inter se renovent.

§ 93. Matrimonium, quod consensus fictus irritum reddit, consensu ab eo, qui fecte egerat, vero præstito convalidatum censeatur oportet. Idem obtinet de matrimonio, cui error seu vis metusque obstitit, quamprimum pars, quæ errori aut violentiæ injustæ suberat, recognito errore aut libertate plene recuperata verbo factove assensum suppleverit. Nihilominus ad omne de consensu præstito dubium excludendum his quoque in casibus consultum est, ut conjuges consensum coram parcho et duobus testibus renovent: igitur hoc ut fiat, agendum erit, nisi obversetur prudens scandalorum vel matrimonii in discrimen adducendi metus.

Convalidationis effectus.

§ 94. Convalidatione peracta matrimonium quoad effectus civiles ita considerandum venit, ac si ab initio valide contractum esset. Idem de effectibus ecclesiasticis obtinet, quando vel una tantum pars nuptiarum celebratarum tempore ignorantia facti aut juris detenta fuerit. Alias ad dispensationis remedium confugiendum erit.

TITULUS SECUNDUS.

DE PROCESSU MATRIMONIALI.

Jurisdictio in causis matrimonialibus.

§ 95. Causæ matrimoniales ad iudicem ecclesiasticum spectant, cui soli competit, de validitate matrimonii et obligationibus ex eodem derivantibus sententiam ferre. De effectibus matrimonii mere civilibus potestas civilis iudicat.

Judex competens.

§ 96. Conjuges in causis matrimonialibus subsunt Episcopo, in cujus diœcesi maritus domicilium habet. Exceptioni locus est, si conjugale vitæ consortium aut per separationem a thoro et mensa aut per desertionem malitiosam a marito patratam sublatum sit. Priori casu quælibet pars jus ad eundem contra alteram ipsi competens coram Episcopo diœcesis, ubi hæc domicilium habet, exercere debet. Posteriori casu

uxor apud Episcopum, intra cujus diœcesim domicilium ejus situm est, actionem instituere potest. Postquam citatio judicialis intimata est, mutatio quoad conjugum domicilium facta mutationem respectu judicis competentis minime operatur.

Tribunalis matrimonialis membra.

§ 97. Episcopus in tractandis caussis matrimonialibus utitur tribunali, quod ex præside et consiliariis ad minimum quatuor constare debet. Nec tamen ultra sex consiliariorum numerus facile ascendat. Adjungatur eisdem secretarius nec non vir idoneus, qui aliquo tribunalis consiliario, ne munere fungatur, præpedito ejus locum teneat. Congruum erit, eundem ad sessiones, quibus ad supplendum necessarius haud est, qua assessorem absque suffragii jure admittere. Quando propter magnum diœcesis ambitum commodè fieri haud possit, ut præses negotiis juxta instructionis hujus tenorem ipsi incumben- tibus solus fungatur, adjungatur eidem, qui vices ejus teneat.

§ 98. Episcopus membra tribunalis matrimonialis nominat, et, quando finis ratio exigere ipsi videatur, a collato munere vel suspendit vel removet. Viros seliget debitis dotibus præditos, et quibus nulla ex parte exceptionis nota opponi possit.

§ 99. Caussas referendas, nisi Episcopus peculiare quid statuatur, præses consiliariis distribuit. Decisio majoritate suffragiorum absoluta fertur. Præses mentem suam ultimus explicat et quando ipsius computato suffragio paria emergant vota, rem suffragio suo decernit, nisi de sententia super matrimonii validitate ferenda agatur, quo quidem in casu votis paribus existentibus nunquam non pro validitate standum erit. Si Episcopo visum fuerit, præsidi virum, qui vices ejus gerat, adjungere, de negotiis eidem assignandis necessaria constituet.

§ 100. Consiliarius tribunalis matrimonialis, cujus ea est ad partes relatio, ut testis suspectus vel et respective inhabilis foret, ista in causa a functionibus suis exercendis abstinebit.

Instantiarum ordo.

§ 101. Appellatio ab Episcopo diœcesis ad Metropolitam provinciæ ecclesiasticæ, a Metropolitano vero ad Sanctam dirigitur Sedem. Idem locum habet, quando res secundum legis ecclesiasticæ tenorem ad quartam instantiam devolvi potest vel debet. Caussæ, quas Metropolitano vel Epis-

copus exemptus in prima instantia cognovit, in secunda quoque a Sedis Apostolica judicantur.

Terminus appellationem annuntiandi et proponendi.

§ 102. Appellatio apud tribunal, contra cujus sententiam directa est, intra decem a sententia communicata dies annuntianda venit; tribunal vero intra triginta dies, qui pariter ab intimatione peracta computandi sunt, acta ad instantiam superiorem remittere debet. Pars appellans ea de re certior reddatur et commoneatur, quod intra triginta ab intimata hac injunctione dies gravamen ad judicem, apud quem appellatio secundum juris ordinem interponenda est, deferre teneatur. Supplicatio de longiori termino concedendo, tribunal, cujus sententia impugnatur, proponi debet; nec ei absque gravi causa annuendum est. Si pro rerum adjunctis necessarium sit, ad Sedem Sanctam preces de delegato nominando dirigere, tribunal, quamprimum de nominatione peracta notitiam ex officio nactum sit, ad actorum transmissionem absque ulla mora procedet.

I. EXCEPTIO QUOAD JUDICIS COMPETENTIAM.

§ 103. Si conjuges vel nupturientes, qui in caussis matrimonialibus citantur, competentiam tribunalis impugnare posse autumant, eidem intra decem post citationem intimatam dies exceptiones suas exponere debent. Quando reclamatio pro non fundata declaretur, liberum eis est, ad instantiam proxime superiorem appellationem dirigere.

§ 104. Competentia, quam impugnarunt, per tribunal superius confirmata contententes coram primæ actionis judice causam dicant, oportet.

II. GRAVAMINA ET INVESTIGATIONES SUPER COPULATIONE.

Copulationis denegatio.

§ 105. Parocho matrimonium contrahere cupientes vel repellente vel inducias adhibente liberum ipsis est, curiam episcopalem adire quæ pro rei conditione aut obstacula removere sataget aut negotium tribunal, matrimoniale pendendum definiendumque transmittet.

§ 106. Quando difficultas in obmoto quodam impedimento dirimenti sit posita, tribunal matrimoniale perpensis individuus casus circumstantiis dijudicabit, an copulationis denegandi

sufficiens adsit causa. Quod regulam tamen tenebit, melius esse, ut matrimonium valide contrahendum differatur, quam ut ansa præbeatur matrimonio invalido cum omnibus, quæ ipsum concomitari assolent, malis. Depositio unius testis fide digni, nec non fama, qualis et graves cordatosque viros movet, nunquam non sufficit, ut nupturientes, usque dum res uberius dilucidata sit, repellantur.

Reclamatio ex titulo sponsalium.

§ 107. Si provocando ad sponsalia reclamatio instituatur, parochus casu, quo sponsalia invalida sint, partes ea de re edoceat; si autem valida censeat, litem amice componere conetur. Reclamatione immediate ad tribunal matrimoniale directa, nisi forsitan invaliditas in propatulo sit, paracho ante omnia injungendum est, ut commotiones et consilia paterne adhibeat.

§ 108. Præsumptio stat pro libertate in conjugis electione: unde contra sponsalia pronuntiandum est, quoties de eorumdem validitate plene non constet.

§ 109. In eos, qui promissionem sponsalibus datam implere recusant, admonitione potius, quam coactione agendum est. Omnis pactio de pœna conventionali, si a sponsalibus resiliretur, persolvenda non tantum illicita, sed etiam invalida est.

§ 110. Si iudicium matrimoniale sponsalia irrita esse censeat, necessaria disponat, ut matrimonii celebratio ulterius haud retardetur.

§ 111. Declarata sponsalium validitate iudicium matrimoniale per commissarium tentabit, partes ad amicam commovere compositionem. Damni compensationem quod attinet, id agatur, ut conventionem æquis sub conditionibus stipulentur. Super petitione unius saltem partis pecunia quoque compensationis loco solvenda statui potest. Quando actori non sufficiat, liberum quidem ipsi est, de damni compensatione iudicium sæculare interpellare, verum reclamationis ab eo matrimonio oppositæ ratio non amplius habeatur.

§ 112. Quando conventio de resiliendo a sponsalibus vel æquam compensationem præstando obtineri non posset, nuptiarum, adversus quas reclamatio instituta est, celebrationem admittere pro minori deberet reputari malo.

Investigationes copulationis eorum ergo, qui matrimonio se junctos esse falso prætendunt.

§ 113. Quodsi personæ, quæ matrimonio se junctas esse falso prætendunt, ordinariam ad matrimonium contrahendum viam ingredi non possint, quin sibi aut liberis suis gravia generent damna, rem aut ipsi aut per curatorem animarum ad tribunalis matrimonialis præsidem deferre possunt, qui investigationes ad abusum omnem excludendum necessarias habebit aut haberi curabit. De regula in negotio tractando duos tribunalis consiliarios adhibere debet; quando autem peculiariora rerum adjuncta strictissimum exigant secretum, Episcopus ei permittere potest, ut solus rem pertractet.

III. NULLITATIS DECLARATIO.

§ 114. Ecclesia, utpote fidei ac morum custos, matrimonii invigilat sanctitati ac vinculo indissolubili. Quodsi catholicus homo in conjunctione vivat, quæ, cum impedimentum dirimens ei obstet, matrimonii nomen perperam usurpet, ipsa ad veri matrimonii dignitatem elevari aut, quando id fieri nequeat, invalida pronuntiari ac dirimi debet. Vicissim indissolubile matrimonii vinculum adversus omne ipsum sub invaliditatis prætextu dirimendi conamen magno vigore sustentari debet.

Matrimonium accusandi jus generale.

§ 115. Matrimonium impugnandi jus, in quantum haud expresse ad conjuges restringatur, competit catholico cuivis exceptis iis, qui sua hac in re commoda quærere suspecti sint, vel quamvis matrimonium contrahendum esse sciverint ac proclamationes debito modo institutæ essent, impedimentum absque legitima excusatione silentio presserint.

Matrimonium accusandi jus conjugibus privative competens.

§ 116. Propter errorem et coactionem injustam ea tantum pars, quæ in errore versata aut cui consensus coactione injusta extortus est, matrimonium accusare potest. Jure suo excidit, quando, postquam errorem agnovisset aut metus, qualis ad matrimonium irritandum sufficiat, cessavisset, debitum conjugale voluntarie ac scienter præstiterit vel etiam quin circumstantia ista probari possit, conjugale vitæ consortium per sex menses voluntarie continuaverit.

§ 117. Quando matrimonium sub conditione contrahere per exceptionem concedatur, matrimonium propter conditionem non impletam ab eo tantum conjugē accusari potest, qui neque in conditionem positam adesse falso asseveraverit aut, quo haud existat, dolo reticuerit neque, ne conditio impleatur, sua culpa impedierit. Renuntians conditioni accusandi jure se exuit.

§ 118. Propter impotentiam matrimonium consummandi, nisi notoria sit, conjugēs tantum matrimonium accusare possunt.

§ 119. In valorem matrimonii, cui impedimentum impubertatis obstat, pubertate impleta super ejus tantum, qui matrimonii contracti tempore impuber fuerat, conjugis petitione inquirendum est.

Conjugum quoad matrimonium accusandum juris restrictio.

§ 120. Propter impedimentum raptus raptor adversus matrimonium reclamare nequit. Rapta, quæ raptui consensit, suo matrimonium adcusandi jure in exordio libertatis plene recuperata utatur; alias non amplius audiatur.

§ 121. Impedimento ligaminis mutatione facti sublato, quando una pars, dum invalidas celebraret nuptias, impedimenti existentiam absque sua culpa ignoraverit, altera, quæ impedimenti conscia fuerat, matrimonium adcusandi jure haud potitur.

Quatenus ex officio procedendum sit.

§ 122. Omnibus casibus et propter omnia impedimenta, quorum respectu jus accusandi conjugibus aut uni ipsorum haud privative competit, tribunal matrimoniale ex officio procedere debet, quamprimum aut notorietate facti aut denuntiationibus alioque modo sufficiens suppeditet causa.

§ 123. Tum quando matrimonium ab eo, cui de jure concessum est, adcusatur, tum quando inquisitio ex officio instituitur, matrimoniale tribunal nunquam non tenetur, cuncta, quæ veritati perfecte investigandæ inservire possunt, ex officio ordinare et executioni mandare.

Defensor matrimonii et obligationes ei incumbentes.

§ 124. Cujusvis est Episcopi, virum pietate et juris scientia insignem et quidem ex ecclesiastico, si fieri potest, cœtu matrimonii defensorem constituere et, quando is munere suo fungi impediatur, virum necessariis dotibus instructum ad ejus locum tenendum nominare.

§ 125. Defensor matrimonii et in muneris ingressu et quoties matrimonii cujusdam valorem tuendum suscipit, jurare tenetur, se omnia, quæ ad matrimonii vinculum servandum facere possunt, diligenter exploraturum et ad ipsum tuendum fideliter adhibiturum fore. Tribunalis matrimonialis ea de re sessionibus intersit. Ad partes audiendas, ac testium depositiones excipiendas et in genere ad omnes actus judiciales citetur oportet. Quivis actus judicialis, in quo aut ipse aut, quem Episcopus ad ejus locum tenendum nominaverit, præsens haud fuerit, qua invalidus et irritus censendus est.

Quomodo nullitatis declarandæ petitio apud judicem proponenda.

§ 126. Matrimonii valorem impugnans accusationem, respective petitionem, ut nullitas pronuntietur, aut scripto expressam afferre aut in gesta redigenda viva voce exhibere potest. Facta, quibus assertio nullitatis superstruitur, distincte ac plene proponenda et probationes, quas præsto sibi esse autumat, indicandæ sunt.

§ 127. Qui matrimonium scripto porrecto accusat, coram tribunali aut ejus commissario personaliter se sistere atque de scitu necessariis respondere debet; alias accusatio ab eo facta qua mera denuntiatio consideranda et tractanda erit.

Modus pertractandi denuntiationes matrimonii impedimentis factas.

§ 128. Denuntiationes ore tenus factæ in acta redigantur; si scripto proponantur, curandum est, ut auctor personaliter examinetur. Omnes ad eum dirigantur interrogationes, quæ ad quæstionem facti in claram lucem vindicandam contribuere possunt.

§ 129. Denuntiationes scripto exhibitæ quarum auctores personaliter examinari nequeunt, sub peculiaribus tantum rerum adjunctis pro sufficienti processus instituendi causa haberi possunt. Depositionibus tamen in iis contentis pro re nata utendum est ad ultiores investigationes instituendas.

§ 130. Denuntiationes scripto factæ, quarum auctor nomen abscondit, per se sumptæ numquam sufficiunt, quæ ansam præbeant ad inquirendum de matrimonii valore.

§ 131. Quodsi de obtinente quodam matrimonii impedimento fama divulgatur, quæ omnibus perpensis circumstantiis attentionem meretur, tribunal matrimoniale circa fundamentum ha-

rum narrationum vel assertionum investiget atque dijudicet, an, quæ eruantur, inquisitionem decerni postulent.

§ 132. Denuntiationum super impedimentis, propter quæ conjugibus tantum jus accusandi competit, de regula nullatenus ratio habenda est: ubi autem ex allatis liquido constet, matrimonium aliquod propter ejusmodi impedimentum irritum esse, ex officio agendum est, ut vel convalidatio peragatur vel pars adcusandi jure pollens adversus matrimonium reclamet.

Conjuges reconciliandi experimentum a curatore animarum instituendum.

§ 133. Quodsi impedimentum in jus adductum tale sit, ut, quomodocumque res se habeat, consensus certe conjugis matrimonium accusantis ad ipsum removendum sufficiat, ordinario conjugum animarum curatori aut pro rerum et personarum conditione alii sacerdoti injungendum est, ut admonitionibus opportunis partem matrimonium impugnantem ad consensum renovandum inducat vel etiam pro re nata obtineat ut consensus declaratio coram parcho et duobus testibus iteretur.

§ 134. Referat, cui negotium commissum est, ad tribunalis matrimonialis præsidem conaminum exitum, et quando conjux matrimonium impugnans consilio capto insistat, superaddat, quæcumque de factis, a quibus valor matrimonii accusati dependet, comperiri potuit.

§ 135. In quantum emergentibus impedimentis, quæ conjugum consensu removeri nequeant, prævie cooperatio quædam animarum curatoris disponenda veniat, a conditione casus et prudenti tribunalis matrimonialis judicio dependebit.

§ 136. Conjugum altero matrimonium adcusante, præprimis inquirendum est, an forsitan ea obtineant rerum adjuncta, ut, si actor unquam reclamandi jus habuerit, nunc certe temporis eodem exutus sit: quod quando extra dubium sit positum, actio haud admittatur.

§ 137. Ubi accusatio matrimonii facto innitatur, quod, licet verum undequaque esset, nihilo minus aut absolute aut sub circumstantiis ab ipso actore expositis matrimonium irritando impar foret, accusatio absque ulteriori inquisitione repellenda est.

§ 138. Fieri potest, ut factum, cui adcusatio innititur, veritate quidem ejusdem supposita matrimonium irritaturum foret, attamen assertionis falsitas in propatulo sit. Tali casu actor de rei statu edocendus est, ut ab accusatione de-

sistat, commonendus est. Obsequium ipso detractante, nisi forsitan, quæ afferat, aperte inepta vel absurda sint, accusatio per conclusum a tribunali matrimoniali debita forma conditum rejiciatur oportet.

Quæ agenda sint obmotis impedimentis § 80 memoratis.

§ 139. Quando impedimentorum, quæ § 80 enumerantur, quoddam obmoveatur, tribunal matrimoniale inquisitionem in forma juris instituendam, quantum fieri possit, evitet. Plerisque casibus mediante clero parochiali obtineri poterit, ut dubia factum attinentia eliminentur. Impedimento per libros parochiales vel dispositiones fide dignas comprobato, Episcopus dispensationem, qua opus est, tribuet curamque habebit, ut convalidatio omni scandalo diligenter semoto peragatur. Urgente periculo, ne conjuges vel alter eorum impedimento ad consortium vitæ dissolvendum abutantur, apud Sanctam Sedem de sanando matrimonium in radice supplicandum foret.

Commissarii ad inquirendum deputati nominatio.

§ 140. Quoties in valorem matrimonii alicujus inquirendum sit, tribunal matrimoniale commissarium ad quæstionem facti eruendam nominet.

Inquisitio prævia.

§ 141. Commissarius ad inquirendum deputatus, antequam ad probationes in forma juris instituendas procedatur, anniti debet, ut omnium circumstantiarum, quæ ad matrimonii valorem vel nullitatem extra dubium ponendum facere possint, adcuratam acquirat notitiam. Hunc in finem pro conditione casus et personarum necessaria percuntationes faciendæ; postea conjuges, personæ matrimonium accusantes, vel quæ impedimentum denuntiarunt, et in quantum fieri potest, etiam testes, qui pro matrimonio aut contra illud producuntur, defensore matrimonii præsentem prævie interrogandi sunt.

§ 142. Inquisitionis præviæ resultatum tribunali proponendum est matrimoniali, quod ordinationes dabit de iis, quæ forsitan adhuc necessaria ducat. Quo facto omnia disponenda sunt ad processum probatorium absque ulla cunctatione habendum.

Quod conjuges personaliter se exhibere debeant.

§ 143. Tam in prævia inquisitione, quam ad processum probatorium conjuges personaliter se sistere debent. Conceditur quidem, ut advocatos secum adducant, et antequam declarationem exhibeant, eorum consilium expetant : verum eæ tantum declarationes, quas ipsimet pronuntiant, qua ipsorum mentem explicantes protocollo inserendæ sunt. Quodsi advocatus proprio nomine quædam casum matrimonialem attinentia deponat, hæc ita excipienda et tractanda sunt, quomodo excipi et pertractari deberent, quando ipse haud qua advocatus comparuisset. Advocato negotium perturbante commissarii est statuere, ut loco excedat.

Si non compareant, agenda.

§ 144. Si conjuges citati tribunal incompetens esse asseverent, ad normam §§ 103, 104 procedendum est.

§ 145. Conjugibus, qui citatione facta non compareant, aliam quam incompetentiæ excusationem prætendentibus, de eadem vel admittenda vel rejicienda tribunal judicabit. Convenienti ex causa, ut terminus prolongetur, concedi potest. Si rationes adductæ minus firmæ inveniantur, vel quando quis nulla excusatione proposita comparere neglexerit, terminus eis pro domicilii distantia dimetiendus statuatur. Eo elapso a judicio sæculari, ut citatos ad comparendum adigat, petendum est. Casu, quo petitio ista ex qualicumque causa effectum haud sortiatur, procedura etiam absque citati præsentia inchoanda est.

Quatenus conjuges ope delegati examinari possint.

§ 146. Magna cura agendum est, ut conjuges ad quæstionem facti eruendam coram commissario ad inquirendum deputato personaliter compareant. Quando id præstiterint ac domicilium eorum a sede tribunalis matrimonialis longius distet, ipsis supplicantibus pro interrogationibus ulterioribus loco, quo habitant, aut non procul ab eo delegatus substitui potest. Defensor matrimonii jus quidem habet, ejusmodi interrogationibus semper et ubique adesse; petere tamen potest, ut pro iisdem, qui ejus locum teneat, constituatur. Hicce jurejurando promittere debet, se in interrogatione caussam ligaminis conjugalis, quam optime sciat ac possit, tuiturum esse; instructionesque ac notitiæ forsitan

necessariæ a defensore matrimonii ei communicandæ sunt. Delegato non tantum interrogationes conjugibus proponendæ transmittantur, sed de omnibus quoque instruat circumstantiis, quarum cognitio ad investigationem, prout expedit, dirigendam requiritur. Conjugibus in alia diœcesi commorantibus in finem interrogationum ulteriorum tribunal matrimoniale diœcesis illius, ut cooperari velit rogandum erit.

Probatio, quæ requiritur.

§ 147. Præsumptio stat pro valore matrimonii; impedimentum plene probari debet.

Conjugum confessio.

§ 148. Confessio, quam conjuges in ipsa inquisitione faciunt, aut anteriori tempore, attamen post matrimonium, quod accusatur, jamjam contractum fecerunt, in quantum adversus matrimonii valorem pugnat, omni vi caret. Confessio quam conjuges, antequam matrimonium contraxerant, deposuerunt, qua nullitatem probandi medium rejicienda haud est.

§ 149. Confessio conjugum, quæ pro matrimonii valore militat, vim probandi in iis habet casibus, in quibus conjugibus adcusandi jus private reservatur. Alias præsumptionem tantum generat.

§ 150. Quod conjuges aut alter eorum haud compareant, adversus matrimonii valorem nihil probare potest : unde eo probandi onus matrimonium accusanti incumbens diminui haud debet.

Testes.

§ 151. De testibus admittendis vel respueendis, de fide ipsis habenda et exceptionibus eisdem oppositis tribunal matrimoniale juxta generales juris canonici normas et peculiare, quos negotii natura postulat, respectus in singulis casibus judicabit.

Peculiare de testium credibilitate præscriptiones.

§ 152. Si conjux matrimonium accusans contestem, qui suspectus, immo et respective inhabilis censendus est, exceptionem haud faciat, ipse ad testimonium pro matrimonio ferendum admitti potest. Verum quod conjuges contra testem aliquem haud excipiant, rationem nunquam suppeditat, depositionem ejus contra matrimonium directam pro fide digna accipiendi.

§ 153. Rationes, quæ præsumptionem fundant, testem pro uno aut contra unum conjugum

partium studio agi, eas tantum depositiones suspectas reddunt, quæ in commodum vel in præjudicium respectivi conjugis cedunt.

§ 154. Si testis ad utrumque conjugem tales habet relationes, quæ præsumptionem partium studii eodem fere gradu generant, relationes hæc per se sumptæ haud sufficiunt, ut depositio, quæ in commodum unius, sed in præjudicium alterius conjugis cedit, qua suspecta habeatur.

§ 155. Consanguinei conjugum a testimonio pro matrimonio aut contra illud ferendo tum tantum excludendi sunt, quando ex individua casus natura peculiare oriantur rationes, eos de partium studio suspectos habere.

§ 156. In dijudicanda credibilitate consanguineorum et omnium personarum, quarum ad conjugum relatio partium studii suspicionem inducit, imprimis considerandum est, an conjugum nullitatem matrimonii exoptent, necne.

§ 157. Omnes ii, de quibus supponendum est, quod circumstantiarum, quæ in nullitatis quæstionem influxum exercent, bene gnari sint, etiam tunc audiri debent, quando qua testes repellendi forent, quia depositiones eorum præsumptiones stabilire ac viam ulterioribus recludere possunt dilucidationibus.

Exceptiones, quæ testibus opponi possunt.

§ 158. Tam partes quam defensor matrimonii jus habent, testibus pro matrimonio aut contra illud productis exceptiones opponendi.

Quod testimonium personaliter ferendum sit.

§ 159. Testimonium personaliter ferendum est; scripta absentium testimonia probationem haud faciunt, sed præsumptionem tantum fundant.

Testium examen per delegatum instituendum.

§ 160. Si testium habitatio tantum distet, ut in sede tribunalis matrimonialis interrogari nequeant, secundum normas, quæ § 146 de ulterioribus conjugum interrogationibus stabilitæ sunt procedendum erit.

Quomodo interrogationes concipiendæ.

§ 161. Interrogationes testibus proponendas commissarius ad inquirendum deputatus concipit ratione habita omnium, quæ in hucusque gestis emergerunt, nec non punctorum interrogatorum, quæ a partibus forsitan exhibita sunt, et communicatis cum matrimonii defensore consiliis. Posterior jus habet, quæ ipsi e re esse

videntur, superaddendi vel et petendi, ut interrogationes tribunali matrimoniali adprobandæ proponantur.

Jusjurandum testium.

§ 162. Jurati tantum testis depositio vim habet legitimæ probationis. Testes, quos admittere nil impedit, antequam examinentur, tactis sacrosanctis Dei evangeliiis jurare debent, se de interrogationum ad eos dirigendarum objecto veritatem, quo modo eam coram Deo et conscientia compertam habeant, plene ac intemerate, quin aliquid addant, omittant vel immutent, edicturos fore. Congrua de jurisjurandi sanctitate admonitio præmittatur.

§ 163. Ad jusjurandum a testibus præstandum conjuges ac, si matrimonium a tertio quodam accusetur, iste quoque, vocandi sunt. Attamen vocatorum absentia, quin jusjurandum excipiatur, impedire nequit.

Testium examen.

§ 164. Examen testium partibus remotis et singillatim instituendum est ac, antequam omnino terminatum sit, testium depositiones haud publicentur.

Quatenus testimoniis probandi vis competat.

§ 165. Quod a duobus testibus, quibus, nulla exceptio in lege fundata opponi potest, distincte ac conformiter depositum est, in quantum haud alia testimonia fide digna aut circumstantia, quæ præsumptionem gravem stabiliant, refragentur, de regula plene probatum censi debet. Verum quando de circumstantia agitur, a qua valor matrimonii dependet, minime sufficit, relationem vel factum, quo testium veracitas in dubium vocetur, evictum haud esse, sed oportet probatum sit, eos intemeratæ probitatis et suppositioni, quasi perjurio conscientiam gravare possint, locum haud esse.

Investigatio pro rei peritis.

§ 166. Quando ad probationem conficiendam rei periti adhibendi sint, eorum duos saltem et eos scientia et integritate præstantes omnique partium studio expertes tribunal matrimoniale seliget, qui juxta instructionem a commissario exarandam et a matrimonii defensore adprobandam investigationem debitam habeant et animi sententiam scriptis pandant. Relate ad partium studium contra rei peritos eadem valent exceptiones, quæ ipsis, si testes agerent, opponi possent.

§ 167. Rei periti jurati sint oportet. Ubi de facto agitur, a quo validitas matrimonii dependet jusjurandum eis etiam tunc deferendum est, quando jam juramento in munere adeundo deposito se obstrinxerint, fore ut veritatem in consultis dandis sancte servant.

Probatio super genuitate instrumentorum.

§ 168. Genuitas instrumentorum, quæ adversus matrimonii valorem pugnant, depositionibus conjugum aut talium personarum, quæ qua testes aut suspectæ aut inhabiles reputari deberent, probari nequit.

Jusjurandum conjugum.

§ 169. Jusjurandum a conjugibus præstitum æque ac eorundem confessio probationem de impedimento obtinente suppeditare aut supplere nequit.

§ 170. In quantum ad probandam circumstantiam, a qua jus matrimonium accusandi dependet, jusjurandum conjugis matrimonium accusantis admitti possit, tribunal matrimoniale de casu in casum perpendat et decernat.

§ 171. Si impedimenti natura prohibeat, ne ex officio procedatur, jusjurandum conjugis matrimonii valorem asserentis qua probatio pro matrimonio admitti potest.

Præscriptiones peculiares de matrimonio, quod propter vim metumque impugnatur.

§ 172. Si conjux matrimonium ex injustæ violentiæ titulo accusat, ii, qui ex ejus assertionem coactionem injustam exercuerunt, citandi et examinandi sunt. Adcusatione contra alterum conjugem directa, ejusdem confessione probatio stabiliri nequit. Quodsi parentes facta confitentur ex quibus coactio injusta et matrimonium irritans resultaret, omnibus perpensis circumstantiis dijudicandum est, an forsitan colludant cum prole conjugii solutionem desiderante? Ceterum in quantum accusatio haud alterum attineat conjugem juxta normas generales de probationibus in delictorum causis valentes procedendum est.

De raptu.

§ 173. De rapta, quæ cum raptore, dum in ejus potestate permaneret, matrimonium contraxit, præsumendum est, quod matrimonii ineundi causa rapta sit. Quodsi contrarium plene probatum fuerit, consistit nihilominus præsumptio, eam violentia injusta ad consentiendum adactam esse. Hæc ipsa præsumptio adversus

omne matrimonium militat, quod a quacunque persona quacunque ex causa rapta, antequam libertatem penitus recuperavit, contractum fuerit.

De modo procedendi in impedimento impotentiae.

§ 174. Etiam, quando in matrimonium propter impedimentum impotentiae inquiratur, normæ de confessione et juramento conjugum propositæ regulæ ad instar tenendæ sunt. Si duo rei periti, in quorum scientia et animo a partium studio remota tribunal matrimoniale plenam collocaet fiduciam, unanimes declaraverint, impotentiam adesse insanabilem et absolutam ipsamque matrimonium præcessisse, hoc non obstante pars, cujus impotentia asseritur, petere potest, ut tertius quoque rei peritus investigationem habeat. Si impotentia pro respectiva tantum declaratur, conspirans trium saltem rei peritorum consultum ad probationem plenam necessario requiritur. Quodsi dubium remaneat, an impotentia insanabilis existat et matrimonium antecesserit, rejicienda est declarandæ invaliditatis petitio.

§ 175. Exceptio locum habet, quando aut probatum sit, matrimonium nondum consummatum esse, aut nullitatis declarandæ petitio intra tres a matrimonio contracto annos proponatur, simulque impotentiam adesse, non tantum ab utroque conjuge asseveretur, sed etiam a duobus rei peritis fide dignis qua valde verisimile astruatur. Tali casu conjuges consortium matrimoniale per tempus a tribunali constituendum, nunquam vero non tam diu continuare debent, donec in eo per triennium vixerint. Si elapso hoc tempore denuo petant, et nullitatis sententia edatur, tribunal matrimoniale certius ante omnia se reddat, nil immutatum esse quoad facta, ex quibus impotentiam verisimilem et respective matrimonium nondum consummatum esse colligeretur. His peractis conjugibus permitti potest, ut impotentiam adesse jurejurando attestentur, et istud plenam probationem efficit.

Quænam investigationibus terminatis agenda.

§ 176. Absoluto processu probatorio conjuges et quicumque matrimonium adcusaverit, nec non defensor matrimonii moneantur de eo, quo pollet jure, in hucusque acta animavertendi. Exceptiones, si quas habeant, intra octiduum proponant. Ratione domicilii interesse habentium terminus protrahi potest; ita tamen, ut major, quam necessaria sit, mora non concedatur.

§ 177. Et tribunal matrimoniale et matrimonii defensor ex officio eas possunt ordinare investigationes, quæ ad proceduram quoad probationes complendam necessariæ ipsis videntur.

Sententia ferenda Episcopo est subijcienda.

§ 178. Antequam sententia feratur, tribunal matrimoniale ea, in quæ decernenda consensit, Episcopo adjunctis rationum momentis subijciet; qui quando sententiam ferendam haud sufficienter fundatam esse censeat, tribunali matrimoniali injunget, ut circumstantias ab ipso indicandas denuo mature perpendat et de consultationum resultato ad ipsum referat.

De iis quæ ad sententiam definitivam requiruntur.

§ 179. Appellatio admittenda est, donec matrimonii validitas per duas aut ejus invaliditas per tres sententias conformes pronuntiata sit. Duabus sententiis pro matrimonio et duabus contra illud militantibus, matrimonium pro valido tenendum est.

Regulæ de appellationibus.

§ 180. Prima instantia sententiam pro matrimonii validitate ferente, matrimonium accusans ad secundam instantiam appellare potest. Quodsi validitas in secunda instantia confirmetur, nulla amplius provocatio locum habet. Si matrimonium in secunda instantia pro invalido declaretur, matrimonii defensori incumbit, ex officio ad tertiam provocare instantiam. Si tertia instantia pro matrimonii valore judicat, ulterior haud obtinet appellatio. Quando autem contra valorem decernat, defensor matrimonii petere debet, ut quarta constituatur instantia, pro cujus sententia matrimonium vel validum vel invalidum reputetur oportet.

§ 181. Si prima instantia matrimonium invalidum declaret, matrimonii defensor ex officio appellare debet. Si secundæ instantiæ judicium pariter invaliditatem pronuntiet, defensor matrimonii, nisi prostantes invaliditatis probationes omne dubium secludant, causam ad tertiam instantiam deferre tenetur. Invaliditatis sententia per tertiam quoque instantiam lata, ulterior appellatio institui nequit. Si validitatem ea pronuntiet, actori liberum est, petere, ut quarta constituatur instantia, et hujus sententia qua finalis habenda est.

§ 182. Quando in prima et tertia instantia adversus matrimonium, in secunda autem pro ea

sententia feratur, matrimonii incumbit defensori, quartam petere instantiam.

§ 183. Appellatio a defensore matrimonii interposita ex sua natura parti simul prodest, quæ pro matrimonii validitate agit. Liberum nihilominus ipsi est, eandem appellationem independentem a matrimonii defensore interponere; consultum tamen, ut cum eo hoc de negotio consilia conferat.

§ 184. Relate ad appellationes, quas interponere defensor matrimonii muneris sui ratione obligatur, nulli habentur dies fatales. Si intra terminum præscriptum appellationem haud annuntiet, judicium, a quo appellare debet, ipsum ad officium suum implendum compellat vel pro casus ratione etiam ad Episcopum ea de re referat et proponat, ut matrimonii defensio alii viro omni ex parte habili concedatur.

Modus procedendi in superiori instantia.

§ 185. Judex, qui in superiori instantia sententiam fert, non tantum in inferioribus instantiis gesta diligenter examinet, sed etiam omnia peragat, quæ necessaria ducit, ut defectus suppleantur, dubia dilucidentur et errores corrigantur. Hunc in finem conjuges examinare, de instrumentis probandi ergo adhibitis investigationes instituere ac testes, a quibus novas informationes sperat, audire potest. Experimenta tamen per rei peritos facta tunc tantum iterari debent, quando indiciis præsumptionem gravem generantibus probabile reddatur, aut errorem aut partium studium intercessisse.

§ 186. Tam partes quam defensor matrimonii jus habent, in superiori instantia novas probationes afferendi.

Sententiæ nullitas.

§ 187. Sententia nulla est, si a iudice haud competente lata vel actus judicii essentialis aut prorsus omissus, aut, quin matrimonii defensor adhiberetur, institutus fuerit. Attamen valor sententiæ a iudice superiore latæ ideo, quod inquisitionem ulteriorem habere necessarium haud duxerit, sed secundum allegata causam deciderit, impugnari minime potest.

Procedura in causa nullitatis.

§ 188. Nullitatis actio intra tempus appellationibus præfixum coram iudice proxime superiori instituenda est.

§ 189. Quum conjuges exceptionem incompetentiæ intra decem a citatione intimata dies

proponere debeant § (103), jure carent sententiæ latæ nullitatis assertionem obgerendi; superior tamen judex sententiam propter competentiae defectum ex officio irritam declarare potest.

§ 190. Sententia de nullitatis actione lata appellationem haud admittit.

§ 191. Processus pro nullo declaratus coram eodem iudice aut, quando ob competentiae defectum irritatus sit, coram iudice, qui competens pronuntiatur, forma debita iterandus est.

Convalidationis adducendæ tentamen.

§ 192. Quando matrimonium irritum esse, tribus conformibus sententiis decretum, impedimentum vero ejusmodi sit, ut renovatione consensus aut dispensatione indulta e medio tolli possit, Episcopus, nisi gravis causa contrarium suadeat, aget, ut matrimonium convalidetur.

Sententiæ definitivæ publicatio.

§ 193. Si natura impedimenti dispensationem excludat aut conamen adducendi convalidationem, effectu careat, nullitatis declaratio partibus annuntianda est nec non prohibendæ sunt, ne amplius sibi cohabitent.

Sententiæ tenor et forma.

§ 194. Cuivis sententiæ rationum, quibus innititur, momenta succincte, quin tamen essentialia quidpiam omittatur, adjungenda sunt. In sententia finali invaliditatem pronuntiante disertis declaretur verbis, ex parte prioris conjugis nullum novis ineundis nuptiis impedimentum superesse. Quælibet sententia judicum et secretarii subscriptione nec non curiæ episcopalis signo munienda est.

Sententiæ notificatio et communicatio.

§ 195. Sententia partibus per apparitorem dimissa etiam copia notificatur; de quo peracto fides in scriptis facienda erit. Cujusvis sententiæ de matrimonii valore latæ Episcopus Gubernatorem provinciæ certiore reddet.

Sententiæ definitivæ effectus juridicus.

§ 196. Sententia de matrimonii valore dicta nunquam in rem judicatam abit. Si post temporis probetur, eam suppositione erronea niti, causa denuo in jus vocanda et forma debita pertractanda est. Si contingat, ut sententia matrimonii nullitatem pronuntians retractetur, eo ipso matrimonia cuncta, quæ conjuges intermedio forsitan tempore inierunt, pro irritis declarata sunt.

§ 197. Excepto casu, de quo § 196 agitur,

inquisitio de matrimonii valore tum tantum, quando sententia primæ instantiæ irrita declaretur, tamquam de novo iterum institui potest.

Sententiæ propter impotentiam latæ effectus.

§. 198. Ille, cujus impotentiae pro absoluta et insanabili declaratae sententiæ nullitatis innititur, ad nuptias ineundas admitti nequit. Quando postea quomodocumque pateat, eum ad matrimonium consummandum aptum esse, redintegratur conjugium prius ab eo initum.

§ 199. Per se liquet, conjuges, antequam finalis nullitatis sententia lata sit, ad novum contrahendum matrimonium nullatenus admitti debere. Quamvis autem conjunctio ante sententiam finalem inita nunquam non illicita valde sit, immo isdem ac polygamia poenis ecclesiasticis subjaceat, tamen, si processus, qui agitur, nullitatis declaratione terminetur nec aliud quidpiam præpropere copulatis obstat impedimentum, pro vero reputari debet matrimonio.

Transactio et arbitrium.

§ 200. Caussæ matrimoniales neque transactione neque sententia ab arbitris dicta terminari possunt. Conditiones, sub quibus tribunal matrimoniale jus habet, de litibus bona temporalia spectantibus arbitrii ope decernere, lege civili expressæ sunt.

IV. VINCULI MATRIMONIALIS PER PROFESSIONEM
RELIGIOSAM SOLUTIO.

§ 201. Quando conjux conqueratur, alterum consummationem matrimonii declinare, posterior vero declaret, quod sæculo renuntiare constituerit, perpendendum ante omnia venit, an matrimonium nondum esse consummatum extra dubium positum sit. Quo sufficienter probato, conjugum recusanti injungendum est, ut intra bimestre aut matrimonium consummet, aut religionem a Sacra Sede approbatam ingrediatur. Ex gravi tamen causa terminus vel brevior vel longior præfigi potest.

§ 202. Si duorum conjugum, qui matrimonium haud consummasse asserunt, alter monasterium ingrediatur, quin alter reclamet; an veritate nitatur assertio de matrimonii consummatione nondum peracta, ad collusionis pericula devitanda eo districtius examinandum est.

§ 203. Postquam conjux, qui sæculo renuntiare vult, votis solemnibus se obstrinxit, alteri parti instrumenti ope testandum est, matrimonii

ab eo valide contracti, sed nondum consummati vinculum dissolutum esse, nec eum impediri, quin ad alia convolet vota.

§ 204. Tam nullitatis declaratio quam dissolutio vinculi matrimonialis per vota solemnia effecta in libro nuptiali annotanda est. Si matrimonium in loco, ubi neque sponsus neque sponsa domicilium habebat, contractum fuit, annotatio non tantum libro nuptiali parochiæ, ubi matrimonium celebratum, sed etiam parochi, qui delegationem ad nuptiis assistendum dedit, inseri debet.

V. SEPARATIO A THORO ET MENSA.

§ 205. Absque conjugali vitæ consortio obligationes per matrimonium contractæ impleri nequeunt: ipsum igitur in casibus tantum a lege ecclesiastica statutis et forma a lege ecclesiastica præscripta solvere licet.

Separatio mutuo consensu facta.

§ 206. Conjuges mutuo consensu vitæ consortium eum in finem solvere possunt, ut religionem a Sancta Sede approbatam ingrediantur vel ambo vel una tantum pars, aut, ut vir ordines sacros suscipiat. An et quibus sub conditionibus altera pars in sæculo permanere possit, juxta legum ecclesiasticarum præscripta decernendum est.

Separatio perpetua adulterii ergo.

§ 207. Quodsi conjugum alter adulterii crimen commiserit, alteri jus competit, perpetuam a thoro et mensa separationem petendi, nisi forsitan adulterium approbaverit, permiserit vel sua culpa adduxerit, aut ipse quoque adulterii reum se reddiderit. Jure suo excidit, nisi altera pars culpam expresse vel tacite condonet.

Causæ separationis temporalis decernendæ.

§ 208. Conjuges ad vitæ consortium catenus tantum obligantur, quatenus id absque animæ, vitæ vel sanitatis periculo continuare possunt. Quodsi conjux a fide christiana deficiat, quodsi alteram partem ad defectionem a fide catholica, ad vitia vel crimina sollicitet, quodsi injuriis realibus vel insidiis vitam ejus et sanitatem in periculum adducat, quodsi ei acerbiores animi afflictiones per longius tempus intentet, etiam, quando malo corporali diuturno contagiosoque laboret, alteri parti supplicatione proposita concedendum est, ut a thoro et mensa separetur, usquedum conjugale vitæ consortium quin periculum salutis suæ æternæ vel temporali immineat, renovare possit.

§ 209. Conjux, quem altera pars malitiose deseruit separationem a thoro et mensa petere potest, usque dum desertionis reus animum ad officia conjugalia adimplenda paratum sufficienter probaverit.

§ 210. Etiam propter tales officiorum transgressionem, quæ juribus bona temporalia attinentibus vel honori civili alterius conjugis grave afferunt detrimentum aut urgens parant periculum, temporalis a thoro et mensa separatio pronuntiari potest.

Actio de separatione a thoro et mensa.

Reconciliationis procurandæ tentamen.

§ 211. Conjux, qui separationem obtinere desiderat, ante omnia parochum adeat suum. Hic utramque partem vocabit et cuncta quæ lex Dei et fœderis conjugalis dignitas suppeditat, motiva graviter simul et amanter adhibebit, ut conjugale vitæ consortium intactum servetur. Si animos conciliare non valeat, secundo et tertio id ipsum, octiduo saltem quavis vice interposito, efficere conetur. Tertium tamen omitti potest experimentum, quando animorum exacerbatio successus spem adimat aut in patulo sit, actorem vitæ consortium continuare non posse, quin æternam aut temporalem salutem urgenti exponat periculo.

§ 212. Si reus comparere recusat, parochus jus habet, eum magistratus civilis interventu ad obedientiam præstandam compellere. An præsentia coactione obtenta finem juvare possit, secundum rerum adjuncta dijudicandum erit.

§ 213. Quodsi parochus frustra laboret, eo de negotio ad præsidem tribunalis matrimonialis referre et casu, quo conjuges bis tantum vocaverit, causam ex qua tertium experimentum omiserit, accurate exponere debet. Addat insuper, an et quatenus gravamina allata ipsi fundata videantur.

Commissariorum ad inquirendum deputatorum constitutio.

§ 214. Quivis Episcopus in remotioribus diocesis suæ partibus ecclesiasticos viros in commissarios nominabit, qui deputati sint ad inquirendum super actionibus separationem a mensa et thoro attinentibus, et secretarium ad protocollum excipiendum eis adjuget.

Quomodo separationis decernendæ petitio apud judicem proponenda.

§ 215. Actor petitionem suam vel apud ipsum tribunal matrimoniale, vel apud commissarium, intra cujus districtum domicilium habet, aut scripto porrigere aut in acta redigendam oretenus exponere potest. Causam, ex qua jure se vitæ communitatem tollendi pollere arbitratur, accurate exponere ac probationis præstandæ media indicare debet. Edicendum præterea tempus, cujus hucusque lapsu matrimonium duraverit et, quodsi liberi ex eo procreati sint, numerus eorum et ætas. An et in quantum conjuges separationem quoad thorum mensamque intendentes curiam episcopalem adire possint vel debeant, ab Episcopi ordinatione pendeat.

Decretum de inquisitione habenda.

§ 216. Separationis decernendæ petitio tribunali proponatur matrimoniali, quod, nisi rationes aperte insufficientes sint, ad investigandum super negotio procedet. Quando res in tribunalis matrimonialis sede pertractetur, aliquis ex iudicibus in id muneris qua commissarius deputetur.

Personalis conjugum præsentia.

§ 217. Inquisitionis ergo ambo conjuges personaliter comparere tenentur. Quoad advocatos et declarationes vel assertiones ab eisdem prolatas ad normam § 143 procedendum est.

Inquisitio prævia.

§ 218. Primo tentandum est, an negotium absque probationibus in rigore juris talibus terminari possit. Conjuges singuli examinari atque tum sibi invicem confrontari debent. Cuilibet parti assertiones alterius una post alteram ordine, quem successus temporis vel nexus inter causam et effectum indicat, proponendæ sunt, et instandum, ut præcise respondeat. Si una pars ad instrumenta privata provocet, altera interroganda venit, an eadem genuina agnoscat? Testes quos partes nominaverint, in quantum adhiberi possint, examinandi ac, si necessarium videatur, sibi invicem nec non conjugibus confrontandi sunt.

§ 219. In hac prævia inquisitione qua testes tales quoque admittantur personæ, quarum depositiones probationem judicalem fundare non possent, apud quas autem accurata factorum, de quibus quæstio versatur, notitia merito supponitur.

§ 220. Commissario ad inquirendum deputato competit, personas, quarum depositionibus quæ-

tionem facti dilucidatum iri sperat, etiam, quin partes qua testes eas designaverint, interrogare. An conjugibus confrontari debeant, prudenti ejusdem iudicio relinquatur.

Post præviam inquisitionem ordinanda.

§ 221. Protocollum de inquisitione prævia exceptum tribunali matrimoniali proponendum est, et quando, ad quæ actor provocet, per confessionem rei vel per instrumenta, quæ omnem exceptionem excludant, extra dubium jam posita sint, tribunal matrimoniale ad sententiam ferendam procedere debet. Casu opposito processus probatorius instituendus est.

§ 222. Reo, si postulet, petitionis ab actore scripto propositæ vel actorum, in quæ oretenus facta redacta sit, copia dimittenda et terminus statuendus, intra quem responsionem vel scripto offerat vel in acta redigendam viva voce exhibeat. Alias separationis pronuntiandæ petitio ipsi prælegatur et quæ ad se et conjugale vitæ commercium tuendum afferat, in acta redigantur.

Processus probatorius.

Testes.

§ 223. Admittendi sunt testes, quibus ea, contra quam deponunt, pars exceptiones haud objecit, etsi aliunde qua suspecti vel inhabiles repelli deberent.

§ 224. Quando domicilium testium ab inquisitionis loco notabiliter distet, ad eorum examen loco, quo facilius se conferre possint, instituendum vir, quantum fieri possit, ecclesiasticus deputandus est. Quodsi extra diœcesis limites habitent, agendum cum Episcopo, cui subsunt, ut de eorum depositionibus excipiendis, quæ oportet, constituat. Testes, qui prope tribunalis matrimonialis sede habitant, nunquam non apud tribunal matrimoniale examinandi sunt.

§ 225. Quæstiones concipit commissarius ad inquisitionem deputatus ratione habita punctorum interrogatoriorum, quæ partes forsitan obtulerunt. Quoad iuramentum testium observentur normæ § 162 statutæ.

§ 226. Ad iuramentum a testibus deponendum partes vocari debent; attamen quod non compareant, haud impedit, quominus iuramentum excipiat. Partibus non licet examini testium adesse, atque depositiones, antequam examen terminatum sit, publicari haud debent.

Inquisitio per rei peritos insituenda.

§ 227. Rei periti, quorum consultum necessarium forsitan sit, a commissario ad inquirendum deputato seligendi sunt; de exceptionibus eis

oppositis tribunal matrimoniale decernit. Jusjurandum a rei peritis exigere debet, nisi juramento in munere adeundo deposito se ad veritatem in consultis dandis sancte servandam obstrinxerint.

Probatio plena per testes aut rei peritos efficienda.

§ 228. Per depositionem conformem duorum testium juratorum et fide undequaque dignorum, necnon per consultum conforme duorum rei peritorum, qui scientiæ jam documenta præstiterint et a partium studio alieni sint, ac respective jurati, factum, circa quod depositio vel consultum versatur, plene probatur.

Adulterium probandi modus.

§ 229. Ut adulterium in finem separationis a mensa et thoro probetur, sufficiunt præsumptiones violentæ. Facta vero, quibus præsumptiones hæ innituntur, juxta normas processus in delictorum causis attinentes probanda veniunt.

Communicatio ad partes dirigenda.

§ 230. Protocollum examinis testium partibus vel prælegendum vel scripto communicandum est; si consultum a rei peritis datum fuerit, de hujus pariter tenore instruendæ sunt.

Finale conjugum examen.

§ 231. His peractis ambo conjuges commoneri debent, ut de testium depositionibus vel rei peritorum consultis sensus suos exponant. Si nova instrumenta, vel de instrumentis, quæ in inquisitione prævia dubiis obnoxia remanebant, novas probationes afferant, pars adversaria hac de re audienda est.

Rei confessio.

§ 232. Confessio conjugis, contra quem separationis actio intentatur, plenam efficit probationem.

Quatenus conjugum juramentum admitti possit.

§ 233. An juramentum suppletorium ex parte conjugum concedendum, an juramentum litis decisivum uni eorum imponendum vel permitendum sit, a tribunali decerni debet; quo in negotio ante oculos habendum est, in genere jusjurandum partium tunc tantum admitti posse, si omne aliud veritatem eruendi medium defecerit, et animorum exacerbationem, qualis in conjugum litibus obtinere solet, perjurii augere periculum.

Reo non comparente agenda.

§ 234. Si conjux in jus vocatus citatione facta non compareat, juxta normam § 145 statutam procedendum est.

§ 235. Quando actio propter desertionem malitiosam instituatur, absenti in prima statim citatione præfigatur terminus, in quo dimetiendo distantiae atque mediorum communicationis ratio prudenter habeatur. Quodsi, ubi commoretur ignotum sit, per ephemerides publicas citari debet termino præfixo, quem tribunal matrimoniale omnibus perpensis circumstantiis constituerit.

Quatenus actoris sustentationi providendum.

§ 236. Quodsi actor asserat, se conjugale vitæ consortium continuare non posse, quin salutem animæ vel vitam et sanitatem magno exponat periculo, atque casu, quo separatio legitime pronuntiata foret, reo obligatio incumbat, alteri conjugi honestam procurare sustentationem, tribunal matrimoniale perpendere debet, an sufficientes prævia ordinationis causæ prostent, quas si haberi judicatum sit, a judice sæculari petendum est, ut actori habitationem separatam et sustentationem honestam rei impensis prævie assignet.

Quatenus sententia Episcopo subjicienda.

§ 237. Episcopus, si pro casus natura necessarium duxerit, ordinabit, ut antequam sententia feratur, tribunal matrimoniale, quæ decernenda censeat, ipsi proponat (§ 178).

Quænam in sententia exponi debeant.

§ 238. Quavis sententia separationem pronuntiantem exprimendum est, an causa separationis, quatenus culpa ei insit, uni tantum vel ambabus partibus imputari debeat. Quodsi ex peractis eluceat, patrem vel matrem propter defectus morales non eos esse, qui jus educationis iis competens in liberorum salutem exercere possint, istud quoque in sententia exprimitur.

Appellationes in causa separationis.

§ 239. A decisione tribunalis matrimonialis conjux, qui ea se gravatum arbitretur, ad secundam instantiam provocare potest. Duabus sententiis conformibus latis ulteriori appellationi locus haud superest.

§ 240. Sententia de separatione a thoro et mensa pronuntiata nulla est, si a judice non competente lata vel actus judicii essentialis omissus

fuerit. Causa nullitatis secundum normas §§ 187, 188 stabilitas pertractanda venit.

Quorumnam ratio habenda.

§ 241. Quod conjuges in vitæ consortium solvendum consenserint legitimam separationis decernendæ causam non subministrat. Attamen formalitates præter absolute necessarias cunctæ eo magis vitandæ sunt, quod actibus judicialibus animorum exacerbatio augeri et reconciliatio difficilior reddi soleat. Insuper famæ partium et familiarum suarum, quantum finis ratio permittit, consulatur oportet.

Modus separationis causam tractandi, si rei confessio jam prostet.

§ 242. Quando una pars ad facta provocet, quæ legitimam separationis postulandæ causam constituunt, et altera rem ita se habere haud neget, parochus animos sibi conciliare tentare debet. Conaminibus ejus effectu frustratis apud commissarium ad inquisitionem deputatum de accusatione et confessione excipitur protocollo et res tribunali matrimoniali ad decernendum proponatur.

Procedura extraordinaria.

§ 243. Quodsi facta a reo non negentur, et ut famæ partium parcatur, vel ex alia gravi ratione necessarium videatur, ut negotium quam secretissime pertractetur, partes immediate tribunalis matrimonialis præsidem accedere possunt. Postquam iste compertum habuerit, legitimam adesse separationis causam, parochum vel pro re nata etiam alium sacerdotem admonitione trina concordie restituendæ experimentum facere jubeat; effectu haud subsecuto duobus tribunalis consiliariis adhibitis separationem pronuntiet. Tali casu, utraque parte petente, causa separationis in sententiæ tenore silentio premi potest. Hæc tamen ipsorum supplicatio protocollo in acta excipiendo inseri debet.

Observanda circa ea, quæ bona temporalia attinent.

§ 244. Quoad postulationes et lites circa bona temporalia versantes, quæ ex sententia in causa quadam matrimoniali lata oriuntur, partes ad judicium sæculare remittendæ sunt. Si ambæ unanimes petant, ut ea de re a tribunali matrimoniali arbitrii modo decernatur, injungendum ipsis est, ut de transactione, qua in hanc petitionem conspiraverint, instrumentum proponant. Minorennis admoneatur, quod ad transactionis hujus valorem patris vel tutoris consensus requi-

ratur. Ceterum in arbitrio dando leges Austriacæ qua norma teneantur.

§ 245. Quando uxor de invaliditate vel separatione actionem instituens petat, ut marito administratio bonorum suorum adimatur, aut ut ipse ad cautionem dandam pro bonis suis, quæ ejus in manibus versantur, adigatur, ad sæculare judicium remitti debet.

VI. SECUNDÆ NUPTIÆ VI DECLARATIONIS DE CONJUGIS MORTE EDITÆ CONTRAHENDÆ.

§ 246. Quum sanctum et inviolabile sit conjugii vinculum, ad secundas nuptias nemo admitti potest, nisi de conjugis morte probationes afferat, quæ omne prudens dubium penitus excludant. Ea, quæ ad moralem mortis certitudinem stabiliendam tendunt, summa cum cautione pertractanda, verum haud absolute rejicienda sunt. Fieri potest, ut ex rerum adjunctis plene probatis moralis oriatur certitudo, conjugem in vivis haud amplius agere, licet desint documenta vel testium depositiones mortem subsequutam jam esse confirmantes. Quodsi absentis cujusdam conjux talia afferat, quæ rarissimum hunc casum adesse valde probabile reddant, commonendus est, ut prævie civilem adeat magistratum, cui ampliora suppeditant factum explorandi media et cujus est, mortis declarationem quoad effectus civiles edere.

§ 247. Quamprimum superius provinciæ judicium per acta communicaverit, tribunal matrimoniale præsentem matrimonii defensorem dijudicabit, an conjux, cujus fata ignorantur, eo cum effectu, ut alteri parti ad novas transire nuptias liceat, mortuus censi possit. Decisio ferenda nunquam non Episcopi judicio subijcienda est.

§ 248. Quoties tribunal matrimoniale certitudinis moralis, ad quam provocatur, fundamentum haud ita firmum esse judicet, ut ligamen conjugale morte solutum esse absque hæsitatione teneri possit, mortis declarationi enuntiandæ assensum denegabit et rationum, quibus commovetur, momenta judicio civili communicabit. Quodsi secunda et tertia instantia ecclesiastica oppositam sententiam amplectantur ac eisdem assensum præbentibus supremum tribunal civile mortis declarationem pronuntiet, novis contrahendis nuptiis nullum obgeratur impedimentum.

§ 249. Quando tribunal matrimoniale censeat, nil novis ineundis nuptiis obesse, hos quidem sensus suos judicio provinciæ superiori significet, ad conjugem tamen nullam dirigat communicationem, antequam mortis declaratio relate ad effectus civiles firma consistat.

§ 250. Si ad novas transitur nuptias, parochus tam mortis declarationem a magistratu civili editam quam decisionem tribunalis matrimonialis, respective assensum, quem superior instantia ecclesiastica præbuit, in libro nuptiali annotare debet.

§ 251. Quodsi casus occurrat, cui in instructione hac provisum haud sit, ad juris communis normam pertractetur et decidatur oportet.

Præsentem Instructionem, quam Celsissimus et Reverendissimus Princeps Archiepiscopus Vindobonensis Joseph Othmarus Rauscher exaravit, pro singulari, qua præstat, modestia nobis exhibuit, ut privatum nostrum de ea iudicium aperiremus. Hujusmodi benignitati respondere cupientes, diligentiori quo valuimus examini opus subiecimus, et pro rei veritate declaramus, nihil in eo nos invenisse, quod vel Sacrorum Canonum præscripto, vel Apostolicarum Constitutionum ordinationibus, vel probatorum Doctorum sententiis conforme non sit. Quamobrem Opus summo labore ac sapientia elucubratum, merito futurum confidimus, ut in vastissimis Imperii Austriaci regionibus, ubi in usum fuerit inductum, sacræ æque ac civili Reipublicæ benevertat.

Romæ, die quarta maii 1855.

Aloisius Tomassetti S. Theologiæ, et Juris utriusque Doctor.

Hannibal Capalti S. Theologiæ, et Juris utriusque Doctor.

Petrus Beks Præp. Gener. Societatis Jesu.

Laurentius Valenzi S. Th. et J. U. Dr.

Laurentius Nina J. U. Dr.

ANNOTATIONES.

Ad § 1.

« Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini spiritus instinctu pronunciavit, cum dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea, quamobrem relinquet homo patrem suum et adhærebit uxori suæ et erunt duo in carne una. »

« Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret et indissolubilem unitatem confirmaret; conjugesque sanctificaret, ipse Christus, venerabilium sacramentorum institutor atque perfectior, sua nobis passione promeruit. Quod Paulus Apostolus innuit, dicens: Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam

et se ipsum tradidit pro ea; mox subjungens: Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo et in Ecclesia. Cum igitur matrimonium in lege evangelicæ veteribus connubiis per Christum gratia præstat, merito inter novæ legis sacramenta annumerandum, sancti Patres nostri, Concilia et universalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt. *Conc. Trid. sess. XXIV. doct. de sacr. matr.*

« Si quis dixerit, matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis evangelicæ sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre; anathema sit. » *Ibid. can. 1.*

Ad § 4.

« Præterea hi, qui de matrimonio contrahendo pure et sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt et omnibus modis inducendi, ut præstitam fidem observent. Si autem se invicem admittere noluerint, ne forte deterius inde contingat, ut talem scilicet ducat, quam odio habet, videtur, quod ad instar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt et postea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari. » *Decretal. l. IV. 1, 2.*

Ad § 5.

« Omissa controversia, utrum sponsalia sine parentum consensu vim habeant, eo pacto quo matrimonium de præsentis contrariis etiam ipsis parentibus firmum habetur; certissimum tamen est, ipsa illicite fieri, culpam admitti, cognitaque parentum dissensione solvi posse, licet jusjurandum intercesserit. » *Bened. XIV. inst. 46.*

« Secus vero si pater juste contradicat, nempe si matrimonium vergeret in dedecus familiæ, tunc enim sponsalia illa non obligant, cum nemo possit obligari ad exequendam rem injustam. » *S. Alphons. Liguor. theolog. moral. VI. n. 877. Ad. § 8.*

« Respondemus, quod si tibi constiterit, quod L. P. per verba de futuro, E. vero desponsaverit per verba de præsentis, imposita ei pœnitentia competenti, quia primam fidem irritam fecit, matrimonium secundo loco contractum legitimum iudices. » *Decret. IV. 1, 22. Cf. N. 1, 31.*

Ad § 11.

« Respondemus, quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri et mulieris consensum; sed necessaria sunt quantum ad Ecclesiam verba consensum exprimentia de præsentis. Nam surdi et muti possunt contrahere

matrimonium per consensum mutuum sine verbis et pueri ante annos legitimos per verba sola non contrahunt, cum intelliguntur minime consentire. » *Decretal.* IV, 1, 25.

Ad § 12.

Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia vel in iis constituendis errasse; anathema sit. » *Conc. Trid. sess. XXIX. de matr. can.*

Ad § 13.

« Dilectus filius R. proposuit, quod filiam suam cuidam matrimonialiter copulavit. Quum autem eadem mulier cum ipso viro, qui continuo furore laborat, morari non possit et propter alienationem furoris legitimus non potuerit intervenire consensus, mandamus, quatenus, si removeris ita esse, præfatas personas cures ab invicem separari. » *Decretal.* IV, 1, 24.

Ad § 17.

« Quia vero nobis constare non potuit, cujus ætatis esset puella, cum eidem viro extitit desponsata; cum dicatur, quod circiter annos XII habebat, utrumne prudentia tunc in illa suppleret ætatem: respondemus, quod, si puella nubilis non erat ætatis, cum sæpe præfatus vir desponsavit eandem et ætatem in ea prudentia non supplebat, procul dubio inter eos non conjugium sed sponsalia contracta fuerunt. » *Decretal.* IV, 3, 14.

« Hujus facti speciem, quam Nos animo præsentem retinemus, non abs re erit hic explanare. Dispensatio erat super ætate favore cujusdam puellæ, quæ sex mensibus minor erat duodennio, quod est in feminis legitimum ætatis tempus ad matrimonium ineundum. In ejus autem concessione expositum fuit, quod malitia ita supplebat ætatem ut de jure matrimonium contrahere posset. Quapropter declaratoria hæc potius dicenda erat quam dispensatio, quum facultas contrahendi matrimonium ante præscriptum ætatis tempus, quoties malitia supplet ætatem, ab ipsa legum et canonum dispositione proveniat. Quin immo Episcopi ipsi et Ordinarii locorum jure suo pronunciare possunt super ea quæstione, quæ facti est; an scilicet malitia, ut asseritur, ætatem suppleat, et consequenter matrimonii contrahendi licentiam impertiri valeat, neque necesse est Apostolicam Sedem adire, nisi pro majori actus solemnitate, et « ne de contractus matrimonii hujusmodi validitate propter minorem ætatem hæsitari contingat, »

ut habet formula, quæ in concipiendis literis declaratoriis super minori ætate adhiberi consuevit. Siquidem canonistæ docent, cumlativum jus esse inter Apostolicam Sedem et judices ordinarios cognoscendi et pronuntiandi de hac re: an scilicet malitia suppleat ætatem; privativam vero Apostolicæ Sedis jus esse concedendi dispensationem ad contrahendum matrimonium impuberi, qui per ætatem nondum conjugali copulæ maturus est sed tamen rationis usu ita pollet, ut matrimonii contrahendi vim et naturam intelligat. Etenim ad validitatem matrimonii quemadmodum rationis usus requiritur de jure naturali et divino, ita actualis ad conjugalem copulam potentia requiritur de jure positivo canonico. » *Benedict.* XIV. « Magnæ nobis » *volum.* II. p. 416.

Ad § 19.

« Decernitque sancta Synodus, inter raptorem et raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quodsi rapta a raptoe separata, et in loco tuto et libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat; et nihilominus raptor ipse ac omnes illi consilium, auxilium et favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames omniumque dignitatum incapaces; et si Clerici fuerint, de proprio gradu decendant. » *Conc. Trident. sess. XXIV. de matr. cap.*

« Die 24 Januarii 1608 habita est Congregatio Concilii domi Illustriss. D. Cardinalis Camerinen., cui interfuerunt Illustriss. Cardinales Camerinen. Montesperell. Pallavicinus, Aquaviva, Mantica, Pamphilius, Montisregalis, Maffeus, qui omnes senserunt, Concilium procedere etiam in muliere volente, dum tamen sit raptus juxta terminos juris civilis. Unus Cardinalis Montisregalis existimavit, Concilium procedere quoad nullitatem matrimonii, non autem quoad pœnas, sed ceteri omnes putarunt, Concilium sibi vindicare locum, etiam quoad pœnas. » *De Luca ad calc. discours. V. de matrimon. Cfr. Rigant. ad reg. cancell.* 49, n. 84.

« Atque in hoc consistere videtur aliquorum æquivocum, quod scilicet illæ genericæ pollicitationes, quæ simplicibus puellis per viros etiam ex causa libidinis fieri solent, de ipsas ducendo in uxores, ad id sufficiant, quoniam ita esset reddere nunquam verificabilem raptum, atque de facili eludere, inanemque reddere istam adeo prudentem et commendabilem provisionem,

quæ cum adeo accurato studio in generali Concilio facta fuit. » *De Luca annot. ad s. C. T. discurs. XXVIII, 16.*

« Dictusque tractatus debet probari concludenter et necesse est, quod probationes sint luce meridiana clariores, cum agitur de re gravi. » *Rigant. in regul. 49. can. n. 89.*

Ad § 20.

« Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari et conjungi, Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba, tamquam a Deo prolata, referens dixit: Itaque jam non sunt duo, sed una caro, statimque ejusdem nexus firmitatem, ab Adamo tantum ante pronuntiatam, his verbis confirmavit: Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. » *Conc. Trident. sess. XXIV. doct. de sacr. matr.*

« Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum, anathema sit. » *Ibid. can. 3.*

Ad § 21.

« Si quis dixerit, matrimonium ratum, non consummatum per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi; anathema sit. » *Conc. Trident. sess. XXIV. de matr. can. 6.*

Ad § 22.

Si quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjugue, dissolvi posse matrimonii vinculum, anathema sit. »

« Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit et docet juxta Evangelicam et Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi, et utriusque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjugue vivente, aliud matrimonium contrahere; mœcharique eum, qui dimissa adultera aliam duxerit; et eam, quæ dimisso adultero alii nupsérît, anathema sit. » *Conc. Trident. sess. XXIV. de matr. can. 5, 7.*

Ad § 23.

« Utrum pagani uxores accipientes in secundo vel tertio, vel ulteriori gradu sibi conjunctas, si conjuncti debeant post conversionem suam insimul remanere, vel ab invicem separari, edoceri per scriptum Apostolicum postulasti. Super quo taliter respondemus, quod quum sacramentum conjugii apud fideles et infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus dicens: « Si quis frater infidelem habet uxorem, et hæc con-

sentit habitare cum eo, non illam dimittat, » et in præmissis gradibus a paganis quoad eos matrimonium licite sit contractum, qui constitutionibus canonicis non arctantur, (« quid enim ad nos, » secundum Apostolum eundem, « de his, quæ foris sunt, judicare? ») in favorem præsertim Christianæ religionis et fidei, a cujus perceptione per uxores, se deseri timentes viri possunt facile revocari, fideles hujusmodi matrimonialiter copulati libere possunt et licite remanere conjuncti, quum per sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur. » — « Qui autem secundum ritum suum legitimam repudiavit uxorem, quum tale repudium veritas in evangelio reprobaverit, nunquam ea vivente licite poterit aliam, etiam ad fidem Christi conversus, habere, nisi post conversionem ipsius illa renuat cohabitare cum ipso, aut etiamsi consentiat, non tamen absque contumelia creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum. In quo casu restitutionem petenti, quamvis de injusta spoliatione constaret, restitutio negaretur, quia secundum Apostolum frater aut soror non est hujusmodi subjectus servituti. » *Decretal. IV. 19, 8.*

« Quæritur a Theologis, et Canonici juris Consultis, quando solvatur matrimonium contractum ab Hebræo cum Hebræa, quæ se convertere recusat; et quando conversus novum matrimonium cum muliere Christiana, et quando Hebræus cum Hebræa contrahere possit: Quod ad conversum attinet, quidam volunt, præcedens matrimonium dissolvi quoad vinculum, statim ac infidelis renuit fidem Christianam amplecti, aut intra terminum seu temporis spatium præfixum in interpellatione, quæ illi facta est, nullum responsum præbet. Alii vero putant, matrimonium solvi, quando conversus aliud matrimonium celebrat cum Christiana. Quæ opinio in præsentî communior est inter Theologos et Canonici juris peritos et in praxi eam sequitur Congregatio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium Decretorum Concilii Tridentini Interpretum. » *Benedict. XIV. « Apostolici. »*

Ad § 24.

« Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem solemni-ter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto: et oppositum nil aliud esse, quam damnare matrimonium, posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere

donum : anathema sit : cum Deus id recte petentibus non denegat, nec patitur, nos supra id, quod possumus, tentari. » *Conc. Trident. sess. XIV. can. 9.*

« Antiquæ concertationi finem cupientes imponere, ac animarum periculis inde provenientibus salubriter providere, de fratrum nostrorum consilio præsentī declaramus edicto, quod, licet votum solennizatum per sacri susceptionem ordinis, quantum ad impediendum matrimonium contrahendum, ac ad dirimendum, si post contractum fuerit, secundum statuta canonum sit efficax reputandum, ad dissolvendum tamen prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, quum nec jure divino, nec per sacros reperiamus canones hoc statutum, invalidum est censendum. » *Extrav. Joann. XXII. 6.*

Ad § 26.

« Prohibitio quoque copulæ conjugalis quartum consanguinitatis et affinitatis gradum de cetero non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. » *Decretal. IV. 14, 8.*

« Vir, qui a stipite quarto gradu et mulier, quæ ex alio latere distat quinto secundum regulam approbatam, qua dicitur: quoto gradu remotior differta stipite et a quolibet per aliam lineam descendentium ex eodem, licite possunt matrimonialiter copulari. » *Decretal. V. 14, 9.*

Ad § 27.

« Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum multoties in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur. Volens itaque sancta Synodus huic incommodo providere, et a cognationis spiritualis impedimento incipiens, statuit, ut unus tantum sive vir, sive mulier, juxta sacrorum canonum instituta, vel ad summum unus et una baptizatum de baptismo suscipiant; inter quos ac baptizatum ipsum et illius patrem et matrem, nec non inter baptizantem et baptizatum, baptizatique patrem ac matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur. Parochus, antequam ad baptismum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos spectabit, sciscitetur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant; et eum vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat, et in libro eorum nomina describat, doceatque eos, quam cognationem con-

traxerint; ne ignorantia ulla excusari valeant. Quodsi alii, ultra designatos, baptizatum tetigerint, cognationem spirituales nullo pacto contrahant, constitutionibus, in contrarium facientibus, non obstantibus. Si parochi culpa vel negligentia secus factum fuerit, arbitrio Ordinarii puniatur. Ea quoque cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem et confirmatum, illiusque patrem et matrem, ac tenentem non egrediatur: omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis. » *Conc. Trident. sess. XXIV. de matr. cap. 2.*

Ad § 28.

« Et hæc adeo vera sunt, ut, quamvis per adoptionem parentum liberorumve loco sibi esse cœperint, non possint inter se matrimonio conjungi in tantum, ut etiam dissoluta adoptione idem juris maneat. Itaque eam, quæ tibi per adoptionem filia vel neptis esse cœperit, non poteris uxorem ducere, quamvis eam emancipaveris. » *Instit. de nupt. I. 10.*

« Adoptivus filius, si emancipetur, eam, quæ patris adoptivi uxor est, ducere non potest, quia novercæ locum habet. Item, si quis filium adoptaverit, uxorem ejusdem (quæ nurus loco est) ne quidem post emancipationem filii ducere potest: quoniam aliquando nurus ejus fuit. » *Digest. de rit. nupt. XXIII. 2. 14.*

« Per adoptionem quæsitā fraternitas eo usque impedit nuptias, donec manet adoptio, ideoque eam, quam pater meus adoptavit et emancipavit, potero uxorem ducere. Æque et si me emancipato illam in potestate retinuerit, poterimus jungi matrimonio. Itaque volenti generum adoptare, suadet, ut filiam emancipet. Similiter suadet ei, qui nurum velit adoptare, ut emancipet filium. » *Ibidem 2, 17.*

« Si qua per adoptionem soror mihi esse cœperit, quamdiu durat adoptio, inter me et ipsam nuptiæ consistere non possunt. » « *Decretal. IV. 12, 1.*

« Ejus vero mulieris, quam pater tuus adoptavit, filiam non videris impediri uxorem ducere, quia neque naturali, neque civili jure tibi conjungitur. » *Instit. de nupt. I. 10.*

Ad § 29.

« Si quæstio incidat sive in tribunali ecclesiastico, sive etiam in Synodo, an in hoc vel illo casu adsit impedimentum cognationis legalis, necessario recurrendum erit ad leges civiles atque ad earumdem normam controversia decidenda.

Disputant e. g. doctores, num præfata ad matrimonium obstacula a sola inducantur adrogatione, an etiam ab adoptione simplici et imperfecta. — Tam prioris quam posterioris sententiæ patroni unice insistent juris civilis textibus, quos de qualibet adoptione indiscriminatim loqui, defensores primæ sententiæ autumant; aliis ex adverso opinantibus, eos de sola adrogatione intelligendos. De hac quæstione actum fuit in sacra congregatione Concilii die 25 septembris 1734. Nihil tamen ex decisione, quæ tunc prodiit, potest concludenter ad rem evinci. — Itaque, cum indecisa adhuc remaneat controversia, si de ea in Synodo agendum foret, ex solis juris civilis sanctionibus potest definiri. » *Benedict. XIV. de synod. diæces. lib. IX cap. 10. num. 5.*

« Adoptivæ sororis filiam possum uxorem ducere: cognata enim mea non est filia ejus: quia avunculus nemo fit per adoptionem. *Et eæ deum cognationes contrahuntur in adoptionibus, quæ legitimæ sunt, id est, quæ agnatorum jus habent.* » *Digest. de rit. nupt. XXIII. 2, 12.* Ex hoc textu clarissime patet, secundum juris Romani sanctiones adoptionem imperfectam non posse involvere matrimonii impedimentum: etenim cognatio, quæ legitima sit, id est, quæ agnatorum jus habeat, ab eo contrahi nequit, qui in patris adoptivi familiam non transit.

« Imperfecta est, quando fit sine rescripto principis supremi sed auctoritate inferioris magistratus nec adoptatus cum filiis transit in potestatem adoptantis. Dubitatur, an cognatio legalis oriatur etiam ex adoptione imperfecta. Affirmant Pal. Pontius. Tol. etc. apud Salm. Sed probabilius dicunt S. Thom. Sanch. Salm. cum aliis oriri tantum ex adoptione perfecta. » *S. Alphons. Lig. theol. moral. lib. VI. n. 1027.*

Ad § 30.

« Super eo igitur, quod pater et filius cum matre et filia et duo cognati cum duabus cognatis, avunculus et nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonia: taliter tibi duximus respondendum, quod, licet omnes consanguinei viri sint affines uxoris et omnes consanguinei uxoris sint viri affines, inter consanguineos tamen uxoris et viri ex eorumdem, scilicet viri et uxoris conjugio nullaprorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. » *Decretal. IV. 14, 5.*

Ad § 31.

« Præterea s. Synodus, eisdem et aliis gravissimis de causis adducta, impedimentum, quod

propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, et matrimonium postea factum dirimit, ad eos tantum, qui in primo et secundo gradu junguntur, restringit: in ulterioribus vero gradibus statuit, hujusmodi affinitatem matrimonium postea contractum non dirimere. » *Conc. Trid. sess. XXIV. de matr. cap. 4.*

Ad § 35.

« Justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacumque ratione valida non erunt, s. Synodus prorsus tollit; ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest hujusmodi prohibitio absque dispendio observari. » *Conc. Trident. sess. XXVI de matr. cap. 3.*

« Sane si præfata puella ante desponsationem septimum annum compleverat, licet prædictus vir a desponsatione prædictæ puellæ ipso jure fuerit absolutus, quum ea in eum consentire noluerit, inhonestum tamen videtur, ut matrem ejus habeat, cujus filia fuit sibi desponsata. » *Decretal. IV. 2, 5.*

Ad § 37.

« Si qua mulier in mortem mariti sui cum aliis consiliata est et ipse aliquem illorum se defendendo occiderit, potest ipse post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere; ipsa autem insidiatrix poenitentiae absque spe conjugii stet subjecta. » *Decretal. IV. 19, 1.*

Ad § 38.

« Tametsi dubitandum non est, clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata et vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit; et proinde jure damnandi sint illi, ut eos s. Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant, quique falso affirmant matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse: nihilominus S. Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit; verum, cum s. Synodus animadvertat, prohibitiones illas propter hominum inobedientiam jam non prodesse, et gravia peccata perpendat, quæ ex eisdem clandestinis conjugiiis ortum habent; præsertim vero eorum, qui in statu damnationis permanent, dum priori uxore, cum qua clam contraxerant, relictæ, cum alia palam contrahunt, et cum ea in perpetuo adulterio vivunt. Cui malo cum ab Ecclesia, quæ de occultis non judicat, succurri non possit, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur; id-

circo sacri Lateran. Conc. sub Innocentio III celebrati vestigiis inhærendo præcipit, ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium parochis tribus continuis diebus festivis in ecclesia inter missarum solemniam publice denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum; quibus denuntiatio- nibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur. »

« Qui aliter quam præsentem parochum vel alio sacerdote de ipsius parochi, seu Ordinarii licentia et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos s. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit: et hujusmodi contractus irritos et nullos esse decernit, prout eos præsentem decreto irritos facit et annullat. »

. « statuitque benedictionem a proprio parochis fieri, neque a quoquam, nisi ab ipso parochis vel ab Ordinario licentiam ad prædictam benedictionem faciendam alii sacerdoti concedi posse; quæcumque consuetudine etiam immemorabili, quæ potius corruptela dicenda est, vel privilegio non obstante. » *Concil. Trident. sess. XXIV. de matr. cap. 1.*

« Qui autem nupturi erunt, a sacerdote benedicti, nubere audeant, nec aliter præsumant. » *Decretal. caus. 33. qu. 1. et 2, c. 19.*

Ad § 53.

« Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur, puta, si alter dicat alteri: « contraho tecum, si generationem prolis evites, » vel: « donec inveniam aliam honore vel facultatibus digniorem, aut: « si pro quæstu adulterandam te tradas, » matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu; licet aliæ conditiones appositæ in matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi. » *Decretal. IV, 5. 7.*

Ad § 54.

« Quicumque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit et eam relinquere voluerit, dicimus quod frangatur conditio et desponsatio irrefragabiliter teneatur. » *Decretal. IV. 5, 1.*

« Si vero aliquis sub hujusmodi verbis juramentum alicui mulieri præstiterit: « Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaveris, » reus perjurii non habebitur, si eam nolentem sibi solvere, quod juramento sibi dari petiit, non acceperit in uxorem, nisi consensus de præsentem

aut carnalis sit inter eos commixtio subsequuta. » *Decretal. IV. 5, 3.*

« Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum liquido constet, quod post contracta sponsalia carnalis est inter eos copula subsequuta, pro matrimonio est præsumendum, quia videtur a conditione apposita recessisse. » *Decretal. IV. 5, 6.*

Ad § 59.

« Ab Adventu Domini nostri Jesu Christi usque in diem Epiphaniæ, et a feria quarta Cinerum usque in octavam Paschatis inclusive, antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari, sancta Synodus præcipit, in aliis vero temporibus nuptias solemniter celebrari permittit: quas Episcopi, ut ea, quæ decet modestia et honestate fiant, curabunt; sancta enim res est matrimonium et sancte tractandum. » *Concil. Trident. sess. XXIV. cap. 10.*

Ad § 67.

« Licet enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit, non est tamen conveniens, ut ob id solum sacramentum conjugii dissolvatur. Alia tamen poenitentia debet eis imponi, quia contra prohibitionem Ecclesiæ hoc fecerunt. » *Decretal. IV. 16, 2.*

Ad § 68.

« Verebatur, ne Episcopi prædicti Juenin, aliorumque contra communem sapientiorum Galliæ doctorum sensum idem scriptitantium auctoritate decepti non audeant in suis synodis declarare, matrimonia a filiis familias invitatis ac insciis parentibus contracta, etsi illicita, valida tamen esse. » *Benedict. XIV. de synod. dioces. IX. 11, n. 5.*

Ad § 69.

« Dicendum, quod personæ illegitimæ ad matrimonium dicuntur ex eo, quod sit contra legem, qua matrimonium constituitur. Matrimonium autem, in quantum est in officium naturæ, statuitur jure naturæ, in quantum est in officium communitatis, statuitur jure civili, in quantum est sacramentum, statuitur jure divino et ideo ex qualibet dictarum legum, naturæ, humanæ et divinæ potest persona effici ad matrimonium illegitima. » *S. Thom. Aquin. comment. in IV. sentent. dist. 34. qu. 1, art. 1.*

« In quantum igitur (generatio humana) ordinatur ad bonum naturæ, quod est perpetuitas speciei, dirigitur in finem a natura inclinante in hunc finem et sic dicitur naturæ officium. In

quantum vero ordinatur ad bonum politicum, subjacet ordinationi legis civilis. In quantum igitur ordinatur ad bonum Ecclesiæ, oportet, ut subiaceat regimini ecclesiastico. » *S. Thom. Aqu. contr. gent. IV. c. 78.*

« Dicendum, quod prohibitio legis humanæ non sufficeret ad impedimentum matrimonii, nisi interveniret Ecclesiæ auctoritas, quæ idem etiam interdicat. » *S. Thom. Aqu. Quæst. quodlibet. V. art. 15.*

Ad § 73.

« Multi sunt, qui vagantur et incertas habent sedes et improbi sunt ingenii, prima uxore relicta, aliam et plerumque plures illa vivente diversis in locis ducunt. Cui morbo cupiens sancta Synodus occurrere, omnes, ad quos spectat, paterne monet, ne hoc genus hominum vagantium ad matrimonium facile recipiant: magistratus etiam sæculares hortatur, ut eos severe coerceant. Parochis autem præcipit, ne illorum matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, et, re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint. » *Concil. Trident. sess. XXIV. de matrim. cap. 7.*

Ad § 75.

« Præterea eadem s. Synodus hortatur, ut conjuges ante benedictionem sacerdotalem, in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent. » — Postremo s. Synodus conjuges hortatur, ut, antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonii consummationem sua peccata diligenter confiteantur et ad SS. Eucharistiæ Sacramentum pie accedant. Si quæ provinciæ aliis ultra prædictas laudabilibus consuetudinibus et cæremoniis hac in re utuntur, eas omnino retineri s. Synodus vehementer optat. » *Conc. Trid. sess. XXIV. de matr. cap. 1.*

Ad § 76.

« Habeat parochus librum, in quo conjugum et testium nomina diemque et locum contracti matrimonii describat, quem diligenter apud se custodiat. » *Conc. Trid. sess. XXIV. de matr. cap. 1.*

Ad § 79.

« Si quis dixerit, eos tantum consanguinitatis et affinitatis gradus, qui Levitico exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum et dirimere contractum; nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare; aut constituere, ut plures impediunt et dirimant; anathema sit. » *Concil. Trident. sess. XXIV. de matr. can. 3.*

Ad § 81.

« In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro: idque ex causa et gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes et ob publicam causam. » *Conc. Trid. sess. XXIV. de matr. cap. 5.*

Ad § 87.

« In matrimonialibus dispensationibus (pro foro conscientiae indultis) illud semper subjicitur: Ita quod hujusmodi absolutio et dispensatio in foro judiciario nullatenus suffragetur. » *Benedict. XIV. institut. 87.*

Ad § 93.

« Postquam legitimo tempore accedente, semel etiam copulæ conjugali consensit, ex rati habitione sibi super hoc silentium non ambigitur indixisse. » *Decretal. IV. 18, 4.*

« Secunda tamen sententia communis et verior docet sufficere, quod tantum fecte consentiens vel metum passus suum ponat consensum. » *S. Alphons. de Ligu. theol. moral. lib. VI. n. 1114.*

Ad § 94.

« Quum inter J. Veterem et T. mulierem divortii sententia canonice sit prolata, filii eorum non debent exinde sustinere jacturam, quum parentes eorum publice et sine contradictione Ecclesiæ inter se contraxisse noscantur. Ideoque sancimus, ut filii eorum, quos ante divortium habuerunt, et qui concepti fuerant ante latam sententiam, non minus habeantur legitimi, et quod in bona paterna hereditario jure succedant et de parentum facultatibus nutriantur. » *Decretal. IV. 17, 2.*

« Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes, impedimentum scientes legitimum, præter omne interdictum, etiam in conspectu Ecclesiæ contrahere præsumpserunt. » *Decretal. IV. 3, 3.*

Ad § 95.

« Si quis dixerit, caussas matrimoniales non spectare ad judices ecclesiasticos, anathema sit. » *Conc. Trid. sess. XIV. can. 12.*

Ad § 96.

« Proposuisti nobis, quod quidam subditus tuus ad petitionem cujusdam adversarii sui a te legitime citatus ad causam, quia postmodum jurisdictionis alterius esse cœpit, tuum intentat

judicium declinare. Porro tuæ prudentiæ dubium esse non credimus, quod is in prædicta caussa jus revocandi forum non habet, quasi ab altero jam præventus. » *Decretal.* II. 2, 19.

Ad § 106.

« Cum autem apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus indicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo manifestis constiterit documentis. » *Decretal.* IV. 4, 3.

« Super illa vero quæstione, quam fecisti, an mulier non sit conjungenda viro pro eo, quod sola mater alterius eos esse consanguineos confitetur, respondemus : quod si non est firmatum matrimonium inter eos, matre asseverante, ipsos esse consanguineos, non debent conjungi, quia præsumptio est non modica, quod se linea consanguinitatis attingant. Si vero matrimonium est firmatum, non debet sine plurium juramento dissolvi. » *Decretal.* II. 20, 22.

Ad § 109.

« Requisivit a nobis tua fraternitas, qua censura mulier compelli debeat, quæ jurisjurandi religione neglecta nubere renuit, cui se nupturam interposito juramento firmavit? Ad quod breviter respondemus, quod cum libera debeant esse matrimonia, monenda est potius quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere. » *Decretal.* IV. t. 1, c. 17.

« Gemma mulier nobis exposuit, quod, cum T. filia ejus, cum C. contraxit matrimonium, B. de Alferio ea occasione, quod inter P. filium suum, et prædictam puellam, intra septennium constitutos, sponsalia contracta fuerunt, pœnam solvendam a parte, quæ contraveniret, in stipulatione appositam, ab ipsa nititur extorquere. Cum itaque libera matrimonia esse debeant, et ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit merito improbanda : mandamus, quatenus, si est ita, eundem B. ut ab extorsione prædictæ pœnæ desistat, ecclesiastica censura compellas. » *Decretal.* IV. 1. 29.

Ad § 115.

« Significante M. de Canula nostro fuit Apostolati declaratum, quod, quum N. duxisset in uxorem. S. mater ipsius nisa est matrimonium accusare, ut ab eo pecuniam extorqueret. Et licet intellectui suo prava non possint opera respondere, nihilominus vult habere pecuniam, ut accusatione desistat. Quum igitur non sit malitiis hominum indulgendum, mandamus, quatenus, si est ita,

ipsam ab accusatione matrimonii repellentes, eidem super hoc silentium imponatis. » *Decretal.* IV. 18, 5.

« Si vero post contractum matrimonium aliquis appareat accusator, quum non prodierit in publicum, quando banna secundum consuetudinem in ecclesiis edebantur, utrum vox suæ debeat accusationis admitti, merito quæri potest. Super quo sic duximus distinguendum, quod, si tempore denunciationis præmissæ is, qui jam conjunctos impetit, extra diœcesim existeret, vel alias denuntiatio non potuit ad ejus notitiam pervenire, ut puta, si nimiae infirmitatis fervore laborans sanæ mentis patiebatur exsilium, vel in annis tam teneris constitutus, quod ad comprehensionem talium ejus ætas sufficere non valebat, seu alia causa legitima fuerit impeditus, ejus accusatio debet audiri. Alioquin, quum rationabiliter præsumatur, quod denunciationem publice factam idem existens in ipsa diœcesi minime ignoravit, tamquam suspectus est procul dubio repellendus, nisi proprio firmaverit juramento, quod postea didicerit ea, quæ objecerit, et ad hoc ex malitia non procedat, quia tunc, etiamsi didicisset ab illis, qui denunciationis tempore siluerunt, claudi non debet eidem aditus accusandi, quoniam, etsi ab impetitione hujusmodi culpa de silentio tali contracta illos excluderet, iste tamen amoveri nequiret, quum culpabilis non existat. » *Decretal.* IV. 18, 6.

Ad § 116.

« Insuper adjecisti, quod aliquis cum quadam innubili puella contraxit, quæ, tandem ætatis metas attingens, ab illo pluries cognita contra matrimonium proclamavit, asserens, se semper ab initio dissensisse, quod per testes probat fama et conversatione præclaros. In hoc itaque casu sentimus, quod adversus matrimonium, audiri non debet, quæ, ante cognitionem sui legitimum annum attingens, quum potuit, minime reclamavit. » *Decretal.* IV. 18, 4.

« Sane illis, quæ benedictione accepta mox a sponsis aufugiunt ante carnis copulam subsequutam, asserentes, se nunquam in illos veraciter consensisse, sed metu illato compulsas verba protulisse consensus, licet animo dissentirent, non statim est audientia deneganda ; sed de illato metu est cum diligentia inquirendum ; et si talis metus inveniatur illatus, qui potuit cadere in constantem virum, erunt non immerito audiendæ. » *Decretal.* IV. 1, 28.

« Ad id, quod per tuas litteras intimasti de

quadam parochiana tua, quam suus vitricus cui-dam Teutonico matrimonialiter copulavit, taliter respondemus, quod, quamvis undecim annos habens ab initio invita fuisset ei tradita et renitens, tamen, quia postmodum per annum et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire. Nec de cetero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum quod non consenserit in eundem, nominaverit producendos, cum mora tanti temporis hujusmodi probationem excludat. » *Decretal. IV. 1, 21.* Puella, de qua textus citatus loquitur, cum marito invita et renitens traderetur, non nisi undecim annos habuerat, nec antequam pubertatem attigisset, consensum supplere potuerat. Quia autem per annum et dimidium, igitur per sex post pubertatem expletam menses viro cohabitaverat, eam ad matrimonium propter vim metumque accusandum admitti non posse decernitur.

« Nos igitur attendentes, quod secundum canonicas sanctiones et naturæ rationem, qui frigidæ naturæ sunt, et impotentes, iidem minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur, quodque prædicti eunuchi, aut spadones, quas tamquam uxores habere non possunt, easdem habere ut sorores nolunt, quia experientia docet, tam ipsos, dum se potentes ad coëundum jactitant, quam mulieres quæ eis nubunt, non ut caste vivant sed ut carnaliter invicem jungantur, prava et libidinosa intentione sub prætextu et in figura matrimonii turpes hujusmodi commixtiones affectare, quæ cum peccati et scandali occasionem præbeant et in animarum damnationem tendant, sunt ab Ecclesia Dei prorsus exterminandæ. Et insuper considerantes, quod ex spadonum hujusmodi et eunuchorum conjugiiis nulla utilitas provenit, sed potius tentationum illecebræ et incentiva libidinis oriuntur, eidem fraternitati tuæ per præsentem committimus, et mandamus, ut conjugia per dictos et alios quoscunque eunuchos et spadones, utroque teste carentes cum quibusvis mulieribus defectum prædictum, nescientibus sive etiam scientibus contrahi prohibeas, eosque ad matrimonia quomodocunque contrahendalinhabiles auctoritate nostra declares, et tam locorum Ordinariis, ne hujusmodi conjunctiones de cætero fieri quoquomodo permittant, interdicas, quam eos etiam, qui sic de facto matrimonium contraxerint, separari cures, et matrimonia ipsa sic de facto contracta nulla, irrita, et invalida esse decernas. » *Sixt. V. constit. d. d. 27 junii 1587.*

Ad § 119.

« Mulier autem, quæ, postquam annos nubiles attigit, ei, qui nondum ad annos aptos matrimoniis venerat, nupsit, quum in eum semel consenserit, amplius non poterit dissentire, nisi ipse, cui nupsit, postquam ad legitimam ætatem pervenerit, in eam suum negaverit præstare consensum. » *Decretal. IV. 2, 7.*

Ad § 121.

« Quia præfata mulier erat inscia, quod ille aliam haberet uxorem viventem, nec dignum est, ut prædictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucrum de suo dolo reportet, consultationi tuæ taliter respondemus, quod, nisi mulier divortium petat, ad petitionem viri non sunt aliquatenus separandi. » *Decretal. IV. 7, 1.*

Ad § 122.

« Non apparentibus accusatoribus et parentela manifesta seu publica existente, quod credibile non est, nisi essent in primo gradu vel secundo, tui officii interest, matrimonia illa adhibita gravitate dissolvere, quæ illicite contracta noscuntur. » *Decretal. IV. 19, 3.*

Ad § 124.

« Constituimus, decernimus ac jubemus, ut ab omnibus et singulis locorum Ordinariis in suis respectivis diœcesibus persona aliqua idonea eligatur, et si fieri potest, ex ecclesiastico cœtu, juris scientia pariter et vitæ probitate prædita, quæ matrimoniorum defensor nominabitur, cum facultate tamen eam suspendendi vel removendi, si justa causa adfuerit et substituendi aliam æque idoneam et iisdem qualitatibus ornatam; quod etiam fieri poterit, quotiescumque persona ad matrimoniorum defensionem destinata, quum se occasio agendi obtulerit, erit legitime impedita. » *Benedict. XIV. constitut. Dei miseratione § 5.*

Ad § 125.

« Ad officium autem defensoris matrimoniorum hujusmodi, ut supra, electi spectabit, in judicium venire, quotiescumque contigerit matrimoniales causas super validitate vel nullitate coram legitimo iudice disceptari, cumque oportebit in quolibet actu judiciali citari, adesse examini testium, voce et scriptis matrimonii validitatem tueri eaque omnia deducere, quæ ad matrimonium sustinendum necessaria censebit. »

« Et demum defensoris hujusmodi persona tanquam pars necessaria ad iudicii validitatem et integritatem censeatur, semperque adsit in iudicio, sive unus ex conjugibus, qui pro nullitate matrimonii agit, sive ambo, quorum alter pro nullitate, alter vero pro validitate in iudicium veniat. Defensor autem, quum ei munus hujusmodi committetur, iuramentum præstabit fideliter officium suum obeundi, et quotiescumque contigerit, ut in iudicio adesse debeat pro alicujus matrimonii validitate tuenda, rursus idem iuramentum præbebit; quæcumque vero, eo non legitime citato aut intimato, in iudicio peracta fuerint, nulla, irrita, cassa declaramus ac pro nullis, cassis ac irritis haberi volumus. » *Benedict. XIV. constit. Dei miserat.* §§ 6. 7.

Ad § 127.

« A nobis est requisitum, utrum aliqui super accusatione matrimonii nihil voce propria deponentes debeant per solam chartulæ conscriptionem admitti. Ad hoc respondemus, quod in talibus, nisi quantum ad præsumptionem, nullius momenti est conscriptio quoad sententiam ferendam, nisi alia legitima adminicula suffragentur. » *Decretal. IV. 18, 2.*

Ad § 131.

« Consentiens fama confirmat rei, de qua quæritur, fidem. » *Decretal. caus. 4, qu. 3.*

« Rumor viciniæ non est adeo iudicandus validus, nisi rationabiles et fide dignæ probationes accedant. » *Decretal. IV. 13, 5.*

Ad § 143.

« Statuimus præterea, ut principales personæ non per advocatos, sed per se ipsas factum proponant; nisi forte sint adeo indiscretæ, ut earum defectus de iudiciis licentia per alios suppleatur. » *Decretal. II. 1, 14.*

Ad § 145.

« Quodsi manifestum sit, quod asseritur, aut legitimi accusatores et testes appareant, postquam juvenis cum omni diligentia fuerit requisitus, etiamsi nequiverit inveniri, testes recipere poteris et fine canonico iudicium determinare. » *Decretal. IV. 18, 1.*

Ad § 148.

« Super eo, quod postulas, utrum conjugatus, qui ante contractum matrimonium uxoris suæ consanguineam carnali commixtione cognovit, cum id fateatur uterque et aliqua pars viciniæ hoc

acclamare dicatur, sit ab uxore sua iudicio Ecclesiæ separandus, tuæ Fraternitati respondemus: quod propter eorum confessionem tantum vel rumorem viciniæ, separari non debent, cum et quandoque nonnulli inter se contra matrimonium velint colludere et ad confessionem incestus facile prosilirent, si suo iudicio crederent per iudicium Ecclesiæ concurrendum. » *Decretal. IV. 13, 5.*

Ad § 155.

« Quod parentes, fratres et cognati utriusque sexus in testificatione suorum ad matrimonium conjungendum vel dirimendum admittantur, tam antiqua consuetudine quam legibus approbatur. »

« Quod vero legitur: pater non recipiatur in causa filii, nec filius in causa patris in criminalibus causis et contractibus verum est: in matrimonio vero conjungendo et disjungendo ex ipsius conjugii prærogativa et quia favorabilis res est, congrue admittuntur. » *Decretal. IV. 18, 3.*

« Super eo, quod a nobis tua devotio postulavit utrum viro negante, se mulierem affidasse, ipsius mater mulieris et altera mulier possint ad testimonium recipi: consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum mater filiæ incrementum et honorem videtur diligere, ubi vir superior et divitiis et nobilitate, potentia vel honore, testimonium ejus videtur suspectum et ideo non esse aliquatenus admittendum. » *Decretal. II. 20, 22.*

Ad § 165.

« Provideas, ne super hoc probationem recipias, nisi tales personæ appareant, de quibus verisimile non sit, quod debeant dejerare, quoniam sæpe contingit, quod testes corrupti facile inducantur ad falsum testimonium proferendum. » *Decretal. II. 23, 10.*

« Inquisita vero diligentius veritate, si per testes circumspectos omni exceptione majores inveneris, quod primus vir superstitem quarto gradu consanguinitatis attingit, non differas divortii sententiam promulgare. » *Decretal. IV. 14, 1.*

Ad § 166.

« Caussam matrimonii, quæ inter V. juvenem et G. puellam Senon. quæ se virginem et monacham profitetur, noscitur agitari, mandantes, quatenus eandem puellam ponatis interim in illo monasterio, quod intravit: ut ibi secure valeat commorari, donec judiciali sententia, quid agi debeat, decernatur, recepturi postmodum, non

solum probationes viri, quas inducere voluerit contra mulieres illas, quæ ad investigandum signa virginitatis ex parte puellæ fuerint introductæ, verum etiam probationes alias hoc negotium contingentes, quas pars utralibet duxerit producendas. Et quia, ut dicit canon, sæpe manus fallitur, et oculus obstetricum: volumus et mandamus, ut adhuc honestas matronas, providas ac prudentes deputare curetis, ad inquirendum, utrum dicta puella virginitatis privilegio sit munita.» *Decretal.* II. 9, 14.

Ad § 175.

« Illa autem, si prior post annum aut dimidium ad Episcopum aut ejus missum proclamaverit, dicens, quod non cognovisses eam, tu autem contrarium affirmas, tibi credendum est eo, quod caput es mulieris, quia, si proclamare voluit, cur tamdiu tacuit? Cito enim et in parvo tempore scire potuit, si secum coire potuisses. Si autem statim in ipsa novitate post mensem aut duos, ad Episcopum aut ejus missum proclamaverit, dicens: volo esse mater, volo filios procreare et ideo maritum accepi, sed vir, quem accepi, frigida naturæ est, et non potest illa facere, propter quæ illum accepi; si probari potest per rectum iudicium separari potestis, et illa, si vult, nubat in Domino. » *Decretal.* IV. 15, 1.

« Dicta M. proposuit, quod, quum octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, et diu cohabitasset eidem, sed adhuc integra permanebat, eo, quod prædictus vir ejus non habebat potentiam coeundi: quæ petebat divortium celebrari. Prædictus vero A. fatebatur, quod illam numquam cognoverat, tamen se habere potentiam cognoscendi alias asserebat. Vos vero, ne id confiterentur in fraudem, a matronis bonæ opinionis fide dignis ac expertis in opere nuptiali, dictam fecistis inspicere mulierem, quæ perhibuerunt testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum vero presbyterum, de cujus parochia vir exstitit, fecistis inquiri, utrum ipse aliquam cognovisset, nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Muliere autem requirente divortium et dicente, quod mater esse volebat, et filios procreare; ponente vero viro, quod paratus erat stare consilio Ecclesiæ, injunxistis eisdem, ut agerent pœnitentiam de commissis, et sic forte placeret Deo, qui matrimonii fuit institutor et auctor, ut opus matrimonii consummarent; qui post plures terminos ad vestram reversi præsentiam, consona voce dixerunt, quod non poterant car-

naliter commisceri. Quocirca mandamus quatenus, si ita est, et constiterit vobis, præfatum virum et mulierem infra prædictos annos per continuum triennium insimul habitasse, ipsis cum septima propinquorum manu firmantibus juramento, se commisceri carnaliter nequivisse, proferatis divortii sententiam inter eos. » *Decretal.* IV. 15, 7.

« Requisisti, quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis. Nos vero in præsentī consultatione sentimus, ut a tempore celebrati conjugii, si frigiditas prius probari non possit, cohabitent per triennium. » *Decretal.* IV. 15, 5.

Ad § 180.

« Itaque si a iudice pro matrimonii validitate judicabitur, et nullus sit, qui appellet, ipse etiam ab appellatione se absteineat; idque etiam servetur, si a iudice secundæ instantiæ pro validitate matrimonii fuerit judicatum, postquam iudex primæ instantiæ de illius nullitate sententiam pronunciavit. » *Constit. Dei miserat.* § 8.

Ad § 181.

« Sin autem contra matrimonii validitatem sententia feratur, defensor inter legitima tempora appellabit adhærens parti, quæ pro validitate agebat; quum autem in iudicio nemo unus sit, qui pro matrimonii validitate negotium insistat, vel si adsit, lata contra eum sententiam iudicium deseruerit, ipse ex officio ad superiorem iudicem provocabit. » — « Si secunda sententia alteri conformis fuerit, hoc est, si in secunda æque ac in prima nullum ac irritum matrimonium judicatum fuerit, et ab ea pars vel defensor pro sua conscientia non crediderit appellandum, vel appellationem interpositam prosequendam minime censuerit, in potestate et arbitrio conjugum sit novas nuptias contrahere, dummodo alicui eorum ob aliquod impedimentum vel legitimam causam id vetitum non sit. » Quodsi a secunda sententia super nullitate vel altera pars appellaverit, vel hujusmodi sit, ut ei salva conscientia defensor matrimonii acquiescendum non putet, vel quia sibi videtur manifeste injusta, vel invalida, vel quia fuerit lata in tertia instantia et sit revocatoria alterius præcedentis super validitate in secunda instantia emanatæ, volumus, ut, firma remanente utrique conjugum prohibitione ad alias transeundi nuptias, quas si contrahere ausi fuerint, pœnis, ut præfertur, a Nobis con-

stitutis subesse decernimus, causa in tertia vel quarta instantia cognoscatur. » *Const. Dei miserat.* § 8, 11.

Ad § 185.

« Posteaquam vero appellationis beneficio ad alterum judicem caussa in secunda instantia delata fuerit, omnia et singula quaecumque coram iudice in prima instantia servanda præfinita fuerunt, etiam coram altero in secunda exacte ac diligenter custodientur, citato in quolibet iudicii actu defensore matrimonii, qui voce et scripto matrimonii validitatem strenue ac pro viribus tuebitur. » *Constit. Dei miserat.* §. 10.

Ad § 196.

« Potestas tamen post alteram sententiam conformem, ut supra, conjugibus facta intelligatur, et locum habeat, salvo semper et firmo remanente jure seu privilegio caussarum matrimonialium, quæ ob cujuscumque temporis lapsum nunquam transeunt in rem judicatam; sed si nova res, quæ non deducta vel ignorata fuerit, detegatur, resumì possint et rursus in iudicalem controversiam vocari. » *Constit. Dei miserat.* § 11.

Ad § 198.

« Accepisti mulierem et per aliquod tempus habuisti, per mensem aut per tres aut per annum, et nunc primum dixisti, te esse frigida naturæ, ita, ut non potuisses coire cum illa nec cum aliqua alia: si illa, quæ uxor tua esse debuit, eadem affirmat, quæ tu dicis et probari potest per verum iudicium, ita esse, ut dicitis, separari potestis; ea tamen ratione, ut, si post aliam acceperis, reus perjurii dijudicaris et iterum post peractam pœnitentiam priora concubia reparare debebis. » *Decretal.* IV, 1, 18.

Ad § 199.

« Verum quia villicum et mulierem, quam superinduxit, pendente lite prioris uxoris invicem asseris consensisse: consultationi tuæ taliter respondemus, quod, imposita viro pœnitentia competenti, et infra pœnitentiæ tempus carnali commercio interdicto, postmodum in maritali copula poterunt remanere. » *Decretal.* IV. 15, 1.

« Appellatione a prima sententia pendente, vel etiam nulla ob malitiam vel oscitantiam vel collusionem defensoris et partium interposita, si ambo vel unus ex conjugibus novas nuptias

celebrare ausus fuerit, volumus ac decernimus, ut non solum servantur, quæ adversus eos, qui matrimonium contra interdictum Ecclesiæ contrahunt, statuta sunt, præsertim, ut invicem a cohabitatione separentur, quoadusque altera sententia super nullitate emanaverit, a qua intra decem dies non sit appellatum, vel appellatio interposita deserta deinde fuerit; sed ulterius, ut contrahens vel contrahentes matrimonium hujusmodi omnibus pœnis contra polygamos a sacris canonibus et constitutionibus Apostolicis constitutis omnino subjaceant, quas in eos, quatenus opus sit, motu, scientia ac potestate similiter statuimus, decernimus ac renovamus. » *Constit. Dei miserat.* § 9.

Ad § 208.

« Si quis dixerit, Ecclesiam errare, quum ob multas causas separationem inter conjuges quoad thorum seu quoad cohabitationem ad certum incertumve tempus fieri posse decernit: anathema sit. » *Conc. Trident. sess. XXIV, de matr. can.* 8.

Ad § 229.

« Respondemus, quod ex hujusmodi violenta et certa suspicione fornicationis potest sententia divortii promulgari, ita quidem, ut vir licentiam habeat mortua illa ducendi aliam, mulier siue spe conjugii remanente. » *Decretal.* II. 23, 12.

Ad § 246.

« Quæsivisti, quid agendum sit de mulieribus quæ viros suos causa captivitatis vel peregrinationis absentes ultra septennium præstolatae fuerint, nec certificari possunt de vita vel de morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem: et pro juvenili ætate seu fragilitate carnis nequeunt continere, petentes aliis matrimonio copulari. Consultationi ergo tuæ taliter respondemus, quod, quantocunque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis non possunt ad aliorum consortium canonicè convolare, nec auctoritate Ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum. » *Decretal.* IV. 1, 19.

« Interrogetur de loco et tempore, quo sunt mortui, et quomodo ipse testis sciat fuisse conjuges, et nunc esse mortuos. Et si respondeat mortuos fuisse in aliquo hospitali, vel vidisse sepeliri in certa Ecclesia, vel occasione militiæ sepultos fuisse a militibus, non detur licentia contrahendi, nisi prius recepto testimonio authen-

tico a rectore hospitalis, in quo prædicti decesserunt vel a rectore Ecclesiæ, in qua humata fuerunt eorum cadavera, vel si fieri potest a Duce illius Cohortis, in qua descriptus erat miles. Si tamen hujusmodi testimonio haberi non possunt, Sacra Congregatio non intendit excludere alias probationes, quæ de jure communi possunt admitti, dummodo sint legitimæ et sufficientes. » *Decret. Congregat. S. Off. d. d. 21. Aug. 1670 a Clemente X approb. et 25 Dec. 1727 ad omnes Episcopos transmiss. n. 11.*

[APPENDIX XXXII.]

De Guntherianismo. Rationalismi systema. Errores circa Trinitatem et Incarnationem. De anima corporis forma. Magisterii jus tributum rationi in religionis rebus. Distinctio inter scientiam et fidem. Reverentia erga sanctos Patres habenda. Dictoria in catholicas scholas.

SS. DOMINI NOSTRI PII IX

EPISTOLA

AD EM. ARCHIEPISCOPUM COLONIENSEM

DE GUNTHERIANISMI DAMNATIONE.

Dilecto filio nostro Joanni, tituli S. Laurentii in Viminali, presbytero, S. R. E. Cardinali de Geissel, archiepiscopo Coloniensi.

*Dilecte Fili noster, salutem et Apostolicam
Benedictionem.*

Eximiam Tuam Nobisque plane cognitam pastorem in catholica doctrina tuenda curam et sollicitudinem non mediocri certe animi iucunditate undique elucere perspeximus in Litteris, quas, Dilecte Fili Noster, die 16 proximi mensis Aprilis ad Nos dedisti super decreto Pontificia Nostra auctoritate sancito, atque a Nostra Indicis Congregatione die 8 mensis januarii hujus anni edito, quo opera dilecti Filii Presbyteri Antonii Guntheri proscripta fuerunt. Nos quidem pro Apostolici Nostri ministerii officio nullis unquam parcentes curis, nullisque laboribus, ut fidei depositum Nobis divinitus creditum integrum, inviolatumque custodiatur, ubi primum a pluribus Venerabilibus Fratibus spectatissimis Germaniæ Sacrorum Antistitibus accepimus, non pauca Guntheri libris contineri, quæ ipsi in sinceræ fidei, et catholicæ veritatis perniciem cedere arbitrabantur, nulla interposita

mora eidem Congregationi commisimus, ut ex more opera ejusdem Guntheri accurate diligenterque excuteret, perpenderet, examinaret, ac deinde omnia ad Nos referret. Cum igitur ipsa Congregatio Nostris mandatis obsequuta, suoque munere functa omnem in hoc gravissimo sane, maximique momenti negotio curam et operam scite riteque collocaverit, nullumque prætermiserit studium in Guntheriana doctrina accuratissimo examine noscenda, ac ponderanda, animadvertit, plura in Guntheri libris reperiri omnino improbanda ac damnanda, utpote quæ catholicæ Ecclesiæ doctrinæ maxime adversarentur. Hinc rebus omnibus a Nobis etiam perpensis, eadem Congregatio decretum illud suprema Nostra auctoritate probatum, Tibique notissimum edidit quo Guntheriana opera prohibentur, et interduntur. Quod quidem decretum Nostra auctoritate sancitum, Nostroque jussu vulgatum sufficere plane debebat, ut quæstio omnis penitus dirempta censeretur, et omnes, qui catholico gloriantur nomine, clare aperteque intelligerent, sibi esse omnino obtemperandum, et sinceram haberi non posse doctrinam Guntherianis libris contentam, ac nemini deinceps fas esse, doctrinam iis libris traditam tueri, ac propugnare, et illos libros sine debita facultate legere, ac retinere. A quo quidem obedientiæ, debiti obsequii officio nemo immunis propterea videri, censerique poterat, quod in eodem decreto vel nulle nominatim propositiones notarentur, vel nulla certa, stataque adhiberetur censura. Ipsum enim per se valebat decretum, ne qui sibi integrum putarent ab iis, quæ Nos comprobavimus, utcumque discedere. Sed vehementer errant, qui generalis ejusmodi prohibitionis causam inde profectam esse arbitrantur, quod ipsa Congregatio nullas singillatim Guntherianorum operum sententias, nullasque præcise opiniones censura dignas deprehenderit. Etenim non sine dolore apprime noscimus, in iisdem operibus erroneum, ac perniciosissimum, et ab hac Apostolica Sede sæpe damnatum rationalismi systema ampliter dominari; itemque noscimus, in iisdem libris ea inter alia non pauca legi, quæ a catholica fide, sinceraque explicatione de unitate Divinæ substantiæ in Tribus distinctis, sempiternisque Personis non minimum aberrant. In compertis pariter habemus, neque meliora, neque accuratiora esse, quæ traduntur de Sacramento Verbi Incarnati, deque unitate divinæ Verbi personæ in duabus naturis divina et humana. Noscimus, iisdem libris lædi catholicam sententiam ac doctrinam de homine, qui corpore et anima ita absol-

vatur, ut anima eaque rationalis sit vera per se, atque immediata corporis forma. Neque ignoramus, ea iisdem libris doceri et statui, quæ catholicæ doctrinæ de suprema Dei libertate a quavis necessitate soluta in rebus procreandis plane adversantur. Atque illud etiam vel maxime improbandum ac damnandum, quod Guntherianis libris humanæ rationi et philosophiæ, quæ in religionis rebus non dominari, sed ancillari omnino debent, magisterii jus temere attribuitur, ac propterea omnia perturbentur, quæ firmissima manere debent tum de distinctione inter scientiam et fidem, tum de perenni fidei immutabilitate, quæ una semper, atque eadem est, dum philosophia, humanæque disciplinæ neque semper sibi constant, neque sunt a multiplici errorum varietate immunes. Accedit, nec ea Sanctos Patres reverentia haberi, quam Conciliorum Canones præscribunt, quamque splendidissima Ecclesiæ lumina omnino promerentur, nec ab iis in catholicas Scholas dieteriis abstineri, quæ recolendæ memoriæ Pius VI Decessor Noster solemniter damnavit. Neque silentio præteribimus, in Guntherianis libris vel maxime violari sanam loquendi formam, ac si liceret verborum Apostoli Pauli oblivisci (2 ad Timoth. 13), aut horum, quæ gravissime monuit Augustinus: « Nobis ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licentia etiam de rebus, quæ his significantur, impiam gignat opinionem. » (De Civit. Dei, lib. 10, cap. 23.) Ex quibus omnibus profecto vides, dilecte Fili Noster, qua cura et studio cum Tibi, tum Venerabilibus Fratribus Episcopis Tuis Suffraganeis sit advigilandum, ut a vestris Diœcesibus Guntheriana opera amoveantur, et qua singulari sollicitudine excubandum, ne doctrina eisdem operibus contenta, et jam proscripta ullo unquam modo sive in philosophicis, sive in theologicis disciplinis a quovis in posterum tradatur, aut comprobetur. Jam vero dum Guntheri opera damnanda esse censuimus, ac censemus, haud possumus, quin Tibi significemus, ipsum Dilectum Filium Presbyterum Antonium Gunther non mediocri Nos affecisse consolatione, quandoquidem obsequentissimis suis Litteris die 10 mensis februarii ad Nos scriptis cum summa sui nominis laude amplissimis verbis semel iterumque professus est, nihil sibi potius, quam supremæ Nostræ, et hujus Apostolicæ Sedis auctoritatis semper obtemperare, et ideo se humillime subicere commemorato decreto de suis operibus promulgato. Hoc autem egregium sane Guntheri exemplum pari animi Nostri gaudio imitati sunt plures dilecti filii

Doctores Theologiæ, Philosophiæ, Historiæ ecclesiasticæ, et Canonici Juris in variis Germaniæ Lyceis, ac primarii Guntherianæ doctrinæ asseclæ, qui suis ad Nos datis Litteris contestati sunt, se commemorato decreto humillime subicere, nihilque sibi magis cordi esse, quam Pontificiæ Nostræ, et hujus Sanctæ Sedis auctoritati ex animo obedire. Dum vero hac re summopere lætamur, in eam porro spem erigimur fore, ut alii omnes Guntherianæ doctrinæ sectatores christianam tum ipsius auctoris, tum horum animi docilitatem, et obedientiam, debitamque magisterio Nostro subjectionem, Deo bene juvante, æmulari velint, atque ita ipsius auctoris coronam augeant, et nostram expleant cumulentque lætitiā. Habes, dilecte Fili Noster, quæ Tibi de hoc argumento rescribenda esse existimavimus atque hac etiam occasione libentissime utimur, ut iterum ostendamus et confirmemus præcipuam, qua Te in Domino complectimur, benevolentiam. Cujus quoque certissimum pignus esse volumus Apostolicam Benedictionem, quam toto cordis affectu Tibi ipsi, dilecte Fili Noster, et gregi Tuæ vigilantæ commisso peramanter impertimur.

Datum Bononiæ die 15 junii anno 1857, Pontificatus Nostri anno undecimo.

APPENDIX XXXIII.

De ratione non æquiparanda fidei. Errores philosophorum. De vulnere humanæ naturæ ex culpa primi parentis inflicto. Infirmitas rationis ad explicanda mysteria. Quid sentiendum de æterna illorum salute, qui in Ecclesia non versantur, et utrum quavis in religione reperiri possit via salutis.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI PII DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ IX ALLOCUTIO HABITA IN CONSISTORIO SECRETO.

Die 9 decembris anno 1859.

« Sunt præterea, Venerabiles Fratres, viri quidam eruditione præstantes, qui religionem munus esse fatentur longe præstantissimum a Deo hominibus datum, humanam nihilominus rationem tanto habent in pretio, tantopere extollunt, ut vel ipsi religioni æquiparandam stultissime putent. Hinc ex vana ipsorum opinione Theologicæ disciplinæ perinde ac philosophicæ tractandæ sunt. Cum tamen illæ fidei dogmatibus innitantur, quibus nihil firmitus, nihil stabi-

lius. Istæ vero humana applicentur atque illustrentur ratione, qua nihil incertius, utpote quæ varia est pro ingeniorum varietate, innumerisque fallaciis et præstigiis obnoxia. Ita quidem rejecta Ecclesiæ auctoritate difficillimis quibusque reconditisque quæstionibus latissimus patuit campus, ratioque humana infirmis suis confisa viribus licentius excurrrens turpissimos in errores lapsa est quos hic referre nec vacat nec lubet, quippe vobis prope cognitos atque exploratos quique in religionis et civilis rei detrimentum, illudque maximum redundant. Quamobrem istis hominibus, qui plus æquo vires efferunt humanæ rationis, ostendere oportet, plane id esse contrarium verissimæ illi sententiæ Doctoris Gentium: « Si quis putet se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. » Demonstrandum illis est quantæ sit arrogantiae pervestigare mysteria quæ revelare nobis dignatus est clementissimus Deus, eademque assequi complectique audere humanæ mentis imbecillitate et angustiis, cum longissime ea vires excedant nostri intellectus, qui ex Apostoli ejusdem dicto captivandus est in obsequium fidei.

Atque hujusmodi humanæ rationis sectatores, seu cultores potius, qui eam sibi certam veluti magistram proponunt, ejusque ductu fausta sibi omnia pollicentur, obliti certe sunt quam grave et acerbum ex culpa primi parentis inflictum sit vulnus humanæ naturæ, quippe cui et obfusæ tenebræ menti et prona effecta ad malum voluntas. Hinc celeberrimi ex antiquissima ætate philosophi quamvis multa præclare scripserint, doctrinas tamen suas gravissimis erroribus contaminarunt. Hinc assiduum illud certamen quod in nobis experimur, de quo loquitur Apostolus: « Sentio in membris meis legem repugnantem legi mentis meæ. » Nunc quando ex originis labe in universos Adami posteros propagata extenuatum esse constet rationis lumen, et ex pristino justitiæ atque innocentie statu miserime deciderit hominum genus, equis satis esse rationem ducat ad assequendam veritatem? Equis in tantis periculis, atque in tanta virium infirmitate ne labatur et corruat, necessaria sibi neget ad salutem religionis divinæ et gratiæ cœlestis auxilia? Quæ quidem auxilia benignissime iis largitur Deus qui humili prece eadem flagitent, cum scriptum sit: « Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. » Idcirco conversus olim ad Patrem Christus Dominus altissima veritatum arcana patefacta haud esse affirmavit prudentibus et sapientibus hujus sæ-

culi, qui ingenio doctrinaque sua superbiunt, et præstare negant obsequium fidei, sed vero humilibus et simplicibus hominibus, qui fide divinæ oraculo nituntur et conquiescunt. Salutare hoc documentum eorum animis inculcetis oportet, qui humanæ rationis vim usque adeo exaggerant, illius ut ope mysteria ipsa scrutari audeant atque explicare, quo nihil ineptius, nihil insanius. Revocare illos contendite a tanta mentis perversitate, exponentes nimirum nihil esse præstabilius a providentia Dei concessum hominibus quam fidei divinæ auctoritatem, hanc nobis esse quasi facem in tenebris, hanc ducem quam sequamur ad vitam, hanc necessariam prorsus esse ad salutem, utpote quod sine fide impossibile est placere Deo, et qui non crediderit condemnabitur.

Errorrem alterum nec minus exitiosum aliquas catholici orbis partes occupare non sine mœrore novimus, animisque insedissee plerumque catholicorum, qui bene sperandum de æterna illorum omnium salute putant, qui in vera Christi Ecclesia nequaquam versantur. Idcirco percontari sæpenumero solent, quænam futura post obitum sit eorum sors et conditio qui catholicæ fidei minime addicti sunt, vanissimisque adductis rationibus responsum præstolantur, quod pravæ huic sententiæ suffragetur. Absit, Venerabiles Fratres, ut misericordiæ divinæ, quæ infinita est, terminos audeamus apponere; absit ut perscrutari velimus arcana consilia et judicia Dei, quæ sunt abyssus multa, nec humana queunt cogitatione penetrari. Quod vero Apostolici Nostri muneris est, Episcopalem vestram et sollicitudinem et vigilantiam excitatam volumus, ut quantum potestis contendere, opinionem illam impiam ac funestam ab hominum mente propulsetis, nimirum quavis in religione reperiri posse æternæ salutis viam. Ea qua præstatis solertia ac doctrina demonstratis commissis curæ vestræ populis miserationi ac justitiæ divinæ dogmata catholicæ fidei neutiquam adversari. Tenendum quippe ex fide est, extra Apostolicam Romanam Ecclesiam salvum fieri neminem posse, hanc esse unicam salutis arcam, hanc qui non fuerit ingressus, diluvio periturum; sed tamen pro certe pariter habendum est, qui veræ religionis ignorantia laborent, si ea sit invincibilis nulla ipsos obstringi hujusce rei culpa ante oculos Domini. Nunc vero quis tantum sibi arroget, ut hujusmodi ignorantie designare limites queat juxta populorum, regionum, ingeniorum, aliarumque rerum tam multarum rationem et

varietatem? Enim vero cum soluti corporeis hisce vinculis videbimus Deum, sicuti est, intelligemus profecto quam arcto pulchroque nexu miseratio ac iustitia divina copulentur, quamdiu vero in terris versamur mortali hac gravatimole, quæ hebetat animam, firmissime teneamus ex Catholica doctrina unum Deum esse, unam Fidem, unum Baptisma; ulterius inquirendo progredi nefas est. Ceterum prout Charitatis ratio postulat, assiduas fundamus preces, ut omnes quaquaversus gentes ad Christum convertantur, communique hominum saluti pro viribus inserviamus, neque enim abbreviata est manus Domini, gratiæque cœlestis dona nequaquam illis defutura sunt qui hac luce recreari sincero animo velint et postulent. Hujusmodi veritates defigendæ altissime sunt fidelium mentibus, ne falsis corrumpi queant doctrinis eo spectantibus, ut religionis foveant indifferentiam quamad exitium animarum serpere latius videmus ac roborari.

APPENDIX XXXIV.

Litteræ apostolicæ in forma Brevis contra invasores et usurpatores provinciarum ad principatum Sanctæ Sedis spectantium. Censuræ ipso facto incursæ.

SS. DOMINI NOSTRI PII IX

LITTERÆ APOSTOLICÆ.

Ad perpetuam rei memoriam.

Cum Catholica Ecclesia a Christo Dominofundata et instituta, ad sempiternam hominum salutem curandam, perfectæ societatis formam vi divinæ suæ institutionis obtinuerit, ea proinde libertate pollere debet, ut in sacro suo ministerio obeundo nulli civili potestati subjaceat. Et quoniam ad libere, ut par erat, agendum, iis indigebat præsiidiis quæ temporum conditioni ac necessitati congruerent; ideoque singulari prorsus Divinæ Providentiæ consilio factum est, ut quum Romanum corruit Imperium et in plura fuit regna divisum, Romanus Pontifex, quem Christus totius Ecclesiæ suæ caput centrumque constituit, civilem assequeretur principatum. Quo sane a Deo ipso sapientissime consultum est, ut in tanta temporalium Principum multitudine ac varietate Summus Pontifex illa frueretur politica libertate, quæ tantopere necessaria est ad spirituales suam potestatem, auctoritatem et jurisdictionem toto

orbe absque ullo impedimento exercendam. Atque ita plane decebat, ne Catholico Orbi ulla oriretur occasio dubitandi, impulsu fortasse civilium potestatum, vel partium studio duci quandoque posse in universali procuratione gerenda Sedem illam, ad quam « propter potiore principalitatem necesse est omnem Ecclesiam convenire. »

Facile autem intelligitur quemadmodum ejusmodi Romanæ Ecclesiæ Principatus, licet suapse natura temporalem rem sapiat, spirituales tamen induat indolem vi sacræ, quam habet, destinationis, et arcissimi illius vinculi quo cum maximis Rei Christianæ rationibus conjungitur. Quod tamen nil impedit, quominus ea omnia quæ ad temporalem quoque populorum felicitatem conducunt perfici queant, quemadmodum gestia Romanis Pontificibus per tot sæcula civilis regiminis historia luculentissime testatur.

Quum porro ad Ecclesiæ bonum et utilitatem respiciat Principatus, de quo loquimur, mirum non est quod Ecclesiæ ipsius hostes persæpe illum convellere et labefactare multiplici insidiarum et conatum genere contenderint: in quo tamen nefaria illorum molimina, Deo Ecclesiam suam jugiter adjuvante, in irritum serius ocus ceciderunt. Jam vero novit universus orbis quomodo luctuosis hisce temporibus infestissimi Catholice Ecclesiæ et hujus Apostolicæ Sedis osores « abominabiles facti in studiis suis, ac loquentes « in hypocrisi mendacium, » hanc ipsam Sedem, proculcatis divinis humanisque juribus, civili, quo potitur, Principatu spoliare nequiter adnigrantur, idque assequi studeant non manifesta quidem, uti alias, aggressione, armorumque vi, sed falsis æque ac perniciosi principiiis callide inductis, ac popularibus motibus malitiose excitatis. Neque enim erubescunt nefandam populis suadere rebellionem contra legitimos principes, quæ ab Apostolo clare aperteque damnatur ita docente: « Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi « a Deo: quæ autem sunt, a Deo ordinata sunt. « Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi « resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt (1). « Dum vero pessimi istiusmodi veteratores temporalem Ecclesiæ dominationem aggrediuntur ejusque venerandam auctoritatem despiciunt, eo impudentiæ deveniunt, ut suam in Ecclesiam ipsam reverentiam et obsequium palam jactare non desinant. Atque illud vel maxime dolendum, quod tam prava agendi ratione sese polluerit non nemo etiam ex

(1) S. Paul. Ep. ad Rom., c. 13, v. 1 et seq.

iis qui, uti catholicæ Ecclesiæ filii, in ipsius tutelam atque præsidium impendere debent auctoritatem qua in subjectos sibi populos potiuntur.

In subdolis ac perversis, quas lamentamur, machinationibus præcipuam habet partem Subalpinum Gubernium, a quo pridem omnes norunt quanta et quam deploranda eo in Regno damna ac detrimenta Ecclesiæ ejusque juribus, sacrisque ministris fuerint inlata, de quibus in consistoriali potissimum Allocutione die XXII januarii MDCCCLV habita vehementer doluimus. Post despectas hactenus Nostras ea de re justissimas reclamaciones Gubernium ipsum eo temeritatis modo progressum est, ut ab irroganda universali Ecclesiæ injuria minime abstinuerit, civilem impetens Principatum, quo Deus hanc B. Petri Sedem instructam voluit ad apostolici ministerii libertatem, uti animadvertimus, tuendam atque servandam. Primum sane ex manifestis aggressionis indiciis prodiit quum in Parisiensi Conventu anno MDCCCLVI acto, ex parte ejusdem Subalpini Gubernii, inter hostiles nonnullas expositiones, speciosa quædam ratio proposita fuit ad civile Romani Pontificis dominium infirmandum, et ad Ipsius Sanctæque hujus Sedis auctoritatem imminuendam. Ubi vero anno superiore, Italicum exarsit bellum inter Austriæ Imperatorem, et fœderatos invicem Imperatorem Galliarum ac Sardinia Regem, nihil fraudis, nihil sceleris prætermisum est, ut Pontificiæ Nostræ ditionis populi ad nefariam defectionem modis omnibus impellerentur. Hinc instigatores missi, pecunia largiter effusa, arma suppeditata incitamenta pravis scriptis et ephemeridibus admota, et omne fraudum genus adhibitum vel ab illis, qui ejusdem Gubernii legatione Romæ fungentes, nulla habita gentium juris honestatisque ratione, proprio munere perperam abutebantur ad tenebrosas molitiones in Pontificii Nostri Gubernii perniciem agendas.

Oborta deinde in nonnullis ditionis Nostræ provinciis, quæ dudum occulte comparata fuerat, seditione, illico per fautores regia dictatura proclamata est, statimque a Subalpino Gubernio commissarii adlecti, qui alio etiam nomine postea appellati provincias illas regendas sumerent. Dum hæc agerentur, Nos gravissimi officii Nostri memores non prætermisimus binis Nostis Allocutionibus die XX junii, et XXVI septembris superiore anno habitis de violato civili hujusce S. Sedis principatu altissime conqueri, simulque violatores serio monere de censuris ac pœnis per canonicas sanctiones inflictis, in quas ipsi proinde

misere inciderant. Existimandum porro erat patrata violationis auctores periteratas Nostras monitiones ac querelas ab iniquo proposito destitutos; præsertim cum universi catholici orbis sacrorum Antistites, et fideles cujusque ordinis, dignitatis, et conditionis eorum curæ commissi suas nostris expostulationibus adjungentes unanimi alacritate Nobiscum hujus Apostolicæ Sedis, et universalis Ecclesiæ justitiæque causam propugnandam suscepissent, cum optime intelligerent, quantopere civilis, de quo agitur, principatus, ad liberam supremi Pontificatus jurisdictionem intersit. Verum (horrescentes dicimus!) Subalpinum Gubernium non solum Nostra monita, querelas et ecclesiasticas pœnas contempsit, sed etiam in sua persistens improbitate, populari suffragio pecuniis, minis, terrore aliisque callidis artibus contra omne jus extorto, minime dubitavit commemoratas Nostras provincias invadere, occupare, et in suam potestatem dominationemque redigere. Verba quidem desunt ad tantum improbandum facinus, in quo plura et maxima habentur facinora. Grave namque admittitur sacrilegium, quo una simul aliena jura contra naturalem divinamque legem usurpantur, omnis justitiæ ratio subvertitur, et cujusque civilis Principatus ac totius humanæ societatis fundamenta penitus evertuntur.

Cum igitur ex una parte non sine maximo animi Nostri dolore intelligamus, irritas futuras novas expostulationes apud eos qui *velut aspides surdæ obturantes aures suas* nihil hucusque monitis ac questibus Nostis commoti sunt; ex altera vero parte intime sentiamus quid a Nobis in tanta rerum iniquitate omnino postulet Ecclesiæ hujusque Apostolicæ Sedis ac totius catholici orbis causa, improborum hominum opera tam vehementer oppugnata, idcirco cavendum Nobis est ne diutius cunctando gravissimi officii Nostri muneri deesse videamur. Eo nempe adducta res est ut illustribus Prædecessorum Nostrorum vestigiis inhærentes suprema illa auctoritate utamur, qua cum solve, tum etiam ligare Nobis divinitus datum est; ut nimirum debita in fontes adhibeatur severitas, eaque salutari ceteris exemplo sit.

Itaque post Divini Spiritus lumen privatis publicisque precibus imploratum, post adhibitum selectæ VV. FF. NN. S. R. E. Cardinalium Congregationis consilium, auctoritate Omnipotentis Dei et SS. Apostolorum Petri et Pauli ac Nostra denuo declaramus, eos omnes, qui nefariam in prædictis Pontificiæ Nostræ ditionis provinciis rebellionem et earum usurpationem, occupatio-

nem et invasionem et alia hujusmodi, de quibus in memoratis Nostris Allocutionibus die XX junii et XXVI septembris superioris anni conquesti sumus, vel eorum aliqua perpetrarunt, itemque ipsorum mandantes, fautores, adjutores, consiliarios, adherentes vel alios quoscumque prædictarum rerum executionem quolibet prætextu et quovis modo procurantes, vel per seipsos exequentes, Majorem Excommunicationem, aliasque censuras ac pœnas ecclesiasticas a sacris Canonibus, Apostolicis Constitutionibus, et Generalium Conciliorum, Tridentini præsertim (Sess. XXII, cap. XI, De reform.) decretis inflictas incurrisse, et si opus est, de novo excommunicamus et anathematizamus; item declarantes, ipsos omnium, et quorumcumque privilegiorum, gratiarum, et indulgentiarum sibi a Nobis, seu Romanis Pontificibus prædecessoribus Nostris quomodolibet concessorum amissionis pœnas eo ipso pariter incurrisse; nec a censuris hujusmodi a quoquam, nisi a Nobis, seu Romano Pontifice pro tempore existente (præterquam in mortis articulo, et tunc cum reincidentia in easdem censuras eo ipso quo convaluerint) absolvi ac liberari posse, ac insuper inhabiles, et incapaces esse, qui absolutionis beneficium consequantur, donec omnia quomodolibet attentata publice retractaverint, revocaverint, cassaverint, et aboleverint, ac omnia in pristinum statum plenarie et cum effectum reintegraverint, vel alias debitam, et condignam Ecclesiæ ac Nobis, et huic Sanctæ Sedi satisfactionem in præmissis præstiterint. Idcirco illos omnes etiam specialissima mentione dignos, nec non illorum successores in officiis a retractatione, revocatione, et abolitione omnium, ut supra, attentatorum per se ipsos facienda, vel alias debita et condigna Ecclesiæ, ac Nobis, et dictæ Sanctæ Sedi satisfactione realiter et cum effectum in eisdem præmissis exhibenda, præsentium Litterarum, seu alio quocumque prætextu, minime liberos et exemptos, sed semper ad hanc obligatos fore et esse, ut absolutionis beneficium obtinere valeant, earumdem tenore præsentium decernimus et pariter declaramus.

Dum autem hanc muneris Nostri partem, tristi Nos urgente necessitate, mœrentes implemus, minime obliviscimur, Nosmetipsos Illius hic in terris vicariam operam agere, qui *non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat*, quique in mundum venit *quærere, et salvum facere quod perierat*. Quapropter in humilitate cordis Nostri ferventissimis precibus Ipsius misericordiam sine intermissione imploramus et exposcimus, ut eos omnes, in quos ecclesiastica-

sum pœnarum severitatem adhibere coacti sumus, divinæ suæ gratiæ lumine propitius illustret, atque omnipotenti sua virtute de perditionis via ad salutis tramitem reducat.

Decernentes præsentis Litteras, et in eis contenta quæcumque, etiam ex eo quod præfati, et alii quicumque in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes, cujusvis status, gradus, ordinis, præeminentiæ, et dignitatis existant, seu alias specifica et individua mentione et expressione digni illis non consenserint, sed ad ea vocati, citati et auditi, causæque, propter quas præsentis emanaverint, sufficienter adductæ, verificatæ non fuerint, aut ex alia qualibet causa, colore, prætextu, et capite, nullo unquam tempore de subreptionis vel obreptionis, aut nullitatis vitio, aut intentionis. Nostræ, vel interesse habentium consensus, ac alio quocumque defectu notari, impugnari, infringi, retractari, in controversiam vocari, aut ad terminos juris reduci, seu adversus illas apositionis oris, restitutionis in integrum, aliudve quodcumque juris, facti vel gratiæ remedium intentari, vel impetrari, aut impetrato, seu etiam motu, scientia et potestatis plenitudine paribus concessio, et emanato, quempiam in judicio, vel extra illud uti, seu juvari ullo modo posse; sed ipsas præsentis Litteras semper firmas, validas, et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri, et obtinere, ac ab illis, ad quos spectat, et pro tempore quandocumque spectabit, inviolabiliter, et inconcusse observari: sicque et non aliter in præmissis per quoscumque iudices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, et S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, et Sedis prædictæ Nuncios, aliosve quoslibet quacumque præeminentia et potestate fungentes, et functuros, sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate, judicari, et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus præmissis, et quatenus opus sit, Nostra et Cancellariæ Apostolicæ regula de jure quæsito non tollendo, aliisque Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis, nec non quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, et consuetudinibus, ac usibus, et stylis etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indulgentiis et Litteris Apostolicis prædictis, aliisque quibuslibet personis etiam quacumque ecclesiastica vel mundana dignitate fulgentibus, et alias quomo-

dolibet qualificatis, et specialem expressionem requirentibus sub quibuscumque verborum tenoribus et formis, ac cum quibuscumque etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacioribus, efficacissimis, et insolitis clausulis, irritantibusque, et aliis decretis, etiam motu, scientia, et potestatis plenitudine similibus, et consistorialiter, et alias quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, editis, factis ac pluries iteratis et quantiscumque vicibus approbatis, confirmatis, et innovatis. Quibus omnibus et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nil penitus omisso, et forma in illis tradita observata exprimerentur, et insererentur, præsentibus pro plene et sufficienter expressis et insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum hac vice duntaxat specialiter, et expresse derogamus, et derogatum esse volumus, ceterisque contrariis quibuscumque non obstantibus.

Cum autem eadem præsentis Litteræ ubique, ac præsertim in locis, in quibus maxime opus esset, nequeant tuto publicari, uti notorie constat, volumus illas, seu earum exempla ad valvas Ecclesiæ Lateranensis, et Basilicæ Principis Apostolorum nec non Cancellariæ Apostolicæ, Curiaque Generalis in Monte Citatorio, et in Acie Campi Floræ de Urbe, ut moris est, affigi et publicari, sicque publicatas et affixas omnes et singulos, quos illæ concernunt, perinde arcere, ac si unicuique eorum nominatim, et personaliter intimatæ fuissent.

Volumus autem ut earumdem Litterarum transumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo alicujus personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides ubique locorum et gentium tam in judicio, quam extra illud ubique adhibeatur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus, ac si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die 26 martii anno MDCCCLX, Pontificatus Nostri anno decimo quarto. Loco Sigilli.

PIUS PP. IX.

APPENDIX XXXV.

De unico in homine vitæ principio. De anima rationali vera per se atque immediata corporis forma. Errores Wratislaviensi in universitate magistri Joannis Baptistæ Baltzer. Concilium VIII et decretum concilii Viennensis.

S. S. DOMINI NOSTRI PII IX

EPISTOLA

Venerabili Fratri Henrico episcopo Wratislaviensi
*Venerabilis Frater, Salutem et Apostolicam
Benedictionem.*

Dolore haud mediocri litteris, quas nuper ad Nos dedisti, percepimus, dissidia catholicorum per Antonii Guntherii philosophiam enata, posteaquam Sedes Apostolica de hujus Scriptoris operibus et doctrina judicasset, nondum esse penitus extincta, propterea quod cum alibi tum in ista Wratislaviensi Academia etiam inter sacræ doctrinæ magistros reperiantur, qui nonnulla saltem Guntheriana dogmata retinere atque defendere multis videantur. Quorum unus dilectus scilicet filius Joannes B. Baltzer Wratislaviensis Ecclesiæ canonicus, cum libellum, in quo de hominis natura disseritur, tibi, Venerabilis Frater, tradidisset, precibus ejus obsecundans libellum eundem ad Nos transmisisti, rogans, ut Nostro judicio, quid de doctrina in eo contenta sentiendum sit, definiretur. Ac Nos quidem tuum, Venerabilis Frater, studium catholicæ doctrinæ tuendæ magnopere laudantes, atque pro muneris Nostri officio nihil magis curæ habentes quam fidei depositum ubique terrarum intactum custodire interque Christifideles servare unitatem spiritus in vinculo pacis, Baltzeri scriptum nonnullis hujus almæ Urbis theologis discutiendum tradidimus. Quorum fida relatione compertum Nobis est, in eo doctrinam eandem, quæ in Guntherii libris traditur et ante horum proscriptionem a Baltzero quoque propugnabatur, retineri nihilque aliud agi, nisi ut hæc doctrina demonstretur et verbo Dei scripto ac tradito conformis, nec ulla ratione contraria esse iis, quæ SS. Concilia, nominatim Concilium œcumenicum VIII et Viennense sub Clemente V statuerunt, aut ipsi Nos litteris ad dilectum filium Nostrum Cardinalem Presbyterum de Geissel Archiepiscopum Coloniensem die XV junii 1857 datis judicavimus, dicentes hominem corpore et anima ita absolvi, ut anima eaque rationalis sit vera per se atque

immediata corporis forma. At vero Nos non modo his verbis catholicam de homine doctrinam declaravimus, sed etiam hanc ipsam catholicam doctrinam doctrina Guntherii lædi pronuntiavimus. Ad quod si Baltzer animum advertisset, intellexisset sane, doctrinam de homine, quam in suo scripto profitetur, tanquam ecclesiasticis dogmatibus consentaneam defendere idem esse atque Nosmet incusare, quod in Guntheriana doctrina judicanda erraverimus. Notatum præterea est, Baltzerum in illo suo libello, quum omnem controversiam ad hoc revocasset, sitne corpori vitæ principium proprium ab anima rationali re ipsa discretum, eo temeritatis progressum esse, ut appositam sententiam et appelleret hæreticam et pro tali habendam esse multis verbis argueret. Quod quidem non possumus non vehementer improbare, considerantes, hanc sententiam, quæ unum in homine ponit vitæ principium animam scilicet rationalem, a qua corpus quoque et motum et vitam omnem et sensum accipiat, in Dei Ecclesia communissimam atque doctoribus plerisque, et probatissimis quidem maxime, cum Ecclesiæ dogmate ita videri conjunctam, ut hujus sit legitima solaque vera interpretatio, nec proinde sine errore in fide possit negari.

Quæ cum tibi, Venerabilis Frater, ex certa scientia et motu proprio, rescribimus, ardentem cupimus, imo fidenter speramus fore, ut dilectus filius Joannes Baltzer et cæteri, qui huic aliisve Guntherii opinionibus a Nobis reprobatis quocumque modo adhæserint, jam se erga hanc Ecclesiam, quam Christus Dominus reliquarum omnium Matrem et Magistram esse voluit, dociles et morigeros exhibeant, quemadmodum et Baltzer ipse et alii dudum laudabiliter sunt polliciti. Te vero, Venerabilis Frater, hortamur, ut Apostoli exemplo in captivitatem redigens omnem intellectum in obsequium Christi hanc plenam submissionem ab iis præsertim, qui alios docent, auctoritate tua postules, licentiam autem eorum, qui forte audire detrectant, potestate, quam dedit tibi Deus, coerceas.

Superest, ut tibi, Venerabilis Frater, ac gregi, universo tuis curis commisso apostolicam benedictionem toto cordis affectu impertiamur.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum die 30 aprilis anno 1860, Pontificatus nostri anno decimo quarto.

PIUS PP. IX.

APPENDIX XXXVI.

Altera proclamatio et censurarum declaratio contra invadentes et usurpantes provincias ad principatum Apostolicæ Sedis spectantes. Gubernii Subalpini artes et machinationes.

SS. DOMINI NOSTRI PII IX

ALLOCUTIO

In consistorio secreto 28 septembris 1860 habita.

Venerabiles Fratres,

Novos et ante hunc diem inauditos ausus a Subalpino Gubernio contra Nos, hanc Apostolicam Sedem, et Catholicam Ecclesiam admissos denuo cum incredibili animi Nostri dolore vel mœrore potius deplorare ac detestari cogimur, Venerabiles Fratres. Ipsum, uti nostis, Gubernium victoria abutens, quam bellicosæ magnæ nationis opibus adjutum ex funestissimo bello reportavit, suum per Italiam regnum contra omnia divina et humana jura extendens, populis ad rebellionem excitatis, legitimisque Principibus ex propria dominatione per summam injustitiam expulsis, aliquot Pontificiæ Nostræ in Æmilia ditionis provincias injustissimo ac prorsus sacrilego ausu invasit et usurpavit. Dum autem universus Catholicus Orbis justissimis gravissimisque Nostris respondens querelis contra hanc impiam usurpationem vehementer clamare non desinit, idem Gubernium alias hujus Sanctæ Sedis provincias in Piceno, Umbria, et Patrimonio sitas sibi vindicare constituit. At cum videret earum provinciarum populos omni perfrui tranquillitate, eosque Nobis fideliter adhærere nec posse pecuniis largiter profusis, aliisque improbis adhibitis dolis a legitimo Nostro, et hujus Sanctæ Sedis civili imperio alienari ac divelli, ideo in ipsas provincias immisit tum perditorum hominum manum, qui turbas seditionemque ibi excitarent, tum ingentem suum exercitum, qui easdem provincias hostili impetu, armorumque vi subjeceret.

Optime Nostis, Venerabiles Fratres, impudentes litteras a Subalpino Gubernio ad suum tuendum latrocinium Nostro Cardinali a publicis negotiis scriptas, quibus haud erubuit nuntiare, se suis copiis in mandatis dedisse, ut commemoratas Nostras provincias occuparent nisi dimitterentur exteri homines adscripti parvo Nostro exercitui, qui ceteroquin ad Pontificiæ ditionis,

ejusque populorum tranquillitatem servandam fuerat instructus. Nec ignoratis, a Subalpinis copiis easdem provincias ipso fere tempore fuisse occupatas, quo illæ litteræ accipiebantur. Equidem nemo non potest non magnopere commoveri, et summa affici indignatione reputans mendaces criminatones, variasque calumnias et contumelias, quibus idem Gubernium haud pudet hujusmodi suam hostilem impiamque contra civilem Romanæ Ecclesiæ principatum aggressionem tegere, Nostrumque Gubernium impetere. Ecquis enim non summopere miretur audiens, Nostrum reprehendi Gubernium, propterea quod Nostro exercitui externi homines fuerint adscripti, cum omnes noscant nulli legitimo Gubernio dene-gari unquam posse jus cooptandi in suas copias externos homines? Quod quidem jus potiori quadam ratione ad Nostrum et hujus Sanctæ Sedis Gubernium pertinet, cum Romanus Pontifex, veluti communis omnium catholicorum pater, non possit non libentissime eos omnes catholicos excipere, qui religionis studio impulsus velint in Pontificiis copiis militare, et ad Ecclesiæ defensionem concurrere. Atque hic animadvertendum existimamus, hujusmodi catholicorum exterorum concursus fuisse præsertim excitatum illorum improbitate, qui civilem hujus Sanctæ Sedis principatum aggressi sunt. Nemo enim ignorat qua indignatione, et quo luctu universus catholicus orbis fuerit commotus ubi novit tam impiam, tamque injustam civili hujus Apostolicæ Sedis dominio aggressionem fuisse illatam. Ex quo porro factum est, ut quam plurimi ex variis christiani orbis regionibus fideles sua sponte et summa alacritate ad Pontificiam Nostram ditionem convolaverint, suumque nomen Nostræ militiæ dederint, quo Nostra, hujus Sanctæ Sedis, et Ecclesiæ jura strenue defenderent. Singulari autem malignitate Subalpinum Gubernium Nostris militibus mercenarii notam per summam calumniam inurere minime veretur, cum non pauci ex indigenis exterisque Nostris militibus nobili genere nati, et illustrium familiarum nomine conspicui, ac religionis amore unice excitati, sine ullo emolumento in Nostris copiis militare voluerint. Neque latet Subalpinum Gubernium qua fide et integritate Noster exercitus perstet, cum eidem Gubernio perspectum sit, irritas fuisse omnes dolosas artes adhibitas ut Nostri milites corrumperentur. Nihil vero est cur immoremur in refellenda feritatis accusatione Nostris copiis improbe illata, cum nullum plane

argumentum obtrectatores valeant adducere; quin potius hujusmodi criminatio in ipsos jure converti possit, quemadmodum vulgatæ Subalpini exercitus ducum truculentæ proclamationes manifestissime ostendunt.

Hic autem animadvertere præstat, Nostro Gubernio minime suspicandum fuisse de hujusmodi hostili invasione, cum ipsi asseveratum esset Subalpinas copias prope territorium Nostrum accessisse non quidem invadendi animo, immo vero ut inde perturbatorum turmas arcerent. Hinc summus Nostrarum copiarum dux ne cogitare quidem poterat, sibi cum Subalpino exercitu esse pugnandum. Verum ubi, rebus præter omnem expectationem perperam immutatis, agnovit hostilem irruptionem ab illo exercitu factam, qui sane pugnantium numero armorumque vi maxime prævalebat, providum suscepit consilium se Anconam utpote arce munitam recipiendi, ne Nostri milites tam facili mortis periculo exponerentur. Cum autem ingruentibus hostium copiis in itinere interciperetur, manus conserere coactus est, ut sibi militibusque suis viam aperiret.

Ceterum dum meritas debitasque laudes tribuimus commemorato Nostrarum copiarum duci ac illarum ductoribus et militibus, qui inexpectata hostili irruptione lacessiti pro Dei, Ecclesiæ, hujus Apostolicæ Sedis, ac justitiæ causa fortiter, viribus licet longe imparibus, dimicarunt; vix lacrymas continere possumus noscentes quot strenui milites, ac lectissimi præsertim juvenes in hac injusta et crudeli invasione occubuerint, qui religioso sane nobilique animo ad civilem Romanæ Ecclesiæ principatum tuendum advolarunt. Nos insuper summopere commovet luctus, qui in illorum familias redundat. Utinam eisdem familiis fletum Nostris verbis abstergere possemus! Confidimus vero non levi ipsis solatio et consolationi futuram honorificentissimam mentionem, quam de extinctis suis liberis et propinquis merito facimus ob splendidum sane eximie eorum erga Nos, et hanc Sanctam Sedem fidei, pietatis et amoris exemplum, quod christiano orbi cum immortalis eorum nominis laude exhibuerunt. Atque in eam profecto spem erigimur fore, ut ii omnes, qui gloriosam pro Ecclesiæ causa mortem obierunt, illam sempiternam assequantur pacem et beatitatem, quam a Deo Optimo Maximo apprecati sumus, et apprecari nunquam omittemus. Quo loco debitis quoque laudibus prosequimur dilectos filios præsides provinciarum, præsertim Urbino-Pisaurensis, et

Spoletanæ, qui in hac tristissima temporum vicissitudine suo munere sedulo constanterque perfuncti sunt.

Jam vero, Venerabiles Fratres, quis ferre unquam poterit insignem impudentiam et hypocrisim, qua nequissimi invasores in suis programmatis asserere non dubitant, se Nostras aliasque Italiæ adire provincias, ut ibi moralis ordinis principia restituant? Atque id ab iis temere affirmatur, qui acerrimum Catholicæ Ecclesiæ, ejusque Ministris, ac rebus jamdiu bellum inferentes, et ecclesiasticas leges, censurasque plane despicientes ausi sunt spectatissimos tum S. R. E. Cardinales, tum Episcopos, tum probatissimos utriusque Cleri viros in vincula conjicere, Religiosas Familias e propriis cœnobiis expellere, Ecclesiæ bona diripere, et civilem hujus Sanctæ Sedis principatum vastare. Scilicet moralis ordinis principia ab iis restituentur, qui publicas cujusque falsæ doctrinæ scholas et meretricias etiam domos constituunt, quique abominandis scriptis et scenicis spectaculis pudorem, pudicitiam, honestatem, virtutem offendere, eliminare, et sacrosancta divinæ nostræ religionis mysteria, sacramenta, præcepta et instituta, sacrosque ministros, ritus, cæremonias irridere, contemnere, omnemque justitiæ rationem de medio tollere, ac tum religionis tum civilis societatis fundamenta labefactare et evertere conituntur!

In hac igitur tam injusta, tam hostili et horrenda civilis Nostri et hujus Sanctæ Sedis principatus aggressionem et occupationem a Subalpino Rege ejusque Gubernio contra omnes justitiæ leges et universale gentium jus peracta, Nostri officii probe memores in hoc amplissimo vestro consessu, et coram universo catholico orbe Nostram vocem denuo vehementer attollimus, ac omnes nefarios sacrilegosque ejusdem Regis et Gubernii ausus reprobamus, penitusque damnamus, omnesque actus plane nullos et irritos declaramus, decernimus, ac civilis quo Romana pollet Ecclesia, principatus integritatem, ejusque jura, quæ ad omnes catholicos pertinent, etiam atque etiam reclamamus et reclamare nunquam desistemus.

Verum dissimulare non possumus, Venerabiles Fratres, summa Nos opprimi amaritudine, cum in tam scelestam et nunquam satis execranda aggressionem alieni auxilii opem, variis exortibus difficultatibus, adhuc desideremus. Equidem notissimæ vobis sunt iteratæ declarationes Nobis factæ ab uno ex potentissimis Europæ Principibus. Attamen dum illarum jamdiu expectamus effec-

tum, non possumus non vehementer angere ac perturbare cum inspiciamus nefandæ usurpationis auctores fautoresque audacter insolenterque in nefario suo proposito persistere ac progredi, tanquam certo confidentes neminem sibi reapse adversari.

Hæc autem perversitas eo devenit, ut hostilibus Subalpini exercitus copiis ad mœnia fore hujus almæ Nostræ urbis immissis, quæcunque fuerit implicata communicatio, publicæ privatæque rationes in discrimen adductæ, commeatus intercepti, et, quod gravissimum est, Summus totius Ecclesiæ Pontifex in molestam redactus difficultatem Ecclesiæ ipsius negotiis, prout res postulat, consulendi, propterea quod maxime coarctetur via cum variis orbis partibus communicandi. Quamobrem in tantis Nostri angustis, tantoque rerum discrimine vel facile intelligitis, Venerabiles Fratres, Nos tristi necessitate eo jam ferme impelli, ut vel inviti cogitare debeamus de opportuno suscipiendo consilio ad Nostram dignitatem tuendam.

Interim abstinere non possumus, quin præter alia deploremus funestum ac perniciosum principium, quod vocant de *non interventu* a quibusdam Guberniis haud ita pridem, ceteris tolerantibus, proclamatum et adhibitum etiam cum de injusta alicujus Gubernii contra aliud aggressionem agatur: ita ut quædam veluti impunitas ac licentia impetendi ac diripiendi aliena jura, proprietates, ac ditiones ipsas contra divinas humanasque leges sanciri videatur, quemadmodum luctuosa hac tempestate cernimus, evenire. Et mirandum profecto, quod uni Subalpino Gubernio impune liceat ejusmodi principium despicere ac violare, cum videamus ipsum hostilibus suis copiis, universa Europa inspectante, in alienas ditiones irrumpere, legitimosque ex illis Principes exturbare: ex quo perniciose consequitur absurditas, alienum nempe interventum duntaxat admitti ad rebellionem suscitandam atque fovendam.

Hinc autem opportuna Nobis oritur occasio excitandi omnes Europæ Principes, ut pro spectata ipsorum consilii gravitate et sapientia serio perpendant quæ quantaque mala in detestabili, quem lamentamur, eventu cumulentur. Agitur enim de immani violatione, quæ contra universale gentium jus nequiter est patrata, quæque nisi omnino coerceatur, nulla deinceps legitimi cujusque juris firmitas ac securitas poterit consistere. Agitur de rebellionis principio, cui Subalpinum Gubernium turpiter inservit, et ex quo primum est intelligere, quantum cuicumque Gubernio

discrimen in dies comparetur, et quanta in universam civilem societatem redundet perniciēs, cum ita fatali *Communismo* aditus aperiatur. Agitur de violatis solemnibus Conventionibus, quæ uti aliorum in Europa Principatuum, ita etiam civilis Pontificiæ Ditionis integritatem sartam tectamque servari omnino postulant. Agitur de violenta direptione illius principatus, qui singulari divinæ Providentiæ consilio Romano Pontifici datus est ad Apostolicum suum Ministerium in universam Ecclesiam plenissima libertate exercendum. Quæ profecto libertas summæ omnibus Principibus curæ esse debet, ut Pontifex ipse nullius civilis potestatis impulsui subiaceat, atque ita spirituali pariter catholicorum in eorundem Principum dominiis degentium tranquillitati cautum sit.

Itaque omnibus supremis Principibus persuasum esse debet, Nostram cum ipsorum causa plane esse conjunctam, eosque suum Nobis auxilium afferentes Nostrorum æque ac suorum jurium incolumitati esse prospecturos. Maxima proinde cum fiducia ipsos hortamur et obsecramus, ut opem Nobis, pro sua quisque conditione et opportunitate, velint impendere. Non dubitamus autem, quin, catholici præsertim Principes ac Populi omnem eorum curam et operam studiosissime conferant, ut pro communi eorum officio universi Dominici gregis Patrem et Pastorem parricidalibus degeneris filii armis oppugnatum modis omnibus adjuvare, tueri et defendere properent atque festinent.

Cum autem apprime sciatis, Venerabiles Fratres, omnem spem Nostram in Deo esse collocandam, qui adjutor et refugium est nostrum in tribulationibus nostris, quique vulnerat et medetur, percutit et sanat, mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit; idcirco in omni fide, et humilitate cordis nostri assiduas ferventissimasque ad Ipsum, adhibito in primis efficacissimo Immaculatæ Sanctissimæque Deiparæ Virginis Mariæ patrocínio, ac suffragio Beatorum Petri et Pauli, preces effundere non intermittamus, ut faciens potentiam in brachio suo inimicorum suorum superbiam elidat, et expugnet impugnantes nos, omnesque Ecclesiæ suæ sanctæ hostes humiliet et conterat; atque omnipotenti suæ gratiæ virtute efficiat, ut omnium prævaricantium corda resipiscant, deque optatissima illorum conversione sancta Mater Ecclesia quamprimum lætetur.

APPENDIX XXXVII.

Epistola ad archiepiscopum Monacensem et Frisingensem circa doctrinas Jacobi Frohschammer. De viribus humanæ rationis. An philosophia possit percipere et intelligere dogmata quæ fidem maxime et proprie efficiunt, ipsumque supernaturalem finem. De libertate philosophiæ, ita ut nunquam debeat nec possit auctoritati se submittere. An Ecclesia debeat in philosophiam numquam animadvertere, ac philosophorum tollerare errores.

VENERABILI FRATRI GREGORIO

ARCHIEPISCOPO MONACENSI ET FRISINGENSI

Venerabilis Frater, salutem et Benedictionem Apostolicam.

Gravissimas inter acerbitates, quibus undique premimur, in hac tanta temporum perturbatione et iniquitate vehementer dolemus, cum noscamus, in variis Germaniæ regionibus reperiri nonnullos catholicos etiam viros, qui sacram theologiam ac philosophiam tradentes minime dubitant quamdam inauditam adhuc in Ecclesia docendi scribendique libertatem inducere, novasque et omnino improbandas opiniones palam publiceque profiteri, et in vulgus disseminare. Hinc non levi mœrore affecti fuimus, Venerabilis Frater, ubi tristissimus ad Nos venit nuntius, Presbyterum Jacobum Frohschammer, in ista Monacensi Academia philosophiæ doctorem hujusmodi docendi scribendique licentiam præ ceteris adhibere, eumque suis operibus in lucem editis perniciosissimos tueri errores. Nulla igitur interposita mora, Nostræ Congregationi libris notandis præpositæ mandavimus, ut præcipua volumina quæ ejusdem Presbyteri Frohschammer nomine circumferuntur, cum maxima diligentia sedulo perpenderet, et omnia ad Nos referret. Quæ volumina germanice scripta titulum habent: — *Introductio in Philosophiam*; — *de Libertate scientiæ*; — *Athenæum*, — quorum primum anno 1858, alterum anno 1861; tertium vero vertente hoc anno 1862 istis Monacensibus typis in lucem est editum. Itaque eadem Congregatio Nostris mandatis diligenter obsequens summo studio accuratissimum examen instituit, omnibusque semel iterumque serio ac mature ex more discussis et perpensis judicavit, Auctorem in pluribus non recte sentire, ejusque doctrinam a veritate catholica aberrare. Atque id ex duplici

præsertim parte, et primo quidem propterea quod auctor tales humanæ rationi tribuat vires, quæ rationi ipsi minime competunt; secundo vero, quod eam omnia opinandi, et quicquid semper audendi libertatem eidem rationi concedat, ut ipsius Ecclesiæ jura officium, et auctoritas de medio omnino tollantur.

Namque auctor in primis edocet, philosophiam, si recta ejus habeatur notio, posse non solum percipere et intelligere ea christiana dogmata quæ naturalis ratio cum fide habet communia (tanquam commune scilicet perceptionis objectum) verum etiam ea, quæ christianam religionem fidemque maxime et proprie efficiunt, ipsumque scilicet supernaturalem hominis finem et ea omnia, quæ ad ipsum spectant, atque sacratissimum Dominicæ Incarnationis mysterium ad humanæ rationis et philosophiæ provinciam pertinere, rationemque, dato hoc objecto, suis propriis principiis scienter ad ea posse pervenire. Etsi vero aliquam inter hæc et illa dogmata distinctionem auctor inducat, et hæc ultima minori jure rationi adtribuat, tamen clare aperteque docet, etiam hæc contineri inter illa, quæ veram propriamque scientiæ seu philosophiæ materiam constituunt. Quocirca ex ejusdem Auctoris sententia concludi omnino possit ac debeat, rationem in abditissimis etiam divinæ Sapientiæ ac Bonitatis, immo etiam et liberæ ejus voluntatis mysteriis, licet posito revelationis objecto, posse ex seipsa, non jam ex divinæ auctoritatis principio, sed ex naturalibus suis principiis et viribus ad scientiam seu certitudinem pervenire.

Quæ auctoris doctrina quam falsa sit et erronea nemo est, qui christianæ doctrinæ rudimentis vel leviter imbutus non illico videat, planeque sentiat. Namque si isti philosophiæ cultores vera hac sola rationis et philosophiæ disciplinæ tuerentur principia et jura, debitis certe laudibus essent persequendi. Siquidem vera ac sana philosophia nobilissimum suum locum habet, cum ejusdem philosophiæ sit, veritatem diligenter inquirere, humanamque rationem licet primi hominis culpa obtenebratam, nullo tamen modo extinctam, recte ac sedulo excolere, illustrare, ejusque cognitionis objectum, ac permultas veritates percipere, bene intelligere, promovere, earumque plurimas, uti Dei existentiam, naturam, attributa quæ etiam fides credenda proponit, per argumenta ex suis principiis petita demonstrare, vindicare, defendere, atque hoc modo viam munire ad hæc dog-

mata fide rectius tenenda, et ad illa etiam reconditiora dogmata, quæ sola fide percipi primum possunt, ut illa aliquo modo a ratione intelligantur. Hæc quidem agere, atque in his versari debet severa et pulcherrima veræ philosophiæ scientia. Ad quæ præstanda si viri docti in Germaniæ Academiis enitantur pro singulari inclytæ illius Nationis ad severiores gravioresque disciplinas excolendas propensione, eorum studium a Nobis comprobatur et commendatur, cum in sacrarum rerum utilitatem profectumque convertant, quæ illi ad suos usus invenerint. At vero in hoc gravissimo sane negotio tolerare nunquam possumus, ut omnia temere permisceantur, utque ratio illas etiam res, quæ ad fidem pertinent, occupet atque perturbet, cum certissimi, omnibusque notissimi sint fines, ultra quos ratio nunquam suo jure est progressa, vel progredi potest.

Atque ad hujusmodi dogmata ea omnia maxime et apertissime spectant, quæ supernaturalem hominis elevationem, ac supernaturale ejus cum Deo commercium respiciunt, atque ad hunc finem revelata noscuntur. Et sane cum hæc dogmata sint supra naturam, idcirco naturali ratione, ac naturalibus principiis ad hujusmodi dogmata scienter tractanda effici haud potest idonea. Quod si hæc isti temere asseverare audeant, sciant, se certe non a quorumlibet doctorum opinione, sed a communi, et nunquam immutata Ecclesiæ doctrina recedere. Ex divinis enim Litteris, et sanctorum Patrum traditione constat, Dei quidem existentiam, multasque alias veritates, ab iis etiam, qui fidem nondum susceperunt, naturali rationis lumine cognosci, sed illa reconditiora dogmata Deum solum manifestasse, dum notum facere voluit, *mysterium, quod absconditum fuit a sæculis et generationibus* (1) *et ita quidem, ut postquam multifariam multisque modis olim locutus esset patribus in prophetis, novissime nobis locutus est in Filio, per quem fecit et sæcula* (2).... *Deum enim nemo vidit unquam. Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris ipse enarravit* (3). Quapropter Apostolus, qui gentes Deum per ea, quæ facta sunt cognovisse testatur, disserens de *gratia et veritate* (4) *quæ per Jesum Christum facta est: Loquimur, inquit, Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est.... quæ nemo principum hujus sæculi cognovit....*

(1) Col. 1, v. 26.

(2) Hebr. 1, v. 1, 2.

(3) Joan. 1, v. 18.

(4) Joan. 1, v. 17.

Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum.... Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita et quæ Dei sunt nemo cognovit, nisi Spiritus Dei (1). Hisce aliisque fere innumeris divinis eloquiis inhærentes SS. Patres in Ecclesiæ doctrina tradenda continenter distinguere curarunt rerum divinarum notionem, quæ naturalis intelligentiæ vi omnibus est communis ab illarum rerum notitia, quæ per Spiritum Sanctum fide suscipitur, et constanter docuerunt, per hanc ea nobis in Christo revelari mysteria, quæ non solam humanam philosophiam, verum etiam Angelicam naturalem intelligentiam transcendunt, quæque etiamsi divina revelatione innotuerint, et ipsa fide fuerint suscepta, tamen sacro adhuc ipsius fidei velo tecta et obscura caligine obvoluta permanent, quandiu in hac mortali vita peregrinamur a Domino (2).

Ex his omnibus patet alienam omnino esse a catholicæ Ecclesiæ doctrina sententiam, qua idem Frohschammer asserere non dubitat, omnia indiscriminatim Christianæ religionis dogmata esse objectum naturalis scientiæ, seu philosophiæ, et humanam rationem historice tantum excultam, modo hæc dogmata ipsi rationi tanquam objectum proposita fuerint, posse ex suis naturalibus viribus et principio ad veram de omnibus etiam reconditiore dogmatibus scientiam pervenire. Nunc vero in memoratis ejusdem auctoris scriptis alia dominatur sententia, quæ catholicæ Ecclesiæ doctrinæ, ac sensui plane adversatur. Etenim eam Philosophiæ tribuit libertatem, quæ non scientiæ libertas, sed omnino reprobanda et intoleranda philosophiæ licentia sit appellanda. Quadam enim distinctione inter philosophum et philosophiam facta, tribuit philosopho jus et officium se submittendi auctoritati, quam veram ipse probaverit, sed utrumque philosophiæ ita denegat, ut nulla doctrinæ revelatæ ratione habita, asserat, ipsam nunquam debere ac posse Auctoritati se submittere. Quod esset tolerandum et forme admittendum, si hæc dicerentur de jure tantum, quod habet philosophia suis principiis, seu methodo, ac suis conclusionibus, uti, sicut et aliæ scientiæ, ac si

ejus libertas consisteret in suo jure utendo, ita ut nihil in se admitteret, quod non fuerit ab ipsa suis conditionibus acquisitum aut fuerit ipsi alienum. Sed hæc justa philosophiæ libertas suos limites noscere et experiri debet. Nunquam enim non solum philosopho, verum etiam philosophiæ licebit, aut aliquid contrarium dicere iis, quæ divina revelatio, et Ecclesia docet, aut aliquid ex eisdem in dubium vocare, propterea quod non intelligit, aut judicium non suscipere, quod Ecclesiæ auctoritas de aliqua philosophiæ conclusione, quæ hucusque libera erat, proferre constituit. Accedit etiam, ut idem auctor philosophiæ libertatem, seu potius effrenatam licentiam tam acriter, tam temere propugnet, ut minime vereatur asserere, Ecclesiam non solum non debere in philosophiam unquam animadvertere, verum etiam debere ipsius philosophiæ tolerare errores, eique relinquere, ut ipsa se corrigat; ex quo evenit, ut philosophi hanc philosophiæ libertatem necessario participant, atque ita etiam ipsi ab omne lege solvantur. Equis non videt quam vehementer sit rejicienda, reprobanda, et omnino damnanda hujusmodi Frohschammer sententia atque doctrina?

Etenim Ecclesia ex divina sua institutione et divinæ fidei depositum integrum inviolatumque diligentissime custodire, et animarum saluti summo studio debet continenter advigilare, ac summa cura ea omnia amovere et eliminare, quæ vel fidei adversari, vel animarum salutem quovis modo in discrimen adducere possunt. Quocirca Ecclesia ex potestate sibi a divino suo Auctore commissa non solum jus, sed officium præsertim habet non tolerandi, sed proscribendi ac damnandi omnes errores, si ita fidei integritas, et animarum salus postulaverint, et omni philosopho, qui Ecclesiæ filius esse velit, ac etiam philosophiæ officium incumbit nihil unquam dicere contra ea, quæ Ecclesia docet, et ea retractare, de quibus eos Ecclesia monuerit. Sententiam autem, quæ contrarium edocet omnino erroneam, et ipsi fidei Ecclesiæ, ejusque auctoritate vel maxime injuriosam esse edicimus et declaramus. Quibus omnibus accurate perpensis, de eorumdem VV. FF. NN. S. R. E. Cardinalium Congregationis libris notandis præpositæ consilio, ac motu proprio, et certa scientia, matura deliberatione Nostra, deque Apostolicæ Nostræ potestatis plenitudine prædictos libros Presbyteri Frohschammer tanquam continentes propositiones et doctrinas respective falsas, erroneas, Ecclesiæ ejusque

(1) 1. Corint. 2, v. 7, 8, 10, 11.

(2) S. Joan. Chrys. homil. 7 (9) in 1. Corint. S. Ambros. de fide ad Grat. 1, 10 S. Leo de Nativ. Dom. Ser. 9. S. Cyril. Alex. contr. Nestor. lib. 3, initio in Joan. 1, 9. S. Joan. Dam. de fide orat. II, 1, 2, in 1. Cor. c. 2. S. Hier. in Gal. III. 2.

auctoritati ac juribus injurias reprobamus, damnamus, ac pro reprobatis et damnatis ab omnibus haberi volumus, atque eidem Congregationi mandamus, ut eosdem libros in indicem prohibitorum librorum referat. Dum vero hæc tibi significamus, Venerabilis Frater, non possumus non exprimere magnum animi Nostri dolorem, cum videamus hunc filium eorundem librorum auctorem, qui cæteroquin de Ecclesia bene mereri potuisset, infelici quodam cordis impetu misere abreptum in vias abire, quæ ad salutem non ducunt, ac magis magisque a recto tramite aberrare. Cum enim alius ejus liber de animarum origine prius fuisset damnatus, non solum se minime submisit, verum etiam non extimuit, eundem errorem in his etiam libris denuo docere, et Nostram Indicis Congregationem contumeliis cumulare, ac multa alia contra Ecclesiæ agendi rationem temere mendaciterque pronuntiare. Quæ omnia talia sunt, ut iis merito atque optimo jure indignari potuissemus. Sed nolumus adhuc paternæ Nostræ caritatis viscera erga illum deponere, et idcirco te, Venerabilis Frater, excitamus, ut velis eidem manifestare cor Nostrum paternum, et acerbissimum dolorem, cujus ipse est causa, ac simul ipsum saluberrimis monitis hortari et monere, ut Nostram, quæ communis est omnium Patris vocem audiat, ac resipiscat, quemadmodum catholicæ Ecclesiæ filium decet, et ita nos omnes lætitia afficiat, ac tandem ipse feliciter experiatur quam jucundum sit, non vana quadam et perniciose libertate gaudere, sed Domino adhærere cujus jugum suave est, et onus leve, cujus eloquia casta, igne examinata, cujus judicia vera justificata in semetipsa, et cujus universæ viæ misericordia et veritas. Denique hac etiam occasione libentissime utimur, ut iterum testemur et confirmemus præcipuam Nostram in te benevolentiam. Cujus quoque pignus esse volumus Apostolicam Benedictionem, quam intimo cordis affectu tibi ipsi, Venerabilis Frater, et gregi tuæ curæ commisso peramanter imperimus.

Datum Romæ apud S. Petrum die 11 decembris anno 1862, Pontificatus Nostri anno decimo septimo.

PIUS PP. IX.

APPENDIX XXXVIII.

De progressu civili. De lege morali. De influxu salutari religionis Christianæ. Jura ecclesiæ. Principatus civilis Romanorum Pontificum. De populari suffragio et voluntate nationali. An principatus hæreditarius opponatur principiis juris naturalis et spiritui Evangelii. Errores de societate domestica et matrimonio.

Theses cum censuris propositis communicatæ fuerunt episcopis mense junio anni 1862 Romæ collectis pro canonicatione martyrum Japonensium, ut suffragium ea de re ederent. Cum vero tunc nulla resolutio prodierit, post biennium editus est *Syllabus* de quo infra mentio habebitur. Theses autem cum propositis censuris Illmus ac Rmus episcopus Marianopolitanus provinciæ Quebecensis in vulgus edidit.

THESES

AD APOSTOLICAM SEDEM DELATÆ

cum censuris

a nonnullis theologis propositis.

1. Progressus civilis requirit, ut humana societas constituatur super fundamentis mere humanis, nullo habito respectu ad religionem, perinde ac si ea non existeret.

Impia, injuriosa religioni, in atheismum inducens, subversiva ordinis moralis et verbo Dei contraria.

2. Lex moralis, actionum humanarum moderatrix, est a religione radicitus separabilis, nec ulla indiget sanctione divina.

Complexive sumpta falsa, impia, hæresim sapiens et erronea.

3. Intelligentia humana intra sensationum fines sistit, doctrina moralis in utilitatum supputatione, politices in sola materialium virium conjunctione.

Complexive sumpta falsa: quoad primam partem, materialismum invehens et hæresi proxima: quoad secundam partem, totius moralitatis eversiva: quoad tertiam partem, ordinis moralis et socialis destructiva.

4. Ea est intelligentiæ humanæ spontanea vis, ut omnis divina revelatio sit ordini sociali inutilis.

Hæretica.

5. Dogma de peccato originali ac dogma de instauratione totius humani generis per Christum nihil confert ad præsentem societatis conditionem ejusque leges agnoscendas.

Falsa, erronea et hæresi proxima.

6. Immutabilitas dogmatum christianorum obstat progressui societatis.

Falsa, christianæ religioni injuriosa, sapiens hæresim.

7. Christianismus, prout ab Ecclesia catholica traditur, neque exercuit neque natura sua exercere potest influxum salutarem in jus civile, in jus politicum neque in jus gentium.

Falsa, erronea, Ecclesiæ injuriosa, et quatenus supponit christianismum melius tradi posse, quam in Ecclesia catholica, hæretica.

8. Doctrina Evangelica de mutuo fratrum auxilio non respicit nisi personas privatas : neque unquam applicari potest relationibus politicis in favorem legitimorum guberniorum, quæ injuste hostes sive interni sive externi aggressi sunt.

Perniciosa societati, seditiosa, juris publici et gentium destructiva, hæretica.

9. Bonum societatis christianæ postulat, ne spiritualis potestas sit a civili potestate distincta et independens.

Falsa et hæretica.

10. Spiritualis potestatis distinctio et independentia a civili efficit, ut spiritualis potestas absorbeat essentialia jura civilis potestatis.

Falsa et hæretica.

11. Hæc spiritualis potestatis distinctio et independentia a civili potestate spectari debet ut accidentalis ac temporanea, minime vero tanquam normalis conditio societatis per Christum regeneratæ.

Falsa et hæretica.

12. In qualibet recte constituta societate legislatio actusque regiminis debent tanquam regulam sectari indifferentiam systematicam inter veritatem et errorem in negotio religionis.

Impia, indifferentismum inducens, rectæ rationi et religioni injuriosa.

13. Licet theologice verum sit, unamquamque nationem christianam debere partem constituere unius ejusdemque Ecclesiæ universalis, uni capiti supremo subjectæ; politice tamen utile foret, ut quælibet earum constitueret Ecclesiam nationalem sub primatu respectivi imperantis.

In schisma inducens et hæresi proxima.

14. Politica gubernia tam Clero quam populo imponere possunt cetheses seu formularia theologica, licet ejusmodi sint, quæ nequeant ab Apostolica Sede aut ab œcumenicis Conciliis probari.

Schismatica et hæretica.

15. Ecclesia nihil debet decernere, quod obstringere possit fidelium conscientias in ordine ad usum rerum temporalium.

Hæretica.

16. Opponitur spiritui Evangelii quod Ecclesia bona temporalia possideat : nec ipsa legitime acceptare potest aut acquirere proprietates seu possessiones ad ministrorum sustentationem, ad cultus exercitium et pauperum levamen.

Dudum damnata in Concilio Constantiensi et in Bulla Martini V, ac hæretica.

17. Ecclesiæ regimen a Christo Jesu institutum non est vere monarchicum.

Hæretica et contraria definitioni Concilii Florentini.

18. Possunt gubernia legitime impedire circulationem vitæ catholicæ ponendo obstacula relationibus Apostolicæ Sedis cum variis catholicitatis partibus.

Schismati et hæresi favens, Ecclesiæ constitutionis et libertatis eversiva, Sedi Apostolicæ injuriosa.

19. Episcopus aut Concilium provinciale a Theologiæ regulis deflectit, dum intra suæ jurisdictionis ambitum prohibet, quominus doceatur judicia gravioris momenti ac solemniora Romani Pontificis indigere sanctione civili.

Injuriosa auctoritati Ecclesiæ, schismati et hæresi favens, et quatenus supponit judicia gravioris momenti et solemniora Romani Pontificis indigere sanctione civili, hæretica.

20. Ecclesiæ leges non obligant in conscientia nisi cum promulgantur a civili potestate.

Hæretica.

21. Cum necessitatis aut magnæ utilitatis casus sese offerunt, in quibus potestatem suam Romanus Pontifex exercere debet per actus, qui sint extra aut supra canones in universa Ecclesia vigentes, ipsius non est decernere, utrum ejusmodi casus existant nec ne.

Detrahens potestati Summi Pontificis, eidem injuriosa et ad minus erronea.

22. Ad Romanum Pontificem non spectat statuere, utrum usus et consuetudines Ecclesiarum particularium debeant necne conservari.

Temeraria, potestatis Romani Pontificis læsiva, et proxima hæresi.

23. Nulla ecclesiastica potestas, neque ipse Summus Pontifex aut Concilium œcumenicum potest excommunicationis sententiam ferre in supremum imperantem.

Hæretica.

24. Auctoritas spiritualis Romani Pontificis est suapte natura potestati civili infensa.

Falsa et Hæretica.

25. Primus ex Romanis Pontificibus, qui accepit potestatem temporalem, ac principes, qui ad eam constituendam concurrerunt, errarunt.

Temeraria, erronea et constanti Ecclesiæ doctrinæ contraria.

26. Dominatio temporalis Romani Pontificis adversatur doctrinæ evangelicæ.

Hæretica.

27. Hæc dominatio temporalis non est magni momenti pro spiritualibus catholicitatis negotiis, neque potest componi cum principiis boni civilis regiminis.

Complexive sumpta falsa, hæresim sapiens et erronea.

28. Falsum est dominationem temporalem Summi Pontificis vi suæ sacræ destinationis inducere indolem spiritualem.

Erronea, contraria Concilio Tridentino et Constitutionibus Apostolicis.

29. Romanus Pontifex cum excommunicationis sententiam pronuntiat contra invadentes Status Ecclesiæ, utitur armis spiritualibus ad mundanum dumtaxat bonum prosequendum.

Falsa, temeraria, captiosa, injuriosa Romanis Pontificibus, erronea.

30. Excommunicatio lata in Concilio Tridentino

ac in Bulla *Cænæ* contra invadentes dominationes ecclesiasticas innititur confusio ordinis spiritualis et ordinis civilis ac politici.

Falsa, temeraria, injuriosa Concilio Tridentino et Romanis Pontificibus, hæresi proxima.

31. Principia et juramenta, quibus se obstringunt Pontifices ad conservandam integritatem Statuum Ecclesiæ eo tantummodo spectant, ut ipsi non distrahant quamlibet eorum partem in favorem suorum propinquorum.

Falsa.

32. Orbis catholicus nullum habet jus ad tuendam conservationem et integritatem domini temporalis Papæ.

Falsa, temeraria, erronea.

33. Catholicorum conscientia considerare non debet concursus, quem ipsi præbere possunt utilitati domini temporalis Sanctæ Sedis, nisi ut negotium, quod nullum præ se fert characterem spiritualem seu religiosum.

Falsa, temeraria, pietati fidelium detrahens, ad minus erronea.

34. In qualibet politica societate necessaria non est existentia potestatis jure divino.

Politice potestatis destructiva, hæretica.

35. Præceptum Pauli Apostoli, quod continetur his verbis: « Omnis anima subdita sit potestatibus sublimioribus, » temporariam dumtaxat inducit obligationem, neque omnibus epochis, omnibusque generibus societatis applicari potest.

Hæretica.

36. Voluntas populi seu popolare suffragium ejusmodi est per se auctoritatis, ut nulla indigeat ratione ad suorum actorum validitatem.

Quatenus constituat voluntatem populi seu suffragium popolare supremam legem independentem a jure naturali et divino, hæretica.

37. Principia, quorum vi quilibet Supremus Princeps non est nisi primus populi deputatus, identica sunt cum sanæ Theologiæ principiis.

Falsa, injuriosa Theologiæ, et seditiosa.

38. Principia insurrectionis, quæ proclamata sunt in favorem recentium eventuum in Italia, concordant cum sanæ Theologiæ doctrina circa tyrannidem.

Falsa, Theologiæ injuriosa.

39. Institutio principatus hæreditarii opponitur principiis juris naturalis ac spiritui Evangelii.

Falsa, erronea et hæresi proxima.

40. Traditio Ecclesiæ catholicæ doctrinam continet tyrannidi seu despotismo faventem.

Falsa et hæretica.

41. In qualibet christiana politica societate nulum reperitur jus, quod suum principium seu fontem non habeat in jure illimitato Status.

Falsa et hæretica.

42. Societas domestica seu familia a lege tantum civili suæ existentiae legitimitatem derivat.

Falsa, contraria juri naturali et divino; quatenus vero intelligatur de societate seu familia christiana, hæretica.

43. Ad societatis christianæ bonum est universim admittendum, conditiones essentielles conjugalis vinculi immutari debere ad guberniorum et opinionum nationalium nutum.

Hæretica.

44. Progressus socialis inducere debet abolitionem indissolubilitatis vinculi conjugalis.

Hæretica.

45. Causæ matrimoniales non spectant ad judices ecclesiasticos.

Hæretica.

46. Præceptum ab Apostolo promulgatum de subjectione uxoris viro suo adversatur legitimæ emancipationi fœminæ: quod si præteritis temporibus bonum extitit, non item dicendum de futuris.

Impia et hæretica.

47. Proprietas non minus adversatur legi justitiæ, quam legi charitatis christianæ, neque fundatur in jure naturæ et gentium, sed unice in jure civili.

Falsa et hæretica.

48. Conforme est sanæ Theologiæ ac juris publici doctrinæ, quod gubernia sint vera proprietaria bonorum, quæ obtinent Ecclesiæ, familiæ religiosæ, hospitia, aliaque loca pia.

Falsa, contraria Concilio Tridentino (Sess. 22, c. XI de Refor.), et alias damnata in constitutione cujus initium « Licet juxta ea » Joan. XXII, IV, kal. nov. 1327.

49. Optima œconomiae politicæ ratio in quolibet Statu exigit, civibus et Ecclesiæ interdici, quominus charitas erga inopes exerceatur.

Perniciosa, jurium Ecclesiæ et privatorum læsiva, et sacris canonibus contraria.

50. Proprietates et filii ita ad nationem pertinent, ut jura proprietatis, et jura parentum in filios eorumque educationem a nationis concessione dimanent.

Complexive sumpta impia, juri naturali ac divino contraria.

51. Bona proinde societatis constitutio postulat, ut natio quæ per Statum repræsentatur, sub una alterave forma, directe aut indirecte monopolium habeat institutionum ac domiciliorum educationis, eorumque proprietatem, sive individualiter sive collective sumantur.

Erronea, perniciosa, juris divini et ecclesiastici læsiva.

52. Obligationes speciales, quæ ordinum religiosorum essentiam constituunt, ex Evangelio originem non trahunt.

Hæretica.

53. Perpetuitas votorum religiosorum oppugnari potest solidis rationibus fundatis in naturæ humanæ inconstantia, in libertatis jure ac in prudentiæ regulis.

Jam damnata in Bulla *Auctorem fidei* (prop. 84).

54. Communitates religiosæ, quæ operibus exterioribus charitatis minime devoentur, nullam existentiae legitimam rationem habent.

Falsa, erronea, perniciosa et hæresi proxima.

55. Juxta recta politices principia statui debet, ut religiosi ordines a guberniis catholicis a priori tanquam suspecti habeantur.

Injuriosa statui religioso, detrahens institutioni ab Ecclesia probatæ et fundatæ in verbo Dei, ac de hæresi suspecta.

56. Quidquid sit de ultimo uniuscujusque hominis fine in altera vita, finis supremus, ad quem societates politicæ debent omnes leges omnesque actiones dirigere, est cultura et perfectio ordinis materialis.

Impia, materialismo favens, erronea, ordinis moralis ac socialis eversiva.

57. Principia Evangelica eo tendunt, ut extenuent et fere extinguant legitimos activitatis humanæ progressus in ordine materiali.

Falsa, religioni christianæ injuriosa, calumniosa et hæresi proxima.

58. Elementum materiale sibi primas partes vindicare debet in juventutis educatione.

Impietati favens, perniciosa, erronea, verbo Dei contraria.

59. Lex religiosa, quæ vetat quibusdam diebus servilia opera exercere ad Dei cultui vacandum, principiis bonæ œconomiae politicæ adversatur.

Impia, temeraria, Deo et Ecclesiae injuriosa.

60. Protestationes Episcoporum catholici orbis in favorem dominii temporalis Summi Pontificis, a studio partium politicarum originem traxerunt.

Falsa, temeraria, calumniosa, cœtui Episcoporum injuriosa.

61. Exercitia spiritualia, extraordinaria seu missiones, quibus ex mandato Episcopi operam dant sacerdotes sive sæculares sive regulares, non alium generatim effectum producunt, quam vanum religionis rumorem, et natura sua paci publicæ sunt infensa.

Jam damnata in Bulla *Auctorem fidei*, prop. 65.

MONITUM

Censuræ theologicæ quibus propositiones præfatæ conficiuntur, auctoritatem dumtaxat privatam præseferunt. Nam, ut supra innuimus, nec Romanus Pontifex, neque aliqua ex SS. Cardinalium Congregationibus Romæ institutis, neque episcopi, seu concilia provincialia, neque universitas aliqua catholica easdem recepit suasque fecit. An autem Rmus episcopus Marianopolitanus, qui hujusmodi theologicas censuras publici juris fecit, dum sub lege secreti episcopis Romæ communicatæ fuerant (uti jam diximus) licentiam ad hanc evulgationem obtinuerit specialem, id nobis valde probabile vidatur omninoque existimandum.

APPENDIX XXXIX.

De gubernio reipublicæ Neo-Granatensis ejusque actibus adversus Ecclesiam. Bona usurpata. Expulsio regularium familiarum. De juramento obsequendi legibus editis et in posterum edendis. Interdicta promulgatio omnium litterarum Apostolicæ Sedis. Decreta gubernii damnata et abrogata.

EPISTOLA ENCYCLICA

VENERABILIBUS FRATRIBUS ANTONIO

Archiepiscopo Sancti Fidei de Bogota et episcopis ejus suffraganeis in Neogranatensi republica.

Venerabiles Fratres, salutem et Apostolicam Benedictionem.

Incredibili afflictamur dolore, et una vobiscum ingemiscimus, Venerabiles Fratres, cum noscamus quibus nefariis, dirisque modis a Neo-granatensis Reipublicæ Gubernio catholica impetitur, perturbatur, ac dilaceratur Ecclesia. Equidem verbis satis exprimere haud possumus multiplices sacrilegosque ausus, quibus Gubernium idem gravissimas Nobis, et huic Apostolicæ Sedi injurias afferens sanctissimam nostram religionem, ejusque veneranda jura, doctrinam, cultum, sacrosque Ministros conculcare ac destruere contendit. Namque idem Gubernium duos præsertim abhinc annos infandas edidit leges et decreta, quæ catholicæ Ecclesiae, ejusque doctrinæ, auctoritati, juribusque vel maxime adversantur. Hisce enim iniquissimis legibus ac decretis inter alia, sacri ministri prohibiti sunt ecclesiasticum ministerium exercere sine civilis potestatis venia, et omnia Ecclesiae bona usurpata, divendita, ac propterea parochiæ, et Religiosæ utriusque sexus Familiæ et Clerus, ac valetudinaria, domusque refugii, piæque Sodalitates, Beneficia, et Capellanæ etiam juris patronatus suis redditibus spoliata. Atque per easdem injustissimas leges, et decreta legitimum Ecclesiae acquirendi, ac possidendi jus omnino oppugnatum, et ejusque acatholici cultus libertas sancita, et omnes utriusque sexus Religiosæ Familiæ in Neogranatensi territorio morantes de medio sublata, earumque existentia plane interdicta, et vetita etiam omnium Litterarum, et ejusque Apostolicæ hujus Sedis Rescripti promulgatio, et exilii pœna ecclesiasticis viris, laicis vero multæ et carceris indicta, si huic ordinationi obedire recusaverint. Insuper eisdem detestandis

legibus ac decretis statuitur, ut utriusque Cleri viri exsilii pœna afficiantur, qui legi circa bonorum Ecclesiæ spoliationem obtemperare detrectaverint, utque omnes ecclesiastici homines sacri ministerii munia obire minime queant, nisi primum juraverint, se Neogranatensis Reipublicæ constitutioni, cunctisque illius legibus Ecclesiæ tantopere adversis jam editis, et in posterum edendis obsequi, ac simul exsilii pœna iis omnibus infligitur, qui hujusmodi impium, illicitumque jusjurandum præstare minime voluerint. Hæc et alia multa omnino injusta et impia, quæ singillatim commemorare tædet, contra Ecclesiam a Neogranatensis Reipublicæ Gubernio, proculcatis omnibus divinis, humanisque juribus, sunt constituta.

Cum autem vos, Venerabiles Fratres, pro egregia vestra religione, et virtute haud omiseritis tum voce, tum scriptis constanter obsistere tot iniquis sacrilegisque ejusdem Gubernii ausibus et decretis, atque Ecclesiæ causam et jura impavide propugnare, tum ejusdem Gubernii furor in vos, omnesque ecclesiasticos viros vobis addictos, ac proprii officii, et vocationis memores, et in omnia, quæ ad Ecclesiam pertinent, sævire non destitit. Quapropter vos fere omnes miserandum in modum afflicti, ac militari manu comprehensi a vestro grege violenter distracti, in vincula coniecti, in exsilium pulsati, et in pestiferi aeris regiones amandati, et ecclesiastici viri, ac Religiosarum Familiarum alumni pravis Gubernii ordinationibus merito obstantes vel in carcerem detrusi, vel exsilio mulctati mortem occubere, vel in silvis vitam agere coacti sunt. Cum vero omnes virgines Deo devotæ ab ipso Gubernio furenter, crudeliterque a propriis monasteriis expulsæ, et ad rerum omnium inopiam redactæ, fuerint a piis fidelibus tristissima illarum conditione vehementer commotis humaniter in proprias domos receptæ et admissæ, id ægerrime ferens Gubernium minitatur, velle illas ex eorundem fidelium domibus expellere ac disperdere. Hinc sacra templa et cœnobia nudata, spoliata, polluta, et in militarium stationum usum commutata, eorumque sacra suppellex, et ornamenta direpta, hinc sacrorum cultus sublatus, et christianus populus legitimis suis pastoribus orbatus, omnibusque divinæ nostræ religionis præsiidiis misere destitutus, cum summa Nostra, vestraque ægritudine in maximo æternæ salutis discrimine versatur. Ecquis catholicis, humanisque sensibus animatus oon vehementer ingemiscet, cum videat a Neo-

granatensi Gubernio tam gravi, tamque crudeli persecutione catholicam Ecclesiam, ejusque doctrinam, auctoritatem, sacrasque personas oppugnari, ac tantas ab ipso supremæ Nostræ, et Apostolicæ hujus Sedis auctoritati injurias et contumelias inferri?

Atque illud vel maxime dolendum, Venerabiles Fratres, quod nonnulli ecclesiastici homines existere potuerint, qui pravis ipsius Gubernii legibus et consiliis obsequi, favere, et commemoratum illicitum obedientiæ juramentum præstare non dubitarunt cum maximo Nostro, vestroque mœrore, et bonorum omnium admiratione ac luctu.

In hac igitur tanta rei catholicæ clade, tantæque animarum perniciæ Apostolici Nostri officii probe memores, ac de omnium Ecclesiarum bono vel maxime solliciti, et Nobis, uti olim Prophetæ indictum existimantes: « Clama, ne cesses; » quasi tuba exalta vocem tuam, et annuntia « populo meo scelera eorum, et domui Jacob » peccata eorum (1), » hisce Litteris Apostolicam Nostram attollentes vocem, omnia gravissima damna et injurias a Neogranatensi Gubernio Ecclesiæ, ejusque sacris personis ac rebus, et huic Sanctæ Sedi illatas incessanter quærimur, et gravissime exprobramus. Atque omnia et singula, quæ sive in his, sive in aliis rebus ad Ecclesiam, ejusque jus spectantibus ab eodem Neogranatensi Gubernio, et ab inferioribus quibusque illius Magistratibus decreta, gesta, seu quomodolibet attentata sunt, Auctoritate Nostra Apostolica reprobamus, damnamus, et leges ac decreta ipsa cum omnibus inde secutis eadem Nostra Auctoritate abrogamus, et irrita prorsus, ac nullius roboris fuisse, et fore declaramus. Ipsos autem illorum auctores etiam atque etiam in Domino obtestamur, ut tandem aliquando suos oculos aperiant super gravissima vulnera Ecclesiæ imposita, ac simul recordentur, serioque considerent censuras et pœnas, quas Apostolicæ Constitutiones, et generalium Conciliorum decreta contra Ecclesiæ jurium invasores facto ipso incurrendas infligunt, et iccirco animæ suæ misereantur præ oculis habentes « quoniam durissimum iis, qui præsumunt fiet iudicium (2). » Atque etiam omni studio illos ecclesiasticos viros, qui Gubernio faventes a proprio officio misere declinarunt, monemus, et exhortamur, ut sanctam suam vocationem animo reputantes in

(1) Isai, cap. LXVIII, v. 1.

(2) Sap., 8.

justitiæ, veritatisque viam redire properent, et illorum ecclesiasticorum hominum exempla æmulentur, qui etiamsi infelicitè lapsi præscriptum a Gubernio obedientiæ iuramentum præstiterunt, tamen cum ingenti Nostro, ac suorum Antistitum gaudio idem jusjurandum retractare, ac damnare gloriati sunt.

Interim vero amplissimas meritasque vobis tribuimus laudes, Venerabiles Fratres, qui laborantes sicut boni milites Christi Jesu, ac strenue in agone certantes singulari constantia et fortitudine, quoad per vos fieri potuit, seu voce, seu litteris Ecclesiæ causam, ejusque doctrinam, jura, libertatem defendere, vestrique gregis saluti accurate consulere, eumque contra impias inimicorum hominum molitiones, et circumstantia religionis pericula præmunire haud omiseritis, gravissimas omnes injurias, molestias, et asperima quæque episcopali robore tolerantes. Itaque dubitare non possumus, quin pari studio et contentione, quantum in vobis est, pergatis, ut adhuc cum maximo vestri nominis laude fecistis, divinæ nostræ religionis causam propugnare, et fidelium saluti prospicere.

Debitas quoque laudes deferimus fideli Neogranatensis Reipublicæ Clero, qui suæ vocationis servantissimus, et Nobis, atque huic Petri Cathedralæ, suisque Antistitibus addictus propter Ecclesiam, veritatem et justitiam tam vehementer exagitatus immanem omnis generis insectationem patientissime est perpressus et patitur.

Non possumus quin admiremur et laudemus tot virgines Deo sacras, quæ etiamsi a suis monasteriis violenter expulsæ, et ad tristem egestatem redactæ, tamen cœlesti Sponso firmiter adhærentes, ac miserrimam, in qua versantur, conditionem christiana virtute perferentes, non cessant dies noctesque effundere corda sua coram Deo, eumque humiliter enixeque pro omnium, ac suorum etiam persecutorum salute exorare. Colaudamus item catholicum Neogranatensis Reipublicæ populum, qui ex parte longe maxima in veteri suo erga catholicam Ecclesiam, ac Nos, et hanc Apostolicam Sedem, et erga suos Antistites amore, fide, reverentia et obedientia perseverat.

Ne cessemus autem, Venerabiles Fratres, adire cum fiducia ad thronum gratiæ, et humillimis ac ferventissimis precibus misericordiarum Patrem ac Deum totius consolationis sine intermissione orare et obsecrare, ut exurgat et judicet causam suam, et Ecclesiam suam sanctam a tantis quibus istic, et ubique fere orbis premitur, calamitatibus eripiat, eamque opportuno auxilio so-

letur, et optatissimam diu in tot, tantisque adversis serenitatem, et pacem clementissime largiatur, omniumque misereatur secundum magnam misericordiam suam, atque omnipotenti sua virtute efficiat, ut omnes populi, gentes, nationes ipsum, et Unigenitum Filium suum Dominum Nostrum Jesum Christum una cum Sancto Spiritu agnoscant, adorent, timeant, ac ex toto corde anima ac mente diligant, et omnia divina mandata ac præcepta religiose observantes ut filii lucis ambulent in omni bonitate, justitia, et veritate.

Demum omnium cœlestium munerum auspicem, et certissimum præcipuæ Nostræ in vos benevolentiae pignus Apostolicam Benedictionem ex imo corde depromptam vobis ipsis, Venerabiles Fratres, et gregi vestræ vigilantiae concredito peramanter impertimus.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum die 17 septembris anno 1863, Pontificatus Nostri anno decimo octavo.

APPENDIX XL.

De conventu a nonnullis Germaniæ theologis, doctisque catholicis viris habito de variis argumentis. Convocatio conventus privato nomine promulgata, absque missione ecclesiasticæ potestatis. An decreta Apostolicæ Sedis ac Romanarum Congregationum liberum scientiæ progressum impediunt. De falsa opinione adversus veterem theologorum scholam ejusque methodum. De scientia mysteriorum fidei ab humana ratione non assequenda. De submissione is doctrinæ capitibus quæ communi catholicorum consensu retinentur ut theologice veritates et conclusiones certæ. De obedientia decretis quæ circa doctrinam a S. Sede eduntur.

VENERABILI FRATRI GREGORIO

Archiepiscopo Monacensi et Frisingensi.

Venerabilis Frater, salutem et Apostolicam Benedictionem.

Tuas libenter accepimus Litteras die 7 proxime elapsi mensis octobris datas, ut Nos certiores faceres de Conventu in ista Monacensi civitate proximo mense septembri a nonnullis Germaniæ Theologis, doctisque catholicis viris habito de variis argumentis, quæ ad theologicas præsertim ac philosophicas tradendas disciplinas pertinent. Ex Litteris tibi Nostro jussu scriptis a venerabili Fratre Matthæo Archiepiscopo Neocæsariensi Nostro, et Apostolicæ hujus Sedis apud istam

Regiam aulam Nuntio vel facile noscere potuisti, Venerabilis Frater, quibus Nos sensibus affecti fuimus, ubi primum de hoc proposito Conventu nuntium accepimus, et postquam agnovimus quomodo commemorati Theologi, et viri ad hujusmodi Conventum invitati et congregati fuere. Nihil certe dubitare volebamus de laudabili fine, quo hujus Conventus auctores, fautoresque permoti fuere, ut scilicet omnes Catholici viri doctrina præstantes, collatis consiliis, conjunctisque viribus germanam catholicæ Ecclesiæ scientiam promoverent, et a nefariis, ac perniciosissimis tot adversariorum opinionibus, conatibusque vindicarent ac defenderent. Sed in hac sublimi Principis Apostolorum Cathedra licet immerentes collocati asperrimis hisce temporibus, quibus Sacrorum Antistitum auctoritas, si unquam alias, ad unitatem et integritatem catholicæ doctrinæ custodiendam, vel maxime est necessaria, et ab omnibus sarta tecta servari debet, non potuimus non vehementer mirari videntes memorati Conventus invitationem privato nomine factam et promulgatam, quin ullo modo intercederet impulsus, auctoritas, et missio ecclesiasticæ potestatis ad quam proprio, ac nativo jure unice pertinet advigilare ac dirigere theologiarum præsertim rerum doctrinam. Quæ sane res, ut optime nosis, omnino nova, ac prorsus inusitata in Ecclesia est.

Atque iccirco volumus, te, Venerabilis Frater, noscere hanc Nostram fuisse sententiam, ut cum a te, tum ab aliis Venerabilibus Fratribus Sacrorum in Germania Antistitibus probe judicari posset de scopo per Conventus programma enuntiato, si nempe talis esset, ut veram Ecclesiæ utilitatem afferret. Eodem autem tempore certi eramus, te, Venerabilis Frater, pro pastoralis tua sollicitudine ac zelo omnia consilia et studia esse adhibiturum, ne in eodem Conventu tum catholicæ fidei ac doctrinæ integritas, tum obedientia, quam omnes cujusque classis et conditionis catholici homines Ecclesiæ auctoritati ac magisterii præstare omnino debent, vel minimum detrimentum caperent.

Ac dissimulare non possumus, non levibus Nos angustiis affectos fuisse, quandoquidem verebamus, ne hujusmodi Conventu sine ecclesiastica auctoritate congregato exemplum præberetur sensim usurpandi aliquid ex jure ecclesiastici regiminis, et authentici magisterii, quod divina institutione proprium est Romano Pontifici, et Episcopis in unione et consensione cum ipso S. Petri Successore, atque ita, ecclesiastico ordine

perturbato, aliquando unitas, et obedientia fidei apud aliquos labefactaretur. Atque etiam timebamus, ne in ipso Conventu quædam enunciarentur, ac tenerentur opiniones et placita, quæ in vulgus præsertim emissa et catholicæ doctrinæ puritatem, et debitam subjectionem in periculum ac discrimen vocarent. Summo enim animi Nostri dolore recordabamur, Venerabilis Frater, hanc Apostolicam Sedem gravissimi sui muneris officio debuisse ultimis hisce temporibus censura notare, ac prohibere nonnullorum Germaniæ scriptorum opera, qui cum nescirent decedere ab aliquo principio, seu methodo falsæ scientiæ, aut hodiernæ fallacis philosophiæ, præter voluntatem, uti confidimus, inducti fuere ad proferendas ac docendas doctrinas dissentientes a vero nonnullorum sanctissimæ fidei nostræ dogmatum sensu et interpretatione, quique errores ab Ecclesia jam damnatos e tenebris excitaverunt, et propriam divinæ revelationis et fidei indolem et naturam in alienum omnino sensum explicaverunt. Noscebamus etiam, Venerabilis Frater, nonnullos ex catholicis, qui severioribus disciplinis excolendis operam navant, humani ingenii viribus nimium fidentes errorum periculis haud fuisse absterritos ne in asserenda fallaci, et minime sincera scientiæ libertate abriperentur ultra limites, quos prætergredi non sinit obedientia debita erga magisterium Ecclesiæ ad totius revelatæ veritatis integritatem servandam divinitus institutum. Ex quo evenit, ut hujusmodi catholici misere decepti et iis sæpe consentiant, qui contra hujus Apostolicæ Sedis, ac Nostrarum Congregationum decreta declamant, ac blaterant, ea liberum scientiæ progressum impedire, et periculo se exponunt sacra illa frangendi obedientiæ vincula, quibus ex Dei voluntate eidem Apostolicæ huic obstringuntur Sedi, quæ a Deo ipso veritatis magistra, et vindex fuit constituta. Neque ignorabamus, in Germania etiam falsam invaluisse opinionem adversus veterem scholam, et adversus doctrinam summorum illorum Doctorum, quos propter admirabilem eorum sapientiam, et vitæ sanctitatem universalis veneratur Ecclesia. Quæ falsa opinione ipsius Ecclesiæ auctoritas in discrimen vocatur, quandoquidem ipsa Ecclesia non solum per tot continentia sæcula permisit, ut ex eorumdem Doctorum methodo, et ex principiis communi omnium catholicarum scholarum consensu sancitis theologica excoleretur scientia, verum etiam sæpissime summis laudibus theologiam eorum doctrinam extulit illamque veluti fortissimum fidei propugnaculum et formidanda

contra suos inimicos arma vehementer commendavit.

Hæc sane omnia pro gravissimi supremi Nostri Apostolici ministerii munere, ac pro singulari illo amore, quo omnes Germaniæ catholicos carissimam Dominici gregis partem prosequimur, Nostrum sollicitabant et angebant animum tot aliis pressum angustiis, ubi, accepto memorati Conventus nuntio, res supra expositas tibi significandas curavimus. Postquam vero per brevissimum nuntium ad Nos relatum fuit, te, Venerabilis Frater, hujusce Conventus auctorum precibus annuentem tribuisse veniam celebrandi eundem Conventum, ac sacrum solemniritu peregrisse et consultationes in eodem Conventu juxta catholicæ Ecclesiæ doctrinam habitas fuisse, et postquam ipsius Conventus viri per eundem nuntium Apostolicam Nostram imploraverunt Benedictionem, nulla interposita mora, piis illorum votis obsecundavimus. Summa vero anxietate tuas expectabamus Litteras, ut a te, Venerabilis Frater, accuratissime noscere possemus ea omnia, quæ ad eundem Conventum quovis modo possent pertinere. Nunc autem cum a te acceperimus, quæ scire vel maxime cupiebamus, ea spe nitimur fore, ut hujusmodi negotium, quemadmodum asseris, Deo auxiliante, in majorem catholicæ in Germania Ecclesiæ utilitatem cedat. Equidem cum omnes ejusdem Conventus viri, veluti scribis, asseruerint, scientiarum progressum, et felicem exitum in devitandis ac refutandis miserrimæ nostræ ætatis erroribus omnino pendere ab intima erga veritates revelatas adhæsione, quas catholica docet Ecclesia, ipsi noverunt, ac professi sunt illam veritatem, quam veri catholici scientiis excolendis et evolvendis dediti semper tenere, ac tradiderunt. Atque hac veritate innixi potuerunt ipsi sapientes, ac veri catholici viri scientias easdem tuto excolere, explanare, easque utiles certasque reddere. Quod quidem obtineri non potest, si humanæ rationis lumen finibus circumscriptum eas quoque veritates investigando, quas propriis viribus et facultatibus assequi potest, non veneretur maxime, ut par est, infallibile et increatum Divini intellectus lumen, quod in christiana revelatione undique mirifice elucet. Quamvis enim naturales illæ disciplinæ suis propriis ratione cognitis principiis nitantur, catholici tamen earum cultores divinam revelationem veluti rectricem stellam præ oculis habeant oportet, qua prælucente sibi a syrtibus et erroribus caveant, ubi in suis investigationibus, et commentationibus animadvertant, posse se illis

adduci, ut sæpissime accidit, ad ea proferenda, quæ plus minusve adversentur infallibili rerum veritati, quæ a Deo revelatæ fuere. Hinc dubitari nolumus, quin ipsius Conventus viri commemoratam veritatem noscentes, ac profitentes uno eodemque tempore plane rejicere ac reprobare voluerint recentem illam ac præposteram philosophandi rationem, quæ etiamsi divinam revelationem veluti historicum factum admittat, tamen ineffabiles veritates ab ipsa divina revelatione propositas humanæ rationis investigationibus supponit, perinde ac si illæ veritates rationi subiectæ essent, vel ratio suis viribus et principiis posset consequi intelligentiam et scientiam omnium supernarum sanctissimæ fidei nostræ veritatum, et mysteriorum, quæ ita supra humanam rationem sunt, ut hæc nunquam effici possit idonea ad illa suis viribus, et ex naturalibus suis principiis intelligenda, aut demonstranda.

Ejusdem vero Conventus viros debitis prosequimur laudibus, propterea quod rejicientes, uti existimamus, falsam inter philosophum et philosophiam distinctionem, de qua in aliis Nostris Litteris ad te scriptis locuti sumus, noverunt, et asseruerunt, omnes catholicos in doctis suis commentationibus debere ex conscientia dogmaticis infallibilis catholicæ Ecclesiæ obedire decretis. Dum vero debitas illis deferimus laudes, quod professi sint veritatem, quæ ex catholicæ fidei obligatione necessario oritur, persuadere Nobis volumus, noluisse obligationem, qua catholici magistri, ac scriptores omnino adstringuntur, coarctare in iis tantum, quæ ab infallibili Ecclesiæ judicio, veluti fidei dogmata ab omnibus credenda proponuntur. Atque etiam Nobis persuademus, ipsos noluisse declarare, perfectam illam erga revelatas veritates adhæsionem, quam agnoverunt necessariam omnino esse ad verum scientiarum progressum assequendum, et ad errores confutandos, obtineri posse, si dumtaxat dogmatibus ab Ecclesia expresse definitis fides, et obsequium adhibeatur. Namque etiamsi ageretur de illa subjectione, quæ fidei divinæ actu est præstanda, limitanda tamen non esset ad ea, quæ expressis œcumenicorum Conciliorum aut Romanorum Pontificum, hujusque Apostolicæ Sedis decretis definita sunt, sed ad ea quoque extendenda quæ ordinario totius Ecclesiæ per orbem dispersæ magisterio tanquam divinitus revelata traduntur, ideoque universali et constanti consensu a catholicis Theologis ad fidem pertinere retinentur. Sed cum agatur de illa subjectione qua ex conscientia ii omnes catholici obstringun-

tur, qui in contemplatrices scientias incumbunt, ut novas suis scriptis Ecclesiæ afferant utilitates, iccirco ejusdem Conventus viri recognoscere debent, sapientibus catholicis haud satis esse, ut præfata Ecclesiæ dogmata recipiant ac venerentur, verum etiam opus esse, ut se subiciant tum decisionibus, quæ ad doctrinam pertinentes a Pontificiis Congregationibus proferuntur, tum iis doctrinæ capitibus, quæ communi et constanti Catholicorum consensu retinentur, ut theologicæ veritates et conclusiones ita certæ, ut opiniones eisdem doctrinæ capitibus adversæ quamquam hæreticæ dici nequeant, tamen aliam theologicam merentur censuram. Itaque haud existimamus viros, qui commemorato Monacensi interfuere Conventui, ullo modo potuisse, aut voluisse obstare doctrinæ nuper expositæ quæ ex veræ theologiæ principiis in Ecclesia retinetur, quin immo ea fiducia sustentamur fore, ut ipsi in severioribus excolendis disciplinis velint ad enunciata doctrinæ normam se diligenter conformare. Quæ Nostra fiducia præsertim nititur iis Litteris, quas per te, Venerabilis Frater, Nobis miserunt. Siquidem eisdem Litteris cum summa animi Nostri consolatione ipsi profitentur sibi in cogendo Conventu mentem nunquam fuisse vel minimam sibi arrogare auctoritatem, quæ ad Ecclesiam omnino pertinet, ac simul testantur, noluisse eundem dimittere Conventum, quin primum declararent summam observantiam, obedientiam, ac filialem pietatem, qua Nos et hanc Petri Cathedram catholicæ unitatis centrum prosequuntur. Cum igitur hisce sensibus supremam Nostram, et Apostolicæ hujus Sedis potestatem, auctoritatemque ipsi recognoscant, ac simul intelligant, gravissimum officium Nobis ab ipso Christo Domino commissum regendi, ac moderandi universam suam Ecclesiam, ac pascendi omnem suum gregem salutaris doctrinæ pascuis et continenter advigilandi, ne sanctissima fides, ejusque doctrina ullum unquam detrimentum patiatur, dubitare non possumus, quin ipsi severioribus disciplinis excolendis, tradendis, sanæque doctrinæ tuendæ operam navantes uno, eodemque tempore agnoscant, se debere et religiose exsequi regulas ab Ecclesia semper servatas, et obedire omnibus decretis, quæ circa doctrinam a Suprema Nostra Pontificia auctoritate eduntur.

Hæc autem omnia tibi communicamus, ac summo opere optamus, ut ea iis omnibus significes viris, qui in memorato Conventu fuere, dum, si opportunum esse censuerimus, haud omittemus alia tibi, et Venerabilibus Fratribus Germaniæ

Sacrorum Antistitibus hac super re significare, postquam tuam, et eorundem Antistitum sententiam intellexerimus de hujusmodi Conventuum opportunitate. Demum pastorem tuam sollicitudinem, ac vigilantiam iterum vehementer excitamus, ut una cum aliis Venerabilibus Fratribus Sacrorum in Germania Antistitibus, curas omnes, cogitationesque in tuendam et propagandam sanam doctrinam assidue conferas. Neque omittas omnibus inculcare, ut profanas omnes novitates diligenter devitent, neque ab illis se decipi unquam patiantur, qui falsam scientiæ libertatem, ejusque non solum verum profectum, sed etiam errores tamquam progressus impudenter jactant. Atque pari studio et contentione ne desinas omnes hortari, ut maxima cura, et industria in veram christianam et catholicam sapientiam incumbant, atque, uti par est, in summo pretio habeant veros solidosque scientiæ progressus, qui, sanctissima ac divina fide duce, et magistra, in catholicis scholis habiti fuerunt, utque theologicas præsertim disciplinas excolant secundum principia, et constantes doctrinas, quibus unanimiter innixi sapientissimi Doctores immortalem sibi nominis laudem, et maximam Ecclesiæ et scientiæ utilitatem, ac splendorem pepererunt. Hoc sane modo catholici viri in scientiis excolendis poterunt, Deo auxiliante, magis in dies quantum homini fas est, noscere, evolvere, et explanare veritatum thesaurum, quas in naturæ et gratiæ operibus Deus posuit, ut homo postquam illas rationis et fidei lumine noverit, suamque vitam ad eas sedulo conformaverit, possit in æternæ gloriæ claritate summam veritatem, Deum scilicet, sine ullo velamine intueri, eoque felicissime in æternum perfrui et gaudere.

Hanc autem occasionem libentissimo animo amplectimur, ut denuo testemur et confirmemus præcipuam Nostram in te caritatem. Cujus quoque pignus esse volumus Apostolicam Benedictionem quam effuso cordis affectu tibi ipsi, Venerabilis Frater, et gregi tuæ curæ commisso peramanter impertimus.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum die 21 decembris anno 1863, Pontificatus Nostri anno decimo octavo.

PIUS PP. IX.

APPENDIX XLI.

De scholis popularibus earumque directione. De Ecclesiæ potestate et salutifero influxu in institutionem juventutis. Docendi ratio sejuncta a catholica fide. In scho'is præsertim popularibus institutio arctissimo cum religiosa doctrina vinculo consocianda. Conatus arcendi ab scholis Ecclesiæ curam proficiscuntur ex animo summo opere adverso, atque studio extinguendi in populo fidei lumen.

VENERABILI FRATRI HERMANNO

Archiepiscopo Friburgensi in Brisgovia.

*Venerabilis Frater, salutem et Apostolicam
Benedictionem.*

Quum non sine maxima animi Nostri ægritudine ex pluribus nunciis accepimus, in magno isto Badensi Ducatu de novo popularium scholarum regimine parari ordinationes, quæ variis modis christianam juventutis institutionem, et educationem in magnum adducunt discrimen, propterea quod illas a salutari catholice Ecclesiæ magisterio ac vigilantia quotidie magis amoveant, nihil dubitavimus, quin tu, Venerabilis Frater, pro eximio tuo in animarum salute curanda studio, ac pro perspecta tua in Ecclesiæ libertate, ejusque juribus tuendis constantia fortiter iis omnibus obsisteres, quæ vel minimum animarum saluti damnum afferre, vel quovis modo episcopalis tui ministerii liberam auctoritatem coarctare possent. Quod autem pro certo habebamus, id luculenter confirmarunt tuæ Litteræ super hoc tanti momenti negotio ad Nos datæ, et commentarius eisdem adjectus. Ac vehementer lætamur, cum videamus, te, Venerabilis Frater, licet ætate gravem, pro Ecclesia strenue pugnare eadem illa fortitudine, qua in episcopalis tui ministerii decursu summo opere præstitisti, ac Nostras, et hujus Sanctæ Sedis laudes merito, optimoque jure tibi comparasti. Equidem inter maximas, quibus affligimur, acerbitates, summa utimur consolatione, noscentes quomodo dives in misericordia Deus Sacrorum Antistites eo majore divinæ suæ gratiæ auxilio roboraret ad Christi Jesu gregem tuendum, quo graviora in ipsum gregem luctuosissimis hisce temporibus damna inimicorum hominum opera irruunt et invadunt.

Nemo certe ignorare potest, tristissimam ac deplorandam conditionem, in quam hodierna societas magis in dies volabitur, derivare ex tot

funestissimis machinationibus, quæ adhibentur, ut a publicis Institutionibus ac domesticis familiaribus quotidie magis sanctissima Christi fides, religio, ejusque salutaris doctrina amoveatur, et saluberrima ejus vis coangustetur, ac præpediatur. Quæ perniciosissimæ machinationes ex tot pravis doctrinis necessario originem habent, quas hac miserrima nostra ætate cum maximo christianæ civilisque reipublicæ damno undique majorem in modum invalescere, et caput altius extollere vehementer dolemus. Et sane cum veritates a Deo revelatæ impudenter denegentur, vel humanæ rationis examini subjiciantur, evenit, ut illa naturalium rerum plane tollatur subjectio, quæ supernaturali ordini omnino debetur, utque homines ab æterno suo fine arceantur, eorumque cogitationes, actionesque ad materialium, fugaciumque hujus mundi rerum limites redigantur. Et quoniam Ecclesia quæ columna et firmamentum veritatis a Divino suo Auctore fuit constituta, ut omnes homines divinam edoceat fidem, ejusque depositum sibi traditum integrum inviolatumque custodiat, ac homines, eorumque consortia et actiones ad morum honestatem, vitæque integritatem juxta revelatæ doctrinæ normam dirigat et fingat, iccirco pravorum doctrinarum fautores et propagatores omnia conantur, ut ecclesiasticam potestatem sua erga humanam societatem auctoritate spolient. Quamobrem nihil intentatum, nihilque inexpertum relinquunt, ut omnem Ecclesiæ potestatem, ejusque salutarem vim, quam ipsa Ecclesia ex divina sua institutione semper exercuit et in humanæ societatis Instituta exercere debet, vel magis in dies coarctent, vel ab eisdem Institutis arceant, et ipsa Instituta pleno civilis, politicæque auctoritatis arbitrio subjiciant ad imperantium placita, et ad volubiliū ætatis opinionum rationem.

Nihil vero mirum si hujusmodi funestissimi sane conatus in publicam juventutis institutionem educationemque in primis comparentur, nihilque dubitandum, quin humana societas gravissimis repleatur et vexetur damnis, ubi a publica et privata juventutis institutione, qua rei cum sacræ, tum publicæ felicitas tantopere continetur, fuerit moderatrix Ecclesiæ auctoritas ejusque salutifera vis amota. Hoc enim modo humana societas vero illo christiano spiritu sensim privatur, qui unus potest et publici ordinis, tranquillitatisque fundamenta stabiliter servare ac verum utilemque civilitatis progressum efficere ac moderari, et ea omnia hominibus

præbere subsidia, quæ ad ultimum suum post mortalis hujusce vitæ stationem finem assequendum, scilicet ad æternam salutem obtinendam sunt necessaria. Et sane institutio, quæ non solum rerum dumtaxat naturalium scientiam, ac terrenæ socialis vitæ fines spectat, verum etiam a veritatibus a Deo revelatis decedit, in erroris, mendaciique spiritum prolabatur oportet, et educatio, quæ sine christianæ doctrinæ morumque disciplinæ auxilio teneras adolescentium mentes, eorumque cerea in vitium flecti corda informat, non potest non parere progeniem, quæ pravis cupiditatibus propriisque rationibus tantum permota, et impulsæ, maximas tum privatis familiis, tum reipublicæ affert calamitates.

At vero cum hujusmodi perniciosissima docendi ratio sejuncta a catholica fide, et ab Ecclesiæ potestate maximo sit hominibus, et societati damno, dum agitur de litteris severioribusque disciplinis tradendis, ac de educatione curanda in scholis publicisque Institutis, quæ honestioribus societatis classibus sunt destinata, equis non videt, multo graviora mala et damna ex hac methodo derivare, si eadem in populares inducatur scholas? Etenim in hisce potissimum scholis omnes cujusque e populo classis pueri vel a teneris annis sanctissimæ nostræ religionis mysteriis, ac præceptionibus sedulo sunt erudiendi, et ad pietatem morumque honestatem, et ad religionem, civilemque vivendi rationem accurate formandi. Atque in eisdem scholis religiosa præsertim doctrina ita primarium in institutione, et educatione locum habere, ac dominari debet, ut aliarum rerum cognitiones, quibus juvenus ibi imbuitur, veluti adventiciæ appareant. Quapropter juvenus maximis exponitur periculis, nisi ejus in memoratis scholis institutio arctissimo cum religiosa doctrina vinculo consocietur. Cum igitur populares scholæ ad populum religiose formandum, ejusque pietatem, et christianam morum disciplinam fovendam sint præsertim statutæ, iccirco omnem Ecclesiæ curam, sollicitudinem, et vigilantiam præcæteris educationis Institutis sibi merito, atque optimo jure semper vindicarunt. Ac propterea consilia, conatusque arcendi a popularibus scholis Ecclesiæ potestatem proficiscuntur ex animo eidem Ecclesiæ summopere adverso, atque ex studio extinguendi in populis divinum sanctissimæ fidei nostræ lumen. Quocirca Ecclesia, quæ easdem fundavit scholas, summa cura studioque eas semper est prosecuta, illasque veluti potioem ecclesiasticæ suæ auctoritatis ac regiminis partem consideravit, et

quæcumque earum ab Ecclesia sejunctio maximum eidem Ecclesiæ, ipsisque scholis affert detrimentum. Ii autem omnes, qui perperam contendunt, Ecclesiam debere salutarem suam moderatricem vim erga populares scholas deponere, aut intermittere, iidem nihil aliud profecto vellent, quam ut Ecclesia contra divini sui Auctoris mandata ageret, et gravissimo officio curandi omnium hominum salutem sibi divinitus commisso, deesset. Certe quidem ubi in quibusque locis, regionibusque perniciosissimum hujusmodi vel susciperetur, vel ad exitum perduceretur consilium expellendi a scholis Ecclesiæ auctoritatem, et juvenus misere exponeretur damno circa fidem, tunc Ecclesia non solum deberet intentissimo studio omnia conari, nullisque curis unquam parcere, ut eadem juvenus necessariam christianam institutionem, educationem habeat, verum etiam cogeretur, omnes fideles monere, eisque declarare, ejusmodi scholas catholicæ Ecclesiæ adversas haud posse in conscientia frequentari.

Tibi autem, Venerabilis Frater, summopere gratulamur, quod catholicæ Ecclesiæ doctrinæ, quoad juvenutis institutionem, educationemque firmiter inhærens, tuo commentario omnibus opinionibus, ordinationibusque sapienter et constanter obstitisti, quæ ab isto Magno Badarum Ducatu propositæ fuere circa popularium scholarum reformationem, quæque maximam christianæ educationi perniciem afferunt, et veneranda Ecclesiæ in tanto negotio jura omnino destruunt. Ac persuasissimum Nobis est, te nihil unquam inexpertum esse relicturum, ut ejusdem Ecclesiæ jura impavide defendas, utque ab adolescentium institutione, et educatione diligentissime removeas quidquid fidei firmitatem vel leviter turbare, labefactare, aut religiosam eorundem conscientiam corrumpere, morumque honestatem contaminare possit, quæ unice a fide nostra sanctissima producit, alitur, et augetur. Summa vero afficimur consolatione, cum istius tuæ Diocesis Clerus suæ vocationis et officii probe memor una tecum suam omnem in Ecclesiæ, ejusque catholici populi juribus tutandis operam impendat. Nec minori gaudio perfundimur propterea quod iste fidelis populus optime sentiens de catholica suæ prolis educatione, nihil antiquius habeat, quam ut eadem proles omnino instituatur in scholis, quæ a catholica dirigantur Ecclesia. Jam vero levantes oculos Nostros ad Dominum Deum Nostrum, ab Ipso humiliter enixeque exposcimus, ut in abundantia divinæ

suae gratiae tibi, Venerabilis Frater, et isti Clero populoque fidei semper propitius adesse velit, quo omnes caelesti ope roborati pro Ecclesiae suae sanctae causa sub tuo ductu strenue dimicare pergant. Atque superni hujus praesidii auspiciem, et peculiaris qua te in Domino complectimur benevolentiae pignus Apostolicam Benedictionem ex intimo corde profectam tibi ipsi, Venerabilis Frater, cunctisque Clericis laicisque fidelibus tuae vigilantiae concredit peramanter impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die 14 julii anno 1864, Pontificatus Nostri anno decimonono.

PIUS PP. IX.

APPENDIX XLII.

Encyclica Quanta cura diei 8 decembris 1864. De fallacibus opinionibus hujus temporis. Principium naturalismi civili consortio applicatum. An humana societas constituenda nullo habito ad religionem respectu. De libertate conscientiae et cultuum, et de omnimoda facultate conceptus quoscumque sive typis, sive alia ratione publice manifestandi. An voluntas populi publica opinione vel alia ratione manifestata constituat supremam legem ab omni divino humanoque jure solutam. De eleemosynis christianae caritatis causa non permittendis. De jure divino naturali in domestica societate constituenda. De educatione juventutis. De clandestinis societatibus. Ecclesiastica potestas jure divino distincta et independens e societate civili.

EPISTOLA ENCYCLICA

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, et Episcopis Universis gratiam et Communionem Apostolicae Sedis habentibus.

Venerabiles Fratres, salutem et Apostolicam Benedictionem.

Quanta cura ac pastoralis vigilantia Romani Pontifices Praedecessores Nostri, exsequentes demandatum sibi ab ipso Christo Domino in persona Beatissimi Petri Apostolorum Principis officium, munusque pascendi agnos et oves, nunquam intermiserint universum Dominicum gregem sedulo enutrire verbis fidei, ac salutari doctrina imbuere, cumque ab venenatis pascuis arcere, omnibus quidem ac Vobis praesertim compertum, exploratumque est, Venerabiles Fratres. Et sane iidem Decessores nostri, augustae catholicae religionis, veritatis ac justitiae assertores et vindices, de animarum

salute maxime solliciti nihil potius unquam habuere, quam sapientissimis suis Litteris, et Constitutionibus retegere et damnare omnes haereses et errores, qui Divinae Fidei nostrae, catholicae Ecclesiae doctrinae, morum honestati, ac sempiternae hominum saluti adversi, graves frequenter excitarunt tempestates, et christianam civilemque rempublicam miserandum in modum funestarunt. Quocirca iidem Decessores Nostri Apostolica fortitudine continenter obstiterunt nefariis iniquorum hominum molitionibus, qui despumantes tamquam fluctus feri maris confusiones suas, ac libertatem promittentes, cum servi sint corruptionis, fallacibus suis opinionibus, et perniciosissimis scriptis catholicae religionis civilisque societatis fundamenta convellere, omnemque virtutem ac justitiam de medio tollere, omniumque animos mentesque depravare, et incautos imperitamque praesertim juventutem a recta morum disciplina avertere, eamque miserabiliter corrumpere, in erroris laqueos inducere, ac tandem ab Ecclesiae catholicae sinu avellere conati sunt.

Jam vero, uti Vobis, Venerabiles Fratres, apprime notum est, Nos vix dum arcano divinae Providentiae consilio nullis certe Nostri meritis ad hanc Petri Cathedram evecti fuimus, cum videremus summo animi Nostri dolore horribilem sane procellam tot pravis opinionibus excitatam, et gravissima, ac nunquam satis lugenda damna, quae in christianum populum ex tot erroribus redundant, pro Apostolici Nostri ministerii officio illustra Praedecessorum Nostrorum vestigia sectantes Nostram extulimus vocem, ac pluribus in vulgus editis Encyclicis Epistolis et Allocutionibus in Consistorio habitis, aliisque Apostolicis Litteris praecipuos tristissimae nostrae aetatis errores damnavimus, eximiamque vestram episcopalem vigilantiam excitavimus, et universos catholicae Ecclesiae Nobis carissimos filios etiam atque etiam monuimus et exhortati sumus, ut tam dirae contagia pestis omnino horrerent et devitarent. Ac praesertim Nostra prima Encyclica Epistola die 9 novembris anno 1846 Vobis scripta, binisque Allocutionibus, quarum altera die 9 decembris anno 1854, altera vero 9 junii anno 1862 in Consistorio a Nobis habita fuit, monstrosa opinionum portenta damnavimus, quae hac potissimum aetate cum maximo animarum damno, et civilis ipsius societatis detrimento dominantur, quaeque non solum catholicae Ecclesiae, ejusque salutari doctrinae ac venerandis juribus,

verum etiam sempiternæ naturali legi a Deo in omnium cordibus insculptæ, rectæque rationi maxime adversantur, et ex quibus alii prope omnes originem habent errores.

Etsi autem haud omiserimus potissimos hujusmodi errores sæpe proscribere et reprobare, tamen catholicæ Ecclesiæ causa, animarumque salus Nobis divinitus commissa, atque ipsius humanæ societatis bonum omnino postulant, ut iterum pastorem vestram sollicitudinem excitemus ad alias pravæ profligandas opiniones, quæ ex eisdem erroribus, veluti ex fontibus erumpunt. Quæ falsæ ac perversæ opiniones eo magis detestandæ sunt, quod eo potissimum spectant, ut impediatur et amoveatur salutaris illa vis, quam catholica Ecclesia ex divini sui Auctoris institutione et mandato, libere exercere debet usque ad consummationem sæculi non minus erga singulos homines, quam erga nationes, populos summosque eorum Principes, utque de medio tollatur mutua illa inter Sacerdotium et Imperium consiliorum societas et concordia, quæ rei cum sacræ tum civili fausta semper extitit ac salutaris (1). Etenim probe noscitis, Venerabiles Fratres, hoc tempore non paucos reperiri, qui civili consortio impium absurdumque *naturalismi*, uti vocant, principium applicantes audent docere, « optimam societatis publicæ rationem, civilemque progressum omnino requirere, ut humana societas constituatur et gubernetur, nullo habito ad religionem respectu, ac si ea non existeret, vel saltem nullo facto veram inter falsasque religiones discrimine. » Atque contra sacrarum Litterarum, Ecclesiæ, sanctorumque Patrum doctrinam, asserere non dubitant, « optimam esse conditionem societatis, in qua Imperio non agnoscitur officium coercendi sanctis poenis violatores catholicæ religionis, nisi quatenus pax publica postulet. » Ex qua omnino falsa socialis regiminis idea haud timent erroneam illam fovere opinionem catholicæ Ecclesiæ, animarumque saluti maxime exitialem a rec. mem. Gregorio XVI Prædecessore Nostro *deliramentum* appellatam (2), nimirum « libertatem conscientiae et cultum esse proprium cujuscumque hominis jus, quod lege proclamari et asseri debet in omni recte constituta societate, et jus civibus inesse ad omnimodam libertatem nulla vel eccle-

siastica, vel civili auctoritate coarctandam, quo suos conceptus quoscumque sive voce, sive typis, sive alia ratione palam publiceque manifestare ac declarare valeant. » Dum vero id temere affirmant, haud cogitant et considerant, quod *libertatem perditionis* (1) prædicant, et quod « si « humanis persuasionibus semper disceptare sit « liberum, nunquam deesse poterunt, qui veri- « tati audeant resultare, et de humanæ sapientiæ « loquacitate confidere, cum hanc nocentissimam « vanitatem quantum debeat fides et sapientia « christiana vitare, ex ipsa Domini nostri Jesu « Christi institutione cognoscat (2). »

Et quoniam ubi a civili societate fuit amota religio, ac repudiata divinæ revelationis doctrina et auctoritas, vel ipsa germana justitiæ humanique juris notio tenebris obscuratur et amittitur, atque in veræ justitiæ legitimique juris locum materialis substituitur vis, inde liquet cur nonnulli certissimis sanæ rationis principiis penitus neglectis posthabitisque audeant conclamare, « voluntatem populi, publica, quam dicunt, opinione vel alia ratione manifestatam constituere supremam legem ab omni divino humanoque jure solutam, et in ordine politico facta consummata, eo quod consummata sunt vim juris habere. » Verum equis non videt, planeque sentit, hominum societatem religionis ac veræ justitiæ vinculis solutam nullum aliud profecto propositum habere posse, nisi scopum comparandi, cumulandique opes, nullamque aliam in suis actionibus legem sequi, nisi indomitam animi cupiditatem inserviendi propriis voluptatibus et commodis? Eapropter hujusmodi homines acerbè sane odio insectantur Religiosas Familias quamvis de re christiana, civili ac litteraria summopere meritas, et blaterant easdem nullam habere legitimam existendi rationem, atque ita hæreticorum commentis plaudunt. Nam ut sapientissime rec. mem. Pius VI Decessor Noster docebat, « regularium abolitio « lædit statum publicæ professionis consiliorum « evangelicorum, lædit vivendi rationem in Ecclesia commendatam tamquam Apostolicæ « doctrinæ consentaneam, lædit ipsos insignes « fundatores, quos super altaribus veneramus, « qui non nisi a Deo inspirati eas constituerunt, « societates (3). » Atque etiam impie pronunciant,

(1) Gregor. XVI Epist. Encycl. « *Mirari*, » 15 aug. 1837.

(2) Eadem Encycl. « *Mirari*. »

(1) S. Aug. Epist. 105, al. 166.

(2) S. Leonis Epist. 164, al. 133, § 2 edit. Ball.

(3) Epist. ad Card. de la Rochefoucault, 10 martii 1791, pag. 44.

auferendam esse civibus et Ecclesiae facultatem « quae eleemosynas christianae caritatis causa palam erogare valeant, » ac de medio tollendam legem « qua certis aliquibus diebus opera servilia propter Dei cultum prohibentur, » fallacissime praetextentes, commemoratam facultatem et legem optimae publicae oeconomiae principiis obsistere. Neque contenti amovere religionem a publica societate, volunt religionem ipsam a privatis etiam arcere familiis. Etenim funestissimum *Communismi* et *Socialismi* docentes ac profitentes errorem asserunt « societatem domesticam seu familiam totam suae existentiae rationem a jure dumtaxat civili mutuari ; proindeque a lege tantum civili dimanare ac pendere jura omnia parentum in filios, cum primis vero jus institutionis educationisque curandae. » Quibus impiis opinionibus, machinationibusque in id praecipue intendunt fallacissimi isti homines, ut salutifera catholicae Ecclesiae doctrina ac vis a juventutis institutione et educatione prorsus eliminetur, ac teneri flexibilesque juvenum animi perniciosis quibusque erroribus, vitiisque misere inficiantur ac depraventur. Siquidem omnes, qui rem tum sacram, tum publicam perturbare, ac rectum societatis ordinem evertere, et jura omnia divina et humana delere sunt conati, omnia nefaria sua consilia, studia et operam in improvidam praesertim juventutem decipiendam ac depravandam, ut supra innuimus, semper contulerunt, omnemque spem in ipsius juventutis corruptela collocarunt. Quocirca nunquam cessant utrumque clerum, ex quo, veluti certissima historiae monumenta splendide testantur, tot magna in christianam, civilem, et litterariam rempublicam commoda redundarunt, quibuscumque infandis modis divexare, et edicere, ipsum Clerum « utpote vero, utilique scientiae et civilitatis progressui inimicum, ab omni juventutis instituendae educandaeque cura et officio esse amovendum. »

At vero alii instaurantes prava ac toties damnata novatorum commenta, insigni impudentia audent, Ecclesiae et hujus Apostolicae Sedis supremam auctoritatem a Christo Domino ei tributam civilis auctoritatis arbitrio subicere, et omnia ejusdem Ecclesiae et Sedis jura denegare circa ea quae ad exteriorem ordinem pertinent. Namque ipsos minime pudet affirmare « Ecclesiae leges non obligare in conscientia, nisi cum promulgantur a civili potestate ; acta et decreta Romanorum Pontificum ad religionem et Ecclesiam spectantia indigere sanctione et approbatione, vel minimum assensu potestatis civilis ; Consti-

tutiones Apostolicas (1), quibus damnantur clandestinae societates, sive in eis exigatur, sive non exigatur juramentum de secreto servando, earumque asseclae et fautores anathemate multantur, nullam habere vim in illis orbis regionibus ubi ejusmodi aggregationes tolerantur a civili gubernio : excommunicationem a Concilio Tridentino et Romanis Pontificibus latam in eos, qui jura possessionesque Ecclesiae invadunt et usurpant, niti confusione ordinis spiritualis ordinisque civilis ac politici, ad mundanum dumtaxat bonum prosequendum ; Ecclesiam nihil debere decernere, quod obstringere possit fidelium conscientias in ordine ad usum rerum temporalium ; Ecclesiae jus non competere violatores legum suarum poenis temporalibus coercendi ; conforme esse sacrae theologiae, jurisque publici principiis, bonorum proprietatem quae ab Ecclesiis, a Familiis religiosis, aliisque locis piis possidentur, civili gubernio asserere, vindicare. » Neque erubescunt palam publiceque profiteri haereticorum effatum et principium, ex quo tot perversae oriuntur sententiae, atque errores. Dictitant enim « Ecclesiasticam potestatem non esse jure divino distinctam et independentem a potestate civili, neque ejusmodi distinctionem et independentiam servari posse, quin ab Ecclesia invadantur et usurpentur essentialia jura potestatis civilis. » Atque silentio praeterire non possumus eorum audaciam, qui sanam non sustinentes doctrinam contendunt « illis Apostolicae Sedis judiciis, et decretis, quorum objectum ad bonum generale Ecclesiae, ejusdemque jura, ac disciplinam spectare declaratur, dummodo fidei morumque dogmata non attingant, posse assensum et obedientiam detrectari absque peccato, et absque ulla catholicae professionis jactura. » Quod quidem quantopere adversetur catholico dogmati plenae potestatis Romano Pontifici ab ipso Christo Domino divinitus collatae universalem pascendi, regendi, et gubernandi Ecclesiam, nemo est qui non clare aperteque videat et intelligat.

In tanta igitur depravationum opinionum perversitate, Nos Apostolici Nostri officii probe memores, ac de sanctissima nostra Religione, de sana doctrina, et animarum salute Nobis divinitus commissa, ac de ipsius humanae societatis bono maxime solliciti, Apostolicam Nostram vocem iterum extollere existimavimus.

(1) Clement. XII « *In eminenti*, » pag. 124, Benedict. XIV « *Providas Romanorum* » pag. 130, Pii VII « *Ecclesiam*, » pag. 136, Leonis XII « *Quo graviora*, » pag. 124.

Itaque omnes et singulas pravās opiniones ac doctrinas singillatim hisce Litteris commemoratas Auctoritate Nostra Apostolica reprobamus, proscribimus atque damnamus, easque ab omnibus catholicæ Ecclesiæ filiis, veluti reprobatas, proscriptas atque damnatas omnino haberi volumus et mandamus.

Ac præter ea, optime scitis, Venerabiles Fratres, hisce temporibus omnis veritatis justitiæque otores, et acerrimos nostræ religionis hostes, per pestiferos libros, libellos, et ephemerides toto terrarum orbe dispersas populis illudentes, ac malitiose mentientes alias impias quasque disseminare doctrinas. Neque ignoratis, hac etiam nostra ætate, nonnullos reperiri, qui Satanæ spiritu permoti et incitati eo impietatis devenerunt, ut Dominatorem Dominum Nostrum Jesum Christum negare, ejusque Divinitatem scelerata procacitate oppugnare non paveant. Hic vero haud possumus, quin maximis meritisque laudibus Vos efferamus, Venerabiles Fratres, qui episcopalem vestram vocem contra tantam impietatem omni zelo attollere minime omisistis.

Itaque hisce Nostris Litteris Vos iterum amantissime alloquimur, qui in sollicitudinis Nostræ partem vocati summo nobis inter maximas Nostras acerbitates solatio, lætitiæ, et consolationi estis propter egregiam, qua præstatis religionem, pietatem, ac propter mirum illum amorem, fidem, et observantiam, qua Nobis et huic Apostolicæ Sedi concordissimis animis obstricti gravissimum episcopale vestrum ministerium strenue ac sedulo implere contenditis. Etenim eximio vestro pastoralis zelo expectamus, ut assumentes gladium spiritus, quod est verbum Dei, et confortati in gratia Domini nostri Jesu Christi, velitis ingeminatis studiis quotidie magis prospicere, ut fideles curæ vestræ crediti « abstineant ab herbis noxiis, quas Jesus Christus non colit, quia non sunt plantatio Patris (1). » Atque eisdem fidelibus inculcare nunquam desinite, omnem veram felicitatem in homines ex augusta nostra Religione, ejusque doctrina et exercitio redundare, ac beatum esse populum, cujus Dominus Deus ejus (2). Docete « catholicæ Fidei fundamenta regna subsistere (3), » et nihil tam præceptum ad casum, tam expositum « ad omnia pericula, si hoc solum nobis putantes « posse sufficere, quod liberum arbitrium, cum

« nasceremur, accepimus, ultra jam a Domino « nihil quæramus, idest, auctoris nostri obliti, « ejus potentiam, ut nos ostendamus liberos, « abjuremus (1). » Atque etiam ne omittatis docere « regiam potestatem non ad solum mundi « regimen, sed maxime ad Ecclesiæ præsidium « esse collatam (2), et nihil esse quod civitatum « Principibus, et Regibus majori fructui, gloriaque esse possit, quam si, ut sapientissimus fortissimusque alter Prædecessor Noster « S. Felix Zenoni Imperatori præscribebat, Ecclesiam catholicam..., sinant uti legibus suis, « nec libertati ejus quemquam permittant obsistere... Certum est enim, hoc rebus suis esse « salutare, ut, cum de causis Dei agatur, juxta « ipsius constitutum regiam voluntatem Sacerdotibus Christi studeant subdere, non præferre (3). »

Sed si semper, Venerabiles Fratres, nunc potissimum in tantis Ecclesiæ, civilisque societatis calamitatibus, in tanta adversariorum contra rem catholicam, et hanc Apostolicam Sedem conspiratione tantaque errorum congerie, necesse omnino est, ut adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, ut misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Quocirca omnium fidelium pietatem excitare existimavimus, ut una Nobiscum Vobisque clementissimum luminum et misericordiarum Patrem ferventissimis humillimisque precibus sine intermissione orent, et obsecrent, et in plenitudine fidei semper confugiant ad Dominum Nostrum Jesum Christum, qui redemit nos Deo in sanguine suo, Ejusque dulcissimum Cor flagrantissimæ erga nos caritatis victimam enixe jugiterque exorent, ut amoris sui vinculis omnia ad seipsum trahat, utque omnes homines sanctissimo suo amore inflammati secundum Cor Ejus ambulent digne Deo per omnia placentes, in omni bono opere fructificantes. Cum autem sine dubio gratiores sint Deo hominum preces, si animis ab omni labe puris ad ipsum accedant, ideo cœlestes Ecclesiæ thesauros dispensationi Nostræ commissos Christifidelibus Apostolica liberalitate reserare censuimus, ut iidem fideles ad veram pietatem vehementius incensi, ac per Pœnitentiæ Sacramentum a peccatorum maculis expiati fidentius suas preces ad Deum effundant, ejusque misericordiam et gratiam consequantur.

(1) S. Ignatius M. ad Philadelph. 3.

(2) Psal. 143.

(3) Cœlest. Epist. 22 ad Synod. Ephes. apud Coust. p. 1200.

(1) S. Innocent. I Epist. 29 ad Episc. Conc. Carthag. apud Coust. p. 891.

(2) S. Leonis Epist. 156 al. 125.

(3) Pii VII Epist. Encycl. « *Diu satis*, » 15 maii 1800.

Hisce igitur Litteris auctoritate Nostra Apostolica omnibus et singulis utriusque sexus catholici orbis fidelibus Plenariam Indulgentiam ad instar Jubilæi concedimus intra unius tantum mensis spatium usque ad totum futurum annum 1865 et non ultra, a Vobis, Venerabiles Fratres, aliisque legitimis locorum Ordinariis statuendum, eodem prorsus modo et forma qua ab initio supremi Nostri Pontificatus concessimus per Apostolicas Nostras Litteras in forma Brevis die 20 mensis novembris anno 1846 datas, et ad universum episcopalem vestrum Ordinem missas, quarum initium « Arcano Divinæ Providentiæ consilio, » et cum omnibus eisdem facultatibus, quæ per ipsas Litteras a nobis datæ fuerint. Volumus tamen, ut ea omnia serventur, quæ in commemoratis Litteris præscripta sunt, et ea excipiantur, quæ excepta esse declaravimus. Atque id concedimus, non obstantibus in contrarium facientibus quibuscumque, etiam speciali et individua mentione ac derogatione dignis. Ut autem omnis dubitatio et difficultas amoveatur, earundem Litterarum exemplar ad Vos perferri jussimus.

« Rogemus, Venerabiles Fratres, de intimo « corde et de tota mente misericordiam Dei, « quia et ipse addidit dicens: Misericordiam « autem meam non dispergam ab eis. Petamus « et accipiemus, et si accipiendi mora et tarditas « fuerit quoniam graviter offendimus, pulse- « mus, quia et pulsanti aperietur, si modo « pulsant ostium preces, gemitus, et lacrymæ « nostræ, quibus insistere et immorari oportet, etsi sit unanimis oratio... unusquisque « oret Deum non pro se tantum, sed pro omnibus fratribus, Dominus orare nos docuit (1). » Quo vero facilius Deus Nostris, Vestrisque, et omnium fidelium precibus, votisque annuat, cum omni fiducia deprecatricem apud Eum adhibeamus Immaculatam sanctissimamque Deiparam Virginem Mariam, quæ cunctas hæreses interemit in universo mundo, quæque omnium amantissima Mater « tota suavis est... ac « plena misericordiæ..., omnibus clementissimam præbet, omnium necessitates amplissimo « quodam miseratur affectu (2), » atque utpote Regina adstans a dextris Unigeniti Filii Sui Domini Nostri Jesu Christi in vestitu deaurato circumamicta varietate nihil est, quod ab Eo impetrare non valet. Suffragia quoque petamus

(1) S. Cyprian. Epist. 11.

(2) S. Bernard. Serm. de duodecim prærogativis B. M. V. ex verbis Apocalyp.

Beatissimi Petri Apostolorum Principis, et Coapostoli ejus Pauli, omniumque Sanctorum Cœlitum, qui facti jam amici Dei pervenerunt ad cœlestia regna, et coronati possident palmam, ac de sua immortalitate securi, de nostra sunt salute solliciti.

Denique cœlestium omnium donorum copiam Vobis a Deo ex animo adprecantes, singularis Nostræ in Vos caritatis pignus Apostolicam Benedictionem ex intimo corde profectam Vobis ipsis, Venerabiles Fratres, cunctisque Clericis, Laicisque fidelibus curæ vestræ commissis peramanter impertimus.

Datum Romæ apud S. Petrum die VIII decembris anno 1864, decimo a dogmatica definitione Immaculatæ Conceptionis Deiparæ Virginis Mariæ, Pontificatus anno decimonono.

PIUS PP. IX.

APPENDIX XLIII.

Pantheismus, naturalismus et rationalismus — Latitudinalismus. — De Ecclesia ejusque juribus — De societate civili tum in se tum in suis relationibus cum Ecclesia. — De Ethica naturali ac christiana. — De matrimonio christiano. An matrimonii sacramentum non sit nisi quid contractur accessorium ab eoque separabile. — De principatu civili Romani Pontificis. — Errores qui ad liberalismum referuntur. De libertate conscientiae et cultuum. De facultate quaslibet opiniones cogitationesque palam publiceque manifestandi, an conducat ad populorum mores animosque moderandos atque efformandos.

SYLLABUS

COMPLECTENS PRÆCIPUOS NOSTRÆ ÆTATIS ERRORES

Qui notantur in Allocutionibus consistorialibus, in encyclicis aliisque Apostolicis litteris Sanctissimi Domini Nostri Pii Papæ IX.

§ I.

Pantheismus, Naturalismus et Rationalismus absolutus.

I. Nullum supremum, sapientissimum, providentissimumque Numen divinum existit ab hac rerum universitate distinctum, et Deus idem est ac rerum natura et ideo immutationibus obnoxius; Deusque reapse fit in homine et mundo, atque omnia Deus sunt et ipsissimam Dei habent substantiam; ac una eademque res est Deus cum mundo, et proinde spiritus cum materia, necessitas cum libertate, verum cum falso, bonum cum malo, et justum cum injusto.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

II. Neganda est omnis Dei actio in homines et mundum.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

III. Humana ratio, nullo prorsus Dei respectu habito, unicus est veri et falsi, boni et mali arbiter; sibi ipsi est lex, et naturalibus suis viribus ad hominum ac populorum bonum curandum sufficit.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

VI. Omnes religionis veritates ex nativa humanæ rationis vi derivant; hinc ratio est princeps norma qua homo cognitionem omnium cujuscunque generis veritatum assequi possit ac debeat.

Epist. encycl. *Qui pluribus*, 9 novembris 1846.

Epist. encycl. *Singulari quidem*, 19 martii 1856.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

V. Divina revelatio est imperfecta et iccirco subjecta continuo et indefinito progressui qui humanæ rationis progressioni respondeat.

Epist. encycl. *Qui pluribus*, 9 novembris 1846.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

VI. Christi fides humanæ refragatur rationi; divinaque revelatio non solum nihil prodest, verum etiam nocet hominis perfectioni.

Epist. encycl. *Qui pluribus*, 9 novembris 1846.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

VII. Prophetiæ et miracula in sacris Litteris exposita et narrata sunt poetarum commenta, et Christianæ fidei mysteria philosophicarum investigationum summa; et utriusque Testamenti libris mythica continentur inventa; ipseque Jesus Christus est mythica fictio.

Epist. encycl. *Qui pluribus*, 9 novembris 1846.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

§ II.

Rationalismus moderatus.

VIII. Quum ratio humana ipsi religioni æquiparetur, iccirco theologicæ disciplinæ perinde ac philosophicæ tractandæ sunt.

Alloc. *Singulari quadem perfusi*, 9 decembris 1854.

IX. Omnia indiscriminatim dogmata religionis Christianæ sunt objectum naturalis scientiæ seu philosophiæ; et humana ratio historice tantum exulta potest ex suis naturalibus viribus et principiis ad veram de omnibus etiam reconditioribus dogmatibus scientiam pervenire, modo hæc dogmata ipsi rationi tamquam objectum proposita fuerint.

Epist. ad Archiep. Frising. *Gravissimas*, 11 decembris 1862.

Epist. ad eundem. *Tuas libenter*, 21 decembris 1863.

X. Quum aliud sit philosophus, aliud philosophia, ille jus et officium habet se submittendi auctoritati, quam veram ipse probaverit; at philosophia neque potest, neque debet ulli sese submittere auctoritati.

Epist. ad Archiep. Frising. *Gravissimas*, 11 decembris 1862.

Epist. ad eundem, *Tuas libenter*, 21 decembris 1863.

XI. Ecclesia non solum non debet in philosophiam unquam animadvertere, verum etiam debet ipsius philosophiæ tolerare errores, eique relinquere ut ipsa se corrigat.

Epist. ad Archiep. Frising. *Gravissimas*, 11 decembris 1862.

XII. Apostolicæ Sedis, Romanarumque Congregationum decreta liberum scientiæ progressum impediunt.

Epist. ad Archiep. Frising. *Tuas libenter*, 21 decembris 1863.

XIII. Methodus et principia, quibus antiqui doctores scholastici Theologiam excoluerunt, temporum nostrorum necessitatibus scientiarumque progressui minime congruunt.

Epist. ad Archiep. Frising. *Tuas libenter*, 21 decembris 1863.

XIV. Philosophia tractanda est, nulla supernaturalis revelationis habita ratione.

Epist. ad Archiep. Frising. *Tuas libenter*, 21 decembris 1863.

N. B. — Cum rationalismi systemate cohærent maximam partem errores Antonii Günther, qui damnantur in Epist. ad Card. Archiep. Coloniensem *Eximiam tuam*, 15 junii 1857, et in Epist. ad Episc. Wratislaviensem *Dolore haud mediocri*, 30 aprilis 1860.

§ III.

Indifferentismus, Latitudinarismus.

XV. Liberum cuique homini est eam amplecti ac profiteri religionem, quam rationis lumine quis ductus veram putaverit.

Litt. Apost. *Multiplies inter*, 10 junii 1851.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

XVI. Homines in cujusvis religionis cultu viam æternæ salutis reperire æternamque salutem assequi possunt.

Epist. encycl. *Qui pluribus*, 9 novembris 1846.

Alloc. *Ubi primum*, 17 decembris 1847.

Epist. encycl. *Singulari quidem*, 17 martii 1856.

XVII. Saltem bene sperandum est de æterna

illorum omnium salute, qui in vera Christi Ecclesia nequaquam versantur.

Alloc. *Singulari quadam*, 9 decembris 1854.

Epist. encycl. *Quanto conficiamur*, 10 augusti 1863.

XVIII. Protestantismus non aliud est quam diversa veræ ejusdem Christianæ religionis forma, in qua æque ac in Ecclesia catholica Deo placere datum est.

Epist. encycl. *Nostis et Nobiscum*, 8 decembris 1849.

§ IV.

Socialismus, Communismus, Societates clandestinæ, Societates biblicæ, Societates clerico-liberales.

Ejusmodi pestes sæpe gravissimisque verborum formulis reprobantur in Epist. encycl. *Qui pluribus*, 9 novemb. 1846, in Alloc. *Quibus quantisque*, 20 april. 1849, in Epist. encycl. *Nostis et Nobiscum*, 8 dec. 1849, in Alloc. *Singulari quadam*, 9 decemb. 1854, in Epist. encycl. *Quanto conficiamur mœrore*, 10 augusti 1863.

§ V.

Errores de Ecclesia ejusque juribus.

XIX. Ecclesia non est vera perfectaue societas plane libera, nec pollet suis propriis et constantibus juribus sibi a divino suo Fundatore collatis, sed civilis potestatis est definire quæ sint Ecclesiæ jura ac limites, intra quos eadem jura exercere queat.

Alloc. *Singulari quadam*, 9 decembris 1854.

Alloc. *Multis gravibusque*, 17 decembris 1860.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

XX. Ecclesiastica potestas suam auctoritatem exercere non debet absque civilis gubernii venia et assensu.

Alloc. *Meminit unusquisque*, 30 septembris 1861.

XXI. Ecclesia non habet potestatem dogmatice definiendi, religionem catholicæ Ecclesiæ esse unice veram religionem.

Litt. Apost. *Multiplices inter*, 10 junii 1851.

XXII. Obligatio, qua catholici magistri et scriptores omnino adstringuntur, coaretatur in iis tantum, quæ ab infallibili Ecclesiæ judicio veluti dogmata ab omnibus credenda proponuntur.

Epist. ad Archiep. Frising. *Tuas libenter*, 21 decembris 1863.

XXIII. Romani Pontifices et Concilia œcumenica a limitibus suæ potestatis recesserunt, jura principum usurparunt, atque etiam in rebus fidei et morum definiendis errarunt.

Litt. Apost. *Multiplices inter*, 10 junii 1851.

XXIV. Ecclesia vis inferendæ potestatem non habet, neque potestatem ullam temporalem directam vel indirectam.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

XXV. Præter potestatem episcopatus inhærentem, alia est attributa temporalis potestas a civili imperio vel expresse vel tacite concessa, revocanda propterea, cum libuerit, a civili imperio.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

XXVI. Ecclesia non habet nativum ac legitimum jus acquirendi ac possidendi.

Alloc. *Nunquam fore*, 15 decembris 1856.

Epist. encycl. *Incredibili*, 17 septembris 1863.

XXVII. Sacri Ecclesiæ ministri Romanusque Pontifex ab omni rerum temporalium cura ac dominio sunt omnino excludendi.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

XXVIII. Episcopis, sine gubernii venia, fas non est vel ipsas apostolicas Litteras promulgare.

Alloc. *Nunquam fore*, 15 decembris 1856.

XXIX. Gratia a Romano Pontifice concessæ existimari debent tanquam irritæ, nisi per gubernium fuerint imploratæ.

Alloc. *Nunquam fore*, 15 decembris 1856.

XXX. Ecclesiæ et personarum ecclesiasticarum immunitas a jure civili ortum habuit.

Litt. Apost. *Multiplices inter*, 10 junii 1851.

XXXI. Ecclesiasticum forum pro temporalibus clericorum causis sive civilibus sive criminalibus omnino de medio tollendum est etiam inconsulta et reclamante Apostolica Sede.

Alloc. *Acerbissimum*, 27 septembris 1852.

Alloc. *Nunquam fore*, 15 decembris 1856.

XXXII. Absque ulla naturalis juris et æquitatis violatione potest abrogari personalis immunitas, qua clerici ab onere subeundæ exercendæque militiæ eximuntur; hanc vero abrogationem postulat civilis progressus, maxime in societate ad formam liberioris regiminis constituta.

Epist. ad Episc. Montisregal. *Singularis Nobisque*, 20 sept. 1864.

XXXIII. Non pertinet unice ad ecclesiasticam jurisdictionis potestatem proprio ac nativo jure dirigere theologicarum rerum doctrinam.

Epist. ad Archiep. Frising. *Tuas libenter*, 21 decembris 1863.

XXXIV. Doctrina comparantium Romanum Pontificem Principi libero et agenti in universa Ecclesia, doctrina est quæ medio ævo prævaluit.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

XXXV. Nihil vetat, alicujus Concilii generalis sententia aut universorum populorum facto, summum Pontificatum ab Romano Episcopo atque Urbe ad alium Episcopum aliamque civitatem transferri.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

XXXVI. Nationalis Concilii definitio nullam aliam admittit disputationem, civilisque administratio rem ad hosce terminos exigere potest.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

XXXVII. Institui possunt nationales Ecclesiæ ab auctoritate Romani Pontificis subductæ planeque divisæ.

Alloc. *Multis gravibusque*, 17 decembris 1860.

Alloc. *Jamdudum cernimus*, 18 martii 1861.

XXXVIII. Divisioni Ecclesiæ in orientalem atque occidentalem nimia Romanorum Pontificum arbitria contulerunt.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

§ VI.

Errores de societate civili tum in se, tum in suis ad Ecclesiam relationibus spectata.

XXXIX. Reipublicæ status, utpote omnium jurium origo et fons, jure quodam pollet nullis circumscripto limitibus.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

XL. Catholicæ Ecclesiæ doctrina humanæ societatis bono et commodis adversatur.

Epist. encycl. *Qui pluribus*, 9 novembris 1846.

Alloc. *Quibus quantisque*, 20 aprilis 1849. *Passim*.

XLI. Civili potestati vel ab infideli imperante exercitæ competit potestas indirecta negativa in sacra; eidem proinde competit nedum jus quod vocant *exequatur*, sed etiam jus *appellationis*, quam nuncupant *ab abusu*.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

XLII. In conflictu legum utriusque potestatis, jus civile prævalet.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

XLIII. Laica potestas auctoritatem habet rescindendi, declarandi ac faciendi irritas solemnes conventiones (vulgo *Concordata*) super usu jurium ad ecclesiasticam immunitatem pertinentium cum Sede Apostolica initas, sine hujus consensu, immo et ea reclamante.

Alloc. *In consistoriali*, 1 novembris 1850.

Alloc. *Multis gravibusque*, 17 decembris 1860.

XLIV. Civilis auctoritas potest se immiscere rebus quæ ad religionem, mores et regimen spi-

rituale pertinent. Hinc potest de instructionibus judicare, quas Ecclesiæ pastores ad conscientiarum normam pro suo munere edunt, quin etiam potest de divinorum sacramentorum administratione et dispositionibus ad ea suscipienda necessariis decernere.

Alloc. *In consistoriali*, 1 novembris 1850.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

XLV. Totum scholarum publicarum regimen, in quibus juvenus christianæ alicujus Reipublicæ instituitur, episcopalibus dumtaxat seminariis aliqua ratione exceptis, potest ac debet attribui auctoritati civili, et ita quidem attribui, ut nullum alii cuicumque auctoritati recognoscatur jus immiscendi se in disciplina scholarum, in regimine studiorum, in graduum collatione, in delectu aut approbatione magistrorum.

Alloc. *In consistoriali*, 1 novembris 1850.

Alloc. *Quibus luctuosissimis*, 5 septembris 1851.

XLVI. Immo in ipsis clericorum seminariis methodus studiorum adhibenda civili auctoritati subijcitur.

Alloc. *Nunquam fore*, 15 decembris 1856.

XLVII. Postulat optima civilis societatis ratio, ut populares scholæ, quæ patent omnibus cujusque e populo classis pueris, ac publica universim Instituta, quæ litteris severioribusque disciplinis tradendis et educationi juventutis curandæ sunt destinata, eximantur ab omni Ecclesiæ auctoritate, moderatrice vi et ingerentia, plenoque civilis ac politicæ auctoritatis arbitrio subjiciantur, ad imperantium placita et ad communium ætatis opinionum amussim.

Epist. ad Archiep. Friburg. *Quum non sine*, 14 julii 1864.

XLVIII. Catholicis viris probari potest ea juventutis instituendæ ratio, quæ sit a catholica fide et ab Ecclesiæ potestate sejuncta, quæque rerum dumtaxat naturalium scientiam ac terrenæ socialis vitæ fines tantummodo vel saltem primario spectet.

Epist. ad Archiep. Friburg. *Quum non sine*, 14 julii 1864.

XLIX. Civilis auctoritas potest impedire quominus sacrorum Antistites et fideles populi cum Romano Pontifice libere ac mutuo communicent.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

L. Laica auctoritas habet per se jus præsentandi Episcopos, et potest ab illis exigere ut incant diocesium procuracionem, antequam ipsi

canonicam a S. Sede institutionem et apostolicas Litteras accipiant.

Alloc. *Nunquam fore*, 15 decembris 1856.

LI. Immo laicum gubernium habet jus depnendi ab exercitio pastoralis ministerii Episcopos, neque tenetur obedire Romano Pontifici in iis quæ episcopatum et Episcoporum respiciunt institutionem.

Litt. Apost. *Multiplies inter*, 10 junii 1851.

Alloc. *Acerbissimum*, 27 septembris 1852.

LII. Gubernium potest suo jure immutare ætatem ab Ecclesia præscriptam pro religiosa tam mulierum quam virorum professione, omnibusque religiosis familiis indicare, ut neminem sine suo permissu ad solemnia vota nuncupanda admittant.

Alloc. *Nunquam fore*, 15 decembris 1856.

LIII. Abrogandæ sunt leges quæ ad religiosarum familiarum statum tutandum, earumque jura et officia pertinent; immo potest civile gubernium iis omnibus auxilium præstare, qui a suscepto religiosæ vitæ instituto deficere ac solemnia vota frangere velint; pariterque potest religiosas easdem familias perinde ac collegiatas Ecclesias et beneficia simplicia etiam juris patronatus penitus extinguere, illorumque bona et redditus civilis potestatis administrationi et arbitrio subicere et vindicare.

Alloc. *Acerbissimum*, 27 septembris 1852.

Alloc. *Probe meminertis*, 22 januarii 1855.

Alloc. *Cum sæpe*, 26 julii 1855.

LIV. Reges et Principes non solum ab Ecclesiæ jurisdictione eximuntur, verum etiam in quæstionibus jurisdictionis dirimendis superiores sunt Ecclesia.

Litt. Apost. *Multiplies inter*, 10 junii 1851.

LV. Ecclesia a Statu, Statusque ab Ecclesia sejungendus est.

Alloc. *Acerbissimum*, 27 septembris 1852.

§ VII.

Errores de Ethica naturali et Christiana.

LVI. Morum leges divina haud egent sanctione, minimeque opus est ut humanæ leges ad naturæ jus conformentur aut obligandi vim a Deo accipiant.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

LVII. Philosophicarum rerum morumque scientia, itemque civiles leges possunt et debent a divina et ecclesiastica auctoritate declinare.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

S. THOM. — Tom. VIII.

LVIII. Aliæ vires non sunt agnoscendæ nisi illæ quæ in materia positæ sunt, et omnis morum disciplina honestasque collocari debet in cumulandis et augendis quovis modo divitiis ac in voluptatibus explendis.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

Epist. encycl. *Quanto conficiamur*, 10 augusti 1863.

LIX. Jus in materiali facto consistit, et omnia hominum officia sunt nomen inane, et omnia humana facta juris vim habent.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

LX. Auctoritas nihil aliud est nisi numeri et materialium virium summa.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

LXI. Fortunata facti injustitia nullum juris sanctitati detrimentum affert.

Alloc. *Jamdudum cernimus*, 18 martii 1861.

LXII. Proclamandum est et observandum principium quod vocant de *non interventu*.

Alloc. *Novos et ante*, 28 septembris 1860.

LXIII. Legitimis principibus obedientiam detrectare, immo et rebellare licet.

Epist. encycl. *Qui pluribus*, 9 novembris 1846. *Passim*.

Alloc. *Quisque vestrum*, 4 octobris 1847.

Epist. encycl. *Nostis et Nobiscum*, 8 decembris 1849.

Litt. Apost. *Cum catholica*, 26 martii 1860.

LXIV. Tum cujusque sanctissimi juramenti violatio, tum quælibet scelestas flagitiosaque actio sempiternæ legi repugnans, non solum haud est improbanda, verum etiam omnino licita, summisque laudibus efferenda, quando id pro patriæ amore agatur.

Alloc. *Quibus quantisque*, 20 aprilis 1849.

§ VIII.

Errores de matrimonio christiano.

LXV. Nulla ratione ferri potest, Christum evexisse matrimonium ad dignitatem sacramenti.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

LXVI. Matrimonii sacramentum non est nisi quid contractui accessorium ab eoque separabile, ipsumque sacramentum in una tantum nuptiali benedictione situm est.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

LXVII. Jure naturæ matrimonii vinculum non est indissolubile, et in variis casibus divortium proprie dictum auctoritate civili sanciri potest.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

Alloc. *Acerbissimum*, 27 septembris 1852.

LXVIII. Ecclesia non habet potestatem impedimenta matrimonium dirimentia inducendi, sed ea potestas civili auctoritati competit, a qua impedimenta existentia tollenda sunt.

Litt. Apost. *Multiplies inter*, 10 junii 1851.

LXIX. Ecclesia sequioribus sæculis dirimentia impedimenta inducere cœpit, non jure proprio sed illo jure usa, quod a civili potestate mutuata erat.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

LXX. Tridentini canones qui anathematis censuram illis inferunt qui facultatem impedimenta dirimentia inducendi Ecclesiæ negare audeant, vel non sunt dogmatici vel de hac mutuata potestate intelligendi sunt.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

LXXI. Tridentini forma sub infirmitatis pœna non obligat, ubi lex civilis aliam formam præstituat, et velit hac nova forma interveniente matrimonium valere.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

LXXII. Bonifacius VIII votum castitatis in ordinatione emissum nuptias nullas reddere primus asseruit.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

LXXIII. Vi contractus mere civilis potest inter christianos constare veri nominis matrimonium; falsumque est, aut contractum matrimonii inter christianos semper esse sacramentum, aut nullum esse contractum, si sacramentum excludatur.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1852.

Lettre du Saint-Père au roi de Sardaigne, 19 septembre.

Alloc. *Acerbissimum*, 27 septembris 1852.

Alloc. *Multis, gravibusque*, 17 decembris 1860.

LXXIV. Caussæ matrimoniales et sponsalia suapte natura ad forum civile pertinent.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

Alloc. *Acerbissimum*, 27 septembris 1852.

N. B. — Huc facere possunt duo alii errores: de clericorum cœlibatu abolendo et de statu matrimonii statui virginitatis anteferendo. Confodiuntur, prior in Epist. Encycl. *Qui pluribus*, 9 novembris 1846, posterior in Litteris Apost. *Multiplies inter*, 10 junii 1851.

§ IX.

Errores de civili Romani Pontificis principatu.

LXXV. De temporalis regni cum spirituali compatibilitate disputant inter se christianæ et catholicæ Ecclesiæ filii.

Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 augusti 1851.

LXXVI. Abrogatio civilis imperii, quo Apostolica Sedes potitur, ad Ecclesiæ libertatem felicitatemque vel maxime conducere.

Alloc. *Quibus quantisque* 20 aprilis 1849.

N. B. — Præter hos errores explicite notatos, alii complures implicite reprobantur proposita et asserta doctrina, quam catholici omnes firmissime retinere debent, de civili Romani Pontificis principatu. Ejusmodi doctrina luculenter traditur in Alloc. *Quibus quantisque*, 20 april. 1849, in Alloc. *Si semper antea*, 20 maii 1850, in Litt. Apost. *Cum catholica Ecclesia*, 26 mart. 1860, in Alloc. *Novos*, 28 sept. 1860, in Alloc. *Maxima quidem*, 9 junii 1862.

§ X.

Errores qui ad liberalismum hodiernum referuntur.

LXXVII. Ætate hac nostra non amplius expedit religionem catholicam haberi tamquam unicam Status religionem, ceteris quibuscumque cultibus exclusis.

Alloc. *Nemo vestrum*, 26 julii 1855.

LXXVIII. Hinc laudabiliter in quibusdam catholici nominis regionibus lege cautum est, ut hominibus illuc immigrantibus liceat publicum proprii cujusque cultus exercitium habere.

Alloc. *Acerbissimum*, 27 septembris 1852.

LXXIX. Enimvero falsum est, civilem cujusque cultus libertatem, itemque plenam potestatem omnibus attributam quaslibet opiniones cogitationesque palam publiceque manifestandi, conducere ad populorum mores animosque facilius corrumpendos, ac indifferentismi pestem propagandam.

Alloc. *Nunquam fore*, 15 decembris 1856.

LXXX. Romanus Pontifex potest ac debet cum progressu, cum liberalismo et cum recenti civilitate sese reconciliare et componere.

Alloc. *Jandudum cernimus*, 18 martii 1861.

EPISTOLA EMINENTISSIMI CARDINALIS

ANTONELLI.

Ill^{me} ac Rev^{me} Domine,

Sanctissimus Dominus Noster Pius IX Pontifex Maximus, de animarum salute ac de sana doctrina maxime sollicitus, vel ab ipso sui Pontificatus exordio nunquam destitit suis epistolis encyclicis, et allocutionibus in Consistorio habitis, et Apostolicis aliis Litteris in vulgus editis præcipuos hujus præsertim infelicissimæ ætatis errores ac falsas doctrinas proscribere et damnare. Cum autem forte evenire potuerit, ut omnia hæc Pontificia Acta ad singulos Ordinarios minime pervenerint, iccirco idem Summus Pontifex voluit, ut eorundem errorum *Syllabus* ad omnes universi catholici orbis Sacrorum Antistites mittendus conficeretur, quo iidem Antistites præ oculis habere possint omnes errores ac perniciosas doctrinas, quæ ab ipso reprobatae ac proscriptæ sunt. Mihi vero in mandatis dedit, ut hunc *Syllabum* typis editum, ad Te Ill^{me} ac Rev^{me} Domine, perferendum curarem hac occasione ac tempore, quo idem Pontifex Maximus, pro summa sua de catholicæ Ecclesiæ ac totius dominici gregis sibi divinitus commissi incolumitate et bono sollicitudine, aliam Encyclicam Epistolam ad cunctos catholicos Sacrorum Antistites scribendam censuit. Ejusdem igitur Pontificis jussa omni certe alacritate, et, uti par est, obsequio efficiens, Tibi, Ill^{me} ac Rev^{me} Domine, eundem *Syllabum* his litteris adjunctum mittere propero. Dum vero obsequentissimi mei in Te animi sensus testari et confirmare vehementer gaudeo, fausta omnia et salutaria Tibi a Deo Optimo Maximo ex corde apprecor.

Dominationis Tuæ Illustrissimæ et Reverendissimæ

Romæ, die 8 decembris 1864,

Addictissimus Servus,
J. Card. ANTONELLI.

ADNOTATIO.

Ex illa epistola eminentissimi cardinalis secretarii Status constat *Syllabum*, de quo supra, jussu Summi Pontificis ad omnes universi catholici orbis sacrorum antistites missum fuisse, ut iidem locorum ordinarii præ oculis habere possint errores ac falsas doctrinas quæ ab ipso Pontifice reprobatae sunt in allocutionibus, encyclicis aliisque litteris.

APPENDIX XLIV.

De matrimoniis mixtis expositio et postulationes archiepiscopi Friburgensis et episcoporum suffraganeorum. Rescriptum S. Congregationis supremæ et universalis Inquisitionis diei 17 martii 1865 quo huic provinciae applicare negat quæ pro diocesis in Rhenana provincia, in Bavaria et Hungaria circa matrimonia mixta concessa aut declarata fuerunt.

Nostrum episcoporum provinciae Rheni superioris quam maxime interest, ut per sententiam Summæ Sedis omne vel minimum dubium licite tollatur de matrimoniis sive pure acatholicis, sive mixtis, tantum coram ministro acatholico (adeoque non servata Concilii Tridentini forma) contractis.

Sanctissime Pater! recipe, quæso, paterno corde, quam, et quantam comprovincialium episcoporum et meo nomine ad solium tuum humillime pono petitionem (eamdem, quam sub die 29 januarii 1863 jam proposuimus) scilicet:

Ut ad tollendum omne dubium circa matrimonia mixta, non observata Concilii Tridentini forma contracta, ac evitanda quæcumque mala aut pericula, si valor matrimoniorum mixtorum, aut pure acatholicorum negaretur, ad anxietates omnes conscientiae amovendas; præcipue vero, ne catholici vexationibus ac persecutionibus exponantur, attentis peculiaribus circumstantiis in regionibus nostris concurrentibus, pro summæ Sedis tuæ potestate, ac in universum Christi gregem clementia.

Breve Gregorii XVI *Summo jugiter studio* die 27 maii 1832 una cum instructione cardinalis Bernetti ad Bavariae episcopos die 12 septembris 1834 atque

Breve ejusdem summi Pontificis Gregorii XVI de matrimoniis mixtis die 30 aprilis 1841, *Quos vestro et communi*, una cum instructione cardinalis Lambruschini die 30 aprilis 1841 ad Hungariæ primatem et episcopos, atque

Breve Pii VIII *Literis altero abhinc anno* die 25 martii 1830 cum instructione cardinalis Albani die 27 martii 1830 ad archiepiscopum Coloniensem, episcopos Trevirensen, Paderbornensem, et Monasteriensem, nec non

Instructionem ad archiepiscopos Austriacæ ditionis in fœderatis Germaniæ partibus, die 22 maii 1841 datam, non tantum tacite tolerare, sed publica, et *expressa declaratione* (aut, si placet, per Breve Apostolicum) ad totam pro-

vinciam ecclesiasticam superioris Rheni, archiepiscopatum Friburgensem, episcopatus Moguntinum, Fuldensem, Limburgensem, ac Rotterburgensem, extendere gratiosissime digneris.

Sanctissime Pater. Quæ sacra Sedes Apostolica provinciis ecclesiasticis Germaniæ nominatis concessit, et nobis concede. Gratiam hanc a corde tuo paterno in obedientia canonica enixissime efflagito; et ad genua Sanctitatis Tuæ provolutus sincerissima devotione benedictionem Apostolicam pro memetipso nonagenario, pro quatuor episcopis suffraganeis, confratribus meis dilectissimis, ac pro universis gregibus, de Tua clementia summopere confisus exoro; ad cineres usque perseverans. — Friburgi, Brisgaviæ in festo S. Petri ad Vincula, die 1 augusti 1864.

RESCRIPTUM. Illme ac Rme Domine uti frater. Ea omnia quæ accurata expositione a Te ipso iteratis postulationibus et ab episcopis suffraganeis tuis Rottenburgensi, Fuldensi et Moguntino ad Apostolicam Sedem delata sunt, ut quæ a Summis Pontificibus Pio VIII et Gregorio XVI pro diœcesibus in Rhenana provincia, in Bavaria et Hungaria concessa fuere, ad totam istam ecclesiasticam provinciam extendantur, matura consideratione examinata sunt ab hac suprema S. Officii congregatione, cujus iudicio, hæc negotia de more committuntur. Non est cur dicam, Emos cardinales, qui una mecum inquisitorum generalium munere funguntur, sollicitos admodum esse ut rem gratam facere possint episcopis suffraganeis tuis, et tibi potissimum, qui adeo bene de re catholica mereris; cæterum omnibus rationum momentis hinc inde ponderatis concludi debuit, non expedire, ut in re de qua agitur, in quatuor istis diœcesibus aliquid innovetur, nec ut ad eas applicentur, quæ pro aliis diœcesibus concessa aut declarata fuere.

Nec te pigeat hanc responsionem cum tribus episcopis superius memoratis communicare, dum interim fausta atque felicia omnia tibi precor a Domini.

Amplitudinis tuæ. Romæ die 17 martii 1865. Addictissimus uti frater. *C. Card. Patrizi.*

APPENDIX XLV.

De matrimoniis mixtis. Decretum S. Congregationis de Propaganda Fide diei 30 augusti 1865. Ne episcopi qui facultate instructi sunt dispensandi super impedimento mixtæ religionis, eadem facultate utantur pro Italis qui in exteras diœceses proficiscuntur, atque in iis peregre versantur, nisi constet eosdem Italicum domicilium omnino deseruisse.

DECRETUM. Relatum est Apostolicæ Sedi abusus hunc non raro contigisse, ut videlicet Itali qui in exteras diœceses proficiscuntur, atque in iis peregre versantur, dispensationes obtineant super impedimento mixtæ religionis. Ne unquam igitur ejusmodi factum instauretur in posterum, Sanctissimus Dominus Noster Pius PP. IX de consilio Eminentissimorum Patrum Generalium Inquisitorum censuit in Domino præcipiendum, ut omnes et singuli episcopi, qui facultate instructi sunt dispensandi super dicto impedimento certiores efficiantur, in ejusdem usu excipi Italos, de quibus non constet Italicum domicilium omnino deseruisse.

Interea Deum precor ut Te diu sospitem et incolumem servet.

Romæ ex ædibus S. Congregationis de Propaganda Fide die XXX augusti MDCCCLV.

APPENDIX XLVI.

Allocutio habita in consistorio die 25 septembris 1865, qua damnantur sectæ secretæ tum Massonica tum Carbonariorum, omnesque aliæ clandestinæ societates quovis nomine appellatæ. De piis fidelium societatibus quæ in Ecclesia florescunt. De regionibus ubi a potestate civili clandestinæ sectæ tolerantur.

Venerabiles fratres. Multiplices inter machinationes artesque, quibus Christiani nominis hostes adoriri Ecclesiam Dei, eamque irritum licet conatu labefactare, atque excindere ausi sunt, recensenda procul dubio est, Venerabiles Fratres, perversa illa hominum societas, quæ *Massonica* vulgo nuncupatur, quæque in latebris primum, tenebrisque in communem exinde perniciem religionis, humanæque societatis erupit. Cujus insidias ac fraudes ubi primum detexerunt Prædecessores Nostri Romani Pontifices, pastoralis officii memores, nihil moræ interponendum existimarunt, quominus sectam illam scelus anhelantem,

multa ac nefaria rei sacræ et publicæ molientem auctoritate sua coercerent, ac damnationis sententia tamquam jaculo confoderent et profligarent. Enimvero Clemens XII Prædecessor Noster Apostolicis suis Litteris eamdem sectam proscripsit, reprobavit, ac fideles universos ab illa nedum ineunda, sed vero etiam quovis modo promovenda juvandaque deterruit, indicta excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, et per Romanum dumtaxat Pontificem relaxanda. Quam porro justam ac debitam damnationis sententiam Benedictus XIV edita constitutione confirmavit, summosque Catholicos Principes haud excitare prætermisit, ut ad convellendam perditissimam sectam, et ad commune periculum propulsandum vires omnes curasque conferrent. Atque utinam supremi iidem Principes decessoris Nostri vocibus aures præbuisent; utinam in causa tam gravi non remissius egissent, nunquam certe fuissent deplorandi nostra patrumque memoria tanti seditionum motus, tanta bellorum incendia, quibus Europa universa conflagravit, tanta denique malorum acerbitas, quibus afflictata est, atque adhuc afflictatur Ecclesia. Jamvero quum improborum furor minime conquiesceret, recens ortam *Carbonariorum* sectam in Italia præsertim longe lateque propagatam Pius VII Prædecessor Noster anathemate perculit, parique incensus animarum studio Leo XII tum superiores quas memoravimus clandestinas societates, tum quascumque alias quovis tandem nomine appellatas, quæ contra Ecclesiam, civilemque potestatem conspirarent, Apostolicis suis Litteris condemnavit, atque universis fidelibus sub gravissima excommunicationis pœna prohibuit. Attamen impensa hæc Apostolicæ Sedis studia haud illum habuerunt exitum, qui fuisset expectandus. Neque enim domita, et cohibita unquam est *Massonica* hæc, de qua loquimur, secta, verum ita longe lateque diffusa, ut difficillimo hoc tempore ubicumque gentium impune se jactet, audacius efferratur. Quam rem inde Nos repetendam magna ex parte existimamus, quod plerisque ignorantia fortasse iniquorum consiliorum, quæ in clandestinis iis cœtibus agitantur, falsa insederit opinio innoxium hoc esse societatis genus, atque institutum, quod in adjuvandis hominibus, eorumque relevandis ærumnis unice versetur; nihil proinde contra Ecclesiam Dei ex illo esse pertimescendum. Idvero quantopere abhorreat a veritate ecquis non intelligat? Quid enim sibi vult illa hominum coaptatio cujuscumque tandem religionis et fidei sint? Quid ista sibi volunt clan-

destina conventicula, quid severissimum jusjurandum ab iis prolatum, qui huic sectæ initiantur, nunquam se quidquam patefacturos, quod pertinere ad illam possit? Quo tandem spectat inaudita pœnarum atrocitas, quibus se devovent, si forte a juramenti fide desciscant? Impia certe quidem ac nefaria ea societas sit oportet, quæ diem lucemque tantopere reformidat; qui enim male agit, ut scripsit Apostolus, odit lucem. Jamvero quam longe dissimiles ab hac dicendæ sunt piæ fidelium Societates, quæ in Catholica Ecclesia florescunt. Nihil in eis retrusum atque abditum, patent omnibus leges, quibus reguntur, patent quæ juxta Evangelii doctrinam exercentur opera charitatis. Atqui Catholicas hujusmodi Sodalitates tam salutare, tam excitandæ pietati, recreandisque pauperibus opportunas oppugnari alicubi, et vero etiam deleri non sine dolore videmus, dum contra fovetur, vel saltem toleratur tenebricosa *Massonica* societas tam Ecclesiæ Dei inimica, tam periculosa etiam securitati regnorum? Illud vero graviter Nos et acerbè ferimus, Venerabiles Fratres, quod in hujusmodi reprobanda secta juxta decessorum Nostrorum constitutiones, segnes nonnullos esse, et quasi indormientes videamus, quos in re gravi commissi muneris et officii ratio excitatissimos poscit. Quod si qui in hac opinione versantur, Apostolicas Constitutiones contra occultas sectas, earumque asseclas et fautores sub pœna anathematis editas, nullam habere vim iis in regionibus, ubi a civili potestate memoratæ sectæ tolerantur, ii certe vehementer errant; ac Nos pravæ hujus doctrinæ commentum alias ut scitis, Venerabiles Fratres, reprobavimus, iterumque hodierno die reprobamus et condemnamus. Numquid enim suprema illa pascendi regendique universi dominici gregis potestas, quam in persona Beatissimi Petri a Christo Domino acceperunt Romani Pontifices, ac supremum inde quod exercere in Ecclesia debent magisterium, a civili pendeat potestate, aut aliqua ratione coerceri ab illa possit et coarctari? Quæ cum ita sint, ne minus cauti homines, juvenesque in primis decipiantur, ac ne ex Nostro silentio aliqua tuendi erroris arripiatur occasio, Apostolicam attollere vocem decrevimus, Venerabiles Fratres; atque hic in consessu Vestro memoratas Prædecessorum Nostrorum Constitutiones confirmantes, *Massonicam* illam, aliasque ejusdem generis Societates quæ specie tenus diversæ in dies coalescunt, quæque contra Ecclesiam vel legitimas potestates seu palam, seu clandestine machi-

nentur, auctoritate Nostra Apostolica reprobamus et condemnamus, atque ab omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis gradus ac dignitatis, et ubicumque terrarum sint, tamquam per Nos proscriptas et reprobatas haberi volumus sub iisdem pœnis, quæ in memoratis Prædecessorum Nostrorum Constitutionibus continentur. Nunc quod reliquum est, pro paterni animi nostri studio monemus et excitamus fideles, qui forte ejusmodi sectis nomen dederint, ut ad saniora se consilia recipiant, funestosque illos cœtus et conventicula deserant, ne in sempiternæ ruinæ baratrum prolabantur; reliquos vero fideles omnes, pro sollicita qua urgemur animarum cura, vehementer hortamur, ut a dolosis sectariorum labiis caveant, qui quamdam honesti speciem præferentes contra Christi religionem et legitimos principatus inflammato odio feruntur, idque unum spectant atque agunt, ut jura quæque tam divina quam humana pessumdent. Noverint, hos sectarum gregales tamquam lupos esse, quos ovium pelle contactos ad exitium gregis venturos prædixit Christus Dominus; noverint in eorum numero esse habendos a quorum consuetudine, congressuque sic nobis interdixit Apostolus, ut nec ave illis dicere diserte præceperit. Faxit nostrum omnium precibus exortus dives in misericordia Deus, ut auxiliante gratia sua redeant insipientes ad cor, errantesque in viam justitiæ reducantur; faxit ut compresso perditorum hominum furore, qui per supra memoratos cœtus impia, ac nefaria moliuntur, a tam multis, tamque inveteratis malis recreari aliquando tum Ecclesia tum humana societas possit. Quæ ut Nobis ex votis succedant deprecatricem apud clementissimum Deum adhibeamus Sanctissimam Virginem Dei ipsius matrem ab origine immaculatam, cui datum est Ecclesiæ hostes, atque errorum monstra confringere; nec non patrociniū imploremus Beatorum Apostolorum Petri et Pauli, quorum glorioso cruore Alma hæc Urbs consecrata est. Horum ope atque auxilio, quod a divina bonitate flagitamus, facilius Nos assecuturos confidimus.

ADNOTATIO.

Vide supra (Append. XVII) constitutiones Summorum Pontificum Clementis XII, Benedicti XIV, Pii VII et Leonis XII quibus clandestinæ societates quocumque nomine vocatæ, damnatæ fuerunt, atque proscriptæ, necnon responsa S. Romanæ Pœnitentiariæ circa dubia ipsi proposita.

APPENDIX XLVII.

Epistola Romanæ et universalis Inquisitionis ad omnes Angliæ episcopos circa societatem ad procurandam christianitatis unitatem Londini erectam. De Græco-Schismaticis et Anglicanis, an jure catholicum nomen sibi vindicare possint. Ne catholici prædictæ societati adscribantur. — Epistola 193 ministellorum anglicanorum Emo Cardinali Patrizi, secretario S. Inquisitionis. — Responsum Emi Cardinalis. De unitate fidei in vera Ecclesia, deque primatu Apostolicæ Sedis.

I.

Supremæ S. Romanæ et Universalis Inquisitionis Epistola ad omnes Angliæ Episcopos.

Apostolicæ Sedi nuntiatum est, catholicos nonnullos et ecclesiasticos quoque viros Societati ad procurandam, uti aiunt, *Christianitatis unitatem*, Londini anno 1857 erectæ, nomen dedisse, et jam plures evulgatos esse ephemeridum articulos, qui catholicorum huic Societati plaudentium nomine inscribuntur, vel ab ecclesiasticis viris eandem Societatem commendantibus exarati perhibentur. Et sane quænam sit hujus Societatis indoles vel quo ea spectet, nedum ex articulis ephemeridis cui titulus: *The Union review*, sed ex ipso folio quo socii invitantur et adscribuntur, facile intelligitur. A protestantibus quippe efformata et directa eo excitata est spiritu, quem expresse profitetur, tres videlicet Christianas communionem Romano-catholicam, Græco-schismaticam et Anglicanam, quamvis invicem separatas ac divisas, æquo tamen jure catholicum nomen sibi vindicare. Aditus igitur in illam patet omnibus ubique locorum degentibus cum Catholicis, tum Græco-schismaticis, tum Anglicanis, ea tamen lege ut nemini liceat de variis doctrinæ capitibus in quibus dissentiant quæstionem movere, et singulis fas sit propriæ religiosæ confessionis placita tranquillo animo sectari. Sociis vero omnibus preces ipsa recitandas, et sacerdotibus Sacrificia celebranda indicit juxta suam intentionem: ut nempe tres memoratæ christianæ communionem, utpote quæ, prout supponitur, Ecclesiam Catholicam omnes simul jam constituunt, ad unum corpus efformandum tandem aliquando cocant.

Suprema Sancti Officii Congregatio, ad cujus examen hoc negotium de more delatum est, remature perpensa, necessarium judicavit sedulam ponendam esse operam, ut edoceantur fideles ne

hæreticorum ductu hanc cum iisdem hæreticis et schismaticis societatem ineant. Non dubitant profecto Eminentissimi Patres Cardinales una mecum præpositi Sacrae Inquisitioni quin istius regionis Episcopi pro ea, qua eminent, caritate et doctrina omnem jam adhibeant diligentiam ad vitia demonstranda, quibus ista Societas scatet, et ad propulsanda quæ secum affert pericula : nihilominus muneri suo deesse viderentur, si pastorem eorumdem Episcoporum zelum in re adeo gravi vehementius non inflammarent ; eo enim periculosior est hæc novitas, quo ad speciem pia et de christianæ societatis unitate admodum sollicita videtur.

Fundamentum cui ipsa innititur huiusmodi est quod divinam Ecclesiæ constitutionem susque deque vertit. Tota enim in eo est, ut supponat veram Jesu Christi Ecclesiam constare partim ex Romana Ecclesia per universum orbem diffusa et propagata, partim vero ex schismate Photiano et ex Anglicana hæresi, quibus æque ac Ecclesiæ Romanæ unus sit Dominus, *una fides* et unum baptisma. Ad removendas vero dissensiones, quibus hæ tres christianæ communionem cum gravi scandalo et cum veritatis et caritatis dispendio divexantur, preces et sacrificia indicit, ut a Deo gratia unitatis impetretur. Nihil certe viro catholico potius esse debet, quam ut inter Christianos schismata et dissensiones a radice evellantur, et Christiani omnes sint *solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis* (1). Quapropter Ecclesia Catholica preces Deo O. M. fundit et Christifideles ad orandum excitat, ut ad veram fidem convertantur et in gratiam cum Sancta Romana Ecclesia, extra quam non est salus, ejuratis erroribus, restituantur quicumque omnes ab eadem Ecclesia recesserunt : imo ut omnes homines ad agnitionem veritatis, Deo bene juvante, perveniant. At quod Christifideles et ecclesiastici viri hæreticorum ductu, et quod pejus est, juxta intentionem hæresi quammaxime pollutam et infectam pro christiana unitate orent, tolerari nullo modo potest. Vera Jesu Christi Ecclesia quadruplici nota, quam in symbolo credendam asserimus, auctoritate divina constituitur et dignoscitur ; et quælibet ex hisce notis ita cum aliis cohæret ut ab iis nequeat sejungi : hinc fit, ut quæ vere est et dicitur Catholica, unitatis simul, et Apostolicæ successionis prærogativa debeat effulgere. Ecclesia igitur Catholica una

est unitate conspicua perfectaue orbis terræ et omnium gentium, ea profecto unitate, cujus principium, radix et origo indefectibilis est beati Petri Apostolorum principis ejusque in Cathedra Romana successorum suprema auctoritas et potior principalitas. Nec alia est Ecclesia Catholica nisi quæ super unum Petrum ædificata in unum connexum corpus atque compactum unitate fidei et caritatis assurgit : quod beatus Cyprianus in epistola XIV sincere professus est, dum Cornelium Papam in hunc modum alloquebatur : *Ut te collegæ nostri et communionem tuam, id est Catholicæ Ecclesiæ unitatem pariter et caritatem, probarent firmiter ac tenerent.* Et id ipsum quoque Hormisdas Pontifex ab episcopis Acacianum schisma ejurantibus assertum voluit in formula totius christianæ antiquitatis suffragio comprobata, ubi *sequestrati a communione Ecclesiæ catholicæ* ii dicuntur, qui sunt *non consentientes in omnibus Sedi Apostolicæ.* Et tantum abest quin communionem a Romana Sede separatæ jure suo catholicæ nominari et haberi possint, ut potius ex hac ipsa separatione et discordia dignoscatur quænam societates et quinam Christiani nec veram fidem teneant nec veram Christi doctrinam : quemadmodum jam inde secundo Ecclesiæ sæculo luculentissime demonstrabat S. Irenæus (1). Caveant igitur summo studio Christifideles ne hisce societatibus jungantur, quibus salva fidei integritate nequeunt adhærere ; et audiant sanctum Augustinum docentem, nec veritatem nec pietatem esse posse ubi christiana unitas et Sancti Spiritus caritas deest.

Præterea inde quoque a Londinensi Societate fideles abhorre summopere debent, quod conspirantes in eam et *indifferentismo* favent et scandalum ingerunt. Societas illa, vel saltem ejusdem conditores et rectores profitentur Photianismum et Anglicanismum duas esse ejusdem veræ christianæ religionis formas, in quibus æque ac in Ecclesia Catholica Deo placere datum sit : et dissensionibus utique christianas huiusmodi communionem invicem urgeri, sed citra fidei violationem, propterea quia una eademque manet earundem fides. Hæc tamen est summa pestilentissimæ indifferentiæ in negotio religionis, quæ hac potissimum ætate in maximam serpit animarum perniciem. Quare non est cur demonstretur Catholicos huic societati adhærentes spiritualis ruinæ catholicis juxta atque

(1) Ephes. IV, 3.

(1) Lib. III, contra Hæres. c. III.

acatholicis occasionem præbere, præsertim quum ex vana expectatione ut tres memoratæ communioniones integræ et in sua quæque persuasione persistentes simul in unum coeant, societas illa acatholicorum conversiones ad fidem aversetur et per ephemerides a se evulgatas impedire conetur.

Maxima igitur sollicitudine curandum est, ne Catholici vel specie pietatis vel mala sententia decepti Societati, de qua hic habitus est sermo, aliisque similibus adscribantur vel quoquomodo faveant, et ne fallaci novæ christianæ unitatis desiderio abrepti ab ea desciscant unitate perfecta, quæ mirabili munere gratiæ Dei in Petri soliditate consistit.

C. CARD. PATRIZI.

Romæ, hac die 16 septembris 1864.

II.

Epistola Anglicorum ministellorum Emo Cardinali Patrizi.

EMINENTISSIME DOMINE.

Nos infrascripti Decani, Canonici, Parochi, alique Sacerdotes Ecclesiæ Anglo-Catholicæ reunionem, juxta Christi voluntatem, visibilem inter omnes partes Familiæ Christianæ vehementer desiderantes, Litteras ab Eminentia Tua *Ad omnes Angliæ Episcopos* emissas magno mœrore perlegimus.

In his litteris Societas nostra ad reunionem totius Christianitatis promovendam instituta, inculpatur, quod in programme suo *Tres communioniones, scilicet Romano-Catholicam, Orientalem atque Anglicanam*, æquo jure *Catholicum nomen sibi vindicare* affirmet.

De qua quæstione nullam prorsus programma nostrum tulit sententiam. Quod diximus quæstionem *facti* non *juris* tractavit, affirmavimus solummodo, Ecclesiam Anglicanam nomen sibi Catholicum vindicare; quod omnibus, tam a Liturgia quam ab Articulis Religionis, abunde patet.

Quin etiam, quod ad Societatis nostræ intentionem attinet, in hisce litteris asseritur, nos hoc potissimum agere, *ut tres memoratæ communioniones integræ, et in sua quæque persuasione persistentes, simul in unum coeant.*

Longe a nobis Societate nostra tale propositum absit, ex quo non unitas ecclesiastica, sed discordia fratrum sub eodem tecto comminus pugnantium, foret speranda.

Id quod a Deo O. M. enixe rogamus, quod toto corde desideramus, non aliud est, quam illa, quæ ante Orientis et Occidentis scissionem, intercommunio œcumenica extitit, unius ejusdemque fidei Catholicæ professione stabilita atque compacta. Societas immo illa supra dicta eo minorem invidiam apud vos movere debet, quod, ab agendo abstinens, solummodo oret, ut secundum Domini nostri Christi verba, *Unus Pastor fiat, et unum Ovile.* Hoc tantum in votis nostris collocatur, et hanc sententiam et desiderium Eminentia tuæ corde sincero et voce non ficta pro virili parte profitemur.

Quod ad ephemeridem, cui titulus *The Union Review*, attinet, inter eam et Societatem nostram non nisi fortuita conjunctio exstat, ideoque nullo modo ejus dictis obligamur. In isto quidem opusculo varii scriptores opiniones proprias emittunt, ita tamen ut ex illorum sententiis evolendis veritas fidei Catholicæ magis eluceat. Talem conscribendi rationem Romæ, ubi controversiæ hodiernæ raro agitantur, in usu non esse vix mirandum est; at in Anglia, ubi omnis fere quæstio fit publici juris, nulla sine libera disputatione in convictionem feliciter evadit.

Nos, ut in hunc eventum festinetur, multos jam annos laboravimus. Si quid minus perfectum fuerit in fide gregis, in cultu, et in disciplina cleri, nos ultra spem in melius redeamus; et, ne aliorum obliti haberemur, erga venerabilem Romæ Ecclesiam ea benevolentia, quæ apud nonnullos olim nos suspectos fecit, usi sumus.

Eminentia tuæ nos servos, Catholicæ Unitati studiosos, humiliter profitemur.

III.

Responsum Cardinalis secretarii S. Inquisitionis ad decanos, canonicos, parochos aliosque sacerdotes Anglicanos. De fidei unitate et communione cum Apostolica Sede.

Quod vos, litteris ad me datis, *corde sincero et voce non ficta* hoc tantum optare profiteamini, ut secundum Domini Nostri Jesu Christi verba unum ovile fiat et unus pastor, id spem affert huic Sacræ Congregationi jucundissimam, vos tandem divina ejusdem Jesu Christi gratia ad veram unitatem esse perventuros. Cavendum tamen vobis est, ne ipsam quærentes deflectatis a via. Id porro Sacra Congregatio vobis contigisse vehementer dolet existimantibus, ad veram Jesu Christi Ecclesiam pertinere, tamquam partes, Christianos illos cœtus, qui *sacerdotii et catho-*

lici nominis hæreditatem habere se jactant, licet sint ab Apostolica Petri Sede divisi ac separati. Qua opinione nihil est, quod magis a genuina catholicæ Ecclesiæ notione abhorreat. Catholica enim Ecclesia, ut in meis ad Episcopos Angliæ litteris monetur, ea est quæ super unum Petrum ædificata in unum connexum corpus atque compactum unitate fidei et caritatis assurgit (1). Equidem hanc fidei et caritatis seu communionis unitatem, ex irreformabili Christi institutione, non modo præcipuam esse ac fundamentalem veræ Ecclesiæ proprietatem, sed certissimam quoque semperque visibilem notam qua ipsa Ecclesia ab omnibus sectis tuto ac facile distinguatur, evidentissime vobis, si rem sedulo inspicere pacatoque animo considerare volueritis, demonstrabunt tum Sacrarum Scripturarum diserta testimonia insignesque metaphoræ, parabolæ et imagines, quibus delineatur ac veluti repræsentatur Ecclesia, tum præclarissima sanctorum Patrum antiquissimarumque synodorum documenta, tum constans agendi ratio, quam Ecclesia a suis usque primordiis sequi consuevit adversus cujusque generis hæreticos et schismaticos, tametsi ex iis complures sacerdotii et catholici nominis hæreditatem sibi arrogarent. Quemadmodum igitur Ecclesia Christi propter summam, quam per omnes gentes et in omne tempus diffusa firmissime retinet, fidei communionisque unitatem, catholica est et dicitur, ita propter unitatem eandem sancta et apostolica prædicatur; et quemadmodum absque tali unitate desineret et jure et facto esse catholica, ita sanctitatis etiam et apostolicæ successionis insignibus continuo privaretur.

At Christi Ecclesia suam unitatem nunquam amisit, nunquam ne brevissimo quidem temporis intervallo amittet: quippe quæ perenniter, juxta divina oracula, duratura sit. Quomodo vero Ecclesia perenniter duratura credatur, si in essentialem ejus statum ætas ætati succedens, non secus atque fit in mundanarum rerum mutabilitate, novam induceret speciem et formam et ipsa adeo Ecclesia ab illa fidei et communionis unitate desciscere aliquando posset, qua et a Jesu Christo fundata est et ab Apostolis deinde propagata? Ideo enim, ait S. Ambrosius, regnum Ecclesiæ manebit in æternum, quia individua fides, corpus est unum (2). Quod si Ecclesia Christi indefectibilis prorsus est, sponte sequitur, eam

infallibilem quoque dici et credi debere in evangelica doctrina tradenda; quam infallibilitatis prærogativam Christum Dominum Ecclesiæ suæ, cujus ipse est caput, sponsus et lapis angularis, mirabili munere contulisse, inconcussum est catholicæ fidei dogma. Et profecto quis sanus sibi persuadeat, errorem subesse posse publico ac solemnī Ecclesiæ magisterio, quod Christus eo consilio instituit, ut jam non simus parvuli fluctuantes et circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris (1); quod sui præsentia nunquam deserendum, atque a Spiritu Sancto de omni veritate edocendum pollicitus est; a quo voluit universas gentes ad obedientiam fidei vocari, et rerum credendarum agendarumque doctrinam ita accipere, ut qui Apostolis legitimisque eorum successoribus prædicantibus non credidisset, condemnaretur; cui munus auctoritatemque attribuit sanorum verborum formæ præscribendæ, in qua omnes docibiles Dei convenirent? Hinc Paulus Ecclesiam appellat columnam et firmamentum veritatis (2). Sed quo pacto Ecclesia esset firmamentum veritatis, nisi tuto ab ea veritas peteretur? Sanctissimi quoque Patres una voce loquuntur ac prædicant, in unitate Ecclesiæ unitatem fidei ac doctrinæ Christi sic defixam esse, ut una disjungi ab alia non valeat; quo spectat aurea illa S. Cypriani sententia, Ecclesiam esse unitatis ac veritatis domicilium (3). Neque Catholica Ecclesia dubitavit unquam de hac prærogativa sibi promissa et per jugem Christi præsentiam Sanctique Spiritus afflatum communicata, quoties subortas fidei controversias dirimere, sacrarum Scripturarum sensum interpretari, erroresque commisso revelationis deposito adversos profligare aggressa est; suas enim dogmaticas definitiones edidit semper ac proposuit tamquam certam et immutabilem fidei regulam; quibus, ut fidei regulæ, intimum quisque assensum sine ulla dubitatione, suspicione, hæsitatione præstare deberet; qui vero iisdem definitionibus contumaciter obsisterent, hoc ipso circa fidem salutis consequendæ necessariam naufragavisse nec amplius ad Christi ovile pertinere censerentur. Atque hæc magis magisque absurditatem produnt illius commentī de Catholica Ecclesia ex tribus communionibus coalescente, cujus commentī fautores infallibilitatem Ecclesiæ necessario inficiari coguntur.

(1) S. Ambros. de Offic. Ministr. lib. III, c. 3. n. 19.

(2) In Luc. lib. VII, n. 91.

(1) Ephes. IV, 14. (2) I. Timoth. III, 15.

(3) Epist. VIII ad Corn. ap. Coustant, n. 1.

Jam non minus certum atque exploratum est, Christum Jesum, ut fidei communionisque unitas in Ecclesia gigneretur ac perpetuo servaretur occasio (1), beatissimum Petrum præ cæteris Apostolis, tamquam illorum principem et ejusdem unitatis centrum et vinculum conspicuum, singulari providentia elegisse; super quem Ecclesiam suam ædificavit, et cui totius gregis pascendi, fratres confirmandi, totoque orbe ligandi ac solvendi summam curam auctoritatemque contulit in successores omni ævo prorogandam. Catholicum dogma hoc est, quod ore Christi acceptum, perenni Patrum prædicatione traditum ac defensum Ecclesia universa omni ætate sanctissime retinuit, sæpiusque adversus Novatorum errores Summorum Pontificum Conciliorumque decretis confirmavit. Quare Catholica Ecclesia illa solum semper credita est, quæ fide et communione cum Sede Romanorum Pontificum Petri successorum cohæret, quam propterea Sedem S. Cyprianus nuncupat Catholicæ Ecclesiæ radicem et matricem (2); quam unam Patres et Concilia per antonomasticam appellationem Apostolicæ Sedis nomine designant; e qua sacerdotalis unitas exorta est (3) et in omnes venerandæ communionis jura dimanant (4); in qua Petrus jugiter vivit et præsidet et præstat quærentibus fidei veritatem (5). Certe S. Augustinus, ut schismatis convictos Donatistas ad radicem et vitem, unde discescerant, revocaret, argumento utitur ab antiquioribus Patribus frequentato: Venite, fratres, si vultis ut inseramini in vite. Dolor est, cum vos videmus præcisos ita jacere. Numerate sacerdotes vel ab ipsa Petri Sede, et in ordine illo patrum, quis cui successit, videte. Ipsa est petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ (6). Quo uno satis ostendit, in Catholica Ecclesia eum non esse qui non inhæreat illi Petræ, in qua fundamentum positum est unitatis catholicæ. Neque aliter sensit S. Hieronymus, cui profanus erat quisquis non Cathedræ Petri et Pontifici in ea sedenti communione consociaretur: Nullum primum (sic ille ad Damasum) nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est cathedræ Petri communione consocior;

super illam petram ædificatam esse Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in Noe arca non fuerit, peribit regnante diluvio. Quicumque tecum non colligit, spargit, hoc est, qui Christi non est, Antichristi est (1). Neque aliter S. Optatus Milevitanus, qui singularem illam cathedram celebrat, omnibus notam, Romæ constitutam, in qua unitas ab omnibus ita servari debet, ut schismaticus et hæreticus sit, qui contra illam singularem cathedram aliam collocet (2). Et merito quidem; in Romanorum enim Pontificum ordinatione et successione, uti denunciat aperte omnibus S. Irenæus, ea quæ est ab Apostolis in Ecclesia traditio et veritatis præconatio pervenit usque ad nos; et est plenissima hæc ostensio, unam et eandem vivificatricem fidem esse, quæ in Ecclesia ab Apostolis usque nunc sit conservata et tradita in veritate (3).

Itaque si proprium est ac perpetuum veræ Christi Ecclesiæ insigne, ut summa fidei caritatisque socialis unitate contineatur, efflorescat ac veluti civitas supra montem posita omnibus hominibus omni tempore patefiat; et si, alia ex parte, ejusdem unitatis originem, centrum ac vinculum Christus esse voluit Apostolicam Petri Sedem, consequens fit, cœtus prorsus omnes ab externa visibilique communione et obedientia Romani Pontificis separatos, esse non posse Ecclesiam Christi, neque ad Ecclesiam Christi quomodolibet pertinere, ad illam scilicet Ecclesiam, quæ in symbolo post Trinitatis commendationem credenda proponitur Ecclesia sancta, Ecclesia una, Ecclesia vera, Ecclesia catholica (4); quæ catholica nominatur non solum a suis, verum etiam ab omnibus inimicis (5), sicque ipsum catholicæ nomen sola obtinuit, ut cum omnes hæretici se catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui ubi ad catholicam conveniatur, nullus hæreticorum vel basilicam suam vel domum audeat ostendere (6); per quam Christus, veluti per corpus sibi penitissime conjunctum, beneficia redemptionis impertit, et a qua quisque fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimet, hoc solo scelere quod a Christi unitate disjunctus est, non habebit

(1) Epist. IV ad Cornelium ap. Coustant, n. 3.
 (2) S. Cypr. epist. XII ad Corn. ap. Coustant, n. 14.
 (3) Epist. Concilii Aquileiensis ad Gratianum Imp. an. 381, inter Epistolas S. Ambrosii.
 (4) S. Petrus Chrysol. Epist. ad Eutychem. Act. III Concilii Ephes. ap. Harduin, I, 1478.
 (5) Psalm. in part. Donati.
 (6) Epist. XIV, al. 57, ad Damas. n. 2.

(1) De Schism. Donatist. lib. II, n. 2.
 (2) Lib. III contra Hæres. cap. III, n. 3, ex vet. interpr.
 (3) S. Aug. de Symb. ad Cathec. cap. VI.
 (4) S. Aug. de Vera Relig. cap. VII.
 (5) S. Aug. contr. Epist. Fundam. cap. IV, n. 5.
 (6) S. Aug. ep. CXXI, al. 152, n. 5.

vitam, sed ira Dei manet super eum : ejusmodi proinde cœtibus catholicum nomen tum jure minime competere, tum facto attribui nullatenus posse citra manifestam hæresim. Inde autem perspicietis, honorabiles ac dilectissimi Domini, quare sacra hæc Congregatio tanta sollicitudine caverit, ne Christifideles societati a vobis recens institutæ ad promovendam, ut dicitis, christianitatis unitatem cooptari paterentur aut quoquomodo faverent. Perspicietis etiam in irritum necessario cadere quamcumque conciliandæ concordie molitionem, nisi ad ea principia exigatur, quibus Ecclesia ut ab initio est a Christo stabilita et deinceps omni consequenti ætate per Apostolos eorumque successores una eademque in universum orbem propagata; quæque in celeberrima Hormisdæ formula, quam certum est a tota catholica Ecclesia comprobata esse, dilucide exponuntur. Perspicietis denique, œcumenicam illam quam memoratis, *intercommunione* ante schisma Photianum, ideo viguisse quia orientales Ecclesiæ nondum a debito Apostolicæ Cathedræ obsequio desciverant: neque ad optatissimam hanc intercommunione restaurandam satis esse, simultates et odia in Romanam Ecclesiam deponere, sed omnino, ex præcepto et instituto Christi, oportere Romanæ Ecclesiæ fidem et communionem amplecti; quandoquidem, ut ait venerabilis Beda, splendidissimum vestræ gentis ornamentum : Quicumque ab unitate fidei vel societate illius (beati Petri) quolibet modo semetipsos segregant, tales nec vinculis peccatorum absolvi, nec januam possint regni cœlestis ingredi (1).

Atque utinam, honorabiles et dilectissimi Domini, quoniam *Ecclesia catholica una esse nec scindi nec dividi monstrata est* (2), non amplius dubitetis, vos ejusdem Ecclesiæ condere gremio, quæ usque ad confessionem generis humani ab Apostolica Sede per successiones Episcoporum, frustra hæreticis circumlatrantibus, culmen auctoritatis obtinuit (3). Utinam quod in vobis per inditam benevolentiam erga hanc Ecclesiam Spiritus Sanctus cœpit, ipse complere et perficere sine mora dignetur. Id vobis una cum hac Sacra Congregatione toto ominatur animo et a Deo misericordiarum et luminum Patre enixe adprecatur sanctissimus Dominus Noster Pius Papa IX, ut vos tandem omnes ab exhæredata præcisione fugientes et hæreditatem Christi, in

veram Catholicam Ecclesiam, ad quam certe spectarunt majores vestri ante lugendam sæculi sextidecimi separationem, accipere feliciter mereamini radicem caritatis in vinculo pacis et in societate unitatis (1). Valete.

C. CARD. PATRIZI.

Romæ, hac die 8 novembris 1865.

APPENDIX XLVIII.

De facultate dispensandi in matrimoniis mixtis contrahendis. An ista episcopi facultas exerceri tantummodo possit cum propriis subditis in diœcesi existentibus actu quo conceditur dispensatio. Resolutio S. Congregationis Romanæ et universalis Inquisitionis diei 22 novembris 1865.

Feria IV die 22 novembris 1865, Episcopus Southwarcensis de his quatuor quæ sequuntur Sanctam Sedem consulit.

1. In formula secunda edicitur ut episcopus qui his a Pontifice facultatibus donatus est, *nullo modo iisdem uti possit extra fines suæ diœcesis*. Sed idem alias facultates solet a S. Sede obtinere, quibus hæc non apponitur limitatio, v. gr. ut possit in matrimoniis mixtis contrahendis dispensare. Mihi videtur (*ait episcopus*) quoties alicujus rei facultatem R. Pontifex rogatus cuilibet facit, hæc limitatio implicite apponi; ita ut duobus Southwarcensi diœcesi subditis, qui forte Plymuthi commorantur, ut ibi mixtum matrimonium inire queant, concedere per dispensationem non possim. Quæso Te, S. Pater, ut edisseras utrum hæc sententia vera sit: id est quoties Indultum ea verba *nullo modo uti etc.* minime præfert, hæc semper in eodem subaudienda esse.

2. Frequenter contingit ut sive vir sive mulier aliquo vel dirimente vel impediendo impedimento obstrictus vel obstricta, super quo dispensandi facultate præditi sumus, Liverpoolium v. gr. matrimonium cum alia vel alio ibidem commorante ineundi causa adire velit. Sciscitor utrum hunc vel hanc e mea diœcesi discedentem omni impedimento liberare possim directe dispensando, atque ita impedimento sublato Liverpoolium mittere, ubi alter ex sponsis commoratur, ad matrimonium ibidem ineundum.

(1) Hom. in Nat. SS. Petri et Pauli.

(2) S. Cypr. ep. VIII ad Corn. apud Coustant, n. 2.

(3) S. Aug. de Util. credendi, c. XVII, n. 35.

(1) S. Aug. ep. LXI, al. 223, n. 2; cp. LXIX, al. 288, n. 1.

3. Si duo ex subjectis meæ diœcesi, inter se consanguinei vel affines, velint omni impedimento absoluti Liverpoolium, nuptias ibidem ineundi causa, proficisci; quæro an Apostolico Indulto uti possim pro matrimonio, quod extra diœcesis meæ fines ineundum erit, permittendo.

4. Cum in dispensando super matrimoniis mixtis Ecclesia catholico viro aut mulieri cum anglicana muliere aut viro (in quos directe cadere Ecclesiæ beneficia non debent) inire nuptias permittere soleat; a quonam episcopo concedi dispensatio potest cum catholicus vel catholica venit ad matrimonium extra suam diœcesim ineundum?

Feria IV die 22 novembris 1865. In Congregatione generali S. R. et universalis Inquisitionis habita in conventu S. Mariæ supra Minervam Eminentissimi PP. Cardinales in universa christiana republica contra hæreticam pravitatem Inquisitores generales ita respondent:

« Ad primum. Clausulam, *nullomodo uti possit extra fines suæ diœcesis*, ita intelligi debere ut facultates sub ipsa comprehensæ exerceri tantummodo possint cum propriis subditis in diœcesi existentibus actu quo conceditur gratia. Eamdem tamen clausulam non subintelligi in facultatibus, quæ episcopis ab Apostolica Sede conceduntur, nisi fuerit expressa vel aliter constet de mente Summi Pontificis, vel nisi subiecta materia eam requirat. Facultatem vero dispensandi super impedimento mixtæ religionis concedi cum clausula, « *dispensare valeat intra fines suæ diœcesis* : » eam proinde exerceri non posse nisi cum subditis actu existentibus intra fines propriæ diœcesis, servatis cæteroquin iis quæ traduntur in responsione ad quartum.

« Ad secundum et tertium. Affirmative, nisi obstet tenor Apostolicæ concessionis, impetrata tamen venia pro celebratione matrimonii ab episcopo loci ubi ipsum matrimonium contrahitur.

« Ad quartum. Catholicos viros vel mulieres dispensari posse, justis accedentibus causis, super impedimento mixtæ religionis ab episcopo hanc facultatem habente, cujus sunt subditi ob domicilium vel quasi-domicilium in ejus diœcesi acquisitum, dummodo in eadem diœcesi actu existant quando dispensationem recipiunt; dispensationem vero ita obtentam exequutioni tradi posse ubicumque mixta connubia contrahi permittuntur, nisi aliquid obstet iudicio Ordinarii loci in quo contrahitur matrimonium: secus pro dispensatione ad Apostolicam Sedem recurren-

dum esse. Loco ✠ signi. ANGELUS ARGENTI, S. Romanæ et Universalis Inquisitionis Notarius. »

APPENDIX XLIX.

De pueris ad sacramentalem confessionem et absolutionem ante primæ communionis tempus admittendis. De frequenti sacramentorum usu. Epistola Eminentissimi cardinalis Antonelli die 12 martii 1866 ad plures Galliarum episcopos transmissa.

« Il y a peu de temps, le Saint-Père a reçu, d'une source digne de toute confiance, un rapport affligeant sur la manière insuffisante dont, en certaines parties de la France, les soins spirituels sont donnés aux jeunes enfants, *avant* et *après* leur première communion.

« Pour donner à Votre Seigneurie illustrissime et révérendissime un résumé des faits exposés à Sa Sainteté, je lui dirai qu'on a représenté :

« Qu'avant le temps de la première communion, on refuse aux jeunes enfants l'absolution sacramentelle, les laissant ainsi, on ne saurait dire en vertu de quels principes théologiques, jusqu'à l'âge de douze et même de quatorze ans, dans un état vraiment dangereux, au point de vue spirituel ;

« Que même après les avoir admis pour la première fois à la table Eucharistique, on a coutume de les en tenir éloignés pendant longtemps, leur défendant, dans certains endroits, de communier au temps de Pâques, l'année qui suit leur première communion;

« Qu'enfin il y a même des séminaires où règne l'usage d'éloigner pour plusieurs mois les jeunes élèves du sacrement de l'Autel, sous prétexte d'attendre une plus mûre préparation.

« Sachant combien la fréquentation des sacrements de pénitence et d'Eucharistie importe à la garde et à la conservation de l'innocence dans les enfants ; sachant que cet usage fréquent des sacrements contribue admirablement à alimenter et fortifier la piété naissante dans les jeunes cœurs auxquels elle fait embrasser avec ardeur les pratiques de notre sainte Religion, il était impossible de ne pas éprouver une vive répugnance à admettre, du moins dans toute leur étendue, les faits articulés dans ledit rapport, bien que, je le répète, il provint d'une source autorisée. Mais les renseignements qui ont été pris successivement, afin de mieux constater

l'existence et la portée des inconvénients signalés, ont prouvé qu'au moins dans une certaine mesure ils étaient fondés.

« C'est pourquoi le Saint-Père, désireux de voir modifier un système si mal entendu et si préjudiciable aux intérêts spirituels des jeunes enfants, m'a chargé d'appeler sur cet abus l'attention de Votre Seigneurie illustrissime et révérendissime, et celle de quelques-uns de ses plus zélés collègues, et de la prier d'employer son influence et son autorité, particulièrement auprès des prélats ses suffragants, afin de parvenir à réformer, dans un sens plus conforme à l'esprit et à la discipline de l'Eglise, ce défectueux système de soins spirituels à l'égard des enfants, système dont (on se l'imagine bien) sont trop disposés à profiter bon nombre de pères de famille, qui ont peu ou point de souci de l'éducation spirituelle de leurs enfants. En introduisant dans certaines parties de la France la méthode régulière, conforme à la discipline générale de l'Eglise, qui consiste à admettre même les jeunes enfants à une juste fréquentation des sacrements, on peut avec raison augurer que, de proche en proche, la même méthode s'étendra aux autres contrées, et qu'ainsi on verra bientôt cesser ce déplorable inconvénient.

« Telle est la communication que je suis chargé de vous faire de la part du souverain Pontife. Et si, en m'adressant à Votre Seigneurie illustrissime et révérendissime, il m'est agréable de penser que son grand zèle saura répondre aux sollicitudes inquiètes du Saint-Père, je ne suis pas moins heureux de l'occasion qui m'est fournie de lui attester de nouveau les sentiments de mon estime la plus distinguée.

« De Votre Seigneurie Illustrissime et Révérendissime,

« Le très-humble serviteur, — *Signé* J. CARD. ANTONELLI. »

ADNOTATIO.

Habetur superius (Append. XXIII) declaratio S. Romanæ Pœnitentiariæ circa sigillum confessionis omnino servandum in admissione puerorum et puellarum ad primam communionem, deque reprobata methodo utendi schedis a confessario traditis pro approbatione et admissione recipiendorum ad sacram synaxim.

APPENDIX L.

Casus reservati in bulla Benedicti XIV, quæ incipit *Sacramentum Pœnitentiæ* semper excipiendi in posterum in facultatibus quibus episcopi aliique locorum ordinarii pollent ex apostolica concessione. Decisio S. Congregationis Romanæ et universalis Inquisitionis diei 27 junii 1866.

« Feria V, die 27 junii 1866. Sanctissimus D. N. Pius Papa IX in solita audientia R. P. D. Adessori S. O. impertita, auditis suffragiis emorum SS. Cardinalium Inquisitorum generalium, attentis rerum et temporum circumstantiis decrevit, in facultatibus, quibus episcopi aliique locorum ordinarii ex concessione apostolica pollent absolvendi ab omnibus casibus S. Sedi reservatis excipiendos semper in posterum et exceptos habendos esse casus reservatos in bulla Benedicti XIV, quæ incipit *Sacramentum pœnitentiæ*. Et sacræ Congregatio nide Propaganda fide injunctum voluit, ut in expediendis facultatibus formularum post verba: *absolvendi ab omnibus apostolicæ Sedi reservatis etiam in bulla Cœna*, addatur *exceptis casibus reservatis in bulla Benedicti XIV, quæ incipit Sacramentum pœnitentiæ*.

APPENDIX LI.

De absolutione regularium a casibus et censuris in Ordine reservatis. In parvis communitatibus superiores omnino debeant deputare habitualiter unum confessarium ex religiosis proprii ordinis, qui facultatem habeat absolvendi a casibus et censuris. Decretum S. Congregationis Episcoporum et Regularium diei 16 augusti 1866.

DECRETUM super absolutione regularium a casibus et censuris in ordine reservatis. In congregatione habita die 16 augusti 1866 proposito dubio: *Se sia espediente di modificare le costituzioni di Clemente VIII, ed Urbano VIII su i casi riservati ai superiori regolari in modo, che venga rimosso il pericolo d'inconvenienti, i quali possono accadere nelle piccole comunita?* Emi Patres rescripserunt: Serventur decreta Clementis VIII, Urbani VIII, ita tamen ut in præfatis parvis communitatibus superiores omnino debeant deputare habitualiter unum confessarium ex religiosis proprii ordinis, qui facultatem habeat absolvendi a casibus et censuris in ordine reservatis, facto verbo cum SSmo.

Et facta de præmissis relatione SSmo D. N. Pio PP. IX in audientia habita die 17 augusti 1866 a secretario, Sanctitas Sua resolutionem S. Congregationis approbavit et confirmavit. »

APPENDIX LII.

De electione deputatorum in regno Italico. De juramento fidelitatis et obedientie a lege præscripto. An deceat episcopos de electionibus politicis agere et tractare? Responsum S. Pœnitentiariæ diei 1 decembris 1866.

« Quelques évêques et ordinaires des lieux situés dans les provinces occupées par le royaume d'Italie, voulant avoir une règle sûre pour la direction des fidèles confiés à leur sollicitude, ont renouvelé les demandes suivantes, en faisant instance pour obtenir une décision, vu que les circonstances ne sont plus les mêmes que précédemment.

« 1. Que faut-il répondre à celui qui demande si on peut accepter les fonctions de député au parlement italien ?

« 2. Que doivent faire les évêques auxquels on demanderait de favoriser l'élection de bons députés ?

« Sacra Pœnitentia re mature ac diligenter discussa, factaque relatione SSmo D. N. Pio IX, respondit :

« Ad 1. Affirmative sub sequentibus conditionibus : 1. Ut deputati electi, in emittendo juramento fidelitatis et obedientie a lege præscripto, adjiciant limitationem, *salvis legibus divinis et ecclesiasticis*. 2. Ut hujusmodi limitatio fiat expresse in recitatione formulæ ipsius juramenti, audientibus saltem duobus testibus. 3. Ut ipsi deputati electi animo comparati sint, et declarent, se numquam legibus improbis et injustis favorem et suffragium esse laturos : imo hujusmodi leges, quatenus proponantur, esse notorie reprobaturus.

« Ad 2. Nihil obstare quominus episcopi et ordinarii occasione electionum, quoties ad id requisiti fuerint, in mentem populi revocent quemcumque fidelium pro suis viribus teneri ad impedienda mala, et ad promovenda bona.

« Datum Romæ in S. Pœnitentia die 1 decembris 1866. — A. M. card. Cagiano. »

APPENDIX LIII.

Consultatio episcopi in regno Italico degentis. An liceat agere cum potestatibus laicis ? De juramento, an emitti possit coram auctoritatibus laicis ? Quibus conditionibus liceat cantus hymni *Te Deum*. De collegiis ecclesiasticis instituendis. De usurpatione bonorum ecclesiasticorum. An tituli dominiorum violenter requisiti in casu necessitatis possint exhiberi, prævia protestatione ? An liceat clericis assumere et exercere officia civilia ? De locis piis a gubernio usurpatis. De nominatione capellanorum. De sacerdotibus qui non incedunt habitu et tonsura. De festis a gubernio indictis. De lectoribus seminariorum in instructione publica admittendis. Decisiones S. Pœnitentiariæ diei 14 decembris 1866.

« 1. Dans la lettre d'invitation adressée à chaque évêque en particulier on finit par une prière que fait le président des ministres à chaque évêque, afin qu'en arrivant sur le territoire de sa juridiction il veuille bien se présenter au préfet de la province. Convient-il de le faire ?

« 2. L'évêque pourra-t-il prêter serment si on le demande ? Du moins quelle soumission au nouvel ordre de choses pourra-t-il promettre ?

« 3. L'évêque rentré dans son diocèse peut-il se mettre en communication avec les autorités constituées ? Les syndics continuent d'écrire officiellement aux évêques.

« 4. L'évêque peut-il laisser chanter des *Te Deum* politiques ? spécialement celui de la Vénétie. — Il faut observer que le *Te Deum* politique est nécessairement suivi de la prière pour le roi ; il y aurait moins de danger à refuser tout concours que de refuser seulement la prière pour le roi.

« 5. Les séminaires ayant été fermés pour avoir refusé l'inspection, il n'y reste que les séminaristes qui font actuellement la théologie ; lorsque ces étudiants auront été promus au sacerdoce, *Deo volente*, où mettre les futurs ecclésiastiques ? Dans les gymnases ?... Cela étant impossible, l'évêque pourra-t-il demander au gouvernement l'autorisation d'ouvrir un collège ecclésiastique dans le genre de celui de Mgr l'évêque de Mondovi, ainsi que cela a été accordé par le Saint-Siège à l'évêque de Cerreto ? En ce cas l'évêque ne pourra pas éviter de se mettre de concert et en rapport avec le ministre de l'instruction publique.

« 6. Les lois de suppression et de vente des biens religieux, et celle de désamortisation des biens des évêchés, chapitres, bénéfices etc. sont

exécutées, et la vente se fait : quelle devra être l'attitude de l'évêque lorsque cette destruction s'accomplira sous ses yeux ? *Passive se habendo non videbitur consentire* devant la généralité des fidèles ? Si on lui demande les titres avec menace d'arrestation, devra-t-il s'y prêter ? En recevant des ordres du même genre de la direction de la caisse ecclésiastique ou de l'économet général des bénéfices, devra-t-il concourir à l'exécution de ces ordres ? Ainsi, les directeurs adressent des circulaires aux évêques pour qu'ils les communiquent aux curés et aux autres bénéficiers du diocèse, en menaçant de mettre sous séquestre les bénéfices de ceux qui n'exécutent pas les ordres. Est-ce permis de donner cours à ces circulaires ?

« 7. D'après les lois actuellement en vigueur les prêtres remplissent des fonctions civiles, celles de syndic (en prêtant serment), de conseiller de la charité (olim bienfaisance) etc. L'évêque peut-il le tolérer ? Remarquez qu'en le défendant il est déclaré ennemi de la patrie.

« 8. Les biens désignés autrefois sous le nom d'instituts de bienfaisance, c'est-à-dire les biens laissés par testament pour des legs pies, messes et chapellenies laïques, étaient jadis administrés par des laïques que désignait le gouvernement de concert avec le représentant de l'évêque ; présentement tout se fait sans participation aucune de l'évêque ; pour les chapellenies elles-mêmes auxquelles sont annexées des fonctions à remplir à l'église, les conseillers de charité font les nominations, et les communiquent à la personne nommée, qui devra prévenir l'évêché. Peut-on tolérer cela ?

« 9. Une foule de prêtres ont quitté l'habit ecclésiastique. Quelle règle de conduite adopter envers eux ? Le gouvernement leur donne des pensions parce qu'ils sont libéraux. Un chanoine frappé de suspense par l'évêque se réhabilite lui-même et veut continuer les fonctions ecclésiastiques, parce qu'il est pensionné du gouvernement : quel remède à cela ? Lorsque l'évêque était absent, les fidèles qui voyaient le scandale se disaient : Ah ! si l'évêque le voyait ! Mais aujourd'hui que l'évêque rentre, avec le consentement du gouvernement, qui pourra croire qu'il n'a pas le pouvoir d'aviser s'il le veut ?

« 10. Les préfets se sont arrogé le pouvoir de désigner les fêtes qui doivent être célébrées avec une solennité extérieure, les processions etc. Peut-on le tolérer ?

« 11. Peut-on permettre aux professeurs des

séminaires d'accepter des fonctions dans l'instruction publique.

« Sacra Pœnitentiaria mature consideratis dubiis a venerabili episcopo in adnexis literis propositis, eidem respondet ut sequitur :

« Ad 1. Jam provisum a SSmo D. N.

« Ad 2. Negative, tum quia a sacris canonibus prohibitum est ecclesiasticis juramentum emittere coram auctoritatibus laicis, tum quia juramentum prout proponitur est illicitum, uti constat ex responso n. 14 in litteris S. Pœnitentiariæ diei 10 decembris 1860, et ex alio recentissimo responso circa deputatos episcopo oratori communicato.

« Ad 3. Rem dijudicandam esse in casibus particularibus ex objecto et fine ; generatim autem loquendo licitum esse agere cum potestatibus laicis ad tuendas seu vindicandas personas et res ecclesiasticas.

« Ad 4. Prout exponitur, non licere, ex pluribus responsis S. Pœnitentiariæ, et præsertim ex literis diei 10 decembris 1860 sub num. 1. Neque ad rem facere responsum ab ipsa S. Pœnitentiaria datum episcopo Faventino circa cessationem belli, quo declaratum fuit licere cantum hymni *Te Deum* sub sequentibus conditionibus, dummodo scilicet cantus hymni Ambrosiani fiat solo fine gratias Deo agendi pro cessatione belli, et hic finis sit *publice notus*, ac inde recitentur communes versiculi *omisso quocumque alio versiculo et oratione*.

« Ad 5. Satis provisum fuit per instructiones, datas nuntio apostolico Neapolitano episcopo oratori jam notas. Quoad vero convictus instituendos S. Pœnitentiaria censet eos expedire quoties morum ac studiorum disciplina eorumdem convictuum ab episcopo dependeat. Nihil vero obstare quominus ad vindicanda ac restituenda seminaria seu convictus instituendos ordinarius rem agat sive per se, sive per intermedias personas cum laicis potestatibus : ac pariter nihil obstare quominus magistri seminarii tamquam privatæ personæ ad civilem auctoritatem recurrant pro licentia docendi aliquam artem seu scientiam.

« Ad 6. Silendum vel loquendum prout prudentia et fructus inde sperandus dictaverint. Titulos vero violenter requisitos posse in casu necessitatis et ad evitandum grave damnum exhiberi, prævia protestatione, qua declaretur se cedere coactioni, neque ullo modo cooperari pravis gubernii intentionibus. Similiter posse episcopum beneficiatis notas facere, præsertim per interpositas personas, hujusmodi gubernii

violentias, eisque docere modum, quo possint sibi consulere exhibendo, prævia protestatione, titulos sub gravibus pœnis seu damnis requisitos.

« Ad 7. Ex sacris canonibus non licere clericis absque legitimæ potestatis ecclesiasticæ licentia assumere et exercere officia civilia, seu laicalia : juramentum prout exigitur a gubernio esse illicitum, et eos qui illud emiserint teneri ad retractationem. Quoad consiliarios congregationis charitatis provisum per litteras diei 10 decembris 1860 sub num. 12. Quoad clericos in præmissis delinquentes agendum ut infra ad notum responsum.

« Ad 8. Dummodo nominati, seu ecclesiastici necessarias habeant qualitates posse ordinarium tanquam ex se, dummodo non lædatur jus quæsitum tertii, illis conferre capellaniam seu legatum, nulla facta mentione nominationis aut electionis a congregatione charitatis illegitime peractæ.

« Ad 9. Præmissis admonitionibus agendum esse prout prudentia dictaverit juxta sacros canones contra eos qui non incedunt habitu et tonsura. Si autem ordinarium non audierint, recurrendum esse ad S. Concilii Congregationem.

« Ad 10. Affirmative, attenta violentia, et exclusis semper festis novis ab auctoritate civili incompetenter institutis.

« Ad 11. Nihil obstare quominus ordinarius concedat magistris literas testimoniales, quibus generice comprobetur eorum in docendo exercitium ac in scholis regendis peritia.

« Datum Romæ in S. Pœnitentiaria die 14 decembris 1866. »

APPENDIX LIV.

Utrum libri ab ethnicis auctoribus conscripti prælegi possint in seminariis aliisque puerorum juvenumque collegiis ? Epistola S. Congregationis Romanæ et universalis Inquisitionis episcopo administratori apostolico diœcesis Quebecensis diei 15 februarii 1867.

« Illustrissime ac Reverendissime Domine uti frater. Ex tuis litteris die 23 novembris anno proxime elapso ad me datis Eminentissimi Patres Cardinales una mecum Sacræ Inquisitioni præpositi ægre admodum intellexerunt graves in ista diœcesi obortas esse et adhuc commoveri dissensiones inter viros potissimum ecclesiasticos, propterea quia in tradendis humanioribus litteris

tum in seminario diœcesano, tum in aliis puerorum juvenumque collegiis vigilantia atque auctoritati tuæ commissis libri ab ethnicis auctoribus conscripti, licet emendati, præleguntur. Non est profecto, cur qui hujusmodi libros a litterarum studiis amandandos existimant, hac in re vehementer sollicitos anxiosque se præbeant. Explorata enim res et antiqua constantique consuetudine comprobata, adolescentes etiam clericos germanam dicendi scribendique elegantiam et eloquentiam sive ex sapientissimis sanctorum patrum operibus, sive ex clarissimis ethnicis scriptoribus ab omni labe purgatis absque ullo periculo addiscere optimo jure posse. Id ab Ecclesia non toleratur modo, sed omnino permittitur, et a SSmo Domino Nostro Pio Papa IX perspicue declaratum fuit in epistola encyclica ad Galliarum episcopos die 21 martii 1853 missa. Quum igitur antiqui libri ab ethnicis græce aut latine conscripti, qui in seminario et collegiis istis adhibentur, non ii nimirum sint, qui res lascivas seu obscenas tractant, narrant, aut docent, imo ab omni labe sint jam diligentissime expurgati, sicut insigni testimonio tuo ultro fateris, idcirco nihil est quod in usu hujusmodi librorum jure possit reprehendi. Verumtamen illud maxime dolendum est, quod hanc ob causam, disturbata isthic cleri concordia, non parum commoti sint animi : quia si semper, nunc certe viri catholici præsertim ecclesiastici non in agitandis fovendis-que importunis controversiis, sed in catholica tuenda veritate et in sanctæ Ecclesiæ juribus, quæ adeo divexatur, propugnandis omnem operam et industriam debent impendere. Quare te maximopere Sacra hæc Congregatio in Domino cohortatur, ut non minori contentione quam pastoralis caritate ecclesiasticos istos viros concordissimis animis idipsum dicere omnes et in eodem sensu atque in eadem sententia perfectos esse moneas ; atque efficias, ut ab omni quæstionum vanitate abhorrentes, sedulo naviterque Dei et proximorum negotium agant. Non dubitatur, quin pro spectata tua prudentia hoc salutari officio nunquam desinas ; et interim fausta cuncta ac felicia tibi precor a Deo. Romæ 15 februarii 1867. Amplitudinis tuæ addictissimus uti frater C. CARD. PATRIZI. R. P. D. Episcopo administratori Apostolico diœcesis Quebecensis.

APPENDIX LV.

—

Circa regulares Italiæ e propriis domibus expulsos. Instructiones et facultates a S. Pœnitentiaria diei 18 aprilis 1867 emanatæ. De particularibus domibus aperiendis. De jurisdictione superiorum super religiosos ad tempus sæcularizatos. Privilegia conservata. Moniales ejectæ jurisdictioni ordinarii subsint. De confessione sacramentali. Facultas assequendi et retinendi unum beneficium etiam cum cura in administrationem. Indultum relate ad solemne paupertatis votum.

—

Quamvis per literas die 28 junii anni proxime elapsi datas, a S. Pœnitentiaria plures editæ fuerint declarationes, atque concessæ facultates, quibus utriusque sexus Regulares in tota ferme Italia degentes ab angustiis, et calamitatibus, in quas ob suppressionis legem conjecti sunt, aliquo modo levari possent : compertum tamen est, alias inde obortas esse animorum anxietates, aliasque enatas necessitates, quibus nonnisi apostolica auctoritate occurri potest. Cum enim præfati Regulares propriis domibus exturbati, hac illac, votis solemnibus obstricti, peregrinari cogantur, multis agitantur dubiis circa obedientiam propriis superioribus, et locorum ordinariis debitam. Accedunt non leves animi perplexitates circa privilegia, ac bona spiritualia, quibus in religiosis claustris abunde fruebantur. Tandem bonis omnibus expoliati in misero, quo verantur, statu facilem non vident rationem, qua suis necessitatibus consulere possint.

Quapropter SSmus Dominus noster Pius PP. IX, tot Regularium utriusque sexus calamitates commiserans, mandavit, ut S. Pœnitentiaria novis declarationibus, novisque apostolicis gratiis ipsis regularibus subsidio veniret.

Sacra itaque Pœnitentiaria mandatis Sanctitatis suæ libentissime obsequens hæc quæ sequuntur decernit :

I. Curandum est, prout jam monitum fuit quoad moniales in præfatis literis diei 28 junii 1866 sub n. 7, ut regulares a propriis domibus expulsi, præsertim vero clerici professi, quatenus in aliud cœnobium recipi nequeant, in peculiarem aliquam domum, a superioribus suis designandam, convenient, ibique regulam, quam professi sunt meliori, quo fieri potest modo, observare non omittant, facta cuique, absque debita licentia discedendi prohibitione.

II. Pariter curandum, ut etiam regulares, qui extra claustra, et præfatas domos, tamquam sæcularizati ad tempus, vivere coguntur, in sua

S. THOM. — Tom. VIII

vocatione permaneant, votaue solemnia, quibus se Deo consecrarunt, meliori similiter, quo fieri possit modo, persolvant. Unde omnibus superioribus regularibus S. Pœnitentiaria declarat, ipsorum jurisdictionem in proprios subditos suppressos, etiam extra claustra degentes, minime cessasse. Nam licet quisque regularis degens extra claustra quoad politiam, et disciplinam ecclesiasticam ab jurisdictione ordinarii loci, in quo degit, exemptus non sit, attamen quoad disciplinam regularem, et obligationes, quæ ex religiosa professione promanant, et cum novo ejus statu sunt compatibles, propriis superioribus subesse, eisque obedire tenetur.

III. Decernit præfatas domos, dummodo in eas tres saltem, ab ibi degendum, convenerint regulares, quorum unus ad minus sit sacerdos, jurisdictioni ministri provincialis fore subjectas, easque regendas esse per peculiarem superiorem ibi constituendum.

IV. Indulget, ut in iisdem domibus, dummodo in eis quatuor saltem degant sacerdotes regulares, erigi possit, servatis de jure servandis, privatum oratorium, a ministro provinciali, sive ab alia idonea persona, ab eo deputando, visitandum prius, et approbandum, ita, ut in eo missa a sacerdotibus regularibus celebrari, SSma Eucharistia asservari et a religiosis, atque oblatiis dumtaxat S. Communio sumi et præcepto de audiendo sacro satisfieri possit.

V. Indulget pariter, ut in oratoriis sic erectis ipsi regulares frui possint omnibus, et quibuscumque SS. Indulgentiis concessis et assignatis domibus seu ecclesiis, a quibus exturbati fuerunt; juxta tamen formam et juxta tempus in concessionibus et indultis apostolicis expressum ac definitum ; ita tamen, ut memoratæ indulgentiæ in ipsius ordinis ecclesiis, quibus affixæ, et assignatæ fuerunt, quamdiu iisdem ecclesiis aliquis sacerdos ejusdem ordinis legitima auctoritate præpositus fuerit, perdurare, ut antea, omnino censeantur.

VI. Declarat insuper, superioribus regularibus integra manere privilegia quibus hactenus quoad peculiare proprii ordinis benedictiones usi sunt, ac similiter integras omnibus et singulis regularibus utriusque sexus, etiam in sæculo de legitima licentia viventibus, manere SS. Indulgentias personales a S. Sede eisdem concessas, et non revocatas.

VII. Mulieres regulares a propriis claustris expulsas, quantumvis exemptas, et etiam in novas domos juxta litteras 28 junii 1866 translatas,

decernit, jurisdictioni ordinarii loci, in quo commorantur, omnino subesse.

VIII. Ordinariis autem locorum facultatem concedit, iisdem mulieribus regularibus in novis domibus commorantibus indultum oratorii privati pro sua prudentia impertiendi, adeo ut, servatis de jure servandis, missa in ipso oratorio quotidie celebrari et SSma Eucharistia asservari possit, ibique ipsæ religiosæ, conversæ, novitiæ, et educandæ, si quæ sint, aliæque mulieres iisdem domibus addictæ, præter missæ inservientem S. Communionem refici, ac præcepto de audiendo sacro satisfacere valeant.

IX. Ipsis præterea mulieribus regularibus concedit privilegium, ut supra n. V Religiosis viris impertitum; fruendi scilicet in memoratis oratoriis omnibus, et quibuscumque SS. Indulgentiis, quæ ecclesiæ, seu monasterio, a quo expulsæ fuerunt, affixæ aut assignatæ erant.

X. Declarat, ac decernit, regularibus suppressis etiam extra præfatas domos degentibus, licere persolvere horas canonicas juxta proprii ordinis calendarium, et non obstante defectu tituli sacri, suos ordines exercere, missamque in quacumque ecclesia, de licentia ordinarii loci, celebrare juxta ritum ecclesiæ, in qua celebrare contigerit; servato tamen proprii ordinis ritu, si celebrent in propria ecclesia, cujus custodia alicui saltem ex suis confratribus legitime demandata sit, aut in aliquo ex præfatis sui ordinis oratoriis.

XI. Declarat insuper, nihil obstare, quominus ipsi regulares suppressi uti valeant facultate sibi jam ab ordinario loci concessa, audiendi sacramentales christifidelium confessiones; dummodo tamen eadem facultas expirata, aut ab ipso ordinario revocata non fuerit, ac dummodo ea utantur iis tantum in locis, pro quibus approbati fuerunt.

XII. Superioribus tum generalibus, tum provincialibus facultatem concedit, sive per se, sive per alios idoneos viros religiosos, ab ipsis deputandos, indulgendi regularibus sui ordinis suppressis, ut durantibus præsentium temporum circumstantiis, quemcumque sive regularem, sive sæcularem, ex approbatis tamen ab ordinario loci confessarium sibi eligere valeant, a quo etiam, quatenus opus sit, a casibus, censuris in proprio ordine reservatis absolvi et super irregularitate, ex violatione earundem censurarum quomodo-cumque contracta, dummodo occulta remaneat, dispensationis gratiam recipere in foro tantum conscientiæ possint.

XIII. Declarat insuper quibuscumque regularibus suppressis, sive in aliqua domo, prout n. I

commorantibus, sive extra domos religiosas tamquam sæcularizatis ad tempus degentibus licere confessiones suas sacramentales apud confessarium proprii ordinis, legitime a suo prælato approbatos, peragere.

XIV. Iisdem superioribus generalibus indulget, ut, perdurantibus pariter præsentium temporum circumstantiis, et usque dum aliter S. Sedi visum fuerit, expleto superiorum inferiorum officio, eos de consilio definitorum suorum in ipso denuo confirmare, iisdemque alios substituere valeant, prout magis in Domino expedire judicaverint.

XV. Clericis regularibus jam solemniter professis concedit, ut ad titulum paupertatis, aut ad alium titulum proprii instituti ad S. Ordines ab ordinario loci, in quo domicilium habent, aut ab alio episcopo cum dimissoriis litteris ab eo datis, de consensu proprii superioris regularis, et servatis de jure servandis, promoveri, et in ordinibus sic promoti ministrare valeant, donec a proprio ordine, seu instituto legitima ex causa dimissi non fuerint.

XVI. Concedit pariter regularibus solemniter professis, ut cappellanas, aut unum dumtaxat beneficium ecclesiasticum, etiam residentiale, vel cum cura animarum de consensu, et ad nutum ordinarii loci, ac annuentibus superioribus suis, in administrationem assequi et retinere legitime possint, quod tamen dimittere teneantur statim ac ab iisdem superioribus ad claustra revocati fuerint.

XVII. Facultatem concedit locorum ordinariis quoad moniales, et superioribus generalibus quoad viros regulares, indulgendi sive per se, sive per idoneas ab eis subdelegandas respectivis subditis in Italia suppressis, ut, attentis peculiaribus circumstantiis, iisque perdurantibus, non obstante solemnem paupertatis voto, bona sibi legitimo jure spectantia, ac etiam hæreditates, salvo tamen jure tertii quæsito recipere, adire, ac retinere, deque iis nedum contractus inire, sed etiam in pios, honestosque usus, ac præsertim in favorem sui ordinis, aut instituti, nec non in grati animi significationem per actus sive inter vivos, sive causa mortis disponere valeant, accedente ipsius ordinarii, aut superioris, vel alterius per eum deputati, aut saltem, in casu necessitatis, confessarii, consilio, et approbatione; ita tamen, ut rerum suarum administrationem ac redditus, quamdiu vixerint in communitate, quæ temporalia bona possidere possit, eidem communitati tradere, et quidquid ex bonis propriæ religionis eisdem provenerit, ipsi religioni, adhibitis cau-

telis, relinquere teneantur. Quod si communitas sit ex iis, quibus possessio bonorum temporalium permissa non sit, administrationem hoc in casu committant alicui tertiæ personæ, ita ut absque licentia ordinarii aut superiorum regularium nihil de fructibus sibi applicare, aut quocumque modo disponere possint.

XVIII. Omnibus et singulis utriusque sexus regularibus suppressis indulget, ut pecunias legitimo titulo acquisitas de licentia superiorum suorum, et, quatenus agatur de monialibus, de licentia ordinarii loci, in honesto et licito investimento, sive nomine proprio, sive per interpositas personas caute collocare possint; ea tamen lege, ut regulares in communitate viventes titulos ac redditus earundem pecuniarum eidem communitati, aut alicui tertiæ personæ, ut supra, tradere teneantur, neque de iis ullo modo absque licentia eorumdem superiorum, aut ipsius ordinarii disponere valeant.

XIX. Declarat denique præmissa censenda esse concessa sine ullo præiudicio cujuscumque generalis, seu specialis indulti alicui ordini, seu personæ a S. Sede impertiti, iisdemque præmissis cujuscumque ordinis, congregationis, et instituti constitutiones, ac cætera quæcumque, etiam speciali mentione digna, in contrarium facientia, minime obstat.

Datum Romæ in S. Pœnitentiaria die 18 aprilis 1867.

A. M. Card. PANEBIANCO M. P. — L. Peirano S. P. Secretarius,

APPENDIX LVI.

Apostolicum Breve quo episcopis præsentibus et futuris conceditur et indulgetur ut pileolo violacei coloris uti libere ac licite possint et valeant.

LITTERÆ APOSTOLICÆ quibus omnibus catholicæ Ecclesiæ patriarchis, archiepiscopis, et episcopis usus pileoli violacei coloris conceditur.

— Pius Papa IX. Ad perpetuam rei memoriam.

— Ecclesiarum omnium curam et sollicitudinem ex supremo Apostolatus officio Divina Providentia nobis commisso gerentes, maximo quidem solatio perfundimur, cum ad sacrum episcopalem ordinem oculos nostros mentemque convertimus. Sacri enim per orbem antistites pastoralis muneris nostri consortes in tanta temporum difficultate, atque in tot malorum procellis, quibus Ecclesia jactatur, omnem adhibent alacritatem,

ac studium in custodiendo vigilias noctis super gregem suum, in Ecclesiæ juribus adserendis, atque in Christiana sibi concredita plebe divinæ legis præceptionibus erudienda, ut hoc scilicet instructa munimine facilius a malo declinet, atque ambulet in viis Domini. Ipsi propterea nullum discrimen detrectantes opponunt murum pro Domo Israel, interque ipsos non pauci persecutionem passi propter justitiam, illustria suæ fidei, et fortitudinis exempla ediderunt. Quo autem obsequio, quo devotionis studio iidem Venerabiles fratres prosequantur beatissimi Petri Cathedram, in qua integra est Christianæ religionis ac perfecta soliditas, et ad quam propter potiore principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, innumeræ amoris, ac pietatis significationes etiam typis consignatæ, et numquam intermissæ pro ipsius incolumitate, et exaltatione in suis diœcesibus preces, excitatione fideles ad rerum angustias quibus premimur, data stipe recreandas, denique singularis eorum in urbe nostra frequentia luculentissime testantur. Quare in communi omnium ordinum lætitia ob sæcularem memoriam martyrii sanctorum Apostolorum Petri et Pauli solemniter celebrandam, et ob nonnullos Ecclesiæ heroes Sanctorum cælitum fastis adscribendos, gratum nobis est eosdem Venerabiles fratres in pastoralis nostro exercendo munere socios, atque adjutores debito exornare laudis præconio, eisdemque per aliquam honoris adjectionem propensi animi nostri, ac dilectionis exhibere testimonium. Itaque auctoritate nostra apostolica harum litterarum vi omnibus, et singulis catholicæ Ecclesiæ patriarchis, archiepiscopis, et episcopis tam præsentibus, quam futuris concedimus, atque indulgemus, ut ipsi in posterum a primis tamen vespers proxime futuri festi sanctorum Apostolorum Petri et Pauli pileolo violacei coloris uti libere ac licite possint, et valeant. Non obstantibus constitutionibus, et sanctionibus Apostolicis, ceterisque quamvis speciali, et individua mentione, ac derogatione dignis in contrarium facientibus quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XVII junii MDCCCLXVII. Pontificatus nostri anno vicesimo secundo — N. Card. PARACCIANI CLARELLI.

APPENDIX LVII.

Monachi Cistercienses reformati, vulgo dicti Trappenses, post biennium novitiatus vota simplicia emittant ad triennium, quo transacto, vota solemnia emittere possint, ubicumque locorum, iis exceptis qui ad monasterium SS. Joannis et Pauli de Casamari in diœcesi Verulana pertinent. Declaratio diei 5 februarii 1868.

Gregorius XVI Sa. Me. Pontifex Maximus die 1 martii 1837 declaravit vota Trappensium, quæ ab ea die in posterum intra fines Galliarum regni emitterentur, tamquam simplicia habenda esse, idque donec aliter a Sede Apostolica statuatur. Hæc declaratio a Sanctitate Vestra applicata fuit ad Trappenses in Hibernia, deinde in Belgio, ac tandem ad omnes ubicumque locorum ipsi reperiuntur, iis exceptis, qui ad monasterium de Casamari pertinent. Interim jussu Sanctitatis Vestræ examinata est quæstio, utrum expediret prædictam declarationem omnibus Trappensibus jam communem, stabili firmoque decreto confirmare, an potius decernere, ut Trappenses, utpote monachi Cistercienses reformati, vota solemnia, præstabilitis opportunis cautionibus et conditionibus, emittere valeant. Hanc ob rem, exquisita fuerunt nonnullorum episcoporum vota, et auditi quoque sunt vicarii generales trium congregationum Trappensium, qui ad unum omnes, consentientibus episcopis supra memoratis, enixe instanterque Beatitudinis Vestræ Clementia expostulant, ut reddita iis votorum solemnitate ardentissimo ipsorum desiderio annuere dignetur. Quare.

Feria IV, die 5 februarii 1868. SSmus D. N. D. Pius Divina Providentia PP. IX in solita audientia R. P. D. Adessori S. Officii impertita, audita relatione suprascripti supplicis libelli, una cum Emorum, et Emorum D. E. Cardinalium Inquisitorum Generalium suffragiis decrevit juxta sequentem modum, ut videlicet omnes monachi Cistercienses reformati, vulgo dicti Trappenses, ubicumque locorum, iis exceptis, qui ad monasterium SS. Joannis et Pauli de Casamari in diœcesi Verulana pertinent, post biennium novitiatus vota simplicia emittant, ad triennium, quo transacto, vota solemnia emittere possint, et valeant, ita quidem, ut professio votorum solemnium ex justis et rationabilibus causis differri quoque possit, non tamen ultra quinquennium postquam emissa fuerint vota simplicia, servatis de cætero præscriptionibus et declarationibus a S. Congregatione super statu

regularium editis. Contrariis quibuscumque minime obstantibus.

Loco ✕ Sigilli. ANGELUS ARGENTI S. R. et U. I. Notarius.

APPENDIX LVIII.

De confessione sacramentali exigenda ab hæreticis qui in sinum Ecclesiæ redeunt sub conditione rebaptizantur. Supplices preces archiepiscopi Westmonasteriensis et episcoporum Angliæ. Decretum diei 17 decembris 1863.

Beatissime Pater

« Inter decreta primæ Synodi Provincialis Westmonasteriensis sub C.XVI. n.8., ubi sermo est de abjuratione Protestantium adultorum et de baptismo sub conditione eis conferendo, additur: « Confessio etiam sacramentalis semper in tali casu est exigenda. » In adnotationibus, quas adjecit Pater Ballerini Editioni Romanæ Theologiæ Moralis P. Gury, dicitur hanc confessionem esse conformiorem Instructioni a Suprema S. Officii Congregatione super modo reconciliandi hæreticos editæ, ex qua Instructione deducitur, opportunam esse integram peccatorum confessionem. In textu P. Gury tenetur eam esse suadendam in praxi.

« Quum vero hic Auctor tam in Theologia, quam in casibus conscientiæ citaverit opinionem aliorum Auctorum docentium propter existentiam dubii de primo baptismo a neo-conversis tempore infantiae suscepto (adeo ut si nullum id fuerit, vera baptismi susceptio sit ea, quæ occasione abjurationis sub conditione traditur) dubiam esse obligationem peccata integre confitendi ante hoc baptismum conditionatum, nonnulli Confessarii in Anglia censuerunt, eos auctores secuti, dubiam confessionis integræ obligationem esse nullam obligationem: ac propter repugnantiam conversorum ad eam faciendam, et propter periculum confessionis imperfectæ, vel etiam sacrilegæ, omnino expedire, ut conversi aliqua tantum peccata Confessario exponant, ut ab eo absolutionis sacramentalis, si forsitan ea opus sit, beneficium impetrent.

« Ex alia parte habetur praxis constans maximæ partis confessoriorum Regni integram confessionem tam ante, quam post approbationem Concilii Provincialis non modo suadentium, sed etiam exigentium; habetur difficultas conversorum intellectum ad obsequium fidei ipsius captivandi, nisi per animi humilitatem et sub-

missionem, quas in Sacramento Pœnitentiæ Christus Dominus reponere dignatus est; habetur etiam impossibilitas sciendi, nisi per integram peccatorum manifestationem, utrum neo-conversus sit ad ipsum baptisma dispositus, velitque, ex gr., restitutionem famæ vel bonorum (si ad eam teneri contigerit) facere, occasionem proximam peccandi vitare, a matrimonio nulliter contracto resilire, etiamsi per S. Sedis dispensationem (uti in casibus quotidie frequentioribus matrimonii post divortium civile contracti) illud sanari nequeat; habetur insuper necessitas suæ salutis per justificationem in Sacramento Pœnitentiæ prospiciendi, a cujus integritate nemo in infantia semel baptizatus possit eximi; attenta præsertim diligentia juniorum et Clero Anglicano circa ritum baptizandi fideliter servandum, et attento proinde majori numero eorum, de quorum baptismatis infantilis valore non licet dubitare.

« Quum vero certum sit, quod post plures annos confessionis integræ obligatio vim suam omnino sit amissura, si in praxi sequi valeant Theologi uti tutam opinionem Auctorum præfatorum, Archiepiscopus Westmonasteriensis, et Episcopi Angliæ enixe rogant, ut Sanctitas vestra, pro sua in missiones Angliæ benignitate, dignetur declarare hac super quæstione gravissima mentem Ecclesiæ:

« An debeat, juxta Synodi Provincialis Decretum a S. Sede probatum, confessio Sacramentalis a neo-conversis in Anglia exigi, et an ea debeat esse integra?

DECRETUM.

Feria V loco IV die 17 Decembris 1868.

« In Congregatione generali S. R. et U. Inquisitionis habita in Conventu S. Mariæ supra Minervam coram Emis ac Rmis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem generalibus inquisitoribus proposito superscripto dubio præhabitisque DD. Consultorum suffragiis, iidem Emi ac Remi Patres ad utramque dubii partem censuerunt respondendum esse: *Affirmative: et dandum esse decretum latum sub feria quinta die decimaseptima junii anni millesimi septingentesimi decimi quinti.*

Eadem die ac Feria.

« SSmus D. N. D. Pius divina providentia Papa IX in solita audientia R. P. D. Adessori Sancti Officii concessa Resolutionem Emorum

Patrum adprobare ac confirmare dignatus est; eamque una cum memorato Decreto mandavit remitti R. P. D. Archiepiscopo Westmonasteriensi. ANGELUS ARGENTI S. R. et U. I. Notarius.

ALIUD ALLEGATUM DECRETUM.

Feria V die 17 junii 1715. — Dubium.

« An plena fides sit adhibenda Carolo Wipperman de Rostoch in ducatu Meklemburgh prædicanti et Lectori theologiæ lutheranæ quietisticæ superintendenti et doctori primario sectæ Lutheranorum Quietistarum, S. Fidei catholicæ reconciliato in S. O. Parmæ, et circa nonnullos errores detectos in ejus baptismo; an ipsi credendum sit circa ea quæ enarrat, et quatenus affirmative, tum ut ipsius salutis, tum etiam ut cæterorum illius sectæ seu Regionis, præsertim si fuerint ignorant's, salutis pariter consulatur,

« Quæritur, an dictus Wipperman sit rebaptizandus, et quatenus affirmative, an absolute vel sub conditione; et quatenus affirmative; an teneatur confiteri omnia peccata præteritæ vitæ; et quatenus affirmative; an confessio præponenda sit, vel postponenda baptismo conferendo sub conditione.

« SSmus auditis votis Emorum dixit: Carolum Ferdinandum esse rebaptizandum sub conditione, et collato Baptismo, ejus præteritæ vitæ peccata confiteatur, et ab iis sub conditione absolvatur. » Præsens Copia concordat cum suo originali. Ita est ANGELUS ARGENTI S. R. et U. Notarius.

ADNOTATIO.

Præfatum decretum respicit dumtaxat confessionem peracto baptismo faciendam, nec non absolutionem sub conditione post eam confessionem. De confessione vero ante baptismum, de qua præcipue agitur in consultatione Illustrissimorum Angliæ, tamquam moraliter necessaria tum ut intellectus neo-conversorum plenius ad obsequium fidei captivetur, tum ut dispositiones internæ conversorum melius innotescant, de hac, inquam, ante collationem baptismi confessione, nec unum verbum reperitur in dubio supra relato, neque in decreto S. Inquisitionis diei 17 junii 1715, neque in nuperrimo diei 17 decembris 1868 Imo decretum diei 17 junii 1715 expresse statuit confessionem peragendam esse collato baptismo.

APPENDIX LIX.

ACTA CONCILII VATICANI.

MONITUM.

In hac appendice duabusque sequentibus referimus monumenta ad concilium Vaticanum spectantia, nimirum: Primo, Acta ipsius concilii ann. 1869 et 1870 publicata usque ad quartam sessionem. Dein schemata decretorum tam doctrinam quam disciplinam respicientium, quæ quidem schemata a theologis Romæ vocatis præparata fuere, sententiæ Iatrum Concilii subjicienda. Demum, postulata ab ipsis Patribus in concilio proposita. Schemata vero et postulata Illmus et Rmus antistes Paderbonensis primus vulgavit, habita Summi Pontificis expressa licentia.

I.

EPISTOLA S. CONGREGATIONIS CONCILII,

JUSSU SS. D. N. PII P. IX

scripta ad omnes episcopos.

Quæstiones circa graviora disciplinæ capita episcopis anno 1867 propositæ, ut relationem et sententiam super ipsis transmitterent. — Ne hæretici seu schismatici in baptismi administratione patrini munere fungantur. — De modo probandi liberum statum pro contrahendis matrimoniis. — Quanam ratione impedienda mala quæ ex civili matrimonio proveniunt. — De mixtis connubiis. — De sacris concionibus. — De scholis et Ecclesiæ auctoritate. — De institutione clericorum. — Quomodo supplendum præscriptionibus concilii Tridentini relate ad adscriptionem ordinandorum. — Nimia varietas institutorum religiosorum. — Vicarius capitularis ejusque electio. — Quanam forma indicendus sit concursus in provisione ecclesiarum parochialium. — An expediat numerum causarum augere, quibus parochi deponi possint, et procedendi formam laxius præscribere, qua facilius agi possit. — De suspensione ex informata conscientia. — De cæmeteriis.

Perillustris ac Reverendissime Domine. Quum SSmus Dominus Noster Pius PP. IX in supremo Apostolici ministerii fastigio Speculator a Deo datus sit domui Israël, ideo, si ulla sese offerat opportuna occasio, qua veram populi Christiani felicitatem promovere, vel mala eidem illata ac etiam tantummodo forsitan impendentia agnoscere queat, eam nulla interposita mora arripit et amplectitur, ut providentiæ et auctoritatis suæ studium impense collocet, aut aptiora remedia alacriter adhibeat.

Jam vero in hac tanta temporum rerumque

acerbitate nonnisi singulari Dei beneficio sibi datum judicans, quod in proxima festiva celebritate centenariæ memoriæ de glorioso SS. Apostolorum Petri et Pauli martyrio, et canonizationis tot Christianæ religionis heroum, amplissimam pulcherrimamque solio suo coronam faciant nedum S. R. E. Cardinales, sed etiam tot Reverendissimi Episcopi ex omnibus terrarum partibus profecti, per jucunda eorundem præsentia et opera sapienter sibi utendum statuit, mandavitque Episcopis in Urbe præsentibus quasdam proponi quæstiones circa graviora ecclesiasticæ disciplinæ capita, ut de vero illorum statu certior factus, id suo tempore decernere valeat, quod in Domino expedire judicaverit.

Quæ sint hujusmodi disciplinæ capita, super quibus ex mandato Sanctitatis Suæ hæc Sacra Concilii Congregatio ab Amplitudine Tua relationem et sententiam, quantum ad tuam Diocesim pertinet, nunc exquirat, luculenter prostant in syllabo quæstionum, quem hic adnectimus. Si quid vero aliud forte sit, quod abusus sapiat aut gravem in urgenda sacrorum canonum executione difficultatem involvat, tibi exponere et declarare integrum erit: Apostolica namque Sedes, re mature perpensa, succurrere et providere, prout rerum ac temporum ratio postulaverit, procul dubio non remorabitur.

Ne autem ad hanc relationem cumulate perficiendam Dominationi Tuæ congrua temporis commoditas desit, trium vel quatuor, si opus fuerit, mensium spatium a die præsentium Litterarum conceditur. Ceterum eandem relationem mittendam curabis ad ipsam Sanctitatem Suam, vel ad hanc S. Congregationem.

Interim impensa animi mei sensa ex corde profiteor Amplitudini Tuæ, et fausta quæque ac salutaria adprecor a Domino.

Amplitudinis Tuæ datum Romæ ex S. C. Concilii, die 6 junii 1867. Uti Frater.

P. Card. *Caterini*, Præfectus.

Petrus, Archiep. Card., Pro-Secretarius.

QUÆSTIONES

quæ ab Apostolica Sede Episcopis proponuntur.

1. Utrum accurate servantur canonicæ præscriptiones, quibus omnino interdicitur, quominus hæretici vel schismatici in administratione baptismi patrini munere fungantur?

2. Quanam forma et quibusnam cautelis probetur libertas status pro contrahendis matrimoniis: et utrum ipsimet Episcopo vel ejus curiæ

episcopali reservetur iudicium super status cuiuscumque contrahentis libertate. Quidnam tandem hac super re denuo sancire expediret, præ oculis habita instructione die 21 augusti 1670, s. m. Clementis X auctoritate edita ?

3. Quænam adhiberi possent remedia ad impedienda mala ex civili quod appellant matrimonio provenientia ?

4. Pluribus in locis, ubi hæreses impune grassantur, mixta connubia ex Summi Pontificis dispensatione quandoque permittuntur, sub expressa tamen conditione de præmittendis necessariis opportunisque cautionibus, iis præsertim, quæ naturali ac divino jure in hisce connubiis requiruntur. Minime dubitare fas est, quin locorum Ordinarii ab hujusmodi contrahendis nuptiis fideles avertant ac deterreant, et tandem, si graves adsint rationes, in exequenda apostolica facultate dispensandi super mixtæ religionis impedimento, omni cura studioque advigilent, ut dictæ conditiones, sicuti par est, in tuto ponantur. At enimvero postquam promissæ fuerint, sanctene diligenterque adimpleri solent, et quibusnam mediis posset præcaveri, ne quis a datis cautionibus servandis temere se subducat ?

5. Quomodo enitendum, ut in prædicatione verbi Dei sacræ conciones ea gravitate semper habeantur, ut ab omni vanitatis et novitatis spiritu præserventur immunes, itemque omni doctrinæ ratio, quæ traditur fidelibus, in verbo Dei re ipsa contineatur, ideoque ex scriptura et traditionibus, sicut decet, hauriatur ?

6. Dolendum summopere est, ut populares scholæ, quæ patent omnibus cujusque e populo classis pueris, ac publica universim instituta, quæ litteris severioribusque disciplinis tradendis et educationi juventutis curandæ sunt destinata, eximantur pluribus in locis ab Ecclesiæ auctoritate moderatrice vi et influxu, plenoque civilis ac politicæ auctoritatis arbitrio subjiciantur ad imperantium placita et ad communium ætatis opinionum amussim : quidnam itaque effici posset, quo congruum tanto malo remedium afferatur, et Christi fidelibus suppetat catholicæ instructionis et educationis adjumentum ?

7. Maxime interest, ut adolescentes clerici humanioribus litteris severioribusque disciplinis recte imbuantur. Quid igitur præscribi posset ad Cleri institutionem magis ac magis fovendam accommodatum, præsertim ut latinarum litterarum, rationalis philosophiæ ab omni erroris periculo intaminatæ, sanæ theologiæ jurisque

canonici studium in seminariis potissimum diæcesanis floreat ?

8. Quibusnam mediis excitandi essent Clerici, qui præsertim sacerdotio sunt initiati, ut emenso scholarum curriculo, studiis theologicis et canonicis impensius vacare non desistant ? Præterea quid statuendum efficiendumque, ut qui ad sacros ordines jam promoti, excellentiori ingenio præditi, in decurrendis philosophiæ ac theologiæ studiis præstantiores habiti sunt, possint in divinis sacrisque omnibus disciplinis et nominatim in divinarum Scripturarum, Sanctorum Patrum, ecclesiasticæ historiæ sacrique juris scientia penitus excoli ?

9. Juxta ea, quæ a Concilio Tridentino (c. 16, Sess. 23, de Reform.) præscribuntur, quicumque ordinatur, illi Ecclesiæ aut pio loco, pro cuius necessitate aut utilitate assumitur, adscribi debet, ubi suis fungatur muneribus nec incertis vagetur sedibus : quod si locum inconsulto Episcopo deseruerit, ei sacrorum exercitium interdicitur. Hæ præscriptiones nec plene neque ubique servantur. Quomodo ergo his præscriptionibus supplendum, et quid statui posset, ut clerici propriæ diœcesi servitium et suo præsuli reverentiam et obedientiam continuo præstent ?

10. Plures prodierunt et in dies prodeunt congregationes et instituta virorum et mulierum, qui votis simplicibus obstricti piis muneribus obeundis se addicunt. Expeditne, ut potius congregationes ab Apostolica Sede probatæ augeantur latius et crescant, quam ut novæ eundem prope finem habentes constituentur et efformentur ?

11. Utrum sede episcopali ob mortem vel renunciationem vel translationem Episcopi vacante, capitulum Ecclesiæ cathedralis in vicario capitulari eligendo plena libertate fruatur ?

12. Quanam forma indicatur et fiat concursus, qui in provisione ecclesiarum parochialium peragi debet, juxta decretum Concilii Tridentini (Sess. 24 de Reform. c. 18) et constitutionem s. m. Bened. XIV, quæ die 14 Dec. 1742, data, incipit : « Cum illud » ?

13. Utrum et quomodo expediret numerum causarum augere, quibus parochi ecclesiis suis jure privari possunt ; necnon et procedendi formam laxius præstitui, qua ad hujusmodi privationes facilius, salva justitia, possint deveniri ?

14. Quomodo executioni traditur, quod de suspensionibus *ex informata conscientia* vulgo dictis, decernitur a Concilio Trid. (c. 1, Sess. 14

de Reform.). Et circa hujus decreti sensum et applicationem estne aliquid animadvertendum?

15. Quonam modo Episcopi judicariam, qua pollent, potestatem in cognoscendis causis ecclesiasticis, potissimum matrimonialibus, exerceant, et quanam procedendi atque appellationes interponendi methodo utantur?

16. Quænam mala proveniant ex domestico famulatu quem familiis catholicis præstant personæ vel sectis proscriptis vel hæresi addictæ vel etiam non baptizatæ: et quodnam hisce malis posset opportune remedium afferri?

17. Quidnam circa sacra cœmeteria adnotandum sit: quinam hac de re abusus irrepserint et quomodo tolli possint?

II.

ALLOCUTIO HABITA IN CONSISTORIO SECRETO DIE XXVI
JUNII MDCCCLVII.

(Manifestat Pontifex summus desiderium jampridem habitum convocandi concilii œcumenici.)

Venerabiles Fratres.

Singulari quidem inter maximas Nostras acerbitates gaudio et consolatione afficimur, cum iterum gratissimo conspectu ac frequentia vestra perfrui, vosque coram alloqui in hoc amplissimo conventu possimus, Venerabiles Fratres. Vos enim ex omnibus terrarum regionibus desiderii Nostri significatione et vestræ pietatis instinctu in hanc Urbem adducti, vos eximia religione præstantes, in sollicitudinis Nostræ partem vocati nihil potius habetis, quam calamitosis hisce temporibus omnem in re catholica tuenda animarumque salute curanda vestram opem Nobis ferre, multiplices mœrores Nostros lenire, ac ampliora in dies vestræ fidei, voluntatis et obsequii erga hanc Petri cathedram experimenta præbere. Hoc vestro adspectu recreamur vehementer, hoc novo pietatis et amoris vestri argumento ac testimonio de illis libenter recordamur, quæ usque ad hanc diem concordibus animis, non uno studiorum genere, non intermissis curis, non deterriti adversis certatim edidistis. Quæ porro rerum suavissimarum memoria alte Nobis in animo infixæ semperque mansura illud efficit, ut gratus Nostræ caritatis sensus, multo nunc quam alias ardentior atque vividior, erga universum vestrum ordinem perspicua testificatione et luculentio-

ribus signis palam publiceque gestiat erumpere.

Sed si hæc leviter raptimque perstricta superiorum temporum recordatio Nos adeo percellit atque solatur, vos ipsos, Venerabiles Fratres, facile intellecturos arbitramur, qua lætitia exultet, qua caritate flagret hodie cor Nostrum, dum iterum observantia et frequentia vestra perfruimur, qui ex remotioribus etiam catholicis provinciis, Nostro desiderio perspecto, una omnes pietate et amore acti ad Nos convenistis. Nihil enim Nobis optatius, nihil jucundius esse potest, quam vestro in cœtu versari, vestræque Nobiscum conjunctionis fructum capere, in iis potissimum solemnibus peragendis, in quibus omnia, quæ versantur ante oculos, de catholicæ Ecclesiæ unitate, de immobili unitatis fundamento, de præclaro ejus tuendæ servandæque studio, ac gloria loquuntur. De illa scilicet admirabili unitate loquuntur, qua, veluti quadam vena, Divini Spiritus charismata et dona in mysticum Christi corpus manant, ac in singulis ejus membris tanta illa fidei et caritatis exempla excitant, quæ universum hominum genus in admirationem impellunt. Agitur enim, Venerabiles Fratres, hoc tempore, ut Sanctorum honores decernantur tot inclytis Ecclesiæ heroibus, quorum plerique gloriosum martyrii certamen certantes, alii pro tuendo apostolicæ cathedræ, in qua veritatis et unitatis est centrum, Principatu, alii pro integritate ac unitate fidei viudicanda, alii pro restituendis catholicæ Ecclesiæ hominibus schismate avulsis, pretiosam mortem libenter oppetierunt, adeo ut mirum divinæ Providentiæ consilium satis eluceat, quæ tum maxime exempla adserendæ catholicæ unitatis et triumphos adsertorum proposuit, cum catholica fides et apostolicæ Sedis auctoritas infestioribus inimicorum artibus conflictaretur. Agitur præterea, ut memoriam diei auspicatissimi ritu recolamus, quo die Beatissimus Petrus et co-apostolus ejus Paulus ante annos mille octingentos illustri martyrio in hac urbe perfuncti, immobilem catholicæ unitatis arcem suo sanguine consecrarunt. Quid igitur, Venerabiles Fratres, Nobis optabilius et tantorum Martyrum triumphis congruentius esse poterat, quam ut in eorum honoribus pulcherrima catholicæ Ecclesiæ unitatis exempla ac spectacula, majore qua possent significatione et luce fulgerent? Quid æquius erat, quam ut hæc ipsa de Apostolorum Principum triumphis gratulatio, quæ ad totius catholici nominis religionem pertinet, vestro etiam adventu studioque celebraretur? Quid

Cignius demum, quam ut tot tantarumque rerum splendor pietatis lætitiæque vestræ accessione fieret illustrior?

At non solum apta rebus et grata Nobis, Venerabiles Fratres, hæc pietas et concors cum apostolica Sede conjunctio, sed præterea tanti momenti est, ut maximi ex ea ac salutares admodum fructus sive ad comprimendam impiorum audaciam, sive ad communem fidelium et vestram singulorum utilitatem, omnino debeant existere. Ex hac nimirum religionis oppugnatores intelligant necesse est, quam vigeat, qua vita polleat catholica Ecclesia, quam infensis animis insectari non desinunt: discent, quam inepto stultoque convicio eam veluti exhaustam viribus et suis defunctam temporibus incusarint: discent demum, quam male suis triumphis plaudant, ac suis consiliis et conatibus fidant, satis perspicientes, tantam virium compagem convelli non posse, quam Jesu Christi spiritus et divina virtus in apostolicæ confessionis petra coagmentavit. Profecto si unquam alias, hoc maxime tempore, Venerabiles Fratres, omnibus hominibus pateat necesse est, ibi solum animos arcissima inter se conjunctione contineri posse, ubi unus idemque Dei spiritus omnibus dominatur, at Deo relicto, Ecclesiæ auctoritate contempta, homines felicitatis ejus, quam per scelera quærunt, expertes, in turbulentissimis tempestatibus misere dissidiisque jactari.

Sed si fidelium communis spectetur utilitas, quidnam, Venerabiles Fratres, opportunius ac salutaris ad incrementum obsequii erga Nos et apostolicam cathedram catholicis gentibus esse potest, quam si videant, quanti a Pastoribus suis catholicæ unitatis jura et sanctitas fiat, eamque ob causam cernant eos magna terrarum spatia marisque transmittere, nec ullis deterri incommotis, quominus ad romanam cathedram advolent, ut in Nostræ humilitatis persona Petri Successorem et Christi in terris Vicarium revereantur? Hac nempe auctoritate exempli longe melius, quam subtiliori qualibet doctrina agnoscent, qua veneratione, obedientia et obsequio erga nos uti debeant, quibus in persona Petri a Christo Domino dictum est: « Pasce agnos meos, pasce oves meas, » iisque verbis suprema sollicitudo ac potestas in universam Ecclesiam credita est atque commissa.

Quin etiam vos ipsi, Venerabiles Fratres, vos in sacro vestro ministerio obeundo ex hac erga apostolicam Sedem observantia insignem fruc-

tum laturi estis. Quo enim majora vos necessitudinis fidei amorisque vincula cum angulari petra mystici ædificii devinxerint, eo magis etiam, uti omnium Ecclesiæ temporum memoria docet, eam fortitudinem induemini ac robur, quod ab amplitudine ministerii vestri contra hostiles impetus, et adversitates rerum postulatur. Quid enim aliud Christus Dominus intelligi voluit cum Petrum tuendæ fratrum firmitati præficiens: « Ego, inquit, rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos (1) »? Nimirum, ut S. Leo M. innuit, « specialis cura Petri a Domino suscipitur, et pro fide Petri proprie supplicatur, tamquam aliorum status certior sit futurus, si mens Principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, et divinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmitas, quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis cæteris conferatur (2). » Quapropter Nos semper persuasum habuimus, fieri non posse, ut ejus fortitudinis, qua præcipuo Domini munere cumulatus est Petrus, non aliqua semper in vobis fieret accessio, quoties prope ipsam Petri personam, qui suis in successoribus vivit, præsentibus consisteretis, ac tantummodo solum attingeretis hujus urbis, quam sacri Apostolorum Principis sudores et triumphalis sanguis irrigavit. Immo etiam, Venerabiles Fratres, nunquam Nos dubitavimus, quin ex ipso sepulcro, ubi Beatissimi Petri cineres ad religionem orbis sempiternam quiescunt, quædam arcana vis et salutaris virtus existat, quæ Pastoribus dominici gregis fortes ausus, ingentes spiritus, magnanimos sensus inspiret, quæque instaurato eorum robore efficit, ut impudens hostium audacia, catholicæ unitatis virtuti et potestati impar, impari etiam certamine residat et corruat.

Nam quid Nos tandem dissimulemus, Venerabiles Fratres? Jamdiu in acie contra callidos et infestos hostes pro justitiæ et religionis defensione versamur. Tam diuturna, tam ingens dimicatio geritur, ut omnium, quotquot in sacra militia censentur, simul conjunctæ vires, non justo majores numero ad resistendum esse videantur. Nos quidem Ecclesiæ causam, libertatem et jura pro supremi muneris Nostri ratione propugnantes, usque ad hanc diem Dei Omnipotentis ope ab exitalibus periculis incolumes fuimus; sed tamen rapimur et jactamur adversis ventis et fluctibus, non quidem timentes

(1) Luc. c. 22. v. 32.

(2) Ser. 3. in anniv. Ass. suæ.

naufragium, quod Christi Domini præsens auxilium timere non sinit, sed intimo sane dolore affecti ob tot novarum doctrinarum monstra, tot impie in Ecclesiam ipsam et apostolicam Sedem commissa, quæ quidem jam alias damnata ac reprobata (1), palam nunc iterum pro sacri nostri muneris officio reprobamus et condemnamus. In hac tamen præsentis temporis ratione, et in ea quam capimus ex conspectu vestro lætitia, ultro commemorare prætermitimus tot sollicitudines, curas, angores, qui cor Nostrum gravi ac diuturno vulnere excruciant ac torquent. Hæc potius omnia apud altaria afferemus, quæ Nostris assidue oneravimus precibus, respersimus lacrimis; hæc omnia clementissimo misericordiarum Patri instauratis obsecrationibus aperiemus iterum ac revelabimus, in Eo omnino fidentes, qui Ecclesiæ suæ incolumitatem et gloriam tueri novit et potest, quique iudicium faciens omnibus injuriam patientibus, de causa Nostra et adversantium Nobis, non fallente die, iudicio judicabit.

Interim vero vos, Venerabiles Fratres, pro spectata vestra sapientia recte intelligitis, quam vehementer intersit ad occurrendum impiorum consiliis et tot detrimenta Ecclesiæ sarcienda, ut quæ vestrum omnium cum Nobis et apostolica hac Sede concordia tantopere enitet, altius in dies defixis radicibus roboretur. Quin immo, hic catholice conjunctionis amor, qui ubi semel inhæsit animis, ad aliorum etiam utilitatem late dimanat, hic profecto vos conquiescere non sinet, nisi pariter in eadem catholica concordia ac indivulsa fidei, spei caritatisque consensione ecclesiasticos omnes viros quorum duces estis, et universos fideles vobis concreditos una opera præstare connitamini. Nullum sane spectaculum Angelorum atque hominum oculis pulchrius esse poterit, quam si in hac peregrinatione nostra, qua ab exilio ad patriam pergimus, æmula imago referatur et ordo peregrinationis illius, qua duodecim israëliticæ tribus ad felices promissionis oras conjunctis itineribus contendebant. Ingrediebantur enim omnes, singulæ suis discretæ auctoribus, distinctæ nominibus, diremptæ locis, parebantque suis quæque familia patribus, bellatorum manus ducibus, hominum multitudo principibus; sed tamen unus erat tot ex gentibus populus, qui eidem Deo et ad eandem supplicabat aram, unus qui iisdem legibus, eidem sacerdoti maximo Aaroni, eidem Dei legato

obtemperabat Mosi, unus, qui pari jure in bellorum laboribus et victoriarum fructibus utebatur, unus demum, qui pariter sub tentoriis agens, et admirabili vescens cibo, eandem concordibus votis adspirabat ad metam.

Hujusmodi vos conjunctioni perpetuo retinendæ operam daturus tot jam pignoribus vestræ fidei concordieque acceptis, certum omnino ac exploratum habemus. Spondet id Nobis spectata vestra integritas ac præstans virtus, quæ semper ubique sui similis, et omni periculo major effulsit: spondet illud ingens studium et ardor, qui vos ad æternam hominum salutem curandam, et ad divinam amplificandam gloriam rapit atque urget: spondet id demum ac certissime spondet sublimis illa oratio, quam Christus ipse ante extremos cruciatus suos ad Patrem obtulit, illum precatus, ut *omnes unum sint, sicut tu Pater in me et ego in Te, ut et ipsi in nobis unum sint* (1); cui precationi fieri nunquam potest, ut Divinus non adnuat Pater.

Nobis autem, Venerabiles Fratres, nihil optabilius est, quam ut eum fructum, quem maxime salutarem ac faustum Ecclesiæ universæ fore ducimus, et hac eadem vestra cum Apostolica Sede conjunctione capiamus. Jamdiu enim animo agitavimus, quod pluribus etiam Venerabilium Fratrum Nostrorum pro rerum adjunctis innotuit, ac illud etiam, ubi primum optata Nobis opportunitas aderit, efficere aliquando posse confidimus, nempe ut sacrum œcumenicum et generale omnium Episcoporum catholici Orbis habeamus Concilium, quo collatis consiliis conjunctisque studiis necessaria ac salutaria remedia, tot præsertim malis, quibus Ecclesia premitur, Deo adjuvante, adhibeantur. Ex hoc profecto, uti maximam spem habemus, eveniet, ut Catholice veritatis lux, errorum tenebris quibus mortalium mentes obvolvuntur amotis, salutare suum lumen diffundat, quo illi veram salutis et justitiæ semitam, adspirante Dei gratia, agnoscant et instant. Ex hoc item eveniet, ut Ecclesia veluti invicta castrorum acies ordinata hostiles inimicorum conatus retundat, impetus frangat, ac de ipsis triumphans Jesu Christi Regnum in terris longe lateque propaget ac proferat.

Nunc vero ut vota Nostra impleantur, utque Nostræ vestræque curæ uberes justitiæ fructus Christianis afferant populis, ad Deum omnis justitiæ et bonitatis fontem erigamus oculos, in

(1) Alloc. Consist. 29 oct. 1866.

(1) S. Joan. c. 17. v. 21.

Quo omnis plenitudo præsidii et gratiæ ubertas sperantibus collocata est. Cum autem advocatum apud Patrem habeamus Jesum Christum Filium Ejus Pontificem magnum qui penetravit cœlos, qui semper vivens interpellat pro nobis, quique in admirabili Eucharistiæ Sacramento nobiscum est omnibus diebus usque ad consummationem sæculi, hunc Redemptorem amantissimum, Venerabiles Fratres, ponamus ut signaculum super cor nostrum, ut signaculum super brachium nostrum, atque ad altare illud, ubi ipse Auctor gratiæ thronum misericordiæ constituit, ubi omnes, qui laborant et onerati sunt, reficiendi cupidus expectat, nostras assidue preces omnium cum fiducia deferamus. Eum itaque sine intermissione humiliterque obsecremus, ut Ecclesiam suam a tantis calamitatibus et omni discrimine eruat, eique lætam pacis vicem victoriamque de hostibus donet, ut Nobis ac vobis novas usque vires ad sui nominis gloriam provehendam addat, ut illo igne, quem venit mittere in terras, hominum animos inflammet, ac errantes omnes potenti sua virtute ad salutaria consilia convertat. Vestræ autem pietatis erit, Venerabiles Fratres, illud omni ope curare, ut crediti vobis fideles in cognitione Domini nostri Jesu Christi in dies crescant, Eumque in Sacramento Augusto præsentem, constanti fide venerentur, redament ac frequenter invisant, nihilque erit vestro studio curaque dignius, quam ut, vigilantibus ad Ejus aram ignibus, vigilet etiam in cordibus fidelium gratus pietatis sensus, vigilet indeficiens flamma caritatis. Quo vero facilius Deus ad obsecrationes nostras aurem suam propitius inclinet, semper et enixe petamus suffragia, primum quidem Deiparæ Virginis Mariæ Immaculatæ, quo nullum apud Deum potentius patrocinium; deinde Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, quorum Natalitia acturi sumus, necnon omnium Cœlitum Sanctorum, qui cum Christo regnantes in cœlis munera divinæ largitatis hominibus sua deprecatione conciliant.

Denique Vobis, Venerabiles Fratres, aliis omnibus Venerabilibus Fratribus catholicarum gentium Episcopi, item fidelibus omnibus Vestræ atque illorum curæ concredit, quorum pietatis et amoris eximia semper testimonia accepimus et continenter in dies experimur, singulis universis Apostolicam Nostram Benedictionem cum omni felicitatis voto conjunctam, ex intimo corde amantissime impertimur.

III.

BULLA CONVOCATIONIS CONCILII VATICANI.

PIUS EPISCOPUS

Servus servorum Dei

Ad futuram rei memoriam.

Æterni Patris Unigenitus Filius propter nimiam, qua nos dilexit, caritatem, ut universum humanum genus a peccati jugo, ac dæmonis captivitate et errorum tenebris, quibus primi parentis culpa jamdiu misere premebatur, in plenitudine temporum vindicaret, de cælesti sede descendens et a paterna gloria non recedens, mortalibus ex Immaculata Sanctissimæque Virgine Maria indutus exuviis, doctrinam ac vivendi disciplinam e cælo delatam manifestavit eandemque tot admirandis operibus testatam fecit, ac semetipsum tradidit pro nobis, oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis. Antequam vero, devicta morte, triumphans in cælum consessurus ad dexteram Patris conscenderet, misit Apostolos in mundum universum, ut prædicarent evangelium omni creaturæ, eisque potestatem dedit regendi Ecclesiam suo sanguine acquisitam et constitutam, quæ est *columna et firmamentum veritatis*, ac cælestibus ditata thesauris tutum salutis iter, ac veræ doctrinæ lucem omnibus populis ostendit, et instar *navis in altum sæculi hujus ita natat, ut, pcreunte mundo, omnes, quos suscipit, servet illæsos* (1). Ut autem ejusdem Ecclesiæ regimen recte semper, atque ex ordine procederet, et omnis christianus populus in una semper fide, doctrina, caritate et communione persisteret, tum semetipsum perpetuo affuturum usque ad consummationem sæculi promisit, tum etiam ex omnibus unum selegit Petrum, quem Apostolorum Principem, suumque hic in terris Vicarium, Ecclesiæque caput, fundamentum ac centrum constituit, ut cum ordinis et honoris gradu, tum præcipuæ plenissimæque auctoritatis, potestatis, ac jurisdictionis amplitudine pasceret agnos et oves, confirmaret fratres, universamque regeret Ecclesiam, et esset *cæli janitor, ac ligandorum solvendorumque arbiter, mansura etiam in cælis judiciorum suorum definitione* (2). Et quoniam Ecclesiæ unitas et

(1) S. Max. serm. 89.

(2) S. Leo, serm. II.

integritas, ejusque regimen ab eodem Christo institutum perpetuo stabile permanere debet, iccirco in Romanis Pontificibus Petri successoribus, qui in hac eadem Romana Petri Cathedra sunt collocati, ipsissima suprema Petri in omnem Ecclesiam potestas, jurisdictio, Primatus plenissime perseverat ac viget.

Itaque Romani Pontifices omnem Dominicum gregem pascendi potestate et cura ab ipso Christo Domino in persona Beati Petri divinitus sibi commissa utentes, numquam intermiserunt omnes perferre labores, omnia suscipere consilia, ut a solis ortu usque ad occasum omnes populi, gentes, nationes evangelicam doctrinam agnoscerent, et in veritatis ac justitiæ viis ambulantes vitam assequerentur æternam. Omnes autem norunt quibus indefessis curis iidem Romani Pontifices fidei depositum, Cleri disciplinam, ejusque sanctam doctamque institutionem, ac matrimonii sanctitatem dignitatemque tutari, et christianam utriusque sexus juventutis educationem quotidie magis promovere, et populorum religionem, pietatem, morumque honestatem fovere, ac justitiam defendere, et ipsius civilis societatis tranquillitati, ordini, prosperitati, rationibus consulere studuerint.

Neque omiserunt ipsi Pontifices, ubi opportunum existimarunt, in gravissimis præsertim temporum perturbationibus, ac sanctissimæ nostræ religionis civilisque societatis calamitatibus generalia convocare Concilia, ut cum totius catholici orbis Episcopis, quos *Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei*, collatis consiliis, conjunctisque viribus ea omnia provide sapienterque constituerent, quæ ad fidei potissimum dogmata definienda, ad grassantes errores profligandos, ad catholicam propugnandam, illustrandam et evolvendam doctrinam, ad ecclesiasticam tuendam ac reparandam disciplinam, ad corruptos populorum mores corrigendos possent conducere.

Jam vero omnibus compertum exploratumque est, qua horribili tempestate nunc Ecclesia, et quibus quantisque malis civilis ipsa affligatur societas. Etenim ab acerrimis Dei hominumque hostibus catholica Ecclesia ejusque salutaris doctrina et veneranda potestas, ac suprema hujus Apostolicæ Sedis auctoritas oppugnata, proculcata, et sacra omnia despecta, et ecclesiastica bona direpta, ac Sacrorum Antistites et spectatissimi viri divino ministerio addicti, hominesque catholicis sensibus præstantes modis

omnibus divexati, et Religiosæ Familiæ extinctæ, et impii omnis generis libri, ac pestiferæ ephemerides, et multiformes perniciosissimæ sectæ undique diffusæ, et misere juventutis institutio ubique fere a Clero amota, et quod pejus est, non paucis in locis iniquitatis et erroris magistris commissa. Hinc cum summo Nostro et bonorum omnium mœore, et nunquam satis deplorando animarum damno ubique adeo propagata est impietas, morumque corruptio et effrenata licentia, ac pravarum cujusque generis opinionum omniumque vitiorum et scelerum contagio, divinarum humanarumque legum violatio, ut non solum sanctissima nostra religio, verum etiam humana societas miserandum in modum perturbetur ac divexetur.

In tanta igitur calamitatum, quibus cor Nostrium obruitur, mole supremum Pastorale ministerium Nobis divinitus commissum exigit, ut omnes Nostras magis magisque exseramus vires ad Ecclesiæ reparandas ruinas, ad universi Domini gregis salutem curandam, ad exitiales eorum impetus conatusque reprimendos, qui ipsam Ecclesiam, si fieri unquam posset, et civilem societatem funditus evertere connituntur. Nos quidem, Deo auxiliante, vel ab ipso supremi Nostri Pontificatus exordio nunquam pro gravissimi Nostri officii debito destitimus pluribus Nostris Consistorialibus Allocutionibus, et Apostolicis Litteris Nostram attollere vocem, ac Dei ejusque sanctæ Ecclesiæ causam Nobis a Christo Domino concreditam omni studio constanter defendere, atque hujus Apostolicæ Sedis, et justitiæ veritatisque jura propugnare, et inimicorum hominum insidias detegere, errores falsasque doctrinas damnare, et impietatis sectas proscribere, ac universi Domini gregis saluti advigilare et consulere.

Verum illustribus prædecessorum Nostrorum vestigiis inhærentes, opportunum propterea esse existimavimus, in generale Concilium, quod jamdiu Nostris erat in votis, cogere omnes Venerabiles Fratres totius catholici orbis sacrorum antistites, qui in sollicitudinis Nostræ partem vocati sunt. Qui quidem Venerabiles Fratres singulari in catholicam Ecclesiam amore incensi, eximiaque erga Nos et apostolicam hanc Sedem pietate et observantia spectati, ac de animarum salute anxii, et sapientia, doctrina, eruditione præstantes, et una Nobiscum tristissimam rei cum sacræ tum publicæ conditionem maxime dolentes, nihil antiquius habent, quam sua Nobiscum communicare et conferre consilia, ac

salutaria tot calamitatibus adhibere remedia. In œcumenico enim hoc Concilio ea omnia accuratissimo examine sunt perpendenda ac statuenda, quæ hisce præsertim asperrimis temporibus majorem Dei gloriam, et fidei integritatem, divinique cultus decorem, sempiternamque hominum salutem, et utriusque Cleri disciplinam, ejusque salutarem solidamque culturam, atque ecclesiasticarum legum observantiam morumque emendationem, et christianam juventutis institutionem, et communem omnium pacem et concordiam in primis respiciunt. Atque etiam intensissimo studio curandum est, ut, Deo bene juvante, omnia ab Ecclesia et civili societate amoveantur mala, ut miseri errantes ad rectum veritatis, justitiæ, salutisque tramitem reducantur, ut vitiis erroribusque eliminatis, angusta nostra religio ejusque salutifera doctrina ubique terrarum reviviscat et quotidie magis propagetur et dominetur, atque ita pietas, honestas, probitas, justitia, caritas omnesque christianæ virtutes cum maxima humanæ societatis utilitate vigeant et efflorescant. Nemo enim inficiari unquam poterit, catholicæ Ecclesiæ ejusque doctrinæ vim non solum æternam hominum salutem spectare, verum etiam prodesse temporali populorum bono, eorumque veræ prosperitati, ordini ac tranquillitati, et humanarum quoque scientiarum progressui ac soliditati, veluti sacræ ac profanæ historiæ annales splendidissimis factis clare aperteque ostendunt, et constanter evidenterque demonstrant. Et quoniam Christus Dominus illis verbis Nos mirifice recreat, reficit et consolatur: *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum* (1); ideo dubitare non possumus, quin ipse in hoc Concilio Nobis in abundantia divinæ suæ gratiæ præsto esse velit, quo ea omnia statuere possimus, quæ ad majorem Ecclesiæ suæ sanctæ utilitatem quovis modo pertinent. Ferventissimis igitur ad Deum luminum Patrem in humilitate cordis Nostri dies noctesque fuis precibus hoc Concilium omnino cogendum esse censuimus.

Quamobrem Dei ipsius omnipotentis Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, ac beatorum ejus Apostolorum Petri et Pauli auctoritate, qua Nos quoque in terris fungimur, freti et innixi, de Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio et assensu, sacrum œcumenicum et generale Concilium in hac alma Urbe Nostra Roma futuro anno millesimo octingen-

tesimo sexagesimo nono, in Basilica Vaticana habendum, ac die octava mensis decembris Immaculatæ Deiparæ Virginis Mariæ Conceptioni sacra incipiendum, prosequendum, ac Domino adjuvante, ad ipsius gloriam, ad universi christiani populi salutem absolvendum et perficiendum, hisce Litteris indicimus, annuntiamus, convocamus, et statuimus. Ac proinde volumus, jubemus, omnes ex omnibus locis tam Venerabiles Fratres Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, quam dilectos Filios Abbates, omnesque alios, quibus jure aut privilegio in Conciliis generalibus residendi et sententias in eis dicendi facta est potestas, ad hoc œcumenicum Concilium a Nobis indictum venire debere, requirentes, hortantes, admonentes, ac nihilominus eis vi jurisjurandi, quod Nobis et huic Sanctæ Sedi præstiterunt, ac sanctæ obedientiæ virtute, et sub pœnis jure aut consuetudine in celebrationibus Conciliorum adversus non accedentes ferri et proponi solitis, mandantes arctèque præcipientes, ut ipsimet, nisi forte justo detineantur impedimento, quod tamen per legitimos procuratores Synodo probare debebunt, sacro huic Concilio omnino adesse et interesse teneantur.

In eam autem spem erigimur fore, ut Deus, in cujus manu sunt hominum corda, Nostris votis propitius annuens ineffabili sua misericordia et gratia efficiat, ut omnes supremi omnium populorum Principes, et Moderatores præsertim catholici quotidie magis noscentes maxima bona in humanam societatem ex catholica Ecclesia redundare, ipsamque firmissimum esse Imperiorum Regnorumque fundamentum, non solum minime impediunt, quominus Venerabiles Fratres Sacrorum Antistites, aliique omnes supra commemorati ad hoc concilium veniant, verum etiam ipsis libenter faveant, opemque ferant, et studiosissime, uti decet catholicos Principes, iis cooperentur, quæ in majorem Dei gloriam ejusdemque Concilii bonum cedere queant.

Ut vero Nostræ hæ Litteræ, et quæ in eis continentur, ad notitiam omnium, quorum oportet, perveniant, neve quis illorum ignorantiae excusationem prætendat, cum præsertim etiam non ad omnes eos, quibus nominatim illæ essent intimandæ tutus forsitan pateat accessus, volumus et mandamus, ut in Patriarchalibus Basilicis Lateranensi, Vaticana, et Liberiana, cum ibi multitudo populi ad audiendam rem divinam congregari solita est, palam clara voce per Curiam Nostram cursores aut aliquos publicos notarios legantur, lectæque in valvis dietarum Ecclesia-

(1. Matth. c. XVIII, v. 20.

rum itemque Cancellariæ apostolicæ portis, et Campi Floræ solito loco, et in aliis consuetis locis affigantur, ubi ad lectionem et notitiam cunctorum aliquandiu expositæ pendeant, cumque inde amovebuntur, earum nihilominus exempla in eisdem locis remaneant affixa. Nos enim per hujusmodi lectionem, publicationem affixionemque, omnes et quoscumque, quos prædictæ Nostræ Litteræ comprehendunt, post spatium duorum mensium a die Litterarum publicationis et affixionis ita volumus obligatos esse et adstrictos, ac si ipsismet illæ coram lectæ et intimatæ essent, transsumptis quidem earum, quæ manu publici notarii scripta aut subscripta, et sigillo personæ alicujus Ecclesiasticæ in dignitate constitutæ munita fuerint, ut fides certa et indubitata habeatur, mandamus ac decernimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam Nostræ indictionis, annunciationis, convocationis, statuti, decreti, mandati, præcepti, et obsecrationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem Omnipotentis Dei ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ millesimo octingentesimo sexagesimo octavo, tertio kalendas julias.

Pontificatus Nostri anno vigesimotertio.

† EGO PIUS CATHOLICÆ ECCLESIE EPISCOPUS.

Loco † Signi.

† Ego Marius Episc. Ostiensis et Veliternus Card. Decanus Mattei Pro-Datarius.

† Ego Constantinus Episc. Portuen. et S. Rufinæ Card. Patrizi.

† Ego Aloysius Episc. Prænестinus Card. Amat S. R. E. Vice-Cancellarius.

† Ego Nicolaus Episc. Tusculanus Card. Paracciani Clarelli a Secretis Brevium.

† Ego Camillus Episc. Albanus Card. Di Pietro.

† Ego Carolus Augustus Episc. Sabinensis Card. de Reisach.

† Ego Philippus Tit. S. Laurentii in Lucina Proto-Presb. Card. de Angelis Archiep. Firmanus, et S. R. E. Camerarius.

† Ego Fabius Maria Tit. S. Stephani in Monte Cælio Presb. Card. Asquini.

† Ego Alexander Tit. S. Susannæ Presb. Card. Barnabò.

† Ego Joseph Tit. S. Mariæ in Ara Cæli Presb. Card. Milesi.

† Ego Petrus Tit. S. Marci Presb. Card. de Silvestri.

† Ego Carolus Tit. S. Mariæ de Populo Presb. Card. Sacconi.

† Ego Angelus Tit. SS. Andreæ et Gregorii in Monte Cælio Presb. Card. Quaglia.

† Ego Fr. Antonius Maria Tit. SS. XII Apost. Card. Panebianco Pœnitentiarius Major.

† Ego Antoninus Tit. SS. Quatuor Coronator. Presb. Card. de Luca.

† Ego Joseph Andreas Tit. S. Hieronymi Illyricorum Presb. Card. Bizzarri.

† Ego Joannes Bapt. Tit. S. Callixti Presb. Card. Pitra.

† Ego Fr. Philippus Maria Tit. S. Xysti Presb. Card. Guidi Archiep. Bononiensis.

† Ego Gustavus Tit. S. Mariæ in Transpontina Presb. Card. de Hohenlohe.

† Ego Aloysius Tit. S. Laurentii in Pane Perna Presb. Card. Bilio.

† Ego Lucianus Tit. SS. Pudentianæ Presb. Card. Bonaparte.

† Ego Joseph Tit. SS. Marcellini et Petri Presb. Card. Berardi.

† Ego Raphaël Tit. SS. Crucis in Hierusalem Presb. Card. Monaco.

† Ego Jacobus S. Mariæ in Via Lata Proto-Diac. Card. Antonelli.

† Ego Prosper S. Mariæ Scalaris Diac. Card. Caterini.

† Ego Theodulphus S. Eustachii Diac. Card. Mertel.

† Ego Dominicus S. Mariæ in Domnica Diac. Card. Consolini.

† Ego Eduardus SS. Viti et Modesti Diac. Card. Borromeo.

† Ego Hannibal S. Mariæ in Aquiro Diac. Card. Capalti.

M. Card. Mattei, Pro-Datarius.

N. Card. Paracciani Clarelli.

Visa de Curia : D. Bruti.

J. Cugnionius.

Loco ✕ Plumbi

Reg. in Secretaria Brevium.

IV.

LITTERÆ APOSTOLICÆ AD OMNES EPISCOPOS ECCLESiarum
RITUS ORIENTALIS COMMUNIONEM CUM APOSTOLICA
SEDE NON HABENTES.

Arcano Divinæ Providentiæ consilio, licet sine ullis meritis Nostris, in hac sublimi Cathedra hæredes Beatissimi Apostolorum Principis constituti, qui *juxta prærogativam sibi a Deo concessam firma et solidissima petra est, super quam Salvator Ecclesiam ædificavit* (1), impositi Nobis oneris sollicitudine urgente, ad eos omnes in qualibet terrarum Orbis regione degentes, qui christiano nomine censeantur, curas Nostras extendere, omnesque ad paternæ caritatis amplexus excitare vehementissime cupimus et cona-

(1) S. Greg. Nyss. *Laudatio altera S. Steph. Proto-mart. apud Galland. VI, 600.*

mur. Nec vero absque gravi animæ Nostræ periculo partem ullam christiani populi negligere possumus, qui pretiosissimo Salvatoris Nostri Sanguine redemptus et sacris baptismi aquis in Dominicum gregem adlectus, omnem sibi vigilantiam Nostram jure deposcit. Itaque cum in omnium procurandam salutem, qui Christum Jesum agnoscunt et adorant, studia omnia cogitationesque Nostras indesinenter conferre debeamus, oculos Nostros ac paternum animum ad istas convertimus Ecclesias, quæ olim unitatis vínculo cum hac Apostolica Sede conglutinatæ tanta sanctitatis cælestique doctrinæ laude florebant, uberesque divinæ gloriæ et animarum salutis fructus edebant, nunc vero per nefarias illius artes ac machinationes qui primum schisma excitavit in cælo, a communione Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ toto orbe diffusa est, sejunctæ ac divisæ cum summo Nostro mœrore existunt.

Hac sane de causa jam ab ipso Supremi Nostri Pontificatus exordio Vobis pacis caritatisque verba toto cordis affectu loquuti sumus (1). Etsi vero hæc Nostra verba optatissimum minime obtinuerint exitum, tamen nunquam Nos deseruit spes, fore ut humiles æque ac ferventes Nôstras preces propitius exaudire dignetur clementissimus ac benignissimus salutis pacisque Auctor, *qui operatus est in medio terræ salutem, quique oriens ex alto pacem sibi acceptam et ab omnibus acceptandam evidenter ostendens, eam in ortu suo Angelorum ministerio bonæ voluntatis hominibus nuntiavit, et inter homines conversatus verbo docuit, prædicavit exemplo* (2).

Jam vero cum nuper de Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio Œcumenicam Synodum futuro anno Romæ celebrandam, ac die octavo mensis decembris Immaculatæ Deiparæ Virginis Mariæ Conceptioni sacro incipiendam indixerimus et convocaverimus, vocem Nostram ad vos rursus dirigimus, et majore, quam possumus, animi Nostri contentione Vos obsecramus, monemus et obtestamur, ut ad eandem generalem Synodum convenire velitis, quemadmodum Majores Vestri convenerunt ad Concilium Lugdunense II, a recol. mem. B. Gregorio X, Prædecessore Nostro habitum, et ad Florentinum Concilium a fel. record. Eugenio IV, item Decessore Nostro celebratum, ut dilectionis anti-

quæ legibus renovatis, et Patrum pace, cælesti illo ac salutari Christi dono, quod tempore exaruit, ad vigorem iterum revocata (1), post longam mœroris nebulam et dissidii diuturni atram ingrathamque caliginem serenum omnibus unionis optatæ jubar illucescat (2).

Atque hic sit jucundissimus benedictionis fructus, quo Christus Jesus nostrum omnium Dominus et Redemptor Immaculatam ac dilectissimam Sponsam suam catholicam Ecclesiam consoletur, ejusque temperet et abstergat lacrimas in hac asperitate temporum, ut, omni divisione penitus sublata, voces antea discrepantes perfecta spiritus unanimitate collaudent Deum, qui non vult schismata esse in nobis, sed, ut idem omnes dicamus et sentiamus, Apostoli voce præcepit; immortalesque misericordiarum Patri semper agantur gratiæ ab omnibus Sanctis suis, ac præsertim a gloriosissimis illis Ecclesiarum Orientalium antiquis Patribus et Doctoribus, cum de cælo prospiciant instauratam ac redintegratam cum hac Apostolica Sede catholicæ veritatis et unitatis centro conjunctionem, quam ipsi in terris viventes omnibus studiis atque indefessis laboribus fovere et magis in dies promovere tum doctrina tum exemplo curarunt, diffusa in eorum cordibus per Spiritum Sanctum caritate Illius, qui medium maceriæ parietem solvit, ac per sanguinem suum omnia conciliavit et pacavit, qui signum discipulorum suorum in unitate esse voluit, et cujus Oratio ad Patrem porrecta est: Rogo ut omnes unum sint, sicut et Nos unum sumus.

Datum Romæ apud S. Petrum, die 8 septembris anno 1868.

Pontificatus Nostri anno vigesimotertio.

V.

LITTERÆ APOSTOLICÆ AD OMNES PROTESTANTES ALIOSQUE ACATHOLICOS.

—

Jam vos omnes noveritis, Nos licet immerentes ad hanc Petri Cathedram evectos, et iccirco supremo universæ catholicæ Ecclesiæ regimini et curæ ab ipso Christo Domino Vobis divinitus commissæ præpositos opportunum existimasse, omnes Venerabiles Fratres totius orbis Episcopos apud Nos vocare, et in Œcumenicum Concilium

(1) Epist. ad Orient. *In suprema*, die 6 januarii, an. 1848.

(2) Epist. B. Gregorii X ad Michaëlem Palæologum, Græc. Imper. die 24 octobris an. 1272.

(1) Epist. LXX., al CCXX. S. Basilii Magni ad S. Damasum Papam.

(2) Defin. S. œcum. Synodi Florent. in Bulla Eugenii IV *Latentur cæli*.

futuro anno concelebrandum cogere, ut cum eisdem Venerabilibus Fratribus in sollicitudinis Nostræ partem vocatis ea omnia consilia suscipere possimus, quæ magis opportuna ac necessaria sint, tum ad dissipandas tot pestiferorum errorum tenebras, qui cum summo animarum damno ubique in dies dominantur et debacchantur, tum ad quotidie magis constituendum et amplificandum in christianis populis vigilantia Nostræ concreditis veræ fidei, justitiæ veræque Dei pacis regnum. Ac vehementer confisi arctissimo et amantissimo conjunctionis fœdere, quo Nobis et Apostolicæ huic Sedi iidem Venerabiles Fratres mirifice obstricti sunt, qui nunquam intermiserunt omni supremi Nostri Pontificatus tempore splendidissima erga Nos, et eandem Sedem fidei, amoris, et observantiæ testimonia præbere, ea profecto spe nitimur, fore ut, veluti præteritis sæculis alia generalia Concilia, ita etiam præsentī sæculo Concilium hoc Œcumenicum a Nobis indictum uberes, lætissimosque, divina adspirante gratia, fructus emittat, pro majore Dei gloria ac sempiterna hominum salute.

Itaque in hanc spem erecti, ac Domini Nostri Jesu Christi, qui pro universi humani generis salute tradidit animam suam, caritate excitati et compulsi, haud possumus, quin futuri Concilii occasione eos omnes Apostolicis ac paternis Nostri verbis alloquamur, qui etiamsi eundem Christum Jesum veluti Redemptorem agnoscant, et in Christiano nomine gloriantur, tamen veram Christi fidem haud profitentur, neque catholicæ Ecclesiæ communionem sequuntur. Atque id agimus, ut omni studio et caritate eos vel maxime moneamus, exhortemur et obsecremus, ut serio considerare et animadvertere velint, num ipsi viam ab eodem Christo Domino præscriptam sectentur, quæ ad æternam perducit salutem. Et quidem nemo inficiari ac dubitare potest, ipsum Christum Jesum, ut humanis omnibus generationibus redemptionis suæ fructus applicaret, suam hic in terris supra Petrum unicam ædificasse Ecclesiam, id est unam, sanctam, catholicam, apostolicam, eique necessariam omnem contulisse potestatem, ut integrum inviolatumque custodiretur fidei depositum, ac eadem fides omnibus populis, gentibus, nationibus traderetur, ut per baptismum omnes in mysticum suum corpus cooptarentur homines, et in ipsis semper servaretur ac perficeretur illa nova vita gratiæ, sine qua nemo potest unquam æternam mereri et assequi vitam, utque eadem Ecclesia, quæ mysticum

suum constituit corpus, in sua propria natura semper stabilis et immota usque ad consummationem sæculi permaneret, vigeret et omnibus filiis suis omnia salutis præsidia suppeditaret. Nunc vero qui accurate consideret ac meditetur conditionem, in qua versantur variæ et inter se discrepantes religiosæ societates sejunctæ a catholica Ecclesia, quæ a Christo Domino ejusque Apostolis sine intermissione per legitimos sacros suos Pastores semper exercuit, et in præsentia etiam exercet divinam potestatem sibi ab ipso Domino traditam, vel facile sibi persuadere debet, neque aliquam peculiarem, neque omnes simul conjunctas ex eisdem societatibus ullo modo constituere et esse illam unam et catholicam Ecclesiam, quam Christus Dominus ædificavit, constituit et esse voluit, neque membrum aut partem ejusdem Ecclesiæ ullo modo dici posse, quandoquidem sunt a catholica unitate visibiliter divisæ. Cum enim ejusmodi societates careant viva illa et a Deo constituta auctoritate, quæ homines res fidei morumque disciplinam præsertim docet eosque dirigit ac moderatur in iis omnibus, quæ ad æternam salutem pertinent, tum societates ipsæ in suis doctrinis continenter variarunt, et hæc mobilitas ac instabilitas apud easdem societates nunquam cessat. Quisque vel facile intelligit, et clare aperteque noscit, id vel maxime adversari Ecclesiæ a Christo Domino institutæ, in qua veritas semper stabilis nullique unquam immutationi obnoxia persistere debet, veluti depositum eidem Ecclesiæ traditum integerrime custodiendum, pro cuius custodia Spiritus Sancti præsentia auxiliumque ipsi Ecclesiæ fuit perpetuo promissum. Nemo autem ignorat, ex hisce doctrinarum et opinionum dissidiis socialia quoque oriri schismata, atque ex his originem habere innumerabiles communionem et sectas, quæ cum summo christianæ civilisque reipublicæ damno magis in dies propagantur.

Enimvero quicumque religionem veluti humanæ societatis fundamentum cognoscit, non poterit non agnoscere et fateri, quantam in civilem societatem vim ejusmodi principiorum ac religiosarum societatum inter se pugnantium divisio ac discrepantia exercuerit, et quam vehementer negatio auctoritatis a Deo constitutæ ad humani intellectus persuasiones regendas, atque ad hominum tum in privata, tum in sociali vita actiones dirigendas excitaverit, promoverit et aluerit hos infelicissimos rerum ac temporum motus et perturbationes, quibus omnes fere populi miserandum in modum agitantur et affliguntur.

Quamobrem ii omnes, qui *Ecclesiae catholicae unitatem et veritatem* non tenent (1), occasionem amplectantur hujus Concilii, quo Ecclesia Catholica, cui eorum Majores adscripti erant, novum intimae unitatis et inexpugnabilis vitalis sui roboris exhibet argumentum, ac indigentis eorum cordis respondentes ab eo statu se eripere studeant, in quo de sua propria salute securi esse non possunt. Nec desinant ferventissimas miserationum Domino offerre preces, ut divisionis murum disjiciat, errorum caliginem depellat, eosque ad sinum sanctae Matris Ecclesiae reducat, in qua eorum majores salutaria vitae pascua habuere, et in qua solum integra Christi Jesu doctrina servatur, traditur, et caelestis gratiae dispensantur mysteria.

Nos quidem cum ex supremi Apostolici Nostri ministerii officio Nobis ab ipso Christo Domino commisso omnes boni pastoris partes studiosissime explere, et omnes universi terrarum orbis homines paterna charitate prosequi et amplecti debeamus, tum has Nostras ad omnes christianos a Nobis sejunctos Litteras damus, quibus eos etiam atque etiam hortamur et obsecramus, ut ad unicum Christi ovile redire festinent; quandoquidem eorum in Christo Jesu salutem ex animo summopere optamus, ac timemus ne eidem Nostro Judici ratio a Nobis aliquando sit reddenda, nisi, quantum in Nobis est, ipsis ostendamus et muniamus viam ad eandem aeternam assequendam salutem. In omni certe oratione et obsecratione, cum gratiarum actione nunquam desistimus dies noctesque pro ipsis caelestium luminum et gratiarum abundantiam ab aeterno animarum Pastore humiliter enixeque exposcere. Et quoniam vicariam Ejus hic in terris licet immerito gerimus operam, iccirco errantium filiorum ad catholicam Ecclesiam reversionem expansis manibus ardentissime expectamus, ut eos in caelestis Patris domum amantissime excipire et inexhaustis ejus thesauris ditare possimus. Etenim ex hoc optatissimo ab veritatis et communionis cum catholica Ecclesia reditu non solum singulorum, sed totius etiam christianae societatis salus maxime pendet, et universus mundus vera pace perfrui non potest, nisi fiat unum ovile et unus pastor.

Datum Romae apud S. Petrum, die 13 septembris 1868. Pontificatus Nostri anno vigesimo-tertio.

(1) S. August. Ep. LXI., al. CCXXIII

VI.

CONGREGATIONES ET COMMISSIONES,
QUE

MATERIAS IN CONCILIO EXAMINANDAS PRÆPARAVÉRUNT

Congregatio Cardinalicia directrix.

Card. Constantinus Patrizi, Præses.

- » Carol. Aug. de Reisach.
- » Alex. Barnabo.
- » Anton. Maria Panebianco.
- » Jos. Andr. Bizzarri.
- » Aloys. Bilio.
- » Prosper. Caterini.
- » Hannibal Capalti.

Secretarius: Petrus Gianelli, Archiep. Sardiensis.

Consultores:

- Vinc. Tizzani, A. E. Nisib.
- Jos. Angelini, electus A. E. Corinth.
- Geo. Talbot de Malhide, Præl. dom.
- Melch. Galcotti, præf. stud. Panormit.
- P. Sebastian. Sanguineti S. J.
- Henr. Feije, prof. jur. c. Lovan.
- Car. Jos. Hefele, prof. hist. c. Tubing.

Commissio cærimoniarum.

Præses: Card. Patrizi.

Consultores:

- Dominic. Bartolini, Secr. S. C. Rit.
- Aloys. Ferrari, præf. cærim. pont.
- Jo. Corazza, cærim. pont. partic.
- Pius Martinuci, cærim. pont. partic.
- Camill. Balestra, cærim. pont. partic.
- Remig. Ricci, cærim. pont.

Commissio politico ecclesiastica.

Præses: Card. de Reisach.

Consultores:

- Marinus Marini, A. E. Urbis Veteris (Orvieto).
- Jos. Parpado, del Pardo, Ep Sinop., Theatin.
- Dominic. Bartolini.
- Ludov. Jacobini, canon. bas Lateran.
- Aloys. Ferrari.
- Vincent. Nussi Præl. dom.
- Laur. Gizzi Præl. dom.
- P. Camillus Guardì, Vic. gen. cler. reg. min. inf.
- Jos. Kovacs, canon. Kalocz.
- Guil. Molitor, canon. Spirens.
- Chesnel, vic. gen. Corisopit. (Quimper).
- Angelus Trinchieri, benef. Bas. Vatic.
- Christoph. Moufang, canon. Mogunt.
- Ambros. Gibert, vic. gen. Molin.

Commissio pro ecclesiis et missionibus Orientis.

Præses : Card. Barnabò

Consultores :

Jo. Simeoni, Secr. S. Cong. prop. fid.
 Ludov. Jaëobini.
 P. Jo. Bollig S. J.
 P. Carol. Vercellone, Assist. gen. PP. Barnab.
 P. Augustinus Theiner, Oratorian.
 Leonardus Valerga, Præf. miss. ext. PP. Carmelit. discalc. in Syria.
 Jos. David, Chorep. Syrens. in Mossul.
 Cæsar Roncetti, canon. S. Mar. ad Mart.
 Jós. Piazza, S. Congr. prop. fid.
 Franc. Rosi, S. Congr. prop. fid.
 Seraphin Cretoni, benef. Bas. Liber.
 P. Bonif. de Haneberg O. S. B., abbas.
 P. Jo. Martinow S. J.
 Ed. Henr. Howart, Præl. dom.

Commissio pro regularibus.

Præses : Card. Bizzarri.

Consultores :

Marinus Marini.
 Stanisl. Svegliati, can. Bas. Vatic.
 Aloys. Trombetta, can. Bas. SS. Laurent. et Damas.
 Angel. Lucidi, can. Bas. SS. Laurent. et Damas.
 P. Carol. Capelli, Proc. gen. PP. Barnabit.
 P. M. Fr. Raym. Bianchi O. Præd.
 P. Joach. da Cipressa, O. Min. Obs.
 P. Nicol. Cretoni O. S. Aug.
 P. Firminus Costa S. J.
 Victorian. Guisasola, Proton. ap.
 Franc. Stoppani, can. S. Mar. Transtib.

Commissio theolog. dogmat.

Præses: Card. Bilio.

Consultores :

Jos Cardoni, A. E. Edessen.
 P. Marian. Spada O. Præd.
 P. M. Hyac. de' Ferrari O. Præd.
 P. Jo. Perrone S. J.
 Jo. Schwetz, Præl. dom.
 P. M. Bonfil. Mura, Ex-gen. Serv. M.
 P. Anton. M. Adragna, Def. gen. Min. Conv.
 Jac. Jaquenot, Proton. ap.
 Carol. Gay, can. theol. et vie. gen. Pictav.
 P. Thom. Martinelli O. S. Aug.
 Jos. Pecci, prof. philos. in univ. Rom.
 P. Jo. B. Franzelin S. J.
 P. Clem. Schrader S. J.
 Camill. Santori, can. S. Mar. ad Mart.
 Placid. Petacci, benef. Bas. SS. Laur. et Dam.
 Franc. Hettinger, prof. dogm. Wirceburg.
 Jo. Alzog, prof. hist. c. Friburg.

Jac. Corcoran, vic. gen. Carolopolit.
 Steph. Moreno Labrador, can. Gadit.

Commissio pro disciplina ecclesiastica.

Præses: Card. Caterini.

Consultores :

Petrus Gianelli.
 Jos. Angelini.
 Stanisl. Svegliati.
 Jo. Simeoni.
 Laur. Nina, Assess. S. Cong. Inquisitionis.
 Ludov. Jacobini.
 Venant. Mobili, can. Bas. Liber.
 Angel. Lucidi.
 Phil. de Angelis, can. S. Mar. ad Mart.
 P. Camill. Tarquini S. J.
 Angel. Jacobini, can. S. Eustach.
 Jos. Hergenröther, prof. hist. e. Wirceburg.
 Henr. Feije.
 Henr. Sauvè, can. Lavalien.
 Jos. Giese, can. Monast.
 Casp. Heuser, prof. Colon.
 Jos. de Torres Padilla, prof. Hispal.

VII.

Breve apostolicum quo statuitur ordo servandus in Concilio Vaticano, in prosynodali congregatione episcoporum communicatum et publicatum. — De modo vivendi in concilio — De jure et modo proponendi. — De secreto servando. — De ordine sedendi. — De iudiciis excusationum et querelarum. — De officialibus concilii. — De congregationibus generalibus patrum. — De sessionibus publicis — De non discedendo a concilio. — Indultum de residentia.

LITTERÆ APOSTOLICÆ QUIBUS ORDO GENERALIS STATUITUR
 IN SS. OEC. CONCILIO VATICANO OBSERVANDUS. DIE
 27 NOV. 1869.

PIUS PAPA IX, AD FUTURUM REI MEMORIAM.

Multiplices inter, quibus divexamur angustias, ad Divinæ Clementiæ, quæ *consolatur Nos in omni tribulatione Nostra* (1) gratias persolendas maxime excitamur, qua propitiante illud celeriter Nobis continget, ut sacrosanctum generale et œcumenicum Concilium Vaticanum jam a Nobis, Ea adspirante, indictum feliciter auspicemur. Gaudium autem in Domino jure percipimus, quod salutare Concilii ejusdem conventus solemnī die Immaculatæ Dei Matris Mariæ semper Virginis Conceptione sacro, atque adeo sub potentibus maternisque auspiciis Ejus aggressuri

(1) 2 Corinth. 1, 4.

sumus, eosque in Vaticana Nostra Basilica inituri ante B. Petri cineres, qui *in accepta fortitudine Petrae perseverans suscepta Ecclesiae gubernacula non reliquit, et in quo omnium Pastorum sollicitudo cum commendatarum sibi ovium custodia perseverat* (1). Jamvero memores, hoc œcumenicum Concilium a Nobis convocatum fuisse, ut extirpandis erroribus, quos præsertim hujus sæculi conflavit impietas, removendis malis, quibus Ecclesia affligitur, emendandis moribus et utriusque Cleri disciplinæ instaurandæ, conjuncta Nobiscum sacrorum Ecclesiae Antistitum adhibeatur opera, ac probe noscentes, quo studio intentaque sollicitudine curare debeamus, ut ea omnia, quæ ad rectam rationem tam salutaris negotii gerendi, tractandi ac perficiendi pertinent, ex sancta majorum disciplina institutisque statuuntur, idcirco Apostolica Nostra auctoritate ea quæ sequuntur decernimus, atque ab omnibus in hoc Vaticano Concilio servanda esse præcipimus.

I.

De modo vivendi in Concilio.

Reputantes animo, quod *omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum* (2), quodque nihil cœlestis Patri benignitati pronius est, quam ut det *spiritum bonum petentibus se* (3), jam Nos, dum Apostolicis Nostris Litteris (4) die undecimo aprilis hoc anno datis, Ecclesiae thesauros sacrosancti hujus Concilii occasione Christifidelibus reseravimus, non solum eosdem Christifideles vehementer hortatisumus, ut emundantes *conscientiam ab opèribus mortuis ad serviendum Deo viventi* (5), orationibus, obsecrationibus, jejuniis aliisque pietatis actibus insistere velint: sed etiam Divini Spiritus lumen et opem in sacrosancto Missæ sacrificio celebrando quotidie in universo Orbe Catholico implorari mandavimus, ad prosperum a Domino huic concilio exitum et salutes ex eo Ecclesiae Sanctæ fructus impetrandos.

Quas quidem adhortationes et præscriptiones modo renovantes et confirmantes id præterea jubemus, ut in hujus Almæ Urbis Nostræ Ecclesiis, sacrosancta Synodo perdurante, singulis diebus Dominicis hora, quæ pro fideli populo

magis congrua videatur, Litaniae aliæque orationes ad hunc finem constitutæ recitentur.

At longe his majus aliquid et excellentius ab Episcopis aliisque, qui in Sacerdotali Ordine censentur, hoc Concilium concelebrantibus, præstandum est, quos, uti ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei oportet in omnibus seipsos præbere *exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum, irreprehensibile, ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis* (1). Quare veterum Conciliorum ac Tridentini nominatim vestigiis inhærentes hortamur illos omnes in Domino, ut orationi, sacræ lectioni, cœlestium rerum meditationibus pro sua cujusque pietate studiose intendant: ut pure casteque sancto Missæ sacrificio, quam fieri possit, frequenter operentur; animum mentemque ab humanarum rerum curis immunem servant; modestiam in moribus, in victu temperantiam, et in omni actione religionem retineant. Absint animorum dissidia, absit prava æmulatio et contentio, sed omnibus imperet, quæ inter ceteras virtutes eminet charitas, ut, illa dominante et incolumi, de hoc sacro Episcoporum Ecclesiae conventu dici possit: « *Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum* (2). Evigilent demum Patres in domesticorum suorum cura et christianæ ab eis sanctæque vitæ disciplina exigenda, memores, quam gravibus verbis Paulus Apostolus præcipiat Episcopis, ut sint suæ domui bene præpositi (3).

II.

De jure et modo proponendi.

Licet jus et munus proponendi negotia, quæ in Sancta Œcumenica Synodo tractari debebunt, de iisque Patrum sententias rogandi non nisi ad Nos et ad hanc Apostolicam Sedem pertineat, nihilominus non modo optamus, sed etiam hortamur, ut si qui inter Concilii Patres aliquid proponendum habuerint, quod ad publicam utilitatem conferre posse existiment, id libere exequi velint. Cum vero probe perspiciamus hanc ipsam rem, nisi congruo tempore et modo perficiatur, non parum necessario Conciliarium actionum ordini officere posse, idcirco statuimus, ejusmodi propositiones ita fieri debere, ut

(1) S. Leo P., Serm. 2 in Annivers. Assumptionis.

(2) Jacob, 1, 17.

(3) Luc. 11, 13.

(4) Litt. Nostr. 11 aprilis 1869.

(5) Ep. ad Hebr. 9, 14.

(1) Ep. ad Tit. 2, 7.

(2) Ps. 132, 1.

(3) 1 Timoth. 3, 4.

earum quælibet: 1. scripto mandetur, ac peculiari Congregationi nonnullorum, tum VV. FF. NN. S. R. E. Cardinalium, tum Synodi Patrum a Nobis deputandæ privatim exhibeatur; 2. publicum rei christianæ bonum vere respiciat, non singularem dumtaxat unius vel alterius Diœcesis utilitatem; 3. rationes contineat, ob quas utilis et opportuna censetur; 4. nihil præ se ferat, quod a constanti Ecclesiæ sensu ejusque inviolabilibus traditionibus alienum sit.

Peculiaris prædicta Congregatio propositiones sibi exhibitas diligenter expendet, suumque circa earum admissionem vel exclusionem consilium Nostro judicio submittet, ut Nos deinde matura consideratione de iis statuamus, utrum ad Synodalem deliberationem deferri debeant.

III.

De secreto servando in Concilio.

Prudentiæ hic ratio Nos admonet, ut secreti fidem, quæ in superioribus Conciliis non semel, adjunctorum gravitate exigente, indicenda fuit, in universa hujus Concilii actione servandam jubeamus. Si enim unquam alias, hoc maxime tempore hæc cautio necessaria visa est, quo in omnem occasionem excubat invidiæ conflandæ contra Catholicam Ecclesiam ejusque doctrinam, pluribus nocendi opibus pollens impietas. Quapropter præcipimus omnibus et singulis Patribus, Officialibus Concilii, Theologis, Sacrorum Canonum peritis, cæterisque, qui operam suam Patribus vel Officialibus prædictis quovis modo in rebus hujus Concilii præbent, ut decreta et alia quæcumque, quæ iis examinanda proponuntur, necnon discussiones et singulorum sententias non evulgent, nec alicui extra gremium Concilii pandant; præcipimus pariter, ut Officiales Concilii, qui episcopali dignitate præditi non sunt, aliique omnes, qui ratione cujusvis deman- dati a Nobis ministerii Conciliaribus disceptationibus inservire debent, juramentum emittere teneantur de munere fideliter obeundo, et de secreti fide servanda circa ea omnia, quæ supra præscripta sunt, necnon super iis rebus, quæ specialiter ipsis committentur.

IV.

De ordine sedendi, et de non inferendo alicui præjudicio.

Cum ad tranquillitatem concordiamque animorum tuendam non parum momenti habeat, si in quibuslibet Conciliaribus actibus unusquis-

que suæ dignitatis ordinem fideliter ac modeste custodiat: hinc ad offensionum occasiones, quoad ejus fieri possit, præcidendas, infrascriptum ordinem inter diversas dignitates servari præscribimus.

Primum locum obtinebunt VV. FF. NN. S. R. E. Cardinales, Episcopi, Presbyteri, Diaconi. Secundum Patriarchæ. Tertium, ex speciali Nostra indulgentia, Primates, juxta ordinem suæ promotionis ad Primatiales gradum. Id autem pro hac vice tantum indulgemus, atque ita, ut ex hac Nostra concessione nullum jus vel ipsis Primatibus datum vel aliis imminutum censi debeat. Quartum tenebunt Archiepiscopi juxta suæ ad Archiepiscopatum promotionis ordinem. Quintum Episcopi, ac pariter juxta ordinem promotionis suæ. Sextum Abbates Nullius Diœcesis. Septimum Abbates Generales aliique Generales Moderatores Ordinum Religiosorum, in quibus solemnia vota nuncupantur, etiamsi Vicarii Generalis titulo appellentur, dum tamen re ipsa cum omnibus supremi moderatoris juribus et privilegiis universo suo Ordini legitime præsent.

Ceterum ex superiorum Conciliorum disciplina institutoque decernimus, quod, si forte contigerit, aliquos debito in loco non sedere, et sententias etiam sub verbo *placet* proferre, congregationibus interesse, et alios quoscumque actus facere, Concilio durante, nulli propterea præjudicium generetur nullique novum jus acquiritur (1).

V.

De Judicibus excusationum et querelarum.

Quo graviorum rerum pertractatio, quæ in hac Sacrosancta Synodo agi gerive debent, minus quam fieri possit, impediatur aut retardetur ob cognitionem causarum, quæ singulos respiciunt: statuimus, ut ipsa Synodus per schedulas secretas quinque ex Concilii Patribus eligat in *Judices excusationum*, quorum erit procuraciones et excusationes prælatorum absentium, necnon eorum postulata, qui, Concilio nondum dimisso, justam discedendi causam se habere putaverint, excipere, atque ad normam conciliaris disciplinæ et SS. canonum expendere: quod cum fecerint, non quidquam de hisce rebus decernent, sed de omnibus ad congregationem generalem ordine referent. Præterea statuimus, ut eadem Synodus pariter per schedulas secretas alios quinque ex

(1) Conc. Trid. Sess. II, Decret. « De mod. viv. » § *Insuper*.

Patribus eligat in *Judices querelarum et controversiarum*.

Hi porro controversias omnes circa ordinem sedendi, vel jus præcedendi aliasque, si quæ forte inter congregatos oriantur, judicio summario atque *æconomice*, ut ajunt, ita componere studebunt, ut nulli præjudicium inferatur, et quatenus componere nequeant, eas Congregationis generalis auctoritati subjicient.

VI.

De Officialibus Concilii.

Quod vero et illud magni refert, ut necessarii ac idonei ministri et officiales juxta conciliarem consuetudinem et disciplinam omnibus in hac Synodo actibus rite et legitime perficiendis designentur, Nos hujusmodi ministeriorum rationem habentes, infrascriptos viros ad ea deligimus et nominamus, scilicet :

1. Generales Concilii Custodes, dilectos filios Joannem Columna et Dominicum Orsini Romanos principes pontificio Nostro solio adstantes.

2. Concilii Secretarium, venerabilem fratrem Josephum Episcopum S. Hippolyti, eique adjicimus cum officio et titulo Subsecretarii, dilectum filium Ludovicum Jacobini e Nostris et hujus Apostolicæ Sedis Protonotariis, necnon adjutores, dilectos filios canonicos Camillum Santori et Angelum Jacobini.

3. Concilii Notarios, dilectos filios Lucam Pacifici, Aloysium Colombo, Joannem Simeoni, Aloysium Pericoli, et Dominicum Bartolini Nostros et hujus Apostolicæ Sedis Protonotarios, eisque adjungimus dilectos filios Salvatorem Pallottini et Franciscum Santi advocatos, qui Notariis eisdem adjutricem operam navent.

4. Scrutatores suffragiorum, dilectos filios Aloysium Serafini et Franciscum Nardi causarum Palatii Nostri Apostolici Auditores; Aloysium Pellegrini et Leonardum Dialti Nostræ Cameræ Apostolicæ Clericos; Carolum Christofori et Alexandrum Montani signaturæ Justitiæ Votantes; Fridericum de Falloux du Coudray Nostræ Cancellariæ Apostolicæ Regentem, et Laurentium Nina Abbreviatorem ex majori Parco. Hi autem octo scrutatores in quatuor distincta paria distributi ita ad excipienda suffragia procedent, ut bina paria unum Conciliaris Aulæ latus, totidemque alterum obeant, ac præterea singula paria singulos ex notariis secum habere debebunt, dum in munere fungendo versantur.

5. Promotores Concilii, dilectos filios Joannem Baptistam de Dominicis-Tosti, et Philippum Ralli S. Consistorii Advocatos.

6. Magistros Cæremoniarum Concilii, dilectos filios Aloysium Ferrari Antistitem Nostrum domesticum Præfectum, et Pium Martinucci, Camillum Balestra, Remigium Ricci, Josephum Romagnoli, Petrum Josephum Rinaldi-Bucci, Antonium Cataldi, Alexandrum Tortoli, Augustinum Accoramboni, Aloysium Sinistri, Franciscum Riggi, Antonium Gattoni, Balthasarem Baccinetti, Cæsarem Togni, Rochum Massi, Nostros et hujus Apostolicæ Sedis Cæremonarios.

7. Assignatores Locorum, dilectos filios Henricum Folchi Præfectum, ac Aloysium Naselli, Edmundum Stonor, Paulum Bastide, Aloysium Pallotti intimos Nostros Cubicularios et dilectos filios Scipionem Cerilli, Gustavum Gallot, Franciscum Regnani, Nicolaum Vorsak, et Philippum Silvestri Cubicularios Nostros honorarios.

VII.

De Congregationibus Generalibus Patrum.

Ad ea modo curam convertentes, quæ Congregationum Generalium ordinem respiciunt, statuimus ac decernimus, ut iisdem Patrum Congregationibus, quæ publicis sessionibus præmittuntur, quinque ex VV. FF. NN. S. R. E. Cardinalibus Nostro Nomine et Auctoritate præsent, et ad hoc munus eligimus et nominamus, venerabilem fratrem Nostrum Carolum S. R. E. Cardinalem Episcopum Sabinensem De Reisach nuncupatum, Dilectos Filios Nostros S. R. E. Presbyteros Cardinales, Antoninum titulo SS. Quatuor Coronatorum De Luca nuncupatum, Josephum Andream titulo S. Hieronymi Illyricorum Bizzarri nuncupatum, Aloysium titulo S. Laurentii in Panisperna Bilio nuncupatum, et dilectum filium Nostrum Hannibalem S. R. E. Cardinalem Diaconum S. Mariæ in Aquiro Capalti nuncupatum.

Hi autem Præsides, præter alia quæ ad aptam horum Conventuum moderationem spectant, curabunt, ut in rebus pertractandis initium fiat a disceptatione eorum, quæ ad fidem pertinent; deinde integrum ipsis erit consultationes in fidei vel disciplinæ capita conferre, prout opportunum judicaverint.

Cum vero Nos jam inde a tempore, quo Apostolicas Litteras ad hoc Concilium indicendum dedimus, Viros Theologos et ecclesiastici juris

Consultos ex variis Catholici Orbis regionibus in hanc almam Urbem Nostram evocandos curaverimus, ut una cum aliis hujus Urbis, et earumdem disciplinarum peritis viris, rebus apparandis darent operam, quæ ad hujus Generalis Synodi scopum pertinent, atque ita expeditior via in rerum tractatione Patribus patere posset; hinc volumus et mandamus, ut *schemata* decretorum et canonum ab iisdem viris expressa et redacta, quæ Nos, nulla Nostra approbatione munita, integra integre Patribus in Congregationem Generalem collectis ad examen et iudicium subiciantur. Itaque, curantibus memoratis Præsidibus, aliquot ante dies, quam Congregatio Generalis habeatur, decretorum et canonum schemata, de quibus in Congregatione indicta agendum erit, typis impressa singulis Patribus distribuentur, quo interim illa diligenti consideratione in omnem partem expendant, et, quid sibi sententiæ esse debeat, accurate provideant. Si quis Patrum de schemate proposito sermonem in Congregatione ipsa habere voluerit, ad debitum inter oratores ordinem pro cuiusque dignitatis gradu servandum opus erit, ut saltem pridie diei Congregationis ipsius Præsidibus suum disserendi propositum significandum curet. Auditis autem istorum Patrum sermonibus, si alii etiam post eos in conventu ipso disserere voluerint, hoc iisdem fas erit, obtenta prius a Præsidibus dicendi venia, et eo ordine, quem dicentium dignitas postulaverit.

Jamvero, si in ea quæ habetur Congregatione exhibitum schema vel nullas vel nonnisi leves difficultates in ipso congressu facile expediendas obtulerit, tunc nihil moræ erit, quominus, disceptionibus compositis, decreti vel canonis Conciliaris, de quo agitur, formula rogatis Patrum suffragiis statuatur. Sin autem circa schema prædictum hujusmodi oriantur difficultates, ut, sentiis in contraria conversis, via non suppetat, qua in ipso conventu componi possint, tum ea ratio ineunda erit, quam heic infra statuimus, ut stabili et opportuno modo huic rei provideatur. Volumus itaque, ut ab ipso Concilii exordio quatuor speciales ac distinctæ Patrum Congregationes seu *Deputationes* instituantur, quarum prima de rebus ad fidem pertinentibus, altera de rebus disciplinæ ecclesiasticæ, tertia de rebus Ordinum Regularium, quarta demum de rebus ritus Orientalis, Concilio perdurante, cognoscere et tractare debebit. Quævis ex prædictis Congregationibus seu Deputationibus numero Patrum quatuor et viginti constabit, qui a Con-

cilii Patribus par schedulas secretas eligentur. Unicuique ex iisdem Congregationibus seu Deputationibus, præerit unus ex VV. FF. NN. S. R. E. Cardinalibus a Nobis designandus, qui ex Conciliaribus Theologis vel Juris Canonici peritis unum aut plures in commodum suæ Congregationis seu Deputationis adsciscet, atque ex iis unum constituet, qui Secretarii munere eidem Congregationi seu Deputationi operam navet. Igitur si illud contigerit, quod supra innuimus, ut nimirum in Generali Congregatione quæstio de proposito schemate exorta dirimi non potuerit, tum Cardinales ejusdem Generalis Congregationis Præsides curabunt, ut schema, de quo agitur, una cum objectis difficultatibus examini subiciatur illius ex specialibus Deputationibus, ad quam juxta assignata cuique rerum tractandarum genera pertinere intelligitur. Quæ in hac peculiari Deputatione deliberata fuerint, eorum relatio typis edita Patribus diribenda erit juxta methodum a Nobis superius præscriptam, ut deinde in proxima Congregatione Generali, si nihil amplius obstiterit, rogatis Patrum suffragiis, decreti vel canonis Conciliaris formula condatur. Suffragia autem a Patribus ore tenus edentur, ita tamen, ut ipsis integrum sit etiam de scripto illa pronuntiare.

VIII.

De Sessionibus publicis

Publicarum nunc Sessionum celebratio exigit, ut rebus et actionibus in ea rite dirigendis congrua ratione consulamus. Itaque in unaquaque publica sessione, considentibus suo loco et ordine Patribus, servatisque ad amussim cæremoniis, quæ in rituali instructione iisdem Patribus de mandato Nostro tradenda continentur, de suggestu decretorum et Canonum formulæ in superioribus Congregationibus generalibus conditæ voce sublata et clara jussu Nostro recitantur, eo ordine, ut primum canones de dogmatibus Fidei, deinde decreta de disciplina pronuncientur, et ea adhibita solemni tituli præfatione, quæ Prædecessores Nostri in ejusmodi Conciliari actione uti consueverunt, nempe: *Pius Episcopus Servus Servorum Dei, sacro approbante Concilio, ad perpetuam rei memoriam*. Tunc vero rogabuntur Patres, an placeant canones et decreta perlecta; ac statim procedent scrutatores suffragiorum, juxta methodum superius constitutam ad suffragia singillatim et ordine excipientes, eaque accurate describent. Hac autem in re declaramus suffragia pronuntiari debere in hæc

verba, *placet* aut *non placet* : ac simul edicimus, minime fas esse a sessione absentibus quavis de causa, suffragium suum scripto consignatum ad Concilium mittere. Jamvero suffragiis collectis, Concilii Secretarius una cum supradictis scrutatoribus penes Pontificalem Nostram Cathedram iis accurate dirimendis ac numerandis operam dabunt, ac de ipsis ad Nos referent : Nos deinde supremam Nostram sententiam edicemus, eamque enunciari et promulgari mandabimus, hac adhibita solemni formula : « *Decreta modo lecta placuerunt omnibus patribus nemine dissentiente (vel si qui forte dissenserint), tot numero exceptis; Nosque, sacro approbante Concilio, illa ita decernimus, statuimus atque sancimus, ut lecta sunt.* » Hisce autem omnibus expletis, erit Promotorum Concilii, rogare protonotarios praesentes, ut de omnibus et singulis in sessione peractis unum vel plura instrumenta conficiantur. Denique die proximæ sessionis de mandato Nostro indicta, sessionis conventus dimittetur.

IX.

De non discedendo a Concilio.

Universis porro Concilii Patribus aliisque, qui eidem interesse debent, præcipimus sub pœnis per SS. Canones indictis, ut ne quis eorum, antequam Sacrosanctum hoc Generale et Œcumenicum Concilium Vaticanum rite absolutum et a Nobis dimissum sit, discedat, nisi discessionis causa juxta normam superius definitam cognita et probata fuerit, ac impetrata a Nobis abeundi facultas.

X.

Indultum Apostolicum de non residentia pro iis qui Concilio intersunt.

Cum ii omnes qui Conciliaribus actionibus interesse tenentur, ea in re universali Ecclesiæ deserviant; Prædecessorum Nostrorum etiam exemplum sequuti (1) Apostolica benignitate indulgemus, ut tum præsules alique suffragii jus in hoc Concilio habentes, tum cæteri omnes eidem Concilio operam quovis titulo impendentes, suorum beneficiorum fructus, redditus, proventus ac distributiones quotidianas percipere possint, iis tantum distributionibus exceptis, quæ *inter præsentes* fieri dicuntur; idque concedimus Synodo perdurante, et donec quisque eidem adsit aut inserviat.

Hæc volumus atque mandamus, decernentes

(1) Paulus III. Brev. 1 januarii 1546. Pius IV. Breve 25 nov. 1561.

has Nostras Litteras et in eis contenta quæcumque in proximo sacrosancto generali et œcumenico Concilio Vaticano ab omnibus et singulis, ad quos spectat, respective et inviolabiliter observari debere. Non obstantibus, quamvis speciali atque individua mentione ac derogatione dignis, in contrarium facientibus quibuscumque.

Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXVII novembris anno MDCCCLXIX. Pontificatus Nostri anno vigesimo quarto.

N. Card. Paracciani-Clarelli.

VIII.

ELENCHUS VESTIUM ET SACRORUM PARAMENTORUM, QUÆ REVERENDISSIMI DD. ARCHIEPISCOPI ET EPISCOPI LATINI RITUS ROMAN ADVENIENTES PRO ŒCUMENICO CONCILIO VATICANO CELEBRANDO SECUM DEFERRI CURABUNT.

1. *Vestes Prælaticias* ea forma, quæ præscripta est in Cæremoniali Romano lib. I, cap. 1, pro Anstistitibus ex Clero sæculari § 1; ex ordine vero regulari promoti § 3, et biretum nigrum.

2. *Cappam*, de qua sermo est in memorato 1 libro Cærem. cap. 3, § 3.

3. *Amictum et tria pluvialiū*, unum coloris albi, alterum coloris rubri, tertium violacei, quæ tamen non sint auro vel argento illita, aut acupicta, vulgo *ricamati*.

4. *Mitram* ex lino coloris albi.

Aloys. Ferrari Protonot. Apost.,
SS^{mi} D. N. et S. Sedis Cærem. Præf.

IX.

CONSTITUTIO DE ELECTIONE ROMANI PONTIFICIS, SI CONTINGAT SEDEM APOSTOLICAM VACARE DURANTE CONCILIO ŒCUMENICO. D. 4 DECEMBRIS 1869.

PIUS EPISCOPUS Servus servorum Dei. *Ad futuram rei memoriam.*

Cum Romanis Pontificibus in B. Petro Apostolorum Principe pascendi, regendi et gubernandi universalem Ecclesiam a Domino Nostro Jesu Christo plena potestas tradita fuerit, pax et unitas ipsius Ecclesiæ in grave discrimen facile addicerentur, si, Apostolica Sede vacante, in electione novi Pontificis quidquam fieri contingeret, quod eam incertam ac dubiam reddere posset.

Ad tam funestum periculum avertendum plures a Romanis Pontificibus Decessoribus Nostris, ac præsertim a fel. record. Alexandro III in

generali Concilio Lateranensi III (1), a B. Gregorio X in generali Concilio Lugdunensi II (2), a Clemente V (3), a Gregorio XV (4), ab Urbano VIII (5) et a Clemente XII (6) editæ sunt Constitutiones, quibusdam multa alia præscribuntur, ut negotium tanti momenti rite recteque expediatur, generatim et absque ulla exceptione declaratur ac decernitur, electionem Summi Pontificis ad S. R. E. Cardinalium Collegium unice et exclusive spectare.

Hæc Nos animo recolentes, cum œcumenicum et generale Concilium Vaticanum per Apostolicas Litteras, quæ incipiunt *Æterni Patris* III kal. julias anno 1868, a Nobis indictum, in eo jam sit, ut solemniter initietur, Apostolici Nostri muneris esse ducimus, quamcumque occasionem discordiarum et dissensionum circa electionem Summi Pontificis prævenire ac præcidere, si Divinæ voluntati placuerit, Nos, eodem Concilio perdurante, ex hac mortali vita migrare.

Quapropter exemplo permoti fel. record. Julii II, Decessoris Nostri, de quo compertum ex historia est (7) tempore generalis Concilii Lateranensis V letali morbo correptum Cardinales coram se convocasse, ac de legitima Successoris Sui electione sollicitum illis adstantibus edixisse, hanc non a prædicto Concilio, sed ab eorum tantum collegio esse perficiendam, prout reapse memorati Julii sequuta morte factum fuisse constat, atque exemplo insuper excitati aliorum Decessorum Nostrorum item fel. rec. Pauli III et Pii IV, quorum primus Apostolicis Litteris datis III kal. decembris an. 1544, alter vero similibus Litteris datis X kal. octobris 1561, casum mortis suæ prævidentes, cum Tridentina Synodus celebraretur, decreverunt, ejusmodi casu occurrente electionem novi Pontificis nonnisi a S. R. E. Cardinalibus esse faciendam, exclusa prorsus quacumque memoratæ Synodi participatione: atque insuper de his habita cum nonnullis Venerabilibus Fratribus Nostri ejusdem S. R. E. Cardinalibus matura deliberatione et diligenti examine, ex certa scientia Nostra, motu proprio ac de Apostolicæ potestatis plenitudine declaramus, decernimus atque statuimus: quod, si placuerit Deo, mortali Nostræ peregri-

nationi prædicto generali Concilio Vaticano perdurante, finem imponere, electio novi Summi Pontificis, in quibuscumque statu et terminis Concilium ipsum subsistat, nonnisi per S. R. E. Cardinales fieri debeat, minime vero per ipsum Concilium, atque etiam omnino exclusis ab eadem electione peragenda quibuscumque aliis personis cujusvis, licet ipsius Concilii auctoritas forte deputandis, præter Cardinales prædictos.

Quinimo ut in ejusmodi electione memorati Cardinales, omni prorsus impedimento submoto et quavis perturbationum et dissidiorum occasione sublata, liberius et expeditius procedere queant, de eadem scientia et Apostolicæ potestatis plenitudine illud præterea decernimus atque statuimus, ut, si, prædicto Vaticano Concilio perdurante, Nos decedere contigerit, idem Concilium, in quibuscumque statu et terminis existat, illico et immediate suspensum ac dilatum intelligatur, quemadmodum per Nostras has litteras illud nunc pro tunc suspendere atque in tempus infra notandum differre intendimus, adeo ut nulla prorsus interjecta mora cessare statim debeat a quibuscumque conventibus, congregationibus et sessionibus, et a quibusvis decretis seu canonibus conficiendis, nec ob qualemcumque causam, etiamsi gravissima et speciali mentione digna videatur, ulterius progredi, donec novus Pontifex a Sacro Cardinalium Collegio canonice electus suprema sua auctoritate Concilii ipsius reassumptionem et prosecutionem duxerit intimandam.

Opportunum autem censes, ut quæ occasione prædicti Concilii Vaticani hactenus ordinavimus tumquoad Summi Pontificis electionem, tum quoad ejusdem Concilii suspensionem, certam stabilemque normam in simili rerum eventu perpetuo servandam suppeditent, pari scientia et potestate decernimus atque statuimus, ut futuris quibuscumque temporibus, quandocumque contigerit Romanum Pontificem decedere, perdurante celebratione alicujus Concilii œcumenici, sive Romæ illud habeatur, sive in alio quovis orbis loco, electio novi Pontificis ab uno S. R. E. Cardinalium Collegio semper et exclusive juxta modum superius definitum fieri debeat, atque ipsum Concilium, pariter juxta regulam superius sancitam, statim ab accepto certo nuntio demortui Pontificis suspensum ipso jure intelligatur et tamdiu dilatum, donec novus Pontifex canonice electus illud reassumi et continuari jusserit.

Præsentes autem litteras semper validas, fir-

(1) Cap. *Licet* de Electione.

(2) Cap. *Ubi* de Electione in 6.

(3) Clement. 2, de Electione.

(4) Constit. *Decet Romanum Pontificem*.

(5) Constit. *Ad Romanum Pontificis*, V kal. februarii 1628.

(6) Constit. *Apostolatus*, IV nonas octobris 1732.

(7) *Raynald*, Annal. Eccles. ad annum 1513, N. VII.

mas et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac nullo unquam tempore ex quocumque capite, aut qualibet causa de subreptionis, vel obreptionis seu nullitatis vitio, vel intentionis Nostræ, vel alio quopiam, quantumvis substantiali inexcogitato et inexcogitabili ac specificam et individuum mentionem aut expressionem requirente defectu, aut ex quocumque alio capite a jure statuto, vel quocumque prætextu, ratione, aut causa quantumvis tali, quæ ad effectum validitatis præmissorum necessario exprimenda foret, notari, impugnari, redargui, invalidari, retractari, in jus vel contrarietatem revocari posse; neque easdem præsentibus sub quibusvis similibus vel dissimilibus dispositionum revocationibus, limitationibus, modificationibus, derogationibus, sub quibuscumque verborum tenoribus et formis, ac cum quibusvis clausulis et decretis, etiamsi in eis de hisce præsentibus earumque toto tenore ac data specialis mentio fieret, pro tempore factis et concessis ac faciendis et concedendis comprehendere; sed semper et omnino ab illis excipi debere atque ex nunc quidquid contra præmissa, Apostolica Sede vacante, quavis auctoritate etiam memorati Concilii Vaticani, vel alterius cujuscumque futuris temporibus Concilii œcumenici, licet de unanimi consensu hodiernorum, seu pro tempore existentium S. R. E. Cardinalium scienter vel ignoranter fuerit attentatum, irritum et inane ac nullius roboris decernimus.

Non obstantibus quatenus opus sit, felicitis recordationis Alexandri Papæ III decessoris Nostri in Concilio Lateranensi edita, quæ incipit « *Licet de vitanda*, » et quibuscumque aliis etiam in universalibus Conciliis latis specialibus vel generalibus Constitutionibus Apostolicis, quamvis in corpore juris clausis, et sub quibuscumque tenoribus et formis ac quibusvis etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacioribus, et insolitis clausulis, irritantibusque et aliis decretis in genere vel in specie, etiam motu pari ac consistorialiter statutis, quibus omnibus et singulis, quatenus pariter opus sit, eorumque omnium tenoribus, perinde ac si præsentibus de verbo ad verbum exprimantur, pro insertis et expressis habentes, in ea tantum parte, quæ præsentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum omnium et singulorum validissimum effectum hac vice dumtaxat latissime et plenissime ac sufficienter necnon specialiter et expresse harum quoque serie derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam Nostræ declarationis, ordinationis, statuti, decreti, derogationis et voluntatis infringere, vel illis ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum Anno Incarnationis Dominicæ millesimo octingentesimo sexagesimo nono. Pridie nonas decembris Pontificatus Nostri anno vigesimoquarto.

M. Card. Mattei, Pro-Datarius.

N. Card. Paracciani Clarelli.

Visa de Curia : Dominicus Bruti.

Loco ✕ Plumbi.

J. Cugnoni.

ADNOTATIO.

Præsens constitutio, ut Breve de methodo in concilio servanda, quod supra retulimus, episcopis notificata fuit in generali congregatione. Vid. Guérin, *Concile œcumenique du Vatican*, p. 50, 97.

X.

METHODUS SERVANDA IN PRIMA SESSIONE SACRI CONCILII OECUMENICI, QUOD IN PATRIARCHALI BASILICA S. PETRI IN VATICANO CELEBRABITUR.

1. Clerus universus Urbis per scalam regiam, porticum et basilicam ordine statuto disponetur.

2. Eminentissimi Cardinales et Reverendissimi Patres ad Palatium Vaticanum accedent per scalam sitam in atrio maximo ejusdem Palatii, quæ ducit ad Bibliothecam et Museum.

3. In aulis designatis quisque vestes sacras sibi proprias induet. Eminentissimi Cardinales sacra paramenta assument in altera aula paramentorum, scilicet in ea, in qua solet aliquando Summus Pontifex sacris vestibus indui. Reverendissimi Patriarchæ in aula anteriori sacra item paramenta assument, et in hac ipsa aula Auditores Rotæ, Clerici Cameræ, Votantes signaturæ et Abbreviatores superpelliceo se vestient. Reverendissimi Primates, Archiepiscopi, Episcopi et Abbates pluviale induent in ambulacro Juliano, quod Museo Vaticano adhæret prope aulas supra enunciatas.

4. Capellam supra porticum basilicæ statim, Eminentissimi Cardinales cum caudatario tantum, Reverendissimi Patres nemine comitante ingredientur, et facta brevi oratione, locum ab assignatoribus designatum occupabunt.

5. Prælati et alii Officiales, vestibus respectivo sibi debitis induti, nemine pariter comi-

tante, capellam præfatam ingredientur et in locis assignatis consistent.

6. Duo Eminentissimi Cardinales Diaconi seniores, Eminentissimus Cardinalis Prior Presbyterorum, duo Protonotarii de numero participantium, et Votantes signaturæ pro paramentis Papæ deferendis in sacellum Paulinum convenient, quod pro sacrario inserviet.

7. Subdiaconus Apostolicus pro Cruce Papali deferenda, et alii duo signaturæ Votantes pro candelabris aderunt in prædicto sacello Paulino. Aderunt quoque duo Reverendissimi Episcopi pro libro et candela.

8. Summus Pontifex ad præfatum sacellum Paulinum accedet, sacris vestibus ornabitur, nempe amictu, alba, cingulo et stola, et incensum in thuribulo ponet, ministrante naviculam Cardinali Presbytero assistente. Tum induet pluviale, formale et mitram pretiosam.

9. Summus Pontifex capellam supra porticum basilicæ ingreditur, et transeundo benedicit Patribus.

10. Ante faldistorium mitram deponet, genua flectet et parumper orabit. Tum, adhuc genuflexus, ex libro a Cardinali Presbytero assistente sibi oblato, præcinet hymnum *Veni creator Spiritus*, quem Cantores prosequuntur, omnibus interim genua flectentibus.

11. Post primum versum omnes surgent, et Summus Pontifex, resumpta mitra, sedebit in sede gestatoria.

12. Ordinabitur processio :

Camerarii extra num. duo.

Capellani secreti de numero participantium num. duo.

Advocati consistoriales, Promotores Concilii, num. duo.

Cubicularii honoris ecclesiastici n. duo.

Cubicularii secreti ecclesiastici n. duo.

Cantores omnes.

Abbreviatores de parco majori, Scrutatores suffragiorum, num. duo.

Votantes signaturæ omnes, inter quos duo Scrutatores suffragiorum.

Clerici Camera Apostolicæ, Scrutatores suffragiorum, num. duo.

Auditores Rotæ, Scrutatores suffragiorum, num. duo.

Magister sacri Hospitii.

Capellanus cum regno usuali Summi Pontificis.

Capellanus secretus cum mitra simplici usuali Summi Pontificis.

Thuriferarius signaturæ votans cum thuribulo.

Subdiaconus Apostolicus sacris vestibus indutus deferens Crucem Papalem inter duos acolythos signaturæ votantes cum candelabris.

Abbates generales parati.

Abbates nullius diœcesis parati.

Episcopi	}	parati, juxta ordinem suæ promotionis incedentes.
Archiepiscopi		
Primates		

Patriarchæ parati.

Cardinales	}	Diaconi.
		Presbyteri.
		Episcopi.

Reverendissimi Episcopi, Archiepiscopi, Primates et Patriarchæ unum sacerdotem seu capellanum veste talari indutum, itemque Eminentissimi Cardinales unum sacerdotem, ac insuper caudatarium in processione habebunt. Eminentissimus Cardinalis Prior Presbyterorum pluviali indutus incedet in processione ultimo loco inter Cardinales presbyteros. Prope januam capellæ quisque mitram sibi imponet.

Senator et conservatores urbis et alii duces de custodia Pontificis nuncupati.

Vicecamerarius cappa indutus a dextris Principis solii custodis Concilii.

Duo protonotarii de numero participantium notarii Concilii pro veste Papæ.

Cardinalis Diaconus evangelium in actione synodali cantaturus medius inter duos Cardinales Diaconos assistentes.

Duo cæremoniarum magistri assistentes Papæ.

Summus Pontifex sede delatus sub baldachino, cujus hastæ deferentur a signaturæ referendariis.

Duo cubicularii secreti supranumerarii deferentes flabella.

Decanus Rotæ minister de mitra inter duos secretos cubicularios ecclesiasticos de numero participantium.

Servientes armorum, mazzerii nuncupati, a lateribus Summi Pontificis incedentes.

Cantores octoprædictum hymnum concinentes.

Auditor et thesaurarius Camera apostolicæ cum præsule domui pontificiæ præposito cum cappis.

Reliqui quatuor protonotarii de numero participantium, inter quos subsecretarius Concilii una cum præfecto cubiculi cum cappis.

Generales et Vicarii generales Congregationum regularium.

Generales et Vicarii generales Ordinum seu Congregationum monasticarum mitræ usum non habentium.

Generales et Vicarii generalis Ordinum mendicantium.

Omnes cum habitu sui instituti, et qui clerici regulares sunt biretum præ manibus tantum gestabunt.

Officiales Concilii, nempe duo adjutores secretario et duo adjutores notariis, qui, si inter Summi Pontificis cubicularios erunt adscripti, vestem violaceam cum simili veste superiori assumunt. Si vero clero tantum sæculari erunt ad dicti, vestem talarem induent.

Ultimo loco post officiales incedent stenographi, veste talari induti.

13. Quisque basilicam ingressus statim caput detegit, et cum prope altare papale pervenerit, facta utroque genu reverentia Ss. Sacramento super eodem altari papali exposito, aulam ingreditur, et facta cruci altaris inclinatione, locum sibi convenientem ab assignatoribus indictum occupabit: et omnes stantes ac detecto capite Summi Pontificis adventum præstolabuntur.

14. Capellani vero Reverendissimorum Cætrum, facta cum ipsis genuflexione, immediate pergunt ad sacellum Ss. Simonis et Judæ.

15. Interim Eminentissimus Cardinalis Decanus celebraturus missam, et reliqui ministri, nempe presbyter assistens, diaconus, et subdiaconus comitante cæremoniarum magistro, quinque acolythi ceroferarii et tres clerici capellæ ad altare intra aulam accedent et Summi Pontificis adventum expectabunt.

16. Eminentissimi Cardinales scamna ante altare papale parata occupabunt.

17. Duo Episcopi pro libro et candela prope faldistorium ante altare prædictum.

18. Summus Pontifex in ingressu basilicæ e sede descendet, mitram deponet, accedet ad altare papale et super faldistorium procumbet.

19. Cantores postremum hymni versum concinent.

20. Interim Generales et Vicarii generales supradicti, facta genuflexione ut supra, per januam lateralem prope sacellum Gregorianum B. M. V. aulam ingredientur et petent loca assignata.

21. Post cantum ultimi versus Summus Pontifex recitabit versiculos et orationes.

22. Completis orationibus, Eminentissimi Cardinales, repetita genuflexione ut supra, aulam ingredientur cum caudatario tantum, et facta ante altare reverentia cruci, ad propria subsellia pergunt.

23. Summus Pontifex, repetita genuflexione et resumpta mitra, aulam ingreditur, benedicet

Patribus et deposita mitra orabit ante altare.

24. Surget et cum Cardinali decano celebraturo missam incipiet, quæ ritu consueto celebrabitur.

25. In missa non exhibebitur obedientia, non fiet sermo post Evangelium, neque Eminentissimi Cardinales ad circulum descendunt.

26. Expleta missa et recitata oratione *Placeat*, etc., Cardinalis celebrans ad faldistorium revertetur.

27. Clerici capellæ super altare locabunt thronum pro reponendo codice S. Evangelii.

28. Episcopus Concilii Secretarius de loco suo descendet, et facta Summo Pontifici reverentia, ad credentiam accedet. Tum omnibus surgentibus, idem Episcopus Secretarius nemini reverentiam faciens, detecto capite deferet ad altare codicem S. Evangelii et super paratum thronum locabit.

29. Locato super altare codice S. Evangelii, Episcopus Secretarius locum suum petet.

30. Episcopus Concionator pluviali indutus et mitram manibus gestans ad solium accedet, et facta prius profunda reverentia ante gradus solii ejusdem, ad Summum Pontificem accedet, cui inclinatus osculabitur ejus genu dexterum et indulgentias postulabit.

31. Dum Episcopus Concionator ad solium accedet, per subsacristam super altare paramenta pro Summo Pontifice prius disposita ordinabuntur.

32. Habebitur sermo per Episcopum mitratum.

33. Completo sermone, subdiaconus apostolicus crucem papalem ante gradus solii deferet.

34. Summus Pontifex, deposita mitra, surget et benedictionem dabit: *Sit nomen Domini*, etc.

35. Eminentissimi Cardinales et Reverendissimi Patres detecto capite stabunt ad benedictionem, Abbates et reliqui omnes genua flectent.

36. Episcopus, qui sermonem habuit, indulgentiam publicabit, tum descendet de ambone et locum sibi assignatum occupabit.

37. Cardinalis celebrans surget, accedet ad altare, signabit librum et seipsum, ac recitans Evangelium S. Joannis revertetur cum suis ministris ad sacrarium, sacras vestes deponet, et pluviali indutus ad aulam redibit inter alios Eminentissimos Cardinales.

38. Duo Episcopi cum libro et candela accedent ad Summum Pontificem, qui psalmum *Quam dilecta*, etc., recitabit.

39. Subdiaconus apostolicus deferet sandalia et caligas ad solium, comitatus a duobus signaturæ votantibus.

40. Summus Pontifex caligas et sandalia induit.

41. Sacrista ad altare pro diribendis sacris vestibus Papæ.

42. Votantes ad altare pro deferendis sacris vestibus prædictis.

43. Cardinalis Diaconus cantaturus Evangelium ad solium.

44. Cardinalis prior presbyterorum pluviali indutus solium conscendet et annulum Summo Pontifici detrahet.

45. Votantes paramenta deferent ad solium.

46. Cardinalis Diaconus prædictus, detractis prius mitra, formali, pluviali, stola et cingulo, induet Summum Pontificem omnibus missalibus paramentis, videlicet subcinctorio, cruce pectorali, fanone, stola, tunicella, dalmatica, chirothecis et planeta, adjuvantibus quoque Cardinalibus diaconis assistentibus.

47. Subdiaconus apostolicus ad altare pro S. Pallio, quod deferet ad solium. Comitabitur ab altero ex signaturæ votantibus cum spinulis.

48. Cardinalis Diaconus præfatus sacrum Pallium imponet Summo Pontifici.

49. Idem Cardinalis mitram reponet Summo Pontifici et ad suum locum redibit.

50. Cardinalis presbyter assistens annulum imponet Summo Pontifici et ad subsellium suum revertetur.

51. Præstabitur obedientia ab Eminentissimis Cardinalibus, qui manum Summi Pontificis osculabuntur, a Reverendissimis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis et Episcopis, qui facta prius profunda inclinatione ante gradus solii, genu dexterum Summi Pontificis stantes osculabuntur; Abbates vero præmissa genuflexione antequam solium conscendant, genuflexi pedem dexterum Summi Pontificis osculabuntur.

52. Episcopus Secretarius, præstita obedientia, locum sibi inter Officiales assignatum occupabit.

53. Completa obedientia, a Clericis Capellæ parabitur faldistorium in plano solii.

54. Cardinalis primus Diaconus assistens alta voce dicet : *Orate*.

55. Summus Pontifex, deposita mitra, procumbet super faldistorium, reliqui omnes in propriis locis genua flectent.

56. Interim præsto erunt duo Episcopi cum libro et candela.

57. Post breve temporis spatium surget tantum Summus Pontifex et leget in tono feriali alta voce orationem : *Adsumus, Domine, etc.*, in cujus fine omnes respondebunt : *Amen*.

58. Cardinalis secundus Diaconus assistens primus omnium surget et dicet alta voce : *Erigite vos*.

59. Omnes surgent et stabunt.

60. Cantores cantabunt antiphonam : *Exaudi nos, Domine, etc.*

61. Cardinalis primus Diaconus iterum dicet alta voce : *Orate*.

62. Omnes iterum genua flectent et aliquantulum orabunt.

63. Cardinalis secundus Diaconus omnium primus assurget et dicet alta voce : *Erigite vos*.

64. Omnes surgent et stabunt, ut prius.

65. Summus Pontifex canet in tono feriali orationem : *Mentes nostras, etc.*

66. Completa oratione, omnes iterum procumbent sine mitra, excepto Summo Pontifice, qui mitra simplici utetur.

67. Duo cantores genuflexi in presbyterio litanias cantabunt.

68. Summus Pontifex, ubi notatum est, surget solus et manu sinistra tenens Crucem loco baculi pastoralis ter benedicet Synodo dicens : *Ut hanc sanctam Synodum, etc.*

69. Perficientur Litanie.

70. Surgent omnes et stabunt.

71. Summus Pontifex dicet : *Oremus*.

72. Cardinalis primus Diaconus : *Flectamus genua*, et omnes genuflectent præter Summum Pontificem.

73. Cardinalis secundus Diaconus dicet : *Levate*, et omnes surgent.

74. Summus Pontifex recitabit in tono feriali orationem : *Da quæsumus*, qua completa, resumet mitram, ad sedem redibit et in ea sedebit.

75. Cardinales et Patres sedebunt et mitra se operient.

76. Cardinalis Diaconus Evangelium cantaturus et Subdiaconus apostolicus accedent ad credentiam et manipulum assument.

77. Idem Cardinalis Diaconus accipiet librum Evangeliorum, quem ritu consueto deferet et ponet super altare.

78. Accedet ad solium et osculabitur manum Summi Pontificis.

79. Acolythi Signaturæ votantes cum candelabris et Subdiaconus Apostolicus ante altare.

80. Cardinalis presbyter assistens ad solium redibit.

81. Papa, ministrante eodem Cardinali presbytero, ponet incensum in thuribulum cum benedictione.

82. Cardinalis Diaconus ante altare genuflexus

recitabit orationem : *Munda cor meum, etc.*, et accepto libro de altari, se adjunget Subdiacono et Acolythis.

83. Cardinalis Diaconus, Subdiaconus apostolicus, Acolythis et Thuriferarius ad solium pro benedictione.

84. Accepta ut supra, benedictione, cantabitur Evangelium.

85. Ad cantum Evangelii omnes surgent capite detecto, deposito etiam pileolo.

86. Cantato Evangelio, Summus Pontifex osculabitur librum a Subdiacono porrectum et incensabitur a Cardinali Presbytero assistente, qui post thurificationem ad suum subsellium revertetur.

87. Cardinalis Diaconus et Subdiaconus apostolicus deponent manipulum et ad loca sua regredientur.

88. Acolythis et thuriferarius candelabra et thuribulum deponent.

89. Sedebunt omnes cum mitris et Summus Pontifex Patres alloquetur.

90. Reponetur per clericos Capellæ faldistorium in plano solii.

91. Cardinalis presbyter ad assistentiam in solio redibit..

92. Summus Pontifex, deposita mitra, accedet ad faldistorium.

93. Duo Episcopi cum libro et candela.

94. Summus Pontifex ex libro sibi oblato a Cardinali presbytero assistente præcinet hymnum : *Veni, Creator Spiritus*, et procumbet super faldistorio.

95. Reliqui omnes in suis locis genua flectent et nudato capite.

96. Cantores prosequuntur hymnum.

97. Finito primo versu, Summus Pontifex surget et stabit in sede sua.

98. Reliqui omnes surgent et stabunt in suis locis.

99. Removebitur faldistorium e plano solii.

100. Duo Episcopi cum libro et candela.

101. Summus Pontifex, expleto hymno, cantabit versiculum et orationem ex libro, quem Cardinalis presbyter sustinebit.

102. Duo cantores cantabunt : *ŷ Benedicamus Domino*, et responso: *Deo gratias*, discedent cantores omnes ex aula et remanebunt in sacello Gregoriano B. Mariæ V.

103. Summus Pontifex sedebit et resumet mitram.

104. Reliqui omnes sedebunt cum mitris.

105. Per Præfectum cæremoniarum dimittentur qui locum non habent in Concilio. nempe :

Magister sacri Hospitii ;

Reliqui Prælati, qui non sunt officiales, exceptis Subdiacono apostolico et Decano S. Rotæ.

Cubicularii omnes secreti et honoris, duobus tantum de numero participantium exceptis, qui inservient Summo Pontifici ;

Capellani secreti et communes ;

Camerarii extra ;

Acolythis et Clerici capellæ ;

Ostiarii de virga rubea :

Caudatarii.

106. Dimissis itaque qui nequeunt interesse actionibus sequentibus, claudetur ab extra ostium aulæ ab ostiariis.

107. Ad aulæ conciliaris januam majorem et ad alias minores vigilabunt ab extra Ostiarii, et ab eis custodientur.

108. In sacello B. M. V. et in altero S. Petronillæ, januis internis clausis, morabuntur qui locum non habent in Concilio.

109. Episcopus Secretarius una cum alio Episcopo, qui decreta lecturus erit, accedet ad Summum Pontificem et servabit methodum, quæ pro Episcopo Concionatore tradita est.

110. Summus Pontifex tradet decreta in prima sessione promulganda, vel ipsi Secretario, vel alteri Episcopo, qui leget decreta.

111. Secretarius vel alter Episcopus ascendet ambonem, quo consensu versus Summum Pontificem profundam reverentiam faciet : tum detecto capite leget titulum decretorum, nempe : « Pius Episcopus, servus servorum Dei, sacro approbante Concilio, ad perpetuam rei memoriam. » Tum se cooperiet mitra, sedebit et leget decreta in prima sessione approbanda.

112. Lectis decretis, stans detecto capite interrogabit formula statuta Cardinales et Patres, an placeant decreta modo lecta ?

113. Secretarius, vel alter Episcopus, qui legit decreta, descendet de ambone et ad locum suum revertetur.

114. Scrutatores cum notariis accedent ad medium presbyterii et facta Summo Pontifici genuflexione accedent ad Cardinales et Patres et recipient eorum suffragia.

115. Procedent, comitante altero ex cæremoniarum magistris, scrutatores suffragiorum bini et bini, quibuscum notarii Concilii ita jungentur, ut duo scrutatores unum ex Concilii notariis adjunctum habeant. Hi vero munus colligendi Patrum suffragia ita obeunt, ut per quatuor principales aulæ Concilii partes distributi, terni simul duo nempe scrutatores et unus Concilii notarius, accedant ad partem aulæ sibi pro hac re assigna-

tam, ibique singillatim Eminentissimorum Cardinalium itemque Patriarcharum suffragia exquirant juxta ordinem sedendi; Primatum vero, Archiepiscoporum, Episcoporum aliorumque Concilii Patrum singulorum suffragia rogabunt pariter juxta ordinem sedendi, stantes in plano aulae Concilii; singulorum autem suffragia accurate describent.

116. Cardinales et Patres suffragium proferent elata voce per verbum *Placet*, aut *Non placet* sedentes cum mitris. Abbates et alii, quibus ex privilegio datur suffragium proferre, assurgent detecto capite et facta versus Summum Pontificem genuflexione, verbum *Placet*, vel *Non placet* pronuntiabunt.

117. Cum in una ex praedictis aulae partibus suffragia omnia collecta fuerint, duo isti scrutatores cum notario, qui suffragia in ea parte collegerunt, accedent ad tabulam secretarii in medio positam, ibi suffragia collecta computabuntur, et referetur in Acta, utrum omnibus, qui suffragia dederunt, Decretum placuerit, an sint nonnulli, quibus nonnisi cum aliqua mutatione aut conditione placeat, vel omnino non placeat.

118. In digerendis atque numerandis Patrum suffragiis per scrutatores collectis, Secretarius praesto erit, ut juxta formulam antea pro diverso eventu deliberatam, ea, quae ex computatione omnium suffragiorum provenient, scripto consignet.

119. Tum Scrutatores cum Secretario ad solium accedentes suffragiorum summam rite consignatam Summo Pontifici subministrabunt, ut per supremam ejus auctoritatem accedat confirmatio et habeatur promulgatio.

120. Summus Pontifex alta voce decreta confirmabit praescriptam pronuntians solemnem formulam, nempe « Decreta modo lecta placuerunt Patribus, nemine dissentiente (*vel, si qui forte dissenserint* : tot numero exceptis); Nosque sacro approbante Concilio illa ita decernimus, statuimus atque sancimus ut lecta sunt. »

121. Secretarius, ritu superius notato, iterum ad Summum Pontificem accedet et recipiet ab eo decretum indictionis futurae sessionis.

122. Secretarius ambonem conscendet et ritu prius praescripto futuram sessionem intimabit, descendet de ambone et sedem suam petet.

123. Protonotarii accedent ante ultimum gradum solii a sinistro latere.

124. Promotores pariter ad solium accedent et in medio infimi gradus genuflexi rogabunt Protonotarios; ut de omnibus, quae acta sunt in hac

sessione, unum aut plura instrumenta conficiant.

125. Protonotarius senior respondebit : *Conficiemus vobis testibus*, innuens Praepositum domui pontificiae et Praefectum cubiculi, qui pro hoc actu prope dexterum solii latus consistent.

126. Aperietur ostium aulae conciliaris, et qui prius discesserunt locum sibi debitum occupabunt.

127. Duo Episcopi pro libro et candela ad solium.

128. Cardinalis Presbyter assistens iterum ad solium.

129. Summus Pontifex, deposita mitra, surget, et ex libro, quem Cardinalis presbyter assistens tenebit, praecinnet hymnum : *Te Deum laudamus*, qui prosequetur a choro cantorum alternatim cum clero.

130. Circa finem hymni accedent ante gradus solii duo acolythi signaturae votantes cum candelabris.

131. Duo Episcopi pro libro et candela.

132. Completo cantu hymni praefati Summus Pontifex cantabit *ꝫ Dominus vobiscum* et orationem ex libro a Cardinali presbytero oblato.

133. Post orationem Cardinalis Diaconus, qui Evangelium cantavit, accedet iterum ad solium cum Subdiacono apostolico.

134. Acolythi signaturae votantes revertentur ad solium pro recipiendis paramentis, quibus se exuet Summus Pontifex.

135. Sacrista redibit ad altare, ut sacra Pontificis paramenta recipiat.

136. Cardinalis Diaconus detrahet sacrum pallium Summo Pontifici, quod tradet Subdiacono apostolico.

137. Subdiaconus apostolicus ad altare cum S. pallio una cum acolytho signaturae votante, qui spinulas referet.

138. Cardinalis Diaconus reliquis paramentis ordinatis exuet Summum Pontificem, quae tradet acolythis.

139. Acolythi signaturae votantes referent sacra paramenta ad altare, quae tradent Sacristae.

140. Summus Pontifex induet mozettam et stolam.

141. Subdiaconus apostolicus cum duobus signaturae votantibus iterum ad solium pro recipiendis sandaliis et caligis, quae Summus Pontifex deponet.

142. Subdiaconus apostolicus caligas et sandalia ad credentiam reportabit.

143. Summus Pontifex, postquam calceos ordinarios resumpserit faldam deponet.

144. Reponetur faldistorium ante altare per clericos Capellæ.

145. Summus Pontifex, præcedente Cruce a Capellano secreto delata, descendet de solio, accedet ad faldistorium et genuflexus parumper orabit.

146. Surget et, facta Cruci altaris reverentia, benedicet Patribus et ad suas ædes remeabit.

147. Eminentissimi Cardinales extra aulam pro lubitu sacra paramenta deponent.

148. Reverendissimi Patres discedent de aula et in proximis sacellis opportune dispositis sacras vestes deponent et resumptis vestibus ordinariis discedent.

XI.

ORDO EX CÆREMONIALI PRÆSENTIM S. R. E. EXCERPTUS
CONCILII OECUMENICI CELEBRANDI IN SACROSANCTA
BASILICA VATICANA JUSSU SS. DOMINI NOSTRI PII IX,
CATHOLICÆ ECCLESIE EPISCOPI.

Die octava decembris festo Conceptionis Immaculatae Beatae Mariæ Virginis mane hora indicenda Em^{mi} et Rev^{mi} domini Cardinales, ac Rev^{mi} domini Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Episcopi et Abbates locum in Concilio habentes convenient in aulas designatas, et assumptis sacris vestibus cuique Ordini propriis albi coloris, et mitris, statim accedent ad sacellum paratum supra porticum Basilicæ Vaticanæ, Summi Pontificis adventum præstolantes.

Solemnis Actio devota supplicatione inchoabitur a commemorato sacello usque ad eandem basilicam, utroque Clero tam sæculari quam regulari stante hinc inde disposito. Summus Pontifex pluviali indutus, deposita mitra, flexis genibus intonabit, schola Cantorum prosequente :

HYMNUM.

Veni, Creator Spiritus etc.

Absoluto primo versu, Pontifex ceterique surgent, et ordinabitur supplicatio, præcedentibus more consueto ante Crucem pontificalem familiaribus, Capellanis, cantoribus, et Prælati Papæ cum superpelliceo supra rochetum, eo numero, qui erit præscriptus, nec non Thuriferarius. Post Crucem a Subdiacono apostolico delatam medio inter duos Acolythos incedent Abbates, Episcopi, Archiepiscopi, Primates, Patriarchæ (omnes qui sunt latini ritus cum mitra simplici ex lino), Cardinales (cum mitris sericodamascenis), Senator cum Conservatoribus Urbis, vice-Camerarius S. R. E. cum cappa a dextris Principis Solii pontificii, Summus Pontifex mitra pretiosa ornatus, et sella gestatoria sub baldachino delatus cum flabellis, et solito comitatu, nec non octo ex Capellanis cantoribus suavi concentu hymnum præfatum canentes.

Sequentur cum cappis Auditor et Thesaurarius R. C. A., Antistes pontificiæ domui præpositus, Proto-

notarii apostolici e collegio participantium, Generales tam Congregationum, quam Ordinum regularium, et Officiales Concilii.

Interim, cum opus fuerit, hymnus repetatur, omisso primo versu et conclusione, quæ tantum canetur, cum Summus Pontifex ad altare princeps, ubi sanctissimum Sacramentum expositum erit, pervenerit ibique, capite detecto, fuerit genuflexus.

Completo hymno, Pontifex adhuc genuflexus dicet :

v. Protector noster aspice, Deus.

R. Et respice in faciem Christi tui.

v. Emitte Spiritum tuum, et creabuntur.

R. Et renovabis faciem terræ.

v. Mitte nobis, Domine, auxilium de sancto.

R. Et de Sion tuere nos.

v. Ora pro nobis, Sancta Dei Genitrix Immaculata.

R. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

v. Domine, exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te veniat.

Surget :

v. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Deus, qui nobis sub sacramento mirabili passionis tuæ memoriam reliquisti : tribue quæsumus, ita nos corporis et sanguinis tui sacra mysteria venerari, ut redemptionis tuæ fructum in nobis jugiter sentiamus.

Deus, qui corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti : da nobis in eodem Spiritu recta sapere, et de ejus semper consolatione gaudere.

Deus refugium nostrum et virtus, adesto piis Ecclesiæ tuæ precibus, auctor ipse pietatis, et præsta : ut, intercedente beata et gloriosa semper Virgine Dei Genitrice Maria, cum beatis apostolis tuis Petro et Paulo, et omnibus Sanctis, quod fideliter petimus, efficaciter consequamur.

Actiones nostras, quæsumus, Domine, aspirando præveni, et adjuvando prosequere : ut cuncta nostra oratio, et operatio a te semper incipiat, et per te cœpta finiatur. Per Dominum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum.

R. Amen.

Pontifex genuflectet, et duo cantores dicent :

v. Exaudiat nos omnipotens et misericors Dominus.

R. Et custodiat nos semper. Amen.

Deinde procedetur ad aulam paratam pro Concilio celebrando, et omnibus Patribus, servato inter eos ordine dignitatis patriarchalis, primatialis, archiepiscopalis, et episcopalis, atque habita temporis ratione cujusque promotionis, in proprio subsellio dispositis, Sanctitas sua faciet confessionem cum Em^{mo} et Rev^{mo} D. Cardinali S. Collegii Decano Missam cantaturo de B. Mariæ Virginis Conceptione Immaculata, cui addetur oratio de Spiritu Sancto.

In solemni Sacro, obedientia Sanctissimo Patri præstanda, sermone post Evangelium circulisque omissis, omnia more solito peragentur; sed dicta in fine Missæ a Cardinali celebrante oratione « Placeat, » accedet ad Thronum pontificalem Episcopus Orator mitram manu gestans, et osculato genu dextero Summi Pontificis, petet ab eo indulgentiam, ascendet suggestum, et alloquetur Patres. Absoluta oratione, publicabit indulgentiam. Deinde Sanctitas Sua, deposita mitra, coram Cruce surget, et dicet:

v. Sit nomen Domini benedictum.

R. Ex hoc nunc et usque in sæculum.

v. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

R. Qui fecit cælum et terram.

v. Benedicat vos omnipotens Deus Pa^{ter}, et Fi^{lius}, et Spiritus [†] Sanctus.

R. Amen.

Emmus et Revmus D. Cardinalis celebrans cum suis ministris discedet recitans Evangelium S. Joannis, et interim Summus Pontifex sedebit, et ei imponetur mitra. Deinde accedet ad Pontificem Subdiaconus apostolicus paratus tunica albi coloris, deferens caligas, et sandalia, quæ ipsi Pontifici more solito imponentur, dum dicet psalmum: « Quam dilecta, » etc.

Postea recedet Subdiaconus, et accedet Emmus ac Revmus D. Cardinalis Diaconus amictu, alba stola, et dalmatica indutus, quia est Evangelium cantaturus, nec non Acolythi, unus post alium, deferentes singuli sacra indumenta, ac si Papa esset Missam solemni pontificali ritu celebraturus. Cum autem Pontifex, deposita mitra et pluviali, pontificales vestes, Cardinali Diacono ministrante, assumpserit, omnes qui sacris paramentis sunt induti, mitram manibus gestantes Summo Pontifici obedientiam præstabunt; Cardinales manum, Patriarchæ, Archiepiscopi et Episcopi genu dexterum, Abbates pedem osculantes.

Hac actione finita Cardinalis Diaconus a dextris Pontifici assistens surget, et alta voce dicet: *Orate*, et mox tam Pontifex super faldistorium sibi paratum, quam alii, sine mitra, in proprio loco genuflexi orabunt versi ad Altare. Surgens deinde Pontifex solus, ceteris genibus innixis permanentibus, dicet hanc orationem in tono competenti, videlicet:

Adsumus, Domine Sancte Spiritus, adsumus quidem peccati immanitate detenti, sed in nomine tuo specialiter adgregati. Veni ad nos, et esto nobiscum, et dignare illabi cordibus nostris. Doce nos, quid agamus, quo gradiamur, et ostende, quid efficere debeamus, ut, te auxiliante,

tibi complacere in omnibus valeamus. Esto salus, et effector judiciorum nostrorum, qui solus cum Deo Patre et ejus Filio nomen possides gloriosum. Non patiaris perturbatores esse justitiæ, qui summam diligis æquitatem; non in sinistram nos ignorantia trahat, non favor inflectat, non acceptio munerum vel personæ corrumpat; sed junge nos efficaciter tibi solius tuæ gratiæ dono, ut simus in te unum, et in nullo aberremus a vero, quatenus in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis justitiam, ut hic a te in nullo dissentiat sententia nostra, et in futuro pro bene gestis consequamur præmia sempiterna.

Omnes respondent: *Amen*.

Póstea Cardinalis Diaconus a sinistris surgens versus ad Patres dicet: « Erigite vos; » omnes surgent, et Cantores cantabunt antiphonam:

Exaudi nos, Domine, quoniam benigna est misericordia tua, secundum multitudinem miserationum tuarum respice nos, Domine.

Iterum Diaconus a dextris conversus ad Patres dicet: « Orate; » et similiter omnes procumbent, et aliquantulum orabunt secreto, donec Diaconus a sinistris dicat: « Erigite vos; » et omnes surgent. Pontifex vero, omnibus stantibus, et detecto capite, orationem dicet absolute:

Mentes nostras, quæsumus, Domine, Paraclitus, qui a te procedit, illuminet, et inducat in omnem, sicut tuus promisit Filius, veritatem. Qui tecum vivit et regnat in unitate ejusdem Spiritus Sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum.

R. *Amen*.

Qua finita rursum omnes genuflectent, et duo Cantores incipient « Litanias, » omnibus respondentibus.

Cum dictum erit: « ut Dominum Apostolicum etc., » surgens Pontifex cum mitra, et manu sinistra tenens Crucem loco baculi pastoralis benedicet Synodo dicens:

Ut hanc sanctam Synodum et omnes gradus ecclesiasticos bene [†] dicere digneris, te rog.

Ut hanc sanctam Synodum et omnes gradus ecclesiasticos bene [†] dicere, et rege [†] re digneris, te rog.

Ut hanc sanctam Synodum et omnes gradus ecclesiasticos bene [†] dicere, rege [†] re, et conser [†] vare digneris, te rog.

Procumbente iterum Pontifice, Litanie absolvuntur.

Deinde surgent omnes, et Pontifex versus ad Altare dicet:

OREMUS.

Diaconus a dextris dicet : « Flectamus genua, »
et Diaconus a sinistris : « Levate. »

Da, quæsumus, Ecclesiæ tuæ, misericors Deus: ut, Sancto Spiritu congregata, hostili nullatenus incursione turbetur. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate ejusdem Spiritus Sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum.

R. Amen.

Tum sumunt manipulum Subdiaconus apostolicus et Cardinalis Diaconus, qui Evangelium rei de qua agitur competens cantabit. Ipse osculabitur manum Pontificis, qui mox ponet incensum, ministrante naviculam Cardinali Presbytero induto cum pluviali. Interim Diaconus, accepto ex Altari libro, una cum Subdiacono, luminaribus et cæremoniis consuetis, petet a Pontifice benedictionem, et cantabit Evangelium : quo finito Pontifex osculabitur librum et incensabitur more solito.

Deinde cum mitris omnes sedebunt, et Pontifex congruis verbis hortabitur Patres ad opportuna facienda decreta, et postea surgens sine mitra, et procumbens super faldistorium intonabit hymnum : « Veni, Creator Spiritus, » omnibus eo tempore nudo capite genua flectentibus, quousque primus versus perficiatur. Deinde omnes surgent stantes sine mitra, et Cantores prosequuntur hymnum. In fine Pontifex surget dicens :

v. Emitte Spiritum tuum, et creabuntur.

R. Et renovabis faciem terræ.

OREMUS.

Deus, qui corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti: da nobis in eodem Spiritu recta sapere, et de ejus semper consolatione gaudere. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate ejusdem Spiritu Sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum.

R. Amen.

v. Benedicamus Domino.

R. Deo gratias.

Cæremoniarum Præfectus alta voce dicet: « Exeant omnes locum non habentes in Concilio. » Tunc jussu SS^{mi} Patris e suggestu alta voce recitabuntur decreta, et dein rogabuntur Patres an ea placeant; ac statim procedent scrutatores ad suffragia excipienda, quæ pronuntiari debebunt a Patribus per verba PLACENT vel NON PLACENT, ita tamen ut Emi ac Rymi Cardinales, nec non Rymi Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, et Episcopi, servato inter eos ordine dignitatis et cujusque promotionis, suffragium proferant sedentes cum mitris; Abbates vero, et Generales Congregationum et Ordinum regularium

stantes, capite detecto, et præmissa Summo Pontifici genuflexione. Scrutatores autem, collectis suffragiis, penes Solium pontificium iis accurate dirimendis ac enumerandis operam dabunt, ac de ipsis ad Summum Pontificem referent, qui supremam suam sententiam edicet, eamque promulgare mandabit, hac adhibita solemnī formula : « Decreta modo lecta placuerunt omnibus Patribus, nemine dissentiente (vel si qui forte dissenserint), tot numero exceptis, Nosque sacro approbante Concilio illa ita decernimus, statuimus, atque sancimus ut lecta sunt. »

Hiisce autem omnibus expletis erit Promotorum Concilii rogare Protonotarios apostolicos præsentēs, ut de omnibus et singulis in Sessione peractis unum vel plura, instrumentum vel instrumenta conficiantur, adhibitis testibus rogatis.

Denique, die alterius Sessionis de mandato Summi Pontificis indicta, ipse Pontifex intonabit sine mitra hymnum « Te Deum laudamus. »

Quem Cantores alternatim cum Clero prosequuntur. Hymno finito Pontifex adhuc stans dicet :

v. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Deus, cujus misericordiæ non est numerus, et bonitatis infinitus est thesaurus, piissimæ Majestati tuæ pro collatis donis gratias agimus, tuam semper clementiam exorantes; ut qui petentibus postulata concedis, eosdem non deserens ad præmia futura disponas. Per Christum Dominum nostrum.

R. Amen.

Deinde Pontifex, adjuvante Cardinali Diacono, qui Evangelium cantavit, exuet sacra paramenta, quæ super altare deponentur, atque assumet mozzettam cum stola, et facta brevi oratione super faldistorium, surget, benedicet Synodo et discedet.

Mox omnes Patres in locis paratis deponent sacras vestes, et similiter discedent.

In ceteris subsequentibus Sessionibus hæc omnia servantur præter ea quæ adnotantur :

1. Non habebitur supplicatio, et ideo omnes Cardinales et Patres hora pro qualibet vice indicenda se conferent ad basilicam S. Petri, et unusquisque adorato SS. Sacramento in loco designato, ita Summo Pontifice disponente, assumet sacra paramenta coloris rubri, nisi aliter notetur, et conveniet in aulam Concilii, et facta flexis genibus brevi oratione ante Crucem, petet proprium subsellium.

2. Missa celebrabitur lecta sine cantu de Spiritu Sancto, juxta tamen rubricas, neque erit oratio ad Patres, neque obedientia præstabitur Summo Pontifici.

Aloysius Ferrari,

Protonot. Apostolic. Cærem. Præfectus

XII.

INTIMATIO PER CURSORES FACIENDA, DOMI QUOQUE
DIMISSO EXEMPLARI.

Feria V, die 2 decembris anni 1869, hora decima antemeridiana in Sacello Sixtino Palatii Apostolici Vaticani coram SS. D. N. Pio PP. IX, habebitur Congregatio prosynodalis, cui intendent Emi et Revmi DD. Cardinales ac Revmi Patres.

Intimentur itaque omnes et singuli Emi ac Revmi DD. Cardinales, qui vestes violaceas cum rocchetto, mantelletto et mozzetta induent, ac Revmi Patres, qui habitu praelatitio cum rocchetto sibi respective convenienti induti aderunt.

Intimentur quoque Officiales majores, nempe Custodes;

Secretarius, subsecretarius eorumque adiutores;

Notarii cum eorum adiutoribus;

Scrutatores suffragiorum;

Promotores;

Magistri caeremoniarum;

Assignatores locorum, qui praescriptum iuramentum in manibus Sanctitatis Suae praestabunt.

De Mandato SS. D. N. Papae,

Aloysius Ferrari.,

Protonot. Apost. Caerem. Praefectus.

INTIMATIO PER CURSORES FACIENDA, DOMI QUOQUE
DIMISSO EXEMPLARI.

Feria IV, die 8 decembris anni 1869, festo Conceptionis Immaculae Beatae Mariae Virginis, hora octava cum dimidio ante meridiem Concilii Oecumenici Vaticani celebratio solemniter devota supplicatione inchoabitur a sacello, quod est supra porticum basilicae S. Petri, usque ad basilicam.

Statuta hora omnes ad Palatium apostolicum convenient.

Emi et Revmi DD. Cardinales, et Revmi DD. Patriarchae in aulis paramentorum; Revmi DD. Primates, Archiepiscopi, Episcopi et Abbates, qui locum in Concilio ex privilegio habent, ritus tam latini quam orientalis, in Museo lapidario induent sacras vestes unicuique ordini et ritui proprias, et, si latini sint, coloris albi cum natis, nempe Cardinales sericodamascenis, ceteri ritus latini ex lino, orientales vero juxta eorum morem; et statim pergunt ad sacellum,

quod est supra porticum basilicae S. Petri, adventum Sanctissimi Domini Nostri Papae Pii IX, exspectantes.

Prior autem Cardinalium presbyterorum, duo Cardinales Diaconi Papae adsistentes, Cardinalis Diaconus Evangelium in actione conciliari cantaturus, duo Episcopi Summo Pontifici de libro et candela inservientes, Subdiaconus apostolicus S. Rotae Auditor, in sacello Paulino ad usum Sacrarii composito sacra item paramenta coloris albi eisdem convenientia assument, excepto Cardinali presbytero, qui pluviale induet; et Sanctitatem Suam praestolabuntur una cum duobus Protonotariis apostolicis cum cappis, et Acolytis signaturae votantibus indutis superpelliceo supra rochetum.

Summus Pontifex, sacris vestibus assumptis cum mitra pretiosa, procedet ad commemoratum sacellum, et cum hymnum *Veni Creator Spiritus* intonaverit, absoluto primo versu, supplicatio inchoabitur, et deinde sacra omnis actio explebitur eo plane modo, qui in *Ordine, et Methodo celebrandi Concilium* est praescriptus.

Sanctissimus Pater, cum basilicam ingressus fuerit, e sella gestatoria descendet et prope aram maximam, adorato Augustissimo Sacramento exposito et finito hymno, versus et orationes cantabit ac deinde perget ad aulam conciliarem, et celebrabitur Missa ab Emo et Revmo Cardinali S. Collegii decano de Beatae Mariae Virginis Conceptione Immaculata cum oratione de Spiritu Sancto.

Dicta a Cardinali celebrante in fine Missae oratione *Placeat*, Revmus D. Archiepiscopus Orator, petita a summo Pontifice Indulgentia, e suggestu Patres alloquetur et deinde Indulgentiam publicabit.

Summus Pontifex, impertita benedictione, pluviale deponet et omnibus sacris paramentis induetur, ac si Missam solemnem pontificali ritu esset celebraturus.

Deinde praestita obedientia incipient preces conciliares, et cantato versu *Benedicamus Domino* omnes et singuli, qui conciliari Sessioni interesse minime debent, aula exhibunt et fores clauduntur.

Absoluta sessione. apertisque januis, Sanctitas Sua intonabit hymnum *Te Deum*.

Intimentur itaque omnes et singuli Emi et Revmi DD. S. E. R. Cardinales, Revmi DD. Patriarchae, Primates, Archiepiscopi, Episcopi, necnon Abbates, et supremi moderatores Congregationum et Ordinum Regularium ex apostolica concessione locum in Concilio Vaticano habentes.

Insuper intimentur Vice-Camerarius, Princeps Solii Concilii Custos, R. C. A. Auditor et Thesaurarius, Antistes Pontificiæ domui præpositus, Senator et Conservatores urbis, Magister S. Hospitalii, Protonotarii apostolici de numero participantium quinque, Auditores Rotæ quatuor, Clerici Cameræ apostolicæ duo, Votantes Signaturæ omnes, Abbreviatores de Parco majori duo, Officiales Concilii.

Aloysius Ferrari,
Proton. Apost. Cærem. Præfectus.

INTIMATIO PER CURSORES FACIENDA, DOMI QUOQUE
DIMISSO EXEMPLARI.

Feria VI, die 10 decembris 1869, hora nona matutina in Aula concilii habebitur prima œcumenicæ Synodi Vaticanæ Congregatio generalis, in qua fiet electio Judicum excusationum, nec non Judicum querelarum et controversiarum juxta n. V Brevis Apostolici d. 27 novembris, quod die 2 h. mensis Patribus Concilii in Congregatione prosynodali distributum est. Electio fiet per schedulas secretas, ita ut quilibet Patrum in una schedula describat *quinque* nomina eorum Patrum, quos ipse in Judices excusationum, in altera autem schedula *quinque* nomina eorum, quos in Judices querelarum et controversiarum eligendos deliberaverit.

Romæ, 6 decembris 1869.

Josephus Ep. Sancti Hippolyti,
Secretar. Concilii Vatic.

MONITUM.

In Congregationibus synodalibus, sive generalibus, sive particularibus, Emi et Revmi DD. Cardinales supra rochetum induent mantelletum et mozzettam coloris rubri vel violacei, juxta temporis qualitatem, prout in libello *Denunciatio dierum*, etc., præscribitur.

Revmi Patres habitu prælatitio ordinario induti accedent, nempe Revmi Patriarchæ rochetto, mantelletto et mozzetta violacei coloris, Revmi Primates, Archiepiscopi et Episcopi rochetto et mantelletto coloris item violacei, et Revmi Patres regularibus Ordinibus addicti mantelletto et mozzetta coloris habitus suæ religionis, Revmi Patres ritus Orientalis induent vestes ordinarias juxta morem sui ritus. RR. Abbates regulares utentur habitu prælatitio, quem in sua Congregatione solent adhibere.

Locus, hora et dies singularum Congregationum a. R. P. D. Secretario indicentur.

Aloysius Ferrari,
Protonot. Apost. Cærem. Præfectus

MONITUM.

In *Methodo* servanda in proximo sacro œcumenico Concilio, § 148 præscribitur, quod Reverendissimi Patres sacras vestes deponant in sacellis aulæ conciliari proximis, scilicet Gregoriano B. Mariæ V. et P. Petronillæ. Ob causas quæ dum prædicta Methodus exarata fuit. adhuc non innotuerant, Revmi Patres nequaquam in dictis sacellis pluviale exuent, sed extra aulam prædictam, ac proinde, si eis libuerit id præstare poterunt in sacello transfixionis B. M. V. opportune disposito, quod est prope januam primariam Basilicæ a dextris ingredientis.

Aloysius Ferrari,
Protonot. Apost. Cærem. Præfectus

XIII.

CONGREGATIO PROSYNODALIS

2. DEC. 1869.

ALLOCUTIO HABITA IN CONGREGATIONE GENERALI ANTE
PRIMAM SESSIONEM CONCILII VATICANI A. SS. DOMINO
NOSTRO DIE 2 DECEMBRIS ANNO 1869, AD EPISCOPOS
CATHOLICI ORBIS QUI AD IDEM CONCILIUM ROMAM CON-
VENERUNT.

Venerabiles Fratres.

Sacri œcumenici Vaticani concilii conventus post paucos hinc dies auspicaturi, nihil opportunius Nobisque jucundius existimavimus, VV. FF., quam ut Vos universos hodierno die juxta Nostra hic desideria congregatos alloqui, ac præcipuam caritatem, quam intimo corde alimus, Vobis aperire possemus. Cum enim de re maxima agatur, qualis est illa, in qua de remediis comparandis agitur tot malis, quæ christianam et civilem societatem hoc tempore perturbant, putavimus Apostolica Nostra sollicitudine dignum esse, et tantæ rei magnitudini consentaneum, ut, antequam conciliarium rerum actio initium habeat, in omnis gratiæ auspiciis Vobis cælestis benedictionis opem a Deo clementissimo precaremur; ac necessarium censuimus, Vobis eas tradere normas Apostolicis Nostris litteris consignatas atque editas, quas ad omnia in conciliaribus actionibus rite et ordine agenda, constituendas esse judicavimus. Hoc autem illud

est, VV. FF., quod, Deo et immaculata Deipara votis Nostris annuente, hodierno die in amplissimo hoc Vestro conventu peragimus; nec satis verbis explicare possumus ingentem eam consolationem, quam Vestra hæc exoptata, et debita Apostolicæ vocis obsequio frequentia Nobis ingerit, cum Vos tandem ex omnibus Catholici Orbis partibus in hanc almam Urbem indicti a Nobis concilii causa convenisse, et summa animorum consensione Nobiscum conjunctos aspiciamus, quos eximia erga Nos et Apostolicam Sedem devotio, mirificus ad navandam Christi regno operam ardor, et in pluribus etiam, tribulationum pro Christo perpassio jure efficit cordi Nostro carissimos. Hæc autem, VV. FF., hæc Vestra Nobiscum conjunctio eo gratior Nobis accidit, quod in ea hærentes Apostolorum vestigiis insistimus, qui suæ unanimæ et constantis cum divino Magistro conjunctionis luculenta Nobis exemplareliquerunt. Nostisenim ex sacris litteris, cum Christus Dominus Palæstinæ regiones peragrans iter faceret per civitates et castella, prædicans et evangelizans regnum Dei, Ejus lateri Apostolos pari omnes studio adhæsisse, et duodecim cum Illo, uti Sanctus Lucas (1) loquitur, fideliter quacumque iter haberet, esse versatos. Atque hæc Apostolorum conjunctio splendidius etiam enituit eo tempore, cum cælestis Magister docens in Capharnaum de divinæ Eucharistiæ mysterio coram Hebræis fusiori sermone pertractavit: tunc enim, cum gens illa carnalis et obtusioris sensus sibi de tantæ caritatis opere persuadere non posset, atque ita Magistri pertæsam se ostendisset, ut multi discipulorum, Joanne testante (2), abirent retro et non cum Illo ambularent, Apostolorum tamen amor in Magistri veneratione et obsequio immotus perstitit, et Jesu Apostolos percunctante, num et ipsi vellent abire, graviter id ferens Petrus in eas voces erupit: « Domine, ad quem ibimus? » ac rationem adjecit, quare Dominum constanti fide sequi velle statueret: « verba vitæ æternæ habes. » Hæc nos animo recolentes, quid dulcius aut jucundius hac nostra conjunctione reputare, quid porro etiam firmitus ac stabilius tueri debeamus? Non deerunt certe Nobis, una licet in Christi nomine conjunctis, non deerunt contradictiones ac dimicationes subeundæ, nec inimicus homo segnis erit, nil magis cupiens quam superseminare zizania; at Nos memores Apostolicæ firmitudinis et cons-

stantiæ, quæ Domini præconio laudari meruit, « vos estis qui permansistis mecum intentionibus meis (1) » memores Redemptoris Nostri discrete denunciantis « qui mecum non est contra me est, » officii pariter Nostri memores esse debemus, omnique studio curare, ut inconcussa fide ac firmitate Christum sequamur, Illique omni tempore concordibus animis adhæreamus. In ea enim, VV. FF., conditione constituti sumus, ut in acie adversus multiplices eosdemque acerrimos hostes diuturna jam contentione versemur.

Utamur oportet spiritualibus militiæ Nostræ armis, totamque certaminis vim tum divina innixi auctoritate, tum caritatis, patientiæ, precationis et constantiæ clypeo sustineamus. Nihil autem metus est, ne vires nobis in hac dimicatione deficient, si in Auctorem et Consummatorem Fidei nostræ oculos animosque conjicere voluerimus. Si enim Apostoli oculis et cogitatione in Christo Jesu defixi satis ex hoc animi viriumque sumpserunt, ut adversa quæque strenue perferrent, Nos pariter Ipsum adspicientes in salutari pignore redemptionis nostræ, ex hoc aspectu, unde divina manat virtus, nos eam vim roburque inveniemus, quo calumnias, injurias, inimicorum artes superemus, ac salutem nobis totque etiam miseris a via veritatis errantibus ex Christi cruce haurire lætabimur. Neque vero Redemptorem Nostrum respicere contenti, eam quoque mentis docilitatem induamus necesse est, ut Eadem libenter toto cordis affectu audientes simus. Hoc est enim quod ipse Pater cælestis majestatis sua auctoritate præcepit, cum revelante Christo Domino gloriam suam in monte præcelso coram electis testibus: « Hic est, inquit, Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui; Ipsum audite. » Jesum igitur pro nobis obsequio audiamus utique in omni re, at in ea præcipue, quam Ipse ita cordi habuit, ut prænoscentes difficultates, quibus ipsa obnoxia futura esset in mundo, de illa ipsa Patrem suum obsecrare in novissima cœna effusis iteratisque votis non omiserit: « Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut Nos (2). » Una itaque anima cum uno corde in Christo Jesu sit cunctis. Non aliud sane Nobis majori consolationi futurum est, quam si obsequentem Christi monitis aurem cordis jugiter præbuerimus, quo pacto et nos esse cum Christo agnosceremus, et perspicuum æternæ salu-

(1) Luc. 8, 1.

(2) Joan 6, 67.

(1) Luc. 22, 28.

(2) Joan. 17, 11.

tis pignus inesse reperiemus in nobis: « qui enim ex Deo est verba Dei audit (1). »

Has Pontificiæ Nostræ cohortationis voces ex intimo corde depromptas, omnipotens et misericors Deus, Deipara Immaculata deprecante, potenti sua ope confirmet, efficiatque propitius, ut uberibus fructibus augeantur. Convertat deinde faciem suam ad Vos, VV. FF., ac tum corpora tum animos vestros benedictionis suæ gratia prosequatur: corpora nempe, ut labores omnes, qui a vestro sacro ministerio abesse non possunt, strenue alacriterque ferre valeatis; animos vero, ut cælestibus auxiliis abunde repleti, sacerdotalis vitæ exemplis et virtutum omnium splendore in Christiani gregis salutem præluceatis. Hujus autem benedictionis gratia Vobis continenter adsit, atque omnibus vitæ vestræ diebus clementer adspiret, ut dies pleni inveniantur in Vobis; pleni sanctitatis et justitiæ, pleni sanctorum operum fructibus, in quibus veræ nobis divitiæ et gloria continentur. Atque ita Nobis continget feliciter, ut, expleto mortalis peregrinationis cursu, in novissimo illo vitæ die dicere cum Propheta Rege non vereamur: « Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus; » atque aditum Nobis patere plane confidamus in montem sanctum Sion, cælestem Hierusalem.

XIV.

FORMULA JURISJURANDI AB OFFICIALIBUS SS. CONCILII PRÆSTITI DIE 2 DEC. 1869.

Nos a Sanctitate Vestra electi Officiales generalis concilii Vaticani, tactis per nos sacrosanctis Dei Evangeliiis, promittimus et juramus officium unicuique nostrum respective demandatum fideliter impleturos, nec insuper evulgaturos, vel alicui extra gremium prædicti concilii pandituros quæcumque in eodem concilio examinanda proponuntur, itemque discussiones, et singulorum sententias, sed super iis omnibus, quemadmodum et super aliis rebus, quæ nobis specialiter committentur, inviolabilem secreti fidem servaturos.

(1) Joan. 8, 47.

XV.

NOMINA STENOGRAPHORUM SS. CONCILII VATICANI, QUI DIE 2 DEC. 1869 JURAMENTUM IN MANUS R^{mi} SECRETARII CONCILII VATICANI PRÆSTITERUNT.

- Sac. Virginius Marchese, Taurin., director.
- E seminario Romano: Sac. Antonius Cavi, e castello Bononiensi (Castelbolognese). Sac. Paulus Leva, Romanus. Sac. Julius Tondo, Romanus.
- E seminario Pio: Sac. Petrus Capponi, Aesculanus (Picen.). Sac. Alex. Orsini, Tudertinus. Sac. Alex. Volpini, Montefaliscan.
- E collegio Capranicensi: Acolythus Carolus Zei, Florent. Acol. Joannes Zonghi, Fabrianensis.
- E seminario Gallico S. Claræ: Sac. Henricus Bougouin, e Lamothe S. Heray (diœc. Pictav.) Sac. Gustavus de Dartein, Argentorat. Sac. Leo Déhon, e La Capelle (diœc. Suession.) Sac. Jos. Dugas, Lugdunensis.
- E collegio Germanico-Hungarico: Sac. Dionys. Delama, e Spormaggiore (diœc. Trident.). Sac. Paulus Gierich, e Rybnik (diœc. Vratislav.). Sac. Dominic. Hengesach, e Dödlingen C. Vic. apost. Luxemb.). Sac. Jo. B. Huber, e Traunstein (Bavar.)
- E collegio Anglicano: Subd. Samuel Allen, ex Hockport (Cheshire). Acol. Jac. Guiron, Londin.
- E collegio Scotico: Sac. Aeneas Mac-Tartane, e Lochaber.
- E collegio Hibernico: Diaconus Patricius Tynan, e castle Dermot (diœc. Dublin). Acolyth. Mich. Hyggins, e Middleton (diœc. Cloyne).
- E collegio Americano-septentrionali: Sac. Theodorus Metcalf, Bostoniensis. Acol. Petrus Geyer, e Dayton (diœc. Cincinnati.).

XVI.

SESSIO PRIMA

ALLOCUTIO SS. D. N. P. HABITA AD PATRES CONCILII VATICANI IN PRIMA SESSIONE DIE 8 DECEMBRIS 1869.

Venerabiles Fratres.

Quot votis omnibus ac precibus ab Deo petebamus, ut œcumenicum Concilium a Nobis indictum concelebrare possemus, id insigni ac singulari Dei ipsius beneficio, datum Nobis esse summopere lætamur. Itaque exultat cor Nostrum in Domino et incredibili consolatione perfunditur, quod auspiciatissimo hoc die, Immaculatæ Dei Genitricis Virginis Mariæ Conceptioni sacro,

Vos, qui in partem sollicitudinis Nostræ vocati estis, iterum majori quam alias frequentia in hac catholicæ Religionis arce præsentis intuemur, aspectuque Vestro perfruimur jucundissimo.

Vos autem nunc, Venerabiles Fratres, in nomine Christi congregati (1) adestis, ut Nobiscum testimonium perhibeatis Verbo Dei et testimonium Jesu Christi (2), viamque Dei in veritate omnes homines Nobiscum doceatis (3), et de oppositionibus falsi nominis scientiæ (4) Nobiscum, Spiritu Sancto duce, judicetis (5).

Si enim unquam alias, hoc maxime tempore, quo vero luxit et defluxit terra infecta ab habitatoribus suis (6), divinæ gloriæ zelus, et Dominici gregis salus a Nobis postulat, ut circumdemus Sion et complectamur eam, narremus in turribus ejus, et ponamus corda Nostra in virtute ejus (7).

Videtis enim, Venerabiles Fratres, quanto impetu antiquus humani generis hostis Domum Dei, quam decet sanctitudo, aggressus sit et usque aggrediatur. Eo auctore funesta illa impiorum conjuratio late grassatur, quæ conjunctione fortis, opibus potens, munita institutis, et velamen habens malitiæ libertatem (8), acerrimum adversus sanctam Christi Ecclesiam bellum, omni scelere imbutum urgere non desinit. Hujus belli genus, vim, arma, progressus, consilia non ignoratis. Versatur Vobis continenter ante oculos sanarum doctrinarum, quibus humanæ res in suis quæque ordinibus innituntur, perturbatio et confusio, luctuosa juris cujusque perversio, multiplices mentiendi audacter et corrumpendi artes, quibus justitiæ, honestatis et auctoritatis salutaria vincula solvuntur, pessimæ quæque cupiditates inflammantur, christiana fides ab animis funditus convellitur, ita ut certum hoc tempore Ecclesiæ Dei metuendum esset exitium, si ullis hominum machinationibus et conatibus exscindi posset. *At nihil Ecclesia potentius, inquit sanctus Joannes Chrysostomus, Ecclesia est ipso cælo fortior. Cælum et terra transibunt; verba autem mea non transibunt. Quæ verba? Tu es Petrus, et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalent adversus eam* (9).

Quamquam vero Civitas Domini virtutum,

Civitas Dei Nostri inexpugnabili fundamento nitatur, tamen agnoscentes ac intimo corde dolentes tantam malorum congeriem animarumque ruinam, ad quam avertendam vel vitam ponere parati essemus, Nos, qui, æterni Pastoris vicaria in terris procuratione fungentes, zelo domus Dei præ cæteris incendamur necesse est, eam viam et rationem ineundam Nobis esse duximus, quæ ad tot Ecclesiæ detrimenta sarcienda utilior et opportunior videretur. Ac illud Isaïæ sæpe animo revolventes (1): « Ini consilium, coge concilium, » et reputantes hujusmodi remedium in gravissimis rei christianæ temporibus a Prædecessoribus Nostris salutariter esse usurpatum, post diuturnas preces, post collata cum Venerabilibus Fratribus Nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus consilia, post expetita etiam plurium Sacrorum Antistitum suffragia, Vos, Venerabiles Fratres, qui estis sal terræ, custodes dominici gregis et pastores, apud hanc Petri cathedram censuimus evocandos; atque hodie, divina benignitate favente, quæ tantæ rei impedimenta sustulit, sanctæ Congregationis iuitia solemniter majorum ritu celebramus. Tot autem sunt, tamque uberes caritatis sensus, quibus hoc tempore afficimur, Venerabiles Fratres, ut eos in sinu continere non valeamus. Videmur enim in Vestro conspectu universam catholicæ gentis familiam, carissimos Nobis Filios præsentis intueri: cogitamus tot amoris pignora, tot ferventis animi opera, quibus Vestro impulsu, ductu et exemplo suam pietatem et observantiam Nobis et huic Apostolicæ Sedi mirifice probant, ac porro probant; atque hac cogitatione Nobis temperare non possumus, quin in Vestro amplissimo cœtu, Nostram erga eos omnes gratissimam voluntatem, solemniter et publica significatione profitentes, Deum enixe adprecemur, ut probatio eorum fidei, multo pretiosior auro, inveniatur in laudem et gloriam et honorem, in revelatione Jesu Christi (2). Miseram deinde etiam tot hominum conditionem cogitamus, qui a via veritatis et justitiæ, ideoque veræ felicitatis decepti aberrant, eorumque saluti opem afferre desiderio desideramus, memores Divini Redemptoris et Magistri Nostri Jesu, qui venit quærere et salvum facere quod perierat. Intendimus præterea oculos in hoc Principis Apostolorum trophæum, apud quod consistimus, in hanc almam Urbem, quæ Dei munere tradita non fuit in direptionem gentium, in Romanum hunc popu-

(1) Matth. 18, 20.

(2) Apoc. 1, 2.

(3) Matth. 22, 16.

(4) I. Tim. 6, 20.

(5) Act. Apost. 15, 19.

(6) Isaï. 24, 4, 5.

(7) Psalm. 47, 13 14.

(8) I. Petr. 2, 16.

(9) Homil. ante exil. n. 1.

(1) Is. XVI. 3.

(2) I Petr. 1, 7.

lum Nobis dilectissimum, ejus constanti amore, fide, obsequio circumdamur, atque ad Dei benignitatem extollendam vocamur, qui divini sui præsidi spem in Nobis hoc tempore magis magisque fulcire et confirmare voluerit. At præcipue Vos cogitatione complectimur, Venerabiles Fratres, in quorum sollicitudine, zelo et concordia, magnum momentum ad Dei gloriam operandam positum nunc esse intelligimus; agnoscimus flagrans studium, quo ad Vestrum munus implendum attulistis, ac præsertim præclaram et arctissimam illam Vestrum omnium cum Nobis et hac Apostolica Sede conjunctionem, qua, ut semper alias in maximis Nostris acerbitatibus, ita potissimum hoc tempore nihil Nobis jucundius, nihil Ecclesiæ utilius esse potest; ac vehementer gaudemus in Domino, Vos ita esse animo comparatos, ut ad certam solidamque spem uberrimorum fructuum et maxime optabilium, ex Synodali hac Vestra coitione concipiendam, impellamur. Ut nullum fortasse aliud infestius et callidius bellum in Christi Regnum exarsit, sic nullum fuit tempus, in quo magis sacerdotum Domini cum supremo gregis Ejus Pastore unio, a qua in Ecclesiam mira vis manat, postularetur; quæ quidem unio, singulari divinæ providentiæ munere et spectata virtute Vestra, ita jugiter reipsa constitit, ut spectaculum facta sit, et futuram magis confidamus in dies, mundo et angelis et hominibus,

Agite igitur, Venerabiles Fratres, confortamini in Domino: ac in nomine ipsius Trinitatis Augustæ, sanctificati in veritate (1), induti arma lucis, docete Nobiscum viam, veritatem et vitam, ad quam tot agitata ærumnis gens humana jam non adspirare non potest, date Nobiscum operam, ut pax regnis, lex barbaris, monasteriis quies, ecclesiis ordo, clericis disciplina, Deo populus acceptabilis restitui possit (2). Stat Deus in loco sancto suo, Nostris interest consiliis et actibus, suos Ipse ministros et adjutores in tam eximio misericordiæ suæ opere Nos adlegit, atque huic ministerio ita Nos inservire oportet, ut illi unice hoc tempore mentes, corda, vires consecremus.

Sed nostræ infirmitatis conscii, nostris diffisi viribus, ad Te levamus cum fiducia oculos, precesque convertimus, o Divine Spiritus, Tu fons veræ lucis et sapientiæ, divinæ Tuæ gratiæ lumen præfer mentibus nostris, ut ea, quæ recta, quæ salutaria, quæ optima sunt, videamus; corda rege, fove, dirige, ut hujus Concilii actio-

nes rite inchoentur, prospere promoveantur, salubriter perficiantur.

Tu vero Mater pulchræ dilectionis, agnitionis et sanctæ spei, Ecclesiæ Regina et propugnatrix, Tu nos, consultationes, labores nostros in Tuam maternam fidem tutelamque recipias, ac Tuis age apud Deum precibus, ut in uno semper spiritu maneamus et corde.

Vos quoque Nostris adeste votis, Angeli et Archangeli, Tuque Apostolorum Princeps, Beatissime Petre, Tuque Coapostole ejus, Paule, doctor gentium et prædicator veritatis in universo mundo, Vosque omnes, Sancti cælites, et præcipue, quorum cineres hic veneramur, potenti Vos deprecatione efficite, ut omnes, ministerium nostrum fideliter implentes, suscipiamus misericordiam Dei in medio Templi Ejus, Cui honor et sæcula sæculorum.

DECRETA DUO

IN PRIMA SESSIONE PER ACCLAMATIONEM FACTA

I.

Apertum esse SS. œcumenicum Concilium Vaticanum.

II.

Posteram Sessionem futuram esse die 6 Januarii 1870, festo Epiphaniæ Domini.

XVII.

DEPUTATIONES SPECIALES.

A. *Pro recipiendis et expendendis Patrum propositionibus.*

NOMINA

Eminentissimorum ac Reverendissimorum Cardinalium et Reverendissimorum Patrum ex quibus constat peculiaris Congregatio a SSmo Domino Nostro Pio Papa IX deputata pro recipiendis et expendendis Patrum propositionibus.

Eminentissimi et Reverendissimi Cardinales:

Constantinus Card. Patrizi.

Camillus Card. Di Pietro.

Philippus Card. de Angelis (per Breve d. d. 30 Dec. Præses Congregationum generalium Concilii, loco defuncti Card. de Reisach).

Cosimus Card. Corsi.

Xistus Card. Riario Sforza.

Jos. Othmar Card. Rauscher.

Henr. M. G. Card. de Bonnechose.

(1) Joann. 17, 19.

(2) S. Bern. de Cons. I. 4, c. 4.

Paulus Card. Cullen.
 Laurentius Card. Barili.
 Jo. Ignat. Card. Moreno.
 Raphaël Card. Monaco La Valetta.
 Jacobus Card. Antonelli.

Reverendissimi Patres :

Gregorius Jussef, Patriarcha Antiochenus Melchitarum.

Josephus Valerga, Patriarcha Hierosolymitanus.

Jos. Hippolytus Guibert, Archiep. Turonensis.

Alexander Riccardi De Netro, Archiep. Taurinensis.

Marianus Barrio y Fernandez, Archiep. Valentiniensis.

Raphaël Valentinus Valdivieso, Archiep. S. Jacobi de Chile.

Jo. Martinus Spalding, Archiep. Baltimorensis.

Franc. Xav. Apuzzo, Archiep. Surrentinus.

Alexander Franchi, Archiep. Thessalonicensis.

Petrus Giannelli, Archiep. Sardinus.

Henr. Eduardus Manning, Archiep. Westmonasteriensis.

Victor Augustus Dechamps, Archiep. Mechliniensis.

Conradus Martin, Episc. Paderbornensis.

Petrus Hieremias M. Ceesia, Episc. Pactensis.

B. *Judices excusationum.*

NOMINA

Reverendissimorum Patrum, qui in *Judices Excusationum* majori suffragiorum numero electi sunt.

Reverendissimi Patres :

Paulus Melchers, Archiep. Coloniensis.

Benvenutus Monzon y Martins, Archiep. Granatensis.

Joachim Limberti, Archiep. Florentinus.

Jo. B. Landriot, Archiep. Rhemensis.

Franciscus Pedicini, Archiep. Barensis.

C. *Judices querelarum et controversiarum.*

NOMINA

Reverendissimorum Patrum, qui in *Judices querelarum et controversiarum* majori suffragiorum numero electi sunt.

Reverendissimi Patres :

Jos. Angelini, Archiep. Corinthiensis.

Gaspar Mermillod, Episc. Hebronensis.

Innocentius Sannibale, Episc. Eugubinus.

Jo. Rosati, Episc. Tudertinus.

Antonius Canzi, Episc. Cyrenensis.

D. *Deputatio pro rebus ad Fidem pertinentibus.*

Peracto scrutinio schedularum, quæ exhibitæ sunt in Congregatione Generali habita feria 3, die decimaquarta vertentis mensis, majori suffragiorum numero inventi sunt electi :

Reverendissimi Patres :

1. Emmanuel Garcia Gil, Archiep. Caesaraugustanus.
2. Ludov. Franc. Pie, Episc. Pietaviensis.
3. Patritius Leahy, Archiep. Casseliensis.
4. Renatus Franc. Regnier, Archiep. Cameraensis.
5. Jo. Simor, Archiep. Strigoniensis.
6. Andreas Ignatius Schaeppmann, Archiep. Ultrajectensis.
7. Antonius Hassun, Patriarcha Ciliciæ Armenorum.
8. Barthol. D'Avanzo, Episc. Calvensis et Theanensis.
9. Mieczislaus Ledochowsky, Archiep. Gnesnensis et Posnaniensis.
10. Franc. Æmilius Cugini, Archiep. Mutinensis.
11. Sebastianus Diaz Lorangeira, Episc. S. Petri Fluminis Grandensis Australis.
12. Ignatius Senestrey, Episc. Ratisbonensis.
13. Victor Augustus Dechamps, Archiep. Mechliniensis.
14. Joannes Martinus Spalding, Archiep. Baltimorensis.
15. Antonius Monescillo, Episc. Giennensis.
16. Petrus Jos. De Preux, Episc. Sedunensis.
17. Vincentius Gasser, Episc. Brixinensis.
18. Raphaël Valentinus Valdivieso, Archiep. S. Jacobi de Chile.
19. Henr. Eduardus Manning, Archiep. Westmonasteriensis.
20. Fridericus Maria Zinelli, Episc. Tarvisinus.
21. Josephus Cardoni, Archiep. Edessenus.
22. Walterus Steins, Archiep. Bostrensis.
23. Conradus Martin, Episc. Paderbornensis.
24. Jos. Sant' Alemany, Archiep. S. Francisci.

E Secretaria Concilii Vaticani die 17 Dec. 1869.

Josephus,

Ep. S. Hippolyti, Secretar.

Per Breve d. d. 29 Dec. Præses Deputationis creatus est Em. Cardinalis Bilio.

E. *Deputatio pro rebus disciplinæ ecclesiasticæ.*

Peracto scrutinio schedularum, quæ exhibitæ sunt in Congregatione Generali habita feria 3 die vigesima prima vertentis mensis, majori suffragiorum numero inventi sunt electi :

Reverendissimi Patres :

1. Jo. Mac-Closkey, Archiep. Neo-Eboracensis.
2. Guillelmus Ullathorne, Episc. Birminghamiensis.
3. Jo. Mac-Hale, Archiep. Tuamensis.
4. Pelagius De Lavastida y Davalos, Archiep. Mexicanus.
5. Pantaleon Monserrat y Navarro, Episc. Barcinonensis.
6. Anast. Yusto, Archiep. Burgensis.
7. Julius Arrigoni, Archiep. Lucanus.
8. Franc. Baillargeon, Archiep. Quebecensis.

9. Paulus Ballerini, Patriarcha Alexandrinus ritus Latini.
10. Claudius Plantier, Episc. Nemausensis.
11. Theodorus de Montpellier, Episc. Leodiensis.
12. Stephanus Marilley, Episc. Lausannensis et Genevensis.
13. Franc. Xav. Wierzchleyski, Episc. Leopoliensis r. Lat.
14. Georgius Stöhl, Episc. Herbipolensis.
15. Jo. Ambrosius Huerta, Episc. Puniensis.
16. Carolus Fillion, Episc. Cenomanensis.
17. Jo. B. Zwerger, Episc. Secoviensis.
18. Nicolaus Sergent, Episc. Corisopitensis.
19. Michaël Heiss, Episc. Crossensis.
20. Marianus Ricciardi, Archiep. Reginensis.
21. Leo Meurin, Episc. Asealonensis.
22. Jo. Guttadauro di Reburdone, Episc. Calataniadensis.
23. Marinus Marini, Archiep. Episc. Urbevitanus.
24. Josephus Aggarbati, Episc. Senogalliensis.

E Secretaria Concilii Vaticani die 23 Dec. 1869.

Josephus,

Ep. S. Hippolyti, Secretar.

Per Breve d. d. 29 Dec. Præses Deputationis creatus est Em. Cardinalis Caterini.

F. *Deputatio pro rebus ordinum regularium.*

Peracto scrutinio schedularum, quæ exhibitæ sunt in Congregatione Generali habita feria 3, die vigesima octava vertentis mensis, majori suffragiorum numero inventi sunt electi :

Reverendissimi Patres :

1. Franc. Fleix y Solans, Archiep. Tarraconensis.
2. Andreas Räss, Episc. Argentinensis.
3. Godofredus Saint-Marc, Archiep. Rhedonensis.
4. Ferdinandus Blanco, Episc. Abulensis.
5. Jo. Derry, Episc. Clonfertensis.
6. Jos. Bened. Dusmet, Archiep. Cataniensis.
7. Felix Cantimorri, Episc. Parmensis.
8. Jos. Ign. Checa, Archiep. Quitensis.
9. Fridericus de Fürstenberg, Archiep. Olomucensis.
10. Carolus Pooten, Archiep. Antibarensis et Scodrensis.
11. Paulus Micallef, Episc. Typhernatensis.
12. Stephanus Vincentius Ryan, Episc. Buffalensis.
13. Simon Spilotras, Episc. Tricaricensis.
14. Alexander Angeloni, Archiep. Urbinatensis.
15. Ignatius Moraes Cardoso, Episc. Pharannensis.
16. Franc. de Leonrod, Episc. Eystetensis.
17. Guillelmus Jos. Clifford, Episc. Cliftoniensis.
18. Thomas Mich. Salzano, Episc. Tanensis.
19. Jo. Jos. Falet, Episc. Brugensis.
20. Maria Ephræm Garrelon, Episc. Nemesinus.
21. Aloysius Nazari di Calabino, Archiep. Mediolanensis.
22. Georgius Ebedjesu Chajat, Archiep. Amydensis Chaldæorum.

23. Gaspar Willi, Episc. Antipatrensis.

24. Jo. Thomas Ghilardi, Episc. Montis Regalis.

E Secretaria Concilii Vaticani die 31 Dec. 1869.

Josephus,

Ep. S. Hippolyti, Secretar.

Per Breve d. d. 4 Jan. Præses Deputationis creatus est Em. Cardinalis Bizzarri.

G. *Deputatio pro rebus ritus orientalis, in qua tractabitur etiam de apostolicis missionibus.*

Peracto scrutinio schedularum, quæ exhibitæ sunt in Congregatione Generali habita feria 6, die decima quarta vertentis mensis, majori suffragiorum numero inventi sunt electi :

Reverendissimi Patres :

1. Petrus Bostani, Archiep. Tyrensis et Sidoniensis rit. Maronit.
2. Vincentius Spaccapietra, Archiep. Smyrnensis.
3. Carolus Lavigerie, Archiep. Algerianus.
4. Cyrillus Behnam Benni, Episc. Mausiliensis rit. Syr.
5. Ambrosius Basilius Abdo, Episc. Mariamnensis rit. Græco-Melchit.
6. Jos. Papp-Szilágyi, Episc. Magno-Varadiensis rit. Græco-Ruthenen.
7. Aloysius Ciurcia, Archiep. Irenopolitanus.
8. Aloysius Gabriel de la Place, Episc. Hadriano-politanus.
9. Steph. Ludov. Charbonneaux, Episc. Jassensis.
10. Thomas Grant, Episc. Southwarensis.
11. Hilarius Alcazar, Episc. Paphensis.
12. Daniel Mac-Gettingan, Episc. Rapotensis.
13. Jos. Pluym, Episc. Nicopolitanus.
14. Melchior Nasarian, Archiep. Mardensis rit. Armen.
15. Stephanus Melchisedechian, Episc. Erzerumien-sis rit. Armen.
16. Augustinus Georgius Bar-Seinu, Episc. Salma-siensis rit. Chald.
17. Jo. Lynch, Episc. Torontinus.
18. Jo. Marangò, Episc. Thinensis et Myconensis.
19. Franc. Jo. Laouenan, Episc. Flaviopolitanus.
20. Antonius Carolus Cousseau, Episc. Engolis-mensis.
21. Ludov. Goesbriand, Episc. Burlingtonensis.
22. Jos. Valerga, Patriarcha Hierosolymitanus.
23. Jacobus Quinn, Episc. Brisbaneensis.
24. Carolus Poirier, Episc. Rosensis.

E Secretaria Concilii Vaticani die 18 Jan. 1870.

Josephus,

Ep. S. Hippolyti, Secretar.

Per Breve d. d. 17 Jan. Præses Deputationis creatus est Em. Cardinalis Barnabo.

XVIII.

SESSIO II HABITA DIE 6 JAN. 1870.

PROFESSIO FIDEI TRIDENTINA FACTA A SS. D. N. P. PIO IX
ET OMNIBUS PP. CONCILII VATICANI.

Secunda hæc Sessio eum in finem habita est, ut Rev. Synodi Patres, antequam ad gravissima proposita discutienda et definienda accederent, solemni ritu in manus Pontificis Tridentinam fidei professionem ederent.

XIX.

MONITUM EMINENTISSIMORUM PRÆSIDUM CONGREGATIONUM
GENERALIUM PUBLICATUM IN CONGREGATIONE GENERALI
DIE 14 JANUarii 1870.

In sacrosancto Concilio Tridentino, die 17 Februarii a. 1562, Cardinales Præsides graviter Patres admonuerunt, ne ea, quæ examinanda proponebantur, evulgarent, antequam in publica sessione ederentur, recitatis per secretarium Angelum Massarelli verbis sequentibus: « Reverendissimi Patres! Sciunt Dominationes Vestræ, quam indignum sit, quamque indecens, ut decreta et alia, quæ Patribus examinanda proponuntur, antequam firmentur, et in publica sessione edantur, evulgentur. Quare Illustrissimi DD. Legati et Præsides admonent atque etiam hortantur Dominationes Vestras, ut pro honore atque existimatione hujus sacri Concilii et ad obviandum scandalis, quæ oriri possent, decreta et alia quæcumque, quæ examinanda proponuntur, non evulgent, neque eorum exemplum alicui extra gremium Concilii exhibeant, neve extra civitatem ad aliquos transmittant; idque ne a suis familiaribus fiat, severissime prohibeant. » Jam vero, quoniam non sine magno animi nostri dolore et justa bonorum omnium offensione id modo accidit, de quo suo tempore lamentabantur Cardinales Concilii Tridentini Præsides, idem monitum instaurare cogimur atque illud iis omnibus serio inculcare, qui in litteris Apostolicis *Multiplices inter* num. III recensentur, videlicet omnibus et singulis Patribus, officialibus Concilii, theologis, Sacrorum Canonum peritis, ceterisque, qui operam suam Patribus vel officialibus prædictis quovis modo in rebus hujus Concilii præbent, maxime cum ob effrenem publicarum ephemeridum licentiam multo majora

scandala ex secreti violatione nascantur, et habeatur in iisdem apostolicis litteris expressum summi Pontificis de secreto servando præceptum, quod præceptum sine gravis culpæ reatu transgredi nemini licet.

E Secretaria Concilii Vaticani, die 14 Januarii 1870.

Josephus,

Ep. S. Hippolyti, Secretar.

XX.

MONITUM EMINENTISSIMORUM PRÆSIDUM CONGREGATIONUM
GENERALIUM PUBLICATUM IN CONGREGATIONE GENERALI
DIE 14 JANUarii 1870.

Plurimorum Patrum desiderio non semel nobis expresso adhærentes, monemus et enixe rogamus eos omnes, qui loqui volent in Congregatione generali, ut, quantum fieri potest, maxima brevitate utantur in suis proponendis et explicandis animadversionibus, omittendo ea, quæ proprie ad rem non pertinent, neque ex integro repetendo, quæ fortasse ab aliis Patribus jam adnotata fuerint.

E Secretaria Concilii Vaticani, die 14 Januarii 1870.

Josephus

Ep. S. Hippolyti, Secretar.

XXI.

DECRETUM NOVAM NORMAM PRO CONGREGATIONIBUS
GENERALIBUS STATUENS.

Apostolicis Litteris die 27 Novembris anno proxime superiori editis, quarum initium *Multiplices inter*, Summus Pontifex ordinem generalem constituit in Vaticani Concilii celebratione servandum, in iisque, præter alia, certas quasdam regulas tradidit, quibus rationi disceptationum a Patribus habendarum consuleretur.

Jam vero ipse Sanctissimus Dominus propositum sibi finem facilius assequi cupiens, nec non rationem habens expostulationum, quæ a plerisque Concilii Patribus haud semel exhibitæ sunt ex eo, quod disceptationum conciliarium series in longum plus æquo protrahatur; ex apostolica sua sollicitudine quasdam peculiare pro Congregationum generalium discussionibus tradere normas constituit, quæ præstitutum generalem ordinem evolvendo, atque integram servando eam

discussionum libertatem, quæ Catholicæ Ecclesiæ Episcopos deceat, pleniori expeditiorique ratione ad rerum tractandarum examen, disceptationem et deliberationem conferrent.

Quamobrem Cardinalibus Congregationum generalium Præsidibus in consilium adhibitis, et quæsita etiam sententia Patrum peculiaris Congregationis recipiendis expendendisque Episcoporum propositionibus, idem Sanctissimus Dominus Noster sequentes ordinationes edendas servandasque mandavit :

1. Distributo schemate Concilii Patribus, Cardinales Præsides Congregationum generalium congruum tempus præfigent, intra quod Patres ipsi, qui aliqua in schemate animadvertenda censuerint, ea scripto tradere debeant.

2. Animadversiones hoc ordine exarandæ erunt, ut primum illæ scripto adnotentur, quæ schema generatim respiciunt, sive integrum sive divisum, prout a Præsidibus judicatum fuerit : deinde illæ, quæ ad singulas schematis partes referuntur, schematis ipsius ordine servato.

3. Qui ex Patribus animadversiones vel in verba vel in paragraphos propositi schematis afferendas putaverint, novam verborum vel paragraphorum formulam subjicient in locum prioris in schemate substituendam.

4. Animadversiones a Patribus Concilii hac ratione exaratæ et propria subscriptione munitæ Secretario Concilii tradentur, ejusque opera ad respectivas Episcoporum deputationes transmittentur.

5. Postquam hujusmodi animadversiones expensæ fuerint in conventu ejus deputationis, ad quam pertinent, singulis Patribus distribuetur schema reformatum, una cum summaria relatione, in qua de propositis animadversionibus mentio fiet.

6. Schemate una simul cum supradicta relatione Patribus Concilii communicato, Cardinales Præsides diem statuent Congregationis Generalis, in qua discussio inchoabitur.

7. Discussio fiet primum generatim de schemate integro vel diviso, prout Cardinalibus Præsidibus visum fuerit, eaque absoluta, de unaquaque singillatim schematis ipsius parte disceptabitur ; proposita semper in hac singularum partium discussione ab oratoribus formula expensi schematis periodo vel paragrapho substituenda, ac Præsidibus post habitum sermonem scripto exhibenda.

8. Qui de reformato schemate loqui voluerint, dum suum disserendi propositum Præsidibus

significandum curabunt, innuere pariter debent, utrum de toto schemate in genere, vel de ejus partibus in specie acturi sint ; et quatenus in specie, de qua schematis parte sibi agendum esse statuerint.

9. Liberum erit cuique ex respectivæ deputationis Episcopis, impetrata a Præsidibus venia, oratorum difficultatibus et animadversionibus respondere: ita tamen, ut facultas ipsis sit vel statim post oratoris sermonem eloqui, vel pluribus simul oratoribus eadem super re disceptantibus reponere, idque vel eodem vel alio die perficere.

10. Oratorum sermones intra fines propositi argumenti cohibeantur. Si quem vero Patrum extra metas vagari contingat, Præsidum erit ad propositam quæstionem ipsum revocare.

11. Si discussionum series, re proposita jam satis excussa, plus æquo protrahatur, Cardinales Præsides, postulatione scripto exhibita a decem minimum Patribus, Congregationem generalem percontari poterunt, an velit, disceptationem diutius continuari ; et, exquisitis per actum assurgendi vel sedendi suffragiis, finem discussioni imponent, si id majori Patrum præsentium numero visum fuerit.

12. Absoluta super una schematis parte discussione, antequam transitus fiat ad aliam, Cardinales Præsides suffragia Congregationis generalis exquirent, primum quidem super propositis in ea ipsa discussione emendationibus, deinde super integro partis examinatæ textu.

13. Suffragia, tum super emendationibus, tum super singularum partium textu, ita a Patribus Concilii ferentur, ut Præsides distinctis vicibus ad surgendum invitent, primum eos, qui emendationi vel textui assentiuntur, deinde eos, qui contradicunt : recensitis autem suffragiis, id decernetur, quod majori Patrum numero placuerit.

14. Cum de omnibus schematis partibus hac ratione suffragia lata fuerint, de examinato schemate Patrum sententias Cardinales Præsides rogabunt. Hæc autem suffragia oretenus edentur per verba *placet* aut *non placet* ; ita tamen, ut, qui conditionem aliquam adjiciendam existiment, suffragium suum scripto tradere debeant.

Datum Romæ, die 20 februarii 1870.

Philippus Card. de Angelis Præses.

Antonius Card. de Luca, Præses.

Andreas Card. Bizzarri, Præses.

Aloysius Card. Bilio, Præses.

Hannibal Card. Capalti, Præses.

Josephus, Ep. Sancti Hippolyti,
Secretarius.

XXII.

MONITUM.

Mittetur adjectum huic Monito schema primæ Constitutionis dogmaticæ reformatum, una cum Relatione eorum, quæ de eo in peculiari deputatione pro rebus ad fidem pertinentibus deliberata sunt. FERIA VI hujus hebdomadæ, die 18 currentis mensis, hora nona matutina in Aula Concilii habebitur proxima Congregatio generalis, in qua juxta num. 7 Decreti diei 20 februarii a. e. fiet discussio hujus schematis reformati. Reverendissimi Patres, qui de eodem schemate loquendi veniam rogare voluerint, dabunt Secretario nomina sua in scripto, cum expressa declaratione, utrum de toto schemate in genere, an de quibusdam ejus partibus loqui velint. Initium fiet a discussione generali, et, cum hæc terminata fuerit, agetur de Proœmio seorsim, et pariter seorsim de quovis capite una cum canonibus, qui ad singula capita referuntur, juxta ordinem procedendo.

E Secretaria Concilii Vaticani, die 13 martii 1870.

Josephus,

Episcopus S. Hippolyti, Secretar.

XXIII.

MONITUM QUO ANNUNCIATUR PATRIBUS TERTIA SESSIO PUBLICA ET MODUS SUFFRAGII DANDI.

Cum post diutinos gravesque labores, quibus Deus benedixit, sufficiens materia pro celebranda publica Sessione in promptu sit, SS. Dominus Noster statuit, ut III Sessio SS. œcumenici Concilii Vaticani habeatur proxima Dominica, quæ est Dominica in Albis, dies 24 currentis mensis aprilis.

In hac sessione suffragia Patrum de Constitutione dogmatica, quæ inscribitur: *De Fide Catholica*, exquirentur eadem forma, quæ nuper in Congregatione generali adhibita est, ita scilicet, ut nomina singulorum Concilii Patrum juxta ordinem dignitatis et promotionis alta voce recitentur, iique, quorum nomina fuerint recitata, statim surgant, et alta ac intelligibili voce suffragium edant respondendo: *Placet*, vel: *Non Placet*.

Animadvertendum quippe est, quod in publica sessione juxta Litteras Apostolicas: *Multiplikes inter* dd. 27 novembris 1869, num. VIII, quo

modus procedendi in sessionibus publicis præscribitur, non liceat aliter suffragium dare, nisi pure et simpliciter per verba: *Placet*, aut: *Non Placet*, excluso alio quovis modo.

Dies autem proximæ Congregationis generalis post sessionem publicam habendæ significabitur Patribus per Monitum typis impressum una cum argumento, quod in ea tractandum erit.

E Secretaria Concilii Vaticani, d. 18 aprilis 1870.

Josephus,

Episcopus S. Hippolyti, Secretar.

XXIV.

SESSIO III HABITA DIE 24 APRILIS 1870.

CONSTITUTIO DOGMATICA DE FIDE CATHOLICA.

PIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI SACRO APPROBANTE CONCILIO AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Dei Filius et generis humani Redemptor Dominus Noster Jesus Christus, ad Patrem cœlestem rediturus, cum Ecclesia sua in terris militante, omnibus diebus usque ad consummationem sæculi futurum se esse promisit. Quare dilectæ sponsæ præsto esse, adistere docenti, operanti benedicere, periclitanti opem ferre nullo unquam tempore destitit. Hæc vero salutaris ejus providentia, cum ex aliis beneficiis innumeris continenter apparuit, tum iis manifestissime comperta est fructibus, qui orbi christiano e Conciliis œcumenicis, ac nominatim e Tridentino, iniquis licet temporibus celebrato, amplissimi provenerunt. Hinc enim sanctissima religionis dogmata pressius definita uberiusque exposita, errores damnati atque cohibiti; hinc ecclesiastica disciplina restituta firmitusque sancita, promotum in Clero scientiæ et pietatis studium, parata adolescentibus ad sacram militiam educandis collegia, christiani denique populi mores et accuratiore fidelium eruditione et frequentiore sacramentorum usu instaurati. Hinc præterea arcior membrorum cum visibili Capite communio, universoque corpori Christi mystico additus vigor; hinc religiosæ multiplicatæ familiæ aliaque christianæ pietatis instituta; hinc ille etiam assiduus et usque ad sanguinis effusionem constans ardor in Christi regno late per orbem propagando.

Verumtamen hæc aliaque insignia emolu-

menta, quæ per ultimam maxime œcumenicam Synodum divina clementia Ecclesiæ largita est, dum grato, quo par est, animo recolimus; acerbum compescere haud possumus dolorem ob mala gravissima, inde potissimum orta, quod ejusdem sacrosanctæ Synodi apud permultos vel auctoritas contempta, vel sapientissima neglecta fuere decreta.

Nemo enim ignorat, hæreses, quas Tridentini Patres proscripserunt, dum, rejecto divino Ecclesiæ magisterio, res ad religionem spectantes privati cujusvis judicio permetterentur, in sectas paullatim dissolutas esse multiplices, quibus inter se dissentientibus et concertantibus, omnis tandem in Christum fides apud non paucos labefactata est. Itaque ipsa sacra Biblia, quæ antea christianæ doctrinæ unicus fons et judex asserebantur, jam non pro divinis haberi, imo mythicis commentis accenseri cœperunt.

Tum nata est et late nimis per orbem vagata illa rationalismi seu naturalismi doctrina, quæ religioni christianæ utpote supernaturali instituto per omnia adversans, summo studio molitur, ut Christo, qui solus Dominus et Salvator noster est, a mentibus humanis, a vita et moribus populorum excluso, meræ quod vocant rationis vel naturæ regnum stabiliatur. Relicta autem projectaque christiana religione, negato vero Deo et Christo ejus, prolapsa tandem est multorum mens in pantheismi, materialismi, atheismi barathrum, ut jam ipsam rationalem naturam, omnemque justi rectique normam negantes, ima humanæ societatis fundamenta diruere conitantur.

Hac porro impietate circumquaque grassante, infeliciter contigit, ut plures etiam e catholicæ Ecclesiæ filiis a via veræ pietatis aberrarent, in iisque, diminutis paullatim veritatibus, sensus catholicus attenuaretur. Variis enim ac peregrinis doctrinis abducti, naturam et gratiam, scientiam humanam et fidem divinam perperam commiscentes, genuinum sensum dogmatum, quem tenet ac docet Sancta Mater Ecclesia, depravare, integritatemque et sinceritatem fidei in periculum adducere comperiuntur.

Quibus omnibus perspectis, fieri qui potest, ut non commoveantur intima Ecclesiæ viscera? Quemadmodum enim Deus vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire; quemadmodum Christus venit, ut salvum faceret, quod perierat, et filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum: ita Ecclesia, a Deo populorum mater et magistra constituta, omnibus

debitricem se novit, ac lapsos erigere, labantes sustinere, revertentes amplecti, confirmare bonos et ad meliora provehere parata semper et intenta est. Quapropter nullo tempore a Dei veritate, quæ sanat omnia, testanda et prædicanda quiescere potest, sibi dictum esse non ignorans: Spiritus meus, qui est in te; et verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo amodo et usque in sempiternum (1).

Nos itaque, inhærentes Prædecessorum Nostrorum vestigiis, pro supremo Nostro Apostolico munere veritatem catholicam docere ac tueri, perversasque doctrinas reprobare nunquam intermisimus. Nunc autem, sedentibus Nobiscum et judicantibus universi orbis Episcopis, in hanc œcumenicam Synodum auctoritate Nostra in Spiritu Sancto congregatis, innixi Dei verbo scripto et tradito, prout ab Ecclesia catholica sancte custoditum et genuine expositum accepimus, ex hac Petri Cathedra, in conspectu omnium, salutarem Christi doctrinam profiteri et declarare constituimus, adversis erroribus potestate nobis a Deo tradita proscriptis atque damnatis.

CAPUT I.

De Deo rerum omnium Creatore.

Sancta Catholica Apostolica Romana Ecclesia credit et confitetur, unum esse Deum verum et vivum, Creatorem ac Dominum cœli et terræ, omnipotentem, æternum, immensum, incomprehensibilem, intellectu ac voluntate omnique perfectione infinitum; qui cum sit una singularis, simplex omnino et incommutabilis substantia spiritualis, prædicandus est re et essentia a mundo distinctus, in se et ex se beatissimus, et super omnia, quæ præter ipsum sunt et concipi possunt, ineffabiliter excelsus.

Hic solus verus Deus bonitate sua et omnipotenti virtute non ad augendam suam beatitudinem, nec ad acquirendam, sed ad manifestandam perfectionem suam per bona, quæ creaturis impertitur, liberrimo consilio simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem et corporalem, angelicam videlicet et mundanam, ac deinde humanam quasi communem ex spiritu et corpore constitutam (2)

Universa vero, quæ condidit, Deus providentia sua tuetur atque gubernat, attingens a fine usque ad finem fortiter, et disponens omnia suaviter (3).

(1) Is. LIX, 21.

(2) Conc. Later. IV. c. 1. *Firmiter*.

(3) Sap. VIII, 1.

Omnia enim nuda et aperta sunt oculis ejus (1), ea etiam, quæ libera creaturarum actione futura sunt.

CAPUT II.

De Revelatione.

Eadem Sancta Mater Ecclesia tenet et docet, Deum, rerum omnium principium et finem, naturali humanæ rationis lumine e rebus creatis certo cognosci posse; invisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur (2): attamen placuisse ejus sapientiæ et bonitati, alia, eaque supernaturali via se ipsum ac æterna voluntatis suæ decreta humano generi revelare, dicente Apostolo: Multifariam, multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis: novissime, diebus istis locutus est nobis in Filio (3).

Huic divinæ revelationi tribuendum quidem est, ut ea, quæ in rebus divinis humanæ rationi per se impervia non sunt, in præsentī quoque generis humani conditione ab omnibus expedite, firma certitudine et nullo admixto errore cognosci possint. Non hac tamen de causa revelatio absolute necessaria dicenda est, sed quia Deus ex infinita bonitate sua ordinavit hominem ad finem supernaturalem, ad participanda scilicet bona divina, quæ humanæ mentis intelligentiam omnino superant; siquidem oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum (4).

Hæc porro supernaturalis revelatio, secundum universalis Ecclesiæ fidem, a sancta Tridentina Synodo declaratam, continetur in libris scriptis et sine scripto traditionibus, quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis Spiritu Sancto dictante quasi per manus traditæ, ad nos usque pervenerunt (5). Qui quidem veteris et novi Testamenti libri integri cum omnibus suis partibus, prout in ejusdem Concilii decreto recensentur, et in veteri vulgata latina editione habentur, pro sacris et canonicis suscipiendi sunt. Eos vero Ecclesia pro sacris et canonicis habet, non ideo, quod sola humana industria concinnati, sua deinde auctoritate sint approbati; nec ideo dumtaxat, quod revelationem sine errore contineant; sed propterea, quod Spiritu

Sancto inspirante conscripti Deum habent auctorem, atque ut tales ipsi Ecclesiæ traditi sunt.

Quoniam vero, quæ sancta Tridentina Synodus de interpretatione divinæ Scripturæ ad coercenda petulantia ingenia salubriter decrevit, a quibusdam hominibus prave exponuntur, Nos, idem decretum renovantes, hanc illius mentem esse declaramus, ut in rebus fidei et morum, ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, is pro vero sensu sacræ Scripturæ habendus sit, quem tenuit ac tenet Sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu et interpretatione Scripturarum sanctarum; atque ideo nemini licere contra hunc sensum, aut etiam contra unanimum consensum Patrum ipsam Scripturam sacram interpretari.

CAPUT III.

De Fide.

Quum homo a Deo tanquam Creatore et Domino suo totus dependeat, et ratio creata increatæ Veritati penitus subjecta sit, plenum revelanti Deo intellectus et voluntatis obsequium fide præstare tenemur. Hanc vero fidem, quæ humanæ salutis initium est, Ecclesia catholica profitetur, virtutem esse supernaturalem, qua, Dei aspirante et adjuvante gratia, ab eo revelata vera esse credimus, non propter intrinsecam rerum veritatem naturali rationis lumine perspectam, sed propter auctoritatem ipsius Dei revelantis, qui nec falli nec fallere potest. Est enim fides, testante Apostolo, sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium (1).

Ut nihilominus fidei nostræ obsequium rationi consentaneum esset, voluit Deus cum internis Spiritus Sancti auxiliis externa jungi revelationis suæ argumenta, facta scilicet divina, atque imprimis miracula et prophetias, quæ cum Dei omnipotentiam et infinitam scientiam luculenter commonstrent, divinæ revelationis signa sunt certissima et omnium intelligentiæ accommodata. Quare tum Moyses et Prophetæ, tum ipse maxime Christus Dominus multa et manifestissima miracula et prophetias ediderunt; et de Apostolis legimus: Illi autem profecti prædicaverunt ubique Domino cooperante, et sermonem confirmante, sequentibus signis (2). Et rursum scriptum est: Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco (3).

(1) Cf. Hebr. IV, 13.

(2) Rom. I, 20.

(3) Hebr. I, 1—2.

(4) Cor. II, 9.

(5) Conc. Trid. sess. IV. Decr. de San. Script.

(1) Hebr. XI, 1.

(2) Marc. XVI, 20.

(3) 2 Petr. I, 19.

Licet autem fidei assensus nequaquam sit motus animi cæcus: nemo tamen evangelicæ prædicationi consentire potest, sicut oportet ad salutem consequendam, absque illuminatione et inspiratione Spiritus Sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo et credendo veritati (1). Quare fides ipsa in se, etiamsi per charitatem non operetur, donum Dei est, et actus ejus est opus ad salutem pertinens, quo homo liberam præstat ipsi Deo obedientiam, gratiæ ejus, cui resistere posset, consentiendo et cooperando.

Porro fide divina et catholica ea omnia credenda sunt, quæ in verbo Dei scripto vel tradito continentur, et ab Ecclesia sive solemnii judicio sive ordinario et universali magisterio tamquam divinitus revelata credenda proponuntur.

Quoniam vero sine fide impossibile est placere Deo, et ad filiorum ejus consortium pervenire; ideo nemini unquam sine illa contigit justificatio, nec ullus, nisi in ea perseveraverit usque in finem, vitam æternam assequetur. Ut autem officio veram fidem amplectendi, in eaque constanter perseverandi satisfacere possemus, Deus per Filium suum unigenitum Ecclesiam instituit, suæque institutionis manifestis notis instruxit, ut ea tamquam custos et magistra verbi revelati ab omnibus posset agnosci. Ad solam enim catholicam Ecclesiam ea pertinent omnia, quæ ad evidentem fidei christianæ credibilitatem tam multa et tam mira divinitus sunt disposita. Quin etiam Ecclesia per se ipsa, ob suam nempe admirabilem propagationem, eximiam sanctitatem et inexhaustam in omnibus bonis fecunditatem, ob catholicam unitatem, invictamque stabilitatem, magnum quoddam et perpetuum est motivum credibilitatis et divinæ suæ legationis testimonium irrefragabile.

Quo fit, ut ipsa veluti signum levatum in nationes (2), et ad se invitet, qui nondum crediderunt, et filios suos certiores faciat, firmissimo niti fundamento fidem, quam profitentur. Cui quidem testimonio efficax subsidium accedit ex superna virtute. Etenim benignissimus Dominus et errantes gratia sua excitat atque adjuvat, ut ad agnitionem veritatis venire possint; et eos, quos, de tenebris transtulit in admirabile lumen suum, in hoc eodem lumine ut perseverent, gratia sua confirmat, non deserens, nisi deseratur. Quocirca minime par est conditio eorum, qui per cœleste fidei donum catholicæ veritati adhæ-

serunt, atque eorum, qui ducti opinionibus humanis, falsam religionem sectantur; illi enim, qui fidem sub Ecclesiæ magisterio susceperunt, nullam unquam habere possunt justam causam mutandi, aut in dubium fidem eandem revocandi. Quæ cum ita sint, gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, tantam ne negligamus salutem, sed aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Jesum, teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem.

CAPUT IV.

De Fide et Ratione.

Hoc quoque perpetuus Ecclesiæ catholicæ consensus tenuit et tenet, duplicem esse ordinem cognitionis, non solum principio, sed objecto etiam distinctum: principio quidem, quia in altero naturali ratione, in altero fide divina cognoscimus; objecto autem, quia præter ea, ad quæ naturalis ratio pertingere potest, credenda nobis proponuntur mysteria in Deo abscondita, quæ, nisi revelata divinitus, innotescere non possunt. Quocirca Apostolus, qui a gentibus Deum per ea, quæ facta sunt, cognitum esse testatur, disserens tamen de gratia et veritate, quæ per Jesum Christum facta est (1), pronuntiat: Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nemo principum hujus sæculi cognovit: nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum: Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei (2). Et ipse Unigenitus confitetur Patri, quia abscondit hæc a sapientibus et prudentibus, et revelavit ea parvulis (3).

Ac ratio quidem, fide illustrata, cum sedulo, pie et sobrie quærit, aliquam, Deo dante, mysteriorum intelligentiam eamque fructuosissimam assequitur, tum ex eorum, quæ naturaliter cognoscit, analogia, tum e mysteriorum ipsorum nexu inter se et cum fine hominis ultimo; nunquam tamen idonea redditur ad ea perspicienda instar veritatum, quæ proprium ipsius objectum constituunt. Divina enim mysteria suapte natura intellectum creatum sic excedunt, ut etiam revelatione tradita et fide suscepta, ipsius tamen fidei velamine contexta et quadam quasi caligine obvoluta maneant, quamdiu in hac mortali vita peregrinamur a Domino: per fidem enim ambulamus, et non per speciem (4).

(1) Syn. Araus. II. can. 7.

(2) Is. XI, 12.

(1) Joan. I, 17.

(3) Matt. XI, 25.

(2) 1, Cor. II, 7—9.

(4) 1, Cor. V, 7.

Verum etsi fides sit supra rationem, nulla tamen unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest : cum idem Deus, qui materia revelat et fidem infundit, animo humano rationis lumen indiderit; Deus autem negare seipsum non possit, nec verum vero unquam contradicere. Inanis autem hujus contradictionis species inde potissimum oritur, quod vel fidei dogmata ad mentem Ecclesiæ intellecta et exposita non fuerint, vel opinionum commenta pro rationis effatis habeantur. Omnem igitur assertionem veritati illuminatæ fidei contrariam omnino falsam esse definimus (1). Porro Ecclesia, quæ una cum apostolico munere docendi, mandatum accepit fidei depositum custodiendi, jus etiam et officium divinitus habet falsi nominis scientiam proscribendi, ne quis decipiatur per philosophiam, et inanem fallaciam (2). Quapropter omnes christiani fideles hujusmodi opiniones, quæ fidei doctrinæ contrariæ esse cognoscuntur, maxime si ab Ecclesia reprobatae fuerint, non solum prohibentur tanquam legitimæ scientiæ conclusiones defendere, sed pro erroribus potius, qui fallacem veritatis speciem præ se ferant, habere tenentur omnino.

Neque solum fides et ratio inter se dissidere numquam possunt, sed opem quoque sibi mutuam ferunt, cum recta ratio fidei fundamenta demonstret, ejusque lumine illustrata rerum divinarum scientiam excolat; fides vero rationem ab erroribus liberet ac tueatur, eamque multiplici cognitione instruat. Quapropter tantum abest, ut Ecclesia humanarum artium et disciplinarum culturæ obsistat, ut hanc multis modis juvet atque promoveat. Non enim commoda ab iis ad hominum vitam dimanantia aut ignorat aut despicit; fatetur imo, eas, quemadmodum a Deo, scientiarum Domino, profectæ sunt, ita si rite pertractentur, ad Deum, juvante ejus gratia, perducere. Nec sane ipsa vetat, ne hujusmodi disciplinæ in suo quæque ambitu propriis utantur principiis et propria methodo; sed justam hanc libertatem agnoscens, id sedulo cavet, ne divinæ doctrinæ repugnando errores in se suscipiant, aut fines proprios transgressæ, ea, quæ sunt fidei, occupent et perturbent.

Neque enim fidei doctrina, quam Deus revelavit, velut philosophicum inventum proposita est humanis ingeniis perficienda, sed tanquam divinum depositum Christi Sponsæ tradita, fideliter custodienda et infallibiliter declaranda.

Hinc sacrorum quoque dogmatum is sensus perpetuo est retinendus, quem semel declaravit Sancta Mater Ecclesia, nec unquam ab eo sensu, altioris intelligentiæ specie et nomine, recedendum. Crescat igitur et multum vehementerque proficiat, tam singulorum, quam omnium, tam unius hominis, quam totius Ecclesiæ, ætatum ac sæculorum gradibus, intelligentia, scientia, sapientia : sed in suo dumtaxat genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eademque sententia (1).

CANONES.

I.

De Deo rerum omnium Creatore.

1. Si quis unum verum Deum visibillum et invisibillum Creatorem et Dominum negaverit; anathema sit.

2. Si quis præter materiam nihil esse affirmare non erubuerit; anathema sit.

3. Si quis dixerit, unam eandemque esse Dei et rerum omnium substantiam vel essentiam; anathema sit.

4. Si quis dixerit, res finitas, tum corporeas tum spirituales aut saltem spirituales, e divina substantia emanasse;

aut divinam essentiam sui manifestatione vel evolutione fieri omnia;

aut denique Deum esse ens universale seu indefinitum, quod sese determinando constituat rerum universitatem in genera, species et individua distinctam; anathema sit.

5. Si quis non confiteatur, mundum, resque omnes, quæ in eo continentur, et spirituales et materiales, secundum totam suam substantiam a Deo ex nihilo esse productas;

aut Deum dixerit non voluntate ab omni necessitate libera, sed tam necessario creasse, quam necessario amat seipsum;

aut mundum ad Dei gloriam conditum esse negaverit; anathema sit.

II.

De Revelatione.

1. Si quis dixerit, Deum unum et verum, Creatorem et Dominum nostrum, per ea, quæ facta sunt, naturali rationis humanæ lumine certo cognosci non posse; anathema sit.

2. Si quis dixerit, fieri non posse, aut non expedire, ut per revelationem divinam homo de Deo, cultuque ei exhibendo edoceatur; anathema sit.

(1) Conc. Lat. Bulla *Apostolici regiminis*.

(2) Coloss. 11, 8.

(1) Vinc. Lir. Common. n. 28.

3. Si quis dixerit, hominem ad cognitionem et perfectionem, quæ naturalem superet, divinitus evelli non posse, sed ex seipso ad omnis tandem veri et boni possessionem jugi profectu pertinere posse et debere; anathema sit.

4. Si quis sacræ Scripturæ libros integros cum omnibus suis partibus, prout illos sancta Tridentina Synodus recensuit, pro sacris et canonicis non susceperit, aut eos divinitus inspiratos esse negaverit; anathema sit.

III.

De Fide.

1. Si quis dixerit, rationem humanam ita independentem esse, ut fides ei a Deo imperari non possit; anathema sit.

2. Si quis dixerit, fidem divinam a naturali de Deo et rebus moralibus scientia non distinguere, ac propterea ad fidem divinam non requiri, ut revelata veritas propterea auctoritatem Dei revelantis credatur; anathema sit.

3. Si quis dixerit, revelationem divinam externis signis credibilem fieri non posse, ideoque sola interna cujusque experientia aut inspiratione privata homines ad fidem moveri debere; anathema sit.

4. Si quis dixerit, miracula nulla fieri posse, proindeque omnes de iis narrationes, etiam in sacra Scriptura contentas, inter fabulas vel mythos ablegandas esse; aut miracula certo cognosci nunquam posse, nec iis divinam religionis christianæ originem rite probari; anathema sit.

5. Si quis dixerit, assensum fidei christianæ non esse liberum, sed argumentis humanæ rationis necessario produci; aut ad solam fidem vivam, quæ per charitatem operatur, gratiam Dei necessariam esse; anathema sit.

6. Si quis dixerit, parem esse conditionem fidelium atque eorum, qui ad fidem unice veram nondum pervenerunt, ita ut catholici justam causam habere possint, fidem, quam sub Ecclesiæ magisterio jam susceperunt, assensu suspensio in dubium vocandi, donec demonstrationem scientificam credibilitatis et veritatis fidei suæ absolverint; anathema sit.

IV.

De Fide et Ratione.

1. Si quis dixerit, in revelatione divina nulla vera et proprie dicta mysteria contineri, sed universa fidei dogmata posse per rationem rite ex cultam e naturalibus principiis intelligi et demonstrari; anathema sit.

2. Si quis dixerit, disciplinas humanas ea cum libertate tractandas esse, ut earum assertiones, etsi doctrinæ revelatæ adversentur, tanquam veræ retineri, neque ab Ecclesia proscribi possint; anathema sit.

3. Si quis dixerit, fieri posse, ut dogmatibus ab Ecclesia propositis, aliquando secundum progressum scientiæ sensus tribuendus sit alius ab eo, quem intellexit Ecclesia; anathema sit.

Itaque supremi pastoralis Nostri officii debitum exequentes, omnes Christi fideles, maxime vero eos, qui præsumunt vel docendi munere funguntur, per viscera Jesu Christi obtestamur, necnon ejusdem Dei et Salvatoris nostri auctoritate jubemus, ut ad hos errores a Sancta Ecclesia arcendos et eliminandos, atque purissimæ fidei lucem pandendam studium et operam conferant.

Quoniam vero satis non est, hæreticam pravitatem devitare, nisi ii quoque errores diligenter fugiantur, qui ad illam plus minusve accedunt; omnes officii monemus, servandi etiam Constitutiones et Decreta, quibus pravæ ejusmodi opinioniones, quæ isthic diserte non enumerantur, ab hac Sancta Sede proscriptæ et prohibitæ sunt.

Datum Romæ in publica Sessione in Vaticana Basilica solemmniter celebrata, anno Incarnationis Dominicæ millesimo octingentesimo septuagesimo, die vigesima quarta Aprilis.

Pontificatus Nostri anno vigesimo quarto.

Ita est.

Josephus, Episcopus S. Hippolyti,
Secretarius Concilii Vaticani.

Suffragiis a Patribus Concilii datis, S. D. N. Papa Pius IX hæc verba ex tempore locutus est:

« Videtis, fratres charissimi, quam bonum sit et jucundum ambulare in Domo Dei cum consensu, ambulare cum pace.

Sic ambuletis semper.

Et quoniam hac die Dominus noster Jesus Christus dedit pacem apostolis suis, et ego, Vicarius Ejus indignus, Nomine suo do vobis pacem.

Pax ista, prout scitis, expellit timorem.

Pax ista, prout scitis, claudit aures sermonibus imperitis.

Ah! ista pax vos comitetur omnibus diebus vitæ vestræ; sit ista pax vobis in morte; sit ista pax vobis gaudium sempiternum in cœlis! »

XXV.

CAPUT I.

SESSIO IV HABITA DIE 18 JULII 1870.

CONSTITUTIO DOGMATICA PRIMA DE ECCLESIA CHRISTI
EDITA IN SESSIONE QUARTA SACROSANCTI OECUMENICI
CONCILII VATICANI.

PIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI SACRO APPROBANTE
CONCILIO AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Pastor æternus et episcopus animarum nostrarum, ut salutiferum redemptionis opus perenne redderet, sanctam ædificare Ecclesiam decrevit, in qua veluti in Domo Dei viventis fideles omnes unius fidei et charitatis vinculo continerentur. Quapropter, priusquam clarificaretur, rogavit Patrem non pro Apostolis tantum, sed et pro eis, qui credituri erant per verbum eorum in ipsum, ut omnes unum essent, sicut ipse Filius et Pater unum sunt. Quemadmodum igitur Apostolos, quos sibi de mundo elegerat, misit, sicut ipse missus erat a Patre: ita in Ecclesia sua Pastores et Doctores usque ad consummationem esse voluit. Ut vero episcopatus ipse unus et indivisus esset, et per cohærentes sibi invicem sacerdotes credentium multitudo universa in fidei et communionis unitate conservaretur, beatum Petrum cæteris Apostolis præponens in ipso instituit perpetuum utriusque unitatis principium ac visibile fundamentum, super cujus fortitudinem æternum extrueretur templum, et Ecclesiæ cælo inferenda sublimitas in huius fidei firmitate consurgeret (1). Et quoniam portæ inferi ad evertendam, si fieri posset, Ecclesiam, contra ejus fundamentum divinitus positum majori in dies odio undique insurgunt; Nos ad catholici gregis custodiam, incolumitatem, augmentum, necessarium esse judicamus, sacro approbante Concilio, doctrinam de institutione, perpetuitate, ac natura sacri Apostolici primatus, in quo totius Ecclesiæ vis ac soliditas consistit, cunctis fidelibus credendam et tenendam, secundum antiquam atque constantem universalis Ecclesiæ fidem, proponere, atque contrarios, dominico gregi adeo perniciosos, errores proscribere et condemnare.

De Apostolici Primatus in beato Petro institutione.

Docemus itaque et declaramus, juxta Evangelii testimonia primatum jurisdictionis in universam Dei Ecclesiam immediate et directe beato Petro Apostolo promissum atque collatum a Christo Domino fuisse. Unum enim Simonem, cui jam pridem dixerat: Tu vocaberis Sephas (1), postquam ille suam edidit confessionem inquires: Tu es Christus, Filius Dei vivi, solemnibus his verbis allocutus est Dominus: Beatus es, Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est: et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam: et tibi dabo claves regni cælorum: et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis: et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis (2). Atque uni Simoni Petro contulit Jesus post suam resurrectionem summi pastoris et rectoris jurisdictionem in totum suum ovile dicens: Pasce agnos meos: Pasce oves meas (3). Huic tam manifestæ sacrarum Scripturarum doctrinæ, ut ab Ecclesia catholica semper intellecta est, aperte opponuntur pravæ eorum sententiæ, qui, constitutam a Christo Domino in sua Ecclesia regiminis formam pervertentes, negant, solum Petrum præ cæteris Apostolis, sive seorsum singulis sive omnibus simul, vero proprioque jurisdictionis primatu fuisse a Christo instructum: aut qui affirmant, eundem primatum non immediate directeque ipsi beato Petro, sed Ecclesiæ, et per hanc illi ut ipsius Ecclesiæ ministro delatum fuisse.

Si quis igitur dixerit, beatum Petrum Apostolum non esse a Christo Domino constitutum Apostolorum omnium principem et totius Ecclesiæ militantis visibile caput; vel eundem honoris tantum, non autem veræ propriæque jurisdictionis primatum ab eodem Domino nostro Jesu Christo directe et immediate accepisse; anathema sit.

(1) Ioan. I, 42.

(2) Matth. XVI, 16–19.

(3) Ioan. XXI, 15–17.

(1) S. Leo M. serm. IV, (al. III.) in diem Natalis sui.

CAPUT II.

De perpetuitate Primatus beati Petri in Romanis Pontificibus.

Quod autem in beato Apostolo Petro princeps pastorum et pastor magnus ovium Dominus Christus Jesus in perpetuam salutem ac perenne bonum Ecclesiæ instituit, id eodem auctore in Ecclesia, quæ fundata super petram ad finem sæculorum usque firma stabit, jugiter durare necesse est. Nulli sane dubium, imo sæculis omnibus notum est, quod sanctus beatissimusque Petrus, Apostolorum princeps et caput fideique columna, et Ecclesiæ catholicæ fundamentum, a Domino nostro Jesu Christo, Salvatore humani generis ac Redemptore, claves regni accepit : qui ad hoc usque tempus et semper in suis successoribus, episcopis sanctæ Romanæ Sedis, ab ipso fundatæ, ejusque consecratæ sanguine, vivit et præsidet et judicium exercet (1). Unde quicumque in hac Cathedra Petro succedit, is secundum Christi ipsius institutionem primatum Petri in universam Ecclesiam obtinet. Manet ergo dispositio veritatis, et beatus Petrus, in accepta fortitudine petræ perseverans, suscepta Ecclesiæ gubernacula non reliquit (2). Hac de causa ad Romanam Ecclesiam propter potentiorē principalitatem necesse semper fuit omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt undique fideles, ut in ea Sede, e qua venerandæ communionis jura in omnes dimanant, tamquam membra in capite consociata, in unam corporis compagem coalescerent (3).

Si quis ergo dixerit, non esse ex ipsius Christi Domini institutione, seu jure divino, ut beatus Petrus in primatu super universam Ecclesiam habeat perpetuos successores; aut Romanum Pontificem non esse beati Petri in eodem primatu successorem; anathema sit.

CAPUT III.

De vi et ratione Primatus Romani Pontificis.

Quapropter apertis innixi sacrarum litterarum testimoniis, et inhærentes tum Prædecessorum Nostrorum, Romanorum Pontificum, tum Conciliorum generalium disertis perspicuisque decretis, innovamus œcumenici Concilii Florentini

definitionem, qua credendum ab omnibus Christi fidelibus est, sanctam Apostolicam Sedem, et Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, et ipsum Pontificem Romanum successorem esse beati Petri, principis Apostolorum, et verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, et omnium Christianorum ac doctorem existere; et ipsi in beato Petro pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse; quemadmodum etiam in gestis œcumenicorum Conciliorum et sacris canonibus continetur.

Docemus proinde et declaramus, Ecclesiam Romanam, disponente Domino, super omnes alias ordinariæ potestatis obtinere principatum, et hanc Romani Pontificis jurisdictionis potestatem, quæ vere episcopalis est, immediatam esse: erga quam cujuscumque ritus et dignitatis pastores atque fideles, tam seorsum singuli quam simul omnes, officio hierarchicæ subordinationis veræque obedientiæ obstringuntur, non solum in rebus, quæ ad fidem et mores, sed etiam in iis, quæ ad disciplinam et regimen Ecclesiæ per totum orbem diffusæ pertinent; ita ut, custodita cum Romano Pontifice tam communionis, quam ejusdem fidei unitate, Ecclesiæ Christi sit unus grex sub uno summo pastore. Hæc est catholicæ veritatis doctrina, a qua deviare salva fide atque salute nemo potest.

Tantum autem abest, ut hæc Summi Pontifices potestas officiat ordinariæ ac immediatæ illi episcopalis jurisdictionis potestati, qua Episcopi, qui positi a Spiritu Sancto in Apostolorum locum successerunt, tamquam veri pastores assignatos sibi greges, singuli singulos, pascunt et regunt, ut eadem a supremo et universali Pastore asseratur, roboretur ac vindicetur, secundum illud sancti Gregorii Magni : Meus honor est honor universalis Ecclesiæ. Meus honor est fratrum meorum solidus vigor. Tum ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur (1).

Porro ex suprema illa Romani Pontificis potestate gubernandi universam Ecclesiam jus eidem esse consequitur, in hujus sui muneris exercitio libere communicandi cum pastoribus et gregibus totius Ecclesiæ, ut iidem ab ipso in via salutis doceri ac regi possint. Quare damnamus ac reprobamus illorum sententias, qui hanc supremi capitis cum pastoribus et gregibus communicationem licite impediri posse dicunt, aut

(1) Cf. Ephesini Conc. Act. III.

(2) S. Leo M. Serm. III. (al. II.) cap. 3.

(3) S. Iren. Adv. hær. l. III. c. 3 et Conc. Aquil. a. 381, inter ep. S. Ambros. ep. XI.

(1) Ep. ad Eulog. Alexandrin. lib. VIII. ep. XXX.

eandem reddunt sæculari potestati obnoxiam, ita ut contendant, quæ ab Apostolica Sede vel ejus auctoritate ad regimen Ecclesiæ constituuntur, vim ac valorem non habere, nisi potestatis sæcularis placito confirmentur.

Et quoniam divino Apostolici primatus jure Romanus Pontifex universæ Ecclesiæ præest, docemus etiam et declaramus, eum esse judicem supremum fidelium (1), et in omnibus causis ad examen ecclesiasticum spectantibus ad ipsius posse judicium recurri (2); Sedis vero Apostolicæ, cujus auctoritate major non est, judicium a nemine fore retractandum, neque cuiquam de ejus licere judicare judicio (3). Quare a recto veritatis tramite aberrant, qui affirmant, licere ab judiciis Romanorum Pontificum ad œcumenicum Concilium tamquam ad auctoritatem Romano Pontifice superiorem appellare.

Si quis itaque dixerit, Romanum Pontificem habere tantummodo officium inspectionis vel directionis, non autem plenam et supremam potestatem jurisdictionis in universam Ecclesiam, non solum in rebus, quæ ad fidem et mores, sed etiam in iis, quæ ad disciplinam et regimen Ecclesiæ per totum orbem diffusæ pertinent; aut eum habere tantum potiores partes, non vero totam plenitudinem hujus supremæ potestatis; aut hanc ejus potestatem non esse ordinariam et immediatam sive in omnes ac singulas ecclesias, sive in omnes et singulos pastores et fideles; anathema sit.

CAPUT IV.

De Romani Pontificis infallibili magisterio.

Ipo autem Apostolico primatu, quem Romanus Pontifex, tamquam Petri principis Apostolorum successor, in universam Ecclesiam obtinet, supremam quoque magisterii potestatem comprehendere, hæc Sancta Sedes semper tenuit, perpetuus Ecclesiæ usus comprobatur, ipsaque œcumenica Concilia, ea imprimis, in quibus Oriens cum Occidente in fidei charitatisque unionem conveniebat, declaraverunt. Patres enim Concilii Constantinopolitani quarti, majorum vestigiis inhærentes, hanc solemnem ediderunt professionem: prima salus est, rectæ fidei regulam custodire. Et quia non potest Domini nostri Jesu Christi prætermitti sententia dicentis: Tu es

Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, hæc, quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus, quia in Sede Apostolica immaculata est semper catholica reservata religio, et sancta celebrata doctrina. Ab hujus ergo fide et doctrina separari minime cupientes, speramus, ut in una communione, quam Sedes Apostolica prædicat, esse mereamur, in qua est integra et vera Christianæ religionis soliditas (1). Approbante vero Lugdunensi Concilio secundo, Græci professi sunt: Sanctam Romanam Ecclesiam summum et plenum primatum et principatum super universam Ecclesiam catholicam obtinere, quem se ab ipso Domino in beato Petro, Apostolorum principe sive vertice, cujus Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recepisse veraciter et humiliter recognoscit; et sicut præ cæteris tenetur fidei veritatem defendere, sic et, si quæ de fide subortæ fuerint quæstiones, suo debent judicio definiri. Florentinum denique Concilium definivit: Pontificem Romanum, verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput et omnium Christianorum patrem ac doctorem existere; et ipsi in beato Petro pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse.

Huic pastoralis muneris ut satisfacerent, Prædecessores Nostri indefessam semper operam dederunt, ut salutaris Christi doctrina apud omnes terræ populos propagaretur, parique cura vigilarunt, ut, ubi recepta esset, sincera et pura conservaretur. Quocirca totius orbis Antistites, nunc singuli, nunc in Synodis congregati, longam ecclesiarum consuetudinem et antiquæ regulæ formam sequentes, ea præsertim pericula, quæ in negotiis fidei emergebant, ad hanc Sedem Apostolicam retulerunt, ut ibi potissimum resarcirentur damna fidei, ubi fides non potest sentire defectum (2). Romani autem Pontifices, prout temporum et rerum conditio suadebat, nunc convocatis œcumenicis Conciliis aut explorata Ecclesiæ per orbem dispersæ sententia, nunc per Synodos particulares, nunc aliis, quæ divina suppeditabat providentia, adhibitis auxiliis, ea tenenda definiverunt, quæ sacris Scripturis et apostolicis Traditionibus consentanea, Deo adiutore, cognoverant. Neque enim Petri successoribus Spiritus Sanctus promissus est, ut eo reve-

(1) Pii P. VI Breve, Super soliditate d. 28. Nov. 1786.

(2) Concil. Œcum. Lugdun. II.

(3) Ep. Nicolai I, ad Michaellem Imperatorem.

(1) Ex formula S. Hormisdæ Papæ, prout ab Adriano II, Patribus Concilii Œcumenici VIII, Constantinopolitani IV, proposita et ab iisdem subscripta est.

(2) Cf. Bern. Epist. CXC.

lante novam doctrinam patefacere, sed ut, eo assistente, traditam per Apostolos revelationem seu fidei depositum sancte custodirent et fideliter exponerent. Quorum quidem apostolicam doctrinam omnes venerabiles Patres amplexi et sancti Doctores orthodoxi venerati atque secuti sunt; plenissime scientes, hanc sancti Petri Sedem ab omni semper errore illibatam permanere, secundum Domini Salvatoris nostri divinam pollicitationem discipulorum suorum principi factam: Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.

Hoc igitur veritatis et fidei numquam deficientis charisma Petro ejusque in hac Cathedra successoribus divinitus collatum est, ut excelso suo munere in omnium salutem fungerentur, ut universus Christi grex per eos ab erroris venenosa esca aversus, cœlestis doctrinæ pabulo nutrireretur, ut, sublata schismatis occasione, Ecclesia tota una conservaretur, atque suo fundamento innixa, firma adversus inferi portas consisteret.

At vero cum hac ipsa ætate, qua salutifera Apostolici muneris efficacia vel maxime requiritur, non pauci inveniantur, qui illius auctoritati obtreant; necessarium omnino esse censemus, prærogativam, quam unigenitus Dei Filius cum summo pastoralis officio conjungere dignatus est, solemniter asserere.

Itaque Nos traditioni a fidei Christianæ exordio perceptæ fideliter inhærendo, ad Dei Salvatoris nostri gloriam, religionis Catholicæ exaltationem et Christianorum populorum salutem, sacro approbante Concilio, docemus et divinitus revelatum dogma esse definimus: Romanum Pontificem, cum ex Cathedra loquitur, id est, cum omnium Christianorum Pastoris et Doctoris munere fungens pro suprema sua Apostolica auctoritate doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam definit, per assistentiam divinam, ipsi in beato Petro promissam, ea infallibilitate pollere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit; ideoque ejusmodi Romani Pontificis definitiones ex sese, non autem ex consensu Ecclesiæ, irreformabiles esse.

Si quis autem huic Nostræ definitioni contradicere, quod Deus avertat, præsumpserit; anathema sit.

Datum Romæ, in publica Sessione in Vaticana Basilica solemniter celebrata, anno Incarnationis

Dominicæ millesimo octingentesimo septuagesimo, die decima octava Julii.

Pontificatus Nostri anno vigesimo quinto.

Ita est.

*Josephus, Episcopus S. Hippolyti,
Secretarius Concilii Vaticani.*

Finita sessione quarta SS. D. N. Pius IX hæc verba ad Patres Concilii fecit:

Summa ista Romani Pontificis auctoritas, Venerabiles Fratres, non opprimit sed adjuvat, non destruit sed ædificat, et sæpissime confirmat in dignitate, unit in charitate, et Fratrum, scilicet Episcoporum, jura firmat atque tuetur. Ideoque illi, qui nunc judicant in commotione, sciant, non esse in commotione Dominum. Meminerint, quod paucis abhinc annis, oppositam tenentes sententiam, abundaverunt in sensu Nostro, et in sensu majoris partis hujus amplissimi Consensus, sed tunc judicarunt in spiritu auræ lenis. Numquid in eodem judicio judicando duæ oppositæ possunt existere conscientie? Absit. Illuminet ergo Deus sensus et corda; et quoniam Ipse facit mirabilia magna solus, illuminet sensus et corda, ut omnes accedere possint ad sinum Patris, Christi Jesu in terris indigni Vicarii, qui eos amat, eos diligit, et exoptat unum esse cum illis. Et ita simul in vinculo charitatis conjuncti præliari possimus prælia Domini, ut non solum non irrideant nos inimici nostri sed timeant potius, et aliquando arma malitiæ cedant in conspectu veritatis, sicque omnes cum D. Augustino dicere valeant: « Tu vocasti me in admirabile lumen tuum, et ecce video. »

XXVI.

PROTESTATIO CONTRA INFAMES LIBELLOS A CARDINALIBUS
CONGREGATIONUM GENERALIUM PRÆSIDIBUS CUM PATRIBUS
CONCILII COMMUNICATA IN CONGR. GEN. DIE 16
JULII 1870.

Reverendissimi Patres.

Ex quo Sacrosancta Synodus Vaticana, opitulante Deo, congregata est, acerrimum statim contra eam bellum exarsit; atque ad venerandam ejus auctoritatem penes fidelem populum imminuendam, ac, si fieri posset, penitus labefactandam, contumeliose de illa detrahere, eamque putidissimis calumniis oppetere plures scriptores certatim aggressi sunt, non modo inter heterodoxos et apertos Crucis Christi inimicos, sed etiam inter eos, qui Catholicæ Ecclesiæ filios sese dictitant, et, quod maxime dolendum est, inter ipsos ejus sacros ministros.

Quæ in publicis cujusque idiomaticis ephemeridibus, quæque in libellis absque auctoris nomine passim editis et furtive distributis, congesta hac de re fuerint probrosa mendacia, omnes apprimen-
norunt, quin nobis necesse sit illa singillatim

edicere. Verum inter anonymos istiusmodi libellos duo præsertim extant, gallice conscripti sub titulis : « *Ce qui se passe au Concile* » et « *La dernière heure du Concile* », qui ob suam calumniandi artem, obtrectandique licentiam ceteris palmam præripuisse videntur. In his enim nedum hujus Concilii dignitas ac plena libertas turpissimis oppugnantur mendaciis, juraque Apostolicæ Sedis evertuntur ; sed ipsa quoque SS^{mi} Dni Nostri augusta persona gravibus lacessitur injuriis. Jam vero Nos officii nostri memores, ne silentium nostrum, si diutius protraheretur, sinistre a malevolis hominibus interpretari valeat, contra tot tantasque obtrectationes vocem extollere cogimur, atque in conspectu omnium vestrum, Rmi Patres, protestari ac declarare : falsa omnino esse et calumniosa quæcumque in prædictis ephemeridibus et libellis effutiuntur, sive in spretum et contumeliam SS^{mi} Dni Nostri et Apostolicæ Sedis, sive in dedecus hujus Sacrosanctæ Synodi, et contra assertum defectum in illa legitimæ libertatis.

Datum ex Aula Concilii Vaticani, die 16 Julii 1870

Philippus Card. de Angelis, Præses.

Antonius Card. de Luca Præses.

Andreas Card. Bizzarri, Præses.

Aloysius Card. Billio, Præses.

Hannibal Card. Capalti, Præses.

Josephus, Ep. S. Hippolyti,
Secretarius.

XXVII.

MONITUM.

Cum ex Patribus, qui Congregationem seu Deputationem pro rebus Disciplinæ Ecclesiasticæ constituunt, plerique, usi venia a SS^{mo} Domino Nostro concessa, a Roma ad tempus discesserint, ne, perdurante eorum absentia, susceptum jam ab ipsa Deputatione Schematum examen in suspenso maneat, Eminentissimi ac Reverendissimi Præsides Congregationum Generalium Rmos Concilii Patres rogant, ut, loco absentium, alios decem eligere velint, qui illorum vices interim gerant. Quapropter proxima die Sabbati, quæ est decima tertia currentis mensis Augusti, hora octava cum dimidio, in Aula Conciliari habebitur Congregatio generalis ad ejusmodi electionem per schedulas secretas peragendam. Rogantur itaque Rmi Patres, ut eorum quilibet in schedula, quæ huic folio adnexa distribuitur, adnotare velit ex Patribus Romæ præsentibus, decem,

quos ad prædictum temporaneum munus seligendos judicaverit.

E Secretaria Concilii Vaticani die 9 Augusti 1877.

Ludovicus Jacobini,
Subsecretarius Concilii Vaticani.

NOMINA REVERENDISSIMORUM PATRUM, QUI IN CONGREGATIONE GENERALI DIEI 13 AUGUSTI AD DEPUTATIONEM PRO REBUS DISCIPLINÆ ECCLESIASTICÆ LOCO ABSENTIUM, MAJORI SUFFRAGIORUM NUMERO ELECTI SUNT.

1. Vincentius Jekelfalusy, Episcopus Albaregalensis.
2. Michael Paya y Rico, Episcopus Conchensis.
3. Benvenutus Monzon y Martins, Archiepiscopus Granatensis.
4. Jacobus Quinn, Episcopus Brisbanensis.
5. Josephus Targioni, Episcopus Volaterranus.
6. Franciscus Robertus Planchet, Archiep. Oregonopolitanus.
7. Petrus Paulus Trucchi, Episcopus Foroliensis.
8. Alexander Franchi, Archiepiscopus Thessalonicensis.
9. Jacobus Baillès, Episcopus jam Lucionensis.
10. Vincentius Moretti, Episcopus Imolensis.

E Secretaria Concilii Vaticani die 16 Augusti 1870.

Ludovicus Jacobini,
Subsecretarius Concilii Vaticani.

XXVIII.

LITTERÆ APOSTOLICÆ QUIBUS CONCILIUM ŒCUMENICUM SUSPENDITUR.

Pius PP. IX. Ad futuram rei memoriam.

Postquam Dei munere Œcumenici Vaticani Concilii celebrationem inire anno proxime superiori Nobis datum est, vidimus, sapientia, virtute ac sollicitudine Patrum, qui ex omnibus orbis terrarum partibus frequentissimi convenerant, maxime adnitente, ita res gravissimi hujus et sanctissimi operis procedere, ut spes certa Nobis affulgeret, eos fructus, quos vehementer optabamus, in religionis bonum et Ecclesiæ Dei humanæque societatis utilitatem ex illo fore profecturos. Et sane, jam quatuor publicis ac solemnibus sessionibus habitis, salutare atque opportunæ in causa fidei Constitutiones a Nobis, eodem sacro approbante Concilio, editæ ac promulgatæ fuerunt, aliaque tum causam fidei, tum ecclesiasticæ disciplinæ spectantia ad examen a Patribus revocata, quæ suprema docentis Ecclæ-

siæ auctoritate brevi sanciri ac promulgari possent. Confidebamus, istiusmodi labores, communi fraternitatis studio ac zelo, suos progressus habere, et ad optatum exitum facili prosperoque cursu perducere posse; — sed sacrilega repente invasio hujus almæ Urbis, Sedis Nostræ, et reliquarum temporalis Nostræ ditionis regionum, qua, contra omne fas, civilis Nostri et Apostolicæ Sedis principatus inconcussa jura, incredibili perfidia et audacia, violata sunt, in eam Nos rerum conditionem conjecit, ut sub hostili dominatione et potestate, Deo sic permittente, ob imperscrutabilia judicia sua, penitus constituti simus. In hac luctuosa rerum conditione, cum nos a libero expeditoque usu supremæ auctoritatis Nobis divinitus collatæ multis modis impediamur, cumque probe intelligamus, minime ipsis Vaticani Concilii Patribus in hac alma Urbe, prædicto rerum statu manente, necessariam libertatem, securitatem, tranquillitatem suppetere et constare posse ad res Ecclesiæ Nobiscum rite pertractandas, cumque prætereane necessitates fidelium, in tantis iisque notissimis Europæ calamitatibus et motibus, tot pastores a suis ecclesiis abesse haud patiantur; — idcirco Nos, eo res adductas magno cum animi Nostri mœrore perspicientes, ut Vaticanum Concilium tali in tempore cursum suum omnino tenere non possit, prævia matura deliberatione, motu proprio ejusdem Vaticani Œcumenici Concilii celebrationem usque ad aliud opportunius et commodius tempus per hanc sanctam Sedem declarandum Apostolica auctoritate, tenore præsentium, suspendimus, et suspensam esse nunciamus, Deum adprecantes, auctorem et vindicem Ecclesiæ Suæ, ut, submotis tandem impedimentis omnibus, Sponsæ Suæ fidelissimæ ocius restituat libertatem et pacem. Quoniam vero, quo pluribus et gravioribus periculis malisque vexatur Ecclesia, eo magis instandum est obsecrationibus et orationibus nocte ac die apud Deum et Patrem Domini Nostri Jesu Christi, Patrem misericordiarum et Deum totius consolationis, volumus ac mandamus, ut ea, quæ in apostolicis litteris die 11 Aprilis anno proxime superiori datis, quibus indulgentiam plenariam in forma Jubilæi occasione Œcumenici Concilii omnibus Christianis fidelibus concessimus, a Nobis disposita ac statuta sunt, juxta modum et rationem iisdem litteris præscriptam, in sua vi, firmitate et vigore permaneant, perinde ac si ipsius Concilii celebratio procederet. Hæc statuimus, nunciamus, volumus, mandamus, contrariis non obstantibus quibuscunque; irritum et inane decernentes, si

secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam Nostrorum, suspensionis, nunciationis, voluntatis, mandati ac decreti, infringere, vel ei ausu temerario contraire; — si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri ac Pauli, Apostolorum Ejus, se noverit incursurum. Ut autem eadem præsentis litteræ omnibus, quorum interest, innotescant, volumus, illas seu eorum exempla ad valvas Ecclesiæ Lateranensis et Basilicæ Principis Apostolorum, nec non S. Mariæ Majoris de Urbe affigi et publicari; sicque publicatas et affixas omnes et singulos, quos illæ concernunt, perinde arctare, ac si unicuique eorum nominatim et personaliter intimatæ fuissent.

Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 20 Octobris anno MDCCCLXX.

Pontificatus Nostri anno vicesimo quinto.

N. Card. Paracciani Clarelli.

APPENDIX LX.

—

CONSTITUTIONUM SCHEMATA A THEOLOGIS
ROMÆ VOCATIS EXARATA, CONCILIO VATICANO PROPONENDA.

I.

De Doctrina Catholica (1).

—

CAPUT I.

De SS. Trinitate.

Mysteriorum, quæ fide illuminati profiteamur, omnium supremum ipse Deus est, unus in essentia, trinus in personis: Pater, Filius et Spiritus Sanctus. Hæc beata Trinitas secundum sinceram catholicæ fidei veritatem unus est Deus, propterea quod essentia seu substantia tribus personis communis re et numero una est. Pater enim ab æterno Filium generat, non aliam suæ æqualem essentiam emanatione producendo, sed ipsam suam simplicissimam essentiam communicando; pariterque Spiritus S. non multiplicatione essentiae, sed ejusdem essentiae singularis communicatione a Patre et Filio tamquam ab uno princi-

(1) Hoc Schema a commissione Theologorum primum exaratum et concilii Patribus ad discutiendum propositum deinde ratione habita animadversionum, quæ a pluribus Patribus in ejus discussione in aula Concilii factæ erant, a deputatione pro rebus fidei reformatum est.

pio una spiratione æterna procedit. Hæc igitur una numero essentia seu natura veraciter est Pater, Filius et Spiritus S. tres simul personæ et singillatim quælibet earumdem : ita ut personæ inter se realiter distinctæ sint, natura autem seu essentia unum idemque sint (1).

Et quoniam in Deo omnia unum sunt, ubi non obviat relationis oppositio (2) una est voluntas et operatio, qua Trinitas sacrosancta cuncta extra se condidit, disponit et gubernat.

Neque enim personæ divinæ extra se secundum originis relationes, quibus distinguuntur, sed secundum quod sunt unum et singulare principium, operantur.

CAPUT II.

De hominis creatione et natura.

De hominis vero natura et origine, divinis literis edocta hæc credit et prædicat S. Mater Ecclesia. Facturus Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam, ut præesset universæ terræ, corpori de limo terræ formato inspiravit spiraculum vitæ, animam scilicet de nihilo productam, immaterialem, incorruptibilem, immortalē, intelligentia et libera voluntate præditam. Quæ anima rationalis corporis humani, etsi ab eo essentia differens, vere tamen, per se et essentialiter forma est (3), ita ut cum eo constituat naturam humanam vere et realiter unam.

Primo autem homini Adæ et Evæ uxori, e costa ejus divinitus formata, benedicens Deus ait: « Multiplicamini et replete terram (4); » atque ita « ex uno fecit omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ (5). » Quare etiam « vocavit Adam nomen uxoris suæ Heva, eo quod mater esset cunctorum viventium (6); » Adam vero ipse primus dicitur formatus a Deo pater orbis terrarum (7), quippe a quo cuncti, qui incolunt terram, naturali generatione descendant carne de carne nascente, cui anima a Deo, in singulis de novo creata infunditur. Qua fidei sententia negata, dogma quoque de peccato ab uno primo genitore in omnes transfuso, et de redemptione omnium, per unum Mediatorem Jesum læditur, contra Apostoli doctrinam: « Sicut per

unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic et per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ (1). »

CAPUT III.

De hominis elevatione et lapsu.

Verum in ipso generis humani primordio magnum insuper quoddam divinæ pietatis arcanum fides christiana agnoscit. Homo ad imaginem Dei factus ipsa quidem natura sua ordinatur ad Dominum cognoscendum, colendum, amandum eo videlicet modo, qui insitæ facultati congruit. Verumtamen summus rerum Conditor et Dominus, cujus potentia creatæ naturæ proprietatibus et legibus non circumscribitur, inexhausta bonitate humanum genus in primo parente super naturæ conditionem ad statum quendam sublimem elevare voluit, in quo divinæ ipsius consors efficeretur naturæ (2 Petr. 1, 4). Itaque præter dona, quibus in propria natura perficeretur, Spiritum Sanctum ei infudit, ut, natura quidem servus, sanctitatis autem gratia filius, jam non solius naturæ vigore, sed charitate desuper infusa, divina mandata et virtutis opera exequendo, æternam hæreditatem promereretur. Ad hæc carnem spiritui gratia suaplene subjectam fecit, et mortis ipsius timorem a mortali removit. Mortalis quippe erat homo conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio Conditoris (2).

Hunc Deus in paradisi felicitate tanquam in umbra vitæ collocavit, sic munerans libero arbitrio, ut tamen regeret imperio, terreret exilio (3). Posuit ante eum vitam et mortem, ut siquidem vitam eligeret, de virtute in virtutem conscendens ad regnum cœleste transferretur, Deum Deorum visurus, non ut facultate naturali videri potest, sed facie ad faciem sicuti est, et hac visione in ipsum transformatus divinæ voluptatis torrente potaretur.

Hæc illa est hominis elevatio, quam SS. Patrum vestigiis insistentes Doctores catholici recte supernaturalem vocaverunt, ut quæ naturæ creatæ tum vires tum exigentiam transcendat, ideoque nec meritis nec naturali conditioni hominis debita, sed gratuitum sit divinæ largitatis beneficium.

At vero homo Conditori et Patri suo ingratus mandatum ejus libere transgrediendo e statu, ad quem super naturæ conditionem evectus erat,

(1) Cf. Conc. Lat. Cap. *Damnamus*.

(2) Conc. Florent. Deer. pro Jacob.

(3) Cf. Conc. Vienn. Clementina. Conc. Lat. *Apost. Regiminis*. Litt. apost. Pii IX. d. d. 13. Jun. 1857.

(4) Gen. I. 28.

(5) Act. XVII. 26.

(6) Gen. III. 20.

(7) Sap. X. 1.

R

(1) Rom. V. 18.

(2) S. Aug. *Enchir.* c. 25.

(3) *Ibid.*

una cum propagine sua excidit, iram Dei et indignationem incurrens, sanctitatem et justitiam tam sibi quam nobis perdidit, et peccato inquinatus non mortem et pœnas corporis tantum, sed etiam peccatum, quod mors est animæ, in omne genus humanum transfudit. Quod quidem Adæ peccatum propagatione, non imitatione in omnes ejus filios transfusum unumquemque in statu peccatoris constituit: quemadmodum Ecclesia constanter docuit, et S. Tridentina Synodus definivit cujus decreta hoc approbante Concilio renovamus.

Ab omnibus tamen fidelibus firmiter credendum constanterque profitendum est, Dei Matrem B. V. Mariam in primo instanti suæ conceptionis fuisse singulari omnipotentis Dei gratia et privilegio, intuitu meritorum Christi Salvatoris humani generis, ab omni originalis culpæ labe præservatam immunem prout per Apost. Nostram Constitutionem, quæ incipit *Ineffabilis Deus*, a Nobis declaratum et definitum est.

CAPUT IV.

De mysterio verbi incarnati.

At Deus generis nostri ruinam prævidens, secundum sacramentum voluntatis suæ, lapsum hominem erigere et devicto dæmone, cujus verusutia perierat, de morte ad vitam revocare misericorditer ab æterno decrevit. Quapropter ubi venit plenitudo temporis, misit Filium suum unigenitum, factum ex muliere, ut omnes, qui crederent in eum, de tenebrarum potestate ereptos in regnum hujus Filii dilectionis suæ transferret.

Hæc autem recta et sincera est verbi incarnati fides, ut credamus et confiteamur, D. N. Jesum Christum verum Deum et verum hominem esse, Deum ex substantia Patris ante sæcula genitum, et hominem ex substantia matris in sæculo natum. Summus enim et sempiternus Dei Filius, qui se ad humani generis salutem inclinavit, nos quidem in suam gloriam transtulit, sed quod erat, esse non destitit (1). Quum enim in forma i. e. natura Dei esset Patri æqualis, nascendo ex Matre Virgine formam servi, i. e. naturam humanam ita sibi propriam fecit, ut per hanc homo fieret nobis consubstantialis. Atque ita in integra veri hominis perfecta que natura verus natus est, Deus, totus in suis, totus in nostris (2) Hæc igitur est humanæ naturæ cum divina persona unio secundum hypostasim, a sacris Conciliis definita

et ab universa semper Ecclesia credita et prædicata, ut non alius sit Deus Verbum et alius homo Jesus, sed una hypostasis seu persona et Deus per divinam et homo sit per humanam naturam assumptam.

Quare sicut in SS. Trinitate tres personæ distinctæ in una subsistunt natura, ita in Christo contra una divina persona in duabus subsistit naturis distinctis et diversis. Ex quo quidem secundum SS. Patrum admonitionem intelligant omnes oportet, essentiæ, substantiæ seu naturæ notionem cum notione hypostasis, subsistentiæ seu personæ minime esse confundendam; ne cum manifesta sacratissimorum dogmatum subversione tot semper dicantur esse personæ, quot sint intellectuales sive ut loquuntur sui consciæ naturæ.

Quamvis vero Incarnationem Filii Dei tota Trinitas operata sit, quia inseparabilia sunt opera Trinitatis; solus tamen Filius formam servi accepit in singularitate personæ, non in unitate divinæ naturæ, seu in eo, quod est proprium Filii, non quod commune Trinitati (1).

Ex quo igitur Filius Dei, a paterna gloria non recedens, nova nativitate generatus, hæc mundi infima ingressus est, humana de Deo, qui verus est homo, et de homine, qui verus est Deus, divina veraciter prædicantur. Invisibilis enim in suis visibilis factus est in nostris, ante tempora manens esse cœpit ex tempore, impassibilis Deus non dedignatus est homo esse passibilis, et immortalis mortis legibus subjacere (2). Quæ quidem proprietatum utriusque naturæ in una eademque Filii Dei persona communio, sicut in apostolicis et evangelicis scriptis manifestata, ita perpetuo Patrum consensu tradita et sancita est.

Servat proinde utraque natura etiam post unionem sine defectu proprietatem suam: quoniam nec Deus mutatur miseratione, nec homo consumitur dignitate (3). Quare sicut duæ in Christo naturæ, ita duæ voluntates et operationes confitendæ sunt: unus tamen et idem operator nostræ salutis, Unigenitus Dei, qui per divinam divinam, humana per humanam naturam indivise et inconfuse operatur, per formam Dei coruscans miraculis, et in forma servi succumbens injuriis (4). At vero carni et sanguini participans cum infirmitate naturæ culpæ maculam nequa-

(1) Conc. Tolet. XI. Conf. fidei.

(2) S. Leo M. Ep. ad Flav.

(3) Ibid.

(4) Ep. S. Agath. ad Conc. Ep. III. Conc. Lat. sub Martino. Ep. S. Leonis ad Flav.

(1) Cf. S. Leo M. serm. 7. de Nativ.

(2) S. Leo M. Ep. ad Flav.

quam suscepit, et licet vero libero arbitrio præditus, non solum non peccavit, sed nec peccare potuit. Qui neque passionibus animæ aut carnis concupiscentiis molestatus a malis paulatim sese separavit 1), verum in purissimæ Virginis utero de Spiritu Sancto sanctus conceptus et natus est.

Sic nihilominus Deus dilexit mundum, ut hunc Filium suum unigenitum victimam daret, eumque, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum faceret. Talis enim decebat, ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus et excelsior cælis factus. Qui per Spiritum S. semetipsum offerens immaculatum Deo, per proprium sanguinem semel introivit in sancta, æterna redemptione inventa (Hebr. 7, 19). Vere igitur Christus Jesus, Mediator Dei et hominum, unus moriens pro omnibus, divinæ justitiæ pro nobis satisfecit, et deletio chirographo, quod erat contrarium nobis, expolians principatus et potestates, et vetusta nos servitute in filiorum libertatem vindicavit. Si enim unius delicto mors regnavit per unum; multo magis abundantiam gratiæ et donationis et justitiæ accipientes in vita regnabunt per unum Jesum Christum (Rom. 5, 17).

Hæc vero vis satisfaciendi pro peccatis omnium et merendi nobis justificationis gratiam et hæreditatem passioni Redemptoris inerat, propterea quod humani ejus actus valorem habebant secundum dignitatem personæ divinæ per assumptam naturam operantis. Redempti igitur non corruptibilibus auro et argento, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati et incontaminati, animas nostras castificemus in obedientia charitatis, et in fide viventis Filii Dei, qui dilexit nos et tradidit semetipsum pro nobis, exspectemus beatam spem et adventum gloriæ magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi.

Quo autem magis hac nostra ætate magistri mendaces et impii homines, quos venturos esse Apostoli prænuntiarunt (2 Petr. 2, Jud. 4.), Ejus, qui emit eos, gloriæ obtrectant; tanto studiosius nos celsitudinem illius efferre et revereri majestatem decet. Hic enim Dei ingeni unigenitus Filius splendor est gloriæ et figura substantiæ ejus, principium et finis, per quem et propter quem condita sunt universa. Qui propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, in assumpta servi forma traditus est propter delicta nostra et

resurrexit propter justificationem nostram, atque inferorum et mortis victor super omnes cælos ascendens sedet ad dexteram majestatis in excelsis, Rex regum et Dominus dominantium. Enim enim super omnem principatum et potestatem Pater constituit hæredem universorum, ut in omnibus primatum gerens, credentibus et obtemperantibus sibi causa sit salutis æternæ. Iterum autem venturus est cum virtute magna et majestate judicare vivos et mortuos et omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei, et procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii. Tum revelabitur majestas ejus, divinitas et sempiterna virtus et omnis lingua confitebitur, quia Dominus Jesus Chritus in gloria est Dei Patris (Philip. 2).

CAPUT V.

De gratia redemptoris.

Gratiam, quæ propter Christi Redemptoris merita donatur, Ecclesia catholica ejusmodi esse profitetur, per quam non solum a peccati servitute et potestate diaboli liberemur, verum etiam spiritu mentis nostræ renovati justitiam et sanctitatem, quam Adam peccando sibi et nobis perdidit, recuperemus. Neque igitur hæc gratia naturæ tantum vires reparat, ut per eam adjuti ad honestatis normam mores et actus nostros plene componere possimus, sed ultra naturæ terminos ad cœlestis hominis i. e. Christi imaginem nos transformat in novamque vitam regenerat. In Christo enim Jesu elegit nos Deus ante mundi constitutionem, et prædestinavit conformes fieri imagini Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Unde hanc nobis charitatem dedit Pater, ut ex Deo nati filii Dei nominemur et simus. Qua quidem filiorum adoptione redditum nobis est illud divinæ naturæ consortium, quod nunc inchoatum per gratiam, aliquando consummabitur in gloria. Spiritu vero Filii, quem Deus misit in corda nostra, uncti et sacrati, templum quoddam divinæ majestatis efficimur, in quo Trinitas sacrosancta habitare, seque ipsam animæ fidei communicare dignatur, dicente Christo Domino: Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus (Joan. 14, 23).

Quare hoc quoque tenendum et ab omnibus Christi fidelibus profitendum est, sanctificantem gratiam, qua Deo conjungimur, non in externo

(1) Conc. Œcum. V. can. 12.

tantum favore Dei consistere, neque in actibus tantum prætereuntibus reperiri, sed permanens esse donum supernaturale, quod divinitus infusum animæ inhæret, tam in adultis justificatis, quam in infantibus baptismo regeneratis. Hæc hominis per incarnatum Verbum renovatio illud est mysterium a sæculis absconditum, quo Deus, quæ in primo Adam mirabiliter condiderat, mirabilius in secundo reformavit.

Deploranda autem eorum est cæcitas, qui Christi religione, quod supernaturalis sit, naturæ humanæ dignitati derogari, eamque libertati ac felicitati obesse arbitrantur. Tantum enim abest, ut hæc divina institutio hominem deprimat, ut eum mirum in modum exaltet. A peccati enim servitute liberatum ad cœlestem gloriam ita disponit, ut naturæ quoque dotes ornet, aut perficiat. Neque minus profecto abhorrendus error, quo quidam supernaturali Dei ordinationi resistentes, intra naturæ fines sistere neque ultra hujus bona quidquam appetere liberum esse contendunt, necessariam illam cohærentiam destruentes, quæ Dei voluntate intercedit inter utrumque ordinem, qui tum in natura, tum supra naturam est. Postquam enim divina clementia ad cœlestia regna hominem transferri decrevit, viam autem ad ea Jesum Christum constituit, jam non est in alio aliquo salus; sed qui in Christum non crediderit, aut ejus mandata non servaverit, cum peccatoribus ejicietur in tenebras, ubi erit fletus et stridor dentium.

Hinc etiam fit, ut illa, quam dicunt, vitæ probitas, qua mandata Dei, quod ad operum substantiam pertinet, utcumque servantur, a justitia et sanctitate, quæ operantem ad cœleste regnum perducit, longe distet. Licet enim vis illa naturæ insit, qua legitimum aliquid animo rationalis et sentit et facit, quod non solum non vituperetur, verum etiam merito recteque laudetur: nihil tamen horum, quandoquidem sine fide et sine gratia fiunt, ad illam pietatem pertinet, quæ in vitam transfert æternam (1). Quemadmodum enim hæc ipsa beata vita, ita dispositio ad eam, utpote super naturam posita, ex gratuito misericordis Dei beneficio est. Ad nullum igitur actum salutarem sive in justis, utificentur adhuc, sive in peccatoribus, ut disponantur ad justificationem, naturæ vires sufficiunt, attestante Domino: Sine me nihil potestis facere (Joan. 15. 5); et Apostolo ejus: Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est (2. Cor. 3. 5). Quare et

illud verissime dicitur, per gratiam non solum dari nobis, ut, quod per naturæ vigorem difficile possumus, facilius possimus, sed etiam ut illud, quod per naturam nullo modo possumus, et velimus et perficiamus. Deus est enim, qui operatur in nobis et velle et perficere pro bona voluntate (Phil. 2. 13).

Sed hæc ipsa opera bona, quæ gratia præveniente, comitante et subsequente fiunt, vitæ æternæ meritum non habent sine illo sanctitatis dono, quo justis cum Christo tanquam membra cum capite conjuncti, et tanquam filii Dei per gratiam cum Filio Dei naturali consociati sunt: monente Domino: Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis: et asseverante Apostolo: Si autem filii, et hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi (Rom. 8. 17).

Ut enimvero, qui in hac gratia decedunt, vitam æternam, quæ est justitiæ corona, certo consequentur; ita qui ea privati moriuntur, ad illam nunquam perventuri sunt. Post mortem enim, quæ est viæ nostræ terminus, mox ad Dei tribunal sistimur, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum sive malum (2. Cor. 5. 10), neque ullus post hanc mortalem vitam relinquitur locus pœnitentiæ ad justificationem. Omnes igitur, qui in actuali peccato mortali vita funguntur, a regno Dei exclusi cruciatus gehennæ, in qua nulla est redemptio, in æternum sustinebunt. Etiam qui cum solo originali peccato mortem obeunt, beata Dei visione in perpetuum carebunt. Qui vero in charitate Dei decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint et omissis, eorum animæ pœnis purgatoriis post mortem purgantur.

Illorum denique animæ, qui post baptismum nullam peccati maculam incurrerunt, aut post contractam maculam sive in corpore sive post mortem purgati sunt, mox in cœlum recipiuntur atque Deum unum et trinum clare intuentes divina essentia in omnem æternitatem fruuntur (1).

Quare monemur, ut, dum tempus habemus, operemur bonum (Gal. 6. 10); quia venit nox, quando nemo potest operari. (Joan. 9. 4).

—

(1) Conf. Concilii Florentini decretum unionis; Innocent III. Decret. Majores. De Papt.; Bened. XII. Const. Benedictus Deus; Pius VI. Auctor. fidei prop. 26.

(1) Conf. S. Aug. de sp. et litt. c. 23. (n. 48.).

CANONES

I.

De ss. Trinitate.

1. Si quis dixerit, sicut tres personas, ita et tres essentias seu substantias in Deo esse; anathema sit.

2. Si quis dixerit, divinam substantiam non numero, sed specie seu qualitate trium personarum unam eandemque esse; anathema sit.

3. Si quis dixerit, Trinitatem unum Deum esse non propter unius substantiæ singularitatem, sed propter Dei trium substantiarum æqualitatem et personarum ad se invicem relationem; anathema sit.

4. Si quis creationem aut quamvis aliam operationem ad extra uni personæ divinæ ita propriam esse dixerit, ut non sit omnibus communis, una et indivisa; anathema sit.

II.

De hominis natura et origine.

1. Si quis negaverit, animam hominis a corpore natura diversam, spiritualement immortalem esse; anathema sit.

2. Si quis præter animam rationalem aliam ab hac realiter distinctam in homine esse affirmaverit; anathema sit (1).

3. Si quis negaverit, naturam humanam e corpore et spiritu compositam vere et realiter unam esse; anathema sit.

4. Si quis universum genus humanum ab uno protoparente Adam ortum esse negaverit; anathema sit.

III.

De hominis elevatione et lapsu.

1. Si quis non confiteatur, humanum genus in primo parente ad statum supernaturalem elevatum esse; anathema sit.

2. Si quis dixerit, eatenus tantum ordinem supernaturalem admittendum esse, quatenus supernaturale dici possit, quidquid ad essentialem hominis perfectionem non pertinet; et non confiteatur, esse dona et instituta divina, quæ tum vires tum exigentiam naturæ creatæ superent, eamque ultra suum ordinem perficiant; anathema sit.

3. Si quis dixerit, sanctitatem et justitiam, in

(1) Cf. Syn. VIII. can. 11.

qua homo ante lapsum constitutus erat, non fuisse supernaturalem, sed ejusmodi ad quam recte vivendo per insitas naturæ facultates pertingere potuisset; anathema sit.

4. Si quis negaverit, peccatum originale in Adæ posteris vere et proprie peccatum esse, nisi ab ipsis actuali consensu peccando comprobetur; anathema sit.

5. Si quis dixerit, peccatum originale formaliter esse ipsam concupiscentiam aut physicum seu substantialem naturæ humanæ morbum, et negaverit, privationem gratiæ sanctificantis de ejus ratione esse; anathema sit.

IV.

De mysterio verbi incarnati.

1. Si quis non confiteatur, unum eundemque Dominum Nostrum Jesum Christum sicut verum hominem, ita et verum Deum esse; anathema sit (1).

2. Si quis negaverit, humanam Christi naturam ita Deo verbo esse unitam, ut Verbum in ea tanquam sibi propria facta subsistat; anathema sit (2).

3. Si quis unam personam Jesu Christi tanquam plures complectentem intelligat, duasque in mysterio Christi personas introducat, divinam et humanam, quæ nexu indissolubili inde a conceptione conjunctæ, unam personam compositam efficiant; anathema sit (3).

4. Si quis dixerit, tot necessario esse personas, quot sunt intellectus et voluntates; aut negata duplici in Christo persona negari humanæ naturæ perfectionem; anathema sit.

5. Si quis affirmare præsumpserit, satisfactionem vicariam, unius scilicet Mediatoris pro cunctis hominibus, justitiæ divinæ repugnare; anathema sit.

6. Si quis non confiteatur, ipsum Deum verbum, in assumpta carne patiendo et moriendo, pro peccatis nostris Deo potuisse satisfacere vel vero et proprie satisfacisse, nobisque gratiam et gloriam meruisse; anathema sit (4).

7. Si quis alia impia dogmata Apollinaris, Nestorii, Eutychetis vel Sergii a PP. Conciliis Ephesino, Chalcedonensi et Constantinopolitano damnata defendat, et non confiteatur doctrinam de mysterio Christi, quæ ab iisdem Synodis et

(1) Syn. III. can. 1—2—5.

(2) Cf. s. Iren. adv. hæres. I. III. c. 4.

(3) Cf. Syn. III. can. 3. Syn. IV. can. 4.

(4) Cf. Syn. V. can. 5.

Prædecessoribus Nostriis S. Leone et S. Agathone declarata, atque in Florentino Concilio œcumenico denuo confirmata est, anathema sit.

V.

De gratia Redemptoris.

1. Si quis negaverit, per Christum Redemptorem instauratum esse ordinem supernaturalis gratiæ; anathema sit.

2. Si quis dixerit, justificationem non esse, nisi remissionem peccatorum; aut gratiam sanctificantem non esse nisi favorem, quo Deus hominem tanquam gratum acceptet, paratusque sit ad gratiæ actualis auxilia concedenda; anathema sit.

3. Si quis negaverit, gratiam sanctificantem donum esse supernaturale permanens et in anima inhærens; anathema sit.

4. Si quis dixerit, hominem sine gratia et fide justificari coram Deo sola divinorum] mandatorum observantia; anathema sit.

5. Si quis dixerit, naturæ rationalis facultatem sine divina per Jesum Christum gratia sufficere ad aliquod opus bonum, quod ad justitiam christianam et vitam æternam disponat; anathema sit.

6. Si quis dixerit, etiam post mortem hominem justificari posse; aut pœnas damnatorum in gehenna perpetuas futuras esse negaverit; anathema sit.

Itaque supremi pastoralis Nostri officii debitum exsequentes omnes Christi fideles et maxime, qui præsunt vel docendi munere funguntur, per viscera Jesu Christi obtestamur, necnon ejusdem Dei et Salvatoris nostri auctoritate jubemus, ut ad hos errores e sancta Ecclesia eliminandos et purissimæ fidei lucem pandendam studium et operam conferant.

Quoniam vero satis non est, hæreticam pravitatem devitare, nisi ii quoque errores diligenter fugiantur, qui ad illam plus minusve accedunt; omnes officii monemus, servandi Constitutiones et Decreta, quibus pravæ ejusmodi opiniones ab hac S. Sede proscriptæ et prohibitæ sunt.

II.

SCHEMA DE ECCLESIA CHRISTI.

Supremi pastoris apostolicum ministerium, in quo Dei ineffabili providentia et misericordia positi sumus, sollicitè ac continuo Nos urget, ut nihil prætermittamus, quo via, quæ ad vitam et salutem ducit æternam, omnibus hominibus pa-

teat, et qui in tenebris et in umbra mortis sedent, ad lucem et agnitionem veritatis perveniant. Cum igitur Deus ac Salvator noster totius salutiferæ doctrinæ veritatem, et mediorum salutis thesauros in Ecclesiam suam quasi in depositarium dives contulerit, ut omnes sumant ex ea potum vitæ (1): in primis ipsa vera Ecclesia et errantibus indicanda et fidelibus instantius commendanda est, ut illi ad viam salutis adducantur, hi autem in ea confirmentur et crescant. Quare Nostri muneris esse ducimus, potiora capita veræ et catholicæ doctrinæ, de Ecclesiæ natura, proprietatibus, ac potestate exponere et grassantes oppositos errores subjectis Canonum articulis condemnare.

CAPUT I.

Ecclesiam esse corpus Christi mysticum.

Unigenitus Dei Filius, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quique nulla unquam ætate miseris Adæ filiis ope sua defuit, in ea plenitudine temporis, quæ sempiterno consilio fuerat præstituta (2), in similitudinem hominum factus (3) visibilis apparuit in assumpta nostri corporis forma, ut terreni homines atque carnales novum hominem induentes, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis (4), corpus efformarent mysticum, cujus ipse existeret caput. Ad hanc vero mystici corporis unionem efficiendam, Christus Dominus sacrum regenerationis et renovationis instituit lavacrum, quo filii hominum tot nominibus interse divisi, maxime vero peccatis dilapsi, ab omni culparum sorde mundati membra essent ad invicem (5), suoque divino capiti fide, spe, et charitate conjuncti, uno ejus Spiritu omnes vivificarentur, ac cœlestium gratiarum et charismatum dona cumulate reciperent. Atque hæc est, quæ, ut fidelium mentibus objiciatur atque defixa hæreat, satis nunquam commendari potest, præcellens Ecclesiæ species, cujus caput est Christus (6), ex quo totum corpus compactum, et connexum per omnem juncturam.

(1) Syn. III. can. 10 et 12. — Conc. Florent. Decr. pro Jacobitis.

(2) S. Ambros. de fid. ad b. Hieron. presbyt. ap. Mai VV. Scripp. tom. VII. par. 1. p. 159.

(3) Ep. ad Philipp. II. 7.

(4) Ep. ad Ephes. IV. 24.

(5) Cf. ep. ad Ephes. IV. 4—25. coll. ep. 1. ad Cor. XII. 12—14.

(6) Ep. ad Coloss. I. 18.

subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate (1).

CAPUT II.

Christianam religionem nonnisi in Ecclesia et per Ecclesiam a Christo fundatam excoli posse.

Hanc Ecclesiam, quam acquisivit sanguine suo, et tamquam sponsam unice electam ab æterno dilexit, auctor fidei et consummator Jesus ipse fundavit atque instituit, et per Apostolos suos eorumque successores jugiter usque ad consummationem sæculi in universo mundo et ex omni creatura colligendam, docendam, moderandamque præcepit, ut una esset gens sancta, unus populus acceptabilis, sectator bonorum operum (2). Neque enim evangelicæ legis ea ratio est, ut excluso quovis societatis vinculo veri adoratores singuli seorsum Patrem adorent in spiritu et veritate; sed religionem suam ita societati a se institutæ inhærentem Redemptor noster voluit, ut cum ea penitus conserta ac veluti concreta maneret, et extra illam vera Christi religio nulla esset.

CAPUT III.

*Ecclesiam esse societatem veram, perfectam, spiritua-
lem, et supernaturalem.*

Docemus autem ac declaramus, Ecclesiæ inesse omnes veræ societatis qualitates. Neque societas hæc indefinita vel informis a Christo relicta est; sed quemadmodum ab ipso suam existendi formam suamque constitutionem accepit. Neque eadem membrum est sive pars alterius cujuslibet societatis, nec cum alia quavis confusa aut commiscenda; sed adeo in semetipsa perfecta, ut dum ab omnibus humanis societatibus distinguitur, supra eas tamen quam maxime evehatur. Ab inexhausto enim misericordiæ Dei Patris fonte profecta, per incarnati ipsius Verbi ministerium operamque fundata, in Spiritu sancto constituta est, qui in Apostolos primum largissime effusus, abunde etiam jugiter diffunditur in filios adoptionis, ut iidem lumine ejus collustrati una mentium fide et Deo adhæreant et inter se cohæreant; ut pignus hæreditatis in cordibus suis circumferentes, carnis desideria ab ejus, quæ in mundo est, concupi-

scientiæ corruptione avellant, et beata una communique spe firmati, concupiscant promissam æternam Dei gloriam, atque adeo per bona opera certam suam vocationem et electionem faciant (1). Quum autem his bonorum divitiis in Ecclesia homines per Spiritum sanctum augeantur, atque his ejusdem sancti Spiritus nexibus in unitate cohæreant: Ecclesia ipsa spiritualis societas est, atque ordinis omnino supernaturalis.

CAPUT IV.

Ecclesiam esse societatem visibilem.

Absit tamen, ut quis credat, Ecclesiæ membra nonnisi internis ac latentibus vinculis jungi, et abditam inde societatem ac prorsus invisibilem fieri. Æterna siquidem Dei sapientia ac virtus voluit, spiritualibus vinculis, quibus fideles supremo ac visibili Ecclesiæ capiti per Spiritum sanctum adhærent, externa quoque ac visibilia respondere, ut spiritualis illa ac supernaturalis societas extrinsecus appareret, et conspicua patesceret. Hinc visibile magisterium, a quo credenda interius exteriusque profitenda fides (2) publice proponitur; visibile quoque ministerium, quod visibilia Dei mysteria, quibus interior sanctificatio hominibus et debitus Deo cultus comparatur, munere publico moderatur ac curat; visibile regimen, quod membrorum inter se communionem ordinat, externamque omnem et publicam fidelium in Ecclesia vitam disponit ac dirigit; visibile demum totum Ecclesiæ corpus, ad quod non justis tantum aut prædestinatis pertinent, sed etiam peccatores, professione tamen fidei et communione cum eo conjuncti. Quibus fit, ut Christi Ecclesia in terris nec invisibilis nec latens sit; sed in manifestatione posita (3), veluti civitas excelsa et illustris in monte (4), quæ abscondi non potest, ac veluti lucerna super candelabrum (5), quæ sole justitiæ illuminata, mundum universum lucæ suæ veritatis illustrat.

—

(1) Ep. II. b. Pet. Ap. I. 10.

(2) Cf. ep. ad Rom. X. 10.

(3) S. Augustin. in Ps. XVIII. enarrat. II. n. 6. coll. de unit. Eccl. l. un. c. 16. n. 40. con. Crescon. Donatist. l. II. c. 36. n. 45., con. litt. Petil. l. II. c. 32. n. 74. c. 104. n. 239.

(4) S. Cyrill. Alex. com. in Is. l. III. c. 25. n. 4.

(5) Cf. Matth. V. 15.

(1) Ep. ad Eph. IV. 16.

(2) Epist. ad Tit. II. 14.

CAPUT V.

De visibili Ecclesiæ unitate.

Cum ejusmodi sit vera Christi Ecclesia, declaramus, hanc visibilem conspicuamque societatem esse illam ipsam divinarum promissionum ac misericordiarum Ecclesiam quam Christus tot prærogativis ac privilegiis distinguere et exornare voluit; eandemque ita plane in sua constitutione esse determinatam, ut quæcumque societates a fidei unitate vel a communione hujus corporis sejunctæ nullo modo pars ejus aut membrum dici possint; neque per varias christiani nominis consociationes dispersam atque diffusam, sed totam in se collectam penitusque cohærentem, in sua conspicua unitate indivisum ac indivisibile corpus præferre; quod est ipsum corpus mysticum Christi. De quo Apostolus inquit, unum corpus, et unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes, et per omnia et in omnibus nobis (1).

CAPUT VI.

Ecclesiam esse societatem ad salutem consequendam omnino necessariam.

Hinc omnes intelligant, quam necessaria ad salutem obtinendam societas sit Ecclesia Christi. Tantæ nimirum necessitatis, quantæ consortium et conjunctio est cum Christo capite et mystico ejus corpore, præter quod nullam aliam communionem ipse nutrit et fovet tanquam Ecclesiam suam, quam solam dilexit et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ: ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta et immaculata (2). Idcirco docemus, Ecclesiam non liberam societatem esse, quasi indifferens sit ad salutem, eam sibi nosse sive ignorare, sive ingredi sive relinquere; sed esse omnino necessariam, et quidem necessitate non tantum præcepti dominici, quo Salvator omnibus gentibus eam ingrediendam præscripsit; verum etiam medii, quia in instituto salutaris providentiæ ordine communicatio sancti Spiritus, participatio veritatis et vitæ non obtinetur, nisi in Ecclesia et per Ecclesiam, cujus caput est Christus.

(1) Ep. ad Ephes. IV. 4—7.

(2) Cf. ep. ad Ephes. V. 29 et 25, 27.

CAPUT VII.

Extra Ecclesiam salvari neminem posse.

Porro dogma fidei est, extra Ecclesiam salvari neminem posse. Neque tamen, qui circa Christum ejusque Ecclesiam invincibili ignorantia laborant, propter hanc ignorantiam pœnis æternis damnandi sunt, cum nulla obstringantur hujusce rei culpa ante oculos Domini, qui vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire, quique facienti quod in se est non denegat gratiam, ut justificationem et vitam æternam consequi possit: sed hanc nullus consequitur, qui a fidei unitate vel ab Ecclesiæ communione culpabiliter sejunctus ex hac vita decedit. Si quis in hac arca non fuerit, peribit regnante diluvio. Quare reprobamus et detestamur impiam æque ac ipsi rationi repugnantem de religionum indifferentia doctrinam, qua filii hujus sæculi, veritatis et erroris sublato discrimine, dicunt, omnibus æternæ vitæ portum ex qualibet religione patere; aut contendunt, de veritate religionis opiniones tantum plus minusve probabiles, non autem certitudinem haberi posse. Pariterque reprobamus impietatem illorum, qui claudunt regnum cœlorum ante homines, falsis prætextibus affirmantes, indecorum vel ad salutem minime necessarium esse, deserere religionem, etsi falsam, in qua quis natus vel educatus ac institutus est; nec non Ecclesiam ipsam, quæ se religionem esse unice veram profitetur, omnes autem religiones et sectas a sua communione separatas proscribit et damnat, criminantur, perinde ac si ulla unquam esse posset participatio justitiæ cum iniquitate, aut societas lucis ad tenebras, et conventio Christi ad Belial.

CAPUT VIII.

De Ecclesiæ indefectibilitate.

Declaramus insuper, Christi Ecclesiam, sive existentia sive constitutio ejus spectetur, societatem esse perennem atque indefectibilem, nullamque post illam neque pleniorē neque perfectiorem salutis œconomiam in hoc sæculo exspectandam esse. Etenim cum ad finem usque mundi qui in terris peregrinantur mortales Christo auctore salvandi sint: Ecclesia ipsius, quæ sola est salutis societas, ad finem usque mundi in sua constitutione immutabilis semper et immota persistet. Licet igitur Ecclesia crescat, et utinam augeatur jugiter fide et charitate, ut

Christi corpus ædificetur; licet pro varia ætate sua, et pro diversitate adjunctorum, inter quæ constanter militando versatur, varie sese explicet: eadem tamen in se suaque a Christo accepta constitutione immutabilis perseverat. Quare Christi Ecclesia nunquam potest excidere suis proprietatibus et dotibus, sacro suo magisterio, ministerio et regimine, ut Christus per corpus suum visibile perpetuo sit omnibus hominibus via, veritas et vita.

CAPUT IX.

De Ecclesiæ infallibilitate.

Excideret porro Ecclesia Christi a sua immutabilitate et dignitate, et desineret esse societas vitæ ac necessarium salutis medium, si eadem a salutari fidei morumque veritate aberrare, ac in ea prædicanda atque exponenda falli vel fallere posset. At columna et firmamentum veritatis (1) est; ideoque ab omni erroris falsitatisque periculo libera et immunis. Sacro autem et universali approbante Concilio docemus atque declaramus, dotem infallibilitatis, quæ tanquam perpetua Ecclesiæ Christi prærogativa revelata est, quæque nec cum inspirationis charismate confundi debet, neque eo spectat, ut Ecclesia novis revelationibus ditescat, collatam ad hoc esse, ut verbum Dei, sive id scriptum sive traditum sit, in universali Christi Ecclesia integrum, et a quavis novitatis immutationisque corruptela immune asseratur et custodiatur, secundum illud Apostoli mandatum: O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, et oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt (2). Quod idem Apostolus iterum inculcat scribens: Formam habe sanorum verborum, quæ a me audisti in fide et in dilectione in Christo Jesu. Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis (3). Objectum igitur infallibilitatis tantum patere docemus, quantum fidei patet depositum, et ejus custodiendi officium postulat: adeoque prærogativam infallibilitatis, qua Christi Ecclesia pollet, ambitu suo complecti tum universum Dei verbum revelatum, tum id omne, quod licet in se revelatum non sit, est tamen ejusmodi, sine quo illud tuto conservari, certo ac definitive ad credendum proponi et explicari, aut contra errores hominum ac falsi no-

minis scientiæ oppositiones valide asseri defendique non possit. Hæc autem infallibilitas, cujus finis est fidelium societatis in doctrina fidei et morum intemerata veritas, magisterio inest, quod Christus in Ecclesia sua perpetuum instituit, cum ad Apostolos dixit: Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti: docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis: et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi (1). Et iisdem promisit Christus veritatis suæ Spiritum, qui maneret cum eis in æternum, in eis esset, eosque omnemque veritatem doceret (2).

CAPUT X.

De Ecclesiæ potestate.

Christi autem Ecclesia non est societas æqualium, ac si omnes in ea fideles eadem jura haberent; verum est societas inæqualis, et hoc non ideo tantum, quia fidelium alii clerici sunt, alii laici; sed propterea maxime, quod in Ecclesia est potestas divinitus instituta, qua alii ad sanctificandum, docendum et regendum præditi sunt, alii destituuntur. Cum vero Ecclesiæ potestas alia sit et dicatur ordinis, alia jurisdictionis: de hac altera speciatim docemus, eam non solum esse fori interni et sacramentalis; sed etiam fori externi ac publici, absolutam atque omnino plenam, nimirum legiferam, judicariam, et coercitivam. Potestatis autem hujus modi subiectum sunt Pastores et Doctores a Christo dati, qui eam libere et a quavis sæculari dominatione independententer exercent; adeoque cum omni imperio (3) regunt Ecclesiam Dei tum necessariis et conscientiam quoque obligantibus legibus, tum decretoriis judiciis, tum denique salutaribus pœnis in fontes etiam invitos, nec solum in iis, quæ fidem et mores, cultum et sanctificationem, sed in iis etiam, quæ externam Ecclesiæ disciplinam et administrationem respiciunt. Unde Ecclesia Christi perfecta societas credenda est. Hæc autem vera et tam felix Christi Ecclesia alia non est, præter unam, sanctam, catholicam, et apostolicam Romanam.

(1) Ep. I. ad Timoth. III. 15.

(2) Ep. I. ad Timoth. VI. 20.

(3) Ep. II. ad Timoth. I. 13. 14.

(1) Matth. XXVIII. 19. 20.

(2) Cf. Joann. XIV. 16. 17. coll. XVI. 13.

(3) Cf. ep. ad Tit. II. 15. col. ep. I. ad Cor. VII. 6.

CAPUT XI.

De Romani Pontificis primatu.

Pastor æternus et episcopus animarum nostrarum, qui priusquam clarificaretur rogavit Patrem, ut credentes in ipsum omnes unum essent, sicut Pater et Filius unum sunt (1), ad catholicæ fidei et communionis unitatem in sua Ecclesia jugiter conservandam, in beato Petro Apostolo instituit perpetuum utriusque unitatis principium ac visibile fundamentum, dum juxta evangelii testimonia Petro Apostolo primatum jurisdictionis in universam Dei Ecclesiam immediate et directe promisit atque contulit. Ad unum namque Petrum Christus Filius Dei vivi dixit: Tu es Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam: et tibi dabo claves regni cælorum; et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis: et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis (2). Atque uni Simoni Petro contulit Jesus post suam resurrectionem summi pastoris et rectoris jurisdictionem in totum ipsius ovile dicens: Pasce agnos meos. Pasce oves meas (3). Unde condemnamus atque rejicimus huic tam manifestæ sacrarum Scripturarum doctrinæ, ut ab Ecclesia catholica semper intellecta est, contrarias eorum sententias, qui constitutam a Christo Domino in sua Ecclesia regiminis formam pervertentes negant, solum Petrum præ omnibus Apostolis, sive seorsum singulis sive omnibus simul vero proprioque jurisdictionis primatu fuisse a Christo instructum; aut qui affirmant, eundem primatum non immediate directeque ipsi beato Petro, sed Ecclesiæ, et per hanc illi ut suo ministro delatum fuisse.

Quod autem in beato Apostolo Petro princeps pastorum et pastor magnus ovium Dominus Christus Jesus (4) in perpetuam salutem ac perenne bonum Ecclesiæ instituit, id eodem auctore in Ecclesia, quæ fundata super petram ad finem sæculorum usque firmiter stabit, jugiter durare necesse est. Manet ergo dispositio veritatis, et beatus Petrus suscepta Ecclesiæ gubernacula non reliquit (5). Semper enim in suis successoribus, episcopis sanctæ Romanæ Sedis, ab ipso primum fundatæ, ejusque consecratæ sanguine, vivit et

præsidet et judicium exercet, ita ut, quicumque in hac cathedra Petro succedit, is juxta Christi ipsius institutionem primatum Petri in universam Ecclesiam obtineat. Hinc innovantes atque in omnibus sequentes tum prædecessorum Nostorum Romanorum Pontificum decreta, tum præcedentium conciliorum generalium disertas perspicuasque definitiones, docemus et declaramus, credendum ab omnibus Christi fidelibus esse, hanc sanctam Apostolicam Sedem, et Romanum Pontificem, in universum orbem tenere primatum et ipsum Pontificem Romanum successorem esse beati Petri principis Apostolorum, et verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, et omnium christianorum patrem, doctorem et judicem supremum existere; et ipsi in beato Petro pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse; et hanc, quæ propria est jurisdictionis potestas, ordinariam esse et immediatam, erga quam particularium ecclesiarum pastores atque fideles tam seorsum singuli quam omnes officio hierarchicæ subordinationis veræque obedientiæ obstringuntur (1), ut custodita cum Romano Pontifice tam communionis quam ejusdem fidei professionis unitate, Ecclesia Phristi sit unus grex sub uno summo pastore. Hæc est catholicæ veritatis doctrina, a qua deviare salva fide atque salute nemo potest. Quare damnamus atque reprobamus eorum sententias, qui a fide discedentes et attendentes spiritibus erroris negant, primatus potestatem a Christo Domino fuisse in beato Petro ita institutam, ut eundem oporteat perpetuos in collata sibi primatus potestate successores habere; aut affirmant Romanorum Pontificum jurisdictionem ordinariam et immediatam non esse tam in omne simul quam in singulas seorsum particularium pastorum ecclesias: aut etiam contendunt, licere ab judiciis Romanorum Pontificum ad futurum generale Concilium tanquam ad auctoritatem Romano Pontifice superiorem appellare.

Ex hac autem suprema, ordinaria et immediata tum in Ecclesiam universalem, tum in omnes et singulos particularium Ecclesiarum pastores et fideles potestate jurisdictionis consequitur, Romano Pontifici necessarium jus esse, in hujus sui muneris exercitio libere communicandi cum pastoribus et gregibus totius Ecclesiæ, ut iidem ab ipso in via salutis doceri ac regi possint. Quare damnamus et reprobamus perniciosas illorum

(1) Cf. Joann. XVII. 1. 21. sq.

(2) Matth. XVI. 18. 19.

(3) Joann. XXI. 16. 17.

(4) Ep. I. Pet. V. 4. coll. ep. ad Hebr. XIII. 20.

(5) S. Leo M. ser. 3. (al. 2.) n. 3.

(1) Express. ad formulas fidei Conc. Lugdunens. II. Conc. Florent. et Pii VI Brev. « Super soliditate ».

sententias, qui hanc supremi capitis cum pastribus et gregibus communicationem impediendam dicunt, aut eandem reddunt sæculari potestati obnoxiam, ita ut contendant, quæ ab Apostolica Sede vel ejus auctoritate ad regimen Ecclesiæ constituuntur, vim ac valorem non habere, nisi potestatis sæcularis placito confirmentur.

CAPUT XII.

De temporali Sanctæ Sedis Dominio.

Ut autem Romanus Pontifex primatus sibi divinitus collati munus, uti par est, adimpleret, iis indigebat præsiidiis, quæ temporum conditioni et necessitati congruerent. Unde singulari divini providentiæ consilio factum est, ut in tanta sæcularium principum multitudine et varietate Romana quoque Ecclesia temporalem dominationem haberet: quo Romanus Pontifex, summus totius Ecclesiæ pastor, nulli principi subjectus, supremam universi dominici gregis pascendi regendique potestatem auctoritatemque ab ipso Christo Domino acceptam per universum orbem plenissima libertate exercere, ac simul facilius divinam religionem magis in dies augere, et quæ pro re ac tempore ad majorem totius christianæ reipublicæ utilitatem pertinere ipse cognosceret, efficacius peragere posset.

Cum vero impii homines, qui omne in terris jus mutare conantur, hunc civilem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ principatum, in rei christianæ bonum et utilitatem ordinatum, et ab ea omnibus juris titulis legitime tot sæculorum decursu possessum, quovis insidiarum et violentiarum genere labefactare ac convellere adnitantur: sacro approbante Concilio innovantes hujus Apostolicæ Sedis ac præcedentium Conciliorum judicia ac decreta, damnamus atque proscribimus tum eorum hæreticam doctrinam, qui affirmant, repugnare juri divino, ut cum spirituali potestate in Romanis Pontificibus principatus civilis jungatur, tum perversam eorum sententiam, qui contendunt, Ecclesiæ non esse, de hujus principatus civilis ad generale christianæ reipublicæ bonum relatione quidpiam cum auctoritate constituere; adeoque licere catholicis hominibus, ab illius decisionibus hac de re editis recedere aliterque sentire.

CAPUT XIII.

De concordia inter Ecclesiam ac societatem civilem.

Perfecta hæc civitas, quam sacræ litteræ regnum Dei appellant, superna quidem est, si, unde orta sit et quo tendat, cogitatur, descendens quasi Christi sponsa de cælo et transitura in

cœlestem illam, quæ sursum est Jerusalem consummatorum, cum Christus tradiderit regnum Deo et Patri, ut sit Deus omnia in omnibus (1). Nunc vero Ecclesia usque ad finem sæculorum in terris atque inter terrenas civitates adhuc militans, ex divini fundatoris sui omniumque Redemptoris mandato in sinum suum maternum colligit omnes gentes, quæ sicut indole ac moribus inter se diversæ, ita etiam multiplices et varia civilis societatis forma sunt constitutæ. Qui enim homines, ad sui conservationem et congruam rationi felicitatem temporalem, natura duce et Dei creatoris ordinatione in civilem societatem coierunt, iidem ut in æternum salventur, in sanctam illam societatem, quæ est Ecclesia, gratia Dei Salvatoris vocantur. Cum igitur utriusque societatis, licet modo diverso pro diverso earum ordine ac fine, Deus infinite sanctus et sapiens sit auctor: ex ipsa rerum natura inter Ecclesiam et societatem civilem vel inter potestates, quibus utraque regitur, non sane pugna est aut oppositio.

Quin immo Ecclesia rempublicam maximo munimento firmat ac tuetur, ejusque securitati prospicit. Illa enim instituta ad sanctificandos homines, ipsa virtute et pietate christiana bonos etiam cives facit, qui si tales sint, quales esse præcipit doctrina catholica, sine dubio magna erunt salus reipublicæ (2). Præterea cum terrena potestas in temporali utilitate et pœnarum metu suam observandarum legum sanctionem positam habeat, vera religio, cujus et custos et magistra est Ecclesia catholica, auctoritatem imperantium validius doctrina legibusque divinis confirmat. Præcipit enim religio catholica sua auctoritate divina, ut homines legitimæ potestati subditi sint non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam (3).

Quodsi Ecclesia monet ac jubet subditos secundum mandatum divinitus acceptum obedire regibus, non minus reges quoque docet prospicere populis, ut intelligant et erudiantur, qui judicant terram, non ad dominandi cupiditatem, sed ad officium providendi sibi datam esse a Domino potestatem et virtutem ab Altissimo, ut tanquam ministri regni ejus recte judicent, et custodiant legem justitiæ; quoniam pusillum et magnum ipse fecit, et æqualiter cura est illi de omnibus (4)

(1) Cf. Heb. XII. 22. 23; 1 Cor. XV. 24. 28.

(2) Cf. Aug. ad Marcellin. ep. 158. n. 15.

(3) Rom. XIII. 5.

(4) Cf. Sap. VI. 4—8.

Ecclesia igitur catholica regum et populorum, atque in his singulorum omnis conditionis hominum religione divina tum jura tuetur tum officia docet ac præcipit, atque ita legibus humanis sanctius fundamentum ponit et fideliolem conciliat obedientiam. Quare cum hæc civitas Dei tantum conferat ad securitatem et felicitatem civitatis terrenæ, vel ex hoc uno omnes intelligant, quanta sapientia ac bonitate Deus auctor naturæ gratiæ atque utriusque civitatis ordinator potestates sacerdotii et imperii non inimicas sed vinculo pacis conjungendas disposuerit. Hæc autem utriusque civitatis conjunctio, ex qua in ipsam civilem societatem tanta bona promanant, non liberæ hominum optioni permissa sed Dei lege præcepta est. Quoniam enim non solum singuli privatim homines sed etiam omnes in vita publica ipsaque societas ad veram religionem erga Deum tenentur religionisque legibus obstringuntur, hinc ipsa publica societas, cujus cives simul fideles sint, magnis et necessariis officiis obligatur erga Dei Ecclesiam, quæ veræ religionis doctrinam et leges et jura ex divino mandato custodit ac tuetur.

Quapropter nemo dicere præsumat, non posse auctoritatem et jura Ecclesiæ cum sæcularis potestatis juribus et auctoritate consistere; atque ideo ad optimam societatis publicæ rationem necessariam esse civilis reipublicæ ab Ecclesia separationem, ita ut imperio negetur jus et officium coercendi sancitis pœnis violatores catholicæ religionis, nisi quatenus pax publica postulet; vel omnino ita, ut humana societas constituatur et gubernetur nullo habito ad religionem respectu, ac si ea non existeret, vel saltem nullo facto veram inter falsasque religiones discrimine.

Quod inter sacerdotium et imperium dissidia orta sunt et in dies oriuntur, id nemo audeat asserere ex ipsa indole ac natura potestatis ecclesiasticæ provenire. Pax vera inter utramque potestatem et concordia, quam Ecclesia semper optat et humili supplicatione postulat a Deo, servari nunquam potest, si libertas sponsæ Jesu Christi opprimitur et violantur jura, quæ Ecclesia exercere atque integra servare non solum potest sed etiam debet, quia simul cum officiis coheret, quæ ipsi a divino suo fundatore injecta sunt ad salutem animarum.

Hujusmodi bella iniquissima, qui volunt esse Ecclesiæ filii, matri suæ nunquam inferrent, si imperantium et populorum mentibus constanter observaretur veritas a Christo Domino severissi-

mis verbis inculcata, nihil prodesse hominibus mundum universum lucrari, si animæ suæ detrimentum patiatur (1), atque adeo supra illam felicitatem vitæ humanæ, ad quam civilis potestas per se ordinatur, esse finem sublimiorem et unice necessarium beatitudinis æternæ, ad quam homines per Ecclesiam sunt deducendi; ideoque habita vel sola ratione finis, qui utrique præstituitur, reipublicæ civili Ecclesiam Jesu Christi tantum præcellere, quantum hujus vitæ comoda ac bona superat salus animarum non auro vel argento, sed pretioso sanguine Christi redemptarum, et vitæ æternæ felicitas.

Quamvis igitur civilis societatis dispositio per se et directe non ad supernaturalem felicitatem, sed ad temporale communitatis bonum pertineat, christianis tamen hominibus non in hoc solummodo sistendum est; sed postulatur ab eis, ut temporali bono præferant sempiternum, atque ideo non minus in publicis rebus, quam privatis negotiis, finem inferiorem non ita respiciant, ut finem hominis ultimum et necessarium ab oculis dimittant; unde si quando videantur utilia regno temporali, quæ bonis sublimioribus Ecclesiæ et æternæ saluti repugnent, ea nunquam habebunt pro veris bonis, sed sincere consequi studebunt, quod aiebat magnus ille Gregorius, ut terrestre regnum cœlesti regno famuletur.

CAPUT XIV.

De jure et usu potestatis civilis secundum Ecclesiæ catholicæ doctrinam.

Sperta Ecclesiæ catholicæ doctrina et auctoritate, ejusque circa humanam societatem juribus conculcatis, subitroierunt nostris temporibus magistri mendaces, qui non solum Ecclesiæ, sed etiam omnis humani consortii hostes, dominationem contemnunt (2), ita ut nulla lege, nisi quam ipsi sponte susceperint, obligari se posse dicant, omnemque sublimiorem potestatem ab ipsis independentem pro injusto dominatu habeant, quem pro lubitu abjicere atque evertere liceat: immo etiam contra manifestam Dei legem affirmant, omnes homines ex lege naturæ ita æquales juribus esse, ut tum privata possessionum proprietas tum alia quævis unius præ reliquis prærogativa injusta censeri et abrogari debeat.

Alii autem falsam civilis societatis speciem ac formam animo suo efflingentes statum politicum, quem vocant, constituunt fontem omnis inter

(1) Cf. Matth. XVI. 26.

(2) Cf. II. Pet. II. 10.

homines auctoritatis omnisque juris, ita ut ab eodem statu politico ejusque lege tum jus proprietatis privatae unice derivari, tum societatem domesticam seu familiam suae existentiae tamot rationem mutuari, omniaque parentum in filios jura dimanare ac pendere affirmant, tum in ejus lege vel in majoris numeri civium placitis et in publica, ut dicunt, opinione positam esse velint supremam normam conscientiae et officiorum pro publicis et socialibus sive imperantium sive subditorum actionibus. Quin et eo usque non paucos progressos esse videmus, ut fortunatis eventibus vim juris tribuentes audeant dicere, id quod ex lege morali esset injustum, si felicem habeat exitum, eo ipso in publicis rebus ac negotiis ex lege politica justum evadere et honestum, quasi vero lex moralis ad sociales et politicos actus non aequae ac ad privatos sese porrigeret. At hæc humanæ superbiae figmenta non alio tendunt, quam ut incommutabilis sanctitas et justitia æterni Dei auferatur a recordatione filiorum hominum, in eorum animis sensus extinguatur justus et injustus, et inficiatur terra ab habitatoribus suis, quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt fœdus sempiternum (1).

Contra hujusmodi errores, qui etiam inter catholicos populos serpere cœperunt, omnibus in mentem revocandam statuimus doctrinam catholicam, ut ea integra et inviolata custodiatur. Docemus igitur, quod ab Apostolo traditum semper docuit Ecclesia, omnem legitimam potestatem, ideoque etiam civilem, Deum habere auctorem. « Omnis anima, scribit Apostolus (2), potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi a Deo, quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt; » et ex ejusdem Apostoli sententia, qui hanc potestatem tenet, Dei minister est sive bonum facientibus in bonum, sive malum agentibus vindex in iram (3), atque ideo subditorum obedientiam jure suo postulat. Nemo itaque docere audeat, licitum esse huic legitimæ potestati vi resistere, aut per detestandum facinus eam conjurationibus ac rebellione evertere, qui enim resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt (4).

Pari vero ratione docemus, imperantibus in suæ potestatis usu eandem normam divinæ legis esse sequendam. Lex enim moralis sive lumine

rationis sive per supernaturalem revelationem manifestata sicut pro hominibus actionibusque privatis, ita non minus pro iis qui præsent, et pro publicorum munerum administratione actionibusque socialibus ac politicis posita est. Norma itaque agendi non in utilitate, aut in multitudinis opinione ac voluntate constitui potest, quando ad illicita ac Dei legi repugnantia impellunt: sed necessaria morum regula sicut pro subditis ita pro imperantibus etiam in ipsorum muneribus administrandis est lex Dei jubentis aut vetantis, secundum quam omnes in supremo judicio communi Domino aut stabunt aut cadent. De ipsa autem norma judicium, quatenus de morum honestate, de licito vel illicito statuendum est, pro civili etiam societate publicisque negotiis ad supremum Ecclesiæ magisterium pertinet. Sane in via salutis æternæ omnibus tam subditis quam principibus Ecclesia a Deo constituta est dux et magistra. Neque de imperantibus minus verum est: qui Ecclesiam matrem non habet, Deum patrem habere non potest. Ut igitur Regem regum patrem ac propitium habere possint, Ecclesiam se matrem habere re et opere comprobare studeant; neque licere sibi existiment sive in privatis sive in publicis negotiis ob politicas rationes Dei et sanctæ matris Ecclesiæ leges ac jura violare.

CAPUT XV.

De specialibus quibusdam Ecclesiæ juribus in relatione ad societatem civilem.

Inter sanctissimorum jurium violationes, quæ nostra ætate ad nationes erroribus inficiendas corrumpendosque in eis mores christianos perpetrantur, illa est vel maxime perniciosa, qua fraudulentum homines contendunt, scholas omnes directioni ac arbitrio solius potestatis laicæ subiciendas esse, ita ut auctoritas Ecclesiæ ad providendum religiosæ institutioni et educationi juventutis christianæ omnino impediatur. Quin eo usque progressi sunt, ut ipsam catholicam religionem a publica educatione arcere, atque universim scholas nullius professionis religiosæ, sed litterarias tantummodo esse debere dicant. Contra hujusmodi sanæ doctrinæ morumque corruptelas ex ipso fine Ecclesiæ a Christo Salvatore fundatæ, ut homines per salutarem fidem ac disciplinam docendo regendoque ad vitam æternam adducat, ab omnibus agnoscendum est jus et officium, quo ipsa pervigilat, ut juvenus catholica in primis vera fide et sanctis moribus rite instituitur.

Hanc iniquitatem cumularunt alia usurpa-

(1) Cf. Is. XXIV. 5.

(2) Rom. XIII. 1.

(3) Cf. ib. vers. 3. 4.

(4) Rom. XIII. 2.

tione. Ipsam enim Clericorum educationem ac institutionem in disciplinis ecclesiasticis tum in aliis publicis scholis tum in ipsis Seminariis efficaci directioni ac vigilantiae Ecclesiae subducere et potestati laicae mancipare praesumunt contra jus proprium Ecclesiae, quo maxime in suis ministris sanitati catholicae doctrinae et sanctitati vitae ecclesiasticae providere debet. Quin etiam eos ipsos, qui in sortem Domini vocantur, a sancta sua vocatione per vim avellere et iniquissima lege subicere militiae saeculari alicubi veriti non sunt, atque ita quantum in ipsis est, Ecclesiam necessariis ad docendum, regendum et sanctificandum populum Dei ministris privare conantur. Quare declaramus et docemus, jura praedicta atque officia ad Ecclesiam pertinere, et esse cum ejus magisterio divinitus instituto, cum ipsius constitutione ac fine intime conjuncta, adeoque humanis legibus non posse auferri.

Alia gravis injuria Sanctae Ecclesiae infertur ab illis, qui professionem perfectionis evangelicae in Ordinibus Institutisque religiosis ab eadem Ecclesia approbatis iniqua oppugnatione persequuntur, atque affirmare audent, professionem religiosam jure naturae libertatisque humanae contrariam, vel ex regnis et civitatibus nostrae aetatis eliminandam esse, quod illa profectui ac felicitati populorum opponatur; eoque magis dolendum, quod inter ipsos legum latores, qui se catholicos profitentur, non desint, qui in hac re Ecclesiae jus conculcare et iniquis legibus, quantum valent, irritum reddere non vereantur.

Quoniam vero sponsa Jesu Christi ipsam divini sponsi sui vitam et exemplum in se suisque membris exprimere, atque jugiter sanctitatis prerogativa fulgere debet, idem Dominus Noster Jesus Christus non solum sancta dedit mandata omnibus, si volunt ad vitam ingredi, necessario servanda; sed etiam pro Ecclesia praemonstravit in suo evangelio statum perfectionis, quo ii, qui Deo vocante capiunt verbum istud, relictis omnibus, ut thesaurum habeant in caelis, ipsum Jesum Christum propinquiore imitatione sequantur (1). Consilia haec Jesu Christi ad Ecclesiam sponsam ac reginam ornandam varietatibus (2) non poterunt manere irrita; unde operante divina gratia omnibus Ecclesiae aetatibus plurimi utriusque sexus crucis Christi sectatores in hac via ipsum Dominum ducem ac magistrum secuti sunt. Ut sic vocatis evangelicam perfectionem consecrandi

media non deessent, providentissima mater Ecclesia semper sedulo curavit. Leges enim pro summa auctoritate vel ipsa tulit vel a sanctissimis viris propositas probavit, quibus religiosa vita et professio firma ac tuta consisteret, ut ad sanctum suum finem dirigeretur. Quamvis igitur non omnes vocati sint ad hanc vitae rationem in consiliis evangelicis voluntariae ac perpetuae paupertatis, continentiae, et obedientiae sequendam: attamen ex constanti Ecclesiae declaratione atque usu omnibus necesse est aestimare, eam apostolicae doctrinae consentaneam esse et ad christianam perfectionem conducere. Ii vero, quibus datum est a Patre Christum vocantem audire et sequi, ultra praeceptorum observationem consilia quoque evangelica in institutis religiosis non solum activae sed etiam contemplativae vitae secundum modum ab Ecclesia approbatum pie et laudabiliter amplectuntur, ac divina gratia opitulante possunt et tenentur, quae voverunt, reddere Domino Deo. Quare tum haec Ecclesiae et fidelium jura tum suscepta votis religiosis officia in supernaturali Dei lege ac ordinatione fundantur, qua Christus sapientia aeterna in sancta Ecclesia suam viam perfectionis evangelicae monstravit ac disposuit; nec illa politicis legibus sive dirigi sive deleri possunt.

Damnamus igitur tum doctrinam, qua professio religiosa illicita vel vero profectui populorum noxia, ac propterea eliminanda esse dicitur, tum impios hominum conatus, qui commemorata Ecclesiae ac fidelium jura invadunt, et tantam ipsi Deo ac sanctae religioni catholicae irrogant injuriam.

Hic porro aliam sacrilegam injustitiam, quae contra matrem Ecclesiam crudeliter et in dies latius grassatur, iterum damnare et perniciosissimas fallacias, quibus homines mendaces illam obvelare student, proscribere necesse Nobis est. Dicunt nimirum, jus Ecclesiae, acquirendi et possidendi bona temporalia, esse subjectum arbitrio status politici, et ab ejus libera concessionem jugiter pendere, ita ut potestas politica vi suae supremae auctoritatis possit illud jus abolere, latisque legibus sibi vindicare velut bona domino vacua, quae legitimo proprietatis titulo sunt in possessione Ecclesiae; aut affirmant, dispositionem ac distributionem bonorum ecclesiasticorum non secus ac eorum, quae publica sunt totius nationis, pertinere ad nativum jus supremae potestatis politicae. Hujusmodi autem perversis doctrinis impugnantur jura Ecclesiae certissima, quae ex ipsa ejus divinitus data constitutione promanant. Ecclesia namque cum sit perfecta

(1) Cf. Matth. XIX. 11. 12. 17—29.

(2) Cf. Ps. XLIV. 10—16.

societas divino jure constituta, supernaturalis quidem, sed eadem societas visibilis ex hominibus et ad hominum salutem in terris consistens, propterea rebus etiam visibilibus et externis atque inter hæc bonis quoque temporalibus utitur et juvatur tamquam mediis ad divinam suam missionem adimplendam et ad finem sibi a Christo Salvatore propositum assequendum. Ad hanc enim suam missionem Ecclesia visibilis ex natura sua et ex divina institutione ministros proprios habet ex hominibus assumptos et pro hominibus constitutos, qui non potestati sæculari subordinati, sed ab ea independentes sacris muneribus fungantur; atque ideo jure suo Ecclesia eis prospicit, ut juxta ordinationem Domini, qui evangelium annuntiant, de evangelio vivant (1): ejusdemque Ecclesiæ sicut officium ita proprium jus est, providendi tum decori externi divini cultus, tum multiplicibus indigentium membrorum Christi necessitatibus, tum aliis, quæ opportuna judicaverit, christianæ charitatis et pietatis operibus. His vero muneribus Ecclesiæ atque officiis exsequendis cum secundum ordinem divinæ providentiæ bona temporalia subserviant, sane illud jus acquirendi ac possidendi titulo proprietatis, quod mere humanis societatibus legitime constitutis competere potest, in Ecclesia non deficit, sed in ea, ut in societate divinitus et ad altiorem finem instituta et ab imperiis mundanis independente, etiam sanctius est ac superioris ordinis, quia bona hujusmodi mystico corpori Christi, et per hoc ipsi Christo Deo specialius dicata sunt.

Quare docemus, Ecclesiæ, ut societati visibili a Deo inter homines constitutæ, jus esse, bona temporalia acquirendi et possidendi, neque hoc jure eam a quavis potestate sæculari privari posse; ac propterea prædictos errores damnamus, et leges quibus status politicus tanquam ex supremo jure sibi inhærente bona ecclesiastica usurpat, injustas spoliationes esse declaramus.

Hæc sunt, quæ generatim visum Nobis est, Christi fideles circa Ecclesiam Christi docere; his autem contraria certis et propriis Canonibus in hunc qui sequitur modum dampnare, ut omnes, adjuvante Christo fidei regula utentes, catholicam veritatem facilius agnoscere et tenere possint.

CANONES

De Ecclesia Christi.

I.

Si quis dixerit, Christi religionem in nulla peculiari societate ab ipso Christo fundata extantem et expressam esse, sed a singulis seorsum, non habita ratione ad ullam societatem, quæ vera ipsius Ecclesia sit, rite observari et excoli posse; anathema sit.

II.

Si quis dixerit, Ecclesiam a Christo Domino nullam certam ac immutabilem constitutionis formam accepisse, sed æque ac reliquas hominum societates, pro temporum diversitate vicissitudinibus et transformationibus subjectam fuisse, aut subjici posse; anathema sit.

III.

Si quis dixerit, divinarum promissionum Ecclesiam non esse societatem externam ac conspicuam, sed totam internam ac invisibilem; anathema sit.

IV.

Si quis dixerit, veram Ecclesiam non esse unum in se corpus, sed ex variis dissitisque christiani nominis societatibus constare, per easque diffusam esse; aut varias societates ab invicem fidei professione dissidentes atque communionem sejunctas, tanquam membra vel partes unam et universalem constituere Christi Ecclesiam; anathema sit.

V.

Si quis dixerit, Ecclesiam Christi non esse societatem ad æternam salutem consequendam omnino necessariam; aut homines per cujusvis religionis cultum salvari posse; anathema sit.

VI.

Si quis dixerit, intolerantiam illam, qua Ecclesia catholica omnes religiosas sectas a sua communione separatas proscrit et damnat, divino jure non præcipi; aut de veritate religionis opiniones tantum non autem certitudinem haberi posse; ideoque omnes sectas religiosas ab Ecclesia tolerandas esse; anathema sit.

VII.

Si quis dixerit, eandem Christi Ecclesiam posse offundi tenebris, aut infici malis, quibus a salutari fidei morumque veritate aberret, ab originali sua institutione deviet, aut depravata et corrupta tandem desinat esse: anathema sit.

(1) Cf. Cl. or. IX. 14.

VIII.

Si quis dixerit, præsentem Christi Ecclesiam non esse ultimam ac supremam consequendæ salutis œconomiam, sed expectandam esse aliam per novam vel plenioram divini Spiritus effusionem ; anathema sit.

IX.

Si quis dixerit, Ecclesiæ infallibilitatem ad ea tantum restringi, quæ divina revelatione continentur, nee ad alias etiam veritates extendi, quæ necessario requiruntur, ut revelationis depositum integrum custodiatur ; anathema sit.

X.

Si quis dixerit, Ecclesiam non esse societatem perfectam, sed collegium ; aut ita in civili societate seu in statu esse, ut sæculari dominationi subiciatur ; anathema sit.

XI.

Si quis dixerit, Ecclesiam institutam divinitus esse tanquam societatem æqualium ; ab episcopis vero haberi quidem officium et ministerium ; non autem propriam regiminis potestatem, quæ ipsis divina ordinatione competat, quæque ab iisdem sit libere exercenda ; anathema sit.

XII.

Si quis dixerit, a Christo Domino et Salvatore nostro Ecclesiæ suæ collatam tantum fuisse potestatem dirigendi per consilia et suasiones, non vere etiam jubendi per leges, ac devios contumacesque exteriori iudicio ac salubribus pœnis coercendi atque cogendi ; anathema sit.

XIII.

Si quis dixerit, veram Christi Ecclesiam, extra quam nemo salvus esse potest, aliam esse præter unam, sanctam, catholicam et apostolicam Romanam ; anathema sit.

XIV.

Si quis dixerit, beatum Petrum Apostolum a Christo Domino constitutum non esse Apostolorum omnium principem et totius Ecclesiæ militantis visibile caput ; vel eum tantum honoris, non autem veræ propriæque jurisdictionis primatum accepisse ; anathema sit.

XV.

Si quis dixerit, non esse ex ipsius Christi Domini institutione, ut beatus Petrus in primatu super universam Ecclesiam habeat perpetuos successores ; aut Romanum Pontificem non esse

beati Petri in eodem primatu successorem ; anathema sit.

XVI.

Si quis dixerit, Romanum Pontificem habere tantummodo officium inspectionis vel directionis, non autem plenam et supremam potestatem jurisdictionis in universam Ecclesiam ; aut hanc ejus potestatem non esse ordinariam et immediatam in omnes ac singulas ecclesias ; anathema sit.

XVII.

Si quis dixerit, potestatem ecclesiasticam independentem, quam Ecclesia catholica sibi a Christo tributam esse docet, supremamque potestatem civilem non posse simul consistere, ita ut jura utriusque salva sint ; anathema sit.

XVIII.

Si quis dixerit, potestatem, quæ ad regendam civilem societatem necessaria est, non esse a Deo ; aut eidem ex ipsa Dei lege subjectionem non deberi ; aut eam naturali hominis libertati repugnare ; anathema sit.

XIX.

Si quis dixerit, omnia inter homines jura derivari a statu politico ; aut nullam nisi ab ipso communicatam dari auctoritatem ; anathema sit.

XX.

Si quis dixerit, in lege status politici, vel in publica hominum opinione constitutam esse pro publicis ac socialibus actionibus supremam conscientiae normam ; aut ad easdem non extendi Ecclesiæ judicia, quibus ea de licito et illicito pronuntiat ; aut vi juris civilis fieri illicitum, quod jure divino vel ecclesiastico est illicitum ; anathema sit.

XXI.

Si quis dixerit, leges Ecclesiæ vim obligandi non habere, nisi quatenus civilis potestatis sanctione firmentur ; aut eidem civili potestati vi suæ supremæ auctoritatis competere, in causis religionis judicare et decernere ; anathema sit.

III.

SCHEMA DE EPISCOPIS

CAPUT I.

De officio Episcoporum.

Quoniam quanta est Præpositorum dignitas, tantum ipsis incumbit officiorum onus, serio considerent qui a Spiritu Sancto positi sunt Epis-

copi regere Ecclesiam Dei, quas curarum et sollicitudinis partes hujus quod gerunt formidandi muneris honor imponat. Episcopus enim concrediti sibi gregis utilitatem sic tueri debet, ut quaecumque agit ad eam referat, paratus etiam animam suam ponere pro ovibus suis, et sic omnia cum illo communia conjunctaque habere, ut ipsius salutem lucro sibi apponat, suamque existimet jacturam si quid adversi eidem eveniat, illa Apostoli Gentium dicens: « Quis infirmatur et ego non infirmor? quis scandalizatur et ego non uror (1)? » Quamobrem omnes Episcopos et locorum Ordinarios, sacri hujus approbatione Concilii, in Domino monemus ac vehementer hortamur, ut divinum de se iudicium agnoscentes, et memores gravissimæ qua tenentur obligationis vigilent, in omnibus laborent, ac ministerium suum impleant (2). Præprimis autem videant ne tot errorum undique jam exundans colluvies, et vitiorum quæ nunc impune dominatur licentia christianam quam regunt plebem in pravum sensum adducat et corrumpat, eandemque tum per se, quod præcipuum eorum munus est, tum per animarum rectores et verbi Dei præcones erudiendam diligenter curent in fidei scientia et morum disciplina, quo catholicæ Ecclesiæ doctrinam integram inviolatamque retineat, et divinæ legis præcepta pie et sancte custodiat. Quos autem ex fidelibus sibi commissis a veritatis et mandatorum Dei semita aberrantes repererint, benigne ac patienter admoneant, obsecrent, increpent, nullumque prætermittant officium ut eorum animas Deo lucrifaciant, ovesque devias et perditas boni instar pastoris ad caulam Domini reducant; et si, spretis monitis, hortationibus, et justæ etiam ac salutaris coercionis remediis, in sua pravitate perstiterint, ne tamquam morbidæ pecudes contagione noceant, prudenter efficaciterque, quoad ipsis datum est, provideant. Summo quoque studio et cura elaborent ut in Dei ministris, a quibus potissimum vivendi exempla petuntur, morum gravitas, vitæ sanctitas, atque doctrina eluceat, ecclesiastica disciplina servetur, et ubi collapsa fuerit, restituatur. Ipsi autem Episcopi ita in omnibus se gerant, ut nullus pateat in eis reprehensioni locus, factique forma gregis ex animo cunctis fide, scientia, et sancta conversatione præeant.

Dum autem debitum obsequium et obedientiam erga sæculi potestates populis prædicant, Ecclesiæ hujusque Apostolicæ Sedis jura, et

Episcopalis ministerii libertatem omnes unanimis atque idipsum invicem sentientes, collatis inter se consiliis, conjunctisque studiis et viribus strenue tueantur, ut bonus communis causæ exitus communi sit tutela ac defensione tutior. Nihil vero admittant quod dignitatis suæ decorem et gravitatem dedeceat, et Tridentinæ Synodi hac de re monita (1) ob oculos habeant.

Principes demum et magistratus paterne requirimus, ut sacros Ecclesiæ Antistites ac ministros, eorumque optimam operam valido suo patrocinio et præsidio tegere ac tueri studeant, quo ab omnibus ecclesiasticæ auctoritati et dignitati debitus exhibeatur honor, observantia, et obedientia; scientes, Episcopos cum Ecclesiæ causam, tum eorum regni agere et salutis, ut provinciarum suarum quieto jure potiantur (2), ab iisque pro pastoralis munere illorum potissimum hominum improbitatem esse cohibendam, et coercendam, qui mentes pervertere, moresque corrumpere nefarie commoliuntur.

CAPUT II.

De Residentia.

Sed quia suo munere, uti par est, fungi Episcopi nequeunt nisi in diœcesi commorentur, residentia legem in sacris Canonibus sæpissime inculcatam eos servare necesse est. Itaque omnes patriarchalibus, primatialibus, metropolitanis et cathedralibus Ecclesiis quibuscumque, quocumque nomine et titulo præfecti, etiam si S. R. E. Cardinales sint, meminerint se obligari ad personalem in sua Ecclesia vel diœcesi residentiam, ubi injuncto sibi officio defungi teneantur. Si quis vero, præterquam causa visitationis sacrorum Liminum, vel Synodorum Provincialium, ultra duos, vel ad summum tres intra annum menses, sive continuos, sive interruptos, absque expressa hujus Sedis Apostolicæ, vel sui Patriarchæ quoad Episcopos ritus orientalis, licentia etiam ex causis alias a jure admissis, a sua diœcesi abfuerit, sacro hoc approbante Concilio, volumus et declaramus, eum, præter mortalis peccati reatum, quem incurrit, pro rata temporis absentiaë redditus mensæ Episcopalis, vel qui in ejus locum suffecti fuerint, suos non facere, nec tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos sibi detinere posse; sed teneri illos fabricæ Ecclesiæ, aut pauperibus loci erogare,

(1) II. Corinth. XI. 29.

(2) Conc. Trid. sess. VI. cap. 1. de Reform.

(1) Sess. XXV. cap. 17. de Reform.

(2) S. Leo M. Ep. 43 alias 34. ad Theodosium Augustum.

ipsoque cessante, per superiorem ecclesiasticum ad id esse cogendum, prohibita quacumque conventionem vel compositione, quibuscumque etiam privilegiis, cuicumque collegio aut fabricæ concessis, non obstantibus. Quodsi tribus mensibus ultra concessos absens fuerit, Metropolitanus Suffraganeum Episcopum absentem, Metropolitanum vero absentem Suffraganeus Episcopus antiquior residens huic Sedi Apostolicæ denunciare teneatur, quæ in ipsos absentes, prout cujusque major aut minor culpa exegerit, animadvertat, atque etiam Ecclesiis ipsis de utilioribus personis provideat, sicut in Domino noverit salubriter expedire. Nostri quoque et hujus Apostolicæ Sedis nuntiis sive Delegatis hoc idem demandamus et injungimus, ubi intra ipsorum Nuntiaturæ sive Delegationis fines aliquis Episcopus, seu Superior Prælatus existat qui canonicas leges hac in parte violare dignoscatur (1). In iis vero quibus per præsens Decretum derogatum non est, ea quæ per sacrosanctam Tridentinam Synodum (2), et Prædecessores Nostros, ac præsertim fel. rec. Urbanum VIII (3) et Benedictum XIV (4), de Prælatorum residentia sancita fuerunt, rata firmaque esse decernimus atque declaramus.

CAPUT III.

De visitatione Diœcesis.

Nec ad rectum diœcesis regimen minus necessaria est illius visitatio, qua sacri Pastores sanam et orthodoxam doctrinam inducere, bonos mores tueri, pravos corrigere, ac populum ad religionem, pacem, et innocentiam accendere ex officio tenentur (5). Nam nisi singula diœcesis loca frequenter invisant, et sua vigilantia eorum qui secum laborant industriam alant, omniaque per se videant, ubique audiant, ubique explorent, multa profecto ignorabunt, vel serius, quam oporteat, intelligent, nec malis innascentibus promptam et efficacem poterunt medicinam adhibere (6). Quapropter, sacro approbante Concilio, districte monemus Patriarchas, Primates, Metropolitanos, et Episcopos, ut per se ipsos, vel si forsitan fuerint impediti, per Vicarium Generalem, aut alios ecclesiasticos viros a se approbatos, quolibet triennio diœcesim suam pastoralis visitatione per-

lustrent. Sicubi vero universa diœcesis propter ejus latitudinem triennii spatio visitari non possit, statuimus, ut major ejus pars infra hoc spatium perlustretur, ita tamen ut totius diœcesis visitatio quolibet saltem quinquennio omnino compleatur.

Insuper ad hanc legem teneri et obstringi edicimus ac declaramus etiam Prælatos inferiores jurisdictionem quasi Episcopalem cum separato territorio obtinentes; et Episcopo viciniore nullum visitandæ eorundem Prælatorum diœcesis jus relinquere decernimus, quin ulla queat ei consuetudo suffragari. Quod si inferior Prælatus visitationem obire neglexerit, ad eundem viciniorem Episcopum pertinebit id ad notitiam hujus S. Sedis perferre, quæ quid consilii capiendum sit in Domino constituet.

In visitatione obeunda Episcopi animo recolentes certissimam illam sententiam formidinis ac terroris plenam, quod supremus Pastor creditarum ovium sanguinem ab ipsis requireret, et excusationem non accipiet, si lupus comedit oves, et pastor nescit, operi, quod instat, agendo unice intenti sint, adeoque omnibus aliis rebus sepositis, singula loca ac personas visitationi obnoxias non festinanter et cursim, sed debita diligentia inspiciant et explorent. Caveant tamen ne ulli graves onerosive sint, et ab immodicis superfluisque sumptibus abstineant, memores sanctionum quæ tam in Concilio Lugdunensi (1), quam in Concilio Tridentino (2) hac super re constitutæ sunt.

Quoniam vero legum, etsi optimarum, utilitas nulla est, nisi reipsa accurate impleantur, sacro eodem approbante Concilio, memoratos Antistites hortamur, ut infra annum a peracta visitatione eo modo quem magis opportunum exstimaverint, ac deputatis etiam, quatenus opus fuerit, ecclesiasticis viris qui in singula loca se conferant, quin tamen personæ visitationi obnoxie ullum patiantur dispendium, certiores fiant, an ea quæ decreta provisæque sunt executioni plene demandata fuerint.

CAPUT IV.

De obligatione visitandi Sacra Limina Apostolorum et exhibendi relationem status Diœcesis.

Oportet ut sacri Pastores cum eo, cui confirmandi fratres, et universum catholicum gregem pascendi cura a Christo Domino demandata est, firmiori usque vinculo sese conjungant, et ita

(1) Bened. XIV. Const. *Ad universæ* 3. Sept. 1746.

(2) Sess. XXIII. cap. 1 de Ref.

(3) Const. *Sancta Synodus* 12 Dec. 1634.

(4) Cit. Const. *Ad universæ*.

(5) Conc. Trid. Sess. 24. cap. 3. de Ref.

(6) Ben. XIV. Const. *Ubi primum* 3. Decem. 1740.

(1) Conc. Lugd. II. cap. 24.

(2) Loc. cit.

catholica Ecclesia ex membris quantocumque dissitis per mutuam in uno capite consociationem unum corpus efficiat. Jam vero ad hanc rem assequendam nihil magis conducit, quam si iidem Pastores juxta perantiquam Ecclesiæ disciplinam et sacrorum Canonum præscripta Beatissimorum Apostolorum Petri et Pauli sepulcra veneraturi ad almam Urbem accedant seseque Romano Pontifici sistentes de rebus personisque suæ diœcesis relationem exhibeant. Itaque, sacro approbante Concilio, Constitutiones Apostolicas hac de re editas (1) innovantes, injungimus singulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, ac Prælatibus inferioribus jurisdictionem quasi Episcopalem et territorium separatam obtinentibus, ut juxta spatia temporum in iisdem Constitutionibus præfinita obligationem adeundi per se, vel per certum nuncium Apostolorum limina, et exhibendi relationem de statu suarum Ecclesiarum religiose adimplere non prætermittant. Quicumque vero ex prædictis, nullo legitimo impedimento detentus, terminum sibi præstitutum præterlabi sinat, quin huic obligationi satisfecerit, suspensioni ab usu Pontificalium, et crescente contumacia, aliis etiam pœnis ab Apostolica Sede infligendis subjiçatur. Volumus autem, ut primus hujusmodi terminus non amplius a die quo memoratæ Constitutiones editæ sunt, sed a die promulgationis hujus Decreti pro omnibus indiscriminatum Prælatibus incipiat, et in perpetuum deinceps computetur.

Et ne præfatæ relationes abundant in superfluis, ac deficient in necessariis, mandamus insuper iisdem Prælatibus, ut in ipsis exarandis Instructioni fel. rec. Benedicti XIII Decessoris Nostri in Concilio Romano anni 1725 editæ accurate sese conforment, quam, ut omnibus quæ supervenerunt necessitatibus adamussim provisum sit, auctoritate Nostra opportune reformatam in usum eorundem Præsulum evulgandam curabimus.

CAPUT V.

De Conciliis Provincialibus.

Saluberrimo Ecclesiæ instituto sancitum est, ut Metropolitanis cum suis Suffraganeis statis temporibus Concilium provinciale celebrare teneantur pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controversiis componendis, aliisque ecclesiasticæ rei necessitatibus reparandis (2).

(1) Sixtus V. Const. *Romanus Pontifex* 20 Dec. 1585. Bened. XIV. Const. *Quod sancta* 23 Nov. 1740.

(2) Conc. Nic. I. can. 5. Conc. Chalced. can. 19. Conc. Nic. II. can. 6.

Hanc disciplinam, siquando intermissa erat, non destiterunt Romani Pontifices, Decessores nostri (1), nec non Conciliorum Patres (2) pro data opportunitate innovare, et vehementer inculcare; et Nos ipsi ab initio Pontificatus Nostri ad hæc usque tempora nihil potius habuimus, quam ut variarum nationum Antistitibus, prout occasio ferebat, eandem impense commendaremus. Itaque recolentes animo uberem fructum ex redintegratis alicubi hujusmodi cœtibus collectum, hac œcumenica Synodo approbante, statuimus ac mandamus, ut Metropolitanis ad normam sacrorum Canonum ac potissimum Tridentini Concilii, per seipsos, seu illis legitime impeditis, vel Sede Archiepiscopali vacante, Coepiscopus antiquior intra biennium a fine præsentis Concilii, ac deinde quolibet saltem quinquennio Synodum in sua provincia cogere non omittat, nisi ob justas et canonicas causas a S. Sede ejusdem termini prorogationem obtinuerit.

Ad Synodum omnes Provinciæ Episcopi, et qui de jure vel consuetudine interesse debent, omnino conveniant, iis tantummodo exceptis qui legitimo impedimento ab ejusdem Synodi Patribus recognoscendo detineantur.

Episcopi autem, qui nullo Archiepiscopo subjiçuntur, et Abbates vere nullius, item Archiepiscopi Suffraganeis carentes aliquem vicinum Metropolitanum, nisi jam forte elegerint, semel eligant, in cujus Synodo provinciali cum aliis intersint, et quæ ibi ordinata fuerint observent ac observari faciant.

Ut vero quæ sancita sunt in usum facilius deducantur, et mala quæ interim innata fuerint innotescant, veteri Ecclesiæ consuetudini inhærentes, Decretum Concilii Lateranensis IV (3), confirmamus et innovamus, quo idoneæ de Clero personæ, gravitate, prudentia, pietate, ac zelo secundum Deum præstantes in singulis diœcesibus deputari jubentur, quæ simpliciter ac de plano absque ulla jurisdictione sollicitè ac circumspicte explorent, an præcedentis Concilii provincialis decreta religiose serventur, ac simul investigent quæ correctione, vel reformatione indigent, eaque fideliter Metropolitanis, et Suffraganeis, aliisque in Concilio subsequenti signi-

(1) Sixtus V. Const. *Immensa* 22 Januar. 1588. Bened. XIII, in Conc. Rom. anni 1725. Tit. 2 Cap. 1, et seq. Bened. XIV, Const. *Quamvis* 26 Aug. 1741 et Const. *Singularis* 1 Sept. ejusdem anni.

(2) Conc. Later. IV, cap. 16. Conc. Later. V, Sess. 10. Conc. Trid. Sess. 24, Cap. 2 de Ref.

(3) Cap. Sicut olim 25. De Accusat.

ficient, ut super his provida deliberatione consulatur.

Insuper juxta decretum Patrum Tridentinorum (1) mandamus Episcopis omnibus, et aliis, qui de jure vel consuetudine in Synodo provinciali interesse debent, atque enixe præcipimus, ut in ipsa prima Synodo provinciali post exitum præsentis œcumenici Concilii habenda, omnia et singula in eodem definita ac statuta palam recipiant, necnon veram obedientiam Romano Pontifici spondeant et profiteantur, unaque pariter omnes hæreses, ac præsertim in hoc Vaticano Concilio damnatas, publice detestentur et anathematizent. Idemque in posterum quicumque in Patriarchas, Primate, Archiepiscopos, et Episcopos promovendi, in prima Synodo provinciali, in qua ipsi interfuerint, omnino observent.

Postquam autem provincialia Concilia dimissa fuerint, Metropolitani omnia eorum acta et decreta S. Sedi transmittant, neque eadem ante publicent, quam de more expensa ac recognita receperint.

CAPUT VI.

De Synodis diœcesanis.

Veteri pariter sacrorum Canonum sanctione sapienter provisum est, ut Episcopi in sua quisque diœcesi Synodum indicant (2). Ibi enim oportet Concilii provincialis statuta publicare (3), Examinatores approbandos proponere, (4) et Judices Synodales juxta ecclesiasticas regulas designare (5). Expedi insuper eorum quæ alias sancita fuerint quandoque executionem urgere, novas item constitutiones edere, quibus antiquæ leges communiuntur, novisque abortis malis nova remedia præscribantur, ac denique ea omnia quæ ad rectius Diœcesis regimen pertinent, opportune providere. Quapropter, sacro approbante Concilio, canonicas sanctiones, ac nominatim Concilii Tridentini decretum de hujusmodi cœtibus celebrandis (6) fideliter ab omnibus servari præcipimus.

Quo tamen commodius huic obligationi satisfieri possit, quolibet saltem triennio diœcesanam Synodum habendam statuimus. Si vero legitimum

impedimentum forsitan obstiterit, ab Apostolica Sede congrua provisio postuletur.

CAPUT VII.

De Vicario Generali.

Magni momenti in universæ diœcesis negotiis expediendis est Vicarii generalis officium. Quod quidem ut Episcopis vere usui esse possit et auxilio, sacro aprobante Concilio, volumus ac decernimus, ut illud ecclesiasticis viris deferatur non minoribus annis triginta, et in jure saltem canonico doctoribus, vel alias quantum fieri poterit idoneis; qui præterea probitate, prudentia, ac rerum gerendarum peritia commendentur. Expedi etiam ut sacerdotali sint character insigniti, quo apud eos quibus vicaria procuratione præsumt cum virtutis ac doctrinæ opinione, tum gradus auctoritate valeant. Et quia necesse est ut a fori interni ministerio omnis pellatur suspicio quod ad externi fori possit adhiberi negotia, nec permittendum sit ut a suo munere quispiam abducatur, in quod incumbere totus debet, propterea Episcopi canonicis pœnitentiariis, parochis, ceterisque curam animarum habentibus, itemque, obtreactionis vitandæ causa suis fratribus aut nepotibus Vicarii generalis munus non committant. Quibus vero in diœcesibus plures Vicarii generales deputari solent, hi numerum duorum vel trium non excedant, omnesque in solidum seu æque principaliter constituentur, ne forte quæ ab eorum singulis provisæ gestaque fuerint, viribus careant. Vicariorum autem generalium, quos honorarios vocant, nomen et usus prorsus aboleatur privilegiis et quacumque consuetudine etiam immemorabili non obstantibus.

IV.

SCHEMA DE PARVO CATECHISMO (1).

Pia Mater Ecclesia Sponsi sui Salvatoris nostri Jesu Christi monitis atque exemplis edocta præcipuam semper curam ac sollicitudinem erga pueros impendit, ut lacte cœlestis doctrinæ nutriti ad omnem pietatis rationem mature informarentur. Hinc sacrosancta Tridentina Synodus, nedum Episcopis mandavit, ut pueros fidei rudimenta, et obedientiam erga Deum ac parentes diligenter doceri curarent (2); sed illud præterea

(1) Hunc in modum Schema, quod Concilii Patribus distributum errat, a deputatione pro disciplina reformatum et a Concilii Patribus provisoria vetatione approbatum erat. (2) Sess. XXIV. Cap. *de Reform.*

(1) Sess. 25. Cap. 2. de Ref.

(2) Conc. Antioch. anni 341. cap. 20. Conc. Lateran. IV. cap. 6.

(3) Conc. Lateran. IV. l. c.

(4) Conc. Trid. Sess. 24. Cap. 18. de Ref.

(5) Cap. Statutum De Rescript. in 6. Conc. Trid. Sess. 25. Cap. 10. de Ref. Ben. XIV. Const. *Quamvis* 26. Aug. 1741.

(6) Conc. Trid. Sess. 24. Cap. 2. de Ref.

sibi faciendum censuit, ut certam aliquam formulam et rationem traderet christiani populi ab ipsis fidei rudimentis instituendi, quam in omnibus Ecclesiis illi sequerentur, quibus legitimi pastoris et doctoris munus esset obeundum (1). Id vero cum ab ipsa sancta Synodo perfici non potuerit, ex ejusdem voto (2) Apostolica hæc Sedes ad optatum exitum, Catechismo ad Parochos in lucem edito, feliciter perduxit. Neque hic constitit: sed Tridentinorum Patrum menti cumulatius respondere cupiens, ut unus deinceps idemque modus in docendo et discendo christianam doctrinam ab omnibus teneretur, parvum quoque pro pueris erudiendis Catechismum, a Ven. Card. Bellarmino ipsa jubente exaratum, approbavit, omnibusque Ordinariis, Parochis, aliisque ad quos spectabat enixe commendavit (3).

Cum autem hac nostra ætate ex ingenti in diversis Provinciis atque etiam diæcesibus parvorum Catechismorum numero non levia oriri incommoda compertum sit; idcirco Nos, sacro approbante Concilio, ob oculos habitis imprimis prædicto Ven. Card. Bellarmini Catechismo, tum etiam aliis in christiano populo magis pervulgatis Catechismis, novum auctoritate Nostra latina lingua elucubrandum curabimus, quo omnes utantur, sublata in posterum parvorum Catechismorum varietate.

Operam vero dabunt in singulis Provinciis Patriarchæ vel Archiepiscopi, collatis prius consiliis cum suis suffraganeis, deinde vero cum aliis Archiepiscopis ejusdem regionis et idiomatis, ut illius textus in vulgarem linguam fideliter vertatur.

Integrum autem erit Episcopus, ejusdem parvi Catechismi usu pro prima fidelium institutione absque ullis additamentis jugiter retento, ad eos uberius excolendos et contra errores, qui in suis forsitan regionibus grassantur, præmuniendos, ampliores catecheticas conficere institutiones; quas tamen si una cum textu prædicti Catechismi, et non seorsim, edere voluerint, id ita fieri debere mandamus, ut textus ipse a Nobis præscriptus ab hujusmodi institutionibus patenter distinctus appareat.

Denique cum parum sit Catechismi formulas

memoriæ a fidelibus mandari nisi ad illas pro cuiusque captu intelligendas viva voce adducantur, et hac ipsa in re maxime referat, ut una sit tradendæ fidei ad omniaque pietatis officia populum christianum erudiendi communis regula atque præscriptio (1); hinc omnibus quibus hoc docendi munus impositum est usum memorati Catechismi ad Parochos uti sæpe alias prædecessores Nostri, ita Nos denuo summopere commendamus.

V.

SCHEMA DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

CAPUT I.

Præcipua semper Romanorum Pontificum Prædecessorum Nostrorum et Conciliorum generalium cura fuit, ut clerici, in sortem Domini vocati, in omnibus seipsos præberent exemplum bonorum operum. Gravissimo hoc Apostolatus Nostri debito constricti, clericos omnes in Domino monemus, ut ab omnibus declinantes, quæ eos dedecent qui divinis sunt ministeriis mancipati, attendentes vero lectioni, exhortationi, doctrinæ, forma sint fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate, quo cunctis afferant venerationem, et populum ad christianæ Religionis institutionem fingant atque inflamment. Quopropter, sacro hoc approbante Concilio, canonicas de vita et honestate clericorum sanctiones, et saluberrima præsertim Patrum Tridentinorum decreta servari districte jubemus.

Mundanis desideriis et deliciis se detineri clerici non sinant, sed serio cogitantes verum altaris ministrum Deo non sibi natum esse (2), nec culpa vacare si, messis multa cum sit, laborare detrectent in agro Domini, omnes proprii muneris partes diligentissime impleant. Quum autem forma vestium soleat esse morum indicium (3), habitum deferant qui neque luxu neque squalore oculos intuentium offendat, sed juxta Episcopi ordinationem proprio clericorum ordini ac dignitati congruat. Tonsuram quoque clericalem gerant, et capillis simplicem cultum adhibeant. Profana et inania spectacula sibi prohibita esse sciant, ne forte aures et oculi sacris officiis ad dicti ludicris actionibus sermonibusque distracti contaminentur. Ab intemperantiæ vitio, quod

(1) Sess. XXIV. Cap. VII. *de Reform. Catech. Rom. in præf.*

(2) Sess. XV. Decret. *de Indice librorum, Catechismo, etc.*

(3) Clem. VIII. Brev. *Pastoralis* 15 Julii 1593; Bened. XIV. Constit. *Et si minime* 7. Febr. 1742.

(1) Catech. Rom. *in præf.*

(2) Sess. XIV. Decr. *de Reform. Proëm et cap. 6. et Sess. XXII. cap. 1. de Reform.*

(3) S. Ambros. in Ps. 118.

carnelem animam reddit et excæcat (1), abhorrentes sobrie vivant in hoc sæculo, et sedulo evitare studeant quæ a radice superbiæ, cupiditatis, et avaritiæ procedere dignoscuntur. Diligenter etiam caveant ne bona ecclesiastica, quæ res Dei sunt et patrimonium Christi ac pauperum, cum propriis confundantur, eorumve fructus ad consanguineos vel hæredes transeant (2). Quæ autem de sæcularibus curis, maxime vero de vetita clericis negotiatione, per generalia Concilia vel Prædecessores Nostros, præsertim fel. rec. Benedictum XIV (3) et Clementem VIII (4) alias sancita fuerunt, religiose observent.

CAPUT II.

Clerici, cujusvis ritus et nationis, beneficiati, vel sacris initiati ordinibus, quamvis nullum ecclesiasticum beneficium fuerint assecuti (5), meminerint se ad divinum officium integrum quotidie sive in Ecclesia sive privatim recitandum sub gravis culpæ reatu teneri. Id reverenter, distincte, ac devote faciant, quo et sibi, et christiano populo cœlestis gratiæ dona a Deo impetrent, et in divinis laudibus persolvendis angelicis choris digne consocientur.

Quum munus docendi quæ Religionem spectant nonnisi Episcopis a Christo Domino in Apostolorum persona concreditum fuerit, facultatem clericis non assumant sive scientias ecclesiasticas, sive disciplinam catechetica, sive demum quamlibet aliam Religionis doctrinam tradendi in quibuscumque scholis vel Institutis ab Apostolica Sede immediate non dependentibus, nisi de mandato, vel consensu expresso sui Episcopi: in quocumque autem hujusmodi docendi officio vel gradu sint ipsi constituti, ab Episcopali auctoritate se numquam eximi noverint.

Et quoniam in medio corrupti sæculi facile evenit, ut de mundano pulvere etiam religiosa corda sordescant (6), ad ecclesiastici vero ordinis dignitatem et sanctimoniam retinendam ac fovendam pium spiritualium exercitiorum institutum vel maxime conducat; omni studio curent Episcopi ut clerici, præsertim parochi et confessarii, singulis saltem trienniis vel quadrienniis certo dierum spatio in opportunum aliquem locum iisdem peragendis exercitiis secedant, quo exterioribus curis sepositis, ac vehementiori studio

æternarum divinarumque rerum meditationi vacantes, ecclesiasticum spiritum renovare possint. Ita tamen pias ejusmodi secessiones prudenti suo arbitrio Episcopi distribuant, ut cultus divinus et spiritualis fidelium necessitas nullum inde detrimentum patiantur.

Ne vero ii qui per senium aut infirmitatem viribus fracti sacri ministerii laboribus sustinendis impares evaserunt, egestate vel ærumnis premantur, satagant Episcopi in singulis diœcesibus, vel saltem provinciis ecclesiasticis, clericorum hospitium erigere, vel alia ratione providere, ut qui Ecclesiæ fideliter servierunt, honestam ab ea dignamque sustentationem inveniant.

CAPUT III.

Hæc igitur aliaque honestam clericorum vitam spectantia indefessæ Venerabilium Fratrum Nostrorum Episcoporum vigilantie commendantes, eosdem in Domino obsecramus, ut ea qua par est severitate et charitate plenam illam exerçant potestatem, a generali quoque Tridentino Concilio (1) et prædecessoribus Nostris ipsis attributam, quam et Nos inviolatam manere volumus et declaramus.

Quodsi clericus, propriæ immemor dignitatis, in impudicitie sordibus immundoque concubinato versetur, vel mulierem, de qua possit haberi suspicio, in domo vel extra detinere aut ullam cum ea consuetudinem habere audeat, pœnis a sacris Canonibus, et generali præsertim Tridentina Synodo (2) impositis, etiam sine strepitu et figura judicii, et sola facti veritate inspecta, contra eum procedatur. Ne tamen bono clericorum nomini macula nimis facile aspergatur, ac præcipitis et immaturi arbitrii argui umquam possit Episcopus, atque ut in casu recursus pateat justitia lati judicii; idcirco, sacro approbante Concilio, mandamus, ut extrajudiciales probationes ab Episcopo collectæ scripto consignentur documento in Curia Episcopali diligenter et caute asservando; simulque volumus, ut præscriptæ a Concilio Tridentino monitiones non omittantur, quas etiam extrajudiciali forma, sive in scriptis sive coram testibus, ita facere liceat, ut tamen de iis documentum in Curia extet (1).

(1) S. Bernard *De consider.* lib. III. cap. II.

(2) S. Joan. Chrys. Hom. 45 a¹, 44 in Joan.

(3) Conc. Trid. sess. XXV. cap. I. de Reform.

(4) Const. *Apostolicæ servitutis* 25. Feb. 1741.

(5) Const. *Cum primum* 17. Sept. 1759.

(6) Bened. XIV. Const. *Eo quamvis*. 4. Maji 1745.

(1) S. Leo M. Serm. 4 de Quadrag.

(2) Sess. VI. cap. 3. Sess. XIII. cap. 1. Sess. XIV. cap. 1. 4. et 6. Sess. XXII. cap. 1. de Reform.

(3) Sess. XXV. cap. 6 et 14 de Reform.

VI.

SCHEMA DE SEDE EPISCOPALI VACANTE.

CAPUT I.

Ecclesiarum vacantium regimini pro Apostolica nostra sollicitudine omni meliori modo prospicere cupientes, sacro approbante Concilio, volumus, ut quæ in generali Tridentina Synodo (I) decreta ac sancita fuerunt diligenter observentur. Unus sit capituli Vicarius qui saltem in jure canonico sit doctor vel alias quantum fieri poterit idoneus; in quo morum integritas, pietas, sana doctrina, et a qualibet nota, præsertim ecclesiasticæ censuræ immunitas cum scientiæ ac prudentiæ laude conspirent. Canonicis autem sanctionibus inhærentes, omnino prohibemus ne ad Vicarii Capitularis munus deputare liceat qui vacantis Sedis fuerit Patriarcha, Archiepiscopus, vel Episcopus electus, nominatus, seu præsentatus; et si ipse Vicarius certum habuerit nuncium de sua electione, nominatione, seu præsentatione ad prædictam vacantem Ecclesiam, eo ipso ab officio cesset, et Capitulum ad novi Vicarii deputationem deveniat.

Quodsi præscriptæ conditiones posthabita fuerint, minori Capitularium numero, vel alteri cujus interest, ad Metropolitanum; si vero Ecclesia Metropolitana vacans fuerit, vel de ipso Capitulo Metropolitano agatur, ad antiquiorem Provinciæ Episcopum in devolutivo provocare liceat; ad propinquiorem vero Episcopum recursus instituetur, si Ecclesia exempta fuerit. Et is ad quem provocatum erit, agnita recursus justitia, Vicarium pro ea vice deputabit.

In Vicario autem constituendo nullam sibi jurisdictionis partem Capitulum retinere quomodocumque possit. Legitime electus e retribus mensæ vacantis, ubi aliter provisum non fuerit, partem congruam percipiat; diebus et horis quibus ipse ratione sui muneris impeditur, a chori servitio sit exemptus, et distributionibus gaudet, iis tamen amissis quæ inter præsentibus dicuntur.

Sede vero per Episcopi captivitatem vel relegationem aut exilium impedita, illius regimen penes Episcopi Vicarium, vel quemlibet alium virum ecclesiasticum ab Episcopo delegatum remaneat, donec aliter ab hac Sede Apostolica provideatur. Iis autem deficientibus vel impeditis, Capitulares Vicarium constituent, totiusque rei eventum quamprimum ad ejusdem S. Sedis

notitiam deferent, recepturi humiliter, et efficaciter impleturi quod per ipsam contigerit ordinari.

CAPUT II.

Cum experientia doceat, quosdam Vicarii munus adeptos ambitiosa sollicitudine multa properanter disponere, futuri Episcopi consilia ac regimen præoccupantes, quandoque etiam hujus Apostolicæ Sedis jura invadentes, Nos, sacro approbante Concilio, Vicarii Capitularis facultates intra sacrorum Canonum limites omnino contineri jubemus. Quapropter invectam quibusdam in locis consuetudinem ut liberæ collationis beneficia a Vicario conferantur, tolerandam haud esse declaramus. Quod si beneficia hujusmodi animarum curam adnexam habeant, Vicarii erit, deputato statim Œconomo, concursus indicare, et illius acta ad hanc Apostolicam Sedem transmittere, ad quam collatio seu provisio pertinet, nisi aliter ad eandem pro locorum, temporum, ac personarum adjunctis provisum fuerit.

In dimissoriis ad ordines a Vicario post annum vacationis concedendis, Capituli semper consensus per secreta suffragia requiratur et accedat: iis vero qui a proprio Episcopo rejecti fuerint numquam concedantur.

Alienum clericum clero diœcesis adscribere, vel proprium ex eo dimittere Vicarius nequeat, nisi ab hac Sede Apostolica facultatem obtinuerit.

CAPUT III.

Ne quibusdam in locis, in regionibus præsertim ab Europa longe dissitis, incertum ac neglectum animarum regimen maneat, quia, e vivis sublato Antistite vel Vicario Apostolico, propter peculiare Diœcesis vel Vicariatus Apostolici circumstantias non est qui gregem Christi gubernet, Prædecessorum Nostrorum, præsertim fel. me. Benedicti XIV (1) vestigiis inhærentes, sacro hoc approbante Concilio, hæc edicimus ac declaramus.

Attendentes imprimis in remotis ejusmodi regionibus aliquos Archiepiscopos et Episcopos locorum Ordinarios et residentiales Capitulum Canonicorum habere, alios vero eo esse destitutos, mandamus ut, eveniente cujuslibet Antistitis obitu, statim procedatur ad electionem Vicarii Capitularis juxta morem, usum, et consuetudinem hactenus legitime servatam; nimirum ubi

(1) Sess. XXIV. cap. 15 de Ref.

(1) Breve Benedicti XIV. *Ex sublimi* 26 Januarii 1753, *Quam ex sublimi* 8. Augusti 1755.

Capitulum existit, vel a Canonicis duntaxat, si ita in more jam sit positum, vel a Canonicis una cum aliis ecclesiasticis viris, quos in casibus hujusmodi semper intervenisse et suffragium suum in ea electione tulisse constat. Ubi autem Capitulum Canonicorum non habetur, ibi parochi, sive soli, sive cum aliis ecclesiasticis viris, juxta modum itidem, usum, et consuetudinem de præterito servatam, ad Vicarii Capitularis electionem habendam accedant. In ceteris omnibus autem servari mandamus Tridentini Concilii de Vicarii Capitularis electione constitutiones.

In iis vero locis, in quibus Antistites Ordinarii eorundem locorum residentiales neque Capitulum Canonicorum, neque parochos in suis civitatibus et Diæcesibus habent, sed duntaxat sacerdotes aliquot et missionarios per terras et oppida dispersos, ita ut, Antistite decedente, una simul convenire haud valeant, Vicarius generalis jam a defuncto Antistite constitutus, licet Doctoris gradu in jure canonico auctus non sit, ipso facto intelligatur et habeatur tamquam Vicarius capitularis cum omnibus facultatibus de jure ad ejusmodi munus spectantibus, illudque exerceat quousque novus Antistes ab Apostolica hac Sede designatus illuc advenerit, ac susceperit, vel aliter ab eadem fuerit ordinatum.

Omnibus autem Vicariis Apostolicis, sive titulo et dignitate Episcopali præditis, sive sacerdotali tantum caractere insignitis; sed neque coadjutorem cum futura successione neque Vicarium generalem habentibus, præcipimus, ut unusquisque eorum teneatur deputare Vicarium ex clero sive seculari sive regulari, habilem tamen atque idoneum. Is vero post Vicarii Apostolici obitum tamquam hujus S. Sedis delegatus assumet regimen Vicariatus, et in ejusmodi munere permanebit, donec novus Apostolicus Vicarius ab eadem S. Sede designatus ipsius Vicariatus possessionem et regimen adierit, vel usque ad quamcumque aliam ab ipsa ineundam ordinationem; idemque pariter alterum statim deputabit ecclesiasticum virum, qui ei, si forte interim obierit, in munere succedere debeat. Volumus autem pro-Vicarios hujusmodi, cum Vicariatus regimen susceperint, non solum iis omnibus et singulis uti posse facultatibus, quæ cujusvis Ecclesiæ Cathedralis Vicario Capitulari de jure competere dignoscuntur, verum etiam iisdem frui facultatibus, quibus defunctus Vicarius Apostolicus pollebat, iis dumtaxat exceptis quæ requirunt characterem Episcopalem, vel non sine Sacrorum Oleorum usu exercen-

tur; eidem tamen potestatem facimus ut, quandoque necessitas urgeat, possit consecrare calices, patenas, et altaria portatilia, cum Sacris Oleis ab Episcopo benedictis.

In Ecclesiis ritus Orientalis, iis exceptis quæ habent Capitulum legitime institutum quod jure pollet eligendi Vicarium Capitularem, defuncti Episcopi Vicarius regimen vacantis Diœcesis eo ipso assumat, donec certiore quamprimum facto Metropolitano vel Patriarcha ejusdem vacantis Ecclesiæ gubernio rite consulatur usque ad novi Episcopi electionem.

VII.

SCHEMA DE ONERIBUS MISSÆ.

Etsi fel. rec. Urbanus VIII, et Innocentius XII, Prædecessores Nostri plura Decreta de celebratione Missarum religiose curanda ediderint (1), tamen lamentari cogimur, optima ab iisdem suscepta consilia ad speratum exitum generatim haud fuisse perducta, atque idcirco pia Missarum onera, magno cum divini cultus detrimento, suffragiorum imminutione, et fidelium scandalo, non ea qua par est fide ac diligentia ubique adimpleri. Cum igitur quæ charitati justitiæque consentanea sunt inviolata tueri et custodire maximæ Nobis curæ esse debeat, Episcopis, locorum Ordinariis, aliisque Prælatiis, etiam Regularibus, sacro hoc approbante Concilio, imprimis mandamus, ut decreta eadem, et singula in eis contenta, quæ rata firmaque manere debere declaramus, a personis et in Ecclesiis sibi subjectis omnino servari faciant. Et quo aptius imposito sibi hoc munere defungi valeant, decernimus, ut de simplicibus Beneficiis, Capellaniis, Legatis piis, Missarumque oneribus iisdem inhærentibus, fundis assignatis, redditibus, administratione descriptionem, sicubi deest, diligenter conficiendam curent, quæ ordine disposita in Curiae tabulario adservetur; eosdemque præterea hortamur, ut idoneos aliquos ecclesiasticos viros sibi adsciscant, quorum opera præfatorum Decretorum executioni jugiter provideant.

Quod si comperiatur in aliqua Ecclesia tam magnum Missarum celebrandarum numerum ex variis defunctorum relictis impositum esse, ut illis pro singulis diebus a testatoribus præscriptis nequeat satisfieri, vel eleemosynam hujusmodi pro illis celebrandis adeo tenuem esse, ut non facile inveniatur qui velit huic se muneri

(1) Vid. Const. Urbani CIII. *Cum sæpe* 21 junii 1625, et Innocentii XII. *Nuper* 23 decembris 1697.

subjicere, permittimus ut Episcopi in prima Synodo diœcesana post hanc œcumenicam habenda, itemque Abbates et Generales Ordinum in suis Capitulis generalibus proxime pariter post eandem œcumenicam Synodum celebrandis possint iisdem uti facultatibus quas Tridentinum Concilium (1) in similibus rerum adjunctis eis attribuit: contrariis non obstantibus quibuscumque.

Et cum maxime intersit ut non recipiantur eleemosynæ manuales et quotidianæ pro missis quæ intra præscriptum aut modicum tempus nequeant celebrari, propterea Episcopi aliique Prælati, juxta ordinationem hac de re in iisdem decretis expressam, sedulo advigilent ut Superiores, Rectores, et Ministri Ecclesiarum præter librum in quo onera perpetua et temporaria describuntur, alterum librum in sacrario retineant, in quo Missas manuales, earumque eleemosynas et implementum accurate ac distincte adnotare teneantur; et ab iisdem de prædictis omnibus rationem quolibet anno exigere non omittant.

Sed quia non solum de fideli onerum Missarum implemento solliciti esse debemus, verum in illud etiam studia Nostra convertenda sunt, ut quidquid sacrosancti sacrificii quod in Missa offertur dignitatem dedebeat e medio tollatur, hinc abusum quibusdam in locis invecum Missarum eleemosynas quadam negotiationis specie conquirendi prorsus reprobamus atque interdiciamus. Ordinarii autem locorum, ubicumque opus fuerit, pœnis etiam propositis, hujusmodi eleemosynarum collectoribus mandent ut a similibus in posterum abstineant. Omnem præterea dabunt operam ut quæ tum a Concilio Tridentino in decreto de observandis et evitandis in celebratione Missæ (2), tum a rec. me. Benedicto XIV. Prædecessore nostro, Constitutione cui initium *Quanta cura* (3) sancita sunt suum debitum consequantur effectum, neque ullius fraude, malitia, cupiditate impediuntur.

Parè denique curam adhibeant ut aliæ quæcumque piæ dispositiones tam in ultima voluntate quam inter vivos juxta sacrorum Canonum (4) et Concilii Tridentini (5) præscriptiones sartæ tectæque perpetuo sint ac fideliter impleantur.

(1) Sess. XXV, cap. 4 de Reform.

(2) Sess. XXII.

(3) 20 junii 1741.

(4) Cap. *Nos quidem*. De testam. Cap. *Si hæredes et Cap. Tua Nobis* eodem tit.

(5) Sess. XXII, cap. 8 et 9, de Reform.

VIII.

SCHEMA DE TITULIS ORDINATIONIS.

Quia bonis suis temporalibus Ecclesia multis in locis misere spoliata existit, unde fit ut beneficia pro titulo sacræ Ordinationis plerumque deficiant, et sæpe etiam alius deest sacris Canonibus probatus titulus, quo caveatur ne qui divino ministerio adscripti sunt cum ordinis dedecore mendicare aut sordidum aliquem quæstum exercere cogantur; idcirco ecclesiasticas hac super re sanctiones temperare, et ad præsentis rerum ac temporum circumstantias accommodare necesse ducimus. Itaque, sacro approbante Concilio, decernimus, ut in quibus diœcesibus neque sufficiens beneficiorum aut pensionum ecclesiasticarum numerus est, neque patrimonii titulus servatis sacrorum Canonum præscriptionibus constitui potest, liceat Episcopis eos quos pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum suarum assumendos judicaverint, ordinare titulo patrimonii prudenti ipsorum judicio congrui, et majori qua fieri potest securitate constituendi; et si nec ita patrimonium haberi possit, eosdem Episcopi ordinent titulo servitii suæ diœcesis seu Ecclesiæ, et de ecclesiastico officio provideant, quo decenter sustentari valeant. Curent autem Episcopi sive per oblationes fidelium, quorum erga Ecclesiam pietas eum in finem excitanda erit, sive per alia pro locorum opportunitate comparanda subsidia id efficere, ut et is habeatur sacrorum ministrorum numerus quem Dei cultus ac fidelium cura postulat, et eorum qui indigent inopia sublevari queat.

IX

SCHEMA CONSTITUTIONIS DE REGULARIBUS.

Dolendum vehementer est, malorum quorundam hominum nequitiam eo processisse, ut Religiosos ordines tamquam Institutiones jam inveteratas et obsoletas, nostroque Suo neutiquam accommodatas, sed potius noxias temere renunciarent; perinde ac si Evangelica Consilia a Christo Domino ad assequendam perfectionem tradita, quandoque essent societati obfutura: quodque deterius est, hi nunquam desinunt malis quibusque artibus in ipsos Ordines contemptum excitare ac fovere, quo facilius valeant ad eorum destructionem pervenire. Hinc Nos, sacro approbante Concilio, falsas ac malignas hujusmodi insinuationes artesque reprobantes, fideles omnes enixe in Domino exhortamur, ut non modo talibus ab-

duci non patiantur doctrinis atque exemplis, verum etiam ut religiosiis familiis tantopere de Ecclesia et de civili societate benemeritis, existimationis, devotionis et amoris signa constanter exhibeant.

Insuper inhærentes vestigiis Nostrorum Prædecessorum omnibus inculcamus Ecclesiarum Prælati, ut easdem Religiosas familias benevolo diligant affectu, paterna charitate tractent, modis omnibus adjuvent, foveant ac tueantur: omneque potissimum studium conferant ad veram animorum concordiam inter Clerum sæcularem et regularem magis constabiliendam ac servandam, ut æretissimo inter se charitatis vinculo obstricti, conjunctis viribus agrum dominicum excolere, et præliari Christi prælia possint, atque Ecclesiæ hostes profligare, qui omni conatu illam (si fieri posset) destruere commoliuntur.

Tandem Superiores Ordinum ac Regulares omnes graviter monemus, ut debita reverentia, obsequio et honore Episcopos prosequantur, nihilque eorum juribus detrahant, quin imo adjutricem eis operam in sacri ministerii officiis obeundis juxta proprium institutum alacriter præstent, vota, quæ in professione Deo nuncuparunt, fideliter reddant, regularem observantiam et disciplinam sedulo servent, seque religiosos non habitu tantum sed et virtute ac spiritu, quo sancti eorum Fundatores animati erant, ostendant, ut propriam sanctificationem assequi, et Ecclesiæ utilitati ac populis ædificationi esse possint.

X.

SCHEMA CONSTITUTIONIS SUPER VOTO OBEDIENTIÆ.

Ea potissimum religiosæ perfectionis est virtus, ut qui statum regularem amplectuntur, præter temporalium bonorum renunciationem et castitatis professionem, abnegare semetipsos, ac perpetuum propriæ voluntatis holocaustum Deo offerre teneantur. Nil igitur magis ad instaurandam servandamque regularem disciplinam conducit, quam accurata et fidelis religiosæ obedientiæ observatio; quandoquidem ipsa ceteras virtutes menti inserit, insertasque custodit (1). Magna quidem paupertas, sed major integritas; harum autem est obedientia maxima si custo-

diatur illæsa: nam prima rebus, secunda carni, tertia vero menti dominatur et animo (1). Hinc si obedientiæ votum negligatur, religiosorum corda veluti terra sine aqua arescunt, nec ipsi amplius humilitate, oratione, meditatione delectantur; quin imo religiosæ familiæ compago disrumpitur.

Quapropter sacrosanctæ Tridentinæ Synodi decretis inhærentes, quo facilius et securius regularis disciplina ubi collapsa sit instauretur, et constantius ubi conservata est perseveret, omnibus regularibus tam viris, quam mulieribus cujuscumque Religionis, Societatis, Congregationis, et Instituti sint, sacro approbante Concilio, præcipimus, ut ab regulæ quam professi sunt præscriptum vitam instituant et componant, præcepta ac vota observent, perfectæ præsertim obedientiæ animo volenti mancipentur, crucifixum Christum Dominum intuentes, qui factus obediens usque ad mortem nedum nobis dedit hujus virtutis præceptum; sed magnum quoque in se ipso, quod imitemur, reliquit exemplum. Et quoniam omnis potestas a Deo est, regulares omnes in suis superioribus Deum ipsum agnoscant, ac meminerint non solum ordinationi Dei resistere, qui potestati resistit; verum etiam sese peculiari obligatione teneri vi voti, quod in religiosa professione emittenda Deo nuncupant. Quamobrem debita reverentia et amore suos omnes Superiores prosequantur, et quod ipsi juxta regulam injungunt, integre, prompte et humiliter sine ulla excusatione perficiant.

Eos insuper hortamur, ut ad assequendam hujus eximie virtutis perfectionem, quæ est quodammodo mater omnium custosque virtutum (2), toto pectore incumbant; nec non a nequam hujus sæculi spiritu, qui est Crucis Christi, omnisque auctoritatis ac subjectionis inimicus, sibi maxime caveant, seque undique tueantur.

Tergiversationi nihilominus eorum, qui causas ad obedientiæ jugum executiendum interserunt, occurrere volentes declaramus atque statuimus, religiosorum recursus, qui fieri solent ad legitimam auctoritatem adversus obedientiæ præceptum a superioribus datum, haudquaquam obediendi obligationem suspendere; nec facile illorum habendam esse rationem, nisi prius religiosi, qui reclamaverint, superiorum mandatis paruerint. Si quis autem ad intercipienda Superiorum mandata confugere ad laicam, vel aliam, quæ com-

(1) Joan. XXII. Extravag. *Quorundam* l. de verb. signif.

(-) S. Aug. de civitate lib. 44. cap. 12.

(1) S. Gregorius lib. 35. Moral. cap. 19.
S. Tuon. — Tom. VIII.

petens non sit, potestatem attentet, admonitum eum volumus, se graviter contra obedientiæ votum facturum.

XI.

SCHEMA CONSTITUTIONIS SUPER PERFECTA VITA COMMUNI.

Regularem observantiam ob id potissimum collabi dignoscitur, quod perfecta vita communis quam sancti regularium Ordinum Institutores, suum veluti ædificium veteri Ecclesiæ disciplinæ superextructum voluerunt, et a suis sectatoribus servari mandarunt, penes plures religiosos Ordines in desuetudinem abierit. Ubi enim ab designato a sanctis viris perfectionis tramite deflecti contingat, paulatim a vero eorum spiritu, et a primævo instituto cum magna disciplinæ iactura desciscitur. Hinc licet ad gravissima mala, quæ ex huiusmodi communis vitæ defectu promanant, Concilium Tridentinum (1), Clemens VIII (2), Urbanus VIII (3), Innocentius XI (4), Innocentius XII (5), alique Pontifices prædecessores Nostri illam pro viribus instaurari curaverint, nihilominus non ubique eam servari in comperto est. Nos itaque ratinihil magis conferre ad Regularium reformationem reapse promovendam, quam ut in hoc Sacrosancto Œcumenico Concilio vitæ perfectæ communis obligatio gravissimis verbis denunciatur ac solemni sanctione muniatur, sacroapprobante Concilio, quæ sequuntur districte statuimus, decernimus, atque mandamus.

CAPUT I.

Nulla in posterum nova domus religiosa erigatur, vel etiam de jure vel de facto tantum suppressa restituatur sine expressa conditione ac lege in perpetuum servandæ vitæ perfectæ communis, secus erectio, vel restitutio irrita omnino habeatur.

Quicumque in futurum professionem emittet, præcepto servandi vitam perfectam communem teneatur; ideoque ei qui admitti ad profitendum in quolibet Ordine, Congregatione, Societate et Instituto regulari postulaverit, priusquam tum domi recipiatur, tum habitu religioso induatur, dictum præceptum expresse denunciatur, ita ut

(1) Sess. 25. de regular. cap. 1.

(2) Constit. « Nullus omnino. »

(3) Decret. de regul. apost. et eject.

(4) Cum non alias.

(5) Decret. incip. Sanctissimus.

si huic se subicere recusaverit, nullo modo in Religionem admittatur. Quilibet autem novitius in actu professionis tam votorum simplicium solemnibus præmittendorum, quam eorundem votorum solemniū, observantiam perfectæ vitæ communis polliceatur: proptereaque in admissionis ac professionis actis peculiaris de prædictorum observantia adnotatio fieri debeat: super quibus omnibus superiorum ad quos spectat conscientia graviter onerata remaneat; ac si ea executioni iidem demandare omittant, eo ipso voce activa et passiva privati existant.

Insuper infra annum ab absoluto Concilio perfecta vita communis omnino constituatur in domibus novitiatus, professorii, ac studiorum, quatenus in eis introducta adhuc non reperiatur, vel etiam introducta non servetur: idipsum in domibus fiat, in quibus Superiores Generales resident. Quod si Provinciales domum propriæ residentiæ non habeant, eam eligant, in qua vita perfecta communis servatur; sin minus Conventum Novitiatus. Etiam Definidores, seu Assistentes, vel Consiliarii tam Generales, quam Provinciales, in conventibus vitæ perfectæ communis morari debeant. Omnes religiosi etiam antea professi, qui in omnibus enunciatis domibus commorantur, eam omnino servare teneantur. Nemo proinde religiosorum ad Superioris Generalis munus, vel ad aliam ex majoribus quoquomodo nuncupatis sui Ordinis dignitatibus eligi valeat, nisi eamdem perfectam vitam communem profiteatur; et qui in præsens ad dictum munus, vel dignitates electi reperiuntur, nisi eam amplectantur, eo ipso muneri suo renunciassent intelligantur. Quæ etiam servanda erunt quoad Superiores locales aliosque officiales in aliis omnibus conventibus, in quibus vita perfecta communis constabiletur.

Ceterum Superiores regulares in omni patientia et doctrina, qua exhortationibus, qua suasionibus, modis omnibus pro viribus curare debeant, ut omnes religiosi etiam jam professi vitam perfectam communem quamprimum amplectantur: qui vero renuerint, in separatis conventibus collocentur; hi tamen legi depositi in capsâ communi obnoxii sint, nec pecunia uti valeant, nisi ad suos necessarios honestosque usus, præhabita expressa singulis vicibus superioris licentia: insuper nec vocem passivam habeant in electionibus et capitulis provincialibus; attamen eis permittitur, ut in eisdem provincialibus electionibus et capitulis activam, quatenus ea gaudeant, exercere valeant; non tamen in iis, quæ

observantiam et disciplinam regularem respiciunt.

Præterea expleto tyrocinio, Neo-professi non transferantur, nisi in aliam reformatam domum, ubi vigeat perfecta vita communis : quod si nulla alia domus reformata habeatur, in eodem novitiatus conventu permaneant : et si idem conventus ob ibi degentium religiosorum numerum, ad alios novitios recipiendos capax non sit, hoc ipso ulterior novitiorum acceptatio interdicta censeatur, donec occasio detur, ut Neo-professi in aliam perfectæ vitæ communis domum transferri commode valeant, et conventus novitiatus ad alios novitios recipiendos capax reddatur.

De reliquo cum vita perfecta communis in eo consistat, ut bona quæcumque, redditus, emolumenta, aliaque omnia, quæ quovis titulo religionis obveniant, in usum religiosæ familiæ plene conferantur, et ipsum victum, vestitum, aliaque necessaria a conventu in communi accipiant, superiores nihil quod sit necessarium religionis denegent, et religiosi nihil quod sit superfluum exigant; ideoque superioribus charitas et sollicitudo, subditis vero religiosa moderatio enixe commendatur.

CAPUT II.

Ad vitæ perfectæ communis professionem etiam in Sanctimonialium Monasteriis constabiliendam, præter ea quæ in præcedenti capite pro religionis viris allata sunt, peculiaris veluti ratio concurrit, periculum nempe æmulationum ac distractionum, quod in eis majus est, removendi. Sacro igitur approbante Concilio hæc statuimus, decernimus atque præscribimus.

Nullum in posterum Sanctimonialium novum Monasterium erigatur, vel etiam de jure vel de facto tantum suppressum restituatur sine expressa conditione et lege in perpetuum servandæ vitæ perfectæ communis; secus erectio vel restitutio irrita prorsus habeatur. Moniales, quæ in præfatis monasteriis vota emittunt, præcepto ejusdem vitæ communis servandæ omnino teneantur. Postulantibus, quæ Monasterium ingredi volunt ad effectum profitendi, præceptum illius vitæ denunciatur, quod denuo fieri debeat antequam monastico habitu induantur. Novitiæ vero ante professionem vitam ipsam perfectam communem, si vota emittant in Monasterio, in quo ea vigeat, expresse polliceantur: si vero in monasterio, in quo nondum ea introducta sit, polliceri debeant, sese paratas esse ad eandem amplectendam statim ac a superioribus introduci velit.

In Sanctimonialium monasteriis jam existentibus, in quibus vita communis perfecta non viget, Episcopi, vel alii superiores, quibus monasteria subjecta sunt, ad eam præscribendam prudenter se gerere debent, ne secus majora incommoda oriantur. Perpendant nimirum peculiariora rerum adjuncta, et si de illa introducenda in Domino agere judicaverint, non comminationes adhibeant, sed Moniales ad exoptatam disciplinæ restorationem paternis adhortationibus et spiritualibus exercitiis revocare curent. Audiant prius omnes et singulas, ut probe exploretur earum animus, ac certo deprehendatur, quæ hujusmodi reformationi libenter acquiescant aut contra obluctentur, et quo in numero recenseantur illæ, quæ ætate aut auctoritate graviores habentur. Si major pars paratam ad reformationem se exhibeat, poterit Episcopus, vel alius superior, nisi aliter ei ob peculiares causas videatur, vitam communem perfectam introducere, tolerando ut renuentes in priori statu remaneant; ita tamen ut ipsæ teneantur in capsam communem monasterii pecuniam inferre; nec ea uti possint, nisi ad suos necessarios honestosque usus, obtenta prius a superiorissa singulis vicibus licentia. E contra si major monialium pars reformationi obsistat, ad aliud opportunius tempus differenda res erit; vel saltem ad id temporis, quo Moniales, quæ in professione vitam perfectam communem pollicitæ fuerint, majorem Communitatis partem constituere comperiantur.

Hoc modo introducta in aliquo Monasterio vita communi perfecta, si quas renuentes in eo superesse contingat, istæ minime ad officium Superiorissæ, Vicariæ, Magistræ novitiarum, et Economæ eligi valeant; et si electæ inveniantur, dictis officiis eo ipso renunciassent censeantur; quandoquidem ad ea nonnisi quæ vitam perfectam communem observant, eligi poterunt. Sperandum tamen est Sanctimoniales perfectiorem vitam lubenti animo amplexuras fore, ut laxiorem vivendi rationem abnegantes, quæ cœlestis Sponsi sunt, unice quærant.

Hæc quoad Religiosos viros et Sanctimoniales volumus et mandamus; ideoque graviter præcipimus omnibus moderatoribus Generalibus, Provincialibus, Commissariis, Abbatibus, Prioribus, Rectoribus et Guardianis cujuscumque sint Ordinis, Societatis, Congregationis et Instituti, aliisque ad quos spectat, ut quæ in hac nostra Constitutione decreta sunt, executioni plene committant, non obstantibus omnium et singulorum privilegiis et indultis sub quibuscumque

formulis verborum conceptis, etiam in corpore juris clausis; nec non Constitutionibus, statutis, et regulis etiam juratis, et Apostolica auctoritate confirmatis, atque etiam consuetudinibus quamvis immemorabilibus, aliisque contrariis quibuscumque.

XII.

SCHEMA CONSTITUTIONIS DE CLAUSURA.

Claustralis ob vitæ custodiam, quæ regulari observantiæ est summopere necessaria, canonibus et summorum Pontificum constitutionibus non modo clausuræ lex religiosis domibus Regularium utriusque sexus indicta est, sed alia etiam sapientissime constituta, quæ ad ipsius clausuræ bonum et conservationem quamplurimum conferunt. Cautum namque est, ne Religiosi ex nimia ad claustra hominum frequentia, a solitudinis quiete cum magna temporis jactura, aliorum admiratione, ac periculo transgrediendi regulam exturbentur: nec non eis vetitum, ne ex suis Conventibus absque superioris venia et sine socio egrediantur. Sanctimonialibus quoque consultum est, ut ob crebros extraneorum personarum ad crates accessus haud temere occasione a recto perfectionis tramite declinandi se objiciant; verendum cum sit, ne ex familiaribus cum hujusmodi personis colloctionibus mundano ipsæ pulvere conspergantur. Quamobrem cum ea, quæ ad electam dominici gregis partem custodiendam salubriter constituta sunt, ab omnibus, ut par est, ubique servari, et omnes abusiones e medio auferri oporteat, sacro approbante Concilio, decernimus atque mandamus:

CAPUT I.

In quibuscumque regularium virorum domibus, conventibus et monasteriis clausura servetur, juxta sacros canones et Apostolicas constitutiones atque sanctiones (1); ita ut earumdem domorum, conventuum et monasteriorum septa et sacra claustra fœminæ quælibet cujuscumque generis aut conditionis ingredi, aut in ea, etiamsi infantilis ætatis sint, recipi nullo modo possint sub censuris et pœnis contra violantes clausuram inflictis, quovis hac de re ablato discrimine, an aliquo, vel etiam nullo privilegiorum prætextu ingressus obtingat; ac non obstante quovis privi-

(1) *Cap. Pervenit.* 20, caus. 18, *quæst.* 1, S. Pius V. Const. *Decet Romanum Pontificem*, Gregor XIII. Const. *incipiens Ubi gratiæ*, et Bened. XIV. Const. *Regularis disciplinæ*.

legio, et quacumque etiam longi temporis contraria consuetudine. Quapropter districte mandamus Generalibus, Provincialibus, Abbatibus, Visitoribus, aliisque ad quos spectat, ut clausura ubi extat diligenter servetur, et ubi oblitterata aut neglecta inveniatur, omnino instauretur.

CAPUT II.

Nullus e conventu egredi audeat nisi justa ex causa, licentiaque singulis vicibus impetrata, ac benedictione a superiore accepta; nec non cum socio, excepto tamen quoad obligationem cum socio egrediendi casu necessitatis Superioris localis judicio comprobandæ. Superior vero egrediendi veniam, nisi prius de justa causa sibi constiterit, non concedat, sociumque e claustro exituro adjungere non omittat. Licentiæ generales exeundi nulli amplius concedantur, et præmissis omnibus contravenientes congrua pœna plectantur. Quisque ad conventum sub vesperam revertatur, denuo Superiorem adeat benedictionem recepturus. Provideant etiam Superiores, ne Religiosi in sæcularium consuetudinem se insinuent; et tam in claustris quam extra ita conversatione, gestu, habitu et incessu se gerant, ut qui ex adverso sunt vereantur nihil habentes malum dicere de eis, et christifideles ab ipsis ubique ædificationem accipiant. Quapropter quominus sæculares absque justa causa religiosas domos frequentent impedian, ne regularis familiæ tranquillitas et silentium turbetur, et spiritus observantiæ, quo Ordinum regularium alumni animati esse debent, tepescat, paulatimque extinguatur. Quibus super omnibus Superiorum, ac ipsorum Religiosorum conscientia onerata remaneat.

CAPUT III.

Quæ in superiori capite secundo constituta sunt, ad Instituta quoque virorum, in quibus vota tantum simplicia emittuntur, extendimus, ac servari volumus. Ad clausuram autem quod attinet, licet hujusmodi Instituta communi jure non ei subjiciantur, attamen in aliquibus utiliter introducta est. Mandamus igitur etiam quoad hæc virorum Instituta, ut ubi clausura viget sive ex speciali S. Sedis dispositione, sive vi constitutionum, sive usu, sedulo servetur. Pro aliis vero, in quibus nondum statuta reperitur, facultatem impertimur Moderatoribus Generalibus, sive per se, sive per alios Superiores ab ipsis deputandos, clausuram in proprii Instituti

ab Apostolica Sede approbati domibus constituendi. Hac autem facultate uti debent, nisi aliqua gravis causa peculiaris aliter suadeat: quo in casu aliis efficacibus modis provideant, ne ex mulierum accessu pericula et scandala oriantur.

CAPUT IV.

Inhærentes Constitutioni Bonifacii VIII, decreto Concilii Tridentini, et sanctionibus Summorum Pontificum prædecessorum nostrorum (1), graviter præcipimus Episcopis, ut in omnibus monasteriis sibi subjectis ordinaria, in aliis vero Apostolicæ Sedis auctoritate, clausuram Sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui; et ubi inviolata manet, conservari maxime procurent: ita ut non solum Moniales egredi e monasteriis nequeant, verum etiam nemo cujuscumque generis, conditionis, aut sexus in ea ingredi, vel cujuscumque ætatis etiam infantilis admitti possit sub censuris et pœnis contra violantes clausuram comminatis; non obstante quavis etiam longi temporis consuetudine; exceptis tamen casibus a jure permissis, in quibus serventur de jure servanda; et salvis indultis ab Apostolica Sede obtentis, præsertim quoad externas puellarum scholas.

CAPUT V.

Provideant Episcopi, alique superiores ad quos spectat, ut abusus evellantur, si qui in Sanctimonialium monasteriis irrepserint circa accessus ad ostia et ad crates, ac circa colloctiones cum extraneis personis, quibus fervor earundem Sanctimonialium remittitur, mundanis animus cogitationibus imbuitur, disciplinæ et observantiæ regularis studium imminuitur, non sine periculo sanctæ vocationis spiritum amittendi. Verum ad id prius hortationibus et commotionibus procedant; ac deinde si opus fuerit, etiam pœnarum coercionem adhibeant. Circa vero colloctiones Religiosorum cum monialibus ea servantur, quæ a summis Pontificibus prædecessoribus nostris præscripta inveniuntur.

CAPUT VI.

Quamvis nec ipsa Instituta, in quibus Sorores vota tantum simplicia emittunt, ex jure communi clausuræ legi obnoxia sint, inculcamus

(1) Bonifac. VIII. in cap. *Periculoso* 4 de statu Regular. in 6, Concil. Trid. cap. 5, sess. 25, de Regular., S. Pius V. Constit. *Circa pastoralis*, et Const. *Decori et honestatis*, Gregor XIII, Const. *Deo sacris* et Const. *Dubius*, Alexander VII, Const. *Felici*, et Bened. XIV Cons. *Salutari*, et in alia *Per binas*.

tamen locorum Antistitibus, ut, si illorum alumnae nulla officia exteriora exerceant, Episcopalem clausuram in eorundem Institutorum domibus suæ diœcesis, perpensis cujusque domus peculiaribus adjunctis, imponere satagent; atque ut domos Institutorum, quorum præcipuus finis est alicujus externi muneris exercitium, clausuræ pariter Episcopali, consideratis omnibus circumstantiis, non quoad Sororum egressum, sed dumtaxat quoad extranearum personarum ingressum, prout in Domino expedire judicaverint, subicere curent. Ceterum hisce Sororibus ita consulant, ut cum egrediantur semper cum socia procedant, debitasque cautelas adhibeant, ne mundi periculis se exponant, ac in se concitent populi admirationem.

Hæc volumus atque mandamus, consuetudinibus etiam longi temporis, aliisque contrariis quibuscumque non obstantibus.

APPENDIX LXI.

POSTULATA EPISCOPORUM IN CONCILIO VATICANO.

MONITUM.

Sicut olim episcopi in concilio Tridentino congregati, et christianorum principum oratores diversas petitiones sacrosanctæ Synodo obtulerunt, a quibus graviora reformationis capita initium habuerunt, ita in nuperrima Vaticana Synodo a Patribus postulata tum res dogmaticas tum disciplinam respicienti fuerunt exhibita. Circa postulata Patrum Tridentinorum consulendus tomus XI ephemeridis *Analecta juris pontificii* (pag. 43 seqq.). Petitiones vero patrum Vaticani concilii desumimus ex opere illustrissimi et reverendissimi episcopi Paderbonensis, qui, ut supra diximus, facultatem obtinuit a Summo Pontifice ut eadem publici juris faceret.

I.

POSTULATUM CONTRA ONTOLOGISMUM.

In ea sessione, in qua sermo habitus est de *Ontologismo* Excellentissimus et Reverendissimus Gasser Episcopus Brixinensis nomine Congregationis rebus Fidei præpositæ affirmabat, quæstionem illam non esse eo loco leviter et perfunctorie attingendam, sed alibi opportunius de ea agendum, ut tota res melius et plenius definiretur.

Huic declarationi inhærentes infrascripti Cardinales Episcopi, ne controversia nimis late pateat, damnandam proponerent illam dumtaxat Ontologismi formam, quæ aperte catholicæ doc-

trinæ opponitur, et fundamentum est multorum errorum qui nunc late pervagati sunt: et continetur in illa propositione: « Naturalis est homini cognitio Dei directa et immediata. »

Ex alia parte non videtur expedire, ut Concilium Vaticanum penitus de Ontologismo sileat. Ex hoc enim silentio Ontologistæ statim vires resumerent, suas controversias restaurarent, ipsa Romanæ Congregationis responsa (18 septembris 1861) infirmarent, et huic Sedi turbas et molestias crearent. Cum vero S. R. U. Inquisitionis Congregatio (18 Septembris 1861) allatam propositionem tuto tradi non posse decreverit, et multi Episcopi (præsertim Neapolitani in sua epistola collectiva ad Clerum sæcularem et regularem 28 junii 1862) Ontologismum graviter reprehenderint; Christi fideles hujus damnationis confirmationem expectare videntur: qui insuper mirarentur, ex totius orbis partibus Episcopos in Vaticanum Concilium coactos fuisse, ut pantheismum et rationalismum aliosque errores, quos per se ipsi cavere poterant, damnarent; errores vero illos qui ad hæc monstra viam sternunt intactos reliquisse. Quapropter proponitur damnanda a Concilio Vaticano sequens propositio:

« Naturalis est homini cognitio Dei immediata et directa. »

I.

Satis est hujus propositionis terminos intelligere, ut statim innotescat, eam opponi veritati illi catholicæ qua credimus, visionem Dei intuitivam qua beati perfruuntur, esse supernaturalem. Quid enim sibi vult cognitio immediata alicujus rei? Cognitio immediata distinguitur a cognitione mediata in eo quod cognitio immediata ea est, qua res cognoscitur in seipsa; mediata vero ea est per quam res cognoscitur in alio. Ex. gr. cognitio qua objectum mihi præsens video est immediata; cognitio qua illud objectum video in speculo est mediata. Nam in primo casu objectum in se sine ullo medio video; in secundo video immediate imaginem ejus, et hac mediante venio in cognitionem objecti quod illa repræsentat. (V. S. Th. 1. p. q. XII. a. 9. et q. LIV. a. 3. et in epist. ad Corinth. c. XIII. lect. XV.)

II.

Animadvertendum præterea, immediatam Dei cognitionem esse idem ac immediatam Dei visionem, ut notat S. Th. cont. gent. Lect. 3. c. 53. Et sane Deum immediate cognoscere est cognoscere Deum non per ullam ideam seu simi-

litudinem a creaturis derivatam, aut a Deo ipso in anima impressam, sed est cognoscere Deum in se ipso, seu per ejus essentiam. (S. Th. lect. 4. sent. dist. 49. q. 2. a. 1.) Hoc autem fieri nequit nisi ipse Deus sese præsentem menti videndum exhibeat, ita ut mens eum videat non per aliquam speciem sed per ipsam ejus essentiam, idest immediate et directe. Ergo immediata et directa Dei cognitio est immediata et directa ejus visio. Insuper Ontologi id aperte profitentur et docent, Deum humanæ menti seipsum immediate videndum præbere, eâ ratione qua lux oculis nostris affulgens objecta ipsis exhibet et visibilia efficit.

III.

Hoc posito, quantopere hæc Dei visio catholicæ fidei opponatur, videamus. Scholastici Sanctos Patres secuti, non modo evidenter ostendunt, immediatam Dei visionem naturaliter repugnare cuicumque intellectui creato (S. Th. 1. p. q. 12. a. 4.) et multo magis homini in *statu viæ*, ut loquuntur Theologi (S. Th. ibid. a. 11. et qq. dd. de Ver. q. 13. a. 3.); sed præterea docent, unicam esse viam qua humana mens Dei cognitionem acquirere potest, et hanc non esse aliam quam ut incipiat ab iis quæ facta sunt, seu a creaturis, et assurgat *arguendo* ad cognitionem Dei. Sufficit in re notissima unum vel alterum S. Thomæ locum indicare. In qq. dd. de Ver. q. 18. a. 2. ait: « Nos aliter Deum notum habere non possumus, nisi ex creaturis ad ejus notitiam veniamus. » Et Sent. L. 1. dist. 3. q. 1: « Naturalis ratio non cognoscit Deum nisi ex creaturis. » Juxta S. Patres Dei cognitio in hac vita acquiri non potest, nisi aut per fidem aut per argumentum a creaturis deductum, ut legere est apud Petavium Theol. Dog. L. 7. c. 1. Theologi post Auctorem librorum de Divinis nominibus Lib. 1. c. 7, triplicem modum statuunt quo Dei cognitio a creatis rebus deducitur, scilicet *per effectum*, *per remotionem*, *per excessum*. Jam vero quocumque modo explicetur immediata Dei cognitio, ea semper differt a cognitione *argutiva*, seu *deductiva*; quia *intuitio* et *deductio* sunt duo cognitionis processus diversi et oppositi. Igitur immediata Dei cognitio, utcumque explicetur, opponitur doctrinæ Patrum et Scholasticorum.

Animadvertendum insuper, Sanctos Patres et Scholasticos docere, processum hunc *a posteriori* esse necessarium, non ut immediata Dei cognitio quæ humano intellectui naturaliter inesse dicitur clara et distincta tantummodo reddatur, sed ut humana mens ad Dei cognitionem perveniat ejusque existentiam contra atheos demonstrare

possit: ut aperte patet tum ex fine quem sibi proponunt, tum ex modo quo suas demonstrationes conficiunt. Jam vero immediatæ Dei cognitionis defensores illud contendunt, probationes nempe *a posteriori* a Patribus et Scholasticis cæterisque Theologis pro existentia Dei allatas valere quidem pro periodo reflexa et secundaria, ut ipsi loquuntur, non autem pro directa et prima: hoc est non valere ad demonstrandam Dei existentiam, sed solum ad efficiendam claram et distinctam cognitionem illam immediatam, qua juxta ipsos anima nostra naturaliter prædita est.

IV.

Omnes Theologi catholici non modo ex sacris Scripturis et S. Patribus statuunt tanquam fidei dogma, non posse humanam mentem in statu viæ habere naturaliter cognitionem Dei intuitivam, verum etiam id ipsum confirmant auctoritate Concilii Viennensis an. 1312 sub Clemente V celebrati. Hoc Concilium Beguardos damnavit, qui dicebant: « Anima non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad videndum Deum. » Quo præmisso, sic arguendum videtur: Certe *lumine gloriæ* non amplius indiget humanus intellectus ut ad Dei visionem perveniat, si visio Dei est ipsi naturalis, ut patet. Igitur et incurritur damnatio Concilii, et visio beatifica non erit amplius supernaturalis. Hæc videntur per se manifesta.

V.

At cognitionis immediatæ adsertores hanc Concilii damnationem vitare conantur. Dicunt aliqui: 1. Concilium damnat eos, qui contendebant posse ab humana mente in statu viæ videri essentiam Dei; nos docemus videri non essentiam sed substantiam Dei. Sed hæc etiam sanæ doctrinæ opponuntur. Cum enim Deus sit infinite simplex, nulla in eo est distinctio inter essentiam et substantiam. Quapropter fieri nequit, ut humana mens in videndo Deo videat ejus substantiam et non ejus essentiam. Præterea cum in Deo esse et essentia non distinguantur, ut docent theologi, nequit videri Deus, nisi ejus essentia videatur.

VI.

Alii dicunt: 2. Mens humana habet intuitum naturalem Dei, non quatenus videt ejus essentiam, sed quatenus videt attributa Dei, ita ut terminus naturalis intuitus non sit essentia sed divina attributa. Sed etiam hæc evasio opponitur doctrinæ catholicæ, quæ negat omnem distinctionem realem inter attributa et essentiam. At si omne attributum Dei est ipsa ejus essentia,

nequit humana mens intueri aliquod Dei attributum, quin simul ejus essentiam intueatur. Præterea si humana mens attributa Dei intuetur, non poterit ea certe intueri nisi ubi sunt, seu ut concedunt adversarii, in essentia divina. Sed non potest una res cognosci in alia tanquam in objecto cognito (ut notat S. Thom. 1. p. q. 84. a. 5), quin cognoscatur etiam objectum in quo ipsa cognoscitur. Non posset ergo mens intueri attributa Dei, quin ejus etiam essentiam intueretur.

VII.

Dicunt 3 alii: intuitum Dei naturalem esse obscurum, intuitum beatorum esse clarum. Quæ etiam evasio vana est. Nam si est visio Dei *immediata*, est cognitio clara et distincta quæ beatum faceret videntem. S. Thom. hanc evasionem unanimi Scripturarum testimonio contrariam declarat, et concludit differentiam inter cognitionem Dei, quæ propria est beati, et cognitionem viatoris, non in eo positam esse quod ille *dilucide*, hic autem *obscure* Dei essentiam videat, sed in hoc quod ille *videt*, hic *non videt* essentiam Dei. En verba S. Doctoris qq. dd. de Verit. q. 18, a. 1. « Quidam dixerunt, quod Deum per essentiam videre non solum contingit in patria, sed in via, quamvis non ita perfecte in via sicut in patria... Sed istud dictum contrarium est Scripturæ testimoniis quæ concorditer in divina visione beatitudinem ultimam hominis ponunt. Unde ex hoc ipso quod aliquis Deum per essentiam videt, beatus est... Non est autem possibile, ut ultimus terminus perfectionis humanæ accipiatur secundum aliquem modum intelligendi, quia in istis modis intelligendi possunt considerari infiniti gradus, quo unus alio perfectius intelligit; unde oportet quod ultimus terminus humanæ perfectionis sit in intelligendo aliquod perfectissimum intelligibile, quod est essentia divina. In hoc igitur unaquæque rationalis creatura beata est, quod essentiam Dei videt, non ex eo quod ita *limpide* vel plus vel minus eam videt. Non igitur visio beati a visione viatoris distinguitur per hoc quod est *perfectius et minus perfecte* videre, sed per hoc quod est *videre et non videre*. »

VIII.

Contra has aliasque similes Ontologorum evasiones notandum est, Concilium damnando Beguardos qui dicebant posse Deum videri ab anima sine *lumine gloriæ*, nullam fecisse distinctionem inter substantiam et essentiam, inter essentiam et attributa, inter visionem claram et

obscuram. Ex quo videtur colligi immediatam Dei visionem, utcumque ea explicetur, effugere non posse Concilii damnationem.

IX.

Ut brevitati consulatur, omittimus hanc immediatam Dei cognitionem conciliari non posse cum alia veritate catholica a Conc. Viennensi (Clement. de Summa Trinit. et Fid. cath. tit. 4.) definita, et in Lateranensi sub Leone X confirmata (Sess. VIII can. Apostolici Regim.) « anima intellectiva est forma humani corporis per se et essentialiter. » Nam ex hac definitione sequitur animam non posse naturaliter cognoscere immateriale in se ipso, sed sub forma aliqua sensibili: cum notum sit axioma: « Modus operandi conformis est modo existendi. » Omittimus pariter, posita immediata Dei cognitione, *raptum* et *prophetiam* non esse amplius extraordinaria facta et miraculosa, eo modo quo explicantur a S. Augustino aliisque Patribus et Scholasticis per extraordinariam intellectus elevationem et sentientium facultatum suspensionem. Nonnullas potius Ontologismi sequelas attingamus.

X.

Ontologismus viam late sternit *rationalismo*. Si enim mens nostra non a creatis rebus ad Dei cognitionem ascendit, sed ad immediatam ejus visionem admittitur, Deum naturaliter intuebitur eo modo quo est, scilicet non solum prout est unus in natura, sed etiam ut est trinus in personis; quia immediata alicujus objecti cognitio postulat, ut objectum prout reipsa est in se ipso cognoscatur. Mystera igitur æque ac naturales veritates a mente nostra naturaliter cognosci possent, nec *excederent vires nativas humanæ intelligentiæ*, quod aperte affirmant nonnulli Ontologi ex. g. Thomas Moruz et Franciscus Lavarino, quorum sunt verba notata (Encyclop. scientif. per Tom. Moro e Fr. Lavarino vol. 1. pag. 312, 314 Torino 1856). Hinc recte scribebat Zarelli: « Si vera esset Ontologorum sententia, omnes homines naturaliter essent beati comprehensores, et Deum ipsum vere possiderent; nec ratio esset cur ulterius Christo, redemptione et Ecclesia indigerent » (Sist. Filos. di Gioberti cap. 10, p. 30; Parigi 1848).

XI.

Viam sternit et *Pantheismo*. Notum omnibus est rerum intelligibilitatem nil aliud esse, nisi ipsam earum realitatem. « Verum est id quod est » inquit S. Augustinus. Et hæc est ratio

quare omnes Pantheistæ toti in eo sunt ut negent rebus propriam intelligibilitatem, optime pervidentes, quod negata semel rebus intelligibilitate sibi propria, neganda est etiam ipsa earum realitas. At vero juxta Ontologos res non sunt intelligibiles in seipsis, sed solum in Deo. Igitur res non habent in seipsis realitatem sibi propriam, sed habent in Deo, ut docent Pantheistæ. Præterea, si audias Ontologos, Deus est, in quo et per quem res intelligimus; ipse est lumen intelligibile humanæ mentis, ac proinde Deus pertinet ad essentiam animæ nostræ, quemadmodum ad essentiam animæ nostræ certe pertinet lumen intelligendi. Adde quod si Deus est lumen intelligibile humanæ mentis, lumen quo omnes humanæ mentes intelligunt esset numerice idem seu in omnibus unicum. Si unicum esset in omnibus humanis mentibus lumen intelligibile, unica etiam esset in omnibus hominibus potentia intellectiva; quia cum lumen intelligibile debeat esse intrinsecum potentiæ intellectivæ, unitas numerica luminis arguit unitatem numericam intellectivæ potentiæ. Unica autem potentia intellectiva non posset esse nisi infinitus Dei intellectus: quia lumen infinitum nonnisi ad potentiam infinitam pertinere potest. Igitur si Deus esset lumen intelligibile mentis humanæ, una esset mens seu ratio, seu intellectus omnium hominum; et hæc unica ratio esset ipsissima Dei ratio.

Et sane si theoria hæc immediatæ Dei cognitionis in historia philosophiæ consideretur, ea semper in diversis systematibus apparet vel ut corollarium necessarium pantheismi, vel ut ejus necessarium principium. Ita ex. g. est pantheismi corollarium in systemate Spinosæ, Schellingii et Hegelii. Spinoza enim ex pantheistico principio: « mentem humanam esse modum infinitæ cogitationis Dei, » docuit perfectam cognitionem acquiri per intuitum ideæ entis perfectissimi ex qua cæteræ ideæ deducuntur, et humanam rationem unum idemque esse cum divina (Eth. p. 2. et in tract. de emend. intellect.) Schelling ex principio pantheistico: « humanum spiritum non esse nisi quandam formam sub qua Absolutum se manifestat » deduxit, humanum spiritum intueri in se evolutionem Absoluti, ac proinde habere naturaliter imo essentialiter intuitionem intellectualem Absoluti sub duabus formis, spiritus nempe et materiæ, sese manifestantis (V. ejus systema idealis transcend. vers. Grimblot. Paris 1842). Hegel denique docens humanum spiritum esse ipsam ideam-ens, quæ in tertio evolutionis momento

sui conscientiam acquirit, eo se tendere affirmat, ut intellectualem Absoluti intuitionem demonstret, quam Schelling sine demonstratione admisserat.

Contra immediata Dei cognitio tanquam pantheismi principium se exhibet in systemate Malebranchii ejusque discipulorum usque ad Giobertium. Illi enim ex eo quod immediatam Dei cognitionem per intuitionem humanæ menti naturalem et necessariam esse dixerint, eo tandem adducti sunt, ut docerent, humanam rationem idem esse cum divina ratione, aliasque hujusmodi doctrinas tradiderunt, quæ ut clarissimi viri ostenderunt, nonnisi cum pantheismo componi possunt.

XII.

Ex Ontologismo sequitur et Eclecticismus. Nam si omnia in Deo cognoscimus, mens nostra erroris capax esse non potest, et diversæ et oppositæ philosophorum opiniones sunt semper quædam partes ac veluti facies veritatis : quod ajunt Eclectici.

XIII.

Etiam in ordine practico, qui in theoretico fundatur, pessimæ consequentiæ ex eadem doctrina inferuntur. Homine enim semel admissio ad immediatam cum Deo communicationem, aperitur aditus ad Theosophiam quandam mysticam et occultam qua facile persuaderi possunt et a culpa liberari actiones quælibet, et superbus cujuslibet auctoritatis aut legis contemptus, non sine magno moralis et socialis ordinis detrimento. Nam in operibus et libris Liberalium Ontologismus plerumque dominatur, et tradi solet tanquam doctrina suis propositis præparanda peropportuna; et Giobertius ex hac philosophia intuitus infert, naturalem ordinem et supernaturalem re non differre, Theologiam esse progressum naturalem philosophiæ, imo utramque esse unam eandemque scientiam etc.

XIV.

His aliisque rationibus, quas, ne nimii simus, omittimus permoti, postulamus, ut hæc perniciēs, quæ late vagatur et qua incauti sæpe decipiuntur, pro salute tot animarum quæ pereunt a catholico grege, per Vaticanum Concilium avertatur; et quod a Romanis Congregationibus inceptum est, a Concilio perficiatur.

† Xystus Cardinalis Riario Sforza
Archiep. Neapolit.

† Joachim Cardinalis Pecci
Episcopus Perusinus.

II.

POSTULATUM EPISCOPI HALLICARNASSENSIS AD VARIAS DOCTRINAS DE ECCLESIA SPEC- TANS.

Placeat Emis et Rmis Patribus Concilii Vaticani declarare quæ sequuntur :

1. Civile imperium, quo Pastor Apostolicus Romæ potitur ita ut nulli Principi humano subjaceat, ad liberam Ecclesiæ Catholicæ administrationem indispensabile est, et omnibus juribus fultum; unde hujus imperii læsio, direptio aut immutatio sine sacrilegio et latrocinio fieri nequit, et reum a communione Ecclesiæ excludit.

2. Reges Christiani, non minus quam eorum subditi christiani, Capiti Ecclesiæ subduntur et obedientiam debent in omnibus rebus conscientiam moralem ipsorum cernentibus, ergo etiam in exercitio suæ potestatis.

Romæ die Januarii 1870.

De potestate Ecclesiastica.

Placeat Vaticano Concilio Ecumenico declarare quæ sequuntur :

1. Ecclesia ut societas perfecta a Christo Domino instituta, Gubernium habet a potestate civili distinctum et independens, nec ab ista privari potest sua legitima facultate existendi, agendi, leges ferendi, bonaque temporalia pro supernis finibus suis acquirendi, possidendi et gerendi. Ecclesiam autem possessionibus suis spoliare sacrilegium est et latrocinium, ordinisque socialis eversio, atque maledictionem divinam attrahit sive guberniis sive privatis id committentibus.

2. Potestas ecclesiastica fidelium conscientiam etiam circa rerum temporalium usum obstringere, et legum suarum violatores pœnis etiam temporalibus coercere potest, absque delegatione, permissione aut consensu potestatis civilis.

3. Ecclesia jure divino talem clericorum a foro civili immunitatem sibi vindicat, qualis ad munium ecclesiasticorum exercitium requiritur, præprimis libertatem a servitio militari.

Romæ die 8 Januarii 1870.

De potestate sæculari.

Placeat Concilio Vaticano declarare quæ sequuntur :

1. Potestas sæcularis originem a Deo habet, licet indirecte; ita ut etiam a populo electi reges jure divino regnent.

2. Leges civiles legi naturali, divinæ et eccle-

siasticæ non contradicant, sed conformentur; secus invalidæ sunt nec conscientiam obligant.

3. Potestas sæcularis potestati ecclesiasticæ ejusque institutis et legibus protectionem et subsidium debet.

4. Potestas sæcularis « non sine causa gladium portat, » ideoque jus et officium ejus est, bonos tueri, malos reprimere et punire.

5. Pœnam capitalem in certa crimina graviora, præsertim homicidium, statuendi potestas sæcularis jus habet idque divinum; cujus exercitium legale et moderatum ad bonum commune societatis requiritur, et ipsorum reorum saluti generaliter conducit.

Romæ die 9 Januarii 1870.

De Institutione juventutis.

Placeat Concilio Vaticano declarare quæ sequuntur :

Christianam juventutem educare ac instruere ecclesiastici magisterii est; unde scholas christianorum erigere, dirigere et inspicere, magistros deligere, approbare, iisque invigilare; libros scholasticos examinare, approbare, præscribere : ad episcopale officium et sacerdotale ministerium pertinet, a quo sola familia christiana in educandis et instituendis liberis dependet et regitur.

Romæ die 10 Januarii 1870.

De sic dictis Libertatibus.

Placeat œcumenico Concilio Vaticano sequentia declarare :

Libertas conscientie et cultus, atque jus publicæ manifestationis cogitationum aut opinionum non habent locum nec valent contra Ecclesiæ Magisterium, quod conscientiam obligat, cultum sincerum Dei determinat, et omnes manifestationes spirituum dijudicat.

Romæ die 11 Januarii 1870.

De Beneficentia Christiana.

Placeat Concilio OEcumenico Vaticano declarare quæ sequuntur :

Quum publica beneficentia, quæ in fide fundatur et ex charitate manat, ab Ecclesia inventa et exulta sit, cura pauperum et miserabilium res sacra et Ecclesiæ propria est, nec sine summa injuria et nonnisi in humani generis detrimentum Ecclesia impeditur, quominus hanc curam libere agat, pia instituta olim manibus ejus commissa conservet et administret, atque nova fundet.

Romæ die 11 Januarii 1870.

† Nicolaus, Episc. Halicarnassensis.

III.

POSTULATUM AD SCHOLAS MIXTAS SPECTANS.

Illustres auctores Schematis de Ecclesia, ubi de relatione Ecclesiæ ad publicam hominum societatem agebant, *Scholas* etiam pertractarunt sive inferiores sive superiores, quæ utique utramque societatem ecclesiasticam et civilem æque respiciunt. Merito Ecclesiæ in iis jus vindicatur providendi religiosæ institutioni et educationi catholicæ juventutis. Quæstionem de Scholis rem gravissimam innuere, ipsi Religionis *hostes* nota ea sententia confitentur : cujus sunt scholæ, illius sunt tempora futura. Hominum namque generationes tales erunt, quales efformatæ fuerint in scholis, vel in fide moribusque religiose exultæ vel ad impietatem morumque corruptellam depravatæ. Ea ratione religionis *hostes* ubique terrarum communi consilio in id connituntur, ut Ecclesiæ auctoritatem et vim moderatricem a Scholis arceant easque soli et pleno *sæcularis auctoritatis arbitrio* vel potius *corruptionis genio* subjiciant. Unde factum est, ut iidem *hostes* in acerrimo bello, quod contra rem Catholicam jugiter gerunt, *Scholas* quasi tot *propugnacula* constituent, quæ Ecclesiæ debellandæ obijciunt, quatenus jam in puerorum adolescentiumque mente ideoque in generatione ventura pietatem et fidem catholicam radicitus extirpent. Sollicite igitur pervigilandum est, ut Catholica juvenus in scholis vera fide et sanctis moribus rite instituatur, prout in schemate satis diserte exponitur. Sed *nil* in eo dictum est de *scholis mixtis* quæ licet sicut quædam pestis puerorum mentes vel impietatis vel indifferentismi veneno inficiant, ubique locorum passim eriguntur et catervatim a catholica juventute frequentantur. Expedi igitur ut malum describam atque aliqua remedia medendi assignem. De *scholis mixtis* loquor in *Alemanica Helvetiæ parte erectis*.

1. De Scholis *parochialibus* sive *primariis*.

Erant quondam et plerumque adhucdum sunt incolis Catholicis propriæ Scholæ Catholicæ a Catholicis fundatoribus conditæ congruisque fundis provisæ et cum *Ecclesiis Parochialibus* intimo nexu conjunctæ, ita ut socio auxilio Ecclesia scholam parochialem et sua vice schola Parochialis Ecclesiam et Catholicam religionem in quaque communitate sartam tectam servaret. Sed in permultis regionum partibus, ubi Protestantes et falsi nominis Catholici *majoritatem*

votantium constituunt, impii Novatores illud unionis vinculum, qua Ecclesia et Schola parochialis invicem junctæ erant, dirruperunt et Scholis Catholicis suppressis parvulos Catholicos una cum fundis Catholicis *Protestantium scholis* ideoque instructioni magistri alicujus Zwingliani et Lutherani vel omnino increduli vi latæ legis adscripserunt. Magnus proinde fletus et ploratus parentum et parvulorum Catholicorum, sed incassum. Coguntur parentes Catholici per mulctam et pœnam mittere infantes suos ad scholas A catholicas, quas mixtas falso nuncupant, cum vere sint scholæ Protestanticæ vel nullius fidei. In ejusmodi scholis parvuli Catholici magistro Zwingliano instruendi committuntur, qui eis coram, data sibi occasione, fidei Catholicæ veritatem, cultum divinum, leges, consuetudines, ss. sacramenta, cæremonias Catholicæ Ecclesiæ obtrectare, deridere et diffamare non prætermittit, ut parvulorum mentes falsis doctrinis inficiat; et ecquid iniquitatis semina, quæ spargit, ad frugem iniquitatis accrescere debent? Ut iniqui illi legislatores acatholicis civibus facilius suaderent, scholas has *mixtas* sive acatholicas religioni *parvulorum* Catholicorum nil detrimenti esse adlaturas, primum Catholicæ doctrinæ instructionem a parochis tradendam in scholis primariis admittebant, sed brevi etiam eam *Religionis instructionem* e scholis eliminarunt, ita ut Catholici parvuli in scholis omnimodo arbitrio et seductioni ludimagistri Protestantici prorsus relictis, summum periculum perversionis et defectionis a fide Catholica subeant necesse sit. Etenim quodcumque ipsis a parocho proprio in Ecclesia parochiali verum ac divinum docetur, a ludimagistro in scholis falsum et humanæ inventionis figmentum declaratur, et quodcumque eis sancte tenendum et pie servandum in Parochiali ecclesia commendatur, in schola mixta veluti res vilis et superstitiosa consuetudo calumniatur. Sed ejusmodi scholæ non solum in ludimagistro, verum etiam in libris elementariis, in spirituali aura, quæ in iis viget, in doctrinis alloquiisque, quæ feruntur, nonnisi negationem et odium in religionem et Ecclesiam Catholicam redoleant necesse est.

2. Quod vero dictum est de scholis mixtis inferioribus, id de scholis *mixtis mediis sive civilibus*, uti nuncupantur, majori adhuc ratione valet, in quibus pueri provectionis ætatis, in disciplinis, quæ ad statum civilem spectant, erudiuntur. Idem in iis pro juventute perversionis periculum, idem ordo dissolutus et genium plerumque impium. Termini finesque locorum et communita-

tum jamdudum sublatis fuere, quibus Catholici quondam a Protestantibus sejuncti degebant: nam apud nos fere in omnibus civitatibus, oppidis, vicis et communitatibus *Catholici mixti* cum *A catholicis* omnimodo commorantur et quotidiana vitæ commercio et conversatione invicem cohærent. Unde sæpissime fiat oportet, ut crescente in dies eorum numero *A catholicis communitationem in scholis* cum Catholicis impensissime quærant, et Catholici cives vel fraude Protestantium vel propria animi levitate et pravis doctrinis occæcati sæpenumero *pactum* cum A catholicis ineant de commutanda schola hucusque pure catholica in scholam mixtam quæ postmodum etiam A catholicorum pueris instruendis inservit et plane neque catholica neque mixta sed protestantica est vel potius omnis religionis positivæ prorsus experts. Brevi namque talis schola in mixtam commutata in potestatem moderatricem A catholicæ partis transit, velut tristis experientia docet. Unde fit, ut quod majores catholici pro tuenda educatione Catholica adolescentium pie fundaverunt, filii degeneres hostibus Religionis tradere non erubescant, qui de sua parte rem perfidia traditam in corruptionem Catholicæ juventutis pervertunt.

3. Scholæ Catholicæ etiam *superiores* sive *Collegia* et *Gymnasia* in Gymnasia mixta iniquis legibus vel pactis commutantur. Et tristissimum ejusmodi commutationis exemplum ex mea diœcesi S. Gallensi expono, quo uno cetera exempla omnia dignosci poterunt. Exstitit pro Catholicis incolis in S. Gallo jam decem adhuc ante annos Collegium sive Lyceum Catholicæ foundationis satis splendidum, Catholicæ Religionis, scientiis et artibus dicatum et a trecentis amplius adolescentibus Catholicis frequentatum. Opes et fundos hujusce Collegii quondam suppeditabat ditissima hæreditas monasterii s. Galli injuria temporis anno 1805 extincti. Postquam populus Catholicus una cum celeberrimo hoc monasterio scholam eidem junctam amiserat, in ejus locum pro Catholicis in ædibus amplissimi Cœnobii novum subvectum fuit Collegium, magnisque fundis ditatum. Floruit schola hæc Sangallensis recentior usque ad annum 1856, quo tandem iniquo et violento actu suppressa et in *mixtam* conversa fuit. Nam tempore nostro nec foundationes nec juris tituli et documenta contra novum jus violentiæ et iniquæ majoritatis amplius valent. In consilio Cantionali majori votantium numero Collegium illud Catholicæ foundationis fuit suppressum, Catholico populo subreptum, in Collegium mixtum commutatum vel ut clarius dicam

parti Protestantium traditum. Non defuere monitiones Episcopi universique Cleri, nec petitiones Catholicorum, eorumque lamenta ad auctoritatem legislativam directa, quominus iniquum hoc facinus committerent, sed non obstante solemnī Catholicorum protestatione iniquum decretum cœptum fuit et executioni commissum. Ad obtegendum malæ machinationis finem fraudulentī novatores fingebant et etiam nunc asserere solent, scientiam propriē dictam nec Catholicam nec Protestantem esse, sed utraque fidei hæc professione superiorem: Mathesim et linguarum studium pro Catholicis et Protestantibus sibi similem et parem, atque factorum in Historia narrationem utrique parti esse eandem, ideoque sufficere, ut *nonnisi religionis doctrina* discipulis pro separata eorum fidei professione seorsim et sejunctim tradatur. Sed quid de ejusmodi cavillationibus judicandum facile dignoscitur. Omnes namque experientia edocti sumus, omnem scientiam, quæcumque sit, ab hominibus erronea doctrina semel infectis ad expugnandas fidei Catholicæ veritates perverti posse, ac sæpissime in manifestam juvenum discipulorum perniciem reapse perverti. Novimus dein, quanto pestis spiritualis vel ab *Historiæ disciplina* in mentes hominum dimanet, ubi fraude, dolo, mendacio Historiographorum violata fuerit. Tunc etenim non admirabilem temporum ordinationem, quam divina providentia in Christo, quasi in Centro sæculorum disposuit, enuntiabit historia, sed confusam impiamque rerum factorumque congeriem providi Dei moderaminis prorsus expertem: non luculentissima Ecclesiæ Catholicæ lumina et merita, sed fictam a nequissimis auctoribus ignominiam ejus et obrectationem manifestabit. Catholici juvenes ejusmodi detractiones contra religionem et Ecclesiam catholicam projectas levi mente suscipiunt, a magistris A catholicis in relitteraria edocentur, in communione quotidiana cum pueris A catholicis conversantur, aerem vel impietate vel erroribus corruptum jugiter respirant atque sub continuo adjunctorum horum influxu fieri necesse est, ut sensim in fide Catholica tepescant, errores pedetentim suscipiant, indifferentismo, quinimo impietati et morum etiam corruptelæ succumbant. Et hoc tristissimum præsagium, prohi dolor! verus rerum eventus affirmat. Exactis namque in Collegio mixto aliquot annis adolescentes, raro plerumque exemplo excepto, fidem Catholicam et pietatem amittunt, pereuntque pro Catholica Ecclesia, pro propria suæ vitæ sospitate, nisi gratia postmodum subvenerit pro salute æterna. De filiis s. matri Ec-

clesiæ quondam impense addictis brevi facti sunt infestissimi hostes, quam honoribus et muneribus mundi semel aucti, quomodocumque potuerint, acerrime expugnant. Ita crescat oportet *hostium* numerus in *propria Ecclesiæ Catholicæ domo* et fiant *infestissimi hostes ipsi domestici ejus*. Sed malum hoc gravissimum in dies augetur in generationibus futuris atque Ecclesiæ exinde parantur funestissima fata, cum impia temporum horum potestas *per scholas mixtas cam quasi in radice ex seminario fidelium perturbare et extirpare conetur*. Et hic est *questus meus* gemebundus, hæc *lamentatio mea amarissima de scholis mixtis*, quam vobis Emi ac Rmi PP. ad adjuvandum me refero: gravissima mala video, nec mederi valeo, cum ejusmodi scholæ *statutis civilis nostræ Constitutionis* innitantur; quam mutare vires mihi desunt.

Habita ratione tot tantorumque malorum, quæ in animas, in Ecclesiam et Catholicam societatem *ex Scholis mixtis* redundant, S. Concilium Vaticanum silentio præterire eas non potest, sed remedia certa contra eas statuere debet. Imprimis, prout opinor, summi sui muneris et officii erit solemnī suo consultu.

1. Scholas mixtas cujuscumque generis ac ordinis reprobare.

2. Episcopos, parochos et parentes serio adhortari, utpote *Episcopos*, ut pro posse suo contra ejusmodi Scholas militent, *parochos*, ut Christianam juventutem ab eis arcere studeant, *parentes*, ne pueros suos ejusmodi scholis unquam committant.

3. *Magistratus civiles admonere*, ut Scholas Catholicæ foundationis earumque facultates Catholicis iniqua vi et lege subtractas restituant, *liberamque puerorum instructionem* ipsis concedant, quam paterna utique potestas jure exigere potest.

Hæc sanæ doctrinæ jurisque principia, siquidem ad tempus abs viris iniquæ violentiæ non respiciuntur, tempore, quod adveniet, forsans prævalebunt, nisi interim terrarum orbis prius ruerit atque appropinquaverit ventura ira!

Summo et perenni cultu.

Romæ Idibus April. 1870.

† Carolus Joannes Greith.
Ep. Sangallensis.

IV.

POSTULATUM OCTO CONCILII PATRUM AD
SOCIALISMUM SPECTANS.

Inter gravissima hujus ætatis mala eminet Socialismus. Impii et a Christiana veritate abhorrentes errores, qui amplissimis modis inter homines quotidiana manuum suarum industria victitantes sparguntur, tam christianam fidem in pauperum operariorum mentibus extinguere, quam universam societatem, rectumque socialem ordinem subvertere minantur.

Necesse ergo prorsus videtur, ut Œcumenica hæc Synodus execrandis ejusmodi erroribus catholicam veritatem et moralis doctrinæ justitiam sanctitatemque opponat; ut divites et proceres doceat officia, quibus erga pauperes, operarios, famulosque adstringuntur; et vicissim, quæ sint istorum officia erga patronos, eosque quibus manuum operam præstant. Negari enim nequit, divitiarum præsertim cupiditatem et abusum operariorumque neglectum, inhumanamque in eos duritiem, qua quintum et septimum divinæ legis præceptum latente quodam modo sæpissime violatur, Socialismi errores, conatusque plurimum fovere.

Omnes etiam bonæ voluntatis homines ab Œcumenica Synodo expectant, vehementerque desiderant, ut recta et sancta socialis ordinis principia prædicet et tueatur; et religiosi præsertim operarii ad piam matrem Ecclesiam oculos manusque levant, ut christianæ charitatis et justitiæ leges in omnium mentibus resuscitet, et in societate restituat.

Quum vero in indice schematum, quæ a theologis et ecclesiastici juris consultis præparata fuerunt, nullum reperiatur, quod de illis principis, veritatibus, mutuisque officiis agat, hinc subscripti Patres humillime instanterque petunt, ut in hoc Sacro Œcumenico Concilio gravissima ista et necessaria res opportune proponatur.

Romæ die 11 martii 1870.

Huic postulationi subscripserunt 8 Concilii Patres.

V.

POSTULATUM NONNULLORUM EPISCOPORUM
RITUS MARONITICI ET RITUS CHALDAICI
AD PRÆSENTEM GENERIS HUMANI TRISTIS-
SIMAM CONDITIONEM SPECTANS.

Clarissime notum est insigni Tuæ sapientiæ quantum difficillimis hisce temporibus undequaque minatur tranquillitas publica totius

mundi, et divina præcepta, ex quibus dependet felicitas humani generis præsentis sæculo et futuro, et speciatim præcepta secundæ tabulæ Decalogi spreta sint, et ipsa gentium jura pedibus conculcata; et ideo videmus permaximum periculum circumdare vitam, bona, ac jura uniuscujusque hominis, nemine excepto; ac propterea malum prævaluit bono, et tenebræ depellunt lucem. Cum autem unusquisque summopere optet sui liberationem ab his imminentibus ærumnis, et cum non inveniatur auctoritas non impedita, quæ medeatur morbo isti pestifero, nisi Persona Tuæ Sanctitatis, ideo ausi sumus offerre pedibus Tuæ Sanctitatis hoc humillimum postulatam, adstante hoc Sacrosancto Concilio œcumenico Vaticano, congregato in Spiritu Sancto a suprema Tua Auctoritate: et enixe deprecamur sollicitudinem Tuam Apostolicam, ut in ipso eleves Magni Pastoris vocem contra ista mala innumerabilia, quæ nostro sæculo vocantur progressus, et cogitandi libertas, sperantes, Te correcturum ista insana deliria, quæ ducunt ad veram servitutem, et perennem infelicitatem, aut ad minus illa redigere inter limites ferreos, ut non possint iterum prætergredi confines, ne amplius mundus immergatur in abyssu scelerum, et iniquitatum; in ultimo certe omnipotentia cælestis judicis corriget omnia, sua justitia vindicatrice, quoniam ipse est omnipotens vindex, et omnibus sapientissime medebitur.

Homines vero corde recti, et amatores veri boni haud possunt expectare aliquam meliorationem status calamitosi hodierni mundi ab alia auctoritate, quantum hoc possunt expectare a Suprema Tua Auctoritate, quæ certo plures habet auscultatores obtemperantes aliis quibuscumque Auctoritatibus, qui non solum audiunt sed etiam faciunt alios audire, et adjuvant, ut bonum præstet malo, et ita aliæ Auctoritates audientes vocem Tuam, elevabunt ipsæ etiam voces suas contra horum auctores malorum, qui perturbant subditos et ipsasmet Auctoritates. Certe, Beatissime Pater, nemo detrectat audire sana verba inducentia homines ad verum suum stabile bonum, et correctio optima fundata est in jure gentium ad rite componenda mutua societatis jura; propterea neminem rationabiliter posse conqueri, dum detur illi jus suum, ac præsertim cum illo summopere indigeat.

Iterum atque iterum, Beatissime Pater, Te deprecamur, ut clames, et ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, et annuncia huic sæculo scelera sua, et populo perverso peccata sua, quoniam Te constitui Vigilatorem æternæ ho-

minum salutis, et deprecamur Deum O. M. ut dextera sua omnipotenti Te perenniter conservet et adjuvet.

Romæ 20 Februarii 1870.

Huic postulationi subscripserunt 5 Concilii Patres.

VI.

POSTULATUM QUADRAGINTA PATRUM AD EANDEM REM SPECTANS.

Intoleranda prorsus facta est præsens mundi conditio propter exercitus adeo ingentes, perpetuos ac sorte conscriptos. Sumptibus gravati gemunt populi. Impietatis spiritus, legumque in rebus, ut ajunt, *internationalibus* oblivio faciliorem omnino viam aperiunt bellis inchoandis illegalibus et injustis, seu potius horrendis cædibus longe lateque grassantibus.

Hinc imminuta pauperum subsidia, fractaque commercii ratio, hinc humana conscientia, vel devia penitus et aberrans, vel indigne læsa, plurimæque tandem animæ in æternum pereuntes.

Tantis porro calamitatibus sola mederi potest Ecclesia. Cujus etiam voci licet non omnes aurem accommodent, ipsa tamen innumeris semper hominum millibus dux præbit, intentumque serius ocius assequetur.

Cæterum, quod æterna firmissime asserantur principia, id jam ex sese Divinæ Majestati præstat, neque fructu suo carere potest.

De illa vero Ecclesiæ cum mundo relatione, quod ad prædictas attinet veritates, viri graves rerumque publicarum periti, idem sentiunt ac non pauci alii viri sanctitate insignes Religionisque studio accensi, persuasum habent necessariam esse omnino declarationem, qua authentice promulgentur eæ juris canonici partes, quæ ad jura gentium et belli naturam spectant, illaque omnia respiciunt, unde vel officii, vel sceleris rationem bellum obtineat.

Quum hoc facto instaurata, ut ita dicam, fuerit moralis hominum conscientia, tunc amota videbimus pericula nobis jam jam imminencia, quod quidem per mundanam prudentiam rationesque politicas haudquaquam sperare fas est.

Huic postulationi, exhibitæ die 10 Februarii 1870, subscripserunt 40 Concilii Patres,

VII.

POSTULATUM PATRIARCHÆ CILICIENSIS AD REM MILITAREM SPECTANS.

Quum in hisce luctuosissimis temporibus, sicut in diebus Noe, diminutæ sint veritates a filiis hominum (1), et multi jam non regnum Dei et justitiam ejus (2), sed quæ sua sunt quærant (3), videre est et imprimis in iis quæ ad rem militarem spectant omnem æquitatem conculcari et omnia jura permisceri. Itaque, dum quidam hac tristi rerum conditione commoti, sed non secundum scientiam (4) sanctam sentientes, somniant tempus futurum quo homines, licet Deum non secuturi (5) non tamen amplius ulla bella videbunt, alii e contra bella quæcumque, vel potius strages et homicidia magna et horribilia reputant licita; ita ut et nocendi cupiditas, et ulciscendi crudelitas, implacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, et si quæ similia, non jam culpentur in bello (6). Hinc illæ immensæ multitudines et exercitus perpetuo armatarum nationum, quasi perpetuo inter se hostilia parantium. Comperit igitur habemus, et eos qui bella jubent aut parant et eos quibus hæc jubentur, non jam amplius imperare et obedire juste (7), sicut præcipit ordo naturalis, sed oblitos esse aut parvi pendere hoc grave, et quidem inter homines gravissimum mandatum Domini, olim per Moysen servum suum dicentis: Non occides (8). Haud minus oblivioni vel despectui dederunt et antiqua dicta sanctorum Patrum, et præscripta Conciliorum a sancta Sede probatorum, nec non et ipsorum summorum Pontificum documenta atque judicia, quibus constat nunquam in Ecclesia sancta Dei damnabiles non fuisse habitos tanti præcepti in hac parte transgressores.

Cujus erroris et agendi rationis perversæ causa hæc non omittenda est, nec sub silentio dissimulanda, scilicet impietas istorum, qui adversus Deum et adversus Christum ejus infremescentes (9)

(1) Psalm. 11, 2.

(2) Matth. 6, 33.

(3) Philipp. 2, 21.

(4) Rom. 10, 2.

(5) Quod si nolueritis sequi eum (Dominum) . . . Vos causa eritis necis omnium (Num. 32, v. 15).

(6) Decr. 2, part. Caus. XXIII. Quæst. 1, can. 4.

(7) Decr. 2, part. Caus. XXIII. Quæst. 1, can. 4.

(8) Exod. XX. 13.

(9) Psalm. 2. 1. 2.

contendere ausi sunt omnium jurium originem et fontem esse cujuscumque, ut ajunt, reipublicæ Statum (1) et quidem ab Ecclesia sejunctum aut sejungendum (2); et quia abyssum invocat, in pejus prorumpentes inficiati sunt morum leges divina non egere sanctione (3) et opus non esse ut leges humanæ ad naturæ jus conformentur (4).

Verum enim vero unus est Legislatores (5), et legimus in Veteri Testamento Dominum dixisse populo suo: « Ego Dominus et non est alius (6) » et Filio suo: « Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam (7): » quas postulavit Filius Dei Unigenitus quando exinanivit semetipsum, et in similitudinem hominis factus (8), intravit in hunc mundum, dicens: « Ecce venio ut faciam, Deus, voluntatem tuam (9); » et datæ sunt ei, quando se ipsum dedit in cruce Redemptorem pro omnibus (10), omnia trahens ad seipsum (11).

Hinc Ipse Idem amantissimus Redemptor, Rex Regum, et Dominus Dominantium (12), dixit Apostolis et Petro: « Sicut misit me Pater, et ego mitto vos: euntes ergo docete omnes gentes, docentes eas servare omnia quæcumque mandavi vobis (13). » Deinde Petro soli, et ipsius persona Petri, soli Romano Pontifici, ejus successori: « Pasce oves meas (14); » meas, inquit, et generaliter, non singulariter has, vel illas; per quod commisisse sibi intelligitur universas (15). Et ita cœlestem ei potestatem tradens quodcumque ligandi, et solvendi in terris (16), constituit eum tamquam suum Vicarium super Gentes et Regna (17) id est, super quoscumque rerum publicarum Status, postquam efficaciter, ut decet verum Filium Dei (18) rogavit pro eo, ut non

deficeret fides illius, ad confirmandum fratres suos (1).

Si ergo Deus voluit esse plures Potestates in Ecclesia sua spirituales scilicet et temporales, eas quoque voluit esse inter se ordinatas et gladium sub gladio (2). Igitur Ecclesiæ unius et unicæ, unum corpus, unum caput, non duo capita, quasi monstrum, Christus videlicet, et Christi Vicarius (3). Cui tanto Vicariatu fungenti, et unico plenitudinis Apostolicæ hæredi nos quidem inhærentes, a quo et ipse Episcopatus noster emergit (4), cum lacrymis oramus et deprecamur in hac Synodo solemniter congregata, summum Deum ac Patrem, ut illuminet intelligentias omnium et corda Spiritu Sancto Suo, eo fine, ut omnes tandem gentes, et Regna, et populi, et nationes et reges terræ, quibus coadunatur et coadunari debet unicum ovile (5) Domini Nostri Jesu Christi sub Pastore uno Ippolitus Vicario (6), cui easdem omnes oves suas commisit, vere et plene agnoscant *Domnum Apostolicum* tamquam Patrem omnium Gentium et Episcoporum totius Ecclesiæ (7) et jam non amplius circumferantur omni vento doctrinæ (8), sed ab ipso dirigantur in viam salutis æternæ, et sic justitiam et veritatem sectantes (9) transeant per temporalia, ut tranquillam vitam agentes æterna non amittant (10) ad eum recurrentes bona voluntate tanquam ad Arbitrum et Judicem in omnibus rebus quæ impediunt eorum perpetuam pacem (11). Interea confidentes divinæ providentiæ auxilio, quæ tantam orbi felicitatem in tempore opportuno præstabit, errores in hac parte et perversas agendi rationes profligere statuimus, necnon et profiteri ac declarare Jus Gentium et Pontificium circa Rem Militarem et Bellum, sicuti profiteamur et declaramus in Capitulis sequentibus.

(1) Syllabus complectens præcipuos ætatis errores. XXXIX. Prop. damnata.

(2) Ibid. LV. Prop. damnata.

(3) Ibid. LVI. Prop. damnata.

(4) Syllabus LVI. Prop. damnata.

(5) Jac. IV. 12.

(6) Esai XLV. 18.

(7) Psalm. 2. 8.

(8) Philipp. 2. 7.

(9) Hebr. 10. 9.

(10) 1. Tim. 2. 6.

(11) Joan. XII. 32.

(12) Apoc. XIX. 16.

(13) Matth. XXVIII. 20.

(14) Joan. XXI. 17.

(15) Constitut. Unam Sanctam, de Majoritate et Obedientia.

(16) Matth. XVI. 19.

(17) Jerem. I. 10.

(18) I. Joan. V. 20.

(1) Luc. XII. 31. et seq.

(2) Const. Unam Sanctam, de Majoritate et Obedientia.

(3) Ibid.

(4) Epistola Innocentii I ad Concilium Carthaginiense (91. inter epist. Augustini, sic: a quo ipse Episcopatus et tota auctoritas nominis hujus emersit).

(5) Joan. X. 16 et seq.

(6) De Majoritate et obedientia loc. cit.

(7) Prout definivit Pelagius II. Constit. *Manifesto*, Item episcopus totius orbis, C. *Ad honorem* 4.

(8) Ephes. IV. 14.

(9) Rom. IX. 30.

(10) Oratio Ecclesiæ.

(11) Id. Feria VI in Parasceve.

CAPITULUM PRIMUM.

De solemnitatibus belli.

Jus Gentium circa rem militarem et bellum ante omnia requirit solemnitas belli (1). Hinc bellum injustum est, ac proinde homicidiis et latrociniiis plenum, quod non ex edicto et prædicto geritur (2), idest quod non fuerit ante omnia parti adversæ indictum ac publice denuntiatur. Denuntiatione autem belli intelligitur gravaminum objectorum publica declaratio, cum legitimæ et competentis reparationis aut satisfactionis petitione, parti adversæ per Legatos solemniter facta. Indictionis nomine vero intelligere fas est edictum quasi judicarium, quo publice denuntiantur belli causæ simul, ac partis adversæ contumacia (3). Dominus enim in Veteri Testamento iussit populo suo dicens: « Si quando accesseris ad expugnandam civitatem » (et agebatur de civitatibus ab ipso Domino rejectis et damnatis) « offeres ei primum pacem » (4); et legitur in libro Judicum filios Israel misisse nuntios ad omnem tribum Benjamin, ut traderent viros de Gabaa ad satisfaciendum injuriæ illatæ, antequam bellum inferrent (5). Quicumque igitur sive princeps, sive dux aut miles aut bellum suscipere, aut in eo participare, hisce omissis solemnitatibus, præsumpserit, se sciat mortaliter peccasse, et quidem in genere homicidii, tamquam auctorem vel complicem in solidum omnium cædium, quæ in tali bello vel potius impia strage fierent, atque insuper irregularitatem ex delicto, idest formalis homicidii causa, incurrisse, secundum decreta Patrum ac Summorum Pontificum sancita (6).

(1) Jus militare est belli inferendi solemnitas, . . . Decr. 1. part. dist. 1. c. X.

(2) Justum est bellum, quod ex edicto geritur. Decr. 2. part. Caus. 23. quæst. 2. c. I. Corr. Rom. — In codicibus legitur ex prædicto. (Ibid.)

(3) Corr. Rom. — Citat enim (Isidorus) Ciceronem, qui negat justum esse bellum nisi denuntiatur, nisi indictum. (Ibid.)

(4) Deut. r. XX. 10.

(5) Judic. XX. 12 et 13.

(6) In bello manifeste injusto, sive offensivo, sive defensivo, licet pauci mutilentur seu occidantur, vel etiam unus solus occidatur vel mutiletur, evadunt irregulares omnes milites, quia omnes ad homicidium cooperantur, et constituunt unam causam totalem ad eam internecionem, arguitur ex cap. *Sicut dignum*. § Final. de Homicid. cap. *Quod in dubiis* 5, de Pœnis, et ibi glossa verbo *Inciunt*. (Ferraris, verbo *Bellum*).

CAPITULUM SECUNDUM.

De necessitate ac legitimis causis ad bellum justum requisitis.

Quia vero pacem habere debet voluntas, bellum necessitas (1) et bellum vere belluæ est, quæ omnia devorat (2): ideo non licet absque gravi causa et nisi vera et quasi extrema necessitate juste imperante, suscipere bellum. Testatur enim Nicolaus Papa in Responsis ad Bulgaros, omni tempore armis abstinendum, nisi necessitas urgeat atque inevitabilis importunarum rerum adsit concurrentia (3). Abhorreant ergo Christiani Principes et populi a falsis bellorum causis, seu potius a suggestionibus diaboli, qui ab initio homicida erat (4). Illi non semel aurem præbuere cæci homines, quum ad bellandum se motos prædicarent, nunc propter vanam gloriam, seu, ut, ajunt, præstigium nationale, sub cujus vocabuli fumo latet superbia vitæ, apud Joannem damnata (5), peccatum draconis qui pugnabat cum Angelis ejus (6); nunc propter imperii extendendi vel divitias augendi desiderium, quod non est aliud nisi concupiscentia oculorum (7), radix omnium malorum cupiditas (8) et avaritia, ab Apostolo dicta idolorum servitus (9); nunc etiam propter invidiam erga cæteras nationes vel principes, furorem hunc Cainicum quem semper abominabitur Dominus, qui solus est jure æmulator justissimus, cujus nomen privative vocatur Zelotes (10). Etenim hæc eadem peccata æque ac magis (11) detestanda sunt in nationibus et Guberniis, quæ in hominibus privatis damnantur. At vere horrendum esset dicere insontes homines, qui, sive ut ostentarent se esse validos pugiles, aut gladiatores, sive ut aliena raperent, sive ut invidiæ cederent, proximos privata auctoritate occidere meditentur. Igitur non moveatur unquam bellum, nisi de necessariis repetendis juribus, vel hostium injuste invadentium propulsandorum causa (12).

(1) Cap. *Noli* (ex Augustino) 3. Caus. XXIII. quæst. I.

(2) Rot. Rom. Part. VIII. num. 9. Annot. ad decis. 29. (apud Ferraris loc. cit.).

(3) Decr. 2. part. Caus. XXII. Quæst. 8. c. 15.

(4) Joan. 8. 44.

(5) I. Joan. 2. 16.

(6) Apoc. 12. 7.

(7) I. Joan. 2. 16.

(8) I. Timoth. 6. 10.

(9) Eph. 5. 5.

(10) Exod. 34. 14.

(11) *Judicium durissimum his qui præsumunt*. Sap. 6. 6.

(12) Decr. 2. part. Caus. XXIII. Quæst. 2. c. 1.

CAPITULUM TERTIUM.

De Officiis et Obedientia Ducum ac Militum.

Secundum Divi Augustini sententiam, ad malos jure puniendos, bella gerenda ab ipsis bonis suscipiuntur, quum in eo humanarum rerum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire juste ordo ipse constringit (1). Sciant ergo Duces ac Milites se militare debere tamquam bonos viros, Deo Sacramento Baptismi ligatos (2); ac proinde juramentum seu quod vocant sacramentum Militiæ non adversari legi Christianæ, nec unquam adversari posse. Hinc nihil in bello justo agant contra jus Gentium, immunitates personarum et rerum Deo sacrarum, necnon ruricularum, et operariorum artibus pacis incumbendum, feminarum, puerorum, senum et omnium innocentium agnoscant, et rite observent (3). Se esse justitiæ servos ac ministros, non autem crudelitatis, nec cupiditatis, nec vanæ gloriæ meminerint; contenti stipendiis suis, neminem concutientes (4), legitime quisque in suo gradu, superioribus suis obedientiam præstent.

CAPITULUM QUARTUM.

De auctoritate et consilio in bellis suscipiendis, et forma Judicii de Justitia belli.

Quoad bellum suscipiendum Auctoritas et Consilium non apud cives singulatim sumptos, sed apud Nationes et earum Principes et Gubernia est. Nam cives singuli, si læsi fuerint, jure possunt ad Superiores appellare, vel recurrere, quin inter se aut cum alienigenis pugnent, et ordo naturalis mortalium paci accommodatus, requirit ut ita se Res Militaris habeat (5). Verumtamen si in Ecclesia Dei cautum est ne Episcopus absque consilio aliquid agat grave, pari saltem norma circa tanti momenti rem nationes seu earum Principes, et Gubernia uti necesse perspicitur. Quapropter, ut justitia, et justitiæ forma in bellis suscipiendis cante servetur, opus est ut leges cujusque regni et populi statuunt viros non tantum peritos, sed et maxime probos consulendos esse, a quibus secun-

dum jus Gentium, et leges Evangelicas necnon et Canonicas seu Pontificias, causarum belli justitia prudenter examinetur, et libere declaretur. Nam Jure disceptare, est juste judicare; et non est Judex, si non est in eo Justitia (1).

VOTUM SYNODI.

I. Universis compertum est, quot quantaque scelera et mala tam spiritualia quam temporalia novissimis præsertim hisce temporibus ab injustis bellis dimanaverint, ita ut fundamentales societatis humanæ conditiones subverti videantur.

II. Hæc eadem calamitas Orientem quoque invadit miserrimis suis effectibus et ad gentem nostram Ecclesiamque, et ad universam in Oriente Rem Catholicam teterrima exinde damna oriuntur, quibus, ut rem pro veritate dicamus, obnoxium quoque est providissimum paternumque nostrum Gubernium, cui gratum habet animum tota Armena Hierarchia, præsertim pro religiosa libertate qua ipsa fruitur.

III. Hæc autem calamitosa conditio magis noxia evadere dignoscitur, eo quod sit teterrimus effectus perversorum quorundam principum, quibus justitia et jura gentium conculcantur.

IV. Hinc non amplius justitia sed jus fortioris, aut secretarum molimina societatum, in humanam societatem ubique grassantur.

V. Hinc principia quoque Christianæ moralitatis sus deque vertuntur, per illas neotericas perversasque doctrinas, quas nonnullæ Ephemerides, factæ jam impietatis instrumenta, et secretarum societatum conatus per omnes regiones excitare atque propagare nituntur, et jam præruptus tantæ impietatis torrens nostras quoque plagas invadit.

VI. Speciatim vero idea præcepti Decalogi « Non occides, » cujus custos et interpretes est ipsa Sancta Catholica Ecclesia, propter injusta bella tam vitiata est in mente populi, ut inter bella justa, ac injusta, cædes stragemque jam omne discrimen ablatum videatur, neque inter utrumque populus discernere valeat.

VII. Sed quia Christus Dominus noster, cum suam in terra instituit Ecclesiam, illi soli non modo Divinæ suæ revelationis tradidit depositum, sed et infallibilis magisterii auctoritatem usque ad consummationem sæculi duraturam,

(1) De Re Militari et Bello. Quæst. II. Can. I.

(1) Ibid. Quæst. 1. c. 4.

(2) Vide Martyrium SS. Mauritii et sociorum apud Bolland, Acta Sanctorum 22 septembris.

(3) Capit. *Innovamus* de tregua et pace.

(4) Luc. III. 14.

(5) Caus. XXIII. Quæst. 1. Can. IV. (August.

neque per Gentium vel regionum amplitudinem limitandam, ejus officium est omnibus gentibus et nationibus justitiam ac moralem Evangelii legem prædicare ac docere, et hæc inerrabilis magisterii inviolabilis Auctoritas in persona Petri legitimis Ejus Successoribus est concredita.

VIII. Quamvis autem zelantissimi Ecclesiæ Ministri vocem suam extollentes, perversa hæc principia impugnare Jusque gentium, ac sacra moralitatis principia propugnare, et bella justa inter ac cædem stragemque discrimina populos edocere pro viribus conentur, attamen inter clamores impietatis vox zelantissimorum Pastorum jam ferme extingui videtur.

IX. Quare Patres hujus Synodi miserrimum hoc spectaculum a longe non sine lacrymis aspicientes et horum principiorum quæ omnia delere minantur, quæque libertatis, nationalitatis, et similium fallacium nominum sub velo abscondita sunt, gigantes Orientem versus impetus conspicientes apprime intellexerunt, quod eo magis aggressiones istæ noxiæ sunt nobis, quo debilior est conditio nostra.

X. Quapropter hæc omnia in hac nationali Synodo contemplantes et in tribunali justitiæ perpendentes, Patres Synodales vocem suam ad Cathedram Romanam et Tibi Vicario Domini nostri Jesu Christi, cui concredita est suprema infallibilis magisterii auctoritas, extollunt, et his præsentibus scriptis Synodalibus consilium suæ mentis Tibi proponere festinant, et Te Christi Vicarium adprecantur, ut si opportunum Tibi videbitur, gravis hæc et valde necessaria quæstio imminenti Œcumenico proponatur Concilio, et Jus gentium solemniter ibidem proclametur atque tyrannica juris fortioris principia penitus condemnentur, et Divini præcepti « Non occides » vera notio omnibus prædicetur, bellaque injusta vere cædem stragemque constituere denuo confirmetur. Hinc et solemniter justis belli conditiones juxta canonicum Jus, quod ubique proculcatur, ab eodem Œcumenico Concilio infallibili Auctoritate publicetur. Et quia universa hæc impietas, quæ omnia destruere minatur, necessario exigit, ut in applicatione principiorum Christianæ moralitatis, et canonum Ecclesiæ, permanens et incessans veritatis oraculum quocumque vocem suam extendere, omniumque conscientiam tutam reddere possit. Quapropter hæc ipsa Synodus illud valde necessarium esse reverenter ac humiliter credit, quod Œcumenico Concilio, si ita Tibi videbitur, proponatur, ut apud Sedem Petri permanens supremumque ex omnium gentium juris peritis compositum Tri-

bunal constituatur, quod in verbo belli examinet et perpendat utrum mutuæ societatum relationes cum moralibus Christianæ Religionis legibus conveniat; ac nomine Sedis Petri defensor Jurium gentis constituatur, cujus vox juridica ab infallibili Tua Auctoritate, qui Vicarius es Christi, confirmata, canon seu regula publicæ constituatur conscientiæ; quo fiet etiam ut humana societas ab imminentis ruinæ præcipitio erepta, quo perversa præsentis temporis socialia trahendo dejicere eam minantur, tandem aliquando quiescat; et Gubernia ab immani illa necessitate liberentur ingentes perpetuo alendi exercitus, qui cum magno sint incitamento socialis corruptionis morum, innumeras quoque ærumnas teterrimosque effectus progignunt, populisque jam intolerabile pondus omnino efficiuntur.

Ego infrascriptus Testor quod per extraordinariam motionem formula, cujus authentica et fidelis traductio præcedit sub titulo « Votum Synodi » lecta fuit Armeno idiomate in Congregatione Generali 75, diei 20 octobris anni 1869, Synodi Patriarchalis Armenorum habitæ Constantinopoli prædicto anno, cui Synodo omnes Antistites Armeni numero viginti intervenerant, et in forma schematis pro examine ejusdem Patribus Synodalibus fuit per varia exemplaria distributa, et postea in Congregatione Generali 78, diei 28 ejusdem mensis et anni, facta interpellatione a Promotore Synodi, eadem formula fuit unanimiter ab omnibus Patribus adprobata eamque litteris Synodalibus consignari statutum fuit, prout in verbali Processu, et actibus Notarialibus ejusdem Synodi relatum est.

Datum Romæ, ex Ædibus « Ritiro Piatti »

Die 10 martii 1870.

Antonius Petrus IX

Patriarcha Ciliciensis.

Jacobus Kafdangian

Notarius Synodi Patriarchalis.

VIII.

POSTULATUM PRO DOGMATICA DENITIONE ASSUMPTIONIS CORPOREÆ IN COELUM DEIPARÆ.

Eminentissimi atque Excellentissimi Patres!

Postulatum a fere bis centum Patribus Concilii Vaticani, Cardinalibus scilicet, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Nullius Abbatibus, et supremis Sodalitiorum Regularium Moderatoribus, germani sensus totius Ecclesiæ interpretibus, obsignatum incredibili lætitia exultantes

Vobis exhibemus. In eo enim ad majorem Dei Filii atque Deiparæ gloriam, ad ineffabilem omnium Christifidelium consolationem, Beatam Mariam animam immaculatam et corpore virgineo ad dexteram Dei Filii, nostram præstantissimam mediatricem in cœlis adstare, a Sacrosancto Concilio Vaticano explicite et solemnitèr declarari, et definiri perardenter postulatur. Omnes quidem certam habent spem generalia Ecclesiæ Catholicæ Comitia, quæ sub faustis auspiciis Almæ Reginæ ab omni originali labe immunis tam felicia habuere exordia, Ipsa Patrona, interemptis cunctis hæresibus, ad desideratam usque metam quamprimum et feliciter esse perventura.

Romæ die XXIII februarii A. D. 1870

Humillimi et Addictissimi

† Joseph Bened. Dusmet. Archiep. Catanien.

† Ludovicus M. Ideo Epis. Liparen.

Momenta pro dogmaticæ definitionis Assumptionis Corporeæ Beatæ Mariæ Virginis in cælum possibilitate.

I. Pervetustus et constans utriusque Ecclesiæ Occidentalis et Orientalis cum docentis tum discentis est sensus circa Corpoream Deiparæ Assumptionem. Hoc autem factum, quod scilicet hominis corpus ante extremum judicii diem in cœlis vivat, neque sensibus, neque humana auctoritate testificari potest; quamvis enim Scriptura dicat Enoc et Eliam raptos esse in cælum, inferri non potest ad intuitivam Dei visionem admissos esse. Nisi igitur firmissima Ecclesiæ fides quoad Corpoream Beatæ Mariæ Virginis Assumptionem dici velit levis nimis credulitas, quod vel cogitare impium est, procul dubio eam a Traditione divino-apostolica, id est a Revelatione ortum habere firmissime tenendum. Quod gloriosum quidem facinus Divo Evangelistæ Joanni, qui post Beatæ Virginis dormitionem obiit, revelatum esse potuit.

Insuper Deiparæ Virginis anticipata resurrectio et integra glorificatio, cum connexa cum Divina Maternitate et Immaculata Conceptione sint, inter facta dogmatica jure merito accenseri possunt.

Ideirco Assumptio Deiparæ Corporea cum Sanctorum Canonizatione, vel Petri Romam adventu comparari nequit; quippe quod istæ veritates ad summum ecclesiasticæ certitudinis sunt, de quibus tamen dubitari minime potest, quin fides labefactaretur; illa vero definibilis de fide est, quia inter facta dogmatica sensibus non subiecta accensetur, atque traditioni divino-apostolicæ consignata est.

Præterea magni momenti est animadvertere juxta ordinariam Dei œconomiam animas justorum, quibus nulla supersit peccatorum pœna luenda, illico post mortem ad intuitivam Dei visionem admitti: ast non ita esse de corporibus, quæ tantum in novissimo judicii die evigilabunt resumptoque spiritu divino intuitu fruentur.

II. Neque locupletissima SS. Patrum testimonia a remota ætate ad duodecimum usque sæculum desiderantur, qui uti testes divinæ revelationis hanc veritatem propugnant, atque in nonnullis Sanctarum Scripturarum oraculis etiam insinuari autumant. Antiquiorum vero Patrum silentium, quod ad summum est argumentum negativum, a posteriorum ætatum Patribus abunde compensatur.

III. Nec theologorum suffragia a duodecimo ad nostrum usque ævum desunt, qui pro virili sua parte hanc veritatem propugnant.

IV. Pro pia sententia gravissima quoque theologica militant momenta, quæ nempe a Divina potissimum Maternitate desumuntur. Si enim Christi caro caro Mariæ est, prout ille corruptionem minime vidit, ita et ista. Immaculata insuper Conceptio huc etiam potissimum spectat. Si enim a labe peccati fuit immunis, ita etiam ab ejusdem peccati pœna, ideoque a corruptione carnis immunis esse debuit. Multis denique aliis omissis argumentis, cum SS. Virgo Angelorum sit Regina, incongruum esset Angelicos Spiritus in propria natura perfecta Divina Visione frui, eorum autem Reginam ad novissimum usque judicii diem integram expectare Dei visionem.

Momenta pro invocatæ definitionis opportunitate.

I. Revelatas solemnitèr manifestare veritates peropportunum semper est. Ait enim Christus: *quod dico vobis in tenebris prædicate super tecta.* Et sane aliquam implicite revelatam veritatem aperte prædicare est semper recens victoria, fideique imperii extensio adversus rationalismum hac nostra ætate tam impie grassantem.

II. Tenerrimi hujus promulgatio dogmatis aperta esset Divinitatis D. N. J. C. confessio; tali enim privilegio divinæ Maternitatis intuitu Deipara fuit condecorata, adeoque diris devoverentur errores, qui nostro quoque ævo Christi Divinitatem tam sacrilege impetunt.

III. Cumque de Beata Virgine canat Ecclesia: *Cunctas hæreses sola interemisti in universo mundo*; dogmatica ejusmodi definitio quin esset hæreticis ansa in hæresi insordescendi, eos in

ovile potius Christi per eam reductum iri sperandum.

IV. Suavis hæc decretatio esset sensibile argumentum articuli fidei *Credo carnis resurrectionem*. Claro enim hoc facinore Materialismo, nec non Indifferentismo, sanientibus temporum nostrorum plagis, ostracismus daretur. Ecclesia enim exaltans quasi tuba vocem suam lethali depressis sopore clamaret: *Sursum corda*.

V. Lucentissima hac nova aureola cyclus Mariæ gloriarum in hac Hierosolyma militante clauderetur.

VI. Cum lex supplicantium sit lex credentium; pastorum et gregum vota hanc solemnem decorationem expostulant; et hac causa fidei meritum augeretur, ex fide enim, quod nunc ex pietate, divinitus teneretur.

VII. Concilium Vaticanum I sub auspiciis Almæ Virginis ab omni labe immunis inchoatum, dum luculentum erga Deiparam pietatis monumentum poneret, ad desideratam usque metam, ipsa patrona, quamprimum et feliciter perventurum certo confidimus.

Quæ omnia quidem argumenta fusiori calamo enucleata examinari possunt in opere, cui titulus: De Corporea Deiparæ Assumptione, an dogmatico Decreto definiri possit, Disquisitio historico-critico-theologica Aloysii Vaccari Cassinensis etc.

Cum infrascripti Concilii Vaticani Patres juxta perpetuum utriusque Ecclesiæ sensum et venerandam traditionem Beatam Mariam Virginem intuitu meritorum Christi Jesu Salvatoris, sicut de peccato per Immaculatam Conceptionem et de concupiscentia per Virginalem Maternitatem, ita de inimica morte singularem triumphum retulisse, per acceleratam ad similitudinem Filii sui Resurrectionem, firmissime teneant: ideo, ut ejus gloria novo splendore augeatur ejusque præsidium ad interimendas hæreses hac nostra piaculari ætate grassantes, Eamque et Deum Filium ejus impetentes, magis magisque Ecclesia experiatur, et Christifideles votorum sint tandem compotes; Deiparam anima et corpore cælo adesse viventem solemniter declarari, proclamari atque definiri a Sacrosancta Vaticana Synodo, quam ardentissime expetunt.

*Huic postulationi subscripserunt 18
Concilii Patres.*

Beatissime Pater!

Quum juxta Apostolicam doctrinam Rom. V — VIII. I Cor. v. XV 24, 26, 54, 57—Heb. II — 14, 15, aliisque locis traditam, triplici victoria de peccato, et de peccati fructibus, concupiscentia et morte, veluti ex partibus integrantibus constituatur ille triumphus, quem de Satana, antiquo serpente, Christus retulit; quumque Gen. III, 15, Deipara exhibeatur singulariter associata Filio suo in hoc triumpho; accedente unanimi Sanctorum Patrum suffragio, non dubitamus, quin in præfato oraculo, eadem Beata Virgo triplici illa victoria præsignificetur illustris; adeoque non secus ac de peccato per Immaculatam Conceptionem, et de concupiscentia per Virginalem Maternitatem, sic etiam de inimica morte singularem triumphum relatura, per acceleratam ad similitudinem Filii sui resurrectionem, ibidem prænuntiata fuerit. Id quod ex naturali unitate carnis, Christum inter ejusque Matrem, illustrationem novam accipit. Optimo igitur jure Christum Jesum ita alloqui Sanctissimam Matrem suam posse clarissimus Suaresius docet, III part. q. XXXVII, art. 4: « Hæc nunc est caro, de qua est caro mea. » Et nos omnes firmiter affirmare possumus, Corpus Virginis fuisse quodammodo initium humanæ salutis, quia ex illius sanguine corpus Christi sumptum est, quod fuit nostræ salutis pretium; ideoque inconcussa fide tenendum, idem Virginis Corpus singulari modo redemptionem participasse, seu anticipatam gloriam et immortalitatem consequutum fuisse.

Insuper de hac Immaculatæ Virginis Resurrectione et in cælos Assumptione, uti ex concordii majorum consensu, et constanti, publico, solennique cultu clare evincitur, antiqua est utriusque Ecclesiæ traditio; ad quam servandam rei manifesta cohærentia cum aliis Beatæ Virginis prærogativis, carentia reliquiarum, sepulchrumque corpore virgineo vacuum conspirabant. Quod si aliquando nonnullis hæsitatio quædam fuit, occasione, ut videtur, Decreti Gelasiani, de Libris Apocryphis, ea tamen non obstante, antiqua et venerabilis sententia talem nacta est a pluribus sæculis consensum, ut a Theologis communiter habeatur pro certa et definibili de fide, de qua dubitare viro catholico nefas sit: immo non desunt graves auctores, qui eam ut jam de fide habeant. Satis heic erit in memoriam revocare Benedicti XIV verba, qui postquam pro virili sua parte de pia sententia disseruerit, addit, De canoniz. Sanct. lib. I, cap. XLII, n. 15:

«De eodem scilicet festo loquitur sanctus Bernardus, ep. 174, ad Can. Ludg. num. 3, Tom. II, opp. « Acepi sane ab Ecclesia illum diem cum summa veneratione recolendum, quod cœlis intulit celeberrima festa gaudiorum. - Gregorii præterea Turonensis, Andræ Hierosolymitani, Gregorii Magni pontificis, Ildephonsi Toletani Episcopi, Joannis Damasceni, Bernardi Abb. assertiones præclare ostendunt Beatissimam Virginem placida morte terris creptam in cœlos statim assumptam fuisse. Piæ ac religiosæ sententiæ de assumpto in cœlos Virginis corpore rationes etiam theologicæ suffragantur petitiæ ex dignitate matris Dei, ab excellenti virginitate, ab insigni super omnes homines et angelos sanctitate, ex intima cum Christo filio conjunctione et consensione, ex filii in matrem dignissimam affectu; denique, quod caput est, si ecclesia non modo assumptam in cœlum Virginem celebrat, sed etiam homilias sanctorum Joannis Damasceni et Bernardi legendas fidelibus tradit, quæ cum corpore simul et anima assumptam disertissimis verbis affirmant, de ejus auctoritate et suffragio nequiquam dubitandum esse videtur. »

Exinde plane constat hoc privilegium, quod in systemate Mariano conspicua pars est, quodque tantopere cum aliis doctrinis revelatis cohæret, Apostolos, ipsumque Joannem latere non potuisse, proindeque ex Apostolica traditione Ecclesiæ innotuisse.

Ex his, aliisque gravibus momentis, quæ ab antiquis sexcentisque rerum ecclesiasticarum scriptoribus passim afferuntur, hanc piam vetustamque sententiam omni firmitate muniri, atque de fide definibilem esse novimus.

Quapropter, Beatissime Pater, qui a paucis abhinc annis, Tuum infallibile oraculum, longo jam populorum desiderio expectatum, effusaque gentium deprecatione expetitur, maximo episcoporum et Christifidelium plausu exceptum, Dogmaticam nempe definitionem de Immaculato primo Deiparæ Conceptu emisisti; a Te Nos et christianæ plebes sollicitudini nostræ commissæ quam vehementer expostulamus, ut Ecclesia, omnia Deiparæ ornamenta et triumphos in unum congerens, illam anima simul et corpore cœlorum sedibus fuisse receptam definiat.

Neque enim hoc gloriosum facinus immerito postulatur; quippe sicut virgineo pede antiqui serpentis caput Beata Virgo contrivit, ita solemni hac nova gloriæ suæ manifestatione Christi Filii sui, suosque hostes in hac piaculari

ætate grassantes invicte conteret. Si Illa quidem ad nos misericordes oculos convertat, immanes, qui debacchantur errores, rationalismum, præsertim et materialismum, ceu tumentes æquoris fluctus confringendos, vitiaque nefanda, quæ veluti Noëmi ævo terram undique polluant, exulatura fore confidimus. Quin immo ipsis catholicæ fidei adversariis, prælucente maris stella, ad Petri navigium festinanter remeantibus, unum erit ovile et unus pastor.

Quæ cum ita sint, Sanctissime Pater, Sacerdotii culmen et apex, et Ecclesiæ catholicæ os, Nos Vaticani Concilii a Te indieti Patres ad Tuos pedes, de quibus dictum est : *Quam pulchri pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona*, devote provoluti, Deiparam anima immaculata et virgineo corpore in cœlos viventem, supremo Tuo magisterio, in hac Sacrosancta Synodo firmari, proclamari, definiri, enixis precibus postulamus; ideoque chyrographo nostro has supplicationes fidenter obsgnamus.

Huic postulationi subscripserunt 113 Concilii Patres.

Cum infrascripti Concilii Vaticani Patres juxta perpetuum utriusque Ecclesiæ sensum et venerandam traditionem Beatam Mariam Virginem intuitu meritorum Christi Jesu Salvatoris, sicut de peccato per Immaculatam Conceptionem et de concupiscentia per Virginealem Maternitatem, ita de inimica morte singularem triumphum retulisse, per acceleratam ad similitudinem Filii Sui Resurrectionem, firmissime teneant : ideo, ut ejus gloria novo splendore augeatur ejusque præsidium ad interimendas hæreses hac nostra piaculari ætate grassantes, Eamque et Deum Filium ejus impetentes, magis magisque Ecclesia experiatur, et Christifideles votorum sint tandem compotes : Deiparam anima et corpore cœlo adesse viventem solemniter declarari, proclamari atque definiri a Sacrosancta Vaticana Synodo, quam ardentissime expetunt.

Huic postulationi subscripserunt 31 Concilii Patres.

Cum infrascripti Concilii Vaticani Patres juxta perpetuum utriusque Ecclesiæ sensum et traditionem venerandam Beatam Mariam Virginem intuitu meritorum Christi Jesu Salvatoris, sicut de peccato per Immaculatam Conceptionem, et de concupiscentia per Virginealem Maternitatem, ita et de inimica morte singularem triumphum retulisse per acceleratam ad simili-

tudinem Filii Sui Resurrectionem firmissime teneant: ideo, ut ejus gloria novo splendore augeatur, ejusque præsidium ad interimendas hæreses hac nostra piaculari ætate grassantes, Eamque et Deum Filium suum impetentes, magis magisque experiatur, et Christifideles votorum sint tandem compotes; Deiparam anima et corpore cælo adesse viventem solemniter declarari, proclamari, atque definiri a Sacrosancta Vaticana Synodo quam ardentissime expetunt.

Huic postulationi subscripserunt 5 Concilii Patres.

Cum inter ea, quæ universalis Ecclesia credenda semper retinuit, ac Christi fideles maxima devotione venerati sunt, sit illud finale privilegium Beatissimæ Virginis Matris Dei Mariæ, ex quo creditur, quod, sicut a Deo, qui eidem fecit magna, custodita fuit a corruptione peccati in ipso primo introitu ad vitam, sic et in felici suo exitu, ob reverentiam virgineæ carnis, ex qua carnem sumpsit, a corruptione corporis servatam immunem, quin tamen Ecclesia Docens hoc de fide definierit; infrascripti Sacri Vaticani Concilii Patres, ad majorem Dei, Deiparæque gloriam, ad meritum et firmitatem Fidei, ad fidelium consolationem, devotissime efflagitant, ut de doctrina corporeæ Virginis Assumptionis in Cælum in ipso Sacro Concilio pertractetur, ac (quod Deus concedat) si ipsi videbitur, dogmatice declarare ac definire dignetur, Mariam Virginem Sanctissimam corpore et anima, ad similitudinem Filii Sui Salvatoris Nostri, in Cælis gloriose regnare.

Huic postulationi subscripserunt 13 Concilii Patres.

Cum infrascripti Concilii Vaticani Patres juxta perpetuum utriusque Ecclesiæ sensum et traditionem venerandam Beatam Mariam Virginem intuitu meritorum Christi Jesu Salvatoris, sicut de peccato per Immaculatam Conceptionem, et de concupiscentia per Virginalem Maternitatem, ita et de inimica morte singularem triumphum retulisse per acceleratam ad similitudinem Filii Sui Resurrectionem firmissime teneant; ideo, ut ejus gloria novo splendore augeatur, ejusque præsidium ad interimendas hæreses hac nostra piaculari ætate grassantes, Eamque et Deum Filium ejus impetentes, magis magisque experiatur, et Christifideles votorum sint tandem compotes; Deiparam anima et corpore cælo adesse viventem solemniter declarari, proclamari,

atque definiri a Sacrosancta Vaticana Synodo quam ardentissime expetunt.

Huic postulationi subscripserunt duo Concilii Patres.

Cum infrascripti Concilii Vaticani Patres juxta perpetuum utriusque Ecclesiæ sensum et traditionem venerandam, Beatam Mariam Virginem, intuitu meritorum Christi Jesu Salvatoris, sicut de peccato per Immaculatam Conceptionem, et de concupiscentia per Virginalem Maternitatem, ita et de inimica morte singularem triumphum retulisse, per acceleratam ad similitudinem Filii Sui Resurrectionem firmissime teneant; ideo, ut Ejus gloria novo splendore augeatur, Ejusque præsidium ad interimendas hæreses hac nostra piaculari ætate grassantes, magis magisque experiatur, et Christifideles votorum sint tandem compotes; Deiparam anima et corpore cælo adesse viventem solemniter declarari, proclamari atque definiri a Sacrosancta Vaticana Synodo quam ardentissime expetunt. Nos quidem cum omnibus Patribus certam fiduciam habemus, generalia Comitata Catholicæ Ecclesiæ, quæ sub tam faustis auspiciis Almæ Mariæ Virginis ab omni labe originali immunis tam felicia exordia habuere, ipsa protegente, interemptis cunctis hæresibus, ad desideratam usque metam quam primum et feliciter fore perventura.

Huic postulationi subscripserunt quinque Concilii Patres.

Cum inter ea, quæ universalis Ecclesia credenda semper retinuit, ac Christi fideles maxima devotione venerati sunt, sit illud finale privilegium Beatissimæ Virginis Matris Dei Mariæ, ex quo creditur, quod, sicut a Deo, qui Eidem fecit magna, custodita fuit a corruptione peccati in ipso suo introitu ad vitam, sic et in felici suo de mundo exitu, ob reverentiam virgineæ carnis, ex qua Deus ipse carnem sumpsit, a corruptione corporis servatam immunem, quin tamen Ecclesia docens hoc de fide definierit; infrascripti Sacri Vaticani Concilii Patres, ad majorem Dei Deiparæque gloriam, ad meritum et firmitatem fidei, ad fidelium consolationem, devotissime efflagitant, ut de doctrina corporeæ Virginis Assumptionis in cælum in dicto Sacro Concilio pertractetur, ac (quod Deus concedat) si ipsi videbitur, dogmatice declarare ac definire dignetur, Mariam Virginem Sanctissimam corpore et

anima, ad similitudinem Filii Sui Salvatoris Nostri, in cœlis gloriose regnare.

Huic postulationi subscripserunt 7 Concilii Patres.

PROPOSITIO AD CONCILIUM.

Episcopus Giennensis in Hispania petit a Concilio ut tamquam dogma fidei declaretur, vel potius acclametur *Assumptio Beatæ Mariæ Virginis in Cœlum*.

Indicanda ut postea verbo explicentur.

1. Dogma fidei est Conceptio immaculata B. M. V.; dogma fidei oportet esse ejusdem B. M. V. Assumptio.

2. Peccati stipendium mors. Quæ non peccavit pœnam peccati non potuit ferre. Decuit in cœlum gloriose transire.

3. Sicut præmium immunitatis est glorificatio desumpta ex radice sanctificationis, ita et triumphalis corona debuit esse in B. M. V. Assumptio singulariter gloriosa.

4. Festum quo celebratur Assumptio B. M. V. in cœlum solemnis quædam professio est fidei populi christiani, ideoque acclamatio in Concilio dogmatis Assumptionis B. M. V., nedum augebit pietatem credentium, sed magnam tenerrimamque consolationem universo conturbato præstabit.

Romæ die 8 januarii an. Dom. 1870.

† Antonius Episcopus Giennensis.

IX.

POSTULATUM AD USURAM SPECTANS.

Cum in Sacrosancta Synodo Vaticana non ea tantum, quæ ad Fidem tuendam, novosque errores refellendos, sed et quæ ad Christianorum mores reformandos spectant, tractari oporteat; Tuæ Beatitudini, quæ Venerabilibus præfatæ Synodi Patribus feliciter præest, Hydruntinus Archiepiscopus humiliter ac reverenter nonnulla, quæ ad morum reformationem pertinere ipsi videntur, exponenda breviter ducit.

Inter innumera vitia, quæ in Christiana Republica invaluerunt, non ultimum locum obtinuisse videtur *Usura*, quamvis et Sacrarum Scripturarum testimoniis prohibita; et innumeris legibus, decretis, ac declarationibus fuerit ab Ecclesia semper interdicta. Quibus inhærens Benedictus XIV f. r., Apostolicis Litteris *Vix pervenit*, anno 1745 ad Italiæ Episcopos datis, fusiori sermone Catholicam Doctrinam explanavit, do-

cens : 1. Usuram sive manifeste suam malitiam prodat, sive sub aliorum contractuum pallio suum virus involvat, in mutuo propriam sedem et locum habere. 2. Mutuum autem contractum esse, qui sui natura æqualitatem inter datum et acceptum expostulat, proindeque gratuiti contractus nomine gaudere, nihilque inde, ratione ipsius mutui, posse mutuantem quidem sperare. 3. Eos demum, qui contra egerint, in commutativam justitiam peccare, ideoque ad restitutionem teneri. Qua catholica doctrina unanimiter in scholis, ac universim a doctoribus constanter tradita, Pastores, ac Prædicatores Fidelium mentes, ac præsertim lucris inhiantium imbuere nunquam destiterunt, ut omnes ab usuræ vitio deterrentur; namque sicut usuris pessumdatur mutuatariorum familiaris substantia, sic et mutuantes animæ suæ detrimentum certo patiuntur, ac plerumque suorum etiam dispendium bonorum.

Cum autem occasione mutui, ut a laudato Summo Pontifice habetur, nonnulli possint extrinsecus tituli occurrere, et contractum comitari, puta *lucrum cessans, damnum emergens, amittendæ sortis periculum* etc.; tunc compensationis ratione sic dictante aliquid, ad justitiæ normam, percipi posse supradicti Doctores et Pastores pariter Christianum populum docentes, negare non sunt ausi, eo quod non vi mutui, sed alio titulo omnino extrinseco aliquid ultra sortem percipiatur.

At pluribus abhinc annis, neminem latet, nonnullos Catholicos Doctores novam quasi sententiam tenuisse, ac docuisse : « Posse, nempe, Civilem Principem ad Reipublicæ bonum quam maxime tuendum, ac præcipue ad commercium promovendum, eminentis dominii jure, Mutuarios taxare ad certum auctarium in Mutuantium commodum, seu præmium, ut dicunt, » ita ut, ultra notos titulos extrinsecos lucri cessantis, damni emergentis, et periculi amittendæ sortis, novum extrinsecum titulum, scilicet *Principis Legem*, admitti oporteat.

Interim Theologis hinc inde disputantibus de hoc nuper invecto titulo Sacræ Pœnitentiariæ proposita fuit quæstio : « num cogendus esset ad restitutionem pœnitens, qui sine alio extrinseco titulo, occasione mutui auctarium scutorum quatuor in quovis centenariis, vi Civilis Legis tantum, perceperat. » — « Eminentissimus Pœnitentiarius respondit *Dictum Pœnitentem non esse inquietandum, dammodo in bona fide esset, et paratus stare judicio Apostolicæ Sedis.* »

Quæ responsio procul dubio non ad normam absolutam et perpetuam exhibendam fuit prolata. Emus Pœnitentiarius enim hinc probe sciens quot contra usuram habeantur decreta et declarationes, inde vero Catholicorum Doctorum (qui in rebus dubiis stant pro possessionis jure servando, donec evidens dominii titulus ipsi possessioni refragetur) sententiam non audens damnare, pro re nata tantum provisoriam quasi regulam dare voluit, donec a Romano Pontifice supremum latum fuerit judicium.

Posita vera prædicta responsione, quæ recentiori Theologorum opinioni videtur favere, non pauci inde, sive sua malitia, sive culpabili inconsideratione, aut infirmitate, occasionem arripiunt aut peccandi, aut in suo peccato permanendi. Prætermisso enim quod aliqui judicant generatim quamlibet usuræ quantitatem a Sacra Pœnitentia tolerari (prout notorius quidam usurarius, qui non auctarium scutorum quatuor tantum, justa Legis taxam, sed ultra decem, pro centenario, exigebat, oratori Episcopo, eum ad pœnitentiam hortanti, respondit, Summum Pontificem jam prohibuisse hac de re Pœnitentes inquietari) : generatim qui S. Pœnitentiariæ provisoriam regulam recte intelligunt, licet coram Confessoriis affirmant se paratos ad restitutionem, cum hoc ab Apostolica Sede decernatur : facto tamen tum ipsi, tum eorum hæredes, decursu diuturni temporis, quamdiu Ecclesia, vel Summus Pontifex, judicium differat, restitutionis oneri implendo impares passim fiunt.

Quapropter videtur in hac caussa supremum judicium non posse diutius contineri, tum quia non agitur de Ritibus ad Divini Cultus essentiam non spectantibus (quo in casu, salva Fidei ac morum Doctrina, possunt decreta ad longum etiam tempus differri), sed de commutativa justitia, cujus violatio, si extat, restitutionis onus inducit, cui quam citius debet satisfieri; tum quia tractu temporis, ut paulo ante est expositum, neque mutuantes, neque hæredes, si forte teneantur, restitutioni faciendæ invenientur pares.

Quibus breviter expositis, Archiepiscopus orator Sacrosanctum Vaticanum Concilium, seu universam Ecclesiam congregatam humiliter appellans, super expositis supremum judicium expectat; cumque ipsa a Spiritu veritatis regatur, et columna ac firmamentum sit veritatis, nonnisi catholicæ veritati congruum judicium expectandum.

Superest, ut Orator Archiepiscopus, genibus provolutus, Beatitudini Tuæ pedes deosculando

profiteatur, a Te tanquam Petra omnem Ecclesiæ prærogatixam derivare; cumque in Petri persona tibi olim a Christo dictum fuerit *pro te rogavi ut non deficiat Fides tua*, a Te præcipue supremum judicium sicut in exposita caussa, ita in omnibus, quæ ad Fidem spectant, una cum universa Ecclesia præstoletur; et cum ipsa *falli nescium* Te agnoscens ac feliciter prædicans humiliter demum se subscribat.

Hydrunti die 28 januarii 1870.

† Vincentius Andreas Archiep. Hydruntinus.

X.

POSTULATA COMPLURIUM GALLIÆ EPISCOPORUM.

De seminariis clericorum ubique instituendis. — De promovendo in seminariis sacrarum linguarum studio. — De academicis gradibus. — Juniores sacerdotes, per aliquot annos, circa sacram scientiam examinandi. — De collationibus ecclesiasticis inter sacerdotes instituendis et frequentandis. — De spiritualibus exercitiis a clero sæculari quotannis habendis. — De vita communi in clero sæculari fovenda. — De concursu ad parochorum electionem. — Bullæ institutionis episcoporum gratis expediendæ. — De dispensationibus. — Episcopi *in partibus* non facile creandi. — De archiepiscopali visitatione restituenda. — De creatione cardinalium. — De SS. Congregationibus earumque melioratione. — De conciliis œcumenicis singulis decem vel viginti annis celebrandis. — De plenariis conciliis interdum habendis. — De conciliis provincialibus et synodis diœcesanis. — De reformatione juris canonici. — De legibus matrimonialibus reformandis. — De abolendis componendis. — De Indice librorum prohibitorum. — De revidendo Breviario. — De revidendo Pontificali. — De indulgentiis. — An conveniat leges abstinentiæ et jejunii ad quamdam uniformitatem reduci, vel etiam mitigari. — De pecuniariis fidelium contributionibus adimpensas cultus et ad cleri sustentationem. — De piis imaginibus, de miraculis et de novis devotionis precibus. — De diariis catholicis moderandis et compescendis. — De cautionibus adhibendis ne res concilii imprudenti et indisciplina immixtione diariorum publicorum perturbentur. — De adducendis vel reducendis ad fidem et unitatem catholicam infidelibus, schismaticis et hæreticis. — De dividenda vel duplicanda sacra Congregatione Propagandæ Fidei. — De reducendis hæreticis. — De cautionibus in redactione decretorum errores condemnantium nunc adhibendis. — De prudenti modo specialiter servando in condemnandis modernis erroribus. — Novæ fidei definitiones nisi ex omnino necessaria causa non edendæ.

Eminentissime Præses!

Episcopi qui præsentibus litteras subscripserunt, Eminentiæ Vestræ, et, per illam, Patribus ad examinanda postulata deputatis, offerunt et com-

mendatum cupiunt scriptum, præsentibus literis annexum, cui titulus : « *Postulata a pluribus Galliarum Episcopis SS. DD. NN. PIO PAPÆ IX, et Sacrosancto Concilio Vaticano reverenter proposita.* »

Hæc postulata, seu potius vota, eo fine a nobis simpliciter offeruntur, ut prudenti Vestro Patrumque deputatorum judicio perpendantur, et ex illis depromi possit, et Sacrosancto Concilio submitti, quidquid melius, opportunius et utilius visum fuerit, ad Dei gloriam, Cleri sanctificationem, animarum salutem, Ecclesiæque utilitatem procurandam.

Quapropter, licet ea multis certe Episcopis placere noverimus, a paucis tantum nihilominus duximus subscribenda; tum ne importunius agere videremur, tum ut liberius examinari possent, quæ non petentium multitudine urgerentur, sed sola rerum petitarum gravitate, æquitate et utilitate commendarentur.

Nonnulla ex his petitis jam vel a Summo Pontifice concessa fuere, vel in recenti Schemate, nobis distributo, reperiuntur proposita. Ea tamen in nostro libello reliquimus, quia jam tunc ille confectus erat; et hæc cæterum duorum vel trium postulorum superfluitas Vos minime gravare potest.

Spe freti quod aliqua utilitas ex his nostris petitionibus et votis Sanctæ Ecclesiæ accedet, nosmet profitemur, Reverendissime Præses

Eminentiae Vestræ, item et Venerabilium Patrum deputatorum

*Obsequentissimos atque addictissimos
famulos et in Christo fratres.*

Huic postulationi subscripserunt

11 Concili Patres.

De Seminariis clericorum ubique instituendis.

Instituantur in omnibus diœcesibus majora Seminaria, a minoribus prorsus distincta, in quibus omnes ordinandi teneantur habitare et communiter vivere, per quatuor, aut tres saltem annos, studiisque ecclesiasticis et exercitiis spiritualibus, sub sancto piorum et doctorum sacerdotum regimine, operam dare.

Si quæ vero diœceses non possent statim proprium sibi seminarium constituere, ordinandi harum diœceseon collocentur interim in aliorum Episcoporum seminariis, ut sic deinceps nemo ad sacerdotium promoventur, quin et diu riteque probatus, et competenti scientia instructus, et ad virtutes, mores, ingeniumque status clericalis per sanctam disciplinam et competentem institutionem fuerit efformatus.

Ut autem Clericorum educatio in seminariis, tum majoribus tum minoribus, perfectior et accuratior esse posset, valde utile videretur speciales aliquas scholas institui, in quibus et ars docendi, et ars altior et difficilior virtutes clericales in juvenibus efformandi addisceretur.

*De promovendo in Seminariis sacrarum
linguarum studio.*

Revelationis divinæ adversarii nihil intentatum relinquunt ut sacrorum librorum auctoritatem convellant, et ad hunc pessimum finem assequendum, multas objectiones depromere maligne student ex primigeniis biblicorum idiomatibus, præsertim ex hebraica lingua, aliisque linguis. Valde igitur optandum est, imo prorsus necessarium, ut apud catholicos non torpescat harum linguarum studium. Quapropter, in omnibus clericorum seminariis, tradenda esset, saltem peritioribus alumni, hebraicæ linguæ sufficiens notitia, ut facile possent, privatis postea studiis, ad pleniorum hujus linguæ scientiam usumque pervenire. Turpe siquidem foret Ecclesiam catholicam, quæ vera est sacrorum librorum custos et interpres, studio linguarum in quibus primitive scripti sunt illi libri, minorem zelum ac protestantes et incredulos impendere.

Quoad linguam græcam, in qua et plures quoque libri sacri scripti fuerunt, et tot supersunt traditionis catholicæ eximia monumenta, quis non doleat ejus studium ita in majoribus seminariis prætermitti, ut hujus linguæ notitia prorsus in iis ipsis juvenibus oblitteretur, qui ei addiscendæ plures annos in minoribus seminariis insumpserant. Præscribendum igitur omnino esset ut linguæ græcæ studium in majoribus etiam seminariis continuari deberet.

De superioribus studiis ecclesiasticis restaurandis.

Evidentissimum est elementa scientiæ, sive sacræ, sive profanæ, qualiter in seminariis, tum minoribus, tum majoribus tradi solent, necessaria quidem esse, et quasi ulterioris doctrinæ fundamenta, nequaquam tamen sufficere, nec ad expositionem, nec ad defensionem dogmatum christianorum, prout id nostræ ætatis necessitates postularent.

Valde igitur optandum esset quosdam nunc, sicut olim, in cujusque Ecclesiæ Clero viros inveniri, qui specialius et plenius superioribus studiis incumbere. Cum autem hoc communiter nec facile, nec sufficienter præstari possit absque

publicis quibusdam institutionibus,—quales extant, verbi gratia, in Urbe Roma, apud Belgas, et alibi,—utilissimum videretur Episcopos, communicatis consiliis et conatibus, curare et allaborare ut præter seminaria, ubique servanda et in meliorem statum adducenda, instituerentur etiam, prout leges moresque ejusque gentis sinnerent, vel magna Collegia, vel Universitates, in quibus eminentior scientia coli tradique posset.

De academicis gradibus.

Gradus academici certe ad eminentioris scientiæ zelum in Clero fovendum aptissimi sunt. Ut vero finis ille obtineri possit, necesse foret gradus præfatos nemini unquam, nisi post maxime serias probationes, ullibi conferri. Quapropter, pro singulis gradibus, determinari deberent quædam quæstionum programmata, in quibus materies examinis, copiosior et difficilior prout gradus altiores sunt, exigeretur. Sed, quia parum statuta prosunt, si non servantur, stricte simul examinatorebus imponenda esset obligatio neminem, sub ullo quovis prætextu, ad honorem graduum unquam admitendi, nisi cujus scientia longis severisque probationibus vere constitisset. Non deberent gradus superiores obtineri per saltum, omissis probationibus ad gradus inferiores requiri solitis. Utilissime etiam renovarentur plures canones qui in Decretalibus continentur sub titulo: *De Magistris, et ne aliquid exigatur pro licentia docendi.*

Cum vero Universitates nunc paucissimæ sint, concedere dignetur S. Pontifex ut gradus theologi in nonnullis majoribus seminariis conferri possint.

Juniores sacerdotes, per aliquot annos, circa sacram scientiam examinandi.

Ut juniores sacerdotes peritiores in sacris studiis fiant, simulque otiositatis periculo subtrahantur, quotannis, per sex vel septem annos a tempore ordinationis suæ computandos, teneantur coram Episcopo, vel ab eo designatis examinatorebus, respondere circa quæstiones ad sacras scientias spectantes, et in programme ad hoc publicato propositas. Ita vero instituatur programma istud, ut contineat, per sex vel septem annorum spatium distributas, materias omnes quæ solent in seminariis explicari.

De collationibus ecclesiasticis inter sacerdotes instituendis et frequentandis.

Instituantur in omnibus diœcesibus collationes ecclesiasticæ, sexies vel septies saltem in anno habendæ, quas ejusdem districtus presby-

teri frequentare omnes debeant, et in quibus, juxta programma ab Episcopo propositum, tractentur, tum scriptis, tum oraliter, quæstiones illæ quæ ad partes sacrarum scientiarum maxime clero necessarias pertinere videbuntur.

De exercitiis spiritualibus a Clero sæculari quotannis habendis.

Omnes ubique Episcopi curare debeant ut exercitia spiritualia, quotannis per aliquot dies a Clero sæculari habeantur; idque, quantum fieri poterit, communiter, sive in seminarii majoris ædibus, sive in quovis alio loco qui ad hunc finem aptior videbitur.

In exercitiis spiritualibus presbyterorum facultates latissimæ confessariis concedendæ.

Facultates latissimæ, tum quoad casus reser-vatos, tum quoad censuras et irregularitates, impertiendæ essent, non per indultum, sed per modum concessionis generalis et perpetuæ, confessariis ab Episcopis specialiter designatis ad audiendas confessiones sacerdotum spiritualibus exercitiis in communi vacantium. Hanc gratiam, in Concilio Vaticano, a benignitate S. Pontificis concedi reverenter postulatur.

De vita communi in Clero sæculari fovenda.

Cum nihil sit in ecclesiastica disciplina et spiritui Ecclesiæ, et antiquis canonibus, et exemplis sanctorum patrum magis consonum, quam *Vita communis Clericorum*, ex qua maximæ certe multiplicesque profluere noscuntur utilitates, tum pro morum integritate tutius servanda, tum pro pietate et scientia uberius excolendis, tum pro sacro ministerio magis concorditer et fructuose exercendo, adhortetur Concilium Episcopos ut, quantum in Domino dabitur, huic sanctæ communi clericorum vitæ favere omnimodo sagantur.

Quapropter: 1º Statuant, — ut in multis diœcesibus jamdiu fit, — quoslibet parœciarum vicarios cum parochis suis, sub eodem tecto commorari debere, et eidem mensæ assidere. 2º Sacerdotum sæcularium communitatibus, vel piis quibuslibet sodalitatibus, sub diversis formis ac nominibus institutis vel instituendis, omnem favorem et gratiam præstent. 3º Nihil demum negligant et intentatum relinquant, ut Clerus sæcularis a separato illo et solitario vivendi modo, qui nimis amorem proprium sapit, ad cohabitationem, convictum, consociationem, quæ caritatem redolent et unioni favent, transferatur.

De mulierum in domibus sacerdotum famulatu.

Sacerdotes a domibus suis vel prorsus famulatum mulierum excludant; vel si aliquam mulierem in famulam haberi necesse fuerit, eligatur quæ vitæ sit omnino probatissimæ, famæque integerrimæ; nec ætate minor quam quadraginta annis, nisi sit ex iis proxime cognatis, quas ab antiquis etiam canonibus cum presbyteris habitare concessum erat.

De concursu ad Parochorum electionem.

Concursum ad Parochorum electionem in multis regionibus obsolevisse nemo est qui nesciat. Hoc vero ex multis variisque causis evenit, sed ideo forsitan præcipue quia sola fere in eligendis attendebatur scientia, ipsomet probationis exitu comprobata, non autem satis respiciebatur ad pietatem, ad sanctos mores, et ad parochialis regiminis peritiam; unde sæpe fiebat ut ad regendas majores parochias promoverentur, qui ne digni quidem fuissent minoribus præfici.

Quamobrem, ubi concursus in usu habetur, necesse foret rem ita componi, ut latissima relinqueretur episcopis libertas, omnibus perspectis et libratis, eos, pro sua prudentia, eligendi, qui non solum docti, sed et ex omni parte magis digni viderentur, posthabitis doctioribus sed minus dignis.

In locis autem ubi, propter peculiare causas, ex concursu non est in usu, difficiliorisque praxis foret, scopus nihilominus legis obtinebitur, si in promovendis parochis magna habeatur ratio scientiæ, cujus quisque probationem exhibuerit, tum in seminariis, tum in examinibus clericali, juniorumque sacerdotum, tum in collationibus ecclesiasticis, tum maxime in obtinendis gradibus academicis baccalaureatus, licentiatus et doctoratus: ita ut, cæteris paribus, vel non aultum imparibus, doctior minus docto semper præhabeatur.

Ut vero de scientiæ probationibus certius constaret, simulque magis accenderetur studiorum emulatio, statui posset ut varii meritorum gradus in variis illis probationibus exhibiti non solum in registis notari, sed etiam vulgari deberent.

De prædicatione verbi divini.

Non pauci, hodie, verbi divini prædicatores, ne vultos dixerimus, in magnis præsertim civitatibus, prædicare noscuntur modo magis philosophico, litterario, et naturali, quam vere Christiano; unde illorum conciones, solida doctrina

vacuæ, et motibus illis ac sancta unctione destitutæ, quæ ad cordis compunctionem animas excitant, vel nullos omnino, vel modicissimos tantum fructus producunt, et auditores, etiam assiduos, in magna et lugenda ignorantia religionis relinquunt.

Summi igitur pretii esse videtur, si Concilium Vaticanum, Sac. Concilii Tridentini vestigiis inherens, decretum speciale ea de re ederet, in quo explicite veras Christianæ prædicationis regulas traderet et intimaret, omnes verbi divini prædicatores fortiter commonendo, quatenus Scripturarum divinarum, SS. Patrum et sacræ theologiæ studio incumbentes, inde potissimum concionum suarum haurirent materias, et ita verbum divinum annuntiare studerent, ut et ignaros erudire, et peccatores ad poenitentiam convertere et justos in via virtutum promovere efficaciter possent.

Præciperetur quoque ut, in parochialibus quibusvis ecclesiis, Doctrina christiana, in pronis et concionibus, per ordinem, successive, complete et lucide traderetur; ita ut nemo, parochiæ suæ prædicationum auditor assiduus, Religionis dogmata, præcepta et sacramenta ignorare posset; ad quem etiam multum juvabit, si interdum, bis v. g. in anno, præcipuis maxime festivitatibus, quando plebis major adest concursus, tota doctrinæ christianæ series breviter et clare exponeretur.

De pastoralis sollicitudine erga pueros et juvenes; et primo de frequenti et sedula puerorum confessione.

Cum adulterorum tanta pars, virilis præcipue sexus, praxim Christianam prorsus negligat, ecclesias parum frequentet, et sancto Cleri influxui se prope totaliter subtrahat, maximi, hac nostra præsertim ætate, momenti esset ut pastoralis cura zelusque sacerdotalis sollicitus, et quovis possibili modo, erga pueros ac juvenes se impenderent. Quamobrem valde optandum videretur, instantiusque postulatur, ut ea de re, tantæ utique et tam urgentis necessitatis, parochos omnes ac sacerdotes admonere vellet Concilium, vehementissimeque, tum adhortando, tum etiam præcipiendo, eos ad id faciendum excitaret.

Et primo: cum matura, frequens et sedula confessio efficacissimum sit medium quo pueri a vitiis et christianis virtutibus imbui possint, nihilominus vero nemo nesciat puerorum confessionem a permultis parochis valde negligi, commoneantur et jubeantur omnes sa-

cerdotes curam animarum habentes, ut parvulos, statim ac rationis ætatem adepti sunt, confitentes audire incipiant, frequenter eos ad sacrum tribunal accersant, et teneras ipsorum animas, Christi sanguine redemptas, a peccatis absolvere, et ad pietatem virtutesque informare, omni quo poterunt zelo, studeant.

De Catechismis primæ communioni præviis, et de juvenum perseverantia.

Saluberrima praxis pueros ad primam communionem, per aliquot annos, catechismis publicis, et frequentioribus confessionibus præparandi, uberrimos fructus, ubicumque ille mos receptus est, produxit. Valde igitur optabile videretur, a Concilio laudabilem illam salutaremque praxim commendari, atque in universa præcipi Ecclesia.

Maxime etiam laudandæ et commendandæ essent majores illæ catecheses a *Perseverantia* nuncupatæ, in quibus, post primam synaxim, juvenus doctrinam Christianam, pluribus annis, altius pleniusque ebibit, et ad veram solidamque pietatem efficacius efformatur: item et illæ variæ adolescentium et juvenum societates, sub variis formis et vocabulis institutæ (*Œuvres de Jeunesse, Sociétés de patronage, Cercles religieux*), ubi juvenilis ætas, honestis relaxationibus allecta, periculis voluptatum societatumque mundanarum feliciter eripitur, simul et per pia quædam exercitia, christianasque adhortationes in via virtutum et salutis dirigitur et firmatur.

De regularibus.

Circa regulares, qui pars tam nobilis et tam utilis sunt Ecclesiæ, modo secundum status sui perfectionem et vigorem sancte vivant, nonnulla statuenda viderentur, quorum hæc præcipua:

Suadeantur et admoneantur omnes Religiosi Ordines, sed illi maxime qui, de novo fundati, vel renascentes, periculosissimæ tentationi citius crescendi obnoxii esse possent, ut circumspectissimam et severissimam attentionem adhibere nunquam omittant in discretionem et electionem subditorum qui illis adsociari postulant. — Novitiatus eo instituantur et dirigantur modo, et ita diuturno tempore protrahantur, ut aptissimi sint ad efformandam indolem religiosam, et instillandas ac excolendas in novitiis omnes virtutes evangelicas, quibus personæ Deo dicatæ pollere debent. — Item, et post emissam professionem, aptiora quæque adhibeantur et cumulentur media, quibus eadem virtutes servari

atque perfici valeant, et si opus fuerit, promptissime reparari possint.

Hæc porro, etsi omnibus Regularibus communia, at illis maxime necessaria esse liquet, qui externis sacri ministerii operibus occupati, pluribus undequaque patent relaxationis periculis, et, si a status sui integritate defecerint, majora scandala Ecclesiæ ingenerare possunt. Quamobrem horum præsertim Ordinum et Institutorum Superiores prudentissime caveant ab admittendis illis sacerdotibus, vel clericis qui minus digni sacro ministerio in diœcesibus et seminariis habiti sunt, et quibus sæpius, si de sua vere salute solliciti vitam religiosam amplecti velint, claustratæ potius et pœnitentes religiones suadendæ sunt, quam illæ quarum subditi, extra claustra ut plurimum degentes, et vigilantiae superiorum subtracti, prædicationi ubivis locorum vacant: quod utinam nunquam soli facerent, sed semper bini, juxta regulam evangelicam, caute mitterentur!

Cum autem, in statu præsentis Ecclesiæ et humanæ societatis, circumstantibus hinc et inde invidis hostibus, hæreticis scilicet, incredulis, et malis politicis, qui infensissimos animos erga religiosos Ordines gerunt, summæ necessitatis sit Regulares quoslibet et sancte vivere, et quidquid scandalum præbere posset ab Institutis suis promptissime remove; statuendæ viderentur aliquæ juris regulæ, quarum ope: 1° Religiosi discoli et scandalosi, quantumvis solemnibus votis ornati, facilius et expeditius expelli possent, et vitæ sæculari reddi; 2° domus religiosæ, statim ac regularis in eis disciplina gravius relaxari constitisset, reformari, aut supprimi possent, et deberent; 3° neque toleraretur in posterum ulla religiosa societas, vel domus, quæ manifeste inutilis in Ecclesia facta esset.

Valde etiam expediret exemptiones de novo non concedi, et jam concessas ita moderate temperari, ut supprimerentur, quantum possibile erit, Regulares inter et Sæculares occasiones illorum conflictuum qui, in hodierno rerum statu, non nisi periculosissime erumpere et agitari possent.

De religiosis mulierum familiis, puellarum educationi ac operibus charitatis vacantibus.

Longissime abest ut religiosarum mulierum numerus, quæ juventutis educationi, infirmorum visitationi et curæ, aliisque operibus misericordiæ, tum in urbibus, tum in ruralibus parœciis, vacant, sufficiens sit. Quantumvis igitur hujus

generis instituta, hoc præsertim sæculo, multiplicata sint, novis foundationibus, nedum obsistendum, favendum econtra, positis ponendis, videtur.

Neque ullo modo satis liquet melius fore, ut quidam vellent, si omnis illa Institutorum varietas, quadam veluti fusione, ad tres aut quatuor majores congregationes reduceretur. Timendum quippe esset, ne sic tam sancta illa et tantæ utilitatis res funditus perturbaretur; ne vocationum copia notabiliter diminueretur; imo ne observantia et fervor tanto difficilior persistere, quo facilius, in numerosissimis hujusmodi et valde extensis Congregationibus, et vigilantia superiorum deficere potest, et nervus disciplinæ languescere.

Non ergo fiat hujusmodi fusio; neque severius novæ foundationes cohibeantur. Admoneri sufficiat Episcopos ut novis foundationibus prudenter invigilent, eas non concessuri, quando vel inutiles, vel spe successus destitutæ videbuntur: curent etiam novitiatus rite institui et dirigi; nec unquam, sub quovis prætextu, tempus probationis minui; item et disciplinam religiosam sancte servari; abususque, si aliqui surreperint, citius reformari. Hæc autem ut præstare possint Episcopi, omnino necesse esset præfata instituta sub illorum jurisdictione et manu relinqui; ideoque nullis exemptionibus immediatæ Ordinariorum gubernationi ipsa subtrahi.

- De Capitulis.

Si de Capitulis, eorumque statutis, in Concilio agendum veniat, ita omnia componantur cauteque attemperentur, ut, quantum fieri poterit, arceantur omnes occasiones conflictuum Episcopos inter et Capitula: ad quod certe maxime conferet, si servetur laudabilis mos in Ecclesiis nostris a Concordatu 1801 receptus, juxta quem Vicarius Generalis Episcopi simul est Decanus Capituli. Inde enim feliciter contingit ut extet vinculum quoddam unitatis, quo Episcopus et Capitulum facilius et quasi naturaliter ad invicem connectuntur et conciliantur.

Episcopi dispensationes omnes concedere possint, quæ S. Pontifici expresse non fuerint reservatæ.

Cum facultas a positivis legibus, prudenter, in casibus particularibus dispensandi ad bonum regimen animarum pertineat, necessitas autem dispensationum ita frequenter occurrat, ut nimis

molestum foret, imo nocivum sæpe, si ad Romam ordinario recurrendum esset pro dispensationibus obtinendis, nonne conveniens esset decerni, et in jus commune poni, Episcopos deinceps dispensaturos, ubi tantum de casibus agatur particularibus, super ecclesiasticas leges, nisi quarum dispensationem S. Pontificum prudentia expresse sibi censuerit reservandam.

Reservationes autem dispensationum S. Pontifici locum habere forsitan sufficeret in gravissimis legibus, super quas raro et non nisi ob graviores causas dispensari solet.

Episcoporum facultates circa casus occultos latius interpretandæ.

Decretum concilii Tridentini, vi cuius Episcopi absolvere possunt a casibus S. Pontifici reservatis, quando sunt occultis, item et dispensare in irregularitatibus ex delicto, si occultæ sint, applicetur quoque, propter paritatem rationum, ad irregularitates et peccata reservata quæ post Concilium Tridentinum constituta fuerunt, imo et ad ea quæ deinceps constitui possent. Motiva siquidem legis Tridentinæ a tempore, sive ante, sive post Concilium, independentia prorsus esse manifestum est.

Indulta apostolica Episcopis per totum episcopatus tempus necessaria pro toto episcopatus tempore concedantur.

Indulta Episcopis concessa pro facultatibus quæ hujus sunt generis ut Episcopus iis pariter indigere per totum episcopatum debeat, videntur non concedendæ ad tempus, ut nunc fit, v. g. ad annum, vel ad tres, aut quinque annos, sed protendendæ ad totum tempus episcopatus, idque propter duplicem hanc rationem: 1° ne Episcopis inutiliter imponatur molestia illa petendi tam frequentes renovationes indultorum; 2° (et hæc ratio est præcipua) ne actus episcopales multi et gravissimi, v. g. dispensationes, absolutiones etc., exponantur facillimo nullitatis periculo, dum, ut non raro fit, Episcopus vel ejus cancellarius obliiti fuerint postulare, tempore requisito, renovationem indultorum.

Hanc obligationem obtinendi per indulta, independentem renovationem, facultates ad bonam muneris publici executionem necessarias, nullibi, ut putamus, videre est nisi in regimine ecclesiastico, quod tamen deberet esse omnium regiminum simplicissimum, et in quo præterea Episcopi locum præstantiorem tenent, quam, in regimine politico, præfecti et officiales.

De Archiepiscopali visitatione restituenda.

Quilibet Archiepiscopus debeat, singulis saltem quinquenniis, cunctas diœceses provinciæ suæ visitare; ubi de omnibus diligenter inquirat, et quæ corrigenda esse videbuntur, per se, vel relatione ad Romanum Pontificem facta, corrigat aut corrigi procuret.

Archidiœceses autem, ab aliquo ejusdem nationis Archiepiscopo, a Romano Pontifice ad hoc specialiter delegato, singulis saltem decenniis visitentur.

De appellationibus ad S. Sedem non admittendis, omisso medio neque pro levioribus causis.

Appellationes ad S. Sedem, omisso medio secundæ instantiæ, metropolitanæ scilicet, non deberent admitti;

Nec, etiam post ipsam secundam instantiam, locum habere in causis levioribus, sed tantum in gravioribus et majoribus, a jure determinandis (1).

De titulis curiæ Romanæ honorificis non conferendis sacerdotibus extra Romam degentibus inconsultis ipsorum Ordinariis.

Tituli honorifici et privilegia Camerariorum, Protonotariorum, Missionariorum apostolicorum, non concedantur presbyteris extra Romam commorantibus, quin prius consulti fuerint Episcopi quorum juris sunt; ne periculum incurratur hujusmodi honores et favores indignis, per ignorantiam, conferendi, et molestiam ipsis Episcopis creandi, dum sacerdotes dubiæ famæ, imo quos aliquando Ordinarii pœnis plectere debuerint, a Romano Pontifice honorificari videbuntur.

Item nullus Episcopus canonicatu ad honorem alienæ diœcesis presbyterum ornet, nisi prius consulto hujus presbyteri Ordinario.

De viris in sac. Cardinalium collegio, romanisque Congregationibus et tribunalibus adhibendis.

In sacro Cardinalium Collegio, nec non in S. Romanis Congregationibus, et tribunalibus, utinam sociarentur, cum doctissimis viris, multi etiam

homines practici, ex his scilicet qui in gerendis diversis muneribus ecclesiasticis versati fuerint et manum diu habuerint; quales sunt Episcopi, eorum Vicarii generales et Officiales, Parochi, Rectores domuum religiosarum, Missionarii in regionibus infidelium, etc. Haud enim videtur quo meliori et efficaciori modo ad prudentem tutamque tractationem et decisionem tot negotiorum et litium ecclesiasticarum, quæ Romam undequaque affluunt, perveniri possit, nisi junctis simul in iisdem conciliis doctrina et experientia, quarum una principia proponit, altera principiorum applicationem, salvis ipsis principis, rerum exigentiis et difficultatibus attemperare et conciliare novit.

Eminentissimi cardinales et præcipui curiæ Romanæ officiales ex cunctis nationibus assumendi.

Eminentissimos cardinales, itemque SS. Congregationum tribunaliumque Romanæ Ecclesiæ consultores, officiales, judices, ex omnibus gentibus assumi omnino expediret; quatenus sic, melius cognitis et perspectis uniuscujusque nationis ingenio, moribus, consuetudinibus, statuque omni religioso, civili et politico, res tam generales quam particulares Ecclesiæ, vel ecclesiarum, aptius possent et prudentius gubernari (1).

De Conciliis œcumenicis sæpius celebrandis.

Cum in Concilio Tridentino multi enixe postulassent, maxime vero Italiæ Episcopi, ut Concilia œcumenica sæpius celebrari deberent (2), re ad S. Pontificem per RR. CC. Legatos dela-

(1) Hoc reformationis punctum, utpote maximi, et evidentissimi momenti, propositum reperitur in omnibus postulatis Concilio Trident. submissis:

« Sint diversarum nationum. » (Postul. Barth. a Martyr.)

« Cardinales... ex omnibus nationibus optimi quique elegantur... et resideant in urbe. » (Postul. variorum Episc.)

« S. R. E. Cardinales ex variis quibusque regionibus et nationibus a Pontifice deligantur, a quibus ipse de rebus et singularitatibus uniuscujusque facilius commodiusque deceri possit et informari. » (Postul. Regis Lusit.)

(2) « Decretum Concilii Constantiensis, de Concilio quolibet decennio celebrando, confirmandum esset, et executioni mandandum. » (Postulat. Episcop. Italiæ.)

« Ut ea quæ statuta fuerint observentur, et quæ jure ipsi sancita sunt firma permaneant; statuatur ut, annis quibusque viginti saltem, generale Concilium in Ecclesia celebretur, nisi aliter summo pontifici visum fuerit. » (Postul. Regis Lusitan.)

(1) Cf. Postulata S. Concil. Trid. proposita:

« Videtur statuendum, ut omnis causa tractetur in prima instantia coram Ordinario, et in secunda coram Metropolitano, et in tertia coram sede Apostolica, si agatur super beneficio ascendente ad valorem magnum. » (Postulat. Barth. a Martyr.)

« Appellationes gradatim factæ dumtaxat admitti possint, nec omisso medio. » (Postul. Regis Lusitan.)

ta, libenter annuerat Pius IV, ut, si ita videretur Patribus, Decretum confici posset de generalibus Conciliis singulis 20 annis habendis. Res tamen deliberationi Concilii a Legatis proposita non fuit. Postulatur igitur ut in Concilio Vaticano, annuente S. Pontificis Pii IX benignitate et sapientia, Decretum de ea gravissima re deliberationi Patrum proponi possit.

De Conciliis plenariis interdum habendis.

Cum multa sint, sive ad defensionem, sive ad profectum et incrementum rei christianæ spectantia, quæ, propter identitatem morum, legum, ingenii, statusque omnis tum religiosi tum politici, in eadem gente sunt communia, ideoque non nisi communibus consiliis et conatibus prudenter tractari et efficaciter agi possunt; valde interesse videretur ut cujusque gentis Episcopi interdum in Conciliis plenariis congregarentur, ad deliberandum et statuendum de iis quæ ad communem gentis utilitatem pertinerent. Hoc vero ut ordinate semper fieret, et sine ullo catholice unitatis periculo, habendæ essent aliquæ regulæ, a jure positæ, quarum subsidio et conveniens libertas hujusmodi conventibus relinqueretur, et debita erga Romanum Pontificem dependentia constanter et fideliter servaretur.

De Conciliis provincialibus singulis quinquenniis celebrandis.

Innovetur et executioni mandetur decretum Concilii Tridentini quo præcipitur ut Provincialia concilia singula trienniis celebrentur; quod tamen ad singula quinquennia reduci posset.

Horum autem conciliorum decreta si necesse sit revisioni S. Congregationis Concilii subjici, antequam publicentur, saltem:

1º Nihil, in decretis, addat S. Congregatio, quod ab ipsis Patribus Concilii tractatum et statutum non fuerit;

2º Liceat comprovincialibus Episcopis publicare separatim decretorum partem a S. Congregatione probatam; quoad illam vero circa quam animadversiones et correctiones propositæ fuerint, liberum sit prælatis, prout melius ipsis videbitur, vel eam ad sensum S. Congregationis correctam publicare vel eam omnino suppressere (1).

(1) Cf. Postulata ad Concil. Trid. proposita:

« Concilia provincialia, ab apostolicis ordinata temporibus, in usum revocentur. » (Postul. Episc. Italiæ)

« Concilia provincialia, aut synodalia, celebrentur annis tribus singulis. » (Postul. Barth. a Martyr.)

« Decernat Sancta Synodus, ut non solum Synodi Epis-

De synodis Diæcesanis.

Habeantur interdum, singulis v. g. trienniis, vel quinquenniis, synodi diæcesanæ, in quibus Episcopi de iis maxime quæ ad clericalem disciplinam, bonum parœciarum regimen, mediaque salutis animarum procurandæ spectant, cum Clero suo, communicatis consiliis, tractent et statuunt.

De reformatione juris canonici.

Evidentissimum est, ab omnibus jamdiu agnitum, et ubique conclamatum, juris canonici aliquam revisionem et reformationem necessariam esse, valdeque urgentem. Siquidem, ob tam multiplices gravesque rerum et societatis humanæ mutationes, leges permultæ, quædam inutiles, aliæ observatu impossibiles aut difficillimæ, evaserunt. De innumeris quoque canonibus ambigitur utrum hactenus vigeant necne. Demum, per tot sæculorum decursum ita excrevit legum ecclesiasticarum numerus, et leges illæ in ingentibus juris collectionibus adeo cumulatae sunt, ut aliquo sensu dicere possemus: *obruimur legibus*. Hinc fit ut studium juris canonici infinitis prope et inextricabilibus difficultatibus implicetur; controversiis ac processibus latissimus locus pateat; et conscientiae mille anxietatibus angantur, et in contemptum legum impellantur.

Concilium igitur ad grande hoc et necessarium opus reformationis juris canonici attendere omnino optandum est: quod ut convenienter fiat:

1º Concilium per se ipsum decerneret præcipuos et magis urgentes reformationis articulos, simulque indicaret qua mente et quonam generali conceptu reformatio juris peragi debeat.

2º Institueretur Congregatio aliqua specialis doctissimorum theologorum et canonistarum, simul et virorum maxime practicum, et ex omnibus assumptorum nationibus, qui universum jus canonicum attentissima revisione introspicerent, et, rejectis quæ rejicienda, modificatis quæ modificanda, additis quæ addenda viderentur, novum Corpus juris conficerent, quod statui præsentī Ecclesiæ aptius accommodatum, titulisque, capitibus et articulis juxta materiarum ordinem digestum, huic Concilio œcumenico, vel alteri

copales quotannis semel..., sed etiam tertio quoque anno provinciales congregentur. » (Postul. Oratorum Regis Gall.)

proxime convocando, examinandum sancendum-que proponeretur (1).

De censuris, præsertim reservatis, ad pauciores numerum reducendis.

Sedulo examini subjiciantur, et utinam pro magna parte tollerentur censuræ a jure, — excommunicationes, suspensiones, interdicta, — maxime vero quæ *ipso facto* incurruntur, et quæ sunt S. Pontifici reservatæ (salvo tamen S. Pontificis iudicio et jure). Harum quippe numerus ita excrevit, ad plura scilicet centena (2), ut vix ullus sit in orbe confessarius qui illas omnes scire, vel retinere valeret; et, si cunctæ illæ censuræ in vigore esse dicantur, jugum inde parum tolerabile conscientiis imponitur, quæ sic in contemptum pœnarum inducuntur, vel anxietatibus et scrupulis implicantur (3).

De reservationibus peccatorum S. Pontifici ad pauciores casus reducendis.

Reservationes peccatorum S. Pontifici, si non omnino supprimendas, saltem ad pauciores casus, eosque gravissimos ac rarissimos, reduci, apud S. Pontificem supplicetur.

Nostreis etenim temporibus maxime refert ut receptio sacramenti pœnitentiæ, a quo tanta christianorum multitudo recedunt, quam facilius efficiatur. Et præterea, cum hodie impossibile sit et prorsus inusitatum pœnitentes, quantumvis

rei siut, Romam mittere, — ut absolutionem postulent et obtineant, inde fit ut reservatio casuum S. Pontificis jam non ipsis pœnitentibus, bene vero solis Confessariis pœnam et molestiam inferat.

Nonne mutanda, vel mitiganda esset disciplina, quæ et parum utilis evasit, et tot creat difficultates, cujusque, in summa, praxis prope reducitur ad tædiosum litterarum, inter scribas episcopatum et scribas curiæ Romanæ, commercium?

Hæc reformatio casuum S. Pontifici reservatorum eo magis a benignitate S. Pontificis postulanda videtur, quod — præter rationes supra allatas — illorum casuum numerus, decurrentibus sæculis, ita excrevit, dum simul multi ex illis vel obsoleverunt, vel in variis regionibus usu recepti non fuerunt, vel consuetudine contraria aboliti sunt, ut jam nemo extet in tofo orbe terrarum, qui certo dicere posset quinam siut omnes casus papales, et de non paucis merito dubitetur an adhuc vigeant, necne.

Quis non vehementer optet confessarios et juris ac S. theologiæ lectores a tali, circa rem tam gravem, confusione liberari (1)!

De catalogo casuum S. Pontifici reservatorum initio cujusvis pontificatus exarando et publicando.

Ne vero materia censurarum et peccatorum S. Pontifici reservatorum iterum recidat in confusionem illam quam nunc videmus, de qua multum ubique doletur, et unde innumeræ difficultates, dubitationes, conscientiarum anxietates emergere noscuntur, reverenter postulatur, ut quilibet S. Pontifex, initio Pontificatus sui, publicaret et ad universos orbis Episcopos dirigeret catalogum censurarum et peccatorum quæ sibi reservare intendit; ita ut pro abrogatis habendæ

(1) Aliquid simile in Concil. Trid. postulatum reperitur:

« Deligantur hoc in sacro Concilio viri scientia et probitate conspicui, qui constitutiones omnes Canonicas, peccati capitalis reatum inducentes excutiant diligenter et exponant, videantque num ab ejusmodi reatu pœnaque quædam earum eximenda, quidve circa hæc omnia statuendum fuerit et observandum aperte declarent. » (Postul. Regis Lusit.)

(2) Videri potest earum aliqualis elenchus 2º vol. Theol. Buzenbaum, Romæ ex typis S. Propagand. 1847.

(3) Episcopi Italiæ in suis ad Concil. Trid. *postulatis*, hoc idem votum enixe proponebant, ut scilicet excommunicationes *innumerabiles* ad aliquas paucas et certas reducerentur, nec pœnæ adeo graves, in posterum, nisi pro causis gravissimi momenti edicerentur:

« Si possent innumeræ excommunicationes ad pauciora et ad certa capita redigi.

« Moderandæ quæ in Cœna Domini leguntur, ut est illa quæ contra deferentes arma ad infideles lata est.

« Excommunicationes non concedantur nisi pro rebus maximi momenti. »

Cf. etiam postulata Oratorum Galliæ:

« Cum excommunicatio sit Ecclesiæ supremus gladius, non est passim decernenda, sed pro gravissimo tantum peccato, cum in eo, post unam et alteram, et nonnunquam tertiam monitionem, reus perseveret. »

(1) Cf. postulata Concil. Trid. proposita.

« Quod in foro conscientie possint Episcopi a casibus reservatis Papæ, exceptis pœnis gravissimis, absolvere, et dispensare in irregularitatibus . . . et quod possint absolvere semel in vita et in mortis articulo, ut Papæ placuerit, sicut conceditur Religiosis. » (Postul. Barth. a Martyr.)

« Ordinarii in foro conscientie possint annuente Pontifice, absolvere et dispensare quoscumque, etiam in casibus reservatis, et irregularitatibus . . . ac demum possint in foro conscientie, quæ possunt Pœnitentiarum majores. » (Postul. variorum Episcop.)

« Decernatur etiam omnes et quoscumque casus qui ad forum interius spectant . . . Ordinariorum uni arbitrio committendos esse, auctoritati et iudicio » (Postul. Regis Lusit.)

essent omnes præcedentes reservationes quæ in catalogo Pontificis regnantis inscriptæ non reperirentur.

Duo maxima commoda ex illa praxi profluerent: Primum, quod deinceps facile et certo sciri ab omnibus posset quinam casus sint reservati, vel non. Secundum, quod catalogus ille, cum sic revisioni frequentissimæ subjiciendus esset, opportune, prout mutationes rerum id postularent, reformaretur; nec unquam eveniret reservationes multas semper, ut nunc fit, in jure permanere, etiam postquam ipsorum utilitas cessaverit (1).

Valde quoque optandum esset, propter similes rationes, ut ejusdem generis catalogus initio cuiusvis pontificatus publicaretur, etiam pro censuris non reservatis, utpote quæ, in millibus decretis et constitutionibus Pontificum dispersæ, vix ac ne vix quidem a peritissimis ipsis nosci omnes possunt, et permultæ in jure manent, quæ jam inutiles, aut parum utiles evasisse ab omnibus judicatur.

De legibus matrimonialibus reformandis.

Cum ex una parte, civile quod vocant *matrimonium* ita nunc apud omnes, etiam catholicas nationes stabilitum sit, ut nulla spes proxima remaneat abrogationem illius obtinendi; ex altera vero parte nemo non perspiciat quantum mali et scandali profluat ex matrimoniis illis quæ, coram Deo invalida, in civili tamen foro pro validis habentur, ad tam perniciosam pestem, pro benignitate et sapientia Ecclesiæ avertendam, vel saltem minuendam, attento submittenda videretur examini tota de matrimonio legislatio canonica, eo fine ut quantum penes Ecclesiam erit et ipsius rei natura permittet, saltem rariores efficiantur casus in quibus idem matrimonium et validum civiliter et in conscientia nullum esset potest.

Ad quem scopum assequendum imprimis conducet impedimentorum dirimentium canonicorum prudens reductio, de qua infra.

De minuendo impedimentorum matrimonii dirimentium numero.

Inter impedimenta matrimonii dirimentia opportune supprimerentur quæcumque absque graviori præjudicio videntur eliminari posse; scilicet:

(1) « Censurarum, excommunicationum aut irregularitatum omnium, variis et multiplicibus expressarum, vix etiam passim a pluribus et vulgo cognitarum, habeatur conficiaturque catalogus. » (Postul. Regis. Lusitan. ad Concil. Trid.)

1° Quartus, imo forsitan tertius consanguinitatis gradus.

2° Spiritualis cognatio, nisi forte inter baptizatam et patrinum.

3° Affinitas ex commercio illicito.

4° Affinitas ex commercio licito, ultra primum gradum.

5° Honestas publica ex sponsalibus.

6° Honestas publica ex matrimonio rato, non consummato, ultra primum gradum.

7° Impedimentum criminis ex adulterio solo, absque conjugicidio, aut machinatione conjugicii (1).

De modificando clandestinitatis impedimento.

Si hoc impedimentum dirimens servandum judicetur, saltem ita attemperetur conditio quæ exigit, sub pœna nullitatis, præsentiam *proprii* sacerdotis exclusive ad alium, ut in posterum gravissimi hujus contractus et sacramenti validitas non dependeat ex tam facilibus erroribus qui circa quæstiones *domicilii*, ac consequenter circa qualitatem *proprii sacerdotis*, oriri et subrepere possunt: unde fit ut multa matrimonia, etiam in facie Ecclesiæ contracta, nulla sint. Sufficiat ergo exigere, sub peccati et censuræ pœna, non autem cum matrimonii irritatione, nullus sacerdos, nisi *proprius*, aut ab eo delegatus, matrimonium præsumat celebrare.

Valde etiam opportunum, et benignitate Ecclesiæ omnino dignum esse videretur, simul et menti Concilii Tridentini apprime consonum, ut matrimonia protestantium et schismaticorum, quorum heu! ita excrevit numerus, huic nullitatis causæ, quæ ex impedimento clandestinitatis emergit, nullibi jam forent obnoxia.

Latiores facultates Episcopis, ad dispensandum super impedimentis matrimonii, concedendæ.

Latissimæ facultates ad dispensandum super impedimentis matrimonii, tum ante celebrationem, tum post, et etiam in radice, Episcopis omnibus concedantur: quod non per indulta temporanea, sed per modum juris fixi et permanentis fieri, benigne concedere dignetur S. Pontifex:

(1) Cf. Postulata Concilio Trid. proposita:

« Non contrahatur cognatio spiritualis per baptismum et confirmationem nisi inter ministrantem et recipientem, ob multa inconvenientia.

« Tollantur etiam impedimenta, quæ dicuntur cognitionis legalis et justitiæ publicæ honestatis; et minuantur impedimenta consanguinitatis et affinitatis. » (Postul. Barth. a Martyr.)

Illæ tamen S. Pontifici semper reservatæ maneant dispensationes, quæ nonnisi raro et propter graviores causas dari solent (1).

Dispensationes in romana curia promptius expediendæ.

Dispensationes matrimonii a romanis tribunaliis quam promptius expediantur, ita ut nulla sit, secluso difficultatum specialium casu, quæ, post receptas preces, ultra quatuor vel quinque dies protrahatur. Nullus vero vacationum prætextus rem tam urgentem procrastinare faciat, eo magis, ut omnes norunt, quod municipiorum officialitates, recipiendis *matrimoniis civilibus* præpositæ, nunquam vacent.

De feriis SS. Congregationum et Tribunalium Romanorum supprimendis, vel minuendis.

Mederi dignetur S. Pontifex nimis illis dilationibus et procrastinationibus quas patitur, in Romana curia, expeditio negotiorum et gratiarum, maxime vero dispensationum matrimonialium, unde quotidie gravissima et irreparabilia mala emergunt. Quibus malis si occurrendi voluntas sit, omnino necesse videtur illas longiores et ultra modum multiplicatas SS. Congregationum ac Tribunalium ecclesiasticorum Urbis ferias, ex parte suppressi, ac brevissimos terminos coarctari: cautionibus nihilominus adhibitis, ut, in ipsomet vacationum tempore, urgentia negotia semper expediantur.

De reformandis stylo et regulis ad rescripta dispensationum matrimonii spectantibus.

Nemo est, styli et regularum ad dispensationes matrimonii earumque rescripta pertinentium tantisper gnarus, qui non miretur, et

« An expediret tollere quarti gradus affinitatem, et consanguinitatem; item impedimenta spiritualis consanguinitatis; item impedimenta publicæ honestatis. » (Postul. Episcop. Ital.)

« Gradus consanguinitatis, et affinitatis, et cognationis spiritualis possent minui, ut tollantur dispensationum causæ. » (Postul. variorum Episc.)

« Nec quartus, nec tertius etiam affinitatis, consanguinitatisque gradus contrahendo nihil obstat imposterum legitimo matrimonio. — « Nulla etiam obstat contrahendo cognatio spiritualis, quam quæ levatum inter et levantem oritur. » — Publicæ vero honestatis impedimentum vulgo dictum omnino revocandum ab aliquibus censetur. » (Postul. Regis Lusit.)

« An moderanda esset lex de tempore quo nuptiæ prohibentur. » (Postul. Episcop. Ital.)

(1) « Ordinarii in foro conscientie possint, annuente S. Pontifice, dispensare super impedimentis occultis in causa matrimoniali. » (Postul. varior. Episc. in Concil. Trid.)

vehementer doleat, validitatem rei omnium gravissimæ, quale est matrimonium, subijci tot causis nullitatis, tam multis clausulis irritantibus, ut, si attentius omnia introspicerentur, agnoscendum certe et fatendum esset non modicam partem matrimoniorum quæ cum dispensationibus contrahuntur, nulla et irrita evadere. Porro, quantum hoc malum sit, hodie præsertim, ob *civile matrimonium*, nemo non videt.

Examinentur igitur cautissime omnes illæ ambages formalitatum et formularum, omnisque illa clausularum irritantium congeries, ut expellantur a tam sancta et tam momentosa re, matrimonio scilicet, subtiles illæ et adeo multiplices nullitatis causæ, quæ nec rerum natura omnes exiguntur, nec a prudentioribus ipsis semper caveri possunt, et quæ infinitas confessariis, parochis, et officialibus anxietates et molestias creant.

Aboleri imprimis optatur hæc, heu! tam frequens nullitatis dispensationum causa quæ ex incestu procedit. Item, et illa styli regula, juxta quam omnia, in rescriptis, sub irritante conditione exigi interpretantur, quæ *ablative absoluto* exprimuntur. Inde siquidem quot scaturiant nullitates, ex confessariorum, parochorum et officialium inadvertentia, vix credi potest!

De Indicis librorum regulis et praxi.

Perlegenti cuique regulas indicis librorum prohibitorum quæ *generales* dicuntur, facile, ut videtur, apparebit ex illis regulis multas, licet ea qua editæ sunt ætate sapientissime conditas, nunc, statu societatis humanæ, maxime vero rei litterariæ, ubique et radicitus mutato, partim jam sat inutiles, partim observatu maxime difficiles, aliquas etiam impossibiles evasisse. Inde fit ut catholicorum conscientie plus quam æquum esset graventur, scrupulis innumeris anxientur gravissimæque exponantur tentationi leges præsentis rerum statui ita parum accommodatas prætermittendi. Omnino igitur necesse et urgens esset ut illæ regulæ et universa res Indicis, novo prorsus modo, nostræ ætati melius attemperato et observatu faciliiori, instaurarentur.

Quod vero spectat ad particulares librorum condemnationes, reverenter postulatur, ut nunquam liber aliquis scriptoris catholici, maxime si sit vir optimi nominis, a S. Congregatione damnetur, quin prius auctor præmonitus fuerit, eo fine ut possit tum observationes et explicationes opportunas suppeditare, tum etiam ea suggerere media, quibus sæpe, re prudenter et carita-

tive accommodata, damnum publicum sufficientissime vitari posset, quin ad librum formaliter condemnandum auctoremque infamia respergendum, deveniretur. Optatur præterea ut S. Indicis Congregatio moderate semper toleranterque se gerat erga opiniones quæ, licet revera minus probatæ, nunquam tamen formaliter damnatæ fuerint. Item, ut libri auctorum catholicorum, in quibus errores aliquos irrepsisse evenierit, non pure et simpliciter condemnentur, eodem modo et stylo ac pessimi impiorum et obscænorum hominum libri, adhibeatur vero formula aliqua specialis, cujus ope boni nominis viri cum infamibus scriptoribus confundi non videantur.

De revisendo Breviario.

Opportune reformaretur Breviarium; præcipue: quoad lectiones, ab historiis apocryphis non satis expurgatas; quoad aliquot hymnos, stylo obscuro et prope barbaro compositos; quoad psalmorum distributionem quæ magis variari deberet; quoad frequentes nimis, nimiumque dilatatas translationes Sanctorum; quoad ipsum delectum Sanctorum, quorum multi Romæ proprii sunt, et extra Romam parum noti; quoad mensuram officiorum, quæ sæpe, in dominicis præsertim et feriis, longiora videntur, et statui præsentī cleri sæcularis, multo minus quam olim numerosi, proindeque magis occupati, non satis accommodata (1).

De indulgentiis.

Circa indulgentias hæc prudenti S. Pontificis iudicio submittere liceat:

Indulgentiæ, cum valde multiplicatæ sint, novæ minus facile concedendæ essent. Serventur gradus et proportio inter opera præscripta et quantitatem gratiarum. In bullis et brevibus indulgentiarum prudenter ab illis verbis abstinere quibus indocti forsitan intelligerent non pœnas tantum, sed et ipsa peccata per indulgentias remitti. Indulgentiæ præterea certæ sint: ad quem finem exaretur a S. Congregatione elenchus omnium indulgentiarum generalium, concessarum et vigentium, cujus elenchi translationes in variis linguis a S. Congregatione appro-

bandæ essent, cum sanatione, ad cautelam, pro erroribus quos in his irrepere vix caveri potest.

Supprimerentur præterea, vel, quantum fieri poterit, minuerentur innumeræ illæ et facillimæ nullitatis causæ, per quas fit ut indulgentiæ sæpius irritentur, fidelesque in errorem labantur, dum putant se lucrari indulgentias, quas revera non lucrantur. Hoc præcipue locum habet in indulgentiis ab Archiconfraternitatibus communicatis, quæ nempe plerumque nullæ fiunt ob neglectas in affiliationibus aliquas ex multis et parum notis formalitatibus, quæ, sub nullitatis pœna, a Clemente VIII præscriptæ sunt.

Provideatur demum, si fieri possit, de aliquo remedio generali, per quod subveniatur fidelibus, quatenus non priventur, sine ulla sua culpa, fructu indulgentiarum; quas bona fide lucrari nituntur, et quæ, ob causam aliquam nullitatis, quæ ipsos prorsus latet, valore suo destituuntur (1).

An conveniat leges abstinentiæ et jejunii ad quamdam uniformitatem reduci, vel etiam mitigari.

Constat eas Ecclesiæ leges quæ ad abstinentiam jejuniumque spectant, non eodem, sed valde diverso modo in variis regionibus observari.

Constat etiam, luctuosis hisce nostris temporibus, novas, nec parvas, adesse difficultates integræ istorum præceptorum observationi, unde fit ut sæpius non particulares tantum, sed etiam generales peti et concedi debeant dispensationes.

Forsitan ergo haud inutile foret super hac quæstione Concilium œcumenicum inquirere quid agendum sit?

De piis imaginibus, de miraculis et de novis devotionis praxibus.

Sæpius eduntur, et inter fideles propagantur imagines piæ, ut dicuntur quarum vel ipsemet conceptus, vel graphidis executio ita ridicula sunt, ut non nisi ad cachinnos movendos, religionisque contemptum provocandum aptæ esse videantur. Item miracula publicantur, quæ, Epis-

(1) Cf. Postulata Concil. Trid. proposita:

« Profusus ille, tamque generalis, Indulgentiarum coercetur numerus; nec cum aliquas elargitur Sanctissimus eas alteri communicandi, transferendique potestatem, habeant illi quibus concessæ fuerunt. »

« Pristinus immutetur Indulgentiarum concessionis stylus et forma, nec ad tot annorum, dierumque myriades extendantur et numerentur; sed ad quartam duntaxat certamve peccatis debitam pœnæ remissionem et relaxationem se extendant. » (Postul. Reg. Lusitan.)

(1) Cf. Postulata Concil. Trid. proposita:

« Tam breviaria, quam missalia reformanda essent, et expurganda. » (Postulat. variorum Episc.)

« Libri Missales, Graduales, Antiphonarii, Legendæ et breviaria religiose et diligenter recognoscenda et expurganda: apocrypha expungenda: prolixitas tædiosa in orariis precibus et psalmodia, habito delectu, resedenda. » (Postulat. Imp. Germ.)

coporum examini ante divulgationem non subiecta, posthac falsa vel dolo supposita esse reperiuntur, non sine magno verorum miraculorum detrimento. Item aliqui, indiscreto zelo ducti magis quam ea quæ secundum scientiam est pietate, novas in medium proferunt et fidelibus proponunt devotiones, novasque cultus praxes, plus minusve absonas. Innovetur igitur decretum concilii Tridentini, juxta quod hæc omnia, antequam publicentur, Episcoporum examini submitti debent.

De diariis catholicis moderandis et compescendis.

Tristi experientia constat plurima mala, eaque gravissima, profluxisse in rem publicam christianam ex diariis etiam catholicis; quorum malorum hæc præcipua sunt: veræ doctrinæ et pietatis christianæ, in diversis et oppositis sensibus, corruptiones; — censuræ et notæ theologicæ injuriose a privatis scriptoribus opinionibus et personis ab Ecclesia non condemnatis inflictæ; — divisiones et discordiæ inter catholicos et in ipso Clero seminatæ; — imminuta quæ Episcopis debetur reverentia et subjectio; — odia vehementissima Ecclesiam adversus Sanctamque Sedem undequaque concitata; — quotidiana, eaque periculosissima et scandalis plena, in rebus ecclesiasticis hominum prorsus incompetentium immixtio, quorum pars magna indocti, imprudentes, violenti sunt, partiumque studiis dediti; — catholicorum tandem et ipsius Cleri directio, in iis quæ spectant ad quæstiones et negotia ecclesiastica occurrentia, Pastoribus et doctoribus Ecclesiæ quasi subtracta, et a laicis scriptoribus usurpata et exercita, etc...

Hujusmodi certe malis, ætati nostræ maxime propriis, sæculisque præcedentibus prope incognitis, efficax aliquod inveniri et afferri remedium necesse et urgentissimum est; alioquin graviter certe periclitaretur pax et dignitas, imo et, aliquo sensu, divina ipsa œconomia Ecclesiæ, laicis sese in magisterium ingerentibus.

Quapropter instantissime petitur, ut quæstionem hanc Concilium sedulo suo subiciat examini, quatenus ea statui possint quæ apta magis et opportuna in Domino videbuntur, ad avertenda omnis generis mala, scandala et pericula ex illo novo, incompetenti et indisciplinato modo scribendi et docendi circa res ecclesiasticas promanantia.

De cautioribus adhibendis ne res Concilii imprudenti et indisciplinata immixtione diariorum publicorum perturbentur.

Cum nullum adhuc Concilium in Ecclesia habitum fuerit ex quo tempore diaria publica inventa sunt, nullas reperire est in præcedentibus Conciliis adhibitas cautiones ad amovenda gravissima mala quæ, durante Concilio, ex immixtione diariorum publicorum in rebus et gestis Concilii oriri possent.

Hujusmodi igitur cautiones adinveniendæ jam erunt et applicandæ a Vaticano Concilio, idque sub ipsomet sessionum initio: quod etsi difficile sit, non tamen impossibile fore videtur, maxime erga diaria catholica: et ita, sinon ex toto, saltem ex parte, incommoda et pericula quæ timentur præcaveri poterunt, aut minui.

De adducendis vel reducendis ad fidem et unitatem catholicam infidelibus, schismaticis et hæreticis.

Dum celebrabitur hoc generale Vaticanum Concilium, extant in orbe terrarum 1,200,000,000 circiter hominum, ex quibus plus quam 800,000,000 adhuc in tenebris infidelitatis misere jacent, 70,000,000 ab Ecclesiæ sinu schismate græco separantur; 90,000,000 in variis protestantium sectis dividuntur; 200,000,000 sunt catholici, boni vel mali, quos inter si quantus sit incredulorum et indifferentium numerus quærat, respondendum: facilius esse eos plangi, quam numerari!

In tali porro humani generis statu, nemo est qui non videat unum e primis, præcipuis, intensissimisque sacrosancti istius Concilii studiis esse debere:

1º Ut inquirantur, inveniantur et applicentur aptissima quæque media, quibus, Dei juvante gratia, tanta multitudo hominum, pretiosissimo Christi sanguine redemptorum, ab infidelitatis et erroris umbris ad purum veritatis lumen adduci possint;

2º Ut prudenter devitetur quidquid, absque summæ necessitatis evidentia, nova obstacula tam sancto huic operi conversionis et reductionis infidelium et acatholicorum interponeret;

3º Ut, salvis et in integro manentibus sacris dogmatibus, morum principiis, et essentiali tum christiana tum clericali disciplina, benigne et indulgenter concedatur quidquid ad christianitatem venientibus, vel ad unitatem redeuntibus,

evangelii et Sanctæ Ecclesiæ ostium latius faciliusque aperire posse perspicietur.

De conversione infidelium.

Nunquam, ex quo fundata est Ecclesia, via latior et facilior ostiumque apertius conversioni infidelium patere visa sunt, quam hacce ætate nostra, dum una simul ad hoc concurrunt, non sine magno et evidenti divinæ Providentiæ consilio, et stupenda itinerandi rapiditas, et continua populorum vel distantissimorum commercia, per quæ christiani infidelibus admiscuntur, et ubique mox stabilitum novum gentium jus, libertati prædicationis maxime favens.

Luce igitur solis clarius est Ecclesiæ nunc operam esse ut, novo et ardentissimo zelo, huic tanto propagandæ fidei labori et operarios advocet, et operandi media legesque disponat ac statuatur. Ad quem finem assequendum hæc conducere posse viderentur :

1° Creentur in diversis Ecclesiæ partibus Seminaria quædam specialia, ad instar Romani seminarii Propagandæ fidei, vel Parisiensis Missionum exterarum, ubi clerici sæculares diversarum gentium, qui evangelizandis infidelibus destinarentur, specialem ad hoc institutionem reciperent, edocti a viris qui et ipsi in missionibus diu laborassent.

2° Præter missionarios instituantur in partibus infidelium, quantum et quovis id fieri poterit, scholæ, seminaria, et monasteria, quæ essent quasi fomites quidam ignis sacri, et velut centra ex quibus fidei lux et charitatis calor, inibi ardentes, circumquaque irradiarent.

3° Nihil omittatur ut, quantocius id possibile fuerit, efformetur in his regionibus Clerus indigena, et quo facilius Clerus ille perfectiusque institui possit, mittantur in Europeanas partes adolescentes, ad studia aptiores qui in Seminariis nostris edoceantur et educentur.

Liceat proponere aliud votum, quod sapientissimo S. Pontificis judicio, cum omni reverentia, submittimus.

4° Statim ac satis numerosæ et stabiles christianitates coadunari potuerint, erigantur ibi dioceses, atque instituantur Episcopi, qui non tam a Propaganda pendeant, quam sub jure communi sint. Quo enim, servatis legibus, plenior est agendi libertas, eo expeditior et alacrior est actio; et res quævis clarius videntur et aptius aguntur ab iis qui prope sunt, omniaque manu habent.

De schismaticis græcis ad unitatem Ecclesiæ recolligendis.

Ad Græcorum schismaticorum conversionem, — tam optabilem utique, utpote qui pars magna christianitatis sunt, veneranda tot Sanctorum Patrum et Doctorum prosapia nobilitati, et fidem, sacramenta, sanctos ritus, christianamque disciplinam fere in integro adhuc servantes, — hæc tanquam præcipui et maximi momenti, sacrosancto Concilio proponenda nobis visa sunt :

1° Nullæ novæ ederentur dogmatum definitiones, ex quibus prævidendi locus esset nova, prioribusque majora, unioni obstacula afferenda.

2° Permitterentur Orientalibus ritus sui, prudenterque vitaretur quidquid falsam persuasionem vel suspicionem ipsis ingerere posset quod, si uniantur, ad amplectendos latinos ritus adigantur.

3° Item, in ipsorum disciplina tolerarentur omnia quæ absque divinarum sanctionum læsione tolerari possunt; maxime quoad antiqua privilegia Patriarcharum et metropolitanorum, et quoad Episcoporum electionem, confirmationem et jura.

4° Si quid corrigendum apud ipsos videatur, quod tamen differri possit, prudenter taceretur, non attendendo impræsentiarum nisi ad summam rem, unionem videlicet, et fidenter in Domino sperando quod, postquam uniti fuerint, charitate unitatis et lumine veritatis eo adducentur, ut sponte quæcumque emendatione digna fuerint, ipsi emendent.

5° Cum ignorantia una sit e præcipuis causis per quas in schismate retinentur et obdurescunt, nihil negligere ut ipsis veræ scientiæ catholicæ lumen affulgeat : ad quod multum inserviret, si in illorum partibus creari possent quædam monasteria vel collegia virorum, pietate scientiæque insignium, qui, græce viventes et græce orantes, studiis omnibus ecclesiasticis, maxime vero græcis, totos se darent, simulque per lectiones, prædicationes et scripta veram doctrinam spargerent et discipulos efformarent.

6° Haberentur Romæ selecti aliqui viri, non latini tantum, sed et græci, rerumque græcarum gnari et expertissimi, qui Sanctæ Sedi apostolicæ in omnibus ad græcos spectantibus a consiliis essent.

De dividenda, vel duplicanda, maxime in favorem Orientalium, sacra Congregatione Propagandæ fidei.

Cum missionum prosperitas et populorum infidelium vel acatholicorum conversio maxime pendeat a prudenti et solerti distributione sive operariorum apostolicorum, sive pecuniæ et aliorum auxiliorum quæ fideles pro fidei propagatione conferunt, nonne utilissimum esset Congregationis dictæ *Propagandæ Fidei* divisionem, seu duplicationem fieri, et duas veluti institui *Propagandas*:

Alteram. pro Oriente, non unice nec præcipue ex latinis Prælatiis, sed ex Orientalibus quoque, et omnium linguarum Orientis viris coalescentem;

Alteram pro regionibus infidelium, ex Episcopis aut sacerdotibus efformatum qui missionarii fuerint, et ex Regularibus qui et ipsi missionibus inservierint, et ad varios Ordines missionibus incumbentes pertinentibus.

Quo enim melius res missionum intelligi et tractari possent, quam a viris qui et regiones istas longinquas incoluerint, et suis oculis viderint quis sit vere rerum atque hominum status in his partibus?

Cum autem totius Ecclesiæ episcopi solliciti curent, vel curare debeant, propagationem Evangelii—ex omnibus quippe diœcesibus proficiscuntur missionarii, et ubique viget illa nunquam satis laudanda atque dilatanda sodalitas *Propagatio fidei* nuncupata—optandum videretur ut quotannis ad omnes episcopos dirigeretur libellus quidam, publica Propagandæ auctoritate edendus, qui eos de vero missionum catholicarum statu edoceret. Sic enim et sanctissimi hujus operis progressus melius ab Episcopis noscerentur, et ipsorum zelus ad efformandos et adjuvandos missionarios vehementius accenderetur.

Ubicumque condita atque stabilita jam viget catholica hierarchia, v. g. in Anglia, in America, in Hollandia, nullomodo necessarium videretur earum regionum ecclesias Congregationi Propagandæ subjici, sed nonne potius esset eas ad juris communis regimen revocari?

Hæc tamen iterum vota dum reverenter proponimus, ea plenissime S. Pontificis judicio et arbitrio, a quo tota res illa pendet, subjecta volumus.

De reducendis hæreticis.

Hæretici quidem in ipso Concilii sinu admitti nequeunt, eo fine ut cum illis deliberetur circa dogmata jam definita; quod enim semel in Ecclesia definitum est, fixum manet, et retractari nequit. Nec etiam admitti possent tanquam Concilii pars, et ut vocem haberent in his quæ conciliariter deliberanda erunt et statuenda; prius enim est membrum esse Ecclesiæ, quam esse membrum Concilii.

Sed nonne benigne et caritative invitandi essent ut, occasione Concilii, Romam venirent, ubi, cum summa recepti benevolentia, privatim conferre possent cum doctis piisque viris, ad id deputatis, qui ipsorum difficultates audirent et explanarent; simulque, consociatis consiliis, tractaretur cum illis de aptissimis mediis removendi separationis prætextus, procurandæque unionis, ut quæ ad hunc finem obtinendum meliora visa fuissent, ad Concilium referrentur?

Hic agendi modus, cum spe aliqua felicitis exitus, adhiberi posse videretur, ni fallamur, erga hos præsertim anglicanos, qui fidem ritusque Ecclesiæ catholicæ proximius jam sectantur, et unionem cupere noscuntur; eo magis quod, in hac conversionis eorum inchoatione, si qui sunt in illis antesignani suaderi et reduci possent, non jam paucorum hominum, sed innumeræ simul multitudinis, lucrum fieret.

Maximæ etiam utilitatis esset, si Concilium, pro summa illa, qua donatur a Spiritu veritatis et caritatis, prudentia, delinearet aliquam directionem ad usum catholicorum, tum e clero, tum e laicis, qui, in protestantium regionibus, conversioni fratrum nostrorum separatorum allaborant, vel allaborare poterunt. Cujus profecto directionis hic esset cardo, ut erga acatholicos, qui de reditu ad Ecclesiæ gremium cogitant, cum maxima charitate, indulgentia, imo et reverentia semper ageretur, nec ab eis unquam aliquid exigere ullus præsumeret præter ea quæ necessaria sunt, ut vere in fide et unitate catholica quis existat: sic enim forsitan eveniret ut redirent multi, et reduces ipsi alios reducerent, subindeque, post reditum, paulatim ad perfectiora, gratia sublevante, assurgerent.

Eo vero magis opportunum necessariumque præsentī tempore foret, ut Concilium catholicos vehementer ad sanctum hoc opus conversionis separatorum fratrum adhortaretur, atque in hoc opere tanti pretii ducatum eis et lumen præberet, quod nunc, in rationalismum et incredulita-

tem labente jam ubique protestantismo, quicumque ex illis aliquem fidei pietatisque christianæ sensum retinuerunt, religionem sic evanescentem magis ac magis suspectam habere incipiunt, imo evidenter falsam esse eventu agnoscunt, et sic oculos ad Ecclesiam catholicam convertere coguntur.

De cautionibus in redactione Decretorum errores condemnantium nunc adhibendis.

Quando nunc nova profertur errorum aliquorum dogmatica condemnatio, hæc statim, velit nolit Ecclesia, in omnibus per totum orbem publicatur diariis, qui suis illam commentariis adornare nunquam omittunt. Cum autem diariorum illorum scriptores dialecticæ theologiæque regularum et styli prorsus ignari sint, inde fit ut falsissimos sæpe sensus hujusmodi decretis adscribant; sicque maximæ perturbationes in animis fiant, multique, etiam catholici, in fide graviter tententur. Hoc certe magnum dispendium est, quod, partim saltem, vitari posset, si nulla unquam ederetur errorum condemnatio, quin clarum et præfinitum sensum exhiberet. Imo, damnatæ doctrinæ falsitatem, et contradictoriæ veritatis motiva, paucis verbis, quantum fieri posset, ostendi opportunum esset. Moderandus forsitan et stylus foret, abstinendumque, vel parcissime utendum, erga errantes, quibusdam acrioribus verbis, quæ, licet a parte sui nihil immoderatum habeant, attentis tamen hodiernorum hominum dispositionibus, multo plus nocitura quam profutura timendum est.

De prudenti modo specialiter servando in condemnandis modernis erroribus.

Si videatur aliquos ex erroribus qui moderni dicantur damnandos esse, — quamquam ipsorum revera nulli moderni sint, et omnes jam per principia fidei et Ecclesiæ definitiones satis damnati existant, — errores qui proscribendi judicarentur, clare, præcise et determinate enuntiandi essent, nequaquam vero per voces complexas et multivocas, sub quarum ambigua generalitate bonum cum malo, verum cum falso simuladmixtum confundipossit. Ab illis maxime abstinendum vocibus quæ, licet ad errorem a quibusdam trahantur, bonum tamen sensum præ se ferunt, imo in communi hominum sensu bene sonant; ne unquam videatur sancta Dei Ecclesia, quæ omnium temporum est, infensam se exhibere iis quæ moderna sunt, ut stulte et maligne ab ejus hostibus conclamatur, sed tantum iis quæ mala et falsa sunt.

Novæ fidei definitiones, nisi ex omnino necessaria causa, non edendæ.

Attento præsentī statu Ecclesiæ, humanæque societatis, prudens opportunumque videretur ut novæ definitiones fidei non ederentur, nisi ob maximam et evidentissimam necessitatem; in his præsertim materiis ubi, pro notis temporum circumstantiis, hominumque hodiernorum ingenio, prævideri et timeri facile possent animorum perturbationes et scandala.

De charitatis et misericordiæ operibus laudandis et promovendis.

Hac nostra ætate, quam mirabiliter apud catholicos efflorescent charitatis et misericordiæ opera nemo est qui non videat, et omnes pariter norunt quantum inde, apud ipsos indifferentes et incredulos, laudis et decoris sibi vindicet religio. Quamobrem maximi pretii fore videretur si Concilium, pro auctoritate qua pollet, huic sancto charitatis fervori nova cumuletur incentiva, impense et nominatim laudando opera misericordiæ quæ passim fieri noscuntur, et fideles vividius adhortando ut in inveniendis et exercendis novis charitatis operibus solertiores adhuc et largiores sese exhibere niterentur. Hujus enim profecto sancti Concilii et copiosissimus fructus existeret, et summus honor foret si, ipso suadente et impellente, ita, magis ac magis, misericordiæ opera et institutiones deinceps multiplicarentur, ut nulla jam extarent pauperum necessitates et miseriæ, quibus abundanter a charitate catholica non subveniretur.

XI.

POSTULATA QUÆDAM COMPLURIUM EPISCOPORUM GERMANIÆ.

De vita et honestate ecclesiasticorum virorum. Exercitia spiritualia singulis vel binis annis habenda—Diœceses nimis amplæ per novam circumscriptionem minuendæ. — De impedimentis matrimonii abrogandis. Taxæ pro dispensationibus solvendæ. — Catalogus casuum S. Sedi reservatorum conficiendus. — Facultates episcopis ad muneris durationem concedendæ — De Indice librorum prohibitorum. Regulæ recentī revisioni subjiciendæ. — Nova canonum collectio. — De reformatione breviarii. — De concursu pro electione parochorum adhibendo. — De jure patronatus—Translatio parochofaciliter decernenda. — De societibus occultis.

I.

Quia omne verum et sincerum reformandi studium a semetipso reformando incipit, ante omnia alia petimus, ut S. Synodus tam Episco-

pis, quam omnibus Clericis ea, quæ ad vitam sanctæ suæ vocationi congruam et ad muneris sui officia gravissima fideliter implenda spectant, serio inculcet, in specie ut Episcopis, et Sacerdotibus exercitiorum spiritualium usus singulis vel binis annis repetendus, nec non conferentiæ pastorales singulis vel alternis mensibus instituendæ atque vita clericorum communis enixe commendentur, ut certæ regulæ circa sacerdotum cum mulieribus cohabitationem, de cauponis ab iisdem vitandis, de dispositione super bonis ex beneficio vel officio ecclesiastico provenientibus debita tam inter vivos quam mortis causa, de obligatione parochi circa scholarum et pauperum curam denuo definiantur et præscribantur.

Cum multæ diœceses tam amplæ existant, ut Episcopi officii sui partes etiam gravissimas omnino implere non valeant, petimus, ut ubicunque fieri potuerit, diœceses nimis amplitudinis per novam circumscriptionem ita immineantur, quatenus Episcopi omnibus sui officii partibus, saltem gravioris momenti, ipsi satisfacere possint.

II.

Quia teste S. Concilio Tridentino S. 24, de ref. c. 2, experientia docet, propter prohibitionum multitudinem multoties in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus vel non sine magno scandalo perseveratur, vel quæ non sine eodem dirimuntur, jam Concilium Lateranense III, et Concilium Tridentinum matrimonii impedimenta diversa abrogarunt. Hodierno autem tempore, quo jam plurimis locis matrimonium, quod vocant civile, per leges civiles præscriptum est, atque impedimenta canonica formaque a Concilio Tridentino pro matrimonio contrahendo præscripta per easdem leges civiles non amplius agnoscuntur, plurima connubia ubique fere contrahuntur, quæ ex jure canonico nulla sunt censenda, et exinde peccata atque animarum pericula æternæ salutis innumera et gravissima proveniunt.

Præterea commercium hominum atque nationum etiam maxime inter se dissitarum nec non domicilii sive commorationis immutatio frequentissima, quæ moderno tempore ubique fere pristinae immobilitatis et stabilitatis locum obtinuerunt, impedimentorum matrimonii observationem valde difficilem eorumque imminutionem maxime necessariam reddunt. Propterea petimus :

a) ut impedimentum quarti gradus consan-

guinitatis, quarti vero et tertii affinitatis ex copula licita ortæ nec non cognationis spiritualis et publicæ honestatis ex sponsalibus provenientis atque affinitatis ex copula illicita ultra primum gradum et criminis ex solo adulterio absque conjugicidio vel ipsius machinatione proveniens abrogetur;

b) ut Episcopis concedatur facultas dispensandi super gradu tertio et quarto mixto secundo consanguinitatis et affinitatis;

c) ut dispensatio sive facultas dispensandi a S. Sede Apostolica impertita non amplius per copulam reticitam vel patratam vel iteratam post missas preces tanquam nulla reddita habeatur, quia exinde sæpissime matrimonia contrahuntur invalida. Cum Oratores falsa verecundia seducti aut novas difficultates timentes verum conscientia statum non manifestent, maxime desiderandum est, ut nupturientes non cogantur ea manifestare, quæ ad propriam turpitudinem spectant.

d) Petitur, ut conditio seu obligatio, alteram partem de matrimonii nullitate certiore reddendi, quæ facultatibus pro matrimonii revalidatione necessariis apponi solet, in iis casibus, in quibus causa nullitatis occulta est et alteri parti notificari non potest sine scandalo, vel modificetur, vel permittatur, ut renovatio consensus matrimonialis conditionata eo modo, quem commendavit Benedictus XIV Papa fel. recordat., fieri possit, quia alias gravissimæ semper difficultates obveniunt in exequenda hujusmodi facultate.

e) Petitur, ut Episcopis facultatum, quibus gaudent, dispensandi super matrimonii impedimentis, usus ita concedatur, quatenus concurrentibus quoque pluribus impedimentis iisdem sine dubio licite ac valide uti possint.

f) Petitur, ut in verificandis dispensationum motivis non amplius requiratur formalis processus juridicus, sed Episcopi arbitrio relinquatur, qua via causarum veritas sit eruenda.

g) Ut grave odium, quod per taxas pro dispensationibus solvendas contra S. Ecclesiam inter fideles atque infideles excitatur, imminuatur, petimus, ut causæ ob quas pro pauperibus dispensari consuevit, æquiparentur iis, propter quas pro divitibus dispensatio conceditur.

h) Denique considerantes, quot peccata atque scandala per moram diuturnam haud raro oriuntur, quæ cum recursum ad sacram Sedem Apostolicam necessario conjuncta est et per curiarum ferias sæpe valde prolongatur, humillime atque enixe petimus, ut in rebus matrimonialibus

quocunque anni tempore absque mora dispensationes expediantur.

III.

Casuum et censurarum Summo Pontifici reservatorum in præsenti tantus est numerus et tanta incertitudo, ut exinde dubia multa et difficultates Episcopis et Confessariis oriantur, parum autem utilitatis proveniat. Propterea maxime desideramus, ut eorum catalogus revisioni et reductioni subjiatur et in specie censuræ, quas vocant latæ sententiæ aut omnino tollantur, aut ad parvum criminum maxime enormium numerum reducantur; facultates autem, quibus Episcopi ad muneris sui administrationem ordinariam indigent, non ad Quinquennium, sed ad muneris durationem concedantur, quemadmodum a Sacra Congregatione de Prop. Fide Vicariis Apostolicis concedi solent.

IV.

Petimus, ut regulæ Indicis, quæ partim in regionibus mixtis nunquam omnino observari poterant, partim vero ob omnino immutatum societatis humanæ et in specie rei litterariæ statum in præsenti nusquam fere observari possunt, ideoque multas conscientiarum anxietates et confessoriorum dubia provocant, recenti revisioni et redactioni submittantur. Petimus quoque, ut novorum librorum censura non promulgetur, nisi prius audito auctoris Ordinario, quia haud raro evenit, ut absque censuræ publicatione erroris revocatio effici valeat, si auctor bonæ sit voluntatis.

V.

Forma processus canonici hodie in diversis diœcesibus valde existit diversa; quare humillime petimus, ut certa forma ubique observanda et quidem summaria præscribatur. Quia autem in corpore juris canonici permulta inveniuntur præscripta, quæ in præsentiariis non amplius habent vigorem, maxime optandum est, ut nova collectio fiat eorum canonum, qui adhuc vigent omissis omnibus, qui jam abrogati esse dignoscuntur. Propterea humillime petimus, ut S. Synodus ad Sanctissimum Patrem dirigat supplicam, quatenus ad redigendam ejusmodi SS. Canonum novam collectionem viros aliquos peritissimos deputare dignetur.

VI.

Breviarium Romanum nonnullis locis quædam continet, quæ cum historia certa fide digna et sana S. Scripturæ exegesi non omnino convenire

videntur; quare petimus, ut ad corrigendos ejusmodi locos nunnullos Breviarium revisioni accuratæ subjiatur. Simulque petimus, ut Sacerdotibus saltem curatis permittatur, officium matutinum semper ab hora pomeridiana secunda anticipando recitare, quia postea sæpe aliis functionibus sui muneris impediuntur.

VII.

Decretum S. Concilii Tridentini de concursu pro parochiis speciali instituendo in multis amplioribus diœcesibus nunquam in usum pervenit, in multis aliis autem jam approbante S. Sede Apostolica ejusdem loco hodie concursus generalis ad explorandam scientiam et omnigenam idoneitatem Sacerdotum, qui ad parochiæ munus adspirant, habetur. Propterea petimus, ut illud S. Concilii Tridentini decretum revisioni submittatur, et ea examinis sive concursus norma præscribatur, quæ ubique valeat ac debeat observari.

VIII.

Propter gravissima detrimenta, quibus per juris patronatus laici abusus salus animarum sæpe afficitur, petimus, ut meliori quovis modo huic malo medela afferatur. Quod fortasse fieri potest per præscriptum, ut patronus laicus inter tres ab Ordinario designandos Sacerdotes præsentandum eligere teneatur.

IX.

Ut gravissima mala, quæ ex vita vitiosa et scandalosa parochi aliorumque Sacerdotum in populum fidelem redundant, facilius evitari vel averti possint, petimus, ut inter causas privationis beneficii curati legitimas assumantur: simplex fornicatio notoria, concubinatus manifestus, ebrietas nec non prodigalitas incorrigibilis atque scandalosa. Pariter petimus, ut permittatur translatio parochi non voluntaria vel dimissio cum pensione congrua, quoties per sententiam sive per vota Examinatorum prosynodalium constiterit, eundem ad regendam parochiam non amplius esse idoneum.

X.

Propter immensa pericula, quæ per sectam muratorum liberorum nuncupatam aliasque societates secretas quotidie rei Christianæ parantur, enixe petimus, ut S. Concilium decreta contra ejusmodi societates jam pridem promulgata renovare nec non efficaciiori modo contra easdem procedere dignetur.

Motiva necnon speciales postulationes, quæ ad hanc petitionem pertinent, in libello adjecto

sub titulo: « Qua via Ecclesia contra societates secretas procedere valeat etc. » satius exponuntur. Petimus, ut ex adjectis exemplaribus unum Sanctissimo Patri, octo Eminentissimis S. Concilii Præsidibus et Secretariis exhibeantur, cæteraque inter singulos Patres distribuantur.

Romæ VIII januarii 1870.

XII.

POSTULATA

ARCHIEPISCOPI ET EPISCOPORUM BELGII.

De judiciis eorumque canonica forma. — De seminariis. — Concursus pro collatione parochialium ecclesiarum. — An curatorum amovibilitas approbari debeat. — De canonicis et decanis ad synodum diœcesanam vocandis. — De institutis religiosis ut episcopo sint subiecta. — Oratoria privata concedere episcopis possint. — De altaribus privilegiatis. — Ut facultates episcopis ad muneris durationem concedantur. — De reformatione legum ad matrimonii sacramentum spectantium.

Emi ac Rmi Domini!

Concilium Tridentinum pro reformatione statuit ea quæ statuere poterat attenta temporum necessitate; non autem ei datum fuit meliora et perfectiora præscribere.

Episcopi autem Belgii decreta disciplinaria Tridentini adimplere conati sunt et, Deo benedicente, quædam ad maiorem perfectionem juxta Tridentini mentem perduxerunt. Hinc perfectionem inductam et jam usu firmatam consecrare cupientes, petunt decreta Concilii Vaticani ita conscribi, ut hæc perfectio non impediatur, imo ut nonnulla universaliter commendentur ac præcipiantur, ut breviter in sequentibus, judicia Ecclesiastica, Clerum ac pias nonnullas Congregationes spectantibus, exponitur.

I.

De judiciis Clericorum.

In Belgio Tribunal Ecclesiasticum in Clericis judicandis potius paternum vocari posset, fitque sine ullo strepitu. Presbyteri prolapsi ab Episcopo vocantur et correctionem pœnamque passim subeunt submisce, firmiter persuasi hæc fieri juste et misericorditer. In tabulario vix aliquid servatur quo fama Cleri imminui aliquando possit, nisi prævideatur necessitas adhibendi quædam documenta, si de sententia appelletur.

Postulatur itaque ut addatur in decretis de judiciis: si alicubi omnia paterne fiant, ita ut disciplina ecclesiastica inde nullum damnum

patiat, hanc praxim, mansuetudini Christi conformem, nullo modo improbatam volumus.

II.

De Clericorum Seminariis.

Seminaria in Belgio florent studiis et vera pietate, ex eo quod alumni humaniora discentes educantur in minori, ut vocari solet, Seminario, veste modesta non tamen prorsus clericali induti, omnino separati ab alumnis qui disciplinis theologicis incumbunt. Hi autem ad ordines non admittuntur, antequam per longum tempus annos scilicet tres vel quatuor, in Convictu Seminarii quasi in novitiatu ordinis ecclesiastici vixerint.

Postulatur itaque ut hoc Seminariorum regimen approbetur, vel saltem nullo modo improbetur: improbatum utique videretur si nude præscripta Concilii Tridentini de Seminariis inculcarentur.

III.

De collatione ecclesiarum parochialium et succursalium.

1. Concursus ad Curas pastorales in Belgio sic ordinatur. Presbyteri in sacrum ministerium missi vel ad docendam adolescentiam deputati, singulis annis vel bienniis in Seminario congregantur et per examen in scriptis, quod quasi *Concursus* appellari potest, suum in doctrina sacra progressum probant. Examen illud seu *Concursus* per plurimos annos durat, et vi hujus nominantur concurrentes ad Curas pastorales quæ vacaverint. Hinc sequitur Sacerdotes non tantum *semel*, ut Synodus Tridentina requirit, sed sexies aut etiam decies periculum facere suæ aptitudinis ad munus pastorale. Curæ autem pastorales conferuntur attentis testimoniis parochorum et decanorum circa mores, pietatem, zelum et prudentiam Candidatorum, quæ testimonia etiam per plures annos sunt repetenda; ita ut sit certitudo omnimoda meritorum promovendi, quod utique menti Synodi Tridentinæ est quam maxime conforme.

Postulatur itaque ne quid in decretis statuatur quo hæc praxis impediatur; imo, ut videtur, hæc disciplina non parum prodesset aliis diœcesibus.

2. Quoad Ecclesias succursales, postulatur ut decisio data a S. M. Gregorio XVI, Episcopo Leodiensi, circa parochos *succursalistas*, ut vocantur, conservetur et confirmetur. Disciplina hæc, ab annis fere 70 vigeans, fuit utilissima et

etiam nunc est necessaria. Bonis et piis Sacerdotibus est per jucunda; paucis quandoque discoloris odiosa quum magis attendere teneantur ne eorum vitia tandem aliquando per mutationem stationis vel depositionem puniantur.

IV.

De Synodo Diœcesana.

Synodus Diœcesana annue celebrari potest et utilissime celebratur in Belgio, dum apices juris non omnino servari debent, nec omnes debeant vocari qui curam habent animarum.

Postulatur igitur ut decreto de Synodo diœcesana hæc addantur: in diœcesibus in quibus usus invaluit vel induci potest ut Synodus Diœcesana quotannis celebretur ab Episcopo, vocatis Canonice ecclesiæ cathedralis, decanis christianitatum et examinadoribus synodalibus, hæc agendi ratio servetur.

V.

De piis virorum ac fœminarum Institutis.

Præter monasteria stricte dicta sunt in Belgio quasi innumeræ piæ tum virorum tum fœminarum familiæ quæ bonis operibus occupantur, videlicet: educatione et instructione pueritiæ et adolescentiæ, cura senum, cœcorum, surdorum, mutorum, insanientium, languidorum, morientium. Hæ familiæ Episcopo anuente et favente natæ, ejus consiliis et vigilantia opus habent. Episcopus enim præ omnibus aliis novit earum necessitates et pericula, iisque auxilium fert opportunum et egregium. Tales domus deditæ operibus zeli et charitatis sunt ducentæ vel trecentæ in quacumque Diœcesi Belgii, prosperantur et Deo, ut speramus, sunt gratissimæ, Ecclesiæ autem utilissimæ. Passim reguntur juxta spiritum ss. Canonum in illis quæ spectant ad novitiatum, separationem a profanis, spiritum paupertatis etc. Sed illas reducere ad apices juris et submittere Congregationi Romanæ est impossibile.

Postulatur itaque: ut auctoritas Episcopi sit et maneat in omnia monasteria Fratrum laicorum et Sororum, ita quidem ut ad Episcopum recurratur pro omni administratione spiritali et temporalis.

VI.

De Oratoriis privatis.

Postulatur ut Concilium potestatem faciat omnibus Ordinariis, concedendi privatis quibusdam personis, quas ipsi in Domino dignas judicaverint, oratorium domesticum in quo sa-

cro sanctum Missæ Sacrificium celebrari possit; imo, si adsint rationes sufficientes. SS. Eucharistia asservetur; *sub conditionibus tamen vel a Concilio vel a S. Sede præscribendis, et ad quas omnino teneantur Ordinarii.*

VII.

De Altaribus privilegiatis.

Obtineat Concilium a S. Sede, ab Episcopis concedi posse unum altare privilegiatum in quolibet ex suis ecclesiis collegiatis vel parochialibus et in quolibet ex suis Oratoriis vere publicis, idque vel in perpetuum vel ad tempus limitatum, sed ita tamen ut ea concessio ab Episcopis renovari semper possit quin ad S. Sedem recurrere teneantur. Si vero S. Sedes hanc facultatem sibi reservare omnino velit, obtineat Concilium ut in Brevi concessionis non occurrant clausulæ tam ambiguæ, ut inde videri possint revocata privilegia antea licet in perpetuum concessa.

VIII.

De facultatibus extraordinariis.

1. Postulatur ut facultates quæ pluribus Ordinariis concedi solent a S. Sede, et vocantur vel Quinquennales vel Triennales vel Annales, adeoque singulis vel quinquenniis vel trienniis vel annis renovandæ sunt ac semper renovantur, in posterum concedantur pro toto tempore quo Ecclesiæ suæ regimini præsumt illi quibus dantur.

2. Postulatur ut reliquæ facultates extraordinariæ, quæ pro bono animarum a S. Sede Ordinariis conceduntur, in posterum non ad aliquot vices, sed ad tempus impertiantur.

IX.

De Sacramento Matrimonii.

I. Abrogare velit Concilium Vaticanum:

A. Quarti gradus sive æqualis sive inæqualis impedimenta tum consanguinitatis tum affinitatis ortæ ex matrimonio.

B. Publicæ honestatis ex sponsalibus tantum.

C. Cognationis spiritalis ex Baptismo, præterquam inter levantem et levatum.

D. Secundi gradus sive æqualis sive inæqualis lineæ collateralis affinitatis ex copula illicita, dummodo primus gradus non interveniat.

Motiva hujus postulati sunt:

1. Familias hodie dum ita quandoque dispergi, ut sæpius in 4º gradu sese contingant nupturientes, quin vel aliquid de consanguinitate aut affinitate suspicetur. Hinc nonnumquam fit, ut petatur dispensatio in 4º gradu, contracto jam

matrimonio, et quidem bona fide, ac pluribus annis.

2. In locis exiguis revera quandoque ita omnes familias vel consanguinitate vel affinitate inter se ligari, ut vix fieri possit ibi matrimonia contrahi aliter quam inter personas 4° saltem gradu junctas.

3. Quod præcipuum est, et pro omnibus in hac materia postulatis valet, in regionibus ubi viget matrimonium civile, non dari civile v. g. impedimentum 3ⁱ vel 4ⁱ gradus. Ibi igitur, pro languescantis fidei vitio pronum est, ut spreta Dei et Ecclesiæ lege, plures sub specie matrimonii civilis in turpi concubinato vivant. Unde Postulati ratio.

II. Statuat Concilium in supplici libello ad obtinendam dispensationem S. Sedi oblato, non amplius exprimendum esse incestum ab oratoribus commissum inter se. Hujus postulati motiva sunt :

1. In hodierno societatis statu sæpe odiosum videri, si parochus de similibus inquirat; eo vel magis quod, juxta communem auctorum doctrinam, non teneantur oratores se infamare extra Confessionem.

2. Si autem illud peccatum detegatur in Confessione, quæ sæpius uno alterove tantum die Matrimonium præcedit, nescit ut plurimum quo se vertat Confessarius, probe sciens ex una parte dispensationem obtentam esse invalidam, et ex altera parte deesse tempus quandoque ut obtineatur convalidatio ante Matrimonii celebrationem; quæ forsitan differri non poterit, quia v. g. mos est in loco ut eodem die et coram lege civili et coram Ecclesia contrahant, ac omnia parata sunt.

3. Quia, si numquam extra Confessionem de incestu interrogarentur nupturientes, plures ea de re non cogitarent eo nempe sensu ut de industria non committerent hoc crimen ad facilius obtinendam dispensationem; alii falso non allegarent copulam commissam fuisse, ut fit quandoque.

III. Statuat Concilium litteras dispensationis a S. Sede expeditas in posterum non amplius fore invalidas, sive ob reticentum incestum in precibus, aut patratum seu reiteratum post missas preces et ante dispensationis executionem; neque ob errorem nominis diœcesis vel nominis aut cognominis contrahentium, dummodo constet de personarum identitate; neque ob expressionem, consanguinitatis loco affinitatis seu vice versa, dummodo gradus accurate exprimatur, aut sal-

tem dummodo verus gradus non sit propinquior quam qui expressus fuit in supplica.

Prima hujus Postulati pars est consequens præcedentis. Utilitas reliquorum quæ inibi petuntur ad pericula animarum avertenda satis patet.

IV. Declaret Concilium validas in posterum fore litteras dispensationis a S. Sede expeditas, licet agentes vel amanuenses romani causis in libello supplici allegatis alias addant aut substituant, vel causarum circumstantias suo modo aliter exponant quam exponuntur in libello S. Sedi oblato.

V. Statuat Concilium omnia Brevia vel rescripta S. Sedis rem matrimoniale spectantia, quorum executio commissa est Episcopo ejusve Vicario generali aut officiali, Sede per mortem hujus Episcopi vacante, a Vicario Capitulari executioni dari posse.

VI. Statuat Concilium Vicario Capitulari, Sede Vacante, concessas censi omnes et singulas facultates peculiares et extraordinarias, quas in re Matrimoniali a S. Sede sibi impetraverat Episcopus defunctus, dummodo non expiraverit tempus ad quod concessæ fuerunt.

VII. Coram Domino expendere velint Rmi Patres Concilii :

A. An non suppetat via qua, saltem pro Ordinariis hoc petentibus, abrogari valeat, quæ vocari solet dispensationum taxa seu componenda, in pluribus regionibus nostri sæculi hominibus tam odiosa. Si autem hoc fieri nequeat, saltem adhibere velint Patres medium quo fieret ut qui pinguem solvunt taxam non citius obtineant dispensationem, quam qui parvam aut nullam solvant; ita enim caderent injuriosa illa in Ecclesiam obloquia quæ nonnumquam occasione similium audiuntur.

B. An in concedendis dispensationibus præcaveri non possit temporis dispendium, animarum saluti quandoque tam noxium. Tempus v. g. ita deperditur, quando ante dispensationis concessionem exigitur separatio unius vel duorum mensium, quo spatio elapso recurrere possunt oratores, quorum interim maxime interest pro animæ suæ salute, ut quamprimum jungantur. Idem obtinet quando e dicasteriis romanis respondetur: *negative*, vel *non afferri*, vel *non expedire* in casibus in quibus sufficientes adsunt dispensandi rationes, et in quibus postea equidem fere semper altera vel tertia offertur supplica, ac demum conceditur dispensatio, dum interea temporis plura commissa fuerunt peccata imo nonnum-

quam in malo statu obfirmatum habent animum oratores, qui jam civiliter contraxerunt, ac forsam vocem parochi eos ad pœnitentiam vocantis audire amplius nolunt.

C. An obtineri non possit ab illis qui in Curia romana dispensationibus concedendis operam dant, ut majorem aliquam habeant rationem motivorum quæ in supplica allegantur ab Ordinariis, qui pro locorum et rerum adjunctis utique censendi sunt ut minus aliquatenus intelligere, quid necne fidelium bono spirituali expediat. Res illustrabitur exemplo. Magna quandoque cum difficultate obtinetur dispensatio in impedimento affinitatis primi gradus æqualis lineæ collateralis orto ex legitimo matrimonio. Sunt tamen regiones, loca et circumstantiæ in quibus ad spirituale et temporale oratorum bonum nihil magis quandoque optandum esset, quam ut v. g. viduus, præsertim si non sit dives, ducere possit defunctæ uxoris sororem, aut vidua nubere queat fratri defuncti mariti. Dein nimia in ejusmodi adjunctis dispensandi difficultate, juxta thema supra expositum, nonnisi peccatis ansa præbetur.

D. An æquum non sit ut, deficiente copula carnali inter oratores, et periculo contractus civilis, tamquam motivum impellens ad dispensationem concedendam, admittatur instantia proprii Ordinarii.

Atque hæc dicta sint, neminem carpendi intentione; sed animas salvandi et malevolorum oblationes impediendi desiderio.

V.

Expleto Concilio Vaticano, committere velit SSmus Dominus, viris in sacris Canonibus versatis, munus redigendi integrum complexum legum ecclesiasticarum, in novum codicem hodiernæ praxi accommodatum, et in varios titulos, capita etc. pro materiarum varietate distributum.

Romæ, 29 januarii, in Festo S. Francisci Salesii, 1870.

Huic postulationi subscripserunt 5 Concilii Patres.

XIII.

POSTULATA ARCHIEPISCOPORUM ET EPISCOPORUM PROVINCiarUM QUEBECENSIS ET HALIFAVIENSIS.

Nova canonum codificatio conficienda. — De reformatione legum ad rem matrimonialem spectantium. — Ut plura tollantur impedimenta. — De reformatione breviarii.

Postulatur ut totius juris ecclesiastici, curante Summo Pontifice, peracto Concilio Vaticano, fiat codificatio cum iis additionibus et mutationibus quæ præsentis rerum statui utiliores et accommodatiores videbuntur.

Rationes postulati.

1. Facilior et communior evaderet cognitio hujus juris, quod nunc pene innumeris constitutionibus et canonibus constat.

2. Multa in desuetudinem abierunt, vel impossibilia facta sunt, vel in maximum Ecclesiæ bonum mutari possunt.

Huic postulationi subscripserunt 13 Concilii Patres.

Postulatur ut in Concilio Vaticano consideretur, utrum expediat in totius juris ecclesiastici codificatione totam legislationem de impedimentis Matrimonii ad trutinam revocare, ita ut eorum impedimentorum minuatur numerus, vel saltem augeatur potestas ordinaria episcoporum ab impedimentis dispensandi.

Rationes postulati.

1. Valde intricatæ sunt leges de impedimentis et de dispensationibus, ut constat ex innumeris difficultatibus quæ quotidie solvendæ occurrunt tum Congregationibus Romanis, tum Ordinariis locorum.

2. Avertendum est frequens periculum nullitatis sacramenti.

3. Videntur abolenda impedimenta a quibus semper dispensatur.

Huic postulationi subscripserunt 12 Concilii Patres.

Postulatur ut tollatur impedimentum cognitionis legalis.

Ratio postulati.

Hoc impedimentum multis dubiis obnoxium videtur propter diversitatem legum civilium circa adoptionem; unde multi doctores nunc negant illud existere in præsentis rerum statu, in plerisque regionibus.

Huic postulationi subscripserunt 13 Concilii Patres.

Postulatur ut e stylo Curiae, in dispensationibus consanguinitatis et affinitatis, tollatur obligatio declarandi incestum patratum.

Rationes postulati.

Hæc obligatio quæ nunc est sub pœna nullitatis dispensationis, videtur :

1. *Inutilis*, quia non impedit incestum, nec illum punit. Tota pœna incidit in miserum confessarium qui sæpe maximis difficultatibus et anxietatibus implicatur;

2. *Nociva*, quia adest periculum infamiæ et violationis sigilli sacramentalis, et insuper hæc obligatio causa est nullitatis plurimorum matrimoniorum quorum rehabilitatio aliquando valde difficilis est

Huic postulationi subscripserunt 13 Concilii Patres.

Postulatur ut tollatur impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus non solemnibus proveniens.

Ratio postulati.

Hoc impedimentum, quando provenit ex sponsalibus non solemnibus, probationem sæpe non admittit, unde jurgia, lites, nullitates matrimonii et scandala.

Huic postulationi subscripserunt 12 Concilii Patres.

Postulatur ut tollatur impedimentum consanguinitatis et affinitatis in quarto gradu.

Rationes postulati.

1. Non sunt servanda impedimenta a quibus nunc semper dispensatur quotiescumque occurrent.

2. Ex illis frequentius provenit nullitas matrimonii propter majorem difficultatem illa inveniendi.

Huic postulationi subscripserunt 13 Concilii Patres.

Postulatur ut tollatur impedimentum affinitatis ex illicita in secundo gradu.

Rationes postulati.

1. Ab illo impedimento, quotiescumque occurrit, semper dispensatur, et non videtur conveniens ut statuatur lex quæ non servetur.

2. Præter periculum nullitatis matrimonii, adest periculum infamiæ et etiam revelationis sigilli sacramentalis.

Huic postulationi subscripserunt 12 Concilii Patres.

Postulatur ut Breviarii Romani fiat nova dispositio in qua : 1. quantum fieri potest, ordinarie recitetur totum psalterium in hebdomada : 2. brevius sit officium iis diebus quibus parochi et confessarii muneris sui officiis diutius detinentur, prout sunt vigiliæ festorum, sabbata, dominicæ præsertim adventus et quadragesimæ.

Rationes postulati.

1. Juxta primitivam breviarii dispositionem, totum psalterium singulis hebdomadis recitabatur; nunc vero repetuntur fere semper iidem psalmi de communi sanctorum; hinc minuitur recitantium devotio, et amittitur fructus qui ex aliorum psalmorum recitatione hauriri posset.

2. Parochi et confessarii jam defatigati, non sunt nimio onere gravandi diebus supra expositis.

Huic postulationi subscripserunt 12 Concilii Patres.

POSTULATA QUORUNDAM EPISCOPORUM ITALIÆ CENTRALIS.

De matrimonio civili -- Dispensationes maxima temporis et sumptus œconomia concedendæ. — De impedimentorum abrogatione. — De distributionibus canonicorum. — De episcoporum facultatibus circa sanctimonialia. — Breviarium reformandum. — Ut corpus juris recognoscatur. — Index librorum prohibitorum. De missarum reductione.

Episcopis Italiæ centralis, qui sedent in Concilio Vaticano, et simul privatim consultant in bonum Ecclesiæ et in præparationem earum rerum, quæ conciliariter peragendæ et definiendæ sunt, visum est fore ut conferret ovium sibi concreditarum regimini, si quæ infra humiliter postulant a Sacrosancta Vaticana Synodo approbentur et decernantur. Ea tamen Summi Pontificis judicio prius expendenda subjiciunt, prout Bulla *Multiplices inter* sapienter disponit. Sunt autem quæ sequuntur :

1. Ut sunt res Italiæ, in qua lex lata est de matrimonio, ut ajunt, *civili*, quæ valde turbat Ecclesiam, necesse est ut Episcopi expeditiores sint in exercitio sui ministerii, utque proinde ea removeantur, quæ eorundem actionem aut nimis lentam, aut gravem nimis reddant, ad amolienda scandala legalis concubinatus. Illi enim ex catholicis, qui sunt *gravi corde*, et *dura cervice* facile detrectant legem sanctissimam matrimonii christiani, nisi præsto sint, et quidem semper fere gratuito, dispensationes matrimoniales, quæ ab

Ecclesia rationabili de causa concedi solent ab impedimentis juris ecclesiastici. Quare iidem Episcopi summo studio petunt:

A. Ut prædictæ dispensationes communicentur maxima qua fieri potest et temporis et sumptus œconomia, modificatis iusuper quibusdam aut subobscuris aut duriusculis formulis.

B. Ut impedimentum quarti gradus seu consanguinitatis seu affinitatis, quod in tanta hominum commixtione frequentissimum est, et sæpe a contrahentibus ipsis ignoratur, aut sero et fortuito deprehenditur, unde fit ut recursus ad Sanctam Sedem adeo multiplicentur, ut sæpe impossibile sit scandala impediri, quæ ex hac cunctatione oriri possunt, et reapse oriuntur; impedimentum, inquam, illud, auctoritate, qua pollet Ecclesia, e medio prorsus tollatur.

C. Ut impedimentum ex copula illicita coarctetur ad primum gradum.

D. Denique ut impedimenta e cognatione spiritali, quibus passim plurimi temere illigantur, qui patrilos agunt, præsertim in administratione Confirmationis, quin postea, quum opus est, hujusce ligaminis reminisci valeant, aboleantur.

II. Et quoniam facilitate contrahendi sponsalia sæpe sæpius quidam abutuntur, ex quo fit ut plurima matrimonia irrita evadant, ideo postulant, ut impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus locum non habeat, nisi ex solemnibus, initis scilicet per syngrapham aut coram parocho sine testibus aut coram notario et testibus. Quæ conditiones etiam pro impedimento sponsalium impediende requiri debeant. Possit autem Episcopus, ubi adsit mutuus consensus pro sponsalium dissolutione, dispensare ab impedimento, quod nihilominus perdurat.

III. Potestas quoque fiat Episcopis dispensandi sacerdotes chorales, qui inserviunt eis in visitatione pastoralis, itemque Examinatores, dum sunt in officio, adeo ut, ad effectum distributionum choralium, perinde ac præsentibus habeantur.

IV. Congruum quoque visum est ut quoad sanctimoniales fœminas concedantur Episcopis atiores facultates, quia ob quasdam restrictiones, quæ ratione temporum factæ sunt a Summis Pontificibus iis dispositionibus, quæ habentur in Concilio Tridentino, non raro contingit ut iidem in angustiis conscientiae moleste versentur.

V. In Breviario autem eam solummodo recognitionem petunt, qua castigentur ea tantum loca, quæ fortasse absunt a critica historica, et Familiae Patrum in quibusdam festis selectiores aptioresque sufficiantur; præcipue autem vellent

ut Psalterium Davidicum eo ordine digeratur, quo pluries quotannis recitari integre possit, quum in præsentiarum maxima Psalmorum pars vix aut ne vix quidem in officiis ordinariis recurrat.

VI. Ne studiosis scientiæ canonicæ iter nimis salebrosus peragendum sit, ob molem earum legum quæ jam obsolevere, petunt ut Corpus Juris canonici quam diligentissime recognoscatur.

VII. Quoniam vero inter libros prohibitos ii qui per Litteras Apostolicas damnati sunt, censuram *speciali modo* reservatam Summo Pontifici legentibus inurunt, petunt Episcopi et horum librorum, auctoritate Concilii, peculiaris et distinctus Index fiat.

VIII. Optandum est quod Episcopis in Synodis diœcesanis liceat, quoad reductiones Missarum, uti facultatibus a Tridentina Synodo concessis Sess. 25, Cap. 4 de Reform. etiam quoad fundationes posteriores eidem Concilio, abrogatis declarationibus et limitationibus usque modo apud nos vigentibus, attenta maxime temporum difficultate, et ut diligentiori cura intra præscriptum tempus piis oneribus satisfiat.

Pro prædictis Episcopis
† Henricus Episc. Pistorien et Praten.

XV.

POSTULATA EPISCOPI CONCORDIENSIS.

De abstinentia diebus sabbati servanda. — Ut possint episcopi dispensare super quibusdam matrimonii impedimentis. — De formatione processus juridici. — Ne ecclesiastici quidpiam typis vulgare possint sine licentia ordinarii. — De titulis ordinationum moderandis.

Infrascriptus Episcopus Concordiensis humiliter proponit:

1. Ut lex, qua Christi fideles diebus Sabbati carnes manducare prohibentur, abrogata declaretur, uti jam fuit in non paucis regionibus, excepto Quadragesimæ et Adventus tempore, et hoc ob physicam hominum constitutionem, quæ de die in diem magis debilitatur, et ad scandala vitanda, nam hoc Ecclesiæ præceptum vix observatur, et non pauci putantes pro omnibus factam esse concessionem, carnes sine conscientiae perturbatione manducant.

2. Ut Episcopis tribuatur potestas dispensandi super impedimentis matrimonii ortis ex tertio et quarto gradu consanguinitatis et affinitatis, et ex publica honestate; cum enim præsertim in

oppidis nullum fere contrahi possit matrimonium quin opus sit ejusmodi dispensationibus, timendum est ne quis hisce miserrimis temporibus, in quibus fides et pietas refrigescunt, civile matrimonium contrahere malit, quam a S. Sede prædictas dispensationes petere, atque ut obtineat, pecuniam solvere.

3. Ut ad vitandas contentiones, rixas, inimicitias, quæ facile oriuntur ex sponsalibus temere et clam celebratis, constituatur dehinc sponsalia quæ facta non fuerint cum aliquibus solemnitatibus ex. gr. coram duobus testibus, ac monitis parentibus, esse invalida, atque cum solemnitatibus inita, fieri invalida si, quin renoventur, annus integer ex quo facta sunt transeat.

4. Cum his præsertim temporibus formatio processus regularis et canonici contra Parochos et Beneficiatos inamovibiles res sit periculi plena: ut tribuatur Episcopis facultas prædictos quovis beneficio expoliandi absque formali processu, quoties constiterit eosdem adeo gravia crimina perpetrasse, ut ab ipso Episcopo, auditis Judicibus, illud sine scandalo diutius retinere non posse existimetur; ita tamen ut beneficiario relinquatur jus appellandi ad S. Sedem.

5. Cum sæpe contingat viros ecclesiasticos typis vulgare libros aut opuscula, vel articulos inserere in diariis ex quibus ignominiam captant, et scandala oriuntur; ut sub gravibus pœnis prohibeantur quidpiam typis vulgare sine permissione *in scriptis* obtenta ab Ordinario.

6. Cum præsertim in Italia jam fere nullum reliquum sit beneficium simplex cujus titulo quis possit Sacros Ordines suscipere, ac pauci sint qui possint titulo patrimonii ordinari; providere oporteret ut dehinc Episcopi, eos inter Clericos patrimonio vel titulo destitutos, et Ecclesiæ ministerio idoneos et necessarios, ordinare possunt titulo *Servitutis Ecclesiæ*.

Die 19 Februarii 1870.

† Nicolaus Episcopus Concordiensis.

XVI.

POSTULATUM ELECTIONEM VEL NOMINATIONEM EPISCOPORUM ATTINENS.

Maxime salutaria quidem Concilium Tridentinum, imprimis Sess. XXIV, cap. I, de Reform., quoad creationem seu electionem Episcoporum et Cardinalium præscripsit.

Experientia tamen teste constat, a pluribus principibus vel magistratibus, jus nominandi vel proponendi episcopos habentibus, in ejus-

modi nominationibus longe minus ecclesiæ utilitatem et animarum salutem, quam alia quædam ob oculos haberi, quæ fusius adumbrare necesse non est. Ex qua agendi ratione pericula maxima in ecclesiam Christi redundant, quæ avertere vel saltem imminuere Œcumenicæ hujus Synodi munus esse censemus. Ejusmodi synodalia constituta fortitudinem etiam augere poterunt, qua Apostolica Sedes nominationibus minus idoneis resistere debet.

Quum vero in indice schematum nihil de gravissima hac re inveniatur, humillime subscripti Patres instanter rogant et flagitant, ut sacra hæc Œcumenica Synodus principibus, magistratibus, capitulis, aliisque episcopos nominandi, proponendi vel eligendi jus habentibus, gravissimum Dei judicium in mentem reducat, provideatque, ut lex a Tridentino Concilio de electorum examine constituta, nunc eo severiori adhuc et strictiori modo ab omnibus observetur, quo evidentius ecclesiarum pericula creverunt; et ut simile examen etiam in aliis ecclesiasticis dignitatibus ab Apostolica Sede conferendis instituatur ad quas principes vel magistratus nominant aut proponunt.

Romæ die 11. Martii 1870.

Huic postulationi subscripserunt 7 Concilii Patre.

XVII.

POSTULATUM UNIUS CONCILII PATRIS AD EANDEM REM PERTINENS.

Eminentissime Præses!

Reverendissimi Patres!

Verba faciens in Congregatione Generali de schemate, quod de Episcopis propositum fuit, inter alia innui, quanti momenti sit negotium electionis Episcoporum, quum omnia remedia frustra adhibeantur, nisi ecclesiis boni pastores præficiantur. Idcirco rogavi, ut in præfato schemate omnibus et singulis, quibus participatio aliqua in hujusmodi electionibus competit, strenuis verbis inculcetur tum gravitas hujus negotii tum gravitas delicti, quod committunt, qui suum officium hac ex parte negligenter aut male exercent. Attamen postulatam specificatam tunc non proposui. Nunc vero humiliter rogo Rmos Patres Deputationi pro rebus disciplinæ adscriptos, ut dicto schemati primum caput decreti de Reformatione, quo Patres Tridentini in sess. XXIV præscripserunt normam procedendi ad

creationem Episcoporum et Cardinalium, integre inserere velint, ut omnia, quæ Concilium Tridentinum hac de re tam salubriter statuit, a Synodo Vaticana confirmentur novoque pondere omnibus, quorum interest, injungantur.

Perfectissimæ venerationis et obsequii sensibus me profiteor.

Romæ die 9 Feb. 1870.

XVIII.

POSTULATUM UNIUS CONCILII PATRIS AD PRIVILEGIA ET EXEMPTIONES SPECTANS.

Privilegia et exemptiones, uti observat Tridentinum Concilium (Sess. XXIV, cap. XI de Reformat.), perturbationem in Episcoporum jurisdictione excitant, et exemptis vitæ laxioris occasionem præbent. Hoc autem, teste experientia, evenit tum de singulis exemptis qui in aliqua dignitate constituti sua privilegia nunquam jactitare desinunt, providasque Episcopi curas parvipendere ac unitatis vincula infringere non verentur; tum etiam de Prælatiis sæcularibus qui territorium non habent, sed præsumunt certo generi personarum quæ sunt euidam Ecclesiæ addictæ, et dum in diœcesi commorantes sacerdotalia munia obire suamque operam in fidelium commodum navare solent, a vigilantia et correctione Episcopi se omnino subducere conantur, confugientes tamquam ad asylum sub alas protectionis prælatorum suorum, qui plerumque eorum partes assumere et contra Episcopum stare audent, non timentes scandala et spiritualia damna quæ inde proveniunt. Uno verbo hujusmodi exemptiones amplius non sunt, ex hominum malitia, nisi occasiones collisionum et perturbationum quæ valde obsunt Ecclesiæ bono et animarum saluti; ac proinde opportuno remedio illis est providendum.

Romæ, ex Cœnobio S. Francisci ad Ripam Tiberis hac die 27 Decembris 1869.

XIX.

POSTULATUM ARCHIEPISCOPI MESSANENSIS, PRÆLATURAM ARCHIMANDRITATUS MONASTERIO SS. SALVATORIS ORDINIS S. BASILII MESSANÆ ADNEXAM ATTINENS.

Nonnullæ extant Diœceses, quæ intra aliarum ambitum continentur, et hæ Episcopis aut Abbatibus Ordinariis, aut alius nominis Prælatiis gubernandæ concreditæ. Dubitandum haud est graves fuisse ab initio rationes, ut hujusmodi pri-

vilegia concederentur, ex quibus cæterum nulla oriuntur mala, ubi Præsules, sicut passim accidit, aliis Ordinariis, intra quorum Diœcesium loca continentur eisdem concessa, non dissentiunt.

At non ita evenit in Sicilia, ubi est quædam Prælatura *Archimandritatus* nomine, ac Monasterio SSmi Salvatoris Ordinis S. Basilii Messanæ adnexa. Hæc suam exercet jurisdictionem cum in nonnullis ejusdem Civitatis locis, tum in aliis terris diœcesium Messanensis et Pactensis. Archimandrita quinquaginta abhinc annis non fuit electus; atque ideo monachi per Vicarium Capitularem jus eisdem concessum exercuerunt.

Quæ et quanta mala inde orta fuerint longum esset referre. Disciplina diversa et diversæ fuerunt leges inter loca finitima, ita ut populus sibi persuadere non valeret quomodo uno loco liceret quod in proximo nefas esset. Clerici, quibus merito ab Archiepiscopo Messanensi vel Pactensi Episcopo denegabatur ad sacros Ordines ascensus, facili ratione Archimandritatus Clero adscribebantur, et sic optata potiebantur meta. Presbyteri interdum, quibus ab Archiepiscopo Messanensi interdicebatur celebratio, in Ecclesiis Archimandritatus sacrum faciebant: nulla denique per tot annos sacra visitatio fuit per Vicarios Capitulares peracta, ac perinde loca eorundem jurisdictioni subjecta scandalis scatent. In præsens, monasterio per gubernii legem suppresso, ipsum capitulum est dissolutum.

Hæc omnia quum Sanctam Sedem non lateant, pro pastoralis, quam obtinet sollicitudine totius Orbis, pluries mentem suam aperuit de hujusmodi malis reparandis.

Nunc quum forsitan abs re non sit, ut Concilium Œcumenicum Vaticanum aliquid attingat de nova diœcesium circumscriptione, hæc exponenda opportunum judicavi, ut tanto malo remedium afferatur.

Die 8 februarii 1870.

Humillimus, et Omnis subditus

† Aloysius Archiepiscopus Messanensis.

XX.

POSTULATUM EPISCOPI VICENTINI.

Ut tollatur obligatio transferendi officia sanctorum. — Circa dispensationes matrimoniales. — De absolutione complicis. — Denuntiatio hæreticorum vel carbonariorum valde difficilis ac plerumque exiguæ utilitatis.

Postulatur ut tollatur obligatio transferendi Officia Sanctorum festo aliquo majori impedita, imposita tantum eorundem commemoratione in Officio et Missa majoris Festi.

Postulatur, ut post contractum matrimonium in facie Ecclesiæ, si quod impedimentum juris humani detegatur, penes Episcopum sit ordinaria potestas illud tollendi et matrimonium convalidandi, excepto casu, quo utraque pars in fraudem contraxisset, et multo magis sit penes Episcopum ordinaria facultas dispensandi ad *petendum debitum* conjugale.

Postulatur ut per S. Sedem Apostolicam dirimatur quæstio inter Theologos agitata an Episcopus possit absolvere, sive per seipsum, sive per suum specialem Delegatum ab excommunicatione lata in Confessarium, qui complicem suum in peccato turpi absolvit, si casus sit occultus.

Postulatur, ut a S. Sede declaretur, an et quatenus vigeat adhuc obligatio gravissima imposita fidelibus per Constitutiones Pontificias denunciandi hæreticos, de hæresi suspectos, blasphematores hæreticales, Carbonarios et reliquos sectarios etc. superioribus ecclesiasticis, cum ob ærumnosas temporum nostrorum vicissitudines valde difficilis ac plerumque exiguae seu nullius utilitatis evaserit hæc denunciatio.

† Joannes Antonius Farina
Episcopus Vicentinus.

XXI.

PETITIO CONCILII PATRIS DE LEGE FERENDA IN SACERDOTES RARISSIME SACRAMENTALITER CONFITENTES.

Beatissime Pater !

Ex omnibus, quæ ad puritatem sanctitatemque levitarum fovendam atque promovendam in ecclesia constituta sunt, nihil forsitan aptius efficaciusque est, quam ut sacerdotes et clerici sæpe pieque ad sanctum pœnitentiæ tribunal accedant. Quod enim catechismus Romanus de eo sacramento habet : « Omnibus fere piis persuasum esse, quidquid hoc tempore sanctitatis, pietatis et religionis in ecclesia summo Dei beneficio conservatum sit, id magna ex parte confessioni tribuendum esse, » multo magis sacerdotibus videtur esse dictum. Nam si frequenti confessioni illud proprium sit, ut a peccato avertat, vigilantiam foveat, fervorem augeat, humilitatem, omnium virtutum facile matrem, conservet, magis sacerdotibus hujus salutaris medicinæ frequens usus necessarius est, quoniam ceteris debent esse cautiores et sanctiores, quippe qui ad sancta sancte peragenda omni hora parati sint oportet omnibusque exemplum præbeant bono-

rum operum. Atque hinc ipsa mater ecclesia sacerdotes ad frequentem pœnitentiæ sacramenti usum invitat, cum in ipso sacrificii initio, antequam ad altare Dei introeant, eos humili confessione culpas suas plangere jubeat. Sed ipsa benigna mater confisa conscientia filiorum suorum, quam speravit religiosam et timoratum fore, quum suo periculo teneantur, opus Dei non negligenter facere, eo contenta hucusque fuit, ut hortaretur eos verbo et exemplis, nulla vero lege generali frequentiore usum sacramenti pœnitentiæ sanciret. Nam quæ Concilium Lateranense IV de annua confessione in canone « Omnis utriusque sexus » statuit, et quæ Concilium Tridentinum decrevit, ne quis gravis peccati sibi conscius ad sacram mensam accedat, non magis clericos urgent quam reliquos fideles. Sed si laicis hominibus sub anathematis periculo præcipitur, ut semel saltem in anno confiteantur peccata sua, et si minorum ordinum clerici monentur, ut singulis saltem mensibus pœnitentiæ sacramentum frequentent, eo quod in via sint ad sacros ordines (Conc. Trid. sess. 23, c. 13 et 18 de Ref.), multo magis congruit, ut sacerdotibus omnibus et maxime parochis lege præcipiatur, ut sæpius confiteantur, quia illis ex Concilii Tridentini præcepto (sess. 23, c. 14 et sess. 22 de observ. et evit. in celebr. missæ) omnibus diebus Dominicis et festis, quanta maxima fieri potest interiori cordis munditia et puritate munus incumbit immolandi Deo tremendum sacrificium.

Hæc quidem considerantes sæpissime Episcopi in synodis provincialibus et diœcesanis sacerdotes eadem de re monuerunt. Sunt enim, qui quoties sacrificium offerat sacerdos, cor pœnitentia mundari voluerunt; sunt qui saltem quavis hebdomade vel quindenis diebus illud expostulant; denique, qui mitius agere videntur, singulis saltem mensibus hoc sacramentum a sacerdotibus percipi mandarunt.

Ast, ut mihi videtur, non sufficiunt hæc decreta. Primo enim nescio, an talia ubique statuta sint, quum tamen causæ illæ gravissimæ exigere videantur, ut generali lege ubique servanda clericis frequentior quam laicis confessio injungatur.

Nec prætereundum est, illa synodorum decreta haud raro non observari, quod et de nonnullis nostri temporis synodis compertum est.

Cujus rei si causa quærat, ex eo hoc evenisse puto, quod illa decreta non satis expresse dicant, leges et statuta de hac re ferri, quæ conscientias obligant, non mera consilia presbyteris proponi.

Nam cum in his decretis sanctio plerumque desit, non desunt, qui ut ipsi remissius agere possint, laxiorem in his sententiam sequantur, consilia hæc opinantes non statuta. Atque eo etiam fortasse se tuentur, quod statuta illa nimis gravia præcipiant; sciunt enim omnes, eas leges, quæ nimia expostulant, nunquam observari. Neque negari potest, sæpius hæc synodorum statuta plus exigere, quam executioni mandari possit. Cavendum ergo videtur, hac in re ne consilia cum legibus, suadenda cum mandandis confundantur.

Cum ex his causis contigerit, multis in diocesisibus statuta illa de frequenti sacerdotum confessione nec observari nec de ea vigilari vel rationem expostulari, hinc non raro fit, ut sacerdotes minus fervidi imprimis ii, qui ruri degentes non sine incommodis confessarium adire possunt, non solum de die in diem vel de hebdomade in hebdomadem, sed de mense in mensem confessionem differant, et quod maxime dolendum est, non desunt, qui si semel vel bis in anno confessi sunt, obligationi suæ satisfecisse sibi gratulantur, et tamen fortasse quotidie agnum immaculatum contrectarunt et Dominum majestatis in cor introduxerunt. Vero hinc multi imbecilles et infirmi et dormiunt multi. Cum lex non instet, ut sæpius se ostendant sacerdoti neque culpam neque negligentiam suam agnoscunt et tabescunt in tepidate et languoribus suis.

Tanto malo ut occurratur, jam magnus ille et zelantissimus in Concilio Tridentino præsul Braccarensis Bartholomæus a Martyribus in petitionibus suis ad synodum Tridentinam quoad sacerdotes et sacramenta factis sub N. 2 hanc habet: « Sacerdotes aliquando compellendi ad celebrandum et ad singulis mensibus confitendum. » Et inter postulata in Concilio Tridentino a nonnullis patribus anno 1562 N. 17, hoc habetur: « Item videtur abusus, quod celebrantes quotidie, licet peccati mortalis sibi non sint conscii, non confiteantur saltem singulis Dominicis. » (Cfr. Vitam venerabilis Bartholomæi de Martyribus hoc anno a Joh. Thoma Ghilardi, editam, p. II, petition. pag. 10 et 57). Attamen inter tot negotia his petitionibus directe provisorium non est, quod utique magnopere dolendum videtur, quum ob synodi œcumenicæ de hac re silentium vel statuta provincialia diœcesanave condita non sint, vel multoties robur suum paulatim amiserint. Quam ob rem mihi liceat, Beatissime Pater, Tibi sacroque Concilio proponere:

I. Ut a synodo Vaticana non solum frequens

confessio sacerdotibus commendetur et inculcetur, sed apertis verbis graviter prohibeatur, ne *ultra bimestre* eam differant, cui legi custodiendæ invigilare obstringantur episcopi, quorum uti erit ex causa gravi legem remittere, ita illis etiam datum sit, negligentes et contumaces acriter corripere propositis pœnis.

II. Quod si hæc sacro Concilio minus convenire videantur, peto, ut saltem primo concilio provinciali post præsentem synodum habendo committatur, ut definiat et statuatur, quæ in Domino in hac re magis expedire noverit, pœnis ferendæ sententiæ propositis in eos, qui, legitima causa ab Episcopo cognita et approbata non excusati, confessionem sacramentalem ultra bimestre procrastinentur.

Denique, Beatissime Pater, Apostolicam Tuam benedictionem simplex imploro.

Romæ 8 Martii 1870.

XXII.

PROPOSITIO SIVE SCHEMA

QUOD PRO JUVANDA DISCIPLINA CLERI EXAMINI ET JUDICIO REVERENDISSIMORUM PATRUM CONGREGATIONIS DESIGNATÆ REVERENTER EXPOSIT EPISCOPUS ALBINGANEN.

De clericorum ad sacros ordines promotione titulo patrimonii. — Erigenda domus pro sacerdotibus qui ecclesiasticum officium exigens habituale servitium minime obtinent. — De mediis adhibendis ad prædictas domos erigendas. — Utilitas ex communi clericorum vita derivanda.

Diuturna regiminis pastoralis experientia me edocuit (quod forsitan plures Ecclesiæ Antistites se expertos fuisse fatebuntur), Sacerdotes qui ad titulum sui patrimonii, vel simplicis beneficii ordinantur, quique nullum assumunt munus, neque parochiale, neque scholasticum in Seminariis vel Collegiis, aut aliud quod eos habitualiter occupatos detineat, Ecclesiæ et populo fidei pene inutiles, imo sæpius noxios plures ex iis existere, utpote qui torpent otio, vel sæcularibus curis ac negotiis implicati vitam agunt ecclesiastico statu indignam nec sine Ecclesiæ ac Cleri dedecore, ac fidelium obmurmuratione et scandalo.

Hæc Ecclesiæ plaga non effugiebat Tridentinos Patres, qui ad eam advertendam provide sanciebant, ut nullus Clericus ad titulum sui patrimonii ordinari posset nisi ab Episcopo utilis suæ Ecclesiæ judicaretur.

Verum quam latam interpretationem hæc saluberrima providentia passa sit, neminem ves-

trum latet: ac inde factum est hodiernis temporibus ut nullus Clericus ab ordinibus excludatur qui ad titulum patrimonii promoveri postulet.

Occasione itaque hujus Generalis Concilii cum Sanctitas Sua dignata sit indulgere *imo optare ac hortari*, ut qui inter Patres aliquid proponendum habuerit quod ad publicam utilitatem conferre posse existimet, *id libere exequi valeat*; subscriptus, licet minimus Ven. Patrum Congregatorum se cognoscat ac sincere fateatur, nihilominus desiderio flagrans aliquod remedium memoratæ plagæ inferendi, sequentem propositionem sive schema quod saniori sapientium Patrum judicio examini et prudentiæ omnino subicere intendit, prout in Domino sibi videtur, exponit.

1. Episcopi in sua unusquisque diœcesi quam primum fieri poterit habita ratione circumstantiarum temporis, loci, ac mediorum quæ unicuique Episcopo præsto erunt, erigi et aperire curabunt unam vel plures domos accommodatas ad excipiendos Sacerdotes de quibus infra, qui communem vitam sub certa regula in ea degere debent.

2. Sumptus pro iis domibus comparandis ac manutenendis necessarios providebunt Episcopi vel taxas imponendo super beneficia pinguiora prout constituebat Tridentinum pro Seminariis erigendis, vel ex donationibus piarum personarum, aut eleemosynis fidelium, sive ex aliis fontibus juxta diversarum diœcesium positionem ac circumstantias.

3. A publicatione hujus sacrosanctæ Synodi Episcopi nullum clericum ordinabunt ad subdiaconatum titulo patrimonii Ecclesiastici vel simplicis beneficii, nisi ante Ordinationem promittat, ac etiam interposito juramento se obliget, statim ac ad Sacerdotium promotus fuerit, ad simplicem nutum proprii Episcopi præfatam domum communiter viventium Sacerdotum se ingressurum, ibique suum stabile domicilium electurum sub pœna suspensionis a divinis si promissis non steterit, vel domum ingredi differat ultra tempus ipsi ab Ordinario præfinitum.

4. Convictum derelinquere atque ab eo se omnino separare fas erit Sacerdotibus, qui ad annum quinquagesimum suæ ætatis pervenerint, ut infra notabitur, quin teneantur aliquam causam afferre pro suo recessu. Veniam tamen discedendi ab Ordinario petent, quam in aliquo casu raro, et ob peculiare causas alicui denegare poterit.

5. Ab hac domo definitive discedent Sacerdo-

tes qui parochiale beneficium assument; item cum venia Ordinarii unus aut plures quos parochi ad munus Vicarii, seu coadjutoris sui ac secum conviventis assument; item qui ad munus magistri aut rectoris, aut œconomi in Seminariis, vel Collegiis vocabuntur; nec non alii qui aliquod Ecclesiasticum vel publicæ utilitatis officium sument, exigens habituale servitium quod cum vita communi prædictorum Sacerdotum conciliari facile haud possit.

6. Sacerdotibus qui causa valetudinis minus firma vel assistentiæ parentibus præstandæ, vel ob id genus alias, domum communiter viventium relinquere voluerint, non licebit, nisi obtenta licentia ab Apostolica Sede prout fit a Regularibus.

7. Sacerdotes qui ad præfatum Convictum se conferunt, in manus Superioris ejusdem solvent singulis annis fructus sui patrimonii pro victualibus quibus fruuntur: qui si tenues sint, nec pertingant ad congruam portionem pro vitæ sustentatione necessariam, supplere debebunt cum missarum eleemosynis, quas sibi procurabunt vel accipiant a Rectore Convictus.

Si vero fructus patrimonii majores sint congrua portione supradicta, tunc pensionem tantummodo solvent ab Ordinario taxandam: reliquos vero fructus sibi reservare ac de iis pro lubitu disponere poterunt.

De modo vivendi in Convictu, de insubordinatis et contumacibus dimittendis, de vacationibus unicuique Sacerdoti per aliquod tempus concedendis et de aliis minoris momenti agi poterit, si Reverendissimi Patres hoc schema admittendum esse judicabunt.

Utilitates quæ ex hac domo in communi viventium Sacerdotum pro Ecclesiæ bono expectari possunt, sunt plures, quæ manifeste se offerunt.

1. Facilius in neo-sacerdotibus servabitur, imo et augebitur spiritus Ecclesiasticus ac pietatis fervor, quem recens ordinati præ se ferre solent, atque a periculis et occasionibus remoti morum integritatem custodient: inde zelus ad animarum salutem curandam, et ad parœcias concurrendum, utpote a sæculi distractionibus immunes.

2. Sacra studia, quæ in clericis ad sacerdotium promotis finem habere solent, in hac domo prosequentur neo-sacerdotes exemplo mutuo se excitantes et per conferentias quæ in ea haberentur.

3. Episcopus ex iis Convictis facilius dignos-

cere possit quinam sint magis apti ad parœcias regendas et alia munia Ecclesiastica obeunda.

4. Si occurrat aliquem ex his Convictis divitem fieri, poterit Episcopus aliquem Clericum pauperem ordinare absque patrimonio, alendum a domo communiter viventium Sacerdotum usquedum beneficium aliquod assumat, vel aliunde provisos sit.

Fateor equidem propositi instituti executioni nonnullas se offerre difficultates ac obstacula, tum ratione temporum acerbitalis, tum ratione Cleri, qui in nostris præsertim provinciis quotidie imminui conspicitur, tum defectu mediorum ad illud erigendum et manutenendum. Attamen hæc obstacula neque forsan in cunctis catholici Orbis diœcesibus se offerunt: in aliquibus non ea sunt quæ superari zelo et persistentia non possint: in cæteris autem sperari potest ut futuris temporibus, Deo dante, desistant. His inquam perpensis, videretur quod, si propositum schema Ecclesiæ utile ex sui ordinatione judicaretur, illud admitti posset in praxi adducendum in diversis diœcesibus prout singuli Episcopi judicabunt de opportunitate id præstandi in propria diœcesi.

Quibus ingenue et prout spiritus et Ecclesiæ bonum suggerere videbantur expositis, reliquum est ut me measque propositiones RR. PP. saniori judicio libentissime subijciam.

† Raphael Episcopus Albinganen.

APPENDIX.

Verum si supra enunciata propositio admitenda a Rmis Patribus non videretur, alteram subijcere auderem ut præfati Sacerdotes quibus repeti potest illud Evangelii: « Quid hic statis tota die otiosi? » quique reponere possent: « nemo nos conduxit » ad aliquod sacrum vel ecclesiasticum munus quod eos habitualiter occupatos detineat obeundum, ut inquam præfati Sacerdotes fidelibus utiliores evaderent, et vitam statui ecclesiastico magis consonam degerent.

Proponerem præscribendum sub gravi ut quotidie aliquod tempus, qui ad unam horam pertingeret, insumerent partim in recitatione precum vocalium ipsis assignandarum, partim in exercitio mentalis orationis, vel spiritualis lectionis; quod exercitium eos obligaret præter consuetum onus divini Officii.

Ab hoc novo onere eos ad tempus dispensare, facultas fieret Episcopis in casibus particulari-

bus et ob legitimas causas pro eorum arbitrio et conscientia.

XXIII.

POSTULATUM NOVAM REDACTIONEM JURIS CANONICI ATTINENS.

Ut Ecclesiasticæ Leges in mores, in vitam, in instituta christianorum populorum suam cumulate exserant efficacitatem, nihil profecto accommodatius est nihilque opportunius, quam si sapienti ordine digestæ in unum codicem colligantur, ad cujus normam sacrum jus et dicatur in foro et tradatur in scholis et in usus quotidianos religiose deducatur. Quod cum probe sentirent RR. Pontifices, nullo tempore commiserunt, ut ipsorum vigilantia et providentia in hac parte deesset. Huc sane spectavit Innocentius III, huc Honorius III, quorum in curandis decretalium collectionibus solertissimæ curæ præclara adhuc monumenta suppetunt. Quem vero latet, de sacra jurisprudentia quam bene meruit Gregorius IX, cujus auspiciis, et ope, et auctoritate amplissimus Pontificii juris codex editus est? Neque minor habenda est gratia Bonifacio VIII, qui opus Gregorii uberrima atque in primis opportuna accessione ditavit, perfecit.

Sed hæc providæ curæ Summorum Pontificum, quamvis superiorum temporum commoditati plane satis fuerint, aliquid tamen ætate nostra desiderari patiuntur. Neque mirum cuiquam esse debet si parumper consideret, disciplinares leges variæ temporum conditioni sic accommodari oportere, ut, labentibus annis, immutentur, novisque obvenientibus casibus augeantur. Quare plurimæ RR. Pontificum Constitutiones decretaque Conciliorum in Corpus Juris Canonici nondum illata sunt, quæ tamen dispersa non evagari diutius, cum judiciorum tum scientiæ juris magnopere interest. Nam quamdiu in pluribus documentis, veluti disjecta corporis membra, sparsim circumferuntur, difficile est, qua late patet christianus orbis, rite a cunctis dignosci; et si dignoscantur, opus est exquisita admodum notitia circumstantiarum (quæ est paucorum) ad declinandam rerum atque temporum in iis interpretandis confusionem.

Hæc omnia mature cogitantibus subiit demisse atque enixe petere a SSmo D. N. Pio IX, ut adhibita opera atque ingenio virorum hujus temporis doctissimorum, novum Juris Canonici Codicem digerere et Apostolica Auctoritate mu-

nitum edere ne gravetur. Opus sane arduum : sed quo plus difficultatis habet, eo magis est tanto Pontifice dignum.

Huic postulationi, exhibitæ die 19 Februarii 1870, subscripserunt 33 Concilii Patres.

XXIV.

POSTULATUM AD MATRIMONIA MIXTA ATTINENS.

Eminentissimi et reverendissimi Patres !

Scholæ mixtæ et Conjugia mixta in manibus iniquorum hominum hac nostra tristissima ætate totidem sunt Martis instrumenta vel bellici arietes, quibus duce Spiritu nequam arcem religionis et Ecclesiæ catholicæ ubique terrarum conquassare, eamque in communitatibus et familiis labefactare atque diruere connituntur. Hoc loco de matrimoniis mixtis ago sub triplici eo conspectu, quem eorum *pericula, genera et remedia* exhibent.

I.

Pericula.

Pericula, quæ ex mixtis matrimoniis catholicæ Ecclesiæ nascuntur, notissima sunt, et raro exemplo ejusmodi connubia conjugibus Dei benedictionem vitamque beatam conferre quotidiana experientia docet. Attamen hoc non impedit, quin sicut alibi ita etiam in Alemannica Helvetia ac præsertim in diœcesi Sangallensi numerus mixtorum connubiorum inter Catholicos in dies magis accrescat: et non mirandum. Intra diœcesis ejusdem fines 120,000 Protestantes circiter cum 130,000 Catholicis vivunt, qui omnes et singuli quotidiano socialis vitæ commercio, unius ejusdemque reipublicæ constitutione, magistratibus legibusque invicem satis arcte juncti sunt. Hinc inter homines utriusque sexus et Religionis consuetudines frequentes, multiplices peccandi in turpi occasiones, et urgentes nubendi rationes, quibus accedunt apud catholicos sponso sponasve levis de religione sensus, indifferentismus, sacra auri fames, contrahens perniciosum tot mixtorum matrimoniorum exemplum et a iis deprompta conclusio: quod aliis licitum fuerit, singulo cuique non illicitum esse. Itaque catholici juvenes virginesve ad matrimonia mixta advolant, notis ab Ecclesia præscriptis conditionibus satisfacturos se promittunt, sed brevi familias plerumque constituunt, a catholica religione in dies magis dissentientes, quæ quippe religionis officia ac pietatis exercitia negligunt

liberosque suos in pestifera indifferentismi aura educant. Proinde ea mixta matrimonia et ex iis ortæ familiæ fœcunda plerumque fiant necesse est Seminaria ejusmodi Catholicorum, qui nec fidem catholicam profitentur nec officia hominis catholici adimplent, sed infidelibus deteriores facti Ecclesiam acerrime infestant et eo efficacius eam perturbant, quod sub fictitio nomine inter veros Catholicos recensentur, tanquam morbida membra Corpori Ecclesiæ adhærent et non a foris sed ab intus ideoque funditus ordinem et pacem Ecclesiæ confundere ipsis contingit. Prætermitto exponere tot animarum pro vita æterna jacturam vix unquam satis deplorandam. Hinc facillime potest evinci per mixta matrimonia in iis regionibus, in quibus pari jure Catholici et protestantes mixtim commorantur catholicam Ecclesiam magis magisque in dies labefactari, fidelium suorum numero et sua integritate et auctoritate diminui atque ad extinctionem verti oportere nisi divina Providentia admirabile quoddam ei subministret auxilium.

In diœcesi Sangallensi ultimo transacto septem annorum spatio 530 amplius mixta matrimonia inita fuerunt utique præscripta Ecclesiæ dispensatione provisa, sed præter ea non exiguus adhuc numerus ejusmodi connubiorum, quæ vel coram ministro Protestante acatholico ritu celebrata fuere, quia nupturientes nec præscriptas Ecclesiæ condiciones implere, nec Ecclesiasticam dispensationem sibi acquirere volebant. Crescit cum numero malum quod e mixtis connubiis in Ecclesiasticum ordinem copiose dimanat, et difficile nimis est dictu, quænam ad cohibendum malum congrue adhibenda sit medela, quoniam ingravescente morbo acerbius æquo aliquod remedium infirmo facile potest mortem parare: defectionem dicam multorum Catholicorum de Fide manifestam. Nil ex parte mea supersedi, quo malum et ex eo nascitura pericula arceam; Litteras pastorales, commonitoria, mandata sæpe numero ad Clerum, populumque direxi, ut mixta matrimonia quomodocumque cohibeam et in solemni decreto matrimoniali, dominica prima Januarii quotannis in singulis parochialibus Ecclesiis a parochis ex ambone prælegendo contra ineunda matrimonia mixta congruas ac severas admonitiones edidi ostendens pericula quæ exinde animabus, conjugibus, familiisque eorum nascuntur. Parochos quoque adhortatus sum, ut sedulo invigilent super familiis atque adolescentium utriusque sexus consuetudine, ne levitate animi vel seductione capti mixta connubia ineant. Interea folia dispensationis, ut nuncu-

pantur, *vacua*, a Nuntiatura nobis retracta fuerunt, nosque coacti singulis vicibus et casibus pro dispensationibus ad nuntiaturam *Lucernensem* recurrere, quod *nobis quidem laborem auxit, numerum autem mixtorum matrimoniorum nequaquam minuit*. Omnia igitur quæ ad coercendum hocce malum usquedum tentavimus, vel exigua fruge vel prorsus incassum tentata fuere. Quod eo magis deplorandum quo certior idemque funestior pro Ecclesia catholica in istis regionibus fit rerum exitus. Omnia namque per mixtorum connubiorum accumulationem pedetentim in ecclesiastico ordine susque deque vertuntur, exoritur hominum generatio, qui nec catholici nec protestantes sunt nec ullam Religionem profitentur, perit in Catholicis cum fide catholica omnis pietas et filialis in matrem Ecclesiam amor; quinimo in oppositum i. e. in odium pervertitur.

II.

Genera mixtorum connubiorum.

Jam vero intueamur oportet diversa matrimoniorum horum genera, quo facilius quædam remedia contra malum statuere nobis contingat.

1. Concluduntur apud nos (raro tamen exemplo) mixta matrimonia, quorum una alterave conjugum pars *impedimento ligaminis* obstricta est, sive vir acatholicus vivente adhuc sua uxore cum alia catholica libera matrimonium vel potius concubinatum adulterinum ineat, sive mulier acatholica, superstite adhuc suo primo marito, viro catholico nupserit. Ejusmodi conjuges coram ministro *acatholico* adulterii sui consortium plerumque ineunt, in jugi adulterio cohabitant, liberos suos vel sine religione vel in protestantismo educant. Quid ad comprimendum scandalum contra *catholicam* ejusmodi conjugiorum *partem* sive vir sive mulier sit catholici nominis, Ecclesiastica auctoritate decernendum et exequendum? Sane solemnis excommunicationis pœna ejusmodi conjuges catholici mulcandi sunt. Sed diversa est Episcoporum in eo praxis, et uniformitas agendi perquam necessaria esset, ut contra contumaces ordo Ecclesiæ servari possit.

2. Sunt etiam catholici sponsi utriusque sexus, qui mixta matrimonia ineunt sine *prævia dispensatione coram ministro protestantico* sub manifesto potestatis ecclesiasticæ contemptu. Ejusmodi conjuges omnes ex matrimonio suo exorituræ *proles* abs ministro *acatholico baptizari* et in *heterodoxa religione educari permittunt* vel curant; officia dein religionis cuique

homini catholico sacra et Ecclesiæ præscripta negligunt atque nec catholicos nec protestantes, sed omni religione extorres se esse verbis et factis profitentur. Attamen Apostatæ isti Ecclesiæ solemniter renuntiare nec volunt nec audent, quinimo si mors eis supervenerit, proximi cognati sepulturam et officia ecclesiastica pro mortuis vehementer expostulant, quod semper nonnisi provocato maximo scandalo odioque in Clerum et Ecclesiam ipsis denegatur. In Alemannica nostra Helvetia, in Sangallensi nimirum et Basileensi diœcesibus, plura ejusmodi connubia passim existunt, sive maritus in iis sit catholicus et mulier acatholica sive viceversa. Et ob præcavendum maximum impiorum tumultum Episcopi hodie dum necdum ausi sunt ferre in catholicam ejusmodi matrimonii partem solemnem excommunicationis sententiam; quod si exequi deberet, ex S. hujus Vaticani Concilii Consultu speciale decretum contra tales conjuges emittendum est atque Episcopis inculcandum, ut ubique locorum ea et concordî censuræ sententia contra nefarios eos et apostatas conjuges procedant. Tunc facile fiet, ut quod ab omnibus Episcopis sancte servandum nova lege præscribitur, singulo Antistiti facilius ad exequendum reddatur et disparitate praxis sublata, quæ hucusque intervenerit, minus cadat odii in singulum Episcopum, qui seorsim contra refractores legis pœnam exequi tenetur.

3. Tertium porro mixtorum connubiorum genus conjuges complectitur, qui prævie conditionibus ab Ecclesia præscriptis fideliter stare se velle scripto promittunt scilicet de educanda utriusque sexus prole in fide catholica e. s. p., ideoque dispensationem ecclesiasticam pro ineundo mixto matrimonio impetrant et coram proprio suo parrocho catholico matrimonium rite contrahunt; sed ecclesiastica Parochi benedictione semel suscepta *a promissis suis fraudulenter et impie recedunt*, liberos suos in *heterodoxa fide efformant* atque Ecclesiæ auctoritati ejusque salutaribus præceptis illudunt.

4. Majorem denique mixtorum connubiorum iis numerum conjuges constituunt, qui impetrata apostolica dispensatione coram proprio Parrocho catholico rite matrimonii vinculo juncti fuerunt; suasque proles in religione catholica efformari curant. Sed educatio infantium in iis defectuosa admodum est et saluti eorum valde periculosa. Nam cum in iisdem matrimoniis conjux mater plerumque sit *acatholica*, cui primordialis utique liberorum instructio in precibus, devotionis exercitiis, in moribus christianis in-

cumbit, in ejusmodi familiis neglecta sit necesse est precandi consuetudo, catholicæ vitæ ac religionis exercitium, quo fieri oportet ut liberi sicuti eorum parentes eodem sopore et fastidio fidei et religionis languescant. Proinde, quemadmodum per *Scholas mixtas* catholica juvenus plerumque Religioni catholicæ detrahitur et avellitur, ita per *matrimonia mixta* integræ familiæ matri catholicæ Ecclesiæ abalienantur atque ad plenum Indifferentismum protrahuntur; per utrumque denique impietatis medium spiritus hujus sæculi nequam Ecclesiam in semetipsa dissolvere conatur.

III.

Remedia adarcendum malum.

Urgens necessitas exposcere videtur, ut ex S. Concilii Vaticani consultu severiores universim in mixta matrimonia leges statuuntur, sed difficillimum est, aptas salutaesque leges ad coercenda hæc mala proponere, cum malum, de quo agitur, pravorum exemplorum multitudine, suffragante impio hujus ævi genio, levi Catholicorum fide, adeo inoleverit, ut qui zizania colligere voluerit, facile eradicet simul cum eis et triticum (Matth. 13, 29.) Numquid igitur Ecclesiæ expedit, ut crescere sinat utraque usque ad messëm vel falce zizania evertat oportet? Quidquid sit, consultum videtur pro universali Ecclesia de mixtis matrimoniis certas statuere leges vel jam statutas solemniter innovare atque Episcopis serio inculcare, ut uniformi praxi ubique terrarum juxta leges ferendas et latas contra mixta matrimonia procedant. Nam si diversa praxis huc illuc ab Episcopis servetur, integrum odii pondus ex parte impiorum cadat in Episcopum necesse est, qui ecclesiasticas leges exequitur.

Quod si vero conjuges transgressores nusquam aliqua censura pœnali feriuntur, ordo matrimonialis et Ecclesiæ auctoritas ubique concussa pedetentim concidet. Nam scandala publica pœnali ictu non amplius vindicata contagem vitiorum inter fideles dispergent, christianique matrimonii ordinem et sanctitatem diruent. Arceantur igitur de Ecclesiæ sinu et rejiciantur a communione ejus falsi nominis Catholici conjuges, qui protervo vultu sapientissimas Ecclesiæ leges et fidem catholicam de indissolubilitate et unitate matrimonii infringere audent; rescindantur hæc putrida membra a reliquo corpore, ut una cum sanis membris corpus maneat integrum, salvum atque illæsum.

Quæ cum ita sint statuendum esse opinor:

1. Omnes Episcopos novo matrimoniali decreto a S. Concilio Vaticano proxime ferendo teneri publicam ac solemnem Excommunicationis Sententiam fere in conjuges prævaricatores sub num. 1, 2 et 3, supra commemoratos, quæ Sententia semper a Parochis diebus dominicis vel festis e prono promulganda jubeatur in Ecclesia parochiali, ad quam conjuges rei per domicilium præsens pertinent.

2. *Facultatem dispensandi de impedimento disparitatis cultus Ordinariis locorum* esse remittendam, quorum conscientia oneranda est, ut nonnisi sub gravibus causis et urgente necessitate atque singulis vicibus nonnisi post *exactam causæ recognitionem* judicio vel *sententia in Consistorio lata* dispensationem de disparitate cultus vel concedere vel abnuere teneantur et utrumque gratis omnino. Ea procedendi ratione et forma servata numerus mixtorum matrimoniorum multum diminueretur.

Summo et perenni cultu permanere lætor.

Romæ 19 Aprilis 1870.

† Carolus Joannes Greith, Ep. Sangallensis.

XXV.

POSTULATUM DE CONFORMITATE ET UNITATE IN RECITANDO HORAS CANONICAS AC CELEBRANDO MISSAM.

Identitas ac unitas Ecclesiæ prorsus requirit identitatem ac unitatem fidei, dicente Apostolo: « *Unus Deus, una fides.* » Hæc fidei et Ecclesiæ unitas non profecto per se expetit identitatem ac materiale unitatem verborum in orando. Sed quam porro exoptandum foret, ut in unisona voce omnium Ecclesiasticorum per orbem, dum septies in diem laudem dicunt Deo, esset *unum cor, unum os, una et eadem prædicatio* (ut verbis utar S. Iren. lib. 1, cap. 10)? et dum una est fides mentium et pietas actionum, una etiam foret supplicatio verborum? Ex eo procul dubio eveniret, quod confidentius, digniusque, ac, dicam, verius, respondere possemus objurgatoribus Ecclesiæ Catholicæ: « Catholici dicimur, quia corde credimus, ore confitemur, et ad salutem adprecamur *idem* quod universus mundus. » Pervetustum est adagium in Ecclesia: « Formam precandi designare formam credendi. »

Ad quem scopum obtinendum, non melius fortasse, iu mei sententia, occurrere possumus, quam conformitatem unitatemque stabilire Ho-

rarum canonicarum in recitando Breviarium ac celebrando Missam; reformatum Breviarium ipsum, prout in votis est Episcopatus, ac etiam Concilium Tridentinum ordinaverat, proponere illud Clericis omnibus, cujuscumque ritus, cujuscumque professionis, etiam Regularibus, de præcepto recitandum. Oh! quam bonum et quam jucundum in Ecclesia Catholica, in ore omnium Ecclesiasticorum, eadem verba precationum, eosdem hymnos, eademque cantica, diversis linguis expressa, resonare!

Quid e contra evenire videmus? Quot sunt Diœceses, et in ipsis Diœcesibus quot sunt Ordines regularium diversi, tot sunt varietates tum in recitando tum in celebrando. Duo vel plures inveniantur Clerici extra suam Diœcesim, qui recitare habeant ac celebrare, non possunt recitare simul quia diversum pro festo habent Sanctum, non possunt iisdem paramentis ejusdem coloris celebrare quæ cum officio non concordant. Et inde confusio.

Quapropter proponerem, in universa Ecclesia saltem Latina unum idemque officium omnibus Clericis, non exclusis Regularibus, in Breviario designari, et de eo teneri unumquemque recitare Horas canonicas, celebrareque Missam, non obstantibus privilegiis quæ revocantur. Quoad Sanctos vero proprios Diœcesium vel Ordinum Regularium, teneantur nonnam lectionem recitare in matutino, in eoque et in Missa commemorationem facere, Missamque solam solemnem in die concedatur celebrari de proprio. Hoc votum, pro me, in Ecclesia esset explendum.

Veruntamen hæc prætuli, non ut doctor, sed ut docibilis Ecclesiæ filius, ac pro non dicto habeo, haberique volo, si fortasse non esset dicendum vel probandum.

Fr. Raphael Ricca Generalis Minimorum.

Dat. Romæ ex Conv. S. Andreæ de Fractis hac die 30 Januarii 1870.

XXVI.

POSTULATUM SANCTISSIMUM NOMEN JESU ATTINENS.

Venerabiles Patres!

« Ex quo elapsi ævi stultitia, philosophiæ nomine tecta, sacrilego crocitu : *Détruisez l'infâme*, SSmæ JESU Christi Ecclesiæ nefarium indixit bellum, facta est super nos indignatio Domini, qui exemit gladium iræ suæ, illum non dimissurus donec admirabile Nomen Unigeniti

Filii sui omnimode clarificetur in nobis, donec formentur electi ejus, qui in frontibus suis ineffabile JESU Nomen et Nomen Patris ejus gestantes, Ipso Summo Dei Verbo dulce ac novum canticum depromant. »

Jam ex tot annis, Venerabiles Patres, ego ita loquebar (1), quando ad repellendas procellas in Petri naviculam sævientes, nec non ad litteras et scientias, multimodis deturpatas stultitiis expurgandas, ac nova luce novaque gloria honestandas, Academiam, Deo adjuvante, instituere aggrediebar sub ineffabilis Sanctissimique Nominis JESU præsidio firmissimo ac tutela. Ex tunc enim, Venerabiles Patres, etiam ex tunc in amaritudine cordis terram opertam videbam errorum omnium atque blasphemiarum colluvie, quæ insaniente pelago ventisque sævientibus, etiam italiam gentem in procellam tenebrarum obruere conabatur. Et jam temporibus hisce, adhuc gladio Domini exempto, procella illa tenebrarum advenit; ecce eheu quot hominum millia ipsa illidit miserrimeque contundit! Et quidem illam a longe aspiciens, cum adhuc essem in patria, et ibi cum adjutoribus meis in hac Academia in minimis Sacerdotio fungeremur, scientes depositum patriæ catholicæque fidei nobis sacerdotibus creditum, in gemitibus inenarrabilibus patuit cor nostrum ad Deum, et auxilium ejus enixe implorantes, iterum atque iterum ex tunc clamabamus: Domine salva nos, perimus! Et Deus adjuvit nos, locutusque est nobis; nos audivimus eum arcana verba per apostolum loquentem: Proposuit Deus in dispensatione plenitudinis temporum omnia instaurare quæ in cœlis et quæ in terra sunt in JESU. Audivimus, et lætati sumus, et superabundavimus gaudio, et in Verbo Domini die ac nocte meditantes, in meditatione nostra ignis charitatis exarsit, scientes quod in Nomine JESU omnia instaurarentur. Tunc recordati sumus vocatum fuisse Nomen ejus JESUM, eo quod ipse salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Et iterum: Non est in alio aliquo salus, nec aliud Nomen datum est hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Idcirco hilari promptoque animo adgressi fuimus præfatam Academiam instituere, per quam laus plena decoraque sanctissimo Nomi JESU totam

(1) Servatur in Archiviis Sacræ Rituum Congregationis postulatio quam olim Auctor deferebat Domino Gregorio PP. Decimo Sexto pro nova Præfatione in Missa SS. Nominis JESU adprobanda: qua postulatione excipi petebatur SS. Nomen a generica norma a S. R. C. accepta novas præfationes ultro non concedendi.

per Italiam nostram reboaret. Non est nihi mens, Venerabiles Patres, nomina referre clarissimorum virorum, qui huic Academiae subscripserunt, quorum plurimi decus atque maxima gloria Religionis et patriæ nostræ ad Episcopatum evecti, nunc in Nomine JESU nobiscum congregati, hanc sanctam Synodum decorant, et nos illorum subscriptiones accurate usque in hanc diem servavimus. Benedixitque Dominus humilibus obsequiis laboribusque nostris, et in annos undeviginti sub auspicatissimis præsiidiis tum Pii PP. octavi, tum Gregorii PP. decimi sexti, tum alicujus ex clarioribus viris, quibus eam dicavimus, bene prospereque Academia nostra processit, perque eam repleta est terra nostra laude jucundissima Nominis JESU; at Nomen JESU in hac nostra Academia clarificatum clarificavit eandem. Ipsa namque ab eodem sanctissimo Nomine, quod præ se ferebat erecta, a summis Pontificibus, a Neapolitanis Archiepiscopis, nec non ab utriusque Siciliæ Rege approbata per omnes Italiæ civitates honorifice dilatatur. Et ego gloriabar in Domino propter Sanctissimum JESU Nomen in Academia, et Academiam in Sanctissimo JESU Nomine tam mire clarificatam. Et ecce, Venerabiles Patres, post aliquot annos facta est super me manus Domini tollens me e gremio fratrum et ponens Episcopum regere lectissimam partem Ecclesiæ Dei quam acquisivit sanguine suo. Tunc e medio sublatus humilitatis meæ, et super Candelabrum positus ut mea lux coram dilectissimis in Christo filiis luceret, ante omnia curavi lucernam accendere in camino ignis ardentis, in Lumine vero, in Nomine JESU, et facta est prima vox episcopalis mea ipsa, quæ prædictæ Academiae Tessera fuerat: «*Sciant gentes quia Nomen tibi JESUS.*»

Accedit, Venerabiles Patres, quod ex prima die institutionis Academiae nostræ ardens erat in cor nostrum desiderium ut in Missa Sanctissimi Nominis JESU nova atque propria, ad augendam ejusdem Admirabilis Nominis gloriam adderetur Præfatio. Et ecce, talia me cogitante, nova Præfatio ex corde meo prosiliit, et ex corde ad os saliens, lætus exultansque cantavi:

Vere dignum etc. — Sancte Pater, omnipotens æternæ Deus. Qui Unigenito Filio tuo in assumptione humanitatis veritate nobis nato, Sacratissimum JESU Nomen, quod est super omne nomen, æterno consilio donasti. Ipse enim pio Cruore vetus nostrum deterisit piaculum, et Crucis supplicio, morte triumphata, humanum genus perfecta filiorum adoptione e perpetua captivi-

tate liberavit. Quapropter Nomini JESU sanctissimo cælestium, terrestrium et infernorum omne flectitur genu, et ad dexteram tuam verum Deum verumque hominem super omnia, quæ per ipsum fecisti, JESUM regnare socia professione confitemur. Sed et supernæ Virtutes atque angelicæ Potestates in hoc unico salvationis Nomine gloriantes hymnum Majestati tuæ concinunt sine fine dicentes.

Venerabiles Patres, Deus investigabilis in viis suis, et in judiciis incomprehensibilis atque sapientissimus, postulationes precesque nostras tum Pio PP. octavo per eminentissimum Ruffo Scilla Neapolitanum Archiepiscopum, tum post temporis elapsam per successorem ejus eminentissimum Caracciolo Gregorio PP. decimo sexto delatas, noluit ut nostram probaret constantiam cito exaudire. Sacra enim Rituum Congregatio statuerat, ultra in Missis novas præfationes non addere.

At nunc, Venerabiles Patres, levate oculos vestros: ecce quod percrebrescentia mala, quæ minitantur penitus christianam et civilem societatem evertere! Ecce filii Belial exultantes quasi victores capta præda, quando dividunt spolia, regionibus nostris olim Naviculæ Petri addictissimis nova dogmata novasque doctrinas invexerunt! Ecce, horresco referens, impius Renanus sacrilege blasphematur, et illius blasphemii socii ejus plaudunt, illasque repetunt, et granum fidei e cordibus fidelium evellere conantur. Luget Gallia, luget Italia Europaque luget, nam torrentes iniquitatis, corruptionis atque blasphemie conturbaverunt Ecclesiam, totumque mundum in gurgitibus suis jam jam absorbent. Adhuc Manus Domini extenta, adhuc gladius ejus evaginatus non reponetur, nisi Sanctissimum JESU Nomen mirifice fuerit clarificatum. Deus enim proposuit in dispensatione plenitudinis temporum omnia instaurare in JESU. Quapropter nuper adivimus sanctissimum invictissimumque Dominum Pium Papam nonum, qui inter omnes clarissimus extat præco gloriarum sanctissimi Nominis, et Ipse clementer nobis indulget ut de nova hac præfatione cum Sancta Synodo agamus. Pensate, Venerabiles Patres, quanti referat admirabile Nomen novis præconiis novisque laudibus celebrare. Impietatis fluctus tumentes omnino conantur sacrilego ausu hoc Augustissimum Nomen delere. Quod indicitur nefarium bellum Ecclesiæ, dogmati, Sacerdotio atque Petro conatus impietatis est, quæ, arrepto gladio cupit, sublatis Religionis exercitibus, ad

ipsam delendam ruere. At illa supra fidem innixa, in charitate vivens, sanctissimo Nomine JESU honestatur in fronte. Oh sæculum nequam quamdiu finis turpitudinis tuæ? Eja Venerabiles Patres, in Nomine JESU nos hic congregati, in sacris etiam Liturgiis hoc sanctissimum Nomen invocemus; adprobetur hæc nova Præfatio, ut ubique terrarum et a solis ortu usque ad occasum JESU dulcissimum ac suavissimum Nomen resonet, et nomen JESU, quod omnia dogmata in se totamque catholicam fidem complectitur erit inter missarum solemnia sollemnis totius Evangelii professio. Idcirco novo lumine Religio nostra radiabit, claritas enim hujus sanctissimi nominis circumfulgebit eam; impietas videbit et irascetur, dentibus suis fremet et tabescet, desiderium peccatorum peribit, et in memoria æterna erit Vaticana Synodus decorata Nomine JESU donec oblatio munda totum per terrarum orbem ad finem usque sæculorum fuerit oblata. Etiam, etiam sic. Veniat ergo in cor nostrum JESU, sic tandem vos alloquor cum divo Bernardo, veniat in cor nostrum JESUS, et inde saliat in os, et ecce ad exortum Nominis lumen nubilum omne diffugit redit serenum. O JESU, spes suspirantis Ecclesiæ, o Nomen super omne Nomen!

Nostis, Venerabiles Patres, quod olim filii Chanaan-cogitantes cogitationes nequitiae dixerunt ad invicem loquentes contra Dominum: Faciamus civitatem et turrin, cujus culmen pertingat ad cælum, celebremus nomen nostrum antequam dividamur in gentes. Si licet flagitiosas locutiones in verba vitæ convertere sinite mihi præfatis verbis vos alloqui: Faciamus nobis civitatem et turrin, cujus culmen pertingat ad cælum. Sit Nomen JESU Civitas atque Turris nostra. Deus congregavit nos in hac Urbe Sancta ex omnibus etiam dissitis nationibus, ex omni gente, et populo et lingua, et posuit fecitque nos Deo nostro Regnum, ut evellamus, destruamus, evertamus, ædificemus, plantemus et in sanctissimo JESU Nomine omnia instauremus. Eja, Venerabiles Patres, celebremus, antequam dividamur in gentes nostras, celebremus nomen nostrum. JESUS enim est sanctum Nomen nostrum, fundamentum, robur, virtus atque splendor noster, nam ipse dedit Semetipsum pro nobis. Clarificemus ergo in Missis cum nova hac Præfatione hoc admirabile Nomen. Quamobrem una mecum quæso, o Ecclesiæ Pastores, enixe ac unanimiter ad Primum atque Maximum pastorum omnium Sanctissimum Dominum Pium suppliciter clamate orantes ut dignetur ineffabile JESU Nomen, quod est super omne nomen, a gene-

rica norma excipere, qua sibi Sacra Rituum Congregatio præscripserat ultra novas non addendi concessionem novarum in missis præfationum. Adsit nobis efficax præsidium Sanctissimæ Virginis Mariæ in sua purissima Conceptione Immaculatæ; Ipsa pia Virgo et Mater, totius Ecclesiæ hisce diebus ab impiis labefactatæ spes et tutela firmissima; Ipsa quæ inter omnes protoparentis filios prima ineffabile JESU Nomen ab Angelo didicit, et vere factum est in cor ejus hoc sanctum Nomen Oleum effusum, quod totam mira dulcedine ejus replevit animam, ipsa dulcissima ac gratissima Mater novas huic Sanctissimo Nomini nunc rependat vices, ut quemadmodum in Nomine JESU dogmatum omnium Compendio, sexdecim abhinc annis a Pio Conceptionis Pontifice tam gloriose, in dogmatica definitione Immaculatæ suæ Conceptionis clarificata fuit, sic ipsa nunc præstet ut prædictum admirabile Nomen novo honore cum nova hac in missis Præfatione clarificetur. Sic postea ad oves nostras reversuri novas laudes Eidem Sanctissimo Nomini exultantibus animis concinemus. Fiat, fiat.

† Raphael Archiepiscopus Brundusinus. A. P. Ostunen.

POSTULATUM UT SANCTO JOSEPHO BEATÆ MARIÆ VIRGINIS SPONSO IN SACRA LITURGIA DEBITI HONORES DECERNANTUR.

Beatum Josephum, singulari Dei providentia, præ ceteris creaturis electum fuisse, ut Deiparæ Virginis *Sponsus*, et Verbi incarnati, non generatione quidem, sed charitate, adoptione, ac matrimonii jure, *Pater* esse mereretur, nemo unus ignorat. Adeo ut, nedum in sacris evangeliiis atque ab ipsamet Beatissima Virgine illum Christi *Patrem* passim nuncupari, sed et Dominum Nostrum Jesum Christum, in diebus Carnis suæ, ei tamquam *Patri* humiliter subesse dignatum, legimus.

Infrascripti Sacrorum Antistites, hæc serio perpendentes simulque probe noscentes magnum diu in Orbe exardescere desiderium ut *Sancti Joseph* publicus cultus, quantum par est, augeatur, enixis precibus orant atque obtestantur, ut Sacrosancta Œcumenica Synodus Vaticana, tot tantisque votis inclinata, pro sua auctoritate solemniter decernat:

1. Ut, quemadmodum *Beatus Joseph*, ceu *Pater* Christi, tanto melior creaturis omnibus effectus fuit, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit, sic ipsimet, per Sacrorum Rituum Congregationem, publicus dulciæ cultus in Eccle-

sia Catholica atque in Sacra Liturgia, post Beatam Dei Genitricem, præ omnibus cælitibus in posterum tribuatur;

2. Ut idem *Sanctus Joseph*, cui sacrae familiae tutela a Deo jam credita fuit, universae Ecclesiae Primarius, post Beatissimam Virginem, *Patronus* habeatur.

Huic postulationis formulæ subscripserunt 153 Concilii Patres.

XXVIII.

POSTULATUM AD EANDEM REM PERTINENS.

A Sacra Œcumenica Synodo Vaticana nos infrascripti, nostro et Regularium Familiarum, quibus præsumus, nomine humiliter et instanter efflagitamus ut, ad maiorem Dei gloriam, SSmæ Deiparae Virginis honorem, et omnium Christifidelium tutelam atque consolationem velit S. Patriarcham *Joseph*, Jesu Christi Domini Nostri nutritium Patrem, ejusdemque B. Mariæ Virginis Sponsum, *Conciliari Constitutione, Universalis Ecclesiae eximium ac primum Patronum* solemniter declarare, constituere atque decernere.

Permulta autem sunt rationum momenta, quæ nos ad supplicem hunc libellum offerendum movent ac fere impellunt, quæque nobis magnam spem ingerunt, fore, ut peramanter a Sacro Vaticano Concilio excipiat; at ne nimium onerosi simus, potiora seligimus, atque cursim ea recensemus.

1. Itaque imprimis animadvertimus, cum non modo omnes christiani nominis civitates, omnesque dioceses, in quas distribuitur Sancta Dei Ecclesia, verum etiam omnes Christifidelium nationes suum habeant cælestem patronum, quem solemniter colunt et venerantur, id magnum esse argumentum, cur et totus Dei populus omnesque oves pascuæ ejus debeant alicujus inter Cœlites patrocinio potissimum se committere, eumque magnis solemnibus communibusque gaudiis colere. Beatum vero *Josephum*, Beatæ Mariæ semper Virginis Sponsum, inter omnes Cœlites eum esse, qui præ ceteris totius Ecclesiae Christi protector præcipuus sit renunciandus, ab eaque magnos sibi vindicet honores, nemo certe inficias ire potest.

2. Præterea cum innumeri fere sint Christifideles, qui divino plane instinctu in ejus patrocinium sese jam contulerunt quique vehementissime optant, ut multus honor in Ecclesia universa eidem habeatur; nonne maxime convenire

dicendum est, ut quem Deus *Justum* proclamando amplissimo honestavit præconio, eundem universa Ecclesia magnis honestet honoribus?

3. Atque, cum Ecclesia et Christus, qui eam sibi acquisivit sanguine suo, *sit quasi una persona* (S. Thom. qq. dd. q. de gratia) nonne item convenit, ut ipsa Ecclesia in ejus peculiare quodammodo se committat patrocinium, quem Christus hic in terris nutritium habuit et custodem; ac demum ut eadem Ecclesia, quantaquanta est, ab eo magnopere postulet præsidium contra innumeras suorum hostium insidias, illudque se obtenturam confidat, qui puerum Jesum ab insidiis vaferrimi crudelisque Herodis ad necem eum quærentis incolumem servavit?

Ita profecto.

Si igitur hic supplex libellus noster, quem nomine etiam subditorum nostrorum sacro et auspiciatissimo Œcumenico Concilio Vaticano offerimus, ita benigne excipiat, ut *Conciliari Constitutione* decernatur, dehinc terque quaterque *Beatum Josephum*, Beatæ Mariæ semper Virginis Sponsum, ab universa Ecclesia solemniter honorandum et colendum esse tanquam omnium Christifidelium cælestem eximiumque *Patronum*, pro certo haberi potest magnam illam sanctamque lætitiā, quam nemo dubitat, quin idem Concilium suis Constitutionibus sit allaturum, cumulatissimam fore.

Huic postulationi, exhibitæ die 9 martii an. 1870 subscripserunt 43 Generales diversorum Ordinum.

XXIX.

POSTULATUM ALIORUM CONCILII PATRUM AD EANDEM REM PERTINENS.

Cum populi Christiani erga Sanctum Joseph devotio crescerat in dies, miraque illius Sancti bonitas et potentia novis innumerisque beneficiis se quoque in dies prodant, et Ipsum universa Ecclesia ampliori cultu celebrari altioribusque decorari honoribus ardentem optare videatur, infrascripti Vaticanæ Synodi Patres, ad pedes Sanctitatis Vestrae provoluti, humillime efflagitant, ut qui a Domino constitutus est Unigeniti Filii sui custos, quique erga Jesum et Mariam Patris ac Sponsi officia fidissimo amore summaque diligentia indefesse adimplevit, Is etiam a Vestra Beatitudine eligatur ac declaretur universae Ecclesiae, quæ corpus Christi est, Patronus atque Protector, et festum patrocinii ejus cum ritu

primæ classis et octava ubique et ab omnibus peragatur.

Interim pro seipsis et pro animabus sibi conceditis Benedictionem Apostolicam instanter postulant.

Beatitudinis Vestræ.

Humillimi et devotissimi in Christo Filii.

Huic postulationi subscripserunt 118 Concilii Patres.

XXX.

POSTULATUM UT S. FRANCISCO SALESIO EPISCOPO GENEVENSI TITULUS DOCTORIS ECCLESIAE DECERNATUR.

Beatissime Pater!

Reverendissimis Patribus ad S. Œcumenicum Concilium Vaticanum coadunatis solatium sane in tantis laboribus et spem magnam afferunt uberrimi fructus quos ex Conciliis Œcumenicis, et in primis ex Concilii Tridentini definitionibus et Decretis norunt esse collectos.

Porro inter pastores et doctores a Concilio Tridentino suscitatos et quasi natos quos misit Deus « ad confortandas manus dissolutas, et genua debilia roboranda, ad aperiendos oculos cæcorum et aures surdorum (1), » quis illico non meminerit S. Francisci Salesii, cujus laus est in Ecclesia sanctorum? Finitimis Genevæ populis, hæresi calviniana infectis, sese fidei præconem exhibens, quantumvis ad necem ab hæreticis conquisitus, sanctitate vitæ et doctrina septuaginta duo milia a via veritatis errantium ad Ecclesiæ gremium revocavit; « ipsi viderunt gloriam Domini et decorem Dei nostri (2). »

Dein, adhuc vivens, non raris jam clarescere cœpit miraculis, quæ post illius mortem tot mox et tanta fuerunt, ut Apostolicis etiam legibus derogans, quo citius Ecclesiæ votis et ejus sancti gloriæ satisfaceret, felicis memoriæ Alexander VII, Francisci Salesii nomen in divorum albo solemniter inscripserit.

Nec minus scientia et doctrina quam vitæ sanctitate sese informans, « quidquid temporis ab studio liberum sibi supererat, in prolixas preces transferebat (3). » « Ex quo, ad maximam errantium utilitatem, cœpit ex scripto, pluribus confectis libellis evulgatisque thesibus intime hæresim percellere. (4). »

(1) Isa. XXXV.

(2) Isa. XXXV, 2.

(3) Phæbeo, S. Rit. Cong. Secret. Relat. ad S. C.

(4) Bulla, Eccl. Cath. Canoniz. B. Francisci.

Post exactissimam horumce Salesii scriptorum, tum editorum tum non editorum discussionem, S. Congregatio admirans ea probavit (1).

Spectant autem alia ad theologiam tum dogmaticam, tum apologeticam, tum asceticam; alia ad mores et ad disciplinam et in eo prodierunt ordine quem expostulabant tempus et Ecclesiæ necessitates. Scripsit de Notis Ecclesiæ, de Primatu Petri, de Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Sacramentis, de Unione hæreticorum cum Ecclesia Romana. « Virtum in Eucharistiæ sacramentum impie debachantem confutavit opusculo, cui titulus: *Meditationes in Symbolum Apostolorum*. Ejusdem blasphemias Bmæ Virginis puritatem temerantes tum ore repressit tum calamo (2). » Contra protestantes, S. Crucis latrariam detestantes « eximiam aliam scripsit apologiam, cui titulus *Vexillum Crucis* (3). » Inter dogmatica et apologetica S. Francisci opera principem locum obtinet pervulgatissimus Liber Controversiarum, de quo vix quum prodiit, affirmare non dubitaverint non unus episcopus: « Athanasium, Ambrosium et Augustinum non majori cum ardore fidem vindicasse quam Franciscum Salesium (4). »

Non minorem sane gradum obtinent alii duo libri, doctrina simul et pietate fulgentes, videlicet *Tractatus de Amore Dei*, qui de tam altis tam alte loquitur (5); et *Philothea* sive Introductio ad vitam devotam, quæ jam anno 1656 in septemdecim linguas, præter gallicam, translata fuerat (6).

Giarda, Episcopus Castrensis, Salii coævus et biographus (7), asserere non dubitat Philotheam tot laudes mereri quot characteres continet: « Vix, inquit illustrissimus vir, qui vitam

(1) Matris de Chaugy, causæ S. Francisci procurat. Epist. in qua legitur: « On ordonna l'examen des œuvres du serviteur de Dieu (S. François de Sales), singulièrement des manuscrits non encore imprimés, compulsés dans la 5 partie du procès, ce qui occupa incessamment, jusqu'au 14 juin 1659, que la Sacrée-Congregation prononça avec approbation et admiration, en faveur des œuvres du serviteur de Dieu, par un très beau Décret que Sa Sainteté confirma trois jours après. »

(2) Relat. a F. M. Phæbeo S. Rit. Congreg. secret. ad S. Cong. Card. et Consult. directa.

(3) Relat. Card. Sacchetti in Consist. secreto 21 aug. 1662

(4) Epist. illmæ Matris de Chaugy, Visitat. Superiorissæ.

(5) Qui liber typis mandatus anno 1616, dein innumeras habuit editiones, et illico in linguas Anglicam, Germanicam, Hispanicam, Polonicam et Italicam versus transiit.

(6) Gard. Deposit. in act. Canoniz.

(7) Giarda, vita del B.

tum in castris quum in regiis palatiis egerat, vix apparere incepit Philothea, quum omnium aulæ principum specie mutarunt... Tum visa est vera pietas; viam sibi stravit ad regum solia, in ducum exercituum tentoria; in iudiciorum forum, in telonia, in negotiatorum officinas, et in pastorum oppidula (1). » Subjungit alius, « se audivisse Rev. Patres Fichet, Manilien et Ludovicum de Serres e Societate Jesu, dicentes hoc esse opus a S. Spiritu dictatum, et dignum quod inter SS. Patrum opera connumeretur; et hoc etiam notum est et omnibus notorium. Dominus præses Faber mihi dixit se ex DD. Cardinali de Berulle didicisse quod omnes Sorboniæ Doctores publice declarassent istum librum ex æquo ire cum operibus S. Gregorii, S. Ambrosii et S. Augustini (2). »

Cum hisce doctissimis viris plane consentiunt et Emus Cardinalis Franciottus (3), cujus sensu prælaudata opera « Angelicam potius quam humanam redolent sapientiam (4) » et Emus Cardinalis Sacchetius, S. Rit. Congreg. Præfectus, qui ait: « Vivit etiam (B. Salesius) in aureis et seraphicis opusculis, ab eo editis, quæ uberrimos in toto orbe fructus parturiunt. Philothea, sive Introductio ad veram pietatem, Epistolæ spirituales, Tractatus de Amore Dei et reliquæ elucubrationes seu mysticæ, seu polemicæ, in omnium pene nationum idioma translata, omnium teruntur manibus, cum ingenti legentium emolumento. Nemo potest has paginas evolvere quin totus ardeat Dei et perfectionis amore; quisque enim in illis reperit apta suo statui monita et documenta, sive sæculo deditus ille sit, sive claustro, sive cœlebs, sive conjugatus, seu princeps, seu privatus. Omnibus enim omnia factus omnibus profuit, omnium saluti consulit (5). »

Silemus de operibus aliis, ut sunt aurea illius Monita ad parochos et ad confessarios, ut sunt innumeræ quasi Epistolæ tam doctrina quam dulcedine charitatis exuberantes. At illud silere non possumus quod in asceticis etiam scriptis unita splendet fidei et morum doctrina. Hic præcipuus est honor Salesio quod, dum totus esse videtur in cordibus spirituali suavitate perfundendis, ad doctrinam tamen attendit, et

altas in ea pietatis radices demittit. Illius verbum est vitæ semitis lumen, et est simul animæ cibus. Qua mirabili numquamque satis laudanda norma et pietas firmo semper nititur fundamento, et doctrina, nedum sterilis videatur et arida, in uberrimos sese fructus explicat.

Quæ cum ita sint, quid mirum in his Britanniae Parlamenti verbis ad Alexandrum VII? « ut omnia dicamus, Dei spiritus adeo clare apparet in ejus (Francisci) libris, ut sperare posset eundem favorem ac magnus Ecclesiæ Doctor, qui sancti nuncupationem obtinuit ex excellentia suorum scriptorum, quæ miracula fuerunt ad ejus nomen immortale decorandum, et inter eos qui invocari debent inscribendum. »

Præclarissima hæc apprimè consonant Emorum Cardinalium votis coram Alexandro VII prolatis, et hisce ipsorum effatis, quorum plura Sancti simul et Doctoris coronam clare postulare videntur.

« Unus profecto censendus est (B. Franciscus) quibus dictum legitur, Vos estis lux mundi (1). »

« Misit tamquam imbres eloquia sapientiæ suæ (2) »

« Habeat Ecclesia universa quod in B. Francisci virtutibus imitetur, quod doceatur in scriptis (3). »

« Tandem Sanctus declaretur ille per quem Sanctitatis consequendæ ratio et ardor ad omnes cujusvis conditionis homines penetravit, ut sapientiam ejus enarrent populi, et laudem ejus enunciet Ecclesia (4). »

« Ut fidelium corda jugiter inflammaret nedum exemplo sed scripto, divinum plane modum excogitavit, et viam salutis ostendit (5). »

« Si virtutes prædicantium sunt ornamenta cœlorum, profecto B. Franciscus de Sales splendere debet inter majora sidera in perpetuas æternitates; ardens enim lucerna, imo lux mundi fuit, dum populis sibi commissis, errorum umbra caligantibus, cum exemplo, tum doctrina ad solis veritatem perduxit (6). »

Quid præclarius hisce verbis et quid amplius expetendum? Si non adesset unum præ ceteris aliis supereminens testimonium, Alexandrinempe VII, qui quadraginta annis et amplius ejus scripta diurna et nocturna manu versavit (7), et

(1) Marchion. Albert Geneven., Lullinensis Chaballicens. Gubernator. Deposit. Canoniz. part. remissor. 2 Vol. p. 753.

(2) Deposit. Canonici Gard.

(3) Causæ Francisci pro Beatif. Relator. (4) Idem.

(5) Relat. in Consist. Secreto 1662.

(1) Cardinalis Pallotus. (2) Aldrobrandinus.

(3) Cardinalis Franciottus, Causæ Relator.

(4) Idem.

(5) Cardinalis Delcius.

(6) Cardinalis Farnesius.

(7) In Consistor. semi-publico, 20 oct. 1662.

enixe legenda commendabat incunctanter, asserens se in eis hausisse quidquid in ipso boni esse posset (1), et ad rectas vias Domini currendas Salesium protinus currum et aurigam præcipuum habuisse (2).

Imo, quantum potuit, illius scripta propagavit (3) et quædam etiam propria manu in italicum sermonem transtulit. Constat ab ipso fuisse compositam orationem in officio S. Francisci propriam, in qua orandum decrevit: *ut ejus dirigentibus monitis ac suffragantibus meritis æterna gaudia consequamur*. Item hoc de illo Breviarium romanum prædicat: « Suis etiam scriptis cælesti doctrina refertis Ecclesiam illustravit, quibus iter ad christianam perfectionem tutum et planum demonstrat (4). » Videant alii num quis unquam in Ecclesia solemnioribus encomiis celebratus fuerit.

Sancti Francisci gloria, totjam laudibus aucta, etiam temporibus nostris crescit eundo. Coram hoc dulcissimo et veneratissimo nomine indomiti et hostiles animorum impetus minuuntur et sedantur; nec tot infensis sæculo nostro animis est nomen aliud magis acceptum ad ipsas catholicæ doctrinæ et vitæ reconciliandos. Aurea ipsius scripta, nedum obsolescant, novis semper editionibus propagantur, non sine maximo certe profectu: nam errores quibus hodie societas conquassatur non sunt nisi eorum consecraria quos oppugnat sanctus Franciscus. Inde semper et sanctitate et operibus immortalis vivit. Quin imo consociatur etiam sancto Œcumenico Vaticano Concilio. Ipsi enim adest et sua doctrina, tamquam fonte ad hodiernos errores debellandos, et suo lenitatis charitatisque spiritu, et suis morum regulis, quæ tanta sunt sapientia, ut centena et centena numerentur scripta quibus haud parvi nominis auctores eas statibus et conditionibus accommodare susceperint.

Quare, Beatissime Pater, Sanctitatem Vestram instantissime oramus et obtestamur ut inter Doctores in Ecclesia, cum officio et missa congruenti, Oraculo Suo Supremo, S. Franciscus Salesius adnumeretur. Qui honor non sine singulari divinæ providentiæ consilio, tempore Concilii Œcumenici Vaticani a Sanctitate Vestra, Concilii Auctore et Præsidente, tribuendus illi superest.

Quod enim ad tantam Ecclesiæ gloriam docuit et fecit in tot hæreticis ad ovile revocatis, et in moribus ac disciplina restituendis, hoc potissimum in Concilii Tridentini decretis hausit. Et cum hæc eadem omnia in Concilio Vaticano Sanctitas Vestra restauranda Sibi et nobis proponat, et in his totus incumbat, novus honor qui ex S. Francisci Salesii sanctitate et doctrina in Concilium Tridentinum redundavit, erit etiam, titulo Doctoris Ecclesiæ, oriundorum ex Concilio Vaticano bonorum pignus et benedictio.

XXXI.

POSTULATUM UT OPIFICUM SOCIETAS « DER GESELLEN-VEREIN » A S. CONCILIO VATICANO LAUDETUR ATQUE COMMENDETUR.

Inter varias pias societates, quæ ævo moderno exortæ florent, opificum societas « Der Gesellen-Verein, » quam Elberfeldiæ in Archidiœcesi Coloniensi anno 1846 erectam Adolphus Kolping p. m., antea ipse opifex et deinde ad sacerdotium promotus, maxima charitate, prudentia et solertia excoluit atque propagavit, singularem Ecclesiæ Pastorum benevolentiam sibi vindicavit et revera meretur. Nam gravissimis in periculis, quibus præsentī tempore juniores opifices, sublati jam omnibus fere auxiliis et tutelis, quæ cum pristinis opificum ordinibus erant conjunctæ, ubique terrarum circumdantur non tantum ex parte mundi perversi in genere, sed præsertim per illas falsissimas perniciosasque doctrinas, quæ Socialismi nomine pene omnes fere Europæ partes tamquam novum terrenæ beatitudinis evangelium operariis et opificibus prædicantur et zelosissime propagantur, ista societas opificum maxime necessitati et miseriæ opportunam medellam paravit. In ea enim juvenes opifices, qui hodie plerumque non prout priori tempore consuetum erat, in domo et familia ejus, in cujus officina operantur, degunt, sed in aliis domibus vel cauponis habitare coguntur, paternam quasi domum inveniunt in terra aliena et in ejusdem præside sacerdote amicum paternum et consultorem. In eadem societate, quæ tesseram sibi elegit vocem: « Ora et labora! » inveniunt scholam virtutis, religiosæ institutionis atque omnigenæ eruditionis, qua indiget opifex. In eadem post diei laborem confratrum sodalium læto commercio et recreatione fruuntur gratissima remota ab omnibus, quæ fidei orthodoxæ et bonis moribus sunt contraria.

Sub patrocínio collocata S. Josephi, opificis

(1) Epist. ad nepotem.

(2) Resp. Secret. Episc. in Consist. publ. 14 sept. 1662. Scribens Sanctimonialibus Visitationis Annecii, doctrinam Francisci plane divinam proclamat. 27 jul. 1666.

(3) Pallavicini, Stor. di Aless. VII, lib. I. Cap. V.

(4) Sexta lectio in off. S. Francisci, 29 jan.

illius sanctissimi, in cujus domo et officina Deus homo factus Ipse habitare et tamquam opifex operari dignatus est, hæc societas celerrime non solum per totam archidiocesisin Coloniensem, sed etiam per omnes Germaniæ partes, ac dein per Ungariam, Helvetiam, immo ad Urbem Romam usque et Alexandriam, nec non et trans Oceanum ad remotissimas Americæ regiones propagata est, adeo ut in præsentiarum plus quam 500 societates opificum inveniantur locales cum 80,000 sociis, quibus singulis præsent præsidēs locales ab Ordinariis approbati, sub auspiciis et directione unius Præsidis generalis, qui Coloniæ residet ab omnibus præsidibus electus.

Jam pluries Sanctissimus Pater, cui persuasum est de maxima hujus societatis necessitate, pro Sua benignitate et sapientia eandem eximiæ benevolentiae signis certissimis honorare dignatus est tum literis Apostolicis et indulgentiarum privilegiis in Societatis favorem concessis, tum donis ac honoribus, quibus ipsius præsidēs Sanctitas Sua donavit. Ex omni parte igitur dignum et justum nec non salutare esse censemus atque enixe postulamus, « ut Sacrum Concilium Vaticanum hanc societatem opificum rei christianæ valde proficuum pro merito laudare atque commendare dignetur tamquam remedium et præsidium efficacissimum contra ingentia mala atque pericula, quæ ex parte Socialismi perversi societati humanæ et imprimis juvenibus opificibus fabrisque ubique imminere dignoscuntur. »

Romæ Kalendis Martiis 1870.

Huic postulationi subscripserunt 30 Concilii Patres.

XXXII.

POSTULATUM UT SOCIETAS SANCTI VINCENTII DE PAULO A SACRO CONCILIO VATICANO LAUDETUR ET COMMENDETUR.

Inter opera pietatis et charitatis christianæ, quæ ævo præsentī florent, præcipuum locum obtinet pia illa Societas, quæ sub nomine Conferentiarum S. Vincentii primum Parisiis exorta ac dein celerrime per totum fere orbem Catholicum propagata viros juvenesque fideles inter se conjungit ad opera charitatis et misericordiæ tam corporalis quam spiritualis omnigena viribus unitis peragenda ad exemplum et sub patrociniis S. Vincentii de Paulo, magni illius Apostoli charitatis christianæ, qua vivens aliquando universam patriam suam Galliam illustravit et adhuc superstes piis operibus a se institutis ubique terrarum Ecclesiam ædificat. Hæc societas, quæ spi-

ritu vere catholico animata in operibus externis peragendis ante omnia animarum salutem promovendam sibi scopum proponit, operationi suæ provinciam amplam fertilemque elegit, quum socii ipsi pauperes atque infirmos visitant atque consolantur, eorum indigentis quoad corpus et animam providere satagunt, orphanos et senes in conservatoriis atque hospitibus collocant, pueros derelictos erudiri curant, junioribus opificibus suo patrociniis contra fidei et morum pericula præsidium præstant, bonos libros per familias distribuunt, matrimonia mere civilia ut revalidentur curam gerunt aliisque innumeris fere modis ad pauperum miseriam sublevandam et animarum salutem promovendam mirabiliter operantur nec non semetipsos per pia exercitia et bona exempla maxime invicem juvant.

Ista societas, quæ bonum odorem Christi per socios suos eorumque opera ubique diffundit et sine dubio inter efficacissima remedia atque præsidia adnumerari meretur ad tuendam societatem humanam contra ingentia mala ac pericula, quibus moderno tempore ex parte socialismi perversi undique circumdatur, jamdudum Episcoporum nec non Summi Pontificis Sanctissimi Patris Pii PP. IX feliciter regnantis, a quo largis indulgentiarum privilegiis ditata est, peculiarem animadvertentiam atque insignem benevolentiam sibi vindicavit. Quapropter oratores infrascripti congruum esse censent enixeque postulant,

Ut Sacrum Concilium Vaticanum laudatam piam societatem S. Vincentii publice laudare atque fidelibus commendare dignetur.

Romæ XII Martii 1870.

Huic postulationi subscripserunt 30 Concilii Patres.

XXXIII.

POSTULATUM UT SANCTI VINCENTII A PAULO ASSOCIATIONES, QUÆ VULGO CONFERENTIÆ DICUNTUR, A SACRO VATICANO CONCILIO LAUDETUR AC COMMENDETUR.

Romani Pontifices in docenda regendaque Ecclesia non ita curam exhausserunt, ut aliquando opera misericordiæ fovere et commendare intermiserint. Ad eos enim pertinet zelum et pietatem promovere in sustentandis pauperibus et in catechizandis rudibus.

Ad hæc vero charitatis tum spiritualis tum corporalis implenda officia, plures in decursu temporum prodire societates et in nostris temporibus maxime enituit pia hæc sodalitas, quæ,

sub vulgato nomine *Conferentiarum Sancti Vincentii a Paulo*, omnibus non est æque comprobata.

Hæc autem societas, ex laicali ordine præsertim efformata, nobiliores civitatum et vicorum viros optimosque scholarum liberalium ephebos in sinu computat, lateque per universum terrarum orbem jam diffusa, uberiores fructus ubique protulit, quos hic enumerare superfluum esset. Vix exstat corporalis inopia quæ ab eis non relevetur, aut animi afflictio quæ non sit recreata. Isti enim pauperes sæpe et regulariter visitant eosque duplici panis et consolationis pabulo reficiunt, ægrotis opitulantur, iisque salutaria medicinæ remedia subministrant; senes in hospitiiis et orphanos in conservatoriis collocant; artifices et operarios erudiunt, junioresque ex eis qui in officinis tirocinantur suo patrocinio a pravis exemplis præservant: optimos libros per domos et familias disseminant, et matrimonia mere civilia cohonestant; quo fit ut ex hac institutione miris in modis in rempublicam christianam bona dimanent, multique salventur qui sine hoc auxilio periissent.

His igitur piæ sodalitatis meritis commoti, rem prorsus utilem reputaverunt infrascripti Patres si hanc publice sodalitatem laudaret atque commendaret præsens Œcumenica Synodus, et si magnus Noster Pontifex qui, tanto omnium bonorum plausu, navim Ecclesiæ regit et gubernat, suo etiam præconio decoraret et conciliari approbatione fulciret.

Et hoc enixe precantur oratores subscripti fausta omnia insuper exoptantes Reverendissimis Patribus, qui ad munus examinandi postulata deputati sunt.

Romæ, die 30 januarii 1870.

Huic postulationi subscripserunt octoginta Patres Concilii.

XXXIV.

POSTULATUM IN GRATIAM PIÆ OPERÆ A PROPAGATIONE FIDEI NUNCUPATÆ.

Venerabiles Patres.

Varias inter et pias Operas, quæ adprobante Apostolica Sede, et faventibus Episcopis, quotidianis ad Deum effusis precibus et collecta fidei stipe, nostris Missionibus vires et auxilia suppeditant, ea facile primum obtinuit locum quæ a Fidei Propagatione nuncupatur.

Ab ea enim fere omnes nos, quin ulla vel nationum vel personarum admittatur acceptio, id

habemus quo olim S. Apostolus Paulus evangelicos operarios contentos fore declarabat: alimenta videlicet et quibus tegamur. Illius ope stabiliuntur et crescunt catholica illa instituta et misericordiæ opera quibus Christus Dominus antè oculos populorum qui illum ignorant et errant eloquentissime prædicatur, quippe quæ signa sunt quibus licet indigni, veri Dei discipuli demonstramur.

Faustam igitur et sacram occasionem nacti qua omnes e longinquis dissitisque orbis regionibus, ad pedes Supremi Pastoris convenimus, erga Piam hancce Operam, præcipuam omnium Missionum altricem et quasiparentem, gratissimi animi nostri sensus externare, in votis unanimiter habemus, simulque illam commendare tum Venerabilibus Prælatiis qui in hac sacra Synodo sedent, tum præcipue illorum et totius Ecclesiæ Capiti, Summo Pontifici Pio PP. IX, cujus paternam sæpius jam experti sumus benevolentiam.

Eo autem magis Paterna illa benevolentia, vestraque, Venerabiles Patres, Operæ Piæ augendæ et promovendæ necessaria hodie est, quo pluribus jam abhinc annis eleemosynæ quæ in Prolegandæ Fidei gratiam ab illa colliguntur, nedum, ut antea fiebat, crescant, e contra vel eadem remanserunt, vel etiam ut præsentī accidit anno imminutionis subire periculum.

Hinc fit quod, aucto Missionum numero, iis omnibus ut deceret fovendis ex una parte impar fiat Pia Propagationis Opera, dum ex altera immensam et majorem quotannis pecuniæ summam, ad pervertendas aut potius sacrilege emendas animas, in multis e regionibus curæ nostræ concreditur Protestantium sectarum pseudoministri disseminant.

Gravissimum igitur imminet Missionibus nostris periculum, quod ad avertendum oportet ut novus fidelibus ardor infundatur et, ita, antiquis repristinatis viribus, novo eoque continuo progressu pia augeatur Opera.

Et ad hunc tam optabilem, tam utilem Christiani nominis per orbem totum dilationi finem procurandum, vel unicum sufficere Sanctæ Sedis et Œcumenicæ Synodi Vaticanæ verbum confidimus.

Sacris his freti rationibus, Venerabiles Patres, suppliciter petimus ut *Inter Decreta quæ de Missionibus catholicis Sanctæ et Œcumenicæ Synodo Vaticanæ proponentur, unum adjiciatur quo Piæ Operæ a Propagatione Fidei nuncupatæ, et sollemnis ab Ecclesia consecratio et nova commendatio tribuatur.*

Minime enim dubitamus quin exinde vere catholicis Piæ Operæ Rectoribus animus addatur novus, et fidelium incitetur zelus ubi languescere forsitan visus est.

Quam gratiam dum a Vobis, Venerabiles Patres, et ab Œcumenica Synodo humiliter exposulamus, summa cum reverentia profiteri nos gloriamur

EE. et RR. Dom. Vest.

Hum. et Dev. in Domino Servos et Fratres.

Huic postulationi, exhibitæ die 23 Januarii, subscripserunt 110 Concilii Patres.

XXXV.

POSTULATUM IN GRATIAM SCHOLARUM ORIENTALIUM.

Venerabiles Patres!

Præcipuas inter Christifidelium operas, quæ tum precibus, tum eleemosynis, opem missionibus perutilem subministrant, illa quæ scholarum orientalium nomen præ se fert, et quæ, approbante Sancta Sede Apostolica, et Episcopis faventibus, Latinis apud nos Missionariis magna, nobis autem quædam auxilia suppeditavit, locum a pluribus abhinc annis obtinuit non immeritum.

His orientalium missionum Benefactoribus, nos animi sensus gratissimi testificari cupientes, piam illorum operam intimo cordis impulsu commendamus tum Patribus Venerandis, qui in hac Sacrosancta Synodo Œcumenica sedent, tum præsertim Episcoporum et totius Ecclesiae Capiti Summo Pontifici Pio PP. IX, cujus pretiosissimis benedictionibus hæc Scholarum orientalium opera ortum habuit et incrementum.

Hinc cum vastissimos inter tractus spirituali nostro regimini concreditos Mahometani, protestantes, schismatici et societatum secretarum fautores nihil non relinquant inausum ad juventutem alliciendam et pervertendam, valde optandum est ut scholas omnimodas, orphanotrophia, Seminaria aliaque hujusmodi instituta majorem in numerum instaurare ac sustentare possimus, tum ad Catholicos juvenes juxta S. Religionis Catholicæ principia educandos, tum ad idoneos operarios in Dominica vinea instruendos, tum etiam ad hæreticos et schismaticos ad unitatis vinculum reducendos.

Ad hunc tam utilem scopum obtinendum, paterna Summi Pontificis benevolentia vestraque, Venerabiles Patres, hanc nostram non dedigne-

tur exaudire postulationem, qua suppliciter petimus, ut

« Inter decreta, quæ de missionibus Catholicis SS. Œcumenicæ Synodo Vaticanæ proponuntur, unum adjiciatur, quo Piæ Operæ Scholarum Orientalium nuncupatæ, et solemnis ab Ecclesia consecratio et nova commendatio tribuatur. »

Confidimus enim fore ut exinde fidelium adaugeatur zelus et ampliora nobis Piæ Operæ suppeditentur subsidia ad colligendos parvulos, qui panem vitæ et intellectus undequaque petentes, ne ullum quidem huc usque invenere magistrum, qui frangeret eis, quia auxiliis destituti fuimus sufficientibus.

Quapropter hanc spectatissimam gratiam a Vobis, Venerabiles Patres, et a SS. Œcumenica Synodo humiliter efflagitamus, summo cum venerationis affectu nos profitentes.

Huic postulationi subscripserunt 13 Concilii Patres.

XXXVI.

POSTULATUM IN GRATIAM PIÆ OPERÆ SCHOLARUM ORIENTALIUM NUNCUPATÆ.

Venerabiles Patres!

Præcipuas inter Christifidelium operas quæ, tum precibus, tum eleemosynis, opem nostris missionibus perutilem subministrant, illa quæ Scholarum Orientalium nomen præ se fert locum a pluribus annis obtinuit non immeritum.

Hæc est enim quæ, approbante Sancta Sede apostolica et episcopis faventibus, multiplices apud nos sustentat operarios et ministerii nostri coadjutores, qui pueris alendis et juvenibus educandis sese impendunt ac devovent.

Inde fit ut, a finibus Austriaci Imperii usque ad Indos, ab Algeriensibus oris usque ab Abyssinæ recessus, innumeri juvenes et perplures puellæ, sive monialium cura, sive sacerdotum et fratrum nostrorum magisterio, per saniores disciplinas informati, ad sensus erigantur illos quibus Ecclesiam catholicam et sanctam Romanam Sedem magis ac magis in dies diligant, et maximam profiteantur venerationem erga Pontificem Summum, cujus benignitate ac providentia orientales populi tot et tanta beneficia susceperunt.

His nostrarum diœceseon et missionum benefactoribus nos animi sensus gratissimi testificari cupientes, piam illorum operam intimo cordis impulsu commendamus tum Patribus venerandis qui in hac sacrosancta synodo œcumenica sedent,

tum præsertim episcoporum et totius Ecclesiæ Capiti Summo Pontifici Pio PP. IX, cujus pretiosissimis benedictionibus hæc scholarum orientalium opera ortum habuit et incrementum.

Nunc autem, cum vastissimos inter tractus spirituali nostro regimini a Principe pastorum concreditos, Mahumetani, Protestantes, Schismatici et Societatum secretarum fautores nihil non relinquunt inausum ad juventutem allicendam et pervertendam, valde optandum est ut scholas omnimodas, orphanotrophia, Seminaria, aliaque hujusmodi instituta majorem in numerum instaurare ac sustentare possimus.

Ad hunc tam utilem scopum obtinendum, paternæ Summi Pontificis benevolentia Vestraque, Venerabiles Patres, hanc nostram non dedignetur exaudire postulationem, qua suppliciter petimus, ut

« Inter decreta quæ de missionibus catholicis Sacrosanctæ Œcumenicæ Synodo Vaticanæ proponuntur, unum adjiciatur, quo piæ Operæ Scholarum Orientalium nuncupatæ et solemnis ab Ecclesia consecratio et nova commendatio tribuatur. »

Confidimus enim fore ut exinde fidelium adaugeatur zelus, et ampliora piæ Operæ suppeditentur subsidia ad colligendos parvulos, qui panem vitæ et intellectus undequaque petentes, ne ullum quidem huc usque invenere magistrum qui frangeret eis.

Quapropter hanc spectatissimam gratiam a Vobis, Venerabiles Patres, et a sacrosancta Œcumenica Synodo humiliter efflagitamus, summo cum venerationis affectu nos profitentes.

Huic postulationi subscripserunt 61 Concilii Patres.

XXXVII.

POSTULATUM IN GRATIAM SODALITATIS SANCTÆ INFANTIÆ.

Beatissime Pater!

Nos infrascripti Missionum apud infideles Vicarii Apostolici Sanctitati Vestræ humillime exponimus quos Sodalitas Sanctæ Infantiae, quæ per fidelium infantum eleemosynas et preces, infidelium infantum salutem non solum animæ sed et corporis procurare satagit, multa missionibus nostris, his præsertim proxime elapsis calamitatum temporibus, suppeditaverit subsidia, quibus non tantum innumeros infantes, sed et adultos non paucos Deo lucrificare potuimus; charitatis enim spectaculum prædicationi vim

addit et validissimum est apud infideles Christianæ veritatis argumentum.

Porro triplici præsertim modo hoc salutis opus in missionibus exercemus: Primo per *circulatores*, ut dicimus, *Baptizatores* qui vicos et oppida perlustrantes medicamenta ægrotantibus infidelium infantibus gratis elargiuntur, et quos forte moribundos deprehendunt insciis parentibus baptizant; Secundo in civitatibus per *pharmacias* quorum medici Christiani remedia ægrotantibus infantibus pariter tribuunt et occurrentes moribundos baptizant; Tertio tandem per *Orphanotrophia* et *scholas* in quibus infantes infidelium derelicti colliguntur aut etiam pretio emuntur, et christiana doctrina imbuti optimas populo Christi familias superaddunt.

Liceat, Beatissime Pater, Sanctitati Vestræ exponere quod a quindecim nuper elapsis annis baptizati fuerint, opitulante Sanctæ Infantiae Sodalitate, moribundi infidelium infantes 3,855,570, qui æterna potiti gloria Deum pro suorum salute exorant; in Orphanotrophiis vero educati plus quam *centum millia* quorum supersites populi christiani numerum auxerunt et in dies augment. Ex recentiori vero Sodalitatis computo constat hujusmodi moribundos infantes annuatim baptizari 380,700; et in Orphanotrophiis educari 45,277.

Porro hi salutis fructus licet uberrimi possent, multiplicatis subsidiis, in Dei gloriam et animarum salutem multiplicari; innumeri enim jacent infidelium infantes qui quotidie a nobis panem vitæ petunt, et non sufficiunt qui tot egentibus frangant. Suppliciter igitur deprecamur ut Sanctitas Vestra piam hanc Sanctæ Infantiae Sodalitatem dignetur benedicere et Venerabilibus Fratribus nostris Sacrosancti Concilii Vaticani Patribus commendare, quatenus illorum ope et patrocínio tam frugifera Sodalitas ubique constituatur et diffundatur, ut auctis christianorum puerorum eleemosynis majorem in dies parvulorum infidelium numerum et sacro baptismo ablueret et per christianam educationem gregi Christi addere valeamus.

Interim ad pedes Sanctitatis Vestræ provoluti Apostolicam benedictionem pro omnibus dictæ Sodalitatis moderatoribus, Sodalibus et benefactoribus, necnon pro nobis et populis curæ nostræ concreditis humillime exposcimus.

Romæ die 13 Februarii 1870.

Sanctitatis Vestræ

Devotissimi et amantissimi filii.

Huic postulationi subscripserunt 35 Concilii Patres.

XXXVIII.

EXPOSITIO CONGREGATIONIS HELVETO-BENEDICTINÆ

CIRCA DECRETUM GENERALE DE RECEPTIONE NOVITIORUM AC PROFESSIONE VOTORUM SIMPLICIUM, A. S. CONGREGATIONE SUPER STATU REGULARIUM DIE 19 MARTII 1857 EMISSUM.

Emi ac Rmi D. D. Cardinales et Rmi Patres !

Paterna cura et benevolentia, qua Sanctitas Sua, Pius PP. IX, inde ab initio religiosos Ordines amplecti dignata est, Ipsam promovit, generali decreto, per S. Congregationem super statu Regularium d. 19 Martii 1857 edito, modum profitendi, ad illud usque tempus antiquis Ordinibus religiosis usitatum, immutare ac statuere, ut deinceps in cunctis ordinibus religiosis, vota solemnia nuncupantibus, exacto novitiatu vota simplicia tantum emittantur, et demum post triennium ab emissionem votorum simplicium religiosi ad professionem votorum solemnium admittantur.

Congregatio helveto-benedictina nullo quidem momento saluberrimum laudati decreti finem ignoravit, illudque, qua decuit, filiali submissione suscepit. Verum eandem congregationem jam ab exordio haud latuit, quantæ et quam singulares prorsus difficultates executioni illius decreti saltem in Helvetia obstaturæ forent. Quamobrem præses ejusdem Congregationis helveto-benedictinæ literis, jam 20 Oct. 1857 ad S. Congregationem super statu Regularium datis, difficultates ac detrimenta novæ legis pro monasteriis dictæ Congregationis helveto-benedictinæ large fideliterque exposuit, earumque intuitu ad laudatam S. Congregationem super statu Regularium devotam petitionem direxit, ut monasteriis Congregationis helveto-benedictinæ in consueto profitendi more persistere liceret, adeoque a nova lege observanda saltem quoad illos, qui ad S. Ordines suscipiantur, dispensatio benigne concederetur.

Sacra vero Congregatio super statu Regularium sub die 30 Novembris 1857 respondit, Sanctitatem suam petitioni haud annuendum existimasse, eo quod lex de professione votorum simplicium omnes ordines regulares cujusvis regionis respiciat, et decretum statutumque sit, nullam hac in re exceptionem admittere. Ut autem ejusdem legis executio facilius evadat, Sanctitas Sua Congregationem helveto-benedictinam ab observantia decreti die 25 Januarii 1848 a S. Congregatione super statu Regularium

emissi (de scrutiniis videlicet agendis in admissione postulantium ad habitum, novitiatum et professionem) exemptam declaravit ac insuper benigne indulgit, ut professi votorum simplicium ejusdem Congregationis helveto-benedictinæ omnibus privilegiis, gratiis et indultis gaudeant, quibus professi votorum solemnium legitime fruuntur, ac tandem ad triennium concessit, ut professi votorum simplicium ad instar professorum votorum solemnium prima tonsura insigniri, atque ad singulos etiam sacros et Presbyteratus ordines, servatis de jure servandis promoveri possint, ea tamen lege, ut, si ab ordine dimittantur, a celebratione S. Missæ sacrificii suspensi remaneant, donec de congruo patrimonio ad præscriptum SS. Canonum provideantur.

Verum benigna hac concessione difficultates novæ legis nullatenus remotæ sunt; insuper experientia, quam per decennium nobis facere obtigit, novam de emissionem votorum simplicium legem religioso Ordini nostro in detrimentum potius quam in salutem cedere ostendit. Quare Congregatio helveto-benedictina oblata occasione, qua in SS. Concilio Vaticano de reformatione quoque Regularium sermo erit, denuo difficultates novæ profitendi legis pro monasteriis ejusdem Congregationis omni qua decet reverentia et submissione exponendas simulque modum agendi in suscipiendis erudiendisque religionis candidatis proponendum censuit, quo illæ difficultates, ut ipsa sperat, præcaveantur, quin tamen intentio illa paterna, qua SS. Pater ad legem novam condendam inductus est, effectu suo salutari frustretur.

Quod igitur ad difficultates, nec non detrimenta attinet, quæ ex nova profitendi lege monasteriis O. S. B. in Helvetia et, prout comperit habetur, fere ubique in Germania imminet, his præsentibus ea tantum exponuntur, quæ præcipue commemoranda esse videntur.

Jam primo non parvam difficultatem executio novæ legis ingerit in relatione ad rempublicam civilem. Hæc enim vota simplicia non ubique ut talia considerat, quibus voventes monasterio cui-dam incorporantur, in Helvetia vero, ubi de receptione alienigenarum in Ordinem agitur, præter certam pecuniæ summam, dimissio quoque a patrio gubernio exigitur. Quibus rerum adjunctis itaque facile fieri potest, idque non sine magno detrimento respectivi monasterii, ut religiosi, si exacto novitiatu non statim ad professionem solemnem admittantur, officiis civilibus atque imprimis militaribus suæ patriæ obstricti remaneant, vel ubi juri civitatis patria in regione

renuntiaverint, et postmodum ante professionem votorum solemnium dimittantur, illo jure hinc illinc privati existant. Non mirum igitur, si talibus rerum eventibus plures a capessenda religione deterreantur, idque eo magis, cum jam de cetero leges civiles et publicas in Helvetia et alibi ordinibus religionis nullatenus favere constat.

Nova nec minor difficultas exsurgit quoad illos religionis candidatos, qui ad sacros ordines suscipiuntur. Sine speciali enim indulto S. Sedis ejusmodi religiosos, nondum solemniter professos, etiamsi S. Theologiæ curriculum jam absolverint ad S. Ordines promovere non licet; si vero ex speciali concessione S. Sedis Ordinibus s. initiantur et tamen postmodum ante solemnem professionem a religione dimittantur, ipsi, uti monitum est, tamdiu ab exercitio Ordinum suspensi remanent, donec de congruo patrimonio ad præscriptum SS. canonum provideantur.

Facile perspicitur, quæ et quanta inde incommoda et detrimenta in monasteria non minus ac in ipsos redundare necesse sit, idque eo magis, cum insuper Reverendissimi Ordinarii aperta ex ratione haud pronos se ostendunt ejusmodi religiosos ordinandi, et vix sperandum est, eosdem proniores fieri, tales a religione dimissos recipiendi. Quid mirum igitur, si pariter multi ejusmodi infaustis auspiciis deterriti ab ingressu in religionem arceantur?

Accedit denique tertia et quidem lucusque expositis multo gravior ratio, qua revera comprobatur, per novam profitendi legem salutarem finem, ad quem illam a S. Pontifice latam cognoscimus, pessumdari potius quam obtineri. Teste enim experientia professio votorum solemnium, introducta lege de professione votorum simplicium, multum illius saluberrimæ efficacæ et vis perdidit, quam prius in animum et voluntatem voventium edere consueverat. Eadem experientia tristia jam præbuit exempla, levioris animi candidatos, licet de valore ac indole votorum simplicium rite monitos, talia vota fallaci quadam mentis reservatione emittere, occulta videlicet spe fretos, fore, ut ante exactum triennium a professione votorum simplicium ipsis resilire contingat. Ejusmodi sine dubio jam durante novitiatu recessissent, si illo exacto professio votorum solemnium emittenda fuisset; fallaci autem spe ducti bonam voluntatem simulant, vota que simplicia emittunt, ut ad tempus sumptibus monasterii nutriantur ac educentur.

Experientia denique ac traditione, nondum lata nova lege de professione votorum simpli-

cium, edocti sumus, eos qui tempore novitiatus rite probati et bene dispositi ad votorum professionem pervenerant, postmodum de vocatione sua raro dubitasse; ubi vero id acciderat, plerumque non primo decennio a votorum emissionem, sed postmodum evenisse. Itaque ubi durante novitiatu rite et severe ad normam S. Regulæ ac constitutionum probantur ac informantur spiritus, prosperum in futurum successum sperare licet, etsi professio solemnium novitiatum sine mora sequatur; ubi e contra novitiis tempore novitiatus debita cura et monastica disciplina defuerit, vix sperandum est, ut defectus ejusmodi triennio subsequente suppleantur.

Quæ cum ita sint, procedendi modus cum ordinis candidatis inquirendus ac statuendus esse videtur, quo illos ante ac durante eorum novitiatu rite probari et informari contingat. Ejusmodi vero procedendi modum quo id sperare licet et quo insuper difficultates, legi de professione votorum simplicium obstantes, remonentur, quin saluberrimus legis illius finis evanescat, in hoc positum esse existimamus:

1. Ut nemo ante impletum annum ætatis duodevicesimum ad novitiatum admittatur;

2. Ut postulantes ante novitiatum saltem biennium aut in collegio monasterii, cui incorporari cupiunt, vel ordinis ad quem monasterium pertinet, aut in Seminario quodam Episcopali commorati ac probati fuerint;

3. Ut durante novitiatu, interceptis litterarum ac scientiarum profanarum studiis, novitii arte ascetica, disciplina monastica, notitia S. Regulæ ac Ordinis constitutionum, Ordinis quoque historia imbuantur, atque generatim iis religionis exercitiis occupentur, quibus ad pietatem secundum spiritum Ordinis informantur;

4. Ut ita probati ac informati, si ipsi serio petant, atque monasterii conventus de more S. Regulæ petentibus annuendum judicaverit, expleto anno integro novitiatus et impleto anno ætatis undevicesimo, ad solemnem votorum professionem secundum regulam ac statuta Ordinis admittantur.

Tali procedendi ratione in Ordinem suscipiendis occasio præbetur se et ea, quæ ipsos in religione manebunt, rite et mature probandi, Ordinis vero ac religiosarum domuum præpositis, imprimis novitiorum magistris sat moræ suppeditatur, de indole ac vocatione suscipiendorum firmiter judicandi. Insuper eodem procedendi modo difficultates sponte sua remonentur, quæ novæ legi profitendi fere ubique opponuntur.

Quapropter Congregatio helveto-benedictina instantissime precatur, ut memorata lex de professione votorum simplicium saltem quoad illos, qui ad S. Ordines suscipiuntur, ad tenorem expositæ propositionis modificetur; quod si fiat, dicta congregatio firma persuasione ac fiducia animatur, ejusmodi dispositionem et sibi et universo S. P. Benedicti Ordini in profectum et salutem cessuram esse.

Datum Romæ in monasterio S. Callisti
die 31 Martii 1870.

humillimum et observantissimum servum
HENRICUM

*Abbatem monasterii Einsidlensis
et Præsidem congregationis helveto-benedictinæ.*

XXXIX.

POSTULATUM ARCHIEPISCOPI BERITENSIS.

De protestantium conatibus in Syria. — Libri a societate Biblica profusi — De juvenibus qui ad studium linguarum Europæ incumbunt — De collegis mixtis — De concordia inter ordinarios et latini ritus missionarios procuranda. — De verbi sacri prædicatione et sacramentorum administratione. — Jura ordinariorum gentis Maronitæ rite servanda per missionarios etiam regulares.

1. Protestantismus catholicæ Religionis inimicus acerrimus abhinc jam 30 annis inæcepit apparere in Syria, et omnes posuit vires ad diffundenda suæ doctrinæ venena diversis modis; cito scholas erexit ad instructionem puerorum et puellarum, et libros multiplices distribuit; scilicet libros S. Scripturæ corruptos et alios ex professo contrectantes illorum errores gratis ad propagandam suam doctrinam. Isti vero libri attulerunt damnum spirituale, quia inveniuntur apud plurimos et multiplicibus in locis, ita ut prohibitio illorum ab Ordinariis haud potuerit suum fructum habere præsertim quia desunt libri catholici qui occupent vicem istorum librorum. Credo unicum remedium hujus morbi curam facere ut tradantur typis libri vera Religionis principia continentes, et illi gratis distribuuntur. Verumtamen etiamsi usque adhuc pauci illos sunt sequuti propter mercedem, nihilominus effusio illorum librorum grave damnum attulit.

II. Alterum malum animas indirecte inficiens est illud quod provenit a juvenibus, qui ad studium linguarum Europæ et præsertim Galliæ incumbunt in collegiis RR. PP. missionis Anturæ et Gasirensis RR. PP. Jesuitarum. Juvenes isti collegium ingrediuntur ætate 12 aut 14 annorum et egrediuntur ætate 16 vel 18 annorum, et quamvis juvenes isti, in sua prima ætate inveniuntur in collegio, et ibi Rectores et magistri

omnem impendant curam ad illos rite instituendos in Religiosis principiis et doctrina christiana et in omnibus pietatis exercitiis et frequentatione SS. Sacramentorum; attamen a primo illorum decessu e collegio statim notabilis mutatio in vitam ducendi modo apparet ut non possint plus conversari nisi cum illis, qui callent linguam gallicam, et inde omnino se dant in conversationes Francorum qui Beriti inveniuntur: et cum isti sint expoliati omnibus Religionis sensibus et plerique ex eis veri inimici Religionis, illos juvenes corrumpunt scandalo, distribuendo illis libros pestiferos, irreligiosos et immorales, et in irrisionem vertentes, veluti ephemerides, omnia pia clericorum opera, et isti juvenes facillime corrupti, multoties superant illorum magistros in malitia, sicuti de facto evenit. Ne quis putet hoc dictum fuisse latiori modo, sed stricte verum dictum fuit, et omnes alumni horum collegiorum sunt hujusmodi et ad summum 5 inter centum enumerari possunt eorum, qui vere permanent conficientes opera bonæ vitæ religiosæ digna; reliqui vero non solum corrupti, sed etiam multos simplices corrumpunt qui eis sunt addicti.

At videamus nunc quænam differentia sit inter istos alumnos et inter alumnos Protestantium, primi enim jam inde a decessu de collegio totaliter se declarant contra illorum magistros, et contra ipsos suos correligionarios; at secundi contra patrocinantur suis magistris et illorum dogmatibus et omnes suas vires ponunt ad alios adducendum in errorem.

Credo vero istud discrimen provenire ex eo quod Protestantes in docendo non tam incumbunt in linguam docendam, quam ad suos alumnos imbuendos principiis religiosis; hi deinde non egrediuntur collegio ante ætatem 21 et illorum magistri non desinunt illos inspicere et frequentare et illis procurare officia, et etiam in illorum collegiis non attendunt multitudini alumnorum propter temporale lucrum, sicuti faciunt missionarii catholici, quia gratis docent omnes; et ideo ad ista damna tollenda credo potius convenire ut inculcetur specialis instructio in fidei rudimentis multo magis, quam in linguarum instructione.

Secundo debet commendari istis collegiis quod non admittantur in ipsa juvenes nisi ætate 16 et non egrediantur collegio ante 21 annum ætatis suæ.

Deinde prorsus excludi debet mixtura hæreticorum et infidelium cum alumniis catholicis.

Deinde multiplex alumnorum numerus debet redigi ad pauciores, et ideo quidquid superest ex eleemosynis societatis scholarum orientalium impendi debet in libris imprimendis et gratis distribuendis.

Cum vero pleraque ista damna proveniant a Societatibus Europæ, ideo etiam zelatores catholici Europæ debent fortiter pugnare vires infernales mediis efficacioribus. Oriens enim vix potest resistere vi indigena.

III. Tertia consideratio spectat missionarios. Certum est finem missionum consistere in auxilio præbendo Ordinariis Diocesium et ministris indigenis ad salutem animarum fidelium assequendam et in incumbendo ad conversionem hæreticorum et infidelium ad Ecclesiam Catholicam. At videndum nobis remanet, utrum re vera ratio missionariorum procedendi congruat fini missionis, necne.

Certe, si constituatur verum iudicium, invenietur differentia vel maxima, quoniam opera omnia Jesuitarum unicum habent scopum, elevandi scilicet legitimam superiorum Ecclesiasticorum auctoritatem, necnon ipsorum Parochorum, et suadendi populum ut derelinquat suos legitimos superiores, et præsertim hoc exoptant a magnatibus et ditioribus populi, sicuti de facto evenit in ipsa urbe Beriti.

1. Etenim primo sibi domum et Ecclesiam constituerunt in medio domorum catholicarum, ut commodius possent illorum Ecclesiam frequentare; deinde Scholas aperuerunt, et primum incæperunt docere in illis juvenes gratis, ut possent habere rationem juvenes relinquendi Scholas indigenas; et hoc modo habuerunt rationem non solum trahendi ad se juvenes, sed et matres illorum, quibus tum frequenter distribuunt imagines, numismata et cruces et coronas, et ita istæ mulieres majori cum desiderio, frequentant illorum Ecclesias, et mox secum trahunt viros suos, et filios et alios etiam sibi notos.

2. Inconsulta Ordinarii auctoritate Sodalitates instituunt pro viris et mulieribus sub diversis titulis et ad istas Sodalitates invitant præsertim magnates populi et ditiores nationis, et ita, relicta sodalitate propriæ nationis sese irruunt apud missionarios dictos; et cum Maronitarum ritus in plurimis cohæreat Latino, ideo omnes qui illos frequentant in Spiritualibus sunt Maronitæ; et ad magis illos ad se trahendos eo pervenerunt, ut in sua Ecclesia utantur lingua arabica et canticis Orientalibus et hoc præcipue in benedictione SS. Sacramenti et in aliis benedic-

tionibus, et cantica omnia in Sodalitatibus sunt in lingua arabica populari, et faciunt etiam benedictionem Palmarum et populo distribuunt illas, et plura alia his similia faciunt contra jura Parochorum.

3. Cum volunt prædicare in Ecclesia, quasi semper seligunt illam ipsam horam qua in Ecclesia Parochiali habetur concio, et circumeunt domos magnatum et ditiorum invitantes illos ad audiendam concionem apud eos, et concionem faciunt in lingua arabica quam non callent, ita ut excitent auditores ad irrisionem, potius quam colligant fructus spirituales; sed et quod tristius est, plerique juvenes et puellæ frequentant illorum Ecclesiam ut possint liberius secum invicem communicare, quia in illorum Ecclesia non sunt separati per cancellos, sicuti est in Ecclesia nationali ubi mulieres habent locum separatum intra cancellos.

4. Cum in primis diebus quadragesimalibus incipiunt sacerdotes nationales exercitia spiritualia populo dare, ipsi etiam incipiunt in sua Ecclesia exercitia spiritualia publice facere, et ipsi Patres Jesuitæ percurrunt domos ad invitandum populum ad exercitia spiritualia apud ipsos facienda, et aperte denunciant quod quicumque non faciat exercitia spiritualia et communionem apud ipsos certe amittit indulgentias ad hoc concessas; et ideo quamplurimi sese ducunt apud illos et præsertim feminae immoralem ducentes vitam; quæ postquam egrediuntur ab exercitiis spiritualibus, incipiunt gravi cum scandalo aperte loqui de confessariis suis utpote mitiores sunt et pœnitentiam non nisi leviores, vel nullam quandoque proponunt pœnitentibus suis, et plerique absolutionem Sacramentalem concedunt sine admonitionibus necessariis etc. etc.

Et istæ pluries videntur frequentare confessiones. Veruntamen persistunt in mala sua vivendi ratione; e contra fœminæ timoratæ conscientia sæpius evenit ut postquam confessæ sint apud illos Patres, confessionem iterent apud suos confessarios nationales, persuasæ quod confessarius Jesuita non bene intellexisset peccata sua, et ideo se abstinere a S. Communionem antequam repetant confessionem.

5. Missionarii isti sæpe nonnullos inducunt inexpertos juvenes et puellas ad emittendum votum pro tempore determinato ex quo obligentur ad obedientiam his solummodo per quos vota facta sunt, et ita totaliter liberi evadunt ab obedientia suorum legitimorum superiorum.

6. Inconsulto Ordinario isti Patres recipiunt in

solo maronitarum ritu nonnullos hæreticos conversos et turcas baptizatos sine examine veræ vocationis; et ideo sæpius accidit quod isti noviter conversi inducunt in plura mala, et recurrunt ad Patres, qui statim illos mittunt ad Parochos maronitas vel ad Ordinarium, et illos plane derelinquunt, et ex his nonnulla scandala evenerunt, sicuti in proximior tempore evenit noviter:

Juvenis quidam Schismaticus Græcus frequentabat puellam maronitam in civitate Bairut, et venit adhærere suæ petitioni ut illam in matrimonio habeat. Iste se contulit ad Parochum Maronitam petens se velle conjungi in matrimonium cum tali puella: at Parochus cum illum non cognovisset petiit ab illo litteras authenticas liberi sui status et religionis; quo audito, statim ille juvenis perrexit ad Jesuitas, et accepit ab illis dimissorias authenticas, in quibus declarabatur ipsum juvenem Græcum Schismaticum esse, sed quatuor abhinc annis frequentare Ecclesiam Jesuitarum et ibi confiteri, et non inveniri impedimentum ullum ad contrahendum matrimonium. Parochus vero innixus isti Patrum testimonio nuptias benedixit, et post quatuor dies a consummatione matrimonii, iste juvenis reliquit sponsam suam et apud Græcos rediit, se excusans quod hoc fecisset dum erat ebrius cum puella maronita coram Parocho Maronita, declarans aperte se nolle plus cognoscere sponsam suam, et deinceps hæc quæstio eo devenit, ut et ipsum Gubernium civile voluerit causam legaliter tractare et postremo obligavit juvenem ad sustentationem suæ sponsæ, et non ad cohabitationem cum ipsa, et nunc cum egressus est e carcere Græci Schismatici declararunt nullitatem matrimonii et suaserunt juveni illi ad secundas nuptias transire, et sic prima sua sponsa derelicta permansit.

Nonne hoc ab imprudentia et inexperientia Jesuitarum evenit?

7. Jesuitæ vocant ad se sacerdotes Maronitas ab externis diœcesibus ad convivendum secumipsis sine prævia facultate Ordinarii, et isti sacerdotes evadunt subditi illorum ita ut ipsis concedant facultatem confessiones audiendi et alia etiam spiritualia exercitia faciendi inconsulto Ordinario, et isti etiam sicut Jesuitæ percurrunt domos fidelium sicuti faciunt illorum magistri Jesuitæ, et exinde haud parvum exoritur scandalum; et hæc agendi ratio videtur minime posse convenire fini missionis, quæ instituta fuit ad levamen in laboribus Parochorum et Episcoporum, et non ad arripiendum jura illorum et

jurisdictionem, quoniam grex iste ita suo libitu relictus, clausis auribus voci sui legitimi pastoris, sese immergit in pluribus extravagantibus, sicuti revera videmus accidisse in urbe Beriti, quia magnates et ditiores populi, relicta propria nationali et Parochiali Ecclesia, frequentantes semper Ecclesiam Jesuitarum, illorum legitimi superiores non possunt jam cognoscere verum illorum statum in spiritualibus, nec jam possunt cognoscere utrum adimpleverint præceptum Paschale necne, et quænam remedia afferenda sint malis quæ pleraque exoriuntur a derelinquentibus proprias nationales Ecclesias et se subtrahentibus ab auctoritate suorum superiorum, et ex hac disciplinari deturbatione sequuta sunt vel maxima detrimenta bonis Ecclesiæ et beneficiis clericorum; quoniam 20 abhinc annis Maronitarum numerus ascendebat Beriti ad tria 1000 et quotannis dabant Ecclesiæ 3000 *franchi* et dabant beneficium suis sacerdotibus numero 6 in sustentationem 1000 *franchi*. Nunc e contra numerus Maronitarum Beriti ascendit ad 15,000 et numerus sacerdotum ad 12, et nunc dant in beneficium Ecclesiæ 1000 *franchi* et in beneficium sacerdotum 1300 *franchi*; et ex his apparet clare quænam notabilis differentia inveniat et quam multi sint qui desierunt frequentare Ecclesiam nationalem. Ex hoc autem fit ut jam non possim invenire sacerdotes qui serviant Berito, quia illis deficit beneficium necessarium ad vivendum, et ego ipse anno 1868 et 1869 debui subministrare sacerdotibus Beriti beneficium ad vivendum, et certe nisi hoc fecissem, omnes sacerdotes relinquerent Beritum: et certe si huic malo non medeatur et jura Ecclesiastica non stabiliantur, cito habebimus ruinam cleri nostri et Ecclesiæ etiam nationalis quia non habet jam redditus sufficientes ad sui sustentationem, et jam ipsæ decimæ Episcoporum quasi in oblivionem venerunt; et hæc omnia incommoda missionariorum exurgunt ab amore lucri temporalis, quibus auxilia pecuniaria a societatibus Europæ non sufficiunt, et ipsa subsidia pecuniaria, quæ accipiunt ab Orientalibus ipsis et a juvenibus scholarum, nec non quæ cumulant ex sodalitatibus et aliis extraordinariis fontibus, sed et volunt advocare populum ad suam Ecclesiam, ut eleemosynas omnes sibi congregentur, et ideo redditus nostræ Ecclesiæ et Parochorum et sacerdotum nationalium redacti sunt quasi ad nihilum.

Hæc omnia huc usque dicta sunt vera facta et oculis possunt per facile videri, neque hæc dicta

sunt in odium missionariorum, qui bene cognoscunt benevolentiam meam erga ipsos, sicuti ipsi pluries idipsum testati sunt: et revera nihil possumus dicere contra mores illorum et doctrinam et zelum. Verumtamen deploramus illorum agendi modum, utpote omnino contrarium juribus ecclesiasticis disciplinariis, et fini missionum præscripto a S. Sede.

Ideo deprecamur ut aut nos derelinquamus jura nostra supra gregem nobis commissum Missionariis, aut obligamur (*sic!*) nostrum gregem ubicumque inveniatur, quoniam nobis commissum est gregis custodia et non missionariis qui debent coadjuvare pastores et non avellere oves ab ovili: quia qui ab ovili discedit errans est.

Et istæ lamentationes non sunt e nostra parte tantum, sed plurimi Ordinarii idem expostulant, sicuti constabit si ab ipsis quærat. Aliqui vero eorum, cum non potuerint hæc missionariorum facta tolerare ea in ephemeridibus coacti fuerunt publicare.

Die 12 martii 1870.

Tobia ant. Maronita

ARCHIEPISCOPUS BERITENSIS.

XL.

POSTULATUM EPISCOPI LUCIONENSIS, AD PARVAM ECCLESIAM (SECTAM STEVENISTARUM) PERTINENS.

Episcoporum quorundam obstinata renuentia suis Sedibus cedendi, post publicationem Litterarum Apostolicarum *Tam multa*, diei XV mensis Augusti, anni 1801, conclusionem Concordati spectantium quod inierat SS. PP. Pius VII cum Napoleone, primo Consule Gallicæ Reipublicæ, ortum dedit cuidam Schismati, cujus fautores et Sectatores in Gallia *Dissidentes*, aut etiam *parvæ Ecclesiæ membra*, vocantur.

Sat altis radicibus inhæret illud Schisma in *Veteri Vendæ militari*, quæ sub finem XVIII sæculi pugnarum heroismo præstantissimo notabilium Sedem se dedit, pro Religionis Regique Regiminis defensione.

Diœcesis mea Lucionensis, cujus intra limites pars est aliqua hujusce regionis nobilitate insignis, Christianorum heroum sanguine effuso illustratæ, Schismate *Dissidentium* fuit infecta quibusdam in Parochiis. Generatim illi *Dissidentes* sunt Christiani austeritate vitæ, morumque integritate omnino commendati: at ex ecclesiis exules vivunt, diebus Dominicis et Festivis ad orationem se conferunt in domos privatas, ubi adunantur præsidente persona laica, sive viro

sive muliere, quæ etiam *Dissidentium* infantes baptizat, imo conjugum pro contrahendis matrimoniis consensum recipit.

Prædecessorum meorum vestigiis inhærens, nullum ex iis quæ mihi suppetunt mediis, ad eos misere devios in aulam divini Pastoris reducendos adhibere prætermisi: et quolibet anno, occasione præsertim Visitationum Pastoralium, quidam *Dissidentes*, cum magno meo solatio, ad unitatem Catholicam revertuntur.

Quibusdam in Diœcesibus *Dissidentium* Secta, idest *Parva Ecclesia* ut vocant, Excommunicationis publicatione fuit profligata: non ita in Diœcesi Lucionensi, ubi semper cum *Dissidentibus* illis actum est indulgentia quadam et mansuetudine: hanc ob causam necessaria mansuetudo quod hujus Schismatis occasio in *Vendæ* intricetur elemento quodam politico, quod quidem innititur dispositione ingenta, a patribus scilicet suis accepta, in favorem regiæ legitimatatis. Tota *Vendæ* perpetuo in praxi protestata est contra quasdam Concordati ordinationes, ex eo quod illæ ordinationes coævæ sint regiminis politici quod ægre illius Regionis incolæ admittunt. Sic Festa a Concordato suppressa in *Vendæ* celebrantur, operum servilium abstinentia, majori etiam fidelitate quam ipsæ Dominicæ, et quidem non solum a fidelibus Christianis, sed ab iis etiam qui Religionis jugum cæteroquin rejiciunt.

Meridianæ Galliæ, speciatimque Lugduni Urbis *Dissidentes* Schismatis sui rationes mere religiosas afferre videntur. Verumtamen quæ S. Concilium Vaticanum media judicabit opportune adhibenda aut præscribenda, ad procurandam illorum conversionem et regressum in Ovile J. Christi, *Dissidentibus* etiam *Vendæ* erunt acceptabilia, cum omnes nunc temporis oculos ad Eminentissimos Patres Concilii Œcumenici elevent, verba vitæ postulantes, summoque desiderio expectantes.

Mihi opportunum visum est huic supplici libello adjungere:

1. Duo scripta ab oratoribus *Dissidentibus* typis mandata, quorum tituli sunt:

Canonicæ et reverentissimæ expostulationes (1803).

Reverentissima Commentatio etc. (1869).

2. Quasdam observationes criticas circa hæc duo scripta. Cum maxima reverentia vestrum me fateor

Eminentissimi et reverendissimi Patres, Romæ, 19 Februarii 1870.

Observantissimum et humillimum Servum
† Carolus Colet, Ep. Lucionensis.

OBSERVATIONES CRITICÆ

super duobus scriptis ad quæstionem dissidentium post Concordatum Galliae spectantibus, quorum tituli sunt :

Canonicæ et reverentissimæ expostulationes (1803)

Reverentissima Commentatio, etc. (1869)

1. Ad hanc quæstionem rite discutiendam fatendum est quod Episcopi de quibus agitur non fuerunt vituperandi propter *expostulationes* ab ipsis ad summum Pontificem directas. Verba Benedicti XIV, et Pii VI in pagina 12 *Canon. et Rev. expost.* id clare probant.

2. Procul dubio argumenta non levis momenti afferebant ipsidem Episcopi in suis *expostulationibus*, sive intendatur quæstio in se (pag. 40, 53—55); sive respiciantur abusus ex parte Gubernii Galliarum grassantes (v. g. *art. organ.*); sive attendatur ad prohibitionem exigendi retractionem ab iis qui fuerunt intrusi (pag. 90-95); ad nominationem Episcoporum et Parochorum intrusorum qui se retractare nolebant (pag. 72—90, 98—104, 107, etc.).

3. Sed plurimæ citationes a jure Canonico Pontificio etc. non spectant ad quæstionem de qua agebatur. (Vid. p. 4, 5, 40, 56, 57). Sese referunt istæ citationes ad casus in quibus Summi Pontificis auctoritas minime intervenerat. Sic exemplum Arsacii in *Reverentissima commentatione*, pag. 11. Non sic in concordato anni 1801.

4. Inamovibilitatem Episcoporum late probant *expostulationes* (pag. 47, 48, 53-55). At non agebatur de hac quæstione *in se*. Agebatur de casu *summæ necessitatis* in qua certe summus Pontifex poterat, saltem *tanquam interpres juris divini*, providere saluti totius Galliae quæ jam a decem annis schismate horrendissimo vexabatur.

Et vere comparatio *conjugii spiritualis* Episcoporum cum *conjugio corporali* Sponsorum (pag. 54, n. 2.) non debet in omnibus urgeri, siquidem *conjugii corporalis* sponsorum nequit indissolubilitas etiam ex libero consensu labefactari.

5. Episcopi in suis *expostulationibus* (pag. 32, 34, 36) opponunt agendi rationem Pii VI, cum agendi ratione Pii VII. At nihil probat ista oppositio, cum circumstantiæ fuerint valde diversæ. Jam ab annis decem, sicut prius dictum est schisma Gallias vastabat, et si Pius VII occasionem sibi oblatam nactus non fuisset, forsan illud schisma etiam nunc Galliam opprimeret.

6. *Expostulationes* semper supponunt (P. 10—12, 15, 16) Pium VII *pæna mulctare* veteres Episcopos Diœceseon. Sed minime agitur de pœna inflictæ. Imo Pius VII (Litt. *Tam multa* 15 Aug. 1801) eos paterne obtestatur ut cessionem faciant sedium suarum, et agit *ex auctoritate apostolica* tantummodo in casu necessitatis extremæ. (*Expostulat.* p. 8).

7. Innuunt *Expostulationum* auctores (p. 58, 106, 108) Episcopos a Pio VII institutos esse quasi intrusos, sed id minime affirmant.

Et certe constabat eos, saltem ut *delegatos a Summo Pontifice*, validam exercere jurisdictionem. Ipsi *expostulationum* auctores summam Successoris B. Petri auctoritatem in tota Ecclesia profitentur.

8. Epistolæ quorundam Episcoporum hisce *expostulationibus* posteriores eo usque deveniunt, ut haberent quasi intrusos eos qui jurisdictionem a summo Pontifice receperant. (*Reverentissima commentatio*, p. 11, 13, 19, 21, 23). Hic est error fundamentalis dissidentium.

Porro, intrusi esse non possunt ii quibus summus Pontifex confert jurisdictionem. Concesso etiam quod veteribus Episcopis jurisdictio mansisset integra (et hoc valde dubium est ex verbis Pii VII, Litt. *Tam multa*), instituti a Pio VII episcopi ad minus erant *delegati* S. Sedis.

Objicitur revera illos, aut saltem quosdam ex ipsis fuisse notorie schismaticos, et perseverantes in suo schismate, ideoque nullam fuisse *pro eis* jurisdictionis collationem. At 1. Clausula *absolutionis* quæ ordinarie in Litteris Pontificiis adjungitur, validat collationem. (*Homo apost. S. Lig. tr. 19. n. 19. not. 5*); 2. licet nulla in se esset collatio, *adest titulus coloratus qui cum errore communi sufficit* (*Homo apost. tr. 16. n. 90*).

9. Plurimæ citationes allatæ in *expostulationibus* sufficerent ad tollendum schisma. — Præsertim verba S. Hieron. p. 5; S. Aug. p. 64 et 98; S. Cypriani p. 98.

10. Ipse D. de Themines nunc diceret *Dissidentibus* obtemperandi obligationem, siquidem ad auctoritatem *Summi Pontificis et Episcoporum Orthodoxorum* Mundi Catholici in suis ultimis litteris totum Galliae Ecclesiæ negotium transtulit. (*Reverentissima commentatio* p. 25).

11. Supponendo etiam quod veteres Episcopi suam servaverint jurisdictionem, Episcopi de novo a summo Pontifice instituti, *post eorum mortem*, omnis generis jurisdictionem habebant. Qui ergo recusabant auctoritatem et jurisdictionem agnoscere eorum qui *vetus suum schisma*

non retractaverant (non obstante titulo saltem colorato) nullam rationem habebant rejiciendi eos qui fuerunt instituti post *veterum schismaticorum mortem*.

12. Et sane in Concilio Vaticano clare perspicitur *Episcopos totius Ecclesiae cum Episcopis Galliae communicare*, et plenam esse communionem Episcoporum Galliae cum *summo Pontifice et tota Ecclesia catholica*.

Unde cum error *dissidentium* nulla tergiversatione dissimulari possit, sperandum est quod quaedam benevola verba a sacro Concilio Vaticano prolata reducent illos ad unitatem catholicam.

Romæ die 19 Februarii 1870.

† Carolus Ep. Lucionensis.

POSTULATUM ARCHIEPISCOPI MECHLINENSIS AD EANDEM REM SPECTANS.

Existunt hodiedum adhuc in diœcesi mea aliquæ personæ, numero forte quadringentæ, quæ in schismate ab Ecclesia catholica ejusque visibili in terris Capite Summo Pontifice vivunt, utpote sequaces et successores illorum qui post Concordatum anno 1801 a P. M. Pio VII, initum cum Gallico Gubernio arbitrati sunt illicitam esse communicationem cum tunc constitutis a S. Sede Episcopis, aut cum sacerdotibus ab his eorumve successoribus ad parœciarum administrationem missis.

Secta hæc Stevenistarum nomine apud Belgas designari solet (1), ac per plures annos ab uno alterove sacerdote pariter schismatico dirigebatur. Anno quidem 1855, cum jam omni sacerdote carerent, aliqui ex prædictis per litteras ad S. Sedem confugerunt, ut a Summo Pontifice responsum acciperent, quo, ut ajebant, ad conscientiae tranquillitatem uti possent. Indulsit revera Sanctissimus Pater Pius IX, ejusmodi desiderio, et rescribere dignatus est, re examinata, eos in miserando schismate jacere, ac omnino necesse esse ut, schismate abjecto et ejurato, ad proprii Episcopi obedientiam redire festinent. Apostolicæ autem litteræ illæ huc usque omni salutari destitutæ fuerunt effectum; imo ex eo tempore aliqui Stevenistarum majori cum pertinacia in schismate persisterunt.

Verumtamen post jam inceptum Concilium Vaticanum, pertinacia illa imminuta apparet, imo timere vel saltem prævidere videntur condemnationem quamdam sui erroris ex cœtu Episcoporum totius Orbis prodituram. Ad salu-

tem igitur illarum miserarum ovium multum conducere, si verbis saltem aliquibus Concilium declararet ab Ecclesia sejunctos et schismaticos esse eos omnes qui obedire noluerunt ordinationibus Pii VII, atque Episcopis ab ipso initio hujus sæculi suisque successoribus Romanis Pontificibus postea constitutis, iisque ut veris ac legitimis Ecclesiæ pastoribus non obtemperant.

Ea propter postulat infrascriptus, ut in schemate de Ecclesia, Cap. IX. (De Rom. Pontificis primatu) pagina 22, post hæc verba: *in singulas seorsum particularium pastorum ecclesias*, et ante hæc: *aut etiam contendunt, etc.* inserantur sequentia aut fere æquivalentia:

aut sustinent R. Pontificem non posse, vi hujus jurisdictionis, ad bonum religionis uti mediis extraordinariis (quale ineunte hoc sæculo XIX ad religionis cultum in Galliis restaurandum adhibuit P. M. Pius VII, plures Diœceses extinguendo et novas erigendo), ac ideo hujusmodi ordinationibus obtemperare nolentes, Sanctæ Sedi et constitutis ab Ea legitimis episcopis obedientiam detrectantes, a vera Christi Ecclesia sejuncti, in schismate versantur.

Romæ 25 Februarii 1870.

† Vict. Aug. Archiep. Mechlin.

APPENDIX LXII.

HISTORIA CONCILII VATICANI (1).

De numero patrum in concilio Vaticano sedentium. — Congregatio præsynodalis diei 2 decembris 1869. — Prima sessio publica die 8 decembris 1869 celebrata. — Congregationes generales ante secundam sessionem. — Sessio secunda die 6 januarii 1870 habita. — Generales congregationes usque ad tertiam publicam sessionem. — Sessio tertia die 24 aprilis 1870 celebrata. — De congregationibus generalibus ante quartam sessionem habitis et de discussione constitutionis Ecclesiam et primatum Romani Pontificis respicientis. — Sessio quarta habita die 18 juli 1870.

I

NOMBRE ET QUALITÉ DES MEMBRES DU CONCILE DU VATICAN.

Vers le milieu de décembre 1869, il y avait au concile un peu plus de *sept cents Pères*.

(1) Post acta concilii Vaticani, post schemata decretorum in synodo proponendorum, et petitiones episcoporum, quæ in præcedentibus appendicibus retulimus, opportunum reputamus aliqua ad historiam ipsius concilii spectantia proponere. Quæ desumimus ex opere clar. mem. Antistitis Fessler, episcopi sancti Hippolyti, et secretarii concilii Vaticani, cui titulus: *Le concile du Vatican, son caractère et ses actes*, par Mgr. Joseph Fessler etc. Paris, E. Plon et Cie, 1877. (*Monitum editoris*).

(1) In Gallia: *la petite église*.

Par suite de la mort de quelques-uns, ce nombre diminua les mois suivants, et, à la troisième session, le 24 avril 1870, il n'y eut de réellement présents et votants que 667 Pères. On y comptait :

43 cardinaux,
9 patriarches,
8 primats,
107 archevêques,
456 évêques,
1 administrateur, *administrator apostolicus*,
20 abbés,
23 généraux d'ordres ou chefs d'un ordre religieux appelés d'un autre titre.

Sur les 9 patriarches, 4 étaient orientaux et 5 appartenaient à l'Occident ; on remarquait la présence de ceux de Constantinople, Alexandrie, Antioche, Jérusalem, Babylone, Cilicie, et de celui des Deux-Indes.

Il y avait les primats des pays suivants : Allemagne (Salzbourg) ; Brésil (San-Salvador ou Bahia) ; Pologne (Gnesen-Posen) ; Hongrie (Gran) ; Belgique (Malines) ; Irlande (Armagh) ; Espagne (Tarragone) ; et Italie du sud (Salerne).

En groupant les 107 archevêques, nous trouvons : 23 grecs et orientaux, 8 arméniens, 5 chaldéens, 4 maronites, 3 syriens, 1 grec, 1 melchite-grec et 1 roumain ; 23 italiens et 46 archevêques d'autres pays : 10 de France, 10 de l'Amérique du Nord, 6 de l'Amérique du Sud, 5 d'Espagne, 4 de Turquie et de Grèce, 3 d'Autriche, 3 d'Allemagne, 2 d'Irlande, 2 de Hollande, et 1 d'Angleterre ; enfin 15 archevêques *in partibus*.

On compta 297 évêques d'Europe, 73 d'Amérique, 9 d'Afrique, 46 d'Asie, 13 d'Australie, et de plus 18 évêques sans juridiction, soit qu'épuisés au service de l'Eglise ils aient quitté le ministère actif, soit qu'ils occupent des postes qui leur permettent de se rendre autrement utiles à l'Eglise.

Pour l'Europe, il y avait 122 évêques d'Italie ; 61 de France ; 31 d'Espagne ; 81 d'Autriche-Hongrie, dont un roumain ; 16 d'Irlande, 15 d'Allemagne ; 11 d'Angleterre et d'Ecosse ; 9 de Turquie et de Grèce, dont 1 bulgare ; 7 de Suisse ; 5 de Belgique et de Hollande, et 2 de Portugal.

Des 73 évêques d'Amérique, 51 étaient de l'Amérique du Nord (États-Unis, Canada, Nouvelle-Écosse, Mexique, Texas et Californie) ; 6 de l'Amérique centrale ; enfin 16 de l'Amérique du Sud, représentant l'empire du Brésil, la république Argentine, le Chili, la Bolivie, le Venezuela, la Nouvelle-Grenade et l'Équateur.

L'Afrique avait envoyé le peu d'évêques qu'elle possède : en Égypte (pour les Coptes), en Algérie, à Tunis, aux îles du Cap-Vert, au cap de Bonne-Espérance, à Natal, à l'île Bourbon et en Abyssinie.

En Asie nous distinguerons l'Orient de l'Occident. De ces dernières contrées, on remarquait au Concile les évêques des divers rites grecs et orientaux : 5 arméniens, 4 chaldéens, 2 syriens et 2 grecs melchites. L'Asie orientale était représentée par 13 évêques des Indes et 19 évêques de la Chine et des

pays voisins, Siam, Tonquin et Cochinchine ; l'unique évêque du Japon était également venu.

Le continent australien comptait les évêques de Wellington et de Brisbane, de Goulburn et de Victoria, de Perth, d'Armidale, d'Adélaïde et de Melbourne. On voyait l'évêque d'Hobart-Town, de la terre de Van Diëmen, ceux de Batavia, des îles Marquises et de l'Océanie centrale.

II

ASSEMBLÉE PRÉLIMINAIRE DU 2 DÉCEMBRE 1869.

Le 2 décembre 1869, les Pères déjà présents se réunirent à la chapelle Sixtine, en assemblée préliminaire, *Congregatio Præsynodalis*, sous la présidence personnelle du Souverain-Pontife. Celui-ci leur adressa une allocution, où il leur représenta de quelle importance allait être leur tâche de remédier à tant de maux qui troublent en ce temps l'Eglise et l'État. Implorant la bénédiction d'en haut sur leurs efforts, il leur exprima sa joie de les voir venus en si grand nombre et de tous côtés à son invitation. Il fit l'éloge de leur attachement au Siège apostolique et de leur zèle pour le royaume de Dieu, et les encouragea à s'unir étroitement dans la lutte contre les nombreux ennemis de l'Eglise de Jésus-Christ. Dans ce combat qui dure depuis si longtemps déjà, ils doivent employer les armes spirituelles : la confiance en la protection divine, le bouclier de la charité, de la patience, de la prière et de la persévérance ; sans cesse élever leur cœur et leur esprit vers l'auteur et le consommateur de notre foi. « Et ainsi, ajoutait-il, trouverons-nous avec joie, aux pieds de la croix de Jésus-Christ, comme à sa source, le salut pour nous et pour tant de malheureux égarés loin de la vérité. » Après l'allocution, on fit connaître les noms des présidents des congrégations générales et des divers fonctionnaires du Concile. Le texte imprimé du règlement du Concile dont le Pape venait de parler dans son allocution comme devant être observé, fut distribué à tous les Pères présents.

III

PREMIÈRE SESSION PUBLIQUE LE 8 DÉCEMBRE 1869.

Le 8 décembre, fête de l'Immaculée Conception de Marie, eut lieu la première session publique, dans la basilique de Saint-Pierre, auprès du tombeau du prince des Apôtres. Après l'invocation du Saint-Esprit, les Pères du Concile s'avancèrent en procession solennelle à travers l'église vers la salle conciliaire, où d'abord une grand'messe fut célébrée. Aussitôt après, le secrétaire du Concile alla placer les saintes Écritures sur l'autel érigé au milieu de l'assemblée, où le livre des Évangiles resta ouvert pendant toute la séance. Le sermon fut prononcé par l'archevêque d'Iconium, Mgr Puccher-Passavalli, de l'ordre des Capucins, puis la bénédiction solennelle fut donnée par le Saint-Père.

Ensuite vinrent les anciennes et touchantes prières conciliaires, prononcées à haute voix par le Pape revêtu de tous ses insignes, et entremêlées de chants d'un effet saisissant. Le Pape et tous les assistants,

tantôt à genoux, tantôt debout, y récitèrent ensemble les litanies des saints, dans lesquelles, après cette double invocation : « Que Dieu gouverne et conserve sa sainte Église » et « qu'il conserve le Pasteur suprême et tous les ordres de l'Église dans la sainte religion » est ajoutée cette invocation spéciale trois fois répétée : » Que Dieu bénisse ce saint Synode, qu'il le gouverne et conserve (dans la vérité). « On chanta l'évangile se rapportant à la solennité, et le Saint-Père prononça une allocution où il montra combien l'état des choses dans la société actuelle rendait le Concile nécessaire, et indiqua quel en devait être le but.

Ensuite l'évêque de Fabriano, Mgr Valenziani, désigné pour lire le décret d'ouverture, monta à l'ambon dressé près de l'autel et donna lecture de ce décret, dont voici le sens : « Plaît-il aux Pères que s'ouvre et soit déclaré ouvert le saint et universel Concile du Vatican, réuni pour la gloire de la Sainte Trinité, le maintien et le développement de la foi et de la religion catholique, la condamnation des erreurs répandues et l'amendement des mœurs du clergé et du peuple ? » Sur la réponse unanime : *Placet*, le Pape proclama ouvert le Concile général du Vatican, et indiqua la seconde session publique pour la fête de l'Épiphanie, 6 janvier 1870. La séance se termina par un *Te Deum* solennel et la bénédiction du Pape aux assistants.

IV.

PREMIÈRES CONGRÉGATIONS GÉNÉRALES.

Les premières congrégations générales se passèrent en communications faites aux Pères et en élections.

Le 10 décembre 1869 eut lieu la première congrégation, présidée par le cardinal de Luca, faisant les fonctions de premier président, en l'absence du cardinal-évêque comte de Reisach, gravement malade.

On fit d'abord connaître les 26 membres de la commission nommée par le Pape pour l'examen des propositions faites par les Pères. Puis il fut procédé à l'élection des cinq *judices excusationum*, selon l'article 5 du règlement.

On distribua alors le projet dogmatique, contenant l'exposition de la doctrine catholique en face des diverses erreurs issues du rationalisme ; puis eut lieu l'élection des cinq *judices querelarum et controversiarum*, et enfin on distribua aux Pères le texte imprimé de la constitution papale relative à l'éventualité de la mort de Pie IX avant la fin du Concile.

Dans la seconde congrégation générale, le 14 décembre, on proclama les noms des membres des deux commissions élues dans la première congrégation et l'on procéda immédiatement à l'élection des 25 membres de la commission dogmatique ; enfin l'on communiqua aux Pères la bulle du Pape qui restreint les censures ecclésiastiques antérieurement portées.

Le 20 décembre, troisième congrégation générale. Après avoir proclamé le résultat de l'élection précé-

dente, on choisit les 24 membres de la commission de discipline, et, dans la quatrième congrégation, le 28 décembre, les membres de la commission pour les affaires des ordres religieux. La discussion du premier *schema* dogmatique s'ouvrit dans cette quatrième congrégation.

V.

SECONDE SESSION PUBLIQUE.

Bien que la discussion du premier projet dogmatique, commencée à la quatrième congrégation générale et poursuivie aux trois suivantes, 30 décembre 1869, 3 et 4 janvier 1870, ne fût pas encore terminée, la deuxième session publique, indiquée solennellement lors de la première pour l'Épiphanie, eut lieu ce jour-là, 6 janvier. On y fit la profession de foi publique, comme il avait été réglé d'avance, et à l'exemple du Concile de Trente (3e session).

VI.

LES CONGRÉGATIONS GÉNÉRALES JUSQU'À LA TROISIÈME SESSION PUBLIQUE.

Les débats sur le premier *schema* dogmatique, contenant 18 chapitres, avaient commencé en congrégation générale, le 28 décembre 1869, par conséquent avant la deuxième session publique ; ils durèrent jusqu'au 10 janvier 1870. Ils remplirent sept congrégations générales dans lesquelles 35 orateurs prirent la parole pour exposer, d'une manière plus ou moins développée, leurs opinions, soit sur l'ensemble du projet, soit sur des points particuliers. De ces orateurs, 9 appartenaient à la France, 9 à l'Italie, 5 à l'Autriche-Hongrie, 4 à l'Orient, 3 à l'Amérique du Nord, 1 à l'Amérique du Sud, 1 à l'Allemagne, 1 à la Suisse, 1 à l'Espagne, 1 à la Belgique. Quelle diversité d'orateurs se firent entendre, c'est ce dont on peut juger par la première congrégation générale. La discussion fut ouverte par le cardinal Rauscher, prince-archevêque de Vienne : après lui vinrent Mgr Kenrik, archevêque de Saint-Louis (Amérique du Nord) ; le savant Mgr Tizzani, archevêque de Nisibe ; l'archevêque de Sorrente, dans l'Italie méridionale ; l'archevêque de Smyrne, l'évêque de Malte et l'archevêque d'Halifax, Nouvelle-Ecosse (Amérique du Nord). Quant à la divergence des opinions, on peut s'en faire une idée par ce fait : dès la première congrégation, un des orateurs déclara qu'à l'exception de quelques passages le *schema* était fort bon et pouvait parfaitement servir ; d'autres, au contraire, prétendirent qu'il avait besoin pour le fond comme pour la forme de modifications plus ou moins radicales. Un d'eux alla jusqu'à dire que le meilleur serait de l'enterrer honorablement.

La liste des orateurs inscrits étant épuisée, les présidents transmirent le *schema*, accompagné du texte complet de tous les discours prononcés à son sujet, à la commission dogmatique, chargée de le remanier.

On s'occupa ensuite des projets de décrets disciplinaires soumis au Concile, et tout d'abord les

deux premiers : *Des évêques* et *De la vacance du siège épiscopal*, furent discutés ensemble, à cause de leur connexité. Cette délibération, commencée le 14 janvier, se prolongea durant 7 congrégations, jusqu'au 25 du même mois. 37 Pères parlèrent sur ces projets. Parmi eux, 11 Italiens, 7 Français, 5 Espagnols, 4 d'Autriche-Hongrie, 4 Orientaux, 2 Allemands, 1 de l'Amérique du Nord (Mexique), 1 de l'Amérique du Sud, 1 Belge et un Suisse.

Quand personne ne demanda plus la parole, le débat fut clos et les présidents renvoyèrent également les projets avec le texte des discours à la commission de discipline.

Dans la même congrégation du 25 janvier fut entamé le *schema* : *De la vie et des devoirs professionnels des clercs*, et la discussion dura pendant sept congrégations consécutives, jusqu'au 8 février. 38 orateurs y prirent part : 11 Italiens, 6 Espagnols, 6 Orientaux, 5 d'Autriche-Hongrie, 3 Allemands, 2 Français, 2 de l'Amérique du Sud, 1 de l'Amérique du Nord, 1 Anglais et 1 Belge. Après la clôture des débats, projets et discours furent transmis à la commission de discipline.

Vint immédiatement le *schema* relatif à l'introduction d'un petit catéchisme uniforme dans toute l'Eglise. La discussion dura du 10 au 22 février et prit six congrégations générales. 41 orateurs furent entendus : 12 Italiens, 11 Français, 5 Espagnols, 3 d'Autriche-Hongrie, 3 Allemands, 1 Anglais, 1 Irlandais, 1 Belge, 1 de l'Amérique du Nord, 1 de l'Amérique centrale (île de Cuba), 1 d'Australie et un général d'ordre, celui des Minimes. Les débats terminés, le *schema* ainsi que les discours prononcés furent pareillement envoyés à la commission de discipline. C'est à ce moment qu'on promulgua le décret supplémentaire du 20 février, relatif à l'ordre à suivre dans les délibérations ultérieures ; décret, nous l'avons vu plus haut, rendu nécessaire par l'expérience acquise, et conforme aux avis sérieusement élaborés de la commission d'examen des propositions. Entre autres changements, il y était prescrit, pour remplacer les premiers débats oraux, d'exposer d'avance et par écrit les observations que l'on avait à faire sur les projets présentés.

Ici, les délibérations furent quelque temps suspendues. En effet, la commission dogmatique n'avait pu encore terminer le travail de remaniement du *schema* dogmatique contre les erreurs modernes issues du rationalisme, qui lui avait été remis à la clôture des débats, le 10 janvier. Ce retard pouvait avoir plusieurs causes : les débats qui depuis lors s'étaient poursuivis sans interruption sur les quatre lois disciplinaires avaient considérablement restreint le temps de travail de la commission ; il lui était aussi très-difficile de bien distinguer la pensée du Concile dans les 35 discours prononcés aux débats sans qu'on eût été aux voix. De plus, la conciliation des opinions diverses présentait beaucoup de peine et de difficultés ; on était encore retardé par diverses questions délicates, ainsi de savoir s'il y avait lieu d'introduire dans la rédaction certaines idées développées

au cours des débats, de laisser de côté provisoirement une grande partie du *schema*, enfin de disposer dans un nouvel ordre et de rédiger autrement ce que l'on conserverait.

Conformément au règlement supplémentaire, on distribua aux Pères, comme second projet dogmatique, le texte imprimé du *schema* : *De l'Eglise de Jésus-Christ*, comprenant 15 chapitres et 21 canons, avec une exposition des preuves à l'appui très-développée. Ce projet se divisait naturellement en trois principales parties : *de l'Eglise* (chapitres 1 à 10) ; *de la Primauté* (chapitres 11 et 12) ; *des rapports de l'Eglise et de l'Etat* (chapitres 13-15). On ne demanda d'abord que sur la première partie les observations écrites provoquées par l'étude du projet : un délai de dix jours était accordé à cet effet, sans exclure toutefois les observations qui pourraient être remises plus tard. Ce délai, durant lequel il n'y eut pas de congrégations générales, se termina le 4 mars. Il fut présenté en tout 120 mémoires. Quelques-uns étaient collectifs et portaient un nombre plus ou moins grand de signatures : ils exigeaient par conséquent de la commission une attention toute particulière.

On arriva ainsi à la seconde partie de ce *schema* dogmatique : *De l'Eglise de Jésus-Christ*, traitant de la *Primauté*. Mais en ce moment se produisit l'incident suivant. Cette partie du *schema* n'avait que deux chapitres : le onzième, *de la Primauté du Pontife romain*, et le douzième, *du Pouvoir temporel du Saint-Siège*. Or, déjà depuis un certain temps, une grande partie des évêques avaient formé le vœu de voir la doctrine de l'infailibilité du Pape, telle que cette doctrine existait dans l'Eglise, formellement décrétée comme vérité de foi, et plus de 450 évêques avaient demandé, dans une supplique adressée à la commission chargée d'examiner les propositions, que ce sujet fût mis en délibération. La commission s'étant prononcée en faveur de cette supplique et le Pape ayant approuvé cette décision, on choisit au commencement de mars, parmi les formules présentées de divers côtés, celle qui paraissait exprimer le plus exactement la doctrine reçue sur ce point, dans l'Eglise. Le *schema* ainsi rédigé fut mis, sous forme de chapitre additionnel distinct, à la suite du chapitre onzième : *De la Primauté du Pontife romain*, et les Pères reçurent, le 6 mars, l'invitation de remettre leurs observations écrites sur deux chapitres ensemble : le second, d'après ce que nous venons de dire, n'avait évidemment pu être distribué plus tôt.

Le délai réglementaire de dix jours, porté à dix-huit sur la demande de quelques Pères, expira le 25 mars ; toutefois on ne refusa pas les observations remises plus tard. Il fut présenté en tout 149 mémoires, dont la grande majorité traitait en même temps de la primauté du Pontife romain et de son infailibilité, très-peu de la primauté seulement. Comme parmi ces mémoires plusieurs portaient plus d'une signature épiscopale (quelques-uns plus de 10, quelques autres plus de 20), le nombre des Pères qui présentèrent leurs observations sur ces deux chapi-

tres dépassa notablement celui de 200. Aussi ne doit-on pas s'étonner que le résumé (*Synopsis analytica*) fait par la commission dogmatique de toutes les observations présentées sur le chapitre de la Primauté, tel qu'il fut distribué aux Pères, forme un volume in-quarto de 104 pages, et le résumé des observations sur le chapitre additionnel de l'Infaillibilité du Pape un autre volume de 242 pages ; ensemble 346 pages in-quarto d'observations.

Pendant que les Pères rédigeaient et présentaient leurs observations sur la première et la seconde partie du *schema* : *De l'Église de Jésus-Christ*, la commission dogmatique avait terminé le difficile travail de remaniement qu'elle avait à faire subir au premier *schema* contre les erreurs issues du rationalisme. Ainsi refondu, ce *schema* fut distribué aux Pères le 14 mars. Il avait subi de telles transformations, que, au moins pour la forme, on pouvait presque le considérer comme un projet tout nouveau.

Ce *schema* ainsi transformé rencontra l'approbation générale et contribua beaucoup à établir sur des bases solides la confiance en la commission dogmatique.

La discussion sur ce *schema* refondu commença, dans la congrégation générale du 18 mars, par un rapport du prince-primat de Hongrie et fut vigoureusement poussée les jours suivants, au milieu de l'attention générale, conformément aux dispositions du décret du 20 février, appliquées par les présidents avec beaucoup de sagesse et de circonspection.

Neuf orateurs prirent part à la discussion générale : 3 Italiens, 2 Français, 2 Austro-Hongrois, 1 Américain du Nord et 1 Oriental.

Quand personne ne demanda plus la parole pour la discussion générale, on ouvrit la discussion spéciale sur l'introduction. Onze orateurs s'étaient fait inscrire : 5 Italiens, 2 Français, 2 Hongrois, 1 Espagnol et 1 Américain du Nord. Quant cette liste fut épuisée, on passa au premier chapitre. Il y eut 16 orateurs : 5 Italiens, 3 Allemands, 2 Français, 2 Anglais, 1 Espagnol, 1 Hongrois et 2 évêques missionnaires des Indes et de Chine. Sur le second chapitre, il y eut 20 orateurs : 10 Italiens, 3 Espagnols, 2 Belges, 1 Français, 1 Anglais, 1 Américain du Nord, 1 Américain du Centre et 1 Oriental. Le troisième chapitre fut discuté par 22 orateurs : 5 Italiens, 4 Français, 1 Allemand, 2 d'Autriche-Hongrie, 2 Espagnols, 1 Anglais, 1 nord de l'Amérique, 1 du centre, 1 du sud, 1 évêque missionnaire des Indes, et le général des Dominicains. Enfin, au quatrième chapitre, la parole fut prise par 12 orateurs : 6 Italiens, 3 Français, 1 Espagnol, 1 Suisse et le général des Minimes. Pour chaque chapitre, la discussion comprenait les canons qui s'y rapportaient. Personne ne demandant plus la parole, la discussion sur ce *schema*, après avoir duré neuf congrégations générales, fut déclarée close.

Les amendements présentés par les divers orateurs furent renvoyés à la commission dogmatique. Celle-ci, les ayant soigneusement examinés, les différents amendements furent mis en ordre et livrés

à l'impression, en commençant par ceux qui concernaient l'introduction. Lorsqu'ils eurent été distribués aux Pères, on lut, dans la congrégation générale, un rapport très-explicite sur chacun des amendements présentés au cours des débats par les orateurs. Puis l'introduction retourna à la commission dogmatique pour être soumise à une dernière correction d'après les amendements admis ; elle fut imprimée, distribuée et enfin adoptée à l'unanimité, dans la congrégation générale du 29 mars.

Chacun des quatre chapitres fut traité de la même manière. Ainsi les amendements présentés pendant la discussion du premier chapitre, — et il y en avait 47, — furent imprimés et distribués aux Pères. Dans la congrégation du 29 mars, la commission dogmatique fit un rapport détaillé où elle proposait et motivait soit l'adoption, soit le rejet, soit l'ajournement des divers amendements présentés. La lecture de ce rapport et les votes sur les amendements se rapportant aux premiers chapitres et aux canons y afférents occupèrent toute une congrégation générale, de 9 heures à 1 heure de l'après-midi ; puis le chapitre avec les amendements adoptés revint à la commission dogmatique pour subir une dernière correction qui, soumise aux suffrages de la congrégation générale du 1er avril, fut acceptée presque à l'unanimité.

On distribua ensuite les amendements produits pendant la discussion du second chapitre (il y en avait 62) ; puis, dans la congrégation du 4 avril, la commission fit son rapport, comme pour le premier chapitre, et l'on vota sur chaque amendement en particulier. Un assez grand nombre d'entre eux ayant été adoptés, le chapitre fut renvoyé à la commission pour la correction définitive. Ce rapport et les votes demandèrent deux congrégations générales, celles des 4 et 5 avril.

Les amendements présentés lors des débats sur le chapitre troisième, au nombre de 122, ayant été déjà imprimés et distribués, le rapport put se faire dans la congrégation du 6 avril, et un très-grand nombre de ces amendements furent adoptés. Ce rapport et ces votes prirent aussi deux jours (congrégations des 6 et 7 avril). Puis eut lieu également le renvoi du chapitre à la commission dogmatique.

On arriva ainsi au quatrième chapitre, sur lequel 50 amendements avaient été proposés pendant la discussion, puis imprimés et distribués. La commission présenta son rapport dans la congrégation du 8 avril, et les votes furent encore favorables à l'adoption d'un certain nombre de ces amendements, qui retournèrent devant la commission avec le chapitre lui-même.

Dans cette congrégation du 8 avril, on vota aussi sur le deuxième chapitre amendé, qui fut adopté à l'unanimité. Les troisième et quatrième chapitres corrigés furent votés dans la congrégation du 12 avril ; celui-ci presque à l'unanimité, l'autre à l'unanimité. Jusque-là tous les votes avaient eu lieu par assis et levé, et toujours avec contre-épreuve. On procéda alors, en congrégation générale, au

vote nominal sur l'ensemble du projet. Personne ne rejeta le projet tout entier ; il n'y eut que 83 votes conditionnels ; tous les autres furent simplement approbatifs. Les conditions, objections ou hésitations, exprimées par écrit, furent envoyées à la commission dogmatique, pour qu'elle recherchât, afin d'arriver à l'unanimité complète, jusqu'à quel point on en pourrait tenir compte, sans préjudice des votes de l'immense majorité. Toutes ces conditions furent imprimées en un volume in-quarto de 51 pages, et distribuées à tous les Pères. Dans la congrégation générale du 19 avril, la commission présenta sur ces conditions un rapport très-étendu, où elle en recommandait quelques-unes à l'acceptation des Pères ; ces amendements furent effectivement adoptés. Pour les autres, le rapport dissipait les doutes, écartait les malentendus et les scrupules par des déclarations très-nettes, et au besoin par des preuves nouvelles. La conséquence fut que, les changements admis par la congrégation générale ayant été effectués dans le texte du projet et ce texte ayant été définitivement fixé, la constitution dogmatique fut adoptée à l'unanimité dans la troisième session publique.

VII.

TROISIÈME SESSION PUBLIQUE.

La troisième session publique eut lieu le 24 avril, premier dimanche après Pâques (*Dominica in albis*), avec le même cérémonial que la seconde. Le projet de la première définition de foi, sous le titre de *Constitutio dogmatica de Fide catholica*, ayant reçu sa rédaction définitive d'après les votes de la dernière congrégation générale, avait été imprimé et distribué à tous les Pères, pour que chacun pût encore revoir ce qu'il allait publiquement et solennellement déclarer être la foi de l'Eglise catholique, et déposer ainsi son suffrage avec conscience et en connaissance de cause.

La session étant ouverte sous la présidence personnelle du Pape, l'évêque de Fabriano lut, du haut de l'ambon, à haute et intelligible voix, le projet qui se trouvait sous les yeux de chacun des Pères, et demanda en terminant si les Pères du Concile approuvaient les définitions de foi et les canons contenus dans cette constitution. Le sous-secrétaire du Concile monta ensuite à l'ambon et appela les noms des cardinaux, patriarches, primats, archevêques, évêques, prélats et généraux d'ordres, qui à mesure é mirent verbalement leurs votes, aussitôt enregistrés par les scrutateurs.

Le nombre des Pères votans s'éleva à 667. Tous adhérèrent par *Placet*. Ainsi le projet de cette première constitution dogmatique avait l'approbation unanime des Pères du Concile.

VIII.

CONGRÉGATIONS GÉNÉRALES SUIVANTES JUSQU'À LA IVe SESSION.

Dès le jour suivant, 25 avril, les Pères reçurent le projet relatif à l'introduction dans toute l'Eglise d'un petit catéchisme uniforme, projet retouché par

la commission de discipline d'après les amendements produits pendant les débats, et la nouvelle discussion fut fixée au 28 avril. De tous les projets disciplinaires, celui-ci était le plus court ; il n'avait que trois ou quatre pages d'impression et n'était pas divisé en chapitres. La discussion ne demanda que deux jours (congrégations générales des 29 et 30 avril). 9 orateurs, y compris le rapporteur, se firent entendre dans la discussion générale ; 6 dans la discussion spéciale, savoir : 4 Français, 3 Autrichiens, 3 Italiens, 2 Allemands, 2 Anglais, 1 Américain du Nord. Personne ne demandant plus la parole, la discussion fut déclarée close et le projet, avec les observations et amendements présentés, renvoyé à la commission pour être corrigé. Ces observations et amendements, au nombre de sept seulement, furent imprimés et distribués aux Pères, puis la commission fit son rapport à la congrégation du 4 mai, et, au vote, quelques-uns de ces amendements furent admis, les autres écartés. Le projet lui-même fut adopté à une grande majorité, par appel nominal. Les conditions ou difficultés présentées durant ce vote furent renvoyées à la commission, qui fit son rapport le 13 mai suivant. Le projet, modifié d'après les amendements adoptés dans la congrégation du 4 mai, fut imprimé et distribué, et pour le moment il n'en fut plus question.

Dès les derniers jours d'avril, on avait fait imprimer et distribuer à tous les Pères les observations écrites remises à la commission dogmatique par un grand nombre d'entre eux sur la primauté du Pontife romain et son infailibilité. On y avait joint le rapport de la commission sur ces deux objets, ainsi que le *schema* remanié d'après ces observations et portant ce titre : *Constitutio dogmatica prima de Ecclesia Christi*. La doctrine catholique relative au Pape, comme chef suprême de l'Eglise, s'y trouvait exposée en quatre chapitres, précédés d'une introduction.

Bien que cette priorité, ainsi donnée au *schema* concernant la primauté du Pape et son infailibilité, soulevât de nouvelles observations de la part des évêques qui avaient déjà demandé que ce *schema* ne fût pas du tout présenté au Concile, on crut cependant devoir obtempérer aux vœux de la grande majorité. Aussi l'ouverture de la discussion générale sur ce *schema* fut-elle indiquée pour le 14 mai, après que, dans la congrégation générale du 13, il eut été fait oralement un rapport sur ce sujet. De tous les côtés, l'empressement à prendre part au débat fut extrême. Dès le premier jour, on entendit des évêques d'Italie, de France, d'Espagne, de Hongrie et de l'Amérique du Nord. Cette discussion générale dura quatorze congrégations générales, du 14 mai au 3 juin, jusqu'à ce qu'il devint évident qu'on ne faisait plus que répéter en d'autres termes ce qui avait été déjà dit, et que les débats roulaient exclusivement sur les troisième et quatrième chapitres, qui devaient cependant être encore soumis à une discussion spéciale. Dans cet état de choses, plus de cent évêques demandèrent aux présidents de vouloir bien mettre aux voix la clôture de la dis-

cussion générale, et, en présence du nombre des signataires de cette motion, les présidents crurent, non, ce semble, sans raison, devoir user de leur droit, en consultant l'assemblée sur le point de savoir s'il fallait clore la discussion générale, bien que plusieurs orateurs fussent encore inscrits, et passer à la discussion spéciale sur les différentes parties du *schema*. Le Concile adopta cette motion à une très-grande majorité, et ainsi fut terminée la discussion générale où, non compris le rapporteur, qui était un Français, on avait entendu 64 orateurs. Ces derniers se partageaient entre les nationalités suivantes: 13 Français, 10 Italiens, 8 Austro-Hongrois (dont la Hongrie à elle seule avait fourni six), 6 Américains du Nord, 5 Espagnols, 5 Irlandais, 4 Allemands, 3 Suisses, 3 Orientaux, 2 Anglais, 1 Belge, 1 Hollandais, 1 de l'île de Corfou, 1 de l'Amérique du Sud et 1 de l'Asie orientale.

On passa donc à la discussion spéciale. L'introduction et les deux premiers chapitres présentaient peu de difficultés, tout le monde étant d'accord sur les points principaux. Dans la discussion spéciale sur l'introduction, le 6 juin, 7 orateurs prirent la parole: 3 de l'Amérique du Nord, 1 de l'Amérique centrale, 1 Autrichien, 1 Français et 1 Italien. Personne ne demandant plus la parole, cette partie de la discussion spéciale fut déclarée close.

Dans la congrégation du 7 juin eurent lieu la discussion du premier chapitre, à laquelle cinq orateurs prirent part, et la discussion du deuxième, où trois orateurs seulement se firent entendre. Des cinq premiers, trois étaient Italiens, un Autrichien et un Belge; des trois derniers, un Espagnol, un Italien et un Américain du Nord.

Les débats furent beaucoup plus animés sur le troisième chapitre. Commencés le 9 juin, ils se poursuivirent durant cinq congrégations générales et amenèrent à la tribune 32 orateurs: 13 Français, 5 Italiens, 4 Austro-Hongrois, 3 Espagnols, 2 Orientaux, 2 Américains du Nord, 1 Allemand, 1 Belge et 1 Américain du Sud. La liste des orateurs étant épuisée, on prononça la clôture, et le troisième chapitre, ainsi qu'il en avait été des deux premiers et de l'introduction, fut renvoyé à l'examen de la commission dogmatique, avec tous les amendements et les discours à l'appui.

La discussion spéciale du quatrième chapitre commença le 15 juin et occupa onze congrégations générales, jusqu'au 4 juillet. 57 orateurs prirent la parole; à leur tête 6 cardinaux et 2 patriarches. On entendit 14 Italiens, 14 Français, 6 Américains du Nord, 5 Irlandais, 4 Espagnols, 3 Allemands, 3 Autrichiens, 2 Suisses, 2 Orientaux, 2 Américains du Centre, 1 Anglais, 1 Américain du Sud et 1 évêque de l'Afrique (Saint-Denis, île Bourbon). Personne ne demandant plus la parole, on prononça la clôture, et, comme les autres chapitres, le quatrième fut renvoyé, avec les amendements et les discours, à l'examen de la commission dogmatique.

Durant ces discussions du *schema* de la Primauté et de l'Infaillibilité du Pontife romain, qui durèrent

du 14 mai au 4 juillet, la commission dogmatique n'avait pas négligé l'examen attentif des amendements proposés pendant les débats et renvoyés devant elle. Elle avait commencé par ceux qui étaient relatifs à l'introduction, au nombre de 17. Après les avoir fait imprimer et distribuer aux Pères, elle fit son rapport dans la congrégation du 13 juin. Sur ses propositions, un grand nombre d'amendements furent adoptés, et l'introduction lui revint, pour être de nouveau corrigée, conformément à ces amendements.

Le 15 juin, la commission présenta son rapport sur les amendements produits au cours de la discussion orale des deux premiers chapitres. Quatre de ces amendements visaient le premier, et cinq le second. Suivant son avis, la congrégation en adopta plusieurs des uns et des autres, puis les deux chapitres retournèrent devant la commission. Quand celle-ci eut terminé ses corrections de l'introduction et des deux premiers chapitres, ces trois parties du *schema* furent de nouveau imprimées et distribuées aux Pères, pour être encore soumises aux suffrages de la congrégation générale. Le vote eut lieu le 2 juillet sur chacune des parties séparément. Toutes les trois furent adoptées, avec contre-épreuve, presque à l'unanimité.

Les amendements produits pendant la discussion du troisième chapitre, au nombre de 72, étant déjà imprimés et distribués, la commission put présenter son rapport dans la congrégation du 5 juillet. On vota un très-grand nombre de ces amendements, si bien que plusieurs passages reçurent jusqu'à deux ou trois corrections, quelques-uns même davantage. Parmi les amendements recommandés par la commission et unanimement adoptés, nous remarquons tout particulièrement celui-ci: » Les évêques qui, établis par l'Esprit-Saint, à la place des Apôtres leur ont succédé comme vrais pasteurs, etc. » Le chapitre tout entier fut ensuite renvoyé à la commission pour être remanié suivant les amendements adoptés. Ce rapport et les votes demandant plus d'une congrégation, on ne termina qu'à la suivante.

On arrivait donc enfin au quatrième chapitre, sur lequel 96 amendements avaient été présentés au cours de la discussion orale. Ces amendements imprimés étaient tous entre les mains des Pères. A la congrégation du 11 juillet, la commission présenta un rapport détaillé sur ces amendements; et, au vote, il y en eut un si grand nombre d'adoptés que le chapitre, non-seulement reçut un nouveau titre, mais fut même augmenté de trois paragraphes nouveaux, parmi lesquels le second, très-important, où se trouve exposé comment, au témoignage de l'histoire, les Papes ont toujours exercé leur magistère dans l'Eglise, et comment l'Eglise l'a toujours reconnu. Par là même les esprits se trouvaient rassurés sur la manière dont les Papes continueront à l'exercer dans l'avenir. Après l'adoption, à une très-grande majorité, de ces amendements, le quatrième chapitre fut comme les autres renvoyé à correction devant la commission, qui se mit au travail sans retard avec le plus grand soin. Les troisième et qua-

trième chapitres, remaniés et transformés, furent promptement imprimés, distribués aux Pères et votés le 13 juillet. On adopta l'un et l'autre, dans leur rédaction nouvelle, à une grande majorité.

Alors eut lieu le vote par appel nominal, sur l'ensemble du *schema* dogmatique de la Primauté du Pontife romain et de son Infaillibilité. Ce *schema* se trouvait entre les mains des Pères et se présentait à leurs suffrages sous la forme qui lui avait été finalement donnée, après un double travail de remaniement : le premier, effectué d'après les observations présentées par écrit avant la discussion ; le second, qui suivit une discussion de trente-deux jours et qui fut la conséquence de l'adoption et de l'insertion dans le *schema* d'un grand nombre d'amendements. Le résultat du vote où les suffrages pouvaient être exprimés par *Placet*, *Non placet* ou *Placet juxta modum*, fut le suivant : sur 601 votants, 451 adoptèrent purement et simplement le projet dans son entier, 88 se déclarèrent contre, et 62 votèrent sous condition. C'était un mardi ; les menaces de guerre entre la France et la Prusse obligeaient de se hâter, et l'on ne put attendre un dimanche ou un jour de fête, comme aux sessions précédentes. Le *schema* de la *Primauté et de l'Infaillibilité du Pontife romain*, dans sa forme définitive, avait été imprimé et se trouvait entre les mains de tous les Pères, pour qu'ils sussent bien sur quoi, en leur qualité de témoins des enseignements divins et de la tradition de l'Eglise, ils allaient voter, sur la foi de leur serment et selon les inspirations de leur conscience. La veille, 17 juillet, 55 Pères avaient souscrit une déclaration, déposée le 18 au matin, où ils annonçaient leur intention de ne point paraître à la session, parce que, d'une part, ils hésitaient encore à déclarer leur adhésion à ce *schema*, et que, d'autre part, ils ne voulaient pas le rejeter en session publique. La session eut lieu avec le même cérémonial que la troisième. Au commencement, la messe solennelle, le dépôt des Saintes Ecritures sur l'autel érigé au milieu de l'assemblée et l'invocation du Saint-Esprit. Puis, l'évêque de Fabriano, du haut de l'ambon, lut à haute et intelligible voix le projet de constitution, en demandant à la fin si les Pères du Concile approuvaient les définitions doctrinales et les canons contenus dans cette constitution. La question posée, le sous-secrétaire du Concile monta à l'ambon et fit l'appel nominal des cardinaux, patriarches, primats, archevêques, évêques, abbés et généraux d'ordres, qui, chacun à son tour, é mirent de vive voix leurs votes, aussitôt inscrits par les scrutateurs. Le résultat fut celui-ci : 535 Pères présents avaient voté, sur lesquels 533 avaient donné leur approbation, et 2 seulement (1 Italien et 1 Américain du Nord) avaient voté *Non placet*. Le Pape se leva, pour annoncer à haute voix que tous les Pères présents, à l'exception de deux, avaient approuvé la constitution lue auparavant, et il la confirma aussitôt solennellement.

APPENDIX LXIII.

CONSTITUTIO QUA CENSURÆ LATÆ SENTENTIÆ LIMITANTUR.

De censuris et casibus Summo Pontifici reservatis. — Excommunicationes latæ sententiæ speciali modo reservatæ. — Excommunicationes simpliciter reservatæ. — Excommunicationes latæ sententiæ episcopis sive ordinariis reservatæ. — Excommunicationes nemini reservatæ. — Suspensiones latæ sententiæ Summo Pontifici reservatæ. — Interdicta latæ sententiæ reservata.

PIUS EPISCOPUS SERVUS SERVUS SERVORUM DEI AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Apostolicæ Sedis moderationi convenit, quæ salubriter veterum canonum auctoritate constituta sunt, sic retinere, ut, si temporum rerumque mutatio quidpiam esse temperandum prudenti dispensatione suadeat, Eadem Apostolica Sedes congruum supremæ suæ potestatis remedium ac providentiam impendat. Quamobrem cum animo Nostro jampridem revolveremus, ecclesiasticas censuras, quæ per modum latæ sententiæ, ipsoque facto incurrendæ ad incolumitatem ac disciplinam ipsius Ecclesiæ tutandam, effrenemque improborum licentiam coercendam et emendandam sancte per singulas ætates indictæ ac promulgatæ sunt, magnum ad numerum sensim excrevisse ; quasdam etiam, temporibus moribusque mutatis, a fine atque causis, ob quas impositæ fuerant, vel a pristina utilitate atque opportunitate excidisse ; eamque ob rem non infrequentes oriri sive in iis, quibus animarum cura commissa est, sive in ipsis fidelibus dubitates, anxietates, angoresque conscientiæ ; Nos ejusmodi incommodis occurrere volentes, plenam earumdem recensionem fieri Nobisque proponi jussimus, ut, diligenti adhibita consideratione, statueremus, quasnam ex illis servare ac retinere oporteret, quas vero moderari aut abrogare congrueret. Ea igitur recensione peracta, ac Venerabilibus Fratribus Nostriis S. R. E. Cardinalibus in negotiis Fidei Generalibus Inquisitoribus per universam Christianam Rempublicam deputatis in consilium adscitis, reque diu ac mature perpensa, motu proprio, certa scientia, matura deliberatione Nostra, deque Apostolicæ nostræ potestatis plenitudine, hac perpetuo valitura Constitutione decernimus, ut ex quibuscumque censuris sive excommunicationis, sive suspensionis, sive interdicti, quæ per modum latæ

sententiæ, ipsoque facto incurrendæ hactenus impositæ sunt, nonnisi illæ, quas in hac ipsa Constitutione inserimus, eoque modo, quo inserimus, robur exinde habeant; simul declarantes, easdem non modo ex veterum canonum auctoritate, quatenus cum hac Nostra Constitutione conveniunt, verum etiam hac ipsa Constitutione Nostra, non secus ac si primum editæ ab ea fuerint, vim suam prorsus accipere debere.

EXCOMMUNICATIONES LATÆ SENTENTIÆ SPECIALI MODO
ROMANO PONTIFICI RESERVATÆ.

Itaque excommunicationi latæ sententiæ speciali modo Romano Pontifici reservatæ subjacere declaramus :

I

Omnes a christiana fide apostatas, et omnes ac singulos hæreticos, quocumque nomine censeantur, et cujuscumque sectæ existant, eisque credentes, eorumque receptores, fautores ac generaliter quoslibet illorum defensores.

II

Omnes et singulos scienter legentes sine auctoritate Sedis Apostolicæ libros eorundem apostatarum et hæreticorum hæresim propugnantes, nec non libros cujusvis auctoris per Apostolicas litteras nominatim prohibitos, eosdemque libros retinentes, imprimentes et quomodolibet defendentes.

III

Schismaticos et eos qui a Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter se subtrahunt vel recedunt.

IV

Omnes et singulos, cujuscumque status, gradus seu conditionis fuerint, ab ordinationibus seu mandatis Romanorum Pontificum pro tempore existentium ad universale futurum Concilium appellantes, nec non eos, quorum auxilio, consilio vel favore appellatum fuerit.

V

Omnes interficientes, mutilantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuncios, aut eos a suis Diœcesibus, Territoriis, Terris, seu Dominiis ejicientes, nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eis auxilium, consilium vel favorem.

VI

Impedientes directe vel indirecte exercitium jurisdictionis ecclesiasticæ sive interni sive externi fori, et ad hoc recurrentes ad forum

sæculare, ejusque mandata procurantes, edentes, aut auxilium, consilium vel favorem præstantes.

VII

Cogentes sive directe, sive indirecte judices laicos ad trahendum ad suum tribunal personas ecclesiasticas præter canonicas dispositiones: item edentes leges vel decreta contra libertatem aut jura Ecclesiæ.

VIII

Recurrentes ad laicam potestatem ad impediendas litteras vel acta quælibet a Sede Apostolica, vel ab ejusdem Legatis aut Delegatis quibuscumque profecta, eorumque promulgationem vel executionem directe vel indirecte prohibentes, aut eorum causa sive ipsas partes, sive alios lædentes vel perterrefacientes.

IX

Omnes falsarios Litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis ac supplicationum gratiam vel justitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vice-Cancellarios seu Gerentes vices eorum aut de mandato Ejusdem Romani Pontificis signatarum: nec non falso publicantes Litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, et etiam falso signantes supplicationes hujusmodi sub nomine Romani Pontificis seu Vice Cancellarii aut Gerentis vices prædictorum.

X

Absolventes complicem in peccato turpi etiam in mortis articulo, si alius Sacerdos licet non adprobatus ad confessiones, sine gravi exortura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem.

XI

Usurpantes aut sequestrantes jurisdictionem, bona, redditus, ad personas ecclesiasticas ratione suarum Ecclesiarum aut Beneficiorum pertinentes.

XII

Invadentes, destruentes, detinentes per se vel per alios, civitates, terras, loca aut jura ad Ecclesiam Romanam pertinentia; vel usurpantes, perturbantes, retinentes supremam jurisdictionem in eis; nec non ad singula prædicta auxilium, consilium, favorem præbentes.

A quibus omnibus excommunicationibus huc usque recensitis absolutionem Romano Pontifici pro tempore speciali modo reservatam esse et reservari; et pro ea generalem concessionem absolventi a casibus et censuris, sive excommunicationibus Romano Pontifici reservatis nullo pacto sufficere declaramus, revocatis insuper

earumdem respectu quibuscumque indultis concessis sub quavis forma et quibusvis personis etiam Regularibus cujuscumque Ordinis, Congregationis, Societatis et Instituti, etiam speciali mentione dignis et in quavis dignitate constitutis Absolvere autem præsumentes sine debita facultate, etiam quovis prætectu, excommunicationis vinculo Romano Pontifici reservatæ innodatos se sciant, dummodo non agatur de mortis articulo, in quo tamen firma sit quoad absolutos obligatio standi mandatis Ecclesiæ, si convaluerint.

EXCOMMUNICATIONES LATÆ SENTENTIÆ ROMANO PONTIFICI
RESERVATÆ.

Excommunicationi latæ sententiæ Romano Pontifici reservatæ subjacere declaramus :

I

Docentes vel defendentes sive publice, sive privatim, propositiones ab Apostolica Sede damnatas sub excommunicationis pœna latæ sententiæ; item docentes vel defendentes tamquam licitam praxim inquirendi a pœnitente nomen complices, prouti damnata est a Benedicto XIV in Const. *Suprema* 7 Julii 1745; *Ubi primum* 2 Julii 1746; *Ad eradicandum* 28 Septembris 1746.

II

Violentas manus, suadente diabolo, injicientes in Clericos, vel utriusque sexus Monachos, exceptis quoad reservationem casibus et personis, de quibus jure vel privilegio permittitur, ut Episcopus aut alius absolvat.

III

Duellum perpetrantes, aut simpliciter ad illud provocantes, vel ipsum acceptantes, et quoslibet complices, vel qualemcumque operam aut favorem præbentes, nec non de industria spectantes, illudque permittentes, vel quantum in illis est, non prohibentes, cujuscumque dignitatis sint, etiam regalis vel imperialis.

IV

Nomen dantes sectæ *Massonicæ*, aut *Carbonariæ*, aut aliis ejusdem generis sectis quæ contra Ecclesiam vel legitimas potestates seu palam, seu clandestine machinantur; nec non iisdem sectis favorem qualemcumque præstantes; earumve occultos coriphæos ac duces non denuntiantes, donec non denuntiaverint.

V

Immunitatem asyli ecclesiastici, ausu temerario, violare jubentes, aut violentes.

VI

Violantes clausuram Monialium, cujuscumque generis aut conditionis, sexus vel ætatis fuerint, in earum monasteria absque legitima licentia ingrediendo, pariterque eos introducentes vel admittentes, itemque Moniales ab illa exeuntes extra casus ac formam a S. Pio V in Constit. *Decori* præscriptam.

VII

Mulieres violentes Regularium virorum clausuram, et Superiores aliosve eas admittentes.

VIII

Reos simoniæ realis in Beneficiis quibuscumque, eorumque complices.

IX

Reos simoniæ confidentialis in Beneficiis quibuslibet, cujuscumque sint dignitatis.

X

Reos simoniæ realis ob ingressum in Religionem.

XI

Omnes qui quæstum facientes ex indulgentiis aliisque gratiis spiritualibus excommunicationis censura plectuntur Constitutione S. Pii V *Quam plenum* 2 Januarii 1569.

XII

Colligentes eleemosynas majoris pretii pro Missis, et ex iis lucrum captantes, faciendo eas celebrari in locis ubi Missarum stipendia minoris pretii esse solent.

XIII

Omnes qui excommunicatione mulctantur in Constitutionibus S. Pii V, *Admonet nos*, quarto Kalendas Aprilis 1567, Innocentii IX *Quæ ab hac Sede*, pridie Nonas Novembris 1591, Clementis VIII, *Ad Romani Pontificis curam*, 26 Junii 1592, et Alexandri VII *Inter ceteras*, nono Kalendas Novembris 1660, alienationem et infeudationem civitatum et locorum S. R. E. resipientibus.

XIV

Religiosos præsumentes clericis aut laicis extra casum necessitatis Sacramentum Extremæ Unctionis aut Eucharistiæ per viaticum ministrare absque Parochi licentia.

XV

Extrahentes absque legitima venia reliquias ex Sacris Cœmeteriis sive Cætacumbis urbis Romæ ejusque territorii, eisque auxilium vel favorem præbentes.

XVI

Communicantes cum excommunicato nominatim a Papa in crimine criminoso, ei scilicet impendendo auxilium vel favorem.

XVII

Clerici scienter et sponte communicantes in divinis cum personis a Romano Pontifice nominatim excommunicatis et ipsos in officiis recipientes.

EXCOMMUNICATIONES LATÆ SENTENTIÆ EPISCOPIS SIVE ORDINARIIS RESERVATÆ.

Excommunicationi latæ sententiæ Episcopis sive Ordinariis reservatæ subjacere declaramus :

I

Clericos in Sacris constitutos vel Regulares aut Moniales post votum solemne castitatis matrimonium contrahere præsumentes; nec non omnes cum aliqua ex prædictis personis matrimonium contrahere præsumentes.

II

Procurantes abortum, effectu secuto.

III

Litteris apostolicis falsis scienter utentes, vel crimini ea in re cooperantes.

EXCOMMUNICATIONES LATÆ SENTENTIÆ NEMINI RESERVATÆ.

Excommunicationi latæ sententiæ nemini reservatæ subjacere declaramus :

I

Mandantes seu cogentes tradi Ecclesiasticæ sepulturæ hæreticos notorios aut nominatim excommunicatos vel interdictos.

II

Lædentes aut perterrefacientes Inquisitores, denuntiantes, testes, aliosve ministros S. Officii; ejusve Sacri Tribunalis scripturas diripientes, aut comburentes; vel prædictis quibuslibet auxilium, consilium, favorem præstantes.

III

Alienantes et recipere præsumentes bona ecclesiastica absque Beneplacito Apostolico, ad formam Extravagantis, *Ambitosæ* De Reb. eccl. non alienandis.

IV

Negligentes sive culpabiliter omittentes denuntiare infra mensem Confessarios sive Sacerdotes a quibus sollicitati fuerint ad turpia in quibuslibet casibus expressis a Prædecess. Nostri

Gregorio XV Const. *Universi* 20 Augusti 1622, et Benedicto XIV Constit. *Sacramentum pœnitentiæ*, 1 Junii 1741.

Præter hos hactenus recensitos, eos quoque quos Sacrosanctum Concilium Tridentinum, sive reservata Summo Pontifici aut Ordinariis absolute, sive absque ulla reservatione excommunicavit, Nos pariter ita excommunicatos esse declaramus; excepta anathematis pœna in Decreto Sess. IV *De editione et usu Sacrorum Librorum* constituta, cui illos tantum subjacere volumus, qui libros de rebus sacris tractantes sine Ordinarii approbatione, imprimunt, aut imprimi faciunt.

SUSPENSIONES LATÆ SENTENTIÆ SUMMO PONTIFICI RESERVATÆ.

I

Suspensionem ipso facto incurrunt a suorum Beneficiorum perceptione ad beneplacitum S. Sedis Capitula et Conventus Ecclesiarum et Monasteriorum aliique omnes, qui ad illarum seu illorum regimen et administrationem recipiunt Episcopos aliosve Prælatos de prædictis Ecclesiis, seu Monasteriis apud eandem S. Sedem quovis modo provisos, antequam ipsi exhibuerint Litteras Apostolicas de sua promotione.

II

Suspensionem per triennium a collatione Ordinum ipso jure incurrunt aliquem ordinantes absque titulo Beneficii vel patrimonii cum pacto ut ordinatus non petat ab ipsis alimenta.

III

Suspensionem per annum ab Ordinum administratione ipso jure incurrunt ordinantes alienum subditum etiam sub prætextu Beneficii statim conferendi, aut jam collati, sed minime sufficientis, absque ejus Episcopi litteris dimissorialibus, vel etiam subditum proprium, qui alibi tanto tempore moratus sit, ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, absque Ordinarii ejus loci litteris testimonialibus.

IV

Suspensionem per annum a collatione Ordinum ipso jure incurrit, qui, excepto casu legitimi privilegii, Ordinem sacrum contulerit absque titulo Beneficii vel patrimonii Clerico in aliqua Congregatione viventi, in qua solemnis professio non emittitur, vel etiam religioso nondum professo.

V

Suspensionem perpetuam ab exercitio Ordinum ipso jure incurrunt, Religiosi ejecti, extra Religionem degentes.

VI

Suspensionem ab Ordine suscepto ipso jure incurrunt, qui eundem Ordinem recipere præsumpserunt ab excommunicato vel suspenso, vel interdicto nominatim denunciatis, aut ab hæretico vel schismatico notorio: eum vero, qui bona fide a quopiam eorum est ordinatus, exercitium non habere ordinis sic suscepti, donec dispense-tur, declaramus.

VII

Clerici sæculares exteri ultra quatuor menses in Urbe commorantes ordinati ab alio quam ab ipso suo Ordinario absque licentia Card. Urbis Vicarii, vel absque prævio examine coram eodem peracto, vel etiam a proprio Ordinario posteaquam in prædicto examine rejecti fuerint: nec non Clerici pertinentes ad aliquem e sex Episcopatibus suburbicariis, si ordinentur extra suam diœcesim, dimissorialibus sui Ordinarii ad alium directis quam ad Card. Urbis Vicarium: vel non præmissis ante Ordinem sacrum suscipiendum exercitiis spiritualibus per decem dies in domo urbana Sacerdotum a Missione nuncupatorum, suspensionem ab Ordinibus sic susceptis ad beneplacitum S. Sedis ipso jure incurrunt: Episcopi vero ordinantes ab usu Pontificalium per annum.

INTERDICTA LATÆ SENTENTIÆ RESERVATA.

I

Interdictum Romano Pontifici speciali modo reservatum ipso jure incurrunt Universitates, Collegia et Capitula, quocumque nomine nuncupentur, ab ordinationibus seu mandatis ejusdem Romani Pontificis pro tempore existentis ad universale futurum Concilium appellantia.

II

Scienter celebrantes vel celebrari facientes divina in locis ab Ordinario, vel delegato Judice, vel a jure interdictis; aut nominatim excommunicatos ad divina officia, seu ecclesiastica sacramenta, vel ecclesiasticam sepulturam admittentes, interdictum ab ingressu Ecclesiæ ipso jure incurrunt, donec ad arbitrium ejus, cujus sententiam contempserunt, competenter satisfecerint.

Denique quoscumque alios Sacrosanctum Concilium Tridentinum suspensos aut interdictos ipso

jure esse decrevit, Nos pari modo suspensioni vel interdicto eosdem obnoxios esse volumus et declaramus.

Quæ vero censuræ sive excommunicationis, sive suspensionis, sive interdicti, Nostris, aut Prædecessorum Nostrorum Constitutionibus, aut sacris canonibus præter eas quas recensuimus, latæ sunt, atque hactenus in suo vigore perstiterunt sive pro R. Pontificis electione, sive pro interno regimine quorumcumque ordinum et institutorum regularium, nec non quorumcumque collegiorum, congregationum cœtuum locorumque piorum cujuscumque nominis aut generis sint, eas omnes firmas esse, et in suo robore permanere volumus et declaramus.

Ceterum decernimus, in novis quibuscumque concessionibus ac privilegiis, quæ ab Apostolica Sede concedi cuivis contigerit, nullo modo ac ratione intelligi unquam debere, aut posse comprehendere facultatem absolvendi a casibus et censuris quibuslibet Romano Pontifici reservatis, nisi de iis formalis explicita ac individua mentio facta fuerit: quæ vero privilegia aut facultates, sive a Prædecessoribus Nostris, sive etiam a Nobis cuilibet Cœtui, Ordini, Congregationi, Societati et Instituto, etiam regulari cujusvis speciei, etsi titulo peculiari prædito, atque etiam speciali mentione digno a quovis unquam tempore huc usque concessæ fuerint, ea omnia, easque omnes Nostra hac Constitutione revocatas, suppressas, et abolitas esse volumus, prout reapse revocamus, supprimimus, et abolemus, minime refragantibus aut obstantibus privilegiis quibuscumque, etiam specialibus, comprehensis, vel non, in corpore juris, aut Apostolicis Constitutionibus, et quavis confirmatione Apostolica, vel immemorabili etiam consuetudine, aut alia quacumque firmitate roboratis quibuslibet etiam formis ac tenoribus, et cum quibusvis derogatoriis, aliisque efficacioribus et insolitis clausulis, quibus omnibus, quatenus opus sit, derogare intendimus et derogamus.

Firmam tamen esse volumus absolvendi facultatem a Tridentina Synodo Episcopis concessam *Sess. XXIV cap. VI de reform.* in quibuscumque censuris Apostolicæ Sedi hac Nostra Constitutione reservatis, iis tantum exceptis, quas eidem Apostolicæ Sedi speciali modo reservatas declaravimus.

Decernentes has Litteras, atque omnia et singula, quæ in eis constituta ac decreta sunt, omnesque et singulas, quæ in eisdem factæ sunt ex anterioribus Constitutionibus Prædecessorum Nostrorum, atque etiam Nostris, aut ex aliis

sacris Canonibus quibuscumque, etiam Conciliorum Generalium, et ipsius Tridentini, mutationes, derogationes, ratas et firmas, ac respectiverata atque firma esse et fore, suosque plenarios et integros effectus obtinere; sicque et non aliter in præmissis per quoscumque Judices Ordinarios et Delegatos, etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, et Apostolicæ Sedis Nuntios, ac quosvis alios quacumque præeminentia, ac potestate fungentes, et functuros, sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate; judicari ac definiri debere; et irritum atque inane esse ac fore quidquid super his a quoquam quavis auctoritate, etiam prætextu cujuslibet privilegii, aut consuetudinis inductæ, quam abusum esse declaramus, scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus præmissis, aliisque quibuslibet ordinationibus, constitutionibus, privilegiis, etiam speciali et individua mentione dignis, nec non consuetudinibus quibusvis etiam immemorabilibus, ceterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam Nostræ Constitutionis, ordinationis, limitationis, suppressionis, derogationis, voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo octingentesimo sexagesimo nono, quarto dus Octobris, Pontificatus Nostri anno vigesimo quarto.

M. CARD. MATTEI Pro-Datarius — N. CARD. PARACCIANI CLARELLI.

Visa de Curia
Dominicus Bruti.
Loco † Plumbi I. Cugnoni.

COMMENTARIUS AUCTORE SACERD.

GRANDCLAUDE.

PRÆMONITIONES.

1° Constitutio *Apostolicæ Sedis* qua censuræ latæ sententiæ innovantur et limitantur, non est *lex nova*, quoad res plerasque quas continet, sed tantum quoad formam; quapropter rebus inspectis de quibus agit, ejus interpretatio, maxima ex parte, jamdiu a probatis auctoribus facta censeri debet. Tamen aliquas limitationes antiquioris juris induxit et simul

nonnulla de novo auxit; ideoque ejus explanatio doctrinalis non exigua utilitatis est, præsertim confessoribus.

2° Constitutio illa non eget promulgatione in singulis diœcesibus, ut plene in tota Ecclesia vigeat, tum quia generalis doctrina est leges Pontificias plenam obligandi vim sortiri, etiamsi non promulgentur in singulis provinciis, tum quia non consistit in legibus novis, uti superius notavimus, tum denique, quia Sanctissimus D. N. Pius Papa IX declarat « fuisse eam (Constitutionem Apostolicæ Sedis) promulgatam Romæ pro tota Ecclesia, et ad omnes partes promulgatam, et ubique locorum esse observandam, « licet in singulis diœcesibus non fuerit promulgata. »

3° *Hæc constitutio est hodie totus codex pœnalis Ecclesiæ universalis, ad censuras latæ sententiæ quod spectat*, ac proinde omnes casus ob censuram reservatos Romano Pontifici recenset; namque in eadem legimus: « Plenam earundem (censurarum) recensionem fieri, nobisque proponi jussimus.... eaigitur recensione peracta... decernimus ut ex quibuscumque censuris, nonnisi illæ quæ in hac ipsa Constitutione inserimus, eoque modo quo inserimus, robur exinde habeant. »

Idem colligitur ex decreto S. Off. 4 April. 1871 quoad casus cum annexis censuris in Bulla *Cænæ* reservatos. Verum Sanctissimus Dominus Noster in laudata Const., censuras a Conc. Tridentino inflictas expresse renovat, et exinde magna exurgit quæstio:

4° *An omnes censuræ a Concilio Tridentino latæ comprehendantur sub Constitutione Apostolicæ Sedis?* Juxta communem Interpretum sententiam, illæ tantum censuræ nunc vigent quas *prima vice et directe* Tridentinum pronuntiavit, dum ceteræ omnes quas ex jure anteriori accepit, minime innovantur in constitutione S. D. N. Pii IX.

Hoc colligitur in primis ex scopo laudatæ Constitutionis, qui est ut stricte et sublata omni dubitatione determinetur *numerus* censurarum; porro, si censuræ antiquioris juris quas Concilium Tridentinum, verbis præsertim generalibus, commemorat et renovat, nunc vigerent, numerus censurarum certus non esset; quin imo magis quam prius anceps evaderet.

Deinde ipse titulus Constitutionis est « ut limitentur censuræ; » ergo dum dicitur: « Præter hos hactenus recensitos, eos quoque quos Sacrosanctum Conc. Tridentinum... excommunicavit, nos pariter ita excommunicatos esse declaramus.... » Verba intelligi debent limitative, nempe de censuris stricte Tridentinis, quas scilicet C. Trid. prima vice ac directe pronuntiavit.

Confirmatur ex modo loquendi recepto tum generaliter in jure Pontificio, tum specialiter in Constit. *Apostolicæ Sedis*, quo pœnæ a C. Trid. non prima vice inflictæ, sed tantum innovatæ, non dicuntur Tridentinæ, sed irrogatæ a tali Constitutione quæ primam illas tulit.

5° *Leges interpretationis Constitutionis Apostolicæ Sedis*: a) Præcipuus finis hujusce Constitutionis est, ut diximus, *censuras canonicas latæ sententiæ ipso facto incurrendas* limitare ac certo numero definire, ac proinde nihil innovatum est, sive circa *censuras*

ferendæ sententiæ, sive circa alias pœnas canonicas, quæ nomine censuræ strictè non veniunt, cujusmodi sunt *irregularitates*, *privationes*, etc.

b) Censuræ in laudata Constit. insertæ, quæ concordant ex toto vel ex parte cum veteribus canonibus, *eandem cum istis habent interpretationem* quoad illa omnia in quibus concordant: unde necesse est consulere et amplecti omnes et singulas interpretationes quas hactenus vel legitima auctoritas, vel communis consensus doctorum, vel legitima consuetudo tradiderit vel tenuerit.

c) Quotiescumque prædicta Constit. discordat a veteribus legibus, standum est huic novæ Constitutioni, quæ alias, ut *lex pœnalis seu odiosa, strictæ interpretationi subicitur*.

I

EXCOMMUNICATIONES LATÆ SENTENTIÆ, SPECIALI MODO (1)

ROMANO PONTIFICI RESERVATÆ

I

Omnes a christiana fide apostatas, et omnes ac singulos hæreticos, quocumque nomine censeantur, et cujuscunque sectæ existant, eisque credentes, eorumque receptores, fautores, ac generaliter quoslibet illorum defensores.

Excommunicantur: a) *Apostatæ*: hoc nomine veniunt etiam liberi cogitatores, rationalistæ, naturalistæ, qui actu publico vel externo cultum catholicum repudiaverunt, seu suam doctrinam palam fecerunt, et generatim illi omnes qui post susceptum baptismum a christiana fide penitus abscesserunt, licet non transeant ad judaismum vel infidelitatem, dummodo eorum recessus re externa in se gravi sit manifestatus: nam essentialis malitia Apostasiæ consistit in discessione a fide.

b) *Hæretici*: Hæresis differt ab apostasia, quia ex parte dumtaxat, in uno aut pluribus articulis, apostasia autem totaliter, aberrat a fide; sola hæresis formalis externa, seu actu externo moraliter malo manifestata, illam pœnam contrahit.

c) *Eorumque* (apostatarum et hæreticorum).

d) *Credentes* (hæreticis) sunt: 1º Illi qui uni alteri errori aut potius doctrinæ pravæ hæreticorum generatim sumptæ et in confuso spectatæ, assentiunt et signo externo hunc assensum manifestant, licet ad sectas hæreticorum formaliter non pertineant; 2º Illi qui licet nihil credant contra fidem, tamen in verbis et factis exterioribus profitentur sectam hæreticam: v. gr.: in infirmitate hæreticum pastorem vocant; prædicationi hæreticorum præsentem adsunt cum animo assentiendi, etiamsi non habeant animum assentiendi absolutum, sed tantum sub condi-

(1) Censuræ quæ nunc dicuntur *speciali modo* reservatæ, respondent, tum quoad reservationis modum, tum quoad ipsos casus, paucis exceptis, iisque in *Bulla Cænæ* continebantur.

tionem, quod ipsis motiva et rationes hæreticorum placuerunt.

e) *Receptores*: qui hæreticis hospitium præbent aut eosdem quovis modo occultant ne veniant in manum iudicis, ac pœnas hæresis incurrant.

f) *Fautores*: qui hæreticis, qua talibus, favorem scienter et voluntarie præstant, vel positive, eos laudando, excusando, exercitium cultus hæretici permittendo, scholas eis aperiendo, etc., vel negative, omittendo eorum denuntiationem, correctionem, etc.

g) *Defensores*: qui quovis modo tuentur vel errores hæreticorum, vel eorum personas ob causam hæresis. Secus si illos defenderent ob aliam causam, v. g.: propinquitatem, misericordiam. Sub generali appellatione defensorum venire possunt fautores, receptores, etc. Sed proprie et strictè defensores, sunt illi qui, etsi in mente sententiis fidei contrariis non assentiantur, errores tamen hæreticorum defendunt vel hæreticos in causa hæresis tuentur.

h) Ut credentes, fautores, etc., hæreticorum incurrant illam excommunicationem, sufficit ut isti hæretici vel apostatæ quibus inhærent, et efficaciter auxilium præstarunt, noti sint sine ulla dubitatione; nec requiritur ut sint nominatim declarati a iudice ecclesiastico, aut notorii.

II

Omnes et singulos scienter legentes sine auctoritate Sedis Apostolicæ libros eorumdem apostatarum et hæreticorum hæresim propugnantes, necnon libros cujusvis auctoris per Apostolicas litteras nominatim prohibitos eosdemque libros retinentes, imprimentes et quomodo libet defendentes.

Nota. Lectio pravorum librorum duplici lege prohibetur, *Naturali* et *ecclesiastica*, et utraque vetat lectionem, retentionem et impressionem.

1. *Quinam subiciantur illi excommunicationi?* Pœna fertur:

a) *Contra scienter legentes*, seu cum cognitione tam prohibitionis et censuræ, librorum qualitates omnes infra enumerandas, sive bono, sive malo fine legant, sive nihil sibi timendum putent, sive periculum sibi imminere iudicent.

Excommunicatio incurritur etiam ab illo qui legit librum in ea parte in qua nulla est hæresis, quia totus liber est prohibitus. Deinde parum refert an quis legat per se vel per alios (nisi per accidens et sine suo jussu audiret alium legentem), dummodo legat *formaliter* seu intelligat.

Tamen necesse est ut legat in *notabili quantitate*. Ab illa enim excommunicatione excusat parvitas materiæ, in qua determinanda non consentiunt DD.: melior regula ad recte determinandum mihi videtur illa quæ desumitur ex periculo cui legens se exponit: unde materia gravis non consistit in eadem quantitate materiali pro omnibus.

b) *Contra retinentes*; saltem notabili tempore, illos libros sive tanquam suos sive tanquam alienos: tempus requisitum non potest mathematicè definiri.

c) *Contra imprimentes*: quo nomine veniunt, non solum editores et ipsi typographi seu officinæ typographicæ domini, sed etiam qui typos componunt vel legunt, aut atramento tingunt, etc., seu generatim

illi omnes qui libri prohibiti editionem cooperatione satis proxima, scienter adjuvant. Qui valde remote concurrunt, a censura et peccato plerumque excusantur, quia sunt cooperatores pure materiales.

d) Contra *defendentes* : hæc vox illos omnes complectitur qui quolibet prætextu aut fine libros ejusmodi laudant et exaltant, vel ipsorum auctores defendunt, vel doctrinam in eis contentam approbant, vel tandem libros ipsos abscondunt, ne superioribus tradantur.

Notandum est quod de omnibus in hoc articulo recensitis intelligi debet quod diximus de legentibus, scilicet quod non incurrunt excommunicationem, nisi *sciunt* 1° librum esse apostatæ vel hæretici, atque 2° in hoc libro hæresim propugnari, nec non 3° pœnam qua plectitur eorum actio.

II. *Quales libri sub hac pœna sint prohibiti?*

Sunt duplicis generis :

a) *Libri hæreticorum et apostatarum*. Tres conditiones requiruntur ut excommunicatio incurratur : 1° ut auctores librorum sint veri certique apostatæ vel hæretici, nec sufficeret ut sint Judæi vel Infideles ; 2° ut libri hæresim non tantum contineant, sed etiam propugnent ; 3° verum probabilius sufficeret ut manifesta et indubia sit propugnatio hæresis vel apostasiæ in libro, quia tunc ex libro, auctor, etsi antea catholicus, v. g. *Renan*, nunc innotescit ut hæreticus vel apostata ; non requiritur ut auctor sit damnatus ; sed sufficit ut certo constet eum esse hæreticum. Verum quando propugnatio hæresis non satis apparet, præsumptio militat pro hæresis propugnatione, si auctor jam notus est ut formalis hæreticus : secus si non esset notus.

Sequitur : 1° Excommunicationem latam in Bulla *Cænæ* contra legentes, etc., libros hæreticorum de religione *in professo* tractantes non remanere, si hæresim non contineant nec propugnent ;

2° Notandum quod, juxta plures (1), nomine libri, non veniunt diaria, ephemerides, neque scripta breviora quæ 10 minora folia non attingunt, et ideo ejusmodi diaria scriptaque minora non comprehenduntur sub hac censura, quia in pœnalibus admittitur stricta interpretatio. Tamen alii (2) verius contrariam sententiam defendunt, tum quia S. P. in allocutione 1 nov. 1874 (3) videtur pœnam extendere ad diaria, tum quia non minus periculum exsurgit ex diariis quam ex libris, tum denique quia usu ecclesiastico aliquæ paginæ liber vocantur.

3° Nomine *libri* veniunt quælibet opera sive impressa sive manuscripta, imo et scholia hæreticorum, satis ampla ad libros catholicorum : unde collectiones variorum operum seu miscellanea quædam libros

catholicorum et hæreticorum continentia prohibentur, non secus ac si libri hæreticorum seorsim in lucem prodirent : malum ex quocumque defectu.

b) *Libri cujusvis auctoris.... per litteras Apostolicas....* seu quæ nomine Romani Pontificis immediate prodeunt, non vero a S. Congreg. Indicis, vel alia.

c) *Nominatim prohibiti*, seu : 1° expresso titulo libri ; 2° declarata prohibitionem sub pœna excommunicationis ; 3° R. Pontifici reservatæ : necesse est ergo ut nota reservationis Pontificiæ adjungatur, nec sufficeret ut liber sit damnatus sub pœna excommunicationis tantum : ita omnes interpretes.

Sequitur alias censuras in libros vetitos inflictas, sive per regulam X Indicis, sive per alias constitutiones generales, probabilius cessasse, præter excommunicationem contra imprimentes et imprimi facientes libros de rebus sacris tractantes, de qua infra. Sed remanet prohibitio legendi ac retinendi libros in Indice relatos ; quæ prohibitio obligat sub gravi : sola censura tollitur.

Dixi « probabilius, » quia regulæ Indicis aliquando considerantur ut leges Tridentinæ, ideo, quia Concilium jussit (1) eas conficere ac promulgare. Deinde S. Cong. Indicis consuetam retinet formulam qua opera prava prohibet legere vel retinere, atque jubet tradere « sub pœnis in Indice librorum vetitorum indictis : » ita legimus in omnibus decretis hætenus editis. Res ergo non videtur omnino eliquata, licet clar. Avanzinus pro non dubio habeat cessasse Indicis censuras : idem sentit RR. DD. Formisani in suo comment. R. P. Ballerinius, etc.

III.

Schismaticos et eos qui a Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter se subtrahunt vel recedunt.

a) *Schismatici*, qui nota propria ac essentiali characterem innotescunt, quando re et effectu volunt excutere jugum Romani Pontificis ; nam schisma est inobedientia in supremo gradu. Itaque ut aliquis sit vere schismaticus, requiritur :

1° Ut recedat ab obedientia Summi Pontificis, qualis, ac proinde ; 2° ut sic recedens agnoscat eum, cui obedire detrectat, esse caput Ecclesiæ, verumque Christi vicarium : si ab obedientia unius Episcopi recederet, non vero ab obedientia Papæ, non esset schismaticus ; 3° ut hic recessus junctus sit cum contumacia ; tandem 4° ut schismaticus exerceat actum externum formalis inobedientiæ.

b) *Et eos qui...* Præter schismaticos *perfectos*, seu qui recedunt ab obedientia ipsius supremæ auctoritatis, ut sic, imo aliquando novas constituunt Ecclesias, v. gr. *Veteres Catholici*, qui præter hæresim, schismatici sunt ; habentur etiam *imperfecti*, seu latius sumpti, qui denegant obedientiam summo Pontifici pro tempore existentis, non autem S. Sedi universim sumptæ, v. gr. : Liberales qui nolunt se subicere auctoritati R. Pontificis pro tempore exis-

(1) Sess. XVIII, et sess. ult.

(1) AVANZINI. *De Const. Apostolicæ Sedis*. Edit. 3 p. 12, post. Sanch., Laym. Schmalzg.

(2) RR. D. Formisani, Episc. Nolan., comm. Reat. R. P. Baller. post. Suarez, Reiffenst. Maschat, etc.

(3) De Diario verba faciens, cui titulus *la Capitale* aliisque ejusdem notæ ephemeribus, ait : « Altre volte questi fogli furono da Noi proibiti, ed in questa occasione torniamo a prohibirli tutti, o a dir meglio, confermiamo le antiche proibizioni con le annesse censure. »

tentis, licet nullam auctoritatem schismaticam agnoscant aut constituere conentur, imo supremam agnoscant potestatem Ecclesiae. Isti etiam excommunicantur quando pertinaciter recedunt ab obedientia, et non tantum inobedientes sunt in hoc vel altero praecepto, v. gr. jejunii, quod ipsis videretur nimis durum et nostris temporibus non satis accommodatum.

Notandum est quod essentialis et propria malitia schismatis consistit in termino *a quo*, seu in pertinaci et universali recessu ab obedientia, non autem in termino *ad quem*, seu in accessu ad sectam separatam, quo casu schismati semper adjungitur haeresis, seu habetur, non schisma *purum*, sed *conjectum cum haeresi*.

IV

Omnes et singulos, cujuscumque status, gradus, seu conditionis fuerint, ab ordinationibus, seu mandatis Romanorum Pontificum pro tempore existentium, ad universale futurum Concilium appellantes, nec non eos, quorum auxilio, consilio vel favore appellatum fuerit.

a) Ipsi *appellantes* a S. P. ad futurum Concilium. Isti appellantes si provocent ad Concilium cui nolent S. Pontificem praesidere, essent schismatici; si appellant, quia autumant Papam non habere supremam et infallibilem auctoritatem in Ecclesia, sunt etiam haeretici: appellare, est ab inferiori tribunali ad superius tribunal provocare. Parum refert an appellatio effectum habuerit, vel non; an decretum de quo appellatur, sit disciplinare vel dogmaticum; sed si a decreto dogmatico quis provocaret, eo ipso esset haeticus.

Qui appellant ad futurum Pontificem melius informatum, non incidunt in excommunicationem, licet illicite agant.

b) *Auxilium, consilium, etc., praestantes*, seu generatim qui physico vel morali modo in causa fuerunt cur appellatio fieret. *Auxilantes* dicuntur qui aliquid operis physice cooperando praestiterunt; *consulentes*, qui adhortationibus, consiliis excitant, v. gr.: catholici liberales, qui animos veterum catholicorum accendunt ut isti provocent ad futurum Concilium. Tandem *faventes* dicuntur, qui approbando, laudando, etc., auxilium praestant appellantibus. Est species schismatis seu recessionis pertinacis ab obedientia.

V

Omnes interficientes, mutilantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos Sedisque Apostolicae Legatos vel Nuncios, aut eos a suis diocesis, territoriis, terris, seu dominiis ejicientes, nec non ea mandantes, vel rata habentes seu praestantes in eis auxilium vel favorem.

Nostris temporibus non desunt luctuosa exempla eorum qui hanc excommunicationem incurrunt.

a) Discrimen habetur cum censura 2a (violentas manus....) sequentis sectionis, quia hic agitur de personis eminentioris dignitatis, et ideo poena est acerbior.

b) Agitur: 1º De causis physicis, scilicet de illis qui vel corpori nocent, quales sunt *interficientes*,

mutilantes, etc., vel libertati, ut *capientes, carcerantes, detinentes*, vel dignitati, ut *hostiliter insequentes, ejicientes, auxilium praestantes*;

2º De causis moralibus, quales sunt *mandantes, faventes*, atque

3º *Rata habentes*, seu qui crimen jam perpetratum approbant. Ut haec ratihabitio excommunicationem importet, necesse est: 1º ut aliquo exteriori signo manifestetur; 2º ut crimen approbatum aliquo modo actum fuerit in favorem approbantis, seu ut approbatio sit practica; 3º ut approbans fuerit aptus, saltem habitualiter, ad hoc crimen patrandum tempore quo contigit.

VI

Impedientes directe vel indirecte exercitium jurisdictionis ecclesiasticae, sive interni, sive externi fori et ad hoc recurrentes ad forum saeculare, ejusque mandata procurantes, edentes, consilium vel favorem praestantes.

Excommunicantur: 1º Illi qui *directe vel indirecte impediunt* exercitium jurisdictionis ecclesiasticae cujuslibet gradus, seu qui molestando, vel ipsos judices ecclesiasticos ordinarios aut delegatos, vel eorum agentes, procuratores, etc., impediunt quominus jurisdictio ecclesiastica exerceatur. In cap. XVI Bullae *Canae* cui respondet praesens articulus, excommunicatio erat limitata ad solos judices qui potestate ordinaria potiebantur. Hic ergo habetur quaedam extensio Bullae *Canae*. Impediunt *directe*, qui ipsi personae, jurisdictione praeditae impedimento sunt, *indirecte* vero, qui vim inferunt aliis personis cum ipsa persona in qua est jurisdictio, vinculo aliquo conjunctis, v. gr., agentibus, familiaribus, etc.

2º Illi qui ad eludenda decreta lata a potestate ecclesiastica, *recurrent ad forum saeculare*, seu ad judices saeculares, effectu secuto vel non, v. gr.: si quis ad eludendam sententiam episcopalem, causam deferre ad tribunaia civilia conatus esset, vel recurreret ad *Consilium Status*, propter abusum, ut dicitur.

Diximus « effectu secuto vel non. » Plures tamen, inter quos comment. Reatinus, docent quod omnes recensiti in hoc art. non incurrunt excommunicationem, nisi effectus sequatur, seu actio impediendi sit efficax: sed quoad « recurrentes » non facile videtur quomodo possent excusari quando actio recurrendi, quantum in ipsis erat, fuit completa et perfecta: porro actio illa, ut sit completa in suo genere, non videtur exigere sententiam judicis, multo minus favorem.

Prima igitur classis constat iis qui impediunt exercitium; secunda, illis qui effectui jurisdictionis jam exercitae obsistunt: priores sunt majoris potestatis. Quod utrique subiaceant excommunicationi, constat quia particula *et* indicat alteram speciem delicti, ut patet ex articulo bullae *Canae*, cui respondet praesens articulus.

3° *Procurantes* mandata seu decreta iudicis sæcularis.

4° *Edentes*, seu ipsi iudices vel magistratus civiles, qui ejusmodi mandata decernunt impeditiva jurisdictionis ecclesiasticæ. Supponitur, juxta dicenda in articulo sequenti, quod ejusmodi edentes non sunt coacti.

5° Tandem illi qui supra dictis effectum impediētib, *auxilium, consilium, favorem*, quocumque modo *præstant* in hoc nefando opere : sunt impediētes secundarii.

VII

Cogentes, sive directe, iudices laicos ad trahendum ad suum tribunal personas ecclesiasticas præter canonicas dispositiones : item edentes leges, vel decreta contra libertatem aut jura Ecclesiæ.

a) *Cogentes*, et ipsi non coacti, seu : 1° qui potestate superiori præditi, jussu vel mandato aliquo, directe compellunt iudices inferiores ; 2° qui per denuntiationem criminis vel citationem constituunt iudices in necessitate trahendi clericos ad suum tribunal, ac proinde eosdem iudices indirecte cogunt. Ipsi iudices inferiores coacti, sive per legem, sive per sententiam iudicis superioris, non incurrunt excommunicationem : ita explicavit S. Cong. Inq. die 1 Feb. 1871 (1). Hæc prima pars articuli respicit privilegium fori, quo ecclesiasticæ personæ gaudent, ac proinde intelligi debet de cogentibus, sive in causa criminali, sive in causa civili, in re magni momenti vel levissima, quia semper violatur privilegium fori.

b) *Præter canonicas dispositiones*, seu præter casus in jure enumeratos. His verbis, juxta quosdam, fieret allusio ad Concordata : sed Concordata non solent appellari canonicæ dispositiones.

c) Tamen quæri posset utrum in quibusdam locis, sive per Concordata, sive tacito consensu Sedis Apostolicæ abrogatum sit *privilegium fori* ? Aliqui (2) affirmant, saltem quoad abrogationem *de facto*, siquidem immunitas ecclesiastica descendit non tantum e jure canonico, sed etiam e jure divino, et ideo non potest *simpliciter* abrogari. Sed res valde dubia est, tiam quoad factum.

d) *Edentes leges*, seu generatim auctores, non vero implices executores legum et decretorum contra libertatem ecclesiasticam aut universim contra quæbet Ecclesiæ jura. V. gr. : leges de regio placito, de inhabilitate ad acquirendum dominium per testamenta vel actus inter vivos.

Hæc pars articuli Ecclesiæ libertatem et jura denegat contra Principes, legislatores, deputatos ad legem legislativam qui suffragium dederunt, potestatem executivam quæ promulgat et sancit, etc., seu generatim contra omnes qui sive soli, sive cum aliis sunt veri auctores legum libertatem Ecclesiæ lædentes : præcipui modi offendendi libertatem Ecclesiæ

recensentur in Syllabo, art. 22, 26, 27, 29, 33, 42, 45.

e) *Decreta* differunt a legibus, in quantum procedunt a quavis potestate : v. g. : a Præfecto alicujus provinciæ vel civitatis, dum leges a sola suprema potestate constituuntur.

f) *Contra libertatem aut jura*. Hæc verba in sensu latissimo accipi debent, et ideo feriunt etiam decreta contra quodlibet jus Ecclesiæ lata : v. g. : decretum quo prohiberentur publicæ supplicationes extra ecclesias, jus docendi, vel actibus testamentariis aut inter vivos acquirendi, etc.

VIII

Recurrentes ad laicam potestatem ad impediendas litteras vel acta quælibet a Sede Apostolica, vel ab ejusdem legatis aut delegatis quibuscumque profecta, eorumque promulgationem vel executionem directe vel indirecte prohibentes, aut eorum causa, sive ipsas partes, sive alios lædentes, vel perterrefacientes.

a) Excommunicantur : 1° recurrentes ; 2° promulgationem vel executionem prohibentes per se vel per alios, directe vel indirecte ; 3° lædentes vel perterrefacientes personas quæ illis actis juvantur vel ea rescripta executioni mandant.

b) Nomina *litterarum et actorum* latissimam sibi vindicant significationem, et ideo designant omnia documenta immediate a R. P. et a S. Sede emanata, vel a legatis, nunciis, etc., seu a Sede Apostolica mediate profecta.

IX

Omnes falsarios Litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, ac supplicationum gratiam vel justitiam concernentium per R. P. vel S. R. E. Vice-Cancellarios, seu gerentes vices eorum aut de mandato ejusdem R. Pontificis signatarum ; nec non falso publicantes Litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, et etiam falso signantes supplicationes hujusmodi sub nomine R. Pontificis, seu Vice-Cancellarii aut gerentes vices prædictorum.

a) Excommunicantur : 1° *falsarii*, seu illi qui falsas litteras *conficiunt*, aut confectis *sigilla falsa*, aut etiam vera sine ejus ad quem spectat consensu, apponunt ; qui sive ex litteris auctoritate Apostolica confectis *radendo*, etiam unam syllabam, si sensus vel in re accidentali diversus efficitur, sive eisdem *addendo*, vel alio modo, aliquid immutant animo depravandi sensum ; 2° *falso publicantes* litteras tanquam a S. Pontifice datas, seu qui falsis litteris, per falsarios confectis, dolo malo evulgant tanquam genuinum documentum ; 3° *falso signantes* supplicationes quæ S. Pontifici afferuntur.

b) Hæc poena probabilius non est extendenda ad falsificantes litteras S. Pœnitentiariæ, Datarie, SS. Congregationum, legati a latere, quia istæ litteræ non reputantur Apostolicæ.

c) Illi qui utuntur hujusmodi litteris falsis aut falsificatis, incurrunt excommunicationem Ordinariis reservatam. (Vide n. III, inter illas excommunicationes.)

(1) Apud Avanz. de Const. Apostolicæ Sedis : sed illa structio data fuit die 15 jun. 1870, et forsan divulgata die 1 feb. 1871.

(2) RR. D. Formisani.

X

Absolventes complicem in peccato turpi, etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non adprobatus ad confessiones, sine gravi exortura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem.

a) Casus ille dicitur *specialissimo* modo reservatus, quia in facultate absolvendi ab omnibus casibus S. Sedi reservatis, quæ Ordinariis, vel etiam in locis Missionum conceditur, expresse excipitur, ut constat ex Decreto S. C. Inq. die 17 Jun. 1866 (1). Ex altero Decreto ejusdem S. Cong. 4 April. 1871 (2), resultat quod in generali facultate absolvendi a casibus speciali modo reservatis non comprehenditur casus de quo agitur in hoc art.; necesse est ut expressa de ipso mentio fiat in data facultate.

S. Pœnitent., Janu. 1873, declaravit: « Indultum in Jubileo concessum, quo quis absolvi possit a quovis confessario in foro conscientie a peccatis quibuslibet reservatis, *excepta absolutione complicitis in peccato turpi*, una tantum vice, esse pœnitenti concessum.... »

b) Agitur de omnibus peccatis contra sextum Decalogi præceptum quæ sunt certo mortalia ex utraque parte, etiam in ratione actus externi.

c) Ex parte Confessarii requiritur 1º absolutio: ad censuram igitur contrahendam non sufficeret, si Confessarius tantum accusationem peccatorum audiret, vel etiam ea excepta fingeret absolutionem: ita communiter TT. Requiritur 2º ut absolvere *præsumat*, nempe cum advertentia complicitatis.

d) Si complex ab alio jam fuisset valide et directe absolutus, posset exinde absolvi, etiamsi in confessione declararet peccatum complicitatis: nam in Const. Bened. XIV, quæ hic renovatur, supponitur quod complicitatis peccatum confessioni subjiciatur tanquam materia necessaria. Tamen si quis pudor maneat in sacerdote, nunquam in posterum complicitis confessionem excipiet.

XI

Usurpantes aut sequestrantes jurisdictionem, bona, redditus, ad personas ecclesiasticas, ratione suarum ecclesiarum aut beneficiorum pertinentes.

a) *Usurpantes*. — Hoc nomine non designantur: 1º fures qui furantur beneficiariis fructus suorum beneficiorum (ita declaravit S. U. Inquisitio, 9 Mart. 1870, quæ proinde e medio sustulit sententiam contrariam); neque 2º constat excommunicari eos qui ab usurpatoribus accipiunt per contractum bona usurpata (3), licet isti incurrant excommunicationem a

(1) « In facultatibus quibus Episcopi alique locorum ordinarii ex concessione Apostolica pollent absolvendi ab omnibus casibus Apostolicæ Sedi reservatis, excipiendos semper in posterum, et exceptos habendos esse casus reservatos in Bulla Benedicti XIV, quæ incipit « *Sacramentum Pœnitentiæ*. »

(2) Avanz. Comm., p. 26.

(3) « Nunc, ait clar. P. Baller., t. II, p. 987, definiti juris est ex Pii IX allocutione 25 Jul. 1873, illos qui emerunt ab usurpatoribus subjici excommunicationi latæ in hoc

Conc. Trid. latam, sess. XXII, c. 11, de Ref., ut constat ex declaratione S. U. Inq. 8 Jul. 1874; neque etiam 3º qui usurpant bona pertinentia ad loca pia, v. gr. ad nosocomia, confraternitates laicales, vel etiam probabiliter ad capellanias laicales, quia hæc bona aut non sunt Ecclesiæ, aut non pertinent ad personas ecclesiasticas, seu non sunt undequaque Ecclesiastica; neque 4º agitur etiam de bonis ad Ecclesiam Romanam pertinentibus: de his in art. seq.

Sed 5º dici possunt usurpantes illi soli qui *injuria* bona beneficiorum proprie dictorum, aut Ecclesiarum ad personas ecclesiasticas pertinentia, usurpant. Si bona ecclesiastica ad personas ecclesiasticas reapse non pertinerent titulo ecclesiæ vel beneficii, tunc locum haberet excommunicatio Tridentina latæ sententiæ (S. XXII, cap. 11, de Ref.), quæ Romano Pontifici *simplici modo* reservatur.

Diximus *injuria*, seu tanquam sibi debita occupant: nam interpretes bullæ *Cænæ* ex qua desumitur hic art., vocem *usurare* in hoc sensu communiter intellexerunt. *Sequestrare* hic differt ab *usurare*, et significat impedire ne quid percipiatur illorum bonorum, dum *usurare* est veluti potestate dominandi bona præoccupare.

Notandum est etiam quod in eadem Bulla vox *monasteriorum* fuit omissa, et ideo nonnulli (1) contra clar. Avanzini, concludunt bona Monasteriorum non contineri in hoc articulo.

b) *Jurisdictionem*, seu quaecumque potestatem, sive spiritualem, sive temporalem, sive in res, sive in personas; *bona*, sive mobilia, sive immobilia, sive etiam jura ad eadem bona; *redditus* seu quoslibet fructus et proventus pertinentes ad personas ecclesiasticas, ratione suæ Ecclesiæ vel beneficii. Illam excommunicationem incurrunt qui « ad popularem Parochorum electionem » in Helvetia vel Italia concurrunt: ita declaravit S. D. N. in sua Encyclicæ 21 Nov. 1873, et S. Cong. Conc. in Decreto 23 Mai 1874.

XII

Invadentes, destruentes, detinentes per se vel per alios civitates, terras, loca aut jura ad Ecclesiam Romanam pertinentia; vel usurpantes, perturbantes, retinentes supremam jurisdictionem in eis; necnon ad singulaprædicta auxilium, consilium, favorem præbentes

a) Tria membra in hoc articulo reperiuntur: i primo, recensentur *invadentes, destruentes, detinentes*; in secundo, *usurpantes, perturbantes, retinentes*; in tertio, omnes causæ secundariæ, quæ *auxilio*, se physico modo, vel *consilio* aut *favore*, seu mora modo, concurrunt ad violationem temporalis dominii Sanctæ Sedis. Proinde agitur de his qui auxilium consilium, favorem præbent, non tantum forma intentione, sed reipsa, scilicet per realem, externam

art. XI. » Tamen S. Cong. S. Officii in laudata declaratione hanc quæstionem insolutam relinquere videtur expresse reservare: « Præscindendo a quæstione, a supradicta exceptio aliquo modo attingatur a Constitutione *Apostolicæ Sedis*, art. XI... » Clar. Avanz. sententiam negantem amplexus est: eumque secuti sumus an quæstio nunc definita sit? vide Documenta.

(1) Collat. cleri civitatis Patavinæ.

et liberam a coactione actionem, ex cognitione et deliberata voluntate : unde milites qui invaserunt Urbem Romam, non contraxerunt excommunicationem, quia eorum cooperatio fuit materialis tantum.

b) An *adhærentes* usurpatoribus, invasoribus, etc., vel eorum *fautores* et *defensores*, contineantur in hoc articulo? Videntur contineri, tum quia in bulla *Cænæ*, de iis fit expressa mentio, tum quia in recentiori Epistola Encycl. a S. P. Pio IX edita die 1 Nov. 1870, isti eodem anathematis vinculo puniuntur, tum denique, quia defensores et fautores ad minus *favorem præstant*. Aliqui (1) tamen negant de *adhærentibus*; sed opus est distinctione : si sola intentione adhærent, excusantur; sed si actione reali et externa adhærent, in hoc art. continentur, aut certo graviter peccare possunt, ut colligitur ex resp. S. Pœnit. 10 Dec. 1870 (2).

c) Ad illam excommunicationem, incurrendam, non requiritur *gravissima* contumacia seu formalis contemptus, sed sufficit vera ac *ordinaria*, seu virtualis contemptus; antea necessaria erat *gravissima*, quia in Bulla *Cænæ* « *præsumentes* » puniebantur; dum in Const. *Apostolicæ Sedis* sublata est vox « *qui præsument.* » Ergo hodie ignorantia crassa seu supina non excusat.

Istis excommunicationibus *speciali* modo reservatis, addenda est altera per Constitutionem *Romanus Pontifex*, 5 Sept. 1873 datam. Hæc censura plectuntur : 1° canonici qui conati sunt transferre administrationem Ecclesiæ vacantis in nominatum a laica potestate; 2° illi nominati qui hanc administrationem suscipere ausi sunt; 3° illi qui prædictis nominatis paruerint vel auxilium, consilium, aut favorem præstiterint.

A quibus omnibus, etc.

a) Ab illis casibus absolvere nequit, sive Confessarius, etiamsi præditus sit generali facultate absolvendi a casibus R. Pontifici reservatis, sive Episcopus vi facultatis a C. Trid. s. 24, c. 6 de Ref. concessæ absolvendi a casibus occultis Sedi Apostolicæ reservatis, ut suo loco dicemus.

b) Absolvere attentantes sine debita facultate incurrunt excommunicationem S. Pontifici generali modo reservatam.

c) Notandum quod illi casus sunt reservati propter censuram, ac proinde causæ a censuræ incursione excusantes, ut ignorantia, imperfectio actus (qui fuisset tantummodo attentatus et non consummatus), generatim id omne quod excusat a mortali, etiam reservationem tollit.

SECT. SECUNDA.

EXCOMMUNICATIONES LATÆ SENTENTIÆ ROMANO PONTIFICI RESERVATÆ.

I

Docentes vel defendentes, sive publice, sive privatim propositiones ab Apostolica Sede damnatas sub excommunicationis pœna latæ sententiæ; item docentes vel defendentes tanquam licitam, praxim inquirendi a pœnitente nomen complicitis, prouti damnata est a Benedicto XIV in Const. Supremi 7 Julii 1745; Ubi primum 2 Julii 1746; Ad eradicandum 28 Septembris 1746.

a) Defendentes propositiones damnatas, sive in globo, sive sine speciali nota hæresis, ab Apost. Sede sub explicita pœna excommunicationis latæ sententiæ, quales sunt, v. gr. : art. 45 Joan. Viclefi, et art. 30 Joan. Hus a Martino V damnati; errores 41 Lutheri a Leone X et 79 propositiones Baii a S. Pio V, Greg. XIII et Urbano VIII damnatæ, etc.; si vero prohibitæ essent sine mentione illius pœnæ, earum defensores non contraherent excommunicationem.

b) Docentes vel defendentes praxim inquirendi a pœnitente nomen vel æquivalentem designationem personæ complicitis; sed qui tantummodo petunt nomen, seu manifestationem complicitis, licet graviter peccent, hac excommunicatione non innodantur. Tamen exquirentes sub comminatione denegatæ absolutionis nomen complicitis plectuntur pœna suspensionis *ferendæ sententiæ* in ead. Const. *Ubi primum* Bened. XIV, et denuntiandi sunt.

II

Violentas manus, suadente diabolo, injicientes in Clericos, vel utriusque sexus Monachos, exceptis quoad reservationem casibus et personis de quibus jure vel privilegio permittitur ut Episcopus aut alius absolvat.

a) *Violentas manus injicientes*, scilicet actionem externam vel effectum violentum mortaliter malum seu « suadente diabolo » ponentes in personam vel adhærentia personæ, v. gr. : dilacerando vestimenta. Generatim ergo fit violenta manus injectio quotiescumque injuria fit in personam lædendo aut corpus ejus, aut libertatem, aut dignitatem. Excommunicantur, juxta aliquos, etiam mandantes, consulentes, seu omnes cooperatores, licet de illis nulla specialis mentio fiat in hoc articulo; sed lex ex qua articulus desumptus est, illos comprehendit; quapropter pœna sat probabiliter extenditur ad illos omnes qui physice vel moraliter ad violentam et injuriosam percussio-nem clericorum concurrunt : injuriosa est percussio quotiescumque fit cum cognitione status ecclesiastici quo insignitur percussus.

b) In *clericos*, etiam prima tonsura tantum initiatos.

c) *Monachos* utriusque sexus, etiam novitios et conversos.

(1) Comment. Reatinus.

(2) Apud Comment. Patavin., p. 1, p. 105.

d) *Exceptis.... casibus....* : Episcopus absolvere potest : 1° ex privilegio Tridentino, quando casus est occultus, nam privilegium illud tollitur tantummodo quoad excommunicationes *speciali* modo reservatas : et hoc intelligi debet de aliis casibus in hac sectione comprehensis ; deinde 2° jure conceditur Episcopis facultas absolvendi quemcumque, si percussio fuerit levis ; absolvit etiam a gravi vel enormi, quando facta fuit ab impuberibus, monialibus vel generatim a mulieribus ; item si gravis tantum et facta fuerit a clericis in eadem domo commorantibus (1), seu ab iis qui collegialiter vivunt, ex c. 50 de *Sent. exc.*

III

Duellum perpetrantes, aut simpliciter ad illud provocantes vel ipsum acceptantes, et quoslibet complices vel qualemcumque operam vel favorem præbentes, nec non de industria spectantes, illudque permittentes vel quantum in illis est non prohibentes, ejuscumque dignitatis sint, etiam regalis vel imperialis.

Excommunicantur : 1° Duellum perpetrantes ; 2° provocantes ad duellum, etiam effectu non secuto ; 3° acceptantes, etiamsi duellum non sequatur ; 4° complices seu testes, ac provocationem deferentes ; 5° quomodocumque operam aut favorem præbentes ; 6° de industria spectantes ; 7° qui habent auctoritatem prohibendi et impediendi, ut reges, imperatores, duces exercitus, etc., et tamen permittunt, vel etiam non prohibent.

Utrum a censuræ illius incursione excuset *necessaria defensio bonorum magni momenti*, quorum jacturam provocans minatur ? Disputabant olim TT. et CC. : an sublata sit controversia sive per Benedictum XIV sive per præsentem articulum ? Plures negant contra multos affirmantes : Vid. P. Baller. t. I, p. 388, et t. II, p. 992, edit. 3^a.

IV

Nomen dantes sectæ Massonicæ aut Carbonariæ aut aliis ejusdem generis sectis, quæ contra Ecclesiam vel legitimas potestates, seu palam seu clandestine machinantur, nec non iisdem sectis favorem qualemcumque præstantes ; earumve occultos coryphæos ac duces non denuntiantes, donec non denuntiaverint.

a) *Damnatur* : 1° omnes socii sectarum Massonicæ, Carbonariæ, Fenianæ (ex S. Inquis. 15 jun. 1870), et similium ; tamen secta aliqua recentior sub nomine *Societatis catholicæ Italianæ pro vindicatione jurium ad populum christianum spectantium*, damnatur sub pœna excommunicationis *speciali* modo reservatæ, ob hæreses quas propugnat in ipso

(1) Triplex distinguitur percussio : 1° *enormis*, quæ producit mortem, grave vulnus, aut etiam vulnera levia, sed cum magna sanguinis effusione ; si violentia, etsi in se levis, esset valde injuriosa, censeretur etiam percussio *enormis* ; 2° *gravis* seu *mediocris*, quæ contusiones producit, aut vulnus leve cum parva sanguinis effusione ; 3° *levis* est quæ non relinquit contusiones nec producit effusionem sanguinis. Non dicitur levis in hoc sensu quod non sit peccatum mortale, nec gravis injuria, sed quia damnum illatum leve est.

programme associationis. (S. Pœnit. die 4 Aug. 1876.) ; 2° alieni qui illis sectis favorem quemcumque præstant ; 3° non denuntiantes Episcopo vel judici a S. Sede delegato occultos coryphæos et duces. Excusarentur tamen ab hac denunciatione facienda si certo scirent vel valde probabiliter crederent nullum remedium adhiberi posse a Prælato ; vel si ex denuntiatione exurgeret grave damnum proprium vel propinquorum : aliis verbis, in hac re valent causæ generatim excusantes a denuntiatione facienda.

b) *Secus* : 1° si duces illi essent noti, v. gr., si vera nomina publice typis dentur ; 2° non denuntiantes ceteros sectarios, qui non sunt coryphæi, nulla pœna plectuntur ; 3° probabile est excommunicationem contra non denuntiantes latam, cessare, peracta denuntiatione, quia censura videtur conditionata : igitur ex facto denuntiationis cessaret illa excommunicatio. Tamen aliqui TT. huic sententiæ obstant, quia censura semel commissa non potest tolli nisi per absolutionem ; sed hic retinenda est prima sententia, quia verba *donec denuntiaverint* manifesto indicant cessasse excommunicationem, aut saltem reservationem, peracta denuntiatione.

c) Qui ex delegata facultate absolvendi prædictos sectarios, vel in articulo mortis, eorum excipiunt confessionem, debent exigere ut isti respectivam sectam abjurent, libros ac signa omnia sectæ tradant, quæ sunt Episcopo transmittenda.

V

Immunitatem asyli ecclesiastici, ausu temerario, violare jubentes aut violantes.

a) *Excommunicantur* : 1° violantes ausu temerario, scilicet illi qui minime coacti, et cum perfecta cognitione prohibitionis pœnalis et violati loci, invadunt Ecclesias ad reos eripiendos qui ad illa loca confugerunt. Inde judices, milites et omnes qui *lege civili coacti* violant jus asyli, non incurrunt excommunicationem ; 2° violare jubentes, lege, decreto vel aliter, saltem ausu temerario, nempe cum legis ecclesiasticæ cognitione et voluntario spretu. (S. Inquis. die 1 febr. 1871, alias 15 Jun. 1870.)

b) *Jure asyli gaudent* : 1° omnes Ecclesiæ auctoritate Episcopi erectæ, cum cœmeterio et tota sua fabrica interiori et exteriori ; 2° omnia monasteria cum suis hortis intra septa sitis ; 3° omnia loca religiosa seu auctoritate Episcopi erecta, hospitalia, etc. ; 4° palatium Episcopi.

c) *Privilegio asyli non gaudent*, ex Const. Greg. XIV *Cum alias nonnulli* et Bened. XIII *Ex quo divina*, præsertim : 1° publici latrones aut publici grassatores viarum ; 2° depopulatores agrorum seu qui per ignem suppositum vel alio modo fructus agrorum devastant ; 3° homicidium vel mutilationem membrorum in ipsis Ecclesiis earumve cœmeteriis committentes ; 4° proximum occidentes animo deliberato ; 5° rei criminis læsæ majestatis.

d) *Licentia extrahendi reum e locis jure asyli fruentibus dari nequit a rectore Ecclesiæ, sed impetrari debet ab ipso Episcopo. Sed jus asyli, tole-*

rante Sancta Sede, non viget in omnibus regionibus.

VI

Violantes clausuram Monialium, cujuscumque generis aut conditionis, sexus vel ætatis fuerint, in earum monasteria absque legitima licentia ingrediendo: pariterque eos introducentes, vel admittentes itemque Moniales ab illa exeuntes extra casus ac formam a S. Pio V in Const. Decori præscriptam.

1° *Violantes clausuram* proprie dictam, scilicet in religione a S. Sede approbata et in qua emittuntur vota solemnia; ita declaravit S. Cong. Ep. et reg. 1 Aug. 1839 (1); secus si clausura ab Episcopo esset imposita, licet pœnam excommunicationis contra violantes talem clausuram Episcopus ferre possit.

2° *Absque licentia legitima*. Licentia est legitima ex parte recipientis, quando petitur et obtinetur ab iis a quibus dari debet, scilicet: ab Episcopo solo, quoad monasteria non exempta, vel exempta immediate subjecta Romano Pontifici; ab Episcopo simul et Prælato regulari, quoad monasteria exempta alicui ordini religioso subjecta. Etiam si ore detur, erit legitima ex parte utentis; sed ex parte dantis est legitima, quando in scriptis datur (C. Trid. sess. 25, c. 5 de Reg.). 3° *Introducentes* vel *admittentes* qui sciunt nullam licentiam datam fuisse. 4° *Moniales egredientes* extra *casus* a Pio V præscriptos, scilicet sine causa magni incendii, infirmitatis contagiosæ, vel eventus similis, et extra *formam*, nempe quominus causa sit ab Ordinario cognita et expresse in scriptis approbata, quando tempus permittit.

3° Contra accedentes ad *ipsas moniales* seu ad *crates monasterii*, colloquendi causa, variæ etiam stabiliuntur pœnæ: collocutio ad crates non est proprie violatio clausuræ, nam colloquentes extra clausuram remanent, et ideo est speciale delictum (2).

(1) Duo dubia resolvenda proposita sunt: « 1° utrum, si non sint solemnia vota, moniales nihilominus teneantur ad clausuram servandam, quam voto simplici vovent, sub censuris a Tridentina synodo edictis, ubi Episcopus clausuram restituerit; 2° utrum etiam excommunicationis incurrat pœnam, qui sine licentia ingrediatur septa monasterii, ubi clausura ab Episcopo restituta fuerit. »

S. Cong. respondit: « Ad I negative quoad pœnas a sacris canonibus et Apostolicis Constitutionibus præscriptas; affirmative relate ad censuras ab Episcopo fortasse impositas. »

« Ad II affirmative, si ab Episcopo decreta fuit. »

(2) In cap. *Monasterium, de vit. et honest. cler.*, pœna suspensionis per Episcopum imponenda decernitur contra *clericos* qui jam moniti non desisterint ab ejusmodi colloquiis, etiam si ageretur de monialibus non professis, seu de novitiis, ut declaravit S. Cong. Reg. ann. 1590, jussu Sixti V.

In eod. cap. *laici* frequentantes monasteria monialium sunt obnoxii excommunicationi ferendæ sententiæ.

Tandem *regulares* subeunt excommunicationem et privationem vocis et officii ferendæ sententiæ, etiam collocutio fiat semel: S. Cong. Ep. et Reg. ann. 1669. Ex decreto Sixti V supra indicato, illam privationem incurrunt ipso facto, si accessus ad crates monialium colloqui causa sit frequens.

An pœnæ illæ restringi debeant ad sola colloquia cum monialibus *vota solemnia emittentibus*? Aliqui recentiores usu et praxi innixi negant; sed hæc sententia non

VII

Mulieres violantes Regularium virorum clausuram et superiores aliosve eas admittentes.

1° Clausura eodem modo sumitur ac in articulo superiori, nempe agitur de monasteriis in quibus fiunt vota solemnia. Tamen generatim illicitus est accessus mulierum ad monasteria virorum qui vota simplicia faciunt, sicut accessus virorum ad crates et monasteria monialium vota simplicia emittentium.

2° Excipiuntur tamen Regina, Imperatrices, quoad monasteria sui territorii clausuram etiam stricte sumptam habentia.

VIII IX X

VIII.—Reos simoniæ realis in Beneficiis quibuscumque, eorumque complices.

IX.—Reos simoniæ confidentialis in Beneficiis quibuscumque, cujuscumque sint dignitatis.

X.—Reos simoniæ realis ob ingressum in Religionem.

a) Simonia proprie dicta, seu juris naturalis et divini, est studiosa voluntas emendi aut vendendi aliquid spirituale vel spirituali annexum. Consistit essentialiter in eo quod res sacra ac spiritualis indigne tractetur, dum in commutationem trahitur pro re temporali; proinde ad illam constituendam requiritur pactum onerosum, pretium quod consistat in re temporali, et merx, quæ est res spiritualis vel spirituali annexa, ut v. gr.: calices consecrati, saltem si ob consecrationem pretium augeatur. Si daretur res spiritualis aut spirituali annexa pro alia spirituali aut huic annexa, committeretur simonia *juris positivi ecclesiastici*.

b) Si pactum: 1° expressum intervenit, mutua traditione rei spiritualis et temporalis completum, simonia dicitur *realis*; 2° si pactum illud nondum traditione rei ac pretii completum est, simonia erit *conventionalis*; 3° quando sine pacto expresso vel tacito, datur temporale pro spirituali, simonia vocatur *mentalis*; 4° simonia juris ecclesiastici quæ committitur circa beneficia ecclesiastica, dicitur *confidentialis*, a fiducia quam unus in altero, in quem beneficium transfert, constituit. Est illa qua quis beneficium ecclesiasticum alicui quocumque modo procurat, cum expresso vel tacito pacto, ut is post aliquod tempus ipsi procuranti vel alteri resignet, aut pensionem ex eo præstet. His positis:

c) Simonia 1° realis, cujus materia ex una parte est beneficium et ex altera, res temporalis, sub

ipsis verbis Sixti V dicentis in laudato decreto: « Nulli post hac religioso (exceptis superiores, confessariis et visitatoribus) licere absque licentia... accedere ad monasteria seu domus *quarumcumque monialium vel sororum*, sive *sui sive alterius cujusvis ordinis* ad colloquendum. »

Et in eodem decreto vetatur etiam accessus *ad novitias*: quod iterum prohibitum fuit in variis decretis S. Cong. C., v. g. die 21 maii 1678; etc.

Confirmatur ex eo quod causa et ratio prohibitionis eodem plane modo respicit omnes moniales sub clausura viventes. Sed an jus scriptum jure consuetudinario fuerit revocatum, non habemus hic expendendum.

excommunicationis poena prohibetur in art. VIII, et hac poena plectuntur non tantum *rei*, sed etiam eorum *complices* seu cooperatores formales. 2° *Simonia confidentialis* seu *qualificata* eadem poena punitur in art. IX; tamen mediatores seu procuratores simoniae confidentialis, cum non exprimantur, non incurrunt excommunicationem, nisi simul concurrat simonia realis. 3° Tandem in art. X, simonia *realis ob ingressum* (seu professionem) *in religionem* (strictè dictam), non tamen titulo dotis vel etiam sustentationis, si monasterium est inops, sed unice ob favorem admissionis. 4° De aliis speciebus simoniae non agitur in praecedentibus articulis, sed materia completur in sequentibus.

XI

Omnes qui quæstum facientes in indulgentiis aliisque gratiis spiritualibus excommunicationis censura plectuntur Constitutione S. Pii V *Quam plenum*, 2 Januarii 1569.

a) Excommunicantur : qui *indulgentias* quocumque modo venderent: v. gr., non concederent aut non publicarent vel rebus non applicarent, nisi aliquid temporale eis prius largiretur : est vera simonia : 2° qui, in *aliis gratiis* spiritualibus concedendis vel publicandis quæstum publice facerent, quales sunt illi qui, nonnisi statuta pecunia, concederent facultatem absolvendi a casibus reservatis vel eligendi confessarium qui petentem a reservatis absolvat, aut facultatem concederent adhibendi duos vel plures paternos in baptismo contra præscriptionem Conc. Trident. Tandem abutuntur gratiis spiritualibus qui ciborum usum, tempore vetito, vel sepulturam, tempore interdicti, statuto et accepto quæstu, concederent : tales sunt casus enumerati in Constitutione *Quam plenum*.

b) Probabilius est illos tantum qui sunt Episcopis inferiores, illam censuram incurrere, quia id expresse declaratur in laudata Constitut. Pii V, ex qua desumitur præsens articulus.

XII

Colligentes eleemosynas majoris pretii pro Missis, et ex iis lucrum captantes, faciendo eas celebrari in locis ubi Missarum stipendia minoris pretii esse solent.

a) Hic articulus est de illis qui *colligunt* eleemosynas Missarum in locis in quibus taxatio est major, v. gr. : 1 fr. 50 c., 2 fr. ut missas celebrare faciant in locis ubi pretium taxatum est minus, v. g. : 1 fr., retenta et sibi arrogata differentia. Unde

b) Excusantur : 1° illi qui unam aut alteram missam alicui sacerdoti dant celebrandam : verbum enim « colligentes » indicat copiosam collectionem ; imo, juxta plures (1), etiamsi copiosa esset collectio, collector non incurreret excommunicationem, si missæ collectæ traderentur celebrandæ in eadem regione, nempe ubi viget eadem taxa missarum, quod tamen esset turpe lucrum ; tamen probabile est illos qui

multas sic transferrent missas ibidem celebrandas cum vero ac notabili lucro, subjeci excommunicationi, tum quia agerent in fraudem legis, tum etiam quia Bened. XIV in Const. *Quanta cura* ait : « Sive ibidem, sive alibi celebrare fecerit. » Nihilominus hoc incertum remanet ob tenorem hujus articuli. 2° Qui eleemosynas manuales propriæ Ecclesiæ mercatoribus tradunt, ut isti, dono tradentibus dato, illas pro mercedibus mittant sacerdotibus, sine reductione pretii, imo etiam servata parte pretii : illi strictè non dicuntur « colligentes » (1). Tamen illicite agunt. 3° Qui excessum impenderent in usus pios, etiam excusarentur a censura, licet a culpa non sint immunes (S. Cong. C. 9 Sept. 1874) : non proprie dicuntur « lucrum captantes. »

XIII

Omnes qui excommunicatione mulctantur in Constitutionibus S. Pii V *Admonet nos*, quarto Kalendas Aprilis 1567 ; Innocentii IX, *Quæ ab hac Sede*, pridie Nonas Novembris 1591 ; Clementis VIII *Ad Romani Pontificis curam* 26 Junii 1592, et Alexandri VII *Inter cæteras* nono Kalendas Novembris 1660, alienationem et infeudationem civitatum et locorum S. R. E. respicientibus.

a) Excommunicantur illi qui per se vel per alios voce vel scriptis student suadere R. Pontifici alienationem vel infeudationem principatum, civitatum, terrarum et locorum ad S. Sedem pertinentium, etiam prætextu necessitatis vel evidentis utilitatis, vel sub annuo censu.

b) S. Pius V illos suadentes excommunicatione primus mulctavit, et ejus Constitutio fuit renovata a Pontificibus laudatis in præsentì articulo. Tractantes et consulentes incurrunt excommunicationem statim ac oratores proposuerunt, et oratores eo ipso cum mandatum acceperunt.

c) Hinc patet quid sentiendum de ratione agendi illorum Catholicorum liberalium qui variis modis olim suadere conabantur R. Pontifici renuntiationem toti principatui civili, in commodum regni Italici. Qui ergo subscripserunt litteris ab ex-Jesuita Passaglia missis ad Rom. Pontif. ut renuntiet suo dominio temporali, innodantur hac excommunicatione.

XIV

Religiosos præsumentes clericis aut laicis extra casum necessitatis sacramenta Extremæ-Unionis aut Eucharistiæ per viaticum ministrare absque Parochi licentia.

Excipiuntur : 1° religiosi latius dicti, scilicet qui vota tantum simplicia emittunt, nam in lege penali, verba sunt strictè accipienda ; 2° illi quibus ab Apostolica Sede concessum est ut suis domesticis aut pauperibus in hospitalibus suis degentibus sacramenta ministrent ; 3° illi qui legitima præscriptione adepti sunt illud jus ; 4° qui ex licentia legitime præsumpta Parochi, vel in casu necessitatis, ut dum parochus facile acciri nequit, illa sacramenta administrarent : parochus autem hinc intelligitur qui curam ibi habet animarum aut vices ejus gerit in hac re.

(1) Comment. Reat., et post eum P. Baller., t. II, p. 999.

(1) RR. DD. Formisani, Comment., p. 80.

XV

Extrahentes absque legitima venia reliquias ex sacris cœmeteriis sive catacumbis urbis Romæ ejusque territorii, eisque auxilium vel favorem præbentes.

a) Hæc *legitima venia* est facultas a Cardinali Vicario in scriptis data, et illius sigillo munita; deinde extractio fieri nequit nisi coram sacerdote per laudatum Card. Vicarium designato.

b) Per *reliquias* veniunt ossa et cineres martyrum: hinc non incurreret excommunicationem qui sacra cœmeteria visitans, aliquid sibi assumeret ex ossibus et cineribus in his loculis apertis, de quibus jam constat non esse reliquias martyrum, sed fidelium.

XVI

Communicantes cum excommunicato nominatim a Papa in crimine criminoso, ei scilicet impendendo auxilium vel favorem.

a) Agitur magis directe de *laicis* in hoc articulo; in sequenti de *clericis*.

b) In crimine criminoso, hoc est, ob quod alter excommunicatus est; sic communicat qui excommunicato consilium, auxilium vel favorem præstat, ne ab eo delicto resipiscat; non proprie agitur de iis qui in ipsa criminis perpetratione cooperati sunt, quia plerumque sunt rei ipsius criminis, et ideo principalem pœnam incurrunt; ipsi vero communicantes, de quibus in hoc articulo agitur, secundariam tantum et derivatam contrahunt.

XVII

Clerici scienter et sponte communicantes in divinis cum personis a Romano Pontifice nominatim excommunicatis, et ipsas in officiis recipientes.

a) Hodie vitandi sunt tantum nominatim excommunicati, sive, quod perinde est, nominatim denunciati, et quidem a Papa, non tantum ab Episcopo, licet Episcopus possit sub censura prohibere communicationem cum excommunicatis ab ipso. Hodie probabilius vitandi non sunt notorii Clericorum percussores, nisi sint etiam nominatim ac judicialiter denunciati.

b) Communicantes cum illis, extra crimen criminis, si sunt laici, nullam hodie incurrunt excommunicationem: olim excommunicationem minorem incurrerant, quæ proinde sublata est per Const. *Apostolicæ Sedis*.

c) Sed Clerici qui cum illis active vel passive communicant *in divinis*, sive proprie dictis, seu 1º *in sacris*, nempe in sacrificio Missæ, in sacramentis et aliis quæ de jure divino sunt sacra, sive 2º *in ecclesiasticis*, seu sacris de jure ecclesiastico et connexis cum stricte divinis; vel 3º eos in *officiis* quomodocumque recipiunt, sive cum eo, v. gr.: horas recitando, etiam privatim et extra chorum; sive illos ad sacrificium Missæ admittendo, incurrunt excommunicationem de qua in hoc articulo. Sed non dicitur admisisse ad divina excommunicatum, qui oravit, etiam publice, pro excommunicato absente vel qui cum eo oravit

tanquam unus de populo: requiritur communicatio receptiva.

d) Clericorum appellatione, juxta communio-rem sententiam, continentur regulares clerici. An nomine « clerici » veniant etiam Episcopi? Certum est Episcopos non ligari censura suspensionis et interdicti, nisi eorum expressa mentio fiat; nonnulli Canonistæ hoc privilegium extendunt ad censuram excommunicationis: hinc nomine « clerici » non venirent Episcopi. Verum sententia communis Canonist. huic interpretationi obstat.

e) *Scienter et sponte*: ergo non procedit de clerico admittente ex ignorantia etiam crassa aut supina, vel coacte.

XVIII

Inter excommunicationes generali modo reservatas recensetur, ut supra diximus, etiam illa qua feriuntur illi qui extra mortis articulum absolvere præsumerent ab excommunicationibus *speciali modo* reservatis Sedi Apostolicæ, sine debita facultate.

XIX

Licet, juxta verio-rem sententiam, sequens excommunicatio *non sit reservata* summo Pontifici, imo nemini reservetur, tamen propter quorundam (inter quos clar. Avanz.) opinionem, hic articulus additur seriei excommunicationum reservatarum:

Ex declaratione S. R. Univ. Inquisitionis (4 Dec. 1872), de mandato S. P. (1).

Excommunicantur Missionarii quilibet in Indiis orientalibus et America existentes qui mercaturam exercent.

a) Agitur ergo: 1º de solis Missionariis qui in Indiis orientalibus aut in America degunt; atque 2º mercaturæ proprie dictæ operam dant, sive per se, sive per alios, sive nomine proprio, sive alieno: pœnam illam non evadunt qui semel tantum mercaturam faciunt, ut colligitur ex Const. Clem. IX *Sollicitudo*, quæ renovatur in hoc decreto.

b) Diximus: « mercaturæ proprie dictæ, » nam negotiatio pure *œconomica* nempe qua quis res sibi superfluas vendit et emit alias necessarias, est permessa clericis; sed mercatura seu negotiatio *lucrativa*, qua quis lucrandi causa, res aliquas emit, ut

(1) Litteræ circulares S. C. de Propaganda Fide continentes dictam declarationem sunt hujusmodi:

« Cum a Suprema S. Inq. Cong. dubium fuerit expositum an post Const. *Apostolicæ Sedis*..... adhuc vigent censuræ latæ sententiæ contra ecclesiasticos et missionarios mercaturæ in Indiis orientalibus operam dantes in Constit. Urbani VIII..... Clem. IX, etc. EE. PP. Inquisitores generales in Congr. habita fer. IV, 4 dec. 1872, cum considerassent reservationem aut exceptionem factam ad paragraphum: *Quæ vero censuræ*, prædictæ constitutionis posse quæstionibus ansam præbere, censuerunt supplicandum SS^{mo} Domino Nostro ut declarare dignetur Constitutiones SS. PP. Urbani VIII..... adhuc vigere et declarationem notificandam esse ab hac S. C. per litteras circulares prout tenore præsentium fit missionariis quibuscumque in Indiis orientalibus et America existentibus. Porro Sanctitas Sua eidem sententiæ in omnibus annuendum censuit. »

eas sine ulla mutatione seu melioratione artificiosa carius vendat, severe prohibetur clericis : C. Trid. sess. XXII, cap. 1 de Reform., post jus antiquum, pœnam excommunicationis tulerat contra clericos illam negotiationem exercentes. Sed in decreto S. Inq. contra solos Missionarios renovatur (1).

SECT. TERTIA.

EXCOMMUNICATIONES LATÆ SENTENTIÆ ORDINARIIS RESERVATÆ.

I

Clericos in sacris constitutos vel Regulares aut Moniales post votum solemne castitatis matrimonium contrahere præsumentes; nec non omnes cum aliqua ex prædictis personis matrimonium contrahere præsumentes.

a) Illam contrahunt : 1º clerici in sacris constituti; 2º regulares vel moniales vota solemnia, et non tantum simplicia, emittentes; 3º personæ quæ cum prædictis matrimonium contrahere præsument. Hæc omnia totidem verbis in articulo enuntiantur. Sed

b) Ut prædicti excommunicationi subjaceant, requiritur : 1º ut exterius contrahere attentent matrimonium, ac proinde verum consensum præstent et substantiales solemnitates matrimonii adhibeant; 2º ut illud matrimonium sit de præsentī, etiamsi mere civile (quod omnia intrinseca contractus matrimonialis juxta naturæ leges habet); 3º ut agant cum scientia legis quæ illius nullitatem declarat : nam vox « præsumentes » scientiam denotat; itaque ignorantia etiam crassa et supina, eos excusaret.

II

Procurantes abortum, effectu secuto.

a) Procurantes : sive ipsa fœmina in se abortum procuraret, sive quivis alius. Tamen hoc non est æque certum quoad ipsam prægnantem ac quoad alios; nam in primo casu multi TT. negant, licet sententia affirmans sit communior. Porro cum in præsentī art. Constitutionis *Apostolicæ Sedis* nihil addatur juri antiquiori, et ex altera parte scopus constitutionis sit ut limitentur censuræ, adhuc remanent duæ sententiæ quoad mulierem prægnantem quæ sibi abortum procuraret.

(1) Istis casibus ob censuram annexam reservatis, duo addendi sunt ratione sui reservati, et sic explebitur recensio casuum Papalium.

1º Ex Const. Bened. XIV Sacramentum pœnitentiæ, reservatur S. Pontifici absolutio cujusque personæ falso vel per se de sollicitatione accusantes innocentes confessarios, vel procurantes ut id ab aliis fiat.

2º Ex Constitutionibus *Religiøsæ* Clem. VIII, *Nuper Urbani VIII*, *Pastor bonus* Bened. XIV, reservatur S. P. absolutio illius qui dona accepit a Regularibus utriusque sexus (strictè sumptis seu votis solemnibus emittentibus), quando ejusmodi donec pertingunt ad materiam gravem seu ad peccatum mortale, et non sunt pure remuneratoria; si donum valeat pluris 10 scutorum romanorum, resolutio dari nequit a majori Pœnitentiario nisi totum restituatur.

In hoc tantum limitatum est jus antiquius (Const. *Effrænata*, Sixti V), quod olim excommunicabantur etiam illi qui opem, consilium, favorem, medicamenta, etc., ad tale facinus perpetrandum dabant.

b) Nullum fit discrimen, alias jam antea absoletum, inter factum animatum et inanimatum. Tamen.

c) Necesse est ad censuram ut abortus reipsa sequatur, et quidem ex efficacia causæ directæ, studiose seu de industria adhibitæ ad hunc effectum. Olim casus ille erat reservatum S. Pontifici, ex Bulla Sixti V *Effrænata*; sed Greg. XIV in Const. *Sedes Apostolica* illam excommunicationem reservavit Ordinariis locorum.

III

Litteris Apostolicis falsis scienter utentes vel crimini ea in re cooperantes.

a) Vide dicta in art. IX excomm. speciali modo reservatæ : in hoc art. IX agitur de falsariis litterarum Apostolicarum; in præsentī de illis qui scienter utuntur litteris falsis. Utentes dicuntur qui litteras falsas exhibent ut effectum earum seu aliquem fructum ex illis capiant.

b) Notandum est quod in Bulla *Cænæ*, ex qua præsens articulus depromptus est, excommunicatio jam non erat reservata, nisi quoad ipsos falsantes, minime quoad cooperantes, mandantes et utentes.

SECT. QUARTA.

EXCOMMUNICATIONES LATÆ SENTENTIÆ, NEMINI RESERVATÆ.

I

Mandantes seu cogentes tradi Ecclesiasticæ sepulturæ hæreticos notorios aut nominatim excommunicatos vel interdictos.

a) *Mandantes* : Olim, non tantum « mandantes » seu cogentes, sed omnes cooperatores, ut aperientes terram, in sepulturam mittentes, associantes corpora... excommunicabantur. Sed ad limites hujus art. cohiberi debet doctrina veterum CC. Verum contraheretur excommunicatio etiamsi enumerati in hoc art. sepelirentur sine ritu catholico in loco sacro seu in cœmeterio benedicto.

b) *Hæreticos notorios* : Notandum est quod in locis ubi catholicis permixti sunt hæretici, ac proinde non sunt vitandi, cœmeterium non polluitur eorum sepultura.

c) *Nominatim excommunicatos* seu vitandos. Vide art. XVII sect. II. Sepultura excommunicatorum judicialiter et nominatim denuntiatorum polluitur cœmeterium : ex cap. *Consulente* de Cons. Eccl.

II

Lædentes aut perterrefacientes Inquisitores, denuntiantes, testes, aliosve ministros S. Officii ejusve sacri Tribunalis scripturas diripientes, aut comburentes; vel prædictis quibuscumque auxilium, consilium, favorem præstantes.

Ex Bulla Pii V, *Si de progrediendis*, statutæ sunt multæ pænæ latæ sententiæ contra omnes qui aliquem ex Inquisitoribus, advocatis, procuratoribus, notariis, aliisque ministris S. Officii, aut Episcopum in sua diœcesi id munus exercentem, aut accusatorem, denunciatores, vel testem in causa fidei quomodocumque productum, expugnaverint, dejecerint, vulneraverint vel perterrefecerint aut scripturas aliave instrumenta combusserint, diripuerint, etc.

Statuit igitur Pius V, in primis ut supra dicti incurrant excommunicationem. Hac pœna ligantur illi qui *auxilium, consilium...* præstiterunt, etiam effectu non subsecuto.

Ista Bulla renovatur in præsentī articulo.

III

Alienantes et recipere præsumentes bona ecclesiastica absque Beneplacito Apostolico ad formam Extravagantis *Ambitosæ* de Reb. Eccl. non alienandis.

a) In Constitutione *Ambitosæ* prohibetur, sive usurpatio, sive præsertim *alienatio* bonorum *immobilium*, saltem magni momenti, v. gr., cujus valor excedit 100 francos, vel *pretiosorum mobilium* Deo dicorum seu Ecclesiarum, Monasteriorum et piorum locorum, auctoritate ecclesiastica erectorum. Unde quilibet contractus domini directi vel etiam utilis, saltem ultra triennium, translatus, sub pœna excommunicationis vetatur extra casus a jure permissos, sine licentia S. Sedis.

b) Alienantes et recipientes illa bona excommunicationem incurrunt; sed recipientes excusat ignorantia juris vel facti, etiam culpabilis et crassa, quia pœna fertur contra « præsumentes. »

Juxta multos, excommunicatio lata ab Extrav. *Ambitosæ* non procedebat contra Episcopos qui interdicto ab ingressu Ecclesiæ mulcebantur; sed quicquid sit de hac diversitate sententiarum, hodie Episcopi non excipiuntur, quia altera pœna nullibi videtur renovata; porro incredibile est Episcopos alienantes esse simpliciter exemptos a qualibet pœna, licet efficacius quam ceteri rectores, divitias Ecclesiæ profundere valeant.

c) Ipse contractus irritus est ac nullius omnino roboris, ex defectu formæ: inde formula: *recipere præsumentes*.

IV

Negligentes, sive culpabiliter omittentes denunciare infra mensem Confessarios sive Sacerdotes a quibus sollicitati fuerint ad turpia in quibuslibet casibus expressis a Prædecess. Nostri Gregorio XV Const. *Universi* 20 Augusti 1624, et Benedicto XIV Const. *Sacramentum Pœnitentiæ* 1 Junii 1741.

a) *Casus expressi* in Constit. Gregorii XV *Universi*: Denuntiandi sunt omnes omnino sacerdotes tam sæculares quam regulares, qui 1 sive in *actu sacra-*

mentalis confessionis; sive 2º antea aut immediate post; sive 3º occasione vel prætextu confessionis, in confessionali simulantes audire confessionem, sollicitant ad turpia, cum qualibet persona.

b) Benedictus XIV in Constitutione *Sacramentum Pœnitentiæ*, distinctius explicat modum sollicitandi: 1º sive *verbis*, sive *signis*, sive *nutibus*, sive *tactu*, sive per *scripturam*, aut tunc aut post legendam, fiat sollicitatio; imo 2º si Confessarius illicitos et inhonestos sermones vel tractatus temerario ausu habuerit cum pœnitentibus, saltem in circumstantiis supra designatis.

c) Denuntiatio fieri debet intra mensem, qui incipit, non a facto sollicitationis, sed a notitia certa 1º *obligationis* denunciandi, 2º *excommunicationis* annexæ huic obligationi, et tandem 3º *temporis præscripti* ad denunciandum, ut constat ex principiis generalibus circa censuras.

d) Modus quo agere debent Confessarii cum personis sollicitatis, explicatur in instructione S. C. Inquisitionis die 20 Februar. 1867. Quoad modum procedendi contra sollicitantes, atque indolem et vim probationum, vide Canonistas.

Istis excommunicationibus rite adjungitur, ut supra dictum est, illa quæ in missionarios mercaturam in Indiis Orientalibus exercentes fertur.

Præter hos hactenus recensitos, etc...

EXCOMMUNICATIONES

DIRECTÆ LATÆ A G. TRIDENTINO ET CONFIRMATÆ IN HOC PARAGRAPHO.

Excommunicantur: 1º Usurpantes, non quasi furtive aut manifesta rapina (ut docent aliqui), sed tanquam ex jure, quæcumque bona Ecclesiastica aut jura; item clerici usurpationis hujusmodi fabricatores seu consentientes. Sess. 22, c. II.

(Emptores illorum bonorum qui emptione illa concurrunt in usurpationem, cadunt sub excommunicationem Extrav. *Ambitosæ*, renovatam n. III supra: Constat ex declaratione S. C. Inq. 8 Jul. 1874.) Illa excommunicatio Tridentina reservatur S. Pontifici.

2º Violantes clausuram Monialium, et Magistratus qui ad instantiam Episcopi non præbent auxilium contra ejusmodi violatores. Sess. 25, c. 5 de Reg.; sed vix in usu hodie potest esse hæc censura quoad magistratus suum auxilium denegantes, cum lex illis non relinquat libertatem agendi. Quoad violantes clausuram habetur censura in art. VI, sect. II Constitutionis *Apostolicæ Sedis* lata.

3 Raptores mulierum, honestarum scilicet, quia proprie non rapitur inhonesta; omnes raptoribus auxilium aut favorem ad raptum præbentes.

4 Domini vel magistratus qui sua potestate abutuntur ut matrimonii contrahendi libertatem violent. Sess. 24, c. 9 de Reform.

5º Qui cogunt mulierem ad ingrediendum monasterium (præter duos casus enumeratos in Cap. 18, 19 tit. *De conversione conjugatorum*) vel impediunt: Sess. 25, c. 18 de Reg.

6º Duellantes (expresse in Constit.) : Sess. 25, c. 19 de Reform.

7º Qui docent contritionem, sine confessione, esse sufficientem dispositionem ad Sacr. Euchar. (Sess. 13, cap. 7) vel aliquos profitentur errores circa matrimonium (Sess. 14, cap. 1).

Nos pariter... excepta anathematis pœna...

Imprimentes et imprimi facientes, sine Ordinarii approbatione, libros de *rebus sacris*, nempe de Scriptura sacra tractantes, non vero de alio argumento, etiam theologico; quia C. Trident. hanc prohibitionem edidit post decretum dogmaticum de canonicis scripturis et in sanctionem firmativam illius decreti. Sequitur: 1º quod libri Indulgentiarum sine licentia S. Cong. Indulg. impressi, vel libri rituales sine approbatione S. Cong. Rit., etc., sunt hodie, sine ulla pœna contra imprimentes, legentes, etc., repudiati: ita communior sententia quæ per libros de *rebus sacris* intelligit sola opera de Scriptura sacra tractantia.

2º Constitutio *Apostolicæ Sedis* coarctat Decretum Tridentinum, ex quo anathemati subiciebantur etiam *vendentes* et *apud se retinentes*.

3º Præter pœnas latas in 2a excomm. sectionis 1a et in hac parte Constitutionis, nullæ adhuc supersunt circa libros prave: tota ergo lex pœnalis in hac materia scriptorum prohibitorum revocatur ad hanc duplicem excommunicationem: ita communis sententia.

SECT. QUINTA.

SUSPENSIONES

LATÆ SENTENTIÆ ROMANO PONTIFICI RESERVATÆ.

I

Suspensionem ipso facto incurrunt a suorum Beneficiorum perceptione ad Beneplacitum S. Sedis, capitula et Conventus Ecclesiarum et Monasteriorum, alique omnes qui seu illorum ac illarum regimen et administrationem recipiunt aliosve Prælatos de prædictis Ecclesiis seu Monasteriis apud eandem S. Sedem, quovis modo provisos antequam ipsi exhibuerint Litteras Apostolicas de sua promotione.

a) Ille casus ab illo differt qui excommunicatione latæ sententiæ speciali modo R. P. reservata plectitur per Const. S. P. regnantis Pii IX: *Romanus Pontifex*: in ista Constitutione agitur de illis qui transferre administrationem conantur nominato seu designato a *laica potestate*, dum in hoc articulo, qui desumptus est ex Extrav. *Injunctæ*, suspensionis pœna muletantur illi qui recipiunt jam provisos *apud S. Sedem*, sed antequam isti exhibuerint Litteras Apostolicas.

b) Hanc suspensionem incurrunt Capitula, Conventus et alii omnes qui ad regimen alicujus Ecclesiæ vel Monasterii admittunt Episcopos, Abbates, Priores, aliosve Prælatos Regulares, alias rite provisos apud S. Sedem, vel iisdem obediunt. Sed hæc pœna non procedit quando Episcopus se ingerit vigore Brevis Apostolici quod conceditur ei ut ante

expeditionem Bullæ, interim possit exercere quæ sunt jurisdictionis, non ordinis.

c) Illa suspensio a beneficiis intelligitur de illis beneficiis quæ recipiens habet in illa Ecclesia vel Monasterio in quo facta est quasi intrusio.

Notandum est etiam quod ille art. et Extrav. *Injunctæ* solum loquuntur de provisis in Curia Romana.

II

Suspensionem per triennium a collatione Ordinum ipso jure incurrunt aliquem Ordinantes absque titulo Beneficii vel Patrimonii cum pacto ut Ordinatus non petat ab ipsis alimenta.

Olim Ordinantes et ordinati sine titulo ordinationis variis pœnis subiciebantur; hodie solus Ordinans pœnam incurrit, quæ est suspensio: imo hæc pœna in eo tantum casu incurritur quo intercedit pactum de non petendis alimentis.

Non modo a suspensione eximitur ille qui ordinatur sine titulo, sed etiam ille qui cum titulo ficto ordines suscepit.

III

Suspensionem per annum ab Ordinum administratione ipso jure incurrunt Ordinantes alienum subditum, etiam sub prætextu Beneficii statim conferendi, aut jam collati, sed minime sufficientis, absque ejus Episcopi litteris dimissorialibus, vel etiam subditum proprium, qui alibi tanto tempore moratus sit ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, absque Ordinarii ejus loci litteris testimonialibus.

a) Aliquis subditus est ratione *originis, domicilii, beneficii*, vel *familiaritatis*; si quis aliquo ex his quatuor titulis gaudet, fit subditus causa recipiendæ ordinationis.

b) In hoc articulo declaratur quandonam requirantur litteræ dimissoriæ, vel testimoniales ad licitam ordinationem, idque sub pœna suspensionis. Litteræ *dimissoriales* seu dimissoriæ dicuntur, quibus alieno Episcopo fit facultas ordinandi proprium subditum ita ut is proprio Ordinario remaneat subditus. Litteræ vero *testimoniales* seu commendatitiæ appellantur, quibus Ordinarius fidem facit de vita et moribus alicujus clerici ad effectum suscipiendi Ordines.

1º Determinatur quale sit beneficium quod reddit beneficiatum rite subditum, ita ut is ordinari possit sine litteris dimissoriis. Sequitur quod titulus beneficii insufficientis non possit compleri titulo patrimonii: requiritur ergo ut quilibet eorum sit ex sese sufficiens, secus illicita esset ordinatio facta sine litteris dimissoriis.

2º Litteræ testimoniales requiruntur quando ordinandus, licet proprius subditus Episcopi ordinantis, alibi moratus est tempore sufficienti ad contrahendam irregularitatem: illud tempus determinatur ex personarum et locorum circumstantiis. Ex hoc sequitur quod si quis alieno conferret beneficium sufficiens, non posset tamen illum ordinare sine litteris testimonialibus, nisi constet talem beneficiatum non potuisse antea contrahere irregularitatem.

Generatim ergo, ad licitam ordinationem requiruntur litteræ testimoniales Episcopi originis vel

domicilii, quotiescumque aliquis, solo titulo Beneficii subditus, quosdam ordines, vel etiam primam tonsuram ab Episcopo criginis vel domicilii acceperat. Censat ex Constit. *Speculatores* Inn. XII, quæ dispositiones C. Tridentini circa ordinationes explicat.

c) Alibi *tanto tempore* moratus sit : Mora longior semestri testimonium status liberi a vinculo matrimoniali exigit.

IV

Suspensionem per annum a collatione Ordinum ipso jure incurrit, qui, excepto casu legitimi privilegii, ordinem sacrum contulerit absque titulo Beneficii vel patrimonii Clerico in aliqua congregatione viventi in qua sollemnis professio non emittitur, vel etiam religioso nondum professo.

Regulares ordinantur titulo *religiosæ paupertatis*; sed titulus ille supponit professionem religiosam solemniter emissam coram Ecclesia: quapropter : 1º titulus ille non suffragatur novitiis, quia professionem non emiserunt; 2º in congregationibus quæ professionem solemnem non admittunt, titulus paupertatis non existit, nisi adsit specialis licentia S. Sedis.

b) Olim clerici, in aliqua congregatione viventes, ordinati sine legitimo titulo paupertatis, exercitio ordinum sic receptorum perpetuo carebant; sed per Const. *Apostolicæ Sedis*, cessat hæc suspensio et solus Ordinans incidit in censuram.

V.

Suspensionem perpetuam ab exercitio Ordinum ipso jure incurrunt Religiosi ejecti, extra religionem degentes.

a) Ejiciuntur illi tantum qui post debitas monitiones et pœnitentias, seu juxta formam a jure determinatam, declarati sunt incorrigibiles; sic ejecti, si extra religionem degant, incurrunt hanc perpetuam suspensionem, etiamsi ejectio fuisset in se injusta, dummodo servatus sit ordo juris; nam pœna fertur sine distinctione contra *ejectos extra Religionem degentes*. Sic ejecti possunt appellare, si sententia fuerit injusta, et ideo sua culpa extra religionem degere perseverarent. Tamen si sententia fuisset *evidenter* injusta, teneretur quidem ejectus abstinere ab exercitio Ordinum, sed ratione scandali tantum.

b) Licet apostatæ et fugitivi sint in delicto non valde absimiles ejectis, tamen non assimilantur in pœna; nam in præsentī articulo, ejecti specifico nomine designantur, et aliæ pœnæ juri communi vel speciali decernuntur contra apostatas et fugitivos. Ratio discriminis inter apostatas, fugitivos et ejectos in eo consistit quod isti, non tantum in religione non permanserunt, sed etiam extra eam degere perseverarent: quapropter si aliam religionem fuerint ingressi, non amplius tenerentur suspensione.

VI

Suspensionem ab Ordine suscepto ipso jure incurrunt qui eundem Ordinem recipere præsumpserunt ab excommunicato vel suspenso, vel interdicto nominatim denunciatis, aut ab hæretico vel schismatico notorio: eum vero, qui bona fide a quopiam eorum est ordinatus, exercitium non habere Ordinis sic suscepti, donec dispensetur, declaramus.

1º Qui *scienter* receperunt ordinem « *ab excommunicato vel suspenso* »... *nominatim denunciatis aut ab hæretico vel schismatico notorio*, incurrunt hanc perpetuam suspensionem. Sed quid requiratur ad hanc notorietatem constituendam? Juxta plures, sufficeret ut recessus a fide vel obedientia sit notorius; sed verior sententia docet requiri in præsentī casu ut hæreticus vel schismaticus ad aliquam sectam manifesto pertineat.

2º Qui *ignoranter*, seu bona fide, a talibus est ordinatus incurrit quidem suspensionem, sed tantum ab *exercitio* ordinis, non proprie ab ipso ordine: ideo ab Episcopo potest dispensari, ut exerceat ordinem susceptum: ratio est quia mitior esse debet pœna quoad illos, et alias hæc dispensatio olim non erat reservata.

An idem dicendum sit de eo qui accessit ad Ordinationem cum dubio et neglexit inquirere ex desidia culpabili? Affirmatur *probabilius*, quia agitur de illis tantum qui « præsumpserunt recipere. »

3º Quoad priores, seu *scienter* ordinem sic illicite recipientes, si ministrarent in ordine suscepto, essent irregulares, dum secundi sic ministrantes peccarent, sed irregularitatem non incurrerent: Canonistæ rationem afferunt discriminis, quia suspensio ab exercitio ordinis non est proprie ac rigore suspensio.

VII

Clerici sæculares exteri ultra quatuor menses in Urbe commorantes, ordinati ab alio quam ab ipso suo Ordinario absque licentia Card. Urbis Vicarii, vel absque prævio examine coram eodem peracto, vel etiam a proprio Ordinario posteaquam in prædicto examine rejecti fuerint: nec non Clerici pertinentes ad aliquem e sex Episcopatibus suburbicariis, si ordinantur extra suam diœcesim, dimissorialibus sui Ordinarii ad alium directis quam ad Card. Urbis Vicarium; vel non præmissis ante Ordinem sacrum suscipiendum exercitiis spiritualibus, per decem dies in domo urbana sacerdotum a Missione nuncupatorum, suspensionem ab Ordinibus sic susceptis ad beneplacitum S. Sedis ipso jure incurrunt: Episcopi vero ordinantes ab usu Pontificalium per annum.

Duplex pars in hoc articulo :

a) In prima parte agitur de Clericis qui non pertinent ad Romanam diœcesim, neque ad sex diœceses suburbicarias, et ultra quatuor menses in Urbe commorati sunt; isti 1º Ordinari nequeunt, durante tempore commorationis in Urbe, nisi a Card. Vicario vel a proprio Episcopo, id est, ab Episcopis originis, domicilii, beneficii vel familiaritatis triennalis. Indo 2º cum litteris dimissoriis proprii Ordinarii, postquam patriam repetierint animo ibi permanendi, possent ordinari ab alio Episcopo: secus lex nimis dura

esset, ut animadvertit Thesaurus (*de Pœnis*, 11, c. 29). Tamen in hoc casu requiruntur litteræ testimoniales Card. Vicarii, ut constat ex dictis in art. III. Sed durante commoratione, non possent vigore illarum dimissorialium ordinari ab alio Episcopo, nisi prævio examine coram Examinatoribus a Card. Vicario deputatis et cum licentia a Vicario in scriptis data. 3° Examen peragi debet coram Card. Vicario vel etiam coram proprio Episcopo, saltem quando is confert Ordines. 4° Sed si in examine peracto coram Card. Vicario rejecti essent prædicti Clerici, non possent, etiam a proprio Episcopo, recipere Ordines, neque ab ipso novo examini statim subijci.

b) In secunda parte agitur de clericis pertinentibus ad aliquem e sex Episcopatibus suburbicariis: obligatio præmittendi exercitia spiritualia per decem dies, illos tantum ligat, licet ejusmodi præparatio sit de consilio quoad omnes.

VIII

Istis suspensionibus in Constitutione *Apostolicæ Sedis* latis accessit altera *speciali modo* reservata, de qua infra (Interd. IV.)

SUSPENSIONES

DIRECTE LATÆ A CONCILIO TRIDENTINO.

Suspenduntur: 1° Episcopi ordinantes non subditos, et sic ordinati ab Episcopo non proprio (Sess. 23, c. 8 de Reform.), scilicet Episcopus qui alienum ordinat sine licentia proprii illius Ordinarii, suspenditur per annum a collatione ordinum, et ordinatus remanet suspensus a susceptorum ordinum executione, donec placuerit proprio ejus Episcopo. Eadem poenam incurrit ordinatus cum litteris dimissoriis a Capitulo vel Vicario capitulari intra annum vacationis Sedis Episcopalis datis, saltem si in majoribus sit constitutus (Sess. 7, c. 10 de Reform.)

2° Abbates et Prælati regulares, intra fines alicujus diœcesis consistentes, qui tonsuram vel minores ordines conferre aut litteras dimissorias concedere præsumperunt. Sess. 23, c. 10 de Reform.

3° Episcopi Pontificalia in alterius diœcesi exercentes sine licentia Ordinarii loci, suspenduntur ab exercitio Pontificalium. (Sess. 6, c. 6 de Reform.) Si hoc modo ordines conferrent, ordinati remanerent suspensi ab exercitio ordinum sic susceptorum.

4° Episcopus titularis qui quoscumque ordinat sine expresso consensu proprii eorum Prælati; item et ipsi ordinati (Sess. 14, c. 2 de Reform.). Ordinans suspenditur per annum ab exercitio Pontificalium; quoad ordinatos, idem dicendum est ac in primo casu.

5° Qui sponsis in contrahendo matrimonio illegitime benedicunt, nempe sine licentia proprii sponsorum Parochi vel Episcopi. (Sess. XXIV, c. de Reform.)

6° Episcopi concubinarij qui se non emendaverint, postquam fuerunt admoniti a synodo provinciali. (Sess. 25 de Reform. cap. 14).

SECT. SEXTA

INTERDICTA LATÆ SENTENTIÆ RESERVATA.

I

Interdictum Romano Pontifici *speciali modo* reservatum ipso jure incurrunt Universitates, Collegia et Capitula, quocumque nomine nuncupentur, ab Ordinationibus seu mandatis ejusdem Romani Pontificis pro tempore existentis ad universale futurum Concilium appellantia.

Contra appellantes a decretis S. Pontificis ad futurum Concilium, duplex poena decernitur:

1° In articulo IV, sect. 1, *singulares personæ* sic appellantes subijciuntur excommunicationi. 2° In præsentem vero, *communitates*, seu personæ morales, propter idem scelus poena interdicti S. Pontifici speciali modo reservati mulctantur. Tametsi hoc interdictum afficiat directe communitates, tenet tamen singula membra communitatum, alias foret inutilis; sed qui illud violaverint, non contraherent irregularitatem, cum hoc interdictum non habeat vim censuræ.

Speciali modo etiam reservatur interdictum de quo infra sub n. IV.

II

Scienter celebrantes vel celebrari facientes divina in locis ab Ordinario vel delegato Judice, vel a jure interdictis, aut nominatim excommunicatos ad divina officia seu ecclesiastica sacramenta vel ecclesiasticam sepulturam admittentes, interdictum ab ingressu Ecclesiæ, ipso jure incurrunt, donec ad arbitrium ejus, cujus sententiam contempserunt, competenter satisfecerint.

a) Triplex casus enumeratur in hoc interdicto non reservato: 1° clerici scienter sacra celebrantes, scilicet quemcumque actum ordini sacro annexum, solemniter exercentes; 2° illi qui celebrare faciunt: qui tantummodo rogarent aut eleemosynam darent ut Missa celebraretur, non subjicerentur huic interdicto, nam *celebrari facientes* debet intelligi præsertim de Prælati facientibus auctoritative coram se celebrari; deinde in Clem. *Gravis*, violare facientes interdictum dicuntur, qui compellunt clericos in loco interdicto publice et solemniter celebrare; 3° clerici nominatim excommunicatos (ab Episcopo scilicet, ut constat ex collatione cum art. XVII, sect. 2^a, in quo poena gravior decernitur contra communicantes cum excommunicatis a R. P.), ad divina officia admittentes seu in divinis communicantes.

Metus aut coactio non excusaret admittentes, nisi sit *gravis*, quia hic non addita est particula « sponte, » ut in Excomm. XVII.

b) Quædam notanda: 1° ut loca sint interdicta, scilicet ut obliget interdictum, necesse est, post Const. Martini V *Ad evitanda*, ut illud denuntiatur sit.

Quæ sunt prohibita vel tolerata tempore interdicti « specialis » vel « generalis, » explicant TT. et CC.

2° Discrimen habetur inter art. 1, sect. IV et

præsentem : hic agitur de admittentibus seu de illis qui possent non admittere, quales sunt, v. gr.: Parochi, rectores Ecclesiarum, dum in primo articulo excommunicantur mandantes seu cogentes tradi sepulturæ ecclesiasticæ. Deinde hic agitur tantum de exclusionem *nominatim excommunicatorum* : quoad admittentes « hæreticos notorios vel nominatim interdictos » nulla decernitur pœna, licet remaneat prohibitio sub gravi.

III

Denique quoscumque alios sacrosanctum Conc. Trid. suspensos aut interdictos ipso jure esse decrevit, nos pari modo suspensioni vel interdicto eosdem obnoxios esse volumus et declaramus.

INTERDICTA A CONCILIO TRIDENTINO DIRECTE LATÆ.

Interdicuntur : 1º Capitula quæ infra annum a vacationis die licentiam ordinandi aut litteras dimissorias concedunt : hæc pœna extenditur ad illos qui impetrant has litteras (Sess. 7, c. 10 de Reform.)

2º Episcopi qui non denuntiant Episcopos illegitime absentes (Sess. 6, c. 1 de reform.). Hanc pœnam incurrit, sive Metropolitanus qui suos suffraganeos absentes, sive antiquior Episcopus suffraganeus qui Metropolitanum non residentem, denuntiare omiserit. Sed ut sit obligatio denuntiandi, oportet ut delinquentes ultra annum integrum et continuum sint absentes ; deinde non incurritur interdictum, nisi elapsis tribus mensibus a die inceptæ obligationis ; illi tres menses conceduntur ad obligationem denuntiandi implendam.

IV.

Ex Const. *Romanus Pontifex* nominati a potestate laica, si sunt caractere Episcopali insigniti, suspensioni ab exercitio pontificalium et interdicto ab ingressu ecclesiæ latæ sententiæ *speciali modo* Papæ reservatis subjacent, si suscipiant sub nomine Provisoris, Vicarii generalis, aliove nomine administrationem alicujus Ecclesiæ vacantis.

Quæ vero censuræ ...

Aliæ censuræ latæ pro loco, instituto, etc., *particulari*, non sunt abrogatæ per Constitutionem *Apostolicæ Sedis* ; cessant dumtaxat illæ quæ sunt *universales*, atque non expresse renovantur.

Cæterum decernimus...

a) *Revocatio facultatum* : 1º facultates *reales*, seu quæ alicui competunt ratione officii, dignitatis, vel perpetui privilegii, ademptæ sunt per illam revocationem ; 2º facultates *personales* absolvendi a casibus speciali modo S. P. reservatis quæ particulari aliquo rescripto fuerunt concessæ ad tempus, sive Episcopis, sive Confessariis, non sunt revocatæ per præsentem Constitutionem, ut constat, sive ex oraculo vivæ vocis promulgato a S. Congr. S. Officii 15 Jun. 1870, sive ex declaratione S. Pœnit. die 5 Dec. 1873 (1).

(1) Dubium. « An Prælati regulares, post Constitutionem *Apostolicæ Sedis* iisdem privilegiis gaudeant

3º Episcopi ex facultate sibi a Conc. Trid. concessa, nequeunt absolvere a casibus speciali modo reservatis ; si contra hanc præscriptionem agere præsumpserint, in excommunicationem latam in line sect. I Const. *Apostolicæ Sedis* inciderent. Remanet tamen facultas Tridentina pro casibus *simplici modo* reservatis, quotiescumque casus remanet occultus.

b) *Impediti* adire Romam possunt, ut antea ab Episcopo seu Ordinario absolvi. Constitutio *Apostolicæ Sedis* nihil in hac re innovavit, ut S. Pœnitentiariæ secretarius de hoc interrogatus respondit (1) ; porro in casu impedimenti facultas absolvendi jure ordinario devolvitur ad Ordinarios, qui proinde possunt, tum per se, tum per alios, absolvere. Unde :

1º Perpetuo *impediti* possunt plenissime absolvi, nempe directe et sine onere comparendi. Porro censentur impediti qui nequeunt personaliter adire Sanctam Sedem, etiamsi, ut docent plerique Theologi, possint per litteras recurrere ad S. Pœnitentiariam, vel etiam, juxta plures, valeant comparere coram aliquo delegato S. Sedis.

2º Si impedimentum est *diuturnum*, impediti absolvuntur cum onere *præsentationis* seu obligatione adeundi superiorem, hoc est Reservantem.

3º Impediti *ad breve tempus*, urgente gravi necessitate, absolvuntur tantum *ad effectum*, seu indirecte.

4º Constituti in articulo mortis, non absolvuntur, saltem quoad casus speciali modo reservatos, nisi cum onere *præsentationis*, si convalescerint, et hæc obligatio est sub pœna *reincidentiæ*, supposita cognitione obligationis illius et pœnæ. Olim variæ erant sententiæ apud TT. ; sed D. N. Pius Papa IX in præsentem Constitutionem sustulit hanc diversitatem quoad casus speciali modo reservatos ; « Dummodo, inquit, « non agatur de mortis articulo, in quo tamen firma « sit quoad absolutos obligatio standi mandatis Ecclesiæ, si convalescerint. »

c) In memoriam revocare expedit quod peccatum non est reservatum, nisi sit *grave externum*, imo grave ut *externum*, seu in ratione actus externi, in suo genere *completum*, cum *contumacia* seu notitia legis perpetratum : nec proinde sufficit ut, postquam scelus commissum est, delinquens notitiam legis assecutus sit. Tamen si peccatum ratione sui, non vero ob censuram annexam, esset reservatum, contumacia probabilius non requiretur ad reservationem. Diximus « probabilius » nam juxta sententiam non improbabilem, ignorantia reservationis excusaret a reservatione.

« quibus antea, id est, an possint necne suos subditos absolvere a casibus papalibus in dicta Bulla simpliciter « reservatis ? »

Responsum. « S. Pœnit. proposito dubio respondet : Negative, salvis alias facultatibus quæ per Romanam ex rescriptis particularibus ad tempus concessis. Datum Romæ a S. Pœnit. die 5 dec. 1873. »

(1) Apud Collat. Patav. p. 96.

DOCUMENTA

ART. VII EXCOM. SPECIALITER RESERVATARUM ET ART.

IV. EXCOM. SIMPLICITER RESERVAT.

S. Cong. S. Un. Inquisitionis super constitutione
Apostolicæ Sedis instructio.

AD QUÆSITA ORDINARI N.

« Ad supremam hanc Congregationem nonnulla dubia delata sunt, ab Amplitudine Tua proposita, quibus Feria IV die 15 Junii labentis anni 1870 ita responsum est.

« *In quarto dubio*, plura a Te congesta sunt. Et primo quidem anxium Te exhibebas circa magistratus catholicos et Gubernii servos, qui immunitatem asyli ecclesiastici violant, veritus nimirum ne omnes excommunicationi subiaceant, quæ in Constitutione *Apostolicæ Sedis*, 12 Octobris 1869, est quinta inter excommunicationes latæ sententiæ R. Pontifici reservatas eaque est tenoris sequentis : — Immunitatem asyli ecclesiastici violare jubentes aut ausu temerario violantes. Qua Te anxietate ut eximerent Emi Patres, audito etiam SSmi oraculo, monitum Te voluere in ea formula verba, *ausu temerario*, utrumque membrum complecti. Ex quo intelligas eum tantum excommunicationem incurrere, qui ab aliis minime coactus, prudens ac sciens immunitatem asyli ecclesiastici aut violare jubet, aut exequendo violat, quem porro utpote omnis excusationis expertem excommunicationi subiacere mirum esse non debet.

« Deinde similem aperiabas sollicitudinem quoad eosdem Magistratus et Gubernii servos *trahentes clericos ad suum tribunal propter violationem legis civilis sive alio modo*, quos omnes timebas excommunicatione esse irretitos quæ in dicta Constitutione *Apostolicæ Sedis* est septima inter excommunicationes latæ sententiæ R. Pontifici speciali modo reservatas. Sed in ea formula attendere debes verbum *cogentes*, quod sane indicat, excommunicationem eos non attingere, qui subordinati sunt, etiamsi iudices fuerint sed in eos tantum esse latam, qui a nemine coacti, vel talia vel alios ad agendum cogunt, quos etiam indulgentiam nullam mereri facile perspicies.

« Mirum autem visum est, quod tertio loco de iisdem censuris addebas, *an revera excommunicationem incurrunt illi qui vix ideam habent legum a longo tempore obsoletarum sive in Anglia sive in Gallia*. Agitur enim de Constitutione *Apostolicæ Sedis*, quæ non a longo tempore, sed die 12 Octobris, anno 1869, edita est, et in qua Summus Pontifex expresse monet censuras omnes quæ in ea continentur, « non modo ex veterum canonum auctoritate, quatenus eum hac Nostra Constitutione conveniunt, verum etiam ex hac ipsa Constitutione Nostra, non secus ac si primum editæ ab ea fuerint, vim suam prorsus accipere debere. » Non igitur adeo recentis legis, regulariter loquendo, ignorantia obtendi potest, cum fuerit ea Constitutio et pro tota Ecclesia in Urbe promulgata, et ad omnes Ecclesiæ partes reapse propagata et ubique jam celebretur.

« Quarto loco quærebas, an ii qui prædictas censuras incurrerunt, admonendi sint, quod porro minime constabat, utrum de interno an de externo foro quæreres. Sed si de interno res est, licet theologi doceant, aliquando (hoc est debitis factis exceptionibus, de quibus iidem agunt) dissimulari cum pœnitente posse, cum duo hæc simul concurrunt, bona fides et indubia prævisio, nullum ex admonitione fructum perceptum iri : hinc tamen apertum est, sive ob personarum qualitatem, quæ excommunicationi subjiuntur, sive ob qualitatem Constitutionis eandem censuram inferentis, quæ recentissima est ac plane notoria, difficile dari posse bonam fidem quæ admonitionem omitti posse suadeat. Quod si de externo foro sermo sit, distinguendum erit inter pastorem admonitionem ac iudicalem sententiam, qua reum, de quo agitur, excommunicationem incurrisse declaratur. Sententiam hanc declaratoriam, utrum ferri expediat, definiiri generalim non potest, sed facti personarumque circumstantiis sedulo expensis dignosci debet. Ad pastorem vero admonitionem quod attinet, quid theologi doceant probe nosti, qui, si deficiente probabili spe emendationis ac fructus, prudentique metu gravioris ejuspiam mali concurrente, differri admonendi officium, quod ex proprio munere Pastorem urget, posse consentiunt ; nihilominus monent, si scandalum a Pastoris silentio oriatur, intermittere illud non licere.

« Quod denique quinto loco addebas, *utrum habeas facultatem absolvendi a prædictis excommunicationibus*, censuerunt Emi Patres, id a Te quæri ob clausulas derogatorias, quæ in Constitutione *Apostolicæ Sedis* leguntur ; nam ceteroqui, quid facultatum Tibi datum sit, nosse ipse debes. Itaque decreverunt, ut declaratio circa prædictas clausulas de mandato Sanctitatis Suæ ab hac suprema Congregatione edita Tibi communicetur, quæ est tenoris sequentis. *colla detta Costituzione il Santo Padre non ha punto inteso di recare la menoma alterazione alle facoltà di qualsiasi natura dalla S. Sede innanzi alla promulgazione della medesima accordate, sieno esse quinquennali o straordinarie o relative al presente giubileo et vuole che rimangano nel pieno loro vigore durante il termine nelle rispettive concessioni ed idulti prefinito.*

« In quinto dubio non satis Te intelligere indicas, cur in Constitutione *Apostolicæ Sedis*, sub numero quarto excommunicationum latæ sententiæ, quæ Romano Pontifici reservantur, ea quoque recensetur, quæ est *contra non denunciante occultos coryphæos ac duces sectæ massonicæ aut carbonariæ aliarumve ejusdem generis sectarum, quæ contra Ecclesiam vel legitimas potestates seu clandestine machinantur*, eaque dubii ratio a te proponitur, quod nomina presidentium et membra ejusque logiæ publicè typis dentur. Sed ne in re tam gravi, quæque tanti interest incolumitatis Ecclesiæ, salutis animarum publicæque tranquillitatis, quempiam indormire sinas, persuadere Tibi debes, non sine gravissimis causis Romanum Pontificem e sua specula ex qua totam Ecclesiam omnesque simul circumstantias circumspicit, excommunicationem illam jampridem latam, multo mitioribus cobi-

bitam retinuisse. Quamquam haud difficile cuique erit aliquam per se causam videre injunctæ denuntiationis, licet, ut ais, *præsidentium ac membrorum nomina*, saltem in secta Massonica et Carbonaria, publice typis dentur. Ceteris enim prætermissis, quis sane dicere aut nosse valeat, utrum qui in publicis ephemeridibus apparent, specie tantum ac nomine tenus coryphæi ac duces sint, veri autem machinationum artifices directoresque delitescant? Aut quis etiam divinet, utrum perpetuo et constanter ducum nomina evulgare velint? Vides igitur, non inutiliter neque sine causa præceptum esse, ut coryphæi saltem qui occulti sint denuntientur.

« At quæris cui et a quibus fieri ejusdem denuntiationes in missionibus debeant. Obscurum esse minime potest, a quibus faciendæ sint. Generale quippe est præceptum omnibus fidelibus injunctum. Cui vero sunt faciendæ manifestum quoque est, nimirum ei, qui pro pastoralis officio vigilare et cavere debet, ne oves sibi concredita in lupos incurrant, neve peste inficiantur; cujusmodi est quicumque episcopale vel quasi episcopale munus in Missionibus gerit, Vicarius videlicet vel Præfectus Apostolicus, vel ab eis ad hunc effectum delegatus. »

Sacra Congr. Univ. Inquis. die 8 jul. 1874.

Interrogata fuit circa dubia sequentia :

1º Qua parte Tridentinæ censuræ a Constitutione Apostolicæ Sedis confirmatæ adhuc vigeant? Quod idem est ac quærere, an peccans in materia, quam et Constitutio Apostolicæ Sedis et Concilium Tridentinum attingunt, in duplicem excommunicationem incidat, alteram R. Pont. *specialiter* reservatam vi supradictæ Const., alteram *simpliciter* reservatam vi Concilii Trid. ? Et proinde, an usurpatores bonorum ecclesiasticorum duplici innodentur excommunicatione ?

2º An qui emant ecclesiastica bona ab usurpatoribus usurpata incidant in excommunicationem R. P. *specialiter* reservatam vi art. XI memoratæ Const. ?

3º An saltem in excommunicationem R. P. *simpliciter* reservatam vi capitis 11 de Reform. Sess. 22 a Concil. Trid. editam ?

Resp. S. Congr. : ad I. Negative. Videlicet usurpatores bonorum ecclesiasticorum innodari sola excommunicatione R. P. *specialiter* reservata.

Ad II. Minime dubitandum, quin ementes bona ecclesiastica ab usurpatoribus incidant in excommunicationem R. P. reservatam : etenim *præscindendo a quæstione, an supradicta emptio aliquo modo attingatur a Constitutione « Apostolicæ Sedis, » articulo XI*, nulli dubium esse potest quin comprehendantur in clarissima dispositione cap. II de Reform. Sess. 22 Concilii Tridentini.

Ad III. Provisum in præcedenti.

Nota. — Ex his documentis constat quæstionem de qua agitur in nota supra edita, nondum esse solutam : ex una parte in allocutione declaratur tantum emptores majori excommunicatione obstringi, quin definiatur an excommunicatio illa sit lata vi art. XI Const. *Apostolicæ Sedis*, aut ex dispositione Cone.

Tridentini ; ex altera parte S. Cong. Un. Inq. affirmare noluit emptores innodari excommunicatione speciali modo reservata, seu Art. XI Constitutionis *Apostolicæ Sedis* lata.

ART. IV

(*Excom. nemini reservatar.*)

Quomodo sese gerere debeat Confessarius ad coadjuvandum, instruendum pœnitentem ad denunciandum, satis explicatur in *Instructione* data die 20 Februarii 1867 ad omnes locorum Ordinarios per S. C. S. Inquisitionis in qua hæc ad rem continentur.

« 1. Personæ sive mares sive fœminæ quæcumque illæsint, ad turpia sollicitatæ in Confessione vel occasione aut prætextu Confessionis, quemadmodum enucleate in memorata Constitutione præcipitur, rem ad Sanctam Sedem vel ad loci Ordinarium deferre debent.

« 2. Denunciare oportet quemcumque Sacerdotem, etiam jurisdictione carentem, sollicitantem in Confessione vel etiam pœnitentis sollicitationi consentientem quamvis statim dissentientem de turpi materia loqui, illius complementum ad aliud tempus differentem et non præbentem absolutionem pœnitenti.

« 3. Hujus denunciationes a nemine absque culpa lethali omitti possunt. Qua de re pœnitentes debent admoneri, neque ab iis admonendis instruendisque eorum bona fides excusat.

« 4. Sacerdotes ad sacras audiendas Confessiones constituti, qui de hac obligatione pœnitentes suos non admonent, debent puniri.

« 5. Pœnitentes admoniti et omnino renuentes nequeunt absolvi : qui vero ob justam causam denunciationem differre debent, eamque quo citius poterunt faciendam spondent serioque promittunt, possunt absolvi.

« 6. Denunciationes anonymæ contra sollicitantes ad turpia nullam vim habent : denunciationes enim fieri debent in iudicio, nempe coram Episcopo ejusve delegato cum interventu ecclesiastici viri, qui notarii partes teneat, et cum juramento et cum expressione et subscriptione sui nominis, nec sufficit si fiat per apochas vel per litteras sine nomine et cognomine auctoris. Ceteram prohibetur, ne in recipiendis denunciationibus præter judicem et notarium, virum utrumque ecclesiasticum, speciali et scripto exarata Episcopi deputatione munitum, testes intersint. Cavendum quoque, ne ex denunciatis quærat, num sollicitationi consenserint : et convenientissimum foret, si de hujusmodi consensu, quantumvis sponte manifestato, nihil notetur in tabulis.

« 7. Denunciationis onus est personale et ab ipsa persona sollicitata adimplendum. Verum si gravissimis difficultatibus impediatur, quominus hoc perficere ipsa possit, tunc vel per se vel per epistolam, vel per aliam personam sibi benevisam suum adeat Ordinarium vel Sanctam Sedem per sacram Pœnitentiam, vel etiam per hanc supremam Inquisitionem,

expositis omnibus circumstantiis, et deinde se gerat juxta Instructionem quam erit acceptura. Si vero necessitas urgeat, se gerat juxta consilia et monita sui Confessarii. Ast si nullo impedimento detenta denunciationem omnino renuat, in hoc casu aliisque supra memoratis laudandus est Confessarius, qui operam suam pœnitenti non denegaverit et vel Ordinarium vel Sanctam Sedem pro opportunis providentiis consuluerit, suppresso tamen pœnitentis nomine. Formulas autem hisce in casibus adhibendas tradunt probati auctores, quos inter Pignatelli t. 1. *Consult.* 104. Carena, Albitius. »

APPENDIX LXIV.

CONTRA INVASIONEM DITIONIS PONTIFICIÆ.

Encyclicæ litteræ ad omnes episcopos aliosque locorum ordinarios scriptæ die I novembris 1870. — De molitionibus a subalpino gubernio gestis ad evertendum civilem Apostolicæ Sedis principatum. — Urbs apostolorum principis sedes multis armatorum millibus obsessa, vi et armis expugnata. — Publici ordinis ratio perturbata et eversa. — Leges quæ jura Ecclesiæ lædunt. — Apparatus ac ludicra plebisciti species. — Pontifex nullam irritamque declarat quamcumque usurpationem jurium et dominiorum S. Sedis, et nulli unquam conciliationi assensum se præstiturum, et in ejusmodi captivitate versari, ut suam pastorem auctoritatem minime exercere possit. Indictio censurarum contra invasores et usurpatores.

Venerabiles Fratres, Salutem et Apostolicam Benedictionem. Respicientes ea omnia, quæ Subalpinum gubernium pluribus ab annis non intermissis molitionibus gerit ad evertendum civilem Principatum singulari Dei providentia huic Apostolicæ Sedi concessum, ut Beati Petri successores in exercitio spiritualis suæ jurisdictionis necessaria ac plena libertate et securitate uterentur; fieri non potest, VV. FF., ut in tanta contra Ecclesiam Dei et Sanctam hanc Sedem conspiratione intimo cordis Nostri dolore non moveamur: atque hoc tam luctuoso tempore, quo idem gubernium sectarum perditionis consilia sequens, sacrilegam almæ Urbis Nostræ et reliquarum civitatum, quarum nobis imperium ex superiori usurpatione supererat, invasionem quam jamdiu meditabatur, contra omne fas, vi armisque complevit, dum Nos arcana Dei consilia coram Ipso prostrati humiliter veneramus, illam Prophetæ vocem usurpare cogimur « ego plorans et oculus meus deducens aquas, quia longe factus est a me consolator convertens animam meam; facti sunt filii mei perditionis quoniam invaluit inimicus. »

Satis quidem, VV. FF., a Nobis et catholico

orbi jamdiu patefacta est nefarii hujus belli historia, idque fecimus pluribus Allocutionibus nostris, Encyclicis, Brevibusque litteris diverso tempore habitis aut datis, nempe diebus 1 novembris an. 1855, 22 jan. et 26 julii 1858, 18 et 28 junii et 26 sept. 1859, 19 jan. 1860, ac Apostolicis Litteris 26 martii 1860, Allocutionibus deinde 28 sept. 1860, 18 martii et 30 sept. 1861, et 20 septembris, 17 octob. et 14 nov. 1867. Horum documentorum serie, perspectæ atque exploratæ fiunt gravissimæ injuriæ a Subalpino gubernio, jam ante ipsam Ecclesiasticæ ditionis superioribus annis inceptam occupationem, supremæ Nostræ et hujus Sanctæ Sedis auctoritati illatæ, tum legibus contra naturale, divinum et ecclesiasticum jus rogatis, tum sacris ministris, religiosis familiis et episcopis ipsis indignæ vexationi subiectis; tum obligatam solemnibus conventionibus cum eadem Apostolica Sede initis fidem infringendo, atque earum inviolabile jus perfracte denegando vel eo ipso tempore, quo novas nobiscum tractationes inire velle significabat. Ex iisdem documentis plane liquet, VV. FF., totaque videbit posteritas, quibus artibus et quam callidis ac indignis molitionibus idem gubernium ad justitiam et sanctitatem jurium hujus Apostolicæ Sedis opprimendam pervenerit, ac simul cognoscet quæ curæ nostræ fuerint in illius audacia, quæ augebatur in dies, quantum in nobis erat compescenda atque in Ecclesiæ causa vindicanda. Probe nostis anno 1859 ab ipsa Subalpina potestate præcipuas Æmiliæ civitates submissis scriptis, conspiratoribus, armis, pecunia ad perduellionem fuisse excitatas; nec multo post, comitiis populi indictis, captatisque suffragiis plebiscitum confictum esse, eoque furore et nomine provincias nostras in ea regione positas a paterno nostro imperio, bonis frustra refragantibus, avulsas. Perspectum quoque est, anno deinde consequuto, idem Gubernium ut alias hujus S. Sedis provincias in Piceno, Umbria et Patrimonio sitas in prædam suam converteret, dolosis prætextibus adductis, improvise impetu milites nostros et voluntariam catholicæ juventutis manum, quæ religionis spiritu et pietate erga communem parentem adducta ex omni orbe ad defensionem nostram convolaverat, magno circumvenisse exercitu, eosque tam subitam irruptionem minime suspicantes, impavide tamen pro religione certantes cruento prælio oppressisse. Neminem latet insignis ejusdem gubernii impudentia et hypocrisis, qua ad minuendam sacrilegæ hujus usurpationis invidiam jaclare non dubitavit se

illas invasisse provincias ut principia moralis ordinis ibi restitueret, dum tamen reipsa ubique falsæ cujusque doctrinæ diffusionem cultumque promovit, ubique cupiditatibus et impietati habenas laxavit, immeritas etiam pœnas sumens de Sacris Antistibus, de Ecclesiasticis cujusque gradus viris, quos in custodiam abripuit et publicis contumeliis vexari permisit, cum interea insectatoribus et iis, qui ne Supremi quidem Pontificatus dignitati in persona humilitatis nostræ parcebant, impune esse pateretur. Constat præterea, nos debito officii nostri munere non solum iteratis semper obstitisse consiliis et postulationibus nobis oblatis, quibus agebatur ut officium nostrum turpiter proderemus, vel scilicet juribus et possessionibus ecclesiæ dimissis ac traditis, vel nefaria cum usurpatoribus conciliatione inita; verum etiam nos iniquis hisce ausibus et facinoribus contra omne humanum et divinum jus perpetratis solemnes protestationes coram Deo et hominibus opposuisse, illorumque auctores et fautores ecclesiasticis censuris obstrictos declarasse et quatenus opus esset iisdem censuris in illis denuo animadvertisse. Denique exploratum est, prædictum gubernium in sua contumacia suisque machinationibus nihilominus perstitisse, rebellionemque in reliquis nostris provinciis et in urbe præsertim promovere immissis perturbatoribus ac omnis generis artibus sine intermissione curavisse.

Hisce autem conatibus minime ex sententia procedentibus propter inconcussam nostrorum militum fidem, nostrorumque populorum amorem ac studium insigniter et constanter nobis declaratum, turbulentam demum illam tempestatem in nos erupisse anno 1867, quum autumnii tempore conversæ in nostros fines et hanc urbem fuerunt perditissimorum hominum cohortes scelerare et furore inflammatae et subsidiis gubernii ejusdem adjunctæ, quorum ex numero occulti plures in ipsa hac urbe pridem consederant; atque ab earum vi, crudelitate et armis omnia nobis nostrisque dilectissimis subditis acerba et cruenta timenda erant, uti liquido apparuit, nisi Deus misericors earundem impetus et strenuitatestrarum copiarum et valido legionum auxilio ab inclyta natione gallica nobis submisso irritos reddidisset.

In tot vero dimicationibus, in tanta periculorum, sollicitudinum, acerbis serie maximum nobis interim Divina Providentia solatium conferebat ex præclara vestra, VV. FF., vestrorumque fidelium erga Nos et hanc Apostolicam

Sedem pietate ac studio, quod et insignibus significationibus editis et catholicæ charitatis operibus jugiter demonstrastis. Et quamquam gravissima in quibus versabamur discrimina vix aliquas nobis inducias relinquerent, nihil tamen unquam, Deo nos confortante, curarum remisimus, quæ ad temporalem subditorum nostrorum prosperitatem tuendam pertinebant; ac quæ esset apud nos tranquillitatis et securitatis publicæ ratio, quæ optimarum quarumcumque disciplinarum et artium conditio, quæ populorum nostrorum erga nos fides et voluntas, omnibus nationibus facile innotuit, ex quibus advenæ frequentissimi in hanc urbem, occasione præsertim plurium celebritatum, quas peregrimus, sacerorumque solemnum certatim omni tempore confluerunt.

Jamvero cum res ita se haberent nostrique populi tranquilla pace fruerentur, rex Subalpinus ejusque gubernium, capta occasione ingentis inter duas potentissimas Europæ nationes flagrantis belli, quarum cum altera pepigerant se inviolatum servaturos præsentem ecclesiasticæ ditionis statum, nec a factiosis violari passuros, protinus reliquas dominationis nostræ terras Sedemque ipsam nostram invadere et in suam potestatem redigere decreverunt. At quorsum hæc hostilis invasio, quænam causæ præferabantur? Notissima profecto cuique sunt ea quæ in epistola regis die 8 proxime elapsi septembris ad nos data et per ipsius oratorem ad nos destinatum nobis tradita disseruntur, in qua longo fallacique verborum et sententiarum ambitu, ostentatis amanti filii et catholici hominis nominibus causaque obtenta publici ordinis, pontificatus ipsius et personæ nostræ servandæ, illud poscebatur, ne temporalis nostræ potestatis eversionem velut hostile facinus vellemus accipere, atque ultro eadem potestate cederemus futilibus confisi sponcionibus ab ipso oblatis, quibus vota, ut aiebat, populorum Italiæ cum supremo spiritualis Romani Pontificis auctoritatis jure et libertate conciliarentur. Nos equidem non potuimus non vehementer mirari, videntes quæ ratione vis, quæ nobis brevi inferenda erat, obtegi et dissimulari vellet, nec potuimus non dolere intimo animo vicem regis ejusdem qui iniquis consiliis adactus, nova in dies ecclesiæ vulnera infligit et hominum magis quam Dei respectu habito, non cogitat esse in cœlis Regem regum et Dominum dominantium, qui « non subtrahet personam cujusquam, nec verebitur magnitudinem cujusquam, quoniam pusillum et magnum ipse fecit, fortioribus autem fortior

instat cruciati (1). » Quod autem attinet ad propositas nobis postulationes, cunctandum nobis non esse censuimus, quin officii et conscientiae legibus parentes, prædecessorum nostrorum exempla sequeremur, ac præsertim fel. rec. Pii VII, cujus invicti animi sensa ab eo prolata in simili prorsus causa, ac nostra est, hic uti nobis communia exprimere ac usupare juvat. « Memineramus cum S. Ambrosio (2). *Naboth* « *Sanctum virum possessorem vineæ suæ inter-* « *pellatum petitione regia, ut vineam suam* « *daret, ubi rex succisis vitibus olus vile sere-* « *ret, eundem respondisse; absit ut ego patrum* « *meorum tradam hereditatem.* Multo hinc minus fas esse nobis judicavimus tam antiquam ac sacram hæreditatem (temporale scilicet Sanctæ hujus Sedis Dominium non sine evidenti providentiæ divinæ consilio a Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris tam longa sæculorum serie possessum) tradere, aut vel tacite assentiri ut quis urbe principe orbis catholici potiretur, ubi perturbata destructaque sanctissima regiminis forma, quæ a Jesu Christo Ecclesiæ Sanctæ Suæ relicta fuit atque a Sacris canonibus Spiritu Dei conditis ordinata, in ejus locum sufficeret codicem non modo sacris canonibus, sed evangelicis etiam præceptis contrarium atque repugnantem, invehereque, ut assolet, novum hujusmodi rerum ordinem qui ad consociandas confundendasque sectas superstitionesque omnes cum Ecclesia catholica manifestissime tendit.

« *Naboth vites suas vel proprio cruore defendit* (3). Num poteramus Nos, quidquid tandem eventurum esset Nobis, non jura possessionesque Sanctæ Romanæ Ecclesiæ defendere, quibus servandis, quantum in Nobis est, solemnibus jurisjurandi Nos obstrinximus religione? Vel non libertatem Apostolicæ Sedis cum libertate atque utilitate Ecclesiæ universæ adeo conjunctam vindicare?

« Ac quam magna revera sit temporalis hujus Principatus congruentia atque necessitas ad asserendum Supremo Ecclesiæ Capiti tutum ac liberum exercitium spiritualis illius, quæ divinitus Illi toto orbe tradita est, potestatis, ea ipsa, quæ nunc eveniunt (etiamsi alia deessent argumenta) nimis jam multa demonstrant (4).»

His igitur inhærentes sensibus quos in pluribus Allocutionibus Nostris constanter professi sumus,

responsione Nostra ad Regem data, injustas ejus postulationes reprobavimus, ita tamen ut acerbum dolorem Nostrum paternæ charitati conjunctum ostenderemus, quæ vel ipsos filios, rebellem Absalon imitantes, nescit a sua sollicitudine remove. Hisce autem litteris nondum ad Regem perlatis, ab ejus interea exercitu pontificæ Nostræ conditionis intactæ hactenus et pacificæ urbes occupatæ fuerunt, præsidiariis militibus, ubi resistere conati fuerant, facile disjectis; ac brevi deinde infaustus ille dies proxime elapsi septembris vicesimus illuxit, quo hanc Urbem Apostolorum Principis Sedem, catholicæ religionis centrum omniumque gentium perfugium multis armatorum millibus obsessam vidimus, factaque murorum labe et excussorum missilium terrore intra ipsam illato, vi et armis expugnatam deplorare debuimus ejus jussu qui paulo ante filiali in nos affectu et fidei in religionem animo esse tam insigniter professus fuerat.

Quidnam nobis ac bonis omnibus illo die lucuosius esse potuit? in quo copiis Urbem ingressis, magna factiosorum adventitia multitudine repleta Urbe, vidimus statim publici ordinis rationem perturbatam et eversam, vidimus in nostræ humilitatis persona Supremi ipsius Pontificatus dignitatem et sanctitatem impiis vocibus impetitam, vidimus fidelissimas nostrorum militum cohortes omni contumeliarum genere affectas, atque effrenem late licentiam ac petulantiam dominari, ubi paulo ante filiorum affectus, communis Parentis mœrorem relevare cupientium, eminebat. Ab eo deinde die ea sub oculis nostris consequuta sunt, quæ non sine justa bonorum omnium indignatione commemorari, possunt: nefarii libri mendaciis, turpitudine, impietate referti ad facilem emptionem proponi cœpi et passim disseminari; multiplices ephemerides indies vulgari ad corruptelam mentium et honesti moris ad contemptum et calumniam religionis, ad inflammandam contra nos et hanc Apostolicam Sedem publicam opinionem spectantes; fœdæ indignæque imagines publicari, aliaque hujus generis opera, quibus res personæque sacræ ludibrio habentur et irrisioni publicæ exponuntur; decreti honores et monumenta iis qui iudicio et legibus pœnas gravissimorum criminum dederunt; Ecclesiæ ministri in quos omnis conflatur invidia, plures injuriis lacerati, ac aliqui etiam proditoriis percussionibus sauciati; nonnullæ religiosæ domus injustis conquisitionibus subjectæ; violatæ Nostræ Quirinales domus, atque ex iis ubi Sedem habebat unus e S. R. E.

(1) De Basil. trad n. 17.

(2) S. Ambros., ibid.

(3) S. Ambros. ibid, (4) Litt. Apost. 10 Jun. 1809.

Cardinalibus violento jussu raptim abire coactus, aliique Ecclesiastici viri e familiarium nostrorum numero ab illarum usu exclusi et molestiis affecti; leges et decreta edita, quæ libertatem, immunitatem, proprietates et jura Ecclesiæ Dei manifeste lædunt ac pessumdant; quæ mala gravissima latius etiam, nisi Deus propitius avertat, progressura esse dolemus, dum nos interim ab ullo aliquo remedio afferendo conditionis nostræ ratione præpediti vehementius in dies admonemur de ea captivitate, in qua sumus, ac de defectu plenæ illius libertatis, quam Nobis relictam esse in Apostolici nostri ministerii exercitio Orbi mendacibus verbis ostenditur, et necessariis quas appellant, cautionibus firmari velle al intruso Gubernio jactatur.

Neque hic præterire possumus immane facinus quod vobis profecto innotuit, VV. FF. Perinde enim ac Sedis Apostolicæ possessiones et jura tot titulis sacra atque inviolabilia, ac tot per sæcula semper explorata et inconcussa habita in controversiam ac disceptationem revocari possent, et quasi censuræ gravissimæ quibus ipso facto et absque ulla nova declaratione violatores prædictorum jurium et possessionum innodantur, populari rebellionem atque audacia vim suam amittere possent, ad sacrilegam quam passi sumus expoliationem honestandam, communi naturæ ac gentium jure despecto, quæsitus est ille apparatus ac ludicra plebisciti species in provinciis nobis ademptis usurpata; et qui exultare solent in rebus pessimis, hac occasione rebellionem et ecclesiasticarum censurarum contemptum, veluti triumphali pompa, per Italicas urbes præferre non erubuerunt, contra germana sensa longe maximæ italorum partis, quorum religio, devotio ac fides erga nos et Ecclesiam sanctam multis modis compressa, quominus libere manare possit, impeditur.

Nos interim qui a Deo universæ domui Israel regendæ et gubernandæ præpositi et supremi religionis ac justitiæ vindices et Ecclesiæ jurium defensores constituti sumus, ne coram Deo et Ecclesia tacuisse ac silentio nostro tam iniquæ rerum perturbationi assensum præstitisse redarguamur, renovantes et confirmantes, quæ in superius citatis allocutionibus, encyclicis ac brevibus litteris alias solemniter declaravimus ac novissime in protestatione, quam jussu ac nomine nostro cardinalis publicis negotiis præpositus ipso vicesimo septembris die, ad oratores, ministros et negotiorum gestores exterarum nationum apud nos et hanc S. Sedem commorantes dedit, solem-

niori quo possumus modo iterum coram vobis, VV. FF., declaramus, nostram mentem, propositum et voluntatem esse omnia hujus S. Sedis dominia ejusdemque jura integra, intacta, inviolata retinere atque ad successores nostros transmittere; quamcumque eorum usurpationem, tam modo quam antea factam, injustam, violentam, nullam irritamque esse, omniaque perduellium et invasorum acta, sive quæ hactenus gesta sunt, sive quæ forsitan in posterum gerentur ad prædictam usurpationem quoquo modo confirmandam, a nobis etiam nunc pro tunc damnari, rescindi, cassari et abrogari.

Declaramus præterea et protestamur coram Deo et universo orbe catholico nos in ejusmodi captivitate versari, ut supremam nostram pastorem auctoritatem tuto, expedite ac libere minime exercere possimus. Tandem monito illi S. Pauli obtemperantes: « Quæ participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial (1), » palam aperteque edicimus ac declaramus, nos memores officii nostri et solemnibus jurisjurandi quo tenemur, nulli unquam conciliationi assentiri vel assensum præstituros, quæ ullo modo jura nostra atque adeo Dei et Sanctæ Sedis destruat vel imminuat: itidemque profiteamur nos paratos quidem divinæ gratiæ auxilio gravi nostra ætate, usque ad fecem pro Christi Ecclesia calicem bibere quem ipse prior bibere pro eadem dignatus est, nunquam commissuros ut iniquis postulationibus quæ nobis offeruntur adhæreamus atque obsecundemus. Uti enim prædecessor noster Pius VII aiebat: « Vim huic summo Sedis « Apostolicæ imperio afferre, temporalem ipsius « potestatem a spirituali discernere, pastorem et « principis munia dissociare, divellere, excindere, « nihil aliud est nisi opus Dei pessumdare ac « perdere velle, nihil nisi dare operam ut religio « maximum detrimentum capiat, nihil nisi eam « efficacissimo spoliare præsidio, ne summus « ipsius rector, pastor Dei que Vicarius in catho- « licos quoque terrarum sparsos atque inde auxili- « lium et opem flagitantes, conferre subsidia « possit, quæ a spirituali ipsius, per neminem « impedienda, petuntur potestate (2). » Quoniam vero nostra monita, expostulationes et protestationes in irritum cesserunt, idcirco auctoritate omnipotentis Dei, SS. Apostolorum Petri et Pauli ac nostra vobis, VV. FF., ac per vos uni-

(1) II. Cor. vi, 14 et 15.

(2) Alloc. 16 Martii 1808.

versæ ecclesiæ declaramus, eos omnes, qualibet dignitate etiam specialissima mentione digna, fulgentes, qui quarumcumque provinciarum nostræ ditionis atque almæ hujus Urbis invasionem, occupationem vel eorum aliqua perpetrarunt, itemque ipsorum mandantes, fautores, adjutores, consiliarios, adhærentes, vel alios quoscumque prædictarum rerum exequutionem quolibet prætextu et quovis modo procurantes vel per seipsos exequentes, majorem excommunicationem aliasque censuras et pœnas ecclesiasticas a sacris canonibus, apostolicis constitutionibus et generalium conciliorum, Tridentini præsertim (sess. 22, c. 11 de Reform.) decretis inflictas incurrisse juxta formam et tenorem expressum in superius commemoratis apostolicis literis nostris die 26 mart. an. 1860 datis.

Memores vero Nos ejus locum tenere in terris qui venit quærere et salvum facere quod perierat, nihil magis optamus quam devios filios ad Nos revertentes paterna charitate complecti; quare levantes manus Nostras in cœlum in humilitate cordis nostri dum Deo, cujus est potius quam nostra, justissimam causam remittimus et commendamus, eum per viscera misericordiæ suæ obsecramus obtestamurque, ut adsit præsentis auxilio nobis, adsit Ecclesiæ suæ, ac misericors et propitius efficiat ut hostes Ecclesiæ æternam perniciem, quam sibi moliuntur, cogitantes, formidandam ejus justitiam ante diem vindictæ placare contendant et mutatis conciliis Sanctæ Matris Ecclesiæ gemitus nostrumque mærorem consolentur.

Quo vero hujusmodi tum insignia beneficia a divina clementia assequamur, vos enixe ac summo opere hortamur, VV. FF. ut una cum fidelibus cujusque vestrum curæ concreditis, vestras fervidas preces nostris votis jungatis, atque omnes simul ad thronum gratiæ et misericordiæ adeuntes Immaculatam Deiparam Virginem Mariam et Beatos Apostolos Petrum et Paulum deprecatores adhibeamus. « Ecclesia Dei ab exortu sui usque ad hæc tempora pluries tribulata et pluries liberata est. Ipsius vox est: *Sæpe expugnaverunt me a juventute mea, etenim non potuerunt mihi. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam. Nec nunc quoque relinquit Dominus virgam peccatorum super sortem justorum. Non est abbreviata manus Domini, nec facta est impotens ad salvandum. Liberabit et hoc tempore absque dubio sponsam suam qui suo sanguine redemit eam, suo spiritu dotavit, donis cœlestibus exor-*

navit, ditavit nihilominus et terrenis » (S. Bernardus, epist. 244 ad Conradum Reg.).

Interim uberrima cœlestium gratiarum munera vobis, venerabiles fratres, cunctisque clericis laicisque fidelibus cujusque vestrum vigilantia commissis a Deo ex animo adprecantes, præcipuæ nostræ erga charitatis pignus apostolicam benedictionem vobis ipsis eisdemque dilectis filiis ex intimo corde depromptam peramanter impertimus.

Datum Romæ apud S. Petrum die 1 novembris, anni 1870, pontificatus nostri vigesimo quinto.

APPENDIX LXV.

DE VICARIO CAPITULARI.

Epistola S. Congregationis Concilii ad archiepiscopum Albiensem, qua demonstratur unum, non plures, sede vacante, vicarios esse deputandos

Perillustris ac Reverendissime
Domine ut Fr.

Ubi primum hæc sacra Congregatio Concilii accepit litteras amplitudinis tuæ quas non ita pridem reddidisti super precibus duorum canonicorum Ruthenensis cathedralis circa electionem vicarii capitularis, ad te per litteras ejusdem sacre Congregationis diei 4 augusti p. p. remissis non distulerunt eminentissimi Patres ad trutinam revocare tum actum electionis habitum die 9 junii p. p. una cum iis quæ in eo conventu gesta sunt, tum rationum momenta quæ sive ab amplitudine tua, sive utrinque a partibus pro electione tuenda vel impugnanda in medium afferuntur. Enim vero ex hujusmodi examine luculentissime constitit sex canonicos ex octo, qui legitime convenerant, suffragium pro sacerdote Costes, altero vicario generali defuncti episcopi tulisse, quinque vero pro sacerdote Abbal, uno ex capituli canonicis, qui tamen suæ electioni tacite nuncium misisse compertus est, tum cum, titulo vice-officialis adscito, deputatum vicarii capitularis, in actibus ex officio elicitis se subscribens pro tali sese gessit. Cum itaque ex apertissimis verbis concilii Tridentini (sess. 24, cap. 1-6) cautum et sancitum sit quod: « *Capitulum sede vacante... officialem seu vicarium infra octo dies post mortem episcopi, constituere vel existentem confirmare omnino teneatur,* » illud plane sequitur ut sacerdos Costes, qui disertis verbis, nisi

menda forte occurrerit, alter defuncti episcopi vicarius generalis in actu capitulari declaratur, optimo jure in officialem seu vicarium ipsius capituli confirmari potuerit, eoque magis quod in cœtu canonicorum nullus recensebatur qui in jure canonico doctor vel licentiatus existeret. Cum autem Tridentini Patres singulari numero usi fuerint, uno videlicet non pluribus eodem loco vicariis nominatis, satis superque ostenderunt, unum non plures, sede vacante, vicarios esse deputandos. Etenim unus in unaquaque diœcesi est episcopus, ita etiam omnino congruit ut unicus debeat esse vicarius; hac enim tantummodo ratione servari potest unitas regiminis, et actuum uniformitas quæ ad omnem confusionem præcavendam necessariæ sunt. Quod si diœcesis latitudo, ac negotiorum multiplicitas plurium hominum operam exigit, nihil impedit quominus idem vicarius unum vel plures tanquam provicarios sibi adsciscat, qui sua sub potestate ac nutu negotia ministerii pastoralis expediant. Quæ hactenus de mandato sacræ Congregationis hisce litteris per me amplitudini tuæ præscripta sunt, eadem capitulo Ruthenensi formiter significare gravaberis.

Quibus rebus expositis ego singulalim peculiares animi mei sensus profiteor amplitudini tuæ, cui fausta omnia precor a Domino.

Amplitudinis tuæ

Romæ 4 septembris 1871.

Uti Frat: stud : P. Card. Caterini Præf. —
Petrus. arch. Sardonius, secret.
Archiepiscopo Albien.

APPENDIX LXVI.

DE SOCIETATIBUS ROMÆ INSTITUTIS.

Litteræ apostolicæ, quibus SSmus Pater, in tanta rerum publicarum calamitate, exortas fidelium societates, præliantes prælia Domini, laudat, erigit, inflammat, ut omnes simul fadere inito charitatis vinculis efficacius jungantur. — Pius P. P. IX. *Ad futuram rei memoriam.* — Maximas sine intermissione in humilitate nostra reddimus grates Deo, et Patri Domini Nostri Jesu Christi, Patri misericordiarum, et Deo totius consolationis, qui in tanta tribulatione nostra, tantaque amaritudine allevat dolorem nostrum suscitans in filiis suis spiritum pietatis et orationis, spiritum charitatis et fortitudinis, ut tot malis ex acerrimo potestatis tenebrarum in catholicam religionem bello opportuna per

eos objiciantur remedia. Deo enim acceptum referimus mirabile illud ubique terrarum studium et Christifidelium ardorem, quo hi voluntate unanimes præclarissima fidei ac pietatis edunt specimina, et omni ope, opera, et industria, iniquitatis torrenti quasi murum se opponunt, nihilque reliqui faciunt, ut fidei integritas servetur, et fidelis populus crescat in scientia Dei, et in omni opere bono fructificet, uberioribusque cœlestis gratiæ auxiliis munitus a perversis inimicorum Ecclesiæ doctrinis constantius abhorreat. Acceptas quoque Deo referimus utilissimas societates initas, quæ aliæ aliam in tot Ecclesiæ necessitatibus sibi deposcentes provinciam quasi acies instructæ præliantur prælia Domini, et malitiosorum hominum conatus egregiis operibus retundere atque evertere student, impiorumque latebras prodere, et ipsum in eis, cui miserrimi serviunt, diabolum debellare. Quæ omnia laudis præconio digna et calamitosis hisce temporibus opportunissima pluries per nostras Litteras summopere commendavimus, easdemque societates spiritualibus privilegiis auximus et indulgentiis, et ad majora in dies e re catholica et sempiterna animarum salute in miserrima hac rerum omnium conversione atque errorum caligine præstanda inflammavimus. Idque præsertim erga eas societates præstitimus, quæ in hac alma Urbe nostra constitutæ sunt, quæque Romani populi pietatem, atque illius in hanc Sedem Apostolicam fidei studii constantiam præclarissimo testimonio confirmant. Enimvero antequam Alma Urbs, Sedes Beati Petri ac Universi Catholici Orbis Caput in miserrimam et infelicem, in qua nunc est conditionem sacrilegis armis nefariisque machinationibus redigeretur, jam contra impiorum hominum insidias et molitiones cum sodalitas ad pestiferam malorum librorum et ephemeridum lectionem amovendam, tum romana cohors catholicæ juventutis, quæ S. Petri circulus nominatur, constitutæ fuerant. Capta autem urbe, nobis ipsis sub hostilem dominationem redactis, impietatis malitiæque coluvie exundante, Romanorum civium pietas latius elucere cœpit. Nam non modo memorati cœtus novis veluti aucti viribus, sed aliæ longe ampliores sive catholicis rebus provehendis, sive bonis operibus promovendis institutæ sunt societates, nec minori cum laude initæ et pia Catholicarum mulierum unio, et societas a præliis pro Sancta Sede Apostolica pugnatis, et sodalitas a continuis supplicationibus, et cœtus cultorum bonarum artium atque operariorum de mutua charitate, et Societas promovendæ bono-

rum librorum diffusioni, et sodalitas a pio ancillarum patrocínio, quæ omnes in bonum rei catholice summo studio, sanctaque æmulatione allaborant, uberesque plane fructus jam contulerunt. Verum temperare nobis non possumus, quin piis hujusmodi societatibus amplissimis gratulemur verbis, quod hæ consilio a societate ad quæcumque bona opera promovenda proposito ultro libenterque annuentes fœdus iniverint, quo, unitate spiritus in vinculo pacis charitatisque servata, societates ipsæ suo singulæ instituto integre inhærentes ad fidem defendendam, Ecclesiæ jura asserenda ejusque libertatem vindicandam collatis consiliis et viribus conspirent. Hoc scilicet vinculo arctius inter se colligatæ, ut primi credentes, quorum erat cor unum et anima una, contra adversariorum impetus terribiles, velut acies ordinata dimicare pergant. Porro ob magnam quam ex virium unionem fidelibus et Ecclesiæ universæ nobis in tanta rerum perturbatione pollicemur utilitatem in Domino confidimus fore, ut ceteræ societates omnes ubique, præsertim vero per Italiam institutæ; quarum præcipuum est ærumnosa hisce temporibus qua supplicationibus ad Deum assiduis, qua recta et christiana adolescentium institutione, qua scriptis aliisve bonis cujusque generis operibus perversæ sæculi iniquitati pro virili parte occurrere et obsistere, concordibus animis unitisque viribus incedere satagant, Romanisque societatibus ad bonum certandum certamen et ipsæ unico fœdere jungantur. Hisce denique Litteris vehementer pias societates hujusmodi tum quæ fœdus iniere, tum quæ iis erunt accessuræ tum fideles omnes hortamur et obsecramus, ut in hanc Sanctæ Sedis petram, unicum salutis Pharum intueantur, ejusque infallibili obsequantur magisterio, sacrorumque Antistitibus gratiam et communionem ejusdem Sedis Apostolicæ habentibus reverentiam et obedientiam exhibeant, utque non sua, sed quæ Jesu Christi sunt, omnino quærentes id unum summo studio et alacritate contendat ut fides nostra, quæ vicit mundum integre atque inviolabiliter servetur, utque depulsis errorum tenebris, eversa que flagitiosorum hominum in Christi religionem præliantium audacia, catholica Ecclesia triumphet. Nos pro certo et explorato habemus hujusmodi societates charitatis et pietatis vinculo studiosissime inter se devinctas id cumulate præstituras esse, atque in certam erigimur spem ut Deus respiciens ad filiorum suorum vota, lacrymas, jejunia, eleemosynas et preces iram in misericordiam propitiatus convertat, et impiis confiteri cogantur fideles Deum protectorem

habere, et ob id ipsum inviolabiles esse.

« Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XXIII Februarii 1872, Pontificatus nostri anno vicesimosexto. Card. PARACCIANI CLARELLI. »

APPENDIX LXVII.

DE ITERATIONE MISSÆ.

Sacrosanctum missæ sacrificium non nisi semel eadem die celebrandum. Quænam requiratur necessitas ut bis celebretur. — De festis suppressis. — An consuetudo excuset. — Presbyteris non conceditur eleemosynam recipere in secunda missa. — De numero fidelium requisito ut diebus festis secunda missa celebrari possit. — De necessitate morali. — De ritu servando quoad purificationem calicis.

INSTRUCTION DE LA S. CONGRÉGATION DE LA PROPAGANDE SUR LE BINAGE.

1. Le pouvoir de biner, que le Saint-Siège a coutume d'accorder aux ordinaires des Missions, avec faculté de le communiquer à leurs missionnaires, a donné lieu à plusieurs consultations qui ont été soumises à cette S. Congrégation. Cela vient de la rigidité des clauses qu'on a insérées dans les formules par ordre d'Alexandre VII. On a donc cru opportun de recueillir dans la présente Instruction les maximes et les règles les plus communes qu'on doit avoir en vue dans l'usage du pouvoir en question.

2. Tout le monde sait que, dans la discipline actuelle de l'Eglise, les prêtres ne peuvent célébrer le saint sacrifice qu'une fois par jour. C'est la règle générale, établie par Innocent III : « Respondemus quod excepto die Nativitatis Dominicæ, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit sacerdoti semel in die unam missam solummodo celebrare. » (Cap. *Consuluit*, de cel. miss.)

3. On permet donc aux prêtres de dire plusieurs messes par jour en cas de nécessité. Mais cela doit s'entendre de deux messes, jamais davantage, malgré la gravité des raisons que l'on croirait avoir pour en dire un plus grand nombre. C'est ce qui résulte des termes mêmes des formules. Le préfet des Missions des Capucins de Tunis demanda jadis, tous ses missionnaires étant en prison, s'il pourrait dire plus de deux messes par jour, *si necessitas urgeat* : la congrégation générale de la Propagande répondit, 7 août 1684 : *Non posse vigore facultatum*. C'est ce qui avait été précédemment décidé par une congrégation générale tenue devant le Pape le 17

février 1648; en effet, apprenant que les prêtres esclaves à Alger célébraient abusivement trois messes par jour, « SSmus... jussit per dictum præfectum (Algeriæ) præcipi nomine Sanctitatis suæ sacerdotibus,... quod cum Sedes Apostolica in facultatibus missionariorum potestatem seu licentiam concesserit celebrandi bis in die, ubi necessitas id exegerit, ne deinceps ultra duas missas celebrent. » On a refusé la même chose en 1818 et en 1820 au préfet apostolique de Tunis.

4. Ainsi la nécessité est le seul titre qui fasse autoriser les prêtres à biner. Mais, comme le fait observer Verricelli, « hæc necessitas non est desumenda ex parte inopiæ sacerdotum, sed ex parte necessitatis spiritualis populi, et raritate sacerdotum (*De apostolicis missionibus* tit. 4, quæst. 98, dub. 18, n. 201).

Ce principe posé, il devient facile d'en tirer plusieurs règles négatives sur l'usage du binage.

a) Il n'est pas permis de biner aux fêtes supprimées, la population étant dispensée de l'obligation d'entendre la messe. C'est ce que la S. Congrégation décida en 1837 : *Re mature perpensa, ex ipsius formulæ verbis satis clare patuit, non posse facultates ad abrogatas festivitates extendi. Cum enim in memorata formula declaretur facultatem valere si necessitas urgeat, sequitur ex eo unice titulo, quod dies illi festi olim fuerint, non posse missam bis ab eodem sacerdote celebrari.*

b) Il est pareillement défendu de biner pour la commodité des personnes qui voudraient remplir le précepte d'entendre la messe dans leurs chapelles domestiques. En 1842, le vicaire apostolique du Limbourg fit savoir que la coutume s'était établie dans le pays, de permettre le binage dans les chapelles particulières, *in castris magnatorum*; ne voyant pas en cela la nécessité exigée par les formules, il demanda, tant à raison de la coutume que pour l'utilité morale qui en résultait, l'autorisation de le permettre; mais le Saint-Office jugea : *Juxta exposita non expedire.* Le vicaire apostolique répliqua que quelques prêtres continuaient de biner en vertu de la permission qu'ils avaient eue de son prédécesseur; le Saint-Office décida : « Facultatem esse revocandam quatenus vicarius apostolicus Limburgen, prudenter id fieri posse existimet. »

c) Il résulte de ces décisions que la coutume n'est pas un titre suffisant afin qu'un prêtre puisse célébrer le saint sacrifice deux fois le même jour. C'est ce que Benoît XIV enseigne dans la constitution « *Declarasti nobis*, » adres-

sée, le 16 mars 1746, à l'évêque d'Huesca, dans l'Aragon : « *Solum inquirimus*, » dit le pontife, « *utrum ea consuetudo rationem præscriptionis sibi aut præsumptionis comparavit, et utrumque falsum et alienum judicamus.* » En ce qui concerne la prescription, Benoît XIV s'exprime ainsi : « *Si etenim juxta civiles leges sanctæ res præscribi non possunt, absonum undique est asserere, fuisse per præscriptionem aliquid obtentum vel acquisitum, quod adversetur sanctionibus universalibus Ecclesiæ, quarum observantiam sacrum Concilium Tridentinum in missarum celebratione sacerdotibus omnibus præcipit.* » Par rapport à la présomption, il dit ce qui suit : « *Sed, cæteris prætermisissis, subdimus, hæc intelligi posse de illis privilegiis, quæ impetrari potuissent a Sede Apostolica, si quis ea postulasset, non vero de iis, quæ cum postulantur, negari omnino consueverunt, ne præsumptio plus habeat roboris et momenti quam veritas.* » C'est pourquoi lorsque la S. Congrégation a su que la coutume de biner sans nécessité s'était introduite quelque part, elle n'a pas manqué de désapprouver une pareille coutume comme abusive, et elle a excité le zèle des évêques à la supprimer.

d) La pauvreté des prêtres ne justifie pas le binage, ainsi qu'on l'a dit plus haut d'après Verricelli. En 1688, un archevêque d'Irlande demanda, si, seule, la raison de pauvreté pouvait autoriser les réguliers à dire deux messes les jours de fête, dans les maisons particulières, quoique toutes les paroisses et les couvents eussent leurs églises et leurs chapelles; la réponse de la S. Congrégation fut négative. Dans deux assemblées générales de la Propagande, tenues le 7 mars 1743, et le 28 juillet 1750, il fut représenté que l'abus en question régnait encore en Irlande, et qu'un grand nombre de prêtres usaient du pouvoir de biner, uniquement pour obtenir des aumônes plus abondantes, et par là s'entretenir plus confortablement; les Emes Cardinaux donnèrent cet ordre : « *Graviter moneantur sacerdotes, ne facultate celebrandi bis in die abutantur, ut stipendium largius et pinguius habeant.* » Et Benoît XIV (constitution « *Apostolicum ministerium*, » du 30 mai 1753, § 11) déclare que c'est un intolérable abus qu'on autorise un prêtre à biner « *eum in finem, ut duplici eleemosyna decentius se sustentaret.* » En 1817, le concile provincial de Tuam ayant fait à ce sujet une défense fort sévère, les religieux pauvres portèrent plainte en disant que cela leur causait un grand préjudice, parce qu'ils vivaient avec les

contributions des fidèles et que la défense en question leur enlevait les aumônes qu'ils avaient l'usage de quêter à la porte de l'église, à l'occasion de la messe; la S. Congrégation voulut aviser les évêques, que « in impertienda de auctoritate apostolica sacerdotibus licentia celebrandi diebus festis de præcepto duas missas ob causas necessitatis ab apostolicis constitutionibus approbatas, rationem habeant sacerdotum regularium ac præsertim illorum qui in pauperibus cœnobiis moram trahunt. » Au reste, l'abus n'est plus possible, la S. Congrégation du Concile ayant décidé récemment qu'il n'est pas permis de recevoir d'honoraire pour la seconde messe : « Ex praxi generali presbyteris non concedi elemosynam recipere pro secunda missa, etiamsi de illis agatur qui parochiali munere instructi ideo stipendium pro prima missa nequeunt obtinere, quod eam pro populo applicare teneantur. » La Propagande a notifié cette décision aux ordinaires des missions par une circulaire spéciale, en date du 15 octobre 1863. Cependant, à cause des circonstances particulières de quelques missions, le Saint-Père a bien voulu autoriser lesdits ordinaires, dans cette même circulaire, « ut justa et gravi causa intercedente sacerdotes sibi subditi etiam pro secunda missa in eadem die celebranda stipendium percipere possint ac valeant. »

e) Enfin il n'est pas nécessaire de faire observer que le prêtre n'est pas autorisé à biner lorsqu'on peut avoir un autre prêtre qui puisse satisfaire à la nécessité des fidèles. C'est ce que Benoît XIV enseigne expressément dans la constitution *Declarasti nobis* déjà citée. C'est pourquoi, avant de permettre le binage, il faut examiner si l'on peut employer quelque'un des moyens reconnus dans le Droit afin de pourvoir au besoin spirituel des fidèles. D'abord le curé est obligé de fournir l'honoraire à un autre prêtre. S'il ne le peut, la population est tenue; supposé qu'on ne puisse l'y forcer à cause de sa pauvreté, l'ordinaire devrait prendre cette charge (Benoît XIV, loc. cit. *Votum* du card. de Zelada, dans le *The-saurus* de la Congrégation du Concile, cause *Derthusen*. du 26 août 1768).

5. Tels sont les cas où le binage est prohibé. Passons aux cas de nécessité qui admettent la double célébration. Benoît XIV les expose, dans la constitution *Declarasti nobis*. Il observe d'abord que le sentiment unanime des théologiens autorise le binage pour le prêtre, *qui duas parochias obtineat, vel duos populos adeo se-junctos, ut alter ipsorum paracho celebranti per*

dies festos adesse nullo modo possit ob locorum maximam distantiam. C'est le premier cas, et le plus commun. Un autre est *quando una tantum sit ecclesia, in qua missa celebratur, et ad quam insimul universus populus convenire non potest*.

6. On peut biner dans ces divers cas, même sans avoir les pouvoirs exprimés dans les formules que la Propagande a coutume de donner, parce que le Droit commun lui-même permet le binage, toujours cependant avec dépendance des ordinaires qui doivent juger de la vraie nécessité et de la possibilité de recourir aux moyens canoniques dont il a été parlé plus haut. En effet, après avoir exposé ces divers cas, Benoît XIV dit : « Quæ huc usque dicta sunt, canonicis etiam generalibus sanctionibus innituntur. » Bien plus, le curé qui a deux paroisses, « nedum posse, sed plane teneri bis eodem die missam celebrare ; » tel est le sentiment commun des théologiens, comme le fait remarquer Benoît XIV (*De Syn. diæces.* lib. 6, c. 8, n. 2). Il suit évidemment de là que l'article des formules de la Propagande sur le binage, donnant un pouvoir nouveau, s'étend à des cas de nécessité que le Droit commun n'envisage pas; autrement ce pouvoir deviendrait inutile, tout au moins pour les pays où les paroisses, érigées canoniquement, sont soumises aux dispositions du Droit commun. Benoît XIV reconnaît pleinement ce que nous venons de dire; car, dans son traité *De sacrificio missæ*, il dit d'abord : « Casum qui revera contingit, eum esse cum parochus duas habet parochias etc. : » mais il ajoute : « Neque tamen quidquam præjudicatum volumus de aliis casibus, qui accidunt in missionibus, quibus consultum est concedendo missionariis facultatem plures celebrandi missas eadem die; itemque de aliis casibus, in quibus vel ob locorum distantiam, vel ob paucitatem sacerdotum, aut hæreticorum aut infidelium persecutionem, ne fideles missa careant, opus est a sacerdotibus duas missas celebrari. » Ces causes se présentent effectivement dans les missions, et c'est pour cela que les supérieurs sont autorisés à permettre le binage. Un missionnaire de Philippopolis, en 1832, ne voulait pas biner, quoiqu'il desservît plusieurs populations; la congrégation générale de la Propagande lui fit intimer l'ordre de biner, et on lui écrivit : « Si vous voulez savoir pourquoi la permission de biner, dans la formule, est subordonnée à des conditions si rigoureuses, vous trouverez la solution dans la formule elle-même; car vous y verrez que l'indul n'est pas limité au besoin de la population pour

les jours de fête, mais que, conçu dans des termes généraux, il comprend également les autres cas dont il s'agit, tel que la nécessité d'administrer le viatique aux malades dans les deux paroisses. C'est pour tous ces cas qu'on doit garder les réserves exprimées dans l'indult. »

7. Ces cas qui ne sont pas fréquents, ont assez souvent embarrassé les évêques et les missionnaires, surtout parce qu'ils ont douté d'être en présence de raisons suffisantes pour biner, d'après les clauses de l'indult. D'autre part, les cas qui peuvent se présenter à ce sujet dans les missions sont si variés et si différents, qu'il n'est pas facile de les prévoir, et surtout de prescrire des règles fixes, car l'appréciation peut changer suivant les circonstances de lieux, de temps et de personnes. Cela fait que la solution des doutes particuliers qu'on a présentés, a été le plus souvent remise au sage discernement du supérieur de la mission.

8. D'abord on a demandé plusieurs fois une règle sur le nombre de fidèles qui est censé suffisant pour qu'on puisse dire une seconde messe. Dans la constitution *Apostolicum ministerium* concernant l'Angleterre, Benoît XIV dit qu'on peut faire user de la permission de biner « cum eorum numerus qui diebus festivis tenentur sacris assistere, talem exhibeat necessitatem, ut nisi alicui sacerdoti duas missas eadem die celebrandi potestas concedatur, Ecclesiæ mandato plures non satisfacerent. » Mais ce principe général ne tranche pas tous les doutes sur le nombre de fidèles qui est nécessaire pour biner. Il faut dire de même d'une réponse purement négative que fit le Saint-Office en 1688 ; quelques capucins missionnaires en Grèce avaient demandé : « Utrum missionarius sacerdos solus in loco degens duas missas diebus dominicis et festivis pro quindecim seu viginti personis, quæ legitime impeditæ primæ missæ adesse non valuerunt, celebrare possit ? » Le Saint-Office, le 28 janvier de ladite année, répondit : *Non licere*. Le nombre de vingt est donc insuffisant. Quel est le nombre qui puisse suffire ?

9. Sur cette question, comme pour ce qui concerne la distance, la S. Congrégation a eu pour maxime de s'en rapporter à la prudence des ordinaires des missions, qui doivent accorder la permission de biner : car eux seuls peuvent apprécier sur les lieux toutes les circonstances. En effet, le préfet de la mission de Tunis, en Barbarie, ayant demandé en termes généraux quel devait être le nombre des fidèles qui seraient privés de la messe si l'on ne binait pas, la congrégation

générale de la Propagande, le 16 novembre 1688, répondit : *Relinquatur caritati et conscientiæ P. Præfecti*. Il en fut de même en 1828 ; l'évêque de S. Louis, aux Etats-Unis d'Amérique, fit connaître que lui-même et d'autres évêques éprouvaient des inquiétudes de conscience, vu les formules des indults, et il fit la question : « Utrum quoties triginta aut quinquaginta fideles periculo exponuntur missam de præcepto non audire, bis celebrare valeant ? » Léon XII ordonna à la Propagande de répondre de la façon qui suit : « Omnem te anxietatem animi deponere debere, et quin commovearis verborum rigore, se conscientiæ ac prudentiæ tuæ committere, ut iudices quibus in casibus ratione habita adjunctorum diæcesis tuæ graves adesse causæ censendæ sint, facultatem, de qua sermo est, sacerdotibus impertiendi. Ubi vero has causas graves secundum conscientiam prudentiamque tuam arbitratus fueris, Sanctitas sua posse te absque ulla dubitatione ea facultate uti benigne declaravit. » (13 mars 1828).

10. Même réponse en 1851. Le vicaire apostolique du Limbourg consulta par rapport à la distance : « In hac regione ex antiqua consuetudine binandi licentia aliquando conceditur ob necessitatem moralem, licet parochia vicinior non distet ultra spatium mediæ leuæ : quæritur num recte ? » La Propagande répondit, le 31 juillet de cette même année : « Præmisso episcoporum esse muneris pro viribus curare, ut hac uti facultate non sit opus ad succurrendum fidelium necessitatibus, praxis generalis servanda in singulis casibus assignari non potest. Quapropter in casibus ut supra particularibus, deficiente presbyterorum copia, aliisque omnibus circumstantiis mature perpensis, prudenti iudicio superioris definiendum, utrum eo in casu concurrant gravia rerum adjuncta, quæ tradunt doctores necessitatis casum efficere (uti propositus videtur) in quo dispensationi a præcepto universali de non iterando sacrificio ab eodem presbytero eademque die locus fiat, et binandi facultati tribuendæ, quæ parce omnino illum uti debere ex apostolici ipsius indulti verbis apprime perspicitur. » En 1853, l'évêque de Trèves fit diverses consultations sur le binage : on lui adressa, par une lettre du 28 septembre, les instructions qui avaient été envoyées au vicaire apostolique du Limbourg : « Censuit S. Congregatio dandam esse instructionem quam... vicarius apostolicus Limburgen obtinuit sub die 31 julii anno 1851. »

11. — On voit que lesdites décisions confient au supérieur le soin de juger de la gravité des

causes qui exigent le binage. Quelques-unes de ces décisions méritent une mention spéciale, parce que, sans abandonner la règle ordinaire qui charge le supérieur d'apprécier les causes, en même temps elles indiquent de quelque façon la qualité ou le degré de la nécessité requise pour le binage, et parfois elles tempèrent et calment l'impression et l'anxiété exagérée que les clauses de la formule avaient produite dans les évêques et les missionnaires. Voici ce qu'on écrivait à un évêque des Etats-Unis, le 9 mai 1848 : « Venio ad postulatum tuum circa modum interpretandi necessitatem, quæ requiritur ad licitum usum facultatis bis in die missam celebrandi... Noverit ergo amplitudo tua necessitatem hujusmodi, de qua sermo est, veram quidem, sed moralem intelligi; non autem absolutam, de qua proinde dijudicare in singulis casibus pendet a prudenti judicio, inspectis circumstantiis. Caveas ergo oportet hac in re ab anxietate nimia in dijudicando, ne frustra concessa aut pene in nullo casu ad actum reducta facultas prædicta videatur. » Une décision de 1828 est encore plus remarquable; un préfet apostolique des Antilles doutant de pouvoir employer la faculté dont il s'agit, à raison des clauses sévères de la formule, il sollicita des pouvoirs plus étendus, « ampliorem facultatem a Sede Apostolica copiam faciendi presbyteris...ut diebus dominicis et festis de præcepto missam bis celebrare possint, cum id postulet necessitas aut spiritualis fidelium utilitas. » On fit relation au pape dans l'audience du 13 avril, et l'on écrivit ensuite au préfet apostolique : « Talis existimatio est virtutis et prudentiæ tuæ, ut SSmus D. N. jusserit, omnem deponere te debere anxietatem animi, et si existimaveris necessarium esse, vel fidelibus vehementer utile, ut sacerdotes bis missam eodem festodie celebrent, verborum quibus rescriptum contineri videtur, rigore commoveri te non debere. Prudentiæ itaque et conscientiæ dominationis tuæ committit de necessitate ista et causarum gravitate judicare atque in iis rerum adjunctis facultatem per memoratum rescriptum copiam faciendi sacerdotibus ut missam bis celebrent te habere Sanctitas sua benigne declaravit. »

12. On laisse donc au jugement et à la charité des supérieurs des missions le soin d'appliquer les principes généraux aux cas particuliers. Cette règle a été suivie par rapport aux cas qui n'offraient pas, tels qu'on les supposait, les causes graves et urgentes qu'exigent les termes abstraits de l'indult pontifical. Cela montre une fois de plus que l'on doit tenir grand compte de toute la posi-

tion et de l'état des fidèles dans l'appréciation des raisons propres à justifier l'emploi de l'indult. En 1688, le vice-préfet de la mission de Tripoli, ne sachant quel parti prendre, vu les clauses en question, demanda quel devait être précisément le nombre d'esclaves ou de personnes libres pour qu'on pût biner; car au bain, hors de Tripoli, il n'y avait quelquefois que dix ou quinze esclaves qui assistassent à la messe; pouvait-on biner, les jours de fête, pour faire entendre la messe à ces esclaves? La S. Congrégation de la Propagande, le 5 octobre de ladite année, décida : « Relinquatur charitati et conscientiæ P. vice-præfecti. » Et pourtant le Saint-Office avait rendu une décision négative pour un cas analogue, la même année, ainsi que nous l'avons rapporté, au n. 8. Il n'est pas surprenant que la Propagande ait cru devoir adopter une interprétation plus douce : il s'agissait de pauvres esclaves dont la position méritait une indulgence particulière et qui n'avaient peut-être aucun autre secours spirituel que d'assister au saint sacrifice. Voici un autre exemple de connivence, de propension pour une interprétation plus bénigne, connivence motivée par les circonstances. Dans une lettre du 20 juin 1860, le Saint-Office écrit au vicaire apostolique d'un royaume adjacent à la Chine : « Desiderium neophytorum bis aut ter in anno SSmam Eucharistiam sumere volentium *per se* non esse urgentissimam causam, in casu de quo agitur, » c'est-à-dire, pour permettre le binage, selon l'indult pontifical. Toutefois le Saint-Office ajoute : « Sed pensatis omnibus locorum et personarum circumstantiis relinquendum arbitrio R. P. D. vicarii apostolici. » Il s'ensuit que des causes qui ne sont pas graves par elles-mêmes et par conséquent dans beaucoup de pays, peuvent devenir graves, à cause des circonstances, dans quelques autres contrées.

13. Tels sont les principes suivis au sujet du binage. Ils sont bien certainement de nature à tranquilliser les ordinaires des missions sur l'exécution de l'indult pontifical. Si d'une part on s'en rapporte à leur sage discernement, il est clair d'autre part qu'ils doivent agir avec une grande circonspection, car ils demeurent responsables en conscience pour l'usage légitime de la faculté extraordinaire dont il s'agit. Néanmoins nous devons dire en finissant qu'il ne faut pas entendre les clauses de l'indult dans la rigueur *extrême*, car ce serait perdre de vue que le Saint-Siège accorde l'indult pour l'utilité spirituelle des fidèles, « en désirant qu'ils aient tous la commodité de remplir le commandement de l'Eglise. » C'est

l'avertissement que la S. Congregation transmit en 1832 à l'évêque de Nicopolis en Bulgarie.

14. Il reste à parler du rit que l'on doit observer dans le binage. Et d'abord il ne semble pas nécessaire d'observer que la S. Congrégation a toujours recommandé aux missionnaires d'omettre les ablutions du calice à la première messe, car ils ne pourraient pas en dire une autre, vu la loi du jeûne. Benoît XIV (de sacrific. missæ, l. 3, c. 5, n. 4) rapporte le decret d'un concile tenu à Nîmes en 1284, en ces termes : « Si in prima missa, post receptionem corporis et sanguinis, profusionem acceperit, non debet secundam missam in prædictis casibus celebrare. » Le binage est interdit en ce cas, quand bien même la population serait privée de messe un jour de fête. Secondement, la S. Congregation des Rites, in *Elusitana*, du 16 septembre 1815, prescrit d'user d'un seul calice lorsqu'on bine; mais l'observation de ce décret rencontrant de sérieuses difficultés lorsque les deux messes sont dites dans deux églises éloignées l'une de l'autre, ladite S. Congrégation, dans l'assemblée générale du 12 septembre 1857, a décidé, pour mitiger le décret en question : *Usum duorum calicum in casu posse permitti*. L'instruction ci-jointe, qui a été composée par l'ordre de la S. Congregation des Rites, règle la manière de purifier le calice qui a servi à la première messe.

De la Propagande le 24 mai 1870.

APPENDIX LXVIII

DE INDULGENTIIS

An formula *corde saltem contrito* requiratur uti dispositio ut quis in statu peccati mortalis constitutus, ac propterea incapax lucrandæ cujusvis indulgentiæ, per perfectam contritionem cum proposito confessionis ad statum gratiæ restituatur ? — De benedictione et impositione scapularis. An requiratur licentia ordinarii necnon erectio canonica confraternitatis ?

DECLARATIO DE FORMULA, CORDE CONTRITO, QUAE INDULGENTIARUM PARTIALIUM CONCESSIONIBUS APPONI SOLET.

Juxta Apostolicæ Sedis praxim in plenariæ Indulgentiæ concessionibus apponitur clausula : *Christifidelibus, qui vere pœnitentes, confessi sacraque communione refecti, etc.* Hæc clausula juxta declarationem alias datam exprimit conditionem ita ut confessio inter opera injuncta re ensenda sit, et nemo Indulgentiam plena-

riam, etsi in statu gratiæ reperiatur, lucrari possit, nisi sacramentalem confessionem faciat et cætera injuncta opera adimpleat.

Jam vero in indultis, quibus partiales Indulgentiæ conceduntur, nulla mentio fit de sacramentali confessione, sed adhibetur clausula *Corde saltem contrito*. Hinc apud nonnullos quæstio orta est, an præscripta contritio requiratur duntaxat uti mera dispositio, nempe ut quatenus aliquis in statu peccati mortalis reperiatur, ac propterea incapax lucrandæ cujusvis Indulgentiæ, per perfectam contritionem cum proposito confessionis ad statum gratiæ restituatur, et capax fiat Indulgentias assequendi : vel potius clausula illa *Corde saltem contrito* inducat veram conditionem ; scilicet tamquam pars operis injuncti contritio ipsa habenda sit, ita ut ad indulgentiam lucrandam etiam ab iis actus contritionis emittendus sit, qui in statu gratiæ et charitatis reperiantur ?

Ut hac in re Christifideles tutam regulam habeant, Sacra Congregatio suprascriptum dubium solvere non dedignetur.

S. Congregatio Indulgentiis sacrisque Reliquiis præposita, resedulo diligenterque perpensa, proposito dubio respondendum censuit prout respondet : *Affirmative ad primam partem ; Negative ad secundam.*

Et facta relatione SSmo Domino Nostro Pio Papa IX in audientia habita a me infrascripto Cardinali Præfecto die 17 decembris 1870, SANCITAS SUA resolutionem Sacræ Congregationis approbavit et confirmavit.

Datum Romæ ex Secretaria ejusdem Sacræ Congregationis die 17 decembris 1870.

A. CARD. BIZZARRI, *Præfectus*,

B. COLOMBO, *S. Ind. Cong. Secretarius*.

DECRETUM DE PIIS SCAPULARIBUS CONDITIONIBUSQUE SERVANDIS AD INDULGENTIAS LUCRANDAS. — DIE 17 DECEMBRIS 1870.

Cum Sacra Congregatio de propaganda Fide soleat aliquando concedere missionariis facultatem benedicendi et imponendi Christifidelibus Scapularia, nonnulla oborta sunt dubia, quæ dictæ S. Congregationi ab episcopis et missionariis proposita, et ab eadem ad hanc S. Congregationem Indulgentiarum et SS. Reliquiarum transmissa fuerunt, nempe :

I. Utrum sacerdos, qui a S. Sede obtinuerit facultatem benedicendi Scapularia, habeat eo ipso facultatem ea imponendi Christifidelibus, et eosdem adscribendi Confraternitatibus a S. Sede approbatis ?

II. Utrum necessaria sit prævia erectio canonica talium Confraternitatum ex parte Ordinarii loci, ut qui habent a S. Sede facultatem adscribendi dictis Confraternitatibus, possint Christifideles eisdem adscribere?

Quibus vigore specialium facultatum a SSmo Domino Nostro Pio PP. IX tributarum, S. Congregatio Indulgentiis et SS. reliquiis præposita, re sedulo diligenterque perpensa, respondendum censuit, prout respondet:

Ad I. Affirmative, ita tamen ut sacerdotes qui indultum benedicendi Scapularia ab Apostolica Sede legitime obtinuerint, penes se habeant privatum regestum, et quamprimum commode possunt, transmittere teneantur ad Superiores respectivæ Sodalitatis vicinioris canonice erectæ nomina receptorum, ut in album ipsius Sodalitatis referantur.

Ad II. Detur *Instructio* prout sequitur.

INSTRUCTIO. — Ex piis Sodalitatibus quædam sunt ab Apostolica Sede ita approbata, ut Christifideles ubique locorum eisdem ab iis, qui legitimam facultatem habent, possint adscribi, licet in eorumdem Christifidelium respectivis diocesium peculiariter erecta non reperiuntur, ut ex gr. sunt Confraternitates Scapularis B. V. Mariæ Montis Carmeli, Rosarii, Septem Dolorum; ac propterea quoad ista Sodalitia nulla requiritur in diocesi prævia Episcopi erectio.

Quod si agatur de Confraternitate approbata a S. Sede pro determinato aliquo tantum territorio, non requiritur prævia erectio Episcopi; sed sacerdos habens Apostolicam facultatem adscribendi, non potest ea uti, nisi in eodem territorio, quo circumscribitur ipsa pia Sodalitas.

Pariter non requiritur prævia erectio Episcopi, si pium Sodalitum legitime erectum reperiatur in diocesi a Superioribus Regularibus, qui ad hoc speciale privilegium ex Apostolicæ Sedis concessionem habent, dummodo in erectione conditiones in Constitutione Clementis VIII incip. *Quæcumque* servaverint.

Quibus positis apparet, eos, qui, ut supra, a S. Sede facultatem obtinuerint benedicendi Scapularia, eaque imponendi, et Christifideles adscribendi, posse dicta facultate uti dumtaxat, quoad Confraternitates Scapulare habentes et canonice erectas, prout superius explicatum est, et si in Indulto apposita sit clausula: *de consensu vel licentia Ordinarii*, illa cum aliis conditionibus a jure præscriptis omnino servanda erit.

Ut autem qui prædictam facultatem habent, satis instructi sint in benedicendis et imponendis Scapularibus, communicentur Resolutiones hujus

Sacræ Congregationis in Urbis, et Cameracen. diei 18 augusti 1868.

Datum Romæ ex Secretaria S. Congregationis Indulgentiis et SS. Reliquiis præpositæ, die 26 januarii 1871 (1).

APPENDIX LXIX.

DE BEATO PAPA EUGENIO III.

Cultus ab immemorabili tempore præstitus servo Dei Eugenio papæ III. — Sententia Emi cardinalis Constantini Patrizi, in Romana Curia judicis ordinarii, qua declaratur publicum et ecclesiasticum cultum Eugenio papæ tertio sancto ac beato nuncupato a tempore immemorabili fuisse præstitum eumque nunquam intermissum, adhuc perdurare; propterea constare de casu excepto a decretis Urbani papæ octavi. — Decretum Sacrorum Rituum Congregationis, quo, post brevem notitiam super vita, virtutibus et miraculis beati Eugenii tertii, confirmatur sententia ab ordinario iudice lata, et approbatur ecclesiasticus cultus beati pontificis Eugenii.

SENTENTIA EMI CARD. URBIS VICARII IN CAUSA DE CULTU AB IMMÉMORABILI TEMPORE PRÆSTITO SERVO DEI EUGENIO PAPÆ III.

ROMANA. — *Cultus ab immemorabili tempore præstiti servo Dei Eugenio Papæ III, Sancto ac Beato nuncupato.*

Christi nomine invocato, pro tribunali sedentes et solum Deum præ oculis habentes; in causa cultus ab immemorabili tempore præstiti servo Dei Eugenio Papæ III sancto ac beato nuncupato,

(1) Dubia in *Cameracen* proposita: 1. Utrum unum idemque scapulare semel benedictum valide possit pluribus per vicem imponi repetita solummodo super singulis receptionis sive impositionis formula? — 2 Utrum hujusmodi formula usurpari solita in actu impositionis scapularium, essentialis sit ut quis scapulare rite accipisse censeatur, jusque habeat ad indulgentias illud ferentibus concessas; an vero absque indulgentiarum dispendio possit omitti, præsertim in morbo aliove urgenti casu? — S. Congregatio repondit: Ad I. Affirmative, ita tamen ut primum scapulare, quod deinceps adscriptus induere debet, sit benedictum. Ad 2. Tam ad primam quam ad secundam partem proferenda esse verba quæ sunt substantialia ad formam decreti hujus S. C. diei 24 augusti 1844, quod sic se habet: Urbis: An rata sit fidelium adscriptio confraternitati B. V. de Monte Carmelo, quæ fit a sacerdotibus quidem facultatem habentibus, non servata tamen forma in rituali et breviario ordinis Carmelitarum descripta? S. C. respondit affirmative, dummodo sacerdotes facultatem habentes non deficient in substantialibus, nempe in benedictione, et impositione habitus, ac in receptione ad confraternitatem..... Die 18 augusti 1868.

seu super casu excepto a decretis felicis record. Urbani Papæ VIII in sanctissima Inquisitione editis : Visis depositionibus testium coram illustrissimo ac reverendissimo Domino Guillelmo Sillani olim episcopo Terracinensi in iudicem a nobis deputato, legitime inductorum juratorum et examinerum, nec non juribus in eodem processu compulsatis, ac legitimis peritiis tam de imaginibus quam de codicibus factis; servatis servandis, visis constitutione et deputatione postulantis, viso toto processu ex quo liquet :

I. Quod vix Dei famulus Eugenius Papa tertius post vitam omnigena virtute plenam die octava julii anni millesimi centesimi quinquagesimi tertiæ viam universæ carnis Tibure ingressus est, illico invalescente sanctitatis ejus fama illius corpus inde elatum, magna pompa ac populi frequentia in Urbem devectum sit, ejusque exequiæ, præter morem tunc consuetum, ita per biduum sunt a clero et populo celebratæ, ceu scribit Hugo cardinalis Ostiensis, *ut jam crederetis regnantem in cælis, qui mortuus colebatur in terris.*

II. Quod justis persolutis, ejus corpus, eodem quo sancti Gregorii tertii ac beati Petri Levitæ conditum fuerit sarcophago, eodemque pariter culta habitum.

III. Quod illico post mortem coruscare miraculis cœperit, ac propterea magnus ad ejus tumulum factus populi concursus una cum publici cultus significationibus, videntibus neque contradicentibus Romanis Pontificibus, qui illi succedere.

IV. Quod tum Petrus Mallius, Eugenii tertii cœvus et Vaticanæ Basilicæ canonicus, in sua ejusdem ecclesiæ historia, agens de sanctis qui ibidem requiescunt, capitulum inscripsit *de beato Eugenio Tertio Papa*, ejusque sanctitatem plurimis laudibus sit prosequutus; tum Gaufridus monachus, pariter cœvus, in suo quem de sancto Bernardo, eodem ac Eugenius anno ac mense vita functo, commentario scripsit, Pontificem hunc beati titulo honestaverit, ejusque sanctam conversationem et patrata post mortem miracula commemoraverit.

V. Quod præter sanctitatis elogium quibus hunc pontificem prosequuti sunt auctor anonymus vitæ Alexandri Papæ tertii, Gerohus monachus ac Bernardus de Bonavalle, eum beatum nuncuparunt sanctus Thomas Cantuariensis, Alanus episcopus Antisiodorensis, ac Joannes Salisburien-sis, omnes ejusdem Eugenii cœvi et plerique monasticæ vitæ sodales.

VI. Quod sæculo decimotertio mediante Vincentius Bellovacensis in celeberrimo suo opere

bibliotheca mundi nuncupato, hunc Pontificem sequuti præclarissimo honestet elogio : *Papa Eugenius, justitiæ cultor et pietatis amator eximius, cujus coruscant merita in ipsa Urbe... miraculis plurimis illustrata.*

VII. Quod sæculo decimoquinto præter Wernerium Carthusianum qui Eugenium tertium gravissimo honestavit elogio, Hermannus Cornarius et Joannes Abbas Cistercii eum beatum vel sanctum nuncupaverunt : ac præterea in opere cui titulus : *Privilegia Ordinis Cisterciensis*, Divione cuso anno millesimo quadringentesimo nonagesimo primo, in catalogo sanctorum ac beatorum ejusdem Ordinis, legatur etiam : « Bernardus, postmodum Eugenius Papa tertius. »

VIII. Quod sæculo eodem decimoquinto Eugenii Papæ tertii corpus adhuc eodem conderetur sepulchro unacum sancto Gregorio tertio ac beato Petro Levita ac nonnisi ob novæ Basilicæ molitionem anno millesimo quingentesimo septimo amotum fuerit, et loco haud satis nunc explorato, non secus atque alia quorundam sanctorum corpora, in eodem templo quiescentia repositum.

IX. Quod cum Pisis anno millesimo quingentesimo ad millesimum quingentesimum vigesimum sanctorum ac beatorum ejus civitatis imagines delinearentur in codice, prima omnium ea fuit Eugenii Papæ tertii radiis caput circumornata.

X. Quod in cœnobio Altovadensi in Bohemia anno circiter millesimo quingentesimo quinquagesimo, alia picta fuerit Eugenii tertii imago cum aureola ac beati elogio.

XI. Quod editores operum sancti Bernardi, ejus vitam a Gaufrido monacho descriptam typis edentes, illud elogium beati Eugenio tertio tributum integrum reliquerunt in editionibus ejus sæculi quotquot repertæ sunt, nimirum Lugdunensi anni millesimi quingentesimi trigesimi quarti, ex quo Urbani Octavi æra decurrit, altera similiter Lugdunensi anni millesimi quingentesimi trigesimi octavi, Basileensi anni quingentesimi quinquagesimi secundi, Veneta anni millesimi quingentesimi septuagesimi quinti, Parisiensi anni millesimi quingentesimi octuagesimi sexti, neque non in collectione a Surio facta anni millesimi quingentesimi septuagesimi noni ; quæ quidem vita tum privatim tum publice a Monachis præsertim legi perrexit.

XII. Quod in Missali ad usum sacri ordinis Cisterciensis edito Parisiis anno millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto, in catalogo sanctorum ac beatorum ejusdem Ordinis in calce

apposito legatur inter cæteros : « Bernardus Clarovallis Monachus, postea sancti Anastasii Abbas, demum Eugenius Papa tertius. »

XIII. Quod ab anno millesimo quingentesimo octuagesimo ad millesimum sexcentesium decimum in templo Cisterciensium Altovadensi altare majus ligneo opere miri laboris extructum sit, duæque lignæ statuæ, ornamenti gratia hinc inde appositæ, quarum una sanctum Bernardum, altera Eugenium tertium refert, uti patet ex pontificiis indumentis, ac duabus columbis superpositis sicuti hunc pontificem exhibere moris est.

XIV. Quod nedum Barnabas de Montalvo anno millesimo sexcentesimo secundo, et Robertus Rusca anno millesimo sexcentesimo octavo illum beatum vocant, et Chrysostomus Henriquez anno millesimo sexcentesimo vigesimo quarto etiam ejusdem miracula refert, verum præterea kalendaria, menologia aut martyrologia Ordinis Cisterciensis annis millesimo sexcentesimo decimo septimo, millesimo sexcentesimo vigesimo nono, millesimo sexcentesimo trigesimo concinnata, ad diem octavam julii hanc de Eugenio tertio commemorationem faciunt « Romæ depositio beati Eugenii tertii Papæ ; » quæ menologii seu martyrologii verba a Cisterciensibus ex tunc in choro, vel in triclinio recitari quotannis consueverunt.

XV. Quod, expleta centenaria æra, adhuc frequentius Eugenii tertii nomen, sive in menologiis aut martyrologiis, sive in albo sanctorum ac beatorum Ordinis Cisterciensis vel Pisanæ urbis occurrit, nimirum quoad sæculum decimum septimum in codice chartaceo bibliothecæ Sessorianæ, et in apographo cujusdam martyrologii Cisterciensis a Bollandianis exhibito, pariter in martyrologio gallicano Andreæ du Saussay anni millesimi sexcentesimi trigesimi septimi, Angeli Manrique millesimi sexcentesimi quadragesimi secundi, Gabrielis Bucellini anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi quinti, Claudii Calemot anni millesimi sexcentesimi septuagesimi, Petri Cardosii anni millesimi sexcentesimi septuagesimi quinti, Pauli Tronci anni millesimi sexcentesimi octuagesimi secundi, præterquam quod a Ferdinando Ughellio anno millesimo sexcentesimo septuagesimo septimo et Natali Alexandro anno millesimo sexcentesimo octuagesimo tertio, Eugenius tertius in Cisterciensium sanctorum et beatorum catalogo haberi pro sancto dicatur.

XVI. Quod eodem sæculo decimo septimo Eugenii tertii imagine in monasterio Ossecensi

in Bohemia anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo et sub ejus sæculi finem in cœnobio Runensi Styriæ, vel ære vel pictura expressæ fuerint, sanctitatis insignibus ac beati elogio decoratæ ; ac sub ejusdem sæculi finem aliæ Eugenii effigies ære cusæ sint, quarum aliquæ adhuc a Cisterciensibus monialibus in suis breviariis reverenter asservantur.

XVII. Quod sæculo decimo octavo ineunte Eugenii tertii imago, beati titulo decorata inter alias sanctorum ac beatorum in sacrario ecclesiæ Taurinensis beatæ Mariæ a consolatione depicta sit, et extet adhuc ; ac eodem sæculo mediante altera depicta in cœnobio sanctorum Vincentii et Anastasii ad Aquas Salvias, alia ære expressa in litteris gratiosis, quæ a Cisterciensibus diriberi solent ; quarta denique sub sæculi finem in Pisana cathedrali tela expressa.

XVIII. Quod eodem sæculo decimo octavo Eugenius papa tertius, uti beatus habetur in martyrologio Cisterciensi, ejusque rei testes sunt Josephus Martini anno millesimo septingentesimo quinto, Pagius millesimo septingentesimo vigesimo nono, Gravesonius et Guido Forti anno millesimo septingentesimo trigesimo primo, Franciscus Orlendi anno millesimo septingentesimo trigesimo secundo, Guido Grandi anno millesimo septingentesimo quadragesimo secundo, Petrus Mugugnotti anno millesimo septingentesimo quadragesimo quarto, Franciscus Josephus Samminiatielli anno millesimo septingentesimo quinquagesimo quinto, Anonymus auctor virorum illustrium Pisanorum anno millesimo septingentesimo nonagesimo primo, et ipse Mabilionius testatur, « ejus beatitatem... miracula comprobarunt. »

XIX. Quod vertente hoc sæculo, præter imaginem beati Eugenii tertii in templo sancti Domini Pisis expositam, a Novaes ipse pontifex uti beatus habitus dicatur anno millesimo octingentesimo vigesimo primo, a canonico Benincasa anno millesimo octingentesimo quadragesimo secundo, ab Henrico Vallaucoli anno millesimo octingentesimo quadragesimo tertio, a Philippo Becchetti anno millesimo octingentesimo quadragesimo septimo, a Theodoro Katisbonne anno millesimo octingentesimo quinquagesimo tertio, a Josepho Sainati auctore vitæ hujus pontificis anno millesimo octingentesimo sexagesimo octavo et deinde ex officio in testem vocato, denique anno millesimo octingentesimo sexagesimo nono ab abbate Gabriele in sua historia abbatiae sanctorum Vincentii et Anastasii ad Aquas Salvias.

XX. Denique quod plura ex memoratis publicæ

venerationis signis adhuc perseverent; nam omnes imagines prædictæ, videntibus et non contradicentibus ordinariis adhuc suis in locis asservantur; in singulis suis cœnobiis ad octavam diem julii monachi Cistercienses, sive in choro sive in triclinio, commemorationem de beato Eugenio faciunt; atque in literis gratiosis quas diribent inter alios sanctos ac beatos etiam Eugenius papa tertius refertur.

Visis videndis et examinatis examinandis: Christi nomine repetito, per hanc nostram definitivam sententiam quam in hisce scriptis ferimus, dicimus, decernimus, declaramus, pronunciamus ac sententiamus publicum et ecclesiasticum cultum Dei famulo Eugenio papæ tertio sancto ac beato nuncupato a tempore immemorabili fuisse præstitum eumque nunquam intermissum, adhuc perdurare; propterea constare de casu excepto a decretis felicitis recordationis Urbani papæ octavi.

Et ita dicimus, decernimus, declaramus, pronunciamus et definitive sententiamus, non solum præmisso sed et omni alio meliori modo et forma, quibus de jure.

Ita pronunciavi.

Ego CONSTANTINUS *Card. Vicarius.*

DECRETUM. Eugenius hujus nominis III, Bernardus antea dictus, e gente Paganellia in Pisana Ditione ortum habuit. Post exactam adolescentiam clericali militiæ nomen dedit, dein sacerdotio initiatus ob egregias animi dotes inter canonicos metropolitane Ecclesiæ Pisanæ cooptari promeruit. Interim Deo fervidius serviendi flagrans desiderio terrena despicere et cœlestia solum inquirere statuit. Cum autem Pisas venisset sanctus Bernardus anno MCXXXIV, præclarissimi viri hujus exemplis excitatus Cisterciensis familiæ alumnus fieri ab eodem postulavit. Voti compos factus in Claravallensi cœnobio monasticum induit habitum. Regulari observantia et virtutum nitore sancto magistro suo acceptus, primum monasterio Farfensi ab eo præfectus, deinde abbas cœnobii sanctorum Vincentii et Anastasii extra Urbem ad Aquas Salvas Innocentio II summo pontifice selectus est. In obeundis ministerii sibi crediti muneribus adeo sanctimoniae et prudentiæ fama omnibus innotuerat, ut cardinales post obitum Lucii II summi pontificis in comitiis pro eligendo pontifice collecti digniorem ad tantam dignitatem evehendum abbate Bernardo invenerint neminem. Quare cunctis suffragiis pontifex maximus electus Eugenii III nomen sibi imposuit. Difficillimis tem-

poribus pontificatum iniit; audacissimi enim perduelles Romanæ Ecclesiæ principatum funditus evertere contendebant, ideoque semel atque iterum ab Urbe discedere coactus, in eamdem, turbarum satoribus propulsis, summo honore et bonorum omnium gratulatione regressus est. Interim, dum populi perturbationes fervebant, Viterbii commorans, legatos Angliæ, Scotiæ, Germaniæ, Hispaniæ et Galliæ excepit qui illuc advenerant ut novo pastorum principi obedientiam ac obsequium præstarent. Itemque nonnulli Armenorum episcopi adfuere, metropolitani ac gentis suæ nomine observantiam ac submissionem profitentes, ejusque sententiam de pluribus Orientalis Ecclesiæ necessitatibus exquirentes. In Galliam profectus Rhemis ac Treviris concilia habuit in quibus Eonis et Gilberti Porretani errores proscripsit, pluraque decreta ad cleri disciplinam reparandam, et ecclesiasticam libertatem tuendam sancivit. Sueciæ et Norvegiæ populos per cardinalem Nicolaum Breakspeare legatum apostolicum fidei catholicæ observantiores fecit, ac inter eos novas episcopales ac metropolitanas sedes instituit. Ex Gallia discedens una cum sancto Bernardo utrumque cœnobium Claravallense scilicet et Cisterciense invisit ac monachis olim confratribus suis sanctæ conversationis præclara reliquit exempla. In Italiam revertens, a sancto Bernardo monita salutis exquisivit quibus et recte Ecclesiam administraret, et sedis apostolicæ jura tutaretur. Ille pretiosum ei librum de *Consideratione* dedit, in quo pontificis et principis munera obligationesque declarantur. Saracenorum audaciam, collatis christianorum principum viribus, coercere curavit. Eximius extitit litterarum cultor, et theologiæ ac jurisprudentiæ studia reformavit, simulque ad alliciendos auditorum animos academicos gradus instituit, quibus alacrius scientiam addiscerent. Pacem fovens discordias Pisanos inter et Lucenses componere satagit. Dilexit decorem domus Dei ac proinde Liberianam Basilicam pulchriori ornatu decoravit, plurimasque ecclesias vel reparavit, vel pretiosis donariis ditavit. Rectoribus mundi hujus exemplar proposuit, quod in recto populorum regimine et in fidei catholicæ defensione præ oculis haberent, piissimum nempe Henricum imperatorem, quem in sanctorum album retulit. Rebus tandem compositis dum Tibur ab Urbe contenderat ut æstivos declinaret calores, ibi gravi morbo implicitus justorum mortem oppetiit octavo idus julii anno MCLIII, postquam in Petri cathedra sedisset annos octo et menses quatuor. Ejus corpus inter viduarum et paupe-

rum lacrymas, in quorum manibus dum viveret cœlestes thesauros condiderat, Romam delatum in Basilica Vaticana solemnibus exequiis in bidduum præter morem persolutis una cum exuviis sancti Gregorii III et beati Petri Levitæ depositum fuit. Plurimis exinde prodigiis Eugenii III sepulcrum Deus gloriosum reddidit, quibus Christifideles permoti publico cultu eundem prosequi cœperunt.

Cum hujusmodi cultus etiam in aliis regionibus ad hæc usque tempora obtinuisset, Rmus Pater D. Theobaldus Cesari, abbas generalis totius Ordinis Cisterciensis, suo atque sodalium Cisterciensium nomine illum ab Apostolica Sede confirmari petiit. Ad id assequendum subscriptus cardinalis sacrorum rituum Congregationi Præfectus ac sanctissimi Domini Nostri Pii Papæ IX in Urbe Vicarius ordinaria auctoritate processum instruxit, eoque absoluto sententiam dixit, qua declaravit « Constare de cultu publico ecclesiastico eidem Eugenio III ab immemorabili tempore præstito. » Postea causa hæc ad sacrorum rituum Congregationis examen perlata, in ordinario ejusdem sacrae congregationis conventu subsignata die ad Vaticanas ædes coadunato, per Emum et Rmum D. cardinalem Aloisium Bilio hujus causæ ponentem proposito dubio : « An sententia lata ab Emo et Rmo Cardinali Urbis vicario iudice ordinario, super immemorabili cultu prædicto servo Dei præstito seu super casu excepto a decretis sa. me. Urbani Papæ VIII sit confirmanda in casu et ad effectum de quo agitur? » Sacra eadem Congregatio, omnibus maturo examine perpensis, auditoque R. D. Laurentio Salvati Sanctæ Fidei Promotoris Coadjutore rescribendum censuit « Affirmative. » Die XXVIII septembris MDCCCLXXII.

« Quibus per infrascriptum secretarium Sanctissimo Domino Nostro Pio Papæ IX fideliter relatis, Sanctitas Sua rescriptum Sacrae Congregationis ratum habuit et confirmavit. Die III octobris anni ejusdem. » C. Episc. Ostien. et Velitern. Card. PATRIZI S. R. C. Præf. D. Bartolini S. R. C. Secretarius.

Loco † Sigilli.

APPENDIX LXX.

DE DOMIBUS REGULARIUM SUPPRESSIS.

De jurisdictione Ordinariorum in regulares dispersos. — Visitatio canonica. — An episcopus possit religioso injungere executionem muneris vel officii alicujus ecclesiastici permanentem? — De erectione parœciarum in ecclesiis regularium suppressis. — De juramento ab Officialibus custodiæ civicae præstando.

Cum Sacra Pœnitentiaria epistola data sub die 18 aprilis 1867 decreverit num. 3. — Domus regulares, civiliter suppressas, dummodo in eas, tres saltem, ad ibi degendum convenient regulares, quorum unus ad minus sit sacerdos, jurisdictioni ministri provincialis fore subjectas, easque regendas esse per superiorem peculiarem ibi constituendum :

Quæritur 1°: Quomodo se gerere debeant superiores provinciales et locales dum ordinarius loci subicere vult sacrae canonicae visitationi ecclesias et domos, ac visitationi ita dictæ *auriculari* regulares, qui, in numero ternario simul habitantes, ecclesias ipsas et domos sui ordinis tenent?

Quæritur 2°: An relatum decretum Sacrae Pœnitentiariæ comprehendat casum in quo, vel ob defectum habitationis, vel violentia impediti, simul habitare non possunt, et tamen multo plures quam tres, quotidie conveniunt ad sacrum faciendum, ad confessiones audiendas ac alia peragenda officia, ad ecclesiam proprii ordinis, quæ ab eorum confratre tenetur, ibique etiam vel in sacrario, vel in aliquo cubiculo de rebus ordinis et conventus regulariter pertractant?

Et quatenus affirmative :

Quæritur 3°: Quomodo superiores se gerere debeant, dum ecclesiam et regulares ordinarius loci sacrae visitationi subicere vult, prout in 1° dictum est?

Quæritur 4°: An regulares, qui licet simul habitare non possint, tamen simul conveniunt, ut 2° dictum est; et statutis diebus, sub directione unius ex suis confratribus, dant et audiunt solutionem casuum conscientia, teneantur ad ordinarium, vel parochum loci accedere, ut dictæ solutioni intersint?

Cum in eadem epistola num. 2° Sacra Pœnitentiaria declaraverit jurisdictionem superiorum regularium in proprios subditos suppressos, etiam extra claustra degentes, minime cessasse,

ipsosque tantummodo declaraverit subjectos jurisdictioni ordinarii loci quoad politiam et disciplinam ecclesiasticam :

Quæritur 5° : An ordinarius loci, vi hujus declarationis potestatem habeat, independenter a beneplacito superioris regularis, et etiam contra expressam ejus voluntatem, injungendi sacerdoti regulari, qui licet, violentia coactus, separatus ab aliis confratribus vivat, tamen in omnibus sui ordinis superiori obtemperat, executionem muneris vel officii alicujus ecclesiastici permanenter et irrevocabiliter ?

Quæritur 6° : An ordinarius loci possit cum regularibus dispersis pertractare de rebus ad ordinem, vel ad ordinis ecclesias pertinentibus, ut aliquid decernat, inaudito regulari superiore ?

Quæritur 7° : An parochi advocare et cogere possint regulares violenter dispersos, qui vivunt prout in 5° ad ecclesiasticas functiones in ecclesia propriæ parœciæ peragendas, etiam in casu quo regulares in assistentia præstanda ecclesiæ proprii ordinis occupati inveniantur, et præcipue si ad eam quotidie convenient, ut in 2° dictum est ?

Non raro evenit, quod gubernium civile vel municipia post consummatam usurpationem ecclesiarum et domorum regularium, ecclesias ipsas et aliquam partem domus ordinariis loci, vel parochis concedunt, etiam cum conditione expressa, erigendi in dictis ecclesiis parœciam, vel succursalem parœciæ.

Quæritur 8° : An ordinarii locorum, et etiam parochi, uti possint ad suum beneplacitum dictis ecclesiis, vel domibus sibi ab usurpatoribus concessis, an potius teneantur ecclesias et domus superioribus regularibus, ad quos de jure pertinent restituere ?

Quæritur 9° : An in casu quo agatur de erectione parœciæ, vel succursalis parœciæ in dictis ecclesiis, possit ordinarius loci parœciam vel succursalem erigere, ipsamque providere independenter a superiore regulari, an potius teneatur ipsam parœciam, aut succursalem erigere et providere secundum modum præscriptum ab apostolicis constitutionibus pro parœciis regularium ?

SACRA PŒNITENTIARIA, mature perpensis expositis, censuit respondendum :

Ad I. « Prædictas ecclesias, ac domos, nec non religiosos ibidem degentes eadem immunitate gaudere a jurisdictione ordinarii, qua antea fruebantur. »

Ad II. « Quatenus prædicti regulares, qui ob defectum habitationis, vel violentiam prohibentur habitare intra claustra, in domo proxima

conventui commorentur, unaque cum eo, vel iis quibus permissum est intra claustra habitare, convenire soleant, quemadmodum in quæsito asseritur, ad sacras functiones in ecclesia propria peragendas, et ad ea, quæ ad ordinem et conventum pertinent curanda, affirmative, id est comprehendere : secus negative ; ita tamen, ut ordinarii suam in personas jurisdictionem ultra politiam et disciplinam ecclesiasticam extendere nequeant, salva quoad disciplinam regularem, et obligationes, quæ ex religiosa professione promanant, jurisdictione superiorum regularium juxta num. 2^m Instructionis prædictæ. Quoad III et IV, provisum in II. »

Ad V. « Negative. »

Ad VI. « Quoad primam partem, hoc est quoad res ad ordinem pertinentes, negative : quoad secundam partem, hoc est quoad res pertinentes ad ordinis ecclesias in casibus de quibus dictum est in I et II, jam provisum : in ceteris recurrendum esse in casibus particularibus. »

Ad VII. « Quoad eos de quibus actum est in quæsito 2°, jam provisum : quoad ceteros, negative, nisi speciali titulo servire ecclesiæ parochiali teneantur. »

Quoad VIII et IX, « generatim loquendo, negative ; sed recurrendum in casibus particularibus. »

Datum Romæ in S. Pœnitentiaria die 12 septembris 1872.

EX S. APOSTOLICA PŒNITENTIARIA. — Responsum pro inferioribus officialibus civicæ militiæ in dominiis S. Sedis usurpatis. — Ordinarius diœcesis N. a S. Pœnitentiaria quæsivit : « Se sia lecito accettare gli officii inferiori della guardia nazionale, come di sergente, caporale e simili ne' quali non si presta alcun giuramento. »

S. Pœnitentiaria re diligenter perpensa die 3 aprilis 1872 respondit : Quatenus coacti militiæ nomen dederint et servant eas animi dispositiones, quæ injunctæ sunt a Sacra Pœnitentiaria in responsis editis die 10 decembris 1860 posse tolerari, ut ad redimendam vexationem durioris servitii gradum aliquem ex inferioribus acceptent in quo juramenti præstatio non exigitur. »

APPENDIX LXXI.

DE CONDITIONE RELIGIONIS.

Allocutio habita ad Cardinales in ædibus Vaticanis die 23 decembris 1872. — Occupatio ditionis pontificiæ. — De machinationibus adversus spirituales principatus Apostolicæ Sedis. — Extinctio regularium familiarum. — De rebus religiosis in Germania et de novis legibus per gubernium Borussiacum editis. — Helvetica fœderatio, ubi decernitur de dogmatibus, et confovetur apostasia. — De cleri dote in Hispania. — Schisma Armenorum in urbe Constantinopolitana.

Allocutio habita die XXIII decembris MDCCCLXXII ad S. R. E. Cardinales in ædibus Vaticanis. — Venerabiles fratres. — Justus et misericors Deus, cujus inscrutabilia judicia et investigabiles viæ sunt, sinit adhuc apostolicam hanc sedem totamque cum ipsa Ecclesiam ingemiscere devexatam diuturna sævaque insectatione. Non immutata sane est, sed prægravata quotidie magis conditio nobis vobisque facta, venerabiles fratres, ab occupatione nostrarum provinciarum, et potissimum postquam ab annis jam plus duobus hæc alma urbs nostra subtracta fuit paterno regimini nostro. Jugis autem experientia docuit, quam merito ab ipsis hujus insectationis exordiis, impiarum sectarum machinatione promotæ et ab earumdem alumnis rerum summa potitis patratæ ac provectæ, sæpe in allocutionibus litterisque nostris apostolicis asseverimus aperte, non alia de causa suprema civilis nostri principatus jura tanto nisu fuisse impetita, nisi ut ita via sterneretur ad abolendum, si fieri posset, spirituales principatus, quo fulgent Petri successores, delendamque catholicam Ecclesiam ipsumque Christi nomen in illa viventis et regnantis. Clarissime quidem id passim ostensum est ab infensis Subalpini Gubernii gestis; sed in primis ab iniquis illis legibus, quibus vel clerici ab altaribus divulsi suæque privati immunitate ad militiam vocati sunt, vel episcopi proprio destituti fuerunt juventutis instituendæ munere suisque alicubi seminariis orbat; tamen lucidior adhuc ejusdem consilii demonstratio nunc nobis exhibetur. Et sane, in hac ipsa urbe exturbatis ob oculos nostros, aut etiam violenter depulsis e propria sede compluribus religiosis familiis, bonisque ecclesiæ gravissimo subjectis tributo, nutuique mancipatis civilis potestatis; jam nunc cœtui, ut aiunt, legislativo proposita fuit lex illi non absimilis, quæ, non obstantibus nostris denuntiationibus et gravissimis condem-

nationibus, exequutioni in reliquis Italiæ partibus gradatim demandata, in hoc etiam catholicæ fidei centro religiosas familias extinguere debeat, bonaque ecclesiæ addicere fisco et publicæ obijcere licitationi. Porro lex isthæc, si tamen legis nomine scitum honestare licet ipsi naturali, divino et sociali juri repugnans, multo iniquior et funestior Romæ et circumpositis obtingit provinciis. Profundius enim et acius jura vulnerat et possessiones universalis ecclesiæ, fonti ipsi insidiatur veri cultus socialis, quem religiosæ familiæ immensi labore parique constantia et magnanimitate non in regionibus tantum nostris promoverunt et perfecerunt, sed ad exterarum quoque gentes et efferatas, posthabitis difficultatibus, molestiis, ærumnis ipsaque vita, attulerunt et porro afferunt; ac demum propius refragatur apostolatus nostri debito et juri.

Siquidem, deletis religiosis familiis aut exinanitis, cleroque sæculari ad inopiam redacto et militaris conscriptionis causa rarescente, non solum hic, ut alibi, desiderabuntur qui panem verbi populo frangant, qui fidelibus sacramenta ministrent, qui adolescentiam instituunt et muniant adversus innumeras insidias ei quotidie structas; sed romano quoque pontifici subducentur auxilia quibus, uti universalis magister et pastor, ad totius Ecclesiæ regimen tantopere indiget: spoliatio vero Romanæ Ecclesiæ ea occupabit bona, quæ plus quam a nostratrum donationibus, ab omnium catholicorum largitate congesta fuerunt et in hoc unitatis centro constituta; atque ita quæ Ecclesiæ universalis usui et incrementis fuerant addicta, in extraneorum lucrum impie convertentur. Vix itaque didicimus, alterum e Subalpini Gubernii ministris significasse legislativo cœtui propositum ei subijciendi legem hujusmodi; monstrosam ejus indolem illico prodidimus per epistolam die 16 junii hujus anni datam ad cardinalem nostrum a publicis negociis, ipsique mandavimus, ut novum hoc periculum nobis impendens, sicuti cetera quæ patimur, nuntiaret legatis apud hanc sanctam sedem exterorum principum. Verum cum proposita jam fuerit comminata lex, exigit omnino munus apostolatus nostri ut editas antea expostulationes coram vobis, venerabiles fratres, et Ecclesia universa elata voce iteremus, uti reapse facimus. Nefarium proinde hoc facinus in Jesu Christi nomine, cujus vice fungimur in terris, execrantes, auctoritate sanctorum apostolorum Petri et Pauli ac nostra illud damnamus una cum quolibet schemate legis quæ sibi potestatem arroget angendi, vexandi, minuendi, supprimendi religiosas

familias Romæ et in circumpositis provinciis ibique Ecclesiam privandi suis bonis, eaque addicendi fisco aut aliter erogandi. Irritum propterea pronunciamus jam nunc quidquid fieri velit contra jura et patrimonium Ecclesiæ; cassamque prorsus et nullam declaramus quamlibet prædictorum bonorum acquisitionem quocumque titulo factam, quorum alienationi apostolica hæc sedes nunquam reclamare cessabit. Auctores autem et fautores hujus legis meminerint censurarum poenarumque spiritualium, quas ipso facto incurrendas apostolicæ constitutiones jurium Ecclesiæ in vasoribus infligunt; et animæ suæ, vinctis hisce spiritualibus obligatæ, miserti desinant thesaurizare sibi iram in die iræ et relationis justi judicii Dei.

Verum acerrimus, quo perstringimur, dolor ob istas aliasque passim illatas ecclesiæ injurias in Italia, non leviter exacerbat præterea a sævis, quibus eadem obnoxia est alibi, persecutionibus; maxime vero in novo Germanico imperio, ubi non occultis tantum machinationibus, sed aperta quoque vi illi funditus subvertendæ adlaboratur. Siquidem viri, qui non modo non profitentur sanctissimam religionem nostram, sed nec ipsam norunt, potestatem sibi vindicant præfiniendi dogmata et jura catholicæ Ecclesiæ. Et dum eam perfracte divexant, impudenter asserere non dubitant, nullum illi a se inferri detrimentum: imo calumniam ac irrisionem addentes injuriæ, sævientem persecutionem vitio vertere non verentur catholicis; scilicet, quod eorum præsules et clerus una cum fidei populo præferre renuant civilis imperii leges et placita sanctissimis Dei et Ecclesiæ legibus, et a religioso officio suo desciscere idcirco recusent. Utinam publicarum rerum moderatores, diuturna docti experientia, sibi tandem suadeant, ex eorum subditis neminem accuratius catholicis reddere Cæsari quæ sunt Cæsaris, ideo præsertim quod religiose reddere studeant quæ sunt Dei Deo!

Eandem, quam Germanicum imperium, viam iniisse videtur civilis auctoritas nonnullorum e pagis Helveticæ fœderationis, sive decernendo de dogmatibus catholicæ fidei, sive favendo apostatis, sive exercitium intercipiendo episcopalis auctoritatis. Genevensis vero tractus gubernium, licet solemni pacto adstrictum ad custodiendam tuendamque in suo territorio religionem catholicam, postquam per præteritos annos aliquot edidit leges infensas auctoritati libertatique Ecclesiæ, recentius catholicas scholas suppressit, alias e religiosis familiis ejecit, alias docendi munere instituto proprio privavit; nuperime

vero abolere contendit auctoritatem, quam pluribus jam ab hinc annis ibi legitime exercet venerabilis frater Gaspar episcopus Hebronensis, eumque spoliare parochiali suo beneficio; imo eo etiam progressum est, ut, publica excitatione proposita, cives illos invitaret et alliceret ad ecclesiasticum regimen schismaticæ subvertendum.

Non levia etiam Ecclesia patitur in catholica Hispania a civili potestate. Siquidem didicimus, propositam nuper fuisse, etiam a legislativo cœtu ratam habitam legem de Cleri dote, qua non modo solemnia franguntur pacta conventa, sed omnis prorsus recti justique norma proculcatur. Quælex, cum spectet ad exasperandam inopiam servitutemque Cleri, et ad irritanda augendaque mala illustri illi nationi illata per postremos hosce annos in perniciem fidei et ecclesiasticæ disciplinæ a deploranda actorum gubernii serie; sicuti venerabilium fratrum in Hispaniis episcoporum justissimas eorumque firmitate plane dignas querelas jam excitavit, sic nostras nunc poscit solemnes expostulationes.

Tristiora quoque commemoranda forent de exigua illa sed impudentissima schismaticorum Armeniorum manu, quæ, Constantinopoli præsertim, per audaciam fraudis et violentiæ suæ opprimere nititur multo copiosiorum eorum numerum, qui constantes in officio et fide permanserunt. Ementito namque catholico nomine, perstant ipsi in perduellione sua adversus supremam nostram auctoritatem ac legitimum suum patriarcham, qui eorum artibus ejectus exul ad nos confugere debuit. Versutia vero sua eam apud civilem potestatem inierunt gratiam, ut non obstantibus legati nostri extraordinarii illuc ad res componendas missi studio et officiis, ac etiam litteris nostris ad serenissimum Turcarum imperatorem datis, armorum adhibita vi, converterint in proprium usum aliquas e catholicorum ecclesiis, coiverint in conciliabulum, sibi statuerint schismaticum patriarcham, atque effecerint, ut catholici sua jam priventur immunitate qua hactenus per publica pacta gavisii fuerunt.

De perstrictis tamen hactenus Ecclesiæ vexationibus alias nobis explicatius agendum erit fortasse, si æquissimæ nostræ denunciationes contemni pergant.

Sed tot inter mœroris causas gaudemus, venerabiles fratres, recreari vos posse, sicuti et nos erigimur, ab admirabili constantia et operositate catholici episcopatus commemoratarum regionum non minus quam ceterarum; quarum antistites. succincti lumbos in veritate et induti loricam

justitiæ et huic Petri cathedræ devinctissimi nullis territi periculis, nullis æumnis dejecti, sive singillatim, sive conjunctim, voce, scripto, expostulationibus, pastoralibus litteris, Ecclesiæ, sanctæ hujus sedis, suaque sacra jura fortiter alacriterque propugnant una cum clero et populo suo fideli; ac injustam vim cohibent, calumnias refellunt, insidias detegunt, frangunt impiorum audaciam, veritatis lucem omnibus ostendunt, confirmant honestos, compactæque unitatis robor opponunt hostium undique irrumpentium incursum, nobisque tot Ecclesiæ malis afflictis jucundissimum solatium exhibent et potens auxilium. Quod certe validius etiam evadet, si vincula fidei et charitatis, quibus mentes junguntur et affectus, arctiora quotidie et contentiora fieri curentur. Ei porro rei assequendæ nemo peropportunum non censeat, ut qui metropolitica auctoritate ecclesiasticis præsumt provinciis, cum suffraganeis suis, meliori, qua per adjuncta temporum fieri possit, ratione consilia conferant, per quæ se invicem omnes in eadem mente eademque sententia obstringant et confirment, et ad difficile certamen contra impietatis ausus efficacius obeundum unanimi nisu se comparent.

Visitavit profecto nos Dominus, venerabiles fratres, in gladio suo duro et grandi et forti; ascenditque fumus in ira ejus et ignis a facie ejus exarsit. Sed numquid in æternum projiciet Deus, aut non apponet ut complacitior sit adhuc? Absit. Non enim obliviscitur misereri Dominus, nec continet in ira misericordias suas; sed qui multus est ad ignoscendum, ac propitiatur invocantibus eum in veritate; effundet in nos divitias misericordiæ suæ. Divinam iram acceptabili hoc dominici adventus tempore placare studeamus; regique pacifico, qui proxime venturus est ut pacem annuntiet hominibus bonæ voluntatis, in novitate vitæ ambulantes humiliter occurramus. Justus et misericors Deus, cujus arcana dispositione nati sumus videre contritionem populi nostri et contritionem civitatis sanctæ, et sedere illic cum datur in manibus inimicorum, ipse inclinet aurem suam et audiat; aperiat oculos suos et videat desolationem nostram et civitatem, super quam invocatum est nomen ejus. »

APPENDIX LXXII.

DE SCHISMATE ARMENORUM.

Encyelica patriarchæ Ciliciæ, archiepiscopis, episcopis, clero ac populo ritus Armenii die 6 januarii 1873 scripta. — Apostolica sollicitudo de rebus Orientalium. — De schismate inter Armenos anno 1870 inchoato. — Formula professionis fidei. — Constitutio *Reversurus* novam methodum præfiniens de episcoporum electione. — De primatu regiminis ad Romanum pontificem spectante. — Disciplina retinaculum fidei. — Jura civilia Othomanici imperatoris relate ad alienationem bonorum ecclesiasticorum.

Ven. Fratribus Antonio Petro IX patriarchæ Ciliciæ, archiepiscopis, episcopis, et dilectis filiis clero ac populo ritus Armenii, gratiam et communioem apostolicæ sedis habentibus. — Pius PP. IX. Ven. Fratres et dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem.

1. Quartus supra vigesimum elapsus jam annus est cum nos, recurrentibus sacratissimis diebus, quibus novum sidus gentibus illuminandis in Oriente affulsit, apostolicas nostras litteras *ad Orientales* dedimus; ut catholicos in fide confirmarem, eos vero qui extra catholicam Ecclesiam misere versantur, ad unicum Christi ovile revocarem, Nobisque læta spes affulgebat, futurum ut, auxiliante Deo et Salvatore nostro Jesu Christo, christianæ fidei puritas latius propagaretur, et ecclesiasticæ disciplinæ studium in Oriente refluoresceret; cui componendæ atque ad normam sacrorum canonum ordinandæ nostram auctoritatem adfore pollicebamur. Quantam vero ex eo tempore sollicitudinem gesserimus de Orientalibus, quove charitatis affectu eos prosequuti fuerimus Deus scit; quæ vero eum in finem præstiterimus, omnes noverunt, utinam et omnes rite intelligerent! Verum imperscrutabili Dei judicio factum est, ut expectationi et curis nostris res minime responderint: et modo non lætari, verum ob novam calamitatem, qua nonnullæ premuntur Orientalium ecclesiæ, dolere potius atque ingemiscere debeamus.

2. Quod enim auctor fidei et consummator Christus Jesus jam ante præmonuerat (1) multos scilicet in ejus nomine venturos qui dicerent, ego sum Christus, et multos seducerent, id vos in præsentia pati atque experiri coacti estis. Namque communis humani generis hostis et

(1) Matth. XXIV. 5.

inimicus, excitato tribus abhinc annis in urbe Constantinopolitana novo schismate apud Armenos, totus in eo est, ut sæculari sapientia et hæretico sermone atque astutæ fraudis subtilitate, vi etiam, dum licet, adhibita, subvertat fidem, veritatem corrumpat, scindat unitatem. Cujus simulationes et dolos deplorans, unaque S. Cyprianus aiebat (1): « Rapit de ipsa ecclesia homines, et dum sibi appropinquasse jam lumini atque evasisse sæculi noctem videntur, alias nescientibus tenebras rursus infundit, ut cum evangelio Christi et cum observatione ejus et lege non stantes, christianos se vocent, et ambulantes in tenebris habere se lumen existiment, blandiente adversario atque fallente; qui secundum apostoli vocem transfigurat se velut angelum lucis (2. Cor. XI, 14), et ministros suos subornat velut ministros justitiæ, asserentes noctem pro die, interitum pro salute, desperationem sub obtentu spei, perfidiam sub prætextu fidei, antichristum sub vocabulo Christi: ut dum verisimilia mentiuntur, veritatem subtilitate frustrentur. »

3. Etsi autem novi hujusce schismatis initia, multis ut assolet involuta essent ambagibus, nos tamen illius pravitatem et pericula præsentientes, statim pro nostro debito obstitimus, datis apostolicis litteris, alteris die 24 februarii 1870, quæ incipiunt *Non sive gravissimo*, alteris die 20 maii ejusdem anni, quarum initium est *Quo impensiore*. Verum eo res processit, ut ejusdem schismatis auctores et asseclæ, despectis apostolicæ hujus sedis hortationibus, monitis, et censuris pseudopatriarcham sibi eligere non reformidaverint: quam electionem omnino irritam atque schismaticam esse, et electum una cum suis electoribus canonicas pœnas incurrisse declaravimus nostris literis, quarum initium *Ubi prima*, datis die undecima martii 1871. Porro catholicorum ecclesiis violenter usurpatis, legitimo patriarcha Ven. Fr. Antonio Petro IX finibus imperii Othomani exire compulso, ipsa patriarchali Ciliciensi sede quæ est in Libano, militari manu occupata, civili etiam præfectura potiti, catholicæ Armeniæ genti incubarunt, eamque ab apostolicæ sedis communionem et obedientiam una secum divellere omnimodis connituntur. Id vero ut ex eorum sententia cedat, multum adlaborat alter e neoschismaticis sacerdotibus Joannes Kupelian, quem jam antea in civitate Diaberkirien. seu Amiden, turbas foventem et schisma excitantem, Ven. Fr. Nicolaus archiepiscopus Martianopolitanus, apostoli-

cus in Mesopotamia aliisque regionibus delegatus, auctoritate nostra publice ac nominatim excommunicaverat, et ab ecclesia catholica abscisum declaraverat. Ille enim postquam sacrilegam episcopalem consecrationem a pseudopatriarcha recepit, et potestate potitus est, catholicos Armenii ritus, qua suasionibus minis publice illatis qua dominationi suæ submittere præsumit atque contendit. Quod si umquam fieret ad miserriam illam conditionem catholici omnino reverterentur, quam ante quadraginta duos annos patiebantur, dum potestati veterum sui ritus schismaticorum erant obnoxii.

4. Equidem nos nihil intentatum reliquimus, ut more prædecessorum nostrorum, quorum auctoritatem, patrocinium et opem spectatissimi quique ecclesiarum Orientalium episcopi et patres in similibus temporum et rerum adjunctis implorare consueverunt, a vobis tanta mala depelleremus. Quem etiam in finem extraordinarium nostrum legatum istuc misimus; ipsumque celsissimum Othomanicum imperatorem, ne in aliquo deesse videremur, singulari nostra epistola nuper adivimus, rogantes, ut ad justitiæ tramitem illata catholicis Armeniis damna sarcirentur, et gregi suo pastor exsul redderetur. At quominus hæc nostris votis responderent, eorum obstiterunt artes, qui dum se catholicos dicunt, inimici sunt crucis Christi.

5. Eo itaque res devenisse patet, ut valde timendum sit, ne novi schismatis auctores et asseclæ in pejus proficiant, atque infirmiores in fide vel minus cautos tam ex Armenis quam ex aliorum rituum catholicis, quod illis propositum est, seductos in viam perditionis possint abducere. Idecirco vos iterum alloqui, atque, discussis tenebris et multa caligine quibus veritatem circumfundi novimus, universos monere, ipsa apostolici nostri muneris ratione compellimur; ut scilicet stantes confirmemus, labantes fulciamus, et eos etiam qui a veritate et unitate catholica miserrime defecerunt, si tamen quod a Deo enixe poscimus audire voluerint, ad bonam frugem auxiliante Deo revocemus.

6. Potissima fraus, ad novum schisma obtigendum adhibita, est catholicum nomen, quod illius auctores et asseclæ licet auctoritate nostra, nostroque judicio condemnati usurpare præsumunt. Hoc enim solemne semper fuit hæreticis atque schismaticis, ut se catholicos nuncuparent, multaque de se præclare edicerent, ut populos simul et principes in errorem inducerent. Quod de iisdem inter ceteros testatus S. Hieronymus

(1) Lib. de Unit, n. 3.

presbyter (1) aiebat : « Solent hæretici regi suo vel Pharaoni dicere, filii sumus sapientum, qui ab initio doctrinam nobis apostolicam tradiderunt; filii sumus regum antiquorum qui appellantur reges philosophorum; et habemus scientiam scripturarum junctam sapientiæ sæculari. »

7. Ut autem se probent catholicos, provocant neoschismatici ad quamdam, uti aiunt, fidei declarationem ab eis editam die 6 februarii ann. 1870, quam a catholica fide nullatenus dissentire dictitant. Verum nemini umquam licuit catholicum se probare, concinnatis pro arbitrio suo fidei formulis, in quibus ea reticeri solent, quæ profiteri non placet; sed illis omnino subscribendum est quæ ab ecclesia proponuntur, uti omnium temporum ecclesiastica historia testatur.

8. Subdolam autem et captiosam fuisse fidei formulam ab eis editam ex eo etiam confirmatur, quod rejecerint declarationem seu professionem fidei auctoritate nostra de more propositam; cui subscribere eos jusserat Ven. F. Antonius Josephus Archiepiscopus Thyanæus, apostolicus Constantinopoli delegatus monitoriis litteris ad eos datis die 29 septembris eodem anno. Alienum quippe est, tam a divina ecclesiæ ordinatione, quam a perpetua et constanti ejus traditione, posse quemquam catholicam fidem suam probare seque catholicum veraciter asserere, nisi apostolicæ huic sedi satisfaciatur. Ad hanc enim (2) propter potentiorē principalitatem, omnem ecclesiam, hoc est eos qui sunt undique fideles oportet convenire : et qui (3) cathedram Petri super quem fundata est ecclesia deserit, nonnisi mendaciter se in ecclesia esse confidit; ut jam schismaticus (4) et peccator sit, qui alteram collocet contra singularem B. Petri cathedram, a qua (5) in omnes venerandæ communionis jura dimanant.

9. Id profecto non latuit Orientalium ecclesiarum præclarissimos episcopos; qua de re in synodo Constantinopoli celebrata anno 536, Menas ejusdem urbis episcopus (6) aperte declarabat probantibus Patribus : « Nos, sicut charitas vestra novit, apostolicam sedem sequimur et obedimus; et ipsius communicatores, communicatores

habemus, et condemnatos ab ipsa, et nos condemnamus. » Luculentius etiam et expressius, S. Maximus (1) abbas Chrysopolitanus et fidei confessor de Pyrrho Monothelita agens profitebatur : « Si vult hæreticus non esse neque audire, non isti aut illi satisfaciatur; superfluum quippe hoc et irrationabile est : quia sicut uno contra eum scandalizato, omnes scandalizati sunt, ita quoque uno satisfacto omnes procul dubio satisfiunt. Festinet pro omnibus sedi Romanæ satisfacere. Hac enim satisfacta, communiter ubique omnes pium hunc et orthodoxum prædicabunt. Nam frustra loquitur, qui mihi similes suadendos ac surripiendos putat; et non satisfacit et implo rat sanctissimæ Romanorum ecclesiæ beatissimum Papam, id est apostolicam sedem, quæ ab ipso incarnato Dei Verbo, sed et omnibus sanctis synodis secundum sacros canones et terminos, universarum quæ in toto terrarum orbe sunt sanctarum Dei Ecclesiarum, in omnibus et per omnia percepit et habet imperium, auctoritatem et potestatem ligandi et solvendi. » Quare Joannes Episcopus Constantinopolitanus, quod postea ab universa œcumenica synodo VIII factum est, solemniter protestabatur « sequestratos a communione ecclesiæ catholicæ, id est in omnibus non consentientes sedi apostolicæ, eorum nomina inter sacra non esse recitanda mysteria (2) : » quo palam significabat, se eos uti veraciter catholicos non agnoscere. Quæ omnia tanti sunt ponderis, ut quisquis a romano pontifice schismaticus fuerit judicatus, donec omnem ejus potestatem expresse non admittat et revereatur, ab usurpando catholico nomine cessare omnino debeat.

10. Hoc vero cum minime juvet neoschismaticos, idcirco recentiorum hæreticorum vestigia sectantes eo confugerunt, ut injustam fuisse prædicarent, ideoque nullius roboris ac momenti sententiam schismatis et excommunicationis in eos nostro nomine latam a Ven. Fr. Archiepiscopo Thyanæo, apostolico delegato in urbe Constantinopolitana : cui acquiescere vel ea de causa se non potuisse dixerunt, ne fideles ipsorum ministerio fraudati ad hæreticos transfugerent. Nova autem hæc sunt et veteribus Ecclesiæ Patribus ignota prorsus et inaudita. Etenim « cuncta per mundum novit Ecclesia quoniam quorumlibet sententiis ligata Pontificum, Sedes B. Petri Apostoli jus habeat re-

(1) Comment. in Isaiaë caput XIX. vv. 12. 13.

(2) S. Irenæus Lib. 3, contr. hæres. cap. 3.

(3) S. Cyprian. Lib. de Unitate. n. 4.

(4) S. Optat. Milev. de schism. Donatist. lib. 2.

(5) Concil. Aquileien. et S. Ambros. ep. XI. ad Imperatores.

(6) Labb. Collect. edit. Ven., T. VII. c. 1279.

(1) Epist. ad Petrum illustrem. Coll. Conc. T. VI. col. 1620.

(2) Libell. Joannis Episc. Constantinopolitani ad S. Hormisdam. — Concil. œcum. VIII. action. 1.

« solvendi, utpote quæ de omni ecclesia fas ha-
 « beat judicandi, neque cuiquam de ejus liceat
 « judicare judicio (1). » Quare cum Janseniani
 hæretici similia docere ausi fuissent (2), de
 contemnenda scilicet prætextu injustitiæ excom-
 municatione a legitimo prælato inflicta, deque
 implendo ea non obstante proprio, uti aiebant,
 cujusque debito, Clemens XI fel. rec. prædeces-
 sor noster hujusmodi propositiones, minime
 alienas a nonnullis articulis Joannis Wicleff
 jampridem a Synodo Constantiensi et a Martino
 V condemnatis, proscripsit atque damnavit in
 Constitutione *Unigenitus* edita contra Quesnelli
 errores. Etsi enim propter humanam infirmita-
 tem fieri quandoque posset, ut quis a suo Præ-
 lato censuris injuste plecteretur, opus tamen est,
 uti monuit S. Gregorius Magnus prædecessor
 noster (3), « ut is, qui sub manu pastoris est,
 « ligari timeat vel injuste nec pastoris sui judi-
 « cium temere reprehendat; ne etsi injuste li-
 « gatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis su-
 « perbia, culpa, quæ non erat, fiat. » Quod si vel
 injuste ligato a suo pastore formidandum est,
 quid de iis dicendum, qui ideo ligati sunt, quod
 suo pastori et apostolicæ huic sedi rebelles in-
 consutilem Christi vestem, hoc est Ecclesiam,
 novo schismate lacerarunt et dilacerarunt?

11. Charitas vero, qua præsertim sacerdotes
 tenentur prosequi fideles, sit oportet *de corde
 puro et conscientia bona et fide non ficta*, uti
 monuit Apostolus (4): qui etiam ea recensens,
 per quæ debemus exhibere nosmetipsos sicut Dei
 ministros, addebat *in charitate non ficta, in
 verbo veritatis* (5). Ipse autem Christus Deus,
 qui (6) *charitas est*, aperte edixit, sicut ethnicos
 et publicanos eos habendos, qui Ecclesiam non
 audierint (7). Ceterum Euphemio Constantinopo-
 litano Episcopo similia oggerenti respondebat
 S. Gelasius prædecessor noster (8): « Pastorem
 « sequi grex debet ad pascua salutaria revocan-
 « tem, non per devia gregem pastor errantem. »
 Etenim « docendus est populus, non sequendus:
 « nosque si nesciunt, eos quid liceat quidve non
 « liceat, commonere, non his consensum præbere
 « debemus (9). »

(1) S. Gelas. ad Episcopos Dardaniæ, epist. 26. § 5.

(2) Const. *Unigenitus*, prop. 91. 92. 93.

(3) Hom. XXVI, in Evangelia, §. 6.

(4) 1. Tim. I. 5.

(5) 2. Cor. VI.

(6) 1. Joan. IV. 8.

(7) Matth. XVIII. 17.

(8) Epist. 3. ad Euphemium, n. 15.

(9) S. Cælestinus PP. ad Episcopos Apul. et Calabr
 n. 3.

12. At enim non de dogmate actum fuisse
 aiunt neoschismatici, verum de disciplina; hanc
 enim respicit Nostra Constitutio, quæ incipit
Reversurus, edita die 12 julii anno 1867: proinde
 contradictoribus neque catholicorum nomen ne-
 que prærogativas negari posse; quod quidem
 effugium quam futile sit et inane vos probe
 intelligere non dubitamus. Qui enim legitimis
 Ecclesiæ prælatis, præsertim vero summo om-
 nium pastori contumaciter resistunt, eorumque
 mandata exequi detrectant, ipsa etiam eorum
 abnegata dignitate, eos uti schismaticos catho-
 lica Ecclesia semper habuit. Quæ cum ab Arme-
 nia Constantinopolitana factione acta fuerint,
 nemo profecto immunes a reatu schismatis eos
 censere posset, etsi apostolica auctoritate uti
 tales condemnati nondum fuissent. Ecclesia
 enim, ut Patres docuerunt (1), est plebs sacer-
 doti adunata, et pastori suo grex adhærens;
 proinde Episcopus in ecclesia est, et ecclesia in
 Episcopo; et si quis cum Episcopo non sit, in
 ecclesia non est. Ceterum, sicut monebat præ-
 decessor noster Pius VI in apostolicis litteris (2),
 quibus civilem cleri constitutionem in Galliis
 condemnavit, sæpe disciplina adeo cohæret dog-
 mati et ad ejus puritatis conservationem adeo
 influit, ut sacra concilia pluribus in casibus dis-
 ciplinæ violatores ab Ecclesiæ communionem per
 anathema separare non dubitaverint.

13. Verum neoschismatici ulterius progressi
 sunt, quandoquidem « nullum schisma (3) non
 sibi aliquam confingit hæresim, ut « recte ab ec-
 clesia recessisse videatur. » Nos enim et aposto-
 licam sedem criminari veriti non sunt, quasi fines
 potestatis nostræ supergressi, in alienam mes-
 sem falcem injicere præsumperimus, cum quæ-
 dam disciplinæ capita in Armeno patriarchatu
 servanda ediceremus; perinde ac si Orientalium
 ecclesiæ solam nobiscum fidei communionem et
 unitatem servare deberent, apostolicæ autem
 B. Petri potestati in his quæ pertinent ad disci-
 plinam non essent obnoxia. Porro hujusmodi
 doctrina non modo post editam ab œcumenico
 Concilio Vaticano definitionem et declarationem
 de vi et ratione pontificii primatus hæretica est,
 verum eam uti talem semper habuit ac detestata
 est catholica ecclesia. Hinc œcumenici Concilii
 Chalcedonensis episcopi supremam apostolicæ
 sedis auctoritatem in actis suis perspicue pro-
 fessi, decretorum suorum, etiam disciplinam

(1) S. Cyprian. ep. 66. ad Florentium Pupianum, n. 8.

(2) *Quod aliquantum* 10 martii 1791.

(3) S. Hieron. in ep. ad Tit. cap. 3. v. 10. 11.

respicientium, confirmationem et firmitatem a S. Leone prædecessore nostro humiliter flagitabant.

14. Et revera « B. Petri successor (1), hoc ipso quod in Petri locum succedit, assignatum sibi habet jure divino gregem Christi universum, ut simul cum episcopatu potestatem accipiat universalis regiminis; ceteris porro episcopis suam cuique peculiarem gregis portionem non divino sed ecclesiastico jure, non Christi ore sed hierarchica ordinatione assignari opus est, ut ordinariam regiminis potestatem explicare in eam valeant. » Cujus assignationis summa auctoritas si B. Petro ejusque successoribus abjudicaretur, ipsa nutarent majorum imprimis ecclesiarum fundamenta, earumque prærogativæ; « si quid « enim Christus (2) cum Petro commune ceteris « voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit quidquid aliis non negavit. » Et re « quidem vera ipse (3) decoravit sedem (Alexandrinam), in quam evangelistam discipulum « misit: ipse firmavit sedem (Antiochenam), in « qua septem annis quamvis discessurus sedit. » His vero quæ in Concilio Chalcedonen. de Constantinopolitana sede decreta fuere, apostolicæ sedis approbationem et confirmationem necessariam omnino fuisse, vel ipse Anatolius episcopus Constantinopolitanus (4), et ipse imperator Marcianus (5) manifeste confessi sunt.

15. Profecto igitur nisi recedatur omnino a constanti et perpetua ecclesiæ traditione, Patrum testimoniis luculentissime confirmata, neoschismatici quamquam sese catholicos ore prædicent, tales tamen se esse nullo modo sibi persuadere poterunt. Et nisi astuta hæreticarum fallaciarum subtilitas satis nota et perspecta foret, intelligi non posset, quomodo Othomanicum gubernium eos uti catholicos habere valeat, quos nostro judicio et auctoritate ab ecclesia catholica sequestratos esse novit. Ut enim catholica religio in Othomanica ditioe tuto ac libere consistat, quod celsissimi imperatoris decretis cautum est, ea etiam admittantur oportet, quæ ad essentiam ejusdem religionis pertinent, qualis est primatus jurisdictionis Rom. Pontificis: et hujus judicio, uti universalis et supremi ejus capitis et pastoris, decernendum relinquatur, quinam catholici

sint an non: quod de qualibet humana prorsus et privata societate sentiendum esse, apud universos ubique gentium receptissimum est.

16. Ipsi autem neoschismatici, se catholicæ ecclesiæ institutionibus minime contradicere asserunt; atque id unum se contendere, ut jura ecclesiarum suarum, suæque nationis, quin et summi imperantis jura defendant, quæ a nobis violata fuisse comminiscuntur. Quo pacto omnem hodiernæ perturbationis causam in nos et hanc apostolicam sedem rejicere non verentur; uti olim factum est ab Acacianis schismaticis (1) in S. Gelasium prædecessorem nostrum: et prius ab Arianis, qui Liberium item prædecessorem nostrum apud Constantium imperatorem calumniabantur, eo quod renneret damnare S. Athanasium Alexandrinum episcopum, et cum hæreticis illis communicare (2). Quod quidem dolere quis poterit, non autem mirari. Ut enim idem sanctissimus pontifex Gelasius ea de re ad Anastasium imperatorem scribebat, « habet hoc qualitas sæpe languentium, ut accusent medicos « congruis observationibus ad salubria revocantes, quam ut ipsi suos noxios appetitus depone- « nere vel reprobare consentiant. » Itaque quoniam hæc præcipua esse videntur capita, quibus et favorem sibi conciliant neoschismatici, et causæ licet deterrimæ potentum patrocinium aucupantur, necesse est ne fideles in errorem inducantur, fusius agere, quam si dumtaxat de calumniis istis refellendis ageretur.

17. Nolumus certe hic recolere, quo devenissent res ecclesiarum catholicarum, quæ per orientem constitutæ erant, postquam schisma prævaluit, et ulciscente Deo discissam ecclesiæ suæ unitatem græcorum imperium eversum est. Neque item recolere animus est, quantum adlaboraverint prædecessores nostri, cum primum licuit, ut errantes oves ad unicum et verum Christi Domini gregem revocarent. Etsi autem fructus labori cumulate non responderit, Deo, tamen misere, nonnullæ diversorum rituum ecclesiæ ad veritatem et unitatem catholicam reversæ sunt; quas uti infantes modo genitos ulnis suis excipiens apostolica sedes sollicita imprimis fuit, ut eas in vera catholica fide solidaret, et ab omni hæretica labe prorsus immunes servaret.

18. Hinc cum delatum fuisset, disseminari in Oriente prava dogmata sectæ cujusdam ab apostolica sede jam reprobata, eo præsertim tenden-

(1) Pius VI in Brev. *Super soliditate*. 28 novembr. 1786.

(2) S. Leo serm. 3, in anniv. assumption. suæ.

(3) S. Gregorius M. lib. 7, ep. 40, ad Eulog. Ep. Alexandrin.

(4) Anatolius ad S. Leonem ep. 132, n. 4.

(5) Marcian. ad S. Leonem ep. 100.

(1) S. Gelas. epist. 12, ad Anastasium Augustum n. 1.

(2) S. Athanas. in hist. Arianor. ad Monach. n. 35.

tia, ut deprimerent pontificium jurisdictionis primatum, fel. me. Pius PP. VII re gravitate ac periculo vehementer commotus statim providendum censuit, ne per vanas quæstionum ambages et pugnas sana quancumque verborum forma a majoribus tradita sensim efflueret ex animis christifidelium. Qua de causa patriarchis et antistitibus Orientalibus mitti jussit veterem formulam S. Hormisdæ prædecessoris nostri, unaque simul iisdem mandavit (1), ut qua late pateret sua cujusque jurisdictio, episcopos singulos, tum cleri utriusque sæcularis et regularis viros animarum curam sustinentes professioni fidei ab Urbano VIII præscriptæ pro Orientalibus subscribere juberent, nisi antea forte jam id fecissent; idemque ab eis exigerent, qui deinceps essent ecclesiasticis ordinibus initiandi, aut ad sacra quævis ministeria promovendi.

19. Verum haud multo post, scilicet anno 1806, apud monasterium Carcaphæ, quod est in diœcesi Berytensi, coacta est synodus Antiochena nuncupata, quæ in multis ex jam damnata Pistoriensi synodo tacite fraudulenterque hausta fuerat, et aliquot propositiones ejusdem synodi Pistoriensis a S. Romana Sede damnatas partim ad litteram, partim ambigue insinuatæ continebat; aliaque etiam Bajanismum et Jansenismum redolentia, ecclesiasticæ potestati adversa, ecclesiæ statum perturbantia, et contra sanam doctrinam et probatam ecclesiæ disciplinam. Quam Carcaphensem synodum, inconsulta apostolica sede anno 1810 typis arabicis editam, multis episcoporum querelis exagitatam, demum fel. rec. Gregorius XVI prædecessor noster datis apostolicis litteris (2) improbavit et condemnavit; et episcopos jussit normam regiminis sui doctrinæque ab aliis veteribus synodis haurire jamdiu ab apostolica sede probatis. Utinam vero damnata synodo cessassent errores, quibus ea scatebat. Pravæ enim hujusmodi doctrinæ clan- culum serpere per Orientem non destiterunt, opportunam expectantes occasionem, qua in omnium conspectum prodire possent; quod frustra tentatum ante viginti circiter annos, Armeni neoschismatici efficere modo ausi sunt.

20. Cum vero fidei retinaculum disciplina sit, ut ad eam sarcinendam incumberet apostolica sedes pro suo jure ac officio opus erat. Cui officio sane gravissimo nunquam illa defuit, licet ob adversa temporum et locorum adjuncta nonnisi

occurrentibus necessitatibus consulere potuerit, æquiora interim expectans tempora, quæ misere- rente Deo tandem aliquando advenerunt. Siquidem prædecessoribus nostris Leone XII et Pio VIII urgentibus, et catholicis Austriæ ac Galliarum summis principibus coadjuvantibus, celsissimus Othomanicus imperator, agnito discrimine quod est catholicos inter et hæreticos, illos ab horum civili potestate subduxit; eosque suum pro more regionis civile, uti aiunt, caput seu præfectum habere decrevit. Licuit tum primum, Armeni ritus episcopos ordinaria pol- lentes auctoritate Constantinopoli tuto consti- tuere; licuit catholicas ejusdem ritus ecclesias excitare et catholicum cultum publice profiteri et exercere; ideoque fel. rec. Pius VIII præde- cessor noster primatiam et archiepiscopalem Armenorum sedem Constantinopoli erexit (1), sollicitus quam maxime ut canonica disciplina apte et opportune in ea effloresceret.

21. Post nonnullos annos, ubi primum expedire visum est, episcopales sedes primatiali Constan- tinopolitanæ subjectæ a nobis (2) erectæ sunt, tum methodus in electione episcoporum servanda fuit præfinita. Deinde ne civilis, uti aiunt, præ- fecti potestas, quod ab ecclesiæ catholicæ legibus abhorret omnino, in sacra ferretur, ipsa demum summi imperantis in Othomanico imperio auc- toritate cautum est, dato ad vener. Fr. Antonium Hassun tunc illius sedis primatem, imperiali diplomate die 7 aprilis ann. 1857. Cum vero, ipsis Armenis petentibus, Constantinopolitanam primatem ecclesiam, hoc ejus titulo abrogato, pa- triarchali Ciliciensi sedi conjunximus apostolicis litteris, quarum initium est *Reversurus*, oppor- tunum quin et necessarium visum est, ut præcipua quædam disciplinæ capita, ejusdem Constitutio- nis auctoritate, sancirentur; demandata synodo patriarchali, quam apostolicis litteris, quarum initium est, *Commissum*, editis die 12 julii an. 1867 quamprimum celebrari jussimus, cura et sollicitudine adlaborandi, ut in universo Armeno patriarchatu accuratus disciplinæ ordo recte constitueretur.

22. Verum inimicus homo, in Armenia Cons- tantinopolitana ecclesia zizania supereminare aggressus est, excitata paulo post a nonnullis quæstione de civili Armeniæ communitatis præ- fectura, quam subreptam a novo patriarcha que- rebantur. Hanc vero controversiam subsecuta

(1) Encycl. S. C. de Propag. Fide, 6 julii 1803.

(2) Greg. XVI, apost. litt. *Melchitarum catholicorum*, 16 septembris 1835.

(1) Apostolicis litteris *Quod jamdiu*, 6 julii 1830.

(2) Apostolicis litteris *Universi Dominici gregis*, die 30 aprilis 1850.

mox est gravis perburbatio; idemque patriarcha de proditiis nationalibus juribus accusatus fuit, eo quod prædictam constitutionem nostram, uti decebat catholicum episcopum, excepsisset; et sic demum in ipsam constitutionem omnia dissidentium consilia, machinationes et dieteria conspirarunt.

23. Qua in re duo imprimis in crimen vocata sunt, ea scilicet quæ de sacrorum antistitum electione, et de bonorum ecclesiasticorum administratione decreta fuerant; hæc enim refragari gentis suæ, quin et summi imperantis juribus calumniose assertum est. Quæ vero de utroque illo capite definiverimus, licet notissima esse debeant, hic tamen repetere juvat: multi enim semper fuere et sunt, qui (1) loquuntur in vanitate sensus sui per ignorantiam quæ est in illis, alii autem (2) qui in similitudinem arioli et conjectoris æstimant quod ignorant.

24. Patriarcham eligi mandavimus a synodo episcoporum exclusis ab eo eligendo laicis, et etiam clericis quibusvis episcopali characterem non pollutibus: vetuimus autem, quo minus electus in exercitium potestatis suæ veniret, quod aiunt inthronizari, nisi receptis antea ab apostolica sede confirmationis suæ litteris. Episcopos vero ita eligi jussimus, ut omnes provinciæ episcopi synodaliter congregati, tres idoneos ecclesiasticos viros proponant apostolicæ sedi. Si vero impossibile sit omnes episcopos ad synodum accedere, fiat propositio a tribus saltem diocesanis episcopis in synodum cum patriarcha convenientibus, absentibus vero prædictam ternariam propositionem scripto significantibus. Quo facto romanus pontifex unum ex propositis eliget, quem vacanti ecclesiæ præficiet. Ediximus autem non dubitare nos, quin episcopi vere dignos et idoneos viros proponere studerent, ne umquam cogeremur nos vel successores nostri pro apostolici ministerii officio, alium licet non propositum eligere et vacanti ecclesiæ præficere.

25. Hæc vero si animo a partium studiis alieno expendantur, omnia juxta canonum fidem catholicam sancita fuisse deprehenduntur. Quod pertinet ad exclusionem laicorum ab eligendis sacrorum antistitibus, accurate distinguendum est, ne quid a catholica fide alienum efferatur, jus eligendi Episcopos, a facultate testimonii ferendi quoad eligendorum vitam et mores. Primum quidem ad falsas opiniones referendum esset Lutheri et Calvinii, qui etiam asserebant

juris esse divini, ut Episcopi eligerentur a populo: et falsam hujusmodi doctrinam a catholica Ecclesia improbatam fuisse et improbari omnes noverunt: nulla enim neque divino neque ecclesiastico jure facta umquam fuit populo, Episcopos vel alios sacrorum administratos eligendi potestas.

26. Ad testimonium plebis quod spectat de vita et moribus eorum, qui ad episcopatum provehendi sunt, « postquam (1) per vim Arianorum quibus imperator favebat Constantius, exturbati a suis sedibus cœperunt catholici Præsules in easque sedes immitti illorum asseclæ, ut S. Athanasius (*Hist. Arian. ad Monach. n. 4*) deplorat, ipsa temporum coegit necessitas ut in Episcoporum electionibus populus adesset, unde incenderetur ad tuendum in sua sede Episcopum, quem coram se electum esse novisset. » Et quidem mos iste aliquandiu in Ecclesia viguit: verum, cum continuæ excitarentur discordiæ, tumultus, cæterique abusus, oportuit populum ab electionibus remove, ejusque testimonium et desiderium circa personam eligendam præterire. Uti enim S. Hieronymus (2) advertit « nonnumquam errat « plebis vulgique judicium, et in sacerdotibus « comprobandis unusquisque suis moribus favet, « ut non tam bonum quam sui similem quærat « præpositum. »

27. Nihilo tamen minus nos, in electionis methodo præstituenda, liberam reliquimus ipsi Episcoporum synodo facultatem de dotibus eligendorum ea qua magis vellent ratione exquirendi, provocato etiam si ita luberet plebis testimonio. Et re quidem vera etiam post editam nostram constitutionem exquisitum illud fuisse ab Armenis Præsulibus, cum ageretur de eligendo ante tres annos Episcopo pro regionibus Sebastena et Tokatensi, missa ad hanc S. Sedem acta testantur. Non ita vero statuendum censuimus, neque censem de Patriarchæ electione, tum propter dignitatis ejus eminentiam, tum quod universis suæ regionis Episcopis præpositus sit, tum demum, quia ex actis ad hanc apostolicam sedem allatis, patet Patriarcharum cujusque Orientalis ritus electiones a solis episcopis peractas fuisse; nisi forte cum peculiare atque extraordinariæ circumstantiæ aliud postularunt; scilicet ut catholici se a schismaticorum, quæ suberant, potestate et vi tuerentur, at alio sibi Patriarcha quæsito, per hoc ipsum suum ab iis-

(1) Ephes. IV. 17. 18.

(2) Proverb. XXIII. 7.

(1) Pius VI apost. litt. contr. civilem cleri constitutionem, 10 mart. 1791.

(2) Lib. 1, advers. Jovinian. n. 34.

dem schismaticis recessum, veramque et sinceram ad catholicam fidem conversionem veluti confirmarent; quod et in electione Abrahami Petri I factum est.

28. Quod vero Apostolicæ huic Sedi asseruerimus jus et potestatem eligendi Episcopum in ternaria propositione vel extra eam; atque electum Patriarcham inthronizari vetuerimus nisi antea a Rom. Pontifice confirmatum, illud est quod nonnulli acerbius ferunt, ac lamentantur; et nobis ecclesiarum suarum consuetudines et canones oggerunt, quasi a custodia sacrorum canonum recesserimus. Quibus quidem reponi posset illud S. Gelasii prædecessoris nostri (1), qui similem calumniam ab Acacianis schismaticis passus: « Nobis, aiebat, opponunt canones, « dum nesciunt quid loquantur: contra quos hoc « ipso venire se produnt, quod primæ sedi sana « rectaque suadenti parere refugiunt. » Ipsi enim sunt canones, qui omnimodam B. Petri divinam auctoritatem in universam ecclesiam agnoscunt; eumque ut in Ephesina Synodo (2) dictum est, ad hoc usque tempus et semper in suis successoribus vivere et iudicium exercere prædicant. Merito proinde Stephanus Episcopus Larissæ his, qui reputabant de privilegiis ecclesiarum regiæ urbis Constantinopolitanæ aliquid minui per interventionem Romani Pontificis, confidenter respondere potuit: « Auctoritas Sedis Apostolicæ, « quæ a Deo et Salvatore nostro summo Aposto- « lorum data est, omnibus sanctarum ecclesia- « rum privilegiis antecellit, in cujus confessione « omnes mundi requiescunt ecclesiæ (3). »

29. Profecto, si historiam vestrarum regionum mente repetatis, exempla vobis occurrent romanorum pontificum, hac utentium potestate, cum ejus exercitium necessarium existimarunt ad incolumitatem ecclesiarum orientalium. Idcirco Agapetus Rom. pontifex Anthimum auctoritate sua a Constantinopolitana sede deturbavit, eique Mennam absque ulla synodo suffecit. Et Martinus I prædecessor noster Johanni episcopo Philadelphię vicem suam commisit in Orientis partibus 4), atque *ex apostolica auctoritate*, ipse ait, *quæ data est nobis a Domino per Petrum sanctissimum et principem apostolorum*, præcepit memorato episcopo, ut constitueret per omnem civi-

tatem earum, quæ sedi tum Hierosolymitanæ tum Antiochenæ subsunt, episcopos et presbyteros et diaconos. Et si ad recentiora tempora decurrere placeat, Mardensem Armenorum episcopum hujus apostolicæ sedis auctoritate electum et consecratum noscitis; quam demum curam Ciliciæ patriarchis prædecessores nostri concesserunt, Mesopotamiæ regionis administratione ad beneplacitum S. Sedis iisdem attributa. Et hæc quidem omnia consentanea omnino sunt supremæ romanæ sedis potestati; quam Armenorum ecclesia, si luctuosa schismatis tempora excipiantur, agnovit semper, prædicavit, et reverita est. Neque mirum, quandoquidem etiam apud vestrates a catholica fide adhuc alienos, firma manet et viget antiqua traditio, magnum illum episcopum et martyrem, quo gentis vestræ illuminatore merito gloriamini, quemque Chrysostomus (1) solem appellavit in partibus orientalibus nascentem, cujus radiorum splendor usque ad Græcorum gentem pertigit, potestatem suam ab apostolica sede accepisse; ad quam longo atque difficili itinere minime deterritus, coram accedere non dubitaverit.

30. Causæ autem, gravissimæ illæ quidem, Deus testis est, diuque ante a nobis et vetera et recentiora recolentibus mature perpensæ, nos impulerunt, ut ad hanc demum dispositionem, non ex alicujus suggestionem, sed motu proprio et ex certa scientia deveniremus. Quisque enim facile intelligit, a recta episcoporum electione pendere æternam et cum ipsa quandoque temporalem populorum felicitatem; eique attentis præsertim locorum ac temporum adjunctis ea ratione consuli debuisse, ut ad apostolicam sedem, unde processit, instituendorum sacrorum Antistitum auctoritas omnis revocaretur. Cujus tamen potestatis exercitium ita temperare visum est, ut Episcoporum synodo maneret potestas patriarcham eligendi; ejusque simul esset tres idoneos viros ad vacantes sedes nobis proponere, ut in memorata nostra constitutione sancitum fuit.

31. Qua etiam in re ut desides excitarentur, bene currentibus stimulus adderetur, sperare nos ediximus vere idoneos viros tantoque dignos munere, propositum iri, ne unquam *cogeremur* alium licet non propositum vacanti sedi præficere; quod etiam in methodo (2) anno 1853 a nobis constituta eodem prorsus consilio cautum

(1) In commonit. ad Faustum n. 5.

(2) Œcumen. Syn. Ephesin. Act. 3.

(3) Steph. Lariss. Episcopus in Libell. oblat. Bonif. II et Rom. Syn. an. 531.

(4) Epist. ad Joan. Philadelph. Labbe. Collect. Concil. ed. Venet. T. VII. col. 22.

(1) Encom. S. Greg. Armenor. Illumin. ex homiliar. Armen. in Oper. S. Jo. Chrysost. Parisiis 1864. Tom. 12, col. 943.

(2) Instruct. *Licet*, 20 august. 1853.

fuerat. Accepimus, et ex his ceteroquin mitissimis verbis aliquos arripuisse occasionem suspicandi, ne illusoria futura sit nulliusque apud nos momenti synodalis episcoporum propositio: alios autem ulterius progressos excogitavisse, latere in hisce verbis propositum committendi Armenorum curam latinis episcopis. Equidem nullam ineptæ hujusmodi criminationes responsionem merentur: has enim proferre iis tantum licet, qui evanuerunt in cogitationibus suis, et trepidaverunt timore, ubi non erat timor. De nostro jure extra ternariam propositionem eligendi, silendum non esse duximus, ne quis umquam futuris quibusque temporibus apostolicam sedem adigeret ad ejus usum exercendum. Hoc vero jus ac debitum, etiam tacentibus nobis, Bmi Petri cathedræ integrum mansisset: quæ enim ab ipso Christo Deo ei data sunt jura et privilegia, impeti quidem possunt, convelli non possunt; neque in hominis potestate est divino juri renunciare, quod aliquando ex ipsius Dei voluntate exercere adigeretur.

32. Ceterum etsi undeviginti jam abhinc annis hæc Armenis edicta fuerint et pluries de eligendis episcopis actum sit, numquam hactenus contigit, ut nos ea potestate usi fuerimus, ne tum quidem, cum recentiori tempore, post editam constitutionem *Reversurus*, ternariam quamdam propositionem acciperemus, e qua episcopum eligere non potuimus. Quam proinde a synodo episcoporum juxta præscriptas a nobis leges innovandam ediximus, quin alium non propositum eligeremus: quominus vero id fieret, novum schisma quo Armenorum ecclesia dilacerari cœpit, hactenus impedimento fuit. Porro futurum confidimus, nunquam calamitosa adeo tempora Armenis catholicis ecclesiis fore ventura, ut Romani pontifices compellantur viros iisdem præficere ab episcoporum synodo non propositos.

33. Pauca addere juvat de vetita patriarcharum inthronizatione ante apostolicam hujus S. Sedis confirmationem. Patriarcharum electionem numquam firmam ratamque habitam fuisse absque Romani Pontificis assensu et confirmatione, veterum monumenta testantur; quam proinde confirmationem ab electis ad patriarchales sedes expetitam fuisse, ipsis etiam imperatoribus deprecantibus, compertum est. Ita, ut in re notissima alios omittamus, Anatolius Constantinopolitanus episcopus, vir certe de Apostolica Sede non optime meritus; quin et ipse Photius primus græci schismatis auctor, ut electiones suæ Romani Pontificis firmarentur

assensu, flagitarunt, interventione quoque usi imperatorum Theodosii, Michaelis, et Basilii. Maximum vero Antiochenum episcopum idcirco patres Chalcedonenses (1) in sua sede consistere voluerunt, etsi latrocinialis Ephesinæ synodi in qua Domno suffectus fuerat, acta omnia irrita declarassent, eo quod « sanctus et beatissimus « Papa qui episcopatum sancti ac venerabilis « Maximi episcopi Antiochenæ ecclesiæ confirmavit, justo satis judicio ejus meritum appro- « basse visus esset. »

34. Quod si de illarum ecclesiarum patriarchis agatur, quæ recentiori ævo ad catholicam unitatem ejurato schismate reversæ sunt, neminem eorum invenietis, qui Rom. Pontificis confirmationem non expetierit; quos omnes iidem Romani Pontifices datis litteris ita confirmarunt, ut eos simul ecclesiis suis instituentes præficerent. Factum quidem est, ut Apostolica Sede tolerante propter regionum longinquitatem, itinerum pericula, et impendentia sæpe sæpius damna ab schismaticorum ejusdem ritus præpotentia, electi patriarchæ ante summi pontificis confirmationem potestate uterentur, quod etiam in Occidente propter necessitates ecclesiarum et utilitates dispensative iis concessum est (2), qui essent valde remoti. At par est animadvertere, cessasse hujusmodi causas, sublatis itinerum difficultatibus, et ereptis catholicis beneficio summi Othomani imperatoris a civili schismaticorum potestate. Nemo autem non videt, ita tutius provideri catholicæ fidei conservationi, quam perturbare pro lubitu posset ante receptam Apostolicam confirmationem qui tanto indignus officio in patriarchalem sedem insiliret; vel certe perturbationum occasiones præpediri, quæ oriri possent, si quando electus patriarcha a S. Sede Apostolica rejectus, e suo loco cedere deberet.

35. Profecto si res attente introspectatur, apparebit, quæcumque in nostra constitutione sancita sunt, omnia ad catholicæ fidei conservationem et incrementum, nec non ad veram ecclesiæ libertatem, auctoritatemque episcoporum vindicandam conspirare; quorum jura et privilegia, quæ in Apostolicæ Sedis firmitate solidantur, roborantur, conquiescunt, Romani Pontifices, supplicantibus episcopis ejusque dignitatis, gentis vel ritus, contra hæreticos vel ambitiosos, strenue semper defenderunt.

36. De nationalibus vero, uti aiunt, juribus opus non est ut pluribus respondeamus. Si enim

(1) Concil. Chalcedon. Act. X

(2) Concil. Later. IV. can. 26.

de civilibus tantum agatur, ea in potestate sunt supremi principis; cujus est de illis rite dijudicare ac decernere, prout ad subditorum utilitatem expedire censuerit. Si forte autem de ecclesiasticis res intelligenda sit, nemo unus ignorare potest, nulla nationalia seu populorum jura in ecclesiam ejusque hierarchiam et ordinationes, catholicos umquam novisse. Etsi enim undique gentes ac nationes in ecclesiam confluerint, omnes tamen in unitate sui nominis ita Deus adunavit sub eo, quem universis præfecit, supremo pastore B. Petro apostolorum principe, ut jam non sit, uti monebat Apostolus, Gentilis et Judæus, Barbarus et Scytha, servus et liber, sed omnia et in omnibus Christus (1): ex quo totum corpus compactum et connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate (2). Dominus enim non modo nullam gentibus aut nationibus dedit potestatem in ecclesiam sed eas injuncto debito credendi (3) docendas commisit Apostolis; unde et Beatissimus Petrus (4), convenientibus Apostolis et senioribus palam edixit, elegisse Deum, per os suum audire gentes verbum Evangelii et credere.

37. At etiam summi Imperantis jura a Nobis violata fuisse dicuntur. Vulgaris hæc est longoque hæreticorum usu detrita calumnia; quam primitus contra Christum Deum a Judæis excogitatam, ethnici apud romanos imperatores, mox hæretici apud principes etiam catholicos sæpissime adhibuerunt, atque utinam et in præsentia non adhiberent. Quare S. Hieronymus (5) scripsit « adulari hæreticos regali fastigio, et hanc habere consuetudinem, ut superbiam suam regibus imputent, et quod ipsi faciunt rex fecisse videatur: sanctos viros ac præcones fidei accusare apud eum, et jubere doctoribus ne prædicent in Israel, ne contra regis faciant voluntatem, quia Bethel, hoc est *domus Dei* et falsa ecclesia sanctificatio regis sit et domus regni. » Has quidem impudentissimas calumnias contemptu ac silentio obterere satius esset, adeo a catholicæ fidei doctrinis, nostrisque moribus et institutis alienæ sunt. Verum simplicibus et imperitis utilissimum est providere, ne damno affi-

cianur male et sinistre de nobis et de apostolica sede existimantes, ob malignorum dieteria, « qui ex eo quod alios incessunt, vitiis suis opem ferre moliuntur (1).

38. Ecclesiæ igitur catholicæ doctrina est ab ipso Christo Deo accepta, et a sanctis apostolis tradita, reddenda esse Cæsari quæ sunt Cæsaris Deo autem quæ Dei sunt; quapropter et prædecessores nostri numquam omiserunt, cum opus fuit, debitam principibus fidem et obedientiam inculcare. Quo fit, ut imperatoris propria sit civilium rerum administratio, res autem ecclesiasticæ ad sacerdotes omnino pertineant. His autem rebus ea omnia sunt accensenda quæ ad exteriorum, uti aiunt, ecclesiæ disciplinam constituendam necessaria sunt: hæreticum enim esset asserere, uti jam definitum fuit a recol. mem. Pio VI prædecessore nostro (2) usum hujus potestatis a Deo acceptæ, abusum esse auctoritatis ecclesiæ. Hæc autem distinctio potestatum ut plane integra servaretur, apostolica sedes plurimum semper adlaboravit; et sæcularium principum in rebus ecclesiasticis immixtionem, quæ *spectaculum novum* et *Arianæ hæresis inventum* a S. Athanasio (3) dicta fuit, sanctissimi quique præsules aperte improbarunt; quos inter meminisse sufficiat Basilium Cæsariensem, Gregorium Theologum, Joannem Chrysostomum et Joannem Damascenum. Qui postremus aperte affirmabat (4) « neminem sibi persuasurum imperatoris edictis ecclesiam administrari; sed patrum institutis regitur, sive ea scripta sint, sive non scripta. » Quapropter et œcumenici concilii Chalcedonensis Patres (5) in causa Photii episcopi Tyri aperte proclamarunt, ipsis assentientibus imperatoris administris, « contra regulas nihil pragmaticum (hoc est imperiale decretum) valebit; canones patrum teneant. » Et seiscitantibus iisdem administris « num hæc de universis pragmaticis decerni sancta synodus vellet, quæ in detrimentum canonum facta sunt, episcopi omnes responderunt: Universa pragmatica cessabunt: canones teneant, et hoc a vobis fiat. »

39. Duo autem sunt in quibus læsa a nobis imperialia jura dicuntur, videlicet quod modum in sacrorum antistitum electione servandum definiverimus, atque ecclesiastica bona, inconsulta

(1) Coloss. III. 11.

(2) Ephes. IV. 16.

(3) Matth. XXVIII. 19.

(4) Act. XV. 7.

(5) Comment. in Amos, cap. VII. vv. 10, 11.

(1) Greg. Nazianz. orat. 43. in laud S. Basil. n. 68.

(2) Const. *Auctorem fidei*, propos. 4.

(3) Hist. Arianor. ad Monach. n. 52.

(4) Orat. 2, de sacr. imaginib. n. 16.

(5) Concil. Chalced. Action. IV.

apostolica sede, a patriarcha alienari vetuerimus.

40. Jamvero quid magis ad ecclesiasticarum rerum ordinem pertinere dicendum est, quam episcoporum electiones? Quas nullibi legimus in sacris litteris, principum aut populi arbitrio permissas, quas ecclesiæ patres, œcumenica concilia, apostolicæ constitutiones ad potestatem ecclesiasticam pertinere semper et agnoverunt et sanxerunt? Si itaque cum agitur de pastore ecclesiastico constituendo apostolica sedes modum definiat in iisdem electionibus peragendis servandum, qua ratione dici poterit summi imperantis jura violasse, cum non alienæ, sed sibi propriæ potestatis jura exerceat? Est quidem eximia et venerabilis in populum sibi commissum episcopi auctoritas; nil tamen est quod inde timeat civilis potestas, quoniam in episcopo non inimicum sed assertorem habebit legitimorum jurium ejusdem principis. Quod si propter humanam infirmitatem secus fieret, ipsa apostolica sedes in talem episcopum a debita legitimo principi fide et subjectione vere descendentem animadvertere minime negligeret. Neque verendum, ne quis inimicum erga legitimum principem gerensanimum ad episcopalem dignitatem subrepat: multa enim juxta Ecclesiæ leges in iis, de quorum promotione agitur, antea inquiri solent, ut virtutibus præditi dignoscantur, quas in eis Apostolus requirit. His vero certe non polleret, qui deprehenderetur non servare præceptum B. Petri principis apostolorum (1): « Subjecti
« estote omni humanæ creaturæ propter Deum
« sive regi quasi præcellenti, sive ducibus tam-
« quam ab eo missis ad vindictam malefactorum,
« laudem vero bonorum; quia sic est voluntas
« Dei, ut beneficientes obmutescere faciatis im-
« prudentium hominum ignorantiam; quasi liberi
« et non quasi velamen habentes malitiæ liber-
« tatem, sed sicut servi Dei. »

41. Si autem, quod utile visum est primo Othomanorum in Constantinopolitana urbe dominatori ejusque successoribus, placeat civile quoque officium atque administrationem episcopis aliisque de clero tribuere, non idcirco plena atque integra ecclesiæ potestas in eorumdem electione potest imminui. Absonum enim foret, ut cælestia terreis, spiritualia civilibus posthaberentur et inservirent. Ceterum integrum semper esset summo imperanti civilem personam et potestatem alteri tribuere, si quandoque ita expedire judicaret, pleno tamen et libero manente

catholicis episcopis, ecclesiasticæ potestatis exercitio. Id autem alias evenisse, quin etiam speciali diplomate celsissimi imperatoris Othomanici anno 1857 factum fuisse, satis compertum est.

42. Quæ quidem omnia cum jam nostro nomine et mandato significata aperte fuerint Othomanicæ aulæ a Vener. Fr. archiepiscopo Thessalouicensi, cum legatione nostra extraordinaria Constantinopoli fungeretur; a calumniosis hisce et obsoletis dieteriis refricandis cessandum omnino esse liquet, nisi qui ex adverso sunt invidiosi, et magis studiosi partium quam veritati velint reputari.

43. Vehementissime autem admirati sumus, cum nos impeti audivimus ob innovatam et confirmatam a nobis legem circa bonorum ecclesiasticorum alienationem, quasi nedum imperialia jura invadere, verum et ipsa ecclesiarum Armeniarum bona nobis vindicare vellemus. Ecclesiastica bona ad ecclesias pertinere non minus certe quam civium bona ad cives, earumque sub potestate esse, tam canones sanxerunt, quam ipsa naturalis ratio cuique suasit. Eorundem vero bonorum administrationem primis ecclesiæ sæculis episcoporum arbitrio et conscientiæ commissam, subsequentium Conciliorum decreta moderari non prætermiserunt, editis legibus quibus definiretur qua ratione et quas ob causas administratio gerenda foret, alienatio permittenda: qua in re, circumscripta est vetus illa episcoporum potestas; et synodorum vel quandoque majorum præsulum prudenti arbitrio permissa. Cum vero satis adhuc consultum non videretur ecclesiasticorum bonorum indemnitati sive ob synodorum celebrationem, sive alias ob causas, apostolicæ sedis intercedere auctoritas debuit; qua cautum est, ne ecclesiarum bona, inconsulto romano pontifice, alienarentur.

44. Quod quidem ad earumdem utilitatem tam grave et necessarium visum est, ut ad ejus legis observantiam, interposita jurisjurandi religione, electos ad cathedrales, metropoliticas, vel etiam patriarchales Ecclesias obstringere sese debere multo ab hinc tempore statutum sit. Et hoc quidem juramentum ab Orientalis etiam ritus Patriarchis quoad bona mensæ suæ præstitum fuisse, ex quo primum ad catholicam veritatem et unitatem eorumdem ecclesiæ reversæ sunt, acta testantur quæ sunt in apostolicis nostris archivis; et nemo unus ex eis est, qui legis prædictæ observantiam juramento non promiserit. Id ipsum factum est et fit quotidie ab episcopis latini ritus cujuslibet gentis, regni vel reipublicæ, quin umquam civiles potestates conquestæ fuerint sua

(1) 1. Petri. II 14.

ideirco jura violari. Et merito : his enim legibus Romanus Pontifex nihil præsunit, nihil sibi arrogat ; sed totus in eo est, ut spectata ecclesiarum utilitate vel in singulis casibus quid ab episcopo fieri expediat, collatis consiliis definiat, vel ipsi episcopo definiendi faciat potestatem ; non dissimili ratione ac pater familias cum filiis suis agendum putaret. Quod autem, subjectis jam Patriarchis ea lege qua, inconsulta apostolica sede, bona mensæ suæ alienare vetantur, hoc ipsum in nostra constitutione decernendum duxerimus de aliis ecclesiasticis bonis, id non sine gravissimis causis, de quibus optime novimus Deo a nobis reddendam rationem, factum fuisse, nemo unus qui recte judicare velit poterit suspicari. Novisse sufficiat, quod profecto quisque sapiens intelliget, ecclesiarum indemnitati, et bonorum ecclesiasticorum conservationi eo pacto tutius et efficacius consultum esse, quin legitimis cujusque juribus præjudicium fuerit illatum per memoratam nostram constitutionem.

45. Quomodo vero hisce Nostris decretis summi Imperantis jura uti aiunt læsa fuerint, ingenue fatemur nos nullo pacto intelligere : tantum abest ut hoc vel voluerimus, aut fieri posse existimaverimus. Nam si dici non potest, iisdem juribus repugnare eam potestatem, qua pollent in ipso Othomanico imperio patriarchæ et episcopi circa bonorum ecclesiasticorum procurationem, neque iisdem repugnare dicenda illa est, quam apostolica sedes pro suo debito et jure erexit, cum modum præfinit, sua etiam auctoritate interveniente, quo sacrorum antistites ea uti debeant, ut sit in ædificationem non in destructionem. Quo pacto provisum a nobis fuisse patet bonorum ipsorum incolumitati, remque utilem quam maxime futuram ecclesiis catholicis quæ per Orientem constitutæ sunt : quod ubi contentiones deferbuerint, omnes agnoscent : posterius autem, si tamen hæ leges religiose custodiantur, procul dubio experientur. Cum vero libertatem illarum summus imperans Othomanicus decretis suis assuerit, earumque patrocinium se gerere humanissime nobis significaverit, non dubitamus, quin re inspecta qualis revera est, et disjectis superstructis adversantium calumniis, lætari potius debeat quam dolere de his, quæ in evidentem illarum utilitatem cessura sunt.

46. Neque minus calumniosum et commentum illud a recentioribus quibusdam excogitatum, et ab Orientalibus dissidentibus percupide exceptum, qui Romanum Pontificem, qua Christi Vicarius est, traducere non erubuerunt uti *externam* quamdam auctoritatem, quæ interiori re-

gnorum et nationum regimini sese inserat : quod omnino prohibendum aiunt ut sarta tecta summo imperanti sua jura maneant, et omnis occludatur via, ne alii principes ad similia audenda incitentur.

47. Jamvero quantum hæc falsa sint, quantum a recta ratione aberrant et a catholicæ ecclesiæ divina ordinatione, facile est intelligere. Falsum enim imprimis est romanos pontifices a limitibus suæ potestatis recessisse, vel in regnorum civilem administrationem sese inseruisse, et jura Principum usurpasse. Quod si idcirco ea calumnia romani pontifices notantur, quod de episcoporum et sacrorum ecclesiæ ministrorum electionibus, vel causis aut de aliis quibuslibet ad ecclesiasticam disciplinam, etiam quam exteriorē vocant, pertinentibus aliquid decernant, alterutrum est admittendum vel ignorari scilicet vel rejici divinam ideoque immutabilem catholicæ ecclesiæ ordinationem. Hæc quidem stabilis semper mansit et manebit : neque ullo pacto exigi potest, ut mutationibus sit obnoxia, iis præsertim in locis, in quibus propria catholicæ religioni libertas atque securitas imperialibus etiam summi principis decretis asserta fuit. Cum enim catholicæ fidei dogmasit, unam esse ecclesiam, et romanum pontificem esse ejusdem caput et omnium christianorum patrem ac doctorem existere, iis certe nulli ex Christianis, nulli ex peculiaribus Christianorum ecclesiis extraneus dici poterit, nisi forte quis contendere vellet, membrum extraneum esse caput filiis patrem, discipulis magistrum, gregi pastorem.

48. Cæterum quia *extraneam auctoritatem* appellare non dubitant apostolicam sedem, ecclesiæ unitatem ea loquendi ratione discindunt, vel ejus discindendæ occasionem præbent, quoniam B. Petri successor et titulum et jura universalis pastoris eo ipso denegant : deficientes idcirco vel a debita catholicæ ecclesiæ fide, si ejusdem filii ipsi accenseantur, vel debitam eidem libertatem impetentes, si foris sint. Christus enim Dominus aperte tradidit (1), et scire et audire oves vocem pastoris, eumque sequi ; ab *alieno* autem fugere, *quia non noverunt vocem alienorum*. Si itaque extraneus, hoc est alienus alicui peculiari ecclesiæ dicatur summus pontifex, aliena proinde et ipsa erit ab apostolica sede, hoc est ab ecclesia catholica ; quæ una et sola est super Petrum voce Domini fundata. A quo fundamento qui eam sejungunt, non jam divinam et catholicam servant, sed *humanam conantur ecclesiam facere* (2)

(1) Joan. X, 5.

(2) S. Cyprian. epist. ad Antonian. 24.

quæ utpote humanis tantum nationalitatis uti aiunt vinculis colligata, neque sacerdotum cathedræ B. Petri firmiter adhærentium glutino copularetur, neque in ejusdem solidaretur firmitate, neque esset juxta connexam et ubique conjunctam ecclesiæ catholicæ unitatem.

49. Hæc omnia, Ven. Fratres ac dilecti filii, in præsentī rerum discrimine vobis scribenda duximus, qui cœqualem sortiti estis nobiscum fidem in justitia Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, ut vestram excitaremus in commonitione sinceram mentem. Videtis enim apud vos etiam impleri quod sancti Dei Apostoli dudum prædixerant, venturos scilicet in novissimis diebus in deceptione illusores juxta proprias concupiscentias ambulantes. Studete igitur, ne transferamini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi in aliud evangelium; quod non est aliud nisi sunt aliqui qui vos conturbant, et volunt convertere evangelium Christi. Vere enim evangelium Christi convertere volunt, qui positum ab eodem Christo Deo ecclesiæ suæ fundamentum submovere conantur; et universalem curam pascendi oves et agnos B. Petro in evangelio commissam vel negant vel evacuant. Equidem « fieri hæc Dominus » permittit et patitur (1), manente propriæ « libertatis arbitrio, ut dum corda vestra et mentes vestras veritatis discrimen examinat, probatorum fides integra manifesta luce clarescat.» Eos tamen in pejus quotidie proficientes vos devitare opus est juxta præceptum Apostoli; et neminem talibus communicantem ad vestrum recipere qualibet subreptione consortium, uti hactenus præclare constanterque fecistis, ut catholicam fidem in cordibus vestris intemeratam servetis,

50. « Sed neque vos quisquam circumvenire » pertentet, uti a veteribus schismaticis factum « est (2), quod dicant *non de religione sed de moribus esse certamen*, vel apostolicam sedem » non causam communionis catholicæ fideique « tractare, sed injuriam dolere, cur videatur ab » (eis) fuisse contempta; quoniam hæc et hujusmodi, quatenus simplices quosque decipiant, « hi qui in errore sunt positi spargere non quiescunt. » Manifestum enim jam est ex eorum declarationibus, et scriptis quoque in vulgus editis, aperte impugnari primatum jurisdictionis a Christo Domino in persona B. Petri apostolicæ huic sedi tributum, dum illius exercendi in ecclesiis ritus Orientalis jus impeditur: cujus profe-

rendi erroris turbulentis aut imperitis mentibus occasio seu prætextus, non autem causa esse potuit aut potest memorata constitutio nostra. « Sedes autem apostolica (1) in tantum non contumeliam dolet, sed fidem defendit, communionem sinceram, ut hodie cuncti qui in ejus » visi sunt prorupisse despectum, si ad integritatem fidei communionisque catholicæ — vere » et ex animo pœnitentes — revertantur, secundum regularum tramitem paternarum toto » cordis affectu venientes et plena charitate suscipiat.» Quod ut piissimus Deus indulgere dignetur et nos in humilitate cordis nostri jamdiu enixe flagitamus, atque ut vos etiam idem faciatis, et desideramus et volumus.

51. De cetero; Ven. fratres et dilecti Filii, confortamini in Domino et in potentia virtutis ejus: accipite armaturam Dei ut possitis stare in die malo, sumentes in omnibus scutum fidei; neque animam vestram faciatis pretiosiores quam vos. Mementote Majorum vestrorum qui exilia et carceres et ipsam mortem perpeti non timuerunt, ut præclarissimum veræ et catholicæ fidei donum et sibi et vobis conservarent: probe enim sciebant, non illos timendos esse qui occidunt corpus, sed eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam. Omnem proinde sollicitudinem vestram projicite in Deum; ipsi enim cura est de vobis, et non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere. In quo exultabitis modicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus, ut probatio vestræ fidei multo pretiosior auro, quod per ignem probatur, inveniatur ad laudem et gloriam et honorem in revelatione Jesu Christi. Obsecramus denique vos per nomen ejusdem Dei et salvatoris nostri, ut idipsum et dicatis et faciatis omnes, et sitis perfecti in eodem sensu et in eadem sententia, solliciti servare unitatem fidei in vinculo pacis. Et pax Dei quæ exuperat omnem sensum custodiat corda vestra et intelligentias vestras in Christo Jesu Domino nostro: cujus nomine et auctoritate apostolicam benedictionem Vobis, Ven. Fratres ac dilecti Filii, in communionem et obedientiam apostolicæ sedis perseverantibus peramanter impertimus.

Datum Romæ apud S. Petrum die sexta Januarii anno MDCCCLXXIII, pontificatus nostri anno vigesimoseptimo.

PIUS PP. IX.

(1) S. Cyprian. Lib. de Unit. Eccles. n. 10.

(2) S. Gelasius, epist. 18, ad Episc. Dardan. n. 6,

(1) S. Gelasius, loc. cit.

APPENDIX LXXIII.

DE PROTONOTARIIS APOSTOLICIS.

Constitutio sub plumbo quarto kalendas septembris (29 augusti) 1872 edita de privilegiis protonotariorum. -- Votum magistri apostolicarum caeremoniarum. S. Rituum Congregationi exhibitum. -- De habitu protonotariorum. -- Precedentia. -- De indulto oratorii privati. -- Facultates protonotariorum. -- Ritus missæ solemnis et privatae. -- Quæ in Urbe protonotariis permittuntur. -- De canonicis qui titulo gaudeant protonotariorum ad instar.

PIUS EPISCOPUS, SERVUS SERVORUM DEI, AD PERPETUAM REI MEMORIAM. — Apostolicæ Sedis officium, quod licet imparibus meritis, tenuitati Nostræ inscrutabili divinæ providentiæ consilio demandatum est, inter multimodas curas, quibus hisce maxime temporibus premimur, hanc etiam Nobis imponit ut eas concessionem per Romanos Pontifices Prædecessores Nostros factas, quæ temporis lapsu vel nimis ampla et prava interpretatione, magnum ecclesiasticæ disciplinæ detrimentum attulerunt, eas prout exigit necessitas, ad rectum mentis ipsorum Prædecessorum Nostrorum et Nostræ tramitem reducere studeamus: idque potissimum et ipsa rei gravitas et augusta Ecclesiæ liturgia nec non et varia Prædecessorum Nostrorum temperamenta, alias ad eundem finem adhibita, visa sunt Apostolicæ decisionis oraculum postulare. Sane, ut patet, Protonotarios Apostolicos *ad instar Participantium* nuncupatos, insignibus privilegiis Romanorum Pontificum benignitate auctos fuisse. Verum, ut est humanæ naturæ infirmitas, sive ex prava eorundem privilegiorum interpretatione, sive etiam ex immoderato honorum desiderio, non raro extra Urbem contigisse compertum est, ut plures ex memoratis Protonotariis non sine gravi episcopalis dignitatis injuria indebitas sibi prærogativas, præsertim in Pontificalibus exercendis usurpare præsumpserint. De hujusmodi abusibus quum frequentissimæ expostulationes a non paucis episcopis ad Nos delatæ fuerint et porro deferantur, Nos ad prædictos eliminandos abusos certasque edendas regulas, quibus privilegia declarentur Protonotariis Apostolicis *ad instar*, vere proprieque spectantia, modusque præfiniatur in usu eorundem privilegiorum omnino servandus, peculiarem nonnullorum Venerabilium Fratrum Nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium sacris tuendis Ritibus præpositorum cum aliquibus Romanæ

Curiae Prælati, Congregationem deputandam duximus, cui rem universam discutiendam commisimus. Quæ quidem Congregatio, cunctis accurate diligenterque perpensis, in conventu sub die XVIII mensis aprilis proxime præteriti habito, negotium sibi demandatum ad exitum perduxit atque hæc quæ sequuntur decernenda censuit.

I. Protonotarii Apostolici *ad instar Participantium* a Summo Pontifice ad hunc honorem evecti, inter Prælatos Domesticos eo ipso accensentur.

II. Licet illis habitu Prælatitio uti, nimirum: veste talari caudata, fascia et palliolo seu mantelletto violacei coloris cum collari et caligis item violaceis ac biretto, quod tamen omnino nigrum esse debet.

III. Hunc habitum Prælatitium cum Rochetto subtus palliolum adhibere poterunt in publicis supplicationibus aliisque sacris functionibus; in reliquis vero Rochettum dimittant; simulque sciant numquam sibi licere, præterquam in celebratione Missæ Pontificalis Crucem pectoralem et Annulum deferre.

IV. Habitu privato incedentibus, fas erit iisdem Protonotariis, retento usu collaris et caligarum violacei coloris, induere vestem talarem nigram fimbriis globulisque rosaceis ornatam, circumcingere illam ad lumbos parva fascia violacea, pallium item violaceum superimponere ac pileo nigro vittam seu cordulam sericam rubri coloris, auro tamen non intertextam, adjungere.

V. Habitu Prælatitio induti, quoscunque Clericos Presbyteros, Canonicos singillatim sumptos nec non Prælatos superiores Ordinum Regularium, quibus Pontificalium privilegium non competat, præcedunt: minime vero Vicarios Generales vel Capitulares, Canonicos collegialiter unitos et Abbates.

VI. Si in habitu Prælatitio sacris functionibus assistunt non genuflectant, sed caput Cruci inclinent, uti fieri solet a Canonicis Ecclesiarum Cathedralium, duplici ductu thurificentur et consideant juxta ordinem nuper indicatum.

VII. Si forte Canonicatu aut Dignitate in aliqua Ecclesia potiantur, habitum ibi gestent sui ordinis proprium, non Prælatitium: excepta tantum veste talari, quæ violacea esse poterit, eoque consideant et incedant loco, qui ipsis ratione beneficii competit. Quod si habitu Prælatitio uti nihilominus velint, sedem occupent ipsis superius assignatam et pro ea vice distributiones quotidianas amittant, quæ Sodalibus accrescant.

VIII. Indulto gaudeant privati Oratorii ab Ordinario visitandi atque approbandi, in quo, diebus etiam solemnioribus, in consanguineorum et affinium secum cohabitantium nec non famulorum suorum præsentia, Missam vel perse celebrent, vel per quemcumque Sacerdotem sæcularem vel cujusvis Ordinis regularem rite probatum celebrare facere, libere possint et valeant. Privilegio autem Altaris portatilis omnino carere se sciant.

IX. Jus habent assistendi Capellis Pontificiis ibique sedendi post Protonotarios Participantes.

X. Conficere possunt Acta de causis Beatificationis et Canonizationis Servorum Dei, quo tamen privilegio uti nequeant, si eo loci alter sit e Collegio Protonotariorum Participantium.

XI. Rite eliguntur in Conservatores Ordinum Regularium, in Judices Synodales, in Commissarios Apostolicos et Judices a Summo Pontifice adsciscendos pro causis ecclesiasticis et beneficiariis. Item apud ipsos Professionem Fidei recte emittunt, qui ex officio ad eandem adstringuntur. Item coram ipsis pensiones transferri possunt ab iis, qui eo gaudent privilegio.

XII. Meminerint tamen Protonotarii Apostolici *ad instar Participantium*, minime obstantibus privilegiis superius recensitis, ipsos a locorum Ordinariis eorumque jurisdictione minime esse exemptos, sed iisdem Ordinariis juxta communis juris regulas, omnino subjectos, nec proinde sine expresso illorum assensu, numquam posse Pontificalia exercere.

XIII. Impetrata autem Ordinarii venia, qui eam tribuere poterit quoties et pro quibus solemnitatibus voluerit, et si Missa sollemnis celebranda sit in Ecclesia exempta, obtento insuper assensu Prælati cui hæc ipsa Ecclesia subest, non idcirco memorati Protonotarii fas sibi esse putent solemne Sacrum iisdem prorsus ritibus et pompa peragere, qui episcopali tantum dignitati conveniunt. Plura siquidem sunt quæ illis omnimode, prout sequitur, interdiciuntur.

XIV. Itaque ad Ecclesiam ubi rem divinam sint solemniter celebraturi privatim accedant. Non Cappam magnam nec Pileum pontificale audeant assumere, ne unum quidem Presbyterum vel Clericum superpelliceo indutum sibi comitem adsciscant: non in templi vestibulo ab Ecclesiæ Clero associari se sinant; non denique populum lustrali aqua ibidem aspergere, nec ipsi intra Ecclesiam benedicere manu præsumant.

XV. Item abstineant ab usu septimi candelabri super Altari, sacras vestes non ex eo, sed in sacrario assumant et deponant, non in faldistorio

eove minus in throno sedeant; sed una cum Ministris in Scamno cooperto tapeto vel panno coloris officio diei respondentis, non Baculo pastoralis, non Canone, non Palmatoria, non Presbytero assistente utantur; manus nonnisi semel post Offertorium ad Altare lavent. Denique nec dicant PAX VOBIS loco DOMINUS VOBISCUM dum populum salutant, nec in fine missæ trinam benedictionem impartiantur.

XVI. Quoad ornamenta Pontificalia hisce tantum uti poterunt, scilicet: Caligis et Sandaliis sericis nec auro nec argento ornatis, sericis item Chirotecis sine opere frygio aureo vel argenteo, Dalmatica, Tunicella, Annulo cum unica gemma, Cruce pectorali sine ullis gemmis cum cordula serica violacei coloris, Mitra simplici ex tela alba cum sericis laciniis rubri coloris, ac pileolo nigri coloris, attamen nonnisi sub mitra adhibendo.

XVII. Hæc ipsa vero Pontificalia ornamenta assumere nequibunt in Missis pro defunctis, in Processionibus, nisi forte Missam solemnem immediate præcedant vel subsequantur, at semper depositis in ejusmodi functionibus a Missa distinctis, Chirothecis cum Dalmatica et Tunicella.

XVIII. In Missis privatis quod indumenta, cæremonias, ministros, Altaris ornatum, cereorum lucentium numerum, a simplici Sacerdote non differant, adeoque nullum prorsus ex ornamentis Pontificalibus pro Missa sollemni tantum sibi indultis adhibeant, atque ab omnibus et singulis ritibus in ipsa Missa sollemni sibi vetitis penitus abstineant.

XIX. Verum cum Protonotarii *ad instar Participantium* nequeant in Urbe, ob Summi Pontificis præsentiam, Pontificalium privilegium exercere, hinc illis Romæ permittitur ut juxta vigentem ibi usum possint in Missis privatis, dummodo habitu Prælatitio sint induti, sese ad Missam præparare eaque absoluta gratiarum actiones persolvere coram Altari in parvo genuflexorio sine strato cum duobus pulvinaribus tantum, altero sub genibus et altero sub brachiis; sacras vestes ex eodem Altari sumere, palmatoria uti ac Presbyterum superpelliceo indutum adhibere, qui Missalis folia illis evolvat: salvis tamen quoad Patriarchales Basilicas peculiaribus statutis et consuetudinibus ibidem laudabiliter observatis, et cauto semper ut abstinere omnino debeant ab Annulo et Cruce pectorali; ab usu pileoli, a salutatione populi per verba *Pax Vobis*, a trina benedictione in fine Missæ et ab aliis quibuscumque ritibus et cæremoniis, nonnisi S. R. E. Cardinalium et Episcoporum propriis.

XX. Recensita hactenus privilegia illa sunt, quibus dumtaxat Protonotarii *ad instar* ab Apostolica Sede donantur. Verum non aliter illa exercere licebit iis qui hujusmodi honorem rite fuerint consecuti, nisi antea Apostolicas Litteras vel legitimum Diploma suæ nominationis in officio Secretarii Collegii Protonotariorum Participantium exhibuerint, cujus erit in codicem referre nomen, cognomen, ætatem, patriam et qualitates novi Protonotarii *ad instar*, nec non diem expeditionis prædictarum Litterarum Apostolicarum seu Diplomatis; nisi insuper coram Decano Protonotariorum Participantium vel per se, si Romæ versentur, vel etiam per legitimum Procuratorem, si alibi commorentur, Fidei professionem et Fidelitatis juramentum præstiterint, et nisi denique de sua legitima nominatione nec non de Fidei professione et Fidelitatis juramento a se ut supra præstitis authenticum documentum nomine totius Collegii Protonotariorum Participantium ab hujus Decano et Secretario subscribendum et Collegii ipsius Sigillo muniendum, Ordinario præsentaverint, una cum notula typis impressa honorum, privilegiorum et prærogativarum Protonotariatus *ad instar* inhærentium ad formam præsentis Decreti, iisdem prorsus quibus supra subscriptionibus et Sigillo munita.

XXI. Qui secus facere aliisve, præter memorata, privilegiis et juribus uti præsumpserint, si ab Ordinario semel et bis admoniti non paruerint, eo ipso Protonotariatus honore privatos se sciant.

XXII. Quæ supra de usu Pontificalium et de modo Missam privatam celebrandi quoad Protonotarios *ad instar Participantium* decreta sunt, a cæteris etiam Romanæ Curiae Prælati, quibus ex Constitutionibus aliisve specialibus Indultis Apostolicis privilegium Pontificalium competat, erunt adamussim servanda. Si qui vero Prælati et Prælatorum Collegia amplioribus hac in re prærogativis se aucta fuisse arbitrentur, peculiariora sua jura in Sacrorum Rituum Congregationem deducant, ut quod e canonicarum Sanctionum præscripto visum fuerit, opportune decernatur.

XXIII. Cum autem intra privilegia quibus a Romanis Pontificibus nonnulla Cathedralium aliarumve insignium Ecclesiarum extra Urbem Capitula decorata fuerunt, illud quoque fuerit identidem concessum ut prædictarum Ecclesiarum Canonici titulo gaudeant Protonotariorum *ad instar Participantium*, attente perpendant istiusmodi Capitula ex nudo hoc titulo singulis Canonicis Pontificia benignitate tributo, minime

deduci posse privilegia quoque ipsis indulta fuisse eorumdem Protonotariorum propria, sed juxta regulam a sacra Rituum Congregatione in generali Decreto diei 27 Aprilis 1818 traditam et a Sa. mem. Pio VII Idibus Decembris ejusdem anni in Constitutione *Cum innumeri* confirmatam, meminerint « Leges et conditiones in « Apostolicis Indultis præfinitas, accurate diligenterque servandas, neque ulli fas esse concessionis limites pro suo arbitrio prætergredi, « vel in Romana Curia id genus insignia deferre, « vel sibi singulatim et extra Collegii functiones « attributa existimare, quæ corpori tantummodo « sunt collata. »

XXIV. Cæterum, prædicta Congregatio particularis, hoc decreto nihil detractum voluit de juribus, privilegiis et exemptionibus Collegio Protonotariorum Participantium juxta Constitutiones Apostolicas, ac præsertim juxta Litteras in forma Brevis *Quamvis peculiares facultates*, die 9 Februarii 1853 datas, quoquomodo spectantibus.

Nos igitur, qui certum ordinem in omnibus servari sinceris desideramus affectibus, præmissa omnia et singula a præfata Congregatione digesta atque statuta, Apostolica Auctoritate, tenore præsentium, confirmamus et approbamus, eaque veluti Motu proprio, certa scientia ac de Apostolicæ Potestatis plenitudine constituimus atque sancimus.

Decernentes præsentis Litteras, etiam ex eo quod in præmissis et circa præmissa, jus vel interesse habentes seu habere quomodolibet prætendentes, vocati et auditi non fuerint, nec eis consenserint, ab omnibus ad quos nunc spectat et in futurum spectabit, perpetuo et inviolabiliter observari debere; easdemque nullo unquam tempore, ex quavis causa, quantumvis juridica privilegiata, ac ex quovis capite, colore et prætextu, de Subreptionis vel Obreptionis ac nullitatis vitio seu intentionis Nostræ aliove quolibet etiam substantiali defectu, notari, impugnari, aut adversus illas oris aperitionem vel aliud juris facti vel gratiæ remedium intentari posse; sed eas semper et perpetuo validas et efficaces existere suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere.

Sicque et non aliter per quoscumque Judices Ordinarios vel Delegatos quavis auctoritate et potestate fungentes, seu honore præeminentia ac dignitate fulgentes, etiam causarum curiæ Cameræ Apostolicæ Auditores ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, etiam de latere Legatos, Vice-Legatos atque Apostolicæ Sedis Nuncios,

sublata eis et eorum cuilibet, quavis aliter iudicandi et interpretandi facultate, iudicari et definire etiam debere, ac irritum quoque et inane si secus super his a quoquam quamvis auctoritate scienter vel iguoranter contigerit attentari.

Non obstantibus, quatenus opus sit, Nostra et Cancellariæ Apostolicæ regula *De jure quæsito non tollendo*, ac quibusvis specialibus Apostolicis Constitutionibus atque privilegiis, gratiis et indultis, etiam confirmatione Apostolica vel quavis alia firmitate roboratis atque litteris Apostolicis sub quibuscumque tenoribus et formis ac cum quibusvis clausulis et decretis quibusvis Capitulis, Collegiis ac etiam peculiaribus personis, quacumque ecclesiastica aut mundana Dignitate fulgentibus, quantumvis specifica et individua mentione dignis, quocumque tempore concessis, nec non quibusvis consuetudinibus etiam immemorabilibus : quibus omnibus et singulis, etiamsi de illis eorumque totistenoribus specialis, specifica et individua mentio, seu quavis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret ; illorum tenores ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, et forma in illis tradita observata præsentibus inserti forent, pro expressis habentes, ad præmissorum omnium et singulorum effectum consequendum, latissime et plenissime ac specialiter et expresse de Apostolicæ potestatis plenitudine Motu pari derogamus ac derogatum esse volumus, cæterisque in contrarium quomodolibet facientibus quibuscumque.

Volumus autem quod præsentium Litterarum transumptis etiam impressis, manu tamen alicujus Notarii publici subscriptis et Sigillo alicujus personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides in iudicio et extra illud adhibeatur, quæ eisdem præsentibus adhiberetur si forent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam Nostræ confirmationis, approbationis, constitutionis, ordinationis, sanctionis, decreti, derogationis et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem Omnipotentis Dei ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum Ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum IV Kalendarum Septembris Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo Octingentesimo Septuagesimo Secundo.

Pontificatus Nostri Anno Vicesimo Septimo :
F. CARD. ASQUINIUS.

G. GORI SUBDATARIUS.

Loco † Plumbi.

I. CUGNONIUS.

Reg. in Secretaria Brevium.

VISA DE CURIA J. DE AQUILA E VICECOMITIBUS.

SACRA RITUUM CONGREGATIONE.

EMINENTISSIMO ET REVERENDISSIMO D. CARDINALI

PARACCIANI-CLARELLI, PONENTE.

Plurium Diæcesium, Declarationis Dubiorum circa Protonotarios apostolicos ad instar participantium, instantibus per pluribus Sacrorum Antistitibus et præsertim R. P. D. Episcopo Basileæ, nec non Capitulo Collegiatæ Ecclesiæ de Trau, Spalatensis Diæceseos ac DD. Vicario Generali Diæcesis Nivernensis et Aloisio Pavissich, Protonotariis Apostolicis Supernumerariis.

VOTUM ANTONII CATALDI, APOSTOLICARUM CÆREMONIARUM MAGISTRI, CUM SUMMARIO.

Eminentissimi ac Reverendissimi Patres,

Cum de Protonotariis Apostolicis, *ad instar participantium* antehac crebræ expostulationes ad hanc S. Congregationem perlatae sint, novissime plures Sacrorum Antistites, præcipue ex Gallia et R. P. D. Episcopus Basileensis, Capitulum Collegiatæ Ecclesiæ de Trau, Spalatensis diæcesis, Vicarius Generalis diæcesis Nivernensis, nec non canonicus Aloisius Pavissich, humillimis Sacro Vestro Ordini supplicibus porrectis libellis nonnulla de jure resolvenda dubia proposuere, instanterque certas præfinire leges efflagitarunt quibus nonnulla ipsorum Præsulum munia plene et absque ulla dubitatione deinceps declararentur. Placuit meritissimo et clarissimo Viro qui cætui Vestro a secretis est sententiam meam exquirere, ejus mandatis obtemperans manum operi admoveo, et antequam ad singulas dilucidandas quæstiones deveniam, de Protonotariorum origine, de muneris præstantia, deque triplici eorundem ordine nonnulla cursim prælibare operæ pretium erit.

Probe noscitis, Patres Eminentissimi, quod *Notarii* a *notis* quas conscribebant, sive efformabant appellationem sortiti sunt. *D. Augustinus* (*Lib. 2 de Doctrin. Christ., cap. 26*) hoc aperte tradit scribens : « Ex eo genere sunt etiam notæ quas qui didicerunt, proprie jam *Notarii* appellantur. » Quoniam vero Apostolicæ Sedi et romano Pontifici famulantur, ut ab illis notariis qui sæcularibus principibus servitia præstant et obsequia, facilius dignoscantur, seipsos appellant, atque ab aliis communiter nuncupari solent enim adjunctivo *Apostolici*. Re sane vera, quando *Apostolicum* simpliciter nominamus, de summo Ecclesiæ Pontifice intelligimus. (*Tertullianus, lib. de Pudicitia, cap. XXI*). Jure ergo

protonotarii isti *Apostolici* dicuntur, quippe Papæ, hoc est apostolico, famulantur, unde protonotarii apostolici non alii quam protonotarii romani Pontificis (Rigantius, de *Protonot. Apost. dissert.* 1, n. 136. Baronius, ad ann. 165, n. 10; in not. ad *Martyrolog.* 10 Jan. et alii auctores.)

Amplissimum protonotariorum collegium a primis Ecclesiæ sæculis scriptores ferme omnes repetunt. Institutorem et parentem D. Clementem I, romanum Pontificem ipsi agnoscunt quem et cœlestem simul patronum venerantur. Quamobrem et in sigillo quo in publicis scripturis participantis utuntur, ipsum S. Clementem effigie curarunt. Urbem Romam a principio sui pontificatus vigilantissimus hic Ecclesiæ Pastor fecit in septem regiones dividi viris septem notariæ artis peritis, unde et *regionarii* quoque dicti sunt, qui res martyrum gestas sollicitè diligenterque per regionem suam conquisitas scripto traderent, et in ecclesiæ tabulariis recondere (S. Damasus Papa, *Lib. de Rom. Pont., in vit. S. Clementis*). Horum pariter opera et studio usi sunt S. Antherus I ceterique pontifices usque ad S. Julium I, quo Pontifice novis officiis, novisque muneribus pro apostolica Sede protonotarii functi sunt. Pontificum namque epistolas, decreta, et responsa in actorum codices referebant, ac sæpius ad principes eorundem pontificum legati proficiscebantur. Præcipuum hodie protonotariorum munus est processuum confectio in causis beatificationis et canonizationis servorum Dei, actorumque Ecclesiæ atque romani Pontificis inscriptio.

Summa porro, progrediente ævo, apostolicæ Sedis benevolentia et favore prosequuti, amplissima quæque obtinuerunt, quæ decora et in aula pontificum honestissima habebantur. Publicorum mox Romæ notariorum adaucto agmine, qui apud romanam Ecclesiam dandis operis merebant, ob eorundem vetustatem, honorisque præstantiam protonotariorum simpliciter, vel etiam apostolicorum nomen eis inditum est ad differentiam aliorum Urbis notariorum, quasi primi notarii seu notariorum principes essent (*Altaserra in comm. ad decret. Innocenti III, ad cap. Scriptum est, 40. de Elect. potest.*). Copiosis præterea ditati proventibus, potior sibi locum aliquando supra episcopos, ipsosque archiepiscopos, in pontificiis cappellis vindicarunt, quos inter exorta de præcedentia quæstione, Pii II constit. *Cum servare in rebus ordinem* composita est, pluribusque aliis Protonotariorum Collegium privilegiis fuit insignitum. Quibus ad rem nostram cognitis, ad varios nunc eorundem ordines internoscendos gradum facimus.

Ac primo Protonotariorum honos triplici discriminatur ordine. Omnium spectatissimi a definito numero et ab emolumentis, quorum in partem veniunt, mutuato nomine *numerarii* et *participantes* vel *beneficarii* dicuntur, iique inter ceteros sive ob vetustissimam eorum originem, sive ob amplissimas eis præminentias elargitas, primum tenent locum. Septem dumtaxat hi numerantur; tanta isti perpetuo gloria et existimatione florere, ut in eorum cœlum nonnisi præstantissimos Romani Pontifices cooptaverint, romanaque purpura complures præfulserint;

ideoque pergratum mihi gravissima verba Card. Petra hec commemorare in Constitutione quinta Pii II: « Huiusmodi Protonotariorum Collegium... » semper fuit in maxima veneratione, tum quia ut « plurimum Nobiliores ex familiis Italiæ, dum Prælatum gradum assumunt in illud ingredi solebant, tum quia ex eo ingens numerus Cardinalium, et « multi Summi Pontifices assumpti fuere, tum honorabiliori loco, quem obtinent super omnes Prælatos « Curiae. » Munificis Romanorum Pontificum concessionibus nequaquam elati, parce admodum illis utuntur, dignissimique plane habentur, ut quemadmodum omnibus honore præstant, ita et ex eorum exemplo ceteri pariter vitam instituerent, utinam et moderationem æmulerentur! Propterea quod et istorum modestiam ceterasque virtutes nonnisi eximiis laudum prædicationibus extollere possumus.

Ad instar et similitudinem participantium, præter septenarium numerum solent Romani Pontifices ex diversis catholici orbis plagis quamplures viros assumere, de re christiana benemeritos, in Suos et Apostolicæ Sedis Notarios, præsules ceteroquin virtute, doctrina et genere illustres, qui extra emolumentorum participationem primis tantummodo debitam, ceteris omnibus, paucis demptis, prærogativis, honoribus, præcedentiis, præeminentiisque potiuntur, fruuntur, et condecorantur. Ob idque vero *non participantes* et *supernumerarii* ac sæpius ab auctoribus et a SS. Congregationum decretis, *honorarii* etiam appellantur, vel *ad instar participantium*, ut discernantur ab iis qui de numero septenario existunt, qui sunt de Collegio, quique vere sunt ac dicuntur *participantes* (*Mandosius, Tract. de Signat. grat., tit. de Protonot.*). Animadvertendum vero est quod nonnulli Prælatorum Romanæ Curiae et Aulæ cœtus, nec non Patriarchalium Urbis canonicorum Collegia ex Apostolicæ Sedis benignitate Protonotariorum non participantium prærogativis et honoribus auctos fuisse ob eorum munerum præstantiam, etiamsi ipsorum insignia non deferant; tales enim sunt S. R. Rotæ Auditores, nec non Apostolicarum Cæremoniarum Antistites quos tales jam esse ex eorum ipsa muneris institutione S. hæc Congregatio Decreto diei 16 aprilis 1644 declaravit, quod Urbanus VIII sanæ memoriæ apostolica sua auctoritate confirmavit. Ipsi enim cum sint ex natura et indole officii Notarii, Protonotarii Apostolici nuncupantur (*Bened. XIV, de Canoniz. Sanctor. Tom. 2, pag. 193, edit. Venet. 1788*) et reapse Notariatus munus persæpe exercent, ac de actionibus quibuscumque Conclavis, et de electione ipsa Summi Pontificis, etiamsi protonotarius adsit de numero participantium, ipsi privativo jure rogantur; « cardinalis vero Legatus a « latere nullus mittitur sine inserviente sibi Sedis « Apostolicæ cæremoniarum Magistro, qui in Legatione, juxta variorum auctorum sententiam veluti « *Notarius* seu *Protonotarius*, vel uti rituum Ecclesiæ « latinæ custos et magister adest et interest. » (*Privilegia authent. Cærem. Magistr. S. R. E. et Sedis Apostol., typis R. C. A. Impressa an. 1802*).

Istis tertio loco protonotarii accedunt simpliciter dicti *titulares* qui præ eminentia externoque etiam

cultu a ceteris discriminantur, extra Urbem namque dumtaxat habitu prælatitio nigri coloris utuntur, neque prælati dici jure queunt (*Pii VII const. Cum innumeri, die 15 decemb. 1818; S. R. C. in plur. decret. de privil. proton. titul.*). Hi passim vocantur *extraordinarii* ac etiam dicuntur protonotarii *ex privilegio, indulto, volantes, et extravagantes*, de quibus appellationibus abunde disserunt Sacchettus, *opusc. de priv. Protonot.*; Cohellius, *Notit. Cardinal., cap. 18*, et alii auctores. Quocirca neque hosce sermo noster attingit.

Quos vero sermo noster afficit, protonotarii *ad instar participantium* dicuntur qui secundo loco veniunt. Horum originem plerique cum Rigantio, *de protonot. apostol. dissert. 2, num. 121* a decimo Ecclesiæ sæculo sumunt. Idque præsertim suspicantur quod, Leone V romano pontifice plura in scriptores apostolicos collata fuere privilegia; « illud præcipue extantes, et in posterum futuri scriptores, romani Pontificis et apostolicæ Sedis Notarii fierent » prout memorat *Rota, decis. 70, part. 1, divers., num. 1 et 2, addit.* Horum itaque notariorum nomine hosce non participantes protonotarios designari, ut cum Massobrio, *de synod. dioces., cap. 4, dub. 12, num. 2*, animadvertit Michael Ferro, *de præcedentia, quæst. 42*, pluresque ex eis ætate sua circa ann. 1493 extitisse testatur Virgilius Polidorus. De his *in extravag. I de tregua et pace inter comm., § quoniam*; Sixtus IV testatur illorum dignitatem ob numerum ac multitudinem vilescere, parvique pendi. *Antonius de Butrio, in cap. Episcopalia, num. 2 de privileg.* Quod tunc oblinetur quum propter numerum personarum illam vel similem dignitatem obtinentium, vilescit, et contemnitur. *S. Leo Papa, epist. 87, cap. 2.* « Ne honor cui debent excellentiora committi, ipse sui numerositate vilescat, ut notatur *in cap. Legimus 29, distinc. 39*, ibi « diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba contemptibiles facit. » *Rigantius, de protonot. apost., diss. 1, num. 116.* Individuorum id vitio vertendum, non tamen gradus, quem si consonis virtutibus prosequerentur, magno in loco essent apud omnes, ut de multis plane liquet, inter eos, qui hujusmodi prælaturæ decus dignitatemque merito tuentur.

Hiscæ interea ad historiam Protonotariatus præhabitis, dubiorum propositioni insimul et resolutioni, ne nimium humanitate vestra PP. EE. abuti videar, statim manum admovebo.

DUBIUM I.

Protonotarii Apostolici ad instar participantium sacras vestes, dum private celebrant, possuntne ex altari sumere, uti Romæ moris est?

Quavis Protonotarii Apostolici cujuscumque ordinis prærogativa honestentur, ea jure dumtaxat privilegii gaudent. Est autem privilegium, Jus singulare in certæ alicujus personæ, rei, vel causæ favorem ac gratiam a superiore constitutum, vel uti *Schmalgr., hoc num. 2*, placet. « Est lex privata speciale aliquod beneficium vel favorem contra, vel præter jus concedens. »

Privilegium aliud est personale, quod immediate et directe alicui certæ personæ determinatæ confertur, aliud reale, quod mediate tantum personæ confertur, immediate vero et directe rei alicui a persona distinctæ inhæret, sive dein res illa sit locus vel fundus, communitas vel collegium. Præter alias privilegiorum species a Doctoribus in favorabile et odiosum dispescitur.

Privilegiorum fines a sana eorumdem interpretatione omnino pendent in qua et verborum proprietas servari debet. Neque enim ita stricte fieri debet interpretatio, ut privilegium reddat inutile. *Lib. V, cod. de LL.* siquidem non decet vanam frustraneamque actionem Principem facere. Hinc quemadmodum privilegium mere favorabile et in nullius præjudicium cedens late est interpretandum, ita ex adverso privilegium odiosum, quale est derogans juri communi, vel cedens in præjudicium tertii, strictæ esse interpretationis edocemur *cap. XV, de Reg. Jur. in 6.* Porro principium juris est: Jus speciale in consequentiam non trahendum. *L. Quod vero, § de legib. et omnia recessus a jure est odiosus cap. Is. qui 1., et cap. Is. qui 2, de Fil. presbyt.* Atqui multa protonotariis largita privilegia suapte natura tendunt in diminutionem episcopalis dignitatis, ergo odiosa: odia autem restringenda sunt *L. Cum quidam, § de Lib.* ergo ut monet *Glossa, in cap. Abbates* stricte interpretari privilegium debet, ut minus lædat. Quapropter cum in subjecta materia nullus juri derogare pontifex intenderit nisi forte hoc expresserit, privilegium cedens in alterius præjudicium tantum permittit, quantum apparet in eo litteraliter expressum ut docet *Glossa in cap. Ut apostolicæ, verb. permitt.* « Inspiciendus igitur est tenor privilegiorum et observandus. » Privilegia itaque quæ in protonotarios *ad instar* apostolica romana Sedes contulit, prout sonant stricte interpretanda sunt, nullaque juris extensione amplianda si tertiæ personæ juribus præjudicent.

Quibus ad exactissimam juris normam explanatis theorematibus, nullius est negotii proposito ac proponendis respondere dubiis, præsertim si privilegium concedens ex officio interrogatus *negative* planè jam alias rescripserit.

Re sane vera S. R. C. super hoc olim requisitâ *in una Turritana, die 17 Aug. 1592* respondit: « Protonotarius parari non potest ad altare, licet « esset vicarius generalis, quia hoc est proprium « episcoporum et pontificaliter celebrantium privilegium, » apud Nicolium *in Flosculis, verb. Protonot., num. 2 et decret. habetur in principio Missalis, et die 7 Jul. 1612*: « Inferiores episcopo non debent « de altari sumere paramenta pro missa, hoc enim « solis episcopis et cardinalibus concessum esse « eadem S. R. C. declaravit. » *Gavant., in Thesaur. sac. Rit., tom 1, part. 2, tit. 2, litt. Q. et iterum in Manual. Episcop., verbo Missæ Ritus, num. 10.* Deficiente vero sacristia, aut mensa separata, si in casu necessitatis ponantur in altari, nullatenus in medio sed in cornu Evangelii collocantur. Hoc itidem et tertio Alexandro VII summo Pontifice decrevit, quum quasdam pro prælatis episcopo inferioribus qui pon-

tificalium usu fruuntur, peculiare dedit leges et instructiones die 27 Sept. 1659 : « Prælati episcopis inferiores sacras vestes ex altari non sumant, nisi pontificaliter Divinis vacaturi » censuit eadem S. C. in Dec. gen. circa usum pontifical., § XI.

Lex ergo est, quam et supremus Ecclesiæ legifer sanxit, et per S. Ordinem legitimis ritibus tuendis illius organum ad universam dedit Ecclesiam. Novum frustra efflagitur responsum, quod iterum ac tertio datum solemniter est. Satiis quippe est prætermittas instaurare leges, quam novas condere; proposito itaque dubio ipse rescriberem : *Jam alias a S. R. C. Negative fuisse decisum*, prout in citatis decretis, quæ et adamussim servantur.

Quod si Romæ aliter sit, ratio est quia Participantes a longo jam tempore, et antiquitus ante Pii II tempora ita celebrare consuevere, unde juxta Andreucci, in *Tractatu Canon. Theol. de Proton. Apost. Particip. cap. 8, pag. 2, num. 159*, sententiam, orta est legitime præscripta consuetudo ex qua hujus prælaturæ majoritas apparet, vel quia cum in Curia pontificalium usu protonotarii non gaudeant, hoc forte peculiari repensati sunt privilegio, nequidquam extra Urbem ad exemplum trahendum, uti jam hæc de re quæsitæ S. C. cæremonialis declaravit anno 1855. Ceterum S. hujus Congregationis decreta apte ac perspicue loquuntur.

DUBIUM II.

Utrum quatuor candelas accensas in missis privatis adhibere possint protonotarii?

DUBIUM III.

Si primo et altero hoc privilegio gaudeant, an his, cum in paramentis nigris celebrant uti licite possint?

Tridentina Synodus, sess. XXII, dec. de observand. et evitand. in celebr. Miss., episcopos monet, ut certum candelarum numerum, qui magis a supersticioso cultu, quam a vera religione inventus est, omnino ab Ecclesia removeant. Ceterum et in *Actibus Apostolorum* mentio fit de lampadibus copiosis in Troadis cænaculo accensis in quo cum illius civitatis Christi fidelibus D. Paulus convenit ad frangendum panem; vel ab ætate S. Telesphori Rom. Pont. lumina fuisse accensa Auctor *Breviarii chronologici* scribit. Lumen quoque in missa *Ord. Rom.* ponit, ut illius luminis typum nobis exhibeat, cujus sacramenta conficimus, sine quo et meridie ut in nocte palpabimus. Luminibus hisce fides populorum Judaici præsertim et Gentilis pulchre ex *Microlog.*, cap. XI, designatur, vel uti Augustino, *serm. 215 de Temp.* arridet, Christi charitas in sacrificio demonstratur; vel quia Christus, ut ignis peccatorum consumit rubiginem *Biel.*, lect. 13, vel quia, juxta Hieronymum *epist. XX*, sponsum expectamus cum lumine; vel ad excitandam devotionem. *Soto 4, distinc. 13, quæst. 2, art. 4*; vel ad lætitiā, quam Sacramentum indicat sempiternam, *Gemma lib. 1, cap. 108*.

Unum tantum in necessitate sufficere lumen concedit *Azor. lib. X, cap. 28, quæst. 5*. Universali tamen usu hodie receptum est duas tantum in priva-

tis missis adhibere candelas, nisi aliter festi ratio exigat. Qui sane mos invaluit ex S. R. C. decreto diei 7 Augusti 1627 præscribente : « Non possunt vicarii generales quando celebrant habere duos capellanos illis inservientes cum collis, etiam si sint protonotarii : neque in altari quatuor candelas accensas tenere, nisi hoc fieret in illo altari propter solemnitatem diei festi. » *Pellegr., in Prax. Vicar., part. 1, subsect. 2, num. 10 et alii auctores*.

Jam vero hujusmodi decisionis verba omnem dubitandi locum remonent, apteque in nostrum quadrant argumentum. In missis ergo privatis a simplici sacerdote non discrepent Protonotarii ad instar, sacras proindeque vestes induere debent in sacristia, duosque tantum cereos in altari accensos ponent. Omnibus quocirca perspectis seduloque conquistis, ita huic ego quæstioni rescriberem : *Servetur decretum alias a S. R. C. latum sub die 7 Augusti 1627*.

Protonotariis siquidem extranumerariis vetita censi debent in missæ privatæ celebratione ea omnia quæ prohibita fuerunt Prælati inferioribus etiam habentibus usum mitræ et baculi, jurisdictionem quasi episcopalem cum territorio separato exercentibus, in cit. dec. gen. edito a S. R. C. confirmato ab Alexandro VII. Præterea expressius in una Cæsenaten. S. hæc C. declaravit : « Non licere Illmīs DD. Referendariis utriusque signaturæ Dom. Papæ et protonotariis Apostolicis honorariis (1) missam celebrantibus in civitatibus quarum regimini præficiuntur, uti ritibus, qui proprii EE. cardinalium et episcoporum videntur; sed iidem rem sacram facere teneantur more ceterorum sacerdotum, prout alias præscriptum est, et ita servari mandavit a præsule gubernatore civitatis Cæsenæ die 9 Febr. 1675 » qui et referendarius et protonotarius ad instar erat.

Ad III vero quod spectat, cum ex duobus præcedentibus prono alveo fluat, ac illorum veluti consecrarium habeatur videtur quod eadem *Negativa* responsione expedire queat. Unde S. C. decreturam puto : *Jam provisum in præcedentibus*.

DUBIUM IV.

An in privatis vitæ rationibus, sacri habitualiter protonotariis uti liceat annulo gemmato?

DUBIUM V.

Et quatenus affirmative, illum sacrum private facientes possuntne retinere?

Annuli usus vel a remotissima antiquitate honoris et dignitatis indicium prætulit. Patriarchali porro ævo, Hebræorum gens omnium vetustissima, eo usa est. Geneseos namque, cap. XXXVIII, 18, Thamar pro arrhabone annulum ab Juda accepisse proditur : et cap. XLXI, 42, Pharaonem totius Ægypti præfectura Joseph honestato annulum de manu sua tulisse fertur, illumque in manu Joseph dedisse;

(1) Id est ad instar participantium. En casus quo isti etiam honorarii sunt appellati ad differentiam titularium.

hinc et apud Ægyptios aliquid honoris et dignitatis portendebat. Græci æque ac Romani, populorum excultissimi, annulo sunt tum ad honorem, tum ad epistolas publica privataque auctoritate exaratas obsignandas, tum denique ad diversos societatis et conditionis ordines secernendos.

Qui mos et ab ipsis primi temporis Christi cultoribus retentus est. Acta porro S. Perpetuæ martyris de annuli gestatione et usu luculentissime testantur. Satura Christi hieromartyrem janjam moriturum Pudenti militi annulum suum proprio conspersum sanguine dedisse « hæreditatem pignoris relinquentem illi et memoriam sanguinis » in *Africa Christiana*, ad num. 204 eruditissimus Morcellius tradit.

Præstantiam vel dignitatem in viro sacris Ecclesiæ ministeriis mancipato annulus jugiter innuit. Annulum propterea cardinales et pontifices, abbates et doctores, dignitates et canonici gestant. Episcopis datur non ad honorem modo, verum etiam ad significationem quod ecclesiarum suarum sponsi sunt. *Gavant. part. 2, tit. 1, num. 6, sub tit. X.* Eo autem in Consistorio a pontifice Maximo insigniuntur cardinales non modo in titularium ecclesiarum assignatione, verum etiam in regiæ dignitatis signum : regibus nam et vos, Patres Eminentissimi, jure meritoque æquiparamini : abbates vero et doctores, dignitates et canonici ad honorem et ex privilegio adhibent, prout ex gratia eo decorantur illi quibus apostolicæ sedis favore pontificalium usus conceditur.

Modo vero ut rem acu tangamus, si prædictis doctoribus et dignitatibus annuli usus permittitur, pari et majori fortasse ratione negare haud possumus nec debemus protonotariis etiam honorariis, qui tum muneris, tum habitus ratione majorem obtinent dignitatem quam supramemorati ; intuitu vero exercitii summa pollent, aut pollere debent doctrina et sapientia. Id porro omne in privatæ vitæ rationibus. Quæ namque de protonotariis decreta vel constitutiones hactenus vulgata sunt, illos ecclesiasticis ministeriis tantum vacantes perpetuo intuentur ; neque quidquam ex pontificum bullis de forma annuli clare satis constat. Cum vero S. Cæremonialis congregationi paucis abhinc annis idem plane dubium fuisset propositum : *Negative* responsum est, annuli namque usus tunc protonotariis solummodo conceditur, cum solemniter et more pontificum ex privilegio Sacrum faciunt.

Neque dicas Protonotarios *ad instar* iisdem fere ditari privilegiis ac participantes, ergo ut istis, ita et illis annulum episcopalem, seu cum gemma semper gestare licere. Perperam prorsus. Isti enim Protonotarii nequaquam a Collegio participantium recipiuntur, qui nullam habent ab ipso Collegio dependentiam, neque ad ejus comitia vocantur, eorum namque institutio recentior.

Private vero Sacrum facientes caveant ne umquam cum gemma annulum gestent, expresse namque id ab hac S. C., die 21 Aug. 1601 eis prohibitum : « Protonotarius non participans potest... habere annulum dum celebrat dummodo non sit cum

gemma. » Idipsum enim eadem S. R. C. iterum ac tertio, declaravit ann. 1623, die 11 Febr. et 1628, die 29 Nov.

Ut ita satis rei faciam in harum quæstionum resolutionem rescriberem : *Negative in omnibus* ; vel si mitius placet responderem : sive habitualiter sive private celebrantes utantur annulo *simplici et non gemmato*. Novissima enim decreta confirmatoria sunt quoad annulum sine gemma ; est autem juris axioma : posteriora derogant anterioribus. Inde omnis responsionis ratio.

DUBIUM VI.

Licet ne eis cum mitra, baculo, et cruce pectorali pontificalia exercere ?

DUBIUM VII.

Quoties et quibus in solemnitatibus ?

DUBIUM VIII.

Cruce pectorali et annulo uti ne possunt extra missam pontificalem ?

Post Epiphanium et Hieronymum rerum ecclesiasticarum omnes ferme scriptores vel e primis ecclesiæ exordiis, ipsaque Apostolorum institutione et usu descendisse tradunt, ut episcopi rebus sacris vacaturi peculiaribus uterentur ornamentis, quæ episcopali dumtaxat inhærent dignitati, ut et facilius a simplicibus distinguerentur sacerdotibus, majorique illos propterea Christi fideles reverentia prosequerentur et obsequio. *Baron., ad ann. 34, num. 292.* Episcoporum mox ritu ac insignibus uniformiter coæquatis ecclesiastica præterea sanctione cautum est ne ritus, cæremonias, ceteraque pontificum insignia sibi quisque præsumere auderet. Pleno ergo jure nulli omnino personæ quæ episcopo inferior sit, fas est missas celebrare, ceterasque in Ecclesia Dei functiones pontificalibus peragere indumentis ; nisi præcepto apostolicæ Sedis privilegio munitæ, ut ad normam textus in *cap. III Apostolicæ de privileg.*, in 6, ecclesiastici juris doctores fere universi.

Quod si pontificalium usus ex romanorum pontificum indulto quibusdam canonicorum collegiis vel personis peculiaribus elargitus est, id semper vel ob ecclesiarum, quibus inserviunt, decorem, vel ob personarum dignitatem atque ex mero privilegio factum esse liquet. At vero præterquam quod tres tantum designarunt dies, prout in abbatibus, moderatiorem quoque ornatum, aliosque præstituerunt fines, quos ultra citraque nefas est egredi, remque totam locorum episcopis permiserunt, uti id canonicis ecclesiarum insignium, ceterisque prælatis inferioribus, quos nonnullis conscripserunt regulis, ut inde omnibus pateret abbates, canonicos, præsulesque inferiores ex indulgentia dumtaxat pontificalium usu frui, qui de jure episcoporum tantum est, quocirca et arctius illis permittitur ut minus episcoporum dignitas et jura lædantur.

Potiori autem privilegio donantur abbates, quibus est et separatam territorium, et populus subditus, et ecclesia exempta, quique quasi episcopali potius

tur jurisdictione, quam cujusvis, utut insignis, Ecclesiæ canonici, et præsules inferiores, qui licet in ecclesia romana dignitate præemineant, episcoporum tamen subsunt potestati, eisque obtemperare tenentur, quosque obsequio debitaque subjectione prosebui præcipiuntur.

Quæ tamen inter privilegia, quibus Romanorum Pontificum concessione extra Urbem, habito tamen prius ordinariorum consensu, protonotarii *ad instar* pollent, pontificalium quoque usum, mitra scilicet et quibuscumque aliis pontificalibus insignibus, decoratos recenseri in perspicuis est. Notissimum perinde ex l. ii VII Const. *Decet romanos pontifices* cuique est plura ac plura diversa esse, quæ concedi solent insignia pontificalia. Horum autem nomine veniunt mitra, dalmatica, tunicella, crux pectoralis nullis micans gemmis, chirothecæ, annulus cum unica gemma, caligæ et sandalia. Hisce ergo omnibus circumamicti ornamentis rem sacram Protonotarii solemniter facturi ad altare Domini introibunt, hoc enim amplissimo præsertim privilegio donantur munificentia Sixti fel. rec. Papæ V, *Constit.* Laudabilis diei 5 Febr. 1586. In ea namque postquam multa Protonotariis concessa memorantur privilegia, § 21, legitur : « Et qui ex eis in presbyteratus ordine » constituti fuerint, in missis solemnibus mitra et » quibusvis aliis pontificalibus insignibus, etiam in » cathedralibus ecclesiis de illorum tamen præsum, si præsentibus sint, si vero absentes, absque » illorum consensu, etiam illis irrequisitis extra dic- » tam curiam uti. »

Ab usu tamen baculi caveant omnino, qui abbatibus, et in ecclesiis quidem ab episcopali jurisdictione exemptis, velo albo appenso, veluti minoritatis indicio vix permittitur. Jurisdictionis enim atque potestatis præ se baculus fert signum, atque episcopo ad animarum regimen datur. Hinc versus ille in quibusdam vetustissimis tabulis sanctos episcopos cum pastoralis baculo referentibus legitur :

« Curva trahit quos virga regit, pars ultima pungit. » Cum tribus enim pastoralis virga constet partibus, summa nempe recurva ad colligendas, ut ait Festus, oves ; media recta, ut recto tramite ad salubria pascua fideles propellat ; ima vero acuta, ut pigros pungat, quæ propria episcoporum munia sunt et officia. Quocirca baculus seu virga pastoralis episcopo tantummodo competit qui plenam obtinet in plebem jurisdictionem, quod adeo verum est ut cum pontificales peragunt functiones episcopi titulares baculo non utuntur, neque in aliena diœcesi quilibet episcopus nisi de ejusdem ordinarii consensu ac permissione virgam pastorem potest adhibere, ut ex decretis S. S. R. C. diei 21 Aug. 1604 et diei 1 Sept. 1607 plane liquet. Quod si eo nullatenus uti potest extra propriam Sedem qui episcopali fulget honore, an ne licebit protonotariis, qui simplices sunt sacerdotes ? Vi ergo pontificiarum constitutionum dubium istud resolverem : *Affirmative quoad cetera ornamenta ; Negative vero quoad baculum.*

Ad VII resp. Cum novissimis Pii IX sedentis Pontificis (quem Deus diutissime sospitet) litteris in forma Brevis : *Quamvis peculiaris diei IX feb. 1853, ordi-*

nariorum jurisdictioni plane subjecti sint protonotarii *ad instar*, proinde absque illorum consensu numquam poterunt pontificalia exercere. Quoties ergo locorum ordinariis eos solemniter pontificali ritu celebrare placuerit, toties illis licebit ; nulla eis prohibita solemnitas, nullum festum exclusum. Episcopi erit præfinire vel solemnitates designare, in quibus concessis uti poterunt privilegiis. Secus ac in abbatibus, quibus ex S. R. C. decreto sæpius jam citato diei 27 Sept. 1659 et altero 12 Junii 1660 : « Solem- » niter operari tribus tantum diebus conceditur, in » quibus ipsos pontificaliter celebrare festivitatis ratio » exigat, nempe patroni loci, fundatoris ordinis, » tituli et dedicationis Ecclesiæ. »

Ad VIII resp. : *Negative.* Protonotario quippe solemniter celebranti ex apostolicæ Sedis benignitate pontificalia indumenta permittuntur, in reliquis ecclesiasticis functionibus simplicibus jugiter æquiparantur sacerdotibus, ut in indice privilegiorum illis concessorum, *num. VII*, dicitur : « Extra urbem in » solemnibus poterunt induere omnia pontificalia, » habito tamen prius ordinariorum consensu. » In solemnibus oppido clare dicitur, ergo non in privatis missis, in quibus quoad indumenta, cærimonias, ministros, altaris ornatum a simplici sacerdote non discrepent : ac proinde sacras vestes induant in sacristia, neque utantur cruce pectorali, duasque tantum candelas super altare adhibeant, die 27 Sept. 1659 Alexandro VII approbante sancitum est. Huic itaque Congregationis decreto morem gerant protonotarii nostri. Quod si aliter ipsi factitarunt, tamquam decreto contrarium, id inter abusus et corruptelas amandandum videtur. *Riganti, de Protonot. Apost. dissert. X. num. 211*

DUBIUM IX.

Protonotarium ad instar personaliter nominatum inter et cujusdam ecclesiæ insignis Canonicos, uti Veneriarum, Utinen. Gorilien., protonotarii titulo insignitos, ullum ne est discrimen, cum horum nullus in albo pontificii annuarii inscribatur ?

Quidquid eodem principio oritur, eadem virtute præstat. Hinc cum ab eadem auctoritate in protonotariorum numerum cooptentur sive qui personaliter tales nominati sunt, sive qui non personaliter, sed ratione muneris aut officii protonotarii honorarii creati sunt, inde sequitur nullam inter protonotarios personaliter creatos a Pontifice, et tales accessorie nominatos, seu ratione muneris vel officii, discrepantiam seu diversitatem existere, sicuti nullum est discrimen inter creatos immediate a supremo Ecclesiæ Principe, et creatos ab inferioribus ex delegatione ac commissione ipsius Papæ. Omnes quippe reputantur et sunt tamquam a summo Pontifice creati : merito ergo et isti dicuntur esse veri, reales, proprii et non ficti protonotarii, omnesque tali pacto existimantur quoad omnes et quocumque effectus, et privilegia ; remanente solummodo differentia participantibus inter et non participantibus seu honorarios. *Barbosa, de jure eccl. univers., lib. 1, cap. 23, num. 47.* Neque enim Principis erga illos benevolentia coercenda est, ubi

aliorum juribus præjudicium non inferitur. Quapropter quemadmodum trium patriarchalium Urbis ecclesiarum canonici ex pontificum romanorum constitutionibus, eo ipso quo canonici (præstito prius in forma solita juramento) et protonotarii sunt *ad instar*, omnibusque ac personaliter a Pontifice nominati potiuntur prærogativis, ipso spectante Pontifice: ita et aliarum ecclesiarum canonicorum collegia, quibus summi Ecclesiæ Pontifices hujusmodi detulerunt honorem et dignitatem, vere utique protonotarii sunt, nullaque inter expresse nominatos, et eos interest differentia, licet in pontificii annuarii albo non describantur. Imo et Rigantius, *de Proton. Apost.*, diss. 4, num. 133 addit, quod etsi munus seu officium, cui protonotariatus adnectitur, dimittant, adhuc tamen remanent, ac veluti protonotarii veri perpetuo habentur. *Negative* ergo rescribendum putarem.

DUBIUM X.

Qui a S. Sede protonotarii ad instar nominati sunt, ac in dicto Annuarii albo recensentur, uti ne possunt titulo Prælatorum Domesticorum SS. D. N. ad normam art. 1. de privil. (1) quorum virtute Familiæ summi Pontifici et prælati domestici appellantur?

Huic ego quæstioni *Affirmative* respondeo; id namque primum conceptis verbis art. 1 *de privileg.* quibus eos apostolica Sedes ditavit; tum etiam ex eo quod canonicos Vaticanos protonotariatu *ad instar* cum Sixtus IV cohonestaverit, *Familiares* quoque *Summi Pontificis* eo ipso haberi voluit; idemque privilegium Paulus III jamdiu a pluribus suis prædecessoribus Ecclesiæ Lateranensis canonicis concessum, confirmaverit; tum quia protonotarios non participantes vere ac proprie familiares et continuos Papæ commensales in sua constitutione idem Pontifex solemniter declaravit. Cum itaque hisce prædecessorum constitutionibus nullus e posterioribus pontificibus derogaverit, eo titulo et honore gloriari permittendi sunt. Idque ex eo præcipue quod honorem hunc Sixtus V, sua constitutione *Laudabilis dici 5 febr. 1586, § 7*, illis ultro detulit atque solemniter ratum habuit.

DUBIUM XI.

Cum hosce protonotarios ad instar recentiores juris ecclesiastici tractatores, Annuarium Pontificium, privilegiorumque illis concessorum artie. V et VI post Episcopos pontificio solio adstantes immediate ponant, utrum Ordinum Religiosorum Prælati superiores isti sint vel inferiores?

Regulari clerum sæcularem ordine ac honore præstare, universum clamat jus, nec non plura hujus S. C. decreta præsertim dierum 3 aug. 1602, 25 jan. 1610, 3 mart. 1618, 17 aug. 1621, 12 mart. 1763. Cum autem de præcedentia agatur inter viros qui nullos habent subditos, et eos qui præ se jurisdictionem quasi episcopalem ferunt, ingratam sane rem

definire summorum doctorum auctoritate cogimur. Quantavis itaque regularium præsules jurisdictione in suos subditos instruantur, exploratissimi quidem juris illud est protonotarios apostolicos *ad instar* in Ecclesia romana dignitate eminere, adeoque juris rationem exposcere ut in consessibus, actibus, ceterisque sive ecclesiasticis sive civilibus functionibus, supra hujusmodi regularium antislites præferantur. Communi itaque juris canonici peritorum sententia post abbates infultos protonotarii honorarii sedent atque incedunt, ad participantium differentiam qui præcedunt, potioemque locum in supplicationibus aliisque functionibus obtinent. *Christoph. Marcellus, in Cæremon. Rom., Lib. 1, cap. 18; Tambur., de Jur. Abbat., tom. 1, disp. 25, quæst. 4, num. 8. Gavant., in Man., verb. Præcedentia, num. 18.* Post abbates inquam qui jurisdictione quasi episcopali fruuntur, et propria illis est ecclesia, plebs et territorium; hi namque prælatorum inferiorum nomine veniunt. Cæremoniale vero episcoporum *lib. I, cap. XIII, n. 12*, locum protonotariis non participantibus supra generales ordinum assignat.

Habitu itaque prælatitio induti extra curiam ordinum regularium generalibus præfatum habitum non habentibus, vel non deferentibus juxta Rigantium, *de Proton. Apost., dissert. IX, num. 63*, præcedunt. Sic porro induti et ante ipsos thuris jus habent ipsisque præcedunt. *Piscara, in prax. Cærem., lib. V, sect. 1, cap. 9, num. 12.* Ipse demum ordo quo describuntur in pontificio annuario, et locus quem in pontificio sacello et in curia obtinent eorum favore causæ argumenta suppeditant. Huic propterea quæstioni procul omni dubio *Affirmative* ipse respondeam.

DUBIUM XII.

Constito quod ad mentem articuli VII de Privileg. in præcipuis solemnitatibus uti valeant insignibus pontificalibus omnibus, potestne episcopus loci, baculi usum et pileoli sub mitra interdicare?

Et an vi articuli VIII constitutionis Decet romanos pontifices Pii VII, quæ insignium ecclesiarum solummodo canonicos afficit, ut taceamus de usu pontificalium quo jure prælati inferiores potiuntur, baculo pastoralis uti valeant?

Distinguendus hic est usus pileoli simpliciter in actu celebrationis missæ, et usus pileoli cum mitra tamquam *submitrale*. Ob sacrarum actionum et cæremoniarum diversitatem mitra accipienda est uti capitis vel operimentum vel ornamentum; non secus ac pileolum quod uti capitis operimentum semper adhibetur. Correlativus namque videtur mitræ et pileoli usus uti apertissime patet ex cærem. *Episc., lib. II, cap. VIII, n. 37...* « aufertur episcopo per « assistentem a sinistris gremiale et mitra, *pileolum* « vero per assistentem a dextris, complanatis cum « eo capillis, quod penes se retinet » ideoque quoties contigerit imponere mitram, tunc minister ipse qui mitram imponit, imponet prius pileolum, et quoties auferri debet mitra, tunc et pileolum. Cum igitur in proposita quæstione simpliciter de usu pileoli sub

mitra agatur, respondendum censeo, non posse episcopum, ob expositas rationes, protonotario prohibere sacrum pontificali rite peragenti usum pileoli sub mitra.

Quoad usum vero baculi, recolantur quæ in quæstione VI fusc satis disseruimus. Baculus enim non tantum honoris, quantum jurisdictionis est indicium, ideoque cum in diœcesi penes unum episcopum jurisdictionis plenitudo consistat, utique et potest et debet impedire ne quis sua jura invadat, et insignia quæ ejus potestatis sunt propria, alios nequaquam usurpare permittere. Nonnulla modo de prælatis inferioribus, quos proposita quæstio memorat, attingamus oportet. Medium inter episcopos atque presbyteros ii tenent locum, qui episcopali nulla consecratione delibuti episcopis quidem inferiores existunt, reliquis vero presbyteris quasi ante positi, jure prælati appellantur. Merito propterea in ecclesiam, personasque sibi subjectas jurisdictionem obtinent, vel separatim habent territorium, in quo quasi episcopali jurisdictione fruuntur, ab omni episcopi potestate exempti, apostolicæ romanæ Sedi immediate subsunt. Hi autem et sæculares sunt vel regulares, pluribusque etiam ditantur privilegiis, adeo ut et pontificalium usu, mitra et baculo nonnulli decorentur. Qua sane prærogativa vel ex romanorum pontificum privilegio, vel ex præscriptione quæ hominum memoriam excedit amplissime insigniuntur. (*Card. Petra, ad constit. IV Calixti III, Sixti V, Benedict. XIV, de Synod. diœces., lib. 2, cap. 11, Devoti, Institut. Canon. lib. 2, tit. 3, sect. 6, § LI*).

Inferiorum porro antistitum appellationem improprie et late sumpto vocabulo, hi quoque audiunt qui in ecclesia sine jurisdictione et honoris gradum retinent (*Barbos, de appellat. verbor. jur. signific., appellatio 215, num. 6*). Cum horum itaque ordine et protonotarii quodammodo designentur, et citatam constit. *Decet Rom. Pont.* Pius VII ediderit ad moderanda privilegia ecclesiarum insignium dignitatibus et canonicis concessa, prædictam constitutionem ad eosdem honorarios nullo modo extendi posse nemini dubium esse potest. Eos itaque sic perstringimus: Protonotarii supranumerarii aut ad illorum pertinent classem, quibus ex apostolicæ Sedis favore pontificalium usus largitus est, aut sunt canonici alicujus determinatæ ecclesiæ ob suam dignitatem pontificalium honore condecoratæ. Alterum hocce profecto non dicent, alioquin præter alia observanda, in una tantum determinata ecclesia, vel civitate, vel diœcesi pontificalia possent exercere. Impropria ergo laxiorique verborum significatione de illorum sunt ordine qui apostolicæ Sedis privilegio pontificalium usu honestantur. Atqui de hujusmodi, seu de prælatis inferioribus non loquitur Pii VII constitutio: ergo episcopus loci et potest et debet honorariis iisdem protonotariis usum baculi negare, quoties illis pontificali more celebrare consenserit, quippe quod nequidquam eis citata Pii VII constitutio suffragetur. Has ergo quæstiones ita resolverem: ad primam partem *Affirmative quoad pileoli usum sub mitra*; ad secundam vero partem *Negative*.

DUBIUM XIII.

Cum protonotarii ad instar in censum veniant Præsulorum inferiorum, nullaue extante quoad ritum pontificali more celebrandi in eorum gratiam præscriptione, tenentur ne, quoties id præstant, saltem in genere (salvis semper juribus quæ spectant Prælatos ordinum regularium) sese conformare decr. S. R. C. diei 27 sept. 1659 ab Alexandro VII sancito quoad ipsos plane Prælatos regulares; potius quam ejusdem S. R. C. decreto sub die 22 Aug. 1822. Ex Roman. Pontif. indulgentia a Pio VII in constit. Decet rom. pontif. diei 4 Jul. 1823 confirmato, quod profecto insignium ecclesiarum Dignitates et Canonicos pontificalium jure gaudentes afficit, quin sint ex numero inferiorum Præsulorum?

Ex his quæ superiori quæstione enucleavimus protonotarios de quibus agimus, prælatis inferioribus nonnisi improprio latoque sensu accenseri ecclesiastici juris expositores docent. Quamobrem quoties eis solemniter pontificali ritu peragere contigerit, nullum sane dubium usque dum apostolicæ Sedi aliter visum fuerit, quod prælatorum inferiorum ritus ac cæremonias observare teneantur. Exiles namque ac modicæ satis eorum prærogativæ videntur, quippe quia vel sunt facultativæ, vel nimium restrictæ. Illud tamen cum Rigantio, *de Proton. Apost., diss. X, num. 247*, animadversione plane dignum habeo, quod in ejusmodi materia privilegii tenor sit potissime inspiciendus, atque ad illius formam facultates et prærogativæ moderandæ, quæ plerumque in bullis, sive litteris patentibus creationis protonotariorum exprimuntur atque enumerantur. Easdem hinc litteras, seu bullas, aut breviam, hac in re maxime attendendas esse putant *Card. Jacobatius de Concil. lib. 1, art. 6, num. 5, Ceccoperius. Lucubr. Canon., lib. 1, num. 124*.

Ceterum secluso harum litterarum tenore, cum protonotarii nostri dignitatem in Ecclesia Romana præferre dicantur, sequitur quod ejus intuitu quædam eis privilegia competere censeantur, quæ inter pontificali ritu rem sacram faciendi prærogativa traditur. Verum quippe est nullam eis usque adhuc peculiarem fuisse solemniter celebrandi præscriptionem constitutam. Ab hoc sacra ista Congregatio abstinuit, ne leges ac decreta sua inconsulto, ac nulla cogente necessitate jubere videretur. Cæremoniale episcoporum suos dedit episcopis ritus ut eorum supra ceteros servaretur præstantia: decreto vero 27 Sept. 1659 quod Alexander VII ratum habuit, abbatibus ceterisque prælatis inferioribus quasdam moderationes præscripsit cæremonias, nonnullosque præstituit fines, ne aliorum sibi jura vindicarent; ac denique decreto 22 Aug. 1822 a Pio VII sua constit. *Decet Rom. Pontif., diei 4 Julii 1823* comprobato, quid insignium pontificalium nomine designetur declaravit, quorum namque usum nonnullarum ecclesiarum illustrium dignitates et canonici ab apostolica Sede jamdiu obtinuerant. Hoc itaque indultum istorum peculiare omnino est et

proprium, ac perperam prorsus a praelatis inferioribus ad exemplum traheretur. Si namque et ad eosdem praelatos inferiores extendi voluissent indultum, hæc S. Congregatio et Pontifex, etiam de illis mentionem saltem in decreto et in bulla facerent; atqui ne verbum quidem de illis, ergo pro ecclesiarum insignium dignitatibus et canonicis exclusive tantum S. C. et Pii VII bulla loquuntur. Propterea cum nulla pro honorariis Protonotariis solemniter celebrandi hactenus constituta sit peculiaris præscriptio, retinendum esse eos quoties id præstent, decreto generali pro ordinum regularium præsulibus sese conformari debere, usque donec appositis et omnino peculiaribus ritibus ac cæremoniis apostolica Sedes provideat. Huic ergo dubia ita satisfacerem: *Interim decreto generali diei 27 Sept. 1659 pro Prælatibus regularibus et inferioribus parcant.*

DUBIUM XIV.

Cum nequaquam protonotarius ad instar in albo Ord. Reg. prælatorum recipiatur, neque illustrium ecclesiarum dignitatibus et canonicis nonnullorum insignium pontificalium privilegio gaudentibus accenseatur, quæritur an ex artic. VII de privileg. extra Urbem, accedente episcopi loci consensu, in quavis diœcesum ecclesia protonotarius iste more pontificali celebrare valeat?

Cum nullam peculiaris ecclesiæ præfecturam protonotarii habeant, nulla hinc eis jurisdictio, nullus populus, nullumque cum ecclesia territorium, omnis ergo illorum præeminentia honoraria est, quæ nullo definitur loco; cumque personale sit privilegium, personam ubique sequitur. Quapropter si extra curiam locorum episcopus quilibet eos concessis privilegiis uti consenserit, utique in quavis diœcesis ecclesia pontificali exercere poterunt, præsertim cum ex superius citata Sixtina constitutione etiam in cathedralibus ecclesiis de illarum semper præsulibus consensu extra curiam pontificalibus omnibus insignibus uti omnino possint. Inde porro omne abbates ecclesiarumque insignium dignitates atque canonicos inter protonotarios discrimen. Dum enim isti, si locorum ordinarii consenserint, in quavis diœcesum ecclesia poterunt pontificali ritu sacra facere: illi vero in suis tantum ecclesiis hoc pollent privilegio, extra quas, etsi expressa ordinarii loci facultas accesserit, nullatenus licet; episcopus enim, excepta executione, in apostolicis indultis nil potest. Vel si melius lubet, in hac dubii resolutione distinguere: aut protonotarius personaliter est ab apostolica Sede uti talis nominatus, vel talis est ratione canonicatus obtenti in ecclesia insigni, ejus capitulum insignium pontificalium honore decoratur. Si primum, de episcopi consensu *Affirmative* in quavis diœcesis Ecclesia; si alterum *Negative* quoad omnes diœcesis Ecclesias, una excepta metropolitana, vel cathedrali, ejus canonici cum protonotariatus vel abbatialis honore, pontificalium quoque usu, ex apostolico indulto forte potiuntur, nisi in bulla concessionis declaretur, privilegium extendi quoque ad omnes civitatis et diœcesis Ecclesias.

Quæ quidem privilegii interpretatio rationi et juri communi magis, m'ra sane sententia, consentanea videtur, nec quidquam illorum juribus derogatur.

DUBIUM XV.

Protonotariis ad instar utine licet cappa magna pontificali; an ne absque tæniolis nigris esse debeat armellini pellicula?

A veterum penulis cappæindumentum suam mutuatur originem, inde dicta a capite cui imponitur, vel quia corpus tegit et ambit. Nullius præeminentiae et honoris olim in primæva Ecclesia habebatur, ea namque cantores et laici sacras Deo laudes in templo persolventes utebantur, ut candorem munditiæ et pœnitentiæ rigorem præmonstrarent, ceu canonicos suos rite episcopus Turniacensis monuit; et S. Carolus Borromæus in Concilio V Mediolanensi, de cappæ significatione: « Cum canonicus cappam induit, « quæ humeros contegit, et brachia quasi devincit, « ex eo amictu intelligat, se repressas, quasque « devinctas habere debere appetitiones, ac se totum « ad Dei voluntatem accommodare. » Dein in choro ea passim canonici nocturnis horis persolvendis induebantur. Processu temporis laicis et clericis, ipsisque canonicis cappæ usus prohibitus, ac uni pontificali dignitati fuit reservata, et illius usum permittendi jus Rom. Pontifices sibi reservarunt, neque hodie canonicis absque speciali apostolicæ Sedis indulto tribuitur, hujus namque indumenti usus tantummodo ipsis in propria Ecclesia permittitur cum capitulariter congregati vel divinas in choro persolvunt laudes, vel aliis vacant capituli functionibus, nunquam vero quando episcopo ministraturi sunt in altari pro privatæ missæ celebratione, vel sacramentorum administratione, quia tunc superpelliceo canonici ipsi uti debent juxta plura S. hujus Congregationis decreta, nulla prorsus consuetudine. Hæc de antiquitate et usu cappæ.

Ut autem rei nostræ propius modo accedamus, huic ego quæstioni *Negative in omnibus* responderem. Primo quidem, quia protonotarii habitus est prælatitius, videlicet vestis talaris, subtanea vulgo appellata, violacei coloris, zona pariter violacea lemniscis instructa, rochetum, seu lineum amiculum manicatum et palliolum, vulgo *mantelletta*, violacei ejusdem coloris, quod est quoddam pallii aut vestis superioris genus, ejus forma in *Cærem. Episcop. lib. I, cap. 1* describitur. Protonotariis autem in pontificiis cappellis tantummodo cappæ usus permittitur, siquidem hodie post Apostolicæ Sedi illum concedendi reservationem, evidenter sane constat excellentiam quamdam præferre, quippe quod S. R. C. decreto diei 31 Jan. 1591 cautum ne episcopi Coadjutor pontificalia in ecclesia exerceans, præsentem Episcopum, cappa utatur, sed uti debeat mantelletta et rochetto. Insuper *Cæremoniale Episcoporum, Lib. 1, cap. III, n. 6* innuit quod « extra diœcesim et Ecclesiam suam « episcopi non utantur cappa, præterquam in romana « Curia cum in divinis, pontifice Maximo vel sacro « Cardinalium Collegio præsentem, assistant. » Si autem hoc Episcopis denegatur, quanto magis pro-

tonotariis denegandum? Cum itaque dignitatem in Ecclesia romana protonotarii obtinere dicantur, ipsis ideo in cappella pontificia tantum cappæ delatio permittitur, quæ extra curiam omnino et quocumque modo vetatur, ac propterea solemniter ad ecclesiam extra Urbem accedentes habitu eorum proprio, qui est prælatus, incedere debent. Nulla præterea responsione indiget altera quæstionis pars circa nigras læniolas; quando enim prout diximus uti debet protonotarius cappa, eamdem hyemali tempore armellineis pellibus albis ornatam esse oportet, ut romanæ Curiae mos est.

DUBIUM VI.

Rem divinam solemniter facturum cum ad ecclesiam curru protonotarius accedat vigore art. X de privil. uti ne potest pileo pontificali, et proprie quid pileus semipontificalis?

Protonotariis, quemadmodum ceteris inferioribus prælatis, pontificalis vel semipontificalis pilei usus largitus est iis solummodo in functionibus et equitationibus quæ in romana Curia celebrantur. Præter has functiones, et extra Urbem prælatis inferioribus adeoque et protonotariis, nullibi sane licet alio, dempto communi, cum suis ornamentis, uti pileo. *Negative* ergo rescribendum sentio in casu, quippe quod ex eodem art. X de privil. haud liquet utrum extra Curiam prædicto galero uti possint.

Pontificalis autem protonotariorum pileus, corculis rosaceis circumornatus, niger existit, ac etiam sericeo suffultus cum lemniscis ornamentisque rosacei coloris, *S. R. C. Febr. 1707.*

Semipontificalis vero, qui ex *S. R. C. decreto 16 Aprilis 1644* apostolicis cum referendariis tum Cæremoniarum Antistitibus tribuitur, eamdem habet Pontificalis pilei formam, minoris vero latitudinis, eademque ornamenta, violacei tamen coloris (*Riganti, de Proton. Apost., diss. VIII, num. 8; Barbos. Jur. eccl. univ., lib. 1, de Proton. Apost.*).

DUBIUM XVII.

Vocatus honoris causa protonotarius ad instar ab Capitulo collegiali, cathedrali, vel patriarchali de cujus gremio non sit ut sacris intersit functionibus, est ne ipsi primus in ordine locus deferendus ad mentem art. VIII de privil. dato etiam quod inter Capituli ejusdem canonicos inveniatur Dignitas cui mitræ usus competat, vel canonici omnes quatenus Collegium constituunt protonotarii titulo decorentur?

Verum quidem est ex citato art. VIII de privil. atque ex eo quod dignitatem in Curia habere dicantur protonotarii, omnibus quibuscumque clericis et personis ecclesiasticis præferendi sint. *Pignatell., Consult., 88, n. 2, tom. 4.* Id tamen tunc locum obtinet, cum dignitates et canonici cujuscumque ecclesiæ uti singuli existunt atque incedunt. Nam si insimul congregati essent, et capitulariter procederent, aliter se res profecto haberet. Quippe quia, cum protonotarii haud faciant collegium, etsi plures

essent insimul, veluti personæ particulares omnino et extraneæ habentur, congruum plane videtur quod locum cedant canonicis in unum coeuntibus, qui universitatem constituunt atque dignissimam moralem personam repræsentant. Hæc porro ratio consentanea est *Cæremonialis Episcoporum* dispositioni, quod superius citato *Lib. I, cap. XXII, n. 9* assignat: « Abbatibus diœcesanis condecens locum... dummodo non sint supra, nec inter canonicos: » et deinceps, *num. 12*, protonotariis apostolicis non participantibus locum constituit post abbates. Deinde *lib. I, cap. XXII, n. 29*, ordinem thurificationis indicens, apertissimis verbis thuris honorem primo dignitatibus et canonicis, postea abbatibus, et denique protonotariis supernumerariis tribuit. Sic pluries ex hujus *S. C.* disposito per plures auctores resolutum esse testantur. Quocirca ad rem nostram *S. R. C. die 23 mart. 1719* hanc dedit decisionem « protonotarii honorarii neque supra, « neque inter canonicos locum habere debent. » *Negative* ergo rescribendum existimo.

DUBIUM XVIII.

An non expediret ut S. R. C. quod jam præstitit respectu Prælatorum ord. regularium et dignitatum ac Canonorum ecclesiarum insignium, idipsum præscriberet quoad usum pontificalium relate ad Protonotarios Apostolicos ad instar?

Profecto ad præcavendos abusos usque adhuc quorundam protonotariorum ambitione obreptos, opportunum id sane omnino videretur; graviõribusque expeditis negotiis *S. R. C.* præstituram fore speramus. Fateor enim in meis peregrinationibus apud exterarum nationum hujuscemodi abusos aliquoties deprehendisse, et non sine offendiculo in quadam insigni Metropolitana basilica conspexisse protonotarium quemdam *ad instar* post vespertas pontificaliter decantatas, solemnem cuidam supplicationi pontificali more indutum præsidem, baculum pastorem chirothecata sinistra sustinentem, dexteraque similiter chirothecata populo per ecclesiam benedicientem! Idcirco ne proprium ambitum vel arbitriam privilegiõrum extensionem posset quis occultare ignorantia, ad quorundam vanitatem coercendam, pluribusque occurrendum incommodis contra juris regulas, rubricarum præscripta ac sacri vestri ordinis decreta, mallet novis in protonotariorum *ad instar* participantium cætum cooptatis una cum muneris renunciatione chartulam tradere, quæ usum et privilegiõrum qualitates illis concessorum clare distincteque describeret; illis interea commonefactis post tertium de excessibus vel abusibus ordinarii monitum, protonotariatus ab honore suspendi. Equidem hoc et mihi durius videtur consilium: extremis sæpe malis sit medicina remediis extremis. Cuivis bene constitutæ reipublicæ expedit sane ne sua re quis male utatur, atque culpa ubi major est, gravior ibi debet esse pœna; illum autem gravissimæ culpæ reum existimo qui aliena jura temerario sibi vindicat ausu, ac præsertim si episcoporum, ipsorumque Ecclesiæ romanæ principum amplitudi-

nem dignitatemque deterat ac labefactet. Alterius enim exemplo sæpe docetur homo, atque pœnæ metu quis bonus efficitur *L. Aut factas, § fin. de pœnis, L. 1, de just. et jur.* Quod si paucorum tumor condigna animadversione muletetur, profecto ceteros in officio retinebit metus, adeo ut et mali exempli ratione gravissimam hanc ipse pœnam imponerem. *L. Omne, § de Re milit.*

DUBIUM XIX.

Num ecclesiæ collegiatæ Canonicus protonotarii titulo decoratus dum pontificali ritu sacris operatur, præter Diaconum et Subdiaconum, presbyterum quoque assistantem cum duobus aliis sacerdotibus iisdemque vel canonicis collegiatæ ejusdem, vel simplicibus presbyteris habeat oportet?

Duorum canonicorum in diaconali officio episcopo tantum loci ordinario solemniter celebranti assistentiam deberi præcipiunt *Cæremoniale Episcoporum, Lib. I, cap. VIII, num. 2, S. R. C., die 9 Maji 1606; Gavanto, Manual. Episc., verb. Canonic. mun. erga Episcop., num. 27.* Prælati episcopo inferioribus et Abbatibus usum pontificalium habentibus *art. VII, sæpe cit. decr. gen. diei 27 sept. 1659* præter duos sacrificii ministros Diaconum nempe evangelii, et subdiaconum epistolæ, duo alii tantum diaconi cum dalmaticis et unicus presbyter cum pluviali ipsis solemniter celebrantibus assistentes permittuntur. Episcopi vero coadjutori pontificalia exercenti *S. R. C. Decreto diei 1 sept. 1607* duo assistentes diaconi denegantur, licet unus presbyter assistens in pluviali concedatur. Quod et Romæ quoque episcopis celebrantibus solemnne habetur, cardinalibus vero tantum in suis titularibus ecclesiis diaconi duo assistentiam præstant. Ex hisce omnibus liquido patet hanc diaconorum assistentiam quamdam præferre excellentiam cum jurisdictione adjunctam; adeoque protonotariis nulla jurisdictione pollentibus, nequaquam exhibenda est. Unde respondendum puto: *Affirmative quoad presbyterum, Negative vero quoad diaconos assistentes.*

Quoad alteram quæstionis partem rescribendum censerem non repugnare quod tam presbyter assistens, quam diaconus est subdiaconus sint canonici.

DUBIUM XX.

Habitu ne canonicali, aut pluviali uti debet presbyter assistens, qui est canonicus?

Qui res liturgicas, vel a limine salutaverit, nemo dixerit habitum canonicalem sacris accenseri indumentis, et cum ipso ministrari posse in altari, quod adeo verum est, ut decreto *diei 12 jul. 1628* sacramentorum administrationem habitu choralis, cen alibi diximus, hæc sacra congregatio canonicis expresse vetaverit. Honoris igitur et dignitatis canonicale est insigne, quo profecto uti non decet dum sacra peraguntur. Hac porro ratione ducta eadem sacra congregatio *die 3 aug. 1602* decrevit assistentiam quæ sit ad missas et vespas fieri cum pluviali. His autem aliquid addere inutile putamus, ideoque rescriben-

dum videtur: *Negative ad primam, affirmative ad secundam partem.*

DUBIUM XXI.

An protonotarius ad instar habitu prælatitio incedens in ecclesia intrinsecus, forasve cruce pectorali uti valzat?

Jam responsum in VIII, ea potissimum ratione quia crux pectoralis haberi debet pro protonotariis uti pontificale ornamentum solummodo in solemnibus sacrorum celebratione; ideoque *negative.*

DUBIUM XXII.

Utrum ea tantum cum solemniter uti celebrat possit?

Ob allatas rationes in VI et XXI affirmative respondendum arbitror.

DUBIUM XXIII.

Divinis pontificaliter vacaturus potestne sacras vestes de altari sumere?

Jam responsum in I.

DUBIUM XXIV.

Sacra solemnia protonotario peragente num episcopali solio, ob perennem cathedræ episcopalis memoriam in ecclesia usque ad annum 1828 consistenti, uti liceat?

Cathedram in ecclesia conscendere, in eaque sedere uni licet episcopo loci ordinario, qui plenam habet in diœcesi jurisdictionem. Id autem jure factum: populi namque mores ipse quasi vigilantissimus speculator inspecturus, eminentiori loco rem ipse prospectare debet: doctor et magister concreditam sibi plebem edocturus, magisterii cathedram teneat oportet. Neque aliis tantus tribuitur honos, quemadmodum enim unus episcopus, ita unus in diœcesi magister et doctor.

Re namque vera, cathedra datur Pontifici quia, uti diximus, speculator est: ideo, ut ait Durandus, *Rational. divin. officior. lib. II, cap. 11, num. 2*, ex instituto Clementis I cathedra sive locus ejus in ecclesia altior est, ut superintendat et populum custodiat, omnesque conspiciat, et illum cuncti. Hinc requisita *S. R. C.* num episcopus unius ecclesiæ deputatus administrator alterius ecclesiæ, in functionibus pontificalibus gauderet omnibus illis præeminentiis et prærogativis, quibus fruuntur et gaudent ceteri episcopi in propriis diœcesibus, *die 22 Aug. 1722, Negative* respondit. Atque ulterius interrogata num dictus episcopus administrator amovibilis ecclesiæ vacantis, dum cantat missam aut vespas in pontificalibus possit occupare sedem episcopalem quatuor gradibus elevatum, *Negative* pariter responsum est, sed super faldistorium prope altare sedere edixit. Jurisdictionem ergo super cathedram in ecclesia sedere importat. Atqui cum nulla sit Protonotario in quavis diœceseos ecclesia jurisdictio, nullo modo igitur ei fas est occupare cathedram episcopalem, quæ forte in ecclesia, ubi pontificaliter ipse celebrat,

reperiretur; sed super faldistorium sedebit, prout de episcopo administratore citato decreto præscribitur. Responderem itaque: *Negative in casu.*

DUBIUM XXV.

*Utrum protonotarius domo egrediens ecclesiam adi-
turus, possit vel debeat comitari per sacerdotes
superpelliceo indutos, vel privatim ad templum
debeat accedere?*

Proposito dubio respondendum videtur: *Negative in omnibus quoad primam partem; et Affirmative quoad secundam.* Abbates enim non sunt associandi ex propria domo, nec excipiendi cum ad celebrandum pontificaliter accedunt; ceremoniale episcoporum quippe hoc in casu minime abbates comprehendit, prout *die 11 dec. 1613* hæc sacra congregatio declaravit; atque in una *Baren.* consuetudinem ut archipresbyter a cleris et presbyteris associetur, sicut episcopus a canonicis, tollendam omnino esse rescripsit *sub die 4 jul. 1615.*

Jam vero ex superiori dubii XI resolutione vidimus Protonotariis præcedere abbates, qui infulati dicuntur, quique jurisdictione quasi episcopali instruuntur. Archipresbyteris vero honore tantum Protonotarii antecedunt, externaque est omnis inter eos discrepantia. *Privatim* ergo, etsi solemniter celebraturi, ecclesiam petant.

DUBIUM XXVI.

An in templi vestibulo fores ingrediens aqua lustrali possit, more episcoporum, populum aspergere?

De episcopo suffraganeo occasione episcopalium functionum ad ecclesiam accedente sacer iste ordo decreto *diei 6 sept. 1698* constituit, ut ad ecclesiæ ostium ei porrigatur aspersorium quo suffraganeus seipsum tantum aspergat; populi ergo aspersio in ipso ecclesiæ limine actus est jurisdictionis, qua sane haud fruitur protonotarius. Porro si episcopo suffraganeo actus iste prohibetur, an ne protonotario licere dicemus? Nullo sane modo; adeoque et *Negative* omnino rescribendum, uti jam in casu sacra congregatio cærimonialis anno 1855 declaravit.

DUBIUM XXVII.

Pastorali baculo, aliove id genus signo æquipollenti uti ne potest?

Super hac re jam in VI dubio responsum dedimus. Nescio equidem quid *per aliud ejusdem generis signum æquipollens* intelligatur; fortassis *de clavi* illa qua in supplicationibus utuntur *Mazzerii*, vel de illa *virga*, quam sodalitatum Custodes adhibent...? Alteram hanc quæstionis partem nulla animadversione indigere putamus.

DUBIUM XXVIII.

Anne Ordinarius loci episcopus, solii episcopalis honorem protonotario deferre valeat?

Ceteris in ecclesia præeminentias, prærogativas ac privilegia conferre unius est supremi Pontificis, qui summus rei christianæ moderator ob amplissimam

qua gaudet in universali Ecclesia jurisdictionem, unus potest cui expedire visum fuerit, honorifica quæque præstare. Hinc inconsulta apostolica Sede episcopus haud potest ecclesiæ suæ cathedralis canonicis signum aliquod præeminentiæ, ut dignoscantur a ceteris, concedere, vel concessum mutare *S. R. C. in Hydrunt. 1 sep. 1612, Barbos., de Canon. et Dignit., cap. 2, num. 27).* Quod si hac in re, quæ minor quidem videtur, quam protonotario sedis episcopalis usum permittere, nulla est episcopi facultas, a pari, vel potiori ratione nulla prorsus erit; quoad propositam quæstionem: *Negative* ergo respondendum sana dictat ratio.

DUBIUM XXIX.

Posito quod sedem episcopalem ascendere nequeat, num in cornu epistolæ vel evangelii ei parari debeat locus?

Inter liturgicos convenit, quod qui missam celebrat quoties non possit sedere in throno, parandus tunc sit ei locus in cornu epistolæ. Locus enim sedis pontificalis vel abbatialis est cornu evangelii. Hinc et Romæ ubi episcopi throno uti non possunt, exceptis cardinalibus in ecclesiis titularibus, in faldistorio celebrantes sedent in cornu epistolæ; sic et protonotarii sedere debent dum sacris solemnibus pontificali more operantur.

DUBIUM XXX.

Quænam ab Ordinario loci jura eidem deferri possunt?

Nova jura proprie loquendo protonotario nulla conferre potest diæcesanus episcopus. Cum autem ecclesiasticam dignitatem in Ecclesia romana, quæ ceterarum caput est et mater, protonotarius obtineat, ejus propterea opera loci ordinarius uti quidem potest iis in officiis muneribusque defungendis, quæ a constitutis in ecclesiastica dignitate obtineri atque de jure solent exerceri (*Ceccoperius, Lucubrat., lib. 1, num. 122).* Potius ergo quam privilegia nova, declarare potest episcopus, quibus officiis muneribusque aptus ille videatur et dignus.

In judices itaque conservatores privilegiorum regularium sive alias exemptorum jure deputantur ac licite assumuntur (*Fabrus de Prot. Apost., cap. 10, num. 8).*

Item in judices synodales etsi nullum habeant in ecclesia cathedrali canonicatum, jure deputare et constituere potest episcopus (*Spada, Consult. 53, num. 6, lib. 3).*

In commissarios apostolicos præterea ac delegatos judices pro causis ecclesiasticis ac litibus beneficiis terminandis, juxta textum in *cap. Statutum de Rescript., in 6,* deputari non prohibentur *ex Fermo-sino, in cap. Sua Nobis, quæst. 4, num. 17-18.*

Cum non fide sed vere ac proprie ecclesiastica dignitate in ecclesia romana præfulgeant, si episcopo bene visum fuerit, potest quis fidei professionem, ad quam sive de jure sive ex pontificiis decretis emittendam teneatur in manibus episcopi, alteriusve

personæ quæ sit in dignitate ecclesiastica constituta, coram protonotariis emittere eum post Theodosium Rubeum, in respons. de Præcedentia Protonot., part. 4, tom. 2, singular. Rot. Rom.; Fabrus, de Pronot. Apost., cap. 10, num. 31.

Pensionum quoque translationes coram eis jure fiunt ac possunt fieri, id docente Fattinello, de transl. Pension., cap. 3, num. 4, S. R. Rotæ Decis. 153, num. 14, part. 5, recent., Roman. transl. Pension, 26 junii 1713, coram Lancetta.

Conficiunt denique, juxta Benedicti XIV, de canonic. Sanctorum, doctrinam, et plura sacræ hujus Congregationis decreta, processus in causis beatificationis et canonizationis servorum Dei.

DUBIUM XXXI.

An quæ sequuntur S. R. C. decisiones hactenus vigeant, necne, videlicet prima: «Protonotarius utens habitu « protonotarii, et prælati, etiamsi non sit prima « dignitas, debet præcedere archidiacono primæ dignitati, dummodo tunc non lucretur distributiones « quotidianas. » S. R. C. in una nullius Terræ Piscie, 15 Jan. 1611. Altera vero: «Protonotarius « non potest uti habitu protonotarii et prælati, in « processionibus, et aliis actibus publicis, in quibus « cum Capitulo intervenit. » S. R. C. in Aseulan. 19 Novemb. 1611?

Affirmative respondendum arbitror in casu. Lex enim tunc cessat quum legis cessat ratio; at vero harum legum adhuc ratio perseverat, istis ergo legibus obediendum, donec per legem omnino oppositam ipsis derogetur, vel prorsus illæ abrogentur.

DUBIUM XXXII.

Num pileolo violaceo, more Episcoporum, absque Pontificio indulto, extra canonem uti possit?

Nequaquam in missæ celebratione participantibus licere uti pileolo, nisi expresse ab apostolica Sede facultatem obtinuerint, compertissimi juris est. Ipsi namque episcopi, atque Ecclesiæ romanæ Patres cardinales si ad altare eum pileolo accedere cupiunt, speciale indultum ab summo Pontifice impetrare tenentur. Id canone Nullus Episcopus, de Consecr., distinct. 1 apertissime liquet. En igitur canonis verba: « Nullus episcopus, presbyter, aut diaconus « ad solemnia missarum celebranda præsumat eum « baculo introire, aut velato capite altari assistere, « quoniam et Apostolus prohibet, viros velato capite « in ecclesiam intrare, et qui temere præsumperit, « communione privetur. » Qua sub prohibitione vero et pileolum contineri communis fert sententia, de qua Quartus, in Rubr. Miss., part. 2, tit. 2, de ingres., ad Altar.; Anselmus Solerius, de Pileol.; Sarnellius, in Epist. Eccles., tom. 1, ep. 15; Monacelli, tom. 4, suppl., form. Hoc ergo privilegio absque apostolico indulto si non fruuntur protonotarii participantes, quibus præ aliis protonotariis potiora competunt jura, si episcopi, ipsi si purpurati Ecclesiæ principes eo nullatenus uti possunt quin expresse a summo ecclesiæ principe acceperint facultatem; ita ne verum protonotarios honorarios vi tantum privile-

giorum generatim ipsis concessorum ea prærogativa donari? Perperam omnino. Quamobrem episcopus loci debet hanc illis interdicare corruptelam.

Animadvertendum ulterius pileoli violacei usum episcopis tantum nuperrime anno 1867, centenaria martyrii SS. apostolorum Petri et Pauli labente memoria, concessisse D. N. Pium IX ad differentiam prælatorum inferiorum, aliorumque præsulum qui nigro colore uti debent. Obvia ergo Negativa responsio occurrit.

DUBIUM XXXIII.

S. R. C. decr. 21 Aug. 1601 Protonotariis titularibus in missæ celebratione annuli usum cum gemma prohibuit. Hæc inibitio extenditur ne vel ad Protonotarios, de quibus mentio? Gregorius XVI eandem prohibitionem innovavit quoad Protonotarios honorarios. In Gallia et alibi in missæ celebratione Protonotarii ad instar utuntur annulo gemmato, jure ne id, an secus?

Quoad primam quæstionis partem jam satis disseruimus in responsione ad V dubium; et sanæ memoriæ Gregorius XVI Constitutione sua nequaquam derogavit legi vigenti quoad protonotarios honorarios.

Ad alteram vero dubii partem male se gerere respondendum Gallos et aliarum regionum protonotarios existimo, et eurent episcopi ut mala hæc consuetudo, seu potius abusus de medio tollatur. In responsione ad V dubium etiam de hoc fuse egimus: ea ne repetita erambe graviores simus, ibi recollantur; atque Negative interrogationi respondendum existimo.

Hæc sunt quæ pro ingenii mei modulo, et pro virium mearum exiguitate Sacro Vestro Consessui humillime subjicio, hilari animo religiosissime amplexurus, quidquid a sapientissimo Vestro oraculo, Patres Eminentissimi, definiri contigerit.

ANTONIUS CATALDI,

SSmi D. N. Pii Papæ IX, et Apostolicæ Sedis Cæremoniarum Magister.

SUMMARIUM.

N. 1.

Foris: « SSmo Domino Nostro PIO Papæ IX.

Intus: » BEATISSIME PATER,

Ad pedes S. V. humiliter provolutus Eugenius Lachat, Episcopus Basileæ in Helvetia, postulat ut solvantur dubia:

Sequuntur II dubia.

N. 2.

Alla S. Congregazione de' Riti in Roma.

Esiste in Dalmazia sotto l'Impero d'Austria la insigne Collegiata di Traù nella diocesi di Spalatro. In questa vi è un Capitolo composto d'un arciprete-parroco e cinque canonici, Capitolo che sempre ebbe a cuore il proprio dovere e vigilò scrupolosamente alla retta osservanza delle discipline ecclesiastiche, nè lasciò mai introdurre abusi. Ad un canonico di

questa Collegiata fu graziosamente concesso dal glorioso ed immortale Sommo Pontefice Pio IX con breve apposito il titolo di *protonotario apostolico ad instar participantium* coll'uso dei pontificali, e la Collegiata stessa rallegrossene per tale grazia concessa ad un suo membro. Siccome però questi titoli fino a quest'oggi mai si ebbero in Dalmazia e sono affatto ignoti i riti e le ceremonie che deggionsi prestare a questi prelati, nè vennero determinati dal vescovo diocesano; così questo Capitolo Collegiato sempre geloso della propria disciplinatezza supplica essa S. C. de' Riti perchè degnar si voglia di abbassare le dilucidazioni che qui si ricercano.

Sequuntur XIV dubia.

D. Marco Travireca, Capo Capitolare.

N. 3.

Monsig. Crosnier, vicario generale del vescovo di Nevers, Proton. Apost., supplica la S. C. dei Riti per la soluzione dei seguenti dubbj:

Sequuntur VII dubia.

N. 4.

Alla S. C. dei Riti.

L'Umillimo sottoscritto, cui la somma clemenza dell'immortale Pontefice Pio IX con venerabilissimo Breve ha graziosissimamente promosso alla dignità di protonotario apostolico *ad instar participantium*; si permette di proporre devoto alla S. C. dei Riti i seguenti quesiti, colla preghiera che vengano benignamente assoggettati a maturo esame e graziati a suo tempo d'una soluzione legale.

Sequuntur X dubia.

Se la S. C. volesse graziosamente emanare un'istruzione apposita che comprendesse oltre l'enumerazione de' privilegi dei protonotari e alcuni schiarimenti che potrebbero servire di soluzione indiretta de' suenunciati quesiti tutto quello che fosse in grado di eliminare autorevolmente le tante difficoltà che non rare volte vengono mosse sia per ignoranza de' privilegi accordati dalla S. Sede e per misera gelosia di qualche membro capitolare, nè si possono così facile refutare da chi ne ha interesse o per modestia o per avversione a vani litigi o anche per difetto d'una valida e chiara norma regolatrice, non s'avrebbe più a deplorare che ciò che Roma benignamente accorda, venga da chi dovrebbe devoto obbedire impunemente distrutto, ed i protonotari stessi a tutela della dignità onde vengono dal sommo Gerarca della chiesa insigniti, saprebbero cosa ad essi competa, e talvolta forse anco non oltrepasserebbero i limiti delle proprie attribuzioni, condotti essi pure in errore da un'analogia non sempre giustificabile.

Prontissimo e desiderosissimo d'obbedire mai sempre con la più scrupolosa puntualità ad ogni decisione d'essa venerabilissima Congregazione de' Riti, ha l'alto onore di rassicurarsi con la più profonda venerazione della medesima, del paro che della S. Chiesa cattolica apostolica romana.

Devotissimo e Umilissimo Figlio,
Sacerdote Luigi Cesare Pavissich, dottore in diritto ecclesiastico, canonico onorario, Imperiale Reale Consigliere di Luogotenenza e Ispettore Generale delle scuole primarie del littorale Austro-Illirico.

Die 15 Januarii 1869.

R. D. Antonius Cataldi, cæremoniarum apostolicarum Magister, suam in scriptis sententiam communicet super hoc et super aliis adjectis supplicibus libellis.

D. Bartolini, S. R. C. Secretarius.

Ex Secretaria Sacrorum Rituum Congregationis.
Die 9 Novembris 1869.

Eminentissimus et Reverendissimus D. cardinalis Nicolaus Paracciani-Clarelli dignetur videre et referre in S. Rituum Congregatione Ordinaria.

D. Bartolini, S. R. C. Secretarius.

N. 5.

Privilegia Protonotariorum Apostolicorum ad instar participantium ex scripturis et bullis desumpta quæ in Archivio Collegii Protonotariorum Apostolicorum de numero Participantium asservantur.

1. Sunt familiares summi pontificis ac prælati domestici, ita tamen ut etiam ordinariorum jurisdictioni subiciantur.

2. Utuntur rocchetto, cappa et mantelletto, nec non mantellone in equitationibus pontificalibus.

3. Lugubria induunt vestimenta in morte Pontificis, violacea in assumptione successoris.

4. In equitationibus pontificalibus immediate sequuntur episcopos solio assistentes; præcedunt vero episcopos solio non assistentes, quia hi habent tantummodo mantelletum.

5. In cappella papali locum habent post eminentissimos cardinales diaconos, scilicet in parte posteriori.

6. Si in cappella papali deficient participantes locum et functiones istorum accipiunt, ita ut etiam privilegio gaudeant sedendi in scammo episcoporum post ultimum episcopum, si unus tantum sit protonotarius.

7. Extra Urbem in solemnibus poterunt induere omnia pontificalia, habito tamen ordinariorum consensu.

8. In Urbe et extra, cum in Collegiatis tum in Cathedralibus ac Patriarchalibus, præcedunt omnes canonicos, præter episcopos.

9. Eo quod sunt protonotarii, sunt etiam utriusque signaturæ referendarii.

10. Jus habent insuper pileo pontificali ac semipontificali cordulis floccisque et *cajarello* rosaceis serieis etiam circumornato, et ferunt quotidianum pileum cum cordulis ipsis et *cajarello*.

11. Habent indultum privati oratorii, ab ordinario visitandi atque approbandi, in quo diebus etiam solemnioribus in consanguineorum et affinium secum cohabitantium, nec non famulorum suorum

Præsentia missam vel per se celebrare, vel per quemcumque sacerdotem sæcularem vel cuiusvis ordinis regularem rite probatum, celebrare facere libere possint et valeant.

12. In eodem oratorio fruuntur stationibus cum indulgentiis quæ lucrantur etiam in Urbe visitando stationales ecclesias.

13. Absente protonotario, in ipso oratorio licet celebrare missam, dummodo aliquis de supradictis in articulo 11 sit præsens, et dummodo ipse protonotarius domicilium non permutaverit, ac hoc oratorio uti velit aliunde.

Datum Romæ e secretaria collegii protonotariorum apostolicorum de numero participantium, die, etc.

Loco ✕ signi Collegii prædicti.

APPENDIX LXXIV.

DE CASIBUS AD CONSCIENTIAM SPECTANTIBUS.

Casus ad forum conscientiae pertinentes, nominibus reticitis, ac litteris obsignatis, sunt proponendi. Monentur confessarii et animarum rectores ne istos casus procuratoribus manifestent, sed litteras obsignatas et suppressis recurrentium nominibus pœnitentiario majori transmittere curent.

Monitum S. Pœnitentiariæ apostolicæ. Quamvis praxis et prudentia doceant, casus occultos ad forum conscientiae pertinentes, Sacra Pœnitentiariæ, literis obsignatis, ad eminentissimum dominum cardinalem pœnitentiarium majorem missis ac nominibus reticitis, esse proponendos, tamen aliquis sive ex confessariis, sive ex animarum pastoribus ab hujusmodi praxi declinans, casus ipsos literis apertis ac per procuratores etiam laicos non solum exponere, sed et iisdem procuratoribus illos narrare, ad hoc ut super ipsis supplices conficiant libellos Sacra Pœnitentiariæ exhibendos, interdum non abhorret. Quod quidem quantum dedecet et quantum præferat scandali nemo est qui non videt. Quare Sacra Pœnitentia, hanc omnino reprobendam agendi rationem e medio tollere cupiens, omnes et singulos confessarios et animarum pastores graviter monet, ut a prædicto recurrenti modo prorsus abstineant. Ceterum, si opera alicujus procuratoris in alma urbe uti velint, litteras obsignatas prælaudato cardinali pœnitentiario majori tradendas, suppressis nominibus ad ipsum procuratorem transmittere quidem poterunt, ast memoratos casus Sacra Pœnitentiariæ proponendos nunquam et nullimodo narrare seu manifestare audeant.

Datum Romæ in Sacra Pœnitentia die, etc.

APPENDIX LXXXV.

DE PECUNIA PAPYRACEA.

An conditio adjecta in conventionione de restitutione non aliter facienda, quam in sonante pecunia, vim suam amittat, etiam in foro conscientiae per subsequentem legem civilem illam irritantem? Responsio S. Pœnitentiariæ.

Eme ac Rme Domine. — Titius anno 1860, cum nondum gubernium hac in Longobardica provincia papyraceæ pecuniæ coactivum usum dedisset, per syngrapham fœneratus est Sempronio centum et viginti aureos vulgo nuncupatos *marenghi*, his conditionibus datis et acceptatis, quæ sic sonant :

« Le capital devra être restitué en espèces effectives de cent vingt pièces de vingt francs, d'un poids et d'un titre juste, à l'exclusion de toute autre chose tenant lieu de l'argent comptant, savoir, des effets de commerce négociables de quelle façon que ce soit, billets de banque, papier-monnaie, et toute autre représentation de l'argent, quoique ce fût établi autrement par loi, le débiteur renonçant dès ce moment à la faculté que la loi pourrait lui accorder. Que si, nonobstant une convention aussi formelle, la loi autorisait le débiteur à payer avec des valeurs représentatives de l'argent, et si par conséquent le créancier était obligé d'accepter ce paiement, le débiteur s'engage à payer la somme, non selon la valeur nominale mais en quantité suffisante pour réaliser par le change commercial la somme sus-énoncée de cent vingt pièces de vingt francs effectifs et tout intérêt y relatif, pareillement au comptant. »

His pactis, eorundem ad tramitem usque ad hanc diem Sempronius fœnus dedit, sed nunc ad reddendam dictam sortem a Titio compulsus detrectat stare conventis; scilicet neque vult auream solvere pecuniam, neque super papyraceam addere quantum in præsens requiritur ut aureæ, juxta differentiam, vulgo *aggio*, æquiparetur hanc in medium rationem afferens, quod lex civilis, decernendo chartaceam pecuniam pro metallica ab omnibus accipiendam, declaravit insuper irritum omnino pactum antecedens de restitutione summæ capitalis et solutione fœnoris in metallicis et non in chartaceis nummis facienda. En articulum legis latæ Florentiæ 1 die maii 1866, ad rem de qua agitur :

« Article 3. Les billets de banque seront don-

nés et reçus comme argent comptant pour leur valeur nominale dans les paiements qui sont effectués dans l'Etat soit entre le trésor public et les particuliers, sociétés et corps moraux de toute espèce, pour un titre quelconque et même à-compte ou pour solde de contributions ou d'emprunts, soit entre particuliers ou sociétés ou corps moraux de toute sorte, de part et d'autre, nonobstant toute disposition contraire de la loi ou tout pacte conventionnel. »

Ad animarum directionem quæritur igitur :

I. An simplex conditio adjecta in chirographo de restitutione non aliter facienda, quam in sonante pecunia, vim suam amittat etiam in foro conscientie per subsequentem legem civilem illam irritantem. Et quatenus affirmative :

II. An Sempronius hoc in casu, id est per speciales condiciones ut supra stipulatas tuto se possit etiam in foro interno conformare huic sibi perutili, legi civili, quando hæc, etiam his adunctis, in foro externo illi suffragaretur.

Comi, quarto kalendas jan. 1872.

Sacra Pœnitentia, mature consideratis propositis dubiis, respondet :

Ad primum : *Regulariter affirmative, nisi peculiare obstant circumstantiæ, super quibus recurrendum erit in casibus particularibus, eisdem diligenter expositis.*

Ad secundum : *Attenta qualitate pactorum, nec non attento tenore legis, de qua in casu, negative.*

Datum Romæ in S. Pœnitentia, die 21 januarii 1873.

APPENDIX LXXVI.

DE VICARIO CAPITULARI ET EPISCOPO ELECTO.

Constitutio apostolica de jurisdictione vicarii capitularis. — Totâ ordinaria episcopi jurisdictio ad vicarium capitularem transit, nec ullam partem potest capitulum sibi reservare, neque ad certum et definitum tempus vicarium constituere multoque minus remove. — Episcopi nominati et præsentati a supremis publicarum rerum moderatoribus nequeant curam, regimen et administrationem suscipere ante exhibitionem litterarum apostolicarum de collato episcopatu.

INCHISTISSIMI IN CHRISTO PATRIS ET DOMINI NOSTRI DOMINI, PII DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ IX CONSTITUTIO SUPER VICARIIS CAPITULARIBUS NEC NON ELECTIS ET NOMINATIS AD SEDES EPISCOPALES VACANTES.

PIVS EPISCOPUS, SERVUS SERVORUM DEI, AD PERPETUAM MEMORIAM. — ROMANUS Pontifex, pro munere sui divinitus collato regendi ac gubernandi uni-

versam Christi Ecclesiam, non solum SS. Canonum observantiam urgere, sed etiam illorum certum et authenticum sensum declarare satagit, si quando quidpiam dubitationis in aliquo occurrat, ne diversis interpretationibus materia præbeat, atque inde ecclesiasticæ disciplinæ unitas rumpatur, cum magno ecclesiastici regiminis detrimento.

Sane juxta antiquam ecclesiæ disciplinam, sede episcopali vacante, diœcesis administratio ad capitulum cathedralis ecclesiæ devolvitur ; quod olim per se ipsum diœcesim, toto tempore, quo sedes vacabat, administrare poterat, vel, uni, aut pluribus diœcesim administrandam committere, libera eidem relicta potestate deputatos eligendi, eisque delegatam jurisdictionem, sive quoad usum, sive quoad tempus arctandi, et constringendi.

At vero concilii Tridentini patres animadvertentes gravissima, quæ passim oriebantur incommoda ex administratione viduatæ ecclesiæ cœtui personarum diversi fere ingenii concredita, ad ea vitanda sapienter decreverunt : ut *capitulum, sede vacante, officialem seu vicarium, infra octo dies post mortem episcopi, constituere, vel existentem confirmare omnino teneatur, qui saltem in jure canonico sit doctor, vel licentiatus, vel alias quantum fieri poterit idoneus. Si secus factum fuerit, ad metropolitanum deputatio hujusmodi devolvatur, et si ecclesia ipsa metropolitana fuerit, aut exempta, capitulumque, ut præfertur, negligens fuerit, tunc antiquior episcopus ex suffraganeis in metropolitana, et propinquior episcopus in exempta, vicarium possit constituere (1).*

Hujusmodi vero decretum varie interpretati sunt privati canonicarum rerum scriptores. Quidam enim censuerunt posse capitulum in constituendo vicario aliquam jurisdictionis partem sibi reservare ; alii putaverunt fas esse capitulo ad certum tempus vicarium pro arbitrio remove, et alium substituere.

Recensitæ scriptorum sententiæ a nonnullis capitulis libenter exceptæ sunt : quo factum est, ut in hac re tam magni momenti disciplinæ uniformitas deficeret, et Tridentinum decretum optatum finem plene non attingeret. Quamvis autem SS. Urbis Congregationes has sententias, suis responsis in casibus occurrentibus, pluries reprobaverint, ita ut ex earum responsis manifeste appareat, quæ fuerit mens patrum Tridentinorum in edendo decreto superius relato ;

(1) Sess. 24, Cap. 16 de Reform.

attamen cum nondum omnia ubique ad eam mentem exigi videamus, ad submovendam prorsus quamlibet dubitationis causam vel obtentum, iisdem responsis et declarationibus apostolicæ auctoritatis robur adjiciendum censemus. Quocirca motu proprio, ac certa scientia, et matura deliberatione nostris deque apostolicæ potestatis plenitudine declaramus et decernimus: totam ordinariam episcopi jurisdictionem, quæ vacua sede episcopali ad capitulum venerat, ad vicarium ab ipso rite constitutum omnino transire; nec ullam hujus jurisdictionis partem posse capitulum sibi reservare, neque posse ad certum et definitum tempus vicarium constituere multoque minus remove, sed eum in officio permanere quousque novus episcopus litteras apostolicas de collato sibi episcopatu capitulo, juxta Bonifacii VIII prædecessoris nostri constitutionem (1), vel capitulo deficiente, ei exhibuerit, qui, ad normam SS. Canonum, vel ex speciali S. Sedis dispositione vacantem diœcesim administrat, vel ejusdem administratorem, seu vicarium deputat.

Quamobrem pro nullis habendæ sunt limitationes, seu quoad jurisdictionem, seu quoad tempus adjectæ a capitulo electioni vicarii capitularis, qui idcirco, iis non obstantibus, officium semel sibi rite collatum, toto tempore, quo sedes episcopalis vacua fuerit totamque ordinariam jurisdictionem episcopalem libere et valide exercere perget, donec novus episcopus apostolicas canonicæ suæ institutionis litteras, ut diximus, exhibeat.

Hac autem occasione declaramus etiam, et decernimus ea, quæ a Gregorio X Decessore nostro in concilio Lugdunensi 2º de electis a capitulis, constituta sunt (2) comprehendere etiam nominatos, et præsentatos a supremis publicarum rerum moderatoribus, sive imperatores sint, sive reges, sive duces, vel præsides, et quomodo-cumque nuncupantur, qui ex S. Sedis concessione, seu privilegio jure gaudent nominandi, et præsentandi ad sedes episcopales in suis respectivis ditionibus vacantes, abolentes idcirco, cassantes, et penitus annullantes usum, seu potius abusum sub quovis titulo, vel prætenso et asserto privilegio, quæsito colore, et quacumque causa, licet speciali et expressa mentione digna, in quibusdam regnis seu regionibus præsertim longinquis invecum, quo capitulum ecclesiæ cathedralis vacantis obsequens invitationi seu mandato,

licet verbis deprecatoriis concepto, supremæ civilis potestatis concedere, et transferre præsumit, ac de facto concedit et transfert in nominatum et præsentatum ad eandem ecclesiam illius curam regimen et administrationem, eamque nominatus et præsentatus sub nomine provisoris, vicarii generalis, aliove nomine gerendam suscipit ante exhibitionem litterarum apostolicarum, uti superius dictum est, de more faciendam, remoto proinde vicario capitulari, qui ex juris dispositione toto tempore vacationis ecclesiæ eam administrare, ac regere debet. Confirmantes autem alia etiam decessorum nostrorum, et præsertim sa. me. Pii VII decreta et dispositiones, declaramus et decernimus, ut si interea vicarius capitularis decesserit, aut sponte sua muneri renuntiaverit, aut ex alia causa officium ipsum legitime vacaverit, tunc capitulum, vel capitulo deficiente, qui potestatem habet deputandi vacantis ecclesiæ administratorem, seu vicarium, novum quidem vicarium, vel administratorem eligat, nunquam vero electum in episcopum a capitulis, aut a laica potestate nominatum seu præsentatum ad dictam ecclesiam vacantem, cujus electionem ac deputationem, si eam capitulum, vel alius, uti supra, peragere præsumserit cassamus, annullamus et omnino irritam declaramus.

Confidimus autem dignitates, et canonicos cathedralium ecclesiarum vacantium, ac illos qui, deficientibus capitulis, vicarios deputant, aut vacantes ecclesias legitime administrant, plene exequuturos quæ hisce nostris litteris declarata et decreta sunt; ubi vero, quod Deus avertat, ea exequi detrectaverint, ac concedere et transferre in nominatum et præsentatum ad eandem ecclesiam ejus curam, regimen et administrationem sub quovis titulo, nomine, quæsito colore ausi fuerint, præter nullitatem jam decretam prædictæ concessionis et translationis, præfatos canonicos ac dignitates excommunicationis majoris, nec non privationis fructuum ecclesiasticorum beneficiorum quorumcumque, aliorumque reddituum ecclesiasticorum per eos respective obtentorum, similiter eo ipso incurrendis pœnis innodamus, et innodatos fore decernimus, et declaramus; ipsarumque pœnarum absolutionem seu relaxationem nobis et romano pontifici pro tempore existenti dumtaxat specialiter reservamus.

In easdem pœnas pariter reservatas ipso facto incurrunt nominati, et præsentati ad vacantes ecclesias, qui earum curam, regimen, et administrationem suscipere audent ex concessione, et

(1) Extravag. *Injunctæ* de Electione inter comm.

(2) Cap. *Avaritiæ* de Electione in 6º.

translatione a dignitatibus et canonicis aliisque, de quibus supra, in eos peractam, nec non ii, qui in præmissis paruerint, vel auxilium, consilium, aut favorem præstiterint, cujusque status, conditionis, præeminentiae, et dignitatis fuerint.

Præterea nominatos, et præsentatos jure, quod eis per nominationem et præsentationem forte quæsitum fuerit, decernimus eo ipso privatos.

Sivero aliqui ex prædictis episcopali characterē sint insigniti in pœnam suspensionis ab exercitio pontificalium, et interdicti ab ingressu ecclesiæ ipso facto, absquo ulla declaratione incidunt, S. Sedi pariter reservatam.

Insuper quæcumque a sic nominatis et præsentatis in administrationem vacantium ecclesiarum intrusis fiant, mandentur, decernantur et ordinentur cum omnibus et singulis inde quovis modo sequutis, et quomodocumque sequuturis omnino nulla, invalida, inania, irrita, et a non habentibus potestatem damnabiliter attentata, et de facto præsumpta, nulliusque valoris, momenti, et efficaciae esse, et perpetuo fore tenore præsentium declaramus et decernimus, illaque damnamus et reprobamus.

Hæc volumus, statuimus, ac mandamus, decernentes has nostras litteras, et omnia in eis contenta nullo unquam tempore a nemine cujusque conditionis, et dignitatis etiam imperialis, et regiae, sub quovis titulo, quæsito colore, ac prætenso et asserto privilegio, quod si forte sit, cassamus, et annullamus, infringi, impugnari, vel in controversiam revocari posse, sed semper firmas et efficaces existere et fore, suosque plenarios, et integros effectus semper sortiri et obtinere debere. Non obstantibus apostolicis generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus, ac nostris et cancellariae apostolicæ regulis, præsertim *de jure quæsito non tollendo*, cæterisque etiam speciali mentione dignis contrariis quibuscumque.

Volumus autem, ut facta harum litterarum publicatione per affixionem transumptorum ad valvas basilicarum Urbis, omnes ubique fideles, ad quos spectat, qui quomodocumque noverint eas, prout dictum est, Romæ fuisse promulgatas, ad earum exequutionem perinde obstringantur, ac si personaliter singulis notificatae fuissent.

Volumus pariter, ut earumdum præsentium litterarum transumptis, seu exemplis etiam impressis manu tamen alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides, ubique locorum habeatur, quæ haberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostrarum declarationis, decisionis, annulationis, irritationis, statuti, præcepti, mandati et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis vero hoc attentare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo octingentesimo septuagesimo tertio, quinto kalendas septembris, pontificatus nostri anno vigesimo octavo.

F. CARD. ASQUINIUS. — C. GORI SUBDATARIUS.

VISA DE CURIA J. DE AQUILA E VICEMITIBUS.

Loco † Plumbi

I. CUGNONIUS.

Reg. in Secretaria Brevium.

Anno a nativitate Domini millesimo octingentesimo septuagesimo tertio die vero V mensis octobris indictione I Pontificatus autem sanctissimi in Christo Patris et D. N. D. Pii divina providentia Papæ IX anno XXVIII, supradictæ litteræ apostolicæ affixæ et publicatæ fuerunt ad valvas basilicarum majorum Urbis per me Vincentium Benaglia apostolicum cursorem. — Philippus Ossani magister cursorum.

APPENDIX LXXVII.

DE INVENTIONE CORPORUM SS. AMBROSII, GERVASII ET PROTASII.

Sanctissimi in Christo Patris et Domini Nostri Domini PII divina providentia PAPÆ IX LITTERÆ APOSTOLICÆ, quibus judicium super identitate corporum S. Ambrosii Episcopi et Ecclesiæ doctoris ac martyrum Gervasii et Protasii ab archiepiscopo Mediolanensi prolatum confirmatur. Pius Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

§ 1. Qui attingit a fine usque ad finem fortiter, ac disponit omnia suaviter Deus omnipotens Sacrosanctæ Ecclesiæ Immaculatæ Sponsæ Unigeniti Filii sanguine acquisitæ, et in apostolicæ confessionis petra solidatæ, ita jugiter contra invalescentem sæculi nequitiam ac tenebrarum potestates in Sanctis suis firmamentum constituit ac munimen, ut qui jam viventes in carne eam sua passione illustraverant, doctrina exemplisque excoluerant, in cœlesti deinde patria recepti adhuc suis gloriosissimis decorarent trophæis ac perpetuo tuerentur patrocinio. Pientissimum hoc divinæ bonitatis consilium tum

maxime innotuit, cum obortis in christianum populum universamque catholicam Ecclesiam vehementissimis tempestatibus, plura sanctorum corpora, quæ diu latuerant, in lucem denuo prodire, ut eo adspectu ad sua sectanda vestigia opemque implorandam dejectos erigerent animos, ac proxime secuturum de humani generis hoste prænuntiarent triumphum. Id præteritis evenisse temporibus, acta inventionis corporum plurimorum sanctorum in Christo quiescentium evidenter ostendunt; idipsum ætate hac nostra, qua abundante delicto, refriguit charitas multorum, repertis sacrosanctis exuviis Ambrosii Mediolanensis episcopi et Ecclesiæ Doctoris, neque non Beatorum Martyrum Gervasii et Protasii, futurum sane confidimus.

§ 2. Et hi quidem invicti Fidei Pugiles sub Nerone in prima Ethnicorum adversus christianos persecutione, fuso glorioso pro Christo sanguine, martyrii palmam adepti sunt; quorum deinde corpora cum diu in Basilica SS. Felicis ac Naboris Mediolani delituissent, a sancto Ambrosio, Dei admonitu, reperta, in Basilicam ab eo extructam translata fuere, ibique honorifice sepulta. Cum autem anno Christi CCCLXXXVII ipse Ambrosius mortale hoc exilium cum perpetua æternitate committasset, ad sanctorum eorumdem corpora in hypogæo præfatæ Basilicæ, prouti de se vivens disposuerat, conditus est. Hoc vero sepulcrum Deus reddidit gloriosum, tum frequenti populorum concursu, tum plurimis sanctorum intercessione patratis miraculis. Ac licet non semel Urbs Mediolanensis barbarorum incursionibus ac direptionibus obnoxia fuerit, attamen sacra eadem pignora inviolata semper ipso in loco, ubi primum in ea Basilica fuerant condita permansere. Quibus omnibus permotus Angilbertus Mediolanensis Ecclesiæ antistes anno reparatæ salutis DCCCXXXV Ambrosii ac sanctorum fratrum corpora e primo conditorio sublata in insignem porphyreticam arcam transtulit, quam desuper pretiosissimum ac miri operis altare extruxit. Ex tunc in Ambrosiana quidem Basilica, ceu explorato dormitionis loco, ea sacra pignora, totius orbis veneratione coli nunquam cessarunt, sed ea palam intueri, illoque adspectu veluti ad certandum bonum certamen fidei roborari hucusque nemini datum fuerat.

§ 3. Providens tamen Deus, qui suis novit medicinam aptare temporibus, auspiciatissimum ejusmodi eventum ætati nostræ reservaverat, qua Ambrosii præclara monita, ac martyrum exempla ad informandos fidelium animos spiritu intelligentiæ ac fortitudinis, sunt quam maxime neces-

saria. Cum itaque anno MDCCCLXIV ad Ambrosianam Basilicam a fundamentis instaurandam manus fuisset apposita, subfosso pavimento, disjectoque vetusto lateritio, quod confessionis hypogæum circumambiebat, primum duo sepulchra detecta sunt, mox porphyretica arca quæ illis in transversum insistebat. Hisce autem reseratis sepulchris, aliqua sacrorum corporum lypsana reperta sunt, una cum numismatibus, epocham præferentibus illorum depositionis, sæculo quarto, atque eorumdem recognitionis ineunte sæculo VI factæ a sancto Laurentio archiepiscopo Mediolanensi. Vix hac de re, non sine animi lætitia nuncium accepimus, pro ea quæ nobis incumbit omnium ecclesiarum sollicitudine, per speciales sacræ rituum Congregationis litteras datas Romæ die XVIII mensis februarii supraenunciati anni ad bo. me. dilectum fratrem episcopum Famaugustanum, qui licet Mediolanensis sedes suo tunc archiepiscopo non careret, vicarii capitularis et ordinarii partibus adhuc fungebatur, significavimus voluntatem nostram, ut acta singula in recognitione peragenda sacrorum corporum conformarentur instructioni de mandato nostro a dilecto filio Petro Minetti S. Fidei promotore opportune digestæ: ac præterea ut in repositione et collocatione earumdem sacrarum exuviarum declararet illas sub immediata protectione S. Sedis, ita custodiendas esse ut urnam aperire et reliquias distribuere nullatenus liceat, nisi impetrata a nobis vel nostris successoribus opportuna venia.

§ 4. Verum cum deinceps ad annum usque MDCCCLXXI nihil præterea de SS. Corporibus actum fuisset, die tandem VIII augusti, coram dilecto fratre nostro Aloysio archiepiscopo Mediolanensi, ejusque curia, ac frequente ex omnibus civium ordinibus concursu, arca illa porphyretica demum detecta fuit, ibique tria sacra corpora reperta aquis penitus demersa. Inde vero die XI ejusdem mensis et anni educta, a peritis anatomicis in compagem suam restituta fuere, ac singula singulis corporibus ossium fragmenta coaptata. Nedum autem periti viri ossa ex arca educta cum reliquiis eorumdem e sepulchris erutis comparantes exinde certissimum identitatis momentum eruere, verum etiam, ex peculiaribus notis, quas veneranda majorum traditio Ambrosio ac sanctis martyribus tribuerat, ejus corpus ab aliis tuto secernere valere. Tum denique, cum acta omnia exquisita solertia expleta essent, et jam nihil addi posse censeretur ad certitudinem assequendam quæ in hisce rebus postulatur, accedente eruditissimorum virorum suffragio, præ-

dictus frater noster Mediolanensis archiepiscopus solemniter edixit die XXIII aprilis vertentis anni « Tria corpora, nobis adstantibus, reperta in arca porphyretica die VIII augusti MDCCCLXXI sub altari maximo Basilicæ Ambrosianæ hujus urbis, esse vere et proprie SS. Ambrosii, Protasii et Gervasii; scilicet illud minoris altitudinis S. Ambrosii episcopi Mediolanensis ecclesiæ doctoris, alia vero proceræ staturæ et florentis ætatis SS. Martyrum Gervasii et Protasii ab ipso Ambrosio in sepulcro condita. »

§ 5. Quibus omnibus uti supra rite absolutis, idem frater noster archiepiscopus Mediolanensis acta judicialis inquisitionis ab anno MDCCCLXIV iterato ac tertio institutæ ad nos transmittenda curavit; hisce supplices litteras adjecit, præclarissimis Ambrosii sententiis intextas de primatu Cathedræ Petri, ejusque inerrantiæ prærogativa, quibus humillime exorabat, ut sententiæ ab se latæ robur apostolicæ nostræ auctoritatis adjicere dignaremur. Nos itaque ejusmodi preces benigne excipientes, quamvis de veritate editæ sententiæ haud ambigi posse censeremus, nihilominus, ut obstruatur os loquentium iniqua, qui catholicam ecclesiam, non solum propter cultum sacrarum exuviarum, quæ olim viva Christi membra fuere, ac templa S. Spiritus, ab eodem iterum ad vitam suscitanda et glorificanda, verum etiam propter falsas, ceu blaterant, sanctorum reliquias fidelium venerationi propositas, impietatis et superstitionis insimulare non verentur, eam diligentiam in casu adhibendam esse volumus, qua in rebus tanti momenti semper apostolica sedes procedere consuevit. Quare nonnullorum fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium sacris tuendis ritibus præpositorum, et quorundam ejusdem S. Congregationis præsulum officialium peculiari cœtui a nobis delecto, totius negotii examen commisimus.

§ 6. Quæ quidem peculiaris Congregatio mature perpendens jugem et constantem traditionem authenticis uberrimisque documentis consignatam, imperatorum ac regum diplomata, acta episcopalium visitationum, vetustissima calendaria ac martyrologia, numismata in sepulchris reperta, ipsam denique urnæ ac circumstantis lateritii operis structuram sane intellexit nullum fieri posse dubium quoad sacrorum corporum identitatem. Probationi cumulum imposuit accurata ab anatomix peritis ossium aliorumque in arca et sepulchris repertorum instituta analysis. Cum itaque ex hisce omnibus, præsertim simul sumptis, peculiaris eadem Congregatio ean. exurgere probationem censisset, qua am-

prior in hisce negociis desiderari vix posset, die XXIV julii vertentis anni ad nostras Vaticanas ædes coadunata, omnibus ad sanctuarii lancem libratis atque perpensis, ita rescripsit: « Sententiam archiepiscopi Mediolanensis esse confirmandam si Ssmo placuerit; et corpus S. Ambrosii, nec non corpora SS. Martyrum Protasii et Gervasii, quibus hactenus S. Doctoris exuviae, ex ipsa ejus voluntate, conjunctæ fuerunt, ut ita semper in futurum maneant, sub immediata S. Sedis protectione, ita ut nemo audeat adspertare aut distribuere quamlibet eorum particulam, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ summo pontifici reservatæ; supplicandum autem eidem Ssmo censuit, ut de hoc confirmationis judicio expediantur litteræ apostolicæ sub plumbo. »

§ 7. Quæ cum accurate per dilectum filium Dominicum Bartolini secretarium ejusdem S. Congregationis nobis relata fuissent, ingentes benignissimæ divinæ bonitati egimus gratias, quæ nos in tantis angustiis ac periculis constitutos solari ac fovere dignata sit inventione corporum martyrum Gervasii ac Protasii, et præsertim tanti ecclesiæ doctoris, cujus illa aurea ac plena spei sententia est: « Non turbatur illa navis in qua prudentia navigat, abest perfidia, fides spirat. Quemadmodum enim turbari poterit cui præest is in quo ecclesiæ firmamentum est. » Propterea libentissime præfatæ peculiaris Congregationis sententiam in omnibus probavimus ac ratam habuimus, ceu patet ex decreto eadem die edito.

§ 8. Volentes itaque ea quæ per idem decretum jam constituta sunt solemniori apostolicæ auctoritatis documento novoque nostræ confirmationis patrocinio communire, ut devotio erga S. Ambrosium doctorem et fortissimos Christi martyres in dies inflammetur, prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes ac præsertim fel. rec. Benedicti XIII, qui sententiam super identitate corporis S. Augustini episcopi Hipponensis et ecclesiæ doctoris, quem ipse Ambrosius Christo peperit, latam a Papiensi episcopo per apostolicas litteras datas sub plumbo decimo kalendas octobris anni MDCCXLVIII solemniter approbavit; nos quoque judicium archiepiscopi Mediolanensis quoad identitatem sacrorum corporum Ambrosii episcopi et ecclesiæ doctoris ac sanctorum martyrum Gervasii et Protasii ex certa scientia, atque etiam motu proprio, apostolica auctoritate undequaque approbamus et confirmamus et perpetuis futuris temporibus firmum semper et validum esse et fore decernimus. Præterea manda-

mus, ut sacra hæc corpora, unita semper maneant, ceu hactenus fuerunt, eaque sub immediata sedis apostolicæ protectione recipimus; adeo ut absque ejusdem venia nemini liceat, postquam peracta fuerit sollemnis illorum repositio, ea denuo reserare, vel quamlibet sacratissimi ejus depositi partem unquam auferre, adspontare, aut distrahere, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, cujus absolutionem nobis ac nostris successoribus omnino reservamus.

§ 9. Ut autem auspiciatissimum ejusmodi eventum ampliori devotione et gratia Christifideles celebrent, atque eo validiore apud Eum patrocínio pro Ecclesia, pro universa Christiana Republica S. Ambrosius atque inclyti martyres intercessores existant, quo ferventiore obsequio eos contigerit honorari; omnibus et singulis Christifidelibus, qui vere pœnitentes, die eorundem sacrorum corporum sollemnis repositionis, vel alia per locorum ordinarios indicenda, confessi et sacro Christi corpore refecti in Metropolitana sive Ambrosiana Mediolanensi basilica vel ubilibet locorum in templis Ambrosii nomine Deo dicatis pro instantibus ecclesiæ necessitatibus ejusque exaltatione, sanctorum Ambrosii ac martyrum Gervasii ac Protasii supplicis imploratis, piæ apud Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum indulgentiam ac remissionem quæ per modum suffragii etiam animabus piacularibus flammis detentis applicari possint benigne in Domino tenore præsentium concedimus.

§ 10. Quocirca committimus et mandamus universis et singulis venerabilibus Fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis, episcopis, cæterisque ecclesiarum prælatis, ut præsentibus litteris in suis quilibet provinciis, civitatibus et locis solemniter publicari curent, ea meliori ratione quam expedire censuerint.

Ipsas quoque litteras et quæcumque in eis contenta nullo umquam tempore de subreptionis vel obreptionis seu nullitatis aut invaliditatis vitio seu intentionis nostræ vel alio quovis defectu notari, impugnari, sed semper et perpetuo validas et efficaces esse et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere; sicque ab omnibus cujuscumque gradus, ordinis, præeminentiæ et dignitatis censi volumus; mandantes ut earundem præsentium transumptis etiam impressis, manu tamen alicujus publici notarii subscriptis, et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur si forent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pagi-

nam nostræ approbationis, ratificationis, confirmationis, decreti, mandati, receptionis, reservationis, concessionis, relaxationis, commissionis et voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo octingentesimo septuagesimo tertio — VII Idus decembris. —

Pontificatus nostri anno vicesimo octavo.

A. Card. VANNICELLI pro-datarius. F. Card, ASQUINIUS. Visa de curia J. DE AQUILA e Vicecomitibus. Loco + Plumbi. I CUGNONIUS, Reg. in Secretaria Brevium.

APPENDIX LXXIX.

DE CAUSIS CANONIZATIONIS.

Instructio pro vicariis apostolicis missionum ut de venerabilibus servis Dei, qui pro fide catholica obiisse dicuntur, fiant processus apostolici super fama sanctitatis, virtutibus, martyrio, causa martyrii, signis seu miraculis, non cultu et perquisitione scriptorum.

INSTRUCTIO

Pro Rmis D. D. vicariis apostolicis Sinensium, Tunchinensium et Concincinensium regionum, sive pro eorum coadjutoribus, vel pro iis, qui utrisque deficientibus vicariorum apostolicorum ordinaria vice funguntur, ut in iisdem regionibus de V. V. S. S. Dei, qui ibidem pro catholica fide obiisse dicuntur, fiant processus apostolici super fama sanctitatis vitæ, virtutibus, martyrio, causa martyrii, signis seu miraculis in specie, non cultu et perquisitione scriptorum, quæ ipsis quomodolibet tribuantur.

R. P. D. Gustavus de Hohenlohe episcopus Nicomediensis, Vaticanæ basilicæ canonicus, SSmi D. N. Pii Papæ IX ab eleemosynis, et hujusce causæ postulator, eidem SSmo D. N., quem Deus Ecclesiæ et publicæ rei bono diu sospitet, exposuit, facultates hactenus ab apostolica sede concessas ad conficiendos processus in Sinis, Tunchino et Concincina de fama sanctitatis vitæ, virtutibus, martyrio et causa martyrii, signis seu miraculis in specie, non cultu et perquisitione scriptorum VV. servorum Dei, qui illic pro Christi fide mortem subiisse dicuntur, licet amplas, haud tamen pro rerum et locorum adjunctis sufficere, ceu nuper adnotatum est ab R. P. D.

episcopo Rizzolati jam vicario apostolico Huquannensi et a R. P. D. episcopo Pellerin vicario apostolico Concicinnæ Septentrionalis. Petiit itaque ampliores facultates, quibus processus ipsi expeditiori fiant ac summaria methodo juxta instructionem a me tradendam.

Sanctissimus D. N. hisce precibus annuit, ac proinde, ut ejus mandatis obsequar, brevissime adnotabo quæ factu sint opus.

Cum processus ipsi ex SSmi D. N. benignitate nunc compendiarie ratione fieri valeant, si aliæ jam et rigidiores methodi pro iis conficiendis sint transmissæ, has sequi necesse non est.

In hisce processibus, uti jam indultum est, nedum de martyrio et causa martyrii est agendum, sed etiam de fama sanctitatis vitæ, virtutibus, signis seu miraculis in specie, ac de obedientia præstita decretis sa. me. Urbani VIII, seu de non cultu. Item scripta inquirenda, quæ ad venerabiles servos Dei, de quibus agimus, attineant. Qua super postrema re id unum adnotandum, licere nempe christianis, dato apographo seu exemplari, autographa VV. SS. Dei scripta retinere, dummodo vicarii apostolici, aut ejus coadjutoris, aut, utroque deficiente, illius, qui vicarii apostolici vice fungitur, testimonio constet apographum ipsum rite esse confectum.

Isti autem processus per inquisitionem fient, ac proinde absque postulatore. Idcirco deerit juramentum, quod dicitur de calumnia; et cum testes cuncti sint a judice accersiti, habebuntur omnes uti testes ex officio.

Præterea cum summaria et expeditiori methodo processus perficiantur, deerit quoque S. Fidei subpromotor, ejusque partes assumet judex, qui proinde sedulo curabit ut omnia rite conficiantur.

Licet autem inquisitiones hujusmodi numquam uni demandentur judici, sed pluribus; tamen in re nostra judex unus sufficiet, cum uno amanuensi, sive ille delegatus sit, sive subdelegatus. Judex ab apostolica sede delegatus erit Rmus vicarius apostolicus, sive ejus coadjutor, vel, utroque deficiente, is qui pro vicario apostolico ordinaria vice fungitur. Sed iste, si libuerit, tot constituet subdelegatos judices, quot opus postulet. Hi quidem sacerdotes erunt sive missionarii, sive indigenæ, et ex quovis instituto, vel ex eo ad quod venerabiles servi Dei, de quibus agimus, attinuerint.

Amanuensis item seu amanuenses ex eodem instituto esse possunt, cui iidem VV. SS. Dei, dum viverent, nomen dederint, illic aut sacerdotes, aut clerici, ac, si libet, etiam cate-

chistæ licet uxorati. Amanuenses istos tam delegatus judex, quam subdelegatus eligere valebit.

Cum vero Rmus vicarius apostolicus sive etc., una cum mea epistola et hac instructione remissoriales literas exceperit, poterit hæc aperire et legere: caveat tamen ne interrogatoria in eadem epistola mea contenta aperiat, antequam jusjurandum præstet de secreto servando coram duobus testibus.

Exinde idem Rmus vicarius apostolicus sive, etc., cum ei satius videbitur, processus, de quibus sermo exordietur. Quod ita præstabit. Postquam unum vel alterum amanuensem elegerit, illum vel illos apud se vocabit. Sessionis locus erit pro lubitu, dies quælibet licet feriata, hora quævis vel nocturna. Quod et in cæteris sessionibus, etiamsi testium examen fiat, obtinebit.

Itaque Rmus vicarius apostolicus, sive, etc., ea tradet amanuensi, quæ a SS. RR. congregatione acceperit, atque injunget simul, ut cante servet. Hæc, ceu diximus, aperta erunt, præter plicum interrogatoriorum, quod obsignatum adhuc manebit, neque a judicibus aut amanuensibus legi unquam poterit, nisi utrique antea juramentum emiserint de secreto servando.

Hinc Rmus vicarius apostolicus sive, etc., delatam sibi jurisdictionem acceptabit, et coram duobus testibus, uti jam adnotatum est, jusjurandum emittet, quod in remissorialibus literis indicitur. Juramentum idem ab amanuensibus fiet, mutatis verbulis ceu in iisdem remissorialibus injunctum est.

Porro Rmus vicarius apostolicus sive, etc., nedum subdelegatos judices, sed etiam, si lubet, amanuenses constituere potest, qui ipsis subdelegatis judicibus dent operam. Subdelegatorum judicum juramentum fiet vel coram Rmo vicario apostolico sive, etc., vel coram duobus testibus. Amanuensium juramentum præstabitur aut coram Rmo vicario apostolico sive, etc., aut coram subdelegato judice, neque ullo alio indigebit testimonio.

Haud profecto necesse cursores eligere, quia in summaria methodo, quæ ex pontificis maximi benignitate adhibebitur, citationes minime requiruntur, sed dumtaxat admonitiones. Eadem de causa etiam constitutio dierum, horarum et locorum omitti poterunt.

Completa sessione prima, omnes qui intererint se subscribent, et postremo amanuensis qui in ea sessione adhibitus fuerit; quæ quidem subscriptio erit testimonii loco. Nullo sigillo aut signo opus erit, cum processus hi summaria fiant methodo.

Si pro re nata intermitti acta, vel subscriptiones differri debeant, instrumenti integritati aut vi id minime nocebit, quod et de ceteris sessionibus ac singulis actis intelligendum est.

Si Rmus vicarius apostolicus sive, etc., subdelegatos judices constituet, tunc posteaquam juramentum præstiterit, tam remissorialium literarum, quam cæterorum omnium, ac potissimum interrogatoriorum, tot conficiet exemplaria, quot illi erunt. Quæ quidem ipsis aperta tradet, exceptis interrogatoriis, nisi iidem jam ad secretum servandum juramenti vinculo obligentur.

Ad testes quod attinet Rmus vicarius apostolicus sive, etc., pro viribus curabit, ut, qua fieri possit, omnes qui antea in inquisitione qualibet utcumque habita testimonium ediderint, in processu hoc apostolico examini subiciantur. Quia vero, uti diximus, ex officio omnes inducentur, statim post juramentum præstitum interrogari poterunt. At cum adjuncta rerum haud sinant legitimos actus adamussim sequi, et omnia clanculum peragenda sint; in hoc examine, completa sessione, haud est interrogatoria ac testium dicta involucro occludere et obsignare. Satis ergo erit hæc aut penes judicem, aut amanuensem, aut alia ratione quavis ita custodiantur, ut ad aliorum notitiam minime perveniant, qui secreti participes non sint. Adnotandum tamen arbitrator, interrogatoriorum libellum a me confectum haud testibus, juratis licet, statim porrigendum sed ea singillatim proponenda esse. Ipsis tamen, si rerum adjuncta sinant, articuli a postulatore exhibiti statim tradi possunt, ut factorum ratio facilis subeat animum, et res promptius explicentur. Sed hoc Rmi vicarii apostolici, sive, etc., et aliorum subdelegatorum judicum prudentiæ committitur, qui, testium indole probe cognita, judicabunt quid factu sit opus.

Quamvis forte nunquam evenire poterit, ut in hisce processibus ethnici interrogentur; si tamen aliquando pro rerum adjunctis liceat, tunc illorum examen fiet juxta peculiaria interrogatoria ad aliorum calcem adjecta, iique juramenti loco per suum honorem promittent, se vera dicturos, ac secreti legi parituros fore.

Si rerum adjuncta vetent testem aliquem subjicere examini, curet Rmus vicarius apostolicus sive, etc., curent subdelegati judices ut ille scripto tradat quidquid sciat de Ven. servis Dei. Scripta hæc, testis subscriptione et juramento munita, processus actis inserentur. Item actis adnectenda documenta, attestations et alia quæcumque quæ probandæ rei, qua de agitur, oppor-

tuna videantur. Sed eorum authenticia Rmi vicarii apostolici sive, etc., aut subdelegatorum judicem subscriptione declaranda.

Si subdelegati judices inquisitionem aliquam habuerint, hanc tradent vel mittent Rmo vicario apostolico sive, etc. Delatio autem hæc vel transmissio duplici ratione fieri posset; scilicet re completa, aut sensim, dum acta peragantur. Rmus vicarius apostolicus sive, etc., alterutrum constituet pro sua prudentia.

Peculiares hasce inquisitiones ipse vicarius apostolicus sive, etc., actis a se confectis adjunget. Eæ siquidem habebuntur ut unius inquisitionis partes, et unicum processum cum eo conficient quem Rmus vicarius apostolicus sive, etc., elucubraverit.

Inquisitione prorsus completa, Rmus vicarius apostolicus, sive, etc., eam decreto suo publici juris faciet, subnectendo confectis actis interrogatoria aperta, et tunc secreti lex cessabit. Hinc ipsius processus acta exscribenda aut uni, aut pluribus tradet sensim, quo facilius abdi possint, si perturbatio quædam inopinato contingat. Ab scriptoribus tamen juramentum exiget quo collatum munus expleant uti par est, ac sub iisdem pœnis quæ in remissorialibus literis indicuntur.

Haud vere interdictum est processum ipsum, etiam cum habetur, transcribere, dummodo amanuensis ex iis sit qui secreti lege obligetur, et simul juret se probe commissio muneri satisfacturum.

Profecto cum testium dicta non raro sinensi idiomate vel alio hujusmodi referuntur, ea in latinum vertere est opus: quod ante processus transcriptionem agendum. Negotium hoc, cum maxime momenti sit, caute ac sedulo expediendum est. Itaque Rmus vicarius apostolicus sive, etc., nisi per se versionem istam conficiat, hominem vel homines deputabit, qui ei dent operam, quique antea jurent, se commissum munus expleturos uti par est, ac sub iisdem prorsus pœnis, quæ in remissorialibus literis constitutæ sunt. Si traductio ista locum habeat dum adhuc processus agitur, iis tantum committi poterit qui ob præsitum juramentum secreti lege obligentur.

Quisquis versionem hanc vel ex toto, vel ex parte egerit, eam subscribet, atque interposita jurisjurandi religione testabitur, se eam pro viribus explevisse. Versio hæc una cum autographo processui inseretur.

Amanuenses autem non sinenses literas, sed earum tantum versionem transcribent, una cum interpretis attestatione.

Actorum omnium transcriptio cum autographo conferenda est. Quod ab iis fiet, quos reverendissimus vicarius apostolicus sive, etc., rei conficiendæ pares dignoverit, exacto tamen ab iis jurejurando de fideliter adimplendo munere.

Completa collatione hac, quo tutius servetur, autographum non penes ipsum Rmum vicarium apostolicum manebit, sed, cum primum licuerit, sigillis obsignatum, vel alia quavis ratione occlusum ad archivum transmittetur procurationis generalis sacræ Congregationis catholicæ propagandæ fidei deputatæ. Exemplar vero authenticum Romam mittetur; in quo exemplari, uti diximus, non sinico vel conchinchinensi, aut alio hujusmodi idiomate testimonia referentur, sed latina lingua, uti superius monitum.

Neque portitoris electio necessaria erit; atque authenticum exemplar, idonea qualibet occasione oblata, Romam transmittetur.

Cum ex SSmi D. N. placito in hisce processibus etiam inquirendum veniat, an Urbani VIII decreta sarta tecta nec ne sint, seu an constet de non cultu; profecto Venerabilium servorum Dei sepulchra ab Rmo vicario apostolico sive, etc., aut ab altero ex subdelegatis iudicibus visitanda forent. Sed quia periculi plena res esset, idcirco ejusdem SSmi D. N. benignitate ejus omittendæ venia indulgetur. Poterit tamen Rmus vicarius apostolicus sive, etc., aut per se, aut per alios, si satius duxerit, venerabilium ipsorum amovere exuvias, atque eo transferre ubi tutius ac decen-
tius custodiantur.

Quo autem id accuratius fiat, nonnulla animadvertimus. Cavendum enim sedulo est, ut tam in præsentiarum, quam in posterum exuviarum identitas apprime pateat... Qua de re locus sedulo investigandus, ubi uniuscujusque V. S. D. corpus situm fuerit, et noscenda ratio, qua compositum: quod testium ope vel instrumentorum, aut alio quocumque modo apparere potest. Sed ita hoc ipsum constare debet, ut nihil prorsus dubii supersit.

Si autem Venerabilium servorum Dei exuviæ aut de una in alteram arcam, vel de uno in alterum locum intra vicariatus limitem transferri debeant, Rmus vicarius apostolicus, sive ejus coadjutor, vel is, qui, utroque deficiente, pro vicario apostolico ordinaria vice fungitur, seu alius aut alii eorum vice, et ab uno ex hisce deputati; eo secreto pergunt ubi Venerab. servorum Dei exuviæ sitæ esse dicantur, repertisque iis quæ earum probent identitatem, quod necessitas vel utilitas postulet exequantur.

Opus hoc, ceu patet, ab uno tantum perfici

nequit, atque plures exigit homines ad minimum duos. Horum unus amanuensis munere fungatur, sive is sacerdos sit, sive catechista, quem conficiendis actis Rmus vicarius apostolicus sive, etc., parem existimaverit.

Hic, quicumque sit demum, locum aut loca describet, ac potissimum rationem qua VV. SS. Dei exuviæ inventæ sint, neque non argumenta, quibus de earum constet identitate; idem acta singula exarabit quæ sensim perficientur. Noverint tamen omnes, qui huic operi vacaverint, ab apostolica sede sub excommunicationis pœna, ipso facto incurrenda et pontifici maximo reservata, prorsus esse vetitum, ne e VV. SS. Dei exuviis quid amoveatur; ne quid furtim in eas immittatur. Ipsa tamen aptius asservandi causa prorsus licet novas superducere vestes, gossipium, lintea, serica interponere, et alia hujusmodi, dummodo in relatione, uti diximus, hac de re conficienda omnia sedulo describantur.

Cum VV. SS. Dei exuviæ in arcam alteram deducantur, ita omnia comparanda sunt, ut de ipsarum identitate nil dubii unquam suboriri queat. Istæ itaque arcæ describendæ, earumque materia et forma ac mensuræ adnotandæ. Ratio item explicanda, qua eadem exuviæ sint compositæ, et sepulchrales arcæ ita occludendæ, ut nullo pacto furtim aperiri valeant. Abs re etiam non esset signa apponere, vel arca in ipsa exarare aut pingere; si tamen id regionis mores, vel rerum adjuncta sinerent.

Item si alicujus Venerabilis servi Dei corpus alio transferatur, rerum omnium gestarum accurata enarratio habenda, ac potissimum describendus est locus in quo illud collocetur. Quod si fiat in æde sacra tria potissimum cavendæ sunt, ne exuviæ scilicet super humum sint, ne epitaphium ullum seu inscriptio apponatur quæ publicum et ecclesiasticum cultum redoleat; atque ut demum locus tribus saltem distet cubitis ab altaris gradu.

Passim de subdelegatis iudicibus loquuti sumus, qui intra vicariatus limites eligantur. Sed quandoque isti etiam alibi constitui possunt. Si enim aliquis ex Vener. servis Dei ad duos vicariatus attinuerit, vel eo quod in utroque vixerit; vel quia sacrum ministerium in uno expleverit, et in altero enecatus sit; vel alio demum quocumque nomine, poterit vicarius apostolicus sive, etc., cui remissoriales literæ directæ fuerint, harum ac ceterorum conficere exemplar et alteri vicario apostolico sive etc., communicare, uti de subdelegatis iudicibus sibi subditis est dictum. Hoc in casu, ceu jam innuimus, interrogatorum tantum exemplar consignatum erit, quod

alter vicarius apostolicus sive, etc., prorsus aperire nequibit, nisi antea præstito juramento de secreto servando. Hic autem vicarius apostolicus sive, etc., quamvis subdelegatus, omnia tamen agere poterit, ac si ipse primum ac directe ab apostolica sede remissoriales litteras excepisset. Quos tamen, sive per se. sive per alios, processus compleverit, ad eum vicarium apostolicum sive, etc., mittet, a quo remissoriales sacrorum rituum Congregationis litteras et subdelegationem exceperit. Autographum vero cum authentico exemplari simul diriget, ut utrumque ceteris adjungatur actis.

Ex iis quæ huc usque digessimus aperte patet, in hisce processibus Rmi vicarii apostolici sive, etc., cui a SS. RR. Congregatione remissoriales litteræ sint transmissæ, primas esse partes. At si iste hasce explere nequeat, eas vel statim, vel subinde, et etiam re incepta alteri deputabit. Quo in casu quidquid iste agere potuisset, ille jure perficiet qui ejusdem vices supplebit hac de re.

Hæ sunt facultates, quas Sanctissimus Dominus Noster pro hisce processibus impertitus est, quæque committuntur Rmis vicariis apostolicis, sive eorum coadjutoribus, vel utriusque deficientibus, iis, qui vicariorum apostolicorum ordinaria vice funguntur, quorum religioni, doctrinæ, atque in extricandis negotiis dexteritati idem Sanctissimus Dominus Noster, ac Sacrorum Rituum Congregatio plurimum in Domino confidunt.

APPENDIX LXXX.

DE MORTALIBUS EXUVIIS S. THOMÆ AQUINATIS.

Epistola Sanctissimi Patris Josepho Maria Sanvito, vicario generali ordinis Prædicatorum. — Ossium partes sancti doctoris Romæ servatæ apud moniales SS. Dominici et Sixti. — Pontifex ulnam lævi brachii, in nobiliore metallica lipsanoteca collocatam, ac pontificio sigillo munitam, vicario generali Prædicatorum dat.

DILECTO FILIO JOSEPHO MARIE SANVITO VICARIO GENERALI
ORDINIS PRÆDICATORUM PIUS PP. IX.

Dilecte Fili, salutem et apostolicam benedictionem. Si tristissimis hisce temporibus Ecclesiæ reservavit Nos Deus, Dilecte Fili, gloriæ etiam ejus non semel Nos testes esse voluit; ne scilicet ærumnis dejecti, remissius pro causa ipsius dimicaremus. Hos inter lætos eventus sicuti jam anno millesimo octingentesimo sexagesimo septimo memoriam celebravimus decimi octavi sæ-

cularis anni, quo Princeps Apostolorum proprii sanguinis testimonio traditam confirmavit evangelii doctrinam; sic celebraturi nunc sumus sextum sæcularem annum depositionis Angelici Doctoris Sancti Thomæ Aquinatis, a divina providentia Ecclesiæ largiti ad eandem doctrinam miro modo illustrandam; et adversus errores omnes invicte muniendam. Siquidem is ad sublimia natus, complexusque ingenio humanum excedente modum quidquid veteres disputaverant philosophi, quidquid docuerant Ecclesiæ Patres, supernoque lumine irradiatus ad intelligendas scripturas, extruxit digessitque scientiæ universalis corpus, ubi theologia ad scientificam exacta methodum, luculentius latiusque explicata, ac novis aucta commendationibus principaretur; philosophia vero suis purgata mendis una cum ceteris scientiis ipsi spontaneo concordique famularentur obsequio: unde fieret, ut fulgidissima veri ad unum revocati lux non modo singulas earum perfunderet et promoveret, sed etiam, quotquot fuerunt aut futuri erant, errorum tenebras discuteret, et efficacissima ad eos conterendos arma suppeditaret. Verum si hujusmodi ingenii doctrinæque prodigio, pari sanctitatis gloria splendente, tota decoratur Ecclesia; eo certe potissimum exornatur Prædicatorum Familia, quæ adolescentulum, veluti mater, excepit, eumque pietate, litteris, disciplinis sedulo excultum ad insignem provexit sanctimoniam et scientiam. Merito igitur natali tanti Alumni diei, splendidiorem præ ceteris apparatus vester Ordo molitur. Id tamen Nobis jucunde considerantibus succurrit, princeps templum vestrum præcipuo ferme destitui festi ornamento, cum exiguis tantum ditetur fragmentis mortalium exuviarum sancti Doctoris. Itaque quum non ignoraremus apud moniales Ordinis vestri in ædibus SSrum Dominici et Xysti duas nobiliores servari sacrorum ossium partes eadem inclusas theca, scilicet HUMERUM brachii dextri et ULNAM lævi; censuimus, per eorum alterum consuli posse templi vestri principis honori splendorique proximæ solemnitatis: jussimusque propterea, thecam ad nos deferri, ac acta perpendi quæ certiore facerent authenticam lipsanorum derivationem. Perlibenter autem didicimus, Pio VI sa: me: mandante, anno millesimo septingentesimo octogesimo secundo sejunctam fuisse e sacro Doctoris Angelici corpore sinistri brachii ULNAM ac donatam petenti Ferdinando Borbonio Hispaniarum Infanti Parmæ Duci; Urbanum vero V qui corpus idem ex Italia advectum largitus fuerat Tolosanæ sancti Dominici Patribus, rogante Carolo V Gal-

liarum rege, HUMERUM dextri brachii concessisse Parisiensi Prædicatorum cœnobio sancti Jacobi, eos Patres annis plus quadringentis servasse pretiosum hoc lipsanum; sed quum, præterito exeunte sæculo, Gallia conflagrasset teterrima omnium rebellione, qua universa proculcata fuerunt divina humanaque jura, eosdem e propriis sancti Jacobi ædibus ejectos, ubi considerant et unde nomen sumpsere rebelles, veritos ne sacra reliquia periret, illam anno millesimo septingentesimo nonagesimotertio clam subductam commendasse eidem Parmensi duci, Romam mittendam Generali Ordinis S. Dominici Magistro. Serius autem e vita sublato piissimo duce, filiam ejus Carolinam Mariam Ferdinandam Borboniam, quæ ejusdem Ordinis habitum petitura Romam se contulit anno millesimo octingentesimo quinto ad moniales SSum Dominici et Xysti, ubi assumpto postea Hyacinthæ Dominicæ nomine, Prædicatorum regulam professa fuit, utramque secum advexisse reliquiam. uti a paterna hæreditate acceptam. Qua de re, quum ex Apostolicis Litteris instrumentisque constaret authenticas esse reliquias; simul vero pateret, alteram ex iis, et quidem præstantiorem, Generali Ordinis Magistro fuisse destinatam; commode prospici posse putavimus, cum principis templi vestri decori, tum etiam pietati votoque Monialium, quæ diu bona fide utramque reliquiam possederant, si servata istis majore, alteram eidem templo tribueremus. ULNAM itaque lævi brachii extraximus e theca Nobis exhibita, eamque reverenter collocavimus in nobiliore metallica lipsanotheca, quam, testaturi sancto Doctori præcipuum obsequium Nostrum gratumque ob accepta ab ipso beneficia animum, confici jusseramus, eamque minori nostro sigillo muniri mandavimus, ut sacrum os per tridua solemnia mox peragenda publice venerationi prostet. Excipe igitur, Dilecte Fili, pignus hoc propensissimæ voluntatis Nostræ in illustrem Prædicatorum Ordinem adeo bene de Ecclesia meritum; ac simul vota, quibus a Deo petimus, ut ipse spiritu semper informatus et auctus sanctissimi Parentis sui, Doctoris Angelici, ceterorumque Alumnorum suorum, qui jam cum Christo regnant in patria, splendidiore constanter effulgeat virtutum doctrinæque luce et uberiores in dies afferat Ecclesiæ animarum proventus. Supernorum autem horumce munerum auspicem esse cupimus apostolicam benedictionem quam paternæ Nostræ benevolentiae testem tibi, Dilecte Filii totique religiosæ familiæ, cui nunc vicaria potestate præces, peramanter imperimus.

Datem Romæ apud Sanctum Petrum die III martii anno MDCCCLXXIV Pontificatus Nostri anno vigesimo octavo. Loco Sigilli. Pius PP. IX.

HIP. CANONICUS PALOMBI, *S.P. Subst.*

APPENDIX LXXXI.

DE CONFESSARIIS MONIALIUM.

Confessarius ordinarius quolibet triennio mutandus confirmari nequit absque consensu capituli monialium.

— Quænam sorores capitulo intervenire debeant? Quid de sororibus quæ extra clausuram operibus caritatis addicuntur? Decisio S. Congregationis Episcoporum et Regularium.

Episcopus N. Eminentiae Vestrae humiliter exponit quod nuper fusius relatis S. Congregationi Emorum et Rmorum S. R. E. Cardinalium negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium præpositæ difficultatibus quibus obnoxia sit in propria diœcesi dispositio juris canonici, vi ejus quolibet triennio mutandus sit mulierum religiosarum confessarius, ab eadem S. Congregatione indultum sub die 6 februarii proxime elapsi obtinuerit prout sequitur:

Vigore specialium facultatum a SSmo D. N. concessarum, Sacra Congregatio Emorum ac Rmorum S. R. E. Cardinalium negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium præposita, attentis expositis ab Episcopo N. eidem benigne facultatem tribuit ad septennium duraturam confessarios de quibus in precibus confirmandi; ita tamen ut si agatur de secundo triennio consensus duarum saltem ex tribus partibus sororum capitulariter ac per secreta suffragia præstandus accedat; si vero de ulterioribus trienniis, omnium piæ domus sororum consensus ut supra præstandus accedat. Contrariis quibuscumque non obstantibus.

Romæ, 6 februarii 1872.

A. Card. Quaglia, Præf.

S. Archiepiscopus Selencien. Secretarius.

Porro idem Episcopus N. circa prædicti indulti applicationem variis dubiis detinetur, quorum solutionem humiliter expostulat.

1º Quomodo intelligenda sit hæc vox *capitulariter*? Num tantum de sororibus quæ ordinarie capitulo intersunt, et in eo jure suffragii gaudent, habentes vocem sive passivam, sive activam, vel de omnibus indiscriminatim sorori-

bus, etiam novitiis et de illis quæ vocantur conversæ?

2° Adsunt in diœcesi N. sicut in cæteris Galliarum, variæ domus sororum quæ extra clausuram operibus caritatis externis addicuntur, nempe pauperum et ægrotorum sublevamini, vel puellarum educationi; illæ domus non sunt perfecte sui juris, sed sub regimine Congregationis generalis detinentur. A domo præcipua (maison-mère), in qua resident Superiorissa generalis illiusque consiliariæ, emanat directio, cui subjiuntur illæ domus particulares. Quin et sorores non in eadem domo stabiliter permanent, sed sæpius de domo in aliam transeunt, prout exigunt Congregationis necessitates. In istis igitur domibus nullum unquam fit capitulum proprie dictum; si quædam oboriuntur difficultates, si quæ occurrunt mutanda, modificanda, instituenda, hæc omnia semper referuntur Superiorissæ generali ejusque consiliariis definienda, et statuenda. Porro quod attinet ad particulares illas domos, quomodo intelligenda et applicanda vox illa *capitulariter* de qua in præfato indulto?

3° In multis parochiis, præsertim ruralibus, adsunt duæ vel tres et vix quatuor prædictarum Congregationum sorores puellarum educationi inservientes. Porro illæ sorores communiter, sed extra clausuram, degentes non habent sacellum privatum, sed ecclesiam parochialem sicut cæteri frequentant, ibidem missæ et cæteris officiis adsistentes, sacramenta tum Pœnitentiæ tum Eucharistiæ recipientes; illæ insuper sorores sæpius de parochia in aliam transeunt secundum Superiorissæ generalis voluntatem. Porro num in hisce circumstantiis applicanda sit juris dispositio circa triennalem confessariorum mutationem, præsertim cum in hisce parœciis unicus tantum adsit presbyter, nempe parochus; et si applicanda sit, quomodo etiam intelligenda sit vox illa *capitulariter*.

4° Voces illæ, *omnium piæ domus sororum consensus*, debent ne intelligi de *unanimitate absoluta* vel tantum *moralis*?

Igitur Episcopus N. pro conscientiæ suæ securitate, humiliter supplicat S. Congregationem quatenus benigne velit præcedentium dubiorum solutionem ad ipsum dirigere.

Quod, etc.

Sacra Congregatio Emorum et Reverendissimorum S. R. E. Cardinalium negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium præposita, perpensis præmissis dubiis respondendum censuit, prout respondet:

Ad 1^m. Intelligendas esse eas tantum sorores, quæ ordinarie capitulo intersunt.

Ad 2^m. Intelligendum esse de iis sororibus quæ præfatas domos inhabitant, tum, quum triennium confessarii completur, et vocem habent in capitulo.

Ad 3^m. Sorores, de quibus agitur, posse peragere extra piam propriam domum sacramentalem confessionem penes quemcumque confessarium ab Ordinario approbatum.

Ad 4^m. Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.

Romæ, 22 aprilis 1872.

Loco † Sigilli J. CARD. ASQUINIUS.
S. ARCHIEP. SELEUCIEN SECRETARIUS.

APPENDIX LXXXII.

DE CASIBUS RESERVATIS.

An confessarius possit absolvere cum peccatum non est reservatum in diœcesi pœnitentis. Quid de opinione probabili aliquorum theologorum sentiendum? An confessarius queat, in periculo mortis, absolvere peccata resservata, presente alio facultatem habente? Responsum S. Pœnitentiariæ

Eminentissime ac Reverendissime Domine,

Infrascriptus sacerdos confessor ad pedes Eminentissæ Vestræ summa cum reverentia provolutus, dubia quæ sequuntur humillime exponit ad anxietatem conscientiæ deponendam:

CASUS PRIMUS.

Titius sacerdos ad tribunal pœnitentiæ accedens peccata exponit partim simpliciter reservata, partim etiam cum censura episcopali in diœcesi confessarii. Dolet se hic, et humaniter admonet fratrem, ut se sistat habenti facultatem: sed ille instat pro absolutione, et dicit: quod confessor, cum non sit iudex opinionum, potest et debet absolvere pœnitentem qui vult sequi opinionem non solum probabilem, sed etiam communissimam inter Theologos antiquos et viventes. Confessor firmus in sua sententia non acquiescit, et inabsolutum dimittit pœnitentem.

Quæritur 1° Utrum confessor bene se gessit?
2° Potest semper in casu ita se gerere?

CASUS SECUNDUS.

Confessor simplex, præsentem alio facultatem habente, in periculo mortis, directe et sine admonitione de obligatione adeundi superiorem, si

convalescat, absolvit peccata cum censuris reservata; judicans se habere hanc facultatem a Tridentino, et quia multi viventes Theologi hoc idem docent.

Quæritur utrum confessor hic inquietandus, et reprehendendus sit?

24 octobris 1873.

Sacra Pœnitentiaria, consideratis expositis respondet: Quoad 1^m casum, *ad utrumque affirmative*. Quoad alterum casum, *Orator consulat probatos auctores*.

Datum Romæ in S. Pœnitentiaria die 21 novembris 1873.

Loc. † sig. A. PELLEGRINI, S. P. Reg.

APPENDIX LXXXIII.

ENCYCLICA AD RUTHENOS.

De sollicitudine Apostolicæ sedis ad spirituale Orientium ecclesiarum bonum procurandum et fovendum. — De Liturgiis Orientalium. — Controversia inter catholicos Græco. — Rutheni ritus excitata. — Innovationes per pseudo-administratorem attentatæ reprobantur.

Venerabilibus fratribus Josepho Sembratowicz archiepiscopo Leopoliensi, Haliciensi et Camenecensi, Ruthenorum aliisque episcopis ejusdem ritus gratiam et communionem cum apostolica sede habentibus. — PIUS PAPA IX. VENERABILES FRATRES SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM. — Omnem sollicitudinem vel a primis diuturni Pontificatus Nostri annis adhibuimus atque operam dedimus ad spirituale Orientalium Ecclesiarum bonum procurandum et fovendum, solemniter, inter cetera, declarantes sartas ac tectas religiose servandas et custodiendas peculiare catholicas Liturgias (1), quas pariter prædecessores nostri maximo in pretio semper habuerunt. Qua porro in re luculentissima sunt quæ Clemens VIII tradidit in sua Constitutione *Magnus Dominus* an. 1595, Paulus V in suo Brevi diei 10 decembris 1615, ac potissimum, reliquis omissis, Benedictus XIV in suis encyclicis Litteris *Demandatam* an. 1743, et *Allatæ sunt* an. 1755.

Cum autem arctissimus existat nexus quo cum dogmaticis doctrinis disciplina præsertim liturgica conjungitur et consociatur, hinc Apostolica Sedes, infallibilis Fidei Magistra ac sapientis-

sima Veritatis Custos, vix ac deprehendit « periculosum et indecorum aliquem ritum in Orientalem Ecclesiam irrepsisse, illum damnavit, improbavit ejusque usum ipsi prohibuit (1). »

Rursus memorata cura illibatas servandi veteres Liturgias impedimento non fuit quominus inter orientales ritus adsciscerentur etiam nonnulli ex aliis Ecclesiis accepti, quos, uti ad catholicos Armenos Gregorius XVI fel. record. scribebat: « Majores vestri aut, quia rectiores visi fuerant, adamarunt, aut tanquam notam ab hæreticis schismaticisque eos discernentem aliquo abhinc tempore assumpserunt (2). » Quapropter, ceu tradit idem Summus Pontifex, « ea regula omnino servanda est qua statuitur, inconsulta Sede Apostolica, in sacræ Liturgiæ ritibus nihil esse innovandum etiam nomine instaurandi cœrimonias, quæ Liturgiis ab eadem Sede probatis magis conformes esse videantur, nisi ex gravissimis causis et accedente Sedis Apostolicæ auctoritate (3). »

Hiscæ porro juris principiis, quæ pro universis orientalis ritus Ecclesiis sapienti consilio fuerunt sancita, regitur quoque, uti pluries data occasione declaratum est præsertim in superius memorato Brevi Pauli V, liturgica disciplina Romani Pontifices singulari benevolentia affectu ac peculiaribus favoribus prosequi; et vix ac aliquod periculum imminere et eorum fidem in discrimen adduci perspectum est, Apostolica Sedes ad tantum malum avertendum vocem suam absque ulla mora attollere non prætermisit. Solemnia adhuc sunt verba quibus usus est Deceptor Noster Gregorius XVI fel. me. (4) cum scilicet Ruthenorum natio, ut cuique exploratum est, in asperrima versaretur rerum conditione qua ipsos ad usque tricies centena millia ex Catholicæ Ecclesiæ gremio miserrime avulsos et hodie lamentamur.

Nec pariter Ruthenorum nationi defuit ejusdem Apostolicæ Sedis auxilium, cum graves et diuturnæ controversiæ in ecclesiastica Provincia Leopoliensi ob disciplinæ et ritus varietatem, atque ob mutuas relationes, quæ inter ecclesiasticos viros latini et græci ritus ibi intercedebant, non absque christianæ charitatis detrimento agitabantur, quæ per conventionem seu concor-

(1) Benedictus XIV in suis Litteris *Allatæ sunt* § 27 diei 26 julii 1755.

(2) Gregorius XVI in suis Litteris *Studium paternæ benevolentia* diei 2 maii 1836.

(3) Gregorius XVI in suis Litteris *Inter gravissimas* diei 3 februarii 1832.

(4) Allocutio habita in Consistorio diei 22 nov. 1839.

(1) Litteræ Apostolicæ *ad Orientales*, quarum initium *In Suprema* diei 6 januar. 1843.

diam ab Episcopis utriusque ritus propositam, et die 6 octobris 1863 sancitam decreto S. Congregationis de Propaganda Fide pro negotiis orientalis ritus, feliciter fuerunt compositæ ac diremptæ.

Verum miserrima rerum adjuncta in quibus eadē ecclesiastica Provincia, et potissimum finitima Chelmensis diœcesis in præsentiariū versantur, omnem Nostram vigilantiam et sollicitudinem jure ac merito rursus expostulant. Nuperrime siquidem ad nos relatum est inter istos Catholicos Græco-Rutheni ritus vel acrem controversiam de re liturgica temerario ausu excitatam esse, ac quosdam existere, licet in clericali ordine constitutos, qui rebus novis studentes sacras cærimonias alias immemorabili usu laudabiliter receptas, alias quoque Zamoscenæ Synodi, quam Apostolica Sedes probavit (1), sanctione solemniter confirmatas, proprio lubitu immutare ac reformare pertentant.

Sed quod magis nos angit, et intima ægritudine cor nostrum afficit est quod recenter accepimus de miserrimo rerum statu quo affligitur Chelmensis diœcesis. Siquidem, recedente ejusdem episcopo paucis abhinc annis per nos ipsos instituto, et spirituali vinculo cum eadem diœcesi adhuc illigato, quidam pseudo-administrator, quem nos episcopali munere indignum jam pridem judicavimus, minime dubitavit ecclesiasticam jurisdictionem usurpare, cunctain memorata Ecclesia pessumdare, ac potissimum rem liturgicam canonice sancitam proprio Marte confundere ac perturbare.

Mœrentes adhuc præ oculis habemus circulares litteras die 20 octobris anni 1873 editas, quibus infelix ille pseudo-administrator divini cultus exercitium sacramque liturgiam innovare audet, ea plane mente ut in catholica Chelmensi diœcesi schismaticorum liturgia inducatur; et ad rudes ac simplices decipiendos, eosque facilius ad schisma impellendos ipse non erubescit in medium proferre nonnullas Apostolicæ Sedis Constitutiones, eorumque sanctionibus in suum sensum detortis fraudulenter abuti.

Porro quæ in præcitatis litteris de re liturgica disponuntur nulla prorsus ac irrita existere nemo est qui non videat, eademque Nos nulla et prorsus irrita Apostolica Nostra auctoritate declaramus. Imprimis enim memoratus pseudo-administrator quavis ecclesiastica jurisdictione penitus destituitur, quam scilicet nec legitimus episco-

pus in suo discessu, nec postea Apostolica Sedes eidem umquam demandarunt, ac proinde ipsum *per ostium non intrasse in ovile ovium, sed ascendisse aliunde* (1) ac veluti intrusum habendum cuique perspectum et exploratum est.

Ad hæc Sacri Ecclesiæ Canones antiquos orientales ritus legitime inductos religiose utique servandos præcipiunt, cum « Prædecessores Nos-
« tri Romani Pontifices satius consultiusque
« duxerint ritus hujusmodi, qua in parte nec
« Fidei catholicæ adversantur, nec periculum
« generant animarum, aut ecclesiasticæ dero-
« gant honestati, approbare seu permittere (2) : » at simul ipsi solemniter indicunt, nemini prorsus, hac Sancta Sede inconsulta, fas esse in re liturgica vel leviores innovationes peragere, quemadmodum satis abunde commonstrant Apostolicæ Constitutiones, quas initio retulimus.

Nec ullius momenti est quod ad fucum faciendum adjicitur, nimirum liturgicas hujusmodi innovationes proponi ut orientalis ritus expurgetur et ad nativam integritatem restituatur. Quandoquidem Ruthenorum liturgia nulla alia esse potest quæ nisi vel a sanctis Ecclesiæ Patribus fuit instituta, vel Synodorum canonibus sancita, vel legitimo usu inducta, Apostolica Sede sive expresse sive tacite semper adprobante: et si quæ variationes temporis lapsu in eadem liturgia occurrerunt, eæ profecto non inconsultis Romanis Pontificibus et potissimum ea mente invec-tæ sunt, ut hujusmodi ritus a quavis hæretica et schismatica labe eximerentur, atque ita catholica dogmata ad incolumitatem fidei tuendam, et bonum animarum promovendum rectius et clarius exprimerentur. Quocirca sub dolosa specie ritus expurgandi, eosque in integrum restituendi nihil aliud intenditur nisi parare insidias fidei Ruthenorum Chelmensium, quos ab Ecclesiæ Catholicæ gremio distrahere, et hæresi ac schismati devovere perditissimi homines adnituntur.

Sed acerbissimas inter, quibus undique premimur, angustias nos reficit ac recreat præclarissimum et plane heroicum fortis et constantis animi spectaculum nuperrime Deo, angelis et hominibus oblatum a Chelmensis diœceseos Ruthenis, qui iniqua pseudo-administratoris mandata rejicientes, mala quæque perpeti atque ipsam vitam in extremum discrimen maluerunt adduci quam avitæ fidei jacturam facere et catholicos dimittere ritus quos ipsi ab eorum majoribus

(1) Io. Cap. X, v. 1.

(2) Benedictus XIV in sua Constitutione *Etsi pastoralis* edita die 26 maii 1742.

(1) Benedictus XIII in suo Brevi *Apostolatus officium* dici 19 julii 1742.

receperunt et incorruptos ac illibatos se perpetuo servaturos conclamarunt.

Nos autem Deum omnibus precibus orare non intermittimus, ut dives in misericordia lumen gratiæ suæ in corda eorum, qui omne contra fas Chelmensem diœcesim divexant, clementer effundat, ac simul miseris illis fidelibus omni prorsus auxilio et spirituali regimine destitutis potentem suam opem afferat, et optatæ tranquillitatis solatium acceleret.

Post hæc vos venerabiles fratres qui tanto studio ac singulari zelo demandatam Ruthenorum curam suscepistis, etiā atque etiam in Domino hortamur, ut liturgicam disciplinam ab Apostolica Sede probatam, vel eadem sciente et non contradicente invectam religiose tueamini, quavis innovatione penitus interdicta, et accuratam sacerorum canonum hac in re editorum, ac potissimum Zamoscenæ synodi custodiam parochis atque sacerdotibus vel per severissimas, si opus fuerit, pœnarum sanctiones præcipiendam curetis. Agitur enim de re gravissima, videlicet de salute animarum, cum illegitimæ innovationes catholicam fidem et sanctam Ruthenorum unionem in summum discrimen adducant. Quamobrem nulli curæ, nulli labori parcendum est, nihilque intentatum relinqui debet quo universæ in re liturgica perturbationes istic a pravis hominibus excitatæ vel ab earum primordiis penitus comprimantur: quibus muneribus fortiter et suaviter obeundis vos venerabiles fratres, Dei opitulante gratia, minime defuturos confidimus.

Quod ut feliciter contingat apostolicam benedictionem vobis, venerabiles fratres, et gregibus cujusque vestrum curæ concreditis peramanter in Domino impertimus.

Datum Romæ apud S. Petrum die decimater-tia maii MDCCCLXXIV. Pontificatus Nostri anno vicesimo octavo.

PIUS PP. IX.

APPENDIX LXXXIV.

DE MISSA PRO POPULO.

Utrum parochus, duas habens parochias, qui non potuit die festo secundam missam celebrare, teneatur per hebdomadam applicare missam pro populo suæ secundæ parochiæ? Utrum diebus festis suppressis, in quibus binam missam celebrandi non habet facultatem, sufficiat, ut solam missam, quam dicere potest, applicet pro populo duarum suarum parochiarum. — Resolutio S. Congregationis Concilii.

CATALAUNEN. CIRCA MISSAM PRO POPULO. *Die 9 maii 1874.* — Ut præsens controversia probe agnoscatur, operæ pretium esse duximus antecedentia Eminentiis vestris referre. Sciendum itaque est, quod die 18 junii 1873 episcopus Catalaunensis supplici libello S. Pontificem adiit exponens « quod in sua diœcesi numerus sacerdotum non est sufficiens, ut unaquæque parochia suum parochum habeat; et insuper sæpe duo vel tres pagi, quorum singuli suam propriam habent ecclesiam, unicam constituunt parœciam. In his circumstantiis vel unus parochus duabus inservit parochialibus ecclesiis, vel idem parochus præter ecclesiam parochialem, alteram vel duas curat ecclesias adnexas, quæ ordinarie duobus, tribus vel quatuor milliariis distant ab ecclesia parochiali. Ideo plerique sacerdotes binam missam celebrant diebus dominicis et festis in choro celebratis. Si secundam missam celebrant in secunda parochia, hanc applicant pro populo hujus secundæ parœciæ. Si vero secundam missam in ecclesia adnexa celebrant, sine stipendio celebrant. Sed aliquoties diebus dominicis et festis non possunt hanc secundam missam in sua secunda parochia applicare sive ob intemperiem, sive ob morbum, etc. Insuper binam missam non habent facultatem celebrandi diebus festis a concordato suppressis, in quibus remanet tamen obligatio missam applicandi pro populo. Hinc quæsit: 1º Utrum parochus, duas habens parochias, qui ob rationabilem causam non potuit die dominica vel festo secundam missam celebrare, teneatur per hebdomadam applicare missam pro populo suæ secundæ parochiæ; vel utrum sufficiat ut unicam missam, quam die dominica vel festo celebrat, applicet pro populo duarum suarum parochiarum. 2º Utrum diebus festis suppressis, in quibus binam missam celebrandi non habet facultatem, sufficiat, ut solam missam, quam dicere potest, applicet pro populo duarum suarum parochiarum, vel utrum, altera die, teneatur se-

cundam missam pro populo secundæ parochiæ applicare. »

Hisce dubiis S. Congregatio respondit ad 1um *Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.* Ad 2um. *Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.*

Præterea eadem S. Congregatio Concilii eidem episcopo Catalaunensi sub die 14 julii 1873 facultatem indulgit dispensandi ad triennium ab applicatione secundæ missæ pro populo, diebus festis suppressis tantum, eos parochos suæ diœcesis, qui duabus parœciis regendis sunt præpositi, ea lege, ut unica missa applicetur pro populo utriusque parœciæ.

Hac obtenta facultate modo idem episcopus hæc scribit ad S. Congregationem: « Aliquando accidit, ut sive ob morbum, sive ob intemperiem, sive ob inundationem, etc., quidam parochi non valeant secundam missam diebus dominicis vel festis in sua secunda parochia celebrare. Postulat igitur, ut in his casibus facultatem quoque habeat eos dispensandi ab applicatione secundæ missæ pro populo, ea lege ut unica missa pro populo utriusque parochiæ applicetur, sive curam habeant secundæ parochiæ quæ nullum titulum habeat, sive deserviant secundæ parochiæ, cujus titularis ob causas probatas in sua parochia, cujus habet titulum, non residet. Et quia nunquam parochi secundam missam pro populo secundæ parochiæ diebus festis suppressis, in quibus binam missam non celebrabant, applicaverunt; postulat etiam pro omnibus parochis dispensationem ab applicatione harum missarum pro tempore præterito. »

Hisce habitis litteris decretum editum fuit die 8 augusti 1873: « Scribatur eidem episcopo, cui grave non sit referre utrum alius sacerdos celebrare soleat in altera ecclesia, quoties diebus festis de præcepto parochus ob infirmitatem vel intemperiem ad eandem celebraturus accedere nequeat. » Huic mandato morem gerens episcopus respondit: « Quoties possibile est, mittitur « alius sacerdos, qui pro paracho absente vel « infirmo missam celebret in qualibet parœcia « diebus dominicis et festis de præcepto.

« Sed sæpe accidit, ut impossibile sit celebrare « missam in secunda parochia parochi absentis, « infirmi vel aliter impediti, etiam diebus dominicis et festis de præcepto ob rationes sequentes: 1. Quia sacerdotes numero pauciores sunt; « 2. quia si agitur de intemperie subita, parochus non potest sibi alium sacerdotem procurare; 3. quia si agitur de infirmitate vel ægritudine subita, nullus sacerdos adest, qui mis-

« sam celebret. Et si agitur de ægritudine longiore, sæpe non alius invenitur sacerdos, quam « vicinus parochus, qui postquam in sua parochia « primam missam celebravit, alteram celebrat « in principali parochia ægrotantis, sed celebrare « nequit in secunda parochia ægrotantis. »

Hoc habito responso rescriptum editum fuit: *Per Summaria precum..*

Hisce in facto præmissis operæ pretium esse ducimus, ut aliquid juris ad rem proferamus.

Omnes animarum pastores teneri ad celebrandum pro ovibus suis divini juris esse ignorat nemo. Patet id ex Concilio Tridentino sess XXIII, cap. I de reform. ubi legitur: « Cum præcepto « divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, « pro his sacrificium offerre.... etc. » Quæ quidem obligatio a jure ecclesiastico determinata fuit ad omnes dies dominicos et festos, quibus fideles missam audire debent. Constat id ex variis S. C. declarationibus in *Pistorien. et Praten.* 14 februarii 1699, quæ adprobata et confirmata fuit ab Innoc. XII peculiari brevi diei 24 aprilis dicti anni, quod incipit: *Nuper*, et præsertim ex Constitut. Bened. XIV *Cum semper* diei 19 augusti 1744. Imo parochus duabus parochiis præpositus duplicem missam in festis tenetur applicare, sive per se, si facultatem binandi habet, sive per alios, sive altera die in hebdomada, si ea caret, nisi unio duarum parochiarum sit plenaria et extinctiva ita ut ex duabus ecclesiis parochialibus una prorsus ob extinctionem alterius tituli evaserit. Sane proposito dubio in causa Lucen. sub die 12 martii 1774: « An parochi duabus ecclesiis parochialibus præpositi teneantur dominicis aliisque festis diebus missam in unaquaque ecclesia sive per se sive per alium applicare pro populo in casu? » Responsum prodiit: *Affirmative exceptis tantum parochiis unitis unione plenaria et extinctiva, et scribatur episcopo juxta instructionem.* In hac autem instructione S. Congregatio episcopum certiore facendum esse putavit se nunquam dubitasse « quod parochi teneantur applicationi supradictæ missæ « pro populo singulis diebus dominicis et festis « in unaquaque ex ecclesiis parochialibus, quæ « vel æque principaliter vel subjective conjunctæ « sunt atque incorporatæ, cum applicatio unius « tantummodo missæ pro populo locum habeat in « iis parochialibus, quæ invicem adeo unitæ, « conjunctæ atque incorporatæ sunt, ut ex duabus « una prorsus cum extinctione tituli alterius evaserit. » Nec aliter ad hujus doctrinæ tramites judicavit S. Congregatio in causa *Oveten.* Missæ

pro populo 28 novembris 1826, et in causa *Cambracen.* diei 25 septembris 1858 in qua interrogata : « An parochus qui duas parochias regit et ideo bis in die celebrat, utrique parochiæ suam missam applicare teneatur, non obstante reddituum exiguitate in casu? — Respondit : *Affirmative.* Idem declaratum invenitur in causa *Salamantina* 22 februarii 1862, et 21 martii 1863. Hujusmodi autem præceptum adeo urget, ut pastores animarum teneantur etiam pro populo celebrare in festis a Pio VI suppressis, quia ecclesia illis diebus solum eximit fideles ab obligatione audiendi missam et abstinendi operibus servilibus. Quare obligatio parochi pro populo celebrandi sicut antea urget, ceu revelant nonnullæ declarationes S. Pœnitentiariæ a Scavini, aliisque auctoribus relatæ. Nec secus dicendum de parochis Galliarum, qui tenentur applicare pro omnibus diebus festis suppressis aut in dominicam translatis ex concessione Pii VII, an 1802. Patet ex variis decisionibus Sanctæ Sedis, præsertim ex declaratione Sacræ Congregationis Concilii a Gregorio XVI approbata in responso ad Illmum D. Bouvier episcopum Cenomanensem dato die 14 junii 1841, nec non ex responsione ad archiepiscopum Tolosanum die 6 augusti 1842, iterum ex decisione S. Congreg. Conc. die 25 septembris 1847. Quapropter ut obligationi huic satisfiat parochus non illi sufficit applicare missam pro populo diebus dominicis, ad quas remittitur seu transfertur solemnitas suppressa, sed præterea tenetur applicare missam ipsa die, qua suppressorum festorum officia communiter in ecclesia recitantur.

Patet apertissime ex declaratione S. Congregationis Concilii die 28 septembris 1847 et præsertim ex Constitutione Pii IX *Amantissimi* 3 maii 1858 quæ ait : « Hisce litteris declaramus, « statuimus atque decernimus, parochos aliosque « omnes animarum curam actu gerentes sacro- « sanctum missæ sacrificium pro populo sibi « commissio celebrare et applicare debere tum « omnibus dominicis aliisque diebus, qui ex præ- « cepto adhuc servantur, tum illis etiam ex « hujus apostolicæ Sedis indulgentia ex dierum « de præcepto festorum numero sublatis ac trans- « lati sunt, quemadmodum ipsi animarum cura- « tores debebant, dum Urbani VIII Constitutio « *Universa* an. 1642 in pleno suo robore vige- « bat, antequam festivi de præcepto dies imminue- « rentur et transferrentur. Quod vero attinet ad « festos translatis dies, id unum excipimus, ut « scilicet, quando una cum solemnitate divinum « officium translatum fuerit in dominicum diem,

« una tantum missa pro populo sit a parochis ap-
« plicanda, quandoquidem missa, quæ præcipua
« divini pars est, una simul cum ipso officio trans-
« lata existimari debet. »

Veruntamen rationum momenta ab episcopo in supplici libello prolata tanti esse videntur, ut ejus petitionem excipi posse putarem. Sane quod attinet ad facultatem, quam postulat episcopus dispensandi ab applicatione secundæ missæ pro populo, necessitas ipsa id postulare videtur. Ait enim episcopus, quod quando parochus non potest celebrare vel non potest se conferre ad secundam parœciam, tunc fere impossibile est alium mittere sacerdotem : 1° quia sæpissime deest alter presbyter ; 2° quia quando agitur de intemperie vel infirmitate subitanea, deest tempus ad supplendum per alium, si revera adsit alter ; 3° quia quando agitur de infirmitate vel alio impedimento diutino non potest suppleri nisi per parochum viciniorem, qui post celebratam primam missam in sua parœcia, celebrat secundam in parœcia principali parochi impediti : ideoque missa caret secunda parœcia principali unita. Jam vero principium certissimum est ad impossibile neminem teneri. Necessario igitur videtur concedenda facultas episcopo Catalaunensi dispensandi in expositis adjunctis cum parochis impeditis diebus dominicis vel festis a celebranda secunda missa pro populo. Paucitas vero reddituum postulare videtur, ne parochus alteram missam pro populo teneatur applicare in hebdomada, siquidem facultas dispensandi a secunda Missa pro populo ob illam tenuitatem concessa sit pro diebus festis suppressis.

Præterea novum non est penes hanc S. Congregationem ut justis de causis id concedatur. Sane ita factum fuisse patet ex Decis. S. Congreg. in Mindonen. die 20 julii 1854, inter Summaria precum proposita.

Quoad vero sanationem circa missas non celebratas pro populo secundæ parœciæ diebus festis suppressis, quæ applicari debuissent in hebdomada, videtur etiam concedenda, habito respectu ad reddituum paucitatem et ad praxim S. Congregationis uti videre est in causis supra relatis.

Cum itaque in themate particulares circumstantiæ parochis favere videantur, et alioquin episcopus eam indulgeri posse affirmet, haud ambigendum videretur, ut petitio episcopi Catalaunensis in omnibus benigne excipiatnr.

Quare, etc.

S. Congregatio Concilii rescripsit : « Quoad « absolutionem, celebrata ab unoquoque parochio
« una missa, pro gratia absolutionis super enun-

« ciatis omissionibus. Quoad vero dispensatio-
 « nem, episcopo pro facultate dispensandi juxta
 « petita et in circumstantiis taxative inibi ex-
 « pressis, onerata ipsius episcopi conscientia, ad
 « quinquennium; facto verbo cum SSmo. Die 9
 « maii 1874. »

APPENDIX LXXXV.

DE MISSA PRO POPULO.

An per missam conventualem, quæ in cathedrali ecclesia a parcho habituali seu capitulo quotidie offertur, satis expleatur onus parochiale relate ad applicationem missæ pro populo diebus festis faciendam per parochos actuales quibus animarum cura concredita est? Resolutio S. Congregationis Concilii.

BELLUNEN et FELTRIEN. Circa missam pro populo. Die 23 januarii 1875. — Episcopus Bellunensis et Feltriensis die 18 maii 1874 supplicii libello sacratissimum principem adivit exponens: « Cura parochialis in civitate Bellunensi, ejusque suburbiis a remotissimis jam temporibus apud capitulum cathedrale habitualiter residebat, cura actualis a sacristis duobus in civitate et in suburbiis a sex capellanis ab ipso capitulo electis, exercebatur. Anno autem 1834 duæ in civitate, sex vero in suburbiis erectæ sunt parœciæ, quibus totidem veri nominis parochi præficiuntur, servatis tamen juribus ad capitulum pertinentibus. Porro tam ante, quam post hujusmodi parœciarum erectionem, falsa circa celebrationem missæ pro populo sententia invaluit, vi ejus, cum veteres sacristæ et capellani, tum recentiores parochi aut numquam aut raro perlitarunt, rati per missam conventualem, quæ in cathedrali ecclesia a parcho habituali seu capitulo quotidie offertur, satis superque parochiale etiam onus expleri.

« Idem abusus, prosequitur episcopus, iisdemque innixus rationibus Feltriæ etiam obtinet quoad duos parochos civitatis, licet a tribus jam sæculis hæ parœciæ institutæ fuerint, et capitulum cathedrale nudam parochi habitualis appellationem retinuerit.

« Quæ omnia cum stare nequeant, ut in posterum provideatur, orator adprecatur expostulans 1° ut in favorem modernorum octo parochorum Bellunensis, duorumque Feltriensis diœcesis, tum eorum omnium qui anteacto tempore parochi vel œconomi munus in iisdem ecclesiis obierunt, super præteritis omissionibus absolutio concedatur. 2° Ut ad levamen tum eorundem

modernorum decem parochorum, qui onus haud leve carendi eleemosyna festis diebus pro missæ applicatione nunc primo suscipiunt, quique omnes, temporum præsertim conditione spectata, tenui beneficio fruuntur; tum eorum qui intra septennium eisdem in œconomi aut parochi munere successerint, obligatio missam pro populo offerendi ad dies tantum dominicos, Apostolica auctoritate, coarctetur ac reducatur. »

Hiscæ habitis precibus rescriptum editum fuit: *Per Summaria precum*. Præstat aliquid innuere.

Ex facti enarratione constat episcopum duo efflagitare, nempe 1° absolutionem super præteritis missis pro populo non celebratis: 2° Reductionem in posterum missæ pro populo ad solos dominicos dies. Sed contra ipsius preces videntur afferri posse quæ a Concilio Tridentino præscripta legimus Sess. 23, Cap. 1 de Reform., ex quibus dubio procul liquet omnes animarum pastores teneri ad celebrandum pro ovibus suis, et hoc de jure divino esse eis impositum. Audiantur verba Concilii, quæ sic se habent: « Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, etc. » Hæc autem pastorum obligatio cum generalis et indeterminata sit, ab ecclesiastico jure determinata et coarctata fuit ad omnes dies dominicos et festos, quibus fideles missam audire debent. Patet id luculentissime, tum ex variis S. C. declarationibus in *Pistorien et Praten*. 14 februarii 1699, quæ adprobata et confirmata fuit ab Innocentio XII peculiari Brevi diei 24 aprilis dicti anni, quod incipit, *Nuper*, tum præsertim ex Constit. Benedicti XIV *Cum semper oblatas* diei 19 augusti 1745. Hujusmodi obligatio adeo gravis et efficax in Ecclesia Dei semper habita fuit, ut pastores curam animarum gerentes teneantur missas pro populo celebrare etiam in festis, in quibus, firma manente obligatione audiendi missam, permissum tamen Christifidelibus est opera servilia exercere. Hac de re recollere præstat quid in § VII memoratæ constitutionis præscripserit Bened. XIV « ibi: « Et quia in nonnullis diœcesibus numerus dierum festorum de præcepto, de Apostolica nostra auctoritate et consensu eatenus est imminutus, ut nempe in aliquibus festis Christifideles et missam audire et ab operibus servilibus abstinere debeant; in aliis vero populo permissum sit opera servilia exercere, firma remanente obligatione audiendi missæ sacrificium; Nos, ut obortæ jam dubitationes circa onus applicationis missæ parochialis

in hujusmodi diebus festis penitus eliminantur, statuimus et declaramus, quod etiam iisdem festis diebus, quibus populus missæ interesse debet et servilibus operibus vacare potest, omnes animarum curam gerentes missam pro populo celebrare et applicare teneantur. »

Quæ autem in memorata constitutione statuta sunt, extendi etiam debent ad dies festos in posterum a Pio VI absque ulla limitatione suppressos ; quia S. Pontifex in supprimendo illa festa præ oculis tantum habuit illis diebus fideles ab obligatione audiendi Missam et abstinendi ab operibus servilibus eximere ; non vero onera parochos pertingentia relaxare. Quare obligatio parochi celebrandi pro populo, quemadmodum ante Benedictinam limitationem et imminutionem a Pio VI peractam, ita nunc urget et est in vigore, ceu patet ex nonnullis declarationibus S. Pœnitentiariæ, quæ ab auctoribus operum moralium collectæ et relatæ sunt,

Hujusmodi vero onus animarum curam gerentes pertingens adeo firmum semper retentum fuit, ut eorum preces semper a Summis Pontificibus rejectæ fuerint, nulla habita ratione ad tenuitatem congruæ, quam ipsi ut rationem ad gratiam implorandam deducebant. Re sane vera audiatur Bened. XIV in sua celebri constitutione *Cum semper oblatas* § 8 : « Quia vero propria nonnumquam experientia satis agnovimus aliquos esse parochos adeo pauperes, ut ferme ex elemosynis, quas a fidelibus pro missarum celebratione accipiunt, vivere cogantur, ... idcirco nos istorum inopiam summopere miserantes, eisdemque, quantum nobis integrum est consulere volentes... unicuique vestrum facultatem concedimus cum iis, quos revera tales esse noveritis, opportune dispensandi ad hoc ut etiam diebus festis hujusmodi elemosynam ab aliquo pio offerente recipere et pro ipso sacrificium applicare, quatenus id ab eo requiratur, libere et licite possint et valeant... ea tamen adjecta conditione ut tot missas infra hebdomadam pro populo applicent, quot in diebus festis infra eandem hebdomadam occurrentibus juxta peculiarem intentionem alterius pii benefactoris obtulerint. ».

His tamen juris regulis non obstantibus, rationum momenta, quæ ab episcopo in supplicii libello prolata sunt, tanti esse videntur, ut ejus petitiones excipi posse existimarem. Sane quod attinet ad absolutionem elargiendam super antea missis pro populo omissis, tum bona parochorum fides, tum etiam eorum grave damnum id suadere videntur. Enimvero quod militet bona fides satis superque eruitur ex ipsius episcopi

verbis, qui ait : « falsam circa celebrationem missæ pro populo invaluisse huc usque sententiam deprehendit orator... Parochi eandem missam aut numquam aut raro perlitarunt, rati per missam conventualem, quæ in cathedrali ecclesia a paracho habituali seu capitulo quotidie offertur, satis superque parochiale etiam onus expleri. » Quod autem grave damnum eis obveniret, si preces in themate non exciperentur, id luculenter ex eo apparet, quod ipsi eas omnes missas pro populo nunc celebrare tenerentur, quas per tot annorum congeriem singulis diebus festis applicare omiserunt. Quod quam grave illis foret, nemo est, qui non videat : præsertim habito respectu, tum ad beneficiorum tenuitatem, quibus ii parochi fruuntur, tum ad temporum exigentias et angustias, quibus fit ut vitæ sustentatio difficilior evaserit ob annonæ caritatem.

Hæc postrema ratio tanti ponderis esse videtur, ut nedum absolutio quoad præteritas omissiones indulgeatur, sed etiam ut in posterum missæ pro populo ad solos dominicos dies reducantur. Sane explorati juris est elemosynas missarum ideo introductas esse, ut suppleatur sustentationi sacerdotum : id cum D. Thoma docent communiter Theologi et Canonistæ, ut videri potest apud Bened. XIV *de Synod. Dioces.* lib. 5, cap. 8. Reiffenst. lib. 5 decret. tit. 3 *de Simonia*, 10, num. 185 et seqq. Quare si congrua parochialis tanta est, ut ad parochorum sustentationem et ad onera suo ministerio adnexa adimplenda satis non sit ; novum in jure non est quod recursus fiat ad missarum elemosynam ut eorum sustentationi provideatur, ad evitandum turpe spectaculum quod parochi et alii animarum curam gerentes negotiis non convenientibus vacent ut sibi necessaria comparent,

Ex altera vero parte si augendi congruam spes non apparet nec sunt legata aut alia onera quæ reduci possint, æquum esse videtur aliqua mitiori provisione cum iis parochis agendum esse, deveniendo scilicet ad aliquam dictorum decretorum moderationem ; scitum cum sit, quod qui altari servit, de altari vivere debet : et bovi trituranti os claudendum non est.

Tandem Benedictus XIV in pluries laudata constit. loquendo de obligatione quam habet capitulum satisfaciendi missæ conventuali pro animabus piorum benefactorum, eam comparat cum missis, quas parochus tenetur applicare pro populo, ad easque refert. Jam vero haud raro factum est, ut propter insufficientiam aut propter supervenientes reddituum tenuitates aliasque justas causas ad reductionem missarum conven-

tualium de approbatione et auctoritate hujus S. Congregationis deventum sit. Pari hinc ratione ad hujusmodi temperamentum in themate deveniri posse videtur, cum justa, legitima et rationabilis causa præsto sit ab episcopo in suis precibus exposita. Quapropter nedum absolutio super præteritis missis non celebratis, sed et onus celebrandi missam pro populo ad solos dies dominicos ut reducat^r indulgeri posse videtur.

Hisce hinc inde perpensis EE. VV. sapientia ac religio id decernat, quod animarum saluti magis expedire censuerit.

Quare, etc.

S. Congregatio Concilii rescripsit: « Celebrata
« una missa a singulis parochis, pro gratia abso-
« lutionis et condonationis quoad præteritas
« omissiones; quoad vero futurum pro gratia
« reductionis applicationis missæ pro populo ad
« dies dominicos aliosque festos in loco actu de
« præcepto, ad septennium, facto verbo cum
« SSmo. Die 23 januarii 1875. »

APPENDIX LXXXVI.

DE CANONICIS GALLIARUM.

An dici possit reditus canonicatum in Gallia verum beneficium non constituere, ideoque a tempore concordati anni 1801 nullo titulo canonicos ad choralia munia adigi posse? — De residentia canonicorum. De gravitate infirmitatis quæ excuset ab obligatione interessendi choro et horis canonicis. — Resolutio S. Congregationis Concilii.

CARCASSONEN. — Servitii chori die 22 augusti 1874. (Conc. Trid. sess. 24, cap. 12 de Reform.) Canonici cathedralis ecclesiæ Carcassonensis in Gallia H. S. Congregationi nuper exposuerunt, viginti abhinc annis sacerdotem Cælestinum Catuffe ejusdem ecclesiæ canonicum a residentia et servitii choralis onere sese eximere, hujusque agendi rationis hasce causas prætexere; nimirum reditus canonicatum in Gallia verum beneficium non constituere, ideoque a tempore initæ conventionis inter Apostolicam Sedem et supremum Galliæ regimen nullo titulo canonicos ad choralia munia obeunda adigi posse; insuper se quodam morbo, fistula nempe, ita laborare ut sine gravi incommodo choro interesse nequeat. Verum primum argumentum a Catuffe adductum omni prorsus robore destitutum canonici censent, infirmitatem vero, qua ipse afficitur non ita gravem esse sustinent ut a canonicalibus officiis subeundis immunis haberi debeat, hinc ab

H. S. O. enixe petunt ut præfatus canonicus ad residentiam et choralia onera perferenda ad juris tramites compellatur.

Canonicorum preces episcopo pro informatione et voto ablegatæ sunt, qui mandatis obtemperans hæc retulit: « Juxta mandatum Emorum S. Congregationis Concilii patrum canonicum Cælestinum Catuffe de rebus contra eum Romæ expositis admonitum audiui, tum privatim, tum ipso annuente, imo et sollicitante coram aliis cathedralis ecclesiæ canonicis. Porro iste canonicus suas faciendo frequentissimas et quasi continuas per longos annos a choro absentias, ad suam defensionem allegavit infirmitatem fistulæ, quajam dudum laborat, quaque, juxta ipsum, plane fit impotens, non solum ad missas sua vice decantandas sed etiam ad standum, vel sedendum in choro; et proprium testimonium confirmavit testimonio scripto hisce litteris adjuncto, medici laureati quidem atque jurati. Cæterum veram doctrinam circa obligationes canonicis proprias, se si non semper omnino tenuisse, saltem hodie libenter et toto animo confiteri affirmavit et viva voce et responsione scripta ad me directa, pariterque præsentibus adjuncta. Alii vero canonici, etiam auditis istis declarationibus, in suis precibus ad sacram Congregationem perseverandum esse censuerunt.

« Et si, hac de re, animi mei sensum aperire oportet, nullum judicium circa præteritum insinuare auderem, utpote propria experientia non instructus. Quoad præsens vero, attenta infirmitate R. D. Catuffe, cujus existentia videtur indubia, etsi de ejus acerbitate disputari possit; attenta insuper ætate jam provecta ejusdem canonici qui annum quintum supra septuagesimum agit, humiliter a S. Congregatione expositulo judicium, in quo justitiæ rigor misericordia mitigetur; ita ut nempe memoratis et severe quidem, obligationibus status, quæ canonicis cathedralibus, etiam in Gallia, sub gravi incumbunt R. D. Catuffe invitetur ad ista officia non tantum verbis agnoscenda, sed potius actu pro viribus saltem implenda ipsius onerando conscientiam si, Deo judice, illa incommoda in gratiam muneris exequendi pati non consentiret, quæ recreationis vel societatis causa posset sufferre.

« Tali judicio (si non fallor) quoad factum particulare benigno, sed circa legem rigidiore, vitaretur ex una parte scandalum, quod certe in ista civitate Carcassonensi ex personali et directa condemnatione diffunderet ad majus religionis detrimentum, et ex altera parte, veritas de obliga-

tionibus etiam apud nos cathedralium capitulorum, et pro præsenti, si in aliquibus ea de re ut mihi videtur probabile, dubium adhuc existeret, et in futurum monumento inconcusso stabiliretur. »

Hisce habitis causam hodiernis in comitiis proponendam duxi sub dubii formula in calce adjecta. Præstat itaque aliquid ex officio innuere.

Neminem latet præcipuum canonicorum officium illud esse ut in Dei domo per psalmodiam et Agni sacrificium, tamquam almæ Sionis æmuli illi cælitum sedi jungantur, quæ semper Deum trinum et unicum prædicat. Jamvero ad hanc rem duo potissimum iisdem necessaria sunt, nempe ut residentia legem servant, et præsentes choro adstent voce et cantu chorale servitium persolventes. Etenim residentia apprime præcipitur in cap. *Quia nonnulli*, 3, de Cler. non resid. cap. *Relatum*, 4. eodem tit., cap. *Conquerenti*, 6, eod. tit. et a Conc. Trid. cap. 12, sess. 24, de Reform. Hinc canonici, ut advertit S. H. Congr. in *Lucen. Cappellania* 1 febr. 1766, § ad 1 duo et § seq. « si ultra tempus a Concilio permissum notabiliter absunt, peccant mortaliter, nam contraveniunt gravissimo Concilii præcepto, nec satisfaciunt suæ obligationi. »

Quod vero sola residentia canonicorum absque præsencia choro exhibita non sufficiat ut legi faciant satis, exploratissimum est penes omnes juris interpretes et dilucide confirmatum fuit ab H. S. Ordine anno 1573, lib. 1, dec. pag. 3, et iterum eodem anno, lib. 1 Decr., pag. 178 et seq. apud Bened. XIV, *Instit. Eccl.* 107, n. 32; item in *Terracinen.* 20 mart. 1853, ideoque tales ut absentes censi et pœnis contra absentes puniri debere a S. Congregatione ibidem statuitur.

Rursus pervulgati juris est canonicos, qui munia sibi imminencia negligunt nedum amittere distributiones quotidianas, sed imo, si episcopo opportunum visum fuerit muletis pecuniariis aliisque juris remediis coerceri posse ut declarat S. Congr. in *Iadren.*, 17 septem. 1650, lib. 19 Decr., pag. 81, apud Bened. XIV, *Instit.* 107, n. 44. Contra eos autem, qui diu a residentia absunt vel choro non intersunt qua ratione procedendum sit habetur ex Tridentino sess. 24, cap. 12, de Reform. Videsis hac de re S. Congregat. in una *Recineten.* servitii choralis, et executionis actorum, die 9 augusti 1862, § *At beneficium*.

Utrum vero canonici Galliarum ob peculiarem eorum conditionem veri canonici habendi sint omnibusque canonicalibus officiis obstricti, dubium non ita pridem exortum fuit, atque aliquis et quidem præstans ex ea gente canonista id ne-

gandum duxit ut Bouvier in prioribus editionibus *Tr. de Justitia*, Emery. *Nouv. opuse. de Fleury*, préface p. 45, edit. 2. Receveur. p. c. 25; editor collationum Andegav. *Restitut. et contrats*, observat. prélim., art. 11, t. iv, p. 8, note. Attamen post Sedis Apostolicæ iteratas declarationes hujusmodi sententia neminem, qui eidem suffragetur jam habet in Gallia, et ipse Bouvier in recentioribus editionibus eam retractavit. Revera S. Pœnitentiaria proposito dubio: « An salaria, quæ in Belgio a gubernio solvuntur pastoribus et canonicis induant naturam beneficiorum, seu bonorum ecclesiasticorum et adnexam habeant obligationem inhærentem his bonis, scilicet strictam et canonicam obligationem expendendi superflua pauperibus seu piis causis, et residentia sub pœna non faciendi fructus suos, » die 19 januarii 1819, rescripsit: *S. Pœnitentiaria perpensis expositis respondet jam alias a S. Sede de consilio selectæ Congregationis responsum fuisse affirmative*. Idem vero judicium quoad Galliarum pensiones ferendum esse ex eo liquet, quod eadem rationes, eademque militet conditio. Hinc, die 8 januarii 1823, ab eadem S. Pœnitentiaria ejusdem generis responsum pro diœcesi Monspeliensis redditum fuit.

Pariter cum Reverendissimus Cameracensis episcopus Sacrorum Rituum Congregationem rogavisset ut declarare dignaretur: « Utrum canonicis prout a tempore Concordatus 1801 in Galliis instituti sunt, incumbat obligatio non tantum assistendi in choro celebrationi divinarum laudum prout in respectivis capitulis est instituta, sed etiam cantandi horas canonicas in choro, ita ut canonicus in Galliis assistens quidem in choro, sed non decantans publicas preces canonicas peccet mortaliter, et teneatur ad restitutionem partis fructuum omissioni correspondentis. » Emus cardinalis præfectus vigore facultatum sibi specialiter a se. me. Gregorio XVI tributarum rescribi mandavit: *Canonicum in casu juxta alias decreta obligationi non satisfacere*, die 22 maii 1841, apud Gardellini, vol. iv, num. 4916, editio Romana, typis S. Congregationis de Propaganda fide. Eandem doctrinam penes H. S. O. receptam fuisse erui posse videtur tum ex *Nullius in locum* 16 decembris 1820 ad II. Dub. qua scilicet decretum fuit pensionem assignatam a Gallico gubernio clerico Antonio Vangelli canonico collegiatae Meldulae post vendita capituli bona et esse ecclesiasticam et esse subrogatam redditibus canonicatus; tum etiam ex continua ejusdem S. Ordinis praxi, qua fit, et in cujusque generis indultis Galliarum canonicis

quoad canonicales obligationes, sive concedendis, sive denegandis eadem omnino adhibentur normæ ac pro canonicis aliarum nationum.

Neque aliter sentiunt ipsi Gallicani canonici, qui reapse sese veros et proprie dictos canonicos habent, omnibusque canonicalibus muniis obnoxios ita ut statuta fere ubique sibi confecerint, quibus chorale servitium in statas horas distribueretur, et mulctæ pecuniariæ seu punctaturæ in absentes præfigerentur. Quare et ipsum Carcassonense capitulum, ad quod præfatus Catuffe pertinet jam ab anno 1827 constitutionibus ab Ordinario adprobatis utitur, eisdemque quoad chori servitium omnino obtemperandum esse censuit ac censet.

Sana denique ratio idipsum suadere videtur. Siquidem pensiones istæ, ut omnes norunt, originem ducunt a Conventione anno 1801 inter Apostolicam Sedem et Gallicum gubernium inita, qua nimirum *pro pacis bono felicique religionis restitutione* Pontifex Max. spopondit quidem se suosque successores molestiam minime allaturos emptoribus bonorum ecclesiasticorum, quæ per summum nefas direpta fuerant, sed simul exegit ut civile gubernium, perpetuis assignatis pensionibus, tum episcoporum, tum parochorum congruæ sustentationi consuleret. Postea vero, Ecclesia deposcente, etiam canonicorum sustentationem in se gubernium suscepit. Quare pensiones istæ non aliquod donum exhibent ex parte civilis auctoritatis, sed compensationem, vel commutationem quamdam præseferunt cum antiquis Ecclesiæ bonis, quæ a gubernio et erepta et devendita fuerant. At vero cum indubitatum sit quod si Ecclesia bonum aliquod commutet in aliud, hoc posterius in ipsius cedat patrimonium, jam patet prædictas pensiones, inter ecclesiastica bona accensendas esse. Hinc est quod ex his pensionibus tamquam ex bonis ecclesiasticis dotationem ecclesiarum Gallicarum S. Sedes constituit, uti patet ex verbis cardinalis legati, qui cum executioni præfata conventio mandari debuit, novis diœcesum finibus descriptis ait: « Metropolitanis et cathedralibus ecclesiis sic constitutis, illud superesset ut juxta receptam Apostolicæ Sedis consuetudinem, de earumdem dotatione et redditibus statueremus, sed cum hanc ipsam dotationem Gallicanum gubernium, memoratæ conventionis vigore in se suscepit, ut quantum in nobis est præfatæ consuetudini satisfaciamus, declaramus earumdem ecclesiarum dotationem ex iis redditibus conflata fore, qui ab ipso gubernio juxta præfatæ conventionis tenorem singulis archiepisco-

pis et episcopis quam primum assignandi erunt.» Episcopis autem præcipit, ut idem pro ecclesiis parochialibus decernant, et capitula erigant « juxta formam a sacris canonibus conciliisque præscriptam, et ab Ecclesia huc usque servatam. »

Hinc etiam facile arguitur elementa omnia, quæ vera et proprie dicta beneficia constituunt his pensionibus minime deesse. Etenim acceptatæ fuerunt ab Ecclesia: ipsius auctoritate spiritualibus officiis in perpetuum erectis adnectuntur: declarantur esse eorumdem titulorum dotationes, et nonnisi ecclesiasticis personis jus ad illas confertur. Neque juvat regerere pensiones istas utpote quæ ex publico ærario desumuntur bona Deo dicata dici non posse, neque proinde ecclesiastica, sed mere civilia. Etenim ut proventus aliqui dici queant ecclesiastici sufficit ut Ecclesia jus habeat ad illos, ipsique debeantur, seu, ut ait Leurenus *foro Benef.* part. 1, quæst. 8: « Sufficit rem esse hypothecatam et affectam onere reali, perpetuo, non extinguibili cum persona, sed cum re ipsa ad quemcumque successorum transeunte. » Denique, etsi concedi vellet, pensiones istas veri beneficii rationem non habere, attamen hoc certum indubitatumque videtur canonicos, qui eas ideo recipiunt ut canonicalia expleant munera, ex ipsis justitiæ principiis ad munus sibi commissum rite adimplendum omnino teneri; secus enim emolumentum seu stipendium aliquod sine ullo titulo sufficienti perciperent.

Hæc omnia probe noscens ipse canonicus Catuffe a priori sententia recessit, veræque doctrinæ quoad Gallicorum canonicorum obligationes adhærens suam a choro absentiam argumento tantum ex infirmitate desumpto in præsentiarum tueri conatur. Jamvero, ut aliqua hac de re disseramus, comperti exploratique juris est inter causas, quibus aliquis choralis servitio mancipatus a choro adeundo legitime queat excusari ægritudinem corporis esse recensendam cap. *Communiter*, 33, dist. cap. *Significavit*, 11 de præbend. Et sane si vel jure civili infirmitas ab officio et munere semper excusat L. 2 ff. *Si quis in jud.* *Si quis caution.* L. 60 *Quæsitum*, ff. de rejud. eo magis excusabit jure canonico, quod ab Ecclesia procedit, quæ viscera pietissimæ matris induit, filiorumque suorum calamitates consolari studet. Neque ejus indolis debet esse morbus adeo ut excuset legitime, ob quem domo quis perpetuo demorari debeat, aut nequeat alio se conferre, vel ut valetudini consulat, vel ut inclementiam aeris de medicorum consilio effugiat;

Moneta de *Distrib.* p. 11, c. 296, num. 10. Sufficit autem ut probetur morbus, qui etsi de se levis sit, potest tamen per accessum ad chorum fieri gravior. Garcia, de *Benef.* 3. p. 11, num. 363. Imo etiam accedente prudenti timore superventuræ infirmitatis quemlibet choro legitime excusandum consentiunt Barbosa, Pignatellus aliique et S. hæc Congregatio firmat in *Casertana* indult. abess. 16 decembris 1797. Verum ex alia parte ut animadvertit Benedictus XIV instit. Eccl. 107, num. 47 : « Ecclesia tamquam piissima mater ægrotantibus plurimum indulget, sed inter morbos haud recenset levissimum etiam capitis dolorem et quamcumque tristitiæ causam, quæ canonicum et beneficiatum non impediunt, quin suis negotiis operam impendant. Quapropter requirit morbum verum, haud fictum, neque levem sed gravem. » Et inferius n. 48 : « Ex hoc tamen deprehenditur non ita frequenter existimari oportere tamquam in choro præsentem, qui se ægrotum fatetur, sed urbem circumire potest.... neque velut præsens haberi debet, qui morbi specie domum suam diurna luce non deserit, nocturno vero tempore frequentes cœtus adire non metuit. » Insuper nequit aliquis proprio Marte, etsi infirmitate aliqua laboret, a choro adeundo se dispensatum censere, sed indultum expostulet necesse est, quod nimirum ab H. S. Ordine inspectis medicorum juratis testimoniis concedi solet temporaneum, vel perpetuum, quoad omnia, vel aliqua tantummodo choralia munia prout, attentata infirmitatis natura, magis expedire judicatur.

Utrum vero et quomodo canonico Catuffe indultum abessendi choro concedendum sit, videant EE. VV. Canonici animadvertunt ipsius infirmitatem impedimento non esse, quominus sine gravi incommodo divinis interesse queat : revera eum sæpissime peregrinari dicunt parum de vehiculis magis, minusque incommodis sollicitum, spatio duarum vel trium horarum in choro tum majorum, tum minorum diœcesis ecclesiarum sedere, sæpe missas canere, officia vespertina celebrare, nullosque facere questus de functionum sacrarumque concionum diuturnitate; denique capitulum Carcassonense octo tantum constare canonicis, cum noviter ab episcopo electus nondum in munere constitutus, adeoque absentiam continuam unius canonici alios valde gravare.

Contra ea canonicus Catuffe præter senectutem quæ et ipsa morbus est, testimonium medici adducit, quo nimirum colligitur ipsum fistula quadam ita laborare ut longo tempore neque stare

neque sedere possit, neque genibus incumbere. In epistola vero, quam ad episcopum dedit, plura in sui defensionem profert, quorum summa hæc est; nimirum contra id quod canonici asserunt ait se residentiae legem perpetuo servavisse cum ab urbe Carcassonensi longiore trium mensium conciliarium spatio non abfuerit, computato etiam tempore, quo ad balnea se contulit; quod si integrum chorale servitium sua vice explere non potuit, sibi culpæ vertendum non esse, ut patet ex medici testimonio, nec non ex silentio trium episcoporum, qui diœcesi illi præfuerunt, quin eum de sua absentia redarguerent: nihilominus alium canonicum semper deputavisse dicit qui sui loco missam conventualem caneret. Addit nihil umquam sibi amabilius fuisse quam divinis officiis interesse et in Dei cultum, animarumque utilitatem omnem ætatem impendere. Hinc licet ægra valetudine affligeretur, ad nunciandum Dei verbum vicinas parœcias paragravit, ideoque sæpe iter aliquod aggressus fuit, breve tamen et magnis adhibitis curis. Hinc etiam licet gravioribus doloribus sibi occurrendum præsentiret diebus festis saltem ex parte choralibus officiis perfunctus est. Verum servitium illud, quod magno cum valetudinis detrimento et corporis angustia diebus festis sibi explendum duxit, orat atque obsecrat ne tamquam lex et quotidianum onus sibi imponatur.

His itaque expositis dignentur EE. VV. sequens dirimere dubium :

An, et quomodo canonicus Catuffe choro inservire teneatur in casu ?

S. Congregatio Concilii rescripsit : « Affirmative, et canonicos teneri ad residentiam, et « servitium chori : attamen in casu attentata haud « firma valetudine canonici Catuffe, prævia « natione a præteritis omissionibus, et attento « episcopi testimonio indulgetur, ut ipse episcopus eidem facultatem abessendi a choro concedere possit, onerata tamen ipsius episcopi, et « canonici conscientia, facto verbo cum SSmo. « Die 22 augusti 1874. »

APPENDIX LXXXVII.

DE REGIONE BRASILIANA.

Perturbationes in pias christianorum sodalitates adductæ per addictos sectæ Massonicæ.— Constitutionibus contra pravas societates sectariorum editis non unos percelluntur massonicos cœtus in Europa constitutos, sed omnes quotquot in America aliisque totius orbis plagis habentur.

PIUS PP. IX. Venerabiles fratres, salutem et apostolicam benedictionem. Exortæ in ista ditione superioribus annis perturbationes ex parte eorum, qui massonicæ sectæ addicti in piorum christianorum sodalitates irrepserunt, uti vos, venerabiles fratres, in diœcesibus præsertim Olindensi et Belemensi de Para in gravem adduxere conflictum, sic nostro animo, ut scitis, molestæ admodum et acerbæ extiterunt. Non enim poteramus sine dolore respicere, quod exitiosa illius sectæ pestis ad corruptionem prædictarum sodalitatum manasset, atque ita ea instituta quæ ad sincerum fidei et pietatis spiritum fovendum ordinata essent, superseminata funesta zizaniorum messe in miseram conditionem essent prolapsa. Hinc nos apostolico nostro munere admoniti, et paterna caritate impellente qua istam Dominici gregis partem prosequimur, huic malo occurrendum esse incunctanter existimavimus, ac literis datis die 29 maii anno 1873 ad te, venerabilis frater Olindensis, nostras voces contra hanc deplorandam perversionem in christianas sodalitates invectam extulimus, ea tamen lenitatis et clementiæ ratione erga deceptos et illusos massonicæ sectæ asseclas adhibita, ut ad congruum tempus reservationem censurarum in quas ipsi inciderant suspenderemus, in eum finem ut nostrâ benignitate uterentur ad detestandos errores suos, et ad damnatos, quos iniverant cœtus, deserendos. Mandavimus insuper tibi, venerabilis frater Olindensis, ut eo temporis spatio elapso nisi ipsi resipuissent, prædictas sodalitates supprimeres ac suppressas declarares, easque novis sociis adscriptis ab omni massonica labe immunibus, juxta suæ originis rationem de integro restitueres. Præterea cum nos in encyclica epistola ad catholici orbis episcopos data die 1 novembris anno 1873 fideles omnes adversus sectariorum artes et insidias pro munere nostro munire studeamus, palam ea occasione pontificias constitutiones contra pravas societates sectariorum editas

in memoriam fidelium revocavimus, atque ediximus iis constitutionibus non unos percelli massonicos cœtus in Europa constitutos, sed omnes quotquot in America aliisque totius orbis plagis habentur. Hinc nos non potuimus non vehementer mirari, venerabiles fratres, quod, cum auctoritate nostra, et consiliis errantium salutem spectantibus interdicta sublata essent, quibus in ista regione nonnullæ Ecclesiæ et sodalitia ex massonicis asseclis late conflata, subjecta fuerant, ex hoc occasio capta fuerit in vulgus disseminandi, massonicam societatem in istis plagis consistentem apostolicarum damnationum exsortem esse, ac proinde eosdem sectarios tuto posse in piorum sodalitatibus partem habere. Sed quantum hæc a veritate et a nostri animi sententia aberrent, id aperte declarant tum ea acta, quæ superius memoravimus, tum epistola ipsa quam ad serenissimum imperatorem istius regionis scripsimus die 9 februarii 1875, in qua dum interdictum, quod nonnullas ecclesias istarum diœcesium afficiebat, revocatum iri spondebamus, ubi vos venerabiles fratres Parensis et Olindensis, injusto carcere detenti in libertatem essetis restituti, eam tamen reservationem et conditionem adjecimus, ut scilicet massonici asseclæ ab officiis quæ in sodalitiis gererent, summoventur. Quæ ratio providentiæ nostræ non aliud habuit neque habere potuit propositum, nisi ut imperatoris votis hac ex parte expletis, ac tranquillitate animorum revocata, opportunitatem imperiali gubernio præberemus pias sodalitates, massonica labe depulsa, in pristinum statum restituendi, ac efficiendi, ut damnatæ sectæ homines nostra erga ipsos clementia permoti a perditionis via sese eripere curarent. Ne vero in re tam gravi ullum dubium superesse posset vel ullus deceptioni locus, nos non omittimus hac occasione iterum declarare et confirmare, massonicas societates, sive quæ in ista regione, sive quæ alibi terrarum existunt, quæque a multis vel deceptis vel decipientibus socialem tantum utilitatem et progressum, mutuæque beneficentiæ exercitium spectare dicuntur, apostolicis constitutionibus et damnationibus esse proscriptas atque percussas, cosque omnes qui sectis iisdem nomen infauste dederint, ipso facto in majorem excommunicationem Romano pontifici reservatam incidere. Vehementer autem cupimus, venerabiles fratres, ut sive per vos, sive per cooperatores vestros de hac exitiosa peste fideles admonetis, eosque omni qua potestis ratione ab ipsa incolumes præstare adnitamini. Nec minori cum sollicitudine vestro zelo commendamus, ut

APPENDIX LXXXVIII.

ERECTIO UNIVERSITATIS QUEBECENSIS.

Hæc universitas fundata viginti quatuor abhinc annis. Uberrimi fructus rei christianæ et civili societati ex ea reportati Pontifex eandem universitatem canonice et ad instar celebriorum universitatum erigit, instituit et confirmat. De protectore universitatis. De collatione graduum. Statuta ab Apostolica Sede confirmata.

SANCTISSIMI IN CHRISTO PATRIS ET DOMINI NOSTRI
DOMINI PII DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ IX LITTERÆ
APOSTOLICÆ quibus universitas Lavalensis nuncupata in urbe Quebeci canonice erigitur.

Pius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Elzearo Alexandro Tachereau archiepiscopo Quebecensi, cæterisque episcopis regionis Canadensis, nec non dilectis filiis Thomæ Stephano Hamel rectori aliisque professoribus catholicæ universitatis Lavalensis in urbe Quebeci. Salutem et apostolicam benedictionem.

Inter varias sollicitudines, quibus pro injuncto nobis apostolico munere rite obeundo undique angimur, illam libenter amplectimur, per quam ubique locorum litterarum studio vacare cupientibus, illarum addiscendarum occasio et comoda opportunitas tribuitur, ut errores, qui ob litterarum inscitiam plerumque enati, quique sacram christianæ reipublicæ doctrinam deturpant, penitus, si fieri possit, destruantur; quavis enim ætate experientia docet ad id obtinendum plurimum contulisse publicas studiorum universitates.

Jamdudum venerabiles fratres archiepiscopus Quebecensis Petrus Flavianus Turgeon, cæterique episcopi regionis Canadensis nobis per Sac. Congregationem christiano nomini propagando præpositam significaverunt, sibi in votis esse ut catholica universitas in urbe Quebeci canonice erigeretur.

Cum vero illa universitas sub patrocínio B. M. Virginis sine labe conceptæ a seminario Quebecensi viginti quatuor abhinc annis fundata sit prævio S. Sedis beneplacito plenoque civilis potestatis consensu, ac nuperrime venerabilis frater Elzearus Alexander Tachereau, archiepiscopus Quebecensis, nec non dilectus filius Thomas Stephanus Hamel, ejusdem universitatis rector, supplices litteras pro canonica institutione impetranda nobis porrexerint, nos per eosdem venerabiles fratres S. R. E. Cardinales Sac. Concilii christiano nomini propagando in generali conventu diei 8 maii 1876 coadunatos, compertum habentes, Quebeci urbem catholicæ religionis in

religiosa doctrina per prædicationem verbi Dei, per opportunas instructiones christiano populo isthic sedulo tradatur; scitis enim quæ utilitas ex hac ministerii parte, si rite impleatur, quæ damna gravissima si negligatur, in christianum gregem dimanent. At præter ea de quibus hic egimus, deplorare etiam cogimur potestatis abusum ex parte eorum qui memoratis sodalitatibus præsent, qui nempe, ut ad nos perlatum est, omnia ad suum arbitrium revocantes, indebitum jus in rebus et personis sacris, et in iis quæ spiritualia sunt sibi vindicare præsumunt ita, ut ecclesiastici viri et parochi ipsi in sui officii muneribus obeundis, eorum potestati penitus obnoxii reddantur.

Quæ res non modo ecclesiasticis legibus, sed et ipsi ordini a Christo Domino in Ecclesia sua constituto omnino adversatur; non enim laici homines a Christo positi sunt rerum ecclesiasticarum rectores, sed ii pro sua utilitate et salute legitimis pastoribus subesse debent, eorumque et pro singulorum statu sese cleri adiutores præbere, non autem sese immiscere in iis rebus quæ sacris pastoribus sunt a Christo concredite. Quapropter nihil magis necessarium agnoscimus, quam ut prædictarum sodalitatum statuta ad rectum ordinem exigantur; et quæ in iis abnormia et incongrua hac ex parte sunt, cum Ecclesiæ regulis et canonica disciplina componantur. Ad hunc finem assequendum nos, venerabiles fratres, spectatis rationibus quæ inter ipsas sodalitates et civilem potestatem intercedunt in eo quod attinet ad earum in temporalibus constitutionem et ordinationem, jam cardinali nostro a secretis status opportuna mandata dedimus ut cum imperiali gubernio agat, et concordia cum ipso studia ad optatos effectus obtinendos convertat. Confidimus potestatem civilem in hanc rem suas curas nobiscum studiose collaturam, ac Deum enixe precamur, a quo bona cuncta procedunt, ut hoc opus quod ad religionis et societatis civilis tranquillitatem pertinet, sua gratia prosequi et adjuvare dignetur. Horum votorum ut compotes simus, vos etiam, venerabiles fratres, vestras preces nostris adjungite, ac in pignus sinceræ dilectionis nostræ accipite apostolicam benedictionem, quam vobis et clero ac fidelibus cujusque vestrum curæ concreditis peramanter in Domino impertimus.

Datum Romæ, apud S. Petrum, die 29 aprilis ann. 1876, pontificatus nostri anno tricesimo.

Pius PP. IX.

America septentrionali veluti metropolim habendam esse, ex eo quod sexaginta diœcesum mater existat, ac insuper facilem ad eam patere accessum ex omnibus Canadensis regionis partibus, compertum præterea habentes, universitatem, cujus institutio canonica expostulatur, vastissimis ædificiis qua artis opificio, qua sumptus magnificentia admiratione dignis, copiosa bibliotheca variisque lectissimis museis in omnigenæ scientiæ subsidium exornari, ac sapientium virorum magisterio et moderatione gubernari, quorum plures in hac ipsa SS. Apostolorum Petri et Pauli urbe apud archigymnasium Gregorianum societatis Jesu et S. Apollinaris scholas doctrinam hauserunt, rei que christianæ ipsique civili societati uberrimos fructus attulisse adolescentibusque a morum corruptela cohibendis, magnis exstructis ædibus ad eorundem institutionem sub solertium sacerdotum disciplina providisse, atque ampliora ex in religionem et bonos mores comoda expectari posse, censuimus prædictam universitatem canonice et ad instar celebriorum universitatum pariformiter et æque principaliter erigere, instituere et confirmare.

Ad mentem vero eorundem venerabilium fratrum nostrorum volumus et decernimus, ut hæc institutio ea lege fiat, ut ejusdem universitatis protector sit præfectus pro-tempore prædictæ Sac. Congregationis de Propaganda Fide, quo munere hodie auctus est dilectus filius noster Alexander tituli S. Mariæ Transtyberim S. R. E. presbyter cardinalis Franchi nuncupatus, et cancellarii apostolici munere fungatur archiepiscopus Quebecensis, atque eidem universitati jus sit doctoratus lauream aliosque inferiores gradus academicos in singulis facultatibus ad consueta universitatum statuta conferendi, ac ut doctrinæ et disciplinæ, idest fidei ac morum suprema vigilantia penes archiepiscopum et episcopos omnes provinciæ Quebecensis seu Canadæ inferioris extet, in cæteris vero omnia esse moderanda juxta sententiam Sac. Congregationis de Propaganda Fide editam die 1 februarii 1876 et juxta ipsius universitatis leges, quarum congruentiam et utilitatem diuturna experientia probavit.

Cum vero magnæ Britanniæ regina Victoria jam pridem Universitatem amplo ad probationis diplomate, cui in nulla re derogatum volumus, muniverit et cohonestaverit, plenamque propterea magisterii libertatem concesserit; hinc censuimus ex eorundem venerabilium fratrum nostrorum consilio ut eadem regina et gubernia tum fœderale tum provinciale Quebecense, ad-

ductis de causis, debitis laudibus prosequantur.

Tandem vehementer hortamur episcopos Quebecensis provinciæ ut eidem universitati Lavalensi, quæ tam luculenta exhibuit et exhibet sanæ doctrinæ et integritatis fidei testimonia, eorum seminaria et collegia aggregare curent; ut ita alumni magis magisque idonei ad eandem frequentandam reddantur; omnibus vero archiepiscopis et episcopis dominationis Canadensis commendamus, ut bonæ spei adolescentes in ipsam universitatem mittere studiorum causa satagant et parentibus suadeant ne filios suos propriæ libertati permisos, in Quebeci urbe vagari sinant, sed potius in illis recipi hospitalibus ædibus unice ad eorum moralem institutionem facilioremque scientiarum progressum, tot tantisque sacrificiis per seminarium Quebecense a solo extractis, quibusque manutenendis in studiosæ juventutis commodum, summa liberalitate professores ac moderatores ipsi, majorum suorum exempla sequuti, concurrere non destiterunt.

Præsentes vero litteras et in eis contenta, etiam ex eo quod in præmissis interesse habentes seu habere prætendentes, ad hoc vocati citati et auditi non fuerint, aut ex quibusvis aliis causis, occasionibus vel prætextibus de subreptionis vel obreptionis aut nullitatis vitio seu intentionis nostræ, vel quovis alio defectu, notari, impugnari aut alias infringi, vel quomodolibet retractari, suspendi, restringi, limitari, vel eis in aliquo derogari nullatenus posse, easque omnino sub quibusvis constitutionibus, revocationibus, limitationibus, derogationibus, modificationibus, decretis vel declarationibus generalibus vel specialibus, etiam motu, scientia et potestatis plenitudine similibus, minime comprehendi; sed semper ab illis exceptas et perpetuo validas, firmas et efficaces esse et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere; ac ab omnibus ad quos spectat et spectabit quomodolibet in futurum, perpetuo et inviolabiliter observari, ac dictæ universitati, ut præfertur erectæ, illiusque personis perpetuis futuris temporibus plenissime suffragari debere: sicque in præmissis per quoscunque iudices ordinarios vel delegatos etiam causarum palatii apostolici auditores, ac etiam S. R. E. cardinales, censeri, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate, judicari et definiri debere, ac si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari irritum et inane decernimus.

Quocirca dilecto filio nostro Alexandro S. R. E. presbytero cardinali Franchi nuncupato Sac.

nostræ Congregationis de propaganda fide præfecto, ejusque successoribus pro tempore existentibus per apostolica scripta mandamus, eique facultatem, auctoritatem omnimodamque jurisdictionem tribuimus et elargimur; ut ipse præsentibus nostras litteras et in eis contenta exequi curet, eidemque universitati et illius personis efficacia defensionis præsidio assistens, faciat nostra et Apostolicæ Sedis auctoritate ipsas præsentibus et in eis contenta hujusmodi ab omnibus ad quos spectat et pro tempore spectabit, inviolabiliter observari ipsamque universitatem illiusque personas quas præsentibus concernunt, omnibus et singulis harum tenore elargitis pacifice frui et gaudere, contradictores, servatis servandis, compescendo.

Non obstantibus, quatenus opus sit, nostra et cancellariæ nostræ regula *de jure quæsito non tollendo*, aliorumque prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum editis generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus, dictæque universitatis statutis, indultis quoque et litteris apostolicis quibuscumque tenoribus et formis; quibus omnibus et singulis, etiamsi de illis eorumque totis tenoribus specialis specifica expressa et individua, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio seu quævis alia expressio habenda, aut alia quævis exquisita forma servanda foret ad hoc, illorum omnium et singulorum tenores præsentibus pro plene et sufficienter expressis et insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum, hac vice dumtaxat, latissime et plenissime derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Volumus autem quod earundem præsentium transumptis, etiam impressis, manu tamen alicujus notarii publici subscriptis et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur quæ adhiberetur ipsis præsentibus si forent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ erectionis, institutionis, confirmationis, subjectionis, indulti, hortationis, mandati, derogationis et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ millesimo octingentesimo septuagesimo sexto, idibus maii, pontificatus nostri anno XXX.

F. card. Asquinius. C. Gori, subdatarius. Visa de curia J. De Aquila e Vicecomitibus. Loco † plumbi.

I. Cugnonius.

Reg. in Secretario Brevium.

APPENDIX LXXXIX.

DE BONIS ECCLESIASTICIS.

Attentata gubernii Italici in ecclesiastica bona. De subsidiis in pauperes clericos erogandis. Pontifex indulget ut dispositiones legis civilis servari possint.

LITTERÆ APOSTOLICÆ AD EPISCOPUM LICIENSEM.
PIUS PP. IX.

Venerabilis frater salutem et apostolicam benedictionem.

Qui jam ab ineunte martio anni 1874 injustitiam reprobavimus editæ postea mense maio legis, ausumque taxavimus laicæ potestatis in ecclesiastica bona; deplorare nunc cogimur, præter cetera detrimenta, quæ jam tunc secutura prædiximus, injuriam per illius legis executionem illitam clericis ecclesiastico proventu gaudentibus et objectam inde difficultatem inopibus, quibus per eorumdem proventuum resecutionem consuli vellet. Equidem *Dominus ordinavit iis, qui evangelium annuntiant, de evangelio vivere*; et æquissimum est omnino, ut *qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edant, et qui altari deserviunt, cum altari participent*. Id tamen ut rite perficiatur, opus est ecclesiastica auctoritate, et in casu, de quo agitur, Romani pontificis, qui non solum beneficia conferre, sed etiam, uti generalis sacrorum bonorum administrator, beneficiis iisdem et religiosis domibus onera imponere potest in pauperioris cleri sustentationem. At ubi a laica potestate omni jure destituta, legitimi ecclesiasticarum proventuum possessores immanibus gravantur tributis, si lex præterea e reddituum reliquiis subsidia decernat in pauperes eroganda clericos, cum aliena ecclesiastica bona sic pro lubitu transferantur in alios, patet, hujusmodi suppeditationes percipere non licere. Verum cum angustiae cleri ad inopiam redacti sit omnino prospiciendum, et res, quatenus *extrinseco* laborat illegitimæ potestatis vitio, licita fieri possit auctoritate nostra; merito sane, venerabilis frater, negotium istud ad hanc Apostolicam Sedem detulisti, ejus imploraturus opem: quod sane et a coepiscopis tuis, qui in eodem casu ver-

entur, factum iri non ambigimus. Itaque, consideratis adjunctis rerum et temporum, *potestatem tibi facimus indulgendi clericis, quibus subsidia decernentur, veniam ea percipiendi libere et licite*. Ne tamen quis arbitretur illa sibi obvenire e sæculari auctoritate, neve, quod ad tempus conceditur, in consuetudinem transire valeat et quamdam veluti præscriptionem inducere, tuum erit clericis ita adjutis præcipere, ut quotannis, vel quolibet biennio, eamdem a te veniam postulent, ac præterea iisdem, atque etiam gubernio significare, prudentiore qua censebis ratione, hæc admitti subsidia, non ex lege, sed ex auctoritatis ecclesiasticæ benigna concessione. Id vero fieri ad graviora tantum mala vitanda, atque ut eorum conscientia consulatur, qui jam subsidia istæ a gubernio indicta percipiunt. Cum autem prudenter animadverteris, fieri posse, ut qui jam ingentibus gravantur tributis, non modo fructuosorum bonorum nomine, sed etiam carentium plane fenore, imo et sumptu indigentium, opprimantur præter ea irrogatione subsidii: poteris certe a clericis, quibus illa aliquanto largius decernentur, partem aliquam acceptæ pecuniæ repetere, apud te deponendam, ut, ratione habita illati singulis detrimenti, valeat a te, juxta æquitatis leges, contribuentibus reddi. Ceterum, cum in invalescente quotidie rerum difficultate copiosiore semper egeamus divino lumine supernaque virtute, hæc tibi affatim adprecamur; cœlestisque favoris auspicem esse cupimus apostolicam benedictionem, quam tibi, venerabilis frater, universæque diœcesi tuæ præcipuæ nostræ benevolentia pignus peramanter impertimus.

Datum Romæ apud S. Petrum, die 29 maii 1876, pontificatus nostri anno XXX.

Pius PP. IX

APPENDIX XC.

DE SCHISMATE ITALICO.

Factio sub titulo *Ecclesiæ nationalis Italicae* constituta. Notus apostata Dominicus Panelli clericus Neapolitanus designatus ad munus capitis prædictæ sectæ. De prætensa ejusdem episcopali consecratione apud Græcos schismaticos. Schismaticam et hæreticam factionem Pontifex damnat, atque reprobat, omnesque assecclas ab unitate catholica defecisse edicit et pronunciat.

Dilecto filio nostro Xysto tit. S. Sabinæ S. E.R. presbytero cardinali Riario Sforza archiepiscopo Neapolitano. Pius PP. IX. — Dilecte Fili nos-

ter, salutem et apostolicam benedictionem. Omnipotenti Deo permittente propter arcana judicia sua ut qui nocet noceat adhuc, qui in sordibus est sordescat adhuc, donec ipse adveniat reddens cuique juxta opera ejus, nonnullos iniquitatis filios in ista regione surrexisse deploramus, qui grave scandalum christifidelibus objicere non timent, et unitatem communionemque catholicam isthic perturbare conantur. Compertum enim nobis est, et ipse nobiscum doles, dilecte Fili noster, miseros quosdam fidei et regularis disciplinæ desertores, eo temeritatis isthic progressos esse, ut ad nefariam sectam seu factionem constituendam sub titulo — *Ecclesiæ catholicæ nationalis italicæ* — sua consilia aususque converterint, et conditis ad ejusdem regimen quibusdam statutis, quæ dogmatico-organico-disciplinaria ab ipsis appellantur, caput etiam pseudo-pastorem jam designasse qui sub titulo primi episcopi, addito coadjutore, cui episcopalis dignitas imponenda dicitur, et vicario generali, factioni eidem præesse debeat.

Hæc impietatis consilia non potuerunt non gravia et acerba nobis accidere. Agnoscis enim, hoc insanæ conspirationis opus eo spectare, ut zizania in ista agri dominici parte seminentur et corrumpatur fides istorum populorum, qui catholicam religionem a principe apostolorum acceptam, integram semper inviolatamque servarunt.

Quod si inspicatur caput ipsum, quod huic perditorum hominum factioni præfici intenditur, ex hoc magis ac magis ejus turpitudine et pravitas elucescet. Ad hoc enim munus designatum esse accepimus notum a catholica religione apostatam Dominicum Panelli clericum Neapolitanum, ob suos sacrilegos ausus jamdudum suspensionis vinculo obstrictum et irregularitati obnoxium, de quo homine plura a nobis dicenda essent, nisi ejus facta, quæ singularem impietatem, versutiam, fallacias, et temeritatem illius produnt, certis apud nos documentis, et illius magna ex parte confessionibus probata, in hominum notitiam dimanassent. Illud tamen est de quo tacendum nobis hic non esse existimamus, nempe eundem cum olim in hac urbe ob necessariae doctrinæ defectum ab ordinibus majoribus repulsus fuisset, ad Græcos schismaticos in Orientem migrasse, ibique schismaticæ pravitati adhæsione præstita, turpem a catholica Ecclesia defectiorem consummasse. Cum deinde idem ipse, sese catholicæ ecclesiæ reconciliari velle ostendens, affirmaret sacerdotalem ordinationem et episcopalem consecrationem apud schismaticos acce-

pisce, vim nimirum ecclesiasticæ ordinationis ac consecrationis tribuens nocturnæ cuidam clandestinæque cæremoniæ, quam profana convivia præcesserant; peteretque ut sacerdotalis ejus ordinatio ab hac Sancta Sede agnosceretur; tunc de hoc negotio examen mandato nostro ab hac romana supremæ inquisitionis Congregatione rite institutum fuisse, et re accurate ac mature expensa, eam a prædicta Congregatione sententiam latam esse, nostra etiam auctoritate probatam, de memorati nempe Dominici Panelli ordinationis et consecrationis validitate nullo pacto constare; ac proinde illum in numero tantum clericorum haberi posse, et perpetuo inhabilem ad cujuslibet ordinis exercitium esse censendum.

Jamvero cum ex iis, quæ breviter significavimus, perspicue pateat quæ sint molitiones, qui molitores a quibus istius populi fidei insidiæ struuntur, cumque in ejusmodi adjunctis filiorum nostrorum paterna nostra erga eos caritas et supremi ministerii ratio nos tacere non patiatur, nos, dilecte fili noster, ad occurrendum scandalis, et ad lupos arcendos, qui perniciem Christi ovibus meditantur, illud sine mora consilium a nobis suscipiendum esse duximus, quod, ex sacerdotum canonum præscripto, ex romanorum pontificum prædecessorum nostrorum exemplo, præsto nobis esse cognoscimus.

Quare suprema nostra Apostolica auctoritate schismaticam et hæreticam factionem, quæ titulum catholicæ ecclesiæ nationalis italicæ assumit, quæque facto ipso negat unam esse fidem, unam ecclesiam, unum visibile ejus caput a Christo Domino constitutum, dum novum isthic et profanum humanæ religionis ædificium juxta elementa mundi et hujus sæculi placita excitare audet, detestamur, damnamus, ac reprobamus, omnesque, si qui ei misere nomen dederunt ac dederint, ab unitate catholica defecisse edicimus et pronunciamus.

Auctoritate præterea omnipotentis Dei et sanctorum apostolorum Petri et Pauli ac nostra, apostatam Dominicum Panelli, qui laqueus ruinæ populo Dei et offendiculum iniquitatis fieri non timet, aliosque ejus temeritatis et apostasiæ socios ei quomodolibet opem, operam, consilium, assensum, favorem præstantes aut præstituros, hisce nostris litteris solemner excommunicamus, anathematizamus: et eum aliosque prædictos ab Ecclesiæ corpore segregatos, ac prorsus ab omnibus vitandos esse statuimus, decernimus, denunciamus.

Nunc vero, dum nos hæc apostolicæ providentiæ et caritatis nostræ studia ac officia erga fide-

les nobis carissimos præstanda censuimus, de quorum religione et devota voluntate erga nos et hanc apostolicam sedem nova nuper et illustra testimonia excepimus, facere non possumus, quin te, dilecte fili noster, in partem sollicitudinis nostræ vocatum, ad operam et zelum tuum curis nostris jungendum, in custodiendis a qualibet impietatis contagione iisdem fidelibus excitemus. Eos itaque admoneas ut caveant a fraudulentiae et iniquitatis insidiis, quæ ad eorum perniciem spectant; iis in mentem revoces, hæreses et schismata a Deo permitti ut probentur electi; ac nihil ipsis præclarius et salutaris fore, quam si in hac sæculi nequitia id strenue eurent, ut « probatio eorum fidei multo pretiosior auro, « quod per ignem probatur, inveniatur in laudem « et gloriam et honorem in revelatione Jesu « Christi. »

Nec vero si in causa tam gravi armis spiritualibus in operarios iniquitatis uti coacti sumus, oblivisci tamen possumus nos pro Christo legatione fungi, qui venit quærere et salvum facere quod perierat. Quapropter illos etiam monere et hortari non omittimus per viscera Dei nostri, per adventum D. N. Jesu Christi, ut serio cogitent, quod Redemptor noster inquiebat « vae illi per quem scandalum veniet » ac statim a perditionis via recedant, et ab eorum numero in quos illud prophetæ, ut luctuosa experientia docet, misere impletur « fiat via illorum tenebræ et lubricum, et angelus Domini persequens eos. » Ut autem Deus clementiæ eorum mentes suo lumine illustret et corda flectat, fervidas apud ipsum preces, dilecte fili noster, effundere non cessemus: at si nihilominus sunt ex illis, qui ob impletam iniquitatis mensuram in profundum demergi volunt, nec ullum emergendi studium admittunt, Deum precemur, ut in iis sistat nefandum ulcus, nec ullam partem sani gregis inficiat. Tibi demum tuoque clero ac fidelibus implorantes ex corde, ut Dei virtus et splendor sit jugiter super vos, et gratia vobis ac pax multiplicetur, in auspiciis horum cœlestium munerum, et in pignus peculiaris benevolentiae nostræ apostolicam benedictionem toto cordis affectu peramanter in Domino impertimus.

Datum Romæ apud S. Petrum die 3 julii an. 1875.

Pontificatus nostri anno trigesimo.

Pius PP. IX.

APPENDIX XCI.

DE CAPELLANIS EXERCITUS GALLICI.

De jurisdictione ordinariorum in stativis præsiidiis. Facultates capellanorum tempore belli. Privilegia capellanis concessa circa altare portatile, binam eadem die missam, censurarum absolutionem, indulgentiarum concessionem, ornamentorum benedictionem. Litteræ apostolicæ in forma brevis diei 6 julii 1875.

Pius Papa IX. — Ad futuram rei memoriam. — Quæ catholico nomini, æternæque fidelium saluti, bene, prospere, ac feliciter eveniant, ea, ut mature præstemus, Nos admonet summi Apostolatus munus, quod immeriti licet, obimus.

Itaque, cum anno superiore, in Gallorum concessu legibus ferendis, vectigalibus decernendis, verba facta fuerint de instaurandis presbyteris a sacris, seu capellanis, vulgo *aumôniers*, pro catholicis qui militant in terrestri exercitu Reipublicæ, placueritque hujusmodi presbyteros, seu capellanos statuendos, præsiidarii qui nominantur, quique terrestrium copiarum legionibus, cohortibus, manipulisve addicti, rem divinam curent sub jurisdictione et potestate sacrorum antistitum, quorum in diocesis memoratæ copiarum stativis maneat: Nos quo eorundem catholicorum bono satius opportuniusque consultum sit, hæc quæ infra scripta sunt, apostolica Nostra auctoritate decrevimus.

Quibus in locis Gallorum copiarum in stativis habeantur, eorum locorum archiepiscopis, aut episcopis, tales presbyteri, seu capellani præsiidarii in spiritualibus omnino subjecti sunt. Quum vero eadem copiarum e stativis eductæ fuerint (*mobilisces*), tunc ne æterna animarum salus, in qua procuranda omne studium cogitationesque collocamus, quidpiam detrimenti capiat, singulis universisque presbyteris, seu capellanis hujusmodi, nimirum tam præsiidiariis, quam suffectis, qui vexilla sequiti, fuerint, auctoritate Nostra apostolica, tenore præsentium, elargimus ut singuli quique eorum, vel extra diocesim, et tam in ditione, quam extra ditionem Reipublicæ Gallorum, omnes et singulas facultates exercere libere et licite queant, quibus in diocesi ex concessione proprii archiepiscopi, vel episcopi utebantur, antequam copiarum stativa reliquissent.

Præterea facultates adjicimus, quæ infra scriptæ sunt:

I. Ut singuli quique eorum, una etiam hora, vel ante auroram, vel post meridiem, ac neces-

sitate id urgente, extra ecclesiam, et sub dio, dicenti tamen in loco, super altari portatili, lapidi sacro et necessaria ad id suppellectili instructo, præsentibus quoque infidelibus, hæreticis atque excommunicatis, dummodo aliter fieri nequeat, et absit periculum sacrilegii, scandalii et irreverentiæ, sacrum peragere, illudque necessitate pariter exigente, servatis tamen servandis, bis eodem die facere; nec non qualibet feria secunda, vel tertia non impeditis, unam missam de Requiem super altari portatili, lapide sacro, et suppellectili ut supra instructo, celebrare possint et valeant.

II. Ut singuli quique eorum omnibus Christi fidelibus, qui Gallorum, vel in exercitu militant, vel in re præsentis, quovis modo ad exercitum pertinuerint, Ecclesiæ sacramenta administrare, eos a quibusvis reatibus, cum huic Apostolicæ Sedi tum ordinariis locorum, per quæ exercitus iidem transeant, vel in quibus consistent, reservatis, absolvere; item Christi fidelibus, quos descripsimus, etiam conversis ab hæresi atque apostasia a fide, et schismate, qui tamen facultatem sacramentalem confessionem peragendi non habeant, dummodo saltem fuerint corde contriti, plenariam indulgentiam et peccatorum remissionem in mortis articulo impertire in Domino possint.

III. Ut singuli quique eorum memoratis Christifidelibus, qui vere pœnitentes, et confessi, ac sacra communione refecti, dominica Resurrectionis, et festivitatis Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, et Immaculatæ Conceptionis et Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis, pro christianorum principum concordia, hæresum extirpatione, peccatorum conversione, ac Sanctæ Matris Ecclesiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem, etiam defunctis applicabilem, concedere ut supra queant.

Ut singuli quique eorum quoscumque Christifideles, de quibus habita ante mentio est, ab hæresi, etiam ab apostasia et schismate in foro conscientie absolvere, eosque servatis servandis, Sanctæ Matri Ecclesiæ reconcilare; tandem vasa, tabernacula, vestes, ornamenta et quidquid ad cultum divinum spectet et spirituali servitio sit necessarium benedicere, libere et licite possint.

At enim volumus, edicimus, ut presbyteri, sive capellani, quos memoravimus, singulas atque universas facultates hujusmodi, durante tantum expeditione, et nonnisi quum tempus et necessitas postulet, exercent, eisdemque uti valeant, quin eas ordinariis locorum per quæ

aut exercitus transeat, aut in quibus expeditio-
nis causa constiterit subijcere teneantur.

Simul volumus ut præsentium litterarum
transumptis, seu exemplis etiam impressis, manu
alicujus notarii publici subscriptis et sigillo per-
sonæ ecclesiastica in dignitate constitutæ mu-
nitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ adhi-
beretur ipsis præsentibus si fuerint exhibitæ, vel
ostensæ. In contrarium facientibus non obstan-
tibus quibuscumque.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, sub
annulo Piscatoris, die 6 julii 1875, Pontificatus
Nostri anno trigesimo. — F. Card. Asquinius.
— Loco † sigili.

APPENDIX XCII.

DE ELECTIONE SUMMI PONTIFICIS.

Damnatur societas quæ dicitur catholica italiana pro ju-
ribus populi christiani et præsertim Romani vindican-
dis in summi pontificis electione. Omnes adscripti vel
adhærentes excommunicationem specialiter Romano
pontifici reservatam incurrunt. — Responsum S. Pœni-
tentiariæ diei 4 augusti 1876.

DESOCIETATE QUÆ DICITUR *Catholica italica pro
juribus populi christiani et præsertim
Romani vindicandis.*

Eme et Rme Domine,

Nonnulli sacerdotes confessarii in Alma Urbe
humiliter exponunt, hoc tempore per eam cir-
cumferri quoddam folium continens programma
typis impressum cum adnexis schedis associa-
tionis, quo fideles sollicitantur ad adhærendum
cuidam societati in eum finem institutæ vel insti-
tuendæ, ut quodcumque apostolica sedes
vacaverit, populus Romanus concurrat in summi
pontificis electione. Societati nomen inditum est
*Società Cattolica italiana per la rivendicazione
dei diritti spettanti al popolo cristiano ed in
specie al popolo romano.* Qui autem huic socie-
tati dant nomen declarare expresse debent, prout
ex schedarum forma, se assentire doctrinis in
programme enunciatis, et obligationem coram
duobus testibus contrahunt, se operam datures,
ut tales doctrinæ propagentur, et societas ipsa
dilatetur. Itaque accedentibus (Deo opitulante
gratia) ad sacramentalem confessionem iis qui
hujus pravæ societatis promotores extiterunt, vel
qui subscripserunt, ceterisque adhærentibus et
fautoribus, præfati confessarii, ut eos rite absol-
vere valeant, programmatis et schedarum exem-
plum S. Pœnitentiariæ expendendum remittunt,

et sequentium dubiorum solutionem expostu-
lant:

1. An omnes et singuli prædictæ societati
nomen dantes, vel eam promoventes, aut ei quo-
modocumque faventes, vel adhærentes excommu-
nicationis majoris pœnam ipso facto incurrant?

2. Et quatenus *Affirmative*, an hujusmodi
excommunicatio sit Romano pontifici reservata?

Sacra Pœnitentiaria attentis omnibus exposi-
tis, et inspecta natura ac fine hujusmodi socie-
tatis: facta præmissorum relatione Sanctissimo
Domino nostro Pio papæ IX, et eodem SSmo
Domino approbante, ad proposita dubia respondet
ut sequitur:

Ad primum: *Affirmative.*

Ad secundum: *Incurri excommunicationem
latæ sententiæ speciali modo Romano pontifici
reservatam.*

Datum Romæ in S. Pœnitentiaria die 4 augusti
1876.

R. Card. MONACO pro P. M.
Hip. Can. PALOMBI S. P. Secr.

APPENDIX XCIII.

DE REBUS CHALDÆORUM.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI PII DIVINA PROVIDENTIA
PAPE IX EPISTOLA ENCYCLICA AD ARCHIEPISCOPOS,
EPISCOPOS, CLERICOS, MONACHOS UNIVERSOSQUE
FIDELES PATRIARCHATUS BABYLONIENSIS CHAL-
DÆORUM GRATIAM ET COMMUNIONEM APOSTOLICÆ
SEDIS HABENTES. — Ven. fratribus archiepis-
copis, episcopis, et dilectis filiis clericis, mona-
chis uiversisque fidelibus patriarchatus Baby-
loniensis Chaldæorum gratiam et communionem
apostolicæ Sedis habentibus. PIUS PP. IX.
Venerabiles Fratres ac dilecti Filii, salutem
et apostolicam benedictionem.

1. Quæ in patriarchatu chaldaici ritus non-
nullis abhinc annis gesta sunt et etiam nunc
geruntur, etsi vos ignorare non credamus, ea
tamen recolere juvat, ut probe sciatis quonam
res devenerint, quid a nobis factum fuerit, quid
modo agendum supersit, ut imminetia catholicæ
vestræ fidei et unitati damna propulsentur. Vere-
mur enim, ne minus sincere actum vobiscum
fuerit, et captiosis verborum ambagibus veritas
obscurata sit; facta autem vel calumniose expo-
sita, vel in pravum omnino sensum fuerint detorta.
Quapropter prædecessorum nostrorum exempla
sectantes, qui in similibus rerum adjunctis epis-

copos, clerum et populum edocere non prætermiserunt quis esset verus status rerum, hoc ipsum apud vos præstare volumus, ne ulla ex parte apostolatus nostri officio deesse videamur.

2. Tanta est clades a Nestoriana hæresi in vestra regiones invecta, ut dominicam vineam istic olim florentem exterminaverit sicut aper de sylva, atque uti singularis feras depastus sit eam. Si quidem paulatim evanuit accurata canonum disciplina, periit gravitas pontificum, hominum Deum non timentium ambitio in ecclesiasticas dignitates insiliit, hæreditariæ patriarcharum successionis opprobrium inventum fuit; et catholica doctrina, nedum antiquis jam ferme obsoletis, sed etiam novis erroribus adeo infecta est, ut ipsum etiam Christianum nomen jam jam ferme delendum videretur. Horum malorum assiduam curam Romani pontifices gerere non prætermiserunt, vix dum licuit apostolicos viros in Orientem mittere; quorum laboribus et curis nonnulli identidem Nestoriani præsules, hæresi ejurata, ad catholicam fidem et unitatem reversi sunt. Quo autem studio quantaque charitate iidem excepti fuerint, sive qui litteras ad prædecessores nostros dederunt, sive qui posthabitis longæ peregrinationis molestiis et laboribus, ad hanc sanctam Urbem venire, manifeste apparet ex Apostolicæ sedis actis, ejusque litteris quas in archivis vestris adhuc extare credimus.

3. Exoptata tandem illuxit dies, qua pluribus difficultatibus e medio sublatis, et præsertim hæreditariæ patriarcharum successionis impedimento amoto, sperare licuit, ut restituto atque composito ordine ecclesiasticæ disciplinæ, quæ fidei repagulum est et custodia, revirescere ac refluere posset Chaldaici ritus Ecclesia. Id nos sperabamus futurum opera Ven. Fr. Josephi Audu tunc episcopi Amediensis, quem hac spe permoti vicarium apostolicum patriarchatus Chaldaici constituimus, quando hunc vacare contigit per renuntiationem Isaïæ Jacobi in manibus nostris factam: et valde gavisi fuimus cum postea eundem virum suffragiis episcoporum ad patriarchalem dignitatem electum seu postulatum fuisse accepimus. Hanc proinde electionem seu postulationem in consistorio diei undecimæ septembris ann. MDCCCXLVII libentissime confirmavimus, eumque patriarcham Babylo-niensem Chaldæorum auctoritate nostra apostolica instituimus, et a multis contradictoribus statim appetitum strenue defendimus. Præconceptam spem confirmarunt non solum fides et obedientia quam nobis nostrisque successoribus, sicuti omnium catholicorum patriarcharum mos

est ac debitum, interposita jurisjurandi religione ipse promisit, verum et obsequentissimæ ejus litteræ, quibus egregios sensus suæ devotæ voluntatis, et animi nobis atque huic S. Sedi devincti significavit.

4. Verum haud multo post et semel et iterum scripsit ad nostram congregationem de Propaganda Fide, delatas ad se fuisse Malabarensium litteras, opera et studio hæretici cujusdam Syro-Jacobitarum episcopi ibidem commorantis; in quibus iidem Malabareses, multis querimoniis et accusationibus congestis contra latinos missionarios et episcopos, eorum curam nostro nomine gerentes, postulabant sibi dari a patriarcha episcopum sui ritus. Etsi exploratum esset, ipsum patriarcham nulla pollere jurisdictione in Malabareses, horum tamen querimoniæ expendendæ erant diligenter, ut spiritualibus illorum necessitatibus eo efficacius et alacrius occurreremus, quo majorem eorum sollicitudinem Apostolica Sedes habere debet, quos per suos vicarios regit et gubernat. Quapropter accuratissima veri investigatio instituta est, ut quid demum in eorum utilitatem decernendum esset, tuto judicaremus. Cum itaque definitivum responsum differretur, innotuit, quod postea comprobatum est autographis ejus litteris datis die 21 decembris an. MDCCCLVI ad quemdam Malabarenses presbyterum Emmanuelem nomine, ab ipso patriarcha Malabarensium desideria excitari, spem foveri, modum quoque insinuari, quo demum voti compotes fierent, eosque moneri, ut querimoniis contra missionarios crebrisque ac repetitis postulationibus Apostolicam sedem fatigarent. Interea nos miti rationerem componere cupientes, pro-delegato nostro in Mesopotamia mandandum curavimus, ut patriarcham a cœptis removeret, hic autem monitus est ne quid in Malabariam auderet.

5. Ipse vero dicto audiens non fuit, et Malabarensium regionem multo jure suam jam esse contendens, frustra obnitente et prohibente etiam sub interminatione censurarum Ven. Fratrem Henrico Amanton episcopo dum viveret Arcadiopolitano, nostroque in Mesopotamia delegato, Thomam Rokos e suis familiaribus elegit, et episcopali caractere auctum in Malabariam misit. Qui illuc profectus et falso asserens se jussu nostro ab eodem patriarcha missum fuisse, ecclesiasticam jurisdictionem usurpavit, multos licet minus dignos ad ordines promovit, Malabarenses illam ecclesiam sus deque vertere non dubitavit. Hisce ausibus permoti et querelis sacerdotum Malabarensium excitati, Ven. fratri Bernardino archie-

piscopo Pharsaliensi, qui tunc temporis illi Ecclesiae vicaria nostra potestate præerat, mandavimus, ut prædictum episcopum Thomam moneret canonice ut illinc abiret, renuentem vero solemniter excommunicaret; quod et factum est. Nos interim accitum Romam patriarcham ceram graviter reprehendimus de admisso facinore, eique præcepimus, ut quem in Malabariam temere intruserat episcopum Rokos ipsemet illico revocaret. Obedienti patriarchæ expetitam ab eo veniam et absolutionem a censuris benigne concessimus.

6. Tum vero rem omnem et cuncta quæ gesta fuerant, expendi jussimus a Ven. fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus congregationis de Propaganda Fide pro negotiis ritus orientalis, in conventu habito die 6 martii anno MDCCCLXV, in quo omnibus rite ac mature perpensis, concordibus suffragiis nobisque probantibus definitum est, non expedire ut patriarchæ Babylonensis Chaldæorum jurisdictio in Malabariam extendere-tur, et multa simul constituta sunt, tam ad Malabariensium incolumitatem procurandam, quam ad perturbationem animorum sedandam, quæ inter Chaldæos excitata erat ob ea quæ a patriarcha temere facta fuerant. Hisce apostolicis mandatis licet dolenter patriarcha acquievit aut saltem acquiescere visus est; quam opinionem confirmarunt posteriora ejus gesta; etsi enim aliquid minus recte ab eo postmodum factum esse doleremus, se tamen nobis morigerum uti par erat præbuit, nostramque auctoritatem pro suo debito reveritus, præclarum etiam obedientiæ specimen exhibuit, tum evulgato uti jussimus nostro decreto quo censuras ab eo temere latas abrogavimus, tum denegata consecratione episcopali cuidam Malabarensi, quam nonnulli in ea regione novarum rerum molitores ab eo flagitabant.

7. Cum ita se res haberent, quod jamdudum apostolica sedes et nos ipsi in votis habueramus, Chaldaicæ ecclesiæ prospiciendum duximus, ut ecclesiasticam disciplinam, quæ incerta prorsus, collapsa, et etiam propter temporum asperitatem ferme oblitterata erat, instauraremus, salvis tamen ejus ritibus, qui a SS. Patribus instituti et ab hac apostolica sede probati fuisse dignoscerentur. Hoc animi nostri propositum per nostram congregationem de Propaganda Fide, patriarchæ de mandato nostro significatum est die tertia septembris an. MDCCCLXVIII, atque una simul ad eum missum fuit exemplum constitutionis nostræ editæ IV idus julii an. MDCCCLXVII, qua nonnulla disciplinæ capita, præsertim de episcoporum electione, in Armeno patriarchatu servanda

sancita fuerant. Quæ ubi accepit, primo quidem per episcopum Eliam Mellus, qui Romæ tunc aderat, tum per suas litteras (1) ad præfatam congregationem semel et iterum datas, significatum nobis voluit, se quoad certas regulas in episcoporum electione servandas a nostra voluntate minime dissentire, quam omni studio et obedientia excipiendam profitebatur; atque ex præmissa episcoporum electionum ordinatione bene sperare, si utilis nobis et opportuna videretur; velle autem ut quod gaudio et lætitiæ nobis est, semper perficeretur. Inter hæc vero, cum viduari contigisset pastoribus suis Chaldaici ritus ecclesias Diarbekiriensem et Mardensem, aliquo sacerdotum nomina nobis proposuit, ut quos digniores et magis idoneos in Domino judicarem, eos iisdem diœcesibus auctoritate nostra præficeremus; quod apostolicis nostris litteris datis 22 martii an. MDCCCLXIX factum est. Quibus devotionis et obedientiæ significationibus adeo permoti fuimus, ut cum ipse humiliter exposuisset, malle se ut quem Amodiensi præficeramus ecclesiæ, hunc Mardensi daremus episcopum, et vicissim, nos ejus petitioni annuendum omnino duxerimus.

8. Post hæc non diutius differendam censuimus ordinationem disciplinæ in patriarchatu Chaldaici ritus, in qua ab episcoporum electione rite peragenda initium ducendum omnino erat; nisi enim spectatissimi viri qui juxta cor Dei et voluntatem ejus faciant, ad onus illud angelicis humeris formidandum assumantur, gravissima damna et ferme immedicabiles calamitates Ecclesiæ obveniunt; quod omnium temporum et locorum historia testatur, experientia confirmat. Hunc in finem eoque consilio edita a nobis est pridie kalendas septembris anno MDCCCLXIX apostolica constitutio, cujus initium *Cum ecclesiastica disciplina*, in qua circa electionem episcoporum id ferme servandum constituebatur quod ipse patriarcha, uti supra diximus, libenter egerat pro diœcesibus Diarbekiriensi et Mardensi; videlicet ut cum aliquam Sedem episcopalem vacare contingeret, tres nobis spectati viri ab episcoporum synodo proponerentur, ut quem digniorem et magis idoneum judicarem, eum vacanti diœcesi præficeremus; irritum autem et inane fore decernebatur, si quid contra præmissa contingeret attentari.

9. Indictum jam tum fuerat œcumenicum concilium Vaticanum, atque ad illud convocati cujusque gentis et ritus episcopi. Aduit et inter

(1) Lit. dat. die 31 julii 1868, aliæ dat. die 24 maii 1868.

eos idem Ven. Frater patriarcha Chaldæus cum omnibus ferme sui ritus episcopis ; quem tamen brevi valde mutatum ab illo dolentissime sensimus, a quo jampridem plura nobis exhibita fuerant reverentiæ et obedientiæ argumenta. Nam diu renuit consecrare episcopos prædictarum ecclesiarum Diarbekiriensis et Mardensis sacerdotes Petrum Attar et Gabrielem Farso, quos inter ceteros ab eo propositos elegeramus, assignata unicuique quam ille maluerat Ecclesia. Deinde cum ex Urbe esset discessurus, postulati ob eo jussimus declarationem adhæSIONIS animique sui submissionis constitutioni de Ecclesia Christi editæ in IV sessione œcumenici concilii Vaticani, cui sessioni ipse non adfuerat ; quin et nos ipsi ad hoc debitum officium præstandum illum hortati atque obtestati fuimus, exemplo proposito aliorum episcoporum, qui eam declarati em, cum quartæ sessioni non interfuissent, edere non dubitarunt. Ille autem primo moras nectere cœpit ac tergiversari, tum pervacaciter asserere, id se utilius acturum, postquam in sedem suam reversus esset, pollicendo simul se nihili omisurum quo nobis satisfaceret. Hoc factum non potuit nobis non afferre magnum dolorem et anxietatem, quæ eo magis aucta fuit, cum ille Constantinopolim advectus, neoschismaticorum Armeniorum blanditiis, et fraudibus circumventus ac exemplis incitatus, cum iis etiam aliquando in divinis communicare non dubitavit : et dum suam fidelitatem civilibus legibus solemniquodam actu profiteretur, non obscure insinuavit apostolicas nostras constitutiones iisdem adversari. Quo tempore illud etiam accessit, ut ipsi legato nostro extraordinario tunc Constantinopoli commoranti debita etiam urbanitatis officia exhibere neglexerit : et litteris a nostra congregatione missis, quibus opportune monita erant concredita, nullum omnino responsum dederit ; ac præterea in Mesopotamiam reversus, novarum rerum molitoribus studuerit, et multa temere dixerit, quæ, uti relatum fuit, non modo cum catholici episcopi officio, sed etiam cum ipsa orthodoxa fide componi non poterant.

10. Hæc nobis dolentissime audientibus, obversabatur animo dominicum præceptum P. Petro datum confirmandi fratres, unaque debitum animarum salutis procurandæ, et tuendi dominici gregis. Gravissima etiam nobis erat conditio ; ad quam, inimicitia et pravis artibus quorundam, qui se patriarchæ patrocínio suffultos dicebant, redactus erat Ven. Fr. Timotheus archiepiscopus Chaldæorum Diarbekiriensium :

qui infensum in se ejusdem patriarchæ animum sentiens dolentissimas querimonias et preces et semel et iterum ad nos dabat, ut eum permitteremus ab episcopali officio cessare. Itaque nos Ven. Fr. Zachariæ episcopo dum viveret Maronæ mandavimus, ut Mauxilium profectus patriarcham conveniret, et admissa a nobis renunciatione præfati Ven. Fr. Timothei, eum auctoritate nostra apostolicum vicarium diœcesis Diarbekiriensis virum constitueret, quem idem patriarcha maluisset. Hunc vero efficaciter adduceret ad debitam declarationem adhæSIONIS et submissionis suæ decretis quartæ sessionis concilii Vaticani ; quæ omnino ipsi necessaria erat, non solum quia adversus illa neoschismatici Armeni blaterabant, et ipsa quam post reditum suum patriarcha tenuerat agendi ratio fidelibus admirationi erat, verum etiam ut æternæ suæ saluti consuleret, et scandalum amoveret, aut saltem præverteret quod ex ejusdem silentio jam suboriebatur.

11. Hisce monitis tandem aliquando memoratus patriarcha acquievit, suamque edidit adhæSIONEM scriptis consignatam, adjecta tamen declaratione, qua sibi omnia jura et privilegia patriarchalia reservata et conservata volebat. Quia in re etsi suspicari possemus, minus sincere nobiscum agi, tamen antiquam ejus fidem, cujus in ipsa declaratione meminerat, et vim ac potestatem quam in eum jam tum exercebant improbi considerantes, unaque simul ejus exempla præ oculis habentes de quo scriptum est (1), calamum quassatum non conteret, et linum fumigans non extinguet, maluimus in ea declaratione desiderium potius patriarchæ perspicere, quam iniquam conditionem, aut limitationem professionis fidei. Itaque eum adhæSIONIS actum ita nos recipiendum duximus, ut manifeste declararemus quo eum sensu excipere intendebamus ; ideoque catholicam doctrinam traderemus tam de pontificio primatu quam de juribus patriarcharum. Proinde has dedimus ad eum apostolicas litteras die 16 novembris ann. MDCCDLXXII.

VENERABILI FRATRI JOSEPHO, PATRIARCHÆ BABYLON.
CHALDÆORUM PIUS PP. IX.

Ven. frater, salutem et apostolicam benedictionem.

13. « Gratias agere bonorum omnium debemus auctori, qui quod assiduis precibus exorare non omisimus, id benigne concedere dignatus est, uti per tuas litteras die 29 julii hujus anni

(1) Isaia XLII, 3. — Matth. XII, 30.

datas, de tuæ devotionis pietate gaudentes cognovimus. Siquidem aperte declarasti, adhærere te decretis et constitutionibus sacri concilii Vaticani, et præsertim dogmaticæ definitioni de Romani pontificis infallibili magisterio in rebus fidei et morum, quæ edita fuit in IV ejusdem concilii sessione. Et gratissimum nobis accidit a te ipso accipere, quod apostolicæ huic sedi ab infantia devotus, his omnibus firmiter ac semper adhæseris, quæ sancta Ecclesia Romana docet ac præcipit; et propterea, quæ modo ad salutem ore confessus es, jam antea corde credidisse ad justitiam.

« Neque profecto aliter fieri potuisset, quandoquidem nihil est manifestius in sacris litteris et in sanctorum Patrum scriptis, in gestis œcumenicorum conciliorum et in sacris canonibus quam ea quæ de suprema Romani pontificis potestate œcumenicum concilium Vaticanum decrevit atque sancivit, renovando atque uberius declarando, prout recentiores errores postulabant, œcumenicæ synodi Florentinæ eadem super re definitionem, videlicet: Ecclesiam Romanam, disponente Domino, super omnes alias ordinariæ potestatis obtinere principatum; et hanc Romani pontificis jurisdictionis potestatem, quæ vere episcopalis est, immediatam esse; erga quam cujuscumque ritus et dignitatis pastores atque fideles tam seorsum singuli quam simul omnes, officio hierarchicæ subordinationis, veræque obedientiæ obstringuntur, non solum in rebus quæ ad fidem et mores, sed etiam in iis quæ ad disciplinam et regimen Ecclesiæ per totum orbem diffusæ pertinent; ita ut custodita cum Romano pontifice tam communionis quam ejusdem fidei professionis unitate, Ecclesia Christi sit unus grex sub uno summo pastore: hanc autem esse catholicæ veritatis doctrinam, a qua deviare salva fide atque salute nemo potest. Quæ quidem omnia et singula plene ac rite profiteri et voluisse, concilii Vaticani constitutionibus adhærendo, minime ambigimus.

« Habes hinc Ven. Frater, quid Christus Dominus circa hierarchicum Ecclesiæ regimen et ordinationem ipse constituerit. Episcoporum vero (quibus jure divino communis dignitas est) distinctio et discretio potestatis jure ecclesiastico inducta fuit, *ne omnes sibi omnia vindicarent: sed essent in singulis provinciis singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia, et rursus quidam in majoribus urbibus constituti sollicitudinem susciperent ampliore, per quos ad unam Petri Sedem universalis Ecclesiæ cura conflueret, et nihil usquam a suo capite disside-*

ret (1). Ab ipso enim quasi quodam capite dona sua voluit Dominum in corpus omne manare (2): et revera ab eo ejusve successoribus majores sedes habuere quidquid rite obtinent honoris et potestatis. Quoniam autem beatus Petrus, qui in propria sede et vivit et præsidet (3), præstat quærentibus fidei veritatem, ejusque dignitas in successoribus non deficit, vides Ven. frater, horum esse et debitum et jus ea de præmissis decernere, quæ Ecclesiæ bonum ac utilitas, et vera animarum salus, quæ suprema lex est, pro diversis temporibus ac locorum adjunctis, in Domino suggesserint.

« Hæc porro catholicæ fidei documenta dum arroganter posthabentur, schismatibus quin et hæresibus latum iter aperitur, quod omnium temporum historia testatur: et etiam nunc ipso rerum monstratur effectum, cum a nonnullis nec justitiæ moderatio, nec fidei sit servata religio. Nosti, venerabilis Frater, luctuosum schisma quod nuperrime excitatum est Constantinopoli a nonnullis Armenis; qui etsi catholicos se nuncupare præsumant, ut incautis et imperitis fucum faciant, a veritate tamen et unitate catholica miserrime defecerunt, nostroque judicio et auctoritate condemnati sunt. Hi quidem pro recepto hæreticorum more nihil non moliuntur, nihil non audent, ut obducant discipulos post se, suæque perditissimæ causæ undequaque patrocinium conquirant: et eo consilio etiam fidelibus Chaldaicis ritus insidiati sunt et insidiari non prætermittunt. Hinc non dubitamus, quin tu, Ven. Frater, ad fideles tibi creditos in veritate et unitate catholica continendos, prouti dignitas et officium tuum omnino postulant, novum Armenium schisma a nobis jam reprobatum fuisse aperte denuncies; atque illos doceas, nullam omnino eis licere in divinis communionem habere. Ipsos quippe ab Ecclesia catholica prorsus exclusos atque ejectos esse, vel ipsæ litteræ quæ a Romano pontifice, hoc est a prima et apostolica sede mianaverunt, satis superque testantur (4).

« Hac autem occasione tacere non possumus, Ven. Frater, de Diarbekieriensi tui patriarchatus ecclesia, quam non ignoras multis abhinc annis contentione et æmulationibus vexari ac divini

(1) S. Nicephorus adv. Iconomachos, cap. 13, ap. Zonaram in can. 28 Conc. Chalced.

(2) Epist. S. Petri Chrysolog. ad Eutich. Interp. 41 S. Leon. tom. edit. cit.

(3) S. Leo PP. ad Anastas. Thessalonicen. ep. 14 Baller. tom. I.

(4) S. Leo PP. ad Hilar. Arelaten. ep. 10. Ed. Baller. tom. I.

et propterea multa passum fuisse, qui novissime illi præfuit, episcopum Petrum Di-Natale. Quo defuncto, cum te proponente eidem in episcopum præfecerimus Ven. Fr. Petrum Timotheum Attar, contentiones prædictas non deferbuisse dolentissime accepimus; immo neoschismatico spiritu afflante eo processisse ut, quod adeo improbabat apostolus in Corinthiis, alius se dicat esse Pauli, alius vero Cephæ; atque ipse Ven. Fr. Timotheus ei semel et iterum a nobis enixe flagitaverit, ut ipsum tanta jactatum tempestate, ab officio quod ei commisimus cessare permitteremus. Hujusmodi schismata et scandala e medio tollere necessarium omnino est. Quapropter te hortamur et in Domino nostro Jesu Christo obsecramus, Ven. Frater, ut dissidiis istis componendis extinguendis operam omnem efficaciter et quamprimum adhibeas. Qua in re procuranda persuasum tibi esse volumus, consilium, communicationem cum iisdem neoschismaticis præsertim in operam atque auctoritatem nostram nullo pacto tibi defuturam.

« Vetus porro est itemque notissimus hæreticorum mos, catholicos quos fraudibus, metu, vi opprimere enituntur, dissociare primum et in factiones discindere; tum calumniis et contumeliis etiam apud reges et principes urgere, ut hac ratione istorum patrocinium aucupentur, in catholicos vero odium excitent atque indignationem. Nihil autem sollicitius agunt, quam ut ab apostolicæ sedis unitate et communione eos divellant, quos in factionem suam trahere, et socios proinde sceleris simul ac perditionis habere connituntur. Quam ob rem, dum fideles hæresi vel schismate exagitari contigit, solemne semper fuit catholicis, imprimis vero episcopis medicam Romani pontificis manum, uti aiebat magnus ille Basilius Cæsariensis, exposcere, auctoritatemque invocare, ut in beati Petri apostolorum principis firmitate orientales Ecclesiæ fundamento solidarentur.

« Age itaque Ven. Frater, præcepta sectare atque exempla majorum, qui loquuti sunt verbum vitæ; quorum intuendo exitum conservationis, imitare fidem. Christus heri et hodie, ipse et in sæcula: et quod ipse constituit Ecclesiæ fundamentum nemo unquam evellere poterit; sicuti ab eo, quem universis præposuit pastorem, secedere nemini unquam licebit, qui in grege Dominico manere velit.

« Hæc doce et exhortare in Christo Jesu; in his esto, ut nemo accipiat coronam tuam. Consenuimus ambo Ven. Frater, et velox est depositio tabernaculi nostri. Proinde ministe-

rium nostrum strenue quam qui maxime implere satagamus; tu quidem in populum quem tibi Deus per nos regendum commisit: nos vero in universam Ecclesiam, quam imperscrutabili judicio infirmitati nostræ pascendam et gubernandam ipse Dominus concredidit. Et si quid ea de causa nos pati contingat, gaudeamus et exultemus, nos dignos habitos esse pro nomine Jesu contumeliam pati, et mercedem nostram copiosam fore in cœlis.

« Hæc tibi, Ven. Frater, quem sincera charitate prosecuti semper fuimus et prosequimur, non minus quam nobis a Deo enixe adprecamur: novumque interim pignus et argumentum dilectionis nostræ his addere volentes, ac spiritualibus animi tui necessitatibus ob præsentis orientalis Ecclesiæ perturbationes occurrere cupientes, illis quantum est opus per nostras hæc litteras apostolica nostra potestate et indulgentia plene consulimus.

« Inter hæc novas tuas litteras accepimus datas die 16 septembris hujus anni, atque una simul chirographum a Ven. Fr. Simeone archiepiscopo Senhanen, die prima ejusdem mensis signatum ad suam adhæSIONem sacri concilii Vaticaniconstitutionibus comprobendam: quod et a Ven. Fr. Thoma archiepiscopo Bassoren. die 29 julii hujus anni actum fuerat. Qua de re iisdem Ven. Fratibus tibi gratulamur, quod præsules omnes tui patriarchatus unanimes et cum consensu ambulantes in domo Domini, hanc animorum consensionem non corde tantum foveant, sed solemniter et palam profiteantur; quo nihil est opportunius ad schismata vel impedienda vel etiam extinguenda, et pacem inter fideles conservandam.

« Ipse autem Dominus pacis confirmet te in omni opere bono, et det tibi pacem sempiternam; cujus nomine et auctoritate apostolicam benedictionem tibi, et universis episcopis, clericis, monachis et fidei populo Babylonienſis patriarchatus, in communione et obedientia apostolicæ Sedis perseverantibus, peramanter impertimus.

« Datum Romæ apud S. Petrum, die 16 novembris an MDCCCLXXII pontificatus nostri an. XXVII. »

14. In responso, quod hisce nostris litteris dedit patriarcha (1), multis verbis suam erga nos et hanc apostolicam B. Petri cathedram obedientiam ac devotionem profitebatur, seque omnino curaturum promittebat, ut fideles sui patriarchatus ab erroribus novi Armenii schismatis

(1) Litt. dat. die 12 maii 1873.

immunes forent, eosque penitus et ex animo detestarentur. Et profecto rem prospere successisse gavisi fuisset, nisi timendi occasionem præbisset iterata petitio facultatis mittendi episcopos sui ritus in Malabariam : ad quam obtinendam et gentis illius necessitates, quibus satis provisum non fuisse asserebat ; et conscientiae suae anxietatem, nisi præsto esset, obtendere nitebatur. Quæ omnia cum a memorata nostra congregatione orientalium Rituum negotiis præposita sedulo expensa fuissent, nos relatione accepta patriarchæ responderi jussimus (1), ejus postulatis quoad probe nosceremus id in utilitatem animarum minime cessurum : Malabarium spirituali saluti satis per nos consultum esse ; ideoque acquiesceret, omnemque hac de causa animi anxietatem deponeret. Plura etiam in eodem responso addita sunt, ut ejus animus erigeretur, quem sciebamur improborum consiliis tentatum, injuriis lacessitum, minis perterritum.

15. At paulo post apparuit quo hominem ceteroquin probum adducere valeant pravorum molimina, cum eos tempus juvat : et profecto nullum opportunius ad suos ausus desiderare potuissent. Jam tum enim novum Armenium schisma conflatum fuerat, jam exarserat, ad persequendos et expoliandos catholicos, jam aliorum rituum orientalium ecclesias vel invitas in suas partes et perfidiam trahere nitebatur. Itaque die vigesima quarta maii anno MDCCCLXXIV in solemni die festo Pentecostes, Ven. Fr. Josephus patriarcha non timuit contristare Spiritum sanctum. Nam eo ipso die suos sacerdotes sui ritus Eliam alterum, alterum Matthæum nomine, ad episcopalem dignitatem sacrilege evehere non reformidavit, assistantibus Elia Mellus episcopo Akrensi Chaldæorum et Eliseo abbate generali monachorum S. Hormisdæ ; eorumque alterum Jezirensi, alterum Amediensi ecclesiis temere et inaniter præfecit : etenim quominus id fieri ab eo posset, impediēbat prædicta noster constitutio edita anno MDCCCLXIX. Tum, spretis aliis apostolicæ Sedis litteris et decretis, episcopum Eliam Mellus in Malabariam destinavit : quem a suscipiendo itinere dimovere non valuerunt neque nostra interdictio, neque indicta a nobis suspensionis pœna ipso facto incurrenda si illud aggredi ausus fuisset ; quæ omnia illi opportune significata fuerant.

16. Horum facinorum serie et gravitate ad-

ducti, eundem patriarcham graviter admoneri jussimus per dilectum filium nostrum Alexandrum tituli S. Mariæ in Transtiberim S. R. E. cardinalem Franchi, præfectum memoratæ nostræ Congregationis de Propaganda Fide pro negotiis rituum orientalium. A quo litteræ datæ sunt ad patriarcham die 27 augusti ejusdem anni, ac in ejus memoriam revocata apostolicæ Sedis mandata et prohibitiones ; argumenta quibus earum vim enervare ipse studuerat sunt dissoluta : improbata est missio memorati episcopi Mellus in Malabariam, improbata illegitima consecratio duorum episcoporum : declaratum est, horum electionem nullam esse omnique effectu carere ; interdictum eisdem quodvis episcopalis ordinis exercitium : ipsique patriarchæ expresse mandatum, ut episcopum Mellus ex Malabaria, alios a diœcesibus in quas ab eo intrusi fuerant, ipsemet revocaret, suorumque actorum rationem redderet : id nisi intra statutum temporis spatium faceret, summum pontificem licet invitum canonicis in ipsum pœnis omnino usurum esse. Item moniti sunt, mandantibus nobis, duo presbyteri Matthæus et Elias ; denunciata eisdem nullitate electionis, interdicto exercitio pontificalium, injuncto discessu a diœcesibus quas occupaverant, comminatis ni parerent ecclesiasticis pœnis. Monendi adhuc erant qui sacrilegæ consecrationis participes fuerant. Verum abbatem Eliseum præripuit Deus : ille enim haud multo post vita excessit, quin ulla daret pœnitentiæ argumenta. Episcopus vero Mellus cum in Malabariam advenisset, a Ven. Fr. Leonardo archiepiscopo Nicomediensi vicario apostolico Verapolitano, auctoritate nostra, juxta litteras ad eundem vicarium datas die prima augusti an. MDCCCLXXIV, quarum initium est *Speculatores*, solemniter fuit excommunicatus ; quando quidem intrusus ille canonice monitus, ut illinc abiret, obedire recusavit.

17. Diu expectatum patriarchæ responsum (1) satis probavit, nolle eum acquiescere monitionibus nostris : totus enim in eo erat ut fidei suæ integritatem assereret, suamque erga apostolicam B. Petri Cathedram devotionem et submissionem profiteretur, simul tamen prætensa sua patriarchalia jura tueretur ; et nos flagitaret, ut iisdem tranquille eum frui permetteremus, revocando quæ circa Malabariam et electionem episcoporum ab apostolica Sede decreta sunt : demum suæ ætatis canitiem et exantlatos a se labores

(1) Litt. dat. die 30 septembris 1873.

S. THOM. — Tom. VIII.

(1) Litt. dat. 26 februarii 1875.

commemorans, nos ad sui suæque gentis commiserationem excitabat. Interim vero neque a sententia desistebat, neque a temerariis ausibus, quandoquidem altera etiam vice episcopos temere et sacrilege consecrare non reformidavit, duos alios sui ritus presbyteros Cyriacum et Philip-pum Jacobum, quorum alterum diœcesi Za-kuensi, alterum Indis destinavit, assistentibus et cooperantibus nefariæ consecrationi episcopo Thoma Rocos, et Matthæo antea per eundem sacrilege consecrato. Profecto nos vehementis-sime doluimus considerantes, quo miserrime devenerit pravorum consiliis actus idem Ven. Frater Josephus patriarcha, qui olim catholicæ fidei et unitatis studiosissimum se exhibuit. Ac porro cogitantes, misericordiam non remissam sed cum judicio esse debere; ne si inordinate culpa dimittitur, is qui est culpabilis in reatu gravius adstringatur; neque misericordiæ esse, sed torporis et socordiæ aliquid indulgere, quod unius vel plurium libito satisfaciatur, multorum autem saluti damno et exitio futurum sit, alias ad ipsum patriarcham dandas litteras censuimus, in quibus misericordiam et iudicium pariter servare volentes, summam recolimus quæ ab eo perperam facta fuerant et fiebant, inanitatem rationum quibus se tueri conabatur patefacere voluimus, illumque rursus monere, ut apostolicis mandatis tandem aliquando pro suo debito obediret; quod nisi quamprimum faceret, denuncia-bamus nos abstinere non posse a sectandis tan-dem prædecessorum nostrorum vestigiis, qui veteres quoque patriarchas excommunicatione atque etiam depositione, cum opus fuit, mulctare non omiserunt. Hoc consilio die 15 sept. an. MDCCCLXXV sequentes monitorias litteras ad eum dedimus.

Ven. Fratri Josepho Patriarchæ Babylonien. Chaldæorum Pius PP. IX. Ven. Frater salu-tem et apostolicam benedictionem.

18. « Responsum a te redditum die vigesima februarii hujus anni monitoriis litteris, nostro jussu et auctoritate ad te datis a nostra congregazione de Propaganda Fide pro negotiis ritus orientalis, multo nos dolore et mœrore affecit: ex eo enim intelleximus, adhuc cor tuum a nobis longe esse, etsi verbis honorem nobis redderes: quoniam non posse te exequi profitebaris, quæ per eas litteras nostro nomine et auctoritate tibi significabantur. Cum itaque monitionibus prædictis obedire recusaveris, et hanc inobedientiam novis etiam sacrilegis factis confirmaveris, hoc unum superesset, ut ecclesiasticas regulas et sanctorum Patrum instituta sectantes, canonicis

te censuris, uti par est, subjiceremus. Verum recogitantes, catholicam fidem debitamque erga hanc Apostolicam Sedem reverentiam alias professum fuisse ac modo in tuis litteris profiteri, eamque etiam factis olim comprobasse, existi-mare maluimus te deceptum fuisse vaferrimis neo-hæreticorum cavillationibus, quibus conciliari posse eam reverentiam cum inobedientia contenditur, quam te a catholicis tuis sensibus reapse defecisse.

« Quapropter illius charitatem, quantum infirmitati nostræ licet, imitari studentes, qui patienter agit, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti, a promeritis censuris contra te ferendis abstinemus, donec tibi hæc nostra reddatur epistola, quam peremptoriæ et novissimæ admonitionis loco esse volumus. Futurum enim speramus in Deo Patre misericordiarum, ut tu gestorum tuorum pravitatem, et causarum quas iis excusandis prætextis futilitatem, nec non gravissimum debitum quo urgeris Ecclesiæ Dei satisfaciendi agnoscens, redire velis ad cor; quæque perperam gessisti, detestari ac retractare non moreris.

« Quæ post tuum ab Urbe discessum, Constantinopoli primum, mox in tuo patriarchatu egeris usque ad declarationem tuæ adhæSIONIS et submissionis decretis concilii Vaticani editam die 29 julii an. MDCCCLXXII prætermittere juvat. Quæ enim a te, eo temporis spatio, perperam patrata fuerunt, et apostolicam nostram sollicitudinem qua spiritualibus tuis necessitatibus consulimus, probe cognoscis. Nos sperabamus nullam amplius doloris causam te nobis esse præbiturum, Post hoc tempus litteræ a te datæ fuerunt die decima secunda maii an. MDCCCLXXIII ad memoratam nostram congregationem, quibus postulabas, ut tibi facultas daretur episcopos in Malabaria constituendi; cui petitioni cum nos annuere non possemus ob causas jam pluries tibi significatas, haud multo post, præstitutos tibi terminos transgredi non dubitasti, posthabitis omnino et despectis tum apostolicis nostris litteris, quarum initium *Cum ecclesiastica*, quæ regulas circa episcoporum electionem servandas sancivimus, tum aliis quibus et semel et iterum tibi præcepimus, ne in Malabaria quidquam auderes. Nam duos presbyteros episcopali caractere augere eosque diœcesibus regendis temere constituere, et episcopum Eliam Mellus in Malabariam destinare contra mandata nostra non es veritus, qui ejusdem regionis metropolitam se nuncupare præsumit.

« Hos tuos ausus quæ mala statim consequuta

fuerint, et quæ damna iidem catholicæ Ecclesiæ tamen Malabaria quamin Mesopotamia intulerint, et quantum dedecus tuæ dignitati et fidei irrogarint, satis deflere non possumus. Nam, adnitente prædicto episcopo Elia, quem violatis nostris jussis in Malabariam misisti, et solemni excommunicatione, auctoritate nostra, confixum illic manere jubes, perturbata ibi est disciplina ecclesiastica; ad ordines etiam sacros promoti juvenes vel minus idonei vel prorsus indigni; ecclesiæ catholicis fraudulenter, vel etiam violenter ereptæ; contumeliis et calumniis lacessiti non solum missionarii apostolici, sed et ipse Ven. Frater Leonardus archiepiscopus Nicomedien. qui vicaria nostra potestate in ea regione fungitur; et luctuosum schisma invectum est et fovetur. Hinc dissidia et contentiones excitatæ inter fideles Malabaricos, aliis legitimo suo præsulī firmiter adhærentibus, aliis intruso Eliæ studentibus; qui omnes subdolas et nequissimas artes ad decipiendos incautos et simplices adhibere non destitit. Quandoquidem filius iste perditionis, non solum apostolicas nostras litteras, quarum initium *Speculatores*, datas ad Malabarenses die prima augusti elapsi anni commentitias esse publice affirmare ausus est; verum eo devenit, ut Breve quoddam apostolicum, cui diem inscripsit vicesimam augusti an. MDCCCLXXII, effinxerit omnino et commentus sit; illudque publice et solemniter tamquam nostras litteras promulgaverit. In quo ab isto falsario apostolicarum litterarum calumniose dicitur; actum fuisse in œcumenico consilio Vaticano de prætenso tuo jure in Malabariam, illudque a Patribus agnitum, et a nobis probatum fuisse; non metuens hujus sui mendacii tot testes, quot Patres œcumenico concilio Vaticano interfuerunt. Interea per vos hujusmodi fallaciis offunditur animis error et caligo, et veritas in malitia adulteratur; fluctuant fideles in diversa abstracti, et nonnulli ex iis, schismatico invasori adhærentes putant se apostolicæ beatissimi Petri cathedræ adhærere.

« Si vero spectemus quæ in Mesopotamia facta sunt, ibi cum gravi dolore respicimus, diœcesibus præesse episcopos nullam cum hac beatissimi Petri cathedra communionem habentes, quin contra apostolica mandata per te temere et irritè electos, sacrilege consecratos, perperam institutos. An poteris ignorare tu, qui ab infantia te in fide catholica studiose eruditum fuisse sæpius commemoras, nullum posse, contradicente apostolica Sede, legitimum episcopum institui; nullamque illi potestatem inesse, quem eadem apostolica

Sedes, omni jurisdictione carere declaraverit? An parum tibi videtur subversio ecclesiastici ordinis tua opera excitata, fidelium perturbatio, contentiones et æmulationes, et gravissimum scandalum quod fidelibus illatum est, et infertur per tuam inobedientiam apostolicis mandatis; ob quam exultant infideles et hæretici, ancipites hærent qui debiles sunt in fide, firmiores autem dolent ac lugent: et non vident qua ratione patriarchæ subesse possint, qui debitam Romano pontifici obedientiam detrectat?

« Hæc te ipsum intelligere ac timere satis ostendunt litteræ, quibus ven. fratres episcopos tui patriarchatus contra ipsas constitutiones et mandata nostra commovere, et in tuas partes trahere voluisti. Istud confirmant dicteria calumniose contra missionarios apostolicos ipsumque delegatum nostrum ven. fratrem Ludovicum archiepiscopum Damiaten. in vulgus sparsa; confirmat cura quam a te adhiberi accepimus, ne fideles et imprimis clerus cum missionariis versentur, eorumque ope, consilio, ministerio fruantur, intentato etiam per te censurarum metu pro iis qui ad eos accesserint; confirmat demum concitata in ipsos invidia civilis potestatis, cujus præsidium adversum apostolicæ Sedis mandata et censuras, quas te promeruisse sentis, diceris invocasse. His veluti cumulus accessit altera episcoporum nefaria consecratio, quorum unum Zakuensi diœcesi, alterum Indis destinasti: per quem eo majus scandalum fidelibus datum est, quo majori illam apparatu et solemnitate in contemptum hujus apostolicæ Sedes factam perspexerunt.

« Hæc sunt, Ven. Frater, ut alia omittamus, quæ te auctore in Malabaria et in Mesopotamia evenerunt et eveniunt: quorum pro nostro munere a te rationem exigere cogimur, qui longe graviores redditurus es æterno pastorum principi. Verum te ista non recogitare, forte etiam contemnere, timere jubent memoratæ tuæ litteræ ad nostram congregationem de Propaganda Fide, quibus innocentiam tuam demonstrare contendis, Fidem tuam de pontificio primatu asserens, et argumenta adducens ad prætensa tua jura circa electionem episcoporum, et circa regiones Malabaricas comprobanda.

« Frustra autem primatum Romani pontificis agnoscere te ac revereri in tuis litteris profiteris, nisi de eo ita ex omni parte sentias, sicuti œcumenicum concilium Florentinum definivit, et œcumenicum Vaticanum enucleatius explicavit et confirmavit. Primatum vero jurisdictionis admittere jure divino constitutum, eique patriar-

chalia uti ais jura, ecclesiastica ordinatione instituta opponere, quæ Romanus pontifex pro temporum, locorum causarumque ratione derogare nequeat, catholicum certe non est : et catholico episcopo indigna prorsus est quælibet jurium seu privilegiorum suorum reservatio, qua intendat eadem ipsa supremæ, plenæ ac legitimæ B. Petri ejusque successorum ordinationi et potestati subducere.

« Jam vero nos semper existimavimus, catholicam in te fidem in sua integritate vigere, et a totius Ecclesiæ sensu ac doctrina te numquam dissentire voluisse. Quare cum in litteris adhæSIONIS tuæ decretis concilii Vaticani quas dedisti die 29 julii an. MDCCCLXXII, declarabas tibi jura omnia, ut aiebas, et privilegia patriarchalia te velle reservata et conservata, existimare non potuimus, voluisse te limitationem vel conditionem catholicæ illi professioni a te editæ statuere : neutrum enim cum catholica veritate vel unitate componi potuisset. Quoniam vero durior et anceps hæc tua dicendi ratio videbatur, nos hanc ad sanam doctrinam, quam te profiteri velle affirmabas, perfecte exigendam putavimus, uti deprehendere potuisti in litteris quas occasione supradictæ adhæSIONIS tuæ, die 16 novembris 1872, ad te dedimus; atque ita declarationem nostram in iis expressam recepisti, ut ex his quæ nobis rescripsisti plane illi et cumulate acquiescere videreris.

« Post hæc tamen non dubitasti tuam illam professionem apud tuos episcopos propagare ad prætensa tua jura sustinenda. Ad quos si etiam misisses exemplum memoratæ nostræ epistolæ, ipsi profecto intellexissent, tuam reservationem nobis probatam non fuisse, traditamque a nobis de patriarcharum privilegiis veram catholicam doctrinam ex iisdem nostris litteris hausissent; et demirati etiam essent benignitatem erga te nostram, quod cum apostolicæ Sedis indulgentia et absolutione indigeres ob ea quæ a te perperam facta fuerant in illis orientalis Ecclesiæ perturbationibus, eam tibi extraordinaria prorsus ratione et maxima verborum lenitate in eadem nostra epistola impertivimus.

« Dissimulare autem non possumus, magnam nobis afferri tristitiam et grave scandalum fidelibus, cum ad excusandam tuam inobedientiam apostolicæ nostræ constitutioni, quæ incipit *Cum ecclesiastica*, hujus vim et efficaciam infirmare conaris asserendo a te acceptam non fuisse; id vero citra fidei dispendium fieri potuisse, eo quod eadem constitutio non dogmaticis sed mere disciplinaribus accensenda sit. Quomodo vero

admitti potest, salva divina Ecclesiæ constitutione, vim et efficaciam apostolicarum constitutionum ab acceptance episcoporum vel aliorum quorumcumque pendere; eas vero quæ disciplinam, non fidem respiciant, impune rejici posse? Hoc certe non sentiebas tu, Ven. frater, cum electionis tuæ confirmationem postulans promittebas in tuis litteris (1), te nobis obedientem et subjectum toto vitæ tuæ tempore futurum, et hanc subjectionem tua agendi ratione comprobabas. Hoc non senserunt qui ante te fuerunt catholici Chaldæorum patriarchæ. Hoc demum non sensit Simon ille Sulaka, quo prædecessore gloriaris. Is enim primatum jurisdictionis Romani pontificis ita professus est, ut idcirco promitteret se « tamquam obedientiæ filium ordinationibus, præceptis, censuris ac jussionibus » papæ Julii III moderni et successorum suorum « Rom. pontificum canonice intrantium, et Sedi » apostolicæ fideliter et semper obtemperaturum. » Porro hanc fidei professionem in tuis archivis asservari existimamus, cum integre inscripta fuerit in apostolicis litteris ejusdem Julii prædecessoris nostri datis ad eundem Sulakam X Kalendas martii an. MDLIII quibus ejusdem electio in patriarcham confirmata fuit.

« Quid vero dicendum de excusatione quam petis ex timore malorum, quæ tibi tuisque impendere dicis ab civili potestate, si memoratæ constitutioni nostræ obedias, exemplum malorum afferens quæ Ven. fratri Armenio patriarchæ, et catholicis ejusdem ritus ecclesiis contigerunt? En quo deveniunt vel fortissimi Ecclesiæ præsules, cum recedere incipiunt ab hac Sede B. Petri apostolorum principis, in cujus soliditate firmatur omnium fortitudo sacerdotum! Obediendum esse sæculi principibus, iisque tributa solvenda docuerunt sancti Dei apostoli: et in Ecclesia catholica, quæ hanc doctrinam constantissime tenuit ac tenet, improbata ac damnata semper fuit rebellio contra legitimas potestates. Non tamen licebit a debita divinis et ecclesiasticis legibus obedientia et fide deficere, si quid eis contrarium civilis potestas quandoque juberet. Qui enim dixit reddenda esse Cæsari quæ sunt Cæsaris, idem præcepit reddenda esse Deo quæ Dei sunt: et cum de Christi Domini nostri præceptis servandis ageretur, apostoli intrepide pronunciarunt coram publicis potestatibus: obedire oportet Deo magis quam hominibus. Si tot sanctissimorum virorum et veterum martyrum

(1) Epist. 15 decembris 1847.

exempla, qui asperrima quæque passi sunt a potestatibus hujus sæculi, ne a divinæ vel ecclesiasticæ legis custodia recederent, mente recolere et recogitare non vacat, circumspice catholicas ecclesias, tam quæ in Oriente sunt præsertim Armeniam, quam quæ in Occidente, potissimum Germanicam et Helveticam; ibi episcopi, clerus, et primores etiam ex laicis, debitam plenamque fidem et subjectionem legitimis potestatibus servantes, earum minas non reformidant, cum reddenda sunt Deo quæ Dei sunt; neque pœnarum metu veritatem aut officium suum produnt, vel ab apostolica Sede recedunt: sed rapinam bonorum, carceres, exilium libentissime ferunt, scientes optimam se habere repositam gratiam et mercedem in cœlis.

« Quo autem prætensa tua jura in Malabariam tuearis, asseris ejusdem regionis fideles eo ipso tibi subjectos esse debere, quod Chaldaicum ritum teneant, et quod Chaldæis patriarchis quondam obnoxii fuerint. Nostrum non est historicas quæstiones ingredi, de quibus diversi diversa sentiunt. Etsi autem ita se res haberent, uti ipse dicis, non tamen propositum assequeris. Ex quo enim alicui episcopo, cujusvis dignitatis et ordinis ille sit, aliqua regio subdita olim fuerit, non sequitur hanc perpetuo ejusdem sedis episcopo subditam esse debere, ac non posse, legitima auctoritate et causa interveniente, in alterius episcopi potestatem venire: qua de re plura exempla ab Ecclesiæ annalibus, et veterum conciliorum actis suppeditantur. (Ecumenicam vero et universalem potestatem in omnes, ubivis terrarum sint, ejusdem ritus fideles, consueverunt sibi arrogare Nestoriani alique schismatici patriarchæ, qui disruptis vinculis queis huic apostolicæ Sedi conjuncti erant, superiorem non agnoscunt. Catholicis autem præsulibus id nunquam concessum aut permissum fuit a legitimis canonibus, neque a pontificiis constitutionibus.

« Præterea contendisti jurisdictionem in Malabaricas oras tibi fuisse promissam, affirmans id tibi Ven. fratrem Zachariam episcopum Maronæ nuper e vivis creptum spondisse. Atqui is cum multa retulerit quæ istic ab eo facta fuerunt, nihil tamen de hujusmodi sponsione ad nostram congregationem scripsit; neque nos illius peragendæ ullam umquam ei dedimus potestatem. Nec porro apparet valida ulla ratio quæ illum potuisset ad eam promissionem faciendam adducere; non enim admittere possumus eum id fecisse, ut adhæSIONem tuam Vaticani concilii constitutionibus haberet, cum concilii auctoritas hac adhæSIONe non indigeret,

et hæc agendi ratio non solum in tuæ, sed in ejus etiam conscientiæ ac honoris labem cessisset.

« Concessionem præterea apostolicæ Sedis probaturus, litteras protulisti fel. rec. Julii III prædecessoris nostri datas IV Kalendas maii an. MDLIII quibus memorato Sulakæ Chaldaici ritus patriarchæ sacrum pallium et nonnullæ facultates concedebantur. Quarum litterarum Arabicam versionem, eamque non satis fidelem, in ecclesiis evulgari jussisti, ut nostris mandatis et constitutionibus decreta opponeres et litteras prædecessorum nostrorum; quos dicis et potestatem confirmasse patriarcharum Chaldæorum in Indicas regiones, et episcopos eligendi arbitrium iisdem concessisse. Julius III, ut tu ipse cognoscis, in memoratis litteris patriarchæ Sulakæ facultatem concessit confirmandi episcoporum et archiepiscoporum ipsi jure suo patriarchali subditorum electiones, rite et recte factas secundum Romanæ Ecclesiæ ritum et morem, ac eis sic electis episcopis et archiepiscopis, postquam eorum electiones confirmatæ fuissent, munus consecrationis impendendi juxta ritum et morem prædictos, recepto prius ab eis, Romani pontificis et dictæ Romanæ Ecclesiæ nomine, fidelitatis debitæ solito juramento. Verum animadvertere debes, ut patet cuique eas litteras legenti, nihil ipsum sanxisse aut constituisse, quoad loca ad quæ patriarchicum jus illud Sulakæ extendi deberet; concessæque potestatis usum expresse interdixisse his in locis, in quibus præsules a Romano pontifice instituuntur. Quapropter nil tibi suffragantur litteræ illæ ad protendendam jurisdictionem tuam extra fines quibus in præsentia continetur; et ausibus tuis aperte contradicunt quoad Malabariam, ubi præsules a Romano pontifice instituuntur, ex quo Christiani illi, ejurata in synodo Diamperitana anno MDXCIX hæresi Nestoriana, catholicæ Ecclesiæ aggregati sunt. In qua synodo ipsi formaliter sponderunt et jurarunt, nullum unquam episcopum, archiepiscopum, prælatum, pastorem vel gubernatorem se admissuros, præter illum qui a sancta Sede apostolica per papam et pontificem Romanum foret immediate constitutus. Quod Clementis VIII ac Pauli V prædecessorum nostrorum auctoritate sancitum et confirmatum, ad hanc usque diem servatum est.

« Habes, Ven. Frater in hac monitoria epistola argumentum singularis nostræ erga te longanimitatis et charitatis; qua urgente curavimus sophismatum, quibus deciperis, inanitatem ostendere, teque ad salubria consilia revocare; speran-

tes fore ut opitulante Dei gratia vocem nostram tandem aliquando audiens resipiscas, teque et ecclesias ritus Chaldaici tibi concreditas ab imminenti schismatis periculo eripias. Quapropter auctoritate nostra apostolica, in virtute sanctæ obedientiæ et sub interminatione divini iudicii, tibi Ven. frater districte præcipimus, ut episcopum Eliam Mellus et alios quoscumque tui ritus presbyteros, monachos vel forte etiam episcopos a Malaria quamprimum revoces; eamque regionem, in qua nullam tibi inesse potestatem jam declaravimus et rursus declaramus, in pace et catholica tranquillitate legitimo suo præsuli gubernandam relinquas.

« Præcipimus insuper, ut presbyteros Eliam Matthæum aliosque quos contra nostram constitutionem nuper episcopali caractere auxisti, revoces a diœcesibus quibus eos temere, sacrilege et inaniter præfecisti: earumque tui patriarchatus diœcesium, quæ legitimo carent pastore, regimen et administrationem committas aliis dignis et idoneis tui ritus presbyteris, donec de legitimis et rite electis episcopis iisdem diœcesibus provideatur. Quod nostrum mandatum si adimplere neglexeris, nos ipsi pro debito nostri apostolatus officio, illis diœcesibus consulamus.

« Præterea te admonemus, ut omnino abstineas a censurarum ecclesiasticarum abusu, quas temere et sine justa causa te frequenter comminatum esse et irrogasse accepimus. Si enim eas, ob causas non justas et graves adhibeas, facere non poterimus quin fideles indignis pœnis subjectos, et ad nos jam confugientes, auctoritate nostra, uti alias in eam nos necessitatem adduxisti, absolvamus. Volumus denique ut omnia quæ a supradicta nostra congregatione tibi mandata fuerunt, litteris datis die 27 augusti elapsi anni, omnino exequaris.

« Confidimus te religiose impleturum quæ tibi in Domino præcipimus; et in hunc finem plenitudinem divinarum gratiarum tibi adprecamur. Quod si peremptoriæ huic nostræ admonitioni, quod absit, parere detrectes, et in contumacia persistas, noveris nos prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, qui veteres etiam patriarchas, licet potentum patrocínio quandoque suffultos, ecclesiasticis pœnis et censuris cum opus fuit coercere non prætermiserunt, et non solum excommunicationis, sed etiam depositionis pœna mulctarunt, hanc eandem agendi rationem, dolentissime quidem at necessario tecum esse servaturos; ne ministerium nostrum prodidisse, ac fidei, et saluti tot animarum, quæ in gravissi-

mum discrimen adductæ sunt, non prospexisse ab æterno pastorum principe arguamur.

« Cæterum rogamus te, Ven. Frater, et in Domino nostro Jesu Christo obsecramus, ut coram Domino tuam pravam agendi rationem, tuæ dignitatis gradum, ætatem tuam et gravissimum tuæ æternæ salutis periculum serio recogites: atque implorato humilibus precibus divino lumine, ea tandem consilia capias, quæ tuum erga apostolicam Sedem obsequium, verbis sæpe declaratum, facto ipso probent; quæque eam ruinam avertant in quam dum iniquis consiliariis aurem præbes, te ipsum, commissumque tibi auctoritate nostra populum, te præcipientem agere deploramus. Quod ut divina misericordia benigne largiatur, apostolicam benedictionem tibi Ven. Frater, nec non episcopis, clero, monachis et fidelibus, in communionem et obedientiam apostolicæ Sedis manentibus amanter in Domino impertimus.

« Datum Romæ apud S. Petrum die 15 septembris anno MDCCCLXXV pontificatus nostri anno tricesimo. »

19. Responsio nostris hisce litteris diu dilata est: quod quidem primum ab adversa ejus valetudine contigisse accepimus; postquam vero convaleuit nihil excusare poterat. Interim vero facta ejus, quæ potissimum spectabamus, eloquentius quam litteræ responsum reddebant. Etenim neque ex Malabarensi regione, qui illuc missi fuerant, revocabantur; neque a diœcesibus quicis incubuerunt advocati sunt presbyteri episcopali caractere temere insigniti. Quin intrusus Amediensis aliquot monachos ad ordines promovere præsumpsit, quos paulo post ipsemet patriarcha sacerdotio initiare non timuit. Porro sacerdotes pravæ ejus agendi rationi consentire nolentes, minis vel censuris vexati, interdum traducti uti perturbatores populi et patriarchæ rebelles, interdum etiam civilis potestatis præsidio coerciti. Neque dissimulare possumus responsum ab eo datum die septima februarii hujus vertentis anni quorundam Mauxiliensium epistolæ. Etenim in eo perspicue declarabat, se neque cessisse, neque unquam cessurum prætensis juribus suis; idque satis probari suis actibus, ad instar solis, uti aiebat, perspicuis: seque patriarchali munere fungi, sicut sui prædecessores catholici patriarchæ functi fuerant, et sicut illos cohærere in fide et disciplina cum summo pontifice; qua super re eos jubeat nullum dubium, nullam suspicionem habere. Claram vero hanc declarationem, clariorem etiam reddiderunt litteræ ab iisdem Mauxiliensibus ad patriarcham datæ die 20 ejusdem mensis februarii. Isti enim dum illi gratias agerent sibique

animos et robur per eam declarationem augeri profiterentur, asserebant se idcirco unanimes esse et fore usque ad extremum vitæ spiritum cum eodem patriarcha, in rejicienda apostolica constitutione, in tuendis ejus juribus, atque continenter expediendis episcopis in Malabariam.

20. Dum hæc passim et palam fierent, mirari fideles, virum hunc suæ prorsus dignitatis immemorem totumque mutatum ab illo, qui fidem et obedientiam suam apostolicæ Sedi alias probaverat, adhuc impune abire: Chaldæos Malabariæ invasores hinc argumentum sumere ad tuendum schisma, quod illuc invexerunt, et ad negandam impudentissime veritatem vel justitiam litterarum apostolicarum, quibus in episcopum Mellus ejusque sectatores animadverti jussimus: alios demum eo usque impudentiæ devenisse relatum est, ut negarent posse a nobis excommunicari patriarcham.

21. Eo itaque ventum erat, ut jam non liceret nobis diutius abstinere a canonicis pœnis adversus patriarcham ferendis, qui semel et iterum monitus obedire detrectaverat, suamque inobedientiam et factis et scriptis palam profiteri non reformidabat. Inter hæc autem diu expectatum ejus responsum, die 19 martii hujus anni datum, ad nos delatum est; quo contumaciam ejus satis superque confirmari non sine multo animi nostri dolore cognovimus. Quid enim ineptius, vel injuriosius excogitari potest, quam dubium, unde patriarcha responsum exorditur, circa nostrarum litterarum authenticitatem, quæ ad eum per nostrum in Mesopotamia delegatum de more missæ fuerant? Totum autem responsum in eo est, ut suam catholicam fidem, suamque erga nos obedientiam et semel et iterum, magno verborum apparatu ac lenocinio, profiteatur. Tum jura sua tueri ac vindicare conatur, tam quoad episcoporum electionem, quam circa Malabariam; ea rursus repetendo, quæ pluries iisdem de rebus ad nos scripserat; dissimulatis tamen et omnino neglectis responsionibus quæ, ut omnem justitiam impleremus, in monitoriis nostris litteris ei datæ fuerant. His multas addit, eadem semper iterando, querimonias contra missionarios apostolicos, in quos non minus calumniose quam inverecunde, Chaldaicæ perturbationis causam confert. Deinde nos obsecrare non veretur, ut approbationem nostram manifestemus ad hoc, ut episcopi Chaldaici ritus ab eo in Malabariam successive mittantur. Demum affirmat propositum sibi esse, aliquos e suis episcopis post hyemale tempus convocare, et communicatis cum iisdem nostris mandatis unanimiter decr-

nere quid facto opus sit; id autem nobis soquamprimum significaturum.

22. Videte, Ven. Fratres ac dilecti filii, utrum post ea quæ in præcedentibus nostris litteris diximus, aliquod responsum huic postremæ ejus epistolæ reddere possimus: monet enim divina Sapientia (1), ibi effundendum non esse sermonem, ubi auditus non est. Ipse quidem patriarcha multa se passum commemorat ob tuendam ac propagandam catholicam fidem; et ideo majori cum eo usi sumus patientia. Meminerit autem, eum qui etsi totam legem servaverit, offendat autem in uno, factum esse omnium reum (2): neque eum qui inceperit, sed qui perseveraverit usque in finem, hunc salvum fore. Quid de his dicendum quæ adversus missionarios congerit? Exploratum nobis est, eos suis muneribus religiose fungi: si quid autem ab eis prave fieri contingat, deferatur ad nos, tota rei serie diligenter et accurate exposita: neque debito deerimus reddendi unicuique jus suum. Vagis autem accusationibus faciles aures accommodandæ non sunt, præsertim cum sciamus missionarios malevolorum obtrectationes et invidiam sustinere, quin et gravissimis injuriis interdum lacessitos fuisse. ipso patriarcha nedum connivente ac dissimulante, sed ipsa etiam sua agendi ratione provocante.

23. Quæ cum ita sint, manifestum est, Ven. Fratrem Josephum patriarcham licet pluries monitum, nobis et apostolicæ huic Sedi neque satisfecisse neque velle satisfacere. Quid enim juvat catholicum dogma de primatu B. Petri ejusque successorum profiteri, catholicæ fidei et obedientiæ erga apostolicam Sedem toties declarationes edidisse, cum reipsa verbis opera ejus aperte refragentur? Nonne immo eo inexcusabilior fit contumacia, quo magis debitum obedientiæ officium agnoscitur? Num præterea vel ad ea decernenda quæ a nobis mandata sunt apostolicæ Sedis auctoritas non protenditur, aut sufficit communionem fidei habere cum ea sine obedientiæ subjectione, quæ quidem salva catholica fide dici non possunt. Nos tamen hactenus cum eodem patriarcha mitissime egimus, tantaque patientia erga eum usi sumus, quantam a nobis expectare minime debuisset. Verum et patientia et longanimitas modum habeant necesse est: ne, sicut monet B. Gregorius Magnus (3) prædecessor noster, nimia resolutione lenitatis,

(1) Eccl. xxxii. 6.

(2) Jacob. ii, 10.

(3) Regul. Pastor. part. 5. admon. 17.

ultra quam necesse est vigor districtiois emolliatur. Et ipse Christus Dominus docuit eum qui semel et iterum inutiliter monitus, neque ipsam Ecclesiam audierit, sicut ethnicum et publicanum habendum esse. Quam ob rem Romani pontifices, potestate divinitus accepta in universos cujusque ordinis et dignitatis sæpe usi sunt ad catholicæ fidei et unitatis integritatem servandam, et ad rebellium contumaciam confringendam, ipsos etiam patriarchas excommunicando vel etiam cum opus fuit deponendo, uti plura in orientalium etiam ecclesiarum annalibus exempla præsto sunt, quæ vos ignorare minime potestis.

24. Necesse igitur est, ut nos licet inviti et mœrentes eandem agendi rationem cum præfato Ven. Fratre Josepho teneamus, ne ulterius apostolicæ huic Sedi populoque christiano illudat blandimentis verborum; ne catholica nobiscum communione se tueri velit, qui contra nos est, et mandata patrum transgreditur. Idcirco has encyclicas litteras ad vos, Venerabiles Fratres, et ad universos et singulos vestri ritus fideles dandas existimavimus, ut verum rerum statum edocti sciatis, quæcumque a vestro patriarcha hactenus uti supra gesta sunt et geruntur contraria prorsus esse nostris et hujus apostolicæ Sedis decretis et constitutionibus; eaque omnia a nobis rejici ac reprobari: proinde vos neque debere, immo ne posse quidem, eidem obedire in his, quæ contra nostras et ejusdem apostolicæ Sedis ordinationes contigerit vel contingat ab eo mandari. Cavete ne decipiāmini falsis narrationibus et calumniosis dicteriis quæ invidiose circumferuntur; perinde ac si de ritualibus vel nationalibus, uti aiunt, quæstionibus tractetur. Agitur enim, Ven. Fratres ac dilecti filii, agitur de obedientia apostolicæ Sedi præstanda vel neganda, agitur de agnoscenda suprema ejus potestate in vestris etiam Ecclesiis nedum quoad fidem, verum et quoad disciplinam: quam qui negaverit, hæreticus est; qui vero agnoverit, eique obedire contumaciter detrectet, anathemate dignus est. Si quis itaque rerum statum aliter se habere existimans, a recto tramite aberraverit, resipiscere festinet: omnes vero si ea, qua uti debent, erga suum patriarcham afficiuntur sincera charitate, illum ad bonam frugem revocare conentur sive monitis, sive hortationibus, sive assiduis ad Deum fuis precibus, prout unicuique Dominus dederit. Hæc omnia ut fiant, adhuc quadraginta dies expectabimus, rogantes et nos Deum cum gemitibus, ne induretur cor ejus, sed audiat nunc demum vocem nostram, et

ad sana consilia convertatur, eaque ratione suam suæque gentis veram utilitatem, verumque donum procuret. Quod si elapsis quadraginta diebus, postquam hæ litteræ in ejus manus evenerint, ipse perseveret, quod Deus avertat, in sua contumacia et inobedientia, et cuncta quæ a nobis mandata sunt, opere non impleat, nulla amplius interposita mora ferre cogemur in eum sententiam, vi cujus a nostra, hoc est ab Ecclesiæ catholicæ communione omnino divelletur, et majoris excommunicationis vinculo innodatus, eo ipso privabitur omni et quavis spirituali jurisdictione erga fideles sui patriarchatus.

25. Tanta vero in eum miseratione et patientia uti non possemus, nisi simul animarum saluti efficaciter hoc eodem tempore consuleremus, jam nunc decernendo quidquid necessarium est ad illarum incolumitatem procurandam, easque eripiendas a gravissimis periculis, in quæ ob patriarchæ inobedientiam adductæ sunt et quotidie magis adducuntur. Quomodo enim ferre possumus, fideles diœcesium Jezirensis, Amediensis, Zakuensis adhuc pseudopastorum arbitrio commissos, quorum sacrilega consecratio, illegitima missio, nulla jurisdictio? Qui toti in eo sunt, ut simplicioribus illudant, incautos decipiant, infirmiores terreant, omnesque a communionis catholicæ centro, licet expresse contrarium dictitent, dimovere conentur? Et cum in patriarchali potestate præsidium et malitiæ suæ velamen se habere gloriantur, eoque ad illaqueandas conscientias abutantur; nonne debemus hoc eos præsidio omnino privare, et fideles diœcesium quibus incubuerunt, ab eorum tyrannide eripere? Quapropter de consilio Ven. Fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium negotiis orientalis ritus præpositorum, auctoritate nostra apostolica venerabilem fratrem Josephum Audu patriarcham Babylonensem Chaldæorum suspendimus ab omni et quavis jurisdictione in memoratas diœceses Jezirensensem, Amediensem, Zakuensem, et in alias quascumque sui ritus, quæ legitimo pastore jam carent, vel in posterum carere contigerit. Earum vero regimen et administrationem, quoadusque legitimi episcopi iisdem rite præficiantur, nobis et apostolicæ huic Sedi reservamus.

26. Intrusos episcopos Matthæum, Cyriacum, atque Eliam, quos temeraria et sacrilega consecratio episcopali caractere adauxit, et qui nullam omnino habent jurisdictionem, a prædictis diœcesibus statim recedere volumus atque edicimus, eaque omnia adimplere, quæ per epistolam memoratæ nostræ congregationis iisdem præce-

pimus. Hæc omnia nisi infra quadraginta dies, uti supra, supputandos efficiant, et præsertim nisi a supradictis diœcesibus recesserint earumque prave usurpatam administrationem omnino et reapse deposuerint, ad majoris excommunicationis sententiam etiam contra ipsos procedemus.

27. Episcopum Thomam Rokos, qui in secunda sacrilega consecratione astitit patriarchæ Josepho, alterum tenens locum consecrantium episcoporum, quique licet semel et iterum monitus, contumacem tamen adhuc sese misere exhibet, excommunicationis pœna similiter plectemur, nisi et ipse infra quadraginta dierum terminum, uti supra supputandum, facinus suum et cuncta quæ a patriarcha illegitime et contra nostras constitutiones et mandata facta sunt, scripto reprobaverit.

28. Regimini autem diœcesium legitimo pastore carentium nos ipsi consulemus, earum administrationem committentes idoneis sacerdotibus ejusdem ritus Chaldaici cum opportunis et necessariis facultatibus ad earum regimen obeundum, independentem nedum ab intrusis pseudoepiscopis, quibus nulla potestas est vel esse potest, sed ab ipso etiam patriarcha, cujus in easdem diœceses quævis jurisdictio per præsentis nostras litteras sublata est.

29. Quoniam vero non ignoramus, ecclesiasticis censuris et pœnis temere animadversum fuisse etiam a patriarcha in sacerdotes, clericos, aliosque forte etiam fideles, eo quod pravis ejus consiliis assentiri recusaverint, nos declaramus, factam jam pridem a nobis fuisse specialem facultatem Ven. Fr. Ludovico archiepiscopo Damiatensi, nostro in Mesopotamia delegato, de earumdem censurarum ac pœnarum, quas uti latas a legitimo præsule nemo spernere potest, vi ac justitia cognoscendi; et ab iisdem eos relevandi, quos injuste damnatos fuisse in Domino judicaverit. Hanc vero specialem et extraordinariam potestatem eidem delegato apostolico confirmamus, donec ipse patriarcha nobis et apostolicæ huic Sedi plene et cumulate non satis fecerit, vel aliter eadem facultas revocata non fuerit.

30. Cum hæc omnia necessario decernentes gravissimum apostolatus nostri munus adimplemus, non dubitamus, Venerabiles Fratres, quin officio vestro tam erga fideles vobis commissos, quam erga apostolicam Sedem eo diligentius satisfacturi sitis, quo difficiliora sunt rerum adjuncta, in quibus versamini. Dolebitis forte et ægre feretis in vestrum patriarcham jam nunc

graviter animadverti, gravius forte animadversum iri. Dolemus et nos, qui eum semper dileximus, et licet reluctantem et inobedientem a nostra charitate non repulimus, vosque testes appellamus, quanta cum eo charitate, patientia, et longanimitate usi fuerimus. Verum dum idem patriarcha mandatis ac monitionibus nostris pervicaciter parere detrectat, aliisque inobedientiæ exemplum præbet, nobis non licet adhuc esse patientes, et a ferendis in eum promeritis pœnis adhuc abstinere. Metuimus enim et contremiscimus damnationem illam, quam sacerdos Heli accipere meruit, eo quod negligenter filios suos castigasset, quos post primam et secundam monitionem in nequitia perseverantes (1) a templi aditu expellere oportebat. Quo factum est, ut et ipsi filii una die occisi fuerint, et triginta millia de populo interfecti, arca testamenti capta sit, et ipse sacerdos retrocadens fractis cervicibus misere obierit. Interim vos eadem qua nos charitate agite cum vestro patriarcha, satagentes ne hoc pœnitentiæ spatium quod illi concessimus, vacuum ac irritum elabi patiatur. Instate apud eum, ne hanc longævæ suæ ætati et excellentiori dignitati notam inurere velit, ut qui olim ad fidei catholicæ tutelam et incrementum adlaboravit, qui olim nobis et apostolicæ huic Sedi obediens et devotus fuit, modo ab eadem apostolica Sede coercendus, et ipsa, quam ab ea accepit, potestate merito privandus sit. Hoc ipsum pro vestro modulo præstare vos oportet, sacerdotes et monachi, et quotquot in sortem Domini vocati estis; unaque simul et verbo et exemplo vestro populum edocere quæ recta sunt; ne contingat hunc pravis doctrinis, falsisque sermonibus deceptum a firmissima petra vel inscium aut invitum sejungi, supra quam Christus Deus Ecclesiam suam ædificavit.

31. Demum vos, universumque populum Chaldaici ritus hortamur, ut lumen et potentem gratiæ opem patriarchæ vestro aliisque misere errantibus apud Deum æternumque pastorem principem Christum Jesum, beatissimæ Dei genitricis Mariæ interventione adhibita, fervidis precibus imploretis; ac in auspiciis celestis præsidii et in pignus nostræ dilectionis apostolicam benedictionem vobis, Ven. Fratres ac dilecti Filii, in communione et obedientia apostolicæ Sedis perseverantibus peramanter impertimus.

Datum Romæ apud S. Petrum, die prima septembris ann. MDCCCLXXVI, pontificatus nostri ann. XXXI. Pius PP. IX.

(1) Theodoret. Cyren. in Lib. 1 Reg. int. 7.

APPENDIX XCIV.

DE TITULO ORDINATIONIS.

Variae titulorum species ad clericorum ordinationem in Ecclesia receptæ, ne subsidia emendicare cogantur. De titulo patrimoniali. Titulus extraordinarius mensæ communis, servitii ecclesiæ, sufficientiæ, collegii. De titulo paupertatis quoad regulares solemniter professos. Circa titulum missionis normæ servandæ. Formula juramenti ab iis præstandi qui ad titulum missionis sacros ordines suscipiunt.

INSTRUCTIO S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE DE TITULO ORDINATIONIS. 1. Cum indecorum omnino sit, atque a clericorum, qui in sacris ordinibus constituuntur, dignitate prorsus alienum, ut ipsi aut emendicatis subsidiis aut ex sordido quæstu ea, quæ ad victum necessaria sunt, sibi comparare cogantur; nemo ignorat, ab antiquissimis inde temporibus cautum fuisse, ut quicumque in Ecclesia Dei ad sacros ordines essent promovendi, eisdem de congrua perpetuaque sustentatione provideretur. Olim quidem nemo ordinabatur, nisi certæ adscriberetur Ecclesiæ, cui perpetuo esset addictus, ut ex ea haberet, unde vitam honeste posset sustentare (1). Posterioribus vere temporibus titulus ordinationis in vectus, quo videlicet victui clericorum satis consuleretur. Cujus necessitas primitus pro ordinatione diaconorum et presbyterorum sancita, dein ab Innocentio III ad subdiaconos quoque extensa fuit (2). Explorata autem omnibus sunt, quæ synodus Tridentina (3) hac super re constituit; cujus saluberrimas præscriptiones progressu temporis alicubi neglectas s. m. Innocentius XI litteris encyclicis ad omnes episcopos per S. Congregationem Concilii die 13 maii 1679 datis, gravissime observari mandavit.

2. Porro geminus distinguitur titulus: *ecclesiasticus* scilicet ac *patrimonialis*. Hic postremus, cui occasionem dedisse videtur Alexander III (4), quique circa finem seculi XII usu venire cœpit, obtinet, cum ordinandus talibus bonis certis, stabilibus ac frugiferis, aliunde quam ab Ecclesia provenientibus, est instructus, quæ ad congruam ejus sustentationem sufficere episcopi judicio censeantur. Ad præfatum accedit titulus *pensionis*, quæ non modo ad congruam clerici

alimoniam sufficere, sed et perpetua esse debet. Atque hi duo tituli extraordinarii censendi sunt, ac veluti ex dispensatione admittuntur, si nimirum episcopus pro Ecclesiæ necessitate aut commodo aliquem ita ordinandum esse judicaverit (1).

3. Ecclesiasticus vero titulus in *beneficialem* subdividitur ac *paupertatis*, quibus aliæ quædam veluti subsidiariæ atque extraordinariæ species adjiciendæ sunt, tituli nempe *mensæ communis*, atque *servitii Ecclesiæ*, *Missionis*, *sufficientiæ* et *Collegii*. Est autem titulus beneficii jus perpetuum percipere fructus ex bonis Ecclesiæ propter officium aliquod spirituale, ecclesiastica auctoritate constitutum; atque hic ordinarius ac præcipuus titulus sacræ ordinationis dici debet (2).

4. *Paupertatis* vero titulus in religiosa professione est positus, vi cujus qui solemnia vota in probata religione emisunt, vel ex redditibus bonorum, si quæ ipsamet religio possideat, vel ex piis fidelium largitionibus omnia communia habent, quorum ad vitam alendam indigent. Quem vero vocant *communis mensæ* titulum, eos clericos attingit, qui religiosorum more in communis vitæ disciplina degentes aut nulla nuncupant vota, aut simplicia tantum, proindeque e domo religiosa exire aut dimitti, atque ad sæculum redire permittuntur. Neque enim ad eos pertinet titulus paupertatis, ut ex const. *Romanus Pontifex* (3) S. Pii V deducitur. Verum ex hisce clericis ii dumtaxat communis mensæ titulo promoveri ad sacros ordines possunt, quorum congregationes aut instituta peculiari ad id privilegio ab Apostolica Sede aucta fuerint.

5. Titulus *servitii ecclesiæ*, qui olim ordinarius erat, prout supra adnotatum fuit, et postea evasit extraordinarius, iis quandoque conceditur qui cum beneficio ecclesiastico vel pensione careant, aut patrimonialia aliaque bona non possideant, ea lege ordinantur, ut alicui Ecclesiæ sint mancipati, ex cujus servitio et eleemosynis a piis Christifidelibus elargiendis sustentari possint, et ab eadem Ecclesia nullo unquam tempore amoveri vel ipsi recedere queant, nisi aliter eis provisum fuerit; quo titulo ut suis clericis sacros ordines conferret, s. m. Sixtus V patriarchæ Venetiarum indulsisse constat (4).

6. Denique titulus *Missionis*, de quo potissi-

(1) Conc. Chalcedonen. can. VI.

(2) Conc. Lateranen. IV, can. V.

(3) Sess. XXI, de Ref. cap. II.

(4) In cap. IV. de Præbend. — Thomassinus De vet. et nov. Eccl. discipl. tr. 2, lib. 1, cap. 9, n. 2.

(1) Conc. Trid. loc. cit., et Bened. XIV., Inst. Eccl. 26. n. 1 et 3.

(2) Fagnan. in cap. 4, de Præbend. n. 24.

(3) Prid. id. octobr. 1563.

(4) Campanil. Diversor. jur. canonic. rubr. 8, cap. 4. n. 14, et Garcias, De benefic. part. 2, cap. 16, n. 96.

mum heic sermo est, prætermisissis titulis *sufficientiæ et Collegii* (quos utpote raro occurrentes tantum commemorasse sat erit), adhiberi consuevit, cum alius legitimus titulus haud suppetit pro iis, qui majoribus ordinibus initiari cupiunt, ut apostolicarum missionum servitio sese devoveant. Id autem sæpe contingit in locis missionum, in quibus ea est rerum conditio, ut commune Ecclesiæ jus circa ea, quæ ad prærequisitum pro sacra ordinatione titulum spectant, servari adamussim nequeat. Qui vero hujusmodi titulo ordinati sunt, ii ex apostolico ministerio in missione, cui fuerunt addicti, ad victum necessaria consequuntur,

7. Sed exploratum est, ordinarios clericis titulo missionis non posse SS. Ordinationum munera impertiri, nisi speciali S. Sedis indulto muniti sint; agitur enim de titulo extraordinario, qui præter jus commune adhibitus fuit. Quod quidem indultum superioribus missionum aut collegiorum seu congregationum, quæ missionibus inserviunt, vel ad certum tempus, vel ad præfixum casuum numerum concedi solet. Meminerint autem superiores eo parce utendum sibi esse: neque enim titulo Missionis omnes absque delectu sacris erunt ordinibus initiandi clerici, qui ad missionum curriculum ineundum utcumque dispositi videantur. Si enim juxta S. Pauli monitum manus nemini cito imponendæ, id potissimum valet, cum sermo est de iis, qui in arduum apostolici ministerii opus assumuntur. Quare hic titulus adhibendus erit in eorum dumtaxat favorem, qui animi indole et docilitate, intentionis rectitudine, aptitudine ingenii, profectu in sacris studiis, morum integritate, ac rerum mundanarum contemptu, spem faciant, sese strenuos futuros fore Evangelii præcones; super quo eorumdem superiorum conscientia districte oneratur.

8. Non secus ac alumni collegiorum pontificiorum, ii omnes, qui titulo missionis inter sacros ministros cooptari cupiunt, tenentur prius juramentum emittere, quo spondeant missioni, cui destinati sunt vel destinabuntur, se fore perpetuam operam duros; quod quidem ab iis, qui hoc titulo frui volunt, S. Sedes ut missionum, quarum sumptibus illi aluntur, servitio consulere, exigere constanter consuevit. Huic Instructioni subnectitur forma istius juramenti jampridem approbata usuque recepta, eamque ab omnibus usurpandam esse, ut uniformitas hac super re servetur, omnino præcipit S. Congregatio.

9. Necesse non est, ut qui ad SS. Ordines hoc

titulo evehendus est, actualiter in missione versetur, sed sufficit, ut paratus sit ad missiones obeundas, quando et quomodo superiores eum mittendum censuerint ac ire jubeant.

10. Eis, qui hoc titulo sunt ordinati, vi præstiti juramenti interdicitur in religionem ingredi absque venia S. Sedis; ejus namque judicio reservatum est, prævia ordinarii, cui intererit, relatione, judicare, utrum missionum, quarum servitio ii sunt addicti, necessitas id patiatur. Scilicet publicum bonum privato antecellat, oportet, ea nimirum ratione, qua aliquibus ordinibus concessum est, ne eorum religionis ad arctiorem sine suorum Superiorum licentia transire fas sit.

11. Quemadmodum alii tituli, ita etiam hic, de quo agitur, juxta canonicas sanctiones amitti potest, atque ab ordinariis auferri, de consensu tamen S. Congregationis, cujus est sic ordinatos præstiti juramenti vinculo exsolvere. Quod si amisso titulo generatim, aut etiam titulo missionis, alter ei non substituitur, sacerdos haud propterea remanet suspensus; sed Ordinarii tenentur compellere ordinatos ad alterius tituli subrogationem, prout sacris canonibus consultum est. Id sacra hæc Congregatio in generalibus comitiis diei 1 septembris 1856 declaravit.

12. Pariter sacerdotes regulares, qui vota solemnia nuncuparunt, atque ex apostolica indulgentia in sæculo vivere permittuntur, vel qui ediderunt vota simplicia, et e suis congregationibus seu institutis egressi sunt, ne cum proprii gradus dedecore emendicare cogantur, ad sibi de canonico titulo providendum obligantur; in locis vero missionum ipsi probare saltem tenentur, sibi suppetere media, quibus propriæ sustentationi, ut par est, consulant.

13. Qui titulo certæ alicujus missionis ad ecclesiasticos ordines ascenderunt, ubi missionarii officium dimiserint, procul dubio suum amittunt titulum, ac de alio sibi providere debent; si vero alterius missionis servitio deputentur, ut hujus missionis titulum assumant, nova opus erit S. Sedis concessione; neque enim eis suffragatur facultas, si quam obtinuerit ejus missionis ordinarius memorato titulo clericos ordinandi.

14. Ordinarii in missionibus utantur opera illorum etiam sacerdotum, qui aliis titulis ad sacros ordines admissi fuerunt, servatis de jure servandis; neque enim ipsi possunt eos adstringere ad titulum missionis subrogandum. Quin imo hortatur S. Congregatio ordinarios, ut quantum fieri

potest, alii quoque legitimi tituli pro sacra ordinatione introducantur.

15. Tandem sacra Congregatio animadvertens, incremento missionum plurimum posse conducere, si qui in collegiis sive seminariis utriusque cleri Evangelii præcones mox futuri educati sunt, vel qui titulo missionis ad ordines fuere promoti, animo identidem recolant jusjurandum, quo se obstrinxerunt, cooperandi Deo iu salutem animarum; eos hortatur, ut in annos singulos anniversaria die præstiti juramenti illud repetere curent, serio meditantes divinam erga se bonitatem, quæ eos constituit Verbi ministros ad annuntianda mirabilia virtutis ac potentiae suæ; quam immarcescibilis gloriæ corona eis in cœlis parata sit, si officium suum sancte impleverint; quamque e contra districtum maneat iudicium, si negligentia vel socordia sua, quod absit, quemquam perire contigerit. Id autem quo promptius et alacrius præstent, noverint s. m. Pium VI in audientia diei 7 maii 1775, unicuique illorum plenariam indulgentiam, animabus quoque in purgatorio detentis applicabilem, et perpetuisvalituram temporibus impertitum fuisse, non solum cum prædictum juramentum primo emisissent, verum etiam cum illud stato jam die renovaverint, dummodo in utroque casu conscientiam suam penitentiae sacramento expiare non omittant, atque euchariticam communionem suscipiant, vel missæ celebrent sacrificium.

Datum Romæ ex ædibus dictæ S. Congregationis die 27 aprilis 1871.

FORMULA JURAMENTI AB IIS PRÆSTANDI, QUI TITULO MISSIONIS ORDINANTUR. — Ego N. Filius N. diœcesis vel vicariatus N. spondeo et juro, quod postquam ad sacros ordines promotus fuero, nullam religionem, societatem aut congregationem regularem sine speciali Sedis Apostolicæ licentia aut S. Congregationis de Propaganda Fide ingrediari, neque in earum aliqua professionem emittam.

Voveo pariter et juro, quod in hac diœcesi, aut vicariatu, *vel* (1) in missione, cui S. Sedi vel S. Congregationi de Propaganda Fide me destinare placuerit, perpetuo in divinis administrandis laborem meum ac operam sub omnimoda directione et jurisdictione R. P. D. pro tempore ordinarii pro salute animarum impendam, quod etiam præstabo, si cum prædictæ Sedis Apostolicæ licentia religionem, societatem aut congregatio-

nem regularem ingressus fuero, et in earum aliqua professionem emisero.

Item voveo et juro, me prædictum juramentum et ejus obligationem intelligere, et observaturum. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia.

APPENDIX XCV.

DE MISSARUM ELEEMOSYNA.

Eleemosynæ ex foundationibus vel functionibus sacris provenientes. Constito prædictas eleemosynas pro parte tenere locum congruæ parœcialis, licitum est parochi, si per se satisfacere non possit, eas missas alteri sacerdoti committere attributa eleemosyna ordinaria loci, sive pro missis lectis, sive pro cantatis. Resolutio S. Congregationis Concilii.

MONACEN. — SUPEP EELEEMOSYNA MISSARUM. *Die 25 Julii 1874.* Rmus archiepiscopus Monacensis et Frisingensis Sacratissimum Principem supplici libello adivit hæc exponens: « Beatissime Pater, in hac mea archidiœcesi Monacen. et Frisingen., sicuti etiam in cæteris regni Bavarie diœcesibus, parochorum redditus a civili magistratu collatis cum ordinariatu consiliis, computantur et constituuntur. In iis etiam missarum fundationes, singularum parochiarum propriæ, et publicæ functiones occasione exequiarum vel benedictionis matrimoniorum peragenda numerantur, et quidem pro his missis seu fundatis seu casualibus certa stipendia ordinario majora parochi assignantur, quæ inde stipendia proprie partem integram beneficii parochialis constituunt. Nam proventus ex his foundationibus vel functionibus prodeuntes parochi non ex solo titulo missæ persolvendæ, sed etiam respectu cæterorum officiorum parochiali beneficio inhærentium assignati sunt. Bene notandum, missas adventitias a fidelibus expetitas, pro quibus ordinarium stipendium solvitur, nunquam istis supradictis missis annumerari.

« Haud raro autem evenit, ut parochi, quibus istæ missæ modo prædicto assignatæ sunt in partem salarii parochialis, ob causas legitime excusantes impediuntur, quominus ipsi easdem persolvant.

« Quæritur igitur, utrum sacerdotes parochi impediti celebrationem harum missarum alteri sacerdoti sic tradere debeant, ut totum stipendium, ut supra constitutum pro celebratione talium missarum solvant, an potius sufficiat ordi-

(1) Juxta hunc alterum modum jurare debent, qui nondum alicui missioni addicti fuerint.

narium vel aliquanto majus e. g. pro cantata missa, ab ordinario statuendum, ita ut, quæ supersint ab ipsis parochis, quibus missæ eadem in partem reddituum assignatæ sunt, tuta conscientia retineri possint?

« In his quidem regionibus usus fere generalis et antiquus invenitur, ut parochi, quibus ista stipendia majora etiam in publicis tabulis censualibus attributa inveniuntur, legitime impediti sacerdotibus coadjutoribus vel aliis beneficiatis ordinarium pro ratione missæ vel cantatæ vel lectæ stipendium solvant... Cum tamen aliqui dubitent, ut supradicta quæstio tuo supremo iudicio definiatur, vehementer desidero.

« Quod si hujus regionis usus rejiciendus fuerit, quod vix timeo, supplicare audeo, ut mihi gratiose concedatur facultas, singulis parochis licentiam impertiendi, si eadem indigere videantur, retinendi in dictis casibus quæ legitimum et ordinarium substituto sacerdoti exsolvendum, stipendium excedunt. »

Hujusmodi supplicatione accepta statim decretum edidi sub die 30 mensis junii 1873: « *Per Summaria precum.* » In hodiernis autem comitiis EE. VV. proponitur quæstio.

Antequam vero ad propositi dubii enodationem deveniatur, haud inutile erit rem altius repetendo nonnulla præmittere quæ lucem quæstioni resolvendæ afferunt, et semitam quodammodo aperiunt.

Animadvertimus in primis cum Benedicto XIV, *Instit. Eccl.* 56, num. 1, stipendium, quod ex communi Ecclesiæ disciplina sacerdotibus traditur pro comparando fructu medio sacrificii, loco panis et vini, quæ antiquitus offerebantur suffectum fuisse. Quæ quidem disciplina seu consuetudo cum ab universali Ecclesia recepta fuerit, non sine impudentia damnari posset, cum æquum sit ut ex altari vivere debeat qui altari inservit. « Sacri tamen canones, pergit Fagnanus, *Cap. Fraternitatem, de sepulturis* num. 83, in assignatione stipendii non considerant paupertatem, sed mercedem laboris, cum nemo militet propriis stipendiis. *Cap. Cum ex officii de præscript.* » Hanc vero mercedem sacerdos non accipit quasi pretium missæ, quod esset simoniacum, sed quasi sustentamentum vitæ, ut ait D. Thomas apud Bened. XIV loc. cit., n. 4. Nec integram sustentationem, sed partem illius ex stipendio sumere debet, ut pergit Benedictus XIV loc. cit. Nam sacerdotes, si sæculares sint, titulis patrimonialibus aut beneficiis fruuntur necesse est: si regulares, aut mendicantes erunt, et a populo fidei eleemosynas in propriam alimoniam

suscipient, aut possidentes, et ex monasterii redditibus alentur.

Ex his consequitur missæ stipendia eo tantum fine in Ecclesiam inducta fuisse, ut supplendæ sacerdotum sustentationi inserviant, non autem ut illi divitiis cumulentur, multoque minus ut inde sordidi quæstus occasionem arripiant: cumque sacræ res sint, commercii aut negotiationis usui nullatenus inservire posse, nec laicorum hominum procurationi permitti.

Cum tamen ob effrænatas hominum cupiditates innumeris incommodis missarum stipendia occasionem præbuerint, incredibile est, quot iis amolliendis ab Ecclesia sanctissimæ leges ac decreta diversis temporibus lata fuerint: quæ diligenter a Benedicto XIV cit. *Instit. Eccl.* 56, *De Synod. Diæces. lib.* 5, *cap.* 9; *De sacr. Miss.* l. 3, *cap.* 21 recensentur. Nos summis labiis ea attingemus quæ controversiæ, qua de re agitur, potius illustrandæ quam definiendæ inservire censemus. Missis itaque veteribus legibus, a Concilio Tridentino *Sess.* 22, *Decret. de observ. et evit. in celebr. Miss.* exordium dicimus: « Cum multa jam sive temporum vitio (ita ibid.) sive hominum incuria et improbitate irrepsisse videantur, quæ a tanti sacrificii dignitate aliena sunt, ut ei debitus honor et cultus ad Dei gloriam et fidelis populi ædificationem restituatur, decernit S Synodus, ut ordinarii locorum episcopi ea omnia prohibere atque e medio tollere sedulo curent ac teneantur, quæ vel avaritia idolorum servitus, vel irreverentia quæ ab improbitate vix sejuncta esse potest, vel superstitio veræ pietatis falsa imitatrix, induxit. Atque ut multa paucis comprehendantur, in primis quod ad avaritiam pertinet, cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, et quidquid pro missis novis celebrandis datur; necnon importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones potius quam postulationes, aliaque hujusmodi, quæ a simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, omnino prohibeant. »

Huic Concilii decreto, quo quidquid avaritiam turpemve quæstum sapit, e missæ sacrificio proscribitur, accesserunt celebres illæ H. S. C. declarationes seu *Decreta de celebratione Missarum* Urbani VIII auctoritate edita die 21 junii 1625 per Constit. quæ incipit *Cum sæpe*, ac postea additis aliis resolutionibus, ab Innocentio XII decimo kal. januarii 1697 per constit. apostolicam quæ incipit *Nuper* innovata et confirmata. Ex his nunnulla quæ ad rem nostram faciunt excerpere juvabit. In § 5 Pontifex « omne damnabile lucrum ab Ecclesia remove volens prohibet sacer-

doti qui missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eandem missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat. » § autem IX omnibus hæc mandat: « Eleemosynas manuales et quotidianas pro missis celebrandis ita demum iidem accipere possint si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera suscipere valeant, alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam sponte oblatis, in futurum recipiendis, et capsulas auferant ab Ecclesiis cum inscriptione illa *Eleemosyna pro Missis*, vel alia simili, sub iisdem pœnis ipso facto incurrendis, ne fideles hac ratione frustrentur. » Pœnæ autem erant, ut sæculares ab ingressu Ecclesiæ interdicti essent, omnibus officiis regulares, voce activa et passiva privarentur, et inhabilitationi perpetuæ ad quæcumque officia de cetero obtinenda subjecti essent. Circa hunc paragraphum variæ quæstiones factæ sunt: 1° *An prohibeatur absolute*, quominus accipiant novas eleemosynas ii, qui acceptis non satisfecerunt; et 2° Quid si congruo tempore possint omnibus satisfacere. Quid 3° si offerens eleemosynas, audito impedimento, consentiat ut sacerdos missam celebret, cum primum poterit. Responsum fuit: « Non prohiberi absolute: ac propterea, etsi oneribus jam susceptis non satisfecerint, posse tamen nova etiam suscipere missarum celebrandarum, dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere. Quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynas pro aliarum missarum celebratione id sciat et consentiat, ut illæ, tunc demum celebrentur, cum susceptis oneribus satisfactum fuerit, decretum non prohibere, quominus eo casu eleemosyna accipiatur pro iisdem missis, juxta benefactoris consensum celebrandis. » § autem XXVI statuitur, ut, quoniam plurima incommoda ex eo proveniunt quod onera missarum supra vires excipiantur, caveant omnes... ne onera seu missas tum perpetuas, tum temporales, tum etiam manuales, quarum satisfactioni impares fuerint, quoque modo suscipiant. » Et post pauca verba additur: « Alias missas, sive perpetuas, sive temporales, sive manuales per se, « vel per interpositas personas » quoque modo recipere seu acceptare omnino desistant, seu abstineant. »

Cum autem quæsitum esset § XXI, n. 15: « An administratores ecclesiæ magnæ devotionis et concursus possint eleemosynas pro missis celebrandis accipere, si iisdem missis, non nisi post longum tempus satisfacere valeant, ne alias luc-

tus ecclesiæ et devotio et concursus fidelium (ut aiunt) minuatur; » responsum fuit: « non posse, nisi de consensu eorum qui eleemosynas tribuunt. » Ad faciliorem vero hujus decreti observantiam consequendam, per hanc S. C. præcipi solet, ut notat Benedictus XIV *cit. Instit. Eccl.* 56, num. 14, ut palam in templo tabella exponatur, quæ declaret in ea ecclesia seu altari, infra certum tempus, sacra quæ fieri poterunt, conficienda esse; quæ supererint, in alia ecclesia seu in diverso altari ejusdem ecclesiæ celebranda. Hoc pacto qui eleemosynas tribuunt, universa perspecta habebunt, et pietati facilius obsecundari poterunt, prout ipsis libuerit.

Inter cætera vero quæ ad abusiones præcavendas in memoratis decretis præscribuntur, illud efficacissimum videtur, ut in singulis sacrariis figatur tabella, in qua missæ perpetuo celebrandæ describuntur; utque duo libelli serventur, in quorum altero perpetuæ missæ, in altero adventitiæ notentur, et earum satisfactio.

Post hæc decreta et post plures damnatas ab Alexandro VII propositiones, omnis corruptelæ aditus interclusus fuisse videri poterat. Nihilominus eo progressa est ecclesiasticorum quorundam et laicorum hominum aviditas, in Pedemontana potissimum regione, uti testatur Benedictus XIV constit. *Pro eximia* die 30 junii 1741 data, ut coactus fuerit idem pontifex eodem die alteram edere constitutionem, quæ incipit *Quanta cura*, qua ecclesiasticas pœnas in eos infligit, qui missas colligentes, eas per alios celebrari curant, eleemosynarum parte sibi retenta. Quem profecto morem *absonum* asserit, atque « alienum ab ipsa sive expressa sive tacita pie offerentium voluntate. Nec aliter existimandum est; in ecclesia enim potius missas esse celebrandas quisque vult, ad quam, religionis ac pietatis stimulis ductus, et eleemosynas confert, aut in qua quispiam fortasse tumultus est, quam in illa ecclesia sibi prorsus ignota. Quod sane veluti mercaturis faciendis, a turpis lucri cupiditate inductum, non solum ab avaritiæ suspicione et vitio, verum etiam a furti crimine, understitutioni subjaceat, in causa est, ut bonorum quamplurimi, ad quorum notitiam mercatura hujusmodi venit, graviter offensi, ab eleemosynis ad missas celebrandas amplius offerendis sese abstineant. » Ad execrabilem hunc abusum compescendum, quoniam homines ita comparati sunt « ut præsentis pœnæ metu salutaribus monitis facilius obtemperent — mandat episcopis — ut per edictum proponendum affigendumque, universis notum faciant, quemcumque qui eleemosynas seu stipendia majoris pretii pro missis

celebrandis, quemadmodum locorum consuetudines vel synodalia statuta exigunt, *colligens*, et missas, retenta sibi parte earundem eleemosynarum seu stipendiorum acceptorum, sive ibidem sive alibi, ubi pro missis celebrandis minora stipendia seu eleemosynæ tribuuntur, celebrari fecerit; laicum quidem seu sæcularem, præter alias eorum arbitrio irrogandas pœnas, excommunicationis pœnam: clericum vero sive quemcumque sacerdotem pœnam suspensionis ipso facto incurrere, a quibus nullus per alium quam Romanum Pontificem pro tempore existentem, nisi in mortis articulo constitutus, absolvi possit. »

Ex nuperrima constit. SSmi D. N. Pii Papæ IX, quarto idus octebriis 1869 datæ, quæ incipit *Apostolicæ Sedis* retenta tantum fuit excommunicatio major, quæ cum *colligentes* in genere afficiat, tam laicos quam ecclesiasticos comprehendere videtur, sublata contra hos suspensione, de qua mentio non habetur. Dicitur enim ibi *sect. 2, num. 12*: « Colligentes *eleemosynas* majoris pretii promissis, et ex his lucrum captantes, faciendo eas celebrari in locis ubi missarum stipendia minoris pretii esse solent. »

Cum autem N° XI cit. Const. Urbani VIII statutum esset, ut missæ intra breve tempus celebrarentur, et controversia inter doctores orta esset, quodnam tempus censendum esset *breve*, S. hæc Congregatio die 17 julii 1655 resolvit: « *Modicum tempus intelligi infra mensem* » lib. 16 *Decret.*, pag. 498.

Hæc quæ ab apostolica sede diversis temporibus decreta sunt, ad omnem turpis lucri vel negotiationis speciem circa eleemosynas missarum removenda, simul colligere visum fuit, ut facilius disputandi via pateret, et omnibus innotesceret quanta cura, quanto studio et zelo Ecclesia curaverit, ut circa missarum eleemosynas nihil irrepât, quod rebus sanctis haud conveniat, ac turpis lucri suspicionem ingerat. Hisce itaque prænotatis nunc ad thema accedendo disquirendum esse videtur, utrum in agendi ratione parochorum de quibus in casu aliquid existat, quod per allata decreta vel animadversione, vel reprehensione dignum reperiatur.

Ab expositis Romanorum Pontificum decretis sequens regula tuto statui posse videtur, scilicet eleemosynas missarum integras tradendas esse sacerdoti celebranti, quicumque sit qui eam celebret; et hoc tum causa arcendi damnable lucrum seu mercimonium in re tam sancta, tum etiam ratione justitiæ.

Sed hæc regula non adeo generalis est, ut in

omnibus prorsus casibus applicari possit; plures enim exceptiones assignantur. Et sane: super decretum S. C. Concilii, quo prohibetur sacerdoti, qui suscepit missam celebrandam cum certa eleemosyna, ne eamdem alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat; quæsitum fuit H. S. C. Concilii: an hoc decretum habeat locum in beneficiis, quæ conferuntur in titulum, id est an rector beneficii, qui potest per alium celebrare, teneatur sacerdoti celebranti dare stipendium ad rationem reddituum beneficii?—Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, auctoritate sibi a sanctissimo domino nostro attributa ad hoc dubium propositum respondit: — « Non habere locum, sed satis esse, ut rector beneficii, qui potest missam per alium celebrare, tribuat sacerdoti celebranti eleemosynam congruam secundum morem civitatis vel provinciæ, nisi in fundatione ipsius beneficii aliud cautum fuerit. »

Sanctus autem Alphonsus in *Tract. 13 de Sacram. Eucharistiæ in lib. 6, num. 321*, postquam exposuerit suam doctrinam circa turpem quæstum in perceptione eleemosynarum promissis celebrandis damnatum ex decreto S. Congregationis Concilii adprobato ab Urbano VIII et confirmato ab Innocentio XII ita subjungit: « Ab hac tamen prohibitione excipitur I... casus, quo aliquis daret majorem stipem non tam intuitu missæ, quam amicitiae, paupertatis, gratitudinis, propinquitatis, etc. potest tunc sacerdos excessum retinere, committendo alteri missæ celebrationem. »

« Excipitur II... casus, quo sacerdos, cui committitur celebratio, liberaliter et omnino sponte tibi condonet excessum illum: sicut enim ille potest totum remittere, sic et partem. Verumtamen hoc minime admittendum, si tu indices majus pretium acceptum et sacerdotem roges ut remittat; vel ab eo quæras, an consentiat, et ut partem retineas; tunc enim nequit eam retinere, etiamsi ille annuat: nam hoc in præfata bulla—*Quanta cura*—Bened. XIV asseritur tamquam execrabilis abusus vetitus a pluribus pontificibus, qui « decretum voluerunt (verba Bullæ) nimirum a quolibet sacerdote, stipendio majoris pretii pro celebratione missæ accepto, non posse alteri stipendium minoris pretii erogari, etsi eidem sacerdoti celebranti et consentienti (nota) se majoris pretii eleemosynam accepisse indicasset. »

« Excipitur III... beneficiarius, qui bene potest committere alteri sacerdoti celebrationem missæ

debitam pro beneficio tradito stipendio congruo juxta consuetudinem loci, quin tradat totam ratam fructuum. Ita *comm. Croix. lib. 4, num. 280. Roncagl. c. 6, q. 8, R. 2. Viva in dict. prop. 9, num. 9. Suarez. d. 86, Sect. 3, Pal. p. 14, num. 9, et Salmant. c. 5, num. 13 cum Vasq. Laym. Ron. et aliis.* Et patet ex decreto S. Congr. adp. ab Inn. XII in Bulla — *Nuper.* — n. 8 ubi dictum fuit decretum Urbani VIII non habere locum, sed satis, ut rector beneficii, qui potest missam per alium celebrare tribuat sacerdoti celebrandi eleemosynam congruam secundum morem civitatis nisi in fundatione beneficii aliter cautum fuerit. »

Layman *de Sacrificio missæ lib. V. Tract. V. Cap. 1, num. 13, q. 3* ad dubium : Utrum is peccet et inique agat, qui accepto abundantiore stipendio pro missa alteri eam tradat dicendam, parte aliqua stipendii sibi servata ; ita respondet : « si sit *Curatus* seu *Parochus*, cui largior eleemosyna confertur pro missa, potest obligationi per alium satisfacere dato ipsi stipendio sufficiente reliquo sibi retento. » Ita Sotus, *lib. 9, q. 3, art. 1.* At hujusmodi disceptationem evolvit, ac bene solvere videtur auctor Amostazo in opere de causis piis *lib. 22, Cap. IV, num. 30.* Cedo verba auctoris. « Si non contemplatione missæ majus stipendium conceditur, sed ratione personæ ipsius sacerdotis, quia familiaris est dantis, aut habuisset merita servitii, aut dignitatem, unde contemplatione illius daretur, tunc non obstante declaratione cardinalium, adhuc retinere poterit absque aliqua culpa, dando alteri missas dicendas stipe taxata, nihil de ea defraudando ; hoc enim donatio est in excessu facta personæ ; unde nec aliquid præter taxam tenetur alteri sacerdoti tradere. Ita Diana *dict. tract. 14, resol. 12, Trullench. cap. 8, dub. 12, numer. 11.* Layman *lib. 5, tract. 5, Cap. 1, num. 13.* Henna *Sect. 5, numer. 48.* Sub numero autem 31 ita prosequitur : « Ab obligatione dandi totum stipendium, nulla parte sibi retenta, excipiuntur capellani, beneficiati, et parochi in his missis, quas dicere tenentur ex obligatione suorum beneficiorum, qui si plures habent, ob taxatum stipendium bene aliis dicendas committunt, retento majori salario : nam excessus non pro missa conceditur, sed ratione dignitatis et sustentationis. Sic declaravit Sacra Congregatio, ut testatur Garcia *diff. 10, dub. 5 num. 3. Possevin. dict. cap. 2, num. 18. Bened. Canon. qq. q. 27, num. 12. Barbosa ad Conc. Sess. 25 de Reform. Cap. 4, num. 20. Diana tract. 14 resol. 11. De Lugo de Euchar. disp. 21, sect. 2, num. 30. Pasqual. q. 970.*

Henna sect. 5, num. 37, et sect. 7, num. 64.

Mendoza de Ordinibus disp. 9, q. 5, num. 44. »

Hiscæ perpensis ea qua pollent sapientia et prudentia decernant EE. VV. quid sit in themate rescribendum.

Quare, etc.

« S. Congregatio respondit : Attento quod eleemosynæ missarum de quibus in precibus pro parte locum teneant congruæ parœcialis, licitum esse parochi, si per se satisfacere non possit, eas missas alteri sacerdoti committere, attributa eleemosyna ordinaria loci, sive pro missis lectis, sive cantatis. Die 25 julii 1874. »

APPENDIX XCVI.

DE STIPENDIO MISSARUM.

De foundationibus quibus assignata fuit dos pinguior ab ecclesiæ provisoribus administranda. — De juribus stolæ in matrimoniis et exequis, et de eleemosyna pinguiori ab ordinario taxata. — De eleemosynis pinguioribus a fidelibus sponte traditis intuitu personæ ipsius parochi. An parochi in his tribus casibus, sacerdotibus eorum vicem supplentibus tradere debeat integram eleemosynam ; an potius eis fas sit, retenta sibi parte, minorem eleemosynam dare celebranti ? Resolutio S. Congregationis Concilii diei 25 julii 1874.

COLONIEN. — Super eleemosynis missarum. Die 25 julii 1874. Inter varias controversias, quæ super eleemosynis missarum oriri passim solent, sequentes ab archiepiscopo Coloniensi H. S. O. propositæ fuerunt, quas propriis ipsius archiepiscopi verbis exscribam.

« Anno 1868 exposui, permultas in hac archidiœcesi existere missarum fundationes, pro quibus certa stipendia ordinario majora essent constituta ; illas autem nulli inhærere beneficio sed tum ab ordinario, tum a fundatoribus vel provisoribus ecclesiarum certis sacerdotibus persolvendas assignari ; sæpius tamen evenire, ut hi sacerdotes, quominus missas uti antea ipsi persolverent, impedirentur, tum propter numerosa stipendia manualia a fidelibus oblata, quæ rejici non possent, tum ob alias causas legitime excusantes ; simulque proposui quæstionem, an sacerdotibus ob hujusmodi causas, quominus ipsi adimplerent istas fundationes legitime impeditis, liceret alteri sacerdoti, cui missas fundatas applicandas cederent, dare tantummodo stipendium ordinarium ? S. Congregatio EE. Cardinalium Conc. Trid. Interpretum die 18 julii 1868 : *Juxta exposita integrum stipendium sol-*

vendum esse respondit. Quæsierat insuper Archiepiscopus (cujus postulata inter supplices libellos memorato anno relata fuerunt), ut si decerneretur, integrum stipendium esse solvendum, sibi facultas fieret singulis sacerdotibus licentiam impertiendi, ut tuta conscientia sibi retinerent, quod ex ordinario stipendio superesset: responsum fuit: *Non expedire*.

« Jam vero nonnullæ aliæ in hac materia exortæ sunt difficultates, quibus ut opportuna adhibeatur incedula humillime supplico.

« I. Multæ enim in ecclesiis parochialibus fundatæ sunt missæ cantandæ sive pro vivis, sive pro defunctis, quibus a fundatoribus assignata est dos pinguior ab Ecclesiæ provisoribus administranda, ex qua parochi, quibus ex jure diœcesano et consuetudine harum missarum celebratio competit, eleemosynam diœcesana majorem percipiunt, nullo tamen sacerdote a fundatoribus ad has missas celebrandas expresse vocato.

« II. In celebrandis matrimoniis exequiisque defunctorum jura stolæ parochi non in cumulo solvuntur, sed certa portio assignata est pro singulis actibus ad has functiones rite persolvendas requisitis. Hinc certa quoque eleemosyna eaque pinguior quam pro ceteris missis manualibus, ab ordinario fixa est tam pro missis nuptialibus, quam pro missis exequialibus, quarum celebratio de jure et consuetudine ad parochos spectat.

« III. Plurimæ per annum parochis a fidelibus offeruntur eleemosynæ pro missis cantandis sive secundum taxam ab ordinario constitutam, sive etiam sponte traduntur pinguiore.

« Cum autem parochi nonnunquam morbo, absentia, aliisque sacris functionibus impedian- tur, quominus missas in tribus enunciatis casibus ipsimet celebrent, eorum vices supplent alii sacerdotes sive iisdem ecclesiis in eorum adjutorium adscripti, quorum salarium ab Ecclesiæ provisoribus solvitur, sive etiam extranei. Hinc quæstio oritur, an parochi in eisdem tribus casibus sacerdotibus eorum vices supplentibus tradere debeant integram eleemosynam; an potius eis fas sit, retenta sibi parte, minorem eleemosynam dare celebranti? Quod si in his casibus pars eleemosynæ a parochis licite retineri possit, quæritur ulterius, an ab eisdem celebranti sacerdoti solvenda sit eleemosyna diœcesana pro missis lectis, an potius pro cantatis ab ordinario constituta. »

Ad propositas quæstiones facilius enodandas nonnulla principia præmittere juvabit. Ac primo

quidem certum est, Ecclesiam ab celebratione missarum non solum omne damnabile lucrum, sed vel ipsam turpis quæstus speciem remove- re, atque ad tam sanctam rem tractandam, sancto tantum fine sacerdotes suos ferri voluisse; idque satis superque patet ex doctrinis allatis in *Monacen.* quæ hodiernis comitiis iterum proponitur. Nihilominus stipendium pro celebratione missarum licite percipi certum est, non quidem tamquam pretium ipsius celebrationis, quod esset simoniacum, sed tamquam stipendium ad vitæ sustentationem ordinatum, idque cum D. Thoma docent communiter theologi et canonistæ ut videri potest apud Bened. XIV, *De Synod. Diœces.* lib. V, cap. 8. Reiffenst. lib. V. Decret. tit. 3, *De Simonia*, 10, n. 185 seqq.

Nec refert, divesne an pauper sit celebrans, et utrum ex ecclesiastico beneficio satis habeat, unde vivat. Nam « Sacri Canones, ait Fagnanus in cap. *Fraternitatem* de sepulturis num. 83, in assignatione stipendii non considerant paupertatem, sed mercedem laboris, cum nemo militet propriis stipendiis. » Id tamen intelligendum est non de labore adjuncto inseparabiliter ipsi celebrationi, quod esset simoniacum, sed de labore ipsi celebrationi extrinseco. Amostazo *de Causis Piis*, lib. 2, Cap. IV, n. 2. Sed in hac re omnino audiendus est Reiffenstuel, qui in Theol. Moral. tract. V. dist. 2, qu. 4, n. 33 mirifice more suo disserit: « Loquendo de corporali labore, defatigatione atque molestia in sacris ministeriis, ut puta in celebrationibus missarum, administrationibus sacramentorum aut consecrationibus Ecclesiarum, etc. occurrente, et an pro eodem licitum sit dare vel recipere pretium, distinguendum est. Et quidem conveniunt doctores, pro labore aut obligatione, quæ sacro ministerio per accidens conjuncta est, licite aliquid dari et accipi ut pretium: prout fit quando sacerdos iter longum conficere debet ad celebrandum in certa ecclesia missam, vel administrandum sacramentum, aut quando capellanus obligare se debet ad persistendum in suis spiritualibus functionibus toto anno, præsertim tempore pestis, et hujusmodi. Ratio est quia talis labor aut obligatio est ex se pretio æstimabilis, et per accidens solum hic et nunc annectitur spirituali ministerio. Secus dicendum de labore intrinseco, seu qui per se et necessario conjunctus est cum sacro ministerio; nam pro tali simoniacum est dare vel recipere pretium arg. C. *Si quis objecerit* 1, q. 3 et cap. *Ad nostram*, de Simonia, ubi generaliter mandatur, quatenus pro ministerio ecclesiastico exercendo nullatenus pecunia exigatur. Quo

nen non obstante potest aliquid dari et recidi per modum justī stipendii seu ad honestam sustentationem ministrorum Ecclesiæ. »

Quare stipendium pro missa celebranda tributum, licet pinguissimum, illi ex integro cedere debet, qui laborem et incommodum celebrationis tulerit; nec ille qui stipendium accepit, et celebrationem alteri committit, quidquam sibi retinere ex eo potest, quin in reprobationem Urbani VIII Decret. de celebrat. Missarum, et in censuras constitutionis apostolicæ Benedicti XIV, incipientis *Quanta cura*, et nuperrimæ SSmi D. N. incipientis *Apostolicæ Sedis* incidat.

Rationem hujus rei non minus acute quam vere tradit Pignatellus Consult. Canonic. tom. IV, consult. 227, n. 7 seqq. quam cum præsentī controversiā illustrandæ mirifice inserviat operæ pretium est audire: « Tenendum omnino est, sacerdotem transferentem onus celebrandi missam in alium, integrum stipendium dare debere: nam retinens sibi partem non habet justum titulum retinendi, et ideo lædit eum in quem transfert onus celebrandi missas, atque eum a quo accepit stipendium. Quia cum recipiens stipendium, ipsum non acquirat nisi ratione obligationis ad offerendum sacrificium tamquam cum ipsa adnexum, eo ipso quod abdicat titulum retinendo facit contra voluntatem illius qui dedit. Siquidem illud destinavit pro sustentatione celebrantis, et non pro lucro alterius. Nec refert quod exhibeat stipendium taxatum. Nam dans pingue stipendium, totum dat intuitu oneris, quod imponit, et intendit dare intuitu ministerii... et ideo transit cum ipso onere, et pertinet ad eum qui onus adimplet. Ergo qui retinet partem stipendii, retinet id quod de jure est debitum exhibenti ministerium, atque adeo non satisfacit obligationi. Hinc quamvis detur stipendium congruum et taxatum celebranti, fit tamen ipsi injuria, quia non datur totum quod ipsi debetur. Nam cum totus titulus requirendi eleemosynam, quantumcumque illa sit, sit apud eum qui celebrat, et non apud eum qui primo accepit eleemosynam, quia dum non celebrat, sed in alium transfert onus, totus titulus, quem habebat, resolvitur, dum celebranti non exhibetur integra eleemosyna, non datur, quod de jure est ipsi debitum. »

Ex his patet, titulum recipiendi eleemosynam ex obligatione celebrandi dimanare, et in eum transferri qui celebrat. At quandoque dari possunt alii tituli ipsi celebrationi extrinseci, propter quos stipendium communi taxa pinguius concedatur; quo in casu ille qui in alios transfert onus celebrandi, concessa huic eleemosyna manuali

juxta morem regionis, vel juxta taxam ab episcopo præfinitam, licite posset sibi, quidquid illud excedit, retinere.

Ac primo quidem dari potest hujusmodi extrinsecus titulus quando agitur de missis parochiæ, præbendæ, beneficiis aut capellaniis inhærentibus. Tunc enim parochi, beneficiati, capellani, si eas missas ad quas ratione præbendæ tenentur, aliis celebrandas committunt, non id stipendii retribuere debent quod fructibus præbendæ respondeat, sed manuale quia isti simul ac præbendæ potiti sunt, omnium fructuum illius statim fiunt domini neque hos tantummodo titulo celebrationis suos faciunt. Idem dicendum videtur de capellaniis amovibilibus, et non collativis, ac de mere laicis, habentibus salarium stabile ad instar beneficii. S. Alphonsus lib. 4, tract. 3, de Euchar. dub. 1, n. 321; cum et hoc in casu onus ad quod sese capellani obstringunt, titulum ipsis præstet ab ipsa celebratione distinctum, quo excessum eleemosynæ sibi retinere possint. Huic sententiæ adhærere visa est H. S. C. die 15 martii 1845, qua resolvit, licere capellano amovibili retinere partem stipendii, modo pro capellania certi redditus sint annuatim constituti, et perpetuo capellano assignati, secus vero si hujusmodi capellano pro qualibet missa celebranda certa detur eleemosyna.

Dari etiam secundo potest istiusmodi extrinsecus titulus quando agitur de missis perpetuis alicui sacerdoti demandatis. Nam qui missis istis perpetuo celebrandis sese mancipant, aliud onus suscipiunt ab ipsa celebratione distinctum, quod ex allata doctrina Reiffenstuel est pretio æstimabile, ac proinde ejus titulo sibi vindicare posse videntur quidquid communem taxam excedit. Idque congruere videtur menti fundatorum, qui hujusmodi missis perpetuo celebrandis pinguiores eleemosynas reliquisse dicendi sunt non tantummodo ratione celebrationis, sed etiam ratione oneris, quo gravantur sacerdotes, qui illas celebrandas suscipiunt, atque ut accuratæ et perpetuæ earum satisfactioni consulerent. Ita post Viva, La Croix, Gobat, Pasqualigo, aliosque tradit S. Alphonsus loc. cit.

Tertio locum habere potest in missis etiam legatis, sed cum distinctione: nam quando legatum alicui relinquitur cum onere missarum, cujus numerus præfinitus sit, tunc legatarius potest taxam communem et manualement alteri celebraturo tradere, retinendo sibi id quod superest; nam legatum habet rationem donationis, et semper causam lucrativam continet, atque hoc titulo, quod superest, retineri potest. Idem dicendum.

si legatum non personæ sed Ecclesiæ relictum fuit. At si is, cui legatum implendum relinquitur, non sit proprie legatarius, sed exequutor legati, uti ex gr. si testator dicat : « lego Titio centum, ut centum dicat, vel dicendas curet missas, » tunc sane testator non personam Titii, sed causam missarum prospexisse videtur, et Titius non legatarius, sed mere exequutor legati censendus est. Quo in casu Titius totum legatum in missis celebrandis impendere debet, nihilque sibi retinere posset. Voluntas enim testatoris fuit, ut pingue illud stipendium pro centum missis adhiberetur, ejusque requirendi titulus in eum integer transiret, qui missas celebraret; nec præter ipsam celebrationem alius titulus subesset, quo qui missas alteri celebrandas committeret, excessum communis taxæ sibi retinere posset. Amostazo, *De Causis Piis*, lib. 2, cap. 4, n. 34, seqq.

Quarto : in missis etiam adventitiis sive lectis sive cantatis hic titulus celebrationi extrinsecus locum habere potest ; quando scilicet eleemosyna pinguior consueita conceditur intuitu personæ scilicet propter ipsius dignitatem, vel officium, vel paupertatem, vel propinquitatem, vel gratitudinem. S. Alphonsus loc. cit. Quo etiam casu excessus communis taxæ retineri posset, dummodo moraliter certum esset, excessum illum hoc nomine oblatum fuisse.

Hanc modo doctrinam ad tres quæstiones ab archiepiscopo Coloniensi propositas applicemus. Prima est de missis cantandis in ecclesiis parochialibus, quibus eleemosyna pinguior ordinaria ex fundatione assignata fuit. Licet vero a fundatoribus nullus sacerdos ad eas celebrandas expresse vocatus fuerit, tamen de jure diocesano et ex consuetudine celebratio ad parochum pertinet. Dos autem his missis celebrandis assignata, ab ecclesiæ provisoribus administratur.

Agitur hic, ut quisque videt, de legatis missarum ecclesiæ parochiali relictis. Provisores autem ecclesiæ non videntur nisi exequutores legatorum ; qui consequenter dotem illam pinguiorem parochus cum cantu celebranti integram tradere debent. At si parochus non ipse per se eas cantet, sed aliis cantandas committat, quærit archiepiscopus utrum integrum stipendium tradere teneatur, an vero sufficiat, ut det eleemosynam manualement, juxta taxam diocesanam ; et quatenus dare debeat manualement, quærit insuper, an dare debeat juxta taxam pro missis lectis, an pro cantatis.

Et primo quidem intuitu, cum ex lege diocesana et consuetudine ad hujusmodi missas can-

tandas parochus vocetur, fundator, qui huic legi sese conformare debuit, illum ad eas cantandas advocare voluisse censendus est ; ac proinde legatum relictum videri favore parochi, qui titulo hujus oneris adimplendi, quoties missas aliis cantandas committit, retinere sibi possit, quidquid ex diocesana taxa supersit.

Nihilominus si res penitus examinetur, legatum hoc in casu non parochus, sed ecclesiæ relictum fuisse constabit, et *provisores* qui ecclesiæ nomine agunt, esse illius exequutores, qui totum stipendium celebranti tradere debent ; parochum vero non esse neque legatarium neque legati exequutorem, sed præ ceteris sacerdotibus, hisce missis cantandis quodam veluti prælationis nomine vocari, *ipisque pro qualibet missa celebranda certa datur eleemosyna*, uti est in superius allata resolutione H. S. O. Igitur parochus præter ipsam celebrationem nullus alius titulus competere videtur, quo stipendii excessum licite sibi retinere valeat.

Atque hic inutile fortasse non erit animadvertere, diversa Colonienses parochos a Monacensibus (de quibus etiam in his comitiis agitur) uti conditione. Nam legata missarum parochiali ecclesiæ relicta, Monacensibus quidem parochis in partem congruæ computantur, non autem Coloniensibus. Illi igitur simul ac paræciæ possessionem inierunt, eorum legatorum statim potiuntur tamquam propriæ præbendæ partis, atque hoc titulo quidquid ex consueita eleemosyna supersit, suum statim faciunt, et sacerdotibus missas celebraturis commune tantum stipendium dare posse videntur. His autem præter celebrationem nullus alius titulus suppetit, quo stipendii excessum suum faciant. Atque idcirco illum ex integro sacerdotibus celebraturis concedere debent, sive agatur de lecta sive de cantata missa.

Ad secundam quæstionem veniamus, qua quærebatur archiepiscopus, utrum pro missis nuptialibus vel exequialibus, quando parochus aliis eas celebrandas committit, manualement eleemosynam tradere possit, retento pinguiori stipendio ex lege diocesana illis assignato. Ad quam quæstionem præmittebat, parochis *jura stolæ* ex lege diocesana non in cumulo, sed singulis actibus vel functionibus certas portiones assignatas esse. Jam vero hoc etiam in casu cum *jura* ista *stolæ* connexa sint cum ipso sacrificio sive in nuptiis sive in exequiis peragendo, nec facile ab iis qui missas istas parochus cum pinguiori stipendio celebrandas tradunt, distinguantur ab ipso ministerio præstando, videtur totum stipendium

pro ipso celebratione oblatum fuisse, ac nisi integrum illi cedat, qui ministerium præstat, mentem offerentium fraudari.

Attamen si animadvertatur, episcopos posse, imo vero in aliquibus casibus debere eleemosynas missarum taxare atque in hac taxa conficienda rationem habere laboris, itineris, solemnitatis etc., ac proinde etiam officii parochialis, quisque facile videt, constituta ac pinguiori taxa per legitimam potestatem statim parochum jus acquirere ad eam sibi retinendam. Ac proinde titulo *juris stolæ*, celebrationi extrinseco, pinguiori hac taxa sibi retenta, sacerdoti celebraturo communem retribuire poterit. At si eleemosyna parochodata fuerit pro missa cum cantu celebranda, tunc sacerdoti celebraturo diæcesanam eleemosynam missæ cantatæ tradere debebit. Ministerium enim cantus ab eo præstatur qui celebrat, et si parochus stipendium missæ lectæ retribueret, lucrum captaret ex alterius ministerio, quod damnabile est, et ecclesiæ legibus vetitum.

Tertio loco quærebat archiepiscopus, an quoties per annum parochis a fidelibus offeruntur eleemosynæ pro missis cantandis sive secundum taxam ab ordinario constitutam, sive etiam pinguiore, parochi eleemosynas, quando aliis missas cantandas committunt, integras rependere teneantur, an solum communem.

Quæstio hæc, ut patet, respicit missas adventitias, circa quas certum imprimis est, cum eæ cum cantu celebrari debeant, parochos debere taxam cantatis missis statutam rependere: secus enim lucrarentur ex ministeris alterius, et mentem offerentium fraudarent. Offerentes enim eleemosynas pro missis cantandis uberiores fructus, qui ex illis præ missis privatis profiscuntur, uti docent theologi (vid. Concina, *Theol. Christ.* lib. III. *De Euchar. dissert.* 3. *De sacrif. miss. cap. IV n. 17*) percipere intendunt. In missis enim cantatis et solemnibus resonat harmonicus cantus, multiplicantur exteriores actus religiosi, excitatur major adstantium devotio, cultus, uno verbo, Deo amplior exhibetur, ac proinde spiritualis fructus copiosior inde dimanat.

Quæstio igitur tantummodo oriri potest circa excessum eleemosynæ taxatæ pro missa cantata parochis oblatum: quem tum sibi retinere poterunt, cum morali certitudine constet, hunc excessum oblatum fuisse non ratione celebrationis, aut majoris suffragii vel fructus percipiendi, sed intuitu personæ ipsius parochi. Fieri enim potest, ut fideles propriis parochis, qui labores suos atque ipsam propemodum vitam spirituali

eorum utilitati devoverunt, grati animi ergo, pinguius consueto stipendium exhibeant. Verum hæc fidelium intentio non ita facile est præsumenda, sed vel expressa esse debet, vel ex indiciis non æquivocis quæ moralem certitudinem pariant, eruenda est. Nam stipendium missarum natura sua ad fructus sacrificii obtinendos tendit; et quando fideles pinguius illud exhibent, ordinarie intendunt uberiores fructus ex missa percipere, ut docet S. Alphonsus *Oper. Mor. loc. cit.* Communiter autem *intentio conferentis stipendium ad transferendum dominium pecuniæ fertur in celebrantem, et non in mandatarium, aut procuratorem*, uti animadvertit Amort. *Tract. de Sacr. Ord. § IV de Presb. quæst. 2.* Itaque concludi posse videtur, in casu exposito parochos debere sacerdoti, cui missas cantandas committunt, non modo stipendium diæcesanum pro missa cantanda retribuire, sed ipsius etiam excessum, nisi aliter morali certitudine constet, excessum ipsum concessum fuisse a fidelibus alio titulo celebrationi et ministerio prorsus extrinseco, nempe intuitu personæ ipsius parochi.

His perpensis videbunt EE. VV. quid respondendum sit quæstionibus ab archiepiscopo propositis.

Quare, etc. — S. Congregatio Concilii rescripsit:

« Ad I. Integram eleemosynam a parochosolvendam esse pro missis sive lectis, sive cantatis.

« Ad 2. Cum agatur de juribus stolæ, satis esse si parochus retribuat celebranti eleemosynam ordinariam.

« Ad 3. Integram eleemosynam solvendam esse, nisi morali certitudine constet excessum communis eleemosynæ oblatum fuisse intuitu personæ ipsius parochi.

« Die 25 julii 1874. »

APPENDIX XCVII.

ADUSUS CIRCA ELEEMOSYNAS MISSARUM.

De bibliopolis vel mercatoribus qui missarum eleemosynas colligunt, et sacerdotibus, quibus eas celebrandas committunt, non pecuniam sed libros aliasve merces rependunt. — An illicite agant ii, qui pro missis celebrandis recipiunt stipendii loco libros vel alias merces, seclusa quavis negotiationis vel turpis lucris specie? — An liceat episcopis ex eleemosynis missarum quæ celebrioribus sanctuariis tradi solent, aliquid detrahere, ut eorum decori et ornamento consulatur? — Decretum generale diei 9 septembris 1874.

Cum circa eleemosynas missarum graves quædam quæstiones S. Sedi propositæ fuerint, eas Smus D. N. D. Pius divina providentia Papa IX Emis ac Rmis DD. S. Romanæ Ecclesiæ cardinalibus Concilio Tridentino interpretando ac indicando præpositis expendendas ac resolvendas mandavit. Itaque injuncto sibi muneri, ea sua par est diligentia et consilii maturitate iidem Emi Patres satisfacere cupientes, infrascripta verba desuper concinnari voluerunt:

I. An turpe mercimonium sapiat, ideoque improbanda, et pœnis etiam ecclesiasticis, si opus fuerit, coercenda sit ab episcopis eorum bibliopolarum vel mercatorum agendi ratio, qui adhibitis publicis invitamentis et præmiis, vel alio quocumque modo missarum eleemosynas colligunt, et sacerdotibus, quibus eas celebrandas committunt, non pecuniam sed libros aliasve merces rependunt?

II. An hæc agendi ratio ideo cohonestari valeat, vel quia nulla facta imminutione, tot missæ memoratis collectoribus celebrandæ committantur, quot collectis eleemosynis respondeant, sacerdotibus, vel quia per eam pauperibus, eleemosynis missarum carentibus subvenitur?

III. An hujusmodi eleemosynarum collectiones erogationes tunc etiam improbandæ et coercendæ, ut supra, sint ab episcopis, quando lucrum, quod ex mercium cum eleemosynis permutatione hauritur, non in proprium colligentium modum, sed in piarum institutionum et bonorum operum usum vel incrementum impenduntur?

IV. An turpi mercimonio concurrant, ideoque improbandi atque etiam coercendi, ut supra, sint ii, qui acceptas a fidelibus vel locis piis eleemosynas missarum tradunt bibliopolis, mercatoribus, aliisque earum collectoribus, sive recipiant,

sive non recipiant quidquam ab iisdem præmii nomine?

V. An turpi mercimonio concurrant, ideoque improbandi et coercendi, ut supra, sint ii, qui a dictis bibliopolis et mercatoribus recipiunt pro missis celebrandis libros, aliasve merces, harum pretio sive imminuto, sive integro?

VI. An illicite agant ii, qui pro missis celebratis recipiunt stipendii loco libros vel alias merces, seclusa quavis negotiationis, vel turpis lucris specie?

VII. An liceat episcopis sine speciali S. Sedis venia ex eleemosynis missarum, quas fideles celebrioribus sanctuariis tradere solent, aliquid detrahere, ut eorum decori et ornamento consulatur, quando præsertim ea propriis redditibus careant?

VIII. An et quid agendum ab episcopis, ne in iisdem sanctuariis plures missarum eleemosynæ congerantur, quam quæ ibi intra præscriptum, seu breve tempus absolvi queant?

IX. An et quid agendum ab episcopis, ut missæ, sive quæ singulis sacerdotibus, sive quæ ecclesiis et locis piis a fidelibus celebrandæ committuntur, accurate et fideliter persolvantur?

Quibus dubiis non semel in propriis comitiis sedulo et accurate perpensis, tandem in congregatione generali habita in palatio apostolico Vaticano die 25 julii 1874, iidem Emi Patres in hunc modum respondendum censuerunt, videlicet:

Ad I. *Affirmative.*

Ad II. *Negative.*

Ad III. *Affirmative.*

Ad IV. *Affirmative.*

Ad V. *Affirmative.*

Ad VI. *Negative.*

Ad VII. *Negative, nisi de consensu oblato- rum.*

Ad VIII et IX. *Standum constitutionibus apostolicis et decretis alias datis.*

Factaque die 31 augusti 1874 de his omnibus SSmo D. N. per me infrascriptum secretarium relatione, Sanctitas Sua resolutiones S. Congregationis apostolica sua auctoritate adprobavit et confirmavit, atque ad episcopos transmitti jussit, ut ipsi eas intra propriæ jurisdictionis limites exequendas, perpetuoque et inviolabiliter servandas curent. Contrariis non obstantibus quibuscumque.

Datum Romæ ex Secretaria S. Congregationis Concilii die 9 septembris 1874.

P. Card. CATHERINI Præf. — Archiepiscopus Sardinianus Secr.

APPENDIX XCVIII.

DE MISSIS QUÆ SANCTUARIIS OFFERUNTUR.

Sanctuarium in loco vulgo *Lourdes* Immaculatæ Virgini dicatum. De stipendio missarum, quod commune, ut plurimum, excedit. An et quomodo erogandum in sustentationem Seminariorum et Collegiorum ecclesiasticorum? — Sanctuarium Mariæ Virgini de Forverio in civitate Lugdunensi. De missis quæ intra annum in eodem Sanctuario litari nequeunt. — Trapistæ provincie Bosniacæ an possint partem stipendiorum retinere pro fundatione monasteriorum, reliquam vero partem retribuire sacerdotibus celebrantibus et consentientibus? — An improbandi sint moderatores vel administratores diariorum religiosorum, qui sacerdotibus missas celebrandas committunt, retento ex earum eleemosynis pretio diariis ipsis respondente in casu? Resolutiones S. Congregationis Concilii diei 24 aprilis 1875.

TARBIEŒ. ET ALIORUM SUPER ELEEMOSYNIS

MISSARUM. *Die 24 aprilis 1875.*

Circa eleemosynas missarum supplices libelli ex variis locis huic S. Ordini dati sunt, quorum alii peculiaria privilegia postulant, alii dubia quæ post ultimas resolutiones ab hoc S. O. die 25 julii an 1874 editas exorta sunt, dirimenda proponunt. Eos autem simul collegimus, ut uno veluti labore et opere singulis satis fiat.

In diœcesi Tarbiensi adest percelebre hodie sanctuarium, in loco vulgo *Lourdes*, Immaculatæ Virgini dicatum. Huc religionis et voti causa plures non e Gallia tantum, sed ex dissitis etiam regionibus peregrinantur, missasque celebrandas affatim relinquunt, tradito stipendio, quod commune, ut plurimum, excedat. Episcopus Tarbiensis antecessor, animadvertens, fieri non posse ut tot missæ eo in sanctuario persolvantur, ratusque, eam esse fidelium mentem in pinguioribus stipendiis largiendis, ut sanctuarii paupertati et decori consulatur, alio missas celebrandas mittebat, retenta in sanctuarii commodo quarta eleemosynæ parte. Quotidie tamen pro omnibus offerentibus una missa ut ibi celebraretur curabat. Episcopus qui ei successit, eandem viam et rationem sequutus est, et quartam eleemosynarum partem non solum sanctuarii necessitatibus, sed etiam clericis pauperibus alendis addixit; atque anno 1873 petiit ab hac S. C. ut hanc agendi rationem ratam haberet. Rescriptum vero ei fuit « prævia sanatione quoad præteritum, « ac celebrato majori qui fieri potest, missarum « numero in designata ecclesia, pro gratia

« translationis reliquarum cum facultate de ea-
« rumdem eleemosyna quatenus unum francum
« exsuperet, retinendi medietatem portionis il-
« lius quæ francum eundem excedat, in exposi-
« tam causam sub episcopi dependentia fideliter
« erogandam, arbitrio et conscientiæ ejusdem,
« docto, ad quinquennium. » Hujus rescripti vim et condiciones singillatim expendere super-
vacaneum ducimus, cum legenti illico appa-
reant.

At mense junio anni insequentis idem episcopus retulit, ex eo rescripto non leves difficultates oriri in divisione facienda partis illius, quæ francum unum (qui communem taxam in omnibus fere Galliae diœcesibus constituere asseritur) excedit. Quæsivit igitur, ut sacerdoti celebranti communis taxa, id est francus unus assignaretur quod vero superesset, si quinque francos excederet, sanctuario cederet; si quinque francos non superaret, dimidia ejus pars sanctuario, et altera dimidia pars majori et minori seminario, et diœcesanis collegiis addiceretur. Rationum momenta, quibus petitionem suam fulciebat, hæc fere sunt : 1. Quidquid communem et manua-
lem eleemosynam lege diœcesana statutam superat, præsumi jure potest tamquam eleemosyna a fidelibus oblata non quidem presbyteris aliis celebrantibus, atque ipsis oblatores plerumque ignotis, sed sanctuario ipsi, atque etiam communis Ecclesiæ bono. Qui enim eo peregrinantur, petunt salutem universæ Galliae, imo et totius Ecclesiæ prosperitatem. Sed Ecclesia sine sacerdotibus neque operari, neque omnino stare potest. Igitur præsumi potest, eo dirigi eorum eleemosynas quo preces diriguntur. 2. SS. mus D. N. in privata audientia, quam eidem episcopo concessit, ejus consilium probasse dicitur. Cum enim hic episcopus retulisset, sibi in votis esse, ut postquam ædificata basilicæ absolutæ, domus Patrum Missionariorum extructa, et peregrinis excipiendis consultum fuerit, quidquid superfuerit ex eleemosynis sanctuario oblati, erogetur in ecclesiasticam educationem adolescentium, qui maximo numero in montana illa diœcesi Dei servitio sese addicere peroptant, sed ob paupertatem, ultimis hisce temporibus non parum auctam, voti compotes fieri nequeunt, ita ut magnum inde detrimentum timendum sit non solum Tarbiensi diœcesi, sed etiam aliis Galliae ecclesiis, quæ a Tarbiensi sacerdotes petere huc usque consueverunt. Juvali insuper animadvertere, duplex adesse in diœcesi Tarbiensi seminarium, et duo ecclesiastica collegia, quæ insimul 900 alumnos continent. Redditus hisce educationis domibus sustentandis

impares omnino sunt, ita ut quotannis 16 francorum millia deficere deprehendantur, quæ ex diœcesana capsâ et ipsa perexigua, petenda sint. Insuper seminarium minus ære alieno gravatur. Huc accedit, quod incolæ loci vulgo Argeles petunt ab episcopo, ut eorum collegium, quod proprium adhuc municipii fuit, fiat ecclesiasticum, eum in finem, uti fert municipale decretum, « ut prima latinæ linguæ studia minus onerosa fiant familiis quinque vallium, quorum pueri maximo numero ecclesiasticam viam inire exoptant. » Episcopus autem nihil optatius, nihil antiquius se habere renuntiabat, quam ut hisce votis annueret, ex quibus magnum ecclesiasticis rebus et publicæ honestati incrementum sperabat. Sed ejus votis gravis paupertas, qua diœcesis universa premitur, impedimento erat, nec alia ratio suppetere aiebat tam utilis finis assequendi, quam eam quæ superius descripta fuit. Ne vero suspicari liceat, per propositam eleemosynarum erogationem piam offerentium mentem fraudandam esse, proponit, commonendos eosdem esse de usu, in quem erogandum esset, quidquid ipsis supra taxatum stipendium addere placuerit. Hactenus episcopus Tarbiensis.

Audiendus nunc archiepiscopus Lugdunensis. Refert hic, adesse in civitate Lugduno nobile sanctuarium Mariæ Virgini de Forverio sacrum: eo confluere magnum missarum celebrandarum numerum, quarum taxam ad duas gallicas libellas ibi statuta est: cappellanos sanctuarii, si ibi celebrent, integram eam percipere; exteros presbyteros, ibi pariter celebrantes, libellam unam, et 25 cent. multas autem superesse missas, quæ intra annum in eodem sanctuario litari nequeunt: ex his decem millia tradi archiepiscopo, qui eas alibi celebrandas committit, tributa eleemosyna unius libellæ, ac proinde superesse quotannis in manibus archiepiscopi decem libellarum millia, quæ ab eo supplendæ capellanorum cathedralis Ecclesiæ sustentationi impenduntur: reliquas missas, quæ intra annum in sanctuario absolvi non possunt, tradi curiæ archiepiscopali alio celebrandas, sed prius a rectore sanctuarii singulis libellam unam præcerpi, quæ erogetur in expensis cultus, atque alendis pœnitentiariis et fratribus, qui ecclesiæ et sacrarii curam gerunt. Cardinalis archiepiscopus De Bonald anno 1864 referebat, hanc agendi rationem inniti Pontificiæ facultati, a tempore usque cardinalis Fesch concessæ, cujus tamen authenticum documentum reperire non dabatur: ejus itaque renovationem postulabat, quæ ei die 18 martii ejusdem anni concessa est ad decennium, *prævia, quatenus*

opus esset, sanatione quoad præteritum. Hodier-nus archiepiscopus ejusdem confirmationem ad aliud decennium petit.

Superior monasterii Trapistarum provinciæ Bosniacæ in Turcia exponit, jam ab octo annis se consuevisse accipere stipendia missarum, et dimidiam vel etiam majorem eorum partem retinere pro nova fundatione monasterii Mariæstellæ in iisdem regionibus, reliquam vero partem retribuere sacerdotibus celebrantibus et consentientibus, qui ea contenti erant: dum enim sibi stipendium licet modicum, quærebant, Trapistis auxilio erant. Hoc a se bona fide factum affirmat, quia abbas quidem ejusdem congregationis ei testabatur, extare pro Trapistis generale privilegium, quo pro novis foundationibus missarum eleemosynas eo modo colligere et erogare possent. Nunc autem dubitat, recte ne sese gesserit cum ab alio fide omnino digno audierit, privilegium illud minime extare. Ideoque petit 1° sanationem atque absolutionem a censuris: 2° ut privilegium, de quo supra, ei concedatur non modo pro monasterio Mariæstellæ jam a quinque annis existente, sed etiam pro aliis vel jam inchoatis vel postmodum erigendis in incultis illis regionibus Turcicis, atque etiam Austriacis et Hungaricis, eisdem adjacentibus. 3° ut ei facultas fiat recipiendi *missas etiam pro quinque mensium spatio solvendas.* Procurator generalis Trapensium testatur, omnes in illis regionibus novas fundationes ex eleemosynis solummodo exoriri et prosperari posse.

Novissime autem datis aliis precibus addit idem orator, « quoad missas jam celebratas, datos a se fuisse celebrantibus viginti obolos Austriacos, quid autem sibi superfluum fuerit, determinare non posse, cum solum missarum numerum, non autem stipendium acceptum adnotaverit: in præsentem autem habere præ manibus numerum notabilem missarum, quas retinuit expectando responsum hujus S. C.; etiam pro istis missis non posse determinare stipendium acceptum, et reservasse tantum viginti obolos pro unaquaque: quapropter humiliter deprecari, ut sibi condonatio fiat majoris stipendii accepti et quoad missas celebratas, et quoad illas quæ præ manibus habet: quoad futurum sese omnino paratum esse ad obediendum: hoc tantum animadvertere, frequentes hodie ei fieri postulationes missarum ex parte sacerdotum Bohemiæ et Hungariæ, et ex prohibitione talium distributionum non parvum damnum eventurum esse tam istis sacerdotibus, quam pauperrimo ejus monasterio. »

Episcopus Catalanisiadensis ea quæ sequuntur,

proponit dubia, quæ ipsius verbis exscribimus : « Cum pervulgatæ jam fuerunt in hac diœcesi resolutiones quas ista S. C. C., episcopis transmisit; cumque insuper per me vetitum fuerit sacerdotibus, ne imposterum quoscumque libros vel quælibet diaria acciperent vel peterent a quibusdam ecclesiasticis, vel ab ephemeridum moderatoribus, qui pro missis celebrandis, eleemosynarum loco, ut in more adhuc fuit, traderent, dubitatum est, an vere in prælaudatis resolutionibus comprehensum sit hujusmodi vetitum; præsertim quia nonnulli ephemeridum catholicarum moderatores nuperrime quibusdam eorum clientibus rescripserint, minime prohibitum fuisse diaria religiosa pro missis celebrandis tradere, ea ducti ratione, quia hujusmodi diariorum moderatores minime habendi sunt ut bibliopolæ vel mercatores, nec ipsi colligunt missarum eleemosynas, sed sponte ab aliis oblatas acceptant: easdemque non turpis lucri gratia, nec sponte, sed ad bonos libros et ephemerides religiosas vulgandas, et sacerdotibus petentibus tantum missas celebrandas tradunt. Quod quidem, ut aiunt, non videtur prohibitum, cum in responsione ad quæsitum sextum prædictarum resolutionum dicatur licitum utique esse pro missis celebratis libros aliasve merces accipere. Contrarium vero sentiendum esse teneo, quia attente considerantibus tenorem quæditorum (I, II, III, IV, V) plane evidens apparet, hanc agendi rationem non ideo illicitam esse, quia a bibliopolis peractam, verum quia occasione arrepta missarum celebrandarum, pro stipendio a fidelibus tradito, non jam ipsum stipendium sive eleemosynam distributores offerunt sacerdotibus celebraturis, sed aliquid aliud eorumdem distributorum arbitrio, quod quidem turpe mercimonium sapit. Hinc quæritur :

« 1. An illicite agant ii, qui cum non sint bibliopolæ, nec mercatores, vel aliter missarum celebrandarum quæsitores, verum ecclesiastici viri, quibus sponte a fidelibus eleemosynæ missarum traduntur, quique ad bonos libros vel diaria religiosa evulganda, eas celebrandas offerunt sacerdotibus, ut inde hi accipiant stipendii loco libros vel ephemerides ?

« II. An illicite agant hujusmodi sacerdotes, qui vel eis oblatas a suprascriptis ecclesiasticis missas acceptant, vel ipsi eas petunt celebrandas, ut inde queant pro missis jam celebratis, earum stipendii loco, libros vel diaria acceptare vel petere ? cum ipsi aliunde sciant, aut sibi persuadeant, aliter non obtenturos easdem missas pro effectiva eleemosyna celebrandas ? »

Administrator latinæ ephemeridis, quæ inscribitur Acta S. Sedis, refert, quidquid ex ipsius ephemeridis venditione hauritur lucri, in bonum cedere collegii missionum apostolicarum nuper a SSno D. N. in urbe erecti : non paucas sibi præsto esse eleemosynas missarum, quas celebrandas huc usque commiserat sacerdotibus, qui vel nomen ephemeridi dederant, vel commentaria in apost. constit. Apostolicæ Sedis a b. m. Petro Avanzini exarata coemerant, tali tributo eleemosynarum numero, qui pretium rei æquaret, nulla retenta earum parte : sed post ultimas hujus S. Ordinis resolutiones, hujusmodi eleemosynarum distributionem se intermisisse, veritum ne quid illicitum admittat : id tamen in magnum vergere ipsius piæ institutionis incommodum. Quare enixe petit, ut declaretur, an valeat, eandem rationem, qua adhuc usus est, imposterum licite sequi.

Sacerdos Jacobus Scurati, professor in seminario Mediolanensi S. Calogeri ab exteris missionibus, ac moderator diarii *Le missioni cattoliche, bollettino settimanale illustrato*, lectis hujus S. Ordinis resolutionibus super eleemosynis missarum, quamvis ex sexti dubii resolutione proprium casum excipi arbitretur, tamen ut quieti suæ et sociorum conscientiae consulatur, hæc refert, ac petit, memoratum diarium juvandis missionibus omnino deservire; et sacerdotibus missarum stipendio carentibus, quique secus ob paupertatem diario nomen dare non possent, tot missas celebrandas committi, quot diarii pretio respondeant integra penitus eleemosyna computata; habita postmodum de missis celebratis authentica fide : poteritne imposterum hac eadem ratione prosequi ?

Hisce, quæ factum respiciunt, enarratis, nunc singula expendenda suscipiamus, incipiendo a petitionibus episcoporum Tarbien. et Lugdunen.

Cum anno superiore de eleemosynis missarum penes hujus S. Ordinis actum est, propositum inter cetera fuit dubium, quod ordine septimum erat, his verbis concinnatum : *An liceat episcopis sine speciali S. Sedis venia ex eleemosynis missarum, quas fideles celebrioribus sanctuariis tradere solent, aliquid detrahere, ut eorum decori et ornamento consulatur, quando præsertim ea propriis redditibus careant ?* die 25 julii dicti anni Emis VV. placuit respondere : *Negative, nisi de consensu oblatores.* Quod quidem dubium respicit adamussim casus ab episcopis Tarbien. et Lugdunen. propositos. Quare ex illius resolutione tunc tantum iisdem episcopis licet ex eleemosynis missarum aliquid detrahere, cum

fideles oblatores in id consenserint: secus S. Sedis venia intercedat necesse est. Atque optimo quidem jure: nam in eleemosynis largiendis mens est fidelium, ut eæ sacerdotibus rem divinam facturis ex integro tribuantur: qui si quando stipem communi pinguiorem offerunt, mens eorum est ex S. Alphonso, loco mox citando, ut ampliorem fructum ex sacrificio hauriant. Igitur si pars ipsius stipis in alium usum, licet pium, distrahitur, mens offerentium commutatur, sicut et commutatur, quando celebratio in loco ab eisdem non designato perficitur. Sed commutare voluntates solius est Pontificiæ ac supremæ potestatis, cui cum Deus Ecclesiæ thesaurum commiserit, ex eo supplere potest, si quid ex eucharistici sacrificii fructu detrahi contingat, quique proinde fideles hæc cognoscentes, facile acquiescere solent, ea etiam de causa quod qui ex animo catholici sunt, stricte adhærere et subesse menti supremi pontificis in omnibus rebus spiritualibus censendi sunt. Id enim importat arctissima illa et mirabilis unio quæ in catholica Ecclesia viget, quæque præcipuam ejus notam et laudem constituit; qua fit, ut fideles semper et ubique eadem velle et sentire, quæ vult et sentit R. Pontifex, putentur; ut semper verificetur illud: *Credentium erat cor unum et anima una.*

Cum itaque tam Lugdunensis archiepiscopus quam Tarbiensis episcopus ad supremam Ecclesiæ potestatem confugerint, tum ut aliquid eis liceat detrahere ex eleemosynis missarum eorum sanctuariis tradi solitis, atque in usus ab eis expositos erogare, tum ut missas alio celebrandas committere possint; id tantummodo quærendum superest, adsint necne causæ quare utriusque precibus annuendum esse videatur. Quæ disquisitio prudentiæ et sapientiæ EE. VV. omnino relinquitur, perpensis iis, quæ ab utroque sacrorum antistite referuntur. Videant etiam EE. VV. quatenus utriusque votis annuere placuerit, an rescripto adjicienda sit conditio, ut fideles oblatores præmoneantur de augmento eleemosynæ in præfatos usus distrahendo et de missis alibi celebrandis, prout proponit episcopus Tarbiensis, et prout in morem esse hujus S. Ordinis tradit Benedictus XIV Instit. Eccl. 56, num. 14 his verbis: « Si tanta pecunia (in aliqua ecclesia vel altari) pro missis celebrandis in dies congeratur, ut infra præscriptum tempus absolvi nequeant in illa ecclesia vel altari, quemadmodum stipendium conferentes expostulant, per S. C. Concilii præcipi solet, ut palam in templo tabella exponatur, quæ

declaret, in ea ecclesia seu altari infra certum tempus sacra quæ fieri poterunt, conficienda esse; quæ supererint, in alia ecclesia seu in diverso altari ejusdem ecclesiæ celebranda. Hoc pacto qui eleemosynas tribuunt, universa perspecta habebunt, et pietati facilius obsecundare poterunt, prout ipsis libuerit. »

Nunc dicendum aliquid de petitione superioris Trapensium provinciæ Bosniacæ. Agitur hic de casu, quo quis colligit missas, easque per alios celebrandas curat eleemosynarum parte retenta: quæ res prohibita est tum per decreta Urbani VIII et Innocentii XII ad septimum, tum per Constit. Apost. Benedicti XIV die 30 junii 1741 datam, quæ incipit *Quanta cura*, tum per Apost. Const. SSmi D. N. quarto idus octobres 1869 editam, quæ incipit *Apostolicæ Sedis*, in qua sect. 2, num. 12, excommunicationi majori pontifici reservatæ subjiciuntur « colligentes eleemosynas majoris pretii pro missis, et ex iis lucrum captantes, faciendo eas celebrari in locis, ubi missarum stipendia minoris pretii esse solent. » Quibus decretis adhærens hæc S. C. cum ab ea quæsitum esset: *An sacerdos qui acceperit numerum missarum celebrandarum cum eleemosyna viginti obolorum pro qualibet missa, easque omnes nequit celebrare, possit tuta conscientia aliquas missas sic acceptas retrocedere aliis sacerdotibus celebrandas, ipsis solvendo tantummodo obola quindecim pro qualibet missa, et alia vero quinque in bonum et utilitatem ecclesiæ cujus rector est, erogare?* Die 19 januarii 1869: *Inhærendo resolutionibus alias in similibus editis, suprascripto dubio censuit respondendum: Negative.* Nihil igitur dubii est superiorem Trapistarum contra Ecclesiæ mentem egisse. Id tantum in dubio erit, utrum ob bonam fidem in censuras inciderit: a qua controversia, cum de internis agatur, expendenda abstinemus. Videbunt autem EE. VV. an ob eam ipsam bonam fidem absolutio et sanatio quoad præteritum, et quibus conditionibus impertienda sit. Expendendum potius videtur, an expediat, ut ei facultas fiat, eandem viam ac rationem qua adhuc usus est, et in posterum sequendi.

Id quidem ex parte suadere videtur utilitas, quæ ex ea agendi ratione in pias institutiones redundat. Expediit enim quam maxime, ut Trapensium familiæ in Bosniacis et conterminis provinciis floeant et augeantur, ut per eas catholica religio incultis illis populis resplendeat, et per virtutes quas Trapenses exercent, ad eam amplectendam iidem alliciantur. Sed detractis emolumentis, quæ ex hujusmodi eleemosynarum

collectione et erogatione hauriri solent, Trapensium familiæ langueant in iis locis ac deficient necesse est, prout testatur earum procurator generalis. Ex altera vero parte sacerdotes, qui celebrant minori stipendio contenti sunt; imo et de eo gratias agunt, cum secus eo carerent. Fidelium denique menti fit satis, cum tot sacra peragantur, quot ab eis commissæ sunt. Nihil itaque superesset, nisi ut de thesauro Ecclesiæ suppleretur uberiori illi fructui, quem pinguorem eleemosynam offerentes haurire intendunt; quæ res cum in tam ingens animarum bonum et Dei honorem vergat, congruum videtur, ut a pia matre Ecclesia concedatur.

Contra ea, si animadvertatur cum S. Alphonso Oper. Moral. lib. 6, num 332: « Sacerdotem celebrantem non aliter acquirere dominium eleemosynæ nisi juxta voluntatem dantis, qui non solum vult ut missa celebretur, sed ut celebretur tali stipendio: cum enim pinguem tradit stipem ea intentione dat, ut uberiores fructum ex missa celebranda percipiat; sequitur, ut qui, tradito minori stipendio, per alium celebrare facit, peccet contra justitiam, non quia defraudat fructu missæ dantem eleemosynam, sed quia non exequitur dantis intentionem, qui vult, ut illa missa, unde percipit fructum tali stipendio celebretur; et quia hujusmodi intentio intrat in substantiam contractus: ideo si sacerdos partem stipendii retinet, injuste contra dantis voluntatem retinet: » si consideretur, eos quibus celebratio committitur, ex iis sacerdotibus esse, qui missarum stipendio carent, quique proinde nisi diminutum stipendium acceptarent, eo omnino carere deberent; ac proinde licet ejus partem cedere videantur, reapse tamen id non omnino libere ac sponte, sed necessitate quadam ducti faciunt, quia secus hoc subsidio carere deberent: si mente volvatur, ob ingentes hujusmodi eleemosynarum collectiones nec locum nec tempus ab offerentibus designatum plerumque servari, missasque ab ignotis sacerdotibus litari, ipsis fortasse offerentibus invitis: si perpendatur ipsam missarum collectionem privata auctoritate, multis variisque e locis factam, quæ per cit. Constit. Benedicti XIV incipientem *Quanta cura* improbat, intrinsecam quamdam deformitatem et turpitudinem continere, atque ex ea interverti Ecclesiæ mentem, quæ caritativum missarum stipendium permisit in subsidium alimentorum uniuscujusque sacerdotis dumtaxat, ut habetur in dicta constitutione, non autem in proventum piis institutionibus juvandis: si animo recolatur, per hanc agendi rationem novum quoddam ne-

gotiationis genus induci, quod si semper ecclesiasticis viris ratione personæ vetitum est, in themate fit turpius ratione materiæ, quæ cum sacra sit in commercium induci sine piaculo non posset; si denique mente reputetur sapiens severitas, qua S. Sedes præter alias gravissimas pœnas, excommunicationem majorem ipso facto incurrendam lata est in ecclesiasticos vel missionarios, qui in locis missionum sub quovis prætextu, etiam necessitatis earumdem missionum cuicumque mercaturæ aut negotiationi operam navarent, uti apparet ex constit. Urbani VIII quæ incipit *Ex debito*, innovata et confirmata ab alia constit. Clementis IX, die 17 januarii 1669 data, cujus initium est *Sollicitudo*; quisque per se videt, hanc eleemosynarum colligendarum et erogandarum rationem, quam tantopere Ecclesia semper detestata est, et ad quam profligandam superiore anno ab S. Congregatione plurima dubia proposita et resoluta sunt, non esse permittendam, etiamsi ea in bonum finem adhibeatur, cum non sint facienda mala, ut eveniant bona. Piis autem institutionibus juvandis sperandum, Deum misericordiarum patrem, qui speciali omnino providentia ecclesiam suam prosequitur, alias vias esse patefacturum.

Si hisce consideratis EE. VV. non placuerit Trapensium superiori petitam facultatem pro futuro tempore largiri, statuent insuper, quid agendum de missis jam ab eo collectis et nondum celebratis quarum solummodo numerum, non eleemosynas singulis respondentes sese adnotasse refert: videbunt, inquam, an ob bonam fidem, qua id peregrisse dicitur, concedendum ei sit, ut integrum missarum numerum celebrandum committat, retenta stipendii parte, ea etiam super re, quatenus opus sit, absolutione a censuris impertita.

Expendendæ modo supersunt quæstiones, quæ respiciunt missarum eleemosynas in diaria acquirenda erogatas. Hujusmodi quæstiones considerari possunt vel ex parte sacerdotum qui celebrant, vel ex parte moderatorum et administratorum ephemeridum. Si primo modo considerentur, occurret resolutio, qua hæc sacra Congregatio superiore anno ad sextum dubium prosequuta est, quamque diariorum moderatores in rem suam afferre solent. Dubium erat hujusmodi: *An illicite agant ii, qui pro missis celebratis recipiunt stipendii loco libros vel alias merces, seclusa quavis negotiatione vel turpis lucri specie.* Cui responsum fuit: *Negative.* Si considerentur ex parte moderatorum ephemeridum, præsto erit resolutio quædam S. Pœnitenti-

tiariæ die 6 octobris 1862 ad hoc dubium data :
 « Moderator ejusdam diarii religiosi a S. Pœni-
 « tentiaria postulat, utrum tuta conscientia
 « suum diarium dare possit sacerdotibus ea con-
 « ditione, ut celebrent numerum missarum
 « respondentem pretio, quod ab aliis pro diario
 « solvitur? S. Pœnitentiaria, præfato dubio ma-
 « ture perpenso, respondit : *Affirmative, dum-*
 « *modo missæ celebrentur.* » Ex his resolutioni-
 bus tam qui dant, quam qui accipiunt diaria
 pro missis celebrandis, licite agere videntur.
 Nihilominus si quæstio non in abstracto, sed in
 concreto, ut aiunt, et in particularibus circums-
 tantiis, quas singuli casus offerre solent, con-
 sideretur, nec pauca nec levia dubia suborientur,
 saltem ex parte eorum, qui diaria administrant
 vel moderantur. Nam ex parte sacerdotum, qui
 diariis nomen dant, et loco pecuniæ missas cele-
 brant, si quævis negotiationis vel turpis lucri
 species seclusa sit, vix dubium oriri potest, eos
 licite agere. Quisque enim, missis celebratis,
 eleemosynarum fit dominus, easque in quos vo-
 luerit usus, dummodo honestos, erogare potest :
 hoc quippe cum libere de re sua faciat, jure
 facere videtur. Excipi igitur tantum posset casus,
 quo iidem sacerdotes certo scirent, a diariorum
 moderatoribus negotiationem super eleemosynis
 ipsis initam fuisse : tunc enim indigno mercimo-
 nio cooperarentur. Dixi certo scirent, quia suppo-
 sitio vel præsumptio non sufficeret; nam cum
 nemo præsumendus sit malus, nisi probetur, ini-
 qua hæc in re sanctissima negotiatio non ita
 facile inita a religiosis viris supponenda est,
 prout semper supponere videtur episcopus Cala-
 tanisiadensis, quoties sacerdotibus celebraturis
 non jam ipsum stipendium, sed aliquid aliud
 tribuitur. Licitum enim esse vestes, cibaria, li-
 bros aliasque merces pro eleemosynis missarum
 dare et accipere, omnes concedunt : Reiffenst.
 lib. 5 dec. tit. 3, § 10 *De Simon.* num. 204 seq.
 Ex quo facile patet, quid sentiendum sit de
 ipsius episcopi decreto, quo sacerdotibus suæ diœ-
 cesis non conditionate, quatenus nempe nulla
 negotiationis seu turpis lucri species adesset,
 sed absolute prohibuit, ne pro missis celebratis
 diaria aut libros acciperent. Idque facilius etiam
 dijudicari poterit, si animadvertatur quantæ sa-
 cerdotibus sint utilitati optima diaria, in tanta
 errorum colluvie et impunitate, quando divina
 et humana jura impie impetuntur. Ex iis enim
 errores ipsos simul ac caput extollunt, agnoscere,
 iisque refutandis arma petere possunt, vel saltem
 animum pia lectione pascere et in dies enarratas
 legere res gestas hominum sanctissimorum, qui

in tam infando bello, quod in Ecclesiam exarsit
 et furit, Jesu Christi ejusque religionis causam,
 renovato priorum sæculorum exemplo, ad necem
 usque defendunt, et virtutum omnium splendore
 ad præclara quæque capessenda alliciunt et tra-
 hunt. Quare si eleemosynæ missarum in subsi-
 dium alimonie uniuscujusque sacerdotis ab Ec-
 clesia permittuntur; et si alimonia christianoro-
 rum, et præcipue sacerdotum non in solo pane
 consistat, sed potissimum in spirituali cibo, quo
 mentem pascere ac roborare possint : sufficiens
 ratio non apparet, quare in hunc finem eleemo-
 synæ missarum converti nequeant.

Graviores difficultates sese offerunt ex parte
 moderatorum vel administratorum ephemeridum.
 Certe si fideles missarum stipendia offerentes fa-
 cultatem ipsis facerent, ut eas per sacerdotes
 diariis nomen daturus celebrare possent, dubi-
 tandum non esset, eos licite agere. Offerentium
 enim est præscribere non solum celebrationem,
 sed etiam celebrationis ipsius tempus, locum et
 personas. Facultatem porro concedere, ut per
 alios sacra peragantur, sine limitatione temporis
 vel locorum, ii tantum possunt, qui missas ad-
 ventitias tradunt. Sed non raro accidit, ut ad
 istos diariorum moderatores tradantur etiam
 missæ perpetuæ, atque etiam ex dissitis regioni-
 bus : quo in casu, nisi qui eas fundarunt vel
 legarunt, permiserint ut eæ quovis tempore et
 loco litentur, qui transmittunt, ea facultate om-
 nino carent. Piorum vero fundatorum mens, quo-
 rum plerumque pietas erga aliquod sanctuarium
 vel ecclesiam fertur, nisi expressa fuerit, non est
 facile præsumenda. Ex quibus rebus apparet,
 quantopere dedeceat, ut ipsi diariorum mode-
 ratores, propria auctoritate, cui, quo loco, et quo
 tempore eis placuerit, missas celebrandas com-
 mittant, quasi eleemosynarum sint domini, at-
 que eas pro lubitu erogare valeant.

Magis adhuc improbanda videbitur eorum
 agendi ratio, si consideretur, eos ut petentibus
 satisfacere possint, non parvum quemdam missa-
 rum numerum, sed ingentem earum acervum
 necessario congerere debere, contra mentem
 Benedicti XIV, qui in apostolica constit. quæ
 incipit *Quanta cura*, hujusmodi missarum col-
 lectiones improbat, cum ex iis innumera incom-
 moda evenire possint : inter quæ illud præceteris
 adnotandum, fieri non posse, ut tot obligationi-
 bus susceptis intra breve tempus satisfiat. Quod
 quidem breve tempus si agatur de singulis sacer-
 dotibus manuales missas celebraturis, theologi
 morales communius cum S. Alphonso ad duos
 inenses coarctant : si vero de ecclesiis vel sanc-

tuariis quæ aliis missarum oneribus gravantur, S. hæc Congregatio breve tempus ad mensem circumscribit. Proposito enim sequenti dubio : « Cum in declaratione undecimi dubii impressa « super decretis de celebratione missarum per- « mittatur receptio aliorum onerum missarum « celebrandarum, dummodo infra modicum tem- « pus possit omnibus satisfieri, hodie nonnulli « superiores regulares pro conscientiarum, ut « inquirunt, quiete denuo quærunt, an dictum « modicum tempus celebrandi missas reputetur « tempus duorum vel trium mensium ? Sac. Con- « gregatio die 17 julii 1685 respondit : *Modicum « tempus intelligi infra mensem.* » lib. 16 De- cret. pag. 498.

Nihilo tamen minus, cum piissimi homines quieto animo eam, quam descripsimus, agendi rationem sequuti fuerint et adhuc sequantur ; si omnis turpis lucri et negotiationis species ab ea removeatur, et si aliunde certo constet, missas celebrari, prout fert conditio resolutioni S. Pœnitentiariæ apposita, neque mentem offerentium vel legantium violari, neque celebrationem diutius quam par est proferri, judicabunt EE. VV. utrum ea agendi ratio probanda, an improbanda sit, aut saltem an eisdem ex indulgentia concedendum sit, ut imposterum eamdem rationem sequantur. Quod præstabunt sequentia dirimentes dubia :

I. An, et quomodo annuendum sit episcopi Tarbiensis precibus in casu ? Respond. *Affirmative commonefactis oblatores de translatione, de dilatione celebrationis missarum ac de usu excedentis eleemosynæ, facto verbo cum SSmo.*

II. An et quomodo annuendum sit archiepiscopi Lugdunensis precibus in casu ? R. *Affirmative ad decennium a die, et ad formam præcedentis indulti, et ad mentem. Mens est quod scribatur archiepiscopo ut elapso decennio moneantur oblatores, facto verbo cum SSmo.*

III. An, et quomodo concedenda sit superiori Trapensium provinciæ Bosniacæ sanatio et absolutio quoad præteritum pro missis tam celebratis, quam celebrandis in casu ? R. *Affirmative celebrata una missa cum cantu adstante universa communitate, facto verbo cum SSmo.*

IV. An, et quomodo annuendum sit ejusdem superioris precibus quoad futurum in casu ? R. *Negative, nisi agatur de missis sponte oblatis, monitis oblatores ut in primo dubio, facto verbo cum SSmo.*

V. An, et quomodo sustineatur decretum episcopi Calatanisiadensis absolute prohibens sacerdotibus suæ diœcesis, ne libros vel diaria religiosa

pro missis celebrendis vel celebratis recipiant in casu ? R. *Reformato dubio : An, et quomodo respondendum sit episcopo Calatanisiadensi in casu ? Resp. Negative in omnibus ad utrumque.*

VI. An, et quomodo improbandi sint moderatores vel administratores diariorum religiosorum, qui sacerdotibus missas celebrandas committunt, retento ex earum eleemosynis pretio diariis ipsis respondente in casu ? R. *Negative dummodo nihil detrahatur fundatorum vel oblatores voluntati circa stipendii quantitatem, locum ac tempus celebrationis missarum, exclusa quacunque studiosa collectione eleemosynarum missarum, et docto cui de jure de sequuta missarum celebratione, facto verbo cum SSmo.*

Et quatenus affirmative.

VII. An et quomodo concedenda sit sanatio et absolutio quoad præteritum, et facultas quoad futurum iis religiosarum ephemeridum moderatoribus vel administratoribus qui supplicem ea de re huic S. Cong. libellum dederunt in casu ? R. *Provisum in præcedenti, et attentis peculiaribus circumstantiis pro gratia dilationis non ultra tamen sex menses : facto verbo cum SSmo.*

Ita S. Congregatio Concilii rescripsit die 24 aprilis 1875.

APPENDIX XCIX.

SUPER ELEEMOSYNIS MISSARUM.

De magno eleemosynarum numero qui quotannis colligitur ut unica missa die commemorationis omnium fidelium defunctorum cum cantu celebretur. An et quomodo hujusmodi consuetudo tolerari possit ? Tabella in ecclesia apponenda ut fideles moneantur. — Resolutio S. Congregationis Concilii cum voto consultoris.

ROFFEN IN AMERICA. SUPER ELEEMOSYNIS MISSARUM. Die 13 maii 1876. Reverendissimus episcopus Roffen. in America ad Emum S. Congr. de Propaganda Fide præfectum misit epistolam, qua hæc postulavit : « In plurimis Fœderatorum Statuum Americæ Septentrionalis diœcesibus, et etiam in hac mea Roffensi invaluit consuetudo ut pro unica missa, quæ in die commemorationis omnium fidelium defunctorum cantatur, fideles contribuant pecuniam. Summa autem pecuniæ sic collecta ordinarie tanta est, ut plurium centenarum missarum eleemosynas facile exæquet. Inter eos qui pecuniam hoc modo contribuant, plurimi sunt de quibus dubitari merito possit,

utrum eam hoc modo collaturi forent, si rite edocerentur animabus purgatorii, quas sic juvare intendunt, melius provisum iri, si tot missæ pro iis, licet extra diem commemorationis omnium fidelium defunctorum celebrarentur, quot juxta taxam diœcesanam continentur stipendia in summa totali sic contributa.

« Ut erroneæ fidelium opinioni occurratur, in quibusdam diœcesibus statuto synodali cautum est, ut, nisi singulis annis prævia diligens totius rei explicatio populo fiat, missionariis eam fidelium pecuniam pro unica illa missa accipere non liceat.

« Quare Eminentiam Vestram Rmam enixe ac humillime precor ut pro pace conscientiae meæ ad dubia sequentia respondere dignetur :

« 1. Utrum prædicta consuetudo absolute prohibenda sit. Quod si *Negative*,

« 2. Utrum tolerari possit casu quo quotannis prævia illa diligens totius rei explicatio populo fiat. Quod si *Affirmative*,

« 3. Utrum, si timor sit, ne vel missionarii præviam illam diligentem eamque plenam totius rei explicationem populo præbeant, vel populus eam satis intelligat, Ordinarius istam consuetudinem prohibere possit et missionariis injungere ut pro tota summa contributa intra ipsum mensem novembris tot legantur vel cantentur missæ, quot in ea continentur stipendia pro missis sive lectis sive cantatis. Quod si *Affirmative*,

« 4. Utrum ob rationem, quod missæ illæ intra ipsum mensem novembris legendæ vel cantandæ sint, Ordinarius consuetum missarum sive legendarum sive cantandarum stipendium pro æquo suo arbitrio pro illis missis possit augere.»

Hujusmodi quæstiuncula ad S. V. Ordinem remissa decretum illico fuit: *Per Summaria precum*.

In primis illud est animadvertendum quod agitur de re maximi momenti, circa quam plura statuta sunt a Romanis pontificibus in variis constitutionibus quæ fundamentum habent in iis quæ Tridentini Patres proposuerunt in sess. 22 decret. de observandis et evitandis in celebratione missæ. Siquidem admissa eleemosynæ retributione pro celebratione missarum in subsidium eorum quæ sacerdotibus ad vitæ usum essent necessaria, jam tum ab antiquis temporibus plures abusus irrepserunt ex avaritia illorum qui occasionem exinde sumpserunt turpis lucri et quæstus.

Qua quidem observatione posita profecto non satis tuta apparere videtur illa consuetudo de

qua in allatis precibus fit sermo, vi cujus per unicam missam quæ cantatur in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum impenditur universa illa contributio a Christianis facta quæ constituit summam adeo ingentem ut plurimum centenarum missarum eleemosynas facile exæquet. Atque hoc eo magis quia, quemadmodum in ipsis precibus asseritur, plurimorum contribuentium voluntas huic rei non acquiesceret, saltem in casu quo rite edocerentur animabus in purgatorio existentibus melius provisum iri, si plures missæ etiam extra unicum diem Commemorationis omnium fidelium defunctorum in eorundem suffragium applicarentur, distributa nempe illa pecuniæ summa in plures eleemosynas juxta taxam diœcesanam. Quapropter extra dubitationis aleam videtur positum remedium huic rei esse adhibendum, imo non incongruum videretur saltem ad cautelam exorandum esse SSmum, ut condonare velit quidquid in ea re temere fortassis in antecessum actum fuerit.

Quod autem pertinet ad agendi rationem in futuro servandam sufficiens non videtur cautela illa quæ proposita affertur in quibusdam diœcesibus statuto synodali, ut nempe missionarii singulis annis debeant diligenter fidelibus aperire quod unica illa missa cantatur in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum pro tota illa pecunia quæ contribuitur, et sic et non aliter possint in consuetudine illa perdurare. Ista, inquam, cautela minime sufficiens esse videtur, siquidem per eam non satis consulitur universali omnium de hac re cognitioni, neque etiam in communi episcopi potestate positum censerem, ut per talem manifestationem ipse statuere possit pro eleemosyna unius missæ cantatæ tantam pecuniam sic contributam applicari. Tutior fortasse videretur ratio si perpetuo in templo tabella exponeretur, quæ declararet talem esse usum illius pecuniæ quæ a fidelibus contribuitur quemadmodum in morem esse hic S. Ordo in similibus causis tradit Benedictus XIV Inst. Eccl. 56, n. 14.

Quum autem agatur de considerabili quadam pecuniæ quantitate a fidelibus contributa in eleemosynam unius missæ impendenda, episcoporum conscientiae relinquendum esset, utrum necessitas quædam et Ecclesiæ bonum suadeat hanc agendi rationem sequi vel potius eam pecuniam in plures partes distribuere pro celebratione et applicatione majoris alicujus numeri missarum, prout purgantium animarum utilitas et ipse Ecclesiæ spiritus consulere videtur.

Verumtamen consuetudo in themate cum nota sit conferentibus pecuniam, mihi videretur absolute prohiberi haud posse; præsimitur enim fideles consentire, ut pro tota illa pecunia cantetur unica missa in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, ac proinde æquivalet conventioni. Idque eo vel magis, si quotannis totius rei explicatio populo fieret. Tunc enim ipsam tolerari posse haud ambigerem.

Hac de re nullam introducendam putarem innovationem, quæ fortasse plurimis inconvenientibus occasionem præbere posset, ceu experientia rerum magistra sæpius evenire nos edocet, quando novitatibus fit locus.

Quibus breviter adnotatis EE. VV. videant quid in themate sit præscribendum.

Quare etc.

S. Congregatio Concilii rescripsit : *Dilata et exquiratur votum consultoris*. Die 13 maii 1876.

ROFFEN. IN AMERICA SUPER ELEEMOSYNIS MISSARUM. Die 27 januarii 1877. Supplices inter libellos proposita fuit huiusmodi quæstio in comitiis diei 13 maii 1876, et Patres Emi rescribere censuerunt : *Dilata, et exquiratur votum consultoris*.

Ex qua par erat alacritate, et celeritate jussa S. hujus Ordinis exequi curavi acta ad consultorem transmittens.

Cum itaque nuper præfati consultoris votum ad hanc S. Congregationem pervenerit, typis illud mandare satégi, ut separatim distribui posset EE. VV. Hoc absoluto hodie causam ad trutinam revocare duxi.

Erit igitur sapientiæ et prudentiæ EE. PP. judicare quid precibus sit respondendum.

Quare, etc.

S. Congregatio rescribendum censuit : *Nihil innovetur; tantum apponatur tabella in ecclesia, qua fideles doceantur quod illis ipsis eleemosynie una canitur missa in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum*. Die 27 januarii 1877. »

VOTUM CONSULTORIS. Eminentissimi ac Reverendissimi Patres. Illustrissimus ac reverendissimus secretarius de Propaganda Fide literas accepit ab Exmo episcopo Rofien. Americæ septentrionalis, quibus humiliter exposcebat pro solutione nonnullorum dubiorum, quæ præfatus a secretis purgatissimo Eminentiarum VV. iudicio subiecit enucleanda, suntque :

« In plurimis Fœderatorum Statuum Americæ septentrionalis diœcesibus, et etiam in hac mea Roffensi invaluit consuetudo, ut pro unica missa, quæ in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum cantatur, fideles contribuant pecuniam. Summa autem pecuniæ, sic collecta, ordinarie tanta est, ut plurimum centenarum missarum eleemosynas facile exæquet. Inter eos, qui pecuniam hoc modo contribuant, plurimi sunt, de quibus dubitari merito possit, utrum eam collaturi forent, si rite edocerentur animabus purgatorii, quas sic juvari intendunt, melius provisum iri, si tot missæ pro iis, licet extra diem commemorationis omnium fidelium defunctorum, celebrarentur, quod juxta taxam diœcesanam continentur stipendia in summa totali sic contributa.

« Ut erroneæ fidelium opinioni occurratur, in quibusdam diœcesibus statuto synodali cautum est, ut nisi singulis annis prævia diligens totius rei explicatio populo fiat, missionariis eam fidelium pecuniam pro unica illa missa accipere non liceat.

« Quare Eminentiam V. Rmam enixe ac humillime precor, pro pace conscientiæ meæ, ad dubia sequentia respondere dignetur :

« 1. Utrum prædicta consuetudo absolute prohibenda sit ? Quod si *negative* :

« 2. Utrum tolerari possit casu, quo quotannis prævia illa diligens totius rei explicatio populo fit ? Quod si *affirmative* :

« 3. Utrum, si timor sit, ne vel missionarii præviam illam diligentem, eamque plenam totius rei explicationem populo præbeant, vel populus eam satis intelligat, ordinarius istam consuetudinem prohibere possit, et missionariis injungere, ut pro tota summa contributa intra ipsum mensem novembris tot legantur, vel cantentur missæ, quot in ea continentur stipendia pro missis, sive lectis, sive cantatis ? Quod si *affirmative* :

« 4. Utrum ob rationem, quod missæ illæ intra ipsum mensem novembris legendæ, vel cantandæ sint, ordinarius consuetum missarum sive legendarum, sive cantandarum stipendium pro æquo suo arbitrio pro illis missis possit augere ? »

S. hic Ordo die 4 decembris 1875 decrevit præsentem causam : *Per summaria precum pertractandam*. Deinde sub die 13 maii ejusdem anni respondit : *Dilata, et exquiratur votum consultoris*, quod perhonorificum munus per humanissimam epistolam Exmi ac Rmi Dni hujus S. C. a secretis mihi demandatum fuit.

Ut id recto exequar ordine, in ipso orationis limine nonnullæ mihi videntur præmittendæ observationes. Ut de ejusmodi consuetudine recte judicaretur, nempe an abolenda, vel sustinenda sit, episcopi erat sui muneris nos instruere de conditionibus in quibus missionarii illius regionis versantur: fieri enim potest, quod nonnullis indigeant subsidiis vel pro seipsis, vel pro pauperibus eorum curæ creditis (habent enim missionarii curam animarum) et fideles, qui facultates habent, hasce circumstantias perpendentes, semel in anno talem elargitionem, licet ingentem, eis offerant, quæ elargitio, termino honestiori potius oblatio dicenda sit, quæ juxta cap. *Quia Sacerdotes*, 13, caus. 20, quæst. 2: « Nisi aliter » constet de voluntate et intentione offerentis, « oblationes fieri censentur parochi ratione » curæ animarum, administratione sacramentorum, et aliorum divinorum; » atqui in themate constat voluntatem offerentium esse, ut una tantum cantetur missa, ut episcopus ipse fatetur, in die commemorationis omnium fidelium defunctorum; ergo conventio, quæ inter dantes et accipientes intercedit est, ut uno sacro tantum in die dicta adimpleatur.

Neque talis consuetudo in una tantum provincia, vel diœcesi inolevit; sed in pluribus Fœderatorum Statuum Americæ septentrionalis diœcesibus; unde est quod cæteri episcopi illarum diœcesium ne verbum quidem unquam fecerunt, neque per literas, neque in relatione status suarum ecclesiarum? Causa hujus silentii fortasse fuit, quia ipsi perpendebant rationes a nobis mox relatas. Neque dubitandum est, quod res ista ad eorum aures non pervenisset; quinimo optime sciebant hanc consuetudinem; ita ut quibusdam in diœcesibus statuto synodali cautum fuerit, ut « nisi singulis annis prævia diligens totius rei » explicatio populo fiat, missionariis eam fidelium pecuniam pro unica illa missa accipere « non liceat. » Ex qua cautela tria veluti ex suo prono alveo liquido fluunt. Primum quod episcopi consuetudinem in casu haud ignorabant. Secundum quod ipsi in tutum ponere voluerunt voluntatem et intentionem, scientiamque offerentium. Tertium demum quod missionarii in illa praxi confirmarentur potius, quam ab illa recederent; id quod semper comprobaverat eventus. Jam vero in his circumstantiis, ita nihilo minus episcopos se gerere, non videntur præcise tolerare: sed aliquo vero modo dictam consuetudinem fovere.

Præterea supplicans episcopus in mox expositis dubiis in tantum dubitat, in quantum nos

quoque in dubitationem adduceret. Revera ad secundum dubium ait: « Utrum tolerari possit » (consuetudo) casu quo quotannis prævia illa « diligens totius rei explicatio populo fiat? » Deinde ad tertium dubitat an missionarii diligentem, et plenam totius rei explicationem populo præbeant? Tandem ad aliud confugit dubium, nempe: « An populus eam satis intelligat? » Sed mirum certe videtur, quod populi illarum diœcesium omnes sint Minerva crassiores, ut non intelligant quidquid missionarii singulis annis publice loquentes, de re haud sane difficili, explicant. Pronius idcirco præsumendum fore censerem illam esse eorum intentionem, et voluntatem, idest pro unico sacrificio die assignato pecuniam offerre. Perbelle ait Rota decis. 37, part. 5, tom. 1, n. 13, Recent. ibi: « De primo » ad ultimum in materia oblationum attendenda « est legitima locorum consuetudo, et mens, seu » voluntas offerentium. » Barbos. *de offic. et potest. parochi*, part. 3, cap. 24, num. 31, et *Juris Eccl. univers.* cap. 23, num. 31.

Quibus præjactis observationibus, ad præsentem accedam controversiam, id est consuetudo in themate est ne sustinenda, vel abroganda, aut potius temperanda?

Consuetudo de qua loquimur ab auctoribus, ut vos probe scitis, definitur ipsemet communiter repetitus usus, seu frequentatio actuum alicujus populi, seu communitatis sine obligatione, ceu docet Jacobus Lalande in *Prolegomen.* ad tit. decretal. de Decim. relatus, in Vol. 4 Novi Thesauri Meermanni, ibi: « Oblationes sui natura voluntariam omnino præstationem continent, et in christianismi cunabulis tales institutæ fuerunt, ut donantium arbitrio, et liberalitati relinquerentur... Et huic sententiæ convenit id, quod vulgo dicitur, præscriptione non acquiri ea, quæ sunt meræ voluntatis, nec spontaneis actibus, quasi possessionem induci. » Loquor ex parte offerentium. Attamen juxta Text. in cap. *Omni christianus*, 69, distin. 1, de consecr., et cap. *Ad Apostolicam*, 12, de simonia, ubi laudabiles consuetudines aliquid dandi, et offerendi ex devotione fidelium introductæ præcipiuntur observari, ceu cum S. Thoma, 22, quæst. 86, art. 1, docent Barbos. loc. cit. num. 10, Reinff. lib. 3 decretal. tit. 30, num. 183, et alii passim.

Consuetudo in casu stricto jure loquendo nullam injustitiam, nullamque injuriam continet; namque quoties inter utramque partem dolus, aut circumventio non intercedit, omne pactum justum et licitum est; quia per jus unusquisque rei, aut pecuniæ suæ dominus est, et potest eam

vendere, destruere, donare, elargiri cui vult, dummodo tamen a lege non prohibeatur: atqui in præsentī controversia nulla extat lex neque civilis, neque ecclesiastica, quæ ejusmodi spontaneam vetet elargitionem; agitur enim, quod majus est, ad piam causam; ergo in hac parte censerem continuandam esse ejusmodi consuetudinem, modo quo inferius dicam. Non enim agitur de re prorsus ignorata a piis benefactoribus, sed eis per missionarios singulis annis explicata publice, probe nota, quibus proinde nulla fieri dicitur injuria, neque aliquod inferri præjudicium, ceu in punctualibus terminis nostri casus observant Marchin. *De sacramen. ord.* lib. 3, part. 2, cap. 16, num. 4, et Tambur. in *Method. celebr. miss.* lib. 3, cap. 1, de stipend. mis. § 3, num. 8, fol. 465. Observantes in istis terminis, offerentes eleemosynas non esse invitos, quod prohibitum est in decretis dd. Summ. Pontificum, juxta verba illa Tamburini: « Rogas, quod si aliqui etc. dent singuli integra stipendia, et contenti unica missa, licebit ne sacerdoti illi acquiescere? Respondeo cum Marchino etc. Licebit, quia volenti non fit injuria. Instas: At id S. Congreg. petit? Respondeo: S. Cong. supponit, offerentes eleemosynas esse invitos. Cæterum si consentiant, erit perinde ac si ex mere liberalitate pinguem eleemosynam elargiantur. » Et concordat P. Thom. a Jesu in libro, cui titulus *de Convers. omn. Gent.* lib. 7, cap. 5, § 3, ibi: « Quia scienti, et volenti non fit injuria, » ibique citat., et seq. Paludan. in 4 dist. 45, quæst. 2, Sylvester. in Summ. Verb. *Miss.* 1, cap. 10, et D. Antonin. in Summa, part. 1. tit. 10, cap. 2, § 4. Fagnan. in 3 part. decretal. de sepult. cap. *Fraternitatem*, num. 88, ibi: « Quilibet potest cedere juri suo consentiendo, ut missa non dicatur pro se solo, sed pro se, et aliis simul; et talis cessio licet expresse non fiat in casu proposito, tamen rationabiliter intelligenda est fieri implicite non solum in animo ejus, qui se obligat, sed etiam illius, cui fit obligatio si bene noverit consuetudinem Ecclesiæ. » In themate porro non solum implicite fideles contribuunt pecuniam, sed quod fortius est, explicite intendunt, ut die assignata, una tantum cantetur missa pro animabus in purgatorio detentis. Hac in contributione igitur cum nulla appareat injustitia, injuria nulla, censerem cum aliquo temperamento, quod in calce apponam, consuetudinem in casu non esse abrogandam. Revera opus esset in hac parte januam aperiri insigni novitati, contra uniformem sensum omnium theologorum ac canonistarum, sequentium in hac parte tex-

tum litteralem in cap. *Quod dilectio*, de consanguin. et affinit., nec non multas SS. Patrum auctoritates, inter quas celebre dictum S. Augustini, in epist. 182, cap. 5, ibi: « Ipsa mutatio « consuetudinis, etiam quæ adjuvat utilitate, « novitate perturbat. » Et concordat D. Joann. Chrysostomus in epist. 1 ad Corinth. homil. 7 inter ejus opera Parisiis impressa an. 1581, tomo 4, fol. 342, ibi: « Nihil enim adeo conturbat « animum, etiam fiat ob aliquod utile, uti innovare, et peregrinum ac externum aliquid « facere. » Quem sequitur Rota decis. 19 in fin. apud Antonell. *de Juribus cleric.* Accedit praxis in hac parte omnium S. Congr., in quibus non adest frequentius rescriptum, quam servetur solitum, ut est notorium, et notat card. De Luca in Relat. Cur. Forens. disc. 17, n. 12.

Haud me fugit S. Conc. Trid. (sess. 22) decretum edidisse de observandis, et evitandis in celebratione missæ, quo injunxit episcopis, ut de medio tollerent, quidquid avaritia contra reverentiam sacrificii missæ induxit, utque in primis « cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, et quidquid pro missis novis celebrandis datur, nec non importunas, atque illiberales eleemosynarum exactiones potius quam postulationes, aliaque hujusmodi, quæ a simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, omnino prohibeant. Et S. hæc Congregatio quæ non modo ad explicandam Tridentinam synodum instituta fuit; sed etiam ut Ecclesiæ disciplinam per universum orbem integre sancteque tueretur, sapienti consilio episcoporum arbitrio commisit præfinire quantitatem eleemosynæ pro singulis missis, sacerdotibus erogandæ, quia non potest hac in re certa et universalis regula, ubique custodienda, statui, cum alibi major, alibi minor ea esse debeat, habito respectu ad locorum et temporum circumstantias, et præcipue ad annonæ penuriam, vel copiam: cui taxationi stare debent et regulares et sæculares. Animadvertendum tamen veluti per transennam, mihi videtur, dum S. hæc Congregatio commisit episcopis missarum eleemosynam in genere constituere; non vero concessit in hac vel illa speciali circumstantia suo arbitrio stipendium augere, ceu in quarto dubio exposuit episcopus Roffen.

Profecto non prohibentur per hanc taxationem sacerdotes pinguiorem eleemosynam a sponte dantibus accipere, sicut ait doctissimus Bened. XIV (*de Synod. diæc.* lib. 5, cap. 9, n. 2): « Nec regulares tamen, nec sæculares prohibentur inferiorem stipem a sponte dantibus accipere, dummodo absit dolus, et quodcumque pactum,

etiam implicitum; quod docuerunt Suarez, tom. 3, in 3 part. disput. 83, art. 5, sect. 2, concl. 1, Card. de Lago, *Respons. moral.* lib. 3, dub. 18, Zerol. in *Prax. Episcop.* part. 1, verb. *Missa*; resolvit. Quod si homines divites majus stipendium, quam lex, aut consuetudo præscribit, gratis et spontanee darent sacerdoti, illud legitime posset accipere sacerdos. » Ita tenuit S. hic Ordo in...16 januarii 1646 lib. 18 decretor. pag. 575, a tergo, qui interrogatus: « An possit episcopus prohibere sub pœna censurarum laicis, ne pinguius stipendium taxæ solvant sacerdotibus tam secularibus quam regularibus missam celebrantibus, et quod iidem sacerdotes illud acceptare non possint, etiam a sponte dantibus: » respondit: *Prohibere non posse.*

Ast sub silentio præterire nequeo in themate haud agi de moderatō pinguiori stipendio; sed de ingenti summa, quæ plurium centenarum missarum eleemosynas facile exæquet, quæque licet sponte ab offerentibus, et ad finem supra relatum oblata, tamen excedens est reputanda. Apprime ait laudatus Bened. XIV *de Sacrif. missæ*, lib. 3, cap. 22, num. 4, excogitans varias authorum hac super re sententias, ibi: « Incredibilis librorum copia in vulgus emanavit, quibus variæ de Theologia morali quæstiones adducebantur. In illis autem dirimendis causa potissima omissa fuit, ob quam S. M. Ecclesia pro missæ sacrificio stipendium permittit, nempe ut sacerdotes ad vitam sustentandam aliquod ex stipendio levamen suscipiant, non vero ut divitiis cumulentur; ideoque sordidos quæstus augeri Ecclesia semper improbavit. »

Ex hactenus hinc et inde disputatis, mea quidem sententia videtur concludi rationabiliter posse, consuetudinem in casu non esse abrogandam, quia ex una parte perspecta, neque injustitiam, neque injuriam redolet; sed æquitatem quadam temperandam, quia summa a benefactoribus oblata excessiva jure meritoque dici potest. Et quod magis argumentum præbet, quod non omnes contribuentes pecuniam recte sciant, intendantque pro uno tantum sacrificio eam elargiri. Et sicut æquitas est admirabile quoddam temperamentum, quod ex perfecta ratione omnia moderatur: hinc ut res tota ponatur in tuto, quod ad omnium notitiam plene perveniat, injungerem, ut tabella poneretur in loco patentiori ecclesiæ, in qua expressum sit: « Sciant fideles

S. Thom. — Tom. VIII.

« cum officio defunctorum, et singuli sacerdotes
« applicabunt pro omnibus animabus in purgatorio detentis missam lectam quotidie per totam eandem octavam juxta intentionem contribuentium. » Hoc adhibito temperamento putarem non nimiam admirationem oriri posse in populos, quia servaretur consuetudo, meliorique modo suffragari defunctos, et missionarios in conscientia tutiores iri: injuncta missionariis præfatæ tabellæ observantia.

Interim, saltem ad cautelam, summo pontifici verbum facere, ut dignaretur per sanatoriam condonare si quidquam anteacto tempore temere commissum, aut omissum fuerit.

Episcopo tandem exponenti dubia responderem:

Ad 1: *Consuetudinem in casu ita attemperatam, esse sustinendam.*

Ad 2, 3 et 4: *Provisum in primo.*

Ita censeo, simul judicium hoc meum Emis PP. ex animo, et sincere submittere.

Dabam ex ædibus parochialibus SS. Fabiani et Sebastiani MM. die 23 septembris 1876.

Fr. SECUNDIANUS PERAZZINI
a Corneto, Consultor.

APPENDIX C.

DE ONANISMO.

Quid sit onanismus. Est gravissimum peccatum contra naturam. — Onanismus nocet familiæ. — Nocet societati civili et Ecclesiæ. — De ignorantia circa onanismi peccatum. — De modo quo confessarius se gerere debet erga onanistas. — De modo quo conjuges se gerere debent. — Epilogus. (Excerpta ex dissertatione R. P. Nardi, sacerdotis regularis et S. Theologiæ lectoris. — Tolosæ, apud E. Privat. Parisiis, Victor Palmé).

DE ONANISMO CONJUGALI.

Carissime Frater,

Maximo cordis mei gaudio ex tuis acceptis epistolis rescivi, Te extremam manum posuisse cuidam tuo opusculo, in quo de *Onanismo conjugali* disseris. Quamvis mei ingenii non sit de eo proferre judicium, ex iis tamen, de quibus me benigne hac de re participem fecisti, mihi dubium non est opus a te elaboratum Ecclesiæ et societati, hisce maxime temporibus, magnopere profuturum, si typis illud mandandi tandem consilium cœperis.

Eia igitur, amantissime Frater, perge impavide quo cœpisti, opusculum formis excude: ut gloriæ Dei

et animarum saluti bene vertat, ego suppliciter deprecabor. Vale.

Dabam Leonissæ die 8 aprilis, anno 1876.

Dominicus Nardi, Parochus.

AUCTOR AD LECTOREM.

Notum atque manifestum tibi est, humanissime Lector, onanismum esse terribilem ætatis nostræ plagam. Sæculis anteactis illud vitium inter christianos ne quidem nominabatur, aut saltem longe lateque diffusum non erat; sed hac nostra tempestate ubique radices agit, serpit in dies latius, et tamquam pestiferus morbus totam suo veneno societatem inficit. Ad hujusmodi infestissimi vitii larvam detegendam, illudque insectandum non defuerunt equidem illustres Theologi, ut Bouvier, Gury etc., qui non modo onanismum esse magnum facinus affirmarunt; sed etiam optima monita confessariis tradidere, efficacissimaque remedia conjugibus onanistis præscripsere. Verumtamen, quum animadvertissem Theologorum existisse neminem, qui integram hac de re tractationem edidisset, non parvæ utilitatis, vel etiam necessitatis mihi esse videbatur, ut præsens materia fusiori calamo exponeretur atque evolveretur; idcirco, non in mea tenuitate, sed in solo Dei auxilio confidens, huic operi manus admoveere cœpi; omnes auctores, quos ad manus habere potui, consului, et quidquid ad rem faciens in eis repereram, scriptis meis inserere sedulo studui. Sed præsertim semper præ oculis habui S. Sedis judicia atque SS. Congregationum responsiones circa onanismum editas.

« Quæ cum ita se habeant » utar verbis S. Hieronimi, « obsecro te, lector, ne laborem meum reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert unusquisque quod potest: alii aurum, argentum, et lapides pretiosos: alii byssum et purpuram, et coccum offerunt, et hyacinthum; nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles et caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibilia nostra magis necessaria judicat. Unde et tota illa Tabernaculi pulchritudo, et per singulas species, Ecclesiæ præsentis, futuræque distinctio, pellibus tegitur et ciliciis, ardoremque solis, et injuriam imbrium ea, quæ viliora sunt prohibent. »

(Prolog. Galeat.)

I.

1. Onanismus nomen suum ab Ona, secundo filio patriarchæ Judæ (1), sortitur, et secundam etymologiam nominis *populi dolorem aut mærorem* significat, quia Onan hebraice idem est ac populi dolor seu mæror (2).

(1) Genes. C. 38. 4.

(2) Cornelius a Lapide. *Commen. in Genes. c. 38. V. 7.* — Hugo de S. Charo, cardin. in *Gene. — Dictionnaire de Philologie sacrée. V. Onan.*

Secundum vero rei significationem generatim definitur: *voluntaria seminis effusio*. Onanismus, ita sumptus, a mollitiei peccato nullo modo differt, quia tum in mollitie, tum in onanismo, voluntaria ejaculatio, seu emissio seminis, ad generationem ordinati, locum habet.

Proprie autem onanismus definitur: *effusio seminis extra vas per voluntariam et violentam copulæ interruptionem ad generationem impediendam*.

Ex quo patet inter mollitiem et onanismum magnum adesse discrimen et unum ab alio specie differre; nam in mollitie seu in pollutione non adest proprie et de se affectus ad sexum; e contra in onanismo, quum absque concubitu fieri nequeat, prædictus affectus semper reperitur (1). Immo si de copula maritali agatur, etiam conjugum jus læditur. (n. 17, 18.)

2. Onanismus dividitur in conjugalem et extraconjugalem. Hic inter solutos, ille inter conjuges habetur. Uterque autem est gravissimum atque detestabile peccatum, tum a naturæ legibus, tum a divino jure reprobatur.

II.

ONANISMUS IN SE CONSIDERATUS EST ATROX SCELUS CONTRA NATURAM.

3. Probatur 1º ex Scriptura: nam onanismus, ut superius affirmavimus, mollitiei peccato assimilari potest, quia præter propriam malitiam, continet etiam veram et totam malitiam illius; sed Apostolus Paulus mortem pœnasque æternas his minatur, qui turpia patiuntur, qui seipsos per seminis effusionem fœdant. Scribens enim ad Corinthios ait: « Neque molles... possidebunt regnum Dei (2). » Et in epistola ad Galatas carnis opera damnat: scilicet immunditiam seu mollitiem, impudicitiam, etc., simulque protestatur eos, qui talia agunt, vitam æternam consequi non posse: « Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia... qui talia agunt regnum Dei non consequentur (3). » Igitur si mollities a D. Paulo inter graviora peccata recensetur, necessario est admittendum quod onanismus, qui eandem malitiam habet, gravissimum peccatum sit.

Sed id clarius patet ex verbis depromptis ex Geneseos libro; ibi enim, cap. 38, legitur quod Onan, *introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terra*; id est quod in actu matrimo-

(1) Salmanticenses, *Tract. 26. c. 7. n. 9, 10.* — S. Alpho. lib. 3. n. 467.

(2) Epist. 1. C. 6. V. 10.

(3) C. 5. V. 19.

nii se retrahens, semen extra vas effundebat, ut generationem impediret. Idem peccatum Her quoque fratrem suum primogenitum admisisse tam Hebræi quam Christiani uno ore fatentur. « Di-
« verso tamen fine : Her ne puerperia et lactatio
« liberorum de pulchritudine conjugis, quam
« deperibat, quidquam decerperet ; Onan, ne
« fratri suo filios gigneret ; in hoc invidia, in
« illo libido dominabatur, uterque scelus immane
« admittebat (1). » Ideoque ambo a Deo fuerunt percussi ; et quam plaga ? plaga terribili et insolita, nempe morte immatura, quæ certe, præsertim pro Hebræis, acerba pœna erat ; et a quonam inflicta ? ab ipsi Deo : *percussit eum Dominus*. Quæ omnia manifeste probant eos magnum atque atrox scelus perpetrasse. Aliunde ipsum divinum eloquium clare hoc ostendit per illa emphatica verba *quod rem detestabilem faceret*.

4. Sed, dices, Her et Onan occisi fuerunt non propter actum incompletum, præcise sump- tum, sed propter alia prava motiva, nempe ob libidinem unius et invidiam alterius, vel ob violationem illius legis quæ apud Hebræos præciebat, ut, si unus ex fratribus moreretur absque liberis, superstes uxori defuncti nuberet, semenque fratris suscicaret (2).

Respondeo : Pœna a Deo inflicta et illa gravis S. Scripturæ improbatio ad seminis effusionem extra vas omnino est referenda (3) ; tum quia ita ex toto contextu constat ; tum quia SS. Patres et Doctores, qui rem maturius perpenderunt, ita interpretati sunt. Insuper onanismi peccatum est scelus contra naturam, ut infra demonstrabimus, atque idcirco gravius libidinis, invidiæque peccato, a duobus fratribus commisso. Denique si admittatur quod Onan ob supradictæ legis violationem interemptus fuerit ; nullo modo explicari potest cur Deus Her, qui talem legem non violaverat, eodem modo, eademque pœna puniverit.

5. Probatur 2º ex iudicio et testimonio Ecclesiæ. Primo ex propositione damnata ab Innocentio XI, quæ sic habet : « Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non
« interdixisset, sæpe esset bona et aliquando
« obligatoria sub mortali. » Ex quo deducitur mollitiem non esse tantum malam, quia Deus eam prohibet ; sed Deus eam prohibet, quia est contra naturam et intrinsece mala. A pari ergo

onanismus prohibetur, quia est intrinsece malus et contra naturam.

Secundo, quæsitum fuit a S. Congre. S. Officii qua nota theologica digna esset sequens propositio, nimirum : « *Probabile est istum matrimonii usum (seu actum incompletum) non esse prohibitum de jure naturali.* » Et S. Congre. die 21 maii 1851, respondit : *Propositionem esse scandalosam, erroneam et alias implicite damnatam ab Innocentio XI, propositione 49 (ut supra).*

Eadem S. Congre., proposito dubio : An usus imperfectus matrimonii, sive onanistice, sive sodomistice fiat, prout in casu, sit licitus ? » Respondit, die 19 aprilis 1853 : *Negative. Est enim intrinsece malus.*

6. Probatur 3º Doctorum auctoritate. Sancti Patres et Ecclesiæ Doctores, nec non Theologi omnes, sive implicite, sive explicite onanismum, tanquam gravissimum peccatum contra naturam semper damnavere atque repro- baverunt. Nos, ne in longum habeamus, quosdam tantum ex celebrioribus in medium afferemus.

S. Augustinus inquit : « Illicite et turpiter
« etiam cum legitima uxore concumbitur, ubi
« prolis conceptio devitatur. Quod faciebat Onan
« filius Judæ et occidit illum propter hoc
« Deus (1). »

S. Thomas ait : « Peccatum luxuriæ duplici-
« ter habet inordinationem : uno quidem modo
« ex parte concupiscentiæ, et talis inordinatio
« non facit semper peccatum mortale ; alio modo
« ex parte ipsius actus, qui de se est inordinatus,
« et sic semper est peccatum mortale... Est au-
« tem actus luxuriæ inordinatus, aut ex hoc
« quod non potest sequi ex actu generatio prolis
« et sic est *vitium contra naturam* (2). »

S. Bonaventura dicit : « Si semen extra vas
« naturale voluntarie emittatur, habet rationem
« mortalis peccati, quod etiam *contra naturam*
« est (3). »

Patres concilii Pictaviensis, anno 1868 cele- brati, loquendo de onanismi flagitio, sic aiebant : « Rem vero quam Scriptura *detestabilem* simpli-
« citer et absolute declarat, utpote juri natu-
« rali omnino adversantem, indesinenter repro-
« bavit christiana religio, totisque viribus de
« medio societatis humanæ tollere nitendum
« est (4). »

Bossuet, quærens quodnam peccatum a conju-

(1) Menochius *Commen. in Genes.* c. 38.

(2) Deuter. 25. V. 5.

(3) Bouvier, *supple. ad tracta. matrim. Quæst. 2, C. 1, art. 3, § 4.*

(1) *De conjugis adulterinis.* lib. 2, c. 12.

(2) *Quæstione 15. De malo,* art. 3.

(3) *In speculo animæ,* c. 3.

(4) C. G. n. 7.

gibus in matrimonii usu vitandum sit respondit :
 « C'est d'éviter d'avoir des enfants ; ce qui est un
 « crime abominable (1). »

Immo ipsi gentiles, solo naturali lumine ducti, humani seminis effusionem esse contra finem et naturæ ordinem non obscure agnovere ; ideo Martialis poeta, hoc grave scelus in Pontico carpens, ait :

« Ipsam crede naturam dicere rerum,
 « Istud, quod digitis, Pontice, perdis, homo est. »

7. — Probatur 4° ratione :

1° Onanismus est peccatum. Etenim, quælibet inordinatio circa ea, quæ sunt necessaria, est mala et vitiosa; quia, juxta D. Thomam: «Quanto
 « aliquid est magis necessarium, tanto magis
 « oportet ut circa illud rationis ordo servetur(2).» Atqui venereorum usus ad bonum commune seu ad propagationem generis humani est valde necessarius, ut in articulo tertio demonstrabimus. Ergo inordinatus venereorum usus, seu ille usus, qui nec modum, nec rationis ordinem servat, malus atque vitiosus est. Sed talis est onanismus : ergo est malus et vitiosus.

2° Onanismus est peccatum contra naturam.

Vitium luxuriæ ex D. Thoma dupliciter contra naturam esse potest; vel quia rectæ rationi repugnat, et hoc omni luxuriæ vitio, immo omni peccato est commune, ut per se patet; vel quia etiam est *contra naturalem* actus venerei *modum et ordinem*, qui ad genus humanum propagandum omnino et tantummodo ordinatus est; et ob hanc specialem deformitatem, quæ in ipso actu venereo, seu in venereorum usu occurrit, proprie dicitur *vitium contra naturam*.

En verba S. Doctoris : « Dicendum quot sicut
 « supra dictum est ibi est determinata luxuriæ
 « species, ubi specialis ratio deformitatis occur-
 « rit, quæ facit indecentem actum venereum :
 « quod quidem potest esse dupliciter : uno qui-
 « dem modo, quia repugnat rationi rectæ : quod
 « est commune in omni vitio luxuriæ : alio modo,
 « quia etiam super hoc repugnat ipsi ordini
 « naturali venerei actus, qui convenit hu-
 « manæ speciei, quod dicitur *vitium contra na-
 « turam* (3). »

Atqui onanismus non modo est contra rectæ rationis dictamen, sed etiam modo et ordini naturali actus venerei repugnat. Et re quidem vera, actus venereus ad hoc solum naturaliter ordina-

tur, ut humana species propagari queat, ideoque eo modo et ordine concumbendum est, quo prolis generatio fiat possibilis; sed onanista, qui copulam inceptam violenter interruptit, semenque extra vas impie effundit, ordinem a natura pro generatione præscriptum minime servat; ergo onanismus est scelus contra naturam.

3° Onanismus est peccatum omnium gravissimum inter species luxuriæ.

Illud peccatum in genere luxuriæ est gravissimum atque turpissimum, quod est contra rationis principia ex quibus omnia alia pendent, quia sicut in speculativis error circa prima principia, naturaliter indita, est gravissimus, turpissimusque, ita in agendis non minus gravissimum et turpissimum est peccatum, quod principiis ab ipsa natura determinatis, repugnat : et horum ratio est, *quia in quolibet genere pessima est corruptio principii*.

Sed peccatum contra naturam ea principia quæ a natura circa usum venereorum constituta et determinata sunt, transgreditur : ergo peccatum contra naturam est gravissimum et turpissimum in genere luxuriæ. Ergo onanismus est peccatum omnium gravissimum.

Audiamus D. Thomam, qui prædictam rationem perbelle evolvens, ait : « Dicendum, quod
 « in quolibet genere pessima est principii corrup-
 « tio, ex quo alia dependent. Principia autem
 « rationis, sunt ea, quæ sunt secundum naturam.
 « Nam ratio, præsuppositis his quæ sunt a na-
 « tura determinata, disponit alia secundum quod
 « convenit. Et hoc apparet tam in speculativis
 « quam in practicis. Et ideo sicut in speculati-
 « vis error circa ea quorum cognitio est homini
 « naturaliter indita, est gravissimus et turpis-
 « simus; ita in agendis, agere contra ea quæ
 « sunt secundum naturam determinata, est gra-
 « vissimum et turpissimum. Quia ergo in vitiis
 « quæ sunt contra naturam, transgreditur homo
 « id quod est secundum naturam determi-
 « natum circa usum venereorum; inde est quod
 « in tali materia hoc peccatum est gravissi-
 « mum (1). »

Confirmatur auctoritate D. Pauli, qui in Epistola ad Romanos (2) vocat peccata contra naturam *passiones ignominie*, quia ob earum fœditatem nomine digna non sunt. Ita explicat D. Thomas, qui ait : « Vocantur autem *passiones*
 « *ignominie*, quia non sunt nomine digna juxta

(1) Catéchisme du diocèse de Meaux. Instruction sur le sacrement du mariage.

(2) 2, 2, Quæst. 153, art. 3.

(3) 2, 2°, Quæst. 154, art. 11.

(1) 2, 2, Quæst. 154, art. 12.

(2) C. 1. V. 26.

« illud ad Ephesios, 5 : *Quæ aguntur in occulto*
 « *ab eis turpe est dicere.* Si enim peccata carnis
 « communiter exprobrabilia sunt, quia per ea
 « homo deducitur ad id quod est bestiale in
 « homine, multo magis peccatum contra na-
 « turam, per quod homo etiam a natura bes-
 « tiali decidit, unde Oseæ, 4, dicitur : *Gloriam*
 « *eorum in ignominiam commutabo.* (1). ».

III.

ONANISMUS NOCET DOMESTICÆ SOCIETATI SEU FAMILIÆ.

8. Sub nomine *familiæ* seu *societatis domesticæ* veniunt non solum ipsi conjuges, quatenus sub eodem iugo sunt conjuncti, sed etiam filii, qui ab ipsis gignuntur atque dependent. Fundamentum autem et vera ratio essendi prædictæ societatis ab ipso matrimonio repetenda est; per illud enim vir et mulier inseparabiliter uniuntur, ac mutuo adjuvantur; per illud proles juxta leges a summo Conditorum statutis gignitur atque educatur.

Si ergo matrimonium est fundamentum et vera ratio domesticæ societatis, seu familiæ, sequitur quod quidquid conjugii proprietatibus et bonis opponitur aut repugnat, sine dubio damnum ipsi familiæ afferre debeat. Sed onanismus repugnat bonis matrimonii: ergo et ipsi domesticæ societati.

Primum et maximum matrimonii bonum est filiorum procreatio. Sed onanista, qui studiose semen humanum, ne prolem generet, disperdit, nonne principalem conjugii finem a Creatore intentum pessundat? nonne leges, quibus matrimonium moderatur, et regitur, perfringit, et naturæ prolem poscentis, linguam occludit? Ergo onanismus societati domesticæ graviter nocet.

9. Attamen, ut melius hujus conclusionis magnitudo perpendatur, ejusque veritas clarius eluceat, prædictum matrimonii bonum, de quo jam pauca generaliter degustavimus, ad tria opus est reducere; ad bonum scilicet conjugum, ad bonum ipsius prolis, ad bonum societatis, seu ostendere opus est quod numerosæ prolis procreatio sit bona atque utilis: 1° ipsis parentibus; 2° ipsis filiis; 3° ipsi societati. De hoc ultimo in tertio articulo agemus. Ad alia duo dilucidanda manum statim admovemus.

10. Proles est bona et utilis ipsis parentibus. 1° Constat ex Christi verbis, qui ait: « Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora ejus: cum autem peperit puerum, jam non

« meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. » Nimirum: mulier cum parit tristitiam habet ob magnum laborem, acerbissimosque dolores, quos patitur: cum autem luci ediderit infantulum, jam non meminit dolorum suorum, sed lætatur. Et revera lætantur parentes gaudio inenarrabili, quia puer, quem genuerunt, est parentum imago et quodam modo eorum pars; lætantur, quia per hominem, qui ab eis natus est, eorum stirps ac familia propagatur; lætantur, quia ille homo honor atque decor familiæ erit et non leve præsidium parentibus præstabit; lætantur tandem parentes gaudio inenarrabili, quia superstites relinquunt, ut post mortem in eis vivere possint.

2° Insuper numerosa proles est magnum Dei donum. Patet ex Div. Aug., qui dicit: « Multiplicatio terrenæ generationis, secundum primam naturæ nostræ benedictionem, quam audivimus: *crescite et multiplicamini, et implete terram et dominamini ejus*.... Ista plane multiplicatio fructuosa est et non venit nisi de benedictione Domini (1). »

Confirmatur dictis et exemplis sanctorum virorum ac mulierum, qui a Deo prolem expectabant ac de ea tanquam de maximo beneficio lætabantur.

Igitur conjuges onanistæ, semen effundendo, uberi benedictione divina, aliisque bonis ex proli generatione provenientius, se privant.

11. Sed, dices, quædam uxores onanistæ velent quidem prolem procreare, sed ob multas graviditatis molestias, ob acutos partus dolores, ob gravia educationis incommoda deterritæ, infœcundas esse malunt quam mala illa tolerare. Resp. Imo ex hoc ipso quod prolis generatio sit nimis molesta atque laboriosa, conjuges forti animo omnia perferre, ut filios gignant, debent; quia res quo magis est difficilis et laboriosa, eo magis est bona et utilis.

Præterea, postquam homini dictum fuit: « *Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ* (2), » nullum in hoc mundo opus sine labore, aut periculis agredi, perficique potest; nil boni in humanis quis frui potest, quin angustiis et mœroribus permixtum sit.

Res quum ita se habeat, oportet ut conjuges pro amore Dei patienter curas, ærumnasque perferant, quæ filiorum procreationi educationique sunt conjunctæ.

(1) Loco citato.

(2) Genes. c. 3. V. 17.

12. 3° Procreatio prolis est bona ipsis filiis.

Procreatio est bona ipsis filiis, quia per eam vitam obtinent. Vita autem trifariam distinguitur, alia scilicet temporalis, alia spiritualis, alia æterna, seu vita naturæ, vita gratiæ, vita gloriæ. Hæc triplex vita per illa verba Geneseos significatur: « *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram* (1). » Homo est imago Dei, quia intellectu et voluntate pollet: En vita temporalis, seu naturalis. Est imago Dei, quia est justificatus et constitutus in gratia: En vita gratiæ. Est imago Dei, quia homo constituitur in gloria, ubi illa imago perficitur et consolidatur: En vita æterna. Quod unaquæque vita, sive sit temporalis, sive spiritualis, sive æterna, maximum sit bonum et alia aliis excellentior in dubium revocari nequit.

Accidit aliquando quod conjuges onanistæ, licet sibi filios in suo perdere semine proponant, omniaque propter hoc adhibeant media, non valent tamen fœtus conceptionem impedire. Sed etiam in hoc casu filiis graviter nocent; quia cum in actu copulæ seminationem cohibeant et major quantitas seminis extra vas effundatur, natura nequit expedite agere et opus defectu aliquo seu vitio non caret. Et revera experientia nos docemur hos filios, ita genitos, saltem ordinarie, tenues, infirmos atque imbecilles esse. Ita etiam sentiunt Eccl. et Illustri. D. D. Antonius Claret, Archi. de Cuba (2) et P. Debreyne, qui sic ait: « Qui sait si les enfants, si souvent faibles et chétifs, ne sont pas le fruit de ces actes incomplets et anormaux, où la nature outragée et plus ou moins frustrée semble devenue impuissante à former des êtres parfaits? Et qui sait encore si, momentanément privée de sa force plastique et créatrice, la nature ne pourrait pas créer des anomalies ou des monstruosités par défaut (3). »

Ex dictis concludimus primum et maximum matrimonii bonum esse prolem. Prolis autem generatio conjugibus, filiisque bona atque utilis est; sed onanismus prædictum matrimonii bonum destruit; ergo nocet domesticæ societati.

13. Onanistæ objiciunt: si copulæ maritalis finis esset proles, conjuges senes et steriles, copulam habendo, graviter contra matrimonii bonum delinquerent; sed hoc a nemine asseritur; ergo a pari neque onanistæ peccant.

Objectioni respondemus, negando paritatem;

aliud est enim non suscipere prolem ob rationes accidentales et extrinsecas, a conjugum voluntate independentes; aliud est prolem non suscipere, quia copula juxta naturæ leges non perficitur, seu quia per seminis effusionem voluntarie et proxime generatio impeditur. In primo casu nulla lex violatur, ut per se patet; secus in secundo, in quo magna injuria fit naturæ.

Insuper senes et steriles copulam exercendo, quamdam spem prolem suscipiendi adhuc habere possunt; quia, cum ignoretur quousque vis generativa hominis se extendat et quibusnam limitibus circumscribatur, fere nunquam certitudo absoluta de eorum impotentia potest ad generandum haberi. Et revera non desunt steriles, qui post longam sterilitatem, prolem susceperunt. Et ipsi senes nonne, provecta ætate scilicet 70 vel 80 annorum, aliquando filios procreant? Vide Debreyne (1) aliosque scriptores hac de re pertractantes.

Tandem ad mentem revocari oportet quod senibus sterilibusque, tum ad mutuam amorem fovendum, tum ad motus concupiscentiæ sedandos, licitum sit copulam habere; quia matrimonium datum fuit etiam in concupiscentiæ remedium.

14. Alter matrimonii finis est *fidelitas* inter conjuges. Nam sponsi vi matrimonialis contractus inter se perpetuo junguntur, atque legitimam sibi in ordine ad copulam corporum potestatem faciunt; ita ut corpus viri sub uxoris dominium, et vicissim uxoris corpus sub dominium viri transeat. Patet ex D. Paulo, sic aiente: « Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Uxori vir debitum reddat: similiter autem et uxor viro. Nolite fraudare invicem (2). » Fidelitas igitur conjugii non tantum in eo consistit quod neuter conjugum ad alienum thorum accedat, sed insuper quod ipsi debitum mutuo et æqualiter sibi reddant; secus jus alterius læderent, gravemque injuriam committerent.

Ast onanista servat ne fideliter conjugii promissa? minime sane; nam conjuges, ut dictum est, debitum sibi reddere debent; id est non copulam imperfectam, quæ ad verendorum tactus reduci potest, sed copulam perfectam cum seminatione intra vas, quæ per se ad generationem sit apta; sed onanista, semen extra vas effundendo, jus suum comparti integre non reddit, et

(1) C. 1. V. 26.

(2) Llave de oro. 6. præc. par. 1.

(3) *Mæchialogie*, 2me partie, c. 2, art. 2, § 4.

(1) *Mæchialogie*, 2^e partie, chap. 1, § 2.

(2) 1° ad Corinthios. C. 7. 3. 4. 5.

graviter eam fraudat. Ergo onanista erga alterum conjugem gravis injustitiæ fit reus.

Sanchez dicit : « Si invita uxore vir minime seminet, esset injustitiæ crimen. Quia lege matrimonii is concubitus est uxori debitus, ex quo sequi potest generatio.... Et confirmatur, quia primo et per se dominium unius conjugis in corpus alterius est in ipsius semen, unio enim conjugatorum est per seminum commixtionem, per quam fiunt una caro.... Unde infertur hanc seminis negationem esse ex genere suo culpam lethalem, sicut et negationem debiti (1). »

15. Sed, dices, si alteruter vel uterque conjux consentiat, ut semen effundatur, nemini fit injuria, juxta regulam 27 juris « *scienti et volenti non fit injuria* : » ergo onanismus non semper conjugum jura lædit.

Resp. Distinguo antecedens : consentienti non fit injuria in iis quorum sumus domini, concedo; non fit injuria in his quorum sumus tantum custodes, nego. Ratio est, quia, cum res, vel jus alienari nequit, ejus cessio est nulla et invalida; atque proinde qui illud lædit, peccat contra justitiam et etiam volenti et consentienti injuriam facit. Sic qui alteri, etiam consentienti, membrum aliquodam putat, veram injustitiam committit.

Neque dicas cum aliquibus Theologis quod ad formalem injuriam afferendam, necessario requiratur, ut jus nolentis lædatur, secus injuria non esset nisi materialis; nam hoc parum refert, quia etiam in prædictorum Theologorum sententia ille, qui jus eorum, quæ alienari non possunt, usurpat vel lædit; non obstante cessione, semper contra justitiam peccat; et si in hoc casu non fit formalis injuria ipsi consentienti, fit saltem statui vel naturæ. Conjuges igitur qui jurium bonorumque matrimonii sunt tantum custodes, prout sunt custodes sui corporis, ejusque membrorum, propria jura cedere nequeunt. Ergo onanista jura alterius conjugis semper lædit, etsi ille consentiat.

16. Tertium matrimonii bonum est sacramentum (n. 9), quia christianorum conjugium representat ac significat realem, physicamque Christi unionem cum humana natura, quam sibi univit et sponsavit. Ideo D. Paulus ait : « *Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo et in Ecclesia* (2). »

Clementissimus Redemptor noster ita viri et

mulieris conjunctionem sanctificare voluit, ut conjuges arctius firmissimè unirentur, atque prolem pie sancteque in virtutum officiis instituerent. Si tanta est magnitudo, sublimitas et sanctitas christiani matrimonii, videant, inquit, cum Bernardino a Piconio (1), conjugati sanctissimam omnium unionem sancte et digne repræsentare; ne violent sacramentum, profanent rem sacram et sint quasi sacrilegi et profani. At onanistæ, qui per seminis effusionem connubium polluant, thorumque fœdant, sanctissimam Christi unionem, non caste, sed turpiter, non pudice, sed impudice repræsentant, ideoque profani hujus sacramenti violatores fiunt.

Imo conjuges onanistæ non modo rem sacram profanant, verum etiam aliquando ita male se gerunt, ut unio Christi hypostatica, quam fidelium conjugium significat, aut nullo modo, aut imperfecte repræsentetur; nam unio hæc nullo modo repræsentatur si in ipso matrimonii contractu positive jus radicale ad copulam perfectam excludatur: imperfecte autem repræsentatur, si per seminis mixtionem conjuges non fiant una caro; sed onanistæ, qui aliquando, ut nullum filium ex matrimonio contracto suscipiant, a copula incepta malitiose semper desistunt, non fiunt una caro atque proinde eorum conjugium Christi unionem cum humana natura imperfecte tantum repræsentat. Quomodo igitur hi conjuges auxilia et gratias supernaturales ipsis a sacramento provenientes expectare possunt?

Insuper matrimonium christianum dicitur etiam sacramentum, quia, præter physicam Christi cum humanitate unionem, de qua jam locuti sumus, unionem moralem etiam et mysticam Christi cum Ecclesia, quam sibi per gratiam et charitatem univit et sponsavit, repræsentat. Hæc autem moralis unio Christi et Ecclesiæ non modo illam mutuam unionem et conjugum conjunctionem, quæ est intrinseca et essentialis ipsi matrimonio, sed etiam aliam unionem intrinsecam quidem, sed accidentalem, denotat, quæ consistit in conjugatorum cordium unione et concordia; quia secus matrimonium christianum perfectissimam illam unionem Christi cum Ecclesia, sponsa sua, non repræsentaret. Quare Div. Paulus ait : « *Relinquet homo patrem et matrem suam et adhærebit uxori suæ et erunt duo in carne una* (2). »

Scilicet, conjuges non modo physice juncti esse debent, sed etiam moraliter, et tam arcte, ut

(1) Sanchez. *De matrimonio*, lib. 9, disp. 19, n. 9.

(2) Ad Ephesios. C. 5. v. 32.

(1) Exposit. Epist. S. Pauli ad. Ephe. C. 5.

(2) Ad Ephesios. C. 5. v. 31.

cor unum et animam unam habeant, seu non duas, sed quasi unam personam constituent. Et revera ex hac animorum unione concordia, pax, fidelitas, longanimitas, patientia, aliaque bona, scaturiunt, quæ ad familiam recte constituentem, sancteque regendam sunt necessaria. At conjux onanista prædictam unionem dissolvit, nec sponsam suam nutrit, fovet et sanctificat, sicut Christus Ecclesiam. Nam onanista debitum quod debet, non reddit; ad malum compartem inducit, vel saltem eam periculo peccandi exponit; sæpe conjuges, præsertim innocentes, in conscientiae angores, in perplexitates, in angustias propter onanismi crimen labuntur, et non raro ob eamden rationem dissidia, jurgia, aliaque id genus inter eos oriuntur.

Adde: copula perfecta multum confert ad mutuum amorem inter conjuges fovendum. Imo proles ipsa firmiter et arctius conjugatos jungit, quia, ait Divus Thomas: « Filii sunt commune » bonum amborum, scilicet viri et uxoris, quorum conjunctio est propter prolem. Illud autem quod est commune continet et conservat amicitiam, quæ etiam, ut supra dictum est, in communicatione consistit (1). » E contra qui carent prole citius ab invicem separantur. Ergo onanismus repugnat bono sacramenti matrimonii et consequenter societati domesticæ nocet.

17. Præter principales matrimonii fines, de quibus jam locuti sumus, adsunt etiam alii fines, quos doctores vocant secundarios. Inter eos concupiscentiæ refrenatio non immerito recensetur, quia etiam propter hoc matrimonium fuit institutum. Hoc remedium a Conditore datum fuit. Ideo D. Paulus, Gentes docens, ait: *Melius est nubere quam uri* (2).

Verum copula maritalis, quæ onanistarum more exercetur, non est remedium, sed venenum; non extinguit concupiscentiæ ardorem, sed incendit; non remittit, sed calorem auget libidinis; nam ad concupiscentiæ satisfaciendum, ait Alphonsus Tostatus (3), delectatio, quam copulam habentes in ipsa pudendorum utriusque sexus applicatione et unione, seu in ipsa sola vasis foeminei penetratione sentiunt, non sufficit, immo hæc prima delectatio libidinem excitat; sed aliud oblectamentum est necessarium, quod in seminis decisione et mixtione consistit. Et præsertim foemina, ut observat laudatus auctor, tunc secundam delectationem sentit, seu tunc

complete delectatur, cum matrix fervens semine virili temperante ejus ardorem irrigatur. Igitur copula maritalis, quam onanistæ habent, non est in concupiscentiæ remedium.

Patet etiam ex experientia, quia prædicti conjuges persæpe sive simul, sive separatim libidines innumeras, spurcitasque admittunt, nec non thalamum sanctum et immaculatum in lupanar convertunt.

Onanismus familiæ nocet, quia iram Dei provocat; nam toti familiæ propter tantum facinus flagella, castigationesque innumeræ a Deo infliguntur. Et revera, sicut Deus conjuges prolem, præsertim numerosam suscipientes cœlestibus benedictionibus cumulat, bonisque replet, ita plagas gravissimas filios in conjugio suscipere recusantibus infligit. Testantur hoc Geneseos verba, superius relata (n. 3), quæ aperte affirmant fratres onanistas, scilicet Her et Onan, terribili plaga, nempe morte immatura, a Deo percussos esse, eo quod fœtum et conceptum in suo semine perderent.

« Si hoc sæculo » ait Cornelius a Lapide « tam rudi, inculto et projecto, Deus ita punivit Her et Onan, quomodo puniet in luce hac et lege Evangelii Christianos, qui se polluant (1). » Procul dubio Deus acerbissimis pœnis conjuges christianos puniet, qui non modo ad Onan exemplum semen effundunt, sed insuper eorum matrimonium quod ab Apostolo Paulo *magnum sacramentum* vocatur, profanant.

Patet ex quotidiana experientia, nam fere omnes familiæ, in quibus monstruosum onanismi vitium, sicut coluber, latet, infortuniis, morbis, ægritudinibus, aliisque pœnis graviter affliguntur. Mariti sunt scelesti, athei, iracundi, dissipatores rei domesticæ, sævi erga conjugem, contumeliosi in Deum. Mulieres eorum insensatæ sunt, id est amentes, stultæ, litigiosæ, adulteræ. Et filius unicus quem genuerunt, nequissimus: « Sæpe sæpius enim accidit ut ille filius (utimur verbis concilii Pictaviensis) (2), indulgentius educatus, aut Deo jubente vitam breviter finiat aut, ætate deterior factus, dulci fratrum, sororumque amore ac præsidio destitutus, seipsum amans, parentibus non obediens, elatus, ingratus, sine affectione, familiam concutiens, quia suam ignominia mœroreque afficiat. »

Confirmatur auctoritate Doctorum. Et primo laudatum concilium Pictaviense, loquens de flagellis, quibus Deus onanistarum familias affligit,

(1) Commentaria in Aristotele Ethicorum, lib. 8, lect. 12.

(2) Prima ad Corinthi. C. 7. v. 9.

(3) Commentaria in Genesin. C. 38.

(1) Commentaria in Genesin. C. 38.

(2) Celebratum 1868. C. 6, n. 7.

ait : « Hinc secreta et quandoque manifesta ira
« Dei, idcirco familias percutientis, quia rem
« detestabilem fecerunt (loc. cit.). »

D. Martinet inquit : « Mors temporalis im-
« penditur non tantum a Deo, uti patet in Scrip-
« tura, sed etiam a natura, quum illatas sibi
« injurias ulciscit deterrima colluvie morborum,
« quos videre est apud medicos, qui de onanismo
« conjugali scripsere (1). »

Et Doct. et Illustr. D. Claret, Archiepiscopus
Cubensis, qui plurium annorum spatio missio-
narii munus functus est, ait : « Es este un pecado
« tan terrible, que Dios Nuestro-Senor ya lo
« castiga en este mundo... yo he visto con mis
« propios ojos desgracias extraordinarias en
« algunas casas, que no podian atribuirse á
« otra causa que a castigos manifestos de este
« delito. Enfermedades en los padres ; enfer-
« medades, y aun muertes en los hijos etc.,
« etc., (2). »

Tandem Bossuet in hæc verba erumpit : « Soient
« maudites de Dieu et des hommes les unions
« dont on ne veut point voir de fruit, et dont
« les vœux sont d'être stériles (3). » Onanismus
igitur nocet familiæ ob calamitates et pœnas quas
Deus ad onanismi crimen puniendum in illam
immittit.

18. Objiciunt 1º Conjuges onanistæ, dicen-
tes : Uxor sine certo, aut saltem valde probabili
vitæ, vel sanitatis periculo parere nullo modo
potest ; et aliunde continentiam servare non va-
lemus : constitutis igitur in hoc summo discrimine,
nobis licet, instar Onan, copulam incom-
pletam habere.

Responsio ex superius demonstratis eruenda
est : nam onanismum esse gravissimum pecca-
tum contra naturam, seu primis rationis princi-
piis, quæ sunt immutabilia, repugnare, jam
probavimus ; ideo, quum sit intrinsece malum,
manifeste sequitur quod in nullo casu, nulla
necessitate licitum esse et nullo bono fide cohones-
tari nunquam possit. Sapientia divina sic dispo-
suit, quia ex recto ac legitimo matrimonii usu sa-
lus totius generis humani omnino pendeat. Nam si
Deus hoc hominum arbitrio reliquisset, vel si
hominibus copulam incompletam habere aliqui-
bus in casibus liceret, « Facile ea licentia, »
ait Billuart, « abuterentur et eam ad infinitos
« prope casus extenderent, sicque, ea voluptate

« contenti, legitimum generandi modum cum
« maximo speciei humanæ detrimento negligere-
« rent : in hoc ergo sicut et in pluribus aliis non
« est attendendum præcise ad damnum actuale
« quod sequitur, sed ad damnum quod sequere-
« tur, aut sequi natum esset si semel liceret (1).»

Præterea sciendum est quod semen humanum a
natura non ad individui bonum, sed ad speciei
conservationem, propagationemque destinatum
est ; ideo, ut ad debitum finem ordinetur, eo
modo effundi debet, ex quo generatio sequi pos-
sit. Ad rem D. Thomas : « Semen autem, et si
« sit superfluum quantum ad individui conser-
« vationem, est tamen necessarium quantum ad
« propagationem speciei.... Sic igitur ordinata
« debet esse seminis emissio, ut sequi possit, et
« generatio conveniens et geniti educatio (2). »
Igitur si ex medicorum religiosorum declaratione
mulierem absque certo aut saltem valde proba-
bili periculo vitæ vel sanitatis parere non posse,
manifeste constet, conjuges, ne Deum offendant,
et pro vita temporali æternam amittant, tenen-
tur omnino continentiam servare. Eorum condi-
tio est certe lugenda, sed eo in casu nulla alia
via salutis illis relinquitur præter continentiam.
Ut autem hujusmodi conjuges facilius se conti-
neant et caste vivant, ad incontinentiæ remedia
confugiant : nempe ad sacramentorum frequen-
tiam, orationem, pias lectiones, vigilias, jeju-
nium, continuam occupationem ; ad fugam peri-
culosorum colloquiorum, aspectuum, etc.... Et
Bouvier (3) addit quod separari debent quoad
torum. Sic *adjuvabit eos Dominus et liberabit*
eos.... quia speraverunt in eo (4).

Diximus 1º : Ex *declaratione medicorum reli-
giosorum* ; quia medici irreligiosi sæpe ob levia
incommoda, vel ob remotum periculum cum
magno totius familiæ detrimento mulierem
parere non posse declarant : imo aliquando ip-
sum onanismum, saltem indirecte, suadere non
horrent.

Diximus 2º : *Si manifeste constet* ; quia mu-
lieres, præsertim juvenes, frequenter sibi per-
suadent quod ob infirmam valetudinem, vel ob
tenuissimam corporis constitutionem, vel ob la-
boriosum partum absque vitæ periculo parere
non possint, sed toto cælo errant ; nam persæpe
periculum est valde remotum, aut nullo modo

(1) *Theologia moralis*, lib. 5, art. 6, § 5.

(2) *Llave de Oro*, 6, præcepto, part. 1.

(3) *Politique tirée de l'Écriture*, liv. X, art. 1. propo-
sition XII.

(1) Tract. De Temperantia. Dissert. 6, art. 11.

(2) Summa contra Gent. lib. III, c. 122.

(3) Supplem. ad Tract. De Matrimonio. Quæst. 2º, c. 1,
art. 3, § 5, quær. 1.

(4) Psalm. 36, v. 40.

existit : et revera experientia quotidiana mulieres quoque, quæ videntur nimis debiles, feliciter et absque ullo sanitatis detrimento parere posse, nos docemur. Imo ipsi gravissimi morbi, uti phthisis, cancer, etc., Divina Providentia ita disponente pro bono prolis, tum prægnationis tempore, tum tempore partus, non modo non ingravescent, sed etiam obesse desinunt. Ad rem ait Belouino medicus : « Cependant toutes ces « souffrances n'ont, en général, pas de gravité ; « car, à cette époque, la femme est l'objet d'une « protection spéciale de la Providence qui veille « avec sollicitude sur une existence de laquelle « en dépend une autre. Certaines maladies se « suspendent pendant cette crise physiologique ; « c'est ainsi que la phthisie pulmonaire elle-même, cet impitoyable fléau, qui mine si cruellement sa victime, recule en présence de cette « grande opération de la nature. L'enfant protège la mère, et la maladie n'aura de puissance « que quand il aura vu la lumière. Nous avons « vu des affections cancéreuses du sein, de la « matrice même obéir à cette protection providentielle qui déclare momentanément sacrée « la vie de la femme (1). »

19. — Onanistæ objiciunt 2o Nos prolem alere non possumus, eique honestam atque decentem educationem procurare non valemus : ergo instar Onan nobis licet agere ; quia melius est, ut proles nullo modo vivat, quam ut inops et miserâ vivat.

Resp. Hi conjuges onanistæ, sicut gentes quæ Deum, ejusque providentiam ignorant, loquuntur, nec non nimia anxietate et timida sollicitudine bona sibi necessaria inquirunt, quasi Deus eorum necessitatibus cæcutiret vel de ipsis nullam curam gereret. Non negamus quod existant familiæ vere indigentes, quum ipsa Sapientia Increata sibi paupertatem desponsaverit ; neque negamus quod persæpe parentes non nisi magna cum difficultate ob eorum inopiam filios, præsertim numerosos, alunt atque educant ; sed minime admittimus quod nullo modo familiam sustentare valeant, quum vix unquam, præsertim inter christianos, eveniat paupertas extrema. Quare Christus ait : « *Dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini* (1). » Quasi dicat : ne anxia et intempestiva sollicitudine de cibo, vestitu aliisque ad vitæ sustentationem necessariis, cogitetis ; sed in Deum confidite,

Providentiæ illius credite vos, in eum vestram curam jactate et ipse vos enutriet : « *Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis* (1). » Id est, vestram indigentiam et paupertatem videt et intuetur ; certi ergo estote de ipsius providentia et cura. Christus prædicta confirmat argumento a cura petito, quam Deus de avibus habet, sic aiens : « *Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea : et Pater vester cœlestis pascit illa. Nonne vos magis plures estis illis* (2) ? » Scilicet : si Deus volucres cœli, imo quæque animalia, vilia et irrationabilia, quæ non laborant pro victu, nec de eo sollicita sunt, nutrit et pascit ; quanto magis pascet vos, qui ad Dei imaginem facti estis ; qui sanguine Christi redempti estis ; qui ad regnum Dei possidendum vocati estis.

Insuper probatur nostra responsio ex ipsa muneri natura, quod parentes habent circa filiorum procreationem atque educationem ; nam ut jam vidimus non est dubitandum matrimonium pro speciei conservatione fuisse a Deo institutum ; indubium est etiam filiorum procreationem atque educationem esse nimis molestam et laboriosam ; si igitur parentes ad hoc tam difficile munus obeundum vocati sunt, si a Deo speciei humanæ constituti sunt propagatores conservatores, necessario concludendum est quod Deus de illis specialem curam habeat, eorumque necessitatibus provide succurrat : secus sequeretur, vel quod Deus onera gravia et importabilia imponeret, vel quod ob temporum varietates filiorum procreatio aut educatio hac nostra tempestate possibilis amplius non esset, sed neutrum dici potest ; nam Deus nil præcipit quod vires nostras superet.

Ipsa quotidiana experientia confirmat, quod affirmamus ; nam illi conjuges, qui christiane vivunt et onanismi peccato torum non polluunt, neque profanant, licet numerosissimam habeant prolem, eam tamen alere ac sustentare valent, neque auditur quemquam eorum fame periisse ; e contra parentibus onanistis sæpe accidit quod unicum filium, quem solummodo contra Dei leges progenuerunt, vix alere et educare possint, ita Deo permittente ad eorum crimen puniendum. Vide dicenda inferius. Parentes igitur, qui in egestate sunt, se mente et toto corde ad Dominum convertant, nec non in eum confidant, quia ipse Providentia sua magna eos, filiosque nutriet atque pascet.

(1) Loco citato, v. 32.

(2) Ibid v. 26.

(1) La Femme *ad verbum* GROSSESSE.

(1) Matthæi, c. 6, v. 25.

Hic tamen prætereundum non est id, quod nonnulli theologi asserunt, nempe quod conjugibus liceat debitum negare ob metum numerosioris prolis, quam secundum proprium statum alere non possunt. Verumtamen omnes theologi conveniunt in admittendo quod non liceat debitum negare, si adsit incontinentiæ periculum, *quod revera*, ait S. Alphonsus, *vix non aderit, si in eodem toro conjux habitet et alter debitum petat* (1).

20. At, est ne semper verum quod vera onanismi causa sit parentum paupertas? Minime sane; nam si hoc esset verum, non nisi conjuges pauperes hujus facinoris rei essent, sed contrarium potius accidit: siquidem hoc facinus apud divites latius, altiusque serpit, majoremque stragem edit. Alia causa igitur est quærenda. Ni fallor, vera motiva, quæ conjuges ad prolem vitandam impellunt, ad duo principaliora generaliter reduci possunt, nempe *ad egoismum* et *ad luxum*.

Ad rem faciunt hæc verba Patris Felicis : « Cette femme (onaniste) a horreur de la « famille et elle se condamne elle-même à « l'opprobre de la stérilité. Le sourire des petits « enfants n'est pas la séduction de son cœur. Le « foyer lui est triste comme une prison ; elle n'y « peut demeurer : le mariage lui pèse comme « une servitude, elle voudrait s'en affranchir et « briser une chaîne qui fait son cœur captif. La « famille enfin l'accable comme un fardeau ; elle « cherche de toute manière à s'en débarrasser. « Ennui du foyer, fuite de la dépendance, répulsion des enfants, extinction de la race, adoration du plaisir, peut-être frénésie de volupté, « et pour combler la mesure, impudence au sein « de l'opprobre (2). »

21. Alia onanismi causa est *luxus*, qui hac nostra ætate ubique christianorum familias invasit; quotidie enim luxum insanum in vestimentis, magnum splendorem in domorum supellectili, pompam, apparatusque superfluum in festis atque solatiis cernimus; imo in ipsa liberorum educatione inane fastum perspicimus. Innumeræ sunt expensæ, quæ hodie fiunt, ad huic insanæ passioni satisfaciendum, et quisque sive ejusdem, sive diversæ conditionis sit, alterum in luxu antecellere atque vincere conatur. Quid mirum, si conjuges, luxui obsequentes, acultatibus careant pro filiorum sustentatione et educatione? Quid mirum, si hac passione abrepti,

malint prolem non habere, quam suæ cupiditati renuntiare?

IV.

ONANISMUS NOCET SOCIETATI.

22. Nemo sanæ mentis in dubium revocare potest totam societatem a familia originem trahere; nam societas conjugalitatis, quæ est familiæ fundamentum, primario ad genus humanum propagandum et conservandum fuit a Creatore instituta.

A familia igitur, seu a societate domestica vita socialis erumpit, in ea fovetur ac evolvitur et per eam transmittitur.

Ex quo liquet onanismum, nocendo familiæ, nocere et ipsi societati; obstructo enim fonte, tota civitas arescit. Sed ad alia argumenta quæ propius rem nostram attingunt confugiendum est.

Onanismus, generationem impediendo, societatem non auget, sed minuit; non eam conservat, sed paulatim ad exitium perducit, seu paulatim vitæ socialis lampadem extinguit. Ergo onanismus nocet societati.

23. Onanistæ et quidam œconomistæ obijciunt 1° : Homines hodie extra modum multiplicati sunt et fructus, tum terræ, tum industriæ ad magnam hominum multitudinem nutriendam atque sustentandam non amplius sufficiunt; idcirco societates civiles premuntur inopia (vulgo *Paupérisme*), miseriis obruuntur; ergo hominum numerus est minuendus : sed onanismus est optimum medium ad hominum multitudinem minuendam. Ergo onanismus non nocet societati.

Respondetur : Omnibus certum exploratumque est Deum, hominem creando, ei virtutem et fecunditatem filios procreandi indidisse per illa verba Geneseos : *crescite et multiplicamini* (1). Certum pariter est Deum voluisse, ut homo, suam speciem propagando, orbem terræ incolaret et repletet, dicens ei : *replete terram*. Verumtamen falsum omnino est mundum hominibus ita esse repletum, ut eos jam amplius capere non possit, et terra eos alere et sustentare amplius non valeat. Forsitan deest nobis hodie ager arabilis, vel terra ferax? Minime sane : percurrantur omnes mundi plagæ, et, in locis etiam in quibus agriculturæ ars magis profecit, ingentia rura occurrent, quæ adhuc exercenda sunt et opera hominis indigent, ut fructus afferant. Onanistæ igitur et œconomistæ bonum habeant ani-

(1) Lib. 6, n. 941.

(2) Conférence 6me de l'année 1860.

(1) C. V. 28.

mum et nihil timeant, quia terra fructibus suis eos alere, eorumque famem sedare adhuc potest.

Insuper asserere hominum multitudinem hodie miserrime, vel nullo modo amplius vivere posse super terram absurdum, impium et blasphemum est; nam semel admissio quod ab adversariis objicitur, sequeretur quod Deus non satis providisset generi humano et quod illa benedictio, quam protoparentes a Creatore receperunt per illa verba : *crescite... et replete terram*, in eorum damnum verteretur : imo dicendum esset quod Deus collocavisset homines in mundo, veluti in ergastulo, in quo vel inedia vitam finirent, vel se ipsos ad invicem interimerent. Quid hoc absurdius ? Num Bonitas et Sapientia divina majori injuria affici potest ?

Quod autem societates civiles hac nostra tempestate *pauperismo*, veluti quodam pestifero morbo, vehementer laborent, nemo est qui ambiget.

Pauperismus aliis ex causis originem ducit. Et revera causa hujus pestiferi morbi est eversio et extinctio Ecclesiarum, Monasteriorum, aliorumque locorum, quæ pauperum asylum et patrimonium constituebant, ac in eorum inopia et miseriis subsidium, perfugium, solatiumque præbebant; causa est egoismus et avaritia divitum, qui, innumeras divitias coacervandi cupiditate abrepti, vel pauperes a se dure repellunt, vel eorum bona devorant : hinc una pars societatis referta est miseriis, altera est præpotens opibus ; causa est ipsorum pauperum et operariorum immoralitas, qui in crapulas, ludus, oblectationesque lucrum quod acquirunt, vel id, quod possident, dilapidant. Idem dicendum est de aliis causis minoris momenti, de quibus nostrum non est verbum facere.

Sed etiam dato et non concesso quod *pauperismus* ex defectu mediorum ad sustentationem necessariorum procedat, nullo tamen modo admitti potest quod adversarii circa onanismi virtutem blaterant; nam quod primis principiis naturæ opponitur, quod civium jura violat, nunquam, ut per se patet, remedium efficax et salutare esse potest ad societatis infirmitates sanandum; imo onanismus malum auget. Ad rem perbelle P. Felix ait : « Et d'ailleurs, même
« en faisant une abstraction complète de l'im-
« moralité profonde de ces conseils donnés par
« une sagesse en délire, à quoi sert, pensez-vous,
« dans la pratique, l'acceptation de ces théories
« honteuses ? A une seule chose, à agrandir de
« plus en plus l'importance numérique des pau-
« vres devant les possesseurs de la fortune.

« Chose étonnante au premier abord, et pourtant
« trop réelle, ces conseils d'une science mal
« avisée, qui, s'ils pouvaient être acceptés, de-
« vraient l'être davantage par les déshérités de
« la fortune, sont surtout acceptés par les posses-
« seurs de la fortune ; si bien que, tandis que
« l'humanité riche, dans presque tous ses rangs,
« va toujours se décimant et se diminuant elle-
« même, la misère, essentiellement prolifique,
« va multipliant sans cesse l'humanité miséra-
« ble. Et le résultat certain de cette pratique,
« aussi absurde devant la science qu'immorale
« devant la conscience, est celui-ci : un plus
« petit nombre de riches devenant de plus en
« plus riches, et un plus grand nombre de misé-
« rables devenant de plus en plus misérables ;
« les possesseurs de la terre et du capital dimi-
« nuant en nombre en grandissant par la fortune,
« et les déshérités de la terre et du capital
« croissant simultanément et en nombre et en
« misère. Tel est le résultat inévitable de cette
« science soi-disant économique ou sociale ; pru-
« dence du siècle inspirée par Satan pour la dimi-
« nution de notre race et l'accélération de notre
« décadence (1) ! »

V.

DE IGNORANTIA CIRCA ONANISMI PECCATUM.

24. An invincibilis detur ignorantia quoad onanismi malitiam ?

Resp. Ad majorem hujus difficultatis intelligentiam præmittendum est quod onanismus in activum et passivum dispesci potest. Primus est voluntaria et violenta copulæ interruptio ad semen extra vas effundendum ; alter est pura activi permissio. Onanismus activus plerumque a viro tantum fit ; non raro a viro et muliere simul, quia uterque ad semen dispergendum adlaborat ; quinimo aliquando a sola muliere exercetur, quia ipsa, ut intelligit virum prope seminaturum esse, statim se retrahit, ut semen effundat. Hac distinctione posita, dicimus quod forte circa onanismum passivum ignorantia invincibilis potest in casu aliquo raro admitti ; sed quoad onanismi activi malitiam, ignorantiam esse semper vincibilem omnino tenendum est, vel ad summum pro brevi tempore tantum invincibilis erit. Variis nostra assertio probatur rationibus.

1° Onanismus mollitiei malitiam continet ; sed in variis luxuriæ turpitudinibus ignorantiam

(1) Conférence 3me, p. 6, année 1866.

invincibilem, saltem per longum tempus, non esse admittendam ratio plane demonstrat; quia hæ turpitudines cuilibet per se notæ sunt rationem naturalem habenti: Ergo neque onanismi malitia inculpabiliter ignorari potest.

2º Onanismum esse peccatum gravissimum contra naturam, primisque rationis principiis opponi jam satis demonstravimus; sed sicut illa principia, ex quibus omnia alia pendent, non possunt inculpabiliter ignorari, ita ignorantia invincibilis circa ea, quæ iisdem directe et immediate opponuntur principiis, dari nullo modo potest.

3º Onanista, ut copulam interrumpat, semenque extra vas effundat, magnam sibi vim inferre debet; quia in conjunctione viri ac mulieris tanta est delectationis vehementia, ut mentem absorbeat, sensus obtundet, ac ad actum juxta naturæ leges complendum omnino compellat. Si igitur onanista ad copulam incompletam exercendam sibi debet tantam vim facere, facillime ex hoc colligere potest, immo necessario inferre debet quod actus, quem ponit, naturæ legibus repugnet, atque proinde sit malus et vitiosus. Merito igitur ait Martinet: « *In peccatis, quæ invita natura fiunt, vix ullus invenitur bonæ fidei locus* (1). » Neque valet dicere quod onanista forsitan ob malos mores, pravasque, in quibus versatur, consuetudines non amplius conscientiæ vocem clamantis atque pulsantis audiat et intelligat; quia hæc ignorantia, cum sit crassa vel affectata, a peccato excusare nequit.

4º Supra vidimus (N. 3) Her et Onan propter onanismi peccatum a Deo interfectos fuisse; jam vero hæc ultio tam insolita, hæc plaga tam terribilis non modo crimen, a duobus fratribus admissum, gravissimum, pessimumque fuisse probat, verum etiam eos peccati malitiam plane agnovisse omnino demonstrat; alioquin quomodo Benignissimus Deus pœnas tam graves ab eis sumere potuisset?

5º Aliud argumentum, ni fallor, ex notitia, quam conjuges sui status obligationum habere debent, erui potest. Et revera apud omnes in confesso est ignorantiam invincibilem non dari circa ea, quæ proprium statum respiciunt; quandoquidem qui alicui statui se mancipat illius obligationes callere vel in iis instrui omnino tenetur.

6º Homo sæpe sæpius ad peccatum aliquod committendum magistro non indiget; quia passionibus, a quibus ad peccandum allicitur, eum

instruunt, eique medium aptum suggerunt; sed quoad modum onanismi faciendi homines plerumque erudiri debent; quia ille modus generationem impediendi multas difficultates habet, ac non modica dexteritate indiget; ideo non omnes per seipsos illud medium excogitare valent: Hoc facto confirmatur, quia, teste experientia, onanistæ inter se erudiuntur atque edocentur; nempe parentes filios, sponsi sponsas, amici amicos onanismum docent. Ast si onanistæ vicissim se instruunt circa crimen, quod admittunt, sequitur quod circa illius malitiam plerumque edoceantur, aut saltem ex modo dicendi facile arguere possunt quod onanismus sit malus.

7º Constat quoque ex quotidiana ac constanti experientia omnes conjuges onanistas onanismi malitiam omnino cognoscere; et quamvis ex eorum responsis prima fronte aliquando appareat eos de peccati gravitate nullo modo dubitare; nihilominus si confessarius statum suorum poenitentium onanistarum maturius perpendat et accuratius examinet, facile perspiciet atque intelliget quod ignorantia, in qua illi versantur est vincibilis et culpabilis: quia aliquod dubium vel prudentem aliquam suspicionem, aut saltem quamdam notitiam in confuso de onanismi malitia semper habent.

8º Tandem Theologorum auctoritate nostra confirmatur propositio. Et sane, Gury ait: « Vir « onanista nunquam a peccato gravi excusari « potest... quia infandus ille actus semper est « ipsi voluntarius (1). » Et idem auctor in suo opere *casus conscientiæ* quærit: « *An unquam in viro onanismus excusari possit a mortali?* » et respondit: *Negative omnino, quia infandus ille actus est semper viro voluntarius* (2). » Similiter P. Debreyne inquit: « Quant à la question « de savoir si l'onanisme conjugal est compatible « avec la bonne foi, nous ne le pensons pas. Nous « sommes au contraire persuadés qu'il exclut « cette bonne foi, aussi bien et plus même que « l'onanisme solitaire; car les époux, au moment « de la célébration de leur mariage, ont reçu ou « ont dû recevoir les instructions nécessaires sur « la fin de l'union conjugale. D'ailleurs, l'un « comme l'autre est contre la nature ou la loi « naturelle, et, par conséquent, intrinsèquement « mauvais. Or, comme on sait, il n'y point « d'ignorance invincible des premiers principes « de la loi naturelle, ni des conclusions prochai-

(1) *Theolo. moral.*, tract. de *Matrimo.* n. 922, dico II. Editio decima octava Lugdun.

(2) *De Directione conjugum*, c. 6, n. 1104.

(1) *Theologia moralis*, lib. 5, art. 6, § 5.

« nes ou immédiatement déduites de ces prin-
 « cipes. Si la loi de la propagation, qui est la loi
 « fondamentale dans l'ordre matériel de la na-
 « ture, pouvait être violée de bonne foi et par une
 « ignorance invincible, il pourrait s'en suivre
 « par la malice des hommes, qui se livreraient
 « à leurs passions sans frein ni remords, que
 « l'espèce humaine tendrait à sa destruction et
 « même à son extinction, ce qui ne peut être.
 « Donc la bonne foi ou l'ignorance invincible de
 « la malice de l'onanisme est impossible dans
 « l'homme normal, c'est-à-dire dans l'homme
 « moral et social ; ou si quelquefois, par un rare
 « hasard, cette bonne foi et cette ignorance in-
 « vincible paraissent exister, elles ne pourront
 « jamais être durables et permanentes (1). »
 Idem sentiunt Martinet, superius citatus (2),
 aliique Theologi. Quod autem ad reliquos doc-
 tores, præsertim antiquos, attinet, notandum
 est quod quamplurimi eorum totam onanismi
 materiam silentio prætereunt ; quia illis tempo-
 ribus, vel in illis regionibus, in quibus scribetant
 onanismi lues familias, societatemque non adhuc
 infestaverat, atque proinde nullam circa malam
 fidem onanistarum quæstionem proponunt ; nihi-
 lominus ex eorum principiis plane evincitur
 quod onanistæ omnes in ignorantia culpabili ver-
 sentur.

Ex his dictis absque errandi formidine conclu-
 dere possumus quod circa onanismi, præsertim
 activi, malitiam ignorantia sit semper vincibilis
 atque graviter culpabilis ; ideoque onanistæ, quo-
 ties tanti criminis malitiam se ignorare affir-
 mant, audiendi non sunt, quia seipsos deci-
 piunt, putantes id ignorare quod reapse non
 ignorant.

25. Sed, inquires, si non datur ignorantia in-
 vincibilis de onanismo in se spectato, seu nude
 considerato, nonne de eo ignorantia invincibilis
 dari potest, si aliqua circumstantia, v. g. ad
 uxoris vitam tuendam, addatur, quæ apparenter
 malam actionem cohonestet ?

Resp. — Solutio hujus difficultatis ab illa
 quæstione pendet an scilicet secundaria legis
 naturalis præcepta invincibiliter ignorari possint,
 si cum quibusdam circumstantiis, apparenter ex-
 cusantibus conjungantur. Salmanticenses (3),
 Alphonsus (4) et alii theologi in prædicto casu
 dari posse ignorantiam invincibilem communiter

affirmant ; quia, aiunt, bene contingere potest
 quod homo, præsertim rudis, aliquando sibi per-
 suadeat ob aliquod motivum licitum esse
 præceptum naturale infringere. Sic v. g. existi-
 mare potest quod licitum sit furtum ad paupe-
 rem, gravi necessitate laborantem, sublevandum ;
 aut quod permissum sit mortem sibi, vel aliis
 inferre ad graviores declinandam miseriam.
 Ergo a pari etiam circa onanismi peccatum igno-
 rantia invincibilis admitti potest, si aliqua cir-
 cumstantia addatur, quæ illius malitiam appa-
 renter cohonestet. Sic v. g. si maritus sciat quod
 uxor sua sine periculo vitæ parere non possit, et
 aliunde ambo continentiam servare nequeant,
 sibi persuadere possunt extra vas effundere semen
 in eo casu licere.

26. Sed, instabis, perpauci sunt onanistæ, qui
 rationem vel motivum aliquod non habeant, vi-
 cius sibi suadeant quod ab onanismi peccato
 excusentur, si semen effundent : alii enim dicunt
 quod eorum uxor non satis firmæ sit valetudinis ;
 alii quod eorum filiis decentem statum nequeant
 procurare ; sunt etiam qui filios, ut infelices non
 sint, suscipere nolunt, et idem dic de aliis simi-
 libus rationibus, quas plerumque ad se justifi-
 candum onanistæ afferunt. Ergo ob prædictas
 rationes cohonestantes asseri potest quod fere
 omnes onanistæ sint in bona fide, seu quod ona-
 nismi malitiam invincibiliter ignorent.

Resp. — Ante omnia ad mentem revocari
 oportet quod semper peccatores sua consueverunt
 excusare peccata : « quia » ait S. Augustinus,
 « quoniam factum non possunt tegere, nec bene-
 « factum possunt dicere, et a se factum vident
 « patere, quærun in alium referre quod fece-
 « runt, tanquam inde possint auferre quod me-
 « ruerunt (1) : » ideoque mirandum non est de
 supradictis onanistarum excusationibus, quibus
 malos se negant. Deinde sciendum est quod non
 quælibet ratio vel circumstantia, cum qua præ-
 cepta legis naturalis conjungi possunt, a pec-
 cato apparenter excusat, sed requiritur, ut sit
 rara, ut sit quodammodo proportionate gravis, ut
 omnem dubitationem ab animo agentis removeat
 circa peccati malitiam. Requiritur 1° Ut illa cir-
 cumstantia sit rara, quia, cum de præceptis
 agatur, quæ per se nota sunt, ac eorum veritas
 a quolibet deprehendatur, non nisi raro accidere
 potest quod id, quod in se malum est, bonum
 existimetur. Requiritur 2° Ut sit gravis, siqui-
 dem agitur de præceptorum violatione, quæ im-
 mediate a natura procedunt, eique necessario

(1) *Machialogie*, 2^e partie, c. 2. art. 2. § 4.

(2) *Teolo. moral.*

(3) *Tract.* 20, c. 14 n. 30.

(4) *Homo apostol.*, tract. 1, n. 5.

(1) *De Continentia*, c. 5, n. 13.

inhærent; atque ideo eorum violatio graviter ordinem naturalem turbaret: ergo circumstantia cohonestans debet esse proportionate gravis, ut vim habeat ad homini suadendum quod pro illo casu perturbatio naturalis ordinis sit permissa. Requiritur 3° Ut omnem dubitationem expellat, quia secus homo secundum fidem non ageret, ut per se patet, ideoque peccaret. Ex hoc manifeste eruitur quid de onanistarum excusationibus sit sentiendum; nam illæ circumstantiæ, in quibus reperiuntur, non sunt raræ, sed frequentes; non sunt graves et extraordinariæ, sed communes ac ordinariæ; nec omnem dubitationem ex onanistarum cordibus expellunt, quia, ut ex experientia constat, ipsi, non obstantibus rationibus ab eis allatis, de actionis honestate omnino persuasi non sunt. Ergo conjugēs onanistæ in ignorantia vincibili versantur circa malitiam onanismi, et si ob aliquam circumstantiam, apparenter cohonestantem, possint esse in bona fide, hoc evenire nequit, nisi in casu raro ac extraordinario ob rationes allatas.

VI.

DE MODO QUO CONFESSARIUS DEBEAT ERGA ONANISTAS SE GERERE.

27. Quæstio, quam aggredimur, ob variam confessariorum erga onanistas agendi rationem, est res nodosa et intricata. Alii enim censent, altum quoad onanismi crimen silentium in confessione semper esse servandum. Alii e contra, nulla distinctione facta, onanistas semper interrogandos esse autumant. Alii opinant, nil ab eis esse quærendum, nisi pœnitentem peccatum illud malitiose reticere graviter suspicetur. Sunt etiam, qui silentium imponere pœnitentibus, de illo crimine se accusantibus, non erubescunt. Veruntamen nemo est, qui ignoret doctrinæ fluctuationem, et opinionum varietatem ad illud vitium, tam perniciosum, e christianorum cordibus evellendum, nil prodesse. Utinam major diligentia, et rigor a confessariis adhiberetur ac inter eos major unitas adesset! quia sic, nec res publica tantis orbaretur civibus, nec Ecclesia tantos filios lugeret atque lamentaretur.

Ut igitur confessarii omnes ad prædictum vitium insectandum majori efficacia, et una eademque ratione adlaborent, et simul in re adeo periculosa in nihilo offendant, quatuor principia statuemus, ex quibus addiscent quomodo se gerere debeant erga conjugēs onanistas.

28. Principium primum. Sponsi et etiam conjugēs ignorantes a confessariis et præsertim a

pastoribus instruendi sunt circa status matrimonialis obligationes ac munia. Et sane, quamvis a conjugibus malitia onanismi invincibiliter ignorari non possit, nihilominus fatendum omnino est eos sæpe in ignorantia vincibili versari; quia hac nostra tempestate, cum statui matrimoniali se manciant, non amplius ad hujus disciplinæ pondus attendunt. *Quot enim*, perbelle ait concilium Pictaviense, « *in matrimonio ineundo nihil nisi terrenum et animale reputantes, concupiscentiæ carnis, vel oculorum, aut superbiæ vitæ indulgent, nec de voluntate Dei quoad statum sibi amplectendum, nec de præmittenda oratione ac sacramentorum receptione, nec de pia matrimoniali ritui participatione curam ullam habent* (1). »

Confessarii igitur sponso instruunt, eosque status conjugalis castimoniam, munia ac officia moneant; præsertim vero in eorum animis imprimere conentur finem matrimonii principalem esse generationem prolis, nec unquam licitum esse huic institutioni contraire. Hoc adamussim congruit cum doctrina ab Apostolis et sanctis Patribus tradita, qui semper docuerunt, ut conjugēs matrimonii naturam et sanctitatem cognitam haberent; quia illi sancti viri, ait Catechismus romanus, « *Divino spiritu afflati, optime intelligebant, quanta et quam multa commoda ad Christianam societatem pervenire possent, si fideles matrimonii sanctitatem cognitam haberent, et inviolatam servarent: contra vero, ea ignorata vel neglecta, plurimas, maximasque calamitates et detrimenta in Ecclesiam importari* (2). » Sic Gregorius Magnus, superius citatus dicit quod « *admonendi sunt conjugēs ut suscipiendæ prolis se meminerint causa conjungendos*. » Ut de matrimonii sanctitate solliciti, eam erga ipsum gregi suo injiciant religionem, ut nihil plane quod magni hujus sacramenti dignitate detrahat, nihil quod immaculatum thorum dedeceat... patrari unquam contingat (3). » Confirmatur auctoritate Theologorum. Sic Bouvier ita scribit: « *Confessarii monere debent sponso ante matrimonium de obligationibus status quem amplectuntur*. » Et paulo post addit: « *Curet (confessarius), ut brevi tempore post matrimonium contractum ad sacrum tribunal redeant et nunc convenientius eos docebit si opus sit* (4). » Insuper Debreyne ait: « *Il est du*

(1) *Celebratum anno 1868, c. 6, n. 7.*

(2) *Part. 2, de Sacram. matrim., c. 7, n. 1.*

(3) *Encycli. Mirari vos.*

(4) *Supplem. Ad matrimonium, quæst. 2, c. 3.*

« devoir des confesseurs de représenter aux per-
 « sonnes qui sont sur le point de contracter ma-
 « riage, les graves obligations du nouvel état
 « qu'elles vont embrasser. Il sera bon de leur
 « dire que le mariage n'a point été institué au
 « profit de la passion grossière de la chair, mais
 « pour donner à Dieu et à l'Eglise des enfants
 « qui deviennent un jour des saints et des habi-
 « tants du ciel. On peut ajouter qu'un très-grand
 « nombre d'époux s'abusent, se font illusion sur
 « l'état du mariage, et, se persuadant fausse-
 « ment que tout leur est permis, s'y conduisent
 « comme des êtres sans raison, et s'abandonnent
 « sans frein et sans mesure à l'entraînement de
 « leurs passions; et qu'ainsi ils commettent un
 « grand nombre de péchés et se perdront très-
 « probablement (1). » Idem sentiunt Knoll (2) et
 alii doctores.

29. — *Principium secundum.* Nullo modo
 admitti aut defendi potest quod confessarius
 conjuges circa onanismi peccatum interrogare
 numquam debeat.

Hoc confirmatur responsione S. Officii Con-
 gregationis, quæ prodiit die 21 maii 1851. Quæ-
 situm enim fuit, qua censura theologica digna
 esset sequens propositio : « *Nunquam expedit*
interrogare de hac materia (de onanismo) *utrius-*
que sexus conjuges, etiamsi prudenter timea-
 tur ne conjuges, *sive vir, sive uxor, sive*
uterque, abutatur matrimonio. Et S. Congrega-
 tio respondit : *Propositionem, prout jacet, esse*
falsam, nimis laxam et in praxi periculosam.
 Et concilium Pictaviense ait : « Quoniam vero
 « indesinenter invigilavit Ecclesia, magistra
 « fidei et morum, ac publicæ privatæque hones-
 « tatis vindex indeficiens, ut Christi fideles nup-
 « tiarum fœdere conjuncti, leges a summo Crea-
 « tore pro tuenda naturæ nostræ dignitate, et hu-
 « mani generis propagatione statutas in omni
 « sanctitate custodirent, minime omittant pas-
 « tores animarum, præsertimque confessarii mu-
 « nus suum discrete simul fortiterque im-
 « plere (3). » Ergo toto cœlo errant confessarii illi
 qui conjuges quoad onanismum nunquam inter-
 rogant; graviusque vero errarent, si conjugibus
 illud crimen confitentibus, silentium impone-
 rent.

30. -- *Principium tertium.* -- Non debent con-
 fessarii, ordinarie loquendo, quoad onanismum
 conjuges interrogare per verba specialia, quæ-

rendo ab eis, v. g. *an impedierint generationem,*
se retrahendo a copula incæpta ? Aut an semen
extra vas effuderint ? etc. Nam interrogationes
 in bonum pœnitentium fieri debent; ergo cum
 eis nocent, vel salutares non sunt, confessarius
 omittere illas tenetur. Sed interrogationes per
 verba specialia factæ in materia luxuriæ et circa
 conjugum peccata persæpe pœnitentibus nocent,
 quia tunc quæ salubriter ignorant, discunt;
 ergo interrogationes per verba specialia non sunt
 faciendæ.

Diximus, *ordinarie loquendo*, confessarii per
 verba specialia non debent interrogare, quia si ex
 conjugum responsis, vel ex ipsa confessione ne-
 fando Onan flagitio illos se inquinasse deprehen-
 derint, aperte et sine vocis ambiguitate interro-
 gent atque corrigant; quia secus nec muneri suo
 satisfacerent, nec suorum pœnitentium vulnera
 sanarent. Audiamus iterum laudatum concilium
 Pictaviense : « Idcirco ubi constabit nefandum
 « istiusmodi flagitium formaliter esse commis-
 « sum, aperte (confessarii) et sine vocis ambi-
 « guitate dicant : *non licet*, memores verbi di-
 « vini : *Noli quærere fieri iudex, nisi valeas*
 « *virtute irrumpere iniquitates* (2). »

31. — *Principium quartum.* — Confessarius
 nostris temporibus non modo potest circa ona-
 nismum conjuges interrogare, sed imo per verba
 generalia hoc facere tenetur. Verba autem gene-
 ralia sunt v. g. *Habesne aliquid circa matrimo-*
nium ? Aut conformas te ad voluntatem divinam
circa filiorum numerum ? Vel habes forsân
aliquem scrupulum, qui te mordet circa prolis
procreationem ?

Si confessarius, confessiones excipiendo, suum
 pœnitentem aliquod peccatum perpetrasset, illud-
 que malitiose reticere, prudenter suspicetur, per
 verba generalia eum interrogare tenetur; atqui
 nostris temporibus confessarius, confessiones
 conjugum excipiendo, talem suspicionem habet
 quoad onanismi crimen; ergo tenetur eos inter-
 rogare.

Perpauca hodie ac rara sunt conjugia, saltem
 in quibusdam regionibus, quæ onanismi flagitio
 non sint fœdata; ex centum enim conjugiiis vix
 quinque vel sex, quæ ab hoc crimine immunia
 sint, invenes: et aliunde experientia quotidiana
 nos docemur multos adesse onanistas, qui illud
 vitium in confessione silentio prætereunt. Con-
 fessarius igitur, eorum confessionem excipiens,
 prudenter ac rationabiliter illo peccato eos
 inquinatos esse, nec non conscientiam suam non
 satis discussisse, suspicare debet.

(1) *Mæchialogie*, part. 2, c. 2, art. 3.

(2) Institutiones Theol. : Tract. de Sacram., c. 7; de
Matrimonio, § 7.3.

(3) Celebratum anno 1863, c. 6, n. 9.

(1) Eccli. c., vii, 6.

Confessarius per verba generalia interrogare tenetur, quoties, eo dissimulante et tacente, pœnitentes in pravo opere perseverarent ac se obfirmarent, nec non aliis malo exemplo essent. Atqui conjuges onanistæ, si interrogati non fuerint, se obfirmarent in pravo opere, ac aliis malo exemplo essent, ergo, etc...

Etenim conjugati, onanismi crimen esse vitium quotidianum, illudque fere ab omnibus committi, probe sciunt; si igitur animadvertant quod confessarii, eorum confessionem excipiendo, nec interrogent, nec moneant; quinimo eos ad sacramenta suscipienda admittant, facile sibi persuadere possunt onanismi peccatum non esse adeo grave; ac consequenter se in pravo opere obfirmarent cum magno aliorum scandalo: quia alii onanistæ, qui sacramenta non frequentant, licitum judicarent, quod ab his impune exerceri animadvertunt. Et revera si eos moneas, illico tibi respondent quod multi alii idem flagitium admittant, et tamen a sacramentorum frequentia non repelluntur.

Aliquando concionatores etiam et catechetæ, præsertim si conjugatos alloquantur, onanismi malitiam, ac damna explicare et exponere possunt; modo summa prudentia, discretionem, et quasi, ut ita dicam, per transennam hoc faciant.

Ex probatis igitur concludendum est quod confessarius per verba generalia tenetur semper conjuges interrogare. Hoc tamen non valet, si conjugum probitas ac sinceritas jam satis confessario nota sint, ita ut rationabiliter præsumi non possit quod illud peccatum in confessione silentio prætereant.

32. Sed, instabis, si conjuges interrogantur, a bona fide, in qua forte versantur, eruuntur, et sic periculo exponuntur in peccata formalia labendi.

Resp. Quid de onanistarum bona fide sentiendum sit, jam satis locuti sumus. Diximus etiam interrogationes per verba generalia factas, nullo modo periculosas esse; quia intelliguntur ab his, qui illius criminis rei sunt, et ab aliis malum non addiscitur. Sed etiam dato et non concesso quod objicitur, non sequitur ex hoc quod confessarius non possit, vel non debeat conjuges interrogare; nam ego quæro an conjuges onanistæ raro vel sæpe in bona fide, seu in ignorantia invincibili, versentur. Si primum, tibi licet eos interrogare quia secus, ait Gury, « jam neminem in re qualibet interrogare posses, ne pœnitentes a bona fide excutias. Jam facillimum evaderet munus confessarii, et plerumque abjicere deberet Sacerdos, Vicarius Christi in tribunali

« pœnitentiæ partes medici, doctoris et judicis. Theologi docent quidem communiter omittendas esse interrogationes, ubi ex una parte constat de bona fide pœnitentium, et ex altera prævidetur eos non obtemperaturos monitioni; sed in casu nostro non semper tibi constat de bona fide; ad summum enim de ejus existentia dubitas (1). » Si secundum, non obstante bona fide, potes et teneris interrogare ad damnum, quod contra bonum commune redundat, vitandum; quia si onanismus a pluribus etiam invincibiliter committeretur, magnum damnum tum societati civili, tum reipublicæ christianæ eveniret. Ita sentiunt Salmanticenses, qui aiunt: « Si confessarius advertat ignorantiam pœnitentis redundare contra bonum publicum, debet omnino illum monere (2).

33. Quæres 1º: An onanistæ recidivi absolvi possint si emendationem promittant? Respondemus cum Gury (3), dicendo quod onanistæ recidivi tractandi sunt sicut alii, qui in alia peccata relabuntur. Ideo regulæ quæ a Theologis et præsertim a D. Alphonso, hac in re peritissimo, pro omnibus recidivis statuuntur, iis etiam sunt applicandæ. Solummodo animadvertimus quod in hac præsertim materia confessarii non modo bono pœnitentis, sed etiam bono societatis et reipublicæ christianæ, cujus constituti sunt ministri, summopere incumbere debent; atque proinde, antequam onanistas ad sacramenta recipienda admittant, non tantum inspicere debent an hic et nunc digni ac dispositi reperiantur, sed insuper tenentur media efficacia ad eorum relapsus præcavendos, adhibere.

34. Quæres 2º. Quid dicendum sit de doctrina cujusdam auctoris, *l'abbé A. L., docteur en sciences naturelles*, qui opinatur (4) onanistas tam multos non esse, si confessarii conjugatis suaderent, ut copulam habeant tempore, quo mulier concipere non potest; quia, ait laudatus auctor, ex physiologiæ legibus eruitur mulierem fœcundari quidem posse tempore menstruorum et quibusdam diebus qui ea præcedunt, vel subsequuntur, sed extra hoc tempus conceptionem non esse possibilem. Ideoque concludit quod conjuges, qui filios habere nolunt, continentiam servant illis diebus, et postea copulam perfectam habeant.

(1) *Casus conscientiæ*, de conjugum directione, n. 1111.

(2) *Tract.* 6, c. 12, n. 37.

(3) *Casus conscientiæ*, n. 1114.

(4) *Opus de l'Ovulation spontanée de l'espèce humaine dans ses rapports avec la théologie morale.*

Resp. 1°. Nos putamus cum auctoribus ephemeridis, *Nouvelle Revue théologique* (1), conjuges ad prolis generationem vitandam licite posse ad tempus, nempe tempore fluxus menstrui, se ab usu conjugii abstinere, quia positive generationem non impediunt; modo tamen incontinentiæ periculum removeatur, quod facile adesse potest, quum ipsi per medietatem temporis, seu per duodecim vel quindecim dies singulis mensibus se deberent continere.

2° Non videtur probabile quod prædicta doctrina ad onanistarum numerum notabiliter minuendum conferre possit; nam onanistæ, qui nullo modo volunt prolem suscipere, nisi de mulieris infœcunditate, saltem ordinarie, certi sint, nunquam animum inducent, ut copulam juxta leges naturæ perficiant, quia periculo se exponerent prolem suscipiendi: et revera innumera sunt facta, quæ probant mulierem, licet rarius, extra tempus prædictum haud dubie concipere posse. Imo, experientia probatur quod rarius coeuntes facilius quocumque tempore concipiunt. Nec contrarium ex hodiernis Physiologiæ principiis eruitur; nam probari quidem potest quod mulier facilius concipiat tempore menstrui vel immediate postea; nulla tamen regula, aut principium certum et immutabile dari potest, quod tempus conceptionis præcise determinet; quia, ut ipsi physiologistæ fatentur (2) conceptionis possibilitas ab innumeris casibus, circumstantiisque, tam intrinsecis, quam extrinsecis pendet. Ita pro bono speciei et societatis, Deo disponente, res debuit se habere; quia secus, si homines, qui nollent amplius prolem habere, prout accidit hodie, præcise cognoscerent quando mulier concipere posset, vel non, impune societatem possent destruere, quod repugnat. Neque dicas quod hucusque hominibus liberum fuit copulam habere vel non habere, et tamen civitates non adhuc periire; quia responderetur quod illa inclinatio, quam homines ad copulam habent, jam satis, sufficienterque eos ad speciei conservationi vacandum impellit; sed si quis sine periculo prolem generandi, ac sine legis naturalis violatione uti matrimonio posset, perpauci essent conjuges, qui eam suscipere vel-
lent.

(1) Vol. 5, page 327.

(2) Vide l'abbé A. L., docteur en sciences naturelles in opere citato. — Item le docteur Frédault, *Traité d'Anthropologie physiologique et philosophique*. — Item A. Courty, professeur de clinique à la Faculté de Médecine de Montpellier, *Traité pratique des maladies de l'utérus*.

35. Hunc concludam articulum, vehementer hortando confessarios omnes, ut omni vano timore abjecto, onanistas incessanter exquirant, eosque magno animo moneant atque corrigant, juxta illud Jeremiæ: *Ecce constitui te super gentes, ut evellas et dissipas, ædifices et plantes* (1); non est enim dubitandum quod si omnes confessarii, iisdem principiis insistendo, concorderiter, strenueque adlaborarent, brevi tempore ab onanismi vitio sanata esset societas; sed, flens dico, contrarium evenit, propterea illud vitium ubique ingravescit. Forsan aliquibus nimis rigidus videbor, sed parcant mihi, quia malum, quod me ad ita loquendum movet, magnum est.

VII.

DE MODO QUO CONJUGES ONANISTÆ INTER SE GERERE SE DEBENT.

Quæres 1°: An conjux innocens tuta conscientia reddere vel petere debitum possit a conjuge onanista?

Resp. — Doctores in duplicem abeunt sententiam. Nonnulli, uti Habert (2), Collator Parisiensis (3), Collator Andeg. sur les États (4), Collet (5), Bailly, Vernier, etc., uxorem, seu conjugem innocentem debitum reddere, vel petere nullo modo posse contendunt, etiam ad mortem vitandam: 1° Quia actus est intrinsece malus; atque proinde nunquam licitus; 2° Quia actus ille ad actum sodomiticum reducitur, siquidem actus consummatio excluditur; 3° Quia conjux onanista altero conjuge utitur ad se polluendum, quod est intrinsece malum.

Sed alii permulti probabilius et verius cum D. Alphonso (6), Suarez (7), Salmanticensibus (8), Sanchez (9), Bouvier (10) docent conjugem innocentem ab omni peccato immunem esse, si conjugi onanistæ debitum reddat, vel ab eo petat; quia rei licitæ operam dat, seu actus non est intrinsece malus. Et re quidem vera in onanistarum copula duo admittenda sunt; penetratio scilicet vasis fœminei et retractio, seu interruptio copulæ ad semen effundendum. Penetratio vasis

(1) C. 1, v. 10.

(2) T. 7, p. 745.

(3) T. 4, p. 348.

(4) T. 3, p. *ultima*.

(5) T. 15, p. 244.

(6) Lib. 6, n. 947.

(7) *De censuris*, dis. 15, sect. 4, n. 9.

(8) Tract. 9, c. 15, n. 15 et sequen.

(9) *De matrimonio*, lib. 9, disp. 17, n. 3.

(10) *Supplem. ad matrimonium*, quæst. 2. c. 1, art. 3, § 4.

est quid bonum et legitimum; quia fit juxta leges naturæ, et conjuges, vi matrimonii, ad hunc actum jus habent: neque mala intentio conjugis onanistæ naturam actus immutare potest. Retractio autem est actus intrinsece malus, quia legibus naturæ adversatur. Conjux innocens igitur, ad conjugem onanistam accedendo, juxta leges conjugii agit et quærit quod suum est. Et si copula imperfecta remaneat, hoc non a voluntate innocentis. neque ex parte actus repetendum est, sed tantummodo a causa extrinseca, seu a mala voluntate conjugis onanistæ. Ad rem faciunt hæc verba Sanchezii: «Hoc tamen libenter fatebor, si velit vir intra vas legitimam copulam habere, quamvis tempore effusionis seminis soleat membrum retrahere, quo semen extra decidat, uxorem copulæ assentientem, minime autem membri retractioni, liberam esse a culpa. Quia dat operam rei licitæ, debitum legitime exactum reddens, et malitia viri est omnino extrinseca, et aliena ab illo actu, nec uxor illi assentiens fit particeps, quin potius dissentit culpæ (1).» Et sic respondetur ad primam et tertiam adversariorum rationem. Quod autem ad secundam rationem attinet, negatur paritas; quia sodomia fit semper extra vas naturale, et in actu sodomitico prolis generatio est impossibilis: e contra in nostro casu copula intra vas naturale habetur, et aliquando, præter voluntatem conjugis onanistæ, obtinetur etiam prolis generatio. Ita P. Debreyne (2). Confirmatur nostra thesis responsione S. Pœnitentiariæ, quæ sequentibus verbis interrogata fuit: «Potestne pia uxor permittere, ut maritus suus ad eam accedat, postquam experientia ipsi constiterit eum more nefando Onan se gerere.... præsertim si uxor, denequando, se exponat periculo sevitiarum, aut timeat, ne maritus ad meretricem accedat?»

Respondit die 23 aprilis, anni 1822.

«Cum in proposito casu mulier, a sua quidem parte nihil contra naturam agat, detque operam rei licitæ, tota autem actus inordinatio ex viri malitia procedat, qui, loco consumandi, retrahit se et extra vas effundit; ideo si mulier post debitas admonitiones, nihil proficiat, vir autem instet, minando verbera, aut mortem, aut graves alias sævitias, poterit ipsa (ut probati Theologi docent) citra peccatum passive se præbere, cum in his rerum adjunctis ipsa viri sui peccatum simpliciter, permittat, idque ex

«gravi causa quæ eam excuset, quoniam charitas qua illud impedire teneretur cum tanto incommodo non obligat.»

Ergo licet conjugi innocenti reddere debitum, vel petere ab altero volenti seminare extra vas. Imo, S. Alphonsus (1) cum Salmanticensibus (2) affirmat conjugem innocentem non solum posse debitum reddere, sed etiam teneri; quia quando culpa se tenet non ex parte actus, sed ex parte personæ petentis, cum petens habeat jus ad copulam, nequit alter sine injustitia debitum negare, si non possit monendo a tali culpa illum avertere.

Quær. 2°. An requiratur causa gravis ad debitum conjugi onanistæ reddendum, vel ab eo petendum?

Resp. Distinguendum est; vel de debito reddendo agitur, vel de petendo. Si de debiti petitione agatur, certum est conjugem innocentem ab onanista absque gravi causa debitum petere non posse; quia uti omnes Theologi fatentur, cooperatio etiam materialis sine justa causa permitti nequit; et conjux innocens ex charitate tenetur peccatum alterius impedire. Ita etiam constat ex variis S. Pœnitentiariæ responsis. Si vero agatur de debito reddendo, S. Alphonsus putat (3) conjugem innocentem non solum sine justa causa debitum posse reddere onanistæ, sed etiam teneri; quia ille quod suum est quærit, et suo jure nequit absque injustitia privari. Veruntamen nos dicimus cum Bouvier (4), Gury (5) aliisque doctoribus absque gravi ratione debitum reddi non posse conjugi onanistæ, tum quia, uti dictum est, ad cooperationem etiam materiale excusans requiritur causa, tum quia ita ex S. Pœnitentiariæ responsis constat. Quoties enim interrogata fuit: an liceat uxori reddere debitum vel petere a viro volente seminare extra vas, respondit id licere ex gravi causa, quia charitas, qua peccatum viri impedire teneretur, cum tanto incommodo non obligat. Hodie igitur ab his responsis non est recedendum.

Causæ autem justæ et proportionatæ ad debitum petendum vel reddendum innumeræ sunt. Sic ex D. Alphonso (6) conjux innocens «*justam causam habebit petendi, si esset in periculo incontinentiæ, vel si deberet alias privari suo jure petendi plusquam semel vel bis, cum*

(1) Lib. 6, n. 919.

(2) Tract. 9, c. 15, n. 18.

(3) Lib. 6, n. 947.

(4) Supplem. ad matrimonium, quæst. 2, c. 1, art. 3, § 4.

(5) Casus conscientiæ, n. 1105.

(6) Lib. 6, n. 947.

(1) Loc. cit.

(2) *Mæchialogie*, 2^e partie, ch. 2, art. 2, § 4.

« *perpetuo scrupulo an ei sit satis grave incommodum vel ne, tunc se continere.* »

Ad debitum vero reddendum causæ justæ et graves reputantur :

1° Si mors, verbera aut graves sævitæ timeantur.

2° Si detur locus timendi ne maritus concubina in domo conjugali habeat, aut alibi eam frequentet; vel si timeretur ne ad meretrices accederet.

3° Si conjux onanista, ex debiti recusatione, blasphemias in Deum vel in Religionem proferret.

4° Causæ justæ judicandæ sunt etiam jurgia, rixæ, dissensiones, præsertim frequentes, dissipationes rei domesticæ; et a fortiori metus divortii, infamiæ, scandali, etc., Consule Bouvier (1), qui prædictas causas fusiori calamo exponit atque dilucidat.

Advertendum tamen est non esse necessarium quod conjux innocens onanistam repellat, donec memorata incommoda expertus fuerit, sed sufficit, ut ea rationabiliter timeat.

Igitur conjux innocens quoties prædictas vel alias rationes similes habet, potest, tuta conscientia, onanistæ debitum reddere vel petere; modo tamen illius peccato dissentiat. Imo, quum raro desint causæ justæ ac proportionatæ, ideo ad omnem scrupulum aut animi fluctuationem in praxi tollendam, affirmandum est conjugem innocentem raro teneri debitum denegare. Diximus : *modo illius peccato dissentiat*, quia neque interius per complacentiam, neque exterius per verba, nutus aut signa aliqua, sive directe, sive indirecte onanistæ peccatum approbare potest, vel ad illud patrandum inducere.

Quær. 3° : An conjux innocens, ad compartem onanistam accedendo, de copula maritali delectari possit ?

Resp. Si justas rationes habeat petendi vel reddendi, licite potest internum consensum illius copulæ voluptati præbere; quia actus in se est bonus atque honestus : secus esset, si de copula delectaretur, non quatenus est copula maritalis, sed quatenus est copula imperfecta, seu quatenus more nefando Onan perficitur. Ita etiam sentit Gury cum aliis Theologis.

Quær. 4° : An uxor immediate post copulam se tactibus excitare possit, ut seminet, si jam vir ante ejus seminationem recesserit, semen extra vas effundendo ?

Resp. Hic casus, ni fallor, frequens est inter

personas, quæ onanistice coeunt, quia, cum copula imperfecta ardorem libidinis non extinguat, neque venerem satiet, uxor per talem congressum plerumque irritata manet; atque ideo statim post copulam ad explendam libidinem facillime incitatur.

Nunc ad quæstionem respondendo, dicimus uxorem, sive sit causa onanismi, sive non, nullo modo posse statim post copulam prædictam se ad seminandum tactibus excitare; nam, ut hi tactus, seu hæc mulieris seminatio licita sit, ad continuationem, complementumque copulæ ordinari deberet; sed si vir more Onan semen effundat, vel si ipsa mulier se retrahat, antequam semen virile in vase effundatur, habetur equidem vasis penetratio, sed non vera copula : ergo, cum illi tactus debito ordine careant, quia compleri nequit, quod non existit, uxori non licet tactibus se ad seminationem excitare. Veritas hujus conclusionis patet etiam ex illa quæstione, huic valde affini, quam Theologi morales proponunt; quærent enim : *An fœmina immediate post copulam tactibus ad seminationem se excitare possit, si vir præmaturus in vase seminaverit.* Quidam Doctores, uti Diana, Rodriguez, Palaus, Debreyne (1), negant hoc esse licitum; tum quia, aiunt, semen mulieris non est necessarium ad generationem; tum quia effusio illa seminis, utpote separata, non fit una caro cum viro. Secunda vero sententia, quam tenent Sanchez (2), Salmanticenses (3), Billuart (4), Lessius (5), S. Alph. (6), affirmat posse mulierem se ad seminationem excitare. Quidquid tamen sit de hac quæstione, certum est utriusque sententiæ patronos confirmare, saltem indirecte, ea, quæ diximus. Nam, vel admittitur prima sententia, et tunc, si uxori non licet tactibus se excitare, quando vir jam seminavit in vase, à fortiori ei non licebit, si vir jam semen extra vas effuderit. Vel secundam sequimur sententiam, et etiam in hoc casu nostra resolutio firma manet; quia hujus opinionis fautores supponunt maritum jam in vase seminasse, et quum admittant actum conjugalem in utriusque conjugis seminatione consistere, ideo uxori permittunt, ut tactibus se excitet ad copulam completendam. Ast hæc ratio non valet in nostro casu, ut probatum est; ergo non licet uxori post copulam onanisticam tactibus se excitare.

(1) *Mæchialogie*, 2^e partie, chap. 2, art. 2, § 2.

(2) *De Matrim.*, lib. 9, disp. 17, n. 10.

(3) *Tract.* 9, c. 19, n. 80.

(4) *Tract. de Matrim.*, diss. 4, art. 3, coll. 4.

(5) *Lib.* 4, cap. 3, dub. 14, n. 94.

(6) *Lib.* 6, n. 919.

(1) *Theologia moralis*, tract. de matrim., n. 926.

Neque dices, quod uxor post talem copulam irritata manet, et, si teneretur naturam compescere, magno peccandi periculo jugiter exposita esset; nam respondetur cum D. Alphonso (lo. ci.) quod si hæc ratio valeret, non modo uxoribus liceret tactibus se excitare ad seminandum, sed etiam hoc viris liceret, quando uxores ante illorum seminationem se retraherent, quia etiam viri manent irritati; sed hoc viris vetitum est, ergo et mulieribus.

Quær. 5º. An uxor virum onanistam corripere teneatur?

Resp. Quamvis hæc quæstio cum aliis sequentibus utrumque conjugem, maritum scilicet, ac uxorem simul respiciat; nihilominus, quum uxor majores corrigendi virum habeat difficultates, et a correctione facienda magis abhorreat, de obligatione, ac de modo, quo illa maritum corripere debet, tantummodo loquemur.

Ad quæsitum autem quod attinet, ante omnia sciendum est dari præceptum fraternæ correctionis, quo nos ad proximum corrigendum adstringimur; quia lex naturalis charitatis atque misericordiæ nos obligat ad proximi necessitatem, præsertim spiritualem, sublevandam: et ipsum ius divinum expresse ait: « *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem suum* (1). » His positis, dicimus uxorem sub gravi virum suum sublevare teneri, quoties ille in aliqua gravi necessitate, maxime spirituali, veretur; sed maritus onanista per onanismi peccatum in gravi necessitate spirituali constituitur: ergo uxor, eum corripiendo, sublevare tenetur, ne ulterius in peccato putrescat. Imo uxor, quum sit quid unum cum marito, strictius ad prædictum actum charitatis exercendum erga virum suum abstringitur, quam erga quemcumque alium; quia ex lege charitatis quisque sibi magis proximum diligere, nutrire et fovere strictius tenetur.

Probatur etiam ex sequenti sacræ Pœnitentiariæ responsione. Nam hoc dubium eidem propositum fuit: « Bertha virum habet, quem constanti experientia cognoscit esse onanistam. In vanum omnia tentavit media, ut illum a tam nefando crimine retraheret. Quinimo gravissima aut saltem gravia mala ei imminet nunc probabiliter, ita ut vel hæc mala incurrere debeat vel fugere e domo mariti, nisi permittat saltem aliquando abusum matrimonii, etc. » Et S. Pœnitentiaaria respondit: « Cum in propo-

« sito casu mulier a sua quidem parte nihil contra naturam agat, detque operam rei licitæ, tota autem actus inordinatio ex viri malitia procedat, qui, loco consummandi, retrahit se et extra vas effundit; ideoque, si mulier post debitas admonitiones, nihil proficiat, vir autem instet, minando verbera aut mortem aut alia gravissima mala, poterit ipsa (ut probati theologi docent) citra peccatum permissive se habere; cum in his rerum adjunctis ipsa viri sui peccatum simpliciter permittat, idque ex gravi causa quæ eam excusat; quoniam charitas, qua illum impedire tenetur, cum tanto incommodo non obligat. » (Datum Romæ, die 1 febru. 1823.)

Ita etiam constat ex aliis responsionibus, præsertim ex illa, edita anno 1816, die 15 novembris quæ sic habet: « *Moneat tamen orator hujusmodi uxorem, ut non cesset* (nota verbum) *prudenter commonere virum suum ut ab hac turpitudine desistat* »

Confirmatur doctorum auctoritate. Bouvier ait: « Uxor, saltem ordinarie, tenetur maritum monere, illumque pro posse a perversa agendi ratione avertere; lex charitatis hoc ab ipsa exigit (1). »

Similiter Gury inquit: « Tenetur uxor, saltem ordinarie, virum onanistam de obligatione recte agendi monere, eumque quantum in se est, a perversa agendi ratione avertere (2). »

Item Debreyne ait: « La loi de la charité impose à la femme le devoir de faire tout ce qui dépend d'elle pour empêcher que son mari, qu'elle sait être disposé à mal faire, ne fasse l'action détestable d'Onan (3). » Ita pariter sentiunt Scavini, Claret Archiepiscopus de Cuba et alii doctores. Ergo uxor sub gravi maritum onanistam corripere tenetur, ut ad bonam frugem se recipiat.

Uxores animadvertant quod si bonum spirituale suorum virorum vere optarent acquirerent, sæpe eorum admonitionibus, adhortationibusque illos in viam salutis reducere possent, etiamsi de eorum conversione desperetur; quia ipsæ innumera habent media ad cordis duritiam vincendam, et omnes cognoscunt vias ad eorum benevolentiam captandam: « *Bonitas uxoris*, ait D. Antoninus, *multoties virum iniquum efficit bonum* (4). » Sed experientia nos docet plures

(1) *Supplem. ad matrim.*, quæst. 2, cap. 1, art. 3, 54.

(2) *Theol. moralis. Tract. de matrim.*, n. 923.

(3) *Mæchialogie*, 2e partie, ch. 2, art. 2, § 4.

(4) Part. 1, tit. 6, cap. 2, § 2,

1) *Matthæi*, c. 18, v. 15.

adesse uxores, quæ non modo virum onanistam corripere omittunt, verum etiam ad semen effundendum eum indirecte inducunt, v. g. conquereundo de numero prolis, de graviditatis molestiis, etc. Studeant igitur uxores pro viribus maritos blanditiis, omnibus amoris indiciiis, precibus, hortationibusque ad actum recte perficiendum adducere (1). Et sic eos Deo lucrabuntur, familiam ad primævum splendorem ac prosperitatem reducent et societatem ab interitu retrahent.

ADDENDA.

Cum hanc dissertationem typis commissem, comperi Ill. ac RR. Episcopum Aginnensem tempore quadragesimæ hujus anni Litteram Pastorem edidisse, in qua paucis verbis ostendit ac probat mala et damna, quæ, tum familiæ, tum societati ex onanismo obveniunt, gravia atque innumera esse.

Ad majorem igitur nostræ dissertationis roborem ac claritatem hic referendum esse ducimus quod Ill. ac RR. Episcopus egregie scripsit.

« Le premier de ces devoirs se rapporte à la transmission de la vie. Nous voulons définir, en passant, ce rôle glorieux et cette mission sainte ; nous en parlerons avec la gravité de notre caractère et avec le respect que nous portons à la délicatesse de vos âmes.

« *Croissez, multipliez-vous, remplissez la terre*, a dit le Seigneur. En vertu de cet ordre, la vie chez l'homme n'est plus seulement un trésor à garder, c'est un dépôt à transmettre. Or, ce précepte est un des plus importants que l'homme ait reçu de Dieu, puisque de son observation ou de son mépris dépend la prospérité ou la ruine des familles et des peuples.

« Nous ne pouvons vous dissimuler, N. T.-C. F., la tristesse qui remplit notre cœur d'évêque, lorsque parcourant vos campagnes, interrogeant vos pasteurs et bénissant vos familles, nous observons ce que les recensements successifs nous signalent dans des proportions effrayantes : partout une diminution sensible dans la population, les foyers presque déserts... Ah ! c'est que l'on ne comprend plus l'honneur du mariage. On redoute une charge trop lourde, on craint l'amoindrissement d'une fortune morcelée ; on ose dire qu'il ne faut pas tenter la Providence..., et que de prétextes n'invente pas l'égoïsme, qui recule devant l'accomplissement du devoir ; comme s'il était permis d'embrasser un état pour en rechercher le bien-être et en décliner les obligations.....

(1) Bouvier. *Suppl. ad tract. de Matrim.*, quæst. 2, cap. 1, art. III, § 4.

« Malheur aux hommes, ajoute Mgr l'évêque d'Orléans, qui, comme l'arbre des forêts, jettent çà et là aux ailes des vents, c'est-à-dire au souffle des passions, la mystérieuse force dont le germe divin est en eux ! Malheur aux pères, malheur aux mères qui, cédant à la crainte lâche des saintes fatigues de la dignité paternelle et maternelle, se défont de la Providence et de l'avenir, trompent le vœu de la nature, troublent l'ordre de Dieu lui-même, méconnaissent l'immense responsabilité de leur puissance et repoussent loin d'eux, vers le néant, ces nobles créatures, ces âmes charmantes, qu'ils devraient offrir au ciel comme le fruit de sa bénédiction (1).

« C'est ainsi, N. T.-C. F., que se préparent les générations affaiblies et dégradées. Un enfant isolé au foyer domestique ne peut que grandir dans l'égoïsme. Accoutumé à se voir le centre de toutes les affections et l'objet unique des sollicitudes du père et de la mère, il devient absorbant, impérieux, despote ; son cœur se rétrécit, se dessèche, se ferme à toute pensée de sacrifice. L'amour excessif et les calculs intéressés des parents l'ont érigé en idole, et voilà que pour leur châtement il devient un idole sans cœur.

« Attendez encore, parents infortunés, et cet enfant ira loin de vous multiplier vos douleurs ; les passions en feront facilement leur proie et achèveront d'étouffer ses derniers sentiments nobles et généreux. Ce sera la seconde punition infligée à votre aveugle tendresse. Plaise au ciel que le Seigneur vous en épargne une troisième et que, dans sa colère, il n'ordonne pas à la mort de transformer cet unique berceau, où vous avez voulu placer toutes vos espérances, en une tombe prématurée, où s'enseveliront à la fois votre bonheur et votre nom. Ainsi croulent souvent ces familles fondées sur le mépris du devoir.

« Heureux, au contraire, les foyers où la vie rayonne, où les enfants se comptent comme les bénédictions du ciel et où se réalise la belle parole du Prophète-Roi : *Filii tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ*. « Vos fils croîtront et s'épanouiront sous vos yeux, rangés autour de votre table comme les jeunes rameaux de l'olivier. »

« Là, les âmes commencent à se former aux futurs devoirs de la société ; l'émulation sous le regard et les encouragements du père et de la mère, le partage des joies et des douleurs, l'amitié fraternelle, l'appui mutuel, la diversité des caractères, les froissements eux-mêmes et, par suite, l'utile enseignement de la patience, préparent les enfants aux nobles pensées et à l'esprit de sacrifice.

« Là règne le bonheur dans la paix et l'union. L'accomplissement des saintes obligations du mariage entraîne sans doute des soins infinis, impose des privations nombreuses, coûte souvent des larmes. Mais le sentiment d'un devoir rempli et la certitude d'avoir procuré à l'Eglise des enfants dévoués, à la patrie des membres utiles, fait oublier ces tourments passagers.

(1) Mgr Dupanloup, *Mariage chrétien*.

Et si parfois, en regardant l'avenir, les parents se sentent dominés par la crainte, aussitôt ils élèvent vers Dieu leurs regards et leur cœur; ils se souviennent qu'il y a au ciel une Providence qui pare les lis des champs et qui nourrit les petits oiseaux, et ils disent avec confiance : Dieu nous les a donnés, Dieu les bénira. Voilà, N. T.-C. F., comment grandissent les fortes générations et comment les peuples se relèvent (1). »

Item ex quadam Regni Galliæ descriptione (statistique), quam refert ephemeris, vulgo *le Monde*, n° 308, 27 decembris 1875, constat in aliquibus Galliæ provinciis ex 10,000 civium, nonnisi 189 vel 187 ortus haberi. En ejus verba:

Nous arrivons maintenant au rapport des naissances à la population. Les dix départements qui occupent le premier rang, sont :

« Le Finistère (366 naissances pour 10,000 habitants); le Nord (346); la Haute-Vienne (344); les Pyrénées-Orientales (387); la Corrèze (332); la Lozère (326); les Côtes-du-Nord (316); la Loire et l'Aveyron (314); la Corse (312).

« Ceux qui présentent la natalité la plus faible, sont :

« Le Loir-et-Cher et l'Yonne (206); la Côte-d'Or (204); la Creuse (202); l'Aube et le Gers (195); l'Orne (191); l'Eure et le Lot-et-Garonne (189); la Haute-Marne (187); presque moitié moins que le Finistère. »

Idem eruitur ex alia ephemeridi, *l'Echo de la Province*, n° 2701, 21 julii 1876, quæ sic habet :

« La statistique nous révèle un fait bien triste pour notre avenir.

« D'après un rapport officiel, le nombre des jeunes gens inscrits annuellement pour le recrutement aurait sensiblement diminué depuis 1873. Voici quel serait, d'après le *Constitutionnel*, le tableau significatif présenté dans ce rapport.

« Nombre des jeunes gens inscrits :

En 1873.	303,810
— 1874.	296,204
— 1875.	283,768
— 1876.	277,000

D'où vient une diminution si rapide des jeunes gens destinés au service militaire Les causes doivent en être multiples; mais nous sommes convaincus que la dépravation progressive des mœurs en est la principale (*et ego addo quod vera ac principalis tantorum malorum causa est onanismus*), et cette dépravation elle-même tient surtout à l'affaiblissement des croyances religieuses et au progrès des idées modernes.

Tandem in ephemeridi *le Languedoc* sequentem epistolam reperio, scriptam a domino *de Lavergne* (sénateur et membre de l'Institut); qui pro certo etiam habet civium numerum in Galliæ

provinciis quibusdam ab hinc annis supra modum decrevisse. Cl. auctor hujus imminutionis veras causas non inquirit; verumtamen si rem mature perpendere velit, explore cognoscet quod vera ac principalis tanti mali causa sit onanismus. En illius epistola :

« Versailles, le 9 août 1876.

« Monsieur le rédacteur,

« Permettez-moi d'appeler votre attention sur une question fort grave qui ne me paraît pas étudiée en France avec le soin qu'elle mérite.

« Je veux parler du mouvement de la population. Il y a maintenant près de vingt ans que j'ai signalé, dans la *Revue des Deux-Mondes* (livraison du 1er avril 1857), les faits affligeants révélés par le recensement de 1856. La population s'était toujours accrue en France, avec une lenteur particulière; mais dans la période quinquennale de 1851 à 1856 le ralentissement avait pris les proportions d'un véritable désastre.

« Depuis ce moment, la population avait paru se relever un peu, quand est survenue la fatale guerre de 1870 qui nous a fait perdre, outre l'Alsace et la Lorraine, 550,000 habitants par l'excédant des décès sur les naissances en 1870 et 1871.

« L'année 1872 avait présenté un résultat plus consolant. Les naissances s'étaient accrues, les décès avaient diminué, les mariages avaient atteint le chiffre le plus élevé qu'on ait vu, et l'excédant des naissances sur les décès avait été de 172,936. C'était encore bien peu sans doute, en comparaison des nations qui nous avoisinent, mais enfin c'était un signe favorable après tant de malheurs, et on pouvait espérer qu'avec le maintien de la paix, la nation reprendrait peu à peu sa progression normale.

« Le tableau du mouvement de la population en 1873, publié dans l'*Annuaire de l'Économie politique*, vient de détruire cette espérance. L'excédant des naissances sur les décès n'a plus été que de 101,776, et les symptômes les plus inquiétants se sont reproduits. Dans vingt-cinq départements, les décès ont excédé les naissances. Ce triste résultat est dû à la fois à la diminution des naissances et à l'augmentation des décès.

« Voici en effet les chiffres :

1872.	
Naissances.	966,000
Décès.	793,064
Excédant.	172,936

1873.	
Naissances.	947,364
Décès.	844,558
Excédant.	101,776

« On voit que les naissances ont diminué d'une année à l'autre de 19,636, et que les décès se sont accrus de 51,524.

(1) *La famille et la société*, deux lettres pastorales de Monseigneur l'Evêque d'Agen.

« Je ne veux pas entrer aujourd'hui dans l'examen des causes. La principale a dû être la mauvaise récolte de 1873 ; mais elle n'est pas la seule, puisque la réduction est permanente et semble prendre le caractère d'une loi.

« Cette recherche sera nécessairement très-longue et très-complexe. Elle doit être constante, à la fois locale et générale comme le mal lui-même. Je me borne, pour le moment, à la provoquer. Le public français paraît avoir pris son parti de la réduction de la population, comme de l'augmentation du budget, deux faits qui ne sont peut-être pas aussi étrangers l'un à l'autre qu'ils en ont l'air.

« Cette insouciance doit avoir un terme. Il y va de l'existence même de notre nation ; car il n'y a pas de pire disette pour un État que celle des hommes. » Pendant que nous restons stationnaires ou que nous reculons, l'Angleterre et l'Allemagne s'accroissent chacune de plus de 400,000 âmes par an, ce qui fait en tout 4 millions en dix ans.

« Je joins ici le tableau des naissances et décès en 1873 tel qu'il a paru dans l'*Annuaire* avec l'indication de la différence pour chaque département. On y puisera des renseignements utiles pour l'enquête, devenue plus que jamais nécessaire.

« On remarquera, par exemple, que les départements de l'ancienne Normandie présentent de forts excédants de décès, et les départements bretons, au contraire, de forts excédants de naissances (1).

« Recevez, etc. »

Quis nunc asserere audebit onanismum non esse noxium societati !

APPENDIX CI.

DE CONSTITUTIONE CIVILI.

Errores dogmatici quibus innititur constitutio civilis cleri gallici. De divisione et suppressione sedium episcopaliū. An ecclesiastica potestas ab arbitrio civilis potestatis dependeat. De prætensa libertate cogitandi. De obedientia principi debita. Primatus Romani pontificis. Electio episcoporum a clero et populo. De presbyterio diocesano. Usurpatio bonorum ecclesiasticorum. Suppressio regularium. De prævaricatione episcopi Augustodunensis.

S. S. DOMINI NOSTRI PII VI

BREVE AD E. S. R. ECCL. CARD. DE LA ROCHEFOUCAULT,

Illustr. archiepiscopum Aquisextanum cæterosque prælatos conventus nationalis gallicani de constitutione civili cleri gallicani.

PIUS PAPA VI

Dilecti Filii nostri, ac Venerabiles Fratres, salutem et Apostolicam Benedictionem.

Quod aliquantum differre ob ipsius rei gravitatem, nimiamque item urgentium negotiorum

(1) Voir ce tableau dans l'*Annuaire de l'Economie*

copiam coacti fuimus, nunc responsum damus, dilecti Filii nostri, ac Venerabiles Fratres, litteris die 10 octobris ad Nos datis, quibus multorum e vestris spectabilibus collegis nomen subscriptum est. Eæ renovarunt in Nobis immensum, nullaque consolatione levandum dolorem illum, quem jam perceperamus, ex quo tempore perlatum ad Nos erat istum nationis vestræ conventum, ad publicæ œconomix rationes ordinandas congregatum, adeo in suis decretis progressum esse, ut catholicam religionem impeteret ; a conspirantibus enim suorum plerisque jam in ipsum irruebatur sanctuarium.

Ab initio judicabamus servandum Nobis esse cum hujusmodi inconsultis hominibus silentium, ne ipsi veritatis voce magis irritati ad multo deteriora adhuc proruerent. Nostrum hoc silentium tuebatur S. Gregorii Magni auctoritate, qui (1) *Discrete, inquit, vicissitudinum pensanda sunt tempora, ne cum restringi lingua debet, per verba inutiliter defluat.* Tamen verba nostra ad Deum convertimus, ac publicas statim indiximus peragendas preces, ut novis istis legum latoribus eum impetraremus animum, quo vellent ab hujus sæculi philosophiæ præscriptis recedere, atque ad religionis nostræ consilia regredi, iisque insistere. In quo Susannæ exemplum secuti sumus, quæ, ut exponit S. Ambrosius (2), *plus egit tacendo, quam si esset locuta : tacendo enim apud homines, locuta est Deo ; conscientia loquebatur, ubi vox non audiebatur, nec quærebat pro se hominum judicium, quæ habebat Domini testimonium.*

Neque porro prætermisimus Venerabiles Fratres nostros S. R. E. Cardinales in Consistorium convocare die 29 martii proxime elapsi anni, eosque participes eorum facere quæ isthic geri contra catholicam religionem jam cœperant, communicataque cum ipsis nostri doloris acerbitate, illos itidem ad nostrarum lacrymarum, ac obsecrationum societatem excitare.

Dum in hoc essemus intenti, repente adfertur ad Nos, prodiisse, circa mensis julii dimidium, a gallicæ nationis conventu (cujus nomine solam partem numero prævalentem semper intelligemus) prodiisse, inquit, decretum, quod in titulo constitutionem cleri civilem prætexens, revera ad sacratiora dogmata, atque ad certissimam Ecclesiæ disciplinam perturbandam, ever-

politique, ou dans la Gazette du Languedoc du dimanche 27 août 1876.

(1) Regul. Pastor. tom. II oper. edit. Maurin., pag. 54.

(2) Lib. de Offic., cap. III, num. 9, tom. II oper. edit. Maurin., pag. 4.

tendamque deveniebat, hujus primæ Sedis, Episcoporum, Sacerdotum, Regularium utriusque sexus, totiusque catholicæ communionis jura abolebat, sacros supprimebat ritus, ecclesiasticos redditus, et fundos arripiebat, eas demum inferebat ærurnas, quæ credi non possent, nisi ipsa comprobarentur experientia. Istis ad Nos relatis, non potuimus certe non abhorrescere ad ejus lectionem, idemque accidit nobis, quod olim Magno Gregorio Prædecessori nostro evenit, qui cum codicem quemdam ab Episcopo Constanti-nopolitano recognoscendum accepisset, ac priores partes percurrisset, manifesta pravitatis venena testatus est in eo se reperisse (1): hinc animo nostro in summas ægritudines conjecto, ecce sub finem augusti mensis, nuntiatur Nobis carissimi in Christo filii nostri Ludovici christianissimi regis postulatio, qua summo apud Nos instabat studio, ut auctoritate nostra approbaremus, saltem *per provisionis modum*, quinque ab illo conventu decretos articulos, suæque regia sanctione jam confirmatos. Cum autem illos regulis canonicis adversari videremus, lenius tamen ipsi regi respondendum judicavimus, Nos articulos illos examini subjecturos viginti Cardinalium congregationi; quorum singulorum sententias etiam scripto expressas deinceps cognoscere Nos ipsi, atque expendere pro rei gravitate satagebamus. Interim per nostras familiares litteras ipsum hortati sumus regem, ut universos regni Episcopos induceret ad sibi candide aperiendos sensus suos, Nobisque accuratas eorum consiliorum rationes proponendas, in quas ipsi convenirent, eaque Nobis patefacienda, quæ in tanta locorum distantia Nos laterent, ne in ullam conscientiæ nostræ labem possemus incurrere. Nondum quidem ad Nos inde pervenit ulla vestra hujusmodi gerendarum rerum explicatio; pervenerunt tamen aliquorum Episcoporum typis evulgatæ pastorales litteræ, sermones et monita evangelico spiritu plena, sed ea singulariter a suis auctoribus perscripta, neque rationem, quid a nobis gerendum videretur, indicantia, quam hæc tanta rerum necessitas, summumque, in quo versamini, discrimen exposceret.

Verum ad Nos non ita pridem pervenit manuscripta expositio vestra super principiis constitutionis cleri, quam et typis postea accepimus, in cujus exordio perleguntur extracta nationalis conventus plura decreta, eaque multis conjuncta animadversionibus super eorundem et invaliditate, et pravitate. Eodem pariter tempore

redditæ Nobis sunt recentes ipsius regis litteræ, in quibus approbationem a Nobis postulat ad aliquod tempus valituram septem articulorum nationalis conventus, cum primis illis quinque ad Nos augusto mense transmissis pene consentientium, unaque significat, se in angustias redigi pro interponenda sanctione novo executoriali decreto die 27 novembris edito, cujus jussu Episcopi, Vicarii, Parochi, seminariorum Præfecti, alique ecclesiasticis fungentes officiis, coram generali municipalitatum consilio, intra præscriptum tempus juratam præstent constitutioni servandæ fidem, et ni faciant, gravissimis sint pœnis puniendi. Verum quemadmodum jam antea declaravimus nequaquam Nos velle nostrum expromere super hisce articulis judicium, nisi prius a majori saltem Episcoporum parte perspicue distincteque Nobis relatum esset, quid ipsi sentirent, id nunc etiam constanter repetimus, et confirmamus.

Dum rex ipse postulat a Nobis inter cætera, ut hortatione nostra Metropolitanos, et Episcopos inducamus ad consentiendum Ecclesiarum metropolitandarum, et episcopatum divisioni, et suppressioni, nec non ut provisionali saltem modo indulgeamus, quo scilicet formæ canonicæ ab Ecclesia in novorum episcopatum electionibus hactenus servatæ, nunc ex Metropolitanorum, Episcoporumque auctoritate fiant, et præsentatis ad vacantes curas, juxta novam electionum methodum, iidem illi institutionem præbeant, dummodo morum, doctrinæque eligendorum ratio non obstet; ex hac profecto regis delata postulatione facile perspicitur, ab eo ipso nimirum agnoscere exquirendos esse in hujusmodi casibus Episcoporum sensus, æquumque plane esse, ne Nos quidquam, nisi ipsis auditis, statuamus. Vestra igitur consilia, vestras singulariter expositas consiliorum rationes a vobis vel universis, vel plerisque subscriptas exoptamus, atque agnoscimus, quo tanquam gravissimo monumento innixi consultationes nostras regere, moderarique possimus, ut ita vobis regnoque christianissimo salutare, ac congruum a Nobis judicium proferatur. Dum in hac de vobis expectatione sumus, interim illa quæ in vestris exponuntur litteris, sublevant Nos aliqua ex parte in peragendo examine omnium nationalis constitutionis articulorum.

Si primo perlegantur assertiones Concilii Senonensis inchoati anno 1527, contra Lutheranorum hæreses, illud profecto quod basis est, et fundamentum decreti nationalis de quo agitur, expers esse ab hæresis nota videri non potest.

(1) Epist. 66, lib. VI, tom. II, pag. 242.

Sic enim se explicavit Concilium (1): « Post
 « hos autem ignaros homines, surrexit Marsilius
 « Patavinus, cujus pestilens liber, quod *Defen-*
 « *sorium pacis* nuncupatur, in Christiani populi
 « perniciem procurantibus Lutheranis, nuper
 « excussus est. Is hostiliter Ecclesiam insectatus,
 « et terrenis principibus impie applaudens, om-
 « nem Prælati adimit exteriori jurisdictionem,
 « ea dumtaxat excepta, quam sæcularis largitus
 « fuerit magistratus. Omnes etiam Sacerdotes,
 « sive simplex Sacerdos fuerit, sive Episcopus,
 « Archiepiscopus aut etiam Papa, æqualis ex
 « Christi institutione asseruit esse auctoritatis,
 « quodque alius plus alio auctoritate præstet, id
 « ex gratuita laici principis concessione vult
 « provenire, quod pro sua voluntate possit revo-
 « care. Verum ex sacris Litteris coercitus est
 « *delirantis* hujus *hæretici* immanis furor, quibus
 « palam ostenditur non ex principum arbitrio
 « dependere ecclesiasticam potestatem, sed ex
 « jure divino, quo Ecclesiæ conceditur leges ad
 « salutem condere fidelium, et in rebelles legi-
 « tima censura animadvertere; iisdem quoque Lit-
 « teris aperte monstratur Ecclesiæ potestatem
 « longe alia quavis laica potestate, non modo
 « superiorem esse, sed et digniorem. Cæterum
 « hic Marsilius et cæteri prænominati *hæretici*
 « adversus Ecclesiam impie debacchati, certa-
 « tim ejus aliqua ex parte nituntur diminuere
 « auctoritatem. »

Præterea vobis etiam in mentem revocamus
 fel. record. Benedicti XIV consonam sententiam,
 qui cum in suis ad Primatum, Archiepiscopos,
 et Episcopos regni Poloniæ die 5 martii 1752
 datis Litteris ageret de opusculo polonico idio-
 mate impresso, gallice vero prius edito sub
 titulo: « Principes sur l'essence, la distinction et
 « les limites des deux puissances, spirituelle et
 « temporelle, ouvrage posthume du P. Laborde,
 de l'Oratoire, » in quo auctor ecclesiasticum
 ministerium ita sæculari dominationi subicie-
 bat, ut ad hanc spectare pronunciaret de externa,
 ac sensibili Ecclesiæ gubernatione cognoscere,
 ac judicare: « Pravum, inquit, ac perniciosum
 « systema jam pridem ab Apostolica Sede repro-
 « batum ac pro *hæretico* expresse damnatum,
 « fallacibus ratiunculis, fucatis, atque ad reli-
 « gionem compositis verbis, contortisque Scrip-
 « turarum, ac Patrum testimoniis impudens scrip-
 « tor obtrudit, quo simplicibus et minus cautis
 « facilius imponat. » Igitur libellum proscripsit,
 notasque apposuit, *captiosi, falsi, impii*, atque

(1) In collect. Labbe, tom. xix, pag. 1154, edit. Venet.,
 Coleti, qua semper utemur.

hæretici, ejusque interdixit, ac prohibuit lectio-
 nem, et usum omnibus et singulis christifideli-
 bus, etiam specifica et individua mentione dignis,
 sub pœna excommunicationis ipso facto, absque
 alia declaratione incurrenda, a quo nemo a
 quoquam præterquam Pontifice Romano pro
 tempore existente, nisi in mortis articulo cons-
 titutus absolutionis beneficium obtinere va-
 leat (1).

Et sane quæ unquam pertinere potest ad laicos
 jurisdictio super Ecclesiæ rebus, ob quam ec-
 clesiastici ipsi subijci eorum decretis teneantur?
 Nemini porro, qui catholicus sit, ignotum esse
 potest Jesum Christum in suæ Ecclesiæ institu-
 tione, dedisse Apostolis, eorumque successoribus
 potestatem nulli alii potestati obnoxiam, quam
 sanctissimi Patres universi voce concordi agno-
 verunt cum Osio et S. Athanasio monentibus (2):
 « Ne te rebus misceas ecclesiasticis, neu nobis
 « hisce rebus præcepta mandes, sed a nobis potius
 « hæc ediscas: tibi Deus imperium tradidit,
 « nobis quæ sunt ecclesiastica concedidit, ac
 « quemadmodum qui tibi subripit, Deo ordinanti
 « repugnat, ita metue ne, si ad te ecclesiastica
 « pertrahas, majoris criminis reus fias. » Ac
 propterea S. Joannes Chrysostomus, ut magis,
 quam id verum esse comprobaret, Ozæ factum
 attulit (3): « Qui arcem alioquin subvertendam
 « fulsit, e vestigio mortuus est, eo quod ministe-
 « rium ipsi non congruens usurpavit; ergone
 « sabbatum violatum, et solus arcæ tuituræ con-
 « tactus ad tantam indignationem Deum provo-
 « cavit, ut qui hæc ausi fuerant, ne minimum
 « quidem veniæ sint consecuti: hic vero qui ado-
 « randa et ineffabilia dogmata corrumpit, excu-
 « sationem habiturus est, et veniam consequetur?
 « Non potest hoc fieri, non potest, inquam. » Id
 ipsum decrevere sacrosancta Concilia, consen-
 tientibus in idem vestris regibus usque ad
 regnantis avum Lodovicum XV, qui die 20 au-
 gusti anni 1731, se agnoscere declaravit « velut
 « primum suum officium impedire, ne disputa-
 « tionum occasione, in dubium revocentur jura
 « sacra illius potestatis quæ a Deo solo accepit
 « jus determinandi quæstiones doctrinæ de fide,
 « vel regula morum; condendi canones, vel dis-
 « ciplinæ regulas quibus regantur Ecclesiæ
 « ministri, et fideles in ordine religionis, insti-

(1) Bullar. Benedicti XIV, tom. iv, Constitut. 44,
 edit. Rom.

(2) S. Athanas. in Histor. Arianor. ad Monachos, tom. I
 oper., pag. 371, edit. Maurin.]

(3) Commentar. in cap. i Epist. ad Galat. num. 6,
 tom. I, oper. edit. Maurin., pag. 668.]

« tuendi suos ministros, aut eos destituendi
 « juxta easdem regulas, fideliumque ad obedi-
 « tiam sibi præstandam adigendorum, ipsis
 « imponendo, juxta ordinem canonicum, non
 « solum pœnitentias salutares, verum etiam
 « veras pœnas spirituales, vel judiciis, vel censu-
 « ris quæ primi Pastores jure suo ferre possunt. »

Et tamen contra tam certam in Ecclesia sen-
 tentiam, Conventus iste nationalis potestatem
 sibi Ecclesiæ arrogavit, dum tot ac tanta cons-
 titueret, quæ cum dogmati, tum ecclesiasticæ
 disciplinæ adversantur, et dum Episcopos, et
 Ecclesiasticos omnes jurejurando ad sui decreti
 executionem adstringeret. Verum hoc minime
 mirum videri debet iis qui ex ipsa conventus
 constitutione facile intelligunt nil aliud ab illa
 spectari, atque agi, quam ut aboleretur catholica
 Religio, et cum eadem debita regibus obedientia.
 Eo quippe consilio decernitur, in jure positum
 esse, ut homo in societate constitutus, omnimoda
 gaudeat libertate, ut turbari scilicet circa reli-
 gionem non debeat, in ejusque arbitrio sit de
 ipsius religionis argumento, quidquid velit, opi-
 nari, loqui, scribere, ac typis etiam evulgare :
 quæ sane monstra ab illa hominum inter se
 æqualitate naturæque libertate derivari, ac ema-
 nare declaravit. Sed quid insanius excogitari
 potest, quam talem æqualitatem libertatemque
 inter omnes constituere, ut nihil rationi tribua-
 tur, qua præcipue humanum genus a natura præ-
 ditum est, atque a cæteris animantibus distin-
 guitur? Cum hominem creasset Deus, eumque
 in paradiso voluptatis posuisset, nonne eodem
 tempore ipsi mortis pœnam indixit, si de ligno
 scientiæ boni et mali comedisset; nonne statim
 hoc primo præcepto ejus adstrinxit libertatem?
 Nonne deinceps cum per inobedientiam se reum
 effecisset, plura præcepta per Moysen adjunxit?
 Et licet ipsum *reliquisset in manu consilii sui*,
 ut bene seu male mereri posset, nihilominus
 adjecit *mandata, et præcepta, ut si voluerit*
servare, conservassent eum (1).

Ubi est igitur illa cogitandi, agendique liber-
 tas, quam conventus decreta tribuunt homini in
 societate constituto, tamquam ipsius naturæ jus
 immutabile? Oportebit igitur ex eorum decre-
 torum sententia juri contradicere Creatoris, per
 quem existimus, et cujus liberalitati, quidquid
 sumus, atque habemus, acceptum referre debe-
 mus. Præterea quis jam ignoret creatos esse
 homines, ut non solum singuli sibi, sed et aliis
 vivant, ac prosint hominibus? In hac enim

naturæ infirmitate mutuo indigent ad sui con-
 servationem subsidio; atque idcirco a Deo et
 rationem, et loquendi facultatem tenuerunt, ut
 et opem petere, et petentibus præstare scirent,
 ac possent; proinde ab ipsa naturæ inductione in
 societatem communionemque coierunt. Jam cum
 hominis sit ita sua ratione uti, ne supremum
 Auctorem suum, non tantum agnoscere, verum
 et colere, admirari, ad eumque omnia referre
 debeat, cumque ipsum subjici jam ab initio
 majoribus suis necesse fuerit, ut ab ipsis rega-
 tur, atque instruatur, vitamque suam ad rationis,
 humanitatis, religionisque normam instituere
 valeat; certe ab uniuscujusque ortu irritam
 constat, atque inanem esse jactatam illam inter
 homines æqualitatem, ac libertatem. *Necessitate*
subditi estote (1). Itaque ut homines in civilem
 societatem coalescere possent, gubernationis
 forma constitui debuit, per quam jura illa liber-
 tatis adscripta sunt sub leges supremamque
 regnantium potestatem; ex quo consequitur quod
 S. Augustinus docet in hæc verba: « Generale
 « quippe pactum est societatis humanæ obedire
 « regibus suis (2). » Quapropter hæc potestas non
 tam a sociali contractu, quam ab ipso Deo recti
 justique auctore repetenda est. Quod quidem
 confirmavit Apostolus in superius laudata epis-
 tola (3): « Omnis anima potestatibus sublimio-
 « ribus subdita sit; non est enim potestas nisi a
 « Deo; quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt:
 « itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi
 « resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damna-
 « tionem acquirunt. »

Atque hic referre libet canonem Concilii
 Turonensis II, habiti anno 567, cujus verbis
 anathemate plectitur, non solum qui decretis
 Apostolicæ Sedis contraire præsumit; sed et
 « quod pejus est, qui contra sententiam, quam
 « vas electionis Paulus apostolus Spiritu sancto
 « ministrante promulgavit, aliud conscribere
 « ulla ratione præsumat, cum dicat ipse per
 « Spiritum sanctum: Qui prædicaverit præter id
 « quod prædicavi, anathema sit (4). »

Ast ad refutandum absurdissimum ejus liber-
 tatis commentum, satis hoc etiam esse potest, si
 dicamus hujusmodi nempe sententiam fuisse
Valdensium et *Beguardorum* a Clemente V,
 sacro approbante œcumenico Concilio Vien-

(1) Apost. Epist. ad Roman., cap., XIII, vers. 5.

(2) Lib. III Confession., cap. VIII, tom. I. Oper. edit. Maurin., pag. 94.

(3) Apost. Epist. ad Roman., cap. XIII, vers. 1 et 2.

(4) Canon 20, in collect. Labbe, tom. VI, pag. 54.

(1) Ecclesiastic. cap. xv, vers. 15 et 16.

nensi (1), damnatorum, quam deinde se cuti sunt *Wiclephista*, et postremo *Lutherus* illis suis verbis: *Liberi sumus ab omnibus* (2). Verumtamen quæ de obedientia legitimis potestatibus debita asseruimus, nolumus eo accipi sensu, ut a nobis dicta fuerint animo oppugnandi novas civiles leges, quibus rex ipse præstare potuit assensum, utpote ad illius profanum regimen pertinentes, ac si per nos eo consilio allata sint, ut omnia ad pristinum civilem statum redintegrentur, juxta quorundam calumniatorum evulgatas interpretationes, ad conflandam religioni invidiam: cum revera Nos, vosque ipsi id unum quæramus, atque urgeamus, ut sacra jura Ecclesiæ, et Apostolicæ Sedis illæsa servantur. In quem sane finem nunc alia ratione nomen illud *libertatis* expendamus, discrimenque inspiciamus, quod intercedit inter homines qui extra gremium Ecclesiæ semper fuerunt, quales sunt infideles, et Judæi, atque inter illos qui se Ecclesiæ ipsi per susceptum baptismi sacramentum subjecerunt. Primi etenim constringi ad catholicam obedientiam profitendam non debent; contra vero alteri sunt cogendi. Id quidem discrimen solidissimis, prout solet, rationibus exponit S. Thomas Aquinas (3), ac multis ante sæculis Tertullianus exposuit in libro Scorpiaci adversus Gnosticos (4), et paucis ante annis Benedictus XIV in opere de Servorum Dei Beatificatione, et Beatorum Canonizatione (5); atque ut magis adhuc hujus argumenti pateat ratio, videndæ sunt duæ celeberrimæ, ac pluries typis editæ S. Augustini epistolæ, una ad Vincentium Cartennensem (6), altera ad Bonifacium comitem (7), per quas non veteres solum, sed et recentes hæretici plane refelluntur. Quare manifesto perspicitur æqualitatem, et libertatem a conventu isto jactatam in illud, ut jam probavimus, recidere, ut catholica subvertatur religio, cui propterea *dominantis* titulum in regno, quo potita semper est, detrectavit.

Progredientibus nunc Nobis ad alios nationalis Conventus errores demonstrandos, statim occurret Pontificii primatus, ejusque jurisdictionis abolitio, cum decretum sit, ut: « Novus « Episcopus non poterit ad Papam recurrere, ut

« ab eo ullam confirmationem obtineat, sed ad « eum scribet, velut ad caput Ecclesiæ universalis, in testimonium unitatis fidei, et communionis, quam debet cum eo retinere. » Nova præscribitur jurisjurandi formula, in qua Romani Pontificis nomen suppressum est. Imo cum electus ex jurata fide teneatur decretis nationalibus, in quibus inhibitus est, ne a Pontifice electionis confirmatio postuletur, eo ipso omnis ejusdem Pontificis potestas prorsus excluditur; atque hoc modo abscinduntur a fonte rivi, rami ab arbore, populus a primo Sacerdote.

Hic vobiscum usurpare Nobis liceat, et exprimere illatas dignitati, autoritatique nostræ injurias, vocibus, quibus S. Gregorius Magnus (1) indoluit apud Constantinam Augustam, de Joanne, qui nova præsumere cœperat, seque per superbiam, universalem Episcopum appellabat, rogavitque ne assensum præberet præfatæ Joannis elationi: « Si hac in causa nequaquam me « pietas vestra despiciat, quia et si peccata Gregorii (*nunc Pii*) tanta sunt, ut pati talia debeat, Petri tamen apostoli peccata nulla sunt, « ne vestris temporibus pati ista mereatur. Unde « iterum atque iterum per omnipotentem Dominum rogo, ut sicut parentes priores vestri « principes S. Petri apostoli gratiam quæsierunt: ita vos quoque et hanc vobis quærere et « conservare curetis, et propter peccata nostra, « qui ei indigne servimus, ejus apud vos honor « nullatenus minuat, qui et modo vobis adjutor esse in omnibus, et postmodum vestra valeat peccata dimittere. »

Quod divus Gregorius ab auctoritate Constantinæ postulavit ad decus pontificiæ dignitatis, Nos a vobis similiter exquirimus, ne in isto vastissimo regno Primatus honor et jura aboleantur, respicianturque merita Petri, cujus Nos hæredes sumus, etsi indigni, quique debet in persona humilitatis nostræ honorari. Quod si alienæ potestatis vi impediti exequi non valebitis, per religionem, et constantiam vestram complere debetis, fortiter vos ab injuncto jurejurando abstinere: quippe minus detrahebat Gregorio usurpata a Joanne denominatio, quam nostro deroget juri nationale decretum. Quomodo enim retentam, conservatamque dici poterit cum visibili Ecclesiæ capite communionem, eidem tantummodo electionem nunciando, eodemque tempore ipsius primatus autoritatem etiam per sacramenti religionem abnuendo? Et tamen debetur ipsi tanquam capiti a suis membris solem-

(1) Cap. III in Clementin. tit. de hæreticis.

(2) Ut refert auctor appendic. ad S. Thomam, prima secundæ, quæstion. 96, art. 5, edit. Neapol. 1763.

(3) Secunda secundæ, quæst. 10, art. 8.

(4) Cap. II, n° 15.

(5) Lib. III, cap. XVII, n° 13.

(6) Epist. 93, t. II oper., pag. 237, edit. Maurin.

(7) Epist. 185, tom. eod., pag. 652.

(1) Epist. 21, lib. V, pag. 751, tom. II, oper. edit. Maurin.

nis canonicæ obedientiæ promissio, ad retinendam in Ecclesia unitatem, atque ad evitanda mystici ejus corporis a Christo Domino constituti schismata. Qua in re, quod ad Ecclesias Galliarum pertinet, videre est apud Marten. De antiq. Eccl. Rit. (1), qualis ibidem jurandi formula vigerit, in qua constat jam ab antiquis temporibus gallicos Episcopos in sua ordinatione ad fidei professionem addidisse expressam suæ, erga Romanum Pontificem, obedientiæ clausulam.

Atque hic non ignoramus profecto, neque dissimulandum ducimus, quid constitutionis nationalis patroni contra hæc proferunt ex epistola S. Hormisdæ ad Epiphanium Patriarcham Constantinopolitanum, seu potius quantopere illa ipsa abutantur; quoniam ex eadem constat in more fuisse, ut ab Episcopis electis legati cum litteris, et fidei professione mitterentur ad Romanum Pontificem, a quo postulabant admitti in conjunctionem, et in communicationem cum Apostolica Sede, et hunc in modum suæ electionis approbationem obtinerent. Quod cum præstare omisisset Epiphanius, ad ipsum Hormisdas scribens: « Mirati, inquit, admodum sumus morem pristinum fuisse neglectum, quia reparata Ecclesiarum, Deo annuente, concordia, « plenum fraternitatis, ac pacis id flagitabat officium, præsertim quod illud sibi non arrogantia personalis, sed regularum observantia vindicabat. Decuerat siquidem, Frater carissime, te legatos ad Apostolicam Sedem, inter ipsa tui pontificatus initia, destinasse, ut quem tibi debeamus affectum bene cognosceres, et « vetustæ consuetudinis formam rite compleres (2). »

Primatus adversarii ex verbo *decuerat* illam non nisi urbanitatis, et, ut ita dicamus, exuberantiæ legationem fuisse contendunt. At ex toto epistolæ contextu, ex illis nempe verbis *reparata Ecclesiarum.... concordia, id flagitabat officium, quod.... regularum observantia vindicabat...., ut.... vetustæ consuetudinis formam rite compleres*, quis jam contendat ob illud *decuerat* verbum, pontificia moderatione prolatum, in electi debito non fuisse ad Pontificem pro consequenda approbatione recurrere? Sed prorsus elidit oppositam interpretationem alia pontificia epistola, quæ est S. Leonis IX, ad Petrum Episcopum Antiochenum, qui cum S. Pontifici

suam denuntiasset ad episcopatum electionem, responsum accepit (1) *valde necessarium studium fuisse* annuntiare et exponere secutam ejus electionem..., et quod *maxime oportebat* tibi, et « Ecclesiæ cui temporaliter præsidet, non distulisti efficere.... mea vero humilitas in culmine « apostolici Throni ideo exaltata, ut approbanda « approbet, improbanda quoque improbet, tuæ « sanctissimæ fraternitatis episcopalem promotionem libens approbat, collaudat, et confirmat, et communem Dominum instanter « exorat, ut quod humano ore jam diceris, ante « ejus oculos existas. » Epistola hæc, quæ non ex privati doctoris interpretatione, sed ex judicio prodiit Pontificis sanctitate et doctrina insignis, nullum relinquit dubium super sensu, in quo Nos exposuimus epistolam S. Hormisdæ, ut merito inter illustriora monumenta accensenda sit pro debita ab Episcopis petenda, et reportanda a Romano Pontifice confirmatione, quam Tridentini Concilii munit auctoritas (2), quamque Nos in responsione super nunciaturis vindicandam suscepimus (3), pluresque alii ex vobis egregiis, doctisque scriptis propugnarunt (4).

(1) Epist. 5, in collect. Labbe, tom. II, p. 1334.

(2) Sess. 23, can. 7, sess. 24, de reform., cap. I.

(3) Cap. VIII, sess. 3, § 55 et 56, pag. 211.

(4) Post transmissam hanc epistolam incidimus in litteras S. Pii, qui numquam confirmare voluit electionem Friderici de Veda in archiepiscopum Coloniensem, quia emittere noluerat fidei professionem, juxta formulam a Pio IV approbatam (qua præscribitur Romanam Ecclesiam agnoscendam esse omnium Ecclesiarum matrem, et magistram, Romanoque Pontifici B. Petri apostolorum principis successori, ac Jesu Christo Vicario veram obedientiam profitendam et jurandam). Et quamvis electus Fridericus declarationem emisisset suæ orthodoxiæ, ac professus esset, sanguinem effundere velle pro fide catholica Romana; nihilominus S. Pius, post hortationes monitionesque adhibitas, inultam Friderici pervicaciam diutius pati noluit, ideoque mandavit, ut, vel pareret, vel Ecclesiam dimitteret; unde in angustiis positus Fridericus, maluit Coloniensem cathedram abdicare, quam fidem præscripta forma profiteri, eique ex pontificia benignitate permissum fuit, ut ultro dignitati potius cedere videretur, quam invitus expoliari; ut liquet ex monumentis relatis a *Laderchio ad ann. 1566, num. 55, ad 59 et ad ann. 1567, n° 24, ann. eccles., tom. XXIII.*

Hæc addidimus secuti exemplum S. Leonis, qui nonnulla addidit suæ dogmaticæ epistolæ, ad Flavianum Episcopum Constantinopolitanum scriptæ, eaque vobiscum communicanda arbitramur, ne quod Gallici Episcopi Ceretius, Salonius, et Veranus desiderarunt, et vos desideretis; hæc enim sunt illorum verba: *Si salutarem lecturis omnibus paginam aliquo studii vestri accumulatis augmento, id ipsum addi libello huic sollicita pietate jubcatis.* (Inter epist. decret. S. Leonis collect. a Rainaudo in Hept. præsul. Christ. edit. Paris, 1761, pag. 177).

(1) Tom. II, lib. I, cap. II, art. 11, ord. 1o, et apud Sirmond. in appendic. ad tom. II Concilior. Galliæ, de antiquis Episcop. promotion. formul. 13, pag. 656.

(2) Epist. 71, in collec. Concil. Labbe, t. I, p. 665.

At ut iidem adversarii nostri tueantur istius conventus decreta, ipsa dicunt ad disciplinam pertinere, quæ cum sæpe pro temporum varietate mutata fuerit, nunc itidem mutari potuit. Verum inter decreta ipsa, non solum disciplinaria, sed et alia non pauca in eversionem puri, immutabilisque dogmatis congeruntur, ut hactenus demonstravimus. Ast ut de disciplina agamus, quis unquam est inter catholicos, qui affirmet disciplinam ecclesiasticam immutari a laicis posse? Cum ipse etiam Petrus de Marca fateatur, quod (1) de ritibus, ceremoniis, sacramentis, « cleri censura, conditionibus, et disciplina, « canones a Conciliis et decreta a Pontificibus « Romanis tamquam de materia sibi subjecta « frequentissime edantur; et vix ulla proferri « possit constitutio principum, quæ hac de re « lata fuerit ex mero potestatis sæcularis imperio. Secutas quidem hac in parte leges publicas « videmus, sed non antecessisse. »

Deinde cum anno 1560, facultas Parisiensis ad examen adduxisset ea quæ Franciscus Grimaudet advocatus regius retulerat ad conventum, seu status apud Andegavenses collectos, inter multas propositiones ab ipsa reprobata sequens etiam n° 6 reperitur: « Secundum punctum religionis est in politica et disciplina sacerdotali, in quo reges et principes christiani « habent potestatem illam statuendi, ordinandi, « eandemque corruptam reformandi. » Hæc propositio est falsa, schismatica, potestatis ecclesiasticæ enervativa, et hæretica, et probationes ad illam sunt impertinentes (2). Præterea certum omnino est disciplinam non posse temere et pro arbitrio variari; si quidem duo prima catholicæ Ecclesiæ lumina S. Augustinus (3), et S. Thomas Aquinas (4) perspicue docent materias ad disciplinam spectantes variandas non esse, nisi ex necessitate, vel magna utilitate, quoniam mutatio consuetudinis, etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat: « et non debent mutari (subjicit ipse S. Thomas) nisi ex alia parte tantum « recompensentur communi saluti, quantum ex

« ista parte derogatur. » Romani Pontifices tantum abest, ut disciplinam unquam corrumpere, ut eandem ex collata sibi a Deo auctoritate in ædificationem Ecclesiæ, meliorem suavioremque semper redderent, contra quam ab istius conventus membrorum effectum esse dolemus, ut ex singulis eorum decretorum articulis, cum Ecclesiæ disciplina comparatis, facile deprehenditur.

Sed priusquam articulos hosce attingamus, præmittendum ducimus, quantum sæpe disciplina cohæreat dogmati, et ad ejus puritatis conservationem influat, necnon quam parum utilitatis attulerint, et quam brevi tempore perdurarint variationes a Romanis Pontificibus ex indulgentia, quamvis raro, permissæ. Ac profecto sacra Concilia pluribus in casibus disciplinæ violatores ab Ecclesiæ communione per anathemasepararunt. Quandoquidem in Concilio Trullano (1) inflicta fuit excommunicationis pœna iis qui suffocatorum animalium sanguinem comederint: « Si « quis deinceps animalium sanguinem quovis « modo comedere aggrediatur, si sit quidem clericus, deponatur, si autem laicus, segregetur. » Multis in locis Tridentina Synodus anathemati subjicit ecclesiasticæ disciplinæ impugnatores. Nam can. 9, sess. 13, de *Eucharistia*, infligit pœnam anathematis illi qui « negaverit omnes et « singulos christifideles utriusque sexus, cum ad « annos discretionis pervenerint, teneri singulis « annis, saltem in paschate, ad communicandum « juxta præceptum S. Matris Ecclesiæ. » In can. 7, sess. 22, de *Sacrificio Missæ*, supponitur anathemati, qui diceret: « ceremonias, vestes et externa signa, quibus in missarum celebratione « Ecclesia catholica utitur, irritabula impietatis « esse, magis quam officia pietatis. » In can. 9, sess. eadem, item anathemati subjectus est, qui assereret: « Ecclesiæ Romanæ ritum, quo submissa « voce pars Canonis, et verba consecrationis profertur, damnandum esse, aut lingua tantum « vulgari missam celebrari debere. » In can. 4, sess. 24, de *Sacramento Matrimonii*, anathemate plectuntur illi, qui dicerent: « Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium « dirimentia, vel in constituendis errasse. » In can. 9, sess. et tit. iisd., itidem in anathema incurrit dicens: « clericos in sacris ordinibus « constitutos, vel regulares castitatem solemniter « professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege « ecclesiastica, vel voto, et oppositum nil aliud « esse, quam damnare matrimonium, posseque

(Hæc desiderantur in singulis editionibus apud nos jam evulgatis; ex additamentis deprompta quæ in calce extant primæ partis, edit. Augustæ Vindelicor., p. 244).

(Nota editoris).

(1) De Concord. sacerdot. et imper., lib. II, c. vii, num. 8.

(2) Carol. d'Argentré, Collect. judicior., tom. II, oper. Paris. 1728, pag. 291, in fin.

(3) Epist. 54, ad Jan., cap. v, tom. II, oper. edit. Maurin, pag. 126.

(4) Prima secundæ quæst. 97, art. 2.

(1) Can. 67, in Collect. Labbo, tom. VII, pag. 1378.

« omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum. » In can. 11, sess. ead. et tit., anathematizantur pariter qui dicerent: « prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam ab ethnicorum superstitione profectam, aut benedictiones, et alias ceremonias, quibus Ecclesia in illis utitur, damnaverint. » In can. 12, ead. sess. et tit. imponitur anathema dicentibus: « causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos. » Ab Alexandro VII deinde proscripta fuit die 7 januarii et 7 februarii 1661, sub excommunicatione latae sententiae, versio Missalis romani in linguam gallicam, tanquam novitas perpetui Ecclesiae decoris deformatrix, inobedientiae, temeritatis, audaciae, seditionis, schismatis, aliorumque plurium malorum facile productrix. Ab indictione anathematis contra adversantes pluribus capitibus disciplinae, plane assequimur illam ab Ecclesia habitam fuisse tanquam dogmati connexam, nec debere quandoque, nec a quocumque variari, sed a sola ecclesiastica potestate, cui constet, vel perperam factum fuisse, quod hactenus servatum est, vel urgere consequendi majoris boni necessitatem.

Nunc ut videamus remanet, quam nec utiles, nec diuturnae fuerint variationes, quas proficuas futuras sperabatur. Quod facile vobis patebit, si in memoriam revocaveritis exemplum super calicis usu, quem Pius IV, vehementer postulantis Ferdinando imperatore, et Alberto Bavariae duce, tandem concedere inductus fuit, nimirum ut aliqui possent Episcopi dioceses habentes in Germania, sub certis conditionibus, ipsum permittere. At cum inde plus mali in Ecclesiam quam boni redundasset, S. Pontifex Pius V, necessarium duxit, in sui Pontificatus exordio, hanc concessionem revocare; quod statim praestitit per breves Apostolicas Litteras, alteras die 8 junii 1566 datas, ad Joannem Patriarcham Aquileiensem, alteras item datas postridie al Carolum archiducem Austriae: cumque porro Urbanus Passaviensis Episcopus idem flagitasset indultum, rescribens S. Pius die 26 maii 1568 (1) magnopere ipsum hortatus est « ad retinendum potius Ecclesiae catholicae antiquissimum et sanctissimum ritum, quam eum quo haeretici utuntur... » atque in hac sententia adeo constanter et fortiter manere debes, ut nullius jacturae, aut

« periculi metu, ex ea te dimoveri patiare, etiamsi temporalia bona amittenda essent, etiamsi subeundum esset martyrium. Pluris talis constantiae praemium aestimare debes, quam quantavis opes et temporalia bona. Martyrium vero adeo non est subterfugiendum homini vere christiano et catholico, ut sit etiam expetendum, et in singularis beneficii loco a Deo accipiendum, et felix habendus sit, quicumque dignus habitus fuerit, qui pro Christo et pro ejus sanctissimis sacramentis sanguinem effundat. » Hinc merito S. Leo Magnus, scribens Episcopis per Campaniam, Picenum, Thusciam, et universas provincias constitutis de aliquibus disciplinae articulis, suam clausit epistolam (1): « Hoc itaque admonitio nostra denunciat, quod si quis fratrum contra haec constituta venire tentaverit, et prohibita fuerit ausus admittere, a suo se noverit officio submovendum, nec communionis nostrae futurum esse consortem, qui socius esse noluit disciplinae. »

Nunc procedentibus ad examen capitum decreti conventus nationalis, gravissima sese offert suppressio antiquarum metropolium, necnon et nonnullorum episcopatuum, aliorumque ex suis divisio, aliorum de integro erectio. Qua de re non hic ad criticum examen revocare intendimus illud, quod non sine aliqua dubitatione retulerunt historici super veteri gallicarum provinciarum civili jure administratarum divisione, ex qua inferre possemus cum eisdem, neque tempore, neque loco ecclesiasticas metropoles convenisse; at pro re, de qua nunc agitur, satis est, si innuamus ex divisione metropolium ad jurisdictionem civilem constitutarum, nequaquam emanare ecclesiastici ministerii spatia, ut ex allata patet a S. Innocentio I ratione (2): « Nam quod sciscitaris utrum divisio imperiali iudicio provinciis, ut duae metropoles fiunt, sic duo metropolitani Episcopi debeant nominari, non ergo visum est ad inobilitatem necessitatum mundanarum Dei Ecclesiam commutari, honoresque aut divisiones perpeti, quas pro suis causis faciendas duxerit imperator. Ergo secundum pristinum provinciarum morem, metropolitanos Episcopos convenit numerari. » Hujusmodi epistolam ex praxi Ecclesiae gallicanae praeclaris illustrat monumentis Petrus de Marca, e quo sat erit pauca exscribere verba (3): « Gal-

(1) Epist. 3, tom. II, oper. edit. Tyrna., 1767.

(2) Epist. 24, ad Alexandrum Antioch., cap. II, apud Coustant., pag. 852.

(3) De Concord. sacerdot. et imper., lib. II, cap. IX, num. 4 et 7.

(1) Relat. a Laderch. Annal. Ecclesiast. ad ann. 1568, pag. 60, edit. Rom. 1733.

« licana Ecclesia in eamdem sententiam Synodo
 « Chalcedonensi, et Innocentii decreto conspi-
 « ravit, putavitque nefas esse regum imperio
 « episcopatus novos institui, etc. Quare non est,
 « quod a communi universalis Ecclesiæ sensu
 « recedamus fœda in principes adulatione, ut
 « contigit Marco Antonio de Dominis, qui epis-
 « copatum institutionem regibus perperam, et
 « contra ipsos canones asseruit; cujus senten-
 « tiam recentiores aliqui amplexi sunt. Tota
 « rei istius disponendæ ratio ad Ecclesiam per-
 « tinet, quemadmodum dixi. »

Verum, inquiunt, a Nobis postulatur, ut de-
 cretam diœcesium divisionem approbemus; at
 mature expendendum est, num a Nobis id fieri
 debeat; ob stare siquidem videtur infecta origo,
 a qua ejusmodi hodiernæ divisiones et suppres-
 siones derivantur. Præterea animadvertendum
 est, non agi hic de una aut altera diœcesi immu-
 tanda, sed de omnibus fere amplissimi regni diœ-
 cesibus subvertendis, deque tot tamque illustri-
 bus Ecclesiis e suo loco movendis, cum plures ex
 illis quæ archiepiscopali honore fulgebant, ad
 episcopalem gradum dejiciantur, in quam novi-
 tatem acriter est Innocentius III invectus, ubi
 Patriarcham Antiochenum his verbis reprehen-
 dendum esse putavit, « quod.... novo quodam
 « mutationis genere parvificasti majorem, et ma-
 « gnum quodammodo minorasti, episcopare ar-
 « chiepiscopum, imo potius dearchiepiscopare
 « præsumens (1). »

Quæ item rei novitas tanti habita est ab Ivone
 Carnotensi, ut ad illam avertendam necessarium
 sibi esse duxerit ad Paschalem II confugere,
 eumque his verbis compellare (2) : « Ut statum
 « Ecclesiarum, qui quadringentis ferme annis
 « duravit, inconcussum manere concedatis, ne
 « hac occasione schisma, quod est in germanico
 « regno adversus Sedem Apostolicam, in Gallia-
 « rum regno suscitetur. » Eodem accedit, ut
 priusquam ad id deveniendum esset, interrogare
 Episcopos, de quorum agitur jure, debeamus, ne
 justitiæ violasse leges contra ipsos arguamur :
 quod quantopere S. Innocentius I Pontifex de-
 testetur, ex ejusdem perspicitur sequentibus ver-
 bis (3) : « Quis enim ferre possit ea quæ ab illis
 « delinquuntur, quos præ cæteris decebat tran-
 « quillitatis et pacis, et concordie esse studio-
 « sos? Nunc autem præpostero more sacerdotes in-

« noxii e sedibus Ecclesiarum suarum exturban-
 « tur. Quod quidem primus injuste perpessus est
 « frater et consacerdos noster Joannes Episcopus
 « vester, cum nulla ratione fuisset auditus. Nul-
 « lum crimen affertur, nec auditur. Et quodnam
 « est hoc perditum consilium? Ut non sit, aut
 « quærat ulla species judicii, in locum viven-
 « tium Sacerdotum alii substituuntur, quasi qui
 « ab hujusmodi facinore auspicati sunt, aliquid
 « recti aut habere, aut exegisse judicari possint.
 « Neque enim talia unquam a patribus nostris
 « gesta esse comperimus, sed potius prohibita,
 « cum nemini licentia data sit in locum viventis
 « alium ordinandi; nam reproba ordinatio hono-
 « rem Sacerdotis auferre non potest: siquidem is
 « Episcopus omnino esse nequit, qui injuste
 « substituitur. » Postremo certiores ante fieri
 deberemus, quid ipsi sentiant populi qui eo pri-
 vantur bono, suum Pastorem citius commodius-
 que adeundi.

Sequitur jam alia mutata, seu potius eversæ
 disciplinæ novitas, de nova scilicet inducenda
 electionum episcopalium ratione; qua nimirum
 infringuntur, ac violatur sollemnis conventio,
 seu Concordatum inter Pontificem Leonem X,
 et regem Franciscum I initum, ac a generali Con-
 cilio Lateranensi V approbatum, in quo mutua
 promittitur pactorum fides quæ certe jam per
 ducentos et quinquaginta annos constanter
 vixit, proindeque in regni legem constituta
 esse jure censetur. In illo scilicet Concordato
 convenerat inter partes, ratio conferendi episco-
 patus, prælaturas, monasteria, et beneficia. Illo
 igitur nunc posthabito, decernitur ab isto con-
 ventu, ut in posterum Episcopi eligantur a mul-
 titudine quorumcumque districtuum aut muni-
 cipalium. Id quo sane conventus ille voluisse
 videtur falsas amplecti Lutheri et Calvinii opi-
 niones, quas secutus deinceps est Spalatensis
 apostata. Asserebant isti juris esse divini, ut
 Episcopi eligerentur a populo. Quam perfacile est
 deprehendere erroneam esse sententiam. si ve-
 teres memoria recenseamus electiones. Moyses
 enim, ut ab ipso incipiamus, constituit in ponti-
 ficem sine suffragio, et consilio multitudinis
 Aaronem, et post eum Eleazarum; et Christus
 Dominus noster primum duodecim apostolos,
 deinde septuaginta duos discipulos sine populi
 elegit interventu, sanctusque Paulus Timotheum
 Ephesi, Titum insulæ Cretæ, Dionysium Areo-
 pagitam Corinthi, quem apostolus suis manibus
 ordinavit (1). Sanctus vero Joannes Polycarpum

(1) Epist. 50, pag. 29, num. 1, epistolar. edit Paris. Baluz. 1682.

(2) Epist. 238, pag. 103, part. II, oper. edit Paris., 1647.

(3) Epist. 7, num. 2. ad clerum et popul. C nstantinop., apud Coustant., pag. 793.

(1) Euseb. Hist. ecclesiastic. lib. III, cap iv, n° 15, ibiq. not. 6.

Smyrnæ dedit Episcopum sine ullo plebis consensu (1), ac prope innumerabiles missi fuerunt, ad populos absentes. et infideles qui per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, atque Bithyniam solo apostolorum iudicio Ecclesias ab ipsis fundatas pastoralis officio gubernarent (2). Quæ electionum ratio quam vera sit, et sacrosanctis etiam comprobatur Conciliis, ut a Laodicensi I (3), atque a Constantinopolitano IV (4). S. Athanasius creavit Frumentium Episcopum Indorum in concilio sacerdotum, populo inscio (5). S. Basilus elegit in sua Synodo Euphronium Episcopum Nicopolitanum absque ulla petitione et consensu civium, et populi (6). S. Gregorius II ordinavit S. Bonifacium Episcopum in Germania, nihil de ea re scientibus, cogitantibusque Germanis. Ipse Valentinianus Augustus, cum ad eum deferretur ab Episcopis electio Episcopi Mediolanensis respondit : « Majus est viribus » meis istud negotium; vos vero qui divina gratia repleti estis, et qui divinum illud numen hausistis, melius electuri estis (7). » Quæ Valentinianus sensit, ea magis sentire, et declarare deberent gallici districtus et amplecti catholici imperantes.

Adversus hactenus allata insurgunt *Lutherus* et *Calvinus*, eorumque asseclæ, opposcentes exemplum S. Petri, qui stans in medio fratrum dixit (erat autem turba hominum simul fere centum viginti) : « Oportet ex his viris, qui » nobis sunt congregati in omni tempore, ut » alius eligatur in locum ministerii, et apostolatus de quo prævaricatus est Judas. » Sed perperam insurgunt; nam primo Petrus non reliquit turbæ libertatem eligendi quemcumque voluisset; sed præscripsit, et designavit unum ex *his viris* qui secum erant congregati. Omnem porro dissipat exceptionem Chrysostomus inquiens : « Quid ergo? an Petrum ipsum eligere » non licebat? Licebat utique; sed ne videretur » ad gratiam facere, abstinet (8). » Quod magis roboratur ex aliis Petri subinde gestis, legendis in epist. S. Innocentii I ad Decentium Episcopum

Eugubinum (1). Postquam vero per vim Arianorum, quibus imperator favebat Constantius, exturbati a suis sedibus cœperunt catholici præsules, in easque sedes immitti illorum asseclæ (ut S. Athanasius deplorat (2), ipsa temporum coegit necessitas, ut in Episcoporum electionibus populus adesset, unde incenderetur ad tuendum in sua sede Episcopum quem coram se electum esse novisset. At non propterea clerus excidit electionis jure quam constat ad ipsum peculiari semper jure pertinuisse: neque unquam est agnitum, veluti modo contenderetur obtrudi, ad solum populum fuisse electionum jura delata. Neque ideo Romani Pontifices unquam suam auctoritatem otiosam quiescere pertulerunt; nam divus Gregorius magnus delegavit Joannem subdiaconum, qui Januam proficisceretur, ubi plures erant Mediolanenses, ut eorum perscrutarentur voluntates supra Constantio, quæ si in ipsius favorem perdurarent, eum in Episcopum Mediolani tunc a propriis Episcopis, cum pontificiæ auctoritatis assensu, faceret consecrari (3). Rursus in epistola ad diversos Episcopos Dalmatiæ (4) præcepit, ex R. Petri Principis Apostolorum auctoritate, ut nulli penitus extra consensum, permissionemque suam in Salonitana civitate manus imponere præsumerent, nec quempiam in civitate ipsa aliter quam ipse diceret, Episcopum ordinare; et si præceptionem suam transgredirentur, dominici corporis, et sanguinis participatione privarentur, et quem ordinavissent, non haberetur Episcopus. Item epistola ad Petrum Episcopum Hydruntinum (5), eidem mandavit, ut defunctis Episcopis Brundisii, Lupiæ et Gallipolis, ad illas se conferret, et visitationem perageret, curaretque ut iis præficerentur Sacerdotes tanto ministerio digni, qui ad Pontificem venirent, ut munus consecrationis reciperent. Postmodum epistola ad Mediolanenses (6) approbat, quod in locum defuncti Episcopi Constantii eligerent *Deusdedit*, cui, si nihil esset quod per sacros canones posset obviare, decrevit, quod ex sua auctoritate solemniter ordinaretur. S. Nicolaus I non destitit increpare Lotharium regem, quod ad episcopatum viros sibi solum gratos in regno suo efferri studeret, adeoque apostolica auctoritate injunxit,

(1) S. Hieronymus, de viris illustrib., cap. xvii, t. II, oper. pag. 843, edit. Vallars.

(2) Euseb. citat., cap. iv, n° 5; S. Hieronym. comment. in cap. xxv Matthæi, tom. VII, oper., pag. 207, edit. Vallars.

(3) Can. 13.

(4) Œcumenic. VIII, act. 10. canon. 12.

(5) Rufin. lib. X Histor. cap. ix, sub fin.

(6) Epistol. 193 et 194.

(7) Theodoret. lib. IV Histor. cap. vii.

(8) Homil. 3 in Act. Apostol., tom. ix, oper. edit. Maurin., pag. 25, litt. B.

(1) Epist. 25, apud Constant, pag. 856, n° 2.

(2) Histor. Arianor. ad monach. n° 4, tom. I, oper. pag. 347, edit. Maurin.

(3) Epist. 30, lib. III, pag. 646, edit. Maurin.

(4) Epist. 10, lib. IV, pag. 689.

(5) Epist. 21, lib. VI, pag. 807.

(6) Epist. 4, lib. II, pag. 1094 et seq.

sub divini iudicii obtestatione, ut in Trevirensi urbe, et in colonia Agrippinæ nullum eligi pateretur, antequam relatum super hoc pontificio esset apostolatui (1). Insuper Innocentius III Senensem antistitem recenter reprobavit, eo quod se ultro episcopali solio immiserit, antequam a Romano Pontifice ad illud vocaretur, vel in illo firmaretur (2). Similiter quoque deiecit Conradum Episcopum a sede tum Hildesimensi, tum Wirtzburgensi eo quod utramque inconsulto Romano Pontifice arroganter assumpsit (3). Petiit humiliter S. Bernardus ab Honorio II, ut Albericum Catalaunensem suo suffragio electum confirmare dignaretur (4), quod plane ostendit sanctum abbatem agnovisse nullius momenti Episcoporum electiones esse, nisi apostolica intercederet approbatio.

Postremo cum continuæ excitarentur discordiæ, tumultus, cæterique abusus, oportuit populum ab electionibus remove, ejusque testimonium, et desiderium circa personam eligendam præterire.

Quæ quidem populi exclusio, si provide tunc est inducta, cum de solis catholicis ad electiones admittendis agebatur; quid dicendum erit de decreto nationalis conventus, cujus vi, posthabito clero, electiones hujusmodi gallicis districtibus tribuuntur, in quibus cum contineantur Judæi, hæretici, et multa heterodoxorum genera, quorum in episcopalibus electionibus non mediocris pars interesset, tunc illud consequeretur, quod maxime abhorruit, ac ferre noluit S. Gregorius Magnus, qui ad Mediolanenses scribens (5), testatus est: « Nos in hominem qui « non a catholicis, et maxime a Longobardis « eligitur, nulla præbemus ratione consensum... « quia vicarius S. Ambrosii indignus evidenter « ostenditur, si electus a talibus ordinatur. »

Ita enim non solum renovarentur perturbationes omnes, offensionesque jam a tanto tempore abolitæ, sed et facile in Episcopos deligerentur viri, qui illos in sua errorum corruptela socios haberent, et magistros, vel qui saltem occulte in animo sensus foverent congruentes sensibus electorum, ut advertit S. Hieronymus (6) dicens: « Nonnumquam errat plebis « vulgique iudicium, et in sacerdotibus compro-

« bandis unusquisque suis moribus favet, et non « tam bonum, quam sui similem quærit præpositum. » Quid autem ab hujusmodi Episcopis, qui aliunde intrarent quam per ostium, esset expectandum, immo quid non timendum in religionem mali, qui deceptionis laqueo detenti nullo modo a deceptione poterunt corrigere populum (1)? Illi certe qualescumque essent, nullam haberent ligandi et solvendi potestatem, utpote legitima missione carentes, et extra Ecclesiæ communionem esse statim declararentur ab hac Sancta Sede, quod semper facere in hujusmodi casibus in usu habuit, idque nunc etiam publico programme declarat in omnibus Episcoporum Ultrajectensium electionibus (2).

Sed in decreto consequitur aliquid quod adhuc deterius videtur esse, nimirum electi a suis districtibus Episcopi jubentur Metropolitanum, vel seniore adire Episcopum ad obtinendam ab illo confirmationem, quam si ille concedere recusaverit, præscribitur, ut hujus repulsæ causam in scriptum redigat, utque exclusi interponere possint appellationem *ex abusu* apud magistratus civiles, qui judicaturi erunt super ipso Metropolitanorum, vel Episcoporum excludentium iudicio, penes quos nempe residet de moribus et doctrina judicandi potestas, et qui, ut scribit S. Hieronymus (3), constituti fuerunt, ut populum coerceant ab errore. Verum ut magis pateat, quam illegitima sit ac incompetens isthæc ad laicos appellatio, revocandum in memoriam est celeberrimum illud Constantini imperatoris exemplum. Cum enim multi advenissent Nicæam ad celebrandum Concilium Episcopi, opportunum esse censebant, ut idem interesset imperator, ad quem posset Arianorum nomen deferri. At imperator acceptis libellis qui ipsi erant oblatis: « Mihi, inquit, cum homo sim, ne « fas est hujusmodi rerum cognitionem arrogare, « cum et qui accusant, et qui accusantur, sacerdotes sint (4). » Alia item multa adduci possent hujus generis exempla, sed nimii in re manifesta esse nolumus. Quod si contra afferatur ejus filius Constantius, *catholicæ certe Ecclesiæ hostis*, qui sibi auctoritatem arrogabat, quam ipsius pater se non habere confessus fuerat, facile

(1) Ivon. Carnot. decret., part. V, cap. 357.

(2) Rainald, ad ann. 1099, n° 19.

(3) Albert. Krantz, metropol. lib. VII, c. xvii, § 1.

(4) Epist. 13, tom. I, oper. p. 33, edit. Maurin.

(5) Epist. 4, lib. II, pag. 1094 et seq.

(6) Lib. I advers. Jovin., n° 14, pag. 292, tom. II oper. edit. Vallars.

(1) S. Damas. Epist. 3, n° 2, inter collect. a Coustant., pag. 482 et 486.

(2) Benedict. XIV, ad univers. cathol. in fœderato Belgio commorantibus, in ejus Bullar., t. I. const. 11.

(3) Advers. Luciferian. n° 5, tom. II, oper. edit. Vallars, pag. 176.

(4) Sozomen. Histor. Eccles., lib. I, cap. xvii, n° 25.

est ex SS. Athanasii (1) et Hieronymi (2) scriptis agnoscere quantopere illa sint facta detestati.

Demum quid aliud hisce decretis efficere conventus voluit, quam evertere, et ad nihilum redigere episcopatum ipsum, quasi in illius odium, cujus ministri sunt Episcopi; quibus præterea permanens decernitur concilium presbyterorum, qui vicarii nuncupandi sunt, atque hi, ut sexdecim numero esse debeant in civitatibus decem millia capitum continentibus, duodecim vero ubi minor esset numerus incolentium? Alios item adsciscere sibi coguntur Episcopi, illos nimirum qui suppressarum parœciarum erant parochi, hique vicarii *pleni juris* appellantur, cujus vi juris, episcopis quibus addicti sunt, minime obnoxii esse, subjectique debeant. Quod ad primos pertinet, et si eorum deligendorum Episcopis relinquatur arbitrium, hi ipsi tamen inhibentur ad ullum jurisdictionis actum sine illorum nutu, (præterquam provisionaliter) devenire, et eorum quempiam a suo concilio, nisi ex pluribus ipsius concilii suffragiis amovere. Quid hoc aliud est scilicet, quam velle, ut unaquæque diœcesis regatur a presbyteris, qui Episcopi jurisdictionem obruant? Nonne hunc in modum illi contradicitur doctrinæ, quæ in Actis Apostolorum legitur (3): « Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo; » omnisque sacræ hierarchiæ ordo invertitur prorsus ac perturbatur? Æquantur nempe Episcopis presbyteri, quod primum asseruit Acrius presbyter, Wiclephus porro et Marsilius de Padua, et Joannes de Janduno, quos demum consecutus est Calvinus, juxta collecta a Benedicto XIV in ejus oper. de Synod. diœcesan (4).

Imo ipsis Episcopis anteposuntur presbyteri, cum illi nequeant horum quemque e concilio remove, aut quidquam decernere, nisi ex pluribus vicariorum deliberantium, ut diximus, suffragiis. Et tamen canonici, qui capitula legitime fundata componunt, quique Ecclesiarum senatum constituunt, non alia, cum in concilium adhibentur, ferre possunt suffragia, quam tantum ut appellant, consultativa, quemadmodum ex duobus conciliis provincialibus Burdegalensibus firmat Benedictus XIV (5).

(1) Histor. Arian. ad monach, n° 52, tom. I. oper. edit. Maurin. pag. 376.

(2) Advers. Luciferian. n° 19, tom. II, oper. edit. Valars, pag. 191.

(3) Cap. xx, vers. 28.

(4) Lib. XIII, cap. i, n° 2.

(5) Cit. oper. de Synod. cod. lib. XIII, cap. n, n° 6.

Quantum porro ad secundi generis vicarios pertinet, qui *pleni juris* nuncupantur, mirabile sane est, ac prorsus inauditum, ut Episcopi teneantur illorum adhibere operam ad quam recusandam, justas habere possunt causas, et ut qui non nisi subsidiarias partes gerant, locumque eorum, qui inhabiles non sunt, suppleant, non etiam iisdem, de quorum officio agitur, subjiciantur.

Sed ulterius adhuc est progrediendum. Cum conventus iste ad statuendam seminariorum regendorum legem devenerit, Episcopis, ut eligendorum vicariorum ex universo clero potestatem fecit, non ita etiam arbitrio reliquit superiorum, seu rectorum in seminariis electionem; vult enim ut hæc ab ipso una cum vicariis, ex majori suffragiorum numero, peragatur, prohibetque illos ab imposito munere, nisi ex plurium vicariorum, ut diximus, consensu, removeri. Quis hic non videt quantum Episcopis diffidatur, quorum est curam habere institutionis et disciplinæ illorum, qui in Ecclesiam adlegendi sunt, ejusque obsequiis addicendi? Et tamen nihil certum magis indubitatumque, quam quod caput et summus administer seminariorum sit Episcopus, et quanquam Tridentina Synodus (1) mandet, ut duo canonici super ecclesiastica alumnorum disciplina instituantur, eorum tamen electio relinquatur Episcopis *prout Spiritus Sanctus suggesserit*, neque inhærere eorum judiciis, neque assentiri consiliis adstringuntur. Nunc vero quantam poterunt Episcopi fiduciam ponere in eorum cura, qui electi ab illis fuerint, jurata fortasse obstrictis fide, ad infecta illa servanda conventus decreta?

Tandem, ad Episcopos in extremæ abjectionis statum deprimendos, ac in omnium contemptum adducendos, decernitur, ut tribus quibusque mensibus, tanquam mercenariam præstantes operam tantam recipiant stipem, quanta non possent amplius indigentium, qui magnam populi partem constituunt, ærumnas sublevare, multoque etiam minus suum tueri episcopalis characteris gradum. Hæc nova congruæ episcopalis institutio ab illa prorsus dissidet, quæ attributa Episcopis ac Parochis fuerit in fundis stabilibus, quæ ipsi administrarent, fructusque, tanquam domini, perciperent; ideoque ecclesiis *unum mensum* destinatum fuisse reperimus, ut legitur in Capitularibus et Caroli Magni (2), et regis

(1) Sess. 23, de reformat., cap. xviii.

(2) Capitular. an. 789, cap. xv, tom. I, pag. 253, edit. Paris. Baluz.

Lotharii (1) : « Volumus ut secundum jussionem « Domini, ac genitoris nostri, unus mensus cum « duodecim bunnariis de terra arabili ibi detur. » Et cum assignatæ aliquibus Episcopatum mensis non sufficerent detes, augebantur abbatialium fundorum unione, ut sæpius in Gallia, ac nostri etiam Pontificatus tempore factum esse recordamur. Nunc vero quo vitam ipsam Episcopi tueantur, erit in potestate laicorum, qui ærario præsent, quique eos sua illa mercede fraudare valeant, si perversis quæ memoravimus decretis adversentur. Huc accedit, ut, certa pecuniæ parte cuique Episcopo assignata, nemo ex ipsis unquam amplius poterit, cum necessitas adiget, sibi suffraganeum seu coadjutorem adsciscere, siquidem ei, quod ad vitam dignitatemque tuendam conveniat, ex Ecclesiæ fructibus suppeditare non valebit. Quam certe necessitatem non raro contingere in diocesis novimus, vel ob provectam Episcopi ætatem, vel ob male affectam ejus valetudinem, ut quidam Lugdunensis Archiepiscopus ob ejusmodi causam, et petierat a Pontifice, et obtinuerat suffraganeum, assignata eidem congrua ex archiepiscopalis mensæ proveniuntibus (2).

Cum jam viderimus, dilecti Filii nostri, et Venerabiles Fratres, valdeque mirati simus decretam isthic esse præcipuorum disciplinæ ecclesiasticæ articulorum immutationem, suppressionis nempe, divisionis, et erectionis episcopalium sedium, nec non sacrilegæ Episcoporum electionis, quæque ex iis damna consequantur, nonne idem ob easdem rationes sentiendum erit de parochiarum suppressionibus, ut vos ipsi in vestra expositione jam animadvertistis? Sed facere non possumus, quin hic adjungamus, quod, præter commissum provincialibus conventibus munus distribuendi, prout ipsis visum fuerit, suos parœciis fines, in maximam Nos etiam adduxit admirationem innumerabilis earum suppressio, cum jam nationalis decreverit conventus, ut in urbibus, aut oppidis, in quibus sex capitum millia tantummodo censeantur, non nisi una constitueretur parœcia. Et quo unquam modo unus parochus sufficere tanto curando populo poterit? Quam ad rem opportunum hic videtur referre cardinalem Conradum a Gregorio IX, ad præsidendum Coloniensi Synodo delegatum, hisce verbis interrogasse quemdam, qui aderat parochum, quique vehementer contendebat, ne illuc

Fratres ordinis Prædicatorum inducerentur : « Quis est numerus hominum in parœcia tibi « subditorum? » Cum ille esse novem millia respondisset, tum Cardinalis admiratione iraque commotus : « Quis es, inquit, tu miserrime, qui « tot millibus sufficis debitam gubernationis « curam impendere? Nescis, hominum perditissime, quia in illo debes tremendo judicio, ante « tribunal Christi, de his omnibus respondere? « Et tu, si tales habes vicarios (Fratres Prædicatores), querularis, qui onus tuum gratis relevent, sub cujus pondere nescius conquassaris : « quia igitur ex hac querela indignum te cura « omnimode judicasti, ideo privo te omni beneficio pastoralis (1). » Et quamvis illic de novem hominum millibus agebatur, hic vero, nimirum a conventus decreto, sex tantum millia unius parochi curæ tribuantur, nihilo tamén minus quis non fateatur talem etiam numerum longe longeque unius parochi vires excedere, ac consequi propterea debere, ut multi ex parochianis necessario priventur spiritualibus subsidiis, pro quibus ad regulares, qui jam suppressi sunt, confugere non valebunt?

Transimus jam ad bonorum ecclesiasticorum invasionem, ad alterum scilicet errorem Marsilii Patavini, et Joannis de Janduno damnatum in constitutione Joannis XXII (2), et longe ante decreto S. Bonifacii I Papæ, a pluribus relato. (3.) « Nulli licet ignorare, quod omne, quod Domino « consecratur, sive fuerit homo, sive animal, sive « ager, vel quidquid fuerit semel consecratum, « sanctum sanctorum erit Domino, et ad jus pertinet sacerdotum. Propter quod inexcusabilis « erit omnis, qui ea quæ Domino, vel Ecclesiæ « competunt, aufert, vastat, et invadit, vel diripit, et usque ad emendationem, Ecclesiæque « satisfactionem, ut sacrilegus judicetur; et si « emendare noluit, excommunicetur. » Concil. Toletan. VI (4), ibique not. Loaisæ Litt. D, qui Concilii textum illustrat : « Quantum placuit sit res a fidelibus sincera fide ecclesiis « datas, ab eis auferri, ac distrahi, multa hoc « tempore exstant doctissimorum virorum « scripta, quæ brevitatis causa prudens omitto. « Unum tantum subjiciam, quod in constitutionibus orientalibus scriptum invenio LL. Nice-

(1) Abraham Bzov. Annal. Eccles. ad ann. 1232, § 6, edit. Colon., 1621.

(2) Apud Rainald. ad ann. 1327, n° 23 ac seq.

(3) Apud Coustant., pag. 1050, n° 3.

(4) Habit. ann. 633, can. 15, in collect. Labbe, tom. VI, pag. 1497 et 1502.

(1) Tit. 4, cap 1, tom. II, pag. 327, ejusd. edit.

(2) Benedictus XIV, de Synod. diœc., lib. XIII cap. xi n. 12.

« priorum Phocam donationes monasteriis ac
 « templis relictas prorsus abolevisse, lege etiam
 « lata, ne Ecclesia immobilibus locupletaretur
 « bonis; causatus Episcopos male prodigere ea,
 « quæ pauperibus darentur, militibus interim
 « deficientibus : cujus temerariam hanc, impie-
 « tatisque plenam legem Porphyrogeneta doni-
 « nus Basilius junior alia lege lata sustulit, quam
 « dignam, quæ hic apponeretur, existimavi. Im-
 « perium nostrum, inquit, quod a Deo profectum
 « est, cum et a monachis, quorum pietas et virtus
 « est testata, et a multis aliis, legem de Dei
 « Ecclesiis, et sanctis domibus, vel potius contra
 « Dei Ecclesias, et sanctas eorum domos a do-
 « mino Nicephoro, qui imperium invasit, condi-
 « tam, præsentium malorum causam fuisset, et
 « radicem, et universalis hujus subversionis et
 « confusionis, (ut quæ ad injuriam et contume-
 « liam non solum Ecclesiarum et sanctarum do-
 « morum, sed etiam ipsius Dei facta sit), intel-
 « lexisset; et maxime cum id reipsa expertum
 « esset; ex quo enim hæc lex est observata, nihil
 « boni penitus in hodiernum usque diem vitæ
 « nostræ occurrit, sed contra nullum penitus
 « calamitatis genus defuit, statuit per præsen-
 « tem auream bullam, ut lex prædicta ab hoc
 « præsentī die cesset, et deinceps infirma, et
 « irrita permaneant, et locum habeant, et in usu
 « sint, quæ de Dei Ecclesiis et sanctis et reli-
 « giosis domibus factæ sunt leges. »

Hoc antiquissimum et constans fuit tam opti-
 matum, quam populi Francorum desiderium.
 Obtulerunt enim anno 803 Carolo magno se-
 quentes preces (1): « Flexis omnes precamur
 « poplitibus majestatem vestram, ut Episcopi
 « deinceps, sicut hactenus, non vexentur hosti-
 « bus, sed quando vos, nosque in hostem pergi-
 « mus, ipsi propriis resideant in parochiis... illud
 « tamen vobis et omnibus scire cupimus, quod
 « non propterea hoc petimus, ut eorum res, aut
 « aliquid ex eorum pecuniis, nisi ipsis aliquid
 « sponte nobis dare placuerit, aut eorum Eccle-
 « sias viduari cupiamus, sed magis eis, si Domi-
 « nus posse dederit, augere desideramus, ut et
 « ipsi, et vos, et nos salviores simus, et Deo potius
 « ipso adminiculante, placere mereamur. Scimus
 « enim res Ecclesiæ Deo esse sacratas; scimus
 « eas esse oblationes omnes fidelium, et pretia
 « peccatorum; quapropter si quis eas ab Eccle-
 « siis, quibus a fidelibus collatæ, Deoque sacratæ
 « sunt, aufert, procul dubio sacrilegium commit-
 « tit; cæcus enim est, qui ista non videt. Quis-

« quis ergo nostrum suas res Ecclesiæ tradit,
 « Domino Deo illas offert, atque dedicat, suis-
 « que sanctis et non alteri, dicendo talia et
 « agendo ita : facit enim scripturam de ipsis
 « rebus, quas Deo dare desiderat, et ipsam scrip-
 « turam coram altari, aut supra tenet in manu,
 « dicens ejusdem loci sacerdotibus atque custo-
 « dibus : Offero Deo, atque dedico omnes res quæ
 « hac in cartula tenentur inserta pro remissione
 « peccatorum meorum atque parentum et filio-
 « rum..... Qui eas inde postea aufert, quid agit,
 « nisi sacrilegium? Si ergo amico quidpiam ra-
 « pere furtum est, Ecclesiæ vero fraudari, vel
 « auferri, indubitanter sacrilegium est... Ut
 « ergo hæc omnia a vobis et a nobis, sive a suc-
 « cessoribus vestris et a nostris, futuris tempo-
 « ribus, absque ulla dissimulatione, conserventur,
 « scriptis ecclesiasticis inserere jubete, et inter
 « vestra capitula interpolare præcipite. »

Ad hæc respondit imperator (1): « Modo ista,
 « sicut petiistis, concedimus... Novimus enim
 « multa regna, et reges eorum propterea ceci-
 « disse, quia Ecclesias spoliaverunt, resque
 « earum vastaverunt, alienaverunt, vel diripue-
 « runt, Episcopisque, et Sacerdotibus, atque,
 « quod magis est, Ecclesiis eorum abstulerunt...
 « Et ut hæc devotius per futura tempora con-
 « serventur, præcipientes jubemus, ut nullus
 « tam nostris, quam futuris temporibus, a nobis,
 « vel successoribus nostris ullo unquam tem-
 « pore, absque consensu et voluntate Episcopo-
 « rum, in quorum parochiis esse noscentur, res
 « ecclesiarum petere, aut invadere, vel vastare,
 « aut quocumque ingenio alienare præsumat;
 « quod si quis fecerit, tam nostris, quam et
 « successorum nostrorum temporibus, poenis
 « sacrilegii subjaceat, et a nobis, atque succes-
 « soribus nostris, nostrisque iudicibus, sicut
 « sacrilegus, et homicida, vel fur sacrilegus
 « legaliter puniatur, et ab Episcopis nostris
 « anathematizetur. »

Sed quisquis partem habet in hac usurpatione,
 perlegat vindictam quam Dominus fecit de
 Heliodoro, ejusque cooperatoribus, qui rapere
 tentaverant thesauros de templo, contra quos
 Spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suæ
 ostensionis evidentiam : ita ut omnes qui ausi
 fuerant parere ei, ruentes Dei virtute in dissolu-
 tionem, et formidinem converterentur. Apparuit
 enim illis quidam equus terribilem habens sesso-
 rem, optimis operimentis adornatus : isque cum
 impetu Heliodoro priores calces elisit; qui autem

(1) Capitular., tom. I, pag. 405.

(1) Capitular., tom. cod., pag. 407 et 411.

ei sedebat, videbatur arma habere aurea. Alii etiam apparuerunt duo juvenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu, qui circumsteterunt eum, et ex utraque parte flagellabant sine intermissione, multis plagis verberantes. Subito autem Heliodorus cecidit in terram, eumque multa caligine circumfusum, rapuerunt, atque in sella gestatoria positum injecerunt. Ita legitur lib. II Machabæorum (1), et tamen agebatur de pecuniis quæ non pertinebant *ad rationem sacrificiorum*, nec propriæ templi erant, sed inibi asservatis pro alimonia pupillorum, viduarum et aliorum; nihilominus, ob violatam templi majestatem et sanctitatem, et rei alienæ usurpationem, inflixit Dominus gravissimam illam Heliodoro, ejusque sociis pœnam. Hoc exemplo perterrefactus imperator Theodosius destitit abripere depositum cujusdam viduæ asservatum in ecclesia Ticinensi, ut enarrat S. Ambrosius (2).

Atque hic quis unquam sibi persuadeat, quod cum occupentur, atque usurpentur ecclesiarum, ecclesiasticorumque catholicorum bona, præserventur contra fundi protestantibus, quos ipsi in religionem rebellantes invaserant, adducta conventionum causa? Scilicet penes nationalem conventum illæ cum protestantibus conventiones valuerunt; sanctiones vero canonicæ, sanctæque hujus Sedis cum rege Francisco I pacta non valuerunt; placuitque illis in ea re gratificari, in qua Dei sacerdotium disperdebatur. Sed quis non facile intelligat, in hac bonorum ecclesiasticorum occupatione, inter cetera in animo haberi, spectarique ut sacra profanentur templa, ut Ecclesiæ ministri in omnium contemptum adducantur, utque alii imposterum a sorte Domini deligenda deterreantur? vix enim ea usurpari bona cœperant, cum statim divini cultus abolitio consecuta est, occlusa templa, sacræ supellectiles amotæ, et cessare jussus in ecclesiis divinorum officiorum cantus. Hactenus gloriari potui Gallia jam VI sæculo penes se introducta clericorum floruisse secularium collegia, seu capitula, ut videre est apud Gregorium Turonensem (3), patetque ex aliis monumentis quæ a Mabillonio in veter. Analect. adducuntur (4), atque a Concilio III Aurelianensi habito anno 538 (5); sed modo cogitur Gallia ipsa eorum deflere abolitionem adeo

injuste, atque indigne in nationali conventu decretam. Erat præcipua canonicorum occupatio divinas laudes, quotidie in ecclesiis canendo, conjunctim persolvere, ut habetur in Vitis Episcoporum Metentium (1) apud Paulum Diaconum, ubi legitur: « Episcopus Chrodegandus clerum abundanter lege divina, romanaque imbutum cantilena, morem, atque ordinem romanæ Ecclesiæ servare præcipit. » Cum imperator Carolus magnus ad Adrianum I transmisisset opus *De sac. imagin.*, ut ab ipso examini subiceretur, hac opportunitate Pontifex ipsum hortatus est, ut plures Galliarum Ecclesiæ, quæ quondam Apostolicæ Sedis traditionem in psallendo recipere recusabant, eam cum omni diligentia amplecterentur, ut cui adhæserant fidei munere, adhærerent quoque psallendi ordine. Verba Caroli magni longa enarratione legi possunt apud Georg. de liturgia Romani Pontificis (2). Ulterius idem imperator voluit, ut in monasterio Centulensi institueretur schola cantorum ad instar illius quam Romæ instituit S. Gregorius magnus, in eaque centum pueri alerentur, qui per tres choros divisi monachis inservirent in auxilium psallendi et cantandi (3). Et consonat quod recenter confirmavit *Colomannus Sanftl*, monachus bibliothecarius in monasterio S. Emmerami Ratisbonæ, in dissertat. (Nobis dicata) in aureum, ac pervetustum SS. Evangeliorum codicem mss. ejusdem monasterii (4). « Principio id maxime curarunt Gallicani, Hispanique Episcopi, ut in quavis provincia uniformis in divinis officiis ritus servaretur: extant varia hac de re decreta apud Gallos, tum apud Hispanos: insignis est imprimis constitutio Tolentani Concilii IV (habiti anno 531) cujus Patres, post expositam catholicam fidem, nihil antiquius habuerunt, quam ut uniformem psallendi modum adstruerent. Canon. 2. » Ita antiquum hujusmodi ritum indicat Mabillonius in disquisitione de cantu gallicano (5).

Quod igitur jam ab antiquissimis sæculis Ecclesia gallicana instruere ac stabilire tantopere studuit, ut sui ecclesiastici in canonicorum gradu decora sacri muneris occupatione detinerentur, utque fideles tanto magis ad ecclesias, eorum perfunctione invitati concurrerent, ad contem-

(1) Cap. III, vers 24 ad 28.

(2) Lib. II, de Offic., cap. XXIX, nos 150 et 151, t. II oper. pag. 106, edit. Maurin.

(3) Hist. Francor., lib. X, pag. 535.

(4) Pag. 249. Paris. 1722.

(5) Canon. 11, pen. Labbe, tom. V, concil., pag. 1277.

(1) Tom. XIII, Biblioth. PP. edit. Lugd., p. 321.

(2) Tom. II, dissertat. 1, cap. VII, § 6.

(3) Georg. loco cit., § 7.

(4) Part. I, Præliminar. § 1, part. 3 et 4.

(5) In calce sue gallic. Liturg., § 5, n. 49, pag. 418, edit. Paris., 1729.

planda divina mysteria, ad consequendam Dei gratiæ reconciliationem ; idipsum modo nationalis conventus uno decreto suo, non sine plurima omnium offensione, repente sustulit, evertit, abolevit, qua in parte secutus est (sicut in cunctis decreti articulis) hæreticorum dictamen, ac in præsentī deliria *Wiclefistarum*, *Magdenburgensium Centurionum*, et *Calvini*, qui in cantus ecclesiastici antiquitatem, et usum debacchati sunt, contra quos copiose agit P. Martinus Gerbert abbas monasterii et congregationis S. Basilii in sylva nigra (1). Qui, cum anno 1782 Vindobonam religionis causa accessimus, pluries Nos adiit, Nobisque coram comprobavit, quam merito tam illustrem sui nominis famam sibi comparaverit.

Sed expendant oportet decreti auctores, quid in synodo Atrebatensi, anni 1025 (2), hujusmodi psalmodiæ hostibus historice et dogmatice edicitur, ut majori semper verecundia perfundantur : « Quis autem dubitet vos immundo spiritu agitari, dum hoc, quod per Spiritum sanctum prolatum, atque institutum est, id est usum psallendi in sancta Ecclesia abjicitis, et quasi superstitiosum erroricolum imputatis? Sumpsit ergo hanc modulandi formam ordo ecclesiasticus, non ex ludicris aut jocularibus inspectionibus, sed ex Veteris et Novi Testamenti patribus... Unde constat eos de gremio sanctæ Ecclesiæ exterminandos, qui hoc psallendi officium indicant nequaquam ad cultum divinum pertinere... Patet igitur tales a capite suo, id est, diabolo non dissentire, qui est caput omnium iniquorum, qui etiam Scripturam sacram intelligens, sinistra eam interpretatione pervertere molitur. » Demum si domus Dei decor, et cultus in isto regno prolabatur, necessario consequetur, ut ecclesiasticorum numerus deficiat, illudque contingat, quod S. Augustinus (3), refert accidisse Judæorum genti : « quæ postquam cœpit non habere prophetas, procul dubio deterior facta est, eo scilicet tempore, quo sperabat futuram esse meliorem. »

Inceptam jam prosequentes viam, gradum ad ipsos regulares facimus, quorum bona sibi conventus nationalis arrogavit, minus odiosum tamen prætexens titulum, ut scilicet eorum fructibus uti posset ; quod reipsa quantum a vera distat dominii proprietate. Si quidem, edito

die 13 februarii decreto, ac post sex dies regia sanctione confirmato, suppressa omnia fuerunt regularium instituta, vetitumque etiam, ne ulla alia imposterum admitterentur. At vero quantam illa Ecclesiæ utilitatem afferant, ex ipsa deducit experientia Concilium Tridentinum (1) : « Quoniam niam non ignorat S. Synodus quantum ex monasteriis pie institutis, et recte administratis in Ecclesia Dei splendoris atque utilitatis oriatur. »

Ac profecto omnes Ecclesiæ Patres regularium ordines summis laudibus exornarunt, inter quos S. Joannes Chrysostomus, qui tribus integris libris contra illorum oppugnatores acerrime decertavit (2) ; et postquam S. Gregorius magnus monuerat Marinianum Ravennæ Archiepiscopum, ne adversus monasteria gravamina exerceret, sed deberet ea defensare, et religiosos illuc summo opere congregare (3), convocavit Concilium Episcoporum et Presbyterorum, in eoque decretum edidit : « Quod nullus Episcoporum aut secularium ultra præsumat de redditibus, rebus, vel chartis monasteriorum, vel de cellis, vel villis, quæ ad ea pertinent, quocumque modo, seu qualibet occasione minuere, vel dolo malo, vel immissiones aliquas facere (4). » Insurrexit postmodum sæculo XIII *Guillelmus de Sancto Amore* qui libro *de Periculis novorum temporum*, totus fuit in deterrendis hominibus a conversione, et a religionis ingressu ; sed liber iste in examen revocatus a Pontifice Alexandro IV, *iniquus, scelestus, execrabilis, et nefarius* esse declaratus est (5).

Adversus præfatum Guillelmum scripserunt, eumque refutarunt duo Ecclesiæ doctores, S. Thomas Aquinas (6), et S. Bonaventura (7). Et quoniam eandem damnatam sententiam renovavit *Lutherus*, damnationem et ipse subiit a Pontifice Leone X (8). Pariter in uno ex Conciliis Rothomagensibus anni 1581 (9), moniti fuerunt

(1) Sess. 25, de regular., cap. 1.

(2) Tom. I, oper. edit. Maurin. a pag. 44 ad 118, et opuscul. de comparation. regis et monachi, tom. eod. a pag. 116 ad 121.

(3) Epist. 29, litt. A, lib. VI, t. II, oper. edit. Maurin.

(4) In appendic. epistolar. S. Gregorii magni cit. tom. II, pag. 1294, n° 7.

(5) Constit. 35, int. illas ejusd. Pont. in bullar. Rom., tom. III, p. 378, edit. Rom., 1740.

(6) Tom. XXV, oper. edit. Paris., 1660, pag. 533 ad 666.

(7) Libell. apologetic., tom. VII, oper. edit. Lugdun., 1668, pag. 346 ad 385.

(8) Bulla in collect. concilior. Labbe, tom. XIX, pag. 153.

(9) In ead. collect. Labbe, cap. de curator. offic., n° 41, tom. XXI, pag. 651.

(1) De cantu et musica sacra., tom. II, lib. IV, cap. II.

(2) Cap. XII, de psallendi officio in collect. Labbe, tom. XI, pag. 1181 et seq.

(3) De civit. Dei, lib. XVIII, cap. XLV, n. 1, tom. VI, oper. pag. 527, edit. Maurin.

Episcopi, ut subsidiarios regulares tuerentur, et caros haberent, atque alerent sicut coadjutores, omnesque illis factas injurias et contumelias, suas esse existimarent et propulsarent. Memorabilia semper erunt pia vota divi Ludovici IX, Galliarum regis, cui in animo insederat, ut duos, quos in Orientali expeditione susceperat filios, cum ad annos discretionis pervenissent, intra septa monasterii enutrentur, alter apud Dominicanos, apud Minoritas alter, ut sacris institutis, et litteris instruerentur, et ad amorem religionis inducerentur, desiderans toto corde, ut documentis salutaribus informati, Domino inspirante, loco, et tempore ipsas religiones intrarent (1). Novissime vero auctores operis inscripti : *Nouveau traité de diplomatique* (2) ! « cum refellerent adversarios exemptionum regularium, hæc in verba proruperunt : « Quam attentionem possunt « igitur mereri declamationes editæ ab historico « juris publici ecclesiastici gallici, adversus « privilegia monasteriis concessa ; privilegia, « inquit, et exemptiones quæ concedi non potuere, « nisi eversa hierarchia, nisi violatis episcopatus juribus. et quæ sunt veri abusus, et maximus abusus invexerunt? *Quanta temeritas sit, « insurgere adversus disciplinam tam antiquam « tantæque auctoritate fultam in Ecclesia et in « regno ! »*

Non hic inficiamur, neque mirum cuiquam videatur, apud aliquos regulares remissionem aliquando, languidioremque effectum esse posse suorum institutorum spiritum, neque pristinam disciplinæ ab iis præscriptæ rigorem retineri. At propterea ne abolendi illi sunt ordines? Audiatur hanc ad rem, quod in concilio Basileensi objecit Petro Rayne, regulares oppugnanti, Joannes de Polemar. Iste minime quidem negavit invaluisse aliqua inter regulares reformatione digna : illud tamen adjunxit, quod, « licet in religiosis multa sint, hoc tempore, quæ reformatione indigent, sicut et in cæteris statibus; « tamen nihilominus multum illuminant Ecclesiam prædicationibus, et doctrinis; et nemo « prudens in caliginoso loco existens, lucernam « extinguit non bene sibi lucentem; sed habentem succum, seu schoriam, curat aptare, quo « melius potest. Nam melius est, quod aliquantulum turbide luceat, quam si penitus esset « extincta (3). » Quæ plane sententia ab alia de-

rivatur, quam S. Augustinus tanto ante protulerat, nimirum (1): « Numquid ideo negligenda « est medicina, quia nonnullorum insanabilis « est pestilentia? »

Quapropter regularium abolitio a conventu nationali plaudente hæreticorum commentis decreta, lædit statum publicæ professionis consiliorum evangelicorum; lædit vivendi rationem in Ecclesia commendatam tanquam apostolicæ doctrinæ consentaneam; lædit ipsos insignes fundatores, quos super altaribus veneramur, qui non nisi a Deo inspirati eas instituerunt societates. Sed ulterius etiam progreditur conventus nationalis, statuitque in decreto die 13 februarii 1790 : se nequaquam recognoscere solemnia religiosorum vota; et consequenter declarat ordines et congregationes regulares in quibus illa emittuntur, suppressas esse in Gallia, et suppressas remanere, neque unquam restitui in posterum posse. Quod quid est aliud quam manus in vota majora ac perpetua immittere, eaque abolere, quæ tantummodo ad pontificiam spectant auctoritatem? Vota enim majora, inquit S. Thomas (2), puta continentia, etc Summo Pontifici reservantur. Cumque agatur de promissione Deo solemniter facta ad nostram utilitatem, ideo in psalm. 75, vers. 12, legitur : « Vovete et reddite « Domino Deo vestro; et in Ecclesiaste (3) : « Si « quid vovisti Deo, ne moreris reddere; displicet « enim ei infidelis et stulta promissio, sed « quodcumque voveris, redde. »

Præterea, cum ipse etiam Summus Pontifex peculiaribus pro tempore inductus rationibus, existimet concedendam a se esse solemnium votorum dispensationem, in idipsum, non ex potestatis suæ arbitrio, sed per modum declarationis procedit. Neque mirum hic videri debet *Lutherum* docuisse vota non reddere Domino Deo suo, cum ipse fuerit apostata, et religionis suæ desertor. At ut ipsa conventus nationalis consultissima, ut sibi videntur, membra reprehensionem, exprobrationemque effugerent, quam ex tot dispersorum religiosorum conspectu in sese obventuram agnoscebant, iisdem suæ professionis habitum ademerunt, ne ulla remaneret præteriti status, a quo deturbati erant, species, ac ipsa etiam aboleretur ordinum memoria. Suppressi igitur ipsi ordines sunt, tam ut in eorum invaderetur bona, quam ne amplius quisquam existeret, qui populos ab errore, ac a morum corrup-

(1) Vita S. Ludovici, cap. XIV, inter Francor. script. collect. a Duchesne, tom. V, pag. 448 in fin.

(2) Où l'on examine les fondements de cet art. t. V, p. 379, in fin. et 380, édit. Paris., 1762.

(3) In collect. Labbe, tom. XVII, pag. 1231.

(1) Epist. 93, n. 3, tom. II, oper. pag. 231, edit. Maurin.

(2) I, 2, quæst. 83, art. 12, in fin.

(3) Cap. v, vers. 3.

tione revocaret. Hoc ipsum tam pravum ac tam pestilens artificium graphice describitur, reprobaturque a Concilio Senonensi, quod ab initio laudavimus : « Monachis et aliis voto obstrictis libertatem lasciviendi indulgent ; quibus relicto velo, et abjecta cuculla ad sæculum redeundi facultatem relaxant, et apostasiam permittunt, Romanorum Pontificum decreta, decretales epistolas etiam, et canones conciliarum res enervare contendunt (1). »

Ad ea quæ modo exposuimus de votis regularibus, adjicere oportet immane judicium latum adversus sacras Virgines, eas a suis claustris ejiciendo, ut egit *Lutherus*, qui « sancta illo Deo vasa polluere non veretur, consecratasque Christo Virgines, et vitam monasticam profectas extrahere e monasteriis suis, et mundo, imo diabolo, quem semel abjuraverunt, redere (2). » Cum moniales (pars catholici gregis illustrior), sæpe per suas orationes gravissima a civitatibus averterint pericula, ut suo tempore Romæ evenisse *S. Gregorius magnus* agnoscit, « si ipsæ, inquit (moniales), non essent, nullus nostrum, jam per tot annos in hoc loco subsisteret inter Longobardorum gladios potuisset (3). » Et *Benedictus XIV.*, loquens de suis monialibus Bononiensibus fatetur : « urbem Bononiæ multis ab hinc annis tot calamitatibus jactatam stare non potuisse, nisi preces assiduæ nostrarum monialium incensam Dei iracundiam mitigassent (4). » Interea moniales, quæ nunc in Gallia maximis perturbationibus agitantur, in plurimam commiserationem Nos adduxerunt ; cum magnæ earum pars ex universis istis provinciis dolorem Nobis suum per litteras exponerent, quod in suis retinendis institutis, votisque solemnibus servandis impedirentur, unaque declararent certum sibi, fixum, deliberatumque esse animo, prius quæcumque aspera subire ac pati, quam a vocatione sua recedere. Proinde non possumus apud vos, dilecti Filii nostri, ac Venerabiles Fratres, non amplissimum illarum constantiæ, et fortitudinis testimonium exhibere, a vobisque vehementer petere, ut iisdem hortationis vestræ stimulos adjungatis, ac subsidia, quantum in vobis erit, omnia deferatis.

Possemus adhuc ad alia animadvertenda pergere super illo conventus decreto, siquidem a

principio usque ad illius exitum nihil fere in eo est, quod non sit cavendum, ac reprehendendum ; omnesque ejus sensus inter se adeo nexi consentientesque sunt, ut vix ulla pars sit ab erroris suspitione libera. Sed cum jam declarassemus potiora quæ in eo sunt errorum monstra, atque interim, quod minime expectabamus, in publicis foliis perlegissemus Episcopum Augustodunensem suo se sacramento in ejus decreti verba obtrinxisse, tanto dolore pene exanimati fuimus, ut hæc quæ ad vos scribimus intermittere deberemus. Afflictio nostra mirum in modum augebatur, ut *per diem ac noctem non tacuerit pupilla oculi nostri*, cum videremus eum Episcopum ab aliis disjungi, separarique a collegis suis, unumque ex omnibus hactenus esse, qui Deum in suorum errorum testem adduceret. Et quamvis ipse conatus sit tuerise, ac immunem præstare in uno tantum articulo attingente diocesium restrictiones, populorumque ad alias dioceses translationes, cum fucum facere ignaris vellet, atque illudere ; illa prorsus inepta comparatione usus est, totius nimirum populi, qui ob publicas ærumnas, aut alia urgente necessitate per civilem cogitur potestatem de una ad aliam transire diocesim. Differunt enim maxime inter se duo hæc exempla ; quoniam ubi populus sua diocesi relicta, se transfert ad aliam, Episcopus ejus diocesis, ad quam accedit, propriam et ordinariam exercet intra fines suæ diocesis in novos incolas jurisdictionem ; jurisdictionem, inquit, non a civili potestate quæsitam, sed quam juri suo referre debet acceptam. Juris quippe est, ut qui in diocesi degunt, ii omnes ratione domicilii et incolatus ad Episcopum pertineant, in cujus diocesi morantur. Quod si accidat, ut Episcopus diocesis, a quo populus abscedit, sine plebe remaneat, non idcirco fiet unquam, ut pastor sine grege desinat episcopus esse, aut Ecclesia nomen cathedralis amittat : sed tam Episcopus, quam Ecclesia sua retinet jura episcopatus et cathedralis, uti est de Ecclesiis sive per Turcas, sive per alios infideles occupatis, quæ Episcopis titularibus sæpe conferuntur. Contra vero, ubi diocesium fines ita variantur, ut vel integræ, vel earum partes ab Episcopo, ad quem pertinent, ad alium transferantur, tunc sane, deficiente legitima Ecclesiæ auctoritate, nequit Episcopus, cui vel integra diocesis adimitur, vel pars ejusdem decerpitur, deserere gregem sibi concreditum, et nequit alter Episcopus nova diocesi illegitime auctus, suas alienæ diocesi manus immittere, et regimen alienarum ovium suscipere. Missio enim canonica, et juris-

(1) In collect. Labbe, tom. XLIX, pag. 1157 et 1158.

(2) Hadrianus VI. In brevi ad Frideric. Saxoniam duc. advers. Luther. in collect. Labbe, tom. XIX, pag. 10, lib. IV.

(3) Epist. 26, lib. VII, pag. 872, edit. Maurin.

(4) Instit. ecclesiastic. 29, pag. 142, edit. Rom. 1747.

dictio, quam quisque habet Episcopus, certis septa est limitibus; nec unquam civilis auctoritas efficere poterit, ut illa aut latius pateat, aut intra arctiores limites coerceatur.

Nihil ergo magis insipienter excogitari potuit illa comparatione, quæ de transitu populi ad alienam diœcesim, deque nova diœcesium, earumque finium immutatione obtruditur. In primo enim casu, eam exercet Episcopus jurisdictionem, quam in sua diœcesi proprio sibi vindicat jure; contra vero in altero casu, eam ipse jurisdictionem extendit, quæ in aliena diœcesi nulla ratione spectare ad illum potest. Nihil itaque, præstito ab Augustodunensi sacramento, reperimus, quo se possit ex catholico sensu in ulla impietatis parte defendere. Inter conditiones, quæ ad licitum jusjurandum requiruntur, præcipuæ sunt, ut verum illud sit et justum. Ubi nunc veritas, ubi justitia esse potest, quando ex jam superius adductis principiis, nihil illic, nisi falsum, atque injustum deprehenditur? Nec jam poterit Augustodunensis ullo se modo excusare, si dicat præcipitanter illic atque inconsiderate se gessisse. Nonne consulto, cogitatoque ad sacramentum processit, cum ipsum falsis munire satageret rationibus, cumque jam intellexisset, quæ cæterorum Episcoporum essent sententiæ docte pieque impugnantium conventus decretum, cumque jam non posset non præ oculis habere aliud plane oppositum in sua adhuc recenti consecratione emissum sacramentum? Itaque omnino dicendum est illum lapsum esse in voluntarium et sacrilegum perjurium, quod nempe Ecclesiæ dogmatibus, ejusque certissimis jurbus adversatur.

Atque hic opportune commemoranda existimamus ea quæ in Anglia, regis Henrici II tempore, acciderunt. Is plane simile decretum, paucioribus tamen verbis exscriptum, fecerat, per quod Ecclesiæ Anglicanæ libertatem abolens, primatus sibi jura ibidem arrogabat. Ipsum Episcopis proponens imperavit, ut in ejus decreti verba jurarent, in *avitas* scilicet, ut appellabat, *regni consuetudines*. Illi cum parerent, in jurando tamen hanc adjiciebant clausulam, *salvo ordine suo*; sed hæc clausula regi non placebat, cum diceret: *Verbo illi venenum inesse, et captiosum esse illud: salvo ordine suo*. Jubebatque, ut *absolute et absque objectione regias consuetudines observaturos promitterent*. Etsi eo responso perculsi, metuque consternati essent Episcopi, tamen ad resistendum excitabantur ab Archiepiscopo Cantuariensi, postea martyre, sancto Thoma. Atque eos confortabat Pontifex, et ad

constantiam in munere pastoralis cohortabatur. « Sed in dies gravissimis crebrescentibus vexationibus et malis, Episcopi aliqui exorabant Archiepiscopum, ut sui misereretur, et cleri, et quod pertinaciam relaxaret, ne ipse carcerem, et clerus exterminium pateretur. Vir invictæ constantiæ, et in petra Christi fundatus, et usque tum, nec blanditiis emollitus, nec terroribus concussus, tandem potius super clerum, quam super se miseratione motus, a gremio veritatis, ac a sinu Matris avellitur. » Post eum alii jurarunt Episcopi; sed Archiepiscopus cum agnovisset errorem suum, maximo oppressus dolore ingemuit, et suspirans ait: « Pœnitet, et graviter perhorrescens excessum, me ipsum indignum judico de cætero ad eum accedere in sacerdotio, de cujus Ecclesia con-traxi tam vile commercium: silebo itaque sedens in mœrore, donec visitaverit me oriens ex alto, et per ipsum Deum, et dominum Papam merear absolvi: videre enim jam mihi videor, quod meis peccatis exigentibus, debeat ancillari Anglicana Ecclesia, quam mei prædecessores inter tot et tanta quæ mundus novit pericula, rexerunt tam prudenter, pro qua inter hostes ejus militaverunt tam fortiter, et triumphaverunt tam potenter; scilicet quæ ante me extitit domina, per me miserum videtur ancillanda, qui utinam consumptus essem, ne oculus me videret! »

Festinanter misit Thomas litteras ad Pontificem, eique vulnus detexit; medicinam quærens absolutionem postulavit; et Pontifex agnoscens Thomam, non ex propria voluntate, sed ex improvida pietate juramentum emisisse, justa commotus miseratione, apostolica absolvit auctoritate. Litteras pontificias tanquam cœlitus sibi missas Thomas suscepit, nec destitit regem suaviter fortiterque monere, ea ingerens, quæ ad Ecclesiæ læsionem currentem principem merito retardare debuissent. Interim rex certior factus quod Thomas ab inita promissione desciverat, misit litteras ad Pontificem, quibus duo sibi concedi postulavit. Primum, ut consuetudines regiæ Romæ probarentur; alterum ut apostolicæ legationis prærogativa a Cantuariensi Ecclesia ad Eboracensem transferretur. Primam petitionem Pontifex rejecit, ut ex litteris Thomæ directis: alteram admisit, salva honestate ecclesiastici ordinis, et per alias apostolicas Litteras scriptas Episcopo Eboracensi mandavit, ut se abstinere ab actis jurisdictionis in provincia Cantuariensi, neve in illam crucem deferret. Postmodum Thomas aufugit in Gallias, et deinde

Romam, et a Pontifice humaniter exceptus, produxit scriptum in quo legebantur regiae consuetudines, quæ sexdecim capitulis continebantur, eaque recognitæ, rejectæ fuerunt. Tandem Thomas in Angliam reversus intrepidus ad supplicium processit, et memor divini præcepti : « Qui » vult venire post me, abneget semetipsum, et » tollat crucem suam, et sequatur me, » Ecclesiæ ostia patefecit lictoribus, seseque Deo, beatæ Mariæ, et sanctis suæ Ecclesiæ patronis ferventer commendans, acceptis in capite vulneribus, pro lege Dei et Ecclesiæ libertate, gloriosi martyrii palmam reportavit. Hæc excerptimus ab *Harfeld*. Annal. Ecclesiæ Anglicanæ (1).

Quis ex his non statim agnoscat, ut simillima sint nationalis Conventus et Henrici II gesta? A Conventu emanarunt decreta ecclesiasticam auctoritatem sibi arrogantia; ab eodem omnes ad jurandum compelluntur, præcipue Episcopi, alique ecclesiastici: ac in eum ipsum transfertur sacramentum, quod Romano Pontifici præstant Episcopi. Occupati sunt ecclesiastici fundi, ut fuerunt ab Henrico, quorum S. Thomas restitutionem flagitavit. Coactus est Christianissimus Rex ei decreto suam interponere sanctionem. Eidem denique Conventui cum proposita fuerit declaratio, qua Episcopi, distinctis civilibus ab ecclesiasticis juribus, illa se agnoscere, et adimplere velle professi sunt, respuentes cætera, quæ extra Conventus posita sunt potestatem, ad instar præstantium Christianorum militum, qui inserviebant Juliano Apostatæ, quos celebrat S. Augustinus his verbis (2): « Julianus extitit infidelis imperator, extitit apostata, iniquus idolatra; milites Christi servierunt imperatori infideli: ubi veniebatur ad causam Christi, non agnoscebant nisi illum, qui in cælo erat; si quando volebat ut idola colerent, ut thurificarent, præponebant illi Deum; quando autem dicebat: Producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperabant, distinguebant Dominum æternum a domino temporali; » nihilominus Conventus nationalis etiam rejecit declarationem, sicut Henricus II admittere recusavit supra enunciata clausulam, *salvo ordine suo*. A primo ad ultimum caput, inter se plane consentiunt improbi tam Conventus quam Henrici regis conatus. At non solum Conventus iste Henricum secundum, sed imitatus est octavum etiam, qui cum sibi Ecclesiæ Anglicanæ prima-

tum usurpasset, omnem eam potestatem in Cromwelem Zwinglianum transtulit, eumque vicarium suum generalem circa spiritualia declaravit, ipsi visitationem omnium regni cœnobiorum committens; atque is a conjuncto sibi, prorsusque consentiente Cranmero amico suo, lustrationem eam peragi in sua provincia fecit, omnem impendens curam ut ecclesiasticus iste regis primatus stabiliretur, in eoque potestas omnis posita esse agnosceretur, quam Ecclesia a cœli Rege Christo Domino, sibi tantum commissam receperat. Hæ ipsæ visitationes peragebantur per monasteriorum suppressiones, sacrilegamque bonorum ecclesiasticorum deprædationem, eodemque tempore, et in Romanum Pontificem odio, et habendæ alienæ rei cupiditati, atque avaritiæ satisfiebat. Ut tum Henricus VIII simulavit, nihil aliud in sacramenti formula Episcopis propositi contineri, nisi civilem, et sæcularem obedientiam, ac fidelitatem, cum revera abolitionem pontificiæ auctoritatis includeret, ita nunc prævalens Gallicus Conventus præfigens suo illi decreto titulum *super civili constitutione cleri*, revera omnem capitis Ecclesiæ potestatem abrogavit, prohibens Episcopis, ne alias Nobiscum partes peragerent, quam ut Nos eorum, quæ jam sine Nobis acta, expletaque essent, facerent certiores. Quis illa Conventus membra in animo tum habuisse non existimet, sibique proposuisse adoptanda in sua Constitutione Angliæ regum secundi et octavi Henrici decreta? Secus enim qua ratione expressam horum formam assequi potuissent? Illud tamen discrimen intercedit, quod hæc recentia aliquanto sint pristinis illis deteriora.

Sed cum jam inter se contulerimus duorum Henricorum, et nationalis Conventus acta, progrediamur nunc ad pariter invicem comparandum Episcopum Augustodunensem cum aliis collegis suis; et ne minutim omnia persequendo delassemur, satis erit præ oculis habere ipsum conventus decretum, in cujus ille verba sine ulla exceptione juravit; ita enim facile judicabimus de diversa ejusdem, et ceterorum Episcoporum credendi ratione. Hi quidem immaculate ambulantes in lege Domini magnam prætulērunt animi constantiam in servando dogmate, doctrinaque suorum prædecessorum, inhærendo primæ Petri Cathedræ, in suis exercendis, tuendisque juribus, in adversando novitatibus, in nostrum expectando responsum, unde, quid agendum sibi esset, agnoscerent: una eorum omnium vox fuit una confessio, sicut una fides est, unaque traditio, et disciplina. His exemplis, ac episcoporum

(1) Tom. IV, ab ann. 1054 ad 1171.

(2) Enarr. in psalm. 124, n. 7, in fin., t. IV oper., pag. 1116, edit. Maurin.

rationibus, obstupescimus, cum videamus Augustodunensem commotum non fuisse. Simili comparatione ante Nos usus erat Episcopus Meldensis Bossuetius apud vos celeberrimus, et non suspectus auctor (1), inter duos, Thomam Cantuariensem unum, et Thomam Cranmerum alterum, quam hic inserendam ducimus, ut qui hæc legent, quam hæc nostræ similis sit animadvertant : « S. Thomas Cantuariensis regibus
« iniquis restitit; Thomas Cranmerus ipsis
« suam conscientiam prostituit, illorumque pravis affectibus adulatus est. Ille actus in exilium, bonis suis spoliatus, persecutionem
« passus tam in suis, quam in propria persona,
« et omnibus modis afflictus, dicendæ veritatis,
« ut illam credebatur, gloriosam emit libertatem,
« vita, ejusque commoditatibus fortiter contentis. Hic, ut suo principi placeret, vitam
« omnem suam in turpi dissimulatione exegit, et
« in agendo suæ fidei contraire non destitit.
« Unus usque ad sanguinem pugnavit, ut minima
« Ecclesiæ jura assereret, et dum illius defendit
« prærogativas, tam eas quas ipsi Jesus Christus
« suo sanguine acquisiverat, quam eas, quæ ipsi
« a piis regibus concessæ fuerant, ipsa sanctæ
« civitatis exteriora tuitus est. Alter terræ regibus maxime intimum illius depositum tradidit,
« prædicationem nempe, cultum, sacramenta,
« claves, auctoritatem, censuras, ipsamque
« fidem; denique nihil est, quod sub jugum non
« mittatur, omnique potestate ecclesiastica regali
« throno semel mancipata, Ecclesiæ nulla, nisi
« quantum sæculo placuerit, vis permanet. Prior
« denique, semper intrepidus, et quamdiu vixit,
« semper pius, majorem adhuc intrepiditatem ac
« pietatem morti proximus exhibuit. Posterior
« semper pusillanimis ac semper pavidus, sed
« magis adhuc, cum mors instaret, fuit; et
« sexagesimum secundum ætatis annum agens,
« propter residuam miseræ vitæ partem, fidem
« suam et conscientiam abjecit. Idcirco ejus
« nomen apud homines odio habetur, ipsique
« ejus gregales non habent unde illum excusent,
« nisi adhibitis quibusdam contortis, ingeniosisque ratiunculis, quibus facta opponuntur; sed
« gloria S. Thomæ Cantuariensis tamdiu quam
« ipsa Ecclesia permanebit, et virtutes ejus,
« quas Gallia et Anglia quasi certatim reveritæ
« sunt, nunquam e memoria excident. » Ita Bossuetius.

Ast multo mirabilius est, quod Augustodu-

nensis non percelleretur declaratione Capituli ecclesiæ cathedralis suæ die prima decembris proxime præteriti emissa; neque erubesceret quod in ejusdem vituperationem incurrisset, atque ab eo instrui deberet clero, cui par erat, ut ipse exemplo, doctrinaque perlucere. Ea declaratione scilicet Augustodunensis clerus, verissimus Ecclesiæ innixus principiis in hunc modum in decreti errores invehitur : « Capitulum
« Augustodunense declarat, 1º se formaliter
« adhærere expositioni principiorum super constitutione cleri, quam in lucem ediderunt
« DD. Episcopi ad Conventum nationalem deputati, die octobris proxime elapsi trigesima.
« Declarat 2º, non nisi abjecta conscientia sua,
« posse directe vel indirecte particeps fieri executionis novæ constitutionis clero propositæ, et
« præsertim in iis quæ spectant ecclesiarum
« cathedralium suppressionem; ideoque se, sicut
« prius, sacra munera et canonialia obiturum,
« numerosisque foundationibus quibus Ecclesia
« sua oneratur, satisfacturum, donec ipsi omnino
« impossibile sit eas adimplere. 3º Declarat se,
« utpote conservatorem natum bonorum et
« jurium episcopatus et virtute jurisdictionis
« spiritualis, quæ, vacante sede episcopali, ad
« ecclesias cathedrales devolvitur, non posse
« consentire ulli novæ circumscriptioni diœcesis
« Augustodunensis, quæ a sola auctoritate temporalis procederet. »

Interim ignorare nolumus Augustodunensem, ac cum eo quisquis alius ipsum interim imitatus fuerit pejerando, quod Episcopi, qui Ariminensi interfuerunt Concilio, subscripseruntque ambiguae, captiosæque illi formulæ ab Arianis, quod iidem deciperentur, inventæ, intentatisque etiam ab imperatore Constantio minis perterriti, iudicio Liberii Pontificis admoniti fuere, quod si in errore perseverassent, *Ecclesiæ catholicæ spirituali vigore essent plectendi* (1). Studio quoque S. Hilarii Pictaviensis ab Ecclesia Arelatensi expulsus fuit Saturninus Episcopus (2), utpote obstinate persistens in sensu Episcoporum Arianorum. Demum sententia Liberii confirmata per S. Damasum fuit Epistola synodica in Concilio nonaginta Episcoporum data, ut Orientales etiam palam declarare possent, se sui erroris pœnitere, si catholici haberi atque esse voluissent. « Cre-

(1) Epist. Liber. ad cathol. Episc. in Fragment. ex oper. historic. S. Hilar. fragment. 12, pag. 1358, edit. Maurin.

(2) Sulpic. Sever. *Histor. sac.* lib. II, cap. xlv, tom. II, pag. 245, edit. Veron.

(1) *Histoire des variations des Églises protestantes* lib. VII, n° 114, tom. III oper. edit. Paris. 1747.

« tarde a nostra separandos esse communione, et
 « ab eis episcopatus nomen auferri, quatenus
 « populi eorum liberati errore respirent (1). »
 Negari quidem nullo modo potest Augustodunensem, suosque imitatores in eorum se coniecisse statum, qui, ut diximus, iudicium subierant Liberii, et Damasi; atque ideo, si suum illud sacramentum non revocaverint, sciant quid jam expectandum sibi sit.

Quæ hactenus recensuimus, ac pertractavimus, non ex mente nostra, sed ex purioribus sacræ doctrinæ fontibus, ut videtis, eruimus. Nunc autem ad vos convertimur, Fratres nostri carissimi, et desideratissimi, gaudium nostrum, et corona nostra, qui quamvis nullius hortationis stimulis indigeatis, cum Nos ipsi in vobis gloriemur pro vestra fide in cunctis ærumnis, et pro egregiis evulgatis instructionibus, rationabilem comprobemus dissensum vestrum a decreto istius Conventus; nihilominus quia in eam temporum calamitosam conditionem devenimus, ut etiam his qui sibi stare in Domino videntur, omnia diligenter præcavenda sint; ideo pro commisso Nobis, licet sine ullo merito nostro, curæ pastoralis officio, Dilectiones Vestras, summa qua possumus contentione hortamur, ad servandam omni animorum fervore inter vos ipsos concordiam, ut conjunctis studiis, opera et consiliis, uno spiritu ab insidiis et conatibus novorum legislatorum, catholicam religionem tueri, Deo adjuvante, valeatis: ut enim ad locum adversariis patefaciendum nihil aptius esse posset, quam animorum vestrorum inter se dissidentium disjunctio, sic ad intercludendos illis omnes aditus, omnesque evertendas molitiones nihil concordia, vestrarumque voluntatum consensione opportunius est, atque efficacius. Hisce ferme verbis S. Pius V, prædecessor noster, excitavit Capitulum, et canonicos Ecclesiæ Bisuntinæ (2), qui in similia tempora inciderat. Forti igitur ac constanti animo estote, nec ullorum periculorum denunciatione, aut minis ab incepto desistite, ac recordamini, ut David impavide respondit giganti, Machabæi intrepide Antiocho; sic Basilius Valenti, Hilarius Constanti, Ivo Carnotensis Philippo regi. Jam, quod nostrarum est partium, publicas preces renovavimus; hortati regem sumus ne suam vellet interponere sanctionem; duos Archiepiscopos, qui eidem aderant regi,

quid ab eis agendum esset monuimus, utque exarmare, quantum in Nobis erat, remissioresque reddere tertii istius quem appellant status, furorē possemus, exactiones illas suspendi interim jussimus taxationum, pro Gallicis expeditionibus, ex pristinis conventionibus, perpetuaque consuetudine nostris officiis debitarum: ex qua liberalitate nostra illud per ingratissimam compensationem retulimus, ut excitatam atque auctam a nonnullis ex conventu, Avenionensium ab Apostolica Sede rebellionem doleremus, a qua Nos, sanctaque hæc Sedes reclamare non cessabit. Præterea Nos hactenus continuimus, ne abscissos ab Ecclesia catholica auctores male ominatæ constitutionis civilis cleri declararemus. Demum ea effecimus ac pertulimus omnia, si quomodo lenitate, ac patientia nostra evitare possemus deplorabile schisma, ac pacem apud vos, vestramque nationem revocare. Quin et adhuc susceptis paternæ caritatis consiliis inhærentes, quæ vos ipsi vobis esse proposita, in vestræ expositionis exitu cognovimus, a vobis petimus, vosque obsecramus, ut nobis exponere, ac declarare velitis quidnam esse judicetis, quod nunc præstandum a Nobis sit, ad assequendam animorum conciliationem. Quod Nos certe in tanta locorum distantia agnoscere non possumus; vobis vero qui in re præsentī estis, occurrere fortasse poterit aliquid a catholico dogmate, disciplinaque universali minime dissentaneum, quod Nobis proponatis in nostram deliberationem, atque examen adducendum. Quod reliquum est, Deum precamur, ut tam vigiles, et sapientes pastores Nobis, et Ecclesiæ suæ servet, quam diutissime sospites et incolumes, votumque hoc nostrum Apostolica Benedictione prosequimur, quam universis vobis, dilecti Filii nostri, et Venerabiles Fratres, ex intimo corde profectam peramanter impertimur.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, die X Martii MDCCXCI, Pontificatus nostri anno decimo septimo.

PIUS, qui supra.

(1) Epist. ad Epis. Illyricos, epist. III, n° 2, apud Constantin., pag. 482 et 486.

(2) Epist. 6, lib. III, edit. Antverp., 1640.

APPENDIX CII.

DE DOCTRINA PHILOSOPHICA.

Quæstio de compositione corporum. Suprema Ecclesiæ auctoritas numquam iudicium tulit quoad doctrinas mere philosophicas, super quibus catholicæ scholæ diversas sententias sequuntur ac sequi possunt. Epistola secretarii S. Congregationis negotiis ecclesiasticis extraordinariis præpositæ diei 5 juni 1877.

Illustrissime et Reverendissime Domine,

Redditæ sunt Sanctissimo Domino Pio nono filialis obsequii litteræ, quas ad eum dedit unus ex doctoribus in Universitate catholica Insulensi, animi anxietatem significans qua afficitur circa quæstionem philosophicam de compositione corporum, propter dissidium sententiarum de quibus non sane in ista vestra Universitate catholica, ubi egregios professores non minus studio promovendæ scientiæ cum religione consertæ, quam animorum consensione præstare gratulandum est, sed alibi inter se contendunt duæ dissitæ scholæ, licet utraque catholica sit et apostolicæ sedis magisterio obsequentissima. Ob has itaque aliorum dissensiones anceps et hærens prædictus doctor a Sanctissimo Domino petebat, num existat aliqua quoad istas de natura corporum opiniones ac sententias in alterutram partem Sanctæ Sedis declaratio, cum a nonnullis tam alia plura documenta ecclesiastica, quam etiam Sux Sanctitatis litteræ die 23 julii 1874 datæ in medium producantur, ac si ad istam inter doctores catholicos controversiam decidendam quidquam pertinerent.

Hac igitur super re Beatissimus Pater mihi demandavit, ut tibi litteras conscriberem non solum ad tollenda dubia eruditi viri in Universitate catholica Insulensi, qui eorum solutionem humillime expetebat, sed magis etiam ad eum scopum ut acriores aliis in locis exortæ concertationes hac occasione sopirentur. Vult enim ac optat Sanctitas Sua ut docti homines catholici non de liberis opinionibus inter se disceptando vires suas distrahant, sed imo eas omnes communibus studiis, licet diversa forte systemata sequantur, ad materialismi ceterorumque nostræ ætatis errorum expugnationem convertant. Quare hæc quæ jussu Sanctissimi Domini nostri sum dicturus, omnes quorum interest sibi commendata habeant ac probe animis insita.

1. Graviter abuti litteris a Sanctitate Sua die 23 julii 1874 ad doctorem Travaglini datis quibus opus ab eo susceptum commendatur, eos omnes qui exinde contendunt, Sanctitatem Suam voluisse per eam commendationem improbare systemata quædam philosophica illi opposita, quod de materia prima et substantiali forma corporum idem doctor ejusque socii adoptarunt; si quidem hæc alia systemata, non secus atque illud, non modo pluribus catholicis doctisque viris probantur, sed etiam in hac ipsa urbe principe catholici orbis in præcipuis Athæneis Pontificiis usu recepta sunt.

2. Ad systemata ista vel alia scholarum catholicarum improbanda merito proferri nequaquam posse litteras a summo pontifice datas ad Eminentissimum Card. archiepiscopum Coloniensem, vel ad reverendissimum episcopum Vratislaviensem, aliave ecclesiæ decreta et definitiones; ea namque documenta pertinent, tantummodo ad docendam « unitatem substantialem humanæ naturæ, » quæ duabus constat substantiis partialibus, corpore nempe et anima rationali, adeoque hæc eadem documenta spectant ad doctrinam theologicam, dum eæ controversiæ, quæ non ita pridem resuscitatæ sunt et a viro erudito in suis ad summum pontificem litteris commemorantur, doctrinas mere philosophicas respiciunt, super quibus catholicæ scholæ diversas sententias sequuntur ac sequi possunt; quoniam suprema Ecclesiæ auctoritas numquam pro altera iudicium tulit, quod alteram excluderet.

Post hæc quæ dicta sunt, facile quisque intelligit, quam necessario postuletur, ut viri docti catholici in suis cum scriptionibus tum disputationibus limites modestiæ ac leges charitatis christianæ sollicite servent, cum systemata examinant aut impugnant ab apostolica sede neutiquam damnata, quæque in conspectu ipsius pontificis retinentur atque usurpantur. Quam quidem in rem mentis oculis obversari oporteret, quæ Benedictus XIV ipsis librorum censoribus præscripsit in celebri constitutione, ubi inter cetera sapientissime statuta hæc habet: « Ecclesiæ sanctæ dogmata et communem catholicorum doctrinam quæ conciliorum generalium decretis, Romanorum pontificum constitutionibus et orthodoxorum patrum atque doctorum consensu continetur, unice præ oculis habeant, hoc de cætero cogitantes, « non paucas esse opiniones quæ uni scholæ, instituto aut nationi certo certiores videntur, et nihilominus sine ullo fidei aut religionis detrimento ab aliis catholicis viris

reijiciuntur, atque impugnantur oppositæque defenduntur, sciente ac permittente Apostolica Sede, quæ unquamque hujusmodi opinionem in suo probabilitatis gradu relinquit. »

His, quæ voluntate ac jussu sanctissimi Patris tota epistola perscripsi, anxiiis interrogationibus eruditi viri, qui eas proposuit et aliorum quoque dubiis plene satisfactum, ac præsertim illud effectum esse confido, ut disceptationes non apud vos quidem, uti dixi, sed inter alios quosdam subortæ justis finibus coerceantur, nec quis amplius pontificiis actis abutatur, nominatim vero litteris a Sanctitate Sua ad doctorem Travaglini conscriptis, quibus, ceu liquet, contra mentem et consilium scribentis perperam quidam usi sunt.

Pontificio demum perfunctus mandato hanc ego datam opportunitatem libenter amplector ut sinceram existimationem meam denuo tibi profitear qua sum ex animo.

Tui, illustrissime ac reverendissime Domine, addictissimus famulus, Wladimirus Czacki,
S. Congregationis negotiis ecclesiasticis extraordinariis secretarius.

Romæ, die 5 junii 1877.

Illustrissimo et Reverendissimo domino D.

Eduardo Hautcœur, præsuli domestico sanctissimi D. Pii IX, rectori universitatis catholicæ Insulensis, Insulas.

FINIS.

INDEX ALPHABETICUS

RERUM NOTABILIMUM

A

ABORTUS. Censuræ contra procurantes abortum. p. 422.

ABSTINENTIA. Postulatum in concilio Vaticano oblatum circa legem abstinentiæ et jejunii. 359. 371.

ADAMUS. Status innocentiae in Adamo ante peccatum non fuit sequela creationis, debitus ex naturali exigentia, et conditio humanæ naturæ, sed gratuitum Dei beneficium. 38. 55.

ALTARE. Juxta placita Pistoriensium, unicum debet esse altare in qualiter ecclesia. 41. Reliquiæ etc. *Ibid.*

ALTARE PRIVILEGIATUM. Postulatum in concilio Vaticano ut altare privilegiatum possit ab episcopis concedi in ecclesiis collegiatis, parochialibus et publicis oratoriis. 367.

AMBROSIVS (sanctus). Inventio corporum SS. Ambrosii, Gervasii et Protasii in ecclesia Mediolanensi. 483.

AMOR. Doctrina Synodi Pistoriensis de duplici amore, dominantis cupiditatis, et caritatis dominantis, explicatur et damnatur. 39.

ANGLIA. De societate Londini erecta ad procurandam christianitatis unionem. Epistola S. Congregationis Romanæ Inquisitionis ad episcopos Angliæ. Responsum complurium ministellorum Anglicanorum, quibus rescribit S. Congregatio de unitate fidei et Petri primatu. 234. — De matrimonio Italarum cum acatholicis. 232. — De facultate dispensandi in matrimoniis mixtis contrahendis. An ista episcopi facultas exerceri tantummodo possit cum propriis subditis in diœcesi existentibus actu quo conceditur dispensatio. 239. — De confessione sacramentali exigenda ab hæreticis qui in sinum Ecclesiæ redeunt sub conditione rebaptizantur. 248.

ANIMA. Est corporis forma. 197. Unicum vitæ principium in homine. 203.

S. THOM. = Tom. VIII. Appendices.

ANTICONCORDATARI. Leonis PP. XII exhortatio ad Gallos dissidentes. 118. Postulatum duplex concilio Vaticano exhibitum circa statum hujusmodi dissidentium, quorum error exponitur. 397.

ANTONELLUS (cardinalis). Epistola qua episcopis transmissus est anno 1864 *Syllabus* præcipuorum errorum hujus temporis. 231. — De pueris ad sacramentalem confessionem et absolutionem recipiendis ante primæ communionis tempus. 240.

APPELLATIO AB ABUSU ad politicum regimen non licet. 155.

ARCHIEPISCOPUS. Ut archiepiscopalis restituatur in provincia visitatio, postulant episcopi Galli in concilio Vaticano. 354.

ARCHIMANDRITATUS Messanensis. Postulatum concilio Vaticano exhibitum. 373.

ARMENI. Dissensiones de electione patriarchæ et episcoporum subortæ prætextu et colore pontificiæ constitutionis *Reversurus*. Schismatis initia et progressus. 448. 450.

ARTICULI ORGANICI in Gallia post concordatum anni 1801 in scio Romano pontifice editi. 92. 104. 113.

ASSUMPTIO beatæ Virginis Mariæ. Postulata concilio Vaticano transmissa. 342 et seqq.

AUCTORES ETHNICI, an in seminariis collegiisque legendi. Epistola S. C. Romanæ Inquisitionis ad administratorem Quebecensis diœcesis. 244.

AUDU (Joseph) patriarcha Babylonensis Chaldeorum. 511. Ejus agendi ratio in concilio Vaticano. Episcopi ab eodem missi in Mesopotaniam Malabaremque regionem. Censurarum interminatio. *Ibid.*

AUGUSTINUS (Sanctus). Sententia de speciali fructu sacrificii explanatur. 58.

AUSTRIA. Instructio de judiciis ecclesiasticis causas matrimoniales respicientibus. 164.

B

BAIANISMUS. Errores de conditione primi hominis et innocentiae statu profligati per dogmaticam *Auctorem fidei* constitutionem. 34 et seqq.

BALTZER, lector in Wratislaviensi universitate. De rationali anima corporis immediata forma. 203.

BAPTISMUS. An infantes Judæi absque parentum voluntate baptizentur. 8.

BAUTAINIUS. Theses anno 1840 subscriptæ. Ratio- cinatio probare cum certitudine valet Dei existen- tiam. Fides est posterior ratione. Revelatio tum Mo- saica tum Christiana traditione probatur. 149.

BELGIUM. Postulata episcoporum Belgarum in concilio Vaticano. De iudiciorum canonica forma. De minoribus seminariis quorum alumni habitum clericalem non habent. De collatione parochialium ecclesiarum absque Tridentino concursu. Ut cura- torum amovibilitas confirmetur. De synodo diœce- sana ad quam vocantur dumtaxat canonici cathedra- lis ecclesiæ, decani districtuum et cleri exami- natores. De religiosis familiis. Petitur abrogatio nonnullorum matrimonii impedimentorum. De novo codice juris canonici redigendo. 366.

BELLUM. Postulatum nonnullorum episcoporum ritus Maronitici et Chaldaici. Exercitus ingentes et perpetui. De solemnitatibus belli, necessitate ac legitimis causis. 337 et seqq.

BENEDICTUS XIV. Dogmata et Ritus Italo-Græco- rum, et fidei professio. 5. Contra confessarios nomen complices requirentes. 6. De matrimoniis mixtis mens et traditio Apostolicæ Sedis. *Ibid.* Infantium Judæorum baptismus. 8. Quinque de duello propo- sitiones damnatæ. 9. Apologetica epistola pro cardinali Henrico Norisio ejus immunitas ab omni Janseniana labe vindicatur. 9. Moderatio Romano- rum pontificum erga celebriores auctores. *Ibid.* Epistola ad Ludovicum Antonium Muratorium. 12. Breve Indici librorum prohibitorum præfixum. 13. De coercitiva Ecclesiæ potestate. 14. Encyclica *Vix pervenit* ad Italiæ episcopos de usura et mutuo. 16. Damnatio Massonicæ societatis. 131. De prohibita complices absolutione in peccatis contra sextum Decalogi præceptum. 241. 373.

BENEDICTINI HELVETI. Exponitur Concilio Vati- cano quanta incommoda et detrimenta resultare videntur ex votorum simplicium professione. 392.

BERITENSIS archiepiscopi postulatum ad Vatica- num concilium de protestantium artibus in Syria, necnon de agendi ratione missionariorum regula- rium Latini ritus. 394.

BOLLANDISTÆ. Vitæ sanctorum Romanæ Inquisi- tionis exhibitæ, quæ silentium accusatoribus impo- suit. 10.

BONA ecclesiastica per civile gubernium usurpata et divendita. 126. 429. 504.

BONNETTY, director ephemeridum, *Annales de philosophie chrétienne.* Theses ab eo subscriptæ die 15 junii 1855. Nullum dissidium inter fidem et rationem. Ratio cinatio probare potest Dei existen- tiam, animæ spiritualitatem, hominis libertatem. Methodus scholastica non ad rationalismum ducit. 163.

BOSSUETUS. Defensio quatuor propositionum anni 1682 serio examinata tempore Clementis XII, et tandem conclusum, ut a proscriptione abstineretur ob justum novorum dissidiorum timorem. 10.

BRASILIA. De massonicæ sectæ machinationibus ad delendas pias fidelium societates. 504.

BREVIARIUM ROMANUM. Episcoporum concilio Vati- cano interessentium postulata ut circa plura refor- metur. 359. 363. 370. 373. 380.

C.

CANONICI GALLIARUM. An redditus ab ærario præ- stitus verum beneficium constituat, ideoque a tempore concordati anni 1801 ad choralia munia adigi potuerint ac possint? De residentia, et infir- mitatis gravitate quæ a choro excuset. 500.

CAPITULA CATHEDRALIUM ECCLESiarUM. An proban- dus mos in ecclesiis Galliarum receptus, juxta quem vicarius generalis episcopi simul ut decanus capi- tuli. 353.

CARCASSONENSES canonici. 500.

CARDINALES S. ROMANÆ ECCLESIAE. Ut in cardina- lium collegio et in S. Romanis congregationibus socientur, cum doctissimis viris, multi etiam homi- nes practici, nempe episcopi, vicarii generales, parochi, missionarii, etc.; sic Vaticano concilio postulatum ab episcopis Galliarum. 354.

CASUS Summo Pontifici reservatos minui postula- tum a complurimis episcopis in concilio Vaticano adunatis. 356. 363. Constitutio *Apostolicæ Sedis* qua censuræ limitantur. 406. An confessarius absolvere valeat eum casus in pœnitentis diœcesi non est reservatus. 492.

CATALDI (R. P. D.) magister apostolicarum cære- moniarum. Votum de protonotariorum *ad instar* juribus ac privilegiis. 466.

CATECHISMUS unicus in concilio Vaticano proposi- tus. 319.

CAUSÆ beatificationis et canonisationis. Instructio pro vicariis apostolicis missionum, ut de venerabilibus servis Dei, qui pro fide catholica obiisse dicuntur, fiant processus super fama sanctitatis, virtutibus, martyrio, causa martyrii, signis seu miraculis, non cultu et perquisitione scriptorum. 486.

GENSURÆ. Qualificatio errorum ad præcavenda subterfugia. 43. 60. 65. Limitatio et innovatio censurarum Summo Pontifici reservatarum. 406.

CHALDÆI. Patriarchatus Babylonensis ad episcopos, clericis et fidelibus encyclica de agendi ratione patriarchæ Josephi Audu. 511.

CHRISTUS. De adoranda Humanitatis Christi Domini prout unita Divinitati, eadem adoratione qua Verbum incarnatum cum propria ipsius carne adoratur. 45. Cor Jesu, ut cor personæ Verbi adorandum. *Ibid.* et 61.

CLEMENS IX. De pace cum Jansenistis dicteria Pistoriensium. 38.

CLEMENS XII. Damnatio sectæ Massonicæ. 129.

CLEMENS XIII. Professio fidei præscripta patriarchæ Antiocheno Græcorum-Melchitarum. 26.

COMMUNIO puerorum prima. De sigillo confessionis servando in receptione puerorum et puellarum ad primam communionem. 151.

COMPLEX. Ne confessarius nomen complicitis exquirat. 6. De prohibita complicitis absolutione in peccatis contra sextum Decalogi præceptum. 241. 373.

CONCILIIUM. Ut generalia concilia sæpius celebrentur, postulatum est ab episcopis Gallis tum in concilio Tridentino tum Vaticano. 354. De conciliis nationalibus seu plenariis. 49. 355. Concilia provincialia. 318, 355. Obedientia conciliis œcumenicis præstanda et in fidei professione declaranda. 27.

CONCILIIUM VATICANUM ann. 1869 et 1870 habitum. Acta ejus et decreta. 250 et seqq.

Quæstiones circa graviora disciplinæ capita anno 1867 episcopis propositæ, ut relationem et sententiam super ipsis transmittant. 250.

Allocutio diei 26 junii 1867 qua Pontifex summus desiderium manifestat convocandi concilii œcumenici. 252.

Bulla indictionis concilii Vaticani diei 29 junii 1868. 255.

Litteræ apostolicæ ad episcopos ritus orientalis communionem cum Sancta Sede non habentes. 258.

Litteræ ad omnes protestantes aliosque acatholicos. 259.

Congregationes et commissiones quæ materias in concilio examinandas præparaverunt. 261.

Apostolicum Breve quo statuitur ordo servandus

in concilio Vaticano diei 27 novembris 1869. 262.

Elenchus vestium et paramentorum quæ episcopi latini ritus secum deferri curabunt. 267.

Constitutio de electione Romani Pontificis, si contingat sedem apostolicam vacare durante concilio œcumenico. 267.

Methodus servanda in prima sessione. 269.

Intimationes per cursores faciendæ. 278.

Congregatio præsynodalis die 2 decembris 1869 habita. 279.

Formula juramenti officialium et stenographorum nomina. 281.

Sessio prima in qua Summus Pontifex habuit allocationem. 281. Decreta duo. 283.

Deputationes speciales. Nomina cardinalium et patrum cuique deputationi addictorum. 283.

Sessio secunda die 6 januarii 1870 celebrata. 286.

Decretum novam normam pro congregationibus generalibus statuens. 286.

Tertia sessio die 24 aprilis 1870 habita. Constitutio dogmatica de fide catholica. De Deo omnium creatore. De revelatione. De fide. De fide et ratione. Canones dogmatici. 288.

Quarta sessio diei 18 julii 1870. Constitutio dogmatica prima de Ecclesia. De apostolici primatus in beato Petro institutione. De perpetuitate primatu in Romanis pontificibus. De vi et ratione primatus. De Romani pontificis infallibili magisterio. 294.

Protestatio contra libellos qui ad venerandam Synodi auctoritatem penes fidelem populum imminuendam, eam calumniis oppetere aggressi sunt. 297.

Apostolicum Breve diei 20 octobris 1870 quo concilium Vaticanum suspenditur. 298.

Schemata constitutionum a theologis Romam vocatis exarata, et patribus concilii Vaticani submittenda. Vide *Schemata*.

Postulata episcoporum in concilio Vaticano sedentium tam circa dogmata quam circa disciplinæ reformationem. Vide *Postulata*.

Historia concilii Vaticani. De numero patrum. Congregationes generales ante secundam sessionem. Sessio secunda. — Generales congregationes usque ad tertiam publicam sessionem. Sessio tertia. — De congregationibus generalibus ante quartam sessionem habitis et de discussione constitutionis Ecclesiam et Romani Pontificis primatum respicientis. 399.

Concordatum gallicum anni 1801. Congregationes Romæ habitæ cum rigorosa secreti lege. Animadversiones ad singulos conventionis articulos. Quid Romæ actum ad medendum scandalo ex promissione cardinalis legati et episcoporum constitutionalium institutione. Reclamatio adversus articulos organicos

inseio Pontifice editos. 92. 104. 113. Concordatum Hispanicum anno 1851 sancitum. 157.

CONCURSUS in collatione parœcialium ecclesiarum habendus. 250. 351. 363. 366.

CONFESSARIUS. De complicitis nomine non exquirendo. 6. De confessionis sigillo in receptione puerorum ad primam communionem stricte servando. 151. De sacramentali puerorum confessione ante primæ communionis tempus. 240. De lege ferenda pro sacerdotibus rarissime peccata confitentibus. 374. Confessarius ad turpia sollicitans quomodo manifestandus. 429. Ordinarius monialium aliarumque mulierum in communitate viventium confessarius quolibet triennio removendus, et de capitulo sororum ad confirmationem requisito. 491.

CONGREGATIONES (SS.) Cardinalium. Earum dogmaticis decretis debita obedientia. 215. Ut feriæ SS. Congregationum et tribunalium Urbis supprimantur, vel minuantur, postulatur ab episcopis Gallis in concilio Vaticano, ea ratione, quod expeditio negotiorum et gratiarum, maxime vero dispensationum matrimonialium, dilationes patitur, unde quotidie gravissima mala emergunt. 358. De viris in Congregationibus adhibendis. 354.

Congregatio (S.) supremæ et universalis Inquisitionis. Resolutiones de mutuo et usura. 15. De matrimoniis mixtis non permittendis relate ad Italos. 232. Epistola ad episcopos Angliæ de societate Londini erecta ad procurandam christianitatis unitatem. 234. Responsio ad decanos, canonicos, parochos aliosque sacerdotes Anglicanos de fidei unitate et communione cum Apostolica Sede. 236. De facultate dispensandi in matrimoniis mixtis contrahendis. An ista facultas episcopis ab Apostolica Sede concessa exerceri tantummodo possit cum propriis subditis in diœcesi commorantibus actu quo conceditur dispensatio. 239. Casus reservati in constitutione Benedicti XIV quæ incipit *Sacramentum pœnitentiæ* tum relate ad complicitis absolutionem in peccato contra sextum Decalogi præceptum, tum circa falso denuntiantes crimen sollicitationis, semper excipiendi erunt in posterum in facultatibus quibus locorum Ordinarii pollent ex apostolica concessionem. 241. Declaratur libros ab ethnicis auctoribus conscriptos prælegi posse in seminariis aliisque collegiis. 244. Trappenses monachi deinceps solemnia vota emittere valeant. 248. De sacramentali confessione petenda a protestantibus qui in sinum Ecclesiæ redeunt sub conditione rebaptizantur. 248. Quomodo procedendum contra sollicitantes ad turpia in sacro confessionis tribunali. 429.

Congregatio (S.) Concilii Tridentini interpret. Epistola ad episcopos anno 1867 scripta, quæstionesque circa graviora disciplinæ capita. 250. Hære-

tici seu schismatici in baptismo ut patrini non admittendi. De libero statu pro contrahendo matrimonio. De civili matrimonio. De scholis. Adscriptio ordinandorum. Nimia institutorum religiosorum varietas. De electione vicarii capitularis. Concursus in parœcialium ecclesiarum provisione. De parochorum depositione, et suspensione ex informata conscientia. *Ibid.* Demonstratur unum, non plures, sede vacante, vicarios, etiam in Gallia, esse deputandos. 434. Missa *pro populo*. 195. 498. Galliarum canonici an verum beneficium obtineant et ad canonicalia munia adigendi. 500. De missarum oneribus, eleemosyna seu stipendio. 528 et seqq. Quatenus eleemosynæ ex foundationibus vel functionibus sacris provenientes locum pro parte teneant congruæ parœcialis, licitum est paracho eas missas alteri sacerdoti committere attributa eleemosyna ordinaria loci. 532. De eleemosynis pinguioribus a fidelibus sponte oblatis intuitu personæ ipsius parochi. 534. De bibliopolis vel mercatoribus qui missarum eleemosynas colligunt. An liceat pro celebrandis missis libros accipere? 537. De missis collectis in Sanctuariis, v. g. Lourdes, Fourvières. De missis quæ inter annum litari nequeunt. Quomodo eroganda stipendii pars in sustentationem seminariorum et collegiorum. Trappenses Bosnici. An administratores diariorum religiosorum possint committere sacerdotes missas celebrandas. 538. Eleemosynæ quotannis collectæ ut unica missa cum cantu celebratur. Tabella in ecclesia ponenda. 544.

Congregatio (S.) Episcoporum et Regularium. Casuum reservatio inter regulares. Tenentur superiores in quolibet conventu deputare religiosum qui facultatem absolvendi a reservatis habeat. 241. Ordinarius monialium confessarius quolibet triennio removendus, nec confirmari queat absque sororum consensu capitulariter præstando. 491.

Congregatio (S.) de Propaganda Fide. Decisiones de usura et mutuo. 15. Instructio de missa bis eadem die non celebranda. 436. De titulo sacræ ordinationis præsertim quoad exteras missiones et clericos eisdem addictos. 526.

CONTINENTIA. Dispensationes occasione gallici concordati anni 1801 concedendæ. 97. Diœteria in cœlibatum clericorum. 153.

D

DAMNATIO ERRORUM. De cautionibus in redactione decretorum errores condemnantium nunc adhibendis. 363. De modo specialiter servando in condemnandis modernis erroribus. *Ibid.* Novæ fidei definitiones, nisi ex omnino necessaria causa, non edendæ. *Ibid.* Vide *Postulata complurium episcoporum Galliarum*.

DEUS. Constitutio concilii Vaticani de Deo rerum omnium creatore. 289. Canones dogmatici. 292.

DI PIETRO (cardinalis). Ejus solertia in negotio concordati Gallici. 106 et seqq.

DIARIA. Quæ statui possint ad avertenda mala ex indisciplinato modo scribendi et docendi circa res ecclesiasticas promanantia. 360. Vide *Missa*.

DISPENSATIO. De jure summi pontificis quoad dispensationes. 44. 64. Quoad impedimenta matrimonii. 170. 239. Ut ampliores facultates episcopis concedantur, pluries in Concilio Vaticano postulatur. 353. 357. 363. 367. 371. 373.

DITIO PONTIFICIA. Ad libertatem apostolici ministerii valde congruens. Invasores et usurpantes censuris canonicis percelluntur. 200. 204. 230. 310. 340. 416. 430. 448.

DOMICILIUM pro contrahendo matrimonio. 167. 357.

DUELLUM. Quinque damnatæ propositiones in constitutione Benedicti XIV. 9. Censuræ in perpetrantes et complices. 418.

E

ECCLESIA. De jure coercitivo. 14. Hæresis est Janseniana « postremis hisce sæculis sparsam esse generalem obscuracionem circa veritates gravioris momenti, spectantes ad religionem, et quæ sunt basis fidei, et moralis doctrinæ. » 37. 51. An a communitate fidelium in pastores derivetur ecclesiastici ministerii ac regiminis potestas. 37. 51. Potestas pro constituenda disciplina. 57. 52. An soli perfecti adoratores in spiritu et veritate Ecclesiam constituent. 38. 55. De prætenso progressu in Ecclesiæ regimine. 210. Errores circa jura Ecclesiæ. 227. Schema Constitutionis de Ecclesia in concilio Vaticano proponendum. 305. Ecclesia est corpus Christi mysticum. Christiana religio nonnisi in Ecclesia et per Ecclesiam Christo fundatam excoli potest. 306. De visibili Ecclesiæ unitate. 307. Est unitas ad salutem consequendam omnino necessaria. *Ibid.* De Ecclesiæ potestate. 308. De concordia inter Ecclesiam et potestatem civilem. 310. De jure et usu potestatis civilis secundum Ecclesiæ catholicæ doctrinam. 311. De specialibus quibusdam Ecclesiæ juribus in relatione ad societatem civilem. 313.

EDUCATIO juventutis. 219. 221. 334.

ELECTIO summi pontificis. Constitutio reservans cardinalibus electionem, si contingat Sedem apostolicam vacare durante Concilio Vaticano. 267. Damnatur societas quæ dicitur catholica italiana pro juribus populi christiani et præsertim Romani vindicandis in summi pontificis electione. 511.

EPISCOPUS. Jura præter fas a Pistoriensi synodo episcopis attributa. 37. An sacerdotes inferioris ordinis munus judicis de doctrina et disciplina. 38. 53. Statutum constitutionis civilis cleri gallicani de episcopis suffragio populari eligendis. 572. Schema de episcopis Concilio Vaticano propositum. 315. Ampliores postulantur facultates ut episcopi dispensationes concedere possint præsertim de re matrimoniali. 352. 357. 363. 367. 371. 373. Episcopi a potestate civili designati et nominati vigore pontificiæ concessionis. 372. Nequeunt ad possessionem admitti nisi litteras apostolicas confirmationis exhibeant. 481.

ETRURIA. Conventio inter S. Sedem et magnum ducem. 157.

EUCCHARISTIA. Errores Pistoriensium per constitutionem *Auctorem fidei* damnati. 40 et seqq. De transubstantiatione. *Ibid.* et p. 62.

EUGENIUS papa III. Confirmatio cultus ab immemorabili tempore præstiti. 442.

EXEQUATUR. 68. 155.

EXERCITUS. Intolerandi exercitus ingentes, perpetui ac sorte conscripti. 338.

F

FELLERUS. Notula de dispensatione legum canonicarum. 64.

FESSLER, episcopus S. Hippolyti, et secretarius concilii Vaticani. Ejusdem concilii historia. 399.

FESTUM. Reductio festorum in gallica ditione. 109. *Missa pro populo* a parochis applicanda. 149. 495.

FIDES. An dici possit prima gratia ad mentem Jansenistarum et Pistoriensium. 39. Constitutio concilii Vaticani de fide catholica. 288.

FRANCISCUS SALESIUS (S.) Ut inter doctores Ecclesiæ annumeretur postulatur in concilio Vaticano. 385.

FRIBURGENSIS archiepiscopus. Epistola SSmi Domini de regimine scholarum, Ecclesiæ potestate et salutifero influxu in institutionem juventutis. Docendi ratio a catholica fide sejungi nequit. 219. De matrimoniis mixtis expositio et postulationes archiepiscopi Friburgensis et suffraganeorum. 231.

FRONSHAMMER. De viribus humanæ rationis. An philosophia possit percipere dogmata quæ fidem maxime et proprie efficiunt. De libertate philosophiæ. An Ecclesia tolerare debeat philosophorum errores. 207.

G

GALLIA. Declaratio anni 1682 a Pistoriensi synodo temere adoptata. 50. 77. Constitutio civilis in apostolicis litteris Pii VI damnata. 572. Concordatum anni 1801 inter S. Sedem et gubernium reipublicæ. 83. Acta congregationis particularis Cardinalium *Ibid.* Promissio cardinalis legati. 89. 100. De retractatione et absolutione episcoporum constitutionali. 89. 97. 101. Articuli organici in scio pontifice editi. 92. 104. 118. Bona divendita. 98. 126. Indultum reductionis festorum. 109. Instructio de revalidatione seu dispensatione matrimoniorum. 110. Leonis XII exhortatio ad Gallos dissidentes nuncup. Anticoncordatistas. 118. — Postulata complurium episcoporum in Concilio Vaticano. 348. Postulatum dissidentes parvæ ecclesiæ respiciens. 397. Unus vicarius capitularis eligendus. 434. De applicatione missæ pro populo diebus festis etiam reductis. 495. An canonici verum beneficium obtineant. 500. Facultates et indulta pro capellanis exercitus. 510.

GERDIL (cardinalis). Annotationes ad propositiones damnatas in dogmatica constitutione *Auctorem fidei*. 51. Opuscula ad eandem bullam spectantia. 65. Apologia adversus dieteria episcopi Nolani. 68. Animadversiones ad concordatum gallicum anni 1801 et articulos organicos. 93 et seqq.

GERMANIA. Episcoporum postulata in concilio Vaticano. 363. Societates operariorum. 387. Reclamatio adversus leges juribus Ecclesiæ infensas. 448.

GRÆCI. Fidei professio pro Italo-Græcis. 5. Tenentur credere Spiritum Sanctum a Filio etiam procedere, non tamen in symbolo pronunciare, nisi ab ordinariis locorum requisiti fuerint. *Ibid.* Professio fidei patriarchæ Antiocheno Græco-Melchitarum præscripta. 26. Quanam methodo dissidentes ad unitatem reducendi. 361.

GRANDCLAUDE, in seminario S. Deodati professor. Commentarius in constitutionem *Apostolicæ Sedis* de restrictione censurarum. 411.

GRAN-VIGIL. Prohibitio operis *Defensa de la autoridad de los Gobiernos*. Lima. 1848. De falsa conscientie libertate. De juribus potestati civili præter fas attributis. An Ecclesia jura principum usurparit. 153.

GRATIA. Errores Pistoriensis synodi de gratia illuminante, et excitante, statu innocentie, immortalitate. 39. 57.

GREGORIUS XVI. Encyclica *Mirari vos* initio pontificatus. 142. De damnis religioni illatis. De prætensa Ecclesiæ reformatione. Indifferentismus. Li-

bertas conscientie, opinionum, artis librariæ ad scripta quælibet edenda in vulgus. De fide et submissione erga principes. De mutua imperii cum sacerdotio concordia. *Ibid.* Damnatio operum Georgii Hermes. 147. De sacro funere pro defunctis catholicis non celebrando. 152. Matrimonia mixta. 124.

GUNTHERUS. Errores circa Trinitatem et Incarnationem. De anima corporis forma. Magisterii jus tributum rationi in religionis rebus. Distinctio inter scientiam et fidem. Dieteria in catholicas scholas. 197.

H

HELVETIA. Expositio monachorum ordinis S. Benedicti circa votorum simplicium emissionem ante solemnem professionem. 392. Leges infensæ religioni. 448.

HERMES. Prohibitio ejus operum. 147.

HISPANIA. Benedicti XIV epistola ad Inquisitorem pro cardinali Henrico Norisio. 9. Concordatum anno 1851 cum apostolica Sede sancitum. 157. Circa clerici dotem. 448.

HOHENLOHE (R. P. D.). Instructio pro vicariis apostolicis missionum ut fiat processus de servis Dei qui pro fide catholica obiisse dicuntur. 486.

HOMO. De hominis creatione et natura, elevatione et lapsu. Schema in concilio Vaticano tractandum. 300.

I

IMAGINES. Dieteria Pistoriensium. 46. Postulatum ab episcopis Gallie ut innovetur decretum Tridentinum de novis imaginibus non edendis absque licentia ordinarii. 359.

IMPEDIMENTA matrimonii. 165. 363 et seqq.

INCARNATIO Verbi divini. Schema pro concilio Vaticano. 301.

INDEX librorum prohibitorum. Postulata episcoporum concilii Vaticani. 358. 363. 371.

INDULGENTIÆ. Error Pistoriensium. 40. De paritate in concedendis indulgentiis. 359. De clausula *corde contrito*. 441.

INFANTES absque baptismo decedentes. 40. Baptismus infantium Judæorum. 8.

INFANTIE (S.) Societas a Concilio Vaticano commendanda. 391.

INFIDELES. Quanam methodo ad christianam religionem adducendi. 360.

INFIRMITAS. Quænam canonicum a choro excuset. 500.

ITALIA. De matrimoniis mixtis Italorum in exteras regiones migrantium. 232. Damna religioni illata. 242. 446. 507. Postulata complurium episcoporum in Concilio Vaticano. 370.

J

JANSENISMUS. Errores in constitutione *Auctorem fidei* mirabili perspicuitate damnati. 34 et seqq.

JEJUNIUM. Postulata episcoporum in Vaticano concilio. 359. 371.

JESUS. Nomen Jesu ut nova præfatione in missa recitanda clarificetur et exaltetur, postulat archiepiscopus Brundusinus in concilio Vaticano. 381.

JOANNES XXII. De coercitiva Ecclesiæ potestate. 14.

JOSEPH (sanctus) beatæ Mariæ sponsus, ut debiti honores in sacra liturgia decernantur et Ecclesiæ universalis primarius patronus declaretur, postulant complures concilii Vaticani episcopi. 383.

JUDÆI. Baptismus infantium. 8.

JUDICIA ECCLESIASTICA quoad causas matrimoniales. 164. 171 et seqq.

JUS CANONICUM. Ut reformetur novaque fiat codificatio. 355. 363. 369. 371. 377.

L

LABORDE. Damnatio operis de juribus utriusque potestatis. 14.

LEO XII. Exhortatio ad Gallos dissidentes. 118. Societates Massonicæ et Carbonariæ damnatæ. 129.

LIBERTAS conscientiæ, opinionum, cultuum et artis librariæ. 142. 153. 210. 221. 230. 331.

LITURGIA. Vulgari lingua minime agenda. 46.

LUCIONENSIS episcopus. Postulatum circa dissidentes vulgo *parva ecclesia*. 397.

M

MALABARICA regio. Episcopi ritus chaldaici illegitime missi. 511.

MASSONICA SOCIETAS. Constitutiones apostolicæ quibus damnatur quælibet occulta societas. 129. 139. 232. 318. 504.

MATRIMONIUM. Ex professione Græcorum-Melchitarum est omnino indissolubile etiam propter adulterium. 28. Contractus a sacramento separari ne-

quit. 155. 160. De potestate instituendi impedimenta dirimentia. 45. 61. 74. 153. 229. 239. De matrimoniis mixtis. 6. 122. 124. 231. Pericula et incommoda matrimoniis mixtis inhærentia. 378. — Instructio de revalidatione seu dispensatione. 110. — Instructio de judiciis ecclesiasticis quoad causas matrimoniales. 164. — De matrimonii reformatione, pluribus abolendis impedimentis clausularum in dispensationibus adhibitarum modificatione, et de amplioribus facultatibus locorum ordinariis tribuendis, postulata in concilio Vaticano exhibita. 357. 363. 367. 369.

MELCHITÆ. Fidei professio a Clemente XIII præscripta. 26.

MISSA. Pistoriensium errores de victimæ participatione, efficacia ritus consecrationis, applicatione fructus specialis. 40. 58. 62. De missa quandonam bis in die permittenda instructio S. Congregationis de Propaganda Fide. 436. Missa *pro populo* a parochis celebranda. 496. 498. De missæ oneribus. 323. Qua ratione partem stipendii retinere liceat. 528. 532. 537. 538. 544. Abusus in colligendis missarum eleemosynis reprimendi. *Ibid.* Diania. *Ibid.*

MISSIONES. Mercatura omnino prohibita. 421. Instructio pro conficiendis processibus in causis servorum Dei qui pro fide catholica obiisse dicuntur. 486. De titulo missionis in ordinatione clericorum. 526. Juramentum quod ordinati titulo missionis præstare debent. *Ibid.* — In pias missionum exercitationes calumniæ Pistoriensium. 46.

MONIALES. Reformatio a synodo Pistoriensi proposita. 49. De novis institutis nimiaque eorum varietate. 352. 367. Ampliores facultates pro episcopis postulata. 371. Censuræ contra violantes clausuram monialium. 419. Ordinarius monialium confessarius quolibet triennio amovendus. 491.

MURATORI (Ludovicus Antonius). Epistola familiaris Benedicti XIV, de ejus operibus minime prohibendis. 10.

MUTUUM. Responsa Sanctæ Sedis de usura et mutuo in unum collecta. 15 et seqq.

N

NARDI, sacerdos regularis. Dissertatio de onanismo conjugali. 549.

NEOGRANATENSIS RESPUBLICA. Acta gubernii adversus Ecclesiam. Bona usurpata, et religiosarum familiarum expulsio. De prætenso juramento obsequendi legibus editis et in futurum edendis. Encyclica archiepiscopo Sanctæ Fidei de Bogota ejusque suffraganeis. 213.

NEOPHYTI. De confessione sacramentali peragenda post baptismum sub conditione collatum. 248.

NORISIUS (cardinalis). Apologetica Epistola Benedicti XIV ad generalem Hispaniæ Inquisitorem qua ab omni Janseniana labe seu suspicione opera vindicantur. 9.

NUYTZ (Nepomucenus). Damnatio operis cui titulus: *Juris canonici institutiones*. De prætenso principis sæcularis jure in sacra. Errores circa sacramentum matrimonii. De summo pontificatu ab episcopo Romano et ab Urbe ad alium episcopum aliamque civitatem transferendo. 155.

O

ONANISMUS. Responsa S. Pœnitentiariæ. 140. Dissertatio auctore Nardi sacerdote regulari. 549. De gravitate peccati onanistarum. An admitti possit invincibilis ignorantia. De modo quo confessarius se gerere debet erga onanistas. De modo quo conjuges se gerere debent. *Ibid.*

ONTOLOGISMUS. Postulatum Vaticano concilio delatum ad hoc ut proscribatur fundamentalis ontologismi propositio. 329.

ORATORIA PRIVATA. Ut potestas fiat omnibus ordinariis concedendi privatis quibusdam personis oratorium domesticum, postulant episcopi Belgæ in Vaticano concilio. 366.

ORDINATIO, ORDO. Synodi Pistoriensis innovationes. 43. Schema de titulis ordinationis. 324. Ut episcopi Italiæ clericos promovere queant etiam patrimonio vel titulo destitutos. 372. Postulatum episcopi Albinganensis de vita communi clericorum. 375. Censuræ contra illegitimam clericorum ordinationem. 424. Instructio S. C. de Propaganda Fide de ordinationum titulis et præsertim de titulo missionis. 526.

P

PADERBONENSIS antistes, de speciali summi pontificis licentia, typis edidit schemata et postulata in Vaticano concilio examinanda. 299. 329.

PANELLI, pseudo-caput Ecclesiæ nationalis Italiæ. 508.

PAROCHUS. Domicilium quoad celebrationem matrimonii. 167. 357. De missa *pro populo* applicanda. 495. 498. Congrua parochialis et jura stolæ. Vide *Missarum onera*.

PATRIZI (cardinalis). Epistola ad Angliæ episcopos.

Altera ad Anglicanos ministellos de fidei unitate et necessaria communione cum Apostolica Sede. 234.

PIUS VI. Breve *Super soliditate* de summi pontificis primatu. 28. Dogmatica constitutio *Auctorem fidei* damnans hæreticas seu erroneas propositiones synodi Pistoriensis. 34. De constitutione civili cleri Galliarum apostolicum breve *Quod aliquantum* dici 10 martii 1791, ubi de illegitima episcopatum suppressione vel nova circumscriptione, de episcoporum electione suffragio totius populi facienda etc. 572.

PIUS VII. Concordatum cum gubernio gallico anno 1801 sancitum. Acta congregationis Cardinalium in consilium vocatorum. 83 et seqq. Allocutio consistorialis circa concordati promulgationem, cum protestatione adversus articulos organicos in seio pontifice ejusque ministris editos. 89. De matrimoniis mixtis. 122. Damnantur sectæ Massonica et Carbonarii. 133.

PIUS VIII. De matrimoniis mixtis. 122.

PIUS IX (SS. D.) Breve quo damnatur opus Francisci Gran-Vigil. 153. Item liber Nepomuceni Nuytz. 155. Epistola ad regem Sardiniae de matrimonii sacramento. 160. Epistola archiepiscopo Coloniensi de Guntheri erroribus. 197. Allocutio de rationalismo. 198. Contra invadentes et usurpantes pontificiam ditionem. 200. De anima unico vitæ principio. 203. Altera protestatio adversus ditionis pontificiæ eversores. 204. Damnatio operum Frohschammer. 207. Encyclica episcopis Neo-Granatensibus. 213. De conventu Germaniæ theologorum epistola ad archiepiscopum Monacensem. 215. De scholis popularibus et salutifero Ecclesiæ influxu. 219. Encyclica *Quanta cura* de modernis placitis et erroribus. 221. Allocutio qua iterum damnantur sectæ clandestinæ. 232. Pilcolus violaceus omnibus episcopis concessus. 247. Vide *Concilium Vaticanum*. 250 et seqq. Constitutio de limitatione censurarum. 406. Allocutio adversus omnes qui Urbem vi et armis expugnaverunt. 430. Commendantur piæ fidelium societates. 435. De schismate Armenorum, ubi de Romani pontificis primatu. 450. Constitutio moderans privilegia protonotariorum. 463. De vicario capitulari et de episcopis a potestate sæculari nominatis. 481. Inventio corporum SS. Ambrosii, Gervasii et Protasii. 483. De mortalibus exuviis S. Thonæ Aquinatis. 490. Encyclica ad Ruthenos. 493. Epistola episcopis Brasilianis circa sodalitates a Massonica secta perturbatas. 504. Erectio universitatis Quebecensis. 505. De pseudo-ecclesia nationali Italica. 508. Privilegia capellanorum exercitus gallici. 510. Encyclica de dissidiis a Chaldaeorum patriarcha excitatis. 511.

PENITENTIARIA (S.) Romana. Decisiones de mutuo et usura. 19. Bona ecclesiastica divendita. 126. 429. 504. De societatibus occultis. 139. De detestabili onanismi peccato. 140. Missa *pro populo* a parochis celebranda. 149. Sigillum confessionis in receptione puerorum ad primam communionem stricte servandum. 151. Responsa respicientia res Italiae necnon regulares expulsos. 242. 245. 446. Casus ad conscientiam attinentes procuratoribus non manifestandi. 480. Pecunia papyracea. *Ibid.* Absolutio casus minime reservatus in diocesi poenitentis. 493. Reprobatio societatis institutæ pro vindicandis populi juribus in electione Romani pontificis. 511.

PORTALIS. Oratio relate ad concordati publicationem. 104.

POSTULATA ab episcopis in concilio Vaticano sedentibus proposita. 329-399.

1. Postulatum EE. et RR. cardinalium Riario-Sforza archiepiscopi Neapolitani et Joachim Pecci episcopi Perusini, ut per concilium proscribatur fundamentalis ontologistarum propositio, nempe: « Naturalis est homini cognitio Dei immediata et directa. » 329.

2. Postulatum episcopi Halycarnensis. De civili principatu Sanctæ Sedis. De potestate ecclesiastica et seculari. De pœna capitali. De institutione juventutis. De modernis libertatibus. 333.

3. Episcopi Sangallensis postulatum ad scholas mixtas spectans. 334.

4. De socialismo postulatum 8 concilii patrum. 337.

5. Postulatum nonnullorum episcoporum ritus Maronitici et ritus Chaldaici ad præsentem generis humani conditionem spectans. 337.

6. Postulatum quadraginta patrum ad eandem rem spectans. 338.

7. Ut declaretur jus gentium et pontificium circa rem militarem et bellum, postulat patriarcha Ciliensis. 338.

8. Postulata pro dogmatica definitione assumptionis corporæ B. Virginis in cœlum. 342.

9. Hydruntini episcopi postulatum ad usuram spectans, ut supremum iudicium tandem edatur. 347.

10. Postulata complurium Galliae episcoporum. De seminariis clericorum ubique instituendis. — De promovendo in seminariis sacrarum linguarum studio. — De academicis gradibus. — Juniores sacerdotes, per aliquot annos, circa sacram scientiam examinandi. — De collationibus ecclesiasticis inter sacerdotes instituendis et frequentandis. — De spiritualibus exercitiis a clero sæculari quotannis habendis. — De vita communi in clero sæculari fo-

venda. — De concursu ad parochorum electionem. — Bullæ institutionis episcoporum gratis expediendæ. — De dispensationibus. — Episcopi *in partibus* non facile creandi. — De archiepiscopali visitatione restituenda. — De creatione cardinalium. — De SS. Congregationibus earumque melioratione. — De conciliis œcumenicis singulis decem vel viginti annis celebrandis. — De plenariis conciliis interdum habendis. — De conciliis provincialibus et synodis diœcesanis. — De reformatione juris canonici. — De legibus matrimonialibus reformandis. — De abolendis componendis. — De indice librorum prohibitorum. — De revidendo Breviario. — De revidendo Pontificali. — De indulgentiis. — An conveniat leges abstinentiæ et jejunii ad quamdam uniformitatem reduci, vel etiã mitigari. — De pecuniariis fidelium contributionibus ad impensas cultus et ad cleri sustentationem. — De piis imaginibus, de miraculis et de novis devotionis precibus. — De diariis catholicis moderandis et compescendis. — De cautionibus adhibendis ne res concilii imprudenti et indisciplina immixtione diariorum publicorum perturbentur. — De adducendis vel reducendis ad fidem et unitatem catholicam infidelibus, schismaticis et hæreticis. — De dividenda vel duplicanda sacra Congregatione Propagandæ Fidei. — De reducendis hæreticis. — De cautionibus in redactione decretorum errores condemnantium nunc adhibendis. — De prudenti modo specialiter servando in condemnandis modernis erroribus. — Novæ fidei definitiones nisi ex omnino necessaria causa non edendæ. 348.

11. Postulata quædam complurium episcoporum Germaniæ.

De vita et honestate ecclesiasticorum virorum. Exercitia spiritualia singulis vel binis annis habenda. — Diœceses nimis amplæ per novam circumscriptionem minuendæ. — De impedimentis matrimonii abrogandis. Taxæ pro dispensationibus solvendæ. — Catalogus casuum S. Sedi reservatorum conficiendus. — Facultates episcopis ad muneris durationem concedendæ. — De Indice librorum prohibitorum. Regulæ recenti revisioni subjiciendæ. — Nova canonum collectio. — De reformatione breviarii. — De concursu pro electione parochorum adhibendo. — De jure patronatus. — Translatio parochi facilius decernenda. — De societatibus occultis. 363.

12. Postulata archiepiscopi et episcoporum Belgii. — De judiciis eorumque canonica forma. — De seminariis. — Concursus pro collatione parochialium ecclesiarum. — An curatorum amovibilitas approbari debeat. — De canonicis et decanis ad synodum diœcesanam vocandis. — De institutis religionis ut episcopo sint subjecta. — Oratoria privata

concedere episcopi possint. — De altaribus privilegiatis. — Ut facultates episcopis ad muneris durationem concedantur. — De reformatione legum ad matrimonii sacramentum spectantium. 366.

13. Postulata archiepiscoporum et episcoporum Quebecensis et Halifaxensis.

Nova canonum codificatio conficienda. — De reformatione legum ad rem matrimonialem spectantium. — Ut plura tollantur impedimenta. — De reformatione breviarii. 369.

14. Postulata quorundam episcoporum Italiae centralis.

De matrimonio civili. Dispensationes maxima temporis et sumptus oeconomia concedendae. — De impedimentorum abrogatione. — De distributionibus canonicorum. — De episcoporum facultatibus circa sanctimoniales. — Breviarium reformandum. — Ut corpus juris recognoscatur. — Index librorum prohibitorum. — De missarum reductione. 370.

15. Postulata episcopi Concordiensis. — De abstinentia diebus sabbati servanda. — Ut possint episcopi dispensare super quibusdam matrimonii impedimentis. — De formatione processus juridici. — Ne ecclesiastici quidpiam typis vulgare possint sine licentia ordinarii. — De titulis ordinationum moderandis. 371.

16 et 17. Postulata electionem vel nominationem episcoporum respicientia. Ut lex Tridentina de electorum examine constituta, severiori et strictiori modo observetur. 372.

18. Postulatum unius patris ad privilegia et exemptiones regularium spectans. 373.

19. Postulatum archiepiscopi Messanensis circa archimandritatum SS. Salvatoris. 373.

20. Postulatum episcopi Vicentini.

Ut tollatur obligatio transferendi officia sanctorum. — Circa dispensationes matrimoniales. — De absolutione complicitis. — Denuntiatio haereticorum vel carbonariorum valde difficilis ac plerumque exiguae utilitatis. 373.

21. Petitio de lege ferenda in sacerdotes rarissime sacramentaliter confitentes. 374.

22. Postulata episcopi Albinganensis.

De clericorum ad sacros ordines promotione titulo patrimonii. — Erigenda domus pro sacerdotibus qui ecclesiasticum officium exigens habituale servitium minime obtinent. — De mediis adhibendis ad praedictas domos erigendas. — Utilitas ex communi clericorum vita derivanda. 375.

23. Postulatum novam redactionem juris canonici attinens. 377.

24. Episcopi Sangallensis postulatum ad matrimonia mixta attinens. Pericula. Genera mixtorum conubiorum. Remedia ad arcendum malum. 378.

25. Postulatum correctoris generalis Minimorum de conformitate et unitate in recitando horas canonicas ac celebrando missam. 380.

26. Postulatum archiepiscopi Brundusini Sanctissimum Nomen Jesu attinens, ut approbetur nova praefatio. 381.

27. 28. 29. Postulata ut sancto Josepho B. Virginis sponso in sacra liturgia honores decernantur, et primarius Ecclesiae universalis patronus instituat. 383.

30. Postulatum ut S. Francisco Salesio titulus doctoris Ecclesiae decernatur. 385.

31. Postulatum ut opificum societas der Gesellen-Verein a S. Concilio Vaticano laudetur atque commendetur. 387.

32. 33. Ut societas sancti Vincentii a Paulo a sacro Concilio Vaticano laudetur et commendetur. 388.

34. Postulatum in gratiam pie operae a Propagatione fidei nuncupatae. 389.

35. 36. Postulatum in gratiam pie operae scholarum Orientalium. 390.

37. Postulatum in gratiam Sodalitatis Sanctae Infantiae. 391.

38. Expositio congregationis Helveto-Benedictinae circa decretum generale de receptione novitiorum ac professione votorum simplicium die 19 martii 1857 emissum. 392.

39. Postulatum archiepiscopi Beritensis. — De protestantium conatibus in Syria. — Libri a societate Biblica profusi. — De juvenibus qui ad studium linguarum Europae incumbunt. — De collegiis mixtis. — De concordia inter ordinarios et latini ritus missionarios procuranda. — De verbi sacri praedicatione et sacramentorum administratione. — Jura ordinariarum gentis Maronitae rite servanda per missionarios etiam regulares. 394.

40. Postulatum episcopi Lucionensis ad parvam ecclesiam (sectam Stevenistarum) pertinenens. Postulatum archiepiscopi Mechliniensis ad eandem rem spectans. 397.

PRIMATUS Romani pontificis. Ex brevi *Super soliditate* Pii sexti. 28. De papa capite ministeriali Ecclesiae haeresis Pistoriensium. 37. 51. De suppressione dioecesium et episcoporum electione. 572. 481. De necessaria communione cum Romano pontifice. 235. Constitutio concilii Vaticani de primatu et magisterio. 294. Schema de primatu. 309. De submissione et obedientia debita mandatis Apostolicae Sedis. Ex encyclica ad Armenos. 450. Item ex encyclica ad Chaldaeos. 511. Quod electio summi pontificis a cardinalibus fieri debeat si contingat Sedem apostolicam vacare durante concilio generali. 267. Damnatio societatis pro vindicandis populi Romani juribus quoad electionem Romani pontificis. 511.

PRINCEPS SÆCULARIS. De submissione ipsi debita. 142. Jura præter fas attributa. 155. 228. 311. 333.

PROFESSIO FIDEL. 5. 26.

PROGRESSUS civilis. 210. De suffragio populari. 212. 221. 511.

PROPAGATIO FIDEL. Societas a concilio Vaticano commendanda. 389.

PROTONOTARIJ. Constitutio explanans et restringens eorumdem privilegia. 463.

PUERI. Confessio et absolutio sacramentalis ante primæ communionis tempus. 240. De frequenti et sedula puerorum confessione 351. De sigillo sacramentali erga pueros ad primam communionem admittendos. 151.

PURGATORIUM. 6.

Q

QUEBECEN. Auctores ethnici in seminariis et collegiis adhibendi. 244. Postulata episcoporum provinciae Quebecensis et Halifaxensis. 369. Erectio universitatis Quebecensis. 505.

R

RATIO HUMANA. Ejus vis et infirmitas. 149. 163. 197. 198. 207. 210. 215. 226. Constitutio concilii Vaticani. 291. De quæstionibus mere philosophicis Ecclesia non judicat, 594. Vide *Bautainius*, *Bonnelly*, *Froschmann*. *Guntherus*, *Theses* etc.

REGULARES. Pistoriensium regulæ pro reformatione monachorum. 48. Casus reservati. 241. Schema de regularibus et monialibus, obedientia, perfecta vita communi, clausura. 352. Postulatum de exemptione et privilegiis. 373. Expositio de simplicium votorum professione. 392. Missionarii latini in Syria. 394. Regulares Italiæ suppressi et dispersi. 245. 446. An revocata censeantur antiqua privilegia circa casum absolutionem S. Sedi reservatorum. 427.

REVELATIO. Constitutio concilii Vaticani. 290. Schema. 324.

RICCIVS, episcopus Pistoriensis. 34. 68. 81.

RUTHENI. Encyclica de conservandis ritibus. 493.

S.

SACERDOTIUM. Concordia cum imperio servanda. 142.

SACRAMENTA. De conditionali absolutionis forma. 40.

SCAPULARE. 441.

SCHEMATA a theologis Romæ exarata ut concilio Vaticano proponerentur. 299-329.

Scholæ 219. Postulatum relate ad scholas mixtas. 334.

SCHOLASTICA. Dictoria in scholasticam methodum. 43. 163. 197. 215.

SEMINARIA. 244. 349. 366.

SEPARATIO a thoro et mensa. 181.

SOCIALISMUS. Postulatum. 337.

SOCIETAS S. Vincentii a Paulo a concilio Vaticano commendanda. 388.

SOCIETAS Propagationis fidei. 389.

SOCIETAS scholarum orientalium. 390.

Societas S. Infantiae. 391.

SOCIETATES OCCULTÆ. Damnatio pluries edita. 129. 139. 221. 232. 363. 373. 418. 428.

SOLLICITATIO in sacro tribunali Modus procedendi. 429.

SPIRITUS SANCTUS. Processionem a Filio Græci non pronunciant in Symbolo fidei, nisi id ab ordinariis locorum requiratur. 5. 27.

SPONSALIA. 45. 61. 164.

Status innocentiae. Immortalitas spectata ut naturalis conditio hominis. 38. 56. 300.

STEVENISTÆ. Postulatum Concilio Vaticano factum circa hujusmodi dissidentes. 397.

SUSPENSIO ex informata conscientia. 43. Suspensiones ipso jure nunc vigentes. 409.

SYLLABUS præcipuorum errorum. 225.

SYNODUS DIOECESANA. 319. 355. 367.

T

TALLEYRAND episcopus Augustodunensis. 589.

TAXA pro dispensationibus. Postulatum in Concilio Vaticano oblatum. 368.

THESES ad apostolicam Sedem anno 1862 delatæ cum censuris a nonnullis theologis propositis. 210.

THOMAS AQUINAS (Sanctus). Reliquiæ Romæ servatæ. 490.

TILLEMONTIUS. Opera dimissa a S. Congregatione Indicis. 10.

Timor servilis. 40. 57.

TRANSUBSTANTIATIO. Error Synodi Pistoriensis. 41. 62.

TRAPPENSES. Votorum solemnium professio restituta. 248. — De stipendio missarum. 538.

TRINITAS (Sanctissima). Schema pro Concilio Vaticano exaratum. 299.

U

USURA. Responsa Sanctæ Sedis in unum collecta. 15 et seqq. Erga pauperes. 26. Postulatum Concilio Vaticano ut quæstio tandem definiatur. 347.

UNCTIO. De materia extremæ unctionis. 153.

V

VATICANUM CONCILIUM. Vide *Concilium Vaticanum*.

VICARIUS CAPITULARIS. Schema. 322. Unus consti-

tuendus, non plures. 434. Constitutio de jurisdictione vicarii capitularis. Tota ordinaria jurisdictio ad vicarium capitularem transit, nec ullam partem potest Capitulum sibi reservare nec vicarium capitularem remove. 481.

VICARIUS GENERALIS. 319.

VISITATIO sacrorum liminum. Schema. 317.

VITA COMMUNIS in clero fovenda. 350. 375.

VULGARIS LINGUA in sacra liturgia. 46.

Sancti Thomae
Aetate) Vol VIII# 1358

PONTIFICAL INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
59 QUEEN'S PARK CRESCENT
TORONTO—5, CANADA

1358.

